Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

1115
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 10
Plúteo 10

994

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRIMA SECVNDAE OPERVM SANCTI THOMAE AQVIN.

Angelici Doctoris, Diui,

Thomæ Aquinatis Summæ Theologiæ Prima Secundæ, Reuerendiss. D. Thomæ de Vio, tit. sancti Xisti, Presbyteri, Cardinalis Caietani Commentarijs illustrata. Cui accesserunt Additiones & Postillæ suis locis luculenter appositæ: Rerumq; ac singularium Locorum copiosissimus Index.

DOMUS-TORNACENS
JHS.
BIBL. GEN.
A.M.D.G.

LVGDVNI

M D XLI.

404

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD REVERENDISSIMVM IN CHRISTO Patrem, & D. D. Nicolaum de Flisco, S. R. Ecclesiæ Episcopum, Card. Sabineñ. Thomæ de Vio, Caietani, tunc Prædic. ordinis generalis Magistri: nunc sancti Xisti, Præsbyteri, Cardinalis, In Primæ Secundæ Diui Thomæ Aquinatis Commentarios, Præfatio.

✝

Ui orthodoxam Ecclesiam, Reuerendissime in Christo Pater, pomarium esse cultissimum, fecundisq; arboribus consitum dixerint, non modo eos non aberrare vspiam, sed rectissime etiam sentire contenderim: quippe qui a principe illo Uatum Moyse, in ipsis prope historie sue foribus assertum hoc propalam fore, ac procul ab enigmatibus esse non ambigant. Neque enim aliud paradisus ille a Deo plantatus, aquis irriguus, plantis pomiferis consitus, in quo ꝛ primus est homo positus, quam Christi refert Ecclesiam: baptismi fonte viteq; arbore (que Christus est) tum diuorum hominum disciplinis, illustrium plantariis exornatam. ¶ In hunc cum multi ad eximendam famem, capiendaq; pocula passim accurrant, accessi ꝛ ego: ꝛ mea sponte cupidus, tum maxime ab Aquinate Salomone (ita enim appellare libet) accitus (quis enim tam mentis inops, ac stolidus, vt aduocantem ad conclusum hortum dilectos suos, vt comedant fructus pomorum suorum, non libenter audiat, non gradu concito sequatur?) accessi. Neque nuper solum, sed quamprimum mihi per etatem licuit: ac sub opacis procere illius ac feracis arboris ramis, procul a seculi curis, procul a passionum estibus recreatus, ad radices, diu admirans potius arboris celsitudinem, pomorumq; copiam ac suauitatem quam delibans admodum sessitaui: vbi vero auctis viribus, illam conscendi, pomaq; ad libitum colligens, degustaui: tantus me subito illorum amor incessit, vt non diebus, non noctibus, a legendis illis ac vorandis abstineam. ¶ Sed qui me voluptate hac affectum meror inuaserit, nescio: dum exceptis paucis, reliquos vel in mandendis siliquis, vel effringendis glandibus occupatos a nostre procul arboris dulcedine video constitisse. Quam ego rem non aliunde puto, quam ex infirmis viribus, neq; ad ascensum cõmodis prouenire: cũ simile veri nullo pacto fiat, vt vbertatẽ tantã negligerẽt. Hos itaq;, Pater amplissime, miseratus, cũ nobisipsis tantum nati non simus: curaui, collectis pomis ac prebitis, ne ieiuni ac famescentes interirent. Quod cum als in lucubrationibus meis effecissem, idem nunc in commentariis in Secunde Primam, ea potissimum ratione feci, quod preter illius prestantiã, tũ in Theologia, tũ in ea Philosophie parte, que de moribus agit, hic mihi Liber ita videbatur esse omnibus necessarius, vt absq; illo fieri, vel ingenti cum iactura, vel nullo modo posset. Complectitur enim prima illa rerum capita, sine quibus aut caliges in ceteris opus est, aut cecutias. Adde ꝛ vtilitatem: que tanta in illo est, vt a cunctis simul ordinibus ad hunc sit quasi ad perennem fontem ac lympidum accurrendum. Quis etenim doctorum sine Thoma, non aridus videri poterit ac ieiunus? Quis sacerdotum non baculo Aquinatis innixus, in explandis peccatis populorum non sepe cespitabit? Eneruati proculdubio erunt, ac sine viribus absq; hoc, de pulpitis declamantes: in tantaq; legum affluentia, periti cesarei pontificiiq; iuris inopes ꝛ egẽtes. ¶ Sicuti vero Aquinatis Thome inter Predicatores principis fructus decerpere nullus debuit prius quã Caietanus Thomas in predicatorum gregis specula constitutus: ita profecto a nullo melius accipiendi sunt, atq; auidius comedendi, quam ab eo, qui Predicatores tanta est charitate complexus, vt nunc bonos in illis mores confirmans, nunc restituens collabentes, in fouendis protegendisq; illis, ꝛ omnibus prestet, ꝛ a nemine superetur. Accedit, quod nobilissimi viri, ac supra fidem doctissimi (qualis est Aquinas noster) nobilissimo in primis ꝛ inter eruditos quotidie victitanti, Commentaria iure quodam debita videntur. Que duo quam pari nexu in vnum te coiuerint: non hominibus iam, sed ipsis etiam (silicet) brutis ac lapidibus colliquescit. Possemq; ego stolidior aliquanto forsitan videri, si amorem tuum ac studium in eruditos viros, si etiam familie tue, tum Pontificibus summis, tum longo Senatorum agmine (quanto scilicet nullam in toto christiano orbe reperias) exornate, recensere laudes parauero. ¶ Superest, Reuerendissime Pater, ac domine, vt quando neq; aurum neq; argentum mihi est, ac si maxime adesset (ea tua est integritas, que ad collucentia solum ista ꝛ fluxa non inhiet) vt hec mea munera, ea qua dantur fronte, recipias: ꝛ calathi tenuitatem, ipsorum fructuum, quos tibi nunc damus, ꝛ ampliores in posterum pollicemur, dulcore ac pinguedine metiaris. Uale feliciter.

SOCIETATIS JESU * BIBLIOTHECA COLLEGII LOYOLAEI
IHS

Questionum et Articulorum Index.

¶ Prime scde Summe diui tho. aquiatis qõnum ꝛ articulorum Index.

Questio prima de fine vltimo hois in cõi. Et primo vtrũ homini queniat agere pp finem.
2 Utrum agere pp finẽ sit ppriũ rõnalis nature.
3 Utrũ actus hois recipiãt speciem ex fine.
4 Utrum sit aliquis finis vltimus humane vite.
5 Utrũ vni⁹ hois possint eẽ plures vltimi fines.
9 Utrum hõ ordinet oĩa in vltimum finem.
7 Utrũ idem sit vltimus finis oium hoium.
8 Utrũ in illo vltio fine alie creature queniant.
¶ Qõ scda. De btitudine hois in qb⁹ cõsistat Et prio vtrũ beatitudo hois cõsistat in diuitiis.
2 Utrum consistat in honoribus.
3 Utrum in fama siue gloria.
4 Utrum in potestate.
5 Utrum in aliquo corporis bono.
6 Utrum in voluptate.
7 Utrum in aliquo bono anime.
8 Utrum in aliquo bono creato.
¶ Qõ tertia. De btitudine qd sit. Et pmo vtrũ beatitudo sit aliquid increatum.
2 Utrum si est aliqd creatum sit operatio.
3 Utrũ sit opatio sensitiue partis aut intellectiue tantum.
4 Utrum si est intellectiue ptis sit operatio intellectus an voluntatis.
5 Utrum si est operatio intellectus sit operatio intellectus speculatiui aut practici.
6 Si est opatio intellectus speculatiui vtrũ cõsistat in speculatiõe scientiarũ speculatiuarum.
7 Utrũ sit in speculatione substantiarum separatarum. s. angelorum.
8 Utꝝ sit in sola speculatiõe dei q̃ p essentiã vĩ.
¶ Qõ quarta. De his q̃ exigũt ad btitudinẽ. Et prio vtꝝ delectatio reqrat ad beatitudinem.
2 Utꝝ i btitudie sit pncipali⁹ visio q̃ dlectatio.
3 Utrum ad beatitudinẽ reqrat comprehensio.
4 Utrum reqratur rectitudo voluntatis.
5 Utrũ ad beatitudinẽ hois requiratur corp⁹.
6 Utrum requiratur ad eam pfectio corporis.
7 Utrũ reqrant ad eam alique exteriora bona.
8 Utrum requirat ad eam societas amicorum.
¶ Qõ quita. De adeptiõe btitudis. Et prio vtꝝ homo possit consequi beatitudinem.
2 Utrum vnus pomo possit esse beatior alio.
3 Utrum aliquis possit esse in hac vita beatus.
4 Utrum beatitudo habita possit amitti.
5 Utꝝ hõ p suã nãlia possit acqrere btitudinẽ.
6 Utrum homo consequatur beatitudinẽ p actionem alicuius superioris creature.
7 Utrum requirant aliqua opera hois ad hoc q̃ homo beatitudinẽ consequatur a deo.
8 Utrum ois homo appetat beatitudinem.
¶ Qõ sexta. De volũtario ꝛ inuolũtario. Et prio vtrũ in humanis actibus inueniatur volũtarium.
2 Utrum inueniatur in animalibus brutis.
3 Utrũ voluntariũ possit esse absq; omni actu.
4 Utrum violentia voluntati possit inferri.
5 Utrum violentia causet inuoluntarium.
6 Utrum metus causet inuoluntarium simplr.
7 Utrum concupiscẽtia causet inuoluntarium.
8 Utrum ignorantia causet inuoluntarium.
¶ Qõ septia. De circũstãtiis humanorũ actuum: in qbus voluntarium ꝛ inuoluntariũ inuenitur. Et primo vtrũ circunstantia sit accidens actus humani vel quid sit.
2 Utrum circunstantie humanorum actuũ sint considerande a theologo.
3 Utrum conuenienter enumerentur circũstantie in tertio ethicorum.
4 Utrũ sint pncipales circũstantie pp quid/ ꝛ ea in qbus est operatio: vt dr in. 3. ethicorum.
¶ Qõ octaua. De volũtate quorꝫ sit vt volitorũ. Et primo vtrum voluntas sit tm̃ boni.
2 Utrum volũtas sit tantũ finis: an eorũ q̃ sunt ad finem.
3 Utrum voluntas si est eorum que sunt ad finem: vno actu moueatur in finem/ ꝛ in ea que sunt ad finem.
¶ Qõ nona. De motiuo voluntatis. Et prio vtrũ voluntas moueatur ab intellectu.
2 Utrum ab appetitu sensitiuo.
3 Utrum moueat seipsam.
4 Utrum moueat ab aliquo exteriori pncipio.
5 Utrum moueatur a corpore celesti.
6 Utrum moueatur a deo solo sicut ab exteriori principio.
¶ Qõ decima. De mõ quo voluntas mouet. Et primo vtrum volũtas ad aliquid naturaliter moueatur.
2 Utrum moueatur de necessitate a suo obiecto.
3 Utrũ moueat de necessitate ab inferiori appetitu.
4 Utrum moueatur de necessitate ab exteriori motiuo qd est deus.
¶ Qõ vndecima. De fruitiõe q̃ est actus volũtatis. Et prio vtrũ frui sit act⁹ appetitiue po.
2 Utrum frui conueniat tm̃ rõnali creature: an ẽt animalibus.
3 Utrum fruitio sit tm̃ vltimi finis.
4 Utrum sit solum finis habiti.
¶ Qõ duodecima De intẽtione q̃ est actus volũtatis. Et primo vtrũ intẽtio sit act⁹ intellect⁹ vel voluntatis.
2 Utrum sit tantum vltimi finis.
3 Utrum aliqs possit simul duo intendere.
4 Utrum intentio finis sit idem actus cũ volũtate eius quod est ad finem.
5 Utrum intentio conueniat brutis aialibus.
¶ Qõ decimatertia. De electiõe q̃ est actus volũtatis in cõparatiõe ad ea q̃ sunt ad finẽ. Et primo vtrũ electio sit actus volũtatis vel rõnis.
2 Utrum electio cõueniat brutis animalibus.
3 Utrum electio sit solum eorum que sunt ad finem vel etiam quandoq; ipsius finis.
4 Utrum electio sit tm̃ eorꝫ que per nos agunt.
5 Utrum electio sit solum possibilium.
6 Utrum hõ ex necessitate eligat vel libere.
¶ Qõ deciaquarta. De cõsilio qd pcedit electionem. Et primo vtrũ consiliũ sit inquisitio.
2 Utrum consilium sit de fine vel solũ de his q̃ sunt ad finem.
3 Utꝝ consiliũ sit solum de his q̃ a nobis agũt
4 Utrum cõsilium sit de oib⁹ q̃ a nobis agũtur.
5 Utrum procedat ordine resolutorio.
6 Utrum consilium procedat in infinitum.
¶ Qõ decimaquita. De cõsensu q̃ est act⁹ volũtatis in cõparatione eorꝫ q̃ sunt ad finẽ. Et prio vtrum cõsensus sit actus appetitiue vel apprehensiue virtutis.
2 Utrum conueniat brutis animalibus.
3 Utrum consensus sit de fine vel de his q̃ sunt ad finem.
4 Utrum consensus in actum pertineat solũ ad superiorem anime partem.
¶ Qõ decimasexta. De vsu qui est actus volũtatis in cõparatione ad ea que sunt ad finem. Et prio vtrum vti sit actus voluntatis.
2 Utrum conueniat brutis animalibus.
3 Utrum sit tm̃ eorꝫ q̃ sũt ad finẽ vel etiã finis.
4 Utrum vsus precedat vel sequat electionem.
¶ Qõ decimaseptima. De actib⁹ iperatis a volũtate. Et prio vtrũ imperare sit actus rõnis vel voluntatis.
2 Utrum impare ptineat ad bruta animalia.
3 Utrum imperiũ precedat vsum: vel ecõuerso.
4 Utrum imperium ꝛ actus imperatus sit act⁹ vnus vel diuersi.
5 Utrum actus voluntatis imperetur.
6 Utrum actus rationis imperetur.
7 Utrum actus appetitus sensitiui imperet.
8 Utrum actus anime vegetabilis imperetur.
9 Utrum actus exteriorꝫ mẽbrorꝫ imperentur.
¶ Qõ decimaoctaua. De bonitate ꝛ malitia humanorꝫ actuũ in generali. Et primo vtrũ ois humana actio sit bona/ vel aliqua sit mala.
2 Utrũ actio hois habeat bonitatẽ vel malitiã ex obiecto.
3 Utrum hoc habeat ex circunstantia.
4 Utrum hoc habeat ex fine.
5 Utrum aliqua actio hois sit bona vel mala in sua specie.
6 Utrũ actus hẽat speciẽ boni vel mali ex fine.
7 Utrũ spẽs q̃ est ex fine contineat sub spẽ q̃ est ex obiecto sicut sub genere vel econuerso.
8 Utrũ aliquis actus sit indifferens sm̃ suam speciem.
9 Utrum aliquis actus sit indifferens secũdum indiuiduum.
10 Utrum aliqua circunstantia constituat actum moralem in specie boni vel mali.
11 Utrum ois circũstãtia agens bonitatẽ vel malitiam constituat actũ moralẽ in spẽ boni vel mali.
¶ Qõ decimanona. De bonitate ꝛ malitia hũanorũ actuũ interiorũ volũtatis. Et prio vtrũ bonitas voluntatis dependeat ex obiecto.
2 Utrum dependeat ex solo obiecto.
3 Utrum dependeat ex ratione.
4 Utrũ dependeat ex lege eterna.
5 Utrum ratio errans obliget.
6 Utrum voluntas contra legem dei sequens rationem errantem sit mala.
7 Utrum bonitas volũtatis in his que sunt ad finem dependeat ex intentione finis.
8 Utꝝ quãtitas bonitatis vel malitie in volũtate sequat quãtitatẽ boni vel mali in itẽtiõe.
9 Utrum bonitas volũtatis dependeat ex cõformitate ad voluntatem diuinam.
10 Utrum necessariũ sit voluntatem humanam conformari volũtati diuine in volito ad hoc q̃ sit bona.
¶ Qõ vigesima. De bonitate ꝛ malitia exteriorꝫ actuum humanorũ. Et primo vtrũ bonitas vel malitia p prius sit in actu voluntatis vel in actu exteriori.
2 Utrum tota bonitas ꝛ malitia exterioris act⁹ dependeat ex bonitate voluntatis.
3 Utrum bonitas ꝛ malitia sit eadem interioris ꝛ exterioris actus.
4 Utrum actus exterior aliquid addat de bonitate ꝛ malitia supra actum interiorem.
5 Utrum euẽtus sequens aliquid addat de bonitate vel malitia ad exteriorem actum.
6 Utrũ idem actus exterior possit esse bonus et malus.
¶ Qõ vigesimaprima. De his q̃ cõsequunt actus hũanos rõne bonitatis ꝛ malitie. Et primo vtrum actus humanus inquãtũ ẽ bon⁹ vel mal⁹ habeat rationem rectitudinis vel peccati.
2 Utrũ habeat rõnẽ laudabilis vel culpabilis.
3 Utrum hẽat rõnem meriti vel demeriti.
4 Utrũ hẽat rõnẽ meriti vel demeriti apd deũ.
¶ Qõ vigesimascda. De passiõibus anime in generali. Et primo de subiecto earꝫ. s. vtꝝ aliqua passio sit in anima.
2 Utrũ magis sit in pte appetitiua q̃ in apprehensiua.
3 Utrum magis sit in appetitu sensitiuo q̃ in intellectiuo qui dr voluntas.
¶ Qõ vigesimatertia. De dñia passionũ abinuicem. Et prio vtrũ passiões q̃ sunt in concupiscibili sint diuerse ab his q̃ sunt in irascibili.
2 Utrum contrarietas passionum irascibilis sit sm̃ contrarietatem boni ꝛ mali.
3 Utrũ sit alique passio anime nõ hñs cõtrariũ.
4 Utrũ sint alique passiões differẽtes specie in eadem potentia nõ contrarie adinuicem.
¶ Qõ vigesimaquarta. De bono ꝛ malo circa passiões aie. Et prio vtrũ bonũ ꝛ malũ morale possit in passionibus anime inueniri.
2 Utrum omnis passio aie sit mala moraliter.
3 Utrum passio addat vel diminuat ad bonitatem vel malitiam actus.
4 Utrum aliqua passio sit bona vel mala: ex sua specie.
¶ Qõ vigesimaquita. De ordine passionũ adinuicẽ. Et primo vtrũ passiones irascibilis sint priores passiõib⁹ cõcupiscibilis vel ecõuerso.
2 Utrũ amor sit prima passionũ cõcupiscibilis.
3 Utrũ spes sit prima inter passiões irascibilis.
4 Utrum iste quatuor. s. gaudiũ/ tristitia/ spes ꝛ timor sint principales passiones.
¶ Qõ vigesimasexta. De passionibus aie in speciali. Et primo de amore.
1 Utrum amor sit in concupiscibili.
2 Utrum amor sit passio.
3 Utrum amor sit idem quod dilectio.
4 Utrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitie/ ꝛ amorem concupiscentie.
¶ Questio vigesimaseptima. De causa amoris. Et primo vtrum bonum sit sola causa amoris.
2 Utrum cognitio sit causa amoris.
3 Utrum similitudo sit causa amoris.
4 Utrum aliqua alia passionum anime sit causa amoris.
¶ Questio vigesimaoctaua. De effectibus amoris. Et primo vtrum vnio sit effectus amoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Questionum et

2 Utrum mutua inhesio sit eius effectus.
5 Utrum extasis sit eius effectus.
4 Utrum zelus sit eius effectus.
5 Utrum amor sit passio lesiua amantis.
6 Utrum amor sit causa omnium que amans agit.

¶ Qō 29ª. De odio. Et primo vtrum causa z obiectum odij sit malum.
2 Utrum odium causetur ex amore.
3 Utrum odium sit fortius quam amor.
4 Utrum aliquis possit habere odio seipsum.
5 Utrum aliquis possit habere odio veritatem.
6 Utrum aliquid possit haberi obio in vniuersali.

¶ Qō 30ª. De concupiscentia. Et primo vtrum concupiscentia sit tantum in appetitu sensitiuo.
2 Utrum concupiscentia sit passio specialis.
3 Utrum sint alique concupiscentie naturales/z alique non naturales.
4 Utrum concupiscentia sit infinita.

¶ Qō 31ª. De delectatione secundum se: Et primo vtrum delectatio sit passio.
2 Utrum delectatio sit in tempore.
3 Utrum differat gaudio.
4 Utrum delectatio sit in appetitu intellectiuo.
5 Utrum delectationes corporales z sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus z intelligibilibus.
6 Utrum delectationes tactus sint maiores delectationibus que sunt secundum alios sensus.
7 Utrum aliqua delectatio sit nō naturalis.
8 Utrum delectatio possit esse delectationi contraria.

¶ Qō 32ª. De causa delectationis. Et primo vtz operatio sit causa propria delectationis.
2 Utrum motus sit causa delectationis.
3 Utrum spes z memoria sint cā delectationis.
4 Utrum tristitia sit causa delectationis.
5 Utz actiōes alioz sint nobis cā delectatiōis.
6 Utrum bñfacere alteri sit causa delectatiōis.
7 Utrum similitudo sit causa delectationis.
8 Utrum admiratio sit causa delectationis.

¶ Qō trigesimatertia. De effectibꝰ delectatiōis. Et primo vtrum delectationis sit dilatare.
2 Utrū delectatio causet sui sitim vel desiderū.
3 Utrum delectatio impediat vsum rationis.
4 Utrum delectatio perficiat operationem.

¶ Qō trigesimaquarta. De bonitate z malitia delectationū. Et pº vtrū ols delectatio sit mala.
2 Utrum omnis delectatio sit bona.
3 Utrum ali qua delectatio sit optima.
4 Utrum delectatio sit mensura vel regula ſm quā iudicetur bonū vel malum in moralibus.

¶ Qō trigesimaquinta. De tristitia seu dolore ꝓse. Et primo vtrum dolor sit passio anime.
2 Utrum tristitia sit idem quod dolor.
3 Utrum tristitia seu dolor sit ꝓria delectationi.
4 Utrū omnis tristitia omni delectationi ꝓtiet.
5 Utrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.
6 Utrum magis sit fugienda tristitia quam delectatio appetenda.
7 Utrum dolor exterior sit maior quaz interior.
8 Utrum sint tantum quatuor species tristitie.

¶ Qō trigesimasexta. De causis tristitie seu doloris. Et primo vtrum causa doloris sit bonuz amissum vel malum consunctum.
2 Utrum concupiscentia sit causa doloris.
3 Utrum appetitus vnitatis sit causa doloris.
4 Utrum potestas cui non potest resisti sit causa doloris.

¶ Qō trigesimaseptima. De effectibus doloris seu tristitie. Et pº vtz dolor auferat facultatē addiscēdi
2 Utrum aggrauatio animi sit effectus tristitie vel doloris.
3 Utrū tristitia vl dolor ꝺbilitet oēm opationē.
4 Utrum tristitia magis nocet corpoi quam alie anime passiones.

¶ Qō trigesimaoctaua. De remediis tristiē seu doloris. Et pº vtrue dolor z tristitia mitigēt p quamlibet delectationem.
2 Utrum mitigetur per fletum.
3 Utrum mitigetur per compassionem amicorum.
4 Utrum per contemplationem veritatis.
5 Utrum per somnum z balnea.

¶ Qō 39ª. De bōitate z malitia tristiē seu doloris. Et ꝑmo vtz omnis tristitia sit mala.
2 Utrum tristitia possit esse bonum honestum.
3 Utrum possit esse bonum vtile.
4 Utrum dolor corporis sit summum malum.

¶ Qō 40ª. De passionibus irascibilis. Et ꝑmo de spe z desperatione scilicet vtruz spes sit idē quod desiderium vel cupiditas.
2 Utrum spes sit in vi apprehensiua vel in vi appetitiua.
3 Utrum spes sit in brutis animalibus.
4 Utrum spei contrarietur desperatio.
5 Utrum causa spei sit experientia.
6 Utruz in iuuenibus z in ebriosis abūdet spes.
7 Utrum spes sit causa amoris.
8 Utrum spes conferat ad operationem vel magis impediat.

¶ Qō 41ª. De timore secunduz se. Et primo vtz timor sit passio anime.
2 Utrum sit specialis passio.
3 Utrum sit aliquis timor naturalis.
4 De speciebus timoris.

¶ Qō 42ª. De obiecto timoris. Et primo vtruz obiectum timoris sit bonum vel malum.
2 Utrum malum nature sit obiectum timoris.
3 Utrum timor sit de malo culpe.
4 Utrum ipse timor timeri possit.
5 Utrum repentina magis timeantur.
6 Utrum ea contra que non est remedium/magis timeantur.

¶ Qō 43ª. De causa timoris. Et primo vtrum causa timoris sit amor.
2 Utrum causa timoris sit defectus.

¶ Qō. 44ª. De effectibꝰ timoris. Et primo vtrū timor faciat contractionem.
2 Utrum faciat consiliatiuos.
3 Utrum faciat tremorem.
4 Utrum impediat operationem.

¶ Qō 45ª. De audacia. Et primo vtrum audacia sit contraria timori.
2 Utrum audacia sequatur spem.
3 De causa audacie.
4 De effectu audacie.

¶ Qō 46ª. De ira secundum se. Et primo vtruz sit specialis passio.
2 Utrum obiectum ire sit bonum an malum.
3 Utrum ira sit in concupiscibili.
4 Utrum ira sit cum ratione.
5 Utrum ira sit naturaliot quam concupiscentia.
6 Utrum ira sit grauior quam odium.
7 Utrum ira sit ad illos solum ad quos est iustitia.
8 Utrum fel/mania/z furor sint species ire.

¶ Qō 47ª. De causa effectiua ire z de remediis eius. Et primo vtrum semper motiuum ire sit aliquid factum contra eum qui irascitur.
2 Utrum sola parupensio vel despectio sit motiuum ire.
3 Utrum excellentia irascentis sit causa ire.
4 Utrum defectus hominis sit causa quod contra eum aliquis irascatur.

¶ Qō 48ª. De effectibus ire. Et primo vtruz ira causet delectationem.
2 Utrum marime causet furorem in cotde.
3 Utrum marime impediat rationis vsum.
4 Utrum causet taciturnitatem.

¶ Qō 49ª. De habitibus in generali quantuz ad substantiam eorum. Et primo vtrum habitus sit qualitas.
2 Utrum habitus sit determinata species qualitatis.
3 Utrum habitus importet ordinem ad actum.
4 De necessitate habituum: vtrum scilicet sit necessarium esse habitus.

¶ Qō 50ª. De subiecto habituum. Et primo vtz in corpore sit aliquis habitus.
2 Utrum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam/vel secundum suam potentiam.
3 Utrum in potentijs sensitiue partis possit esse aliquis habitus.
4 Utrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.
5 Utrum in voluntate sit aliquis habitus.
6 Utrum in substantijs separatis sit aliquis habitus.

¶ Qō 51ª. De causa habituum quantum ad generationem ipsorum. Et primo vtrum aliqs habitus sit a natura.
2 Utrum aliquis habitus causetur ex actibus.
3 Utrum per vnum actum possit generari habitus.
4 Utrum aliqui habitus sint hominibus infusi a deo.

¶ Qō 52ª. De causa habituum quantum ad augmentum. Et primo vtrum habitus augeantur.
2 Utrum habitus augeantur per additionem.
3 Utrum quilibet actus augeat habitum.

¶ Qō 53ª. De corruptione z diminutione habituum. Et primo vtrum habitus corumpi possit.
2 Utrum possit diminui.
3 Utrum habitus corumpatur vel diminuatur per solam cessationem ab opere.

¶ Qō 54ª. De distinctione habituum. Et primo vtrum multi habitus possint esse in vna potētia.
2 Utrum habitus distinguantur secundum sua obiecta.
3 Utrū hitus distinguanꝝ secū dū bonū z malū.
4 Utrum vnus habitus ex multis habitibus constituatur.

¶ Qō 55ª. De ꝟtutibus quātū ad suas cētias. Et primo vtrum virtus humana sit habitus.
2 Utrum sit habitus operatiuus.
3 Utrum sit habitus bonus.
4 De diffinitione virtutis.

¶ Qō 56ª. De subiecto ꝟtutis. Et pº vtrū virtꝰ sit in potentia anime sicut in subiecto.
2 Utz vna ꝟtꝰ possit cē in pluribus potentijs.
3 Utz intellectus possit esse subiectuz virtutis.
4 Utrum irascibilis z concupiscibilis possit esse subiectum virtutis.
5 Utrum vires apprehensiue sensitiue sint subiectum virtutis.
6 Utz voluntas possit esse subiectum virtutis.

¶ Qō 57ª. De distinctione virturuz intellectualium. Et primo vtrum habitus intellectuales speculatiui sint virtutes.
2 Utrum sint tantum tres scilicet sapientia/scīētia z intellectus.
3 Utz hitus itellectualis que est ars/sit virtꝰ.
4 Utrum prudentia sit virtus distincta ab arte.
5 Utz prudentia sit virtus necessaria homini.
6 Utrum eubulia / synesis z gnomi sint virtutes adiuncte prudentie.

¶ Qō 58ª. De distinctione virtutum moralium ab intellectualibus. Et primo vtrum omnis virtus sit virtus moralis.
2 Utz ꝟtꝰ moralis distinguaꝝ ab intellectuali.
3 Utrum sufficienter diuidatur virtus per moralem z intellectualem.
4 Utrū moralis ꝟtꝰ possit esse sine itellectuali.
5 Utrum econuerso intellectualis possit esse sine morali.

¶ Qō 59ª. De distinctione virtutum moralium secundum coāparationez ad passiones. Et ꝑmo vtrum virtus moralis sit passio.
2 Utz virtus moralis possit esse cum passione.
3 Utrum virtus moralis possit esse cū tristitia.
4 Utrū omnis virtus moralis sit circa passiões.
5 Utrum aliqua virtus moralis possit esse sine passione.

¶ Qō 60ª. De distinctione virtutum moralium adinuicem. Et primo vtrum sit vna tantuz virtus moralis.
2 Utruz virtutes morales que sunt circa opationes distinguanꝝ ab his que sūt circa passiões.
3 Utz circa opatiões sit vna tm̄ virtus moralis.
4 Utrum circa diuersas passiones sint diuerse virtutes morales.
5 Utrum virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionuꝫ.

¶ Qō 61ª. De virtutibus cardinalibus. Et primo vtrum virtutes morales debeant dici cardinales vel principales.
2 De numero earum: vtruz scilicet tm̄ quatuor. s. prudentia/iustitia/temperantia z fortitudo.
3 Que sint virtutes huiusmodi.
4 Utrum differant adinuicem.
5 Utrū dividanꝝ ꝓueniēter in ꝟtutes politicas/purgatorias/purgati animi/z exemplares.

¶ Qō 62ª. De virtutibus theologicis. Et ꝑmo vtrum sint alique virtutes theologice.
2 Utrum virtutes theologice distinguantur ab intellectualibus z moralibus.
3 Quot z que sint huiusmodi virtutes.

Articulorum Index.

4 De ordine earum: vtrum. s. fides sit prior spe z spes sit prior charitate.

¶ Qō 63. De cā virtutū. Et primo vtrum virtꝰ sit in nobis a natura.
2 Utrum aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum.
3 Utruz alique virtutes morales sint in nobis per infusionem.
4 Utrū virtus quā acqrimꝰ ex assuetudine operū/sit eiusdem spēi cum virtute infusa.

¶ Qō 64. De modo virtutū. Et primo vtrū virtutes morales sint in medio.
2 Utrum medium virtutis moralis sit mediuz rei vel rationis.
3 Utrū virtutes itellectuales ꝓsistāt in medio.
4 Utz virtutes theologice cōsistant in medio.

¶ Qō 65. De cōnexione virtutū. Et ꝑmo vtrum virtutes morales sint adinuicem cōnexe.
2 Utrum virtutes morales possint esse sine charitate.
3 Utrum charitas possit esse sine eis.
4 Utrū fides z spes possint esse sine charitate.
5 Utz charitas possit esse sine eis. s. fide z spe.

¶ Qō 66. De equalitate virtutū. Et prio vtruz virtus possit esse maior vel minor.
2 Utrum omnes virtutes simul in eodez existētes sint equales.
3 De comparatione virtutum moralium ad intellectuales.
4 De ꝓparatiõe virtutū moralium adinuicem.
5 De cõparatiõe virtutū itellectualiū adinuicē.
6 De cõparatiõe ꝟtutū theologicaz adinuicē.

¶ Qō 67. De ꝺnatiõe virtutū post hanc vitaz. Et primo vtrum virtutes morales maneāt post hanc vitam.
2 Utrum virtutes intellectuales maneant.
3 Utrum fides maneat.
4 Utrum remaneat spes.
5 Utrum aliquid fidei vel spei remaneat.
6 Utrum remaneat charitas.

¶ Qō 68. De donis. Et primo vtrum dona differant a virtutibus.
2 De necessitate donoꝝ: vtrum. s. dona necessaria sint homini ad salutem.
3 Utrum dona sint habitus.
4 Que z quot sint.
5 Utrum dona sint connexa.
6 Utrum maneant in patria.
7 De comparatione eorum adinuicem.
8 De comparatione eorum ad virtutes.

¶ Qō 69. De beatitudinibꝰ. Et prio vtrū beatitudines a donis z virtutibus distinguāntur.
2 Utrum ꝑmia beatitudinū ꝓteneant ad hanc vitam.
3 De numero beatitudinum.
4 De cõuenientia premioꝝ que eis attribuūt.

¶ Qō 70. De fructibus. Et primo vtrū fructus spiritussancti sint actus.
2 Utrum differant a beatitudinibus.
3 De numero eorum.
4 De oppositione eorum ad opera carnis.

¶ Qō 71. De peccatis z vitijs ꝑse. Et prio vtrū vitium contrarietur virtuti.
2 Utrum vitium sit contra naturam.
3 Utrum vitium sit peius ꝑ actus vitiosus.
4 Utrū actus vitiosus possit cē simul cū ꝟtute.
5 Utrū in omni peccato sit aliquis actꝰ vitiosꝰ.
6 De diffinitione peccati quā augustinꝰ ponit 22. ꝺ faustum. s. q peccatum est dictū vel factum vel cōcupitū contra legem eternam.

¶ Qō 72. De distinctione peccatoꝝ z vitiorū. Et primo vtrum peccata distinguanꝝ specie ꝑm obiecta.
2 Utrum conuenienter distinguantur peccata spiritualia a carnalibus.
3 Utrum pcā distinguantur specie ꝑm cās.
4 Utrū ꝑm eos in quos peccatur. s. in deum proximum/z seipsum.
5 Utrum veniale z mortale ꝺifferant specie.
6 Utrum secundum omissionem z commissionē.
7 Utrum ꝑm diuersum peccati processum.
8 Utrum ꝑm abundantiam z defectum.
9 Utrum ꝑm diuersas circunstantias.

¶ Qō 73. De comparatione peccatorū adinuicē. Et primo vtrum omnia peccata z vitia sint connexa.
2 Utrum omnia sint paria.
3 Utrum grauitas peccatoꝝ attendaꝝ scōm obiecta.
4 Utrum ꝑm dignitatem virtutuz quibus peccata opponuntur.
5 Utrum peccata carnalia sint grauiora q̄ spiritualia.
6 Utrum ꝑm causas peccatoꝝ attendaꝝ gravitas ipsoꝝ.
7 Utrum secundum circunstantias.
8 Utrum secundum quantitatem nocumenti.
9 Utz ꝑm ꝺditionem persone in quā peccatur.
10 Utrū propter magnitudinem persone peccantis aggranetur peccatum.

¶ Qō 74. De subiecto peccatoꝝ siue vitioꝝ. Et primo vtrum voluntas possit esse subiectum peccati.
2 Utrū sola volūtas possit esse subm peccati.
3 Utrum sensualitas possit esse subm peccati.
4 Utrum possit esse subiectū peccati mortalis.
5 Utrum ratio possit esse subiectum peccati.
6 Utrū peccatū delectatiōis morose vel nō morose sit in rōne inferioi sicut in subiecto.
7 Utrum peccatum consensus in actū sit in ratione superioi sicut in subiecto.
8 Utrum consensus in delectationē sit peccatuz mortale.
9 Utrum ratio superior possit esse subiectū peccati venialis.
10 Utrum in ratione superioti possit esse peccatum veniale circa ptopriū obiectū: idest ſm q̄ inspicit ratiões eternas.

¶ Qō 75. De causis peccatorum in gñali. Et primo vtrū peccatum habeat causam.
2 Utrum habeat causam interiorem.
3 Utrum habeat causam exteriorem.
4 Utrum peccatum sit causa peccati.

¶ Qō 76. De ignorantia que est causa peccati ex parte rationis. Et primo vtrū ignorātia sit causa peccati.
2 Utrum ignorantia sit peccatum.
3 Utrum totaliter excuset a peccato.
4 Utrum diminuat peccatum.

¶ Qō 77. De causa peccati ex parte appetitus sensitiui. Et primo vtrum passio appetitus sensitiui possit mouere vel inclinare voluntatem.
2 Utrum possit superare rationem contra eius scientiam.
3 Utrum peccatum quod ex passiõe ꝓuenit/sit peccatum ex infirmitate.
4 Utrum hec passio que est amor sui/sit cā omnis peccati.
5 De his tribus causis que ponūtur. 1. Ioan. 2. scz concupiscentia oculorum/concupiscentia carnis/z superbia vite.
6 Utruz passio que est causa peccati/ diminuat peccatum.
7 Utrum ipsum totaliter excuset.
8 Utrum peccatum quod est ex passione possit esse mortale.

¶ Qō 78. De causa pcti que est ex parte voluntatis/que dicitur malitia. Et primo vtrū aliquis possit ex certa malitia vel industria peccare.
2 Utrum quicūq; peccat ex habitu ex certa malitia peccet.
3 Utrum quicunq; peccat ex certa malitia ex habitu peccet.
4 Utrum ille qui peccat ex certa malitia/grauiꝰ peccet q̄ ille qui peccat ex passione.

¶ Qō 79. De causis exterioꝝ peccati ex parte dei. Et primo vtrum deus sit causa peccati.
2 Utrum a deo sit actus peccati.
3 Utrum deus sit cā excecatiōis z obduratiōis.
4 Utrum hec ordinentur ad salutem eorū q̄ excecantur z obdurantur.

¶ Qō 80. De causa peccati ex parte diaboli. Et primo vtrum diabolus sit directe causa peccati.
2 Utrum diabolus inducat ad peccandū interius persuadendo.
3 Utrum diabolus possit necessitatē peccādi inducere.
4 Utrum omnia peccata ex diaboli suggestiõe proueniant.

¶ Qō 81. De causa peccati ex parte hominis. et de traductione peccati originalis/cuius homo est causa per originem. Et primo vtrum primum pcm̄ primi hois in posteros deriuetur per originem.
2 Utrū ola alia peccata primi parentis vel etiā aliorū parentū/per originem in posteros deriuētur.
3 Utrum pctm̄ originale deriuet ad omnes q̄ ex adam per viam seminis generantur.
4 Utrū pctm̄ originale ad illos deriuaret q̄ miraculose ex aliqua pte hois formarentur.
5 Utrum si femina peccasset viro nō peccāte traduceretur peccatum originale.

¶ Qō 82. De peccato originali quantū ad suaz essentiam. Et primo vtrum originale peccatum sit habitus.
2 Utrum sit tm̄ vnum in vno homine.
3 Utrum sit concupiscentia.
4 Utrum sit equaliter in omnibus.

¶ Qō 83. De subiecto originalis peccati. Et prio vtrum subiectum originalis peccati p prius sit caro vel anima.
2 Si anima vtrum per essentiam vel per potentias suas.
3 Utrum voluntas per prius sit subiectū peccati originalis q̄ alie potentie.
4 Utrum aliq potentie aie sint spāliter infecte s. generatiua/vis concupiscibilis/z sensus tactus.

¶ Qō 84. De causa pcti ſm q̄ vnū peccatum est causa alterius. Et primo vtruz cupiditas sit radix omnium peccatorum.
2 Utrum superbia sit initium omnis peccati.
3 Utrū preter superbiam z auaritiā debeāt dici capitalia vitia quedā alia specialia pctā.
4 Quot z que sint capitalia vitia.

¶ Qō 85. De effectibus peccati quātum ad corruptionem boni nature. Et primo vtrū peccatum diminuat bonum nature.
2 Utrum totaliter tolli possit.
3 De quatuor vulneribus que Beda ponit: q̄bꝰ humana nā vulnerata est propter peccatuz.
4 Utrum ptinatio modi spēi z ordinis/sit effectus peccati.
5 Utrū motꝰ z alij defectus corporales sint effectus peccati.
6 Utrū motꝰ z alij defectus corporales sint homini aliquo modo naturales.

¶ Qō 86. De effectu peccati quantū ad maculā aie. Et prio vtrū macula anime sit effectus peccati.
2 Utrum macula remaneat in aia post actum peccati.

¶ Qō 87. De effectu peccati quantū ad reatum pene. z de ipso reatu pene. Et primo vtrū reatus pene sit effectus peccati.
2 Utrū vnū peccatum possit esse pena alterius peccati.
3 Utrū aliq̄s peccatum faciat reū pena eterna.
4 Utrū faciat reū pena infinita ſm quātitatez.
5 Utz oē pcm̄ faciat reū eterna z infinita pena.
6 Utrū reatus pene possit remanere post pctm̄.
7 Utrum omnis pena inferatur pro aliquo peccato
8 Utrū vnus puniatur pro peccato alterius.

¶ Qō 88. De peccatis que distinguunt ſm reatū pene. z de venialibus per comparationez ad mortale. Et prio vtrum veniale peccatum diuidat conuenienter cōtra mortale peccatuz.
2 Utrum peccatū veniale z mortale distinguātur genere.
3 Utrū veniale peccatum sit dispositio ad mortale.
4 Utrū veniale peccatum possit fieri mortale.
5 Utrum circunstantia aggrauans possit facere de veniali peccato mortale.
6 Utrum pctm̄ mortale possit fieri veniale.

¶ Qō 89. De veniali peccato ſm se. Et prio vtz veniale causet maculam in anima.
2 De distinctiõe peccati venialis. put figurat p lignum/fenum/z stipulam. 1. ad corin. 2.
3 Utrum homo in statu innocētie potuerit peccare venialiter.
4 Utrum angelus bonus vel malus possit peccare venialiter.
5 Utrum primi motus sensualitatis infideliuz sint peccata venialia.
6 Utrum peccatum veniale possit esse simul in aliquo cum solo peccato originali.

¶ Qō 90. De exterioꝝ principio actuum monētē ad bonum scilicet de lege in cōmuni quātum ad eius essentiam. Et primo vtrum lex sit aliquid rationis.
2 De fine eius: vtrum scilicet lex ordinetur semper ad bonum commune sicut ad finem.
3 De causa eius: vtrum. s. cuiuslibet sit facere leges.

Universidad de Deusto Biblioteca

Questionum et Articulorum Index.

4 De promulgatione ipsius: vtrum scilicet promulgatio sit de ratione legis.
¶ Qõ 91ª. De legibus quantum ad earũ drĩaȝ. Et primo vtrum sit aliqua lex eterna.
2 Utrum sit aliqua lex naturalis.
3 Utrum sit aliqua lex humana.
4 Utrum sit aliqua lex diuina.
5 Utrum sit vna tantum vel plures.
6 Utrum sit aliqua lex peccati seu fomitis.
¶ Qõ 92ª. De lege q̃tũ ad suos effectus. Et pᵒ vtrum effectus legis sit hoies facẽ bonos.
2 Utrũ effectus seu actus legis sint iperare/vetare/permittere & punire: vt legisperitᵘ dic.
¶ Qõ 93ª. De legibus in speciali quantum ad leges singulares: & de ipa lege eterna primo quid sit lex eterna.
2 Utrum sit omnibus nota.
3 Utrum omnis lex ab ea deriuetur.
4 Utꝝ necessaria & eterna sub ijciãt legi eterne.
5 Utrũ contingentia nãlia subijciãt legi eterne.
6 Utrũ oẽs res humane subijciant legi eterne.
¶ Qõ 94ª. De lege naturali. Et primo quid sit lex naturalis.
2 Que sint precepta legis naturalis.
3 Utrum omnes actus virtutũ sint de lege nãli.
4 Utrum lex naturalis sit vna apud omnes.
5 Utrum sit mutabilis.
6 Utrum possit a mente hominis deleri.
¶ Qõ 95ª. De lege hũana secũdũ se. Et primo de vtilitate legis humane.
2 De eius origie: vtꝝ. s. deriuet a lege naturali.
3 De qualitate eius.
4 De diuisione eiusdem.
¶ Qõ 96ª. De lege humana quantum ad eius potestatem. Et primo vtrum lex humana debeat poni in communi.
2 Utrum lex humana dẽat oĩa vitia cohibere.
3 Utrum oium virtutum actus hẽat ordinare.
4 Utrum imponat homini necessitatem quantum ad forum conscientie.
5 Utꝝ omnes homines legi humane subdant.
6 Utrum his qui sunt sub lege liceat agere preter verba legis.
¶ Qõ 97ª. De lege humana quantum ad eius mutationẽ. Et pᵒ vtꝝ lex hũana sit mutabilis.
2 Utrũ lex humana debeat semper mutari/quãdo aliquid melius occurrit.
3 Utrum lex humana per consuetudinem aboleatur: & vtrũ consuetudo obtineat viȝ legis.
4 Utrum vsus legis hũane per dispensationem rectorum debeat immutari.
¶ Qõ 98ª. De veteri lege secunduȝ se. Et primo vtrum lex vetus sit bona.
2 Utrum sit a deo.
3 Utrum sit a deo mediantibus angelis.
4 Utrum data sit omnibus.
5 Utrum omnes obliget.
6 Utrum congruo tempore fuerit data.
¶ Qõ 99ª. De lege veteri q̃tũ ad p̃cepta eiᵘ. scȝ de p̃ceptoꝝ eius distinctiõe. Et pᵒ vtrũ veteris legis sint plura precepta vel vnum tm̃.
2 Utꝝ lex vetᵘ ꝯtineat aliqua p̃cepta moralia.
3 Utrum preter moralia precepta contineat aliq̃ cerimonialia.
4 Utꝝ p̃ter hec ꝯtineat aliq̃ iudicialia p̃cepta.
5 Utrum preter precepta moralia/cerimonialia & iudicialia contineat aliqua alia.
6 De mõ q̃ lex iducebat ad obseruãtiã p̃dictoꝝ.
¶ Qõ 100ª. De preceptis veteris legis: & de moralibus. Primo vtruȝ omnia precepta moralia veteris legis sint de lege nature.
2 Utrum sint de actibus omnium virtutum.
3 Utrũ omnia p̃cepta moralia veteris legis reducantur ad decem precepta decalogi.
4 De distinctione preceptorum decalogi.
5 De numero preceptorum decalogi.
6 De ordine eorundem.
7 De modo tradendi ipsa.
8 Utrum sint dispensabilia.
9 Utrũ modus obseruandi virtutem cadat sub precepto.
10 Utruȝ modus charitatis cadat sub precepto.
11 De distinctione alioruȝ p̃ceptorum moraliũ.
12 Utrũ p̃cepta moralia veteris legis iustificẽt.
¶ Qõ 101ª. De preceptis cerimonialibus veteris legis secundum se. Et primo que sit ratio preceptorum cerimonialium.
2 Utrum sint figuralia.
3 Utrum debuerint esse multa.
4 De distinctione ipsorum.
¶ Qõ 102ª. De preceptis cerimonialibus quantum ad suas causas. Et primo vtrum precepta cerimonialia habeant causam.
2 Utrum hẽant cãm lrãlem vel solum figuralẽ.
3 De causis sacrificiorum.
4 De causis sacramentorum.
5 De causis sacrorum.
6 De causis obseruantiarum.
¶ Qõ 103ª. De preceptis cerimonialibus quantum ad eorum durationem. Primo vtrum p̃cepta cerimonialia fuerint ante legem.
2 Utrũ in lege aliquã ṽtutẽ hũerint iustificãdi.
3 Utrum cessauerint christo veniente.
4 Utrum sit peccatuȝ mortale ea obseruare post christum.
¶ Qõ 104ª. De preceptis iudicialibus in communi. Et primo que sint iudicialia precepta.
2 Utrum sint figuralia.
3 De duratione eorum: scilicet vtrum obligent in perpetuum.
4 De distinctione ipsorum.
¶ Qõ 105ª. De preceptis iudicialibus quantuȝ ad ipsorum rõnem. Et primo de rõne preceptorũ iudicialiũ que pertinent ad principes.
2 De his que pertinent ad conuictum hominuȝ adinuicem.
3 De his que pertinent ad extraneos.
4 De his que pertinent ad domesticam conuersationem.
¶ Qõ 106ª. De lege noua scilicet euãgelij ƀȝ se. Et prĩo vtrum lex noua sit scripta vel indita.
2 De virtute eius vtrum iustificet.
3 Utrum debuerit dari a principio mundi.
4 Utrum sit duratura vsq; ad finem mundi/an debeat ei alia lex succedere.
¶ Qõ 107ª. De comparatione legis noue ad veterem. Et primo vtrum lex noua sit alia lex a lege veteri.
2 Utrum lex noua impleat veterem.
3 Utrum contineatur in veteri.
4 Que sit grauior vtrum lex noua vel vetus.
¶ Qõ 108ª. De his que continentur in lege noua. Et primo vtrum lex noua debeat aliqua opera exteriora precipere vel prohibere.
2 Utrũ sufficiẽter exteriores actus ordinauerit.
3 Utrum conuenienter instituat homines quantum ad actus exteriores.
4 Utꝝ ꝯuenienter superaddat cõsilia preceptis.
¶ Qõ 109ª. De principio exteriori humanoꝝ actuũ p qd iuuamur ad r̃cte agẽdũ, s. de gr̃a q̃tum ad eius necessitatẽ. Et primo vtrũ absq; gratia possit homo aliquod verũ cognoscere.
2 Utrum absq; gratia dei possit homo aliquod bonum facere vel velle.
3 Utrum homo absq; gratia possit deum super omnia diligere.
4 Utrum homo absq; gratia per sua naturalia possit precepta legis obseruare.
5 Utrum homo absq; gratia possit mereri vitaȝ eternam.
6 Utrũ hõ possit se ad gr̃aȝ p̃parare sine gratia.
7 Utruȝ absq; gratia possit hõ resurgere a p̃ctõ.
8 Utrum absq; gratia possit hõ vitare peccatuȝ.
9 Utrũ homo gr̃am consecutus possit absq; alio diuino auxilio bonũ facere & vitare peccatũ.
10 Utrum possit p̃seuerare in bono per seipsum.
¶ Qõ 110ª. De gratia dei quantum ad eius eẽntiam. Et pᵒ vtꝝ gratia ponat aliquid in aia.
2 Utrum gratia sit qualitas.
3 Utrum gratia differat a virtute infusa.
4 De subiecto gratie: vtrum scilicet gratia sit in essentia anime sicut in subiecto.
¶ Qõ 111ª. De diuisione gratie. Et primo vtruȝ gratia conuenienter diuidatur per gratiam gratis datam & gratum facientem.
2 De diuisione gratie gratum facientis per operantem & cooperantem.
3 De diuisione gratie per gratiam preuenientem & subsequentem.
4 De diuisione gratie gratis date.
5 De comparatione gratie gratum facientis & gratis date.
¶ Qõ 112ª. De gratia quantuȝ ad eius cãm. Et primo, vtruȝ solus deus sit causa efficiẽs gr̃e.
2 Utrum requiratur aliqua dispositio ad gr̃am ex parte recipientis ipsam per actum liberi arbitrij.
3 Utrum ex necessitate detur gratia se preparanti ad gratiam.
4 Utrum gratia sit equalis in omnibus.
5 Utrum aliquis possit scire se habere gratiam.
¶ Qõ 113ª. De gr̃a quantuȝ ad eius effectus. Et primo de iustificatione impij que est effectᵘ gratie op̃antis. p̃mo quid sit iustificatio ipij.
2 Utrum ad eam requiratur gratie infusio.
3 Utrum ad eam requiratur aliquis motus liberi arbitrij.
4 Utrum ad eam requiratur motus fidei.
5 Utrum ad eam requiratur motus liberi arbitrij in peccatum.
6 Utrum premissis sit connumeranda remissio peccatorum.
7 Utrum in iustificatione impij sit ordo temporis/aut fiat subito.
8 De naturali ordine eorum que ad iustificationem concurrunt.
9 Utruȝ iustificatio impij sit maximũ opus dei.
10 Utrum iustificatio impij sit miraculosa.
¶ Qõ 114ª. De merito quod est effectᵘ gratie cooperantis. Et primo vtrum homo possit aliquid mereri a deo.
2 Utrum aliquis sine gratia possit mereri vitaȝ eternam.
3 Utrum aliquis per gratiam possit mereri vitam eternam ex condigno.
4 Utrum gratia sit principium merendi mediãte charitate principaliter.
5 Utrum homo possit sibi mereri primã gr̃am.
6 Utrum homo possit eam mereri alij.
7 Utrum aliquis possit sibi mereri reparationeȝ post lapsum.
8 Utrum possit aliquis sibi mereri augmentuȝ gratie vel charitatis.
9 Utrum possit aliquis sibi mereri finalem perseuerantiam.
10 Utrum bona temporalia cadant sub merito.

¶ Finis.

Index Textus.

¶ Textus prime scde diui Tho. aquinatis index locupletissimus.

Abdicatio. Expeditiᵘ homo perueniet ad beatitudinem/totaliter bona huius mundi abdicando. q.108.4.c.fo.158.
Abdicatio. ṽ. diuitie.
Abdicantur diuitie per paupertatẽ/delicie carnis per perpetuam castitatem/superbia vite per obedientie seruitutem. q.108.4.c.fo.158.
¶ Abraã fuit primus qui se ab infidelibᵘ separauit: ideo ipse primus circũcisioneȝ accepit. q.102.5.1.fo.147.
Abraam cum per mandatũ dei consensit occidere filiũ/nõ cõsensit in homicidiũ. q.94.5.2.fo.133.& q.100.8.3.fo.142.
Abraã in opere illo quod fecerat/cognoscere potuit experimẽtaliter se dei timorẽ hr̃e. vel p̃t h̃ etiam ad reuelationem referri. q.112.5.5.folio 166.
Abraam. ver. Circũcisio. Nasci. Christus.
Abrae facta fuit promissio de xp̃o nõ pp meritum ipsius/sed ex gr̃a dei. q.98.4.c.fo.138.
Abrae ṽbũ illd dictũ/vȝ nũc cognoui q̃ timeas dñm: põt referri ad notitiã experimentalẽ/q̃ est per exhibitionẽ operis. q.112.5.5.fo.166.
¶ Absolutũ. Id qd ẽ per essentiã relatũ/posteriᵘ est absoluto: ſȝ id cui attribuũtur relatiões/nõ opȝ q̃ sit posterius. q.16.4.2.fo.24.
¶ Acceptio personaꝝ locũ hȝ in his que ex debito dantur: nõ autẽ in his que ex gratuita voluntate conferuntur. q.97.4.2.fo.137.& q.98.4.2.fo.138.& q.106.3.1.fo.154.
Acceptio. ṽ. Dispensatio.
¶ Accedere est prius in intentione et posterius in exequutione/q̃ recidere. q.2.2.3.fo.44.
¶ Accessus p se respicit id qd est cõueniens nãe: recessus aũt id quod est cõtrarium. q.36.1.c.folio.53.
Accessus & recessus dupliciter cõsiderant. s. ex parte mobilis/et ex parte agẽtis. p̃io mõ recessᵘ precedit accessũ, scdo modo ẽ ecõuerso. q.113.8.1.folio.169.
¶ Acerbitas pene respondet grauitati culpe. q.87.4.3.fo.123.
¶ Accidẽs magis dicitur entis q̃ ens. q.55.4.1.fo.74.& q.110.2.3.fo.163.
Accidens hȝ depẽdentiã ad subiectũ/& in abstracto diffinitur p subiectũ loco differentie: ſȝ in cõcreto loco generis. q.53.2.3.fo.71.
Accidẽs est dignius sba ƀȝ qd: ſȝ sba ẽ simplr dignior accñte. quest.66.4.c.f.91.& q.110.2.2.folio.163.
Accidens dr̃ esse in alio accñte sicut in sbo/qr inheret sbe mediante alio accñte. q.7.1.3.fo.13.et q.50.2.2.fo.66.et.q.56.1.3.fo.74.
Accidens non agit effectiue in sbm sed formaliter. q.85.1.4.fo.120.& q.110.2.1.fo.163.& q.111.1.1.& 2.1.fo.164.
Accidens dicitur alterius duplr. s. qr inest ei: & qr est simul cũ eo in eodem sbo. q.7.1.2.fo.13.
Accidens dicitur accidenti accidere duplr. p̃io qr duo accidentia comparantur ad vnum subiectum absq; ordine: scdo cum aliquo ordine. q.7.1.3.fo.13.
Accñs neq; fit neq; corrũpitur: sed dr̃ fieri vel corrumpi ƀm q̃ sbm incipit vel desinit esse in actu ƀm ipsum. q.110.2.3.fo.163.
Accñs. ṽ. Proprium.
Accidenti conueniens ex parte subiecti/& nõ ex ipsa ratione accidentis/non attribuitur accidẽti in abstracto/sed in concreto. q.53.2.3.fo.71.
Accidẽtia & forme nõ subsistẽtes sicut dñr entia/non qr habeant esse/sed qr eis aliquid est: ita dicuntur bona vel vna/nõ alia bonitate vel vnitate/sed qr est eis aliquid bonum vel vnuȝ. q.55.4.1.fo.74.
Accidentia & virtus non habent naturaȝ ex qua sed in qua & circa quam. quest.55.4.c.fo.74.
Accidentia per se/cadunt sub arte: nõ aũt accidẽtia omnino per accñs. q.7.2.2.f.13.& q.18.3.2.folio.27.
Accidentia aliqua indiuidualia pertinentia ad dispositionem nature/a parentibus propagantur in filios: nõ auteȝ ea que sunt pure personalia. q.81.2.c.fo.116.
Accidentia. ṽ. Propria.
Accidentalis forma scdm seipsam & in abstracto nõ dicitur scdȝ magis & minᵘ. q.52.1.2.o.f.69.& q.53.2.3ᵐ.fo.71.
¶ Accidia est spẽs tristitie. q.35.8.o.fo.53.
¶ Accipiter significat eos q̃ ministrant potẽtibᵘ ad depredandũ pauperes. q.102.6.1ᵐ.fo.149.
¶ Actio & opatio dei ẽ sua sba. q.49.4.c.fo.66.& q.55.2.3ᵐ.fo.74.
Actio & quilȝ motus creature est a deo. q.6.1.3ᵐ.fo.12.& q.79.2.o.f.114.& q.109.1.c.fo.158.
Actio intellectᵘ & cuiuscũq; entis creati depẽdet a deo q̃tũ ad formã/& inq̃tũ mouetur ad agendum. q.109.1.c.fo.158.
Actio ẽ manẽs in agẽte: factio ṽo ẽ actus trãsiẽs i exteriorẽ mãm. q.57.4.c.fo.77.& 5.1ᵐ.fo.78.
Actio est duplex. s. manẽs in agente: & trãsiens in exteriorem materiam. q.3.2.3ᵐ.fo.5.& q.31.5.c.fo.47.& q.74.1.c.fo.105.
Actio manẽs in agẽte ẽ actᵘ & p̃fectio agẽtis: trãsiẽs ṽo patiẽtis. q.3.2.3ᵐ.fo.5.& q.31.5.c.fo.47.
Actio hũana/speciem a fine proximo sortitur. q.1.3.c.3ᵐ.fo.2.
Actio dr̃ volũtaria duplr. s. qr iperatur/& qr elicitur a voluntate. q.1.1.2.fol.1.& q.6.4.c.fol.12.& q.71.6.c.fo.99.
Actio nature est determinata ad vnum, q.10.1.1.folio.18.
Actio sortit spẽm ab actu q̃ est p̃nᵐ agẽdi passio ṽo ab actu q̃ ẽ terminus motus nr̃i. q.1.3.c.f.2.
Actio proprie nõ attribuitur instr̃o: ſȝ principali agenti. q.16.1.c.fo.24.
Actio aliq̃ ẽ finȝ vltimᵘ/aliq̃ ẽ pp finẽ. q.1.1.2.f.1
Actio inq̃tũ hȝ aliq̃d de esse/intãtũ est bona: inq̃tũ vero deficit ei aliq̃d de plenitudine essendi/intm̃ est mala. q.18.1.o.fo.26.
Actio hois est bona vel mala ex gñe/fine/& circũstãtijs. q.18.o.f.26.& q.20.1.2.c.fo.32.
Actionis moralis primũ malũ est qd est ex obiecto. q.18.2.c.fo.27.
Actõe sua aliq̃d tẽdit ad finẽ duplr. s. vt seipȝ ad finẽ mouẽs: vt hõ. & vt ab alio motũ ad finẽ: vt sagitta & que rõne carent. q.1.2.c.fo.1.
Actiões ille p̃prie dñr hũane q̃ sunt hois inq̃tũ est hõ/que a voluntate deliberata p̃cedunt/et quaꝝ hõ dñs est. q.1.1.o.f.1.& ar.3.c.3.fo.2.
Actiões que p̃cedunt ab aliqua potẽtia/causantur ab ea ƀm rõnem obiecti. q.1.1.c.fo.1.
Actiones hois alijs intẽti/nõ sunt proprie hũane: qr nõ p̃cedunt ex deliberatione rõnis/q̃ est p̃ncipiũ hũanoꝝ actuũ. iõ hñt q̃si finẽ imaginatum/& non p rõnẽ prestitutum. q.1.1.3.fo.1.
Actiones. ṽ. Homo. Ludus.
¶ Actus aploꝝ nõ recipiũt mõtani/priscillianiste nec manichei. q.106.4.2.fo.156.
Actus ẽ duplex. s. primᵘ & scdȝ. q.3.2.c.f.5.& q.111.2.c.fo.165.
Actus in nobis duplex. interior & exterior. q.18.6.c.fo.28.& q.111.2.c.fo.165.
Actᵘ p̃mᵘ ẽ eẽ: actᵘ scdȝ ẽ opatio. q.111.2.c.f.165.
Actus voluntatis duplex. s. elicitus & impatus. q.6.4.c.f.12.& q.74.2.c.fo.105.
Actᵘ q̃ sũt idẽ ƀm spẽȝ nãe põt eẽ diuersi ƀȝ spẽȝ moris & ecõuerso. q.1.3.3.f.2.& q.20.4.6.o.fo.35.
Actus vnus ƀm genus nature põt eẽ plures ƀm genus moris. q.20.6.o.fo.35.
Actus humani hñt rõneȝ meriti vel demeriti p cõparationem ad deum. q.21.4.c.fo.36.
Actus moralis p̃ria bõitas vel malitia ẽ ex obo/sicut in naturalibus ex forma. q.18.2.c.fo.27.
Actᵘ moralr hȝ spẽm ex obo & fine. q.1.3.o.fo.2.et q.7.4.o.fo.14.& q.18.2.3.o.fo.27.& q.72.1.3.o.fo.100.
Actus moralis est bonus vel malus ƀm spẽm ex obo & fine: sed ƀm circũstantias quasi ƀm accidẽtia. q.18.2.3.4.o.& 6.c.fo.28.
Actus denoiatus a potẽtia/nominat simplicem actum illius potentie. q.8.2.c.f.16.
Actus spẽ diuersi: sunt diuersoꝝ oboꝝ ƀm spẽȝ & diuersarum potẽtiarũ. q.54.1.1.fo.71.
Actus idẽ nõ põt equalr & eodem ordine p̃tinere ad diuersas potentias/sed ƀm diuersas rõnes et diuerso ordine. q.56.2.1.fo.74.
Actus plures vnius potẽtie nõ p̃nt esse simul nisi vnus sub alio cõprehẽdatur. q.54.1.3.fo.71.
Aliq̃ dr̃ia obi facit dr̃iam spẽi in actibᵘ ƀm q̃ referũt ad vnũ p̃nᵐ actiuũ/q̃ ñ fac dr̃iaȝ i actibᵘ secundum quod referuntur ad aliud principiũ actiuum. q.18.5.c.fo.27.
Actus naturaliter est prior potẽtia: quamuis ipsa sit prior ordine generationis & temporis. q.50.2.3ᵐ.fo.66.
Actus idem cadit super obiectum & super rationem obiecti. q.8.3.o.fo.15.& q.12.4.o.fo.20.
Actus aliqui sunt aliquibus virtuosi/tanquam eis proportionati & conuenientes: qui tamẽ sũt alijs vitiosi/tanquam eis non proportionati. q.94.3.3ᵐ.fo.132.
Actus in bono & malo preeminet potentie. q.71.3.c.fo.98.
Actus anime qui est essentialiter vnius potentie vel habitus recipit formam & specieȝ a superiori potentia vel habitu/secundum quod ordinatur inferius a superiori. q.13.1.c.f.2.& q.17.4.c.fo.25.
Actus intentio si proportionaliter equetur intẽtioni habitus/ipsum auget vel ad hoc disponit nõ aũt si p̃portionalr deficiat. q.52.3.c.fo.70.
Actus q̃ procedunt ex hitibus sunt similes ƀm spẽȝ actibus ex qbᵘ hitus generant: dñt tñ ab eis sicut p̃fectũ ab iperfecto. q.78.2.2ᵐ.f.113.
Actus est cã hitus in gñe cãe finalis. hitus ṽo ẽ cã actᵘ in gñe cãe efficientis. q.71.3.3ᵐ.fo.98.
Actus eosdẽ necessariũ est pluries reiterari q̃tũ ad vires inferiores apprehensiuas/vt aliq̃d firmiter memorie imprimatur. q.51.3.c.fo.69.
Actus potior est in bonitate vel malitia quaȝ habitus. q.71.3.c.fo.98.
Actᵘ dr̃ moralr & hũanᵘ a volũtate dliberata. q.1.1.o.3.c.fo.1.& q.18.5.6.c.fo.27.& q.71.6.c.fo.99.
Actᵘ moralr ñ hȝ spẽȝ a fine vltio ſȝ a finibᵘ p̃rimis/q̃ sr̃ finiti spẽ. q.1.3.3ᵐ.fo.2.& q.60.1.3ᵐ.fol.81.
Actᵘ morales manẽt in agẽte & i volũtate sicut in sui subiecto & p̃cipio effectiuo. q.74.1.o.f.105.
Actᵘ hũani cã iterior ẽ 2ᵃ. s. imediata q̃ ẽ rõ & volũtas. & mediata que ẽ apphẽsio sensitiue ptis/& etiam appetitus sensitiuus. q.75.2.c.fol.107.
Actus q̃lȝ volũtatis procedit ab aliquo actu intellectus. aliquis tamen actus voluntatis est prior q̃ aliq̃s actus intellectus. q.4.4.2ᵐ.f.8.
Actus idẽ hũanus est actio & passio. q.1.3.c.fo.2.
Actus hũanus inq̃tũ est bonus vel malus/hȝ rationem rectitudinis vel pcti. q.21.1.o.fol.35.
Actus aliq̃s est indifferẽs ƀm spẽm: ſȝ nullus indiuidualis actus ẽ indifferẽs. q.18.8.9.o.f.28.
Actᵘ hũanus ex hoc q̃ ẽ bonus vel malus/hȝ rõnem laudabilis vel culpabilis. q.21.2.o.fo.35.
Et hȝ rõnem meriti vel demeriti. q.21.3.o.fo.35.
Actᵘ ois hois deliberatᵘ in indiuiduo ꝯsideratᵘ/est bonus vel malus moralr. q.18.9.o.fol.29.
Actᵘ a duabᵘ potẽtijs subordinatis p̃cedẽs/non põt eẽ p̃fectᵘ nisi vtraq; potẽtia p̃ficiat p debitũ habitum. q.56.4.c.fo.75.& q.58.3.2ᵐ.fol.79.
Actᵘ hũanᵘ dr̃ bonᵘ vl malᵘ p cõpationẽ ad rõnẽ. q.18.5.c.1ᵐ.& 8.c.2ᵐ.f.27.& q.24.2.3.o.fo.39.
Actus morales & humani idẽ sunt. q.1.3.c.fo.2.
Actus hũani spẽs formalr ꝯsiderat ƀm finẽ: mãlr aũt ƀm obm exterioris actus. q.18.6.c.fol.28.
Actus hũani bonitas est quadruplex scilicet ƀȝ genᵘ/spẽȝ/circũstantias/& finẽ. q.18.4.c.fo.27.
Actus morales dñt specie per bonum & malum. q.18.5.6.o.fo.27.& q.19.1.c.fo.29.
Actus exteriores non habent rõneȝ moralitatis nisi inquantũ sunt voluntarij. q.18.6.c.f.28.
Actᵘ. ṽ. Donũ. Dr̃ia. Motᵘ. Obȝ. Pcm̃. Species.
Actus p̃sonales & que ad eos & indiuiduũ pertinẽt nõ traducuntur a pentibus in filios: sed bene ea q̃ ptinẽt ad naturã spẽi. q.81.2.c.fo.116.
Actu suo vnũq̃dq; ordiat ad finẽ. q.21.1.3ᵐ.f.35.
Actuũ volũtatȝ reflexe. s. seipaȝ multiplicatio/p accidẽs se habet ad ordinẽ finiũ. q.1.4.3ᵐ.f.2.
¶ Ex actibus multis rõnis/opȝ cãri hitũ opinatiuũ ẽt ex pte itellcᵘs possibilis. q.51.3.c.fo.69.
¶ Adã i statu nature itegre idigebat auxilio di/vt moueret ad bñ agẽdũ: & ṽtute ꝯstuita ad h̃ q̃ mereret. q.109.2.5.o.f.159.& q.114.2.o.f.171.
Adã non potuit peccare venialiter antequã peccaret mortaliter. q.89.3.c.3ᵐ.fo.127.
Adã in statu nature integre sine gratia poterat non peccare nec mortaliter nec venialiter: nõ tñ sine auxilio dei. q.109.8.c.fo.162.
Ade primũ pctm̃ fuit elatio. q.89.3.2ᵐ.fo.117.
Ade pcti p̃les deformitates. q.82.2.1ᵐ.f.117.
Ade primũ peccatum tantum ad posteros traducitur. q.81.1.2.o.fo.115.
Adã nõ peccãte si eua peccasset/filij origiale pec-

Universidad de Deusto Biblioteca

catum non contraherent:econuerso autem esset si adam peccasset ⁊ eua non.q.81.4.o.f.116.
¶Adeps in veteri lege prohibetur comedi.q.102.3.8m.6.1m.fo.145.
Adeps adurebatur igne.sanguis vero effundebatur ad crepidinem altaris in honorem dei.q.102.3.8m.fo.145.
¶Additum.Que absolute dicuntur/quolȝ addito remanent talia:non autem que relatiue.q.6.6.2m.fo.13.
¶Addiscendi actum impediunt dolor/tristitia ⁊ delectatio intense/que tamen moderate adiuuant.q.37.1.o.fo.54.
¶Admiratio que est cuȝ aliquis considerat magnum malum cuius exituȝ considerare non sufficit/est species timoris ⁊ principium philosophandi.q.41.4.o.fo.58.
Admiratio est desiderium sciendi contingens in homine ex hoc quod videt effectum ⁊ ignorat causam.q.32.8.c.fo.49.
Admiratio est causa delectationis/inquantum habet adiunctam spem consequendi cognitionem eius quod homo scire desiderat.q.32.8.c.fo.49.
Admiratio.℣.Stupor.
¶Adoratio ad occidentem fuit introducta a lege ad excludendam idolatriam/⁊ ad significandam morteȝ christi.q.102.4.3m.f.146.
Adorabant gentiles in reuerentiaȝ solis ad orientem.q.102.4.5m.fo.146.
¶Adulteriū ē grauius pcm̄ ꝙ fortio.q.73.7.c.f.104
Adulteriū n̄ solū ptiet ad pcm̄ luxurie sȝ ēt auaritie ⁊ iniustitie.q.72.2.4m.f.100.⁊.73.5.1m.7.c.f.103.
Adulterium.℣.Mulier.Osee.
¶Affirmatio.Ad affirmationeȝ sp seq̄t negatio oppositi/nō aūt econuerso.q.100.7.1m.fo.141.
¶Agens est duplex.vnum cuius forma recipit in materia patientis ꝫm eandē rōnē.aliud cuius forma nō recipit ꝫm eandē rōnē.q.60.1.c.f.81.
Agens duplex scilicet a quo quedam fiūt nālr/⁊ a quo quedā fiunt voluntarie.q.10.1.1m.fo.17.
Agēs istr̄ale n̄ agit actionē agētꝫ pncipal ppā ꝟtute/sȝ ꝟtute pncipal agētꝫ.q.112.1.1m.f.165.
Agēs nāle duplicē effectū iducit i patiēs.p° dat formā:2° motū ꝯsequētē formā.q.26.2.c.f.41.
Agens cuius actio transit in exterioreȝ materiā nec mouet se sed alia/non coincidit cū mā.cuius contrarium est in voluntate.q.74.1.3m.fo.105.
Agēs isinite ꝟtutis nō exigit māȝ vel dispōnem māe ex alterius cāe actione:sed tn̄ ꝫm ꝯdōnē rei cāde/in ipsa re causat ⁊ māȝ ⁊ dispōnē ꝺbitaȝ ad formā.q.112.2.3m.f.166.⁊.q.113.7.c.f.169.
Agens agit secundum ꝙ ē actu.q.79.2.c.f.114.
Agēs nece ē agē pp finē.q.1.2.o.f.1.⁊.12.5.o.f.20.
Agens sua actione tendit ad finē 2r. scilicet sicut seipsum mouēs ad finē.⁊ sicut ab alio motū.q.1.2.o.f.1.⁊.q.12.5.c.3m.f.20.⁊.q.17.2.3m.f.25.
Agens quandocunq̄ aliquid appetit vel opatr/n̄ oportet semper actu cogitare de vltimo fine/sȝ virtus prime intentionis manet.q.1.6.3m.fo.3.
Agēs q̄cq̄d faciat verū ē dicē ꝙ agit pp finē/ēt agendo actionē q̄ est vltimus finis.q.1.1.2m.f.1.
Agens creatum non potest agere vltra suam speciē nisi ei supaddat aliqꝺ supnāle donū.q.109.1.c.fo.158.⁊.q.112.1.c.f.165.⁊.q.114.2.c.fo.171.
Agēs i bom vl malm psōe vl cōitatꝫ vl sui/merēt vl ꝺmerēt retributionē ab vtroq̄.q.21.3.4.f.35.
Agentia drn̄t dupliciter secundū nāȝ ipsorū ⁊ secundum virtutem actiuam.q.23.4.c.fo.38.
¶Agnus in veteri lege cōueniēter offerebat deo in sacrificium.⁊ nos agnum offerimus/cum irrationales motus corrigimus.q.102.3.2m.f.145.
Agnus.℣.hircus.Juge.Pascha.Sacramenta.
¶Agonia est timor mali extrinseci ⁊ cui prouideri non potest.q.41.4.c.fo.58.
¶Aggrauatio aie ē effectus tristitie.q.37.2.o.f.54.
¶Agricultura ab egyptijs inter res sacras habebatur.q.102.3.2m.fo.145.
¶Alietus pascitur minutis auibus.⁊ signt illos qui sunt pauperibus molesti.q.102.6.1m.fo.149.
¶Altare significat Christū.q.102.4.6m.f.146.
Altare in veteri lege construi a domino precipitur ad sacrificia ⁊ munera offerenda in honorē dei ⁊ sustentationem ministrorum/⁊ ratio oiuȝ ad altare pertinentiuȝ.q.102.f.6.7m.fo.146.
Altare.℣.Gradus.Christus.
¶Alteratio in quibus qualitatibus consistat.q.50.1.1m.fo.66.⁊.q.52.1.3m.fo.69.
Alteratio fit circa q̄litates passibiles:⁊ nō est habitus ⁊ dispositio primo ⁊ per se/sed ex consequenti.q.50.1.3m.fo.66.⁊.q.52.1.3m.fo.69.
¶Amans omnia agit ex amore.q.28.6.o.f.43.
Amantis ad amatum vnio duplex scilicet realis ⁊ affectiua.q.25.2.2m.fo.40.⁊.q.28.1.c.f.42.
Amando naturaliter deum super omnia homo in statu nature integre nō indigebat dono gratie superaddite/sȝ bene auxilio dei.Jn statu autem nature corrupte indiget etiam ad hoc auxilio gratie naturam sanantis.q.109.2.o.f.160.
Amatur aliquid plusquaȝ cognoscatur:quia potest perfecte amari etiam si non perfecte cognoscatur.q.27.2.1m.fo.41.
Et nihil amatur nisi cognitum.q.3.4.4m.fo.6.⁊ q.27.2.c.4.1m.fo.41.
¶Amens.℣.Baptismus.
¶Amici requiruntur ad beatitudineȝ presentis vite non autem ad perfectam beatitudinem.q.4.8.o.fo.9.
Amicitia super amorem addit mutuam redamationem cum quadaȝ communicatione mutua.q.65.5.c.fo.90.
Amicitia vtilis ⁊ delectabilis inquantum trahitur ad amorem concupiscentie/deficit a ratione vere amicitie.q.26.4.3m.fo.41.
Amicitia.℣.Charitas.
Amicus.℣.Jra.
¶Amor dei est congregatiuus:sed amor sui disgregat affectum hominis in diuersa.q.73.1.3m.fo.103.
Amor naturalis ē connaturalitas appetētis ad id in quod tendit.26.1.c.fo.40.
Amor duplex scilicet sensitiuus qui est in appetitu sensitiuo/⁊ intellectiuus qui est in intellectiuo appetitu.q.26.1.c.fo.40.
Amor est in concupiscibili.q.26.1.o.fo.40.
Amor naturalis est in viribus aie vegetatiue/i oibus potentijs aie/in oibus partibus coris/⁊ vniuersaliter in oibus rebus.q.26.1.3m.f.40.
Amor sui ordiatus ē ꝺbitus ⁊ nāl.q.77.4.1m.f.111.
Amor sui iordiatus ē cā ois peti.q.77.4.o.fo.111.
Amor triplex/naturalis/sensitiuus ⁊ intelellectiuus.q.26.1.c.fo.40.⁊.q.28.6.1m.f.43.
Amor duplex scilicet amicitie ⁊ concupiscentie.q.26.4.o.fo.41.⁊.q.28.1.c.fo.42.
Amor dilectio charitas ⁊ amicitia ad idem quodāmodo pertinent/tamen drn̄t.q.26.3.o.f.41.
Nam amor ⁊ dilectio significantur per modum actus amicitia vt habitus/charitas vero vtroq̄ modo.q.26.3.c.f.41.
Amor iter ea q̄ signt p modū actus ē cōis.dilectio ꝟo ē i volūtate tm̄.q̄ sup amorē addit electionē: charitas ꝟo quādā pfectioneȝ.q.26.3.c.fo.41.
Amor est in absentia ⁊ presentia amati:desiderium in reali absentia.q.28.1.1m.fo.42.
Amor est vnio ⁊ nexus amantis ad amatum.q.25.2.2m.fo.40.⁊.q.28.1.o.fo.82.
Amor non est ipsa relatio vnionis/sed vnio est consequens amorem.q.26.2.2m.fo.41.
Amor noiat motū appetitus qui immutat ab appetibili vt ei cōplaceat:nō aūt noiat motū appetitus tēdentē in appetibile.q.26.2.3m.f.41.
Amor est passio proprie quidem vt est in concupiscibili/communiter autem vt est in voluntate.q.26.2.o.3.2m.4m.fo.41.⁊.28.6.1m.fo.43.
Amor est cōplacentia boni appetibilis seu amātis in amatum.q.25.2.c.fo.40.⁊.q.26.1.2.c.f.40.⁊.q.27.1.c.fo.41.
Amor importat quandam inclinationem/aptitudinem seu connaturalitatem ad bonum amatum.q.23.4.c.fo.38.⁊.q.27.1.c.fo.41.
Amor est prima omnium passionum.q.25.2.o.3.c.fo.40.⁊.q.27.4.c.fo.42.⁊.q.56.3.1m.fo.75.⁊.q.70.3.c.f.97.
Amor ē passio pfectiua ⁊ n̄ lesiua nisi rōe bōi icōueniētis/⁊ imutatiōis corpalis.q.28.5.o.f.43.
Amor realiter est prior odio sȝ sunt simul secūdū rationem/ideo amor ē cā odij.q.29.2.o.fo.43.
Amor simplr loquēdo est fortior odio:sȝ tn̄ aliqn̄ odiū vr fortius amore pp duo.q.29.3.o.fo.44.
Amor magꝫ sētit i abn̄tia amati.q.29.3.c.f.44.
Amor ⁊ odiū accepta circa idē/sunt contraria:sȝ qn̄ sūt de ꝯrijs n̄ sūt cōtraria.q.29.2.2m.f.44.
Amor in ordine consecutionis precedit desiderium/⁊ hoc delectationem:sed in ordine intentionis est econuerso.q.25.2.c.fo.40.
Amor cātur ex spe iq̄tū i ipā respicit illū p quem fit nobis aliq̄d possibile:sȝ iquātū respicit bom speratū/spes causat ex amore.q.40.7.o.fo.57.
Amor causatur ⁊ augetur ex speratione delectationis quam causam/⁊ etiaȝ desiderij quod fortificat.q.27.4.3m.fo.42.
Amor dicitur esse timor/gaudium/cupiditas/⁊ tristitia non essentialiter:sed causaliter.q.26.1.2m.fo.40.
Amor est prima causa ⁊ radix omnium passionū ⁊ affectionum.q.27.4.c.fo.42.⁊.q.28.6.2m.f.43.⁊.q.46.1.c.fo.61.⁊.q.70.2.c.fo.97.
Amor facit quod amans sit in amato ⁊ econuerso.q.28.2.o.fo.42.⁊.q.66.6.c.fo.92.
Amor causat extasim secundum vim apprehensiuam dispositiue/⁊ secundum vim appetitiuam directe.q.28.3.o.fo.42.
Amor causat feruorem.q.37.2.c.fo.54.
Amor est causa odij.q.28.6.3m.fo.43.⁊.q.29.2.o.3.c.fo.43.
Amor est nobilior cognitione in his que sunt supra hominem:econuerso autem est in his que sunt infra hominem.q.66.6.1m.fo.92.
Amor preeminet cognitioni in mouendo/sed cognitio preuia est amori in attingendo.q.3.4.4m.fo.6.
Amor conglutinat animam rei amate:⁊ perficitur secundum quod amans trahitur ad rem amatam/cognitio vero secundū quod cognita sunt in cognoscente.q.22.2.c.fol.36.⁊.q.40.2.c.f.56.⁊.q.66.6.1m.fo.92.⁊.q.86.1.2m.f.121.
Amor sensitiuus est in concupiscibili/seu in appetitu sensitiuo sicut amor intellectiuus in intellectiuo appetitu.q.23.1.2.c.f.39.⁊.q.26.1.o.f.40.
Amor.℣.Donum.Creator.Dilectio.Odium.Unio.
Amoris vnio quadruplex scilicet substantialis/similitudinis/affectus ⁊ effectus seu realis.q.28.1.2m.fo.42.
Amoris motus in duo tendit scilicet in bonum quod quis vult alteri/⁊ in illud cui vult bonū.q.26.4.c.fo.41.
Amoris propria causa est bonum vt propriuȝ eius obiectum.q.27.1.o.2.c.f.41.⁊.q.29.1.o.fo.43.
Amoris obiectum est bonum/ideo augmentatū simpliciter auget amorē.q.45.4.2m.fo.61.
Amoris causa potest esse odium per accidens:puta aliqui diligunt se inquantuȝ conueniunt in odio vnius.q.32.4.3m.fo.48.
Amoris causa est apprehensio vnitatis.Nam si aliquis apprehendit amatum quasi pertinens ad suum bene esse causat amorem concupiscentie:si vero vt alterum se causat amorem amicitie.q.28.1.c.fo.42.
Amoris causa proprie loquendo est similitudo.q.27.3.o.fo.41.⁊.q.99.2.c.fo.139.
Amoris effectus est mutua inhesio triplex scilicet quantum ad vim apprehensiuam/appetitiuam/⁊ redamationem.q.28.2.6.fo.42.
Amoris effectus est zelus.q.28.4.o.fo.43.
Amoris causa est cognitio ea ratione qua ⁊ bonuȝ:quod non potest amari nisi cognitū.q.27.2.o.fo.41.
Amori attribuuntur quatuor effectus proximi scilicet liquefactio/fruitio/languor ⁊ feruor.q.28.5.ad obiecta in contrarium.fo.43.
Amore nāli vnaqueq̄ res particularis amat bonum suum proprium propter bonum commune totius vniuersi quod est deus.q.19.10.c.fo.32.⁊.q.109.3.c.fo.160.
Ex amore quo aliquis habet alium gratum/procedit ꝙ aliq̄d ei gratis impēdit.q.110.1.c.f.63.
¶Analogata sunt tantum vnum numero quando scilicet aliquid deriuatur ab vno in alterum ꝫm proportioneȝ:sȝ quando aliquid ex vno deriuat in alterum sicut ex causa agente vniuoca/tunc aliud est qꝺ est in vtroq̄.q.20.3.3m.fo.34.
¶Angelus.Jn āgelis nō sunt partes essentie sȝ i eis sunt partes ꝫm potētiā.q.50.6.3m.fol.68.
Angelus hȝ actū cū pmixtiōe alicuius potētie ⁊ tāto minus hȝ iꝺ potētialitate ꝙto ē supior.q.50.6.c.fo.67.
Angelus illuminat tanq̄ mister.vn̄ adiuuat hoieȝ vt ad btitudinē pueniat:n̄ āt est hūane btitudinis obiectum.q.3.7.2m.fo.7.⁊.q.3.6.1m.fo.11.
Angelus non est corpus/⁊ non est circūscriptiue in loco.q.94.2.c.fo.132.
Angelus mouere potest intellectum hominis ex parte obiecti quod sibi pponit.q.9.6.2m.f.17.
Angelus purgat/illuminat ⁊ perficit angelum vel hominem p modū instructionis/non auteȝ iustificando per gratiam.q.112.1.3m.fol.166.
Angelus btūs illuminat intellectū hois vel etiā inferioris angeli quātū ad aliquas rōnes diuinorum operum/nō aūt quātū ad visionē diuine essentie.q.5.6.3.fo.11.
Angelus moysi apparens mō angelus/mō dn̄s memorat.angelus vȝ q̄r exterius loquēdo seruiebat dn̄o q̄r interius p̄sidens loquēdi efficaciā ministrabat.q.98.3.1.fo.137.
Angelus bonus vel malus nō pōt peccare venialiter.q.87.4.o.fo.127.
Angelus est btūs vnica ⁊ sempiterna opatione: hō.i pn̄ti vita mltis opōnibus.deus ꝟo nālr per suā eēntiā.q.3.2.4.fo.5.⁊.q.5.7.c.fo.11.
Angelus.℣.Anima.Cognitio.Desideriuȝ.Esse.Habitus.Justificant.Lex.Moyses.Nescientia.
Angeli intellectus inquātū est in potētia idiget pfici habitualr p ali q̄s spēs intelligibiles/sed inquātū est actu per essentiā suā pōt aliqua intelligere.q.50.6.c.fo.67.
Angeli mens nō fertur in ea que sunt ad finē nisi ꝫm ꝙ stāt sub ordine finis.q.89.4.c.fo.127.
Angeli itellectus n̄ est discursiuus sicut in nobis contingit.q.89.4.c.fo.127.
Angeli etiā infimi habēt oēm pfectionē beatitudinis quā sunt habituri/nō autē aie separate sanctoꝝ.q.4.5.6.fo.9.
Angeli consequuti sunt beatitudinē statim post principium sue cognitionis: homines aūt per tps ad hūc finē pueniūt.q.5.1.1.fo.9.
Angeli habēt spēs itelligibiles nālr inditas qꝺ nō cōpetit humane nāe.q.51.1.c.2.fo.68.
Angeli ex nā sua hn̄t ꝙ nō possit in eis esse deordiatio circa ea q̄ sunt ad finē/nisi simul; sit deordinatio circa finē.q.89.4.c.fo.127.
Angeli boni nō mouent in ea que sunt ad finē nisi in ordine ad finē debitū/⁊ sic in eis nō pōt eē pcm̄.Angeli ꝟo mali in nihil mouentur nisi in ordine ad finē pcti supbie ipsoꝝ: ideo in oibus peccant mortaliter/que propria volūtate agūt.q.89.4.c.fo.127.
Angeloꝝ successio ꝫm eoꝝ affectus ⁊ conceptiones intellectuales nō mensuratur tēpore continuo sȝ discreto.q.113.7.5.fo.169.
Angeloꝝ potētia intellectiua nō est p se cognoscitiua oim/ideo opȝ ꝙ ei superaddant species intelligibiles.q.51.1.2.fo.68.
Angelos gradu nāe hō nō pōt transcendere:pōt tn̄ eos trāscendere p opationē intellectus/dū intelligit aliq̄d sup angelos esse.q.5.1.3.fo.9.
Angelos creare aias est erroneū.q.3.7.2.fo.7.
¶Anima ꝫm se est supra tēpus/sȝ p accn̄s subditur tpi.q.53.3.3.fo.71.⁊.q.113.7.5.fo.169.
Anima intellectiua cū sit infima in ordie intellectualiū est in potentia respectu omniū intelligibilium.q.50.60.c.fo.67.
Anima rōnalis sola inter formas rei corruptibilis assequit ppetuū esse.q.85.6.c.fo.121.
Anima rōnalis ꝫm suam incorruptibilitatē proportionata est suo fini qui est btitudo ppetua.q.85.6.ad solutionē rōnum.121.
Anima subsistit in suo esse:vn̄ post separationeȝ a corpore pfectū eē hȝ/⁊ pfectā opatiouē/lȝ non habeat pfectā naturā.q.4.5.2.fo.8.
Anima rōnalis nō traducitur per originē.q.81.1.c.2.fo.115.⁊.q.83.1.3.fo.118.
Anima huius hominis nō fuit scꝺm seminaleȝ rationem in adam peccante sicut in principio effectiuo/sed sicut in pricipio dispositiuo.q.83.1.3.fo.118.
Anima rōnalis a solo deo causatur per creationem.q.9.6.c.fo.17.
Anima ex sua creatione nō inquinatur neq̄ per suam infusionē maculatur/habito respectu ad deum infundentem/sed solum habito respectu ad corpus cui infunditur.q.83.1.4.fo.118.
Anima comparatur ad corpus vt formam materiam/ad potentias vero sicut sꝺa ad accn̄tia.q.83.2.3.fo.118.
Anime separate cum naturale sit vniri corpori/nō potest esse quod beatitudo eius perfecta naturalem ipsius perfectionem excludat.q.4.5.6.c.fo.8.
Anima appetit sic frui deo qꝺ etiam ipsa fruitio deriuetur ad corpus per redundantiā sicut est possibile.q.4.5.4.fo.8.
Anima q̄diu fruit deo sine corpore/appetitus eius sic q̄escit in eo/ꝙ tn̄ adhuc ad pticipationē eius vellet suū corpus ptingere.q.4.5.4.fo.8.
Anima sepata post mortē hȝ aliū modū cōnāleȝ intelligēdi ꝙ p cōuersionē ad fantasmata/et sic sciētia manet/nō tn̄ ꝫm eundē modū operādi.q.5.1.2.fo.9.⁊.q.67.2.c.1.3.fo.92.
Anima intellectiua p sensibilia nō pōt deuenire in cognitionē sbarū separatarū.q.3.6.c.fo.6.
Anima nō pōt esse sine potētijs:dato aūt ꝙ/adhuc tn̄ diceretur ꝫm speciē suā intellectualis vl rationalis.q.110.4.4.fo.164.
Anima.℣.Conceptio.Contrarium.Habitus.Finis.Jntentio.Judicium.Potentia.Operatio.Passio.Status.Uirtus.
Anime beatitudo redundat ad corpus/vt ⁊ ipm sua perfectione potiatur.q.4.6.c.fo.9.
Anime a corpore separatio ꝺr animaȝ retardare ne tota intentione tendat in visionē diuine essentie.q.4.5.4.fo.8.
Aie vires irrōnales post resurrectionē erūt in organis corporis sicut ⁊ nūc:sȝ an̄ resurrectionē nō erūt actu i aia/sȝ solū radicalr.q.67.1.3.fo.92.
Anime ꝫm statū pn̄tis vite est connālis modus intelligēdi per fantasmata.q.5.1.2.fo.9.
Anime pars supior cū intense mouetur in aliq̄d sequit motū eius etiā pars inferior p redūdantiam.q.24.3.1.fo.39.⁊.q.30.1.1.fo.44.⁊.q.31.5.6.c.fo.46.⁊.q.38.4.3.fo.5.
Anime vires sunt in poa ad diuersa duplr.s.ꝙtū ad agere ⁊ nō agere/⁊ ꝙtū ad agere hoc vel illud.ideo idigēt mouēte ꝙtū ad exercitiū actus/et quātū ad eius determinationē.q.9.1.c.fo.15.
Anime potētie in vna essentia anime radicant.q.37.1.c.fo.54.⁊.q.77.1.c.fo.110.
Anime intentio qn̄ vehemēter trahit ad opationē vnius poe/necesse est ꝙ retrahat ab opatione alterius.q.37.1.o.fo.54.⁊.q.77.1.c.fo.110.
Anime potētie sunt accn̄tia ⁊ naturales pprietates speciē anime cōsequentes.q.83.1.2.3.f.118.fo.q.10.⁊.4.3.4.fo.164.
Anime poe mutuo se impediunt.q.33.3.3.fo.50.et.q.37.1.o.fo.54.⁊.q.77.1.c.fo.110.
Anime vegetatiue actus nō subdunt imperio rōnis.q.17.8.9.o.fo.26.⁊.q.50.3.1.fo.67.
Anime in eius infusione melius est ꝫm naturam sic esse infectam originali culpa/ꝙ nullo modo esse.q.83.1.5.fo.118.
Anime nāle est corpori vniri.q.4.6.c.fo.9.
Anime humane remanet esse cōpositi post corporis destructionem.q.4.5.2.fo.8.
Animas sanctoꝝ a corporibus separatas nō peruenire ad beatitudinem perfectā vsq̄ ad diē iudicij est falsum.q.4.5.c.fo.8.
Anime aliq̄ btōꝝ sunt assumpte ad ordines angelorum/clarius videntes deum ꝙ inferiores angeli.q.4.5.6.fo.9.
¶Animal ꝺr qꝺ hȝ naturaȝ sensitiuā/rōnale qꝺ intellectiuam/homo vero qꝺ habet vtrunq̄.q.67.5.c.fo.93.
Animal timore doloris ⁊ aliorum que cōtrariantur consistentie corporis dimittit delectatiōes ciborum et venereorum.q.29.3.1.fo.44.et.q.35.6.c.1.fo.52.
Animal brutū nō appetit honorē/appetit tn̄ nālem excellentiam/⁊ irascitur ꝯ ea que illi excellentie derogant.q.47.2.2.fo.63.
Animal quadrupes offerre nō valens ppter paupertatem/lex puidit vt offerret aues.si nō/panes vel farinam vel spicas/⁊ horum causa figuralis.q.102.3.12.fo.146.
Animal in sacrificijs tanto vilius offerebatur/quanto grauius erat pctm̄.q.102.3.11.fo.145.
Animal.℣.Occidere.
Animalis motus quo mouetur ꝯ naturalē inclinationem corporis/et si non sit naturalis corpori/est tn̄ naturalis animali.q.6.5.3.fo.12.
Animalis motus nouus puenitur ab exteriori motu/quantum ad sensus/⁊ quantum ad corpus.q.6.1.2.fo.11.
Animalia bruta per instinctum nature mouētur ad ea que apprehendunt/non aūt imperantes libere.q.11.2.c.fo.19.et.q.16.2.2.fo.24.et.q.17.2.3.fo.25.
Animalia bruta aliter habent impetū ad opus et aliter homines.q.17.2.3.fo.25.
Animalia quedam bruta dicuntur prudentia et sagacia/nō quia in eis sit ratio vel electio/sed quia habent inclinationem naturalē ad quosdam effectus a summa arte ordinatos.q.13.2.3.folio.21.
Animalia de quinq̄ generibus tm̄/offerebant in veteri lege.q.102.3.2.fo.145.
Aialia quedā mūda ꝫm legē spālr offerebātur deo in sacrificiū triplici rōne.q.102.3.2.f.145.
Animalia imūda ꝫm legē phibent comedi(⁊ rō reddit)mūda ꝟo ꝯcedunt.q.102.6.1.2.fo.149.
Animalia maculosa ⁊ an̄ septimū diē phibebāt offerri deo in sacrificiū.q.102.3.7.fo.145.
Animalia in sacrificiū oblata occidebant ⁊ igni cremabant multiplici rōne.q.102.3.5.fo.145.
Animaliū brutoꝝ appetitus nō est liber.q.11.2.c.fo.19.⁊.q.13.2.2.3.fo.21.
Animaliū brutoꝝ appetitus sensitiuus nō obedit rōni/⁊ tn̄ est in eis q̄dam silitudo moralis boni/quātū ad aie passiones.q.24.4.3.fo.39.
Animaliū mūdoꝝ ⁊ imūdoꝝ distictio nō fuit an̄ legē quātū ad esuȝ/nisi p abominationē vl cōsuetudinē/sȝ bn̄ ꝙtū ad sacrificioꝝ oblationē.q.103.1.4.fo.150.
¶Annihilatio.℣.Creatura.Redigi.
¶Apostasia vt est auersio ab icōmutabili bono nō est spāle pctm̄/sed q̄dam cōditio gn̄alis ois peccati.q.84.2.2.fo.119.
Apostatare a deo ꝺr eē initiū supbie ex pte auersiōis/vel q̄r est pa supbie spēs.q.84.2.2.f.119.
¶Apostoli pmitias spūs acceperūt ⁊ tpe prius/⁊ ceteris abūdātius.q.106.4.c.fo.156.
Apostolos docuit spūsctūs oēm veritatē de his q̄ ptinēt ad necitatē salutis/nō tamen de oibus futuris euentibus.q.106.4.2.fo.156.
Apostolis deus dedit sciētiā scripturaꝝ ⁊ oium linguaꝝ/quā hoies p studiū vel cōsuetudinem acq̄rere pn̄t/sȝ nō ita pfecte.q.51.4.c.fo.69.
¶Appetere ppū bom appetitu nāli ꝯpetit vnicuiq̄ poe aie.sȝ appetere bom appetitu aiali ptinet solū ad viȝ appetitiuā:appetē āt sub rōe boni ꝺlectabilis ad vi ꝯcupiscibilē.q.30.1.3.f.44.
Appetere.℣.Beatitudo.
Appetitus est potētia passiua.q.27.1.c.fo.41.⁊.q.50.5.2.fo.67.
Appetitus est iclinatio appetētis in aliq̄d sibi sile ⁊ ꝯueniēs.q.8.1.c.fo.14.⁊.q.29.1.c.fo.43.
Appetitus est iclinatio ꝯn̄s formā.si nālis nālem sensitiuus ⁊ itellectiuus appꝫēsam.q.8.1.c.fo.14.⁊.q.17.8.c.fo.26.⁊.q.26.1.c.fo.40.
Appetitus q̄libet seq̄t appꝫēsionē intellectus coniuncti vel separati.q.40.3.c.fo.56.
Appetitus hȝ ordinē ad res:appꝫēsiua recipit a rebus.q.22.2.c.fo.36.⁊.q.40.2.o.fol.56.⁊.q.66.6.1.fo.92.
Appetitus triplex.naturalis/sensitiuus ⁊ intellectiuus.q.26.1.c.fo.40.
Appetitus nō ē nisi bōi.q.8.1.c.f.14.⁊.q.23.?.c.f.
Appetitus ē nō entis ⁊ ma (37.et.q.27.1.1.f.41. li inquatū appꝫēdunt sub rōne boni.q.8.1.3.f.14.et.q.29.4.c.f.44.et.q.73.8.2.fo.104.
Appetitus naturatis seq̄t formā in nā exn̄teȝ: aliū vero formā appꝫensaȝ.q.8.1.c.fo.14.
Appetitus naturalis tēdit in bonū exn̄s in re/aialis ꝟo ⁊ volūtarius in bonū appꝫēsū.q.8.1.c.f.14
Appetitus sensitiuus p̄t a rōne vl̄i moueri mediante imaginatione pticulari.q.30.3.3.fo.45.
Appetitus nālis ⁊ motus mēbroꝝ q̄ cōsequunt vires nāles n̄ subdūt ipio rōis.q.17.8.9.o.f.26.
Appetitus sensitiuus ⁊ appꝫēsio sensitiue ptis sūt cā remota hūani actus.q.75.2.c.fo.108.
Appetitus sensitiuus ex appꝫensiōe sensus in aliquid inclinatur.q.75.2.c.fo.108.
Appetitus sensitiuus rōni obedit/nō imediate sed mediante rōne.q.46.4.1.fo.62.
Appetitus sensitiuus i nobis p̄ alijs aialibus hȝ q̄dā excellētiā.s.ꝙ natē obedire rōi.q.74.3.1.f.105
Appetitus sensitiuus n̄ mouet ad imaginationē forme sine estimatiōe ꝯueniētis vel nociui.q.9.1.
Appetitus sensitiuus vt impatus a rōne (2.f.16. pōt eē sꝺm virtutis ⁊ vitij.q.50.3.3.fo.67.⁊.q.56.4.o.fo.75.⁊.q.74.3.o.fo.105.
Appetitus sēsitiuus ⁊ volūtas sūt rōales p pticipationē.q.56.6.2.fo.76.⁊.q.59.4.2.fo.81.⁊.q.61.2.c.fo.83.
Appetitus sensitiui ptes sūt irascibilis ⁊ cōcupiscibilis:q̄ iquātū pticipāt rōnē obediūt ipio rōis.q.17.7.c.f.26.⁊.q.50.3.c.fo.67.⁊.q.56.4.o.75
Appetitus sēsitiui actus ꝺbiacet ipio rōis ex pte poe aie/n̄ āt ex pte dispōis corpis.q.17.7.o.fo.25.
Appetitus sensitiui obm ē bonū pticulare:volūtatis vero bonum vniuersale.q.1.2.3 f.2.⁊ q.19 3.c.fo.30.
Appetitus sensitiui actus ē cū trāsmutatione corporis ⁊ maxime circa cor.q.10.3.c.f.18.⁊ q.21.23.folio.36.
Appetitus.℣.aia.aial.Fruitio.Futurū.passio.pole.

Universidad de Deusto Biblioteca

Appetitiue virtutis motus potest esse cum rōne dupliciter.s.precipiente/vt voluntas:ꝛ denunciante/vt ira.q.46.4.1.fo.62.
Apprehensio.ꝟ.Appetitus.
Aqua calefacta magis ꝛ fortius ꝯgelatur.q.57.1.c.fo.54.ꝛ.q.48.2.c.fo.64.
Aq̃la q̄ alte volat sigt supbiā.q.102.6.1.fo.149.
Arbor.Aliter hꝫ spes fructificationis arboris cū virescit frondibus ꝛ aliter cum iam primordia fructuū incipiunt apparere.q.69.2.c.fo.96.
Archa testamēti.Dispō iterior ꝛ exterior/ꝛ expositio literalis ꝛ figuralis omniū que pertinent ad eam ponitur.q.10 .4.6.fo.146.
Argumentatio.ꝟ.Oratio.
Aries.ꝟ.hircus.
Aristoteles sectam peripatheticorum instituit.q.59.2.c.fo.80.
Aristoteles.ꝟ.Ethica.
Armꝰ dexter ꝛ pectusculū de hostijs cedebant in vsuz sacerdotisad excludēdā quādā diuinatiōis spēm:ꝛ ad sigñdā sapiētiā cordis ꝛ fortitudinē/ que erāt sacerdoti necia.q.102.3.8.fo.141.
¶Ars est recta ratio rerum fiendarum per artē.q.57.3.c.fo.77.ꝛ.q.93.1.c.fo.131.
Ars hꝫ rōnē ꝟtutis sicut hitꝰ speculatiui/q̄tū.s.ad facultatē bñ agēdi/nō aūt simplr est ꝟtꝰ/ qꝛ nō pficit vsuz nec appetitū.q.57.3.4.o.fo.77.
Ars semp est ad bonū sicut ꝛ scia.q.57.3.1.f.77.
Ars magis ꝯuenit cū habitibꝰ speclatiuis q̄ cū prudētia ratione virtutis:sed magis conuenit cum prudentia q̄ cū ipsis habitibꝰ ratione sub iecti ꝛ materie.q.57.4.2.fo.77.
Ars est distīcta a prudētia.q.57.4.o.ꝛ.5.1.f.77.
Ars nō reqrit ꝟtutē pficiētē appetitū/sicut reqrit prudētia.q.57.4.c.fo.77.ꝛ.q.58.5.2.fo.80.
Ars operatiua considerat ꝛ finem/ꝛ id quod est ad finem.q.8.2.3.fo.15.
Ars vel potētia ad quā ptinet finis vlis mouet ad agēdū artē vel potētiā ad quā pertinet finis particularis sub illo vniuersali comprehensus.q.9.1.c.fo.36.ꝛ.q.65.3.1.fo.89.
Artis est virtus/inq̄tū ad bonū vsuz eiꝰ aliqua virtus moralis requirit.q.57.3.2.fo.77.
Artis bonū consideratur non in ipso artifice sed magis in artificiato.prudētie ꝟo bonum attenditur in agēte.q.57.4.c.ꝛ.5.1.fo.77.
Artis actꝰ dr hre pctm̄ duplr.s.p deuiationē a fine pticulari itēto ab artifice/ꝛ a fine cōi hūane nāe.pm̄ est ppriū arti.scdm est ppriū artificis nō inq̄tū artifex ꝫ inq̄tū hō.q.21.2.2.fo.35.
Artis nature cōtrariatur quicquid est ꝯ rationē artificiati.q.71.2.4.fo.98.
Artem habens cū operatur malum artificiatū/ hoc non est opus artis.q.57.3.1.fo.77.
Artes que ordinant ad opus rōnis dicunt liberales/que vero ordinātur ad opus corporis dicuntur seruiles.q.57.3.3.fo.77.
Artes ordinate ad opa habitus speculatiui sunt speculatiue.q.57.3.3.fo.77.
Ars.ꝟ.Scientia.Scriptor.Ides.
Artifex q̄ peccat volens/magis laudat q̄ q̄ peccat nolēs/sed in prudētia sicut in ꝟtutibꝰ moralibus minus laudatur qui peccat volens q̄ nolens.q.21.2.2.fo.35.ꝛ.q.57.4.c.fo.77.
Artifex.ꝟ.Ars.
Artificiale.In artificialibꝰ rō ordinatur ad finē particularem/in moralibꝰ autem ad finē cōem totius humane vite.q.21.2.2.fo.35.
Artificiatum.ꝟ.Ars.
¶Assensus si sit circa nāle apprehēsum vel circa prima principia/tūc assensus vel dissensus nō est in ptāte nostra.si ꝟo sit circa apprehēsa q̄ nō conuincunt intellectum/tunc assensus vel dissensus est in ptāte nostra.q.17.6.c.fo.25.
Assentire est q̄si ad aliud sentire:ꝛ sic iportat distantiā ad id cui assentit/sed ꝯsentire est simul sentire:ꝛ sic importat coniunctionem ad id cui consentitur.q.15.1.3.fo.23.
Assentire pprie conuenit intellectui ꝛ consentire voluntati/q̄uis vnum pro alio poni soleat.qō.15.1.3.fo.23.
Assentit intellectus inquantum mouetur a voluntate.q.15.1.3.fo.25.
Assiduitas.ꝟ.Frequentia.
Assimilari deo quantum ad potestatē non sufficit homini beato/nisi assimiletur ei quantū ad bonitatem.q.2.4.1.fo.4.
Assimilatio intellꝰs practici est fm̄ pportionalitatē sed speculatiui est fm̄ vnionē ꝛ informationem/que est multo maior.q.3.5.1.fo.6.
Assilatio summa hois ad deū est fm̄ aliquā opationē.vñ btitudo p quā hō deo maxime conformatur ꝯsistit in opatione.q.55.2.3.fo.74.
¶Astrologia ꝛ pspectiua dñr spēs mathematice nō p se/sed inquātū pñª mathematice applicātur ad materiā naturalē.q.35.8.c.fo.53.
Astrologi q̄dā vera de futuris q̄ sunt a volūtate istinctu q̄dā occultissimo dñt/qō ad decipiēduz hoies spūuz seductoꝝ opatio est.q.9.5.3.f.17.
Et in pluribꝰ verificant q̄ ab eis pnūtiātur de actibꝰ hoim fm̄ ꝯsiderationē celestiū corporuz: qꝛ plures hoim sequunt passiones/quibus soli sapientes resistunt.q.9.5.3.fo.17.
¶Auaritia q̄tū ad rē corporalē in q̄ delectatur auarus cōnumerat pctis carnalibus/sed quātum ad delectatione que pertinet ad spiritū est spirituale pctm̄.q.72.2.4.fo.100.
Auaritia dr radix oim maloꝝ/nō q̄n interdū aliqō aliud malū sit radix eiꝰ/ꝫ qꝛ ex ipsa frequentius alia mala oriunt.q.84.1.3.fo.119.
Auaritia odiosos facit aliis/non autem sibiipsi: quinimo causatur ex inordinato sui amore.qō.29.4.3.fo.44.
Auaritia vt est inordinatus appetitꝰ diuitiaruz radix est omniū pctoꝝ.q.84.2.c.fo.119.
¶Audacia includit in se securitatē/sicut cōtrarium priuationem.q.45.1.3.fo.60.
Audacia respicit malum/bonū vero ei adiunctū respicit spes:ꝛ similiter desperatio respicit bonum directe/malum vero adiunctum respicit timor.q.45.2.3.fo.61.
Audacia pprie loquēdo nō est pars spei/sed eiꝰ effectus:sicut nec desperatio est pars timoris/ sed eius effectus.q.45.2.3.fo.61.
Audacia principalis passio esse nō pōt.q.25.4.2.3.fo.40.et.q.45.2.3.fo.61.
Audacia ꝯtiatur timori/ꝛ desperatio spei fm̄ oppositionem accessus ꝛ recessus/spes ꝟo timori fm̄ oppositionem boni ꝛ mali.q.23.2.c.fo.37.ꝛ q.45.1.o.fo.60.
Audacia prior est spe/sicut desperatione prior est timor.q.45.2.2.fo.61.
Audacia nō semp sequit ex spe ꝫ q̄n fuerit vehemēs/ sicut desperatio nō semp sequit ex timore sed q̄n fuerit intensus.q.45.2.2.fo.61.
Audacia augetur ex ira mediante spe.q.45.4.3.folio.61.
Audacia est in irascibili.q.23.1.2.c.fo.37.
Audacie causa sunt oia que faciunt spē victorie ꝛ caliditatē cordis/non autem defectus aliquis.q.25.3.c.fo.40.ꝛ.q.45.3.o.fo.61.
Audacie causa sunt oia q̄ nata sunt causare spē/ vel excludere timorem ex parte anime vel corporis.q.45.3.c.fo.61.
Audacie obiectū est cōpositū ex bono ꝛ malo/et motus audacie in malum presupponit motum spei in bonum.q.45.4.2.fo.61.
Audaciā cōsequitur ira:qꝛ nullus irascitur vindictam appetens/nisi audeat vindicare.q.25.3.c.4.2.3.fo.40.
Audaces sunt pmptiores in pñº q̄ in ipsis periculis/sed fortes sunt magis remissi in pncipio q̄ q̄n sunt in ipsis periculis.q.45.4.o.fo.61.
Audacibꝰ accidit tremor ppter reuocationē caloris ab exterioribus ad interiora.s.ad cor.timētibus aūt ad inferiora.q.45.4.1.fo.61.
Audaciores sunt q̄ se bñ hñt ad diuina/qui passi sunt iiusta/hñtes cor paruū/expti/hñtes pulmonē sanguineū/ꝛ amatores vini.q.45.3.o.f.61.
Audaces.ꝟ.Irati.Ira.
¶Auersio qua aia deordinat per pctm̄ a deo/est pctm̄ mortale:q̄n ꝟo deordinat citra auersionē a deo/tunc est pctm̄ veniale.q.72.5.c.fo.101.
Auersio ꝛ conuersio sunt in omni peccato mortali.q.87.4.o.fo.123.
Auersio in peccato est duplex.s.a regula rōnis/ꝛ a deo.q.73.7.3.fo.104.
Auersio a deo in peccato est preter intentionez.q.77.6.1.8.2.fo.112.
Auersio.ꝟ.Peccatum.
Auerti pōt rō inferior a rōnibꝰ eternis/qꝛ intēdit eis vt fm̄ eas regulata.q.74.8.1.fo.107.
¶Augens habitū semp aliq̄d facit in subiecto: non aūt nouam formā/sed facit ꝙ subm̄ perfectius participet formā preexistentē/vel qō amplius se extendat.q.52.2.2.3.fo.70.
Augmētū animalis non fit actu p quodlibet alimentum assumptum.q.52.3.c.fo.70.
Augmētū in formis q̄ fm̄ se vel aliq̄d sui sortiūtur rōnē spēi/esse nō pōt ex parte ipsius forme/ sed in quibusdam earum ex diuersa participatione subiecti.q.52.1.2.c.fo.69.
Augmētū esse nō pōt in forma p quā pticipās hꝫ spēm/vt est forma subalis.q.52.1.c.fo.69.
Augmētū fm̄ magis ꝛ minus esse nō pōt in forma de cuius ratione est indiuisibilitas:vt sunt species numeri.q.52.1.c.fo.69.
Augmētū in formis q̄ recipiūt spēm ex aliquo ad qō ordinant/esse pōt rōne sui ꝛ sbti: vt in motu sanitate ꝛ habitibꝰ:quarū alique nō oēs augētur per additionem.q.52.1.c.ꝛ.2.o.fo.69.
Augmentum in formis q̄līo fit/ est quadruplex opinio.q.52.1.c.fo.69.
Augmētū i magnitudine corpali ꝯtingit duplr s.p additionē ꝛ p intēsionē.q.52.2.1.fo.70.
Augmētū motus manēte eadē spē ꝯtingit triplr s.per additionē tēporis/vel vie per quā est/ vel participatione subiecti.q.52.2.c.fo.70.
Augmētū q̄litatū simpliciū nō est nisi fm̄ intēsionē ex pte subiecti participātis.q.52.2.c.fo.70.
Augmētū a quātitatibꝰ corporalibꝰ ad res spirituales transfertur.q.52.1.c.fo.69.
Augmētū i ꝟtute eiusdē spēi fm̄ seipsaz esse non pōt/ꝫ fm̄ pticipationē sbti.q.66.1.2.o.fo.90.
Augmētū sciētie esse potest ꝛ fm̄ seipsam p additionē ꝛ fm̄ participationē subiecti per intensionem.q.52.1.c.2.c.2.fo.70.
Augmentum.ꝟ.Charitas.habitus.Meritum.Scientia.
¶Auis.Aues q̄dā spāles in lege veteri offerebātur deo in sacrificium:vt turtur/pulli columbarum/ꝛ passer.q.102.3.2.4.fo.145.
Aues quedā fm̄ legē phibent comedi/quedam vero conceduntur.q.102.6.1.fo.149.
Aues quedam quid spiritualiter significent.q.102.3.2.6.1.fo.145.
Aues.ꝟ.Alietus.Animal.
Auxiliū.Nobilioris cōditionis est nā q̄ indiget exteriori auxilio ad ꝯsequendū pfectū bonū/q̄ nā q̄ non indiget exteriori auxilio ad ꝯsequendū qōdam bonū imperfectū.q.5.5.2.fo.10.
Auxilio quocūq; vti naturale est cuilibet dolēti ad repellēdum nociuum presens qō infert dolorem.q.44.1.2.fo.60.

B

Baptismus. Nullꝰ pōt renasci aut grāz iustificātē ꝯseq̄ sine baptismo in actu vel in pposito.q.113.3.1.fo.167.
Baptismꝰ q̄ est sacrm̄ fidei habuit in veteri lege circuncisionem pro sacro figurali sibi correspōdentem.q.102.5.3.fo.148.
Baptismo pcm̄ origiale aufert reatu/ꝫ remanet actu q̄tū ad fomitē:iō baptizati traducūt pcm̄ originale.q.81.3.2.fo.116.ꝛ.q.87.7.1.fo.124.
Baptizādi sunt pueri furiosi ꝛ amētes qui nūq̄ vsuz liberi arbitrij habuerūt.q.113.3.1.fo.167.
Baptizatis pueris subuenit meritū xpi ad btitudinē ꝯñdā(lꝫ desint eis merita ppa ꝛ motꝰ liberi arbitrij)eo ꝙ p baptismū sunt mēbra xpi.s.fecti.q.5.7.2.fo.11.ꝛ.q.113.3.1.fo.167.
Balneum mitigat tristitiam.q.38.5.o.fo.55.
Beata ꝟgo.ꝟ.Mater.Neomenia.Purgatio.
¶Btitudo ē opatio ꝛ vltia pfectio.q.3.2.o.fo.5.
Beatitudo est vita eterna/nō vt vita dr eē viuentis:sed vt dr opatio viuētis.q.3.2.1.fo.5.
Btitudo eēntialr nō pōt eē in actu volūtatis:sed in actu intellectus cōsistit.q.3.4.8.o.fo.5.
Btitudo est summū bonū:qꝛ est adeptio vel fruitio summi boni.q.3.1.2.fo.5.ꝛ.q.5.2.2.fo.10.
Beatitudo est premium virtutis.q.2.2.1.fo.3.et q.5.7.c.fo.11.
Beatitudo est vltimꝰ finis humane vite.q.55.2.3.fo.74.ꝛ.q.69.1.c.fo.96.
Beatitudo vt finis qui est res est aliquid increatum/sed vt finis qui est vsus rei est aliq̄d creatum.q.3.1.o.fo.5.
Beatitudo est vltima hominis perfectio.q.3.2.c.4.6.c.fo.5.
Btitudo est perfectū ꝛ ppriū hois bonuz.q.2.2.4.c.fo.3.ꝛ.q.6.principio.fo.11.
Beatitudo est bonū perfectū.q.3.2.2.fo.5.
Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione pfectꝰ.q.3.2.2.3.2.f.5.ꝛ.q.4.7.2.f.9.
Beatitudo est gaudiū de veritate.q.3.4.c.fo.6.
Beatitudo duo reqrit.vnū qō est eē btitudinis: aliud quasi per se accñs eiꝰ.primū est cognitio dei.scdm est delectatio.q.3.4.c.fo.5.

Beatitudo consistit in operatione optima respectu potentie ꝛ obiecti.q.3.5.c.fo.6.
Beatitudo consistit in coniunctione ad deum.q.3.3.c.7.2m.ꝛ.8.c.fo.5.
Et ad ipsam potest aliquid pertinere tripliciter s.essentialiter ꝛ antecedēter ꝛ ꝯñter.q.4.3.c.fo.5.
Et ad ipsam rectitudo volitioni requiritur.q.4.4.o.fo.8.
Beatitudo perfecta ꝛ vera non potest haberi in hac vita.q.5.3.o.fo.10.
Beatitudo non consistit in diuitijs.q.2.1.o.fo.3.
Neq; in honoribus.q.2.2.o.fo.3.
Neq; in fama seu gloria humana.q.2.3.o.fo.3.
Neque in potestate/neq; in bono vsu potestatis/ neq; in aliquo premissorum exteriorum bonoꝝ q.2.4.o.fo.4.
Neq; in bonis corporis essentialiter/sed bene antecedenter ꝛ consequenter.q.2.5.o.f.4.ꝛ.q.3.3.c.fo.5.ꝛ.q.4.6.1m.f.9.
Neq; in voluptate.q.2.6.o.fo.4.
Neq; in anima/neq; in aliquo sibi inherēti.q.2.7.o.fo.4.
Neq; in operatione sensus/nisi añter in beatitudine imperfecta/ꝛ consequenter in beatitudine perfecta.q.3.3.o.fo.5.
Neq; in operatione procedente ab operante in exteriorem materiam.q.3.2.3m.fo.5.
Neq; in operatione intellectus practici:sed bene in operatione speculatiui.q.3.5.o.fo.6.
Neq; in consideratione scientiarum speculatiuarum essentialiter:sed participatiue.q.3.6.o.f.6.
Neq; in cognitione angelorum.q.3.7.o.fo.7.
Neq; in cognitiōe essentie alicuius effectus creati.q.3.8.c.fo.7.
Beatitudo anime redundabit in corpus ꝛ in sensus corporeos.q.3.3.c.3m.f.5.ꝛ.q.4.6.c.fo.9.
Beatitudo vna non potest esse altera maior ex parte obiecti:sed ex parte subiecti melius dispositi vnus potest esse beatior alio.q.3.2.4m.fo.5.ꝛ.q.5.2.o.fo.10.ꝛ.q.112.4.c.2m.fo.166.
Beatitudo crescit corpore resumpto/non intensiue/sed extensiue.q.4.5.5m.fo.9.
Beatitudo perfecta a nulla creatura per sua naturalia potest acquiri:sed bene beatitudo imperfecta q.5.5.o.fo.10.ꝛ.q.62.1.2.3.c.fo.84.
Beatitudo imperfecta potest amitti/non autem perfecta.q.5.4.o.fo.10.
Beatitudo est propter quam homo vult quecunq; vult.q.1.6.o.fo.3.
Beatitudo ita implet totuz hominis appetitū/ quod nihil extra ipsuz relinquitur appetendū.q.1.5.c.f.2.ꝛ.q.4.5.5m.f.9.ꝛ.q.5.3.4.c.8.c.3m.fo.10.ꝛ.q.67.4.3m.fo.93.
Beatitudo perfecta omne malum excludit/ꝛ omne desiderium implet.q.5.3.4.c.fo.10.
Beatitudo in cōmuni ex necessitate appetitur:ñ autem si consideretur secunduz speciales rationes.q.5.8.c.2m.fo.11.
Beatitudo pertinet ad voluntatem tanquaz primum obiectū eius.q.3.4.2m.fo.6.ꝛ.q.11.1.1m.fo.19.
Beatitudo maxime amatur/tanquam bonum concupitum:amicus autem tanquam id concupiscitur bonum.q.2.7.2m.fo.5.
Btitudo soliꝰ di ē suū eē.q.3.1.ꝛ.1m.2.1m.4m.f.5.
Btitudo fm̄ aliquos est 3x.s.voluptuosa/ actiua ꝛ ꝯtēplatiua.q.3.2.1m.f.5.ꝛ.q.69.3.4.c.f.96.
Beatitudo duplex.perfecta ꝛ īpfecta.q.3.2.4m.fo.5.ꝛ.q.4.5.6.7.8.c.fo.8.ꝛ.q.5.3.o.fo.10.
Beatitudo pōt eē impfecta duplr.s.ex parte obti/ qō nō vr:ꝛ talis tollit rōnez vere btitudinis.Et ex parte participantis/obiectū q̄dem btitudinis attingētis/ꝫ impfecte p respectū ad deū ꝛ talis nō tollit verā beatitudinē.q.5.3.2m.fo.10.
Beatitudo.ꝟ.Abdicatio.Angelus.Anima.Assimilatio.Fides.Mansio.Sufficiens.
Beatitudinis rō/minus ē in vita actiua q̄ in cōtemplatiua.q.3.2.4m.5.c.fo.5.ꝛ.q.4.7.c.fo.9.
Btitudini ipfecte dseruiūt bōa exteriora instrualr: nullo aūt mō btitudini perfecte.q.4.7.o.fo.9.
Beatitudinē consequuntur homines multis motibus opationū q̄ merita dicunt.q.5.7.c.fol.11.
Beatitudinem non auget additio aliorum bonorum.q.5.2.3m.fo.16.
Batitudinē hō cōseq̄ nō pōt p actionē alicꝰ supioris creature/sed solo deo aengte.q.5.6.o.fo.10.
Beatitudinem homo potest adipisci:qꝛ boni perfecti est capax.q.5.1.o.fo.90.
Btitudinē volūtas nāliter ꝛ ex necītate appetit.q.5.4.2m.8.2m.fo.8.ꝛ.q.10.1.2.o.fo.17.
Beatitudinē oēs hoies appetūt naturalr.q.3.6.2.fo.7.ꝛ.q.5.8.o.fo.11.ꝛ.q.10.1.o.fo.17.
Beatitudine adepta/hō remanet pacatus desiderio quietato.q.3.4.1.ꝛ.8.c.fo.6.
Btitudinem hre nālr/est soliꝰ dei.q.5.7.c.fo.11.
Beatitudines sunt opationes virtutū ꝛ donorū.q.69.1.o.fo.96.ꝛ.q.70.1.c.fo.97.
Beatitudines sunt fructꝰ/ad quos addunt perfectionem ꝛ excellētiam.q.70.2.o.fo.97.
Beatitudines conuenientissime enumerantur.q.69.3.o.fo.96.
Beatitudines a virtutibus ꝛ donis distinguunt sicut actus ab habitibus.q.69.1.o.fo.96.
Beatitudines oēs q̄ in sacra scriptura ponūtur/ necesse est ad.8. enumerari solitas/reduci:qꝛ omnes pertinent ad vitam actiuam vel cōtemplatiuam.q.69.3.4.fo.97.
Beatitudines correspondent septem donis/non quidem singulariter singulis/sed plures vni/ et vna pluribus.q.69.3.c.o.96.
Beatitudinū merita sunt q̄dā dispōnes ad btitudinē perfectā vel inchoatā.q.69.2.c.fo.96.
Ea que ponunt in btitudinibus tanq̄ pmia pñt esse vel ipsa btitudo pfecta/ꝛ sic ptinēt ad futurā vitā/vel aliq̄ inchoatio btitudinis:ꝛ sic ptinent ad presentem vitā.q.69.2.c.fo.96.
Beatitudinū meritis exprimūtur actus donorū pertinentiū ad vitā actiuā:sed actus donoꝝ ptinentium ad vitam contemplatiuā exprimuntur in premijs.q.69.3.c.1.fo.96.
Beatitudinum premia vnum sunt in re:sed diuersa descriptione.q.69.4.1.fo.9.
Beatitudinum premia conuenientissime enumerantur.q.69.3.o.fo.96.
Beatus aliq̄s dr ppter spem.q.69.1.c.fo.96.
Beati dicūtur aliqui in hac vita ppter spem vel participationē btitudinis.q.5.3.1.fo.10.
Beati ex necessitate habent rectam voluntatez/ nec pñt peccare.q.4.4.c.fo.8.ꝛ.q.5.4.c.fo.10.
Beati non solum formaliter sed materialiter voluntatem suam in omnibus deo conformabūt.q.19.10.1.fo.32.
Beati.ꝟ.Tristitia.
Bellum.ꝟ.Iudeus.
Beneficia dei pcipua sunt creatio/quies mentis in deū/vel in presenti p gratiā vel in futuro per gloriam.q.100.5.2.fo.141.
Et oēs solēnitates ꝛ sacrificia veteris legis sunt instituta in cōmemorationē alicuiꝰ diuini bñfi cij preteriti vel futuri.q.100.5.2.fo.141.
Benignus dr quē bonꝰ ignis amoris feruere facit ad benefaciēdum pximis.q.70.3.c.fo.97.
Blasphemie prohibitio superadditur scdo precepto decalogi.q.100.11.c.fo.143.
Bonitas diuinarum personarum non est dependens ex fine.q.18.4.c.fo.27.
Bonitas rei dependet a fine sicut esse ab agente et forma.q.18.4.c.fo.27.
Bonitas actionū humanarū ꝛ alioꝝ est ex fine a quo dependet:preter bonitatem absolutam/q̄ in eis existit.q.18.4.c.fo.27.
Bonitas actionis humane quadruplex:scilicet secundum genus speciem/circunstantias/et finem.q.18.4.c.fo.27.
Bonitas vel malitia moralis principaliter in voluntate consistit.q.34.4.c.folio.51.et.q.88.4.c.folio.125.
Bonitas actus exterioris quam habet ex fine/ nihil addit ad bonitatem vel malitiam actui voluntatis:nisi contingat ipsam voluntatē fieri meliorem vel peiorem secundum numerum/ extensiue aut intensiue.q.20.4.c.fo.34.et qō.24.3.c.fo.39.
Bonitas actus exterioris quam habet fm̄ materiam et debitas circunstantias/addit ad bonitatem vel malitiam voluntatis.q.20.4.c.fo.34.et.q.24.3.c.fo.39.
Bonitas vel malitia actus exterioris et voluntatis ex fine est eadem/non autem si sit secundum materiam vel circunstantias.questio.20.3.o.folio.33.
Bonitas actus exterioris secundum ordinez ad finem/tota dependet ex voluntate:illa autem que est ex debita materia vel circunstantijs/dependet ex ratione.questio.20.2.o.folio.33.
Bonitas vel malitia ex ordine ad finē/per prius inuenitur in actu volūtatis q̄ exteriori:sed illa que est fm̄ debitam materiam ꝛ circunstantias in ordinatioe ꝛ apprehensione rōnis/prior est in actu exteriori q̄ voluntatis/in executiōe vero est econuerso.q.20.1.o.fo.32.
Bonus vel malus iudicatur homo fm̄ delectationes voluntatis/nō aūt fm̄ delectatiōes appetitus sensitiui.q.34.4.c.fo.51.
Bonus simpliciter dicitur homo fm̄ ꝟtutes morales/ꝛ nō fm̄ intellectuales.q.56.3.c.fo.75.ꝛ.q.66.3.2.fo.91.
Bonus habitus ꝛ malus distinguūtur fm̄ cōuenientiam ad naturam/vel disconuenientiā ab ipsa.q.54.3.c.fo.72.
Bonus hō esse nō pōt/nisi sit bene proportionatus bono cōi.q.92.1.3.fo.130.
Bona nō pōt dici volūtas si sit intentio mala/cā volēdi:sed si intētio sit ꝯña/ tūc volūtas potuit eē bona.q.19.7.2.3.fo.31.ꝛ.q.78.1.2.fo.112.
Bonū q̄lībet creatū ex additiōe alterius fit melius.q.74.3.2.fo.51.
Bonum qōlibet creatum est bonū particulare ꝛ participatum:ꝛ solus deus bonum vniuersale q.2.7.8.c.fo.4.ꝛ.q.9.6.c.fo.17.
Bonū vt ꝯforat sibi appetitū cāt amorē/vt absēs ꝯcupiaz/vt pñs gaudiū ꝛ delectationē.q.23.4.c.fo.38.ꝛ.q.26.2.c.fo.41.ꝛ.q.30.2.c.fo.45.
Bonū duplex.s.simplr ꝛ fm̄ q̄d.q.26.4.c.fo.41.
Bonū duplr.s.simplr ꝛ fm̄ se/ꝛ ex suppositiōe.q.39.1.c.fo.55.
Bonum triplex.s.vtile/delectabile/ꝛ honestū.q.99.5.c.fo.139.
Bonum duplex.s.propter se/ꝛ ex ordine ad finez.q.8.2.3.c.fo.15.
Bonum sicut est obiectū amoris/ita malū odij.q.29.1.c.fo.43.
Bonū hꝫ rōnem pfecti.q.51.1.c.fo.69.
Bonū cuiuslibet mensurati ꝛ regulati/cōsistit in h̄ ꝙ cōformet sue regule.q.19.9.c.f.32.ꝛ.q.54.1.3.c.fo.71.ꝛ.q.71.6.c.fo.99.
Bonū attribuit alicui ꝛ fm̄ esse suū eēntiale/ꝛ fꝫ esse accñtale.q.18.3.3.fo.27.
Bonū vnūq̄d; tantū dr quantum habet de esse.q.18.1.2.3.4.c.fo.26.
Bonū fm̄ q̄d dr cui deest debita essendi plenitudo:nō aūt dr bonū simplr.q.18.1.c.fo.26.
Bonū verū ꝛ ens cōuertunt/ꝛ sunt idē fm̄ rē/sed dñt rōne.q.18.1.c.3.3.f.26.ꝛ.q.29.5.c.fo.44.
Bonū rei in q̄dā vnitate ꝯsistit.q.36.3.c.fo.53.
Bonū ꝛ verū mutuo se includūt.q.9.1.c.3.fo.18.
Bonū est pmū qō cadit in apphensione practice rationis.q.94.2.c.fo.132.
Bonum intellectus est verū:malum aūt eius est falsum.q.57.2.3.fo.77.
Bonum fortius est ad mouendum q̄ malum.q.60.5.4.fo.83.
Bonū cātur ex integra cā/ꝫ malū ex quolibet defectu singulari.q.18.4.3.fo.27.ꝛ.q.19.6.1.7.3.fo.31.ꝛ.q.20.2.c.fo.33.
Bonū ꝛ virtꝰ metaphorice dñr etiā in p se malis vt bonus latro.q.55.3.1.fo.74.q.92.1.c.f.130.
Bonū ꝛ malū ex gñe sunt respectu obiecti.q.18.2.o.fo.27.
Bonū est nālr prius malo.q.25.1.c.fo.40.
Bonū deficiēs est cā mali.q.18.1.1.fo.26.
Bonū nāe hūane dr triplr.s.pncipia ꝛ ppetates nature/inclinatio ad virtutē/ꝛ donū originalis iustitie.q.85.1.c.fo.120.
Bonū pmū nāe nec tollit nec diminuit p pctm̄.fm̄ diminuit.tertiū vero ē totalr ablatū.q.85.1.2.o.4.c.fo.120.
Bonū nāe diminuit p pctm̄/nō effectiue sed formaliter.q.85.1.4.fo.120.
Bonū vlē nō inuenit in aliq̄ creato.q.2.8.c.fo.5.
Bonum oē aliō a deo est bonū p pticipationē.q.2.8.c.fo.5.ꝛ.q.9.6.c.fo.17.
Bonū qōlꝫ creatum consequunt spēs/modus et ordo.q.85.4.c.fo.121.
Bonū hois ē fm̄ rōnē eē:ꝛ malū hois est preter rōnē esse.q.71.2.c.fo.98.
Bonū hois tāto efficit melioris cōditiōis/q̄nto homo deo magis cōiūgitur.q.98.5.2.fo.138.
Bonū ordinatū ad finē dr vtile.q.7.2.fo.13.
Bonū cōpletissimū esse oꝫ/qō hō tāq̄ vltimū finē appetit/hñs affectū bñ dispositū.q.1.7.o.f.3.
Bonū partis cōsiderat in pportiōe ad suū totuz q.92.1.2.fo.130.
Bonum creatum nō est minꝰ q̄ bonū cuius est homo capax vt rei intrinsece ꝛ inherentis:est tamen minus q̄ bonū cuiꝰ est capax vt obti.q.2.8.3.fo.5.
Bonū qō participat ab angelo ꝛ a toto vniuerso st bonū finitū ꝛ cōtractū.q.2.8.3.fo.5.

Universidad de Deusto Biblioteca

Bonum hominis triplex.s.anime/corporis ꝛ exterius.q.84.4.c.fo.120.
Bonū vniuersi est maius ꝙ bonum particulare vnius in eodē genere.q.113.9.2.fo.170.
Bonū hois duplex.s.simplr.i.vltimus finis ei⁹: et ſm quid.i.bonum vt nunc vel quod est ei bonum ſm quid.q.114.10.c.fo.173.
Bonum conueniēs corpi nō est perfectū bonum hois:sed est minimum quid in comparatione ad bonum anime.q.2.6.c.fo.4.
Bonum spirituale est maius ꝛ magis dilectū ꝙ corporale.q.31.5.c.fo.47.
Bonū summū ꝙto pfecti⁹ possidet tanto magis amat ꝛ alia ꝯtēnunt: sꝫ i appetitu bonoꝝ tpaliū est econuerso.q.2.1.3.fo.3.ꝛ.q.33.2.c.fo.49.
Bonū honestū ꝛ vtile dnr ſm rōnez/iō sunt bona moralr.delectabile aūt dr ſꝫ appetitū/q̄ qn̄q꞉ tēdit i id qd nō est ꝯueniēs rōni/iō nō est bonū bonitate morali q̄ attēdit ſm rōnē.q.34.2.1.f.50.
Bonum non ꝯriatur bono in moralibus:in alijs autem nihil prohibet duo bona esse adinuicem contraria.q.31.8.1.fo.47.
Bonum gratie vnius maius est ꝙ bonum nature totius vniuersi.q.113.9.2.fo.170.
Bonū qd ponit in diffinitione ꝟtutis non est bonum cōe qd cōuertitur cū ente/sed rationis. q.54.3.2.fo.72.ꝛ.q.55.4.2.fo.74.
Boni ratio inuenit in fine/et in his que sunt ad finem.q.8.2.c.fo.15.
Boni species.s.vtile ꝛ honestuz non sunt ex equo diuise.q.8.2.2.ꝛ.3.4.fo.15.
Boni aliquid est in omni malo. q.18.1.c.1.f.26.et.q.73.2.c.fo.103.
Boni mores dicuntur qui rōni congruunt:mali aūt qui a rōne discordant.q.100.1.c.fo.140.
Bona corporis ordinantur ad bona anime sicut ad finem.q.2.5.c.fo.4.
Bona tpalia vt sunt vtilia ad opa virtutis qbus pducimur ad vitā eternā/sunt bona simplr/ꝛ cadūt sub merito:sed ſm se sunt bona ſm qd/nec cadunt sub merito.q.114.10.0.fo.173.
Bona corporalia sunt quedam bona hois/nō tamen maxima:licet ſm stoicos nulla bona hominis sint.q.59.3.c.fo.80.
Bona tpalia et corpalia sunt parua hois bona: spiritualia vero magna.q.87.7.2.fo.124.
Bona spūalia dant virtuosis ſm diuinā iustitiā: sed de tpalib⁹ bonis vel malis tantū quantum sufficit ad virtutem.q.87.7.2.fo.124.ꝛ.q.108.3.4.fo.158.ꝛ.q.114.0.c.fo.173.
Bona tpalia q̄ a diuina iustitia malis dant/i malum spiritualium cedunt.q.87.7.2.fo.124.
Bona tpalia eq̄ eueniūt malis ꝛ bonis quātū ad sbam:sed nō ꝙtū ad finē.q.114.10.4.fo.173.
Bona parua.s.tpalia non pñt integre simul possideri a multis:alia vero vt spiritualia integre possunt a multis possideri.q.28.4.2.fo.43.
Bonoꝝ tpaliū pmissiōes i lege veteri figure fuerunt spūalium in nobis.q.114.10.1.fo.173.
Bonum.ꝟ.Appetitus.Beatitudo.Concupiscentia.Malum.Medium.
Bos hꝫ quinq꞉ vtilitates:qꝛ immolat/arat/pascit carnibus/lac dat ꝛ corium / ꝛ diuersis actibus ministrat/ideo pro vno boue quinq꞉ reddebantur.q.105.2.9.fo.154.
Brutū aial ꝙuis nō cognoscat futura:tñ ex istinctu nāli ei indito ab itellectu diuino puidēte futura/mouet ad aliqd futurū/ac si illud preuideret.q.40.3.1.fo.57.ꝛ.q.41.1.3.fo.58.
Brutum.ꝟ.Animal.Electio.Intellc.Ira.Spes.
Bubone qui in nocte victuz q̄rit in die aūt latet: signt luxuriosi qui occultari querunt in nocturnis operib⁹ que agunt.q.102.6.1.fo.149.

C

Candelabrū In exteriori tabernaculo erat ad honorificētiam tabernaculi.Et habebat septem calamos / ad significādū septē planetas qb⁹ totus mūdus illuminat/ideo ponebat ex parte australi/ex qua est planetarum cursus.q.102.4.6.fo.146.
Cādelabro designabat sicut in signo sensibili sapientia que intelligibilibus verbis exprimebatur in tabulis.q.102.4.6.fo.146.
Cantor bonus si bonū amet scriptorē/attēdit ibi similitudo pportionis/ſm ꝙ vterq꞉ hꝫ qd cōuenit ei ſm suam artem.q.27.3.2.fo.42.
Capitale vitiū dr vel a capite pprie dicto/qꝛ pena capitis punit:vel a capite metaphorice / qꝛ ex eo alia vitia oriuntur/precipue ſm originem causa finalis.q.84.3.4.0.fo.119.
Capitalia vitia sunt septē.q.84.4.0.fo.119.
Caput pprie est quoddaz mēbrum aialis qd est pn ꝛ directiuū totius animalis:vn̄ metaphorice omne pn dr caput.q.84.3.c.fo.119.
Caladrion que est auis garrula significat loquaces.q.102.6.1.fo.150.
Carbo.ꝟ.Delectatio.Ignis.
Charitas sigt amorē amicitie/ꝛ sup amorē addit mutuā redamationē cū quadā cōicatione mutua.q.65.5.c.fo.90.ꝛ.q.66.6.2.fo.92.
Charitas est mr oim ꝟtutū ꝛ radix/inq̄tū ē oim ꝟtutū forma.q.62.4.c.fo.85.ꝛ.q.65.5.2.f.90.
Charitas nō est qualiscūq꞉ amor dei/sꝫ amor dei quo diligitur vt beatitudinis obiectuz.q.65.5.1.fo.90.ꝛ.q.109.3.1.fo.160.
Charitas vie p augmētū nō pōt puenire ad eq̄litatem charitatis prie.q.67.6.3.fo.94.
Charitas est maxima inter ꝟtutes theologicas.q.66.6.0.fo.92.
Charitas haberi non potest sine alijs virtutib⁹.q.65.3.0.fo.89.
Charitas imperat oi virtuti.q.114.4.c.fo.171.
Charitas ponit i diffōne cuiuslibet ꝟtutis/nō qꝛ q̄libet alia ꝟtus sit charitas/sꝫ qꝛ oēs alie a charitate dependent.q.62.2.3.fo.85.
Charitas est in volūtate sicut in subiecto.q.56.6.c.fo.76.
Charitas nō excludit p pctm̄ veniale.q.71.4.c.fo.99.ꝛ.q.78.2.1.fo.113.ꝛ.q.88.1.2.fo.124.
Charitas quolibet peccato mortali excluditur.q.71.4.c.fo.99.
Charitas non euacuatur per glorie perfectionē/sed eadem numero manet.q.67.6.0.fo.94.et q.111.3.2.fo.165.
Charitas nō hꝫ p obto ipsam cognitionem/sed ipsam rem cognitā.s.deū.q.67.6.2.fo.94.
Charitas p fidē ꝛ spem facit familiarē conuersationem hois cum deo.q.65.5.c.fo.90.
Charitatis actus per se consideratus cadit sub precepto legis.q.100.10.c.fo.143.
Charitatis pfectio est essentialis btitudini quātum ad dilectionem dei/non quantum ad dilectionem proximi.q.4.8.3.fo.9.
Charitati nō ꝯriat pctm̄ veniale.q.71.4.c.f.99.
Per charitatem virtutes morales infuse habēt connexionem.q.65.3.c.fo.89.
Charitate exclusa per pctm̄/excluduntur omes virtutes inquantum sunt perfecte virtutes.q.65.2.4.0.fo.89.et.q.71.4.c.fo.99.
Charitas.ꝟ.Fides.Gratia.Motus.
Caro.ꝟ.Esus.
Cā ad quā de necītate sequit aliud/intelligit de cā sufficiēti ꝛ nō impedita.q.75.1.2.fo.107.
Causa pcti duplex:scꝫ cōplens sufficiēter pctm̄/ꝛ persuadens vel pponens.q.75.3.c.fo.108.
Cā duplex.s.p se q̄ ppria virtute mouet:ꝛ p accidens/sicut remouēs phibēs. q.76.1.c.fo.108.et.q.85.5.c.fo.121.ꝛ.q.88.3.c.fo.125.
Cause equalitas per se causat equalez effectum: augmētata eni vel diminuta cā per se augmentatur vel diminuitur effectus:non autem si sit causa per accidens.q.85.5.1.fo.121.
Nec opꝫ qd aliquid sit principalius in causa instrumentali ꝙ in effectu/sed solū in causa principali.q.83.1.2.fo.118.
Causa/duo sibijnuicē esse pñt.q.33.4.2.fo.50.
Causa secunda non agit nisi in ꝟtute prime cause.q.19.4.c.fo.30.
Cā finalis est prima inter oēs cās.q.1.2.c.fo.1.
Causa perficiens est prior suo effectu:non autem causa disponens.q.66.6.3.fo.92.
Causa semper est potior effectu.q.66.1.c.fo.90.et.q.112.1.c.fo.165.
Cause per se sunt determinate:sed cause p accñs sunt indeterminate.q.1.4.c.fo.2.
Cause habēt ordinē adinuicē:qꝛ finis est rō agētis/agens forme/ꝛ forma mãe.q.1.2.c.fo.1.
Causarum adinuicem ordinatarum / si prima subtrahatur/necesse est alias subtrahi. qō.1.2.4.c.folio.1.
In oib⁹ causis ordinatis/effectus plus depēdet a causa prima ꝙ a scda.q.19.4.c.fo.30.
Causa.ꝟ.Effectus.
Cecus hꝫ virtutē gressiuā per quā ambulare potest:sed inquātū caret visu qui dirigit in ambulando/patitur defectū in ambulando/dum ambulat cespitando.q.18.1.2.fo.26.
Cecus.ꝟ.Oblatio.Oculus.
Celū est cōpositū ex mã ꝛ forma.q.49.4.c.f.66
Celū nō est in potentia nisi ad vnū motum determinatum:nec in eo dispositio ꝛ habitus habē locum.q.49.4.c.fo.66.
Celū in gñe alterabiliū est pm alterās:nō tñ est pm mouēs simplr/sꝫ mouet motu locali a supiori mouente.q.6.1.1.fo.11.ꝛ.q.109.1.c.fo.158.
Celū impossibile est ꝙ imprimat directe in intellectum vel voluntatem.q.9.5.0.fo.17.
Celum per accidēs mouet vires sensitiuas : sed indirecte ꝛ per redundantiam mouet voluntatem.q.9.5.0.fo.19.
Celi motus dr naturalis ppter aptitudinē naturalem celestis corporis ad talem motum : licet mouens sit voluntarium.q.6.5.2.fo.12.
Cere vocabatur oppidum iuxta romam.qō.99.3.c.fo.139.
Ceres dicebat dea frugum.q.99.3.c.fo.139.
Cerimonia dr q̄si munia.i.dona cereris/vel a cere oppido iuxta romam.q.99.3.c.fo.139.
Cerimonie sunt quedam protestationes fidei.q.103.4.c.fo.151.
Cerimonie sunt q̄dā opa exteriora ad cultuz dei ptinētia.q.99.3.c.fo.139.ꝛ.q.101.2.c.fo.144.ꝛ q.103.1.c.fo.150.ꝛ.q.104.3.c.fo.152.
Cerimonie veteris legis ꝯuenienter diuidūtur in sacrificia/sacramenta/sacra / ꝛ obseruātias.q.101.4.0.fo.144.
Cerimonie in veteri lege fuerūt multe ad reprimendum idolatriam/ꝛ ad significationē multorum.q.101.3.0.fo.144.
Cerimonie q̄dā fuerūt añ legē/nō ex auctē legis determinate/sꝫ volūtate ꝛ deuotione hoim instinctu diuino deū colētiū.q.103.1.0.fo.150.
Cerimoniarū veteris legis multe determinationes pticulares hñt cām solū figuralē/non aūt literalem nisi in cōi.q.102.2.3.0.fo.145.
Cerimoniale.ꝟ.Preceptum.
Cerimonialia veteris legis distinguunt a moralib⁹:ꝛ sunt q̄dā determinatiōes iuris naturalis/cultus diuini/et pceptoꝝ moraliū.q.99.3.2.ꝛ.4.5.c.fo.139.ꝛ.q.103.1.c.fo.150.
Cerimonialiū rō non est manifesta/ sed est quodāmodo pbabilis.q.101.1.4.fo.144.
Cetus.i.festū collecte/est in q̄ colligebant a populo necīa ad expēsas cult⁹ diuini/ ꝛ significabat adunatio populi ꝛ pat p̄stita in terra pmissionis:ꝛ figurabatur congregatio fidelium in regno celorum.q.102.4.10.fo.147.
Cetus festo succedit festū angeloꝝ/vel etiā oim sanctorum.q.103.3.4.fo.251.
Cherubin inter q̄s erat archa testamenti/se mutuis vultibus respiciebant.102.4.6.fo.146.
Certitudo attribuitur motui appetit⁹ sensitiui et naturalis ppter infallibilitatem quā hꝫ ex certitudine cognitionis precedentis vtrunq꞉ motum.q.40.2.3.fo.56.
Certitudo nō pōt hñi de aliquo nisi possit dijudicari per ppriū pn.q.112.5.c.fo.166.
Cibus.Usus cibi ſm suam naturā non est pctm̄: sed per accidens/inquātum.s.contra obedientiam vel votum comeditur:vel ex nimia concupiscentia/aut ad fomentum luxurie. q.102.6.1.folio.149.
Ciboꝝ mundoꝝ et immūdoꝝ rō multiplex ſm legem veterem.q.102.6.1.2.fo.149.
Ciconia q̄ est idē qd ibis est auis aphrica et immūda:ꝛ sigt inuidos.q.102.6.1.fo.149.
Cignus est auis immūda:ꝛ sigt hoies q̄ per exteriorem iustitie candorem / lucra terrena q̄runt.q.102.6.1.fo.149.
Circūcisio fuit ꝓtestatio vnius dei/separans ab īfidelib⁹/ꝛ figurans ablationem corruptiōis fiēndam per christum.q.102.5.1.fo.147.
Circūcisio fiebat octaua die/nec tardabat:et fiebat ad debilitationē concupiscentie in tali mēbro.q.102.5.1.fo.147.
Circuncisio fuit instituta ante legem / ideo non potest dici sacramentuz legis quasi in lege institutum/sed solum quasi in lege obseruatum.q.103.1.3.fo.150.
In circūcisione protestabat semen futurū in quo benedicerentur oēs gentes / ideo hoc perfecto opꝫ circuncisionē cessare/ꝛ idem baptismo declarari.q.103.3.4.fo.151.
Circuncisione/hoies instituebantur in statu colendi deum:ꝛ sine ea nullus admittebatur ad aliquid legalium nec ad esum paschalis conuiuij.q.102.5.c.fo.147.

Circuncisionis ratio literalis triplex.ꝛ figuralis vna.q.102.5.1m.fo.147.
Circuncisioni respondet baptismus.q.102.5.3.f.148.ꝛ.q.103.3.4m.fo.151.
Circuncisionem abraam primus accepit.q.102.5.1m.fo.147.
Circuncisio.ꝟ.Abraam.Baptismus.
Circulus.A ppetitiuus motus circulo agitur.q.26.2.c.fo.41.
Circunscriptiue.ꝟ.Angelus.
Circunstantia est accidens actus humani/attingens eū extrinsece.q.7.1.0.f.13.ꝛ.q.18.30.f.27.
Circunstantia non dicitur illa conditio cause ex qua substantia actus dependet/sed aliqua conditio adiuncta.q.7.3.3m.fo.14.
Circunstantia principalissime est que attingit actuz ex parte finis.secundaria que attingit substantiam actus scilicet quid.alie vero secunduz quod magis vel minus ad has appropinquāt.q.7.4.fo.14.
Circūstātia nō pōt d pctō veniali facere mortale manens circunstātia:sed solū tunc quādo transfert in aliam speciem.q.88.5.0.fo.126.
Cirunstantia pōt constituere aliquam speciem boni vel mali actus.q.17.10.0.fo.29.
Circunstantia que respicit spālez ordinem rōnis pro vel contra dat speciem actui morali.q.17.5.4m.10.0.11.c.fo.29.ꝛ.q.73.7.c.1m.fo.104.
Circunstantia addēs in bonitate vel malitia nō semper variat speciem actus.q.18.11.0.fo.29.
Circunstantia tripliciter aggrauat peccatum scilicet transferendo in aliud gens peccati:multiplicando rationem peccati/ꝛ augendo priorem deformitatem.q.73.7.0.fo.104.
Circunstantia.ꝟ.Nomen.
Circunstantie actus moralis sunt septem.q.7.3.0.fo.14.
Circunstantie non respicientes ordinem rationis in bono vel malo nisi presupposita alia circunstantia a qua actus moralis habet speciem boni vel mali/non variant speciem.q.18.11.0.f.29.ꝛ.q.73.7.c.fo.104.
Circunstantie humanorum actuū pertinēt ad cōsiderationē theologi triplici rōne.q.7.2.0.f.13.
¶Ciuis dr duplr.s.simplr.i.q̄ pōt agere ea q̄ sunt ciuiuz:puta dare ꝯsiliū vel iudicia in populo:ꝛ ſꝫ qd.i.ciuitatis ihabitator.q.105.3.2m.f.154.
Ciuis.ꝟ.Eunuchus.Mulier.Spurius.
Ciuitas est cōmunitas perfecta.q.90.2.c.f.128.
Ciuitas tota cuꝫ nos leserit/computatur tota ciuitas sicut vnum singulare.q.46.7.3m.fo.62.
Ciuitatis bonum commune non potest bene se habere nisi ciues sint virtuosi.q.92.1.3m.f.130.
Ciuitas.ꝟ.Serui.
Clamor.Animal dolens clamat:qꝛ multiplicatis spiritibus introrsum ꝛ calore/necesse est qd emittantur per vocem.q.44.1.2m.fo.60.
Coactio est q̄ est ab exteriori pn°.q.6.4.0.fo.12.
Coactio est cōtra rōnē actus voluntatis:sicut ferri sursum est cōtra rōnē nālis inclinationis/vel motus lapidis.q.6.4.c.f.12.ꝛ.q.94.2m.f.17.
Coactio legis est p metū pene.q.100.9.c.f.142.
Cogitatio.ꝟ.Uia.
Cogitatiua ꝛ reminiscētia in nobis pre alijs aīalibus habent quādam excellentiam ex hoc qd rationi coniunguntur.q.74.3.1m.fo.105.
Cognitio matutina ꝛ vespertina i āgelis dnt ſꝫ pfectū ꝛ impfectū ex parte obti.q.67.3.c.fol.93.
Cognitio ē 3x.s.p reuelationē/p seipsuz certitudinalr/ꝛ cōiecturalr p aliq̄ signa.q.112.5.c.f.166.
Cognitio est imperfecta tripliciter scilicet ratione obiecti/medij ꝛ subiecti.prima ꝛ secūda pñt esse simul cū pfecta/nō autem 3a.q.67.3.0.f.93.
Per rectū cognoscit obliquū.q.100.6.2m.f.141.
Cognitio ꝯiecturalis ē ipfecta.q.112.5.c.f.166.
Cognitio.ꝟ.Amor.
Cognitione carentia habent potentiam que pertingit ad finem per modum exequentis/nō autem per modum imperantis.q.11.2.c.fo.19.
Cognitiōe por ē ꝟt⁹ ꝙ pctm̄.q.100.6.1m.fo.141.
Cognosci potest aliquid dupliciter scilicet in se ꝛ in suo effectu.q.93.2.c.fo.131.
Coitus impedit rationis vsuz propter transmutationem corporalem adiunctam:intantum vt nihil aliud cogitare liceat.q.33.3.1m.3m.fo.50.ꝛ q.37.1.2m.fo.54.ꝛ.q.72.2.4m.fo.100.
Coitus.ꝟ.Delectatio.
Colera inter alios humores citius mouet:iō colericus magis est in promptu ad irā ꝙ dispositus ex naturali cōplexione ad concupiscendū/ad concupiscentiam.q.46.5.c.fo.62.
Collecta.ꝟ.Cetus.
Colere deum est actus virtutis/ideo pertinet ad preceptū morale/sed determinatio eius ad cerimoniale.q.99.3.2.fo.139.
Color est obiectum visus.q.1.1.2.fo.1.ꝛ.q.8.2.c.fo.15.et.q.10.2.c.fo.18.
Color si pponat visui ex necessitate mouet ipm/nisi aliquis visum auertat.q.10.2.c.fo.18.
Comestio.ꝟ.Delectatio.
Cōprehensio nō est aliq̄ opatio preter visionem/sed est q̄dā habitudo ad finē iam habitū cuius obm est visio vel res visa.q.4.3.fo.8.
Cōprehensio dr duplr.s.inclusio cōprehensi in cōprehendēte/ꝛ tentio rei q̄ iam pñtialr hꝫ.prima de⁹ cōprehēdi non pōt ab intellectu creato.scda requiritur ad beatitudinē.q.4.3.1.fo.8.
Cōprehensio q̄ importat presentiā finis requirit necessario ad beatitudinem.q.4.3.0.fo.8.
Comprehēdit deus suā essentiaꝫ quā nec hō nec angeli comprehendunt.q.3.8.2.fo.7.et.q.4.3.1.fo.8.ꝛ.q.93.2.2.fo.131.
Cōmune bonū dr finis cōis.q.90.2.2.fo.128.
Ad cōe bonū cōitate finis ꝛ nō gñis vel spēi referri pñt opatiōes particulares.q.90.2.2.f.128.
Cōicatio hominum adinuicem iustis preceptis legis ordinatur.q.105.2.c.fo.153.
Cōicatio hoim adinuicem duplex.s.authoritate principū/vt iudicia ꝛ pene / ꝛ propria volūtate priuatarum personarum : vt emptio/donatio.q.105.2.c.fo.153.
Cōceptio.Aīa xpi in primo instāti sue cōceptionis absq꞉ aliqua opatione meritoria precedente fuit beata.q.5.7.2.fo.11.
Concertatio.ꝟ.Ludus.
Cōclusio syllogismi opatiui ad rōnē ptinet/et dr snia vel iudiciū/quā sequit electio.q.13.1.2.3.c.fo.21.ꝛ.q.76.1.c.fo.108.
Cōclusio tūc solū ex pncipijs pcedit qñ pna non pñt esse vera si pclo nō sit vera.q.13.6.1.fo.22.
Conclusio syllogismi opatiui est singularis que non cōcluditur ex vniuersali nisi mediāte ppositione singulari.q.76.1.c.fo.108.
Cōcupiscētia ppria est appetit⁹ delectationis sensitiue:ꝛ est in appetitu sensitiuo ꝛ in concupiscibili que ab eo denoiatur.q.30.1.0.fo.44.
Concupiscentia est passio specialis potentie concupiscibilis differens specie ab amore et delectatione.q.30.2.0.fo.44.
Cōcupiscētia duplex.nālis ꝛ nō nālis.pa que est de bono ꝯueniēti nāe aialis ꝯuenit hoi et alijs aialibus.scda vero que est de bono ꝯueniēti ſm apprehensionem est propria homini. qō.30.3.0.fo.45.ꝛ.q.31.3.c.fo.46.
Concupiscētia naturalis est finita in actu ꝛ infinita in potētia p successionē/ sed non naturalis est omnino infinita.q.30.4.0.fo.45.
Cōcupiscētia duplex.s.finis q̄ est infinita:ꝛ eius qd est ad finem/que est finita.q.30.4.c.fo.45.
Cōcupia ex pte obti est nālior ꝙ ira/ꝛ ex pte sbti ſm naturā gñis ꝛ corporis : sed ecōuerso est ſm nām speciei ꝛ indiuidui.q.46.5.0.fo.62.
Cōcupiscētia ſm ppriam rōnem est interduꝫ cā doloris ꝛ p ꝯñs tristitie.q.36.2.0.fo.53.
Cōcupiscentia vel cupiditas est primus effectus amoris/ideo frequēter Aug.vtrūq꞉ pro amore ponit.q.36.2.c.fo.53.
Cōcupia si icludat motū volūtatis/sic vbi est maior ꝯcupia est maius pctm̄.q.93.6.2.fo.104.
Cōcupia est inordinata ꝯuersio aliaꝝ viriū a volūtate ad bonū commutabile.q.82.3.c. fo.118.
Cōcupia accepta vt passio/sic maior ꝯcupia pcedēs iudiciū rōnis et motū volūtatis diminuit pctm̄/sequens vero auget.q.73.6.2.fo.104.
Cōcupiscentia carnis ꝯ spm̄ qñ rō ei actualr resistit non est pctm̄/sed materia exercende virtutis.q.80.3.3.fo.115.
Cōcupie nomē interdū se extēdit ad appetitū sapie vel alioꝝ spūaliū bonoꝝ.q.30.1.1.fo.44.
Concupiscentiarum quedam bone ꝛ quedā male.q.34.1.c.fo.50.
Concupiscentia.ꝟ.Cibus.Inuoluntarium.Ira.Latens.
Cōcupiscibilis est de bono vel malo simplr.Irascibilis vero sub ratione ardui.q.23.1.2.c.fo.37.ꝛ.q.25.1.c.1.fo.39.
Cōcupiscibil denoiat a ꝯcupia:qꝛ iter oēs passiones ei⁹ est notior ꝛ sensibilior/nō aūt por.q.25.2.1.fo.40.ꝛ.q.82.3.2.fo.118.
Cōcupiscibilis intātū est nālis inquātū regit a rōne:ꝙ aūt excedat limites rōnis hoc est hoi ꝯriū.q.82.3.1.f.118.ꝛ.q.85.3.3.fo.120.
Concupiscibilis.ꝟ.Irascibilis.Ira.Lex.
Cōfirmatio ē sacꝫ plenitudinis grē/iō nō ei correspōdet in veteri lege aliqd sacrm:qꝛ nōdū aduenerat tps plenitudinis.q.102.5.3.fo.148.
Cōiecturalr cognoscit aliqd p aliq̄ signa.q.112.5.c.fo.166.
Coniecturalr.ꝟ.Cognitio.
Cōscia est quodāmō dictamē rōnis: est.n.applicatio scie ad actū.q.19.5.c.fo.30.
Conscia errans obligat.q 19.5.6.c.fo.30.
Conscia errans errore volūtario vel directe p negligētiā/nō excusat.q.19.6.c.fo.31.
Cōscia errans errore inuoluntario proueniente ex ignorātia alicui⁹ circūstātie absq꞉ oi negligētia excusat.q.19.6.c.fo.31.
Cōscie remorsus ē pena pci.q.87.1.c.f.122.
Cōsecratio vel purificatio vel istitutio ministroꝝ veteris legis qūo ꝛ quo ordine fiebat.q.102.5.8.fo.148
Cōsecratio ministroꝝ veteris legis fiebat vt ostēderet eos hre quādā prerogatiuā puritatis ꝛ veritatis ꝛ dignitatis p alijs.q.102.5.8.fo.148.
Cōsecratiōe vel purificatiōe spāli instituebant ꝛ deputabant ministri veteris legis ad cultū dei.q.102.5.8.fo.148.
Cōsens⁹ iportat iudim de eo ꝙ ꝯsentit.q.74.7.c.fo.106.
Cōsensus pōt attribui ꝛ volūtati ꝛ rōni.q.74.7.3.fo.106.
Cōsensus est act⁹ volūtatis : scꝫ cōplacētia ꝛ applicatio eius ad aliqd extra in ptāte ei⁹. q.15.0.fo.23.ꝛ.q.74.7.1.fo.106.
Cōsensus i actū ptinet ad rōnē supiorē ſꝫ ꝙ i rōe volūtas icludit.q.15.4.0.f.23.ꝛ.q.74.7.f.106
Cōsensus ppe nō ē i brutis aialib⁹.q.15.1.0.f.23.
Cōsens⁹ iportat determinationē appetit⁹ nō solū passiuā/sꝫ magis actiuā.q.15.2.1.fo.23.
Cōsensus ppe nō ē nisi d his q̄ sūt ad finē.q.15.3.0.f.23.
Cōsensus deliberat⁹ in pcm̄ nō semp ptinet ad cōtēptū legis diuine/sed solū qñ pcm̄ legi diuine ꝯtrariat.q.74.9.3.fo.107.
Consensus rōnis in delectationē cogitatiōis praue rōne obti est pctm̄ mortale/sꝫ rōne cogitationis tm̄ est veniale vel nullū.q.74.8.0.fo.106.
Consensus ꝛ electio dnt rōne tm̄ si ex multis cōsiliatis inueniat vnū solū qd placeat in ꝙ ꝯsentitur ꝛ pfert his que nō placēt.q.15.3.3.fo.23.
Consensus.ꝟ.Electio.Peccatum.
Cōsentire iportat applicationē sensus ad aliqd q.15.1.c.f.23.
Consentire.ꝟ.Assentire.
Cōseruatio. Cōseruari idiget vnaqueq꞉ creaturarū a deo.q.109.2.2.8.c.9.1.fo.159.
Conseruatio.ꝟ.Annihilatio.
Cōsiliū attribuit deo quātū ad certitudinē snie vel iudicij/nō aūt vt est inq̄sitio.q.14.1.2.f.22.
Consiliū est inq̄sitio rōnis.q.14.1.0.fo.22.
Et est de his que sūt ad finē tm̄.q.14.2.0.f.22.
Et nō est de reb⁹ paruis nec de his que sunt determinata qualr fieri debent.q.14.4.0.fo.22.
Et est ppe circa ea q̄ agūt a nobis.q.14.3.0.f.22
Cōsiliū est inq̄sitio resolutoria ab eo ꝙ in futuro intēdit ad id qd statim agēdū ē.q.14.5.0.f.22.
Consiliū nō est de his de qb⁹ qs desperat/sic nec de ipoib⁹:est tñ de difficilib⁹.q.44.2.3.f.60.
Cōsiliū ſꝫ qd ē cū obseruat vnūqdq꞉ ꝯsilioꝝ euāgelicoꝝ in aliq spāli casu.q.108.4.c.fo.158.
Cōsiliū drt a pcepto: qꝛ pceptū iportat necītatē/ꝯsiliū āt i optōe ei⁹ pōit cui dat.108.4.c.f.158.
Cōsilij iq̄sitio ē ifinita ipoa.ſꝫ finita i actu ꝛ ex pte terui.s.ꝯclōnis ꝛ ex pte ppij pncipij ꝙ ē finis/ et ex alio gñe sumpti.s.sens⁹ vl scie.q.14.6.0.f.22
Cōsilia euāgelica simplr pposita sunt paupertas/castitas/obediētia.q.108.4.c.fo.158.
Consilia opꝫ eē de his p q̄ hō expeditius pōt ꝯsequi btitudinē.q.108.4.c.fo.158.
Cōsilia q̄dā dter a ꝯueniēt i lege noua sꝫ ppter.
Cōsilia tria euāgeca gñalia q.108.4.0.f.158. de se sunt oib⁹ expediētia: sed alicui ex eius indispositione expediētia ñ sūt.q.108.4.1.f.158.
Consilia multa xpi sunt de pcepto q̄ ad ppationē animi. q.108.3.2.4.4.f.158.
Consilia.ꝟ.Prudentia.Uirtus.
Cōsiliatiuos facit spes ꝛ magis timor quo ad solicitudinē/nō quo ad facultatē cōsiliādi.q.44.2.0.fo.60.
Cōsuescere vel dissuescere res naturales nō pñt.q.61.2.c.fo.68.

Universidad de Deusto Biblioteca

Consuetudo hz vim legis/abolet legẽ/⁊ est legũ interpretatrix.q.97.3.o.fo.136.
Consuetudo vim legis obtinere non põt ꝯ legẽ diuinã vel nãlem.q.97.3.1.fo.136.
Cõsuetudo si maneat eadẽ rõ legis nõ vincit legẽ/sed lex cõsuetudinẽ/nisi forte lex nõ sit polis ꝑm cõsuetudinẽ ꝑrie q.97.3.2.fo.136.
Consuetudo. ꝟ.proni.
Consuetũ efficit delectabile ad operãdũ/inquãtum efficit ꝯnaturale.q.32.2.3.⁊.83.fo.48.
Contẽplatio diuinorũ est opatio maxime ꝑpria hoi ⁊ maxime delectabilis.q.3.5.c.fo.6.
Cõtẽplatio maxime q̃rit pp seipsaz.q.3.5.c.fo.6
Contemplatio ꝑm se non hz rõnem mali:sed per accidens tm̃.q.35.5.3.fo.52.
Continẽtia ⁊ pseuerãtia nõ sũt pfectiões appetitiue ꝟtutz sẽsitiue/sz rõnal'ptis.q.58.3.2.f.79.
Cõtinẽtia a dlectatiõib⁹/⁊ pseuerãtia a vitijs/ñ sũt ꝟtutes/sz aliqd min⁹ ꝟtute.q.58.3.2.f.79.
Contingens.ꝟ.futurum.
Cõtrariari plura vni nõ ꝑm idem sed ꝑm diuersa/nihil prohibet.q.45.1.2.fo.60.
Sicut quieti nãli ꝯriatur ⁊ quies violenta eiusdez corporis ⁊ quies nãlis alteri⁹ corporis/ita in affectib⁹ ale/delectationi opponit ⁊ delectatio ⁊ tristitia.q.31.8.2.fo.47.
Contrarias delectationes in affectib⁹ anime esse contingit.q.31.8.o.fo.47.
Contrarietas mutationũ est ꝑm accessũ ⁊ recessũ ab eodem termino.motuũ vero ꝑm contrarietatem terminorum.q.23.2.c.fo.37.
Contrarietas ꝑͣ tm̃ inuenitur in passionib⁹ concupiscibilis vtraqꝫ vero in passionibus irascibilis.q.23.2.o.fo.37.
Contrarium Ab his que sunt ꝑm locum/processit nomẽ distãtie ad oia ꝯria.q.7.1.c.fo.13.
Contrarium quandoqꝫ per accidens est cã contrarij.q.32.4.1.fo.48.
Contrarium proprie/passio ire habere non potest.q.23.3.o.fo.37.
Cõtraria in re/non sunt cõtraria in anima.q.35.5.c.fo.52.⁊.q.53.1.c.fo.71.⁊.q.54.2.1.fo.72.et q.64.3.3.fo.87.
Contraria aliqua cõtingit esse ꝑm formam generis/⁊ ꝑm formã speciei.q.35.4.c.fo.51.
Contrariorum idem esse causam ꝑm diuersa/nihil prohibet.q.32.3.2.fo.48.
Contrarioꝝ spẽs specificate per cõparationẽ ad aliqd extra possunt hr̃e conueniẽtiã inter se/nõ autem species absolute.q.35.4.c.fo.51.
Contrariorum terminorum quietes sunt contrarie.q.31.8.c.fo.47.
Contrarioꝝ põt esse vnus habitus inq̃ztũ cõueniunt in vna rõne cõi.q.54.2.1.3.1.fo.72.
Cõtritio.In tpe ꝑcedẽte iustificationẽ opz ꝙ hõ singula pctã cõmissa detestet/q̃ꝝ memoriã hz/ ex cui⁹ ꝯsideratione sequit in aia q̃dã mot⁹ detestantis vl'r oia pctã/cõmissa ⁊ oblita:qꝛ hõ sic dispositus de his que non meminit contereret si memorie adessent.q.113.5.3.fo.168.
Conuersio.ꝟ.Auersio.Concupiscentia.Miraculosum.Peccatum.
Cooperari dꝛ aliquis alicui non solũ sicut scðm agens/principali agẽti sed sicut adiuuãs ad ꝑpositum finem.q.111.2.3.fo.165.
Cor.Motus cordis ꝑm naturam est/⁊ non ꝑm voluntatem.q.17.9.2.fo.26.
Cordis motus est principium corporalis mot⁹.q.17.9.2.fo.26.
Cordis motus ⁊ genitalium non obedit rationi.q.17.9.2.3.fo.26.
Cordis est duplex infirmitas/vna in subã ei⁹/q̃ imutat nãlẽ cõplexionẽ ipsi⁹ ⁊ semp est mortalis/alia est ppter inordinationẽ motus ei⁹/vel alicuius eoꝝ que circunstant cor:que non semper est mortalis.q.74.9.2.fo.107.
Cor paruũ habẽtes ꝑm q̃ntitatẽ/sunt magis audaces:⁊ animalia illud magnũ habentes/sunt magis timida.q.45.3.c.fo.61.
Cor.ꝟ.Audacia.
Corpalia bona vl' mala p se loquẽdo q̃nto magis ꝯsiderant/minora apparẽt.q.42.5.c.3.fo.59.
Corpus ⁊ perfectio ei⁹ requirit ad beatitudinez vie:⁊ ad beatitudinem perfectam requirit antecedenter ⁊ consequenter.q.4.5.6.o.fo.8.
Corp⁹ humanũ est mã electa/q̃tũ ad hoc qð est temperate cõplexionis/vt possit esse organum tactus/⁊ aliarum virtutum sensitiuarum ⁊ motiuarum.q.85.6.ñ.fo.121.
Corpus est corruptibile ex cõditione materie/et non ex electione nature.q.85.6.ñ.fo.121.
Corp⁹ in his in qb⁹ natũ est ab aia moueri regit ab aia despotico ꝑncipatu/sicut a dño seru⁹:irascibilis vero ⁊ cõcupiscibilis principatu politico/quo.s.regunt liberi.q.9.2.3.fo.16.⁊.q.17.7.c.fo.25.⁊.q.56.4.3.fo.75.
Corporis fruitio deriuatur in ipsum ab anima per redundantiam.q.4.5.4.fo.8.
Corpus.ꝟ.Celum.
Correctio est vtilis/vt ex dolore ei⁹ volũtas regenerationis oriatur/non tñ est sufficiens sine dei auxilio.q.109.8.2.fo.162.
Corruptio.Aliquid dꝛ corrumpi dupl'r.s.per se ⁊ per accidens.q.53.1.c.fo.71.
Corruptio/mors ⁊ ois defectus est ꝯ nãm particularem/non aũt contra naturaz vniuersalem. q.42.2.3.fo.58.⁊.q.85.6.o.fo.121.
Corruptio.ꝟ.Sacrificium.Sal.
Creature põt per se deficere a bono/et in nõ esse/ nisi diuinitus conseruetur.q.109.2.2.fo.159.⁊ q.112.3.2.fo.166.
Creatura sicut esse hz ab alio/⁊ in se considerata nihil est/ita indiget conseruari ab alio.q.109.2.2.fo.159.
Creaturas primas statim deus perfecte produxit absqꝫ alia dispositione vel operatione creature precedente.q.5.7.2.fo.11.
Credenda nobis ꝓponunt nõ solũ ea ad que rõ attingere nõ potest/sed etiã aliqua ad q̃ ratio recta pertingere potest.q.99.2.2.fo.139.
Culpa/peccatum ⁊ malum idem sunt in actib⁹ voluntarijs.q.21.2.c.fo.35.
Cultus dei est duplex.s.interior ⁊ exterior.q.101.2.c.fo.144.
Cult⁹ interior ꝯsistit in hoc ꝙ aia cõiungat deo per intellectum ⁊ affectũ.q.101.2.c.fo.144.
Cultus exterior ꝓportionari dz cultui interiori: qui cõsistit in fide spe ⁊ charitate.q.101.2.c.fo.144.⁊.q.103.3.o.fo.151.
Cultus exterior diuersificatur ꝑm diuersitatem interioris cultus.q.101.2.c.fo.144.et.q.103.3.c.folio.151.
Cultus dei interior cõsistit in cõiũctione ad deũ p intellectũ et affectũ.Cultus ꝟo exterior in sacrificijs oblationibus ⁊ hmõi.q.99.3.c.fo.139. et.q.102.5.4.fo.148.
Cult⁹ interior ipedit p pctã exterior ꝟo p q̃sdaz immũditias corporales.q.102.5.4.fo.148.
Cult⁹ dei exterior ad hoc ꝑcipue ordinat vt hoies deũ in reuerẽtia habeãt.q.102.4.c.fo.146.
Cultus interioris triplex status distinguit.s.veteris legis/noue legis/⁊ beatorum.q.101.2.c.fo.144.⁊.q.103.3.c.fo.151.
Cultui dei anima ⁊ corpus applicari debent.q.101.2.c.fo.144.
Cupiditas vt est spãle pctm̃ est radix oim pctõꝝ ad similitudinem radicis arboris:que alimentum prestat toti arbori.q.84.1.o.fo.119.
Cura diuina ꝯsiderat dupl'r.s.quãtũ ad ipm diuinũ actũ:⁊ ex parte eoꝝ q̃ in creaturis ex diuina cura ꝑueniunt.pria est equalis.scða inequalis.q.112.4.1.fo.166.

D

Dãnati.In dãnatis manet nãlis inclinatio ad virtutẽ:sed non reducit in actum/qꝛ deest gratia.q.85.2.3.fo.120.
Et in eis magis eẽ põt timor pene/q̃ i btis spes glorie:qꝛ i dãnatis erit successio penarũ/nec tñ in eis est proprie timor.q.67.4.2.fo.93.
Debitor simpliciter deus nobis non est.q.114.1.3.folio.171.
Debitũ filij ad patrẽ adeo est manifestũ ꝙ nulla tergiuersatione põt negari.q.100.5.4.fo.141.
Debitũ duplex.s.ex merito ꝑueniens/⁊ ꝑm conditionem nature.q.111.1.2.fo.164.
Debitũ duplex.s.ꝑm regulã rõnis/⁊ ꝑm regulaz legis:siue morale ⁊ legale.q.99.5.c.fo.139.
Debitum dei est vt sua ordinatio impleatur.q.114.1.3.fo.171.
Debitũ alteri reddere ad institiã ptinet:⁊ nõ est vnius rõnis in oibus virtutib⁹ moralibus que sunt circa operationes.q.60.3.c.fo.82.
Debitum.ꝟ.Donum.Gratitudo.
Defectus ꝑncipij est pessimus.q.78.4.c.fo.113.
Defectus.ꝟ.Corruptio.Mors.
Defectũ sequẽs actiõis nõ semp reducit sicut in cãm in agens ex eo ꝙ non agit:sed solum tunc cum potest ⁊ debet agere.q.63.c.fo.12.
Deformitas.ꝟ.Adam.
Delectabil'r opari quodãmõ cadit sub ꝑcepto.s.ꝑm ꝙ sequit delectatio ex dilectione dei et primi:⁊ quodãmodo non ꝑm qð delectatio sequitur habitum.q.100.9.3.fo.142.
Delectabile est cẽ sĩle inquãtũ simile et vnũ:sed est cõtristans p accñs/inquãtũ corrũpit mensuram ꝑprij boni p quẽdã excessum/aut p directã contrarietatẽ ad ꝑpriũ bonũ.q.32.7.o.fo.49.
Delectabilis est emissio ꝑprij boni/inq̃ztũ est indicatiua ipsi⁹:sz inq̃ztũ euacuat ipm est ꝯtristabilis sicut q̃ñ est imoderata.q.32.6.1.fo.49.
Delectabiles sunt opatiões inq̃ztũ sunt ꝑportionate:⁊ connaturales operãti.q.32.1.3.fo.48.
Delectabilia sunt otiũ ludus ⁊ alia q̃ ad requiez pertinent/inquantum auferunt tristitiam/que est ex labore.q.32.1.3.fo.48.
Delectari ꝑpter se intelligit dupl'r.s.vt ly ꝑpter se dicit cãm finalẽ:⁊ vt dicit cãm formale. primum est in vltimo fine.scðm in omni delectabili ꝑm suam formam.q.70.1.2.fo.97.
Delectari dz homo in deo ꝑpter se sicut ꝑpter vltimum finem:in actibus autem virtuosis propter honestatem quam continet delectabile in virtuosis.q.70.1.2.fo.97.
Delectãtur aliqui ꝑpter corruptionez nature in eis existẽtem/in comestione terre/carbonum/ vel hominũ/aliqui in coitu bestiarum/aut masculorum.q.31.7.c.fo.47.
Delectatus in re constringit ipsam dum ei fortiter inheret:sed cor ampliat/vt perfecte delectabili fruatur.q.33.1.3.fo.49.
Delectatio est quidã motus anime et cõstitutio simul tota ⁊ sensibilis in naturam existentem. q.31.1.c.fo.46.
Delectatio nõ est g̃natio vt plato posuit:sed magis consistit in factum esse.q.31.1.c.fo.46.
Delectatio est passio aie.q.31.1.o.⁊.4.2.fo.46.
Delectatio nõ est motus imperfecti sed perfecti i.existentis in actu.q.31.2.1.fo.46.
Delectatio ꝑm se non est in tempore sed solũ per accidens.q.31.2.o.fo.46.
Delectatio est motus in appetitu animali consequens apprehensionem sensus.q.11.1.3.fo.19. et.q.31.1.c.fo.46.
Delectatio est operatio non per essentiã sed per causam.q.31.1.1.fo.46.
Delectatio sequens bonũ perfectũ nõ est ipsa essentia beatitudinis/sed est consequens ipsam sicut per se accidens.q.2.6.c.fo.4.
Delectatio aliqua hois potest dici optimum inter bona humana.q.34.3.o.fo.50.
Delectatio vt delectatio nõ hz ꝙ sit optima/sz ex h̃ ꝙ est pfecta q̃es est optima.q.34.3.3.fo.51.
Delectatio est cõplacẽtia ⁊ quietatio percepta in re conuenienti amata.q.11.1.3.fo.19.⁊.q.34.1.c.2.2.4.2.fo.50.
Delectatio est in habẽtib⁹ cognitionẽ.q.31.1.c.f.46.⁊.q.32.1.1.fo.47.⁊.q.35.1.c.fo.51.
Delectatio ꝑm simplicẽ actũ est i appetitu intellectiuo in deo ⁊ in angelis.q.31.4.2.fo.46.
Delectatio est in appetitu sensitiuo ⁊ itellectiuo. q.30.1.c.fo.44.⁊.q.31.3.c.4.o.fo.46.
Delectatio aliquam operationem consequit.q.32.1.o.fo.47.
Delectatio nõ est ꝑncipali⁹ in btitudine/cũ sit ꝑpter operationem in qua voluntas quietatur. q.4.2.o.fo.7.
Delectatio duo requirit.s.adeptionẽ boni cõuenientis et cognitionem huiusmodi boni adepti.q.32.o.fo.47.
Delectatio maxima est q̃ fit p sensum.scðm gradum tenet que fit per spem.tertium que fit per memoriam.q.32.3.c.fo.48.
Delectatio pficit opationẽ dupl'r.s.vt finis ⁊ adaugẽdo.q.4.1.3.fo.7.⁊.q.33.4.o.fo.50.
Delectatio q̃libet ex parte sbti est medicina contra quãlibet tristitiam.q.35.4.2.3.fo.52.et.q.38.1.o.fo.54.et.q.48.1.c.fo.64.
Delectatio cõtemplationis adiuuat vsum rationis:sed corporales impediunt triplici ratione s.distractionis/ꝯtrarietatis et ligationis.q.4.1.3.folio.7.et questio.33.3.o.4.1.folio.50.et.q.34.1.1.fo.50.
Delectatio põt esse integra ⁊ pfecta/tristitia aũt est semper ꝑm partem.q.35.6.c.fo.52.
Delectatio per se loquẽdo est magis appetenda q̃ sit tristitia fugienda/sed per accidens econuerso cõtingit.q.35.6.o.fo.52.

Delectatio ⁊ tristitia de eodẽ hñt opponẽ ꝑz spẽz: sz de diuersis disparatis/sunt disparate:si ꝟo illa diuersa sint ꝯria/tũc ñ solũ ñ hñt ꝯrietatẽ ꝑm rõnẽ spẽi/sz ẽt hñt ꝯueniẽtiã.q.35.4.o.f.51.
Delectatio de bono/facit vt bonum auidius queratur/⁊ tristitia de malo facit vt malum vehementius fugiatur.q.39.3.c.fo.55.
Delectatio est in plus q̃ gaudiũ.q.31.3.o.f.46.
Delectatio que ex interiori apprehensione causatur/gaudium nominatur:non autez que ex exteriori.q.31.3.c.fo.46.⁊.q.35.2.c.fo.51.
Delectatio appetitur propter se/si propter dicat causam finalem:si vero dicit causam formalem vel motiuã/sic appetit ꝑpt aliũ.q.2.6.1m.f.4.
Delectatio potest esse mã tristitie vel econuerso/ non per se/sed per accñs.q.35.5.2m.3m.fol.51.
Delectatio per accñs tm̃ potest eẽ in doloribus q̃ sunt in spectaculis.q.35.5.2m.fo.51.
Delectatio dicitur morosa non ex mora tpis/sed ex eo quod ratio deliberans circa eam immoratur.q.74.6.3m.f.106.⁊.q.88.5.2m.fo.126.
Delectatio in actu coniugali/de se non est mortale nec veniale.q.34.1.1m.fo.50.
Delectatio i ꝯcubitu ꝯiugali ipedit vsuz rõis pp corpalẽ trãsmutationẽ adiũctã.q.34.1.1m.f.50.
Delectatio secundum se nõ ẽ in tempore/sed si bonũ adeptũ subiaceat trãsmutatiõi/erit p accñs in tpe:si aũt sit oino intrãsmutabile/non erit in tempore nec p se/nec per accñs.q.31.2.o.fo.46
Delectatio ꝑm tactuz est maior q̃ ꝑm aliũ sensuz. vtilitate simpl'r ⁊ nãl'r:sed rõne cognitionis delectatio ꝑm visum est maior.q.31.6.o.fo.47.
Delectatio voluntatis humane est regula bonitatis vel malitie moralis:non autez delectatio appetitus sensitiui.q.34.4.o.fo.51.
Delectatio est prior amore/⁊ amor desiderio ordine intentionis:sed ordine executionis est econuerso.q.25.2.c.3m.fo.40.⁊.q.34.4.1m.fo.51.
Delectatio contrariatur delectationi de obiecto contrario.q.31.8.o.fo.47.
Delectatio non respondet charitati vt finis/sed magis visio.q.4.2.3m.fo.7.
Delectatio requiritur ad beatitudinẽ ꝯñter tm̃ vel cõcomitanter.q.3.4.c.fo.5.⁊.q.4.1.2.o.f.7.
Delectatio attribuitur animalibus brutis/⁊ nõ gaudium.q.31.3.c.fo.46.
Delectatio aialiũ brutoꝝ ñ ẽ nisi i ordie ad sensibilia ꝑm tactũ.q.31.6.c.f.41.⁊.q.35.2.3m.fo.51.
Delectatio.ꝟ.Addiscendi.Animal.Beatitudo. Comprehensio.Contrarium.Ira.Judici.ũLudus.Malefacere.Operatio.Rara.Spes.
Delectationis obiectum ẽ bonuz apparens conueniens coniunctum.q.43.1.c.f.59.
Delectatiõis propria ⁊ prima causa est operatio. q.32.1.o.fo.47.
Delectationis causa operatio alteri⁹ esse potest tripliciter.q.32.5.o.fo.48.
Delectationis causa sunt operatio/motus/memoria/spes/tristitia/aliorum operationes/alteri bñfacere/silitudo/admiratio.q.32.o.fo.47.
Delectationis causa sunt amor ⁊ concupiscentia/ sed magis spes.q.32.3.3m.f.48.⁊.q.35.3.2m.fo.51.⁊.q.100.9.3m.fo.142.
Delectatiõis causa possunt esse ludi/vincere ⁊ omnes concertationes.q.32.6.3m.fo.49.
Delectatiõis cã põt eẽ redarguere ⁊ icrepare dupliciter scilicet inq̃ztuz facit homini estimationem proprie sapientie ⁊ excellentie/⁊ inquantũ alteri benefacit.q.32.6.3m.f.49.
Delectationis tristitia est causa per accidens/in quantum facit vehementius querere delectationẽ/⁊ iquãtũ qs ñ recusat tristitias pferre vt ad delectationem perueniat.q.35.5.1m.fo.51.
Delectationis tristitia est cã ꝑm ꝙ est in actu/⁊ secundum ꝙ est in memoria.q.32.4.o.fo.48.
Delectationis/amoris ⁊ desiderij effectus/est dilatatio metaphorice sumpta.q.33.1.o.fo.49.
Delectationi contrariatur dolor.q.35.3.o.fo.51.
Delectationi cuilibet contrariatur tristitia secundum genus/non autem secundum speciem.q. 35.4.o.f.51.⁊.q.38.1.1m.f.54.
Delectationi contemplationis per se loquendo nõ potest esse aliqua tristitia contraria:sed nec habet tristitiam annexam/nisi per accidens scilicet ex parte organi/aut ex impedimento apprehensionis.q.35.5.o.fo.52.
Delectationes spũales faciũt sitiz vel desideriũ sui sine fastidio:nisi forte p accñs/iq̃ztũ contemplationi adiungunt alique opatiões ꝟtutũ corporalium.q.33.2.c.fo.49.
Delectatiões corporales rõne rei habite supercellẽtis faciunt fastidium:sed ratione rei non habite faciunt desiderium.q.33.2.c.fo.49.
Delectationes corporales sunt medicine ꝯ tristitiam.q.31.5.c.1.fo.47.⁊.q.48.1.c.fo.64.
Delectationes appetuntur ab his qui sunt in tristitia/ab omnibus animalibus/a iuuenibus/a melencolicis.q.32.7.2.fo.49.
Delectationes spũales intelligibiles in se maiores sunt sensibilib⁹ delectationib⁹:sed q̃ ad nos sensibiles sunt magis vehementes ꝑpter tria. q.2.6.c.2.fo.4.et.q.31.5.o.fo.46.
Delectatiões corporales qꝛ plurib⁹ note sunt/assumpserũt sibi nomẽ voluptatũ.q.2.6.c.fo.4.
Delectationes corporales indigẽt tẽperari ⁊ refrenari per rationẽ:sed spũales sunt ꝑm seipsas sobrie et moderate.q.31.5.3.fo.47.
Delectationes dupl'r sunt nãles.s. que sunt ꝑm rationem/⁊ ꝑm naturã condiuisam rationi/que natura est cõis homini ⁊ alijs.q.31.7.c.fo.47.
Delectatiões dupl'r sunt innãles.s.que sunt ꝯ rõnem/⁊ que sunt ꝯ nãm cõem.q.31.7.c.fo.47.
Delectationũ aliq̃ est bona/⁊ aliq̃ mala:nec ois est bona/nec omnis mala.q.34.1.2.o.fo.50.
Delectationum quedam sunt naturales/quedã innaturales.q.31.3.c.fo.46.
Delectationum quedam sunt corporales/quedã animales.q.31.3.c.fo.46.
¶Demon dꝛ maxime gaudere de pctõ luxurie/ qꝛ est maxime adherẽtie ⁊ difficile ab eo hõ põt eripi:insatiabilis est enim delectabilis appetitus.q.73.5.2.fo.103.
Demon occasional'r ⁊ indirecte est cã oim peccatorum/non aũt directe.q.80.4.o.fo.115.
Demon nõ est cã pctõꝝ nroꝝ directe:sed indirecte.s.persuadẽdo et proponendo aliqð obiectũ. q.75.3.o.fo.108.⁊.q.80.1.o.fo.114.
Demon nisi refrenet a deo/põt impedire vsuz rõnis:ideo põt inducere ad faciẽdũ ex necessitate actum peccati/non autem potest inducere necessitatem peccandi.q.80.3.o.fo.115.
Demon põt inducere ad pctm̃/interius mouẽdo fantasiã ⁊ appetitũ sensitiuũ.q.80.2.o.fo.115.
Demon oia causare põt que ex motu locali corporum inferiorum prouenire possunt/nisi virtute diuina reprimatur.q.80.2.c.fo.115.
Demonis ⁊ angeli boni mens non fertur in ea q̃ sunt ad finẽ/nisi vt stant sub ordine finis:iõ nõ põt esse in eis deordinatio circa ea q̃ sunt ad finem/nisi simul sit circa finẽ.q.89.4.c.fo.127.
Demones in nihil mouent nisi in ordine ad finẽ pcti supbie ipsoꝝ:iõ in oib⁹ peccãt mortal'r quecũqꝫ ꝑpria volũtate agũt.q.89.4.o.fo.127.
Demones oia illa que vident esse venialia(sicut risum/⁊ alias leuitates)procurant:vt hoies ad sui familiaritatem attrahant/⁊ ad peccatũ mortale deducant.q.89.4.3.fo.127.
Demon.ꝟ.Diabolus.Ouis.
¶Denominatiõ.Trãscẽdentia denoĩant seipã: non autem hoc habet locum in specialibus formis.q.55.4.1.fo.74.
Denominatur aliqd in his que ad aliquid dicũtur/non solum ab eo qð inest/sed etiam ab eo. qð extrinsecus adiacet.q.7.2.1.fo.13.
¶Depositũ tradit in vtilitatẽ deponẽtis:mutuũ ꝟo in vtilitatẽ ei⁹ cui tradit.q.105.2.5.fo.153.
Depositum perdi potest dupliciter.s. ex cã euitabili/⁊ ex causa ineuitabili/vel naturali vel extrinseca.q.105.2.5.fo.153.
Depositũ amittẽs p negligẽtiã custodis/reddere tenetur:non autem si depositum scðo modo amittatur.q.105.2.5.fo.153.
¶Deserere gregem sibi commissum potest procedere ex amore/et ex alio principio actiuo.qõ.72.3.c.fo.100.
¶Desiderium importat simplicem motũ in rem desideratam.q.30.1.2.fo.44.
Desideriũ potest dupliciter accipi.s.ꝑprie/vt importat appetitũ rei non habite:⁊ communiter/ vt importat exclusionẽ fastidij.q.33.2.c.fo.49.
Desiderium/spes/amor ⁊ odium possunt quodãmodo dici in rebus cognitione carentib⁹:non autem delectatio/nec dolor/nec timor/nec desperatio.q.41.3.c.fo.58.
Desiderium proprie pertinet ad inferiorez appetitum ⁊ ad superiorem.q.30.1.2.fo.44.
Desiderium est passio concupiscibilis.q.23.2.c. folio.37.
Desideriũ est in angelis.q.67.4.3.fo.93.
Desideriũ anime separate.s.beate/totaliter quiescit ex parte appetibilis:sz nõ ex parte appetentis.q.4.5.3.fo.9.⁊.q.67.4.fo.93.
Desiderium.ꝟ.Amor.Desperatio.Fames.Ira.
¶Desperatio non importat solam priuationem spei:sed recessum a re desiderata propter estimatam impossibilitatẽ adipiscẽdi.q.40.4.3.f.57.
Desperatio presupponit desideriuz/sicut ⁊ spes, q.40.4.3.fo.57.
Desperatio cõtrariatur spei solũ ꝑm cõtrarietatẽ accessus ⁊ recessus.q.40.4.o.fo.57.
Desperatio est prior timore/quia est rõ ⁊ cã eius: nam timor consequitur desperationem vincendi.q.25.3.c.fo.40.
Desperatio.ꝟ.Audacia.Desiderium.Spes.
¶De⁹ est cuius natura non est composita ex potentia ⁊ actu:⁊ cuius substãtia est sua operatio/ et est propter seipsum.ideo habit⁹ ⁊ dispositio in eo locũ non hñt.q.49.4.c.fo.66.
Deus respectu principalis cogniti quod est sua essentia/non habet practicam cognitionẽ/sz speculatiuam tm̃.q.3.5.1.fo.6.
Deus solus ⁊ beati cognoscunt legẽ eternam ꝑm ꝙ in seipsa est.q.93.2.c.fo.131.
De⁹ ẽ ꝟitas p eẽntiã.q.3.7.c.f.7.⁊.q.93.1.3.f.131.
Deus in seipso a nobis cognosci nõ potest:sed tñ in suis effectibus manifestatur.q.93.2.o.f.131.
Deus omnia mouet ꝑm eorũ conditionẽ:ita ꝙ ex cãis necijs sequunt effect⁹ de necitate/⁊ ex cãis cõtingentib⁹/effect⁹ cõtingentes.q.10.4.c.f.19.
Deus sic mouet voluntatẽ ꝙ remanet mot⁹ eius contingens/⁊ non necessari⁹:nisi in his ad que naturaliter mouetur.q.10.4.o.fo.19.
De⁹ q̃cq̃d vult/vult sub rõe boni cõis qð ẽ sua bonitas/q̃ est bonũ toti⁹ vniuersi.q.19.10.c.fo.32.
Deus nõ vult sz permittit pctã:vult tñ mala penalia.q.39.2.3.fo.55.⁊.q.79.4.2.fo.114.
Deus solus põt voluntatem nrãm interius mouere.qõ.6.4.1.fo.12.⁊.q.9.6.o.fo.17.⁊.q.75.3.c.fo.108.
De⁹ ẽ a quo ꝑcedit ois mot⁹ tã volũtatis q̃ nãe sicut a ꝑmo mouẽte.q.6.1.3.f.12.⁊.q.9.4.1.6.c.3.fo.17.⁊.q.55.4.6.fo.74.⁊.q.80.1.3.fo.115.
De⁹ mouet hoiez ꝑponẽdo sẽsui appetibile imutãdo corp⁹/⁊ mouẽdo volũtatẽ.q.6.1.3.fo.12.
Deus vti sua ꝑtãte nõ põt nisi bene.q.2.4.1.f.4.
Deus dispensare nõ põt vt homini liceat nõ ordinate se habere ad deũ/vel non subdi ordini iustitie eius etiã in his ꝑm que homines adinuicem ordinantur.q.100.8.2.fo.142.
Deus põt producere effectus scðarũ cãrum etiaz sine ipsis.q.5.1.4.c.fo.69.
Deus q̃tum ad suam naturam equaliter se habet ad oẽs:sed non quo ad bonorũ distributionem.q.51.4.1.fo.69.
Deus est primũ principiũ omnis motus corporalis ⁊ spiritualis:et primus actus a quo est ois formalis ⁊ finalis perfectio.q.79.2.c.fo.114.et q.109.1.c.fo.158.
Deus in omnibus operatur ꝑm modũ eoꝝ:nec per hoc excluditur quin operet que natura operari nõ põt.q.51.4.2.fo.69.
De⁹ ñ ẽ cã pcti directe nz idirecte.q.79.1.o.f.114.
Deus est cã pcti quo ad actũ ⁊ entitatẽ/nõ autẽ quo ad defectũ.q.79.2.o.fo.114.
Deus põt infligere penã.q.87.2.fo.122.
Deus est cã excecationis ⁊ obdurationis subtrahendo gratiam.q.79.3.o.fo.114.
Deus inclinat volũtatẽ in bonũ directe/in malũ aũt inq̃ztũ nõ prohibet.q.79.1.1.fo.114.
De⁹ nõ opat i creaturis ꝑz necitatẽ nãe/sz ꝑm ordinẽ sue sapie.q.66.1.3.f.90.⁊.q.109.1.c.f.158.
Dei solius suũ esse est sua essentia.q.3.7.c.fo.7.
Dei cognitio ⁊ volũtas ẽ cã reꝝ cognitaꝝ:ꝯ hũana cognitio a reb⁹ cognitis causat.q.2.3.c.f.4.
Dei cognitio dupl'r.s. p certitudinẽ/⁊ experientiã.ꝑma i nobis nõ est/sz scða.q.112.5.c.1.f.166
Dei essentia a beatis videtur p illuminationem immediatam a deo.q.5.6.3.fo.11.
Deũ videre p eẽntiã est supra facultatem omnis creature.q.5.5.c.fo.10.
Deus.ꝟ.Ira.
¶Dextra pars mundi est australis/sinistra vero aquilonaris.q.102.4.6.fo.146.
Dextera.ꝟ.Sinistra.
¶Dyabolus põt mouere voluntatẽ hois non ex necessitate:sz psuadendo vel proponendo obiectum.q.75.3.o.fo.108.⁊.q.80.1.o.fo.114.

Universidad de Deusto Biblioteca

Diabolus oīa cāre pōt q̄ ex motu locali corporū inferiorum prouenire possunt/nisi virtute diuina reprimatur.q.80.2.c.fo.115.
Diabolus nō intēdit illuminare intelēm hoīs:sꝫ magis obtenebrat rōnē eius.q.80.2.c.fo.115.
Diabol⁹ pōt opari ad h̄ q imaginatiōi aliq̄ forme imaginatiue p̄ntēt/ꝛ facere q appetit⁹ sensitiu⁹ ɔcitet ad aliq̄s passiōes.q.80.2.c.fo.1.15.
Diabolus.ṽ.Demon.
Dialectica in speculatiuis est vna:demōstratiue vero sunt diuerse de diuersis.q.57.6.3.fo.78.
Dialectica.ṽ.Scientia.
¶Differētia alicuius speciei remota non remanet substantia generis.q.67.5.c.fo.93.
Differētia sig̃t totū.i.cōpositū ex mā ꝛ forma in rebus materialibus.q.67.5.c.fo.93.
Differētia genus ꝛ species idē sunt/sed nō eodē modo illud denominant.q.67.5.c.fo.93.
Differentie accidentales frequēter accipiuntur loco substantialium.q.49.2.3.fo.65.
Differētie diuidētes gen⁹/ꝛ ɔstituētes spēm ei⁹/p se diuidūt illud:si aūt p accn̄s/nō recte pcedit diuisio.q.18.7.c.fo.28.ꝛ.q.35.8.c.fo.53.
Drie ɔstituētes diuersitatē spērū nūq̄ inueniunt nisi i diuersis spēb⁹:q̄ ṽo ɔsequunt diuersitatē spērū/pn̄t ineniri in alia spē.q.72.5.c.fo.101.
Differentie per se actuum moraliū/sunt bonū et malum.q.18.5.c.fo.27.ꝛ.q.19.1.c.fo.29.
Differentia.ṽ.Sacramenta.
Differre spē inueniunt aliqua dupl'r.s. qꝛ vtrūq̄ hꝫ spēcē cōpletam:ꝛ qꝛ sub diuersis gradib⁹ in aliqua ḡnatione vel motu accipiuntur diuerse species.q.72.7.c.fo.101.
¶Difficile mobile diuersificat hītū a dispōne/et nō ab alijs spēb⁹ qualitatis.q.49.2.3.fo.65.
Difficile est exercere opus ṽtutis prompte ꝛ delectabiliter non habenti virtutem:sed habenti est valde facile.q.107.4.c.fo.157.
Difficultas circa opera virtutis duplex/vna ex parte exteriorum operum:alia ex parte interiorum.q.107.4.c.fo.157.
Difficile.ṽ.Ira.
Diffinitio perfecta rei colligitur ex omnib⁹ causis eius.q.55.4.c.fo.74.
¶Digitus sig̃t discretionē.q.102.5.5.fo.148.
¶Dilatatio ē mot⁹ ad latitudinē.q.33.1.c.f.49.
Dilatatio.ṽ.Delectatio.
¶Dilectio dei ad creaturas est duplex.s. cōis et specialis.q.110.1.c.fo.163.
Dilectio dei icludit in dilectiōe primi/qn̄ primus diligitur pp̄ter deū.q.99.1.2.fo.138.
Dilectio dei est prior dilectiōe primi ordine pfectionis ꝛ dignitatis:sꝫ ordine ḡnationis ꝛ dispositionis est posterior.q.68.8.2.fo.96.
Dilectio.ṽ.Gra.Effect⁹.Pctm̄.Preceptum.
Dilectiōe dei q̄ vult creature bonū/pfluit aliq̄d bonū in creatura causatū:dilectio ṽo hoīs non causat totalr rei bonitatē.q.110.1.c.fo.163.
Diligere deum super omnia/est cōnaturale cuilibet creature.q.109.3.c.fo.160.
Diligendū est min⁹ corp⁹ pp̄riū ẜm ordinē charitatis q̄ deus ꝛ primus.q.75.5.c.fo.103.
Diluuium.ṽ.Caro.
Discere.ṽ.Addiscendi.
Disciplina requirit ad scientiā.q.4.1.c.fo.7.
Discretio.Cū hō vsum rōnis hr̄e incipit/nisi ordinet seip̄m in debitū finē/peccabit mortalr/non faciens qd̄ in se est.q.89.6.c.fo.127.
¶Discursiua.ṽ.Angelus.
¶Disparate.ṽ.Delectatio.
Dispēsare nō pōt in lege hūana publica nisi ille a q̄ lex authoritatē hꝫ vel is cui ipse cōmiserit.q.97.4.3.fo.137.ꝛ.q.110.8.3.fo.142.
Dispēsare pn̄t rectores multitudinis in legibus humanis/qn̄ deficiūt in psonis vel casibus/vel qn̄ necessitas imminet.q.96.6.c.fo.136.et.q.97.4.o.fo.137.ꝛ.q.100.8.c.fo.142.
Dispensatio pp̄rie importat cōmensurationē alicuius cōis ad singulare.q.97.4.c.fo.137.
Dispēsatio dꝫ fieri qn̄ occurrit aliq̄s pticularis casus in quo si ṽbū legis obseruaret/ɔtiaretur intentioni legislatoris.q.100.8.c.fo.142.
Dispensatio non debet fieri in preiudicium boni communis.q.97.4.1.fo.137.
Dispensatio nō pōt fieri ēt a deo in p̄ceptis q̄ cōtinent conseruationē boni cōis/vel ordinē iustitie ꝛ virtutis.q.100.8.c.2.fo.142.
Dispensatio fieri posset in p̄ceptis ordinatis ad ista q̄tū ad aliquā determinationē per applicationem ad singulares actus.q.97.4.3.fo.137.et.q.100.8.c.3.fo.142.
Dispensatio in quibusdā fit qn̄q̄ sola authoritate dei:qn̄q̄ etiā authoritate humana in his q̄ sunt commissa hoim iurisdictioni.q.97.4.3.fo.137.et.q.100.8.3.fo.142.
Dispēsatio si alicui spāli psone rōnabilr fiat/nō erit ibi psonarū acceptio.q.97.4.2.fo.137.
Dispēsationē nō recipit lex nālis inq̄tū cōtinet p̄cepta cōia:sed in alijs q̄ sunt q̄si ɔclusiones p̄ceptoꝝ cōium qn̄q̄ per hoies dispēsat.q.97.3.1.4.3.fo.136.ꝛ.q.100.8.o.fo.142.
Dispensatio.ṽ.Deus.Lex.
Disponere ad finē ꝛ ad finē pducere/est eiusdē/per se vel p suos subditos.q.98.2.3.c.fo.137.
¶Dispositio semper importat ordinem habentis partes.q.49.1.3.2.1.fo.65.
Dispositio accipit dupl'r.s.ẜm q est genus habitus ꝛ ẜm q est aliq̄d ɔ habitū diuisū/ꝛ hoc dupliciter:qꝛ vel sicut perfectū ꝛ imperfectū in eadem specie/vel sicut diuerse species vnius generis subalterni.q.49.2.3.fo.65.
Dispositio triplex.s.ẜm locū/ẜm potētiam/ꝛ ẜm speciem.q.49.1.3.4.c.fo.65.
Dispositio diuisa ɔ habitū vt impfectū ɔ perfectū/fit habitus:non autem que est diuisa vt diuersa species.q.49.2.3.fo.65.
Dispositio tripl'r se hꝫ ad id ad qd̄ disponit: qꝛ qn̄q̄ est idē ꝛ in eodē/qn̄q̄ est in eodem sed nō idem/quandoq̄ nec est idem nec in eodem.q.74.4.3.fo.106.
Dispositio duplex.s.directe seu perficiēs/ꝛ remouens prohibens.q.88.3.c.fo.125.
Dispō ad opationes q̄ sunt ab aia p corpus/sunt pncipalr in aia/in corpe ṽo secūdario: sꝫ dispō subi ad formā/potest esse in corpore/nō tn̄ perfecte hꝫ rationē habitus.q.50.1.o.fo.66.
Dispositio vel habitus nō est in deo nec in corpore celesti nec in qualitatibus simplicib⁹ elementorum.q.49.4.c.fo.66.
Dispositio eoꝝ q̄ sunt ad finē sumit ẜm rationē finis:vt dispositio serre ex sectione.q.95.3.c.fo.134.et.q.102.1.c.fo.144.
Dispō māe nō ex necessitate ɔseq̄tur formā/nisi per virtutem agētis.q.112.3.3.fo.166.
Dispositio subiecti precedit susceptionem forme ordine nature:sequitur tamen actionem agentis.q.113.8.2.fo.170.
Dispō inordinata vnitatē spēi hꝫ ex pte cāe/numeralē ṽo ex parte subi.q.82.2.c.fo.117.
Dispōnis nomē nō importat diuturnitatē/sꝫ hn̄ nomen habitus.q.49.2.3.fo.65.
Dispōnis subm̄ tria requirit.s. q sit alterū ab eo ad quod disponitur et in potentia ad ipsum: et q possit plurib⁹ modis determinari/ꝛ q plura concurrant ad disponendū ipsum ad vnū eorum ad q̄ est in potētia.q.49.4.o.fo.66.
Dispositiones sunt in brutis aialibus in ordine ad naturā/ꝛ in ordine ad opationes/ẜm q a ratione hoīs disponuntur:habitus iñ proprie in eis esse non potest.q.50.3.2.fo.67.
Dispositio.ver.Elementum.
¶Distō eoꝝ q̄ dn̄r ẜm ordinē ad aliq̄d/est ẜm distinctionē eoꝝ ad que dicunt.q.54.2.c.fo.72.
Distinctio non est in communibus principijs/sed in proprijs.q.57.6.3.fo.78.
¶Diuersitas specierū est ẜm diuersitatē forme: diuersitas aūt ḡnis est ẜm diuersitatē materie.q.23.1.c.fo.37.ꝛ.q.54.1.fo.71.
¶Diuisio.Unūq̄dq̄ pōt p se diuidi ẜm id qd̄ in ei⁹ rōne non continetur/non autem per alia.q.95.4.c.fo.134.
Diuisoꝝ ex opposito q̄dā sūt nālr sil'r ẜ rē ꝛ rōnē: q̄dā ẜm rōnē/sꝫ vnū realr est pri⁹ altero:quedā nec ẜm rem nec ẜm rationē.q.29.2.1.fo.44.
¶Diuitie sunt duplices.s.naturales ꝛ artificiales.prime sunt finite in actu/ꝛ infinite in potētia:secunde sunt omnino infinite.q.2.1.c.3.fo.3.et.q.30.4.o.fo.45.
Diuitie p cōsilia euāgelica abdicant p paupertatem/delitie carnis p pp̄etuā castitatē/supbia vite per obedientie seruitutē.q.108.4.c.fo.158.
¶Diuturnum.ṽ.Dispō.Dolor.Frequētia.Ira.
¶Doctor ad hoc vt alios instruat in reb⁹ diuinis tria requirūtur.s. plenitudo cognitionis/probatio eoꝝ que dicit/ꝛ conueniens probatio eorum que concipit.q.111.4.c.fo.165.
Doctrina sicut ostēditur esse vera ex hoc q consonat rōni recte/ita etiā ꝛ lex.q.98.1.c.fo.137.
¶Dolor est passio anime in appetitu sensitiuo/vel intellectiuo.q.35.1.o.fo.51.
Dolor interior simpliciter est maior dolore exteriori.q.35.7.o.fo.52.ꝛ.q.37.1.3.fo.54.
Dolor magis fugitur q̄ amet voluptas.q.29.3.1.fo.44.
Dolor p̄sentis mali pp̄ter diuturnitatem mitigatur/et timor futuri mali minuitur ex premeditatione.q.42.5.c.fo.59.
Dolor q̄ ex apprehēsione interiori cātur/noiatur tristitia:qui aūt ex apprehēsione exteriori/non tristitia sed dolor nominatur.q.35.2.c.fo.51.
Dolor ꝛ tristitia ẜm se sunt mala: sed supposita presentia mali/ad bonitatē pertinet vt sequat dolor vel tristitia.q.39.1.c.fo.55.
Dolor requirit duo:cōiunctionē mali/ꝛ pceptionem hm̄oi cōiunctionis.q.35.1.c.fo.51.
Doloris timore qui puenit ex flagellis vel alijs cōtrarijs bone ɔsistentie corporis dimittimus delectationē ciboꝝ vel alioꝝ.q.35.6.c.fo.52.
Doloris ꝛ tristitie magis est cā malum coniunctum/q̄ bonum amissum.q.36.1.o.fo.5[illegible].
Doloris ꝛ tristitie cā vt finis est malū ɔiūctū:sꝫ amor vt vn̄ est pn̄ᵐ primū talis mot⁹/ꝛ iterdū ɔcupiscētia ẜm pp̄riā rationē considerata/odiū vero vt vnde pn̄ᵐ scd̄m.q.36.2.o.fo.53.
Doloris cā est appetit⁹ vnitatis/nō cuiusꝫ/sꝫ ei⁹ in qua consistit perfectio nāe.q.36.3.o.fo.53.
Doloris vel tristitie cā est ptās maior nō tollēs inclinationē appetitus in cōtrarium/inquātuꝫ infert malum.q.36.4.o.fo.53.
¶Dominium sui actus hꝫ homo per voluntatem.q.21.2.c.fo.35.
Dn̄s.hō ē dn̄s suoꝝ actuū p rōnē ꝛ volūtatē.q.1.1.c.fo.1.ꝛ.q.6.2.2.fo.12.ꝛ.q.109.2.1.fo.150.
¶Donū hō in statu innocētie accepit quo pseuerare posset/nō vt perseueraret:nunc multi accipiunt donū gratie Christi quo perseuerare pn̄t et vt perseuerent/ꝛ sic donū Christi est maius q̄ delictum ade.q.109.10.3.fo.163.
Donū grē impiū iustificātis est maius q̄titate pportionis q̄ donū glīe btificātis iustū:sꝫ q̄titate absoluta est econuerso.q.113.9.c.fo.170.
Donū q̄ aliq̄s pp̄ter reuerētiā dei bonū opat ad oēs/pficiēs vim appetitiuā in his q̄ sunt ad alterum/pietas noiatur.q.68.4.c.2.fo.95.
Donum.ṽ.Sapiētia.Scientia.Uirtutes.
Dono grē facili⁹ hō pseuerare poterat i statu innocētie q̄ nūc possumus.q.109.10.3.fo.163.
Dona spiritus.s.sunt septē.q.68.4.o.fo.95.
Dona pficiunt hoiem circa oia circa q̄ perficiunt virtutes.q.68.o.fo.94.ꝛ.q.69.1.3.fo.96.
Dona pficiunt hoiem vt sequatur instinctū spiritus.s.virtutes vt sequatur motum rationis.q.68.o.fo.94.ꝛ.q.69.1.c.fo.96.
Dona ordine dignitatis ꝛ pfectionis sunt priora virtutib⁹ intellectualibus ꝛ moralib⁹/posteriora ṽo virtutibus theologicis:sed ordine generatiōis ṽtutes morales ꝛ intellectuales precedunt dona.q.68.8.2.fo.96.
Et sunt dona spūs.s.ẜm q charitate informātur/ideo eis nullus male vtitur.q.68.8.3.fo.96.
Dona preferuntur virtutibus intellectualibus et moralibus: sed theologice preferuntur donis.q.68.8.o.fo.96.
Dona p̄supponūt tres ṽtutes theologicas sicut quasdā radices ipsoꝝ.q.68.4.3.fo.95.
Dona omnia connectuntur in charitate.qō.68.5.o.fo.95.
Dona sūt in oib⁹ virib⁹ hoīs i q̄b⁹ sūt ṽtutes.s. in rōne ꝛ i vi appetitiua.q.68.4.5.7.c.fo.95.
Dona quoꝝ vnū est directiuū alterius/sibiinuicem adiunguntur.q.68.7.4.fo.96.
Dona sunt habitus quibus homo perficitur ad prompte obediendū spūi.s.q.68.3.o.fo.95.
Dona sunt necessaria hoi ad finem supernaturalem.q.68.2.o.3.1.3.fo.94.
Dona singula spūs.s.efficiunt aliquid qd̄ transit cum statu presenti/ꝛ aliquid qd̄ permanet in futuro.q.68.6.2.fo.95.
Dona remanēt in patria q̄tū ad essentiā/nō aūt quātum ad aliquam materiā circa quā operantur in presenti vita.q.68.6.o.fo.95.
Dona in patria nō hn̄t actus suos circa opera vite actiue:sed circa ea que pertinent ad vitā contemplatiuam.q.68.6.3.fo.95.
Dona supernaturalia carent debito meriti ꝛ nature: sed dona naturalia carent debito meriti tantum.q.111.1.2.fo.164.
Donoꝝ dignitas ordini enūeratiōis rn̄det/partiꝫ simplr prim ẜm ordinē māe.q.68.7.o.f.95.
Donoꝝ oīm q̄ deus humano ḡni dedit p̄cipuūꝫ est q dedit filium suum.q.102.3.c.fo.145.
Duratio pene rn̄det durationi culpe/nō ex parte actus sed ex pte macule.q.87.4.3.fo.123.
Duratio pene in nullo iudicio adequatur durationi culpe.q.87.3.1.fo.123.

E

Ebrietas ẜm suā rōnē est pctm̄ mortale: veniale ṽo pp̄ter ignorantiam vel infirmitatem.q.76.4.4.fo.110.et.q.88.5.1.folio.126.
Ebrietas qn̄ est freq̄ns vt volūtas hoīs eligere magꝫ pati ebrietatē/q̄ abstiere a vino supfluo: vn̄ redit pctm̄ ad suā nām.q.88.5.1.fo.126.
Ebrietas plus diminuit de rōne seq̄ntis pcti/q̄ sit sua grauitas.q.76.4.2.4.fo.110.
Ebrij multū qꝛ nihil hn̄t de iudicio rōnis nō irascunt:sed parū ebrij irascunt/qꝛ hn̄t iudiciū rōnis sed impeditum.q.46.4.3.fo.62.
Ebrius meret duplices maledictiōes pp̄ter duo pctā.s.ebrietatem/ꝛ aliud pctm̄ qd̄ ex ea sequitur.q.76.4.4.fo.110.
Ebrius.ṽ.Spes.
Effect⁹ in causis ordinatis plus depēdet a cā prima/q̄ a causa scd̄a.q.19.4.c.fo.30.
¶Effectus tāto est potior quāto est cause ppinquior.q.66.1.c.fo.90.
Effect⁹ pcedēs a cā medis vt subdit ordini cause prime/reducit ēt in causam primā:non aūt si erit ordinē cause prime.q.79.1.3.fo.114.
Effectus forme duplex quoꝝ primus est esse/secundus operatio.q.113.2.c.fo.165.
Effectus diuine dilectionis in nobis q̄ per pctm̄ tollitur est gratia.q.113.2.c.fo.167.
Effectus.ṽ.Causa.Ens.Excecatio.
¶Egritudo corpalis hꝫ aliq̄d de puatiōe/inq̄tū tollit eq̄litas sanitat':et aliq̄d positiue.s. ipsos hūores inordinate dispositos.q.82.1.1.fo.117.
Egritudo corporalis nō hꝫ in oibus equalē causam etiā si sit eiusdē speciei.q.82.4.2.fo.118.
¶Elatio.ṽ.Adam.Mulier.
¶Electio est s̄baliter act⁹ volūtatis in ordine ad intellectū.q.13.1.o.fo.20.
Electio importat aliq̄d ptinēs ad intellectum/ꝛ aliq̄d ptinēs ad volūtatē.q.13.1.c.fo.21.
Electio ad hoc vt sit bona duo reqrunt.s.debita intētio finis/ꝛ vt hō recte accipiat ea que sunt ad finē.q.58.4.c.fo.79.
Electio noiat actū voluntatis iam determinatū ad id qd̄ est huic agēdū.q.13.5.1.fo.21.
Electio nō est nisi possibiliū.q.13.5.o.fo.21.
Electio nō est de fine inquātū hm̄oi/sꝫ est de his que sunt ad finē.q.13.3.o.fo.21.
Electio sp ē respetu hūanoꝝ actuū.q.13.4.o.f.21
Electio eoꝝ que sūt ad finem/intētio ṽo finis.q.13.4.c.fo.21.
Electio brutis aialib⁹ nō cōuenit.q.13.2.o.f.21.
Electio addit super consēsum quādā relationem respectu eius cui aliq̄d preeligit.q.15.3.3.fo.23.
Electio.ṽ.Finis.
Electionē rectā agit sola virt⁹ que ē i appetitiua parte aie.q.58.1.2.fo.78.
Eligit hō nō ex necessiate sꝫ libere.q.13.6.o.f.21
¶Elemētoꝝ q̄litates nō dicim⁹ dispōnes vl' habit⁹:sed simplices q̄litates.q.49.4.c.fo.66.
¶Ens.Negatiōes/puatiōes/futura apprehēsa/ꝛ nō ens i reꝝ nā/dn̄r entia rōnis.q.8.1.3.f.14.
Ens p̄mo cadit i apprehēsionē:ꝛ icludit i oibus quecūq̄ q̄s apprehēdit.q.94.2.c.fo.132.
Ens omne deriuat a p̄mo ente.q.79.2.c.f.114.
Ens cōe est pp̄rius effect⁹ dei.q.66.5.4.fo.92.
¶Equale dicitur dupl'r.s.in actu/ꝛ in virtute.q.114.3.3.fo.171.
Equalitas pportiōis est i opere meritorio hoīs considerato ẜm q procedit ex libero arbitrio.q.114.3.c.fo.171.
¶Error scribaꝝ ꝛ phariseoꝝ circa p̄cepta iudicialia est multiplex.q.108.3.2.4.fo.57.
Error.ṽ.Preceptum.
¶Erubescētia ē timor de turpi actu cōmittēdo/verecundia est timor de turpi iam facto:segnities est timor excedentis laboris.q.41.c.fo.58.
¶Esse ab aliquo dr dupl'r.s.directe qꝛ agit/ꝛ indirecte ex hoc q nō agit.q.6.3.c.fo.12.
Esse dei est sua essentia.q.3.7.c.fo.7.
Esse angeli est participatū.q.3.7.c.fo.7.
Esse hoīs cōsistit in aia ꝛ i corpore:ꝛ q̄uis esse corporis depēdeat ab aia:esse tn̄ aie humane nō dependet a corpore.q.2.5.c.fo.4.
Esse tot⁹ nō est alicui⁹ suarū ptiū.q.4.5.2.fo.8.
Esse forme/māe ꝛ cōpositi est idē.q.4.5.2.fo.8.
Esse.ṽ.Effectus.In.
¶Esuries.ṽ.Fames.
¶Esus carniū vt ē post diluuiū introduct⁹:sed esus plantarū ꝛ alioꝝ terrenascentiū fuit apud hoies etiā ante diluuiū.q.102.6.2.fo.150.
Esus carniū ptinet ad delitias ꝛ curiositatē viuēdi:sed esus terrenascentium pertinet ad simplicitatem vite.q.102.6.2.fo.150.
Esus adipū in sacrificijs ꝛ alijs p̄hibebatur iudeis ad vitādā lasciuiā.q.102.3.8.fo.145.
¶Etas octaua est etas resurgentium.q.102.5.1.fo.147.
¶Ethica.Necesse est vt in primū motū volūtatis volūtas pdeat ex instinctu alicuius mouentis exterioris:vt aristoteles cōcludit in quodā capitulo ethice eudimice.q.9.4.c.fo.16.
Ethos i greco p e breue scriptū/sig̃t morē.i.inclinationē. Ithos autē scriptū p i grecū qd̄ est longum/sig̃t morē.i.cōsuetudinē.q.58.1.c.fo.78.
¶Euangeliū diuulgatū fuit ꝛ p̄dicatū in vniuerso orbe etiam tēpore aploꝝ:sed non cum pleno effectu.q.106.4.4.fo.156.
¶Et in ipso nō cōtinent nisi ea q̄ ptinent ad gratiā spūssancti/vel sicut dispositiua vel ordinatiua ad vsum eius.q.106.1.1.fo.155.
¶Eubulia est virtus bene consiliatiua adiuncta prudentie.q.57.6.o.fo.78.
¶Eucharistia est sacrm̄ ꝛ sacrificiū:ꝛ ɔtinet xp̄m/q̄ est sctificationis actor.q.101.4.2.fo.144.
Eucharistia habuit multas figuras in veteri lege/ꝛ respōdet conuiuio agni paschalis.q.102.5.2.3.fo.147.
¶Eudimica.ṽ.Ethica.
¶Euētus seq̄ns p̄cogitatus/ꝛ nō precogitatus si p se ꝛ vt in plurib⁹ sequit/addit ad bonitatē ꝛ malitiā actus:nō aūt si p accn̄s ꝛ vt in paucioribus.q.20.5.o.fo.34.ꝛ.q.73.8.o.fo.104.
¶Eunuchi excludebantur a collegio populi vsq̄ ad decimaꝫ generationem/nec eis poterat competere honor q̄ prib⁹ debebat p̄cipue in populo iudeoꝝ:tn̄ quātū ad ea q̄ ad grāꝫ dei ptinēt ab alijs nō separabant.q.105.3.2.fo.154.
¶Eutropelia est virt⁹ circa delectationes ludorum.q.60.5.c.fo.82.
¶Excandescētia magis videt pertinere ad p̄mā spēm ire que pficitur per velocitatem ire/q̄ ad furorem.q.46.8.2.fo.63.
¶Excecare diabolus dicitur inquātum inducit ad culpam.q.79.3.3.fo.114.
Excecatio ꝛ obduratio duo importāt.s.motū animi humani inherētis malo ꝛ auersi a diuino lumine:ꝛ subtractionē grē.q.79.3.c.fo.114.
Excecatio/aggrauatio ꝛ obduratio distinguunt ẜm effectus gratie.s.in visu/auditu et affectu.q.79.3.c.fo.114.
Excecatio ꝛ obduratio ex parte subtractiōis gratie sunt pene/nec eis hō fit deterior: sed deterior factus per culpā.s.inherēdo malo ꝛ auertēdo se a deo/hec incurrit sicut et ceteras penas.q.79.3.1.fo.114.
Excecatio q̄tū ad p̄destinatos ordinat ad salutē/q̄tū ad alios ad dānationē.q.79.4.o.f.114
Excecatio est quoddā preambulū ad pctm̄/ꝛ reprobationis effectus.q.79.4.c.fo.114.
Excecatio ex sui nā ordinat ad dānationē:sed ex diuina misericordia ordinatur ad salutem predestinatorum.q.79.4.c.fo.114.
Excecationis cā meritoria est malitia/sicut culpa est causa pene.q.79.3.3.fo.114.
¶Excellens.ṽ.Ira.
¶Exemplar.ṽ.Idea.Uirtus.
Exemplum.In operationib⁹ ꝛ passionib⁹ humanis in quib⁹ experiētia plurimū valet/magis mouent exempla q̄ verba.q.34.1.c.fo.50.
Exempla multa p̄hs inducit in libris logicalibus non ẜm opinionem propriam/sed ẜm opinionem aliorum.q.59.2.1.fo.80.
¶Exilium vir lex vetus nō statuit/ne daret occasio idolatrie:erat tn̄ q̄ddā particulare exiliū.q.105.2.10.fo.154.
¶Expectare pp̄rie dr quis qd̄ sperat ex auxilio virtutis aliene.q.40.2.1.fo.56.
Expectatio dr motus spei pp̄ter inspectionē virtutis cognitiue precedentem respectu auxilij alieni.q.40.2.1.fo.56.
¶Experientia est cā spei.q.40.5.o.fo.57.
Experientia in operabilibus nō solū causat sciētiam sed etiam habitum: qui facit operationem faciliorem/propter consuetudinem.q.40.5.1.folio.57.
Experientia est cā spei duobus modis.s.qꝛ facit hoi aliquid esse possibile/ꝛ eum estimare aliq̄d esse possibile:sed hoc scd̄o modo est etiam causa defectus spei.q.40.5.o.fo.57.
Experiētiam quādam dulcedinis nouit ille qui accipit gratiam quā nō experitur ille qui nō accipit.q.112.5.c.fo.166.
Experientia experimētali cognoscūtur illa q̄ per sui essentiā sunt in anima:inquantū hō experit per actus principia intrinseca/sicut voluntatē percipimus volendo ꝛ vitam in operibus vite.q.112.5.1.fo.166.
Experientia.ṽ.Abraam.Exemplum.
¶Expiatio.ṽ.Sacramenta.Sacrificium.
¶Extasis est effectus amoris.questio.28.3.o.folio.42.
Extasim pati aliq̄s dr cū extra se ponit ẜm cognitionem vel appetitum.q.28.3.c.fo.43.
¶Exultatio dicitur ab exterioribus signis delectationis interioris que apparent exterius.q.31.3.3.fo.46.

F

Fames Siue esuries/sitis et desideriuꝫ in beatis dicūtur per remotionē fastidū:respectu tn̄ glorie corporis in animab⁹ sanctorum potest esse desiderium non autem spes.q.67.4.3.fo.93.
¶Fantasia.ṽ.Demon.
¶Fastidium.ṽ.Fames.
¶Fatue/racha/irasci/sunt gradus ire/et distinguunt ẜm effectū ire:non aūt ẜm diuersam perfectionem motus ire.q.46.8.3.fo.63.
¶Febris ethice calor q̄uis sit maior/non tn̄ ita sentitur sicut calor tertiane: qꝛ versus est quasi in naturam.q.29.3.c.fo.44.
¶Felicitas.ṽ.Beatitudo.
¶Femina est aial impfectuꝫ:ideo in veteri lege nō offerebatur in holocaustū/qd̄ erat perfectissimum inter sacrificia.q.102.3.9.fo.145.
Feminalia.Sacerdotibus veteris legis indict⁹ est feminalium vsus ad tegimen pudendoruꝫ.q.102.4.7.fo.147.
¶Fermētū nō offerebatur ad excludendā corruptionem:ꝛ forte etiā in sacrificijs idoloꝝ solitū erat offerri.q.102.3.1[illegible].fo.146.
¶Feruor.ṽ.Amor.Ira.
¶Festum omne veteris legis habet aliquod festum sibi succedens in noua lege.questio.103.3.4.fo.151.
Festum.ṽ.Cetus.Scenophegia.
Festo phase succedit festum passionis et resurrectionis christi.q.103.3.4.fo.151.
Festo neomenie succedit festum beate virginis: in qua primo apparuit illuminatio solis.idest Christi per copiam gratie.questio.103.3.4.folio.151.
Festa temporalia in veteri lege/erant octo.qō.102.4.10.fo.147.
Festorum omnium veteris legis ratio/expositio ꝛ figura.questio.102.4.10.fo.147.ꝛ.q.103.3.4.fo.151.
¶Fides importat assensum intellectus ad ea que sunt fidei ex imperio voluntatis.qō.56.3.c.folio.75.
Fides est de his que non videntur: et imperfectionem quandam importat.q.63.5.3.fo.90.et q.67.5.c.fo.93.
Fides potest esse sine charitate/sed non perfecta virtus.q.65.4.o.5.2.fo.89.
Fides et spes defuerunt Christo: sed loco fidei habuit apertam visionem/et loco spei plenam comprehensionem.questio.65.5.3.folio.90.
Fides dicitur quandoq̄ obiectum quod creditur/quandoq̄ ipsum credere/quandoque ipse habitus quo creditur.questio.55.1.1.folio.73.
Fides est certitudo de rebus inuisibilibus/que supponuntur vt principia in catholica doctrina.q.111.4.c.fo.165.
Fides non manet cum beatitudine post hanc vitam.q.67.3.5.o.fo.93.
Fides est fundamentum quantum ad id quod habet de cognitione/ideo quando perficietur cognitio erit perfectius fundamētum.qō.67.3.2.fo.93.
Fides/opinio ꝛ scia ex pte s̄bi dn̄t sicut pfectuꝫ

Universidad de Deusto Biblioteca

⁊ imperfectum.q.67.3.c.fo.93.
Fides est nobilior scientia quo ad obiectum/nõ autem quo ad modum cognoscendi.q.67.3.1.fo.93.
Fides formata charitate/est fundamentum spiritualis edificij/non autem fides informis.q.89.2.2.fo.126.
Fides ordine generationis precedit spem ⁊ charitatem:sed ordine perfectionis charitas precedit fidem ⁊ spem.q.62.4.0.fo.85.
Fidei vnitas vtriusqꝫ testamenti attestatur vnitati finis.fides tamen habet alium statum in veteri ⁊ in noua lege:nam quod illi credebant futurum nos credimus factuꝫ.q.103.4.c.f.151.⁊.q.107.1.1.fo.156.
Fidei subiectum est intellectus speculatiuus vel ratio.q.56.3.c.fo.75.
Fidei actus per dilectionem operantis/est primus actus in quo gratia gratum faciens manifestatur.q.110.3.1.fo.164.
Fidei obiectum est veritas prima.q.57.3.1.f.93.
Fideꝫ habenti credere in deum/est primum ⁊ per se notum.q.100.4.1.fo.140.
Fide christi homo pertinet ad nouum testamentum.q.106.1.3.fo.155.⁊.q.107.1.3.fo.156.
Et nullus vnquam habuit gratiam spiritussancti/nisi per fidem christi explicitam vel implicitaꝫ.q.106.1.3.fo.155.⁊.q.107.1.3.fo.156.
¶Figura. Ad designandam imperfectionem legalium figurarum/diuerse figure fuerunt institute in templo ad significandum christum.q.102.4.6.fo.146.
¶Filius est aliquid patris/⁊ patres amant filios vt aliquid ipsorum.q.100.5.4.fo.141.
¶Finis rei est duplex scilicet operatio/⁊ operatum ad quod quis peruenit per operationem.q.13.4.c.f.21.⁊.q.49.3.c.f.65.⁊.q.56.1.c.f.74.
Finis etsi sit postremus in executione/est tamē pmus in intentione agentis:⁊ hoc modo habet rationem cause.q.1.1.4.c.fo.1.⁊.q.18.7.2.f.28.⁊.q.20.1.2.fo.33.
Finis vltimus omnium hominum sicut naturaliter est vnus/ita vnius hominis voluntas in vno vltimo fine statuitur.q.1.5.0.fo.3.
Finis dicitur duplr.s.id ꝓp qd aliqd est:⁊ bonuꝫ cõpletiue superueniēs/vt delectatio.q.33.4.c.50.
Finis duplex.s.proximus ⁊ remotus.q.1.3.3.fo.2.
Finis duplex.vltimus ⁊ propinquus.q.12.2.c.f.20.⁊.q.21.1.2.fo.35.
Finis duplex scilicet connaturalis/⁊ altior scilicet supernaturalis.q.109.5.3.fo.160.
Finis dupx.s.imagiat⁹/⁊ rõe ꝯstitut⁹.q.1.1.3.f.1.
Finis duplex.s.cui⁹.i.ipsa res in q̄ rõ boni inuenit:⁊ quo.i.vsus vel adeptio rei.q.1.8.c.f.3.⁊.q.2.7.c.fo.4.⁊.q.3.1.c.8.2.fo.5.⁊.q.11.3.3.fo.19.
Finis vltimus habetur dupliciter scilicet perfecte.i.in intentione ⁊ in re:⁊ imperfecte.i.in intentione tantum.q.11.4.c.fo.19.⁊.q.16.4.c.f.24.
Finis vltimus hominis vt res est/non potest esse ipsa anima vel aliquid eius.q.2.7.c.fo.4.
Finis vltimus dupliciter dicitur scilicet ratio vltimi finis:⁊ id in quo finis vltimi rõ inuenitur.p°o ē vn⁹ oiuꝫ hoiuꝫ/nõ āt 2°.q.1.5.c.7.0.f.3.
Finis accipit duplr scilicet quantum ad rem ⁊ q̄tum ad consecutionem huius rei.primo modo idē est finis oiuꝫ rerū.2° diuers⁹ est finis superioris ⁊ inferioris nāe:⁊ i hoc fine hois nõ cõicant creature irrõnales.q.1.8.0.fol.3.⁊.q.3.8.2.fol.7.
Finis vltim⁹ ⁊ ea q̄ ordinant ad hūc finē sine qb⁹ finis hri ñ pt/ex necītate mouēt volūtatē.q.3.6.2.fo.7.⁊.q.10.2.3.fo.18.⁊.q.13.6.2.fo.22.
Finis vt est in intentione agentis habet rationē cause.q.1.1.1.f.1.
Finis est principium totius ordinis in rebus agendis.q.102.1.c.fo.144.
Finis virtutis moralis est attingere medium in propria materia:qd medium determinatur ꝑm rectam rationem prudentie.q.66.3.3.f.91.
Finis est ex quo sumitur rõ eoꝝ que sunt ad finē.i.ꝑn°.fo.1.⁊.q.13.c.fo.2.⁊.q.102.1.c.fo.144.
Finis ⁊ ea que sunt ad finem debent esse proportionata.q.96.1.c.fo.134.⁊.q.102.1.c.fo.144.
Finis comparatur ad ea que sunt ad finem sicut forma ad materiā.q.4.4.c.fo.6.⁊.q.5.7.c.f.11.
Finis ⁊ id quod est ad fineꝫ/vel est actio/vel res cum actione.q.13.4.c.fo.21.
Finis particularis ordinat ad finem cōem.q.9.1.c.fol.16.⁊.q.19.10.c.fol.32.⁊.q.21.2.2.fol.35.
Finis est ꝑm se volitus/id aūt qd est ad finē inq̄ntum huiusmodi non est volitum nisi propter finem.q.8.2.c.3.3.c.fo.15.
Qualis vnusquisqꝫ est/talis finis videtur ei.q.9.2.c.2.fo.16.⁊.q.10.3.3.c.2.fo.19.
Finis a voluntate respicitur tripliciter scilicet absolute/⁊ vt in eo quiescitur/⁊ vt est terminus alicuius quod in ipsuꝫ ordinatur.primo velle respicit finem:secundo fruitio:tertio intentio.q.8.principio.fo.14.⁊.q.12.1.4.2.c.3.5.2.fol.20.
Finis cognitio duplex scilicet perfecta ⁊ imperfecta.prima conuenit soli rationali nature.2.etiā brutis animalibus.q.6.2.c.f.12.⁊.q.11.2.c.f.19.
Finis vltimi rationem habere non potest actus a volūtate elicitus.q.1.1.2.fo.1.⁊.q.19.1.2.f.30.
Finis intentio in electione pertinet ad virtutem moralem:sed preacceptio eius quod est ad finē pertinet ad prudentiam.q.56.4.4.fo.75.
Finem vltimum ⁊ supernaturalem consequi potest natura humana saltem auxilio gratie/ad quem inferiores nature pertingere nõ possunt.q.5.5.2.fo.10.⁊.q.91.4.c.3.fol.129.⁊.q.109.5.3.fo.160.
Finem vltimum adipiscuntur creature inquantum participant aliquam similitudinem dei/secundum quod sunt vel viuunt vel etiam cognoscunt.q.1.8.c.fo.3.⁊.q.3.8.2.fo.7.
Ad vnum finem ordinatur tantum vnum medium/si sit sufficiens:si vero non sit sufficiens/oportet media multiplicari.q.101.3.1.fo.144.
Fine adueniente non omne quod ordinatur ad finem cessat/sed id tantum quod se habet in ratione imperfectionis.q.4.4.3.fo.8.
Fines morales accidunt rei naturali/⁊ econuerso ratio naturalis finis accidit morali.q.1.3.3.fo.2.
In finibus non itur in infinitum.q.1.4.0.fo.2.
Finis.ꝟ.Actio.Actus.Cõprehensio.homo.Idē.Intellectus.Intentio.Uia.Uoluntas.
Finitum.ꝟ.Magnitudo.
¶Flamma.ꝟ.Ignis.
¶Fomes est inclinatio sensualitatis ad peccatū.q.91.6.0.fo.130.
Fomes in animalibus simpliciter habet rationem legis/non autem in homine inquantum inclinat ad peccatum:sed solum inquantum est pena consequens diuinam iustitiam.q.91.6.c.f.130.⁊.q.93.3.1.fo.131.
¶Forma actu exñs in aliquo ꝑm esse perfectum ⁊ nāle põt esse ꝑn^m actionis in alterū:nõ aūt si existat ꝑm esse impfectū ⁊ nõ nāle.q.5.6.2.f.11.
Forma secundum se dr corrūpi per ꝯriū suuꝫ/per accidēs aūt p corruptionē sui sbti.q.53.1.c.f.71.
Forma naturalis ex necessitate producit operationeꝫ sibi cõuenientē:vnde nõ potest esse simul cum forma nāli act⁹ forme ꝯrie.q.71.4.c.f.99.
Forma vt est recepta in materia est posterior via generationis quam materia/licet sit prior natura:sed vt est in causa agente est omnib⁹ modis prior.q.20.1.3.fo.33.⁊.q.62.4.c.fo.85.
Et in formis dicimus aliquid magnuꝫ ex hoc ꝙ est perfectum.q.52.1.c.fo.69.
Forma substantialis non participatur secundum magis ⁊ minus.q.52.1.c.fo.69.
Forma determinata ad vnam tantum operationem/non requirit dispositionē.q.49.4.c.f.66.
Forme perfectio duplr cõsideraꝛ.s.ꝑm seipsam/⁊ ꝑm ꝙ sbm participat formā.p°° nõ dr parua vl' magna/2° dr magis ⁊ minus.q.52.1.c.fo.69.
Forme distinguuntur abinuicem secundum diuersa principia actiua.q.54.2.c.fo.72.
Formas corporales alid posuerūt totalr ab intrinseco/aliqui totalr ab extrinseco/aliqui ꝟo parti ab intrinseco/⁊ pti ab extriseco.q.63.1.c.fo.85.
Forma.ꝟ.Appetitus.Augmentum.Celum.Materia.Operari.
¶Fornicatio consistit in hoc/quod homo accedit ad non suam.q.73.7.c.fo.104.
Fornicatio ab apostolis specialiter prohibetur tanquaꝫ per se malum/⁊ quia gentiles non reputabant eam peccatum.q.103.4.3.fo.151.
¶Fortis est patiēs/sꝫ ñ ꝯuertiꝛ.q.66.4.2.fo.92.
Fortio.ꝟ.Audacia.
Fortitudo est virtus specialis secundum quod ē circa pericula mortis:sed est conditio generalis omnis virtutis vt est animi firmitas ne a contrario moueatur.q.61.3.4.0.f.83.
Fortitudo ordinaꝛ cē timores ⁊ audacias.q.60.4.c.f.82.
Fortitudo sustinet molestias absqꝫ perturbatione:⁊ ingerit se eis cum opus fuerit q.66.4.2.fo.92.
Fortitudo est in irascibili.q.61.2.c.fo.83.⁊.q.66.1.c.fo.90.⁊.q.85.3.c.fo.120.
Frequentia/assiduitas ⁊ diuturnitas non sunt circunstantie trahentes in aliam speciem/nisi per accidens ex aliquo superuenienti.q.88.5.1.fo.126.
¶Fricare.ꝟ.Actiones.
¶Fructus nomen a corporalibus ad spiritualia est translatum.q.11.1.c.fo.19.⁊.q.70.1.c.fol.67.
Fructus sensibilis est id quod vltimum ex arbore expectatur/⁊ cum quadam suauitate percipitur.q.11.1.c.fo.19.⁊.q.70.1.c.fo.97.
Fructus proprie dicitur quod est simpliciter vltimum in quo aliquis delectatur/⁊ eo proprie aliquis dicitur frui:quod autem in seipso non ē delectabile/sed tantum appetitur in ordine ad aliud/fructus dici non potest:quod autem in se habet quandam delectationem/ad quam quedam precedentia referuntur/potest dici fructus sed non proprie ⁊ secundum completam rationem fructus eo dicimur frui.q.11.3.c.fo.19.
Fructus ad arborem producentem comparatur vt effectus ad causam/ad hominem vero fruentem vt vltimum expectatum ⁊ delectans.q.11.3.2.fo.19.
Fructus in spiritualibus dicitur dupliciter scilicet id quod ab homine producitur/vt operatio ⁊ vltimum delectationem habens quod homo adipiscitur.q.70.1.c.fo.97.
Fructus vite eterne est simpliciter vltimus ⁊ perfectus/non autem fructus vite presentis.q.70.2.2.fo.97.
Fructus ⁊ fruitio ad idem pertinere videntur/⁊ vnum ab alio deriuari.q.11.1.c.fo.19.
Fructus non diuersificantur secundum diuersas species virtuosorum actuum/sed ꝑm diuersos pfectiõis gradus ēt vni⁹ ꝟtutis.q.70.3.2.f.98.
Fructus duodecim conuenienter enumerantur ab apostolo.q.70.3.0.fo.97.
Fructus spiritus dicūtur ea que enumerat apls ad galathas.5.q: sunt effect⁹ spūsscti in nobis/nõ ꝙ eis fruamur tāqꝫ vltimo fine.q.11.3.2.f.19.
Fructus dicuntur opera virtutum/non autem opera vitiorum.q.70.4.1.fo.98.
Fructus spiritussancti quos apostolus nominat ad galathas.5.sunt actus.q.70.1.0.fo.97.
Fructus spūssancti in cōi ꝯtraꝛ operibus carnis:nõ aūt singuli fructus singulis opib⁹ carnis ꝑꝫ ꝓpas rões/nisi ꝑm adaptationē.q.70.2.0.f.97.
Fruct⁹ differūt a btitudinibus:oēs em̄ beatitudines pn̄t dici fruct⁹/sꝫ ñ ꝯuertiꝛ.q.70.2.f.97.
Fructus.ꝟ.Operatio.Uirtus.
¶Frui non est actus potentie exequentis/sed potentie imperantis executionem.q.11.2.c.fo.19.
Frui est actus appetitiue potentie.q.11.1.0.f.19.
Frui.ꝟ.Anima.
Fruitio est actus appetitiue potentie.q.11.1.0.2.c.fo.19.Et est actus volūtatis.q.11.1.0.2.fo.19.
¶Fruitio dupꝛ.s.pfecta/⁊ ipfecta.q.11.4.c.f.19.
Fruitio perfecta est iam habiti finis in intentione ⁊ realiter:sed imperfecta est etiaꝫ non habiti finis realiter sed in intētione tm̄.q.11.4.0.f.19.
Fruitio eius quod non est vltimus finis est impropria:fruitio auteꝫ finis vltimi non habiti est propria sed imperfecta.q.11.4.2.fo.19.
Fruitio iportat detē i vltimo fine.q.12.2.3.f.20.
Fruitio non oportet quod sit vltimi finis simplr:sed eius qd hr̄ pro vltimo fine.q.11.2.2.fol.19.
Fruitio conuenit rationali nāe ꝑm rõnem pfectā:brutis alalibus ꝑm rõnē imperfectam/alijs autem creaturis nullo modo.q.11.2.0.f.19.
¶Fruendum est fratre non tanquam termino sed tanquam medio ⁊ in domino.q.11.3.1.f.19.
¶Furiosus.ꝟ.Baptismus.
¶Futurum. Solius dei est scire futura contingentia.q.111.4.c.fo.165.
Futuruꝫ non cadit sub visu:tamen ex his que videt animal in presenti/mouetur eius appetit⁹ in aliquid futurum/vel prosequendum vel vitandum.q.40.3.3.fo.57.⁊.q.41.1.3.fo.58.
Futurum.ꝟ.Brutum.

G

Generatio Et corruptio in rebus naturalibus differūt/quamuis gñatio vni⁹ sit corruptio alteri⁹.q.113.6.2.f.168.
Generat homo sibi simile in specie/non autem secundum indiuiduum/neqꝫ secundum ea que ptinent ad indiuidua.q.81.2.c.fo.116.
¶Genitalia.ꝟ.Gradus.
¶Genules.ꝟ.Adoratio.Gradus.
¶Genus. In oi genere quāto aliqd est pri⁹/tāto est simplicius.q.19.2.c.fo.30.
Genus aliqñ accipiꝛ pro spē:eo mõ loquēdi quo dicimus humanuꝫ genus totā humanam speciem.q.18.2.c.fo.27.
¶Geometer modico studio acq̄rit sciaꝫ alicuius conclusionis quaꝫ nunquā considerauit.q.65.1.1.folio.89.
¶Geometricā sciam hr̄e nõ põt q̄ errat circa hoc ꝑn^m/oē totū est mai⁹ sua pte.q.65.1.4.fo.89.
¶Gloria est clara notitia cuꝫ laude.q.2.3.c.fo.3.
Gloria scōꝝ est absqꝫ successione ꝑm quādā eternitatis ꝑticipationeꝫ.q.67.4.2.fo.93.
Gloria que est essentialis beatitudini est quā habet homo nõ apud hominē/sꝫ apud deū.q.2.3.1.fo.4.⁊.q.4.8.1.fo.9.
¶Gnomi est virtus bñ iudicatiua ꝑm ipsā rõnē nālem in his in quibus deficit lex cõmunis.q.57.6.c.3.fo.78.
¶Gradus altaris i lege veteri prohibeꝛ ne reueletur turpitudo:⁊ ad excludēdā idolatriā.Naꝫ in sacris priapi sua pudenda gētiles populo denudabant.q.102.4.7.fo.147.
Gradus.ꝟ.Angelus.Ira.Luxuria.Mansio.Modus.
¶Grāmaticus nõ traducit in filiū p ꝓpagationem originis sciaꝫ grāmatice.q.81.2.c.fo.116.
¶Gratia est q̄litas supernālis seu forma accidētalis aie.q.110.2.0.fo.163.
Gr̄a reduciꝛ ad p̄mā spēm q̄litatis:nec est idē qd ꝟtus:sꝫ hitudo q̄dā q̄ ꝓsupponiꝛ ꝟtutib⁹ infusis/sicut earum ꝑn^m ⁊ radix.q.110.3.3.fo.164.
Gratia differt a virtutib⁹ secūdum eēntiā.q.110.3.0.fo.164.
Gr̄a ꝑm ꝙ gratis datur excludit rõneꝫ debiti/ex merito ⁊ ꝑꝫ ꝯditionē nāe ꝓuenientis:dona āt nālia carēt prio dbito tm̄:dona ꝟo supnālia vtroqꝫ iõ spāli⁹ sibi nomē gr̄e vēdicāt.q.111.1.2.f.164.
Gratia excedit facultatē nāe create.q.112.1.c.fo.165.⁊.q.114.2.c.fo.171.
Gratia est q̄dam participatio diuine nāe ⁊ qddā donum supernāle.q.110.3.c.fo.164.⁊.q.112.1.c.fo.165.⁊.q.114.2.5.c.fo.171.
Gr̄a ꝑm rõnē gratuiti doni cõsiderata/nõ cadit sub merito:ꝑm ꝟo nāꝫ rei q̄ donaꝛ considerata:null⁹ põt sibi mereri p̄mā gr̄aꝫ.q.114.5.0.f.172.
Gr̄a accipiꝛ triplr.s.pro dilectiõe/pro dono gratis dato/⁊ pro recõpensatione ei⁹.q.110.1.c.fo.163.
Gr̄a dei dr duplr.s.auxiliū dei mouēs nos ⁊ habituale donū.q.109.3.6.8.9.10.c.f.160.⁊.q.110.2.c.f.163.⁊.q.113.2.c.f.164.⁊.q.112.2.c.f.166.
Gratia 2x.scilicet gratū faciens/⁊ gratis data.q.111.0.fo.164.
Gratia gratis data conuenieter distinguitur.q.111.4.0.fo.165.
Gr̄a duplex.s.ꝓueniēs ⁊ subsequēs.q.111.3.0.f.165.
Gr̄a sigt effectū tpalē iõ põt dici ꝓueniens ⁊ subsequēs:sed dilectio dei noiat aliqd eternū/iõ non põt dici nisi ꝓueniens.q.111.3.1.fo.165.
Gr̄a duplex.s.opās ⁊ coopās.q.111.2.0.3.c.f.164.
Gr̄a operās ⁊ gr̄a coopans sūt idem ꝑm eēntiā/⁊ dr̄nt ꝑm effectum:⁊ silr gr̄a preueniens ⁊ subsequens.q.111.2.c.4.3.0.fo.164.
Gr̄a vie nõ est alia numero a gr̄a prie:sicut charitas vie non euacuatur sed perficitur in patria.q.111.3.2.fo.165.
Gr̄a est maior in vno q̄ꝫ in alio ex pte sbti:nõ aūt ex parte obi/nec finis.q.66.2.1.fo.90.⁊.q.112.4.0.fo.166.
Gr̄a dr creari ex eo quod hoies ꝑm eā creantur.i.in nouo esse cõstituūꝛ ex nihilo.i.non ex meritis.q.110.2.3.fo.163.
Gr̄a qua homo fit dignus vita eterna per petm̄ tolliꝛ.q.113.2.c.fo.167.
Gr̄a ꝑncipalr est a deo:ab humanitate aūt christi ⁊ a sacris instr̄alr.q.112.1.1.2.fo.166.
Gr̄a agit in aiaꝫ nõ p modū cāe efficientis/sꝫ per modū cāe formalis.q.110.2.1.fo.163.
Gr̄a habitualis inq̄tū aiaꝫ sanat vel iustificat siue gratā deo facit:dr gr̄a opans:iq̄tū ꝟo est ꝑn^m opis meritorij dr coopās.q.111.2.c.f.164.
Et ab ip̄a deriuanꝛ ꝟtutes ⁊ effluūt i potētias aie p q̄s po^e mouenꝛ ad act⁹.q.110.3.c.4.1.fo.164.
Et est ꝑn^m meritorij opis mediantibus virtutibus.q.110.4.2.fo.164.
Et cõpaꝛ ad volūtatē vt mouēs ad motū/que est cõpatio sessoris ad equū:nõ aūt sicut accidens ad sbm.q.110.4.1.fo.164.
Gr̄a gratū faciēs ordinat hoieꝫ imediate ad coniūctionē vltimi finis/gr̄e aūt gratis date ordinant hoiem ad q̄dā ꝓparatoria vltimi finis.iõ prima est multo excellentior secunda.q.111.5.0.folio.165.
Gr̄a gratū faciēs est p quā ipse hõ deo ꝯiungiꝛ:sꝫ gr̄a gratis data est p quā vnus coopaꝛ alteri ad hoc ꝙ reducaꝛ in deū.q.111.1.0.fo.164.
Gr̄a gratis data vocaꝛ/q: supra facultatē nāe et meritū psõe ꝯcediꝛ:sꝫ q:ñ daꝛ hoi p se/sꝫ p alijs iõ ñ vocaꝛ gr̄a gtū faciēs.q.111.1.c.4.2.f.164.
Gratia dei sigt quiddaꝫ supernaturale in hoie a deo prouenientes:qñqꝫ tñ dicitur ipsa eterna dei dilectio.q.110.1.c.fo.163.
Gratia in presenti non est equalis glorie in actu:sed in virtute.q.114.3.3.fo.171.
Gratia facit habētem dignum vita eterna.q.113.9.c.fo.170.⁊.q.114.3.0.fo.171.
Gratia adiuuat hominē ad nõ peccandū:non tñ ita confirmat in bono vt peccare non possit.q.106.2.2.fo.155.
Gratia est nobilior q̄ꝫ anima inquantum est participatio diuine bonitatis/non aūt quātuꝫ ad modum essendi.q.110.2.2.fo.163.
Gr̄a est i eēntia aie sicut in sbo/nõ aūt in potētijs eius.q.50.2.c.fo.66.⁊.q.110.4.0.fo.164.
Gratia ponit aliquid creatum in eo qui eam accipit.q.110.1.0.fo.163.
Gratia agit in aiam nõ effectiue sꝫ formaliter.q.110.2.1.fo.163.⁊.q.111.1.1.fo.164.
Gr̄e vnius bonū/maius est q̄ꝫ bonū nature toti⁹ vniuersi.q.113.9.2.fo.170.
Gratie infusio fit in instanti absqꝫ successione.q.113.7.c.fo.169.
Et ad habitū gratie requiriꝛ ꝓparatio subi:que principaliter est a deo mouente liberum arbitrium.q.112.2.0.3.c.2.14.c.fo.166.et.q.113.7.c.fo.167.
Gratie preparatio perfecta est subito/non anteꝫ imperfecta.q.112.2.1.fo.166.
Et ꝓparatio perfecta simul est cū infusione gratie ⁊ nõ est meritoria gratie sed glorie:non autem imperfecta.q.112.2.1.fo.166.
Gratie preparatio vt est a libero arbitrio/nullā hꝫ necessitatē ad gratie cõsequutionem:sed vt est a deo mouente/non coactionis sed infallibilitatis.q.112.3.0.fo.166.
Gr̄e collationis prima cā est a deo:sꝫ defect⁹ gr̄e prima cā est a nobis.q.112.3.2.fo.166.
Gr̄e effect⁹ sunt q̄nqꝫ.s.vt aia saneꝛ/vt bonū velit vt efficaciter opetur/vt in bono pseueret/quintus vt ad gloriā ꝓueniat.q.111.3.c.fo.165.
Gratie effectus duplex.s.esse et operatio.qõ.111.2.c.fo.165.
Gratiā cõsecutus ad recte agendum indiget auxilio dei mouente/non autem alia gratia habituali.q.109.9.0.fo.162.
Gratiā deus nõ dat nisi dignis quos p gratiam facit dignos.q.114.5.2.fo.172.
Gratiā se hr̄e hõ scire põt p reuelationē ⁊ coniecturaliter per aliqua signa/nõ aūt per seipsum et certitudinaliter.q.112.5.0.fo.166.
Gratiā cõsecutus põt opari bonū/vitare petm̄ et perseuerare sine alia gratia habituali:non aūt sine auxilio dei.q.109.9.10.fo.162.
Gratiā causare est impossibile oi creature.q.76.2.2.fo.108.⁊.q.112.1.0.3.2.fo.165.
Gratiam habere deus qñqꝫ reuelat aliquibus ex speciali priuilegio.q.112.5.c.fo.166.
Gratie habituali nõ exñte in hoie in statu nature integre nõ poterat hõ nõ peccare nec mortaliter nec venialiter.q.109.8.c.fo.162.
Gratia habituali potest hõ in statu nāe corrupte abstinere ab oi mortali ⁊ a singulis venialibus sed non ab omnibus.q.109.8.c.fo.162.
Et sine gratia potest singula mortalia vitare:et ꝑm aliquod tēpus sed non diu absqꝫ mortali esse potest.q.109.8.c.fo.162.
Gratia habituali hõ indiget ad cognoscendū ea que excedunt cognitionē naturalē:nõ aūt ad cognitionē cuiuscūqꝫ veri/ad quam tñ indiget auxilio diuino.q.109.1.0.fo.158.
Gratiam accipiens quandam experientiam dulcedinis nouit:quam non experitur ille qui non accipit.q.112.5.c.fo.166.
Gratia habituali ⁊ auxilio dei indiget homo ad hoc vt resurgat a pctō.q.109.7.0.fo.161.et.q.113.2.0.fo.167.⁊.q.114.2.c.fo.171.
Gratie gratis date nõ sunt cões oibus nec equales in vno ⁊ eodem.q.66.2.1.fo.90.
Gratia.ꝟ.Debitum.homo.habitus.
Gratitudo.i.gr̄a est virt⁹ p quā reddiꝛ debitū bñ factorib⁹.q.60.3.c.fo.82.⁊.q.110.1.c.fo.163.
Graue.Descēsiõis corporis grauis cā sicut finis est loc⁹ deorsum:ꝑn^m aūt mot⁹ est inclinatio naturalis q̄ est ex grauitate.q.36.2.c.fo.53.
Gregorius ꝓpter tristitiaꝫ intermisit ezechielis expositionem.q.37.1.3.fo.54.
¶Griphus q̄ equis ⁊ hoib⁹ infestus est/crudelitatem significat.q.102.6.1.fo.149.
Gubernatio.Que gubernationi diuine subdunꝛ etiā legi eterne subijciunꝛ.q.93.4.c.fo.131.
Et que sunt subdita.ꝟ.Lex.Eterna.Prouidētia.
Gula.In diuersis specieb⁹ gule diuersa sunt motiua.q.72.9.c.3.fo.102.
Gustus.Gustui delectabile est dulce:sed q̄busdā dulcedo vini quibusdam mellis aut alicui⁹ alterius.q.1.7.c.fo.3.
Gustum habens optimuꝫ maxime delectatur in delectabili quod est simpliciter melius.qõ.1.7.c.fo.3.⁊.q.2.1.1.fo.3.

h

Habere Dicitur duplr.s.ꝑm ꝙ res q̄cūqꝫ dr aliqd hr̄e/⁊ ꝑm qd res aliq̄ mõ hꝫ se in seipsa vel aliquid aliud.q.49.1.5.fo.64.
hr̄e primo mõ ꝑm ꝙ dr respectu cuiuscūqꝫ qd habetur/cõe est ad diuersa gñā.q.49.1.c.fo.64.
habere secundo modo est ꝑm aliquam qualitatem.q.49.1.c.fo.64.
hñs ⁊ id qd habeꝛ qñqꝫ nullum hn̄t mediū/qñqꝫ mediū est sola relatio/quandoqꝫ modus actionis ⁊ passionis.q.49.1.c.fo.64.
habitus est qualitas seu dispositio ꝑm quā bene vel male aliquid disponitur ꝑm se aut ad aliud.q.49.1.0.fo.64.
habitus est qualitas de difficili mobilis.q.49.2.3.fo.65.
habitus est ꝑm quem ad aliquid nos habemus bene vel male.q.49.2.c.1.fo.65.
habitus idē nõ se hꝫ ad bonū ⁊ malū:eadē autē po^a se hꝫ ad bonū ⁊ malū.q.49.4.3.fo.66.
habitus de sui rõne nõ respicit potentiā sed naturam.q.49.2.c.13.2.fo.65.
habit⁹ de sui rõne seu primo ⁊ p se importat habitudinē ad naturā/ꝑm ꝙ cõuenit vel non conuenit.q.49.2.c.1.3.0.fo.65.
habit⁹ sumiꝛ qñqꝫ p actu ei⁹.q.70.1.3.fo.97.
habit⁹ vt est p̄dicamētū importat habitudinem indumēti ad indutum.q.49.1.c.fo.64.
habit⁹ vt est postp̄dicamētū dr ꝑm ꝙ hõ vel q̄cūqꝫ alia res dr aliquid hr̄e.q.49.1.c.fo.64.
habit⁹ sumiꝛ triplr.s.p postp̄dicamēto/p p̄dicamēto/⁊ p q̄litate.s.p̄me spēi.q.49.1.0.fo.64.
habit⁹ qualitas dr duplr.s.dispõ potētie ad actū et dispositio ad naturam.q.49.3.4.c.fo.65.et q.50.1.c.1.2.c.3.3.3.fo.66.⁊.q.51.1.c.fo.68.⁊.q.82.1.c.fo.117.
habitus aliqd dr duplr.s.ꝓprie ⁊ essentialiter/et id quod habitu tenetur.q.94.1.c.fo.132.
habitus duplex.s.naturalis ⁊ infusus.q.51.1.4.0.folio.68.
habitus hoi a deo infunditur duplici rõne.s.ad disponendū eū ad finē supernaturalē/⁊ ad ostēdendam virtutem dei.q.51.4.0.fo.69.
habitus nõ hꝫ locū in deo.q.49.4.0.fo.66.
habitus cui⁹ potētia est subm nõ importat ordinem ad naturā sed ad opationē/ideo est posterior potētia/sꝫ prior est ea sicut cõpletū incõpleto ⁊ actus potentia.q.50.2.3.fo.66.
habit⁹ cui⁹ sbm est corruptibile ⁊ cui⁹ cā hꝫ ꝯriū corrūpitur per se ⁊ per accñs.q.53.1.3.c.fo.71.
habit⁹ põt hr̄e ordinē ad actū ⁊ ꝑm rõnē habit⁹ et ꝑm rationem subiecti in quo est habitus.qõ.49.3.0.fo.65.
habitus q̄ est alicui⁹ potētie vt subiecti/primo ⁊ principalr ordinaꝛ ad actum:alij vero ꝯñr ordinantur.q.49.3.c.fo.65.
habitus ꝑm se est forma simplex:⁊ secundum hoc non accidit ei diminutio:sed secundum diuersum modum participandi prouenienteꝫ ex indeterminatione potentie ipsius participātis.q.53.2.2.fo.71.
habitus sciētie potest corrumpi per accñs ex parte inferiorꝝ virium sensitiuarum:⁊ per se.s.a cõtraria propositione ⁊ a contrario processu rationis.q.53.1.c.fo.71.
habitus virtutis vel vitij corrumpitur per iudicium rationis in cõtrarium mouentis quocunqꝫ modo.q.53.1.c.fo.71.

Universidad de Deusto Biblioteca

habitus premittitur potentie secundum quod importat dispositionem ad naturam: sed habitus qui est principium operationis/est posterior potentia.q.50.2.3.fo.66.

habitus acceptus in ordine ad operationem est in anima per suas potentias.q.50.2.0.fo.66.

habitus dicitur actus primus et operatio actus secundus.q.49.3.1.fo.66.

habitus sicut nō generatur ita nec corrumpitur per vnum actum tantum/nisi per actum excludatur causa habitus.q.71.4.c.fo.98.

habitus subiectum non est potentia actiua tm̄. q.54.1.c.fo.71.

habitus moralis habet rationem virtutis humane inquantu3 rationi conformatur.q.58.2.c.fo.79.

habitum aliquem.s.gratiam esse in anima secundum suam essentiam nihil prohibet/si loq̄mur de aliqua superiori natura cuius homo potest esse particeps.q.50.2.c.fo.66.

habitum acquisitum non causant actus qui producuntur ex habitu infuso:sed confirmant preexistentem.q.51.4.3.fo.69.

habitum virtutis vel vitij hn̄s potest nō vti eo et exire in actū 9triū.q.52.3.c.fo.70.et.q.63.2.2.fo.86.et.q.71.4.0.f.98.et.q.78.2.c3.fo.113.

habitum scientie et fidei habens certus est se habere illos/sed non sic est de habitibus perficientibus vim appetitiuam.q.112.5.2.fo.166.

habitu quandoq3 aliquis vti non potest propter aliquod impedimentum.q.94.1.4.fo.132.

habitus distinguuntur secundum differentiam boni et mali.q.54.3.0.fo.72.

habitus tamen aliqui qn̄q3 se hn̄t ad bonū et malum/vt opio se h3 ad verū et falsu3.q.5.4.c.f.74.

habitus distinguuntur spē ƀm tria.s.ƀm pn̄a actiua/ƀm nām/et ƀm oƀa spē dr̄ia.q.54.2.0.fo.72

habitus distinguuntur specie in ordine ad naturā dupliciter sc3 vl ƀ3 9uenientiā ad nā3 vl disconuenientiā ab ipa: vl ex eo q̄ hit9 vnus disponit ad actū 9uenientē nāe iferiori/ali9 āt hit9 disponit ad actū 9uenientē nāe supiori.q.54.3.0.f.72

habit9 sūt necū vt po° q̄ diuersis modis 9mēsurari pn̄t/determinent ad vnū.q.49.4.0.f.66.

hit9 spē drn̄tes pn̄t eē in eadē po^a.q.54.1.0.f.71.

habitus intellectuales sunt principaliter i intellectu possibili: scdario aūt in virib9 interiorib9 apprehensiuis.q.50.4.0.fo.67.et.q.51.3.c.f.68.et.q.53.1.c.f.71.et.q.56.5.0.fo.76.et.q.67.2.c.fo.92.

habitus non constituuntur ex multis:sed quilibet secundum se est qualitas simplex relata ad multa ƀm vnū.q.53.1.2.f.71.et.q.54.4.0.fo.72.

habitus quorum subiectu3 est incorruptibile nō possunt corrumpi per accidens.q.53.1.c.fol.71.

habitus quorum subiectum principale est incorruptibile/ secundarium vero corruptibile/non possunt corrūpi per accidens ex pte subiecti pn̄cipalis/s3 bene ex parte secūdarij.q.53.1.c.fo.71.

habitus qui sunt dispositiones ad naturam possunt plures esse in eodem subiecto secundum diuersas eius partes:q: ƀm humores est sanitas/ƀm partes similes est fortitudo vel macies/ƀm membra vero est pulchritudo.q.54.1.c.fol.71.

habitus qui sunt dispositiones ad opera plures possunt esse vnius potentie.q.54.1.c.fo.71.

habitus sicut non sunt in membris corporis/nec in potentijs naturalibus/ita nec in potētijs sensitiui3 ƀ3 q̄ ex istictu nāe opant.q.50.3.c.3.f.67.

hit9 ex eadē cā augent ex q̄ gnant:q: gn̄atio hit9 est fundamētū augmenti ipsius.q.53.2.c.fo.71.

hit9 ex eadē cā diminuunt ex q̄ corrūpunt:q: eor3 diminutio ē via ad corruptionē.q.53.2.c.fo.71.

hit9 pmor3 pncipior3 tā speculatiuor3 q̄3 practicorū nec p se nec p accn̄s corrūpi pn̄t.q.53.1.c.f.71.

habitus scientie et virtutis diminuuntur et corrūpuntur per solam cessationem actus/non quidē per se sed per accidens.q.53.3.0.f.71.

habitus aliqui sunt in intellectu et voluntate.q.50.4.5.0.fo.67.

habit9 sū i āgel.q.50.6.0.f.67.et.q.51.1.c.2.f.68

habitus non sunt in potentijs sensitiuis vt operantur ex instinctu nature:sed vt operantur ex imperio rationis.q.50.3.0.fo.67.

habitus in brutis quodammodo poni possunt: sed non proprie.q.50.3.2.fo.67.

habitus aliq̄ ponunt in virib9 sensitiuis apphensiuis iterioib9/nō aūt in viribus apphensiuis exterioribus.q.50.3.3.fo.67.et.q.56.5.0.fo.76.

habitus non sunt in viribus nutritiue partis.q.50.3.1.fo.67.

habitus corporales non multum videntur augeri per additionem/sed secundum transmutationem simplicium qualitatum.q.52.2.c.fol.70.

habitus ex quibusda3 actibus causantur in agētibus habentibus in se etiam principium passiuum/non autem in alijs.q.51.2.0.fo.6[8].

habitus corporales possibile est causari ex vno actu forti/et etiam habitum scientie in intellectu possibili:sed quantum ad inferiores vires apphensiuas/necessarium est eosde3 actus pluries reiterari/vt aliquid firmiter memorie imprimatur.q.51.3.c.fo.68.

habitus virtutum moralium causantur in appetitiuis potentijs secundum quod mouentur a ratione.q.51.2.c.3.3.c.fo.68.et.q.53.1.c.fo.71.

habitus.℣.Alteratio.Augmentum.Bonum. Celum.Contrarium.Dispensatio.

¶ Halyetus.℣.Alyetus.

¶ Heresis origenis fuit quod post vltimam beatitudine3 homo potest fieri miser.q.5.4.c.f.10.

heresis montani et priscille quod promissio spiritussancti non fuit completa in apostolis/sed in eis.Et similiter manichei posuerunt quod fuit completa in manicheo.q.106.4.2.fo.156.

heresis pelagij quod homo potest implere precepta legis sine gratia.q.100.10.3.fo.143.

Et quod pueri non deferuntur ad baptismum tā quam ab aliqua infectione culpe abluēdi.q.81.1.c.fo.115.

¶ Hereticum est ponere animas ab angelis creatas.q.3.7.2.fo.7.

¶ Herodius qui vulgariter falco dicitur/significat illos quorum pedes sunt veloces ad effundendum sanguinem.q.102.6.1.fo.149.

¶ Heroica vel diuina virtus addit super rationem communem virtutis perfectionem/secundum quam dicuntur aliqui viri diuini.q.68.1.1.fo.94.

heroica.℣.Uirtus.

hircus.℣.Ouis.

¶ Holocaustum in lege veteri totum comburebatur et offerebatur specialiter deo/ad reuerentia3 maiestatis et amorem bonitatis eius.q.102.3.8.10.fo.145.

holocaustum inter omnia sacrificia erat precipuum.q.102.3.10.fo.145.

holocaustoru3 ordo numerus et ratio.q.102.3.10.fo.145.

¶ Homicidium prohibetur in decalogo secundū quod habet rationem indebiti:ideo lex humana concedere non potest quod licite homo: bon9 occidatur.q.100.8.3.fo.142.

homicidiū inter pctā opis in primū est grauius q̄3 adulteriū/et hoc q̄3 furtum.q.100.6.c.fo.141.

¶ homo in specie constituitur secundum naturā intellectiuam et rationalem.q.31.7.c.fo.47.

homo est minor mundus/quia sic aia est in corpore sicut deus i mūdo.hec silitudo attenditur q̄3tū ad aliqd nō āt q̄3tū ad oia.q.17.8.2.f.26.

homo apprehendit veritatem per inquisitionez rationis/angelus vero statim:ideo hō p tēpus ad btitudinē puenit/angelus ℣o cōsequutus ē eā statim post pn^m sue cognitionis.q.5.1.1.f.9.

homo immutatur a passiōe/aut sic q̄ sola passio dominatur et totaliter ratio ligat: et de tali homine eadem est ratio et de aialib9 brutis.aut sic q̄ ratio non totaliter absorbetur a rōne: et sic non ex necessitate sequitur passionem.q.10.3.c.f.18.

hō q̄cūq3 vult/vult pp vltimū fine3.q.1.6.0.fo.3.

homo agit propter finem/quia actiones humane sunt propter finem.q.1.1.0.f.1.

homo quicquid facit agit ppter finem etiam agendo actionē q̄ est vltimus finis.q.1.1.2.fol.1.

homo ex parte complexionis corporalis secundū suam speciem non h3 supercellentiā alicui9 passionis.alia vero aialia ƀm q̄ recedūt ab hac eq̄litate complexionis ƀm hoc nāliter disponunt ad excessum alicuius passionis.q.46.5.1.fo.62.

homo absq3 gr̄a habituali potest velle facere bonum/nō aūt mereri/sed neutrū pōt sine auxilio dei.q.109.2.5.0.fo.159.et.q.114.2.0.fo.171.

homo potest se ad gratiam preparare sine alia gratia habituali/non autem absq3 exteriori auxilio dei gratuito.q.109.6.0.fo.160.

homo in statu nature corrupte indiget gr̄a habituali quātum ad duo.s.vt sanet:et vt meritorie operet.q.109.2.3.4.c.f.159.et.q.114.2.c.f.171.

homo.℣.Actio.Finis.

¶ Honestū bonū procedit ex rectitudine rōnis et voluntatis.q.39.2.c.fo.55.

honesti boni/regia rōnis ē radix.q.39.2.1.f.55.

¶ honor exhibet alicui ppter aliquā eius excellentiam:et est signū et testimoniū excellentie que est in honorato.q.2.2.c.fo.3.

honor pōt cōsequi beatitudinem/que in eo pn̄cipaliter consistere nō pōt.q.2.2.c.fo.3.

honor nō est pmiū ℣tutis ppter q̄ ℣tuosi operant:s3 accipiūt honorē loco pmij ab hoib9 non habētib9 ad dandū maius.q.2.2.1.fo.3.

De honore parētū est quartū pceptum decalogi: cui superaddit pceptū de honoratione senū/et vl' oia pcepta inducētia ad reuerētiā exhibendā maioribus vel ad bn̄ficia exhibenda equalibus vel minoribus.q.100.11.c.fo.143.

honor.℣.Animal.

¶ humanitas.℣.Gratia.

humanus.℣.Actus.Actio.

¶ hircus figurabat christū pp silitudinē carnis pcti/vitulus pp virtutē crucis/agnus pp innocētiā/aries pp pncipatū.q.102.3.2.fo.145.

¶ humiliari.Deus permittit aliquos cadere in peccatum/vt exinde humilientur.q.79.4.c.fo.114.et.q.87.2.1.fo.22.

Ibis.℣.Ciconia. I

¶ Idea.In rōnibus idealib9 q̄ respiciūt pprias naturas singlarū rerū/inuenit q̄dā pluralitas ƀm diuersos respect9 ad res.q.93.1.1.fo.131.

Et ratio diuine sapiētie inquātū p eā cūcta sunt creata/h3 rationē artis/exēplaris et idee:et inquātū mouet oia ad debitū finē obtinet rōnem legis.q.93.1.c.fo.131.

Idem actus volūtatis est quo fert in finē vt est ratio volendi ea que sunt ad finem/et in ipsa q̄ sunt ad finem.q.8.3.c.fo.15.

Idem moueri a seipso ƀm diuersa nihil phibet: nō aūt ƀm idē.q.9.3.0.f.16.et.q.51.2.2.fo.68.

¶ Idolatria est grauissimū peccatū.q.102.3.11.fo.145.

Idolatria.℣.Adoratio.

¶ Ignis spēs dn̄r eē carbo et flāma pp applicationē nature ignis ad māṁ alienā.q.35.8.c.fo.53.

Ignis quātūcūq3 hēat calorē pfectū/nō alteraret nisi p motionē corpis celestis.q.109.1.c.fo.158.

¶ Ignorantia est priuatio scientie perficiētis rationē/q̄ phibet actū peccati inquantum dirigit actus humanos.q.76.1.c.fo.108.

Ignorātia cōiter est nescia eorū q̄ q̄s nat9 est scire.pprie ℣o est puatio eorū q̄ q̄s apt9 est et d3 scire.q.74.5.c.1.fo.106.et.q.76.2.c.fo.108.

Ignorātia duplex.s.inicibilis et vicibilis.pma nō est pctm̄:q: studio supari nō pōt/nec est i ptāte nr̄a eā repellere.scda ē pctm̄ si sit eor3 q̄ q̄s scire tenet.q.74.1.2.fo.105.et.q.76.2.0.3.c.fo.108.

Ignorātia tripl'r se h3 ad actū.s.cōcomitāter/9sequēter/et āntec. pma nō facit inolūtariū/s3 facit nō volūtariū.scda cāt inolūtariū ƀm qd/nō aūt simplr.tertia cāt inolūtariū simplr.q.6.8.0.f.13

Ignorātia pma nec excusat nec minuit pctm̄.scda si sit directe voluntaria circa ea que quis scire tenetur auget peccatum:si vero sit indirecte voluntaria minuit pctm̄.tertia oīno excusat a peccato.q.19.6.c.fo.31.et.q.76.3.4.0.fo.109.

Ignorātia duplex.s.legis et facti.pma si p neglig ētiā pueniat circa ea q̄ q̄s scire d3 nō excusat: scda ℣o excusat.q.6.8.c.f.13.et.q.19.6.c.fo.31.

Ignorantia est voluntaria dupliciter.s.directe et indirecte.prima est in quam actus voluntatis fertur.secunda est cū ppter negligentiam alicuius non vult scire q̄ scire tenetur.q.6.8.c.fo.13.et.q.19.6.c.fo.31.et.q.76.3.4.c.fo.109.

Ignorantia prima auget peccatum.secunda minuit.q.19.6.c.fo.31.et.q.76.4.c.fo.109.

Ignorātia volita idirecte ē igr̄atia male electionis/ex passiōe vl' ex hitu pueniēs.q.6.8.c.f.13.

Ignorātia de se ē pena/et nō pctm̄:s3 ex negligentia/aut ex effectu sequēte est pctm̄.q.76.2.4.0.f.108.et.q.84.4.5.fo.120.et.q.105.2.9.fo.154.

Ignorātia dr̄ esse electionis/nō q: electio sit sciās: s3 q: ignorat q̄d sit eligēdū.q.13.1.3.fo.21.

Ignorātia priuationis.s.eorū q̄ aliq̄s scire tenet est pctm̄/nō aūt aliorū.q.76.2.0.fo.108.

Ignorātia infidelitatis fundamētū spūalis edificij subuertit.q.76.4.3.fo.110.

Ignorātia alicui9 pticularis circūstātie quā q̄s nō pōt scire debita diligētia adhibita totalr excusat a pctō:nō aūt ignorātia quā cāt habit9 vl' passio impediēs applicationē scientie cōmunis ad particularē actū.q.6.8.c.fo.13.et.q.19.6.c.f.31.et.q.77.7.2.fo.112.

Ignorantia nō excusat nec minuit peccatū nisi ƀ3 q̄ causat inuolūtariū.q.19.6.c.f.31.et.q.73.6.c.f.103.et.q.76.3.4.0.f.109.et.q.105.2.9.fo.154.

Ignorātia electionis neq3 excusat neq3 diminuit pctm̄:neq3 est cā pcti: sed aliquid consequēs ad causam.s.ad passionem vel habitū inclinante3 ad peccatū.q.76.4.1.f.110.et.q.78.4.1.fo.113.

Ignorantia nō est causa peccati nisi p accidēs.s.illa q̄ tollit sciam vl'em vel particularē phibēte3 actū peccati.q.76.1.0.f.108.

Ignorantia.℣.Peccatum.

¶ Ignorās nō 9tinue actu peccat: s3 solū qn̄ est tempus acquirēdi scientiam quam habere tenetur.q.76.2.3.fo.119.

Ignorās ignorātia affectata igratitudinis et infidelitatis grauissime peccat.q.76.4.3.f.110.

Ignorans peccat/et nō ppter ignorantiā si ignorantia non est causa pcti / sed concomitanter se habet ad peccatum.q.76.1.c.fo.108.

¶ Illuminatio.Diaphanum ƀm se dispositū ad lumen/subito illuminatur a corpore lucido.q̄o.113.7.c.fo.169.

¶ Imago dei in hoie significat intellectuale/arbitrio liberū/et per se potestatiuum.prolo.

¶ Immūditia iveteri lege erat duplex.s.spūalis i.pctm̄/et corporalis.q.102.5.4.5.6.fo.148.

Immūditia corporalis triplex.s.p corruptione3 factā vel in fieri/per contactum/et per ministeriū comburentiū et colligētiū cineres et aspergētium aquas in sacrificio q̄ offerebatur p peccato idolatrie.q.102.5.4.5.6.fo.148.

Immūditie spūales et pme corporales expiabantur per aliqua sacrificia vel cōiter oblata pro tota multitudine/vel etiā p pctis singulor3: scde corporales p solā aspersionē aq̄:tertie p solā vestimentor3 ablutionē.q.102.5.4.5.6.fo.148.

Immunditiarum ratio literalis et figuralis.q̄o.102.5.4.fo.148.

¶ Impedimentū duplex.s. per modū contrarietatis/et per modum defectus.q.4.5.4.fo.8.

¶ Impedire non tenetur defectū/qui nō potest/ et cui non est commissum.q.6.3.c.fo.12.

¶ Imperare est actus rōnis/psupposito actu voluntatis.q.17.1.0.fo.24.et.q.60.1.c.fo.81.

Imperare est ordinare eū cui imperatur ad aliquid agendum intimādo vel denuntiando/nō absolute/sed monendo.q.17.1.0.2.5.c.fo.24.

Uirtutes appetitiue brutor3 non sunt imperantes libere/sed ƀm naturalem instinctu3 ad ea q̄ apprehendunt mouentur.q.11.2.c.fo.19.

¶ Imperari semp pōt actus rōnis quo ad exercitiū et quo ad assensum preter actū naturalē q̄ nature imperio subiacet/sed non quo ad veritatem circa aliquid apprehēsam.q.17.6.0.f.25.

Imperari potest actus voluntatis:quia a ratione ordinari potest.q.17.5.0.fo.25.

Imperari non pōt a ratione primus actus volūtatis:q: ex rationis ordinatione non est/ sed ex instinctu nature/aut superioris cause.q̄o.1.2.3.fo.2.et.q.9.4.c.fo.16.et.q.17.5.3.fo.25.

Imperari possunt a ratione actus pcedētes ab appetitu intellectiuo vel animali:nō aūt procedentes ab appetitu naturali / vt sunt actus vegetabilis anime.q.17.8.0.fo.26.

Uoluntas imperat omnes actus voluntarios.q.71.6.2.fo.99.

Imperiū et actus imperatus sunt vnus act9 humanus sicut quoddā totū/sed ƀm partes multa.q.17.4.0.fo.25.et.q.20.3.c.1.fo.33.

Imperiū est pri9 q̄3 vsus rei vt ipse subdit potentie exequutiue:s3 vsus rei vt est in rōne referente ipm in finē pcedit electionē/et multo magis imperium q̄ electio precedit.q.17.3.0.fo.25.

Imperium.℣.Iustitia.Lex.

Imperium esse in brutis est impossibile.q.17.2.0.folio.25.

Imperio alterius agens/non est necessariu3 q̄ cognoscat finem.q.1.2.1.fo.1.

Imperio rationis subiacet qūlibet actus prout est in potestate nostra.q.17.6.7.c.fo.25.

Imperio rōnis subiacet actus appetit9 sensitiui ex parte potētie anime/et vt regulat ab apprehēsione rationis.q.17.7.0.fo.25.

Imperio rectoris ciuitatis qui intendit bonum commune/ mouentur omnia sua particularia officia ciuitatis.q.1.2.3.fo.2.

Imperatus.℣.Appetitus.Charitas.

¶ Implere perfecte voluntatem hominis solus deus potest.q.2.8.c.fo.4.et.q.3.1.c.fo.5.

Impossibile.℣.Celum.Possibile.

¶ Impossibilitas duplex.s.vera et estimata.q.44.3.fo.57.

¶ In.Esse in aliquo potest esse dupliciter.s. vt in causa principali vel instrumentali/et vt in subiecto.q.83.1.c.fo.118.

Et aliquid esse in duobus vel pluribus cōtingit dupliciter.s.ex equo/et ordine quodam.q.56.2.c.fo.74.

Et in deo tota plenitudo sui esse est ƀm aliquid vnū et simplex:in rebus aūt alijs vnūquodque habet plenitudinē essendi sibi conuenientē ƀm diuersa.q.18.1.c.f.26.

¶ Inclinatio nō est nisi in aliq̄d sile et conueniēs ideo ois inclinatio est in bonum.q.8.1.c.fo.14.

Inclinatio ois cōsequit aliq̄3 formā.q.8.1.c.f.14.

¶ Inclinationem vniuersalē nō dat causa particularis:s3 vniuersale bonū q̄ ē de9.q.9.6.c.f.15.

¶ Incontinēs qui peccat ex passione cōparat ei qui laborat interpollate:intēperat9 ℣o q̄ peccat ex malitia/ei q̄ cōtinue laborat.q.78.4.c.f.113.

Incontinēs cōparatur paralitico:cuius partes mouentur in cōtrariu3 eius quod ipse disponit q.77.3.c.f.111.

Incontinentis syllogismus habet quatuor ppositiones.q.77.2.4.fo.111.

¶ Inditum homini dupl'r.s.pertinens ad naturam humanā/vt lex naturalis:et per gratie donum/vt lex noua.q.106.1.2.fo.155.

¶ Indiuiduū.Unūq̄3q3 indiuiduatur ƀm materiā:ideo q̄ est alicui naturale ƀm determinatā corporis complexionem/est ei naturale ƀm naturam indiuidui.q.63.1.c.fo.85.

Indiuidua prima specierū de9 absq3 alia opatione creature pcedente instituit/vt p ea natura ppagaretur ad posteros.q.5.7.2.fo.11.

¶ Infidelis qui nihil audiuit de penis inferni grauiorē penā in inferno patietur p pctō homicidij/q̄3 pro peccato furti.q.73.8.c.fo.104.

Infidelis primi motus sensualitatis / non sunt peccata mortalia.q.89.5.0. fo.127.

Infidelis pctm̄ est multo minus q̄3 pctm̄ fidelis.q.73.8.c.fo.104.et.q.89.5.c.fo.127.

¶ Infinitum esse pcessum in causis finalibus ex quacunq3 parte per se loquēdo est impossibile/ sed in causis per accidens non.q.1.4.0.fo.2.

Infinitum esse processum in causis mouentibus non est possibile.q.1.4.c.fo.2.

Infinitum rō potest considerare/ideo quodāmodo est virtutis infinite.q.30.4.2.fo.45.

Infinitū.℣.Magnitudo.Mutatio.Uniuersale.

¶ Infirmitas in malis volūtarijs subiacet potestati hois:ideo nec tollit nec diminuit rationez culpe.q.21.2.3.fo.35.

Infirmitas anime.s. pctm̄ ex infirmitate est qn̄ impeditur anima in exequutione pprie operationis ppter inordinationē partiū ipsius: q:.s. partes ei9 ex aliqua passiōe nō subdunt ordini rationis.q.77.3.0.f.111.et.q.85.3.4.fo.120.

Infirmitas que diminuit voluntariū diminuit peccatum.q.73.6.c.fo.103.et.q.77.6.7.0.f.112.et.q.88.2.c.fo.125.

Infirmitas corporis est qn̄ corpus debilitat vel impeditur in exequutione proprie operationis ppter inordinationē partiū ipsius:q:.s. non sequuntur ordinem nature.q.77.3.c.fo.111.

¶ Infirmum membrum dicitur quando non potest perficere operationem membri sani.q.77.3.c.fo.111.

¶ Infusio gratie requiritur ad iustificationem.q.113.2.0.fo.167.

Infusio.℣.Gratia.

¶ Ingeniū.Uelocitas ingenij ptinet ad pfectionem hois quo ad bene esse eius.q.4.5.fo.8.

Innaturale.℣.Delectatio.

¶ Innocentia.In statu innocentie nō erat ligamentum rationis ex delectatione in actu coniugali.q.34.1.1.fo.50.

Inquisitio.℣.Consilium.

¶ Instans vltimū in quo forma prior subo inest in his que subiacent tēpori non est dare:est autem dare vltimum tempus et primum instans in quo forma subsequens inest subiecto.q.113.7.5.fo.169.

Instans.℣.Conceptio.Gratia.Liberū arbitriū.Mutatio.Operatio.

Institutio.℣.Consecratio.

¶ Instructio tria requirit in doctore.s.plenitudinem cognitionis principiorū conclusionū et effectuum/probationem eorum que dicit per argumentum vel per ea que sunt diuine virtuti propria/et conceptorum conuenientem auditoribus prolationem quantum ad idioma vel sensum.q.111.4.c.fo.165.

¶ Instrm̄ q̄ agit et agitur indiget habitu/non autem quod solū agitur.q.68.3.2.fo.95.

Instrumentum.℣.Actio.Agens.

¶ Intelligere actu aliquid est actu cogitare.q̄o.109.1.3.fo.159.

¶ Intellectualis natura excedit rationale3 quo ad modum cognoscendi:rationalis vero excedit sensitiuam quo ad cognitionis obiectum.q.5.1.1.fo.9.

¶ Intellectiuus habitus scdario pōt esse in viribus interioribus sensitiuis / principaliter autē est in intellectu possibili.q.50.4.3.fo.67.

¶ Intellectus passiuus est intellect9 possibilis/ et ratio particularis.i.vis cogitatiua cum memoratiua et imaginatiua.q.51.3.c.fo.68.

Intellectus possibilis est in quo est habit9 scientie.q.50.4.0.fo.67.

Intellectus simul intelligit subm̄ et predicatum inquantum vniuntur in ordine affirmationis vnius.q.113.7.2.fo.169.

Intellectus si absolute principiū et conclusionem consideret/diuersa est consideratio:si vero conclusioni propter principia assentit est vn9 actus tantum.q.8.3.c.fo.15.et.q.12.4.c.fo.20.

Intellectus mouet se:quia per hoc q̄ cognoscit principium reducit seipsum de potētia in actū quo ad cognitionem conclusionum.q.9.3.c.fo.16.et.q.51.2.c.fo.68.

Intellectus humanus ƀm se est supra tp̄s / sed p accn̄s subditur tempori.q.113.7.1.fo.169.

Intellectus penetrat vsq3 ad rei essentiam : sensus vero sistit circa exteriora accidentia rei.q̄o.31.5.c.fo.47.

Intellectus non perficitur per formam lapidis inquātum est talis forma/sed inquātum in ea participatur aliquid simile alicui q̄ est supra intellectū humanū.s.lumen intelligibile vel aliquid huiusmodi.q.3.6.c.fo.6.

Intellectus possibilis dicitur locus specierum/ quasi species intelligibiles conseruans. quest.67.2.c.fo.92.

Intellectus cognoscit vniuersale/sensus ℣o nō.q.5.1.1.fo.9.

Intellectus et voluntas sunt diuerse partes/sed vnius anime.q.33.3.2.fo.50.

Intellectus et voluntas sunt naturales pprietates anime/speciem cōnsequentes/sine quibus anima non potest esse.q.110.4.4.fo.164.

Intellectus est superior voluntate ƀm rationem ordinis.q.13.1.c.fo.20.

Intellectus precedit voluntatem inquantū proponit ei suum obiectum:sed voluntas precedit intellectum secundum ordinem motionis.q̄o.83.3.3.fo.119.

Intellectus potest ordinare imperando q̄ homo velit.q.17.5.0.fo.25.

Intellectus mouet voluntatem quo ad determinationem actus ex parte obiecti : sed voluntas mouet intellectum quo ad exercitiū actus / cuius principium est et fine.q.9.1.0. fo.15.et q̄o.17.1.c.fo.24.et.q.19.3.3.fo.30.

Intellectus prius apprehēdit et attingit fine3 q̄3 voluntas/tamen motus ad finem incipit a voluntate.q.3.4.3.4.fo.6.

Intellectus possibilis est in potentia ad esse intelligibile:ideo nihil prohibet in ipso esse habitum/qui est medius inter puram potentiam et actum perfectum.q.50.4.2.fo.67.

Intellectus practicus sumitur ab opere exteriori/speculatiuus vero ab opere interiori.q̄o.3.5.2.fo.6.et.q.57.1.1.fo.76.

Intellectus.℣.Actus.Obiectum. Practicū. Uerum.Uoluntas.

Intellectus actio et cuiuscunq3 creati dependet a deo q̄3 ad duo.primo inquantum ab ipso habet perfectionem qua agit:scilicet intelligibile lumen.secundo inquantum ab ipso mouetur ad agendum.q.109.1.c.fo.158.

Intellectus vsus et iudicium impeditur impedito actu virtutis imaginatiue et aliarū virium

Universidad de Deusto Biblioteca

fensitiuarum.q.33.3.3.fo.50.⁊.q.48.3.c.fo.64.⁊.q.53.1.3.fo.71.
Intellectus ⁊ voluntatis actus supra seinuicem possunt ferri.q.17.1.c.fo.24.
Intellectus practici ⁊ vite actiue finis non est cognitio que queritur propter seipsam sed est operatio exterior:speculatiui vero ⁊ vite contemplatiue/finis est cognitio que queritur propter seipsam.q.3.5.c.2.fo.6.⁊.q.64.3.c.f.87.
Intellectus speculatiui accipitur per veram conformitatem intellectus ad rem:sed veruz intellectus practici accipitur per conformitatem ad appetitum rectum.q.57.5.3.fo.78.⁊.q.64.3.c.fo.87.
Intellectus actio perficitur secundum quod res intelligibiles sunt in ipso:sed voluntatis mot⁹ consistit in motu ad res.q.66.6.1.f.92.⁊.q.86.1.2.fo.121.
Intemperatus.℣.Incontinens.
¶Intendere est in aliud tendere:quod est mouētis ⁊ moti.q.12.5.c.fo.20.
Intendere finem proprie quod est mouentis/nō conuenit brutis:sed solum vt est moti ab alio.q.12.5.o.fo.20.
¶Intentio proprie est actus voluntatis presupposita ordinatione rationis ordinantis aliqd in finem.q.12.1.o.f.20.
Intentio nominatur oculus/quia cognitionem presupponit.q.12.1.1.fo.20.
Intentio dicitur lumen/quia manifesta est intēdenti.q.12.1.2.fo.20.
Intentio dicitur clamor ad deum/quia deus est intentionis cognitor:vel quia cum oramus/intentionem ad deum dirigimus.q.12.2.1.f.20.
Intentio finis ⁊ voluntas eius quod est ad finez propter finem sunt vnus ⁊ idem motus:non autem si ferantur in vtrumq3 absolute.q.8.3.o.fo.15.⁊q.12.4.o.fo.20.
Intentio etsi semper sit finis/non tamen semper est vltimi finis.q.12.4.2.o.fo.20.
Intentio potest esse simul ad plura ordinata adinuicem/⁊ etiam ad non ordinata adinuicez.q.12.3.o.f.20.
Intentio potest esse bona/⁊ voluntas mala/non autem econuerso:sed quantum est mala intentio tantum est mala voluntas.q.19.9.2.3.18.3.fo.31.
Intentio dupliciter se potest habere ad voluntatem scilicet vt precedens siue causaliter/⁊ vt concomitans.primo modo bonitas voluntatis ex intentione finis dependet/non autem secundo modo nisi reiteretur.q.19.7.o.fo.31.
Intentio non est per se ad malum/sed per accñs ad vitandum.s.aliud malum vel ad cōsequēdū aliud bonum.q.72.1.c.fo.100.⁊.q.78.1.2.f.112.
Intētio peccātis dat spēz pcō.q.72.1.8.c.f.100.⁊
Intētio vni⁹ aīe nō pōt eē nisi vna.iō si ali (102. qd ad se trahit totā itētionē aīe vel magnā ptez ei⁹ nō cōpatiť secū aliqd aliō qd magnā attētionē reqrat.q.37.1.c.f.54.⁊.q.77.1.c.f.110.
Intentio.℣.Anima.Electio.Uoluntas.
Intentionis ⁊ voluntatis quantitas est duplex scilicet ex parte obiecti ⁊ ex intentione actus.secūdo mō coequanť i bonitate ⁊ malitia formalr ⁊ nō mālr/nō aūt p° mō pp disproportionē ⁊ propter ipedimēta actus exterioris.q.19.8.o.f.31.
¶Interpretatio.Nulla ratio iuris patitur/vt q̄ pro salute hominum introducuntur/ea nos duriori interpretatione contra ipsorum commodū perducamus ad seueritatem.q.96.6.c.fol.136.
Inuicem.℣.Intentio.
Inuoluntarium secūdū quid est quod fit per metū/sed voluntariū est simpliciter.q.6.6.o.fo.12.
Inuoluntariū nō cāt cōcupiscentiā.q.6.7.o.f.13.
Inuoluntarium causatur per violentiam in reb⁹ cognoscentibus/sed in carentibus cognitione ipsa violentia causat innaturale.q.6.5.o.fo.12.
Inuoluntarium non causatur per violentiam q̄tum ad actum voluntatis elicitum/sed solū q̄tum ad actum imperatum.q.6.4.c.⁊.5.1.fo.12.
Inuoluntariū opponiť voluntario.q.6.5.1.f.12.
Inuoluntarium.℣.Ignorantia.Nolo.Non velle.Uiolentia.Uoluntarium.
¶Iocunditas dicitur a quibusdam specialibus letitie signis vel effectibus.q.31.3.3.fo.46.
¶Ira est passio quodammodo commposita ex cōtrariis passionibus.q.46.2.c.f.61.
Ira nō ē passio gnālr p pdicationē/ neq3 p cāz:s3 p ꝯcursū mltaꝝ passionū ex qb⁹ cāť.q.46.1.c.f.61
Ira est quodammodo cum rartione.q.46.4.o.⁊ 5.c.fo.62.
Ira audit aliqualiter rationem sicut nuntiantez quod iniuriatum est/sed non perfecte/quia nō obseruat regulam rationis in rependendo vindictam.q.46.4.3.5.1.6.c.fo.62.
Ira componitur ex tristitia ⁊ desiderio/non sicut ex partibus/sed sicut ex causis.q.46.3.3.f.62.
Ira quo ad suum formale habet principium a ratione:sed quo ad suum materiale impedit iudicium rationis.q.48.3.1.3.4.c.f.64.
Ira si eius motus tendat in proximi nocumentū quod ex genere suo ē mortale erit ex genere suo peccatum mortale/nisi propter perfectionem actus:si vero nocumentum illud esset veniale ex genere suo/non erit pctm̄ mortale quantumcūq3 sit diuturna/nisi per accidēs.q.88.5.1.f.126.
Ira non est in ꝯcupiscibili:sed in irascibili.q.46.3.o.fo.61.
Ira est in animalibus brutis inquantum naturali instinctu p imaginationē mouenť ad aliqd simile operibus rationis.q.46.4.2.7.1.f.62.
Ira non est in deo secundum passionem animi/sed secundum iudicium iustitie:prout vult vindictam facere de peccato.q.47.1.1.fo.63.
Ira causatur ex malo difficili iaz iniacente.q.23.3.c.fo.38.
Ira semper est propter aliquid contra se factum.q.47.1.o.fo.63.
Et eius causa est duplex.s.ꝺm habitudinē ad motiuum ire:ex parte dispositiōis.primo cā ire est excellētia:secūdo est defectus.q.47.3.o.f.63.
Ira consequitur audaciaz:⁊ est quidam effectus eius.q.25.3.c.2.3.fo.40.
Ira insurgit ex tristitia illata.q.46.1.c.f.61.⁊.q.47.3.c.fo.63.⁊.q.48.1.c.fo.64.
Et eius motiuum est sola paruipensio vel despectio.q.47.2.o.fo.62.
Et iram iniuriātis prouocat q̄ tacet:qa videt ex ꝯtēptu tacere quasi paruipēdēs.q.47.1.4.f.63
Et eā causant rōne paruipēsiōis obliuio/exultatio in infortunijs/denūtiatio tristiū/⁊ ipediēs aliquē a sui ppositi assequutiōe.q.47.2.3.f.63.
Et ēt eam prouocant ludus/risus/festū/prosperitas/ꝯsūmatio operū/dlectatio ñ turpis/⁊ spes inquantum faciunt hominem despici/nō autez inquantū impediunt tristitiam.q.47.3.3.f.63.
Ira per tempus diminuitur/sicut ⁊ causa eius.s.memoria iniurie illate.q.48.2.2.fo.64.
Ira non sequiť/sed soluz tristitia/si fuerit multū excellēs persona que leserit:qr ira presupponit tristitiā/desideriū spem ⁊ audaciā puniendi.q.25.3.c.fol.40.⁊.q.45.4.3.f.61.⁊.q.46.1.c.f.61.
Ira est magis ad amicos ⁊ ad minores despiciētes:quia magis indigna videtur eorum despectio.q.47.4.c.3.fo.64.
Ira est tantum ad eos ad quos est iustitia ⁊ iniustitia.q.46.7.o.fo.62.
Ira in homine est ad res irrationales ⁊ inanimatas ex sola imaginatione nunciante lesionem non autem ex ratione.q.46.7.1.fo.62.
Ira cessat ad grauiter lesos rōne ei⁹ qd in ira desiderať:qr malū eorū excedit mēsurā iuste retributionis/nō aūt cessat quantū ad intēsionē desiderij.q.46.7.1.fo.62.⁊.q.47.4.2.fo.64.
Ira cessat ad mortuos/qr nō pnt dolere qd maxime q̄rūt irati/⁊ videnť ad vltimū malorū peruenisse.q.46.7.1.fo.62.⁊.q.47.4.2.fo.64.
Ira maxime facit perturbationē corporalem circa cor:ita vt etiā ad exteriora membra deriueť.q.48.2.3.c.⁊.4.o.fo.64.
Ira multa signa ⁊ effectus ostēdit:q̄ sunt cordis palpitatio/corpis tremor/ligue ppeditio/faciei ignitio/oculorū exasperatio/notorū irrecognitio/⁊ irrationabilis clamor.q.48.2.4.c.f.64.
Ira causat feruorē sanguinis ⁊ spiritus circa cor:qr non fit per modū retractionis cui proportio natur frigus:sed per modū insequutionis cui proportionatur calor.q.48.2.o.fo.64.
Et ei⁹ feruor ē cū amaritudine:qr tēdit ad punitionē ꝯrij/⁊ assimilať calori ignis ⁊ colere:s3 feruor amoris est cū dulcedine ⁊ lenitate/⁊ assimilať calori aeris ⁊ sanguinis.q.48.2.1.fo.64.
Ira auget audaciam:quia irati reddunť prompti ⁊ audaces ad inuadendum.q.44.1.1.f.60.⁊.q.45.4.3.fo.61.
Ira vt est in spe aut cogitatione vindicte causat delectationē:s3 delectatio perfecta de vindicta realiter p̄senti totalr excludit tristitiā/⁊ motū ire quietat.q.48.1.o.fo.64.
Ira inter ceteras passiōes manifestius impedit iudicium rationis.q.48.3.o.fo.64.
Ira causat taciturnitatem ex parte rationis:⁊ ex parte perturbationis ratiōis.q.48.4.o.f.64.
Ira primum diminuitur/si iratus alicui irascitur postmodum alteri:⁊ precipue si ad secunduz fuerit maior.q.48.2.3.fo.64.
Ira que totaliter aufert vsum rationis/si a principio fuerit voluntaria imputatur actus ad peccatum:quia est voluntarius in sua causa.q.77.7.c.fo.112.
Ira non est grauior odio ratione eius quod desideratur:sed ratione intētionis desiderij.q.46.6.o.fo.62.
Ira semper respicit duo obiecta scilicet vindictā ⁊ nocentem:sed amor ⁊ odium quandoq3 respiciunt vnum obiectum tantum .q.46.2.o.⁊.3.c.fo.61.
Ira respicit vindictam sub ratione boni/⁊ nocentem sub ratione mali:sed vtrumq3 obiectum amoris est bonum/odij autem malum.q.46.2.3.6.c.fo.61.
Ira crescit in odium:non quod eadem ira numero fiat odium per inueterationem/sed quia per diuturnitatem causat odium.q.46.3.2.fol.61.
Ira est ad particulare:odium vt est in parte sensitiua potest esse ad naturam vniuersaliter/non autem ad vniuersale:sed vt est in parte intellectiua potest esse ad vniuersale/⁊ ad naturaz cui intentio vniuersalitatis attribuitur.q.29.6.o.f.44 ⁊.q.46.7.1.fo.62.
Ira causatur ex commotione animi propter lesionem illatam:odium vero ex hominis dispositione/ideo est permanentius ⁊ insanabilius.q.46.6.3.⁊.7.3.fo.62.
Ira magis agit sine misericordia quam odium quantum ad intentionē desiderij:sed econuerso est quantuz ad id qd desiderať.q.46.6.1.f.62.
Ira est cum ratione nuntiante iniuriam:non autem precipiente vindictam.q.46.4.1.3.fo.62.
Ira causatur ex ꝯrijs passiōib⁹.s.a spe ⁊ tristitia.ideo includit in se cōtrarietatē.q.46.1.2.f.61.
Ira non potest habere contrariuz.q.23.3.o.⁊.4.c.fo.38.⁊.q.46.1.2.fo.61.
Ira magis traducitur a parentibus in filios q̄ concupiscentia.q.46.5.c.f.62.
Ira est minus naturalis q̄ concupiscentia ex parte obiecti ⁊ silr ex parte subiecti ꝯsiderati s3 naturā generis:s3 est econuerso si cōsideretur subiectū s3 nām speciei aut idiuidui.q.46.5.o.f.62.
Ira.℣.Audacia.Fatue.
¶Ire gradus sunt tres:qui distinguuntur secundum effectum ire.q.46.8.3.fo.63.
Ire ⁊ odij obiectū ē idē subiecto/s3 nō rōne:qr ira appetit malū alicui⁹ sub rōne bōi/odiū ℣o sub rōne mali.q.46.6.7.c.f.62.⁊.q.47.1.2.c.f.63.
Ire opponitur mitescere negatiue vel priuatiue/non autem contrarie.q.23.3.c.fo.38.
¶Iracundus ex appetitu vindicte prīō turbať i corde/secūdo in verba cōtumeliosa prorūpit:tertio procedit ad facta iniuriosa.q.72.7.c.f.102.
¶Irasci sibijpsi pprie ⁊ p se nō cōtingit/sed metaphorice:sicut nec iustitiā nec iniustitiaz sibijpsi quis facit nisi metaphorice.q.46.7.2.fol.62.
Irascibil' data ē aīalib⁹ vt tollāť ipedimēta qb⁹ cōcupiscibil'i suū obm tēdeť phibeť.q.23.1.1.f.37.
Irascibilis.℣.Lex.
¶Irati redduntur prompti ⁊ audaces ad vindictam quia in eis congregantur spiritus ⁊ calor circa cor.q.44.1.1.fo.60.
Irrationale.℣.Ira.Lex.
¶Irregularitas non sequitur culpam:s3 factū ppter aliquem defectū sacramēti.q.20.5.4.f.35.
Irregularitas in veteri lege erat quedā corporalis im̄uditia.q.103.2.c.f.150.⁊.q.107.2.3.f.156
Iudeus.℣.Eunuchus.Lex vetus.
¶Iudei non intelligebant precepta decalogi.q.102.6.7.fo.150.⁊.q.107.2.c.2.4.⁊.3.2.fol.156.⁊.q.108.2.4.⁊.3.1.2.4.fo.157.
Iudei quando precepto dei tulerunt egyptiorū spolia nō fuit furtuz:qr hec eis debebanť ex sententia dei.q.94.5.2.f.133.⁊.q.100.8.3.f.142.
Iudei erant proni ad idolatriam ppter generalem consuetudinem gentiū.q.100.7.4.fo.141.
Iudei crudeles erāt ⁊ ad auaritiā pni.q.105.1.2.
¶Iudeorū ppl's elect⁹ erat vt ex eo xp̄s (fo.152. nasceretur/ideo oportuit totum eorum statū eē propheticuz ⁊ figuralem.q.100.11.c.fo.143.⁊.q.104.2.2.fo.152.⁊.q.114.10.1.fo.173.
Iudeoꝝ bella ⁊ gesta exponunť mystice:nō autē assyrioꝝ vel romanoꝝ/q̄uis longe clariora ꝺm homines fuerint.q.104.2.2.fo.152.
Iudeoꝝ cōis status semp sub lege in psperitate fuit q̄diu legē obseruabāt:⁊ statim declinātes a preceptis legis/in multas aduersitates incidebant.q.99.6.3.fo.140.
S3 aliq̄ ꝑsone iustitiā legis obseruātes in aliq̄s aduersitates icidebāt/vel qr iā erāt spūales effecti:vel qr opa legis exteri⁹ implētes/cor habebant iu tpalib⁹ defixum.q.99.6.3.fo.140.
Iudicare de aliquo intelligiť dupl'r.s. de pprio obiecto:⁊ de inferiori.primo vnusquisq3 iudicat que cognoscit.secundo superior iudicat de inferiori.q.93.2.3.fo.131.
¶Iudiciale.℣.Preceptum.
Iudiciū rōnis speculatiue est de reb⁹ intelligibilib⁹:practice ℣o de agēdis.q.74.7.c.fo.106.
Iudicium.℣.Anima.Intellectus.
Iudiciū vltima sententia pertinet ad supremum iudicatorium.q.74.7.c.fo.106.
Iudicio iferioris subdit⁹/ēt iudicio supioris subditur: sed nō ꝯuertitur.q.74.7.c.fo.106.
¶Iuge sacrificiū agni qd q̄tidie mane ⁊ vespere fiebat/repūtabat ppetuitatē diuīe btitudīs:⁊ figurabat ppetuitatē xp̄i.q.102.4.10.fo.147.
¶Iurm̄ nō est appetēdū tanq̄ bonū:s3 meli⁹ est absq3 iuramēto loq̄ nisi necessitas cogat.q.107 2.c.2.fo.156.⁊.q.108.3.1.fo.158.
Iuramentum.℣.Proni.
¶Ius nāe qd sit.q.94.4.1.fo.133.
Ius cōe distinguiť a iure puato.q.60.3.2.f.82.
¶Ius gētium quid sit.q.95.4.1.fo.134.
Ius positiuum distinguitur in ius gentium/et ciuile.q.95.4.c.fo.134.
Ius gētiū deriuať ex lege nāe sicut ꝯclusiōes ex principijs:sed ius ciuile per modum particularis determinationis.q.95.4.c.1.fo.134.
Iuris nālis aliqd dr̄ esse dupl'r.s. qr ad hoc nā iclinat:⁊ qr nā nō inducit ꝯriū.q.94.5.3.fo.133.
¶Iuris nālis est q hō sit nud⁹:⁊ q sit cōis oim possessio/⁊ oim vna libertas.q.94.5.3.fo.133.
Iuris legalis.i.positiui/tres sunt species.q.96.1.1.fo.134.
¶Iustitia de sui ratione importat quandā rectitudinem ordinis.q.113.1.c.fo.167.
Iustitia dr̄ dupl'r.s.ppe.i.℣t⁹q̄ est rectitudo act⁹/⁊ attēdit debitū vni⁹ hois ad aliū:⁊ metaphorice/q̄ est rectitudo ordinis in partib⁹ hois.q.46.7.2.fo.62.⁊.q.55.4.4.fo.74.⁊.q.100.2.2.fo.140.⁊.q.113.2.c.fo.167.
Iustitia duplex.s.gnālis q̄ ordinat ad bonū cōe: et particularis/q̄ ordinat ad singularē hoiem.q.60.3.c.fo.82.⁊.q.113.1.c.fo.167.
Iustitia duplex.s.acq̄sita/q̄ cātur ex opib⁹:⁊ infusa q̄ cātur a deo p gratiā.q.100.12.c.fo.143.
Iustitia eq̄litas q̄dā est/iō simpl'r est iustitia iter eos quoꝝ simpl'r est eq̄litas.q.114.1.c.fo.170.
Iustitia attenditur ꝺm debitum ad alterum.q.60.3.c.fo.82.
Iustitia sola inter alias virtutes importat rationem debiti:ideo moralia intantū sunt lege determinabilia/inquātum pertinēt ad iustitiaz.q.60.3.o.fo.82.⁊.q.99.5.1.fo.139.
Iustitia q̄ est pprie directiua cōicationis humane h3 obiectum siue materiam specialem.s.operationes exteriores.q.61.3.c.fo.83.⁊.q.66.4.c.fo.91.⁊.q.100.2.c.fo.140.
Iustitia est in volūtate sicut in subiecto.q.56.6.c.f.76.⁊.q.63.2.c.fo.83.⁊.q.64.1.4.c.fo.90.
Iustitia legalis directe respicit bonū cōe:s3 p imperiū oēs alias virtutes ad bonū cōe trahit.q.60.3.2.fo.82.⁊.q.61.5.4.fo.84.
Iustitia pprie dicta attēdit ordinē vni⁹ hois ad alterū:s3 in oib⁹ alijs ℣tutib⁹ attēdiť debitum inferioꝝ virtutū ad rōnē.q.100.2.2.fo.140.
Iustitia post prudentiā prefertur fortitudini: et hec temperantie.q.66.1.c.4.o.fo.90.
Iustitia origialis erat p quā corp⁹ subdebať aie/et potētie ifariores rōni/et rō deo.q.81.5.2.fo.117.⁊.q.82.3.c.fo.118.⁊.q.85.3.5.c.fo.120.
Iustitia originalis erat donū gratie toti humane nature diuinitus collatū: ⁊ traducta fuisset in posteros simul cum natura/si adam per peccatum eam nō amisisset.q.81.2.c.fo.116.
Iustitia originalis ptinet principalr ad essentiā anime/qr erat donum diuinitus datum nature quam per prius respicit essentia anime quā potentie.q.83.2.2.fo.118.
Iustitia originalis.s.subiectio volūtatis ad deū prio ⁊ pncipalr erat p volūtatē.q.82.3.c.f.117.
Iustitia hois ad deū/filij ad patrē/serui ad dn̄m nō est iustitia simpl'r/⁊ ꝺm equalitatem:sed ꝺm quid ⁊ proportionem.q.114.1.c.fo.170.
Iustitia i hoie pt fieri dupl'r.s. p modū simplicis gn̄atiōis q̄ est ex priuatiōe ad formā:⁊ ꝺm rōnē mot⁹ q̄ est de ꝯrio in ꝯriū.q.113.1.c.fo.167.
Iustitie quā de⁹ statuit eēt ꝯriū/si ipse nō recipet cōfugiētē ad eū p actū meritoriū liberi arbitrij per gratiam informati.q.112.3.1.fo.166.
Iustitie specialis species sunt due.s.iustitia commutatiua/⁊ distributiua.q.60.3.3.fo.82.
¶Iustificatio passiue accepta importat motū ad iustitiā/vt dicit rectitudinē ordis hois ad deū/⁊ inferioꝝ viriū anime ad rōnez.q.100.2.1.fo.140.⁊.q.113.1.o.fo.166.
Iustificatio pōt cōpetere ei q̄ nō est in pctō sicut ade:⁊ ei qui est in pctō.q.113.1.c.fo.167.
Iustificatio ei⁹ q̄ est i pctō est mutatio de statu iniustitie ad statū iustitie p̄dicte.q.113.1.c.f.167.
Iustificatio magis denoiať a iustitia q̄ importat gn̄aliter totā rectitudinē ordinis/q̄ a charitate vel fide que dicunt ordinem specialem mentis ad deum.q.113.1.2.fo.167.
Iustificatio primo ⁊ principalr dr̄ ipsa factio iustitie quo ad habitū/vel est exequutio actus iustitie:sed improprie est significatio vel dispositio iustitie.q.100.12.o.fo.143.
Iustificatio impij est mot⁹ q̄ mēs moueť a deo/a statu pcti ad statū iustitie.q.113.1.5.6.c.f.167.
Iustificatio impij fit in instāti.q.113.7.o.f.169.
Iustificatio impij originalr ꝯsistit in ifusiōe grē: qr per eā/⁊ liberū arbitriū mouetur/⁊ culpa remittitur.q.113.7.c.fo.169.
Iustifi⁹ ipij q̄ ⁊ qūo dicať.q.113.1.o.⁊.6.1.f.166.
Et in ipsa infusio gratie/et remissio culpe / scd̄m subam actus sunt idem : sed differunt ex parte obiectorum.q.113.6.2.fo.168.
Iustificatio impij est maior q̄ creatio celi et terre ex parte eius qd fit siue termini:nō ex parte modi agendi.q.113.9.o.fo.170.
Iustificatio impij est maior ꝺm q̄titatē pportionis q̄ glificatio iustoꝝ:s3 absolute est ecōuerso/sicut gloria maior est q̄ grā.q.113.9.c.fo.170.
Iustificatio ipij nō est successiua/iō illa q̄ ad ipaz reqrunť sunt sil' tpe:s3 remissio pctoꝝ nālr p̄cedit infusionē grē ex parte mobilis/ex pte vero agentis est econuerso.q.113.8.o.fo.169.
Et in ea motus fidei est prim⁹.q.113.4.o.f.168.
Et in ea naturali ordine primum est grē infusio: scd̄m mot⁹ liberi arbitrij in deū: tertiū est motus liberi arbitrij in pctm̄:quartum vero est remissio culpe.q.113.8.o.fo.169.
Et ad eā requiriť infusio grē.q.113.2.o.fo.167.
Et ad eā requirunť quatuor.s.grē infusio/motus liberi arbi.in deum/motus in pctm̄/ ⁊ remissio culpe.q.113.6.o.fo.168.
Et ad eam requiriť in habētib⁹ vsum rōnis motus liberi arbi.acceptātis.q.113.3.o.fo.167.
Et reqriť duplex mot⁹ liberi arbitrij.s.detestatio pcti:⁊ desideriū iustitie dei.q.113.5.o.fo.168.
Et reqriť ēt mot⁹ fidei:⁊ ꝯcurrit mot⁹ charitatis/timoris ⁊ humilitatis.q.113.4.o.fo.168.
Sed in pueris q̄ nō sunt capaces mot⁹ liberi arbitrij/est motio a deo ad iustitiā per solā informationem anime ipsoꝝ.q.113.3.1.fo.167.
Iustificatio.℣.Baptismus.Contritio.Misericordia.Sacramenta.Uocatio.
Iustificabāt p̄cepta legis disponēdo ad grāz xp̄i iustificantē/quā ēt significabāt:non aūt cāndo habitum iustitie/sed actū.q.100.12.o.fo.143.
Iustificare non poterant precepta veteris legis iustitiā causando:sed exequendo/aliter tamen ⁊ aliter.q.100.12.o.fo.143.
Iustificare nō poterāt cerimonialia/nisi ex deuotione ⁊ obedientia facientium.qō.100.12.c.fo.143.⁊.q.103.2.o.fo.150.
Iustificare impios ⁊ iustos angelos creare equalis est potentie:sed illud maioris est misericordie.q.113.9.c.fo.170.
Iustificat lex noua q̄tū ad grāz quā pncipalr cōtinet:nō aūt q̄tū ad documēta fidei/et p̄cepta secundario contenta.q.106.2.o.fo.155.
Iuuenis.Iuuentus.℣.Spes.

L

Laboriosum Opus ⁊ difficile dr̄ dupl'r s.ex magnitudine opis:⁊ ex defectu operantis.q.114.4.2.fo.172.
¶Larus q̄ ⁊ volat in aere ⁊ natat in aq̄ sig̃t eos qui ⁊ circūcisionē ⁊ baptismū venerant:vel sig̃t eos q̄ p cōtemplationē volare volūt/ ⁊ tn̄ viuunt in aquis voluptatum.q.102.6.1.fo.149.
Latēs est ꝯcupiscētia ⁊ insidiosa:qr q̄ ꝯcupiscunť hn̄t turpitudinē ⁊ mollitiem:ira ℣o est manifesta/qr manifeste opatur.q.48.3.2.fo.64.
¶Latitudo est dimensio magnitudinis corporalis.q.33.1.c.fo.49.
¶Latria est quedam protestatio fidei.q.100.4.1.fo.140.
Latro perfectus ⁊ bonus dr̄ metaphorice : quia operatur accommode ad finem.q.55.3.1.f.74.et.q.92.1.c.fo.130.
¶Latrociniū apud germanos olim non reputabatur iniquum.q.94.4.c.fo.132.
¶Laudať vn⁹ sctūs p̄cipue de vna ℣tute/ ⁊ ali⁹ de alia ppter excellētiorē prōptitudinē ad actū vni⁹ ℣tutis q̄ ad actū alteri⁹.q.66.2.2.fo.91.
¶Laudari.℣.passio.
¶Legislator humane non h3 iudicare nisi de exterioribus actibus.q.100.9.c.fo.149.
Legislator intēdit bonū cōe/iō q̄dcūq3 aliud p̄ceptū de particulari opere non h3 rōnē legis nisi ꝺm ordinē ad bonū cōe.q.90.1.o.f.128.⁊.q.98.6.2.3.fo.138.⁊.q.100.2.8.c.fo.140.
Legislator qr nō pōt oēs casus intueri ꝓponit legē ꝺm ea q̄ vt in plurib⁹ accidūt / ferēs intētionem suā ad cōem vtilitatē.q.96.6.c.fo.136.
Legislatoris vel p̄ncipis volūtas vt regulata rōne h3 vigorē legis:alioquin esset magis iniquitas q̄ lex.q.90.1.3.fo.128.et.q.92.1.4.f.130.⁊q.93.3.2.fo.131.
Legislatoris sapiētis ē minores trāsgressiōes pmittē/vt maiores caueanť.q.101.3.2.fo.144.
Legislatoris intētio ordinať primo ⁊ principalr ad bonū cōe.scd̄o aūt ad ordinē iustitie ⁊ virtutis/quo bonū cōe conseruatur ⁊ ad ipsum peruenitur.q.100.8.c.fo.142.
Legislatoris itētio ē de duob⁹.q.100.9.2.f.142
Legislatoris intentio quid sit.q.92.1.o.fo.130.⁊q.96.2.2.fo.134.
¶Lepra pilos corrodit/vestimēta coinquinat et fetida reddit:⁊ plerūq3 inducitur pro peccato.q.102.5.7.fo.148.
¶Lepra nō emundabatur per ritum et cerimonias legis/nisi q̄nq3 miraculose : q̄n.s.sacerdos decipiebatur in iudicio.q.102.5.7.fo.148.et q.103.2.3.fo.151.
Lepre purificatio dupl'r fiebat.s.p indiciū/⁊ restōnem in consortium hoim.q.102.5.7.fo.148.
Lepre literalis ⁊ figuralis expositio.q.102.5.4.7.fo.148.⁊.q.107.2.3.fo.156.
¶Letitia imponitur a dilatatione cordis / ac si diceretur letitia.q.31.3.3.fo.46.
¶Lex vñ dicatur.q.90.1.c.⁊.4.3.fo.128.
Lex est rl'a ⁊ mēsura actuū:qua induciť aliq̄s ad agēdū/vel ab agēdo retrahiť.q.90.1.c.fo.128.
Lex participatiue ⁊ nō essentialr pōt dici q̄libet inclinatio pueniens ex aliqua lege.q.90.1.1.f.128.⁊.q.91.6.c.fo.130.
Lex est ordinatio rōnis ad bonū cōe/ab eo q̄ curam cōitatis h3 pmulgatā.q.90.4.o.fo.128.
Lex de sui rōne h3 q sit rl'a hūanoꝝ actuū:et h3 vim coactiuā.q.90.1.c.f.128.⁊.q.96.5.c.f.135.
Lex est aliq̄d ptinēs ad rōnē.s.ppōnes vniuersales rōnis practice/considerate actu vel habitu.q.90.1.o.fo.128.⁊.q.94.1.c.fo.132.
Lex nihil est aliud q̄ dictamen practice ratiōis in principe.q.91.1.3.c.f.129.⁊.q.92.1.c.4.f.130
Lex maxime respicit ordinem qui est ad beatitudinem : et proprie ad felicitatem communem.q.90.2.c.fo.128.
Lex ordinatur semper ad bonum commune sicut ad finem : ideo quodcunq3 preceptum non habet rationem legis nisi secundum ordinem ad bonum commune.q.90.2.o.3.c.fo.128.⁊.q.91.5.c.fo.129.
Lex importat ordinē ad finē actiue:nō aūt passiue/nisi per accidens.q.91.1.3.fo.129.
Lex est quintuplex.q.91.o.fo.129.
Lex dupliciter dr̄ esse in aliquo.q.90.1.1.et.3.1.fo.128.⁊.q.91.2.6.c.fo.129.
Lex inducit ad sui obedientiam perfectos per amorem virtutis:⁊ imperfectos per timorē pene.q.92.1.2.fo.130.et.q.98.6.c.f.138.⁊.q.107.1.2.fo.156.
Lex inducit ad obseruantiam preceptorum per

Universidad de Deusto Biblioteca

penas ⁊ premia danda per deuꝫ/vt lex diuina: vel per homines/vt lex hũana.q.99.6.o.f.139.
Ois lex tẽdit ad hꝫ vt amicitiã ꝯstituat: vl' hoium adinuicẽ/vl' hois ad deũ.q.99.1.2.⁊.2.c.fol.138.
¶Lex naturalis est participatio legis eterne ⁊ impressio diuini luminis in creatura ratiõali: qua inclinatur ad debitum actum ⁊ fineꝫ.q.91.2.o.fo.129.⁊.q.96.2.3.fo.134.⁊.q.97.1.1.fo.136.
Lex naturalis nõ est habitus proprie ⁊ essentialiter.q.94.1.o.f.132.
Et omnes inclinationes partiũ humane nature vt ꝯcupiscibilis ⁊ irascibilis sm ꝙ regulant rõne ptinent ad legẽ nãlẽ.q.94.2.2.⁊.4.3.f.132.
Lex naturalis continet plura precepta que reducuntur ad vnum primum scilicet bonum esse faciendum/⁊ malũ esse vitãdum.q.94.2.o.f.132.
Lex nãlis est in creatura rõnali.q.91.2.o.f.129.
Et secundum ordinẽ inclinationũ nãliũ est ordo pceptoꝝ legis nãe.s.p⁹ sm nãm ĩbe.2.sm nãm animalis.3.secũdũ naturã hois.q.94.2.c.f.132.
Lex nãlis q̃tũ ad prima principia communia est eadẽ apud oẽs sm rectitudinẽ/⁊ notitiã: nõ aũt quantum ad propria.q.94.4.o.fo.132.
Lex naturalis est vna oiꝫ/q2 ei⁹ pcepta sunt cõia illis q̃b⁹ ꝯueniũt tã pfecti q̃ ipfecti: sꝫ lex diuia nõ ẽ vna/q2 ei⁹ pcepta sũt pticularia.q.91.5.3.f.130.
Lex naturalis non potest dici in irrationalibus nisi per similitudinem q.91.2.3.fo.129.
Lex hũana driuat a lege nãe 2r.s.p.mo ꝯclon/ ⁊ dterminõis.q.95.2.o.f.133.⁊.q.99.3.2.fo.139.
Lex naturalis põt mutari addẽdo ⁊ subtrahẽdo i aliq̃ pticulari/⁊ i paucioribus: nõ aũt q̃tũ ad pa pna.q.94.4.c.⁊.5.o.f.132.⁊.q.97.1.1.f.136.
Lex scripta dr ee data ad cõrectionẽ leg' nãe: q2 p eã suppletũ ẽ ꝙ legi nãe derat: vl' q2 lex nãe i aliq̃rum cordibus corrupta erat.q.94.5.1.f.133.
Lex naturalis propter consuetudinem peccandi obscurata erat in particularib⁹ agẽdis.q.94.4.c.⁊.5.1.fo.132.⁊.q.98.6.c.1.fo.138.⁊.q.99.2.2.fo.139.⁊.q.100.5.1.fo.141.
Lex naturalis non potest deleri a corde alicuius quo ad prima principia ⁊ in vniuersali: sed tm̃ i pticulari/vel q̃ ad cõclusiones.q.94.6.o.f.133.
Lex nature sic corrupta fuit apud germanos qd latrociniũ ñ reputabat pcm̃.q.94.4.6.c.f.132.
¶Lex eterna est ratio gubernatiõis reꝝ in deo.q.91.1.o.fo.129.⁊.q.93.1.o.⁊.3.4.c.⁊.5.3.f.131.
Lex eterna in se est nota deo ⁊ beatis tantum: sed in suo effectu est nota omni creature ratiõali.q.19.4.3.f.30.⁊.q.93.2.o.fo.131.
Lex eterna comparatur ad ordinem rationis humane/sicut ars ad artificiatũ: ideo eiusdem rõnis est qd aliq̃d sit cõtra vtrũq̃.q.71.2.4.f.98.
Lex omnis/inquantum iusta/deriuatur a lege eterna.q.93.3.o.f.131.
¶Lex diuina est necessaria preter legem naturalem ⁊ humanam.q.91.4.c.fo.129.
Lex diuina est participatio legis eterne in ordine ad finem supernaturaleꝫ: sicut lex naturalis ad finem naturalem.q.91.4.1.fo.129.
Lex diuina presupponit legem naturalem/sicut gratia presupponit naturã.q.99.2.1.f.139.
Lex diuina principaliter ordinat homines ad deum: ad inuicem autem vt conuenit ordini ad deum: humana vero econuerso.q.99.3.4.c.f.139.⁊.q.100.2.5.c.f.140.
Lex diuina proponit precepta de actibus omnium virtutum obligãdo vel consulendo: sed lex humana non proponit precepta nisi de actibus iustitie/vel aliarum virtutum sub ratione iustitie.q.100.2.o.fo.140.
Lex diuina se extendit ad actus exteriores ⁊ interiores: humana vero tantum ad exteriores.q.91.4.c.fo.129.⁊.q.98.1.c.f.137.⁊.q.100.2.9.c.fo.140.
Lex diuina prohibet ⁊ punit omnia peccata: non autem lex humana.q.91.4.c.fo.129.⁊.q.93.3.3.fo.131.⁊.q.96.2.o.⁊.3.1.fo.134.⁊.q.98.1.c.fo.137.
¶Lex diuina distinguitur in legeꝫ vetereꝫ ⁊ nouam: non sicut in species omnino diuersas/sed sicut in imperfectum ⁊ perfectum in eadem specie.q.91.5.o.fo.129.⁊.q.107.1.o.fo.156.
Lex vetus dicitur esse in eternum secundum moralia simpliciter ⁊ absolute: secundum cerimonialia vero quantum ad veritatem per eam figuratã.q.103.3.1.fo.151.
Lex vet⁹ ꝯueniẽter data fuit tpe moysi ⁊ nõ prius propter superbiam hominũ cõuincẽdã: nec posterius propter auxilium.q.98.6.o.fo.138.
Lex vet⁹ distiguit a lege nãe nõ tãq̃ ab ea oino aliena: sꝫ tãq̃ ei aliq̃d supaddẽs.q.99.2.1.f.139
Lex vetus fuit bona quia consonabat rõni reprimendo concupiscẽtias.q.98.1.c.⁊.2.1.c.f.137.
Lex vetus prohibebat oia pctã.q.98.1.c.f.137.
Lex vetus non conferebat gratiã: quia hoc christo reseruabatur.q.98.1.c.fo.137.⁊.q.99.2.3.f.139.⁊.q.100.12.o.fo.143.
Lex vetus promittebat temporalia in quibus figure fuerunt futurorum spiritualium que implentur in nobis.q.114.10.1.fo.173.
Lex vetus occidebat: non effectiue/sed occasionaliter/non data occasione/sed sumpta ab hominibus.q.98.1.2.fo.137.⁊.q.99.2.3.fo.139.
Lex vetus penam seruitutis induxit in duobus casib⁹.q.105.2.10.f.154.
Lex vetus sufficienter ordinauit de loco iudicij/de iudicibus ⁊ testibus.q.105.2.c.⁊.8.fo.153.
Lex vetus data fuit soli populo iudeorum: non propter merita eorũ/sed propter promissiones dei de christo.q.98.4.o.⁊.5.c.fo.138.
Lex vetus data fuit ad coercendum pronos ad malum: ⁊ instruendum ⁊ promouendũ pronos ad bonum.q.101.3.c.fo.144.
Lex vetus homines nullius gẽtis exclusit a cultu dei/⁊ ab his que pertinent ad anime salutẽ.q.105.3.1.2.fo.154.
Lex vetus dabat populo imperfecto/in ꝯparatiõe ad pfectionẽ futurã per chr̃m.q.99.6.c.fo.139.
Lex vetus cũ alio dei auxilio.s.fide mediatoris sufficiebat ad saluãdũ hoies.q.98.2.4.fol.137.
¶Lex noua continetur in veteri virtute vt perfectũ in imperfecto: ⁊ implicite/nõ aũt explicite ⁊ in actu.q.107.3.o.fo.156.
Lex noua assimilat viro/vt pfecta: vetus autem puero/vt imperfecta.q.91.5.c.1.f.129.⁊.q.98.1.c.⁊.2.1.2.fo.137.⁊.q.107.1.c.2.⁊.2.3.c.fo.156.
Lex noua implet legem veterem exhibẽdo quod lex vetus promittebat/⁊ complendo quod figurabat: sed euacuat eam quo ad cerimonialia.q.107.2.o.fo.156.
Lex noua est lex libertatis.q.108.1.c.2.fo.157.
Lex noua ⁊ vet⁹ sunt ab vno deo: sed aliter quia lex noua data est per deum hominem factum/⁊ scripta in tabulis cordis: sed lex vet⁹ per angelos/⁊ scripta in tabulis lapideis.q.98.2.3.o.fo.137.⁊.q.106.1.3.⁊.4.3.fo.155.
Lex noua dicit lex amoris/⁊ animũ cohibere: sꝫ lex vetus dicitur lex timoris ⁊ cohibere manuꝫ.q.107.1.2.fo.156.
Lex noua promittit spiritualia/ordinat act⁹ etiã interiores/⁊ ex amore: ideo perfectior est lege veteri que habet opposita.q.91.5.o.f.129.⁊.q.99.6.c.fo.139.⁊.q.108.1.o.fo.157.
Lex noua est grauior quaꝫ lex vetus quo ad opa virtutum in interioribus actibus: sed est econuerso quo ad opera exteriora.q.107.4.o.f.157.
Lex noua que est lex libertatis supra precepta addit consilia: non autem lex vetus que est lex seruitutis.q.108.4.o.fo.158.
Lex noua dicitur lex veritatis: lex autem vetus vmbre ⁊ figure.q.107.2.c.fo.156.
Lex noua nihil determinat pcipiendo circa cerimonialia ⁊ iudicialia: nec addit alia moralia super legem veterem.q.108.2.o.fo.157.
Lex noua principaliter est grã spũssan. secũdario autẽ habet q̃dam dispositiua ad grãm spũssan. ⁊ ad vsum eius/ideo principaliter est indita/secũdario scripta.q.106.1.o.⁊.2.3.c.f.155.⁊.q.107.1.2.3.fo.156.⁊.q.108.1.c.o.fo.157.
Lex noua nihil ꝯtinet nisi ptinẽs ad grãm spũssan. vel disponẽs intellectum per fidem ⁊ affectum/vel ad vsum grẽ.q.106.1.1.fo.155.
Lex noua est lex gratie.q.106.3.c.fo.155.
Lex noua pcipit ⁊ phibet.q.108.1.2.o.⁊.4.c.157.
Lex noua est lex libertatis quia non precipit vel prohibet opera exteriora non habentia conuenientiam vel contrarietatem ad fidem per gratiam operantem: sed relicta sunt a christo vnicuiq̃ secunduꝫ quod alicuius curam gerere debet.q.108.1.c.fo.157.
Lex noua bene ordinat omnes actus interiores hominis ad seipsum/ad proximum/⁊ ad deuꝫ.q.108.3.o.fo.157.
Lex noua non debuit dari a principio mundi.q.91.5.2.f.130.⁊.q.106.3.o.fo.155.
Lex noua ꝑponit oib⁹ locis/nõ aũt oib⁹ tpib⁹: q2 locus non variat statum/qui variatur per tẽp⁹.q.106.3.2.fo.155.
Lex noua est duratura vsq̃ ad finem mundi.q.106.4.o.fo.155.
¶Lex hũana intãtũ habet vim legis inquantũ a lege nature deriuat.q.95.2.o.fo.133.
Lex humana diuidit sm quatuor q̃ sunt de rõne eius.q.95.4.o.fo.134.
Lex hũana dꝫ dari in cõi sm psonas/negocia et tpa.q.96.1.o.f.134.⁊.q.98.6.2.fo.138.
Lex humana respicit ea q̃ in pluribus accidunt.q.96.1.3.⁊.6.c.3.fo.134.⁊.q.102.6.5.fo.150.
Lex humana nõ diiudicat nec punit intẽtiones sed actũ exteriorem: lex aũt diuina vtrũq̃ diiudicat ⁊ punit.q.100.9.c.fo.142.
Lex humana religioni congruit/discipline conuenit/⁊ saluti proficit.q.95.3.o.fo.133.
Lex humana que et qualis debet esse.q.95.3.o.fo.133.
Lex humana est iusta vel iniusta tripl'r.s.ex fine ex actore/⁊ ex forma.q.96.4.c.fo.135.
Lex humana nõ prohibet oia vitia/sed grauiora: nec precipit de omnibus actibus oium virtutum/sed de illis qui sunt ordinabiles ad bonum commune.q.93.3.5.fo.131.⁊.q.96.2.3.o.f.135.⁊.q.100.2.c.fo.140.
Lex humana nõ est obseruanda si in casu sit dãnosa: sed recurrendũ est ad superiorem qui in huiusmodi casibus hꝫ autoritatem dispẽsandi/nisi sit subitum periculũ nõ patiẽs tãtã moram.q.96.6.o.fo.136.
Lex humana iusta obligat in foro cõscie: nõ aũt lex iniusta/nisi pp vitanduꝫ scandalũ in his q̃ nõ sunt contra deũ.q.96.4.o.fo.135.
Lex humana potest iuste mutari dupliciter.q.96.5.3.⁊.6.o.fo.135.⁊.q.97.1.o.f.136.⁊.q.104.3.2.fo.152.
Lex hũana nũq̃ mutari dꝫ/nisi sit euidẽtissima vtilitas/vl' maxima necessitas.q.97.2.o.f.136.
Lex.ꝟ.Doctrina.Inditum.Preceptum.Promulgatio.Sacerdotes.Sacra.Sacrificiũ.
¶Legis actus est quadruplex.q.91.2.o.f.130.
Legis proprius effectus est iducere subditos ad ppriã eoꝝ ꝟtuteꝫ: ⁊ ꝯñter facere bonos simpl'r vel sm quid.q.92.1.o.⁊.2.4.fo.130.
Legis nãe sũt oẽs act⁹ ꝟtutũ iquãtũ sũt ꝟtuosi: nõ ãt sm ppas spẽs ꝯsiderati.q.94.3.o.f.132.
Legis diuine finis est felicitas eterna: hũane ꝟo ẽ tpalis trãq̃llitas ciuitatis.q.98.1.c.f.137.⁊.q.100.2.1.c.fo.140.
Legis diuine intẽtio pncipalis est vt constituat amicitiã hoium ad deũ: hũane ꝟo hoium adinuicem.q.99.2.3.c.f.139.⁊.q.100.2.c.fo.140.
Legis veteris finis erat iustificatio hoiuꝫ: quã q̃dẽ efficere nõ poterat/sꝫ figurabat factis cerimonialib⁹ ⁊ pmittebat ꝟbis.q.107.2.c.f.156.
Ad legis veteris obseruãtias tenebãt oẽs q̃ ad pcepta legis nãe/nõ q2 erãt de lege veteri/sed q2 erãt de lege nãe: sꝫ q̃ ad pcepta ppa supaddita sol⁹ ppl's iudeoꝝ tenebat.q.98.5.o.f.138.
Legis veteris status institutus erat ad figurandũ mysteriũ xp̃i.q.102.4.c.fo.146.
Legis veter' stat⁹ ñ fuit imutat⁹ añ xp̃ꝫ q̃ ad impletionẽ: sꝫ q̃ ad ꝯditionẽ ppl'i.q.102.4.2.146
Legis noue stat⁹ ẽ figuralis ⁊ impfect⁹ respectu status p̃rie: sicut legis veteris status respectu noue.q.101.2.c.f.144.⁊.q.106.4.1.f.156.
Legis noue stat⁹ est pfectior oi alio statu p̃ntis vite: q2 imediate in vltimuꝫ finẽ introducit.q.106.4.c.fo.155.⁊.q.108.4.c.fo.158.
Legi iustus nõ est subiectus dupliciter.q.93.6.2.fo.132.⁊.q.96.5.c.fo.135.
Legi alicui⁹ aliq̃s nõ ẽ subiect⁹ tripliciť.q.96.5.c.fo.135.
Legi subdunt vt regulatũ regule oẽs q̃ subdunt ptãti ferẽti legẽ.q.96.5.o.fo.135.
Legi eterne aliq̃d subditur dupliciter.q.91.2.c.3.fo.129.⁊.q.93.5.6.c.fo.131.
Legi eterne subduntur omnia creata.q.92.4.o.fo.131.
Legi eterne non subdit volũtas dei sm se/neq̃ gubernationi diuine: sm tãtũ quãtũ ad ea que vult circa creaturas.q.93.4.1.fo.131.
Legi eterne subditur fili⁹ dei sm hũanitatẽ: sed sm deitatẽ est ipsa lex eterna p appropriationẽ.q.93.1.2.⁊.4.2.fo.131.
Legi eterne subsunt beati ⁊ dãnati: sm quã meruerunt/⁊ conseruantur in btitudine/vel miseria.q.93.6.3.fo.132.
Legi eterne perfectius subduntur boni q̃ mali. q̃tũ ad cognitionem ⁊ inclinationẽ ad bonũ: sed sm passionem est ecõuerso.q.93.6.c.fo.132.
Legi eterne subijcit prudẽtia carnis ex parte passionis: sed nõ ex parte actionis.q.93.6.2.f.132.
Legi eterne subdunt irrõnalia/mot⁹/actiões/⁊ defectus q̃ accidũt in reb⁹ nãlibus.q.93.5.o.fo.131.
Legi subduntur oẽs subditi alicui⁹ ptãtis/vl' coacte vt mali: vel sponte vt boni.q.96.5.o.f.135.
Legi sue princeps subdit quo ad iudiciũ dei/⁊ ppria volũtate quo ad vim directiuaꝫ legis: non autem quo ad vim coactiuam.q.96.5.3.fo.135.
Est tamen supra legem inquantum si expediens fuerit/põt eã mutare ⁊ in ea dispensare/pro loco ⁊ tempore.q.96.6.c.fo.135.
Legi inferioris nullus subditur in his secundũ que regitur superiori lege.q.96.5.c.2.fol.135.
Legem veterem christus impleuit opere seruando legalia: ⁊ doctrina tripl'r.s.intellectum legis exprimẽdo/ordinãdo quõ melius obseruaret/⁊ superaddendo consilia.q.107.2.o.⁊.4.3.fo.156.
Lege determinare quid iudicandum sit/⁊ paucissima arbitrio hominum committere necessarium fuit: quia iustitia animata iudicis non inuenit in multis/⁊ est flexibilis.q.95.1.2.fo.133.
Legẽ ꝯdẽ vl' ptiet ad totã multitudinem: vl' ad psonã publicã gerẽtẽ vicẽ toti⁹ multitudis.q.90.3.o.fo.128.⁊.q.97.3.3.f.136.⁊.q.98.3.3.fo.137.
Lege eterna oia regulantur/⁊ participant eã inq̃tum ex ea habent inclinationes in proprios actus ⁊ fines.q.91.2.c.fo.129.
Lege oia ordinari meli⁹ est sm p'hm/q̃ dimittere iudicum arbitrio.q.95.1.2.fo.133.
Lege cõprehẽdi nõ pñt q̃d singularia/iõ necesse est ea cõmittere iudicibus.q.95.1.3.fo.133.
Leges diuerse/diuersis imponunt.q.91.5.1.6.c.fo.1?.⁊.q.96.2.c.fo.134.⁊.q.100.2.c.fo.140.et.q.107.2.c.fo.156.
Leges oportet mutari/si ciuitas vel gens ad aliud regimen deueniat.q.104.3.2.f.152.
Leges hũane mlta ꝯmittunt circa res diuinas vt pꝫ i ritu gẽtiliũ: nõ aũt lex diuia.q.99.3.c.fo.139.
Leges hũane sunt pticulares dispõnes ex q̃bus dã cõib⁹ ⁊ indemõstrabilib⁹ pncipijs leg' nãe/adinuẽte sm rõnẽ humanã.q.91.3.c.fo.129.
Leges hũane sunt vtiles ⁊ necie ad pacẽ hoim ⁊ ad ꝟtutes ppter malos q̃b⁹ nõ sufficit pñna monitio.q.91.3.o.fo.129.⁊.q.95.3.o.fo.133.
Leges hũane i vl'i hñt rõnẽ/nõ aũt q̃tũ ad pticulares ꝯdõnes/sꝫ hec sũt ex arbitrio instituẽtiũ.q.95.2.4.fo.133.⁊.q.102.2.3.fo.145.
Leges hũane nõ pñt illã infallibilitatẽ hr̃e quã hñt ꝯclusiões demõstratiue sciarũ.q.91.3.3.fo.129.⁊.q.96.1.3.fo.134.⁊.q.105.2.8.fo.153.
¶Libellus repudij dabat in lege veteri: qd est ꝯ facti rationem.q.102.5.3.fo.148.
Liberalitas est circa bonũ pecunie absolute sumptum sm ꝙ est obiectũ cõcupiscẽtie vel delectationis aut amoris.q.60.5.c.fo.83.
Liberalitas vr ẽe i ꝯcupiscibili.q.60.5.c.fo.83.
Libertas.Radix libertatis est volũtas sicut subiectũ: sed sicut cã est ratio.q.17.1.2.fo.25.
Libere hõ eligit/⁊ nõ ex necitate.q.13.6.o.f.21.
Liberum arbitrium esse dicitur facultas voluntatis ⁊ rationis.q.1.1.c.2.c.fo.1.
Liberum arbitrium.ꝟ.Iustificatio.
Liberi arbitrij mot⁹ q̃ est velle ẽ istãtane⁹.q.113.(7.4.f.169.
¶Litera.ꝟ.Scriptor.
Literalis.ꝟ.Lex.Sensus.
¶Longanimitas est qua mens nõ perturbat in dilatione bonoꝝ.q.70.3.c.fo.97.
¶Ludicre actiones ordinãtur ad bonũ ipsi⁹ ludentis/prout sunt delectãtes vel requiem prestantes.q.1.6.1.fo.3.
Ludus in q̃ est ꝯcertatio ⁊ põt eẽ victoria/et vl'r oẽs concertationes sunt maxime delectabiles sm ꝙ hñt spem victorie.q.32.6.3.fo.49.
¶Ludus.ꝟ.Delectatio.
¶Lumen.Eadem visio est coloris ⁊ luminis vt ratio videndi: non autem vt obiectum.q.8.3.2.fo.15.⁊.q.12.4.c.fo.20.
¶Luxuria ⁊ q̃dlibet pctm̃ diuidit i pctm̃ cordis/oris/⁊ opis/ sicut in diuersos gradus ptinẽtes ad vnã perfectã pcti speciem.q.72.7.c.fo.101.
Luxuria.ꝟ.Demon.

M

Macula pprie ẽ qñ corp⁹ pdit suũ nitoreꝫ et contactu alteri⁹ corporis.q.86.1.c.fo.121.
Macula anime/metaphorice est defect⁹ nitoris anime.s.luminis rõnis/diuini ⁊ gratie: ex ꝯtactu ⁊ inherentia ad res tpales per inordinatuꝫ amorem.q.86.o.fo.121.q.89.1.o.fo.126.
Macula nõ est aliq̃d positiue in aia/nec sigt priuationẽ soluꝫ/sed in ordine ad suam causam q̃ est pctm̃: ideo diuersa pctã diuersas maculas inducunt.q.86.1.3.fo.122.
Macula sequit distantiã a deo/ quã facit actus peccati.q.86.2.3.f.122.⁊.q.87.6.c.fo.123.
Macula culpe remota põt remanere reat⁹: nõ pene simpl'r/sed satisfactorie.q.87.6.o.fo.123.
Macula cãtur in aia p pctm̃.q.86.1.o.fo.121.
Macula pcti remanet/cessante actu pcti.q.86.2.o.fo.122.⁊.q.87.6.c.1.fo.124.
Macula pcti ab hoie tolli nõ potest/nisi volũtas hois ordinẽ iustitie acceptet.q.87.6.c fo.123.
Maculã hõ incurrit inq̃tũ priuat decore grẽ/ex deformitate peccati.q.109.7.c.fo.161.
Magis ⁊ minus nõ inuenit in suba sm formam subalẽ: sꝫ sm mãles dispõnes.q.52.1.c.fo.69.
Magiꝫ ⁊ min⁹.ꝟ.Augmẽtũ.Circũstãtia.Relatio.
¶Magnanimitas est circa spem et desperationem.q.60.4.c.fo.82.
Magnanimitas est circa bonũ qd est honor cuꝫ arduitate: ⁊ est in irascibili.q.60.5.c.fo.82.
Magnanimitas nõ potest esse nisi alijs virtutibus preexistentib⁹: ideo cõparatur ad alias sicut ornatus earum.q.66.4.3.fo.91.
Magnanimitas ⁊ magnificẽtia perficiũt hoiem sm aliquẽ eminẽtem statũ.q.65.1.1.fo.89.
Magnanimitas ⁊ magnificẽtia hñt id in qd tendunt vt extremũ/si ꝯsiderent sm quãtitatẽ absolutam: ⁊ vt medium per comparationẽ ad regulam rationis.q.64.1.2.3.fo.87.
Magnificẽtia est in irascibili.q.60.5.c.fo.82.
Magnificentia est circa bonum cum arduitate sumptum.q.60.5.c.fo.82.
Magnificentia.ꝟ.Magnanimitas.
Magnitudo finita si ab ea ꝯtinue auferat aliq̃d sm eandẽ quãtitatẽ/tandem cõsumetur: si vero sm eandem proportionem/poterit in infinituꝫ subtrahi.q.8?.2.c.fo.120.
Magnitudo.ꝟ.Augmentum.Laboriosum.Latitudo.Meritum.Passio.
¶Maius dr dupliciter.s.absolute/⁊ sm quãtitatem proportionis.q.113.9.c.fo.170.
Maius.ꝟ.Malum.Uirtus.
¶Maledictio.ꝟ.Ebrietas.
¶Male facẽ alteri nõ est delectabile/nisi inq̃tũ vr pertinere ad ppriũ bonũ.q.32.6.3.fo.45.
Malefacere.ꝟ.Delectatio.
¶Malitia ex qua dr aliquis peccare est triplex.s.habitus vitij/electio mali/ ⁊ precedens culpa.q.78.1.3.fo.112.
Ex malitia certa peccat / q̃ ex habitu peccat: sed non ecõuerso.q.78.2.3.o.fo.112.
Ex malitia certa ⁊ industria peccare est quasi sciẽter malum eligere.q.78.1.c.fo.112.
Ex malitia certa peccare graui⁹ est q̃ ex passione peccare.q.47.2.c.fo.63.⁊.q.78.4.o.fo.113.
Malitia.ꝟ.Matrimonium.Peccatum.
¶Malum est priuatio boni.q.18.8.1.fo.28.
Malum dr quia nocet/ideo maius est malũ anime q̃ corporis.q.39.4.3.fo.56.
Malũ nõ est simplex negatio/ sed priuatio boni qd quis natus est ⁊ dꝫ habere.q.25.2.c.fo.40.et.q.36.1.c.fo.53.⁊.q.75.1.c.fo.107.
Malum hꝫ cãm agẽtẽ p accidẽs.q.75.1.c.f.107.
Malum est in plus q̃ peccatum: et hoc q̃ culpa.q.21.1.2.c.fo.35.
Malum/pctm̃/et culpa/in actibus voluntarijs sunt idem.q.21.2.c.fo.35.
Malũ duplex.s.ꝯtristatiuũ qd ꝯriat voluntati/⁊ corruptiuum qd ꝯriatur nãe.q.42.2.c.fo.38.
Malũ nãe duplex.s.a cã nãli/vt mors nãlis: et a cã nõ nãli/vt mors violenta.q.42.2.c.fo.58.
Malũ qd est dria ꝯstitutiua habit⁹ non est priuatio: sed aliq̃d determinatũ repugnãs determinate nãe.q.18.5.2.fo.27.⁊.q.54.3.2.fo.72.
Malũ hois est pter rõnẽ esse.q.71.2.c.6.c.f.98.
Malum primum in moralibus dicitur ex genere.q.18.2.c.fo.27.
Malum non impediens non peccat/nisi debeat et possit impedire.q.6.3.c.fo.12.
¶Mãdatũ est de eo qd meli⁹ est: q2 quãdã inductionẽ hꝫ ⁊ ꝑsuasionẽ: ⁊ est qd q̃s p alios mandat.preceptum vero est de necessario ⁊ qd quis per seipsum iubet.q.99.5.c.fo.139.
¶Mandata/precepta/testimonia/⁊ iustificationes distinguuntur.q.99.5.c.fo.139.
¶Manichei dicebant manicheum esse spirituꝫ paracletum.q.106.4.2.fo.156.
¶Mansio.Diuersitas mansionum sigt diuersitatem beatitudinis sm diuersum gradum fruitionis.q.5.2.1.fo.10.
¶Mãsuetudo est circa iram.q.60.5.4.fo.83.
¶Mansuetũ esse est naturale hoi sm ꝙ mansuetudo sedat irã: sed irasci est ei naturale sm qd ratio nũtiat cãm ire.q.46.5.1.fo.62.
¶Masculus.ꝟ.Natura.
¶Mater dei debuit maxima puritate nitere.q.81.5.3.fo.117.
Mater.ꝟ.Charitas.Purgatio.
¶Materia est pter formã.q.2.5.c.fo.4.
Materia triplex.s.ex qua/circa quam/et in qua.q.55.4.c.fo.74.
Materia.ꝟ.Celum.Mutatio.
Materie ꝯdõ duplex.s.quã agẽs eligit: ⁊ q̃ sequitur ꝯdõnẽ nãlem materie.q.85.6.c.fo.121.
¶Mrimoniũ fuit in veteri lege put erat in officiũ nãe: nõ aũt put est sacrm̃ ꝯiunctiõis xp̃i ⁊ ecclesie q̃ nondũ erat facta.q.102.5.3.fo.148.
Mrimonij act⁹ ex delectatiõe ipedit rõnis vsum: sed ex hoc non consequitur malitiam moralem q2 nõ est pctm̃/puenit tñ ex quadã malitia morali.s.ex pctõ primi parẽtis.q.34.1.1.fo.50.
Matrimoniũ ꝯhere cum alienigenis/et spãliter cũ gentib⁹ in vicino habitantib⁹/deus phibuit iudeis ne inducerentur in idolatriam: nõ autẽ cum illis qui cultum idolatrie dimittere vellent.q.105.4.6.fo.155.
¶Medicina. Opꝫ humane nature medicinas penales exhibere.q.87.7.c.fo.124.
Medicina pfecte bona est q̃ hoiem sanat/imperfecta autem est que hominem adiuuat/sed in sanare non potest.q.98.1.c.fo.137.
¶Medicus austeras potiones ppinat infirmis: vt conferat sanitatem.q.87.7.c.fo.24.
¶Medium inter habens et quod habetur aliquando nullum est/aliqñ est sola relatio/aliqñ est aliquid/non quidem actio ⁊ passio/ sed per modum actionis et passionis: et in his constituitur predicamentum habitus.qõ.49.1.c.2.folio.64.
Medium circa propriũ susceptibile nõ potest esse inter habitũ ⁊ priuationẽ que consistit in priuato esse: sed bene inter habitum et priuationem que consistit in priuari/vt inter bonum et malum.q.18.8.1.fo.28.
Medium inter passiones virtus sm suam essentiam esse non potest: sed sm suum effectum q2 s.inter passiones medium constituit.q.59.1.1.folio.80.
Medium in virtute theologica potest esse p accidens.i.ex parte nostra: non autem per se.i.ex parte dei.q.64.4.o.fo.87.
Mediũ cuiuslibet ꝟtutis intellectualis est p cõformitatẽ intellectus ad res.s.in ꝟo: cuius excessus est affirmatio falsa/defectus autem est negatio falsa.q.64.3.o.4.1.2.fo.87.
Medium virtutis moralis attenditur scdm regulam rationis in omni circunstantia: non autem secundum quantitatem absolutam.q.64.1.2.3.fo.87.
Medium inter excessum ⁊ defectũ mensure rõis est in quo virtus moralis cõsistit.q.64.1.o.4.1.2.fo.86.
Medium duplex.s.rõnis/⁊ rei.q.64.2.c.fo.87
Mediũ rõnis 2r põt intelli.s.sm ꝙ mediũ in ipso actu rõis existit/q̃si ipse actus rõnis ad mediũ reducat: ⁊ id ꝙ a rõne põit i aliq̃ mã.q.64.2.c.folio.87.
Mediũ virtutis est mediũ rõnis scdo modo: sed soli⁹ iustitie mediũ ẽ rei ⁊ rõis.q.64.2.o.f.87.
Medium rationis in iustitia est simpliciter ⁊ sm se: in alijs autem virtutibus est per respectum ad nos.q.64.2.c.fo.87.
Mediũ põt esse inter boñ ⁊ malũ.q.18.8.1.f.28.
¶Mel nõ offerebat in sacrificijs dei/q2 offerebatur idolis: ⁊ ad excludendã oẽm carnalẽ dulcedinẽ ⁊ voluptatẽ ab his qui deo sacrificare intẽdunt.q.102.3.14.fo.146.
¶Membrum omne/⁊ quelibet potentia aie opatur toti/⁊ nõ sibi soli.q.17.5.2.fo.25.
Membra hois nõ applicant operi nisi p consensum rõnis.q.74.7.o.f.106.⁊.q.77.7.c.fo.112.
¶Memoria.Ea que magna estimamus magis memorie insigimus.q.47.2.3.fo.63.
Mẽoriã meditatio ꝯfirmat sꝫ p'hꝫ q.51.3.c.f.68.

Et consuetudo multū opatur ad bene memorandum.q.50.3.3.fo.67.
¶Mēstruus.Tpibus mēstruis mulieres reputabantur immunde.q.102.5.4.fo.148.
¶Mensura cuiuslibet gnis est id qd est primum principium in illo gne.q.90.2.c.fo.128.
Mensura actuū hūanorū est rō q est primū principium actuū humanorū.q.90.2.c.fo.128.
Mensura prima est homogenea mēsurato: non autem mēsura remota.q.19.4.2.fo.30.
Mensura & regula gnalis oium p hoiem agēdorū/sunt rō naturalis & principia ei naturaliter indita:licet nō sint mensura eorū que sunt a natura.q.91.3.2.fo.129.
Mensura.ꝟ.Lex.
Mensuratus est a rebus intellectus hūanus:intellectus vero diuinus est mēsura rerū.q.64.3.c.fo.87.&.q.93.1.3.fo.131.
¶Merces ē termin⁹ opis.q.114.5.c.8.1.fo.172
Merces dr id q alicui recōpēsat p retributiōe sui laboris/qsi qdā ptiū ipsius.q.114.1.c.f.170.
Mercedē operis vel laboris recōpēsare est actus iustitie/sicut reddere iustū ptiū pro re accepta.q.21.3.c.fo.35.&.q.114.1.c.fo.170.
¶Mergulus cuius nā ē vt sub vndis diuti⁹ imoret/sigt gulosos: q in aquis delitiarū se imergunt.q.102.6.1.fo.149.
¶Mereri aliq dicūt dupl'r.s.ipso merito.i.actibus:& vt pn° merēdi.habitib⁹.q.55.1.3.fo.73.
Mereri sibi pmā grāz hō n pt.q.114.5.o.fo.172.
Mereri n pt aliqs id q iā hz.q.114.5.c.fo.172.
Mereri pōt aliquis sibi perseuerātiā glorie/nō & vie:sz vtrūq aliquis petendo impetrat/vel sibi vel alij.q.114.9.o.fo.173.
Mereri pōt hō aliqd a deo fm qd presupposita dei ordinatiōe:nō aūt simpl'r.q.114.1.o.f.170.
Mereri.ꝟ.Adam.
¶Meritorius actus cuiuscūq virtutis eē nō pt nisi qs ipz ex charitate operet.q.114.4.3.f.172.
Meritū duplex.s.congrui & condigni.q.114.3.c.6.o.fo.171.
Et aliqd cadit sub merito dupl'r.s.simpl'r/vt vltimus finis & q ad ipsum ducūt:& fm quid/vt bona tpalia.q.114.10.o.fo.173.
Meritū n pt eē nisi aliqs faciat volūtarie qd dz/iō meritū nō pōt esse sine actu.q.71.5.1.fo.99.
Meritū augēt ex magnitudine opis laboriosi:sz minuit ex defectu opantis.q.114.4.2.fo.172.
Meritū vite eterne prio ptinet ad charitatē: ad alias aūt virtutes secūdario fm q eorū actus ab ea imperant.q.114.4.o.fo.171.
Meritū vt procedit ex libero arbitrio est eqle vite eterne equalitate pportiōis:sz vt ē ex grā dei & vtute spūssancti ē equale eqlitate quātitatis qr grā spūs.s.quā in pnti hēmus est equalis glorie/nō in actu/sz in virtute.q.114.3.c.3.f.171.
Meritum.ꝟ.Agens.Baptismus.Beatitudines.Conceptio.Bona temporalia.
Meriti rōnem hūt actus hūani ex duob⁹/primo & principal'r ex dei ordinatiōe : scdo āt ex libero arbitrio.q.114.4.6.c.fo.171.
Merito cdigni nullus pōt alteri mereri primaz grām nisi solus xps:sed merito congrui potest.q.114.6.o.fo.172.
Merito condigni existens in grā merēt vitā eternam rōne grē:sed tantū ex congruo ratione liberi arbitrij.q.114.3.o.fo.171.
Et quolibet actu meritorio hō merēt augmētuz grē/sed nō statim augēt/sed suo tpe cū dispositus fuerit ad grē augmentū.q.114.8.o.f.172.
Merito cdigni vel cgrui nullus pōt sibi mereri reparationē post lapsum.q.114.7.o.fo.172.
¶Metaphora.Nihil prohibet in his q dicūtur metaphorice idē diuersis attribui fz diuersas similitudines.q.33.1.1.fo.99.
Metaphora.ꝟ.Bonū.Capitalia.Caput.Delectatio.Irasci.Justitia.Latro.Macula.Sensus.Perfectum.
¶Metus.ꝟ.Uiolentia.Preceptum.
¶Miles in exercitu debet primo subdi duci/et huius cōtrarium est grauissimū pctm:scdo debet alijs coordinari.q.100.6.c.fo.141.
¶Miluus qui marie isidijs vtit/designat fraudulentos.q.102.6.1.fo.149.
¶Minister.ꝟ.Angelus.
¶Minus.ꝟ.Augmentum.
¶Miraculosum.In opibus miraculosis tria inueniunt.primū ex parte agentis/fm ex pte forme introducte/tertiū ex parte modi cāndi effectum.q.113.10.c.fo.170.
¶Miraculosum prio mō pōt dici iustificatio impij/creatio mūdi/& vniuersaliter oē opus qd a solo deo fieri pōt.q.113.10.c.fo.170.
Sz scdo mō iustificatio ipij nō ē miraculosa.tertio aūt mō qnq est miraculosa/qnq nō.q.113.10.c.fo.170.
Miraculosum.ver.Mulier.Paulus.Scientia.Uirtutes.
Miraculosa cōmemorāt in ecclesia cōuersio pauli.q.113.10.c.fo.170.
Miraculosa dicunt q sola dina virtute fieri pūt/iō dicunt simpl'r mira/quasi habentia cām occultam.q.113.10.c.fo.170.
Miracula opa solus deus facere pōt.q.111.4.c.fo.165.&.q.113.10.c.fo.170.
¶Misericordia ē actus virtutis fm q mot⁹ ille ai rōni seruit:& est virtus vt ea hō perficit ad rōnabil'r miserendū.q.59.1.3.fo.80.
Misericordia pōt pcedere & seq iustificationē:vel ēt ad eā cōcurrere.q.113.4.1.fo.168.
Misericordia.ꝟ.Ira.Justificare.
¶Mobile.Iste dr̃e/facile & difficile mobile/qnis p accñs videant se hre ad qlitatē:designat tn pprias & p se drias eius.q.49.2.7.fo.65.
¶Modus importat quādam determinationem fm aliquā mensuram.q.49.2.c.fo.65.
Modus duplex.s.fm esse sbale/& fm esse accñtale.prim⁹ dr dris sbe/scds vero dr qualitas accidentalis.q.49.2.c.fo.65.
Mod⁹ siue determinatio sbiecti fm esse accñtale pōt accipi tripl'r.s.vl'i ordie ad nāz sbiecti:vl' fz actionē & passionē:vl' fz qtitatē.q.49.2.c.f.65
Modus cōueniens nature rei hz rōnem boni:qn vō nō cōuenit hz rōnem mali.q.49.2.c.fo.65.
Modus/spēs/& ordo cequunt vnūquodq bonum creatū inqtū hmōi/& ēt vnūquodq ens:& fm diuersos gradus bonorū sunt diuersi gradus modi speciei & ordinis.q.85.4.c.fo.121.
Modus spēs & ordo/se cequunt/iō simul priuantur & diminuūt.q.85.4.3.fo.121.
Mod⁹ spēs & ordo boni vtutis & grē p pctm mortale total'r tollunt:boni vō nālis inclinationis diminuūt/sz boni ptinētis ad sbam nāe nec priuantur nec diminuunt.q.85.4.o.fo.121.
Modus.ꝟ.Uirtus.
Modi spēi & ordinis/boni actus ordinati/p peccatū mortale priuatio est essentialiter ipm peccatum.q.85.4.c.fo.121.
¶Monstra dicunt esse pctā inqtū producta sunt ex pctō in actu nāe a fine vltimo/no autē a fine primo.q.21.1.1.2.fo.35.
¶Mora.ꝟ.Periculum.
¶Morosa.ꝟ.Delectatio.Pctm.
¶Mors.ꝟ.Corruptio.Deus.
Mors & oēs defect⁹ corpales sūt pene originalis pcti cequētes penā pricipalē:q ē subtractio originalis iustitie.q.85.5.o.f.121.&.q.87.7.c.1.f.124
Mors vt pena ē a deo.q.85.5.c.f.121.&.q.94.5.2.fo.133.&.q.100.8.3.fo.142.
Mors & alij defectus nō sunt equal'r i oibus/pp diuersitatē nālis cōplexionis.q.85.5.1.fo.121.&.q.87.7.1.fo.124.
Mors & alij defectus nāe cānt dolorē & timorē:qr licet proueniāt a nā vli/eis tn repugnat nā pticularis.q.42.2.3.fo.58.
Morte homo nāl'r refugit.q.5.3.c.fo.10.
Morient oēs illi q in aduētu dñi repient:& post modicū resurgent.q.81.3.1.fo.116.
Mortuus.ꝟ.Ira.
Morale.ꝟ.Natura.Preceptum.
¶Mortale pctm.ꝟ.Pctm.
¶Mos sigt cōsuetudinē/vel inclinationē naturalem/vel qsi nālē ad aliqd agendu3.q.58.1.c.fo.78.
¶Mores dicunt in brutis aialibus fm silitudinē.q.24.4.3.fo.39.&.q.58.1.c.fo.78.
¶Motus duplex.s.q est actus imperfecti:& q est actus perfecti.primus est successiu⁹ & in tpe:secundus vero nō est successiuus nec p se in tpe.q.31.2.1.fo.46.&.q.109.1.c.fo.158.
Motus duplex.s.naturalis/& volūtarius:de quorum rōne est qd sint a principio intrinseco.q.6.1.3.4.5.c.fo.12.
Motus dicit nālis dupl'r.s.a principio actiuo/et a principio passiuo.q.6.5.2.fo.12.
Mot⁹ pt accipi vt termin⁹ dupl'r.prio ipe terminus vltimus in quo quiescit:scdo o mediū qd est principiu3 vnius partis motus/& finis alteri⁹.q.113.c.fo.19.
Motus ois/cognitiue & appetitiue vtutis reducitur in nām sicut in p^m pricipiū.q.10.1.c.f.17.
Motus volūtatis nō reducit in motu3 celi sicut in cām.q.9.5.1.fo.17.
Motus hūane mentis ad fruitionē diuini boni est propri⁹ actus charitatis.q.114.4.c.f.171.
Motus ois appetitiue potētie reducit ad prosequutionē boni p se/mali p accñs:vel ad fugam mali p se/boni p accñs.q.45.2.c.fo.60.
Motus nālis intēsior ē in fine q in pricipio:motus vō violentus econuerso.q.35.6.c.fo.52.
Motus vnius/nō pūt ex eadē parte esse plures termini/nisi subordinati.q.12.3.2.fo.20.
Mot⁹ mlti qn ex vna cā pueniūt/tm pm⁹ respicit necessario illō pncipali⁹ qd respicit cā:alij vero pncipalius respiciunt illud q est vnicuiq cōueniens fm propriā rōnem.q.36.1.3.fo.53.
Motus multiformes volūtatis hūane reducuntur in aliquā cām vniformē q est in intellectu & volūtate superioris.q.9.5.1.fo.17.
Motus.ꝟ.Aial.Augmentū.Celū.Contrarium.Cor.Idem.Uiolentus.Uirtus.
¶Motorū a pncipio itriseco/qdā mouēt se.s.q cognoscūt finē:quedā vō nō.q.6.1.c.fo.11.
¶Mouētiū ordinatorū scdm nō mouet nisi inqtum mouet a primo.q.109.1.c.fo.158.
Motuū/quorūdā pn^m ē in eo qd mouet:quorundam vō principiū est extra.q.6.1.c.fo.11.
¶Mouens omne trahit ad se patiens/vel a se pellit.q.23.4.c.fo.38.
Mouens oē trahēdo ad se patiēs tria facit i ipo.prio dat ei iclinationē/scdo moueri ad locū/3° quiescere i loco.q.23.4.c.f.38.&.q.26.2.c.fo.41.
Moueri ab aliquo intm aliqd idiget inqtu3 est in potētia ad pl'a quo ad exercitiū act⁹ vel quo ad determinationē act⁹:quorū primū est ex pte sbi/aliud ex pte obi.q.9.1.c.fo.15.
¶Moyses.ꝟ.Angelus.Lex.Superbia.
Moysi loquebat dñs facie ad faciē/fm opinionē populi:qui putabat moysen ore ad os loqui cū deo/cū per angelos & nubem ei loqueretur & appareret.q.98.3.2.fo.137.
¶Mulier ex dubitatione que est elationē subsequuta/in quādā aliam elationē prupit/q pcepti mētionē a serpente audiuit/quasi nollet sub precepto contineri.q.89.3.2.fo.127.
Mulier.ꝟ.Ruth.
Mulieris adultere miraculose computrescebat femur/bibitis aquis in quibus sacerdos male dicta cōgesserat.q.103.2.3.fo.151.
¶Mundana qlibet reducunt ad tria.s.ad honores/diuitias/& delitias.q.108.3.4.4.c.fo.158.
Mūdus dina puidentia regit.q.91.1.c.fo.129.
Mundus.ꝟ.homo.
Mutatio cui materia ē disposita p alterationez pcedentē/vel agēs est infinite vtutis/est subito.q.113.7.c.fo.169.
Mutatio.ꝟ.Contrarium.
Mutuum.ꝟ.Depositum.

N

Nasci voluit xps de pplo iudeorū : qr decebat eū nasci de populo qui spāli sanctificatione polleret.q.98.4.c.1.5.c.fo.138.
Nasci voluit xps ex semine abrahe:nō pp abrahe meritū/sed ex gratuita dei electione.q.98.4.c.fo.138.
¶Nā tota cōparat ad deū sicut instrm ad agēs pricipale:q.1.2.c.fo.1.&.q.6.1.3.fo.12.
Nā dr dupl'r.s.q creauit oēs nās:& q est istrm ei⁹ q.1.2.c.f.1.&.q.6.1.3.f.12.&.q.67.1.c.fo.92.
Nā dr dupl'r.s.pn^m intrinsecū i reb⁹ mobilib⁹/& qlibet substantia vel ens.q.10.1.c.fo.17.
Nā pōt dici vel q est propria hois/& sic oia pctā sunt cōtra nām:vel q est cōis hoi & alij.aialib⁹/& sic concubit⁹ masculorū spāl'r dr cōtra nām.q.94.3.2.fo.132.
Nāe rñdet vnū ei pportionatū.s.nāe i gñe vnuz gñe/nāe in spē vnū spē/nature idiuiduate vnū indiuiduale.q.10.1.3.fo.18.
Nāe cria.i.q fit c nāz dr fz q eē c nāz oppōit ei qd ē eē a nā:vl' ei qd ē eē fz nāz.q.71.2.2.f.98.
Nāle rei dr q cōuenit ei fm suā sbstantiā:& hoc ē quod p se inest rei.q.10.1.c.fo.17.
Naturale dr qd est fm inclinationē nature.q.6.5.2.fo.12.
Naturale dupliciter.s.qr est a nā sicut a principio actiuo:vel qr ē fm pn^m passiuū.q.6.5.2.fol.12.
Naturale alicui potest eē dupl'r.s.fz nā3 spēi/& fz nā3 indiuidui.q.51.1.c.fo.68.&.q.63.1.c.fol.85.
Naturale fz vtrāq nām dr dupl'r.s.q: totū ē a nā vl' pti a nā & pti a pn° extrinseco.q.51.1.c.fo.68.
Nāle i reb⁹ cns formā tm sp actu iest:fz cns mā3 nō sp actu iest/sz qnq fz po^am tm.q.10.1.2.f.18.
Naturale est ad quod inclinat natura.quod contingit vel quia totum perficit a natura absq aliq apphēsione:vl' p apphēsionem.q.41.3.c.f.58.
Nāle i hoie sumit dupl'r.s.fz rōnē:& fz q cdiuidit rationali/qd est cōe hoi & alijs.q.31.7.o.f.47.
Naturale erit & non violentu3 si potestas fortior intantum inualescat quod mutet contrariaz inclinationē in inclinationē pptiā.q.36.4.c.f.51.
Naturalis inclinatio hominis triplex scilicet cōmunis cum omnibus substantijs/cōis hoi & ceteris aialibus/& ppria hoi.q.94.2.c.3.2.f.132.
Naturali morte moriuntur omnes/tam nocentes quam innocentes.q.94.5.2.fo.133.
In naturalibus & moralibus non queritur quid semper fiat:sed quid in pluribus accidat.q.84.1.3.fol.119.&.q.96.1.3.6.c.3.fol.134.q.102.6.5.fo.150.
¶Necessaria quedā hūt cām sue necessitatis.q.95.4.4.fo.131.
Necessitas non subditur legi.q.96.6.c.fo.136.
Negatio pprie nō est i spē:constituit tn in spē per reductionē ad affirmationem.q.71.6.1.fo.99.q.72.6.3.fo.101.
Negatio in reb⁹ sp fundat sup aliq affirmatiōe: que est quodāmō causa eius.q.72.6.c.fo.101.
Negationis cā est duplex scz defectus sine remotio cause:& causa affirmatiōis.q.75.1.c.f.107.
Negatio.ꝟ.Ens.
¶Neomenia celebrabat qlz mēse ad cōmemorādū op⁹ diuine gubernatiōis:celebrabat autē in nouitate lune & nō in plenitudine ad euitandū idolatrarū cultum/& figurabat illuminationē ecclesie per xpm.q.102.4.10.fo.147.
Neomenie festo succedit festū beate virginis:in qua primo apparuit illuminatio solis.i.xpi per copiam gratie.q.103.3.4.fo.151.
Nesciētia est simplex carētia sciētie:& aliqua nesciētia est in angelis.q.76.2.c.fo.108.
Nesciētia eorū q qs scire nō pōt/nō imputat hoi ad pctm:sed tm eorū que potest & tenetur scire.q.76.2.c.5.4.3.fo.108.
Nicticorax q in nocte acuti est visus in die autē nō videt/sigt eos qui in temporalib⁹ sunt astuti & in spūalibus hebetes.q.102.6.1.fo.149.
Nitor aie dupl'r.s.ex refulgentia luminis nālis rōis & ex refulgētia diuini luminis.s.sapientie & grē.q.86.1.c.fo.121.
Nitor aie 2x.s.habitualis & actualis/sicut in corpe est duplex nitor.s.ex intrinseca dispōne mēbrorū et coloris:& ex exteriori claritate superueniēte.q.89.1.c.fo.126.
Nitor.ꝟ.Macula.
¶Nobilior ē nā q cseqtur bonū pfectū cū exteriori auxilio:quā nā q cseqtur quoddā bonū iperfectū sine exteriori auxilio.q.5.5.2.fo.10.
Nocere.Peius est qd nocet meliori quam quod nocet peiori.q.39.4.3.fo.56.
¶Nolo.Si eius ifinitiuū sit nō velle/tūc sicut cū dico/nolo legere:sensus est/volo nō legere/ita lz qd ē nō velle legere/sigt velle nō legere.& sic nō velle causat inuoluntarium.q.6.3.2.fo.12.
¶Nomen circūstantie ab his q in loco sunt deriuatur ad actus humanos.q.7.1.c.fo.13.
Nomen.ꝟ.Contrarium.
Nomina sunt signa intellectuu3:ideo necesse qd fm processum cognitionis/sit nominatiōis processus.q.7.1.c.fo.13.
Noibus pertinētibus ad motū localē vtimur ad significandos alios motus.q.7.1.c.fo.13.
Non ens/nō potest esse cā per se:potest tn esse cā per accidens.q.76.1.1.fo.108.
Nō entia in seipsis/apud deū existūt inquantū sunt cognita & pordinata.q.91.1.1.fo.129.
Non velle sumitur dupl'r.s.vel in vi vnius dictionis/vel in vi orationis.primum est infinitiuū verbi nolo/& causat inuoluntarium:non autem scdm.q.6.3.2.fo.12.
Non velle.ꝟ.Nolo.
Notum dupl'r.s.fm se/vt est omnis ppositio cuius predicatū est de ratione subiecti:et quo ad nos.q.94.2.c.fo.132.
Notum per se dupl'r.s.cōiter omnibus:vel solis sapientibus.q.94.2.c.fo.132.
¶Numerus pluralis fm morem diuine scripture frequēter ponit p singulari.q.82.2.1.f.117.

O

Obduratio.ꝟ.Deus.
¶Obedientia.ꝟ.Abdicatio.Appetitus.
¶Obiectū nō est mā ex qua sz mā circa qua3:et habet rationem forme inquantū dat speciem.q.18.2.2.fo.27.&.q.73.3.1.fo.103.
Obiectū materiale non est csiderandū in distinctione potētiarū vel habituū:sed ratio obiecti differens specie vel etiam genere.q.54.2.1.fo.72.&.q.57.2.2.fo.77.
Obm actionis humane nō semp est obm actiue potētie sz passiue potētie qnq:neq potētiarum actiuarū obiecta semp sunt effect⁹ earū/sz qnq sunt materia earū circa quā.q.18.2.3.fo.27.
Obiectū ex hoc qd est aliquo mō effectus potentie actiue sequitur qd sit terminus actiōis ei⁹/et per consequens qd det ei formam & speciem.q.18.2.3.fo.27.
Obm opat ad actū interiorē vt finis:ad exteriorem vero vt mā circa quā.q.18.6.c.fo.28.
Obiectum intellectus est ens et verū vniuersale.q.9.1.c.fo.16.
Obiectum intellectus est quod quid est.q.3.8.c.fo.7.&.q.31.5.c.fo.47.
Obiectum intellectus possibilis est fantasma.q.50.4.1.fo.67.
Obiectū optimū intellectus nō practici sed speculatiui est bonum diuinum.q.3.5.c.fo.6.
Obiectū intellectus mouet vt primū principiu3 formale:sed obiectum voluntatis mouet vt primum in finibus.q.9.1.c.fo.16.
Obiectū.ꝟ.Actus.Bonū.Appetitus.Audacia.Charitas.Color.Cōphensio.Demon.Ira.
Obi diuersitas duplex.s.fm nām ipsius:vel fm virtutē agēdi.pma facit mālē drām passionū:scda facit formalē & specificam differentiā passionum.q.23.4.c.fo.38.&.q.30.2.c.fo.45.
Obiecti ratio & obiectū materiale/qn sub vno actu referūtur ad potētiam & habitū/tūc non distinguntur habitus & potētia penes vtrūq.q.57.2.2.fo.77.
Obiecta q sunt diuersa gñe ex equo sunt diuersarum potentiarum:non autem que non ex equo se habent.q.8.2.2.fo.15.
¶Oblatio animalis maculosi.s.claudi et ceci et animalis ante septimam diem/phibita fuit in veteri lege.q.102.3.7.fo.145.
Oblatio mercedis pstibuli phibita erat in lege veteri/ppter immūditiam.q.102.3.7.fo.145.
Obligatio.Illi corā qb⁹ lex nō pmulgatur/obligant legi/inqtum in eorū notitiā deuenit/vel deuenire potest.q.90.4.2.3.fo.129.
¶Obstetrices hebreorū lz habuerint bonā volūtatē qtū ad liberationē puerorū : nō tn qtū ad hoc q mēdaciū cfixerūt.q.114.10.2.fo.173.
¶Occidere.Animalia bruta mādabant occidi a deo in penā dñorū/in detestationē peccati/& ne ex eorum aspectu aliquis horror hominib⁹ incuteretur.q.105.2.11.fo.154.
Occidere malefactores vel hostes reipublice nō est indebitum:nec contrariatur precepto decalogi.q.100.8.3.fo.142.
Occidere hoiem nocentē vel innocentē de mādato dei/potest fieri absq iniustitia.q.94.5.2.fo.133.&.q.100.8.3.fo.142.
Occidere iniuste hoiem corporaliter est grauius pctm/q occidere eū spūal'r.q.73.8.3.fo.104.
Occidere.ꝟ.Abraham.Animal.
Occidebantur animalia in sacrificijs oblata:et igni cremabantur.q.102.3.5.fo.145.
Otiosum verbum qd plerūq est veniale: potest esse mortale.q.72.5.1.fo.101.
¶Oculus ceci nati factus est a deo ad eūdē actū ad quē formantur alij oculi fm naturam/ideo fuit eiusdem speciei.q.63.4.3.fo.86.
¶Octaua.ꝟ.Circuncisio.Etas.
Odiū est dissonātia appetitus aialis vel rōnalis ad apprehēsum vt discōueniens:sicut amor est csonantia eius ad cueniens.q.29.1.2.c.fo.43.
Odiū est in ccupiscibili.q.23.1.c.2.2.4.c.fo.37.
Odium ex amore causatur.q.29.2.c.fo.43.
Odium dei qd opponit directe charitati est grauissimum pctōrum.q.73.4.3.fo.103.
Odium.ꝟ.Amor.Angelus.Ira.
Odij obiectum est malum:sicut amoris obiectū est bonum.q.29.1.c.fo.43.
Odio haberi non pōt bonū fm rōnē boni/nec in vniuersali nec in particulari:ens aūt et verum odio haberi non pūt in vniuersali sed in particulari nihil prohibet.q.29.5.o.fo.44.
Odio haberi verū aliqd in pticulari ctingit tripl'r.s.vt veritas est causal'r et original'r in ipsis reb⁹:vel vt est in cognitiōe ipsi⁹ hois:vel vt est in intellectu alterius.q.29.5.c.fo.44.
Odio hre seipm est impossibile per se loquēdo: sed per accñs est possibile dupl'r.s.ex parte obiecti/& ex parte suijpsius.q.29.4.o.fo.44.
¶Oleum sigt gratiam xpi.q.102.3.13.fo.146.
¶Omissio fm illud qd per se pertinet ad rōnem pcti qnq est cū actu interiori solū:qnq absq oi actu interiori vel exteriori.q.71.5.o.fo.99.
Omissio est volūtaria qr est in ptāte nr̃a:nō aūt qr sup ipsaz cadat act⁹ volūtatis.q.71.5.2.f.99
Omissio cuiat pcepto affirmatiuo/iō solū p tpe illo aliqs cessando ab actu peccat p quo preceptum affirmatiuum obligat.q.71.5.3.fo.99.
Omissionis & cōmissiōis pctā differūt spē materialiter:non aūt formaliter.q.72.6.o.fo.101.
¶Onocrotal⁹ est auis in ptib⁹ oriētis longo rostro/q in faucib⁹ hz quosdā folliculos in qb⁹ primo cibū reponit/& post horā in ventrē mittit:& sigt auaros qui immoderata solicitudine necessaria vite congregant.q.102.6.1.fo.150.
Opa vtutū sunt cnaturalia rōni/vitiorū vero c rōnē:ideo opa vtutū fruct⁹ dicunt/nō autē opa vitiorū/sicut nec pcedēs ab arbore c naturam arboris dr fructus eius.q.70.4.1.fo.98.
Opa nr̃a inqtū sunt effectus spūssancti in nobis habent rōnē fructus:sed inqtū ordinantur ad beatitudinē hūt rōnē florū.q.70.1.1.fo.97.
Opera carnis ponūtur plura q fructus:quia bonum contingit vno modo/malum vero omnifariam.q.70.4.2.fo.98.
Opera virtutum non sunt faciēda ppter humanam gloriam/& tria sunt opera ad que oia alia reducuntur.s.ieiunium/eleemosyna/et oratio.q.108.3.4.fo.158.
Cooperari nō potest homo alteri hoi interi⁹ mouendo:sed solū exterius docendo/vel persuadēdo.q.111.4.c.fo.165.
Opari incipit res fm formā in eodē instanti in quo forma acquiritur.q.113.7.4.fo.169.
Operari sine tristitia & delectabiliter propter finem cadit sub precepto legis dei:non aūt propter habitum.q.96.3.2.fo.135.et.q.100.9.c.3.folio.142.
Operatio est vltimus actus operantis/ideo actus secundus a philosopho nominatur.qō.3.2.c.fo.5.&.q.70.1.c.fo.97.
Operatio non attribuitur mobili sed mouenti.q.111.2.c.fo.164.
Operatio caloris est facere calidum/et exterior calefactio.q.111.2.c.fo.165.
Operatio est propter qua3 res est:et ad quā ipsa res habet ordinem.q.3.2.c.fo.5.et.q.49.3.c.3.4.1.fo.65.
Operatio corporis aut est a naturali qualitate corporis:aut ab anima mouente corpus.q.50.1.c.fo.66.
Operatio hois fm facultatē sue rōnis dr fructus rōnis:fm vero q pcedit fm virtutē spūssancti dicit fructus spiritussancti.q.70.1.c.fo.97.
Operatio.ꝟ.Actio.Actus.Comprehensio.Delectatio.Deus.Forma.
¶Opus.ꝟ.Laboriosum.q.114.a.4. —
¶Opinio & suspitio possunt esse veri & falsi/ideo non sunt intellectuales virtutes que sunt tm veri.q.55.4.c.fo.74.&.q.57.2.3.fo.77.
Opiniōes cdictoriorū n sūt cdictorie:sz crie.q.55.1.c.fo.71.&.q.64.3.3.fo.87.&.q.77.2.3.fo.111.
Optimū simpl'r ex nullius additiōe fit meli⁹:sz in alijs bonis vniuersal'r verū est q qdlibet bonū ex additiōe alteri⁹ fit meli⁹.q.34.3.2.fo.51.
Oratio dñica non solum c venialia dicenda est: sed etiam c mortalia.q.74.8.6.fo.107.
Oratio dat firmamentum argumentationi primo ex substantia actus:secundario ex his que circūstant actum.q.7.1.1.fo.13.
¶Ordinare est sapiētis/iō q ex diuina sapiētia pcedūt/op3 esse ordinata.q.102.1.c.fo.144.
Ordināndū est ad deū totū qd homo est/pōt/& hz: sed nō ad cōitatē politicā.q.21.4.3.fo.36.
Ordiata duo reqrūt.pmū est q aliq ordinent ad debitū finē:fm est q ordinatū ad finē pportio-

Universidad de Deusto Biblioteca

net̃ fini.q.102.1.c.fo.144.
¶ Ordo apparet in his q̃ mouent̃ ſm naturã/ſicut ꝛ in his q̃ mouent̃ ſm artẽ.q.13.2.3.fo.21.
Ordo finiũ eſt ſm ordinẽ agẽtiũ:q2 cã conuertit ſuos effectus ad ſuũ finẽ.q.109.6.c.fo.161.
Ordo multitudinis duplex.ſ.eorum que ſunt multitudinis adinuicem:ꝛ totius multidinis ad deum.q.111.5.1.fo.163.
Ordo duplex.ſ.generationis / ꝛ perfectionis.q.62.4.c.fo.85.ꝛ.q.83.3.2.fo.119.
Ordo in populo quadruplex.ſ.principũ ad ſubditos/ſubditorum adinuicem/ad extraneos/ꝛ ad domeſticos.q.104.4.c.fo.152.
Ordo.v̾.Diſtinctio.Modus.
Ordini triplici homo ſubditur.ſ.ordini pprie rationis/hois gubernãtis ſpiritualr̃ vel tpalr̃/et dei.q.72.4.c.fo.101.ꝛ.q.87.1.c.3.fo.122.
Et iſtorũ ordinũ prim⁹ cõtinet ſm ꝛ excedit ipm: ꝛ tertius vtrunq;.q.72.4.c.fo.101.
¶ Origenes poſuit(quorũdã platonicorũ errorẽ ſequens) q̃ poſt vltimam beatitudinem homo poteſt fieri miſer.q.5.4.c.fo.10.
Origenes.v̾.Hereſis.
Originale peccatum oẽs hoies(p̃ter chriſtũ) ex adam deriuati cõtrahũt.q.81.3.c.fo.116.
Originale pctm̃.v̾.Peccatum.Pena.
¶ Ornatus.v̾.Magnanimitas.
Ornatus octuplicis/pontificis legalis/ꝛ ornat⁹ quadruplicis ſacerdotum/expoſitio literalis/figuralis ꝛ moralis.q.102.5.9.fo.149.
¶ Oſee propheta accedens ad vxorem fornicariã vel mulierem adulteram ex mandato dei/non eſt mechatus nec fornicatus.q.94.5.2.fo.133 ꝛ.q.100.8.3.fo.142.
Ouis hʒ q̃tuor vtilitates:q2 immolat̃/paſcit/lac dat/ꝛ lanã.iõ furat⁹ ouẽ q̃tuor reddebat:vel ẽt q2 nõ de facili pñt cuſtodiri.q.105.2.9.fo.154.
Oues egyptij colebant/ꝛ hircos venerabantur/ quia in eorum figura demones apparebant.q.102.3.2.fo.145.
P
Pharisei.v̾.Error.Iudeus.Preceptum.
¶ Parẽtes nõ vñr eẽ debitores filijs pp aliq̃ bñficia ſuſcepta:ʒ poti⁹ ecõuerſo.q.100.5.4.f.141.
¶ Pars ordinatur ad totum ſicut imperfectum ad perfectum.q.90.2.c.fo.1?8.
Pars vel deſinit eſſe omnino deſtructo toto / vel ſi remanet habet aliud eſſe in actu(q2 eſſe toti⁹ non eſt eſſe alicuius ſuarũ partium)preter eſſe anime rationalis.q.4.?.2.fo.8.
Pars triplex.ſ.integralis/ſubiectiua ꝛ potentialis.q.54.4.2.fo.75.
Partis bonitas conſideratur in proportione ad ſuum totum:nec totum poteſt bene exiſtere niſi ex partibus ſibi pportionatis.q.92.1.3.fo.130.
Partes que ſingulis virtutibus cardinalib⁹ aſſignantur/non ſunt partes integrales ſed ſubiectiue vel potentiales.q.54.4.2.fo.73.
¶ Participari.Forma non participatur ſm magis ꝛ minus dupliciter.ſ.quia participans habet ſpeciem ſm ipſam:ꝛ q2 indiuiſibilitas eſt de ratione forme.q.52.1.c.fo.69.
¶ Paruipenſio habet tres ſpecies.ſ.defectum/impedimentum voluntatis implende/ꝛ contumeliationem.q.47.2.c.fo.63.
Paruipenſio.v̾.Ira.
Paruipenſionis ſigna ſunt quatuor.ſ.obliuio/denunciatio triſtium/gaudium de malo/ꝛ impedimentum propoſiti.q.47.2.3.fo.63.
¶ Paſcha celebrabat̃ mẽſe primo ad cõmemorandũ bñficiũ liberatiõis ex egypto:ꝛ ſignificabat paſſionem ꝛ reſurrectionẽ chriſti.q.120.5.2.fo.141.ꝛ.q.102.4.10.5.2.fo.147.
Paſchalis agni expoſitio q̃tum ad omnia q̃ circa ipſum fiebant.q.102.5.2.fo.148.
Paſchalis agni cõuiuio/rñdet i noua lege ſacramentum euchariſtie.q.102.5.3.fo.14?.
¶ Paſſio dr̃ duplr̃.ſ.cõiter ſm q̃ omne recipe eſt pati:ꝛ pprie.ſ.qñ aliq̃d recipit̃ cũ abiectione alterius.q.22.1.c.fo.36.ꝛ.q.41.1.c.fo.58.
Paſſio proprie eſt tranſmutatio corporalis/qua vna qualitate abiecta alia recipitur.q.22.1.c.fo.36.ꝛ.q.41.1.c.fo.58.
Paſſio q̃ fit in deterius magis pprie hʒ rationẽ paſſionis q̃ illa que fit in melius.q.22.1.c.fol.36.ꝛ.q.41.1.c.fo.58.
Paſſio ſumit ſpeciem ab actu qui eſt terminus motus.q.1.3.c.fo.2.
Paſſio proprie non competit anime niſi per accidens.q.22.1.o.fo.36.
Paſſio magis proprie inuenit̃ in actu appetitus ſenſitiui q̃ intellectiui.q.22.3.o.fo.37.
Paſſio dr̃ ois mot⁹ appetit⁹ ſẽſitiui/ꝛ p̃cipue ille q̃ in defectũ ſonat.q.35.1.c.f.51.ꝛ.q.41.1.c.fo.58.
Paſſio nõ ſemp declinat ab ordine naturalis rõnis:ꝛ tñ in oi paſſione aie addit̃ aliq̃d vel diminuit̃ a nãli motu cordis.q.24.2.2.fo.39.
Paſſio aie ſupat rationẽ tripliciter.ſ.per diſtractionẽ/p inclinationẽ ad ꝯriũ/ꝛ per immutationẽ corporalẽ.q.77.2.0.6.c.fo.110.
Paſſio appetit⁹ ſenſitiui non põt directe trahere aut mouere volũtatẽ:ʒ indirecte põt duplr̃.ſ.p abſtractionẽ/ꝛ ex pte obi ipediẽdo iudiciũ rõnis pp vehemẽtẽ imaginationẽ.q.77.1.o.fo.110.
Paſſio ois aie ſm ſtoicos eſt mala/nõ aũt ſm peripatheticos.q.24.2.o.f.39.ꝛ.q.59.3.o.f.80.
Paſſio ois aie ſm ſtoicos.ſ.inordinata tollit vel diminuit bonitatẽ act⁹/ʒ ſʒ pipatheticos aliq̃ ſ.ſequẽs rõnẽ ꝛ ab ipſa moderata auget eã/ſicut act⁹ exteriorũ mẽbrorũ.q.24.3.o.fo.39.
Paſſio ois aie antecedẽs iudiciũ rõnis diminuit actus bonitatẽ:ʒ paſſio ꝯñs p redũdãtiã eſt ſignũ melioris actus/per electionem autẽ addit ad bonitatem actus.q.24.3.1.fo.39.ꝛ.q.59.2.3.fo.80.ꝛ.q.77.6.2.fo.112.
Paſſio precedens iudiciũ rationis diminuit peccatum:ſed ſequens auget peccatũ vel eſt ſignũ magnitudinis eius.q.24.3.1.fo.39.ꝛ.q.47.2.c.fo.63.ꝛ.q.77.6.o.fo.112.
Paſſio totalr̃ tollẽs vſum rõnis/totalr̃ excuſat a pctõ/niſi fuerit volũtaria.q.77.7.o.8.3.f.112.
Paſſio non poteſt eſſe tanta q̃ ratio nõ poſſit occurrere eam excludendo aut impediendo ſire maneat vſus rationis.q.10.3.o.f.18.ꝛ.q.77.7.8.?.fo.112.ꝛ.q.80.3.o.fo.115.
Paſſio.v̾.Actio.Appropinquatio.Contrarium.Ira.Qualitas.
Paſſionis magnitudo non ſolũ dependet ex virtute agentis:ſed etiam ex paſſibilitate patientis.q.22.3.2.fo.37.
Paſſiões aie oẽs/ſpẽ drñtes ſunt vndecim:ſex in cõcupiſcibili ꝛ qnq; i iraſcibili:ſub qb⁹ oẽs alie cõtinent̃ q.23.4.o.fo.38.ꝛ.q.25.3.4.c.fo.40.
Paſſiões aie principales ſunt quatuor: quarum due.ſ.gaudiũ ꝛ triſtitia ſunt finales ſimplr̃/timor autem ꝛ ſpes ſunt finales in genere.q.25.4.o.fo.40.ꝛ.q.84.4.2.fo.120.
Paſſiones oẽs aie ad has quatuor principales completiue reducuntur.q.25.4.c.fo.40.
Paſſiones cum multum intenduntur/aliqñ homo amittit vſum rationis.q.77.2.c.fo.110.
Paſſiones quarum obiectũ eſt bonum ſunt naturaliter priores paſſionibus eis oppoſitis quarum obiectum eſt malum.q.25.2.3.c.fo.40.
Paſſiones quarũ obiecta ſunt bonũ vel malũ abſolute/ſunt in cõcupiſcibili:quarũ aũt ſunt oba ſub rõne ardui ꝛ difficilis/ſunt in iraſcibili.q.23.1.c.f.37.ꝛ.q.25.1.c.fo.39.ꝛ.q.46.3.c.fol.61.
Paſſiões iraſcibilis ordie exequutiõis ſũt pores paſſionib⁹ concupiſcibilis q̃ ſignt q̃etẽ/ʒ ſunt poſteriores illis q̃ ſignt motũ.q.25.1.o.fo.39.
Paſſiones omnes iraſcibilis principium habẽt a paſſionibus concupiſcibilis ꝛ in eas terminãtur.q.23.1.1.fo.37.ꝛ.q.25.1.o.3.c.fo.39.
Paſſiões aie ꝛ mot⁹ mẽbrorũ vt ſubiacẽt impio rõnis ꝛ volũtatis/ſunt bone vel male moralr̃/nõ autẽ ſm ſe.q.24.1.o.fo.38.ꝛ.q.59.1.2.fo.80.
Paſſiões ʒ q̃ ordiant̃ ꝛ moderant̃ a rõne/ſũt laudabiles vl̃ vitupabiles:nõ ãt abſolute.q.24.1.3.2.o.f.38.ꝛ.q.45.1.1.f.60.ꝛ.q.50.1.c.fo.66.
Paſſiões cõcupiſcibilis cõſequũt̃ ſe ꝛ ordiant̃ ad idẽ:nõ aũt paſſiões iraſcibilis.q.60.4.c.fo.82.
Paſſionũ oim aie trãſmutatio corpalis q̃ eſt i eis materialis/eſt pportionata motui appetitus q̃ eſt formalis.q.37.4.c.fo.54.ꝛ.q.44.1.c.f.60.
Paſſionũ noia cũ attribuunt̃ deo angelis ꝛ holb⁹ ſm appetitũ intellectiuũ/ſignificãt ſimplicem actũ volũtatis abſq; paſſione.q.22.3.3.fo.37.
Paſſionum anime obiecta ſe habent ad eas tanq̃ forme a quibus ſpeciem recipiunt/iõ quicq̃d eſt cã obiecti eſt cã paſſionis.q.43.1.c.fo.59.
Paſſionũ aie cã duplr̃ accipi põt.ſ.ex pte afficientis ſeu obi/ꝛ ex pte diſpõnis mãlis ſeu ſbi.q.43.1.2.c.f.59.ꝛ.q.45.3.c.fo.61.et.q.46.5.c.fo.62.
Paſſionũ aie eſt duplex ꝯrietas.ſ.ſm ꝯrietatẽ obiectorũ.ſ.boni ꝛ mali:ꝛ ſm acceſſum ꝛ receſſum ab eodẽ termino.pma eſt in paſſiõib⁹ cõcupiſcibilis in paſſionib⁹ aũt iraſcibilis eſt vtraq;.q.23.2.o.f.37.ꝛ.q.40.4.c.f.57.ꝛ.q.45.1.2.fo.60.
Paſſionũ oim aie noia duplr̃ accipi pñt.ſ.abſolute:ꝛ vt recedũt ab ordie rõnis.pmo mõ ſũt paſſiões/ſcđo vitia.q.45.1.1.f.60.ꝛ.q.59.1.2.f.80.
Paſſionũ oim aie ordo.q.25.o.fo.39.
Paſſionũ aie quedã ſunt bone ꝛ quedã male ſm ſpeciem ſuam vt pertinent ad genus moris/nõ autem vt ſunt in genere nature.q.24.4.o.f.39.
Paſſionum concupiſcibilis quedam habent aliquid pertinens ad motũ/ꝛ quedã aliq̃d pertinẽs ad q̃etẽ:ſed in paſſiõib⁹ iraſcibilis inuenit̃ aliq̃d ſolũ ptinẽs ad motũ.q.25.1.c.fo.39.
Paſſionib⁹ xp̃i prius cõformati/oportet q̃ ad immortalitatẽ glie in ipſo inchoatã ꝛ p ipm nobis acquiſitam perueniamus.q.85.5.2.fo.121.
¶ Pati pprie cõtingit duplr̃.ſ.qñ abijcit̃ id quod nõ eſt cõueniẽs rei/ꝛ qñ recipit̃ id qđ eſt nocumentũ rei vt infirmitas:ꝛ hoc eſt propriiſſime pati.q.22.1.c.fo.36.ꝛ.q.41.1.c.fo.58.
Pati cũ abiectiõe ꝛ trãſmutatiõe ppriũ eſt materie/iõ nõ inenit̃ niſi in cõpoſitis ex mã ꝛ forma:ʒ pati vt iportat receptionẽ ſolã põt eſſe vniuſcuiuſq; exiſtẽtis in potẽtia.q.22.1.1.fo.36.
¶ Pater eſt principium generatiõis/eſſe/educationis ꝛ doctrine filij.q.100.5.4.fo.141.
¶ Patiẽtia ẽ ps fortitudis ꝛ ẽ pfectior ꝛ maior alijs ṽtutib⁹ nõ ſimplr̃/ʒ in h̃ q̃ extirpat triſtitiã inordinatã/q̃ ẽ radix oim pctõrũ.q.66.4.2.f.92.
¶ Paul⁹ cũ eẽt i pgreſſu pcti pfcẽ motũ eſt cor ei⁹ a deo ꝛ ſbito ẽ grã ꝯſequut⁹ adhibita ẽt exteri⁹ miraclosa pteſtatiõe:iõ ei⁹ ꝯũſio tãq; miraclosa i ecc̃a celebrat̃.q.112.2.?.f.166.ꝛ.q.113.10.c.170
Paul⁹ v̾ez ñ ſimlatorie rephẽdit petrũ/q2 peccabat i h̃ q̃ cc̃ legaliũ obſuãtiã nimiã diligẽtiã adhibebat ne ſcãdalizaret iudeos.q.103.4.2.f.151.
¶ Pax eſt pfectio gaudij quãtũ ad duo.ſ.quãtũ ad q̃etẽ ab exteriorib⁹ cõturbãtib⁹/ꝛ quãtũ ad ſedationẽ deſiderij fluctuãtis.q.70.3.c.fo.97.
¶ Peccandi neceſſitate diabolus nõ poteſt inducere:poteſt tñ inducere ex neceſſitate actum qui de ſuo genere eſt peccatum.q.80.3.o.fo.115.
Peccans venialiter inheret bono temporali/nõ vt fruens ſed vt vtens.q.88.1.2.fo.124.
Peccare nihil aliud ẽ q̃ recedere a bono qđ cõuenit alicui ſm ſuã nãm.q.109.2.2.8.c.fo.159.
Pctm̃ ẽ act⁹ obliq̃us/recedẽs ſeu dñiãs ab ordie đbiti fin/ꝯ rlam nãe/rõis vl̃ legʒ etñe.q.21.1.o.2.2.f.35.ꝛ.q.71.6.c.13.f.99.ꝛ.q.72.1.c.2.f.100
Peccatum non eſt pura priuatio.q.72.1.2.fol.100.ꝛ.q.75.1.c.1.fo.107.
Peccatum eſt dictum vel fcm̃ vel cõcupitũ ꝯ legẽ eternam.q.71.6.o.fo.99.ꝛ.q.76.2.1.fo.108.
Et omne peccatum eſt malum/quia prohibitum iure nãli/nõ aũt iure poſitiuo.q.71.6.4.f.99.
Peccatum eſt contra naturam.q.6.4.3.f.12.ꝛ.q.71.2.o.f.98.ꝛ.q.94.3.2.fo.132.
Peccatum eſt cõtra tres ordines/iõ triplici pena punit̃.q.72.4.o.fo.101.ꝛ.q.87.1.c.3.3.c.fo.122.
Peccatum eſt voluntarium.q.71.5.c.6.c.2.f.99.ꝛ.q.76.3.c.2.fo.109.ꝛ.q.80.1.c.fo.115.
Peccatum triplex ſcilicet contra deum/proximũ/ꝛ ſeipſum.q.72.4.o.fo.101.
Peccatum duplex.ſ.ſpũale qđ pficit̃ i delectatiõe aiali:ꝛ carnali qđ pficit̃ i dlectatiõe nãli.ſ.i ipſo tactu corpali.q.72.2.o.fo.100.ꝛ.q.73.5.c.f.103.
Peccatum habet ſubſtantiam actus quaſi materiale/ꝛ rationem mali.i.inordinationem eius q̃ ſi formale.q.71.6.c.fo.99.ꝛ.q.72.1.8.c.fo.100.
Peccatum duo continet ſcilicet actuʒ culpe/ꝛ maculam ſequentem.q.87.6.c.fo.123.
Peccatum mortale ꝛ veniale dr̃nt in infinituʒ ex parte auerſionis/non autem ex parte conuerſionis.q.72.5.1.fo.101.ꝛ.q.87.5.1.fo.123.
Pctm̃ ẽ in volũtate ſicut in ſbõ.q.74.1.o.fo.105.
Pctm̃ ẽ in volũtate vt i cã.q.72.1.2.f.100.ꝛ.q.75.6.c.f.103.ꝛ.q.75.3.c.f.108.ꝛ.q.80.1.c.fo.115.
Peccatum non eſt in voluntate niſi cum ignorantia rationis.q.58.2.c.fo.78.ꝛ.q.77.2.c.fo.110.
Peccatum eſſentialiter conſiſtit in actu liberi arbitrij.q.77.6.c.fo.112.
Pctm̃ ẽ in rõne duplr̃.ſ.qñ errat circa id qđ põt ꝛ hʒ ſcire:ꝛ qñ inordinatos actus inferioꝝ virium vl̃ imperat/vel ẽt poſt deliberationẽ nõ coercet.q.74.5.6.o.fo.106.ꝛ.q.90.4.2.3.fo.129.
Pctm̃ mortale ꝛ vẽiale pñt eẽ i rõe duplr̃.ſ.ſm ſe ꝛ ʒ q̃ dirigit vires iferiores.q.74.9.10.o.f.107.
Peccatuʒ moroſe delectationis eſt in ratione dupliciter ſcililicet iperando illicitas paſſiones inferiores:ꝛ nõ repmẽdo eas.q.74.6.o.f.106.
Peccatuʒ cõſenſus in actũ eſt tm̃ in rõne ſuperiori:ſed conſenſus in delectationẽ in rõne inferiori/ꝛ poteſt eſſe in ſupiori.q.74.7.o.8.1.fo.106.
Pctm̃ põt eẽ i ſenſualitate ſbiue.q.74.3.o.f.105.
Peccatum veniale põt eẽ in ſenſualitate/nõ autẽ mortale.q.74.3.3.4.o.f.105.ꝛ.q.89.5.c.f.127.
Peccatum non debetur actui nutritiue vel generatiue potentie/ſed actibus ſenſitiue ordinatis ad actus generatiue ꝛ nutritiue.q.17.8.3.f.26.
Pcm̃ actuale nõ põt eẽ in nutritiua vel alijs interiorib⁹ membris/que nõ ſunt nata moueri a voluntate:ʒ bñ infectio nãe.q.83.1.c.4.2.fo.118.
Peccatum ex parte actus habet cauſam per ſe/ʒ ex parte inordinationis habet cauſam per accidens.q.75.1.o.2.4.c.f.107.ꝛ.q.77.4.c.fo.111.
Peccatum quodlibet mortale ꝛ veniale homo ſecundum ſtatum nature integre vitare poterat:ſed ſecundum ſtatũ nature corrupte ſingula venialia/nõ autẽ omnia/ꝛ exiſtens in mortali ſingula mõtalia/ʒ ñ diu vitar̃ põt.q.109.8.o.f.161.
Peccatum originale nõ põt inclinare p ſe ad ꝯria pctã ʒ indirecte ꝛ p accñs.q.81.1.3.2.2.fo.117.
Peccatum cõtingit ex defectu ſcie in vl̃i vel particulari habitu vel in actu/ex intentiõe vel occupatiõe vel iſirmitate vel paſſiõe.q.77.2.c.f.110.
Pctm̃ per ſe loquẽdo nõ eſt pena pcti:ſed tm̃ per accidens/ꝛ hoc triplr̃.q.87.2.o.fo.122.
Peccatum facit hominem eſſe reum pene/qđ eſt malum.q.87.1.2.fo.122.
Pctm̃ vnum eſt cã alterius pcti ſm quatuor gñã cauſarũ.q.75.4.o.fo.108.ꝛ.q.84.o.fo.119.
Pctm̃ qñq; ordinatur ad bonum hois/quia homo fit humilior ꝛ cautior ex peccato ſuo et aliorum.q.87.2.1.fo.122.
Pctm̃ non poteſt effectiue nocere deo quo ad ei⁹ ſubſtãtiam:ſed bene quo ad ea que dei ſunt.q.47.1.1.fo.63.ꝛ.q.73.8.2.fo.104.
Peccatum tranſit actu/ꝛ remanet reatu.q.109.7.c.fo.161.ꝛ.q.113.2.3.fo.167.
Pctm̃ natum eſt aggrauari per circunſtantiam tripliciter.q.73.7.o.fo.104.
Pctm̃ ꝯ deũ eſt grauiſſimũ.q.73.8.2.fo.104.
Pctm̃ maximũ pncipalr̃ ꝛ directe opponit̃ maxime virtuti:cui extenſiue ex parte effectus opponitur minimum pctm̃.q.73.4.o.fo.103.
Pctm̃ eſt tanto grauius quãto voluntas eſt maior/vel finis peior:in alijs autem cauſis peccati eſt oppoſitum.q.73.6.o.fo.103.
Pctm̃ ꝯ perſonas quibus hõ eſt magis debitor eſt grauius.q.100.6.c.fo.141.
Pctm̃ operis eſt grauius q̃ oris ꝛ oris q̃ cordis.q.100.6.c.fo.141.
Pctm̃ eſt graui⁹/nocumẽtũ ſibi inferre q̃ alteri in his q̃ nõ ſubdunt̃ volũtati ſicut ſunt nãlia et ſpũalia bona:ſed in his que ſubduntur volũtati hʒ minus de pctõ.q.73.9.2.fo.104.
Pctm̃ directe aggrauat nocumentũ intentũ vel preuiſum vel per ſe ꝯñs pctm̃:non aũt ſi per accidens cõſequatur ſed imputatur hoi ad penã ſi dabat operam rei illicite propter negligentiam conſiderandi.q.73.8.o.fo.104.
Pctm̃ aggrauatur ex conditione perſone in quã peccatur.q.73.9.o.fo.104.
Pctm̃ ex ſurreptione proueniens min⁹ imputat̃ ei qui eſt maior in virtute:ſed pctm̃ ex deliberatione magis imputatur.q.73.10.o.fo.104.ꝛ.q.89.3.5.c.fo.127.ꝛ.q.102.3.11.fo.145.
Peccatum fuit grauius poſt legis veteris prohibitionem.q.98.1.2.fo.137.
Peccatum poſt acceptã gratiã noui teſtamenti maiori pena eſt dignum.q.106.2.2.fo.155.
Peccatum originale eſt habitus.ſ.languor nature.i.inordinata diſpoſitio ex diſſolutione armonie originalis iuſtitie.q.82.1.o.fo.117.
Peccatum originale non eſt priuatio pura: ſed eſt habitus corruptus:quia habet priuationẽ originalis iuſtitie/ꝛ inordinatam diſpoſitionẽ partium anime.q.82.1.1.fo.117.
Peccatum originale poteſt eſſe habitus/nõ aũt peccatum actuale.q.82.1.2.fo.117.
Peccatum originale vocatur peccatum nature: ſed peccatum actuale vocatur peccatum humanum.q.81.1.c.fo.115.
Peccatum originale materialiter eſt concupiſcẽtia/formaliter vero eſt priuatio originalis iuſtitie.q.82.3.o.fo.117.
Peccatum originale eſt multiplex virtute.q.82.2.1.fo.117.
Et i vno hoie eſt vnũ numero/i diuerſis aũt eſt vnũ ſpecie ꝛ pportione.q.82.2.o.fo.117.
Et eſt equaliter in oibus.q.82.4.o.fo.118.
Et prius eſt in eſſentia anime q̃ in potentijs.qõ.83.2.o.3.c.fo.118.
Et fuit in adã vt in cã principali/in ſemine vt in cã inſtrũali/in anima vt in ſubo/ꝛ in carne nõ vt culpa ſed vt pena.q.83.1.o.fo.118.
Et pri⁹ eſt ordine nãe in aia q̃ in carne/ʒ ordine gñationis eſt ecõuerſo.q.83.2.2.3.?.fo.118.
Et ꝯhit p infuſionẽ anime.q.83.1.4.fo.118.
Et prius inficit voluntatem q̃ alias potentias.q.83.3.o.4.1.fo.118.
Et per ipſum oẽs potẽtie anime ſunt infecte:ſed ſpecialiter generatiua/concupiſcibilis/et ſenſus tactus.q.83.4.o.fo.119.
Et traducit̃ ad oẽs hoies ex adã ſm ſeminalẽ rõnẽ deſcẽdẽtes.q.81.o.f.115.ꝛ.q.83.3.4.o.f.118.
Pctm̃ primi hois originalr̃ trãſire in poſteros tenendũ eſt ſm fidẽ catholicã:cõtrariũ aũt eſt hereſis pelagiane.q.81.1.c.fo.115.
Et ſm fidẽ catholicã firmiter eſt tenẽdũ q̃ oẽs homines p̃ter xp̃m ex adã deriuati pctm̃ originale ꝯhunt:alioquin nõ oẽs indigerẽt redẽptione que eſt p xp̃m/qđ eſt erroneũ.q.81.3.c.fo.116.
Pctm̃ originale nõ poteſt eſſe in aliquo cũ veniali abſq; mortali.q.89.6.o.fo.127.
Et eius infectio nullo mõ cauſatur a deo/ʒ ex ſolo peccato primi parentis per carnalem generationem.q.83.1.4.fo.118.
Et eius cauſa eſt tantum vna.ſ.priuatio originalis iuſtitie.q.82.2.c.fo.117.
Et libido habitualis que in olb⁹ eſt equalis eſt cauſa peccati originalis/non autẽ libido actualis.q.82.4.3.fo.118.
Pctm̃ originale corrumpit nãm q̃tũ ad id qđ eſt nãe:ſed pctm̃ actuale ade vel alioꝝ ſolũ quãtũ ad id qđ perſone eſt.q.81.2.c.3.fo.116.
Pctm̃ originale per gratiam baptiſmi trãſit reatu/ſed remanet actu quantum ad fomitem.qõ.74.3.2.fo.105.ꝛ.q.81.3.2.fo.116.
Pctm̃ originale.v̾.Baptiſmus.
Pctm̃ veniale dr̃ triplr̃.ſ.ex cã/ex euentu ꝛ ex gñe q.77.8.1.fo.112.ꝛ.q.88.2.o.fo.125.
Pctm̃ dr̃ veniale ex cã q2 diminuit culpã:vt cum fit ex infirmitate vel ignorantia.qõ.77.8.1.fo.112.ꝛ.q.88.2.c.fo.125.
Pctm̃ veniale dr̃ pctm̃ ſm ronẽ impfectã: nec eſt ꝯ legem ſed preter legem.q.88.1.1.fo.124.
Et in nobis ꝯtingit vel ppter imperfectioneʒ actus/vel ppter inordinationẽ circa ea q̃ ſunt ad finẽ:vtrũq; aũt ppter defectũ ordinis.q.72.5.c.fo.101.ꝛ.q.87.5.o.fo.123.ꝛ.q.88.2.c.fo.125.
Pctm̃ veniale pprie nõ cauſat maculã in aia/ſed impedit actus virtutũ.q.89.1.o.fo.126.
Et in ſtatu nature corrupte non poteſt homo abſtinere ab omni veniali.q.109.8.c.fo.162.
Pctm̃ veniale comparatur egritudini / mortale vero morti.q.72.5.c.fo.101.
Pctm̃ veniale ex genere nõ diſponit primo ꝛ per ſe ad mortale / ſed per quandam ꝯñam et ſicut remouens prohibens.q.74.4.3.fo.106.et.q.88.3.o.4.c.fo.125.
Pctm̃ veniale nõ ꝯriat̃ rõnib⁹ eternis/ſicut ꝯriat̃ actus peccati mortalis.q.74.9.o.fo.107.
Peccatum veniale ꝛ mortale differũt genere.q.88.2.o.fo.125.
Et tñ ex parte agẽtis ppter impfectionẽ act⁹ nihil phibet in eadem ſpẽ inueniri mortale ꝛ veniale.q.72.5.1.fo.101.ꝛ.q.88.2.c.fo.125.
Pctm̃ veniale ex gñe põt fieri mortale ex intẽtione:non idẽ numero/nec multa venialia ſimul.q.88.4.o.6.c.1.fo.125.
Et cõſenſus in veniale ex gñe/eſt veniale:ſed cõſenſus deliberatus in veniale ppter imperfectionem actus/facit mortale.qõ.74.8.2.9.c.3.fo.107.ꝛ.q.88.5.1.fo.126.
Pctm̃ veniale p additionẽ deformitatis mortalis efficitur mortale:ſed non ecõuerſo: poteſt tñ mortale ex gñe ſuo eſſe veniale per ſubtractionem deliberate rationis.q.88.6.o.fo.126.
Pctm̃ veniale ꝛ mortale differũt ſicut reparabile et irreparabile p principiũ interi⁹.q.72.5.c.fo.101.ꝛ.q.87.3.5.o.fo.123.ꝛ.q.88.1.o.fo.124.
Pctm̃ veniale in ſtatu innocentie non potuit eſſe ante mortale.q.89.3.o.fo.127.
Pctm̃ veniale nõ poteſt eſſe in aliquo cũ originali abſq; mortali.q.89.6.o.fo.127.
Pctm̃ veniale pt eẽ i rõne ſupiore duplr̃.ſ.qñ conſentit in veniale ex gñe/vel qñ hʒ ſubitũ motũ infidelitatis ſine ꝯſenſu.q.74.9.10.o.fo.107.
Et circa pprium obm ꝛ ſi ſit pctm̃ mortale ex genere/põt rõ ſuperior peccare venialiter in ſubitis motib⁹/vel etiã mortaliter per deliberatuʒ conſenſum.q.74.9.10.c.fo.107.
Pctm̃ veniale nõ excludit habitualẽ ordinatiõeʒ act⁹ in gliaʒ dei ʒ ſolũ actualẽ.q.88.1.2.f.124
Pctm̃ veniale ex gñe põt fieri mortale / inq̃tum cõſtituitur in eo finis/vel inq̃tum refertur ad mortale ſicut ad finem.q.88.3.4.c.fo.125.
Pctm̃ mortale eſt omne qđ fit ppter mortale.qõ.88.2.4.6.c.fo.125.
Peccatum mortale non eſt niſi contra legeʒ dei.q.74.10.c.fo.107.
Nec eſt ante q̃ cõſulatur vel cõſuli poſſit rõ eterna.i.lex dei.q.74.10.c.fo.107.
Pctm̃ mortale contrariatur charitati / non autẽ ſpei vel fidei.q.71.4.c.fo.99.
Pctm̃ qđ auertit a deo auferens charitatem/eſt mortale.q.87.3.c.fo.123.ꝛ.q.88.2.c.fo.125.
Pctm̃ mortale ꝯriat̃ charitati/iõ p vnũ mortale excluſa charitate excludũtur per ꝯñs oẽs virtutes inquãtũ virtutes ſed non inq̃tũ habit⁹.q.63.2.2.fo.86.ꝛ.q.65.3.c.fo.89.ꝛ.q.71.4.o.fo.99.ꝛ.q.73.1.2.fo.103.
Pctm̃ caret ordine ex parte auerſionis ſed nõ ex parte conuerſionis.q.84.3.2.fo.119.
Pctm̃ carnale pl⁹ hʒ de ꝯuerſione:ʒ pctm̃ ſpũale plus hʒ de auerſione.q.73.5.c.fo.103.
Pctm̃ ex ignorãtia pueniens põt reduci ad accidiam:ſed pctm̃ ex bona intẽtione commiſſum vr̃ ad ignorãtiã ptinere.q.84.4.5.fo.120.
Pctm̃ ex ignorãtia vel paſſione vel infirmitate/totaliter tollitur vel in parte.q.47.2.c.fo.63.et.q.88.2.c.fo.125.
Pctm̃ ex certa malitia vel induſtria eſt ex inordinatione voluntatis plus amantis minus bonum.q.78.1.o.fo.112.
Pctm̃ ex paſſione eſt mortale cũ pcedit ad actuʒ peccati vel ad cõſenſum deliberatum/ſi rõ non excludat paſſionem diuertendo vel impediendo.q.77.7.8.o.fo.112.
Pctm̃.v̾.Adam.Baptiſmus.Charitas.Deus.Effectus.Gratia.Malitia.Pena.
Pcti diuiſio in veniale ꝛ mortale non eſt gñis in ſpẽs/ſed analogi in ea de quib⁹ predicatur ſm prius ꝛ poſterius.q.88.1.1.3.1.fo.124.
Pcti diſtinctio in pctm̃ contra deũ/proximum/ꝛ ſeipſum eſt ſm diuerſas peccatorum ſpecies/q2 eſt ſm obiecta.q.72.4.o.fo.101.
Pcti differẽtia ſm veniale ꝛ mortale vel ſm alios reatus non conſtituit diuerſitatem ſpeciei.qõ.72.5.o.fo.101.ꝛ.q.88.1.2.o.fo.124.
Pcti ſubm põt eſſe ois potẽtia que poteſt moueri ad ſuos actus vel ab eis reprimi per voluntatem/prius tñ eſt in voluntate.q.74.2.o.3.c.fo.105.ꝛ.q.83.1.c.fo.118.
Pcti cã eſt volũtas p ſe q̃dẽ ex parte act⁹/ſed per accñs ex pte inordinationis.q.75.1.o.fo.107.
Pcti primi cã nõ eſt malũ ſed bonũ.ſ.volũtas cũ abſentia alterius boni.ſ.regule rationis vel legis diuine.q.75.1.c.3.fo.107.
Pcti ppria ꝛ p ſe cã eſt voluntas:alie v̾o cãe accipiunt̃ q̃ſi extrinſece ꝛ remote.q.73.6.c.fo.103.
Pcti nihil exteri⁹ eſt cã ſufficiens:ſed tm̃ ſuadẽs vel mouẽs appetitũ ſenſitiuũ.q.75.8.3.fo.104.et.q.75.3.o.fo.108.ꝛ.q.80.1.3.o.fo.114.
Peccati cã interior duplex.ſ.prima.i.ratio et voluntas:ꝛ remota.i.imaginatio ꝛ appetitus ſenſitiuus.q.75.2.o.3.c.fo.107.
Peccati cauſa triplex.ſ.motiuum qđ eſt bonũ apparens/defectus regule:et perficiens.q.75.2.3.c.fo.107.
Peccati cauſa eſt inordinatus amor ſui.qõ.77.4.o.fo.111.
Peccati cã duplex:amor boni tpalis/ꝛ timor mali.q.77.4.c.3.fo.111.
Pcti cã p ſe eſt ex parte ꝯuerſionis ad cõmutabile bonũ.q.75.1.c.fo.107.ꝛ.q.77.4.c.6.1.8.2.fo.111.ꝛ.q.84.1.1.fo.119.
Peccati effectus ſunt priuatio modi ſpeciei ꝛ ordinis:vt ſunt in bono virtutis ꝛ gratie/ nõ autem in alijs.q.85.4.o.fo.121.
Pcti grauitas pncipalr̃ eſt ex obo ſeu fine.q.73.3.o.4.5.c.fo.103.ꝛ.q.74.9.c.fo.107.
Pcti grauitas magis attenditur ex parte auerſionis ab incommutabili bono/ex qua pcedit ꝛ in qua perficitur rõ culpe.q.73.3.2.5.c.f.103.ꝛ.q.77.6.1.fo.112.

Universidad de Deusto Biblioteca

Pctī grauitas hȝ quatuor gradus.f.p passionez/ ignorātiā/malitiā/⁊ ptinaciā.q.109.2.9.f.154.
Pctm̄ nō trāsfert in aliā spēm dignitas psone/nisi rōne inobie vel voti.q.89.3.c.fo.127.
Pctm̄ originale nō ɔ̄heret aliq̄s si formaret̄ virtute diuina ex carne hūana.q.81.4.0.fo.116.
Pctō/sic priuat̄ debita cōmēsuratio rōnis vt nō totalr̄ ordo rōnis tollat̄.q.73.2.c.fo.103.
Pctō/magis est nā corrupta q̄ ad appetitū boni q̄ quo ad cognitionē veri.q.109.2.3.fo.159.
Pctō primi parētis/quatuor sunt vulnera inflicta toti hūane nāe,ignorantia/malitia/ifirmitas/ cōcupiscētia:que etiā sunt ex alijs peccatis ɔ̄sequētia.q.85.3.0.5.c.fo.120.
Pctō/hō icurrit triplex detrimētū.f.maculā/corruptionē nālis boni/⁊ reatum pene.q.109.7.c. folio.161.
Pctō veniali debet̄ pena eterna si cū mortali inuenit̄ in damnato.q.87.5.3.fo.123.
Pctō mortali ex pte auersionis rn̄det pena dāni q̄ est infinita:ex parte aūt cōuersionis rn̄det pena sensus que est finita.q.87.4.0.fo.123.
Pctā pprie distinguunt̄ spē fm oba/nō aūt ex pte inordinationis.q.72.1.0.2.c.3.4.0.5.1.8.c. fo.100.⁊.q.73.3.c.1.4.c.fo.103.⁊.q.79.2.3.folio.114.
Peccata nō differunt specie fm diuersas causas actiuas vel motiuas/sed solū fm diuersitatem cause finalis.q.72.3.0.fo.100.
Pctā sunt alia specie vbi occurrit aliud motiuū ad peccādū/qđ motiuū est finis ⁊ obiectum.q.72.8.9.c.fo.101.
Peccata differre fm obiecta vel fm fines in idez redit.q.72.1.1.fo.100.
Et in pctis est duplex dr̄ia.f.mālis que attendit̄ fm nālem spēm actuū pcti/⁊ formalis q̄ est fm ordinē ad vnū finē propriū.q.72.6.c.fo.101.
Et qđ in eis ē p accn̄s.i.preter intētionē peccātis nō dat spēm pctō.q.71.1.8.c.fo.100.
Pctā cordis oris ⁊ opis nō distinguūt̄ fm diuersas spēs cōpletas/sȝ fȝ diuersos gradus eiusdē spēi.q.72.7.0.fo.101.⁊.q.100.5.6.c.fo.141.
Pctā nō diuersificant̄ spē fm diuersa p̄cepta legis:qr nō hn̄t spēm ex pte auersiōis sȝ ex pte cōuersiōis.q.72.6.2.9.1.fo.101.⁊.q.73.1.c.f.103.
Pctā fm supabundantiā ⁊ defectum differūt specie/⁊ sunt adinuicē cōtraria ppter diuersa motiua cōtraria.q.72.8.0.fo.102.
Peccata ⁊ vitia ex hoc in hominibus pueniunt q sequuntur inclinationē nature sensitiue contra ordinē rōnis.q.7.2.3.fo.98.
Pctā nō sunt paria in grauitate.q.73.2.0.f.103.
Pctā spūalia inquātū huiusmodi sunt maioris culpe q̄ carnalia.q.73.5.0.fo.103.
Pctā fm illud qđ pficit spēm eoꝝ nullā adinuicem hn̄t cōnexionē.q.73.0.fo.102.
Pctā ex pte ɔuersiōis/distiguunt̄:sȝ ex pte auersionis offendens in vno factus est oium re⁹.i. incurrit oim pctōꝝ reatū.q.75.1.1.fo.103.
Peccata ex concupiscentia sunt turpiora q̄ peccata ire.q.73.5.3.fo.103.
Peccata intemperantie sunt maxime exprobrabilia.q.73.5.3.fo.103.
Peccatorum contrarietas est ex parte conuersionis/sed eorum conuenientia ⁊ pene reatus est ex parte auersionis.q.73.1.0.fol.102.q.113.2.3.fo.167.
Peccantes auertūtur ab eo in quo vere inuenit̄ ratio vltimi finis:non aūt ab ipsa vltimi finis intentione quam querunt falso in alijs rebus. q.1.7.1.fo.3.⁊.q.89.1.3.fo.126.
¶ Pena duplex.f.dāni ⁊ sensus.prima est infinita/secunda vero finita.q.87.4.c.fo.123.
Pena sensus rn̄det peccato ex parte inordinate cōuersiōis:sed pena damni que est amissio infiniti boni.f.dei respondet peccato ex parte auersionis.q.87.4.c.fo.123.
Pena consequitur peccatū per se/⁊ per accidens. q.73.8.c.fo.104.
Pena nō semper est medicinalis ei qui punitur sed solum alijs.q.87.2.1.3.2.fo.122.
Pena respicit personam peccantē/sed ratio peccati proprie consistit in actu.q.21.1.3.fo.35.
Pena de ratione sua est contra voluntatem.q. 87.2.6.c.fo.122.
Pena de rōne sua hȝ q sit ɔ̄ria volūtati/afflictiua/⁊ q p aliq̄ culpa inferat̄.q.46.6.2.fo.62.
Pena satisfactoria simplr̄ est volūtaria/fm quid autem inuoluntaria.q.87.6.c.fo.124.
Pena iusta esse potest a deo ⁊ ab homine inflicta: ideo non est effectus peccati directe sed dispositiue.q.87.1.2.fo.122.
Pena pportionatur pctō.q.87.4.c.3.fo.123.
Pena fm rationem pene semper habet ordinem ad culpam.q.87.7.0.fo.124.
Pena inquantum habet rationem pene infligitur vnicuiq̄ pro peccato suo:sed vt satisfactoria/⁊ vt medicina infligitur etiam pro peccato alterius.q.87.7.8.0.fo.124.
Pena simplr̄ semp hȝ ordinem ad culpā ppriam actualē vel originalē.q.87.7.0.fo.124.
Pena grauior imponit̄ quadruplr̄.f.ppter grauius peccatū/cōsuetudinē/cōcupiscentiā/⁊ facilitatem peccandi.q.105.2.9.fo.154.
Pena eterna debetur peccato originali non ratione sue grauitatis:sed ratione subiecti/sine gratia inuenti.q.87.5.2.fo.123.
Pena eterna debet̄ peccato veniali si cū mortali inueniatur in dānato.q.87.5.3.fo.123.
Pena temporalis debetur peccato veniali/eterna vero mortali.q.72.5.c.fo.101.⁊.q.87.5.0.fo.123.et.q.109.7.c.fo.161.
Pena nō simpliciter sed satisfactoria pōt remanere culpa remota.q.87.6.0.fo.123.
Pena.ꝟ.Duratio.Infidelis.
Penam mortis lex vetus infixit in criminibus contra deum/in homicidio/in irreuerentia ad parentes/in adulterio in incestu/⁊ furto hominum:in furto autem aliarū rerum penā dāni. q.105.2.10.fo.154.
Et penā talionis induxit in percussuris/mutilationibus ⁊ falso testimonio:in alijs autē penā flagellatiōis vel ignominie.q.105.2.10.f.154.
Et penam seruitutis induxit duobus casibus.f. quando seruus anno remissionis nolebat liber exire:vel quando non habebat qđ posset restituere.q.105.2.10.fo.154.
Et penam exilij particularis statuit/sed nō vniuersalis.q.105.2.10.fo.154.
Pena spūali seu bonorū aīe nullus punit̄ p alio sed tm̄ p culpa ppria.q.87.8.0.fo.124.
Pena spūali nō puniunt̄ filij p parētib⁹ nisi cōicēt in culpa p originē vel imitationē:sed pena corporali interdū a deo vel ab hoie puniunt̄ filij p parentib⁹ ⁊ subditi pro dn̄is.q.81.1.1.2.1. fo.116.⁊.q.87.8.0.fo.124.
Penarum omnium veteris legis ratio redditur. q.109.2.9.10.11.12.fo.153.
¶ Penitentie sacramentum in noua lege rn̄det omnibus purificationib⁹ veteris legis.q.102. 5.3.fo.148.
Perfectio duplex.f.constituens essentiā rei/⁊ concōitans esse rei.q.4.2.1.5.c.fo.7.
Perfectio rei precipue consideratur in ordine ad suum finem.q.55.1.c.fo.73.
Perfectio ⁊ imperfectio vt opponūtur/nō pn̄t simul esse fm idē.q.67.3.c.5.2.fo.93.
Perfectio hois est vt contēptis tpalibus/spūalibus inhereat.q.90.6.c.fo.139.
Perfectionis gradus triplex.f.qui habetur sine motu/vno motu/⁊ pluribus motibus.q.3.2.4. fo.5.et.q.5.7.c.fo.111.
Perfectum ⁊ bonum dr̄ metaphorice in malis: vt perfectus seu bonus latro.q.55.3.1.fo.74.et q.92.1.c.fo.130.
Perfectū dicit̄ dupliciter.f.simpliciter/⁊ fm tps. q.98.2.1.fo.137.
Perfectum vnūquodq̄ est inquantum est actu. q.3.2.c.fo.5.
Perfectum pōt esse qđ prius idē numero fuit imperfectum/qn̄ imperfectio nō est de ratiōe speciei.q.67.3.6.c.fo.93.
Perfecto adueniēte nō manet impfectū/qn̄ imperfectio est de rōne eius.q.67.3.c.fo.93.
Perfecta bonitas est in his q̄ ad finē ordinantur si per se sufficiūt inducere ad finē/imperfecte autē si tm̄ cooperari pn̄t ad finē/sȝ nō sufficiūt ad finē pducere.q.98.1.c.fo.137.
¶ Periculū est i mora qn̄q̄.q.96.6.c.fo.136.
¶ Periculū si sit subitū non patiens tantā morā vt ad superiorem recurri possit/ipsa necessitas dispensationem hȝ annexam:qr necessitas non subijcitur legi.q.96.6.c.fo.136.
¶ Permissio.Lex humana dicit̄ aliqua pmittere quasi ea approbans/sed quasi ea corrigere non potens.q.93.3.3.fo.131.
¶ Perplex⁹.Supposito errore rōnis vel ɔscie/ex necessitate sequit̄ malū i volūtate:nec tm̄ est hō pplexus qr pōt ab error̄ recedere.q.19.6.3.f.31.
Per se.In omnibus ea q̄ nō per se insunt reducūtur in aliquid quod per se inest.q.10.1.c.fo.17.
Perseuerantia dicitur tripliciter scilicet habitus mentis quo homo firmiter stat cōtra tristitias/ habitus quo homo habet propositum perseuerādi in bono vsq̄ in finem/⁊ cōtinuatio boni vsq̄ ad finem vite.primo ⁊ secundo modo est virtus infusa/nō autē tertio mō.q.109.10.c.f.163.
Perseuerantia non est perfectio appetitiue virtutis sensitiue sȝ ratiōalis partis.q.58.3.2.f.79.
Perseuerantia a tristitijs non est virtus.q.58.3. 2.fo.79.
Perseuerantia.ꝟ.Continentia.Donum.
Perspectiua.ꝟ.Astrologia.
Pertinentia.ꝟ.Peccatum.
¶ Phase celebrabatur prio mense propter beneficium preterite liberationis in egypto ⁊ propter futuram passionem christi.q.100.5.2.fo.141.⁊ q.102.4.10.5.2.fo.147.
¶ Philotimia.i.amor honoris est virt⁹ circa honores absolute/⁊ est in concupiscibili.q.60.5.c. fo.83.
¶ Pietas importat reuerentiam quam habem⁹ ad patrem ⁊ ad patriam:⁊ etiam cultus dei pietas nominatur.q.68.4.2.fo.65.
Pietas.ꝟ.Donum.
¶ Pisces qui in aqua viuunt/magis sunt alieni ab homine quam alia animalia que viuunt in aere:⁊ ex aqua extracti statim moriuntur/ideo non poterant in templo offerri sicut alia animalia.q.102.3.3.fo.145.
¶ Planeta.ꝟ.Candelabrum.
Poetica sicut non capiuntur a ratione humana propter defectum veritatis ita nec diuina propter excedentem veritatem:ideo vtrobiq̄ opus est representatiōe per sensibiles figuras.q.101. 2.2.fo.144.
Porphyrio hȝ vnū pedē latū ad natādū/aliū fissū ad ambulādū/⁊ solo morsu bibit/oēm cibū aq̄ tingens:⁊ figat eos qui solū facere volūt p suerit tinctū aq̄ pprie volūtatis.q.102.6.1.fo.150.
¶ Possessio oium cōis/⁊ libertas oium vna/ dr̄ eē de iure nāli:qr distictio possessionū ⁊ seruitus nō st inducte a nā sȝ p hoium rōnē.q.94.5.3.f.133.
Possessiones iudeorum nō poterant vendi/ne sortes confunderentur:preter domos vrbanas qr non erant sorte distincte.q.105.2.c.3.fo.154.
Possessiones esse distinctas optimum est/⁊ quod vsus partim sit communis ⁊ partim per voluntatem possessorum communicetur:que tria fuerunt in lege veteri statuta.q.105.2.c.fo.153.
Possessionū irregularitate ciuitates plures destruūtur.ideo ad possessiōes regulādas triplex remediū lex vetus adhibuit.q.105.2.c.3.f.153.
Possibile ⁊ impossibile non oino per accn̄s se hn̄t ad obiectū appetitiue virtutis.q.40.1.3.fo.56.
¶ Postpredicamentum est quod diuersa rerum genera consequitur.q.49.1.c.fo.64.
Potentia duplex scilicet ad esse/que se tenet ex parte materie:⁊ ad agere/que se tenet ex parte forme.q.55.2.c.fo.94.
Potentia rationalis tantum se habet ad opposita q̄ sub suo obō ɔ̄ueniēti ɔ̄tinent̄.q.8.1.2.f.14.
Potentia eadem est oppositorum/sed non eodez modo se habet ad vtrunq̄.q.8.1.1.fo.14.
Potentia/habitus vel ars ad quam pertinet finis vniuersalis/mouet suo imperio potentiam habitum vel artem ad quam pertinet finis sub illo vniuersali comprehensus.q.9.1.c.fo.6.⁊.q. 65.3.1.f.89.⁊.q.114.4.1.fo.171.
Potentie natura ⁊ ratio est/vt sit principium actus.q.49.3.c.fo.66.
Po⁹ aie pfectio hȝ rōnē ꝟtutis.q.110.4.c.f.164.
Potentie vegetatiue actus non subduntur iperio rationis.q.17.8.9.0.fo.26.⁊.q.50.3.1.f.67.
Potentia vna anime intensa in suo actu/necesse est quod altera in suo actu remittatur/vel totaliter impediatur.q.77.1.c.fo.110.
Potentie naturales nō agunt nec disponuntur p aliquos habit⁹/quia scđm seipsas sunt determinate ad vnū.q.49.4.2.f.66.⁊.q.50.1.3.c.f.66.
Potentie diuerse ordināt ad ea que sunt diuersa genere ex equo/⁊ non aliter.q.8.2.2.fo.15.
Potentie apprehēsiue interiores preparant intellectui possibili proprium obiectum:ideo ex bona dispositione harum virium/ad quam cooperatur bona dispositio corporis/redditur homo habilis ad intelligendum.q.50.4.3.fo.67.
Potentie sensitiue in nobis pre alijs animalib⁹ habent quandaz excellentiaz.q.74.3.1m.f.105.
Potētiarū actiuarū ⁊ artiū ordinatarū vltima perfectio pertinet ad supremam potētiam vel artē/ inferiores vero coadiuuant vel disponunt.q.5. 6.1m.fo.11.⁊.q.57.6.c.f.78.⁊.q.74.7.c.f.106. ⁊.q.98.3.c.fo.137.
Ubicūq̄ ē diuersitas potētiaꝝ/ē diuersitas hītuum/sȝ nō ɔuertit̄.q.8.2.3m.f.15.⁊.q.56.2.c.f.74.
Potentia.ꝟ.Angelus.Anima.Ars.Appetitus. Appropinquatio.Habitus.
¶ Potestas habet rationem principij:⁊ se habet ⁊ ad bonum ⁊ ad malum.q.2.4.c.2m.fo.4.
Ptās dei ē sua bōitas/iō vti nō pt sua bōitate nisi bn̄:sȝ hoc in hoibus nō inuenit̄.q.2.4.1m.f.4.
Potestate bene vti in regimine multorū est optimum:⁊ male vti est pessimum.q.2.4.2m.fo.4.
Potestas.ꝟ.Seruitus.
¶ Practicū sumit̄ ab ope exteriori:speculatiuū ꝟo ab ope iteriori.q.3.5.2m.f.6.⁊.q.57.1.1m.f.76.
Practicum.ꝟ.Habitus.Intellectus.Ratio.
¶ Preceptum importat applicationem legis ad ea que ex lege regulantur.q.90.2.1m.fo.128.
Preceptū ð sui rōne iportat ordinē ad finē/inq̄ꝫm qđ precipitur/est necīum vel expediens ad finē. q.99.1.c.fo.138.
Preceptū hȝ rōnē debiti ⁊ est obligatoriū. q.99. 1.5.c.fo.138.⁊.q.100.5.1.fo.141.
Preceptum an sit possibile/subditus nō dȝ iudicio suo diffinire:sed iudicio superioris stare.qō. 13.5.3.fo.21.
Preceptū legis hȝ vim coactiuā q̄ est p metū pene:iō illud pprie cadit sub p̄cepto legis/p quo pena legis infligitur.q.100.9.c.fo.142.
Preceptū affirmatiuū obligat semper sed nō ad semper.q.71.5.3.fo.99.et.q.88.1.2.fo.124.et q.100.10.2.fo.143.
Preceptū tertiū de sabbato ponit̄ vt cōmemoratiuū beneficij pteriti:ideo spāliter in eo fit mentio de memoria.q.100.6.5.fo.141.
Preceptū tertiū est fm aliq̄d morale/⁊ fm aliq̄d cerimoniale.q.100.3.2.7.2.5.fo.140.
Preceptū nō fuit dandū de dilectiōe sui : qr q̄ ad hoc lex vigebat/⁊ dilectio sui includitur in dilectione dei ⁊ proximi.q.100.5.1.4.fo.141.
Preceptū in lege diuina nō dat̄ de fide:qr preceptum fidei presupponitur ad p̄cepta decalogi/ sicut p̄ceptū dilectionis.q.100.4.1.fo.141.
Et moralia intm̄ sunt lege determinabilia inq̄ꝫtum pertinent ad iustitiā.q.99.5.1.fo.139.
Preceptum iudiciale quadruplex.f. pertinēs ad principes/conciues/extraneos et domesticos. q.104.4.0.fo.152.
Precepti finis ⁊ id de quo datur preceptum non sunt idem.q.100.9.2.fo.142.
Precepta affirmatiua distinguunt̄ a negatiuis qn̄ vnū nō includit̄ in alio:sȝ si vnū includatur in alio nō distinguūtur.q.100.4.2.fo.140.
Precepta noue legis sūt maiora q̄ veteris quo ad explicitā manifestationem/ sed non quo ad sbam.q.107.3.2.fo.157.
Precepta decalogi sunt prima legis elementa.q. 100.3.5.6.fo.140.
Precepta decalogi sunt que statim ex principijs cōmunibus primis vel ex fide inotescūt hoib⁹. q.100.3.0.5.1.6.11.c.fo.140.
Precepta decalogi sūt immediate a deo : alia ꝟo p moysē vel p alios.q.100.3.c.⁊.5.1.11.c.f.140.
Precepta decalogi diuersimode distinguūt a diuersis ⁊ enumerant̄.q.100.5.0.f.141.
Precepta decalogi cōueniēter ordinātur. q.100. 6.0.fo.141.
Precepta pma ⁊ cōissima legis nāe ⁊ ea q̄ solli[illegible] piētib⁹ sūt manifesta:nō numerant̄ inter precepta decalogi.q.100.3.c.2.11.c.fo.140.
Precepta oia moralia veteris legis reducunt̄ ad precepta decalogi.q.100.3.11.0.fo.140.
Precepta legis nature ⁊ ea que indigent inquisitione sapiētum/continētur in preceptis decalogi/prima q̄dē vt principia in ɔclusionibus/alia vero econuerso.q.100.3.c.fo.140.
Precepta affirmatiua decalogi duo tantū ponūtur.f.tertium ⁊ quartum/alia vero sunt negatiua.q.100.7.1.fo.141.
Precepta q̄ prohibent concupiscētias sunt diuersa fm spāles rōnes:vnū ꝟo vt cōcupiscētia cōuenit in vna rōne cōi.q.100.4.3.fo.141.
Precepta moralia ptinēt ad legē nature/sed diuersimode.q.99.3.2.4.c.fo.139.⁊.q.100.1.0.f. 140.⁊.q.104.1.c.fo.152.
Precepta legis nature tenebantur omnes obseruare.q.98.5.c.fo.138.
Precepta legis cuiuslibet dantur de actibus virtutum.q.107.1.2.fo.156.
Precepta moralia.i.de actibus virtutum/lex vetus continet.q.98.5.c.fo.138.et.q.99.2.0.3.2. 4.c.fo.138.
Precepta oia legis veteris sunt vnū fm ordinez ad vnū finē/sunt tm̄ multa fm diuersitatē eorū que ordinātur ad illū finē.q.99.1.0.fo.138.
Precepta dilectionis dei ⁊ pximi sunt prima et cōia p̄cepta legis nāe ⁊ p se nota rōni hūane:iō oia p̄cepta decalogi ad illa duo referūt̄ sicut cōclusiones ad pn̄a cōia.q.100.1.1.3.1.fo.140.
Et in p̄cepto dilectionis pximi sicut in fine mandatorum omnium/tota lex impletur.q.99.1.2. fo.138.⁊.q.105.2.1.fo.153.
Precepta de dilectione dei ⁊ proximi sunt duo/⁊ sunt vnum vt vnum eorum includitur in alio. q.99.1.2.fo.138.⁊.q.100.3.1.fo.140.
Precepta legis ad hoc tendūt vt amicitiā constituant vel hoim adinuicē vel hominis ad deuz. q.99.1.2.3.fo.138.
Precepta legis hō in statu nature integre potuit sine gratia implere quo ad sūbam operis/ non autem quo ad modum agendi vt.s.ex charitate fiant:sed post peccatuz neutro modo.q.109. 4.0.et.5.2.fo.160.
Precepta legis nō sūt de actib⁹ virtutū nisi iquātū assumūt rōnē iustitie : qr ipsa sola iportat rōnē ðbiti.q.99.5.1.fo.139.⁊.q.100.2.c.3.3.f.140.
Precepta dant̄ in lege de actu fortitudinis ⁊ de actu gule.q.100.11.3.fo.143.
Precepta decalogi ⁊ superaddita directe dantur de ꝟtute castitatis:⁊ de virtutib⁹ pertinētib⁹ ad bonū cōe.q.100.11.3.fo.143.
Precepta cerimonialia.f. q̄ spāliter ad cultū dei ptinent/lex vet⁹ ɔ̄tinet.q.99.3.0.4.5.c.f.139. ⁊.q.101.1.2.4.c.fo.144.⁊.q.103.1.c.fo.150.⁊.q. 108.2.c.fo.157.
Precepta cerimonialia hn̄t cām literalē ⁊ figuralem.q.102.0.fo.144.
Precepta cerimonialia erant figura chr̄i/ecclie ⁊ pr̄ie celestis:sed lex noua est tantū figura pr̄ie. q.101.2.0.fo.144.⁊.q.103.1.c.fo.150.
Precepta cerimonialia sunt figuralia primo ⁊ p se/iudicialia vero ex consequenti.q.104.2.0.3. c.folio.152.
Precepta cerimonialia legis neq̄ mortifera neq̄ mortua fuerunt vsq̄ ad passionē Christi:post cuius passionem fuerunt mortua/sed non mortifera vsq̄ ad euangelij diuulgationē:post quā mortua ⁊ mortifera sunt.q.103.3.4.0.fo.151.et q.104.3.fo.152.
Precepta cerimonialia in lege veteri sunt plura q̄ iudicialia/⁊ plura sunt moralia in ordine ad proximum q̄ ad deum.q.104.1.5.fo.152.
Precepta cerimonialia ⁊ iudicialia sunt determinatiua preceptoꝝ decalogi ex vi institutionis: nō autem ex vi naturalis instinctus sicut precepta moralia.q.100.11.2.fo.143.
Precepta oia legis cōtinentur sub moralib⁹/cerimonialibus ⁊ iudicialibus:alia vero nō sunt precepta / sed ad eorum obseruantiam ordinata.q.99.5.0.fo.139.
Precepta cerimonialia distinguūtur a preceptis moralibus.q.99.3.2.fo.139.
Precepta cerimonialia ⁊ iudicialia habent vim obligandi ex sola institutione diuina vel humana/moralia vero ex dictamine naturalis rationis.questio.100.11.c.2.folio.143.et.q.104.1.c. 4.2.fo.152.
Precepta iudicialia sunt determinationes iustitie inter homines obseruande:et ea lex vetus continet.questio.99.4.0.5.c.folio.139. et questio.101.1.c.fo.144.et.q.104.1.0.fo.151.et qō. 108.2.c.fo.157.
Precepta iudicialia veteris legis conuenienter ordinata sunt circa principes et reges iudeoꝝ. q.105.1.0.fo.152.
Et circa domesticas personas.f.seruos/vxores ⁊ filios.q.105.4.0.fo.154.
Et circa populariū ɔuictū ⁊ possessiōes iudeorū/ statuendo iudices/ordinem iudicij/numeruz testium et penas.q.105.2.0.fo.153.
Et circa extraneos.f.peregrinos ⁊ aduenas/vicinos ⁊ hostes.q.105.3.0.fo.154.
Precepta ordināt ia hoiem in seipso nō sunt iudicialia sȝ moralia.q.104.1.3.fo.152.
Et circa iudicialia precepta dupliciter scribe et pharisei errabant.f.permissa estimantes per se iusta/⁊ faciēda propter iustitiam credētes vindicta/cupiditate/vel odio esse exequēda.q.108. 3.2.fo.158.
Precepta iudicialia post christū nō obligāt:nec seruās aut mādās ea seruari peccat/nisi seruarent̄ aut seruari mādarent̄ quasi vim obligādi hn̄tia ex veteris legis institutione.q.104.2.0. fo.152.⁊.q.108.1.c.2.c.4.fo.157.
Precepta.ver.Consilium.Mandatum.Promulgatio.
Precepto primo ⁊ tertio decalogi addit̄ cerimoniale determinatiuum moralis precepti cōis: ideo vtrobiq̄ oportuit rōnē assignari/i alijs vero nō/qr sunt pure moralia.q.100.7.2.fo.141.
Precepto primo ⁊ quarto decalogi apponit̄ premium qr videbantur inutilia.sed primo ⁊ scđo additur cōminatio penarum ppter pronitatē ad malum.q.100.7.3.4.fo.141.
Precepto secundo decalogi prohibetur falsitas doctrine.q.100.5.3.7.c.fo.141.
Precepto tertio scđm q est morale/precipit̄ q̄es cordis in deo.q.100.5.c.fo.141.
Precepto isto.f.oia quecūq̄ vultis vt faciāt vobis hoies ⁊ vos facite illis/explicat̄ qđ implicite cōtinetur in hoc qđ dr̄ diliges proximū tuum sicut teipsum.q.99.1.3.fo.138.
Preceptorū iudicialiū multi errores sunt phariseorum.q.108.3.2.4.fo.158.
Preceptorū decalogi sufficiētia.q.100.5.0.f.141.
Preceptorum multitudo a prelatis moderanda est ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. q.107.4.c.fo.157.
In preceptis decalogi non erat memoria facienda de passionibus irascibilis sed concupiscibilis tantum.q.100.5.6.fo.141.
¶ Premium.ꝟ.Beatitudines.
¶ Preparare se ad gratiam cum sit a deo/nō refert vtrum subito vel paulatim aliquis ad perfectam preparationem perueniat ⁊ gratiā recipiat.q.112.2.2.fo.166.
¶ Preueniens.ꝟ.Gratia.Purgatio.
¶ Priapus.ꝟ.Sacerdotes.
¶ Primogenitus.ꝟ.Sacerdotium.
Primum dicitur dupliciter.f.in genere ⁊ simpliciter.q.6.1.1.fo.11.
Primum.ꝟ.Principium.
¶ Princeps.Eadem est virtus principis ⁊ boni viri:non autem eadem est virtus cuiuscūq̄ ciuis ⁊ boni viri.q.92.1.3.fo.130.
Et impossibile est q bonū cōe ciuitatis bn̄ se habeat nisi ciues sint virtuosi/ad minus illi quibus conuenit principari.q.92.1.3.fo.130.
Et ad bn̄ cōmorādū in aliqua ciuitate duo requirunt̄.f.habere se bn̄ ad p̄ncipē.f.cū fidelitate/reuerētia ⁊ famulatu:ad cōsocios aūt reddendo cuilibet ðbitū/⁊ nulli nocēdo.q.100.5.c.f.141.
Princeps.ꝟ.Defectus.Lex.
Principis summi/⁊ regis iudeorū institutionē deus sibi reseruauit.q.105.1.1.fo.152.
Principes ex cupiditate in tyrānidem declināt/ ⁊ iustitiā derelinquūt.q.105.1.2.fo.152.
Principes iudeorum assumebantur ex toto populo/possessiones pprias habebant/⁊ eis phibebatur a dn̄o ne superabūdarent diuitijs aut magnifico apparatu.q.105.1.4.fo.153.
¶ Principatus est multiplex.f.regimē regale.f. quando vn⁹ regit:aristocratia/democratia oligarchia/et tyrannis.q.95.4.c.fo.134.⁊.q.105. 1.c.fo.152.
Principatus regum est optimus si non corrumpatur.q.105.1.2.fo.152.
Principium primum in speculatiuis est/nō est/ simul affirmare ⁊ negare. In practicis vero est Bonum est prosequendum ⁊ malum vitandū. q.94.2.c.fo.132.
Nec omne principiū est primum principium.q. 6.1.1.fo.11.⁊.q.9.4.1.fo.17.
Principium duplex.f.extrinsecum et intrinsecū. q.9.4.1.fo.17.
Principium.ꝟ.Defectus.Geometer.
Principia intellectualis cognitionis ⁊ motuum volūtarioꝝ sunt nālr̄ nota.q.10.1.c.fo.17.
Principia actiua nālia sunt determinata semper ad eosdē actus:ideo diuerse spēs in actib⁹ naturalibus attenduntur fm obiecta ⁊ fm principia actiua.q.72.3.c.fo.100.

¶ Primo duplex.s.in corrupti/⁊ in corruptum est, prīa suscipit magis ⁊ minus/nō aūt scḋa.q.73.2.c.fol.103.⁊.q.82.4.c.fol.118.
Privatio prīa recipit magis ⁊ minus ex pte eius qḋ remanet de habitu ꝯtro.q.72.2.c.folio.103.
Privatio boni in quocūq; cōstituit rationē mali.q.21.1.c.folio 35.
Privatio.ver.Ens.
¶ Privilegium est lex privata/qz respicit singlares personas: sed est cōmune/ vt se extendit ad multa negocia.q.96.1.1.folio 134.
Privilegio speciali potest aliquis scire se habere gratiam.q.112.5.c.fo.166.
Privilegium.ver.Gratia.
¶ Pri⁹ dicit duplr.s.ordine perfectionis ⁊ dignitatis/⁊ ordine generationis seu dispositionis q.68.8.2.fo.96.
Prius est semper qḋ naturali⁹ ē.q.49.2.c.f.65.
Prius est ordine generationis imperfectum per fecto in eodem: sed ordine perfectionis est ecōverso.q.62.4.c.fo.85.
Priori remoto removetur posterius qḋ proprie ex eo tantum sequitur: non autem si ex plurib⁹ sequi possit.q.15.2.2.fo.23.
¶ Processus rationis duplex.s.compositivus/et resolutorius.q.14.5.o.f.22.
¶ Prodigalitas dicitur esse contra naturam: qz habet immoderatam emissionē/que repugnat nature.q.32.6.2.fo.49.
¶ Prodigus ⁊ liberalis potest esse aliquis fm diversa.q.72.8.3.fo.102.
¶ Prohibitio incitat cōcupiscentiā: qz magis cōcupiscim⁹ qḋ nobis ꝓhibetur.q.98.1.2.f.137.
Prohibitum.ꝟ.Peccatum.
¶ Promissio.ꝟ.Abraam.
¶ Promulgatio legis eterne est ex hoc q deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.q.90.4.1.fo.129.
Promulgatio fit ⁊ verbo ⁊ scripto: ⁊ vtroq; modo lex eterna hz promulgationem ex parte dei / sz non ex parte creature.q.91.1.2.fo.129.
Promulgatio legis necessaria est ad hoc q lex habeat vim obligandi.q.90.4.o.fo.128.
Promulgatio presens in futurum extēditur per firmitatem scripture/que quodāmodo semper eam promulgat.q.90.4.3.fo.129.
Promulgatione legis facta obligantur ad illas illi coram quibus non ꝓmulgatur/inq̄ntum in eorum notitiam deveni t per alios vel devenire potest.q.90.2.fo.129.
Promulgatione non indigent precepta communia legis nature nec hoc qḋ est credere in deuz.q.100.4.1.fol.140.
¶ Proni erant homines ad idolatriam propter generalem consuetudinem gentilium: ⁊ ad periurium propter frequentiaz iuramenti.q.100.7.4.fo.141.
Proni.ꝟ.Judeus.
¶ Prophetia est de donis que sunt ad manifestationem spiritus: non autem ad necessitatem salutis.q.68.3.3.fo.95.
Prophetia.ꝟ.Salomon.
¶ Propitiatorium erat tabula lapidea sup alas cherubim: qz exinde deus populo propitiabatur.q.102.4.6.fo.146.
¶ Propositio dicitur per se nota cuius predicatū est de ratione subiecti.q.94.2.c.fo.132.
Propriū accidens in vnaquaq; re est aliud ab essentia.q.2.6.c.fo.4.
Propria accidentia sunt posteriora substantia ordine generatiōis ⁊ perfectionis.q.83.2.3.f.118.
¶ Prorumpere. Hō facile prorumpit ad manifestationē cordis.q.71.7.c.fo.102.
Prorumpit.ꝟ.Iracundus.
¶ Prostibulum.ꝟ.Oblatio.
¶ Providentia divina non corrumpit naturam rerum sed servat/⁊ omnia movet fm eorum cōditionem.q.10.4.c.fo.19.
Providentie divine omnia subdūtur.q.91.2.c.folio.129.⁊.q.93.5.c.fo.131.
Providētie divine nō subditur filius dei vt est naturaliter ab ipso genitus: sed ratione humane nature.q.93.4.2.fo.131.
Providentie divine inter cetera/rationalis creatura excellentiori modo subiacet.q.91.2.c.fol.129.⁊.q.93.5.c.fo.131.
¶ Prudētia est recta rō agibiliū.q.65.1.c.fo.88
Prudentia est virtus moralis circa agibilia.qō.57.5.3.f.78.⁊.q.61.1.c.fo.85.
Prudentia fm essentiā suā est intellectualis virtus sed fm materiā moralis.q.58.3.1.fo.79.et q.61.1.c.fo.83.
Prudentia est bene consiliativa de his que ptinēt ad totā vitā hois/⁊ ad vltimū finē vite humane.q.57.4.3.fo.77.
Prudentia realiter ē in rōne sicut in sbo.q.56.2.3.3.c.f.74.⁊.q.61.2.c.f.83.⁊.q.65.3.c.fo.120.
Prudentia nō est tm̄ in intellectu sicut scia ⁊ ars sz ꝑsupponit rectitudinē volūtatis.q.56.2.3.3.c.fo.74.⁊.q.57.4.c.fo.77.
Prudētia est in intellectu practico subiective.q.56.3.c.fo.75.
Prudētia ⁊ ars sunt in opinativa parte aīe/⁊ circa cōtingēs aliter se hre.q.57.4.2.5.3.fo.77.
Prudentia imperat de his q̄ ordinant ad sapiaz iō est ministra eius.q.66.5.1.fo.92.
Prudentia imperfecte invenitur in brutis aīalibus: in quibus apparēt quedā sagacitates/inq̄ntū habēt inclinationem naturalē ad quosdaz particulares pcessus similes opibus prudētie.q.3.6.c.fo.6.⁊.q.15.2.3.fo.21.
Prudentia est consiliativa ⁊ iudicativa ⁊ pceptiva eorū que sunt ad finē / cuius tñ principalis actus est precipere.q.57.6.c.fo.78.⁊.q.58.5.3.fo.80.⁊.q.65.1.c.fo.88.
Prudentia est bñ ꝯsiliativa nō immediate: sz mediante eubulia.q.57.6.1.fo.78.
Prudentia non perditur per oblivionem.q.53.1.c.fo.71.
Prudentia duplex.s.perfecta et imperfecta.q.3.6.c.fo.6.
Prudentia est virtus necessaria ad bene vivendum.q.57.5.6.fo.77.
Et nulla virtus moralis potest esse sine prudentia.q.58.4.o.fo.79.⁊.q.65.1.2.c.4.c.1.fo.88.⁊.q.73.1.2.fo.103.
Et in omnibus moralibus est vna sola virtus dirigens.s.prudentia: quia eadem est ratio veri in eis.q.60.1.1.fo.81.
Prudentia non potest esse in aliquo sine virtute morali.q.57.4.c.fo.77.⁊.q.58.5.o.fo.80.
Prudentia est principalior ⁊ perfectior alijs virtutibus moralibus.q.61.2.1.fo.83.⁊.q.66.1.2.c.fo.90.
Prudentia dirigit virtutes morales in eligēdo ea que sunt ad finē/prestituendo finē/⁊ determinando eis medium.q.66.3.3.fo.91.
Prudentia et synesis preferuntur eubulie.q.68.7.c.fo.96.
Prudētia ē virt⁹ distincta ab arte.q.57.4.o.f.77.
Prudens fm quid/est qui est bene consiliativus ad finem alicuius artis: simpliciter autem qui ad totam vitam.q.57.4.3.fo.77.
Prudentie partes quasi integrales sunt memoria/intelligētia/providētia/cautio ⁊ docilitas: partes vero subiective sunt iconomica/regulativa ⁊ huiusmodi: sed quasi partes potentiales eius sunt eubulia / synesis ⁊ gnomi.q.56.5.3.fo.76.⁊.q.57.6.4.fo.78.
Prudentie ⁊ virtutis moralis idem est medium/ sed prudentie vt regulantis/virtutis moralis vt regulate.q.64.3.c.fo.87.
Prudentie convenienter adiunguntur eubulia/ synesis ⁊ gnomi.q.57.6.o.fo.78.
Pueri.ꝟ.Baptismus.Justificatio.
Pulchrū est idē bono/sola rōne differens: qz bonū est qḋ simpliciter placet/pulchrum vero est cuius apprehensio placet.q.27.1.3.fo.41.
Pulchrum precipue respiciunt sensus visus ⁊ auditus/quia sunt maxime cognoscitivi: non autem alij sensus.q.27.1.3.fo.41.
¶ Pulmo. Magnum pulmonē ⁊ sanguineum habentes sunt audaciores.q.45.3.c.fo.61.
Puniri non est malum/sed fieri pena dignum.q.87.1.2.fo.122.
Purgatio. Figura ⁊ ratio literalis ois imūditie ⁊ purgatiōis in lege veteri.q.102.5.4.5.6.7.6.1.fo.148.⁊.q.103.2.o.fo.150.
Purgatio preveniens in beata origine nō requirebatur ad auferendam transfusionem originalis peccati: sed quia oportebat vt mater dei maxima puritate niteret.q.81.5.3.fo.117.
¶ Purificatio veteris legis ordinabatur ad removendum impedimentum cultus divini.q.102.5.4.fo.148.
Purificatio.ꝟ.Consecratio.Sacramenta.
¶ Qualitas vt cause in passivo/opz q activum totaliter vincat passivum.q.51.3.c.fo.68.
Qualitas pprie importat modum.i.determinationē substātie/vel fm q potētia materie determinatur ad esse substantiale/⁊ sic est differentia substantie.vel ad esse accidentale/⁊ sic est differentia accidentalis.q.49.2.c.fo.65.
Qualitas anime vel corporis duplex.s.naturalis/vel ex aliqua precedēti motione adveniēs.q.17.7.2.fo.26.⁊.q.49.2.c.fo.65.
Qualitas.ꝟ.Alteratio.Augmentum.
Qualitatis specierū distinctio ⁊ ordo.q.49.2.c.fo.65.⁊.q.50.1.3.fo.66.
Qualitatis species singule declarant.q.49.2.c.1.3.3.fo.65.⁊.q.50.1.3.2.3.fo.66.
¶ Quantitas est propinqua substantie.q.52.1.c.fo.69.
¶ Quies cū sit finis motus est prior in intētione ⁊ posterior in executione.q.25.1.c.fo.39.
Quies.ꝟ.Contrarium.
¶ Racha.ꝟ.Fatue.
¶ Radix. Aliqua dicūr ad similitudinem radicis arboris: que ex terra trahit alimentum vel que alimentum prestat toti arbori.q.84.1.c.f.119.
Radix.ꝟ.Charitas.Cupiditas.
¶ Rara possunt esse delectabilia vel ratione cognitionis / vel ratione operationis.q.32.8.3.fo.49.
¶ Rationale.ꝟ.Anima.Animal.Appetitus.
Ratio hoīs est pfecta duplr.s.pfectiōe naturali ⁊ lumine rōnis: ⁊ pfectione supnaturali.i.virtutibus theologicis.quarū scḋa est maior/sz pma perfectiori modo habet.q.68.2.c.fo.94.
Rationem hominis cōtingit bene ordinari per actus omnium virtutum: nam virtutes intellectuales ordinant bene actus ratiōis in seipsis: virtutes autē morales ordināt bene actus rationis circa interiores passiones ⁊ exteriores operationes.q.100.2.c.fo.140.
Ratio practica est circa operabilia singularia ⁊ contingentia/nō autem circa necessaria sicut ratio speculativa.q.91.3.3.fo.129.
Ratio superior intendit rationibus eternis/inferior vo rōnibus creatis.q.74.7.9.c.fo.106.
Ratio supior inheret rōnibus eternis cōspiciendis.i.speculādo eas in se/⁊ cōsulēdis.i.fm eas de alijs iudicādo.q.74.9.c.fo.107.
In opib⁹ rōnis est cōsiderare ipm actū rōnis / q est intelligere ⁊ rōcinari: ⁊ aliqd p hmōi actum cōstitutū/qḋ in speculativa rōne est diffinitio/ enūtiatio ⁊ syllogismus: in practica vo sunt ppositiones vniversales ordinate ad opationes actualiter vel habitualr.q.50.1.2.fo.128.
Rō hz vim movēdi a voluntate: qz ex hoc qḋ aliquis vult finē/imperat de his q̄ sunt ad finē.q.17.1.c.fo.24.⁊.q.90.1.3 fo.128.
Rō est nobili⁹ pncipiū q̄ sit habit⁹ vtutis moralis.q.51.2.5.fo.68.⁊.q.63.2.3.fo.86.
Rō vlis q̄ pertinet ad partē intellectivā/⁊ rō particularis que pertinet ad partem sensitivam/ sunt in homine.q.30.3.3.fo.45.
Rōnis ⁊ voluntatis ois opatio derivat in nobis ab eo qḋ est fm nām: ⁊ q diversimode procedē potest ad iudicādum de diversis.q.91.2.2.fo.129.⁊.q.100.1.c.fo.140.
Rōne speculativa nihil ꝯstat firmiter nisi p resolutionē ad prima principia indemonstrabilia nec rōne practica nisi p ordinationē ad vltimū finem qui est bonum cōe.q.90.2.3.fo.128.
¶ Reatus pene est effectus peccati per accidēs.q.87.1.o.fo.122.
Reatus pene nō simpliciter sed satisfactorie/remanet remota culpa.q.87.6.o.fo.125.
Rebellis ⁊ contumax occidendus erat in veteri lege.q.105.2.9.fo.154.
¶ Recompensare nullus sufficiēter potest beneficia dei ⁊ patris.q.100.7.1.fo.141.
¶ Rectitudo est duplex.s.ppria iustitie/⁊ cōis omni virtuti: prima est circa exteriora/scḋa importat ordinē debitū ad finem.q.55.4.4.fo.74.
¶ Redigi in nihilum eum qui peccat non convenit divine iustitie.q.87.4.1.fo.123.
Redigi in nihilum dicitur qui spiritualibus bonis privatur.q.87.4.1.fo.123.
¶ Redundantia fiet in corpus ⁊ in sensus corporeos post resurrectionē ex ipsa perfecta beatitudine anime.q.3.3.c.fo.5.⁊.q.4.6.c.fo.9.
Redūdātia.ꝟ.Aia.Btitudo.Celū.Corp⁹.Visio.
¶ Regnum
Regnū dei in interioribus actib⁹ consistit principaliter: sz consequenter in his sine quibus illi esse non possunt.q.18.1.1.fo.157.
Regula actuū hūanorū duplex.s.hūana rō ⁊ lex eterna.i.rō dei.q.19.4.o.f.30.⁊.q.21.2.c.f.35.⁊.q.63.2.c.fo.86.⁊.q.71.6.c.fo.99.
Regula.ꝟ.Lex.Voluntas.
Relatio nō recipit magis ⁊ min⁹.q.82.4.c.f.118
Relatio.ꝟ.Absolutio.
Religio est virtus per quā reddit debitū patrie vel parētibus.q.60.3.c.f.82.
Religio que statū pfectionis ꝓfitet fūdat in paupertate/castitate ⁊ obēa.q.108.7.c.fo.158.
Et ad religionē trāseūt sclares ⁊ laici ad clericatū vt perfectius ⁊ securius salutē ꝯsequātur.q.98.ar.5.3.fo.138.
Religiosi sunt melioris cōditionis q̄ seculares/ ⁊ clerici q̄ laici: qz sunt magis astricti ad cultū dei.q.98.5.2.fo.138.
Remediū mali duplex.s.ipediēs malū futurū/⁊ removens pñs.q.42.6.1.fo.59.
Reminiscētia excellētior est in nobis q̄ in brutis q.74.3.1.fo.105.
Reminiscentia.ꝟ.Cogitativa.
Remorsus.ꝟ.Conscientia.
Renasci.ꝟ.Baptismus.
Requiri aliud ꝯtingit q̄druplicitér.s.vt preparās/pficiēs/coadiuvās ⁊ ꝯcomitās.q.4.1.c.f.7.
Resolutoria.ꝟ.Consilium.
Resurrectio.ꝟ.Etas.Redundantia.
Revelatio. Per revelationē pōt aliq̄s scire se habere grām.q.112.5.c.fo.166.
Revelat deus hoc aliqū aliq̄bus ex spāli privilegio/multis rōnib⁹: sicut paulo.q.112.5.c.f.166.
Reverētia. Que cōia sūt eā distincta ab alijs min⁹ reverent hoīes: q̄ vo hñt aliquā excellētie discretionē ab alijs magis reverēt.q.102.4.c.f.146
Reverentia.ꝟ.Rex.
Rex. Deus in pricipio iudeis regē nō instituit sz modū instituendi ⁊ eligendi tm̄.s.fm iudicium dei/⁊ de gēte sua ⁊ modū se hñdi quo ad seipm/ deū/⁊ subditos.q.105.1.2.fo.122.
Rex.ꝟ.Principatus.
Reges ⁊ pncipes quos opz in reverētia hri a subditis preciosiorib⁹ vestibus ornant: ⁊ āpliores ⁊ pulchriores hītatiōes possidēt.q.102.4.c.f.146
Regū multitudo ⁊ divisio regni israel magis ē illis data in penā q̄ ad eoꝝ pfectū.q.105.1.3.f.153.
Ruth moabitis que mulier virtutis erat dispēsative admittitur in collegium populi iudeorū.q.105.3.1m.fo.154
Sabbatum celebrat qualz septimana in memoriā creatiōis ⁊ figurā qetis mētis i deū p grām in pñti ⁊ gloriā in futuro.q.100.5.c.[illegible].fo.141.⁊.q.102.4.10.fo.147.⁊.q.105.2.9.f.154.
Sabbatū nō violat q̄ fac op⁹ necīū ad salutē hūanā.q.100.8.4.f.142.⁊.q.107.2.3.f.156.
Sabbatū ea que xps fecit in eo nō soluit sz rei veritatem.q.107.2.3.fo.156.
Sabbato spicas colligere apl'is licuit.q.107.2.3 fo.156.
¶ Sacerdotes i veteri lege per successionē originis sacris deputabant.q.105.1.4.fo.153.
Sacerdotiū erat añ legē apud colētes deū tm̄ fm determinationē hūanā.q.103.1.3.fo.150.
Sacerdotib⁹ veteris testamēti indict⁹ est feminaliū vsus ad tegimē pudēdorū ad excludēduz idolatriaz in sacris priapi.q.102.4.7.fo.147.
Sacerdotibus veteris legis multa ꝓhibentur: cuius prohibitionis ratio literalis ⁊ spiritualis redditur.q.102.6.10.fo.150.
Sacra.ꝟ.Sacramenta.
Sacra pprie dicūr que adhibent dei cultorib⁹ ad quādā cōsecrationez p quā scz deputant ad dei cultum.q.101.4.c.f.144.⁊.q.102.5.c.fo.147.
Sacra nove legis in q̄b⁹ dat grā xps instituit p se ipm sed sacralia q̄ fm seipsa nō ptinēt ad necessitatē interioris gre xps fidelib⁹ instituēda reliquit pro arbitrio suo.q.108.2.c.2.fo.157.
Sacra ⁊ sacra veteris legis figurabant sacra ⁊ sacra nove legis/⁊ observātie veteris legis ꝯversationem populi nove legis / que oia ad Christum pertinent.q.101.4.1.4.fo.144.
Sacra veteris legis quo ad oēs erāt tria.s.circūcisio/esus agni paschalis ⁊ purificatio a q̄busdam exteriorib⁹ immunditijs ⁊ etiam expiationes a peccatis.q.102.5.c.fo.147.
Sed quo ad ministros etiā erāt alia tria.s.cōsecratio sacerdotū/oblatio victimarū/esus panū ppositionis ⁊ huiusmodi ⁊ ablutio manuum ⁊ pedum ⁊ rasio pilorum.q.102.5.fo.147.
Sacra veteris legis nō purgabāt a culpa sed ab immūditia.i.ab irregularitatib⁹ ⁊ ipedimētis q̄ multiplicabant a lege pp timorē ⁊ reverētiaz dei.q.102.5.4.[illegible].6.fo.148.⁊.q.103.3.o.fo.150.
Sacra veteris legis nō iustificabāt sed sigbāt fidē qua significabant pres antiqui.q.98.2.4.f.137.⁊.q.103.2.o.f.150.⁊.q.107.1.3.fo.156.
Sacra nove legis habuerūt in veteri lege sacra figuralia sibi correspōdentia.q.101.5.3.f.148.
Sacramentum.ꝟ.libellus.Matrimonium.
Sacramentorum veteris legis/conveniens causa fuit.q.102.5.o.fo.147.
Et eorum ratio literalis ⁊ figuralis exponit.qō.102.5.o.fo.147.
Sacroꝝ/sacrificioꝝ/sacroꝝ ⁊ observātiarū veteris legis differentia.q.101.4.o.fo.144.
Sacrificium prohibebatur in lege offerri alicui nisi soli deo.q.102.3.c.fo.145.
Sacrificiū in lege veteri triplex.s.holocaustum/ oblatio p pctō/⁊ hostia.q.102.3.8.9.fo.145.
Et pmū.s.holocaustū ꝯvenit pfectis/scḋm penitētib⁹/tertiū vo pficiētib⁹.q.102.3.8.fo.145.
Et scḋm erat ex necessitate remissionis pcti: ideo incēdebatur vna pars/⁊ alia erat sacerdotis qz expiatio fit a deo per ministerium sacerdotum.q.102.3.8.fo.145.
Et tertiū erat ex debito bñficij accepti vel accipiēdi p grarū actione vel p salute ⁊ psperitate offerentiū.quoꝝ tertia pars erat/scḋa sacerdotū ⁊ prima incēdebatur deo.q.102.3.8.fo.145.
Sacrificiū pro pctō totius populi vel sacerdotis totum comburebatur ne aliquid peccati in eis remaneret.q.102.3.8.fo.145.
Sacrificiū potissimuz est quo xps se obtulit deo: ideo per oia sacrificia veteris legis hoc singulare sacrificium figurabatur tanq̄ perfectuz per imperfecta q.102.3.c.fo.145.
Et de his que veniūt in vsum hois de terrenascētibus offerebātur in sacrificiū panis vinū oleū sal ⁊ thus: que figurabant Christum.q.102.3.13.14.fo.146.
Et nō offerebatur mel ad excludēdum carnalem dulcedinē neq; fermētum ad excludēdum corruptionem: ⁊ quia vtrunq; offerebatur idolis.q.102.3.14.fo.146.
Sacrificiū.ꝟ.Animal.Beneficia.Eucharistia.
Sacrificia istituta sunt vt hō se ⁊ sua oia referat i deū vt in pncipiū ⁊ finē oim.q.102.3.c fo.145.
Sacrificia/sacra/oblationes ⁊ holocausta offerebant antiqui ante legē nō authoritate alicuius legis determinate sed ex quadā devotione ppie voluntatis.q.103.1.o.fo.150.
Et credēdū est q ex instinctu divino q̄si ex quadā privata lege inducerent ad certū modū colendi deū cōvenientē interiori cultui ⁊ ad significandū christi mysteria.q.103.1.c.fo.150.
Sacrificia veteris legis nō erāt deo accepta fm se: sed qz figurabant passionē christi/⁊ sacrificiū interius.s.devotionem ⁊ ne offerrent ea idolis.q.102.3.4.3.5.4.fo.145.
Sacrificia debēt eē incorrupta iō sal offerebat q impedit corruptionē.q.102.3.14.fo.146.
Sacrificioꝝ pcepta nō fuerunt data iudeis nisi post idolatriā vituli ꝯflatilis.q.102.3.c.f.145.
Sacrificioꝝ omniū veteris legis ratio literalis et figuralis exponitur.q.102.3.o.fo.145.
Sacrificiorum veteris legis ordo dignitas ⁊ sanctitas.q.102.3.10.fo.145.
Sacrificijs veteris legis sigbat xps: sacris vo et sacris sacra ⁊ sacra nove legis: oblatiōib⁹ autez ꝯversatio ppli nove legis.q.101.4.1.fo.144.
¶ Sal impedit corruptionez putredinis.q.102.3.14.fo.146.
Sal.ꝟ.Sacrificium.
Sale significatur discretio sapientie/⁊ mortificatio carnis.q.102.3.14.fo.146.
Salomō dormiēdo nō meruit nec accepit sapiaz sz in somno declaratū est ei q pp pcedēs desiderium ei a deo infunderet.q.113.3.2.fo.167.
Vel pōt dici q ille somnus nō fuit naturalis/sed somnus pphetie.q.113.3.2.fo.167.
Salomon.ꝟ.Templum.
Salvandus.ꝟ.Lex.Actus.
Salus. Deus nō deficit dare hoib⁹ salutis auxilia.q.98 ar.2.4.fo.137.
Sctificatio tabernaculi ⁊ vasoꝝ ei⁹ hēbat cāz lrālē/vt in maiori reverētia hret ⁊ figurabat spūalis sanctificatio fideliū.q.102.4.9.fo.147.
¶ Sctūs vn⁹ laudat pcipue de vna vtute et alius de alia ppter ei excellētiorē prōptitudinē ad actū vnius virtutis q̄ alterius.q.66.2.2.fo.91.
Sāguis i lege veteri nō veniebat i vsuz sacerdotū nec offerētiū sz effundebat ad crepidinē altaris quadruplici rōne.q.102.3.8.6.1.fo.145.
Sāguinei sūt magz amativi: ⁊ dr q cogit amare iecur i q̄ fit q̄dā gñatio sanguis.q.48.2.1.f.64
Sanitas est de prima specie qualitatis.qō.49.2.1.3.⁊.4.c.fo.65.⁊.q.50.1.c.fo.66.
Sanitas medicine ⁊ vrine nō est alia numero q̄ sanitas animalis quam medicina facit ⁊ vrina significat.q.20.3.3.fo.34.
Sapiētia ꝯsiderat altissimas causas p quas iudicat ⁊ ordinat de omnibus.q.57.2.c.1.fo.77.et.q.67.5.c.1.fo.92.
Sapia nō solū vtit pncipijs ꝯcludēdo ex eis sicut alie scie sz et iudicādo de eis et disputādo ꝯ negātes ea.q.57.2.1.2.f.77.⁊.q.66.5.4.fo.92.
Sapia ꝯtiet sub se sciaz ⁊ intelltm.q.57.2.2.f.77
Sapia n̄ ē nisi vna/sz scie sūt multe.q.45.2.c.f.77
Sapia ē maxia iter vtutes itellūales dijudicās ⁊ ordinās eas.q.57.2.2.f.77.⁊.q.66.5.o.fo.92.
Sapientia scientia intellectus ars ⁊ prudētia distinguuntur abinuicem.q.57.[illegible].4.o.fo.77.
Sapientia est maior virtus q̄ prudentia cui etiā imperat.q.66.5.1.fo.92.
Sapia ē de obo felicitatz prudētia vo de his q̄b⁹ pvenit ad felicitatē/iō sapia ppinqui⁹ se hz ad felicitatem q̄ prudentia.q.66.5.2.fo.92.
Sapia ⁊ scia vt sr dōa.s.s.sūt pfcōnes hūane mētz p q̄s dispōit ad sequēdū istinctū spūs.s.in cognitione divinoꝝ vel humanoꝝ.q.68.5.1.fo.9[illegible].
Sapiētia dr intellectualis virtus fm qḋ pcedit ex iudicio rōnis/donū autē fm qḋ operatur ex instinctu divino.q.68.1.4.fo.94.
Sapientia.ꝟ.Sal.Salomon.
Sapientie donum prefertur omnibus.7.donis spiritus.s.q.68.7.c.fo.96.
Sapie donū dirigit hois itell's ⁊ affect⁹: iō ei tāq̄ directivo corrñdet ex pte intell's/donū intell's ⁊ ex pte affectus donū timoris.q.68.4.5.fo.95.
Scenophegia erat festū tabnacloꝝ p dies septē ad ꝯmemorādū bñficiū ptectiōis ⁊ deductiōis p desertū/cui nūc succedit festū ꝯsecrationis ecclesie.q.102.4.10.f.147.⁊.q.103.3.4.fo.151.
Scia pt augeri fm seipsaz p additionē ⁊ auget i aliquo fm participationē sbti per intentionē.q.52.1.2.c.fo.69.⁊.q.54.4.3.fo.73.
Scia ꝯtinet vivalr i pncipijs scie: iō scie ꝯsideratio n̄ se extēdit vltra vtutē ill⁹ scie.q.3.6.c.f.6.
Scientia practica in particulari consideratione perficitur.q.6.in principio.fo.11.
Scia dicta de deo sigt certitudinē de oib⁹ effectibus i pa cā absq; oi discursu.q.14.1.2.fo.22.
Sciētia vna pfert alteri rōne nobilioris subiecti aut ppter certitudinem.q.66.5.3.fo.92.
Scia ꝯclonū/itell's q̄ ē hit⁹ pncipioꝝ ē nobilior.q.51.2.3.fo.68.⁊.q.57.2.2.fo.77.⁊.q.63.2.3.(fo.86.
Scia.ꝟ.Augmētū.Grāmaticus.
Scientiam scripturarum ⁊ omnium linguarum deus apl'is dedit.q.51.4.c.fo.69.
Sciētiā ⁊ sapiētiā hō nat⁹ est acq̄rere a deo p ppositū ingeniū ⁊ studiū: iō qñ pter huc modum hō sapiēs vel sciēs efficitur est miraculosum.q.51.4.c.fo.69.⁊.q.113.10.3.fo.170.
Sciam ꝯclonis vni⁹ p demōstrationē acq̄rēs hz scie habitū imperfecte.q.54.4.3.fo.73.
Sciētiarum habitus diversificātur fm diversa principia activa ⁊ media.q.54.2.2.fo.72.
Scientiarum habit⁹ sunt diversi fm diversa genera scibilium.q.57.2.fo.77.
Sciētiarū speculativarū vna est dialectica inq̄sitiva de oib⁹: demōstrative vo q̄ sunt iudicative sunt diverse de diversis.q.57.6.3.fo.78.
Scie hit⁹ est in intell'u poti nō aūt i iteriorib⁹ virib⁹ sensitivis.q.50.4.o.f.67.⁊.q.51.3.c.f.68.
Scie donū est in oib⁹ hñtibus charitatē/nō autē vt est gra gratis data.q.68.5.1.2.fo.92.
In sciētia ꝯrioꝝ eadē est rō cognoscendi vtrūq;/ qz vnū per aliud cognoscit.q.54.2.1.fo.73.
Scie q̄ ordināt ad opatiōes hit⁹ speculativi dicūr artes liberales/q̄ vo ad nullū hmōi op⁹ ordināt simplr sciētie dicuntur.q.57.3.3.fo.77.
Scire ꝯtingit tripl̄r.s.p revelationē/certitudinaliter/⁊ per ꝯiecturas signoꝝ.q.112.5.c.fo.166.
Scire tenēt oēs ea q̄ sūt fidei ⁊ vlia iuris pcepta:

Universidad de Deusto Biblioteca

singuli autem ea que ad eorum statum vel officium spectant.q.76.2.c.fo.108.
Scire.ꝟ.Futurum.
Scriba.ꝟ.Error.Judeus.
Scriptor non conciliatur quomodo habet trahere literas: hoc enim determinatum est per artem q.14.4.c.fo.22.
Scriptura.ꝟ.Apostoli.Moyses.Scientia.Sensus.
Senex.ꝟ.Spes.
Segnities.ꝟ.Erubescentia.
Sensualitas in nobis nata est obedire rationi et esse subiectum peccati/non autem in brutis.q.74.3.1.fo.105.
Sensualitatis singulos motus homo potest vitare/sed non omnes.q.74.3.2.fo.105.
Sensualitatis perpetua corruptio intelligenda ẽ quantum ad fomitem/qui non tollitur totaliter in hac vita.q.74.3.2.fo.105.
Sensus visus est excellentior inter omnes alios sensus et ad plura se extendit.ideo nomen eius transfertur ad omnes alios sensus et etiam ad oẽs interiores apprehẽsiões.q.77.5.3.fo.111.
Sensus sistit circa exteriora rei/intellectus vero penetrat vsqꝫ ad rei essentiã.q.31.5.c.fo.47.
Sensus non potest cognoscere vniuersale.q.5.1.1.fo 9.et q.19.3.c.fo.30.et q.29.6.o.fo.44.
Sensus exterior non percipit nisi rem presentem interior autem rẽ pñtem preteritã et futurã.q.15.2.c.fo.23.et q.17.7.3.fo.26.et q.35.2.2.fo.51.
Sẽsus sacre scripture 2x.s.litteralis et mysticus: et hic 3x.s. allegoricus/moralis et anagogicus.q.102.2.c.f.145.
Sensus methaphorice locutionis in scripturis ẽ literalis: quia verba ad hoc proferuntur vt hoc significent.q.102.2.1.f.145.
Sentire intelligere velle/et huiusmodi sunt actus et perfectiones operantis.q.31.5.c.fo.47.
Sententia que pro lege habetur est applicatio legis cõmunis ad particularia facta.q.95.1.1.f.134.
Separatio est delectabilis vel inquantum removetur contrarium perfectioni rei vel inquantum hꝫ aliquã vnionem adiunctam.q.36.3.2.3.fo.53.
Septẽber siue mensis septimus quasi totus apud iudeos erat solennis sicut et septimus dies.q.102.4.10.fo.147.
Septenarius numerus vniuersitatem significat.q.102.5.5.fo.148.
¶Seruitus est impedimentum boni vsus potestatis: ideo nãlr hoies eã fugiunt.q.2.4.3.f.4.
Seruitus nõ fuit inducta a natura sed per hominũ rõnẽ ad vtilitatẽ hũane vite.q.94.5.3.f.133.
Seruitus potest dici esse de iure naturali: qꝛ nã nõ inducit contrarium.q.94.5.3.fo.133.
Seruus.ꝟ.Lex.
Seruus nõ ẽ ps ppli vel ciuitatꝭ.q.98.6.2.f.138.
Signum.ꝟ Scire.
Syllogismus incontinentis habet quatuor ppõnes.duas vles quaꝝ pª est rõnis: alia vero passionis sub q̃ assumit et cõcludit.q.77.2.4.f.111.
Syllogismus.ꝟ.Conclusio.Incontinens.
Similitudo et dissimilitudo duplex scilicet secundum qualitatẽ eandem vel diuersam/et secundũ eũdẽ vl diuersũ pticipationis modum.q.52.3.c.f.70.
Similitudo.ꝟ.Amor.
Sinagoga fiebat in diuersis locis ad doctrinam/templum autem tantum in vno loco ad sacrificium: et vtriqꝫ succedit ecclia nr̃a.vtriusqꝫ ẽt rõ literalis et figuralis exponiẽ.q.102.4.3.fo.146.
Sinesis et gnome distinguuntur: quia prima est virtus iudicatiua de agendis secundum cõem legẽ: 2ª vero ẽm rõnem nãlem.q.57.6.o.fo.78.
Sinistra significat bona temporalia/dextera vero bona spiritualia.q.102.4.6.fo.146.
Sinistra.ꝟ.Dextera.
Sodomia. Propter prauas consuetudines et habitus corruptos/apud quosdam vitia contra naturam nõ reputabãtur peccata.q.94.6.c.f.133.
Sodomia.ꝟ.Natura.
Solicitudo inordinata vitanda circa temporalia est quadruplex.q.108.3.5.fo.158.
Somnus et balneũ mitigãt tristitiã.q.38.5.o.f.55.
Spẽm sortitur vnũqdqꝫ ẽm actũ et nõ ẽm potentiã: ideo composita ex mã et forma constituuntur in suis spẽbus, ppias formas.q.1.3.c.fo.2.
Spẽm recipiũt aliqua ẽm se vel aliqd sui/alia vero ex aliquo ad qd ordinantur.pª ẽm se nõ diuersificãtur i plus vel minus/alia vero sic.52.1.c.f.69.
Spẽs intelligibilis recipitur in intellectu possibili immobiliter.q.67.2.c.fo 92.
Spẽs bonitatis et malitie actũ ex obo p se ordinato ad finem continetur sub specie ex fine/si autẽ per accidẽs sunt spẽs disparate.q.18.7.o.f.28.
Species numeri et quantitatis continue non dicuntur secundum magis et minus/quia constituuntur per indiuisibilẽ vnitatem.q.52.1.c.fo.69.
Species.ꝟ.Augmentum.
Spes ẽ motus appetitiue virtutis cõsequens apprehẽsionẽ boni futuri ardui possibilis adipisci.q.40.2.f.56.
Spes est virtus theologica.q.62.3.o.fo.82.
Spes potest esse sine charitate/sed non vt est virtus.q.65.4.o.5.2.fo.89.
Spes duo respicit scilicet bonum speratum/et id p quod sperat bonum consequi.q.40.7.c.fol.57.et q.42.1.c.fo.58.et q.62.4.3.fo.85.
Spes potest esse de actu virtutis/qui est in potestate nostra constitutus.q.42.3.3.fo.59.
Spes est de beatitudine vt de vltio fine sed ẽ de gra sicut de eo qd ducit ad finẽ.q.69.2.1.fo.96.
Spes si mãet post mõtẽ i statu glie.q.67.4.5.o.fo.93.
Spes est i potentia appetitiua.q.40.2.o.fo.56.
Spes est in irascibili.q.23.1.2.c.fo.37.et q.40.1.3.fo.56.
Spes vt passio et dspatio sũt i brutis.q.40.3.o.f.56
Spes expectate beatitudinis põt esse añtqꝫ quis hẽat charitatẽ nõ ex meritis q̃ iam hꝫ/sꝫ q̃ sperat se habiturũ.q.62.4.3.f.85.et q.65.4.c.f.89.
Spes p se adiuuat opationẽ ex duobus.s.rõne sui obi et rõe sui effectus.s.dlectationis.q.40.8.o.f.57
Spes supra desiderium addit quendam conatũ conatum et quandam eleuationem ai ad cõseqñdũ bonũ arduum.q.25.1.c.fo.37.et q.46.1.f.61.
Spes pcedit gaudiũ et causat ipm.q.25.1.c.f.39.
Spes et fides de subiectis hũane ptãti deficiũt a ratione virtutis/sed de his que sũt supra facultatem nature humane excedunt omnem virtutem homini proportionatam.q.62.3.2.fol.82.
Spes proprie est de bono/timor vero tantum de malo.q.40.1.c.et.4.1.fo.56.et q.42.5.1.fo.59.et q.67.2.2.fo.93.
Spes est de futuro/gaudium vero de presenti.q.40.1.o.fo.56.
Spes est de possibili: desperatio autem de impossibili.q.23.2.c.fo.37.et q.40.1.c.3.4.c.fo.56.
Spes est de arduo/desiderium vero et concupiscẽtia de bono absolute.q.40.1.o.fo.56.
Spes et desperatio presupponunt desiderium.q.40.1.c.et.4.3.fo.56.et q.41.2.3.fo.58.
Spes est media inter presumptionem et desperationem.q.64.4.3.fo.88.
Spes ẽ pª passio irascibilis.2.dspatio.3.timor.4.audacia.5.et vltia ira.q.23.4.c.38.et q.25.3.o.f.40
Spes ẽ nobilior ꝟtutibus moralibus q̃ ad obm qd ẽ deus/ñ ãt q̃ ad modũ q̃ ꝟtutes pficiũt appetm.q.67.4.1.f.93.
Spes et fides ordie gñonꝭ pcedũt charitatẽ i eodem sꝫ ordine pfcõis ẽ ẽ2º.q.62.4.o.f.85.
Spes et memoria cãnt dlectationes.q.32.3.o.f.48.
Spes est magis causa delectationis quam amor concupiscentia et memoria: quia importat certitudinẽ presentie dlectabilis que illa non importãt/memoria ẽt ẽ p eo qꝫ iã trãsijt.q.32.3.3.f.48
Spes inqꝫm hꝫ estiatiões pñtꝭ bõi dlectañem cãt inqꝫm ãt caret pñª eius cãt afflictiões.q.32.3.2.f.48
Spes.ꝟ.Audacia.Cõiũ.Dãnati.Delectatio.Ira.
Spei obiectum quatuor hꝫ cõdões.s.bonũ/futurũ/arduũ/possibile.q.40.1.o.et.2.5.6.8.c.f.56.
Spei obiectum non ẽ possibile put est diuina veri/sꝫ vt pote dr ẽm aliquã potentiã.q.40.3.2.fo.57.
Spei cã dr.2.s.qꝛ fac aliqd eẽ pote vel fac estiare aliqd eẽ pote.q.40.5.o.f.57.et q.42.5.1.fo.59.
Spei cã pº sũt diuitie et forõ/2ºº sꝫ doctria et persuasio/sꝫ vtroqꝫ mõ ẽ experiẽtia.q.40.6.o.f.57.q.
Spei cã ẽ iuuentus pp.3.q.40.6.o.f.57.(41.1.f.59
Spei cã est in ebrijs propter duo.q.40.6.o.f.57.
Spei cause per accidens possunt esse stultitia et inexperientia.q.10.5.3.fo.57.
Spei bone sunt et omnia tentant stulti/et deliberatione non vtentes.q.40.6.c.fo.57.
Spei defectus est in senibus pp experientiam q̃ facit extimationem impossibilis.q.40.5.2.f.57.
Spei contrariatur desperatio ẽm accessum et recessum a bono/timor autem secundum cõtrarietatem boni et mali.q.40.4.o.fo.57.et q.45.1.2.fo.60.
Spe fides absolute est prior.q.62.4.c.fo.85.
Spurij in lege veteri excludebantur quo ad honores ciuiles a collegio populi vsqꝫ ad decimam gñationẽ/nõ aũt quo ad deũ.q.105.3.2.fo.154.
Suspitio.ꝟ.Opinio.
Statꝰ nãe hũane duplex.s.nãe itegre/et nãe corrupte.q.109.2.c.fo.159.
Status hominum triplex scilicet veteris, legis noue legis et patrie.q.101.2.c.fo.144.et q.103.3.c.fo.151.et q.106.1.fo.156.
Status post hanc vitam duplex scilicet ante resurrectionem et post.q.q.67.1.3.fo.92.
Status glorie nihil habet figurale ad dei cultum pertinens/sed solum erit ibi gratiarum actio et vox laudis.q.101.2.c.fo.144.et q.103.3.c.fo.151.
Status mundi potest variari dupliciter. scilicet secundum diuersitatem legis et sꝫ diuersos gradus pfectionis sub eadem lege.q.106.4.c.f.156.
Statꝰ noue et veter legꝭ sꝫ diuersos gdꝰ pfectionꝭ sub eadẽ lege diuersificari põt.q.106.4.c.f.156.
Status.ꝟ.Adam.Amando.Anima.Beatitudo.Dona.Innocentia.Lex.Magnanimitas.Spes Tabernaculum.
Strutio qui cum sit auis volare non potest sed sꝫ est circa terram significat militantes deo et se negotijs secularibus iplicantes.q.101.6.1.f.149.
Stupor causatur ex insolita imaginatione.q.41.4.c.fo.58.
Stupor ẽ phice cõsiderationis ipedimẽtũ: admiratio ꝟo est pñm philosophandi.q.41.4.5.fo.58.
Stupens timet in presenti iudicare et in futuro inquirere admirans autem timet in presenti iudicare sed in futurum inquirit.q.41.4.5.fol.58.
Subdi.ꝟ.Lex.
Subditi virtus est vt bene subdatur ei a quo gubernatur.q.92.1.c.fo.130.
Subito.ꝟ.Lex.Paulus.Periculum.
Successio penarum erit in damnatis/sed gloria sanctorum est absqꝫ successione.q.67.2.fo.93.
Sufficiens. In hac beatitudine imperfecta reqrit congregatio oium bonoꝝ sufficientiũ ad pfectissimam opationẽ huius vite.q.3.3.2.fol.5.
Sup sigt duo.s.directe.ꝟ.et iuxta.q.89.2.1.f.126.
¶Superbia dicitur.3.s.iordinatus appetitꝰ ppe excellẽtie actualis/cõtẽptus dei: et inclinatio ad hmõi cõtẽptũ ex corruptiõe nãe.q.84.2.c.f.119.
Superbia vt est speciale peccatum rõne itẽtionis finis ẽ initiũ ois peccati.q.84.2.o.4.et.4.f.119
Supbia nõ quasi vitiũ vlr cõnumeraẽ alijs sꝫ magis poniẽ regina oium vitioꝝ.q.84.4.4.f.120.
Superbia est cum quis non vult subijci superiori maxime deo.q.84.2.2.fo.119.
Superbie initium ex parte auersionis dicitur eẽ apostata re a deo.q.89.2.2.fo.119.
Supbis et durꝭ lex vetꝰ tpe moysi iposita ẽ ad cõpescẽdã et cõuicẽdã hoium supbiã.q.98.6.c.f.138.
Superbiebat homo de scientia et de potentia: iõ cõuicta ẽ eius ignorãtia p lapsũ idolatrie et vitiorũ turpissimoꝝ et eius infirmitas, vel ipotentia dũ implere legẽ nõ poterat.q.98.ar.6.c.fo.138.
Superficies est subiectum coloris sicut potentia anime est subiectum virtutis.q.56.1.3.fol.74.
Supficies cõtinua ẽ vna sꝫ qꝫ cõsideraẽ i gñe cõtitatis: tñ est multiplex ẽm qꝫ referẽ ad genus coloris si ptim sit alba et ptim nigra.q.10.6.c.fo.35.
T
Tabernaculũ Sigt statũ pñtis vite: tẽplũ ꝟo statũ future vite.q.10.4.2.fo.146.
Tabernaculi veteris legis rõ lrãl et figural et distinctio ptiũ eius et tẽpli declaẽ.q.102.4.o.fo.146.
Totus status prioris tabernaculi ordinabaẽ ad significandum mortẽ chri.q.102.4.5.fo.146.
Tabernaculum.ꝟ.Templum.
¶Tabula lapidea q̃ dicebaẽ ppitiatoriũ erat supra archã testi in q̃ ẽt erãt tabule i qbus erãt scripta decẽ pcepta legis et eoꝝ significata.q.102.4.6.fo.146
Taciturnitas.ꝟ.Ira.
¶Temperantia est virtus cardinalis.q.61.o.fo.82.et q.66.1.4.c.fo.90.
Temperantia est circa omnes passiones concupiscibilis.q.6.4.c.fo.84.
Temperantia est in concupiscibili.q.61.2.c.f.83 et q.66.1.c.fo.90.et q.85.3.c.f.120.
Temperantia infusa et acquisita differunt specie q.63.4.c.fo.86.
Temperantie obiectum est bonũ delectabiliũ in concupiscentijs tactus ẽm modum rõnis vel legꝭ diuine.q.35.6.3.fo.52.et q.63.4.c.fo.86.
Temperantie materia sunt concupiscentie delectationum tactus.q.60.5.c.f.82.et q.61.3.c.f.83
Temperatus magis laudatur quia non prosequitur delectationes tactus quam quia non fugit tristitias contrarias.q.35.6.3.fo.52.
¶Templum vel tabernaculum speciale nõ oportuit fieri pp deũ sꝫ pp hoies.q.102.4.1.fo.146.
Tẽplũ fuit edificatũ a salomone in loco quẽ designauerat abrahã ex diuina reuelatiõe/nõ autẽ ante ppter tres rationes.q.102.4.2.fo.146.
Templũ quid significet.q.102.4.2.fo.146.
Tẽplũ vel tabernaculũ i veteri lege erat tñ vnũ ad exclusionẽ idolatrie/et vt firmareẽ fides vnitatis dei/et ostẽdereẽ corporalis cultꝰ nõ ppter se esse acceptus deo sicut spũalis/ideo multiplicatio altarium et templorum acceptatur in noua lege.q.102.4.3.fo.146.
Tẽpli vel tabernaculi vnitate sicut repñtabatur vnitas ecclie militãtis vel triũphãtis ita eoꝝ distinctione representabaẽ distinctio eoꝝ q̃ deo sunt subiecta.q.102.4.3.4.fo.146.
Tẽpli vel tabernaculi ps oriẽtalis sigt mũdum corpalẽ vel vetꝰ testm sꝫ ps occidẽtalis.i.sancta sctõꝝ sigt substãtias spũales vel patriã celestem vel statum hũc.q.102.4.4.5.6.fo.146.
Templum.ꝟ.Tabernaculum.
Tpalia bona vt sunt vtilia ad opa virtutũ quibus perducimur ad vitã eternã simplr cadunt sub merito: sed ẽm se tantũ/ẽm quid cadũt sub merito.q.114.10.c.fo.173.
Tpalia mala infligunẽ in penam impijs/iustis autem sunt medicine.q.114.10.3.fo.173.
Tentatio. Qui maiori cõcupiscentia stimulatus peccat/cadit ex grauiori tentatione/ideo minꝰ ei imputatur.q.73.5.c.et.6.2.fo.103.
Tps est numerꝰ successiuoꝝ: iõ illa ẽm se sunt in tpe de quoꝝ rõne ẽ successio vel aliqd ad successionẽ ptinens/nõ p se aũt sunt in tpe quoꝝ rõ non est successio sed tñ alicui successiuo subiacent.q.31.2.fo.46.et.q.113.7.5.fo.169.
Tempus.ꝟ.Angelus.Anima.Ira.
Tpi subiacet ps sensitiua iõ p tpis cursum transmutaẽ sꝫ ps intellectiua aie ẽm se est supra tps per accñs vero subiacet tpi.q.31.2.o.fo.46.et q.53.3.3.fo.71.et q.113.7.5.fo.169.
Tertiana.ꝟ.Febris.
¶Terra qꝫ sit rotũda p aliud mediũ demõstrat nãlis et per aliud astrologus.q.54.2.2.fo.72.
Terrenascentia.ꝟ.Sacrificium.
Testm. Omni tpe fuerũt aliqui ad nouum testm pertinentes.q.106.3.2.fo.155.
Et oẽs qbꝰ data fuit lex gre ad nouũ testm pertinẽt.q.106.1.3.f.155.et q.107.1.2.3.fo.156.
Testimonia.ꝟ.Mandatum.
Thymos grece latine furor: quid importet.q.46.8.2.fo.63.
Thus qd est aromaticũ et consolidatiuum offerebatur in sacrificijs deo ad significandã orationem.q.102.3.13.fo.146.
Thus qd est pingue et odoriferũ offerebatur ad designandam mentis deuotionem et bonam famam.q.102.3.14.fo.146.
Thꝰ nõ offerebaẽ i sacrificio zelotipie qꝛ ñ pcedebat ex deuotõe sꝫ ex suspitõe.q.102.3.14.f.146
Timor inẽ cetos aie motꝰ pꝰ tristitiã magꝭ obtinet rõnẽ passiõis et est spãlis passio.q.41.1.2.o.f.58
Timor est tristitia inqꝫtũ obm timoris est cõtristans si presens fuerit.q.41.2.3.fo.58.
Timor ptinet ad appetitũ sensitiuũ.q.41.1.c.f.58.
Timor nullo ẽ i cõcupiscibili sꝫ i irascibili.q.23.1.c.fo.37.et q.41.2.3.fo.58.et q.42.3.2.fo.59.
Timor seruilis.i.pene nõ est in glia nec timor filialis q̃ ad actũ timẽdi separi a deo/sed bñ quo ad actũ qui est revereri deũ.q.67.4.2.fo.93.
Timor est i dãnatis qꝛ in eis est successio penaꝝ non tñ pprie qꝛ sunt sine spe.q.67.4.2.fo.93.
Timor primo et p se respicit malũ vt oppositum obm bonũ aũt vt hꝫ habitudinẽ ad malum duplex.s.priuans bonum vel inflictum a bono.q.42.1.o.fo.58.et q.43.1.1.fo.59.
Timor ad duo respicit.s.ad malum qd refugit/et ad bonũ qd sua virtute potest infligere malum.q.42.1.c.fo.58.et q.43.1.1.fo.59.
Timor est de malo nature/nõ aũt pprie de malo culpe nisi ratione cause exterioris.s.seductiõis.q.42.3.o.fo.58.
Timor vt ẽ a cã extrinseca põt fieri.q.42.4.o.f.59.
Timor per se nascitur ex amore/sed per accidẽs causat amorem.q.43.1.1.fo.59.
Timor cõseqt desparationẽ vincẽdi.q.25.3.c.f.40.
Timor supra fugã et abominationẽ addit depssionem ai ppter difficultatẽ mali.q.25.1.c.fo.39.
Timor cãt cõtractionẽ caloris et spũs ab exterioribus ad interiora/sꝫ ppter frigiditatẽ causatã ex imaginatione refugiunt a corde et a supioribus ad inferiora.q.44.1.o.f.59.et q.45.4.1.3.fo.61.
Timor causat tremorem.q.44.3.o.fo.60.
Timor ipedit opationẽ exteriorẽ ex pte mẽbroꝝ ppter defectũ caloris sed cõfert ei ex pte aie si sit moderatꝰ p solicitudinẽ nõ aũt si tm icrescat qꝫ rationem perturbet.q.44.4.o.fo.60.
Timor tacentes facit et contrariatur formationi vocis.q.44.1.2.fo.60.
Timor facit pallere verecundia vero rubere.q.44.1.3.fo.60.
Timor causat sitim/solutionẽ vẽtris/emissionẽ vrine et seminis ppter contractionem ventris et testiculorum.q.44.3.1.fo.60.
Timor duplex est.q.41.3.o.fo.58.
Timor duplex.s.filialis et ꝟuilis.q.67.4.2.f.93.
Timor et tristitia cõueniũt qꝛ vtrũqꝫ ẽ de malo differũt aũt qꝛ primũ est de futuro et arduo ẽm ꝟo ð pñti et absolute.q.42.2.2.fo.59.
Timor magꝭ respicit rationẽ difficilis quã spes.q.44.2.3.fo.60.
Timor filialis hꝫ duos actus.s.reuereri deum/et timere sepationẽ.q.67.4.2.fo.93.
Timor nõ est nomẽ virtutis theologice/sꝫ doni quod eminẽtius retrahit a malis quã virtus moralis.q.68.4.4.fo.95.
Timor.ꝟ.Audacia.Damnati.
Timoris obm est malũ futurũ difficile cui resisti nõ põt.q.41.1.2.4.c.f.58.et q.42.2.3.5.c.f.58.et q.43.1.c.f.59.
Timoris cã effectiua est illatiuũ mali/sed cã eiꝰ p modum dispõis mãlis ẽ amor.q.43.1.o.2.c.f.59
Timoris cã p se p modũ mãlis dispõnis est defectus ex pte timẽtis/sed ex parte eiꝰ q̃ timeẽ virtus et robur est cã per se/et ex ista parte etiã defectus est causa per accidẽs.q.43.2.o.fo.59.
Timoris species sunt sex.q.41.4.o.fo.58.
Timoris doni actus in gloria beatoꝝ est habere reuerentiam ad deum.q.67.4.2.fo.93.
Timoris dono perficiẽ vis appetitiua cõ cõcupiscẽtias delectabiliũ: ideo donum timoris correspondet temperantie.q.68.4.c.1.fo.95.
Timorẽ diminuũt q̃ spẽ augent.q.42.5.1.f.59.
Timẽtibꝰ maxie tremit cor et q̃ hñt cõnexionẽ ad pectꝰ vbi ẽ cor.vt vox/labiũ iferiꝰ/mãdibula iferior/dẽtes/brachia/et manus.q.44.3.3.f.60.
Timet alr vel spat nãli instinctu futurũ ex eo qꝫ sensus apprehendit pñs.q.41.1.3.fo.58.
Timẽt decertãtes nõ ppter potẽtiã decertãdi sꝫ propter defectũ potentie.q.43.2.3.fo.59.
Sꝫ nõ timẽt q̃ decapitãẽ vidẽtes necẽitatẽ mortꝭ imminere.q.42.2.c.fo.58.et q.43.2.2.fo.59.
Timetur deus inqꝫtum potest infligere penam spiritualẽ vel corporalẽ.q.42.1.c.fo.58.
Timetur potestas alicuius maxime qñ est lesiua vel iniusta.q.42.c.fo.58.
Timeẽ cõsciꝰ crĩs ne crĩm reuelet.q.42.1.c.f.58.
Timenẽ maxime insolita et repẽtina qꝛ videtur esse maiora mala et minus remediabilia.q.42.5.o.fo.59.et q.48.3.3.fo.64.
Timentur magis mites et astuti/occultãtes irã qꝫ iram acutam habentes eam non occultãtes.q.42.5.2.fo.59.
Tyrãnꝰ.Regimẽ regiũ ppter magnã ptãtẽ q̃ regi cõcediẽ de facili degenerat in tyrannidem nisi sit perfecta virtus eius.q.105.1.2.fo.152.
Tirannus.ꝟ.Princeps.
Totũ. In totꝭ potẽtialibꝰ vna ps ẽ pfectior altera.q.57.2.2.f.77
Totum.ꝟ.Esse.Geometer.Uirtus.
Traducũẽ a parẽtibꝰ i filios ea q̃ ptinẽt ad nãm spẽi nisi sit dfectꝰ nãe/et si nã sit fortꝭ ẽt aliq̃ accidẽtia idiuidualia ppagãẽ ptinẽtia ad dispõnes nãe/nullo aũt mõ ea q̃ sunt pure psonalia.q.81.2.c.fo.116.
Traduci.ꝟ.Actus.Ira.
¶Trãsmutatio organi sensus duplex est.q.22.2.3.3.c.fo.36.
Trãsmutatio corpalis q̃ est in passionibꝰ aie pportionatur motui appetitus.q.48.2.c.f.64.
Transmutatio.ꝟ.Passio.
Tremor est effectꝰ timoris ppter debilitatẽ ꝟtutis ex defectu caloris.q.44.1.1.2.3.o.fo.60.
Tremor.ꝟ.Audacia.
¶Tristitia est spẽs doloris cõs apprehẽsionem interiorẽ tantũ/sed dolor corporalis cõsequitur apprehẽsionem exteriorem/cõiter autem sumptus est genus tristitie.q.35.2.3.o.fo.51.
Tristitia ea rõne q̃ ẽ bonũ.s.rõne recusatiõis mali põt esse bonũ honestũ et vtile.q.39.2.3.o.f.55.
Tristitia q̃libet est ipeditiua cuiuslibet delectatiõis pcipue qñ delectatio tristitie contrariatur etiam ẽm speciem.q.35.4.2.3.fo.52.
Tristitia est media inter duas passiões irascibilis qꝛ sequitur timorem et precedit iram quam etiam causat.q.25.1.c.fo.39.
Tristitia est in cõcupiscibili.q.23.1.2.c.fo.37.
Tristitia inter oẽs anime passiones magis corpori nocet.q.37.4.o.fo.54.et q.41.1.c.fo.58.
Tristitia aggrauat et ipedit oẽm opationẽ de q̃ ẽ/sꝫ auget illã opationẽ cuiꝰ ẽ pñm et cã.q.37.2.3.o.f.54.et q.39.3.3.f.56.et q.59.3.2.fo.80.
Tristitia nõ hꝫ locũ in beatis.q.59.3.1.fo.81.
Tristitia.ꝟ.Dolor.Ira.
Tristitie spẽs p applicationẽ ad extraneum sunt quatuor.q.35.8.o.f.52.et q.41.4.1.fo.58.
Tristitiam vel dolorem esse summum malũ est impossibile.q.39.4.o.fo.56.
Tristitiã vl dolorẽ ẽt i cruciatibꝰ mitigat cõtẽplatio veritatis rõne delectatiõis.q.38.4.o.f.55.
Tristitiã mitigãt amici cõdolẽtes/qꝛ videnẽ sibi onus ferre et tristes amare.q.38.3.o.fo.55.
Tristitiã mitigãt somnus balneũ et oia q̃ reformãt nãm corpalẽ i pstinũ statũ.q.38.5.o.fo.55.
Turtur est melior pullis eius/in columbis aũt est econuerso.q.102.3.4.fo.145.
Turẽ et colũba erãt sacrificia paupeꝝ i holocaustꝭ pp volatꝰ altitudinẽ/et i hostijs p pctõ: nõ aũt i pacificis/qꝛ nõ erãt necẽitatis.q.102.3.9.f.145
Turẽ et colũba spãlr offerebãẽ qꝛ hñr i copia i terra pmissiõis/et signt cõiũctionẽ duaꝝ nãꝝ i tpo et castitatem et charitatem.q.102.3.2.fo.145.
U
Uelleitas q̃ ẽ volũtas icõpleta est ð ipossibili qꝛ.s.aliqs vellet illud si esset pote.q.13.5.1.f.21.
Uelũ qddã erat in tẽplo/qtuor coloribꝰ distinctũ q̃ sctã a sctis sctõꝝ distinguebaẽ/cuiꝰ rõ lrãlis et figuralis ponitur.q.102.4.4.8.fo.146.
Ueniale.ꝟ.Peccatum.
¶Uerbũ vocale duplex est.q.93.1.2.fo.131.
Uerbũ mentale quid sit.q.93.1.2.fo.131.
Uerbũ i diuis qd est cõceptio pñi intellꝰ psonaliter dr oia ꝟo alia q̃ sunt in sctẽtia pñs hoc verbo exprimuntur.q.93.1.2.fo.131.
Uerecũdia nõ est timor de ipo actu pcti/sꝫ de turpitudine ignominia cõuitio vel opprobrio.q.41.4.c.fo.58.et q.42.3.4.fo.59.
Uerecundia.ꝟ.Erubescentia.
Ueritas et rectitudo cõium pñcipioꝝ ẽ eadẽ apd oẽs et eqlr nota: sꝫ i rõe speculatiua eadẽ est in cõclonibus nõ aũt eqlr nota/ i practica ꝟo rõne nec est eadẽ in cõclonibꝰ/nec eqlr nota.q.94.4.c.f.132
Ueritas ẽm se et in vli est amabilis/sꝫ p accñs et i pticulari est triplr odibilis.q.29.5.o.fo.44.
Ueritatꝭ cognitio ẽ qddã irradiatio et pticipatio legis eterne q̃ ẽ ꝟitas icõmutabilꝭ.q.93.2.c.f.131.
Ueritatem hꝫ vnaqueqꝫ res inquantũ imitatur intellectum diuinum.q.93.1.3.fo.131.
Ueritatẽ oẽs aliqualr cognoscũt quo ad cõia pñcipia legis naturalis/in alijs vero quidã plus et quidam minus.q.93.2.c.fo.131.
Uerꝫ et ens ivlẽ odio hñ nõ põt/sꝫ in pticulari nihil phibꝫ/bonũ ꝟo neutro mõ.q.29.5.o.f.44.
Uerũ intellectus nostri absolute cõsideratũ est sicut mensuratum a re.q.64.3.o.fo.87.
Uerũ virtutis intellectualis practice comparatũ ad rem hꝫ rationẽ mensurati.q.64.3.c.fo.87.
Uespertilio q̃ circa terrã volitat sigt illos q̃ sclari scia pditi sola terrena sapiũt.q.102.6.1.f.150.
Uestꝭ ex lana et lino cõtexta i lege veteri phibeẽ et sibi ne mlier idueret veste virili aut econtra ad declinandã idolatriã et luxuriã.q.102.6.6.fo.150.
Uia. Nõ opꝫ qꝫ q̃ vadit p viã in q̃libet passu cogitet de fine/nec qꝫ qui aliqd operatur semp actu cogitet de vltimo fine.q.1.6.3.fo.3.
Uicẽdei gerũt hoies i cõmissis eoꝝ iurisdictiõi/ñ aũt q̃ ad oia.s.q̃ sũt a solo deo istituta.q.100.8.3.f.141.
Uictoria.ꝟ.Ludus.
Uigilare.cũ aliqs vult diu vigilarẽ ð sero ex q̃ seqẽ qꝫ ñ vadat hora matutinali ad ecclĩã tũc actꝰ iste iterior vl exterior p accñs se hꝫ ad omissionẽ.q.71.5.c.f.99.
Uincẽ ẽ delectabile inqꝫtũ p hoc fit estimatio pprie excellentie.q.32.6.3.fo.49.
Uinũ.ꝟ.Sacrificiũ.
¶Uiolẽtia cãt inuolũtariũ ñ ãt metꝰ.q.6.4.c.5.o.6.1.f.12.
Uiolẽtia nõ põt iferri volũtati q̃ ad actꝰ eiꝰ elicitos sꝫ solũ q̃ ad actus iperatos.q.6.4.o.5.1.fo.12.
Uiolentia causat inuoluntarium.q.6.5.o.fo.12.
Uiolẽtia sicut in rebꝰ q̃ cognitione carẽt aliqd facit cõ naturam ita in rebꝰ cognoscẽtibꝰ facit aliqd cõ volũtatẽ.q.6.5.c.f.12.
Uiolẽtia directe opponiẽ volũtario sicut ẽt nãli.q.6.5.c.f.12

Uiolentie ratiōi repugnat quod homo ex sua vo luntate trahatur per violentiam.q.6.4.c.f.12.
Et si deus moueret voluntatem ꝫ violentiā iam non esset cū actu voluntatis/nec ipa voluntas moueret/sed aliqd ꝫ voluntatem.q.6.4.c.f.12.
Uiolentū duplex.s.simplr̄ ⁊ fm q̄d.q.6.5.3.fo.14.
Uiolentum est cuius principium est ex nil ꝯferente vim passo.q.6.5.c.6.1.fol.12.⁊.q.9.4.2.fol.17.
Uiolentum.ꝟ.Uoluntas.
Uiolentus mot⁹ ē q̄n passiuū imutat a suo actiuo cōtra interiorē iclinationē passiui.q.6.4.2.f.12.
Uirga aaron q̄ erat in archa testi significat ꝓtātē regiminis ⁊ potentiam dei.q.102.4.6.f.146.
Uirginitas abstinet ab omnibus venereis scd̄m mandatū dei ⁊ pp vitā eternam.q.64.1.3.f.87.
Uirtus nominat potentie pfectionem.q.55.1.2.3.c.fo.73.⁊.q.56.1.c.fol.74.⁊.q.66.3.c.f.91.
Uirtus significat principiuꝫ motus vel actionis.q.26.2.1.fo.41.⁊.q.41.1.1.fo.58.
Uirt⁹ iportat directe dispōnē alic⁹ ꝯuenient se hn̄tis ꝫ mo m̄ sue nāe/ꝫ ex ꝯn̄ti iportat bōitatē.q.71.
Uirt⁹ ē dispō pfci.s.pericietē/ꝫ q̄ ꝯgruit(1.c.f.98. sue nature.q.71.1.c.fol.98.⁊.q.110.3.c.fol.164.
Uirtus humana potentie rōnalis ē hitus/ꝫ poā nālis ēꝫ se virt⁹.q.55.1.o.f.73.⁊.q.56.3.c.f.75.
Uirtus quandoqꝫ dicitur id ad quod est virtus scilicet vel obiectū vel actus eius.q.55.1.1.f.73.
Uirt⁹ hūana ē hit⁹ opatiu⁹ ⁊ bon⁹.q.55.2.3.o.f.73
Uirt⁹ dr̄ bōa sia bōitesꝫ q̄ ad aliqd ē bom.q.55.
Uirt⁹ simplr̄ dcā ē amor ꝫ augm q̄ (4.1.f.74. depēdet a vote c⁹ pā affectio est amor.q.56.3.1.
Uirt⁹ ē ordo vl ordiatio amoris sic id ad (fo.75. quod est ꝟtus.q.55.1.4.f.73.⁊.q.62.2.3.fo.82.
Uirt⁹ est bonus vsus liberi arbitrij q̄ est id ad ꝙ ordinat virt⁹ sicut ad ꝓpm actū.q.55.1.2.fo.73.
Uirt⁹ ē q̄litas mētꝫ/ꝙ recte viuit/q̄ nll's male vtitur/quā de⁹ i nob sine nob opat.q.55.4.o.f.74
Uirtus vt est in concupiscibili ⁊ irascibili nihil aliud ē ꝙ q̄dā hitual ꝯformitas istaꝝ potētiaruꝫ ad rationem.q.56.4.c.fo.75.⁊.q.92.1.c.fo.130.
Uirt⁹ est vltimū potentie.i.obm.q.55.1.1.fol.73.
Uirt⁹ n̄ ē i vote reu bōi sibi ꝓportiōati ꝫ tm̄ reu dei vel primi.q.52.3.c.fo.70.⁊.q.56.6.o.fo.76.
Uirtus eadem potest esse in diuersis potentijs ꝫ non ex equo.q.56.2.o.fo.74.
Uirtus non est in corpore sed in anima.q.55.2.c.fo.74.⁊.q.56.4.3.fo.75.
Uirt⁹ moral ꝯpata ad rōnē hꝫ rōnē extremi sꝫ ꝯsiderata ꝫ suā māꝫ rōnē hꝫ medij.q.64.1.1.f.87
Uirt⁹ ordiata ad bom ꝫ regulā rōis hūane p̄t cā ri i nob ex actib⁹ nr̄is n̄ āt q̄ ꝫ rl'aꝫ dinā.q.55.4.c.6.f.74.⁊.q.63.2.3.o.fo.86.⁊.q.92.1.1.fo.130.
Uirt⁹ infusa cātur i nobis a deo sine nob agētib⁹ n̄ tn̄ sine nobis ꝯsentientibus.q.55.4.6.fo.74.
Uirtus tanto excellentior est quanto ad mai⁹ bonū ordinat.q.111.5.c.fo.165.⁊.q.112.4.c.fo.166.
Uirtus vt est habitus potest esse cum actu peccati ⁊ econuerso nisi act⁹ peti excludat cām ꝟtutꝫ.q.63.2.2.f.86.⁊.q.71.4.o.f.98.⁊.q.73.1.2.f.103
Uirtus infusa est alterius speciei a virtute acquisita ratiōe regule ⁊ diuersi finis.q.63.4.o.f.86.
Uirt⁹ sūit ꝑ obo/ꝑ hitu ⁊ ꝑ actu ei⁹.q.55.1.1.f.73
Uirt⁹ diuidit i diūsa gn̄a ꝟtutū analogice/q̄ bom rōis n̄ ꝫ eūdē ordinē iuēit i oib⁹.q.61.1.1.fo.83.
Uirt⁹ dicit dupliciter.s.simplr̄.i.q̄ facit recte opari/⁊ ꝫ qd.i.q̄ facit facultatē recte opādi.q.56.3.o.f.75.⁊.q.57.1.o.3.4.c.fo.76.⁊.q.61.1.c.f.83.
Uirt⁹ dr̄ ē aliq̄rū 2x.s.vt oboꝝ:⁊ vt actuū.q.57.1
Uirt⁹ moral nō ē passio.q.59.1.o.f.80. (2.f.76.
Uirtus moralis est solum illa que est in vi appetitiua.q.58.1.c.fo.78.⁊.q.65.8.c.fo.96.
Uirt⁹ moral ē cē dlectatiōes ⁊ tristitias/n̄ sic cē ꝓpriā māꝫ/s̄ sic cē aliqd ꝯn̄s ꝓpm actū.q.59.4.
Uirtus moralis ꝓducit opatiōes ⁊ pas (1.f.81 siōes/tn̄ oportet alias ꝟtutes cē circa opatiōes ⁊ alas cē passiōes.q.59.4.o.f.81 q.60.2.o.fo 81.
Uirtus moralis potest esse cum passiōe ⁊ tristitia moderatis a ratione.q.59.2.3.5.o.fo.80.
Uirtus moral ē eadē ꝯriaꝝ passionū.q.60.4.c.2
Uirtus vna ordinatur ad bn̄ cōsiliandū: (f.82. dne autem ad bene iudicandū.q.57.6.3.f.78.
Uirtus irascibilis ⁊ concupiscibilis in hoc consistit qꝺ sint bene obedietes rōni.q.92.1.c.fo.130.
Uirtus.ꝟ.Augm.Charitas Cōsiliū.Irascibil.
Uirtutis cuiuslibet obm est bonū cōsideratū i ꝓpria mā.q.63.4.c.fo.86.
Uirtut simr dcē sꝫ n̄ p̄t cē nisi ipa votas vl aliq̄ poā vt ē mota a vote.q.55.4.3.fo.74.⁊.q.56.3.o.fo.75.
Uirtutꝫ sꝫ intellectus cē nō p̄t nisi vel secundum quid.i.virtutum intellectualiū vl simplr̄ inquātū mouet a volūtate.q.56.3.o.fol.75.
Uirtutꝫ sōꝫ ē irascilis ⁊ ꝯcupilis n̄ vt ꝯsiderant ꝫm se ꝫ iꝺ̄rum ꝓticipāt rōnē.q.56.4.o.5.1.fol.75.
Uirtutis ⁊ vitij habitus corrūpunt per iudicium rationis in contrarium mouentis vel ex ignorātia vel ex passione vel electione.q.53.1.c.fol.71.
Uirtutis intellectualis bom est verū:speculatiue qdē absolute practice vero ꝑ ꝯformitatē ad appetitum rectū.q.57.2.3.fo.77.⁊.q.64.3.c.fo.87.
Uirtutꝫ moral finꝫ ē attigē medm i ꝓpa mā ꝙ determiat ꝫ rectā rōnē prudentie.q.66.3.3.fo.91
Uirtutꝫ ifuse ⁊ acq̄site oba/⁊ fines differūt.q.63. (4.c.f.86.
Uirtutꝫ mod⁹ 3x.s.vt aliqs opet sciēs/ volens ⁊ ex habitu.primus cadit sb̄ precepto legis diue ⁊ humane/secūd⁹ sb̄ p̄cepto diuine tm̄/3⁹ nullius.q.96.3.2.fo.135.⁊.q.100.9.o.fo.142
Uirtutꝫ charitatis mod⁹ q̄ ad actū ei⁹ p se ꝯsideratū cadit sub p̄cepto legis nō aūt ꝫm ꝙ eius act⁹ est modus aliarū ꝟtutū.q.100.10.o.fo.143.
Uirtuti rōe ei⁹ ad ꝙ ordiat opponit pctm̄/rōe bōitatꝫ maliā/ꝫ rōe ꝟtutꝫ oppōit ei vitiū.q.71.1.o.
Uirtute morali hō dr̄ simr bon⁹/n̄ āt ꝟtu (f.98. te intellectuali/sed solū ꝫm q̄d.q.56.3.c.fol.75.
Uirtutes morales distiguunt ꝫ oba passionū.q.
Uirtutes morales circa passiōes sꝫ (60.5.o.f.82. in irascibili ⁊ concupiscibili.q.56.4.4.fo.75.
Uirtutes exemplares sunt in deo/non autem vt sunt circa res humanas.q.61.5.c.1.fo.84.
Uirtutes in nobis sūt a nā ꝫ aptitudinē ⁊ ichoationē/nō āt ꝫm pfectionē/p̄ter virtutes theologicas que sunt totalr̄ ab extrinseco.q.51.1.o.fo.68.⁊.q.63.1.o.2.3.3.o.f.85.⁊.q.71.2.1.fo.98.
Uirtutes sumunt q̄nqꝫ ꝑ actib⁹ caꝫ:⁊ hoc mō sumunt in enumeratione fructuū.q.70.1.3.f.97.
Uirtutes quedam preter theologicas causantur in nobis a deo immediate ad finem supernaturalem.q 51.4.o.fo.65.⁊.q.63.3.o.fo.86.
Uirtutes nō sunt eq̄les ꝫ vna ē maioralia i diuersis spēbus virtutū ⁊ i eadē spē nō ꝫm se ꝫ ex p̄te eiusdē hois i diuerso tpe vl ex p̄te diūsoꝝ hominū pp maiorē assuetudinē vel meliorē dispōneꝫ nāe vl rōnis vel pp maius donū grē.q.66.1.o.2.c.fo.90.⁊.q.73.2.3.fol.103.⁊.q.112.4.c.fol.166.
Uirtutes in eodem sunt equales secundum proportionē.q 66.1.1.2.c.fo.90.⁊.q.73.2.3.fol.103.
Uirtutes theologice preferūtur donis.s.⁊ regulant ea.q.68.8.o.f.96.
Uirtutes theologice non sunt virtutes humane sed superhumane ⁊ dine:⁊ ꝯueniūt hoi ꝓut per gratiam participat nām diuinā.q.58.3.3.fo.79 ⁊.q.61.1.2.fo.83.⁊.q.62.1.c.1.2.3.o.fo.84.
Uirtutes theologice specie distinguuntur a moralibus ⁊ intellectualibus.q.62.2.o.fo.84.
Uirtutes theologice sunt tres quarum fides ordine gn̄atiōis p̄cedit spē ⁊ charitatē ꝫ ordie pfectiōis charitas vtrāqꝫ p̄cedit.q.62.3.4.o.f.85.
Uirtutes nāles q̄ sūt qdā semina seu p̄nā ꝫ nāꝫ sunt priores virtutib⁹ acq̄sitis.q.63.2.3.fo.86.
Uirtutes intellectuales sunt simpliciter nobiliores virtutibus moralibus propter nobili⁹ obm ꝫ ē eꝯ respectu actuū ⁊ vt virtutes sūt.q.61.1.3.fo.83.⁊.q.66.3.o.fo.91.⁊.q.68.7.8.c.fo.95.
Uirtutes morales ⁊ intellectuales perficiunt intellectum ⁊ appetitū in ordine ad mensuraꝫ ⁊ regulā creatā theologice vero in ordine ad mēsuram icreatā.q.62.2.1.fo.85.⁊.q.64.4.2.f.88.
Uirtutes morales sūt permanentiores disciplinꝫ nō n ex parte subiecti vel cause sed ex parte act⁹.q.53.1.3.fo.71.⁊.q.66.3.1.fo.91.
Uirtutes morales quantum ad earum esse formale excluduntur si intantum multiplicentur actus peccati quod gn̄et habitus ꝯrius pmanēt tn̄ inclinationes ad act⁹ ꝟtutū.q.73.1.2.fo.103.
Uirtutes diūsificāt ex diūsitate finiū.q.54.2.3.
Uirtutes morales dr̄nt ab itelltualib⁹ ꝫ theo(f.72 logice ab vtrisqꝫ.q.58.2.o.f.78.⁊.q.62.2.o.f.84
Uirtutes in tria genera diuidunt scilicet in theologicas itellectuales/⁊ morales.q.68.8.c.f.96.
Uirtutes humane sufficienter diniduntur in morales ⁊ intellectuales.q.58.3.o.fo.79.
Uirtutes aliq̄s opꝫ cē theologicas q̄b⁹ hō ordiet ad beatitudinē supnāleꝫ.q.62.1.o.2.3.c.fo.84.
Uirtes theoccsꝫ totalr ab extriseco.q.63.1.c.f.85.
Uirtutes theologice sunt quib⁹ mens humana coniungitur deo.q.68.8.c.fo.96.
Uirtutes theologice habent deum pro obiecto ⁊ fine.q.62.1.2.c.fo.84.⁊.q.107.1.1.fo.156.
Uirtutes theologice non dicuntur diuine sicut q̄bus deus sit virtuosus/sed sicut quibus nos efficimur virtuosi a deo ⁊ in ordine ad deum ideo nō sūt exēplares sed exemplate.q.62.1.2.f.84.
Uirtutes theologice sunt tantum tres.q.62.3.o fo.85.
Uirtutes theologice secundum habitus sunt sil/ non autem secundum actus.q.62.4.o.fo.85.
Uirtutes intellectuales sunt tantum quinqꝫ:tres scilicet speculatiue ⁊ due practice.q.57.2.3.4.o.fo.77.
Uirtutes intellectuales speculatiue sunt tantum circa necessaria:practice vero tantum circa contingentia.q.57.5.3.fo.78 ⁊.q.66.3.1.fo.91.
Uirtutes intellectuales sunt circa diuersas materias adinuicem non ordinatas ideo in eis nō inuenitur connexio.q.65.1.3.f.89.
Uirtutes intellectuales speculatiue preferuntur actiuis.q.68.7.c.fo.90.
Uirtutes intellectuales speculatiue non ex equo distinguuntur abinuicem/sed ordine quodam sicut accidit in totis potentialibus.q.57.2.2.fo.77.
Uirtutes morales possunt esse sine virtutibus intellectualibus preter prudentiam ⁊ intellectuꝫ/⁊ econuerso preter prudentiā.q.56.4.5.o.f.77.
Uirtutes morales sunt diuerse secundum species ⁊ non vna tantum.q.60.1.o.fo.81.
Uirtutes morales que sunt circa operatiōes habent rationem iustitie:sed debitum non est vni⁹ rationis in omnibus.q.60.3.o.fo.82.
Uirtutes morales sunt connexe.q.65.1.o.2.c.fo.88.⁊.q.66.2.c.fo.90.⁊.q.68.5.3.fo.95.⁊.q.73.1.o.fo.102.
Uirtutes morales diuerse sunt circa passiones/⁊ tamen eandem virtuteꝫ oportet esse circa diuersas passiones.q.60.4.o.5.c.fo.82.
Uirtutes morales circa passiones secundum aristotelem sunt deceꝫ que distinguuntur secundū diuersas materias vel passiones vel obiecta:ꝫ sunt vndecim cum iustitia que est circa operationes.q.60.5.c.fo.82.
Uirtutes morales ⁊ intellectuales ⁊ dona spiritus sancti manent in beatis quo ad suum formale/ sed non quo ad suum materiale.q.67.1.2.c.4.1.fo.92.⁊.q.68.6.o.f.95.
Uirtutes morales sole ⁊ prudā dicunt p̄ncipales seu cardinales.q.61.o.fo.83.⁊.q.66.4.c.fo.91.
Uirtutes cardinales sunt tantū quatuor.q.61.2.3.o.fo.83.⁊.q.66.1.4.c.fo.90.
Uirtes cardinales accipiūt dupl'r.s.vt sꝫ ꝯdōnes gn̄ales iuente i olbus virtutib⁹/⁊ vt determinantur ad proprias materias.q.61.3.4.o.f.83.
Uirtutes cardinales diuidūt i ꝟtutes exēplares/ policās/purgatorias ⁊ purgati al.q.61.5.o.f.84
Uirtes q̄les acq̄rūt ex actib⁹ si de⁹ vellet miraculose cāre i hoie/eēnt eiusdē spēi.q.63.4.3.f.96.
Uirtutes acq̄site disponūt ad nāꝫ hūanā/ifuse ꝟo altiori mō ⁊ ad altiorē finē.q.110.3.c.fo.164.
Et ad vtrāqꝫ ocꝯt opeꝝ assuetudo ꝫ diuersimode q̄ acq̄sitā cāt ad infusam ꝟo dispōit ⁊ habitā ꝯseruat ⁊ ꝓmouet.q.92.1.1.fo.130.
Et vtraqꝫ pficit hoiem ad ambulādū/sed acq̄sita ꝫm ꝙ ꝯgruit lumini nāli rōnis/infusa vero ꝫm qꝺ congruit lumini gratie.q.110.3.c.fo.164.
Uirtutes infuse pfecte ⁊ vere hn̄t rōnē virtutis ⁊ sine charitate esse non p̄nt.q.65.2.c.fo.89.
Uirtutes ifuse n̄ tollūt ꝯrias dispōnes sicut acq̄site:ideo pariunt difficultatē in operādo nō aūt acquisite.q.65.3.2.3.fo.89.
Uirtutes infuse auferunt p quēlꝫ actū pcti mortalis nō aūt acq̄site.q.63.2.2.f.86.⁊.q.65.3.c.fo.89.⁊.q.71.4.c.fo.99.⁊.q.73.1.2.fo.103.
Uirtutes nāles sunt determiate ad vnū/rōnales vero se habēt ad multa.q.49.4.2.fo.66.⁊.q.50.1.c.fo.66.⁊.q.55.1.c.5.fo.73.
Uirtutes naturales agunt ex necessitate nāe iō integra existente virtute nūqꝫ pctm̄ p̄t in eius actu inueniri sed virtutes anime non agunt ex necessitate.q.71.4.c.3.fo.99.
Uirtutes heroice sūt dona spūs.s.q.68.1.1.f.94
Uirtutū spēs distinguūt ꝫm obta.q.96.3.c.f.134
Uirtutū diuersitatē cānt oba passionū diuersaꝝ potētiaꝝ cōpata ad rōnē ꝯpata ꝟo ad appetitū causant diuersitatē passionū.q.60.5.c.fo.82.
Uirtutū moraliū spēs diuerse ꝫ causant ex obiꝫ passionū diuersaꝝ potentiaꝝ.q.60.5.c.fo.82.
Uirtutum nomina sumuntur q̄nqꝫ pro actibus earum.q.70.1.3.fo.97.
Uirtutū vna est prioralia ꝫm actus:tn̄ ꝫm habitus simul infunduntur.q.62.4.c.fo.85.
Uirtutum ⁊ vitiorum non est eadem ratio originis/ideo nō oportet qꝺ principalia vitia opponant principalibus virtutib⁹.q.84.4.1.fo.120.
Uirtutū moraliū ⁊ itellectualiū obm ē ꝓportionatū nāe hūane:nō aūt obiectū virtutū theologicarū/sed est.s̄.rōnē ⁊ nām hois.q.58.3.3.fo.78.⁊.q.62.1.c.2.3.o.fo.84.⁊.q.63.3.o.fo.86.
Uirtutibus maxime conueniunt actus interiores.q.54.2.3.fo.72.
Uirtutib⁹ n̄ assignant ꝓtes itegrales ꝫ sbiectiue vl potētiales.q.54.4.2.fo.72. (q.63.3.o.f.86.
Uirtutib⁹ theologicꝫ ordinamur ad finē supnālē.
Uisio diuine essentie non potest homini prouenire in hac vita.q.5.3.c.f.10.
Uisio diuine essentie est supra naturam non solū hominis sed omnis creature.q.5.5.7.c.fo.10.
Uisiōe dei ipfcta btitudie p̄ncit tot⁹ hō ꝫ i inferiori p̄te ꝑ redundātiā a supiori.q.3.3.3.fo.5.
Uisus.ꝟ.Color.
Uisu corporali quilibet magꝭ carere vellet/quā visu intellectuali.q.31.5.c.fo.47.
Uita dicit dupl'r.q.3.2.1.f.5.⁊.q.56.1.1.fo.74.
Uita anime effectiue ⁊ mediāte gr̄a ē deus:corporis ꝟo formalr̄ ⁊ imediate ē aia.q.110.1.2.f.163.
Uita actiua pertinet ad intellectum practicuꝫ.q.3.5.c.fo.6.
Uita triplex scilicet actiua/cōtemplatiua/⁊ voluptuosa.q.3.2.1.fo.5.
In vita ꝯtēplatiua/hō cōicat cū deo ⁊ angel'ꝫ in vita actiua cū alijs aialib⁹ ꝫ ipfecte.q.3.5.c.f.6.
Uita.ꝟ.Beatitudo Uirtus.
Uite actiue opa n̄ erūt mā donoꝝ.q.68.6.3.f.95
Uitium vniuscuiusqꝫ rei esse videtur qꝺ nō sit disposita ꝫm qꝺ cōuenit sue nature/ ⁊ contraria tur virtuti.q.71.1.2.c.fo.98.
Uitium corporis est cum partes corporis inter se dissident.q.71.1.3.fo.98.
Uitiū aie est habit⁹ aut affectio aie i tota vita incōstans ⁊ a seipsa dissentiens.q.71.1.3.fo.98.
Uitium intātum est ꝫ naturam hois inquātum est ꝫ ordinem rationis.q.71.2.c.fo.98.
Uitiū in plus se hꝫ ꝙ egrotatio vel morb⁹ sicut virtus in plus se hꝫ ꝙ sanitas/ideo virtuti conuenētius opponitur vitium quā egrotatio vel morbus.q.71.1.3.fo.98.
Et a vitio nomen vituperationis detractum creditur.q.71.2.c.fo.98.
Uitulus.ꝟ.Hircus.
Uituperatio.ꝟ.Uitium.
Uituperari.ꝟ.Passio.
Uiuere sumit dupl'r.s.ꝑ esse viuentis:⁊ ꝑ operatione eius.q.56.1.1.fo.74.
Ultimus finis duplex.s.inherens/⁊ extrinsecus.q.2.7.3.fo.4.⁊.q.3.5.3.fo.6.
Unctio extrema est q̄dā immediata p̄paratio ad introitū glorie cuius aditus nondū patebat in veteri lege p̄tio nondū soluto:iō sibi non rn̄det aliqꝺ sacrm in veteri lege.q.102.5.3.fo.148.
Unio est effectus amoris.q.28.1.o.fo.42.
Unio prima hois ad deū est ꝑ fidem spem ⁊ charitatē.q.68.4.3.4.fo.95.
Unio.ꝟ.Amor.
Uniuersale dr̄ 2x.s.ꝫm ꝙ subest itentiōi vlitatꝫ/⁊ nā cui talis intētio attribuit.q.29.6.o.fo.44.
Uniuersale est quodāmō infinitū inq̄tū in poā cōtinet infinita.q.30.4.2.fo.45.
Uniuersale.ꝟ.Intell's.Ira.Sensus.Uoluntas.
Unū ⁊ multa p̄nt cōuenire eidē/ꝫ diuersimode.q.17.4.c.fo.25.
Unū simplr̄ aliqd dr̄/⁊ multa ꝫ q̄d ⁊ ecōuerso.q.17.4.c.fo.25.
Uocatio refert ad auxiliū dei interius mouētis et excitātis mētem ad deserendum pctm̄:q̄ motio dei nō est remissio peccatorum nec iustificatio sed causa eius.q.113.1.3.fo.167.
Uolitū est naturaliter bonū in cōi/vltimus finis et omne naturale volenti.q.10.1.o.fo.17.
Uolūtariū importat ꝙ mot⁹ ⁊ act⁹ sit a ꝓpria inclinatiōe.s.ꝙ agere sit a principio intriseco ⁊ ꝓpter finē/cui⁹ aliqua notitia habeat.q.6.1.o.2.c.3.3.7.3.8.c.fo.11.⁊.q.71.5.2.fo.99.
Uoluntariū dr̄ qꝺ ꝓcedit a volūtate vel directe i.agente vel indirecte.i.non agente.q.6.3.o.7.3.fo.12.⁊.q.77.7.c.fo.112.
Uoluntarium dicitur qꝺ est ꝫm voluntatis inclinationem/ ⁊ hoc dupl'r.s.ꝫm actionem vel passionem.q.6.5.2.fo.12.
Uoluntarium dr̄ dupliciter.s.ꝫm se vel ꝫm causam suam.q.77.7.c.fo.112.
Uoluntariū potest esse absqꝫ actu exteriori ⁊ interiori:⁊ aliq̄n cum actu interiori absqꝫ actu exteriori.q.6.3.o.fo.12.⁊.q.71.5.2.fo.99.
Uoluntariū ⁊ inuolūtarium non sunt in his que vsum rōnis nō habent.q.6.7.3.fo.13.
Uolūtariū ꝫm rōnē pfectā est in nā rōnali/in brutis aūt ꝫm rationē imperfectā.q.6.2.o.fo.12.
Uolūtariū marie est in actib⁹ hois:q̄ marie cognoscit finē sui opis ⁊ mouet se.q.6.1.o.fo.11.
Uoluntarium.ꝟ.Inuoluntarium.
Uolūtarij act⁹ p̄nm itrinsecū qꝺ est vis cognoscitiua ⁊ appetitiua est p̄m p̄nm in gn̄e appetitiui mot⁹/ꝙuis moueat a p̄nᵒ exteriori ꝫ al's spēs motus.q.6.1.1.2.fo.11.⁊.q.9.4.2.fo.17.
Uolūtas ē appetit⁹ rōnalis q̄ est ꝓpri⁹ hois.q.6.prinᵒ.2.1.f.1.⁊.q.8.1.c.f.14.⁊.q.26.1.c.fo.40.
Uolūtas est rōnalis ꝑ pticipationē.q.56.6.2.f.76.⁊.q.59.4.2.fo.81.⁊.q.61.2.c.fo.85.
Uolūtas mouet ad suū obm nālr̄.q.10.1.o.f.17.
Uolūtas vt potētia est finis ⁊ eoꝝ q̄ sunt ad finē/ꝫ vt act⁹ etiā tm̄ ipsius finis.q.8.2.o.fo.14.
Uoluntas eodem actu fertur in finem ⁊ quomodo.q.8.3.o.fo.15.
Uolūtas se hꝫ ad bonū ꝓsequēdū ⁊ ad malū fugiēdum.q.8.1.o.f.14.⁊.q.74.2.2.fo.105.
Uoluntas non potest dici bona si sit intētio mala causa volendi.q.16.7.2.3.fo.31.
Uoluntas ad hoc qꝺ sit bona oportet qꝺ sit boni sub ratione boni.q.19.7.3.fo.31.
Uoluntas tendit tantum in bonum existens vel in bonum apparens.q.8.1.o.fo.14.⁊.q.19.1.1.fo.30.⁊.q.29.4.c.3.fo.44.
Uolūtas humana tenet ꝯformari diuie volūtati i volito formalr̄/sed nō mālr̄.q.19.10.c.fo.3.
Se dtū quantū ad vtrūqꝫ aliquo mō volūtati diuine conformatur in fine vltimo ⁊ ꝫm rationem cause efficientis.q.19.10.c.fo.32.
Uoluntas a duobus moueri potest.qō.9.3.4.o.fo.16.⁊.q.80.1.c.fo.115.
Uoluntas mouetur ab appetitu sensitiuo ⁊ q̄uo.q.9.2.o.fo.16.⁊.q.10.3.o.fo.18.
Uoluntas mouetur necessario ab vltimo fine.q.10.o.fo.17.
Uolūtas ꝑ hoc qꝺ vult finē mouet se ad volēdū ea que sunt ad finē:sed inq̄tum vult finē est in actu/respectu aūt eorum que sunt ad finē est in potentia.q.9.3.o.4.c.fo.16.et.q.17.6.1.fo.25.et.q.74.1.3.fo.105.
Uolūtas diuidit ꝫ nām sicut vna cā ꝫ aliā:et vt fundat in nā/mod⁹ ꝓpri⁹ nāe ꝙtū ad aliqd ꝓticipat ab ea.q.10.1.1.fo.18.⁊.q.51.1.1.fo.68.
Uolūtati cū sit immālis rn̄det bonū cōe:sub quo multa bona ꝯtinent ad quoꝝ nullū ipsa determinatur.q.10.1.3.fo.18.⁊.q.50.5.3.fo.67.
Uolūtas potest violentari q̄tū ad actus imperatos non aūt quantū ad elicitos.q.6.4.o.fo.12.
Uoluntas/sciētia ⁊ actio hois ꝯformari pōt volūtati/sciētie ⁊ actioni diuine ꝑ imitationeꝫ/non aūt per equiparantiam.q.19.9.1.fo.32.
Uoluntas hois ad hoc ꝙ sit bona opꝫ ꝙ conformetur voluntati diuine.q.19.9.o.fo.32.
Uolūtas est ad opposita respectu eoꝝ q̄ sunt ad finē/nō aūt respcū vltimi finis.q.5.4.2.fo.10.
Uolūtas fertur in finē dupl'r.q.8.3.c.fo.15.
Uoluntas vni⁹ hois nō pōt sil ferri in plures vltimos fines.q.1.5.o.f.2.⁊.q.12.3.2.fo.20.
Uolūtas ⁊ rō ad nām hois ptinēt.q.51.1.1.f.68.
Uoluntas non potest esse in his q̄ carent rōne et intellectu.q.1.2.3.fo.2.⁊.q.6.2.1.fo.12.
Uoluntas mouet imperādo intellectui ⁊ alijs potentijs anime.q.9.1.c.fo.15.⁊.q.11.1.2.fo.19.et q.18.7.c.fo.28.⁊.q.56.3.c.fo.75.
Uoluntas completa non est nisi de possibili qꝺ est bonum volenti.q.13.5.1.fo.21.
Uoluntas.ꝟ.Bona.Celū.Ethica.Finis.Idem.
Uolūtatis rl'a ꝓxia est rō hūana/rl'a autē supma est lex eterna.q.21.1.c.fo.35.⁊.q.71.6.c.fo.99.
Uoluntatis obiectum est bonum.q.8.1.c.fo.14.et.q.60.1.1.fo.81.
Uoluntatis obiectum est bonum vniuersale.qō.1.2.3.fo.2.⁊.q.2.8.c.fo.5.⁊.q.9.1.c.3.f.15.et.q.10.1.c.3.fo.17.
Uolūtatis obm est bonū apprehēsuꝫ.q.8.1.o.fo.14.⁊.q.13.5.2.fo.21.⁊.q.19.1.3.3.o.fo.30.
Uoluntatis obiectum est bonum ⁊ finis.q.1.1.c.2.3.3.c.fo.1.⁊.q.5.4.3.fo.10.
Uoluntatis obiectum est finis.q.1.1.2.fo.1.et.q.7.4.c.fo.14.⁊.q.19.2.1.fo.30.
Uolūtatis act⁹ elicitus.s.velle est inclinatio p̄cedēs ab interiori p̄nᵒ cognoscēte.q.6.4.c.fo.12
Uolūtatis actus/bonitas ⁊ malitia depēdet soluꝫ ex obiecto ex ratione/⁊ ex lege eterna.q.19.1.2.3.4.o.fo.29.⁊.q.21.1.o.fo.35.
Uoluntatis actus discordans a rōne recta vel a ratione errante/vel concordans cuꝫ ratione errante est malus.q.19.5.6.o.fo.30.
Uolūtatis act⁹ q̄titas in bonitate/q̄uo depēdet ex q̄titate bonitatis i intētiōe.q.19.8.o.fo.31.
Uolūtatis bonitas depēdet ex itētiōe finis/ ⁊ ex ꝯformitate volūtatis diuie.q.19.7.9.o.fo.31.
Uolūtatē aliqd mouet ex p̄te obiecti tripl'r.s.ipꝫ obiectum/ꝓponens vel offerens obiectum volūtati/⁊ persuadens rōni.q.80.1.c.fo.115.
Uoluntatē suā beati in oibus deo cōformant formaliter ⁊ materialiter.q.19.10.1.fo.32.
Uoluntate simplr̄ deficiente ab opatione nō tollitur premium vel pena.q.20.4.c.fo.34.
Upupa q̄ nidificat in stercorib⁹ ⁊ fetēti pascit fimo ⁊ gemitum in cantu simulat significat tristitiam seculi.q.102.6.1.fo.150.
Usura.Accipere vsuras ab alienis nō erat ex intentione legis/sed ex quadam permissione.q.105.3.3.fo.154.⁊.q.108.3.2.fo.158.
Usus vt ē in ꝯsideratiōe rōis referētis ipm in finē est post electiōe:ꝫ vt volūtas vtit exequutiua poā mouēdo ipsaꝫ est ecōuerso.q.16.4.o.f.24.
Usus rōnis q̄nqꝫ totalr̄ aufert ex nimia passione q̄nqꝫ nō.primo mō act⁹ non iputat ad pctm̄ nisi passio a principio fuerit volūtaria:scd̄o non totaliter excusat a pctō.q.77.1.2.7.c.fo.110.
Usus.ꝟ.Discretio.Intellectus.Passio.Utilia.
Ut tenetur dupliciter.q 98.1.2.fo.137.
Uti importat applicationē ad aliquā opationeꝫ que etiā dr̄ vsus eius.q.16.1.2.3.c.fo.23.
Uti p̄mo ⁊ p̄ncipalr̄ est act⁹ voluntatis tāqꝫ p̄mi mouētis:rōnis aūt tāqꝫ dirigētis sed aliarū potētiarū tanqꝫ exequētium.q.16.1.o.fo.23.
Uti ꝓprie attribuitur voluntati alijs autem potentijs instrumentaliter.q.16.1.c.fo.24.
Uti potest aliquis virtute tanqꝫ obiecto/⁊ tanqꝫ principio vsus.q.55.4.5.fo.74.
Uti ꝑ est ei⁹ qꝺ est ad finē nō āt ipsi⁹ finis/nisi vt iportat ordinē ad fruitionē ei⁹.q.16.3.o.fo.24.
Uti nō ꝯuenit brutis/sed tm̄ rationalibus.q.11.2.4.fo.19.⁊.q.16.2.o.fo.24.
Uti est nobili⁹ ꝙ frui q̄ ad vim app̄hēsiuā p̄cedētē/ꝫ est ecōuerso quo ad oba.q.16.2.1.fo.24.
Utilia dicūtur accōmoda ad fineꝫ ⁊ ipsa vtilitas interdū vsus nominatur.q.16.3.c.fo.24.
Uuln⁹ nāe ē destitutio potētiaꝝ aie a ꝓprio ordie q̄ nālr̄ ordinantur ad virtutē.q.85.3.c.fo.120.
Uultur q̄ seq̄t exercitiū expectās cōcedere cadauera mortuoꝝ sig̃t illos q̄ mortes ⁊ seditōes hoiꝫ affectāt vt inde lucrent.q.102.6.1.fo.149.
Uxor.Lex pmisit repudiū vxoris/nō q̄ simplr̄ iustū eēt/ꝫ ꝓpter duritiā iudeoꝝ.q.105.4.8.fo.155.⁊.q.107.2.2.fo.156.⁊.q.108.3.2.fo.158.

X

Xp̄s Nasciturus erat ex semine abrahe nō ꝓpter meritū ipsi⁹ sed ex gr̄a dei/ electione ⁊ volitione.q.98.4.c.fo.138.
Xp̄s nasciturus erat ex populo qui speciali sanctificatione polleret.q.98.4.c.fo.138.
Xp̄s figurabat ꝑ ꝓpitiatoriū/archā/cādelabrū/ mēsam ⁊ duplex altare.q.102.4.6.fo.146.
Xp̄s erat sicut in spica/in farina/sicut panis coctus igne/in clibano/ in sartagine/in craticula.q.102.3.12.fo.146.
Xp̄s.ꝟ.Adoratio.Baptism⁹.Cōceptio.Cōsiliū.Eucharistia.Hircus.Jude⁹.Iustificatio.Lex.Meritū.Nasci.Oleū.Sacra.Sacrificium.
Xp̄i humanitas est organum diuinitatis.q.112.1.1.fo.165.

Z

Zelotipia.ꝟ.Thus.
Zelare ꝑ deo vel amico est repellere que dicuntur vel fiunt contra bonū dei vel amici.q.28.4.c.fo.43.
Zelus ex intentione amoris prouenit.q.28.4.c.folio.43.
Zelus est effectus amoris.q.28.4.o.fo.43.
Zelus triplex.s.vxoris/inuidie et amicitie.q.28.4.c.fo.43.
Zelus.ꝟ.Amor.

Finit Index Textus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Commentariorum prime secunde diui Thome Aquinatis Index.

A

Actio Omnis hũana quãtuꝫ cũqꝫ vitiosa/ꝯtiet sub genẽ actiõis hũane.q.18.ã.4.f.27
Actius duplr inueniunt:scꝫ in esse nãe/ꝛ i eẽ apphẽso.q.23.ã.4.f.38
Per actiuoꝝ dr̃iam ꝑm naturaꝫ ꝛ ꝑm virtutẽ/lr̃a vult ꝙ passiões nõ distinguũtur penes distinctionem nãrũ agentiũ/sed virtutũ que ad dr̃as apphẽsionis spectant:obm nãqꝫ appetit⁹ ñ ẽ res/ſꝫ res apphẽsa.q.23.ar.4.f.38.
Commune est omni actiuo si agit/proximum esse passo.q.30.ar.2.fo.44.
Actiuum quum respondeat effectui ꝛ per hoc rñdeat ẽt patiẽti(qꝛ agit i eo/suũ effectũ)nõ est itelligibile ꝙ extrema ꝓportiõis actiui ad passiuũ adequenꝫ/ꝛ actiui ꝛ effect⁹ nõ.q.54.ar.4.f.72.
Actus omnis qui actualiter a sola est imaginatione/quamuis possit subesse imperio rationis non est in genere moris.q.18.ar.9.fo.28.
Aliud est loqui de actibus absolute/aliud vt sũt obiecta/aliud vt sunt in rerum natura/aliud vt sunt in exequutione.q.20.ar.1.fo.32.
Actus simplr est nobilior ꝛ melior hitu/sicut act⁹ simplr actu pmixto po᷑.ꝑm q̃d aũt habitum actu esse nobiliorẽ nõ incõuenit.q.71.ar.3.fo.98.
Actus voluntatis sumitur dupliciter.vno modo secunduꝫ se.alio modo vt est forma seu conditio actuum exteriorum humanoruꝫ.q.20.ar.1.f.32.
Actui interiori volũtatis q̃ cõparaꝫ ad exterioreꝫ sicut formale ad mãle(q̃ est actus impans)ñ accidit ordinari i aliũ finẽ.q.18.ar.6.ad 2.fo.28.
Actus exterior sumitur tripliciter.primo secundum id precise qð habet a potẽtia exequutiua/ex re/tpe/loco/seclusa obã volũtatis.2° vt est cõpositũ ex supradictis ꝛ actu volũtatis.3.ꝑꝫ id ꝙ hꝫ ex se/ꝛ ꝙ participat ex actu volũtatis.Ibidẽ.
Actus impans ꝛ impatus(siue iterior ꝛ exterior) lꝫ sint vnus numero actus/non vt simplex/ſꝫ vt cõpositus/nõ frustra nec p accñs q̃ritur q̃d ex q̃ procedat:sicut nec in nãlib⁹ qñ vnũ numero cõstat ex plurib⁹/nõ p accñs nec frustra querit q̃d ex quo in alterum redundet.q.20.ar.3.fo.34.
Quum actus humani dñr iuxta diuersitatẽ motiuoꝝ specificari:intelligenduꝫ est de motiuis i gñe cause finalis/ꝛ nõ effectiue.i.ð his q̃ mouẽt vt fines(i.de intentionis finibus)ꝛ non de his q̃ mouẽt pure actiue.q.72.ã.3.ꝛ.8.f.100.ꝛ.102.
Actus omnes morales sunt immanentes formaliter loquendo:cum enim subiectum moralitatꝫ sit actus volũtatis opꝫ actũ inquãtũ volũtariũ sumi quũ sumiꝫ inq̃tũ moral.q.74.ar.1.f.105.
Actus omnis debet habere finem:quia omne agens agit propter finem.q.18.ar.9.fo.28.
Actus appetitus sensitiui sortiti sunt pre aliis nomen passionis/eo quod passionem corporalem habent annexam:alii vo hoc nõ exigẽtes/in cõi remãserũt opationis vocabulo.q.60.ã.2.f.82.
Actus nõ solũ est moraliter bonus ex obõ/sed ẽt bõitatẽ pmã ꝛ specificã hꝫ ab eo.q.17.ar.2.f.26
Actus humani quadrifariã dicuntur quo ad bonitatem ꝛ malitiam:q̃dã.n.sunt per se mali/q̃dã p se boni/q̃dam indifferentes/quidã solitarie sumpti sonãtes malũ/q̃ tñ pñt ex aduẽtitiis honestari vt sint boni.q.39.ar.1.f.55.Tristitia.
Preter.17.actus appetitus in lr̃a tractatos/sex p prios rõnalibus(scꝫ velle/frui/intẽdere/eligere/consentire/ꝛ vti)ꝛ.xi.cões q̃ passiones vocãtur:sunt duo alii actus distincti spẽ in esse nãe ab istis.s.nolle ꝛ tristari.nec tñ lr̃a est diminuta/qꝛ sub suis oppositis tractati sunt.q.47.fo.63.
Actus q̃ passiões dñr in volũtate positi/nõ distinguunꝫ specifice in esse nãe:sed oẽs pter tristitiã/ad.7.actus pnoiatos(scꝫ velle nolle/frui/intendere/eligere/ꝯsentire/ꝛ vti)reducuntur.Ibidẽ.
Idem numero actus põt eẽ successiue bon⁹ ꝛ malus/sed nõ idem numero actus in gñe moris:actus.n.voluntatis ꝑm se est in gñe nãe/ꝛ ꝑm suas conditiones in genere moris.q.20.ar.6.f.35
Prius conuenit bonitas moralis actui exteriori secundum se/ac per hoc in rerum natura:secundo ipsimet obiectiue:3° actui volũtatis cui obiicitur:4° ipsimet in exequutiõe.q.20.ar.1.f.32.
Actus exterior volũtatis qꝛ claudit in se depẽdẽtiã a volũtate/stat ꝙ bonitas prius ꝑꝫ nãꝫ insit ipsi actui hũano exteriori q̃ voluntati/ꝛ adhuc restet ambiguũ an ẽt illa bonitas que prius ei cõuenit dpẽdeat a volũtate.lꝫ.n.prius nõ dependeat a posteriori/qð tñ prius inest alicui põt dependere ab eo cui posteri⁹ inest.q.20.ar.2.f.33.
Actus exterior in exequutiõe lꝫ hẽat bonitatẽ ex fine ꝛ mãl: circũstãtiis ex voluntate/ꝛ voluntas ab obiectis/dissimiliter tñ h̃ fit:qꝛ bonitas ex fine/descendit in actũ interiorẽ volũtatis per se ꝛ formaliter/in actũ vero exteriorẽ in exequutiõe denoiatiue tm̃:bonitas vo ex genere ꝛ circũstãtia/ex obõ deriuaꝫ in actũ interiorem denoiatiue tantũ/ꝛ p eũ in actũ exteriorẽ formalr.ibidẽ.
Actus exterioris bonitas ex mã ꝛ circũstantiis/p̃us cõuenit ipsi q̃ voluntati:p̃° qꝛ ꝯuenit ipsi p se/ꝛ ꝯñter voluntati p ipm̃:2° qꝛ hec bõitas pẽdet a ratione/ꝛ nõ a voluntate.q.20.ar.1.fo.32.
Bonitas ex fine inter actus/primo saluatur in voluntatis actu/cuius finis est proprium obiectũ:bonitas aũt ex materia ꝛ circunstantiis/primo saluatur in ipso actu exteriori.q.20.ar.2.fol.33.
Quia bonitas inuenta in actu exteriori ex fine/pendet/non solum ex ratione sed etiam per se ex voluntate interiori/bonitas ãt ex gñe ꝛ circũstãtiis ex rõne solũ:iõ illa in volũtatẽ vt proximaꝫ ꝛ per se cãm/hec in rõnẽ reduciꝫ.q 20.ar.2.f.33.
Quum actus exterioris bonitas ex fine/comparatur ad bonitatem eiusdem ex genere ꝛ circunstantiis/potest esse sermo de actu exteriori simpliciter ꝛ vt est in exequutione.ibidem.
Et ẽ dicta ꝯparatio itelligẽda de circũstãtiis manẽtibus pure circũstãtiis:q̃lis nõ est circũstãtia finis/qꝛ trãsit i specificãs/ꝛ ꝯñter sbale.ibidem.
Actum interiorẽ voluntatis/finis formaliter q̃lificat/actus ãt exterior denoiatiue tm̃/formalr intelligẽdo.i.inquãtũ finis ꝛ inquãtũ act⁹.cũ q̃ tñ stat/ꝙ actus exterior vt finis q̃lificet volũtatis actũ interiorẽ formaliter/siue actus exterior hẽat rationẽ finis principalis siue scðarii.ibidẽ.
Actus exterioris bõitas/sufficienter cõparaꝫ i lr̃a ad bonitatẽ actus interioris p hec duo mẽbra.s. vt hñs oino eandẽ bonitatẽ/ꝛ vt hñs oino aliaꝫ ꝑm se.ita ꝙ qñcunqꝫ actus exterior est ꝑm se bonus/sub 2° mẽbro cõprehẽdiꝫ.q.20.ar.3.fo.34.
Actus interioris ꝛ exterioris bonitas vel malitia quandoqꝫ est eadem.q.20.ar.3.fo.34.
Actus iterioris bonitas est cã bonitatis act⁹ exterioris.i.ꝓportionis seu attributiõis actus exterioris ad bõitatẽ iteriorẽ ꝛ eꝯ°:ꝛ sic de aliis attributionib⁹ ꝑm q̃s deriuaꝫ denoiatio.ibidem.
Deriuatio bonitatis ꝛ malitie ꝛ talis bonitatis ꝛ talis malitie in actu ab actu/vt sic non est formalis/sed denominatiua/seu non per modum vniuocationis sed attributionis:quia quando aliquid dicitur tale ex ordine ad aliõ/dr denominatiue/ꝛ nõ oꝫ dici formaliter:ꝙ.n.hẽt aliq̃d i se formaliter/dr tale ꝑꝫ seipsuꝫ.q.20.ar.3.f.34.
Actus humanus ex sua bonitate vel malitia/vt sic habet rationem recti/laudabilis/meritorii ẽt apud deum:ꝛ similiter peccati/culpabilis/demeritorii ẽt apð deũ.ꝛ h̃ itẽdiꝫ ꝛ dterminaꝫ i lr̃a p totã.q.21.ita scꝫ ꝙ in oibus illius quesitis re duplicatiõis nota determinet bonitatẽ vel malitiã praptiã seu ꝯctam ad actũ humanũ.fol.35.
Actus exteriores dicuntur boni vel mali moraliter/vt subsunt alicui actui imanenti/ꝛ nõ aliter.q.74.ar.1.fo.105.
Actus volũtatis est primo malus formaliter:actus autem aliarum virium formaliter mali/sed non primo sed scðario.74.arti.2.fo.105.
Actus exterior non addit in bonitate ꝛ malitia ex fine actui interiori:bene tamen finis cõsequtus addit in bonitate ꝛ malitia voluntati bone vel male ex fine.q.20.ar.4.fo.34.Intentio.
Actus mal⁹ ẽt ex circũstãtia ois finis/lꝫ ñ possit ordinari in bonũ finẽ/act⁹ tñ malus ẽt ex circũstantia finis/potest ordinari in bonum finem.q.18.ar.4.ad.3.fo.27.
Quum dicitur quod actus bonus ex genere ꝛ circunstantiis/potest ordinari in malum finem:intelligiꝫ de circũstantiis nõ trãseuntibus rᵘ eiusdẽ actus i specificãs.Et similiter ð malo.ibidẽ.
Actus a deliberatiua ratione procedens si non sit ordinatus ad debitum finem/ex hoc ipso repugnat rationi/ꝛ habet rationem mali.ibideꝫ.
Actus iusti ex q̃bus fit iustitia/sunt moraliter boni/q̃uis non sint totalr pfecti.q.18.ar.8.fo.28
Actus neuter.V.Uoluntas.
Addere presupponit id cui additur/ꝛ ad argumentum spectat.q.20.ar.5.fo.34.
Admirans in ipso admirationis actu videtur habere tria scilicet noue/rare vl'ardue rei intuitum desideratum/collationem ipsius cum occulta causa/ꝛ naturalem quandam concupiscentiã cognoscendi causam.q.32.ar.8.fo.49.
Admiratio cur ab arist.ponatur concupiscentia/a dama.autem timor.q.41.fo.57.
Agens non intendit priuationem boni/nisi qꝛ intendit aliud bonuꝫ incompossibile illi priori:ac per hoc habens annexam priuationem alterius.q.18.ar.8.fo.28.
In agentibus quia apprehensa/distinctio naturarum patet quum cibus talis dñs ab illo alio secundum speciem/apprehensus mouet appetitum.distinctio autem secundum virtuteꝫ est secundum diuersam rationem appehensionis:ita quod ex ipsa diuersa ratione qua apprehẽditur eadem res habet diuersam virtutem mouendi appetitum.q.23.ar.4.fo.38.
In agentibus naturalibus est cõsiderare duo scilicet inquantum agunt/ꝛ inquantum attrahũt:in agentibus vero quatenus apprehensa sunt agere ꝛ attrahere simul concurrunt.ibidem.
Agere.Quomodo intelligatur in solis cognoscitiuis esse principium agendi propter finem.q.6.ar.1.cor.fo.11.
Amare proprie est appetitus sensitiui:quum enim amor sit prima passio appetitus sensitiui/si amare non conueniret proprie appetitui sensitiuo/nec delectari nec timere proprie eidem conueniret.q.25.ar.2.fo.40.
Amans quomodo sit in amato/ꝛ ecõuerso.q.28.ar.2.fo.42.
Amor non distinguitur in amorem amicitie ꝛ cõcupiscentie/tanquam in diuersos amores/sed tanquam in diuersos modos amandi:vnus.n.ꝛ idẽ amor est amicitie respectu amici/ꝛ concupiscẽtie respectu boni illi voliti.q.26.ã.4.f.41.
Amor potest esse perfectus cognitione existente imperfecta:quia perfectio cognitionis attenditur secundum modum quo perficitur ratio/qui est distinguere etiam que sunt simplicia.ac per hoc ad perfectam cognitionẽ boni exigitur/ꝛ quod bonum secundum se apprehendatur/ꝛ quod distincte cognoscatur secundum partes/proprietates ꝛc.perfectio autem appetitus amoris nõ exigit tot cognitionis boni/sed prima sufficit ei scilicet quod bonum secundum se aprehendatur.q.27.ar.2.fo.41.
Amoris perfectio ex duplici capite oritur:scilicet ex parte amãtis/ꝛ ex parte amati:cognitio aũt est causa amoris tantum ex parte amati.ibidẽ.
Amor est fortior odio loquendũ non de quocũqꝫ odio relato ad quencunqꝫ amorem ꝛ econuerso/sed de coniugatis.q.29.ar.3.fo.44.
Amor ꝛ odium non formaliter sed virtualiter cõgenerantur/coalescunt/ꝛ condesinuiꝫ.q.23.ar.4.fo.38.
Si considerentur omnes vnitates ad amorem concurrentes/sic amor magis vnit quam intellectio:quoniam causatiuus est vnionis realis.sed si comparetur amor ꝛ intellectio secunduꝫ illam solam vnionem quam facit formaliter/sic intellectio magis vnit quam amor:quia intellectus in actu est intellectum in actu/amans aũt non est amatum in actu.q.28.ar.1.fo.42.
Angeli essentiam per seipsaꝫ esse similitudinẽ omnium/ꝛ per adiũctas species/tantum distat vt primum ponat perfectionem altissimam/secundum diminutam.quia primum ponit essentiam illã vnite habere species rerum/secunduꝫ vero diuisim.q.51.ar.1.fo.68.
Sicut essentie ꝛ potentie angelice sunt alterius rationis a nostris/ita ꝛ habit⁹.q.58.ar.6.f.67
Angelus per nullum habitum intelligit deuꝫ naturaliter/sed propria substantia vtitur vt specie intelligibili ad intelligenduꝫ deum.q.50.ar.6.fo.67.
Anxietas.Quum effectus tristitie consistat in appetitu fugitiuo/quãdo contingit deesse refugium aliquod/constituitur anxietas ꝛ angustia quando vero intantum tristitia est quod nec appetibile aliqð ex illa relinquitur sed solum ꝯtriũ contristans/ꝯstituitur accidia.q.35.ar.8.fo.52.
Appetibilis seu finis rõ vt tendaꝫ in ipm ꝛ q̃escatur in eo/est eadẽ ꝑꝫ nãm ꝛ diuersa ꝑm virtutem:ꝙ est eẽ eandẽ in aliter ꝛ diuersã formaliter respectu passionũ.q.23.ar.4.fo.38.
Appetitiua nõ cõcediꝫ in lr̃a simplr magis actiua q̃ apphẽsiua/sed quo ad pncipiãdũ actũ exteriorẽ:apphẽsiua.n.quũ moueat appetitiuaꝫ/est magis in actu simpliciꝫ:magis actiua quodãmõ/appetitiua aũt efficacior est ad actũ exteriorẽ/qꝛ ei obediũt vires exequutiue/ꝛ qꝛ pmũ mouẽs ẽ ad exercitiũ act⁹.q.22.ar.2.ad.2.f.36
In his que ad appetitum spectant/nihil differt esse aut apparere.q.32.ar.1.fo.48.
Appetit⁹ sensitiu⁹ distinct⁹ p irascibilẽ ꝛ ꝯcupiscibilẽ est sbm vrtutis moralis ꝓprie/tẽperãtie.s.ꝛ fortitudinis:nõ inq̃tũ cõis est nobis ꝛ brutis/sed vt obedibilis rationi.q.56.ar.4.fo.75.
An oia que homo appetit/appetat ꝓpter beatitudinem.q.1.ar.6.fo.3.V.Beatitudo.
Appetit⁹ intellectiui ꝛ sensitiui dr̃a in h̃ ꝙ appetitus sensitiu⁹ tẽdit in opatiões pp delectatiões/itellectiu⁹ ãt ecõuerso appetit delectatiões pp opationes.q.4.ar.2.fo.7.V.Delectatio.
Q̃uo cõsonet ꝙ nãlis ordo appetibiliũ ab appetitu sensitiuo/sit ꝯri⁹ ordini statuto ab istitutore nãe i h̃ ꝙ nãe istitutor delectatões sensibiles istituit pp opatiões vt finẽ:ꝛ appetit⁹ sensitiuus appetit opationes pp delectationes.Ibidẽ.
Q̃uo ex hoc ꝙ apphẽsio sensitiua nõ attingit ad cõem rationẽ boni/sed particularis boni qð est delectabile:sequatur ꝛ sicut effectus ex causa ꝙ appetitus sensitiuus feratur in operationẽ propter delectationem.Ibidem.
Aia.Q̃uo stent hec sil/aia inficiꝫ ex carne q̃ est pñm geniti:ꝛ caro nõ inficit aiam nisi inq̃tũ est pñm actiuũ in gñatione.q.81.ar.4.fo.116.
Arduũ cõparatũ ad bonũ est rõ recessus/cõparatũ vo ad malũ rõ accessus/ꝛ qꝛ obm irascibilis est torũ cõtractũ.s.bonũ arduum ꝛ malũ arduum/ideo in litera non simpliciter sed comparatiue interpretandum est qð arduum non est ratio accessus.q.25.ar.3.fo.40.
Artis ꝓpria vitas ꝯsistit in ꝯformitate ad appetitũ rectũ/nõ in moralib⁹ ſꝫ in artificialib⁹/q̃ tunc est quũ finẽ h̃ a quo obliquãdo artificiale malum est:qꝛ veritas intellectus practici consistit in adequato dirigere.q.57.ar.5.fo.77.
Q̃uãuis vsus ꝛ directio in arte coincidãt/distinguũtur tñ saltẽ rõne/ꝛ arti cõuenit directionis veritas/non rõne vsus/sed rõne ꝓprie nature/que nata est dirigere nõ nisi determinata ad directionem ab appetitu recto.In virtutibus autem speculatiuis solus vsus inuenitur pẽdens ab appetitu.Ibidem.
Audacie obiectum quomodo sit maluꝫ/per se an per accidens.q.45.fo.60.

B

Beatitudo An essentialiter sit act⁹ intellectus/an voluntatis.qõ.3.ar.4.fo.5.
Lꝫ simplr beatius sit dare q̃ accipere:in hois tñ btitudine qꝛ beatitudine indiget/iuxta btitudinis ꝯsistit in accipiendo seu retinẽdo/ꝛ ex ipsa emanat erogatio vt ꝯñs.q.2.ar.1.fo.3.
Btitudo ꝯstituit excellentiã:ac p hoc angeli appetendo beatitudinẽ/appetierunt excellentiã/que est superbie obiectum.q.2.ar.2.fo.3.
Beatitudo nostra dependet a cognosci a deo/qꝛ scientia dei est causa rerũ.q.2.ar.3.fo.3.
Quum dr ꝙ beatitudo est status oim bonoꝝ aggregatione perfectus:non est predicatio essentialis/sed causalis.q.3.ar.2.fo.5.
An beatitudo anime resumpto corpore augeaꝫ intensiue.q.4.ar.5.ad.3.fo.8.
Q̃uo intelligatur beatitudo esse quietatiua ois desiderii.q.5.ar.4.fo.10.
Q̃uo litere processus/qui digredi videꝫ a perfecta beatitudine simplr ad perfectam beatitudinem hominis teneat.q.3.ar.6.fo.6.
Beatus.An ab extrinseco tantum beatus sit impeccabilis.q.4.ar.4.fo.8.
Beatus nõ põt peccare nõ solũ in sensu cõposito/et ꝓpter causam extrinsecã(i.deũ perpetuo reꝯstificaturũ volũtatẽ beati)sed ꝓpter intrinsecã causam/ipsam scꝫ voluntatis naturã/approximato sibi per actualem visionem tali obiecto.s.bonitate per essentiam.Ibidem.
Bonitas rei est duplex:scilicet spectãs ad ipsam rei substãtiam/et circunstans eam.qõ.42.ar.6.fo.59.
Duob⁹ modis(ꝛ p accñs)differt bonitas obi a bonitate finis i actu volũtatis:scꝫ qñ finis pẽdet ex fine/ꝛ qñ volũtas ex volũtate.q.19.ar.2.f.30.
Bonitas finis ꝛ ei⁹ qð ẽ ad finẽ vt sic est vna met:lꝫ finis ꝛ id qð est ad finẽ distinguanꝫ.Ibidem.
Bonitas ex fine vt specifica/distinguit ꝯ bonitatẽ ex circũstãtia etiã finis.q.18.ar.4.fo.27.
Ad bonitatẽ voluntatis humane requiriꝫ qð ordineꝫ ad summũ bonũ nõ apparenter/sed qð in veritate est summũ/confuse vel distincte/naturaliter vel supernaturaliter ꝑm statum persone.q.19.ar.9.fo.32.
Bonitas eadẽ est qua est bon⁹ act⁹ abstracte ꝯceptus/ꝛ actus in rerũ natura positus:sicut eadẽ est humanitas qua hõ abstracte ꝯceptus est homo/ꝛ qua hõ in rerũ natura positus est homo/licet sit alius essendi modus:qꝛ in rerum natura ꝛ in abstractione.q.20.ar.1.fo.32.
Cõis bonitas que ad oẽm actum virtutis perfecte exigiꝫ/cõsistit in quatuor gñalibus cõditionibus insinuatis per quatuor virtutes cardinales:scꝫ rectitudine/firmitate/moderatione ꝛ discretione q.60.ar.2.fo.82.Uirtus.
Bonitatẽ rõnis in qualibet vtute participari/dupliciter põt intelligi.primo in seipsa rõne vt res cui⁹ pars capitur.scðo in ipsis participantibus vt est pars capta.q.20.3.ad.2.fo.24.
Bonũ apprehẽsum mouet volũtateꝫ effectiue/causando ipm actũ appetitus/ꝛ finalr:qm̃ ipse actus in appetitu causatus/tendit in bonũ apprehensum vt finem.q.20.ar.4.fo.34.
Bonũ difficile ꝛ bonũ absolute/egere diuersis potentiis/pꝫ ex hoc ꝙ bonum difficile hꝫ vñ repugnet concupiscentie.q.23.ar.1.fo.37.
Bonũ effectiue causat amorẽ.q.27.ar.1.fo.41.
Esse de ratione boni aliquid ab ipo effluere/q̃uo intelligatur.q.1.ar.4.fo.2.
Omne bonũ vtile est bonũ bonitate morali/seu ꝑm se rationi consonans.q.34.ar.2.fo.50.
Bonũ ꝛ malũ moraliter sunt p se differẽtie actus voluntatis in genere moris.q.19.ar.1.fo.30.
An bonũ ꝛ malũ eodẽ mõ sumantur in rñsione/quũ dr bonũ et malũ sunt p se differentie actus volũtatis:ꝛ in eius subiuncta ratione.s.nã bonum ꝛ malũ per se ad voluntatẽ pertinent sicut verum ꝛ falsum ad rationem.Ibidem.
Bonũ et malũ in opationibus sic attenditur ꝑm seipsas/vt nihil referat(quo ad ꝓpriã bonitatem vel malitiã)qualitercunqꝫ hõ operans afficiatur ad ipsas.q.60.ar.2.fo.82.Uirtus.
Brutũ.Nulla arte fieri põt vt aliqð brutũ eligat:qꝛ ars nõ põt dare nature sbam actus/sed moduꝫ:electio aũt non sigt modum actus/sed ipsum actum substãtialiter.q.13.ar.3.fo.21.
Ratio multorum que in brutis videntur ex electione procedere.Ibidem.
Bruta non cognoscunt futura:qꝛ non apprehendunt ipsa vt qꝛ erũt vel nõ erunt/qð est proprie cognoscere futura/quum em̃ tẽpus non aliter percipiatur sensu nisi p immutationẽ/ꝛ futurũ nõ sit nec fuerit/ac per hoc nõ immutet nec immutauerit sensum:futuruꝫ repugnat cognitioni sensitiue.q.40.ar.3.fo.57.
Spes ꝛ timor ꝛ vniuersaliter quelibet passio irascibilis in brutis est motus animalis appetit⁹ ꝑm substãtiam(qꝛ est actus scðꝫ elicitus ex cognitione seu obiecto ab appetẽte causatus)sed est ꝑm quid naturalis/pro quanto natura supplet/non obiectum cognitum.Ibidem.
Bruta percipere possunt preteritionem ꝛ futuritionem/ꝛ possibile vel impossibile vt sunt differentie potentiarum.Ibidem.
Q̃uo concedi debeat animalia bruta mouere se propter finem.q.6.ar.1.co.2.fo.11.

C

Charitatis Obm negatur esse deum cognitũ/ꝛ dr esse ipm deuꝫ absolute:nõ ꝙ possit diligi nõ cognit⁹:ſꝫ qꝛ cognitio tenet se respectu isti⁹ habit⁹ q̃ est charitas/non ex parte obi/sed subiecti.q.67.ar.6.f.84.
Charitas vie nũqꝫ põt peruenire ad equalitatẽ charitatis patrie.q.67.ar.6.ad.3.fo.84.
Cause sunt sibiinuicẽ cãe.q.67.ar.3.fo.83.
Causa deficiens ꝛ cã per accñs/sunt idẽ subiecto ꝛ distincte formaliter i vno sensu:ꝛ sunt idẽ sbo et formaliter in alio sensu.q.75.ar.1.fo.107.
Hec litere ꝓpositio:esse causam directe alicuius actus nõ cõtingit nisi per hoc/ꝙ ꝓpriũ pñm illius actus mouet ad agẽdum:sic intelligiꝫ presupposito qð actus sit alicuius principii principiantis ipsum exequutiue:ad hoc qð aliq̃d siue idem siue diuersum sit causa illius vltra illud pñm/non absolute sed inquantũ est cã exequutiua/opꝫ qð moueat principium illud exequens ad agendum.q.80.ar.1.fo.114.
Quia causalitas qua appetibile mouet appetitum/nõ est nec põt esse pure effectiua/sed est effectiua ꝛ finalis/cõnumerata est ꝯ finalem a.s.tho.in.i par.ꝛ alibi:qꝛ aũt in veritate interuenit causalitas effectiua/ideo hic ꝛ alibi qñqꝫ exprimitur qð bonũ apprehensum est actiuũ/ꝛ appetitus est passiuus.q.22.ar.3.fo.36.
Cerimonialia absolute ꝛ simplr non potuerũt post christum sine peccato mortali seruari.qõ.103.ar.4.fo.1[illegible]1.
Circũstantia tpis sacri aggrauat pctm̃/nõ tñ apponit speciem sacrilegii/nisi fiat in contemptum temporis sacri.q.7.fo.13.
Circunstantia loci sacri q̃uis oia pctã aggrauet per accñs/illa tñ sola ad speciem sacrilegii trahit/que sanctitati loci directe opponiꝫ aut annexe immunitati.Ibidem.
Circunstantia persone non transfert in aliã speciem/nisi peccatum voto vel statui eius aduersetur.Ibidem.
Quid (i.effectus)qñ est preuisum ꝛ volitum/trahit in ipsius speciem.Ibidem.
Circa quid.i.cõditiones obiecti(vt paruũ et magnum in re oblata ꝛ q̃uo)q̃uis actus multũ aggrauent/in aliam tamen speciem actus nõ trãsferunt.Ibidem.
Cur manifeste dat aliam speciem.Ibidem.
Quoties nõ cõputaꝫ inter circũstãtias:qꝛ circunstãtie circa eũdẽ sunt actũ/numer⁹ aũt opationum non circũstat vnã ꝛ eandẽ operationẽ/sed addit aliã ꝛ aliã operationem.Ibidem.
Circunstantie necessario cognoscẽde a spirituali iudice/sunt transferentes in aliam speciem/et aggrauantes in infinitum.i.addentes scðm se rationem peccati mortalis.Ibidem.
Sicut in naturalibus q̃dã accñtia sunt ꝑm se forme/quedã aũt solũmodo cõditiones ꝑsuppositarũ formarũ:ita in moralib⁹ quedã circũstãtie sunt ꝑm se bonitates vel malitie/quedã conditiones tantum suppositarum virtutum vel malitiarum.prime faciunt actuꝫ bonũ vel malũ/scðe aũt non.item prime sunt ꝑm se species quedam moralium habentes propria obiecta/scðe autem non.q.18.ar.10.fo.29.
Circũstãtia qñcũqꝫ facit actũ de bono aut nõ bono malũ dat speciẽ.q.18.ar.10.ꝛ.11.fo.29.
Circũstãtia qñcunqꝫ respicit spãlem.i.ꝑm se proprium ordinẽ rõnis/dat speciem.Ibidem.
Circunstantia vt sic/nunq̃ dat speciem/sed opꝫ eam transire in differentiam seu conditionem obiecti.q.72.ar.9.fo.102.
Nulla circũstantia mutat speciẽ/nisi habeat rõnem alterius motiui:vt finis:non ita ꝙ sit aut apprehendatur vt finis preiacentis pcti/ſꝫ sufficit ꝙ sit confinis.Ibidem.
Circũstãtia specificãs/eoipso ꝙ ingrediꝫ latitudinẽ specificantiũ/opꝫ obiectiuũ ordinẽ intrare/ꝛ differẽtiã seu ꝯditionẽ obiectiuam ponere formaliter ꝛ directe intentam.Ibidem.
Circũstãtia faciẽs actũ de nõ malo malũ/dat speciẽ.q.72.ar.9.fo.102.ꝛ.q.76.ar.4.fo.110.
Conceptio.Quid de conceptione beate virginis tenendum.q.81.ar.3.fo.116.
Cogitatio.Q̃uo distinctio de cogitatione vt ẽ actio quedã/ꝛ vt est ad aliã actioneꝫ ordinata:sit ad ꝓpositũ litere/volẽti ꝙ inquãtum primo mõ cõsideraꝫ/de ipsa habeat iudicium superior ratio:inq̃tum vero scðo mõ accipiꝫ/ad inferiorem rationem pertineat.q.15.ar.4.fo.23.
Conclusio et operatio sequuntur debiliorem partẽ.q.62.ar.1.fo.84.ꝛ.q.63.ar.3.fo.86.
Cõcupiscẽtia inter passiões ꝯcupiscibilis vt se tenẽt ex parte anime/est maxime sensibilis:absqꝫ nãqꝫ coniunctione experimur cõcupiscere magis sensibiliter q̃ amare/odisse ꝛc.ꝛ qꝛ qð se tenet ex parte anime/est formale in passionibus/ideo de passionibus istis formaliter loquendo dicitur qð concupiscentia est magis sensibilis.q.25.ar.2.ad primum.
Concupiscentiam esse infinitam/potest intelligi dupliciter:scilicet obiectiue et subiectiue/seu ex parte obiecti et ex parte actus.questio.30.arti.4.fo.45.

Universidad de Deusto Biblioteca

Concupiſcentia duplex ſcilicet naturalis ⁊ rationalis. Que abſolute apprehenſa delectant/naliter cõcupiſcunt: alia aut que rõcinatione apphẽſa dlectãt/rõnaliter ꝯcupiſcũt.q.30.ã.3.f.45.
Concupiſcentia naturalis non eſt infinita.q.30.ar.4.fo.45.
Concupiſcentie rationalis obiectum ⁊ eſt finis/⁊ habet totaliter rationem finis. concupiſcentie vero nãl'obiectũ etſi ẽ finis/nõ tñ hꝫ totalr rõnẽ finis: tũ qꝛ hꝫ rõnẽ modificati ad nãꝫ: tũ qꝛ ordinaẽ ad aliũ finẽ iditũ.ſ.nãm.q.30.ar.4.fo.45.
Concupiſcibilis obiectuꝫ comparari ad obiectuꝫ iraſcibilis vt commune ad proprium/⁊ ad plura ſe extendere ⁊c. non eſt ipſa ſe habere ſicut vniuerſale ⁊ particulare/ſed ſicut motus ſimpliciter ⁊ motus ad vbi.q.25.ar.1.fo.37.
¶ Conſcie erronee depõ fit non ſolũ ꝑ oppoſitam rõnem aut ꝟitatis diſpõnem/ſed ẽt ꝑ excluſionẽ ab applicatione ad opus.q.19.ar.5.⁊.6.f.30.
¶ Conſenſus vterqꝫ ſcilicet in delectationem ⁊ in actum/ſecundum rem quando fit ſecundum rationes temporales/eſt rationis inferioris/quãdo vero fit ſecundum rationes eternas/eſt rõnis ſuperioris. in hoc tamen eſt differentia/qꝺ quando eſt rationis inferioris/eſt etiam ſuperioris ſaltem negatiue/ſed non econuerſo. ſecũdum appropriationem autem deliberatio/iudicium ac conſenſus vnius ſcilicet delectationis/ad inferiorem/alterius vero.ſ.actus ad ſuperiorem ſpectat.q.74.ar.7.fo.106.
Quõ hec duo ſtent ſimul. ꝙdiu icertũ ẽ an ſm rõnes diuinas reſiſtaẽ vl nõ/nullũ iudiciũ rõis hꝫ rõnẽ finalis ſnie: ⁊ ꝯſenſus i delectationẽ cogitationis ptinet ad rõnẽ inferiorẽ.q.15.ar.4.f.23.
¶ Conſilium ſignificat inquiſitionem completã.i.vſqꝫ ad iudicium incluſiue.q.14.ar.1.fo.22.
Cõſiliũ lꝫ abte ſit pri⁹ electiõe ⁊ eius cã: ordo tñ doctrie hꝫ/vt prius de iõa electiõe ſm ſe/⁊ deinde de ꝯſilio ei⁹ cã tractaẽ. ⁊ hoc vt pns tractetur qd eſt/⁊ deide cã extriſeca illi⁹.q.13.prin⁹.fo.20.
Conſiliũ proceſſus eſt ſimplr reſolutiuus: qꝛ.n.ꝯſiliũ/finẽ ⁊ ad finẽ in mã agenda tñ ⁊ pp agẽdũ ⁊ quõ agendũ a poſterioribus ſm eſſe in priora ꝯſiderat/reſoluere ſimpliciter dꝛ.q.15.ar.5.f.23.
¶ Conſuetudinẽ legi derogantẽ nõ opꝫ ab actu illicito inchoare: ſi tñ ab illicitis tunc actibus ichoaſſet/ex quo inualuit/⁊ iam conſuetudinis viꝫ habet/legi ſcripte derogat.q.97.ar.3.f.136
¶ Cordis varius motus ex apprehenſione ⁊ appetitu aiali naſcens/corpus mouet ⁊ alterat ſꝫ diuerſas qlitates. alteratũ aũt corp⁹ varie etiaꝫ afficit imaginationẽ ⁊ appetitum: ⁊ varie diſponitur ipſum corpus ex hoc ad ſanitateꝫ/⁊ ad habilitatem hanc vel illam.q.17.ar.7.ad.2.f.25.
Diſpoſitio requiſita ad motuꝫ cordis ⁊ membri pudendi/non eſt qualitas ſequens paſſionem appetitus mediante motu cordis: ſed eſt qualitas nãlis ſoli nãe ſubiecta/ꝑ quã mot⁹ iſte non voluntarius ſed nãlis eſt.q.17.ar.9.ad.3.f.26.
Cor ⁊ pudẽda hñt propriũ motũ nãlẽ: qꝛ qꝺlꝫ eorũ eſt qſi ſepatũ aial: ⁊ qꝛ qꝺlꝫ eoꝝ ẽ pnm. Ibiꝺ.
¶ Credẽ. lꝫ q cito credit/leuis ſit corde/no tñ q cito credit ꝺo/leuis eſt corde.q.64.ar.4.fo.88.
¶ Cõtinẽtia ꝺficit a rõe ꝟtutꝫ.q.58.ã.3.ad.2.f.79
¶ Contrarietas boni ⁊ mali difficiliũ/ſpectat ad iraſcibilẽ/vt totũ h bo arduũ vl maliũ arduũ per ſe cõcurrit: ſunt.n.qdaꝫ boni ⁊ mali ſpecies/bonũ difficile/⁊ malum difficile.q.23.ar.2.f.37.
Contraria ſm ſe formaliter inuenta/in quocũqꝫ ſint gradu/ꝯtria ſunt ⁊ incompoſſibilia in eodẽ/⁊ alterũ contra alteruꝫ pugnat.q.52.ar.2.f.70.
Eadem rõne nõ formaliter ſed virtualiter/vnũ ꝯrioꝝ appetiẽ ⁊ reliquũ refutaẽ.q.23.ar.4.fo.38.
¶ Contumelie pcm̃ lꝫ ꝑficiaẽ in ore/vt cõiter vr i vſu: ſi ꝯtumelie tñ noie itelligaẽ ꝺhonorationis pcm̃/certũ eſt ꝙ nõ cõſũmaẽ in ore: ꝙuis multa in peccato oris dehonoratio ſit.q.72.ã.7.f.101.
¶ Cupiditas eſt radix omnium maloꝝ. Ad duran.q.84.ar.1.fo.119.

Damnatus Quilꝫ deſcẽdit ad iferos cũ armis ſuis.i.cuꝫ aliq mala volũtate in qua obſtinatus perſeuerat/⁊ nõ ſolũ cũ auerſiõe ab vltio fine ꝯo.q.109.ã.8.f.162.
¶ Defectiua vt ſic quia penes maiorem elongationem a perfectione/ magis defectiua ſunt/ conſequens eſt quod maior defectus non ſit a minori defectu vt a propria cauſa/ſꝫ ex ipſa elõgatione interuenit.q.22.ar.2.ad.1.f.36.
In defectiuis cã defectiua nõ eſt ppria cã effect⁹ defectui q ad ꝺ fectũ: ſꝫ ex hipſo ꝙ magis elongaẽ a perfectiori/magis defectiuus eſt. ibidẽ.
Quia menſura debet eſſe certiſſima/nihil prohibet quo ad nos/defectus menſurari penes acceſſum ad aliquod poſitiuum ſumme deficiẽs: ſicut infirmitates maiores ⁊ minores dicimus per acceſſum ad mortem/⁊ ſimiliter potentialia per acceſſum ad materiam primam: quum i rei veritate/ille ꝑceſſuꝫ a vita/⁊ iſte per receſſum ab actu maiores vel minores ſint. Ibidem.
¶ Defectus in voluntate vnde voluntas eſt cauſa deficiens/ẽ idem ſꝺo ⁊ formaliter cauſe; per per accidẽs ex parte cauſe/quia eſt ipſamet/⁊ eſt idẽ ſꝺo tñ cãe ꝑ accñs ex pte effectus tñ: qꝛ ẽ idẽ ſubꝺo voluntati: ⁊ dat voluntati eſſe cauſam deficienteꝫ non dando cãlitatẽ/ſed deficiẽtiam.q.75.ar.1.fo.107.
¶ Diffinitionis delectationis explanatio.q.31.ar.1.fo.46.
¶ Delectatio quandoqꝫ exigit ſubiectum ⁊ obiectum ⁊ tres actus: ſcilicet coniunctionis eorum cognitionis tam obiecti quam coniunctionis/immutationis appetitus: que eſt formalis delectatio. Ibidem.
Delectatio ſecundum ſe eſt tota ſimul ⁊ abſqꝫ tẽpore: per accidens autem (ſcilicet ratione mot⁹ adiuncti) aliqua eſt non tota ſimul ⁊ in tempore.q.31.ar.4.fo.46.
¶ Delectatio eſt ſolum paſſio concupiſcibilis ⁊ quare.q.23.ar.4.f.38.
Delectatio ⁊ triſtitia in voluntate non ſunt vere paſſiones.q.31.ar.4.fo.46.
¶ Delectabile conuenienter diſtinguitur in delectabile naturale ⁊ rationale: ſeu inconueniens ſecundum naturam ⁊ ſecundum apprehenſionẽ vbi ly ſecundum denotat cauſam conuenientie ex pte ſbti/⁊ ñ ex parte obiecti.q.30.ar.3.fo.45.
Delectatio i in ratiõe ſbiue tanꝙ i ipante/in appetitu ãt tanꝙ in eliciente.q.74.ar.6.fo.106.
An operatio ſit ꝑpria cã delectationis vt ꝯñõ in ꝯnaturale bonũ/an indiſtincte.q.32.ar.1.f.47.
Delectationẽ ſeq opationẽ/accidit ei iꝙtũ ẽ paſſio: ñ.n.ois paſſio ſeqẽ ſic opatõeꝫ.q.22.ã.3.f.37
Quomodo ſaluẽ ꝟitas lr̃e/dicẽti ꝙ ꝺlectatio cãtur ex h ꝙ appetit⁹ reqẽſcit i bono adepto quuꝫ apꝺ.s.do.ꝺlectatio ſit qes appetit⁹.q.4.ã.1.f.7
Relatio conuenientie vel diſcõuenientie in actu exercito/concurrit ad cauſandam delectationeꝫ vel triſtitiam vt ratio agendi.q.32.ar.1.fo.47.
Delectatio ⁊ opatio ꝯñs/eadẽ nũero bõitate morali bone ſũt: ac ꝑ h optimã opationẽ ſequẽs delectatio/optia eſt non minore bonitate/⁊ nõ magis nec minus bona moraliter.q.34.ar.3.f.50.
Delectatiõis bonitas eſt cã bonitatis in opatione cãlitate ſeu redũdãtia analoga: in qua ſaluatur idẽtitas nũeralis i cã ⁊ cãto.q.24.ã.4.f.51.
Delectatioes ꝓpiẽ in indiuiduo ſunt duplices: qdã conſone nãe indiuiduali/⁊ qdã eſtimatiõi ſeu ꝯſuetudini ex eſtimatiõe.pᵉ ſpectãt ad ꝯcupiſcẽtias nãles/altere ad rõales.q.30.ã.3.f.45.
Delectationes ⁊ concupiſcentie naturales dñr/q cunqꝫ ſunt nõ ꝑ eſtimare aliqd.q.31.ar.3.fo.47.
Delectationes tactus eſſe ad quas ꝓordinanẽ concupiſcentie nãles/tripl'r põt intelligi.q.31.f.47
Delectatiões ab appetitu intellectiuo appetunẽ pp opatiões. ꝯ⁹ aũt appetitus ſenſitiuus tendit in operatiões pp delectatiões.q.4.ar.2.f.7
Quomodo ſtent hec ſiml'. Delectatio propter ſe ⁊ ñ propter aliud appetiẽ/ſi ly pp dicat cãꝫ finalẽ ⁊ delectatiões ſunt pp operatiões.q.4.ar.2.f.7
Delectari in aliquo propter ſe formaliter diſtinguitur in litera/non contra delectari propter ſe finaliter qũolꝫ/ſꝫ finaliter vltimate.q.70.f.96
Delectatio moroſa ꝯingati ꝺ actu mr̃imonij cogitato/non eſt pcm̃ mortale.q.74.ar.7.fo.107.
¶ Deliberatio. An per ſubtractionẽ deliberationis ſoluaẽ ſpẽs act⁹ moralis.q.88.ar.6.fo.126.
Nõ ꝙ citi⁹ ꝑt ꝺliberat/q iter ꝺliberãdũ ad aliud diuertit: ac ꝑ hoc qui ad aliud aſpicit vane/non ꝙcito põt de ſeipſo deliberat. ⁊ ſic eſt reus omiſſionis precepti diuertendo non ꝙ cito põt deliberando.q.89.ar.6.fo.128.
¶ Denoiatiuum extrinſecũ nihil formale addit ſuper denoiatiuuꝫ formale.q.20.ar.4.fol.34.
¶ Deriuatio. Actus.
¶ Deſideriũ. Intem hũanũ nõ cognita pᵃ cã niſi an eſt/hr̃e nãle deſideriũ ad cognoſcendã primam cãm qd eſt: quõ intelligaẽ.q.3.ar.8.fol.7
¶ Deſpatio ex pte obi eſt prior timore ⁊ illius cã timor vero ex parte modi attingendi obiectum eſt deſperationis cauſa.q.45.ar.2.fo.61.
¶ Dialectica. Tam dialectica quam demonſtratiua docens eſt vna. ſed in vſu eſt differentia: qꝛ dialectica etiam vtens eſt vna/demonſtratiua vero multiplex.q.57.ar.6.fo.76.
¶ Diſpenſationi rectoris ſubiacet defectus in perſona vel caſu.q.97.ar.4.fo.137.
Secluſa conſuetudine/ex hoc ipſo quod aliquis conſtitutus eſt rector multitudinis/commiſſa quoqꝫ eſt ſibi authoritas diſpenſandi in lege ſuperioris: ſcilicet quo ad lenia/quo ad frequentia/⁊ quo ad propria. Ibidem.
¶ Diſperſa inferius eſſe vnita ſuperius/verum eſt ceteris paribus.q.23.ar.4.fo.38.
Diſpoſitio. Hec verba litere: in omni inordinata diſpoſitione ſpecifica ſumitur ex parte cauſe extrinſece/vel intrinſece effectiue vel formalis: de intrinſeca vel quaſi intrinſeca cauſa propria verificantur. non materiali vt ſic: quoniam nulla res ponitur in eſſe per materiam. ſed ex qua ponitur in eſſe: que eſt vt formalis ⁊ actiua/⁊ non ſolum materie rationem habens diuerſimode.q.82.ar.2.fo.117.
¶ Diſtinctiua ſpecifice/per ſe ſunt diuerſificatiua ratiõis formalis ei⁹ quod diſtinguitur.q.72.ar.1.fo.100.
¶ Doctrina tanto certior eſt/quanto vniuerſalior ⁊ remotior ab opinionibus.q.67.ar.2.f.92.
¶ Dona ſunt neceſſaria ⁊ a virtutibus diſtincta. Ad ſco.q.68.ar.1.fo.94.
Dona ſpectantia ad intellectuꝫ non diſtinguunẽ penes ſpeculatiuum ⁊ practicum. Ad authoreꝫ.q.68.ar.4.fo.95.
Dona omnia licet ſe habeant vt exequẽtia in ordine ad inſtinctum ſpiritusſancti/ſicut morales virtutes in ordine ad rationem: ſi comparentur tamen dona inter ſe/aliqua dicũtur dirigentia/⁊ aliqua exequentia.q.69.fo.96.

Ebrius. In ebrio eſſe duo peccata ſcilicet ebrietatem ⁊ peccatum ſequens: intelligendum eſt ſecundum ſubiectam materiaꝫ i.ſecundum ſe duo peccata: non quod in hoc retineant dualitatem/ſed alterum tranſit in circunſtantiam primi.q.76.ar.4.fo.110.
¶ Electio non conuenit brutis animalibus: quia quum appetitus electiuus ſit liber ad eligendum ⁊ non eligendum/⁊ ad hoc vel illud eligendum/appetitus ſenſitiuus eſt ad vtrumqꝫ naturaliter determinatus.q.13.ar.2.fo.21.
Electio que eſt actus interior voluntatis/in electionibus prelati vel principis/eſt electio nominationis talis perſone ⁊c. quia electio eſt coruꝫ que ſunt in poteſtate eligentis.q.13.ar.4.fo.21.
Electio ſemper eſt quo ad ſpecificationem ⁊ exercitium actus libera: ſimplex autem actus volũtatis/non eſt vniuerſaliter quo ad ſpecificationem actus liber.q.13.ar.6.fo.21.
Suppoſito quod voluntas velit eligere/duobus equalibus propoſitis ſecundum aliquam conditionem/voluntas non arcetur ad neutralitatem: ſed poteſt ad conſiderandam aliqueꝫ eminentiam in altero mouere/⁊ inuenta vel appoſita/eligere alterum.q.13.ar.6.ad.3.fo.22.
Electio licet ſit partis ſuperioris vt principaliter eligentis: eſt tamen partium obſequentium vt exequentium.q.56.ar.4.fo.75.
Electio includit intentionem finis quoniam electio eſt eorum que ſunt ad finem propter fineꝫ.q.58.ar.4.⁊.5.fo.79. Intentio.
¶ Eſſe ens in ratione contingit dupliciter.q.8.ar.1.fo.14.
Eſſe immateriale rerum licet ſit earum eſſe ſecundum quid: eſt tamen in ſe ⁊ in ordine vniuerſi eẽ ſimpliciter ⁊ nobilius.q.66.ar.4.fo.91.
¶ Etatis defectus excuſans a mortali/multo magis excuſat a veniali.q.89.ar.6.fo.127.
¶ Euãgeliũ dꝛ tpe apl'oꝝ ſꝫ ꝟitatẽ i vniuerſo orbe pdicatũ ſꝫ reputationẽ: de orbe.n. ſm notitiã habitato hoc ⁊ ſimilia intelligunẽ.q.106.f.155.
¶ Euẽt⁹ cõe vocabulũ ad eſſe̅ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs/ſigt id qꝺ quõlꝫ ex actiõe ꝓuenit.q.20.ar.5.fo.34.
Euẽt⁹ qcũqꝫ ſeqñs (ſiue ꝑ ſe ſiue ꝑ accñs) ſiue freqnter ſiue raro (mõ ſit ꝓuiſus ⁊ volit⁹) ſiue directe ſiue idirecte/addit ad bonitatẽ vel malitiã actus: qꝛ hoc ſpectat ad voluntatẽ magis ꝓordinatã i malis/⁊ magis affectatã i bonis. ibiꝺ.
¶ Excluſio non fit a concomitantibus ⁊ preſuppoſitis.q.22.ar.3.ſi.fo.37.⁊.q.83.ar.2.fol.112.

¶ Excommunicatus. Sciens ſortem ſibi notum eſſe nominatim excõmunicatum/⁊ tamen communicans cum eo in diuinis ex hoc quod non actualiter ſibi occurrit hunc eſſe excõmunicatũ/excuſatur a mortali.q.6.ar.8.f.13. Ignorantia.
¶ Extaſis. Pluries accñtia contingentia patientibus extaſim ⁊ hmõi cauſanẽ ex ſua apprehenſione originaliter: quamuis forte cõſuetudo mutata in naturam/etiam inuitos poſtmodum afficiat.q.17.ar.7.ad.2.fo.25.ꝟ. Cordis.
¶ Extremo non ſolum extremum/ſed mediuꝫ opponitur.q.22.ar.1.fo.36.

F

Fides Et ſpes acquiſite tam reſpectu naturaliũ ꝙ ſupnãliũ/nõ ſunt ꝟtutes: qꝛ ñ ſunt obiectis proportionate.q.62.ar.3.fol.85.
Fidei virtutis ſubiectum eſt intellectus a voluntate bene motus: ſpei autem ſubiectum eſt volũtas affecta meritis. Ad ſco. qõ.65.arti.4. folio 89.⁊.90.
Fidei obiectum eſſe non viſuꝫ vel non apparens intelligitur de obiecto non ex pte rei/ſed ex parte noſtri. Et in hoc ſenſu ſolet etiam obiectum fidei dici imperfectum.q.67.ar.5.ad.3.fo.94.
Fides infuſa licet inquantum virtus non poſſit eſſe ſine charitate/fides tamen inquãtuꝫ fides poteſt eſſe ſine illa: quia põt hr̃e ſine illa op⁹ ſuum. Secus aũt eſt de prudẽtia.q.66.ar.4.f.90.
Fides opinio ⁊ ſcientia de eodem ſunt incõpoſſibiles in eodem.q.67.ar.3.fo.93.
Fides dicitur imperfecta ex parte ſubiecti: quia conſtituit ſubiectum abſolute in eſſe ipfecto/ſeu exigit ſõꝫ abſolute ⁊ ꝓuatiue ipfectũ. ibidẽ.
Fides ex parte noſtri eſt in medio/non autem ſecundum ſe: quia ſecũdum ſe eſt de deo/cui⁹ non ſunt extrema: ex parte aũt noſtri eſt de deo per modũ cõpoñis ⁊ diuiſionis.q.64.ar.4.f.88.
Certitudine ſcientie nemo ſcit ſe habere fideꝫ ex actu fidei: certitudine autem fidei qlibet ſcit certe ſe hr̃e donũ infuſum fidei.q.112.ar.5.fo.166.
Fides ⁊ ſpes euacuãẽ in patria rõne ſupfluitatꝭ ⁊ incompoſſibilitatis. Spei ſiqdẽ habit⁹ euacuaẽ ex ſucceſſione oppoſite forme.ſ.luminis glorie ꝑ modũ habitus: ⁊ ex efficacia oppoſiti actus.ſ.videre deum non per modũ tranſeuntis/⁊ ex incõpoſſibili ſtatu ſuppoſiti. Spei aũt habitus euacuatur ⁊ ex efficacia oppoſiti act⁹.ſ.hr̃e deũ: ⁊ ex incompoſſibili ſtatu ſuppoſiti.q.67.ar.3.fo.93.
¶ Finis. An res ſit finis ſm ꝙ eſt in intẽtiõe/an ſecunduꝫ quod eſt in rerũ nã.q.1.ar.1.ad pm.f.1.
An quum dꝛ ꝙ actus volũtatis nõ põt eſſe vltim⁹ finis: ſit ſermo de fine vltimo vt res dꝛ finis/vl' vt adeptio rei dꝛ finis.q.1.ar.1.ad.2.fo.1.
Quid interſit inter apprehendere finẽ/⁊ apprehendere rationem finis.q.1.ar.2.fo.1.co.2.ſi.et q.6.ar.2.fo.12.
Finis tripliciter conſideratur/⁊ triplici actu voluntas fertur in finem vt ſic.ſ.volitione/fruitione ⁊ intentione.q.12.ar.1.fo.20.
Finis eſt obiectum formale om̃is actus voluntatis.q.18.ar.6.fo.27.
Finis adiũctus relatus ad actũ interiorẽ/nõ eſt circũſtantia/ſed ad ſubſtãtiã actus ſpecificatiue concurrit: relatus aũt ad actũ exterioreꝫ/habet rationẽ circunſtãtie.q.18.ar.4.fo.27.
Finis vt finis lꝫ adiũctus/qꝛ eſt circũſtãtia act⁹ exterioris moralis/⁊ finis vt finis eſt obm volũtatis/ideo volũtas ex fine ſiue circunſtãte ſiue ſpecificante/media voluntate ad exteriorem actum pertinet.q.20.ar.2.fo.32.
¶ Fomes eſt inclinatio partis ſenſitiue exeũtis a rationis ordine.q.91.ar.5.fo.129.
Forme pfectio ⁊ augmentũ aut oriẽ ex ipſa natura ſpecifica forme/aut ex participatione eius in ſubiecto: ita ꝙ vtraqꝫ pfectio ⁊ vtrũqꝫ augmentum vbi inueniẽ/cõe eſt forme et ſubiecto vt hꝫ formam: differentia autẽ eſt in cauſa originis.q.52.ar.1.fo.69.
Formarũ qdam habent ſuã differentiã ſine ordine ad aliqꝺ extraneum: quedã ꝟo habent ſuas differẽtias cũ ordine ad aliqꝺ extraneuꝫ/ita qꝺ non ſunt abſolubiles ab illo extraneo. Ibidẽ.
Licet in vtriſqꝫ ſpecificans vt ſic ꝯſiſtat in indiuiſibili/nec habeat latitudinẽ/et ꝓpterea cõe eſt vtriſqꝫ qꝺ ſpecifice nihil põt addi aut ſubtrahi dũ varieẽ ſpẽs: habẽtibus tñ differentiã mendicantem ab extraneo ſpecificãte/ex hoc ipſo reſpectu/cõuenięti forme ſm ſuam naturã ſpecificam pure ſumptã/annexus eſt motus acceſſus ad illud maior et minor: ſm quem hmõi forme ſm ſe dicũtur augeri vel minui. Talis aũt acceſſus nõ poteſt poni in aliis formis: qm̃ nihil extra reſpiciunt ſpecificans/cui ꝺmiſibilis hic acceſſus annecti poſſit. Ibidem.
Forme quedã vt reſpiciunt ſbm/nõ recipiũt magis ⁊ minus/ſeu non habent latitudinẽ: vel qꝛ forma indiuiſibilr ⁊ ſpecificatiue ſe hꝫ ad ſubiectum: vl qꝛ de rõne forme eſt indiuiſibilitas/non in partes quãtitatiuas/ſed in plura quoꝝ aliquo adiuncto vel ademto perfectior vel minus perfecta ſit. Ibidem.
Quantitates continue quo ad hoc propter earũ propinquitatem ad ſbam/et naturales potẽtie que conſequuntur immutabiliter ſubſtantias/computate ſunt in litera cum formis ſpecificantibus. Ibidem.
In formis ſi intentio intelligiẽ per additionem/hoc non poteſt eſſe niſi vel ex parte ipſi⁹ forme/vel ex parte ſubiecti. Ibidem.
Forme accidentales intẽſibiles ⁊ remiſſibiles/qꝛ non diſtinguũtur niſi aut formaliter aut materialiter/⁊ diſtinctio ſpecifica ex forma eſt/materialis aũt ex ſubiecto: ideo litera per hãc diſtinctionẽ/in formis ſi intẽſio intelligiẽ per additionem/hoc nõ poteſt eſſe niſi vel ex parte ipſi⁹ forme vel ex parte ſubiecti: non intẽdit aliã ꝙ conſuetam.ſ. aut additio eſt ſpecifice differẽtis aut numeraliter. Nec datur alius modus: qm̃ additio gradus ad gradũ/intelligitur gradus numeraliter diſtincti: ideo dicta diſtinctio eſt ſufficiens. Ibidem.
Formarũ intenſionem non fieri per additionem gradus ad gradum (ſeu magis ad minus/vel forme ad formam in eadem ſpecie) de additione formaliter loquendo/bene ⁊ efficaciter in litera oſtenditur. Ibidem.
Tribus modis tantũ poteſt qs imaginari additionẽ gradus ad gradũ in qualitatib⁹. primo vt gradus aliqs preexiſtens ſm rem in actu aliquo/adiungatur forme exiſtenti in aliquo gradu/nõ in ſummo. ſcꝺo vt gradus aliqs preexiſtens nõ ſm rem/ſed ſm intellectum ⁊ potẽtiaꝫ actiuam/de foris apponatur forme nõ in ſummo. tertio vt gradus aliquis preexiſtens in potentia ſubiecti educatur de eius potẽtia/⁊ addatur preexiſtenti. Sed primus modus eſt impoſſibilis: in ſcꝺo autem ⁊ tertio additionis ratio non vere ſeruatur. Ibidem.
Forme ꝓprie intendunẽ ⁊ remittunẽ tantuꝫ ſm habitudinẽ ad ſubiectũ.q.52.ar.2.fo.70.
Iſta maxima/in quẽcunqꝫ actũ poteſt forma aliqua/poteſt quelibet eiuſdem ſpeciei/licet non eque perfecte: non eſt vera niſi in formis ſimplicibus ſecundum eſſentiam et potentias.q.54.ar.4.fo.73.
¶ Fruitionis vocabulũ apud thomiſtas ⁊ ſcotiſtas equiuocaẽ/apud primos ſiquidẽ ſigt formaliter delectationẽ: amorem aũt cõnotatiue ⁊ cauſaliter: apud alios vero ſignificat formaliter amorem amicitie.q.11.ar.1.fo.19.
¶ Futurũ. Aliud eſt dicere: a eſt futurũ/⁊ a erit: qm̃ cum veritate primi ſtat falſitas ſecundi.q.40.ar.3.fo.57.

G

Gratia Tam dei ꝙ hominis ponit aliqd in grato/licet differenter.q.110.ar.1.fo.163.
Gratia quũ homo perdit eam/non annihilatur: quia (quum non ſit res ſubſiſtẽs) nec fit/nec corrumpitur/nec creatur/nec annihilatur/ſed ſm eam homo creatur in tali eſſe. Dicitur aũt creari/quia non educitur de potentia ſubiecti/nec datur ex meritis.q.110.ar.1.fo.163. et qõ.112.ar.1.fo.163.
An gratia ſit idem qꝺ virtus.q.110.ar.3.fo.163.
An gratia ſit in eſſentia anime ſicut in ſubiecto.q.110.ar.4.fo.164.
An differentia inter gratiam operantem et cooperantem pro gratuita dei motione ſumptã/in lr̃a poſita ſit cõueniens.q.111.ar.2.fo.164.
Gratia cooperans dꝛ tam cõfirmans volũtatem ad exterius opus facultatẽqꝫ exterioris operis prebens/ꝙ vt eſt principium interioris operis meritorij ſm habituale donũ iam datum facultati liberi arbi. ad vtendum quum vult. Gratia aũt operãs dꝛ tam gratuita dei motio ad actũ interiorem meritorium qui non pcedit ex habitu vel actu altero meritorio/ꝙ gratia ipſa habitualis vt dat eſſe. Ibidem.
An actus idem interior poſſit eſſe a grã a operante ⁊ cooperante. Ibidem.
An gratie donũ habituale exigat in ſubiecto preparationem.q.112.ar.2.fo.166.
Effectus diuine dilectionis in nobis q per pcm̃ tollit/eſt grã/qua hõ fit dign⁹ vita eterna: quũ eñ omne pcm̃ mortale includat in ſe cõtrarietatem ad charitatem (qꝛ eſt tranſgreſſio illius precepti charitatis negatiui.ſ. nihil eſt preferẽdum amicitie diuine) ideo omne pcm̃ mortale priuans rectitudine naturali/priuat etiã rectitudine gratie.q.113.ar.2.fo.167.
Gratia ⁊ culpa lꝫ abſolute ⁊ reſpectu hominis nõ ſint oppoſita immediata/reſpectu tñ hois lapſi ſunt oppoſita immediatã ex habitudine extremoꝝ ad tale obm: qꝛ hõ lapſus ſe hꝫ ad hec vt ad ꝑuationẽ ⁊ habitũ.q.113.ar.2.ad.1.fo.167.
An gratia gratũ faciẽs ita exigaẽ ad iuſtificationẽ impij/qꝺ impoſſe ſit ꝑ quãcũqꝫ potẽtiã aliter iuſtificari impium.q.113.ar.2.fo.167.
An grã ⁊ culpa ſint formalr oppoſita priuatiue/ſicut tenebra ⁊ lumen.q.113.ar.5.fo.168.
An in litera bene ꝓbetur ꝙ diſpoſitio liberi arbi ſequitur gratie infuſionem: quia diſpoſitio ſubiecti ſequitur diſpoſitionẽ agentis/per quã etiam ipſum ſubiectum diſponitur.q.113.ar.8.ad ſcꝺm.fo.169.
An anima ſit naturaliter capax gratie.q.113.ar.10.fo.170.
Gratiam non eſſe ſupnaturalẽ potentiam impij ſicut vita ſupra potentiam in corpore mortuo/qꝺo intelligatur. Ibidem.
Cur non ſit ſimile de illuminatione ceci ⁊ iuſtificatione impij. Ibidem.
An gratie augmentum ſit ſupra quãtitatẽ/⁊ nõ ſupra virtutẽ ꝑficiẽtis grẽ.q.114.ar.8.fo.172.
Bonum grẽ vnius eſt melius ꝙ bonum nbe totius vniuerſi.q.113.ar.9.fo.170.

H

Habitus Eſt diſpoſitio qua bñ vel male diſponitur diſpoſitũ/ſm ſe vel ad alterum.q.49.ar.1.fo.64.
Habitus ſumiẽ dupl'r. prio ꝓprie: ⁊ ſic nõ inueniẽ extra animã rõnalẽ. ſcꝺo cõiter ꝑ habituali diſpõne ſiue ad nãm ſiue ad opus in pñb⁹ ꝯſiſtẽtem: ⁊ ſic iueniẽ ẽt in inaiatis.q.49.ar.4.f.66.
Habit⁹ eſt iclinare ad ꝑpa ⁊ adeqta obta. ſꝫ hoc cõuenire nõ põt habitui in appetitu/qꝛ hoc cõuenit ipſi appetitui: qm̃ ei⁹ offm̃ imo nã eſt iclinatio ad obm ꝓpriũ: nihil enim aliud eſt appetitus ꝙ inclinatio. In appetitu tñ ponere habitum ꝓpter inclinationẽ ad ꝓpria.ſ. ſpãlia obta ſub cõi obto cõtenta/inclinantem ad illa/prompte facilr ⁊c. neceſſarium eſt.q.51.ar.1.fo.68.
Habit⁹ lꝫ prio ſint qlitates bñ vel male diſponẽtes aiaꝫ/ſcꝺario tñ ẽt diſponẽtes ſic corpus/habitus nomẽ obtinuerunt.q.50.ar.1.fo.67.
Vbi non inuenitur cõſuetudo aut aliquid mai⁹/ibi non inuenitur ꝓprie habitus. Ibidem.
In membris corporeis ⁊ parte vegetatiua/⁊ aialibus brutis pro quanto ſunt rõnis imperio obedientia/habitus ſunt ſcꝺario. Ibidem.
Habitus in intellectu eſt ſimpliciter neceſſarius in voluntate vero ſolũ ad bñ eſſe.q.50.ar.5.ſi.f.67.⁊.q.51.ar.1.fo.68.
Habitus quidam fiunt nãliter in intellu preſentibus ab extra terminis pncipiorũ: in volũtate aũt nõ: ſed ſola pmptitudo ipſius ad principia.ſ. bonũ pſequendũ/⁊ malũ fugiendũ/⁊ hmõi/ineſt a nã.q.51.ar.1.fo.68.
Habitus determinat potentiã nõ ad pducendũ actũ talis ſpẽi: ſed hoc vt ipſa habitu perfecta ſit proprium pncipiuꝫ pfecti operis: in quo ſua cõſummatur perfectio.q.49.ar.3.fo.66.
Habitus eſt cã actiua ꝑ ſe ſbe ⁊ modi act⁹ triplicis.ſ. pfectiõis/determinatiõis in eſſe nãe/⁊ determinationis in eſſe morali: ꝙuis facilitateꝫ ex parte opantis tñ pbere videaẽ. Ibidem.
Habitus perficiẽs potẽtiã vt eius ꝓpria pfectio/ſm id qꝺ hꝫ de actu/perficit ⁊ cõplet actiuitatẽ potentie: ſm id aũt ꝙ eſt in potẽtia/appropriat potentiam ad ſuſceptionẽ vltime perfectionis i.operationis perfecte. Ibidem.
Habitus ⁊ potentia cõcurrũt ad effectiue cãndũ actũ/nõ ſicut cauſe ptiales ⁊ vniuoce/neqꝫ ſicut intenſum ⁊ remiſſum: ſed ſicut imperfectũ differt a ſeipſo perfecto. Ibidem.
Habitus qꝛ ⁊ habit⁹ ⁊ forme ſunt/vtraqꝫ ſortiri

Universidad de Deusto Biblioteca

pñt distinctiua.s.ppria formarũ/z ppria habituũ.Et hoc intendit lra.q.54.ar.2.z nõ q cũ dispõne harũ stet indispositio hoiũ.fo.72.
Idem habitus põt transire de bono in malum aut econuerso/sed q idẽ sit bonus z malus est impossibile.q.54.ar.3.fo.72.
Idem numero habitus in se immutatus nõ põt fieri de nõ virtute virtus.q.55.ar.1.fo.73.
Habitꝰ moralis hz rõnẽ vtutis humane/inquãtũ rõni cõformatꝰ:nõ conformitate superaddite relonis/sz ꝯformitate essentiali.q.58.ar.2.f.78.
Habitus proprius alicuius operis nõ est virtus si nõ sit in cõsummatiua potentia operis.q.58.ar.3.ad.2.fo.79.
Habituũ quorũdã perficere nõ se extẽdit ad vti ipso habitu.i.quidã habitus sunt pfectiui z inclinatiui potentiarũ absolute in ordine ad sua opa/sed nõ pficiũt easdẽ potẽtias vt stãt sub voluntate vtente.z isti sunt artes z scie.Quidã vo pficiũt z inclinãt potentias nõ solũ absolute/sz etiã vt visuales/siue impatiue siue exequutiue.z hi sunt vtutes morales/q̄ ex ppria rõne inclinãt volũtatẽ ad rectũ sui vsũz.q.56.ar.3.f.75.
Habitus dans solã facultatẽ bene operãdi/dat bonitatẽ opatiõis in potẽtia habitus aũt dans etiã rectũ vsum eius/dat bonitatẽ operatiõis in actu:qz vsus constituit opationẽ in actu/qz ẽ applicatio potẽtie ad ipsam.Ibidem.
Per mihi z tibi(idest in me z extra me) variatur ratio formalis z generica habitus.q.61.arti.5.ad.1.fo.81.
Habitus per se infusi sunt/qui sola infusione haberi possunt.illi aũt qui possunt ex nostris actibus aut natura acquiri/sunt per accidens infusi:accidit enim eis infundi.q.51.ar.4.fo.69.z q.63.ar.4.fo.86.
Habitus infusi/ex vno actu ꝯtrio corrũpunt/nõ aũt acquisiti.q.67.ar.3.fo.93.
¶Homicidiũ quantũ ad malitiã actus exterioris sm se z quãtũ ad actũ intẽtionis/est grauiꝰ pctm̃ fornicatione.q.73.ar.8.fo.104.
¶Homo.An homo in statu innocentie potuerit peccare venialiter absq; peccato mortali.q.89.ar.3.fo.127.
Hec litere verba/primũ quod homini occurrit cogitandũ cũ inceperit habere vsum rõnis est deliberare de seipso:intelligũtur nõ solum de debito/sed de facto/z de seipso quodãmodo vt fine z quodammodo vt ad finem.q.89.arti.6.folio.127.
Bonus homo est bonus ciuis/sed nõ econuerso.q.92.ar.1.fo.130.Ciuis.
Homo in nullo statu põt ex solis nãlibus verum aliquod supernaturale cognoscere.q.109.ar.1.fo.157.Intellectus.
An per hominẽ in statu nature integre itelligat author hominẽ pcise in naturalibꝰ secluso omni gratuito dono z oi pctõ puio/an hoiem hñtẽ donum iustitie originalis.q.109.arti.2.3.z.4.fo.159.
An author intendat qd homo in statu nãe corrupte nõ possit moraliter bonum ex proprijs naturalibus facere.q.109.ar.2.fo.159.
Et quid tenendum sit de hac questiõe:sz an homo in statu isto possit per sua naturalia facere actũ moraliter bonum.Ibidem.
An homo possit diligere deũ super omnia ex solis naturalibus sine gratia.q.109.ar.3.fo.159.
Licet homo in statu nature corrupte quantum est ex sufficientia sua possit ex puris naturalibꝰ diligere deum super omnia referibilia in ipsũ non tamen potest diligere deum sup omnia sua simpliciter: qz nõ potest nõ peccare/ac per hoc non potest nõ ponere impedimentum dilectiõi dei super omnia/sicut potest in statu nature corrupte.Ibidem.
Homini est naturale opus diligere deum super omnia/si naturale sumatur pro eo quod est sm naturam: nõ autem si sumatur pro eo qd fluit ex natura.Ibidem.
Quum queritur an homo sine gratia per sua naturalia/legis pcepta implere possit: sermo est de omnibus preceptis diuine legis/siue noue siue veteris.q.109.ar.4.fo.160.
An homo in statu nature integre possit omnia diuina mandata implere quantum ad substantiam operum.q.109.ar.4.fo.160.
An homo possit se ad dei gratiã per seipsũ preparare.q.109.ar.6.fo.161.
Et propositio qua probatur(sz solius primi agentis est preparare ad vltimũ finem)est verissima formaliter intellecta de tendentia in illũ: quoniam nulla materia/nullum disponens/nullũ adiuuans tendit in illum finem nisi ex primi agentis motione/cui conuenit primo tendere in illum.Ibidem.
Ista authoritas Jo.15.sine me nihil potestis facere:nõ est limitanda ad cõmunem influxũ tm̃: sed est vlr vt sonat intelligenda/z pportionaliter distribuenda.q.109.ar.6.ad.2.fo.161.
An homo in statu nãe itegre/potuerit vitare oia pctã ex suis nãlibus.q.109.ar.8.fo.161.
An homo in peccato mortali existẽs anteq; reparetur per gratiam iustificantem/possit diu manere absq; peccato mortali.Ibidem.
Homo existens in peccato mortali/z non se disponens ad gratiam/ex hac suppõne q velit permanere in tali statu/necesse habet peccare mortaliter/z impossibile est ei nõ peccare mortaliter.Ad sco.q.109.ar.8.ad.1.fo.162.
Homo per solum donũ gratie nõ potest operari bona operanda z vitare mala vitanda/sed ad hoc eget speciali auxilio dei vltra gratiã:qz gra nõ dat quicqd opus est ad hec duo.q.109.ar.9.fo.163.
Quo stent hec duo simul:homo habet donũ gratie quo põt pseuerare/z hõ nõ põt ex sola gra pseuerare.q.109.ar.10.fo.163.
Huãna nã sola/in hac iacet miseria/vt malũ habeat vt in pluribus/z bonũ vt in paucioribus. Cuius exorbitantie causa est dualitas naturarum subordinatarum in homine/quarum vna contrariatur alteri.q.71.ar.2.fo.98.

I

Idem Inquãtum idem incõuenit multiplicari z nõ multiplicari/sed inquantũ aliquomodo differens est a seipso/põt multiplicari z nõ multiplicari.q.103.ar.6.ad.2.f.169.
Idem realr z cõuertibiliter/impossibile est separari:sed q̄ sunt idem realr z nõ cõuertibilr/põt separari ex parte qua nõ ẽ ꝯuertibilitas.Ibid.
¶Ignis cessante motu celi nõ posset ꝯburere stipulam:quia secundus motor a primo depẽdet.q.109.ar.1.fo.158.
¶Ignorãtia duplex.Una priuans vsu rõnis: altera pũãs sola scia eius quod scire tenet.Et hec est duplex.s.iuris z facti.q.76.ar.4.fo.109.
Ignorãtia ex parte rei/scite/est sm triplicẽ scientiam triplex.q.76.ar.4.ad.1.fo.110.
Sufficienter enumerant due tantũ ignorantie eius qd q̄s scire tenet.s.affectata vt liberiꝰ peccet/z p negligẽtiã.q.76.ar.2.fo.108.
Ignorãtia ex parte rei ignorate tantũ(idest non ex parte ignorãtis.i.nõ culpabilis:) excusat totaliter ab inuolũtario id qd est effectus pprius ignorantie:siue det operam rei licite siue illicite.Ibidem.
Ignorãtia cãns p accidens actũ vt remotio phibentis/de se(idest de sua ppria rõne) sibi vendicat qd actus ille sit inuolũtarius.ignorantia siquidem vt remotio prohibentis/est cã nõ p se sed per accidens inuolũtarij:ignorantia autez vt absentia scientie/est cã per se inuolũtarij.q.76.ar.3.fo.109.
Ignorãtia est cã per accidens pcti:nõ ens enim nõ est causa per se entis.z ponitur cã vt remouens prohibens/seu remotio prohibentis.q.76.ar.1.fo.108.
Quo intelligenda sint hec lre verba.Inquãtum remanet in ignorante de volũtario/intantũ remanet de intentione peccati:z sm hoc non erit p accñs pctm̃.q.76.ar.3.fo.109.
Ignorantiam tollentem totaliter vsum rationis excusare a toto/est verum per se loquendo: sed per accñs contingit non excusari:cum em̃ ignorantie tali coniungitur quod est volũtaria culpabiliter/tunc rõne istius accidentis nõ excusat a toto.q.76.ar.4.fo.100.
Ignorantia semper excusat a toto inuoluntario vt sic.Et qñ dr q alñ excusat a tãto sed nõ a toto intelligitur de ipso inquantum hz rõnem volũtarij.q.76.ar.3.fo.109.
Ignorãtia cõcomitãs(seu q̄ nõ est cã actꝰ pcti)qz nõ cãt inuolũtariũ actũ/iõ nõ excusat a p se spectanti bus ad actũ illũ. Cũ quo tñ stat q excuset ab omnino per accidens:qz nullus fit ex illa ignorantia in eo actus volendi illa.Ibidem.
Ignorantia nõ est sm se pctm̃:qz oẽ sm se vitiuz morale opponit scdm se alicui virtuti morali/ignorãtia aũt nõ opponit alicui virtuti morali sed scientie.Et qz nõ est sm se pctm̃/oportuit reddendo dicere sm quid est pctm̃/z dictũ est scdm negligentiam.q.76.ar.2.fo.108.
Quũ inter ignorãtiã male electiõis z ignorãtiã iuris dña sit:q ignorãtia electionis cõsistit in ipsa volũtaria actuali:incõsideratione/ignorãtia vero iuris in volũtaria habituali puatione scie:qñcũq; aliquis ex actuali obliuione eiꝰ qd scit z habitualiter meminit/opat neutrã ignorantiam incurrit:quoniam omnium reminisci supra hominis est facultatem.q.6.arti.8.fo.13.
Excõmunicatus.
Pctã q̄ sũt sm se mala z fiũt ex ignorãtia iuris/sũt eiusdẽ spẽi/cuius eẽnt si fierẽt a sciẽte:qz sũt voluntarij in seipsis per se z directe/nõ solũ materialiter/sed formalr sm cõuersionẽ ad obm: q̃uis sm cõtrarietatem ad virtutẽ/indirecte z per accidens sint volũtarij.q.76.articu.4.folio.109.
Peccata q̄ fiũt ex culpabili pper negligentiam ignorantia facti/nõ sunt eiusdẽ spẽi cuius eẽnt facta a sciẽte/sed spectãt ad spẽs pctõꝝ directe volitoꝝ:qz plus reqrit ad rõnẽ spẽi pprie q̃ rõ volũtarij:oportet enim esse per se intentum id vnde spẽs sumitur.q.76.ar.4.fo.110.
Pctã que fiunt ex ignorantia iuris positiui que nõ sunt sm se mala/sed solũ qz phibita/qz obiectum formale velatur/nõ sunt eiusdẽ spẽi facta ab ignorante ius z a sciente. Ibidem.
Pctã facta ex ignorãtia facti culpabilr/siue sint sm se mala siue nõ/redeũt ad nãm ne spẽi:qm culpa impedit velamen ignorantie a locando actũ extra intentum.Ibidem.
Ignorantia adiuncta sequenti pctõ/nõ auget sz diminuit illud:qz plus admit de grauitate illius q̃ apponat de grauitate ppria.Ibidem.
Quãdo ignorantia non aufert propriam z perfectam speciem deliberato peccato quod ex ea fit non aufert per consequens id quod ex propria specie sibi vendicat scilicet esse mortale z esse mortale grauioris ordinis.Quando vero ignorantia distrahit sequens peccatum in speciem alterius peccati(puta ebrietatis vel venationis non discretissime) tunc quia peccatum sequens non sortitur propriam speciem/quantũcunq; secundum se esset mortale aut grauioris ordinis non facit actum ex veniali mortalem/nec ex mortali leuioris ordinis mortalem grauioris ordinis/q̃uis aggrauet vt circunstantia:quia circũstantia nõ habens ppriam spẽm nunq; aggrauat in infinitum/nunq; transfert in pprium ordinem.Ibidem.
An maior sit ignorãtia peccantis ex passione/q̃ ex malitia.q.78.ar.4.ad.1.fo.113.
¶Ignotum non specificat quo ad reposita per se in specie:secus autem est de reductiue ad speciẽ pertinentibus q.76.ar.4.fo.110.
¶Imaginatio non quorũcunq; sed consideratorum a ratione/subest imperio rationis. qd.17.ar.7.ad.3.fo.26.
Tam imaginari vel nõ imaginari q̃ imaginari hoc vel illud/subesse intelligit imperio nostro/quatenus pendet ex parte anime.Ibidem.
¶Imperiũ.Ad imperij rõnem tria concurrunt: sz ordinatio alicuius ad aliqd/intimatio z motio.quoꝝ duo prima pertinẽt ad rõnem/tertiũ autem ad voluntatem.q.17.ar.1.fo.24.
Actus appetitiui p quãto pendent ex parte anime/vniuersaliter subsunt imperio rõnis z volũtatis.q.17.ar.7.fo.25.
Quanto aliq̃s actus est immaterialior/tãto est nobilior/z magis subditur imperio rõnis. Appetitus siquidem passionis licet ex nature nobilitate magis obediant rationi quã corporis motus/propter contrarietatem tamen annexaz bono proprio ad rationem/non plene rationi subduntur:propter cuius contrarietatis defectum/corporis membra plene subduntur rationis imperio ad suos animales motus.q.17.arti.8.ad primum.fo.25.
¶Infans.An infans baptizatus teneat in principio sue discretionis ad conuersionem in deum/sicut et non baptizatus.questio.89.arti.6.folio.128.
Et si teneat/an quilibet baptizatus sit de hac precepti obseruatione dubius/z teneatur ꝯfiteri tanq; de dubio.Ibidem.

¶Infirmitas corporis voluntaria non excusat a peccatis sequẽtibus/durante illius infirmitatis affectu.q.77.ar.7.fo.112.
¶Indiuiduũ vnũ immaterialis ordinis/equiualet non tantũ infinitis indiuiduis materialibus sub vna specie/sed etiam sub vno genere etiam analogo.q.10.ar.1.ad.3.fo.18.
¶Intellectus indiget habitu naturali: qm̃ quũ indigeat speciebꝰ intelligibilibꝰ ad hoc q intelligat/non est per seipsum in actu/ita qd possit absq; superaddita qualitate exire in actũ intelligẽdi.In voluntate autem ipsa potentia vices naturalis habitꝰ optime prebet:quia ex seipsa naturaliter inclinatur ad tendendum in finem naturalem:secus aũt est respectu supernaturalis finis.q.62.ar.3.fo.85.Habitus.
An intellectus humanus ex virtute sue nature possit cognoscere omne verum non supernaturale.q.109.ar.1.fo.158.
Quo teneat pcessus litere/pbãtis q intellectus mouet voluntatẽ p modum principij formalis/presentando ei suum obm.q.9.ar.1.fo.16.
An deus sit obm intellꝰ practici.q.3.ar.5.fo.6.
Intellectus practici actũ nõ queri pper seipsũ/sed pper actionẽ:quo intelligat.Ibidem.
Intellectus practici perfectio/veritas/seu vera directio in agibilibꝰ attẽdit penes cõformitatẽ ad appetitum rectũ rectitudine finis moraliũ: q̄ est bonitas moralis.In factibilibus aũt attẽditur penes cõformitatem ad appetitũ rectũ rectitudine finis artificialiũ: qd nõ est appetitũ esse bonũ moraliter:sed esse rectum.i.tendere in rectum finem.q.57.ar.5.fo.78.
Intellectus practici cognitio ac veritas in actu dirigendi consistit:que directio infallibiliter est vera circa cõtigẽtia/si cõsona sit appetitui recto precedenti.Et sic virtꝰ intellectualis semp vera respectu contingentiũ saluat:nõ inquãtum cognitoꝝ: sed inqz̃tũ attingibiliũ ab hũano ope pper ꝯformitatẽ ad appetitũ rectũ.Ibidem.
Intellectus practici verũ sm se quidem a rebus pendet quo ad cognoscere/ex parte aũt nri ab appetitu recto:q̄ facit nobis apparere finez sm ipsiꝰ appetitus dispõnem. Quo ad dirigere vo ipsa intellectualis virtus est regula/z nro lumini rõnis naturalis z appetitui commẽsuratur.q.64.ar.3.fo.87.Mouere.
¶Intendere põt volũtas multa simul/non autẽ intellectus multa simul intelligere:qz intellectus non attingit plura nisi vt vnum/volũtas vero vt plura.q.12.ar.3.fo.10.
Intentio primo attingit terminum/z deinde terminabilia in ipm:electio vo primo attingit terminabilia/z deinde terminũ.q.12.ar.4.f.20.
Quantum mala est intentio/tantũ mala est voluntas formaliter/id est vt stat sub intentione.q.19.ar.8.fo.31.
Quantitas bonitatis in intentione non constituit quantitatem bonitatis in actu:quia bonitas intentionis non constituit bonitatẽ actus.q.19.ar.8.ad.3.fo.31.
Quantitas ex obiecto z modo intẽtionis/redundat in actum volũtatis z actum exteriorem vt stant sub intẽtione/seu formaliter.i.vt tẽdũt in finẽ quẽ respicit intentio.q.19.ar.8.fo.31.
¶Intentio in perfectionibꝰ est penes accessum ad causam/quia perfectio effectus est ex causa/in defectibus autem est penes elongationem a perfecto.q.22.ar.2.fo.36.
¶Interpretatione nõ est opus in manifestis.q.86.ar.6.fo.136.
¶Ire diffinitionis explanatio.q.47.fo.63.
Ira non est ad mortuos sm se/nec ad insensibilia.Ibidem.
Ira nõ est nisi ad singulares psonas.Ibidem.
Ira nõ causatur ex sola tristitia: quia requiritur etiam spes vltionis.q.23.ar.4.fo.38.
Ira terminat omnes passiones irascibilis/qz in ipsa finiuntur tanq; in vltima passione:hoc est dicere qd ira est vltima passio seu vltimus motus huius potentie z notior/z propterea denominat potentiam.q.46.ar.1.fo.61.
Ira inquantũ subest rationi nuntianti/est ab ea: inquantum vero subest rationi moderanti/sedatur ab ea.q.46.ar.5.fo.62.
Ira malum respicit indutũ iusti vindicatiui rationem:odium autem malum nudum sm se.q.46.ar.6.fo.62.
Ire proprium obiectum/habet per se mẽsuram: et si in aliquo casu forte non habet/hoc est per accidens/odij autem obiectum non habet per se mensuram: et si hz/hoc est per accñs.Ibidẽ.
Ire species(sz fel/mania et furor)non sunt vere species ex parte obiecti/q̃uis ex parte subiecti specifice distinguantur.q.46.ar.8.fo.62.
¶Irascibilis obiectum sm sco. est offendens:ex quo sequitur qd apud ipsum irascibilis nunq; est respectu boni.q.23.ar.1.fo.37.
Irascibilis adequatuz obiectum est difficile seu arduum: sub quo comprehenditur offendens.Ibidem.
¶Imo irascibilis obiectum est bonum estimatum/concupiscibilis vero sensatum.Illam mouent intentiones elicite/istam species sensibilium.Ibidem.
¶Irregularitas sequitur factum/et non requirit culpam.q.76.ar.3.fo.109.
¶Iuris dispõni standum est.q.72.ar.9.fo.102.
¶Iustitia prefertur fortitudini:iustitia enim rectificando animũ in oibus operationibus que sunt ad alterum/rectificat etiam respectu vite et mortis/et sic iustitia est tanto nobilior quanto vniuersalior: circa maiora scilicet et minora rectificans in his que sunt ad alterum.qd.66.ar.4.fo.92.
¶Iustificatio.Remissionẽ peccatorum esse consummationem siue peruentionem ad terminũ huius motus qui est iustificatio impij:quo intelligatur.q.113.ar.6.fo.168.
Iustificationẽ impij esse ipsam remissionem peccatorum/sm q omnis motus speciem accipit a termino:quo intelligatur.Ibidem.
An autor intẽdat q gratie infusio z remissio culpe sint idem sm substantiam et distinguantur sm terminos:an vero intendat qd sint/ꝯueniãt et distinguantur sicut generatio et corruptio/quum generatio vnius est corruptio alterius.q.113.ar.6.ad.2.fo.168.
In iustificatione impij ordo naturalis est/q primo est infusio gratie/scdo motus liberi arbi. in deum/tertio motus liberi arb.in peccatũ/quarto consequutio iustitie/z quinto exclusio culpe.q.113.ar.8.fo.169.
¶Omne iuuans statuit iupiter esse pium.qd.94.ar.6.fo.132.

L

Letitia Exultatio z iucunditas pprie non dicuntur nisi in naturis rationalibus.q.31.ar.1.fo.46.
¶Legibꝰ tribus eget homo ad sui rectitudinez moralem/seclusa rectitudine requisita pro celesti patria.q.91.ar.1.2.z.3.fo.129.
¶Lex diuina non dr diuina a subiecto tanq; sit aliquid in deo:sed dr diuina ab authoritate/a modo z a fine:est nanq; a deo supernaturaliter data ad ducendum in deum supernaturalem finem.q.93.ar.3.fo.131.
Ista ppositio:rationes inferioꝝ gubernantium sunt quecunq; alie leges preter eternam: est vera.q.93.ar.3.fo.131.
Omnia precepta legis nature radicantur in vno primo/ratione cuius dicitur lex vna.q.94.ar.1.fo.132.
Aliqua deriuari a lege nature per modum determinationis/quo ars formam communez ad specialem determinat:quomodo intelligatur.q.95.ar.1.fo.134.
An lex humana ita obliget in foro consciẽtie qd homo teneatur mori pro eius obseruatione.q.96.ar.4.fo.135.
Quo stent hec duo simul qd princeps obligetur quo ad deum ita q peccat non seruãdo legem: et q lex non habet vim coactiuam super eum.q.86.ar.5.fo.135.
Quo stent hec simul/q princeps potest legẽ tollere/mutare z in ea dispensare:z q ipse in foro conscientie subditur legi.Ibidem.
Quadrupliciter occurrere potest casus agẽdi cõtra legis verba pro seruanda eius intentione.q.86.ar.6.fo.137.
Leges humane fiunt scdm id qd vt in pluribus agendum est/et non dearticulantur omnia in omni euentu.Et hoc tribus de causis.prima est ex defectu ingenij humani.secunda ex parte confusionis vitande.tertia ex variabilitate rerum de quibus fit lex humana.q.86.ar.6.folio.136.
An lex diuina z humana differant penes hoc:q diuina intendit principaliter amicitiam ad deum/humana aũt intendit principalr amicitiam hominum inter se.q.99.ar.2.z.3.fo.138.
An premiare z consulere sint actus legis.q.99.ar.5.z.6.fo.139.
Cur populi veteris legis omnia fuerint figuralia.q.104.ar.2.ad.2.fo.158.
¶Libertatis radix formaliter est volũtas/causaliter vero ratio.q.17.ar.1.ad scdm.fo.23.z.q.74.ar.5.fo.106.
Liberalitas z magnificẽtia/fortitudo z veritas/quum nõ respiciant operationes sm se(vt respicit iustitia z partes eius)sed vt aliqualr se habent ad passiones:sunt subiectiue in appetitu sensitiuo/in voluntate aũt z deo non nisi metaphorice z sm quid.q.60.ar.5.fo.82.
¶Locus sacer.vide.Circunstantia.
¶Lumen glorie in patria ponere necessariũ est ad eleuandam animã ad videndum deũ/et eo beate fruendum.q.67.ar.3.fo.93.
Et est subiectiue in intellectu.q.67.ar.5.ad secundum.fo.94.

M

Macula An sit priuatio vel relatio rationis.Ad sco.q.86.fo.121.
¶Magis et minus/per se non variant speciem.q.60.ar.5.si.fo.83.
¶Malum absolute loquẽdo significat priuationem boni sm rationem debiti qñ/sicut zc.q.18.ar.5.ad scdm.fo.27.
Malum in moralibus qñq; significat priuationẽ boni sm rõnem debiti qñ/sicut zc.actui humano vel habitui:qñq; aũt significat ens contrariũ actui vel habitui humano bono.Ibidem.
Malum species/genus et differentia in moralibus formaliter est ens positiuum z bonũ in se/q̃uis sit malum homini sm rationem.q.18.ar.5.fo.27.
Malum est equiuocũ ad malum vere z proprie/et ad malum genus/differentias z species moralium.q.18.ar.5.ad scdm.fo.27.
Malum equiuoce dr de malo absolute et de malo morali:qm̃ malũ absolute est formaliter nullius nature/sed priuatio z nihil:malum autez morale est multarum naturarum.qd.71.art.6.folio.99.
Mali culpe rõ nõ cõsistit in malitia cõtrarie/sed in malitia priuatiue.q.18.ar.9.fo.28.
Malum morale tollere totum bonum morale sibi oppositum/põt permissiue z positiue intelligi.q.18.ar.8.ad.1.fo.28.z.q.75.ar.4.fo.103.
Mali causa quum assignatur/aut assignat causa deficiens/aut assignatur causa per accidẽs: quia causam efficientem per se habere non potest/neq; positiuam neq; negatiuam.q.75.ar.1.folio.107.
Malum causat depulsiue:qz quum apprehensio ad bonũ animalis ordinetur/malũ apprehensum nõ causat in animali bonuz ad se/sed a se: hoc em̃ est causare cõueniens animali in pportione ad tale obiectum.q.23.ar.4.fo.38.
Quia malum non est obiectũ appetitus vt prosequendũ sed vt fugiendũ/z eadem rõne qua bonum appetitur malũ refutatur:ideo vtrũq; verificatur/sz z q vtrunq; est obiectum diuersimode/z q bonum cõiter assignatur z diuulgat qz bonũ per se/malũ vo p accidens.i.p aliud.s.bonũ/est obm.q.25.ar.2.fo.40.
¶Meritoriuz presupponit laudabile/z laudabile rectũ/z rectũ bonũ.q.21.ar.1.fo.35.
Omnis actus humanus duplr potest hre rationem meritorij vel demeritorij. primo ex ipsa ratione actus scdo ex statu persone agentis.q.21.ar.4.fo.36.
Non omnis actus humanus est meritorius vel demeritorius vite eterne scdo modo/sed existẽtis in statu gratie. pmo vero modo ois actus humanus est meritorius vel demeritoriꝰ vite eterne.Ibidem.
In cõmuni loquendo/in merito concurrũt quatuor:sz persona merens seu merita/ipsum meritum/merces/z persona reddens mercedẽ.q.114.ar.1.fo.170.
Quare bis author querat: an aliquis sine gratia possit mereri vitam eternam.q.114.art.2.fo.171.
Hominem nõ posse mereri ab alio homine quez prius offendit nisi ei satisfaciẽs recõciliet/quo intelligat.q.114.ar.2.fo.171.

An actus elicit⁹ a gratia / sit meritorius simplr vite eterne.q.113.ar.3.fo.171.
Quo pacto possit hō p grāz mereri ex cōdigno vitā eternā: qū iter deū ⁊ creaturā quācūqꝫ multo minus ꝙ inter patrē ⁊ filiū/ possit esse iustuz simplr.q.114.ar.3.fo.172.
An ratio quare nullus pōt mereri ex cōdigno sibi reparationē post lapsum (qꝛ scꝫ motio diuine gratie interrumpitur post lapsum) sit valida.q.114.ar.7.fo.172.
An ratio quare perseuerātia dicit̄ nō cadere sub merito (qꝛ scꝫ depēdet solū ex motione diuina) sit valida.q.114.ar.9.fo.173.
¶ Motus ab extriseco ex parte actiui est fortior in p̄ncipio ex rōne ꝯtrarietatis/ qua vnūqꝺꝫ ⁊ seipsum imprimere / ⁊ opposito ꝯtrarianti obsistere nititur. ex parte aūt patiētis/ motus ab extrinseco debet esse minor in p̄ncipio: qꝛ magis ꝯtriatur in principio.q.35.ar.6.ad.2.
Qūo intelligat̄ hec ꝑpositio: qꝺ nullā hꝫ notitiā finis/ etsi in eo est p̄ncipiū actiōis vel mot⁹/ nō tñ eius qꝺ est agere vel moueri, ꝑpter fiē est p̄ncipiū in ip̄o ꝫ in alio.q.6.ar.1.f.11.agere. finis.
Qūo intelligat̄ hec/ qꝺcunqꝫ sic agit vel mouet̄ a p̄ncipio intrinseco ꝙ hꝫ aliquā notitiā finis/ hꝫ in seipso p̄ncipiū sui actus/ nō solū vt agat/ sed etiā vt agat ꝑpter finem.Ibidem.
¶ Mouere est reducere de potētia ad actū.q.9. p̄ncipio.fo.15.Intellectus.Obiectum.
Differētia inter intellectū ⁊ volūtatē in mouendo/ stat in hoc: ꝙ volūtas mouet effectiue intellectū ⁊ alias aie vires quo ad exercitiū act⁹: intellect⁹ aūt mouet illā finalr̄/ ⁊ cū hoc effectiue ad specificationē actus/ ⁊ illa efficientia q̄ necessario coniungitur fini.q.22.ar.3.fo.27.
Nō solū aptitudo ad motū ⁊ opationē inest sb̄to p se/ ꝫ mot⁹ ip̄e ⁊ opatio.q.10.art.1.ad.2.fo.18.

N

Nature determinatio nō est minus efficax ꝙ determinatio habit⁹: est tñ minus faciens ⁊ explicās opus suū ꝙ determinatio habit⁹ acq̄siti: qꝛ habitus acquisit⁹ in ipsa acquisitione expulit insurgentia cōtraria/ naturalis āt determinatio nō: vn̄ assimilat̄ habitui infuso potius ꝙ acquisito.q.56.ar.6.fo.76.
In naturalibus (qꝛ sunt determinata ad vnum) sufficit inclinatio ad cōueniens ad dissonandū ab incōuenienti. in aialibus aūt (qꝛ tendūt in cōtraria ꝑm seipsa) nō sufficit aiali amor conuenientis pro odio disconuenientis / sed vtrūqꝫ seorsum.q.23.ar.4.fo.38.
Nature corrupte appellatione q̄d intelligenduz sit.q.109.ar.2.3.⁊.4.fo.159.
An nāe ordo reparari nō possit nisi deo volūtatē hois ad se trahēte per grām.q.109.ar.7.f.161.
Qūo vulnera humane nāe cōsistāt in destitutiōe viriū aie a ꝑprio ordie nāli ad virtutē/ cū pctm̄ nullū bonū nāe tollat.q.85.ar.3.fo.121.
¶ Negligentia est nomē equocū vel quasi equocum ad pctm̄ oppositū prudētie/ ⁊ ad pctm̄ oppositū studiositati: ⁊ illa est in intellectu ⁊ ista in voluntate.q.76.ar.2.fo.108.
¶ Numerus. Qūo possit esse verū ꝙ iter spēs numerorū est ordo per accidens/ ⁊ ꝑcessus in infinitū/ qꝛ accidit numero preexistenti ꝙ ei addat̄ vnitas.q.1.ar.4.ad.2.fo.2.co.2.fi.

O

Obedientia oꝛit̄ ex ꝑpinquitate. ꝫ ꝑpinquitas est duplex.s. siitudinis ⁊ proportionis. Et ꝑm siitudinē quidem quāto act⁹ est nobilior/ tanto propior ꝑm naturam suā est rōni/ ⁊ aptior vt sequatur eam. Scdm̄ ꝑportionē vero quāto bonū ꝑpriū ad ꝙ aliquid infra latitudinē obsequētium ordinat̄ est magis consonū rōni/ tāto magis subdit̄ ei⁹ imperio.V.Imperium.
¶ Odium diuiditur in odiuz inimicitie ⁊ abhominationis/ sicut amor in amorē amicitie ⁊ concupiscentie.q.29.ar.1.fo.43.
Uniuersaliter odiū est dissonantia a malo obiecto ⁊ causa: qꝛ oportet malū obm̄ esse odio habitum. sed qꝛ diuersum in vtroqꝫ odio constituit̄ obm̄ (quia vnius persona/ alterius res) varietas apparet/ ⁊ nō est: qm̄ vtrobiqꝫ id qꝺ habet rōnē mali obiecti ⁊ cause odij abnegat̄ ab affectu ⁊ dissonat.Ibidem.
Odij obm̄ ⁊ causa non est malū simplr̄/ sed malū huic.q.29.ar.1.fo.43.
Aliud est odio haberi/ ⁊ aliud non amari.q.29. ar.4.fo.44.
Obiectū vt obm̄ nō dicit cām effectiuam: ⁊ ꝑpea pōt distinguere aliter ꝙ effectiue.s. formaliter. q.54.ar.2.fo.72.
Obiectū ad hoc ꝙ specificet actū volūtatis/ exigitur ꝙ sit formalr̄/ p se ⁊ directe intētū: nō exigitur aūt ꝙ sit p̄mo intentū.q.72.ar.9.fo.102.
Que sit dr̄ia inter obiectū potētie/ ⁊ ꝑm se obiectum potentie.q.8.ar.2.cor.fo.14.
Obiectū potentie passiue cōparat̄ ad ipsam vt cā motus vel actus ipsius. Et sic qū vis appetitiua sit passiua/ vlr̄ obm̄ ꝑpriū cuiusqꝫ actus appetitus est cā actiua illius.q.27.ar.1.fo.41.
Per hanc propōnem: obm̄ mouet determinādo actū ad modū p̄ncipij formalis/ a quo in rebus naturalibus actio specificatur intendit litera qꝺ obm̄ mouet in genere cause formalis. Non dixit aūt absolute quod mouet vt p̄ncipiuz formale: vt insinuaret qꝺ nō est principiū formale intrinsecū/ sed extrinsecū. nō tñ separatū vt idea sed coniunctū.q.9.ar.1.fo.16.
¶ Operationis actiue nobilitas pensatur ex forma que est actionis p̄ncipiū.q.51.ar.2.fo.68.
Operationes distincte ꝯ passiones/ sunt opationes ad alterū.q.60.ar.2.fo.82.
Unūquodqꝫ esse ꝑpter suam operationē/ qūo intelligatur.q.3.ar.2.fo.5.
¶ Optimū simpliciter/ nullo adiecto fit melius. q.34.ar.3.fo.50.
¶ Ordinare ⁊ conferre/ rationis ꝑpria opa sunt. conueniunt autem voluntati vt intellectū participat.q.17.ar.1.fo.25.
¶ Ordinare aliquid in bonum cōe/ est toti⁹ multitudinis vel alicuius vicem gerentis totius multitudinis.q.90.ar.3.fo.128.
Ordinari in summū bonuz contingit triplr̄. p̄io in cōi/ scdo in spāli/ confuse tamen. tertio in spāli ⁊ distincte.q.19.ar.9.fo.32.

P

Passio Ratio obiecti passionis appetit⁹ sensitiui integrat̄ ex bonitate vel malitia/ presentia vel absentia vel indifferētia ⁊ apprehensiōe.q.30.ar.1.fo.44.
Passionū quedam sunt quarū obiecta cōsistunt explicite in applicatione huius ad hoc/ quedā aūt nō.q.46.ar.2.fo.61.
Passionū genera sunt quatuor.s. motus in bonū motus a malo/ quies in bono ⁊ inquietudo in malo. Ultima in primo genere est spes/ in scdo timor/ in tertio delectatio/ in quarto tristitia. ⁊ omnes sunt per se tam in se ꝙ in suis causis.q.25.ar.4.fo.40.
Passiones primarie exigūt duas cōditiōes.s. qꝺ sint per se.i. nihil per accidens habentes admixtum/ taz in se ꝙ in suis causis: ⁊ ꝙ sint vltime in singulis generibus.Ibidem.
Non omnis sed aliqua nature obiecti diuersitas (illa.s. que redundat in diuersam rationem delectabilis) diuersificat spēm passionis.q.31.ar.7.fo.47.
Passiones se hn̄t ad bonum ⁊ malū morale sicut exteriores actus.q.24.ar.2.fo.39.
Ad delectationē ⁊ tristitiā terminantur oēs alie passiones/ ⁊ ab eis quodammodo regulantur. q.3.4.fo.50.
Amor/ desiderium delectatio ⁊ tristitia ⁊ siquid est eiusmodi si sumantur pro naturalibus dissonantijs vel consonātijs potentiarū vel actuū ⁊ hmōi equoce dr̄ de eisdem vt sunt animales passiones.q.23.ar.4.fo.38.
Licet ois passio exeat limites naturalis motus nō tamē omnis passio nocet aut habet aliquid preter naturam: qꝛ hoc consonat nature vt quādoqꝫ motus cordis varietur. Item licet omnis passio sit cum preternaturalitate motus cordis ⁊ noceat nature/ nō tamen omnis passio est mala moraliter quando est volūtaria: qꝛ recta ratio dictat ꝙ ꝑpter aliqꝺ bonū corpori etiā nocumentum inferatur.q.24.ar.2.fo.39.
Qꝺ in omni passione fit trāsmutatio aliqua preternaturalis in corde/ est neminem in passione eadem actualiter diutius ꝑdurare sine corporali lesiōe aut curatione.q.22.ar.1.fo.36.
Passio omnis aie absolute loquendo/ est cū preternāli trāsmutatione: qꝛ cordis motus aut intenditur aut remittit̄ a suo nāli motu. qꝛ tamē inter ꝑternāles passiones datur latitudo/ ⁊ minus mala respectu magis male habet rōnē melioris/ iō passiones ille que ad peius declinant/ magis proprie passiones dn̄r.q.22.ar.1.fo.36.
An ois passio sit cū trāsmutatione in deterius/ ⁊ nulla sit in melius.q.22.ar.1.fo.36.
Mutationes q̄ sunt materia passionū consistentium in fuga seu retractiōe/ declināt in peius/ ꝙ que sunt materia passionū cōsistentiū in extēsione seu prosequutione: qꝛ vita humana consistit in vitali extensione cordis ad totum corp⁹. Ibidem.
Motus animi qui passiones vocant̄/ habent rōnē passionis ex adiūcta trāsmutatione corporali: hn̄t aūt rōnē appetitiui motus/ ⁊ talis (puta ire vel timoris) ꝑm se.q.22.ar.1.ad.2.⁊.3.fo.36.
Passiōis cōiter dicte/ magis hꝫ rōnē pars appetitiua ꝙ apprehensiua: secluso eñ corpore/ pati consistit in recipere ab agente ⁊ trahi in illud. Pars āt apphēsiua trahit̄ ab agēte ad hoc vt sit ip̄m ꝑm esse intētiōale: pars ꝟo appetitiua trahit̄ ab agente vt iungat̄ sibi ꝑm esse essentiale. ergo. Et est sermo de passiōe vere/ ⁊ cōiter siue ab agēte siue a fine.q.22.ar.2.fo.36.
Passiones in appetitu sunt vere opationes/ cāte tñ ab appetibili/ ⁊ hn̄tes ꝑ obto appetibile. Sꝫ in appetitu sensitiuo sunt p se mixte cū passione corporali: in appetitu ꝟo intellectiuo nō. ⁊ p exclusione hui⁹ cōpōnis dn̄r in eo simplices act⁹ similes tamen passionibus sensitiui appetit⁹. q.22.ar.3.fo.37.
Litera vt distōnez passionū in aia doceret/ vtēs siitudine agētis nālis inquātū attrahit/ ⁊ inquātū triplex effectus in patiente fit: nō est digressa.q.23.ar.4.fo.38.
Pctm̄ est actus humanus malus ⁊ est q̄d incomplere significabile: signatur nāqꝫ infinitis noib⁹ icōpletis: vt fornicatiōis/ blasphemie ⁊ alijs huiusmodi noibus. Ad grego.q.71.ar.6.fo.99.
Peccatum est actus malus dupliciter.s. cōtrarie ⁊ priuatiue.q.71.ar.6.fo.99.
Peccatum non est actus nec deordinatio/ ꝫ act⁹ contrarius virtuti.q.76.ar.1.fo.108.
Peccatum est vnū p se/ ⁊ est ens ꝯtriū ꝟtuti/ ⁊ inordinatio priuatiua ⁊ nescio cōcomitās ip̄m vt in formās illō. ⁊ ꝑpea doctores pcti noie sepe vtūtur ad significandū illā adiacētē priuationez: sicut vtunt̄ etiā noie beatitudinis ad significandum summā delectationē.q.72.ar.1.fo.100.
Pctōꝝ ꝯtriū ⁊ specifica distō est ex ꝯtrijs obiectis in esse morali/ ⁊ nō ex priuationibus inordinationis ⁊ auersionis. Ad scō.Ibidem.
Peccati mortalis actus stat cum virtute acquisita.q.63.ar.2.fo.86.
Pctō inquātū volūtariū/ intimius est inordinatio ꝯūe ꝙ p̄uatiue ⁊ cōuersio ꝙ auersio: inquantū vero malū simplr̄ intimius inest inordiatio priuatiue/ ⁊ auersio ꝙ cōuersio.Ibidem.
Pctō (simplr ⁊ absolute loquēdo) magis eētialis ⁊ intimior est inordinatio ꝯūe seu conuersio ꝙ inordinatio priuatiue seu auersio: qꝛ pctm̄ ē magis volūtariū ꝙ malū. scdo qꝛ conuersio dat pctō veram spēm/ auersio aūt dat p̄uatiōnē spēi magis autem cōuenit pctō dr̄ia vere specifica ꝙ priuatio spēi.Ibidem.
Pctm̄ in moralib⁹ ex hoc ipso ꝙ est pctm̄/ est offensiuū dei ⁊ auersiuū a deo: qꝛ iste due rōnes in peccato distinguunt̄ nō vt disparate / sed vt subordinate: ita ꝙ pctm̄ esse ꝯ rōnem/ subordinatur ad esse cōtra deū: ⁊ illud infert hoc/ quasi vt inferius suū superius. Item quum bonuz rōnis sit deo fini naturali cōuexum/ opꝫ vt peccatum qꝺ est malum rōnis ex eo ipso ꝙ contrariatur bono rōnis / abducat a deo fine nāli: ⁊ ꝯter supnāli.q.71.ar.6 ad vl.fo.100.
Peccatum ex hoc ipso qꝺ est contrarium rationi formaliter/ habet quod est cōtrarium deo obiectiue non efficaciter / sed obiectiue. i. nō quod deo ipsi aliquid ex tali contrarietate adimatur sed quantum est ex affectu peccantis. Ibidē fi.
Litere processus a peccato in ordine ad peccantem ad peccatum secūdum se/ est bonus.q.72.ar.1.fo.100.
Peccatum in ordine ad peccantem/ ⁊ ad intentionem peccantis/ ⁊ vt voluntarium / ⁊ secundum se/ idem sunt: quia secundum se sumptuz claudit in sua ratione esse a peccante / sic quod ex hoc sortitur peccati rationem: ⁊ peccatum est a peccante ex hoc quod eius voluntate est voluntarium/ quod per intētionem que est respectu finis qui est proprium obiectum volūtatis exprimitur.Ibidem.

Si pctā distinguerent̄ ꝑm oppositas virtutes/ in idē rediret. sic ꝙ distinguerent̄ ꝑm obā/ qꝛ virtutes distinguunt̄ p obā: ꝫ nō idē rediret quo ad hoc ꝙ haberent̄ distictius ꝑpria vsqꝫ ad ip̄ēs specialissimas vitioꝝ ⁊ pctōꝝ.q.72.ar.1.ad.2.f.10.
Id qꝺ cōcurrit p accn̄s ꝙuis necessario/ non dat speciem pctō: sic eñ concurrit inordinatio/ auersio/ reatus/ ⁊ huiusmodi.Ibidem.
Peccata non distinguuntur specie ꝑm reatus penarum.q.72.ar.5.fo.101.
Pctm̄ veniale ⁊ mortale nō distinguunt̄ ex parte cōuersionis/ vn̄ pctā habent speciē: sed ex parte auersionis/ vn̄ pctā non hn̄t spēm/ ⁊ iuxta duos modos deordinationis auersiue ꝯstituunt̄ hec duo pctā. Qn̄ enim peccādo auersio fit a fine/ est pctm̄ mortale: qn̄ aūt peccādo auersio non simplr̄ ꝫ quedā fit citra tñ postergationē finis/ tunc fit peccatum veniale/ circa quodcunqꝫ obiectum hec accidant.q.72.ar.5.fo.101.
Pctm̄ veniale ⁊ mortale nō distinguunt̄ penes ꝙ ꝙ mortale est ꝯ p̄ceptum/ veniale ꝯ consilium: vtrūqꝫ siquidē sub p̄cepto cadit.Ibi.ad scō.
Peccati cōmissio ⁊ omissio ꝟtutis opposite / non distinguunt̄ specie morali.q.2.ar.6.fo.101.
Pctā nō distinguunt̄ spē ꝑm diuersitatē p̄ceptoruz: esse eñ ꝯ legē seu legis preceptū spectat ad auersionem peccati: pctm̄ autem non hꝫ speciē ex parte auersionis: ergo.Ibidem.
Pcti diuisio in pctm̄ cordis/ oris ⁊ opis: pōt intelligi duplr̄. primo p modū diuisiōis in ptes subiectiuas. scdo p moduz quasi totius integralis in suas partes ꝯhr̄ se habentes/ ⁊ hoc modo tractatur.q.72.ar.7.fo.101.
Pctā q̄ perfectionē nō hn̄t nisi in opere/ se hn̄t ad pctā cordis/ oris ⁊ opis/ ꝙuis vt totū integrale ad suas partes/ quedā ꝟo perficiunt̄ solo corde vel ore: ⁊ sic pctm̄ diuiditur in pctm̄ cordis/ oris et opis vt in veras ⁊ pfectas pcti spēs.Ibidem.
Distinctio ꝑm gradus i pctō cordis/ oris ⁊ opis/ nō est distinctio specifica ꝑm spēs impfectas: siue pctm̄ cordis ⁊ oris ordinent̄ ad pctm̄ operis vt imperfectū ad perfectū per modū simplicis ꝑsequutionis/ siue per modū cuiusdā intermedij termini: quia vnicum tantum est motiuum obiectiue.q.72.ar.7.fo.101.
Pctā reponēda sunt in solis speciebus suorū per se obiectorum/ formaliter ⁊ directe volitorum. q.72.ar.9.fo.102.
Peccati grauitas est duplex/ q̄dā subalis: et ista attendit̄ penes p se primo obm̄/ ⁊ q̄dā accidētalis: ⁊ hec est multiplex: nā quedam consequitur directe ad pctm̄/ quedā indirecte/ quedā supuenit/ quedam comitatur et multis breuiter modis accidens grauitas variatur/ sicut cetera cōsequentia.q.73.ar.8.fo.104.
Stat ꝙ pctm̄ inferat maius nocumētū nō substātialiter/ ⁊ sit minus graue subaliter.Ibidem.
Omne pctm̄ est subiectiue in volūtate / qm̄ in ol peccato concurrit actio volūtatis positiue vel priuatiue.q.74.ar.1.fo.105.
Idem pctm̄ pōt ꝑm diuersa esse in plurib⁹ subiectiue sicut potest diuersimode esse a plurib⁹: paria nanqꝫ in actionibus immanentibus sunt esse in/ ⁊ esse ab operante.Ibidem.
In motib⁹ p̄cedentib⁹ actus volūtatis est pctm̄ cōmissionis: qꝛ qn̄ cōmittitur aliqꝺ actus inordinatus volūtarie/ siue volūtarius sit positiue siue negatiue/ est pctm̄ cōmissionis: vt patet in delectationibus malis non imperatis sed nec exclusis.q.74.ar.3.fo.105.
Peccare qꝛ cōsistit in agere: ⁊ ꝑpterea ad hoc qꝺ aliqua potētia peccet mortalr̄/ non sufficit ꝙ sit mota a voluntate/ sed opꝫ vt ꝑm se libere agat: opꝫ ꝙ ꝑm modum ꝑprie libertatis potentie/ at tribuamus ei peccare.q.74.ar.4.fo.106.
Peccati cause ex parte peccantis sunt quatuor.s. ratio/ voluntas/ sensus ⁊ ei⁹ appetitus: ex parte ꝟo obiecti vna iuxta vnitatem completi obiecti/ plura tñ complectentis respondentia predictis potentijs.q.75.ar.2.fo.107.
Peccati obiectum est bonum apparens dissonū rationi.Ibidem.
Pcti cause extrance ex parte obiecti sunt due.s. p suasor ⁊ sensibilia/ ex parte aūt sb̄ti nulla est: qꝛ solus deus hinc est extra.q.75.ar.3.fo.108.
Pctā facta ex ignorātia priuāte totaliter vsuz rōnis/ nō sunt extra genus moris nec ꝑm se pctā: sed sunt circūstantie pctōꝝ/ pertinentes ad circūstātiam quid significantē effectū/ ⁊ ꝑpterea obseruande sunt in istis regule date de euentibus ⁊ nocumentis peccatorum datis.q.20.ar.5.⁊.q.63.ar.8.Ibidem.
Pctōꝝ grauitas attēdit̄ ꝑm obā causalr̄/ ꝑm autē auersionē formalr̄: qꝛ grauitas ꝯditio est malitie/ q̄ in auersione cōsistit.q.77.ar.6.fo.112.
Augmētata conuersione ad obiectū nō opꝫ augeri auersionē: quia cōuersio ex intentione mensuratur/ que per accidens respicit obiectū vt causat auersionem.Ibidem.
Pctā sequētia amentiam/ ebrietatem ⁊ similia/ qn̄ fuerunt voluntaria imputant̄ / non vt pctā illarum specierum/ sed vt circunstantie primorum peccatorum.q.77.ar.7.fo.112.
Licet omne pctm̄ humanuz reducat̄ in hec tria principia/ ignorantiam passionem ⁊ malitiam: in omni tñ peccato inuenitur mala voluntas ⁊ ignorantia.q.78.ar.fo.112.
Pctm̄ ex certa malitio ⁊ ex passione/ nō specie sed gradu perfectionis ⁊ imperfectionis differunt. q.78.ar.1.fo.11.
Qūo stent hec simul peccare ex malitia nihil aliud est ꝙ voluntatē ex seipsa moueri ad malū: et peccat ex malitia qui ex egritudinali habitudine ad malum mouetur.q.78.ar.3.fo.113.
Qūo possint hec stare simul/ actus pcti est a deo/ et defectus cōcomitans nullo modo est a deo/ sed a causa creata sola.q.79.ar.1.fo.113.
Deus est causa actus qui est pctm̄ taz ꝑm esse nature ꝙ moris/ nō tñ est causa pcti: quia non est causa ꝙ actus sit cū defectu.i. non est cā concomitantie seu coniunctionis defectus cuz actu/ coniunctio nanqꝫ ista non vndecunqꝫ prouenit/ sed ex deficiente libe.arbi. nec conuenit actui quomodolibet sumpto/ sed vt a deficiente pendet.q.79.ar.2.fo.114.
Quo pacto stet declaratio authoris de mō quo originale pctm̄ traducitur.q.81.ar.1.fo.115.
Pctm̄ originale dr̄ remanere actu ⁊ trāsire reatu: quia vere actu remanet priuatio iustitie originalis/ non tñ sub ratione culpe: non eñ imputatur amplius ad culpam / nec reseruatur punienda.q.81.ar.3.fo.116.
Necessariuz est ꝑm fidem catholicam credere qꝺ ois vtriusqꝫ sexus ab adam ꝑm rationē seminalem ꝑueniens/ ex ipsa sua gn̄atione sit obnoxi⁹ pctō originali: an aūt aliqꝺ actualr̄ nō habuerit ex speciali gratia originale pctm̄ ad fidem tanꝙ necessario credendū non spectat/ ꝙuis tanꝙ probabile spectare possit propter authoritates sanctorum.q.81.ar.3.fo.116.
Pctm̄ originale quum dr̄ in litera esse inordinata dispositio ⁊c. sumitur inordinatio ꝯūe ⁊ fundatur super ꝑnitate ad ea que sunt ꝯ armoniā cōformē nāe nostre rōnali.q.82.ar.1.fo.117.
Pctm̄ originale est habitus in ordine ad naturā sicut egritudo: non aūt in ordine ad opus/ nisi indirecte per remotionē ꝑhibentis.Ibidem.
Pctm̄ originale est languor nature etiā absolute: qm̄ consistit in cōtraria dispositione non solum iustitie originali sed naturali sanitati ipsi⁹ hois inquantum rationalis.Ibidem.
Pctm̄ originale est habitus corruptus.i. in corruptione cōsistens: sicut eñ egritudo est habitus cōsistens in corruptione humorum/ ita pctm̄ originale est habitus ꝯsistens in corruptione partium anime.q.82.ar.1.fo.117.
Quia priuatio originalis iustitie est p̄ma intrinseca radix originalis peccati/ causa eius ponitur non qualitercūqꝫ sed formalis.q.82.ar.2.fo.117.Dispositio.
Qūo se habeat inordinatio voluntatis ad pctm̄ originale materialiter/ ⁊ ad priuationem originalis iustitie.q.82.ar.3.fo.117.
An formale in peccato originali sit priuatio iustitie originalis totius/ an in hoc puta in volūtate.Ibidem.
Cur author qui posuit pctm̄ originale esse habitum ⁊ concupiscentiam/ ⁊ cōponi ex materiali ⁊ formali/ in corpore ar.4.q.82. sola duo distinguit in peccato originali/ quorum vtrunqꝫ spectat ad formale/ nullam de alijs faciens mentionem.fo.118.
Pctm̄ originale fuit in adam peiori modo inductum et prius: quia per actum proprium et in actu proprio.q.83.ar.1.fo.118.
Pctm̄ originale est per pri⁹ in essentia anime ꝙ in potentijs. Ad scō.q.83.ar.2.fo.118.
Peccatum an sit pena precedentis peccati. Ad scō.q.87.ar.2.fo.122.
An ratio quare pctō non debeatur pena infinita intensiue/ quia est conuersio ad cōmutabile bonum/ sit bona.q.87.ar.4.fo.122.
Peccatum veniale ⁊ mortale an distinguātur ex eo/ qꝺ mortale inordinationem circa finem/ veniale autem circa ea que sunt ad finem importat.q.88.ar.1.fo.124.
Pcti diuisio in veniale et mortale / an sit diuisio analogi in ea de quib⁹ ꝑm prius et posteri⁹ p̄dicatur.q.88.ar.1.ad primum.fo.124.
Peccatū veniale ⁊ mortale/ qūo ar.3. ad scdm̄.q.88. dicantur conuenire in genere/ cum in articulo precedenti dictum sit quod distinguuntur genere.fo.122.
Qūo veniale per se disponit ad mortale: qū nō nisi per quādam ꝯñam vel remouēdo ꝑhibens concurrat.q.88.ar.3.ad.3.fo.125.
Qūo dictū sit ꝙ de veniali ex gn̄e sit mortale ex parte agētis dum ꝯstituit̄ in eo finis: qū ar.5.q.88. dicatur ꝙ circūstantia non facit de veniali mortale/ nisi mutando speciem.fo.126.
Pena. An pena pctō veniali respōdens/ in inferno finietur.q.87.ar.5.fo.123.
An ratio adducta quare pene spirituales non sunt medicinales tantum (.s. quia bonum anime non ordinatur in aliud maius bonum) sit efficax.q.87.ar.8.fo.124.
Perseuerantia.meritum.vl.
Phantasmata ⁊ ea q̄ sunt in parte sensitiua/ non sunt causa: sed materia cause ad ea que sunt intellectus.q.85.ar.1.fo.71.
¶ Pessimū optimo cōtrariū esse/ intelligitur in reb⁹ habētibus cōtrariū: in carētibus aūt contrarietate non hꝫ locum.q.72.ar.9.fo.102.
Potentiarum diuersitatem constituit aliqua sed non omnis obiectorum diuersitas.q.54.ar.1. folio.71.
¶ Prauus ad meliores exercitatiōes deductus/ ꝑficiet.q.109.ar.7.fo.161.
¶ Precipere ⁊ eligere actus intellectus ⁊ voluntatis nō solū simul fiūt: sed vnus ⁊ idē numero actus est actus vtriusqꝫ/ diuersimode tñ: p̄cipere eñ est actus intellectus formalr̄: appetitus ꝟo virtualr̄. ⁊ sic electio ē act⁹ appetit⁹ formaliter: itellect⁹ ꝟo ꝟtualr̄.q.5 .ar.4.⁊.5.fo.79.
Sub p̄cepto cadit aliq̄d duplr̄. primo sic ꝙ ei⁹ oppositū sit ꝯ p̄ceptū: ⁊ hoc est mortale. scdo sic qꝺ eius opposita sit preter p̄ceptū: ⁊ hoc est veniale.q.72.ar.5.fo.101.
Non est idem finis precepti/ ⁊ id de quo p̄ceptuz datur: qꝛ illud finis/ hoc ad finē: ꝙ finis p̄cepti nō cadit sub p̄cepto vt id qꝺ p̄cipit̄/ sed vt intētum a legislatore.q.100.ar.9.fo.142.
Quia sub precepto charitatis cadit dilectio dei ex toto corde qꝺ comprehendit directionē oīuz ad deum/ ac per hoc modificationem omnium preceptorum a charitate: ꝯñs est quod pro quocunqꝫ tempore obligat preceptum charitatis/ pro eodem modus charitatis in alijs obseruādis obliget. non ex vi aliorum preceptorum/ ꝫ ex vi precepti charitatis: ad quam nō solū spectat ꝑprius actus ꝑm se/ sed vt modus ceterorum.q.100.ar.10.fo.143.
Ad rationem preceptorum decalogi qꝛ sunt prima elementa legis cōia omnib⁹ de populo/ exigitur cōmunitas.i. ꝙ sint de illis que cōiis singulis cōueniūt.q.100.ar.11.fo.143.
Precepta scde tabule an sint de iure nature. Ad scō.q.100.ar.1.fo.142.
¶ Presumptio nō est vitium quia nimis speret in deū: sed qꝛ sperat bonū excedens propriā cōditionem.q.64.ar.4.fo.88.
¶ Primo alicui cōuenit/ qꝺ sibi nō ꝑpter aliud/ ⁊ alijs quibusqꝫ ꝑpter ipsum conuenit.q.109.ar.6.fo.161.
¶ Princeps. Eadem est virtus boni viri ⁊ boni principis.q.42.ar.1.fo.130.
Principiū. Sicut in speculatiuis preter prima principia cōissima inueniuntur ꝑpria principia per se nota/ ita in practicis p̄ter cōissima precepta prima sunt ꝑpria p̄cepta ē prima in illo ordine: ita ꝙ ꝑm vnūquēqꝫ inclinatiōis nālis gradū sunt aliqua p̄cepta prima/ vt p̄ncipia ꝑpria p se nota/ ⁊ reliqua p̄cepta scda/ vt cōclones ex eis depēdētes.q.94.ar.1.fo.132.
Priuationis ⁊ defectus ratio consistit in recessu a perfecto.q.22.ar.2.fo.36.
Quedā p̄uatiue opposita hn̄t mediū: qꝛ p̄uatio

consistit in priuari/ac per hoc non tollit totum oppositum.q.18.ar.8.ad p̄mum.fo.28.
Proprium. Alia est distinctio proprij a proprio/⁊ proprij a communi:commune enim non distinguitur contra proprium per aliquid positiuum in se quod non sit in ꝓprio:duo autem disparata distinguuntur abinuicem suis positiuis distinctiuis/quorum alterum vnum/alterum reliquum constituit.q.25.ar.1.fo.39.
Prosequutio per se sibi vendicat bonum/⁊ econuerso:⁊ similiter fuga per se sibi vendicat malū ⁊ econuerso.q.42.ar.1.fo.58.
Prudentia est in intellectu vt se extendit ad singularia. Ubi intellectus dicit seipsum/⁊ connotat cogitatiuam que est ratio particularis. Uel prudentia est in intellectu principaliter/⁊ in cogitatiua ⁊ memoratiua scd'ario.q.57.ar.4.f.77.
Prudentia est recta ratio agibilium/appetitu recto particularis finis facta ⁊ firmata.q.58.ā.5.fo.79.
Prudentia essentialiter pendet ab appetitu recto quia proprius actus prudentie est recte precipere circa agibilia.conuenit enim ei vt distinguitur a suis partibus/⁊ est consummatio ceterorū actuum.sicut autem precipere non est intellectuale quin dependeat ab appetitu(precepit enim q̄libet volens)ita recte precipere sibiipsi in moralibus non est nisi a recto appetitu.Ibidem.
Prudentia qr est in rōne vt substat appetitui/iō appetitus affectio corrūpit estimationē prudentie/redūdādo i rōnē vt ei⁹ subiectū:⁊ n̄ corrūpit estimationē artis ⁊ geometrie.q.58.ar.5.fo.80.
Prudentia directiua in oībus moralibus virtutū actib⁹ est vna ꝑm spēm spālissimā:recta siquidē ratio agibilium iudicat inter agibilia diuersaꝝ virtutum moralium:ergo est vna respectu omniuꝫ virtutū moraliū.q.60.ar.1.ad p^m.f.81.
Unitas specifica rōnis formalis veri obiecti prudētie/ex parte obiecti attēdit penes vnitateꝫ rōnis formalis qđ est ꝯtingēs agibile.ex parte ꝟo sb'ti vnitas ista attēdit penes vnitatē modi iudicādi scilicet penes dispōnē appetitus.Ibidē.
Prudētia ifusa nec icꝫtū ꝟt⁹ nec icꝫtū prudētia pt eē sine charitate:qr icꝫtū prudētia depēdet magis ab vltio ꝙ a finib⁹ primis.⁊ ppea sic nō pōt esse sine moralibus infusis/a fortiori non potest esse sine charitate.q.65.ar.4.fo.90.Fides.
Prudentiā dirigere virtutes morales etiā i ꝯstituendo fineꝫ:qūo intelligatur.q.66.ar.3.fo.81.
¶Pulchrū est q̄dam boni spēs.q.27.ar.1.fo.41.
Q
Qualis Unusquisq est secunduꝫ appetitū/talis et videtur finis quo ad prosequutionem:que consistit in precepto.q.58.ar.5.fo.79.⁊.q.59.ar.3.fo.80.⁊.q.77.ar.1.fo.110.
¶Quantitati conuenit esse maiorem ⁊ minorem in eadem specie/non ex hoc quod est participabilis a subiecto/sed ex hoc ipo qđ participat naturam materie.q.52.ar.2.fo.70.
Questio an est. Rem aliquam esse dupliciter queritur.primo vt sciatur ipsam esse ⁊ sic oportet primo post quid nominis querere an sit.Secundo vt sciatur quare est.⁊ hec q̄stio est posterior questiōe quid est:quoniā prius oportet scire quiditatē in se quā vt cāꝫ esse rei.q.49.ar.4.f.66.
Quolibet proferente contraria/solicituꝫ esse stultum est.q.23.p̄n°.fo.37.
Quotiens.Circunstantia.7.
R
Ratio In moralibus est sicut iperans ⁊ mouens/vis autem appetitiua sicut imperata ⁊ mota.q.60.ar.1.fo.81.
Mouere regulatiue appetitum proprium est rationi respectu moralium:in ratione enim oportet esse legem regulatiuam appetitus/⁊ habet mouere ⁊ imperare eo modo quo lex mouet ⁊ imperat.in moralibus autem oportet legem principari ⁊ ei appetitum oēm obedire.Ibidem.
Ratio erronea nō hꝫ in se vnde liget/sꝫ q̄ten⁹ acceptat.Unde ex q̄cūq cā nō acceptet/vel in se vl' in applicatione/non ligat.q.19.ar.5.⁊.6.fo.30.
Ratio recta est duplex.q̄dā respectu ꝓprij finis ipsius virtutis moralis/sicut mediū in cibo ⁊ potu est finis abstinētie ꝓprius.q̄dā ꝟo respectu finis extrinseci:prout vita eterna est finis ad quē fides formata ordinat abstinentiam.
Ratio est nobilior appetitu:qr ex se apprehēdit i vl'i.i.qr ex se respicit res ꝑm esse eleuatū/in quo vniunt oīa particularia que in re diuisa sunt: appetitus vero tendit in res que habent esse particulare:vniuersale autem altioris est ordinis ⁊c.q.66.ar.3.fo.91.
Ratiōis supioris due sunt opationes.s.intuit⁹ ⁊ consultatio.⁊ ad hāc scd'am spectat deliberatio ⁊ consensus.⁊ ꝑm hanc dirigit inferiora/⁊ reflectitur sup seipsam.q.74.ar.9.⁊.10.fo.107.
Relationes sunt in genere formarū actiuaruꝫ vt apphēse/ꝙuis nō sint in gn̄e formaꝝ actiuarū vt existentes.q.32.ar.1.fo.48.
Relationē nō hꝫe cām actiuā ꝓpriā: intelligitur de causalitate propria/sic ꝙ terminet ad ipsaꝫ solam.q.55.ar.1.fo.74.
Regimen vnius est optimū respectu alioꝝ regiminū simplicitū/nō aūt cōmixtorū ⁊c.q.45.ar.4.fo.134.
Sacerdotium ante legē nō diuina sꝫ humana determinatione dignitas erat primogeniti.q.103.arti.1.fo.150.
¶Sapiētia cōtinet intellectū ⁊ sciam nō vt ptes integrales/sed quasi ptes potētiales: hꝫ em se sapia ad intellectū ⁊ sciaꝫ/sic ꝙ ipsa cōtinet q̄cq̄d ille ⁊ eminētiori mō.q.57.ar.2.fo.77.
Sapia rōnes terminoꝝ maxime vl'ium cōsiderat qr eē est ꝓprius effect⁹ p̄me cāe. Judicat āt de p̄ncipijs qr eoꝝ cā cōsiderat rōnes terminorū: iudiciū em rei p illi⁹ cās fit.q.66.ar.5.fo.92.
¶Scientie habitus in nobis nō est spēs itelligibiles:ille em ⁊ singule ⁊ oēs carent ꝯtijs/scientia aūt nō.q.53.ar.1.fo.71.
Scientie habitus est simplex q̄litas extēdens se ad oēs cōclōnes spectātes ad eādē rōnē spālissimā sub hoc gn̄e qđ est scibile.q.54.ar.4.f.72.
Sciētie vnitas specifica attēdit penes vnitatem specificā scibilis nō quātū est in hoc vel illo genere substātie vel q̄litatis/sꝫ inquātū est in genere scibilis.Ibidem.
Sciētie habitus nō est essentialr plures spēs intelligibiles ordinate/sꝫ simplex qualitas:qr habitus scientific⁹ est essentialr in p̄ma specie q̄litatis vt vna eius spēs spe^{ma}:nulla aūt spēs q̄litatis est cōposita ex plurib⁹ q̄litatib⁹ diuersaꝝ specierū q̄les sunt spēs intelligibiles.Ibidem.
Sciētia ⁊ virtutes intelligibiles nullo mō(nec formaliter.s.nec mālr)remanerent actu/si spēs intelligibiles in itellectu possibili nō cōseruarētur.q.67.ar.2.fo.92.
¶Secundū ꝙ sumit duplr.prio vt denotat rē denoiatam tm̄.scd'o vt denotat causam seu radicē.q.52.ar.1.fo.69.
Sēsualitas qr ꝑm se hꝫ tm̄ libertatis vt sufficiat ad pcm̄ veniale/iō pcm̄ veniale ei tribuit:qr ꝟo nō hꝫ tm̄ rōnalitatis vt possit in pctm̄ mortale (qr nō est ei⁹ respicere bonū rōnis ⁊ finem)iō ei nō attribuit pctm̄ mortale.q.74.ar.4.fo.106.
Sensualitatis oēs mot⁹ quos volū as pōt ⁊ dꝫ p̄uenire/si nō preuenit q̄n/sicut ⁊c.sunt peccata.q.74.ar.3.fo.105.
Sensualitatis singulos motus volūtas pōt ⁊ dꝫ preuenire.Ibidem.
Sensualitas.s.pars appetitiua sensus tripl'r sumit.prio vt sensitiua est absolute:⁊ sic nullū hꝫ in se peccatū.scd'o vt est volētis:⁊ sic est p̄ncipiū ⁊ ꝯnter sb'tum pcti venialis.tertio vt est mota a deliberatiōe:⁊ sic ē p̄ncipiū ⁊ subiectū ꝟtutis et vitij/act⁹ ꝟtuosi ⁊ pci mortalis.q.74.ar.4.105.
¶Similitudo ex pte subiecti est ꝓpria cā amoris/q̄cq̄d sit ex pte obiecti.Ibidem.
Quinq modis pōt intelligi ꝙ silitudo est causa amoris.prio vt qđdā spāle bonū.scd'o vt rō determinās formalr boni rōnē ad hoc ꝙ sit amoris cā.tertio vt determinans formalr bonū ad hoc ꝙ sit amoris cā in hoc.quarto vt ꝯditio boni ad hoc sit cā amoris.q̄nto vt dispositio ex pte subiecti:ita ꝙ bonū inquātū bonū sit ꝓpria cā amoris ex pte obiecti/⁊ silitudo ad bonū sit ꝓpria cā amoris vt ꝓpria dispositio ex pte sb'ti.q.27.ar.3.fo.41.
Apphendi vt siles in actu exercito q̄d sit.Ibidē.
Sinderesis est ꝟtus/qr est intell's p̄ncipiorū: et est prio oium in mēte nostra.q.66.ar.3.fo.81.
Et est habitus legis nālis/nō lex ipsa ꝓprie loquēdo.q.94.ar.1.fo.132.
¶Specificans inquātum specificās stat in idiuisibili.i.caret latitudine.i.nō habet in se aliqua plura.q.52.ar.1.fo.69.
Spes differt desperatiōe prio p simplicē accessuꝫ ⁊ recessum a bono arduo/per possibilitatē autē ⁊ impossibilitatē scd'ario.q.40.ar.1.fo.56.
¶Subditus.Quo sit ista ꝓpositio intelligēda: virtus cuiuslibet subditi est vt bn̄ subijciat principanti.q.92.ar.1.fo.130.
¶Superbia dr initiū ois peccati ꝑm ordinē intētionis/ex parte.s.finis: qr obiectū suum est finis oium bonoꝝ cōmutabiliū/ ad que alia vitia conuertuntur.q.84.ar.2.fo.119.
T
Tentatio carnis si ratio ei resistat/nō est pctm̄.q.8.ar.3.fo.115.
¶Tempus sacrum.Circunstantia.
¶Timoris obm̄ icludit in se tria.s.malū/arduū futurū ex q̄bus reddit rō timēdoꝝ ⁊ nō timendorū/⁊ magis ⁊ minus timēdi.q.41.fo.58.
In timore semꝑ fit ꝯctio ad intus: sꝫ qr nō semp fit vsq ad frigus ingrossans/iō in lr̄a negat cōtractio nāe corporee:nō qr nō fiat/sed qr non fit cōsummata vsq ad frigus.q.44.ar.1.fo.59.
¶Tristitie passio ē in sola cōcupiscibili. Ad ico.q.23.ar.4.fo.38.
Malū coniunctū est p se prio cāns tristitiā/bonū aūt amissuꝫ p se scd'o ex pte obti.q.36.ar.1.f.53.
Tristitia solitarie sumpta/ē mala moralr:qr importat aliq̄d solitarie sūptū dissonās rōni.s.priuationē boni/inquietudinēq appetitus.q.39.ar.1.fo.56.
U
Ueri ratio nobilior ē ꝙ rō boni:qr absolutior est.q.66.ar.3.fo.91.
¶Ueritas intellect⁹ speculatiui cōsistit i hoc qđ cognoscere adequatur rei cognite: veritas aūt intellect⁹ practici cōsistit in hoc ꝙ dirigere adequatur p̄ncipio directiuo.q.57.ar.5.fo.77.
¶Uegetabilia an moueāt seipa.q.66.ar.1.cor.fo.11.Mouere.
¶Uires inferiores apprehensiue duplr sumunt prio ꝑm nām ⁊ sic a nā/⁊ nō a virtute nec habitu determinant.Aliomō vt subsunt rōni.⁊ sic ordinant ad intellect⁹ pfectionē.q.56.ar.5.f.76.
Uirginitas ⁊ paupertas nō hn̄t spālē rōnē virtutis ⁊ ꝯnter nec spālia extrema inter q̄ mediēt infra ꝓprias māas in ordine ad regulā tam diuinam ꝙ hūanā/sꝫ ex extrinseco fine ⁊ religiōis actu s.voto.q.64.ar.1.fo.87.
Uirtutis distictio ꝑm rōnē spēi in ordine ad obꝫ ⁊ ꝑm ordinē ad actū/seu ꝑm specificā differētiā ⁊ rōnē vt sic/⁊ ꝑm hāc cōditionē.s.esse p̄ncipiū actus recti/est bona.q.66.ar.4.fo.91.
Omnia obta virtutū sumpta ꝑm actus q̄bus hō attingit illa/p̄nt referri ad bonū p̄uatū alicui⁹ psone/vl bonū cōe mltitudis.q.96.ar.3.f.134.
An modū istū virtutis.s.volēs ⁊ eligēs/hn̄ pbet l lr̄a n̄ cadere sub lege hūana.q.100.ar.9.142.
Uirtutū cōsūmatio nō est a nā:qr nā est determinata ad vnū : cōsūmatio aūt virtutū nō est ꝑm vnū modū actiōis:sꝫ diuersimode ꝑm diuersas māas in q̄bus virtutes operant/⁊ ꝑm diuersas circunstātias.q.63.ar.1.fo.85.
Sicut lumē naturale est qđdam p̄suppositū principiū vt origo virtutū in nobis naturaliter preexistens/ita in esse supnāli opꝫ ponere lumē supernāle principiū ⁊ originē oium infusarum.q.110.ar.3.fo.164.
Pricipia nālr cognita ꝑm nālē eoꝝ ichoationē I sia/sūt seminaria oiuꝫ ꝟtutū.q.63.ar.1.fo.85.
Uirtutū intell's ⁊ scie act⁹ in cōpōne ꝯsistit:⁊ cōpositiōꝫ diuersas māas diuersimode a recto fit intellectu/ideo cōsūmatio harū ꝟtutū nō est ꝑꝫ vnū modum actionis:sed diuersimode ꝑm diuersas materias.Ibidem.
In virtutū oium gn̄e nobili⁹ semp est gn̄ans;lꝫ enim actus p̄cedētes habitū ꝟtutis sint ꝑm se impfecti/vt tn̄ ex altiori oriunt p̄ncipio/ gn̄atiui sunt ꝟtutis.q.63.ar.1.fo.86.
Uirtute nullus male vtitur vt principio mali actus:ꝙuis male vtatur ipsa principiante bonum actum/ordinando ad extraneum malum finem.quod tamen impossibile est in virtutibus que nō possunt esse informes.q.55.articul.4.fo.75.
Uirtus inquantum huiusmodi est operatiua:facit enim operationem ordinatam(siue ordinationem in actu)tanꝙ effectum proprium.nec relationem habere sic effectiuam per se causam inconuenit/sed oportet quandoq.Ibidem.

Omnis virtus humana non moralis est intellectualis.q.58.ar.1.fo.78.
Uirtus moralis sicut quelibet alia est essentialiter habitus:sed moralis est habituatiua appetitus ad eliciendum actus quando/vbi sicut/quantum oportet/propter bonum rationis.q.55.ar.1.fo.73.
Uirtus moralis addit super habitum differentiā specificā/sicut hō super animal.55.ar.1.fo.74.
Uirtutis moralis ꝓprius finis est attingere medium.Ibidem.
Uirtutis moralis formalis effectus dupliciter itelligitur.primo vt ex sua essentia habitus ille reddat appetitum habituatū ad actū/⁊ nō plus 2° vt reddat appetitū habituatuꝫ ad actū cum oīb⁹ eius cōditionib⁹ sue latitudinis.Ibidem.
Uirtus moralis dat facultatē ⁊ rectum vsum/per modum inclinantis/⁊ non cuꝫ hac vel illa limitatione:quod non facit ars.q.56.ar.3.fo.75.
Uirtutes in irascibili ⁊ ꝯcupiscipili.s.tēperātia ⁊ fortitudo rectificāt vti:qr stabiliūt fines prudētie regulatiue ipsi⁹ vti ex illi⁹ finibus vt p̄ncipijs/⁊ sic extēdūt se ad volūtatē mediate.Ibidē.
Uirtutes morales acq̄site vt ipant a charitate/nō ordinant ad vltimū finē supnālē vt ad ꝓportionatum ꝑm se/sed ex parte ordinantis tantū: virtutes autem morales infuse ordinantur vt ꝑm se proportionate ad talem finem supernaturalem.Ibidem.Infusio.habitus.
Uirtutes morales infusas preter tres theologicas ⁊ quatuor cardinales ponere necesse est.Ad scotum.q.63.ar.3.fo.86.
Uirtutes theologice acq̄site non dant:qr improportionata sunt acq̄sita oia ad act⁹ ifallibilr rectos ⁊ ꝓportiōatos supnālib⁹.q.62.ar.3.f.85.
Uirtutes morales oēs sunt circa passiōes ⁊ opatiōes:sꝫ aliq̄ p̄ncipalr opationes / aliq̄ p̄ncipalr passiones bonificāt.q.60.ar.2.fo.82.
Uirtutes morales circa passiōes nō p̄nt poni in angelis vel deo.q.61.ar.5.ad primū.f.84.
Uirtutes cardinales dicunt principales vel vt gn̄a/vel gr̄a p̄cipue materie.q.61.ar.3.fo.83.
Uirtutes cardinales dicunt q̄ virtuosam vitam sustinēt/⁊ super quas vniuersa studiosa vita firmatur/ac opa ꝓpria explet.q.61.p̄n°.fo.83.
Uirtutū moraliū distinctio/in politicas/purgatorias/⁊ purgati animi/nō est distinctio virtutum ꝑm essentiam/sed ꝑm statum ⁊ actus perfectionem.q.51.ar.5.fo.84.
Ex cōcursu actionis ⁊ passionis circa idem/plures virtutes politice fiunt.q.60.ar.2.fo.82.
Uirtutes morales acquisite/si ꝑm humanas causas iudiciū fiat/dicunt ⁊ sunt inter maxima bona hois/⁊ simplr virtutes/⁊ hoc spectat ad moralem.Si aūt de eisdem indicādum sit ꝑm supnaturales ⁊ diuinas causas/sic sunt ⁊ dicuntur virtutes scd'm quid / et hoc spectat ad theologum.Ibidem.
Uirtutes morales impfecte quo ad statū/sicut se habēt ad prudētiā/ita fides ⁊ spes ad charitatē:vtrobiq em ꝯtingit defect⁹ status ex subtractione principij ⁊ indispōne sb'ti.ꝟtutes em morales hn̄t p sb'to appetitū vt subest recte rōni pfecte/q̄ est prudētia simplr:⁊ fides ⁊ spes intellectū motū a volūtate perfecta/⁊ volūtatem affectam meritis presentibus : quoꝝ vtrūq sola charitate habetur.q.65.ar.4.fo.90.
Uirtutes intellectuales impfecte ꝑm statuꝫ/dn̄r virtutes:morales aūt nisi sint ꝑm statum perfecte/nō dicūtur virtutes.q.66.ar.1.fo.90.
Uirtutes intellectuales sunt nobiliores simplr ꝙ morales : qr habent nobilius obm/morales aūt sunt nobiliores ꝑm quid.s.ꝑm cōem rationē virtutis/quia dant nō solum facultatē actus recti/sed facultatem recte vtendi ipsa facultate.q.66.ar.3.co.1.et.2.fo.91.
Uirtutū intellectualiū post hāc vitā remāsio cōcluditur potius ex sui causa(scꝫ specieb⁹ intelligibilib⁹)ꝙ ex sue essentie natura ꝓpter maiorē doctrine certitudinē/vel hoc fit per species intelligibiles intelligendo ipsas ⁊ quicquid se tenet ex parte ipsarum.q.66.ar.2.fo.92.
Uirtutes in eodē existētes/vt perficiūt subiecta vt mota a prudentia vel charitate sunt equales proportionaliter:vt vero perficiunt eadē vt tendentia in proprias materias / sunt inequales.q.66.ar.2.fo.90.
Augmenti intensiui virtutū/quatuor cause.s.cōsuetudo/naturalis inclinatio/iudicium perspicacius/⁊ gratia.q.66.ar.1.fo.90.
Uirtutes morales infuse pficiūt in ordine ad vltimū finē simplr:acq̄site ꝟo in ordine ad vltimū finē in gn̄e.i.boni humani/puta felicitatis posite.10.ethi.Et ideo prime sunt ꝟtutes simplr/scd'e ꝑm quid.q.65.ar.2.fo.89.
Uirtutes oēs morales sunt cōnexe:qr virtus moralis exigit prudentiam/⁊ prudentia oēs tres virtutes morales.q.65.ar.1.fo.88.
Sole virtutes perfecte sunt cōnexe.Ibidem.
Uirtus perfecta quid importet/⁊ quid itidē imperfecta.Ibidem.
Uirtus intellectualis(puta prudētia)includitur in morali/⁊ ecōuerso moralis in intellectuali.s.prudētia:quū em prudētia ꝓprie attēdat scd'm suū ꝓpriū ⁊ p̄cipuū actū(qui est recte p̄cipere) ⁊ ipse fit p̄n^{ci} recte electionis:virtus moralis cui attribuit electio pro ꝓprio actu/pendet necessario ex prudentia/⁊ rursus quia ipsum recte precipere pendet ab appetitu recto / consequēs est qđ prudentia pendeat ab appetitu recto.q.58.ar.4.⁊.5.fo.79.
Cōsistere in medio cōputat inter ꝓprietates ꝟtutis/ponit aūt in diffōne ꝟtutis/sicut sepe ꝓprietates notiores admittunt in diffinitionib⁹/vt latētes differētie insinuent.q.64.p̄n°.fo.86.
Uirtus ꝑm essentiaꝫ est in medio/q̄ est in medio duoꝝ vitioꝝ. Scd'm effectū ꝟo dr virtus esse in medio/q̄ in ꝓpria materia circa quā est/mediū facit inter plus ⁊ minus illius/seu in illa/ad illam illi ⁊c.q.64.ar.1.fo.86.
Uirtus moralis non ꝑm essentiā sed ꝑm effectuꝫ media inter passiones dr : quia scꝫ inter passiones cōstituit mediū/eligēdo eas in illa quātitate ⁊c.qua in medio ꝑm rōnem constituuntur: hoc em effect⁹ virtutis moralis est.q.59.f.80.
In virtutib⁹ mediū rationis consistit in affirmatione ꝓprie māe ⁊ oim cōditionū spectātiuꝫ ad rationem rectam/medium autem rei cōsistit in equalitate rei ad rem seu personam alteram.q.64.ar.2.fo 87.
Uirtutis intellectualis ꝑꝫ se mēsura nec practice nec speculatiue ē aliqđ virtutis gen⁹:qr procederetur in infinitum.q.64.ar.3.fo.87.
Uirtus intellectualis que vocatur intellectus siue cognitio principiorum/ scd'm se est in medio duorū cotrariorū.Ibidem.
Uirtus theologica nō consistit in medio/nec ex parte obiecti/nec ex parte actus.Ad sco.q.64.ar.4.fo.88.
¶Uim aliquā anime existentē in potētia ad agere vel nō agere/⁊ ad agere hoc vel illud/indigere duobus motoribus:quomodo intelligatur.q.9.ar.1.fo.15.
Uitū noie significatur habitus vitij peccati aūt noie actus ipse vitij.q.71.principio.fo.98.
Ubicunq est virtus in medio/cōtingit ⁊ per excessum ⁊ per defectū peccare:siue simul siue separatim/siue vno siue plurib⁹ vitijs/non est cure.q.64.ar.4.fo.87.
Unumquodq est magis et minus tale scd'm sui constitutiui propriam latitudinem.q.22.ar.2.ad primum.fo.36.
Unūquodq sicut agitur / ita aptum natum est agi ⁊ econuerso.q.49.ar.3.fo.65.
¶Uolitio ois exigit quid ⁊ cur.q.18.ar.9.f.28.
Non quicūq vult p̄missas seu an̄s/vult ꝯclusionem seu ꝯn̄s in seipso:in sua aūt causa quicūq vult an̄s/vult ꝯn̄s simpliciter vel vt in pluribus.q.13.ar.6.ad primum.fo.22.
Ad rōnem voluntarij indirecte/non sufficit ptās in volūtate ⁊ negatio prouisionis / sed opꝫ tria concurrere.s.posse/debere/⁊ non velle/vel non imperare.q.6.ar.3.fo.12.
Ad rōnem voluntarij indirecte nō sufficit ptās ⁊ negatio/sed adesse oportet obligationē et debitum.q.18.ar.9.fo.28.
Quum voluntariū dicatur duplr(scꝫ vel qr volitum/vel qr in ptāte volūtatis)qūo licuit in litera ex hoc ꝙ primus actus voluntatis nō potest esse voluntarius primo modo/inferri qđ nullo modo est voluntarius.q.9.ar.4.fo.16.
Uota ⁊ contractus ⁊c.facta ex metu etiā cadente in constantē virū/sunt volūtaria/ꝙuis aliquid habeāt inuolūtarij admixtum:ac p hoc si mala sunt ardua/pctā sunt mortalia.q.6.ar.3.fo.12.
Uoluntatis actuum tres ordines.primus ꝑm lineam rectam ⁊ respectu eiusdē obiecti.scd's ꝑm reflexionem sup hunc vel illū.tertius ꝑm ipsos actus reflexos inter se.Ibidem.
Duplex est habitudo voluntatis ad volitū tam finem ꝙ id quod est ad finem.prima ꝑm ꝙ volitum est in voluntate.secūda ꝑm qđ volūtas ad volitū in se realiter tendit.q.16.ar.4.fo.24.
Quāuis primus actus volūtatis sit ex instinctu dato ab exteriori/nō obiecto / sed ex causa effectiua deo:ipsa tn̄ iam ex hac finis volitione seipsam mouet ad volendū alia ꝓpter finem : qđ brutis non conuenit:quia ad omnia mouentur ex instinctu.q.9.ar.4.fo.17.
Uoluntas respectu primi actus se habet vt mota tantū ⁊ deus vt mouens. Et noie primi act⁹ non intelligitur solus ille quo voluntas in principio operationū suarū omnium hꝫ/sed quicūq primus absq consilio ⁊ preuio motiuo ad bonum.q.111.ar.2.fo.164.
Uoluntas dr moueri non solū a bono vniuersali apprehēso per rationē/sed etiam a bono apprehenso per sensum:inquantū bonū apprehēsum per sensum/permittitur cōcurrere cū apprehenso per rationē in idē motiuū/ita ꝙ motiuū volūtatis non solū est bonū vniuersale apprehensum per rationem in sua puritate/sed etiā coniunctum cum bono apprehenso per sensum.q.10.ar.3.fo.19.
Ad volendum sufficit voluntas cuꝫ obiecto:sed advolendū a se(ita ꝙ ly a se dicat causalitatem applicandi seipsam ad volendum) non sufficit volūtas cum obiecto:sed exigitur volūtas preuolens finem.q.9.ar.4.fo.17.
Uoluntatis obm esse vniuersale bonū/qūo intelligatur.q.2.ar.7.⁊.8.fo.4.co.2.
In hec litere ꝓpositione:voluntatis obm est finis:sermo est de primo ⁊ formali obiecto voluntatis.q.1.ar.1.fo.1.
Quomodo ista litere consequentia valeat:volūtatis obiectuꝫ formale est finis/ergo oēs actiones humane sunt propter finem.q.1.ar.1.fo.1.
Uolūtas reducitur ad actum per p̄cedētes act⁹ ex parte subiecti.q.75.ar.2.fo.108.
Quia res immaterialis est formalioris et vniuersalioris virtutis ꝙ corpus ꝑm veritatē non potest a corpore moueri/neq vt ab obiecto/neq vt a motore ad exercitium / conceditur tamen in litera et alibi quod voluntas seu intellectus mouetur ab exteriori tanquam obiecto/ non autem tanquam a motore ad exercitium: quia ad mouendum obiectiue exteriora concurrunt/etsi non sufficienter / tamen inchoatiue/mediate/et vt materia obiecti / ad mouendum autem ad exercitium nullo modo concurrunt ex parte motoris ad exercitium : est enim talis motor solus deus cum ipsa voluntate.q.9.ar.5.fo.17.
Aliud est voluntatem necessario moueri ab obiecto ad exercitium actus/et voluntatem sic dispositam necessario moueri ad exercitium act⁹.primum enim falsum est:et denotat quod obiectum est talis ⁊ sic efficacis nature ꝙ potest voluntatem ad exercitiū actus necessario ducere.scd'm vero verū est:⁊ denotat naturam voluntatis que habet quendam motum naturalē/non semper actu/sed quādo est in certa dispositiōe.q.10.ar.1.fo.18.
Obiectum vndiq bonū/necessario mouet volūtatem ad specificationem actus.Ibidem.
Quum queritur an volūtas moueatur de necessitate a suo obiecto/sumitur necessarium vere ⁊ proprie:quod.s.impossibile est aliter se habere.et est sermo de necessitate naturali.q.10.art.2.folio.18.
Uoluntatis determinatio quo ad exercitiū/vehementior ac nālior est sui determinatione ad speciem ⁊ obiectū:includit enim illam ⁊ addit.q.10.ar.2.fo.18.
Esse/viuere ⁊ hmōi duplr sumi p̄nt.prio vt sunt q̄dā pticularia bona ꝑm seipsa.⁊ sic possunt(lꝫ raro)repudiari/eo ꝙ defectum habēt alicuius boni quod appetitur.Alio modo vt sunt necessario cōnexa beatitudini.⁊ sic quātū est ex parte sui nō possunt repudiari.Ibidem.
Uoluntas qr ad tertiū volitoꝝ gen⁹ (puta esse/viuere ⁊c.)determinata est nāliter quo ad specificationem vt in pluribus/⁊ a causa vt in pluribus non necessario prouenit effectus:ideo q̄libet particularia bona(etiā esse/viuere/ intelligere)non necessario mouent volūtatem ad specificationem actus.Ibidem.

Quō stet/ꝙ appetitus sensitiuus mouet volūtatem ex parte obiecti/si ratio quare moueat voluntatem sit ex parte dispositionis subiecti/vt litera dicit.q.9.ar.2.fo.16.Mouere.
Quomodo voluntas moueatur a passiōe.q.77.ar.1.fo.110.
An voluntas quantum ex se est parata sed propter impotentiam cessans ab opere/sit pfecta ac si operaretur.q.20.ar.4.fo.34.
Voluntas parata q̄uis nō operans ꝓpter ipotentiā/nihil de premio vel pena perdit eētiali:q̄uis careat aliqua accidentali remuneratione vel pena/rn̄dēti ipsi exercitio actus exterioris.Ibidem.
Voluntas potest dici ⁊ esse completa dupl'r.Uno modo ꝟm illam habitudinem qua volitum est in voluntate.alio modo ꝟm illam qua volūtas tendit in realem assequutionē voliti. Ibidem.
Volūtatis completio ⁊ incōpletio attēdit̄ ꝟʒ modum motus voluntatis.q.13.ar.5.fo.21.
Quū queritur/an voluntas sit tm̄ finis/an etiā eorū q̄ sunt ad finē:sumit̄ voluntas ꝓ volitiōe/pro ipsa potentia volitiua.q.8.ar.2.in ti.fo.14.
Quō valeat ꝓbatio huius cōclusionis : volūtas ꝟm ꝙ nominat actum/proprie loquendo est finis tm̄.Ibidem.
An in hoc quesito. Utrum volūtas eodē actu feratur in finem ⁊ in id quod est ad finem:q̄ratur de ipsa volitione/aut vl'r de actu volūtatis.q.8.ar.3.ti.fo.15.
¶Quō intelligatur/ꝙ voluntas q̄n mouet̄ in finē inquātū hmōi moueat̄ q̄ꝫ necessario eodē motu in finem/Ibidem cor.
Voluntas non eget cōtinnētia vt inclinetur quātum in se est in bonuʒ rōnis ꝓpriū volētis:ſʒ vt resistat insurgētibus passionib⁹ appetit⁹ sensitiui.q. 6.ar.6.fo.76.
In volūtate nostra quātū est ex parte volūtatis/est sufficiens determinatio ipsius ad ꝓpriū bonū/ac per hoc ad bonū ꝟm rōnem ipsius volentis:⁊ cū hoc ex coniunctione ad partem sensitiuā/sortitur necessitatem habitus ad resistenduʒ contrarijs quibus iungitur.Ibidem.
An in voluntate detur actus neuter.i.q̄ nec sit finis/nec eorum que sunt ad finem.Ad sco.q.8.pn⁹.fo.14.⁊.q.47.fo.63.
Quia naturale vt distinguitur contra liberum sequitur ad naturale:i.dest substantiale(omne em̄ naturale ē substantiale)ex hoc ꝙ anthor declarauit in volūtate inueniri motū nālem.i.substantialē/optime satisfecit quesito/an sit talis mot⁹ nālis vt distinguit̄ ꝯ liberū.q.10.ad.1.fo.17.
An preter bonum ⁊ beatitudinē omne cōueniens alicui ꝟm suā naturam/sit naturaliter ab eo volitum.Ibidem.
An in voluntate sit aliqua passio.q.22.ar.3.f.37.
Volūtatis actus similes passionib⁹ appetit⁹ sensitiui/methaphorice cōsueuimus vocare passiones:vt velle vindictam vocamus irā/⁊ velle malum alicui odium.q.22.ar.fo.37.
Volūtas simpl'r ⁊ absolute/a toto genere eligibilium libera est.q.13.ar.6.ad.3.fo.22.Eligere.
Voluntas quantum ad propositum/potest dupliciter ꝯsiderari.s.vt res est/⁊ vt causa est.⁊ in rōe cause volūtas ⁊ natura ꝟm proprias cāndi differentias distinguūtur.Et q: ratio cause in natura ad cām spectat inquātum res est/hinc apparet ꝙ volūtas vtriusq̄ cause rationē habet.
Quia vlteri⁹ natura est causa essentialiter prior cā voluntaria/apparet ꝙ voluntas nō solū natura quedam est:sed prius hʒ nature rationem ⁊ causalitatē q̄ propriam. Quia demum in causis essentialiter ordinatis cōiūctis in vnā/id quod est prioris cause ꝓpriū participatur a posteriori(vt supremum infimi attingat infimuʒ supremi)apparet ꝙ voluntatis prima opera oʒ esse nālia/⁊ prius ipsam velle aliquid naturaliter q̄ libere.q.12.ar.1.ad.1.fo.18.
Impossibile est voluntatem peccare absq̄ ignorantia vel errore intellectus : q: volūtas est solū boni vel apparentis boni.Sed ignorātie nomine in ꝓposito intelligit̄ etiā ipsa actualis inconsideratio.q.77.ar.2.fo.111.
Voluntas simpliciter diuine voluntati in volito formaliter conformis/illa sola est q̄ sub rōne bōi nō apparētis ſʒ ꝟi exercet̄.q.19.ar.10.f.32.
¶Uulnera humane nature quomodo ponātur effectus peccati:quū superius dictū sit ꝙ cōcupiscentia que importat hec vulnera est ipm̄ peccatum originale:nihil enim est suipsi⁹ effect⁹.q.85.ar.3.fo.121.
Zelus sumitur dupl'r:sʒ causaliter ꝓ feruēti dilectiōe:⁊ formaliter ꝓ tristitia deficientium sibi vel amicis.q.28.ar.3.fo.42.

Finis.

Reuerendissimi in Christo patris,& domini, D. Thomæ de Vio,tit.sancti Xisti,sanctæ R.E.præsbyteri, Cardinalis Caietani, insignis & Artium, & sacræ Theologiæ Doctoris : In Primam Secundæ diui Thomæ Aquin. Commentaria præclarissima.

Quanq̄ propositūme um fuerit sup libros de anima cepta perficere anteq̄ nouum hoc opus aggrederer:magis tn̄ debitū arbitratus sum prosequi ꝯmētatiōes sup summā diui thome.Tū q: hoc est directe ea/q̄ ad salutis viā spectāt docere.Tū quia doctrina hec in Italia satis dormit:⁊ tn̄ oportuna est valde. Nō intēdo aūt singulos articulos i sequētibus formare:ſʒ iuxta subiectā materiā vbi op⁹ fuerit immorari:ita tn̄ ꝙ nullus ꝑtermittetur articul⁹ etiā clarissimus/cuius memoria nō fiet: q̄tenus ⁊ discussa et obmissa industrie tribuātur.Suscipiātur autē velim hec sicut ⁊ cetera nostra:si ⁊ in q̄tum rationi consonāt.Neq̄ enim eis fidem dari maiorē possco:q̄ ea sit:q̄ ex ratione gigni nata est. Uerūtamen memores sint: ꝙ acribologia mathematica nō est expetēda in moralibus:vt dicitur in secūdo meta.Diui igitur Thome intercessione fretus ad textū propero.

¶Angelici Doctoris, diui Thome Aquinatis Prima Secunde : totam materiam moralem in cōi cōplectens.

¶Prologus.

Quia sicut Damascen⁹ dicit, homo factus ad imaginem dei dicitur , secundum quod per imaginem significatur intellectuale et arbitrio liberum et per se potestatiuum .Postq̄ predictum est de exemplari scilicet de deo,et de his que ꝓcesserunt ex diuina potestate secundum eius voluntatem:restat vt consideremus de eius imagine idest de homine secundum quod et ipse est suorum operum principium,quasi liberum arbitriū habēs,⁊ suorū operū ꝑtātē.

¶De vltimo fine huius vite,in cōi. Qō.1.

Ubi primo considerandum occurrit de vltimo fine huius vite,et deinde de his per que homo ad hunc finem peruenire potest vel ab eo deuiare.ex fine enim oportet accipere rationes eorum que ordinantur ad finem .Et quia vltimus finis humane vite ponitur esse beatitudo,oportet primum considerare de vltimo fine in communi , deinde de beatitudine. ¶Circa primum queruntur octo. Primo vtrum hominis sit agere ꝓpter finem.Secundo vtrum hoc sit propriū rationalis nature. Tertio vtrum actus hominis recipiant speciem a fine.Quarto vtrū sit aliquis vltimus finis humane vite.Quinto vtrum vnius hominis possint esse plures vltimi fines . Sexto vtrum homo ordinet omnia in vltimum finem . Septimo vtrum idem sit finis vltimus omnium hominum. Octauo vtrum in illo vltimo fine omnium alie creature conueniant.

¶Utrū hoi ꝯueniat agere ꝑp finem. Arti.1.

Ad primū sic proceditur. Uidetur, ꝙ homini non conueniat agere propter finem :cā enim naturaliter prior est. Sed finis habet rationem vltimi: vt ipsum nomen sonat,ergo finis non habet rationem cause:sed ꝓpter illud agit homo quod est causa actionis:cum hec prepositio propter/designet habitudinem cause.ergo homini non conuenit agere propter finē. ¶Preterea.Illud quod est vltimus finis nō est propter finē:sed in q̄busdā actiones sunt vltimus :vt pʒ per p̄hm in primo ethi.ergo non omnis homo agit ꝓpter finē. ¶Preterea. Tunc videtur homo agere propter finem q̄n deliberat.Sed multa homo agit absq̄ deliberatiōe,de quibus etiam q̄nq̄ nihil cogitat: sicut cum aliquis mouet pedem vel manum alijs intentus vel fricat barbā.nō ergo hō oia agit ꝑp finem.

Sed ꝯtra. Oīa que sunt in aliquo genere deriuātur a principio illius generis:sed finis est principium in operabilibus ab homine:vt patet per philosophum in secundo phy.ergo homini cōuenit omnia agere propter finem.

Rn̄deo dicēdum,ꝙ actionum q̄ ab homine agunt̄,ille sole proprie dicuntur humane,que sunt proprie hominis inquantum est homo.Differt autē homo ab alijs irrōnalibus creaturis in hoc ꝙ est suorum actuum dn̄s.Unde ille sole actiones vocant̄ ꝓprie humane:quarū homo est dn̄s.Est aūt homo dn̄s suoꝝ actuū ꝑ rōneʒ ⁊ voluntatem:vnde ⁊ liberū arbitriuʒ esse dicitur facultas voluntatis ⁊ rationis.Ille ergo actiones ꝓprie humane dicuntur,que ex voluntate deliberata procedunt:sique auteʒ alie actiones homini conueniant,possunt dici q̄dem hois actiones:sed nō ꝓprie hūane: cū non sint hois inquātū est homo .Manifestum est autem:ꝙ oēs actiones que procedunt ab aliqua potentia,causantur ab ea ꝟʒ rationem sui obiecti.Obiectum autem volūtatis est finis ⁊ bonum:vnde oportet ꝙ oēs actiones humane propter finem sint.

Ad primū ergo dicēdū,ꝙ finis etsi sit postremus in executione:est tamen primus in intentione agē

1.arti. 2. coꝝ. et qō.6.ar. 1. cor. ⁊ q.28.ar. 6.cor.et q.94.arti.2. cor. ⁊.q.109. artic.6. corin. Et.3.ꝯ. c.2. Etopusc. 3.c.100.

¶Super.q.1.arti.1.

In titulo primi articuli questionis p̄me scito ꝙ hic non queritur de hoc vel de illo agere sed vl'r vtrum agere hominis sit ꝓpter finē:hūc.n.sensum ⁊ argumenta ⁊ conclusio rn̄siua māifestāt. ¶In corpore eiusdē articuli dubium occurrit circa discursuʒ quo ponitur differentia inter actiones hominis ⁊ humanas.Et cōcluditur solas illas esse humanas quarū homo est dn̄s:procedit.n.litera ab homine inq̄tū homo ad hominem inq̄tū est dn̄s suorū actuū:⁊ tn̄ cōstat ꝙ communius est quod cōuenit homini inq̄tum homo q̄ quod conuenit ei inq̄tum dominus suorū actuū. Quicquid em̄ habet homo inq̄tum dn̄s hʒ inq̄tū homo:sed nō econuerso:vt patet de actu intellectus preueniente actum voluntatis:hic em̄ cōuenit homini inq̄tū a ceteris animantib⁹ differt/⁊ tamen illius non est homo dn̄s:quia preuenit voluntatem.Et sic totus litere processus ruere videtur.¶Ad hoc dicitur ꝙ decisio q̄ sit in corpore/intelligēda est proprie ⁊ formaliter de actione:⁊ non extenso vocabulo actionis ad omnem operationē.Uocatur autem proprie actio hominis:quam exercendo dicitur agere:⁊ non penes quam magis dicitur agi q̄ agere.Modo cōstat ꝙ prima operatio intellectus: que facit dubium in proposito est mere naturalis etiam antecedēter: ⁊ propterea non est computanda inter actiones:ꝟm ipsam em̄ homo non dicitur agere/sed agi potius:vt in secundo artic.vniuersaliter de naturalibus actionibus litera dicit.Negandū est ergo ꝙ aliqua actio cōueniat hoi vt hō q̄ nō cōueniat ei vt dn̄s.⁊ ecōuerso.Et lʒ ꝑ illā primā opationē hō differat a ceteris aialib⁹:q: illā est itellectualis:nō tn̄ dr̄ ab eis per illā tāq̄ per actionē.Differt.n.hō in agēdo a ceteris aialibus ꝑ hoc/ꝙ est dn̄s suorū actuū:q̄uis in essendo ⁊ operādo(de quibus nō est presens negociū)per aliud differat.Et sic stat solida litera ⁊ quo ad ꝓcessum ⁊ quo ad distōnē.¶In corpe eiusdē ar.circa illā ꝓpōnē obiectū volūtatis est finis dubiū est:q: aut est sermo de formali ac primo obiecto:aut non.Si sic/falsum est:nā finis est ꝓs subiectiua obiecti volūtatis:q: volūtas extēdit se ad finē:⁊ad ea q̄ sunt ad finē.Si nō/ tūc ꝓbatio cōclusionis inualida est nā cōstat ꝙ i reliq̄ premissa.s.actiones oēs ꝓcedētes ab aliq̄ potētia ꝓcedunt ꝟm rōnē sui obiecti: aperte loq̄tur de obiecto prio ⁊ formali. ¶Ad hoc dicit̄ ꝙ l'ra loq̄tur de primo ⁊ formali obiecto volūtatis(vt pʒ in rn̄siōe ad ꝟm)⁊ de fine in actu exercito ⁊ propterea addidit fini bonum: dicēdo finis ⁊ bonū: hoc.n.exercet finaleʒ cālitatē.Nec obstant ea q̄ sunt ad finē.q̄m ea q̄ sunt ad finem vt sic nō appetūtur nisi rōne finis:vn̄ rō eadē semp est oium volitorū.s.finis diuersi mode tn̄.s.in se vel in alio ꝑticipata: ⁊ hoc formal'r vel virtual'r qd dico ꝑp volita vel nolita nāl'r seu absolute:de quibus in primo libro tractatū est. ¶In calce eiusdē articuli dubiū nouitiorū occurrit:quō ex h ꝙ volūtatis obiectū formale est finis:conclusum ē ꝙ oēs actiones humane sunt ꝓpter finē:debebat nāq̄ cōcludi . ergo oēs actiones hūane tendūt in finē:sicut ex h ꝙ color est obiectū visus ꝯcludit̄ ergo ois opō visus tēdit in colorē.Et in ꝓposito ex hoc ꝙ bonū est obiectum volūtatis.ergo ois operatio volūtaria tēdit in bonum. ¶Ad hoc dicitur ꝙ q: tēdere in aliquid cōe est oi tēdēti i terminū:fieri aūt vel eē ꝓpter aliquid spāliter est appropriatuʒ cālitatis finis expssioni/⁊ doctrina ex proprijs tradenda est:iō lʒ potuisset concludi. ergo oēs actiones humane tendunt in finē:q: si sunt propter finē tendunt in finem oportuit tn̄ specificare propriū modū tēdendi in cām finalem:⁊ dicere.ergo sunt ꝓpter finem.Et scito ꝙ id qd in actu signato signāt esse/fieri/agere ꝓpter finē:signāt in actu exercito tendere in bonū vt sic:q: bonū exercet rōnem finis.Et ꝓpterea idē etiā est tendere in bonū vt sic:⁊ ꝓpter finē.Sʒ author ly ꝓpter finē vsus est ad claritatē doctrine de fine in actu signato:vocabulis vtens vt cōiter phi faciunt:sicut ēt de agere ⁊ tēdere ⁊ alijs hmōi est sermo: agere em̄ ducē belli ꝓpter finē:signāt hoc qd exercet dirigere aciē exercitus ad ꝯn̄dā victoriā ⁊ gl'iam.Et sil'r esse ꝓpter finē exercet̄ ꝑ hoc qd est esse melius vtilius cōuenientius ⁊ alia hmōi bonitatē importantia. ¶In rn̄sione ad primū eiusdē articuli circa illa verba finis vt est primus in intētione hʒ rōnem cāe:dubiū occurrit.An res sit finis ꝟm ꝙ est in intentione an ꝟm ꝙ est in rerū natura.Difficultāt em̄ hoc diuerse ꝯdōnes finis: dr̄ em̄ de fine ꝙ est prima cā/ꝙ cā causarū/ꝙ mouet agens/ ꝙ mouet nō motū.Et rursus de eodē dr̄ ꝙ est vltimū ꝙ optimū ꝙ penes defectū assecutionis ipsius dr̄ agens frustra egisse.Ex his em̄ videt̄ ꝙ esse finē cōuenit rei ꝟm esse in rerū natura:nam illud est vltimū optimū/⁊ quo

nõ prouenięte dr frustra. Ex priorib⁹ aũt apparet q̃ esse finẽ conuenit rei ẽm eẽ in intẽtiõe: nã vm illõ ẽ prim/cãt oẽm cãlitatẽ ceteroꝝ ⁊ est mouẽs nõ motũ. Uerba quoq; s. Tho. h̃ ⁊ auer. in. 12. meta. cõmẽ. 36. nõ cõsonare vñr dũ h̃ dicit q̃ res ꝓut ẽ prior ẽm intẽtionẽ hʒ rõnẽ finis: ibi ṽo dr q̃ balneũ ẽm q̃ ẽ i aĩa ẽ agẽs desideriũ: ẽm ṽo eẽ extra est finis. Ut igit res nõ ṁaneat ambigua. prio ponã tres ꝓpõnes declarãdo illas. deinde ꝓbabo illas. ⁊ sic tertio patebit veritas. Pria ꝓpõ ẽ: eẽ in intẽtiõe/ nõ ẽ rõ finis: sʒ eius ꝯdõ. Scda ẽ: eẽ in executiõe/ nec rõ nec ꝯdõ finis est: sed coincidẽs illi. Tertia est: esse in rerum natura est rõ finis.

¶ Ad quarũ euidentiã scito prio q̃ sicut in cãlitate efficiente distinguẽdũ ẽ de rõe efficiẽdi ⁊ cõdõne efficiẽtis. Dicim⁹ enĩ quũ medic⁹ medet q̃ rõ medẽdi est ars medicine: condõ ṽo medicãtis ẽ existere eẽ singl'are quoddã subsistẽs ⁊c. Jta i cãlitate finali distiguẽdũ ẽ iter rõnẽ finalizãdi ⁊ cõdõnẽ finalizantis. ⁊ vt expiẽtia in nobisipsis testat inter agẽs ⁊ finẽ quo ad h̃ tm̃ interest: qd vl'r loq̃ndo rõ agẽdi est forma: iuxta illud tertij phy. tex. 17. sp existimabit spẽs aliqua mouere. Condõ vero agẽt; ẽ subsistere vel i subsistẽte eẽ: iuxta illud pmi met. actiões sunt subsistẽtiũ. Rõ aũt finalizandi ẽ eẽ rei q̃ finis dr. Cõdõ ṽo finalizãtis est eẽ i intẽtiõe. Scito scdo q̃ eẽ i nã ab eẽ in executiõe lʒ nõ distinguat sicut vnũ eẽ ab alio eẽ: distinguit tñ adeo ab eo vt eẽ i executione vt sic significet eẽ vt pẽdẽs ab agẽte eẽ ṽo i rerũ nã h̃ nẽ icluditnẽ excl'dit: imo fũdare pt cãlitatẽ ex q̃ depẽdet agẽs ⁊ ei⁹ executio. Et sic pʒ sens⁹ ꝓpõnũ positaꝝ. probat aũt sic. finis bonũ ⁊ appetibile eiusdẽ sunt rõnis ⁊ cõdõnis: vt pʒ ex 2° phy. ⁊ prio eth. g̃ rõ appetibil' ẽ rõ fin; ⁊ ꝯdõ appetibil' ẽ ꝯdõ fin; ⁊ eꝯ°. Et sil'r q̃ ñ ẽ rõ vni⁹: ñ ẽ rõ alteri⁹. mõ ꝯstat q̃ rõ q̃ sanitas appetat ẽ eẽ nõ in aĩa: nã nõ appetit infirm⁹ sanitatẽ in aĩa: sʒ i rerũ nã. ergo eẽ sanitat; i rerũ nã est rõ finalizãdi. Et rursus cõstat q̃ sanitas nũq̃ appeteret nisi oba ⁊ cognita. g̃ eẽ i intẽtione ẽ cõdõ finalizãtis. Et rursus cõstat q̃ appetibile mouet nõ motũ. g̃ eẽ in executione qd ẽ esse i depẽdẽtia ad agẽs nõ ẽ rõ nec cõdõ finis: sed q̃ finis gñationis ⁊ forma geniti coincidũt in idẽ nũo ex. 2. phy. iõ eẽ in executiõe coincidẽs qdã est. ¶ Et si q̃ras de eẽ sanitat; in rerũ nã: an finalizãdi rõ sit qñ ẽ aut qñ futurũ ẽ: rñdeo q̃ vtroq; tpe respectu diuersorũ actuũ appetitus: cuius ꝓpriũ est obm finis ⁊ bonũ. Nã eẽ i rerũ nã sanitat; futurũ/ mouet final'r appetitũ ẽm actũ desiderij. Et idẽ eẽ postmodũ pñs mouet appetitũ ẽt final'r ẽʒ actũ delectatiõis. hʒ enĩ h̃ singulare gñs cãe finalis vt cãlitatẽ suã actu exerceat ẽt hñs tm̃ eẽ in aĩa tanq̃ cõditionẽ cãe: nec h̃ est magis mirũ q̃ mirabil' sit diuersa nã cãndi. Uerũ aduerte hic q̃ ratio delectabilis nõ excludit esse in intentione vt cõditionẽ: vt pʒ in aĩalibus. Unde ex hoc q̃ rõ finalizandi est qñq; esse in rerũ nã pñtial'r/ nõ excludit vl'r dictũ huius lr̃e. s. q̃ ẽm q̃ est in intẽtiõe hʒ rõnẽ finis: semp enĩ exigit istã cõditio. Etsi in pure nãlib⁹ illã queris: memẽto q̃ opus nãe ẽ opus intelligẽtie: ⁊ cessabit qõ. Ex his aũt facile pʒ cõsonãtia ac rõ dictorũ de fine. De fine enĩ dr q̃ est finis ẽm q̃ est in intẽtione. Et verũ est prout ly ẽm seu inq̃tũ denotat cõditionẽ finis. Et q̃ est vltimus optim⁹ ⁊ ẽm esse extra ⁊ pfectũ ⁊c. et verum est prout denotat ratio finis. Sed esto cautus qd aliud est dicere finis ratio est vltima optima pfecta esse extra ⁊c. Et aliud est dicere finis ratio est in statu optimo vltio pfecto extra animũ ⁊c. Jn prio denotatur q̃ ratio finalizãdi sit talis ẽm se formal'r. Jn scdo vero q̃ habeat talẽ statũ quasi cõditionẽ requisitã ad finalizandũ. Uñ pria concedatur. scda aũt vtpote falsa negãda est. Sanitas enĩ desiderat ẽm esse pfectissimũ quo ad rationẽ desiderabilis: sed quum desiderat nõ hʒ statũ pfectissimũ: imo ille desiderat vt habeat. Qd aũt obijcit de frustra nihil officit: nã frustra nõ dr p priuationẽ causalitatis finalis: sed p priuationẽ assecutionis ex pte efficiẽtis p̃supposita causalitate finali: qd enĩ agit pp finẽ si non assequat illũ frustra laborasse dr. Et si instetur: q̃ in ipsa assecutione finis causalitas est finalis. iam pʒ rñsio q̃ est tũc cõsummatio finalizãdi sicut ⁊ agẽdi. Et sic ex rõne ipsi⁹ frustra nihil aliõ habet nisi q̃ rõ finalizandi est eẽ in rerũ nã: ⁊ q̃ esse in rerũ nã futurum quidẽ finalizat: nouiter aũt pñs consummat finalizationẽ desiderij. qd totũ ⁊ veritati ⁊ doctrine huic consonat. auer. quoq; ṽba q̃tũ ad ꝓpositũ spectat. s. de finis rõne nobis attestãtur: nam de fine quo ad rõnẽ finis dicit q̃ est eẽ extra: qd nos docuimus: q̃tũ vero ad esse intra q̃ sit vel nõ sit cõditio nihil dicit q̃ vero dicit q̃ ẽm eẽ intra est agẽs alterius negotij est: ⁊ tractatum in primo libro. quare ⁊c.

22.q.50. ar.2.co. et.2.d̃.ca 46. Et li.3.ca.1. fina.16. 24.109. 210. fi.et 211. Et vnio.ar. 5.cor.et 2.phys. lec.4.co 2.pñ⁹ ⁊ lectu.10. prin⁹.

tis: ⁊ hoc modo habet rõnem cause. ¶ Ad ẽm dõʒ, q̃ si qua actio hũana sit vltim⁹ finis opʒ eã eẽ volũtariã: al's nõ eẽt hũana: vt dcm̃ est. Actio ãt aliq̃ dupl'r dr volũtaria. Uno mõ q̃ impat a volũtate: sic ambulare vl' loq̃: alio mõ q̃ elicit a volũtate: sic ipm velle. Jmpole aũt ẽ q̃ ipse act⁹ a volũtate elicit⁹ sit vltimus finis: nã obm volũtatis ẽ finis, sic obm visus est color. Uñ sic impole ẽ, q̃ pmũ visibile sit ipm videre, q̃ oẽ vidẽ ẽ alicui⁹ obi visibil': ita est impole q̃ pmum appetibile, q̃ est finis sit ipm velle. Uñ relinquit: q̃ si qua actio hũana sit vltim⁹ finis, q̃ ipsa sit impata a volũtate: ⁊ ita ibi aliqua actio hois ad minus ipm velle est pp finẽ. q̃cquid ergo hõ faciat verũ est dicere q̃ hõ agat pp finẽ, ẽt agẽdo actionẽ que est vltim⁹ finis. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ hmõi actiões nõ sunt ꝓprie hũane: q̃ nõ procedũt ex deliberatiõe rõnis: que ẽ ꝓpriũ pñcipium hũanorũ actuũ. ⁊ ideo hñt quasi finẽ imaginatum: non aũt per rõnem prestitutũ.

¶ Utrum agere propter finem sit proprium rationalis nature. Arti. 2.

AD scdm̃ Uidet q̃ agere propter finẽ sit propriũ rõnalis nãe: hõ enĩ cuius est agere pp finẽ nunq̃ agit pp finem ignotũ: sʒ multa sunt, que nõ cognoscũt finẽ: vel q̃ oĩo carẽt cognitiõe, sicut creature insensibiles: vel nõ apprehẽdũt rõnẽ finis, sicut bruta aĩalia. vr' g̃ ꝓpriũ esse rõnal' creature agere pp finẽ. ¶ 3. Agere pp finẽ ẽ ordinare suã actionẽ ad finẽ: sʒ h̃ ẽ rõnis opus ergo nõ cõuenit his q̃ rõne carẽt. ¶ 3. Bonum ⁊ finis est obm volũtatis: sed volũtas in rõne est: vt dr in. 3. de aĩa. ergo agere ꝓpter finem non est nisi rationalis nature.

Sed ꝯ Est, q̃ phs probat in. 2. physi. q̃ nõ solũ intellect⁹, sed etiam natura agit propter finem.

RÑdeo Dõʒ, q̃ oĩa agẽtia necẽ ẽ agẽ pp finẽ. Cãrũ enĩ adinuicẽ ordinatarũ si pᵃ subtrahat necesse ẽ al's subtrahi: pria aũt iter oẽs cãs ẽ cã finalis. cuius rõ est: q̃ mã nõ sequit formã nisi ẽm q̃ mouet ab agẽte, nihil enĩ reducit se de poᵃ in actuʒ: agẽs aũt nõ mouet nisi ex intẽtiõe fin;: si enĩ agẽs nõ esset determinatũ ad aliquẽ effctm̃: nõ magis ageret h̃ q̃ illud. ad h̃ ergo qd determinatũ effectũ ꝓducat. necesse ẽ q̃ determinet ad aliquid certũ: qd hʒ rõnẽ finis. hec aũt determinatio: sicut in rõnali nã p rõnalẽ fit appetitũ q̃ dr volũtas. ita in alijs fit p inclinationẽ nãlẽ, q̃ dr appetit⁹ nãlis. Tñ cõsiderandũ est: q̃ aliq̃d sua actiõe vel motu tendit ad finẽ dupl'r. Uno° sic seipm ad finẽ mouẽs vt hõ. Alio mõ sicut ab alio motũ ad finẽ, sicut sagitta tẽdit ad determinatũ finẽ ex h̃ qd mouetur a sagittãte: q̃ suã actionẽ dirigit in finẽ. illa g̃ q̃ rõnẽ hñt seipsa mouẽt ad finẽ q̃ habẽt dñium suorũ actuũ p liberũ arbitr. qd est facultas volũtatis ⁊ rõnis. Jlla vero, que rõne carẽt tẽdũt in finẽ pp nãlẽ inclinationẽ quasi ab alio mota: nõ aũt a seipsis cũ nõ cognoscãt rõnẽ finis. ⁊ iõ nihil in finẽ ordinare pñt: sed solũ in finẽ ab alio ordinant: nã tota irrõnalis nã cõparat ad deũ sicut instrm̃ ad agẽs principale, vt. s. hitũ ẽ: ⁊ ideo ꝓpriũ est nãe rõnalis vt tẽdat in finẽ, q̃si se agẽs vl' ducẽs ad finẽ. Nãe ṽo irrõnalis quasi ab alio acta vel ducta: siue in finẽ apphensum: sicut bruta aĩalia: siue in finẽ nõ apprehensum, sicut ea que omnino cognitione carent.

Ad primũ Ergo dõʒ, q̃ qñ hõ per seipm agit pp finem cognoscit finẽ: sʒ qñ ab alio agit vel ducit, puta cũ agit ad impertũ alteri⁹, vel cũ mouet altero impellẽte nõ ẽ necũ q̃ cognoscat finẽ ⁊ ita est in creaturis irrõnalib⁹. ¶ Ad scdm̃ dõʒ, q̃ ordinare in finem est eius, qd seipsum agit in finẽ. Eius ṽo qd ab alio agit in finẽ est ordinari in finẽ, qd põt eẽ irrõnalis nãe sed ab aliquo rõnẽ hñte. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ obm volũtatis ẽ finis ⁊ bonũ in vl'i. vñ nõ põt esse volũtas i his, q̃ carẽt rõne ⁊ intellectu: cũ nõ possint apphẽdere vl'e, sʒ est in eis appetitus nãlis vel sensitiuus determinat⁹ ad aliqd bonũ pticulare. Manifestũ aũt est, q̃ particulares cãe mouent a cã vl'i, sicut cũ rector ciuitatis, q̃ intẽdit bonũ cõe, mouet suo imperio oĩa sua pticularia officia ciuitatis, ⁊ iõ necesse est q̃ oĩa, q̃ carẽt rõne moueant i fines pticulares ab aliq̃ volũtate rõnali, q̃ se extẽdit in bonũ vniuersale scʒ a voluntate diuina.

¶ Jn rñsione ad 2m circa rõnẽ q̃ õñdit: q̃ act⁹ volũtatis nõ põt eẽ vltim⁹ finis: dubiũ occurrit an intẽdat de vltimo fine vt res dr finis aut de vltimo fine vt adeptio rei dr finis. si littera enĩ intendit de vltimo fine: prio mõ cõstat q̃ nõ solũ act⁹ volũtatis: sed null⁹ actus cuiuscũq; potẽtie põt esse finis vltimus: sic enĩ solus deus est finis vltim⁹ si aũt intẽdit de fine scdo mõ: tunc maior s. finis ẽ obm volũtatis hoc mõ itellecta esset ꝓbãda. Negat enĩ de facto a ponẽtibus felicitatẽ i actu volũtatis: ponũt enĩ actũ amãdi deũ vltimũ finẽ vt adeptionẽ: ipsum vero deũ vt esse adeptũ. ⁊ sic ẽm istos diceret ad hãc rõnẽ litere: q̃ finis vt res est obm voluntatis: finis vero vt adeptio est act⁹ elicit⁹ volũtatis. ¶ Di h̃ rñderi põt q̃ maior est finis vltimus simpl'r ⁊ nõ ẽm aliquid eius est obm volũtatis: nã nunq̃ in numerũ inuenit ponere finis vt res cõtra finẽ vt adeptio. Auarus enĩ pro obo eodẽ respicit hr̃e pecuniã: ⁊ infirmus habere corpus sanũ ⁊c. Sub hac aũt ꝓpositione non põt sumi de actu intell's/ sicut de actu volũtatis: q̃ nõ est obm primũ volũtatis verissimũ: de actu vero intellect⁹ ẽ falsum: q̃m nõ solũ bonũ: sʒ bonũ cognitũ est obm primũ volũtatis. ⁊ sic rõ litere de fine simpl'r intellecta infert intẽtũ. Scdo põt dici q̃ iste sermo põt intelligi de fine eo modo quo res dr finis: sʒ nõ est sermo de fine vltio cõmũissio qualis ẽ deus: sed ꝓprio hois. de quo h̃ occultũ lr̃a pãdit: q̃ si est aliq̃ actio hois: q̃ illa nõ põt eẽ act⁹ elicit⁹ volũtatis: nec est eadẽ rõ de actib⁹ alterius potẽtie: puta intell's: q̃ ille ex quo põt esse obm volũtatis nõ ꝓhibet ex h̃ quin sit finis vt res. Et ppea forte lr̃a nõ affirmatiue: sed cõdõnaliter dicit si aliqua actio hois est vltimus finis. Sat enĩ est huic litere saluare: q̃ ẽt si hõ ageret actionẽ: que eẽt vltim⁹ finis vt res est vltimus finis. adhuc verificaret: q̃ tũc ageret ẽt pp finẽ: q̃ vellet illã actionẽ: ⁊ sic ipsum velle eẽt pp finẽ. Nec subeat h̃ dubitatio: qũo actio illa vltima: in qua cõsistit felicitas vltima sit imperata apud doctrinã sancti tho. q̃m ponit volũtatẽ ⁊ intellectũ nãli motu ferri in deũ oblatũ cũ lumine glr̃e. hec enĩ solues intuẽdo: q̃ loquit de hoie inq̃tũ hõ: ⁊ nõ quatenus diuine cõsors est nãe p glr̃iam ⁊ si hãc lr̃e rñsionẽ notaueris pspicies interptationẽ principal' cõcl'onis rñsiue posite in corpore h⁹ ar. s. oẽs actiões hũane sũt pp finẽ: ly enĩ oẽs ñ distribuit ꝓ oibus actiõib⁹ seorsũ sũpt;. sʒ p singl'is pfcẽ seu itegral'r sũpt;: si. n. aliq̃ actio itell's ẽ vltim⁹ fin;: illa ẽm se sola ñ pt eẽ pp finẽ: sʒ ipa rõe ei⁹ velle/ a q̃ pẽdet/ q̃ in se pticipatiue claudit ẽ pp finẽ: ⁊ sic oẽs actiões humane sunt propter finẽ.

¶ Super arti. 2.

IN art. 2. dubiũ occurrit q̃d itersit iter apphẽdere finẽ: ⁊ apprehẽdere rõnẽ fin;: hãc enĩ drĩa cõstituit lr̃a radicẽ drĩe int' rõnalia ⁊ irrõnalia sensitiua i agẽdo pp finẽ. Nõ enĩ pt dici.

finis intelligit q̃ddĩtas finis: q̃m mulier ꝑparãs cibos: vt comedat homo rapradij quidditatẽ comestiõis nec in vl'i nec i pticulari nouit: sed ad hũc finẽ: q̃ est tũc comedere apprehẽsum ordinat ꝑparationẽ suam. ¶ Ad hoc dr: q̃ cũ rõ finis cõsistat in hoc/ qd est esse cui⁹ cã seu pp q̃d cognoscere rõnẽ finis est cognoscere hitudinẽ finis ad id qd ẽ ad finẽ: q̃ enĩ ꝓportionẽ horũ cognoscit ad finẽ se mouere pt: ⁊ q̃ nõ nouit: nõ põt. Cui⁹ signũ est q̃ apphẽsio aliquo fine puta sanitate nihil agim⁹ pp ipaʒ donec cognoscam⁹ hitudinẽ ei⁹ ad exercitiũ vl' dietã: vl' potionẽ ⁊c. Jn cognitiõe ergo ꝓportiõis: seu hitudinis rei/ q̃ est finis ad id qd est ad finẽ vt sic ꝯsistit cognoscere rõnẽ finis. ⁊ hinc orit drĩa i mouẽdo se ad finẽ cognitũ ⁊ ñ mouere se: vt in lr̃a dr. ¶ Jn eo. 2. ar. i rñ. ad tertiũ nõ rõnẽ optimã q̃re opus nãe est opus intelligentie.

¶ Super arti. 3.

IN tertio ar. dubiũ occurrit circa ꝓcessum lr̃e: nã digredi vr' a pñcipio actiuo ad pñcipiũ finale: dũ assumit vl'r q̃ actio specificat ab actu q̃ est pñcipiũ agẽdi/ vt calor calefactionis ⁊ subsumit q̃ finis est obm volũtatis: ac p hoc principiũ actus deliberati a volũtate ⁊ sic ꝯcludit finem vt principiũ specificare actionẽ hũanã. Constat. n. q̃ finis ñ ẽ act⁹ q̃ sit pñcipiũ agẽdi: sʒ ẽ fin; pp quẽ agẽs pñcipio agẽdi agit. malus igit vr' ꝓcess⁹ lr̃e. ¶ Ad h̃ dr q̃ fin; est non solum finis: sʒ obm volũtatis/ ac p hoc loco forẽ q̃ est pñcipiũ agendi: balneũ. n. inq̃t auer. i aĩa est agens desideriũ. Et si ꝯ hoc instet q̃ nõ saluat iuxta hanc rñsionẽ sermo formal' scʒ q̃ finis spẽm det actiõi hũane sʒ res q̃ est finis: rñdendũ ẽ/ q̃ finis inq̃tuʒ finis hʒ q̃ sit obm volũtatis/ ⁊ sit rõ agẽdi tali potẽtie: cui⁹ est ꝓpriũ obm: ⁊ sic est sermo formalis: q̃ finis specificat actionẽ humanã: ⁊ nulla digressio in ꝓcessu cõmissa est. Sʒ diuers⁹ mod⁹ habẽdi rõnem agendi inclusus in minore apparentiã dat dubio: ipm enĩ esse ꝓpter qd volũtas agit/ est esse quo volũtas agit nec sibi debet aliomõ q̃ agit: seu rõ agẽdi. ¶ Jn eo. art. nolo repetere scripta supra pᵃmam partẽ: sʒ in rñsione ad pmũ nõ illa ṽba vt hoc ipm est de ratione actus. Ex his. n. pʒ q̃ cõformis. S. T. sit doctrina supius tradita de distinctione intrinseca quarũdã rerũ. s. potẽtiarum actuũ motuũ ⁊ hmõi per extrinseca/ a quibus rõnes earũ absolui nequeunt. ¶ Jn eo. 3. arti. in rñsione ad tertiũ aduerte: q̃ autor nõ negat pluralitatẽ finiũ ẽt ꝓximorũ absolute: sʒ specificãtiũ actũ: vnius. n. nũero actus prout semel egredit ab operãte (qd dr pp accñtes intentiones in cõtinuando actũ) vnus solus est finis ꝓprius a quo est spẽs velut substãtialis: a ceteris autem accidentales species sunt/ vt inferius clarificabitur de circunstantijs.

¶ Super arti. 4.

IN arti. 4. eiusdẽ. 1. q. dubiũ est circa rñsionem ad primũ quũ dicitur q̃ de rõne boni est q̃ aliquid ab ipso effluat: nã si hoc est verũ sequit primo q̃ de rõne boni qd est essentia diuina est q̃ aliq̃d ab ipsa effluat. Et cũ illud qd est de rõne alicuius necessario cõueniat illi seq̃tur q̃ necessario ab essentia diuina aliq̃d effluat. Et sic nõ libere sʒ necessario res effluxerũt in esse a deo. Sequit scdo q̃ intellectus diuin⁹ moderãdo effluxũ bonoꝝ a pmo bono auferat a bono id qd est de rõne ei⁹ qd ⁊ ipole est/ ⁊ nõ est fas tribuere diuine sapie q̃ disponit oĩa suauiter. ꝓbat sequela q̃ ꝯstituẽdo vltimũ bonũ inferi⁹: cũ illud q̃ bonũ ẽ habeat de rõe sua q̃ aliquid ab eo effluat: et q̃ vltimũ nihil ab eo effluit opʒ q̃ sit ablatum ab eo id qd est de ratione eius. ¶ Ad hoc dr q̃ inter finẽ ⁊ bonum hoc interest q̃ cũ finis hẽat duo. s. esse obm appetitus (hʒ. n. rõnẽ appetibilis) ⁊ esse cãm finalẽ/ finis. n. alicui⁹ ẽ finis. Et ẽm horum orit ex prio. nã finis ex eo q̃ appetibil' cãt final'r bonũ; exercet rõnẽ fin; q̃ ad primũ ppea ⁊ in primo eth. dr bonũ est qd oĩa appetũt. Et diuina essentia hʒ rõnẽ boni re⁹ sue nãlis volũtat; vtpote ꝓpriũ obʒ illi⁹ cuius cõstat ñ esse finem positie sicut nec aliã cãm. ẽm aũt expmit noie finis ⁊ ppea bonũ exercet finẽ in seipso: ⁊ in his q̃ sunt ad finẽ vtpote appetibilis rõnẽ hñtia: finis aũt distinguitur ꝯ ea q̃ sunt ad finẽ vt cã ab effectu. Ex his aũt deducitur cũ duplex sit effluxus a bono. s. in appetitu et in re. Et prim⁹ i lr̃a vocat ẽm ordinẽ intentiõis. 2⁹ executiõis si sit ẽmo de effluxu in appetitu ꝯstat q̃ de rõne bõi ẽ ñ q̃ appetat sʒ q̃ sit appetibile: ac p h̃ nõ q̃ ab eo aliq̃d effluat sʒ q̃ sit tale a q̃ effluat appetit⁹ sui. Et si ꝯ h̃ opponat ꝓcessus in infinitũ q̃ si q̃dlʒ bonuʒ piet sui amorẽ, ⁊ ille amor cũ sit bonũ piet sui amorẽ: ⁊ sic in infinitũ facilis ẽ rñ° ex rñsiõe ad tertiũ q̃ h̃ cũ sit p accñs ñ incõuenit sortiri infinita tẽ: sic i actib⁹ reflexis itell's. si. n. eodẽ actu in obʒ ⁊ actũ mẽs nostra ferret i prio actu eẽt stat⁹/ sic ẽ i lteᵘ angeli. Si ṽo sit sermo de effluxu i re. sic tanto magis ꝯstat q̃ ñ ẽ de rõe bõi diffũdere se/ sʒ eẽ diffusiuũ sui: q̃m bom ad actualẽ diffusionẽ sui i re ñ pueit imeᵗᵉ: sʒ mediãte cã efficiẽte. vote. s. e⁹ ẽ obʒ a q̃ sit q̃ sit actual'r fin; alic⁹ cui⁹ erat finis aptitudinal'r tm̃ ⁊ ppea pᵃ obo nihil officit. ¶ Ad ẽʒ ãt dõʒ ẽ q̃ cũ bom m'ltipl'r dicat. sic ⁊ ens: ñ ẽ vnicũ iudim de oi bono dãdũ sʒ discernẽdũ ẽ q̃ aliq̃d dr bom/ q̃ ẽ qd ẽ bonũ aliq̃d q̃ ẽ q̃ aliq̃d ẽ bom/ aliq̃d vt actio bõi: aliq̃d vt termin⁹ ꝯsũmãs eẽ bom ⁊ hmõi. Et dõʒ q̃ vnũq̃dq; eo° q̃ est bonũ est diffusiuũ sui i appetitu: ⁊ sil'r vnũq̃dq; eo° q̃ ẽ bonũ ẽ effusiuũ sui i re. i. cõicatiuũ sui vel vt pñm vel vt termin⁹ vel vt fõm vel vt passio ⁊c. Et sic diuina sapia et finẽ ꝯstituit ꝓcessui bonoꝝ a primo bono dũ finita ea cõstituit in numero põdere ⁊ mẽsura/ ⁊ nullũ bonũ eo qd ẽ de rõe sua priuauit: sʒ vnicuiq; nõ eodẽmõ distribuit modos cõionis/ vt simul cõio oium ⁊ stat⁹ daret bõis. Ab vltio nãq; bono etsi nõ emanet aliq̃d i re vlteri⁹ est tñ hoc bonũ qd ẽ terminare effluxũ bõi ⁊ pficere ac ꝯsummare rẽ in esse pfcõ: qd nõ paꝝ boni est.

¶ Sup arti. 4.

IN eodẽ. 4. ar. dubiũ occurrit cẽ rñsionẽ ad ẽm q̃ pacto põt eẽ

ar.4.⁊ .18.ar. .⁊.3.⁊ .72.ã. .⁊.3. .t.2.di. .o.ar.1. .t mal. .ar.4.

¶ Utrũ act⁹ hois recipiãt spẽʒ ex fine. ar. 3.

AD tertiũ Sic ꝓcedit. Ur q̃ actus hũani nõ recipiãt spẽʒ a fine. finis. n. est cã extriseca: sʒ vnũq̃dq; hʒ spẽm ab aliq̃ pñcipio intrinseco. ergo act⁹ hũani nõ recipiũt spẽʒ a fine. ¶ 3. Illud qd dat spẽm opʒ eẽ pri⁹, sʒ finis ẽ posterior in esse: ergo actus hũanus non hʒ spẽm a fine. ¶ 3. Jdẽ nõ põt esse nisi in vna spẽ, sed eundẽ numero actũ cõuenit ordinari ad diuersos fines: ergo finis non dat speciem actibus humanis.

Sed ꝯ Est, q̃ dicit Aug. in lib. d̃ moribus eccl. ⁊ manicheorũ, Secundũ q̃ finis ẽ culpabilis vl' laudabilis ẽm hoc sunt opa nr̃a culpabilia vel laudabilia.

RÑdeo Dicendũ, q̃ vnũq̃dq; sortit spẽm ẽm actũ, ⁊ nõ ẽm potẽtiam: vñ ea q̃ sunt ꝯposita ex mã ⁊ forã cõstituunt i suis spẽb⁹ p ꝓprias forãs. ⁊ h̃ ẽt cõsiderandũ ẽ i motib⁹ ꝓprijs. Cũ. n. mot⁹ quodãmõ distiguat p actionẽ ⁊ passionẽ, vtrũq; hoꝝ ab actu spẽʒ sortit: actio q̃dẽ ab actu q̃ ẽ principiũ agẽdi: passio ab actu q̃ est termin⁹ motus nr̃i. vñ calefactio actio nihil aliud est q̃ motio q̃dã a calore ꝓcedẽs, calefactio ṽo passio nihil aliud est q̃ motus ad calorem. Diffõ aũt manifestat rõnẽ spẽi. ⁊ vtroq; mõ actus hũani, siue cõsiderent p modũ actionum siue p modũ passionũ spẽʒ a fine sortiũtur. vtroq; enĩ mõ pñt cõsiderari act⁹ hũani: eo q̃ hõ mouet seipm ⁊ mouet a seipo. dcm̃ ẽ aũt supra q̃ act⁹ dñr hũani inq̃tũ ꝓcedũt a volũtate deliberata. obm aũt volũtatis ẽ bonũ ⁊ fin;. ⁊ iõ manifestũ ẽ, q̃ pñcipiũ hũanoꝝ actuũ inq̃tum sunt hũani est finis: ⁊ sil'r est terminus eorũdẽ. nam id ad qd terminatur actus humanus est id qd voluntas intendit tanq̃ finẽ: sicut in agẽtibus nãlibus forma generati est cõformis forme gñantis ⁊ q̃ vt amb. dicit sup Lucã, Mores ꝓprie dñr humani: actus morales ꝓprie spẽm sortiunt ex fine. nã idẽ sunt act⁹ morales ⁊ actus hũani.

Ad primũ Ergo dõm, q̃ finis non est oĩo aliq̃d extrisecum ab actu: q̃ cõparat ad actũ, vt pñm vel tmin⁹ ⁊ hoc idẽ ipʒ ẽ d̃ rõe actus vt. s. sit ab aliq̃ q̃tũ ad actionẽ ⁊ vt sit ad aliq̃d q̃tũ ad passionẽ. ¶ Ad ẽm dõm, q̃ finis ẽʒ q̃ ẽ prior in intẽtiõe vt dcm̃ ẽ, ẽm hoc ptinet ad volũtatem: ⁊ hoc mõ dat spẽm actui hũano siue morali. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ idẽ actus nũero ẽm q̃ semel egredit ab agẽte nõ ordinatur nisi ad vnũ finẽ ꝓximũ a quo hʒ spẽm, sʒ pt ordinari ad pl'es fines remotos, quorũ vnus est finis alteri⁹: pole tñ ẽ q̃ vnus actus ẽm spẽm nãe ordinet ad diuersos fines voluntatis: sicut h̃ ipm qd ẽ occidere hoiẽʒ qd est idẽ ẽm spẽm nãe pt ordinari sicut i finẽ ad ꝯseruationẽ iustitie ⁊ ad satisfaciendũ ire. ⁊ ex hoc erunt diuersi actus ẽm spẽm moris: q̃ vno mõ erit actus virtutis, alio mõ erit act⁹ vitij: non enĩ motus recipit spẽm ab eo qd est terminus p accñs, sed solũ ab eo qd est terminus p se. fines aũt morales accidũt rei nãli, ⁊ ecõuerso rõ nãlis finis accidit morali. ⁊ iõ nihil ꝓhibet actus q̃ sunt idẽ ẽm spẽm nãe esse diuersos ẽm spẽm moris: ⁊ econuerso.

¶ Utrum sit aliquis vltimus finis humane vite. Arti. 4.

AD quartũ Sic ꝓcedit. Uidetur q̃ nõ sit aliq̃s vltimus finis hũane vite, sʒ ꝓcedat i infinitũ. Bonũ. n. ẽm suã rõnẽ est diffusiuum sui: vt pʒ per Diony. 7. ca. de diui. no. Si ergo qd procedit ex bono, ipm etiam est bonum, opʒ q̃ illud bonum diffundat aliq̃d bonũ: ⁊ sic ꝓcessus boni est in infinitum. Sʒ bonũ habet rõnem finis. ergo in finibus est ꝓcessus in ifinitũ. ¶ 3. Ea q̃ sunt rõnis in infinitũ multiplicari pñt, vñ ⁊ mathematice q̃titates in infinitũ augent. Spẽs ẽt nũerorũ pp hoc sunt infinite: q̃ dato quolʒ nũero aliũ maiorẽ excogitare potes. sʒ desiderium finis seq̃t apprehensionem rõnis, ergo vr' q̃ in finibus ꝓcedat in infinitum. ¶ 3. Bonũ ⁊ finis est obiectum voluntatis. sed voluntas infinities potest reflecti supra seipsam: possum enim velle aliquid, et velle me velle illud. ⁊ sic in infinitum. ergo in finibus humane voluntatis ꝓcedit i infinitũ. ⁊ non est aliquis vltimus finis humane voluntatis.

3. di. 3. q. 2. ar. 3. c.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sed 5 Est, ꝙ phs dicit.2.meta. ꝙ qui infinitum faciunt auferunt naturam boni: sed bonū est qđ hʒ ratione finis. ergo cōtra ratione finis est ꝙ procedatur in infinitum, necesse est ergo ponere vnum vltimum finem.

Respōdeo Dicendū, ꝙ p se loquēdo impossibile est in finibus ꝓcedere in infinitū ex quacunqʒ pte. In omnibꝰ em̄ que per se habēt ordinē adinuicem, oportet ꝙ remoto primo remoueantur ea que sunt ad primū. Unde phs probat in.8. phy. ꝙ nō est possibile in causis mouētibus procedere in infinitū. qꝛ non esset primū mouēs: quo subtracto alia mouere nō pñt, cum non moueant nisi p hoc ꝙ mouent a primo mouēte. In finibꝰ aūt inuenit duplex ordo. s. ordo intētionis: ⁊ ordo executiōis. ⁊ in vtroqʒ ordine opʒ esse aliquid primū. id em̄ quod est primū in ordine intētiōis est quasi principiū mouens appetitū: vnde subtracto principio appetitus a nullo moueret. id aūt qđ est principium in executione, est vnde incipit operatio: vnde isto principio subtracto nullus inciperet aliquid operari. principium autē intentionis est vltimus finis. principiū aūt executionis est primū eorū que sunt ad finē. sic ergo ex neutra parte possibile est in infinitum procedere: qꝛ si non esset vltimus finis nihil appeteret, nec aliqua actio terminaret, nec etiam quiesceret intētio agētis. Si aūt non esset primū in his que sunt ad finem, nullus inciperet aliquid operari nec terminaretur consilium sed in infinitum procederet. Ea vero que non habent ordinē per se. sed per accidens sibijnuicem coniungunt, nihil prohibet infinitatem habere: cause enim per accidens indeterminate sunt: ⁊ hoc etiam modo conuenit esse infinitatē per accidēs in finibꝰ, ⁊ his que sunt ad fines.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ de ratiōe boni est ꝙ aliquid ab ipso effluat: nō tamē ꝙ ipsum ab alio procedat. ⁊ ideo cū bonū habeat rationem finis, ⁊ primum bonū sit vltimus finis: ratio ista nō probat ꝙ nō sit vltimus finis. sed ꝙ a fine primo supposito procedat in infinitum inferius versus ea que sunt ad finē. ⁊ hoc quidē competeret si cōsideraret sola virtus primi boni que est infinita, sʒ qꝛ primū bonū hʒ diffusionem ẜm intellectū cuius est ẜm aliquā causam certam profluere in causata. aliquis certus modus adhibetur bonorū effluxui a primo bono a quo omnia bona participant virtutem diffusiuam. ⁊ ideo diffusio bonorū non procedit in infinitū. sed sicut dicitur Sap.xj. Deus omnia disposuit in numero pondere ⁊ mensura. ❡ Ad scđm dōm, ꝙ in his que sunt per se, ratio incipit a principijs naturalr notis ⁊ ad aliquē terminū progreditur: vnde philosophus probat in primo posteriorum, ꝙ in demonstrationibus nō est processus in infinitum: qꝛ in demōstrationibus attenditur ordo aliquorum per se adinuicem connexorum et non per accidens. in his autem que per accidens connectuntur nihil prohibet rationem in infinitum procedere: accidit autem quantitati aut numero preexistenti inquantū huiusmodi ꝙ ei addatur quantitas aut vnitas: vnde in huiusmodi nihil prohibet rationem procedere in infinitum. ❡ Ad tertium dōm, ꝙ illa multiplicatio actuū voluntatis reflexe supra seipsam per accidens se hʒ ad ordinem finium: qđ patet ex hoc ꝙ circa vnum ⁊ eundem actum indifferenter semel vel pluries supra seipsam voluntas reflectitur.

❡ Utrum vnius hominis possint esse plures vltimi fines.

Articulus quintus.

Ad quintū Sic proceditur. Uidetur ꝙ possibile sit voluntatē vnius hominis in plura ferri simul sicut i vltimos fines. Dicit enim Augu.xix. de ciui. dei, ꝙ quidā vltimum hominis finē posuerūt in quatuor. s. voluptate, in quiete, in bonis nature, ⁊ in virtute. hec autem manifeste sunt plura. ergo vnus homo pōt constituere vltimū finē sue voluntatis in multis.

❡ Preterea. Que non opponuntur adinuicem seinuicem non excludunt. sed multa inueniuntur in rebus que sibijnuicem nō opponūtur. ergo si vnū ponatur vltimus finis voluntatis nō propter hoc alia excluduntur.

❡ Preterea. Uoluntas per hoc ꝙ cōstituit vltimum finē in aliquo suam liberā potētiaʒ non amittit: sed anteqʒ cōstitueret vltimū finē suum in illo puta in voluptate, poterat cōstituere finem suum vltimū in alio, puta in diuitijs. ergo etiam postqʒ cōstituit aliquis vltimum finē sue volūtatis in voluptate potest simul cōstituere vltimū finē in diuitijs. ergo possibile est vnius hominis voluntatē simul ferri in diuersa, sicut in vltimos fines.

Sed cōtra. Illud in quo quiescit aliquis sicut in vltio fine, hominis affectui dominatur: qꝛ ex eo totius vite sue regulas accipit: vnde gulosis dicitur Phil. tertio, Quorū deus venter est. qꝛ. s. constituunt finem in delitijs ventris. sed sicut dicitur Matt.7. Nemo potest duobus dominis seruire adinuicem. s. non ordinatis ergo impossibile est esse plures vltimos fines vnius hominis adinuicē nō ordinatos.

Rñdeo Dōm, ꝙ impossibile est ꝙ voluntas vnius hominis simul se habeat ad diuersa sicut ad vltimos fines. cuius ratio potest triplex assignari. ❡ Prima est, qꝛ cū vnumquodqʒ appetat suā perfectionem illud appetit aliquis vt vltimum finem, qđ appetit vt bonū perfectum ⁊ completiuum suijpsius. Unde aug. dicit.9. de ciui. dei, Finem hominum nunc dicimus non ꝙ consumitur vt non sit, sed ꝙ perficitur vt plene sit. oportet igitur ꝙ vltimus finis ita impleat totum hominis appetitum ꝙ nihil extra ipsum appetendum relinquatur. qđ esse non potest si aliquid extraneū ad ipsius perfectionem requiratur. vnde non potest esse ꝙ in duo sic tendat appetitus ac si vtrunqʒ sit bonum perfectum ipsius. ❡ Secunda ratio est, qꝛ sicut in processu rationis principium est id qđ naturaliter cognoscitur, ita in processu rationalis appetitus qui est voluntas oportet esse principium id qđ naturaliter desideratur. hoc autem oportet esse vnum: quia natura non tendit nisi ad vnum: principium autem in processu rationalis appetitus est vltimus finis: vnde oportet id in quod tendit voluntas sub ratione vltimi finis esse vnum.

❡ Tertia ratio est: qꝛ cum actiones voluntarie ex fine speciem sortiantur, sicut supra habitum est: oportet ꝙ a fine vltimo qui est communis sortiantur rationem generis, sicut et naturalia ponuntur in genere ẜm formalem rationem communem: cum igitur omnia appetibilia voluntatis inquantum huiusmodi sint vnius generis, oportet vltimum finē esse vnum: ⁊ precipue qꝛ in quolibet genere est

verū ꝙ inter species numerorū sit ordo p accidēs ⁊ ꝓcessus in infinitum: qꝛ accidit numero ꝑexistēti qđ ei addat vnitas. vt em̄ in primis 5 communem animi cōceptionē. s. ꝙ inter species est ordo p se. ⁊ probat ratione: qꝛ vna spēs puta trinitas est p se prior quaternitate: ⁊ quaternitas est p se posterior trinitate. ⁊ silr est de trigono ⁊ tetragono. ❡ Ad hoc dr breuiter: qꝛ extra moralia est materia h ꝙ aliđ est loqui de ordine entiū: ⁊ aliud de ordine eorū vt cause ⁊ causati: sermo phs est de ordine finiū. i. causarū finaliū ⁊ ꝓpterea de ordie causandi loquēdo dr ꝙ numerus ꝑcedēs est causa per accidens numeri sequētis: qꝛ accidit numero ꝑexistēti: puta 8rio vt sic ꝙ addat vnitas ⁊ fiat nouenarius: obiectio aūt militat de ordine ipsarū specierum absolute nō in rōne cause ⁊ causati. sʒ si studiose inquiritur qūo i speciebꝰ numerorū figurarū ⁊ proportionū dat ꝓcessus in infinitū: ⁊ tñ cōiter dr ꝙ in p se ordinatis entibꝰ non datur ꝓcessus in infinitū. Dicendū est qđ illud cōe dictū intelligendū est de entibꝰ simplr nō de entibꝰ ẜm quid. hmōi autē spēs cū non sint nec esse possint in actu sed semp sunt i actu permixto potētie: vt pʒ in.9. meta. nō sūt inter entia nisi ẜm quid vt est infinitū: ⁊ propterea nō de eis intelligit cū dr ꝙ in entibus habētibꝰ p se ordinē nō est processus in infinitum.

❡ Super arti.5.

In artic.5. eiusdē prie q. aduerte prio titulū ꝙ intelligo ipsum de simul ferri tā actu qʒ affectu seu habitu: deinde vim rōnū in corpore. Procedunt em̄ ex diuersis capitibus. nam prima ex eo ꝙ vltimus finis hʒ rōnē boni perfecti respectu illius. secūda ex eo ꝙ hʒ rōnez primi boni naturalis. tertia ex eo ꝙ hʒ rōnē primi specificātis. Et lʒ pria rō clarius cōuincat: et ꝓpea illa vtit autor in rñsionibus argumētorū: eodē tñ mō oēs clarificāt. nā sic repugnat diuitias (verbi grā.) ex vna pte ⁊ voluptatē ex altera pte constituere simul duo bona completa vniꝰ qꝛ sequit ꝙ neutrū seorsum ē sufficiēs ac p ꝯs vtriqʒ aliqđ deficit ⁊ vtrūqʒ est incōpletū: ita repugnat hec eadē cōstituere sil duo pria bōa nālia: qꝛ neutrū eēt primū quo inciperet motꝰ volūtatis: ⁊ similr repugnat eadem cōstituere duo pria specificātia: qꝛ neutrū eorꝫ eēt specificās ẜm. vñ he rōnes directe cōcludētes vnitatē formalē vltimi finis i vnoquoqʒ: qꝛ hʒ rōnē cōpleti nālis ⁊ specificātis prio sil cōcludūt ꝙ ipoīe ē sil poni hmōi rōnē formalē i diuersis e regione cō diuisis: ita vt distiguat ipsa rō formal in eis ⁊ fiāt sil duo vltimi fines vniꝰ hois: cū q̄ tñ stat vt i lrā dr, ꝙ rō ista pōat i plibꝰ tāqʒ ptibꝰ integrātibꝰ vnū sbʒ adeqta illius. Sʒ vnū h occurrit nouitiorum dum quō stāt h duo sil ꝙ qlibʒ petōr ꝯstituat sibi vltimū finē i illo ꝯmutabili bōo ꝙ itēdit cū auertit a dō peccādo mortalr ⁊ ꝙ ñ hēat sil i hītu diuersa vt vltios fines cū cōtigat eūdē hoiez silr eē idisparatis pctis mortalibꝰ: puta gula ⁊ iiustitia ita ꝙ neutri p alterū afficit: sʒ ebrietas eū ẜm se delectat: ⁊ silr iniustitia. ❡ Ad hoc breuiter dr ꝙ oēs fines primi pctōrum mortaliū vniunt in vno vltio fine qui est ipsemet peccator qm̄ amor sui vsqʒ in contēptū dei cōstituit ciuitatē babilonis: sicut amor dei vsqʒ ad ꝯtēptum sui hierlm. vñ hmōi pctōr nec i gule nec i iniustie appēti bono seorsū ꝯstituit vltimū finē. cꝰ sigm ē qꝛ neutrū sibi sufficit: sʒ oia cōmutabilia bona ad q̄ pctōr cōuertit referūt ad vnū cōem finē q̄ est simplr vltimꝰ sibi. s. ipmmet: qm̄ oia appetit vt cōferētia ad bom ꝓpriū: itaqʒ hꝰi bōa ñ appetunt vt fines vlti simplr: sʒ vt fines vlti ꝑtiales: vt scʒ ptes bōi ꝓprij ꝙ ē simplr finis vltimꝰ illiꝰ: ⁊ itētū i oi pctō mortali. Lrā aūt docet impoīe eē ꝙ vniꝰ sil sint plꝛes fines vltimi simplr. Et ꝓpꝰ nulla est cōtrarietas inter proposita.

vnum primū principiū: vltimus aūt finis hʒ rōnez primi principij, vt dictū est: sicut aūt se hʒ vltimus finis simplr ad totū humanū genus, ita se hʒ vltimus finis huius hois ad hunc hoiem. vñ opʒ ꝙ sicut oim hoim est nāliter vnus finis vltimus, ita huius hois voluntas in vno vltimo fine statuatur.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ oia illa plura accipiebātur in rōne vnius boni perfecti ex his constituti ab his qui in eis vltimū finē ponebant. ❡ Ad ẜm dicendū, ꝙ etsi plura accipi pñt que ad inuicē oppositionē nō habeant: tñ bono perfecto opponit ꝙ sit aliqđ de perfectione rei extra ipaʒ. ❡ Ad tertiū dōʒ, ꝙ ptās voluntatis nō hʒ vt faciat opposita esse simul, qđ contingeret si tenderet in plura disparata sicut in vltimos fines: vt ex dictis patet.

❡ Utrum homo omnia que vult, velit ꝓpter vltimū finem. Arti.6.

1.q.60. ar.2.co. et.4.di. 49.q.1. ar.5.qō. 4. Et.1.5 ca.100.

Ad sextum Sic ꝓcedit. Uꝛ ꝙ nō oia q̄cūqʒ vult hō pp vltimū finē velit. ea em̄ q̄ ad finē vltimū ordinant seriosa dñr quasi vtilia: sed iocose a seriosis distinguunt. ergo ea que homo iocoso agit non ordinat in vltimū finem. ❡ P̄. Phs dicit in principio Meta. ꝙ scientie speculatiue ꝓpter seipsas queruntur: nec tñ pōt dici ꝙ qlʒ earū sit vltimus finis. ergo non oia q̄ homo appetit, appetit ꝓpter vltimū finem. ❡ P̄. Quicqđ ordinat aliquid in finem cogitat de illo fine: sed nō semꝑ homo cogitat de vltimo fine in omni eo qđ appetit aut facit: nō ergo omnia homo appetit aut facit propter vltimum finem.

Sed cōtra Est, ꝙ dicit Aug.xix. de ci. dei. Illud est finis boni nři propter qđ amantur cetera: illud autem propter seipsum.

Rñdeo Dicendū, ꝙ nece est ꝙ oia q̄ hō appetit, appetat pp vltimū finē: ⁊ hoc apparet duplici rōe. Primo q̄dē: qꝛ q̄cquid hō appetit, appetit sub rōe bōi. qđ q̄dē si nō appetitur vt bonū pfcm̄ qđ est vltimus finis, vt nece est vt appetat vt tendens in bonū pfcm̄: qꝛ semꝑ inchoatio alicuius ordinat ad cōsummationē ipsius sicut pʒ tā in his q̄ fiunt a nā qʒ in his q̄ fiunt ab arte: ⁊ ita ois inchoatio pfectiōis ordinat in pfectionē cōsummatā q̄ est pp vltimum finē. Scđo, qꝛ vltimus finis hoc modo se habet in mouendo appetitum sicut se habet in alijs motionibus primū mouens. Manifestū est aūt ꝙ cause secunde mouentes nō mouent nisi scđm ꝙ mouentur a primo mouente: vnde secunda appetibilia non mouent appetitum nisi in ordine ad primū appetibile quod est vltimus finis.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ actiones ludicre non ordinantur ad aliquē finem extrinsecū: sed tamen ordinantur ad bonum ipsius ludentis: prout sunt delectātes vel requiem prestantes. bonum autem consummatum hominis est vltimus finis eius. ❡ Et similiter dicendū ad scđm de sciētia speculatiua que appetitur vt bonum quoddam speculantis, quod comprehēditur sub bono completo ⁊ perfecto, quod est vltimus finis. ❡ Ad tertiū dicendū, ꝙ non oportet vt semper aliqs cogitet de vltimo fine quandocūqʒ aliquid appetit vel operatur: sed virtus prime intentionis que est respectu vltimi finis manet in quolibet appetitu cuiuscunqʒ rei. etiam si de vltimo fine actu non cogitetur: sicut non oportet ꝙ qui vadit per viam in quolibet passu cogitet de fine.

❡ Utrum sit vnus vltimus finis omniū hominū. Arti.7.

5.arti.5. corin. et.1.eth. lec.9.co. ⁊.fi.

Ad septimum Sic proceditur. Uidetꝙ non omniū hominum sit vnus finis vltimꝰ: maxime. n. videt vltimus finis eē hominis incōmutabile bonum: sed quidā auertunt ab incommutabili bono peccando: non ergo omniū hominū vnus est vltimus finis. ❡ Preterea. Secundū vltimum finem tota vita hominis regulatur: si igitur esset vnus vltimus finis omnium hominum, sequeretur ꝙ in hominibus non essent diuersa studia viuēdi: quod patet esse falsum. ❡ Preterea. Finis est actionis terminus: actiones autem sunt singularium: homines autem etsi conueniant in natura speciei: tamen differunt ẜm ea que ad indiuidua pertinent. non ergo omnium hominum est vnus vltimus finis.

Sed contra Est, ꝙ Aug. dicit.13. de trinita. ꝙ oēs homines conueniunt in appetēdo vltimū finem: qui est beatitudo.

Rñdeo Dicendū, ꝙ de vltimo fine possumus loqui dupliciter. vno mō ẜm rationem vltimi finis: alio modo ẜm id in quo finis vltimi ratio inuenitur. Quantum igitur ad rationem vltimi finis omnes cōueniunt in appetitu finis vltimi: qꝛ oēs appetunt suā perfectionem adimpleri: que est ratio vltimi finis, vt dictum est. Sed qʒtuʒ ad id in quo ista rō inuenitur non omnes homines conueniunt in vltimo fine: nam quidam appetūt diuitias tanqʒ consummatū bonum: quidam vero voluptatem: quidam vero quodcūqʒ aliud. sicut ⁊ omni gustui delectabile est dulce: sʒ quibusdam maxime delectabilis est dulcedo vini quibusdā dulcedo mellis. aut alicuius talium: illud tñ dulce opʒ simpliciter esse meliꝰ delectabile, in quo maxime delectat qui habet optimū gustū: ⁊ similiter illud bonū opʒ esse cōpletissimū. qđ tanqʒ vltimū finē appetit habens affectū bene dispositum.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ illi qui peccant auertūtur ab eo in quo vere inuenit ratio vltimi finis: non autem ab ipsa vltimi finis intētione: quā querunt falso in alijs rebus. ❡ Ad secundū dicendum, ꝙ diuersa studia viuendi contingunt in hoibus propter diuersas res, in quibus queritur ratio summi boni. ❡ Ad tertiū dicendū, ꝙ etsi actiones sint singularium, tñ primū principiuʒ agendi in eis est natura: q̄ tendit ad vnum: vt dictum est.

❡ Utrum in illo vltimo fine alie creature cōueniant. Arti.8.

Ad octauum Sic ꝓcedit. Uidetur ꝙ in vltimo fine hois etiā omnia alia conueniāt. finis em̄ rñdet principio: sed illud qđ est principiū hominū scʒ deus: est etiā principium omniū aliorum. ergo in vltimo fine hominis oia alia cōicant. ❡ P̄. Dio. dicit in li. de diui. no. ꝙ deus conuertit oia ad seipsum tanqʒ ad vltimū finem: sed ipse est vltimus finis hois: qꝛ solo ipso fruendū est. ergo in fine vltimo hois ēt alia conueniunt. ❡ P̄. Finis vltimus hois est obiectū voluntatis: sed bonum voluntatis est bonū vniuersale: qđ ē finis omnium. ergo necesse est, ꝙ in vltimo fine hominis omnia conueniant.

Sed contra Est, quod vltimus finis hominum est beatitudo: quam oēs appetunt: vt Augu. dicit. sed non cadit in aliqua alia expertia ratione vt beata sint: sicut August. dicit in lib.83. questionum: non ergo in vltimo fine hominis alia conueniunt.

Respondeo Dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in.5. Meta. finis dupliciter dr. s. cuius ⁊ quo. i. ipsa res i qua rō boni inuenit, et vsus siue adeptio illius rei: sicut si dicamus, ꝙ motus corporis grauis finis est vel locus inferior vt res: vł hoc qđ est eē i loco inferiori vt vsus et finis auari est vel pecunia vt res, vel possessio pecunie vt vsus. Si ergo loquamur đ vltimo fine hois qʒtū ad ipsam rem que est finis, sic in vltimo fine hois oia cōueniunt: qꝛ deus est vltimus finis hois ⁊ oiʒ aliaꝝ rerꝫ. Si aūt loquamur de vltimo fine hois qʒtuʒ ad consecutionem finis: sic in hoc fine hois nō cōicant creature irrationales: nam homo ⁊ alie rōnales creature cōsequuntur vltimū finem cognoscendo ⁊ amando deum, quod non cōpetit alijs creaturis, que adipiscūtur vltimū finem, inquantuʒ participant aliquā similitudinem dei: secundū ꝙ sunt vel viuūt: vel etiam cognoscunt. ❡ Et per hoc patet responsio ad obiecta: nam beatitudo nominat adeptionem vltimi finis.

❡ Super arti.6.

In sexto arti. vnuʒ opʒ pre oculis hr̄e vt nō fallamur. s. distīōnē inter vltimū finē hois formalr vel materialiter que in ar.7. exprimunt vltimus. n. finis formalr nihil aliud est qʒ bonū pfectū cuiusqʒ/ vt i.5. dr ar. Et de vltimo fine formalr hic.6. ar. v̄ificatur primo. de vltio aūt fine mālr v̄ificat secūdario vt. s. induit illius rōnem formalr: opʒ em̄ quecunqʒ hō vult ꝙ velit pp suam pfectionem: qm̄ vt in octauo dr Ethi. amabile q̄dem bonū vniciqʒ aūt ꝓpriū. et si hec aduertisset Scotus non dixisset forte qđ scripsit in.4. dist. 49. illa. q. vtrū oia q̄ appetit hō appetat pp beatitudinē. Tʒ em̄ ptē negatiuā: qꝛ hō pōt libero appetitu velle nō pp btitudinē taʒ negatiue qʒ ꝯrie. Negatiue q̄deʒ tum qꝛ intellʼs potest aliđ qʒ btitudinē cogitare ⁊ ꝯñr volūtas velle tū qꝛ itellʼs pōt aliqđ bonū ꝯsiderare vt bonū i se nō ꝯsiderando vt bonū ad finē. ergo ⁊ volūtas pt velle illud. Cōtrarie v̄o qꝛ stāte certitudine đ btitudine i deo ⁊c. ⁊ malitia fornicatiōis pōt hō velle fornicari. Sed hec facillime cedūt si beatitudo (de q̄ hic sermo nō esset nisi rō vltimi finis hois ⁊ beatitudinis formaliter eēt eadē quo ad hāc difficultatem) recte cōsideretur. Nos enim loquimur de vltimo fine formaliter: ⁊ dicimus ꝙ nihil pōt appeti nisi ipse aut propter ipʒ. Et ꝙ nec negatiue nec ꝯrie pōt alr appeti. Et ad primū motiuū Scoti pʒ solō in lrā in rñsione ad tiū i h ar. vbi dr ꝙ intellectu aliud cogitante volūtas vult pp vltimū finē v̄tualiter etsi non actualiter. ⁊ hoc sufficit. Ad ẜm vero pʒ rñsio ex dictis i eo. ar ad primū ⁊ ad ẜʒ. Inde. n. hʒ ꝙ qđcunqʒ ꝑtiale bonū appetat/ appetit saltē vt bonū appetētis: ⁊ ꝯñr pp vltimū finē. Nā vt i eodē corpe dr ichoatio alicuiꝰ ordiat ad ꝯsūmationē eiꝰ. ad motiuū aūt de ꝯrie appetibili māifesta ē rñsio: qm̄ nullus pt appetere ꝯriū sue plene perfe-

1.q.105. ar.2. et.2.dis. 38.arti. 1.⁊.2.cō. et.1.5.c. 75.9.1. et li.3.c. 17.2[illegible].⁊ 27.fin.⁊ 97.c.2. et vi.q. 5 art.6. ad q̄rtū.

Universidad de Deusto Biblioteca

ctionis q̄m quicq̄d appetit: appetit vt perfectionē habeat aliquā ꝗ̄uis appetat cōtra talē rē q̄ est vltimus finis vt pꝫ in peccāte mortalr. ꝛ ꝑter illā vt pꝫ in peccāte venialr. Nec te moueat ꝙ ēt actus speculatiuos diligim⁹ ꝓpter finē q̄m vt h̄ ꝛ inferius in q̄ō. 13. ar.3. ad primū dicere potes dn̄r nō ꝓpter aliud nō ꝑ negōnem vltimi finis sed ꝑ negationē alteri⁹ ꝓrimi ꝛ ꝓprij finis ꝛ silr dn̄r fines alioꝝ nō ꝑ affirmatioē vltimi finis: sꝫ i illo ordie ꝛc.

In arti.7.ꝛ 8. nihil occurrit scribendum,

¶Super.q.2.art.1.

In arti.1.q.2. in argumēto in oppositū aduerte: ꝙ lꝫ beati⁹ sit dare q̄ accipe iuxta dn̄i sn̄iam simplr loquēdo: q̄ꝛ dare ē affluētie accipe idigētie. in hois tn̄ beatitudine: q̄ꝛ btitudine indiget: sua btitudinis cōsistit in accipiēdo seu retinēdo: ꝛ ex ipa emanat erogatio vt cōseqnens.

¶Super artic.2.

In art.2. in corpe nota ꝙ ipsa felicitas cōstituit excellētiā: vt p'h videas/ꝙ angeli appetēdo btitudinē/appetierūt excellentiā: que ē obm superbie,

¶Super arti.3.

In art.3. aduerte ꝙ autor nō affirmat btitudinē nr̄am cōsistere in glia ēt apud deū: sed dicit depēdere illā ex cognitiōe dina quā hꝫ de nobis in q̄ cōsistit glia nr̄a apd deum. ꝛ merito: q̄ꝛ vt patebit btitudo nr̄a nō cōsistit i cognosci sed in cognoscere: ꝗ̄uis depēdeat a cognosci a deo q̄ꝛ scia dei est cā rerū ꝛ pficiatur seu decoreṫ ꝑ cognosci ab angelis ꝛ sanctis.

¶Sup art.4.5.ꝛ.6.

In ar. quarto nihil occurrit. ¶In quinto aūt speculabilia in pria parte declarata sunt.

¶In sexto vero i responsione ad primū huius questionis: que i questiōe quarta ar.2. tractabitur.

3.ꝑ.cap. 30. Etopus. 3.c.108. 262.et 264. Etopus. 20.li.1. ca.8.Et math.5. co.3.4.ꝛ 5. Et.1. ethi.lec. 5.ff,

¶De beatitudine hominis in quibus consistat. Q̄ō.2.

Deinde Cōsiderandū ē de beatitudine. Primo quidē in quib⁹ sit. Scd̄o quid sit. Tertio qualr eā cōsequi possumus. ¶Circa pri^m queruntur octo. Prīo vtruꝫ beatitudo cōsistat in diuitijs. Scd̄o vtrū in honoribus. Tertio vtrū in fama, siue in gloria. Quarto vtrū in potestate. Quinto vtrū in aliquo corporis bono. Sexto vtrū in voluptate. Septimo vtrū in aliquo bono anime. Octauo vtrum in aliquo bono creature.

¶Utrum beatitudo hominis consistat in diuitijs. Arti.1.

Ad primū Uidetur, ꝙ btitudo hominis in diuitijs cōsistat. cū eīm beatitudo sit vltimus finis hominis, in eo cōsistit, qd̄ maxime in hoīs affectu dn̄aṫ: hmōi aūt sunt ꝓprie diuitie: dr̄ eīm ecclesiastes.x. Pecunie obediunt omnia. ergo in diuitijs beatitudo hoīs cōsistit. ¶p̄. Scd̄m Boetiū in.3.de cōsola. Beatitudo est status oīum bonoꝝ cōgregatione perfectus: sed in pecunijs oīa possideri vr̄: q̄ꝛ vt p'hs dicit in.5.ethic. Ad hoc nūmus est inuētus, vt sit quasi fideiussor habēdi pro eo quodcūq3 hō voluerit. ergo in diuitijs btitudo cōsistit. ¶p̄. Desideriū summi boni cum nunq̄ deficiat videtur esse infinitum: sed hoc maxime in diuitijs inuenitur: q̄ꝛ auarus non implebitur pecunia: vt diciṫ ecclesiastes.5. ergo in diuitijs beatitudo consistit.

Sed cōtra. Bonū hoīs in retinēdo beatitudinē magꝭ cōsistit q̄ in emittēdo ipsam. sed sicut Boet. in.3.de cōsola. dicit, Diuitie effundēdo magꝭ q̄ coaceruādo melius nitēt. siquidē auaritia semper odiosos, claros facit largitas. ergo in diuitijs beatitudo non consistit.

R̄ndeo Dr̄m, ꝙ impossibile est beatitudinē hoīs i diuitijs cōsistere. Sunt eīm duplices diuitie, vt p'hs dicit in 1.poli. s. nāles ꝛ artificiales. Naturales quidē diuitie sunt quib⁹ homini subueniṫ ad defectus nāles tollēdos: sicut cib⁹ ꝛ potus, vestimēta vehicula ꝛ habitacula. ꝛ alia hmōi. Diuitie artificiales sunt, quib⁹ ꝑm se nā non iuuatur, vt denarij: sed ars humana eos adinuenit ꝓpter facilitatē cōmutationis: vt sint quasi mēsura rerū venaliū. Manifestū ē aūt ꝙ in diuitijs naturalib⁹ beatitudo hoīs esse nō pōt. queruntur eīm hmōi diuitie ad sustētandam naturā hoīs: ꝛ ideo nō pn̄t esse vltimus finis: sed magis ordinanṫ ad hoīem sicut ad finem. vn̄ in ordine nature oīa hmōi sunt infra hoīem ꝛ ꝑꝑ hoīem facta: ꝑm illud psal. omnia subiecisti sub pedib⁹ eius. Diuitie aūt artificiales nō queruntur nisi ꝓpter nāles: non eīm quererenṫ, nisi q̄ꝛ ꝑ eas emuntur res ad vsum vite necessarie: vn̄ multo minus hn̄t rationē vltimi finis. impossibile ē igiṫ beatitudinem que est vltimus finis hoīs in diuitijs eē.

Ad primū Ergo dr̄m, ꝙ oīa corporalia obediunt pecunie quantū ad multitudinē stultoꝝ qui sola corporalia bona cognoscūt: que pecunia acquiri pn̄t. iudiciū aūt de bonis humanis nō dꝫ sumi a stultis, sed a sapiētib⁹, sicut ꝛ iudiciuꝫ de saporib⁹ ab his qui hn̄t gustū bn̄ moderatum. ¶Ad scd̄m dr̄m, ꝙ pecunia pn̄t haberi omnia venalia: non autem spiritualia, que vēdi nō possunt. vnde diciṫ prouerbioꝝ.17. Quid prodest stulto diuitias habere cū sapientiā emere nō pōt? ¶Ad tertiū dr̄m, ꝙ appetitus naturaliū diuitiarū nō est infinit⁹, q̄ꝛ ꝑm certā mensurā sufficiunt nature: sed appetit⁹ diuitiarū artificialiū est infinitus, q̄ꝛ deseruit cōcupiscētie inordinate, que nō modificaṫ: vt pꝫ per p'hm in.1.poli. aliter tn̄ est infinitū desideriū diuitiarū et desideriū sūmi boni: nā summū bonū q̄to pfectius possideṫ, tāto ipm magis amaṫ ꝛ alia cōtenūtur: q̄ꝛ q̄to magis habetur magis cognoscitur: ꝛ ideo diciṫ ecclesia.14. Qui edunt me adhuc esuriēt. sed in appetitu diuitiarū, ꝛ quoꝝcunq3 tp̄aliū bonoꝝ est ecōuerso: nam quādo iam habeṫ ipsa contēnunṫ, ꝛ alia appetunṫ: ꝑm ꝙ significatur Jo.4. cū dn̄s dicit, Qui bibit ex hac aqua per quaꝫ temporalia significantur, sitiet iterum. ꝛ hoc ideo: q̄ꝛ eorum insufficientia magis cognoscitur cum habentur: ꝛ ideo hoc ipsum ostendit eorum imperfectionem, ꝛ quod in eis summum bonum non consistit.

¶Utrum beatitudo hominis cōsistat in honoribus Articulus secundus.

3.ꝑ.cap. 28. Etopus. 3.ca.108 ꝛ.264. Et math. 5.co.5. Et.1.ethi. lec.5.co. 3.

Ad scd̄m Uidetur ꝙ beatitudo hoīs in honoribus cōsistat. beatitudo eīm siue felicitas est premium virtutis: vt p'hs dicit in.1.ethi. sed honor maxime videṫ esse id qd̄ est virtutis premium: vt p'hs dicit in.4.ethi. ergo in honore maxime consistit beatitudo. ¶p̄. Illud qd̄ cōuenit deo, ꝛ excellentissimis maxime, videṫ esse beatitudo, que est bonū perfectū: sed huiusmodi est honor: vt p'hs dicit in.8.ethi. ꝛ prime Thimo. dicit apostolus. Soli deo honor ꝛ gloria. ergo in honore consistit beatitudo. ¶p̄. Illud, qd̄ est magis desideratū ab hominib⁹ est beatitudo. sed nihil videṫ esse magis desiderabile ab hominib⁹ q̄ honor: q̄ꝛ oēs patiunṫ iacturā in omnib⁹ alijs reb⁹, ne patianṫ aliqd̄ detrimentū sui honoris. ergo in honore beatitudo consistit.

Sed cōtra. Beatitudo est in beato, honor aūt non est in eo qui honoratur: sed magis in honorāte, qui reuerentiam exhibet honorato: vt p'hs dicit in.1.ethi. ergo in honore beatitudo non consistit.

R̄ndeo Dr̄m, ꝙ impossibile est beatitudinem consistere in honore: honor eīm exhibeṫ alicui ꝓpter aliquā eius excellētiam, ꝛ ita est signū ꝛ testimoniū quoddā illius excellentie que est in honorato. excellētia aūt hoīs maxime attēditur circa beatitudinē, que est hoīs bonū perfectū: ꝛ ꝑm partes eius, idest ꝑm illa bona quib⁹ aliquid beatitudinis participaṫ. ꝛ ideo honor potest quidem cōsequi beatitudinē, sed principaliter in eo beatitudo consistere non potest.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ honor est premium virtutis ꝓpter qd̄ virtuosi operanṫ: sed accipiunt honorem ab hoibus loco p̄mij, quasi a non habentibus ad dandum maius. verū aūt premium virtutis est ipsa beatitudo: propter quam virtuosi operanṫ. si aūt ꝓpter honorē operarenṫ iam non esset virtus: sed magis ambitio. ¶Ad scd̄m dr̄m, ꝙ honor debetur deo ꝛ excellētissimis in signū vel testimonium excellētie preexistentis. non ꝙ ipse honor faciat eos excellentes. ¶Ad tertium dicendū, ꝙ ex naturali desiderio beatitudinis, quam consequitur honor vt dictum est contingit ꝙ homines maxime honorem desiderant: vnde querunt hoīes maxime honorari a sapientibus: quorum iudicio credunt se esse excellentes vel felices.

¶Utrum beatitudo hominis consistat in fama siue gloria. Articulus tertius.

3.ꝑ.cap. 29. Etopus. 3.c.108 ꝛ.264. Et opus. 20.li.1. c.7.ꝛ.8.

Ad tertiū Sic proceditur. Uidetur ꝙ beatitudo hominis cōsistat i gloria. in eo eīm videtur beatitudo consistere, quod redditur sanctis pro tribulationibus quas in mundo patiuntur. huiusmodi autem est gloria: dicit enim apostolus romano.8. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam, que reuelabitur in nobis. ergo beatitudo consistit in gloria. ¶Preterea. Bonū est diffusiuum sui, vt patet per Dionysium octauo capitulo de diui.no. Sed per gloriam bonum hominis maxime diffunditur in notitiam aliorum: quia gloria, vt Ambr. dicit. nihil aliud est q̄ clara cum laude notitia. ergo beatitudo hominis consistit in gloria.

¶Preterea. Beatitudo est stabilissimum bonorum. hoc autem esse videtur fama vel gloria: q̄ꝛ per hanc quodammodo homines eternitatem sortiuntur, vnde Boetius dicit in libro de consolatione, Uos immortalitatem vobis propagare videmini, cum futuri famam temporis cogitatis. Ergo beatitudo consistit in fama, seu gloria.

Sed cōtra. Beatitudo est veꝝ hoīs bonū: sꝫ famam seu gliam cōtingit esse falsam: vt eīm dicit Boe. in li.4. de ꝯsolatiōe, Plures magnū sepe nomē falsis vulgi opinionib⁹ attulerūt: quo q̄d turpius excogitari pōt? nam qui falso predicantur suis ipsi necesse est laudibus erubescant. nō ergo beatitudo hominis consistit in fama seu gloria.

R̄ndeo Dicēdum, ꝙ ipoſe est btitudinē hoīs in fama seu glīa humana ꝯsistere: nā glīa nihil aliud est q̄ clara notitia cū laude: vt Amb. dicit. Res aūt cognita alr̄ cōparatur ad cognitionē diuinā, ꝛ alr̄ ad cognitionē humanā: hūana eīm cognitio a rebus cognitis causaṫ: sed diuina cognitio est cā rerū cognitarū. vn̄ ꝑfectio humani boni q̄ btitudo dr̄, nō pōt cāri a notitia hūana: sꝫ magis notitia hūana de btitudine alicui⁹ ꝓcedit. et quodāmō causaṫ ab ipsa hūana btitudine, vel ichoata vel ꝑfecta. ꝛ iō in fama vel in glīa nō pōt ꝯsistere hoīs btitudo: sꝫ bonū hoīs depēdet sicut ex cā ex cognitiōe dei, ꝛ iō ex glīa q̄ est apud deū dependet btitudo hoīs, sicut ex cā sua: ꝑm illud psalmi, Eripiā eū ꝛ glorificabo eū: lōgitudine dierū adimplebo eū: ꝛ ondā illi salutare meū. Est etiā aliud cōsiderandū: ꝙ hūana notitia sepe falliṫ: et ꝑcipue in singularib⁹ cōtingētib⁹: cuiusmodi sunt actus humani: ꝛ iō frequēter humana gloria fallax est, sed q̄ꝛ deus falli nō potest, eius gloria vera est: ꝓpter qd̄ dr̄ scd̄e ad Coꝛ.x. Ille probatus est quem deus commendat.

Ad primū Ergo dōꝫ, ꝙ ap'ls nō loquiṫ ibi de glīa que est ab hoibus: sꝫ de glīa q̄ est a deo corā angelis eius. vn̄ dr̄ Mar. octauo, Filius hois cōfitebitur eū in glīa pr̄is sui corā angelis eius. ¶Ad ꝑm dicēdū ꝙ bonū alicui⁹ hois qd̄ per famā vel glīā est in cognitiōe multoꝝ: si cognitio q̄dē vera sit oꝫ ꝙ deriueṫ a bono existēte in ipso: ꝛ sic ꝑsupponit ꝑfectā btitudinē vel inchoatā. Si aūt cognitio falsa sit: non concordat rei: ꝛ sic bonū nō inuenitur in eo cuius fama celebris habeṫ: vn̄ pꝫ ꝙ fama nullo modo pōt facere hoiem bonū. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ fama nō hꝫ stabilitatē: imo falso rumore de facili perdiṫ, ꝛ si stabilis aliquando perseueret: hoc est per accn̄s: sed beatitudo habet per se stabilitatem ꝛ semper.

¶Utrum beatitudo hominis consistat in potestate. Arti.4.

3.ꝑ.ca. 31. Etopus. 3.ca.108 ꝛ.264.

Ad quartū Sic ꝓcediṫ. Uṫ ꝙ btitudo cōsistat in ptāte, oīa eīm appetūt assimilari deo tāq̄ vltimo fini ꝛ prīo ꝑncip. sꝫ hoies qui in ptātibus sunt ꝓpter similitudinē ptātis maxime vr̄ esse deo cōformes: vn̄ in scriptura dij vocantur, vt pꝫ Exo.13. Dijs nō detrahes. ergo i ptāte btitudo ꝯsistit. ¶p̄. Beatitudo est bonū ꝑfectū: sed ꝑfectissimū est, ꝙ hō etiam aliquos cōgrue possit regere: qd̄ cōuenit his qui in ptātibus sunt cōstituti, ergo btitudo cōsistit in ptāte. ¶p̄. Beatitudo cum sit maxime appetibilis opponiṫ ei qd̄ maxime est fugiendū. sed homines maxime fugiunt seruitutem: cui contra ponitur potestas. ergo in potestate beatitudo consistit.

Sed cōtra. Beatitudo est ꝑfectum bonū, sed ptās est maxime imperfecta, vt eīm dicit Boe.2.de cōsolatione, Ptās humana solicitudinū morsus expellere, formidinum aculeos vitare nequit: ꝛ postea potētem censes, cui satellites latus ambiunt: qui quos terret ipse plus metuit, non igiṫ beatitudo consistit in potestate.

R̄ndeo Dicendū, ꝙ ipoſe est beatitudinē in ptāte cōsistere ꝑꝑ duo. Primo q̄dē: q̄ꝛ ptās hꝫ rōnē ꝑncipij, vt pꝫ in.5. Meta. btitudo aūt hꝫ rōnē vltimi finis. Scd̄o q̄ꝛ ptās se habet ad bonū ꝛ ad malū: beatitudo aūt est propriū ꝛ perfectū hoīs bonū, vnde magis posset consistere beatitudo aliqua in bono vsu ptātis, qui est per virtutē, q̄ in ipsa potestate. possunt autē quatuor generales cause induci ad ostendendū, ꝙ in nullo p̄missoꝝ exterioꝝ bonoꝝ btitudo ꝯsistat. q̄rū pria est, ꝙ cū beatitudo sit summū hoīs bonū non cōpatitur secum aliqd̄ maluꝫ, oīa autē predicta possunt inueniri ꝛ in bonis ꝛ in malis. ¶Secunda ratio est, q̄ꝛ cum de ratione beatitudinis sit, ꝙ sit per se sufficiens, vt patet in.1.Ethi. hoc necesse est, ꝙ beatitudine adepta nullū bonum necessarium homini desit: adeptis autē singulis premissoꝝ possunt adhuc multa bona homini necessaria deesse: puta sapientia: sanitas corporis, ꝛ huiusmodi. ¶Tertia: quia cum beatitudo sit bonum perfectum ex beatitudine non potest aliquod malū alicui prouenire: qd̄ non conuenit premissis: dr̄ eīm Eccles.v. ꝙ diuitie interdum conseruantur in malū dn̄i sui: ꝛ simile pꝫ in alijs trib⁹. ¶Quarta ratio est: q̄ꝛ ad beatitudinē homo ordinatur per principia interiora, cum ad ipsam naturaliter ordineṫ, premissa autem quatuor bona magis sunt a causis exterioribus, ꝛ vt plurimum a fortuna, vnde ꝛ bona fortune dicuntur. vnde patet, ꝙ in premissis nullo modo beatitudo consistit.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ diuina potestas est sua bonitas, vnde vti sua ptāte non pōt nisi bene: sꝫ hoc in hoibus nō inuenitur: vn̄ non sufficit ad beatitudinē, ꝙ hō assimiletur deo q̄tum ad potestatē: nisi assimileṫ ei quātū ad bonitatem. ¶Ad scd̄m dicendū, ꝙ sicut optimū est ꝙ aliquis vtatur bene potestate in regimine multoꝝ, ita pessimū est si male vtatur, ꝛ ita ptās se hꝫ ad bonū ꝛ ad malū. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ seruitus est impedimentū boni vsus ptātis: ꝛ ideo naturalr̄ hoīes, eā fugiunt, ꝛ non quasi in ptāte hoīs sit summū bonum.

¶Utrum beatitudo hominis consistat in aliquo corporis bono, Arti.5.

1.q.3.ar. 3.cor. Et.4.distin.49. q.1.ar.1. q.1. Et.3 ca. 32.ꝛ.37. princi. et opus. 3.c.264 Et psal. 32.co.8. et.1.eth. lect.10. cor.2.

Ad quintum Sic procediṫ. Uidetur ꝙ beatitudo ꝯsistat in bonis corporis: dr̄ eīm Eccle.30. Nō est census supra cēsum salutis corporis sed in eo qd̄ est optimū ꝯsistit beatitudo. ergo cōsistit in corpis salute. ¶p̄. Diony. dicit.5.ca.de diui.no. ꝙ eē est meli⁹ q̄ viuere ꝛ viuere q̄ alia q̄ ꝯsequūtur: sed ad esse vel viuere hoīs requiriṫ salus corpis. cū ergo beatitudo sit summū bonū hoīs, videtur ꝙ salus corporis maxime pertineat ad beatitudinem. ¶p̄. Quanto aliquid est cōmunius, tanto ab altiori principio dependet: quia quāto est superius tanto eius virtus ad plura se extēdit. sed sicut causalitas cause efficientis cōsideratur ꝑm influentiā: ita causalitas finis attendiṫ ꝑm appetitū. ergo sicut prima cā efficiēs est, q̄ in oīa influit, ita vltimus finis est qd̄ ab oibus desideraṫ: sed ipm esse est qd̄ maxime desideraṫ ab oibus. ergo in his q̄ pertinēt ad esse hoīs sicut est salus corporis, maxime consistit beatitudo.

Sed contra Est, qd̄ scdꝫ beatitudinē homo excellit omnia alia: sed secundū bona corporis a multis animalibus superatur: sicut ab Elephante, in diuturnitate: a leone in fortitudine: a ceruo in cursu. ergo beatitudo non consistit in bonis corporis.

Respondeo Dicendū, ꝙ impossibile est beatitudinē hoīs in bonis corporis cōstare propter duo. Prīo quidē: q̄ꝛ ipoſe est, ꝙ illius rei q̄ ordinaṫ ad aliud sicut ad finē vltimus finis sit eiusdē cōseruatio in esse. vn̄ gubernator nō intendit, sicut vltimū finē cōseruationē nauis sibi cōmisse, eo ꝙ nauis ad aliud ordinaṫ sicut in finē. s. ad nauigandum. sicut autem nauis cōmittitur gubernatori ad dirigendum, ita hō est sue voluntati ꝛ rationi cōmissus: ꝑm illud qd̄ dicitur Ecclesia.15. Deus ab initio constituit hominē: ꝛ reliquit eum in manu consilij sui. Manifestum est aūt, ꝙ hō ordinatur ad aliquid sicut ad finē, non eīm est summū bonum. vnde impossibile est ꝙ vltimus finis rationis ꝛ voluntatis humane sit conseruatio sui esse. Secūdo q̄ꝛ dato ꝙ finis rationis ꝛ voluntatis humane esset conseruatio humani esse: nō tamen posset dici ꝙ finis hominis esset aliquod corporis bonum. Esse enim hominis cōsistit in anima ꝛ in corpore, ꝛ q̄uis esse corporis dependeat ab anima esse tamen humane anime non dependet a corpore: vt supra ostensū est: ipsumq3 corpus est ꝓpter animā sicut materia ꝓpter formā ꝛ instrā ꝓpter motorem, vt per ea suas actiones exerceat. vnde oīa bona corporis ordinantur ad bona aīe sicut ad finem: vnde ipoſe est ꝙ in bonis corporis beatitudo consistat que est vltimus finis.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ sicut corpus ordinaṫ ad aīam sicut ad finē, ita bona exteriora ad ipm corpus. ꝛ ideo rationabiliter bonum corporis ꝑfertur bonis exterioribus q̄ per cēsum significanṫ, sicut ꝛ bonū anime preferṫ oibus bonis corporis. ¶Ad ꝑm dōm, ꝙ esse simpliciter acceptū ꝑm ꝙ includit in se omnem perfectionem essendi preeminet vite ꝛ omnibus subsequētibus: sic igitur ipsum esse prehabet in se omnia bona subsequentia. ꝛ hoc modo Diony. loquiṫ: sed si cōsidereṫ ꝓut participaṫ in hac re vel in illa que nō capiunt totam perfectioneꝫ essendi sed habent esse imperfectum sicut est esse cuiuslibet creature, manifestum est ꝙ ipsum esse cū perfectione supaddita ē eminentius: vnde ꝛ Diony. ibidem dicit, ꝙ viuentia sunt meliora existentibus ꝛ intelligentia viuentibus. ¶Ad tertiū dicendū, ꝙ q̄ꝛ finis respondet principio: ex illa rōne probatur ꝙ vltimus finis est primum principiuꝫ essendi, in quo est omnis essendi perfectio. cuius similitudinem appetunt ꝑm suam perfectionem, quedam quidem secūdum esse tantū, quedam ꝑm esse viuens, quedam ꝑm viuens ꝛ intelligens ꝛ beatum: ꝛ hoc paucorum est.

4.disti. 44.q.1. ar.3.q.4 ad 3m et 4m. et.5 2.ca.27 4.33.§.3. Et li.4. ca.83.§. 4. Etopus. 5.ca.108 Et mat. 5.co.3.4 4.5.et.1. ethi.lec. 5.co.1.2 2.2 lect. 10.co.2.

¶Super arti.7.2.8.
In arti.7.2 8. dubium occurrit de fundamento vtriusq;.s.obm voluntatis nostre est vle bonū: qm aut intēdit p vle bonū totū seu oē bonū aut bonū i vli. Si scdo modo verū est: 2 bn pbat: q sicut obm intellectus est verū non tñ in hoc particulari: sed in vniuersali ita obiectum volūtatis est bonum nō in hoc particulari sed i vli. sed ex hoc sensu nō sequit ergo obm voluntatis est bonum vniuersale i essendo qd est deus. Si prio modo tūc nō probat per hoc: q obm intellectus est verum vniuersale: qm h verificat de vero vniuersali in pdicādo: 2 non de omni vero: nec ipsa veritate diuina: que est oē verū qm nec hoc verum deus est trinus cadit sub obo intellectus: nec ea: que nō lz hoi loqui: 2 in cor hominis nō ascendūt: nec ascendere possent. ¶Ad hoc dr: q proprie loquendo neutro modo intelligit fundamentū illud: sed sensus ē: q sicut obm intellectus est verum vniuersale.i. nō cōtractū ad tale vel tale verū: sed absolute: ita obm volūtatis est bonum vniuersale.i. nō contractum ad tale vel tale bonū sed absolute: 2 si huic fuerit adiuncta subintellecta differētia inter bonū 2 verū ex sexto metaphy.s. q verum et falsum sunt in anima bonū autē 2 malum in rebus sequit q in illa re sola erit beatitudo nostra q est obiectū voluntatis humane in qua est bonū absolute: ac per hoc in solo deo est: qz in ceteris non est bonū nisi contractum 2 hec est manifesta intentio litere. Que contra obiectū intellectus obijciuntur de limitatione veri facilime soluūtur: dicendo q sicut nullum est ens ad quod non possit actus intellectus terminari aliquo mō: ita nullum est verum quod ipsum omnino subterfugiat: deū nanq; 2 omnia attingere potest: sed quia non potest noster intellectus tali modo deū cognoscere 2c.

¶Utrum beatitudo hominis consistat in voluntate. Arti.6.

Ad sextū Videt q beatitudo hominis in voluptate cōsistat. beatitudo em cū sit vltimus finis nō appetitur pp aliud, sed alia pp ipsam. Sed hoc maxime cōuenit delectationi, ridiculū est em ab aliquo querere pp qd velit delectari: vt dr in.x.ethi. ergo beatitudo maxime in voluptate 2 delectatione cōsistit. ¶P. Causa pria vehementius imprimit qz scda: vt dr in lib. de causis. influētia aūt finis attēditur sm eius appetitū. illud ergo vr hre rōnē finis vltimi qd maxime mouet appetitum: hoc aūt est voluptas cuius signū est q delectatio intantū absorbet hois volūtatē et rōnē q alia bona cōtēnere facit. ergo videtur q vltimus finis hois qui est beatitudo maxime in voluptate cōsistat. ¶P. Cum appetitus sit boni, illud qd oia appetunt videt esse bonū optimū sed delectationē oia appetunt 2 sapientes 2 insipientes: 2 etiam ratione carentia. ergo delectatio est optimum. consistit ergo in voluptate beatitudo: que est summū bonum.

Contra Est, q Boetius dicit in tertio de cōsolatione, Tristes exitus esse voluptatū quisquis reminisci libidinū suarū volet intelliget: que si beatos efficere possent, nihil cause esset quin pecudes quoq; beate esse dicantur.

Rñdeo Dōm, qz delectationes corporales pluribus note sunt assumpserūt sibi nomē voluptatū: vt dicit.6. ethi. In quib9 tñ beatitudo principalr nō cōsistit: qz in vnaquaq; re aliud est qd pertinet ad essentiā eius, alid est ppriū accñs ipsius: sicut in hoie: aliud est q est animal rationale mortale aliud q est risibile. Est igit considerandū: qd ois delectatio est quoddā ppriū accidēs: qd cōsequit beatitudinē vel aliquā beatitudis partē: ex hoc em aliquis delectat qz hz bonū aliqd sibi cōueniens vel in re, vel in spe, vel saltē in memoria: bonū aūt conueniens si quidē sit pfectū est ipsa hois habitudo. Si aūt sit imperfectū, beatitudo est qdā participata: vel ppinqua: vel remota: vel saltem apparēs. vñ manifestū est q nec ipsa delectatio: que sequit bonū pfectū est ipsa essentia btitudinis: sed qddā pñs ad ipsam sicut p se accñs. voluptas aūt corpalis nō pōt etiam modo pdicto sequi bonū pfectū: nā sequitur bonū qd apprehendit sensus, qui est virtus aie corpore vtēs: bonū aūt qd ptinet ad corpus qd appbendit scdm sensum non pōt esse perfectū hois bonū: cū em aia rōnalis excedat pportionē mãe corporalis, pars aie que est ab organo corporeo absoluta quandā hz infinitatē respectu ipsius corporis 2 partium anime corpori cōcreatarum: sicut inuisibilia sunt quodāmodo infinita respectu materialium, eo q forma per mãm quodāmodo contrahitur 2 finit: vnde forma a materia absoluta est quodāmodo infinita. 2 iō sensus, qui est vis corpalis cognoscit singulare q est determinatū p mãm: intell's vero qui est vis a mã absoluta cognoscit vle, qd ē abstractū a mã: 2 cōtinet sub se infinita singularia: vñ pz, qd bonū cōueniens corpori, qd p apprehensionē sensus delectationē corporalē causat non est perfectū bonū hois, sed est minimū quiddā in comparatione ad bonū aie. vñ Sap.7. dr, Quod oē aurū in cōparatiōe sapiētie arena est exigua: sic igit neq; voluptas corpalis est ipsa beatitudo, nec est per se accidens beatitudinis.

Ad primū Ergo dōm, q eiusdē rationis est q appetat bonū: 2 q appetat delectatio: que nihil est aliud qz quietatio appetitus in bono: sicut ex eadē virtute nature est q graue ferat deorsum: 2 q ibi quiescat. vñ sicut bonū per seipsum appetit: ita 2 delectatio pp se 2 nō pp aliud petitur, si ly propter dicat causam finalē, si vero dicat cām formalē: vl potius causam motiuā, sic delectatio est appetibilis pp aliud.i. pp bonū qd est delectationis obm: 2 p cōsequēs est principiū eius, 2 dat ei formā. ex hoc em delectatio hz q appetat qz est quies in bono desiderato. ¶Ad scdm dōm, q vehemēs appetitus delectationis sensibilis cōtingit ex hoc q operationes sensuū qz sunt principia nostre cognitionis sunt magis pceptibiles. vñ etiam a pluribus delectatione sensibiles appetunt. ¶Ad tertiū dōm, q eo modo oēs appetūt delectatiōes sicut 2 appetūt bonū: 2 tñ delectationē appetūt rōne boni, 2 nō ecōuerso: vt dictū est. vñ non sequit q delectatio sit maximū 2 per se bonū: sed q vnaqueq; delectatio cōsequatur aliquod bonū, 2 aliqua delectatio consequatur id qd est per se, 2 maximum bonum.

¶Utrū beatitudo hois cōsistat in aliquo bono aie. Arti.7.

Ad septimū Videtur q beatitudo cōsistat in aliquo bono aie: beatitudo em est qdā hois bonū: hoc aūt per tria diuiditur que sunt bona exteriora bona corporis 2 bona aie: sed beatitudo nō cōsistit in bonis exterioribus: neq; in bonis corpis sicut supra osūm est, ergo cōsistit in bonis aie. ¶P. Illud cui appetimus aliquod bonū magis amam9 qz bonū qd et appetim9. sicut magis amam9 amicū cui appetimus pecuniā, qz pecuniā. sed vnusquisq; quodcūq; bonū sibi appetit, amat: ergo seipsum amat magis qz oia alia bona. sed beatitudo est qd maxime amat, qd pz ex hoc q pp ipsam oia amātur 2 desiderantur. ergo beatitudo cōsistit in aliquo bono ipsius hois: sed non in bonis corporis. ergo in bonis aie. ¶P. Perfectio est aliquid eius qd perficit: sed beatitudo est quedam perfectio hois. ergo beatitudo est aliquid hominis. sed nō est aliquid corporis. vt ostensum est: ergo beatitudo est aliquid anime. 2 ita consistit in bonis anime.

Sed cōtra Est, q sicut Augu. dicit in lib. de doctrina xpiana, Id in quo cōstituit beata vita pp se diligēdū est, sz hō nō est pp seipsum diligēdus. sed qcqd est in hoie est diligēdū pp deū. ergo in nullo bono aie btitudo cōsistit.

Rñdeo Dōm, q sicut.s. dictū est: finis duplr dr.s. ipa res quā adipisci desideram9 2 vsus seu adeptio vel possessio illius rei. si ergo loqmur de vltio fine hois qztū ad ipaz rem quā appetim9 sicut vltimū finē, impossibile ē q vltim9 finis hois sit ipsa aia vel aliqd ei: ipsa em aia in se cōsiderata est vt in potētia existēs. fit em de potētia sciēte actu sciēs, 2 de potētia virtuosa actu vtuosa: cū aūt potētia sit pp actū, sicut pp cōplementū: impossibile est, q id qd est scdm se in potētia existēs habeat rationē vltimi finis suipsius: silr ēt nec aliqd eius siue sit potētia siue act9 siue habit9. bonū em qd est vltim9 finis est bonū pfectū complēs boni appetitū: appetit9 aūt hūanus qui est volūtas est boni vlis, qdlz bonū aūt inherēs ipsi aie est bonū participatū 2 per pñs particulatū, vñ impoīe est q aliqd eorū sit vltim9 finis hois. Sed si loquamur de vltimo fine hois qztum ad ipsam adeptionē vel possessionē seu quēcunq; vsum ipsius rei que appetit vt finis, sic ad vltimū finē ptinet aliquid hois ex parte anime: qz homo per animā beatitudinē cōsequit. res ergo ipsa que appetitur vt finis est id in quo beatitudo consistit 2 qd beatū facit, sed huiusmodi adeptio vocatur beatitudo, vnde dicendū est q beatitudo est aliquid extra animam.

Ad primū Ergo dōm, q sm q sub illa diuisiōe cōphēduntur oia bona q hoi sicut appetibilia. sic bonū aie dr nō solū potētia aut habit9 aut act9 sz 2 obm qd est extrinsecū, 2 h mō nihil phibet dīe id in q btitudo cōsistit eē qddā bonū aie. ¶Ad scdm dōm, qztū ad ppositū ptinet: q beatitudo maxime amat tāqz bonū cōcupitū: amic9 aūt amat tanqz id cui cōcupiscit bonū: 2 sic ēt hō amat seipsum. vñ nō ē eadē rō amoris vtrobiq;. vtrū aūt amore amicitie aliqd hō.s. se amet: erit locus cōsiderādi cū de charitate aget. ¶Ad tertiū dōm, q beatitudo ipsa cū sit pfectio aie est qdā aie bonū inherēs sz id in quo beatitudo cōsistit, qd.s. beatū facit est aliquid extra aiam: vt dictū est.

1.q.12.a 1.co.2.q. 82.ar.2. corn.Et 22c.qo. 83.ar.1. coil.Et 4.5.ca. 7.5.17. 2 ca.54 co.1.2.2 Etopus. 3.ca.108 2.264 Etopus. 20. li.4. c.8.2.9. Et psal. 32.co.8.

¶Utrū btitudo hois cōsistat i aliq bono creato, ar.8.

Ad octauū Sic proceditur. Videt, qd beatitudo hois cōsistat in aliquo bono creato. Dicit em Dioni.4.ca. de di.no. q diuina sapiētia cōiūgit fines primorū principijs scdorū: ex quo pōt accipi q summū inferioris nãe sit attingere infimū nãe superioris: sed summum hois bonū est beatitudo: cū ergo angelus nãe ordine sit supra hoiem (vt in prio habitū est) videt q beatitudo hois cōsistat in hoc qd aliquo mō attingit ad angelū. ¶P. Ultim9 finis cuiuslz rei ē in suo pfecto: vñ ps est pp totū sicut pp finē: sed tota vniuersitas creaturarū q dr maior mūdus cōparat ad hoiem (q in.3.physic. dicitur minor mūdus) sicut pfectū ad impfectū. ergo beatitudo hois cōsistit in tota vniuersitate creaturarū. ¶P. Per h hō efficitur beat9 q eius nãle desideriū quietat: sz desideriū hois nō extēditur ad mai9 bonū qz ipse cape pōt: cū g hō nō sit capax boni qd excedit limites totius creature, vr q p aliqd bonū creatū hō btūs fieri possit: 2 ita btitudo hois i aliquo bono creato cōsistit.

Sed cōtra Est, q augus. dicit.19. de ciui. dei, Ut vita carnis aia est: ita beata vita hois de9 est. de quo dicitur, Beatus populus cuius dñs deus eius est.

Rñdeo Dōm, q impossibile ē btitudinē hois eē i aliquo bono creato. btitudo em ē bonū pfectū q totalr quietat appetitū: alioqn nō eēt vltim9 finis si adhuc restaret aliquid appetēdū. obm aūt volūtatis q est appetit9 hūanus est vle bonū, sicut obm intell's ē vle verū: ex quo pz q nihil pōt quietare volūtatē hois nisi bonū vle qd nō inuenit in aliquo creato, sz solū in deo: qz ois creatura hz bonitatē pticipatā. vñ solus deus voluntatem hois implere pōt. sm qd dr in psal. Qui replet in bonis desiderium 2c. in solo igitur deo beatitudo hominis consistit.

Ad pmū Ergo dōm, q supius hois attingit qdē infimū angelice nãe p qndā silitudinē: non tñ ibi sistit sicut in vltimo fine: sed pcedit vsq; ad ipsum vlem fontē boni: qui est vle subm btitudinis oium bonorū tāqz infinitū 2 pfectū bonū exñs. ¶Ad scdm dōz, q si totū aliquod nō sit vltimus finis, sed ordinetur ad finē vlteriorē, vltimus finis partis nō est ipsum totum, sed aliquid aliud: vniuersitas aūt creaturarū ad quā cōparatur homo vt pars ad totū, nō est vltimus finis, sed ordinat in deum sicut in vltimū finē: vñ bonū vniuersi nō est vltim9 finis: sz ipse deus. ¶Ad tertiū dōm, q bonū creatū nō est min9 qz bonū cuius est hō capax, vt rei intrinsece 2 inherētis: ē tñ min9 qz bonū cuius ē capax vt obti, qd est infinitū: bonū aūt qd pticipat ab angelo 2 a toto vniuerso est bonum finitum 2 contractum.

¶De beatitudine quid sit. Questio.3.

Deinde Cōsiderandū est quid sit beatitudo 2 q requirant ad ipsam. ¶Circa primum querunt octo. Prio vtrū btitudo sit aliqd increatū. Scdo si est aliqd creatū vtrū sit operatio. Tertio vtrū sit operatio sensitiue partis an intellectiue tñ. Quarto si est operatio intellectiue partis: vtrū sit operatio intellecus an voluntatis. Quinto si est operatio speculatiui intellectus aut practici. Sexto si est operatio intellectus speculatiui: vtrū cōsistat in speculatiōe sciarū speculatiuarū. Septio vtrū cōsistat in speculatiōe subarū separatarū.s. angelorū. Octauo vtrū in sola speculatione dei qua p essentiā videtur.

¶Utrum beatitudo sit aliquid increatum. Arti.1.

1.qō.26. arti.3. et.4. di. 49.q.1. ar.2.q.1 corn.

Ad primū Sic pcedit. Vr q btitudo sit aliquid increatū. Dicit.n. Boe. in 3. de cōsola. esse deū ipaz btitudinē necesse est cōsiteri. ¶P. Btitudo est summū bonū: sz eē summū bonū cōuenit deo: cū ergo non sint plra sūma bona, vr q btitudo sit idē qd deus. ¶P. Btitudo est vltimus finis in quē naturaliter hūana voluntas tanqz in finē tendit: sed in nullū aliud voluntas tanqz in finē tendere dz nisi in deū quo solo fruendum est: vt Augu. dicit. ergo beatitudo est idem quod deus.

Sed ɔtra. Nullū factū est increatū: sed beatitudo hominis est aliqd factū: qz sm Aug., primo de doctrina christiana, Illis rebus fruendū est que nos beatos faciunt: ergo beatitudo non est aliquid increatum.

Rñdeo Dicendū, q sicut supra dictum est: finis dr duplr. Uno mō ipsa res qz cupimus adipisci: sicut auaro est finis pecūia. Alio modo ipa adeptio vl possio seu vsus aut fruitio ei9 rei q dsiderat: sicē si dicat q possio pecūie ē finis auari: 2 frui re voluptuosa ē finis intēperati. Prio g mō vltimus hois finis est bonū increatū.s. deus q solus sua infinita bonitate pōt voluntatē hois pfecte implere. Scdo aūt mō vltimus finis hois est creatū aliqd in ipso exñs: qd nihil est aliud qz adeptio vl fruitio finis vltimi: vltimus aūt finis vocat beatitudo. si ergo beatitudo hois cōsideret qztum ad cām vel obm, sic est aliqd increatum. si aūt cōsideret qztum ad ipsaz essentiā beatitudinis, sic est aliquid creatum.

Ad primū Ergo dōm, q deus est beatitudo p essentiā suā non em per adeptionē aut participationem alicuius alterius beatus est: sed p essentiaz suā. Hoies autē sunt beati (sicut ibidē dicit Boetius) per participationem: sicut et dij per participationē dnr. ipsa aūt participatio beatitudinis sm quā hō dicit beatus aliqd creatū est. ¶Ad sm dōm, q beatitudo dicitur esse summū hois bonū: qz est adeptio vel fruitio summi boni. ¶Ad tertiū dōm, q beatitudo dr vltimus finis p modum quo adeptio finis dicitur finis.

¶Utrū beatitudo sit opatio. Ar.2.

Ad scdm Sic pcedit. Vr q btitudo nō sit opatio. Dicit enim Apls Ro.6. Habetis fructū vestrum in sanctificatione, finē vo vitaz eternā: sed vita nō est operatio sed est ipsum esse viuentiū. ergo vltimus finis qui est beatitudo nō est operatio. ¶P. Boetius dicit in tertio de cōsolatione, q beatitudo est status oium bonorū cōgregatione pfect9: sz status nō nominat opationē. ergo btitudo non est opatio. ¶P. Btitudo significat aliquid in bono exñs, cū sit vltima pfectio hois: sed operatio nō significat vt aliqd exñs in operante, sed magis vt ab ipso pcedēs: ergo btitudo non est opō. ¶P. Beatitudo pmanet in beato: operatio aūt nō pmanet: sed trāsit: ergo beatitudo nō est opō. ¶P. Un9 hois est vna beatitudo: operationes aūt sunt multe: ergo beatitudo non est opatio. ¶P. Beatitudo inest beato vsq; interruptione: sed operatio humana frequenter interrumpitur: puta somno vel aliqua alia occupatione vel quiete: ergo beatitudo non est operatio.

Sed ɔtra Est, q phs dicit i.i.ethi. q felicitas est operatio secundum virtutem perfectam.

Rñdeo Dōz, q sz qd btitudo hois ē aliqd creatū in ipso exñs, necesse est dicere q beatitudo hominis sit operatio: est em beatitudo vltima hominis perfectio: vnumqdq; enim intantū perfectū est inquantū est actu. nā potentia sine actu imperfecta est: opz ergo beatitudinē in vltimo actu hois consistere: manifestum est autē q operatio est vltimus actus operātis: vnde 2 actus secundus a pho nominat in secundo de aia: nā hñs formā pōt esse in potētia operans sicut sciens est in potentia cōsiderans. 2 inde est q in alijs rebus res vnaqueq; dicitur esse propter suam operationem: vt dicit in.2. de celo: necesse est ergo beatitudinem hominis operationem esse.

Ad pmū Ergo dōm, q vita dicitur duplr. Uno mō ipsum esse viuentis: 2 sic beatitudo non est vita: ostensum est em q esse vnius hominis qualecūq; sit, non est hominis beatitudo: solius enim dei beatitudo est suum esse. Alio mō dicitur vita ipsa operatio viuentis sm quaz principium vite in actū reducit: 2 sic noiamus vitam actiuā vel cōtēplatiuā vel voluptuosam: 2 hoc modo vita eterna dicitur vltim9 finis: quod patet per hoc qd dicitur Joā.17. Hec est vita eterna: vt cognoscant te deuz verū et vnū. ¶Ad sm dōm, q Boetius diffiniēdo beatitudinez considerauit ipsam cōem beatitudinis rationē. Est em cōis beatitudinis ratio q sit bonum cōmune perfectū: 2 hoc si

ideo committitur fallacia figure dictionis mutādo quid i quomodo. Ex impotentia siquidem modi cognoscendi prouenit q oportet aliqd latere omnem intellectum creatum: et non ex limitatione veri obiecti intellectus quasi tale verū debeat esse obiectuz. Cuius signum infalibile est quia qbuscunq; veris oblatis itellectui adhuc posset intellectus aliud nouum verū oblatū cognoscere vel credere. Intellectus enim nō fit minor ex cognitione precedentium: vt dicit.3. de aia: qd impossibile esset si verum limitatum esset adequatū obz intellectus. ¶In responsione ad primum in articulo octauo: vide nouitie authoris intentuz de illa propositione: supremum infimi attingit infimū supremi: q intelligitur de attinctione secundū proximitatē nature que in similitudine earuz propinqua consistit et non de ordinati in finem attinctione ad finez vltimum.

1.di.1.q. 1.art.1. Et.3. di. 34.qō.1. ar.5.co. Et.4.di stin.49. q.1.arti. 2.q.2.et q.4.ar ti.2. Et qli.8. artic.19. corn. et.1.eth. lec.1. et.9.me taphi.le ctio.9. fina.

¶Super questio.3. articulum quartum.
In hac tertia questione vsq; ad quartū articulum nihil occurrit scribendum nisi quod in secundo articulo tria notanda specialiter sunt. primum in corpore: qd cum dicitur vnumquodq; est propter suam operationem potest dupliciter intelligi primo sicut propter rem que est eius finis: 2 sic falsissimum est. Alio modo sicut proprium complementum: 2 sic est verum: ita quod vnumquodq; habēs operationez esse propter suam operationem nihil aliud est quam esse propter se ipsum in actu completo et perfecto. ¶Secundum in responsione ad secundum: scilicet quod cum dicitur beatitudo est status omniuz bonorum aggregatione perfectus non est predicatio essentialis: sed causalis. ita quod intelligatur beatitudo vt causa est status talis vt effectus: quoniā ipsa beatitudinis essētia est p quā est talis status: vt in litera dr.

Universidad de Deusto Biblioteca

❡Tertiū in rūsione ad tertiū q memor sis ambiguitatis taz simpliciter q apud authorē de sbo actionis trāseūtis: ppter q forte lrā apposuit ly magis: dicēdo qd est magis pfectio patientis: nā ẜm veritatem actio immanens principalr est ppter perficiēdū agēs ipm actio vo trāsiēs pncipalr est pp pficiēdū aliud: vtrū aūt sicut actio imanēs redundat i alterū: ita quoq actio trāsiēs pficiat agēs: nō ē moralis negocij: sed alibi discutiet: si de9 dederit. ❡In isto .4. ā. disputatio illa cōsueta occurrit de beatitudie vtrū essētialr sit act9 intellectus vel voluntatis. Scotus em̄ in 4. di. 49. q. 4. rōnez hic allataz credit se soluere ac infringer q multipliciter pbat intentum suum: scilicet q cōsistat in actu voluntatis. Rationē igitur carpit in duobus. primo in illa positione: beatitudo est cōsequutio finis: distinguendo em̄ ait q duplex est cōsecutio finis. Altera prima via generationis altera prima via perfectionis: q btitudo cōsistit essentialiter in ɔsecutione prima ẜm ordinē perfectiōis: talis aūt nō ē visio finis: sed amor finis visi; visio em̄ est cōsecutio prima via originis. In h ergo ẜm ipsuz primo peccat hec ratio: quia assumit qd beatitudo consistit in consecutione prima via generationis. secundo arguit illam defect9 quia. s. non sufficienter scrutat actus voluntatis circa finem. ponit enim lra duos tantū. s. desiderium q quietationē. Cum (si proprie de quiete loquimur) detur terti9 quoniā quies pprie delectatio est: q preter eam est amor iuxta illud Augustini appetitus inhiantis sit amor fruētis: q in hoc quietatiuo amore qui etiaz quies in fine dici potest consistere dicit beatitudinem: nec hoc ratio litere excludit sed tez delectationis tm̄. Intentū aūt suū scilicet q beatitudo formaliter sit actus voluntatis. i. amor vltimi finis visi: probat tripliciter. Primo sic: beatitudo formalis consistit in actu pro-

5. q. 3. c. 33. r. 37. pn°. Et opusc. 3. c. 264. c. 1. eth. le. 10. co. 2.

gnificauit cū dixit, q est status oium bonorum cōgregatione pfectus: per qd nihil aliud significatur nisi q beat9 est in statu boni perfecti. Sed Aristo. expressit ipsam essentiam beatitudinis ostendens p quid homo sit in hmōi statu: quia per operationē quandam: q ideo in primo ethicorū, ipse etiā ostendit q beatitudo est bonū perfectum. ❡Ad tertiū dicendū, q sicut dicitur in. 9. metaphysi. duplex est actio: vna que procedit ab operante in exteriorem materiam, sicut vrere q secare. q talis operatio non pōt esse beatitudo. nam talis operatio non est actio q perfectio agentis: sed magis patientis: vt ibidem dicitur. Alia est actio manens in ipso agente: vt sentire, intelligere, q velle, q huiusmodi actio est perfectio q actus agētis: q talis operatio potest esse beatitudo. ❡Ad quartuz dicendū, q cum beatitudo dicat quandam vltimam perfectionez ẜm q diuerse res beatitudinis capaces ad diuersos gradus perfectionis pertingere possunt, ẜm hoc necesse est q diuersimode beatitudo dicatur: naz in deo est beatitudo per essentiam: quia ipsum esse ei9 est operatio eius: quia non fruitur alio: sed seipso: in angelis autem beatitudo est vltima perfectio ẜm aliquam operationem qua cōiunguntur bono increato: q hec operatio est in eis vnica q sempiterna: in hominibus aūt ẜm statum presentis vite est vltima perfectio ẜm operationē qua homo coniungitur deo: sed hec operatio nec continua potest esse et per cōsequens nec vnica est: quia opatio intercissione multiplicatur: q ppter hoc in statu presentis vite perfecta beatitudo ab hoie haberi non potest. vnde Phs in primo ethi. ponens beatitudinem hominis in hac vita: dicit eam imperfectā: post multa cōcludēs. Beatos autem dicimus vt homines: sed promittitur nobis a deo beatitudo perfecta qn̄ erimus sicut angeli in celo: sicut dicit Mat. 23. Quantū ergo ad illam beatitudinē perfectam cessat obiectio: quia vera q continua et sempiterna operatione in illo beatitudinis statu mens hominis deo coniungitur: sed in presenti vita quantū deficimus ab vnitate q continuitate talis opationis, tantum deficimus a beatitudinis perfectione: est tamē aliqua participatio beatitudinis q quanto operatio potest esse magis continua q vna: tāto plus habet rationē beatitudinis: q ideo in actiua vita que circa multa occupat: est min9 de ratione beatitudinis: q in vita contēplatiua que versatur circa vnū. i. circa veritatis contēplationē: q si aliqn̄ homo actu non operetur hmōi operationē: tn̄ qr in promptu hz eam semp potest operari: q quia etiaz ipsam cessationē: puta somni vel occupationis alicuius naturalis ad operationē predictā ordinat quasi videt operatio ɔtinua esse. q per hoc patet solutio ad quintum q ad sextum.

❡Utrum beatitudo sit operatio sensitiue partis aut intellectiue tantum. Arti. 3.

AD tertiū Sic pcedit Uf q beatitudo consistat etiā in opatione sensus: nulla enim opatio inuenitur in homine nobilior operatione sensitiua nisi intellectiua sed operatio intellectiua dependet in nobis ab operatione sensitiua: quia non possumus intelligere sine fantasmate: vt dicit in tertio de aīa: ergo beatitudo consistit etiā in opatione sensitiua. ❡ꝑ. Boeti9 dicit in tertio de ɔsolatione: q beatitudo est status oium bonorū congregatione perfectus: sed quedam bona sunt sensitiua que attingimus per sensus operationem: ergo videtur q operatio sensus requiratur ad beatitudinem. ❡ꝑ. Beatitudo est bonum perfectum: vt probatur in primo ethicorum: quod non esset nisi homo perficeretur per ipsam secundū omnes partes suas: sed per operationes sensitiuas quedaz partes anime perficiuntur, ergo operatio sensitiua requiritur ad beatitudinem.

Sed contra. In operatione sensitiua cōicant nobis bruta animalia: non autem in beatitudine. ergo beatitudo non consistit in operatione sensitiua.

Respondeo Dicendum, q ad beatitudinem potest aliquid pertinere tripl'r. Uno mō essentialiter. Alio mō antecedenter. Tertio mō ɔñr. Essentialiter quidem non potest pertinere sensus ad beatitudinē: nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ad bonuz increatum qd est vltimis finis: vt supra ostensum est: cui hō coniungi non potest per sensus operationē. Similiter etiā quia sicut ostensum est in corporalibus bonis beatitudo hominis nō consistit: que tamen sola per sensus operationem attingimus: possūt autem operationes sensus pertinere ad beatitudinem antecedēter q ɔñr: antecedenter quidem secundum beatitudinem imperfectam: qualis in presentivita haberi potest. nam operatio intellectus preexigit operationem sensus. consequenter autem in illa perfecta beatitudine que expectat in celo: quia post resurrectionem ex ipsa beatitudine anime: vt aug. dicit in epistola ad dioscorum: fiet quedam refluentia in corpus q in sensus corporeos: vt in suis operationibus perficiantur: vt infra magis patebit cum de resurrectione agetur: non autem tunc operatio qua mens humana deo coniungitur a sensu dependebit.

Ad pmū Ergo dōm, q obiectio illa probat: q operatio sensus requiritur antecedenter ad beatitudinē imperfectā qualis in hac vita haberi pōt. ❡Ad ẜm dōm, q beatitudo perfecta qualem angeli habent: hz cōgregationem oium bonorum per coniunctionē ad vniuersalem fontem totius boni: non q indigeat singulis particularibus bonis: sed in hac beatitudine imperfecta requiritur congregatio bonorum sufficientiū ad perfectissimam operationem huius vite. ❡Ad tertiū dicendum, q in perfecta beatitudine perficitur totus homo: sed in inferiori parte per redundantiam a superiori: in beatitudine autem imperfecta presentis vite econuerso a perfectione inferioris partis proceditur ad perfectionem superioris.

❡Utrum si beatitudo est intellectiue partis sit operatio intellectus an voluntatis. Arti. 4.

AD quartum Sic procedit. Uidetur q beatitudo cōsistat in actu voluntatis. Dicit enim Aug. 9. de ciuitate dei: quod beatitudo hominis in pace consistit vnde in psalm. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad voluntatem pertinet: ergo beatitudo hominis in voluntate consistit. ❡Preterea. Beatitudo est summum bonum: sed bonum est obiectum voluntatis: ergo beatitudo in voluntatis operatione cōsistit. ❡Preterea. Primo mouenti respondet vltimus finis: sicut vltimus finis totius exercitus est victoria que est finis ducis qui omnes mouet: sed primum mouens ad operandum est volūtas: quia mouet alias vires: vt infra dicetur: ergo beatitudo ad voluntatez pertinet. ❡Preterea. Si beatitudo est aliqua operatio oportet q sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est dilectio que est actus volūtatis quam cognitio que est operatio intellectus: vt patet per aplm prime ad Cor. 13. ergo vr q beatitudo cōsistat in actu voluntatis. ❡ꝑ. Augu. dicit in. 13. de trini. q beatus est qui hz omnia que vult q nihil vult male: q post pauca subdit, Et appropinquat beatitudo que bn̄ vult qdcunq vult bona enim beatū faciunt quorū bonorū iam hz ad ipsam. s. bonā voluntatem: ergo beatitudo in actu voluntatis consistit.

1. q. 26. ā. 2. 1. 3. co. 2. 3. 3. c. 3. 2. 26. 27. 8. 1. Et ma... q. 16. a. 2. ad. 6. Et ver. q. 1. ā. 4. ad. 8. ql. 8. a... 19. Et... pus. 3. 107.

Sz ɔtra Est, q dñs dicit Joā. 17. Hec est vita eterna vt cognoscant te deum verum vnum: vita autem eterna est vltimus finis: vt dictum est: ergo beatitudo hominis in cognitione dei consistit que est actus intellectus.

Rñdeo Dicendū, q ad beatitudinē: sicut supra dictuz est duo requiruntur. vnū qd est esse beatitudis: aliud quod est quasi per se accidens eius. s. delectatio ei adiūcta. Dico ergo q quantū ad id qd est essentialiter ipsa beatitudo: impole ē q cōsistat in actu volūtatis. Manifestū ē em̄ ex pmissis q btitudo ē cōsecutio finis vltimi: cōsecutio aūt finis nō consistit in ipso actu volūtatis: volūtas aūt fert in finē q absentem cū ipsum desiderat: q pñtē cū in ipso requiescens delectatur. manifestū est aūt q ipsum desideriū finis nō est cōsecutio finis: sz ē mot9 ad finē. dlectatio aūt aduenit volūtati ex h q finis est pñs: nō aūt ecōuerso ex h aliqd fit pñs, qr voluntas delectat in ipso: opz igit aliquid aliud esse q actū volūtatis p qd fit finis ipse pñs volūtati, q hoc manifeste appet circa fines sensibiles: si enim cōseq pecuniā esset p actū volūtatis, statim a principio cupidus cōsecut9 esset pecuniā qn̄ vult eā hre: sz a principio qdē est absens ei: cōseqt aūt ipsaz p hoc q manū ipsaz apprehēdit vel aliquo hmōi. q tūc iā delectatur in pecunia habita: sic igit q circa intelligibilē finē cōtigit. nā a pncipio volum9 ɔseq finē intelligibilē: cōsequimur aūt ipsū p h q fit pñs nobis p actū intell's: q tūc volūtas delectata cōqescit in fine iā adepto. sic igit eēntia btitudinis i actu itell's cōsistit, sz ad volūtatē ptinet delectatio btitudinē ɔñs ẜm q augu. dicit. 10. cōfes. q btitudo ē gaudiū de vitate: qr. s. ipm gaudiū ē consūmatio btitudis.

Ad primū Ergo dōz, q pax ptinet ad vltimū hois finē: non qsi eēntial'r sit ipa btitudo: sed qr añcedēter q ɔñr hz se ad ipam. añcedēter qdē iqtū iā sūt remota oia pturbātia q ipedietia ab vltio fine, ɔñr vo iqtū iā hō adepto vltio fine remanet pacat9 desiderio qetato. ❡Ad 2m dōm, q primū obm volūtatis nō ē act9 eius. sic nec primū obm visus ē visio: sz visibile. vñ ex hoc ipo q btitudo ptinet ad volūtatē tāq pmuz obm ei9 seqt q nō ptineat ad ipaz tāq actus ipsius. ❡Ad 3m dōm, q finē prio apphēdit intell's q volūtas: tn̄ mot9 ad finē icipit i volūtate q iō volūtati debet id qd vltio cōsequit cōsecutionem finis scz delectatio vel fruitio. ❡Ad 4m dōz, q dilectio pemineat cognitiōi in moeudo: sz cognitio puia ē dilectiōi in attingendo, nō em̄ diligit nisi cognitū: vt dicit Aug. in. 10. de tri. q iō intelligibilē finē prio attingim9 p actionē intell's, sicut q finē sensibilē prio attingim9 p actionē sensus. ❡Ad 5m dōm, q ille q hz oia q vult ex h est beat9 q hz ea q vult. qd qdē ē p aliud q p actū volūtatis: sz nihil male velle reqrit ad btitudinē, sicut qdā debita dispō ad ipaz. volūtas āt bōa ponit in nūero bonoz q btm faciūt, put ē inclinatio qdā in ipa: sicut mot9 reducit ad genus sui termini: vt alteratio ad qualitatem.

❡Utrum beatitudo sit operatio intellectus speculatiui an practici. Arti. 5.

AD quintū Uf q btitudo cōsistat in opatiōe intell's practici. finis em̄ vltimus cuiuslz creature cōsistit i assimilatiōe ad deū. sz hō magis assilat deo p intellm practicū q est cā rerū intellectarū q p intelm speculatiuum cui9 scia accipit a reb9. ergo btitudo hois magis ɔsistit i opatiōe itell's practici q speclatiui. ❡ꝑ. Btitudo ē pfectū bom hois sz itell's practic9 magis ordiat ad bom q speclatiu9 q ordiat ad vex. vñ q ẜz pfectiōez practici itell's dicimur bōi: n̄ āt ẜz pfectionē speculatiui intell's: sz ẜm eā dicimur scientes vel intelligētes. ergo btitudo hois magis cōsistit i actu intell's practici q speclatiui. ❡ꝑ. Btitudo ē qdā bonū ipsi9 hois: sz speculatiuus itell's occupat magis circa ea q sunt extra hoiez, practic9 aūt intell's occupat circa ea q sunt ipsi9 hois. s. circa opatiōes q passiones ei9. ergo beatitudo hois magis ɔsistit in opatiōe itell's practici q intell's speculatiui.

Sz ɔtra Est, q aug. dicit in prio de trini. q contēplatio promittitur nobis, actionum omniuz finis atq eterna perfectio gaudiorum.

Rñdeo Dōz, q btitudo mag ɔsistit i opatōe speclatiui itell's q practici. qd pz ex trib9. ❡Prio qdē ex h q si btitudo hois est opatio oz q sit optima opatio hois: optia āt opatio hois ē q est optime poe respcū optimi obti. optima āt poa ē intell's cuius obm optimū ē bom diuinū, qd qdē nō est obm practici intell's: sz speculatiui. vñ in tali opōne. s. in ɔtēplatiōe diuinorū maxime ɔsistit beatitudo. q qr vnusquisq vr esse id qd est optimū in eo, vt dr in. 9. q. 10. ethi. iō tal' opatio est maxie ppria hoi q maxime delectabilis. ❡Scdo apparet idē ex hoc q ɔtēplatio maxime qrit pp seipam act9 āt intell's practici nō qrit pp seipsum: sz pp actionē, ipse autē actiōes ordināt ad aliquē finē. vñ mafestuz est q vltim9 finis nō pt cōsistē in vita actiua q ptinet ad intellm practicū. ❡Tertio idem apparet ex hoc q in vita cōtēplatiua hō cōicat cū supiorib9. s. cū deo q angel' qb9 p similitu-

pinqori vltio fini extrinseco q ē btitudo oba. ergo cōsistit i actu volūtatis Añs pz: qr qto ppinqus simpl'r vltio fini: tāto mag hz rōnē finis vlterioris. ɔña vo pbat: qr finis vltim9 vt sic ē ppriū obm act9 volūtatis. Ex q pōt sic argui: act9 tēdēs ex se in finē vt sic ē ei ppinqor illo q nō ex se vt sic in ipsum tēdit. Talis est act9 volūtatis respectu actus intell's: pbat qr finis est ppriū obm appetit9: vt in. 1. q. didicim9. scdo sic. Amare q intelligere ordinate se hñt aut igit amare ē pp itelligere vt finē: q h nō qr ẜm Anselmum li. 2. Cur deus hō: p vniuersus eēt ordo amare vt itelligeret. q intelligere ē pp amare vt finē: ergo amor ē finis vltim9 formal'. tertio sic. Act9 volūtatis inter itrinseca est summe volēdus: ergo i eo cōsistit beatitudo formal' seu intrinseca: ɔña nota. et añs pbat: voluntas plus appetit pfectionē sui i vltio fine q intell's. ergo act9 ille suus ē sūme iter intrinseca volēd9. hoc añs pbat. voluntas nāli pl9 appetit appetitu nāli sui perfectionē q itell's. q ex appetitu libo recto tn̄: qr liber rect9 consonat nāli. Ar. quoq ab alijs: q vide siuis i capreolo. 49. di. 4. ❡Ad euidētiā oborū q vōnē lre scito q pspicaciter aduertētibus nihil qd distinguēdū eēt ptermissū in lra est. Cōsecutionem in primis duplicem esse nisi equiuocatio cōcedat fictio est: qm̄ noibus vtendo vt plēs cōsequutio nō vocat rei cōsecute amor. vnde arguēs: qr illā ppōnē btitudo est cōsequutio finis: euitare nō potuit: equiuocauit cōsequutiōis vocabulū vt suā psequeret opinionē: q autē amor nō hēat rōnez cōsequutionis ex eo probabitur qr amor est rei habite: q amor qdē rei nō habite pz q nō est ɔsequutio ex hoc ipso q est rei nō habite. Amor aūt rei habite ex hoc ipso n̄ est cōsequntio q cōsequutionē supponit qr est rei habite: vñ pma Scoti obtio sup equocatione fundat. Et iō nihil vz. Quāuis etiā assumat falsuz. s. q amor dei sit pfectior ei9 visiōe: vt in lra dr. Ex his aūt appet solo alteri9 obonis. Lra. n. nō ptermisit amorē: sz 2r illū exclusit: prio excludēdo delectationē qm̄ in ea claudit amor. n. n. delectamur pñtibus cōiunctis nisi amatis. Scdo excludēdo desideriū q delectationez. Cum em̄ illud sit nō habiti: hoc vo habiti q amor sit nō habiti q habiti: Inqtū est nō habiti excludit eadē rōne q desideriū: qr. s. hoc quod amat nō hz pñs. Inqtū vo est habiti excludit eadē rōne q delectatio qr. s. amor rei habite aduenit volūtati ex hoc q est hita: q nō ecōuerso. Et in nullo diminuta est lra. Sz rōne solita intētū cōclusit. Et 3 opinionē oppositā militat si sciat ea qs vti sic. Amor abstrahit ab hito q non hito obto: qr est vtriusq: vt pz de amore amicitie q cōcupi9: q de actu charitatis q eiusdē est spēi i via q i pria. ergo nō ē ɔsequutio obi beāti. ergo n̄ est btitudo foral' q pbat h rō de qcūq ɔsequutiōe: qr abstrahēs nō est ex ppria rōne vlla ɔsequutio: q h est directe itentū lre hui9. ❡Ad rōnē āt pmā Scoti p itento suo rñdet negādo sequelā: q ad pbationē dr q maior ē vo a ceteris parib9 sicut cetere cōpatiue sunt itelligende. In pposito āt cetera n̄ sunt paria: qm̄ act9 visiōis ē qsi ps ipsius finis: q ē finis nō ponēs i nūez cū fine extrinsece. De9. n. visus est finis q nō sunt duo fines. s. de9 q visio: sicut inductiue ptz alijs finibus q c. vñ act9 volūtatis est ppinqor inter actus tendētes in finē integrū: sed ppinquior illo est q est q ps finis. Amamus. n. nō solū bonū: sz bonum cognitū q pp illud q c. ❡Ad ẜm dr q vbū Anselmi saluat in via i qua melior est dei dilectio q intellectio sed in pria qq deus amatus nō amet pp videre ipm: sz pp ipm deū amore amicitie: qr tn̄ amat visus/ita q visio nō cōcurrit ibi p accñs sed p se ipe amor beatificus ordinat in visionē vt finē. Amat. n. btūs visionē illā vt adeptionē finis: qd est amare illā vt finem: q amor vt est cōcupiscētie ordinat i visionē vt finē: q amare est pp visionē: nec i hoc est peruersitas aliqua sed puersitas esset de amore vt est amicitie: qr sic deus ordinaret ad visionē a tali amore. Nūc autem ponit summum ɔcupiscibile ipa adeptio dei q est p visionem quod est veruz. ❡Ad tertiū aūt dicitur quod volūtas cū sit appetitus aialis q datus est a natura aialibus prio pp totum suppositū: q nō ppter seipsum appetitū: qr ad hoc sufficit appetus nālis: nō summe vult actu elicito perfectionē suā/ neq intellect9 vt sic: sed suppositi: que est cōsequutio vltimi finis. vnde pbatio illa ab appetitu naturali volūtatis ad appetitū q est act9 eliciti eiusdē non valet pp rōnez dictā: qr scz inclinatio nālis est pmo pp ipsam potentiam appetentē: act9 aūt elicit9 aialis est pmo pp suppositū appetēs: q iō tēdēdo pmo in bonuz intellectus nō quatenus intellect9 sz quatenus est suppositi: maxie ɔsonat nāe sue potētie inquantuz aialis est: qr vt dictū est pp aial ipsum data est pmo. Multa qq scripta sunt superi9 in q. 82. ar. 3. faciētia ad materiā hanc: quare transeundum puto.

1. q. 26. arti. 8. et. 4. di. 49. q. 1. ar. 1. q. 3. et opus. 3. c 264 et. 1. eth. lect. 10. corin. 2.

❡Super arti. qntū. In articulo qnto circa illa vba: diuinū bonū nō est obm intellect9 practici: Scotica occurrit dubitatio ex plogo primi sniarū: vbi ex eo q deus est obiectuz rectificatiuū intellectus creati ad rectā operationem voluntatis/ puta amoris ipsius dei: q ex ipso sumuntur prima principia praxis/ vtpote ex vltimo fine: vult deū esse obiectuz intellectus practici: cuius oppositum hic dicitur. Sed ad hoc q similia facile pz responsio ex dictis in primo lib. Ad obiectum siquidē practici intellectus seu habitus exigitur q hec q similia habeat pure. si em̄ habet hec eleuate in re supioris ordinis supra practicum est. Ridiculū autem puto dicere q etiam trinitatis mysteria visa practicā tantū cognitionē pariūt: oportet hic seruare illud philosophi: quolibet proferente cōtraria solicitum esse stultum est q c. ❡In eodē quinto articulo. Circa illa verba actus intellectus practici non queritur propter seipsum: sed propter actionem: dubium occurrit: quoniam nobilius non est propter ignobilius vt finem: constat autem actus intellectum practici esse nobiliorem actione ergo q c.

❡Ad hoc obmissis aliorum responsionibus qualescunq sint respondetur q actus intellectus practici potest dupliciter sumi. Uno modo vt actus est intellectus: q sic proculdubio nobilior est actiōe. Alio modo vt practicus est: q sic est ignobilior actione. Sed contra hoc est: quia causa actiua non est ignobilior effectu: actus autem intellectus practici vt sic est cā actiua actōis. ergo. Ad h q similia dici pōt: q qcqd sit d cā pure actiua: negādū ē q cā q dāmō actiua qdāmō dispo-

Universidad de Deusto Biblioteca

stitua nõ sit ꝑfectior: qm̃ etsi nõ inq̃ztũ actiua: inq̃ztũ tñ dispositiua ꝑfectior est: ⁊ ordinat ad id ꝑ q̃d disponit vt finẽ. Sic aũt ẽ in ꝓposito. nã act⁹ intell's practici etsi in gñe cãe efficiẽtis sit cã actiõis seu factiõis: est nihilomin⁹ ẽt cã eiusdẽ dispositiua: disponit em̃ hõ ꝑ actum intell's practici ad recte agẽdũ vl' faciẽdũ: cũ em̃ tã ad recte agẽdũ q̃z faciẽdũ plurib⁹ hõ indigeat actũ practici itell's ad h̃ q̃rim⁹ vt dispositi sim⁹ ac ꝓpinq̃ ad recte agẽdũ vel faciẽdũ: ⁊ sic recte agere vl' facere finis ẽ. Melius tñ iudicio meo dr̃ ꝙ aliud est cõpare cãm actiuã effectui: ⁊ aliud actioni: qm̃ ad illũ cõparat vt eq̃ aut magis ꝑfecta: ad hãc vt imperfectior: qm̃ actio cãe actiue ẽ act⁹ ⁊ ꝑfectio ei⁹ et ꝑñr cã actiua cõparatur ad actionẽ vt potẽtia ad actũ sic aũt ẽ in ꝓposito: qm̃ act⁹ intell's practici vt sic respicit actionẽ seu factionẽ: vt actionez ipsi⁹ ẽ em̃ ꝑp ipsam vt suum cõplemẽtũ. Cũ ergo dr̃ ꝙ cã ñ ẽ ignobilior effectu ⁊c. dico ꝙ etsi ñ ẽ ignobilior effectu: ẽ tamẽ ignobilior actiõe vt potẽtia ẽ ignobilior actu: ⁊ ꝙ tã actio q̃z factio ꝯpat ad actũ itell's practici vt practic⁹ ẽ vt actio ⁊ ꝑfectio illi⁹ vt ẽt ip̃z nomẽ practici testat, sonat. n. opatiuũ: ꝯstat n. ꝙ opatiui act⁹ est opari: domificatiui domificare ⁊ medici mederi. vñ q̃ ad actionẽ: in p̃n° moraliũ arist. dixit: hmõi sermonẽ suscipim⁹ non vt sciẽtes scim⁹ sed opãtes: ⁊ idẽ ẽ iudiciũ de scia artiũ: naz non vt sciẽtes sed vt operantes scim⁹ artes discimus quarũ est facere.

22ᵉ q̃. 167. ar. 2. ad. 1. Et opu. 3. c. 104. 262. ⁊ 264.

dinẽ assimilat: s3 in his q̃ ptinẽt ad vitã actiuã ẽt alia aialia cũ hoĩe aliq̃l'r cõicãt: h' ipfecte: ⁊ iõ vltia et ꝑfecta btitudo q̃ expectat in futura vita tota p̃ncipal'r ꝯsistit in ꝯtẽplatione, scd̃ario in opatiõe practici itell's ordinãtis actiões ⁊ passiões hũanas: vt dr̃ .x. 10. eth.

Ad p̃mũ Ergo dr̃z, ꝙ silitudo p̃dcã intell's practici ad deũ ẽ s3 ꝓportiõalitatẽ: q: s. h3 se ad suũ cognitũ sic de⁹ ad suũ: s3 assimulatio itell's speculatiui ad deũ est s̃m vnionẽ vel isormationẽ: q̃ ẽ multo maior assimilatio: ⁊ tñ dici põt ꝙ respectu p̃ncipalis cogniti qd̃ ẽ sua eẽntia nõ h3 de⁹ practicã cognitiõez s3 speculatiuã tm̃. ¶Ad s3 dr̃z, ꝙ itell's practic⁹ h3 bonũ qd̃ ẽ extra ip̃m s3 itell's speculatiu⁹ h3 bonũ i seipso. s. ꝯtẽplationẽ ṽitatis: ⁊ si illud bonũ sit ꝑfectũ, ex eo tot⁹ hõ ꝑficit ⁊ fit bon⁹. qd̃ q̃dẽ itell's ꝑctic⁹ nõ h3: s3 ad illud ordinat. ¶Ad tertiũ dõm, ꝙ rõ illa ꝓcederet si ipsemet hõ eẽt vltim⁹ finis, tũc em̃ ꝯsideratio ⁊ ordiatio actuũ ⁊ passionũ ei⁹ eẽt btitudo: s3 q: vltim⁹ hoĩs finis est aliud bonũ extrinsecũ, s. de⁹ ad quẽ ꝑ opatiõẽ intell's speculatiui attingim⁹, ideo magis btitudo hoĩs in ꝑfectiõe intell's speculatiui cõsistit q̃z in opatione intell's practici.

¶Utrũ beatitudo cõsistat in cõsideratione scientiarum speculatiuarum. Art. 6.

AD sextũ Sic procedit. Vr̃ ꝙ btitudo hoĩs cõsistat in ꝯsideratiõe scientiarũ speculatiuarũ: p̃hs em̃ dicit in .x. ethi. ꝙ felicitas ẽ opatio s̃m ꝑfectã ṽtutẽ: ⁊ distinguẽs ṽtutes nõ ponit speculatiuas nisi tres, sciam sapiam et intell'm: q̃ oẽs ptinẽt ad cõsideratiõnẽ sciarũ speculatiuarũ: g̃ vltima hoĩs btitudo in ꝯsideratiõe sciaꝝ speculatiuaꝝ ꝯsistit. ¶Ꝓ. Illõ vr̃ eẽ vltia hoĩs btitudo qd̃ nãl'r ꝯsiderat ab oĩb⁹ ꝑp seip̃z: s3 hmõi ẽ ꝯsideratio speculatiuaꝝ sciaꝝ: q: vt dicit in .i. metaph. Oẽs hoĩes nã scire ꝯsiderãt. ⁊ post pauca s̃bdit, ꝙ speculatiue scie ꝑp seip̃as q̃rũt. g̃ i ꝯsideratione sciaꝝ speculatiuaꝝ ꝯsistit btitudo. ¶Ꝓ. Beatitudo vltima hoĩs ꝑfectio. vnũ qdq̃z aũt ꝑficit s̃m ꝙ reducit in actũ ꝑ cõsideratiõez sciaꝝ speculatiuaꝝ. g̃ vr̃ ꝙ in h⁹i ꝯsideratiõe vltima hoĩs btitudo consistat.

Sz ꝯ Est, ꝙ dr̃ Hier. 9. Non glieẽ sapiẽs in sapia sua. ⁊ loq̃tur de scia speculatiuarũ sciaꝝ. nõ ergo cõsistit in harum cõsideratione vltima hoĩs beatitudo.

Rñdeo Dr̃z, ꝙ sic sup̃ dcm̃ ẽ 2ᵉ est hoĩs btitudo. vna ꝑfecta, et alia ipfecta. Oz āt itelligẽ ꝑfectã btitudinẽ q̃ attingit ad verã btitudinis rõnẽ btitudinẽ āt ipfectã q̃ ñ attigit, s3 pticipat q̃dã pticularẽ btitudis silitudinẽ sic ẽ ꝑfecta prudẽ^a i hoĩe apd̃ quẽ ẽ rõ reꝝ agibiliũ. impfecta āt pru^a ẽ i q̃busdã aialib⁹ brutis, i q̃b⁹ sũt q̃dã ꝑticl'ares istinct⁹ ad q̃dã opa silia opibus pru^e. Perfecta igit btitudo in ꝯsideratione sciaꝝ speculatiuaꝝ eẽntialit ꝯsistẽ ñ p̃t. Ad cui⁹ euidẽtiã ꝯsiderã^me ꝙ ꝯsideratio speculatiue scie ñ se extẽdit vltra ṽtutẽ p̃n°ꝝ illi⁹ scie, q: i p̃ncipijs scie ṽtual'r tota scia ꝯtiet. P̃ria āt p̃n^a sciaꝝ speculatiuaꝝ sũt ꝑ sẽsum accepta: vt p3 ꝑ p̃h3 i p̃n° meta^ce ⁊ i fine posterioꝝ. Vñ tota ꝯsideratio sciaꝝ speculatiuaꝝ ñ p̃t vltra extẽdi: q̃z sẽsibiliũ cog̃ ducere põt. In cog̃ne aũt sensibiliũ nõ põt cõsistere vltia hoĩs btitudo, q̃ est vltia eius ꝑfectio: nõ em̃ aliq̃d ꝑficit aliquo inferiori nisi s̃m ꝙ in inferiori est aliqua participatio superioris. Manifestum est autez ꝙ forma lapidis vel cuiuslibet rei sensibilis est inferior

Super articulum sextum.

IN articulo sexto eiusdem. q. 3. nota quare prima principia: scilicet de quolibet dicit esse vel non esse ⁊c. licet s̃m ambitũ terminorũ extẽdãt se ad omnia simpl'r: in nobis. i. in nostra cognitione nõ se extẽdũt vltra id quo ducere p̃nt sensibilia: quia. s. sunt accepta a sensibus ⁊ ab eis dependent quo ad species et vsum: ex hoc enim ꝓuenit ꝙ nisi quo sensibiliũ species ducũt cognoscere nos facere possunt. ¶In eodẽ articulo dubiũ occurrit. Circa illã propositionez: nihil perficit ab aliquo inferiori nisi s̃m ꝙ in inferiori est aliqua participatio superioris: hec quã quasi maximã litera assumit, habet manifestas instantias: vt cũ hõ perficit ab igne dũ calefit: ⁊ qd̃ magis viget cũ sensus perficit ab extraneo sensibili quod ꝯstat eẽ inferioris ordinis: cũ sit in genere inanimatorũ: sensus autem in ordine anime sensitiue. ¶Ad euidentiã hui⁹ dõm ẽ, ꝙ ꝓpõ illa ꝓ maxima habenda ẽ: sed nõ est intelligẽda de ꝑfectiõe s̃m q̃d: s3 simpl'r: ita ꝙ sensus est: nihil perficit simpl'r ꝑ aliquid inferius nisi ⁊c. Et per hoc excludit oĩs instantia de ꝑfectionib⁹ accidentalib⁹: subm̃ em̃ s̃m quid tantũ perficit ab hmõi perfectiuis radix aũt hui⁹ ꝓpõnis est: q: cuz semp agẽs honorabili⁹ sit patiẽte: op3 vt eo mõ quo aliquid est perfectibile ab aliquo agẽte eodẽ mõ sit ignobili⁹ illo: si est perfectibile ab eo s̃m quid est ignobili⁹ s̃m quid: ⁊ si est ꝑfectibile simpl'r est ignobilius simpl'r: ⁊ q: omne agẽs agit sibi sil'e nec al'r agẽs ꝑficit patiẽs nisi silitudinẽ suã ei cõicando eiusdẽ rõnis est cõparare aliquid perfectibile ad perfectionẽ formalẽ ⁊ ꝓpriũ agẽs illius quo ad hoc qd̃ ẽ esse nobilius vel ignobilius: ex hoc em̃ ꝓuenit ꝙ nihil ꝑficit simpl'r ab aliquo inferiori nisi qd̃ participat supius: nã si simpl'r perficit ab illo est simpliciter inferius illo perfectiuo: ⁊ si illud perfectiuum est inferius: nunq̃z vt sic perficiet simpliciter suum superius: quoniaz esset simpl'r superius ⁊ inferius respectu eiusdẽ: qd̃ est impossibile: ⁊ quia intellectus non s̃m quid, sed simpl'r perficitur ab intelligibili: qm̃ est perfectio propria ⁊ velut subalis forma non minus quam quodcunq̃z naturale perfectiuum materie prime: vt in tertio de anima ab Auerroy exprimitur: ⁊ ab Arist. inchoatur. Ideo impossibile est ꝙ aliquid inferius intellectu perficiat ipsum nisi inquantum participat aliquid superius. Et propter hoc Aristo. posuit intellectũ agentem superiorem intellectum possibili perfectiuum ipsius.

¶Ad primam igitur instantiam non oportet aliter respondere quia homo non nisi s̃m quid perficitur ab igne ⁊ similibus.

¶Ad secundam autem de sensu dicitur ꝙ res sensibiles sine dubio sunt inferiores sensibus: viuens enim prestantius est nõ viuente: precipue in tam alto gradu vitali constitutum: sed inquantum sunt perfectiue sensus vtisict participant superiorem naturam quam sit sensus: quoniam i eis est participatio aliqua substantiarũ immaterialiuz quas angelos dicim⁹: sũt enim productiue specierum sine materia quarũ est susceptiu⁹ sensus: ⁊ in earum susceptione perficit simpliciter. Signum huius est mod⁹ agendi: cum enim modus agendi corporum vt sic sit vt moueãt mota incorporaliũ aũt sit mouere non mota ex hoc ipso ꝙ sensibilia in perficiendo sensus mouent non mota insinuatur qd̃ in hoc naturã superiorẽ natura corporea pticipant: et hoc iam docuit author alibi: stat ergo solida maxima illa: quã semp notabis si vis recte p̃hari ⁊ videb̃ voluntarie dici ꝙ lapis potest deficere in tellectum separatuz ⁊ alia huiusmodi extranea a vera ratione philosophie.

¶In eodẽ sexto articulo dubium occurrit commune. 6. 7. ⁊ 8. articulo circa processuz litere: quoniaz digredi videt a perfecta beatitudie simpliciter ad perfectaz beatitudinem hominis: licet enim perfecta beatitudo simpl'r cõsistat i sup̃ma cõiunctione ad summũ simpl'r. Perfecta tamen beatitudo talis rei infime qualis est homo consistit in coniunctione qualicunq̃z. i. sibi proportionata ad summũ: ⁊ sic dicetur ꝙ beatitudo hominis consistit in illa cognitione dei quã ex sensibilibus habere potest: quia ista est sil'r proportionata: nec oportet ꝙ omne per aliud reducatur ad id quod est per se in eodẽ: sed sufficit ꝙ in tota latitudine illa puta beatitudinis: vt. s. beans per aliud reducatur ad beans per se: sed non oportet ꝙ beans per aliud hominem reducat ad beans per se hominẽ: quia homo est talis gradus infimi. ¶Ad hoc dicitur ꝙ de homine dupliciter possumus loqui. P̃mo s̃m id quod ex nã sua natus est acquirere. Et sic ꝓculdubio dicendũ esset ꝙ sufficit nos esse beatos vt homines: non simpliciter vt dicit .i. ethi. qd̃ consistit in cognitione dei quam hic ⁊ illa quã in anima separata naturaliter habere possumus. Alio modo s̃m id ad qd̃ homo est diuinitus institutus: ⁊ sic quia factus est vt summũ bonũ intelligeret ⁊c. ordinatus est ad beatitudinem perfectam simpl'r: ⁊ quia sic cõsiderat hominem theologus: quia in ordine ad deum reuelatum cõsiderat oĩa. Ideo nulla digressio est in litera: ⁊ ratio efficax est ꝙ per aliud reducendum est ad per se etiam respectu hominis: quia homo est infra latitudinem capacium beatitudinis per se ⁊ perfecte.

¶In eodẽ sexto articulo nota ꝙ tãta est dr̃ia inter obiectũ ꝑ se ⁊ per aliud ꝙ l3 deus ⁊ substãtie separate ꝑ sensibilia sic a nobis intelligãtur: vt in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristo. fuerit posita: quia tñ nõ sunt obiecta nec intellecta a nobis hic nisi per aliud. s. per species sensibiliũ ideo duo in litera cõcluduntur: ⁊ ꝙ cognitio nostra non transcendit metas sensibiliũ: ⁊ ꝙ non potest esse felicitas que consistit in contẽplatione alicuius superioris: scilicet vt per se obiecti: et hoc manifeste sequit ad primũ. Quod ideo verum est: quia quicquid cognoscimus de superiorib⁹ cognoscimus inquãtũ per sensibilia presentant per viã dependentie vel similitudinis vel negationis seu oppositionis ⁊ huiusmodi: qd̃ nihil aliud est q̃z perfecte cognoscere sensibilia perfectiua nostri intellectus: sunt enim hmõi cognoscibilia in nr̃is obiectis velut effectus in causis in cognoscẽdo apud nos: ꝓpter qd̃ sapiẽter censent q̃ dicunt nos per studiũ nunq̃z cognoscere de superioribus nisi quia est. Cognitio namq̃z ab effectu ⁊ remotorum est.

¶Super arti. 7.

IN hoc art. 7. notaduo p̃rio titulũ ꝙ appellatiõe cognitiõis substãtiarũ separatarũ cointelligit ẽt cognitio q̃ habet de deo cognoscendo subas separatas: sicut em̃ in precedẽti artic. in cognitione sensibilium cointelligebat cognitio dei ⁊ subarũ separatarũ ꝑ sensibilia: ita ꝓportionaliter hic intelligẽdũ est. Scd̃o ꝙ simile accidere põt dubiũz de ꝑfectione vltima intellect⁹ dubio p̃cedẽti de beatitudine. Nã l3 ꝑfectio vltima intellectus vt sic op3 ꝙ sit verũ per essentiam. Perfectio tñ vltima intellect⁹ talis puta hoĩs sufficit ꝙ sit verum tale. Et sũi solutione dõm est ꝙ si esset sermo de vltima ꝑfectiõe ad quã nature studio veniri põt: nõ op3 ad verũ per essentiã ꝑueniri: nisi pticipatũ in tali ꝑ se ꝑfectiuo ꝓprio intellect⁹ talis: qd̃ esset verũ tale. s3 q: est sermo de vltima ꝑfectiõe ad quã intellectus noster institutus supponitur ideo op3 capacitatẽ eius ꝑ verũ ꝑ essentiam ꝑfici nõ ꝑ aliud medium obm̃. sic em̃ intelligere debes ꝑfectionẽ intell's per ipsum verũ ꝑ eẽntiã in h̃ loco: relinquendo discussioni sequẽtis articuli ⁊ alibi an talis ꝑfectio sit visio diuine essentie ⁊ per spẽz aut sine specie.

1. q. 64. art. 1. ad 2m. et. q. 89. ar. 2 ad 3m. Et 3. ꝯ. ca. 44. Et ṽi. q. 20. ar. 3. ad 5m. Et spu. 10. ca. 3. Et opusc. 3. c. 108. ⁊. 264.

¶Sup art. 6. 7. ⁊ 8.

CIrca articulos eosdem vez. 6. 7. ⁊ 8. Uide 3m̃ ꝯ Senti. vbi de felicitate diffuse per multa capitula disputatur ⁊ aduerte in octauo articulo ꝙ illa verba l're: ꝙ intellectus humanus non cognita prima cã nisi an est, h3 naturale ꝯsideriũ ad cognoscendã primam cãm q̃d est ⁊c. nõ carent ambiguitate: ꝓpterea q: naturale desideriũ nõ excedit vim nãe nec est ad supernaturalem operationẽ non solũ ipsius s3 oĩs intell's creati. Sed hec citi⁹ soluunt: si desideriũ nãle distinguit iuxta predicta in p̃lo li. in p̃ũn. Desideriũ nãq̃z põt dici nãle a nã vt subiecto tm̃: ⁊ sic naturaliter desideram⁹ visionẽ dei, ⁊ a natura vt subiecto ⁊ mõ, ⁊c. ꝓcedũt obiectiones: nec ꝓpterea aliquid adimitur efficacie huius rõnis: qm̃ ꝑfecta btitudo neutruz hmõi desideriũ imperfectũ reliquit. Posset quoq̃z dici ꝙ author tractat de homine vt theologus. Cuius vt in 2° ꝯ gẽti. c° 4. dr̃, est cõsiderare creaturas non s̃m ꝓprias naturas: sed vt ad deũ sunt relate ⁊c. l3 hoĩ absolute non insit naturale hmõi desiderium est tñ naturale homini ordinato a diuina ꝓuidentia in illam patriam ⁊c. Et he due rñsiones sũt gñales ad oẽm hmõi mãm: specialiter tñ ad hãc huius articuli mãm descendendo dici potest ꝙ intellectus humanus sciens an est de deo ⁊ cõia desiderat naturaliter scire de deo quid est inq̃ztum sub numero causarũ cõprehenditur ⁊ non absolute nisi per quandam consequentiam: ⁊ hoc est verum: quia inditu3 est naturaliter vt viso effectu desideremus nosse quid est causa quicq̃d sit illa. ¶Aduerte hinc notitie duo. primo qd̃ idem est cognoscere quod quid est dei et videre deum per essentiã: hoc enim manifeste in probatiõe vltimi huius articuli habes. secundo ꝙ ꝑfecta beatitudo cõstituitur ex quiditatiua cognitione dei. Ita ꝙ differentia cõstitutiua cognitiõis in hoc ꝙ sit cognitio quiditatiua dei est constitutiua in hoc quod est dei visio: et est cõstitutiua beatitudinis vltime i hoc ꝙ sit perfecta: ⁊ consequẽter sicut datur latitudo in visione dei ita in beatitudine perfecta.

hoĩe. vnde ꝑ formã lapidis nõ ꝑficit intellectus inq̃ztum est talis forma. sed inquantũ in ea participat aliquid simile alicui, qd̃ est supra intellectũ humanũ. s. lumen intelligibile, vel aliquid huiusmodi. Omne aũt qd̃ est per aliud reducit ad id qd̃ est per se. vñ op3 ꝙ vltima ꝑfectio hoĩs sit per cognitionẽ alicuius rei que sit supra intellectũ humanũ. Ostẽsum est aũt ꝙ ꝑ sensibilia nõ potest deuenriri in cognitionem subarũ separatarũ. que sunt supra intellectum humanũ: vnde relinquit ꝙ hoĩs vltima beatitudo nõ possit esse in consideratione speculatiuarũ sciẽtiarũ: sed sicut in formis sensibilib⁹ participat aliqua similitudo subarum superioꝝ, ita cõsideratio scientiaꝝ speculatiuarum est quedã participatio vere ⁊ perfecte beatitudinis.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ p̃hs loquitur in lib. ethi. de felicitate imperfecta qual'r in hac vita haberi põt: vt supra dictũ est. ¶Ad scd̃m dõm, ꝙ naturaliter desiderat nõ solũ perfecta beatitudo: sed etiã qualiscunq̃z similitudo vel participatio ipsius. ¶Ad tertium dõm, ꝙ ꝑ cõsiderationem scientiarũ speculatiuarum reducitur intellectus noster aliquo modo in actũ: non autem in vltimum ⁊ completum.

¶Utrum beatitudo consistat in cognitione substantiarum separatarũ. s. angeloꝝ. Ar. 7.

AD septimũ Vr̃ ꝙ beatitudo hoĩs cõsistat in cognitione subarum separatarũ. i. angelorum. Dicit em̃ Greg. in quadaz homel. Nihil ꝓdest interesse festis hominuz si nõ cõtingat interesse festis angeloꝝ: p' qd̃ finalẽ beatitudinẽ designat: sed festis angeloꝝ interesse possumus ꝑ eoꝝ cõtemplationem. ergo videt ꝙ in cõtemplatione angelorum vltima hoĩs beatitudo consistat. ¶Ꝓ. Ultima ꝑfectio vniuscuiusq̃z rei est vt cõiungatur suo principio: vñ ⁊ circulus dr̃ esse figura ꝑfecta. q: h3 idẽ principiũ ⁊ finẽ: sed principium cognitionis humane est ab ipsis angelis ꝑ quos hoĩes illuminant: vt dicit Dyoni. 4. capitulo de celesti hierar. ergo ꝑfectio humani intellectus est in cõtemplatione angelorum. ¶Ꝓ. Unaqueq̃z nã ꝑfecta est q̃n coniungitur superiori nãe. sicut vltima ꝑfectio corporis est vt cõiungat nãe sp̃uali: sed supra intellectũ humanũ ordine nãe sũt angeli. ergo vltima ꝑfectio hũani intell's est vt cõiungat per cõtemplationem ipsis angelis.

Sed ꝯ Est, ꝙ dr̃ Hier. 9. In hoc glorietur qui gloriat scire ⁊ nosse me. ergo vltima hoĩs gloria vel beatitudo nõ consistit nisi in cognitione dei.

Rñdeo Dicendũ: ꝙ sicut dictuz est: perfecta hoĩs beatitudo nõ cõsistit in eo qd̃ est ꝑfectio intellectus s3 alicuius participationẽ sed in eo qd̃ est ꝑ essentiam tale. Manifestũz est aũt ꝙ vnũquodq̃z intantũ est perfectio alicuius potentie inquãtum ad ipsum ptinet rõ ꝓprij obiecti illius potẽtie. ꝓpriũ aũt obz intellectus est verũ: q̃cquid ergo h3 veritatẽ participatã, cõtemplatum nõ facit intellectũ perfectum vltima ꝑfectione: cũ aũt eadẽ sit dispõ reꝝ inesse sicut in veritate: vt dr̃ in. 2. Metaphi. quecũq̃z sunt essentia ꝑ participationẽ: sunt ṽa ꝑ participationẽ. Angeli aũt hñt esse participatũ. quia solius dei suum esse est sua essentia vt in primo ostensum est: vnde relinquit ꝙ solus deus sit veritas per essentiã ⁊ ꝙ eius cõtemplatio faciat perfecte btm̃. Aliqualẽ autem beatitudinẽ imperfectã nihil ꝓhibet attẽdi in cõtemplatione angeloꝝ: ⁊ ẽt altiorẽ q̃z in cõsideratione scientiarũ speculatiuarum.

Ad primũ Dicendũ, ꝙ festis angelorũ intererimus nõ solum cõtemplantes angelos: s3 simul cũ ipsis deũ. ¶Ad s̃m dõm, ꝙ s̃m illos q̃ ponũt animas humanas esse ab angelis creatas, satis cõueniẽs vr̃ ꝙ beatitudo hoĩs sit in cõtẽplatione angeloꝝ q̃si in cõiunctiõe ad suũ principium. sed hoc est erroneũ: vt i p̃rio dcm̃ ẽ. Vñ vltima ꝑfectio intell's hũani est ꝑ cõiunctionẽ ad deũ q̃ est p̃ncipiũ ⁊ creatiõis aĩe et illuminatiõis ei⁹. Angelus aũt illuminat tãq̃z minister: vt in primo hitũ est. vñ suo ministerio adiuuat hoĩez vt ad btitudinẽ ꝑueniat. nõ āt est hũane btitudinis obm̃. ¶Ad tertiũ dr̃z, ꝙ attigi superiorẽ nãm ab iferiori ꝯtingit dupliciter. Unomõ s̃m gradũ po^e pticipãtis. et sic vltia ꝑfectio hoĩs erit i h̃ ꝙ hõ attiget ad ꝯtẽplandũ sicut angeli ꝯtẽplant. Aliomõ sicut obiectũ attingit a potẽtia: ⁊ hoc mõ vltia ꝑfectio cuiuslibet potentie est vt attingat ad id in quo plene inuenit ratio sui obiecti.

¶Utrum beatitudo hominis sit in visione diuine essentie. Arti. 8.

AD octauũ Sic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ btitudo hoĩs non sit in visione ipsius diue essẽtie: dic em̃ Dio. in. 1. c. mystice theologie. Qd̃ ꝑ id qd̃ est supremũ intell's hõ deo cõiũgit sic oĩno ignoto: sed id qd̃ vr̃ ꝑ eẽntiã nõ est oĩno ignotũ: ergo vltia intell's ꝑfectio seu btitudo non cõsistit in h̃ ꝙ de⁹ ꝑ eẽntiã videt. ¶Ꝓ. Altioris nãe perfectio altior est: sed hec est perfectio diuini intell's ꝓpria vt suã essentiã videat: g̃ vltia ꝑfectio intell's hũani ad hoc non pertingit: sed infra subsistit.

Sz ꝯtra Est, ꝙ dicitur. 1. Joan. 3. Cum apparuerit similes ei erimus: ⁊ videbimus eum sicuti est ipse.

Rñdeo Dõm, ꝙ vltia ⁊ ꝑfeca btitudo nõ p̃t eẽ nisi in visiõe diuine essenntie. Ad cuius euidentiã duo cõsideranda sunt. p̃rimo quidẽ ꝙ hõ non est perfecte btũs q̃zdiu restat sibi aliquid desiderãdũ ⁊ querendũ. Scd̃m ẽ ꝙ vniuscuiusq̃z perfectio attendit scd̃m rationẽ sui obti. Obm̃ aũt intellect⁹ est qd̃ q̃d est. i. essentia rei: vt dr̃ in. 3. de aia. vñ in tantũ ꝓcedit ꝑfectio intellectus inquantũ cognoscit essentiã alicui⁹ rei. Si ergo intellect⁹ aliq̃s cognoscat essentiaz alicui⁹ effect⁹ ꝑ quã nõ possit cognosci essentia cãe, vt. s. sciat de cã q̃d est, nõ dr̃ intellect⁹ attingere ad cãm simpl'r: q̃zuis ꝑ effectũ cognoscere possit de cã an sit: ⁊ iõ remanet nãl'r hoĩ desideriũ cũ cognoscit effectũ ⁊ scit eum habere cãm: vt etiã sciat de cã q̃d est: ⁊ illud desideriũ est admiratiõis ⁊ cãt inq̃sitionẽ: vt dr̃ in p̃ncipio metaphisice: puta si aliq̃s cognoscens eclypsim solis cõsiderat ꝙ ex aliq̃ cã ꝓcedit de q̃ q: nescit q̃d sit admirat ⁊ admirãdo inq̃rit: nec ista inq̃sitio q̃escit quousq̃z ꝑueniat ad cognoscẽdũ essentiã cãe. Si igit intellect⁹ hũan⁹ cognoscẽs essentiã alicuius effect⁹ creati nõ cognoscat de deo nisi an est nondũ ꝑfectio ei⁹ attingit simpl'r ad cãm primam: sed remanet ei adhuc nãle desideriuz inquirẽdi cãm: vñ nondũ est ꝑfecte beat⁹: ad perfectã igit btitudinẽ requirit ꝙ itell's pertingat ad ipsam essentiam prime cause: ⁊ sic perfectionem suam habebit per vnionez ad deum sicut ad obiectum in quo solo beatitudo hominis consistit: vt supra dictum est.

ꝯ. art. 4. Et. 1. q. 12. ã. 4. ⁊. q. 26. ã. 2. ⁊. 3. ⁊. 1. di. 1. q. 1. ar. 1. Et. 2. di. 4. art. 1. ⁊. 4. dis. 49. q. 1. ã. 2. q. 1. et. q. 4. ã. 5. q. 1. Et. 3. ꝯ. ca. 25. et 37. Et opu. 3. c. 104. 106. 107. 108. 153. 166. 167. 168. 175. 262 ⁊. 264.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Sup.q.4.art.1.
In hā.1.4. qōis nouitiorū dum occurᵗ quo lra saluet dicēs: q; delectatio cātur ex h q; appetit⁹ reqescit in bono adepto: cū apō authorē ɔlectatio sit quies appetit⁹: vt h etiā in rñsiōe ad pᵐ expsse dr. ¶ Ad h dr q; cū constat de certa ɔclōne⁊ vba q̄ appent nūq; dissona pie iterpretāda sunt ⁊ sic est sensus lre h⁹ q; delectatio cāt ex h q; appetit⁹ reqescit in bono adepto.i. delectatio q̄ est ipa actualis q̄es cāt ex h q; appetitus se hz ad bonū adeptū vt qescēs ad id in q̄ ē q̄es: ex h nāq; q; appetit⁹ puēit ad talē statū q; bonū adeptū sit seqt q̄es q̄ ē delectatio: lra ōt circūloquit ly esse in tali statu noīe reqescētis ea rōne: qr q̄es signt esse in termino ⁊ ex hoc q; appetit⁹ est vt in termino sui motus adepto bono cōstat seq delectatio nē. ¶ Sup ar.2.

3.q.3.ā.4.cor.et 2.di.38.ar.2.co. 4.di.49.q.3.ā.4.q.3. Et opu.3.c.107,166.

In.2.ar.dr q; nō consonat q̄q; q; nālis ordo appetibiliū ab appetitu sensitiuo sit ɔtrari⁹ ordini statuto ab institutore nāe: nam absq; errore res nāles dirigunt. Si ergo institutor nāe delectatiōes sensibiles istituit pp opōes vt finē: ergo ob appetitu sensitiuo nālr appetēda est: ⁊ ɔʳ appetit delectō sensibilis ppter opōnē ⁊ nō econuerso difficile q̄q; ē videre quō ex h q; apphensio sensitiua nō attingit ad cōem rōnē boni: sz pticularis boni qō ē delectabile seqt si sicut effectus ex cā q; appetit⁹ sensitiu⁹ ferat in opōnē pp delectationē: ⁊ qr falsū vr assūptuz: qm cog sensitiua extendit se ad bonū nō delectabile sm sensuz: vt pz cū yrudo colligit paleas ⁊ lutū p nido: ñ qr delectet eā tactus aut visus palee aut luti sz pp vtilitatē: et qr nō solū cālitas sz ɔnexio mediȷ cū ɔclōne non appet. ¶ Ad euidētiā horū q̄tuor dubitationū sciēduz est pmo q; delectatio ⁊ opō seu bonū cōiūctū cāns delectatiōnē de q̄ est delectatio duplr pōt ɔsiri, pmo sm se absolute, scdo in respectu adinuicē ⁊ hoc duplr vel. s. vt

Ad primū Ergo dōm, q; Dio.loqtur de cognitione eorū qui sunt in via tēdentes ad btitudinē. ¶ Ad sm dōm, q; sicut supra dictū est: finis pōt accipi duplr. Uno mō q̄tū ad rē ipsam q̄ desiderat: ⁊ hoc mō idē est finis ⁊ supioris ⁊ inferioris nāe: imo oīum rerū: vt supra dictū est. Alio modo quātū ad cōsecutionē hui⁹ rei: ⁊ sic diuersus est finis superioris ⁊ inferioris nāe sm diuersam habitudinē ad rē talem: sic igitur altior est beatitudo dei suā essentiam intellectu cōprehēdentis q̄ hominis vel angeli videntis ⁊ non comprehendentis.

¶ De his q̄ exiguntur ad btitudinē. Qō.4.

Deinde Cōsiderādū ē de his q̄ exigunt ad btitudinez. ¶ Et circa hoc q̄rūt octo. Prio vtrū delectatio reqrat ad btitudinē. Scdo q̄d sit principali⁹ in btitudine vtrū delectatio vel visio. Tertio vtrū requirat comprehensio. Quarto vtrum requiratur rectitudo voluntatis. Quinto vtrū ad btitudinē hoīs reqrat corp⁹. Sexto vtrū pfectio corporis. Septimo vtrum aliqua exteriora bona. Octauo vtrū requiratur societas amicorū.

¶ Utrum delectatio requiratur ad beatitudinem. Arti.1.

Ad pmū Sic procedit. Ur q; delectatio nō reqrat ad btitudinē. Dicit em aug. in.1.de tri. q; visio est tota merces fidei: sz id qō est prēmiū vel merces ɔtutis est btitudo: vt pz per Phm in.1.ethi. ergo nihil aliud requirit ad btitudinē nisi sola visio. ¶ P. Beatitudo est per se sufficientissimū bonū vt phs dicit in.1. ethi. qō aūt eget aliquo alio non est perfecte sufficiens: cū igit essentia btitudinis in visione dei consistat vt ostensum est: vr q; ad btitudinem nō requirat delectatio. ¶ P. Operationem voluntatis seu beatitudinis opz esse non impeditā: vt dr in.10.ethi. sed delectatio impedit actionē intellectus: corrūpit em estimationem prudentie: vt dr in.6.ethi. ergo delectatio non requiritur ad beatitudinem.

Sed cōtra Est, q; Augusti. dicit.10.cōfes. q; beatitudo est gaudium de veritate.

Rñdeo Dōz, q; q̄drupl'r aliq̄d reqratur ad alrō. Uno mō sicut preambulū vl' pparatoriū ad ipm: sicut disciplina reqritur ad scientiā. Alio mō sicut perficiēs aliq̄d: sicut aīa reqrit ad vitā corporis. Tertio mō sicut coadiuuās extrinsec⁹: sicut aīa reqrit ad aliq̄d agēdū. Quarto mō sicut aliq̄d cōcomitās: vt si dicam⁹ q; calor reqrit ad ignē: ⁊ hoc mō delectatio reqrit ad btitudinē: delectatio em causat ex hoc q; appetit⁹ requiescit i bono adepto. vñ cū btitudo nihil aliud sit q̄ adeptio summi boni, non pōt esse beatitudo sine delectatione concomitante.

Ad pmū Ergo dōm, q; ex hoc ipso q; merces alicui redditur volūtas merētis requiescit: qō est delectari. vnde in ipsa rōne mercedis reddite delectatio includit. ¶ Ad sm dōm, q; ex ipsa visione dei causat delectatio: vñ ille qui deū videt delectatione indigere nō pōt. ¶ Ad tertiuz dōm, q; delectatio cōcomitās opationē intellectus nō impedit ipsam: sed magis eā cofortat: vt dr in.10.ethi. Ea em que delectabil'r facim⁹ attenti⁹ ⁊ pseuerantius opamur: delectatio aūt extranea impedit opationez q̄nq; quidē ex intentionis distractione: qr sicut dictū est, ad ea quib⁹ delectamur magis intenti sumus: et dum vni vehementer intendim⁹ necesse est quod ab alio intentio retrahatur. Quandoq; autem etiam ex cōtrarietate: sicut delectatio sensus contraria rationi impedit estimationem speculatiui intellectus.

¶ Utrum in beatitudine sit principalius visio quam delectatio. Ar.2.

Ad scdm Sic procedit. Ur q; delectatio sit principalius in beatitudine quam visio: delectatio enim vt dicitur in.10. Ethi. est perfectio operis: sed perfectio est potior perfectibili: ergo delectatio est potior operatione intellectus que est visio. ¶ P. Illud propter qō aliquid est appetibile est potius: sed opationes appetūtur propter delectationē ipsarum, vnde ⁊ natura in operationibus necessarijs ad conseruationem indiuidui et speciei delectationem apposuit: vt hmōi operationes ab animalibus non negligantur. Ergo delectatio est potior in beatitudine quaz operatio intellectus que est visio. ¶ P. Altio respōdet fidei, delectatio autem siue fruitio charitati: sed charitas ē maior fide: vt dicit Apostolus prime ad corin.13. Ergo delectatio siue fruitio est potior visione.

Sz ɔtra. Causa est potior effectu: sed visio est causa delectationis. Ergo visio est potior quā delectatio.

Rñdeo Dōm, q; istā questionez monet Phs in.10.ethi. ⁊ eā insolutam dimittit: sed siquis diligenter considerret ex necessitate opz q; operatio intellectus que est visio sit potior delectatione: delectatio enim consistit in quadā quietatione volūtatis. q; autem voluntas in aliquo quietetur non est nisi ppter bonitatē eius in quo quietatur: si ergo volūtas quietat in aliqua operatione ex bonitate operatiōis pcedit quietatio volūtatis: nec volūtas querit bonū pp quietationē: sic enim ipse actus voluntatis esset finis: qō est contra premissa. Sed ideo querit q; quietetur in operatione: qr opatio est bonū eius. vnde manifestum est q; principalius bonum est ipsa operatio in qua quietatur volūtas q̄ quietatio volūtatis in ipso.

Ad primū Ergo dōz, q; sicut phs ibidem dicit, delectatio perficit operationem sicut decor iuuentutez qui est ad iuuentutē ɔñs: vnde delectatio est quedam perfectio concomitans visionē: nō sicut perfectio faciens visionem in sua specie perfectā esse. ¶ Ad secundū dōm, q; apprehensio sensitiua non attingit ad ad cōem rationē boni: sed ad aliqō bonū particulare: qō est delectabile: ⁊ ideo sm appetitum sensitiuum qui est in animalib⁹ operationes querunutur propter delectationem: sed intellect⁹ apprehendit vniuersalem rationez boni: ad cuius consequutionē sequit delectatio. vnde principalius intendit bonū q̄ delectationez: ⁊ inde est q; diuinus intellectus qui est institutor nature delectationes apposuit propter operationes, non est autē aliq̄d estimanduz simpliciter sm ordinem sensitiui appetitus: sed magis sm ordinem appetit⁹ intellectiui. ¶ Ad tertium dicendum, q; charitas non querit bonum dilectum propter delectationem: sed hoc est ei consequens vt delectetur in bono adepto quod amat: ⁊ sic delectatio non respōdet ei vt finis: sed magis visio per quam primo finis fit ei presens.

vnuz appelᵉ fo'alr: vel vt multa appetibilia fo'alr si absolūte ɔsiderēt: vtrunq; eorū ē pp se appelᵉ: ita q; neutrū pp alterū vt finē. ⁊ rō est: qr vtrūq; hz i se vñ fini at simplr appetitiuū motū absq; ordie ad alterū vt finē: diuiso em bono trifariā in honestū: delectabile ⁊ vtile: solū vtile hz se q pp aliud vt finez et h itēdebat author i q.2. supi⁹: vbi dixit ō lectationē appeti nō pp aliud vt finē: ⁊ ar. in.10.ethi. deridēs q̄ rētē pp q̄d q̄s delectat: si autē sumūt h duo vt vnū appetibile fo'alr sic non ē qō an h pp illō: aut ecōuerso: sz totū appetitur sō rōe illi⁹ qō formale ē: ⁊ h (vt patebit) accidit in appᵗᵘ sensitiuo: si ɔo cōparent adiuicē aut ex pte appetibil': ⁊ tunc delectatio ē pp opōnē qr mai⁹ bonū est honestū q̄ ɔlectabile ⁊ vt diffuse pbat i pdicto loco ɔ gen. ⁊ h aliq̄r tāgit nā apposuit ɔlectationes pp opōnes vt finē. Et h intēdit h author ⁊ in pdicto libro; aut ex pte appetētis: ⁊ sic si appetit⁹ ē inordinat⁹ nō ē sollicitādū de ordie: si aūt ē ordinat⁹ tūc vr hz lraz q; appetit⁹ sensitiu⁹ tēdit in opōnes ppter ɔlectatiōes: intellectiu⁹ āt ecōuerso: appetit delectatiōes pp opōnes: sz q̄d de hoc sentiendū sit in hac disputatione dicet. Et ex his patet solō primi dubij. Scito scdo q; de appetitu sensitiuo duplex ē dicēdi mod⁹. Pōt em dici q; appetit⁹ sensitiu⁹ appetit bonū sensibile vt vnū appetibile: et delectationē cōsequētē vt aliō appetibile ⁊ pōt dici q; appetitus sensitiu⁹ appetit quidē vtrūq; horum sed sub rōne vni⁹ appetibilis. s. boni delectabilis. Et si h scda via sustinet facile est soluere sm dumᵐ: dōo q; appetit⁹ sensitiu⁹ nō appetit opōes pp delectatiōes vt vnuz appelᵉ pp aliō finalr sz opōes pp delectationes formalr ita q; delectatio est ratio formalis q; operatio sit finis appetit⁹ sensitiui: sic accidit quū aliqs sm appetitum itellectiuum recte desiderat aliquid solum vt delectabile/querens delectationem: vt medicis

3.ā.1. ł locis ibi notatis

nam: ⁊ sz hoc appetit⁹ sensitiu⁹ nō tēdit in appetibilia ordie ɔrio nālr ordini: qm etsi nālis ordo diligat delectatiōes pp opōnes finalr: h phibet tñ q̄n opōnes appeti possint sō rōe delectabilis vt vnū appelᵉ ab eo q̄ nullū natū ē appetere finē nisi bonū ɔlectabile. Si ɔo sustinetur pᵃ via: tūc nulla appet via euadēdi: nisi dōo: q; lz hz se h sint sic ordinata: tñ i ordine ad appetitū sensitiuū ppostere se hūt: sic lz sba sit sm se pus cognita ac cñte tñ in ordine ad cogñē nraz ppostere se hñt: sz tūc oz reddere cāz h⁹ ppostēri ordis i appetitu sēsitiuo sic pz cā i exēplo dato ō cogñe nra: ⁊ ñ appet cā nisi dicat q; ɔlectabile ē mag⁹ cōueniēs appetitui sensitiuo q̄ ɔiūctū bonū ō q̄ ē ɔlectatio: sz h nihil ē h ñ ē qō q̄rit q̄re delectabile tz pmū locū respcū appetit⁹ sensitiui: ⁊ hz nāe ordinē nō debet ei ɔmus loc⁹: ⁊ q̄uis lra hāc primā viā sonet dū aliū ordinē inter opōnē ⁊ delectationē dicit reᵘ appetit⁹ sensitiui ⁊ simplr. Mihi tñ vr q; 2ᵃ via sola sit intēta i lra. Et moueor ad h ex assignata rōe in lra qr. s. sensitiua cognitio nō se extēdit ad cōez boni rōnez sz delectabilis tm: ita q; lz sensitiua pars appetat appetitu nāli opōnē vt vnū appetibile: ⁊ delectationē vt aliō appetibile: qr ambo sunt hz se bona illi cōueᵃ: ⁊ nihilomin⁹ ēt appetat delectationez pp opationez: sic graue quietē deorsū pp eē deorsuz appetitu: tñ animali q̄ est act⁹ elicitus: ⁊ nō fert nisi in apprehēsum sensitiue vt sic: nō appetit opationes ⁊ delectationes vt duo appetibilia: sed vt vnū formalr. s. opationes vt delectabiles: qr sensitiua cognitio etsi extendat se ad opationes: vt pz in scdo de aīa: nō tñ extendit se ad eas sub rōne bōi nisi delectabilis: ⁊ sic appetere opationes pp delectationes formalr vocat in lra appetitus opationū pp delectatiōes finalr ñ qr opatio ordinet in delectationē: sed qr nō appetit nisi sub rōne illi⁹: qō ē appeti pp illā finalr: ⁊ negatiue: qr nō pp aliū finē: ⁊ positiue tāq; mā finis: nō tanq; ordinata mālr ad finē. Et ex his pz solō scdi dubij. Scito 3ᵒ q; cū bonū diuidat in bonū p se ⁊ pp aliud: ⁊ pp se distinguatur in delectabile ⁊ honestū. Cognoscere bonū sm cōez rōnē boni est apprehēdere bonū sm oēs sui drias: sensitiua aūt cognitio vt sic: qr nō ppter se sz pp salutē data est: vt pz in de sensu ⁊ sensa. solū ad bonum pp aliud. i. vtile: ⁊ pp se vt delectabile se extēdit: nō em appetunt aīalia aīali appetitu videre propter hoc bonum qō est visio: aut odorare pp bonū qō est odorare: sed inq̄tū vtilia aut delectabilia sunt. Jnsuper cuius signū non pugnāt aīalia nisi pp delectabilia: irascibili testimonium reddēte de fine cōcupiscibilis: ⁊ ex his pz sol'o vltimorū dubiorū. sā em pz ⁊ q; sens⁹ cognitio nō se extendit nisi ad delectabile vt finē: ad vtile em tendit pp delectabile: ⁊ quō ex h ipso manifeste sequitur q; opatiōes appetit vt delectabiles: ⁊ pp q̄d h ē: qr. s. sensitiue cognitiōis grad⁹ primus extrēs delectabile nō trāscēdit bonū vt finē cognitū: qō est obiectū appetitus animalis. ¶ Super arti.3.

In hoc ar.3. aduerte nouitie pᵒ i corpe articuli q; p realē habitudinē amātis ad amatū nō itellig' hitudo realis vt distiguit ɔ hitudinē rōnis. qm quū vt ad ipoſe hri q̄nq; vt in lra dr: ⁊ ad futurū nō pōt eē realis relō sz sumit realis vt distinguit ɔ affectionalē. Est nāq; amatū i amāte p amorē ipm sm affectū: ⁊ desiderat vt sit iunctū eidē sm rē. vñ hitudo (de qua est sermo) dr realis denominata a termino: ita q; hitudo realis nihil aliud sonat in pposito q̄ habitudinē ad cōiunctionē sm rē. 2ᵒ q; ex rñsione ad vltimu nō hēs q; cōprehēsio spectat ad intellectū: sz q; nullā opationē addit supra visiōez: sed solā relationē resultātē i volūtate ex visiōe q̄ est in intellu: visio. n. ponēs deū in eē pñtiali facit p hoc alterum extremū h⁹ relōnis. est em visio velut vnio rei tenēde cum eo q; tenebit.

1.di.1.q.1.ā.1.co. et.4.di.49.q.4.ar.5.q.1.cor.

¶ Utrū ad btitudinē reqrat cōphēsio. Ar.3.

Ad tertiū Sic pcedit. Uidet q; ad beatitudinē nō requiratur cōprehensio: dicit enim Augu. ad Paulinam de videndo deū: attingere mente deum magna est beatitudo: cōprehendere aūt est impossibile: ergo sine cōprehensione est beatitudo. ¶ P. Beatitudo est perfectio hoīs sm intellectiuā partez in qua nō sunt alie potētie q̄ intellect⁹ ⁊ voluntas: vt in primo dictū est: sed intell's sufficienter pficit p visionē dei: volūtas aūt per delectationē in ipso: ergo nō requirit cōprehensio tanq; aliqō tertiū. ¶ P. Btitudo in opatione cōsistit: opatiōes aūt determinant sm obā: oba aūt gñalia sūt duo: verū ⁊ bonū. verū corrñdet visiōi: ⁊ bonū corrñdet dilectioni: g nō requirit cōprehēsio q̄si aliqō tertiū.

Sed ɔ Est, q; Apl's dicit.1.ad cor.9. Sic currite vt comprehendatis: sed spūalis cursus terminatur ad beatitudinem. vñ ipse dicit.2.ad Thi.vlti. Bonuz certamen certaui: cursum cōsummaui: fidez seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitie: ergo cōprehēsio reqrit ad btitudinē.

Rñdeo Dōm, q; cum beatitudo cōsistat in consequutione vltimi finis: ea que reqruntur ad beatitudinē sunt ɔsideranda ex ipso ordine ad finē: ad finem aūt intelligibilē ordinat homo, partim q̄dez p intell'm, partim aūt p volūtatē: p intellectū quidē inq̄tum in intellectu preexistit aliqua cognitio finis impfecta. Per volūtatem aūt: primo q̄dem p amorem q̄ est primus motus volūtatis in aliq̄d. Scdo aūt p realem habitudinem amantis ad amatū, que q̄dem pōt esse triplex: q̄nq; enim amatū est pñs amanti, ⁊ tūc iam non querit: q̄nq; aūt nō est pñs sed impossibile est ipsum adipisci, ⁊ tunc etiā non querit: q̄nq; aūt possibile est ipsum adipisci, sed est eleuatum supra facultatē adipiscentis. ita vt statim hri non possit. ⁊ hec est habitudo sperantis ad speratū, que sola habitudo facit finis inq̄sitionē. Et istis tribus rñdent aliqua in ipsa beatitudine: nam perfecta cognitio finis rñdet imperfecte. Pñtia vero ipsius finis rñdet habitudini spei. Sed delectatio in pñtia cōsequtur dilectionē: vt supra dictū est. ⁊ iō necesse est ad beatitudinez ista tria cōcurrere. s. visionē q̄ est cognitio perfecta itelligibilis finis: cōprehēsionē q̄ importat pñtiā finis. delectationē vel fruitionem q̄ importat q̄etationē rei amantis in amato.

Ad primū Ergo dōm: q; cōprehēsio dr duplr. Uno mō inclusio cōprehensi in comprehendēte. ⁊ sic oē qō cōprehēdit a finito est finitū: vñ hoc mō deus cōprehēdi nō pōt ab aliquo intellectu creato. alio mō cōprehēsio nihil aliud noiat q̄ tentionem alicuius rei q̄ iam pñtialr hr: sicut aliqs ɔñs aliquē dr eū cōprehēdere q̄n tz eū: ⁊ hoc mō cōprehēsio reqrit ad beatitudinē. ¶ Ad sm dōm, q; sicut ad voluntatem pertinet spes ⁊ amor: qr eiusdē est amare aliquid ⁊ tēdere in illud nō habitū: ita ēt ad voluntatē ptinet ɔprehēsio ⁊ delectatio: qr eiusdem est hre aliq̄d ⁊ q̄escere in illo. ¶ Ad tertiū dōm, q; cōprehēsio nō est aliqua opatio pter visionē: sed q̄dā hitudo ad finē iam hitū. vñ ēt ipsa visio vel res visa que pñtialr adest obiectum comprehensionis est.

¶ Utrum ad beatitudinem requiratur rectitudo voluntatis. Art.4.

Ad q̄rtū Sic pceditur. Ur q; rectitudo volūtatis nō reqrat ad btitudinē. beatitudo em cōsistit in opatiōe intellect⁹: vt dcm est: sz ad pfectā intell's opationē nō reqrit rectitudo volūtatis: p quam hoies mūdi dñr. dt em Aug. in li. retractationum, Nō approbo, qō orōne dixi: deus q̄ nō nisi mūdos verū scire voluisti. rñderi em pōt multos ēt nō mūdos multa scire ɔa: ergo rectitudo volūtatis non reqrit ad beatitudinē. ¶ P. Prius nō depēdet a posteriori: sz opatio intell's est prior q̄ opatio voluntatis: ergo btitudo q̄ est pfecta opatio intell's nō depēdet a rectitudine voluntatis. ¶ P. Quod ordinat ad aliq̄d tāq; ad finē nō est necūz adepto iā fine: sicut nauis postq; puenit ad portū: sed rectitudo voluntatis q̄ est p virtutē ordinat ad beatitudinem tanq; ad finem: ergo adepta beatitudine non est necessaria rectitudo voluntatis.

Sed ɔ Est, qō dr Matth.5. Beati mūdo corde: qm ipsi deū videbūt ⁊ heb.vlti. Pacē seqmini cū oibus ⁊ sanctimoniam sine qua nemo videbit deum.

Respōdeo Dicendū, q; rectitudo voluntatis requiritur ad beatitudinē ⁊ antecedenter ⁊ ɔcomitāter.

¶ Super artic.4.

In arti.4ᵒ p q̄to pbᵗ in corpe q; ad bt.tudinem comitant necesse exigr rectitudo voluntatis qr vr ipa essētia bōitatis ⁊c. Aduerte tria. pᵒ rōnē ipaz. scdo ei⁹ efficaciā. 3ᵒ aliorū defectū q̄ ad pmū rō cōsistit in hoc. Jpa eēntia bonitatis ita se hz ad vidētem deū: sicut rō boni ad creaturā ratiōalē: sz creatura rōnalis nō pōt diuertere a rōne boni: ergo vidēs deū non potest diuertere ab essentia bonitatz: sed hoc ē habere voluntatē rectaz ergo. Prima ppositio fundatur super hoc q; ipsa bonitatis essentia in se quidē continet omnem boni rationem longe excelenti⁹ q̄ rō boni. Ex quo ponit clare actu alterq; visa ⁊c. opz vt nō minoris sit efficacie in continendo ac circundādo oēm volūtatis motum q̄ ratio boni. scda vero pz inductiue: qr quū actus voluntatis sit velle aut nolle: ⁊ nolle aliq̄d includat velle sui oppositi: ⁊ velle nō possit eē nisi respectu boni in re vel in appētia: vt experimur i nobis ɔñs est q; voluntas non possit aliquo pctō resilire a boni ratiōe: quo ad efficaciā autē rationis scito q; sat est huic rationi ad propositū q; voluntas necessitetur ab essentia bonitatis visa quo ad cōem specificationem actus que tamen constituit rectitudinez in actibus voluntatis. Et sicut voluntas omnis libe potest velle quodcūq; obm in specie sub boni tamen in cōmuni ratione: ita volūtas vidētis deū: sub rōne tamē bonitatis diuine. Jn hoc aūt est differētia q; cōis rō boni ex hoc q; est rō voluntatis non rectificat eam qm potest voluntas sub illa etiam apparens bonum appetere: ipsa vero bonitatis essentia et hoc ipso qō est ratio voluntatis est rectificatio eius. Recte enim velle nihil aliud est quam secundum deum velle: ⁊ sic patet vis rationis. Ex qua tertio habetur: ⁊ sufficienter/ q; beatus non potest peccare non solum in sensu composito: ⁊ propter causam extrinsecam id est deum perpetuo rectificaturum voluntati beati: sed propter intrinsecam causam ipsam scilicet voluntatis naturam approximato sibi sic: id est per actualem visionem tali obiecto scilicet bonitate per essentiam. Unde vitanda est hic scoti fantasia in.4.di.49.q.6. tenentis q; ab extrinseco tantuz beatus est impeccabilis: nec tamen respondet huic ratiōi nec arguit: sed remittit se ad primū sen. cuius argumēta in primo li.q.8.art.2 soluta sunt ⁊ si ex verbis eius respōdet huic rōni q; q̄tūcūq; videat bonitas dei adhuc volūtas remanet libara: iam pz q; cōcessio hui⁹ ɔñtis nihil obstat proposito: quoniā vt iam dictuz est sat est impeccabilita-

1.q.5.ar.4.et.7.cor. Et opus.3.c.173.

Universidad de Deusto Biblioteca

si q voluntas si vult (velut aūt q̄cq̄d vult) oporteat q velit rōe bōitatis diuine: sicut nō si vult oz q velit rōne boni: hm̄oi eñ necessitates nihil obstant libertati q̄uis prima auferat libertatē peccādi: que tñ nō est libertas nec libertatis pars: sed libertas peccandi.

¶ Super art. 5.

In art. 5. In rñsione ad 5m. occurrit dubiuz ad hoiem: ⁊ simplr. Ad hoiem q̄dē: q2 scđus Tho. i. 4. sen. di. 49. q. 1. art. 4. q. 1. expresse btitudinez anime augeri etiā intensiue resumpto corpore sustinet. Cuius oppositu3 hic docet simplr autem quia ratio ad illud ducit. s. anima resumpto corpe erit perfectior in se ẜm naturam. ergo operatio eius erit perfectior: ergo ⁊ beatitudo erit in se perfectior: ergo non solu3 extensiue: ⁊ augetur ex hac ratione dum quia in corpore huius articuli assumitur hec ratio: ⁊ cōcluditur operatio i qua consistit beatitudo perfectior. ¶ Ad hoc simul dōm est simpliciter ⁊ ẜm hominem. Sciendum est igitur ex presenti articulo q tripliciter intelligi potest aniaz separatā impediri ex appetitu corpis a perfecta beatitudine: pmo p modū ɔtrarietatis: ita q sicut vidēs corporaliter impeditur propter dolorem pedis: ita anima separata pp affectum corporis distrahatur aliqualr a perfecta visione dei; ⁊ h̄ in litera reprobatur. secundo p modū defectus intēsiui ita q ex hoc q aia separata deficit in perfectione sue nāe: deficiat ēt in attētione sue opationis: defectu i eēndo cāusante defectū in operando: ⁊ qm̄ ceteris paribus opatio attētior est magis intēsa ⁊ minus hn̄s intentiōis est remissio: vt pz i visu ⁊ auditu ex hoc seq̄t q aia beata resumpto corpore ē beatior intēsiue non ex parte obiecti: aut luminis glorie: sz ex parte attētioris visionis ɔn̄te perfectionē aie in eēndo. Et hāc viā tanq̄ pbabilem sustineri posse dixit author in. 4. sen. vñ hi inchoans hm̄oi

Antecedenter quidem: quia rectitudo volūtatis est propter debitum ordinem ad finem vltimum: finis autem comparatur ad id qđ ordinatur ad finem sicut forma ad materiaz. vnde sicut mā non potest consequi formam nisi sit debito modo disposita ad ipsam: ita nihil consequitur finem nisi sit debito modo ordinatum ad ipsum: ⁊ ideo nullus potest ad beatitudinē peruenire nisi habeat rectitudinem voluntatis. Concomitanter autem: q2 sicut dictum est, beatitudo vltima consistit in visione diuine essentie que est ipsa essentia bonitatis: ⁊ ita voluntas videntis dei essentiam ex necītate amat quicq̄d amat sub ordine ad deū: sicē voluntas nō vidētis dei eēntiā ex necītate amat q̄cq̄d amat sub cōi rōe boni quā nouit: ⁊ hoc ipsum est qđ facit volūtatem rectam. vnde manifestum est q beatitudo non potest esse sine recta voluntate.

Ad p̄mū Ergo dōm, q Aug. loquitur de cognitione veri, qđ non est ipsa essentia bonitatis. ¶ Ad ẜm dicendū, q omnis actus voluntatis procedit ab aliquo actu intellectus: aliq̄s tñ act⁹ voluntatis est prior q̄z aliquis actus intell's: voluntas eñ tēdit in finalē actū intellectus q̄ est beatitudo: ⁊ iō recta inclinatio volūtatis preexigitur ad beatitudinē: sicut rectus motus sagitte ad percussionē signi. ¶ Ad tertiū dōz, q nō oē qđ ordinat ad finē cessat adueniente fine: sed id tm̄ qđ se hz in rōne imperfectionis vt mot⁹: vnde instrumenta motus non sunt neċia postq̄z peruenitur ad finem: sed debitus ordo ad finem est necessarius.

¶ Utrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus. Arti. 5.

3.q.7.ā. 4.ad.2. ⁊ q̄o.15. ā.10.co. ⁊ ad.2. Et.4.distin.49.q 4.art.5. q.2.co2. ⁊ ad.1.⁊ 4.3.ca. 47.fi.et po.q.5. ā.10.co. Et opu. 3.c.152. Et Job 19.fina.

Ad q̄ntū Sic procedit. Uidetur q ad beatitudinez requiratur corp⁹. perfectio enim virtutis ⁊ gratie presupponit pfectionez nature: sed beatitudo est perfectio virtutis ⁊ gratie: anima autem sine corpore non hz perfectionem nature cum sit pars naturaliter humane nature: omnis autem pars est imperfecta a suo toto separata: ergo anima sine corpore non potest esse beata. ¶ Preterea. Beatitudo est operatio quedam perfecta: vt supra dictum est: sed operatio perfecta sequitur esse perfectum: quia nihil operatur nisi secundum q est ens in actu: cum ergo anima non habeat esse perfectum quando est a corpore separata: sicut nec pars separata a toto videtur q anima sine corpore non possit esse beata. ¶ P̄. Beatitudo est perfectio hois sed aia sine corpe non est hō: ergo beatitudo non pōt esse in aia sine corpore. ¶ P̄. Scđm phm in. 10. Ethic. operatio felicitatis in qua consistit beatitudo est nō impedita: sed opatio aie separate est impedita: q2 vt dicit aug. 12. super geñ. ad literam, Inest ei nālis q̄daz appetitus corpus administrandi: que appetitu retardatur quodāmō ne tota intentione pergat in illud summū celum. i. in visionem essentie diuine: ergo aia sine corpore nō pōt esse beata. ¶ P̄. Beatitudo est sufficiens bonū ⁊ quietat desideriū: sed hoc nō ɔuenit aie sepate: q2 adhuc appetit corporis vnionē: vt Aug. dicit: ergo aia sepata a corpore non est beata. ¶ P̄. Homo in beatitudine est angelis equalis: sed anima sine corpore nō equatur angelis: vt aug. dicit: ergo non est beata.

Sed cōtra Est, q dicitur Apoc. 14. Beati mortui qui in domino moriuntur.

Respondeo Dicendum, quod duplex est beatitudo. Una imperfecta que habetur in hac vita. Et alia perfecta que in dei visione consistit. Manifestum est autem q ad beatitudinem huius vite de necessitate requiritur corpus. Est enim beatitudo huius vite operatio intellectus vel speculatiui vel practici. operatio aūt intellectus in hac vita non potest esse sine fantasmate. qđ non est nisi in organo corporeo. vt in p̄mo habitū est. ⁊ sic beatitudo que in hac vita haberi pōt dependet quodammodo ex corpore. Sed circa beatitudinem perfectam que in dei visione consistit aliqui posuerunt q non potest anime aduenire sine corpore existenti: dicentes qđ anime sanctorum a corporibus separate ad illam beatitudinem non perueniunt vsq3 ad diem iudicij quando corpora resument: quod quidem apparet esse falsum, ⁊ authoritate ⁊ ratiōe. Authoritate quidem: q2 apostolus dicit secunde ad corin. 5. Quamdiu sumus in corpore peregrinamur a domino. ⁊ que sit ratio peregrinationis ostendit subdens, Per fidem enim ambulamus et non per speciem: ex quo apparet q quādiu aliquis ambulat per fidem, ⁊ non per speciem carens visione diuine essentie, nōdum est deo presens. anime autem sanctorum a corporibus separate sunt deo presentes. vnde subditur, Audemus autem ⁊ voluntatem habemus bonam peregrinari a corpore: ⁊ presentes esse ad deum. vnde manifestum est q anime sanctorum separate a corporibus ambulant per speciem dei essentiam videntes: in quo est vera beatitudo. Hoc etiam per rationem apparet: nam intellectus ad suam operationem non indiget corpore nisi propter fantasmata in quibus veritatem intelligibilem contuetur. vt in p̄mo dictum est. Manifestum est autem q diuina essentia per fantasmata videri non potest. vt in p̄mo ostensum est: vnde cum in visione diuine essentie perfecta hominis beatitudo cōsistat, non dependet beatitudo perfecta hominis a corpore. vnde sine corpore potest anima esse beata. Sed sciendum q ad perfectionē alicuius rei dupliciter aliquid pertinet. Uno modo ad cōstituendam essentiam rei: sicut anima requiritur ad perfectionem hominis. Alio modo requiritur ad perfectionem rei, quod pertinet ad bene esse eius: sicut pulchritudo corporis: vel velocitas ingenij pertinet ad perfectionem hominis. quamuis ergo corpus p̄mo modo ad perfectionem beatitudinis humane non pertineat: pertinet tamen secundo modo. cum enim operatio dependeat ex natura rei: quanto anima perfectior erit in sua natura, tanto perfectius habebit suam propriam operationē in qua felicitas consistit. vnde Augustinus in. 12. super Gene. ad literā, cum quesiuisset vtrum spiritib⁹ defunctorum sine corporib⁹ possit summa illa beatitudo preberi. Respondit q non sic possunt videre incōmutabilem substantiam vt sancti angeli vident, siue alia latentiore causa: siue ideo q2 est in eis naturalis quidam appetitus corpus administrandi.

Ad primum Ergo dicendum, q beatitudo est perfectio anime ex parte intellectus, secundum quem anima transcendit corporis organa: non autem secundum quod est forma naturalis corporis. ⁊ ideo illa naturalis perfectio manet secundum quam ei beatitudo debetur: licet non maneat illa nature perfectio secūdum quam est corporis forma. ¶ Ad secundum dicendum, quod anima aliter se habet ad esse quam alie partes: nam esse totius non est alicuius suarum partium. vnde vel pars omnino desinit esse destructo toto: sicut partes animalis destructo animali. vel si remanent, habent aliud esse in actu: sicut pars linee habet aliud esse quam tota linea: sed anime humane remanet esse compositi post corporis destructionem. ⁊ hoc ideo: quia idem est esse forme ⁊ materie. ⁊ hoc idem est esse compositi. anima autem subsistit in suo esse: vt in p̄mo ostensum est. vnde relinquitur quod post separationem a corpore perfectum esse habeat: vnde perfectam operationem habere potest: licet non habeat perfectam naturam. ¶ Ad tertium dicendum, quod beatitudo est hominis secundum intellectum: ⁊ ideo remanente intellectu potest inesse ei beatitudo: sicut dentes ethiopis possunt esse albi etiaz post euulsionem: secundum quos ethiops dicitur albus. ¶ Ad quartū dicendū, q dupliciter aliq̄d impedit ab alio. Uno modo per modum contrarietatis: sicut frigus impedit actionez caloris: et tale impedimentum operationis repugnat felicitati. Alio modo per modum cuiusdam defectus: quia scilicet res impedita non habet quicquid ad omnimodam eius perfectionem requiritur: ⁊ tale impedimentum operationis non repugnat felicitati: sed omnimode perfectioni ipsius: et sic separatio anime a corpore

a corpe dr̄ alam retardare ne tota itētiōe tēdat in visionē diuine eēntie. appetit enim aia sic frui deo, q ēt ipsa fruitio deriuet ad corpus p redūdantiā sicut est poss̄e. ⁊ iō quādiu ipsa fruit deo sine corpore appetitus eius sic q̄escit in eo, q tñ adhuc ad participationem eius vellet suū corpus ptingere. ¶ Ad q̄ntū dōm, q desideriū anime separate totaliter q̄escit ex parte appetibilis, q2 hz id qđ suo appetitui sufficit: sz nō totaliter req̄escit ex parte appetētis: q2 illud bonū nō possidet ẜm oēm modū quo possidere vellet. ⁊ ideo corpore resumpto btitudo crescit: nō intēsiue, sz extensiue. ¶ Ad sextum dōm, qđ id qđ ibidez dr̄, q spūs defunctorū nō sic vident deū sicut angeli: nō est intelligendum scđm inequalitatem quātitatis. q2 etiam modo alique anime beatorū sunt assumpte ad superiores ordines angelorum, clarius videntes deū q̄z inferiores angeli: sed intelligitur ẜm inequalitatem proportionis: q2 angeli etiam infimi habent omnem perfectionem beatitudinis quam sunt habituri. non autem anime separate sanctorum.

¶ Utrum ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis. Articulus 6.

ā.ar.5.⁊ locis ibi adductis.

Ad sextū Sic pcedit. Uf q pfectio corporis nō req̄rat ad btitudinē hois p fectā. perfectio eñ corpis est q̄ddā corpale bonuz: sed supra oñsum est q btitudo nō cōsistit in corpalibus bonis. ergo ad beatitudinez hois nō req̄rit aliqua perfecta dispō corpis. ¶ P̄. Btitudo hois ɔsistit in visione diuine essentie: vt oñsuz est: sed ad hanc opōnē nihil exhibet corpus: vt dictū est. ergo nulla dispō corporis req̄rit ad beatitudinem. ¶ P̄. Quāto intell's est magis abstractus a corpe: tāto pfectius intelligit: sed beatitudo consistit in pfectissima opōne intell's. ergo opz oibus modis animaz esse abstractā a corpore. nullo ergo modo requiritur aliqua dispositio corporis ad beatitudinem.

Sed cōtra. Premiū virtutis est btitudo. vñ dr̄ io. 13. Bti eritis si feceritis ea: sz scis repromittitur pro premio nō solū visio dei, ⁊ delectatio: sed ēt corpis bona dispō. dr̄ enim Isa. vlti. Uidebitis ⁊ gaudebit cor vr̄m ⁊ ossa vestra quasi herba germinabūt. ergo bona dispositio corporis requiritur ad beatitudinem.

Rñdeo Dōm, q si loquamur de beatitudine hois qualis in hac vita p̄t hr̄i: manifestū est q ad eā ex necessitate req̄rit bōa dispō corpis. ɔsistit eñ hec btitudo ẜm phz in operatione virtutis perfecte: manifestū est āt q p inualitudinem corporis in oī operatione virtutis homo impediri pōt. Sz si loquamur de beatitudine perfecta, sic quidam posuerunt qđ non requiritur ad beatitudinē aliqua corporis dispositio: imo requiritur ad eaz, vt oīno aia sit a corpe separata. vnde aug. 12. de ciui. dei introducit verba porphyrij dicentis, Qđ ad hoc qđ sit beata anima omne corpus fugiendum est. sed hoc est inconueniens. cum enim naturale sit anime corpori vniri: non potest esse quod perfectio anime naturalem eius perfectionem excludat. Et ideo dōm est, q ad beatitudinem oibus modis perfectam requiritur perfecta dispositio corporis, ⁊ antecedenter ⁊ ɔñr: antecedenter quidem: q2 vt aug. dicit. 12. super geñ. ad literaz, Si tale sit corpus: cuius sit difficilis ⁊ grauis administratio, sicut caro que corrūpitur ⁊ aggrauat animam, auertit mens ab illa visione summi celi: vnde concludit, q cum hoc corpus iā nō erit animale. sed spūale: tūc angelis adequabitur, ⁊ erit ei ad gloriam, quod sarcine fuit. Consequenter vero: q2 ex beatitudine anime fiet redundantia ad corpus vt ⁊ ipsum sua perfectiōe potiatur. vnde aug. dicit in episto. ad dioscorum, Tam potenti natura deus fecit animam vt ex eius plenissima beatitudine redundet in inferiorem naturam incorruptionis vigor.

Ad p̄mū Ergo dicendum, q in corporali bono non consistit beatitudo sicut in obiecto beatitudinis, sed corporale bonum potest facere ad aliquem beatitudinis decorem vel perfectionem. ¶ Ad scđm dicēdum, q etsi corpus nihil conferat ad illam operationē intellectus qua dei essentia videtur: tamen posset ab hac impediri. ⁊ ideo req̄rit perfectio corporis, vt non impediat eleuationem mentis. ¶ Ad tertium dicendum, quod ad perfectam operationem intellect⁹ requiritur quidem abstractio ab hoc corruptibili corpore quod aggrauat animam: non autem a spirituali corpore quod erit totaliter spiritui subiectum, de quo in tertia parte huius operis dicetur.

¶ Utrū ad beatitudinē requirantur aliqua exteriora bona. Artic. 7.

Ad septimū Sic pcedit. Uf q ad beatitudinem req̄rāt etiā exteriora bona: q enim in premium sanctis promittitur ad beatitudinem pertinet: sed sanctis repromittuntur exteriora bona, sicut cibus ⁊ potus, diuitie ⁊ regnum: dicitur enim, luc. 22. Ut edatis ⁊ bibatis super mensam meaz in regno meo. ⁊ matth. 6. Thesaurizate vobis thesaurum in celo: ⁊ matth. 25. Uenite benedicti patris mei pos. regnum. ergo ad beatitudinem requiruntur exteriora bona. ¶ P̄. Secundum boetium in. 3. de consolatione, Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed exteriora sunt aliqua hominis bona, licet minima vt aug. dicit. ergo ipsa etiam requirūtur ad beatitudinem. ¶ P̄. Dominus matth 5. dicit, Merces vestra multa est in celis. sed esse in celis significat esse in loco: ergo saltem locus exterior requiritur ad beatitudinem.

Sed contra Est, q dicit in psal. Quid enim mihi ē in ce. ⁊ a te. quid vo. super terram. q. d. nihil volo: nisi hoc quod sequitur: mihi adherere deo bonum est. ergo nihil aliud extra deum ad beatitudinem requiritur.

Rñdeo Dicendum, q ad beatitudinem imperfectam qualis in hac vita potest haberi, requiruntur exteriora bona: non quasi de essentia beatitudinis existentia: sed quasi instrumentaliter deseruientia beatitudini: que cōsistit in operatione virtutis: vt dicitur in p̄io ethi. Indiget enim homo in hac vita necessarijs corporis tam ad operationem virtutis cōtemplatiue q̄z etiam ad operationem virtutis actiue ad quam etiam plura alia requiruntur quibus exerceat opera actiue virtutis. ¶ Sed ad beatitudinem perfectam que in visione dei consistit nullomodo huiusmodi bona requirūtur. Cuius ratio est: q2 oia huiusmodi bona exteriora vel requiruntur ad sustentationem animalis corporis: vel requiruntur ad aliquas operationes quas p animale corpus exercemus: que humane vite conueniunt, illa autem perfecta beatitudo que in visione dei consistit, vel erit in anima sine corpore, vel erit in anima corpori iūcta, non iam animali, sed spirituali: ⁊ ideo nullo modo huiusmodi exteriora bona requiruntur ad illam beatitudinem cum ordinentur ad vitam animalez: quia in hac vita magis accedit ad similitudinez illius perfecte beatitudinis, felicitas cōtemplatiua q̄z actiua. vtpote etiam deo similior (vt ex dictis patet) ideo minus idiget huiusmodi bonis corporis. vt dicitur in. x. ethi.

Ad primum Ergo dicendum, quod omnes ille corporales promissiones que in sacra scriptura continentur sunt metaphorice intelligende ẜm qđ in scripturis solent spiritualia per corporalia designari. vt ex his que nouimus ad desiderandum incognita consurgamus. sicut gregorius dicit in quadam homilia, Sicut per cibum ⁊ potum intelligitur delectatio beatitudinis, per diuitias sufficientia, qua homini sufficiet deus, per regnuz exaltatio hominis vsq3 ad cōiunctio-

intensionē dicit p̄t. ēt dici q ēt btitudo intensiue ⁊c. verū hanc opionē in hoc loco vt falsaz negauit: ipsaq3 negatiōe ex sua officina illaz haberi minime voluit: ⁊ merito vt patebit. tertio p modū defect⁹ extēsiui: ita q ex hoc q aia sepata deficit in pfectiōe extēsiua sue nature dū nō se extēdit ad corp⁹ ⁊ integritatez hūane nature ad q̄ nata est se extendere: ⁊ ptinet hoc ad pfectionē eius: qm̄ hec ipsius natura req̄rit: deficiat quoq3 in pfectiōe extēsiua sue operatiōis qua beat. pertinet eñ ad pfectionē opōnis beati sanima q ex ipsa redundet btitudo in corp⁹. vt aug. dicit in epl'a ad dioscorū: tā potenti natura deus fecit aiam ⁊c. vt hēs in articulo sequenti: ⁊ hec est doctrina tradita in hoc articulo. ⁊ rōabiliter: quoniam defectus perfectiōis in anima separata nō est defectus perfectiōis intēsiue: qm̄ hec aia nō suscipit magis et min⁹ ẜm subam: sed est defectus pfectionis extensiue: ɔsenta neū autez est vt defect⁹ anime defectum operationis ⁊ extēsiuus extensiuū cause: ⁊ nō intensiuū. Adrōnē ergo in oppositu3 dr̄ q est ibi sophisma ɔñtis a magis pfecta opōne ad magis intensam descendēdo. pfectū eñ cōius ē q̄z intensu3: qm̄ vt p3 in quito meta. est id cui nihil deest de req̄sitis ad ipm̄: ⁊ ɔñr penes accessum cuiuscūq3 requisiti operatio seu res perfectior est: intensior āt nō nisi penes augmentu3 intrinsecū ⁊c. ⁊ p hec oia clara remanent. In reliquis aūt hui⁹ q̄ōnis tribus articulis nihil scribendu3 occurrit: nisi q in vltimo articulo ad p̄imū glīa essentialis btitudinis nō est intelligenda intrinsece/ tanq̄ de essentia beatitudinis: sed tā q̄z causa essentialis illius: qm̄ ex hoc q de⁹ cōmendat hunc tali dignū gradu beatus fit ⁊ est. scientia nāq3 dei cum laude causa est perfectiua rerum.

2.2.q. 18.ar.3. ad.4.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Sup. q. 5.
IN questione quinta aduertendum est: q licet visio dei per essentiã/ & beatitudo formalis intellectualis creature coincidant realiter vt ex supradictis patet: quia tamē distinguuntur formaliter. ideo diuersa sūt quesita ista formaliter a quesitis in prima parte. q. 12. Decuit enim tam perfectū doctorem complere omnia formaliter: nihil igit ē superfluū.

¶ Super arti. 1.
IN hoc articulo primo q 5e nota q author ex duobus capacitatez hominis respectu perfecti boni ostendens alterum naturale qd hic experimur scilicet cognitionem ipsius dei vniuersalis & summi boni: quam ex studio acquirim9: dū cognoscimus deum esse eum qui si videretur bearet: & appetitum qualemcunq in ipso deo quiescēdi alterum quodam mō naturale: quod pbamus scilicet quod omnis intellectus ē capax (quamuis remote) diuine visionis ex hoc ipso quod intellectus est in secundo autem & tertio nihil occurrit.

nem cum deo. ¶ Ad secundum dicendum, quod bona ista deseruiētia animali vite nō competunt vite spirituali in qua beatitudo perfecta consistit. Et tamen erit in illa beatitudine omnium bonorum congregatio: qr quicquid bonum inuenitur in istis, totum habebitur in summo fonte bonorum. ¶ Ad tertium dicendum, quod secundum aug. in li. de ser. do. in mōte, Merces sanctorum nō dicitur esse in corporeis celis. sed per celos intelligitur altitudo spiritualium bonorum. Nihilominus tamen locus corporeus scilicet celum empyreum aderit beatis: non propter necessitatem beatitudinis, sed secundū quandam congruentiam & decorem.

¶ Utrum ad beatitudinem requiratur societas amicorum. Articulus. 8.

AD octauum Sic procedit. Uidetur quod amici sint necessarij ad beatitudinem. futura enim beatitudo in scripturis frequenter nomine glorie designatur: sz gloria consistit in hoc quod bonum hominis ad notitiam multorum deducitur. ergo ad beatitudinem requiritur societas amicorum. ¶ Preterea. Boetius dicit quod nulli9 boni sine consortio iucūda est possessio. sed ad beatitudinem requiritur delectatio. ergo etiam requiritur societas amicorum. ¶ Preterea. Charitas in beatitudine perficitur: sz charitas extendit se ad dilectionem dei & proximi. ergo videtur quod ad beatitudinem requiratur societas amicorum.

Sed contra Est, quod dicitur sap. 7. Uenerūt mihi omnia bona pariter cum illa scilicet cum diuina sapientia que consistit in contemplatione dei: & sic ad beatitudinem nihil aliud requiritur.

Respondeo Dicendum, quod si loquamur de felicitate presentis vite sicut philosophus dicit in. x. ethic. Felix indiget amicis: non quidez propter vtilitatem, cuz sit sibi sufficiens: nec propter delectationem: quia habet in seipso delectationem perfectam in operatione virtutis: sed propter bonam operationem: vt. s. eis benefaciat, & vt eos inspiciēs bene facere delectetur, & vt ab eis in benefaciendo iuuetur. Indiget enim homo ad bene operandum auxilio amicorum, tam in operibus vite actiue, quam in operibus vite contemplatiue. Sed si loquamur de perfecta beatitudine que erit in patria non requiritur societas amicorum de necessitate ad beatitudinem. quia homo habet totam plenitudinez sue perfectionis in deo, sed ad bene esse beatitudinis facit societas amicorū. vnde aug. dicit. 8. super gen. ad literam, Quod creatura spiritualis ad hoc quod sit beata non nisi intrinsecus adiuuatur eternitate, veritate, charitate creatoris: extrinsecus vero si adiuuari dicenda est, fortasse hoc solo adiuuatur quod inuicem vident, & de sua societate gaudent.

Ad primum Ergo dicenduz: qd gloria que est essentialis beatitudini, est quam habet homo nō apud hominem, sed apud deum. ¶ Ad secundum dicendum, quod verbum illud intelligitur quando in eo bono quod habetur non est plena sufficientia. quod in proposito dici nō potest, quia omnis boni sufficiētiam habet homo in deo. ¶ Ad tertium dicendum, quod perfectio charitatis est essentialis beatitudini quantum ad dilectionem dei: non quantum ad dilectionem proximi. vnde si esset vna sola anima fruens deo, beata esset nō habens proximum quem diligeret: sed supposito proximo sequitur dilectio eius ex perfecta dilectione dei. vnde quasi concomitanter se habet amicitia ad perfectam beatitudinem.

¶ De adeptione beatitudinis. Questio 5.

DEinde Considerandum est de ipsa adeptiōe beatitudinis. ¶ Et circa hoc queruntur octo. Primo vtrum homo possit consequi beatitudinem. ¶ Secundo vtrum vnus homo possit esse alio beatior. Tertio vtrum aliquis possit esse in hac vita beatus. Quarto vtruz beatitudo habita possit amitti. Quinto vtrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem. Sexto vtrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creature. Septimo vtrum requiratur opera hominis aliqua ad hoc quod homo beatitudinem consequatur a deo. Octauo vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

¶ Utrum homo possit consequi beatitudinem. Articulus. 1.

AD primum Sic pceditur. Uidetur quod homo beatitudinem adipisci non possit. sicut enim natura rationalis est supra sensibilem. ita natura intellectualis est supra rationalem: vt patet per dionysium in li. de di. no. in multis locis. sed bruta animalia que habent naturam sensibilem tantum non possunt peruenire ad finem rationalis nature. ergo nec homo qui est rationalis nature potest peruenire ad finem intellectualis nature qui est beatitudo. ¶ Preterea. Beatitudo vera cōsistit in visione dei que est veritas pura. sed homini est connaturale vt veritatem intueatur in rebus materialibus. vnde species intelligibiles in phātasmatibus intelligit: vt dicitur in tertio de anima. ergo non potest ad beatitudinem peruenire. ¶ Preterea. Beatitudo consistit in adeptione summi boni: sed aliquis non potest peruenire ad summum nisi transcendat media. cum igitur inter deum & naturam humanā media sit natura angelica quā homo transcendere non potest: videtur quod non possit beatitudinem adipisci.

Sed contra Est, quod dicitur in psal. Beatus homo quem tu erudieris domine.

Respondeo Dicendum, quod beatitudo nominat adeptionem perfecti boni. quicunq ergo est capax perfecti boni potest ad beatitudinem peruenire. q autem homo boni perfecti sit capax, ex hoc apparet quod eius intellectus potest comprehendere vniuersale & perfectum bonum & eius voluntas appetere illud, & ideo homo potest beatitudinem adipisci. Apparet etiam idem ex hoc quod homo est capax visionis diuine essentie sicut in primo habitum est, in qua quidem visione perfectam hominis beatitudinez consistere diximus.

Ad primum Ergo dicenduz, quod aliter excedit natura rationalis sensitiuam, & aliter intellectualis rationalem. natura enim rationalis excedit sensitiuā quantum ad cognitionis obiectum: quia sensus nullo modo potest cognoscere vniuersale, cuius ratio est cognoscitiua: sed intellectualis natura excedit rationalem quantum ad modum cognoscendi intelligibilem veritatem: nam intellectualis natura statim apprehendit veritatem, ad quam rationalis natura per inquisitionem rationis pertingit: vt patet ex his que in primo dicta sunt. & ideo ad id quod intellectus apprehendit ratio per quendam motum pertingit: vnde rationalis natura consequi potest beatitudinez, que est perfectio intellectualis nature: tamen alio modo quam angeli. nam angeli consecuti sunt eam statim post principium sue cognitionis: homines autem per tēpus perueniunt, sed natura sensitiua ad hunc finem nullo modo pertingere potest. ¶ Ad secundum dicendum, quod homini secundum statum presentis vite est connaturalis modus cognoscendi veritatem intelligibilem per phantasmata: sed post huius vite statum habet alium modum connaturalem: vt in primo dictum est. ¶ Ad tertium dicendum, quod homo non potest transcendere angelos gradu nature, vt scilicet naturaliter sit eis superior: potest tamen eos transcendere per operationez intellectus. dum intelligit aliquid super angelos esse, quod homines beatificat: q cuz pfecte consequetur, perfecte beat9 erit.

¶ Utrū vnus hō possit esse beatior altero. Articu. 2.

4. dist. 49. q. 1. arti. 4. q. 2.

AD scdm Sic procedit. Uidetur q vnus hō alio nō possit eē beatior. btitudo enim ē premiū virtutis: vt phs dicit in pmo ethi. sz p operibus virtutū oibus equalis merces reddit. dr enim matth. 20. q oēs q operati sunt in vinea acceperūt singulos denarios: qr vt dicit greg. equalē eterne vite retributionē sortiti sunt. ergo vn9 nō erit beatior alio. ¶ P. Beatitudo est summū bonū: sz sūmo nō pōt esse aliqd maius ergo beatitudine vnius hois nō pōt esse alia maior btitudo. ¶ P. Btitudo cū sit perfectū & sufficiens bonū, desideriū hois quietat: sed nō quietatur desideriū si aliqd bonū deest, qd suppleri possit: si aūt nihil deest quod suppleri possit, non poterit esse aliquid alid maius bonum: ergo vel homo nō est beatus, vel si est beatus non potest alia maior beatitudo esse.

Sed ꝯ Est. q dicitur ioan. 14. In domo patris mei mānsiones multe sunt: p quas vt aug. dicit diuerse meritorū dignitates intelliguntur in vita eterna: dignitas aūt vite eterne q pro merito datur est ipsa btitudo: ergo sunt diuersi gradus beatitudinis: & nō oium est equalis beatitudo.

Rñdeo Dōm, q sicut supra dcm est, in rōne beatitudinis duo includunt. s. ipse finis vltim9 q est summum bonū: & adeptio vel fruitio ipsi9 boni. Quātū igit ad ipm bonū qd est beatitudinis obm & cā, nō potest esse vna beatitudo alia maior: qr nō est nisi vnū summū bonū. s. deus, cuius fruitione hoies sunt beati. sed quātū ad adeptionē hmōi boni vel fruitionem pōt aliquis alio esse beatior: qr quāto magis hoc bono fruitur tanto beatior est. cōtingit aūt aliquē perfectius frui deo q alium ex eo qd est melius dispositus vel ordinatus ad eius fruitionem: & fm hoc potest aliquis alio beatior esse.

Ad primū Ergo dōm, q vnitas denarij significat vnitatē btitudinis ex parte obiecti: sz diuersitas mansionum significat diuersitatem btitudinis fm diuersuz gradum fruitionis. ¶ Ad scdm dōm, q btitudo dr esse summū bonum inquantū est summi boni pfecta possessio siue fruitio.
¶ Ad tertiū dōm, q nulli btō deest aliqd bonū desiderandum: cū habeat ipsum bonū infinitū quod est bonū ois boni: vt aug. dicit: sz dicitur aliquis alio beatior ex diuersa eius boni participatione: additio autem aliorum bonorum nō auget beatitudinem. vnde aug. dicit in. v. cōfes. Qui te & alia nouit nō pp̄ter illa beatior: sed propter te solum beatus.

¶ Utrum aliquis in hac vita possit esse beatus. Arti. 3.

1. arti. 5. cor. & q. 61. ar. 1. cor. Et. 3. di. 27. q. 2. ar. 2. cor. Et. 4. di. 49. q. 1. arti. 2. q. 2. ad. 5. Et veri. q. 14. ar. 2. cor. Et. 1. ethi. lect. 10. fi.

AD tertiū Sic pceditur. Uidetur q btitudo possit in hac vita hri. dr. n. in ps. Beati imaculati in via, qui ambulant in lege dñi. hoc aūt in hac vita contingit. ergo aliquis in hac vita pōt esse beatus. ¶ P. Imperfecta pticipatio sūmi boni nō adimit rōnem btitudinis: alioquin vnus non esset beatior alio. sed in hac vita homines possunt participare sūmū bonum cognoscendo & amando deum, licet imperfecte: ergo homo in hac vita potest esse beatus.
¶ P. Quod ab oibus dr nō pōt totalr falsum esse. vr eni naturale quod in plībus est, natura aūt nō totalr deficit: sed plures ponunt beatitudinem in hac vita. vt pz per illud ps. Beatū dixerunt populum cui hec sunt. s. pñtis vite bona. ergo aliqs in hac vita potest esse beatus.

Sed contra Est, qd dr iob. 14. Homo nat9 de muliere breui viuēs tpe repletur multis miserijs: sed btitudo excludit miseriam: ergo homo in hac vita non potest esse beatus.

Rñdeo Dōm, qd aliqualis beatitudinis participatio in hac vita hri potest: perfecta autē & vera btitudo nō potest haberi in hac vita. & hoc quidem cōsiderari pōt dupl'r. Primo quidē ex ipsa cōi beatitudinis rōne: nam beatitudo cū sit perfectū & sufficiens bonū, oē malū excludit, & oē desiderium implet. in hac aūt vita nō pōt oē malum excludi. multis eni malis pñs vita subiacet que vitari non possunt: & ignorantie ex parte intellc's, & inordinate affectioni ex parte appetitus, & multiplicibus penalitatibus ex parte corporis: vt aug. diligenter prosequitur. 19. de ciui. dei. similiter etiam boni desiderium in hac vita satiari nō pōt: naturaliter eni homo desiderat pmanentiam eius boni quod habet, bona aūt pñtis vite trāsitoria sunt: cum & ipsa vita transeat quam naturaliter desideramus, & eam perpetuo permanere vellemus: quia naturaliter homo refugit mortem. vnde impossibile est quod in hac vita vera beatitudo habeat. Scdo si ꝯsideret id in quo spālit btitudo consistit. s. visio diuine essentie q nō potest hoi prouenire in hac vita: vt in primo ostensum est, ex quibus manifeste apparet quod nō pōt aliquis in hac vita verā & perfectam beatitudinem adipisci.

Ad primū Ergo dōm, qd beati dicuntur aliqui in hac vita vel pp̄ter spem beatitudinis adipiscēde in futura vita: fm illud ro. 8. Spe salui facti sumus: vel propter aliquam participationē beatitudinis fm aliqualez summi boni fruitionē. ¶ Ad scdm dōm, q participatio beatitudinis potest esse imperfecta dupliciter. Uno mō ex parte ipsius obiecti beatitudinis: quod quidem fm sui essentiā nō vr: & talis imperfectio tollit rōnem vere beatitudinis. Alio potest esse imperfecta ex pte ipsi9 participantis, q qdē ad ipsum obm btitudinis scdm seipsum attingit. s. deū: sed imperfecte p respectū ad modū quo de9 seipso fruit & talis iperfectio nō tollit verā rōnē btitudinis: qr cū btitudo sit opatio qdā (vt supra dictum est) vera ratio btitudinis cōsiderat ex obto. qd dat spēm actui: nō autem ex subo. ¶ Ad tertiuz dōm, q hoies reputāt in hac vita esse aliquā btitudinē pp aliquam silitudinem vere beatitudinis: & sic nō ex toto in sua estimatione deficiunt.

¶ Utrū btitudo hita possit amitti. Ar. 4.

AD quartū Sic pcedit. Uidetur q btitudo possit amitti. beatitudo enim est perfectio qdam: sz ois pfectio inest perfectibili fm modū ipsius. cū igit hō fm naturā suam sit mutabilis, vr q btitudo ab homine mutabiliter participetur: & ita vr q hō btitudinem possit amittere. ¶ P. Beatitudo cōsistit in actione intellectus q subiacet volūtati: sed volūtas se hz ad opposita. ergo vr q possit desistere ab opatione q hō btificat: & ita hō desinet eē beatus. ¶ P. Pncipio rñdet finis: sed btitudo hz pncipiū: qr hō nō semper fuit btūs. ergo videt q habeat finem.

Sed cōtra Est, q dr mat. 25. q iusti q ibūt i vitā eternā. q vt dcm ē, ē btitudo scōr. q āt ē eternū nō deficit. ergo beatitudo nō pōt amitti.

Rñdeo Dōm, q si loquamur de btitudine iperfecta qlis in hac vita pōt haberi, sic pōt amitti, & hoc patet in felicitate cōtēplatiua q amittit: vel per obliuionem putacū corrumpitur scientia ex aliqua egritudine: vel per aliquas occupationes quibus totaliter abstrahitur aliquis a cōtemplatione. Patet et idē in felicitate actiua, volūtas enim hominis transmutari pōt vt vcz degeneret a virtute in cui9 actu principaliter consistit felicitas, si aūt virt9 remanet integra exteriores transmutatiōes pñt quidem btitudinē talē perturbare inquātū impediunt multas opōnes virtutū. nō tamē possunt eam totaliter auferre: qr adhuc remanet operatio virtutis, dum ipsas aduersitates homo laudabiliter sustinet, & qr beatitudo huius vite amitti potest qd videtur esse cōtra rōnē btitudinis. io phs dicit in pncipio eth. aliquos esse in hac vita btōs non simpl'r: sed sicut homines: quor natura mutationi subta est. Si vero loquamur de beatitudine pfecta q expectat post hanc vitam sciendū q origenes posuit quorūdam platonicor errorē sequēs, q post vltimā btitudinē hō pt fieri miser. Sed hoc mãifeste

¶ Super arti. 4.
IN 4° articulo aliquā tisper morandū est, Scito igit prio in titulo 4i articuli drīa inter ppetuitatez & inamissibilitatē btitudinis: ppetuitas n. significat durationē quādā: iamissibilitas āt significat imutabilitatē quādā. hec ergo est spēs imutabilitatis illa durationis: & qm duratio mēsura ē mutabilis vel imutabilis pus naturalr inest alicui rei sempiterne imutabilitas q ppetuitas: imo hec ē illi9 effect9: vt ex. q. 10. pmi libri ꝯiūcta none apparet. Cū igit h qrit vtruz btitudo possit amitti est qō nō de ppetuitate foralr: sz de iamissibilitate q est ppetuitatis cā. Scito scdo i corpe articuli q prima rō in litera allata pro cōclusione: que & in 4° sen. dist. 49. q. 1. artlo prio. q. 4. tāgit: male vr itelligi a scō. i 4° dist. 49. q. 6. Pōt siqdē dupl'r itelligi q btitudo sit qetatiua ois dsiderij prio vt sēsus sit q btitudo foralis ē foralis ipletio ois desiderij. Et h sensus ē falsus: & tn illatū sco. reptehēdit. 2° vt sit sensus q btitudo foralis ē ifes rēs ipletionē ois dsiderij: expulsionemq ois mali qcūq mō illud ꝯtingat: ita q rō btitudis in cōi exigit q iferat satietatē ois dsiderij nālis abstrahendo a tali vel tali mō. Et h sensus ē verus & intētus: tā h q in 4° sen. Ex hoc em sequit manifeste qd btitudo exigit iamissibilitatē vt in lra deducit. Alioqn dolor vel timor inesset btō. Un dupl'r sco. ibidem defecisse vr. Prio qr nō distinxit iter imobilitatē seu inamissibilitatē & ppetuitatē: & que de imutabilitate dr & de ppetuitate ꝯñter de perpetuitate formaliter accipit. Scdo qr esse immobilitatem de rōne btitudinis itell'r foralr aut vtualr: qm vt dr. 10. met. Corruptibile & icorruptibile aut sunt suba aut in suba: & tn ipe foralr accepit d ppetuitate. Scito 3° q 2° rō lre efficax valde ē apd vphos q nō i aere loquunt: sz volūtatē i bonū tm/ & volūtatē rectā in ve bonū tm ferri posse nouerunt.

1. q. 64. ar. 2 cor. Et. 1. di. 8. q. 3. arti. 2. cor. fin. Et. 3. ꝯ. ca. 61. & 62. Et opus. 3. ca. 169. 262. & 264. Et Jo. x. lec. 5. colum. 5.

Alsꝗ rundam philisophorū

Universidad de Deusto Biblioteca

¶In rñsiõe ad pmū eiusdē articli habes duo notāda. Primo ꝙ btitudo est immutabilis ⁊ ꝯñr incorruptibilis: ac ꝓ hoc differt plusq̄ gñe ab alijs actib⁹ corruptibilib⁹ iuxta doctrinam arist. 10. meta. Scḋo causas immutabilitatis ei⁹ formalē. s. q̄ est pfectio cõsummata: effectiuā ꝟo diuinaz ꝟtutē: materialē aūt hoīez eleuatū in participationē eternitatis. Et hoc tertiū pro quāto includit ꝙ btitudo formalis mēsurat eternitate participata ⁊ nō euo: impugnat a sco. in loco allegato: q̄ tñ satisfecim⁹ ei in.1.lib.q.10. nō replicandū cēseo: et his si addat bonitas ꝑ essentiam cui⁹ adeptio est btitudo: videbit ⁊ reliqua cā s. finalis ipsi⁹ btitudinis. Ex primo horum habes ꝙ btitudo hec nō se hȝ ad ꝑpetuitatē sicut albedo se hr̄et ad eā si a deo ꝑpetuo ꝯseruaretur: q̄m albedo illa esset in se corruptibilis: ⁊ ꝑ accñs ꝑpetua: btitudo autē pfecta de qua loquimur est ꝭm se incorruptibilis/ ⁊ ꝑ se sibi vēdicat perēnitatē: ⁊ ꝓpterea se hȝ ad perpetuitatez sicut figura celestis. Ex scḋo autē hoꝝ habes modum quo btitudo hec ꝯstituit immutabilis. s. eleuādo subm supra mutabilitatē. Et hoc em̄ ꝙ mens humana eleuat in eternitatis ordinē: opȝ ꝙ ꝑeleuet in ordinē immutabiliū: q̄m eternitas immutabilitatē sequit/ oib⁹ autē btitudinis causis supra mutabilitatē exñtib⁹ necesse est beatitudinē ipsaz immutabilem esse.

vide quare

¶Super arti.5.

In artic.5. defendēda est rō ꝯclōnis in lr̄a posita: nisi diffuse tractata fuisset in.1.lib. q.12.art.4. vbi rñsuz est sco. eā impugnanti in.4.dis.49.q.2. quare vide ibi: ⁊c.

¶Super arti.6.

In articulis sexto septimo ⁊ octauo nihil aliud scribēdū occurrit nisi ꝙ materia octaui articuli tractata est in.1.lib.q.82.a p'lo vbi solute sunt rōnes sco. quare vide ibi. Et hic completur tractatus primus huius libri.

apparet esse falsum dupliciter. ¶Primo quidez ex ipsa communi ratione beatitudinis: cum enim ipsa beatitudo sit perfectum bonum ⁊ sufficiens, oportet quod desiderium hominis quietet, ⁊ omne malum excludat: naturaliter autem homo desiderat retinere bonum quod habet: ⁊ quod eius retinendi securitatez obtineat: alioquin necesse est ꝙ timore amittendi vel dolore de certitudine amissionis affligatur. Requiritur igitur ad veram beatitudinem quod homo certaz habeat opinionem bonum quod habet nunq̄ se amissurum: que quiden opinio si vera sit, consequens est quod beatitudinem nunq̄ amittet. si autem falsa sit, hocipsum est quoddam malum falsam opinionem habere: naz falsum est malum intellectus sicut veruz est bonum ipsius vt dicitur in.6.ethi. Non igitur iam vere erit beatus si aliquod malum ei inest. ¶Secundo idem apparet si consideretur ratio beatitudinis in speciali: ostensum est enim supra quod perfecta beatitudo hominis in visione diuine essentie consistit, est autem impossibile quod aliquis videns diuinam essentiam velit eam non videre: quia omne bonum habitum quo aliquis carere vult, aut est insufficiens: ⁊ queritur aliquid sufficientius loco eius, aut habet aliquod incõmodum annexum propter quod in fastidium venit. visio autem diuine essentie, replet animam omnibus bonis: cuz coniūgat fonti totius bonitatis. vnde dicit in psa. Satiabor cuz apparuerit gloria tua. ⁊ sapiē.7. dicitur, Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa scilicet cum contemplatione sapientie: similiter etiam non habet aliquod incommodum adiunctuz: quia de cõtemplatione sapientie dicitur sap.8. Non habet amaritudinem conuersatio illius nec tedium conuictus eius: sic ergo patet qd̄ propria voluntate beatus non potest beatitudinem deserere. similiter etiam non potest eā perdere deo subtrahente. quia cum subtractio beatitudinis sit quedam pena: non pōt talis subtractio a deo iusto iudice prouenire nisi pro aliqua culpa in quā cadere nō potest qui dei essentiam videt, cum ad hanc visionem ex necessitate sequatur rectitudo voluntatis: vt supra ostensum est. similiter etiā nec aliquod aliud agens pōt eam subtrahere. quia mens deo coniuncta super omnia alia eleuatur. ⁊ sic ab huiusmodi coniunctione nullum aliud agens potest ipsam excludere. vnde inconueniens videtur quod per quasdā alternationes tēpoꝝ trāseat homo de btitudine ad miseriam: ⁊ econuerso: q̄ huiusmodi tēporales alternatiões esse nō possunt nisi circa ea q̄ subiacent tēpori ⁊ motui.

Ad primū Ergo dicendum, quod beatitudo est perfectio consummata que omnez defectum excludit a beato, ⁊ ideo absq̄ mutabilitate aduenit eam habenti faciēte hoc virtute diuina que hominem subleuat in participationem eternitatis transcendentis omnem mutationez. ¶Ad secundum dicenduz, quod voluntas ad opposita se habet in his que ad finem ordinantur: sed ad vltimum finem naturali necessitate ordinatur. quod patet ex hoc ꝙ homo non potest non velle esse beatus. ¶Ad tertium dicendum, quod beatitudo habet principium ex conditione participantis: sed caret fine propter conditionem boni cuius participatio facit beatum. vnde ab alio est initiū beatitudis, ⁊ ab alio est ꝙ caret fine.

¶Utrū homo ꝑ sua nālia possit acquirere beatitudinē. Arti.5.

1.q.62. 1.2.a.3. Et.1.q. 12.ā.4. 2.q.94 ā.1. Et 4.d.49 q.2.ā.6 Et.3.3. 52.14 157.ā. 2.159. pn°. Et ro.1.li.6 fi.

AD quintū Sic proceditur. Uidetur qd̄ hō ꝑ sua naturalia possit btitudinez cõsequi. natura em̄ nō dficit in necessarijs sed nihil est h ominitam necessarium quam id qd̄ per finem vltimum consequitur. ergo hoc nature humane nō deest: pōtigit hō ꝑ sua nālia btitudinem consequi. ¶2. Homo cum sit nobilior irrōnalibus creaturis, videtur eē sufficientior: sȝ irrōnales creature ꝑ sua nālia pñt ꝯsequi suos fines. ergo multo magis hō per sua nālia pōt btitudinem consequi. ¶3. Beatitudo est operatio pfecta ꝭm pħm. eiusdē autez est incipere rē ⁊ pficere ipsam. cū igit opatio iperfecta q̄ est q̄si principium in operationibus humanis subdatur naturali hominis ptāti: qua suoꝝ actuū est dñs. videt ꝙ ꝑ nālē potentiam possit pertingere ad operationem perfectaz que est beatitudo.

Sed cōtra Homo est principiū nāliter actuū suorū ꝑ intellectū ⁊ volūtatē. sȝ vltima btitudo sctis preparata excedit intellectū ⁊ voluntatē. dicit. n. apl's. 1. ad corin. 2. Oculus non vidit: ⁊ auris non audiuit: ⁊ in cor hominiz non ascendit que preparauit deus diligentibus se. ergo homo per sua naturalia non potest beatitudinem consequi.

Rñdeo Dōz, ꝙ beatitudo imperfecta que in hac vita haberi potest: potest ab homine acquiri per sua nālia eo mō quo ⁊ virtus in cuius operatione consistit: de quo infra dicetur. sed beatitudo hominis perfecta: sicut supra dictum est. consistit in visione diuine essentie. videre aūt deū ꝑ essentiā est supra nām nō solū hois, sed ois creature: vt in primo ostensuz est. naturalis. n. cognitio cuiuslibet creature est ꝭm modū substantie eius: sicut de itelligentia d̄r in lib. de causis ꝙ cognoscit ea q̄ sunt supra se ⁊ ea q̄ sunt ifra se ꝭm modū sub̄e sue: ois autez cognitio q̄ est ꝭm modū sub̄e create deficit a visione dine essentie q̄ in infinitū excedit oēm subām creataz: vñ nec hō nec aliq̄ creatura potest consequi btitudinem vltimā per sua naturalia.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ sicut nā nō defecit hoi in necessarijs quāuis nō dederit sibi arma ⁊ tegumenta sicut alijs animalibus: q̄ dedit ei rōnē ⁊ manus q̄bus possit hec sibi acquirere: ita nec deficit homini in necīijs q̄uis non daret sibi aliqd̄ principiū quo posset btitudinē cõsequi. hoc enim erat impossibile: sed dedit ei libeꝝ arbitriū quo possit conuerti ad deum qui eum faceret beatuz: q̄. n. per amicos possumus per nos aliqualiter possumus, vt dicitur in.3.eth. ¶Ad secundum dicendum, ꝙ nobilioris ꝯditiōis est nā que pōt ꝯseq̄ perfectum bonum. lȝ indigeat exteriori auxilio ad h̄ ꝯsequēduz quam natura que nō pōt ꝯsequi perfectum bonum, sȝ ꝯsequitur quoddam bonum iperfectū. lȝ ad cõsecutionem eius nō indiget exteriori auxilio: vt philosophus dicit in.2. de celo: sicut melius est dispositus ad sanitatem qui potest consequi pfectā sanitatem, licet hoc sit ꝑ auxiliū medicine, quam qui solū pōt ꝯseq̄ quādam imperfectam sanitatez sine medicine auxilio: ⁊ iō creatura rationalis que pōt cõseq̄ pfectū btitudinis bonū indigēs ad hoc diuino auxilio est perfectior quam creatura irrationalis que huiusmodi boni non est capax: sed qddā bonū imperfectū consequitur virtute sue nature. ¶Ad tertium dōz, ꝙ q̄n imperfectum ⁊ perfectum sunt eiusdē speciei ab eadē virtute causari possunt: non autem hoc est necesse si sūt alterius spēi. nō. n. q̄cquid potest causare dispōnē māe pōt vltimaz pfectionē ꝯferre. imperfecta autem opatio q̄ subiacet nāli hois ptāti non est eiusdem speciei cū opatiōe illa pfecta q̄ est hois btitudo. cū opōnis species dependeat ex obiecto. vnde ratio non sequitur.

¶Utrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creature. Articulus.6.

AD sextū Sic ꝓceditur. Uidetur quod homo possit fieri beatus per actionē alicuius superioris creature scilicet angeli. cum. n. duplex ordo inueniatur in rebus: vnus partium vniuersi adinuicez, alius totius vniuersi ad bonū quod est extra vniuersum: primus ordo ordinatur ad secunduz sicut ad finem vt dicitur.12. meta. sicut ordo partium exercitus adinuicem est propter ordinem totius exercitus ad ducez: sed ordo partium vniuersi adinuicem attenditur secundum quod superiores creature agunt in inferiores: vt in primo dictuz est. beatitudo aūt ꝯsistit in ordine hois ad bonū qd̄ est extra vniuersum: qd̄ est deus. ḡ ꝑ actionē superioris creature. s. angeli in hominem hō beatus efficit. ¶2. Qd̄ est in potētia tale pōt reduci i actū ꝑ id ꝙ est actu tale: sicut ꝙ ē potētia calidū fit actu ca-

lidū: sȝ hō est in potētia btūs. ergo pōt fieri actu btūs ꝑ āgelū q̄ est actu btūs. ¶3. Btitudo ꝯsistit i opōne intelli's. vt supra dcm̄ est: sȝ angelus pōt illuminare intellectū hois. vt in primo habitū est. ergo angelus pōt facere hoiem beatum.

Sed contra Est qd̄ dicitur in ps. Gratiā ⁊ gloriā dabit dominus.

Rñdeo Dōz, ꝙ cū ois creatura nāe legibus sit subiecta (vtpote hñs limitatā ꝟtutē ⁊ actionē) illud ꝙ excedit nām creatā nō pōt fieri ꝟtute alicui⁹ creature: ⁊ iō siq̄d fieri oporteat qd̄ sit supra naturā hoc fit imediate a deo: sicut suscitatio mortui: illuminatio ceci: ⁊ cetera hmōi. ośñuz est āt ꝙ btitudo est qddā bonū excedēs naturā creatā: vñ ipoīe est ꝙ ꝑ actionem alicui⁹ creature ꝯferat: sȝ hō btūs fit solo deo agēte, si loq̄mur de beatitudine perfecta: si vero loquamur de btitudie iperfecta, sic eadē rō est de ipsa ⁊ de ꝟtute in cui⁹ actu consistit.

Ad primū Dōm, ꝙ plerūq̄ ꝯtingit in potētijs actiuis ordinatis ꝙ ꝑducere ad vltimū finē ꝑtinet ad supremā potētiā. iferiores ꝟo potētie coadiuuāt ad consecutionē illius vltimi finis disponēdo: sicut ad artē gubernatiuam que preest naufactiue ꝑtinet vsus nauis: ꝑp quē nauis ipsa fit. sic igitur in ordine vniuersi hō q̄dē adiuuat ab angelis ad cõsequendū vltimū finē ꝭm aliqua ꝑcedentia q̄bus disponit ad ei⁹ consecutionē: sȝ ipm̄ vltimū finē ꝯseq̄t ꝑ ipsum primū agētē qui est deus. ¶Ad ꝭm dōm, ꝙ q̄n aliqua forma actu existit in aliq̄ ꝭm esse pfectū ⁊ naturale, pōt esse principiū actiōis in alterū: sicut calidū ꝑ calorē calefacit: sed si forma existit in aliquo iperfecte ⁊ nō ꝭm esse naturale, nō pōt esse principiū cõicatiōis sui ad alterum: sicut intētio coloris q̄ est in pupilla nō pōt facere albū. neq̄ ēt oīa q̄ sunt illuminata aut calefacta pñt alia calefacere ⁊ illuminare: sic em̄ illuminatio ⁊ calefactio essent vsq̄ ad infinitū. lumen aūt glie ꝑ qd̄ deus vr: in deo quidē est pfecte ꝭm esse naturale: in qualibet aūt creatura est ipfecte ⁊ ꝭȝ esse silītudinariū vel ꝑticipatū: vñ nulla creatura beata pōt cõicare suā btitudinē alteri. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ angelus btūs illuminat intellm̄ hominis vel ēt inferioris angeli q̄tū ad aliquas rōnes diuinorum opeꝝ: nō aūt q̄tū ad visionē dine essentie: vt in primo dictuz est: ad eam enim videndam oēs immediate illuminantur a deo.

¶Utrum requirantur aliqua opera bona ad hoc ꝙ homo beatitudinem consequatur a deo. Arti.7.

1.q.6. in traductione. Et.1.q. 62.ar.5 ad.1. Et opusc. 3.c.173.

AD septimū Sic ꝑcedit. Uf ꝙ nō req̄rātur aliqua opa hois ad hoc vt btitudinē cõsequat a deo. de⁹ em̄ cū sit agēs infinite virtutis nō ꝑexigit i agēdo materiā aut dispōnē materie. sȝ statim pōt totū ꝑducere: sed opa hominis cū nō req̄rātur ad btitudinem ei⁹ sicut cā efficiēs (vt dcm̄ est) nō pñt req̄ri ad eā nisi sicut dispōnes. ergo de⁹ q̄ dispōnes nō ꝑexigit in agendo: btitudinē sine ꝑcedētib⁹ opibus confert. ¶2. Sicut de⁹ est actor btitudinis imediate: ita ⁊ naturā imediate instituit: sed in prīa instōe nature ꝑduxit creaturas nulla dispōne ꝑcedente vel actiōe creature: sed statim fecit vnūq̄dq̄ perfectū in sua spē. ergo vr ꝙ btitudinē cõferat hoi sine aliq̄b⁹ opōnibus ꝑcedētibus. ¶3. Apl's dicit ro.4. Btitudinē hois esse cui de⁹ cõfert iustitiā sine opibus. nō ergo req̄runt aliqua opera hois ad btitudinē cõsequendam.

Sed cōtra Est, ꝙ d̄r ioan.13. Si hec scitis, beati eritis si feceritis ea. ergo ꝑ actionez ad beatitudinem peruenimus.

Rñdeo Dōm, ꝙ rectitudo volūtatis: vt supra dcm̄ est, req̄rit ad beatitudinē, cū nihil aliud sit q̄ debitus ordo volūtatis ad vltimū finē, q̄ ita exigit ad consecutionē vltimi finis sicut debita dispō materie ad ꝯsecutionem forme: sȝ ex hoc non ostenditur ꝙ aliqua opatio hōis debeat precedere ei⁹ beatitudinē. posset enim deus simul facere volūtatē recte tendētem in finem ⁊ finē cõsequentē: sicut quādoq̄ simul materiā disponit ⁊ inducit formam: sed ordo diuine sapientie exigit ne hoc fiat: vt em̄ d̄r in scḋo de celo, Eorū que nata sunt hr̄e bonū perfectum, aliquid habet ipsum sine motu, aliquid vno motu, aliquid pluribus. habere aūt perfectū bonū sine motu cõuenit ei quod naturaliter hȝ illud. habere autem beatitudinez naturaliter est solius dei: vñ solius dei ꝑprium est qd̄ ad beatitudinem nō moueatur per aliquā opationem precedentem. cum aūt beatitudo excedat oēm naturam creatam, nulla pura creatura conuenienter beatitudinem consequitur absq̄ motu operationis per quā tendit in ipsaz: sed angelus qui est superior ordine nature q̄ homo consecutus est eā ex ordine diuine sapientie vno motu operationis meritorie: vt in primo expositū est. hoies aūt cõsequūtur ipsam multis motibus opationū qui merita dicūtur. vnde etiaz ꝭm philosophum, beatitudo est premium virtuosarum operationum.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ opatio hominis non preexigitur ad consecutionē beatitudinis ꝑp insufficientiam diuine virtutis beatificantis: sed vt seruetur ordo in rebus. ¶Ad scḋm dōm, ꝙ primas creaturas statim de⁹ perfectas produxit absq̄ alia dispōne vel operatione creature precedente: q̄ sic instituit prima indiuidua spērū vt ꝑ ea natura propagaretur ad posteros: ⁊ siłr q̄ per xp̄m qui est deus ⁊ homo, beatitudo erat ad alios deriuanda ꝭm illud apl'i ad heb.2. Qui multos filios in gloriam adduxerat: statim a principio sue conceptionis absq̄ aliqua opatione meritoria precedente aīa eius fuit beata: sȝ hoc est singulare in ipso. nā pueris baptizatis subuenit meritum xp̄i ad beatitudinē cõsequendā. lȝ desint eis merita propria eo qd̄ per baptismū sunt xp̄i membra effecti. ¶Ad tertiuz dōm, ꝙ apl's loquitur de beatitudine spei q̄ hr̄ per grām iustificantem. que quidem nō datur ꝑpter opa precedentia, nō enim habet rōnem termini motus vt beatitudo: sed magis est principium motus quo ad beatitudinem tenditur.

¶Utrū ois homo appetat btitudinem. Articu.8.

1.q.10.ā 1.2.2. Et.1.q. 19.ā.1.⁊ q.82.ā. 1.2.2.cō. Et.1.3.c. 88.ali.3. c.97.co. 3. Et ꝟi.q. 22.ar.5. ⁊.6. Et mal. q.6.cō. co.4. et ad.7.9. ⁊.10. et.3.eth. co.5.fi.

AD octauū Sic proceditur. Uidetur ꝙ nō oēs appetāt btitudinē: nullus enim potest appetere qd̄ ignorat, cū bonū apprehēsum sit obm̄ appetitus: vt dicitur in.3. de aīa. sȝ multi nesciunt quid sit beatitudo. qd̄ sicut aug. dicit in 13. de tri. patet ex hoc ꝙ quidā posuerunt beatitudinem in voluptatibus corporis. q̄dam virtute anime: q̄dā in alijs reb⁹. nō ergo oēs beatitudinē appetunt. ¶2. Essentia beatitudinis est visio essentie diuine: vt dcm̄ est: sed aliqui opinant hoc esse impossibile qd̄ deus per essentiā ab hoīe videatur: vñ hoc nō appetunt. ergo nō oēs hoies appetunt beatitudinē. ¶3. Aug. dicit in.13. de tri. Qd̄ btūs est qui hȝ oīa q̄ vult, ⁊ nihil male vult: sȝ nō oēs hoc volūt: q̄dā em̄ male aliqua volunt: ⁊ tamen volunt illa se velle: nō ergo omnes volunt beatitudinem.

Sed contra Est, ꝙ aug. dicit in.13. de trini. Si vn⁹ dixisset, omnes beati esse vultis miseri esse non vultis, dixisset aliquid quod nullus in sua non cognosceret voluntate. quilȝ ergo vult esse beatus.

Rñdeo Dōm, ꝙ beatitudo dupl'r pōt considerari. Uno modo ꝭm cõem rōnem beatitudinis: ⁊ sic necesse est qd̄ ois homo beatitudinem velit: ratio aūt beatitudinis cõmunis est vt sit bonum perfectum: sicut dictum est: cum autem bonum sit obiectum voluntatis, perfectū bonū est alicuius qd̄ totaliter eius voluntati satisfacit: vnde appetere btitudinem nihil aliud est q̄ appetere vt voluntas satietur: qd̄ quilibet vult. Alio modo possumus loq̄ de beatitudine ꝭm spālem rōnē quātum ad id in quo beatitudo consistit. ⁊ sic nō oēs cognoscūt beatitudinē: q̄ nesciunt cui rei cõis rō beatitudinis cõueniat. ⁊ per consequens quantum ad hoc nō omnes eam volūt: vnde patet responsio ad primum.

Ad scḋm Dōm, qd̄ cū voluntas sequat apprehensionē intellectus seu rōnis: sicut cõtingit quod aliquid est idem ꝭm rem, qd̄ tñ est diuersum ꝭm rōnis cõsiderationem: ita contingit qd̄ aliquid est idē ꝭm rem: ⁊ tñ vno modo appetitur, alio modo nō appetitur. beatitudo ergo pōt cõsiderari sub rōne finalis boni ⁊ perfecti q̄ est cõis rō beatitudinis. ⁊ sic naturaliter ⁊ ex necessitate voluntas in illud tendit. vt dictū est. Potest etiā cõsiderari ꝭm alias spāles cõsideratiões: vel ex ꝑte ipsius opōnis vel ex ꝑte potētie operatiue vel ex parte obiecti. ⁊ sic nō ex necessitate volūtas tendit in ipsam. ¶Ad tertiū dōz, ꝙ ista diffō btitudinis, quā quidam posuerūt, Btūs est qui habet oīa que vult: vel cui oīa optata succedūt. quodāmodo intellecta est bona ⁊ sufficiēs: alio vero modo est imperfecta. Si em̄ intelligatur simpliciter de omnibus que vult homo naturali appetitu: sic verum est quod qui habet omnia que vult est beatus nihil em̄ satiat naturalem hominis appetitū nisi bonū perfectū quod est beatitudo. Si vero intelligatur de his q̄ homo vult ꝭȝ apprehensionē rōnis sic habere quedā que hō vult nō ꝑtinet ad beatitudinem. sed magis ad miseriam inquantum hmōi habita impediunt hominem ne habeat quecunq̄ vult naturaliter. sicut etiam ratio accipit vt vera interdum que impediūt a cognitione veritatis. ⁊ secundū hanc considerationem aug. addit ad pfectionem beatitudinis: quod nihil mali velit. quāuis primuz

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super questione.6.

Quia igit i diuisiõe seu pfatõe.6.qõnꝫ aduerte ꝙ author tractãda oia p̃cipiẽs pᵃ distõne sepat totũ hũc librũ a 2ᵃ 2ᵉ: deinde 2ᵃ di. sepat tractatũ d actibꝰ hũanis i vlĩ a reliq̃ libri pte icipiẽte i qõne 49.3ᵃ ãt distõne tractatũ ipꝫ de actibꝰ distiguit ita ꝙ pᵒ d ppriis hoi dicẽ d cõibꝰ i.q.22.ꝛ seqntibꝰ tractãdũ dic. Seqntes ãt distõnes dãt loca pdõnibꝰ: circũstãtijs/ ꝛ actibꝰ pprijs hoi q̃buscq̃ sua vsq̃ ad.q.21. inclusiue.

¶Super arti. 1.

Circa pᵐ articulũ q.6. duᵐ occurrit d illa ꝓpõne i corpe posita.s. ꝙ nullũ hꝫ notitiã finiꝰ ꝛ si i eo sit pnᵐ actiõis vl motꝰ/ nõ tñ eiꝰ ꝙ ẽ agẽ vl moueri pp finẽ ẽ pnᵐ i ipo sꝫ i alio. Aduersat sigdẽ huic sñie tã authoritas q̃ rõ: authoritas qdẽ arist. 2. physi. pbãtꝫ ex ppositoꝙ nã agit pp finẽ. vñ arguit sic. Nãlia agunt pp finẽ: nãlia agũt a pnᵒ itriseco sine notitia finꝫ. ğ agẽtia a pncipio itriseco sine finꝫ notitia agũt pp finẽ. Cuiꝰ oppᵐ i ita dr. ꝛ pfirmat q: si i nãlibꝰ rõne carẽtibꝰ ẽ pnᵐ agẽdi ꝛ ñ ẽ pnᵐ d ly pp finẽ: cũ tota dissensio arist. ab alijs p q̃s disputat i 2ᵒ physi. psistat: ñ i h ꝙ nãlia agant (de hoc enim ñ disputatur) sed in h quod agant propter finem vel nõ propter finem ꝛ concludatur pars affirmatiua: oportet dicere qd natura que est intrinsecum agendi principium non solum est pncipium agendi: sed agendi propter finez: naturalia enim vt sic agunt propter finez. ¶Circa illam aliam propositionem in eodem corpore scilicet quodcunq̃ sic agit vl mouetur a principio intrinseco/ quod hꝫ aliquam notitiam finis hꝫ in seipso pnᵐ sui actꝰ nõ solũ vt agat sꝫ ẽt vt agat pp finẽ: dubiũ occurrit q: pdicit dterminatiõi facte i 2ᵒ ar. q. prime vbi pclusũ ẽ eẽ propriũ rõnalis nature agere pp finez/ ita vt moueat se ad finẽ: h n. expsse dr ꝙ hmõi vt aialia mouent se ad finẽ: q: aliq̃ cognitionez finis hñt quo stant hec simul. ¶Circa deductã i eodẽ corpe ppõnẽ ex pdicta. s. vñ hmõi dicũtur nõ mouere seipsa sꝫ ab alijs moueri dubiũ q̃q occurrit: qm cõstat ꝙ vegetabilia mouent seipsa motu augmẽti ad oẽs differẽtias põnis: ꝛ tñ carẽt notitia finꝫ. falsũ ğ ẽ ꝙ hmõi. s. carẽtia finꝫ notitia ñ dicũt mouere seipsa. Et pfirmat q: pᵃ pte. q.18ᵃ. arᵒ pᵒ i rñsiõe ad 2ᵐ expsse dixit author ꝙ h mouẽt seipsa. ¶Ad pme dubitationis euidentiã: scito ꝙ hoc qd est agere pp finez põt hẽre pnᵐ duplicꝫ ordis. Alterꝫ. s. pprij ordis: alterꝫ subordinati. Propriũ q̃dẽ ordis pnᵐ est qd propria virtute h facit. Subordinati vo quod superioris virtutis participatione solum hoc facit. ꝛ qm̃ agere pp finez collationem quandam eius quod est ad finez ad ipsum finem manifeste importat. Cõferri autem in finem absq̃ cognitione etsi fingendi detur licentia intelligi nequit: oportet vt i de ratione principij propria virtute actiui ppter finem sit cognitio: ac per hoc principiuz ꝓpria virtute agens ꝓpter finem constat necessario ex gradu cognoscitiuo. Et consequenter siquid non cognoscitiuum agit propter finem ꝛ si habeat principium agẽdi propter finem nõ habet principium nisi subordinati ordinis: quod scilicet ex h quod est impressio q̃dam a cognoscitiuo principiat propter finem. Et hoc modo naturalia agunt propter finez. Ita quod equiuocatio est hic inter literam hanc ꝛ secunduz phy. ac rationes. Author siquidẽ loquit de principio agente propter finem propria virtute. ꝛ de tali verissimuz est dicere quod in solis cognoscitiuis est principiuz agendi propter finem: quia vt in litera dicitur ad hoc qd aliquid fiat ppter finem requiritur aliq̃lis notitia finis: propter qd a phis dicit ꝙ opus nature ẽ opꝰ intelligentie. In secũdo autẽ physi. ꝛ aliꝰ est sermo de qualicũq̃ principio: ꝛ sic late loquẽdo concedimꝰ ꝛ ꝙ in nãlibus ẽ pncipiũ agẽdi ꝛ agendi pp finẽ: nã. n. ab intelligẽtia veniẽs est pncipiũ subordinati ordis agẽdi pp finem: ꝛ nõ est principium ꝓpria virtute directiuum in finem. ꝛ sic omnia consonant. ¶Ad 2ᵃᵐ ãt dubitationẽ dr ꝙ q: animalia imperfecte cognoscunt finẽ (vt in 2ᵒ articulo huius. q. dicit) ideo etiã imperfecte mouent se ad finez: ꝛ est tanta imperfectio ista vt non nisi participatiõe quadaꝫ moueãt se ad finez sicut prudẽtia sunt/ ꝛ ordinant in finez. propter quod simpliciter negari põt ꝙ mouẽt se ad finem sicut ꝙ ordinant aliquid in finẽ: quamuis cõcedatur simpliciter ꝙ mouẽt se. Et põt nihilominus cũ additiõe dici ꝙ imperfecte mouẽt se pp finẽ: ꝛ sic in proposito accidit: nã superiꝰ fuit sermo simpliciter: h aũt est sermo ẽm qd manifestatum in scdo articulo. Posset quoq̃ dici vt dicet ad tertiũ dubiũ ꝙ quia hñtia cognitionẽ sensitiuam mediũ locũ tenent inter naturalia que nullo modo cognoscunt finem/ ꝛ ratiõalia que oĩno cognoscũt finez: mõ in hoc mõ in illd extremũ declinãt. In prima namq̃. q. q: de agere ppter finẽ simpliciter ꝛ per se erat sermo cũ naturalibꝰ cõputata sunt: hic vo q: de voluntario cõmuniter sumpto vt etiã ad brutorũ pticipationẽ se extẽdit/ inchoat doctrina/ cũ rõnalibꝰ pnũerata sũt. ¶Ad tertiã dubitationẽ dicit ꝙ q: mediũ vtrũq̃ sapit extremũ ꝛ modo illud mõ alterũ subiduit: iõ accidit vt vegetabilia q media sunt inter pure naturalia q non mouẽt se: ꝛ aialia que mouẽt se mõ dicant mouerẽ se/ ꝛ mõ dicant nõ mouere se: qñ em̃ distinguũtur vegetabilia cõtra naturalia vt ibi fit dicit ꝙ mouẽt se: qñ aũt p aialia q cognoscitiua sunt/ vt hic / dicit qd non mouent se.

posset sufficere si recte intelligeretur scilicet beatus est qui habet omnia que vult.

¶De voluntario ꝛ inuoluntario. Q̃o.6.

Quia igit ad btitudinem per actꝰ aliquos necesse est puenire: oportet pñr de humanis actibꝰ psiderare: vt sciamus quibus actibus perueniat ad btitudinem, vel impediatur beatitudinis via. Sꝫ q: opationes ꝛ actus circa singularia sũt: ideo ois operatiua scia in particulari consideratione perficit. moralis igitur psideratio q: est humanoꝝ actuũ: primo qdeꝫ tradenda est in vniuersali. Secundo vo in pticulari. ¶Circa vniuersalez autem psideratione hũanoꝝ actuũ. p qdem considerandum occurrit de ipsis actibus humanis. Scdo de pncipijs eoꝝ. Humanorum ãt actuũ qdam sunt hois pprij. qdã sũt homini ꝛ alijs aialibus cões. ꝛ q: btitudo ẽ proprium hois bonũ ppinqus se hñt ad btitudinem actus q sunt pprie hũani q̃ actꝰ q sunt homini alijsq̃ aialibꝰ cões. Primo ergo considerandum est de actibꝰ q sunt proprij hominis: scdo de actibꝰ q sũt hoi alijsq̃ animalibꝰ cões: q dñr aie passiones. ¶Circa primum duo psiderãda occurrunt. Prio de consideratione hũanoꝝ actuũ. Scdo de de distinctione eoꝝ actuũ. cũ aũt actꝰ hũani proprie dicant q sũt volũtarij, eo ꝙ volũtas est rationalis appetitus q est pprꝰ hois: oꝫ considerare de actibꝰ iquãtũ sunt volũtarij. Primo ğ psiderãdũ est d volũtario ꝛ iuolũtario in cõi. Scdo de actibꝰ q sunt volũtarij: quasi ab ipsa volũtate eliciti, vt imediate ipsius volũtatis exñtes. Tertio de actibus q sunt volũtarij: q̃si a volũtate iperati: q st ipsius volũtatis mediantibus alijs potentijs. Et quia actꝰ volũtarij hñt q̃sdã circũstantias secundum q̃s dñudicant. Prio considerandum est d volũtario ꝛ iuolũtario: ꝛ pñr d circunstantijs ipsoꝝ actuũ i qbꝰ volũtariũ ꝛ inuoluntariuꝫ inuenitur. ¶Circa pmũ queruntur octo. Primo vtꝝ i hũanis actibꝰ inueniat voluntarium. Scdo vtꝝ iueniat i aialibus brutis. Tertio vtrum volũtariũ eẽ possit absq̃ oi actu. Quarto vtꝝ violentia volũtati possit inferri. Quĩto vtꝝ violẽtia cãet inuoluntarium. Sexto vtꝝ metꝰ cãet iuolũtarium. Septimo vtrum pcupiscẽtia inuoluntarium causet. Octauo vtrum ignorantia.

¶Utꝝ i hũanꝫ actibꝰ iueniat voluntariũ. ar.1.

Ad primũ Sic procedit. Videtur ꝙ in humanis actibꝰ nõ iueniat volũtariũ. voluntarium. n. ẽ cꝰ principiuꝫ est in ipso: vt patet per gre. nicenum ꝛ dam. ꝛ arist. sed principium humanorum actuũ ñ est in ipso: sed est extra. nam appetitus hominis mouetur ad agẽdũ ab appetibili qd est extra: qd ẽ sicut mouẽs ñ motũ: vt dr i.3.d anima. ergo i hũanis actibꝰ nõ iueit volũtariũ. ¶Preterea. Philosophus i.8. phicoꝝ pbat ꝙ non iuenit i aialibꝰ aliqs actꝰ nouꝰ q ñ pueniat ab alio motu exteriori: sꝫ oẽs actus hominis sunt noui: nullꝰ. n. actus hois eternꝰ est. ğ principiuꝫ oĩuꝫ hũanoꝝ actuũ ẽ ab ex: nõ igit in eis iuenit voluntariũ. ¶Preterea. Qui volũtarie agit p se agẽ põt: sꝫ h hoi nõ puenit dicitur. n. ioã. 15. Sine me nihil potestis facẽ. ğ volũtariũ i hũanis actibꝰ nõ iuenitur.

Sed contra Est, ꝙ dic dam. i.2. li. ꝙ volũtariuꝫ est actꝰ q ẽ opõ rõalis. tales ãt st actꝰ hũani. ğ in actibꝰ humanis inuenitur voluntarium.

Rñdeo Dõm, ꝙ opꝫ i actibꝰ hũanis volũtariũ eẽ. Ad cuiꝰ euidẽtiã considerandum ẽ ꝙ quorũdã actuũ principium est in agẽte seu in eo qd mouet, qrũdã autem motuũ vel actuũ principium ẽ ex: cum. n. lapis mouet sursũ: principium huiꝰ motionis ẽ ex lapidẽ. sꝫ cũ mouet deorsum, principium huiꝰ motiõis est in ipso lapide. Eorum ãt q a principio itriseco mouet: qdã mouent seipsa qdã ãt nõ: cũ. n. oẽ agens seu motum agat seu moueat pp finem (vt supra habitum est) illa pfecte mouent a principio intrinseco in qbus est aliqd itrisecum principium, non solũ vt moueãtur, sꝫ vt moueant in finem. ad h ãt ꝙ fiat aliqd pp finẽ reqrit cognitio finis aliqualis. qdcũq̃ igit sic agit vel mouet a principio intrinseco ꝙ hꝫ aliq̃ notitiaꝫ finis, hꝫ i seipso pncipiũ sui actꝰ nõ solum vt agat, sꝫ ẽt vt agat ppter finẽ: qd ãt nullã notitiã finis habet etsi in eo sit principium actionis vel motꝰ, nõ tñ eiꝰ qd ẽ agẽ vl moueri propter finem est principium in ipso, sed in alio a quo ei iprimitur principium sue motionis in finem: vñ hmõi nõ dñr mouere seipsa, sed ab alijs moueri. Que vero hñt notitiã finis dicuntur seipsa mouẽ: q: in eis est pnᵐ ñ solũ vt agãt, sꝫ ẽt vt agãt pp finẽ: ꝛ iõ cũ vtrũq̃ sit ab intriseco pricipio. s. ꝙ agũt ꝛ quod pp finẽ agunt hoꝝ motus ꝛ actꝰ dicũtur voluntarij. h ãt iportat nomẽ voluntarij quod motꝰ ꝛ actꝰ sit a ppa iclinatiõe: ꝛ ide est ꝙ volũtariũ dr eẽ ẽm diffõnẽ arist. ꝛ gre. niceni ꝛ dam. non solũ cꝰ principium est intra: sed cũ additiõe scie. vnde cũ hõ maxime cognoscat finẽ sui opis: ꝛ moueat seipsum i eius actibus maxime volũtarium inuenit.

Ad primũ Dicendum, ꝙ nõ oẽ pncipium est principium pmum: lꝫ ergo d rõe volũtarij sit ꝙ principiũ eius sit itra: nõ tñ est p rõne volũtarij ꝙ principium intrinsecum cãet vl moueatur ab exteriori principio: q: nõ est de rõne volũtarij quod pnᵐ intrinsecũ sit pnᵐ pᵐ. Sꝫ tñ sciẽdũ ꝙ ptingit aliqd pnᵐ motꝰ eẽ pᵐ in gñe qd tñ nõ ẽ pmũ simplr: sicut in genere alterabiliũ primũ alterans est corpꝰ celeste: qd tñ nõ est primũ mouẽs simplr: sed mouetur motu locali a supiori mouẽte. sic igit principiuꝫ intrinsecũ volũtarij actus quod est vis cognoscitiua ꝛ appetitiua ẽ pmũ pncipiũ in genere appetitiui motꝰ, quãuis moueat ab aliquo exteriori scdm alias species motus. ¶Ad scdm dõm, ꝙ motus aialis nouus puenitur quidem ab aliquo exteriori motu quantum ad duo. Uno modo inquantum per motum exteriorem presentatur sensui animalis aliquod sensibile, quod apprehensum mouet appetitum: sicut leo videns ceruum per eius motum appropinquantem incipit moueri ad ipsum. Alio modo inquantum per exteriorem motum incipit aliqualr imutari naturali immutatione corpus aialis, puta per frigus vel calorẽ. corpore autem imutato p motũ exterioris corporis, imutatur ẽt p accñs appetitus sensitiuꝰ qui est virtus organi corporei. sicut cũ ex aliqua alteratione corpis cõmouetur appetitꝰ ad concupiscentiam alicuius rei: sed hoc nõ est contra rõnem voluntarij (vt dictũ est) huiusmodi em̃ motiones ab exteriori pricipio sunt alterius generis. ¶Ad tertiũ dõm, qd deus mouet hominẽ ad agẽdum nõ soluꝫ sicut proponens sensui appetibile vel sicut immutans corpus, sed ẽt sicut mouens ipsam voluntatem: q: ois motus tam voluntatis q̃ nature ab eo ꝓcedit sicut a prio mouẽte, ꝛ sicut nõ est contra rõnẽ nature ꝙ motꝰ nature sit a deo sicut a primo mouente inquantum natura est qdam instrumentũ dei mouentis: ita nõ est contra rõnem actus volũtarij ꝙ sit a deo inquãtuꝫ volũtas a deo mouetur. est tamen cõmuniter de rõne naturalis ꝛ voluntarij motus quod sint a pricipio intrinseco.

¶Utrum voluntarium inueniantur in animalibus brutis. Artic. 2.

Ad scdm Sic procedit. Uꝛ ꝙ volũtarium nõ sit in brutis aialibꝰ. voluntarium em̃ a volũtate dr. voluntas aũt cũ sit in rõne (vt dr in. 3. de anima) non potest esse in brutis animalibus. ergo neq̃ voluntarium in eis inuenitur. ¶Preterea. Scdm hoc qd actus hũani sunt voluntarij, homo dicit esse dñs suorũ actuũ. sed bruta animalia nõ hñt dominiũ sui actꝰ: nõ em̃ agũt, sed magis aguntur: vt dam. dicit. ergo in brutis animalibus nõ est voluntarium. ¶Preterea. Dama. dicit qd actus volũtarios sequitur laus vel vituperium: sed actibus brutorum animalium nõ debetur neq̃ laus neq̃ vituperium. ergo in eis non est voluntarium.

Sed cõtra Est ꝙ dicit phs in. 3. ethi. ꝙ pueri et bruta animalia cõicant voluntario. ꝛ idem dicunt greg. nicenus, ꝛ dama.

Rñdeo Dõm, ꝙ sicut dictũ est, ad rõnẽ volũtarij requiritur ꝙ pncipium actus sit intra cũ aliqua cognitiõe finis. est aũt duplex cognitio finis, perfecta. s. ꝛ imperfecta. perfecta quidem finis cognitio est qñ nõ solũ apprehẽditur res que est finis. sed ẽt cognoscit rõ finis, ꝛ pportio eiꝰ qd ordinatur ad finẽ ipsum: ꝛ talis cognitio finis competit soli rõnali nature. Imperfecta autem cognitio finis est: que in sola finis apprehensione cõsistit sine hoc qd cognoscatur rõ finis, ꝛ pportio actus ad finẽ ꝛ talis cognitio finis repitur in brutis aialibus per sensum ꝛ estimationẽ naturalẽ. perfectam igitur cognitionẽ finis sequit volũtariũ ẽm rõnẽ perfectã. prout. s. apprehẽso fine aliquis potest deliberans de fine ꝛ de his q sunt ad finem moueri in finem vel nõ moueri. imperfectam autem rõnem finis sequitur voluntarium ẽm rõnem imperfectã. put. s. apprehendẽs finẽ nõ deliberat, sed subito mouetur in ipsum. vnde soli rõnali nature cõpetit volũtariũ ẽm rõnẽ perfectã; sed ẽm rõnẽ iperfectam competit ẽt brutis.

Ad primũ Dõm, ꝙ voluntas nominat rationalem appetitum: ꝛ ideo non potest esse in his que ratione carent. voluntarium autem denominatiue dicitur a voluntate, et potest trahi ad ea in quibus est aliqua participatio volũtatis secundum aliquã conuenientiam ad volũtatem: ꝛ hoc modo voluntarium attribuit animalibꝰ brutis inquãtũ. s. per cognitionẽ aliquã mouent in finem. ¶Ad secundũ dõm, ꝙ ex hoc contingit ꝙ homo est dominus sui actus ꝙ hꝫ deliberationeꝫ de suis actibus. ex hoc em̃ ꝙ rõ deliberans se habet ad opposita: volũtas in vtrũq̃ põt: sꝫ ẽm hoc voluntariũ non est in brutis animalibus. vt dictũ est. ¶Ad tertiũ dõm, ꝙ laus ꝛ vituperium consequunt actum volũtariũ ẽm perfectam voluntarij rõnẽ: qualis nõ inuenitur in brutis.

¶Utrum voluntarium possit esse absq̃ omni actu. Artic. 3.

Ad tertiũ Sic ꝓcedit. Uꝛ ꝙ voluntariũ nõ possit esse sine actu. volũtariũ enim dr qd est a volũtate: sed nihil põt esse a volũtate nisi per aliquem actum ad minus ipsius voluntatis. ergo voluntariuꝫ nõ potest esse sine actu. ¶Preterea. Sicut per actum volũtatis dicitur aliquis velle: ita cessante actu voluntatis dicitur nõ velle: sed nõ velle inuoluntarium causat quod opponitur voluntario. ergo voluntarium non potest esse actu voluntatis cessante. ¶Preterea. De ratione voluntarij est cognitio (vt dictum est) sed cognitio est per aliquem actũ. ergo volũtariuꝫ nõ potest esse absq̃ aliquo actu.

Sed contra. Illud cuiꝰ dñi sumus dr esse voluntarium. sed nos dñi sumus eius qd est agere ꝛ nõ agere, velle ꝛ nõ velle: ergo sicut agere ꝛ velle est voluntarium, ita ꝛ non agere, ꝛ non velle.

Rñdeo Dõm, ꝙ volũtariũ dr qd est a voluntate. ab aliquo autẽ dicitur esse aliqd dupr. Uno mõ directe, qd s. ꝓcedit ab aliquo inquantũ est agẽs: sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte ex hoc ipso qd non agit: sicut submersio nauis dicitur esse a gubernatore inquantũ desistit a gubernando. ¶Sed sciendũ, qd nõ semp id qd sequitur ad defectum actionis reducitur sicut in cãm in agens ex eo qd nõ agit sed solum tũc cum potest ꝛ debet agere, si enim gubernator nõ posset nauẽ dirigere vl non esset ei commissa gubernatio nauis, nõ imputaretur ei nauis submersio, que p absentiam gubernatoris contingeret. q: igit voluntas volendo ꝛ agendo potest impedire hoc qd est non velle ꝛ nõ agere, ꝛ aliquãdo debet. hoc qd est non velle ꝛ non agere imputatur ei, quasi ab ipsa existens. ꝛ sic voluntarium potest esse absq̃ actu: qñq̃ quidem absq̃ actu exteriori cũ actu interiori: sicut cum vult non agere, aliqñ aũt ꝛ absq̃ actu interiori: sicut cum non vult.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ voluntariũ dr nõ solũ qd procedit a voluntate directe, sicut ab agente; sed etiam quod est ab ea indirecte sicut a non agente. ¶Ad secundum dicendum, qd nõ velle dicitur dupliciter. Uno modo prout sumitur in vi vnius dictionis ẽm quod est infinitiuũ huius verbi nolo. vnde sicut cum dico nolo legere, sensus est, volo non legere. ita hoc quod est non velle legere, significat velle non legere. et sic non velle causat inuoluntarium. Alio modo sumitur in vi orationis, ꝛ tunc non affirmatur actꝰ

2.di.25. art.1. ad sextum. Et 3.dis. 27.q.1. ar.4. ad tertium. Et di.q. 24.ar.2 ad pmũ. Et 3. ethi. lect. 4. ꝛ lec. 5. cor. 1.

¶Superꝰ artic. 2.

In scdo articulo aduerte ꝙ id qd superius in pma scꝫ. q. articulo scdo appellauit author vnico vocabulo cognoscere rõnẽ finis/ ꝛ nos exposuimus cõsistere i cognitione pportionis inter finem/ ꝛ id qd est ad finem: mõ explicat ex parte vtriusq̃ extremi. s. finis ꝛ eius qd est ad finem ꝛ dicit ꝙ est cognoscere ex parte finis rõnẽ finis: ex pte vero eiꝰ qd est ad finẽ proportionẽ illius ad finẽ. ꝛ intẽdit p rõnẽ finis/ non qd qd est/ vt distinguit p idiuiduũ: sꝫ rõnẽ formalẽ siue vl siue pticulariter/ vt distinguit p rẽ. i. ꝙ oꝫ cognoscere rẽ que denoiat finis vt stat sub denoiatiõe finis v. g. Mulier preparatura p prãdio/ nõ solũ nouit hoc futuruꝫ prãdiũ/ sꝫ nouit ipm vt finẽ tũc ibi ꝛc. sue preparationis: alioquin nõ rõcinaret ex prãdio ad preparanda/ nec moueret ad pparationẽ: ꝛ similr nouit nõ solũ hasce carnes hanc horam ꝛc. sꝫ vt proportionatas nũc/ hic sic ꝛc. ad talẽ finem: ꝛ hoc est pfecte cognoscere finez ꝛ nosse rõnem finis.

¶Super arti. 3.

Circa ceteros qõnis articulos vsque ad vltimum exclusiue nihil occurrit scribẽdũ. Aduertẽdũ tñ est ꝙ tertiꝰ articulus fundamẽtũ est multaꝝ veritatũ quũ de peccatis disputat/ ꝛ spãliter omissionũ: vñ ꝛ eo i locis pprijs vtemur. Singulariter tñ nũc ex hoc articulo cõmendandũ est memorie. ꝙ ad ratiõnẽ volũtarij idirecte nõ sufficit ptãs in volũtate ꝛ negatio pulsionis: sꝫ oꝫ tria pcurrere. s. posse debere/ ꝛ nõ velle/ aut nõ iperare. ꝛ ppea nõ valet argumẽtũ: hoc potuit a volũtate phiberi ꝛ ñ est phibitũ, ğ ẽ volũtariũ. Et hoc ẽ valde notãdũ pp actꝰ q sũt ab aia sensitiua ꝛ generatiua: ꝛ nõ ex precepto intellectꝰ: oportet em̃ diligẽter attẽdere si debet ꝛ qñ dꝫ impedire. Quartus vero in scdo argumẽto iuncto sue rñsioni occasionẽ dat disputandi: an obiectũ moueat volũtatẽ actiue. Sed quia de motiuo volũtatis erit spãlis qõ in litera illuc usq̃ differtur. Sextus regulam tradit in iudicãdis votis/ cõtractibus ꝛc. factis ex metu etiã cadente in cõstantem virũ: dũ oia huiusmodi vere voluntaria docemur: quãuis aliqd habeãt inuolũtarij admixtũ ac per hoc si mala sũt ardua (vt piuria/ infamie ꝛ similia) peccata sunt mortalia. esto tamen cautus in materia matrimonij: q: ecclesia vult ꝙ nõ solum sit voluntariuꝫ: sed plene voluntariũ vt in quarto sentẽtiarum habes. Compatiuntur quoq̃ humana iura hisque metu fiunt libertatem plenam fouendo/ nõ voluntarium in his negando.

1. qõ. 71. art. 5. ad scdm. Et. 2. di. 25. ar. 3. cor. ꝛ ad quintũ. Et mal. q. 2, ar, 1, ad scdm.

voluntatis. ⁊ huiusmodi non velle non causat inuoluntarium. ¶ Ad tertium dicendum, quod eo modo requiritur ad voluntariū actus cognitionis sicut ⁊ actus volūtatis. vt. s. sit in ptā te alicuius ꝯsiderare ⁊ velle ⁊ agere: ⁊ tunc sicut non velle ⁊ nō agere cum tēpus fuerit est volūtarium: ita ēt non considerare.

¶ Utrum violentia voluntati possit inferri. Articulus. 4.

1.q.82. ā.1.co.⁊ ad 1m. Et.4.d. 29 ā.1. Et ꝟi.q. 22.ā.5.⁊ 8.⁊.q. 24.ā.4 Et ro.6. l.4.co.2

AD quartum Sic proceditur. Uidetur quod voluntati possit violentia inferri: vnumquodq; enim potest cogi a potentiori: sed aliquid est humane voluntati potentius scilicet deus. ergo saltem ab eo cogi potest. ¶ Preterea. Omne passiuum cogitur a suo actiuo quando immutatur ab eo: sed voluntas est vis passiua. est enim mouens motum: vt dicitur in. 3. de anima. cum ergo aliquando moueatur a suo actiuo, videtur quod aliquādo cogatur. ¶ Preterea. Motus violentus est qui est ꝯ nām sed motus volūtatis aliqñ est ꝯ naturam. vt pꝫ de motu voluntatis ad peccandum qui est ꝯtra naturaꝫ: vt dam̄. dicit. ergo motus volūtatis potest esse coact⁹.

Sed contra Est, quod aug. dicit. in. 5. de ciui. dei, ꝙ si aliquid fit voluntarie nō fit ex necessitate: omne autem coactum fit ex necessitate. ergo quod fit ex volūtate nō pōt esse coactū ꝗ volūtas nō pōt cogi ad agēdum.

Respondeo Dicendum, ꝙ duplex est actus voluntatis. Unus quidem qui est eius immediate velut ab ipsa elicitus scilicet velle. Alius qui est actus voluntatis a voluntate imperatus ⁊ mediante alia potentia exercitus: vt ambulare ⁊ loqui, q̄ a voluntate imperanꝭ mediāte potentia motiua. quantum igitur ad actus a volūtate imperatos voluntas violentiam pati potest inquantum per violentiam exteriora membra impediri possunt ne imperium voluntatis exequantur: sed quantum ad ipsum proprium actuꝫ voluntatis nō potest ei violentia inferri. ⁊ huius est ratio: quia actus voluntatis nihil est aliud quam inclinatio quedam procedens ab interiori principio cognoscēte: sicut appetitus naturalis est quedaꝫ inclinatio ab interiori principio ⁊ sine cognitione. quod autem est coactum vel violētum est ab exteriori principio: vñ ꝯ rōnē ipsius actus voluntatis est quod sit coact⁹ vel violēt⁹: sicut ēt ē ꝯ rōnem naturalis inclinationis vel mot⁹ lapidis ꝙ ferat sursum, pōt em̄ lapis p violētiā ferri sursum: sed ꝙ iste motus violentus sit ex eius nāli iclinatione esse nō pōt. silr ēt pōt hō p violētiā trahi: sed ꝙ hoc sit ex ei⁹ volūtate repugnat rōni violētie.

Ad primum Ergo dicendum, quod deus qui est potentior quam voluntas humana, potest voluntatem mouere: secundum illud prouerbium, prouerb. 21. Cor regum in manu dei est: ⁊ quocunq; voluerit vertet illud. sꝫ si hoc esset per violentiam iam non esset cum actu voluntatis, nec ipsa voluntas moueretur: sed aliquid contra voluntatem. ¶ Ad secundum dicendum, quod non semper est motus violentus quando passiuū imutaꝭ a suo actiuo: sꝫ qñ hoc fit cōtra interiorem inclinationē passiui: alioquin oēs alterationes ⁊ generatiōes simpliciū corporū essent innaturales ⁊ violente: sunt āt nāles ꝑ nālē aptitudinē interiorē māe vel subiecti ad taleꝫ dispōnem: ⁊ silr qñ volūtas mouetur ab appetibili scdm̄ ꝓpriā inclinationē nō est motus violēt⁹: sed volūtarius. ¶ Ad tertiuꝫ dōm, ꝙ id in qd voluntas tēdit peccādo etsi sit malū ⁊ ꝯ rōnalē nām ꝭm rei ꝟitatē: apprehendiꝭ tñ vt bonū ⁊ cōueniens hoi ꝭm aliquā delectationē sensus: vel ꝭm aliquē habitum corruptum.

¶ Utrum violentia causet inuoluntarium. Articulus. 5.

s.ā.4. co.⁊.i.ā. 6.ad 1m ⁊.q.73. ā.6.co. Et 2.e. q.88.ā. 6.ad 1m Et mal. q.6.co.

AD quintum Sic proceditur. Uidetur qd violentia non causet inuoluntarium: voluntarium enim ⁊ inuoluntarium secunduꝫ voluntatem dicuntur: sed voluntati violentia inferri non potest: vt ostensum est. ergo violentia inuoluntarium causare non potest. ¶ Preterea. Id quod est inuoluntarium, est cū tristitia: vt dam̄. ⁊ philosophus dicunt. sed aliquando patitur aliquis violentiam, nec tamen inde tristatur. ergo violentia non causat inuoluntariuꝫ. ¶ Preterea. Id quod est a voluntate nō potest esse inuoluntarium: sed aliqua violenta sunt a voluntate: sicut cum aliquis cum corpore graui sursum ascendit: ⁊ sicut cū aliquis inflectit membra contra naturalem eorum flexibilitatē. ergo violentia non causat inuoluntarium.

Sed contra Est, qd philosophus ⁊ dama. dicūt, qd aliquid est inuoluntariuꝫ per violētiā.

Rñdeo Dicendum, ꝙ violentia directe opponitur voluntario sicut etiam ⁊ naturali: commune ē eniꝫ voluntario ⁊ naturali quod vtrūq; sit a principio intrinseco, violentuꝫ autem est a principio extrinseco: ⁊ propter hoc sicut in rebus que cognitione carent, violentia aliquid facit contra naturam, ita in rebus cognoscentibus facit aliquid esse contra volūtatem: quod autem est contra naturam dicitur esse innaturale. ⁊ similiter quod est contra voluntatem dicitur esse inuoluntarium: vnde violentia inuoluntarium causat.

Ad primum Ergo dicendum, quod inuoluntarium voluntario opponitur. dictum est autē supra quod voluntarium dicitur non solum actus qui est immediate quod ipsius voluntatis: sed etiam actus a voluntate imperatus. quantum igitur ad actum qui est immediate ipsius voluntatis (vt supra dictum est) violentia inferri non potest. vnde talē actum violentia inuoluntarium facere non potest: sed quantum ad actum imperatum voluntas potest pati violentiā: ⁊ quantum ad hunc actum violentia inuoluntariuꝫ facit. ¶ Ad secundum dicendum, quod sicut naturale dicitur quod est secū dum inclinationem nature, ita voluntarium dicitur quod est secundum inclinationem voluntatis. dicitur autem aliquid naturale dupliciter. Uno modo quia est a natura sicut a principio actiuo: sicut calefacere est naturale igni. Alio modo secundum principium passiuum: quia scilicet est innata inclinatio ad recipiendum actionem a principio extrinseco: sicut motus celi dicitur esse naturalis propter aptitudinem naturalē celestis corporis ad talem motum: licet mouens sit voluntariuꝫ. Et similiter voluntarium potest aliquid dici dupliciter. Uno modo secundum actionem: puta cum aliquis vult aliquid agere. Alio modo secundum passionem scilicet cum aliquis vult pati ab alio. vnde cum actio infertur ab aliquo exteriori manente in eo qui patitur voluntate patiendi, non est simpliciter violentum: quia licet ille qui patitur non conferat agendo, confert tamen volendo pati. vnde non potest dici inuoluntatium. ¶ Ad tertium dicendum quod sicut philosophus dicit in octauo phisicorum, Motus animalis quo interdum mouetur animal contra naturalem inclinationem corporis, etsi non sit naturalis corpori: est tamen quodammodo naturalis animali: cui naturale est quod secundum appetitum moueatur. ⁊ ideo hoc non est violentum simpliciter: sed secundum quid. ⁊ similiter est dicendum cum aliquis inflectit membra contra naturalem dispositionem: hoc enim est violentum secundum quid scilicet quantum ad membrum particulare: non tam simpliciter quantū ad ipsum hoieꝫ.

¶ Utrum metus causet inuoluntarium simpliciter. Arti. 6.

AD sextum Sic proceditur. Uidetur quod metus causet inuoluntariuꝫ simpliciter: sicut enim violentia est respectu eius quod contrariatur pñtialiter voluntati: ita metus est respectu futuri mali quod repugnat voluntati: sed violentia causat inuoluntarium simpliciter. ergo et metus inuoluntarium simpliciter causat. ¶ Preterea. Quod est secundum se tale quolibet addito remanet tale: sicut quod secunduꝫ se est calidum, cuicunq; coniūgatur nihilominus est calidum ipso manente: sed illud quod per metum agitur secundum se est inuoluntarium. ergo etiam adueniente metu est inuoluntarium. ¶ Preterea. Quod sub conditione tale est. secundum quid est tale: quod autem absq; conditione est tale simpliciter est tale: sicut ꝙ est necessariū ex ꝯditiōe est necessariū ꝭm quid, qd autē est necessarium absolute est necessarium simpliciter: sed id qd per metum agitur est inuoluntarium absolute: non est auteꝫ voluntariuꝫ nisi sub conditione scilicet vt vitetur maluꝫ qd timeꝭ. ergo id quod per metum agitur est simpliciter inuoluntarium.

1.ā.7.ad 1.⁊2m. Et.4.d. 29.q.1.ā. 2.Et ꝗl. 5.ā.10. Et.2.co. 9.co.3. Et.3.eth. co.2.⁊ 4.ſi.

Sed contra Est, quod grego. nice. dicit ⁊ etiaꝫ philosophus: quod huiusmodi que p metum aguntur sunt magis voluntaria quam inuoluntaria.

Respondeo Dicenduꝫ, quod sicut philosophus dicit in. 3. ethi. ⁊ idem dicit gre. nicenus li. suo de homine, Huiusmodi que per metuꝫ aguntur mixta sūt ex voluntario ⁊ inuoluntario. id enim quod per metum agitur in se consideratū nō est volūtariū: sed fit volūtariū in casu. s. ad vitandū malum quod timeꝭ: sed si qs recte ꝯsideret magis sunt hmōi volūtaria q̄ȝ inuolūtaria: sunt enim volūtaria simpłr, inuolūtaria aūt ꝭm quid: vnūqdq; enim simpliciter esse dicitur ꝭꝫ quod est in actu: ꝭm aūt ꝙ est in sola apprehensione non est simpliciter. sed ꝭm quid: hoc autem quod per metū agiꝭ, ꝭm hoc ē in actu secundum ꝙ fit: cū em̄ act⁹ in singularibus sint, singulare āt inquantum huiusmodi est hic ⁊ nunc, ꝭm hoc id quod fit est in actu secundum quod hic est ⁊ nunc, ⁊ sub aliis conditionibus indiuidualibus: sic autem hoc quod fit per metum est voluntarium inquantuꝫ scilicet est hic ⁊ nunc: prout scilicet in hoc casu est impedimentum maioris mali quod timebatur: sicut ꝓiectio merciū in mare fit voluntariuꝫ tpe tēpestatis ꝓpter timorē periculi: vñ manifestū est ꝙ simpłr voluntariū est. vñ ⁊ cōpetit ei rō voluntarii: qꝛ ꝓncipium eius est intra. sed ꝙ accipiaꝭ id quod per metuꝫ fit vt extra hūc casum existēs ꝑut repugnat voluntati, hoc nō est nisi ꝭm rōnem tantum. ⁊ ideo est inuoluntariuꝫ secundum quid. i. prout consideratur extra hunc casum existēs.

Ad primum Ergo dicendum, quod ea que aguntur per metum ⁊ per vim nō solum differūt secundum presens ⁊ futurum: sed etiam secundum hoc quod in eo quod agitur per vim voluntas non consentit, sed omnino est contra motum voluntatis: sed id quod per metum agitur fit voluntarium: ideo quia motus voluntatis fertur in id. licet non ꝓpter seipsum, sed propter aliud scilicet ad repellendum malum quod timetur: sufficit enim ad rationem voluntarii, quod sit ꝓpter aliud voluntarium: voluntarium enim est non solum qd ꝓpter seipsum volumus vt finē: sꝫ ēt qd ꝓpter aliud volumus vt ꝓpter finem. pꝫ ergo ꝙ in eo qd per vim agiꝭ voluntas interior nihil agit. ⁊ ideo vt greg. nicenus dicit: ad excludēdū ea que p metum aguntur in diffinitione violēti nō solum dicitur ꝙ violentum est cuius ꝓncipium est extra, sed addiꝭ nihil conferente vim passo: qꝛ ad id qd agiꝭ p metum volūtas timentis aliquid cōfert. ¶ Ad scdm̄ dōm, ꝙ ea q̄ absolute dicunꝭ quolibet addito remanēt talia: sicut calidū ⁊ albū: sed ea q̄ relatiue dicunꝭ variātur ꝭm cōparationē ad diuersa: qd em̄ est magnū cōparatum huic est paruū cōparatū alteri. Uoluntariū aūt dꝛ aliqd non solum ꝓpter se quasi absolute: sed etiā ꝓpter aliud quasi relatiue, et ideo nihil ꝓhibet aliqd qd de se nō esset voluntarium alteri cōparatū fieri voluntariū per cōparationē ad aliud. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ illud qd per metū agitur absq; cōditione est voluntarium. i. ꝭm qd actu agitur: sed inuoluntarium est sub conditione. i. si talis metus non immineret: vnde ꝭm illam rationem magis potest concludi oppositum.

¶ Utrū cōcupiscentia causet inuoluntarium. Arti. 7.

22.qd. 142.ar. 1.cor. et 3.ethi. l. 3.co.5.et lec.4.

AD septimū Sic ꝓcediꝭ. Uideꝭ ꝙ cōcupiscētia causet inuolūtariū. sicut em̄ metus est quedā passio, ita ⁊ ꝯcupiscentia: sed metus causat quodāmodo inuoluntariū. ergo etiā cōcupiscentia. ¶ P̄. Sicut per timorem timidus agit cōtra id qd ꝓponebat, ita incontinens ꝓpter cōcupiscentiā: sed timor aliquo modo causat inuoluntariū. ergo ⁊ concupiscentia. ¶ P̄. Ad voluntariū requiritur cognitio: sed cōcupiscentia corrūpit cognitionem. dicit enim phs in. 6. ethi. ꝙ delectatio siue concupiscētia delectationis corrūpit existimationeꝫ prudētie. ergo cōcupiscentia causat inuoluntarium.

Sed ꝯ Est, ꝙ dama. dicit, Inuoluntarium est misericordia vel indulgentia dignū ⁊ cū tristitia agiꝭ: sed neutrum horum cōpetit ei qd per concupiscentiam agitur. ergo concupiscentia non causat inuoluntarium.

Rñdeo Dōm, qd concupiscētia nō causat inuoluntariū: sed magis facit aliquid volūtarium. dꝛ enim aliquid volūtarium ex eo qd voluntas in id fertur: per cōcupiscentiam autem volūtas inclinatur ad volēdum id qd concupiscit: et ideo concupiscentia magis facit ad hoc qd aliquid sit voluntarium q̄ȝ qd sit inuoluntarium.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ timor est de malo, cōcupiscētia aūt respicit bonū: malū aūt ꝭm se cōtrariatur volūtati, sed bonū est volūtati consonū. vnde magis se hꝫ timor ad causandū inuolūtariū q̄ȝ concupiscentia. ¶ Ad scdm̄ dōm, ꝙ in eo qui per metū aliqd agit, manet repugnātia volūtatis ad id qd agitur ꝭm qd in se cōsideratur: sed in eo q̄ agit aliquid p ꝯcupiscentiā (sicut est incōtinens) nō manet prior voluntas qua repudiabat illud qd ꝯcupisciꝭ: sed mutaꝭ ad volenduꝫ id qd pri⁹ repudiabat, ⁊ ideo qd per metū agiꝭ quodāmodo est inuolūtariū: sed qd p ꝯcupiscētiā agiꝭ, nullo mō: nā incōtinens ꝯcupiscētie agit ꝯ id qd pri⁹ ꝓponebat: nō aūt ꝯ id qd nūc vult, sed timidus agit ꝯ id qd etiā nūc ꝭm se vult. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ si ꝯcupiscētia totałr cognitionē auferret (sicut ꝯtingit in illis qui ꝓpter ꝯcupiscētiā fiūt amētes) sequereꝭ qd cōcupiscētia voluntariū tolleret, nec tñ ꝓprie esset ibi inuoluntariū, qꝛ in his que vsum rōnis nō habent, neq; voluntariū est, neq; inuolūtarium, sed qñq; in his q̄ per cōcupiscētiam agūtur, nō totaliter tollitur cognitio, qꝛ nō tolliꝭ ptās cognoscendi: sed solum ꝯsideratio actualis in particulari agibili, ⁊ tñ hoc ipsum est volūtarium: ꝭm ꝙ voluntarium dꝛ qd est in ptāte volūtatis, vt nō agere, ⁊ non velle, similiter autem ⁊ nō considerare: potest enim voluntas passioni resistere. vt infra dicetur.

¶ Utrum ignorantia causet inuoluntarium. Arti. 8.

AD octauū Sic ꝓcediꝭ. Uꝭ ꝙ ignorantia nō causet inuoluntarium: inuoluntariū enim veniaꝫ meretur: vt dam̄. dicit: sed interdū qd per ignorātiam agitur veniam nō meretur: ꝭm illud. 1. ad cor. 14. Si quis ignorat ignorabiꝭ. ergo ignorātia non causat inuoluntarium. ¶ P̄. Omne pctm̄ est cū ignorātia: ꝭm illud ꝓuer. 14. Errāt qui operātur malū. si igitur ignorātia inuolūtariuꝫ causet, sequereꝭ ꝙ oē pctm̄ esset inuoluntarium: qd est ꝯ Aug. dicētē, ꝙ oē pctm̄ est voluntarium. ¶ P̄. Inuoluntariū cū tristitia est: vt dam̄. dicit, sed quedā ignoranter agūtur ⁊ sine tristitia: puta si aliquis occidit hostem quē querit occidere, putans occidere ceruū: ꝗ ignorātia non causat inuolūtariū.

Sed cōtra Est, ꝙ damasc. ⁊ phs dicunt: ꝙ inuoluntarium quoddam est per ignorantiam.

Rñdeo Dōm, qd ignorantia hꝫ causare inuolūtariū ea ratiōe, qua priuat cognitionē q̄ preexigitur ad voluntarium. vt supra dictū est: nō tñ quelibet ignorantia hmōi cognitionē priuat, et ideo sciēdum qd ignorantia tripłr se hꝫ ad actuꝫ volūtatis. vno modo cōcomitāter, alio modo ꝯñr. tertio modo antecedenter. Cōcomitāter quidē qñ ignorantia est de eo qd agiꝭ, tñ etiā si sciretur nihilominus ageret: tunc em̄ ignorātia nō inducit ad volendū vt hoc fiat: sed accidit, simul esse aliqd factū ⁊ ignoratum: sicut in exemplo posito. s. cum aliqs vellet quidē occidere hostem: sed ignorans occidit eum putans occidere ceruum, et talis ignorantia non facit inuoluntarium: vt phs dicit: quia non causat aliquid qd sit repugnans voluntati: sed facit non voluntarium: quia non potest esse actu volitum qd ignoratum est. Consequenter autem se habet ignorantia ad voluntatem inquantum ipsa ignorantia est voluntaria. ⁊ hoc contingit dupliciter ꝭm duos modos voluntarii supra positos. Uno modo, quia actus volūtatis fertur in ignorantiam: sicut cum aliqs ignorare vult vel vt excusationem peccati hēat, vel vt nō retrahaꝭ a peccādo: ꝭm illud ioānis. 22. Sciētiā viarū tuarū nolumus: ⁊ hec dꝛ ignorātia affectata. Alio modo diciꝭ ignorātia volūtaria ei⁹ qd qs pōt scire ⁊ debet: sic em̄ nō agere ⁊ non velle volūtarium dꝛ: vt supra dictum est. hoc igitur modo dicitur ignorantia siue cum aliquis actu nō cōsiderat quod cōsiderare potest: ⁊ debet: que est ignorantia male electionis vel ex passione vel ex habitu prouentens, siue cum aliquis notitiam quam debet habere non curat acquirere: ⁊ ꝭm hunc modum ignorātia vniuersaliū iuris que quis scire tenetur volūtaria diciꝭ: quasi per negligētiā ꝓueniēs. cum aūt ipsa ignorātia sit volūtaria aliquo istorum modorū non potest causare simpliciter inuoluntarium: causat tamen scdm̄ qd inuoluntariū inquantum precedit motū voluntatis ad aliquid agendum qui non esset

¶ Super arti. 8.

IN octauo aūt articulo diligenter aduertēdum est ꝙ cū ignorantia cōsequens voluntatem tripliciter ponatur scꝫ affectata/ male electionis/ et iuris: ⁊ prima differat ab aliis in hoc qd ipsa est obm act⁹ volūtatis: est em̄ volita. Alie ꝟo sunt q̄si obiectū volūtatis potētis ⁊ debētis ipsas abiicere. Sunt enim ideo volūtarie/ quia voluntas potest ⁊ dꝫ actualiter cōsiderare et applicare ad op⁹: et sic excludere ignorantiaꝫ male electionis: ⁊ silr velle acquirere sciētiam sibi necessariā tpe debito: ⁊ sic excludere ignorātiaꝫ iuris. Inter has aūt duas cū differentia sit qd ignorantia electionis cōsistit in ipsa volūtaria actuali inconsideratione: ignorātia vero iuris in voluntaria habituali priuatione sciētie: qñcunq; aliqs ex actuali obliuione ei⁹ qd scit ⁊ habitualiter meminit opatur ꝯtraꝫ ignorātiā incurrit: qm̄ omniū reminisci supra hois est facultatem quocirca si quis certa intentione perseuerās nullo modo peccandi mortaliter/ ⁊ sciens ꝯtractum talē sapere vsuram: et nihilominus non recolens actualiter ei⁹ qd habitualiter scit facit talē cōtractum nō peccauit mortaliter. Et similiter sciens sortem sibi notum esse nominatim excommunicatū et tamen communicans cum eo in diuinis: ex hoc quod non actualiter sibi occurrit hunc esse excommunicatum excusatur a mortali: quilibet enim in seipso experitur nō esse in potestate sua ꝙ recordetur eorum que habitualiter meminit. ꝓpter qd inconsideratio hec quum non sit concomitans nec cōsequēs: quia non est omnino in potestate nostra locāda est sub antecedente: causat enim inuolūtarium simpliciter: ⁊ ipsa nullo modo est volita: ac per hoc excusat nō solum a peccato: sed a censuris consequētibus culpaꝫ. Et hec pro consolatione bonarum mentium ibi culpam timentium vbi non reperitur

1.qd.19. ā.6.cor. ⁊.q.76. ar.3.⁊.4. Et 2.di. 39.qd.1. art.1.ad 4.et di. 43.ar.1. ad.5. Et mal. q.3.arti. 8.cor.

notanda applicāda: ꝙ sunt occurrentibꝰ casibus.

¶Super arti. 7.

CIrca totam 7. q̄ōnez de circunstantijs nihil occurrit hoc in loco dubitādū: q̄m discussio harū circūstātiarum in spāli: puta de psona mō tpe ec loco sacris ad posteriores spectat tractatꝰ: summarie tñ scito q̄d circūstātia tpis sacri est aggrauās pctm̄ non tñ apponēs speciem sacrilegij/ nisi fiat in cōtemptū tpis sacri: circūstantia vero sacri loci q̄uis ola aggrauet pctā per accidens/ illa tñ sola ad sacrilegij speciē trahit/ q̄ sanctitati loci directe opponuntur aut annexe immunitati: vt effusiōis sanguinis vel semis humani q̄ ipediūt exhibēdū ibidē diuinum cultū ad quē directe sctificaꝶ locꝰ: ⁊ violente extractiones q̄ immunitati ꝯtrariantur: ⁊ his silia. Persone q̄z circūstātia non transfert in aliā speciē: nisi pctm̄ voto vel statui eiꝰ directe aduersetur: vt si religiosus fornicetur in sacrilegiū trāsit. si aūt blasphemat solius blasphemie reus est: sicut alius blasphemās: q̄d aūt .i. effectus q̄n est ꝯuisum ⁊ volitū trahit in ipsiꝰ speciē: vt si mulier pergēs ad ecclesiā scit se ibidez adamandā: ⁊ h̄ vult q̄uis nō ppterea vadat: sed ppter audiēdam missam actꝰ ille ex illo effectu mali speciez trahit. Circa q̄d .i. cōditiones obi vt magnū ⁊ paruum in re oblata et q̄lō/ q̄uis actus multum aggrauēt in aliaz tñ speciē transferre actꝰ nō video. Cur demū manifeste dat aliam actui speciē: ⁊ si predictis adihreris ꝙ circunstantie necessario cognoscēde a spūali iudice sunt trāsferentes in aliam speciez. Et cū hoc aggrauantes in infinitū .i. addentes ꝯm se rationē pcti mortalis/ sciesq̄ sunt circūstātie necessarie ⁊ q̄ nō. Sz caue ne illas que multum grauant totali silentio pretereas: et maxime circunstantiam quid: que inter principales in quarto articulo computatur: magni enim refert abstulisse centum /

J. arti. 3. cor. et q. 18. ar. 3. et 4. di. 16. q̄ō. 3. ar. 1. q. 1. Et mal. q. 2. art. 4. ad 5. ⁊ arti. 5. cor. pñº. ⁊ 3. ethi. lec. 3. co. 2. fi.

scientia p̄sente. Antecedēter aūt se h̄z ad voluntatē ignorantia q̄ñ nō est voluntaria ⁊ tñ est cā volendi q̄d alias nō vellet: sicut cum aliquis homo ignorat aliquā circunstātiaz actus quā nō tenebatur scire, et ex hoc aliquid agit q̄d nō faceret si sciret: puta cū aliquis diligentia adhibita nesciens aliquem trāsire per viam proijcit sagittam qua interficit trāseuntem: ⁊ talis ignorantia cāt inuolūtarium simplr. ¶Et per hoc patet rñsio ad obiecta. Nā prima ratio ꝓcedit de ignorantia eoꝝ que quis tenetur scire: scd̄a autē de ignorantia electionis q̄ quodāmodo est volūtaria, vt dictū est: tertia ꝓo de ignorantia que cōcomitāter se h̄z ad voluntatem.

¶De circūstātijs humanoꝝ actuū. Q̄ō. 7.

DEinde Considerādum est de circūstantijs humanorū actuū. ¶Et circa hoc q̄runtur quatuor. Primo, q̄d sit circūstātia. Scd̄o, vtrum circunstantie sint circa humanos actus attendende a theologo. Tertio, quot sunt circunstantie. Quarto, que sunt in eis principaliores.

¶Utrum circunstantia sit accidens actus humani. Arti. 1.

AD primū Sic ꝓceditur, Uideꝶ ꝙ circūstantia nō sit accidens actus humani. Dicit enim tullius in rhetoricis: q̄d circūstātia est per quā argumētationi authoritatē ⁊ firmamētuz adiungit oratio, sed oratio dat firmamētum argumētationi ꝓcipue ab his que sunt subiecta rei: vt diffinitio, genus, et species, ⁊ alia hmōi, a quibꝰ etiā tulliꝰ oratorem argumētari docet. ergo circūstantia nō est accidens humani actus. ¶Pꝫ. Accidētis ꝓpium est inesse: q̄d aūt circūstat nō inest, sed magis est extra. ergo circunstātie nō sunt accidētia humanoꝝ actuum. ¶Pꝫ. Accidētis non est accidens: sed ipsi humani actus sunt quedam accidentia: non ergo circunstantie sunt accidentia actuum.

Sed ꝯ. Particulares cōditiones cuiuslibet rei singularis dicuntur accidētia indiuiduātia ipsam: sed phs in 3. ethi. circūstantias nominat particularia .i. particulares singuloꝝ actuum conditiones. ergo circunstantie sunt accidentia indiuidualia humanorum actuum.

Rñdeo Dōm, ꝙ quia noīa ꝯm phm sunt signa intellectuū, necesse est ꝙ ꝯm ꝓcessum intellectiue cognitiōis sit etiā nominationis ꝓcessus: ꝓcedit autē nostra cognitio intellectualis a notioribus ad minus nota: ⁊ ideo apud nos a notioribus noīa trāsferuntur ad significandū res minus notas, et inde est q̄d sicut dr̄ in. 10. meta. ab his que sunt ꝯm locum ꝓcessit nomen distātie ad oīa cōtraria, ⁊ silr nominibus pertinētibus ad motū localem vtimur ad significādum alios motus: eo q̄d corpora que loco circūscribūtur sunt maxime nobis nota. ⁊ inde est ꝙ nomē circunstātie ab his que in loco sunt deriuatur ad actus humanos: dr̄ aūt in localibus aliquid circūstare q̄d est quidē extrinsecum a re, tñ attingit ipsam vel appropinquat ei ꝯm locū: et ideo quecūq; cōditiones sunt extra substantiam actus, ⁊ tñ attingunt aliquo modo actū humanū circūstantie dicūtur, q̄d aūt est extra substātiam rei ad rem ipsam pertinens accn̄s eius dr̄: vnde circūstantie actuum humanoꝝ accidentia eorum dicenda sunt.

Ad primū Ergo dicendū, q̄d orō quidē dat firmamētum argumētationi primo ex suba actus, secūdario vero ex his que circūstant actum: sicut primo accusabilis redditur aliq̄s ex hoc ꝙ homicidiū fecit, secūdario vero ex hoc q̄d dolo fecit vel ꝓpter lucrum vel in tpe vel in loco sacro, aut aliq̄d aliud hmōi: ⁊ ideo signāter dicit, q̄d per circūstantiaz oratio argumētationi firmamentum adiungit quasi secūdario. ¶Ad scd̄m dōm, ꝙ aliq̄d dr̄ accidens alicuius dupl'r. Uno modo q: inest ei: sicut albū dr̄ accn̄s sortis. Alio mō q: est simul cuz eo in eodē subiecto: sicut dr̄ ꝙ albū accidit musico inquātū cōueniunt ⁊ quodāmodo se cōtingunt in vno subiecto: ⁊ per hūc modum dicūtur circūstantie accn̄tia actuū. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ sicut dictū est, accidens dr̄ accidēti accidere ꝓpter cōuenientiaz in subiecto: sed hoc ꝯtingit dupl'r. Uno modo ꝯm ꝙ duo accidētia cōparātur ad vnum subiectū absq; aliquo ordine: sicut albū et musicū ad sortē. Alio modo cum aliquo ordine: puta q: subiectum recipit vnū accidēs alio mediāte: sicut corpus recipit colorem mediāte superficie, ⁊ sic vnum accidēs dr̄ etiā alteri inesse: dicimus em̄ colorem esse in superficie. Utroq; aūt modo circunstantie se habent ad actus: nam alique circunstantie ordinate ad actum, pertinent ad agentem non mediante actu, puta locus et conditio persone: alique vero mediante ipso actu, sicut modus agendi.

¶Utrum circunstantie humanorum actuum sint considerande a theologo. Arti. 2.

AD scd̄m Sic ꝓcediꝶ. Uideꝶ ꝙ circūstantie humanoꝝ actuū non sint cōsiderande a theologo. non em̄ cōsiderātur a theologo actus humani nisi ꝯm q̄d sunt aliquales .i. boni vel mali: sed circūstantie nō vidētur posse facere actꝰ aliquales, q: nihil qualificatur formaliter loquēdo ab eo q̄d est extra ipsum: sed ab eo q̄d in ipso est. ergo circūstantie actuū non sunt a theologo ꝯsiderāde. ¶Pꝫ. Circūstantie sunt accidentia actuū: sed vni infinita accidūt. ⁊ ideo vt dr̄ in. 6. meta. nulla ars vel sciētia est circa ens per accidēs: nisi sola sophistica. g̃ theologus non h̄z considerare circūstantias humanorum actuum. ¶Pꝫ. Circūstantiarum consideratio pertinet ad rhetorem. rhetorica aūt non est pars theologie. ergo consideratio circunstantiarum non pertinet ad theologum.

4. di. 16 q. 3. ar. 1. q̄ō. 1. ad 1. 2. q. 2. cor.

Sed ꝯ. Ignorātia circūstantiarū causat inuoluntarium. vt dama. ⁊ greg. nicenus dicunt: sed inuoluntarium excusat a culpa. cuiꝰ ꝯsideratio pertinet ad theologum. ergo ⁊ consideratio circunstātiarum ad theologum pertinet.

Rñdeo Dōm, q̄d circūstantie pertinent ad cōsiderationem theologi triplici ratione. Primo quidez, q: theologus cōsiderat actus humanos ꝯm q̄d per eos homo ad beatitudinē ordinatur: omne autē q̄d ordinatur ad finē opz esse proportionatū fini: actus aūt ꝓportionātur fini ꝯm cōmensurationē quādam que fit per debitas circūstantias. vnde consideratio circūstantiarū ad theologum pertinet. Scd̄o quia theologus cōsiderat actus humanos ꝯm q̄d in eis inuenitur bonū et malum, melius et peius, ⁊ hoc diuersificatur scd̄m circunstantias: vt infra patebit. Tertio quia theologus considerat actus humanos ꝯm q̄d sunt meritorij vel demeritorij, quod conuenit actibus humanis: ad quod requiritur q̄d sint voluntarij. actus autem humanus iudicatur voluntarius vel inuoluntariꝰ scd̄m cognitionē vel ignorātiam circūstantiarū, vt dictū est. ⁊ ideo cōsideratio circunstantiarum pertinet ad theologum.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ bonū ordinatum ad finez dr̄ vtile q̄d importat relationē quādam. vnde phs dicit in. 1. ethi. q̄d in ad aliquid bonū est vtile. in his autem que ad aliquid dicuntur denominatur aliquid non solum ab eo quod inest sed etiam ab eo quod extrinsecus adiacet. vt patet in dextro et sinistro: equali et inequali: et similibus. ⁊ ideo cum bonitas actuum sit inquantum sunt vtiles ad finem, nihil prohibet eos bonos vel malos dici secundum proportionem ad aliqua que exterius adiacent. ¶Ad secundum dicendum, q̄d accidentia que omnino per accidens se habent, relinquūtur ab omni arte propter eorum incertitudinem et infinitatem: sed talia accidentia non habent rationem circunstantie: quia vt dictum est, sic circunstantie sunt extra actum, quod tamen actum aliquo modo contingunt ordinate ad ipsum: accidentia autem per se cadunt sub arte. ¶Ad tertium dicendum,

ꝙ consideratio circunstantiarum pertinet ad moralem ⁊ politicum, ⁊ ad rhetorem. Ad moralem quidem prout ꝯm eas inuenitur vel pretermittitur medium virtutis in humanis actibꝰ ⁊ passionibꝰ: ad politicū aūt ⁊ rhetorem ꝯm ꝙ ex circūstātijs actus reddūtur laudabiles vel vituperabiles excusabiles vel accusabiles, diuersimode tñ. nam q̄d rhetor persuadet politicus dijudicat. Ad theologum autem cui omnes alie artes deseruiunt pertinent oībus modis predictis: nam ipse h̄z considerationes de actibus virtuosis ⁊ vitiosis cū morali: ⁊ cōsiderat actus ꝯm q̄d merentur penam vel premium cum rethore ⁊ politico.

¶Utrū cōueniēter enumerenꝶ circūstātie in. 3. ethi. Arti. 3.

4. di. 16 q. 3. ar. 1. q. 2. ⁊ 3. Et mal. q. 2. art. 6. cor. co. 2. et 3. ethi. l. 3. co. 2. fi.

AD tertiū Sic ꝓceditur. Uidetur q̄d incōueniēter circunstantie numerētur in. 3. ethi. Circunstantia enim actus dr̄ q̄d exterius se habet ad actum: hmōi aūt sunt tempus ⁊ locus: ergo sole due sunt circūstantie .s. quādo ⁊ vbi. ¶Pꝫ. Ex circūstantijs accipitur quid bene vel male fiat: sed hoc pertinet ad modum actus. ergo omnes circunstantie includuntur sub vna que est modus agendi. ¶Pꝫ. Circunstantie nō sunt de substantia actus: sed ad substantiam actus pertinere videntur cause ipsius actus: ergo nulla circunstantia debet sumi ex substantia ipsius actus: sic ergo neq; quis: neq; propter quid: neq; circa quid sunt circunstantie: nam quis pertinet ad causam efficientem, propter quid ad finalem, circa quid ad materialem.

Sed contra Est authoritas philosophi in tertio ethicorum.

Rñdeo Dicendum, ꝙ tullius in sua rethorica assignat septem circunstantias: que hoc versu continentur. Quis quid: vbi: quibus auxilijs: cur: quomodo: quando. ¶Considerandum est enim in actibus quis fecit: quibus auxilijs vl' instrumētis fecerit: q̄d fecerit: vbi fecerit: cur fecerit: quō fecerit ⁊ quando fecerit. Sed ari. in. 3. ethi. addit aliam scilicet circa quid: que a tullio comprehenditur sub quid. Et ratio huius annumerationis sic accipi potest nam circunstantia dicitur quasi extra substantiam actus existens, ita tamen quod aliquo modo attingit ipsum: cōtingit aūt hoc fieri tripliciter. Uno modo inquantum attingit ipsum actum. Alio modo inquantum attingit causam actus. Tertio modo inquantum attingit effectum. Ipsum autem actum attingit, vel per modum mensure, sicut tēpus ⁊ locus: vel per modum qualitatis actus sicut modus agēdi ex parte autem effectus: vt cum consideratur quid aliquis fecerit: ex parte vero cause actus quantum ad causam finalem accipitur propter quid. ex parte autem cause materialis siue obiecti accipitur circa quid ex parte vero cause agentis principalis accipitur quis egerit: ex parte vero cause agentis instrumentalis accipitur quibus auxilijs.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ tēpus ⁊ locus circunstant actum per modū mēsure: sed alia circūstant actum inquātū attingunt ipm̄ quocūq; alio modo extra substātiā eius existētes. ¶Ad secundum dōm, ꝙ iste modus q̄ est bene vel male nō poniꝶ circūstātia, sed ꝯn̄s ad oēs circūstantias: sed specialis circūstantia poniꝶ modus q̄ pertinet ad qualitatē actus puta quod aliquis ambulet velociter vel tarde ⁊ ꝙ aliq̄s percutit fortiter vl' remisse: ⁊ sic de alijs. ¶Ad tertium dōm, ꝙ illa conditio cause ex qua substātia actus depēdet, nō dr̄ circunstantia sed aliqua conditio adiuncta: sicut in obiectio nō dr̄ circūstātia furti ꝙ sit alienū: hoc em̄ ꝑtinet ad subām furti: sz ꝙ sit magnum vel paruū. ⁊ silr ē de alijs circūstātijs q̄ accipiunꝶ ex parte aliaꝝ cāꝝ: non em̄ finis q̄ dat spēz actꝰ est circūstātia: sed aliquis finis adiunctꝰ: sicut ꝙ fortis fortiter agat ꝑꝑ bonū fortitudis non est circūstātia, sed si fortiter agat ꝑꝑ liberationē ciuitatis vel populi christiani vel aliq̄d huiusmodi intelligiꝶ ēt ex parte eius quod est q̄d: nā ꝙ aliquis perfundens aliquē aqua abluat ipsum non est circunstantia ablutionis: sed quod abluendo infrigidet vel calefaciat ⁊ sanet vel noceat. hoc est circunstantia.

¶Utrum sint principales circunstantie propter quid ⁊ ea in q̄bus est operatio. Arti. 4.

4. d. 16 q. 3. ā. 2. q. 2. ⁊ d. 33. q. 1. ā 3. q. 2. ad 4m. ⁊ 3. eth. lec. 3. fi.

AD quartū Sic ꝓcediꝶ. Uꝶ ꝙ nō sint pn̄cipales circūstātie ꝓpter q̄d ⁊ ea in q̄bꝰ est opatio: vt dr̄ in. 3. ethi. ea em̄ in q̄bus est opatio videnꝶ esse locus ⁊ tp̄s: q̄ nō videnꝶ esse pn̄cipalia iter circūstātias. cū sint maxie extrīseca ab actu: ea ergo in quibus est operatio non sunt principalissime circunstantiarum. ¶Pꝫ. Finis est extrinsecus rei. non ergo videtur esse principalissima circunstantiarum. ¶Pꝫ. Principalissimum in vnoquoq; est causa eius et forma: sed causa ipsiꝰ actus est persona agens: forma autem actus est modus ipsius. ergo iste due circūstantie videntur esse principalissime.

Sed cōtra Est, q̄d Greg. nicenꝰ dicit: q̄d principalissime circunstantie sunt cuius gratia agitur, et quid est quod agitur.

Rñdeo Dicendum, q̄d actus ꝓprie dicuntur humani (sicut supra dictum est) prout sunt voluntarij: voluntatis autem motiuum ⁊ obiectum est finis, et ideo principalissima est omnium circunstantiarum illa que attingit actum ex parte finis scilicet cuius gratia: secundaria vero que attingit ipsam substātiam actus .i. quid fecit: alie vero circunstantie sunt magis vel minus principales, secundum quod magis vel minus ad has appropinquant.

Ad primū Ergo dicendum, quod per ea in quibus est operatio philosophus non intelligit tempus ⁊ locum: sed ea que adiunguntur ipsi actui. vnde grego. nicenus quasi exponens dictū philosophi: loco eius quod philosophus dixit: in quibꝰ est operatio, dicit quid agitur. ¶Ad secundum dicendum, quod finis etsi non sit de substantia actus: est tamen causa actus principalissima inquantum mouet agentem ad agendum: vnde ⁊ maxime actꝰ moralis speciem habet ex fine. ¶Ad tertiū dicendum, quod persona agens causa est actus secundum quod mouetur a fine: ⁊ secūdum hoc principaliter ordinatur ad actum. alie vero conditiones persone non ita principaliter ordinantur ad actuz. modus etiā non est substantialis forma actus (hoc enim attenditur in actu ꝯm obiectum vel finem ⁊ terminum) sed est quasi quedam qualitas accidentalis.

¶De volūtate quoꝝ sit vt volitoꝝ. Q̄ō. 8.

DEinde Considerādum est de ipsis actibus volūtarijs in speciali. Et primo de actibus que sunt immediate ipsius voluntatis velut a voluntate eliciti. Secūdo de actibus imperatis a voluntate: voluntas autem mouetur ⁊ in finem ⁊ in ea que sunt ad finem.

¶Primo igitur considerandum est de actibus voluntatis quibus mouetur in finem: ⁊ deinde de actibus eius quibus mouetur in ea que sunt ad finem. actus autem voluntatis in finem videntur esse tres: scilicet velle, frui: ⁊ intendere. Primo ergo considerabimus de volūtate. Secundo de fruitione. Tertio de intentione. ¶Circa primum considerāda sunt tria. Primo quidem quorum voluntas sit. Secūdo a quo moueatur. Tertio quomodo moueatur.

¶Circa primum queruntur tria. Primo, vtrum voluntas sit tantum boni. Secundo, vtrum sit tantum finis: an etiam eorum que sunt ad finem. Tertio si est aliquo modo eorum que sunt ad finem. vtruz vno motu mo:

et abstulisse cētum cū dāno inde pauperis ⁊ pupilloꝝ puellarū nubiliū ⁊ hmōi: q̄ spectāt ad circūstātiā q̄d. Illud aūt hic notato ꝙ inter circūstantias nec Aristo. nec tullius nec diuus tho. cōputauit quoties. Et rō est q: circūstantie vt in primo dr̄ articulo circa eādē sunt actū: numerꝰ aūt operationū nō circūstat vnā ⁊ eādem operationē: sed addit aliā ⁊ aliā operationē. Nō em̄ scd̄m furtū est circūstantia primi: aut ecōuerso: nec tertium scd̄i: ⁊ sic deinceps. Ex quo sequiꝶ q̄d q: non minus teneꝶ q̄s cōfiteri de scd̄o pctō quā de primo: et non minus de centesimo q̄ de quocunq; alio: q̄d non sufficit dicere q̄d pluries furatus est: sz opz explicare quoties furatus est: si numeri meminerit/ ⁊ si non meminit exprimere dz q̄ frequenter sic vt verisimilis numerus habeatur. Scito quoq; demum q̄d id q̄d de fine specificante et adiuncto distinguiꝶ in rñsione ad tertiū in articulo tertio explanabitur inferius in q̄ōne. 18. ar. 4. vbi inchoareuꝶ opposita doctrina.

¶Sup. q 8.

CIrca introductionē q̄ō. 8. q̄m ibi distinguitur actus voluntatis in eos qui sunt finis: ⁊ in eos qui sunt eoruz que sunt ad finem. Dubium occurrit: an detur in volūtate actꝰ neuter. Scotus em̄ in primo senten. di. pª. q. 3. in primo articulo tenet dari actū in voluntate tendentē in aliquid nec vt finez/ nec vt ad finē, ⁊ ꝓbat sic. voluntati potest ostendi aliquod bonum absolute nō sub ratione ꝓpter se nec propter aliud boni. Et volūtas potest habere aliquē actuz circa tale obiectum non inordinatum intellectu ostendente qualiter illud volendum est. ergo non potest voluntas assentire illi: nec ꝓper se nec propter aliud: sed absolute. Gregorius autē de arimino in primo sententiarū/ distin. prima. q. prima articulo primo tenens opposittum soluit hanc scoti rationem. Concesso assumpto/ negando sequelam: licz inquit possit ostendi voluntati bonum neutraliter/ ⁊ voluntas possit circa illud habere actum: non poterit tamē habere actum neutralem: sed necessario aut ꝓpter se aut propter aliud. Mihi autem videtur ꝙ ꝯm rem non datur actus neuter: pie tamen interpretando sustineri posset. Ad cuius euidentiā

scito ꝙ cū iter ꝯdictoria nō sit mediū: τ distō voliti penes pp se τ pp aliud sit distinctio p ꝯdictoria: volitū em̄ ꝓpter se aut intelligiꝭ positiue: τ h est ipole: qꝛ sicut nihil est a se positiue/ita nihil est ꝓpter se positiue: aut intelligiꝭ negatiue.i.nō ꝓpter aliud: τ sic hꝫ distinctio ꝯdictoria. Nec obstat si diceret ex scoto vbi supra ad.q.penultimā: ꝙ ad rōnē finis nō sufficit esse volitū nō ꝓpter aliud negatiue: sȝ opȝ eē volitū nō ꝓpter aliō ꝯrie: h em̄ si verū est in ideȝ opȝ redire: qꝛ quū aliqd est volitū non ꝓpter aliud negatiue: tunc affirmaꝭ ꝙ illō est volitū: τ negaꝭ relo ad aliud i illo vt volito. Quū ꝟo dꝛ ꝙ aliqd ē volitū nō ꝓpter aliō ꝯrie: affirmaꝭ qō illō est volitū: τ negaꝭ relatio ad aliud in illo vt volito: τ poniꝭ fundamētū negate relatiōis ad aliud aliqd repugnās relationi ad aliō ipoꝛtate in ly propter aliud. Sicut quū dico nō albū ꝯrie pono fundamētū negate albedis aliqd repugnās albedini: fundamētū auteȝ negate relationis ad aliō i fine volito quū non sit ex pte rei nec apphēsiōis apud scotū: erit ex ipo actu volitiōis: ita ꝙ volituȝ ex h ipso hȝ rōnē voliti nō ꝓpter aliō ꝯrie: qꝛ repugnat sibi vt sic volito, amari ꝓpter aliō. Et si h qdē itelligaꝭ qꝫtū ad illū actū/ bū dictū est: τ in ideȝ rediꝭ cū volito nō ꝓpter aliud negatiue: qꝛ qlȝ actꝰ volitiōis cadēs sup bono absqȝ resolōne ad aliud ex hoc ipō ꝙ ferꝭ in illud bonū vt terminū nec tēdit vltra/ponit in illo fundamētū relate negatiōis: sicut i motu locali. ex hoc ipso ꝙ motꝰ vtiꝭ aliq loco medio vt termino actualr terminante motū illuȝ: ex hoc ipso hȝ rōnē finis et ꝯtū termini respectu termini a quo ꝗtū ad illū motū. Si aūt intelligaꝭ ꝗtuȝ ad omnē actum possibilē supuenire volūtati stāte illo si stare pōt: tūc falsissimū est: qm̄ cū hoc ꝙ aliqd ameꝭ vt finis stat ꝙ ameꝭ etiā ꝓpter aliū superioris ordinis finē: vt pȝ in amore actuū speculatiuoꝝ q amanꝭ ꝓpter se vt fines: vt pȝ 9.meta.τ in.1.ethi.τ amanꝭ ꝓpter deū vt supremū finē: lȝ igiꝭ negatio et negatio ꝯtrarie plurimū differāt. In hac tñ mā vbi fundamētū positiuū idē est se inferūt: τ qñcūqȝ aliqd amaꝭ et non ꝓpter aliud/amaꝭ ꝓpter se vt finis: τ ecōuerso amaꝭ. In hoc em̄ finē ꝯstitui dicimus in quo vltimus volitionis huiꝰ est terminus. Cōstat aūt ꝙ qñ aliqd amaꝭ actualr: τ nō ꝓpter aliud negatiue ꝙ vltimus illiꝰ volitionis terminꝰ est illud volituȝ: in hoc ergo erit finis illiꝰ actus: τ hoc ꝓculdubio est verū tenendum. Qō aūt decipit oppm̄ dicētes est qꝛ sunt quedā absolute volita vel nolita que neutralia videntur sed nō sunt: pȝ de hac vita martyrū: τ proiectione mercium in mare. Martyres em̄ volūt viuere absolute: τ cū hoc volūt ꝓpter deū priuari vita: τ silr negotiatores nolūt proijcere merces: τ cum hoc nolunt perdere vitā saluādo merces. In istis em̄ videꝭ ꝙ nec ꝓpter se nec ꝓpter aliud sint volita aut nolita. Sed si quis diligenter inspiciat: martyr amat hāc vitā ꝓpter se: qm̄ amat eā ꝓpter ꝓpriaȝ ipsius vite bonitatem absqȝ relatione ad aliū finē: sed qꝛ magis amat deū τ dei gloriam ac testimoniū q ꝓpriā vitā: ideo vult oppm̄ vite ꝓpter aliud.s.deū: τ sile est de alijs iudiciū. Ad rōnē ergo scoti dꝛ: ꝙ lȝ intellectus possit aliqd ꝑsentare vt bonū absolute abstrahēdo a ꝓpter se τ ꝓpter aliud in actu signatoꝛum possibile tñ est qō repꝛesentet aliqd vt bonū absolute tali absolutione vt s.abstrahat a ꝓpter se τ ꝓpter aliud in actu exercito: qm̄ opȝ oē bonū repꝛesentatum aut fm ꝓpriā bonitatē aut fm alienam aut fm vtrāqȝ repꝛesentari: τ si quidē fm ꝓpriam repꝛesentatur vt ꝓpter se in actu exercito: h em̄ exercet ly ꝓpter se. Qñcūqȝ em̄ repꝛesentatur delectabile et appetitur non opȝ qō repꝛesentetur cū hac additione qō est ꝓpter se bonū: qō esset in actu signato: sed sufficit repꝛesentari fm ꝓpriā bonitatē delectabilitatis. Et tūc repꝛesentaꝭ τ appetiꝭ ꝓpter se in actu exercito: qñcūqȝ ꝟo repꝛesentatur fm alienā bonitatē repꝛesentaꝭ vt ꝓpter aliud in actu exercito: exerceꝭ em̄ ly ꝓpter aliud p esse vtile aut expediēs τc. ad aliqd: qñ aūt fm vtrāqȝ bonitatē/vtrūqȝ simul ꝯcurrit. vñ cū repꝛesentaꝭ aliqd vt bonū absolute: puta vita: saluatio merciū: ꝯseruatio mēbri: delectatio τc. dico qō repꝛesentaꝭ vt bonū ꝓpter se in actu exercito: si est bonū honestū aut delectabile: vel pp aliō puta finē minꝰ amatū si est bonū vtile vt saluatio merciū: q absolute est volita qꝛ vtilis ad exteriora bona minus tñ amata q vita: q oꝛta tēpestate est in picuło: τ eodē mō appetiꝭ ordinate. pp qō si qs h absolute volita: qꝫ tñ opposita malumꝰ pp finē magis amatum: dicat esse volita nec pp se: nec pp alia: ꝓpter illā ipfectiōeȝ: τ ppterea dari actuȝ neutrū in voluntate sniam teneat sed linguā cohibeat. Simplr igiꝭ negato dari i volūtate actū neutrū τ cū diuo thoma in litera distinguito i actum respectu finis aut propter finem.

ueatur in finem τ in ea que sunt ad finem.

Utrū volūtas sit tm̄ boni. Arti.1.

1.qō.19. a.9.cor. Et 1.dis. 46.ar.2 ad.2.et 2.di.3.q 4.ad.2. τ 4.dist. 49.q.1. ar.3.q.1. cor.τ 1.ꝯ ca.96.§. 2.et ꝟi. q.14.ā. 2.cor.

Ad primū Sic ꝓceditur. Uꝭ ꝙ volūtas nō tm̄ sit boni. eadē em̄ est potentia oppositoꝝ: sicut visus albi et nigri: sȝ bonū τ malū sunt opposita. ergo volūtas nō solū est boni, sȝ etiā mali. ℂ ꝑ. Potētie rōnales se hñt ad opposita ꝓsequēda fm phm: sed volūtas est potētia rōnalis: est em̄ in rōne: vt dꝛ in.3.de anima. ergo voluntas se hȝ ad opposita: nō ergo tm̄ ad volendū bonū: sed etiā ad volēdū malū. ℂ ꝑ. Bonum τ ens ꝯuertunꝭ: sed volūtas nō solum est entiū, sed etiā nō entiū: volumꝰ em̄ qñqȝ nō ambulare τ nō loq: volumꝰ etiā interdū quedā futura q non sunt entia in actu. ergo voluntas non tantum est boni.

Sed ꝯ Est, qō diony. dicit.4. ca. de diui. no. Qō malū est ꝑter voluntatem: τ qō omnia bonum appetunt.

Rñdeo Dōm, ꝙ volūtas est appetitus qdā rōnalis. ois aūt appetitꝰ nō est nisi boni. cuiꝰ rō est: qꝛ appetitꝰ nihil aliud est q qdā inclinatio appetentis in aliqd: nihil autē inclinaꝭ nisi in aliqd sile et ꝯueniēs: cū igiꝭ ois res inqꝫtū est ens et suba sit qddā bonū, necesse est vt ois inclinatio sit in bonū: τ inde est ꝙ phs dicit in.1. ethi. ꝙ bonū est qō oia appetūt. ℂ Sed cōsiderādum est ꝙ cū ois inclinatio cōsequaꝭ aliquā formā appetitꝰ nālis ꝯseqꝭ formā in nā exñtē: appetitꝰ aūt sensitiuꝰ vel ēt intellectiuus seu rōnalis: qui dꝛ volūtas, sequitur formā appꝛehēsam: sicut igiꝭ id in quo tēdit appetitꝰ nālis est bonuȝ exñs in re: ita id in quo tēdit appetitꝰ aialis vel volūtarius est bonū apphēsum. Ad hoc igiꝭ ꝙ volūtas in aliqd tēdat nō reqriꝭ qō sit bonū in rei veritate: sed ꝙ appꝛehēdaꝭ in rōne boni, et propter hoc phs dicit in.2.physi. ꝙ finis est bonum vel apparens bonum.

Ad primū ꝗ dōm, ꝙ eadē potētia est oppositoꝝ: sȝ nō eodē mō se hȝ ad vtrūqȝ: voluntas igiꝭ se hȝ τ ad bonū et ad malū: sȝ ad bonū appetendo ipm, ad malū ꝟo fugiendo illud. Ipse ꝗ actualis appetitꝰ boni vocaꝭ volūtas fm ꝙ nominat actū volūtatis. sic em̄ nūc loquimur de volūtate: fuga aūt mali magis dꝛ noluntas: vñ sicut volūtas est boni, ita nolūtas est mali. ℂ Ad scōm dōm, ꝙ poª rōnalis non se hȝ ad qlȝ opposita ꝓsequenda: sȝ ad ea q sub suo obiecto ꝯueniēti cōtinenꭂ, nā nulla potētia ꝓsequiꝭ nisi suū ꝯueniēs obm: obm aūt volūtatis est bonuȝ: vñ ad illa opposita ꝓsequēda se hȝ voluntas que sub bono cōpꝛehēdunꝭ: sicut moueri τ qescere loq τ tacere, τ alia hmōi: in vtrūqȝ em̄ hoꝝ ferꝭ volūtas sub rōne boni. ℂ Ad tertiū dōm, ꝙ illō qō nō est ens in rerū nā, accipiꝭ vt ens in rōne: vñ negationes τ priuationes entia dicūtur rōnis, p quē ēt modū futura ꝓut appꝛehēdunꝭ sunt entia: inqꝫtū igiꝭ sunt hmōi entia appꝛehēdunꝭ sub rōne boni: τ sic voluntas in ea tendit: vñ phs dicit in.5.ethi. ꝙ carere malo habet rationem boni.

ℂ Utrum voluntas sit tantum finis, an etiā eorum que sunt ad finem. Arti.2.

Ad scōm Uꝭ ꝙ volūtas non sit eoꝝ q sunt ad finē: sȝ tm̄ finis. dꝛ enim phs in.3.ethi. ꝙ voluntas est finis: electio aūt eoꝝ q sunt ad finem. ℂ ꝑ. Ad ea q sunt diuersa gñe: diuerse potētie aie ordinanꭂ: vt dꝛ in.6.ethi. sed finis τ ea q sunt ad finem sunt in diuerso gñe boni, nā finis, q est bonū honestum vel delectabile, est in gñe qlitatis vel actionis aut passionis. bonū aūt qō dꝛ vtile qō est ad finem est in ad aliqd: vt dꝛ in primo ethi. ergo si voluntas est finis, non erit eoruȝ que sunt ad finem. ℂ ꝑ. Habitus proportionantur potētijs: cū sint eaꝝ pfectiones: sȝ in habitibus q dñr artes opatiue ad aliud ptinet finis τ ad aliud qō est ad finē: sic ad gubernatorem ptinet vsus nauis, q est finis eius: ad naufactiuā ꝟo ꝯstructio nauis q ē pp finē. ꝗ cū volūtas sit finis, ñ erit eoꝝ q st ad finē.

Sȝ ꝯtra Est: qꝛ i rebꝰ nālibꝰ p eādem potētiā aliqd ptransit media τ ptingit ad terminū. sȝ ea q sūt ad finē sunt qdā media p que ꝯueniꭂ ad finē sicut ad terminum. Ergo si voluntaas est finis, ipsa etiam est eorum que sunt ad fineȝ.

Rñdeo Dōȝ, ꝙ volūtas qñqȝ dꝛ ipsa potentia q volumꝰ: qñqȝ autem ipse volūtatis actꝰ. Si ꝗ loqmur de voluntate fm ꝙ nomiat potentiam: sic se extēdit τ ad finem τ ad ea q sūt ad finē. ad ea em̄ se extendit vnaqqȝ potentia i qbꝰ iueniri pt quocunqȝ mō rō sui obti: sic visus se extēdit ad omnia qcūqȝ pticipāt qcūqȝ mō colorē: ratio aūt boni qō ē obm potentie volūtatis inuenitur nō solū i fine: sȝ ēt i his q sūt ad finem. Si āt loqmur ď voluntate fm ꝙ nomiat ppꝛie actū, sic ꝓpe loqndo ē finis tm̄. omnis.n.actus denoiatꝰ a potentia nominat simplicē actū illiꝰ poᶜ: sicut itelligere noiat simplicem actū itell's. Simplex āt actꝰ potētie est in id qō est fm se obm potentie: id āt quod ē pp se bonū τ volitū ē finis: vñ volūtas ppꝛie ē ipsius finis. Ea ꝟo q sunt ad finem nō sūt bona vel volita pp seipa: sȝ ex ordine ad finē: vñ volūtas i ea nō ferꭂ nisi qtenus ferꭂ in finē. vñ hoc ipȝ qō in eis vult ē finis: sic τ itelligere ppꝛie ē eoꝝ q fm se cognoscūtur.s.pncipioꝝ: eoꝝ āt q cognoscūꭂ per principia nō dꝛ eē itelligētia nisi iquātū in eis ipsa principia considerantur. Sic.n.se habet finis in appetibilibus: sic se hȝ principium in intelligibilibꝰ. vt dicitur in.5.ethic.

Ad primū Ergo dōȝ, ꝙ phs loqꭂ ď voᵗᵉ fȝ ꝙ ꝓpe noiat simplicē actū volūtatis: nō āt fm ꝙ nomiat potētiā. ℂ Ad scōm dōm, ꝙ ad ea q sūt diuersa gñe ex eq se hñtia ordinaꭂ diuerse potētie: sic sonꝰ τ color sūt diuersa gña sensibiliū ad q ordinanꭂ auditꝰ τ visus. Sȝ vtile τ honestū nō ex eq se hñt: sȝ sicut qō est fm se, τ fm alterū: hmōi aūt semp referunꭂ ad eādē potētiā: sicut p potētiā visiuā sentiꭂ τ color τ lux p quā color vꭂ. ℂ Ad tertiū dōm, ꝙ nō qcqd diuersificat habitū, diuersificat potētiā: habitꝰ em̄ sunt qdā determinatiōes potētiarū ad aliqs spāles actus, τ tñ qlibet ars opatiua ꝯsiderat, τ finē τ id qō est ad finem: nā ars gubernatoris ꝯsiderat quideȝ finē vt quē opatur: τ id aūt qō est ad finem vt qō imperat. ecōtra ꝟo nauficatiua considerat id quod est ad finē vt qō operatur: id vero qō est finis: vt ad quod ordinat id qō operatur, τ iterum in vnaquaqȝ arte operatiua est et aliquis finis propꝛius, τ aliquid qō est ad finē qō ꝓpꝛie ad illā artē ptinet.

ℂ Utrum volūtas eodē actu moueatur in finem τ in id quod est ad finem. Ar.3.

1.qō.12 ā.4.cor et 3.dist. 14.ar.2 q.4.cō. Et ꝟi.q. 2.ar.14 τ ad.3.

Ad tertiū Sic ꝓceditur. Uꭂ qō eodē actu volūtas feraꭂ i finē, τ in id qō est ad finē: qꝛ fȝ phm vbi est vnū ꝓpter alterū, ibi est vnum tantū: sed volūtas non vult id qō est ad finē, nisi pp finē. ergo eodē actu moueꭂ in vtrūqȝ. ℂ ꝑ. Finis est rō volendi ea q sūt ad finē: sicut lumē est rō visionis coloꝝ: sed eodem actu vꭂ lumen τ color. ergo idē ē motus volūtatis, quo vult finē, τ ea q sūt ad finem. ℂ ꝑ. Ideȝ numero motus naturalis est qui per media tendit ad vltimū: sȝ ea que sunt ad finē cōparanꭂ ad finem sicut media ad vltimū. ergo idē motꝰ volūtatis est q volūtas ferꭂ in finē, τ in ea q sunt ad finem.

Sed ꝯ. Actus diuersificanꭂ fm obiecta: sed diuerse spēs boni sunt finis, τ id qō est ad finē. qō dꝛ vtile: ergo non eodem actu volantas fertur in vtrumqȝ.

Rñdeo Dōm, ꝙ cū finis sit fm se volitus: id aūt qō est ad finē inquantū hmōi nō sit volitū nisi pp finē: manifestum est ꝙ volūtas pōt ferri in finē, inquātū hmōi sine hoc ꝙ feraꭂ in ea q sunt ad finē sed in ea que sunt ad finē inquātū hmōi non potest ferri nisi feratur in ipsuȝ finē: sic ergo volūtas in ipsum finē duplr ferꭂ. est vno modo absolute fm se: alio mō sicut in rōne volēdi ea q sunt ad finē. Manifestū est ꝗ ꝙ vnꝰ τ idē motus volūtatis ē q ferꭂ in finē fm qō est rō volēdi ea q sūt ad finē: τ i ipa q sunt ad finē. Sȝ aliꝰ actꝰ ē q ferꭂ i ipm finē absolute: τ qñqȝ ꝑcedit tpe. sic cū aliqs prio vult sanitatē τ postea deliberās q mō possit sanari, vult cōducere medicū vt saneꭂ, sic ēt τ circa intellᵐ accidit. naȝ prio aliqs intelligit ipsa pnª fm se: postmodū autem intelligit ea in ipsis cōclusiōibus fm qō assentit conclusionum.

ciū: q absolute est volita ...

ꝯuenit ei qō sub aliqua entis rōne quasi vestitū ꝯsideraꭂ: sicut cū non admiscere se rumoribꝰ ꝯsideraꭂ sub rōne securi: τ non comedere sub rōne sani: τ se nō peccaturū sub rōne sancti. In hac rñsione hoc scōo mō sumiꭂ esse ens in rōne: qm̄ ex eo ꝙ negatiōes priuatiōes τ futura ꝯsideranꭂ sub aliqua entis τ boni rōne appetunꭂ. Et ad hoc directe afferꭂ authoꝛitas aris. ꝙ carere malo sub boni rōne est. Notāter aūt de priuationibꝰ negationibus τ futuris hoc dictū est: qm̄ reliqua bona sub entis rōne sunt nō soluȝ in rōne sed in rerū natura: ac p hoc non sunt hac diminutiua denominatione contēta. Ista vero qꝛ in rerū natura non habent entis rōnem sed in ratione tantum: habente tñ fundamentum in re equiuocum: ideo entia in ratione dicta sunt: τ boni in eis rationem sic saluari.

ℂ Super arti.1.

Circa ꝑmuȝ arti.8.q. diligēter aduerte duo. primo ꝙ sermo tituli et corpis articuli de volūtate est de actu volūtatis q est velle: h em̄ est iclinatio: h est appetitꝰ actualis q poª appetitiua iclinaꭂ i cōueniēs sibi: h sequiꭂ formā appꝛhēsam vt sic: h est solū respectu boni τc. scōo nota nō minꝰ i rñsiōe ad tertiū ꝙ eē ens in rōne cōtingit duplr. ꝑmo p modū ꝯditionis. scōo p modū obiecti. Accipi vt ens i rōne/ꝑmo mō ꝯuenit oi ei qō itelligiꭂ: qm̄ nihil actu intelligiꭂ nisi habeat hāc cōditionē.s. qō est in rōne seu itellꝰu: qcqd sit illud eē. Accipi aūt vt ens in rōne scōo mō

ꝟi.q.1 art.3.ad 9.

ℂ Super arti.2.

In articulo scōo eiusdeȝ.q. dubiū occurrit de titulo quid.s. sigt in hoc titulo ly volūtas. Si sumiꭂ p ipsa potētia volitiua extra ꝓpositū est: vt pȝ ex principio qōnis vbi ꝓpositū est qō de actu volūtatis qui est velle tractādum est. Si sumitur p volitione vt in rñsione ad primū argumentū in primo arti. declarat litera: obstāt scōm argumentū et tertiū τ argumentū in oppositū/τ distinctio posita in principio corporis articuli huiꝰ. hec em̄ oia de potētia qua volumus loquūtur. Si sumitur vt pro vtraqȝ.s. potentia τ volitione obstat equiuocatio volūtas enim equiuocum est ad potentiam τ operationem.

ℂ Ad hoc dꝛ ꝙ ꝑsens titulus sicut τ ꝑcedens intelligitur de voluntate p volitione: τ ꝙ tā argumentū scōm q tertiū arguit ꝯ hūc sensum: sed per locū a fortiori. si em̄ finis τ ea q sunt ad finē exigunt diuersas potentias sequitur qō exigunt diuersos actus: vt patet. Ratio aūt in oppositum: et distinctio in corpore articuli allate sunt: et propter materiam rationabiliter (vt dictum est) tactam in ꝓdictis duobus argumentis: et propter perfectionem doctrine: et propter proximitatem inter primum simplicemqȝ voluntatis actum.s. velle et potentiam volitiuam: propter qō communi nomine vocātur voluntas nō equiuoce: sed per priꝰ τ posterius.

Et h eadē ꝓpiqtas fuit ēt (indicio meo) rō τ scōi τ tertiū argumētoꝝ. Cōstit āt cognatio hec i cōione obti: vt in litera dicit τ nūcnunc declarabiꭂ. ℂ In corpe articuli eiusdē dubiū occurrit de assignata cōione obti respectu potētie τ actꝰ eiꝰ simplicis: q sȝ ē dña iter obȝ potētie τ fm se obȝ potētie: dꝛ.n. in lra ꝙ ꝓpriuȝ obm simplicis actꝰ potētie ē id qō ē fȝ potētie: an t.n.l, yꝫ se distiguiꭂ ꝯ fm accñs/aut ꝯ fȝ aliō: qcūqȝ āt mō sumaꭂ eqle: imo idē oio erit ꝓpuȝ obȝ potētie τ ꝓpriū obȝ simplicꝫ actꝰ qō ē ꝯ lraȝ volentē potētiā extēdere se ad ꝓpriū obȝ actꝰ simplicis: τ obm actꝰ nō simplicꝫ. ꝓbaꭂ seqla: qꝛ tā obm p accñs q obm p aliud eꭂ formalē rōnem p se obiecti potentie est.
ℂ Ad h breuiter dꝛ ꝙ hic sumiꭂ fm se vt distiguiꭂ ꝯ p alind ñ qñolȝ sȝ ifra latitudi nē pseitatis: ita ꝙ fȝ se sumiꭂ p per se pᵒ τ opponiꭂ ei qō ē p se scōo. Sic dicimus ꝙ hꝛe tactū ꝯuenit aialꝫ p se prio: hominive ro p aliō.i.p se scōo: qꝛ ꝓpꭂ aial. Cōstat āt ꝙ p se scōo nō egreditur latitudinē p se adequati obti, vñ i ꝓposito qꝛ bonū i sua cōitate est obȝ potentie volitiue: τ bonū ē cōe ad bonū p se pᵒ idest finē: puta honestū vel delectabile.τ ad bonuȝ p se τᵒ.i. id qō ē ad finē puta vtile obm simplicꝫ actꝰ huiꝰ poᶜ iferꭂ ꝙ ē fm se obȝ.i. finis. q solus amatur nō pp aliud.
ℂ Circa ꝓbōneȝ exclusiue ꝯclonis i corpore eiusdeȝ articuli dubium occurrit duplex. Prio qꝛ mediuȝ ꝯriaꭂ ꝯcloni. Est enȝ mediū: ꝙ ea q sūt ad finē nō sūt bona vel volita nisi pp finem. Et hoc arguitur sic. Actꝰ q ferꭂ i ea q sunt ad finem fm omnem rōneȝ appetibilitatis eoꝝ nō ē negādꝰ ferri in ea q sūt ad finē: sȝ volitio est hmōi fȝ lraȝ: qꝛ ferꭂ in illa rōne finis: τ illa nō sūt appetibilia nisi rōne finis. scōm dubiū est: qꝛ si volitio ferꭂ in ea q sunt ad finē inqꝫtū in eis finē vult volitio erit idem qō electio: qm̄ electio nō est eoꝝ q sunt ad finē nisi ꝓpter finē. Infirmꝰ em̄ elegit potionē amarā nō nisi sub rōne sani: τ eodē mō vult eādē inqꝫtū sani rōnē sapit. ℂ Ad hoꝝ euidentiā scito ꝙ sicut (quantū ad ꝓpm̄ spectat) principia duplr se hñt ad ꝯclusionē.s. fm habitudinē significatā p ly ꝓpter: τ significatā p ly in. nā ꝓpter principia sciunꭂ cōclusiones in demōstratione. Et in ꝯclusionibꝰ euidēter resolutis relucent ac vidētur principia. Et primū qdē ꝯsistit in actu sciētie. scōm ꝟo in actu intell's q est habitꝰ pncipiorum. Sic ꝓportionabilr finis duplr.s. fm ꝑdictas duas habitudines se hȝ ad id qō est ad finē. Est em̄ ꝓpter quē appetiꭂ qō est ad finē: et appetiꭂ in ipso qō est ad finē. Et primū qdē.s. appetere qō est ad finē ꝓpter finē ad electionē spectat. scōm ꝟo.s. appetere in eo qō est ad finē ipm finē ad volitionē pertinet. vñ appetere medicinā ꝓpter sanitatē electionis est: appetere aūt in oblata medicina sanitatē simplicis volitionis est. Accidit aūt hic actus volitionis qñ in eo qō est ad finē clare relucēs desideratꝰ finis offertur. Et ex hoc ptȝ rñsio ad dubia. Nā ad primū dꝛ: ꝙ recte negaꭂ a volitione ꝙ sit circa ea q sunt ad finē: qꝛ non ferꭂ in ea eo mō quo sunt ad finē: sed simplr: vt est dictū. vnde ꝓpositio illa maior: actus qui fertur fm omnē rationem τc. eget additione.s. τ omni modo quo sunt appetibilia: τ tunc falsa est minor. Ad scōm vero iam inchoatiue patet rñsio. Amplius autem patebit cum de electione tractabitur.

ℂ Super arti.3.

Circa titulū tertiū articuli eiusdē.8.q. dubiū occurrit. An.s. queratur hic de ipsa volitione: aut vlr de actu voluntatis. Si de volūtate sola. vana est qō. Nam in precedenti articulo determinauit author ꝙ volitio est finis tantū. Si em̄ volitio nō est eoꝝ q sunt ad finē frustra queritur de ipsa an sit vna vel plures respectu eoꝝ q sunt ad finem τ in finem. Si de omni actu voluntatis: extra limites propositi est: quia hoc de volitione qō est: τ hoc quesitū articulus huius questionis esse debet.
ℂ Ad hoc breuiter dicitur duplr. Primo ꝙ volitio τ hȝ rationeȝ volitionis τ hȝ rationem motus voluntatis in finē. Et lȝ inqꝫtum volitio est exclusa sit ab his que sunt ad finē: inquātum tñ est motus volūtatis i finē nō excludiꭂ ab his q sunt ad finem: τ ꝓpterea quesitū est hic / vtrum motus voluntatis in finem τ in id quod est ad finē nēsit vnus numero vel nō: τ licet esse motum volūtatis in finem sit cōmune volitiōi τ pluribus alijs actibus voluntatis: quia tamē volitio est primus motus volūtatis in finem idcirco questio de eodem vel diuerso in motu volūtatis in fineȝ ad questioneȝ de primo motu spectat. scōo et quasi in ideȝ redit dicitur ꝙ qꝛ presens articulus nō est de aliquo vno actu sed de vnitate vel pluralitate actuū respcū hoꝝ obiectorum scȝ finis τ eius quod est ad finem: merito locutus est in qōne de primo actu. Cuius ꝓpꝛiū obm est finis: τ ipotētiā priodncit ad finē.
ℂ Circa doctrinam huius tertij articuli pro quanto dicitur qō quando voluntas mouetur in id quod est ad finem inquantum hmōi mouetur quoqȝ necessario eodem motu in finem: occurrit dubium ex Gregorio de Arimino in primo sentētiarum distin. prima.q. prima arti.2. Ex triplici siquidem capite arguit: τ dicit oppositum. Primo ex eo ꝙ volitio finis est causa volitiōis eius qō est ad finē. Idē em̄ nō est causa suijpsius. Et cōfirmaꭂ quia cū diciꭂ ꝙ volo medicinā ꝓpter sanitatē: designaꭂ ꝙ volo medicinā ꝓpter volitā sanitatem. Et confirmatur quia sicut conclusio nota est propter principia: ita id qō est ad finem est volitum propter finem: sed ibi notitia est causa notitie: vt patet primo posterio. Ergo hec volitio fit a volitione. scōo ducendo ad inconueniens: quia sequeretur quod appetens propter finem semp actu appeteret finem: quod patet esse falsum: tum quādo sunt multi fines subordinati de quibus actualiter appetens non cogitat: tum quando actualis de fine cogitatio desinit: vt in orante deū in principio tn ipsum moto/ deinde cōtinuante orōnem absqȝ actuali cogitatiōe de deo. tertio ducēdo quoqȝ ad inconueniens: qꝛ sequeretur quod idem actus volūtatis esset simul volitio τ nolitio. vt patet quuȝ quis odit peccatū ꝓpter deum. si.n. est vnus actus erit simul velle deum vt finem τ nolle peccatum vt repugnans fini.
ℂ Ad horum euidentiam, Scito primo quod finis τ id quod est ad finem/τ similiter conclusio τ principium dupliciter accipi pñt. prio fm se: τ sic nō sunt ad pñs ꝓpositū. nihil em̄ refert ad ꝓpositū an inter se hec se habeāt vt cā τ cātum an ecōuerso. Alio ergo mō sumūꭂ vt volita vel ca

gnita a nobis. Et sic de eis est pñs smo: ꝛ vertit in dubiū an quū volitū ē aliqd pp aliud vt finē/ eadē numero volitio sit circa vtrūqꝫ an sint due sīr volitiões/ quarū vna est rō alteri⁹/ ꝛ sīle est quū cognoscit ↄclo pp pñª an s. sint due cognitiones quaꝝ vna est cā alteri⁹: an vna circa vtraqꝫ. Scito scđo ꝙ iudiciū de hac qōne oino ↄ̃riū pfert ab his q hec ↄsiderāt p modū reꝝ nāliū aliis cēsentib⁹ eē oino vnū motū: aliis oino distinctos. Qui eñ examināt rē hāc per modū nālis mot⁹: et vidēt ꝙ mot⁹ volūtatis in eo ꝙ est ad finē vt sic hꝫ p vno ꝛ eodē termino vtrūqꝫ diuersimode: qꝛ id qđ est ad finē vt māle: et finē vt formale: iudicāt ↄ̃ñr ꝙ h mot⁹ est oino vn⁹ sicut visus coloris ꝛ luminis: et sīle est i ↄclone ꝛ pñ°. Qui v̾o rē hāc p modū nāliū causarū examināt: ꝛ vidēt ꝙ ↄclo nō alr̃ cognoscit ppt pñᵐ nisi qꝛ cognoscit p pñᵐ cognitū. Ois eñ doctrina et disciplina ex p̄eriistēte fit cognitiõe. Et sīr qđ id qđ est ad finē non amat alr̃ ppter finē: nisi qꝛ amat ppter finez volitū. Cõcludūt attē: a distinctiõe cāe ꝛ causati oimodā eoꝝ distinctionē. Diu⁹ autē thomas media via incessit: et posuit motū volūtatis i eo ꝙ est ad finē ppter finem/ esse vnū qdē numero/ pluralitatē v̾o formalem in eo vidit eñ ꝙ aia nr̃a triplr̃ se hꝫ ad oba. s. habitualiter/ actualr̃ ꝛ virtualiter. Et ꝙ iter motū volūtatis i aliqd habitualr̃ ꝛ actualr̃ medius est mot⁹ voluntatis in illō v̾tualr̃: ꝛ sīle est in intellectu. Cū eñ habēs charitatē peccat venialiter habitualr̃ qdē diligit deū: sed nō actualr̃ vt pꝫ. nec virtualr̃: qꝛ pctm̄ nō est dirigibile in deū. Cū aūt hñs charitatē ambulat vel pdicat/ et qcqd aliud nō mali facit: q̄uis de deo nō cogitet actualr̃: actus tñ ille nō solū talis v̾tutis est sed charitatis: ꝛ volūtas tūc virtualr̃ fert in deū: et nō solū habitualr̃ qđ ↄuenit dormiēti ꝛ peccāti venialr̃. Et sic vnico actu numero volūtas fert in ppter finē ꝛ in ipm̄ finē: ꝛ sic saluat idētitas numeralis motus ꝛ distinctio causarū quodāmō: dū vnus est act⁹ numerositate subi: ꝛ plures numerositate forme. Et ex his facile rñdetur ad oba. Ad primū qdē dr̃ ꝙ finis ꝛ id qđ est ad finē vt volita duplr̃ se hñt. Primo formalr̃ ꝛ seorsum fm se: ꝛ sic diuersis volitionib⁹ amant: ꝛ vna est cā alterius. Scđo vt vnū virtualiter claudit in alio: ꝛ sic vnica volitione subō amātur/ ꝛ eodē mō dr̃ ad ↄfirmationes. Est eñ hoc volitū ppter illud volitū virtualr̃ participatū in hoc. Et ↄclo nota ppter principia virtualiter participata in ↄclone. Sic eñ ad min⁹ occurrūt vt rō vidēdi ↄclonem: et sīr vt rō amādi qđ est ad finē. Dico aūt ad minus: qꝛ nihil phibet etiam actualr̃ vnico actu tēdere in eleemosynā ppter deū/ in illā vt māñ/ in h vt formā: sicut vnica visio corporalis tēdit in colorē ꝛ lumen. Ea nāqꝫ que sunt ad finē ↄparant ad finē vt mā ad formā: vt pꝫ ex supradictis in qōne quinta. Et scito ꝙ in hmōi q̄ vnico actu ad vtrūqꝫ terminant ly ppter nō dicit causam volitionis s voliti: dicit eñ cām quare illud māle terminat actū volēdi: ꝛ nō dicit aliā volitionē causantē istā nisi v̾tualr̃/ ꝛ sīle est in intellectu. Ad scđm quoqꝫ pꝫ qd dōm/ ꝙ. s. semp appetēs qđ est ad finē appetit finē nō habitualr̃ sed actualr̃/ vt extēdit se ad actualr̃ ꝛ virtualr̃. Est eñ v̾tualr̃ vti aliquo infra latitudinem actualis vsus: aliodn nunqꝫ impleret illud pceptū: oia in gloriā dei facite ꝛc. facere eñ actualr̃ opari importat. Ad tertiū dr̃ ꝙ nolle in h differt a nō velle ꝙ h est negatio act⁹. Illud v̾o est act⁹ negatiu⁹. i. velle nō: ois aūt actus negatiu⁹ appetitus claudit in se v̾tualr̃ seu participatiue actū positiuum sui pñᵐ ꝛ radicem. Odiū eñ fuga/ ꝛ tristitia amorē claudūt in se oppositoꝝ: vt de se pꝫ. vñ nullū incōueniēs est vnū actū numero numerositate subti esse velle ꝛ nolle respectu diuersoꝝ: odiū eñ pcti ppter deū est: ꝛ actus charitatis respectu dei: ꝛ refutationis respectu pcti. At si qs dixerit ꝙ aduersarii hec oia ↄcederēt. Sed ipsi impugnāt quo ad actualē volitionē vtriusqꝫ ꝛc. dr̃ eis ꝙ discāt scribere cū impugnāt opiniones: ꝛ cognoscant se errare: qꝛ nō distinxerūt nisi actualr̃ ꝛ habitualr̃: omittētes v̾tualr̃: ꝛ nō vidētes qđ actu fert in aliqd q actū facit v̾tualr̃ in illud. Et hec sint hic dicta p luce mot⁹ volūtatis in eo qđ ad finem ppter finē: q̄uis magis forte spectent ad. q. 12. arti. 4. vbi de intentione disputabitur.

nibus propter principia.

Ad pmū ḡ dōm, ꝙ rō illa pcedit fm ꝙ voluntas fert in finē, vt est rō volēdi ea q̄ sunt ad finez. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ qñcūqꝫ vr̃ color eodē actu vr̃ lumē: pōt tñ videri lumē sine h ꝙ videat color, et sīr qñcūqꝫ qs vult ea q̄ sunt ad finē vult eodē actu finē: nō tñ ecōuerso. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ in executiõe opis ea q̄ sunt ad finez hñt se vt media: et finis vt termin⁹. vñ sicut mot⁹ nālis interdū sistit in medio, ꝛ nō ptingit ad terminū: ita qñqꝫ opat aliqs id qđ est ad finē, ꝛ tñ nō ↄseqt finē, sed in volēdo est ecōuerso: nā volūtas p finē deuenit ad volēdū ea q̄ sunt ad finē, sicut ꝛ intell's deuenit i ↄclones p pñª q̄ media dñr. vñ intell's aliqñ intelligit mediū ꝛ ex eo nō pcedit ad cōclusionē: ꝛ sīr volūtas aliqñ vult finē, ꝛ tñ nō pcedit ad volēdū id qđ est ad finē. ¶ Ad illō v̾o qđ in ↄ̃riū obiicit pꝫ solutio p ea q̄ supra dicta sunt. nā vtile ꝛ honestū nō sunt species boni ex equo diuise: sed se habēt sicut ppter se et propter alterum. vnde actus voluntatis in vnum potest ferri sine hoc qđ feratur in alterum: sed non econuerso.

¶ De motiuo voluntatis. Questio. 9.

Deinde cõsiderādū est de motiuo volūtatis. ¶ Et circa hoc q̄rūtur sex. Primo, vtrū volūtas moueat ab intellectu. Secūdo, vtrū moueat ab appetitu sensitiuo. Tertio, vtrū voluntas moueat seipsam. Quarto, vtrū moueat ab aliquo exteriori pñ°. Quinto, vtrū moueat a corpore celesti. Sexto, vtrum volūtas moueat a solo deo, sicut ab exteriori pncipio.

¶ Super. q. 9.

Circa titulū. 9. q. aduerte nouitie ꝙ qꝛ idē est act⁹ potētie ꝛ id in qđ potētia reducit a suo motiuo: cū mouere nihil aliud sit q̄ reducere de poª ad actū. Iō ad pñtē tractatū de actib⁹ voluntatis spectat differere de motiuo volūtatis. i. po° volitiue. h eñ nihil aliud est q̄ differere de cā actus ipsi⁹ volūtatis. Rursus qꝛ nūc tractatur de primo actu volūtatis. s. de volitione: iō nūc inuestigāda est cā actuum volūtatis: qđ fit q̄rēdo a quo potētia volitiua moueat. i. reducatur ad actum.

¶ Utrū volūtas moueat ab intellu. Ar. 1.

Ad primū Sic pcedit. Ur ꝙ voluntas nō moueat ab intellu. dicit eñ Aug. sup illud psal. Concupiuit aia mea desiderare iustificatiões tuas. puolat intellect⁹: sequit tardus aut nullus affect⁹: scim⁹ bonū, nec delectat agere. h aūt nō esset si volūtas ab itellectu moueret: qꝛ mot⁹ mobilis sequit motionē mouētis. ḡ intell's nō mouet volūtatem. ¶ 2. Intell's se hꝫ ad voluntatē vt demonstrans appetibile, sicut imaginatio demonstrat appetibile appetitui sensitiuo, sed imaginatio demōstrās appetibile nō mouet appetitū sensitiuū: imo qñqꝫ ita nos habem⁹ ad ea q̄ imaginamur, sicut ad ea q̄ in picturā nobis osñdunt: ex qb⁹ nō mouemur: vt dr̃ in lib. de aia: ḡ neqꝫ ēt intell's mouet volūtatē. ¶ 3. Idē respectu eiusdē nō est mouēs et motum: sed volūtas mouet intellectum. intelligimus enim quando volumus, ergo intellectus non mouet voluntatem.

Sed cōtra Est, qđ phs dicit in. 3. de anima: ꝙ appetibile intellectum est mouens non motum: voluntas autem est mouens motum.

Rñdeo Dōm, ꝙ intm̄ aliqd indiget moueri ab aliq, inq̄tū est in potētia ad plura. opꝫ eñ vt id qđ est in poª reducat in actum p aliqd qđ est actu. ꝛ hoc est mouere: duplr̃ aūt aliq vis aie inuenitur esse in potētia ad diuersa. Uno mō quātum ad agere vel nō agere. Alio° quātū ad agere h vel illud. sic visus qñqꝫ videt actu, ꝛ qñqꝫ nō videt: ꝛ qñqꝫ videt albū, ꝛ qñqꝫ videt nigrū. Indiget igit mouēte quātuꝫ ad duo. s. quātū ad exercitiū vel vsuꝫ act⁹: ꝛ quātū ad determinationē act⁹. qꝝ pᵐ est ex pte subti: qđ qñqꝫ iuenit agēs qñ. p nō agēs. aliō aūt est ex pte obti fm qđ specificat act⁹: motio aūt ipsi⁹ subi est ex agēte aliq. ꝛ cū oē agens agat pp finē (vt supra ośsuꝫ ē) pñᵐ hui⁹ motionis est ex fine: ꝛ ide est ꝙ ars ad quā ptinet finis mouet suo iperio artē ad quā pertinet id, qđ est ad finē. sic gubernatoria ars iperat nauifactiue: vt in. 2. physi. dr̃. bonū āt in cōi qđ hꝫ rōnē finis est obm voluntatis. ꝛ iō ex hac pte volūtas mouet alias potētias aie ad suos act⁹: vtimur. n. aliis potētiis cū volum⁹: nā fines ꝛ pfectiones oium aliaꝝ potētiaꝝ cōprehendunt sub obto volūtatis sic qdā pticularia bona: semp āt ars vel potētia ad quaꝫ ptinet finis vlis mouet ad agēdū artē vel potētiā ad quā ptinet finis pticularis sub illo vli cōprehensus. sic dux exercit⁹ q intēdit bonū cōe. s. ordinē toti⁹ exercit⁹, mouet suo iperio aliquē ex tribunis q intēdit ordinē vni⁹ aciei: s obm mouet determinādo actū ad modū pncipii formalis a quo in reb⁹ nālib⁹ actio specificat: sic calefactio a calore. Primum autem principium forale est ens ꝛ verū vle qđ est obm intell's. ꝛ ideo isto mō motiõis intellect⁹ mouet voluntatem sicut presentans ei obiectum suū.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ex illa authoritate nō hr̃ ꝙ intellect⁹ nō moueat: s ꝙ ñ moueat ex necitate. ¶ Ad 2ᵐ dōm, ꝙ sic imaginatio forme sine estimatione conuenientis vel nociui nō mouet appetitum sensitiuum: ita nec apprehensio veri sine rōne boni ꝛ appetibilis. vnde intellect⁹ speculatiu⁹ nō mouet: s intell's practicus: vt dr̃ in. 3. de aia. ¶ Ad 3ᵐ dōm, qđ volūtas mouet intell'm, quātuꝫ ad exercitiū actus, qꝛ ꝛ ipm verū qđ est pfectio itell's cōtinet sub vli bono, vt qddā bonū particulare: sed quantū ad determinationē act⁹ q est ex pte obi, intell's mouet volūtatē, qꝛ ꝛ ipm bonū apprehēdit fm quādā spālē rōnē cōprehēsam sub vli rōne veri, ꝛ sic pꝫ ꝙ nō est idem mouens ꝛ motum fm idem.

¶ Utrum voluntas moueatur ab appetitu sensitiuo. Arti. 2.

Ad scđm Sic pcedit. Ur ꝙ volūtas ab appetitu sensitiuo moueri nō possit, mouens eñ ꝛ agēs est prestātius patiēte: vt Augu. dicit. 12. super geñ. ad literam. Sed appetitus sensitiuus est inferior volūtate q̄ est appetitus intellectiuus: sicut sensus est inferior intellectu. ergo appetit⁹ sensitiuus nō mouet intellectū. ¶ 2. Nulla virtus particularis pōt facere effectū vniuersalem: sed appetitus sensitiuus est v̾tus particularis: ↄsequit eñ particularem sensus apprehēsionē: ergo non pōt causare motum volūtatis qui est vlis velut ↄñs apprehensionē vlem intell's. ¶ 3. Ut pbat in. 8. physi. Mouēs nō mouet ab eo ꝙ mouet: vt sit motio reciproca. sed voluntas mouet appetitum sensitiuum inquantuꝫ appetitus sensitiuus obedit rationi. ergo appetitus sensitiuus non mouet voluntatem.

Sed ↄtra Est, ꝙ dr̃ iacobi. 3. Unusquisqꝫ tentat a ↄcupiscētia sub abstract⁹ ꝛ illectus. nō aūt abstraheret qs a ↄcupiscētia, nisi volūtas ei⁹ moueret ab appetitu sensitiuo: i q appetitu ē ↄcupiscētia. ḡ appetit⁹ sēsitiu⁹ mouet volūtatē.

Rñdeo Dōm, ꝙ sic supradictū est, id qđ apprehēdit sub rōne boni ꝛ ↄueniētis mouet volūtatē p modū obi. Qđ aūt aliqd videat bonum ꝛ ↄueniens ex duob⁹ ↄtingit. s. ex cōditiõe ei⁹ qđ pponit, ꝛ ei⁹ cui pponit: ↄueniēs eñ fm relationez dr̃. vñ ex vtroqꝫ extremoꝝ depēdet. ꝛ ide est ꝙ iust⁹ diuersimode disposit⁹ nō eodeꝫ mō accipit aliqd vt ↄueniens ꝛ vt nō ↄueniens. vñ vt phs dicit in. 3. ethi. Qualis vnusqsqꝫ ē talis finis vr̃ ei. Manifestū est aūt quod fm passionē appetit⁹ sensitiui imutat hō ad aliquā dispōnē. vñ fm ꝙ hō ē in passiõe aliqua videtur sibi aliqd ↄueniēs, qđ ñ vr̃ extra passionē exñti: sic irato vr̃ bonum qđ non videt quieto: ꝛ per hūc modū ex parte obi appetitus sensitiuus mouet voluntatem.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ nihil prohibet id quod ē simplr̃

¶ Super arti. 1.

Circa articuli pmi. q. 9. corporis primā pte: dubiū occurrit nō dissimulādū; vbi author distinctionē ponit ꝙ duplr̃ aliq vis aie est i poª ad diuersa. vno mō q̄tū ad agere vel nō agere. alio mō q̄tū ad agere hoc vel illud. Et subdit ꝙ eget motore q̄tū ad duo: ꝛ ꝙ alterū hoꝝ. s. primū se tenet ex parte subi. scđm v̾o ex parte obti. Est nāqꝫ h dubium: qꝛ lꝫ verū sit: ꝛ ex pcessu lr̄e pbet: ꝙ id qđ est in potentia ad illa duo egeat motore quo ad duo: non tñ est pbatū nec verū ꝙ egeat duob⁹ motoribus. Altero ex parte subiecti: altero ex parte obiecti: siquidē experiētia: authoritate: ꝛ rōne hoc cōuincitur. Experimur eniꝫ qđ aqua que est in potentia ad pati ꝛ non pati: et ad pati hoc vel illud: puta raritatem vel densitatem eget motore a quo et patiatur: et patiat hoc: puta raritatē. Ab eodē tñ agente rarefactiuo. s. vtrūqꝫ hꝫ: ꝛ simile est in aliis nālib⁹. Aristo. q. p in 2° de aia: manifeste vult ꝙ sensitiui 2ª mutatio fit ab obō. Et ↄstat ꝙ secunda mutatio sensitiui est qñ visus reducit de poª ad actū scđm. In q̄ reductione visus ꝛ fit vidēs/ ꝛ fit vidēs h: puta albū obiectū: non ḡ visus eget duplici motore. Altero ad h ꝙ videat ꝛ altero ad hoc ꝙ videat albū. Suffragari demū rōnē pꝫ ex eo ꝙ potentia vnica vnicū adequatū actū respondentē vnico adeq̄to motori exigit aliodn nō eēt iter hec tria adeq̄tio: nō ergo eget vna potentia duob⁹ motoribus e regiōe diuersis quales sunt ex parte obi: ꝛ ex parte subiecti. ¶ Ad h breuiter dōm est/ ꝙ huiusmodi dubium pcedit ex malo itellu distinctionis facte in lr̄a. Ad cui⁹ euidētiā scito ꝙ potentie sūt duplicis ordis. Quedā sūt q̄ solo pprio actu exercent: qdā v̾o in qb⁹ exercitiū ppriis actus distiguit ab actu ipo. In primo ordie sūt oēs potētie naturales ꝛ alie q̄ten⁹ supiori ipio nō subsūt. In secundo ordie sr̃ oēs potentie qb⁹ vtimur cū volum⁹. Potentie primi ordis ab eodē motore hñt opari ꝛ opari h. Potentie v̾o scđi ordis ab alio motore hñt vsuꝫ/ ꝛ ab alio hñt actū specificū: qꝛ vsus aliud ē ab actu specificato. vñ distō posita i lr̄a p ly exercitiū act⁹ itelligit vsuꝫ ppe dcm̄ q ē act⁹ voluntatis vt pncipii pmi/ aliaꝝ v̾o potentiarum vt exequētiū: ita ꝙ lr̄a p eē in potētia ad agere nō itēdit potentiam ad ipm suū agere ꝛ nō agere fm seipsā: s potentiam ad agere ꝛ nō agere fm ꝙ subsunt vsui. Potentia eñ visiua: vt ab vno exēplo discas oēs: si referat ad videre ꝛ nō videre vt sic: ꝛ videre h puta albū vel nigrū ab eodē motore puta albo reducit ꝛ in actū vidēdi/ ꝛ i actū vidēdi albuꝫ. Et h est cōpare potentiam ad suū actū ꝛ obꝫ fꝫ se. Si āt referat ad videre ꝛ videre albū vt subsūt vsui: sic cū vsus sit act⁹ potentie visiue nō fꝫ se/ s vt exequētis volūtatem pncipiantē vsum: sic alio eget motore ad hoc qđ reducat in actuꝫ vsus: ꝛ alio ad hoc vt reducat in actū sue ppe spēi. ꝛ hic est sensus verus huius distōnis ꝛ lr̄e ꝛ itēt⁹. ver⁹ qdē/ qꝛ vt iferi⁹ patebit: vti est act⁹ volūtatis vt iperātis/ ꝛ reliquaꝝ viriū vt exequētiū. Et ↄstat ꝙ oēs potentie aie applicant a volūtate ad suos act⁹: qđ nihil aliud est q̄ exercitiū act⁹/ ꝛ vti seu vsus illaꝝ. Consonant oia huic v̾o qm̄ obones in oppositum nihil militant ↄ̃ istū sensum. Pria eniꝫ obiectio loquit de potētiis pmi ordis. Secūda de potētiis relatis ad suos act⁹ fm se nō fm qđ subsunt vsui. Tertia quoqꝫ de potentiis ꝛ actibus ꝛ actiuis secundum se loquitur. Stat enim quod vnica potentia secundū se egeat vno motore: ꝛ vt subest alteri egeat alio vt patet. Quod aūt hoc sit intentum in litera patet etiam ex verbo litere: vbi dicitur quantum ad exercitium vel vsum actus. Et inferius in questione de vti apertissime exprimitur/ quod vti nihil aliud est q̄ applicatio potentiarū ad sua opa. Cōstat eñ ꝙ p exercitiū act⁹ h nihil aliō itelligit nisi applicatio po° ad suā opationē: agē. s. vñ agere. Et sic manifeste soluat ꝙ h est ex pte subti ꝛ illud obi ꝛc. Et si scot⁹ cū ceteris qs refert in. 2. sniaꝝ. di. 42. q. prima. tractādo modū q cogitatio subest volūtati aduertisset ad h. s. ꝙ nō subest nisi vt subest actui volūtatis q est vti: vidisset p° ꝙ idē est iudiciū de applicatiõe itell's ad scđas cogitatiões ꝛ oculi ad vidēdū/ man⁹ ad opādū ꝛc. Diuertisset secundo a tot ēneis phātasiis. Cōclusisset tertio ꝙ h spectat ad tractatū d vti: qđ s. vti, sit act⁹ volūtatꝫ de q ifra tractabit. h diteriꝫ ne aliquis rē facilem in difficilem versaꝫ legens noduꝫ in scirpo timeat.

¶ Circa vltimā ptez eiusdē arti duᵐ p° occurrit d illa ppõe assūpta i lr̄a. Obꝫ mouet dterminādo actū ad moᵐ pncipii forali ꝛ q i reb⁹ nālib⁹ actio specificat: vt calefactio a calore aut authoritē dit ꝙ obꝫ moueat ad moᵐ pncipii fꝫ rē. i. fm illō genus cāe q mouet, pñᵐ q actiõis i nālib⁹: aut ꝙ obꝫ moueat i gñe cāe forali ꝛ exēplarit cetera afferunt. Si. n. itēdit pᵐ obstat statim subsūpta ppō. s. Primū āt forale pñᵐ ē ens ꝛ verū vle. Qm̄ tē pª p pō assumeret de pñ° effectiuo q: ē. n. calor q calidū calefac calefactiõis pñᵐ i gñe cāe efficiētꝫ: q̄uꝫ i ordine ad caletaciēs se hēat vt pñᵐ forale. 2ª āt propō subsumeret de pñ° forali: ꝛ sic pcessus nihil ↄcludēt. Et cōfirmat: ista rō tendit ad h: qꝛ obꝫ hꝫ rōnez pncipii foral: ꝛ obꝫ itell's est pᵐ pñᵐ forale. ḡ vbi aparet ꝙ si pma ppō ñ saluat d pñcipio forali nihil sit. Si āt itēdit 2ᵐ. Tūc obstāt p° dcā sua i pª p. q. vbi dr̃/ ꝙ obꝫ taꝫ po° actiue q̄ passiue specificat: qꝛ obꝫ po° actiue ē fin: paᵘe v̾o ē agēs: ꝛ ab vtroqꝫ o. pō specificat. ñ ḡ obꝫ mouet in gñere cause formalis sed qñqꝫ finalis qñqꝫ effectiue. Deinde obstāt multa phoꝝ dcā puta ꝙ appetibile qđ ē obm volūtatis mouet vt finis et vt agens.

¶ Ad h dr̃/ qđ pculdubio anthor intendit ꝙ obm mouet in gñe cause formalis: aliodn nihil ↄcluderet: s non dixit absolute ꝙ mouet vt pñᵐ formale: vt insinuaret ꝙ nō est pñᵐ formale intrinsecū: s extrinsecū: nō tñ separatū vt idea: s ↄiūctū. Calor eñ non solum est pñᵐ formale calefaciētis: s etiā calefactiõis quodāmō/ dico autez quodāmō: qꝛ calor inq̄tū est pñᵐ elicitiuū calefactionis est eius pñᵐ in gñe cause efficiētis: inq̄tum v̾o est pñᵐ determinatiuū illi⁹ ad speciem est pñᵐ ei⁹ in gñe cause formalis extrinsece ↄiuncte tñ. Nec obstāt huic sensui allata in oppm̄: qm̄ aliud est loqui de motione talis vel talis obi/ et aliud est loqui de motione obi absolute. Conceditur nāqꝫ ꝙ tale obm mouet finalr̃ ꝛ tale effectiue ꝛc. ꝛ hoc dr̃ in locis allegatis. Sed non ↄceditur ꝙ motio ↄueniēs obto absolute sit effectiua aut finalis: sed formalis q̄uis extrinsece. Obm eñ est velut extrinseca forma act⁹. vñ author quūꝫ posuisset ꝙ dterminatio act⁹ ad h vel illō se tenet ex parte obi nāꝫ obi nō vt tale vel tale est/ sed absolute vt obm est ↄtēplatus in ordine ad determinationē actus: vidit ꝙ nō determinabat actū vt efficiens/ nec vt finis: qꝛ nihil hoꝝ omni obto determināti actum ↄuenit: sed ad genus cause formalis recurrēdū esset: hoc eñ ꝛ oi vere obiecto ↄuenit ꝛ per se conuenit illi. dixit autē vere obo ppter multoꝝ loquēdi vsum terminos oba secundaria vocātium. hec eñ nō mouent: qꝛ vere obiecta non sunt: sed termini potius operationum. Sicut natura leonis terminus est intellectionis diuine: ꝛ securitas rustici regalis puidentie. ¶ Circa efficaciā pcessus prefati positi in litera dubium occurrit: qm̄ aut non cōcludit ꝙ intellect⁹ mouet voluntatē/ qđ est intētum: aut ↄcludit ꝙ intellectus mouet oēs vires anime ex parte obi: qđ est falsum. Cū eñ ex hac rōne nihil aliud explicite habeat: nisi ꝙ obm intell's ex eo ꝙ primū pñᵐ formale est primū determinatiuū actuū ad spēm. Ex hoc aūt aut sequit ꝙ intell's mouet ceteras potētias iuxta illā maximā. Primum in vnoquoqꝫ gñe est cā oim eoꝝ que sunt: post aūt si non subintelligit hec maxima volūtarie ꝛ absqꝫ nexu aliquo ifert: ḡ intell's ex hoc ꝙ ei⁹ obm est pmū pñᵐ formale hꝫ qđ moueat volūtatem: q̄uis eñ hoc. s. intell'm mouere voluntatē ex parte obi sit verū ꝛ notum: quia p̄sentat ei obm non tñ est notum qđ hoc hꝫ ex hoc ꝙ eius s. intellectus obm est primū formale i quo tñ consistit tota vis rationis litere. ¶ Ad euidētiā hui⁹ dubitationis/ Scito ꝙ author primas radices attingēs vtriusqꝫ motionis pposite in litera scꝫ ex parte subi: ꝛ ex pte obi quēadmodū pᵐ agēs in tota aia/ ac p hoc mouēs ad vsuꝫ act⁹ intulit eē volūtatē: qꝛ ad eā spectat pᵐ pncipiū finale (vt clare pꝫ i lr̄a) ita modo pᵐ mouēs iter ptes aie ad specificationem act⁹ infert eē intell'm: ex eo ꝙ ad ipm spectat pᵐ pñᵐ formale: ꝛ si qdē ex pte obiectoꝝ tm̄ discussio esset: par eēt vtrobiqꝫ iudiciuꝫ. s. ꝙ quēadmodū pᵐ pñᵐ finale est rō reliquoꝝ finiū/ ita pᵐ pñᵐ formale: qđ est obm intell's est rō in suo tñ ordine. i. in gñe cāe formalis reliquoꝝ oboꝝ: oia eñ oba vt sic sub ente ꝛ vero vt particularia qdā ↄtinent: s ex pte potentiaꝝ aie loquēdo est quodāmō par ꝛ quodāmō nō par vtrobiqꝫ rō. quo ad pmitatē eñ par est rō, qm̄ quēadmodū (vt dcm̄ est) qꝛ volūtas est pᵐ finale principium: ipsa iter ptes aie est pᵐ mouēs ad exercituꝫ. Ita quia intellectus est primum formale primum ipse inter partes anime est primum mouens ad specificationem: formalis enim principii opus hoc est. Quo ad extensionem autem non est par ratio: quia voluntatis motio extendit se ad omnes anime vires subditas ꝛc. Motio āt itell's non extendit se, directe nisi ad voluntateꝫ: ꝛ rō diuersitatis huius est modus causandi diuersus. Motio enim voluntatis/ quia est per modum imperii extensiua ex sua ratione est. Motio autem intellectus/ quia est p modum presentantio/ ad id tm̄ directe se extendit cui presentat. vnde author in litera postquam posuit vnde inferebat ꝙ intell's est primum mouēs qꝛ scilicet eius est primum principium formale statim subdidit vnde haberetur quod motio eius ad voluntatem extenditur ponens modum quo intellectus motionem hanc facit scilicet per presentationem obiecti: ꝛ dixit ꝛ isto modo motionis intellectus mouet voluntatem sicut presentās ei obiectum suum. Hec enim verba non soluꝫ explanatiua sunt veritatis in se. sed connexiua ꝛ deductiua intenti. vt explanauimus: ꝛ per hec patet clare responsio ad obiecta.

¶ Super arti. 2.

Circa corp⁹ scđi articuli eiusdē questionis dubium occurrit pro nouitiis quia ratio quare appetitus sensitiuus mouet voluntatem assignatur ex parte dispositionis subiecti appetentis. Et tamen in calce concluditur quod appetitus sensitiuus mouet volūtatē ex pte obi: qđ hec ↄclo sequit ex illis premissis.

s. qō. 17. ar. 1. ꝛ. 1. q. 82. ā. 4. Et v̾i. q. 14. ar. 1. ꝛ. 2. ꝛ. q. 22. ā. 1. Et mal. q. 4. ar. 2. cor. et ad. 13. et q. 6. cor. ꝛ ad. 10. et. 12.

I. arti. 5. cor. fi. et q. 10. ar. 3. et qō. 77. ar. 1. Et v̾i. q. 5. ar. 10. cor. et. q. 22. ar. 9 ad. 3. ꝛ. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Ad h̄ dr/ φ ꝯclo dcā ex p̄missis illis hr̄ si sane lr̄a itelligat̄. duplr̄ em̄ itelligi pōt φ dispō appetit⁹ sensitiui moueat volūtatē vno mō directe ⁊ imediate: tāq̄.s. imutās ipsā; siue q̄ ad exercitiū act⁹/ siue q̄ ad specificationē act⁹. Et h̄ ē falsū;. Alio⁰ occasiōalr̄ ⁊ mediate: ⁊ h̄ mō imutat ex pte obi.i. q̄ ad specificationē act⁹ nō q̄ ad exercitiū/ ⁊ h̄ fit sic: queadmodū em̄ frigescēti corpi ꝯueniēs fit calefactiuū ei⁹: ⁊ ex h̄ occasionat̄ i tali hoie apphensio calefactiui vt ꝯueniētis: ⁊ p̄ntatū volūtati desiderat̄ ⁊c. ita irato appetitui ꝯueniēs fit vindicta/ ⁊ ex h̄ occasionat̄ qd intell's practic⁹ apphēdit repcussionē vt ꝯueniētē huic nūc ⁊c. Et sic percussio apphēsa vt cōueniēs nūc ⁊c. mouet volūtatē obiue. Et sic p₃ φ dispō appetētis ꝯ̄uis se teneat ex pte subi/ nō mouet tñ volūtatē nisi ex pte obi: q: nō mouet ipā;/ nisi p ꝯ̄to redūdat i talē apphēsionē obi volūtatis. Cōstat ei volūtatē ab obo apphēso vt sic: moueri. vñ author in lr̄a duplicē posuit radicē tal' vel talis apphēsiōis obi: alterā ex pte ipi⁹ obi: puta φ ē bonū vl' malū s; se: alterā ex pte appetētis. vtrinq; ei ꝯueniētia vel discōueniētia orit̄: vt i lr̄a dr̄.

3ī.q.22 ar.9.cō. ⁊ad.1. Et mal. q.3.ar.3. cor.et.q. 6.cor.et ad.4.et 10.

¶Super arti.3.

In titlo articuli tertij eiusde;. q. aduerte φ aliō ē q̄rē/ vtrū volūtas moueat seipsā; i q̄ls suo actu: ⁊ aliō q̄rere vtrū volūtas moueat seipā;. stat ei ps affirmatiua isti⁹ q̄siti cū negatiua illi⁹/ stat em̄ φ volūtas moueat seipā; q̄ ad aliquē suū actū: ⁊ ꝯ̄rvex sit dicē φ mouet seipā;: ⁊ tñ n̄ moueat seipā; q̄ ad oē; suū actū/ ad p̄ntē q̄ q̄ōnē nō ptinet nisi an volūtas reducat seipā; de po^a ad actum: siue h̄ sit q̄ ad aliquē siue q̄ ad oēm sui actum: sufficit.

¶Super arti.4.

Circa rōnē ⁊ ꝯclōnē i corpore.4.art. eiusdē.q. dubiū occurrit circa rōnē q̄dē: q: ad actū volēdi sufficit obm̄ app̄hēsu; p̄ns ⁊ volūtas inquit Sco. in quolibet.q.31. nō ergo requirit̄ exteri⁹ agēs: nec φ p̄uolendo incipiat velle: vt rō lr̄e vult prima. arguit̄ qd rō lr̄e cōmittit sophisma ꝯ̄ntis: cū em̄ volūtariū (vt superi⁹ p₃) duplr̄ dicat̄.s. vel q: volitū: vel q: in ptāte volūtatis: lr̄a ex hoc φ prim⁹ act⁹ volūtatis nō pōt esse volūtarius. primo mō infert φ nullo mō est volūtari⁹. q̄ ⁊c. vbi p₃ manifestus error. Et ꝯfirmat̄ q: alio mō est volūtariū ipm̄ volitū: alio mō ipsa volitio/ nam illud vt obm̄ hoc vt act⁹: ac p hoc illud mediāte actu: hoc absq; medio: cū em̄ volo legere nō solū legere est volūtariū: sed etiā illud velle quo volo legere ꝯ̄nis dissimilr̄: q: legere mediāte velle: ipm aūt velle seipso. Et tñ ratio litere: q: primū velle nō pōt esse volitū vt obm̄: ꝯcludit φ non est in ptāte volūtatis: s; ex instinctu superioris: quu; tñ dici posset/ φ l; primū velle nō possit esse volitū vt obm̄: est tñ volitum vt actus: ⁊ sic non op; qd sit volitus ꝯsilio mediante. Preterea. Tota vis rationis litere cōsistit in hac exclusiua: voluntas mouet se mediāte consilio: seu ex aliqua voluntate p̄supposita tantum. Et tñ neq; hic neq; in precedēti arti. pbata est quo ad vtrāq; e⁹ ponētem. Probatum est em̄ φ voluntas mouet se hoc modo: sed non est pbatū φ nō alio modo; super qua tñ negatiua fundat̄ tota vis rationis in litera: vt p; intuēti. ergo ⁊c. Contra ꝯclusionē ꝟo scotus vbi supra arguit: q: si volūtas in p̄mo actu/ nāli instinctu moueret̄ ab intellectu naturalr̄ moto/ voluntas naturalr̄ moueret̄: ⁊ sic hō esset vnū aīal brutū.

et s̄m se p̄stātius quo ad aliq̄d esse debili⁹: volūtas igit̄ simplr̄ p̄stātior est q̄ appetitus sensitiu⁹, sed quo ad istum in quo passio dominat̄, inquātum subiacet passioni p̄eminet appetitus sensitiu⁹. ¶Ad scd̄m dōm, φ act⁹ ⁊ electiones hominū sūt circa singularia. vñ ex hoc ip̄o φ appetit⁹ sensitiu⁹ ē ꝟt⁹ pticularis, h₃ magnā ꝟtutē ad hoc φ p ipm̄ sic disponat̄ hō vt ei aliq̄d videat̄ sic vel alr̄ circa singl'aria. ¶Ad tertiū dōm, φ sic ph̄s dt i p̄mo politicoꝝ, Rō in q̄ est volūtas mouet suo imperio irascibilē ⁊ ꝯcupiscibilē: nō q̄de; despotico p̄ncipatu: sic mouet̄ seru⁹ a dño: s; p̄ncipatu regali seu politico, sicut liberi hoīes regunt̄ a gubernante: q̄ tñ p̄nt ꝯ mouere. vñ ⁊ irascibilis et ꝯcupiscibilis p̄nt in ꝯ̄rū mouere ad volūtatem, et sic nihil phibet voluntatem aliq̄n ab eis moueri.

¶Utrū volūtas moueat seipsam. Arti.3.

Ad tertiū sic. Vr̄ φ volūtas nō moueat seipsam: oē em̄ mouēs inq̄tū hmōi est in actu, qd ante; mouet̄ est in potētia: nā motus est act⁹ existētis in potētia inq̄tū hmōi: sed nō est idē in potētia ⁊ in actu respectu eiusdē. q̄ nihil mouet seipm̄: neq; q̄ volūtas seipsam mouere pōt. ¶P̄. Mobile mouet̄ ad p̄sentiā mouentis: sed volūtas semp sibi est p̄sens: si q̄ seipsam moueret semp moueret̄: qd p₃ esse falsum. ¶P̄. Volūtas mouet̄ ab intellectu vt dictū est: si igit̄ volūtas mouet seipsam: sequit̄ φ idē simul moueat̄ a duob⁹ motoribus immediate: qd videtur inconueniens. non ergo volūtas mouet seipsam.

Sed ꝯ. Est, quia volūtas dña est sui act⁹: ⁊ in ipsa est velle et non velle: qd nō esset, si nō h̄ret in ptāte mouere seipsam ad volēdū. q̄ ipsa mouet seipsam.

R̄ndeo. Dōm, φ sicut supra dictū ē: ad volūtatē ptinet mouere alias potētias ex rōne finis q̄ est volūtatis obm̄: s; sicut dictū est, hoc mō se h₃ finis i appetibilib⁹, sicut principiū in intelligibilib⁹. Manifestū est aūt φ intellect⁹ p hoc qd cognoscit p̄n^m reducit seipsum de potentia in actum quātum ad cognitionē conclusionū: et hoc modo mouet seipsum, ⁊ similiter voluntas per hoc qd vult fine; mouet seipsam ad volendum ea que sunt ad finem.

Ad primū. Ergo dōm, φ volūtas non s̄m idem mouet et mouet̄. vñ nec s̄m idem est in actu et in potētia: sed inq̄tū actu vult finē reducit se de potētia in actū respectu eoꝝ q̄ sunt ad fine;: vt.s. actu ea velit. ¶Ad scd̄m dōm, φ potētia voluntatis semp actu est sibi p̄sens: sed actus voluntatis quo vult finem, aliq̄n non semper est in ipsa voluntate: per hūc autem modū mouet seipsam. vñ nō sequit̄ qd semper seipsam moueat. ¶Ad tertiū dōm, qd nō eodē modo volūtas mouet̄ ab itellectu, et a seipsa: sed ab intellectu quidē mouet̄ s̄m rationem obiecti: a seipsa vero quantu; ad exercitum actus s̄m rationem finis.

¶Utrum voluntas moueat̄ ab aliquo exteriori principio. Arti.4.

Ad quartū sic pcedit̄. Vr̄ φ volūtas nō moueat̄ ab aliquo exteriori: motus em̄ volūtatis est volūtari⁹: sed de rōne volūtarij est φ sit a p̄ncipio intrinseco, sicut ⁊ de rōne nālis, nō ergo motus volūtatis est ab aliquo extrinseco. ¶P̄. Volūtas violentiā pati nō pōt: vt supra ostēsum est: sed violentum est cui⁹ principiū est extra. ergo voluntas non potest ab aliquo exteriori moueri. ¶P̄. Quod sufficienter mouetur ab vno motore, non indiget moueri ab alio: sed voluntas sufficienter mouet seipsam: nō ergo mouetur ab aliquo exteriori.

Sed ꝯ. Voluntas mouetur ab obiecto: vt dictū est: sed obiectu; volūtatis potest esse aliqua exterior res sensui proposita. ergo voluntas potest ab aliquo exteriori moueri.

R̄ndeo. Dōm, φ s̄m φ volūtas mouet̄ ab obiecto, manifestum est φ moueri pōt ab aliq̄ exteriori, s; eo mō quo mouet̄ quātū ad exercitiū act⁹, adhuc necesse est ponere volūtatē ab aliquo p̄ncipio exteriori moueri: oē enim qd q̄nq; est agēs in actu: ⁊ q̄nq; in potētia, indiget moueri ab aliquo mouēte. Manifestū est autē qd volūtas incipit velle aliq̄d cū hoc pri⁹ non vellet: necē est q̄ φ ab aliquo moueat̄ ad volendū, ⁊ quidē sicut dictū est, ipsa mouet seipsam inq̄tū p hoc φ vult finē reducit seipsam ad volēdū ea q̄ sunt ad finē. hoc aūt nō pōt facere nisi ꝯsilio mediante: cū enim aliquis vult sanari, incipit cogitare quomodo hoc consequi possit: et per talem cogitationem peruenit ad hoc φ potest sanari p medicū: ⁊ hoc vult: s; q: nō sp sanitatē actu voluit: necesse est φ incipet velle sanari ab aliq̄ mouēte. ⁊ si q̄dē ipa moueret seipā; ad volēdū oportuisset φ mediāte cōsilio hoc ageret ex aliq̄ volūtate p̄supposita: hoc āt nō est pcedere in infinitū. vñ necesse est ponere φ in primū motū volūtatis volūtas pdeat ex instinctu alicui⁹ exterioris mouētis: vt aristo. ꝯcludit in quodā caplo ethice eudimice.

Ad primū. Ergo dōm, φ de rōne volūtarij est φ p̄ncipiū eius sit intra: s; nō op₃ φ hoc p̄ncipiū intrinsecū sit primū p̄ncipiū nō motū ab alio. vnde motus volūtari⁹ etsi hēat p̄ncipiū primū intrinsecū, tñ p̄ncipiū p̄mū est ab extra: sicut ⁊ primū p̄ncipiū motus nālis est ab extra, φ.s. mouet nām. ¶Ad s̄m dō;, φ hoc nō sufficit ad rōnē violēti φ p̄ncipiū sit extra: s; op₃ addere, φ nullā cōferat vim patiēs qd nō cōtingit dū volūtas ab exteriori mouet̄. nam ipsa est q̄ vult ab alio tñ mota. Esset aūt motus iste violētus si eēt ꝯ̄ri⁹ motui volūtatis. qd in pposito esse nō pōt: q: sic idē vellet ⁊ nō vellet. ¶Ad tertiū dōm, φ volūtas q̄tū ad aliq̄d sufficiēter se mouet ⁊ in suo ordine.s. sicut agēs primū: s; nō pōt seipam mouere q̄tu; ad oīa, vt ostensu; est: vñ indiget moueri ab alio sicut a primo mouente.

¶Ad euidētiā hui⁹ difficultatis scito tria. Primū est fundamētū hui⁹ rōnis ⁊ est id qd dictū est.s. φ volūtas mouet se nō alio mō q̄ ex volūtate finis: sed radix hui⁹ fundamēti non est p̄termissa ab authore sed in primo articulo hui⁹ q̄ōnis posita.s. φ p̄n^m motionis ad exercitiū actus est ex fine: q: oē agēs agit ppter finē. Et in arti.3. repetita et applicata quū dr qd ad volūtatē pertinet mouere alias potentias ex rōne finis. Est ergo vis rōnis hui⁹. hec. oē agens agit pter finē appetitū vel appetitu naturali vl' animali/ seu intellectuali: sed voluntas mouēdo tā als potētias q̄ se est agēs. ergo actio ista est ab ea ex appetitu finis vel naturali vel aiali ⁊c. Sed nō ex appetitu nāli: q: sic non moueret se. S; dans nām moueret illā eo mō q̄ grauia ⁊ leuia mouētur a g̃nante: nec eēt volūtariū istud agere: vt p₃: cuius oppm̄ figit volūtatē mouere se. q̄ est ex appetitu aiali seu intellectuali.i. ex volitiōe finis: qd est intētum. Agere em̄ ex preuolitione finis ⁊ mediāte cōsilio idē sunt: sicut cognoscere ex p̄ncipijs ⁊ mediante syllogismo idem est: hec aūt ratio pcedit ex per se notis cōibus animi cōceptionibus: vt de se p₃. vñ nullam h₃ calūniam: et vtranq; exponētē illi⁹ exclusiue pbatā complectit̄ euidentem. Et p hoc p₃ rn̄sio ad vltimam obiectionē ꝯ rationē. Scito scd̄o φ vt inferius.q.16.art. vlt. ad 3.⁊.q.17.art.5. ad tertium p₃: voluntarij actus voluntatis sic supra seip̄os reflectūtur vt quilibet eoru; implicite vel explicite formaliter vel virtualiter habeat rōnē politi obiectiue: ⁊ nō solum per modu; actus: dum enim eligo vitam contemplatiuam cōsentio in talem electionem: et vtor voluntate mea ad actum eligendi applicando illam. Et sic electio ipsa est actus et est volita vt obiectum et consensus vsus: et econtra dum vtor voluntate mea applicando illam ad amandum deum consentio in talem vsum ⁊ eligo illum: et sic vsus habet rationem actus: et cum hoc est volitus vt obiectum consensus et electionis/ et similiter dum consentio in amicitiam diuinam vtor voluntate applicando ad consensum et eligo eundem: et similiter consensus est actus et volitus vt obiectum electionis et vsus: quia igitur non quandoq; sed semper quum voluntas mouet se vtitur seipsa applicando se ad volendum vel nolendum ⁊c. Et omnis huiusmodi actus est implicite vel explicite formaliter vel virtualiter volitus vt obiectum. Licitum fuit authori ex negatione voluntarij obiectiue in huiusmodi actibus inferre negationem voluntarij simpliciter et hoc non solum quasi gratia materie: scilicet actuum huiusmodi in quibus voluntarium vt actus non inuenitur sine voluntario vt obiectum: vt dictum est: sed etiam gratia forme: quia si subtiliter perspiciatur distinctio voluntarij in voluntarium vt volitum et voluntarium: quia in potestate voluntatis/ non est distinctio in disparata genera voluntarij: sed est distinctio distinctorum modorum penes directe vel indirecte: voluntarium enim vt volitum est directe voluntarium: voluntarium vero quia in potestate voluntatis est indirecte: ea indirectione quia scilicet subest potestati voluntatis vt sit obm̄ eius volētis aut nolētis: hac.n. sola rōne volūtariū indnit. vñ quum volūtariū scd̄o mō in idē redeat cū volūtario p̄io mō: licuit ex oīmoda negōe volūtarij p̄io mō inferre foralr̄ negōnē volūtarij simplr̄. vt.n. iam p₃ volūtariū q: in ptāte volūtatis ad volūtariū simplr̄ vt obm̄ reducit̄: sicut obm̄ indirecte ad obm̄ directe: ⁊ ꝯ̄r sub oīmoda negōne obti vtriusq; modi negatio cōprehendit̄. Et p hoc p₃ rn̄sio ad alias nr̄as obōnes ꝯ rōnē. Scito tertio φ aliud est loq̄ de volitiōe: ⁊ aliō de volitiōe vt a volūtate applicāte seipsam ad volēdū. volitio.n. nil aliō dt nisi opationē voluntatis q̄ vult: ⁊ certū est φ ad volēdum sufficit volūtas cū obo: s; ad volēdū a se: ita φ ly a se dicat cālitatē applicantē seipsam ad volēdū nō sufficit volūtas cū obo: s; exigit voluntas p̄uolēs finē. ⁊ rō hui⁹ est q: velle a se nō solū iportat velle sed agere seu mouere: qd q: op₃ fieri pp finē p̄exigit nāvl'tēr appetitū finis: vt dictū est. Et nō aduertere hoc casus est loquentiū ⁊ q: actio ipsa est magis pp finē q̄ obē ⁊ volitio q̄ volitū: vt p₃ quum amo deū: diuus Thomas q̄ supra hoc φ agēs agit pp finē edificabat applicationē volūtatis ad volēdum in rōne voliti pp finē ꝯtēplatus maxie ē: ⁊ ex ea sic accepta ꝟitatem inuenit atq; docuit. vñ q̄uis volitū vt obm̄ hēat directi⁹ rōnem voliti q̄ volitum vt act⁹: volūtariū tñ vt act⁹: h₃ magis rōnē ei⁹ qd ē esse pp finē q̄ ob; act⁹: ⁊ ppterea hoc in loco vbi tota vis cōsistit i hoc qd est esse volitū pp finē actio ipsa p modū actiōis exercita primū t₃ locū. Et p hec p₃ rn̄sio ad rationem Scoti. ¶Ad id ꝟo qd ꝯ cōclusionē obijcit facillime rn̄det negando sequelā. Quāuis em̄ p̄mus act⁹ volūtatis sit ex instictu dato ab exteriori nō obō: sed cā effectiua deo: ipsa tñ ia; ex hac finis volitione seipsam mouet ad volendū alia ppter finē: qd brutis nō conuenit: q̄m ad oīa mouent̄ ab instinctu. Est igit authoris snīa φ sicut generās graue dat graui naturalē appetitū motus ⁊ loci deorsum: ⁊ propterea cessante ipedimento graue ex appetitu accepto mouetur deorsum ⁊ q̄escit ibi: ita genitor voluntatis dat ei naturalem inclinationem in bonum/ ita φ proposito per intellectum bono absq; impedimento voluntas tendit in illud actu elicito qui est volitio. Et hic actus dicitur esse ab exteriori agente ea ratione qua motus grauis a generāte dicitur. Et merito: quia ad hunc actum voluntas non concurrit vt propter finem agēs/ sed vt ad finem tendens ex directione superioris agentis ordinantis ipsam in hoc: ⁊ propterea hic actus licet sit velle ⁊ voluntatis ⁊ a voluntate vt eliciente actum: non tamen est voluntarius: quia non est a voluntate vt applicante se ad volendum sed naturalis: quia dator nature applicat ipsam mediāte inclinatione data ad volendū: oportet em̄ vt i litera dicitur dari processum in infinitum in voluntarijs nisi deueniatur ad vnum non voluntarium s; naturalem actum voluntatis in quo sit status.

1.qō.17. art.5.ad 2.et qō. 80.ar.1 cor.et qō.10 ar.4.c qō.10 a.2.co et.q.11 ar.2.co et.3.ꝯ. 88.et 89.

¶Utrum voluntas moueatur a corpore celesti. Arti.5.

1.qō.15. ar.3.⁊.4. Et.22c. q.95.ar. 5.6.⁊.7. et.2.dis. 25.qō.1. ar.2.⁊.3 et.3.ꝯ.c. 84.vsq; 93. Et 3ī.q. 5.ar.9.⁊ 10. et opus. 3.c.129. 130.et 161. et opus. 10.ar.19 et opus. 25.c.5. et opus. 26.

Ad quintū. Videt̄ qd voluntas humana a corpe celesti moueatur. oēs em̄ motus varij ⁊ multiformes reducunt̄ sicut in cā; in motū vniformē q̄ est motus celi: vt pbat̄ i octauo Physi. sed motus humani sunt varij ⁊ multiformes incipiētes postq̄ prius nō fuerant ergo reducunt̄ in motū celi sicut i cām q̄ est vniformis s̄m nām. ¶P̄. Scd̄; aug. in 3. de tri. corpa inferiora mouent̄ p corpa superiora: sed motus hūani corpis q̄ causat̄ a volūtate nō posset reduci in motū celi: sicut in cām, nisi ēt volūtas a celo moueret̄. ergo celū mouet volūtatē hūanā. ¶P̄. Per obseruationē celestiū corpoꝝ astrologi q̄dā ꝟa p̄nuntiāt de hūanis actibus futuris q̄ sunt a volūtate. qd nō esset si corpa celestia volūtatem hoīs mouere nō possent. mouet̄ ergo voluntas humana a celesti corpore.

Sed ꝯ. Est, φ Damas. dicit in.2.lib. φ corpora celestia nō sunt cause nroꝝ actuum, essent aūt si volūtas q̄ est humanorū actuū principiū, a corporibus celestibus moueret̄. non ergo mouetur volūtas a corporibus celestibus.

R̄ndeo. Dicendū, φ eo mō q̄ volūtas mouet̄ ab exteriori obo manifestū est φ volūtas p̄t moueri a corpib⁹ celestib⁹: inq̄tū.s. corpa exteriora q̄ sensui pposita mouēt volūtatē, ⁊ ēt ipsa organa potētiarū sensitiuarū subiacent motib⁹ celestiū corpoꝝ. S; eo mō q̄ volūtas mouet̄ q̄tū ad exercitium actus ab aliquo exteriori agēte adhuc quidā posuerūt corpora celestia directe imprimere in voluntatē humanā: sed hoc est impos'e. volūtas.n. vt dr in tertio de aīa, est in rōne. Rō aūt est potētia aīe nō alligata organo corpali. vñ relinquit̄ φ volūtas sit potētia oīno imaterialis ⁊ incorporea. Manifestū est aūt φ nullū corpus agere pōt in rem incorporeā, s; poti⁹ ecōuerso, eo φ res incorporee ⁊ imateriales sunt formalioris ⁊ vl'ioris ꝟtutis, q̄ q̄cunq; res corpales. vñ impos'e ē φ corpus celeste imprimat directe in intell'm aut voluntatē, ⁊ pp hoc Arist. i li. de aīa recitās opinionē dicentiū, φ talis est volūtas i hoibus, qualē i die inducit pr̄ deoꝝ, virorūq;.s. Jupiter. p quē totū celum itelligūt, attribuit eis q̄ ponebāt intell'; nō differre a sensu. oēs em̄ vires sensitiue cū sint actus organorum corporaliū p accñs moueri p̄nt a celestibus corpibus motis.s. corpib⁹ quoꝝ sunt act⁹, s; q: dcm̄ est φ appetit⁹ intellectiu⁹ quodāmō mouet̄ ab appetitu sensitiuo indirecte redūdant motus celestiū corporū in voluntate;: inq̄tum.s. per passiones appetitus sensitiui voluntatem moueri contingit.

Ad primū. Ergo dōm, φ multiformes motus voluntatis hūane reducunt̄ in aliquā cām vniformē, q̄ est in intell'u ⁊ voluntate supioꝝ. qd non pōt dici de aliquo corpe: sed de aliq̄ supiori suba immāli. vñ nō op₃ φ mot⁹ volūtatis in motū celi reducat̄ sicut in cām. ¶Ad s̄m dōm, φ motus corpales humani reducunt̄ in motū celestis corporis sicut in cām, inq̄tū ipsa dispositio organoꝝ cōgrua est ad motū aliqualiter ex ipressione celestiū corpoꝝ: ⁊ inq̄tum etiā appetit⁹ sensitiuus cōmouet̄ ex imp̄ssione celestiū corporū: ⁊ vlteri⁹ inq̄tū corpa exteriora mouent̄ s̄m motū celestiū corpoꝝ: ex quorū cōcursu volūtas incipit aliq̄d velle et nō velle. sicut aduenīete frigore incipit aliq̄s velle facere ignē. sed ista motio volūtatis est ex parte obi exteri⁹ p̄ntati non ex parte interioris instinctus. ¶Ad tertiū dōm, φ sicut dcm̄ est, appetit⁹ sensitiuus est actus organi corpalis: vñ nihil phibet ex ipressione corporū celestiū aliquos esse habiles ad irascendū vel cōcupiscendū, vel aliquā hmōi passionem. sicut ⁊ ex cōplexione nāli plures hoim̄ sequunt̄ passiōes q̄bus soli sapiētes resistūt. ⁊ ideo vt in plribus verificant̄ que pronūtiantur de actibus hoim̄ s̄m cōsideratione celestium corpoꝝ. Sed tñ vt Ptolomeus dicit in centilogio, Sapiēs dñat̄ astris.s. q: resistēs passionibus impedit p voluntatē liberā ⁊ nequaq̄ motui celesti subiectā, huiusmodi celestium corporū effectus. vel vt Augusti. dicit.2. super Gene. ad literam, Fatendum est quando ab astrologis vera dicuntur instinctu quodam occultissimo dici: quē nesciētes humane mentes patiūtur. quod cum ad decipiendum homines fit, spirituum seductorum operatio est.

¶Super articulu; quintum.

In corpore quinti articuli dubiū occurrit q̄re res imaterialis formalioris ⁊ vniuersalioris nature/ et virtutis q̄ sit corpus potest directe moueri a corpore vt ab obiecto: ⁊ nō potest moueri ab eo vt a motore ad exercitium. sicut enim ad primam motionem sufficit i mouēte maior nobilitas secundum quid vt in hac questione articulo secundo ad primū dicitur. Ita in secūda: vt patet ex hoc φ voluntas mouet intellectum ad exercitium: ⁊ tamen apud diuū Tho. est s̄m quid tātum nobilior intellectu. Et rursus ratio assignata in lr̄a non minus excludit primam motionem q̄ secundā. Ex hoc enim φ mēs ē formalioris ⁊ vniuersalioris virtutis q̄ corpus excluditur passio a corpore non solum vt effectiuo sed etiam vt a formali principio qd est excludere motionem ab eo per modu; obiecti: vt in primo articulo huius q̄stionis dictum est. ¶Ad hoc breuiter dicitur φ secundum veritate; neutro mō corpus potest agere in rem immateriale; propter rationem allatam: ⁊ plures alias quas vide si vis i tertio contra Gent. capitulis.84.et.85. vñ ⁊ in prima parte dictum est ⁊ declaratū: φ phantasmata non nisi facta in actu lumine intellectus agētis possunt mouere intellectum. Et vsq; adeo diuus Thom. in questio.84. articulo.6. hoc ponderauit: vt concluderet φ tota cognitio sensibilis vsq; scilicet ad cogitatiuam inclusiue non est causa intellectualis notitie: sed est materia cause scilicet intellectus agentis. Ratio aute; quare conceditur et hic ⁊ alibi: φ voluntas seu intellectus mouetur ab exteriori tāq̄ obiecto/ ⁊ non tanq̄ a motore ad exercitiū: est q: ad mouendū obiectiue exteriora cōcurrunt: etsi non sufficienter tñ inchoatiue mediate ⁊ vt materia obiecti. Ad mouendū antem ad exercitium nullo modo cōcurrunt ex parte motoris ad exercitiū. Est enim talis motor solus deus cum ipsa voluntate: vt in questione patet.

Universidad de Deusto Biblioteca

⁋Super arti.6.

In ar.6.eiusdē q̄ōnis aduerte duo. Prio φ qr in titulo exprimit ly sicut ab exteriori prin°: nō opȝ in corpe articuli cū de cā mot⁹ nālis vel volūtarij agit facere vel subintelligere disiūctiuā: puta φ nō pōt cāri nisi a dāte nām seu volūtatē/vel a seipso: hoc em̄ lȝ verū sit absolute: in gn̄e tn̄ exterioris principij non cōprehēdit ipmmet: qr ē pn̄m intrinsecū: sed solūmodo dator nāe aut voluntatis. Scdo φ in rn̄sione ad tertiū habet qd deus nō solū potentiam volūtatis dat: sed actū volēdi clausum in omni actiuo lēdi ipsam.s.volitionē boni. In omni em̄ volitione hec volitio clauditur vt principium in cōclusione. Et ppterea in litera dicitur φ ex hac volitione voluntas pp rationē determinat se ad hoc vel illud bonū vere vel apparēter: τ sine illa psupposita volitiōe nihil oio velle pōt: sicut nec sine principiorū cognitiōe intell's aliquid nosse pōt. Et h volitio ē illa ad quā dictū est oportere voluntatem moueri ab alio ēt quo ad exercitium actus: pȝ hāc enim fertur actu in finem: τ ex hac vult quicquid vult.

I.q.80. art.1. Et I.q.105. art.4. et q.111. ā.2. Et.3. ʒ.ca.88. 89. 91.τ 92.pn°. Et mal. q.3.ar.3. cori.τ.q.16. arti.5.cori.et ad 13m.

⁋Utrum voluntas moueat a deo solo sicut ab exteriori principio. Arti.6.

AD sextū Uidetur φ voluntas nō a solo deo moueat, sicut ab exteriori principio. inferius em̄ natum est moueri a suo superiori, sicut corpora inferiora a corporib⁹ celestibus, sed volūtas hois hȝ aliquid superius post deū.s. angelū. ergo volūtas pōt moueri, sicut ab exteriori principio etiā ab angelo. ⁋P̄. Actus volūtatis sequit actū intellect⁹: sed intellect⁹ hois reducit in suū actū nō solū a deo, sed ēt ab angelo p illuminationes: vt Diony. dicit. ergo eadē rōne τ volūtas. ⁋P̄. Deus nō est causa nisi bonorū: sm̄ illd Gen̄.1. Uidit deus cuncta que fecerat τ erāt valde bona. si ergo a solo deo volūtas hois moueret, nunq̄ moueretur ad malū. cū tn̄ voluntas sit qua peccatur τ recte viuitur: vt aug. dicit.

Sed cōtra Est, φ ap̄s dicit ad Phil.2. Deus est qui operatur in nobis velle τ perficere.

Rn̄deo Dōm, φ motus volūtatis est ab intrinseco, sicut τ motus nālis: q̄uis aūt rē nālē possit aliq̄d mouere, qd nō est cā nāe rei mote, tn̄ motū nālez causare nō pōt, nisi qd est aliqualr cā nāe. Mouetur em̄ lapis sursum ab hoie qui nām lapidis nō causat, sed hic mot⁹ nō ē lapidi nālis. nālis aūt motus eius nō causat nisi ab eo qd causat nām. vn̄ dr in.8.physi. φ gn̄ans mouet sm̄ locū grauia τ leuia. sic ergo hoiem volūtatē hn̄tē cōtingit moueri ab aliquo qui non est cā eius, sed φ mot⁹ volūtarius eius sit ab aliquo principio extrinseco qd nō ē cā voluntatis, est impoīe. volūtatis aūt cā nihil aliud esse pōt q̄ȝ deus. Et hoc pȝ duplr. prio quidē ex hoc φ volūtas est potētia aīe rōnalis, que a solo deo causat p creationē: vt in prio dictū est. Scdo vo ex hoc, φ volūtas hȝ ordinē ad vniuersale bonū. vn̄ nihil aliud pōt esse volūtatis causa nisi ipse deus q̄ est vniuersale bonum: oē aūt aliud bonū p participationē dr, τ est quoddā pticulare bonū. pticularis aūt cā nō dat inclinationē vlem. vn̄ nec mā pria que est in potētia ad omnes formas potest causari ab aliquo particulari agente.

Ad primū Ergo dōm, φ angelus nō sic est supra hoiem φ sit cā volūtatis eius, sicut corpa celestia sunt cā formarū nāliū ad quas cōsequunt nāles motus corporū nāliū. ⁋Ad 2m dōm, φ itellect⁹ hois mouet ab angelo ex pte obi, qd sibi pponit vtute angelici luminis ad cognoscendū. τ sic etiā volūtas ab exteriori creatura pōt moueri: vt dictum est. ⁋Ad tertiū dicendum, φ deus mouet voluntatē hois sicut vniuersalis motor ad vle obiectū voluntatis φ est bonū: τ sine hac vniuersali motione hō non pōt aliquid velle. sed homo p rōnem determinat se ad volendū hoc vel illd, qd ē vere bonū vel apparēs bonū. sed tn̄ interdū spālr deus mouet aliquos ad aliq̄d determinate volendū qd est bonū: sicut in his quos mouet per gratiam, vt infra dicetur.

⁋Super.q.10.ar.1.

In questionis decime articu. primo. Scito quod ly nāliter in titulo positū sumit vt distinguit cōtra ly libere. ⁋In corpore eiusdē primi articuli dubiū occurrit ex eo φ autor diuertere vr a pposito dū questio est de nāli, vt distinguit ꝯ liberuȝ: τ solutio q̄ōnis ē de nāli vt distinguitur cōtra accidentale: vt patet in litera.

⁋Ad hoc breuiter dicitur φ qr nāle vt distinguit ꝯ liberuȝ sequitur ad nāle.i. substātiale, omne.n. substātiale est nāle. ex hoc φ authoꝛ declarauit in volūtate inueniri motū nālez i. subalem optime satisfecit quesito an sit talis motus nālis vt distinguit cōtra liberū. Ea aūt fuit ratio processus: qr vcȝ ratio significata per nomē naturalis aperiēda erat. vnde si ois suba natura est: quicquid sm̄ subam inest sm̄ nām inest: ac per hoc τ substātiale τ naturale est: sm̄ subam aūt inest q̄cquid p se inest. ergo iuxta hāc nature significationē qua τ volūtas natura est: p se inesse τ sm̄ substātiā τ naturaliter idē sunt. hec autē equiualere naturali vt distinguit cōtra liberū patet ex eo: qr liberū hȝ p causa velle: naturale aūt esse. Id enim solū libere fit: qd fit qr vult: τ id solū naturaliter inest qr est: vt in prima parte dictū est: q̄cquid aūt sm̄ subam seu per se inest clare patet φ inest: qr talis esse substātialis est: τ non qr sic vult. Nulla ergo diuersio hic fuit: sed alta perscrutatio naturalis ex qua doceremur naturalitatē in omnibus inuenire: sicut authoꝛ fecit. Ex hac em̄ ratione naturalis: adiūcta altera ppositione cōi scȝ φ per se prius est his que nō sunt per se: intulit vniuersalem rl'am.s. φ principium cōuenientium alicui inest naturaliter id est per se τ sm̄ substātiam: τ qr est talis nature: τ nō qr vult. Ex hac enim rl'a subintellecta minore.s. qd motus conuenientes volūtati sunt ordinati sm̄ rationez principij τ principiati: qd est per se notū statim habet intentū.s. φ aliquis motus inest voluntati sm̄ substantiā per se naturaliter qr est talis τ nō qr vult. ⁋In eiusdē articuli corpore nota triplex poni naturaliter volitum. primo bonū, secundo beatitudinē. tertio omne conueniens volenti sm̄ suam naturam: τ de primis quidem duob⁹ euidēs ratio in litera redditur. de tertio aūt nō. vnde τ dubitat τ de ipso τ de eius rōne. De ipso q̄dē/qr experimur oppositū duȝ eligimus non conuenientia sm̄ naturam vt nescire nō viuere: nec euadit dicendo φ hoc appetimus p accidēs: qm̄ opposita eorū que naturaliter volumus: nec p se nec per accidens velle possumus: vt patet de prio τ scdo. De ratione vero.s. qr per voluntatē appetimus etiam pertinētia ad alias potentias τ totū hominem: quādoquidem nulla apparet cōnexio huiusmodi ad illam cōclusionem. vn̄ enim sequit per volūtatem: appetimus etiam pertinētia ad alias potētias τ totum hominem. ergo naturaliter volum⁹ omnia cōuenientia volentibus sm̄ suaȝ naturam.

⁋Ad primū horum breuiter dicit φ sicut in rebus exterioribus naturale inuenitur dupliciter. scȝ semper vel frequenter. Motus enim celestes nāles sunt vt vniuersaliter τ semp indeficientes a nāli cursu: motus aūt inferiores nāles sunt vt in pluribus τ frequēter indeficiētes: ita τ in volūtatis motibus naturalib⁹ inuenitur naturalitas vtroq̄ȝ modo nā ad quedam volūtas sic naturaliter est determinata vt nō possit aliquo pacto velle oppositū. Ad quedā sic naturaliter determinata est vt possit per accidens oppositum velle. In primo ordine sunt duo prima volita in litera numerata. In secundo vero est tertium volitoꝝ genus. vnde ad hoc tertium volitum voluntas non plus videtur naturaliter inclinata q̄ȝ volūtas affecta habitu virtutis acquisite ad opus illius virtutis: nisi pro q̄to inclinatio ex natura potior est q̄ȝ ex acquisito habitu: τ sicut voluntas in iustitia habituata potest iniuste facere: ita volūtas naturaliter inclinata in bonū cōueniens volenti sm̄ suam naturā potest eius oppositum velle.

⁋Ad secundum vero dicitur quod licet verba illa litere si sola sumantur non inferant nisi extensionem voluntatis τ eius obiecti ad hoc tertium. Si tamen intelligantur coniuncta precedentibus inferunt naturalitatem motus voluntatis in hoc tertium. Ad cuius euidentiam scito φ voluntas tripliciter sumitur: scilicet vt quedam potētia. secundo vt eliciens ex quodam in quiddam. tertio vt appetitus ipsius totius volentis. Et quidem: quia voluntas potentia quedam est ideo naturaliter fertur in bonum quod est volitum primo positum in litera. Quelibet enim potentia naturaliter determinata est ad suū obiectum/ita φ nō pōt in oppositum: qr vo est volitiua cuiusdam ex quodā sm̄ rōnē cāe τ cāti. iō nāliter vult beatitudinē que finale pn̄m est/qd volitū est scdo positū: qr aūt est a nā data volēti nō solū vt velit sibiipsi volūtati/sȝ ēt vt velit ipsi volēti sm̄ seipsum τ suas partes iō nāliter vult bonū ꝯueniens volenti sm̄ suā nām qd est volitū tertio loco in lr'a positū: qdlibet.n. horū triū hȝ rōnē pmi p se τ sm̄ subaȝ: obm n. et pmo respectum pncipiū/est cā ceterorū: ppriū vo ifra pncipij rōnem claudit. Amicabilia em̄ q̄ sūt ad alios veniunt ex amicabilibus ad se. Et si hoc lōgius repetendū esset dōm esset φ qr volitio pēdet ex volito τ volēte: vtrinq̄ȝ initiū volūtarioꝝ motuū inditū eē oȝ. Et ex volito q̄dē inditus est volūtati motus in beatitudinē: q̄ vtpote motus in finē primariū cōplectentem in se totā obi pfectionē: principium ex ea pte est reliquorū motuū. ex pte vo volētis inditus est volūtati motus in propriū bonū: vtrūq̄ȝ em̄ tradidit Arist. cū dixit amabile q̄dez bonum: vnicuiq̄ȝ aūt ppriū. Quum igit author ex hoc φ voluntate volumus nō solum ad ipam spectātia sed ēt ad volentē/ intulit φ nālr volumus cōuenientia sm̄ nām: verā cām reddidit intēdēs p medio assumere φ volūtatē sortiti sumus p nobis ac p hoc ad ppriū bonū determinatam: vn̄ τ in.q. de virtu.a.50.τ inferius in q.50.τ.56. nulla virtus in volūtate ponitur ad ppriū volētis bonum: qr ad hoc nāliter determinata ē.

⁋De modo quo voluntas mouet. Q̄ō.10.

DEinde Considerādum est de modo quo voluntas mouetur. ⁋Et circa hoc querūtur quatuor. Primo vtrū voluntas ad aliquid naturaliter moueatur. Scdo vtrū de necessitate moueatur a suo obiecto. Tertio vtrū de necessitate moueat ab appetitu inferiori. Quarto vtrū de necessitate moueatur ab exteriori motiuo, qd est deus.

⁋Utrū volūtas ad aliq̄d nāliter moueatur. Articulus primus.

I.q.41. ar.2.co. Et ff.q. 22.ar. τ.9. Et mal. q.16.ā. ad 5m.

AD primū Uidet φ voluntas non moueat ad aliquid naturaliter. Agēs em̄ naturale diuidit contra voluntariū: vt pȝ in pncipio scdi physi. non ergo voluntas ad aliquid naturaliter mouetur. ⁋P̄. Id qd est nāle inest alicui semper, sicut igni esse calidū. sed null⁹ motus inest voluntati semp. ergo null⁹ mot⁹ est nālis volūtati. ⁋P̄. Natura est determinata ad vnū. sed voluntas se hȝ ad opposita. ergo voluntas nihil naturaliter vult.

Sed ꝯ Est, φ mot⁹ volūtatis seqtur actū intell's, sȝ intell's aliqua intelligit nālr. ḡ. τ voluntas aliq̄ vult nāliter.

Rn̄deo Dōȝ, φ sicut Boeti⁹ dicit in lib. de duab⁹ naturis, τ phs in.5.meta. natura dr multipliciter. q̄n̄q̄ȝ em̄ dr pncipium intrinsecum in reb⁹ mobilib⁹. τ talis natura est vel materia vel forma nālis, vt pȝ in.2.physi. Alio mō dr nā quelȝ substantia vel quodlibet ens. τ sm̄ hoc illud dr esse nāle rei qd cōuenit ei sm̄ suā subaȝ. τ hoc est qd p se inest rei. in oib⁹ aūt ea q̄ nō p se insunt reducunt in aliq̄d qd p se inest, sicut i primū. τ iō neċe est φ h mō accipiēdo nām semp pn̄cipiū in his q̄ cōueniūt rei sit nāle. τ h manifeste appet in intellectu, nā principia intellectualis cognitionis sunt nāliter nota. silr ēt principiū motiuū volūtarioꝝ opȝ esse aliq̄d nāliter volitū. h aūt est bonū in cōi, in qd voluntas nālr tēdit sicut ēt q̄libet potētia i suū obm, τ ēt ipse finis vltim⁹: q̄ hoc mō se hȝ i appetibilib⁹ sicut pria pncipia demōstrationū in itelligibilib⁹, τ vl'r oia illa q̄ ꝯueniūt volenti sm̄ suā nām: nō em̄ p volūtatē appetimus solū ea q̄ ptinēt ad potētiā volūtatis sȝ ēt ea q̄ ptinēt ad singulas potētias τ ad totū hominē. vn̄ nālr hō vult nō solū obm volūtatis, sȝ ēt alia q̄ ꝯueniūt alijs potētijs: vt cognitionem veri q̄ cōuenit intellectui, τ esse τ viuere τ hmōi alia, q̄ respiciūt consistentiā nālem. q̄ oia cōprehendunt sub obiecto volūtatis, sicut quedam particularia bona.

Ad primū Ergo dōm, φ volūtas diuidit ꝯ nāȝ, sicut vna cā ꝯ aliā. q̄dā em̄ fiūt nālr: τ q̄dā fiūt volūtarie. Est aūt ali⁹ modus cāndi ppri⁹ volūtati q̄ est dn̄a sui act⁹, pter modū q̄ cōuenit nāe q̄ est determinata ad vnū: sȝ qr volūtas in aliqua nā fundat, neċe est φ modus ppri⁹ nāe q̄ȝtum ad aliq̄d pticipet a volūtate, sicut qd est prioris cāe participat a posteriori: est em̄ pri⁹ i vnaqueq̄ȝ re ipȝ eē qd ē p nām, q̄ȝ velle qd est p volūtatē. τ inde est φ voluntas nālr aliq̄d vult. ⁋Ad sm̄ dōm, φ in reb⁹ nālib⁹ id qd est nāle q̄si ꝯns formā tm̄: semp actu inest: sicut calidū igni. Quod aūt est nāle sicut ꝯns mām nō semp actu inest: sed q̄n̄q̄ȝ sm̄ potentiā tm̄. nā forma est act⁹, mā vero potētia. motus aūt est act⁹ exn̄tis i potētia: τ iō illa q̄ ptinēt ad motū, vel q̄ sequunt motū in reb⁹ nālibus, nō semp insunt: sicut ignis nō semp mouet sursum: sed q̄n̄ est extra locū suū. τ silr nō opȝ φ volūtas q̄ de potētia in actū reducit, dū aliq̄d vult semp actu velit: sed solū q̄n̄ est in aliq̄ dispōne determinata. volūtas aūt dei q̄ est actus purus semp est in actu volendi. ⁋Ad tertiū dōm, φ semp nāe rn̄det vnū pportionatū nāe. nāe.n. in gn̄e rn̄det aliquid vnū in gn̄e, τ nāe in spē accepte rn̄det vnum in spē, nāe aūt indiuiduate rn̄det aliq̄d vnuȝ indiuiduale, cū igit volūtas sit q̄dā vis immālis, sicut τ intell's rn̄det sibi nālr aliqd vnum cōe scȝ bonū, sicut etiā itellectui aliqd bonū cōe.s. veꝝ vel ens vel q̄cq̄d est hmōi. Sub bono aūt cōi multa pticularia bona cōtinētur, ad quorum nullum voluntas determinatur.

⁋Utrum voluntas moueatur de necessitate a suo obiecto. Arti.2.

I.q.80. ar.1. c.ft. Et.1.q. 82.ar.1. τ.2. Et veri. q̄ne.22 ā.5.τ.6. Et mal. q.6.cor. τ ad.7. τ.10.

AD scdm Sic pcedit. Uidet φ volūtas de necessitate moueat a suo obiecto. obiectū em̄ voluntatis cōparat ad ipsam sicut motiuū ad mobile: vt pȝ in tertio de aia. sed motiuuȝ si sit sufficiēs ex necessitate mouet mobile. ergo voluntas ex necessitate pōt moueri a suo obiecto. ⁋P̄. Sicut volūtas est vis immālis, ita τ intellectus. τ vtraq̄ȝ potētia ad obm vle ordinat, vt dictū est, sȝ intell's ex necessitate mouet a suo obiecto. ergo τ volūtas a suo. ⁋P̄. Omne qd quis vult, aut est finis, aut aliq̄d ordinatū ad finē. sed finē aliq̄s ex necessitate vult vt videt: qr est sicut principiū in speculatiuis cui ex necessitate assentim⁹ finis autē est rō volendi ea que sunt ad finē. τ sic vr ēt φ ea q̄ sunt ad finē ex neċitate velimus. volūtas ergo ex neċitate mouet a suo obto.

Sȝ ꝯ Est, φ potentie rōnales sm̄ ph̄m sunt ad opposita: sȝ voluntas est potentia rōnalis: est em̄ in rōne vt dr in tertio de aia. ergo volūtas se hȝ ad opposita: nō ergo ex neċitate mouet ad alterū oppositoꝝ.

Rn̄deo Dōȝ, φ volūtas mouet duplr Uno° q̄ȝtū ad exercitiū act⁹. alio mō q̄ȝtū ad specificationē actus que est

⁋In rn̄sione ad primum eiusdē articuli aduerte distinctionē de volūtate. Cōsiderat.n. multiplr. Sed q̄ȝtū ad ppositū lr'a insinuat duplr.s. vt res τ vt cā est.n. τ in gn̄e rei: res talis puta apta nata velle: τ in gn̄e cāe cā talis puta libera. Quū aūt volūtas distinguit ꝯ nām: nō distinguit vt res talis ꝯ talem rē: sȝ vt cā talis ꝯ cām talē: est.n. res talis.s. apta nata velle nā q̄dam hn̄s sibi cōnālia sicut τ cetere nāe: sȝ talis cā s. libera vt sic nō est talis cā qualis est nā: hec.n. est cā qr est: ac p hoc est cā determinata ad vnū. Illa vo causat qr vult: ac p hoc est cā libera ad vtrūlibet. vn̄ distiguunt volūtas τ nā i rōne cāe pȝ pprias cāndi dr̄ias pp qd τ in scdo physi. τ in nono Meta. nō nisi in ordine caꝝ vel principioꝝ distinguunt. Et si in his pspexeris φ rō cāe in nā spectat ad eam inquantū res est: videbis pariter φ volūtas vtriusq̄ȝ cāe rōnē hȝ. Nā quatenus res talis est p modū nature cālitatē hȝ: q̄cq̄d enim cāt aliq̄d qr talis res est nāliter causat illud. Quatenus vo electiua est p modū ppriū.i. libere a pposito ad vtrūlibet τc. causalitatē hȝ: τ nō nāliter: q̄cquid.n. causat qr vult libere causat. Et si vlterius perspexeris φ natura: vt in litera dicitur: est cā essentialiter prior cā voluntaria: qr esse in vtroq̄ȝ est prius q̄ȝ opari τc. videbis quoq̄ȝ φ voluntas nō solū natura quedam est: sed prius habet nature rōnem τ causalitatem: q̄ȝ ppriam. Et si postremo penetraueris φ in cāis essentialiter ordinatis coniunctis in vnā rem: id qd est prioris cause ppriū participat a posteriori/ vt supremū infimi attingat infimū supremi: videbis φ voluntatis prima opera opȝ esse naturalia τ prius ipsam velle aliq̄d naturaliter q̄ȝ libere. Et hanc subtilitatē si pspiciens sectatus fueris habebis claram solutionē scotice argumentationis in materia de processione spiritus sancti: τ de naturalitate volūtatis: que oia in pria parte tractata sunt. Distinxit em̄ voluntatem contra naturam non solū in genere cāe: sed in genere rei. Et ideo intulit omnimodā disparationē: quum tamen sint cāe essentialiter subordinate: vt hic τ in.q. precedente articulo.4. de eoꝝ actibus ptȝ. voluntas em̄ non solū prius hȝ nature rōnē vt in lr'a dr q̄ȝ causalitatis proprie: sed velle naturale opȝ esse principium volēdi libere. ⁋In rn̄sione ad secundum diligētissime notato doctrinam ibi traditam circa distinctionem conuenientium alicui naturaliter.i. per se τ secundum substantiam: in consequentia formam vel actum/τ consequentia materiā vel potētiam τ cōditionē eorundē: φ.s. perseitas in illis infert coeuitatē absolute: in istis vero non absolute: sȝ φ in certa dispōne. Et cā ē dr̄ia inter potentiam τ actuȝ: vt in litera dr. Et hac enim doctrina habes vir docte φ non solū aptitudo ad motum τ operationē inest subiecto per se: vt grauitas τ risibilitas sȝ motus ipse τ operatio: vt descensus τ risus τc. ⁋In rn̄sione ad tertium eleuato mentē in celsitudinē doctrine huius: τ intuere φ vnum indiuiduū immaterialis ordinis equalet nō tm̄ infinitis indiuiduis materialib⁹ sub vna specie: sed etiam sub vno gn̄e etiā analogo. habes em̄ hic φ quum ordo vniuersi habeat φ natura determinata sit ad vnū pportionalr scȝ generice specifice vel indiuidualr: ac p hoc bono absolute quuȝ sit vnum genere analogo debuisset rn̄dere natura aliqua vna generice τ silr volūtati qr est vna sm̄ speciem debuisset rn̄dere vnum sm̄ speciem subiunctū tn̄ est φ qr voluntas est immaterialis ordinis determinata est ad vnū in genere analogo, bonū scilȝ quasi natura immaterialis eminētius prehabeat q̄cq̄d genus speciei sue haberet. Et vere sic est. In cuius signū hic intellectus noster equiualet toti vniuersitati corpee nature. Est autē ratio huius qr que sunt dispersa in inferioribus sunt vnita in superiori. Eadē enim ratione tāta est amplitudo immaterialis potētie vt vniuersi simpliciter capax sit. ⁋In eadē rn̄sione caueto nouitie ne indefinita p vniuersali se tibi offerat. Et contrarietas inter responsionis huius calcem τ corporis articuli insurgat dum ibi dictū est quedam esse particularia bona sub obiecto voluntatis contenta ad que voluntas naturaliter tēdit: ac per hoc determinata est naturaliter vt esse viuere τc. hic aūt dicitur sub bono cōi: vtrobiq̄ȝ em̄ indefinita seu particularis est loquutio: τ ppterea neutra alteri repugnat. hic em̄ expresse dicitur sub bono cōmuni: multa cōprehenduntur ad quorū nullum determinatur voluntas. multa dixit non oia. Ibi quoq̄ȝ manifeste de q̄busdam scȝ conuenientibus volenti sm̄ naturā loquit.

⁋Super articulum scdm.

In titulo articuli secundi eiusdē questionis necessariū sumit vere τ pprie: qd.s. impossibile est aliter se habere: τ est sermo de necessitate naturali qua.s. agentia τ patientia in vniuerso connectuntur: vt calefactibile calefactiuo τ visus visibili τc. ⁋In principio corporis eiusdē secundi articuli dubiū occurrit de cōclusione τ de eius ratione. De conclusione quidem qua dicitur φ voluntas a nullo obiecto de necessitate mouetur ad exercitiū actus: quoniam volūtas a deo clare viso necessario mouetur ad exercitiū actus: non enim potest non amare ac frui illo: vt in prima parte dictum est. De ratione: qua dicitur. potest enim aliquis de quocunq̄ȝ obiecto non cogitare: τ per consequens actu non velle illud. quia voluntas non habet in potestate sua cogitationē presentatiuā primi obiecti: nec refutationeȝ illius. Et similiter visionis dei clare presentati. Jam enim dictū est φ primus actus non est in potestate voluntatis: falsum est ergo qd potest aliquis de quocunq̄ȝ obiecto non cogitare.

⁋Ad hec dicitur φ verba litere intellecta formaliter: oēs soluunt obiectiones. Doctrina siquidem prius tradita non aduersatur presenti. Ad quorum euidentiā opus est distinctione.s. φ aliud est dicere voluntas necessario mouetur ab obiecto ad exercitiū actus: τ dicere voluntas sic disposita necessario mouetur ad exercitiū actus. primū em̄ denotat efficaciam obiecti supra voluntatē: φ scilicet talis τ sic efficacis est nature φ potest voluntatem ad exercitiū actus necessario ducere. Et hoc negatur in pn̄ti conclusione: dū asserit φ nullū obiectum vt sic/τ quantū est ex sua efficacia pōt naturali necessitate cōpellere volūtatē ad exercitiū act⁹. secūdū vo denotat naturā volūtatis de q̄ dictū est/φ hȝ quedā motū nāle τ φ nō hȝ semp illū actu: sed q̄n̄ est in certa.

Universidad de Deusto Biblioteca

dispōne.⁊ ħ pdictū est ⁊ vere:⁊ ex ħ ꝓuenit ꝙ volūtas deū clare visuz necio amat.Est em̄ tūc in dispōne tali ꝙ ex nā sua actu ꝓuenit amor⁊ delectatio talis obti.⁊ silr in prio actu volūtatis quē hēm⁹ nālr velle illud nō hȝ necessitatē exercitij ab obto:sȝ a nā exñte in tali dispōne/ ꝙ ad eā nāli necitate sequit velle.vñ qñcūqȝ volūtas necio mouet ad exercitium:necessitas illa nūqȝ est ab obo sed a natura ⁊ nāe datore.

Et p hoc pȝ rñsio ad vtrūqȝ oborū.Et ad pmuz qdē explicite. Ad scdm ꝓo quo ad nām ⁊ ad formā dicito ꝙ ꝓissimū est qd volūtas pōt de quocūqȝ obto nō cogitare:qȝtū ē ex pte obti. Sic em̄ autor loquit sed sophisma figure dictiōis est:inferre ꝙ volūtas i tali dispōe exñs pt nō cogitare: mutat em̄ qd in qle. Oportet ergo diligēter in ħ art.aduertere ꝙ formalis est sermo de efficacia obti vt sic:obones autem aliūde qȝ ex obto robur hñt:⁊ ideo nihil obstāt.Et si horū vltimā resolutionē cupis recolito supradictorū.s.ꝙ volūtas q ad exercitiū tres tm̄ hȝ motores.s.seipaȝ suam nām ⁊ deū vt agētē nō vt obm.Ex hoc em̄ pȝ ꝙ modus exercitij nō aliunde est.vñ siue libere siue necessario voluntas exerceat suū actū nūqȝ ex pte obti cā requirēda est sed agētis (vt dictū est) triplicis. ⁊ in ħ quiescat intellect⁹ tuus. ¶In eiusdē corpis articuli cōclōne scda s.ꝙ obm vndiqȝ bonū necio mouet:nec deficit ab ħ nisi pp defectū alicuius boni:dubiū occurrit ex Scoto in 4⁹.di.49. q.11.dicētis ꝙ ista rō nō cōcludit necessariam motionem simpliciter:sed ꝙ si volūtas dȝ habere actū circa tale obm opȝ ꝙ habeat actū volitionis:cū quo tñ stat ꝙ ipsa pōt suspēdere actū suum:sed q: ex his ⁊ pcessu suo manifeste pȝ ꝙ non impugnatur sensus formalis litere: sed quē ipe accepit ideo sibijpsi curā sui relinquo.Diuus enim Thomas loquit de motione ex pte obti/ que est ad specificationem actus ⁊ vult ꝙ necessario mouet obiectū vndiqȝ bo^m: qd est verissimū simpliciter ⁊ formalr:ita enim necessario specificat qd est obiectiue mouere ꝙ impossibile est aliter se habere quoniam non potest non specificari actus volūtatis ab eo: vt patet quāuis possit actus volūtatis non fieri.vnde cū in litera dicitur ꝙ volūtas nō pōt nō velle beatitudinē:ly nō velle/nō sumitur negatiue sed ꝯue.i.pro nolle:vt manifestāt subiuncta verba in alio mēbro.s.repudiari vel approbari.Sed qd fallit aliquos hec indistinctio inter motionē ad specificationē ⁊ exercitiū actus.¶Circa doctrinā traditā in hoc arti.⁊ ⁊ pcedētibus aduerte ꝙ ꝑm ꝙ volūtas respicit duos motores:alterū ad exercitiū/alterū ad specificationē:dupliciter inuenit in ea nālitas.s.ꝑm determinationē ad exercitiū ⁊ ꝑm determinationē ad speciē.Est em̄ volūtas nāliter determinata ad eliciendū actū aliquē:puta primū ⁊c.Et est rursus nāliter determinata ad obiectū aliquod:puta bonū ⁊c.Et he determinationes ita se hñt ꝙ pria infert scdam ⁊ nō ecōuerso.Si em̄ voluntas determinata nālr ad eliciēdū actū:ħ nō est nisi respectu obiecti ad qd nālr determinata est:sed si determinata est nālr ad obm nō pp ea determinata est ad exercitium actus respectu illius vt pȝ in lrā.vñ determinatio quo ad exercitiū vehemētior ac naturalior est.includit.n. alteram ⁊ addit. ¶Circa calcē eiusdē corporis articuli aduerte ꝙ q: vt pdiximus volūtas ad 3^m volitorū genus: puta esse viuere ⁊c. determinata ē nāliter quo ad specificationē vt in plurib⁹: ⁊ a causa vt in plurib⁹ ñ necessario ꝓuenit effectus pōt em̄ impediri:idcirco i lrā dicit ꝙ qlȝ pticularia bona ēt esse viuere intelligere nō necessario mouēt volūtatē ad specificationē actus.pñt em̄ repudiari:sic tñ ꝙ pdicta vt in plurib⁹ nō repudiant:sed si volūtas in ea fert volitionis actu in illa tēdit:⁊ raro nolitionis vt cōtingit in desperantibus ⁊ similib⁹. ¶In rñsione ad vltimū eiusdē art.:notato ꝙ esse viuere ⁊ huiusmodi duplr sumi pñt.prio vt sunt quedā pticularia bona ꝑm seipsa.⁊ sic pñt/ lȝ raro/repudiari:eo ꝙ defectū hñt annexum alicui⁹ boni qd appetit:vt pȝ in occidētib⁹ se.Appetūt em̄ qdā bonū puta libertatē: cuius oppositū cōiungit sue vite ⁊c.Alio modo vt sunt necio connexa btitudini.⁊ sic qȝtuȝ est ex pte sui nō pñt repudiari:sed si volūtas hēat actū i ea vt sic opȝ ꝙ hēat circa ea actū volitionis sicut circa btitudinē pp rōnem in lrā assignatā.Dixi aūt qȝtū est ex parte sui:q: lȝ hec sic cōnexa hēant sic tantā efficaciā vt necessitēt ad specificationē.Si tñ cōnexio illa incognita/vl incōsiderata/vel nō sufficiēter visa sit:ab hmōi efficacia impedit.qd tñ non oportuit hic autorē exprimere tū q: de obi efficacia ex pte sui est sermo:q: semp subintelligit debita approximatio.Ex cuius defectu pronenit hoc.

Super arti.3.

Circa tertiū arti.doctrinā aduerte ꝙ inde habes qȝ liberū sit tam in delectabilibus qȝ in ꝯrijs ꝑm tactū velle ⁊ nolle:passiões em̄ hmōi aut totalr absorbēt rōnē:⁊ sic nihil volūtatis restat:aut aliqd eius relinquūt:⁊ sic libertatȝ tātūdē dimittūt ⁊ qȝuis tūc pp dispōnē sbi volūtas maxime inclinet ad actū cōsonū appetitui sensitiuo:q: tñ libera restat miraculo nō est opus ad nō eliciendū hmōi actū:vt Greg.de Arimino in prio sniarū.di.pria.q.2.artic 2. putauit.¶Circa illa ꝟba.s.volūtas nō solū mouet a bono vli appħē-

ex obiecto.primo ergo modo volūtas a nullo obiecto ex necessitate mouet.pōt enim aliquis de quocunqȝ obiecto nō cogitare:⁊ per cōsequēs actu velle illud.Sed qȝtū ad scdm motionis modū volūtas ab aliquo obiecto ex necessitate mouet,ab aliquo aūt nō.in motu em̄ cuiuslibet potētie a suo obiecto cōsideranda est ratio per quā obiectū mouet potētiam:visibile enim mouet visum sub ratione coloris actu visibilis.vñ si color ꝓponatur visui,ex necessitate mouet ipsum,nisi aliquis visum auertat,qd ptinet ad exercitiū actus. si aūt ꝓponeret aliquid visui,qd nō omnib⁹ modis esset color in actu,sed ꝑm aliquid esset tale,ꝑm aūt aliquid nō tale,nō ex necessitate visus tale obm videret.posset enim intēdere in ipsum ex ea parte qua non est coloratū in actu,⁊ sic ipsum nō videret.sicut aūt coloratum in actu est obiectū visus,ita bonū est obiectū volūtatis,vnde si ꝓponat aliquod obiectū volūtati qd sit vniuersaliter bonū ⁊ ꝑm omnē cōsiderationē,ex necessitate voluntas in illud tēdit si aliquid velit:nō enim poterit velle oppositū.Si aūt ꝓponat sibi aliquod obiectū,ꝙ nō scdm quālibet considerationē sit bonū,nō ex necessitate voluntas fertur in illud.⁊ q: defectus cuiuscūqȝ boni hȝ rōnem non boni,ideo illud solū bonū qd est perfectum ⁊ cui nihil deficit,est tale bonū qd volūtas nō pōt nō velle,qd est beatitudo.alia aūt quelibet particularia bona inquātū deficiūt ab aliquo bono pñt accipi vt non bona:⁊ ꝑm hanc cōsiderationē possunt repudiari vel approbari a volūtate,que pōt in idem ferri ꝑm diuersas considerationes.

Ad primū Ergo dicendū,ꝙ sufficiens motiuuȝ alicuius potentie nō est nisi obiectū qd totaliter hȝ rationē motiui.si aūt in aliquo deficiat,non ex necessitate mouebit:vt dictū est.¶Ad scdm dicendū,ꝙ intellectus ex necessitate mouet a tali obiecto,qd est semp ⁊ ex necessitate verum,nō aūt ab eo qd pōt esse verū ⁊ falsum.s. a cōtingenti.sicut ⁊ de bono dictū est.¶Ad tertium dicendū,ꝙ finis vltimus ex necessitate mouet voluntatē:q: est bonū perfectū.et similiter illa que ordinant ad hunc finē, sine quibus finis haberi nō pōt sicut esse ⁊ viuere ⁊ hmōi,alia vero sine quib⁹ finis haberi pōt non ex necessitate vult qui vult finē:sicut conclusiones,sine quib⁹ principia pñt esse vera, non ex necessitate credit qui principia credit.

¶Utrum volūtas moueatur de necessitate ab inferiori appetitu. Arti.3.

AD tertiū Sic proceditur.Uidetur ꝙ volūtas ex necessitate moueatur a passione appetitus inferioris.dicit enim apostolus Ro.7. Non enim qd volo bonum, hoc ago:sed qd odi malum,illud facio.qd dicit ꝓpter cōcupiscētiam que est passio quedam.ergo volūtas ex necessitate mouetur a passiōe.¶Preterea.Sicut dicitur in tertio ethico.Qualis vnusquisqȝ est,talis finis videt ei:sed nō est in potestate volūtatis ꝙ statim passionē abijciat.ergo nō est in potestate volūtatis ꝙ non velit illud ad qd passio se inclinat.¶Preterea.Causa vniuersalis nō applicat ad effectū particularem nisi mediante causa particulari,vnde ⁊ ratio vniuersalis nō mouet nisi mediante estimatione particulari.vt dicitur in tertio de anima:sed sicut se hȝ ratio vniuersalis ad estimationē particularem,ita se habet voluntas ad appetitum sensitiuum.ergo ad aliquod particulare volendū non mouetur voluntas nisi mediante appetitu sensitiuo. ergo si appetitus sensitiuus sit per aliquam passionem ad aliquid dispositus,volūtas nō poterit in contrarium moueri.

Sed cōtra Est,ꝙ dicitur Gene.4.Subter te erit appetitus tuus,⁊ tu dominaberis illius.nō ergo volūtas hominis ex necessitate mouetur ab appetitu inferiori.

Rñdeo Dicendum,ꝙ sicut supra dictum est.passio appetitus sensitiui mouet voluntatem ex ea parte qua voluntas mouetur ab obiecto inquantum scȝ homo aliqualiter dispositus per passionem iudicat aliquid esse conueniens ⁊ bonum qd extra passionem existens non iudicaret. huiusmodi autem immutatio hominis per passionem duobus modis contingit.Uno modo sic ꝙ totaliter ratio ligatur ita qd homo vsum rationis non hȝ:sicut contingit in his qui propter vehementem iram vel concupiscentiam furiosi vel amentes fiunt,sicut ⁊ propter aliquam aliam perturbationem corporalem:huiusmodi em̄ passiones non sine corporali transmutatione accidunt.⁊ de talibus eadem est ratio sicut ⁊ de animalib⁹ brutis que ex necessitate sequuntur impetū passionis:in his enim nō est aliquis rationis motus:⁊ per cōsequens nec volūtatis.aliquādo autem ratio non totaliter absorbetur a passione,sed remanet qȝtum ad aliquid iudicium rationis liberum:⁊ ꝑm hoc remanet aliquid de motu voluntatis. inquantum ergo ratio manet libera ⁊ passioni nō subiecta,intātum voluntatis motus qui manet nō ex necessitate tēdit ad hoc ad qd passio inclinat.⁊ sic aut motus volūtatis non est in homine:sed sola passio dominatur,aut si motus voluntatis sit,non ex necessitate sequitur passionem.

Ad primū Ergo dicendum,ꝙ etsi voluntas non possit facere quin motus cōcupiscentie insurgat, de

so p rōnē: sȝ a bono appħēso p sensuȝ:dicta in articulo tertio eiusdē.10^e qōis.Aduerte ꝙ duplr intelligi pñt.prio vt bonuȝ appħēsum p sensum ⁊ bonū apprehēsum p rōnē sint duo motiua volūtatis sic ꝙ qñqȝ volūtas ab vno qñqȝ ab altero mouet:⁊ hic sensus repugnat supradictis ⁊ est falsus.Repugnat qdē: q: iā dictuȝ ꝓbatūqȝ est ꝙ nullū corporeū pōt mouere directe volūtatē:falsus vero est q: si sensus solus possit mouere volūtatē/tūc hō posset velle absqȝ rōnis vsu: ⁊ ꝯñr posset peccare⁊ bñfacere qd nō est intelligibile: iplicat.n. eē actū liberi arbitrij absqȝ rōnis vsu scdo igit itelligi pñt vt bonū appħēsum p sensum pmittat ꝯcurrere cū appħēso p rōnē in idē motiuū: ita ꝙ motm̄ volūtatis ñ solū est bonū vle appħēsuȝ p rōnē in sua puritate:sȝ etiā cōiūcto cū bono appħenso p sensum.⁊ hic est sensus ver⁹ ⁊ itēt⁹ ver⁹ qdē q: sicut itell's mouet a phantat^e ñ ꝑȝ se:sȝ ꝑm ꝙ stat sub lumine itell's agētis q ē ver⁹ ei⁹ motor ita bo^m pticulare appħēsuȝ ñ ꝑȝ se sȝ ꝑȝ ꝙ substat vli appħēso p rōnē/qd est vex volūtatis motiuū mouet volūtatē.Intēt⁹ aūt q: ex hoc iterimit sititudo in arg⁹ oba:inter volūtatē appetitūqȝ sensitiuū ⁊ rōnē vlez ac pticularē.Nā volūtas ab vtraqȝ simil rōe mouet ac pħ ñ indiget appetitu pticulari.Rō ꝓ vlis inqȝtū hmōi:sic.n.distinguit ꝯ rōnē pticularē nūqȝ pticulare attigit:⁊ ppea pticulari eget rōne vt ad particulare descendat.

¶Super.q 11.arti.1.

IN primo articulo qōis 11^e.Aduerte ꝙ author in corpore articuli ex rōne fructus intulit solū ꝙ fruitio ad appetitiuā partē pertinet: nec determinauit an amorē an delectationē significet: qm̄ sat erat sue qōni ꝙ ad appetitū spectaret.Equocari tñ scito vocabulū ħ apud thomistas ⁊ scotistas Nos enim fruitiōis nomine significam⁹ delectationeȝ formaliter loquendo:amorem autē cōnotatiue ⁊ causaliter:illi vero significant formaliter amorem amicitie vnde oportet quum disputant se innicem predeclarare ne de se inuicem rideāt:quolibet putāte alterum extra ꝓpositū loqui. Suasio autē Scoti i primo sen.di.prima q.3.ex cōstructione.s. q: fruor cōstruit cum ablatiuo significante obiectū ex vi trāsitionis.ergo significat actum puta amorem ⁊ nō passionem puta delectationem : dicitur enim fruor deo sicut amo deū: ⁊ nō sicut delector de deo. hec inquā suasio nihil habet suasionis: qm̄ cōstructio hic trāsitiua non est nisi possessiue grāmatice loquendo.cōstruitur ei cum ablatiuo vel genitiuo:ex eo ꝙ est de ponēs possessiuū vnde ex hoc non habetur ꝙ significat actū sed stat ꝙ significet passionē per moduȝ possessiōis:⁊ vere sic est.frui em̄ importando delectationē denotat rem qua fruimur a nobis possideri:longe autē perspicuū magȝ erat a grāmaticis ⁊ oratoribus persuaderi qd nos dicimus.nominibus ei vtendū est vt plures. Cōstat aūt frequētissimo grāmaticorum vsu non nisi ad delectationē spectare vnde ⁊ dñt ꝙ significat cū gaudio vti:nō em̄ dicimus fruor cantu. i.amo cantum: sed.i. delectationem percipio de cantu. Neqȝ quū dicitur veni fruamur cupitis amplexibus :prouerbiorum capitulo.1.inuitamur ad amādum/sed ad delectationē percipiēdā:⁊ paulus quū filemoni dicit:ego te fruar in domino:nō ego te amabo:sed ego de te delectabor indomino sonat.Abusiue igitur frui ꝓ amore formaliter sumi pōt: ꝓprie aūt nō nisi equiuocatio ad placituȝ. ¶In rñsione ad ꝑm eiusdē primi articuli disce ꝙ q: bonuȝ est cōe ad oia genera sicut ⁊ ens:sicut quelibet ꝑfectio quilibet finis quodlibet obiectum ꝑm suā specialem rationem habet rationem entis ita ⁊ boni:videre enim et visibile vt sic sunt entia ⁊ bona.⁊ notificatio huius est quia qȝlibet potentia appetit naturaliter suam pfectionē/suū finem suū obiectū vt sic.vñ verum inquantū ve

J.ar.2.c. Et.1.di. 1.q.1.ā.1

quo apl's dicit,Qd odi malū illud facio.i.cōcupisco:tñ pōt volūtas nō velle cōcupiscere aut cōcupiscētie nō cōsentire.⁊ sic nō ex necessitate seqtur cōcupiscētie motū.¶Ad ꝑȝ dōm,ꝙ cū in hoīe due sint nature intellectualis.s.⁊ sensitiua,qñqȝ qdē est hō aliqlis vniformiter ꝑm totā aiam:q:.s.vel pars sensitiua totaliter subijcit rationi,sicut cōtingit in virtuosis,vel ecōuerso rō totalr absorbet a passione.sicut accidit in amentibus.sȝ aliqñ etsi ratio obnubiletur a passione,remanet tñ aliqd rōnis liberū.⁊ ꝑm hoc pōt aliqs vel totalr passionē repellere:vel saltē se tenere ne passionē sequatur:in tali enim dispositione, q: homo ꝑm diuersas partes aie diuersimode disponitur,aliud ei videt ꝑm rōnē,⁊ aliud ꝑm passionē.¶Ad tertiū dicēdū,ꝙ volūtas nō solū mouet a bono vniuersali apprehēso p rōnē:sȝ etiā a bono apprehēso per sensum. ⁊ ideo pōt moueri ad aliqd particulare bonū absqȝ passione appetitus sensitiui:multa em̄ volumus ⁊ operamur absqȝ passione per solā appetitus electionem:vt patet in his in quibus ratio renititur passioni.

¶Utrū voluntas moueat de necessitate ab exteriori motiuo quod est deus. Arti.4.

AD qrtū Sic procedit. Uidetur ꝙ volūtas ex necessitate moueatur a deo.oē.n.agēs cui resisti non pōt ex necessitate mouet:sȝ deo cū sit infinite virtutis resisti nō pōt.vñ dicit Ro.9.Uolūtati eius q resistit.ergo deus ex necessitate mouet volūtatē.¶P.Uoluntas ex necessitate mouetur in illa q nāliter vult, vt dictuȝ est:sed hoc est vnicuiqȝ rei nāle qd deus in eo opat:vt aug.dicit.25.ꝯ Faustū.ergo volūtas ex necessitate vult oē illud ad qd a deo mouet.¶Preterea.Possibile est quo posito nō seqtur impoīe.seqtur autē impoīe si ponat ꝙ volūtas nō velit hoc ad qd deus eā mouet:q: ꝑm hoc operatio dei esset inefficax:nō ergo est poīe volūtatē nō velle ħ ad ꝙ deus eā mouet.ergo necesse est eā hoc velle.

Sed cōtra Est,ꝙ dr eccl'i.15.De⁹ ab initio cōstituit hominē ⁊ reliqt eū in manu ꝯsilij sui:nō ergo ex necessitate mouet voluntatem eius.

Rñdeo Dicēdū,ꝙ sicut Dyo.dī.4. ca.de di.no.Ad ꝓuidētiā diuinā nō ptinet naturā rerū corrūpere:sȝ seruare.vñ oīa mouet ꝑm eorū cōdōnē.ita ꝙ ex causis necessarijs p motionē diuinā ꝯsequūtur effectus ex necessitate,ex causis aūt contingētibus sequunt effect⁹ cōtingēter.Quia igitur volūtas est actiuum principiū non determinatū ad vnū,sed indifferēter se habens ad multa,sic deus ipsam mouet ꝙ non ex necessitate ad vnū determinat:sed remanet motus eius contingens ⁊ non necessarius ,nisi in his ad que naturaliter mouetur.

Ad primū Ergo dicēdū,ꝙ voluntas diuina nō solū se extēdit vt aliqd fiat per rē quā mouet sȝ vt etiā eo mō fiat q cōgruit nature ipsius.⁊ iō magis repugnaret diuine motioni si voluntas ex necessitate moueret,qd sue nature nō competit,qȝ si moueretur libere ꝓut cōpetit sue nature.¶Ad ꝑm dicēdū,ꝙ naturale est vnicuiqȝ qd deus opatur in ipso vt sit ei naturale.sic em̄ vnicuiqȝ cōuenit aliqd ꝑm ꝙ deus vult ꝙ ei cōueniat.nō aūt vult ꝙ qcqd opat in rebus sit eis naturale,puta ꝙ mortui resurgant:sed hoc vult vnicuiqȝ esse naturale ꝙ potestati diuine subdat.¶Ad tertiū dōz, ꝙ si deus mouet volūtatē ad aliqd,impossibile est huic pōni ꝙ volūtas ad illud nō moueat:nō tñ est impoīe simplr.vñ nō seqt qd volūtas a deo ex necessitate moueatur.

¶De fruitiōe q est actus volūtatis.Qō.11.

DEinde Cōsiderandū ē de fruitione.¶Et circa hoc qrunt qtuor.Primo vtruȝ frui sit actus appetitiue potentie. Secundo vtrū soli rōnali creature cōueniat:an etiā aialibus brutis.Tertio vtrum fruitio sit tm̄ vltimi finis. Quarto vtrum sit solum finis habiti.

¶Utrȝ frui sit act⁹ appetitiue potētie.Ar.1.

AD primū Sic pcedit. Uidet ꝙ frui nō sit soluȝ appetitiue potentie. frui em̄ nihil aliud esse videt qȝ fructū capere:sed fructū humane vite q est beatitudo,accipit intellectus in cuius actu beatitudo cōsistit:vt supra oñsuȝ est:ergo frui nō est appetitiue potētie,sed intellectus.¶Preterea.Quelibet potētia habet ꝓpriū finē qui est eius perfectio:sicut visus finis est cognoscere visibile,auditus percipere sonos,⁊ sic de alijs:sed finis rei est fructus eius:ergo frui est potētie cuiuslibet,et nō solū appetitiue.¶Preterea.Fruitio delectationē quādā importat:sȝ delectatio sensibilis ptinet ad sensum q delectat in suo obiecto ⁊ eadē ratione delectatio intellectualis ad intellectum,ergo fruitio pertinet ad apprehēsiuā potentiam,⁊ nō ad appetitiuam.

Sed contra Est, ꝙ augu.dicit in primo de doctrina xpiana.⁊ in.10.de tri.Frui est amore inherere alicui rei propter seipsam,sed amor pertinet ad appetitiuam potentiam. ergo ⁊ frui est actus appetitiue potentie.

Rñdeo Dicēdū,ꝙ fruitio ⁊ fructus ad idē pertinere vñr,⁊ vnum ex altero deriuari.Quid aūt a quo,nihil ad ꝓpositū refert,nisi ꝙ hoc ꝓbabile videt qd id qd magis est manifestuȝ prius etiā fuerit nominatū.Sunt aūt nobis primo manifesta que sunt sensibilia magis.vnde a sensibilib⁹ fructibus nomen fruitionis deriuatū videt. Fructus aūt sensibilis est id qd vltimū ex arbore expectatur:⁊ cū quadā suauitate percipit.vnde fruitio ptinere videt ad amorē vel delectationē quā aliqs habet de vltimo expectato,qd est finis:finis aūt ⁊ bonū est obiectum appetitiue potētie,vnde manifestum est ꝙ fruitio est actus appetitiue potentie.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ nihil prohibet vnū ⁊ idē ꝑm diuersas rationes ad diuersas potētias pertinere.ipsa igitur visio dei inqȝtū est visio est actus intellectus,inquātū autē est bonū ⁊ finis est volūtatis obiectū.⁊ hoc modo est ei⁹ fruitio:⁊ finē hūc intellectus cōsequit tanqȝ potētia agēs,volūtas aūt tanqȝ potētia mouēs ad finem,⁊ fruens fine iā adepto.¶Ad ꝑm dicēdū,ꝙ perfectio ⁊ finis cuiuslibet alterius potētie cōtinetur sub obiecto appetitiue,sicut proprium sub cōmuni:vt dictum est supra.vnde perfectio ⁊ finis cuiuslibet potentie inqȝtum est quoddam bonum, pertinet ad appetitiuā.propter quod appetitiua potentia mouet alias ad suos fines.⁊ ipsa consequitur finē quando quelibet aliarū pertingit ad finem.¶Ad tertium dicēdū,ꝙ in delectatione duo sunt.s.perceptio cōuenientis:

Universidad de Deusto Biblioteca

rum: qr est naturali appetitu appetitum ab intellectu est specificus boni: ⁊ similiter visibile ⁊ intelligere ⁊ videre ⁊ reliqua: qr ergo ista sũt boni species ⁊ cõtinentur sub bono in cõi qđ est obiectum voluntatis vt ꝓpria sub cõmuni dupliciter appetunt. primo appetitu naturali ab his quorum sunt bona propria. secundo appetitu animali a voluntate sub cuius obiecto continẽtur: ⁊ propterea sequũtur illa duo que in litera exprimunt.

I.q.2.ar. 5.ad.2. Et.1.dis. I.q.4.ar ticu.1.

¶ Super artic. IIm.

In reliquis questionis II. articulis nihil scribendũ occurrit.

que pertinet ad apprehensiuã potẽtiam: ⁊ cõplacentia eius qđ offert vt cõueniens. ⁊ hoc pertinet ad appetitiuã potentiam: in quo ratio delectationis completur.

¶ Utrum frui cõueniat tantũ rationali creature an etiam animalibus brutis. Arti.2.

AD scđm Uidet ꝙ frui solũmodo sit hominũ. dicit em̃ aug. in pˀio de doctrina xp̃iana, ꝙ nos homines sumus qui fruimur ⁊ vtimur: non ergo alia animalia frui pñt. ¶ P̃. Frui est vltimi finis: sed ad vltimũ finẽ non possunt pertingere bruta animalia. ergo eoꝝ nõ est frui. ¶ P̃. Sicut appetitus sensitiuus est sub intellectiuo, ita appetitꝰ nãlis est sub sensitiuo: si igit frui ptinet ad appetitũ sensitiuum, videt ꝙ pari rõne possit ad nãlem ptinere. qđ pꝫ esse falsum. qr eius nõ est delectari. ergo appetitus sensitiui nõ est frui: ⁊ ita nõ conuenit brutis animalibus.

Sed contra Est ꝙ aug. dicit in lib. 83. q. Frui q̃dẽ cibo ⁊ qualibet corporali voluptate nõ absurde existimantur ⁊ bestie.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ sicut ex p̃dictis habetur, frui nõ est actꝰ potẽtie peruenientis ad finẽ sicut exequẽtis: sed potẽtie imperãtis executionẽ. dictũ est em̃ ꝙ ẽ appetitiue potẽtie. In rebꝰ aũt cognitione carẽtibus inuenit quidẽ potẽtia ptingẽs ad finẽ p modũ exequẽtis, sicut graue tẽdit deorsum, ⁊ leue sursum. Sed potẽtia ad quã ptinet finis p modũ imperãtis nõ inuenit i eis: sed in aliqua superiori natura que sic mouet totã nãm p imperiũ, sicut in habẽtibꝰ cognitionẽ appetitꝰ mouet alias potẽtias ad suos actus. vnde manifestũ est ꝙ i his que cognitiõe carẽt, q̃uis pertingãt ad finẽ nõ inuenit fruitio finis: sed solũ in his que cognitionem habẽt. sed cognitio finis est duplex, pfecta et imperfecta. Perfecta quidẽ qua non solũ cognoscitur id qđ est finis ⁊ bonũ: sed rõ vl'is finis ⁊ boni. ⁊ talis cognitio est solius rõnalis nature. Imperfecta aũt cognitio est qua cognoscitur particulariter finis ⁊ bonũ. ⁊ talis cognitio est in brutis animalibꝰ, quorũ ⁊ virtutes appetitiue nõ sunt imperãtes libere: sꝫ fm nãlem instinctũ ad ea que apprehendũt, mouẽtur. vñ rõnali nature cõuenit fruitio fm rationẽ pfectã, brutis aũt animalibꝰ fꝫ rõnẽ imperfectã aliis aũt creaturis nullo modo.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ aug. loq̃tur de fruitione pfecta. ¶ Ad scđm dicẽdũ, ꝙ non oportet ꝙ fruitio sit vltimi finis simpl'r, sed eius qđ habetur ab vnoquoq pro vltimo fine. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ appetitus sensitiuus cõsequit aliq̃ cognitionẽ, nõ aũt appetitus nãlis, precipue prout est in his que cognitiõe carẽt. ¶ Ad quartũ dicẽdũ, ꝙ aug. ibi loquit de fruitione imperfecta qđ ex ipso mõ loquẽdi apparet. dicit em̃ qđ frui non adeo absurde existimant ⁊ bestie. s. sicut vti absurdissime dicerentur.

¶ Utrũ fruitio sit tm̃ vltimi finis. Arti.3.

I.qõ.12 art.2.ad 3m.

AD tertiũ Uidet ꝙ frui nõ sit tm̃ vltimi finis. dicit em̃ apl's ad Philemonem, Itaq frater ego te fruar in dño: sed manifestũ est: ꝙ paulus nõ posuerat vltimũ suum finẽ in homine. ergo frui nõ tantũ est vltimi finis. ¶ P̃. Fructus est quo aliquid fruitur: sed apl's dicit ad Gal. 5. Fructus spũs est charitas, gaudiũ, pax, ⁊ hmõi, que non habẽt rationẽ vltimi finis. non ergo fruitio est tantũ vltimi finis. ¶ Preterea. Actus voluntatis supra seipsos reflectunt. volo enim me velle, ⁊ amo me amare: sed frui est actus voluntatis, voluntas em̃ est per q̃ fruimur vt aug. dicit. 10. de tri. ergo aliquis fruit sua fruitione: sed fruitio non est vltimus finis hoĩs: sed solũ bonum increatũ ꝙ est deus. nõ ergo fruitio est solum vltimi finis.

Sed cõtra Est, ꝙ aug. dicit. 10. de tri. ꝙ nõ fruit siq̃s id qđ in facultatẽ volũtatis assumit ꝓpter aliud appetit: sed solum vltimus finis est qui nõ ꝓpter aliud appetitur: ergo solius vltimi finis est fruitio.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ est: ad rõnẽ fructꝰ duo pertinẽt: scꝫ ꝙ sit vltimũ. ⁊ ꝙ appetitũ quietet quadaꝫ dulcedine vel delectatione. vltimũ aũt est simpl'r: ⁊ fm quid simpliciter quidẽ qđ ad aliud nõ refert: sed fm quid qđ est aliquorũ vltimũ. qđ ergo est simpl'r vltimũ in quo aliquid delectat, sicut in vltimo fine, hoc quippe ꝓprie dr fructꝰ, ⁊ eo ꝓprie dr aliquis frui. qđ aũt in seipso non est delectabile: sed tm̃ appetit in ordine ad aliud, sicut potio amara ad sanitatẽ, nullo modo fructus dici põt. qđ aũt in se hꝫ quandã delectationẽ ad quã quedã p̃cedẽtia referunt, põt quidẽ aliquo modo dici fructus: sed nõ ꝓprie ⁊ fm completã rõnem fructus eo dicimur frui. Unde aug. in. 10. de tri. dicit, ꝙ fruimur cognitis in quibꝰ volũtas delectata cõquiescit. nõ aũt quiescit simpliciter nisi in vltimo: qr quandiu aliquid expectatur motus volũtatis remanet in suspenso: lꝫ iam ad aliq̃d peruenerit. sicut in motu locali: lꝫ illud qđ est medium in magnitudine sit principium ⁊ finis, non tamẽ accipitur vt finis in actu, nisi quando in eo quiescitur.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ sicut aug. dicit in pˀio de doctrina xp̃iana, Si dixisset te fruar: ⁊ nõ addidisset in dño, videret finẽ delectationis in eo posuisse. sed qr addidit in dño, in dño se posuisse finẽ atq in eo se frui significauit: vt sic fratre se frui dixerit, non tanq̃ termino, sed tanquã medio. ¶ Ad scđm dicẽdũ, ꝙ fructus aliter comparat ad arborẽ ꝓducẽtem, ⁊ al'r ad hoĩem fruentẽ. ad arborẽ quidẽ ꝓducentẽ cõparat vt effectꝰ ad causam. ad fruentẽ aũt sicut vltimũ expectatũ ⁊ delectãs. dñr igit ea que enumerat ibi apl's, fructus: qr sunt effectus quidam spũssancti in nobis (vñ ⁊ fructus spũs dñr) nõ aũt ita ꝙ eis fruamur tanq̃ vltimo fine. ¶ Uel al'r dicẽdũ, ꝙ dñr fructus fꝫ ambr. qr ꝓpter se petẽda sunt. nõ quidẽ ita ꝙ ad beatitudinẽ non referãtur: sed qr in seipsis habẽt vñ nobis placere debeãt. ¶ Ad tertium dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ est, finis dr dupl'r. Uno mõ ipsa res. alio mõ adeptio rei. que quidẽ nõ sunt duo fines: sed vnus finis in se cõsideratus ⁊ alteri applicatꝰ. deus igit est vltimꝰ finis sicut res que vltimo querit, fruitio aũt sicut adeptio huiꝰ vltimi finis. sicut igit nõ est aliud finis deus ⁊ fruitio dei, ita eadẽ ratio fruitionis est qua fruimur deo, ⁊ qua fruimur diuina fruitione. ⁊ eadem ratio est de beatitudine creata, que in fruitione consistit.

¶ Utrum fruitio sit solum finis habiti. Art.4.

AD quartũ Uidetur ꝙ fruitio non sit nisi finis habiti. Dicit em̃ aug. 10. de trini. ꝙ frui est cũ gaudio vti nõ adhuc spei, sed iaꝫ rei: sed q̃diu nõ habet nõ est gaudiũ rei, sꝫ spei: ergo fruitio nõ est nisi finis habiti. ¶ P̃. Sicut dictum est: fruitio nõ est ꝓprie nisi vltimi finis. qr solus vltimus finis quietat appetitũ: sed appetitus nõ quietat, nisi in fine iam habito. ergo fruitio ꝓprie loquendo non est nisi finis habiti. ¶ P̃. Frui est capere fructum: sed nõ capitur fructus nisi qñ iam finis habetur. ergo fruitio non est nisi finis habiti.

Sed cõtra. Frui est amore inherere alicui rei propter seipsam: vt aug. dicit: sed hoc põt fieri etiã de re non habita. ergo frui potest esse etiam finis non habiti.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ frui importat operationẽ quandã volũtatis ad vltimũ finẽ, fm ꝙ volũtas hꝫ aliq̃d pro vltimo fine. Habet aũt vltimus finis dupl'r. vno modo pfecte, et alio modo imperfecte. Perfecte quidẽ qñ habet nõ solũ in intentione, sed etiã in re: impfecte aũt qñ habet in intẽtione tantũ. Est ergo pfecta fruitio iam habiti finis realiter: sed imperfecta est ẽt finis nõ habiti realiter, sed in intentione tantum.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ aug. loquit de fruitiõe pfecta. ¶ Ad scđꝫ dicẽdũ, ꝙ q̃es volũtatis dupl'r impedit. Uno mõ ex parte obiecti. qr. s. non est vltimus finis: sed ad aliud ordinat. Alio mõ ex parte appetẽtis finẽ qui nondũ adipiscitur finẽ. obm aũt est qđ dat spẽm actui: sed ab agẽte dependet modus agẽdi: vt sit pfectus vel imperfectꝰ fm cõditionẽ agẽtis. ⁊ ideo eius qđ non est vltimus finis fruitio est impropria, quasi deficiens a specie fruitionis. Finis aũt vltimi nõ hiti est fruitio ꝓpria q̃dẽ, sed impfecta pp imperfectũ modũ hñdi vltimũ finem. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ finem accipere vel habere dicitur aliq̃s nõ solum fm rem, sed etiam fm intentionem: vt dictum est.

¶ De intentione. Questio.12.

DEinde Cõsiderandũ est de intentione. ¶ Et circa hoc querunt quinq. Primo vtrũ intẽtio sit actꝰ intellectus vel volũtatis. Secũdo vtrũ sit tm̃ finis vltimi. Tertio vtrũ aliq̃s possit simul duo itẽdere. Quarto vtrũ intẽtio finis sit idẽ actus cũ volũtate eius quod est ad finem. Quinto vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

22e.q. 180.a.1. cor. Et.2.di. 38.ar.3. Et Vi.qõne.23.a.23. Et mal. q.16.ar. 11.ad.3.

¶ Utrum intentio sit actus intellectus vel voluntatis. Arti.1.

AD primũ Sic procedit. Uidetur ꝙ intẽtio sit actus intellectus ⁊ nõ voluntatis. Dicitur enim Math. 6. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuũ lucidum erit: vbi per oculum significatur intẽtio, vt dicit aug. in lib. de ser. do. in mon. sed oculus cũ sit instrumẽtũ visus significat apprehensiuã potentiã. ergo intẽtio nõ est actus appetitiue potentie: sed apprehensiue. ¶ Preterea. Ibidẽ aug. dicit, ꝙ intentio lumen vocatur a dño, vbi dicit, Si lumen qđ in te est tenebre sunt ⁊c. sed lumen ad cognitionẽ pertinet. ergo ⁊ intẽtio. ¶ Preterea. Intentio designat ordinationẽ quandaꝫ in finem: sed ordinare est rationis. ergo intentio non pertinet ad voluntatẽ, sed ad rationẽ. ¶ Preterea. Actus volũtatis nõ est nisi finis vel eorũ que sunt ad finẽ. sed actus voluntatis respectu finis vocatur voluntas seu fruitio, respectu autem eorum que sunt ad finem est electio, a quibus differt intentio. ergo intẽtio non est actus volũtatis.

Sed contra Est, ꝙ au. dicit in. 10. de trini. ꝙ volũtatis intentio copulat corpus visum visui. et similiter speciem in memoria existentem ad aciem animi interius cogitantis. est igitur intentio actus voluntatis.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ intentio sicut ipsum nomen sonat significat in aliud tẽdere. in aliquid autem tendit ⁊ actio mouẽtis ⁊ motus mobilis: sed hoc ꝙ motus mobilis in aliquid tendit, ab actione mouẽtis procedit. vnde intentio primo ⁊ principaliter pertinet ad id quod mouet ad finem. vnde dicimus architectorem ⁊ omnem precipientem mouere suo imperio alios ad id ad quod ipse tendit. voluntas autem mouet omnes alias vires anime ad finem, vt. s̃. habitum est. vnde manifestum est quod intentio proprie est actus voluntatis.

Ad primũ Ergo dicendũ, ꝙ intẽtio nominatur oculus metaphorice, nõ qr ad cognitionẽ pertinet: sed quia cognitionẽ presupponit per quã proponitur voluntati finis ad quem mouet. sicut oculo preuidemus quo tendere corporaliter debeamus. ¶ Ad fm dicendũ, ꝙ intentio dicitur lumen, quia manifesta est intendenti. vnde ⁊ opera dñr tenebre: quia homo scit quid intendit, sed nescit quid ex opere sequatur: sicut aug. ibidẽ exponit. ¶ Ad tertiũ dicẽdum, ꝙ voluntas quidem nõ ordinat: sed tamen in aliquid tendit fm ordineꝫ rationis. vnde hoc nomen intentio nominat actũ volũtatis presupposita ordinatione rationis ordinantis aliquid in finem. ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ intentio est actus voluntatis respectu finis: sed voluntas respicit finem tripliciter. Uno modo absolute. ⁊ sic dicitur voluntas prout absolute volumus vel sanitatẽ vel siq̃d aliud est hmõi. Alio modo cõsideratur finis fm ꝙ in eo q̃escit. ⁊ hoc modo fruitio respicit finem. Tertio modo cõsideratur finis fm ꝙ est terminus alicuius quod in ipsum ordinatur. ⁊ sic intentio respicit finẽ. non enim solum ex hoc intendere dicimur sanitatem quia volumus: sed quia volumus ad eam per aliquid aliud peruenire.

22e.q. 180.art. 1.cor. Et.2.di. 38.ar.3. Et Vi.qõne.22. ar.13.c.

¶ Utrum intentio sit tantum vltimi finis. Arti.2.

AD scđm Sic procedit. Uidetur ꝙ intentio sit tm̃ vltimi finis. Dicitur enim in lib. sentẽtiarum Prosperi, Clamor ad deũ est intentio cordis. sed deus est vltimus finis humani cordis ergo intentio semper respicit vltimũ finem. ¶ Preterea. Intẽtio respicit finẽ fm ꝙ est terminus: vt dictũ est: sed terminus habet rationẽ vltimi finis: ergo intentio semper respicit vltimum finem. ¶ Preterea. Sicut intentio respicit finem, ita ⁊ fruitio: sed fruitio semper est vltimi finis. ergo ⁊ intentio.

Sed ꝯtra. Ultimus finis humanarũ voluntatum est vnus. s. beatitudo: vt supra dictum est: si igitur intentio esset tantum vltimi finis, non essent diuerse hominuꝫ intentiones. quod patet esse falsum.

Rñdeo Dicendum, ꝙ sicut dictũ est intentio respicit finem fm ꝙ est terminus motus voluntatis. In motu autem potest accipi terminus dupliciter. Uno modo ipse terminus vltimus in quo quiescitur: qui est terminus totius motus. Alio modo aliquod medium quod est principium vnius partis motus ⁊ finis vel terminus alterius. sicut i motu quo itur de. a. in. c. per. b. c. est terminus vltimus. b. autem terminus, sed non vltimus: ⁊ vtriusq potest esse intentio. vnde etsi semper sit finis: non tamen opꝫ ꝙ semper sit vltimi finis.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ intẽtio cordis dicitur clamor ad deum, non ꝙ deus sit obiectum intẽtionis semper sed quia est intentionis cognitor: vel quia cum oramus intentionẽ nostraꝫ ad deum dirigimus. que quidem intẽtio vim clamoris habet. ¶ Ad fm dicendum, ꝙ terminus habet rationem vltimi finis: sed non semper vltimi respectu totius, sed qñq respectu alicuius partis. ¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ fruitio importat q̃dẽ q̃etem que est in fine quod pertinet solum ad vltimum finem: sed intentio importat motum in finem, non autẽ in quietem. vnde non est similis ratio.

¶ Utrũ aliq̃s possit simul duo itẽdere. ar.3.

AD tertiũ Sic ꝓceditur. Uidet ꝙ non possit aliquis simul intẽdere plura. Dicit enim aug. in lib. de ser. domini in monte, qđ non potest homo simul intendere deũ ⁊ commodum corporale. ergo pari ratione neq aliqua alia duo. ¶ Preterea. Intẽtio nominat motum voluntatis ad terminũ: sꝫ vnius motus non possunt esse plures termini ex vna pte. ergo voluntas non potest simul multa intendere. ¶ Preterea. Intentio presupponit actũ rationis siue intellectus: sed nõ contingit simul plura intelligere fm ph'm. ergo etiã neq contingit simul plura intendere.

Sed contra. Ars imitat naturam: sed natura ex vno instrumento intendit duas vtilitates, sicut lingua ordinatur ad gustum ⁊ ad locutionem: vt dicitur in tertio de anima. ergo pari ratione ars vel ratio potest simul aliquid vnum ad duos fines ordinare: ⁊ ita potest aliquis simul plura intendere.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ aliqua duo pñt accipi dupl'r: vel ordinata adinuicem, vel non ordinata. ⁊ si q̃dẽ adinuicem fuerint ordinata, mãifestũ est ex premissis ꝙ homo põt simul multa intẽdere. Est. n. intentio nõ solũ finis vltimi, vt dictũ est: sed etiam finis medii. simul aũt intẽdit aliq̃s ⁊ finẽ ꝓximum ⁊ vltimũ. sicut cõfectionẽ medicine ⁊ sanitatẽ. Si aũt accipiantur duo adinuicem nõ ordinata sic etiam simul homo põt plura intendere. qđ patet ex hoc ꝙ homo vnũ alteri p̃eligit: qr melius est altero. inter alias aũt conditiones q̃bus aliquid est melius altero vna est ꝙ ad plura vꝫ. vnde põt aliq̃d p̃eligi alteri ex hoc ꝙ ad plura valet. ⁊ sic manifeste homo simul plura intendit.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ aug. intelligit hominẽ nõ posse simul deũ ⁊ cõmodũ tpale intẽdere, sicut vltimos fines: qr vt supra oñsum est, nõ possunt esse plures fines vltimi vnius hoĩs. ¶ Ad fm dicẽdũ, ꝙ vnius motꝰ pñt ex vna pte esse plures termini, si vnus ad aliũ ordinetur: sed

¶ Super. q.12.

CIrca rñsionẽ ad q̃rtũ i articulo primo q̃onis. 12. aduerte diligẽtissime distĩõnẽ in litera positã: q̃m multa hinc documẽta hẽs: finis in p̃mis inq̃tum finis vt hinc habes cõsideratur tripl'r: ita ꝙ lꝫ id qđ est ad finem vt sic nõ nisi vno mõ consideretur ⁊ ametur: ipse tñ finis vt sic tripliciter considerat ⁊ tripliciactu volũtas fertur in finẽ vt sic. s. volitione fruitione ⁊ intẽtione. Rõ aũt huiꝰ est: qr ad finis rõnem integrãdã tria exigũtur: bonitas ipsa pp se amabilis: ⁊ negatio vlterioris ordinꝭ ⁊ terminatio aliorũ ad ipꝫ: oꝫ. n. finẽ vt sic pp se ⁊ non pp aliũ finem / ⁊ alia pp ipsum amari. Et finis q̃deꝫ q̃tenus pp se amabilis est ad actũ volitionis spectat: q̃tenꝰ vo nõ vltra ducit ad fruitionẽ spectat: q̃ q̃eteꝫ in termio significat. q̃tenus aũt ad ipsuꝫ alia ordinãda sunt i tẽtionẽ terminat. habes ⁊ hic ꝙ cũ id qđ est ad fineꝫ absolute amat / finis rõnem induit: ⁊ simil'r cũ in eo sistit: ⁊ eodẽ mõ cũ appetit vt p p̃cedentia assequẽdũ. Quo autẽ distinguunt plures voluntatis actus respectu eiꝰ qđ est ad finẽ inferius dicitur. Vi. qõne 13. ar. 3. cor.

¶ Super arti.3.

CIrca decisionẽ tertii articuli eiusdẽ q̃stionis. 12. omisso secundo articulo eiusdẽ: dubium occurrit: ꝓpter quid cũ volũtas non ferat nisi i cognita: ⁊ ñ ferat sil' nisi in simul cognita / de intellectu negatur ꝙ contingit multa simul intelligere / ⁊ de volũtate concedit ꝙ ꝯtingit multa simul intendere.

¶ Ad hoc dr ꝙ ratio est qr intell's attingit plura nõ nisi vt vnũ: voluntas vero vt plura. Existentibus siq̃dẽ tribus tam in intellectu q̃ in voluntate puta loquutione / gustatione ⁊ lingua: intellectus loquutionem ⁊ gustum simul intelligit vt i vno vniuntur organo lingue voluntas vero econtra vnum lingue organum vult propter duo opera loquutionem scilꝫ ⁊ gustationem: ita ꝙ cum finis in operabilibꝰ sit vt principium in specu-

labilibus mediũ seu principiũ in intellectu pluriũ est vnum: mediũ vero seu principiũ in intẽtione nõ opʒ esse vnũ sed cõtingit esse plura. Et ppterea de intẽtione concedit pluralitas simul/que negatur de intellectione.

¶ Super articu. 4.

Circa quarti articuli decisionẽ reuideto ꝙ scripsi superius in.q.8. art.3. ¶ Circa respõsionem ad 3m nota rñsionem datã vt ex ea habeas ꝙ actus voluntatis in finem intẽtionis noie significatus importat motũ in finẽ vt terminũ aliorũ: ita ꝙ motus iste prio attingit terminũ: ⁊ deinde terminabilia in ipsum: electio vero econtra prio attingit terminabilia ⁊ deinde terminũ. Et sic se habẽt sicut descẽsus ⁊ ascẽsus. Intẽtio em̃ descendit a principio ad ea que sunt ad ipsum. Electio vero ab his ascẽdit ad finem omniũ principium: ⁊ signũ affert in litera: q: quãdoq; intẽdimus nõ electis adhuc medijs ad intentũ: vt pʒ in quotidiana experientia.

¶ De quinto articulo nihil scribendum occurrit.

¶ Super.q.13.

Circa qõ.13e ordinem et actuum numeratoꝝ numerũ ⁊ ordinẽ plura sunt dicẽda: sed locis pprijs reseruanda. Nunc illud tm̃ dicendum est: quare prius de electione q̃ de cõsilio tractandũ sit quũ cõsilium pcedat electionem.

¶ Ad hoc breuiter dicitur ꝙ lʒ absolute cõsilium sit prius electione ⁊ eius cã ac p hoc prius de cõsilio vtpote causa q̃ de electione tractandũ videatur. Ordo tñ doctrine habet ꝙ prius de ipsa electione fm se ⁊ deinde de eius causa tractetur. ⁊ merito vt prius tractetur qđ est: ⁊ deinde causa extrinseca illius. vnde in sequẽtibus prius author tractat de actibus seu passionibus: ⁊ de rebus: ⁊ deinde de causis eius.

1.q.8.ã. 3. Et.2. disti.38. ar.4. Et 3.di.14. ar.1.qõ. 4.cor. Et pri.q. 22.arti. 14.

duo termini adinuicem non ordinati ex vna parte vnius motus esse nõ possunt. Sed tñ cõsiderandum est ꝙ id qđ nõ est vnũ fm rem põt accipi vt vnũ fm rationẽ. Intẽtio aũt est motus volũtatis in aliquid pordinatũ in ratione: sicut dictũ est. ⁊ ideo ea que sunt plura fm rem pñt accipi vt vnus terminus intẽtionis, prout sunt vnũ fm rationẽ. vel q: aliqua duo cõcurrunt ad integrãdũ aliquid vnum: sicut ad sanitatẽ cõcurrũt calor ⁊ frigus cõmẽsurata. vel q: aliqua duo sub vno cõi cõtinentur. qđ põt esse intentũ, puta acquisitio vini ⁊ vestis cõtinentur sub lucro sicut sub quodã cõmuni. vnde nihil phibet quin ille qui intendit lucrũ simul hec duo intendat. ¶ Ad tertium dõm, ꝙ sicut in primo dictum est cõtingit simul plura intelligere inquantum sunt aliquo modo vnum.

¶ Utrum intentio finis sit idem actus cum voluntate eius qđ est ad finem. Art.4.

Ad quartũ Uidetur qđ nõ sit vnus ⁊ idem motus intẽtio finis, ⁊ voluntas eius qđ est ad finem. Dicit em̃ aug. in.10. de trini. ꝙ volũtas vidẽdi fenestrã ad finẽ hʒ fenestre visionem. ⁊ altera est volũtas per fenestrã videndi trãseuntes. sed hoc pertinet ad intentionẽ ꝙ velim videre trãseuntes per fenestrã, hoc aũt ad voluntatẽ eius qđ est ad finẽ ꝙ velim videre fenestrã. ergo alius est motus voluntatis intẽtio, ⁊ alius volũtas eius qđ est ad finem. ¶ P. Actus distinguuntur fm obiecta: sed finis ⁊ id qđ est ad finem sunt diuersa obiecta. ergo alius motus voluntatis est intentio finis ⁊ voluntas eius qđ est ad finem. ¶ Preterea. Uoluntas eius qđ est ad finem dicitur electio: sed nõ est idem electio ⁊ intẽtio. ergo non est idẽ motus intentio finis cum volũtate eius quod est ad finem.

Sed cõtra Est, ꝙ id qđ est ad finem se hʒ ad finem vt medium ad terminũ: sed idem motus est qui per medium transit ad terminũ in rebus naturalibus. ergo ⁊ in rebus voluntarijs idem motus est intentio finis, ⁊ voluntas eius qđ est ad finem.

Rñdeo Dõm, ꝙ motus volũtatis in finem, ⁊ in id qđ est ad finem potest cõsiderari dupliciter. Uno modo fm ꝙ voluntas in vtrunq; fertur absolute ⁊ fm se. ⁊ sic sunt simpliciter duo motus volũtatis in vtrunq;. Alio modo põt considerari fm ꝙ voluntas fertur in id qđ est ad finem ppter finem. ⁊ sic vnus ⁊ idem subo motus volũtatis est tendens ad finẽ ⁊ in id qđ est ad finem. Cum enim dico, volo medicinam ppter sanitatem, non designo nisi vnũ motum volũtatis. cuius ratio est: q: finis ratio est volendi ea que sunt ad finem, idem aũt actus cadit super obiectũ ⁊ sup rationẽ obiecti, sicut eadem visio est coloris ⁊ luminis, vt supra dictum est. ⁊ est simile de intellectu, qui si absolute principium ⁊ cõclusionẽ cõsideret, diuersa est cõsideratio vtriusq;. in hoc autem ꝙ cõclusioni propter principia assentit est vnus actus intellectus tantum.

Ad primũ Ergo dõ, ꝙ aug. loquitur de visione fenestre, ⁊ visione trãseuntiũ per fenestrã fm ꝙ voluntas in vtrunq; absolute fertur. ¶ Ad scõm dõm, ꝙ finis inquantũ est res quedã est aliud volũtatis obiectũ q̃ id qđ est ad finẽ: sed inquantũ est ratio volendi id qđ est ad finẽ, est vnum ⁊ idem obiectũ. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ motus qui est vnus subiecto põt rõne differre fm principium ⁊ finẽ: vt ascẽsio ⁊ descẽsio. sicut dicitur in.3. physi. sic igitur inq̃tum motus voluntatis fertur in id qđ est ad finẽ, prout ordinatur ad finẽ, est electio. motus aũt voluntatis qui fertur in finem fm ꝙ acquiritur per ea que sunt ad finem, vocatur intẽtio. cuius signum est ꝙ intẽtio finis esse potest etiam nõdum determinatis his que sunt ad finem quorum est electio.

¶ Utrum intentio conueniat brutis animalibus. Arti.5.

Ad quintũ Uidetur ꝙ bruta animalia intendant finem. natura enim in his que cognitione carent, magis distat a rationali natura q̃ natura sensitiua que est in animalibus brutis: sed natura intendit finẽ etiam in his que cognitione carent: vt probatur in.2. physico. ergo multo magis bruta animalia intendunt finem. ¶ Preterea. Sicut intẽtio est finis ita ⁊ fruitio: sed fruitio cõuenit brutis animalibus: vt, dictum est. ergo ⁊ intentio. ¶ Preterea. Eius est intendere finẽ cuius est agere ppter finem, cum intendere nihil sit nisi in aliud tendere: sed bruta animalia agunt propter finem, mouetur enim animal vel ad cibum querendum, vel ad aliquid huiusmodi. ergo bruta animalia intendunt finem.

Sed cõtra. Intentio finis importat ordinationẽ alicuius in finẽ qđ est rationis: cum igitur bruta animalia nõ habeant rationẽ, videtur ꝙ non intendant finem.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ est, intendere est in aliud tendere, qđ quidẽ est ⁊ mouentis ⁊ moti, fm quidem igitur ꝙ dicitur intendere finẽ id qđ mouetur ad finem ab alio, sic natura dicitur intendere finẽ, quasi mota ad suum finem a deo, sicut sagitta a sagittante. ⁊ hoc modo etiã bruta animalia intendunt finẽ inquantũ mouentur ab instinctu naturali ad aliqd. Alio modo intendere finẽ est mouentis: prout scʒ ordinat motũ alicuius, vel sui, vel alterius in finẽ: qđ est rationis tantum. vnde per hunc modũ bruta non intendunt finem qđ est proprie ⁊ principaliter intendere: vt dictum est.

Ad primũ Ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit fm qđ intendere est eius quod mouetur ad finem. ¶ Ad scõm dicendũ, ꝙ fruitio non importat ordinationẽ alicuius in aliquid sicut intentio: sed absolutam quietẽ in fine. ¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ bruta animalia mouentur ad finem, non quasi considerantia, ꝙ per motum suum possint consequi finem, qđ est proprie intendentis sed quasi concupiscentis finem naturali instinctu mouentur ad finem quasi ab alio mota, sicut ⁊ cetera que mouentur naturaliter.

¶ De electione que est actus voluntatis in comparatione ad ea que sunt ad finem. Questio.13.

Consequẽter Cõsiderandum est de actibus voluntatis, qui sunt in comparatiõe ad ea que sunt ad finem. ⁊ sunt tres. eligere, consentire, ⁊ vti. electionem aũt pcedit cõsilium. Primo ergo cõsiderandum est de electione. Scdo de consilio. Tertio de consensu. Quarto de vsu. ¶ Circa electionem queruntur sex. Primo cuius potẽtie sit actus: vtrum voluntatis vel rationis. Scdo vtrũ electio cõueniat brutis animalibus. Tertio vtrũ electio sit solum eorum que sunt ad finem, vel etiam quandoq; finis. Quarto vtrũ electio sit tantum eorũ que per nos agũtur. Quinto vtrũ electio sit solũ possibilium. Sexto vtrum homo ex necessitate eligat vel libere.

¶ Utrum electio sit actus voluntatis vel rationis. Ar.1.

Ad primũ Uidetur ꝙ electio nõ sit actus voluntatis, sed rõnis: electio enim collationẽ quandã importat qua vnũ alteri prefertur: sed cõferre est rõnis. ergo electio est rõnis. ¶ Preterea. Eiusdẽ est syllogizare ⁊ cõcludere. syllogizare aũt in operabilibus est rationis. cũ igitur electio sit quasi conclusio in operabilibus: vt dr in.7. ethic. videtur ꝙ sit actus rationis. ¶ Preterea. Ignorãtia nõ pertinet ad voluntatẽ, sed ad vim cognitiuam. est aũt quedã ignorãtia electionis: vt dr in.3. ethi. ergo videtur ꝙ electio nõ pertineat ad voluntatem sed ad rationem.

Sed cõtra Est, ꝙ phs dicit in.3. ethi. ꝙ electio est desiderium eorũ que sunt in nobis. desiderium autem est actus voluntatis. ergo ⁊ electio.

Rñdeo Dõm, ꝙ in noie electionis importatur aliquid ptinẽs ad rõnem siue ad intellectũ: ⁊ aliquid pertinens ad voluntatẽ. Dicit em̃ Phs in.6. Ethico, ꝙ electio est ap-

22e. qõ. 110. ar.1 cor. et.2. disti.38. ar.3. cor. ⁊ ad 2m.

1.qõ.83. ar.3.cor. Et.2.di. 24.q.1. ar.2. Et veri.qõ. 22.ã.15. et.3.eth. lect.6. et c.2.li.6. lec.2.fi.

Super articulum.1.

Circa rõnẽ/omisso prio ar. positã i.2.ar. dubiũ occurrit de illius efficacia: fundatur em̃ rõ sup dr̃ia iter appetitũ intellectiuũ ⁊ sensitiuũ i h ꝙ appetitus sensitiuus nãlr ẽ determinatus ad vnũ pticulare. Intellectiuus ṽo ad bonũ i cõi. h aũt dr̃ia aut assumit falsum aut ẽ inefficax. Nã si intẽdit ꝙ appetitus sensitiuus est determinatus ad vnũ pticulare. i. vnũ numero falsum assũit. Cõstat em̃ ꝙ appetitus sensitiuus ouis n est determiatus ad hãc numero herbaʒ alioqn nõ posset comedere aliã. Si aũt intẽdit ꝙ ẽ determinatus ad vnũ pticulare. i. spãle (puta delectabile fm tactũ) tẽ iefficax ẽ pcessus q̃m sicut stãte determinatiõe nãli appetitus intellectiui ad bonũ i cõi stat ꝙ electiuus sit pticulariũ bonorũ ptẽtorũ sub bono in cõi: ita stãte determinatione nãli appetitus sensitiui ad tale bonũ in gñe vel in spẽ stat ꝙ sit electiuus pticulariũ bonorũ cõtẽtorũ sub illo cõi. sicut. n. appetitus intellectiuus indeterminatus ẽ ad pticularia sui obi: ita appetitus sensitiuus indeterminatus ẽ ad pticularia sui obi. vñ ex maiori vl'itate obi illius appetitus q̃ istius nõ põt iferri nisi ꝙ elcõ illius ad multo pl'a se extendit q̃ electio istius ⁊ tñ in lr̃a infert ꝙ ille eligit ⁊ iste nõ. ¶ Ad euidẽtiã huius difficultatʒ sciẽdũ ẽ ꝙ duplr aliqua poᵃ determinata inuenitur ad obm prio fm seipsam. scõo fm suuʒ actũ exercitũ. ⁊ determinatio qdẽ poᵉ fm seipsam attẽditur penes hitudinẽ poᵉ ad obm forale adeq̃tũ. Ois. n. pᵗᵃ ad obm aliqd ẽ sic determinata. Determinatio ṽo fm actũ exercitũ attẽditur penes hitudinẽ actus positi i rerũ nã ad obm. Est ãt/vt a notioribus doctrĩa fiat iter item ⁊ sensuʒ dr̃ia i h: ꝙ itell's nec fʒ se nec scõm suũ exercitũ actũ determinatus est nisi ad ens in cõi: ita ꝙ nõ solũ intell's sʒ intelligere in actu exercito ita ideterminationẽ retiet ꝙ terminari pt ad ens i cõi sensus ṽo lʒ fʒ se sit determinatus nõ ad h sensibile/sʒ tale genus sensibile: puta visibile sentire tñ puta videre in actu exercito nũq̃ ẽ ad obʒ i cõi aut cõiter/puta coloratũ vl'e aut coloratum vage: sʒ semper est ad hoc coloratum determinatum. vñ ad ptẽ appetitiuã descẽdendo dicitur ꝙ iter appeᵐ itellectiuũ ⁊ sensitiuũ tãta est dr̃ia ꝙ ille nec fm se nec fm suũ actũ exercitũ determinatus est nisi ad bonũ in cõi. Iste vero fm se qdẽ determinatus est ad spãle bonũ puta cõueniẽs nãe sensitiue/ fm actũ vero suũ exercitũ determinatus est ad hoc singulare bonũ nũc hic sic ⁊c. oblatũ: lʒ. n. appetitui sensitiuo nõ adequetur hoc singulare sʒ tale genus boni: ipsi tñ in singulis suis actibus se exercẽti adequantur sigillatim singularia hic nũc sic: qbus nõ accidũt he circunstãtie: sʒ cis quasi constituũtur Ouis em̃ vt i rñsione ad fm in litera dr refutãdo illam herbam ⁊ hanc acceptãdo facit hoc: quia determinatus est appetitus eius/vt i actu exercito hãc nũc hic sic oblatã psequatur ⁊ hec manifeste est itẽtio litere: vt p dicta rõ clarificat. ⁊ ex ea hr̃ itẽtũ: q̃m ex vtraq; determinatiõe infertur negatio vtriusq; libertatis iuẽte in electione. Appetitus siqdẽ electiuus ⁊ est liber ad eligẽdũ ⁊ nõ eligẽdũ ⁊ ad hoc vel illud eligẽdũ. Ex hoc autẽ ꝙ appetitus sensitiuus determinatus est fm seipsum ad spãle bonũ hr̃ negatio prime libertatis: q̃m nõ eligere nõ cõtinetur sub illo spãli bono ꝙ est eius adequatum obiectum ac per hoc non potest appeti tali appetitu. Ex eo vero ꝙ appetitus sensitiuus fm suum actũ exercitum necessitatur naturaliter ad h determinatum particulare oblatũ nunc hic sic ⁊c. habetur negatio secũde libertatis. Quod enim ad hoc determinatũ est nõ põt in aliud declinare. Et p hec pʒ rñsio ad obiecta: ⁊ quã efficax sit litere rõ.

¶ In respõsione ad fm ⁊ tertiũ eiusdem 2.ar. aduerte ꝙ quã ars nõ possit dare nature subam actus sʒ modũ: ⁊ electio non significet modũ actus sed ipsum actũ subaliter: nulla arte fieri potest vt aliqđ brutum eligat: sed quod apparet discretionis ⁊ electionis in operibus simiarũ/canuʒ/ ⁊ similium mire disciplinatorum: fit illo eodem modo quo a naturali instinctu agũtur: sicut enim naturalem instinctum sic ordinatuʒ sortita sunt animalia quedam vt in litera dicitur: ita habitus acqsitus in illis ex frequẽtia actuũ inclinat illos per modũ instinctus: ⁊ hoc ipsum qđ inclinabilia sunt animalia fm hmõi mores ex nã hñt ichoatiue completiue vero ab assuefactione,

2.di.25. art.1.ad 4.⁊ 7m. Et.5.metec.13.fi.

petitiuus itellectus, vel appetitus intellectiuus q̃cunq; aũt duo cõcurrũt ad aliqd vnũ cõstituendum, vnũ eorũ est vt formale respectu alterius. vñ Greg. nice. dicit, ꝙ electio neq; est appetitus fm seipsam neq; cõsiliũ solũ, sed ex his aliqđ cõpositũ: sicut em̃ dicimus aial ex anima ⁊ corpore compositũ esse: neq; vero corpus esse fm seipsum, neq; aiam solam. sed vtrunq;: ita ⁊ electionẽ. Est aũt cõsiderandũ in actibus anime, ꝙ actus qui est essentialiter vnius potẽtie vel habitus recipit formã ⁊ spẽʒ a superiori potẽtia vel habitu. fm ꝙ ordinatur inferius a superiori. si em̃ aliquis actũ fortitudinis exerceat pp dei amorẽ, actus quidem ille materialr est fortitudinis: formaliter vero charitatis. Manifestũ ẽ aũt ꝙ ratio quodãmodo voluntatẽ pcedit ⁊ ordinat actũ eius: inquantũ. s. volũtas in suũ obm tẽdit fm ordinem rõnis, eo ꝙ vis apprehensiua appetitiue suum obm repñtat. sic igitur ille actus quo volũtas tẽdit in aliquid qđ pponitur vt bonũ, ex eo ꝙ per rationẽ est ordinatũ ad finẽ, materialr quidẽ ẽ volũtatis, formalr aũt rõnis. In hmõi aũt suba actus materialiter se hʒ ad ordinem qui imponitur a superiori potẽtia. ⁊ ideo electio subaliter nõ est actus rationis, sed voluntatis. perficitur em̃ electio in motu quodaʒ anime ad bonũ qđ eligitur. vnde manifeste actus est appetitiue potentie.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ electio importat collationem quãdam precedentẽ: nõ ꝙ essentialr sit ipsa collatio. ¶ Ad scõm dõm, ꝙ cõclusio syllogismi que fit in operabilibus ad rationẽ pertinet, ⁊ dicitur snia vel iudiciũ, quã sequitur electio. ⁊ ob hoc ipsa concl'o ptinere videtur ad electionem tanq̃ ad cõsequẽs. ¶ Ad tertiũ dicendũ. ꝙ ignorantia dicitur esse electionis, non ꝙ ipsa electio sit scientia. sed q: ignoratur quid sit eligendum.

¶ Utrum electio conueniat brutis animalibus. Arti.2.

Ad scõm Uideturq; electio brutis animalibus conueniat. electio em̃ est appetitus aliquorũ pp finẽ: vt dicitur in.3. ethic. sed bruta animalia appetũt aliqd ppter finẽ. agũt. n. pp finẽ, ⁊ ex appetitu. ergo in brutis aialibus est electio. ¶ P. Ipsum nomen electionis significare videtur ꝙ aliqd pre alijs accipiatur: sed bruta aialia accipiũt aliqd pre alijs: sicut manifeste apparet ꝙ ouis vnã herbã comedit, aliã refutat. ergo in brutis aialibus est electio. ¶ Preterea. Ut dicitur i.6. ethi. Ad prudẽtiaʒ pertinet ꝙ aliquis bene eligat ea que sunt ad finem: sed prudentia conuenit brutis animalibus. vnde dicitur in principio meta. ꝙ prudẽtia sunt sine disciplina q̃cũq; sonos audire non potentia sunt, vt apes. ⁊ hoc etiam sensui manifestũ videtur: apparent. n. mirabiles sagacitates in operibus aialiũ, vt apũ ⁊ aranearum, ⁊ canum. canis em̃ insequens ceruum si ad triuium venerit, odoratu quidem explorat an ceruus primam vel secundam viam transiuerit: ꝙ si inuenerit non trãsisse iam securus per tertiam viam incedit vt explorando quasi vtens syll'o diuisiuo, quo cõcludi posset ceruum per illam viã incedere, ex quo non incedit per alias duas: cum non sint plures. ergo videtur ꝙ electio brutis animalibus conueniat.

Sed cõtra Est, ꝙ Gre. nice. dicit ꝙ pueri ⁊ irrõnalia voluntarie quidem faciunt, non tñ eligentia. ergo in brutis animalibus non est electio.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ cũ elcõ sit pacceptio vnius respectu alterius necesse est ꝙ electio sit respectu plurium que eligi possunt ⁊ ideo in his q̃ sunt penitus determinata ad vnum, electio locũ non hʒ. Est aũt differentia inter appetitũ sensitiuũ ⁊ voluntatem, q: vt ex predictis patet, appetitus sensitiuus est determinatus ad vnũ particulare fm ordinẽ nature, volũtas aũt est qdem fm nature ordinẽ determinata ad vnuʒ cõe qđ est bonũ: lʒ indeterminate se hʒ respectu pticulariũ bonoꝝ. ⁊ ideo ppie voluntatis est eligere, nõ aũt appetitus sensitiui: qui solus est in brutis animalibus. ⁊ ppter hoc brutis animalibus electio non conuenit.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ non ois appetitus alicuius pp finẽ vocatur electio: sʒ cũ quadã discretione vnius ab altero: q̃ locũ hr̃e nõ põt nisi vbi appetitus põt ferri ad plura. ¶ Ad fm dõm: ꝙ brutum animal accipit vnũ p alio: q: appetitus eius est nãliter determinatus ad ipsũ: vnde statim q̃n p sensũ vel p imaginationẽ repsentatur sibi aliqd ad qđ nãliter inclinatur, eius appetitus absq; electione mouetur ad ipsũ: sicut etiã absq; electione ignis mouetur sursum ⁊ non deorsum. ¶ Ad 3m dõm, ꝙ sicut dr in.3. phy. Motus est actus mobilis a mouẽte: ⁊ ideo virtus mouẽtis apparet in motu mobilis: ⁊ propter hoc in omnibus que mouẽtur a ratione apparet ordo rationis mouentis: licet ipsa que a ratione mouentur rationem non habeant: sic enim sagitta directe tendit ad signum ex motione sagittantis, ac si ipsa rationem haberet dirigentẽ ⁊ idem appet in motibus horologioꝝ, ⁊ omnium ingenioꝝ humanoꝝ que arte fiunt. Sicut autẽ comparantur artificialia ad artem humanam ita comparantur omnia naturalia ad artem diuinam: et ideo ordo apparet in his que mouentur secundum naturam, sicut et in his que mouentur secundum artem: vt dicitur in 2. phy. et ex hoc contingit ꝙ in operibus brutorum animalium apparent quedam sagacitates in quantum habẽt inclinationem naturalem ad quosdam ordinatissimos processus: vtpote a summa arte ordinatos. et propter hoc etiam quedam aialia dr̃ prudentia vel sagacia: non ꝙ in eis sit aliqua ratio vel electio. qđ ex hoc apparet: ꝙ omnia que sunt vnius nature similiter operantur.

¶ Utrum electio sit solũ eorũ q̃ sunt ad finẽ vel etiam quandoq; ipsius finis. Art.3.

Ad tertiũ Sic proceditur. Uidetur ꝙ electio non sit tantũ eorũ que sunt ad finem: dicit em̃ phs in.6. eth. ꝙ electionẽ rectã facit virtus que cunq; autẽ illius gratia nata sunt fieri nõ sunt virtutis: sed alterius potẽtie: illud aũt cuius gratia fit aliquid est finis: ergo electio est finis. ¶ P. Electio importat preacceptionem

1.arti.4. ⁊.6.cor. Et.3.qõ. 18.ar.4. cor. ⁊ li. 4.? ca. 95.fina. Et opu. 2.c.177 ⁊.3.ethi. lec.1. Et.1.pi- her.lect. 14.fina.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

vnius respectu alteriꝰ:ꝫ sicut eorū q̄ sunt ad finē,vnū pōt ꝑaccipi alteri:ita ēt diuersoꝝ finiū:ḡ elcō pt eē finis sic ꝛ illoꝝ q̄ sūt ad finē.

Sed ꝯtra Est,ꝙ pħs dicit in.3.ethi.ꝙ volūtas est finis: electio autem eorum que sunt ad finem.

Rñdeo Dōm,ꝙ sic iā dctm̄ est,elcō ꝯsequit̄ sniam vel iudiciuꝫ, qđ est sic ꝯcl'o sylli opatiui. vñ illđ cadit sb electiōe qđ se hꝫ vt ꝯcl'o in syll'o opabiliū: finis aūt in operabilibꝰ se hꝫ vt ꝑncipiū,ꝛ non vt ꝯcl'o:vt pħs dic in.2.phy.vñ finis inq̄ꝫtū ē hmōi nō cadit sub elcōne:sed sic in speculatiuis nihil ꝓhibet id qđ est vniꝰ demr̄onis vel scie ꝑncipiū esse ꝯcl'onē alteriꝰ demr̄onis vel scie,primum tm̄ ꝑncipiū indemr̄abile nō pōt esse ꝯcl'o alicuiꝰ demr̄ationis vel scie: ita ēt, ꝯtingit id qđ est in vna opōne vt finis ordinari ad aliqđ vt ad finē:ꝛ hoc mō sub electione cadit:sic in opōne medici sanitas se hꝫ vt finis: vñ hoc nō cadit sub elcōne medici:sed hoc supponit tanq̄ꝫ ꝑncipiū:sed sanitas corporis ordinat̄ ad bonū aīe: vñ apud eū q̄ hꝫ curā de aīe salute pōt sub electiōe cadere eē sanū vel esse infirmū.nā apl's dicit.2.ad cor. 12.Cū aūt infirmor tūc fortior sum ꝛ potēs:ꝫ vltimus finis nullo mō sub electione cadit.

Ad ꝑmū Ergo dōm,ꝙ fines ꝓprij virtutū ordinant̄ ad btitudinē sicut ad vltimū finē:ꝛ ħ mō pōt eē eorū electio. ¶ Ad ſm dōm,ꝙ sicut supra habitū est, vltimus finis est vnus tm̄: vñ vbicunq̄ꝫ occurrūt plures fines inter eos pōt esse electio ſm ꝙ ordinantur ad vltimum finem.

¶ Utrum electio sit tantum eorum que per nos aguntur. Arti.4.

AD quartū Sic ꝓcedit̄. Uī̄,ꝙ electio nō sit solū respectu hūanorum actuū.elcō em̄ est eorū q̄ sunt ad finē: sed ea q̄ sunt ad finem nō solū sunt actꝰ ꝫ etiā organa: vt dr̄ in 2.phy,ergo elcōnes non sunt tm̄ humanorū actuū. ¶ P̄.Actio a cōtēplatione distinguit̄ sed electio etiā in contēplatiōe locū hꝫ: ꝓut scꝫ vna opinio alteri preeligit̄,ergo elcō non est solū hūanorū actuū. ¶ P̄.Eligunt̄ hoīes ad aliqua officia vel secularia vel ecclesiastica ab his qui nihil erga eos agunt: ergo electio non solum est humanorū actuum.

Sed ꝯtra Est,ꝙ pħs dicit in.3.ethi.ꝙ nullus eligit nisi ea que existimat fieri per ipsum.

Rñdeo Dōꝫ,ꝙ sic intētio ē finis: ita elcō ē eoꝝ q̄ sūt ad finē;finis aūt vel est actio vel res aliq̄:ꝛ cū res aliq̄ fuerit finis,necē est ꝙ aliq̄ hūana actio interueniat,vel inquātū hō facit rē illā q̄ est finis sic medicus facit sanitatē q̄ est finis eius: vnde ꝛ facere sanitatē dr̄ finis medici:vel inq̄ꝫtū hō aliquo mō vtit̄ vel fruit̄ re q̄ est finis:sic auaro est finis pecūia vl' possessio pecūie. Et eodem mō dōm ē de eo qđ ē ad finē: q꞉ necesse est vt id qđ est ad finē vel sit actio vel res aliqua interueniēte aliq̄ actione ꝑ quā facit id qđ est ad finē vel vtit̄ eo.Et per hunc modū electio semper est humanorum actuum.

Ad ꝑmū Ergo dōm,ꝙ organa ordinant̄ ad finē inquantū hō vtit̄ eis ꝓpter finē. ¶ Ad ſm dōm,ꝙ in ipsa cōtēplatiōe est aliq̄s actꝰ intell's assentientis huic opiniōi vel illi:actio ꝟo exterior est q̄ ꝯtra ꝯtēplationē diuidit̄. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ hō q̄ eligit epm̄ vel ꝑncipē ciuitatis:eligit noīare ipsum in talē dignitatem: alioquin si nulla esset eius actio ad cōstōnē epi vel principis,non cōpeteret ei electio.Et similiter dōm est ꝙ q̄ncūq̄ꝫ dr̄ aliqua res preeligi alteri:adiungitur ibi aliqua operatio eligentis.

¶ Utrum electio sit solum possibilium. Art.5.

AD quintū Sic ꝓcedit̄.Uī̄ ꝙ elcō non sit solū possibiliū:elcō em̄ est actꝰ volūtatis:vt dictū est:sed volūtas est poſſiū ꝛ impossibiliū:vt dr̄ in.3.ethi.ergo ꝛ elcō. ¶ P̄.Elcō est eorū q̄ ꝑ nos agunt̄:sicut dictū est:nihil ḡ refert q̄ꝫtuꝫ ad electionē vt eligatur id qđ est impoſſe simpl'r:vel id qđ est impoſſe eligenti:sed frequēter ea q̄ eligimꝰ ꝑficere nō possumꝰ:ꝛ sic sunt impossibilia nobis:ergo elcō est impoſſiū. ¶ P̄. Nihil hō tētat agere nisi eligēdo.Sꝫ btūs benedictus dicit:ꝙ si prelatus aliquid impossibile ꝑcepit,tentādū est:ergo elcō pōt esse impoſſiū. ꝑi.q.21 ar.13.ad 12.Et.3. ethi.lec. 5.fin.

Sed ꝯtra Est,ꝙ pħs dicit in.3.ethi.Qđ electio nō est impossibilium.

Rñdeo Dōm,ꝙ sic dctm̄ est:elcōnes nr̄e referunt̄ semꝑ ad nostras actiones:ea autē q̄ ꝑ nos agunt̄ sunt nobis poſſia,vñ necesse est dicere ꝙ elcō nō sit nisi poſſiū. Sil'r ēt rō eligendi aliqđ est vt ex hoc possimus cōseq finē:vel ex hoc qđ ducit ad finē:per id aūt qđ ē impossibile nō pōt aliq̄s cōseq finē: cuius signū est:q꞉ cū in cōsiliādo ꝑueniūt hoīes ad id qđ est eis impoſſe,discedūt quasi nō valētes vlterius ꝓcedere:appet etiaꝫ hoc manifeste ex ꝓcessu rōis precedēte:sic em̄ se hꝫ id qđ ē ad finem de quo electio ē ad finē, sicut cōcl'o ad ꝑncipiū. Manifestū est āt ꝙ ꝯcl'o impoſſis nō sequit̄ ex ꝑncipio poſſi:vñ nō pōt eē ꝙ finis sit poſſis,nisi id qđ est ad finē fuerit poſſe:ad id aūt qđ est impoſſe nullꝰ mouet̄. vñ nullꝰ tēderet in finē nisi ꝑ ħ qđ appet id qđ est ad finē esse poſſe.vñ id qđ est impoſſe sub elcōne non cadit.

Ad ꝑmū Ergo dōm,ꝙ volūtas media est inter itellectū ꝛ exteriorē opōnē.nā intell's ꝓponit voluntati suū obm̄:ꝛ ipsa volūtas cāt exteriorē actionē:sic igit̄ ꝑncipiū motus voluntatis cōsiderat̄ ex ꝑte intell's q̄ appħendit aliqđ vt bonū in vniuersali:sed terminatio seu ꝑfectio actꝰ voluntatis attenditur ſm ordinē ad opationē per quā aliq̄s tendit ad cōsecutionem rei:nā motꝰ volūtatis est ab aīa ad rē.ꝛ iō ꝑfectio actus voluntatis attendit̄ ſm hoc ꝙ est aliqđ bonū alicui ad agēdū:hoc aūt est poſſe:ꝛ ideo volūtas ꝯpleta nō est nisi de poſſi qđ est bonū volenti:ꝫ volūtas incōpleta est de impoſſi:q̄ ſm quosdā velleitas dr̄:q꞉.s.aliq̄s vellet illud si esset poſſe:elcō aūt noīat actū volūtatis iam determinatū ad id qđ est huic agendū:ꝛ iō nullo mō est nisi poſſiū. ¶ Ad ſm dōm,ꝙ cū obm̄ volūtatis sit bonū appreheſuꝫ: hoc modo iudicandū est de obō volūtatis ſm ꝙ cadit sub apprehensione:ꝛ ideo sicut q̄nq̄ꝫ volūtas est alicuius qđ appħenditur vt bonū,ꝛ tm̄ nō est vere bonū,ita q̄nq̄ꝫ est elcō eiꝰ qđ appħendit̄ vt poſſe eligenti:qđ tamen nō est ei poſſe. ¶ Ad tertiū dicendū,ꝙ hoc ideo dr̄:quia an aliquid sit possibile subditus non debet suo iudicio diffinire: sed in vnoquoq̄ꝫ iudicio superioris stare.

¶ Utrum homo ex necessitate eligat vel libere. Arti.6. 1.q.115. ā.4.cor. Et 22e qō.104. ar.1.co. Et ꝑi.q. 22.ā.6. ꝛ.q.24. ar.1.Et mal.q.6 ꝛ.1.peri her.lec. 14.fin.

AD sextū Sic ꝓceditur. Uī̄ ꝙ hō ex necītate eligat:sic em̄ se hꝫ finis ad eligibilia;vt principia ad ea q̄ ex principijs cōsequuntur vt pꝫ in.3.ethi.sed ex principijs ex necītate deducuntur ꝯclusiones:ergo ex fine de necessitate mouetur aliquis ad eligendū. ¶ P̄.Sicut dictū est,electio cōsequit̄ iudicium rōnis de agendis:sed ratio ex necessitate iudicat de aliquibus propter necessitatē premissarū:ergo videt̄ ꝙ etiam electio ex necessitate sequatur. ¶ P̄.Si aliqua duo sunt penitus equalia, non magis mouetur homo ad vnū q̄ꝫ ad aliud: sicut famelicus si hꝫ cibū equaliter appetibilem in diuersis ꝑtibus ꝛ ſm equaleꝫ distantiā nō magis mouet̄ ad vnū q̄ꝫ ad alterū:vt Plato dixit assignans rōnē quietis terre in medio:sic dr̄ in.3.de celo.Sed multo minꝰ pōt eligi qđ accipit̄ vt minꝰ q̄ꝫ qđ accipit̄ vt equale:ergo si ꝓponant̄ duo vel tria vel plura inter que vnū maius appareat: impoſſe est aliqđ aliorū eligere:ergo ex necessitate eligit̄ illud qđ eminentius apparet:sed omnis electio est de omni eo qđ videtur aliquo modo melius:ergo omnis electio est ex necessitate.

Sed ꝯtra Est,ꝙ electio est actus potentie rationalis que se habet ad opposita ſm philosophum.

Rñdeo Dōm,ꝙ homo non ex necessitate eligit:ꝛ hoc iō: q꞉ qđ poſſe est non esse,non necē est esse.Qđ autē possibile sit non eligere vel eligere, huius ratio ex duplici hoīs potestate accipi potest:potest enim homo velle ꝛ non velle,agere ꝛ non agere:potest etiā velle hoc aut illud. cuius ratio ex ipsa virtute rationis accipitur : quicq̄d enim rō potest apprehende-

¶ Super art.4.

Tertio art. omisso: in rñsiōe ad 3.4.ar.aduerte aliquos minus perspicaces:nec discernentes terminos moraliū ꝛ leguꝫ hinc dr̄e ꝙ in electiōibꝰ ꝑdictorū singuli nō eligūt ꝫ noiant eligendū:cū ħ nec sōniauerit ħ litera:ꝫ dicit ꝙ electio q̄ ē actꝰ interior volūtatꝫ i hmōi electiōibꝰ est electio noiatiōis talis persone ꝛc.q꞉ electio ē eorū q̄ sunt in ꝑtāte eligentis: ꝛ idē est quo ad hoc iudiciū đ singulis eligētibꝰ ꝛ de toto collegio seu persona formāte decretū electiōis noīe collegij:lꝫ.n.dicat/eligo talē sb intelligit̄ eligo ius dare vel noiare vel aliq̄d sil'e: qđ s.ē in ꝑtāte eligētis.

¶ Super arti.5.

In rñsione ad.1.5.art, aduerte ꝙ dictō ibi facta de volūtate ꝯplete ꝛ incōpleta nō sic est accipiēda q̄si voluntas incōpleta sit velle non deliberatū aut nō capax meriti ꝛ demeriti: qm̄ sensꝰ iste est falsus:pōt em̄ q̄s deliberate velle expellere deū de regno suo si posset ꝛ similia vbi cōstat inueniri pctm̄ mortale ꝫ cōpletio ꝛ incōpletio volūtatꝫ attēdit̄ ſm modū motꝰ volūtatꝫ vt in l'ra dr̄: ex eo em̄ ꝙ volūtatis motꝰ est ad rē media opatione exteriori assequēdā disponēdā ꝛc.ꝑfectꝰ ħ ē ꝑfectiōe apta nata inueniri in ḡre motꝰ voluntatis nisi terminet̄ ad bom agibile: q̄ꝫuis ꝑfectꝰ sit quo ad ꝯsensuꝫ deliberationē ꝛ hmōi. 1.ā.5.co.

¶ Super art.6.

Circa corpꝰ 6.ar.eiusdē.13.qō. aduerte ꝙ author vtrāq̄ꝫ libertatē.s.quo ad exercitiū actus et quo ad specificationē tribuit electōni; vt pꝫ in l'ra:intēdēs ex hoc drīa manifestare inter actū simplicē volūtatis ꝛ electionis. Simplex namq̄ꝫ actus volūtatis scilicet volitio seu voluntas de quo supra tractatum est:nō est vniuersaliter liber quo ad specificationem actus: quoniam ad aliquod obiectū necessario terminatur

re,vt bonū,in hoc voluntas tendere potest.potest aūt ratio apprehendere vt bonū non solū hoc qđ est velle aut agere,sed hoc etiam qđ est nō velle ꝛ nō agere:ꝛ rursum in oībus particularibus bonis pōt cōsiderare rōnem boni alicuiꝰ ꝛ defectū alicuius boni qđ hꝫ rōnem mali,ꝛ ſm hoc pōt vnūq̄đq̄ꝫ hmōi bonorū apprehendere vt eligibile vel fugibile.Solum aūt perfectū bonum qđ est beatitudo nō potest ratio apprehendere sub rōne mali aut alicuius defectus:ꝛ ideo ex necessitate beatitudinē homo vult, nec pōt velle nō esse beatus aut miser:electio aūt cum non sit de fine sed de his que sunt ad finē(vt iam dictū est)nō est ꝑfecti boni qđ est beatitudo,sed aliorū particularium bonorū.ꝛ ideo homo non ex necessitate,sed libere eligit.

Ad primū Ergo dōꝫ,ꝙ nō semꝑ ex principijs ex necessitate ꝓcedit cōcl'o:sed tūc solū q̄n principia nō ꝑnt esse ꝟa si cōclusio nō sit vera.ꝛ sil'r nō opꝫ ꝙ semꝑ ex fine insit homini necessitas ad eligendū ea que sunt ad finē.q꞉ nō oē qđ est ad finē tale est ꝙ sine eo finis haberi non possit,aut si tale sit nō semꝑ sub tali rōne cōsiderat̄. ¶ Ad scđm dōm,ꝙ snīa siue iudicium rōnis de rebus agēdis est circa cōtingentia que a nobis fieri ꝑnt.in quibus cōclusiones nō ex necessitate sequunt̄ ex principijs necessarijs absoluta necessitate,sed necessarijs solum ex conditione:vt si currit mouet̄. ¶ Ad tertiū dōm,ꝙ nihil ꝓhibet si aliqua duo equalia ꝓponant̄ ſm vnā consideratione,quin circa alterū consideretur aliqua cōditio per quā emineat ꝛ magis flectatur voluntas in ipsum q̄ꝫ in aliud.

¶ De consilio qđ precedit electionem. Questio.14.

DEinde Considerandū est de consilio. ¶ Et circa hoc querunt̄ sex. Prīo vtrū cōsilium sit inquisitio.Scđo vtrū cōsilium sit de fine vel solū de his que sunt ad finē.Tertio vtrū cōsilium sit solum de his que a nobis agunt̄.Quarto vtrū cōsilium sit de omnibꝰ que a nobis aguntur. Quinto vtrū cōsilium procedat ordine resolutorio. Sexto vtrū consilium procedat in infinitum.

¶ Utrum consilium sit inquisitio. Arti.1.

22e.qō. 49.arc. 5.cor.Et 3.dis.35. q.2.q.1. cor. **AD primū** Uidet̄ ꝙ cōsilium nō sit inquisitio.dicit em̄ Dama.ꝙ cōsiliū est appetitus:sed ad appetitū nō pertinet inquirere.ergo cōsilium nō est inquisitio. ¶ P̄.Inquirere intellectus discurrētis est,ꝛ sic deo nō cōuenit:cuius cognitio nō est discursiua,vt in prīo habitū est sed cōsilium deo attribuitur.dicit̄ em̄ ad Ephe.1.ꝙ operat̄ omnia ſm cōsilium voluntatis sue.ergo cōsilium nō est inquisitio. ¶ P̄. Inquisitio est de rebus dubijs:sed consilium datur de his que sunt circa bona certa:ſm illud Apostoli.1.ad cor.7.De virginibus autem preceptum domini non habeo,consilium autem do . ergo consilium non est inquisitio.

Sed cōtra Est,ꝙ Greg.nicenus dicit.Omne quidē cōsilium qđ est.non antem omnis questio consilium.

Rñdeo Dōm,ꝙ electio sicut dictū est,cōsequit̄ iudicium rōnis de rebus agendis.in rebus auteꝫ agendis multa incertitudo inuenit̄:q꞉ actiones sunt circa singularia contingentia,que ꝓpter sui variabilitatē incerta sunt.In rebus autē dubijs ꝛ incertis rō nō ꝓfert iudiciū absq̄ꝫ inq̄sitiōe ꝑcedēte ꝛ iō necessaria ē inq̄sitio rōnis añ iudiciū đ eligēdis.ꝛ hec inq̄sitio cōsiliū vocat̄:ꝑꝑ qđ pħs dicit in.3.eth.ꝙ elcō ē appetitꝰ ꝑcōsiliati.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ q̄n actus duaꝝ potētiaꝝ adinuicē ordinant̄ in vtroq̄ꝫ est aliq̄d qđ est alterius potētie.ꝛ ideo vterq̄ꝫ actus ab vtraq̄ꝫ potentia denoīari pōt. Manifestū est aūt ꝙ actus rationis dirigētis in his q̄ sunt ad finē,ꝛ actus volūtatis ſm regimē rationis in ea tēdētis ad seinuicē ordinantur.vnde ꝛ in actu volūtatis q̄ est electio apparet aliq̄d rationis.s.ordo ꝛ in cōsilio qđ est actus rationis apparet aliquid volūtatis sicut materia.q꞉ cōsiliū est de his q̄ homo vult facere. ꝛ est sicut motiuū:q꞉ ex hoc ꝙ homo vult finē mouetur ad cōsiliādū de his q̄ sunt ad finē.ꝛ ideo pħs dicit in.6.ethi.ꝙ electio est intellectus appetitiuus.vt ad electionē vtrūq̄ꝫ cōcurrere ostendat. ita Dam.dicit ꝙ cōsiliū est appetitus inq̄sitiuus,vt cōsilium aliquo modo pertinere ostēdat,ꝛ ad volūtatē circa quā ꝛ ex qua fit inquisitio:ꝛ ad rationē inquirētē. ¶ Ad ſm dicēdū, ꝙ ea q̄ dr̄ de deo accipiēda sunt absq̄ꝫ omni defectu q̄ inuenitur in nobis:sicut in nobis scientia est cōclusionū per discursum a causis in effectꝰ. Sed scientia dicta de deo significat certitudinem de omnibus effectibus in prima causa absq̄ꝫ omni discursu.Et similiter consilium attribuitur deo q̄ꝫtum ad certitudinem sententie vel iudicij que in nobis ꝓuenit ex inquisitione consilij.sed huiusmodi inquisitio in deo locū non habet.ꝛ ideo consiliū ſm hoc deo non attribuitur.ꝛ ſm hoc Dam̄.dicit,ꝙ deus non consiliatur.ignorantis enim est consiliari. ¶ Ad tertium dicendum,ꝙ nihil prohibet aliqua esse certissima bona scđm sententiam sapientum ꝛ spiritualium virorū, que tamen non sunt certa bona secūdum sententiam plurium vel carnalium hominum.ꝛ ideo de talibus consilia dantur.

¶ Utrum consilium sit de fine,vel solum de his que sunt ad finem. Arti.2.

AD secundū Sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ consiliū nō solū sit de his q̄ sunt ad finē,ꝫ etiā de fine. q̄cūq̄ꝫ.n.dubitationē ħnt de his pōt inquiri.sed circa operabilia humana cōtingit esse dubitationē de fine,ꝛ non solū de his q̄ sunt ad finē:cum igitur inquisitio circa operabilia sit consilium,videtur ꝙ consiliuꝫ possit ēe de fine. ¶ Preterea.Materia ꝯsilij sunt operationes humane:sed quedam operationes humane sunt fines: vt dicitur in primo ethi.ergo consilium potest esse de fine.

Sꝫ cōtra Est, ꝙ Grego. nicenus dicit:ꝙ nō de fine:sed de his que sunt ad finem est consilium.

Rñdeo Dōm,ꝙ finis in operabilibꝰ habet rationem principij: eo ꝙ rationes eorum que sunt ad finem ex fine sumuntur, principium autem non cadit sub questione:sed principia oportet supponere in omni inquisitione: vnde cum cōsilium sit questio de fine non est consilium: sed solum de his que sunt ad finem:tamen contingit id quod est finis respectu quorundam ordinari ad alium finem: sicut etiam id qđ est principium vnius demonstrationis est cōclusio alterius:ꝛ ideo id qđ accipitur vt finis in vna inquisitione potest accipi vt ad finem in alia inquisitione:ꝛ sic de eo erit consilium.

Ad ꝑmū Ergo dōm,ꝙ id qđ accipitur vt finis est iam determinatum:vnde quandiu habetur vt dubiū nō habetur vt finis:ꝛ ideo si de eo consilium habetur non erit consilium de fine:sed de eo qđ est ad finem. ¶ Ad secundum dicendum,ꝙ de operationibus est consilium inquantum ordinantur ad aliquem finem.vnde si aliqua operatio humana sit finis, de ea inquantuꝫ huiusmodi non est consilium.

¶ Utrum consilium sit solum de his que a nobis aguntur. Arti.3.

AD tertiū Sic proceditur.Uī̄ qđ consilium non sit solum de his que aguntur a nobis: consiliuꝫ em̄ collationem quandam importat:sed collatio inter multos potest fieri etiam de rebus immobilibus que non fiunt a nobis:puta de naturis rerum: ergo consilium non solum est de his que aguntur a nobis. ¶ P̄.Homines interdum consilia querunt de his que sunt lege statuta. vnde ꝛ iurisconsulti dicuntur:ꝛ tamen eorum qui querunt huiusmodi consilium non est leges facere:ergo consiliū non solū est de his q̄ a nobis aguntur. ¶ P̄.Dicuntur etiam quidam consultationes facere de futuris euentibus, qui tm̄ non sunt in potestate nostra: ergo consilium non solū est de his que a nobis fiunt. ¶ P̄.Si consilium esset solum de his que a

ita ꝙ nō ꝑt ad oppositū terminari:vt pꝫ ex supradictis. Electio autem ꝛ quo ad exercitium actus: et quo ad specificationem semper est libera:vt hic dicitur.

¶ In responsione ad primuꝫ eiusdem articuli.6.habes ꝙ nō quicūq̄ꝫ vult ꝑmissas seu añs vult cōclusionē seu ꝯñs in seipso: vel q꞉ ñ sꝑ ꝯñs est necessariū ad veritatē seu volūtatē añcedētis vel q꞉ dato ꝙ sic sit ꝑ,ꝛ rē ñ tm̄ ħ actualiter apparet ꝛ iudicat̄:differt. n.nihil eē vel apparere quo ad appetitū. i sua āt cā q̄cūq̄ꝫ vult añs vult cōsequens simpl'r vel vt in pluribus. 22e.q. 33.ar.1. ad.2.et q.47.ā. 1.ad.2. Et.3.d. 35.q.2. ar.4.q. 1.cor. ꝛ.3.ethi. lec.8.

¶ In rñ.ad tertiū aduerte diligēter ꝙ rñsio formal'r satisfacit prime radici argꝉ.s.đ eq̄libꝰ ꝛ isinuat satisfactionē oibꝰ tactis i argto. Intendit.n.ꝙ duobꝰ eq̄libꝰ ꝓpositis ſm aliquā ꝯdōnē volūtas nō arcet̄ ad neutralitatē sed pōt ad ꝯsidem aliq̄ꝫ eminētiā in altero mouere ꝛ inuēta vel apposita eligere alterū:et eadē rōe ꝓposito voluntati aliquo eligibili eminētiori alijs nō necessitat̄ voluntas ad eligēdū illud q꞉ pōt mouere ad cōsiderādū i altero aliquid aliud quo prestet:ꝛ sic illud eligere.Et hec itellige supposito ꝙ volūtas velit eligere: simpl'r nā q̄ꝫ ꝛ absolute voluntas a toto gn̄e eligibiliū libera ē: ad nulluꝫ necessario inclinat̄:sed sicut author primis duobꝰ argumētis libertatē eligēdi quo ad exercitiuꝫ actus impugnauit: ita hoc tertio argumento libertatē quo ad specificationē actus impugnauit: et ꝓpterea ex ꝑte obiecti eligibilis solones formaliter dedit vt sui moris est.

¶ Sup.q.14.art.1.

In.q.14.nihil occurrit scribenduꝫ vsq̄ꝫ ad 5m arti.nisi reddere attentos lectores vt in primo articulo meminerint ꝙ cōsilium significat inquisitionem completam id est vsq̄ꝫ ad iudicium inclusiue: non enim ipsa inquisitio absq̄ꝫ iudicio consilium est nisi ichoatiue: vt manifeste pꝫ ex rñsione ad ſm et tertium et ex vsu loquendi. 22e qō. 47.art. 2.cor. Et.3.dí. 35.qō.2. ar.4.q. 1.cor. et.3.eth. lec.7.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Super arti. 5.

In. 5. autem arti. dubiū est quia litera cõtradicere sibijpsi videtur. Ait em̄ ⁊ qđ processus a causis ad effectus est ꝯpositiuꝰ. Et ꝙ ꝓcessus cõsilij est a fine ad id qđ est ad finē: ⁊ tñ cõcludit ꝙ ꝓcessus cõsilij non est cõpositiuꝰ sed resolutiuus; ac si finis non esset cā: ⁊ id qđ est ad finē nõ esset effectus: sed ecõuerso. ¶ Ad hoc dr̄ ꝙ cū inter finē acq̄sibilē ⁊ id qđ est ad finē sit duplex simplex hitudo: et q̄nta modificet in altera põt tripl'r procedi rõcinãdo a fine ad ea q̄ sunt ad finē. primo ᷣm simplicem hitudinē cāe finalis ad suū effectū vt sic. Et hic ē ꝓcessus a fine vt sic ad id qđ est ad finē vt sic: ⁊ hic ē cõpositiuꝰ: ⁊ suus oppositꝰ ē resolutiuꝰ: sicut vl'r ꝟificat de ꝓcessu a cā ad effectū ⁊ ecõuerso. scđo ᷣm simplicē hitudinē effectꝰ efficiēdi ad cāz a qua effici dz: ⁊ hic ē processus ab effectu ad cām: ⁊ ē resolutiuus: ⁊ suus oppositꝰ est cõpositiuus q: a cā ad effectū: neuter autem horū est processus consilij. Non primus quia consilium est de efficiendis a nobis: vt patet in arti. tertio ⁊ quarto. In processu autem primo nihil dicitur de agendo sed tantum de fine ⁊ ad finem vt sic. Nec secūdus quia consilium est de his que sunt ad finem: vt patet in articulo secundo. Et adeo hoc in responsione ad tertium huius quinti articuli ponderauit author vt agenda a nobis non cadere sub consilio voluit an sint possibilia nisi vt congrua et precongrua fini. In secundo autem processu nihil dicitur de fine ⁊ ad finem vt sic: sed tantum de agenda re et causa illius. Tertio igitur potest procedi secundum quod tam finis quam id quod est ad finem inuenitur in agendis ita quod non procedatur nec a fine puro nec ab agendo puro: sed a fine assequēdo ad id qđ est ad agēdū finē. Et sic deinceps retrocedendo: ⁊ hic processus ē ꝓcessus cõsilij quod

Et. 3. di. 35. q. 2. ar. 4. q. 1. cor. Et psal. 19. co. 3. Et. 3. ethi. lec. 7.

nobis fiūt: nullus cõsiliaret de his q̄ sunt ꝑ aliū agenda: sed hoc ꝑz esse falsum: ergo cõsiliū non solum est de his que a nobis fiunt.

Sed ꝯtra Est, ꝙ Gre. nicenꝰ dicit, Consiliamur de his q̄ fiunt in nobis: ⁊ per nos fieri possunt.

Rñdeo Dđm, ꝙ cõsiliū ꝓprie importat collationē īter plures habitā qđ ⁊ ipsum nomē designat: dr̄ em̄ cõsiliū quasi cõsidiū: eo ꝙ multi cõsident ad simul conferendū. Est aūt considerandū ꝙ in particularibus contingentibus ad hoc ꝙ aliq̄d certū cognoscatur, plures ꝯditiones seu circūstantias cõsiderare opz: quas ab vno nõ facile est cõsiderari: sed a pluribꝰ certiꝰ percipiunt: dū qđ vnus cõsiderat, alij nõ occurrit. In necessarijs aūt ⁊ vl'ibus est absolutior ⁊ simplicior cõsideratio, ita ꝙ magis ad huiusmodi cõsiderationē vnus per se sufficere põt, ⁊ ideo inq̄sitio cõsilij ꝓprie ꝑtinet ad cõtingentia singularia, cognitio aūt veritatis in talibus nõ hz aliq̄d magnū, vt ꝑ se sit appetibilis: sicut cognitio vl'iū ⁊ necessariorū: sed appetitur ᷣm ꝙ est vtilis ad operationē: quia actiones sunt circa contingentia singularia. ⁊ ideo dicendum est ꝙ proprie consiliū est circa ea que aguntur a nobis.

Ad primū Ergo dđm, ꝙ cõsilium importat collationē: nõ quãcūq;: sed collationē de rebus agēdis rõne iam dicta. ¶ Ad ᷣm dđm, ꝙ id qđ est lege positū, quãuis nõ sit ex opatione querentis cõsiliū: tñ est directiuū eius ad operãdū: quia ista est vna rõ aliq̄d opandi mãdatū legis. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ cõsiliū nõ solū est de his q̄ agunt: sed de his que ordinant ad opationes: ⁊ ꝓpter hoc cõsultatio dr̄ fieri de futuris euētibus inquãtum hõ per futuros euentus cognitos dirigit ad aliq̄d faciēdū vel vitandū. ¶ Ad quartū dđm, ꝙ de aliorū factis ꝯsiliū q̄rimus inq̄tū sunt quodã mõ vnū nobiscū: vel ꝑ vnionē affectꝰ: sicut amicus solicitus est de his q̄ ad amicū spectãt sicut de suis: vel per modū instrī: nã agēs ꝑ̄ncipale ⁊ instrale sunt quasi vna cã: cum vnū agat per alterum: ⁊ sic dominus consiliatur de his que sunt agenda per seruum.

¶ Utrum consilium sit de omnibus que a nobis aguntur. Art. 4.

A D quartū Sic ꝓceditur. Uꝛ ꝙ cõsiliū sit de oībus que sunt per nos agēda: electio enim est appetitus precõsiliati: vt dictū est: sed electio est de oībus que per nos agūtur: ergo ⁊ consilium. ¶ Pr̄. Cõsilium importat inquisitionem rationis: sed in omnibus que non per impetū passionis agimus, procedimus ex inquisitione rationis. ergo de omnibus que aguntur a nobis est consiliū. ¶ Pr̄. Philosophus dicit in. 3. ethic. ꝙ si per plura aliquid fieri potest: consilio inquiritur per quod facillimum: ⁊ optime fiat, si autem per vnum qualiter per illud fiat: sed omne ꝙ fit: fit per vnum: vel per multa. ergo de omnibus que fiunt a nobis est consilium.

Sz ꝯtra Est, ꝙ Gre. nicenus dicit, ꝙ de his q̄ ᷣm disciplinaz vel artem sunt operibus non est consilium.

Rñdeo Dđm, ꝙ consiliū est inq̄sitio quedã vt dictū est: de illis āt inquirere solemꝰ q̄ in dubiū veniunt. vñ ⁊ rõ inq̄sitiua que dr̄ argumentū est rei dubie faciēs fidē, ꝙ aūt aliq̄d in operabilibꝰ hūanis nõ sit dubitabile ex duobꝰ ꝯtingit. Uno mõ quia per determinatas vias ꝓcedit ad determinatos fines: sicut contingit in artibus que habent certas vias operandi: sicut scriptor non consiliat quo mõ dz trahere literas: hoc em̄ determinatum est per artē. Alio mõ q: non multū refert vtrū sic vel sic fiat: ⁊ ista sunt minima que parū adiuuant vel impediunt respectu finis consequendi: qđ autē parū est quasi nihil accipit rõ: ⁊ ideo de duobus non consiliamur: quanuis ordinentur ad finem: vt philosophus dicit. s. de rebus paruis: ⁊ de his que sunt determinata qualiter fieri debent: sicut est in operationibus artiū preter quasdam coniecturales vt Grego. nicenus dicit: vtputa medicinalis: negociatiua: ⁊ huiusmodi.

Ad primum Ergo dicendū, ꝙ electio ꝑ̄supponit cõsilium rõne iudicij vel sentētie: vnde q̄n iudiciū vel sententia manifesta est absq; inq̄sitione nõ req̄rit cõsilij inquisitio. ¶ Ad ᷣm dđm, ꝙ rõ in rebus manifestis nõ inquirit: sed statim iudicat: ⁊ ideo non opz in oībus q̄ ratione aguntur esse inquisitionem consilij. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ q̄n aliq̄d per vnū potest fieri sed diuersis modis: põt dubitationem hr̄e sicut ⁊ q̄n fit per plura ⁊ ideo opus est consilio: sed quando determinatur non solum res sed modus, tunc non est opus consilio.

¶ Utrum consilium procedat ordine resolutorio. Ar. 5.

A D quintū Sic proceditur. Uidetur ꝙ cõsilium non procedat modo resolutorio: consilium enim est de his que a nobis aguntur: sed operationes nostre non procedunt modo resolutorio: sed magis modo compositiuo scilicet de simplicibus ad composita: ergo compositi consilium non semper procedit modo resolutorio. ¶ Preterea. Consilium est inquisitio rationis: sed ratio a prioribus incipit, ⁊ ad posteriora deuenit secundum conuenientiorem ordinem: cum igit preterita sint priora presentibus: ⁊ presentia priora futuris in consiliando videtur esse procedendum a presentibus et preteritis in futura: quod non pertinet ad ordinem resolutorium: ergo in cõsilijs nõ seruatur ordo resolutorius. ¶ Pr̄. Consilium non est nisi de his que sunt nobis ꝯsibilia: vt dicitur in. 3. ethi. sed an sit nobis aliquid possibile perpenditur ex eo quod possumus facere vel non possumus facere: vt perueniamus in illud. ergo in inquisitione consilij a presentibus incipere oportet.

Sz ꝯtra Est, ꝙ philosophus dicit in. 3. eth. ꝙ ille qui cõsiliatur videtur querere ⁊ resoluere.

Rñdeo Dđm, ꝙ in omni inquisitiõe oportet incipere ab aliquo principio: quod quidē si sicut est priꝰ, in cognitione: ita etiam sit prius in esse: nõ est processus resolutorius: sed magis compositiuus. Procedere enim a causis in effectus ē processus compositiuus. nam cause sunt simpliciores effectibus. si autem id quod est prius in cognitione sit posterius in esse, est processus resolutorius: vtpote cum de effectibus manifestis iudicamus resoluendo in causas simplices, principium autem in inquisitione consilij est finis: qui q̄dem est prior in intentione posterior tamen in esse: ⁊ secundum hoc oportet quod inquisitio consilij sit resolutiua, incipiendo scilicet ab eo quod in futuro intenditur quousq; perueniatur ad id quod statim agendum est.

Ad primū Ergo dđm, ꝙ consilium est de operationibus: sed ratio operationuz accipitur ex fine ⁊ ideo ordo ratiocinandi de operationibus est contrarius ordini operandi. ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ ratio incipit ab eo quod est prius secunduz rationem, non autē semper ab eo quod est prius tempore. ¶ Ad tertium dicendum, quod de eo quod est agenduz propter finem non quereremus scire an sit possibile si non esset congruum fini: ⁊ ideo prius oportet inquirere an conueniat ad ducendum in finem quam cõsideretur an sit possibile.

¶ Utrum consilium procedat in infinitum. Arti. 6.

A D sextum Sic procedit. Uꝛ ꝙ inquisitio cõsilij ꝓcedat ī infinitū: ꝯsiliū enim inquisitio est de particularibꝰ in quibꝰ est operatio: sed singularia sunt infinita: ergo inquisitio cõsilij est infinita. ¶ Pr̄. Sub inquisitione cõsilij cadit considerare non solū quid agendū sit: sz etiã quo mõ impedimēta tollant: sed quelibet humana actio põt impediri: ⁊ impedimētum tolli põt ꝑ aliquã rõnē hūanã: ergo in infinituz remanet q̄rere de impedimentis tollendis. ¶ Pr̄. Inquisitio scientie demonstratiue nõ ꝓcedit in infinitū: q: est deuenire in aliqua principia per se nota: q̄ omnimodã certitudinē hn̄t: sed talis certitudo non potest inueniri in singularibus contingentibus que sunt variabilia ⁊ incerta: ergo inquisitio consilij procedit in infinitum.

Sed cõtra. Nullus mouet ad id ad qđ impossibile ē ꝙ ꝑueniat. vt dr̄ in primo de celo. sed infinitum impossibile est transire. si igit inquisitio cõsilij sit infinita, nullus consiliari inciperet: quod patet esse falsum.

Rñdeo Dđm, ꝙ inquisitio cõsilij est infinita in actu ex duplici parte. s. ex parte principij ⁊ ex parte termini: accipit em̄ in inquisitione cõsilij duplex principiū. vnū ꝓpriū ex ipso genere operabiliū: ⁊ hoc est finis de quo nõ est cõsilium, sed supponit in cõsilio vt principiū: vt dictū est. Aliud quasi ex alio genere assumptū. sicut ⁊ in scientijs demõstratiuis vna sciētia supponit aliqua ab alia, de quibꝰ nõ inquirit. hmōi aūt ꝑ̄ncipia que in inquisitione cõsilij supponunt sunt quecunq; sunt ꝑ sensum accepta, vtpote ꝙ hoc sit panis vel ferrū: ⁊ quecunq; sunt ꝑ aliquã scientiam speculatiuã vel practicã in vniuersali cognita: sicut qđ mechari est a deo ꝓhibitū: ⁊ ꝙ homo nõ põt viuere nisi nutriat nutrimēto cõuenienti: ⁊ de istis nõ inquirit cõsiliator. Terminus aūt inquisitionis est id qđ statim est in potestate nostra vt faciamus. Sicut em̄ finis hz rationē principij, ita id qđ agitur ꝓpter finē hz rationē conclusionis. vnde id qđ primo agendū occurrit, hz rationē vltime cõclusionis ad quã inquisitio terminatur: nihil autem prohibet cõsilium potētia infinitū esse ᷣm ꝙ in infinitum possunt aliqua occurrere consilio inquirenda.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ singularia nõ sunt infinita actu, sz in potentia. ¶ Ad scđm dđz, ꝙ lz humana actio possit impediri: nõ tñ semper habet impedimentum
1.q.74. ar.7.ad 1m. Et.4.di. 29.ar.1. cor. paratum. ⁊ ideo nõ semp opz cõsiliari de impedimēto tollendo. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ in singularibꝰ cõtingentibꝰ põt aliquid accipi certū. etsi nõ simpliciter, tñ vt nūc, prout assumit in operatione. Sortē em̄ sedere nõ est necessariū: sed eū sedere dum sedet est necessarium: ⁊ hoc per certitudinem accipi potest.

¶ De consensu qui est actus voluntatis in comparatione eorū que sunt ad finem. Qõ. 15.

D Einde Considerandum est de consensu. ¶ Et circa hoc querunt q̄tuor. ¶ Primo vtrum cõsensus sit actus appetitiue vel apprehensiue virtutis. Scđo vtrum conueniat brutis animalibꝰ. ¶ Tertio vtrū sit de fine: vel de his que sunt ad finē. ¶ Quarto vtrū consensus in actum pertineat solum ad superiorem anime partem.

¶ Utrū cõsensus sit actꝰ appetitiue vel apꝑhēsiue ꝟtutis. Ar. 1.

A D primū Uidet ꝙ cõsentire ꝑtineat soluz ad ꝑtē aīe apꝑhensiuã. Aug. n. 12. de tri. cõsensum attribuit supiori rõni. sed rõ nominat apprehēsiuã virtutē. ergo cõsentire pertinet ad apprehensiuã virtutē. ¶ Pr̄. Cõsentire est simul sentire. sed sentire est apprehensiue potentie. ergo ⁊ consentire. ¶ Preterea. Sicut assentire dicit applicationē intellectꝰ ad aliquid, ita ⁊ cõsentire. sed assentire ꝑtinet ad intellectū q̄ est vis apprehensiua. ergo ⁊ consentire ad vim apprehensiuam pertinet.

Sed cõtra Est, ꝙ Dam. dicit in. 2. li. Quod si aliq̄s iudicet, ⁊ nõ diligat, non est snīa. i. cõsensus: sed diligere ad appetitiuã virtutem pertinet. ergo ⁊ consensus.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ ꝯsentire importat applicationē sensus ad aliq̄d. Est aūt ꝓpriū sensus ꝙ cognoscitiuus est rerū ꝑ̄ntiū: vis. n. imaginatiua est apꝑhēsiua silitudinū corporaliū etiã rebus absentibus quaꝝ sunt silitudines: intellectus autē apprehēsiuus est vniuersaliū rõnū, q̄s põt apprehēdere indifferēter, ⁊ ꝑ̄sentibus ⁊ absentibus singularibꝰ. ⁊ q: actus appetitiue virtutis est q̄dã inclinatio ad rē ipsaz ᷣm q̄dã silitudinē, hinc est ꝙ ipsa applicatio appetitiue virtutis ad rē ᷣm quã ei inheret, accipit nomē sensus: quasi experiētiã q̄dã sumēs de re cui inheret: inq̄tum cõplacet sibi in ea. vnde Sap. 1. dicitur, Sentite de dño in bonitate. ⁊ ᷣm hoc cõsentire est actus appetitiue virtutis.

Ad primū Ergo dđm, ꝙ sicut dr̄ in. 3. de aīa, volūtas in rõne cõsistit. vnde cū Aug. attribuit consensum rationi, accipit rõnē ᷣm ꝙ in ea cõcludit volūtas. ¶ Ad ᷣm dicēdū, ꝙ sentire ꝓprie dictū ad apprehēsiuã potētiã pertinet: sz ᷣm silitudinē cuiusdã experiētie ꝑtinet ad appetitiuã. vt dictū est. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ assentire est q̄si ad aliud sentire. ⁊ sic importat q̄dã distãtiã ad id cui assentit: sed cõsentire est simul sentire, ⁊ sic importat q̄dã cõiũctionē ad id cui cõsentit. ⁊ ideo voluntas cuius est tēdere ad ipsam rē, magis ꝓprie dicit cõsentire. Intellectus autē cuius opatio nõ est ᷣm motū ad rē: sz potius econuerso: vt in primo dictum est: magis proprie dicitur assentire: q̄uis vnū ꝑ alio poni soleat. Põt ēt dici ꝙ intell's assentit inquantū a volūtate mouetur.

¶ Utrum consensus conueniat brutis animalibus. Arti. 2.

A D scđm Sic procedit. Uidet ꝙ ꝯsensus cõueniat brutis aīalibꝰ: cõsensus em̄ importat determinationē appetitus ad vnū: sz appetitus brutoꝝ aīaliū sunt determinati ad vnū. ergo cõsensus in brutis aīalibus inuenitur. ¶ Preterea. Remoto priori remouetur posterius. sed cõsensus ꝑ̄cedit operis executionē: si ergo in brutis nõ esset ꝯsensus, non eēt in eis operis executio: qđ patet esse fallum. ¶ Preterea. Homines interdū ꝯsentire dnr̄ in aliquid agendum ex aliqua passione puta concupiscentia vel ira: sed bruta animalia ex passione agunt. ergo in eis est consensus.

Sed ꝯ Est, ꝙ Dam. dicit, ꝙ post iudicium homo disponit ⁊ amat ꝙ ex consilio iudicatum est quod vocatur sententia. i. cõsensus. sed cõsilium non est in brutis aīalibus: ergo nec consensus.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ cõsensus ꝓprie loquēdo nõ est in brutis aīalibus: cuiꝰ rõ est: q: cõsensus iportat applicationē appetitiui motꝰ ad aliq̄d agēdū: eius aūt est applicare appetitiuū motū ad aliq̄d agēdū: in cuius ꝑtãte est appetitiuꝰ motus: sicut tãgere lapidē ꝯuenit q̄dē baculo: sz applicare baculū ad tactū lapidis est eiꝰ q̄ hz in ꝑtãte mouere baculū: bruta aūt aīalia nõ hn̄t in sui ꝑtãte appetitiuū motū: sz talis motus in eis ē ex instinctu nãe: vñ brutū aīal appetit q̄dē: sz nõ applicat appetitiuū motū ad aliquid: ⁊ ꝓpter hoc nõ proprie dicit cõsentire: sed solū rõnalis nã que hz in ꝑtãte sua appetitiuum motum: ⁊ potest ipsum applicare vel non applicare ad hoc vel ad illud.

Ad ꝑmū Ergo dđm, ꝙ in brutis aīalibus inuenit determinatio appetitus in aliq̄d passiue tm̄: cõsensus vero importat determinationē appetitꝰ nõ solum passiuã: sed magis actiuã. ¶ Ad ᷣz dđm, ꝙ remoto priori remouet posteriꝰ qđ ꝓprie ex eo tantū sequit: si aūt aliq̄d ex pluribꝰ sequi possit non ꝓpter hoc posteriꝰ remouet vno priorū remoto: sicut si induratio possit fieri ⁊ a calido ⁊ frigido (nam lateres indurant ab igne: ⁊ aqua cõgelata indurat ex frigore) nõ opz ꝙ remoto calore remoueat induratio: executio aūt opis nõ solū sequit ex consensu sed etiã ex impetuoso appetitu: qualis est in brutis aīalibus. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ hoīes qui ex passiõe agūt, ꝑ̄nt passionem nõ sequi: non autē bruta aīalia: vñ nõ est similis ratio.

¶ Utrum cõsensus sit de fine vel de his que sunt ad finem. Art. 3.

A D tertiū Sic ꝓcedit. Uꝛ ꝙ cõsensus sit de fine: q: ꝓpter qđ vnūquodq; ⁊ illud magis: sed his que sunt ad finē cõsentimꝰ ꝓpter finem: ergo fini cõsentimꝰ magis. ¶ Pr̄. Actio intemperati est finis eiꝰ, sicut ⁊ actio virtuosi est finis eius: sed intēperatus consentit in propriū actū: ergo cõsensus põt esse de fine. ¶ Pr̄. Appetitꝰ eorū q̄ sunt ad finē ē electio: vt supra dictū est. si igit cõsensus esset solum de his que sunt ad finem: in nullo ab electione differre videretur: qđ patet esse falsuz per Damasc. qui dicit ꝙ post disputationem quã vocauerat sententiã fit electio: nõ ergo consensus est solum de his que sunt ad finem.

est de agendis vt ad finē ⁊ de his que sunt ad finē vt agenda resolutorie. Et licet processus iste mixtus videat ⁊ non nisi secūdum partes iudicandus compositiuus et resolutiuus: dicit tñ simpliciter resolutiuus: q̄m de fine ⁊ eo qđ est ad finem rõcinatur tantuz in materia agēda ⁊ ꝓpter agēdum resolutorie idest a posterioribus secundum esse. Ita ꝙ sicut musica licet consideret numerū vt in sonis ⁊ econuerso sonos vt proportionales ᷣm numerū: ⁊ ꝓpter hoc media ponitur scientia: quia tamen de numero non nisi in materia soni ⁊ propter sonum tractat simpliciter dici põt scientia physica ⁊ sub ea cõprehēdit eo ꝙ non abstrahit a materia sēsibili. Ita in proposito cõsiliuz quia vt dictum est: finem ⁊ ad finē in materia agenda tantū ⁊ propter agendum: ⁊ quomodo agendū a posterioribus secūdum esse in priora considerat resoluere simpliciter dicit.

1.q.16.ā.2.cor.

¶ Super. q. 15. art. 1.

Circa. 15. q̄stionis primos tres articulos qđ esset dicendum in sequenti questione cõsulto dicetur.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super artic.4.
Circa quartū vero articulū plura occurrūt dubia. primum est quia author contradicit sibi in corpe ꝛ in rñsione ad primū. Repugnāt em̄ hec duo. s. ꝙ diu incertū est: an ꝓm rōnes diuinas resistat vel nō: nullū iudiciū rōnis hꝫ rōnem finalis snie. Et cōsensus in delectatione cogitationis pertinet ad rōnem inferiorē. Et ptꝫ repugnantia: qꝛ cōsensus in delectatione cogitationis ē qñqꝫ pctm̄ mortale: ꝛ consequenter finalis snia ꝛ ꝯtra rōnes diuinas quodāmodo: ergo stat ꝙ sit rōnis inferioris ꝛ ꝯ rōnes diuinas: ꝙ sit mortale pctm̄ ꝛ nō finalis snia ꝛ si ē finalis snia ꝛ ꝯ rōnes diuinas quo ad rōnē iferiorē spectat. Et auget dubitatio: qꝛ augu.12.de tri.cap.12.vñ qō hec manat expresse dicit ꝙ talis ꝯsensus spectat ad rōnē inferiorem solam sic inquit habēdū puto quasi sola mulier comederit. Secūdū est de distinctione que fit in rñsione ad primū de cogitatiōe vt ē actio quedā: ꝛ vt ē ad aliā actionē ordinata: qꝛ non videt ad ꝓpositū sed potius ad oppositū. Non ad propositum quidem: qꝛ cogitatio delectans in quā consentire dicitur ratio iferior nō ordinat ad actionē. Est enim cogitatio delectatiōis morose absqꝫ voluntate operis: vt ptꝫ p aug. ibidem. Ad oppositum vero quia cogitatio vt est actio quedam delectans: est ipsa cogitatio morose delectationis: ꝛ si ipsa ꝓm literā phtem spectat ad rōnē superiorem ergo oppositum habetur eius quod intenditur ab augu. ꝛ ipso. s. ꝙ cōsensus in delectationeꝫ morosam spectat ad rationem inferiorem. ¶Ad euidētiam horum scito primo qō cogitatio qñqꝫ scōm se habet rationeꝫ ordinati in aliquā aliā operationem: qñqꝫ vero ꝓm se hꝫ rationē ipsius vltimi operis: dico autem ꝓm se ad excludendum ordinem ex parte intētiōis cogitātis. Tūc cogitatio habet rationeꝫ vltimi operis

Sꝫ cōtra Est, ꝙ Dam. ibidē dicit, Qō sensus siue snia ē qñ hō dispōit ꝛ amat qō ex ꝯsilio iudicatū ē: sed ꝯsiliū ñ ē nisi ꝺ his q̄ sūt ad finē. ḡ nec ꝯsēsus.

Rñdeo Dōm, ꝙ ꝯsensus noīat applicationē appetitiui motus ad aliquid ꝓexistens i ptāte applicātis: i ordine aūt agibiliū p̄io q̄dē opꝫ sumē apprehēsionē finis deide appetitū finis. deide cōsiliū ꝺ his que sunt ad finē. deide appetitū eoꝝ q̄ sūt ad finē: appetit⁹ aūt i vltimū finē tēdit nālr. vñ ꝛ applicatio motus appetitiui i finē apprehēsū nō hꝫ rōnē cōsēsus, sꝫ simplicis volūtatis. de his aūt q̄ sūt post vltimū finē, inquātū sūt ad finē sub cōsilio cadūt: ꝛ sic pt esse de eis consensus iq̄tū mot⁹ appetitiu⁹ applicat ad id qō ex cōsilio iudicatū est. mot⁹ ꝟo appetitiu⁹ in finē nō applicat cōsilio: sꝫ magis cōsilium ipsi. quia cōsiliū p̄supponit appetitū finis: sꝫ appetit⁹ eoꝝ q̄ sūt ad finē p̄supponit ꝺterminationē cōsilij. Et ideo applicatio appetitiui mot⁹ ad determinationē cōsilij proprie ē consensus. vnde cū consiliū nō sit nisi de his que sunt ad finem, consensus proprie loquendo non est nisi de his que sunt ad finem.

Ad primū Ergo dꝺꝫ, ꝙ sic̄ conclusiones scim⁹ p p̄ncipia horū tñ nō est scia: sed qō maius est. s. intellꝰ ita ꝯsentimus his q̄ sunt ad finē ꝓpter finē: cui⁹ tñ nō ē cōsensus sꝫ qō maius est. s. volūtas. ¶Ad ꝓm dōm, ꝙ intēperat⁹ hꝫ ꝓ fine delectationē opis ꝓpter quā cōsentit in op⁹ magis quā in ipsam operationē. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ electio addit. s̄. cōsensum quādā relationē respectu eius cui aliq̄d preeligit: ꝛ ideo post cōsensum adhuc remanet electio. potest enim cōtingere ꝙ per cōsiliū inueniātur plura ducentia ad finē quoꝝ dū qōlibet placet in qōlibet eoꝝ cōsentit: sed ex multis que placēt preaccipimus vnū eligendo: sed si inueniat vnū solū qō placeat: nō differunt consensus ꝛ electio: sed rōne tantū: vt cōsensus dicatur ꝓm ꝙ placet ad agendū: electio autem ꝓm ꝙ prefertur his que non placent.

¶Utrū cōsensus in actum pertineat solum ad superiorem anime partem. Arti.4.

AD quartū Sic pcedit. Uꝛ ꝙ cōsensus ad agendū nō semper pertineat ad supiorē rōnē, delectatio em̄ cōsequit opationē, et perficit eā sicut decor iuuētutē: sicut dꝛ in.x. ethi. sed ꝯsensus in delectationē pertinet ad inferiorē rōnē: vt dicit aug. in.12. de tri. ergo consensus in actū nō ptinet ad solā superiorem rōnē. ¶P̄. Actio in quā consentimus dicit esse volūtaria: sꝫ multarū potētiarū est producere actiōes volūtarias: ergo nō sola supior rō cōsentit i actū. ¶P̄. Supior rō intendit eternis inspiciendis, ꝛ cōsulendis: vt Aug. dicit in.12. de tri. sed multotiens hō cōsentit in actū nō ꝓpter rōnes eternas: sꝫ ꝓpter aliquas rōnes tpales: vel etiā ꝓpter aliquas anime passiones: non ergo consentire in actū pertinet ad solā superiorē rationem.

Sed ꝯtra Est, ꝙ aug. dicit. 12. de tri. Nō pōt pctm̄ efficaciter perpetrādū mente decerni: nisi illa mētis intentio penes quā summa ptās est membra in opus mouendi: vel ab opere cohibendi: male actioni cedat ꝛ seruiat.

Rñdeo Dōm, ꝙ finalis snia semper pertinet ad eum q̄ superior ē ad quē ptinet de alijs iudicare: quandiu em̄ iudicandum restat qō proponitur: nondum datur finalis sententia. Manifestū est auteꝫ ꝙ superior ratio est q̄ hꝫ de oib⁹ iudicare: qꝛ de sensibilibus per rationē iudicam⁹: de his vero que ad rationes humanas pertinent iudicamus ꝓm rōnes diuinas que pertinent ad rationē superiorē: ꝛ ideo quandiu incertū est an ꝓm rationes diuinas resistat: vel non nullū iudiciū rationis hꝫ rationē finalis sententie. Finalis aūt sentētia de agēdis est cōsensus in actū: ꝛ ideo cōsensus in actū ptinet ad rationē superiorē: ꝓm tñ ꝙ in ratione voluntas includitur sicut supra dictum est.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ cōsensus in delectationē operis pertinet ad superiorē rationē: sicut ꝛ consensus in opus: sed cōsensus in delectationē cogitationis ptinet ad rationē inferiorē: sicut ad ipsaꝫ pertinet cogitare: ꝛ tñ de hoc ipso: qō est cogitare: vel nō cogitare, inquātū cōsideratur vt actio quedā, habet iudiciū superior rō: et similiter de delectatione cōsequēte: sed inq̄ꝫ tum accipitur vt ad actionē aliā ordinatū: sic pertinet ad inferiorē rōnē: qō enim ad aliud ordinatur: ad inferiorē artem vel potentiam pertinet quaꝫ finis ad quē ordinat: vñ ars q̄ est de fine architectonica seu principalis vocatur. ¶Ad secundū dōm, ꝙ quia actiōes dicunt voluntarie, ex hoc ꝙ eis consentim⁹: non opꝫ ꝙ ꝯsensus sit cuiuslibet potētie: sed voluntatis a qua dꝛ volūtariū q̄ est in rōne: sicut dictū est. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ rō superior dꝛ ꝯsentire nō solū qꝛ ꝓm rōnes eternas semper moueat ad agēdum: sed etiam quia secundum rationes eternas non dissentit.

¶De vsu qui est actus voluntatis in comparatione ad ea que sunt ad finem. Qō.16.

DEinde Considerandū est de vsu. ¶Et circa hoc querūtur quatuor. P̄io vtrū vti sit act⁹ volūtatis. Scōo vtrū ꝯueniat brutis animalib⁹. Tertio vtrum sit tantū eorum que sunt ad fineꝫ: vel etiā finis. Quarto de ordine vsus ad electionem.

¶Utrū vti sit actus voluntatis. Arti.1.

AD primū Sic pcedit. Uꝛ ꝙ vti nō sit actus voluntatis: dicit enim Aug. in.1. de doc. xp̄ia. ꝙ vti est id qō in vsum venit ad aliud obtinēdum referre: sed referre aliquid ad aliud est rationis: cuius est conferre, ꝛ ordinare: ergo vti est act⁹ rationis: non ergo voluntatis. ¶Preterea. Damasc. dicit. ꝙ homo impetum facit ad operationem ꝛ dicitur impetus: deinde vtitur: ꝛ dicitur vsus: sed operatio pertinet ad potentiaꝫ executiuam: actus autem voluntatis non sequitur actum executiue potentie: sed executio est vltimum: ergo vsus non est actus volūtatis. ¶P̄. Aug. dicit in lib. 83. q. Omnia que fctā sunt, in vsuꝫ hominis facta sunt: quia omnibus vtitur ratio iudicando ea que hominibus data sunt: sed iudicare de rebus a deo creatis pertinet ad rationem speculatiuā q̄ omnino separata videtur a voluntate que est principiū humanorū actuūm: ergo vti nō est actus volūtatis.

Sed ꝯtra Est, ꝙ Augu. dicit in.x. de tri. Uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis.

Rñdeo Dicendum, ꝙ vsus rei alicuius importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: vnde et operatio ad quaꝫ applicam⁹ rē aliquā dicit

quando ipsa vt cogitatio est sumit: pro vt. s. est inquisitio vel cognitio veri ꝛ huiusmodi: tunc auteꝫ habet cogitatio rationem ordinati in aliud opus quando ipsa ratione operis cogitati sumitur: qꝛ enim ratione cogitati operis sumit propter ipsum opus ꝓm se est. Et quamuis ab hoc cogitāte nō exerceat propter opus perpetrandum: exercetur tamen propter opus perpetrabile. Tāta autem est differentia inter cogitationem hoc vel illo modo sumptam vt cogitatio propter opus cogitatum sit in coordinatione eorum q̄ sunt propter aliud. Et propterea vt in litera dicit spectat ad inferiorē rationem. Cogitatio vero scōm seipsaꝫ sit in coordinatiōe operuꝫ: ꝛ propterea spectet ad superiorem rationem sicut cetera vltima opera. Scito secūdo ꝙ ratio inferior consideratur dupliciter: vno modo secūdum se. Alio modo vt participat superiorem rationeꝫ cui ꝛ suppositaliter et identice coniuncta est ꝛ qō licet ratio inferior secundū se non habeat finalem sententiā: vt participat tamen superiorem iudicat finaliter et mortaliter. Unde ad primū dubium dicitur ꝙ consensus in delectationem cogitati operis mortalis puta fornicationis vel vindicte habet in se duo. Primū est ꝙ caret cōsummatiōe quā apta nata est habere talis delectatio secunduꝫ suū genus: quuꝫ em̄ delectatio cogitati operis sit eiusdē rationis cum delectatione perpetrati operis ꝛ differant tantū sicut impfectū ꝛ perfectum: ꝛ ꝓm se sit pp illam: si habet consensum in cogitationē ꝛ operationē habet cōsummatū consensuꝫ. Si autē in cogitationē tm̄ hꝫ imperfectū consensum eo modo quo talps est imperfecta in genere animalis: ꝛ ꝓm hoc dꝛ deficere a finali sententia quā scilicet ꝓm se apta nata ē habere. Et ad rōneꝫ inferiorem spectare vtpote secundum se via ad aliud: ꝛ ꝙ ad solā mulierem. i. in-

1.di.1.q. 1.arti.1. — ¶.qō.xj. art.1.ad 4m.

feriorē rōnē spectat qꝛ. s. deest consensus ille ordinās ad op⁹ qui spectat ad virū vtpote vltim⁹ i gñe agibilium. Scōꝫ est ꝙ sit absqꝫ ꝯdictiōe superioris rōnis. Et ex hꝫ hꝫ rōnē finalis snie vt pcti mortalis ꝛc. vt pꝫ in.q. de ꝟita te.q.15.arti.4.ad.6. ꝛ.11. ita ꝙ cōsensus iste in delectationeꝫ hmōi ꝛ est rationis inferioris ꝓm se: qꝛ est in id qō ꝓm se est ꝓpter aliud opus: ꝛ deficit a supiori ratione: quia non est in opus. ꝛ est rōnis inferioris vt pticipat superiorē: qꝛ fit ꝯ regulas eternas illa ñ cōtradicente: ꝛ vt in rñsione ad vltimum in lr̄a dꝛ: est rōnis superioris: qꝛ ꝓꝫ rationes eternas nō dissentit. Et hoc intendit etiā Aug. circa finem illius capituli: vbi pp cōiunctionē vtriusqꝫ rōnis i vno hoie totū hoiem ex hmōi cōsensu dānādum cōcludit. Et est finalis snia circa cogitati operis solam delectationē: ꝛ nō est finalis snia de agendis: qꝛ restat vlterior snia q̄ꝫ apta nata est habere hmōi delectans cogitatio. s. de ordine ad exercendum opus: pp quas duas finales snias in lr̄a primo nolat i allegatis obijciēdo verbis finalis snia absolute: deinde descēditur ad finalem sniam de agendis: ꝛ dicit ꝙ est cōsensus in opus: ꝛ sic pꝫ ꝙ dicta litere cōsonant. Ad scōm vero dubiū dōm est ꝙ ꝓcedit ex malo intellectu lr̄e: p cogitare. n. vt est actio q̄dā intēdit author cogitationem ꝓm se: p illud vero vt in aliud ordinatur intendit cogitationē pp cogitatum opus: vt exposuim⁹. ꝛ vult ꝙ cōsensus in cogitationē ꝓꝫ se spectet ad rationem superioreꝫ qꝛ est opus vltimum vt ptꝫ de cōtemplatione. Cōsensus vero in cogitationem ꝓpter opus cogitatū spectet ad iferiorem: qꝛ est ꝓm se via ad aliud. Ita qō non ponit author in litera tres: sed duos tantū ordines. s. operum ꝛ cogitationuꝫ. Et declarat ꝙ cogitationes ꝓm se claudunt sub ordine operum ita ꝙ cōtra opera non distinguunt: nisi cogitationes ra-

vsus eius. sicut equitare est vsus equi. ꝛ percutere est vsus baculi. ad operationē aūt applicamus ꝛ principia interiora agēdi. s. ipsas potentias aie, vel membra corporis: vt intellectū ad intelligendū, ꝛ oculū ad vidēdū: ꝛ res exteriores, sicut baculū ad pcutiendū. sꝫ manifestū est ꝙ res exteriores nō applicam⁹ ad aliq̄ꝫ operationē nisi per principia intrinseca que sunt potētie aie aut habit⁹ potētiarum, aut organa que sunt corporis mēbra. Ostensum est aūt. s. ꝙ volūtas est q̄ mouet potētias aie ad suos actus. ꝛ hoc est applicare eas ad operationē. vñ manifestū est ꝙ vti p̄io ꝛ principaliter est volūtatis tanq̄ꝫ primi mouentis, rationis aūt tanq̄ꝫ dirigētis sed aliarū potētiarū tanq̄ꝫ exequētiū que comparant ad volūtatem a qua applicant ad agendū, sicut instrumēta ad principale agēs. actio aūt ꝓprie nō attribuit instrō, sed principali agēti sicut edificatio edificatori: nō aūt instrīs. vñ manifestum est qō vti ꝓprie est actus voluntatis.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ rō quidē in aliud refert, sed volūtas tendit in id qō est in aliud relatū per rationem. ꝛ ꝓm hoc dꝛ ꝙ vti est referre aliquid in alterū. ¶Ad secundū dicendū, ꝙ Dama. loquitur de vsu ꝓm ꝙ pertinet ad executiuas potentias. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ etiaꝫ ipsa ratio speculatiua applicatur ad opus intelligendi, vel iudicandi a volūtate. ꝛ ideo intellectus speculatiuus vti dicitur tanq̄ꝫ a voluntate motus. sicut alie executiue potentie.

¶Utrum vti conueniat brutis animalibus. Articulus.2.

AD scōm Uidet qō vti cōueniat brutis animalib⁹. frui enim est nobilius q̄ꝫ vti. qꝛ vt aug. dicit in.x. de tri. Utimur eis que ad aliud referimus quo fruendū est. sed frui conuenit brutis aīalibus vt. s̄. dictū est. ergo multo magis conuenit eis vti. ¶P̄. Applicare mēbra ad agendū est vti membris: sed bruta aīalia applicāt mēbra ad aliquid agendū: sicut pedes ad ambulandū, cornu ad pcutiendū. ergo brutis animalibus conuenit vti.

Sed cōtra Est, ꝙ aug. dicit in li. 83. q. Uti aliq̄d nō pōt nisi animal, qō rationis est particeps.

Rñdeo Dicendū, ꝙ sicut dcm̄ est, vti ē applicare aliqō p̄n^m actionis ad actionē, sic ꝯsentire ē applicare motū appetitiuū ad aliq̄d appetēdū: vt dcm̄ ē. applicare aūt aliq̄d ad alteꝝ nō est nisi ei⁹ qō hꝫ sup illud arbitriū: qō non est nisi ei⁹ q̄ scit referre aliq̄d in alterū qō ad rōnē ptinet. ꝛ iō solum aīal rōnale ꝛ consentit ꝛ vtitur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ frui iportat absolutū motū appetitus in appetibile. sed vti importat motū appetitus ad aliquid in ordine ad alterum. Si ergo cōparentur vti ꝛ frui q̄ꝫtum ab obiecta, sic frui est nobilius q̄ꝫ vti. qꝛ id qō est absolute appetibile est melius q̄ꝫ id qō est appetibile solū in ordine ad aliud. sed si comparētur q̄ꝫtum ad vim apprehensiuā precedentem maior nobilitas requiritur ex parte vsus: qꝛ ordinare aliquid in alterum est rōnis. absolute autem aliquid apprehendere pōt etiam sensus. ¶Ad ꝓm dōm, ꝙ aīalia per sua mēbra aliq̄d agūt instinctu nāe: nō per hoc ꝙ cognoscant ordinem membroꝝ ad illas operationes. vñ nō dñr ꝓprie applicare mēbra ad agendum, nec vti membris.

¶Utrū vsus possit eē ēt vltimi finis, Ar.3.

AD tertiū Uidet quod vsus possit eē etiā vltimi finis. Dicit.n. Aug. i.x. de triñ. Omnis q̄ fruit vtitur. sed vltimo fine fruit aliq̄s. ergo vltimo fine aliq̄s vtitur. ¶P̄. Uti est assumere aliq̄d in facultatem volūtatis. vt ibidē dꝛ. sed nihil magis assumit a volūtate q̄ꝫ vltim⁹ finis. ergo vsus pōt esse vltimi finis. ¶P̄. Hylarius dicit in.2. de tri. ꝙ eternitas est in patre. spēs in imagine. i. in filio. vsus in munere. i. in spiritusancto: sed spūssanctus cum sit deus est vltimus finis.

Sed ꝯ Est, ꝙ dicit Aug. in lib. 83. qō. Deo nullus recte vtitur: sꝫ fruitur sed solus deus deus est vltimus finis. ergo vltimo fine non est vtendum.

Rñdeo Dicendū, ꝙ vti sicut dictum est, importat applicationē alicuius ad aliq̄d. qō aūt applicat ad aliud se hꝫ in rōne eius qō est ad finē. ꝛ ideo vti semp est eius qō est ad finē: ꝓpter qō ꝛ ea que sūt ad finē accōmoda vtilia dñr. ꝛ ipsa vtilitas interdū vsus noiat. Sed cōsiliū est ꝙ vltim⁹ finis dꝛ duplr. Uno mō simplr, ꝛ alio mō quo ad aliquē: cū em̄ finis: vt. s̄. dictū ē: dicat qñqꝫ quidē res: qñq̄ꝫ aūt adeptio rei vel possessio ei⁹: sicut auaro finis est, vel pecunia, vel possessio pecunie: manifestū est ꝙ simplr loquendo vltimus finis est ipsa res: nō em̄ possessio pecunie est bona nisi pp bonū pecunie sed quo ad hunc adeptio pecunie est finis vltimus: nō em̄ quereret pecuniā auar⁹ nisi vt haberet eā: ergo simplr loq̄ndo ꝛ proprie pecunia hō aliq̄s fruit. qꝛ i ea vlt^m finē ꝯstituit sꝫ inquātū refert eā ad possessionē dꝛ vti ea.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ aug. loq̄t de vsu cōiter ꝓm ꝙ iportat ordinē finis ad ipsam fruitionem, quā aliquis q̄rit de fine. ¶Ad ꝓm dōm, ꝙ finis assumit in facultatē volūtatis: vt volūtas i illo quiescat: vñ ipsa reqes in fine q̄ fruitio est, dꝛ hoc mō vsus finis: sꝫ id qō ē ad finē assumit in facultatē volūtatis nō solū i ordie ad vsum ei⁹ qō est ad finē: sꝫ i ordine ad aliā reꝫ: i qua volūtas quiescit. ¶Ad tertiū dōm ꝙ vsus accipit in verbis Hylarij, ꝓ quiete in vltio fine: eo modo quo aliq̄s cōiter loquēdo dicit vti fine ad obtinendū ipsum: sicut dcm̄ est. vnde aug. in. 6. de tri. dicit: ꝙ illa delectatio felicitas vel beatitudo vsus ab eo appellatur.

¶Utrum vsus precedat electionē. Arti.4.

AD q̄rtū Sic pceditur. Uidet ꝙ vsus precedat electionē. post electionez enim nihil sequit nisi executio: sed vsus cū pertineat ad voluntatem precedit executionē. ergo precedit etiā electioneꝫ. ¶P̄. Absolutū est ante relatum. ergo minus relatū est ante magis relatum: sed electio importat duas relationes. vnam eius quod eligit ad finem, aliam vero ad id cui preeligit: vsus autē importat solam relationē ad fineꝫ. ergo vsus est prior electione. ¶P̄. Uolūtas vtitur alijs potētijs inq̄ꝫtum mouet eas. sed voluntas mouet etiaꝫ seipsam: vt dictū est. ergo etiā vtit seipsa applicando se ad agēdū: sed hoc facit cū cōsentit: ergo in ipso cōsensu est vsus. sed cōsensus p̄cedit electionem: vt dictum est. ergo et vsus.

Sed ꝯtra Est, ꝙ Dam̄. dicit, ꝙ post electionē ipetū facit ad opōnē ꝛ postea vtit. ergo vs⁹ sequit electionē.

Rñdeo Dicendum, ꝙ voluntas duplicem habitudinem habet

tione operis cogitati vt vie a terminis. ꝛ de his vide in.q. de veritate questione ꝛ articulo predictis.

¶Super questio.16. Articulū quartū.
Circa questionis. 16. quartuꝫ articulū omissis primis tribus aduerte ꝛ memorie cōmendato distinctionem duplicis habitudinis voluntatis ad volitum tam finem q̄ꝫ id quod est ad finem. Est eniꝫ duplex hec habitudo diuersarum rationū ꝛ tripliciter: vt i litera dicitur differūt: primo qꝛ prima est ꝓꝫ ꝙ volitū est in voluntate. Secunda vero ꝓm ꝙ voluntas ad ipsum volitum in se realiter tēdit. Secundo qꝛ prima comparatur ad secundam vt imperfectum ad perfectū. Et propterea ex prima itur ad secundā. Tertio quia in prima perfectio attenditur secundum qō pfectio cadit supra velle: tunc enim voluntas est perfecta in prima habitudine respectu finis quando complete vult finem: et respectu eius qō est ad finem quando complete vult illud. In secūda vero perfectio attenditur secundum ꝙ perfectio determinat habere. Tunc em̄ voluntas est perfecta in secunda habitudine respectu eius quod est ad finem quādo habet illud realiter: ꝛ respectu finis quando realiter obtinet illum. vnde aliud est volūtatem perfecte intendere eligere velle cōsentire ꝛc. ꝛ aliud est ipsam perfecte habere volitum intentum electum ꝛc. Et quia hec sunt diuersarum rationuꝫ ideo quantumcunqꝫ crescat prima voluntatis perfectio semper remanet in sua imperfectione respectu secunde: ꝛ nunquaꝫ puenit ad secundā. ¶Circa eiusdē questionis decimesexte eundem quartuꝫ articulum notandum occurrit: quod ex litera hac et superioribus tres ordines actuum volūtatis colliguuntur. Primus est secundum lineam rectam ꝛ respectu eiusdem obiecti. Secund⁹ secundū reflexionē sup hūc vel illū. Terti⁹ ꝓm ipsos

reflexos inter se. Iuxta primū ordinem duodecim motus sic ordinantur. primo apprehendit̄ finis: verbi gratia: diuina gloria. scđo est voluntas illius. tertio imperfecta eius fruitio. quarto intētio eiusdē: ⁊ hic finitur prima voluntatis habitudo ad finē: quū em̄ p̄dicta insunt perfecte h̄z in seipsa finē. i. pfecte vult finē. Et hinc inchoat p̄ma quoq̄ voluntatis habitudo ad id qđ est ad finē: intentio em̄ ad id descensum p̄bet: 5o igit̄ ē cōsiliū de his q̄ sunt ad finē. Sz qz cōsiliū voluntariū ē ⁊ a volūtate mouet̄ rō ad cōsiliādum ⁊ hec motio vsus vere est: ideo quinto loco vti rōne ad consiliū locatur a scto Thom̄. in litera dū in corpe articuli dicit: sed qz volūtas etiam quodāmō mouet rōnē ⁊ vtit̄ ea ⁊c. Et sic sexto loco ē cōsilium de his que sūt ad finē. verbi gra de studio theologie bonitate moru ⁊ siliuz. Septimo ē cōsensus adherens ꝯclōni: puta ꝙ ista placēt: octauo est electio p̄ferens alterū ꝯclusorū: puta bonitatē moruz et theologiā alijs sciētijs ⁊c. Et hic vt i lra dz finit̄ p̄ma hitudo voluntatis ad id qđ est ad finē: h̄etur em̄ tunc in ea pfecte id qđ est ad finē. i. perfecte vult id qđ ē ad finē. Nono est p̄ceptū seu imperiū de quo est sequēs qō: quo p̄cipit electa executioni mādari. Et ichoat scđa hitudo voluntatis ad id qđ est ad finē: qm̄ iā incipit descēdere ad ħ vt habeat ip̄m realiter. Decimo est vti quo (vt i rñsione ad p̄mu lra dicit) volūtas mouet potētias executiuas applicās eas ad executionē: puta pedes ad eūdū ad studiū ⁊ itellectū ad studēdū ⁊c. Undecimo est executio ipsa assecutiua per id qđ est ad finē ipsum finē: puta per iter ⁊ studium ⁊c. dei glorificationem videre: et sic duodecimo consummatur totus progressus fruitione perfecta superueniēte: que vt dictum fuit de fine habito realiter est. Iuxta secūdū vero ordinem quo locantur actus voluntatis vt reflectuntur supra seipsos: vt in respōsiōe ad tertiū dicit̄ tres voluntatis actus ad minus inueniunt̄ in quo licet actu libero ⁊ p̄oritas ⁊ posterioritas in hoc ordine attenditur iuxta prioritatē ⁊ posterioritatem illius actus liberi supra quē cadūt: ita: ꝙ vt in calce litere dicitur: isti actus ordinati ad id qđ est prius. i. cadētes supra priorez actum sunt priores seipsis cadentibus supra posteriorem actū: verbi gratia: quū aliquis consentit acquirēdis morib⁹ sunt ibi implicite tres alij actus cadentes supra illum consensum. s. vsus cōsensio ⁊ electio. Nā voluntas vtit̄ se ad cōsentiēdū ⁊ cōsentit se cōsentire ⁊ eligit cōsentire. Et silr̄ quū eligit bonos mores: sunt iterū implicite tres idē actus nā volūtas vtitur se ad eligēdū: cōsentit electioni: ⁊ eligit illā. Et silr̄ accidit cū vtit̄ rōne ad cōsiliū: vel executiuis potētijs ad opus: nam voluntas cōsentit vsui: eligit vsum: ⁊ vtit̄ se ad vti. Et qz consensus est actus naturalr̄ prior electione. Ideo isti actus cadentes supra consensum sunt priores seipsis cadētib⁹ supra electionē. Et sic ordinant̄ isti actus respectu diuersoꝝ supra q̄ cadūt in hoc secūdo ordine iuxta illoꝝ supra q̄ cadūt ordinē. Et inueniuntur implicite ⁊ reflexe.

ad volitum. vnam quidem s̄m ꝙ est quodāmō in volente per q̄dā ꝓportionem vel ordinem ad volitū. vñ ⁊ res q̄ nāliter sunt proportiōate ad aliquē finē dicūr appetē illuz nāliter. sed sic habere finem est imperfecte habere ipsum. omne autē imperfectum tendit in perfectionem. ⁊ ideo tam appetitus nālis q̄z voluntarius tendit, vt habeat ipsum finem realiter, qđ est perfecte habere ip̄m. ⁊ hec est secūda habitudo volūtatis ad volitum. volitum autē non solum est finis. sed id qđ est ad finē: vltimum aūt qđ ꝑtinet ad primam habitudinē volūtatis respectu ei⁹ qđ est ad finem: est electio. ibi. n. completur proportio volūtatis vt complete velit id qđ est ad finem. sed vsus iam pertinet ad scđaz habitudinē volūtatis q̄ tendit ad cōsequendū rem volitā: vñ manifestū est ꝙ vsus seq̄tur electionem. si tñ accipiat̄ vsus s̄m ꝙ voluntas vtitur executiua potentia mouendo ipsam. sed qz voluntas etiam quodāmodo rationē mouet ⁊ vtitur ea, pōt intelligi vsus eius qđ est ad finē: s̄m ꝙ est in cōsideratione rationis referentis ipsum in finem. ⁊ hoc modo vsus precedit electionem.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ipsaz executionē operis precedit motio qua volūtas mouet ad exequendum, sequit̄ aūt electionē. ⁊ sic cū vsus pertineat ad predictam motionem voluntatis medium est inter electionem ⁊ executionē. ¶ Ad s̄m dōm. ꝙ id qđ est per essentiā suā relatum posterius est absoluto. sed id cui attribuuntur relationes non oportet ꝙ sit posterius imo quanto causa est prior, tāto h̄z relationes ad plures effectus. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ electio p̄cedit vsum si referātur ad idē. nihil aūt ꝓhibet ꝙ vsus vni⁹ precedat electionē alterius. ⁊ qz actus voluntatis reflectunt̄ supra seipsos, in quolz actu voluntatis potest accipi ꝯsensus ⁊ electio ⁊ vsus: vt si dicat̄ ꝙ volūtas consentit se eligere et consentit se ꝯsentire, ⁊ vtitur se ad consentiēdum ⁊ eligendum. ⁊ semper isti actus ordinati ad id quod est prius sunt priores.

¶ De actibus imperatis a voluntate. Qō.17.

Deinde Considerandum est de actibus imperatis a voluntate. ¶ Et circa hoc queruntur nouē. Primo vtrum imperare sit actus voluntatis vel rationis. Secūdo vtrū imperare pertineat ad bruta animalia. Tertio de ordie imperij ad vsum. Quarto vtrum imperiū ⁊ actus imperatus sint vnus actus vel diuersi. Quinto vtrū actus volūtatis impet̄. Sexto vtrū act⁹ rōnis. Septio vtrū actus appetit⁹ sensitiui. Octauo vtꝝ act⁹ anime vegetabilis. Nono vtrū actus exteriorum membrorum.

¶ Utꝝ ipare sit act⁹ rōis vl' volūtatis. ar.1.

AD p̄mū Sic ꝓcedit̄. Uī̄ ꝙ imparare nō sit actus rōnis, sed volūtatis. impare. n. est mouere qđdā. dicit. n. Aui. ꝙ quadruplex est mouēs. s. perficiēs: disponēs, imperās, ⁊ cōsiliās. s̄z ad voluntatē ꝑtinet mouere oēs alias vires anime. vt dcm̄ est. s̄. ergo imparare est actus volūtatis. ¶ P̄. Sicut imperari pertinet ad id qđ est subiectū, ita impare ꝑtinere vr̄ ad id qđ est maxime liberū, sed radix libertatis est maxime in voluntate. ergo volūtatis est imperare. ¶ P̄. Ad imperiuz statim sequitur actus: s̄z ad actū rōnis non statim sequit̄ actus: nō. n. qui iudicat aliq̄d esse faciēdū statim illud operat̄: ergo imparare non est actus rationis sed voluntatis.

Sed ꝯtra Est, ꝙ Greg. nicen⁹ dicit, ⁊ ēt ph̄s, ꝙ appetit⁹ obedit rationi: ergo rōnis est imperare.

Rñdeo Dōm, ꝙ impare est actus rationis p̄supposito tamen actu volūtatis. ¶ Ad cuius euidētiā cōsiderādū est ꝙ qz actus volūtatis ⁊ rōis. s̄. seinuicem p̄sit ferri. put. s. rō ratiocinat̄ de volendo, ⁊ voluntas vult rōcinari: cōtingit actuz volūtatis ꝓueniri ab actu rōnis ⁊ econuerso. ⁊ qz virt⁹ prioris actus remanet i actu sequenti, contingit q̄nq̄z ꝙ est aliq̄s actus voluntatis s̄m ꝙ manet virtute in ipso aliquid de actu rationis, vt dictū est de vsu ⁊ de electione: ⁊ econuerso, aliquis est actus rōnis s̄m ꝙ virtute manet in ipso aliq̄d de actu voluntatis. Imperare aūt est quid essentialiter actus rōnis: imperans. n. ordinat eū cui imperat ad aliquid agendum intimādo vel denūciādo. sic autem ordinare per modum cuiusdā intimatiōis est rōnis. se rō pōt aliq̄d intimare vel denūciare dupl'r. Uno modo absolute: q̄ quidē intimatio exp̄mit̄ per verbū indicatiui modi. sicut si aliq̄s alicui dicat, hoc est tibi faciendū. Aliq̄n aūt rō intimat aliq̄d alicui mouēdo ip̄m ad hoc. ⁊ talis intimatio exprimit̄ p verbuz imperatiui

In primo aūt ordine ordinantur respectu eiusdem ⁊ explicite ⁊ s̄m lineam rectam. Iuxta tertiū aūt ordinē scito ꝙ licet in litera iuxta scđm ordinem cōparent̄ isti act⁹ reflexi cadētes supra vnū actū ad seipsos cadentes supra aliū: nō tñ cōparant̄ singuli reflexi inter se q̄s quo sit prior: an. s. quū isti actus reflectuntur supra consensum vti precedat consensum reflexū vel econtra: ⁊ silr̄ de electione: ⁊ quanuis possit dici ꝙ author tradens eorū ordinē s̄z lineā rectam in qua attenditur ordo eoruz re⁹ eiusdem insinuauit eorundem ordinem s̄m reflexionē supra eundem actū: ita qđ idem est ordo hic et ibi: qz vtrobiq̄ sunt respectu eiusdē: ⁊ sic videret̄ ꝙ primo consensus: deide electio et vltimo vti locare debet: mihi tamē ex authore videt̄ dōm ꝙ vti t̄z primū locuz. Consensus scđm et electio tertiuz. Et rō est duplex. prima qz est vniuersalius ceteris: consensus quoq̄ absolutior ē quā electio. Nā vti ē actiua libera applicatio: tā voluntatis q̄z cuiuscunq̄ alteri⁹ ad qđ cunq̄ opus. Consensus vero est actiua libera applicatio solius appetitus acceptantis seu adherētis alicui qđ constat sub se min⁹ comprehendere: consensus quoq̄ acceptationez electio vero acceptationem preferendo alijs importat qđ cōstat posterius esse. secunda est quia etiaz in ordine primo iam dctō s̄m lineā rectaz q̄uis vti executiuis potētijs ad acq̄rēdū s̄m eē reale sit posterius electiōe ⁊ cōsensu simpl'r tñ ⁊ absolute vti precedit cōsensum ⁊ electiōe: qz vti preuenit cōsiliū vt dictū est absq̄ reflexione. Tractauit tñ author pri⁹ de electione q̄z de cōsensu ⁊ vti vt a notiorib⁹ fieret disciplina.

j.q.60. 1.cor. Et.1. q.83. ⁊.10. Et. 22.q. ad 4. Et q. 9.ar.

¶ Sup. q.17. ar.1.

Circa p̄mū arti. q.17. aduerte ꝙ ad imperiū rōnez tria concurrunt. Ordinatio alicui⁹ ad aliquid intimatio et motio: quū em̄ precipit̄: dilige deū: ordinat̄ aliquis ad amādū deū: ⁊ intimat̄ hoc ei: ⁊ mouet̄ ad hoc ab imperāte: ordinatio aūt ⁊ intimatio ad rōnem spectant: motio aūt ad voluntatē: vnde actus imperij cōponitur ex eo qđ est intell's: ⁊ ex eo qđ est voluntatis: ⁊ qz iuxta doctrinā hītaz superius in. q.13. art.1. actus cōpositus ex duobus spectantibus ad diuersas potentias illius est potentie essentialiter ⁊ elicitiue cuius est māl'r: seu q̄tū ad subam actus: vt p̄z in actib⁹ habituū. (Mori em̄ pp ch̄m licet sit a charitate ⁊ formidine elicitiue ē fortitudinis: qz ipsi⁹ est quo ad māle: cū in imperādo volūtas cōcurrat vt sup̄ma potentia: qz vt primū mouēs ad exercitiū: ⁊ qđ est a superiori potētia in actu cōposito se h̄z vt formale: qđ vero ab inferiori vt māle ⁊ suba act⁹) ꝯñs est vt ordinatio intimatiua in imperio se hēat vt mā: ⁊ motio vt forma. ac per hoc imperiū est elicitiue ⁊ essentialr̄ act⁹ rōnis: volūtatis vero primordialiter quo ad formā: testatur autem hoc actus proprius prudentie: quem constat oportere esse actū rationis ⁊ est recte precipere: prudēs em̄ post itētionē ⁊ iudiciū q̄ spectāt ad eubuliā ⁊ gnomin ⁊ sine sim/ h̄z proprium actū qui est recte precipere. est igitur preceptum seu imperium

modi: puta cū alicui dr̄, fac hoc. p̄mū aūt mouēs in virib⁹ aīe ad exercitiū actus est voluntas: vt supra dictū ē. cū g̃ scđz mouēs nō moueat nisi i v̄tute p̄mi mouētis, sequit̄ ꝙ hoc ip̄m ꝙ rō mouet imperādo sit ei ex v̄tute volūtatis. vñ relinquit̄ ꝙ ipare sit act⁹ rōnis presupposito actu volūtatis, in cui⁹ v̄tute ratio mouet p imperium ad exercitium actus.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ipare nō est mouere q̄cūq̄ mō: s̄z cū quadā intimatiōe denūciatiua ad alterū qđ est rōnis. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ radix libertatis est volūtas sicut subm̄: s̄z sicut cā est rō. ex ħ em̄ volūtas libere pōt ad diuersa ferri: qz rō pōt h̄re diuersas cōceptiones boni. et iō p̄hi diffiniunt lib. arb. ꝙ est liberū de rōne iudiciū. quasi ratio sit cā libertatis. ¶ Ad tertiū dicendū, ꝙ ratio illa cōcludit ꝙ imperium nō sit actus rationis absolute: sed cum quadam motione: vt dictum est.

¶ Utrū ipare ꝑtineat ad aīalia bruta. Ar.2.

AD scđm Sic ꝓcedit̄. Uidet̄, ꝙ imperare cōueniat brutis aīalibus. qz s̄m auicē. Uirt⁹ imperās motū est appetitiua, ⁊ virtus exequēs motum est in musculis ⁊ in neruis: sed vtraq̄ virtus est in brutis aīalib⁹: ergo imperium inuenit̄ in brutis aīalibus. ¶ P̄. De rōne serui est ꝙ ei imper̄: s̄z corpus cōpat̄ ad aīam sicut seru⁹ ad dn̄m. sicut dicit ph̄s in primo pol'. ergo corpori impat̄ ab aīa etiā in brutis q̄ sunt cōposita ex anima ⁊ corpore. ¶ P̄. Per imperium homo facit impetū ad opus: sed impetus in opus inuenitur in brutis animalibus vt damasc. dicit. ergo in brutis animalibus inuenitur imperium.

z.q.rj.a 2.cor.

Sed contra. Imperium est act⁹ rōnis: vt dictū est: sed i brutis nō est ratio: ergo neq̄ imperiū.

Rñdeo Dōz, ꝙ impare nihil aliđ est q̄z ordinare aliquē ad aliq̄d agēdū cū quadā intimatiua motiōe. ordinare aūt est ꝓprius actus rōnis. vñ impossibile est ꝙ in brutis animalibus in quibus nō est ratio sit aliquo modo imperium.

Ad primū Ergo dōz, ꝙ vis appetitiua dr̄ imperare motū inquātū mouet rationē imperātē: s̄z hoc est solū in hoib⁹. in brutis autē aīalibus virtus appetitiua nō est ꝓprie impatiua, nisi imperatiuū sumat̄ large ꝓ motiuo. ¶ Ad scđm dicēdū, ꝙ in brutis aīalib⁹ corpus quidē h̄z vñ obediat, s̄z aīa nō h̄z vñ imperet: qz nō h̄z vñ ordinet. ⁊ ideo nō est ibi rō imperātis et imperati: sed solum mouentis ⁊ moti. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ al'r inuenit̄ imper⁹ ad opus in brutis animalibus: ⁊ al'r in hominib⁹. homines em̄ faciūt impetū ad op⁹ p ordinatiōnē rōnis, vñ h̄z in eis impet⁹ rōnē impij. in brutis aūt fit impet⁹ ad op⁹ p instinctū nature: qz. s. appetitus eorū statim apprehēso conuenienti vel inconuenienti naturaliter mouetur ad prosecutionem vel fugam. vnde ordinantur ab alio ad agendum, non autem ipsa seipsa ordinant ad actionem. et ideo in eis est impetus: sed non imperium.

¶ Utrū vsus precedat imperium. Arti.3.

AD tertiū Sic ꝓcedit̄. Uidet̄, ꝙ vsus p̄cedat ipiū. Impiū em̄ est act⁹ rōnis presupponēs actū volūtatis: vt supra dictū est: s̄z vsus est act⁹ volūtatis: vt supra dictū est: ergo vsus p̄cedit impiū. ¶ P̄. Impiū est aliq̄d eorū q̄ ad finē ordinant̄. eorū aūt q̄ sūt ad finē ē vs⁹. g̃ vr̄ ꝙ vsus sit prius q̄z ipiū. ¶ P̄. Ois act⁹ potētie mote a volūtate vsus dr̄: qz volūtas vtit̄ alijs potētijs: vt supra dictū ē: s̄z ipiū est act⁹ rōnis, ꝓut mota ē a volūtate: sicut dictū est. g̃ impiū est quidā vsus. cōe autē est pri⁹ proprio: ergo vsus est prius q̄z imperium.

Sed cōtra Est, ꝙ dam̄. dicit ꝙ impetus ad operationem p̄cedit vsum: sed impetus ad operatiōnē fit p imperiū: ergo imperiū precedit vsum.

Rñdeo Dōz, ꝙ vsus ei⁹ qđ est ad finē s̄m ꝙ est in rōne referēte ip̄m in finē p̄cedit electionē: vt supra dictū est, vñ multo magis p̄cedit impiū. s̄z vsus ei⁹ qđ est ad finē, s̄m ꝙ subdit̄ potētie executiue sequitur impiū: eo ꝙ vsus vtētis cōiūct⁹ est cum actu ei⁹ q̄ q̄s vtit̄. nō em̄ vtit̄ aliquis baculo anteq̄z aliq̄ mō p baculū opet̄. impiū autē nō ē simul cū actu ei⁹ cui ipat̄: s̄z nāl'r pri⁹ est ipiū q̄z impio obediat̄. ⁊ aliq̄n ēt est pri⁹ tpe. vñ manifestū est, ꝙ impiū est prius q̄z vsus.

Ad p̄mū Ergo dōm', ꝙ nō ois act⁹ volūtatis p̄cedit hūc actū rōnis q̄ est ipium: s̄z aliq̄s p̄cedit. s. electio, et aliq̄s seq̄t. s. vsus. qz post determinationē cōsilij q̄ est iudiciū rōis, volūtas eligit: ⁊ post electionē rō ipat ei p ꝙ agēdū ē ꝙ eligit̄: ⁊ tūc demū volūtas alicui⁹ icipit vti exeq̄ndo imperiū rōnis. q̄nq̄ q̄dē volūtas alteri⁹ cū aliquis iperat alteri. q̄nq̄ āt volūtas ip̄ius imperātis cū aliq̄s ipat sibiip̄si. ¶ Ad s̄m dōz ꝙ sicut act⁹ sunt p̄uij potētijs, ita obta actibus. ob̄m āt vsus ē id qđ ē ad finē. ex hoc ergo ꝙ ip̄m ipiū ē ad finē. magis p̄t cōcludi ꝙ impiū sit pri⁹ vsu q̄z ꝙ sit posteri⁹. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ sicut act⁹ volūtatis vtētis rōne ad ipandū p̄cedit ipsum ipiū, ita ēt pōt dici ꝙ ⁊ istum vsum voluntatis p̄cedit aliqđ imperium rōnis: eo ꝙ actus harū potentiaruz supra seipsos inuicem reflectuntur.

¶ Utrum imperium ⁊ actus imperat⁹ sint actus vnus vel diuersi. Arti.4.

AD quartū Sic ꝓcedit̄. Uī̄, ꝙ actus impat⁹ nō sit vn⁹ actus cū ipio. diuersaꝝ em̄ potētiarū diuersi sunt act⁹: s̄z alterius potentie ē act⁹ ipat⁹, ⁊ alteri⁹ ip̄m ipiū: qz alia ē potentia q̄ ipat: ⁊ alia cui iperat̄. ergo nō est idem act⁹ ipatus cū iperio. ¶ P̄. Quecūq̄ p̄nt abinuicem separi, sunt diuersa. nihil em̄ sepatur a seipso: s̄z aliq̄n actus ipatus separatur ab impio. p̄cedit em̄ q̄nq̄ iperiuz, ⁊ nō sequitur actus ipatus: ergo alius actus est imperiuz ab actu imperato. ¶ P̄. Quecūq̄ se h̄nt s̄m prius ⁊ posterius sunt diuersa: sed imperium naturaliter precedit actum imperatum. ergo sunt diuersa.

Sed ꝯ Est, ꝙ ph̄s dicit, ꝙ vbi est vnū pp alterū. ibi ē vnū tm̄: s̄z act⁹ imperat⁹ nō ē nisi pp impiū. ergo sunt vnū.

Rñdeo Dicendum, quod nihil prohibet aliqua esse secundum quid multa, ⁊ s̄m quid vnū. quinimo omnia multa sunt s̄m aliquid vnum: vt diony. dicit vlti. ca. de di. no. Est tamen differentia attendēda in hoc qđ quedā sunt simpl'r multa, et s̄m quid vnū, quedā vero econuerso. vnum aūt hoc mō dicitur sicut ⁊ ens: ens aūt simpliciter est suba. sed ens s̄m q̄d ē accñs, vl' ēt ens rationis. ⁊ iō quecūq̄ sunt vnū s̄z subaz, sunt vnum simpliciter: ⁊ multa s̄m quid. sicut totum in genere substantie compositum ex suis ꝑtibus vel integralib⁹ vel eētialib⁹

imperiū actus rōnis participantis voluntatē vt p̄mū mouēs. Et ħ in loco diligenter attēdito ꝙ nō cōsiderare ꝑticipatiōem volūtatis ab intellectu ⁊ intellectus a volūtate/ nec discernere q̄d his potētijs cōuenit ex seipsis/ ⁊ q̄d ex alteri⁹ ꝑticipatione/ cā ē exorbitādi a cōibus animi cōceptiōibus. Et quāuis quolibet ꝑferēte ꝯria solicitū eē stultū censeatur: que tñ ab illustribus viris de quoruz numero fuit scot⁹ cōtraria asseruntur nō possum preterire. Putat ipse voluntatē eē collatiuā ⁊ ordinatiuā nō vt sapit itellectū: s̄z hoc potius cōuenire intellectui et voluntati s̄m aliquā eis cōem nām: puta immaterialitatē: vt p̄z in.2. sen. d.6. q.1. ⁊ in q̄l. q.17. ħ aūt eē falsum ex cōi aī cōceptiōe q̄ tenem⁹ ꝙ ordinare intell's seu rōnis ē: p̄z. Qđ em̄ ordinādi act⁹ sapie: prudentie arti ⁊c. cōueniat liquet: ꝙ ꝓ sol⁹ itell's ordiet ex eo p̄z ꝙ q̄cq̄d ordis in nālibus ⁊ voluntarijs ē a rōne ꝓficiscit̄ ⁊ in illā resoluit̄. Opus enim nature est op⁹ intelligētie: ⁊ electiōes i q̄bus marie appet ordo: qz sunt eorū q̄ sūt ad finem pp finē a cōsilio ꝓficiscūt̄ ordināte hoc in illud: voluntas em̄ eligēs ⁊ vtēs tendit in res s̄m ordinē ratiocinatiōis vere vel false implicite formal'r vel virtual'r dirigētis hec in illa. vñ quū pluralitas sine necessitate admittenda nō sit: ⁊ in p̄ncipijs natura studeat paucitati: ⁊ omnis ordo q̄ apparet in volūtate saluet̄ optime in resoluendo in intellectum: ⁊ cōi animi cōceptione (vt dictum est) habeatur quod conferre ⁊ ordinare rōnis proprium op⁹ est. abijcienda est scotica hic phantasia/ p cedens ex idiscretione eius quod voluntati cōuenit s̄m se vl' vt participat intellectum.

¶ In responsione ad secundum notato distinctionem de: radice libertatis formaliter vel causaliter: et quod radix libertatis formaliter est voluntas/ causaliter est ratio. nec hoc dicitur sed ꝓbatur: qz ex hoc voluntas est formaliter libera/ quia ratio est oppositorū: qz enim voluntas a bono cognito oritur/ libera voluntas ab oppositis bonis cognitis absq̄ determinatione ad alterū nascitur. Et hoc enim. liber est medic⁹ ad prebendam potionez sanatiuam vel egrotatiuā/ qz medicina est sani ⁊ egri ostensiua absq̄ determinatiōe voluntatis ad alterā partem sequendam.

Pretermissis articlis scđo tertio q̄rto quinto ⁊ sexto. Circa duos sequentes articulos simul dubium occurrit an in istis questio intendat̄ vlr: an indefinite seu particulariter. Et est rō dubij: qz si intendit̄ vlr falsa vr̄ decisio tā septimi q̄z octaui articuli. Septimi q̄dē: qz q̄nq̄ vult quis tristari ⁊ condolere amico ⁊c. ⁊ tñ nō tristatur. Octaui vero: qz sepissime volēs seminat: ita ꝙ nō solū cōcupiscentia seminis/ sed ipsa seminatio volūtaria est. Et constat ꝙ seminatio partis ē vegetatiue.

¶ Ad hoc dr̄ qđ intētio authoris est loq̄ vl'r: ⁊ qđ actus appetitus sensitiui ꝓ quāto pendent ex pte aīe vniuersaliter subsūt imperio ratiōis ⁊ voluntatis: nec est v ex qđ velit q̄s perfecto imperio tristari ⁊ nō tristet̄: q̄uis pluries cōtingat ꝙ vellet q̄s tristari ⁊ non tristat̄ qz non pfecte ħ vult. Et hoc dico si non h̄z dispōnem organi repugnātē: sicut enim contingit totalr̄ impediri visum ex pte organi: dicente arist. ꝙ si senex accipiat oculū iuuenis videbit vt iuuenis: ita actus tristitie. q̄uis in hoc casu putem qđ qz tristitia pēdet ex dispositione organi quod q̄nq̄ est indispositū ad hoc propterea ita modica ē tristitia vt appareat nō tristari. Inter actus autem appetitus sensitiui ⁊ partis vegetatiue ħ interest ꝙ actus appetitus sensitiui subsunt imperio in ordine ad propria principia elicitiua ⁊ ꝓpria obiecta: actus vero ꝑtis vegetatiue neutro modo subsunt imperio: sed concupiscētia ⁊ applicatio eorū sicut aliorum actiuorum ⁊ passiuoruz na-

j.q.20. ar.3.'cot. ⁊ ad.1. Et.3.q. 19.ar.2.

Universidad de Deusto Biblioteca

turalium. Cadit. em̄ sub imperio ratiōis concupiscere hoc: pulchrum: ita quod ꝛ in potestate hominis ē concupiscere ꝛ non concupiscere: ꝛ concupiscere hoc ꝛ nō hoc. Sed non cadit sub rationis imperio qđ virtus generatiua emittat vel non emittat semen/aut quod generet aut non/aut hoc vel illud: quanuis cadat sub imperio applicatio virtutis generatiue cum sua actione: si habet: sicut non cadit sub imperio quod ignis excutiatur ex lapide sed hoc pendet ex virtute lapidis percussi ꝛc. quamuis applicatio lapidis ꝛ ferri cū suis efficacijs ad excutiendum sub imperio cadat. vnde nō quandoqꝫ sic ꝛ quandoqꝫ non pars generatiua iperio subditur: sed nunquam actus eius vt sic imperio subditur. quanuis ipsius cuꝫ sua efficacia ꝛ actione que naturam sequitur applicabilitas imperio subsit rationis/ꝛ propterea inter voluntaria computatur.

¶Super arti. 7.

2.d.24. q.1.ā.1. cor. Et mal.q.3. ā.3.ad 5m.

IN responsione ad secunduꝫ articuli septimi. Collecto ex litera ordine apprehensionis/ appetitus / motus cordis ꝛ qualitatis sequētis aspice quod varius motus cordis ex apprehensione ꝛ appetitu animali nascens corpus mouet ꝛ alterat secundum diuersas qualitates: alteratum autem corpus varie etiā afficit imaginationem ꝛ appetitum vt superius habitum est/ꝛ varie disponitur ipsum corpus ex hoc ad sanitatem ad cor ad habilitatem hanc vel illaꝫ. Et cū hec asperexeris/ videbis quod pluries accidentia contingentia personis patientibus extasim et huiusmodi causātur ex sua apprehensione originaliter: quāuis forte consuetudo mutata in naturam etiam inuitas postmodum afficiat. Cuius signum est quod si diutius ad oppositos mentis actus se toto conatu transferunt: ab huiusmodi accidentibus deserūtur/vt experientia side digna didici: quāuis exorbitans mot⁹

est vnum simpliciter. nam totum est ens ꝛ substantia simpliciter: partes vero sunt entia ꝛ substantie in toto. que vero sunt diuersa secundum substantiam ꝛ vnum secunduꝫ accidens, sunt diuersa simpl'r, ꝛ vnum ſꝫ qd: sicut multi homines sunt vn⁹ popul⁹, ꝛ multi lapides sunt vnus aceru⁹: que est vnitas cōpōnis aut ordinis. Similiter etiam multa indiuidua que sunt vnum genere vel specie sunt simpliciter multa, ꝛ secundum quid vnum. nam esse vnum genere vel specie est esse vnum secundum rationem. Sicautē in genere rerum naturalium aliquod totum componit ex mā ꝛ forma: vt hō ex aīa ꝛ corpore: qui est vnum ens nāle, lꝫ hēat multitudineꝫ partiū: ita ēt in actibus humanis act⁹ inferioris potētie material'r se hꝫ ad actum superioris, inquantū inferior potētia agit in virtute superioris mouētis ipsam. sic.n. ꝛ actus mouentis primi formal'r se habet ad actum instrumenti. vñ pꝫ ꝙ imperiū ꝛ actus imperatus sunt vnus actus humanus sicut qōdam totuꝫ: sed est secundū partes multa.

Ad pmuꝫ Ergo dōꝫ, ꝙ si eēnt potētie diuerse adinuiceꝫ nō ordinate, actus earum eēnt simpl'r diuersi: sed quando vna potentia est mouēs alterā, tunc actus earum sunt quodāmodo vnus. nam idem est actus mouentis ꝛ moti. vt dicitur in .3. physi. ¶Ad secundum dōꝫ, ꝙ ex hoc ꝙ imperium ꝛ act⁹ impatus pñt abinuiceꝫ separari: h' quod sunt multa partib⁹. nā partes hominis possunt abinuicē separari, que tñ sūt vnū toto. ¶Ad tertium dōm, qđ nihil prohibet in his q̄ sunt multa ptibus ꝛ vnum toto, vnum eē prius alio: sicut aīa quodāmō est p⁹ corpore, ꝛ cor ē p⁹ alijs mēbris.

¶Utrum actus voluntatis impef. Arti. 5.

AD quintū Sic pceditur. Uf, quod act⁹ volūtatis nō sit ipatus. dicit.n. augu. in. 8. confes. Imperat aīus vt velit aīus, nec tamen facit. velle aūt est actus volūtatis. ḡ actus volūtatis nō ipaf. ¶ꝓ. Si cōuenit ipari, cui ꝯuenit ipiuꝫ itelligere. ſꝫ volūtatis non ē itelligē ipiū. differt.n. volūtas ab intellectu cui cuius est intelligere. ḡ actus volūtatis non ipaf. ¶ꝓ. Si aliq̄s act⁹ voluntatis imperatur: pari rōne oēs ipanf: ſꝫ si oēs actus voluntatis imperantur, necesse ē in infinitū procedere: q: actus voluntatis pcedit actum iperātis rōnis: vt dictum est. q̄ volūtatis actus si iterū imperatur: illō iterum ipiū precedet aliq̄s rōnis actus: ꝛ sic in ifinitū. hoc aūt est icōueniēs quod pcedaf in infinitū. non ergo actus voluntatis imperaf.

Sꝫ ꝯtra. Oē ꝙ est i ptāte nr̄a subiacet iperio nr̄o: ſꝫ act⁹ volūtatis sunt maxime in ptāte nr̄a: nā oēs act⁹ nr̄i intātum dr̄ir in ptāte nr̄a esse inquātum volūtarij sunt. ḡ act⁹ volūtatis ipanf a nob.

Rñdeo Dicendum, ꝙ sicut dctm̄ est imperium nihil aliud est q̄ actus rationis ordinātis cū quadaꝫ motiōe aliquid ad agendū. Manifestū est aūt ꝙ rō potest ordinare de actu volūtatis: sicut em̄ potest iudicare ꝙ bonum sit aliq̄d velle, ita potest ordinare imperādo quod hō velit. ex quo pꝫ quod act⁹ volūtatis pt eē imperat⁹.

Ad primū Ergo dōꝫ, ꝙ sicut aug. ibidē dicit: anim⁹ qñ pfecte iperat sibi vt velit, tunc iā vult: ſꝫ ꝙ aliqñ impet ꝛ nō velit, hoc cōtingit ex hoc qđ nō pfecte iperat. Imperfectū aūt imperium contigit ex h̄ ꝙ rō ex diuersis ptibus mouef ad impandū vl' nō ad imperandum: vñ fluctuat inter duo, ꝛ nō pfecte ipat. ¶Ad secundum dōm, ꝙ sicut in mēbris corpalib⁹ qōlibet mēbrū opatur non sibi soli, sed toti corpori vt oculus videt toti corpi: ita ēt est in potentijs aīe, nam intellectus intelligit nō solū sibi, sed omnibus potentijs: ꝛ voluntas vult non solum sibi, sed omnibus potentijs: ꝛ ideo homo imperat sibijpsi actū voluntatis inquātum est intelligēs ꝛ volēs. ¶Ad tertium dōꝫ, quod cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur qui rationi subditur. primus autem voluntatis actus ex rationis ordinatiōe nō est: ſꝫ ex instinctu nature, aut superioris cause: vt supra dictū est. ꝛ ideo non oportet quod in infinitum procedatur. 1.q.111. ā.1.ad 1m.

¶Utrum actus rationis imperetur. Arti. 6.

AD sextū Sic procedit. Uidetur, quod act⁹ rationis non possit esse imperatus: incōueniens enim videtur quod aliquid impet sibijpsi. sed ratio est que ipat: vt supra dictum est. ergo rationis actus non imperatur. ¶ꝓ. Id quod est per essentiā diuersum est ab eo quod est per participationem: sed potentia cuius actus imperatur a ratione, est ratio per participationem: vt dicitur in primo ethi. ergo illius potentie actus non imperatur q̄ est ratio per essentiam. ¶ꝓ. Ille actus imperatur qui est in potestate nostra. sed cognoscere ꝛ iudicare verum quod est actus ratiōis, nō ē sp in ptāte nr̄a: nō ḡ actus ratiōis pt esse imperat⁹.

Sed ꝯtra. Id qđ libero arbitrio agim⁹ nostro imperio agi pōt: sed actus rōnis exercenf p liberū arbitriū. dicit.n. dama. ꝙ libero arbitrio hō exquirit ꝛ scrutatur ꝛ iudicat ꝛ disponit. ergo act⁹ ratiōis possunt esse imperati.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ q: rō sup seipsaꝫ reflectif: sic ordinat de actibus aliarum potentiarum, ita etiam pōt ordinare de suo actu. vnde ēt actus suus potest esse imperatus. ¶Sed attendendum est ꝙ actus rōnis pōt cōsiderari dupl'r. Uno modo quātū ad exercitiū actus. ꝛ sic actus rōnis semp impari potest: sicut cum indicif alicui ꝙ attēdat, ꝛ rōne vtaf. Alio modo quātū ad obm̄: respectu cuius duo actus rōnis attendūtur. primo quidem vt veritatē circa aliq̄d apprehēdat: ꝛ hoc nō est in potestate nr̄a: hoc enim cōtingit p v̄tutē alicuius luminis vel naturalis vel supnālis: ꝛ ideo quātū ad h̄ act⁹ rationis non est in potestate nr̄a, nec iperari pōt. Alius aūt actus rōnis est dum his que apprehendit assentit: si igif fuerit talia apprehensa quibus nāl'r intellect⁹ assentiat (sicut p̄ma principia) assens⁹ talium: vel dissensus non est in ptāte nr̄a: sed in ordine nature. ꝛ ideo pprie loquēdo nāe imperio subiacet. Sunt aūt q̄daꝫ apprehensa que non adeo conuincunt intellectum quin possit assentire vel dissentire, vel saltem assensum vel dissensum suspendere propter aliquam causam. ꝛ in talibus assensus ipse vel dissensus in potestate nostra est, ꝛ sub imperio cadit.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ rō hoc mō impat sibijpsi, sicut ꝛ voluntas mouet seipsam. vt supra dictū est. inquantum. s. vtraqꝫ potentia reflectitur supra suum actū: ꝛ ex vno in aliud tendit. ¶Ad secunduꝫ dōm, ꝙ propter diuersitatem obiectorū q̄ actui rōnis subdunf nihil phibet rōnē seipsam pticipare: sicut in cognitione conclusionū participatur cognitio principiorum. ¶Ad tertium patet responsio ex dictis.

¶Utrum actus appetitus sensitiui imperetur. Arti. 7.

AD septimū Sic pcedif. Uf, ꝙ actus sensitiui appetitus nō sit imperat⁹. dicit enim apostolus ro. 7. Non enim quod volo bonum hoc ago. ꝛ glo. exponit: ꝙ homo vult non concupiscere, ꝛ tamen concupiscit. sed concupiscere est actus appetitus sensitiui. ergo actus appetitus sensitiui non subditur imperio nr̄o. ¶ꝓ. Materia corporalis soli deo obedit quantum ad transmutationem formalē: vt in p̄ habitum est: ſꝫ actus appetitus sensitiui habet quandam formalem transmutationem corporis scilicet calorem vel frigus. ergo actus appetitus sensitiui n̄ subdif iperio hūano. ¶ꝓ. Propriū motiuū appetit⁹ sēsitiui ē apprehensum secundum sensum vel imaginationē: ſꝫ ñ ē i ptāte nostra semper ꝙ aliquid apprehēdamus sensu vel imaginatione. ergo actus appetitus sensitiui non subiacet imperio nostro. 1.q.50. 1.2.q.56. ā.4. Et 3i.q.25. ā.4.

Sed ꝯtra Est, quod gregorius nicenus dicit: quod obediens rationi diuiditur in duo: in desīderatiuum ꝛ irascitiuum: que pertinent ad appetitum sensitiuum. ergo actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis.

Rñdeo Dicendū, ꝙ ſm hoc aliquis actus imperio nostro subiacet, prout est in potestate nr̄a: vt supra

cordis manifeste apparens in his sufficiens testimonium afferat quod secundum naturalem causarum ordinem hec fiant secundum quas materia corporalis/nec proprio intellectui / nec angelico/sed diuino tantum obedit ad alterationem nisi mediante motu locali/propter quod saluandum hec sunt dicta.

¶In responsione ad tertium eiusdem septimi articuli aduerte duo. primū est quod imaginatio nō quorūcūqꝫ/ sed cōsideratorum a ratione subest imperio rationis. Si tamen imaginabilia sunt quoniam imaginatio nata est ad imperium rationis formare noua phantasmata infra latitudinem intellectorū: quod dicimus propter cecum natum: cui⁹ imaginatio nūquā formabit phantasma coloris qui nec a ratiōe eius intelligitur. Secundū est quod tam imaginari vel non imaginari q̄ imaginari h̄ vel illud subesse intelligitur nostro imperio: quatenus pendet ex parte anime/ sicut de appetitu sensitiuo dictū est. Contingit enim ex corporis dispositione vel repentino motu improbas pati imaginationes nullo imperāte. Et in hoc est magna latitudo intantum vt aliqui patiantur huiusmodi imaginationes sic vt vigilantibus appareant: sicut alijs apparent dormientib⁹. Et hinc plerunqꝫ fit vt dicant se vidisse vel audiuisse/ quod tamen non fuit in veritate: sed sicut in somnijs: vt patet non solum in freneticis sed melencolicis: vñ sublatis impedimentis ex parte corporis in potestate nostra est has imaginationes excludere, ꝛ alias assumere secundum imperium rationis perfectum: sed contingit negligētibus propter imperfectuꝫ imperium perseuerare plerunqꝫ malas imaginatiōes quas dicunt se pati contra voluntatē et non est sic: quia et imperfecto patiuntur imperio.

¶Super Arti. 8.

IN responsiōe ad primum octaui articuli dubium occurrit de ratione assignata ibidem. s. quod quanto aliquis actus est immaterialior tanto est nobilior: et magis subditur imperio rationis. Contradicit enim hoc aristo. primo politicorum: et autori i articulo precedenti ꝛ experientie. Experimur enim ꝙ corporis membra magis obediunt rationi q̄ passiones appetitus sensitiui. Et dictum est ꝙ ratio preest appetitui sensitiuo non totaliter. Corpori autem sic: ꝛc. Et tñ ſm hanc rationem passiones appetitus sensitiui cum sint actus spiritualiores deberent magis imperio rationis subdi q̄ motus manus ꝛ pedis.

¶Ad hoc dr̄ ꝙ obediētia oritur ex ppinquitate: sed propinquitas est duplex similitudinis. s. ꝛ proportionis: ꝛ ſm similitudinem quidem q̄to actus ē nobilior tanto propior ſm naturā suā est rōni/ꝛ aptior vt sequaf eā ſm pportionē vero q̄to bonuꝫ ppriū ad qđ aliquid infra latitudinem obsequētium ordinaf est magis consonū rōni tāto magis subdif ei⁹ imperio. Cōstat aūt ꝙ appetitus sensitiuus ꝛ corpus aptum natū obsequi rōni sic se habent ad propria bona ꝙ ille ex nā propria inclinatur ad bonum q̄nqꝫ cōtrarium rōni. Caro em̄ cōcupiscit aduersus spiritū ꝛ spirit⁹ aduersus carnem. Istud v̄o ex nā sua nō inclinaf ad bonū dissonū rōni: imo a nā fabricatū est habile ad motū ꝯsonuꝫ rōni. Cui⁹ duo signa sunt. Primum qđ corpora celestia ad soluꝫ rōnalem motū habilia sunt nihil oino habentia impedimēti ad obediendū rōni motrici. Scđm qđ in nobis nullus nouus motus aīalis nr̄orūꝫ membrorꝫ subducif ab obedientia rōnis nisi pudēdorꝫ que ad maxime delectabile ſm sensuꝫ qđ est obm̄ appetitus sensitiui ordinanf: de quo scriptum est/video aliaꝫ legē in mēbris meis repugnantē legi mētis mee: appetit⁹ ergo passiōes lꝫ ex nature nobilitate magis obediant rōni q̄ corporis motus/ pp cōtrarietatē tñ annexam bono proprio ad rōneꝫ non plene rōni subdif: pp cuius ꝯrietatis defectū corpis mēbra plene subduntur rōis imperio ad suos aīales motus. ꝛ hoc intellige nouitie qñ insita sunt naturali dispositiōe. s. n. infirmitate aut lassitudine idispositasint hoc ex materie necessitate contingit: appetit⁹ autem sensitiuus ex sua inclinatione naturali tendit in bonum dissonans rationi: vt dictum est.

¶In responsione ad vltimum octaui articuli nota duo. Primum est quod dispositio requisita ad motum horum membrorum non est illa qua=

dictū est. ꝛ ideo ad intelligēdū qual'r actus appetitus sensitiui subdaf impio rōnis: opꝫ considerare qualiter sit in potestate nostra. ¶Est autē sciēdum ꝙ appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo: qui dicitur voluntas, ꝙ appetitus sensitiuus est virtus organi corporalis, non autem voluntas. omnis autē actus virtutis vtentis organo corporali dependet non solū ex potentia aīe. sed etiā ex corporalis organi dispositione: sicut visio ex potentia visiua ꝛ qualitate oculi per quā iuuaf vel impedif. vñ ꝛ actus appetitus sensitiui non solum depēdet ex vi appetitiua: sed etiā ex dispositione corporis. illud autē qđ est ex parte potentie aīe sequif apprehensionem. apprehēsio autē imaginationis, cū sit particularis, regulaf ab apprehensione rationis que est vl'is: sicut virtus actiua particularis a virtute actiua vl'i. ꝛ iō ex ista parte actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis, qualitas autē ꝛ dispositio corporis nō subiacet imperio rationis. et ideo ex hac parte impeditur quin mot⁹ sensitiui appetitus totaliter subdaf imperio rationis. Contingit autē etiam q̄nqꝫ ꝙ motus appetitus sensitiui subito concitatur ad apprehensionē imaginationis vel sensus: ꝛ tūc ille motus est preter imperium ratiōis. quāuis potuisset impediri a rōne si preuidisset. vnde ph̄us dicit in primo politicorū, ꝙ ratio preest irascibili ꝛ cōcupiscibili: non principatu despotico qui est dñi ad seruum. sed principatu politico aut regali: q̄ est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

Ad primū Ergo dicēdum, ꝙ hoc ꝙ homo vult non cōcupiscere. ꝛ tñ concupiscit, contingit ex dispositione corporis per quam impedif appetit⁹ sensitiuus ne totaliter sequatur imperiū rationis. vnde ꝛ apostolus ibidem subdit, Uideo aliam legē in membris meis repugnātem legi mentis mee. hoc etiā contingit propter subitum motum concupiscentie: vt dictum est. ¶Ad secundum dicendum, quod qualitas corporalis dupliciter se habet ad actum appetitus sensitiui. Uno modo vt precedens, prout aliquis est aliqualiter dispositus ſm corpus ad hanc vel illam passionem. Alio modo vt consequens: sicut cum ex ira aliquis incalescit. qualitas igitur precedēs non subiacet imperio rationis, quia vel est ex natura vel ex aliqua precedenti motione que non statim quiescere potest. sed qualitas consequens sequitur imperium ratiōis: quia sequitur motum localem cordis quod diuersimode mouetur secundum diuersos actus sensitiui appetitus. ¶Ad tertium dicendum, quod quia ad apprehensionem sensus requiritur sensibile exterius non est in potestate nostra apprehendere aliquid sensu nisi sensibili presente. cuius presentia non semper est in potestate nostra. tunc enim homo potest vti sensu cum voluerit, nisi sit impedimentum ex parte organi. Apprehensio autem imaginationis subiacet ordinationi rationis secundum modum virtutis vel debilitatis imaginatiue potentie. Quod enim homo non possit imaginari que ratio considerat contingit, vel ex hoc quod non sunt imaginabilia sicut incorporalia vel propter debilitatem virtutis imaginatiue: que est ex aliqua indispositione organi.

¶Utrum actus anime vegetabilis imperetur. Articu. 8.

AD octauū sic pcedif. Uidef, qđ actus vegetabilis anime imperio rationis subdanf. vires em̄ sensitiue nobiliores sunt virib⁹ anime vegetabilis. sed vires anime sensitiue subdūtur imperio rationis. ergo multo magis vires anime vegetabilis. ¶ꝓ. Homo dicitur minor mundus, quia sic est anima in corpore sicut deus in mūdo. sed deus sic est in mundo quod omnia que sunt in mundo obediunt eius imperio. ergo ꝛ omnia q̄ sunt in homine obediūt imperio rationis etiam vires vegetabilis anime. ¶ꝓ. Laus ꝛ vituperium non cōtingit nisi in actibus qui subduntur imperio rationis. sed in actibus nutritiue ꝛ generatiue potentie contingit esse laudem ꝛ vituperium ꝛ virtutē ꝛ vitiū, sicut patet in gula ꝛ luxuria ꝛ virtutibus oppositis. ergo actus harum potentiarum subduntur imperio rationis. 1.q.50. arti. 3.ad.1. Et.22. q.148. ā.1.ad.3 Et.3.q. 15.ar.2. ad.1.ꝛ.q. 19.ar.2. cor. Et.2.d. 20.q.1.ā 2.ad.3. Et di.q. 13.ar.4. cor.co.2. Et q̄li. 4.ar.21. cor. Et.1.eth co.1.fi.

Sed cōtra Est, ꝙ greg. nicen⁹ dicit, ꝙ id qđ ñ psuadef a rōne est nutritiuum ꝛ generatiuum.

Rñdeo Dicendum, quod actuū quidam procedunt ex appetitu naturali, quidam autem ex appetitu animali vel intellectuali. omne enim agens aliquo modo appetit finem. appetitus autem naturalis non consequitur aliquam apprehensionem. sicut sequitur appetitus animalis et intellectualis. ratio autem imperat per modum apprehensiue virtutis. ꝛ ideo actus illi qui procedūt ab appetitu intellectiuo animali possunt a ratione imperari. non autem actus illi qui procedunt ex appetitu naturali. huiusmodi enim actus sunt vegetabilis anime. vnde vt Grego. nicenus dicit, Quod vocatur naturale, quod generatiuum ꝛ nutritiuū. ꝛ propter hoc actus vegetabilis anime non subduntur imperio rationis.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ quāto aliq̄s actus est immaterialior tanto est nobilior ꝛ magis subditus imperio rōnis. vñ ex hoc ipso ꝙ vires anime vegetabilis non obediunt rationi, apparet has vires infimas esse. ¶Ad scđm dicēdū, ꝙ similitudo attenditur quantū ad aliquid: q. s. sicut deus mouet mundum, ita aīa mouet corpus: nō autem quantū ad oīa. nō em̄ aīa creauit corpus ex nihilo sicut deus mundū: ppter qđ totaliter subdif eius imperio. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ virtus ꝛ vitiū, laus ꝛ vituperiū nō debenf ipsis actib⁹ nutritiue vel generatiue potentie, que sunt digestio ꝛ formatio corporis humani: sed actibus sensitiue partis ordinatis ad actus generatiue vel nutritiue, puta in cōcupiscendo delectationē cibi ꝛ venereorū, ꝛ vtēdo ſm ꝙ oportet, vel non ſm ꝙ oportet. 1.q.81.ā 3.ad.2. Et.22. q.168.ā. 1.cor. Et.2.d. 20.q.1. ar.2.ad 3. Et di.q. 15.ar.4. ad.5.ꝛā. 5.ad.14 Et mal. q.7.ā.2. ad.15.

¶Utrū actus exteriorū membrorū imperentur. Arti. 9.

AD nonum Sic pceditur. Uf

Universidad de Deusto Biblioteca

litas de qua superi⁹ dictum est quod seq̄tur passionez appetitus mediante motu cordis:sed est qualitas naturalis soli nature subiecta per quā motus iste non voluntarius sed naturalis est. Secundum est quod in litera due cause ex Ari.tanguntur:quare mēbra hec habent motum proprium naturalem.pⁱma est quia quodlibet eorū est quasi separatum animal.secunda est quia quodlibet eorum est principium. Ex prima eñi habetur quod mot⁹ iste non subditur imperio superioris partis:ex quo enim est quasi separatum animal secundum seipsū habet motum non imperatum ab alio. Ex secunda vero quod motus iste est naturalis:quia principia oportet esse naturalia.

¶Super.q.18.

Circa.q.18. initium recolito ex supradictis qd nominis actiōis humane & mali moralis. Primum enim sonat actus voluntarios. Secunduz priuationem boni debiti actioni voluntarie.

¶Super arti.2.

Circa arti. 2. q. eiusdem omisso pⁱmo:aduerte primo quod author quasi plus determinans quam q̄sierit non soluz dicit quod actus est bon⁹ moraliter ex obiecto sed quod habet bonitatem pⁱmā & specificam ab eo. Cū.n.ois qō sit qō medij:vt p3 2.posterioꝝ: optime rñdet simul q2 ē & propter qd est act⁹ bon⁹ moraliter ex obiecto: quia scilicet est specificans primum. Aduerte secundo quod licet in primo hoꝝum sc3 q pª bōitas moralis i actu sit ex obo sequaꝛ scot⁹ authoꝝ doctrinā. In 2.tamē hoꝝ dissentit in qli, q.18.art.pº putās q determinatio ex obo ita ꝯstituat bonitatē act⁹ moralis q nullā specificā bōitatē det illi s3 capacitatē ois bonitatis specifice i gñe moris.hec q̄dez dicit s3 nō pbat:& tñ ꝯstat q amare deū/& odiū di/act⁹ matrimonialis/adulteriū/& similia bōitatem & malitiā hñt specificā ex obiectis:ita q nō so-

quod membra corpis nō obediāt rōni q̄tū ad act⁹ suos.constat.n.q mēbra corpis magis distant a rōne q̄ vires aie vegetabilis: sed vires aie vegetabilis nō obediūt rōi:vt dictum est.ḡ multo minus mēbra corporis. ¶ 3º.Cor est principium mot⁹ aialis:s3 motus cordis non subdiꝛ iperio rōis.dicit eniz greg.nice.quod pulsatiuum nō ē ꝑsuasibile ratione.ergo motus membrorum corporalium nō subiacet iperio rationis. ¶ 4º.Aug. dicit.14.de ci.dei,Quod motus membroꝝ genitalium aliquando importunus est nullo poscēte,aliqñ aūt destituit inhiātē:& cū in animo cōcupiscēti ferueat,friget in corpe.ḡ motus membrorum non obediunt rationi.

Sed contra Est,quod aug.dicit.8.confes.Imperat animus vt moueatur manus:& tanta est facultas vt vix a seruitio discernaꝛ imperiuz.

Rñdeo Dicendum,q mēbra corpis sunt organa q̄dam potētiaꝝ anime:vñ eo mō quo potētie aīe se hñt ad h̄ quod obediāt rōni,h̄ mō se hñt et corpis mēbra.quia igitur vires sensitiue subdunꝛ ipio rationis,non aūt vires nāles:iō oēs motus mēbroꝝ q̄ mouētur a potētijs sensitiuis subdūꝛ ipio rōis,motus aūt mēbroꝝ q̄ cōsequūtur vires nāles nō subdūꝛ imperio ratiōis.

Ad primū Ergo dōz,q mēbra nō mouent seipa:s3 mouēꝛ per potētias aie,quaꝝ q̄dam sunt rōni viciniores quam vires aie vegetabilis. ¶Ad secundū dōm,q in his q̄ ad intell'm & voluntatē pertinent pⁱmuz inueniꝛ id q ē ƀm nām ex quo alia deriuāꝛ:vt a cognitione pncipiorū naturaliter notorum cognitio ꝯclusionū, & a voluntate finis nāl'r desiderati deriuaꝛ electio eorum q̄ sūt ad finē.ita ēt i corpalib⁹ motibus principium ē ƀ3 nāz.principium āt corporalis mot⁹ ē a motu cordis. vñ motus cordis secundum nāz ē & ñ ƀ3 volūtatē.ꝯsequitur eniz sicut p se accñs vitā q̄ ē ex vniōe corporis & anime:sicut mot⁹ grauiū & leuiuz cōseqꝛ formam subalē ipoꝝ.vñ & a gñante moueri dicuntur ƀm phm in.8.phy.& pp h̄ motus iste vitalis dicitur.vñ greg.nic.dicit,qō sicut generatiuū & nutritiuum nō obedit rōni,ita nec pulsatiuum qō ē vitale.pulsatiuū autem appellat motū cordis:q̄ māifestaꝛ p venas pulsatiles. ¶Ad tertium dōm,q sicut aug.dicit in.14.de ci.dei,Hoc q motus genitalium mēbroꝝ rōni nō obedit ē ex pena peccati:vt.s.aia sue iobediētie ad deū in illo precipue mēbro penā inobediētie patiatur,per q pcm̄ originale ad posteros traducitur.Sed q2 p pcm̄ pⁱmi parēt3,vt.j.dicetur, natura ē sibi relicta subtracto supnāli dono quod hoi diuinitus erat collatū,iō ꝯsiderāda est rō nālis,q̄re mot⁹ huiusmodi mēbroꝝ spāl'r rōi nō obedit.cui⁹ cā3 assignat art. in li.de cāis mot⁹ aialiū,dicēs iuolūtarios eē mot⁹ cordis & mēbri pudēdi.s.q2 ex aliq̄ apphēsione h⁹ᵐ mēbra cōmoueꝛ:inq̄tū.s.intell's & phātasia repñtant aliq̄ ex qb⁹ ꝯsequūtur passiōes aie,ad q̄s ꝯseqꝛ mot⁹ hoꝝ mēbroꝝ.ñ tñ mouētur ƀ3 iussū rōnis aut itell's: q2.s.ad motu3 hoꝝ mēbroꝝ reqriꝛ aliq̄ alteratio nālis.s.caliditatis & fri.q̄ q̄dē alteratio nō subiacet ipio rōnis.spāl'r āt h̄ accidit i his duobus mēbris:q2 vtrūq3 istoꝝ mēbrorū ē q̄si qōda3 aial sepatū inq̄tū ē pnᵐ vite pnᵐ aūt ē ꝟtute totū.cor.n.pnᵐ ē sensuū:et ex mēbro genitali ꝟt⁹ exit seminalis,q̄ ē virtute totū aial.& iō hñt ꝓpos mot⁹ nāliter:q2 pncipia oportet eē naturalia:vt dictum est.

¶De bonitate & malitia humanorum actuū in gñali. Q.18.

Post hoc cōsiderādū ē de bonitate & malitia hūanoꝝ actuū.Et p̄ qūo actio humana sit bona vel mala.Scdo de his que ꝯsequūꝛ ad bonitatē vel malitiā hūanoꝝ actuu3,puta meritū vl' dmeritū:pcm̄ & culpa. ¶Circa primum occurrit triplex cōsideratio.Pⁱa ē de bōitate & malitia humanorum actuū i gñali.Secūda de bonitate & malitia i terioꝝ actuum.Tertia de bonitate & malitia exterioꝝ actuum. ¶Circa primum q̄runꝛ.xj.Pⁱo,vtꝝ ois actio sit actio bōa,vl' aliqua sit mala.Scdo,vtꝝ actio hois hēat q sit bona vel mala ex obiecto.Tertio,vtꝝ h̄ hēat ex circūstātia.Quarto,vtꝝ h̄ habeat ex fine.Quinto,vtꝝ aliq̄ actio hois sit bona vel mala i sua specie.Sexto,vtꝝ act⁹ hēat spēm boni vel mali ex fine.Septio, vtrum spēs q̄ ē ex fine ꝯtineaꝛ sub spē q̄ ē ex obo sic sub gñe:aut econuerso.Octauo,vtꝝ sit aliq̄s act⁹ indifferens secundum suam speciem.Nono,vtrum aliquis actus sit indifferens secūdū indiuiduum.Decio,vtꝝ aliq̄ circūstātia ꝯstituat actū moralē in spē bōi vel mali.Undecio,vtꝝ oīs circunstantia augens bonitatē vel malitiā constituat actu3 moralē in specie boni vel mali.

¶Utrum omnis hūana actio sit bona vel aliqua mala. Art.1.

Ad primū Sic pcediꝛ.Uꝛ,q ois actio hominis sit bona,& nulla sit mala. dicit.n.dio.4.c.de di.no.Quod malū nō agit nisi virtute boni:s3 ꝟtute bōi ñ fit malū.ḡ nulla actio ē mala. ¶ 2º.Nihil agit nisi secundum q ē actu,non est aūt aliq̄d malū ƀm q ē actu:s3 ƀm q potentia pūaꝛ actu.inq̄3tū autem potentia pficiꝛ per actū est bonū.vt dꝛ.in.9.meta.Nihil ergo agit,inquantum ē malū:s3 solū inquantum est bonum. omnis ḡ actio ē bona & nulla mala. ¶ 3º.Malum nō pt eē cā nisi per accidens:vt p3 p dio.4.c.de di.no.s3 ois actionis est aliquis per se effect⁹:nulla ergo actio ē mala:s3 ois actio ē bona. j.ā.2.q.7.ad.1. Et mal. q.2.ā.3. 2.1.5.co.

S3 ꝯtra Est,q dñs dicit ioā.3.Ois qui male agit odit lucem.est ergo aliqua actio hominis mala.

Rñdeo Dicendum,q de bono & malo i actiōib⁹ op3 loq̄ sicut de bono & malo i reb⁹,eo q vnaq̄q3 res talē actionez pducit q̄lis ē ipa.In reb⁹ aūt vnūq̄dq3 tm̄ h3 de bono,quantum h3 de eē.bonū.n.& ens ꝯuertūꝛ:vt i p̄ dcm̄ ē. solus autez de⁹ h3 totā plenitudinē sui eē ƀ3 aliq̄d vnū & simplex:vnaq̄q3 res vero h3 plenitudinē eēndi sibi ꝯuētētē ƀ3 diuersa.Uñ in aliquibus ꝯtigit q quantum ad aliq̄d hñt eē,& tñ eis aliq̄d deficit ad plenitudinem eēndi eis debitā:sic ad plenitudinē eē hūani reqritur q sit qōdā ꝯpoᵐ ex aīa & corpore hñs oēs potētias & instrumenta cognitiōis & mot⁹.vñ si aliq̄d hoꝝ deficiat alicui homini deficit ei aliq̄d ō plenitudine sui eē. quantum igiꝛ h3 de esse,tm̄ h3 de bōitate.inquantum ꝟo aliq̄d ei deficit de plenitudie essendi intm̄ deficit a bōitate & dꝛ malū:sic hō cec⁹ h3 de bonitate quod viuit,& malū ē ei q caret visu:si ꝟo nihil hret de entitate vel bonitate,neq3 malū neq3 bonū dici posset:s3 q2 de rōe boni est ipa plenitudo eēndi:si q̄dē alicui aliq̄d defuerit de debita essendi plenitudie,nō diceꝛ simpliciter bonum:s3 ƀ3 q̄d inquātum est ens.poterit tñ dici simpl'r ens & ƀ3 q̄d ñ ens:vt in p̄ dcm̄ ē.Sic igitur dōm ē,q ois actio inquantum h3 aliq̄d de eē,itm̄ h3 de bōitate.inq̄ᵐ ꝟo dficit ei aliq̄d de plenitudie eēndi q̄ dbetur actiōi hūane,intm̄ deficit a bonitate,& sic dꝛ mala:puta si dficiat ei,vl' dterminata q̄titas ƀ3 rōe3 vl' dbit⁹ loc⁹ vl' aliq̄d h⁹ᵒ.

Ad primū Ergo dōm,q malū agit i ꝟtute bōi deficiētis.si eñ nihil eēt ibi de bono,neq3 eēt ens neq3 agere posset.si āt nō eēt deficiēs,ñ eēt malū.vñ & actio cāta ē qōdā bonū dficiēs:q2 ƀm q̄d ē bonū,simpl'r āt malū. ¶Ad secundum dōm q nihil phibet aliquid esse ƀm q̄d in actu vnde agere possit,& ƀm aliud puari actu vñ causet deficiētē actionē:sicut homo cecus actu habet ꝟtutem gressiuā p quā ambulare potest:sed inquantū caret visu q̄ dirigit i ambulando,patiꝛ defectum in ambulādo dum ambulat cespitando. ¶Ad tertium dicendum,qō actio mala pōt hrē aliquē effectu3 p se ƀm id qō habet de bonitate & entitate:sicut adulterium est causa generationis humane inquantum habet commixtionem maris & femine,non autem inquantum caret ordine rationis.

¶Utrum actio hominis habeat bonitatem vel malitia3 ex obiecto. Arti.2. j.q.19.ā.1. 2.2.co. 2.q.21.ā.1.co.Et 2.d.36.ā.5.co.

Ad secundum Sic proceditur. Uidetur, quod actio non habeat bonitatem vel malitiā ex obiecto.obiectum enim actionis ē res.in rebus aūt nō ē malū,sed in vsu peccātiū, vt aug.dicit in lib.3.de doc.christia.ergo actio humana non h3 bonitatem vel malitiam ex obiecto. ¶ 2º.Obiectum comparatur ad actionem vt materia.bonitas autem rei non est ex materia,sed magis ex forma que est actus.ergo bonum & malum nō est in actibus ex obiecto. ¶ 3º.Obiectum potentie actiue comparatur ad actionem sicut effectus ad causam:sed bonitas cause non dependet ex effectu:sed magis econuerso.ergo actio humana non habet bonitatem vel malitiam ex obiecto.

Sed cōtra Est, q diciꝛ osee nono, Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerunt.fit autem homo deo abominabilis propter malitiam sue operationis:ergo malitia operatiōis est ƀm obiecta mala que homo diligit:& eadem ratio est de bonitate actionis.

Rñdeo Dicendum,q sicut dictum est:bonum & malum actionis sicut & ceterarum rerum attenditur ex plenitudine essendi vel defectu ipsius.primum autez qō ad plenitudinem essendi pertinere videtur, est id qō dat rei speciem. sicut autem res naturalis habet speciem ex sua forma,ita actio habet specie3 ex obiecto,sicut & motus ex termino.& ideo sicut prima bonitas rei naturalis attēditur ex sua forma que dat speciem ei,ita & prima bonitas actus moralis attenditur ex obiecto conueniēti.vnde & a quibusdam vocatur bonum ex genere, puta vti re sua.& sicut in rebus naturalibus primum malum est si res gñata non consequitur formam specificam,puta si nō generetur homo,sed aliquid loco hominis : ita primum malum in actiōibus moralibus est quod est ex obiecto:sicut accipere aliena.& dicitur malum ex gñe,gñe pro specie accepto:eo modo loquendi quo dicimus humanum genus totam humanā spēm.

Ad primū Ergo dicēdū,q l3 res exteriores sint in se ipsis bone,tamen nō semper habent debitam proportionem ad hanc vel illam actionem:& ideo inquātu3 considerantur vt obiecta talium actionum,non habent rationē boni. ¶Ad scōm dicendum,q obm nō est materia ex qua,sed materia circa quam:& h3 quodāmodo rationē forme inquātum dat spēm. ¶Ad tertium dicēdum,q nō semp obiectū actionis humane est obm actiue potētie.nam appetitiua potētia est quodāmodo passiua inquantum mouetur ab appetibili: & tamē est principium humanorum actuum.neq3 ēt potentiarum actiuarum oba semper habēt rationē effectus,s3 quādo iam sunt trāsmutata: sicut alimentum transmutatum est effectus nutritiue potentie:sed alimentum nondum transmutatu3 comparatur ad potentiam nutritiuam.sicut materia circa quā operatur.ex hoc autem q obm est aliquo modo effectus potentie actiue sequiꝛ quod sit terminus actionis eius,& p ꝯñs q det ei formā & spēm. motus eñ habet spēm a termino.& quāuis etiā bonitas actionis nō causetur ex bonitate effectus,tamē ex hoc dicitur actio bona q bonū effectum inducere potest.& ita ipsa ꝓportio actionis ad effectum est ratio bonitatis ipsius.

¶Utrū actio hois sit bona vel mala ex circūstantia. Ar.3. j.q.42. ā.6.co. Et mal. q.2.ar.5 co.et.q. 7.art.4. co. Et q̄l.4. ā.16.co. Et.2.di. 36.ar.5. co.

Ad tertiū Sic proceditur.Uꝛ,q actio non sit bona vel mala ex circunstantia.circunstantie eñ circunstant actum sicut extra ipsum existentes:vt dictum est:sed bonum & malum sunt in ipsis reb⁹:vt dicitur in.6.metaph.ergo actio non habet bonitatem vel malitiam ex circunstantia. ¶ 2º.Bonitas vel malitia actus maxime consideratur in doctrina morum:sed circūstantie cum sint quedā accñtia actuū vñr esse preter considerationem artis:q2 nulla ars considerat id qō est per accñs:vt dicitur in.6.meta.ergo bonitas vel malitia actiōis nō est ex circunstantia. ¶ 3º.Id quod conuenit alicui ƀm suā substātiam non attribuitur ei per aliquod accñs: sed bonū & malu3 cōuenit actioni ƀm suam substantiā: q2 actio ex suo genere pōt esse bona vel mala:vt dictum est.ergo nō conuenit actiōi ex circunstantia qō sit bona vel mala.

Sed contra Est,q phs dicit i lib.ethi. q virtuosus operaꝛ ƀm q op3,& quādo op3, & scōm alias circunstantias.ergo ex cōtrario vitiosus ƀm vnūquodq3 vitium operatur qñ nō oportet,vbi nō oportet:& sic de alijs circunstantijs.ergo actiones humane ƀm circunstantias sunt bone vel male.

Rñdeo Dōm, q in rebus naturalibus nō inueniꝛ tota plenitudo pfectionis q̄ debetur ei ex forma substantiali que dat spēm,sed multū superadditur ex superuenientibus accidētibus:sicut in homine ex figura,ex colore,& sic de alijs,quorū si aliquod desit ad decentem ~~beatitudinem~~ bonitatem conse-quitur malum.ita etiam est in actione.nam plenitudo bonitatis eius nō tota cōsistit in sua specie:sed aliquid additur ex his q̄ adueniunt tanquam accidentia quedā:& huiusmodi sunt circunstantie debite. vnde si aliquid desit qō requiratur ad debitas circunstantias,erit actio mala.

Ad primū Ergo dicēdū,q circunstātie sunt extra actionē inq̄tū nō sunt de essentia actiōis,sunt tñ in ipsa actiōe velut q̄dā accñtia eius:sicut & accidētia q̄ sunt i substātijs naturalib⁹ sunt extra essentias earū. ¶Ad scōm dicēdū,q nō oia accidētia p accidēs se hñt ad suā substātiā:sed quedā sunt per se accidētia,q̄ in vnaquaq3 arte considerantur:& per hunc modū considerantur circunstantie actuum in doctrina morali. ¶ Ad tertiū dōm,q cū bonū conuertatur cu3 ente:sicut ens dicitur scōm subām & ƀm accñs:ita & bonū attribuitur alicui & ƀm esse suum essentiale & ƀm esse accidentale tā in rebus naturalibus q̄ in actiōibus moralibus.

¶Utrum actio humana sit bona vel mala ex fine. Arti.4.

Ad quartū Sic procediꝛ.Uꝛ,qō bonū & malū in actibus humanis nō sint ex fine:dicit eñ diony.4.ca.de di.no.q nihil respiciens ad malū opatur.si igitur ex fine deriuaretur opatio bona vel mala , nulla actio esset mala,qō patet esse falsum. ¶ 2º.Bonitas actus est aliquid in ipso existens, finis autem est causa extrinseca.non ergo ƀm finem diciꝛ actio bona vel mala . ¶ 3º.Contingit aliquam bonam operationem ad malum finem ordinari:sicut cu3 aliquis dat elemosynam propter inanem gloria3:& ecōuerso aliquam malam operationem ordinari ad bonū finem. sicut cū quis furatur vt det paupi.nō ergo ē ex fine actio bona vl' mala.

Sed contra Est, q boeti⁹ dicit in topicis,q cuius finis bonus est,ipsum quoq3 bonū est:et cuius finis malus est,ipsum quoq3 malū est.

Rñdeo Dōm, q eadem est dispō rerū in bonitate & in esse.sunt enim quedā quorū esse ex alio nō dependet: & in his sufficit considerare ipsum eoru3 esse absolute.Quedā vero sūt quorū esse dependet ab alio.vnde o3 qō considereꝛ p cōsiderationē ad cām a qua dependent.sicut autē esse rei dependet ab agente & forma , sic bonitas rei depēdet a fine.vnde in personis diuinis que nō habent bonitatem dependētē ab alio,nō cōsideratur aliqua ratio bonitatis ex fine. actiones aūt humane & alia quorum bonitas dependet ab alio,hñt rōnē bōitatis ex fine,a q̄ dpēdēt pter bonitatē absolutam q̄ in eis existit.Sic igitur in actione humana,bonitas quadruplex considerari pōt. Una quidē ƀm gen⁹,put.s. ē actio:q2 quātū h3 de actiōe & entitate,tm̄ h3 de bōitate:vt dictū est.Alia ꝟo ƀm spēm,q̄ accipiꝛ ƀm obm cōuenitēs. Tertia ƀm circūstātias quasi ƀm accidentia q̄dā.Quarta aūt ƀm finem quasi ƀm habitudinem ad bonitatis causam.

Ad primū Ergo dicendum,q bonum ad qō aliq̄s respiciens opatur,nō semper est veru3 bonū: sed qñq3 verū bonū & qñq3 apparens: & ƀm hoc ex fine sequitur actio mala. ¶Ad scōm dō3 qō q̄uis finis sit causa extrinseca: tñ debita proportio ad fine3 & relatio in ipsu3 inheret

lum bonitatē vel malitia3 genericam seu cōmune3 dat obiectū vt vti re sua aut aliena s3 etiā specialissimam gñare ex ꝓpria aut ex aliena vxore.

¶Super Arti.4.

Circa q̄rtū articulu3 eiusdem 18. q.obmisso tertio aduerte quadruplicem bonitatem in lr̄a positam actionis humane sic vt omnē bonitatē cōuenire illi itelligas inquātū est actio humana.ois eñ humana actio q̄tūcūq3 vitiosa cōtineꝛ sub gñe actiōis humane:qm̄ est actus a rōne & volūtate &c.& sic h3 bonitatē et charitatem actionis humane:et q̄tū hmōi entitatis h3 tātū bonitatis:et ƀm hoc(vt.j.dicetur) ois nr̄a quāuis mala/actio est a deo.

¶Circa distōnē hui⁹ q̄druplicis bonitatis in lr̄a dubiū occurrit: q2 superi⁹ in.q.7.bonitas finis posita est inter circunstantias: hic aūt diuidiꝛ ꝯ bonitatē circūstātiarū. j.q.72. articu.1. ad.1. ¶Ad h̄ dꝛ q finis ēt adiictus pōt referri ad actū interiorē volūtatis & ad actū exteriorē. Si referatur ad actū interiorē nō est circūstātia.S3 ad substātiā act⁹ specificatiue cōcurrens. Si aūt referaꝛ ad actum exteriorē finis adiunctus h3 rōnē circūstātie.Et sic qui3 aliq̄s mechatur vt furetur furtum est circūstantia fornicationis exterioris & specificatio interioris velle:propter qō in sexto articulo huius q. dꝛ q hmōi finis puta furtū specificaꝛ etiā fornicationē exteriorem formaliter & nō materialr.i.vt stat sub illo interiori velle & non ƀm se.Idē ergo finis est circūstantia & specificatio relatus ad eūdē etiā actum exteriorē humanū diuersimode.s.formaliter & materialiter: & quoniā sermones in sciētia sunt formales merito bonitas ex fine vt specifica distinguitur contra bonitate3 ex circunstantia etiā finis.

¶In responsione ad tertium eiusdē quarti articuli dubiū occurrit quomodo sit possibile actum bonum ex genere & circunstantijs ordinari ad malum finem aut econuerso:quia si est

Universidad de Deusto Biblioteca

malus vel bonus ex fine adiūcto/ergo non variaẗ ex fine.ꝛ tenet seq̄la:q2 quilibet finis adiūctus habet ratione circunstantie respectu act⁹ exterioris ſm sciut dictū est.videtur ergo implicatio in adiecto quū dicitur act⁹ malus ex genere ex circunstantijs ad bonū finē/aut ecōuerso actus bon⁹ ex genere ꝛ circūstātijs ad malū finē:qualis enim est ex circūstātia finis ad talē est finez adiunctū/ꝛ econuerso.Cōstat autem ꝙ totus hic sermo.s. de fine vt circūstātia ꝛ fine malo ad' quem actus bonus:ꝛ bono ad quē actus malus ordinatur de fine adiuncto intelligiẗ: vt patz ex supradictis. ¶ Ad hoc potest dupliciter dici/primoq̄ licet actus malus ēt ex circūstātia omnis finis non possit ordinari in bonum finez/ actus/tamen malus etiam ex circunstantia finis potest ordinari in finem bonum ꝟ.g. fornicari ꝑpter furari propter prodigum esse/propter vsurpationem status propter vindictam exercendam:ꝛ sic deinceps/ addēdo finē fini semper malum impossibile est ordinari in bonum esset enim malus ex circūstantia omnis finis: ꝛ sic esset implicatio i adiecto.sed fornicari propter furari quamuis sit actus malus ex genere ꝛ circūstātia finis/potest tamē ordinari in bonum ꝑpter elemosynaz dādam. Sed quia circunstantia finis non arctatur magis ad vnum finem quam plures/aut plures q̄ꝫ omnes possibiles adiungi:ideo dicitur secundo quod in hoc ꝛ similibus sermonib⁹ intelligendum est de circūstātijs manentibus pure circunstantijs:ꝛ non de circunstantijs transeuntibus in specificantia actum vnde quūz circūstātia finis trāseat in specificans actum (vt in sexto articulo author docet inferius/consequens ē ꝙ quum dr ꝙ actus bonus ex gn̄e ꝛ circūstantijs potest ordinari in malum finē/ intelligitur de circūstantijs, nō trāseuntibus respectu eiusdez actus in specificans: ꝛ similiter de malo. Et sic cessat obiectio: quia finis qui est circūstātia act⁹ exterioris ꝭ se trāsit in specificās:ꝛ sic nō excipitur finis ab alijs quia circunstantia:sed quia non manet in sua puritate sed transit in specificās. Et hoc oportet bene notare:ꝛ recolere in sequētibus vbi de duab⁹ bonitatib⁹ moralib⁹.s.ex fine ꝛ ex genere ac circūstātijs erit ſmo.

actioni. ¶ Ad tertiū dōm.ꝙ nihil ꝓhibet actioni habenti vnā ꝑdictaꝝ bonitatū deesse aliam.ꝛ secundum h̄ cōtigit actionē que est bona secundum speciez suā vel ſm circūstātias ordinari ad finem maluz.vel ecōuerso. non tamē est actio bona simpl'r nisi oēs bonitates concurrant:quia q̄libꝫ singularis d̄fectus causat malum.bonum autē cātur ex integra causa:vt dio.dicit.4.c.de di.no.

¶ Utrum aliqua actio humana sit bona vel mala in sua specie. Arti.5.

mal.q.2 ā.4.ad 5.ꝛ ā.5. cor.

Ad quintum sic ꝑcedit. Videtur,quod actus morales non differant specie secundum bonum ꝛ malum.bonū.n.ꝛ malū in actib⁹ inueniẗ cōformiter reb⁹:vt dcm̄ est:sed in rebus bonum ꝛ malum non diuersificant speciem.idem enim specie est homo bonus ꝛ malus.ergo neqꝫ etiam bonum et malum in actibus diuersificant speciem. ¶ p̄.Malū cū sit priuatio est quoddaz non ens:sꝫ nō ens nō potest eē differētia secūdū philosophum in.3.meta.cum ergo differentia constituat speciez,videtur quod aliquis actus ex hoc quod est malus non constituatur in aliqua specie.ꝛ ita bonum ꝛ maluz nō diuersificant speciem humanorum actuuz. ¶ p̄.Diuersorum actuum secunduz speciē diuersi sunt effect⁹:sed idē spē effectus pōt ꝯsequi ex actu bono ꝛ malo:sicut hō gn̄aẗ ex adulterio ꝛ ex matrimoniali ꝯcubitu.ḡ actus bonus ꝛ malus nō differunt spē. ¶ p̄. Bonū ꝛ malū dr in actib⁹ q̄nqꝫ ſm circūstātiā:vt dctm̄ est:sed circūstantia cū sit accn̄s nō dat spēm actui.ḡ actus humani non differunt specie propter bonitatem ꝛ malitiam.

Sꝫ cōtra. Secūdū p̄hm in.2.eth. Similes habitus,similes actus reddūt.sed habitus bonus ꝛ malus differunt specie:vt liberalitas ꝛ ꝓdigalitas.ergo ꝛ act⁹ bon⁹ ꝛ malus differūt spē.

Rn̄deo Dicendum,quod omnis actus speciem habet ex suo obiecto sicut supra dictum est.vnde oportet quod aliqua differentia obiecti faciat diuersitatem speciei in actibus.Est autem considerandū quod aliqua differentia obiecti facit differentiam speciei in actibus ſm ꝙ referuntur ad vnū principium actiuum.quod nō facit differentiam in actibus ſm ꝙ referuntur ad aliud p̄ncipium actiuum:q2 nihil quod est ꝑ accn̄s cōstituit spēm:sed solū qđ est ꝑ se.potest aūt aliqua differentia obiecti esse ꝑ se in cōparatiōe ad vnū p̄ncipiū,ꝛ per accidens in comparatiōe ad aliud.sicut cognoscere colorem ꝛ sonum per se differunt per comparationem ad sensum,non autem per comparationem ad intellectum.In actibus autem bonum ꝛ malum dicitur ꝑ cōparationem ad rationem:quia vt dio.dicit 4.ca.de di.no.Bonum hominis est secūdū rationem esse,malum autem quod est preter rationem:vnicuiqꝫ enim rei est bonuꝫ ꝙ conuenit ei secundum suam formam,ꝛ malū quod est ei preter ordinez sue forme. ꝛ pꝫ ergo ꝙ differētia boni ꝛ mali circa obiectū considerata comparatur per se ad rationez scilicet ſm ꝙ obiectū ē ei cōueniēs vel nō cōueniens.dr̄r aūt aliqui actus hūani vel morales ſm ꝙ sunt a ratione.vn̄ manifestū est ꝙ bonū malum diuersificant spēm in actibus moralib⁹.dr̄ie.n.ꝑ se diuersificāt spēm.

Ad primū Ergo dicendum,quod etiam in rebus naturalibus bonum ꝛ malum quod est secundum naturam ꝛ contra naturaꝫ diuersificant speciem nature.corpus enim mortuum ꝛ corp⁹ viuum non sunt eiusdem speciei.ꝛ similiter bonum inquantum est ſm rōnem,ꝛ malū inquantū est preter rōnem diuersificant spēm moris. ¶ Ad scđm dōm,ꝙ malū iportat priuationē nō absolutā sed consequētem talē potētiā.dr.n.mal⁹ act⁹ ꝭ suā spēm nō ex eo ꝙ nullū hēat obm,sed q2 hꝫ obm nō conueniens rōni:sicut tollere aliena.vnde inquantum obm ē aliquid positiue,pōt constituere spēm mali act⁹. ¶ Ad 3^m dōꝫ,ꝙ act⁹ cōiugalis ꝛ adulteriū ꝭ ꝙ comparanẗ ad rōneꝫ differūt specie ꝛ hn̄t effect⁹ specie differentes:q2 vnum eorum mereẗ laudē ꝛ premiuꝫ, aliud vituperium ꝛ penā.sꝫ secundum quod comparanẗ ad potentiā generatiuā n̄ differunt specie.ꝛ sic hn̄t vnū effectum ſm spēꝫ. ¶ Ad quartum dicendum,quod circunstātia quandoqꝫ sumitur vt differentia essentialis obiecti secundum quod ad rationem cōparatur:ꝛ tunc potest dare speciem actui morali.ꝛ h̄ oꝫ eē q̄ncūqꝫ circūstātia trāsmutat actū de bonitate in malitiā.nō.n.circunstātia facēt actū malū nisi ꝑ h̄ ꝙ rōi repugt.

¶ Utrum actus habeat speciem boni vel mali ex fine. Artic.6.

Ad sextū Sic procediẗ. Uidetur quod bonum ꝛ malum quod est ex fine non diuersificent speciem in actibus.actus eniꝫ habent speciez ex obiecto:sed finis est preter rōnē obi ergo bonum ꝛ malum quod est ex fine non diuersificant spēm actus. ¶ p̄.Id qđ est ꝑ accn̄s nō ꝯstituit spēm vt dictum ē:sed acci

¶ Super articulum quintum.

Circa quintū articulū hui⁹,18.questiōis:ꝛ specialiter in responsione ad scđm dubiū magnū dilucidandum est quomodo stant hec duo simul.s.differentie ſm bonū ꝛ malū constituunt distinctas ꝛ contrarias species actuū moraliū:ꝛ malum non est natura aliq̄ sꝫ nihil:vt augu.ꝛ diony.dicūt.Si enim actus moralis malus puta itēperātia spēs ē aliq̄ iter entia ꝯtria spēi tēpantie sicut nigredo albedinis:seqẗ ꝙ dr̄ia mali ē nā aliq̄ ꝛ n̄ p̄uatio.Cōstat.n.ꝙ p̄uatio nullā pōt constituere spēz act⁹ aut habitus aut cuiusqꝫ rei.Si aūt malū ꝭ totā suā formalē latitudinē p̄uatio nihilqꝫ ē/nulla erit i moralib⁹ mali spēs positiua:ꝺ hac.n.loq̄mur/ac ꝑ h̄ nulla vere ꝛ ꝓpe ꝯrietas iter actū habitūqꝫ iustitie ꝛ iiustitie tēpantie ꝛ itēpantie.qđ est ꝯ cōem doctrinā.oꝫ.n.vtrūqꝫ contrariorum vt sic esse ens positiuum formaliter ꝛ non tantum subiectiu. ¶ Ad claritatē hui⁹ obscure difficultatꝫ scito ꝙ dicē nō auderē nisi exp̄ssa diui tho.snia i p^a pte.q.48.ar.1.ad.2.ꝛ i.3.ꝯ gen.c.9.explicaret qđ hic tāgiẗ.s.ꝙ malū gen⁹ ꝛ dr̄ia i moralib⁹ formal'r est ens positiuum ꝛ bonū in se q̄uis sit malū hoi ꝭ rōnē:sic fora mortui est quoddā ens ꝛ bonū in se quamuis sit malū viuo.Est ita ꝙ iniustitie actus ꝛ habitus secundū suā spēm moralē formaliter ens positiuū ꝛ ꝯrinꝫ iustitie.nec ex h̄ sequiẗ ꝙ malū sit nā aliqua aut ens.Sed equocatio accn̄s hic obscuritatem parit. malū enim equocuꝫ est ad malū ꝟe ꝛ ꝓprie/ꝛ ad malū gen⁹ dr̄ias ꝛ spēs moralium.ꝑ q̄ nota ꝙ malū ab'solute loquendo significat priuationeꝫ boni d̄biti q̄n sic ꝛc. Malū aūt in moralib⁹ q̄doqꝫ significat p̄uationē boni ꝭ rōnē debiti q̄n sicut ꝛc. actui hūano vel habitui.q̄nqꝫ aūt significat ens ꝯtrū actui vel hitui hūano bono/ ita ꝙ inter significationē mali in moralib⁹ ꝛ absolute h̄ interest/ꝙ malū absolute formal'r est nihil: denominatiue aūt ē ens. In moralibus autez malū qđ ē ꝑ se subiectiua mali,i cōi eodē mō se hꝫ.s.ꝙ formal'r ē nihil/d̄noiatiue ꝟo ē ens:sꝫ p̄ter h̄ in moralibus ēt ipsaꝫ ens formaliter contrariū actui vel hitui bono moraliter vocaẗ malū ſm suaꝫ speciē.vbi manifeste patet equiuocatio.Est igitur in moralibus malum dupliciter,s.priuatiue:ꝛ hoc est simpliciter ꝛ formaliter malum qđ est nihil/cui⁹ de⁹ nō ē author.ꝛ contrarie/ꝛ h̄ ē in se bonuꝫ:ꝛ est a deo q̄uis p̄uatio sibi annexa/ a nullo forte sit sicut nec po^a peccādi quo ad priuatiuum.Sed de h̄ alias.Ad ꝓpositū sufficit hec intellexisse:ꝛ cū his eoꝝ radicem.s.ꝙ q2 nullus opaẗ aspiciēs ad maluꝫ opꝫ in malo actu voluntatis inuenīri bonuꝫ aliqđ veꝝ vel apparēs cuꝫ p̄uatione bonitatis alicuius spectātis ad rectā rōnē.Et ꝓ quāto act⁹ ille ad bonū ferẗ spēm sortiẗ positiuā/ex q̄ dr mal⁹ ꝯrie ꝑ quāto vero priuationē bonitatis debite habet annexā est malus priuatiue. ¶ In eodē ar.nōto rn̄sionē ad.4.vt ꝯiūgas eā doctrie pēultimi ꝛ vlti.ar.

1.q.19 1.Et.1. 40.ā.1.

¶ Super articulum sextum.

In.6.art.eiusdē.q.18.dubiū ē circa illa ꝟba in corpe articuli/finis ꝓprie est obm interioris act⁹ voluntarij.vr̄ enim hoc eē falsuꝫ.Nā obꝫ electionis mānifeste est id qđ ē ad finē/imo in hoc distinguiẗ a volitiōe ꝛ itētiōe:vt supi⁹ pꝫ:ꝛ in.3.ethi.Et eadē difficultas ē de cōsensu ꝛ vsu de quibus dictum est ꝙ sunt respectu eius quod est ad finē. ¶ Ad hoc dicitur quod obiectum formale omnis actus voluntatis est finis:eo quod est etiam ratio eorum que sunt ad finem.vnde author ad insinuandam hanc formalitatem obiecti apposuit ly' proprie:dicens/finis autem proprie:ꝛ hoc in sequentibus pre oculis habendum est.

ditalicui actui ꝙ ordineẗ ad aliquē finē:sicut ꝙ aliquis det elemosynam ꝑpter inanē gloriam. ergo ſm bonum ꝛ malū qđ est ex fine non diuersificantur actus ſm spēm. ¶ p̄.Diuersi actus ſm spēm ad vnum finē ordinari pn̄t:sicut ad finē inanis glorie ordinari pn̄t actus diuersaꝝ virtutū ꝛ diuersoꝝ vitioꝝ.nō ergo bonū ꝛ malū qđ accipiẗ ſm finē diuersificat spēm actuū.

Sed cōtra Est,ꝙ supra ostēsum est,ꝙ actus humani hn̄t spēm a fine. ergo bonū ꝛ malū qđ accipitur ſm finē diuersificat speciem actuum.

Rn̄deo Dōm,ꝙ aliqui actus dr̄r humani inquantū sūt voluntarij:sicut supra dictum est.in actu aūt voluntario inueniẗ duplex actus.s.actus interior volūtatis,ꝛ act⁹ exterior:ꝛ vterqꝫ horū actuū hꝫ suū obm.finis aūt ꝓprie ē obm interioris actus voluntarij.id aūt circa quod est actio exterior est obiectuꝫ eius.sicut igitur actus exterior accipit spēm ab obiecto circa quod est,ita actus interior voluntatis accipit spēm a fine sicut a proprio obiecto.id autem quod est ex parte voluntatis se habet vt formale ad id quod est ex pte exterioris actus q2 volūtas vtitur mēbris ad agēdū sicut instrumētis.neqꝫ act⁹ exteriores habent rationē moralitatis nisi inquantū sunt voluntarij.ꝛ ideo actus humani spēs formaliter consideratur ſm finem:materialiter aūt ſm obm exterioris actus.vnde p̄hs dicit in.5.ethi.Qđ ille qui furatur vt cōmittat adulterium est ꝑ se loquendo magis adulter q̄ꝫ fur.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ finis habet rōnem obiecti:vt dictum est. ¶ Ad secundum dōm,qđ ordinari ad talem finem etsi accidat exteriori actui:non tamen accidit actui interiori voluntatis:qui comparatur ad exteriorem.sicut formale ad materiale. ¶ Ad tertium dicēdum,ꝙ q̄n multi actus specie differentes ordinantur ad vnum finē, est quidem diuersitas spēi ex pte exterioꝝ actuum:sed vnitas spēi ex parte actus interioris.

¶ Utrum species que est ex fine cōtineatur sub spē q̄ est ex obo sicut sub genere vel econuerso. Arti.7.

22.q.11. art.1.ad 2.

Ad septimū Sic ꝑcediẗ. Vr̄,qđ spēs bonitatis que est ex fine contineatur sub specie bonitatis que est ex obo,sicut species sub genere:puta cū aliquis vult furari vt det elemosynaꝫ.Actus enim hꝫ spēm ex obiecto:vt dictum est:sed impossibile est quod aliquid cōtineatur in aliqua alia spē que sub propria specie non continetur: q2 idem nō pōt esse in diuersis spēbus non subalternis.ergo spēs q̄ est ex fine continetur sub spē que est ex obto. ¶ p̄.Semper vltima dr̄ia constituit speciē specialissimā:sed differentia que est ex fine vr̄ esse posterior q̄ꝫ dr̄ia que est ex obiecto:q2 finis hꝫ rōnez vltimi. ergo spēs q̄ est ex fine cōtineẗ sub spē q̄ est ex obo,sicut spēs spālissima. ¶ p̄.Quāto aliqua dr̄ia est magis formalis tanto magis est spālis:q2 dr̄ia cōparaẗ ad genus vt forma ad materiam: sed spēs que est ex fine est formalior ea que est ex obiecto:vt dictum est.ergo spēs q̄ est ex fine cōtinetur sub specie q̄ est ex obiecto sicut species specialissima sub genere subalterno.

Sed cōtra. Cuiuslibet gn̄is sunt determiate dr̄e:sꝫ act⁹ eiusdē spēi ex pte obi pōt ad ifinitos fines ordinari:puta furtū ad infinita bona vel mala.ergo spēs q̄ est ex fine nō contineẗ sub specie que est ex obo sicut sub gn̄e.

Rn̄deo Dōm,ꝙ obm exterioris actus dupl'r pōt se hr̄e ad finē volūtatis.Uno modo sicut per se ordinatum ad ipsum,sicut bene pugnare per se ordinatur ad victoriā. Alio modo per accn̄s:sicut accipere rem alienā per accidēs ordinatur ad dandum eleemosynā. Oportet autē vt p̄hs dicit in 7.meta,ꝙ dr̄e diuidentes aliquod genus:ꝛ cōstituentes spēm ill⁹ gn̄is per se diuidāt illud.si aūt ꝑ accn̄s,nō recte ꝓcedit diuisio:puta siq̄s dicat.aialiū aliud rōnale,aliđ irrōnale: ꝛ aialiū irrōnaliū,aliđ alatū,aliud nō alatū.alatū em̄ ꝛ nō alatū nō sunt per se determinatiua eius qđ est irrōnale. Opꝫ autem sic diuidere.aialiū aliud hn̄s pedes,aliud nō habens pedes:ꝛ habentium pedes aliud hꝫ duos,aliud quatuor,aliud multos.hec em̄ per se determinant priorem dr̄iam. Sic igitur q̄n obiectum nō est per se ordinatuꝫ ad finem,differentia specifica que est ex obiecto non est per se determinatiua eius quod est ex fine,nec ecōuerso.vnde vna istarum spērum non est sub alia: sed tunc actus moralis est sub duabus speciebus quasi disparatis. vnde dicimus quod ille qui furatur vt mechetur cōmittit duas malitias in vno actu.Si vero obm per se ordinetur ad finem, vna dictarum differentiarum est per se determinatiua alterius.vnde vna istarū specierū cōtinebitur sub altera.considerandum autem restat que sub qua. Ad cuius euidentiam primo considerandum ē quod quanto aliqua differentia sumitur a forma magis particulari.tanto magis est specifica.Secūdo quod quanto agens est magis vniuersale,tanto ex eo est forma magis vniuersalis.Tertio quod quanto aliq̄s finis est posterior, tanto respondet agenti vniuersaliori.sicut victoria que est vltimus finis exercitus,est finis intentus a summo duce:ordinatio autem huius aciei vel illius est finis intentus ab aliquo inferioꝝ ducū. Et ex istis sequiẗ ꝙ differētia specifica que est ex fine.est magis generalis:ꝛ dr̄ia que ē ex obiecto ꝑ se ad talē finem ordinato,ē specifica respectu eius.voluntas enim cuius ꝑpriū obꝫ est finis ē vl'e motiuū respectu oiuꝫ potentiarum anime,quarum propria obiecta sunt obiecta particularium actuum.

Ad primū Ergo dicēdū,ꝙ ꝭ substantiā suā nō potest aliquid esse in duabus speciebus,quaruꝫ vna sub altera nō ordinetur.sꝫ ſm ea que rei adueniunt pōt aliquid sub diuersis speciebus cōtineri:sicut hoc pomū ſm colorem cōtinetur sub hac specie.s.albi.ꝛ ſm odorē sub specie bene redolentis, ꝛ similiter act⁹ q̄ scđm subam suam est in vna spē nature,ſm conditiones morales supueniētes ad duas spēs referri pōt.vt supra dictum est. ¶ Ad scđm dōm,ꝙ finis est postremū in executione.sed est primū in intētione rōnis:ſm quā accipiūtur moraliū actuū spēs. ¶ Ad tertiuꝫ dōm, ꝙ dr̄ia cōparatur ad genus vt forma ad materiam inq̄ꝫtum facit esse genus in actu: sed etiam genus cōsideratur vt formalius spē (ſm ꝙ dr̄ia comparatur ad genus vt forma ad materiam)inquantū facit esse absoluti⁹ ꝛ minus contractum.vnde ꝛ partes diffinitionis reducuntur ad genus cause formalis:vt dr in lib.phy.ꝛ ſm hoc gen⁹ est cā formalis spēi,ꝛ tāto erit formali⁹ q̄to cōius.

¶ Utrum aliquis actus sit indifferens ſm suam speciem. Arti.8.

Ad octauū Sic ꝑceditur.Uidetur,quod non sit aliquis actus indifferens secundum suam speciem.malum enim est ꝑuatio boni secundum aug.sed priuatio ꝛ habitus sunt opposita immediata ſm p̄hm.ḡ non est aliquis actus qui ſm spēm suam sit indifferens quasi mediuꝫ existens inter bonum ꝛ malum. ¶ p̄.Actus humani habēt speciem a fine vel obiecto vt dictum est:sed omne obiectum ꝛ omnis finis habet rationez boni vel mali.ergo omnis actus humanus secundum suam speciem est bonus vel malus.nullus ergo est indifferēs secunduꝫ speciem. ¶ p̄.Sicut dictum est,actus diciẗ bonus qui habet debitam perfectionem bonitatis,malus cui aliquid de hoc deficit:sed necesse est quod omnis actus vel habeat totam plenitudinem sue bonitatis vel aliquid ei deficiat.ergo necesse est qđ omnis actus secundum speciem suam sit bonus vel mal⁹ ꝛ nullus indifferens.

Sed contra Est,ꝙ augu.dicit i lib.de ser.do.i mō. Qđ sūt q̄dā facta media q̄ pn̄t bono vel malo aio fieri: de q̄b⁹ ē temerariū iudicare.sūt ergo aliq̄ act⁹ ſm spēm suā indifferentes.

Rn̄deo Dōꝫ,ꝙ sic dcm̄ ē,act⁹ oīs hꝫ spēm ab obo:ꝛ act⁹ human⁹

¶ In respōsione ad secundū eiuidem articuli congrega diligēter verba litere vt euadas difficultates. Non enim dr in littera qđ soli actui exteriori accidit ordinari in talem finē. hoc enim esset falsuꝫ:potest nāqꝫ etiam interiori volūtatis actui accidere ordo in talē finē:vt patet in odiēte deum ꝑ consequēdum regnum vel aliquid hmōi. sed dr in litera qđ talis ordo non accidit interiori actui voluntatis qui comparatur ad exteriorem vt formale ad materiale. ita ꝙ non oi actui interiori denegant hanc accidentalitatē: sed illi q̄ hꝫ se ad exteriorē vt formale.Ille actus autē qui se hꝫ vt formalis (vt iā determinatū ē superius) est act⁹ imperans.q̄n autez spe actus interior voluntatis ordinaẗ ad aliū finem/tunc se habet vt actus imperatus: ꝛ in eundem incidit ordinem cū actu exteriori.habeto igitur ꝛ hoc pre oculis vt intelligas i hoc tractatu actus iterioris voluntatis nomine ipsum non vt imperatum sed vel ſm se vel imperantem sic eni contra exteriorem distinguitur.

¶ Sup ar.8.ꝛ.9.

1.d.1.q.3 ad.3. Et.2. d. 40.ā.5. Et mal. q.2.ā.4. ꝑ to.ꝛ.5. cor. Et q̄l. 9. ā.15.cor.

Circa octauū ꝛ nonū precipue articulum dubiuꝫ occurrit de illa conditiōali.Si actus a ratione deliberatiua ꝑcedens nō sit ad debitum finem ordinatus ex hoc ipso repugnat rationi, ꝛ habet rōnem mali. Super hac nāqꝫ propositione fundatur doctrina authoris negans dari in idiuiduo actū humanum indifferētem seu medium inter bonum ꝛ malum moraliter.Et quidez scotus in scđo sententia.dist. 41.sustinere conatur oppositū tripliciter.Primo q2 nō omnis actus humanus debet habere huiusmodi bonitatem vel malitiam.scđo q2 actus ex quibus fit habitus virtutis moralis non est malus: vt patet.nec bon⁹ moraliter q2 non est ex virtute morali ergo. tertio q2 habens virtutem non semper tenetur illa vti/ac per hoc potest quandoqꝫ operari non male nō vtendo virtute.

Universidad de Deusto Biblioteca

Nec ponit solū actū indifferētē: sed etiā habitū indr̄ntem gn̄atum ex h⁹i actibus. In quoli. quoq; q.18. ar. p° directe ēt ɔ hāc cōditionalē somniat triplicē actū ꝛ hitū i. bonū ꝛ malū priuatiue ꝛ malū cōtrarie: fundatq; se sup dict; boetij sup p̄d: camēris in p^a ppietate q̄litatis volētis iustitiā nō priuationē sz ɔriū iustitie significare: ꝛ sup rō e distōnis iter priuatiue ꝛ cōtrarie oppo^m. Et expsse dic q si q̄s actū nō ordinet ad finē dbitū talis est malus priuatiue nō ɔrie: sed si ordinet ad finē idebitū tc ē malus ɔrie. vnlq; dionysi⁹. c.4. de di. no. Malū cōtingit ex singularibus defectib⁹ intelligi de malo priuatiue nō contrarie. In 2° quoq; sen. di. 7. q.1. cōtradicit totaliter p̄nti doctrine volens q bonū ꝛ malū moraliter ex pte obiecti careāt medio/ ex parte vo circūstantie habeāt medium. Et ppterea nō dat hūanus act⁹ indr̄ns ad bonū ꝛ malū moraliter: et obo: s; bn̄ datur talis act⁹ indr̄ns ex pte circūstātiarū. ꝛ rō p̄mi assignat q2 opz actum hr̄e obm: obz aūt opz eē vel cōueniēs actui fm rectā rōnē vel discōueniēs. Rō vo scdi nō alia assignat: nisi q2 si quis det elemosynā paupi nō pp finē de quo non cogitat nec fm alias circūstātias/ talis actus nō est bonus moraliter: q2 nō debite circūstātionat⁹. nec malus: q2 nō pp indebitū finē: puta vanā gloriā. g indr̄ns ꝛ priuatiue tm̄ malus nō ɔrie. Sz hec nō solū vo nō ɔsonant: sed sibiipsis forte aduersant. Si n. actus ꝛ habitus indifferens ꝛ malus priuatiue coincidūt apud ipm: vt ex predicta. d. 7. accipi pōt: quū malū priuatiue ꝛ ɔrie vt sco. accipit in actu morali sint idē (vt pbabit) sequeret q actus indr̄ns ꝛ malus ɔrie coincident qd̄ iplicat. Si aūt q̄uorū q̄s dixerit gn̄a actuum ꝛ habituū moraliuz sz bonū/ ꝛ bonū ꝛ malum moralr̄/ gratias agamus illi q̄ ea adinuenit in nostris moribus: q̄ nec ipe nec alius in moribus ppri⁹s aut alienis potuit experiri. Proponāt q̄s in speciebus ꝛ suis indiuiduis act⁹ istos deliberatos: ꝛ aduertēt errorē suū. Quattuor ergo agēda hic sunt. Nā p̄mo obis. 2° fundamentis satisfaciēdū est. 3° de indifferentia actus fm obm seu spēm. Et 4° q non datur actus indifferēs in particulari ostendendū est. Procedemus aūt ordine retrogado monstrantes p° q ois actus humanus in actu exercito est bonus aut malus moraliter. Arguitur ergo sic p°. Omnis actus ociosus est malus cōtrarie: sed ois actus deliberat⁹ priuatus debito fine est ociosus. g malus ɔrie. Maior est iesu chr̄i matthei 12. de verbo ocioso. Idem enim est iudicium de reliquis actibus ociosis. Minor est nota ex terminis. ociosu; n. ex priuatiōe finis debiti dr ꝛ est. Qd̄ aūt ad finē debitū nō ordiat/ nō solū illū nō assequit: sz ēt fine spe hmōi assequutionis fit. Preterea. Si priuatio debiti finis i actu hūano nō ɔstituit actum malū ɔrie/ pari rōe imo maiore nulli⁹ alteri⁹ circūstātie priuatio ɔstituet actū hūanū malū ɔrie: pz seq̄la q2 circūstā^a finis ē p^a ꝛ mag^r itia. falsitas vo ɔn̄t (pz ex eo q ēt act⁹ bōi ex gn̄e suo si fiūt qn̄ n̄ debēt ꝛ vbi n̄ dbēt sk mōalr̄ mali: vt pz de actu ɔiugali: ꝛ ex. S. dcis authorib⁹ de circunstātijs Aristo. Tullio ꝛc. Preterea. Et ē rō lre. Rō dlibatiua qn̄ agit dz agē pp debitū finē: q2 dz agē ex rōe recta. recta āt rō dictat q vnicuiq; dēt qd̄ sibi debet/ ac p h̄ q actio ordiet i finē dbitū. Si g agit ꝛ n̄ pp debitū finē/ g priuat actionē fine debito qn̄ oz. h̄ aūt ē māifeste malū ɔrie: sic priuare hoie; bono sibi debito. hec de p° cōicādo cū sco. i vocabulis. Qd̄ āt aliq̄s act⁹ sit sz obz indr̄ns pbōne nō eget: sz iductiōe. leuare siq̄dē festucam de terra/ ire ad agꝝ/ ꝛ silia delibatē act⁹ hūani st: ꝛ tn̄ oba relata ad rōnē nc ɔueniētiā nec discōuciētiā ipoitāt. volitio. n. terminata ad h̄ volitū/ puta ire ad agꝝ/ nihil hz ex tali volito bōi vel mali: qm̄ tale volitū nec ɔsonat nec dissōat volitiōi sz rectā rōez: vt de se pz. vn̄ pt ꝛ bn̄ ꝛ male indr̄nter fieri. hec de 2°. Fundamētū āt scoti ē distōiter priuatiōem ꝛ ɔrietatē quā plures repetit. Et i h̄ q̄dē decept⁹ ē 2r. p° q2 aliō ē loq̄ de istis i cōi: ꝛ aliō de istis i tali mā. lz. n. i cōi priuatio nō iferat ɔriū. In aliq̄ tn̄ mā ɔuertūt priuatio ꝛ ɔriū: vt ipe sco. fatet. h̄ aūt maxime accidit i mā morali fm bonum ꝛ malū: qm̄ sic i nālib⁹ priuatio forme subalis nūq̄ inenit nisi adiūcta opposite forme subali/ ita i moralib⁹ priuatio subal bōitat; moralis/ nūq̄ inenit nisi adiūcta opposite bonitati. nūq̄. n. volūtas delibata actū suū dbita sibi bonitate sz rōnē priuat nisi tēdendo i aliq̄d aliud bonum vo vel appenter oppositum illi bono. si. n. decliat i bonum nō oppositum/ quū n̄ opposita possint eē sil n̄ dcliabit i priuationem illi⁹. Et oīz hoꝝ radix ē q2 agēs n̄ itēdit i priuationem bōi/ nisi q2 itēdit aliō bonum icōpole illi bōi. ac p h̄ hn̄tē āneiā priuationem alti⁹. Secundo q2 rō mali culpe d q̄ ē fm o/ c⁹ de⁹ n̄ ē author/ n̄ ɔsistit i malitia contrarie sz in malitia priuatiue: vt ex supradictis pz. Et si actus hūan⁹ n̄ eēt mal⁹ contrarie sed priuatiue tantū/ actus ipse esset malus moralis ꝛ peccatum ꝛc. v g. pro nouitijs. Cecitas que est maluz nature in oculo insinuat tria: puta ocl'm/ dispositionem ɔriam visui/ ꝛ priuationem visus debiti. Si in oculo esset priuatio visus dbiti absq; illa dispositione contraria cecitas esset malum ocli: dispō nāq; illa quū positiuū ens sit/ nō ɔstituit rōnē mali sz bōi: sz priuatio vis⁹ debiti

qui dr̄ moralis. hz spēm ab obto relato ad p̄ncipiuz actuū hūanoꝝ, qd̄ ē ratio. vnde si obiectuz actus icludat aliquid qd̄ cōueniat ordini rationis erit actus bonus fm suam spēz: sicut dare eleemosynam indigenti. Si autem includat aliquid qd̄ repugnet ordini rōnis erit malus act⁹ fm spēm: sic furari. qd̄ est tollere aliena. cōtingit aūt q obz act⁹ nō includit aliquid pertinens ad ordinē rōnis: sicut leuare festucā de terra. ire ad cāpum. ꝛ h⁹i. ꝛ tales act⁹ fm spēm suā sunt indr̄ntes.

Ad primū Ergo dōm. q duplex ē priuatio. q̄dā q̄ ɔsistit in priuato esse: ꝛ hec nihil relinquit sed totum aufert: vt cecitas totalr̄ aufert visum, ꝛ tenebra lucem, ꝛ mors vitā. ꝛ inter hāc priuationē ꝛ habitum oppositū non pōt eē aliquod medium circa propriū susceptibile. Est autez alia priuatio q̄ ɔsistit i priuari: sic egritudo ē priuatio sanitatis n̄ q tota sanitas sit sblata, sz q est q̄si quedam via ad totalē ablationē sanitatis que fit per mortem. ꝛ iō talis priuatio cum aliquid relinquat non sp est immediata cum opposito habitu. ꝛ hoc modo maluz est priuatio boni: vt simplicius dicit in commento super lib. predicamētoꝝ: q2 non totuz bonuz aufert, sed aliquid relinquit. vnde potest esse aliquod medium inter bonum ꝛ malum. ¶ Ad secundum dicendum, quod omne obiectū vel finis hz aliquā bonitātē vel malitiam saltē nālē: nō tamē semp importat bōitatē vel malitiaz moralē, q̄ cōsideraf per comparationē ad rōnē vt dictū est: ꝛ de hac nunc agit. ¶ Ad tertiū dōm, q nō quicq̄d habet act⁹ ptinet ad speciem eius. vnde etsi in ratione sue speciei non contineatur quicquid pertinet ad plenitudinem bonitatis ipsius, non ppter hoc ē ex specie sua malus, nec etiam bonus: sicut homo secundū suaz speciem neq; virtuosus neq; vitiosus est.

i oc'lo apto nato qn̄ ꝛc. ɔstituit rōnē mali. Si igit act⁹ hūan⁹ q̄ ē capax bōi ꝛ mali moralr̄ dcliat a bono morali/ dato q n̄ pueniat ad bo^m ɔriū q vocat sz phiaz moralē malū ɔrie/ ex h̄ ipo q ē priuat⁹ bo^te sibi dbita qn̄ ꝛc. mali moral vo ꝛ ppe rōnē hz: q ē eē malū priuatiue hn̄t. n. se i actu hūano malo h̄ tria. s. priuatio bōitat; dbite malū ɔrie ꝛ act⁹ hūan⁹ sicut cecitas dispō ɔria visui ꝛ ocul⁹. Ex distōne igit priuatiōis ꝛ ɔrij oppo^m poti⁹ seq̄t ei⁹ q intēdit scot⁹. hec de 3°. Quo ad 4^m opz stabilire in hac sicut ꝛ in ceteris disputationibus q̄d mali noie i moralib⁹ intelligit: ꝛ certū ē q quū maluz moralr̄ cōtineat sub malo absolute q sic malū est priuatio boni debiti sbo qn̄ sic ꝛc. ita malū moralr̄ est priuatio bonitatis debite fm rōnem qn̄ sicut ꝛc. in actu hūano ꝛ siue act⁹ hūan⁹ habeat fm suā spēm ɔrietatē bono siue nō/ rō peti culpe ꝛ mali moralr̄ i illa priuatione ɔsistit formaliter. Ignorantia igit proprie vocis est dicere q actus hūan⁹ n̄ pp finē debitū fact⁹ est indifferēs: ex eo eniz q priuat⁹ ē fine dbito quando oz ꝛc. mali moralis rōnē hz. nec op⁹ est ɔrietate ad hoc q mali rōnē habeat/ q̄uis op⁹ sit ea ad hoc q spēm hēat positiuā i moralibus malis: vt patet ex supradictis. Ex quo. n. ois act⁹ deliberat⁹ dz habere finez: quia oē agens agit pp finē ꝛ fm ansel. allegatū a sco. i oi volitiōe est inuenire quid ꝛ cur/ opz q omnis humanus act⁹ debeat hr̄e bonitatē vel malitiā in suo exercitio. si. n. ad debitū finē ordinat cū suis circūstātijs est bonus/ si non/ ipo facto est malus: q2 priuatus debita sibi tunc ꝛc. bonitate. ¶ Ad secundum vo dr q actus iusti ex qb⁹ fit iustitia sunt bōi moralr̄ q̄uis non sint totalr̄ pfecti: q2 n̄ fiūt pmpte facilr̄/ delectabilr̄/ ꝛ breuiter/ vt fiunt ab hituatis. vn̄ sophisma ɔn̄tis est/ actus nō fiunt ex vtute iustitie habituali. g nō sūt iusti. ¶ Ad tertium āt dr/ q lz hn̄s vtutē nō teneatur ad semper vti illa: tenet tn̄ qn̄cūq; opaf vti forma vtutū. i. recta rōne/ ac per h̄ nūq̄ pōt indr̄nter opari. ¶ Ad primum aūt inductoꝝ ex q̄li. iā ptz responsio. lz. n. fm boe. ꝛ vitatē aliō sit priuatio iustitie ꝛ aliud iniustitie hitus: ratio tn̄ mali consistit in ipa priuatione iustitie qn̄ sicut ꝛc. vn̄ ꝛ iniustitia ipsa actualis ꝛ hitualis ɔria iustitie non hz rōnem mali nisi rōne priuationis: ipsa igit priuatio est primo malū: ꝛ cuicūq; conuenit malū p ipsam cōuenit ꝛ non rōne contrarietatis. Mix est autem de isto homine exponēte quod illa dionysij authoritas quarto ca. de di. no. Malū ex singularibus defectibus/ itelligit de malo priuatiue: ꝛ ex alia parte dicente q malum priuatiue est indifferens. sequit enim ex his quod dio. tractās ibi de malo tractat de indifferente: ꝛ qd̄ bonū cōsurgit ex cā integra/ indifferēs autem ex singularibus defectibus. istos autem habitus indifferentes quos scotus finxit experientia testari vr̄ chimericos esse: eo qd̄ nemo apparet hituatus ad indifferētia. Ad demum q̄ ex septima di. 2. inducta sūt respondendo dr quod rō p̄mi nihil penit⁹ valet a necessitate obi ad immediationem boni ꝛ mali moralis in eodē pcedens. stat enim q obz ē necessariū ꝛ tn̄ neutꝝ: vt pz ex dcis. Exēplū vo p rōe sc̄di iplicat: q2 si quis det eleemosynaz pauperi/ ꝛ non propter malum finem/ ꝛ nihil cogitet de fine actualiter: nō propter hoc agit nō propter finē: quia aut agit propter finem virtualiter aut agit propter finem quod est obiectū ipsum. iā em̄ dictuz est quod obiectū voluntatis est finis. dat em̄ eleemosynā pauperi/ vt det eleemosynā pauperi. h̄ āt ɔstat eē bo^m. Implicat g dicē actuz hūnū absq; fine: quod si alie circunstantie ad actum bonuz necessarie obmittāt cōstat actū eē malū ꝛ nō indifferētē. Si. n. ma^m ɔsisteret i positiue opposit; circūstātijs/ malū a deo eēt/ sic cetera positiua: sz d his hactenus. ¶ In responsione ad primum octaui articuli dubiuz duplex occurrit. P^i mum est quia equiuocari videtur de medio: nam ratio litere loquitur de medio per participationem: actus autem indifferens est medium per abnegationem tantum. 2^m ē: q2 falsū ē, q malū morale nō tollat totū bonū morale sibi oppo^m. Act⁹ nāq; intēpantie vndiq; malus tollit totū bonuz tēpantie ab illo actu q̄uis non tollat bo^m: actiōis hūane/ vtpote subiectum: sicut nec vlla priuatio tollit subiectum. ¶ Ad primum hoꝝ dr q q2 rō lre inducit ad satisfaciendū motiuo argumenti scilicet priuatio ꝛ hit⁹ sūt opposita imediata/ nō ē descēdēdū ad tale vel tale mediū: sz standū ē in formali. s. hr̄e vel nō hr̄e mediū. ꝛ h̄ solū intendit litera scilicet quod quedam priuatiue opposita habent mediū: q2 priuatio consistit i priuari: ac p h̄ nō tollit totum oppositum. ¶ Ad secūdum dr q malū morale dupliciter itelli pōt nō tollere totū oppositū p° p missiue. i. non est nece q tollat totū bonū oppositum: ꝛ h̄ ē manifeste verū: dare nāq; eleemosynā idigēti proper inanez glīam ē malū morale: nō tamen tollit totā bōitatē moralē ab actu illo: q2 actus est bon⁹ moralr̄ sz substantiam: malus autem fm circunstantiam finis. ꝛ hunc sensum non eē alienū ab authore illa vba lr̄e innuūt. s. talis priuatio nō sp ē immediata cū opposito hitu: q̄si insinuet q sicut in cōi sufficit priuationi in priuari q nō oz eē imediatā opposito hitui: ita i spāli sufficit malo q nō oz ipz pria-

¶ Utrum aliquis actus sit indifferens secūdum indiuiduum. Arti. 9.

Ad nonum sic pceditur. Videtur, q aliq̄s actus scōm indiuiduū sit indifferēs. nulla enim species est que sub se non contineat vel cōtinere possit aliquod idiuiduū sed aliquis actus est indifferens secundum suā spēm: vt dictū est: ergo videtur quod aliquis actus indiuidualis pōt esse indifferēs. ¶ P̄. Ex indiuidualibus actib⁹ causantur habitus conformes ipsis: vt dr in. 3. ethi. sed aliquis habitus est indifferens. dicit enim phs in. 4. ethic. de quibusdam, sicut de placidis ꝛ prodigis, q non sunt mali. ꝛ tamen cōstat q nō sunt boni: cū recedant a vtute: ꝛ sic sunt indifferētes fm habitū. ergo aliqui actus indiuiduales sunt indifferētes. ¶ P̄. Bonū morale pertinet ad virtutē: malū autem morale pertinet ad vitium: sed cōtingit qn̄q; qd̄ homo actū qui ex specie sua est indifferens non ordinat ad aliquē finem vitij vel virtutis. ergo contingit aliquem actum indiuidualem esse indifferentem.

Sed ɔtra Est, qd̄ Grego. dicit in quadā hom. Otiosum verbū est qd̄ vtilitate rectitudinis, aut ratione iuste necessitatis aut pie vtilitatis caret, sed verbum otiosum est malum: quia de eo reddent hoies rationem in die iudicij: vt dicitur Mat. 12. Si autē non caret ratione iuste necessitatis aut pie vtilitatis, est bonum aut malum. pari ergo ratione ꝛ quilz alius actus vel est bonus vel malus: nullus ergo indiuidualis actus est indifferens.

Rn̄deo Dicendum. q ɔtingit qn̄q; aliquem actum esse indifferētē secundum spēz qui tn̄ est bonus vel mal⁹ in indiuiduo cōsideratus. ꝛ hoc ideo, quia act⁹ moralis sicut dictū est nō solū hz bonitatē ex obiecto a quo hz spēm. sed ēt ex circūstantijs que sunt q̄si q̄dā accn̄tia: sicut aliq̄d conuenit indiuiduo hois fm accn̄tia indiuidualia quod nō ɔuenit hoi sz rōnē spēi. ꝛ oz quod q̄lz idiuidualis act⁹ hēat aliquā circūstātiā per quā trahat ad bonū vel malū ad minus ex pte intētionis finis. cū. n. rōnis sit ordinare, act⁹ a rōne delibatiua pcedēs si nō sit ad debitū finē ordinat⁹. ex h̄ ipo repugnat rationi vt hz rōnē mali. Si vo ordiet ad debitū finē ɔuenit cū ordie rōnis. vn̄ hz rōnē boni. nec̄e ē aūt q vel ordinet, vel nō ordinet ad dbitū finē. vn̄ nec̄e ē oēz actū hois a deliberatiua rōe pcedētē in idiuiduo cōsideratū bonū eē vel malū. Si āt nō pcedit a rōne deliberatiua, sz ex q̄dā imaginatione, (sic cū aliq̄s fricat barbā, vel mouet manuz aut lapidē) talis act⁹ n̄ ē pprie loquēdo moralis vl hūan⁹ cū h̄ hēat act⁹ a rōe: ꝛ sic erit idr̄ns q̄si extra gen⁹ moraliū actuū exn̄s.

Ad primū Ergo dōm, q aliquem actū eē indifferentē fm suā spēm pōt esse multiplr̄. Uno mō sic qd̄ ex sua spē debeatur ei q sit indifferēs: ꝛ sic pcedit rō. sz tn̄ isto mō nullus act⁹ ex sua spē est indifferens. nō em̄ est aliq̄d obm hūani act⁹ qd̄ nō possit ordinari vel ad malū vel ad bonū p finē vel circūstantiā. Alio modo potest dici indr̄ns ex sua spē: q2 nō hz ex sua spē qd̄ sit bonus vel malus. vn̄ per aliq̄d aliud pōt fieri bonus vel malus: sicut hō nō habet ex sua specie quod sit albus vl niger. nec tamē hz ex sua specie qd̄ nō sit albus aut niger. pt em̄ albedo vel nigredo superuenire homini aliūde q̄ a principijs spēi. ¶ Ad scdm dicēdum, quod phs dicit illū eē malū pprie qui est alijs hoib⁹ nociu⁹: ꝛ scdm hoc dicit prodigum non malū. q2 nulli alteri nocet nisi sibiipsi: ꝛ similiter de omnib⁹ alijs q̄ non sunt proximis nociui. Nos aūt hoc dicim⁹ malum cōiter omne q est rōni recte repugnās, ꝛ secūdū h̄ ois indiuidualis act⁹ est bonus vel malus: vt dictum est. ¶ Ad tertium dicendū, quod omnis finis a rōne delibertatiua intētus ptinet ad bonū alicui⁹ virtutis, vel ad malū alicuius vitij. nam hoc ipsuz quod aliquis agit ordinare ad sustētationem vel quietem sui corporis, ad bonum virtutis ordinatur in eo qui corpus suum ordinat ad bonum virtutis. ꝛ idem patet in alijs.

¶ Utrum aliqua circūstātia cōstituat actū moralē in specie boni vel mali. Ar. 10.

Ad decimū Sic pceditur. Videt quod circunstantia non possit constituere aliquaz speciem boni vel mali actus: species em̄ actus est ex obiecto: circunstantie differunt ab obiecto. ergo circunstantie nō dant speciē actus. ¶ P̄. Circunstātie cōparant ad actū moralē sic accidētia ei⁹ vt dcm̄ est: sz accidēs nō constituit speciem. ergo circunstantia non constituit aliquā speciem boni vel mali. ¶ Preterea. Unius rei nō sunt plures species: vnius aūt actus sunt plures circūstantie. ergo circūstātia non constituit actum moralem in aliqua specie boni vel mali.

Sed ɔtra. Locus est circūstātia quedā: sed loc⁹ constituit actū moralē in q̄dā spē mali. furari. n. aliq̄d de loco sacro est sacrilegiū. g circūstātia cōstituit actū moralē in aliq̄ spē bōi vl mali.

Rn̄deo Dicendum, q sicut species rerū naturaliū constituūtur ex naturalib⁹ formis, ita species moralium actuum constituuntur ex formis prout sunt a ratione cōcepte: sicut ex supradictis patet. quia vero natura determinata est ad vnum: nec potest eē processus nature in infinitum, necesse est peruenire ad aliquam vltimam formam, ex qua sumatur differētia specifica, post quam alia differentia specifica esse non possit. ꝛ inde est quod in rebus naturalibus quod est accidēs alicui rei, nō potest accipi vt differentia constituens speciem. Sed processus rationis non est determinatus ad aliquid vnum, sed quolibet dato potest vlterius procedere. ꝛ ideo quod in actu vno accipitur vt circunstantia superaddita obiecto quod determinat speciem actus, potest iterum accipi ratione ordinante vt principalis cōditio obiecti determinātis spēm act⁹: sicut tollere alienuz hz spēm ex rōne alieni. ex hoc em̄ ɔstituit in spē furti, ꝛ si cōsideret super hoc rō loci vel tpis, se habebit in rōne circūstātie, sed q2 ratio etiam de loco vel tpe ꝛ de alijs hmōi ordinare pōt ɔtingit cōditionē loci circa obm accipi vt cōtrariā ordini rōnis: puta q rō ordinat iniuriā nō esse faciēdā loco sacro. vn̄ tollere aliq̄d alienum de loco sacro addit spālē repugnātiā ad ordinē rōnis: ꝛ ideo locus q̄ pri⁹ cōsiderabat vt circūstātia nūc ɔsiderat vt p̄ncipalis ɔditio obi rōni repugnās. ꝛ p hūc modū qn̄cūq; aliq̄ circūstātia respicit spālē ordinem rōnis vel pro vel contra: opz qd̄ circūstantia det speciez actui morali vel bono vel malo.

Ad primū g dōm, qd̄ circūstantia fm q dat spēz actui cō-

tetoto bono opposito. scdo pt itelli positiue seu p se. Et sic verificat p q̄to ois act⁹ q̄tūcūq; mal⁹ opz q habeat hāc bōitatē moralē q. s. ordiet ad btitudinē: ꝛ sit bon⁹ bonitate finis cōissimi foralr̄: vt pz ex supradict;. Et sic malū morale nō pt tollere totā bonitatē moralē: sicut nec egritudo totā sanitatē i corpe pseuerāte i vita ꝛ h̄ itellige de malo et bono morali nō fm hāc vel illā rationē puta fm speciez vel obm. Sic nāq; aliq̄s act⁹ nullā hz bonitatē vt in lr̄a dr: sz simplr̄ fm q inueniunt in rerū nā i actu exercito. sic eniz opz btitudinē actum omnem respicere.

2.d.40. ā.5. cor. et 4. di. 26. q. 1. arti. 4. cor. Et mal. q. 2. ā. 5

¶ Super arti. 9.

Circa calcem 9. art. est dubiū motū a durādo i. 2. sen. di. 40. q2 non vr̄ verū q act⁹ ex imaginatione pcedētes: vt fricatio barbe motio baculi ꝛc. sint ex gen⁹ moris: q2 act⁹ hois q̄ subest libero ar. quo ad h̄ qd̄ est impediri vel nō ipediri/ nō est extra gen⁹ moris: sed act⁹ isti sunt hmōi vt pz. g. Maior pz ex eo qd̄ aliter in sensualitate nō esset malum moralr̄: ppterea q2 liberū arbi. potuit ipedire et nō impedire. ¶ Ad hoc dr q sctūs thomas intendit de actib⁹ illis q̄ non pn̄t a libero arb. ipediri: vtpote pueniētes ex q̄litatib⁹ nālib⁹: vel ex apprehēsione alicui⁹ occurrētis terribilis vel delectabil/ sed h̄ vbis lr̄e ɔdicit expsse specificātis tales act⁹ q̄ vo sunt ex imaginatione cālr̄: ꝛ sunt mot⁹ locales exteriores mēbroꝝ nr̄oꝝ subdoꝝ totalr̄ ipio rōnis: vt mot⁹ man⁹ ad barbā ꝛ mot⁹ baculi a manu ꝛc. q̄s cōstat potuisse ipediri a lib. ar. Alr̄ g dōm ē/ q q2 vnūq̄dq; est tale non fm q est in po^a/ sz fm qd̄ est actu: nec aliq̄d reponit in gn̄e p id qd̄ pōt eē/ sz p id qd̄ est. non em̄ supficies spectat ad gen⁹ coloris/ q2 pōt esse alba aut nigra/ iō act⁹ ois q̄ actualr̄ a sola ē imaginatione q̄uis possit subesse impio rōnis/ non est in gn̄e moris. Et si ɔ h̄ obijciat: q2 act⁹ sensualitatis sunt in gn̄e moris ex h̄ solo q potuerunt impediri. negat hoc: qm̄ act⁹ sensuales q̄ dicitur volūtarij/ q2 nō ipediti a volūtate potente puenire singulos non solū potētia sed actu subsunt volūtati nō positiue sz priuatiue stricte. i. nō p actū elicitū aut imperatū a volūtate sed per strictam priuationē act⁹ eliciti ꝛ imperati: fiūt em̄ absq; puētione volūtatis potētis ꝛ debētis preuenire. Notāter autē dixi priuatiue stricte, q2 non negatiue: q2 vt ex. q. 6. ar. 3. superius patet ad rationem voluntarij indirecte non sufficiunt potestas et negatio: sz adesse oportet obligationez seu debitum. vnde non reducuntur in voluntatem vt causam priuatiue actus quicūq; ab imaginatione et quibuscunq; alijs inferioribus virib⁹/ ex hoc qd̄ voluntas potest eos impedire et non impedit: ꝛ cōsequenter non sunt ex hoc in genere voluntarij: et consequēter nec moris/ sed ex hoc qd̄ voluntas potest ꝛ debet impedire ꝛ non impedit tūc enim est vera priuatio in subiecto apto nato sub ratione debiti ꝛ non solum possibilis. vnde tunc ꝛ tantum actus sensuales sunt voluntarij quando ꝛ inquantuz potuit ꝛ debuit volūtas impedire. Constat autem ex hoc qd̄ impedire est positiuum quoddam q nō obligatur semper ꝛ ad semper voluntas ad impediendum: ac per hoc quando imaginatio actus causat illo tempore quo voluntas non debet q̄uis possit: tunc actus illi sunt extra genus voluntarij ꝛ moris: actus autem hi precipue esse possunt qui indifferentes sunt secundum suam speciē vt mouere baculū ꝛc.

S. arti. 5. ad. 4. et i. art. 11. cor. et q. 73. ar. 7. cō. et ad 1. ꝛ 2. di. 36. ar. 5. cor. ꝛ 4. di. 16. q. 3. ar. 2. q 3. cor. et dist. 41. ar. 4. q. 1. co. Et mal. q. 2. art. 6. p to. ꝛ ar. 7. cō. ꝛ q. 7. ā. 4. cor.

¶ Sup art. 10. ꝛ 11.

Circa decimum ꝛ vndecimum articulos vna cum responsiōe ad quartum in quinto articulo hui⁹ questionis. 18. aduerte ꝛ diligenter considera quod sicut in naturalibus quedaz accidentia sunt secundum se forme vt albedo ꝛ dulcedo/ quedam autē sunt solūmodo cōditiones presuppositarū formarū

Universidad de Deusto Biblioteca

ſideratur vt quedam cōditio obiecti (ſicut dictū eſt) ꝛ quaſi quedā ſpecifica drīa eius. ¶ Ad ſcđm dicēdū, ꝙ circūſtātia manēs in rōne circunſtātie cū hēat rōnē accñtis non dat ſpēm: ſꝫ inquātū mutaꝛ in p̄ncipalē cōditionē obiecti, ſꝫ h̄ dat ſpēm. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ nō oīs circūſtātia ꝯſtituit actū moralē in aliq̄ ſpē boni vel mali: cū nō q̄libet circūſtātia importet aliquā ꝯſonātiā vel diſſonātiā ad rationem. vnde nō oportet licet ſint multe circūſtātie vnius actus quod vnus actus ſit in pluribus ſpeciebus, licet etiā nō ſit inconueniens quod vnus actus moralis ſit in pluribus ſpeciebus moris etiam diſparatis: vt dictum eſt.

¶ Utrum omnis circunſtantia augens bonitatem vel malitiaꝫ cōſtituat actū moraleꝫ in ſpē boni vel mali. Arti. 11.

Undecimū Sic p̄ceditur. Videꝛ, quod omnis circunſtātia pertinēs ad bonitatē vel malitiam det ſpēm actui. bonum enim ꝛ malū ſunt drīe ſpecifice moraliū actuū. qꝺ ergo facit drīam in bonitate vel malitia moralis actus facit differre ſecūdum drīam ſpecificā, quod eſt differre ſcđm ſpēm, ſꝫ id qꝺ addit in bonitate vel malitia actꝰ facit differre ſm bonitatē ꝛ malitiā: ergo facit differre ſm ſpēm. ergo oīs circunſtātia addens in bonitate vel malitia actus cōſtituit ſpēm. ¶ P̄. Aut circūſtātia aduenīēs hꝫ i ſe aliquā rōnē bonitatis vł malitie aut nō. Si nō, nō pōt addere in bonitate vel malitia actus: qꝛ qꝺ nō eſt bonū, nō poteſt facere maius bonū: ꝛ quod nō eſt malū nō poteſt facere maius malū. Si aūt habet in ſe rationeꝫ bonitatis vel malitie, ex hoc ipō habet quandā ſpēm boni vel mali. ergo oīs circūſtātia augēs bonitatē vel malitiā cōſtituit nouam ſpeciem boni vel mali. ¶ P̄. Scđm dio. 4. c. de di. no. Malū cātur ex ſingularibus defectibus, quelibet autem circūſtantia aggrauans malitiam habet ſpecialem defectum: ergo quelibet circunſtantia habet nouam ſpeciē peccati: ꝛ eadē rōne q̄lꝫ augens bonitatem videtur addere nouam ſpeciem boni. ſicut quelibet vnitas addita numero facit nouam ſpeciem numeri. bonū eīm ꝯſiſtit in numero pōdere et mēſura.

Sed contra. Magis et minus non diuerſificant ſpeciem: ſed magis ꝛ minus eſt circunſtantia addēs in bonitate vel malitia. ergo non omnis circūſtātia addēs in bōitate vel malitia cōſtituit actū moralē in ſpē bōi vł mali.

Rñdeo Dđm, ꝙ ſicut dcm̄ ē circūſtātia dat ſpēm boni vel mali actui morali inquātū reſpicit ſpālē ordinem rationis. cōtingit aūt quādoque ꝙ circūſtātia nō reſpicit ordinem rōis in bono vel malo niſi preſuppoſita alia circunſtātia a qua actus moralis hꝫ ſpēm bōi vł mali. ſicut tollere aliquid in magna quantitate vel parua non reſpicit ordinem rationis in bono vel malo, niſi preſuppoſita aliqua alia conditione per quam actus habeat malitiam vel bonitatem: puta hoc quod eſt eſſe alienum, quod repugnat rationi. vnde tollere alienū in magna vel parua quantitate nō diuerſificat ſpeciem peccati, tamen poteſt aggrauare vel diminuere peccatum. ꝛ ſimiliter eſt in alijs malis vel bonis. vnde non omnis circunſtantia addens in bonitate vel malitia variat ſpeciem moralis actus.

Ad p̄mū Ergo dicendum, ꝙ in his que intenduntur ꝛ remittuntur, differentia intentionis ꝛ remiſſionis non diuerſificat ſpeciem: ſicut quod differt in albedine ſm magis ꝛ minus non differt ſcđm ſpeciem coloris. ꝛ ſimiliter quod facit diuerſitatem in bono vel malo ſcđm intenſionem ꝛ remiſſionem non facit differentiaꝫ moralis actus ſcđm ſpēm. ¶ Ad ſcđm dicēdum quod circūſtātia aggrauans peccatū vel augēs bonitatē actus quandoque non habet bonitatē vel malitiam ſcđm ſe, ſed per ordinem ad aliam conditionē actus: vt dictum eſt. ꝛ ideo nō dat nouam ſpeciem: ſed auget bonitatem vel malitiā que eſt ex alia conditione actꝰ. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ non quelibet circūſtātia inducit ſingularē defectū ſm ſeip̄am: ſꝫ ſolū ſcđꝫ ordinē ad aliquid aliud. ꝛ ſilr nō ſuperaddit nouā pfectionem niſi p cōparationē ad aliq̄d aliud. ꝛ pro tanto licet augeat bonitatē vel malitiā, nō tamen ſemper variat ſpeciem boni vel mali.

¶ De bonitate ꝛ malitia actus interioris voluntatis. Queſto. 19.

Deinde Cōſiderādū eſt de bonitate actꝰ iterioris volūtatis. ¶ Et circa h̄ querūtur decē. Primo, vtrū bonitas voluntatis dependeat ex obiecto. Secundo, vtruꝫ ex ſolo obiecto dependeat. Tertio, vtrum dependeat ex ratione. Quarto, vtrū dependeat ex lege eterna. Quinto, vtrum ratio errās obliget. Sexto, vtrum volūtas contra legem dei ſequens rationem errātē ſit mala. Septimo, vtrū bonitas volūtatis in his q̄ ſunt ad finē dependeat ex intētione finis. Octauo, vtrū quātitas bonitatis vel malitie i volūtate ſequaꝛ quātitatē boni vł mali i itētiōe. Nono, an volūtatis bonitas depēdeat ex cōformitate ad volūtatē diuinā. Decimo, vtrū neceſſe ſit voluntatem humanam conformari diuine voluntati in volito ad hoc ꝙ ſit bona.

¶ An bōitas volūtatꝫ depēdeat ex obō. ā. 1.

Ad primū Sic procedit. Videꝛ, quod bonitas volūtatis nō dependeat ex obiecto. voluntas enim nō pōt eſſe niſi boni: quia malū ē p̄ter volūtatem: vt dio. dicit. 4. ca. de di. no. Si igiꝛ bonitas voluntatis iudicareꝛ ex obiecto, ſeq̄reꝛ ꝙ oīs volūtas eſſet bona, ꝛ nulla eēt mala. ¶ P̄. Bonū p prius inueniꝛ i fine. vñ bōitas finis inq̄tū hmōi nō dependet ab aliq̄ alio: ſꝫ ſcđꝫ ph̄ꝫ in. 6. ethi. Bōa actio ē finis, lꝫ factio nūq̄ā ſit finis. ordinatur eīm ſemp ſicꝫ ad finē ad aliq̄d factū, ergo bonitas actus voluntatis non dependet ex aliq̄ obo. ¶ P̄. Unūq̄dque q̄le ē tale alterū facꝛ: ſꝫ obm volūtatis ē bonū bōitate nāe. nō ergo p̄ſtari volūtati bonitatē moralē. moraꝛ ergo bōitas volūtatis non depēdet ex obō.

Sed ꝯtra Eſt, quod ph̄s dicit in. 5. ethi. quod iuſtitia ē ſm quā aliq̄ volūt iuſta, ꝛ eadē ratione virtus eſt ſecūdū quā aliqui volunt bona: ſed bona volūtas eſt que ē ſcđꝫ virtutē. ergo bonitas voluntatis eſt ex hoc ꝙ aliq̄s vult bonum.

Rñdeo Dđm, ꝙ bonū ꝛ malū ſunt p ſe drīe actus volūtatis. nam bonū ꝛ malū p ſe ad volūtatē ꝑtinēt, ſicꝫ verū ꝛ falſū ad rōnē cuiꝰ actus p ſe diſtīguiꝛ drīa veri ꝛ falſi: prout dicimus opinionē eē verā

vt magis/minꝰ/maius/fortiter/velociter/et alia hmōi: ita in moralibus circunſtātie duplices q̄daꝫ ſm ſe bonitates vel malitie: vt ſunt oēs actus virtutum ꝛ vitiorum/quedam conditiones tantū ſuppoſitarū virtutū vel malitiarū: vt maius et minus/magis et minus ꝛ hīs ſimilia. Differētia iter iſtas circūſtātias manifeſta eſt: qꝛ iſte due nūquam faciunt actum bonum vel malum/ ꝗuis augeāt vel minuant bonitatem vel malitiā. Prime autē faciunt actū bonum vel malū/et rō eſt in promptu: quia p̄me apponunt ex ſe bonitatē vel malitiā. ſcđe nō/ differētia rurſus inter eas eſt ꝙ prime ſm ſe ſunt ſpēs quedam moraliū habentes p̄pria obiecta cōuenientia vel diſconuenientia rōni: vt patet de furto facto in loco ſacro. actui nāq; furti adiūgitur iniuria loci ſacri q̄ hꝫ ꝓpriam ſpeciē ex loco ſacro obō rationi vt iniuriam patiēte: eſt nāq; obm hoc ſm ſe rōni diſſonans. ſcđe autē non ſunt ſm ſe ſpecies moraliū nec habēt p̄pria oba: ꝛ ex hoc ſequiꝛ qꝺ prime dant ſpēm actui quē circuſtant qñ actꝰ eſt circa illud circūſtantie obm ita qꝺ ſunt quaſi duo actꝰ/vnus circa obm actus/ꝛ alter circa obiectū circūſtātie: vt in furto ex loco ſacro apparet ſ. acceptio alieni ꝛ iniuria loco ſacro irrogata: ꝛ ꝓpterea in litera dr qꝺ circunſtantie mutātes ſeu dantes ſpeciē tranſeunt in cōditiones principales ſeu differētias obiecti: iam eīm ſtabilitum eſt ex obiecto haberi ſpeciem bonitatis ꝛ malitie moralis actus. Et ex eadē radice dictū fuit in litera q̄rti articuli in rñſione ad quartū ꝙ quandocūq; circunſtantia trāſmutat actum de bonitate in malitiā dat actui ſpeciem qꝛ repugnat rationi. Ex hoc nāq; qꝺ ſm ſe rōni repugnat habet vtrūq; ſcilicet ꝛ qꝺ malitiam ſm ſe importet et ꝙ ſit vel habeat propriū obiectum rationi repugnans: at per hoc in propria ſpecie reponat actum quem conſtituit malum. Conſtitutio eīm actus in

ſ. q̄. 73. ar. 7. cō. et 4. diſ. 16, q̄. 3. ar. 2. q. 3 cor. Et mal. q. 2. ā. 7

eſſe mali ex obiecto eſt. Cōſtat autē tranſmutatione actus de bonitate in malitiaꝫ conſtitutionē eſſe ineſſe mali. Aduerte ſecundo qꝺ in litera ex his locis habes duas regulas generales de circūſtantijs dantibus ſpēs moralibꝰ actibus. Prima eſt nūc dicta ꝙ q̄ncunq; circūſtātia facit actū de bono aut nō bono malum, dat ſpeciem. Scđa eſt hic i articulo. 10. ꝙ q̄ncūq; circūſtātia reſpicit ſpecialem. i. ſm ſe ꝓprium ordinē rōnis dat ſpeciem/ vtraq; eſt expoſita: ꝛ vtrāq; opꝫ notare et recolere in. q. 72. vbi de ſpecificatione pctōrū agitur.

¶ Super. q. 19. art. 1.

Circa primū articuluꝫ. q. 19. dubium occurrit de illa ꝓpoſitione/bonū ꝛ maluꝫ ſunt per ſe differētie actus volūtatis/aut eīm intēdit de actibꝰ volūtatis ſimplr aut in genere moris. ſi de actu voluntatis ſimpliciter tunc ſequeretur qꝺ vnus numero actus volūtatis ſubſtantialiter eſſet in duabus ſpeciebꝰ diſparatis/qꝺ nō eſt intelligibile. pꝫ ſequela de cōſenſu in adulteriū propter furtuꝫ. Si de actu voluntatis vt eſt in gn̄e moris/quum eſſe in genere moris accidat voluntatis actibꝰ: ſequitur ꝙ non ſint eorum per ſe differentie ille que ſunt moralium per ſe differētie vt bonum et malum.

¶ Ad hoc dicitur qꝺ quum bonum ꝛ malum vt a ſancto tho. in prima parte queſtione 48. articulo primo ad ſcđm didicimus/ in ſolis moralibus cōſtituant ſpecies: ꝛ actus voluntatis ſimpliciter ſint in genere naturalium/ oportet dicere qꝺ bonum et malum non ſunt per ſe differētie actus voluntatis. ita quod actus voluntatis non differunt ſpecie ſm ſe/ſecundum per ſe differētias boni et mali/ ſeu quod idem eſt ſecundū ſpecies moralium. Qꝺ autem actus voluntatis ſint in genere naturalium etiā ſpecifice/patet ex tribus ſupradictis. Primo ex diſtinctione actuum volūtatis abſq;

vel falſam, vnde voluntas bona ꝛ mala ſūt actus differentes ſecundum ſpeciem. differentia aūt ſpeciei in actibus eſt ſm obiecta: vt dictū eſt. ꝛ iō bonum ꝛ malum in actibus voluntatis proprie attenditur ſm obiecta.

Ad primum Ergo dđm, ꝙ volūtas nō ſemp eſt veri boni, ſed quandoq; eſt apparentis boni, qꝺ quidem habet rationem aliquam boni, non tamen ſimpliciter cōuenientis ad appetendum, ꝛ propter hoc actus voluntatis nō eſt bonus ſemper: ſed aliquādo malus. ¶ Ad ſcđm dđm, qꝺ ꝗuis aliq̄s actus poſſit eſſe vltimus finis hominis ſecūdum aliquē modum, non tamen talis actus ē actus voluntatis: vt ſupra dictuꝫ eſt. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ bonū per rationeꝫ repreſentatur volūtati vt obm, ꝛ inquātum cadit ſub ordine rationis pertinet ad genus moris, ꝛ cauſat bonitatem moralem in actu voluntatis, ratio eīm principium eſt humanorum ꝛ moralium actuum: vt ſupra dictum eſt.

¶ Utrum bonitas voluntatis depēdeat ex ſolo obiecto. Arti. 2.

Ad ſcđm Sic p̄cediꝛ. Videꝛ, qꝺ bonitas volūtatis non depēdeat ſolum ex obiecto. finis eīm affinior eſt volūtati ꝗ̄ alteri potētie: ſed actus aliarū potētiarū recipiūt bonitatē non ſolum ex obiecto, ſed etiaꝫ ex fine: vt ex ſupradictis pꝫ. ergo etiā actus volūtatis recipit bonitatem non ſoluꝫ ex obiecto, ſed etiam ex fine. ¶ P̄. Bonitas actus non ſolū eſt ex obō, ſed etiā ex circunſtātijs: vt ſupra dictum eſt: ſed ſm diuerſitatem circunſtantiarum cōtingit eſſe diuerſitatē bonitatis ꝛ malitie in actu voluntatis: puta ꝙ aliquis velit qñ dꝫ, ꝛ vbi dꝫ, ꝛ quantū dꝫ, ꝛ quō debet, vel prout dꝫ. ergo bonitas volūtatis non ſolū depēdet ex obō, ſed etiā ex circunſtātijs. ¶ P̄. Ignorātia circūſtātiarū excuſat malitiā volūtatis: vt ſupra habitum eſt: ſed hoc nō eſſet niſi bonitas ꝛ malitia volūtatis a circūſtantijs dependeret. ergo bonitas ꝛ malitia voluntatis dependet ex circūſtantijs et non a ſolo obiecto.

Sed ꝯ. Ex circūſtātijs inq̄tū hmōi actꝰ nō habet ſpēm. vt ſupra dcm̄ ē: ſed bonū ꝛ malū ſunt ſpecifice differētie actus voluntatis: vt dictum eſt. ergo bonitas ꝛ malitia voluntatis non depēdent ex circunſtantijs: ſed ex ſolo obiecto.

Rñdeo Dđm, ꝙ in quolibet genere quāto aliq̄d ē prius tanto eſt ſimplicius. ꝛ i paucioribꝰ cōſiſtēs: ſicut prima corpa ſunt ſimplicia: ꝛ ideo inuenimus quod ad ea que ſunt prima in quolibet genere ſunt aliquo modo ſimplicia ꝛ in vno cōſiſtūt. principium aūt bonitatis ꝛ malitie humanoꝝ actuū ē ex actu volūtatis. ꝛ iō bonitas ꝛ malitia volūtatis. ſꝫ aliq̄d vnū attēdiꝛ, alioꝝ ꝟo actuū bonitas ꝛ malitia pōt ſm diuerſa attendi. illud aūt vnum qꝺ eſt principium in quolibet genere, non eſt p accidēs, ſed per ſe: qꝛ omne ꝙ eſt per accidens reducitur ad id quod ē per ſe ſicut ad principiuꝫ. ꝛ ideo bonitas voluntatis ex ſolo vno illo depēdet quod per ſe facit bonitateꝫ in actu. ſcilicet ex obiecto ꝛ non ex circunſtātijs que ſunt quedam accidentia actus.

Ad primū Ergo dicendum, quod finis eſt obiectū volūtatis, nō aūt aliarū viriū. vñ quātū ad actū volūtatis nō differt bonitas q̄ eſt ex obiecto a bonitate que eſt ex fine: ſicut i actibꝰ aliarū virium. niſi forte per accidens, prout finis dependet ex fine: ꝛ voluntas ex voluntate. ¶ Ad ſecundum dicēdū, ꝙ ſuppoſito ꝙ volūtas ſit boni, nulla circūſtātia pōt eā facere malā. Qꝺ ḡ dr ꝙ aliq̄s vult aliqꝺ bonū qñ nō dꝫ, pōt itelligi 2r. Uno mō ita ꝙ iſta circūſtātia referaꝛ ad volitū. ꝛ ſic volūtas nō eſt bōi: qꝛ velle facere aliq̄d qñ nō dꝫ fieri, nō eſt velle bonū. Alio mō ita ꝙ referaꝛ ad actuꝫ volēdi. ꝛ ſic impoſſible ē ꝙ aliq̄s velit bonū qñ non dꝫ: qꝛ ſp hō dꝫ velle bonū, niſi forte p accñs inq̄tū aliq̄s volēdo h̄ bonū ipediꝛ, ne tūc velit aliqꝺ bonū debitū: ꝛ tūc nō incidit malū ex eo ꝙ aliq̄s vult illud bonū, ſꝫ ex eo ꝙ nō vult aliud bonū. ꝛ ſilr dđm eſt de alijs circūſtātijs. ¶ Ad tertiū dđm, qꝺ circūſtātiarū ignorātia excuſat malitiam volūtatis ſm qꝺ circūſtantie ſe tenent ex parte voliti, inq̄tū. ſ. ignorat circūſtātias actꝰ queꝫ vult.

admixtione moraliū ſuperius facta/triū circa finē ꝛ triū circa ea que ſunt ad finē. ſecundo ex eo quod vnus numero actꝰ volūtatis eſt in diuerſis ſpēbus moraliū diſparatis/eo ꝙ ſunt eius accñtia: ſicꝫ idē pomū ſi ſpēbus albi ꝛ dulcis. Tertio ex eo ꝙ aliq̄s actꝰ volūtatis hꝫ obꝫ indifferēs ad bonū ꝛ malū morale: extra p ſe aūt drīas alicuiꝰ nō inueniꝛ ipm. Qꝺ aūt huius oppoſitū nō intēdat hic author/nō ſolū ex p̄dictꝫ ſꝫ ex p̄nti hētur lr̄a volente actum voluntatis ſic ſecunduꝫ boni ꝛ mali differētias diſtingui ſicut actus rationis ſecundum drīas veri ꝛ falſi. Cōſtat enim ꝙ vnꝰ nūero rōnis actus puta opio actualis ꝙ ſortes ſedet/ē ſucceſſiue verus ꝛ falſus abſq; ſui mutatiōe: qꝺ eēt impoſſe ſi differentia ſm verum ꝛ falſum eēt per ſe diuiſiua ac conſtitutiua actus rōnis. neq; n. aliquod vnū indiuiduū coloris eſt modo album mō nigrū. Sicut igiꝛ actus rōnis ſuam habet abſolute ſpeciem differentiāq; cōſtitutiuā ſuſceptiuā veri ꝛ falſi: ita actꝰ voluntatis ꝓprium hꝫ genus differentias ac ſpecies in genere nature preueniētia genus ꝛ ſpēs moraliuꝫ. Quō autē hec litere verba accipiēda ſunt videndū reſtat/ difficultatē habent nō ſoluꝫ ex perſeitate: ſed ex perſeitate tali/ſcꝫ differentiaruꝫ. Plus eīm exigiꝛ ad hoc qꝺ bonū ꝛ malū ſint per ſe differētie actus ꝗ̄ qꝺ ſint per ſe ſpectantia ad actum. facile ſiquidem pꝫ ꝙ in diffinitione boni ꝛ mali moralis poniꝛ volūtatis actꝰ qñ ſunt circa voluntariū/ ac per hoc ad perſeitatem ſecūdi modi ſpectant: ſed ad hoc qꝺ ſint per ſe differentie perſeitas primi modi requiriꝛ/ q̄ quum non ſit duplr dici poteſt: aut qꝺ hic ſumiꝛ per ſe vt diſtinguitur cōtra per aliud/et actꝰ volūtatis in gn̄e actuū: vt ſit ſenſus ꝙ bonū ꝛ malū ſūt actꝰ volūtatis drīe p ſe. i. nō p aliud in gn̄e actuū/ꝛ ſm hoc poniꝛ drīa iter actꝰ hūanos volūtatis ꝛ aliaꝝ potētiaꝝ: in h̄ ꝙ bonū ꝛ malū diſtinguūt actꝰ aliarū virium mediātibus actibus voluntatis: quoniā nō niſi quatenus voluntarij ſunt. Actus aūt voluntatis diſtinguūt: per ſe. i. non p aliquid aliud. Inſinuatur quoq; ꝙ licet bonū ꝛ malū ſint per ſe differētie cōſtitutiue cōditionū ſuperuenientiū actibus voluntarijs/ꝛ nō ipſoꝝ actuū ſm ſe: applicādo tñ eas ad actus ipſos reſpiciunt actus volūtatis per ſe/alios per aliud/aut ꝙ hic ſumitur per ſe ꝓprie vt diſtinguitur ꝯ per accidens: et actus voluntatis non in genere nature: ſed vt eſt in genere moris: vt ſit ſenſus ꝙ bonū ꝛ malum moraliter ſunt per ſe differentie actus voluntatis in genere moris. Et ſm hoc fundatur hic explicāda ꝛ hinc deducenda in ſequēti articulo differētia inter bonitatē ac malitiam actus voluntatis ꝛ alioꝝ actuum humanoꝝ/in hoc ꝙ bonū ꝛ malum moralia ad alios actus vt ſunt in genere moris ſe habent vt differētie per ſe/ꝛ vt ordinate inter ſe per accñs/vt ꝛ circūſtātie. Ad actū vero volūtatis in genere moris ſe habent vt per ſe differētie: ꝛ non aliter: vt in ſequēti articulo plenius patebit. Et hic proculdubio ſenſus eſt intentus ab authore et ſubtilis valde eſt: ſed difficultates eius in ſequenti ſunt clare articulo.

¶ Circa corpus eiuſdem articuli dubiū eſt an eodem modo ſumātur bonum ꝛ malū in rñſione: quum dr bonū ꝛ maluꝫ ſunt per ſe differētie actus volūtatis: ꝛ in eius ſubiuncta ratione: quū ſubditur: nam bonū ꝛ malum per ſe ad voluntatē pertinent/ſicut verū ꝛ falſum ad rationem. Qꝺ enim eodem modo ſumantur ſcꝫ de bono ꝛ malo morali/tractatus ipſe moralis ꝛ conuerificatio teſtantur: malum enim in cōmuni nō cōſtituit aliquā ſpeciem: vt predictum eſt. Qꝺ aūt diuerſimode ſumantur. ſ. in rñſione ꝓ moralibus: ꝛ in ratione pro tranſcendentibus ex ꝓportionalitate adiuncta veri ꝛ falſi inſinuatur: verum enim ꝛ falſum ad noſtram rōnem/ſicut bonum ꝛ malum in communi ad noſtram voluntatem ſe habent.

¶ Ad hoc dr/ꝙ licet in rñſione/bonum ꝛ malum non niſi pro bono ꝛ malo morali ſumi poſſint: quoniam in ſolis moralibus bonū et malum ſunt per ſe differentie conſtitutiue/in ratione tamē vtroq; mō ſumi poſſunt et pro moralibꝰ et pro tranſcendentibus/ pro moralibus quidem: quia ex hoc qꝺ hec per ſe ſpectāt ad voluntatem ſequitur qꝺ eorum differentie per ſe diſtinguāt actus eius modo expoſito. Pro trāſcendentibus vero: quia ex hoc qꝺ voluntas per ſe in primo modo perſeitatis reſpicit bonuꝫ tanquā proprium obiectum/ et conſequenter malum: ex hoc tanquaꝫ ex prima radice procedit vt ad bonuꝫ in moralibus voluntatis actus per ſe vt ꝓprium ſuſceptiuū cōcurrat: ꝛ nō per alios actus illorum differentijs diſtinguatur ſed per ſe vt expoſuimus. Et hic ſenſus eſt profundior ꝛ magis dignus tanto authore: vt in tertio cōtra gēti. capitulo nono videre poteris.

¶ Reſponſionem ad tertium eiuſdem primi articuli ſic intellige/ꝙ licet obiectum voluntatis ſit bonuꝫ bonitate nature: idē tamen bonuꝫ vt conueniens ſm rationis ordinem eſt bonum moris obiectiue: et ſic dat bonitatē moralem formaliter actui.

¶ Super arti. 2.

In articulo ſcđo eiuſdem queſtionis in reſponſione ad primum: aduerte vltima verba. Et ſcito quod tria inſinuant. Primo quod differt tunc bonitas obiecti a bonitate finis in actu voluntatis quando finis pendet ex fine. Secundo quod tunc etiam differt quando voluntas pendet ex voluntate. Tertio quod vtrunq; horum eſt per accidens. Primum ſignificat quod quando ſunt plures fines per ſe ſubordinati ꝛ voliti ſimul: vt cum quis vult medicinam ſanatiuam propter adeundā militiam propter victoriam/formalis bonitas obiecti puta eſſe ſanū differt a bonitate alterius finis puta militie. Secundum vero quod quādo voluntas vnius finis puta adulterij dependet ex voluntate alterius per accidens: finis prioris puta furti: vt quum quis vult adulterari vt furetur malitia quoq; obiecti puta adulterij differt a malitia finis puta furti. Tertium autem ſcilicet quod vtrumq; horum eſt per accidens ſignificat quod accidit actui voluntatis differentia hec bonitatis vtroq; modo: quia accidit fini ſubordinari alteri fini: ꝛ accidit voluntati dependere ex alia volūtate: ſicut accidit mouenti quod moueatur: niſi enim accideret omni fini ꝛ omni volitioni conueniret. De differentia autem vtriuſq; bonitatis in actibus aliarum virium hic tacta in ſequenti queſtione ex propoſito erit ſermo diffuſus.

¶ Circa predicta verba dubium occurrit: quia differentia finis et eius quod eſt ad finem non per accidens ſpectat ad voluntatem/ nec voluntas per accidens intendit ꝛ eligit. ergo non ſolum per accidens ſed per ſe differt quo ad voluntatem bonitas ex fine/ꝛ ex obiecto. Illa enim ad intentionem hec ad electionem ſpectat.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Ad hoc dicitur qđ lz nihil illorũ assumptorum cõcurrat per accidens ad voluntatem / negãda tamen est sequela: qz bonitas finis et eius qđ est ad finẽ vt sic/est vnamet: licet finis et id qđ est ad finẽ distinguãtur. Unde id qđ est ad finem dupliciter comparari potest ad voluntatem. Uno modo vt sic: et nõ habet aliam bonitatẽ: sed finis est eius ratio formalis. Alio modo scđm aliquaz aliam propriam bonitatem: et sic non est vt ad finẽ sed vt seorsum volituz. Et tunc differt bonitas obi a fine: sed per accñs vt in litera dicitur.

1.qđ.21. ar.1.cor.

¶Sup art.5.et 6. Circa materiã quinti et sexti articuli obmisso tertio et quarto: aduerte confessor q dispositio erronee rationis fit non solum per oppositam rationem aut veritatis cognitionẽ sed etiam p exclusionem ad applicationem ad op⁹. verbi gratia mulier audiens a predicatore qđ vti alienis capillis est pctm̃ mortale / quia est simulatio: cõcipiensq; ex ratione audita et authoritate pdicatoris talem vsum esse peccatum mortale: et ex alia parte vellet vti huiusmodi capillis: et inde ratione/hinc appetitu mouẽte nescit soluere motiua rationis erronee contrarie appetitui suo: tamen putans absq; solutione ratiõis id sibi licere: vtitur talibus capillis. In hoc et similibus non est proprie loquendo voluntas discordans a ratione errãte: quia non fit contra conscientiam: et ratio est quia licet maneat ratio errans in se non manet tamen applicata ad hoc velle nec actualiter nec virtualiter: sed deponitur applicatio illa: ac p hoc erronea conscientia que in applicatione consistit: licite autem hoc absq; vlla alia ratione fit etiam si ex impetu vel libito fiat: quia ratio erronea non habet in se vnde liget: sz quatenus acceptatur. vnde ex quacunq; causa non acceptetur vel in se vel in applicatione non ligat.

1.qđ.21. ar.1.cor.

¶Utrum bonitas voluntatis dependeat ex ratione. Arti.3.

AD tertium Sic proceditur. Videt qđ bonitas voluntatis non dependeat a ratione. prius enim non depẽdet a posteriori: sed bonum per prius pertinet ad voluntatẽ quam ad rationem: vt ex supradictis patet. ergo bonum voluntatis non dependet a ratione. ¶Preterea. Philosoph⁹ dicit in sexto ethicoruz, Quod bonitas intellectus practici est verum cõforme appetitui recto: appetitus autem rectus est volũtas bona: ergo bonitas rationis practice magis dependet a bonitate voluntatis, quam econuerso. ¶Preterea. Mouens non dependet ab eo quod mouetur, sed econuerso: voluntas autem mouet rationem et alias vires, vt supra dictum est. ergo bonitas voluntatis nõ dependet a ratione.

Sed contra Est, qđ Hylarius dicit in.10.de trinita. Immoderata est omnis susceptarum voluntatum ptinacia vbi nõ rationi volũtas subijcitur: sed bonitas voluntatis cõsistit in hoc q nõ sit immoderata. ergo bonitas voluntatis dependet ex hoc q sit subdita rõni.

Respondeo Dicẽdum, quod sicut dictum est, bonitas volũtatis proprie ex obiecto depẽdet. obiectum autem voluntatis proponitur ei per rationem: nam bonum intellectum est obiectum voluntatis proportionatum ei. bonum autem sensibile vel imaginariũ nõ est proportionatum volũtati, sed appetitui sensitiuo: quia voluntas potest tendere in bonum vniuersale, quod ratio apphendit. appetitus autem sensitiuus nõ tẽdit nisi in bonũ particulare qđ apprehẽdit vis sensitiua. et ideo bonitas voluntatis dependet a ratione eo modo quo dependet ab obiecto.

Ad primũ Ergo dicẽdum, quod bonum sub ratione boni idest appetibilis per prius pertinet ad voluntatem quam ad rationem: sed tamen per prius pertinet ad rationem sub ratione veri quam ad voluntatem sub ratione appetibilis: quia appetitus volũtatis non potest esse de bono nisi prius a ratione apprehendatur. ¶Ad secundum dicendum, quod philosophus ibi loquitur de intellectu practico secundum quod est consiliatiuus et ratiocinatiuus eorum que sunt ad finem, sic enim perficitur per prudẽtiam. In his autẽ que sũt ad finẽ rectitudo rationis cõsistit in conformitate ad appetitum finis debiti: sed tamen et ipse appetitus finis debiti presupponit rectam apprehẽsionem de fine que est per rationem. ¶Ad tertiũ dicẽdum, quod voluntas quodammodo mouet rationem: et ratio aliomodo mouet voluntatem ex parte scilicet obiecti: vt supra dictum est.

¶Utrum bonitas volũtatis dependeat ex lege eterna. Arti.4.

AD quartũ Sic pceditur. Uidetur, quod bonitas voluntatis humane non dependeat a lege eterna. vnius enim vna est regula et mensura: sed regula humane voluntatis est ex qua ei⁹ bonitas dependet ratio recta. ergo non dependet bonitas volũtatis a lege eterna. ¶P. Mẽsura est homogenea mensurato: vt dicitur.10.meta. Sed lex eterna nõ est homogenea voluntati humane. ergo lex eterna non potest esse mẽsura voluntatis humane vt ab eo bonitas eius dependea. ¶Preterea. Mensura debet esse certissima: sed lex eterna est nobis ignota. ergo non potest esse nostre voluntatis mensura, vt ab ea bonitas voluntatis nostre dependeat.

Sz ɔtra Est, quod Augustinus dicit.22. libro contra faustum, Quod peccatum ẽ factum vel concupitum aliquid contra eternam legem: sed malitia voluntatis est radix peccati: ergo cuz malitia bonitati opponatur, bonitas voluntatis dependet a lege eterna.

Rñdeo Dicendum, quod in omnibus causis ordinatis effectus plus depẽdet a causa prima quaz a causa secunda: quia causa secunda non agit nisi in virtute prime cause. Quod autem ratio humana sit regula voluntatis humane ex qua eius bonitas mensuret, hz ex lege eterna que est ratio diuina. vnde in psal. dicit, Multi dicũt, quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui domine. quasi diceret, lumen rationis quod in nobis est, intantum potest nobis ostendere bona, et nostram voluntatem regulare, inquantum est lumen vultus tui idest a vultu tuo deriuatum. vnde manifestũ est quod multo magis dependet bonitas voluntatis humane a lege eterna quam a ratione humana. et vbi deficit humana ratio, oportet ad rationem eternam recurrere.

Ad primũ Ergo dicendum, quod vnius rei non sunt plures mensure proxime: possunt tamen esse plures mensure, quarum vna sub alia ordinetur. ¶Ad secundum dicendum, quod mensura proxima est homogenea mensurato, non autem mensura remota. ¶Ad tertium dicendum, quod licet lex eterna sit nobis ignota secũdum quod est in mẽte diuina: innotescit tamen nobis aliqualiter, vel per rationem naturalem que ab ea deriuatur vt propria eius imago, vel per aliqualem reuelationem superadditam.

¶Utrum volũtas discordans a ratione errãte, sit mala. Art.5.

AD quintũ Sic procedit. Uidetur, quod voluntas discordãs a ratione errante non sit mala. ratio enim est regula voluntatis humane, inquantuz deriuatur a lege eterna, vt dictum est: sed ratio errãs non deriuatur a lege eterna. ergo ratio errans non est regula volũtatis hũane: nõ est ğ voluntas mala si discordat a ratione errãte. ¶Preterea, Secundum aug. inferioris potestatis preceptum nõ obligat si contrarietur precepto potestatis superioris, sicut si procõsul iubeat aliquid quod imperator prohibet: sed ratio errans quandoque proponit aliquid quod est contra preceptum superioris scilicet dei cuius est summa potestas. ergo dictamen rationis errantis non obligat. non est ergo voluntas mala si discordet a rõne errãte. ¶Preterea. Omnis volũtas mala reducit ad aliquã spẽm malitie: sz volũtas discordãs a rõne errãte nõ põt reduci ad aliquã spẽm malitie: puta si rõ errãs errat in hoc q dicat eẽ fornicãdũ, volũtas eius q̃ fornicari nõ vult ad nullã malitiã reduci põt. ergo voluntas discordans a rõne errãte nõ ẽ mala.

2.di.39. q.3.ar. cor.et 3.p.10. 4.di.9. ar.3.q. ad.2. Et 17.ar. Et m. q.2.ar. 2.ad.8. Et q. ar.17. Et q.8. ar.17. 15.et q. 9.ar.15. co. et ro.14. lec.1.co. 2.et lec. co.fi. Et gal. 5.col.5.

Sz ɔtra. Sicut in primo dictũ est, Cõsciẽtia nihil aliud est quã applicatio sciẽtie ad aliquẽ actuz: scia autẽ in ratione est voluntas. ergo discordans a rõne errante est cõtra cõsciẽtiam: sed ois talis volũtas est mala: ro.14. Oẽ quod nõ est ex fide, pctm̃ est.i. oẽ qđ est cõtra conscientiã. ergo voluntas discordans a ratione errante est mala.

Rñdeo Dicendum, qđ cũ conscientia sit quodãmodo dictamẽ rõnis, est enim quedã applicatio scientie ad actũ: vt in primo dictũ ẽ: idẽ ẽ qrere vtrũ volũtas discordans a rõne errãte sit mala: qđ querere vtrũ conscĩa errans obliget. ¶Circa qđ aliq̃ distinxerũt tria genera actuũ: quidã enim sunt boni ex genere, quidã sunt indifferentes: quidã sunt mali ex genere. Dicũt ergo quod si rõ vel conscientia dicat aliquid esse faciendũ qđ sit bonũ ex suo genere, non est ibi error. Similiter si dicat aliqd nõ eẽ faciẽdũ qđ est malũ ex suo genere: eadẽ.n. rõne precipiũtur bona, qua prohibẽtur mala. sz si ratio vel ɔscia dicat alicui qđ illa que sunt secũduz se mala homo teneatur facere ex precepto, vel quod illa que sunt scđm se bona sint prohibita, erit ratio vel cõscia errans: et similr si ratio vel cõscia dicat alicui q id quod est bm se indifferẽs (vt leuare festucam de terra) sit prohibitũ vel preceptum, erit ratio vel cõscia errãs. Dicũt ğ q ratio vel cõsciẽtia errans circa indifferẽtia siue pcipiẽdo siue phibẽdo obligat, ita q volũtas discordãs a tali rõe errãte, erit mala et peccatũ: sed ratio vel conscientia errans precipiendo ea q̃ sunt p se mala, vel prohibendo ea que sunt per se bona et necessaria ad salutẽ, non obligat. vñ in talibus voluntas discordans a ratione vel conscientia errante non est mala. Sed hoc irrationabiliter dicitur. in indifferentibus enim voluntas discordans a ratione vel consciẽtia errante est mala aliquo modo propter obiectum, a quo bonitas vel malitia voluntatis dependet. non autem propter obiectum secundum sui naturam: sed secundum quod per accidens a ratione apprehenditur vt malum ad faciendum vel ad vitandum: et quia obiectum voluntatis est id, quod proponitur a ratione vt dictum est, ex quo aliquid proponitur a ratione vt malum, voluntas dum in illud fertur accipit rationem mali. hoc autem contingit non solum in indifferentibus: sed etiam in per se bonis vel malis, non solum enim id qđ est indifferens potest accipere rationem boni vel mali per accidens. sed etiã id quod est bonum potest accipere rationem mali: vel illud quod est malum rationem boni propter apprehensionem rationis: puta abstinere a fornicatione bonum quoddã est: tamen in hoc bonum non fertur voluntas, nisi secundum q a ratione proponitur. Si ergo pponatur vt malũ a ratione errante: fertur in hoc sub ratione mali. vnde voluntas erit mala: qz vult malum: non quidem id qđ est malum per se: sed id quod est malum per accidens ppter apprehensionem rationis: et similiter credere in Christũ est per se bonum et necessarium ad salutem: sed voluntas nõ fertur in hoc nisi bm q a ratione pponit. vnde si a ratione proponatur vt malum, volũtas feretur in hoc vt malum. non quia illud sit malum bm se: sed quia est malũ per accidens ex apprehensione rationis. et ideo philosophus dicit in.7.ethicorum, Quod per se loquẽdo incontinens est qui non sequitur rationem rectam: per accidens autem qui non sequitur etiam rationem falsam. Unde dicendum quod simpliciter omnis voluntas discordans a ratione, siue recta siue errante semper est mala.

Ad primũ Ergo dicendũ, qđ iudicium rationis errantis licet non deriuetur a deo: tamẽ ratio errans iudicium suum proponit vt verum: et per consequens vt a deo deriuatum a quo est omnis veritas. ¶Ad secũdum dicendum, qđ verbum Augu. habet locum quando cognoscitur qđ inferior potestas precipit aliquid contra preceptum superioris potestatis. Sed si aliquis crederet qđ preceptum proconsulis esset preceptum imperatoris contemnendo preceptum proconsulis cõtemneret preceptũ imperatoris. Et silr si aliquis homo cognosceret q ratio humana dictaret aliquid ɔ preceptum dei non teneretur rationem sequi: sed tũc ratio non totaliter esset errans, sed qñ ratio errans pponit aliquid vt preceptum dei, tũc idem est cõtemnere dictamen rationis et dei preceptum. ¶Ad tertiũ dicẽdũ, q rõ qñ apprehẽdit aliquid vt malũ semper apprehendit illud sub aliqua ratione mali: puta qz cõtrariatur diuino precepto, vel quia est scãdalũ, vel ppter aliqđ hmõi: et tũc ad talem speciem malitie reducitur talis mala voluntas.

¶Utrum volũtas concordans rationi errãti sit bona. Arti.6.

3.ar.5.et locis ibi iductis.

AD sextũ Sic pceditur. Uidetur, qđ voluntas cõcordans rationi erranti sit bona. Sicut enim volũtas discordans a rõne tendit in id qđ ratio iudicat malum, ita voluntas concordans rationi tendit in id qđ ratio iudicat bonũ: sed volũtas discordans a ratione etiã errante est mala, ergo voluntas cõcordans rationi etiã errãti est bona. ¶P. Uoluntas concordans pcepto dei et legi eterne semp est bona: sed lex eterna et pceptũ dei pponitur nobis per apprehensionẽ rõnis etiaz errãtis, ergo volũtas concordãs etiã rõni errãti est bona. ¶P. Uoluntas discordans a ratione errante est mala. si ergo voluntas cõcordans rationi erranti sit etiã mala, videtur qđ ois volũtas habentis rationem errantem sit mala, et sic talis homo erit perplexus, et ex necessitate peccabit: qđ est inconueniens. ergo voluntas concordans rationi erranti est bona.

Sed ɔ. Uolũtas occidẽtium aplos erat mala: sed tñ cõcordabat rationi errãnti ipsorum: bm illud Joã.16. Uenit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obsequiuz se prestare deo. ergo voluntas concordans rationi erranti potest esse mala.

Rñdeo Dicendum, qđ sicut premissa questio eadem est cum questione qua queritur vtrũ cõscientia erronea liget, ita ista questio eadem est cũ illa qua queritur vtrum conscientia erronea excuset. Hec autem questio dependet ab eo qđ supra de ignorantia dictum est. dictum est enim supra qđ ignorantia quandoq; causat inuoluntarium quandoq; autem non. Et quia bonum et malum morale consistit in actu inquantum est voluntarius (vt ex premissis patet) manifestum est qđ illa ignorantia que causat inuoluntarium tollit rationẽ boni et mali moralis, non autem illa que inuoluntarium non causat. Dictum est etiam supra quod ignorantia que est aliquo modo volita siue directe, siue indirecte, nõ causat inuoluntarium, et dico ignorantiam directe voluntariam in quam actus voluntatis fertur. Indirecte autem propter negligentiam ex eo quod aliquis non vult illud scire quod scire tenetur. vt supra dictuz est. Si igitur ratio vel conscientia erret errore voluntario vel directe, vel propter negligẽtiam, quia est error circa id qđ quis scire tenetur: tunc talis error rationis vel conscientie non excusat, quin voluntas concordans rationi vel conscientie sic erranti sit mala. Si autem sit error qui causat inuolũtarium prouenient ex ignorantia alicuius circunstantie absq; omni negligentia: tũc talis error rationis vel conscientie excusat vt voluntas concordans rationi erranti non sit mala. puta si ratio errans dicat q homo teneatur ad vxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi errãti est mala: eo q error iste prouenit ex ignorantia legis dei quam scire tenetur. Si autem ratio erret in hoc qđ credat aliquam mulierem submissam esse suam vxorem, et ea petente debituz velit eam cognoscere excusatur voluntas eius vt non sit mala: quia error iste ex ignorantia circũstantie prouenit que excusat et inuoluntarium causat.

Ad primum Ergo dicẽdum, q sicut diony. dicit in 4.cap. de di. nomi. Bonum causatur ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus, et ideo ad hoc qđ dicatur malũ id in quo fertur volũtas sufficit. siue qđ bm suam naturam sit malum, siue q apprehendatur vt malum: sed ad hoc qđ sit bonum, requiritur q vtroq; modo sit bonũ. ¶Ad secundum dicendum, qđ lex eterna errare non potest: sed ratio humana potest errare: et ideo voluntas concordans rationi humane non semper est recta, nec semper est concordans legi eterne. ¶Ad tertium dicendum, quod sicut in syllogisticis vno inconuenienti dato necesse est alia sequi, ita in moralibus vno inconuenienti posito ex necessitate alia sequũtur: sicut supposito quod aliquis querat inanem gloriam, siue propter inanem gloriam faciat quod facere tenetur, siue dimittat, siue peccabit. Nec tamen est perplexus: quia potest intentionem malam dimittere. et similiter supposito errore rationis vel conscientie qui procedit ex ignorantia nõ excusante necesse est quod sequatur malum in voluntate. nec tamen est homo perplexus: quia potest ab errore recedere cum ignorantia sit vincibilis et voluntaria.

¶Utrum voluntatis bonitas in his q̃ sunt ad finẽ depẽdeat ex intẽtione finis. Art.7.

2.di.38. ar.4.ad 4.et art. 5.cor.et dis.40. ar.2.et i expo.lit.

AD septimũ Sic pceditur. Uidetur quod bonitas voluntatis non dependeat ex intentione finis. Dictum est enim supra, q bonitas voluntatis dependet ex solo

¶Super arti.7. Circa titulũ articuli septimi: aduerte qđ licet hactenus de voluntate idest de actu interiori voluntatis in hac questione tractatum sit in hoc articulo questio est de volũtate id est de actu interiori voluntatis vt distinguitur contra intentionem. Ea autem necessitas questionis hui⁹ fuit: quia voluntas ab intentione sepe distingui solet: et plurimuz intentio iudicari in continua morum frequentia volũtasq; ex intentione accusari vel excusari.

Universidad de Deusto Biblioteca

obiecto: sed in his que sunt ad finem aliud est obiectum voluntatis, et aliud finis intentus. ergo in talibus bonitas voluntatis nō dependet ab intentione finis. ¶ Preterea. Velle seruare mandatū dei pertinet ad voluntatem bonam: sed hoc potest referri ad malum finem scilicet ad finem inanis glorie vel cupiditatis dū aliquis vult obedire deo propter temporalia consequēda. ergo bonitas voluntatis non dependet ab intentione finis. ¶ Preterea. Bonum et malum sicut diuersificant voluntatem ita diuersificant finem. sed malitia voluntatis non dependet a malitia finis intenti. qui n. vult furari vt det eleemosynā voluntatē malā habet, licet intēdat finem bonū. ergo et bonitas volūtatis nō depēdet a bonitate finis itēti.

Sz cōtra Est, q̄ aug. dicit. 9. confessionum, q̄ intētio remuneratur a deo. sed ex eo aliquid remuneratur a deo, quia est bonum. ergo bonitas voluntatis ex intentione finis dependet.

Rn̄deo Dicēdum, q̄ intētio duplr se potest habere ad volūtatē. vno modo vt precedens, alio modo vt concomitans. Precedit quidem cāliter intentio voluntatem, quando aliq̄d volumus pp intentionem alicuius finis: et tunc ordo ad finem consideratur vt ratio quedam bonitatis ipsius voliti, puta cum aliquis vult ieiunare propter deum, habet enim ieiunium rationem boni ex hoc ipso quod fit propter deū. vnde cum bonitas voluntatis dependeat a bonitate voliti, vt supra dictum est, necesse est quod dependeat ex intentione finis: cōsequitur autem intentio voluntatē quando accedit volūtati p̄existēti, puta si aliq̄s vellet aliquid facere, et postea referat illud in deū, et tūc prime volūtatis bonitas nō dependet ex intētiōe sequēti: nisi quatenus reiteratur actus voluntatis cum sequenti intentione.

Ad primū Ergo dicēdū, q̄ qn̄ intentio est cā volendi, ordo ad finē accipitur vt quedā rō bonitatis in obiecto: vt dictum est. ¶ Ad secūdū dicendum quod voluntas non potest dici bona si sit intentio mala causa volendi. qui enim vult dare eleemosynā propter inanē gloriā consequēdā: vult id quod de se est bonū sub ratione mali, et ideo put est volitum ab ipso est malum. vnde volūtas eius ē mala. Sed si intētio sit cōsequens, tunc volūtas potuit esse bona, et per intentionem sequentem non deprauatur ille act9 volūtatis qui precessit, sed actus volūtatis qui iteratur. ¶ Ad tertium dicendū, q̄ sicut iā dictum est, malū cōtingit ex singularibus defectibus, bonū autem ex tota et integra causa. vnde siue voluntas sit eius quod est secundum se malū et sub ratione boni, siue sit boni sub ratione mali, semper voluntas erit mala: sed ad hoc quod sit voluntas bona, requiritur quod sit bona sub rōne bōi. i. q̄ velit bonū et pp bonū.

¶ Utrum quantitas bonitatis vel malitie in voluntate sequatur quantitatē boni vel mali in intentione. Arti. 8.

s. art. 7. ad. 2. Et mal. q. 2. ar. 2 ad. 8.

Ad octauum Sic p̄ceditur. Uidetur, quod quantitas bonitatis in volūtate dependeat ex quātitate bonitatis in intentione. quia super illud Matth. 12. Bonus homo de thesauro bono cordis sui profert bona: dicit gloss. Tantum boni quis facit, quantum intendit: sed intentio nō solū dat bonitatem actui exteriori: sed etiam voluntati, vt dictum est. ergo tantū aliquis habet bonam voluntatem quantum intēdit. ¶ P̄terea. Augmentata causa augmētatur effectus: sed intētionis bonitas est cā bone voluntatis. ergo quantū quis intēdit de bono tm̄ volūtas ē bona. ¶ P̄. In malis quantū aliquis intēdit: tātū peccat. si enim aliq̄s proiiciēs lapidē intēderet facere homicidiū: reus esset homicidii: ergo pari ratione in bonis tm̄ est bona voluntas, quantū aliq̄s bonū intēdit.

Sed contra. Potest esse intentio bōa et volūtas mala. ergo pari ratione potest esse intentio magis bona, et voluntas minus bona.

Rn̄deo Dicēdum, q̄ circa actū et intentionē finis duplex quātitas potest considerari. Una ex pte obiecti: quia vult maius bonū vl agit. Alia ex intētiōe actus, quia intense vult vel agit q̄d ē maius ex parte agentis. Si igitur loquamur de quantitate vtriusq̄ quantum ad obiectum: manifestum est quod quantitas act9 non sequitur quantitatem intentionis. quod quidem ex parte actus exterioris contingere potest dupliciter. Uno modo, quia obiectū quod ordinatur ad finem intentū non est proportionatū fini illi: sicut si quis daret decem libras: non posset consequi suam intentionē si intenderet emere rem valentem centum libras. Alio modo propter impedimēta que superuenire possunt circa exteriorem actū que non est in potestate nostra remouere: puta aliquis intendit ire vsque Romam, et occurrunt ei impedimēta quod non potest hoc facere. sed ex parte interioris actus voluntatis non est nisi vno modo quia interiores actus volūtatis sunt in potestate nostra: non autem exteriores actus: sed voluntas potest velle aliquod obiectum non proportionatum fini intento: et sic voluntas que fertur in illud obiectum absolute consideratum non est tantum bona quantum est intentio. sed quia etiam ipsa intentio quodammodo pertinet ad actum voluntatis inquantum scilicet est ratio eius, propter hoc redundat quantitas bone intentionis in voluntatem inquantum scilicet voluntas vult aliquod bonum magnum vt finē. licet illud per quod vult consequi tantum bonum non sit dignum illo bono. Si vero consideretur quantitas intentionis et actus secundum intentionem vtriusque, sic intentio intentionis redundat in actum interiorem et exteriorem voluntatis, quia ipsa intentio quodammodo se habet formaliter ad vtrūque, vt ex supradictis patet, licet materialiter intentione recta existente intensa possit esse actus interior vel exterior non ita intensus materialiter loquendo, puta cum aliq̄s non ita intēse vult medicinā sumere, sicut vult sanitatem, tamē hoc ipsum quod est intēse intēdere sanitatē redundat formaliter in hoc quod est itēse velle medicari. ¶ Sed tamē hoc ē cōsiderādū q̄ intensio act9 interioris vl exterioris pōt referri ad itētionē vt obm̄. puta cū aliq̄s itēdit intēse velle, vel aliq̄d intense opari, et tm̄ non pp hoc intense vult vel operatur: quia quātitatē itēti boni non seqt̄ bonitas act9 interioris vel exterioris, vt dictum est. Et inde est q̄ nō q̄ntū aliq̄s itēdit mereri meret̄: q2 quātitas meriti consistit in intētione actus vt infra dicetur.

Ad primum Ergo dicendum, q̄ glossa illa loquitur

¶ Super arti. 8.

In titulo articuli octaui voluntas sumitur vt in precedenti articulo. In corpore eiusdē articuli aduerte primo q̄ author plus determinat q̄ quesierit: quesiuit enim de quantitate voluntatis et intentionis, determinat autem de quantitate predictorum et actus etiam exterioris: et hoc ad p̄fectionem doctrine: et propter idētitatē rationis quo ad hoc in voluntate et actu exteriori sublatis impedimētis. Aduerte secūdo q̄ in litera distinguitur tam volūtas q̄ actus exterior respectu. s. sm̄ se et vt stat sub intentione: et dicitur q̄ nec quantitas ex obiecto nec quantitas ex modo intentionis descēdit necessario in actum volitionis: aut actus exterioris secundum se seu materialiter id est vt tendunt in sua obiecta propria: sed quantitas vtraq̄ scilicet ex obiecto et modo intentionis redūdat in vtrunq̄ actū scilicet voluntatis et exterioris vt stāt sub intētione seu formaliter. i. vt tendunt in finem quem respicit intentio.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli dubium occurrit quomodo verificetur q̄ quantū mala est intentio tantū mala est voluntas: an scilicet verificatur de volūtate materialiter et scd̄m se aut formaliter et vt stat sub intentione. Si secundo mō nulla est differentia inter quantitatem bonitatis et malitie in hoc quoniam vt in corpore articuli patet quantitas intentionis bone redūdat in voluntatem et actum formaliter. Si primo modo sic cōuincitur falsū manifeste: quoniā neutra malitia necessario descendit ex intētione in voluntatem materialiter. ¶ Ad hoc dicitur q̄ ea que dicta sunt in corpore articuli verificantur de quantitate bonitatis et malitie. Et de bonitate quidem in litera patet: de malitia autē eisdem rationibus p̄batur: q̄ enim quantitas mala intentionis ex obiecto nō necessario descendat in voluntatem secundū se/ patet ex hoc q̄ intendens aliquod magnum malum potest velle vti aliquo medio non sufficienter consono tanto malo: sicut si q̄s vellet emere episcopatum et offerret solas preces. Quod etiam quantitas male intētionis ex modo non descendat in quantitatem actus secundum se: patet ex hoc q̄ contingit intense intendentem adulterium/ minus libenter frangere murum per quē ingrediatur ad intētum habendū. Quū igitur non oporteat esse verum q̄ quantum mala est intentio tantum mala sit voluntas materialiter: relinquitur vt verificetur hoc dictum de voluntate formaliter id est vt stat sub intentione. Et ad obiectionem cōtra hoc dicitur q̄ stante hoc saluatur differentia inter quantitatē bonitatis et malitie/ in hoc q̄ quantitas malitie intentionis est semper quātitas malitie voluntatis formaliter/ sicut q̄ absolute constituit eam tantum malam: quātitas vero bonitatis intētionis non oportet q̄ sit quantitas bonitatis volūtatis. Et ratio differentie est: quia sicut simpliciter ad simpliciter: ita magis ad mag. Cōstat autem q̄ malitia in intētione sufficit ad constituendā voluntatem malam/ bonitas autem non: quia bonum constat ex causa integra/ malum autem ex particularibus defectib9. vnde dando eleemosynam propter inanem gloriam/ non solum intentio est mala sed actus formaliter: et consequenter quanto peior est intētio tanto peior erit actus formaliter: sicut absolute conceditur q̄ actus dantis eleemosynam pp̄ter inanem gloriam est mal9: ita absolute cōcedendū est q̄ actus dantis eleemosynā pp̄ter maximam affectionē inanis glorie est peior. Et sic si fiat pp̄ter maius malum: puta subuersionem fidei/ sed furando diuitem propter subueniendum pauperibus bonitas intentionis non constituit bonitatem act9: et consequenter quātitas bonitatis in

quantum ad reputationem dei qui precipue considerat intentionem finis. Unde alia glossa dicit ibidem quod thesaurus cordis intentio est: ex qua deus iudicat opera. bonitas enim intentionis (vt dictum est) redundat quodammodo in bonitatem voluntatis: que facit etiam exteriorem actum apud deum meritorium. ¶ Ad secundum dicendum, quod sola bonitas intentionis non est tota causa bone voluntatis. vnde ratio nō sequitur. ¶ Ad tertium dicendum, quod sola malitia intentionis sufficit ad malitiam voluntatis, et ideo etiam quantum mala est intentio tantum etiam mala est voluntas: sed non est eadem ratio de bonitate: vt dictum est.

¶ Utrum bonitas voluntatis dependeat ex cōformitate ad voluntatem diuinam. Articulus nonus.

1. di. 48 ar. 1. Et vi. q. 23. ar. 7 cor.

Ad nonum Sic procedit. Uidetur, quod bonitas volūtatis hūane nō dependeat ex conformitate volūtatis diuine. Impossibile est enim voluntatem hominis conformari voluntati diuine: vt patet per id quod dicitur esa. 55. Sicut exaltantur celi a terra, ita exaltate sunt vie mee a viis vestris, et cogitationes mee a cogitationibus vestris. si ergo ad bonitatem voluntatis requireretur conformitas ad diuinam voluntatem sequeretur quod impossibile esset hominis voluntatem esse bonam, quod est inconueniens. ¶ Preterea. Sicut voluntas nostra deriuatur a voluntate diuina, ita scientia nostra deriuatur a scientia diuina: sed non requiritur ad scientiam nostram quod sit conformis scientie diuine. multa enim deus scit que nos ignoramus. ergo non requiritur quod voluntas nostra sit conformis voluntati diuine. ¶ Preterea. Uoluntas est actionis principium: sed actio nostra nō potest conformari actioni diuine. ergo nec voluntas.

Sed contra Est, quod dicitur Matt. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. quod dicit, quia rectum vult esse hominem, et ad deum dirigi: vt August. dicit in ench. Rectitudo autem volūtatis est bonitas eius. ergo bonitas voluntatis dependet ex conformitate ad voluntatem diuinam.

Respondeo Dicendum, quod sicut dictum est, bonitas voluntatis dependet ex intentione finis: finis autem vltimus voluntatis humane est summum bonum quod est deus vt supra dictum est. Requiritur ergo ad bonitatem humane volūtatis quod ordinetur ad summum bonum: hoc autem bonū primo quidē et per se cōparatur ad voluntatem diuinam, vt obiectum proprium eius: illud autem quod est primum in quolibet genere est mensura et ratio omnium que sunt illius generis. vnumquodque autem rectum et bonum est inquantum attingit ad propriam mensuram. ergo ad hoc quod voluntas hominis sit bona, requiritur quod conformetur voluntati diuine.

Ad primum Ergo dicendum, quod voluntas hominis non potest conformari voluntati diuine per equiparantiam: sed per imitationem, et similiter conformatur scientia hominis scientie diuine inquantum cognoscit verum, et actio hominis actioni diuine inquantum est agenti conueniens, et hoc per imitationem, non autem per equiparantiam. ¶ Unde patet solutio ad scd̄m et ad tertiū argumentū.

¶ Utrum necessarium sit voluntatem humanam cōformari voluntati diuine in volito ad hoc q̄ sit bona. Arti. 10.

1. q. 19. ar. 2. ad 3. et 22. q. 104. ar. 4. ad 3. 21. dist. 48. ar. 3 et 4. Et vi. q. 23. ar. 7 et 8. Et opusc. 9. q. 87.

Ad decimum Sic p̄ceditur. Uidetur, q̄ voluntas hominis nō debeat semper conformari diuine voluntati in volito. Non enim possumus velle q̄ ignoramus, bonum enim apprehensum est obiectum voluntatis: sed quia deus velit ignoramus in plurimis. ergo non potest humana voluntas diuine voluntati conformari in volito. ¶ P̄. Deus vult damnare aliquem quem prescit in mortali peccato moriturum. si ergo homo teneretur conformare voluntatē suam diuine voluntati in volito, sequeretur q̄ homo teneretur velle suam damnationem: quod est inconueniens. ¶ P̄. Nullus tenetur velle aliquid quod est contra pietatem, sed si homo vellet illud q̄ deus vult, hoc esset quandoq̄ cōtra pietatem: puta cū deus vult mori patrem alicuius, si filius hoc idem vellet cōtra pietatem esset. ergo non tenetur conformare voluntatem suam voluntati diuine in volito.

Sed contra Est, quia super illud psal. Rectos decet collaudatio, dicit glos. Rectum cor habet qui vult quod deus vult. sed quilibet tenetur habere rectum cor. ergo quilibet tenetur velle quod deus vult. ¶ Preterea. Forma voluntatis est ex obiecto sicut et cuiuslibet actus. si ergo tenetur homo conformare voluntatem suam voluntati diuine requiritur q̄ teneatur conformare in volito. ¶ Preterea. Repugnantia volūtatum consistit in hoc quod homines diuersa volunt: sed quicunq̄ habet voluntatem repugnantem diuine voluntati habet malam voluntatem. ergo quicunq̄ non conformat voluntatem suam voluntati diuine in volito habet malam voluntatem.

Respondeo Dicendum, quod sicut ex p̄dictis p3, voluntas fertur in suum obiectum secundū quod a ratione proponitur. contingit autem aliquid a ratione considerari diuersimode: ita quod sub vna ratione est bonum, et secundum aliam rationem non bonum. et ideo voluntas alicuius velit illud esse secundum quod habet rationem boni est bona, et volūtas alterius si velit illud idem non esse, secūdum quod habet rationem mali erit voluntas et bona. sicut iudex h3 bonā voluntatem dū vult occisionē latronis, q2 iusta est. volūtas aūt alteri9 puta vxoris vel filii, q̄ vult nō occidi ipsum inquantū est scd̄m naturā mala occisio, est etiam bona. cum autem voluntas sequatur apprehensionem rationis vel intellectus, scd̄m q̄ ratio boni apprehensi fuerit communior, sm̄ hoc et voluntas fertur in bonum cōmunius: sicut patet in exēplo proposito. nam iudex habet curam boni communis quod est iustitia: et ideo vult occisionem latronis que habet rationem boni secundum relationem ad statum communem. vxor autem latronis considerare habet bonum priuatum familie: et secundum hoc vult maritum latronem non occidi. bonum autem totius vniuersi est id quod est apprehensum a deo qui est vniuersi factor et gubernator. vnde quicq̄d vult: vult sub rōne boni communis quod est sua bonitas q̄ est bonum totius vniuersi. Apprehensio autem creature sm̄ suam naturam est alicuius boni particularis p̄portionati sue nature. contingit autem aliquid esse bonum sm̄ rationem particularem quod non est bonum sm̄ rationem vniuersalem: aut econuerso: vt dictum est. Et ideo cōtingit q̄ aliqua voluntas est bona volens aliquid sm̄ rationē particularem consideratum, quod tamen deus non vult scd̄m rationem vniuersalem: aut econuerso. Et inde est etiam q̄ possunt diuerse voluntates diuersorum hominum circa opposita esse bone: prout sub diuersis rationibus particularibus volunt hoc esse vel non esse. Non est autem recta voluntas alicuius hominis volentis aliquod bonum particulare: nisi referat illud in bonum cōmune, sicut in finem: cum etiam naturalis appetitus cuiuslibet partis ordinetur in bonum commune totius. ex fine autem sumitur quasi formalis ratio volendi illud quod ad finem ordinatur: vnde ad hoc quod aliquis recta voluntate velit aliquod particulare bonum, oportet quod illud particulare bonū sit volitum materialiter, bonum autem cōmune diuinū sit volitū formaliter. Uoluntas igitur humana tenetur conformari diuine volūtati in volito formaliter: tenetur enim velle bonum diuinum et commune. sed nō materialiter rōne iā dicta. Sz tn̄ q̄ntū ad

intētione nō cōstituit quātitatē bonitatis in actu. In quo enim nō ponitur bonitas/ in eo nec quantitas illius cogitari pōt/ et hec est intētio litere.

¶ Super arti. 9.

In art. 9. Circa illa verba/ ad bonitatē volūtatis humane requirit q̄ ordinetur in summū bonū. memēto q̄ ordinari in summū bonum cōtingit tripl'r. Uno modo in cōi/ et hoc commune est bonis et malis: quilibet enim pp̄ter aliq̄d operatur apparens sibi summū bonū. Alio modo in speciali confuse tamen: sicut si quis nesciens in quo consistat summū bonum puta in visione dei vel in deo/ operetur pp̄ter summum bonum q̄ in veritate est summum bonum: et hoc potest cōuenire bonis. Tertio modo in speciali et distincte: vt si quis operari intēdit propter deum cognoscendū/ amandum etc. Et hoc etiam contingit dupliciter: puta propter cognitionem amorē q̄ etc. ad que natura potest: et ad que gratia dei eleuat. In proposito igitur ad bonitatem voluntatis humane requiritur quod ordinetur ad summum bonum nō apparenter sed quod in veritate ad summum confuse vel distincte naturaliter vl supernaturaliter secundum statum persone. Quod dico propter gentiles et ignorantes. Si enim secundum proportionem concessi sibi luminis in verum summum bonum ordinent actiōes suas bone moraliter erunt. Et si nō non.

¶ Super arti. 10.

In artic. 10. Iungito verba in respōsione ad primum verbis in corpore articuli et memor supradictorum in arti. 6. q. prime aduerte q̄ q2 velle aliquid sub rōne boni est velle illud pp̄ter summū bonū. Ideo dicitur q̄ voluntas volens aliquid sub ratione boni est conformis diuine voluntati in volito formaliter: q̄ est velle propter diuinum et com-

Universidad de Deusto Biblioteca

Rune bonū. Sȝ caue ne ꝓpterea dicas oēm volūtatē semp ꝯformari diuine in volito formalr: qꝛ null⁹ opaꝛ aspiciēs ad malū: sȝ ad aliquā boni rōnē. Et ꝯñr volūtas mala cōformaꝛ diuine volūtati in volito formalr. hoc eīm falsum est: lȝ eīm voluntas q̄tūcūq mala inquantū habet aliq̄d boni sit cōformis diuine volūtati: ac p hoc possit ꝼm q̄d dici ꝯformis diuine volūtati in volito formalr: sicut pōt ꝼm q̄d dici bona: simplr tñ illa sola volūtas est conformis diuine voluntati in volito formalr que sub rōne boni nō apparētis sed veri exerceꝛ. Ad hanc enim conformitatem tenemur cuȝ illa q̄ est ꝼm boni rōnē siue veri siue apparētis nati sumus. In hac persistere virtutis opus est.

¶ Super. q. 20. ar. 1.

Circa q̄ōnis 20. articulū primū diligēter notato terminos tituli. s. actū volūtatis actuȝ exteriorē ꝛ prioritatē bonitatis moralis. Act⁹ volūtatis sumi pōt duplr. Uno mō ꝼm se. Alio mō vt est forma seu cōditio actuū exterioꝝ humanoꝝ: hic sumiꝛ ꝑmo mō. silr act⁹ exterior sumiꝛ triplr. pmo ꝼm id p̄cise q̄d hȝ a poᵃ executiua a re tpe loco seclusa obedientia volūtatis. Et sic cum non sit capax bonitatis vel malitie moralis: q̄m hec circa voluntaria tm̄ fiūt: non sumiꝛ. Alio mō sumitur vt est cōpositū ex supradictis ꝛ actu volūtatis ita ꝙ ex ipso ꝛ voluntatis actu fit vn⁹ numero act⁹: et sic ēt nō sumiꝛ hic: esset eīm ꝯparatio ptis ad totū ꝛ econuerso. Tertio mō sumiꝛ ꝼȝ id q̄d hȝ ex se ꝛ q̄d participat ex actu volūtatis: ita ꝙ distinguaꝛ act⁹ exterior volūtarius ꝯ ip̄m actū volūtatis in se: q̄cq̄d sit illud q̄d significat ly voluntari⁹/ꝛ hoc mō sumiꝛ in ꝓposito vbi comparaꝛ actus exterior humanus actui interiori volūtatis in se cui pri⁹ conueniat bonitas moralis/ et est sermo de prioritate nature/ꝛ exteriori a voluntate: actus enim intellectus hoc in loco actus exterior vocatur: currit enim cursu aliorum a voluntate.

¶ In corpore eiusdeȝ articuli: aduerte primo diligenter quod sicut de ceteris rebus tractando de rebus doctrinam facimus existentibus tempore suo in rerum natura. Et tamen easdem in abstractione concepta discutimus et examinamus: et ea que de illis quanuis abstracte conceptis ꝼm se vera depreheđim⁹/in eisdē i reꝝ nā inētis verificam⁹: vt patet inductiue: ita de actib⁹ hūanis exterioꝛib⁹ loquēdo intellige/ꝙ act⁹ tal: puta vti re sua qñ oȝ vbi oȝ ꝛc. ē ꝼm se act⁹ formalr bon⁹ moralr ex gñe ꝛ circūstātijs: sicut sapere videre ꝛc. sūt q̄dā ꝼm se formalr bona trāscēdēter: ꝛ ꝙ positi i reꝝ nā hmōi act⁹ sūt ēt formalr boni: nec ē alia bonitas q̄ est bonus act⁹ abstracte ꝯcept⁹/ꝛ act⁹ i reꝝ nā posit⁹: sicut nō ē alia hūanitas q̄ hō abstracte ꝯcept⁹ ē hō: ꝛ q̄ hō posit⁹ i rerū nā est hō: sed bene est ali⁹ eēndi modus: qꝛ in rerū nā ꝛ in abstractiōe. Scito scđo ꝙ aliud est loqui de actib⁹ absolute: aliud vt sunt obta: aliud vt sunt in rerū nā aliud vt sunt in ei equutione. Que eīm ꝯueniūt alicui absolute cōueniunt in rerū nā nisi cōueniāt nō repugnāter: vt alibi dictū est. que aūt cōueniunt vt obta sunt ꝛ q̄ vt i executiōe sunt habitudines ipoꝛtāt ad ea q̄ꝝ sunt oba: ꝛ a q̄b⁹ fiūt ꝛc. P̄libata aūt volui hec eē vt itelligas ꝑmo ꝙ act⁹ exterior ꝓbi gr̄a/vti re sua absolute est formalr bonus moralr: ac p hoc posit⁹ in rerū nā est ēt formalr bon⁹ moralr ꝛ posit⁹ in esse obiuo volūtatis nr̄e est bonus ēt obiue: ꝛ posit⁹ in exequutiōe est effectus bonus. Scđo ꝙ qꝛ idem est loqui de cōditionib⁹ ꝼm se rei absolute ꝛ in rerū natura non distinguas inter bonitatē moralem actus exterioris ꝼm se ꝛ vt in rerū natura: sed ꝓ eodem cōputes: ac p hoc quūȝ dr ꝙ bonitas ex mā ꝛ circūstantijs pri⁹ cōuenit actui extra ꝼm se q̄ volūtati intelligas ꝙ prius cōuenit hmōi bonitas actui exteriori in reruȝ nā q̄ volūtati. Et cū hijs intelligas tertio q̄d pri⁹ cōuenit bonitas ista actui exteriori obiue q̄ i exequutione: ꝛ sic pri⁹ conuenit hec bonitas actui exteriori ꝼm se: ac p hoc in reruȝ nā absolute. scđo ipsimet obiue. tertio actui voluntatis cui obijciꝛ. quarto ipsimet i exequtione: sicut sanitas ꝑmo cōuenit animali siue abstracte ꝯcepto/siue in rerū nā: deinde cōuenit medicine et q̄buscūq alijs. Scito quarto ꝙ si q̄ras rōnes q̄re bonitas act⁹ exterioris ex mā ꝛ circūstātijs prius conuenit ipsi q̄ voluntati: in litera tāgitur duplex ratio. Prima est quia conuenit ipsi p se/ꝛ consequenter voluntati per ipsam: non enim ideo tollere aliena est malus actus moraliter quia velle hoc est malum sed

vtrunque, aliquo modo voluntas humana conformatur volūtati diuine: qꝛ scđm quod conformatur voluntati diuine in communi ratione voliti, cōformatur ei in fine vltimo: scđm aūt ꝙ non cōformaꝛ ei in volito materialiter, cōformaꝛ ei scđȝ rōnē cāe efficiētis: quia hāc ꝓpriā iclinationē cōsequentē nāȝ vel apprehēsionē particularē huius rei habet res a deo sicꝫ a cā effectiua. vñ consueuit dici ꝙ cōformaꝛ quātum ad h̄ volūtas hoīs volūtati diuine: qꝛ vult hoc q̄d deus vult eū velle. Est ꝛ alius modus cōformitatis, scđȝ rōnē cause formalis vt scȝ homo velit aliq̄d ex charitate sicut deus vult: ꝛ ista ēt conformitas reducitur ad conformitatem formalem, que attēditur ex ordine ad vltimum finem, quod est proprium obiectū charitatis.

Ad primū Ergo dđm, ꝙ volitum diuinum, scđm rōnem cōeȝ quale sit scire possum⁹. Scimus eīm ꝙ de⁹ q̄cq̄d vult, vult sub rōne boni: ꝛ iō q̄cūq vult aliq̄d sub quacūq rōne boni hȝ volūtatē cōformē volūtati diuine quātū ad rōnem voliti: sȝ in pticulari nescim⁹ q̄d deus velit: ꝛ quātū ad h̄ nō tenemur cōformare volūtatē nostrā diuine voluntati. in statu tñ glorie oēs videbunt in singulis que volent ordinē eorū ad id quod deus circa hoc vult: ꝛ ideo non solū formaliter, sed materialiter in oīb⁹ suā voluntatem deo conformabunt. ¶ Ad scđm dđm, quod deus non vult damnationem alicuius sub ratione damnationis, nec mortem alicuius inquantum est mors: quia ipse vult omnes homines saluos fieri: sed vult ista ratione iustitie. vnde sufficit circa talia ꝙ homo velit iustitiam dei ꝛ ordinem nāe seruari. ꝶ Unde patet solutio ad tertiuȝ.

Ad primū Uero quod in cōtrariū obijciebatur dicenduȝ, quod magis vult q̄d deus vult q̄ cōformat volūtatē suam voluntati diuine quantū ad rationem voliti, quā q̄ conformat quātū ad ipsam rem volitam: qꝛ volūtas principali⁹ fertur in finem quā in id q̄d ē ad finē. ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ spēs ꝛ forma actus magis attenditur scđm rationē obiecti quā scđm id quod ē materiale in obiecto. ¶ Ad 3^m dđm, ꝙ nō ē repugnātia volūtatū qñ aliqui diuersa volunt non ꝼm eandē rōnē: sed si sub vna rōne esset aliq̄d ab vno volitū q̄d alius nollet, hoc induceret repugnantiam voluntatum. q̄d tamen non est in proposito.

¶ De bonitate ꝛ malitia exteriorum actuū humanorum. Questio 20.

Deinde Cōsiderādū est d̄ bonitate ꝛ malitia quātum ad exteriores act⁹. ¶ Et circa hoc queruntur sex. ꝶ Primo, vtruȝ bonitas ꝛ malitia per prius sit in actu volūtatis, vel i actu exteriori. Scđo, vtrum tota bonitas vel malitia actus exterioris depēdeat ex bonitate voluntatis. Tertio, vtrū sit eadem bonitas ꝛ malitia interioris ꝛ exterioris act⁹. Quarto, vtrū actus exterior addat de bonitate vl malitia supra actū interiorē. Quinto, vtruȝ euentus sequēs aliq̄d addat de bonitate vel malitia ad actum exteriorem. Sexto, vtruȝ ideȝ act⁹ exterior possit esse bon⁹, et malus.

¶ Utrum bonitas vel malitia per prius sit in actu volūtatis vel i actu exteriori. Art. 1.

Ad primum Sic pceditur Uidetur, quod bonum ꝛ malū per prius consistat in actu exteriori quam in actu voluntatis. Uoluntas enim habet bonitatem ex obiecto: vt supra dictum est: sed actus exterior est obiectum interioris actus voluntatis: dicimur enim velle furtum, vel velle dare eleemosynam. ergo malum et bonum per prius est in actu exteriori quā in actu voluntatis. ¶ Preterea. Bonum per prius conuenit fini: qꝛ ea que sunt ad finem habent rationem boni ex ordine ad finē: actus autem volūtatis non potest esse finis: vt supra dictum est: actus autem alterius potentie potest esse finis. ergo per pri⁹ cōsistit bonum in actu potētie alterius, quā in actu voluntatis. ¶ Preterea. Actus volūtatis formaliter se habet ad actuȝ exteriorem, vt supra dictum est: sed id quod est formale ē posterius: nam forma aduenit materie: ergo per prius est bonū ꝛ malū in actu exteriori, quam in actu voluntatis.

Sed ꝯtra Est, ꝙ Aug. dicit in lib. retractationū: q̄d volūtas est qua peccatur ꝛ recte viuitur. ergo bonum ꝛ malum morale per prius consistit in voluntate.

Rñdeo Dicēdum, ꝙ aliqui actus exteriores possūt dici boni vel mali dupliciter. Uno modo secundum genus suum, ꝛ secūdum circūstantias in ipsis cōsideratas. sicut dare eleemosynam seruatis debitis circūstātijs dicitur esse bonum. Alio modo dicitur aliq̄d esse bonū vel malum ex ordine ad finem: sicut dare eleemosynam propter inanem gloriā dicitur esse malum. cum autem finis sit proprium obiectū voluntatis, manifestum est ꝙ ista ratio boni vel mali quā habet actus exterior ex ordine ad finem per prius inuenitur in actu voluntatis: ꝛ ex eo deriuatur ad actum exterioreȝ. bonitas auteȝ vel malitia quā habet actus exterior ꝼm se propter debitam materiam ꝛ debitas circunstantias, non deriuatur a voluntate: sed magis a ratione. vnde si consideretur bonitas exterioris actus ꝼȝ ꝙ est in ordinatione ꝛ apprehensione rationis, prior est q̄ bonitas actus voluntatis: sed si consideretur secundum quod est in executione operis sequitur bonitatem voluntatis que est principium eius.

Ad primum Ergo dicendum, ꝙ actus exterior est obiectum voluntatis inquantum proponitur voluntati a ratione vt quoddam bonum apprehensum ꝛ ordinatum per rationem. ꝛ sic est prius quā bonū actus voluntatis: inquantum vero consistit in executione operis est effectus voluntatis: ꝛ sequitur voluntatem. ¶ Ad scđm dicenduȝ, ꝙ finis est prior in intentione, sed est posterior in executione. ¶ Ad tertiū dđȝ, ꝙ forma ꝼm ꝙ est recepta in mā est posterior via gñatiōis q̄ mā lȝ sit prior nā: sȝ ꝼm ꝙ est in cā agente est oīb⁹ modis prior: voluntas autē comparatur ad actum exteriorem, sicut cā efficiens: vnde bonitas actus voluntatis est forma exterioris actus sicut in causa agente existens.

¶ Utrum tota bonitas ꝛ malitia exterioris actus depēdeat ex bonitate volūtatis. Ar. 2.

Ad scđm Sic procediꝛ. Uideꝛ ꝙ tota bonitas ꝛ malitia actus exterioris depēdeat ex volūtate. dicit eīm Mat. 7. Nō pōt arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala facere fructus bonos: per arborem autē intelligitur volūtas, ꝛ per fructum opus, ꝼm glo. ergo non pōt esse ꝙ volūtas interior sit bona, ꝛ actus exterior sit malus, aut econuerso. ¶ P̄. Augu. dicit in lib. retractationū ꝙ nō nisi volūtate peccatur. si ergo nō sit peccatū in volūtate, non erit peccatū in exteriori actu ꝛ iō tota bonitas vel malitia exterioris act⁹ ex volūtate dependet. ¶ P̄. Bonū ꝛ malum de quo nūc loquimur sunt differētie moralis actus. drie auteȝ per se diuidunt genus ꝼm p̄hm in. 8. meta. cum igitur actus sit moralis ex eo ꝙ est voluntarius, videꝛ ꝙ bonū ꝛ malum accipiꝛ in actu solū ex parte voluntatis.

Sed contra Est, ꝙ Aug. dicit in li. contra mēdaciū, ꝙ quedā sunt que nullo quasi bono fine aut bona voluntate possunt bene fieri.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut iā dictū est in exteriori actu pōt considerari duplex bonitas vel malitia. Una ꝼm debitā mām ꝛ circūstātias. Alia ꝼm ordinē ad finē. Et illa q̄dē que est ꝼm ordinem ad fineȝ tota dependet ex voluntate: illa autē q̄ est ex debita mā vel circūstantijs depēdet ex ratione. ꝛ ex hac depēdet bonitas voluntatis ꝼm ꝙ in ipsam fertur. ¶ Est aūt cōsiderandum ꝙ sicut supra dictū est, ad hoc ꝙ aliq̄d sit malū sufficit vnus singularis defectus: ad hoc autē ꝙ sit simplr bonum non sufficit vnum singulare bonū, sȝ requiritur integritas bonitatis: si igitur voluntas sit bona ꝛ ex obiecto proprio: ꝛ ex fine, ꝯñs est actum exteriorē esse bonum, sȝ non sufficit ad hoc ꝙ actus exterior sit bonus, bonitas volūtatis que est ex intentione finis: sed si voluntas sit mala siue ex intentione finis, siue ex actu volito, cōsequens est actum exteriorem esse malum.

Ad primū Ergo dđm. ꝙ volūtas bona: put significaꝛ p arborem bonam est accipienda ꝼm ꝙ hȝ bonitatem ex actu volito, ꝛ ex fine intento.

¶ Ad ꝼm dđm, ꝙ non solum aliquis volun

sed ecōuerso: qꝛ hoc est malū moraliter/ideo voluntas eius est mala. Scđa est: quia hec bonitas pendet a rōne ꝛ nō a volūtate: sed q̄uo hoc verū sit in sequēti tractabitur arti. Et q̄d reliquū est. s. q̄uo bonitas act⁹ ꝓpria exterioris in executione sit a voluntate in. 3. art. tractabitur.

¶ Super arti. 2.

In titulo. 2. ar. statim dubiū occurrit q̄uo post determinationē ꝙ bonitas aliqua prius conuenit actui exteriori q̄ volūtati: dubitari rite pōt/an tota eius bonitas pendeat ex volūtate. Si eīm ꝑus actui cōuenit q̄ volūtati aliq̄ bonitas liq̄t ꝙ illa nō pēdet a volūtate: prius. n. nō depēdet a posteriori: ac p h̄ ꝯstat ꝙ non tota bonitas actus exterioris pēdet ex volūtate. Nulla ergo ē hic rōnabilis questio. ¶ Ad hoc dr ꝙ quia act⁹ exterior voluntarius claudit in se depēdentiam a volūtate. Ideo stat ꝙ bonitas prius ꝼm naturā insit ipsi actui humano exteriori q̄ voluntati: adhuc restat ambiguū an etiā illa bonitas q̄ prius ei cōuenit depēdeat a volūtate: lȝ. n. prius nō dependeat a posteriori: q̄d tñ prius inest alicui pōt depēdere ab eo cui posteri⁹ inest. Et est sile si conclus ꝙ sanū prius i est aīali q̄ medicine queratur an sanitas aīalis depēdeat a medicina. ¶ Circa doctrinam in corpore eiusdē secūdi articuli traditam dubiū occurrit q̄drupler. Primo qꝛ sicut bonitas ex materia ꝛ circūstātijs est ex rōne ita bonitas finis: neq. n. finis neq actus q̄cūq pertinet ad genus moris nisi vt stat sub ordine rationis. Rō ergo est cā oīs bonitatis: vtraq ergo bonitas debuit in rōnē reduci: ꝛ nō altera in volūtatē ꝛ altera in rōnē vt in litera fit. ¶ Secūdū dubiū est: qꝛ aut hic sermo est de actu exteriori absolute aut vt est in exequutione. Si absolute: quū sic preueniat voluntatem vt obiectum/nihil aliud est dicere ꝙ bonitas actus exterioris nō est a volūtate q̄ dicere ꝙ bonitas obiecti volūtatis nō est a volūtate: ꝛ quum hoc cōe sit vtriq volūtatis obo. s. fini ꝛ actui extrinseco: debuit de vtroq̄ dici ꝙ nō depēdet a volūtate: ꝛ nō dispar iudiciū ꝓferri: vt in litera fit. Si aūt vt est effect⁹ volūtatis quū bonitas vtraq ex obis ad actū volūtatis/ꝛ ex actu volūtatis in actū exteriorē imperatū ꝛ factū deuenerit: par q̄q debuit ꝓferri snia ꝙ vtraq. s. est a volūtate depēdēte ab obiecto sub rōne: ꝛ nō sicut in lr̄a fit/altera tm̄ bōitas i volūtatē r̄duci. ¶ Tertiū dubiū est: qꝛ quū vna circūstātia ꝑ act⁹ exterioris sit fin: opȝ ꝙ bonitas act⁹ exterioris ex gñe ꝛ circūstātijs d̄pēdeat a volūtate: q̄m ab ea dependet bonitas ex fine vt i lr̄a dr. Est ergo iplicatio dicere ꝙ bonitas act⁹ exterioris ex fine depēdet a volūtate: ꝙ bonitas eius ex gñe ꝛ circūstātijs nō depēdet ex ea. Claudiꝛ eīm i hac bōitas ex fine. ¶ Quartū dubiū ē directe ꝯ bonitatē actus exterioris i executiōe: qꝛ quū respectu volūtatis obm ꝛ finis coincidāt: vt dcīm est act⁹ exterior obꝫs volūtati opȝ ꝙ sit ei⁹ finis: ac p volūtas sit bona ex eo sicut ex fine. Ex tūc sic: bonitas ex fine i actu exteriori pēdet tota ex volūtate: qꝛ finis est obm ꝓpriū volūtatis. Sȝ bonitas act⁹ exterioris est bonitas ex fine: qꝛ act⁹ exterior obm ꝛ finis est volūtatis: ḡ tota bonitas actus exterioris pēdet ex volūtate: ꝛ idē est iudiciū d̄ vtraq bōitate. ¶ Ad primū hoꝝ dr ꝙ hic nō cōparaꝛ finis actui exteriori: vt argumentū credit. Sȝ cōparaꝛ bonitas vel malitia ex fine i actu exteriori inuēta/bonitati vel malitie ex genere ꝛ circūstātijs in codē existenti. verbi gr̄a i hoc actu vti re sua qñ opȝ ꝛc. pp bonū p̄rie inueniꝛ duplex bōitas. s. ex fine: qꝛ pp bonū p̄rie: ꝛ ex gñe ꝛ circūstantijs: qꝛ re sua qñ opȝ ꝛc. ꝛ fit hic ꝯparatio eaꝝ: ꝛ dr ꝑmo ꝙ bonitas ex fine i hmōi actu inuēta pēdet p se ex iteriori actu volūtatis: qꝛ finis ex hoc ꝙ ē ꝓpriū volūtatis solius obm cōfert iter actus actui volūtatis ꝑmo bonitatē suā ita ꝙ volūtatꝭ act⁹ ē ꝑmo bon⁹ tali bōitate: ꝛ p ip̄m talis bonitas cōuenit cuicūq ꝯuenit: ꝛ cōsequēter actus humanus exterior ꝓfatus hȝ ꝙ sit tali bonitate bon⁹ ex actu interiori volūtatis. Dꝛ scđo ꝙ bonitas ex genere ꝛ circūstātijs in eodē actu inuēta nō pēdet ex volūtate: qꝛ nō iō hic actus est sic bonus quia velle ipsum est bonū: sed econuerso: sed pendet ex rōne: inter potētias eīm anime principia moralis bonitatis vel malitie sunt rō vel volūtas. Si ḡ volūtas nō est p se cā hui⁹: relinquiꝛ ꝙ rō sit. Et reuera rō est p̄ncipiū nō solū hui⁹ sȝ ēt oīs bonitatis ꝛ malitie moralis: qꝛ ē p̄ncipiū toti⁹ esse moralis: sȝ qꝛ bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pēdet nō solum ex rōne/sȝ etiaȝ p se ex volūtate interiori/ex gñe aūt ꝛ circūstātijs ex rōne solum: ideo illa in volūtatē vt proximam per se causam: hec in rationē deducta est. ¶ Ad ꝼm dr: ꝙ lȝ hic sermo sit de actu exteriori simplr ꝛ non restricto ad executionem: tñ iungendo ipsum cū dictis in articulo p̄cedēti pōt dici ꝙ hic est sermo de actu exteriori vtroq mō: vt in litera patet. Et quū cōtra primū mēbrū obijciꝛ: rñdeꝛ primo ꝙ non est idē loq̄ de actu exteriori absolute/ꝛ vt obiectuȝ est volūtatis: ꝛ ꝯñr ñ est ideȝ dicere actus exterior est ꝼm se bonus vel malus/ꝛ nō ex volūtate: ꝛ dicere ꝙ obiectū volūtatis est bonū ꝼm se ꝛ non ex voluntate. Actus eīm exterior ꝼm se abstrahit ab obiecto ñ obiecto voluntatis. Dicitur secūdo ꝙ hic etiā incidit error sicut in priori dubio qꝛ nō fit compatio obti ad obiectū: puta act⁹ exterioris ad finē: sȝ bonitatis actus ex fine ad bonitatē eiusdē ex genere ꝛ circūstantijs: vnde dato ꝙ idē sit iudiciū de bonitate actus et finis ꝙ. s. neutra pēdet ex voluntate: non tñ est idem iudicium de bonitate ex fine participata in actu ꝛ bonitate eiusdem ꝼm genus ꝛ circunstantias quia illa ex voluntate/hec non pendet: et hoc fit in litera.

¶ Tertio dicitur ꝙ si cōpareꝛ obiectum ad obiectū adhuc aliq̄d singulare insinuareꝛ i actu q̄d nō i fine: dicēdo ꝙ bonitas actus extrinseci obi nō est ex volūtate: qꝛ hoc obm differt a fine duplr. Prio qꝛ ē actio quedā. Scđo qꝛ est depēdēs a volūtate: est ei act⁹ human⁹: finis āt nec depēdēs aliq̄d a volūtate nec actionē aliquā exprimit: vñ dicere de actione a volūtate depēdēte: ꝙ nec depēdet in propria bonitate ab actu interiori volūtatis aliq̄d annotatione dignū est: nō sic de fine: q̄m liquidū est. Ad id vero q̄d ꝯ scđm mēbrū obijciꝛ dr: ꝙ lȝ act⁹ exterior in executione habeat bonitatē vtrāq ex volūtate. Et volūtas ab obiectis: dissilr tñ hoc fit: qꝛ bonitas ex fine descēdit in actū interiorē volūtatis p se ꝛ formalr. In actū ꝟo exteriorē in executiōe denominatiue tm̄: bonitas vero ex gñe ꝛ circūstantia ex obo deriuaꝛ in actū interiorem denoīatiue tm̄: ꝛ p eū in actū exteriorē formalr: sicut ex sano in animali: denominaꝛ medicina sana qua aīal fit sanū formalr. vñ non est de vtraq bonitate eadē rō ēt in executiōe. Et ad hoc insinuādū in lr̄a de scđa bonitate dr ꝙ volūtas ꝼm ꝙ in rōnē ferꝛ hȝ hāc bonitatē: quasi nō habeat ipsam simplr: sed in ordine ad aliud: sicut cōiter accidit in hmōi denominationib⁹. Sed tūc insurgit q̄d mota in 4º dubio: quare bonitas vocata ex fine inest volūtati formalr: ꝛ vocata ex obiecto nō: precipue quū obm ēt sit finis volūtatis: ꝛ hec q̄d solueꝛ in solutione quarti dubij. ¶ Ad tertiū ergo dubiū dr: ꝙ si posset separi bonitas alicuius finis vt circūstātia est a bonitate eiusdē vt specificās respectu eiusdē act⁹. facile dici posset distinguēdo ꝙ finis vt circūstātia spectat ad bonitatē act⁹ exterioris ex gñe ꝛ circūstātijs: finis autē vt specificās spectat ad volūtatē: ꝛ sic nō esset implicatio dicere ꝙ bonitas ex fine in actu exteriori pēdet ex volūtate: ꝛ ꝙ bonitas ex gñe ꝛ circūstātijs ēt finis nō pēdet ex volūtate: qꝛ in p̄ria ꝓpositione ecīt sermo de bonitate ex fine specificāte actū exteriorē formalr sumptū. In scđa vero de bonitate ex fine ꝛ circūstātia eiusdē mālr sumpti. Sed qꝛ intelligi nō pōt ꝙ idē numero actus exterior moralis sit talis mālr sumptus ex aliquo fine vt circūstātia ꝛ nō sit talis formalr sumpt⁹ ex eodē fine vt specificāte: nō eīm si qs orat vt fureꝛ intelligi pōt ꝙ oratio sit mala ex furto circūstātia: ꝛ oratio vt volita sit nō mala ex furto specificāte. Et rursus qꝛ finis vt finis lȝ adiūctus est circūstātia actus exterioris moralis vt ex supradictis pȝ: ꝛ finis vt finis est obiectū ꝓpriū voluntatis: ideo dicendum est ꝙ bonitas ex fine siue circunstante: siue specificante media voluntate ad exteriorem actum pertinet: ita ꝙ actus exterior nō habet bonitatem ex fine circunstante nisi dependēte a voluntate: ꝛ bonitas ex fine deriuaꝛ in actum interiorem voluntatis specificatiue ꝛ formaliter: in actum vero exteriorem formaliter sumptuȝ idest vt stat sub interiori: specificatiue quoq sed secūdario: in eundē autem materialiter sumptum vt adiacēs circūstantia. Quū ergo cōparatur bonitas act⁹ exterioris ex fine ad bonitatē eiusdē ex genere ꝛ circunstantijs: intellige ex circunstantijs manentibus pure circunstantijs qualis non est circunstantia finis. quia vt superius est

tate peccat quando vult malum finem: sed etiam quando vult malū actū. ¶Ad tertiū dōm, q̄ voluntarium dr̄ nō solū actus voluntatis sed ēt actus exteriores, prout a voluntate procedunt z ratione. z ideo circa vtrosq3 actus potest esse dr̄ia boni z mali.

¶Utrum bonitas z malitia sit eadem exterioris z interioris actus. Arti.3.

Ad tertiū sic proceditur. Uidetur q̄ non eadem sit bonitas vl' malitia actus interioris voluntatis z exterioris actus. Actus enim interioris principium est vis anime interior apprehēsiua vel appetitiua. actus autem exterioris principiū est potētia exequēs motum: vbi autem sunt diuersa principia actionis, ibi sunt diuersi actus: actus autez est subiectum bonitatis, vel malitie. non potest autem esse idem accn̄s in diuersis subiectis. ergo nō potest esse eadē bōitas interioris et exterioris actus. ¶Pꝫ. Uirtus est q̄ bonum facit hn̄tem, z opus eius bonum reddit: vt dicit in.2.ethi. sed alia est virtus intellectualis in potētia imperante, z alia virtus moralis in potētia iperata. vt p3 in pricipio ethi. ergo alia est bonitas actus interioris que est potentie imperantis. z alia est bonitas act⁹ exterioris que est potentie imperate. ¶Pꝫ. Causa z effectus idem esse non possunt: nihil enim est cā suiipsius. sed bonitas actus interioris est causa bonitatis actus exterioris, aut ecōuerso: vt dictum est. ergo non potest esse eadem bonitas vtriusq3. ſ.arti.4. ad.2.

Sed cōtra est, q̄ supra ostēsum est q̄ actus volūtatis se h3 vt formale ad actum exteriorem: ex formali autem z materiali fit vnuz. ergo est vna bonitas actus interioris z exterioris.

Rn̄deo dicēdū, q̄ sicut supra dictū est act⁹ interior voluntatis z actus exterior, prout considerant in genere moris, sunt vnus actus: cōtingit aūt q̄nq3 actum qui est vnus subiecto hr̄e plures rationes bonitatis vel malitie, z q̄nq3 vnaz tantū. Sic ergo dicendum q̄ quandoq3 est eadem bonitas vel malitia interioris actus z exterioris: quandoq3 alia z alia. Sicut enim dictū est predicte due bonitates vel malitie. s. interioris z exterioris actus adinuicem ordinātur. contingit autem in his que ad aliud ordinantur, quod aliquid est bonum ex hoc solum q̄ ad aliud ordinatur: sicut potio amara ex hoc solo est bona quod est sanatiua vnde non est alia bonitas sanitatis z potionis, sed vna z eadem. Quādoq3 vero illud quod ad aliud ordinatur habet in se aliq̄ rationē boni etiam preter ordinem ad aliud bonū sicut medicina saporosa habet rationem boni delectabilis preter hoc q̄ est sanatiua. ¶Sic ergo dicēdū, q̄ q̄n actus exterior est bonus vel malus solum ex ordine ad finem: tunc est oīno eadem bonitas z malitia actus voluntatis que per se respicit finez z actus exterioris, qui respicit finē mediante actu voluntatis. cum autem actus exterior h3 bonitatem vel malitiam ꝑm se. s. ꝑm materiā vel circūstātiam: tunc bonitas exterioris actus est vna z bonitas volūtatis q̄ est ex fine est alia, ita tn̄ q̄ bonitas finis ex volūtate redūdat in actū exteriorē, z bonitas malitie z circūstātiaꝝ redūdat in actū voluntatis sicut iam dictū est.

Ad primū ergo dōm, q̄ rō illa pbat q̄ act⁹ interior z exterior sunt diuersi ꝑm genus nature. s3 tn̄ ex eis sic diuersis constituitur vnum in genere moris, vt supra dictū est. ¶Ad ꝑm dōm, q̄d sicut dicitur in.6.ethi. Uirtutes morales ordinātur ad ipsos actus virtutum qui sunt q̄si fines. prudentia autem que est in ratione ad ea que sunt ad finem, z propter hoc requirūtur diuerse virtutes: sed ratio recta de ipso fine virtutum non habet aliam bonitatem q̄ bonitatem virtutis ꝑm quod bonitas rationis pticipatur in qualibet virtute. ¶Ad tertiū dicēdū, q̄ quando aliquid de vno deriuatur in alteruz sicut ex cā agente vniuoca: tūc aliud est quod est in vtroq3: sicut cum calidum calefacit, alius numero est calor calefacientis z calor calefacti: l3 idem spē. Sed q̄n aliquid deriuatur ab vno in alterū ꝑm analogiam vel proportionem, tunc est tātū vnuz numero: sicut a sano q̄d est in corpore animalis deriuatur sanum ad medicinā z vrinā, nec alia sanitas est medicine z vrine q̄ sanitas aīalis quaz medicina facit z vrina significat. z hoc modo a bonitate voluntatis deriuat bonitas actus exterioris: z econuerso scilicet ꝑm ordinem vnius ad alterum.

¶Utrū actus exterior aliq̄d addat de bonitate z malitia supra actū interiorē. Arti.4.

Ad quartū sic pceditur. Uidet q̄ exterior actus non addat in bonitate vel malitia sup actū interiorem. dicit enim Chryso. super Mat. Uoluntas est que aut remuneratur pro bono, aut condēnatur pro malo. opera autem testimonia sunt voluntatis. non ergo querit deus opera ppter se, vt sciat quomodo iudicet, sed propter alios: vt oēs itelligant qr iustus est deus: sed malum vel bonum magis est estimandum secūdū iudiciū dei q̄ ꝑm iudiciuz hominum. ergo actus exterior nihil addit ad bonitatem vel malitiaz super actū interiorem. ¶Preterea. Una z eadem est bonitas interioris z exterioris act⁹ vt dictum est: sed augmētū fit per additionē vnius ad alterū. ergo actus exterior non addit in bonitate vel malitia super actū interiorē. ¶Preterea. Tota bonitas creature nihil addit supra bonitatem diuinam: qr tota deriuatur a bonitate diuina: sed bonitas act⁹ exterioris quādoq3 tota deriuatur ex bonitate actus interioris: quandoq3 autem econuerso vt dictum est: nō ergo vnum eorum addit in bonitate vel malitia super alterum. ſ.q.24. ar.3.c. Et 22ᵉ. q.76.ā. 4.ad.2. Et.2.d. 40.ar.3. Et mal. q.2.ā.2. ad.8.

Sed contra. Omne agēs intendit cōseq̄ bonū z vitare malū si. ergo per actū exteriorē nihil ad

dictum transit in specificans: z consequenter substantiale.

¶Ad quartū dubiū: anteq̄ rn̄deat aduertendū est q̄ qr querit de diuersitate bonitatis in ipso actu volūtatis ex fine z ex actu volito seu obiecto: z ꝯ hāc diuersitatē arguit. Et hec diuersitas dr̄ ꝯsistere i hoc q̄ bonitas ex fine inest volūtati formal'r: bonitas aūt ex actu volito/ inest ipi volūtati denoiatiue pp rōnē supradictā. s. qr iter act⁹ bonitas ex fine pmo saluat in volūtatis actu cui⁹ finis est ppriuz obm bonitas aūt ex materia z circūstantijs pmo saluat i ipso actu exteriori. Qr ergo hec sūt ꝯnexa. pmo videbit quare finis bonificat volūtatē formal'r: z act⁹ volit⁹ q̄ ē ēt finis: qr obm et finis respectu volūtatis est idē nō bonificat ipaz formal'r s3 denoiatiue. Et sic deinde formaliter satisfiet q̄sito dr̄ ꝯ q̄ qr: vt i art.2.q.p cedētis dcm̄ ē: dr̄ns bonitas actus iterioris volūtatꝫ ex obo z fine p accn̄s inenit in eodē: iō bōitas ex fine q̄ ꝯcurrit p se in est formal'r: bonitas aūt ex obiecto denominatiue. Sed hec rn̄sio peccat ꝑm non cām: vt cām ex hoc eē q̄ dr̄ia duaꝝ bonitatū in actu interiori voluntatis est per accn̄s: nō seqtur q̄ vtraq3 ꝑm se aut altera isit denoiatiue eidē: stat.n. q̄ distō eaꝝ ꝯcurrat p accn̄s in eodē: z tn̄ vtraq3 ꝑm se insit: sicut stat cōcursuz creditoris z debitoris in eādē plateā esse p accn̄s z tn̄ iter vtriusq3 ꝑm se ad illū locū esse. Dr̄ al'r q̄ qr actus exterior in casu pposito nō concurrit sub rōne finis/ s3 obi/ l3 sit finis: imo distinguit ꝯ finē: quū dr̄ bonitas ex fine: z bonitas ex obto: z sola bonitas ex fine sit formal'r in volūtate: qr sola est ex ꝓprio obo vt sic. iō bonitas in actu interiori voluntatis ex fine est formal'r z ex obo est denoiatiue. Et ꝑm hoc oz dicere q̄ q̄n actus exterior est finis dat bonitatē actui interiori formal'r: q̄n vero est obm tm̄ dat bonitatē interiori actui denoiatiue. vt.g. siq̄s vult fornicari nō pp aliū adiūctū finē/ act⁹ interior volūtatis erit i spē fornicatiōis formal'r: qr fornicari ē finis. Siq̄s vo vult fornicari pp furari: tūc actus interior volūtatis erit in duab⁹ spēb⁹. s. in spē furti formal'r: in spē vo fornicatiōis denoiatiue: sed q̄m supius dictū est q̄ volūtas i q̄dcūq3 fert: aut fert sub rōne finis aut pp finē: z q̄n fert in pp finē fert formaliter in finē: iō nō ꝯsonat dicere q̄ actus exterior in casu posito nō est volitus vt finis sed vt obm tm̄: opz.n. vt finē vel pp finē esse volitū: sed nō ppter finē tm̄ qr etiā ꝑm se pp ꝓpriā bonitatē est volitus vn̄ z in ꝓpria reponit spē actū interiorē volūtatis: l3 denoiatiue. ergo. Et cōfirmat qr in.2.ar. pcedētis q̄onis vbi dr̄ q̄ nō differt in volūtate bonitas ex fine z obo: expresse obm ipm vocatur finis: quū subdit nisi sicut finis depēdet ex fine. Aliter ergo distinguēdo de fine z subfine: z q̄ q̄n q̄s vult fornicari vt furet/ furtū est finis/ fornicatio vero subfinis: z q̄ finis facit actū interiorē formaliter talē: subfinis aūt denoiatiue. S3 hec rn̄sio non satisfacit: q̄m ex distōne subfinis a fine nihil aliud apparet sequi nisi q̄ finis principalē locū tenet/ z subfinis secundarium: ac per hoc si finis bonificat formaliter actū interiorē voluntatis: quū subfinis claudat infra latitudinē finis: etiā ipse bonificabit eūdē formal'r l3 secūdario. Al'r ergo occurrit dicendū. Ad cuius euidentiā nota tria. Primū est q̄ sicut sunt duo genera humanoꝝ actuū. s. actus interior volūtatis: z actus volūtatis exterior: ita dantur duo ꝓpria bonificatiua actuū formal'r. s. finis z mā cū circūstātijs. Et finis quidē vt sic bonificatiuus est interioris actus volūtatis: ita q̄ ipse primo est formaliter bonus ex fine: materia aūt cū circūstātijs bonificatiua est act⁹ exterioris voluntarij: ita q̄ ipse primo est formal'r bonus ex materia z circunstātijs. ꝑm est q̄ licet multipl'r cōtingat bōitatē deriuari ex vno i aliud puta sicut ex fine vl' obo seu mā circa quā/ vl' circūstātia vel actiōe. In pposito dupl'r ꝯtigit bōitatē actus deriuari i aliū actū: vno mō vt sic: ita q̄ qr talis act⁹ inquātū actus est bon⁹/ ideo ille ali⁹ act⁹ inquātū actus est bonus. Alio modo vt alter eorum vel vterq3 induit rationez finis vel obiecti cuiusuis alterius. Differētia aūt inter has duas deriuatiōes est: q̄ prima deriuatio vt diuo Thome pl3 in calce sequētis articuli est ꝑ3 denoiationē tm̄: ita q̄ nec act⁹ exterior ab interiori: nec interior ab exteriori fit bon⁹ formal'r s3 denoiat iō bon⁹/ qr est ab illo aut ad illū. Scda aūt deriuatio q̄n est a fine (qr de alijs nō ē cura p̄ns) ꝑm formalē est inhesionē bonitatis. vn̄ quū q̄s vult fornicari vt furet: l3 furtū sit actus exterior: qr tn̄ cōcurrit ad actū interiorem voluntatis vt finis qualificat eū formal'r z reponit in spē furti formal'r. Tertium est q̄ rō finis boni vel mali/ z actus boni vel mali inueniunt separate z ꝯiūcte. Separate q̄dē: q̄. s. est finis z nō actus: vt quū q̄s vult deū esse z econuerso q̄ est actus z non finis: vt quū q̄s vult actū indifferētē: puta leuare festucā de terra: vel volitū nisi pp finē: vt piectionē mercium in mare. Coniuncte vero ita q̄ fini cōiungit actus: sicut quū q̄s vult fornicari ppter furari. furari em̄ tūc h3 primo rōnē finis cui substernit actus furandi: vel actui ꝯiungit finis sicut in exēplo posito fornicari t3 primo rationē actus cui cōiungit rō finis: dum non solum ille vult incurrere malum furti: sed ēt malum fornicationis qui ppter furtum nō incurreret malū incestus materni: hoc em̄ signū est q̄ vult vel horret ēt malitiā act⁹ talis ꝑ3 se: q̄d est velle illū vt finē. Ex his āt dr̄ ad motū dubiū q̄ ꝑmo dicēs q̄ finis qualificat formal'r actū interiorē volūtatis actus aūt exterior denominatiue tm̄ itelligēdus est formal'r. inquātum finis/ z inquātū actus. cū quo tn̄ stat q̄ actus exterior vt finis qualificet voluntatis actuz interiorem formal'r siue act⁹ exterior rōnē hēat finis pncipalis siue secūdarū. vn̄ sicut nō incōuenit q̄ in exemplo posito. s. quum q̄s vult fornicari vt furet q̄ furti malitia ex gn̄e z circūstātijs deriuet formal'r in actū iteriorem volūtatis iquātū h3 rōnē finis. z nō deriuet in eūdē nisi denoiatiue iq̄tū h3 rationem actus: ita non inconuenit q̄ fornicationis malitia ex genere z circunstantijs inq̄tum habet rationem actus non deriuetur in actum interiorem voluntatis nisi denominatiue z inquantum habet quandam finis rationē deriuetur in eundem formaliter. Et sic quum idem est actus z finis omnino vt cum vult quis fornicari non ppter alium finem zc. actus interior voluntatis ex fornicatione vt habet rationem finis est malus formaliter. Et ex eadem vt habet rationem actus est malus denominatiue. Stat ergo solutio in formali q̄ act⁹ volitus inquantum actus/ z inquantum finis distinguendus est: z q̄ de ipso inq̄tum actus verificatur q̄ aliter bonificat/ et aliter z aliunde est bonus. Et secundum hoc patet q̄ non eodem modo tota bonitas actus exterioris in executione comparatur ad voluntatem: quia sola illa que ex fine est a voluntate pendet: reliqua em̄ a seipso per voluntatem descendit in seipsum in executione. z sic oia consonant: imo vt in sequentibus hui⁹ q̄onis patebit non videt possibile saluare doctrinam authoris de idētitate z diuersitate: z de additione bonitatis et malitie actus exterioris ad interiorem nisi sic eam intelligendo.

¶Super arti.3.

In titulo articuli tertij eiusdē vigesime questiōis: questio est de identitate numerali zc. ¶In corpore eiusdē articuli aduerte duo. Primum est dupl'r aliqua accn̄a distinguūt numero. s. vel pp nūerationē sbi: vt albedo in sorte z platone. vel ppter numerationē essentie: vt albedo z dulcedo in eodem pomo. Et pptere a lrā itēdēs q̄ vtraq3 bōitas est intus z vtraq3 extra: z ponēs q̄ vterq3 act⁹ ē vn⁹ act⁹ i gn̄e moris: vult q̄ q̄nq3 sit vna numerositate sbi z essentie: q̄nq3 due numerositate essentie: nō sbi: qr vterq3 act⁹ est vnū sbm nūero ꝑm est q̄ hinc expsse. vt rn̄sio ad tertiū manifesta: hēs q̄ deriuatio bōitatis vel malitie ex actu in actū nō est formalis s3 denominatiua tm̄. S3 sūt ꝯ plura dubitatiōe digna. Primū ē: si act⁹ exterior z iterior sūt vn⁹ act⁹ z vnū subiectū nūero in gn̄e moris: quorsum tāta q̄stio de prioritate depēdentia z cāl'itate bōitatis z malitie moralis vni⁹ ab altero: hec em̄ quū diuersitatē supponāt p accidens ad moralē doctrinā spectare vident. Scdm est: qr author diminutus vr̄: bōitas em̄ act⁹ exterioris tripl'r se h3 ad bonitatē act⁹ interioris. Primo vt hn̄s oio eādē bonitatē: vt potio amara. Scdo vt hn̄s oio aliā ꝑm se: vt bene epulari pp sanitatē. Tertio vt hn̄s ex se z non ex alio fine: vt quū act⁹ exterior pp se est volit⁹: puta ꝯtēplatio vel adulteriū. hic em̄ terti⁹ modus in lrā nō ponit: z tn̄ frequētissim⁹ est dū volumus actus virtutū vel vitioꝝ nō pp aliū finē. Tertiū ē: qr volūtaria vr̄ doctrina authoris quo ad hoc q̄ deriuatio bōitatis vel malitie actus ab actu nō est ꝑm formā vt calidū deriuat ex calido: s3 ꝑ3 denoiatiōnē vt sanū denoiatur in alijs a sano in aiali. Quartū est circa ipam ꝯclōnē ꝯ quā arguit Scotus in quoli. q.18. tripl'r pbando q̄ nō est eadē bonitas vel malitia act⁹ interioris z exterioris. Primo authoritate Aug.13. de tri. dicētis: q̄ male volēdo miser est minus tn̄ esset si nihil eorum que perperam voluit habere potuisset. Secundo rōne: qr alia est integritas requisitorum ꝑm rationem rectā ad bonitatē actus interioris: z alia requisitorū ad bonitatē actus exterioris. ergo. Tertio etiā rōne: qr nihil est cā/ mediū/ z rō suiipsius: s3 actus interior bon⁹ et exterior bon⁹ se habēt in bonitate vt causa z causatū: vt immediatum z mediatū z hmōi. ergo. Quarto arguit ꝯ idē Gregor. de Arimino in libr. sniarū. Act⁹ exterior est mal⁹ z nō est illud malū quod est actus interior. ergo sunt duo mala. pbatur minor: qr adulteriū nō est velle adulterari: nec homicidiū ē velle holem occidere: z sic de alijs sūt etiā apud Capreolū in.42.di.1. multa q̄ vide ibi: ex his.n. solutis satisfactū credim⁹. ¶Ad primū hoꝝ dr̄: q̄ sicut in nālibus q̄n vnū numero cōstat ex pluribus nō p accn̄s nec frustra q̄rit q̄d ex q̄ in alterū redūdat: vt p3 in cōpositis ex mā z forma: ita in moralibus: l3 actus imperans z imperatus sint vnus numero actus nō vt simplex sed vt cōpositus non frustra nec per accidens queritur q̄d ex q̄ pcedat. ¶Ad ꝑm dicit q̄ hec obiectio testat illā esse authoris mentē quā in pcedēti articulo diximus. s. q̄ distinctio bonitatis ex fine et actu intelligitur formaliter. i. inq̄tū finis z inq̄tū actus: ppter ea em̄ non oportuit tertiū membrū in litera poni/ s3 sub secūdo mēbro cōprehenditur: q̄ncūq3 act⁹ exterior est ꝑm se bon⁹ vn̄ q̄n quis vult fornicari nō ppter alium finē: malitia actus interioris z exterioris est alia z alia nō specie sed nūero/ ita q̄d actus interior voluntatis est malus formaliter ꝓpria malitia fornicationis quā habet ex fornicatione vt finis z actus exterior est malus etiā formaliter ꝓpria malitia fornicatiōis quā h3 vt act⁹ ex gn̄e suo. ¶Ad tertiū dr̄ q̄ doctrina hec nō est voluntaria: sed in litera tangitur eius fundamentū: qr. s. q̄n aliq̄d dr̄ tale ex ordine ad aliud dr̄ denominatiue: z nō op3 dici formal'r. Q̄d em̄ habet aliq̄d in se formaliter dicitur tale ꝑm seipsum vt patet inductiue. Cōstat autē q̄ actus interior volūtatis dicitur bon⁹ ex actu exteriori in ordine ad ipsum. Dicitur enim velle furari malū: quia est ad malū. Et similiter actus exterior dicitur ex actu interiori malus in ordine ad ipsum: dicitur em̄ actio manus qua furatur mala/ quia ordinatur a mala voluntate. vnde quum multiplicare entia sine necessitate non sit rationabile: z ordo sit manifestus adinuicē: z sufficiat ad saluādū eorū bonitates z malitias superfluū est ponere q̄ etiā sit deriuatio formalis vt caloris a calore. Et cōfirmatur qr si in deriuatione conditionum hmōi actus ab actu ponat deriuatio formalis oportebit eadē ratione postmodū dicere: cuz actus vnius virtutis imperatur ab alia puta fortitudinis a charitate vt in martyribus: q̄d a charitate in voluntate deriuatur charitas alia in actū exteriorem: et similia q̄ absurda sunt. Jace ergo fundamentū hoc q̄ deriuatio bonitatis z malitie/ z talis bonitatis z talis malitie in actu ab actu/ vt sic est nō formalis s3 denoiatiua/ seu nō per modū vniuocationis/ sed attributionis: z ex eo illucescent tibi multa moralia: z hoc bene nota. ¶Ad quartū vero dubiū rn̄dendo dicit q̄ ex authoritate illa Augu. nihil aliud dicit nisi forte q̄ exterior actus addit z facit holem peiorem: q̄d qualiter verū sit in sequēti patebit articulo. Prima vero rō non concludit vl'r: q̄ ois bonitas exterioris actus sit alia ab oi bonitate interioris actus sed q̄ aliqua: q̄d gratis cōcedimus q̄ si de oi est intentio op3 pbare. Constat em̄ q̄ eadē est integritas req̄sitorū ad bonitatem ex fine actus volūtatis interioris z exterioris: l3 dissimiliter ad vtrūq3 se habeat integritas illa vt patet quū aliq̄s vult ppter finē aliq̄d nulla alia ratione moraliter bonū nisi ppter finē. Et hec loquendo de his actibus in genere moris: l3 forte impossibile sit in genere nature eadē vtriq3 cōuenire: q̄d forte Scotū decepit. secunda aūt ratio eiusdem ex malo intellectu positionis nostre pcedit: nō em̄ dicim⁹ q̄ eadē nūero bonitas sit cā z cāta: sed dicimus q̄ sicut sanitas vna numero nō diuersificatur in aiali medicina z vrina. Et cum hoc a sanitate animalis deriuatur sanitas in vrina z medicina: ita dicimus q̄ eadem numero est bonitas vtriusq3 actus: z q̄ ex altero in alterum deriuatur ꝑm denominationem. vnde cōcedendo q̄ idem non est cā nec ratio mediandi suiipsius negatur sequela. ergo alterius bonitatis: qr est sophisma consequentis: oportet dicere/ ergo alterius bonitatis vel pportionis vel attributionis ad se. vnde bonitas actus interioris est cā bonitatis exterioris. i. pportionis actus exterioris ad bonitatē interiorē. z econuerso: z sic de alijs attributionibus ꝑm quas deriuatur denoiatio. Ad id q̄d affertur ex Greg. si nō fiat vis in verbis negat sequela. non.n. v3 vrina est sana z animal est sanū/ z vrina sana non est aial sanū/ neq3 ecōuerso: ergo sūt due sanitates: qr stat numerus habētiū diuersimode cū vnitate numerali rei habite. dixi aūt si non fiat vis in verbis qr pōt formari argumentū in adiectiuis z substātiuis: z si i his fiat vis iam scis ex prima parte q̄ noia substātiua nō plurificantur sine plurificatione forme sed de rebus nūc est questio. Potest quoq3 distingui minor z dici q̄ quū dicit: z hoc malū nō est illud mā liter q̄dē est verū: formaliter autē falsum: qr l3 act⁹ exterior malus nō sit interior malus: nec econuerso. Malitia tn̄ vnius est malitia alteri⁹: sicut sanitas animalis est sanitas vrine. ¶In responsione ad secūdū eiusdem tertij articuli aduerte q̄ quia argumētū tēdebat ad hoc: vt qr due virtutes exigūtur ad bonificandū hos duos actus singula singulis referēdo: ideo due essent eorum bonitates. Quelibet em̄ virtus bonificat actum suum. Respōsio primo percutit radicem: z intendit q̄d non propter diuersitatem inter actū interiorem z exteriorē opus est diuersa virtute. s. morali z intellectuali: sed propter diuersitatem finis z eius q̄d est ad finem. nā moralis in fine: intellectualis vero in his que sunt ad finē perficit. Deinde qr ad quēlibet actum virtutis concurrit bona ratio z bonus appetitus: quoꝝ primum spectat ad virtutem intellectualem: secundū ad moralem: z hoc erat materia argumenti. Ideo subdit q̄ bonitas moralis recte rationis de ipso fine virtutum. i. de eodem de quo est virtus moralis nō est alia a bonitate morali ipsius virtutis moralis: ac per hoc actus pendens ex recta ratione z recto appetitu non propterea h3 duas bonitates morales: quomodo autē z quare hoc sit subiungitur dicendo: ꝑm q̄ bonitas rationis participatur in qualibet virtute idest ideo nō est distincta bonitas moralis vtriusq3: qr in qualibet virtute participatur bonitas rationis. Et scito q̄ ly bonitas determinās rationē quū dicitur bonitas rationis participatur dupliciter intelligi pōt. Primo in seipsa ratione vt est res cuius pars capitur. Et sic non significat bonitatem moralez formaliter: sed bonitatē intellectualē formaliter. Rectitudo enim rationis que eius est bōitas nō morale sed intellectuale bonū est formaliter: primordialiter autez z causaliter bonitas est moralis. secundo in ipsis participantibus vt est pars capta. Et sic est bonitas moralis: imo pars omnis bonitatis moralis z causa in omnibus virtutibus moralibus: quocunq3 modo intelligatur hec litera non refert. Semper em̄ verum est q̄ non est alia bonitas moralis: z q̄ ratione participationis ipsius in qualibet coincidit virtutem moralem.

¶Super arti.4.

In titulo articuli quarti eiusdem q̄onis aduerte: q̄ hic directe queritur de actu exteriori vt est in rerum natura.

¶In articu.4. eiusdē 20ᵉ. q. tripliciter dubitatur. primo circa primū membrū. s. q̄ actus exterior nihil addat bonitatis. ꝯ actū interiorē quo ad bonitatē q̄ est ex fine. Manifeste em̄ cōtradicit veritati: z secundo mēbro: q̄m siquis fornicari vult vt furetur: z deinde per fornicationē peruenit ad furtū intentū/ certū est q̄ sicut iste peior est factus fornicādo/ ita peior factus est furādo: furtū aūt

Universidad de Deusto Biblioteca

est actus exterior: ⁊ actus interior voluntatis est ex eo malus malitia que est ex fine. ꝗ quo ad malitiā que est ex fine actus exterior addit in malitia supra malitiā actus interioris. ¶ Scōm dubiū est circa scōm membrū an volūtas q̄tum ex se est parata: sed ꝑꝑ impotētiā cessans ab opere sit ꝑfecta ac si operaret. Et est rō dubij: q2 author vocat eam perfectā ⁊ cōsummatā. Et rursus ponit in ea defectū ꝑfectionis q̄ est ex actu exteriori.

¶ Tertium dubium est circa illud qđ dr̄ scꝫ ꝙ inuoluntarius defectus a faciendo nō tollit aliquid de premio vel pena. h em̄ pꝫ esse falsum taꝫ apud diuinū q̄ apd humanū iudicium. martyr em̄ sola volūtate sitibunda ꝑꝑ defectum exterioris martyrij ꝑdit aliqd de p̄mio: q2 caret aureola: ⁊ silr̄ q̄ silr̄ voluit ꝑcutere clericū caret pena excōicationis: ⁊ qui voluit occidere: caret pena mortis. Quarto loco essent forte alterius iudicio adducende obones recitate a capreolo in. 4. 2. dis. 2. Sed qm̄ solutis his apparebit: aut solutio aut impertinētia earum omitto. ¶ Ad euidētiam, horum recolito primo ꝙ sicut sanū in vrina nō addit aliquid sanitatis supra sanitatem aialis: ita bonuꝫ ex fine in actu exteriori nihil bonitatis addit supra bonum actū interiorē voluntatis. ⁊ rō vtrobiq̄ est eadē: q2 denominatiuum extrinsecū nihil forme addit supra denolatiuū formale vñ ex hoc qđ autor posuit ꝙ bonitas ex fine est formaliter in solo actu interiori: opꝫ consequēter dicere ꝙ act⁹ exterior nihil bonitatis illius addit: qm̄ tali bonitate bonus est quasi extrinseca denoiatione. Et q2 si affirmatio est causa affirmationis negatio erit cā negationis/ ⁊ econuerso. Ideo ꝑm bonitatem quā hꝫ actus interior voluntatis ex actu exteriori volito actus exterior in rerum nā/ q2 ē formaliter bonus tali bonitate addit ad bonitatē actus interioris nō aliam bonitatē aut aliam bonitatis gradum: sed ipsam eandem bonitatē apponit in suo perfectissimo essendi mō. s. formalr̄: ac ꝑ hoc terminat/ ꝑficit/ ⁊ consummat motū volūtatis in ipsum ex ꝑpria forma quā in se ⁊ ex se hꝫ. Uñ melior est volēs ⁊ faciēs actū bonū q̄ volēs facere ⁊ nō faciens. Recolito scdo ꝙ doctrina hec de bonitate ex fine ⁊ actu intelligiꝶ formalr̄/ idest inquantū hmōi: ⁊ videbis ꝙ qñ actus ⁊ finis coincidūt: tūc actus exterior addit ⁊ nō addit supra actū interiorē in bonitate ⁊ malitia: quia inquantū bonus ex fine/ vt sic nō addit: vt aūt bonus ꝑm se sic addit. Et ꝑm hoc ad primū dubiū dr̄ ꝙ ille furādo fit ꝑculdubio peior: nō q2 malitie ex fine in volūtate actus exterior vt malus ex illa aliquid addāt. Sed q2 illi male volūtati addiꝶ actus exterior ꝑm se malus formaliter. Uerūtñ aduerte hic ꝙ aliud est dicere ꝙ actus exterior non addit in bonitate ⁊ malitia ex fine actui interiori: ⁊ aliud est dicere ꝙ finis consequutus nō addit in bonitate ⁊ malitia volūtati bone vel male ex fine. primum em̄ docemur in litera. Scōm aūt minime: quin potius ex lr̄a habeꝶ oppositū huius scōi/ in rōne scōi membri: vbi dr̄ ꝙ inclinatio ꝑficiꝶ in h ꝙ cōsequiꝶ finē. Et pōt cōfirmari: q2 finis ē ꝑ se prio bon⁹. Et ꝑpea si act⁹ exterior inq̄tū ꝑ se bon⁹ addit in bonitate opꝫ ꝙ finis inq̄tū ꝑ se prio bon⁹ addat ēt i bonitate: ⁊ h ē verū absq̄ dubio. vñ quū furtū habeat rōnē finis eius cōsequutio ēt si nō eēt act⁹ adderet in bonitate vel malitia. ¶ Ad scōm dubiū dr̄ ꝙ vt ex ar. 4. q. 16. supius pꝫ: volūtas pōt dici ⁊ eē cōpleta duplr̄. Uno° ꝑm illā ḣitudinē q̄ volitū ē in volūtate. Alio° ꝑm illam qua volūtas tēdit in realē assequutionem voliti. iuxta primum modū significaꝶ ꝑfectio volūtatis ꝑ h ꝙ est velle ꝑfecte: iuxta scōm ṽo ꝑ h qđ ē habere ꝑfecte: vt ibidē dictū est. vñ volūtas parata opari si posset ē ꝑfecta volūtas: q2 ꝑfecte vult: ⁊ hoc spectat ad prie ḣitudinis ꝑfectionē. ⁊ est imꝑfecta simplr̄: q2 ñ ꝑuenit ad h ꝙ realiter hēat id qđ vult: ⁊ nata ē hr̄e. Oīs em̄ motus deficiēs a termino ē imꝑfect⁹ ꝑ ꝑuationē ꝑfectionis i assequutiōe termini cōsistētis. Et quū p⁹ ꝑfectio sit alteri⁹ rōnis a scda/ ⁊ tota latitudo pc cōpareꝶ ad scdam vt impfectū ad ꝑfectū vt superius pꝫ: ꝯñs est ꝙ q̄tūcūq̄ crescat ⁊ intēsissim⁹ sit interior actus volūtatis sol⁹ nunq̄ ꝑueniet ad h ꝙ sit ꝑfect⁹ simplr̄ sine assequutiōe exterioris: ꝑꝑ ꝙ saluator dixit Joā. Maiorem charitatē nemo hꝫ q̄ vt aiam suam ponat q̄s ꝑ amicis suis. ponat dixi/ nō vlit ponere. ¶ Ad 3m dum dr̄ ꝙ sicut sermo pñs est de bono ⁊ malo moralr̄ nō ꝑm hanc vel illā legē: ita etiā de p̄mio ⁊ pena ꝑm exigētiam act⁹ boni vel mali/ ⁊ non ꝑm hāc vel illā legē: nisi forte diuinā. igiꝶ distinguēdū est de premio ⁊ pena essentiali vel accidētali: ⁊ dicendū ꝙ volūtas parata q̄tuis, si operās ꝑꝑ impotētiā nihil de p̄mio vel pena ꝑdit essentiali: q2 hoc rñdet prie ꝑportiōi voluntatis q̄tuis ea reat aliqua accidētali remuneratione vel pena respōdēti ipsi exercitio actus exterioris.

ditur de bonitate vel malitia: frustra qui habet bonam voluntatem vel malā facit opus bonum, aut desistit a malo opere, quod est inconueniens.

Rñdeo Dōm, ꝙ si loquamur de bonitate exterioris actus q̄ hꝫ ex bonitate finis, tūc actus exterior nihil addit ad bonitatē: nisi cōtingat ipsam voluntatem ꝑm se fieri meliorē in bonis, vel peiorem in malis. qđ quidem videtur posse cōtingere tripliciter. Uno modo ꝑm numerū: puta cum aliquis vult aliquid facere bono fine vel malo, ⁊ tūc quidem non facit, postmodum autem vult ⁊ facit, duplicatur actus volūtatis. ⁊ sic fit duplex bonū vel duplex malum. Alio modo quātum ad extensionē: puta cum aliquis vult facere aliquid bono fine vel malo, ⁊ propter aliquod impedimentū desistit, alius aūt continuat motum voluntatis quousq̄ opere perficiat, manifestum est ꝙ huiusmodi voluntas est diuturnior in bono vel malo. ⁊ ꝑm hoc est peior vel melior. Tertio ꝑm intensionem. sunt enim quidam actus exteriores qui inquantum sunt delectabiles vel penosi nati sunt intendere voluntatem vel remittere. constat autem ꝙ quanto voluntas intensius tendit in bonum vel malum, tanto est melior vel peior. ¶ Si autem loquamur de bonitate actus exterioris quam habet ꝑm materiam ⁊ debitas circunstantias, sic comparatur ad voluntatem vt terminus ⁊ finis: ⁊ hoc modo addit ad bonitatem vel malitiam volūtatis: quia omnis inclinatio vel motus perficitur in hoc ꝙ consequitur finem vel attingit terminum. vnde non est perfecta voluntas nisi sit talis que opportunitate data operetur. Si vero possibilitas desit voluntate existente perfecta vt operaretur si posset: defectus perfectionis que est ex actu exteriori est simpliciter inuoluntarium. Inuoluntarium autem sicut non meretur penā vel premium in operando bonum aut malum, ita non tollit aliquid de premio vel de pena si homo inuolūtarie simpliciter deficiat ad faciendum bonū vel malum.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ Chryso. loquiꝶ quādo voluntas hominis est cōsummata, ⁊ nō cessaꝶ ab actu nisi propter impotentiam faciendi. ¶ Ad secundū dōm, ꝙ ratio illa ꝑcedit de bonitate actus exterioris quā habet ꝑ bonitate finis. sed bonitas actus exterioris quam habet ex materia ⁊ circunstātijs est alia a bonitate voluntatis que est ex fine, nō autē alia a bonitate voluntatis quam habet ex ipso actu volito sed comparaꝶ ad ipsam, vt ratio ⁊ causa eius sicut supra dictum est. Et per hoc etiā patet solutio ad tertium.

¶ Utrū euētus sequēs aliq̄d addat de bonitate vel malitia ad exteriorē actū. Arti. 5.

AD quintū Uideꝶ ꝙ euētus sequens addat ad bonitatē vel malitiam actus. Effectus em̄ virtute p̄existit in causa, sed euētus consequunꝶ actus sicut effectus causas. ergo virtute p̄existūt in actibus. sed vnūquodq̄ ꝑm suam virtutē iudicatur bonū vel malū: nam virtus est que bonū facit habentē: vt dr̄ in. 2. ethi. ergo euentus addunt ad bonitatē vel malitiam actus. ¶ P̄. Bona que faciunt auditores sunt effectus quidā cōsequentes ex predicatione doctoris. sed huiusmodi bona redundāt ad meritum predicatoris: vt patet ꝑ id qđ dr̄ Phil. 4. Fratres mei charissimi ⁊ desideratissimi, gaudium meū, ⁊ corona mea: ergo euētus sequens addit ad bonitatē vel malitiā actus. ¶ P̄. Pena nō addiꝶ nisi crescēte culpa: vñ dicitur Deutero. 25. pro mēsura peccati erit ⁊ plagarū modus. sed ex euētu sequente additur ad penā: dr̄ em̄ Exo. 21. ꝙ si bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nudiustertius, ⁊ cōtestati sunt dn̄m eius, nec reclusit euꝫ, occideritq̄ virum aut mulierē: ⁊ bos lapidibus obrueꝶ, ⁊ dn̄m illius occidant. non aūt occideretur si bos nō occidisset hominē etiam nō reclusus. ergo euētus sequēs addit ad bonitatem vel malitiā actus. ¶ P̄. Si aliquis ingerat causam mortis percutiendo vel sentētiam dādo, ⁊ mors nō sequaꝶ, non cōtrahitur irregularitas. cōtraheret aūt si mors sequeretur. ergo euentus sequēs addit ad bonitatem vel malitiam actus.

q. 73. art. 8. & mal. q. 1. arti. ad. 11. q. 3. arti. 10. ad. 5.

Sed cōtra. Euētus sequēs nō facit actū malū qui erat bonus nec bonū q̄ erat malus: puta si aliq̄s det eleemosynā paupi, q̄ ille abutaꝶ ad pcm̄, nihil depit ei q̄ eleemosynā facit: ⁊ silr̄ si aliquis patiēter ferat iniuriā sibi factā, nō ꝑꝑ h excusaꝶ ille q̄ fecit. ergo euētus sequens non addit ad bonitatem vel malitiam actus.

Rñdeo Dicēdum, ꝙ euētus sequēs, aut est p̄cogitatus, aut non. Si est p̄cogitatus, manifestū est ꝙ addit ad bonitatem vel malitiam: cū enim aliquis cogitans ꝙ ex opere suo multa mala possunt sequi, nec ꝑpter hoc dimittit, ex hoc apparet volūtas eius esse magis inordinata. Si aūt euentus sequens non sit p̄cogitatus, tūc distinguēdū est: q2 si per se seq̄tur ex tali actu ⁊ vt in pluribus, ꝑm hoc euētus sequēs addit ad bonitatē vel malitiā actus: manifestū est em̄ meliorē actum esse ex suo genere, ex quo p̄nt plura bona seq̄: ⁊ peiorē ex quo nata sūt plura mala sequi. Si vero per accidens, ⁊ vt in paucioribus. tūc euentus sequens nō addit ad bonitatē vel ad malitiam actus. nō em̄ datur iudiciū de re aliqua ꝑm illud quod est per accidens, sed solū ꝑm illud qđ est per se.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ virt⁹ cāe existimaꝶ ꝑm effcūs per se, nō āt ꝑm effcūs ꝑ accñs. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ bona q̄ auditores faciūt ꝯsequunꝶ ex p̄dicatione doctoris sicut effcūs ꝑ se, vñ redūdāt ad p̄mtū p̄dicatoris. ⁊ p̄cipue qñ sunt p̄intēta. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ euētus ille ꝑ quo illi pena infligēda mandaꝶ ⁊ ꝑ se seqꝶ ex tali cā, et iterꝫ poniꝶ vt p̄cogitatus. ⁊ iō imputaꝶ ad penā. ¶ Ad q̄rtū dōm, ꝙ rō illa ꝑcederet si irregularitas sequeretur culpā, non aūt sequiꝶ culpā, sꝫ factū ꝑꝑ aliquē defectū sacramēti.

¶ Utrum idem actus exterior possit esse bonus ⁊ malus. Arti. 6.

AD sextū Sic ꝑcediꝶ. Uideꝶ ꝙ vnus actus possit esse bon⁹ ⁊ malus. Motus. n. est vnus q̄ est ꝯtinu⁹ vt dr̄ in. 5. phy. sꝫ vnus mot⁹ cōtinuus pōt esse bonus ⁊ malus puta si aliq̄s cōtinue ad ecclīā vadēs, primo q̄dē intendat inanē gloriā, postea intendat deo seruire. ergo vnus actus potest esse bonus ⁊ malus. ¶ P̄. Scōm p̄hm in. 3. phy. actio ⁊ passio sūt vnus act⁹. sed pōt esse passio bona sicut christi, ⁊ actio mala sicut iudeorꝫ: ergo vnus act⁹ pōt esse bonus ⁊ malus. ¶ P̄. Cū seruus sit q̄si instrm dn̄i: actio serui est actio dn̄i, sicut actio instr̄i est actio artificis, sꝫ pōt cōtingere ꝙ actio serui ꝑcedat ex bona volūtate dn̄i ⁊ sic sit bona ⁊ ex volūtate mala serui, ⁊ sit mala. ergo idē act⁹ pōt esse bonus ⁊ malus.

Sꝫ ꝯ. Cōtraria nō possunt esse in eodē. sed bonum ⁊ malum sunt cōtraria. ergo vnus act⁹ nō p̄t esse bon⁹ ⁊ malus.

Rñdeo Dōm, ꝙ nihil ꝓhibet aliq̄d esse vnū ꝑm ꝙ est in vno genere, ⁊ esse multiplex ꝑm ꝙ referꝶ ad aliud genus. sicut supficies cōtinua est vna ꝑm ꝙ cōsideraꝶ in gñe q̄titatis, tñ est multiplex ꝑm ꝙ referꝶ ad genus coloris si partim sit alba ⁊ partim nigra. ⁊ ꝑm hoc nihil ꝓhibet aliquē actū esse vnū ꝑm ꝙ refertur ad genus nature q̄ tñ nō est vnus ꝑm ꝙ referꝶ ad gen⁹ moris. sicut ⁊ econuerso. vt dictū est. Ambulatio. n. ꝯtinua est vnus actus ꝑm gen⁹ nature: pōt tñ cōtingere ꝙ sint plures ꝑm genus moris si muteꝶ ambulātis volūtas q̄ est p̄cipiū actuū moraliū. si ergo accipiatur vnus act⁹: ꝑut est in gñe moris impoīe est ꝙ sit bonus ⁊ malus bonitate ⁊ malitia morali: si tamen sit vnus vnitate nature, ⁊ non vnitate moris: potest esse bonus ⁊ malus.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ille mot⁹ cōtinuus q̄ ꝑcedit ex diuersa intētione: sꝫ sit vnus vnitate nature, nō est tñ vnus vnitate moris. ¶ Ad ꝑm dicēdū ꝙ actio ⁊ passio ptinent ad genus moris inq̄tū hñt rōnē volūtarij, ⁊ ideo ꝑm ꝙ diuersa volūtate dn̄r voluntaria ꝑm hoc sunt duo moralr̄, ⁊ pōt ex vna pte i esse bonū, ⁊ ex alia malū. ¶ Ad tertiū dōꝫ, ꝙ actus serui inq̄tū ꝑcedit ex volūtate serui non est actus domini, sꝫ solū inq̄tuꝫ ꝑcedit ex mandato dn̄i. vñ sic nō facit ipsuꝫ malū mala volūtas serui.

1. q. 72. ar. 6. c. Et 22c. q. 99. ā. 2. ad. 2. ⁊ arti. 3. ad. 2. Et. 2. d. 40. ā. 4. Et mal. q. 2. ā. 4. Et ꝑi. q. 1. art. 4. c. 2. q. 2. arti. 3. c.

siue frequēter/ siue rarissime/ dūmodo sit p̄uisus/ addit ad bonitatem vel malitiā. hoc aūt esse durissimū verbū ex eo pꝫ ꝙ siq̄s committens actū peccati venialis precognoscēs ex eo sine alia culpa sua alios peccare mortalr̄ peccaret mortaliter. Et sic mulier pulchra ⁊ adamata ab aliq̄bus ⁊ sciēs quū egrediꝶ illos in eā appetēdā exarsuros nō posset cā alicuius venialis solatij ire ad ꝑpriū hortū absq̄ pctō mortali: ⁊ infinita similia videntur sequi: que homo forte non suffert audire. falsum autem esse conuincitur ex ratione sic. Actus nō recipit additionem in bono vel in malo secundum id quod est per accidens et in paucioribus: sꝫ euētus per accidens ⁊ in paucioribus ex hoc est p̄uisus ñ trāsit ex ꝑ accidēs ⁊ raro in ꝑ se aut frequenter. ergo euēt⁹ talis ex hoc ꝙ ē p̄uisus nō addit in bonitate vel malitia. Maior habeꝶ in calce corporis huius articuli. Minor est ꝑ se nota: q2 p̄uisio sola nihil cōfert voluntati: nō em̄ ex hoc ꝙ aliq̄s p̄uidet aliq̄d ē bonus vel mal⁹: nec ex hoc ꝙ aliq̄s preuidet aliq̄d ꝑ accidens futurū ex suo actu ꝑptereamalefacit. alioqn xp̄s p̄uidēs ex manifestatiōe sui futura tot scelera iudeorum malefecisset manifestādo se/ ⁊ occidens suū inuasorē preuidēdo ei⁹ mortē ⁊ defendēdo se peccaret. Uñ sup eadē radice formaꝶ alia rō sic: p̄uisio euētus mali ꝑ accñs nō facit actū malum. ergo p̄uisio euēt⁹ mali ꝑ accñs futuri non facit actū peiorem si erat malus: iuxta illā regulā: sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis ⁊c. Et cōfirmaꝶ q2 faciēs actū bonū puta vadēs ad ecclesiaꝫ: ⁊ preuidēs ꝙ ex eo sequētur alia bona per accidens ⁊ non acceptās illa nec odio habēs sꝫ ſtās in sola p̄uisiōe nō ꝑpterea facit actū meliorē: ⁊ tñ expsse in litera primi mēbri dicitur ꝙ p̄uisus effectus addit ad bonitatē. Quid ergo dicemus? Dicēdum est si litera non est defectiua quod author intendit de euentu quocunq̄ precogitato sic quod descēdat in voluntatem/ ita ꝙ voluntas feratur in ipsum directe vel indirecte/ ita ꝙ non intendit nisi de euentu preuiso et volito siue directe siue indirecte. Et hic sensus potest sumi vt expositus ab ipsomet inferius in. q. 73. arti. 8. ad primū vbi dicit: ꝙ euentus sequens si sit preuisus ⁊ intentus addit ad bonitatem vel malitiam actus: sicut. s. dictum est: quū de bonitate ⁊ malitia humanorum actuū ageretur. ⁊ quia in corpore illius articuli ponit sub non intento volitum indirecte. Ideo consulto dixi ꝙ intentio authoris est loqui de preuiso ⁊ volito siue directe siue indirecte. Et potest quoq̄ hicmet sensus ex hac litera sumi dum dicitur voluntas magis inordinata: quum enim voluntas non reddatur inordinata ex actu exteriori nisi inquantum volito: consequens est ꝙ nec eius euentu deordinetur nisi volito: ⁊ consequenter ex eodem non magis deordinatur nisi volito. Intendit ergo in primo membro siue per se siue per accidens siue frequēter siue raro: ⁊ breuiter euētus quomodolibet actionis proprie sit preuisus ⁊ volitus addit ad bonitatem vel malitiam actus ⁊ hoc est manifestuꝫ: quia hoc spectat ad voluntatem magis deordinatam in malis: ⁊ magis affectam in bonis.

¶ Super ar. 5.

IN titulo arti. 5. nota duos terminos. Euentus em̄ commune vocabulum ad effectū per se ⁊ ꝑ accñs/ significat id qđ quolibet ex actione prouenit. Addere vero presupponit id cui additur/ ⁊ ad augmētū spectat: vnde addere ad malitiā presupponit malitiā in actu: ⁊ addere ad bonitatē presupponit bonitatē in eodē. vñ nō q̄riꝶ hic/ an actus ex euētu reddaꝶ malus vel bonus: sꝫ an actus malus ex malo euētu reddaꝶ peior: ⁊ bonus ex bono euentu melior. Prima em̄ questio iam soluta est quū determinatum est vnde actus moralis/ ⁊ vnde actus voluntatis sit bonus vel malus. s. ex fine obiecto ⁊c. ¶ In corpore arti. dubiū magnū occurrit: q2 durissima ⁊ falsa doctrina videtur hic tradita: distinguiꝶ siq̄dē ꝙ euētus pōt duplr̄ se habere: aut vt p̄cogitatus/ aut nō. Si vt p̄cogitatus addit ad bonitatē vel malitiā. Si nō: tūc duplr̄: aut ꝑ se sequiꝶ ⁊ vt in plurib⁹/ ⁊ tūc addit: aut ꝑ accidēs ⁊ in paucioribus/ ⁊ tūc ñ addit. Ex hac. n. doctrina hr̄i primo mēbro distōnis ꝙ euēt⁹ sequēs siue ꝑ se siue ꝑ accñs/

¶ Super articulum sextum.

IN articu. 6. eiusdē 20. q. nihil occurrit scribēdum nisi reddere lectorem attentum qđ non dicit author eūdem numero actum voluntatis non posse esse successiue bonum et malum. Sed dicit eundem numero actum in genere moris: actus enim voluntatis secundū se est in genere nature/ ⁊ secundum suas conditiones in genere moris: ⁊ hec dixerim propter durandum in. 2. distin. 40. q. 2. ne quis putet cōtra hanc doctrinam militare.

¶ De his que ꝯsequunꝶ act⁹ humanos rōne bonitatis ⁊ malitie. Q̄ō. 21.

DEinde Cōsiderandū ē de his q̄ ꝯsequunꝶ act⁹ hūanos rōne bonitatis vel malitie. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrū actus humanus inquātū est bonus vel malus habeat rōnem rectitudinis vel peccati. Scdo vtrū habeat rōnē laudabilis vel culpabilis. Tertio vtruꝫ habeat rationē meriti vel demeriti. Quarto vtrū habeat rationeꝫ meriti vel demeriti apud deum.

¶ Utrū act⁹ hūan⁹ inq̄tū ē bon⁹ vel malus habeat rōnē rectitudinis vel peccati. Ar. 1.

AD primū Sic ꝑcediꝶ. Uꝶ ꝙ actus hūan⁹ inq̄tū ē bon⁹ vel malus nō hēat rōnē rectitudīs vel pcti. P̄cā. n. sunt mōstra i nā. vt dr̄ in 2. phy. mōstra aūt nō sūt act⁹, sꝫ sūt q̄dā res gñate p̄ter ordinē nāe, ea aūt q̄ sūt ꝑm artē et rōnē imitanꝶ ea q̄ sunt ꝑm nām. vt ibidē dr̄. g act⁹ ex h ꝙ est inordinat⁹ ⁊ mal⁹ nō hꝫ rōnē pci. ¶ P̄. Pcm̄ vt dr̄ in. 2. phy. accidit i nā et arte cū nō ꝑueniꝶ ad finē intētū a nā vel arte. sꝫ bonitas vel malitia act⁹ hūani maxie cōsistit i itētiōe finis ⁊ ei⁹ ꝓsecutiōe. ergo vr̄ ꝙ malitia act⁹ ñ iducat rōnē pci. ¶ P̄. Si malitia act⁹ iduceret rōnē pci, seq̄reꝶ ꝙ vbicūq̄ esset malū, ibi eēt pcm̄: h āt ē fl̄m. nā pena lꝫ hēat rōnē mali, nō tñ hꝫ rōnē pcti. nō ergo ex h ꝙ aliq̄s actus est malus habet rōnē peccati.

Sꝫ ꝯ. Bonitas actus hūani, vt. s. ōn̄suꝫ est, p̄ncipalr̄ depēdet a lege eterna. ⁊ ꝑ ꝯñs malitia eius in h ꝯsistit ꝙ discordat a lege eterna. sꝫ hoc facit rōnē pci. Dicit. n. aug. 22. ꝯ faustū, ꝙ pcm̄ est dictū vel factū vel ꝯcupitū ꝯ legē eternā. ergo actus human⁹ ex hoc ꝙ est malus hꝫ rōnem peccati.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ malū in plus ē q̄ peccatū sicut ⁊ bonū in plus

¶ Super. q. 21. articulum. 1.

IN titulo omnium articu. q. 21. aduerte ꝙ quū queritur vtrum act⁹ humanus inq̄tū bonus vel mal⁹ habeat hoc vel illud: potest intelligi illa reduplicationis nota. primo vt determinat bonitatem vel malitiam absolute: ⁊ sic non sumitur hic quia hoc esset idem quod querere de cōuenientibus bono vel malo absolute: quod non spectat ad moralem: sed metaphysicum. ⁊ essent false responsiones. Alio modo vt determinat bonitatem vel malitiaꝫ propriā seu contractam ad actum humanuꝫ. Et hic est intentus sensus questionum ⁊ responsionum/ ita qđ intendit aut hoc querere an actus humanus ex sua bonitate vel malitia/ vt sic habeat rationem recti laudabilis meritorij etiam apud deum: et similiter peccati culpabilis demeritorij etiam apud deum. Et vt patet in litera determinat partem affirmatiuam. ita quod actus humanus constituitur in esse boni vel mali quasi ex causa formali: et super hoc fundatur quod ex ordine ad finem recti vel peccati/ ex ordine ad efficiens: laudabilis vel culpabilis: ex ordine ad alterum meritorij vel demeritorij rationem habet. Et non sunt hec sumenda vt disparata: sed vt ex additione se habentia: meritorium namq̄ supponit et preexigit laudabile: et laudabile rectum: et rectum bonum moraliter.

mal. q. 2. ā. 1. ad 5.

Universidad de Deusto Biblioteca

est,q̄z rectū:q̄z em̄ priuatio boni in quocunq̄ cōstituit rōnē mali, sed peccatū ꝓprie cōsistit in actu q̄ agit̄ pp̄ finē aliquē cū nō habet debitū ordinem ad finē illum.debitus aūt ordo ad finem ſm aliquam regulam mēsuratur:que quidē regula in his que ſm naturam agūt est ipsa virtus nāe que inclinat in talem finē.qñ ergo actus ꝓcedit a virtute nāli ſm nālem inclinationē in finem, tunc seruatur rectitudo in actu,q̄z medium non exit ab extremis: scz actus ab ordine actiui principij ad finem:quando aūt a rectitudine tali actus aliquis recedit,tūc incidit ratio peccati. In his vero que aguntur per voluntatē regula proxima est ratio hūana,regula aūt suprema est lex eterna.qñcunq̄ ergo actus hoīs ꝓcedit in finem ſm ordinē rationis ꝛ legis eterne tūc actus est rectus. quādo aūt ab hac rectitudine obliquatur,tunc dicitur peccatū. Manifestum est autem ex premissis,ꝙ omnis actus volūtarius est malus per hoc ꝙ recedit ab ordine rationis ꝛ legis eterne,et omnis actus bonus concordat rationi ꝛ legi eterne.vnde sequit̄ ꝙ actus humanus ex hoc ꝙ est bonus vel malus habeat rōnem rectitudinis vel peccati

Ad primū Ergo dōm,ꝙ monstra dicūtur esse peccata inquantū ꝓducta sunt ex pecato in actu nature existente. ❡ Ad scōm dōm.ꝙ duplex est finis.s.vltimus ꝛ propinquus. In peccato aūt nature deficit quidē actus a fine vltimo qui est pfectio generati.non aūt deficit a quocunq̄ fine proximo:operatur enim natura aliquid formando. Similiter in peccato voluntatis,semp est defect⁹ ab vltimo fine intento. q̄z nullus actus volūtatis malus est ordinabilis ad beatitudinē que est vltimus finis:licet nō deficiat ab aliquo fine proximo quem voluntas intendit ꝛ cōsequit̄.vnde etiam cum ipsa intentio huius finis ordinetur ad finem vltimū in ipsa intētione huiusmodi finis pōt inueniri ratio rectitudinis ꝛ peccati. ❡ Ad tertiū dōm,ꝙ vnumquodq̄ ordinat̄ ad finē per actū suum:ꝛ ideo rō peccati que cōsistit in deuiatione ab ordine ad finē, ꝓprie cōsistit in actu.sed pena respicit personam peccantem:vt in primo dictum est.

❡ Utrum actus humanus inquantū est bonus vel malus hēat rationem laudabilis vel culpabilis. Arti.2.

5.di.24. ar.3.q.2. corin.Et 4.di.16, q.3.ar.1. qō.1.ad 2m.2.qō. 6.art.2. ad 3m.et mal.qō. 2.art.2, ad 3m.

Ad scōm Uidetur ꝙ act⁹ humanus ex hoc ꝙ est bonus vel malus nō habet rationem laudabilis vel culpabilis. peccatū enim contingit in his que agunt̄ a natura:vt dr̄ in.2.phy. sed tñ ea que sunt naturalia nō sunt laudabilia nec culpabilia:vt dr̄ in.3.ethi.ergo actus humanus ex hoc ꝙ est malus vel peccatū nō hꝫ rationē culpe:ꝛ per cōsequens,nec ex hoc ꝙ est bonus hꝫ rationē laudabilis. ❡ P̄.Sicut cōtingit peccatum in actibus moralib⁹ ita ꝛ in actibus artis:q̄z vt dicitur in.2. physi.peccat grammaticus nō recte scribens,ꝛ medicus nō recte dans potionē.sed nō culpatur artifex ex hoc ꝙ aliquid maluꝫ facit q̄z ad industriam artificis pertinet ꝙ possit ꝛ bonum opus facere ꝛ malum cum voluerit.ergo videtur ꝙ etiam actus moralis ex hoc ꝙ est malus nō habeat rationē culpabilis. ❡ P̄.Dyo. dicit in.4.ca.de di.no.ꝙ malum est infirmum ꝛ impotens.sed infirmitas vel impotentia vel tollit vel diminuit rationē culpe.non ergo actus humanus est culpabilis ex hoc q̄d est malus.

Sed cōtra Est,ꝙ phs dicit,ꝙ laudabilia sunt virtutum opera:vituperabilia aūt vel culpabilia opera contraria.sed actus boni sunt actus virtutis,q̄z virtus est que bonum facit habentē ꝛ opus eius bonū reddit,vt dicitur in.2.ethi.vnde actus oppositi sunt actus mali.ergo actus humanus ex hoc ꝙ est bonus vel malus hꝫ rationem laudabilis vel culpabilis.

Rñdeo Dōm,ꝙ sicut malum est in plus q̄ peccatum,ita peccatum est in plus q̄ culpa:ex hoc em̄ dr̄ actus culpabilis vel laudabilis ꝙ imputat̄ agenti:nihil enim est aliud laudari vel culpari q̄ imputari alicui malitiam vel bonitatē sui actus.tunc em̄ actus imputatur agenti:quando est in potestate ipsius:ita ꝙ habeat dominium sui actus.hoc aūt est in omnibus actibus volūtarijs:q̄z per voluntatem homo dñium sui actus hꝫ vt ex supradictis pꝫ.vnde relinquitur ꝙ bonū vel malum in solis actibus volūtarijs cōstituit rationem laudis vel culpe:in quib⁹ idem est malum peccatum ꝛ culpa.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ actus nāles nō sunt in potestate nālis agētis:cū natura sit determinata ad vnū.ꝛ iō lꝫ in actib⁹ nālibus sit peccatū,nō tñ est ibi culpa. ❡ Ad scōm dōm,ꝙ rō aliter se hꝫ in artificialib⁹ ꝛ alr̄ in moralibus. In artificialib⁹ em̄ rō ordinat̄ ad finē particularē,q̄d est aliquid p rōnē excogitatū. In moralib⁹ aūt ordinat̄ ad finem cōem totius humane vite:finis aūt pticularis ordinat̄ ad finem cōem. Cum em̄ peccatū sit per deuiationē ab ordine ad finē,vt dictum est,in actu artis cōtingit dupl̄r esse peccatū. Uno modo p deuiationem a fine particulari intento ab artifice,ꝛ hoc peccatum erit propriū arti:puta si artifex intendens facere bonū opus,faciat malum:vel intendens malū faciat bonū. Alio modo per deuiationem a fine cōi humane vite.ꝛ hoc modo dicet̄ peccare, etiam si intēdat facere malum opus.ꝛ faciat p hoc vt alius decipiat̄.sꝫ hoc peccatū nō est propriū artificis inquantū artifex sed inquantum homo est.vnde ex primo peccato culpat̄ artifex inquantuꝫ artifex,sed ex scōo culpat̄ homo inquantū homo. Sed in moralibus vbi attenditur ordo rationis ad finē cōmunē humane vite semper peccatū ꝛ malū attendit̄ per deuiationē ab ordine rationis ad finē cōem humane vite.ꝛ ideo culpat̄ ex tali peccato homo ꝛ inquantū est homo,ꝛ inquantū moralis est.vnde phs dicit in.6.ethi.ꝙ in arte volens peccans est eligibilior: circa prudentiam autem minus,sicut ꝛ in virtutibus moralibus:quarum prudentia est directiua. ❡ Ad tertiuꝫ dōm,ꝙ illa infirmitas que est in malis volūtarijs subiacet potestati hominis,ꝛ ideo nec tollit nec diminuit rationem culpe.

❡ Utrū actus humanus inquantū est bonus vel malus habeat rationem meriti vel demeriti. Arti.3.

Ad tertiū Uidetur ꝙ actus humanus nō habeat rōnem meriti,ꝛ demeriti propter suam bonitatē vel malitiā.meritū em̄ ꝛ demeritum dr̄ p ordinē ad retributionē que locū solū habet in his que ad alterum sunt.sed nō oēs actus humani boni vel mali sunt ad alterū.sed quidā sunt ad seipsum: ergo nō omnis actus humanus bonus vel malus,hꝫ rōnem meriti vel demeriti. ❡ P̄. Nullus meret̄ penā vel premiū ex hoc q̄d disponit vt vult de eo cuius est dñs:sicut si homo destruat rē suā non punit̄ sicut si destrueret rem alterius.sed homo est dñs suorum actuū.ergo ex hoc ꝙ bene vel male disponit de suo actu nō meretur penā vel p̄mium. ❡ P̄. Ex hoc ꝙ aliquis sibiipsi acquirit bonū non meret̄ vt ei bene fiat ab alio.ꝛ eadē ratio est de malis.sed ipse actus bonus est quoddā malū ipsius.nō ergo ex hoc ꝙ homo facit malum actum vel bonum meretur vel demeretur.

2.di.40. art.5. 4.di.15. q.3.ar.1. qō.1.ad 1m. mal.q.2. ar.2.ad 3m.

Sed cōtra Est,ꝙ dr̄ Esaie.3.dicite iusto qm̄ bene:qm̄ fructum adinuentionū suarū comedet:vel impio in malum,retributio enim manuum eius fiet ei.

Rñdeo Dicendum,ꝙ meritū ꝛ demeritum dicūtur in ordine ad retributionē que fit ſm iustitiam: retributio autem ſm iustitiam fit alicui ex eo ꝙ agit in profectū vel nocumētum alterius. ❡ Est aūt cōsiderandū ꝙ vnusquisq̄ in aliqua societate viuēs est aliquo modo pars ꝛ membrū totius societatis.quicunq̄ ergo agit aliquid in bonū vel malū alicuius in societate existētis hoc redundat in totā societatē:sicut qui ledit manum p cōsequens ledit hoīem. Cum ergo aliquis agit in bonum vel malū alterius singularis persone:cadit ibi dupl̄r ratio meriti vel demeriti. Uno modo ſm ꝙ debet̄ ei retributio a singulari persona,quā iuuat vel offendit.alio modo ſm ꝙ debetur ei retributio a toto collegio. Quando vero aliquis ordinat actū suum directe in bonū vel malum totius collegij,debetur ei retributio primo quidem ꝛ principaliter a toto collegio:scdario vero ab oībus collegij partib⁹.cum vero aliquis agit q̄d in bonū ꝓpriū vel malum vergit etiam debetur ei retributio,inquantum etiam hoc vergit in cōe ſm ꝙ ipse est pars collegij:lꝫ nō debeatur ei retributio inquantū est bonū vel malum singularis persone que est eadem agenti,nisi forte a seipso ſm quandā similitudinē, prout est iustitia hominis ad seipsum. Sic igitur patet ꝙ actus bonus vel malus hꝫ rōnem laudabilis vel culpabilis ſm ꝙ est in potestate volūtatis:rōnem vero rectitudinis ꝛ peccati secundum ordinem ad finem:rationē vero meriti ꝛ demeriti secundum retributionem iustitie ad alterum.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ qñq̄ actus hoīs boni vel mali etsi non ordinātur ad bonū vel malū alterius singularis psone:tñ ordinant̄ ad bonū vel ad malū alterius q̄d est ipsa cōitas. ❡ Ad scōm dōm,ꝙ homo qui hꝫ dominiū sui actus,ipse etiam inquantū est alterius.s. cōmunitatis cuius est pars,meretur aliquid vel demeretur,inquantū actus suos bene vel male disponit.sicut etiam si alia sua de quibus cōitati seruire debet,vel bene vel male dispensat. ❡ Ad tertiū dicenduꝫ,ꝙ hoc ipsum bonum vel malum q̄d aliquis sibi facit per suum actū,redundat in communitatem:vt dictum est.

❡ Super arti.3.

Et heb. 6.lec.3.

In calce vltimi artic. eiusdem q. aduerte illa vltima verba q̄stū est ex ipsa rōne act⁹: dupl̄r.n.oīs alicuius actus humanus pōt habere rōnē meritorij vel demeritorij. Primo ex ipsa rōne actus. Secūdo ex statu psone agentis. Et hoc q̄dē scōo mō nō oīs actus humanus est meritorius vel demeritorius: sed existētis in statu gratie, p̄lo vero mō oīs act⁹ hūan⁹ est meritori⁹ vel demeritorius: et vt p̄seruar̄t se author addidit q̄stū ē ex ipsa rōne actus. Et hoc intellige loquēdo d̄ merito, vite eterne seu simpl̄r apd̄ deū: latissime.n. loquendo de merito oīs actus bonus retributionem ꝛ malus punitionē exposcit.ꝛ qm̄ difficultas illa an oīs actus exñtis i gratia sit meritorius vel demeritorius respectu vite eterne: ex p̄cepto charitatis p̄dēt. Et inferius de his erit ſmo in qōne cētesima: idcirco illucusq̄ differantur soluēda argumenta Scoti in quol. q.17.ꝛ in.2. sent. distin.41.ꝛ durandi in 40a.disti.2. ❡ In reliquis huius questionis nihil occurrit scribendum.

❡ Sup.q.22.arti.1.

Circa rationē passiōis magis proprie assignandaꝫ in primo ar.22.q. dubiū occurrit:q̄z quūꝫ oīs passio anime de qua est sermo:sit cuꝫ aliqua disconuenienti trāsmutatione corporali:qm̄ opꝫ motū cordꝫ a naturali suo motu aliqualiter recedere: sequitur q̄d omnis passio est cuꝫ transmutatione i deterius:et nulla sit in melius. ❡ Ad hoc dicitur:q̄d absolute loquēdo cōcedēdum est q̄d oīs passio anime est cum aliqua p̄ternaturali mutatione:q̄z cordis motus intēditur aut remittitur a suo naturali motu ꝛ ex hoc illa opera anime que vocant⁹ eius passiones hñt rōnē ꝛ nomē passionis: verū quia inter p̄ternaturales mutationes dat̄ latitudo ꝛ minus mala respectu magis male hꝫ rōnem melioris. Ideo passiōes ille q̄ ad peius d̄clināt magis proprie passiōes dñr:declinant auteꝫ in peius mutationes ille que sunt materia passionū cōsistētium in fuga seu retractione:vt timor ꝛ tristitia q̄ ille/que sunt materia passionū cōsistentiū in extensione seu psecutione vt amor ꝛ letitia:q̄z vita hūana consistit in vitali extensione cordis ad totum corpus. Et ꝓpterea in litera dicitur:ꝙ tristitia hꝫ magis rōnem passionis q̄ letitia:ista.n.p̄ternaturalitatē solā intēsionis motus hꝫ:illa vltra p̄ternaturalitatem remissionis motus habet motuꝫ contrarium vitali extensioni cordis ad corporis partes. Ex eadē quoq̄ radice.s. maioris recessus a naturali:passione q̄cūq̄ intense habent magis rationem passionis q̄ remisse:motus enim corporalis maior ibi interuenit. hec autē q̄ dicimus notāter diximus absolute dici:qm̄ si esset sermo nō absolute sꝫ in ordine ad hūc melencolice: vel sic quomodo licet dispositū nihil prohibere videtur ꝙ transmutatio opposite passiōis: puta letitie sit naturalis simpl̄r etiā illi: p̄ternaturalis autē huic sic nunc inuento. Alteri.n.extremo nō solū extremum sed mediū opponitur: vt dicitur in.5.phy.ꝛ motus cordis qui huic/nunc/sic ꝛc.est intensior: simpliciter etiaꝫ ipsi bñ disposito pōt esse nālis: vt infirmis videt̄ cōtingere quum ad aliqualem letitiā excitati a cordis pressura leuātur. Signū aūt ꝙ in omni passiōe aīe fit trāsmutatio aliqua preternaturalis in corde est neminem in passione eadem actualiter diutius perdurare sine corporali lesione aut curatione. ❡ In responsione ad primum ꝛ secundum aduerte ꝙ q̄z motus animi qui vocantur anime passiones:scilicet amor/timor/ira ꝛ alia huiusmodi habent rationeꝫ passionis ꝓprie ſm ꝙ interuenit i eis aliqua transmutatio corporal̄ꝛ huiusmodi trāsmutatio est annexa motui anime. Ideo huiusmodi actus appetitus animalis habent quidem rationē passionis ratiōe an-

❡ Utrum actus humanus inquātū est bonus vel malus habeat rationem meriti vel demeriti apud deum. Arti.4.

Ad q̄rtū Sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ act⁹ hominis bonus vel malus nō habeat rōnē meriti vel demeriti per cōparationē ad deū.q̄z vt dictū est meritū ꝛ demeritū importat ordinē ad recōpensationē ꝓfectus vel dāni ad alterū illati.sꝫ bonus actus hoīs vel malus non cedit in aliquem ꝓfectū vel dānū ipsius dei, dicitur em̄ Job.35. Si peccaueris q̄d ei nocebis?porro si iuste egeris q̄d donabis ei? ergo actus hoīs bonus vel malus nō hꝫ rōnem meriti vel demeriti apud deū. ❡ Preterea. Instrumentū nihil meret̄ vel demeretur apud eū q̄ vtitur instrumēto.q̄z tota actio instrumēti est vtentis ipso.sed homo in agēdo est instr̄m dine virtutis principal̄r ipm mouentis:vn̄ dicit̄ Esa.x. Nunq̄d gloriabit̄ securis cōtra eū q̄ secat in ea:aut exaltabit̄ serra ꝯ eū a quo trahit̄:vbi manifeste hominē agētē cōparat instr̄o.ergo hō bñ agēdo vel male nō meret̄ vel demeret̄ apud deū. ❡ Preterea. Actus humanus hꝫ rōnem meriti vel demeriti inquātū ordinatur ad alterū.sed nō omnis actus humanus ordinatur ad deum. ergo non oēs actus boni vel mali habēt rationem meriti vel demeriti apud deum.

Sed ꝯtra Est,ꝙ dr̄ eccl.vlt. Cuncta q̄ fiūt adducet deus in iudiciū siue bonū,siue malū.sꝫ iudiciū importat retributionē respectu cui⁹ meritū vel demeritū dr̄.ergo oīs act⁹ hoīs bon⁹ vel malus hꝫ rōnē meriti vel demeriti apud deum.

Rñdeo Dicēdū,ꝙ sicut dictū ē,act⁹ alicuius hoīs hꝫ rōnē meriti vel demeriti ſm ꝙ ordinat̄ ad alterꝫ,vel rōne eius,vel rōne cōis:vtroq̄ autē mō actus nostri boni vel mali habēt rōnē meriti vel demeriti apud deū.ratione q̄dē ipsius inq̄stuꝫ est vltimus hoīs finis.est autē debitū,vt ad finē vltimū oēs actus referātur,vt supra habitū est.vnde q̄ facit actū malū nō referibilē in deū non seruat honorē dei qui vltimo fini debetur. Ex parte vero toti⁹ cōitatis vniuersi:q̄z in qualibet cōicatione ille q̄ regit cōitatem precipue hꝫ curā boni cōis:vnde ad eū pertinet retribuere p his que bene vel male fiūt in cōitate. Est aūt deus gubernator ꝛ rector totius vniuersi,sicut in primo hītū est,et spāl̄r rōnaliū creaturaꝝ.vn̄ manifestū est ꝙ actus hūani hñt rōnē meriti vel demeriti p cōparationem ad ipsum.alioqn sequeret̄ q̄d deus nō haberet curā de actibus humanis.

Ad primū Ergo dicēdū,ꝙ p actū hominis deo ſꝫ se nihil pōt accrescere vel deperire:sꝫ tñ homo q̄stū in se est,aliquid subtrahit deo vel ei exhibet, cum seruat vel non seruat ordinē quem deus instituit. ❡ Ad secundū dicendum,ꝙ homo sic mouetur a deo vt instrumentū,ꝙ tñ nō excludit q̄n moueat seipsum per liberū arbi.vt ex supradictis patet.ꝛ ideo per suū actū meretur,vel demeret̄ apud deū. ❡ Ad tertium dicēdū,ꝙ homo nō ordinatur ad cōitatē politicā ſm se totū,ꝛ ſm oia sua.ꝛ ideo nō oportet ꝙ quilibet actus eius sit meritorius vel demeritorius per ordinē ad cōmunitatē politicā.sed totum ꝙ homo est ꝛ quod potest ꝛ habet,ordinandum est ad deum.ꝛ ideo omnis actus hominis bonus vel malus habet rationem meriti vel demeriti apud deū quātum est ex ipsa ratione actus.

❡ De scōo passionum aīe. Qō.22.

Post Hoc cōsiderādū est de passionibus aīe. ❡ Et primo in generali. Secūdo in speciali. ❡ In generali autē quatuor occurrunt circa eas ꝯsiderāda. Primo quidem de subiecto eaꝝ. Secūdo de differētia earū. Tertio de cōparatione earū adinuicē. Quarto de malitia ꝛ bonitate ipsarum. ❡ Circa primū querunt̄ tria, Primo vtrum aliqua passio sit in aīa. Secundo vtrum magis in parte appetitiua:q̄ in apprehensiua. Tertio vtruꝫ magis sit in appetitu sensitiuo q̄ intellectiuo:qui dicitur voluntas.

❡ Utrum aliqua passio sit in aīa. Ar.1.

3.dis.15. q.2.ā.1. Et ṗi.q. 26.ar.1. ꝛ.2.cor.

Ad primū Sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ nulla passio sit in aīa.pati ei est propriū materie.sꝫ aīa nō est cōposita ex materia ꝛ forma,vt in primo habitum est.ergo nulla passio est in anima. ❡ Preterea. Passio est motus,vt dicitur in.3.phy.sed anima nō mouetur,vt probat̄ in primo de aīa.ergo passio nō est in aīa. ❡ Preterea. Passio est via in corruptionem nā oīs passio magis facta abijcit a substātia: vt dicit̄ in lib.topicorū.sꝫ aīa est incorruptibilis.ergo nulla passio est in anima.

Sed contra Est, ꝙ apostolus dicit ad ro.7. Cuꝫ essemus in carne passiones peccatorum que per legem erant,operabantur in membris nostris.peccata aūt sunt ꝓprie in aīa.ergo ꝛ passiones que dñr peccatorū sunt in anima.

Rñdeo Dicendū,ꝙ pati dicit̄ tripl̄r. Uno mō cōiter ſꝫ ꝙ omne recipere est pati etiā si nihil abijciatur a re,sicut si dicatur aereꝫ pati qñ illuminatur, hoc aūt magis est perfici q̄ pati. Alio modo dicitur ꝓprie pati qñ aliq̄d recipit̄ cū alteri⁹ abiectione.sꝫ hoc cōtingit dupl̄r,qñq̄.n. abijcitur id q̄d non est cōueniens rei.sicut cū corpus animalis sanatur,dicitur pati:q̄z recipit sanitatem, egritudine abiecta. Alio modo quando econuerso contingit,sicut egrotare dicit̄ pati:q̄z recipit̄ infirmitas sanitate abiecta:ꝛ hic est proprijssimus modus passionis. nā pati dicitur ex eo ꝙ aliq̄d trahitur ad agētē:q̄d aūt recedit ab eo q̄d est sibi cōueniēs, maxime videt̄ ad aliud trahi.ꝛ sil̄r in primo de gñatione dicit̄,ꝙ qñ ex ignobiliori gñat̄ nobilius est gñatio simpl̄r ꝛ corruptio ſꝫ q̄d, ecōuerso aūt qñ ex nobiliori ignobilius gñatur.ꝛ his trib⁹ modis cōtingit esse in aīa passionē.nā ſm receptionē tm̄ dicitur ꝙ sentire ꝛ intelligere est quoddā pati.passio autē cuꝫ abiectione non est nisi ſm transmutationem corporalē.vnde passio proprie dicta non pōt cōpetere aīe nisi per accidēs:inq̄stū.s. cōpositū patit̄,sꝫ in hoc est diuersitas.nā qñ hmōi trāsmutatio fit in deterius,magis ꝓprie hꝫ rationeꝫ passionis,q̄ qñ fit in melius. vnde tristitia magis proprie est passio q̄ letitia.

Ad primū Igitur dicendū,ꝙ pati scōm ꝙ est cum abiectione ꝛ trāsmutatione propriū est materie. vnde non inuenitur nisi in cōpositis ex materia ꝛ forma. sed pati prout importat receptionē solā nō est necessariū ꝙ sit māe.sꝫ pōt esse cuiuscūq̄ exñtis in potētia. Aīa aūt etsi nō sit cōposita ex mā ꝛ forma,hꝫ tñ aliq̄d potētialitatis ſꝫ quā cōuenit sibi recipere ꝛ pati:ſm ꝙ intelligere pati est,vt dicitur in.3.de aīa. ❡ Ad ſm dicendum,ꝙ pati ꝛ moueri,

exi: habēt aūt rōnē appetitiui motus: ⁊ talis puta ire vel timoris ꝟm se/ ꝑpter qđ in lr̄a dr̄ q aie cōuenit hmōi pati per accidēs ⁊ alibi. s. in 26. q. de veritate dr̄ qđ irasci/ timere ⁊c. cōueniunt anime per se: ⁊ reuera hoc habet cōpositū ratione anime: illud ratione corporis.

¶Super arti. 2.

IN corpore ar. 2. aduerte q quū determinatū fuerit in. 1. art. q motus animi hꝫ rōnē passiōis ex adiūcta transmutatiōe corpali: putaret quispiā q ex maiori ppinqtate ad hmōi transmutationē debuisset dīfiniri an appetitiua vel apphensiua pars sapiat passionē. Et lꝫ hoc licitum fuisset: ⁊ eadem cōclusio ab authore alibi ex hac radice habeat: eo q nulla vis apphensiua cāt transmutationē corporalē nisi mediāte appetitiua: ac p hoc appetitiua ppinquior passioni magis eam participat: ita q mālīter cadat i eius rōne vt in rñsione ad tertiū in lr̄a dicitur. Alti⁹ tñ exorsus author ex ꝓpriis rōnibus motuū apphensiue ⁊ appetitiue itētum venatus est, ita q seclusa trāsmutatione corpali inuenit appetitiuum motū habere magis rōnē passionis: quū em̄ secluso corpe pati cōsistat in recipere ab agēte ⁊ trahi in illđ oē em̄ agēs assimilādo sibi patiēs trahit illud ad se: ⁊ ps apprehensiua min⁹ trahatur ad agēs ꝗ̄ ps appetitiua: ꝯñs ē q passionis cōiter dicte magis hēat rōnē pars appetitiua ꝗ̄ apprehēsiua. ⁊ ꝓbatur minor in lr̄a: qr pars apprehensiua trahit ab agente ad hoc vt sit ipsum ꝟm esse intētionale: pars vero appetitiua trahitur ab agēte ad ħ vt iungat sibi ꝟm eē naturale. Sed accidit dubitatio: qr aut hic est sermo de passione vt est ab agēte aut cōiter vt est sine ab agēte siue a fine. Si primo modo: tūc ambigua vr̄ ratio: qm̄ de appetibili an moueat effectiue appetitū magna questio est. Si scđo mō: tūc nihil valet ratio: qr magis patit/ ꝗ̄ ꝓprie patit. ꝗ̄ q̄ metaphorice. finis aūt metaphorice agit. Ex hoc igit q appetit⁹ magis trahit ad suū obiectū ꝗ̄ pars apprehensiua ad suū: nō sequit q magis patiat: qm̄ apprehensiua patitur vere. i. a vere agente: appetitiua autē nō patitur vere. ¶Ad hoc dicit q sumitur passio vere ⁊ non metaphorice: ⁊ q appetibile vt dicit auer. in scđo metapho. 36. ꝟm q est in anima est agens desiderium ⁊ trahit ad se finem: vt est in re: ita q differentia assignata in litera cōsistit in hoc q agēs in partem apprehensiuam trahit ipsum ad se in esse intentionale: ⁊ hic sistit: ad hoc em̄ actio hec ⁊ passio ordinat. Appetibile autē agens in partem appetitiuam trahit ipsam effectiue ad hoc vt iungatur sibi realiter: quouis modo contingat ista coniūctio realis: sufficit em̄ q passio illa per se ordinetur ad realem coniūctionem. Quod autē a multis vertatur in dubium an appetibile agat in appetitū: eis relinquat hec dubitatio: nos em̄ experimur incuti nobis a malis futuris apprehensis timorem: a presentibus tristitiam: ⁊ a delectabilibus coniunctis delectationem etiam si nolumus: sicut a sensibilibus sensationes. ¶In responsione ad primū: dubium occurrit qr si in his que pertinent ad defectum intēsio non attēditur penes accessum ad aliquod maius: opꝫ falsam reddere aut excipere tam a doctrina tradita in scđo meta. allegata in argumēto ꝗ̄ in primo posteriorū. s. ꝑpter qđ vnūquodq̄ tale illud magis: deinde qr videmus q potētia maior est penes accessuꝫ ad materiaꝫ primā. Cōstat aūt potētiam defectū sonare. ¶Ad hoc dr̄ q doctrina hic tradita nō solū dicta sed ꝓbata rōne est: qr. s. rō priuationis ⁊ defectus cōsistit in hoc. s. a recessu a pfecto. Regulare quippe est qđ vnūqđq̄ est magis ⁊ min⁹ tale ꝟm sui cōstitutiui ꝓpriaꝫ latitudinē: vt pꝫ inductiue: defectiua igitur quum cōstituant per hoc qđ ē deficere ab aliquo: ꝗ̄to magis ab illo deficiūt tāto magis erūt defectiua. hec em̄ est ꝓpria latitudo deficientis vt sic. Ex hoc aūt qđ defectiua vt sic penes maiorē elōgationem a pfectione magis defectiua sunt: consequēs est q maior defectus nō sit a minori defectu vt ꝓpria causa sed ex ipa elōgatione interuenit: sicut em̄ in perfectionibus intēsio est penes accessum ad causam qr perfectio effectus est ex causa: ita si in malis defectus cōsequēs esset ex precedēte in sua causa vt ꝓpria causa defectus effectus intēderetur ꝟm accessum ad causam. Et ex hoc pꝫ solō prime obonis: l defectiuis em̄ causa defectiua nō est ꝓpria cā effectus defectiui quo ad defectū sed ex ħ ipso q magis elōgatur a pfectiori magis defectiuū est. Unde lꝫ pars apprehensiua sit cā appetitiue: ⁊ potētialitas in apprehensiua cā ⁊ potētialitatē i appetitiua: maior tñ potētialitas inuenit in appetitiua ex hoc ipso q magis recedit ab actu ꝗ̄ apprehēsiua qđ est dictu q potētialitas sua non tota est a potētialitate apprehēsiue sed ex necessitate adueniēs. Ad scđam aūt obiectionē dicit: q qr vt dicit. x. met. mēsura debet esse certissima nihil ꝓhibet quo ad nos defectus mēsurari penes accessum ad aliquod positiuū summe deficiēs: sicut infirmitates maiores ⁊ minores dicimus p accessum ad mortē. ⁊ similiter potētialia apud nos p accessum ad materiam primā: quum in rei veritate ille p recessum a vita ⁊ iste per accessum ab actu maiores vel minores sunt. ¶In responsione ad scđm aduerte: q nō cōcedit autor q vis appetitiua sit magis actiua simplr̄: sed quo ad principiandū actū exteriorem: vis em̄ apphensiua quū mouet appetitiuā est magis in actu simplr̄/ ⁊ magis actiua quodāmodo. appetitiua autē efficacior est ad actum exteriorem: qr ei obediunt vires executiue: ⁊ qr primum mouens est ad exercitium actus: quod tamen totum: vt in litera dicitur/ habet ex eodem ex quo habet quod sit magis passiua: ex natura nāq̄ appetitus est ⁊ quod tendat in bonum in finē in rem scđm seipsam.

s. qō. 41. ar. 1. cor. Et. 3. qō. 15. ar. 4. cor. Et veri. qō. 26. ar. 3. cor. ⁊ ad 38m. Et Dio. 2. lec. 5. co. 3. Et. 2. ethi. lec. 5. co. 1. fi. Et. 1. pi. lec. 2. co. 3.

etsi nō cōueniat anime per se, cōuenit tñ ei p accidēs: vt in p̄io de anima dr̄. ¶Ad tertiuꝫ dōm, q rō illa ꝓcedit de passione que est cū trāsmutatione ad deterius. ⁊ huiusmodi passio aīe cōuenire nō pōt nisi p accñs: p se autē conuenit composito qđ est corruptibile.

¶Utrum passio magis sit in parte appetitiua ꝗ̄ in apprehensiua.

Articus. 2.

AD scđm Uidet q passio magis sit in parte aie apprehensiua ꝗ̄ in parte appetitiua. qđ em̄ est primum in quolibet genere videt esse maximū illorū que sunt in genere illo, et causa aliorum: vt dicit in. 2. metaphysice. sed passio prius inuenit in parte apphensiua ꝗ̄ in parte appetitiua. nō em̄ patit pars appetitiua nisi passione pcedente in parte apphensiua. ergo passio est magis in parte apphensiua ꝗ̄ in parte appetitiua. ¶2. Quod est magis actiuum, videt esse minus passiuum: actio em̄ passioni opponit. sed ps appetitiua est magis actiua ꝗ̄ pars apphensiua: ergo videtur qđ in parte apprehensiua magis sit passio. ¶3. Sicut appetitus sensitiuus est virtus in organo corporali, ita ⁊ vis apphensiua sensitiua. sed passio anime fit ꝓprie loquēdo ꝟm transmutationē corporalem. ergo non magis est passio in parte appetitiua sensitiua ꝗ̄ in apprehensiua sensitiua.

Sed cōtra Est, q aug. dicit in. ix. de ciui. dei, q motus animi greci pathe: nostri autem sicut Cicero perturbationes, quidam affectiones vel affectus, quidam vero sicut in greco habetur expressius passiones vocāt: ex quo pꝫ qđ passiones anime sunt idem qđ affectiones. sed affectiones manifeste pertinēt ad partē appetitiuam, ⁊ nō apphensiuā. ergo ⁊ passiones magis sunt in appetitiua ꝗ̄ in apphensiua.

Rñdeo Dōm, q sicut iam dictū est, in nomine passionis importatur qđ patiens trahatur ad id qđ est agētis. Magis autē trahitur anima ad rem per vim appetitiuam ꝗ̄ per vim apprehensiuā, nam per vim appetitiuam aīa habet ordinem ad ipsas res, prout in seipsis sunt. vnde phs dicit in. 7. meta. q bonum ⁊ malum que sunt obiecta appetitiue potentie sunt in ipsis rebus: vis autem apprehensiua nō trahitur ad rem ꝟm q in seipsa est, sed cognoscit eam ꝟm intētionem rei quā in se hꝫ vel recipit ꝟm ꝓpriū modum: vnde ⁊ ibidem dicitur qđ verum et falsum que ad cognitionem pertinēt, nō sunt in rebus, sed in mēte. vnde patet q ratio passionis magis inuenitur in parte appetitiua ꝗ̄ in parte apprehensiua.

Ad primū Ergo dicendū q econuerso se hꝫ in his que pertinēt ad perfectionē ⁊ in his que pertinēt ad defectū. nam in his que ad perfectionem pertinēt attendit intēsio per accessum ad vnū primum principiū: cui quāto est aliquid propinquius tanto est magis intēsum: sicut intēsio lucidi attendit per accessum ad aliquid summe lucidū, cui quāto aliquid magis appropinquat tāto est magis lucidū. sed in his que ad defectū pertinēt, attendit intēsio non per accessum ad aliqđ summū, sed per recessum a perfecto. qr in hoc ratio priuationis et defectus cōsistit: ⁊ ideo quanto minus recedit a primo, tāto est minus intēsum. ⁊ ꝓp hoc in principio semper inuenit paruus defectus qui postea ꝓcedendo magis multiplicat. passio aūt ad defectū pertinet: qr est alicuius secundum q est in potētia. vnde in his que appropinquāt primo perfecto. s. deo inuenitur parum de ratione potētie ⁊ passionis in aliis aūt cōsequēter plus: ⁊ sic etiā in priori vi aie scꝫ apphensiua inuenit minus de ratione passionis. ¶Ad scđm dōm, q vis appetitiua dr̄ esse magis actiua: qr est magis principiū exterioris actus. ⁊ hoc hꝫ ex hoc ipso ex quo hꝫ q sit magis passiua. s. ex hoc q hꝫ ordineꝫ ad rem prout est in seipsa. per actionē enim exteriorem venimus ad consequendas res. ¶Ad tertium dōm, q sicut in primo dictuꝫ est, dupliciter organū anime potest transmutari. Uno modo trāsmutatione spirituali ꝟm q recipit intentionē rei. ⁊ hoc per se inuenit in actu apprehensiue virtutis sensitiue. sicut oculus immutat a visibili, non ita q coloret, sed ita q recipiat intentionē coloris. Est aūt ⁊ alia naturalis trāsmutatio organi prout organum trāsmutatur ꝗ̄tum ad suam naturalem dispositionē: puta qđ calefit aut infrigidatur, vel alio modo simili transmutat. ⁊ huiusmodi trāsmutatio p accidēs se habet ad actū apprehensiue virtutis sensitiue: puta cū oculus fatigat ex forti intuitu, vel dissoluitur ex vehementia visibilis, sed ad actum appetitus sensitiui p se ordinat huiusmodi transmutatio: vnde in diffinitiōe motuum appetitiue partis materialiter ponit aliqua nālis trāsmutatio organi: sicut dr̄ q ira est accēsio sanguinis circa cor. vnde pꝫ q ratio passiōis magis inuenit in actu sensitiue appetitiue, ꝗ̄ in actu sensitiue virtutis apprehensiue: licet vtraq̄ sit actus organi corporalis.

Constat namq̄ q ex hoc q finis est obiectū appetitus/ supremus appetitus hꝫ q sit motiuus simpliciter ad exercitiū/ ⁊ vniuersalr̄ q appetitus mouet membra: vt patet ex tertio de anima.

¶Super arti. 3.

IN articu. tertio dubiū hic soluendū occurrit/ qđ in plurib⁹ locis moueri pōt/ ⁊ est dubiū ad hominē: scꝫ sanctum Thomam: scꝫ quo pacto ipse in prima parte questione octuagesimasecūda arti. quarto/ ponit differentiā inter motionē intellectus a volūtate/ ⁊ ecōuerso: in hoc q intellectus finalr̄/ voluntas vero effectiue mouet. Et ħ vult q bonum intellectū est actiuum in volūtatem. ¶Ad hoc dicitur q bonū apprehensum mouet appetitū dupliciter: effectiue scꝫ ⁊ finaliter. Effectiue q̄dē causando ipsuꝫ actū appetitus. finaliter vero qm̄ ipse actus in appetitu causatus tēdit in bonū apprehēsum vt finē. differēter tñ apprehēsum bonū causat vtroq̄ modo: qr ad causanduꝫ effectiue vtitur esse vt forma. Ad causanduꝫ vero finaliter/ vtit esse vt esse: appetibile em̄ puta sanitas apprehensa rōne sui esse quasi forma facit in appetitu desideriuꝫ sui vt sic in esse reali iuxta illđ Auerroys in. 12. metaphysice cōmento. 36. Balneū in aīa agit desiderium ⁊c. Unde inter ceteras causalitates effectiuas ⁊ hāc qua appetibile mouet appetitum duplex est differētia. Prima lꝫ occulta est: qr reliq̄ forma est ratio agendi/ vnde ⁊ passum assimilat agenti. In hac vero vt bonū ueniat omnifariaꝫ/ obiectuꝫ formale appetitus esse induit rationem forme. vnde appetitus ñ suscipit similitudinē agētis: sed conueniens sibi in ordine ad tale appetibile. Secūda est manifesta: quia in ceteris causa effectiua non per se est nisi effectiua. In hac vero necessario ipsa effectiua est finalis non per accidens/ sed per se: quoniam per se effectus eius est actus per se tendens in causam illam vt finem. propter quod Auerroys in de substantia orbis/ reprehendit dicentes finem non esse agens dicendo q finis significat agens significatione necessaria. Quia vero causalitas ista non est nec potest esse pure effectiua: sed est effectiua ⁊ finalis: cōnumerata est cōtra finalē a sancto Tho. in prima: parte ⁊ alibi: quia autem in veritate interuenit causalitas effectiua/ ideo hic ⁊ alibi quandoq̄ exprimitur q bonum apprehensum est actiuum ⁊ appetitus est passiuus ⁊c. Est ergo differentia inter intellectum ⁊ voluntatem in mouendo in hoc q voluntas mouet effectiue intellectū ⁊ alias anime vires quo ad exercitium actus. intellectus autem mouet illam finaliter/ ⁊ cum hoc effectiue ad specificationem actus ⁊ illa efficientia que necessario iungitur fini: propter q vt dictum est finalis tantum causalitas expressa est. Quod autem hec sit authoris mens non solum ex dictis nunc haberi potest: sed ex superius dictis: scilicet q intellectus ratione obiecti mouet appetitum in genere cause formalis/ de quo tamen nulla in prima parte loco allegato fit mentio. ¶Ex hoc enim habeo q si etiam cum dictione exclusiua author dixisset intellectū mouere voluntatem finaliter solum/ adhuc starent que diximus/ eo q exclusio non sit a concomitantibus. Et vt dictū est causam finalē cōcomitatur efficiens supradicto modo/ ⁊ formalis respectu actuum: vt superius explanatum fuit.

¶Utrū passio sit magis in appetitu sensitiuo ꝗ̄ intellectiuo qui dr̄ volūtas. Art. 3.

AD tertiū Uidet q passio nō magis sit in appetitu sensitiuo ꝗ̄ in appetitu intellectiuo. Dicit em̄ Dyo. 2. ca. de di. no. q Jerotheus ex quadā est doctus diuiniore inspiratiōe nō solū discēs, sed etiam patiēs diuina: sed passio diuinorū non pōt ptinere ad appetitū sensitiuū, cuius obm est bonū sensibile. ergo passio est in appetitu intellectiuo, sicut ⁊ in sensitiuo. ¶2. Quanto actiuū est potētius, tāto passio est fortior: sed obm appetitus intellectiui qđ est bonum vl̄e, est potētius actiuū ꝗ̄ obm appetit⁹ sensitiui, qđ est particulare bonū. ergo ratio passionis magis inuenit in appetitu intellectiuo ꝗ̄ in appetitu sensitiuo. ¶3. Gaudiū et amor passiones quedā esse dicunt: sed hec inueniunt in appetitu intellectiuo, ⁊ nō solū in sensitiuo: alioquin nō attribuerent in scripturis deo ⁊ angelis. ergo passiones non magis sunt in appetitu sensitiuo ꝗ̄ in intellectiuo.

Sed ꝯ Est, q dicit Dama. in. 2. lib. describēs aīales passiones, Passio est motus appetitiue ꝟtutis sensibilis in imaginatiōe boni vel mali. Et alr̄. Passio est mot⁹ irrōnalis aīe p susceptionē boni ⁊ mali.

Rñdeo Dōm, q sicut iā dictū est, passio ꝓprie inuenit vbi est trāsmutatio corporalis, que quidē inuenit in actibus appetit⁹ sensitiui. ⁊ nō solū spūalis sicut est in apprehensione sensitiua: sed etiā nālis. In actu aūt appetit⁹ intellectiui nō requirit aliqua trāsmutatio corporalis. qr hmōi appetitus nō est ꝟtus alicuius organi. vnde pꝫ q ratio passionis magis ꝓprie inuenit in actu appetitus sensitiui ꝗ̄ intellectiui: vt etiam pꝫ per diffinitiones Dama. inductas.

Ad primū Ergo dōm, q passio diuinorū ibi dr̄ affectio ad diuina, ⁊ cōiūctio ad ipsa p amorē. qđ tñ fit sine trāsmutatiōe corporali. ¶Ad scđm dōm, q magnitudo passiōis ñ solū depēdet ex ꝟtute agētis, sꝫ ēt ex passibilitate patientis: qr q̄ sunt bñ passibilia, multū patiunt etiā a puis actiuis. Licet ģ obm appetit⁹ intellectiui sit magis actiuū ꝗ̄ obm appetitus sensitiui, tñ appetit⁹ sensitiuus est magis passiu⁹. ¶Ad tertiū dōm, q amor ⁊ gaudiū ⁊ alia hmōi cū attribuunt deo vel āgelis aut hoīb⁹ ꝟꝫ appetitū intellectiuū, signt simplicē actum volūtatis cū silitudine effect⁹ absq̄ passione. Uñ dicit aug. 9. de ciui. dei, Sancti angeli ⁊ sine ira puniūt, ⁊ sine miserie cōpassione subueniūt. ⁊ tñ istaꝝ noīa passionū ꝯsuetudine locutiōis hūane ēt in eos vsurpant ꝓp q̄ndaꝫ operū silitudinē ñ ꝓp affectionū īfirmitatē.

¶De dr̄ia passionū adinuicē. Qō. 23.

DEinde Cōsiderandū ē de passionū dr̄ia adiuicē. ¶Et circa ħ q̄runt q̄tuor. Primo vtruꝫ passiones que sunt in cōcupiscibili sint diuerse ab his q̄ sunt in irascibili. Secundo vtrū contrarietates passionum irascibilis sint ꝟm contrarietatem boni ⁊ mali. Tertio vtruꝫ sit aliqua passio nō habens contrarium. Quarto vtrum sint aliq̄ passiones differentes specie in eadem potentia nō cōtrarie adinuicē.

¶Utrū passiones q̄ sunt in ꝯcupiscibili sint diuerse ab his que sunt in irascibili. Ar. 1.

AD pmū Sic ꝓceditur. Uī q passiōes eedē sint in irascibili ⁊ in cōcupiscibili. Dicit em̄ phs in. 2. eth. q passiōes aie sunt quas sequit gaudiū et tristitia: sed gaudiū ⁊ tristitia sunt in cōcupiscibili: ergo oēs passiones sunt in concupiscibili: non ergo sunt alie in irascibili ⁊ alie in concupiscibili. ¶2. Matth. 13. sup illud, Simile est regnū celoruꝫ fermento ⁊c. Dicit glo. Hiero. In ratione possideamus prudentiā, in irascibili odiū vitiorū, in concupiscibili desideriū virtutū. Sed odium est in cōcupiscibili, sicut ⁊ amor cui cōtrariat: vt dicit in. 2. topi. ergo eadē passio est in cōcupiscibili ⁊ irascibili. ¶3. Passiones ⁊ act⁹ differunt specie ꝟm obiecta: sed passionū irascibilis ⁊ concupiscibilis eadem obiecta sunt. s. bonum ⁊ malum: ergo eedem passiones sunt irascibilis ⁊ concupiscibilis.

Sed ꝯtra. Diuersarū potentiaruꝫ actus sunt specie diuersi: sicut videre ⁊ audire: sed irascibilis ⁊ cōcupiscibilis sunt due potentie diuidentes appetitum sensitiuum: vt in primo dictū est: ergo cum passiones sint motus appetitus sensitiui: vt supra dictū est: passiones que sunt in irascibili erunt alie secundum speciem a passionibus que sunt in concupiscibili.

Rñdeo Dicendum, q passiones que sunt in irascibili ⁊ concupiscibili differunt specie. Cum enim diuerse po-

¶Super articul. 3.

IN articulo tertio dubiū occurrit de hoc qđ etiā in primo articulo dictū est: scilicet q in sola anima ⁊ appetitu itellectiuo nulla ē ꝓprie passio. Est āt ratio dubii: qr Scot⁹ in primo sen. distin. prima. q. 3. ⁊ in q̄rto sen. distin. 49. q. 7. ponit in voluntate nō solū opationes sꝫ passiōes spūales. Et ꝗ̄tum ipse insinuare videt/ intēdit q volūtas tunc opat qñ cōtingit obm. Tūc aūt patitur qñ recipit ab obiecto. ita q opatio cōiūgit potētiā obo/ passio aūt nō: sed ab obiecto est vt cā efficiente tm̄. Nulla aūt hec rōne ꝓbat i gñali: sed forte sup ipsi⁹ passionis nomē innixus: ⁊ auctē ari. vsus q delectatio seqtur opationē ģ si p se notū accepit/ qđ falsuꝫ credimus. Passionis em̄ nomē in pmis/ in immālib⁹ vel ad solā receptionē vt i intellu/ vl ad receptionē p modū rei q̄ trahit in aliud: vt in appetitu itellectiuo cōstat ueniri ex 3° de aia/ ⁊. 5. Meta. Et ħ ꝓprie loq̄ndo. Metaphorice. n. ꝯsueuim⁹ act⁹ volūtatis siles passiōib⁹ appetit⁹ sēsitiui vocare passiōes vt velle vīdictā vocam⁹ irā: ⁊ velle maluꝫ alicui vocam⁹ odiū. Et hec loquutio multos iudicio meo fefellit: q autē delectatio sequat opōnē: ħ accidit ei iq̄tū est passio nō. n. oīs passio seqt sic opōnē: imo stat q passio sit p⁹ opō appetit⁹: vt pꝫ đ amore Et tu potes sic ispicere qđ dicim⁹ amor ē passio: imo pma oim passionū ⁊ tñ amor ē opatio tā i appetitu sensitiuo ꝗ̄ intellectiuo: ergo distinctio inter passionē ⁊ opōnē appetit⁹ nulla ē. Minor pꝫ: qr amor maxie cōtingit obm: ⁊ apđ Scotū est ipsa eēntia btitudinis. ¶Preterea. Delectatio ē passio ⁊ hꝫ ꝓ obo ⁊ nō solū ꝓ cā delectabile: ergo delectatio est cōiūgēs obo: ꝓbat assumptū: qr vidēs deū delectatur de deo tanq̄ obo summo delectabili: ⁊ q̄ hꝫ delectationē morosaꝫ delectat de re cogitata turpi vt obo delectabili ac si esset in re: ⁊ nō solum vt cā efficiēte. Dicito ergo q passiones in appetitu sensitiuo sunt ꝟe opōnes cāte tñ ab appetibili: ⁊ hñtes ꝓ obo appetibile: sꝫ dr̄ia cōsistit in hoc q in appetitu sensitiuo sunt p se mixte cū passiōe corpali. In appetitu vero intellectiuo nō: ⁊ per exclusionē huius cōpositionis dñr in eo simplices act⁹ siles tñ passionib⁹ sensitiui appetit⁹. Hec nūc sufficiant in cōmuni. In spāli aūt inferi⁹ quū de delectatione ⁊ tristitia tractabitur/ sermo erit.

ꝟi. q. 26 arti. 4.

¶Super. q. 23.

CIrca. 1. ar. q. 23. qr ħ inchoat distinctio passionū. aduerte qđ opꝫ in toto hoc tractatu seruare illud/ quolibet ꝓferēte ꝯria solicitū esse stultū est: dico aūt hoc: qr non omnib⁹ cōcessuꝫ appet vt distincte ⁊ ꝓprie de hmōi passiōib⁹ locuti fuerint. Sco-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

eus in primis: vt l.3. sen.di.34.appet/rep̃hẽdit dicentes obm irascibilis eẽ arduũ z volẽs ei⁹ obm esse offẽdẽs: dicit ꝙ semper qñ irascibilis hꝫ actum suum est ibi nolle nõ solũ cõcupiscibilis ſꝫ irascibilis. Ex quib⁹ manifeste apparet ꝙ apd̃ ipsũ irascibilis nũꝙ est respectu boni: ſꝫ mali tantũ respuẽdi/sustinẽdi/puniẽdi/z aliqd aliud est hmõi/ ac p hoc in ianuis irascibilis errauit. Spes enim que est prima passio irascibilis oportet ꝙ negetur ab ea/ nec yllã rõnẽ inuenio nisi forte ex 26.di.eiusdem tertij qs assumat istã. s. qr arduũ aut significat abñs aut excedẽs facultatẽ potẽtie cui dr arduũ aut excedens oia mala sibi ꝯria: ſꝫ nihil horũ ẽ: ergo zc. hec ãt petitio aut distinctio nihil obstat/ qm̃ arduũ nihil horũ formalr̃ significat sed difficultatẽ in bono vel malo: arduas em̃ res dicim⁹ q̃ difficultatẽ/ac ppea celsitudinẽ quãdã hñt/ difficilia em̃ aggredi nõ puũ reputat̃: z difficilib⁹ succũbere vel ea fugere nõ multũ vituperamus. Qd̃ autem bonũ difficile et bonum absolute egeant diuersis potẽtijs: in prima parte dictũ est: z in rñsione ad tertiũ hic ostẽdit ex eo ꝙ bonum difficile hꝫ: vñ repugnet cõcupiscẽtie. Offendens ergo est vnũ cõtentum sub obiecto irascibilis pro quanto spectat ad aliquã eius passionez: puta iram. Adequatũ aũt obiectũ est difficile siue arduũ. Et scito qd̃ cum ponit differẽtia inter obiectũ cõcupiscibilis z irascibilis quia illius bonũ absolute/istius bonum arduũ: pinde est ac si diceret ꝙ concupiscibilis obiectum est bonuꝫ sensibile/ nullo addito: irascibilis vero bonũ determinatum ad rationem ardui seu difficilis: ita ꝙ illud ẽ simplex hoc est quasi compositum. Unde non fallaris putans ꝙ concupiscibilis feratur i bonum/z irascibilis in illius difficultatẽ. Sed scito z ꝙ concupiscibilis fert in bonum: z ꝙ irascibilis fertur in bonum arduum/omnis nanꝙ appetitus obiectum

l.q.40. ar.4. et q.45.ã. 1.ad 2m z.3.dist. 26.q.1. ã.3.cor. Et vi.q. 26.ã.4

tentie habeant diuersa obiecta: vt in primo dictũ est, necesse est ꝙ passiones diuersarum potentiarũ ad diuersa obiecta referant̃. vnde multo magis passiones diuersarũ potentiarum specie differunt. Maior enim dr̃ia obiecti requirit̃ ad diuersificãdã spẽm potẽtiarũ, q̃ ad diuersificandam speciem passionum, vel actuũ. Sicut enim in nãlibus diuersitas gñis cõsequit̃ diuersitatẽ potẽtie mãe, diuersitas aũt spẽi diuersitatẽ forme in eadẽ mã: ita in actib⁹ aie actus ad diuersas potẽtias pertinẽtes sunt non solũ specie: ſꝫ etiã gñe diuersi: actus aũt vel passiones respiciẽtes diuersa obta spãlia cõprehẽsa sub vno cõi obo vnius potẽtie differũt sicut spẽs illius gñis: ad cognoscendũ ergo que passiones sunt in irascibili z q̃ in concupiscibili: opꝫ assumere obm vtriusꝙ potẽtie: dictũ est aũt in p̃mo ꝙ obm potentie cõcupiscibilis est bonũ vel malum sensibile simplr̃ acceptũ qd̃ est delectabile vel dolorosum: ſꝫ qr necesse est ꝙ interdũ anima difficultatẽ vel pugnã patiat̃ adipiscẽdo aliqd̃ hmõi bonũ, vel fugiẽdo aliqd̃ huiusmodi malũ inquãtũ h̃ est quodãmõ eleuatũ supra facilem ptãtẽ aialis: ideo ipsum bonũ vel malum ꝑm ꝙ hꝫ rõnẽ ardui vel difficilis est obm irascibilis. Quecũꝙ ergo passiões respiciunt absolute bonum vel malum pertinent ad concupiscibilem: vt gaudiũ, tristitia amor, odium, z similia. Quecunꝙ vero passiones respiciunt bonũ vel malum sub rõne ardui, prout est aliq̃d adipiscibile vel fugibile cum aliqua difficultate, pertinent ad irascibilem: vt audacia, z timor, spes z huiusmodi.

Ad p̃mũ Ergo dõm, ꝙ sicut in p̃mo dictũ est, ad hoc vis irascibilis data est aialibus: vt tollant̃ impedimẽta quibus cõcupiscibilis in suũ obm tẽdere prohibetur: vel ppter difficultatẽ boni adipiscendi: vel ppter difficultatẽ mali supãdi: et ideo passiones irascibilis oẽs terminant̃ ad passiones cõcupiscibilis: z ꝑm hoc etiã passiões q̃ sunt in irascibili cõsequũt̃ gaudiũ et tristitia q̃ sunt in ꝯcupiscibili. ¶ Ad ꝑm dõꝫ, ꝙ odiũ vitiorũ attribuit Hier. irascibili non ppter rõnẽ odij q̃ ppie cõpetit cõcupiscibili: sed ppter impugnationẽ q̃ pertinet ad irascibilẽ. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ bonũ inq̃tũ est delectabile mouet cõcupiscibilẽ: sed si bonũ hẽat quãdã difficultatẽ ad adipiscẽdũ: ex h̃ ipso hꝫ aliq̃d repugnãs cõcupiscibili: z ideo necessariũ fuit esse aliã potentiã que in id tẽderet: z ratio est eadẽ de malis: z hec potentia est irascibilis. vnde ex cõsequẽti spẽs cõcupiscibilis z irascibilis specie differunt.

¶ Utrũ cõtrarietas passionũ irascibilis sit ꝑm contrarietatem boni z mali. Arti.2.

AD scdm Sic pceditur. Ur̃ ꝙ ꝯrietas passionũ irascibilis non sit nisi ꝑm contrarietatem boni z mali. Passiones em̃ irascibilis ordinant̃ ad passiones cõcupiscibilis vt dictũ est sed passiones cõcupiscibilis nõ contrariant̃ nisi ꝑm cõtrarietateꝫ boni z mali, sicut amor z odiũ, gaudiũ z tristitia: ergo nec passiones irascibilis. ¶ P̃. Passiões differũt ꝑm obiecta, sicut z motus ꝑm terminos: sed ꝯrietas non est in motib⁹ nisi ꝑm ꝯtrarietatẽ terminorum: vt pꝫ in.5.physi. ergo neꝙ in passionibus est cõtrarietas passionũ nisi ꝑm cõtrarietatem oborũ: obm aũt appetitus est bonũ vel malum: ergo nulla potentia appetitiua põt esse cõtrarietas passionũ: nisi ꝑm cõtrarietatem boni et mali. ¶ P̃. Omnis passio anime attenditur ꝑm accessum z recessum: vt Auicen. dicit in.6.de nãlibus: sed accessus causatur ex ratione boni, recessus aũt ex rõne mali: qr sicut bonũ ẽ, qd̃ oia appetunt: vt dicitur in.1.ethi. ita malũ est quod omnia fugiunt: ergo cõtrarietas in passiõibus anime non potest esse nisi scd̃m bonum z malum.

Sed ꝯtra. Timor z audacia sunt ꝯtraria: vt pꝫ in.3.ethi. sed timor z audacia nõ differunt ꝑm bonũ et malũ: qr vtrũꝙ est respectu aliquorũ malorũ ergo nõ omnis ꝯtrarietas passionũ irascibilis est ꝑm cotrarietatem boni z mali.

Rñdeo Dõm, ꝙ passio quidã mot⁹ est vt dr in.3.physic. Ũñ opꝫ cõtrarietatẽ passionũ accipere ꝑm ꝯtrarietatem motuũ vel mutationũ. Est autem duplex contrarietas in mutationib⁹ z motib⁹: vt dr in.6.physi. vna quidẽ ꝑm accessum z recessũ ab eodem termino: que quidẽ ꝯtrarietas est proprie mutationum id est generatiõis que est mutatio ad esse, et corruptionis que est mutatio ab esse: alia autẽ ꝑm cõtrarietatem terminorũ que proprie est contrarietas motuum: sicut dealbatio q̃ est mot⁹ a nigro in album opponit̃ denigrationi q̃ est mot⁹ ab albo in nigrum. Sic igitur in passionib⁹ anime duplex cõtrarietas inuenitur. Una q̃dẽ ꝑm ꝯtrarietatẽ oborũ. s. boni z mali. Alia vero ꝑm accessuꝫ z recessum ab eodẽ termino. In passionib⁹ quidẽ cõcupiscibilis, iuenitur prima cõtrarietas tantũ, q̃. s. est ꝑm obiecta. In passionib⁹ aũt irascibilis inuenit̃ vtraꝙ cuius ratio est, qr obm cõcupiscibilis: vt supra dictũ est, est bonũ vel malũ sensibile absolute. Bonũ aũt inquantũ bonũ nõ põt esse terminus vt a quo: sed solũ vt ad quẽ: quia nihil refugit bonũ inquãtũ bonũ: sed oia appetunt ipsum. Silr̃ nihil appetit malũ inquãtum hmõi: sed oia fugiũt ipsum, z ppter hoc malum nõ hꝫ rõnẽ termini ad quẽ sed solum termini a quo. Sic igit̃ omnis passio concupiscibilis respectu boni est vt in ipsum, sicut amor, desideriũ, z gaudiũ. Omnis vero passio respectu mali est ab ipsa: sicut odium, fuga, seu abominatio z tristitia. Ũñ in passiõibus concupiscibilis nõ potest esse cõtrarietas ꝑm accessum z recessum ab eodẽ obto: ſꝫ obm irascibilis est sensibile bonũ vel maluꝫ, nõ quidẽ absolute: sed sub rõne difficultatis vel arduitatis: vt supra dictũ est. Bonũ aũt arduum siue difficile hꝫ rõnẽ vt in ipsum tendatur inq̃tũ est bonũ, qd̃ pertinet ad passionem spei: z vt ab ipso recedatur inquantũ est arduum z difficile qd̃ pertinet ad passionez desperatiõis. Silr̃ malũ arduũ hꝫ rõnẽ vt vitetur inquantũ est malum: z hoc pertinet ad passionẽ timoris: hꝫ etiã rõnẽ vt in ipsum tendatur, sicut in quoddã arduũ p qd̃. s. aliquid euadit subiectionem mali. z sic tẽdit in ipsuꝫ audacia. Inuenitur ergo in passionibus irascibilis contrarietas ꝑm cõtrarietatem boni vel mali, sicut inter speciẽ z timorem. Et iterum ꝑm accessum z recessum ab eodem termino sicut inter audaciam z timorem. ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Utrum sit aliqua passio anime non habens contrarium. Arti.3.

AD tertiũ Sic proceditur. Uidet̃ ꝙ omnis passio anime habeat aliqd̃ cõtrariũ. Ois em̃ passio aie vel est in irascibili vel in cõcupiscibili sicut supra dictũ est: sed vtreꝙ passiones hñt ꝯtrarietatẽ suo mõ: ergo ois passio

est bonum: z ira vt dicitur in secundo rhetoricorum capitulo primo est appetitus apparentis punitionis/quod bonuꝫ est in re vel apparentia. manifeste nec refert an idem aut diuersũ sit bonum a bono arduo/ sat est enim ꝙ distinguũtur formaliter. Si tamen dicta authoris in questione de veri. questione vigesimaquinta z in tertio senten. distinctione vigesimasexta scrutatus fueris inuenies quod obiectum concupiscibilis est bonum sensatum: irascibilis vero estimatuꝫ. Illam mouent species sensibilium/istam intentiones elicite.

¶ Super articulum secundum.

IN secundo artic. multa essent dubitanda: si actus passionum nominatarum examinandi essent sigillatim. Sed quoniam hoc suis proprijs locis reseruatur/vnuꝫ tantum est discutiendum/ quomodo scilicet contrarietas inter bonum et malum spectet ad irascibileꝫ: aut enim intelligitur de bono et malo absolute/ et sic spectat ad concupiscibilem: aut de bono z malo vt subsunt arduitati: et sic non considerantur sub rationibus boni et mali: sed sub ratione ardui/ sicut si loqueremur de ligno z lapide vt subsunt albedini.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ sicut bonum absolute contrariatur malo absolute/ ita bonum arduuꝫ malo arduo. z sicut hec sunt altera ab illis: ita contrarietas est alia a contrarietate: licet cõicent in nomine: quia vtraꝙ dr secundum bonũ z maluꝫ. Unde quũ queritur aut zc. respondet̃ ꝙ neutro modo proprie loquẽdo: quoniã vt predictũ est bonũ z malũ non concurrunt p accidens vt subsunt. s. difficultati: sed totuꝫ hoc bonum arduuꝫ vel malum arduum per se concurrit/ ita ꝙ contrarietas boni z mali difficiliũ spectat ad irascibilem: sunt enim quedã boni z mali spẽs bonũ difficile z malum dif

ficile. Et quũ in lr̃a distinguit̃ bonũ arduũ in ly bonũ z in ly arduũ nõ est distinctio in subm z accñs: sed vni⁹ fundamẽti i plures pticulares seu inadequatas rõnes, sicut distingueret̃ nigredo in id qd̃ hꝫ luminis z id qd̃ hꝫ obũbratiõis. z intendit lr̃a ꝙ qr bonũ arduũ hꝫ rõnẽ z vñ attrahat z vñ a se repellat/ iõ zc. Attestat̃ aũt huic sensui ꝙ arduũ in lr̃a ponit̃ depulsiuũ z attractiuũ: qd̃ nõ fieret si ꝑm se sumeret̃/ nũc ãt fit: qr z aliqd̃ bonum arduũ est depulsiuũ vt obiectũ desperationis/ z aliqd̃ malũ arduũ est attractiuũ vt obiectũ audacie.

¶ Super arti.4.

ARticulo 3° omisso, circa 4m dubiuꝫ occurrit q̃druplex. Primũ est quid intẽdat autor per illã distinctionẽ factã in lr̃a de differẽtia actiuorũ duplr̃. Primo ꝑm nãm. scd̃o ꝑm virtutẽ. ꝯtus em̃ nature effectus est. Scd̃m est ꝙ author digredit̃/ pponit em̃ dr̃iam actiui ꝑm ꝯtutẽ/ z tñ nõ declarat nisi dr̃iaꝫ effect⁹ put s. dat̃ coaptatio motus z q̃es/ imo poti⁹ declarat cũ dr̃ia effectus idẽtitatẽ actiue ꝯtutis/ quũ dicit: qr ex eadẽ cã aliq̃d q̃escit in loco p quã mouebat̃ ad locũ. Tertiũ est cũ in nãlibus sufficiat iclinatio ad cõueniẽs ad dissonãdũ ab incõueniẽti: vt pꝫ in grauib⁹ z leuib⁹ leuitas em̃ ignis est ei rõ cõsonãdi loco sursum z dissonãdi a deorsum. z silr̃ motus sursuꝫ est petitio sursuꝫ z fuga a deorsum/ z silr̃ q̃es sursum sufficit ei ad ponẽdã q̃etẽ deorsũ violẽtã. Cur inquaꝫ in nãlib⁹ sufficit vnitas/ z in aialib⁹ req̃ritur pluralitas? cũ ecõuerso deberet eẽ qr q̃ dispersa sunt in inferiorib⁹ vnita sũt in superiori. vñ non vr̃ ꝙ amor z odium sint due passiones: ſꝫ vnamet passio est amor respectu boni z

l.qõ.25. artic.3.z 4.cor.et 2.ethic. lec.5.co. 20.

anime hꝫ ꝯriũ. ¶ P̃. Ois passio aie hꝫ bonũ vel malũ pro obo, q̃ sunt oba vr̃ appetitiue partis: ſꝫ passioni cui⁹ obm est bonũ opponit̃ passio, cuius obꝫ est malũ. ergo ois passio hꝫ ꝯriũ. ¶ P̃. Ois passio aie est ꝑm accessum vel ꝑm recessum, vt dictũ est: sed cuilibet accessui contrariat̃ recessus, z econuerso. ergo omnis passio anime habet contrarium.

Sed cõtra. Ira est quedã passio aie, sed nulla passio cõtraria ponit̃ ire: vt pꝫ in.4.ethi. ergo nõ ois passio habet contrarium.

Rñdeo Dõm, ꝙ singulare est in passione ire ꝙ nõ põt hr̃e ꝯriũ neꝙ ꝑm accessum z recessum, neꝙ ꝑm ꝯrietatem boni z mali. Causat̃ em̃ ira ex malo difficili iam iniacẽte, ad cuius pñtiam necesse est ꝙ aut appetitus succũbat: z sic nõ exit terminos tristitie q̃ est passio cõcupiscibilis. aut hꝫ motũ ad inuadendũ malũ lesiuum qd̃ ptinet ad irã. motũ aũt ad fugiendũ hr̃e non põt: qr iam malũ ponit̃ pñs vel preteritũ. z sic motui ire nõ ꝯriat̃ aliq̃ passio ꝑm ꝯrietatẽ accessus z recessus. silr̃ ẽt nec ꝑm ꝯrietatẽ boni z mali. qr malo iniacẽti opponit̃ bonũ iam adeptũ qd̃ iam nõ põt hr̃e rõnẽ ardui vel difficilis. nec post adeptionẽ boni remanet alius motus nisi quietatio appetit⁹ in bono adepto, q̃ pertinet ad gaudiũ qd̃ est passio cõcupiscibilis. vnde mot⁹ ire nõ põt hr̃e aliquẽ motũ aie cõtrariũ: ſꝫ solũ mõ opponit̃ ei cessatio a motu: sicut phs dicit i sua rhetorica, ꝙ mitescere opponitur ei qd̃ est irasci, qd̃ nõ est oppositum contrarie: sed negatiue vel priuatiue. ¶ Et p hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Utrũ sint alique passiões differẽtes spẽ in eadẽ potẽtia nõ cõtrarie adinuicẽ. Ar.4.

AD quartũ Uidet̃ ꝙ nõ possint in aliqua potẽtia esse passiones spẽ differẽtes, z nõ ꝯrie adinuicem. passiones em̃ aie differunt ꝑm obiecta. obiecta aũt passionũ aie sunt bonum z malum, ꝑm quorũ differẽtiam passiones hñt ꝯrietatẽ. ergo nulle passiones eiusdem potẽtie nõ hñtes ꝯrietatẽ adinuicẽ differũt specie. ¶ Preterea. Differẽtia speciei ẽ

odium respectu sui contrarij: differens secundum respectum ad diuersa: sicut in naturalibus leuitas est amor sursum z odium deorsum z sic de alijs. Et hoc videtur rationabile: qr eadem ratione aliquis appetit vnum contrariorum z odit aliud: z quanto alterũ intenditur: tãto etiã alterum crescit. ita ꝙ congeneratio z coaugmentatio z concorruptio identitati attestantur. Quartum est quomodo malum causet depulsiue: cuꝫ omne agens producat sibi simile: ac per hoc trahat patiẽs ad sui participationem: vnde sicut bonum causat ad se: ita malũ. ¶ Ad primum dubium dicitur ꝙ actiua possunt distingui dupliciter primo secundum differentias ipsarum naturarum agentium z hec distinctio est clara. Alio modo scd̃m differentias virtutum actiuarum: et z hec est obscura. Ad cuius euidentiam scito ꝙ actiua dupliciter inueniuntur scilicet in esse nature z in esse apprehenso. In agentibus in esse nature manifestum est ꝙ distinctio eorum secundum naturas est alia a distinctione eorum secundum virtutes: elementa enim z animalia alia distinctione distinguuntur secundum naturas eorum: et alia secundum virtutes eorum: licet iste oriantur ex illis. In agentibus autem quia apprehensa: distinctio naturarum patet cum cibus talis differens ab illo alio secundum speciem apprehensus mouet appetitũ: distinctio autem secundum virtutem est secundum diuersam rationeꝫ apprehensionis: ita ꝙ eadem res secundum naturã diuersimode apprehensa non qualicunꝙ diuersitate: sed diuersitate bonitatis vel malitie presentis vel future vel absolute: vt inferius in distinctione z tractatu passionum patebit. Alia enim rationem mouet malum presens apprehensum z alia futurum: illud enim mouet ad tristitiam hoc ad timorem: vnde ostenditur ꝙ illud habet virtutem actiuam ad inferendã illam passionem: hoc ad inferendam illam: ita ꝙ ex ipsa diuersa ratione qua apprehenditur eadem res habet diuersam virtutem mouẽdi appetitum. z hoc intendit litera: volens ꝙ passiones non distinguũtur penes distinctionem naturarũ agentium sed virtutum que ad differentias apprehensionis spectant: obiectum nãꝙ appetitus non est res: sed res apprehẽsa.

dr̃ia ꝑm formaꝫ: sed ois dr̃ia ꝑm formam est ꝑm aliquã ꝯrietatẽ. vt dr in.10.metaphy. ergo passiões eiusdẽ potẽtie que nõ sunt ꝯrie nõ differũt specie. ¶ P̃. Cuꝫ ois passio aie cõsistat in accessu vel recessu ad bonũ vel ad malũ, necesse vr̃ ꝙ ois dr̃ia passionum aie sit vel ꝑm dr̃iã boni vel mali, vel ꝑm dr̃iam accessus vel recessus, vel ꝑm maiorẽ vel minorem accessum vel recessum. Sed prime due dr̃ie inducũt ꝯrietatẽ in passionib⁹ aie. vt dictũ est. tertia aũt dr̃ia nõ diuersificat spẽm. qr sic essent infinite species passionũ aie: ergo non põt esse ꝙ passiones eiusdẽ potentie anime differant specie, z non sint cõtrarie.

Sꝫ ꝯ. Amor z gaudiũ differunt spẽ et sunt in ꝯcupiscibili, nec tñ ꝯriant̃ adinuicem quin potius vnũ est cã alterius. ergo sunt alique passiones eiusdem potentie que differunt specie, nec sunt contrarie.

Rñdeo Dõm, ꝙ passiões differũt ꝑꝫ actiua q̃ sunt oba passionum aie. Dr̃ia aũt actiuorꝫ pt attẽdi 2r. Uno° ꝑm spẽm vel nãm ipsorũ actiuorũ, sicut ignis differt ab aq̃. Alio° ꝑꝫ diuersaꝫ ꝯtutẽ actiuã: diuersitas aũt actiui vel motiui q̃tũ ad ꝯtutẽ mouẽdi põt accipi in passiõib⁹ aie ꝑm silitudinẽ agẽtiũ nãliũ. Oẽ em̃ mouẽs trahit q̃dammõ ad se patiẽs: vl̃ a se repellit. Trahẽdo q̃dẽ ad se tria facit in ipso. Nã p̃mo q̃dẽ dat ei iclinationẽ vel aptitudinẽ: vt i ipm tẽdat: sicũ corpus leue qd̃ est sursuꝫ dat leuitatẽ corpi gñãto p q̃ hꝫ inclinationẽ vl̃ aptitudinẽ ad h̃ qd̃ sit sursuꝫ. Scd̃o si corp⁹ gñatũ ẽ extra locuꝫ propriũ dat ei moueri ad locũ. Tertio dat ei q̃escere in locũ cũ puenerit: qr ex eadẽ cã aliq̃d q̃escit in loco p q̃ mouebat̃ ad locũ z silr̃ intelligẽdũ ẽ de cã repulsiõis. In motib⁹ ãt appetitiue ptis bonũ hꝫ q̃si ꝯtutẽ attractiuã malũ ãt ꝯtutẽ repulsiuã. Bonũ ḡ primo i po appetitiua cãt q̃ndã inclinationẽ seu aptitudinẽ seu ꝯnãlitatẽ ad bonũ, qd̃ ptinet ad passionẽ amoris: cui p ꝯriũ rñdet odiũ ex parte mali. Scd̃o si bonũ sit nõdũ hitũ dat ei motũ ad assequẽdũ bonũ amatuꝫ: z h̃ ptinet ad passionẽ desiderij vel cõcupiscentie z ex opposito ex parte mali est fuga vl̃ abominatio. Tertio cũ adeptũ fuerit bo^m dat appetitui

Et propterea differentia formalis passionum non solum ex distinctione rei: sed distinctione rei vt apprehensa constat. Et hinc habes quod passio odij et z ire z similium non diuersificantur specie ex diuersitate malorum puta mortis: verberis: carceris zc. differentia em̃ naturarũ materialiter et non formaliter concurrit. vtrum autem diuersitas naturarũ diuersificet habitus harum passionũ: seu ipsas in genere moris inferius examinabitur.

¶ Ad secundum dubium dicitur/ ꝙ in agentibus naturalibus est considerare duo: scilicet inquantum agunt/ z inquãtum attrahunt. Et si quidem consideremus inquantũ agũt sic patet quod idem generatiuum corporis leuis eodem modo se habens z vnica actiõe dat omnia: dando siquidem ei naturam dat consequenter leuitatem z motum ad locum absentem z quietem in presenti. Sed si consideremus inquantum attrahunt/ sic vis generatiua naturaliter que est sursum aliter z aliter se habens ad corpus trahit: nam absolute trahit per moduꝫ coaptãtis: vt absens vero per motum: vt presens vero p quietem: in agentibus vero in alia quatenus apprehensa sunt agere et attrahere simul concurrunt/ ita quod bonum apprehensum absolute infert passionem amoris: et sic trahit per amorem. Et apprehensum vt futurum infert passionem desiderij/ qui est vt motus ad se/ z sic trahit per motum: et apprehensum vt presens infert passionem delectationis/ et sic trahit per quietem. vnde si vis generatiua sursum manens diuersis dispositionibus se habens ad corpus mobile actionibus distinctis illa tria daret: curreret plene similitudo. Nunc autem: quia non sic est. Author non est digressus: sed vsus est similitudine agentis naturalis inquantum attrahit: vt in litera manifeste dicitur/ et inquantum triplex effectus in patiente fit: vt sic distinctionem passionum in anima diceremus. Et si horum duorum dubiorum solutiones diligenter notaueris/ videbis quomodo est eadem/ et quomodo diuersa ratio appetibilis seu finis vt tendatur in ipsum et quiescatur in eo: est enim eãdem secundum naturam et diuersa secundum virtutem: quod est esse eãdem materialiter/ et diuersam formaliter respectu passionum. Amor enim desiderium: z gaudium respectu eiusdem non materialiter: sed formaliter distinguuntur: quod esse non posset ex obiecti natura neꝙ ex obiecti conditionibus/ puta presentia/ vel absentia/ et huiusmodi. Si se haberent in anima sicut approximatio perfectior vel imperfectior in naturalibus actiuis: hec enim non variant effectum specifice: vt patet. vnde si hec perspicaciter considerasset Scotus in tertio/ distinctione vigesimasexta hanc improbatam nunc phantasiam non dixisset. ¶ Ad tertium dubium dicitur quod sicut anima est supra naturam/ ita modus tendendi in contraria in animalibus est supra modũ quo natura se habet. Est autẽ mo

Universidad de Deusto Biblioteca

dus nature vt nō nisi sequēdo ꝯueniens dissonet ab incōtinenti/ita ꝙ nō respicit ꝯueniēs ⁊ incōueniēs ſm seipsa: sed tm̄ ꝓsequēdo cōueniens. Ignis em̄ ꝓsequendo suā calefactionē destruit frigus. Et motus sursum relinqt deorsum ⁊ trahit secū violente aliqd minus graue. Et radix huiꝰ est: qr natura est determinata ad vnū: qr inclinat ⁊ opat qr est: vt alibi declarauimꝰ. Aīa aūt sensitiua q̄ opat qr apprehēdit/ nō ad vnū determinata est: sed iuxta dr̄iaz ꝯuenientemq; apprehensorū ipsa ꝯria sz se recipit/ ac per hoc non sufficit animali amor cōuenientis ꝓ odio disconueniētis sed vtrunq; seorsum ordinate tñ exigit: vt animaliter appetitꝰ eius se habeat ad cōtraria. Sicut enim oportuit ad hoc ꝙ animaliter appeterent etiam naturalia (vt alimenta) inesse animalibus appetitum eorum: qui sit actus elicitus: puta desiderium ⁊ delectatio aīalis ꝯns. Ita oportuit ad hocq; aīaliter animal se habeat appetendo ad ꝯtraria: vt in ipsa ſm seipsa tēdat neq; hoc est degenerare a natura: sed eleuari supra illā. Et quū dr ꝙ dispsa inferius sunt vnita superius/ verum est ceteris paribꝰ nō sic autem est in proposito tendere in cōtraria ſm se ⁊ tēdere in ea solum ꝓsequēdo sibi cōueniēs nō sunt paria. Sed primum est longe maiꝰ qr ꝑ se adequat ipsa cōtraria. Secundum vero alterū per accidens respicit. Et id nō est mirū si plura exigit: iam enim ptz ex parabola dispositi ad sanitatē in scdo de celo ⁊ mundo/ ꝙ i nobiliori gradu cōsistit egens pluribꝰ auxilijs ad maius ꝙ paucis ad minꝰ. Nec est verum ꝙ amor et odium congenerent ⁊ coalescant/ ⁊ condensāt formaliter. Cū enim amor causetur ex bono apprehenso stat bonū aliqd sepius apprehendi ⁊ multū amari absq; cōsideratione ꝯrij. vñ fit ⁊ crescit amor formaliter: ⁊ non fiet nec crescet odiū formaliter: sed virtualiter tm̄ seu in sui radice. s. in amore oppositi. Manifestū aūt hoc vr̄ in delectabili cōtēplationis carente ꝯrio/ ⁊ in assuetis delectabilibꝰ nunq̄ de ꝯrijs cogitantibus. Eadem aūt rōne non formalr̄ sed virtualiter vnū ꝯriorum appetit ⁊ reliquū refutat: qm̄ alteri formalis rō est bonuz/ alteri malū/ ⁊ amatū bonū est radix repellēdi mali ꝯrij. ¶ Ad quartū dubiū dicit ꝙ dr̄ia inter actiua qr sunt/ ⁊ actiua qr apprehēsa soluit questionē. Actiua enim qr sunt/ cū sint determinata ex nā ꝓpria ad ꝓducēdū illi simile nō pñt nisi ad se trahendo ꝑ viā assimilationis agere siue bona siue mala sint illis in que agūt. Actiua vero qr apprehēsa: qr apprehensio ad bonū aīalis ordinat (dat em̄ vis tā apprehēsiua q̄ appetitiua aīali ꝑꝑ bonū ipsiꝰ aīalis) actiua sunt nō ad se sz ad aīal ipsum trahēdo: vñ cāne in aīali id qd ꝯuenit aīali in ordine ad tale obm: ⁊ non id qd cōuenit tali obo. vñ malū apphēsum nō causat in aīali motū ad se/ sed a se/ hoc em̄ est cāre cōueniēs aīali in ꝓportione ad tale obm: ꝑꝑ qd sicut bonū apphēsuz diuersimode agit in aīal attrahēdo ꝑ cōsonātiā: vl motū/ vl qetēnta malū apphēsuz depellēdo dissonātiā/ fugā ⁊ inqetudinē. ¶ Circa segregationē passionū in eodē. 4. ar. factaz dubiū occurrit. pmo ad hoiem: qr ipsemet author in. 3. sen. dist. 26. q. 1. ar. 2. ad 3. ⁊. 5. pōit delectationē eē et passionē irascibilis. Scotꝰ quoq; in. 3. sen. di. 34. ponit tristitiā eē etiā passionē irascibilis assignās dr̄iā inter tristitiā irascibilis ⁊ cōcupiscibilis: qr ista cū restrictiōe organi/ illa cū accēsione sanguinis. Et ꝓbat diuersitatem earū: qr si offendēs offerat vt impossibile repelli causat maior tristitia in cōcupiscibili/ et tñ nō causat ꝓprie ira/ ⁊ ꝯñr nec tristitia irascibilis cū qua est ira appetēdo vindictā. Et postmodū cū delectatione propria exercens illam. ¶ Ad hoc breuiter dōm est: ꝙ nisi equiuoce loquamur/ segregatio in litera facta seruāda est. Amor em̄ ⁊ desideriū ⁊ delectatio ⁊ tristitia/ ⁊ siqd est eiusmodi si sumant ꝓ nālibus dissonātijs vel ꝯsonātijs potētiarū vel actuū/ ⁊ hmōi equoce dr̄ de eisdē vt sunt passiones aīales/ ⁊ pmo quidē modo cōes sunt oībus potentijs. Et forte hoc modo intellectuz est in locis allegatis in oppositum. Secūdo autem modo prope sunt concupiscibilis que i litera hac enumerantur ⁊ proprie irascibilis que ei tribuuntur. Quod siqs dicat authores hos de animalibus passionibus in predictꝭ locis loqui nolo contendere: quia rationabiliter loq̄ videt. Sed dicam ꝙ diuus Thomas mutauit in melius sententiā/ dum in hoc libro oppositum docuit vt inferius in questione trigesimasecūda articulo sexto ad tertiuz patet delectationem de ipso vincere quā olim tribuit irascibili/ ponens cum alijs delectationibꝰ concupiscibilis. Et vere sic ratio poscit vt sicut vis quelibet anime toti deseruit: ita vis delectabilis ⁊ desideratiua: neq; enim conueniens secundum tactum causat delectationem in concupiscibili: et cōueniens secundū auditum nō omne em̄ delectabile secundū quencunq; sensum: imo etiam secundū estimationem ⁊ quācunq; sensitiuam virtutem causat delectationem in concupiscibili/ qua sola animal natum est formaliter delectari animaliter de quocunq; sibi coniuncto bono/ sicut sola irascibili natum est vindicare de quocunq; coniuncto malo. Ad Scotum autem dico ꝙ quum passio anime in actu suo ⁊ in motu materiali sit conformis/ ita ꝙ si passio consistit in accessu/ motus quoq; illius corporalis est accessorius/ et si consistit in recessu/ motus quoq; illius consistit in retractione. Et constet ꝙ tristitia consistit in retractione consequens est ꝙ motus corporalis tristitie consistat in retractione. Unde et contra phylosophiam est duplex tristitie organum: ⁊ ꝙ tristitia ex accensione quam cōstat in accessu consistere causetur materialiter. Et Scotus videtur deceptꝰ a seipso/ quia noluit verba Aristotelis in secundo rhetorice intelligere dicentis quod ira est cum tristitia/ ⁊ quod ira veri quasi mel. Passiōes enim irascibilis incipiunt a passionibus concupiscibilis ⁊ in eas terminantur. Et propterea ira incipit a tristitia: ⁊ terminatur in delectationem. Si ratio autem probans distinctionem dolorum risu digna videtur: vt enim patet ab Aristo. ibidem ⁊ Auicen. in. 6. naturaliū quādo nocetur alicui/ ita qd impossibilis apparet vltio: tristitia magna quidem est ⁊ sola id est non causans iram: quia non causatur ira sine spe puniendi, ex hoc autem arguere/ ergo quando causat ira est alia tristitia cum qua est ira/ puerile videtur: hoc enim nihil aliud infert nisi/ ergo sola tristitia non causat iram. Et hoc est verū: quia requiritur etiam spes vltionis. Est enim ira vt inferius patebit/ ⁊ ex definitione Aristotelis ibidem patet/ ex multis resultans passionibus.

¶ Super titulum questionis. 24.

Circa tit. q. 24. aduerte ꝙ qr supiꝰ tractatū fuit d actibꝰ ꝓpriis hois: mō vo de cōibꝰ. Jō duos tractatꝰ d bōitate ⁊ malitia morali actuū extra volūtatē oportuit facere. Et supius qdē quo ad actꝰ ꝓprios hoi/ nunc vero quo ad actus cōmunes homi-

quietationē quandā in ipso bono adepto: et hoc pertinet ad delectationē vel gaudiū, cui opponit ex parte mali dolor vel tristitia. In passiōibꝰ aūt irascibilis ꝓsupponit qdē aptitudo vel iclinatio ad ꝓsequēdū bonū vel fugiēdū malū ex cōcupiscibili q̄ absolute respicit bonū vel malū: ⁊ respectu boni nōdū adepti est spes ⁊ desperatio: respectu aūt mali nōdū inacētis est timor ⁊ audacia: respectu āt boni adepti nō est aliqua passio in irascibili: quia iā nō hz rōnē ardui: vt supra dictū est: sz ex malo iam inacētī seqt passio ire. Sic igit ptz ꝙ in cōcupiscibili sunt tres ꝯiugationes passionū. s. amor ⁊ odium, desideriū ⁊ fuga, gaudiū ⁊ tristitia. Silr̄ in irascibili sunt tres s. spes ⁊ desperatio, timor ⁊ audacia: ⁊ ira cui nulla passio opponit. Sunt ḡ oēs passiones spē differētes vndecim: sex qdē in cōcupiscibili: ⁊ quinq; in irascibili sub quibus oēs aīe passiones continentur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ De bono ⁊ malo circa passiōes aīe. Qō. 24.

DEinde Cōsiderādū est de bono ⁊ malo circa passiones aīe. ¶ Et circa hoc q̄runt quatuor. Pmo vtrū bonū ⁊ malū morale possit in passionibꝰ aīe inueniri. Scdo vtrū omnis passio anime sit mala moraliter. Tertio vtrum omnis passio addat vel diminuat ad bonitatem vel malitiam actus. Quarto vtrum aliqua passio sit bona vel mala ex sua specie.

¶ Utrum bonum ⁊ malum morale possit in passionibus anime inueniri. Art. 1.

1. qō. 59. ar. 1. cor. ⁊ ad. 2. Et 22e q. 35. ar. 3. ad. 1. Et. 2. di. 36. ā. 2. Et mal. q. 10. ā. 1 ad. 1. ⁊. q 12. ā. 2. ad. 1m ⁊ ā. 3. cor.

AD pmū Sic procedit. Uidetur ꝙ nulla passio aīe sit bona vel mala moralr. Bonū enim ⁊ malū morale est propriū hois: mores em̄ proprie dñr humani vt amb. dicit sup Lucā: sed passiones non sunt proprie hominū: sed sunt etiā alijs aīalibꝰ cōes: ergo nulla passio aīe est bona vel mala moralr. ¶ P̄. Bonum vel malū hois est ſm rōnē esse, vel pter rationem esse: vt Dyo. dicit. 4. cap. de diui. no. sed passiones anime non sunt in rōne: sed in appetitu sensitiuo: vt supra dictū est: ergo non pertinet ad bonū vel malum hominis qd est bonum morale. ¶ P̄. Philosophus dicit in 2. ethi. ꝙ passionibꝰ neq; laudamur neq; vituperamur: sed ſm bona ⁊ mala moralia laudamur vel vituperamur: ergo passiones nō sunt bone vel male moraliter.

Sed ꝯtra Est. ꝙ Aug. dicit in. 14. de ciui. dei de passionibus anime loquēs, Mala sunt ista si malus est amor: bona si bonus.

Rñdeo Dōm, ꝙ passiones aīe dupliciter possunt ꝯsiderari. Uno modo ſm se. Alio modo secundum ꝙ subiacent imperio rationis ⁊ voluntatis. Si igit ſm se cōsiderent: prout. s. sunt motus quidaz irrationalis appetitus, sic nō est in eis bonū vel malū morale qd dependet a ratiōe: vt supra dictū est. Si aūt cōsiderent ſm ꝙ subiacent imperio rationis ⁊ volūtatis, sic est in eis bonū vel malū morale: ꝓpinquior em̄ est appetitus sensitiuus ipsi rōni ⁊ voluntati q̄ membra exteriora quorū tñ motus ⁊ actus sunt boni vel mali moraliter ſm ꝙ sunt volūtarij: vnde multo magis ⁊ ipse passiones ſm ꝙ sunt voluntarie possunt dici bone vel male moraliter. Dicuntur autem voluntarie vel ex eo ꝙ a voluntate imperantur: vel ex eo ꝙ a voluntate non prohibentur.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ iste passiones ſm se cōsiderate sunt cōes hoibus ⁊ aīalibꝰ alijs: sed ſm ꝙ a ratione imperant sunt proprie hoibus. ¶ Ad ſm dicendū, ꝙ etiā inferiores vires appetitiue dicunt rōnales ſm ꝙ participant aliqualiter rōnem: vt dr in. 1. ethic. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ phs dicit ꝙ nō laudamur aut vituperamur ſm passiones absolute consideratas: sed nō remouet quin possint fieri laudabiles vel vituperabiles ſm ꝙ a ratione ordinant. Unde subdit, Non enim laudatur aut vituperatur qui timet aut irascitur: sed qui aliqualiter id est secundum rationem vel preter rationem.

¶ Utrum omnis passio aīe sit mala moraliter. Artic. 2.

1. qō. 59. ar. 1. ⁊. 3. Et. 22e. q. 123. ā. 10. cor. Et mal. q. 12. ar. 1. cor. et 1. ethic. lect. 16. cor. 2. fi. Et li. 2. lec. 3. co. finali. Et 7. phys. lec. 6. co 2. fi.

AD scdm Uidetur ꝙ oēs passiones aīe sint male moralr. Dicit em̄ augus. 9. de ciui. dei, ꝙ passiones aīe quidam vocāt morbos vel perturbationes aīe: sed ois morbus vel ꝑturbatio aīe est aliquid malū moraliter, ergo ois passio aīe moraliter mala est. ¶ P̄. Dama. dicit ꝙ operatio quidē que ſm naturam motus est, passio vero que ꝑter naturā: sed qd est preter naturam in motibus aīe hz rationē peccati ⁊ mali moralis. vnde ipse alibi dicit ꝙ diabolus versus est ex eo qd est ſm naturam in id qd est preter naturā. ergo huiusmodi passiones sunt male moraliter. ¶ P̄. Omne qd inducit ad peccatū hz rationē mali: sed huiusmodi passiones inducunt ad peccatū. vnde Ro. 8. dicuntur passiones peccatorum. ergo videtur ꝙ sint male moraliter.

Sed cōtra Est, ꝙ aug. dicit, in. 14. de trini. ꝙ rectus amor oēs istas affectiones rectas hz. metuunt enim peccare, cupiunt perseuerare, dolēt in peccatis, gaudent in operibus bonis.

Rñdeo Dōm, ꝙ circa hāc qōnē diuersa fuit snīa stoicorū ⁊ peripateticorū. Nam stoici dixerūt oēs passiones esse malas: ꝑipatetici vero dixerūt passiōes moderatas esse bonas. que quidē differētia lz magna videat ſm vocē, tñ ſm rem vel nulla est vel parua siqs vtrorūq; intētiones cōsideret. Stoici em̄ nō discernebāt inter sensum ⁊ intellectū, ⁊ ꝑ cōsequēs nec iter intellectiuū appetitū ⁊ sensitiuū. vñ nec discernebāt passiōes aīe a motibꝰ volūtatis, ſm hoc ꝙ passiones aīe sunt in appetitu sensitiuo, simplices aūt motus volūtatis sunt in intellectiuo: sed oēz rationabilem motū appetitiue partis vocabāt voluntatē, passiones aūt dicebāt motū ꝓgredientē extra limites ratiōis. Et ideo eorum sentētiā sequēs Tullius in. 3. lib. de tusculanis questionibus, oēs passiones vocat aīe morbos. ex quo argumentat ꝙ qui morbosi sunt, sani nō sunt. ⁊ qui sani nō sunt insipiētes sunt, vnde insipiētes insanos dicimus. Peripatetici vero oēs motus appetitus sensitiui passiones vocāt. vñ eas bonas estimant, cū sunt a ratione moderate, malas aūt cū sunt preter moderationē rōnis. ex quo pz ꝙ Tullius in eodē lib. peripateticorū sentētiam qui approbabāt mediocritatē passionū incōuenienter improbat, dicēs ꝙ omne malū etiam mediocre vitandū est: nā sicut corpus etiaz mediocriter egrū sanum nō est, sic ista mediocritas morborū vel passionum anime sana nō est. Non enim passiones dicunt morbi vel perturbationes aīe, nisi cū carēt moderatione rationis. vnde patet responsio ad primum.

Ad scdm Dōm, ꝙ in omni passione aīe additur aliquid vel diminuit a naturali motu cordis: inquātū cor intensius vel remissius mouet, ſm systolē aut dyastolē. ⁊ ſm hoc hz passionis rationē. tñ nō opz ꝙ passio semꝑ declinet ab ordine naturalis rationis. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ passiones anime inquātum sunt preter ordinē rationis inclināt ad peccatū, inquātum autem sunt ordinate a ratione pertinent ad virtutem.

¶ Utrum passio addat vel diminuat ad bonitatem vel malitiam actus. Artic. 3.

1. q. 77. ar. 6. Ethi. qōne. 26. arti. 7. Et mal. q. 3. ā. 11.

AD tertiū Sic ꝓcedit. Uidetur ꝙ passio q̄cunq; semꝑ diminuat de bonitate actus moralis. Oē. n. qd impedit iudiciū rōnis ex q̄ depēdet bonitas actus moralis diminuit per consequēs bonitatē actus moralis: sed ois passio impedit iudiciū rationis. Dicit em̄ Salustius in Catilinario, Oēs homines q̄ de rebus dubijs cōsultāt ab odio ira ⁊ amicitia atq; misericordia vacuos esse decet. ergo ois passio diminuit bonitatē moralis actus. ¶ Preterea. Actus hois q̄to est deo similior tāto est melior. vñ dicit aplꝰs eph. 5. Estote imitatores dei sicut filij charissimi, sz deus ⁊ sancti angeli puniūt sine ira, sine miserie cōpassione subueniūt: vt aug. dicit in. 9. de ciui. dei: ergo est melius hmōi opa agere sine passione aīe q̄ cuz passione. ¶ P̄. Sicut malū morale attēditur per ordinē ad rōnē, ita ⁊ bonū morale: sz malū morale diminuitur per passionē: minus. n. peccat q̄ peccat ex passione q̄ q̄ peccat ex industria. ergo minus bonū operatur qui operatur sine passione q̄ qui operatur cum passione.

Sed ꝯtra Est, ꝙ aug. dicit. 9. de ciui. dei, ꝙ passio misericordie rationi deseruit qñ ita ꝓbet misericordia vt iustitia cōseruetur, siue cū indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur penitēti: sed nihil qd deseruit rationi diminuit bonum morale. ergo passio anime non diminuit bonum moris.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ stoici sicut ponebāt oēm passionē aīe esse malā, ita ponebāt ꝯñr oēm passionē aīe diminuere actꝰ bōitatē. oē. n. bonū ex ꝑmixtione mali vel totalr̄ tollit vel fit minꝰ bonū. ⁊ hoc qdē verū est si dicamꝰ passiōes aīe solū inordinatos motꝰ sensitiui appetitꝰ ꝓut sunt perturbationes siue egritudines: sz si passiones simplr̄ noiemus oēs motꝰ appetitus sensitiui, sic ad ꝑfectionē humani boni ꝑtinet ꝙ et ipse passiones sint moderate ꝑ rōnē. cū enim bonū hois ꝯsistat in rōne sicut in radice, tanto istud bonū erit ꝑfectius q̄to ad plura q̄ hoi cōueniūt deriuari pōt. vnde nullus dubitat qn ad ꝑfectionē moralis boni ꝑtineat qd actꝰ exteriorū mēbrorū ꝑ rōnis regulam dirigant. vñ cū appetitus sensitiuus possit obedire rationi vt supra dictū est, ad ꝑfectionem moralis siue humani boni pertinet ꝙ etiā ipse passiones anime sint regulate per rōnem. Sicut igitur melius est ꝙ homo ⁊ velit bonū ⁊ faciat exteriori actu, ita etiā ad ꝑfectionem boni moralis pertinet ꝙ homo ad bonū moueat, nō solū ſm voluntatē, sed etiā ſm appetituz sensitiuum: ſm illud quod in psal. dicit, Cor meū ⁊ caro mea exultauerūt in deum viuum. vt cor accipiamus pro appetitu intellectiuo, carnem autē pro appetitu sensitiuo.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ passiones anime dupliciter se possunt habere ad iudiciuz rationis. Uno modo antecedenter: ⁊ sic cum obnubilent iudicium rationis, ex quo dependet bonitas moralis actus, diminuunt actus bonitatem: laudabilius enim est ꝙ ex iudicio rationis aliquis faciat opus charitatis quam ex sola passione misericordie. Alio modo se habent consequenter: ⁊ hoc dupliciter. Uno modo per modum redundantie: quia scilicet cum superior pars anime intense mouetur in aliquid, sequitur motum eius etiam pars inferior: ⁊ sic passio existens consequenter in appetitu sensitiuo est signum intentionis voluntatis: ⁊ sic indicat bonitatem moralem maiorem. Alio modo per modum electiōis quando scilicet homo ex iudicio ratiōis eligit affici aliqua passione vt promptius operetur cooperāte appetitu sensitiuo: ⁊ sic passio anime addit ad bonitatem actionis.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ in deo ⁊ in angelis non est appetitus sensitiuus neq; etiam membra corporea: ⁊ ideo bonum in eis non attenditur secundum ordinationem passionum aut corporeorum actuum sicut in nobis. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ passio tendens in malum precedens iudicium rationis diminuit peccatum: sed consequens aliquo predictorum modorum auget ipsum vel signat augmentum eius.

¶ Utrum aliqua passio sit bona vel mala ex sua specie. Art. 4.

AD quartū Sic procedit. Uidetur ꝙ nulla passio aīe ſm speciem suam sit bona vel mala moraliter. Bonum enim ⁊ malum morale attenditur ſm rationem: sed passiones sunt in appetitu sensitiuo, ⁊ ita id qd est secūdum rationem accidit eis: cū ergo nihil qd est per accidēs pertineat ad speciē rei, videt ꝙ nulla passio ſm suam speciem sit bona vl mala. ¶ P̄. Actus ⁊ passiones hñt speciem ex obiecto: si ergo aliqua passio ſm aliquaz suam speciem esset bona vel mala, oporteret ꝙ passiones quarum obiectum est bonum, bone essent secundum suam speciem vt amor desiderium ⁊ gaudium: ⁊ passiones quarum obiectum est malum, essent male secundum

ni ⁊ alijs quales sunt passiōes que volūtarie dupliciter sunt sicut alij exteriores actus: vt in calce corporis primi articuli dicitur/ quod intellige ſm doctrinam superius datā/ ꝙ. s. tūc imputatur qñ potest et debet eam prohibere ⁊ non prohibet.

¶ Super arti. 2.

IN respōsione ad secūdū secundi articuli/ restat adhuc dubiū qm̄ si ois passio est cū preternaturalitate aliq̄ motus cordis, ergo ois passio nocet nature ac per hoc ex genere suo est mala moraliter quando est voluntaria.

¶ Ad hoc dicitur duplr̄. Primo ex parte corporee nature/ qd licet ois passio exeat limites nālis motus non tñ ois passio nocet aut hz aliquid ꝑter naturam: qr hoc consonat nature: vt quādoq; motus cordis variet. Sed qr hoc videtur esse ꝑ accñs ꝑꝑ incidētia. s. ideo melius dr ex ꝑte rōnis: qr scz recta rō dictat ꝙ ꝑꝑ aliqd bonum corpori etiā nocumentuz inferatur. ⁊ ꝑpterea sicut absq; malitia morali actꝰ exteriores puta ambulatio motus manuum ⁊ corporis in bello ⁊ i varijs exercitijs fiunt cū ampliori motu quam esset naturalis et cum lesione corporis/ ita absq; morali malitia eligitur preternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitiui pro aliquo oportuno exercendo puta pro vindicta pro compassione ⁊c.

¶ Super articulum quartum.

OBmisso tertio articulo i quarto notanda sunt duo pro nouitijs. Primum est ꝙ sicut nomina exteriorum actuum sunt distincta sic quod aliqua significant actū exteriorem vt terminat ad aliqd dissonū rōni: vt furtū ⁊ adulteriū: ⁊ aliq̄ vt terminat ad aliqd cōsonū rōni: vt orare deū et subuenire paupi. Et aliq̄ neutralr̄ vt ambulare ⁊ loq: ita ꝯtingit in passiōibꝰ. Quedā em̄ significāt passiones vt rōni ꝯsonāt vt misericordia. Quedam vt dissonant: vt

22e qō. 158. ā. 1. cor. Et 4. di. 15. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4. ⁊ dis. 50. q. 2. ar. 4. q. 3. ad. 3. Et mal. q. 10. ā. 1

inuidia q̃dã neutraliter vt tristitia/ ⁊ sicut de exterioribus actibus dictuz est q͡ sunt secundũ se boni vel mali ex ob͡to: ita eodem modo intellige de passionib⁹. Et q̄ distinctum superius est de bonitate ex obiecto ⁊ ex fine/ ita applicare memento ꝓposito. passiões em̄ ipse ad ipsum morale bonuz ⁊ malum se habent sicut exteriores actus. vnde ⁊ in litera/ ⁊ est secundũ propositum in principio corporis articuli proponitur q͡ sicut de actibus ita de passionibus: et in calce dicitur: sic enim pertinent ad speciem exterioris actus scilicet bonum ⁊ malum moraliter sic. i. vt obiecta ita q̄ ly pertinent nõ respicit passiones vt sõm loquutionis: sed bonum et malum moraliter/ ⁊ directe complet proportionalem doctrinã de actibus ⁊ passionibus.

¶Super. q. 25.

Circa titulum q̃stionis. 25. aduerte q̄ p̄sens q̃stio ẽ i ordine nature nõ hoc vel illo modo sz simpliciter: ⁊ quoniã in ordine nature applicato ad generabilia innenitur dupliciter aliquid pri⁹ vel posterius scz ꝫm intentionem vel ꝫm executionem/ ideo in litera vtrunq͡ tradit.

¶Super arti. 1.

In rñsione ad primuz primi articuli aduerte q͡ alia ẽ distinctio proprij a ꝓprio ⁊ ꝓprij a cõmuni. Cõe enim non distinguũtur contra proprium per aliquod positiuũ in se/ q̄ non sit in ꝓprio: duo autem disparata distinguuntur abinuicem suis positiuis distictiuis quorum alterũ vnũ/ alterũ reliquum constituit. vñ q͡ bonũ et bonũ arduum se habent sicut cõe ⁊ prium ⁊ nõ sicut duo propria. Ideo in lr̃a d͡ q͡ ratio in opposituz allata. s. bonũ arduum ⁊ supremũ bonum h̃et locũ si bonum q̄ obm est concupiscibilis aliquid oppositũ diceret. i. si distingueret͡ ꝯ bonũ arduum ⁊ quoddaz aliud pticulare seu proprium bonuz: sic enim diceret aliquid bono arduo opposi

1. q. 40. ar. 1. cor. Et 22e qõ. 141. ã. 3. ad. 1 Et. 3. di. 26. q. 2. ar. 3. q. 2 cor. Et ꝟi. qõe 25. ar. 2. cor. Et mal. q. 4. ar. 2. ad. 12

suam speciem vt odium, timor ⁊ tristitia: sed hoc patet esse falsum: nõ ergo aliqua passio est bona vel mala ex sua specie. ¶P̃. Nulla species passionum est que non inueniatur in alijs animalibus: sed bonum morale non inuenitur nisi in homine: ergo nulla passio anime bona est vel mala ex specie.

Sz ↄtra Est q̄ aug. dicit. 9. d̄ ciuit. dei, q͡ mia ptinet ad virtutem. ph̃s etiã dicit in. 2. ethi. q͡ verecũdia est passio laudabilis: ergo alique passiões sunt bone vel male secundum suam speciem.

Rñdeo Dõm, q͡ sicut de actibus dictũ ẽ, ita ⁊ de passionib⁹ dõz vr̃, q͡. s. species act⁹ vel passionis dupl'r cõsiderari põt. Uno mõ ꝫm q͡ est i gñe nãe: et sic bonũ vel malũ morale nõ ptinẽt ad spẽz act⁹ vel passionis. Alio mõ ꝫm q͡ ptinent ad genus moris, put. s. pticipãt aliq̃d de volũtario ⁊ iudicio rõnis: ⁊ hoc mõ bonũ ⁊ malũ morale p̃nt pertinere ad spẽm passionis ꝫm q͡ accipitur vt obiectum passionis aliquid de se conueniens rõni vel dissonũ a rõne: sicut patet de verecundia que est timor turpis: ⁊ de inuidia que est tristitia de bono alterius: sic enim pertinent ad speciem exterioris actus.

Ad pmũ Ergo dõm, q͡ ratio illa procedit de passionibus ꝫm q͡ pertinent ad speciem nãe: prout. s. appetitus sensitiuus in se considerat͡: ꝫm vero q͡ appetitus sensitiuus obedit rõni iam bonũ ⁊ malum rõnis non est ex passionib⁹ eius per accidens sed per se. ¶Ad ꝫm dõm, q͡ passiones que in bonũ tendunt si sit verũ bonũ sũt bone, ⁊ sil'r que a vero malo recedunt: econuerso vero passiões que sunt per recessum a bono ⁊ per accessum ad malum sunt male. ¶Ad tertiũ dõm, q͡ in brutis aialib⁹ appetitus sensitiu⁹ nõ obedit rõni: ⁊ tñ inq̃tũ ducitur quadam estimatiua nãli q̃ subijcit͡ rõni superiori. s. diuine ẽ in eis quedã similitudo moralis boni quantum ad anime passiões.

¶De ordine passionũ adinuicem. Q̃õ. 25.

Deinde Cõsiderandũ est de ordine passionũ adinuicem. ¶Et circa hoc q̃rũt͡ quatuor. Primo de ordine passionũ irascibilis ad passiones concupiscibilis. Secundo de ordine passionum concupiscibilis adinuicem. Tertio de ordine passionum irascibilis adinuicem. Quarto de quatuor principalibus passionibus.

¶Utrũ passiões irascibilis sint priores passionib⁹ cõcupiscibilis vel ecõuerso. Arti. 1.

Ad pmũ Sic ꝓceditur. Ur͡ q͡ passiões irascibilis sint priores passionibus concupiscibilis. Ordo em̄ passionũ est ꝫm ordinẽ obꝫoruz: sed obm irascibilis est bonũ arduũ, q̄ vr͡ eẽ supremũ inter alia bona: ergo passiones irascibilis vident͡ p̄esse passionib⁹ cõcupiscibilis. ¶P̃. Mouẽs est prius moto: sed irascibilis cõparat͡ ad cõcupiscibilẽ sicut mouẽs ad motũ: ad hoc em̄ dat͡ aialibus vt tollant͡ impedimenta quibus cõcupiscibilis ꝓhibetur frui suo obo: vt. s̃. dcm̃ est, Remouẽs aũt ꝓhibens hz rõnẽ mouẽtis; vt d͡ in. 8. phy. ergo passiones irascibilis sunt priores passionibus cõcupiscibilis. ¶P̃. Gaudiũ ⁊ tristitia sunt passiões cõcupiscibilis: sz gaudiũ ⁊ tristitia cõsequunt͡ ad passiones irascibilis. Dicit em̄ ph̃s in. 4. ethi. q͡ punitio q̄etat impetũ ire delectationez loco tristitie faciens. ergo passiones concupiscibilis sunt posteriores passionibus irascibilis.

Sed ↄ. Passiones cõcupiscibilis respiciũt bonũ absolutũ, passiones aũt irascibilis respiciũt bonũ ↄctũ. s. arduũ. cũ igitur bonum simpl'r sit prius q̃ bonum ↄctũ, vr͡ q̄ passiones ↄcupiscibilis ad plura se habeãt q̃ passiones irascibilis.

Rñdeo Dõm, q͡ passiões cõcupiscibilis ad plura se h̃nt q̃ passiones irascibilis. Nã in passionib⁹ concupiscibilis inuenit͡ aliq̃d pertinẽs ad motũ, sicut desideriũ, ⁊ aliq̃d pertinẽs ad quietez, sicut gaudium ⁊ tristitia: sed in passionibus irascibilis nõ inuenit͡ aliq̃d ptinẽs ad quietem: sed solũ pertinẽs ad motũ, cui⁹ rõ est: q͡ id in quo iam quiescit͡ non hz rõnẽ difficilis seu ardui q̄ est obm irascibilis: quies aũt cũ sit finis motus est prior in intẽtione, sed posterior in executione. Si ergo cõparẽtur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis que significant quietem in bono, manifeste passiones irascibilis precedũt ordine executionis hmõi passiones concupiscibilis sicut spes p̄cedit gaudiũ, vnde causat ipsum: ꝫm illud apostoli Ro. 12. Spe gaudentes. Sed passio concupiscibilis importans quietem in malo. s. tristitia, media est inter duas passiones irascibilis: sequitur enim timorem, cũ enim occurrerit malum q̄ timebatur causatur tristitia: precedit autẽ motuz ire: quia cũ ex tristitia precedente aliquis insurgit in vindictam, hoc pertinet ad motum ire: ⁊ q͡ rependere vicem malis apprehenditur vt bonũ: cũ iratus hoc consecutus fuerit gaudet: ⁊ sic manifestum est q͡ omnis passio irascibilis terminatur ad passionem concupiscibilis pertinentem ad quietez: scz vel ad gaudiũ: vel ad tristitiam: sed si cõparent͡ passiones irascibilis ad passiones cõcupiscibilis que important motum, sic manifeste passiones concupiscibilis sunt priores: eo q͡ passiones irascibilis addũt supra passiones cõcupiscibilis: sicut ⁊ obiectũ irascibilis addit supra obiectum concupiscibilis arduitatem siue difficultatem: spes enim supra desideriũ addit quendam conatum ⁊ quandam eleuationem animi ad consequendũ bonũ arduũ ⁊ similiter timor addit supra fugam seu abominationẽ quandã depressionẽ animi ꝓpter difficultatẽ mali. Sic ergo passiones irascibilis medie sunt inter passiones concupiscibilis que important motũ in bonũ vel in malum: ⁊ inter passiones cõcupiscibilis que important quietem in bono vel in malo. Et sic patet q͡ passiones irascibilis ⁊ principiũ habent a passionib⁹ concupiscibilis ⁊ in passionibus concupiscibilis terminantur.

Ad primum Ergo dõz, q͡ illa ratio procederet si de ratione obiecti concupiscibilis esset aliquid oppositũ arduo, sicut de ratione obiecti irascibilis est q͡ sit arduum: sed quia obiectum concupiscibilis est bonũ absolute, prius naturaliter est quam obiectum irascibilis sicut commune proprio. ¶Ad ꝫm dicendũ, q͡ remouens prohibens non est mouens per se: sed per accidens; nunc aũt loquimur de ordine passionũ per se. ¶Et preterea irascibilis remouet prohibens quietẽ concupiscibilis in suo obiecto. vnde ex hoc non sequitur nisi q͡ passiones irascibilis precedunt passiones concupiscibilis ad quietem pertinẽtes. de quibus etiam tertia ratio procedit.

tum suum. s. propriũ distinctiuum. Tunc enim haberent se sicut duo partialia bona/ quorum superi⁹ ꝓculdubio esset naturaliter prius sicut vniuersaliter apparet in ceteris: sed q͡ se habent sicut commune et proprium: ideo quanuis bonuz arduum sit quid excellentius bono absolute/ ẽ tamẽ posterius quia illud commune: hoc propriũ. Illud absolute/ hoc contractum/ illud enim dicit bonum cõmune ad bonum in motu ⁊ bonũ in quiete/ hoc tãtummodo bonum in motu: vt in corpore articuli ostenditur. Cum aũt audis obiectum concupiscibilis comparari ad obiectuz irascibilis vt commune ad propriũ ⁊ ad plura se extẽdere ⁊c. non intelligas se habere sicut vniuersale ⁊ particulare: vt animal ⁊ homo: hoc enim falsum est. Sed scito se habere sicut motus simpliciter de quo ẽ habitus libri physicorũ: ⁊ motus ad vbi de quo est habit⁹ libri de celo ⁊ mũdo/ bonum enim sensibile simplicit͡ spectat ad cocupiscibilem/ bonum autem sensibile determinatũ ad arduitatem spectat ad irascibilem: et sic omnia consonant. s. ⁊ distinctio obiectorum ac potentiaruz ⁊ habitudo communis ad proprium/ et maior ambitus illi⁹ q̃ huius vt ptz in simili adducto.

¶Super art. 2.

1. q. 20. ar. 1. cor. Et. 3. distin. 27. q. 1. ã. 3. Et. 4. ↄ gẽti. ca. 19. Et veri. qõe. 26. art. 4. c. Et gal. 5. lec. 6. co. 2. fi. Et. 1. metaphy. si. le. 3. fi.

In scd̃o articulo aduerte q̄ in cõgrue passionũ notitiã tradiderit scotus dicens in p̄mo. di. prima. q. q̃rta q͡ appetit⁹ sensitiui ꝓpe nõ ẽ amare: quũ em̄ amor sit p̄ma passio appetit⁹ sensitiui si amare nõ ↄueniret ꝓpe appetitui sensitiuo. g̃ nec delectari/ nec timere ꝓpe ↄueniet. a p̄mo em̄ reliqua pẽdẽt/ ⁊ amorẽ ip̄m reliq̄ passiões includũt. Naz delectamur amato/ timem⁹ malũ amati desperam⁹ ab amato/ vlciscimur ↄturbans amatum. vñ si amatũ est iproprie/ reliq̃ erũt passiones iprope/ sicut in reb⁹ nãlib⁹. Et tũc vltra/ si passiões sũt iproprie i appetitu sensitiuo ⁊ ꝫm ꝟitatẽ sũt min⁹ ꝓpe in appetitu itellectiuo/ nulli bi erunt proprie.

¶In corpe scd̃i art. eiusdẽ q̄õis nouitiorum dubiũ occurrit quõ vulgatũ est iter phos q͡ ois appetitus ẽ bõi/ ⁊ q͡ null⁹ opat͡ aspiciẽs ad malũ. Et nũc i lr̃a d͡/ q͡ oba ↄcupiscibil' sũt bonũ ⁊ malũ. ¶Ad h̃ breuit͡ d͡ q͡ q͡ malũ nõ est obm appetit⁹ vt ꝓseq̄ndũ sz vt fugiẽdũ/ ⁊ eadẽ rõne q̃ bonũ appetit͡/ malũ refutat͡. Ideo vtrunq͡ ꝟificat͡ scz ⁊ q͡ vtrũq͡ est obm diuersimode ⁊ q͡ bonũ cõiter assignat͡ ⁊ diuulgat͡: q͡ bonũ p se malũ ꝟo p accñs. i. p aliõ. s. bonũ/ est obz. Uerũ tñ esto caut⁹ in re hac/ 2r. n. inenit͡ accidẽtalitas i istis. s. referẽdo potẽtiã ad obiectũ/ ⁊ referẽdo actũ ad obiectũ. Si ↄsiderent͡ nãq͡ po^a in ordine ad suũ p se primo obm/ sic bonũ est p se obz ois appetit⁹ malũ ꝟo p accñs. Et hoc est q̄ resonat; cõiter in ore pho꜄/ ⁊ rõ assignat͡ i art. seq̄nti i rñsiõe ad 3m. Si ꝟo ↄsideret͡ aliq̄s spãlis actus appetit⁹ in ordie ad suũ ꝓpriũ obz sic ⁊ respectu boni/ ⁊ respectu mali iuenit͡ p se ⁊ p accñs. Act⁹. n. tẽdẽs p se in bonũ ẽ p modũ ꝓsequẽtis ⁊ tẽdẽs p se in malũ ẽ p modũ recedentis/ bonũ em̄ est q̄ oia appetũt. Malũ vero q̄ oia fugiũt. Uñ docet i hoc tractatu author q͡ despatio ẽ actus appetit⁹ p accñs respectu boni/ q͡ recedit a bono: ⁊ audacia est act⁹ p accñs respectu mali/ q͡ accedit ad malũ. Timor ꝟo est act⁹ p se respectu mali/ q͡ fugit ipsum. Inter spãles ergo actus d͡ria est: q͡ alij per se/ alij p accñs respectu bõi vel mali sunt. Potẽtia aũt ipsa p se solum bonũ respicit. Et non est hic sermo de ly p accidẽs vt distinguit͡ ↄ p se sicut dicimus q͡ albũ edificat nõ p se sed p accidẽs. Sed vt distinguit͡ ↄ p aliõ/ q̄ stat esse p se scd̃o: vt pz. ꝫ. q. 23. ã. 4. co.

¶In rñsione ad primũ eiusdẽ scd̃i articuli dubiũ occurrit circa illa verba iter, oẽs passiones cõcupiscibilis/ magis est sensibilis cõcupiscentia falsum. n. hoc vr͡ experiẽtia teste. nã tristitia manifeste magis sentitur: vt patet in cruciatib⁹ corpis: ⁊ delectatiões tactũ cõsequẽtis vehemẽtissime sentiunt͡. Cõstat aũt has esse passiones ↄcupiscibilis. ꝫ. ¶Ad h̃ d͡ q͡ passiones eẽ magis sensibiles ↄtigit 2r. Primo vt se tenẽt ex pte aie. Scd̃o vt se tenẽt ex pte corpis: et q͡ lz 2o mõ ↄcupiscẽtia n̄ sit magis sensibilis: sed dolor ⁊ forte delectatio. p̄mo em̄ mõ ↄcupiscẽtia iter passiões ↄcupiscibilis ẽ maxie sensibilis: absq͡ corpali nãq͡ ↄiũctiõe expimur ↄcupiscere magis sensibiliter q̃ amare: odisse ⁊c. Et q͡ q̄ se tz ex pte aie est formale in passiõib⁹: iõ d̄ passionib⁹ istis formal'r loquẽdo dictũ est q͡ cõcupiscẽtia est magis sensibilis.

¶Super articulum tertium.

In ar. 3. eiusdẽ q̄õnis i rñsiõe ad ꝫm dum occurrit ad hoiem: q͡ ipe author supi⁹ i. q. 23. ar. 2. expsse vult q͡ arduũ hz rõnẽ vt in ip̄m tẽdit: ⁊ sic audacia tẽdit i ip̄m: h̃ ꝟo docet opp^m dicens/ q͡ arduũ nõ ẽ rõ accedẽdi vl' appetẽdi. Et ideo spes est prior. ¶Ad h̃ d͡ q͡ q͡ obiectũ irascibilis est totum ↄctũ scz bonum arduum ⁊ malum arduum: ⁊ harum duarum rationũ. s. bonitatis ⁊ arduitatis magis habet rõnem tractiui bonitas q̃ arduitas vt d̄ se pz. Iõ in lr̃a nõ simpl'r: sed

¶Utrum amor sit prima passionum concupiscibilis. Art. 2.

Ad scdm Uidet͡ q͡ amor nõ sit p̄ria passionũ cõcupiscibilis. Uis enim cõcupiscilis a cõcupiscentia denominatur, que est eadez passio cum desiderio: sed denominatio fit a potiori vt dicit͡ in scd̃o de aĩa. ergo cõcupiscentia est potior amore. ¶P̃. Amor vnionem quandã importat. est em̄ vis vnitiua ⁊ concretiua: vt Dyo. dicit in. 4. ca. de diui. nomi. sz ↄcupiscẽtia vel desideriũ est mot⁹ ad vnionẽ rei ↄcupite vel desiderate. ergo cõcupiscẽtia est p̄or amore. ¶P̃. Causa est prior effectu: sz delectatio est q̄nq͡ cã amoris, q̄dã em̄ ꝓpter delectationẽ amãt: vt d͡ in. 8. ethi. ergo delectatio est prior amore. nõ ergo prima inter passiones concupiscibilis est amor.

Sed cõtra Est, q͡ aug. dicit i. 14. de ciuita. dei, q͡ oẽs passiones ex amore causant͡. amor enim inhians habere q̄ amat͡ cupiditas est, id autẽ habens eoq͡ fruẽs letitia est amor ergo est prima passionum concupiscibilis.

Rñdeo Dicẽdũ, q͡ obiecta ↄcupiscibilis sunt bonũ ⁊ malũ. naturaliter aũt est prius bonũ malo eo q͡ malum est p̄uatio boni. vñ ⁊ oẽs passiões quarũ obiectũ est bonũ naturaliter sunt p̄ores passionibus quarum obiectuz est malũ. vnaqueq͡ scilicet sua passiõe opposita. Quia enim bonum q̃rit͡ ideo refutat͡ oppositũ malũ. bonũ aũt habet rõnez finis. q̄ quidẽ est prior in intentione: sed est posterior in executione. P̄ot ergo ordo passionum cõcupiscibilis attendi vel ꝫm intentionẽ, vel ꝫm cõsecutionẽ. scd̃m quidẽ consecutionẽ illud est prius q̄ primo fit in eo q̄ tendit ad finẽ. manifestũ est autẽ, q͡ omne q̄ tendit ad finẽ aliquẽ primo quidẽ hz aptitudinẽ seu ꝓportionẽ ad finẽ. nihil em̄ tẽdit in finẽ nõ ꝓportionatũ. scd̃o mouet͡ ad finẽ. tertio quiescit in fine post eius cõsecutionem. ipsa aũt aptitudo siue ꝓportio appetitus ad bonum est amor, qui nihil aliud est q̃ complacẽtia boni. motus aũt ad bonũ est desiderium vel concupiscentia, quies aũt in bono est gaudiũ vl' delectatio. ⁊ ideo ꝫz hũc ordinẽ amor p̄cedit desideriũ ⁊ desideriũ p̄cedit delectationẽ. sed ꝫm ordinẽ intentionis est econuerso. nã delectatio intenta causat desideriũ ⁊ amorem. delectatio enim est fruitio: que quodammodo est finis, sicut ⁊ ipsuz bonum vt supra dictum est.

Ad primũ Ergo dicendum, q͡ hoc modo noiatur aliq̃d ꝫz q͡ nobis innotescit. voces enim sunt signa intellectuum ꝫm philosophum. nos autem vt plurimum per effectum cognoscimus causam. effectus autem amoris: quando quidez habetur ipsum amatum est delectatio. quando vero non habetur est desiderium vel concupiscentia: vt aũt Aug. dicit in. 10. de trini. Amor magis sentitur cum eum prodit indigentia. Unde inter omnes passiones concupiscibilis magis est sensibilis concupiscentia. ⁊ propter hoc ab ea denominatur potentia. ¶Ad secundum dicendum, q̄ duplex est vnio amati ad amantem. Una quidẽ realis ꝫm coniunctionem ad rem ipsam. et talis vnio pertinet ad gaudium vel delectationem que sequitur desiderium. Alia autẽ est vnio affectiua: secundum scilicet q͡ aliquid habet aptitudinem vel proportionem, prout scilicet ex hoc q͡ aliquid habet aptitudinem ad alterum ⁊ inclinationem iam participat aliquid eius. ⁊ sic amor vnionem importat: q̃ quidem vnio precedit motum desiderij.

¶Ad tertium dicendum, q͡ delectatio causat amorem ꝫm q͡ est prior in intentione.

¶Utrum spes sit prima inter passiones irascibilis. Arti. 3.

Ad tertiũ Sic ꝓceditur. Uidet͡ q͡ spes nõ sit prima inter passiones irascibilis. Uis enim irascibilis ab ira denominatur: cum ergo denominatio fiat a potiori, videtur q̄ ira sit potior ⁊ prior q̃ spes. ¶Preterea. Arduum est obiectum irascibilis: sed magis videtur esse arduum q͡ aliquis conetur superare malum contrarium quod imminet vt futurum quod pertinet ad audaciam, vel q̄ iniacetiam vt presens quod pertinet ad iraz, q̃ quod conetur acquirere simpliciter aliq̄ bonum. et similiter magis videtur esse arduum quod conetur vincere malum presens q̃ malum futurum. ergo ira videtur esse potior passio q̃ audacia, ⁊ audacia q̃ spes: ⁊ sic spes non videtur esse prior.

¶Preterea. Prius occurrit in motu ad finem recessus a termino quam accessus ad terminum: sed timor et desperatio importãt recessum ab aliquo: audacia autem ⁊ spes important accessum ad aliquid: ergo timor ⁊ desperatio precedunt spem ⁊ audaciam.

Sed contra. Quanto aliquid est propinquius primo tanto est prius: sed spes est propinquior amori qui est prima passionum: ergo spes est prior inter oẽs passiões irascibilis.

Respondeo Dicendum, q͡ sicut iam dictum est, omnes passiones irascibilis important motum in aliquid: motus autem ad aliquid in irascibili potest causari ex duobus: vno modo ex sola aptitudine seu proportione ad finem: que pertinet ad amorem vel odium. Alio modo ex presentia ipsius boni vel mali, que pertinet ad tristitiam vel gaudium: et quidem ex presentia boni non causatur aliqua passio in irascibili: vt dictum est: sed ex presentia mali causatur passio ire. Quia igitur in via generationis seu consecutionis proportio vel aptitudo ad finem precedit consecutionem finis, inde est quod ira inter omnes passiones irascibilis est vltima ordine generationis: inter alias autem passiones irascibilis que important motum consequentem amorem vel odium boni vel mali, oportet quod passiones quarum obiectum est bonum scilicet spes ⁊ desperatio, sint naturaliter priores passionibus quarum obiectum est malum scilicet audacia et timore: ita tamen quod spes est prior desperatione: quia spes est motus in bonum secundum rationem boni quod de sua ratione est attractiuum: ⁊ ideo est motus in bonum per se: desperatio autem est recessus a bono qui non cõpetit bono ꝫm q͡ est bonũ: sed ꝫm aliquid aliud: vnde est quasi per accidens: ⁊ eadem ratione timor cũ sit recessus a malo est prior quam audacia, q͡ aũt spes ⁊ desperatio sint naturali'r priores quã timor ⁊ audacia, ex hoc manifestũ est: q͡ sicut appetitus boni est rõ quare vitetur malũ: ita etiã spes ⁊ desperatio sunt ratio timoris ⁊ audacie. Nã audacia cõsequit͡ spẽ victorie: ⁊ timor cõsequitur desperationẽ vincendi: ira aũt cõsequit͡ audaciaz: nullus enim irascit͡ vindictã appetẽs nisi au-

comparatiue interpretandum eſt/ ꝙ arduum nō eſt ratio accedendi. et hoc ſubiūcta verba inſinuant: ſcʒ ſed potius bonum: in cuius ſignum/ in nulla paſſione aſſignatur arduū pro ratione accedēdi/ niſi in audacia: in qua oportuit hoc fieri/ quia obiecto eius exiſtente malo arduo/ et malum eſt magis repulſiuū/ ꝙ̄ arduum: conſequens fuit/ ꝙ arduū ratio poneretur acceſſus. Eſt igitur/ ſi recte conſideretur/ arduum comparatū ad bonum ratio receſſus: et comparatum ad maluʒ ratio acceſſus. Et propter ea non eſt mirum/ ſi modo affirmat/ aut negatur hoc/ modo illud.

deat vindicare: ſm ꝙ Auicē. dicit in .6. de nā libus. Sic ergo pʒ ꝙ ſpes eſt prima inter oēs paſſiones iraſcibiles. Et ſi ordine oium paſſionum ſm viam gñationis ſcire velimus: primo occurrūt amor ⁊ odium. ſcđo deſiderium ⁊ fuga. tertio ſpes ⁊ deſperatio. quarto timor ⁊ audacia. quīto ira. ſexto ⁊ vltimo gaudium ⁊ triſtitia: que conſequūtur ad omnes paſſiones: vt dicit in .2. ethi. ita tamē ꝙ amor eſt prior odio: ⁊ deſiderium fuga: ⁊ ſpes deſperatione: ⁊ timor audacia: ⁊ gaudium quaʒ triſtitia: vt ex predictis colligi poteſt.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ q̄ꝛ ira cauſat ex alijs paſſionibus ſicut effectus a cauſis precedentibus: ideo ab ea tanꝙ̄ a manifeſtiori denominat potentia. ¶ Ad ſm dōm, ꝙ arduū non eſt ratio accedendi vel appetēdi: ſed potius bonum: ⁊ ideo ſpes que directius reſpicit bonū eſt prior, quāuis audacia aliquādo ſit in magis arduum vel etiam ira. ¶ Ad tertiū dōʒ, ꝙ appetit⁹ primo ⁊ per ſe mouetur in bonuʒ ſicut in propriū obm: ⁊ ex hoc cauſat ꝙ recedat a malo: proportionat eñi motus appetitiue partis, non quidē motui nāli: ſed intentioni nāe, q̄ per pri⁹ intendit finē ꝙ̄ remotionez cōtrarij: q̄ nō querit niſi ꝓp adeptionē finis.

Infra.q. 84. art. 4. ad.2. Et queſ. 123. art. 11. ad.1. Et queſ. 141. art. 7. ad.3. Et veri. qſt. 26. artic. 5.

¶ Sup art. quartū.

In articulo quarto eiuſdem queſt. vt reſolute ſcias/ et preferas ꝑmatum illarum quatuor paſſionum. Colligito/ ꝙ paſſiones primarie exigūt duas conditiones. Prima eſt/ ꝙ ſint per ſe id eſt/ nihil per accidens habentes admixtuʒ/ tam in ſe/ ꝙ̄ in ſuis cauſis. Secūda eſt/ ꝙ ſint vltime in ſingulis gñibus. Sunt autem/ ſi bene diſtiguitur/ quatuor genera paſſionum. ſ. motus in bonū/ motus a malo/ quies in bono/ et inquietudo in malo. Ultima in primo gñe/ eſt ſpes: in ſecundo/ timor: in tertio/ delectatio: in quarto/ triſtitia. et omnes ſunt per ſe/ tam in ſe/ ꝙ̄ in ſuis cauſis. Et ſic ceſſant omnes obiectiones ſpāliter de ira/ que eſt vlterior motus in bonum/ ꝙ̄ ſpes: eſt eñi poſt ſpem. quia tamen conſurgit ex per accidens/ ſcʒ ex audacia/ vt in litera dicitur. ideo primatu priuatur.

¶ Utrū iſte ſint quatuor principales paſſiones gaudiū, triſtitia, ſpes ⁊ timor. Art.4.

Ad quartū Sic pcedit. Uř ꝙ non ſint iſte quatuor principales paſſiones, gaudium ⁊ triſtitia ſpes ⁊ timor. augu. in .14. de ciui. dei non ponit ſpem: ſed cupiditatem loco eius. ¶ ꝓ. In paſſionibus anime eſt duplex ordo ſcʒ intentionis ⁊ conſecutionis ſeu generationis: aut ergo principales paſſiões accipiuntur ſecundum ordinem intentionis ⁊ ſic tantum gaudium ⁊ triſtitia que ſunt finales erunt principales paſſiones: aut ſm ordinem conſecutionis ſeu gñationis: ⁊ ſic erit amor pricipalis paſſio nullo ergo modo debent dici quatuor paſſiones iſte principales gaudiū ⁊ triſtitia, ſpes ⁊ timor. ¶ ꝓ. Sicut audacia cauſat ex ſpe, ita timor ex deſperatione: aut ergo ſpes ⁊ deſperatio debent poni principales paſſiões tanꝙ̄ cauſe aut ſpes ⁊ audacia tanquam ſibijpſis affines.

Sʒ ꝯtra Eſt illud, ꝙ Boetius in li. de cōſola. enumerās quatuor principales paſſiones dicit, Gaudia pelle. pelle timorē ſpēꝗ fugato nec dolor adſit.

Rñdeo Dōm, ꝙ he quatuor paſſiones cōiter pncipales eē dñr: quarum due. ſ. gaudiū ⁊ triſtitia principales dicuntur, quia ſunt cōpletiue ⁊ finales ſimpliciter reſpectu oium paſſionū. vnde ad oēs paſſiones cōſequunt vt dr in. 2. ethi. Timor autem ⁊ ſpes ſunt principales nō quidē quaſi completiue ſimpľr: ſed quia ſunt completiue in genere motus appetitiui ad aliqd. Nā reſpectu boni incipit motus in amore: ⁊ procedit in deſideriuʒ: ⁊ terminatur in ſpe: reſpectu vero mali incipit in odio ⁊ pcedit ad fugam: ⁊ terminatur in timore: ⁊ ideo ſolet harum quatuor paſſionuʒ numerus accipi ſm differentiam preſentis ⁊ futuri: motus enim reſpicit futurum: ſed quies eſt in aliquo preſenti. De bono igitur pñti eſt gaudiū, de malo pñti eſt triſtitia, de bono futuro ē ſpes: de malo futuro eſt timor: oēs aūt alie paſſiones que ſunt de bono vel de malo preſenti vel futuro ad has cōpletiue reducuntur. Uñ etiaʒ a quibuſdā dicuntur principales he predicte

quatuor paſſiones: quia ſunt generales: quod quidem verum eſt ſi ſpes ⁊ timor deſignant motum appetitus cōmuniter tendentē in aliquid appetendum vel fugiendum.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ aug. ponit deſideriū vel cupiditatem loco ſpei inquātū ad idē pertinere videntur. i. ad bonū futurū. ¶ Ad ſm dōm, ꝙ paſſiones iſte dñr principales ſm ordinē intentionis ⁊ cōplementi: ⁊ quāuis timor ⁊ ſpes non ſint vltime paſſiones ſimpliciter, tñ ſunt vltime in gñe paſſionū tendentium in aliud quaſi in futurū: nec poteſt eſſe inſtantia niſi de ira, que tamen non poteſt poni principalis paſſio: quia eſt quidam effectus audacie, que nō poteſt eſſe paſſio principalis: vt infra dicetur. ¶ Ad tertium dicēdū, ꝙ deſperatio importat receſſum a bono, qđ eſt quaſi ꝑ accidens. Et audacia importat acceſſum ad malum, quod etiā eſt per accidens: ideo he paſſiones non poſſunt eſſe principales: quia quod eſt ꝑ accidēs non poteſt dici principale: ⁊ ſic etiā nec ira poteſt dici paſſio principalis: que conſequitur audaciam.

¶ De paſſionibus anime in ſpeciali ⁊ primo de amore. Qō.26.

Conſequenter Conſiderādū eſt de paſſionib⁹ aie in ſpeciali. Et primo de paſſionib⁹ concupiſcibilis. Scđo de paſſionib⁹ iraſcibilis. ¶ Pria conſideratio erit tripertita. Nā primo cōſiderabimus de amore ⁊ odio. Secundo de cōcupiſcētia ⁊ fuga. Tertio đ delectatiōe ⁊ triſtitia. ¶ Circa amorem conſideranda ſunt tria. Primo de ipſo amore. Secundo de cauſa amoris. Tertio de effectibus eius. ¶ Circa primum queruntur quatuor. Primo vtrum amor ſit in cōcupiſcibili. Secundo vtrum amor ſit paſſio. Tertio vtrum amor ſit ideʒ quod dilectio. Quarto vtrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitie ⁊ in amorem concupiſcentie.

¶ Utrum amor ſit in concupiſcibili. Art.1.

Ad pmū Sic proceditur. Uř ꝙ amor non ſit in concupiſcibili. Dr enim Sap. 8. Hanc. ſ. ſapientiā amaui ⁊ exquiſiui a iuuētute mea: ſed cōcupiſcibilis cū ſit pars appetitus ſenſitiui nō poteſt tendere in ſapientiam que non comprehenditur ſenſu: ergo amor non eſt in concupiſcibili. ¶ ꝓ. Amor videt eſſe idem cuilibet paſſioni. Dicit eñi aug. li. 14. de ciui. dei, Amor inhians habere qđ amatur cupiditas eſt, id autē hñs eoꝗ fruēs letitia: ⁊ fugiens qđ ei aduerſatur timor eſt, idꝗ ſi acciderit ſentiens, triſtitia eſt: ſed non omnis paſſio eſt in concupiſcibili: ſed timor etiam hic enumeratus eſt in iraſcibili: ergo non eſt ſimpliciter dicendum, ꝙ amor ſit in concupiſcibili. ¶ ꝓ. Dyo. in tertio. c. de diui. no. ponit quendam amoreʒ naturalem: ſed amor naturalis magis videtur pertinere ad vires naturales que ſunt anime vegetabilis: ergo amor non ſimpliciter eſt in concupiſcibili.

Infra. ar.2.ad ſecūd. Et.3. fin.2 q.1.ar 2.co. Et d 27.q. art.2. Et m q.8.ar 3.ad.6 Et.3. aia.le 4.co. fin.

Sed contra Eſt, ꝙ philoſophus dicit in 2°. topico. ꝙ amor eſt in concupiſcibili.

Rñdeo Dōm, ꝙ amor eſt aliqd ad appetitū pertinēs cū vtriuſꝗ obm ſit bonū. vñ ſm differētiā appetit⁹ eſt dñia amoris, eſt eñi qdā appetit⁹ nō ꝯñs apꝑhenſionē ipſi⁹ appetētis: ſʒ alteri⁹, hmōi dr appetit⁹. Et hmōi dr appetit⁹ nālis res eñi nāles appetūt qđ eis ꝯuenit ſm ſuā nām, nō ꝑ appheſionē ꝓpriā: ſʒ ꝑ apprehēſionē inſtituētis nām: vt in. 1. lib. dictū eſt. Alius aūt eſt appetitus ꝯñs apprehēſionē ipſi⁹ appetētis: ſʒ ex neceſſitate nō ex iudicio libero, ⁊ talis eſt appetitus ſenſitiu⁹ in brutis, q̄ tñ in hoib⁹ aliqd libertatis ꝑticipat inꝗ̄tū obedit rōni. Alius aūt eſt appetitus ꝯñs apprehēſionē appetētis ſm liberū iudiciū, ⁊ talis eſt appetitus rōnalis ſiue intellectiuus q̄ dr voluntas. In vnoquoꝗ autē hoꝝ appetituū amor dr illud qđ eſt principiū motus tēdentis in finē amatū, in appetitu aūt naturali pn^m hmōi motus eſt connaturalitas appetentis ad id in qđ tēdit, que dici pōt amor naturalis: ſicut ipſa cōnaturalitas corporis grauis ad locū mediū eſt ꝑ grauitatē, ⁊ pōt dici amor naturalis: ⁊ ſimiliter aptatio appetitus ſenſitiui vel voluntatis ad aliquod bonum id eſt ipſa complacentia boni, dicitur amor ſenſitiuus vel intellectiuus ſeu rationalis. Amor igitur ſenſitiuus eſt in appetitu ſenſitiuo ſicut amor intellectiu⁹ in intellectiuo appetitu: ⁊ ꝑtinet ad concupiſcibilē q̄ꝛ dr ꝑ reſpectū ad bonū abſolute: non per reſpectū ad arduum quod eſt obiectum iraſcibilis.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ authoritas illa loqt de amore intellectiuo vel rōnali. ¶ Ad ſm dōm, qđ amor dicit eſſe timor, gaudiū, cupiditas, ⁊ triſtitia, nō quidē eſſentialr ſed cauſalr. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ amor naturalis nō ſolum eſt in viribus

vir b⁹ aie vegetatiue: ſed in oibus potētijs aie, ⁊ etiā in oibus partib⁹ corporis, ⁊ vlr in oib⁹ rebus: q̄ꝛ vt dio. dicit. 4. ca. de di. no. Oibus eſt pulchrū ⁊ bonū amabile cum vnaqueꝗ res hēat cōnalitatē ad id qđ eſt ſibi cōueniens ſm ſuam nām.

¶ Utrum amor ſit paſſio. Arti.2.

1.ar.3.ad 3.2.4. et.q.28. ar.6.ad 1.

Ad ſcōm Sic pcedit. Uř ꝙ amor nō ſit paſſio. Nulla eñi virtus paſſio eſt ſed ois amor eſt ꝟtus quedā: vt dicit dio. 4. ca. de diui. no. ergo amor nō eſt paſſio. ¶ ꝓ. Amor eſt vnio q̄dam vel nexus ſm aug. in lib. de tri. ſed vnio vel nexus nō eſt paſſio: ſed magis relatio. ergo amor nō eſt paſſio. ¶ ꝓ. Damaſce. dicit in lib. 2. ꝙ paſſio eſt motus quidam: amor aūt nō importat motū appetitus q̄ eſt deſiderium: ſed pncipiuʒ hmōi motus. ergo amor nō eſt paſſio.

Sed contra Eſt, ꝙ philoſophus dicit in. 8. ethi. qđ amor eſt paſſio.

Rñdeo Dōm, ꝙ paſſio eſt effectus agentis in patiente: agēs aūt naturale duplicē effectū inducit in patiēs. Nam primo quidē dat formā, ſcđo dat motū conſequenteʒ formā: ſicut generans dat corpori grauitatē ⁊ motū ꝯñtem ipſaʒ ⁊ ipſa grauitas que eſt principiū motus ad locū cōnaturalem ꝓpter grauitatē pōt quodā modo dici amor naturalis. ſic etiaʒ ipſum appetibile dat appetitui primo quidē quādā coaptationem ad ipm q̄ eſt quedā cōplacentia appetibilis: ex qua ſequit motus ad appetibile: nā appetitiu⁹ motus circulo agitur: vt dicitur in. 3. de aia: appetibile eñi mouet appetitū faciēs quodam modo in eius intentionē: ⁊ appetit⁹ tēdit in appetibile realr cōſequenduʒ: vt ſit ibi finis motus vbi fuit principiū. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili vocat amor q̄ nihil ē aliud ꝙ̄ cōplacētia appetibilis. ⁊ ex hac cōplacentia ſequit motus in appetibile: q̄ eſt deſideriū: ⁊ vltimo quies q̄ eſt gaudiū. Sic ergo cū amor conſiſtat in quodā imutatione appetit⁹ ab appetibili: manifeſtū eſt ꝙ amor eſt paſſio: ꝓprie qdē ſʒ ꝙ eſt in ꝯcupiſcibili, cōiter aūt ⁊ extenſo nomine ſm ꝙ eſt in voluntate.

Ad primū Ergo dōm. ꝙ q̄ꝛ virtus ſignificat principiū mot⁹ vel actionis: iō amor inquātū eſt principiū appetitiui motus a dio. vocatur virtus. ¶ Ad ſm dōm, ꝙ vnio pertinet ad amorē inꝗ̄tū ꝑ cōplacentiā appetit⁹ amās ſe hʒ ad id qđ amat ſicut ad ſeipſum vel ad aliqd ſui: ⁊ ſic pʒ, quod amor nō eſt ipſa relatio vnionis: ſed vnio eſt ꝯñs amorē: vnde ⁊ dio. dicit, qđ amor eſt virtus vnitiua. Et phs dicit in. 2. politice, ꝙ vnio eſt opus amoris. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ amor etſi nō nominet motū appetitus tendentē in appetibile: nominat tñ motum appetitus quo immutatur ab appetibili, vt ei appetibile complaceat.

¶ Utrum amor ſit idem quod dilectio. Arti.3.

1.di.10.1 expo.lit. Et.3.di. 27.q.2. ar.1. Et di.4. lec.9.co. 1.et.5. Et pſ.17 co.1. Et ioan. 21.lec.3. co.3. pns cipio.

Ad tertiū Sic pcedit. Uř ꝙ amor ſit ideʒ qđ dilectio. Dio. enim. 10. ca. de diui. no. dicit ꝙ hoc modo ſe hñt amor ⁊ dilectio ſicut quatuor ⁊ bis duo, rectilineum ⁊ rectas hñs lineas: ſed iſta ſignt idē. ergo amor ⁊ dilectio ſignificant idē. ¶ ꝓ. Appetitiui motus ſm oba differunt: ſed idem eſt obm dilectionis ⁊ amoris. ergo ſunt idem. ¶ ꝓ. Si dilectio ⁊ amor in aliquo differunt: maxime in hoc differre videntur qđ dilectio ſit in bono accipienda: amor aūt in malo vt quidam dixerunt: ſm quod augu. narrat in. 14. de ciui. dei. ſed hoc mō non differunt: q̄ꝛ vt ibidem aug. dicit in ſacris ſcripturis vtrūꝗ accipitur in bono ⁊ in malo: ergo amor ⁊ dilectio nō differūt: ſicut ipſe aug. ibidem concludit, quod nō eſt aliud amorem dicere: ⁊ aliud dilectionem dicere.

Sed cōtra Eſt, ꝙ dio. dicit. 4. ca. de diui. no. ꝙ qbuſdam ſanctorum viſuʒ eſt diuinius eſſe nomen amoris ꝙ̄ nomen dilectionis.

Rñdeo Dōm, ꝙ q̄tuor noia ineniunt ad idē quodāmodo ꝑtinētia. ſ. amor, dilectio, charitas ⁊ amicitia. differūt tñ in hoc ꝙ amicitia ſm phm in. 8. ethi. eſt quaſi habit⁹ amor aūt ⁊ dilectio ſignt ꝑ modū actus vel paſſionis: charitas aūt vtroꝗ mō accipi pōt: differēter tñ ſigtur actus per iſta tria. Nā amor cōius inter ea eſt. ois eñi amor dilectio eſt vel charitas: ſed nō ecōuerſo: addit eñi dilectio ſupra amorē electionem precedentem, vt ipſum nomen ſonat. vnde dilectio nō eſt in concupiſcibili: ſed in voluntate tantum: ⁊ eſt in ſola rationali natura. charitas autem addit ſupra amorem perfectionē quandam amoris inquantum id quod amatur magni pretij eſtimatur: vt ipſum nomen deſignat.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ dio. loqt de amore ⁊ dilectiōe ſʒ ꝙ ſunt in appetitu intellectiuo: ſic eñi amor eſt qđ dilectio. ¶ Ad ſm dōm, ꝙ obiectum amoris eſt cōius ꝙ̄ obm dilectionis: q̄ꝛ ad plura ſe extēdit amor ꝙ̄ dilectio: ſicut dictū eſt. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ nō dñt amor ⁊ dilectio ſm dñiam boni ⁊ mali: ſʒ ſicut dcm̄ eſt, in pte tñ intellīua idē eſt amor ⁊ dilectio: ⁊ ſic loquit ibi aug. de amore. vñ parū poſt ſubdit ꝙ recta volūtas ē amor bon⁹: ⁊ ꝙ ꝑuerſa voluntas eſt malus amor. Q̄ꝛ tñ amor q̄ eſt paſſio ꝯcupiſcibilis plimos inclinat ad maluʒ: inde habuerūt occaſionē q̄ pdictā dñiaʒ aſſignauerūt. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ iō aliq̄ poſuerūt ēt in ipſa volūtate nomē amoris eē diuini⁹ noīe dilectiōis: q̄ꝛ amor iportat quādam paſſioneʒ pcipue ſm ꝙ eſt in appetitu ſenſitiuo, dilectio aūt pſupponit iudiciuʒ rōnis: magis aūt in deū hō pōt tēdere ꝑ amorem paſſiue quodāmodo ab ipſo deo attractus ꝙ̄ ad hoc eū ꝓpria rō poſſit ducere, ꝙ ꝑtinet ad rōnē dilectionis: vt dictū eſt: ⁊ ꝓp hoc diuinius eſt amor ꝙ̄ dilectio.

¶ Utrū amor cōueniēter diuidatur in amorem amicitie ⁊ amorē cōcupiſcentie. Art.4.

Ad quartū Sic pcedit. Uř qđ amor incōuenienter diuidatur in amorē amicitie ⁊ cōcupiſcentie. Amor eñi eſt paſſio: amicitia ꝟo eſt habitus: vt dicit phs in. 8. ethi. ſed habitus nō pōt eē pars diuiſiua paſſiōis: ergo amor nō cōueniēter diuidit ꝑ amorē concupiſcētie ⁊ amorē amicitie. ¶ ꝓ. Nihil diuidit per id qđ ei ꝯnūerat: nō eñi hō ꝯnūeratur aiali: ſʒ ꝯcupiſcētia ꝯnūerat amori ſicut alia paſſio ab amore: ergo amor nō pōt diuidi ꝑ concupiſcentiā. ¶ ꝓ. Scđm phm in. 3. ethi. triplex eſt amicitia, vtilis, delectabilis, ⁊ honeſta: ſed amicitia vtilis ⁊ delectabilis habet cōcupiſcentiam: ergo concupiſcentia nō debet diuidi cōtra amicitiam.

Sʒ cōtra. Quedā dicimur amare q̄ꝛ ea ꝯcupiſcim⁹: ſicut dicit aliqs amare vinū ꝓp dulce qđ in eo cōcupiſcit: vt dr in. 3. topi. ſʒ ad vinū ⁊ ad hmōi nō habemus amicitiaʒ: vt dr in. 8. ethi. ergo alius eſt amor concupiſcentie ⁊ ali⁹ ē amor amicitie.

Rñdeo Dōʒ, ꝙ ſicut phs dr in. 2. rheto. Amare eſt velle alicui bonū. Sic ergo mot⁹ amoris in duo tēdit. ſ. in bonuʒ qđ q̄s vult alicui, vel ſibi vel alij: ⁊ in illud cui vult bonū. ad illud ergo bonū ꝙ q̄s vult alteri hr amor cōcupiſcētie: ad illud āt cui aliq̄s vult bonū hr amor amicitie. hec āt diuiſio eſt ſʒ prius ⁊ poſteri⁹. Nā id qđ amatur amore amicitie ſimplr ⁊ ꝑ ſe amat: ꝙ aūt amat amore cōcupiſcētie nō ſimplr ⁊ ſm ſe amat: ſʒ amat alteri. Sicut. n. ens ꝑ ſe ſimplr ē ꝙ hʒ eē: ens āt ſʒ qd ꝙ ē i alio: ita ⁊ bonuʒ qđ cōuertit cū ente, ſimplr qdē ē, qđ ipaʒ hʒ bonitatē: qđ aūt eſt bonū alteri⁹ eſt bonū ſʒ qd: ⁊ ꝑ ꝯñs amor quo amat aliqd vt ei ſit bonū, eſt amor ſimplr: amor aūt quo amat aliquid vt ſit bonū alterius, eſt amor ſm quid.

Ad primū Ergo dōʒ, ꝙ amor ñ diuidit ꝑ amicitiā ⁊ cōcupiſcētiā: ſʒ ꝑ amorē amicitie ⁊ cōcupiſcentie: nā ille ꝓprie dr amic⁹ cui aliqđ bonū volumus: illud āt dicimur ꝯcupiſcere ꝙ volum⁹ nobis. Et per hoc patet ſolutio ad ſecundū. ¶ Ad tertium dicendum quod in amicitia vtilis, ⁊ delectabilis vult quidem, aliquis

¶ Sup. q. 26. art. 4.

In qōne 26. obmiſſis primis tribus articulis in quarto hoc ſolum aduerte: qđ diſtinctio amoris in amorem amicitie et concupiſcentie nō eſt tam diuiſio amoris ꝙ̄ amatorum: ſeu (et in idem redit) nō eſt diuiſio amoris ſm ſe ſed ſm diuerſimode amata. Cuum enim omne concupitū alicui cōcupiſcat: null⁹ amor cōcupiſcētie eſt ſine amore amicitie illius cui concupiſcitur. Et rurſus cū omni amico aliquod bonum velimus: null⁹ amor amicitie eſt ſine amore concupiſcētie boni concupiti amato: nō ergo diſtinguitur amor in amorem amicitie ⁊ concupiſcētie tanꝙ̄ in diuerſos amores: ſʒ tā ꝙ̄ i diuerſos modos amandi: vnus enim ⁊ idem amor eſt amicitie reſpectu amici/ ⁊ concupiſcentie reſpectu boni illi voliti. Et ſi quādoꝗ inuenias diuerſes eſſe amores/ ſane interpretare: ⁊ denominari amorem quādoꝗ a cōcupiſcentia/ quandoꝗ ab amicitia ſcito propter obiectum de quo eſt ſermo: vt pʒ quuʒ eſt ſermo de amore ad irrationalia vel delectabilia vel vtilia: in his enim a concupiſcentia amor denominatur: qui tamen nō eſt ſine amore amicitie ad ſe vel alium. Cuū vero de amore parentuʒ aut filiorum/ ab amicitia denominatio ſit amoris: qui tamē eis concupiſcit bonuʒ vite ⁊c.

1.q. 60. ar.3. cor. ⁊ art.4. ad.3. Et mal. q.1.ar.5. cor.co. Et ꝟt.q. 4.art.3. co. Et dio. 4.lec.9. co.1.⁊ li. 10.co.1. Et ioan. 15.le. 4 co.1.fi.

¶Super.q.27.art.1. IN corpe p̄mi articuli q̄ōnis.27. notato: qꝺ quia ratio consistit i hoc bonum est proprium obiectuȝ amoris.ergo est ꝓpria cā amoris.⁊ ꝓbat sequela:quia obiectum potentie passiue comparatur ad ipsam vt cā motus vel actus ipsius:ac per hoc obiectum proprium talis actus huiusmodi potentie est propria causa illius actus:amor autem est actus potētie appetitiue que ē passiua. Ex his habes de mēte diui thome q̄tuor scilicet qꝺ vis appetitiua ē passiua:⁊ quod obiectuȝ eius est causa actiua ⁊ quod bonuȝ effectiue causat amorem:⁊ quod vniuersaliter obiectum proprium cuiuscꝫ actus appetitus ē causa actiua illius.que multuȝ memorie ꝯmēdāda sūt. ¶In r̄nsiōe ad.3.scito nouit e forālē r̄nsionē ꝯsistē i h̄ ꝙ pulchrũ ē q̄dā bōi spēs:⁊ ꝓpea n̄ obstat adeq̄te cāitati bōi reu amorē ꝙ pulchrũ sit amabile vtpote nō ext̄neũ ab illo. Connumerat th̄ bono pulchrũ in amabilitare:q̄ addit s.ipȝ:sic ꝥȝ q̄d ad simplr:bonũ est eniȝ qꝺ simplr ꝯplacet. Pulchrũ āt qꝺ ꝥȝ appꝛhēsionem:vt in lr̄a ꝺr.

j.q.26. a.1.Et dio.4. lec.12. co.2.

¶Sup arti. 2. IN articulo 2.eiusdē.q. aduerte ꝙ i lr̄a nō negatur ꝙ maior cognitio cāt maiorē amorē ꝥȝ ꝙ maior amor necessario exigat maiorē cognitionem. Et multũ subtilr rō ꝺ hoc redditur ex illa radicali dr̄ia iter appꝛehensiuā ⁊ appetitiuā potētiā i h̄ ꝙ appꝛhēsio trahit res ad aīam/ appetitꝰ ꝟo aīuȝ ad res:ex h̄ iꝗ̄ iferꝛ ꝙ pfectio cogōnis attendit ꝥȝ mom q̄ pficitur rō:q̄ ē distigūe et q̄ sc simplicia:ac p h̄ ad pfectā cogōnē bōi exigit/⁊ ꝙ bom ꝥȝ se apphēdat ⁊ ꝙ distīcte cognoscat ꝥȝ ptes ꝓpetates ⁊c. pfcō āt appetitꝰ amoris nō exigit tot cognōnes boni:ꝥȝ p̄ma sufficit ei.s. ꝙ bonũ ꝥm se appꝛehēdat:q̄ appetitꝰ ad bonũ vt est tēdit.⁊ i tēdit dicere ꝙ q̄ bonũ pficit appetitũ ꝥȝ ꝙ iuenitꝛ in rerũ nā: appꝛehēsionē aũt ꝥȝ negotiationē itellꝰ.

22.q. 26.ā.2. ad.1.Et 1.d.15.q. 4.ā.1. ad.3.

aliquod bonum amico:⁊ quantum ad hoc saluatur ibi ratio amicitie. Sed quia illꝺ bonum refert vlterius ad suam delectationem ⁊ vtilitatem:inde est ꝙ amicitia vtilis ⁊ delectabilis inquantũ trahit ad amorem concupiscentie deficit a ratione vere amicitie.

¶De causa amoris. Q̄ō.27.

DEinde Considerandum est de cā amoris. ¶Et circa hoc q̄rũtur quattuor. ¶Primo, vtrum bonum sit sola causa amoris. Secundo, vtrũ cognitio sit causa amoris. Tertio vtrum similitudo. Quarto, vtrum aliqua alia anime passionum.

¶Utrũ bonũ sit sola causa amoris. Arti.1.

AD primũ Sic ꝓceditur. Uidetur quod non solum bonuȝ sit causa amoris. Bonum enim non ē causa amoris nisi quia amatur: sed contingit ēt malũ amari:ꝥm illud psal. Qui diligit iniquitatem odit aīam suā:alioquin omnis amor eēt bonꝰ. ergo nō soluȝ bonũ est causa amoris. ¶P̄. Phs dicit in.2.rheto.quod eos qui mala sua dicunt amamus. ergo videtur ꝙ malum sit cā amoris. ¶P̄. Dio.dicit.4.ca.de diui.no. Quod non soluȝ bonum sed ēt pulchrum est oībus amabile.

Sȝ ꝯtra Est,quod aug.dicit.8.de trini. Nō amatur certe nisi bonum solum.ergo bonuȝ est cā amoris.

Rn̄deo Dicendum,ꝙ sicut supra dictũ est,amor ad appetitiuaȝ potentiam ptinet q̄ est vis passiua:vñ obm eius cōparat ad ipsam sic cā motꝰ vel actꝰ ipsius.opꝫ igit vt illud sit proprie cā amoris quod est amoris obȝ.amoris aũt ꝓpriũ obȝ est bonũ:quia vt dcm̄ est,amor importat quādā connaturalitateȝ vel cōplacētiā amātis ad amatum:vnicuiqȝ āt est bonum id qꝺ est sibi connaturale ⁊ ꝓportionatũ:vnde relinquitur quod bonũ sit propria causa amoris.

Ad primũ Ergo dōm,ꝙ malũ nūq̄ȝ amatur nisi sub rōne boni scilicet inquātũ est ꝥm q̄d bonũ,⁊ apphenditur vt simplr bonũ:⁊ sic aliqs amorē malus inquantum tēdit in id qꝺ nō est simplr veruȝ bonũ.⁊ p hũc modũ hō diligit iniquitateȝ:inquantum p iniq̄tatē adipiscit aliqꝺ bonum:puta delectationē vel pecuniam vel aliq̄d hmōi. ¶Ad secundum dōm,ꝙ illi q̄ mala sua dicũt nō pp mala amant:ꝥȝ pp h̄ ꝙ dicũt mala. hoc enim ꝙ ē dicē mala sua habet rationeȝ boni inquātũ excludit fictionē seu simulationem. ¶Ad tertium dōȝ,ꝙ pulchrum ē idē bono sola rōne differēs:cuȝ enim bonum sit qꝺ oīa appetũt,de rōe boni ē ꝙ i eo quietet appetitꝰ:ꝥȝ ad rōnē pulchri ptiet ꝙ i eiꝰ aspectu seu cogōne q̄etet appetitꝰ:vñ ⁊ illi sēsus p̄cipue respiciũt pulchruȝ q̄ maxꝫ cognoscitiui st.s.visus ⁊ auditꝰ rōni deseruiētes.dicimꝰ eniȝ pulchra visibilia,⁊ pulchros sonos.i sensibilibꝰ āt alioꝝ sensuũ nō vtimur noīe pulchritudinis:nō.n.dicimꝰ pulchros sapores aut odores. Et sic pȝ ꝙ pulchrũ addit sup bonum q̄dā ordinē ad viȝ cognoscitiuaȝ ita ꝙ bonum dicatur id qꝺ simpliciter cōplacet appetitui:pulchrum auteȝ dicatur id cuius ipsa appꝛehensio placet.

¶Utrum cognitio sit causa amoris. Ar.2.

AD secūm Sic ꝓceditur. Uf quod cogō non sit causa amoris.quod enim aliquid q̄ratur hoc contingit ex amore:ꝥȝ aliq̄ q̄runt q̄ nesciunt:sic scie:cũ eñ i his idē sit eas hr̄e quod eas noscere:vt aug.dicit in lib.83.q. Si cognoscerētur haberent ⁊ nō quererent. ergo cogō non est causa amoris. ¶P̄. Eiusdem rationis videtur eē ꝙ aliq̄d icognitũ amet. ⁊ qꝺ aliquid amet plusq̄ȝ cognoscat:ꝥȝ aliq̄ amantur plusq̄ȝ cognoscātur:sic deꝰ q̄ i hac vita potest per seipsum amari,nō āt p seip̄m cognosci:ergo cogō non est causa amoris. ¶P̄. Si cogō esset causa amoris non posset inueniri amor vbi non est cognitio:sed in omnibus rebꝰ inuenitur amor:vt dicit dio. in.c.de diui.no. non āt in oībus inuenitur cognitio.ergo cognitio non est causa amoris.

Sed cōtra Est,ꝙ aug.probat in 10.de tri.quod nullꝰ potest amare aliquid incognitum.

Rn̄deo Dōȝ,ꝙ sicut dcm̄ ē.bonũ est cā amoris p modũ obi: bonum aũt nō est obm appetitꝰ,nisi put est apprehensum:⁊ iō amor req̄rit aliquā appꝛehēsionē boni qꝺ amatur:⁊ pp hoc phs dicit.8. ethi.ꝙ visio corpalis est principium amoris sensitiui:⁊ similiter cōtemplatio spūalis pulchritudinis vel bonitatis est principiũ amoris spūalis.sic igitur cognitio est cā amoris ea ratione qua ⁊ bonuȝ:qꝺ nō pōt amari nisi cognitum.

Ad primũ Ergo dōȝ,ꝙ ille q̄ querit sciam nō oīno ignorat eā:ꝥȝ ꝥm aliq̄d eā precognoscit vel in vlī vel in aliquo eius effectu:vel p hoc ꝙ audit eā laudari:vt aug.dicit.10.de tri. Sic āt eaȝ cognoscere nō ē eā hr̄e ꝥȝ cognoscere eā pfecte. ¶Ad ꝥm dōm ꝙ aliq̄d req̄rit ad perfectionem cogōnis qꝺ nō req̄rit ad pfectionē amoris. Cognitio eñ ad rōnē ptinet cuiꝰ est distiguere iter ea q̄ ꝥm rē sũt coiūcta,⁊ cōponere quodāmō ea que sunt diuersa vnũ alteri cōparādo:⁊ ideo ad perfectionē cognitionis req̄rit ꝙ hō cognoscat sigillatim quicq̄d ē i re:sicut ptes ⁊ ꝟtutes ⁊ ꝓprietates:ꝥȝ amor ē in vi appetitiua q̄ respicit rē ꝥm ꝙ in se ē. Uñ ad pfectionē amoris sufficit qꝺ res put in se apphēdit amet.ob h̄ ḡ cōtingit qꝺ aliq̄d plus amat q̄ȝ cognoscat:q̄ pōt pfecte amari.et si nō pfecte cognoscat:sicut maxie pȝ i sciētijs q̄s aliq̄ amāt pp aliq̄uā sũmariā cogōnē quā de eis hñt:puta ꝙ sciũt rhetoricā eē sciaȝ p quā hō pōt psuadere:⁊ hoc in rhetorica amāt. Et silr ē dōm circa amorem dei. ¶Ad tertiũ dōm,ꝙ ēt amor nālis q̄ ē in oībus rebꝰ causat ex aliqua cognitione:nō quidē in ipsis rebus naturalibus existēte: ꝥȝ in eo qui naturā instituit:vt supra dcm̄ est.

¶Utrũ similitudo sit cā amoris. Arti.3.

AD tertiũ Sic ꝓcedit. Uf qꝺ similitudo nō sit cā amoris:idē eñ nō ē cā ꝯtrariorũ. ꝥȝ similitudo est cā odij: dr.n.puerb.8.ꝙ inter superbos semper sunt iurgia. Et phs dicit in.8.ethi.ꝙ figuli contrariantur adinuicem:ergo similitudo nō est cā amoris. ¶P̄. Aug.dicit in.4.confes.quod aliqs amat in alio qꝺ esse nō vellet sicut homo amat histrionē q̄ non vellet esse histrio.hoc aũt nō cōtingeret si silitudo eēt propria cā amoris:sic eñ hō amaret in altero qꝺ ipse hr̄et vel vellet hr̄e:ergo similitudo nō ē cā amoris. ¶P̄. Quilibet hō amat id quo indiget,ēt si illud nō habeat:sicut infirmꝰ amat sanitatē,⁊ paup diuitias:ꝥȝ inq̄tũ idiget ⁊ caret eis hȝ dissilitudinē ad ipsa.ergo nō solũ silitudo ꝥȝ dissilitudo est cā amoris

Ideo amor potest esse perfectꝰ cognitione existente imperfecta. Sat enim appetitui representatio illius boni que non sufficit intellectui. Sed oportet distinguere vt perficiatur. Et si i fietur quia cognitio est ꝓpria causa amoris:ac per hoc minꝰ cognitiōis infert minus amoris. Memēto quod perfectio amoris duplici ex capite oritur.s.ex parte amantis ⁊ ex parte amati:quod cogō est causa amoris ex pte amati.eadem quippe ratione cognitio ē causa amoris q̄ bom est causa amoris:vt i litera dicitur:q̄ bom cognitum est obiectũ appetitus:magis āt ⁊ minus in amore ex parte vtriusqȝ scilicet amari ⁊ amantis ꝯuenire potest:⁊ sic ꝓspicies quod absqȝ augmento obiecti ac per hoc cognitionis potest augeri amor ex parte amantis:neqȝ igitur bonum/neqȝ bonum cognitum est propria cā amoris nisi ex parte obiecti preter quod alia causa eiusdem ex altera parte exigitur:⁊ ideo minus non infert minus simplr.

¶Super arti. 3. IN articulo tertio dubium est ꝺ modo quo silitudo est ꝓpria cā amoris:si eñ ponit cā ex pte obiecti sedet ꝯtra p̄mũ articulũ ꝙ bonũ absolute nō est ꝓpria cā amoris ꝥȝ bonũ ꝯtractũ ad simile. Si ꝟo non ponit cā ex pte obiecti ruit totus pcessus in corpe articuli assignās obȝ vtriusqȝ amoris aliq̄d siler in r̄nsiōe ad 2. expresse dicitur qꝺ amās in altero qꝺ in se nō amat inuenit bonũ similitudis ⁊c. q̄ si author conatꝰ fuerit ad saluādũ ꝙ sp bom sile est obm amoris. ¶Ad euidētiā huiꝰ dubij scito ꝙ quinqȝ modis itelligi pōt ꝙ silitudo ē cā amoris pō vt spāle quoddaȝ bom sic certa bōa specialia:sic quāȝ aliqs vult assimilari alteri vel alterũ sibi. Et sic similitudo est cā actiua amoris sicut qꝺlibet aliꝺ bonũ:⁊ sic nō est ad ꝓpositũ vbi de ꝓpria ⁊ adequata cā amoris est q̄ō.2o vt ratio determinās formalr boni rōnem ad hoc ꝙ sit amoris causa: ⁊ h̄ ꝯtradice

1.q.99. ā.2.co. Et 6 hoc do.le.2. ſ.Et ethi. co. 1.s.Et li.8.

re vf articulo p̄io:⁊ ari.i nono ethi.⁊p̄io ethi. Et breuiter cōi dicto phoꝝ sonātibꝰ ꝙ bonũ vt sic est amabile:⁊ irrōnabilr h̄ sustineri vr̄: q̄ silitudo spāle qꝺdā bonũ ē:ac p h̄ inadeq̄ta rō obi amoris extēdētis se ad alia bona.tertio vt determinās forālr bonũ ad h̄ ꝙ sit cā amoris in h̄:ita ꝙ bonũ inquātũ bonũ sit amabile:ꝥȝ inquātũ bonũ sile sit amabile huic:iuxta illud noni ethi.amabile bonum vnicuiqȝ autem ꝓpriũ:⁊ sicut bonũ non est amabile nisi cognitũ:ita bonũ huic nō ē amabile nisi cognitũ vt bonũ huic. Idē aũt vr̄ iportare bonũ huic ⁊ bonũ sile extēsō silitudis noie: vt in lr̄a fit. Qꝺ eñ ē actu sile ē huic bonũ q̄si idē sibi:qꝺ ꝟo ꝥm inclinationē vl̄ potētiā est huic bonuȝ q̄si ꝓportionatũ:rationeȝ q̄ȝ iportat vtrũqȝ ad subm scȝ bonũ ꝓpriũ seu huic/⁊ bonũ sile. ⁊ ꝥm h̄ solueret obiō in oppositũ ex h̄ ꝙ in p̄io articulo tradita ē rō forālis obiua amabilis absolute. in h̄ ꝟo tertio articulo tradit rō forālis obiua amabilꝛ huic. Sȝ huic sensui obstat qꝺ tractatꝰ iste i p̄io et tertio articlo vt lr̄a sonat equevlis ac abstractꝰ ē:ac p hoc sic ibi de amore absolute/ita h̄ accipiēdũ ē:⁊ nō ibi de cā amoris absolute/⁊ hic de cā amoris i h̄ iterp̄tādũ ē. q̄rto vt ꝯditio bōi ad hoc ꝙ sit cā amoris:ita ꝙ bom inquātũ bonũ sit cā amoris obiua simplr ⁊ huic: silitudo āt sit cā vt cōditio cāe:sic singularitas est ꝯdō ois cāe nālis. Sȝ q̄ ꝙ cāt vt appꝛhēsũ magis ē ꝯcā cāntis vt appꝛhēsio:q̄liter bonũ est cā amoris:ꝙ ꝯstat cāre ipȝ n̄ p modũ nāe ꝥȝ vt appꝛhēsũ. Incognita.n.diligere neq̄mꝰ q̄ cōdō sic cāntis:et silitudo vl̄r ꝯcurrens cũ bono ad cāndũ amorē cāt vt appꝛhēsa in actu exercito:vt in conciuibꝰ ⁊ ꝯsanguineis sibi obuiātibꝰ q̄ nō se diligunt donec (vt pȝ) ꝯsanguinei vl̄ ꝯciues appꝛhēdant: ꝙ ē appꝛhēdi vt siles i actu exercito. Iō silitudo magis vt rōap propriās iuxta tertiũ modũ:q̄ȝ vt ꝯdō iuxta hũc q̄rtũ cā vr̄ amoris. Quito vt dispō ex pte subi:ita qꝺ bonũ inquātũ bonuȝ sit ꝓpria cā amoris ex pte obi:⁊ silitudo ad bonũ sit ꝓpria cā amoris vt ꝓpria dispō ex pte subi:pp qꝺ obm idē cāt mō amorē:mō odiũ in codeȝ diuersimode dispōsito:vt pȝ de thamar respectu amon in secundo regũ. Et huic sensui fauet lr̄a in solutiōe p̄mi argumēti:vbi figulo ꝓpter

¶P̄. Phs dicit i.2.rhetor.ꝙ bñficos in pecunias ⁊ salutē amamꝰ:⁊ simlr eos q̄ circa mortuos ꝥuāt amicitiā oēs diligũt:nō āt oēs sunt tales.ergo silitudo nō est cā amoris.

Sȝ ꝯ Est,qꝺ dicit eccl.xiij. Omne aīal diligit simile sibi.

Rn̄deo Dōm,qꝺ silitudo ꝓpe loquēdo est cā amoris:ꝥȝ ꝯsiderandũ est ꝙ silitudo iter aliqua pōt attēdi duplr. Uno modo ex hoc ꝙ vtrũqȝ hȝ idē in actu:sicut duo hñtes albedinē dr̄ siles. Alio mō ex hoc qꝺ vnũ hȝ in potētia ⁊ in quadā inclinatiōe illud qꝺ aliud hȝ in actu:sicut si dicamus ꝙ corpꝰ graue exñs extra suũ locũ hȝ similitudinē cũ corpe graui in suo loco exñti: vel ēt ꝥm ꝙ potētia hȝ silitudinē ad actũ ipsum:nā in ipsa potētia quodāmō ē actꝰ. Primus ergo silitudinis modꝰ cāt amorē amicitie seu beneuolētie:ex hoc eñ ꝙ aliq̄ duo sunt siles quasi hñtes vnā formā,sũt quodā modo vnũ in forma illa:sicut duo hoies sũt vnũ in spē hũanitatis,⁊ duo albi in albedie: ⁊ iō affectꝰ vniꝰ tēdit in alterũ sicut in vnuȝ sibi,⁊ vult ei bonũ sicut ⁊ sibi. ꝥȝ scōs modus silitudinis cāt amorē cōcupiscētie vel amicitiam vtilis seu delectabilis:q̄ vnicuiqȝ exñti in potētia inquātũ hmōi inest appetitꝰ sui actus:⁊ in eiꝰ cōsecutiōe delectat si sit sentiens ⁊ cognoscēs. Dictũ est āt supra ꝙ in amore cōcupiscētie amās ꝓprie amat seip̄m cũ vult illud bonũ qꝺ ꝯcupiscit:magis autē vnusq̄sqȝ seip̄m amat q̄ȝ aliũ:q̄ sibi vnꝰ est in substātia,alteri ꝟo in silitudine alicuiꝰ forme:⁊ iō si ex eo q̄ ē sibi silis i pticipatiōe forme ipediat ipsemet a ꝯsecutione boni qꝺ amat efficit ei odiosus:nō inquātũ ē silis,sed inquātũ ē ꝓprij boni ipeditꝰ:⁊ pp hoc figuli corrixant adinuicē:q̄ seinuicē ipediũt in ꝓꝓo lucro.⁊ iter supbos sunt iurgia:q̄ seinuicē ipediũt in ꝓpria excellētia quā cōcupiscunt. Et per hoc pȝ r̄nsio ad p̄mũ. ¶Ad ꝥm dōm,ꝙ in hoc ēt ꝙ aliqs in altero amat qꝺ in se nō amat.inuenit bonũ silitudis ꝥm proportionalitatē:nā sicut se hȝ aliꝰ ad hoc qꝺ in alio amat,ita ipse se hȝ ad h̄ qꝺ in se amat puta si bonꝰ cātor bonũ amet scriptorē. attēditur ibi silitudo ꝓportiōis:ꝥm ꝙ vterqȝ hȝ qꝺ cōuenit ei ꝥm suā artē. ¶Ad tertiũ dōȝ, ꝙ ille q̄ amat h̄ quo idiget hȝ silitudineȝ ad id qꝺ amat,sicut qꝺ ē potētia ad actũ:vt dictum est. ¶Ad quartũ dōm,ꝙ ꝥm eandem silitudinē potētie ad actũ ille q̄ nō ē liberalis amat eũ qui est liberalis inquātũ expectat ab eo aliq̄d qꝺ desiderat:⁊ eadē rō est de ꝑseuerāte in amicitia ad eũ q̄ nō ꝑseuerat:vtrobiqȝ eñ vr̄ eē amicitia pp vtilitateȝ. Uel dōȝ qꝺ lȝ nō oēs hoies hēant hmōi virtutes ꝥm habitũ cōpletũ:hñt tñ eas ꝥm quedam seminalia rōnis:ꝥm que qui nō hȝ virtutem diligit virtuosum tanq̄ȝ sue naturali rationi conformem.

¶Utrum aliqua alia passionum anime sit causa amoris. Arti.4.

AD quartũ Sic ꝓcedit. Uf ꝙ aliqua alia passio possit esse causa amoris.Dicit eñ phs in.viij. ethic.ꝙ aliq̄ amant pp delectationeȝ:sed delectatio est passio quedā.ergo aliqua alia passio est cā amoris. ¶P̄. Desiderium q̄dā passio ē:ꝥȝ aliquos amamus pp desideriũ qꝺ ab eis expectamꝰ:sicut apparet in oī amicitia q̄ est pp vtilitatē. ergo aliq̄ alia passio est cā amoris. ¶P̄. Aug.dt in.x. de tri. Cuiꝰ rei adipiscēde speȝ q̄sqȝ nō gerit aut tepide amat,aut oīno nō amat:q̄ȝuis q̄ȝ pulchra sit videat:ergo spes est ēt cā amoris.

Sed cōtra Hoc ē:ꝙ oēs alie affectiones aie ex amore causantur:vt aug.dicit.xiiij.de ciui.dei.

Rn̄deo Dōm,ꝙ nulla alia passio est q̄ nō supponat aliquē amorē cuiꝰ rō ē:q̄ ois alia passio aie iportat motũ ad aliq̄d vel quietē in aliquo:ois aũt motus in aliquid vel quies in aliquo ex aliqua connaturalitate vel coaptatiōe ꝓcedit:q̄ ptinet ad rōnē amoris.vñ impoꝛe est ꝙ aliqua alia passio aie sit cā vlr ois amoris:contingit tñ aliquā aliā passionem esse cām amoris alicuius:sicut etiā vnũ bonũ est causa alterius.

Ad primũ Ergo dōȝ,ꝙ cũ aliquis amat aliq̄d pp delectationem amor q̄dē ille cātur ex delectatione: sed delectatio illa iterũ cātur ex alio amore precedēte:nullus eñ delectat nisi in re aliq̄ modo amata. ¶Ad ꝥm dōm,ꝙ desideriuȝ rei alicuiꝰ semper p̄supponit amorē illiꝰ rei: sed desideriũ alicuiꝰ rei pōt eē cā vt res alia amet:sicut q̄ desiderat pecuniaȝ amat pp h̄ eũ,a quo pecuniā recipit. ¶Ad tertiũ dōm ꝙ spes cāt vel auget amorē:⁊ hoc rōne delectatiōis:q̄ delectationē cāt,⁊ etiā rōne desiderij:q̄ spes desiderium fortificat:nō eñ ita intense desideramus q̄ nō speramus:sed tñ ⁊ ipsa spes est alicuius boni amati.

¶De effectibus amoris. Q̄ō.28.

DEinde Cōsiderādũ est de effectibus amoris. ¶Et circa hoc q̄runtur sex. ¶Primo vtrũ vnio sit effectꝰ amoris.scōo vtrũ mutua inhesio.tertio,vtruȝ extasis sit effectus amoris.quarto,vtrum zelus.quinto,vtrum amor sit passio lesiua amantis.sexto,vtrũ amor sit cā oīum q̄ amans agit.

¶Utrũ vnio sit effectus amoris. Arti.1.

AD primũ Sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ vnio nō sit effectus amoris. Absentia enim vnioni repugnat:sed amor compatitur secũ absentiaȝ. Dicit enim apl̄us ad gal.iiij. Bonum emulamini in bono semp loquēs de seipso:vt gloss.dicit:⁊ nō tñ cum presens sum apud vos:ergo vnio nō est effectus amoris. ¶P̄. Omnis vnio aut est per eēntiaȝ:sicut forma vnit materie ⁊ accñs subō ⁊ pars toti vel alteri parti ad constitutionē totius:aut est per similitudinē vel gñis vel spēi vel accidētis:sed amor nō cāt vnionē eēntie:alioq̄n nũq̄ȝ hr̄et amor ad ea q̄ sunt p essentiā diuisa:vnionē aũt q̄ est p silitudinē amor nō cāt, sed magis ab ea causatur:vt dictũ est:ergo vnio nō est effectus amoris. ¶P̄. Sēsus in actu fit sensibile in actu,⁊ intellectus in actu fit intellectiuuȝ in actu:nō autem amans in actu fit amatuȝ in actu:ergo vnio magis est effectus cognitionis q̄ȝ amoris.

Sed contra Est quod dicit dio. iiij.ca.de diui.no. ꝙ amor quilibet est virtus vnitiua.

dispōnem ad lucruȝ alter redditur odiosus. Et in solutione secundi non dixit qꝺ amat bonũ similitudinis:sed qꝺ inuenit bonũ silitudinis intendēs p hoc saluare dispōneȝ ex pte subiecti ad amorē:nec ē verũ qin lr̄e processus laboret ad ostēdēdũ similitudinē se tenere ex pte obi sed inueniri in obo. Silitudo enim cũ sit relō equiparantie in vtroqȝ oȝ ꝙ saluet in extremo. vñ ex hoc ipso ꝙ silitudo subi ad bonuȝ est ꝓpria causa amoris ex parte subi:sequitur necessario qꝺ oē amabile sit sile qꝺ in lr̄a monstrat. Et hic quintꝰ modꝰ procul dubio amplectendꝰ est sine tñ tertij p̄iudicio.i.ꝙ ex pte subi silitudo est ꝓpria cā amoris/q̄cq̄d sit ex pte obi:⁊ hoc lr̄e sufficere nō dubito. Saluat qȝ sensus iste vlitatē ⁊ abstractionē tractatus eq̄lem in p̄io et tertio articulo ordinatqȝ articulos huiꝰ q.vt tractet in p̄mis articulis de cā ex pte obi.s.bonitate ⁊ cognitiōe. In tertio de cā ex pte subi. In q̄rto ex pte cōcomitantiuȝ passionũ. Iuxta tertiũ aũt modũ priꝰ de rōnibꝰ obiuis ex pte rei:⁊ deide de cōdōne cōi vtriqȝ rōni formali.s.bonitati et silitudini fuisset tractandum. Et sic tertius articulꝰ debuit esse secundꝰ:cuiꝰ oppositum factũ fauet quinto qꝺ sit sensus intētus ab authore. ¶Circa quartũ articulum nihil occurrit pro nũc scribendum.

¶Sup.q.28.ar.1. IN r̄nsione ad tertiũ p̄mi articuli q.28. Scieto qꝺ si consideretur oēs vnitates concurrentes ad amoreȝ sic amor magis vnit q̄ȝ intellectio:q̄m cāt suus ē vnionis realis ꝥȝ si cōparetur amor ⁊ intellectō ꝥm illā solam vnionē quam facit forālr sic itellectio magis vnit q̄ȝ amor: iuxta illud auer.i tertio de aīa:magis sit vnũ ex itellꝰ ⁊ itellecto q̄ȝ ex mā ⁊ forā. Et rō est illa q̄ arguēdo in lr̄a tāgit:q̄ intellꝰ in actu est itellȝ in actu. Amans aũt nō ē amatuȝ in actu. Tāto nāqȝ maior est formalis vnio cognitionis q̄ȝ amoris: quāto maiꝰ est se ex

1.q.20. art.1.ad 3.⁊.q.60 art.3.ad 2. Et.3.di. 27.q.1. ar.1. Et dio. 4.lec.10 co.1.

Universidad de Deusto Biblioteca

aliq̄d q̄ h̄re se,ad illō vtise. Intellectio.n.fac̄ formal'r itell'z eē rē itell'am i actu:amor v̄o n̄ fac̄ formal'r amātē eē amatū:s₃ vt amatū z ecōuerso.i.amatū vt amātē. Et h̄ q̄ ad amorē amicitie. In amore v̄o ꝯcupiscentie amor vnit amato vt alicui sui.s.amāti:itellectio v̄o fac̄ formal'r itellectā rē i actu eē aliq̄d itelligēti,vñ cognō vr̄ mag' vnitiua formal'r:amor āt effectiue:s₃ q̄r vnio nota cōiter nō est,nisi realis:d̄r q amor ē vis vnitiua,z q ē magis vnitiu⁹ quam cognō.q̄ oia sūt vera referendo ad vnionem realem Et sī vera referendo ad effectus sepatos a causis. Effectus eniz formales a causis nō secernuntur:vnde in litera nō respondetur argumento secundū vnionem que est effectus formalis:sed p̄ponitur amor secundum vnionem finalē z effectibilem que est realis.quasi diceret: quod licet formalis vnio cognitionis sit maior secundum se formali amoris vnione:quia tamen sistit infra vnionem similitudinis minor est simpliciter vnione amoris claudēte i sui latitudie vnionē realem.

¶ Super arti. 2.

In articulo 2. eiusdem 28. q. aduerte tria. P° q̄ q̄r amor i modo eēndi p̄ apphēsiōem addit morā i amāte/z perscrutatiōez amati:ita q̄ n̄ q̄cūq₃ apphēsio ē effect⁹ amoris:s₃ apphensio q̄si ꝯtinua z pscrutās. Et ex pª cōditiōe ponit amatū i amāte:ex 2ª ꝯ⁹ f̄m apphēsionez. Scdo q i affectu cōe est amori amicitie z concupiscentie quod amatū ꝯstituit in amāte p̄ cōplacētiā interi⁹ radicatā ipsius amati. In eo.n.q cōplacet sibi interius amans de cōcupito vl' amico/in eo sunt:z h̄ ē rñdet more in apphēsione. Diuersimode āt amās ꝯstituit i amato f̄m vtrunq₃ amorē vt in lr̄a d̄r:q̄r i ꝯcupiscētia ꝯstituit in eo p̄ affectū pfecte possessionis illi⁹. In amicitia v̄o p̄ affectū ad amicū z sua vt ipemet amicus:z ambo rñdēt pscrutationi in apphēsiōe. Tertio q sibi modi mutue ihesiōis i affectu diligenter ꝯsiderent videbit q ꝓportionales sunt. z q sic i apphēsionis mō vnica apphensio s₃ duas ei⁹ cōdōnes vtrūq₃ ꝯstituit/vt declaraui m⁹ ita i amore:amās q̄ppe aliq̄d amore ꝯcupiscētie amat illō alteri:siue ille alter sit ipsemet amās:siue alter. In h̄ āt sūt duo.s.cōplacentia illi⁹ ꝯcupiti aliorū n̄ amaret:z affecta

I.q.66. a.6.co.z Et.3.d. 27.q.1. a.1.ad 4m.

Rñdeo Dicenduz, quod duplex est vnio amātis ad amatū. Una quidez f̄m rē:puta cū amatū p̄sentialr̄ adest amāti. Alia v̄o f̄z affectū:q̄ q̄dē vnio ꝯsiderāda est ex apphēsiōe p̄cedēte:naz mot⁹ appetitiu⁹ seq̄tur apphēsionē.cū āt sit duplex amor scilicet cōcupiscentie z amicitie, vterq₃ procedit ex q̄dā apphēsiōe vnitatis amati ad amantem:cū eñ aliq̄s amat aliq̄d q̄si concupiscens illud, apphendit illud q̄si ptinens ad suū bñ eē. Sil'r cū aliq̄s amat aliq̄ quē amore amicitie vult ei bonum sic z sibi vult bonum.vñ apphēdit eū vt alterū se.inq̄tū scilicet vult ei bonū sic z sibiipsi.z inde est q amic⁹ d̄r eē alter ipse.z aug.dicit i.4. ꝯfes. Bene q̄dā dixit d̄ amico suo dimidiuz aīe sue. Primā ḡ vniōnē amor facit effectiue: quia mouet ad desiderādū,z q̄rēdū p̄ntiam amati q̄si sibi ꝯuenientis z ad se ptinētis. Secūdā āt vniōnē facit formal'r:q̄r ipse amor ē talis vnio vel nexus:vñ augu.dicit in.8.de tri.q amor est q̄si iunctura q̄dā duo aliq̄ copulās vel copulare appetēs:amantem.s.qd̄ amat̄.q.n.dicit copulās refert̄ ad vnionem affectus sine qua non est amor.quod v̄o dic̄ copulare intēdēs ptinet ad vniōnē realem.

Ad primū Ergo d̄m,q obiectio illa procedit de vnione reali quam q̄dē req̄rit dilectio sic cām:desideriuz vero ē i reali absētia amati:amor v̄o z in absentia z i p̄ntia. ¶ Ad secundum d̄m,qd̄ vnio tripliciter se h̄z ad amorē. Quedā.n.vnio est causa amoris z hec q̄dē ē vnio substātialis quantum ad amorē q̄ q̄s amat seip̄z.quātuz vero ad amorē q̄ q̄s amat alia,ē vnio similitudis vt dictum est. Quedaz v̄o vnio ē essētialr̄ ipse amor:z hec est vnio secundum coaptationē affect⁹:q̄ q̄dē assimilat̄ vniōi substātiali inquantum amās se h̄z ad amatū,i amore quidē amicitie vt ad seip̄z:i amore aūt ꝯcupiscētie vt ad aliquid sui. Quedam v̄o vnio est effectus amoris:z hec est vnio realis q̄ amans q̄rit de re amata.z hec q̄dem vnio ē secundum ꝯuenientiā amoris:vt.n.ph̄s dicit.2.politice,Aristophanes dixit,qd̄ amantes desiderarent ex ambobus fieri vnum:s₃ quia ex hoc accideret aut ambos aut alterū corrumpi querunt vnionem que conuenit:z decet:vt scilicet sil' conuersentur z sil' colloquantur,z in alijs huiusmodi coniungant̄.

¶ Ad tertium dicendum quod cognitio p̄ficit̄ p̄ h̄ q cognitū vnit̄ cognoscēti f̄m suam silitudinē:sed amor facit q ipsa res q̄ amat̄ amanti aliquo modo vniat̄,vt dcm̄ est:vnde amor est magis vnitiuus quam cognitio.

¶ Utrū mutua ihesio sit effect⁹ amoris. Ar.2.

Ad scdm Sic procedit̄. Videt̄ quod amor non causet mutuam inhesionem scilicet vt amans sit in amato z econuerso.quod enim est in altero continet̄ in eo:s₃ nō potest idem eē continens z contētū.ḡ per amorem non potest cāri mutua ihesio vt amatū i amāte, z econuerso. ¶ P̄. Nihil pōt penetrare i interiora alicu⁹ itegri nisi per aliquā diuisionem:s₃ diuidere q̄ sunt f̄m rē coniuncta non pertinet ad appetitū i quo est amor.s₃ ad rōnē:ergo mutua inhesio nō est effectus amoris. ¶ P̄. Si per amorem amans est in amato z econuerso sequetur quod hoc modo amatū vniat̄ amāti sic amās amato:s₃ ipsa vnio est amor,vt dctm̄ ē:ḡ seq̄t̄ q semp amās ametur ab amato:qd̄ p₃ esse falsum.non ergo mutua inhesio est effectus amoris.

Sz ꝯ Est,quod dicit̄.1.ioā.4. Qui manet in charitate in deo manet z deus in eo:charitas āt ē amor dei:ḡ eadem ratione q̄lz amor facit amatū eē in amante.

Rñdeo Dicenduz,q iste effect⁹ mutue inhesionis pōt itelligi z quantum ad vi₃ apphēsiuā:z q̄tū ad vi₃ appetitiuā. Nam quātū ad vi₃ apphēsiuā amatum dicitur esse i amāte,iquātū amatū imorat̄ in apprehensione amātis:f₃ illud phil.1. Eo quod habeā vos in corde. Amans v̄o dicitur eē in amato f̄m apphēsionē:quātū amās non est ꝯtnt⁹ supficiali apphēsione amati,sed nitit̄ singula q̄ ad amatū ptinēt intrinsec⁹ disquirere:z sic ad iteriora ei⁹ igredit̄:sicut d̄ spūscō q̄ ē amor dei d̄r.1.ad cor.2. quod scrutat̄ ēt p̄fūda dei. S₃ q̄tū ad vim appetitiuam amatū d̄r eē i amāte,put ē per quandam cōplacētiā i ei⁹ affectu:vt vel delectet̄ in eo,aut in bonis eius apd̄ p̄ntiā,vl' in absentia p̄ desideriū tēdat in ip̄z amatū p̄ amorem ꝯcupiscētie:vel i bōa q̄ vult amato eius p̄ amorē amicitie:nō q̄dē ex aliq̄ extrinseca causa:sic cum aliq̄s desiderat aliq̄d pp̄ alterum:vl' cū aliq̄s vult bonum alteri pp̄ aliq̄d aliud:s₃ pp̄ cōplacētiā amati iteri⁹ radicatā.vnde z amor d̄r itim⁹:z d̄ñr viscera charitatis. Econuerso aūt amās ē in amato:al'r quidem p̄ amorē ꝯcupiscētie:al'r p̄ amorē amicitie. Amor nāq₃ concupiscentie nō req̄escit in quacunq₃ extrīseca aut supficiali adeptiōe vel fruitiōe amati:s₃ q̄rit amatū pfecte habere,q̄si ad itima illi⁹ ꝑueniēs.in amore vero amicitie amās ē i amato iquātū reputat bona vel mala amici sic sua,z volūtatez amici sic suā:vt q̄si ipse in suo amico videat̄ bōa vl' mala pati z affici:z pp̄ h̄ ꝓpriū ē amicoꝝ eadem velle z in eodē tristari z gaudē secundum ph̄z in.9.ethi.z i.2.rheto.vt sic inq̄tū que sūt amici estimat sua,amās videatur esse in amato:q̄si idē fact⁹ amato.iquātū autem ecōuerso vult z agit pp̄ amicū sic pp̄ seipsum:q̄ si reputās amicū idē sibi:sic amatū est i amāte. Pōt āt z tertio mō mutua inhesio intelligi in amore amicitie secundum viā redamationis iquātū mutuo se amāt amici:z sibiinuicem bona volūt z operantur.

Ad primū Ergo dicenduz,q amatū continetur in amāte inquantum est impressum in affectu ei⁹ p̄ q̄dā complacentiam:econuerso v̄o amās ꝯtinet̄ in amato inquantuz amans seq̄t̄ aliquo modo illud quod ē itimū amati.nihil eñ ꝓhibet diuerso modo esse aliq̄d ꝯtinēs z contētū:sicut genus ꝯtinetur i spē,z econuerso.

¶ Ad secundum dicendum,q rōnis apprehēsio precedit affectuz amoris:z iō sic ratio disquirit,ita affect⁹ amoris subintrat i amatū:vt ex dictis patet. ¶ Ad tertium d̄m,q illa ratio procedit de tertio mō mutue ihesionis qui non inuenitur in quol₃ amore.

¶ Utrū extasis sit effect⁹ amoris. Arti.3.

Ad tertiū Sic p̄cedit̄. Uidetur quod extasis n̄ sit effect⁹ amoris. Extasis.n.q̄dā alienationem iportare vr̄:s₃ amor n̄ semper facit alienationē:sūt eñ amantes interdū sui cōpotes:ergo amor nō facit extasiz.

tio habēdi vt ēdiāq₃il lo:z ex complacentia amatum in amante constituitur/ex affectu perfecte habendi zc.econuerso. Egreditur enim amans ad ipsum tali affectu amans quoq₃ amicitie amore amat amicum vt seipsum. In hoc autem includuntur duo primo quod amans transit in personam amici. Secun quod amicus transit in personam amantis. Ex hoc enim qd̄ amat amicum propter ipsum amicum vult etiam seipsum p̄bere:quo potest : ac per hoc ipse transit i amicum volūtate affectu ac passione:ita vt bene vel male afficiatur/sentiatq₃ amico sentiente. Ex hoc vero quod amat amicum vt seipsum ponitur amicus vt ipse z sic amicus,trāsit in psonā amātis. Et h̄ p̄tinet ad cōplacētiaz. Cōplacet eñ vt ipsemet:z sic in vtroq₃ amore egressus affect⁹ i amatū ꝯstituit i eo. Ingress⁹ aūt amati p̄ cōplacētiā in amāte₃ vt ipe in amicitia vel aliq̄d sui in ꝯcupiscētia:ꝯstituit ecōuerso amatū in amāte.

¶ Super arti. 3.

Articulo 3° omisso in q̄rto: scito qd̄ quum zelus sumatur dupl'r.s.cāsaliter p̄ feruenti dilectione,z formal'r pro tristitia d̄ficiētiū sibi vel amicis:vt i 2.rhetorice. cap.18.z inferius pluries p₃ hic sumit̄ ꝓprie. Ad h⁹ nāq₃ tristitiā spectat z zelus ꝯcupiscētie z amicitie. Ille eñ tristat̄ de defectu singularitatis vel excellentie vl' q̄ete fruitiōis. Iste de defectu alicuius boni amico. Et vtriusq₃ tristitia ex amore oppositi boni p̄cedit:z ꝯtra igerētes h̄mōi mala solicitat̄.

¶ Sup ar.5.z.6.

In 5° āt z 6. artic.nihil scribendū occurrit nisi q notent̄ ea q̄ author dic̄ ꝯuenire h⁹ passiōib⁹ referēdo appetitū appetibili seu formal'r. Qm̄ hec communia videnr̄ h̄mōi passionibus z actib⁹ voluntatis similib⁹ his passionib⁹. Notetur quoq₃ responsio ad primum in sexto articulo:quoniā in fine totius tractatus de actibus h̄uanis seruiet ꝓposito.

2.2.q. 175.a.2. Et.3.d. 27.q.1.ad.4. Et ꝯ. 13.a.2. ad.9. 1.co.12. co.5.

¶ P̄. Amans desiderat amatū sibi vniri:magis ergo amatum trahit ad se q̄ ēt p̄gat in amatū extra se exiens. ¶ P̄. Amor vnit amatū amāti:sicut dcm̄ est:si ergo amās extra se,tēdit vt in amatum p̄gat,sequit̄ q semp plus diligat amatū q̄ seip̄m:qd̄ p₃ esse falsum:nō ergo extasis est effectus amoris.

Sz cōtra Est,q dio.dicit.4.ca.de diui.no.q diuinus amor extasim facit,z d̄ ipse de⁹ pp̄ amorē ē extasim passus:cū ergo q̄lz amor sit q̄dā similitudo pticipata diuini amoris:vt ibidē d̄r:vr̄ q q̄lbet amor causet extasim.

Rñdeo D̄m,q extasim pati aliq̄d d̄r cū extra se ponit̄. qd̄ q̄dē ꝯtingit z f₃ vi₃ apphēsiuā,z f̄m vim appetitiuā. Scd̄z q̄dē vim apphēsiuā aliq̄s d̄r extra se pōi,q̄n ponitur extra cognōnē sibi ꝓpriaz.vel q̄r ad superiorē sublimat̄:sicut hō dū eleuat̄ ad cōprehendēda aliqua q̄ sūt supra sensum z rōnem dicit̄ extasim pati inquātū ponit̄ extra ꝯnaturalē apprehensionē rōnis z sensus.vel q̄r ad inferiora deputat̄:puta cū aliq̄s in furiā vel amētiā cadit d̄r extasim passus.f̄m appetitiuā vero partē dicit̄ aliq̄s extasim pati q̄n appetit⁹ alicui⁹ in alterū fert̄ exiēs quodāmodo extra seip̄m.p̄mā quidē extasim facit amor dispositiue:inquātū.s.facit meditari de amato:vt dictū est. Intēsa aūt meditatio vnius abstrahit ab alijs.sed scd̄am extasim facit amor directe:simpl'r quidē amor amicitie: amor aūt cōcupiscentie nō simpl'r sed f̄m q̄d. Nam in amore cōcupiscentie quodāmodo fert̄ amans extra seipsum:inquātū.s. nō ꝯtentus gaudere de bono qd̄ h₃,q̄rit frui aliquo extra se:sed q̄r illud extrinsecū bonū q̄rit sibi h̄re,nō exit simpl'r extra se:s₃ talis affectio in fine infra ipsam ꝯcludit̄.s₃ in amore amicitie affect⁹ alicuius simpliciter exit extra se:q̄r vult amico bonū z operat̄ bonū:quasi gerens curam z ꝓuidentiam ipsius ꝓpter ipsum amicum.

Ad primū Ergo d̄m,q illa rō procedit de prima extasi. ¶ Ad f̄m d̄m, q illa rō procedit de amore cōcupiscentie:qui nō facit simpl'r extasim:vt dictum est. ¶ Ad tertiū d̄m,q ille q̄ amat intm̄ extra se exit inquātū vult bona amici z operat̄:nō tamē vult bona amici magis q̄ sua.vñ nō sequitur quod alterum plusq̄ se diligat.

¶ Utrū zelus sit effectus amoris. Arti.4.

Ad quartū Sic p̄cedit̄. Ur̄ q zelus nō sit effectus amoris.zelus enim est cōtentionis principiū. Uñ d̄r.1.ad corin.3. Cum sit inter vos zelus z cōtentio: zc.sed cōtētio repugnat amori:ergo zelus nō est effectus amoris. ¶ P̄. Obm amoris est bonū qd̄ est cōmunicatiuū sui:sed zelus repugnat cōmunicationi:ad zelum eñ ptinere vr̄ q quis nō patitur consortiū in amato:sicut viri dñr zelare vxores.quas nolūt h̄re cōes cū ceteris:ergo zelus nō est effectus amoris. ¶ P̄. Zelus nō est sine odio:sicut nec sine amore. Dicit̄ eñ in ps. Zelaui sup inimicos.nō ergo d₃ dici magis effectus amoris q̄ odij.

Mal.q. 10.ar.1. ad.ij.

Sed cōtra Est,q dio.dicit.4.cap.de diui.no.qd̄ de⁹ appellat̄ zelotes propter multū amorē quem habet ad existentia.

Rñdeo D̄m,q zelus quocūq₃ modo sumat̄ ex intensione amoris ꝓuenit: manifestū est enim,qd̄ quāto aliqua virtus intēsius tēdit in aliquid,fortius repellit omne cōtrariū vel repugnās. Cū igit̄ amor sit q̄dam mot⁹ in amatū: vt aug.dicit in lib.83.q. Intēsus amor querit excludere oē id quod sibi repugnat.aliter tñ hoc cōtingit in amore concupiscentie,et aliter in amore amicitie. Nā in amore cōcupiscentie q̄ intense aliquid concupiscit,mouetur cōtra oē illud qd̄ repugnat cōsecutioni vel fruitioni q̄ete eius qd̄ amat̄.z hoc modo viri dicuntur zelare vxores:ne per cōsortiū aliorū ipediat̄ singularitas,quam in vxore querunt.similiter ēt qui querūt excellentiā mouent̄ cōtra eos qui excellere videntur quasi impedientes excellentiam eorū.z iste est zelus inuidie:de q̄ d̄r in ps. Noli emulari in malignātib⁹:neq₃ zelaueris facientes iniq̄tatē. Amor āt amicitie q̄rit bonū amici: vñ q̄n est intensus facit hoiem mouerī ꝯtra oē illud qd̄ repugnat bono amici.z f̄m hoc aliquis d̄r zelare p̄ amico, q̄n siqua dicuntur vel fiunt contra bonum amici homo repellere studet. Et per hunc etiam modum aliquis d̄r zelare pro deo quando ea que sunt cōtra honorem vel volūtatē dei repellere secundum posse conatur:f̄m illud.3.reg.19. zelat⁹ sum pro domino exercituum.z ioan. 2.super illud.zelus domus tue comedit me.dicit gloss.quod bono zelo comeditur qui quelibet praua q̄ viderit corrigere satagit:si nequit tolerat z gemit.

Ad pmū Ergo d̄m, q ap̄ls ibi loquit̄ de zelo inuidie: q̄ q̄dē est cā cōtētionis:nō cōtra rem amatā:s₃ pro re amata contra impedimēta ipsius. ¶ Ad f̄m d̄m,qd̄ bonum amatur inquātū est cōicabile amanti.vnde oē illud qd̄ perfectionem huius cōicationis impedit efficitur odiosum:z sic ex amore boni zelus causatur.ex defectu aūt bonitatis cōtingit q quedā parua bona non p̄nt integre simul possideri a multis:et ex amore talium causatur zelus inuidie.nō aūt ꝓprie ex his que integre possunt a multis possideri. Nullus enim inuidet alteri de cognitione veritatis que a multis integre cognosci potest: sed forte de excellentia circa cognitionem hui⁹. ¶ Ad tertiū d̄m, q hoc ipsum q aliquis odio habet ea que repugnāt amato ex amore procedit:vnde zelus ꝓprie ponitur effectus amoris magis q̄ odij.

¶ Utrū amor sit passio lesiua amantis. Arti.5.

Ad quintū Sic p̄ced.t. Ur̄ q amor sit passio lesiua. Languor eñ siḡt lesionē quādā languētis.sed amor cāt languorem: dicitur enim canti.2. Fulcite me floribus:stipate me malis q̄r amore langueo:ergo amor est passio lesiua. ¶ P̄. Liquefactio est quedā resolutio:sed amor est liquefactiuus. Dicitur enim cant. 5. Aia mea liquefacta est vt dilectus meus locutus est.ergo amor est resolutiu⁹:est ergo corruptiu⁹, z lesiu⁹. ¶ P̄. Feruor designat quendā excessuz in caliditate:qui quidem excessus corruptiuus est:sed feruor causatur ex amore. Dio.eñ.7.ca.cel.hyer.inter ceteras proprietates ad amorē seraphin pertinentes ponit calidū z acutū z superferuens. Et cāti. 8.dicitur de amore:q lampades eius sunt lampades ignis atq₃ flammarum:ergo amor est passio lesiua z corruptiua.

Sed cōtra Est,qd̄ dicit dio.4.ca.de diui.no. Qd̄ singula seipsa amāt cōtētiue.i.cōseruatiue: ergo amor nō est passio lesiua:s₃ magis cōseruatiua z pfectiua.

Rñdeo D̄m, q sicut supra dictū est: amor siḡt coaptationē quādā appetitiue v̄tutis ad aliqd̄ bonuz: nihil aūt qd̄ coaptatur ad aliquid qd̄ est sibi conueniens ex hoc ipso leditur,sed magis si sit possibile proficit z melioratur:quod vero coaptatur ad aliquid quod nō est sibi cōueniens ex hoc leditur z deterioratur. Amor ergo boni cōuenientis est pfectiuus z melioratiuus amātis:amor aūt boni qd̄ nō est cōueniēs amāti est lesiuus z deterioratiuus amantis. Unde maxime homo pficitur z melioratur per amorem dei,leditur aūt z deterioratur per amorem peccati:f₃ illud osee.9. Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerunt. Et hoc quidem sic dictum est de amore quantum ad id quod est formale in ipso,quod est.s.ex parte appetitus:quantū vero ad id quod est materiale in passione amoris quod est immutatio aliqua corporalis,accidit qd̄ amor sit lesiuus ꝓpter excessum immutationis:sicut accidit in sensu z in omni actu virtutis aīe qui exercetur per aliquā immutationem organi corporalis. ¶ Ad ea vero que in cōtrariū obijciūtur dicendum quod amori attribui possunt quatuor effectus primi s.liquefactio.fruitio.languor z feruor:inter que primū est liquefactio que opponitur congelationi. Ea enim que sunt congelata in seipsis constricta sunt,vt nō possint de facili subintrationē alterius pati.ad amorem autem pertinet qd̄ appetitus coaptetur ad receptionem boni amati prout amatum est in amante:sicut iam supra dictum est. Unde cordis congelatio vel duritia est dispositio repugnans amori:sed liquefactio importat quandam mollificationem cordis, qua exhibet se cor habile vt amatum in ipsum subintret. Si ergo amatum fuerit presens z habitum causatur delectatio siue fruitio: si autem fuerit absens ꝯsequuntur due passiones scilicet tristitia de absentia que significatur per languorem. Unde z tullius in.3.de tusculanis questionibus maxime tristitiā egritudinē nominat:z intēsum desiderium de consecutione amati: qd̄ siḡtur per feruorez. Et isti quidem sunt effectus amoris formaliter accepti f̄m habitudinem appetitiue virtutis ad obiectum:sed in passione amoris cōsequunt̄ aliqui effectus his proportionati f̄m immutationem.

¶ Utrum amor sit causa oīum que amans agit. Arti.6. 3.di.27. q.1.ar.1. cor.

Ad sextū Sic proceditur. Uidetur quod amans non agat omnia ex amore. Amor enim quedam passio est,vt supra dictum est: sed non omnia que agit homo agit ex passione:sed quedam agit ex electione,z quedam ex ignorantia:vt dicitur in.5.ethico.ergo non omnia que homo agit,agit ex amore. ¶ Preterea. Appetitus est principium motus z actionis in omnibus animalibus: vt patet in. 3.de anima. Si igitur omnia que quis agit,agit ex amore,alie passiones appe-

¶Super.q.29.arti.1.

In ar.p°.q.29.nō tria noutie.p° i titulo φ bis dr obz z cā.odij .quū enūerant arti.z quū pcedit ad pm.Ex h.n.z p° argu.māi feste hēs malū n solū obz sz cāz eē odij.2° i corpe φ siliitudo iter appetitū nālē z aialē sobrie intelligat.s.pporter sz nās iaiatoz z aiatoz:i illis.n.vt i qōe.23.dcm ē/idē ē ɔsonātia z dissonātia:i istis aliud:sic i illis ɔsonātia ē ppetas in istis ē act° appetit°. 3° i rñsiōe ad pm φ cō sistit i h q obz z cā odij n ē malū simplr:sz malū hui:φ ē qddā ens φ nō est malum huic inquantuz ens: quia sic conuenit:sed inquantum tale ens: quia sic repugnat.p cutiens enim me qddā ens est repugnās mihi: non inquantuz ens/sed soluz inqtū tale scilicet offendēs me:sicut aqua est mala igni iquātuz talis non inquantum ens. ¶Circa eundem primum articulum.dubium occurrit de explanatione odij qd.s. est dissonantia ad apprehensuz repugnās seu malū:odiū enim consonare malo testatur inimicitia/ dum ds malayt mala inimico vult.imo hoc ē odisse velle malum malo. ¶Ad hoc dicitur qd sicut amor diuiditur in amorem amicitie z cōcupiscentie: ita z z odium.Et odium qdem oppositū amori ɔcupiscētie inominatū est:z pōt vocari odiū abominatiōis. Odiū vo oppositum amori amicitie odiū inimicitie vocat. Et sic ɔ amare est velle bonum alicui:duo ex pte obi icludit.s.ly bonum z ly alicui:ita i odij obo duo claudūtur.s.maluz z psona: quāuis āt amor amicitie z ɔcupiscētie vniformiter se hēant ad vtrūq3.s.p modū affirmationis seu ɔsonātie.Odiū tñ inimicitie/z odiū abominatiōis diuisir se hñt ad h.nā odiū inimicitie hz se ad psonā p modū negōnis z dissonātie:ad malū vo p modū affirmatiōis z ɔsonantie.odiū aūt abominatiōis econuerso/ad psonā se hz p modū affirmatiōis z ɔsonātie:ad maluz āt p modū negōis z dissonantie. Quū.n. aliqs odit flagella z similia:ilr qdē dissonat z ea ab affectu suo abnegat:seipz āt vl alterū cui illa nollet affirmat i affectu eiq3 ɔsonat.Ecōtra vo quūq odit qs hoiem ipsum quidem a suo affectu abnegat illiq3 dissonat: sed malis illis consonat/affirmatq3 illa i suo affectu:vult.n.illi malū.Et si diligēter pscrutat° fueris videb φ dissilitudo ista n variat dissonātiā odij a malo obo z cā:qm vtrobiq3 id qd hz rōnem mali obti z cāe odij abnegat ab affectu z dissonat:nā i odio inimicitie psona hz rōnē mali obi z cāe.Et i odio abominationis n psōa sz res mala hz rōnē mali obi z cāe sic i amore amicitie obz amatū ē amic°:z i amore ɔcupiscētie est res ɔcupita.Ulr igit odiū ē dissonātia a malo obo/q2 oz malū obz eē odio hitū:sz q2 diuersum in vtroq3 odio constituitur obiectum:quia vnius persona alterius res:varietas apparet:sz nō est.vnde inimicitia n testatur quod odiuz consonat malo obiecto:sed quod tantuz dissonat ab inimico vt consonet malis illius.vnde testat magnam dissonantiam obiecti.Nec fallaris audiens odium abominationis habere pro obiecto rem non personam. Et putes propterea matrez nō tali odio habere filias quib° optat mortem:vel quia non pt dare eas nuptui:vel quia despicitur a viro suo pter ea.in similibus enim nō habentur odio psone vt psone sz vt res.vñ nō est ad tales odiuz inimicitie:sz abominatiōis soli° vite eax: q2 repugnat dispōni eax vl bz paupratē vl grā cū viro:vel aliqd h°.In cui° signū nihil mali illis vellēt Cui° opm d odio inimicitie scribit i scdo rheto.sz vitā tm earū vt rē eis ɔiā nolunt. Et qd in exēplo matris z filie audis i ceteris/q sūt dñi ad seruos/viri ad vxorē:z vir ad oēs odio hitos n vt psōe sūt:sz vt aliqd illi° q̄si nocuta sūt dicta itelligas:de psonis.n.z reb° formalr iquātū.s.psone z iquātū res:itellige q̄ diximus de obis pprijs vtriusq3 odij. Nec obijcias mihi φ imemor sis supradictorū d idistōne amoris amicitie z ɔcupiscē nūc penes obs distingeris vtrūq3 odium. Nosti.n.φ bom vno° vtpote ex cā integra/ malū āt oifariā vtpote ex pticularib° defectib° dr.Cōstat āt qd amor ex pte bōi/z odiū ex pte mali se h: pp φ n ē mirū si odia distiguūt ex psōa vel re vt obis pprijs odij amor āt n: sz sola hitudo ad personam. z rem diuersimode amataz in quolibet amore distiguit:vt superi° declaratum est.

¶Super arti. 2.

Articulo secūdo obmisso/ex q mēmorie cōmēdabis respōsionē ad pmū z applicabis ad

partis erunt superflue. ¶Pr. Nihil causatur simul a contrarijs causis:sed quedam fiunt ex odio:non ergo omnia sunt ex amore.

Sed contra Est.quod dio. dic 4.ca.de diu.no. φ propter amorem boni omnia agunt quecunq3 agunt.

Respondeo Dicendum, quod omnis agens agit propter finem aliquem:vt supra dictum est: finis autem est bonum desideratum z amatum vnicuiq3.Unde manifestum est quod omne agens quodcunq3 sit,agit quancunq3 actionem ex aliquo amore.

Ad primū Ergo dicendum,φ obiectio illa procedit de amore qui est passio in appetitu sensitiuo existens:nos autem loqmur nunc de amore cōmuniter accepto prout cōprehendit sub se amorem intellectualem,rationalē,animalē naturalez.sic eñ dio.loquit de amore in.4.ca.de diui.no. ¶Ad secundum dōm,φ ex amore sicut iam dcm est,causatur z desiderium,z tristitia,z delectatio:z per cōsequens omnes alie passiones.vnde omnis actio q̄ procedit ex quacunq3 passione,pcedit etiaz ex amore sicut ex prima causa:vnde non superfluunt alie passiones que sunt cause proxime. ¶Ad tertium dōm,φ odium etiam ex amore causatur:sicut infra dicetur.

¶De odio. Qō.29.

Deinde Considerandum est de odio. ¶Et circa hoc qrunt sex.primo,vtruz causa z obiectum odij sit malum.Secundo,vtruz odium causetur ex amore.Tertio,vtrū odium sit fortius quaz amor.Quarto,vtrū aliquis possit habere odio seipsuz.Quinto vtrum aliquis possit habere odio veritatez. 6°.vtrum aliquid possit haberi odio in vlī.

¶Utrū causa z obiectū odij sit malū.Art.1.

Mal.q.12.ā.4.cor.

Ad primū Sic pceditur. Uidetur quod obiectum z causa odij non sit malum:omne enim quod est inquantum huiusmodi bonum est:si igitur obiectū odij sit malū,sequitur quod nulla res odio habeat:sed soluz defectus alicui° rei.quod patet esse falsum. ¶Pr.Odire maluz est laudabile.Unde in laudem quorūdam dicitur 2.macha.3.quod leges optime custodiebantur propter onie pontificis pietatem:z animos odio habentes mala.si igitur nihil odiatur nisi malum,sequitur quod omne odium sit laudabile:quod patet esse falsum. ¶Pr.Idem non est simul bonum z malum sed idē diuersis est odibile z amabile. ergo odium non solum est mali,sed etiam boni.

Sed ɔtra. Odium cōtrariatur amori:sed obiectum amoris est bonum:vt supra dictum est.ergo obiectum odij est malum.

Rñdeo Dōm,φ cum appetitus naturalis deriuet ab aliqua apprehēsione lz non coniuncta,eadem ratio videtur esse de inclinatione appetitus naturalis,z appetit° animalis qui sequitur apprehensionem coniunctam:sicut supra dictum est.in appetitu autem naturali hoc manifeste apparet:quod sicut vnumquodq3 habet naturalem consonantiam vel aptitudinem ad id quod sibi conuenit que est amor naturalis,ita ad id quod est repugnans z corruptiuum habet dissonantiam naturalem que est odium naturale.Sic igitur z in appetitu animali seu intellectiuo amor est consonantia quedam appetitus in id quod apprehenditur vt conueniens:odium vero est dissonantia quedam appetitus ad id quod apprehenditur vt repugnās z nociuum.sicut aūt omne conueniens inquantū huiusmodi habet rationem boni:ita omne repugnans inquantum huiusmodi habet rationem mali. z ideo sicut bonum est obiectum amoris:ita malum est obiectum odij.

Ad primū Ergo dicendum,quod ens inquantum ens nō habet rationem repugnantis:sed magis cōuenientis.quia omnia conueniunt in ente: sed ens inquantum est hoc ens determinatum habet rationem repugnantis in aliqd ens determinatum.z secundum hoc vnum ens est odibile alteri,z est maluz.z si non in se:tamen per comparationem ad alterum. ¶Ad secundum dicendum,quod sicut aliquid apprehenditur vt bonum quod nō est vere bonum,ita aliquid apprehenditur vt malum quod non est vere malum:vnde cōtingit quandoq3 nec odium mali nec amorē boni esse bonum. ¶Ad tertium dicendum, quod contingit idem esse amabile z odibile diuersis.secundum appetitum quidem naturalem,ex hoc quod vnum z idem est conueniens vni secundum suam naturam:z repugnans alteri:sicut calor conuenit igni,z repugnat aque.Sm appetitum vo animalez ex hoc quod vnum z idem apprehendit ab vno sub rōne boni:z ab alio sub rōne mali.

¶Utrum odium causetur ex amore.Art.2.

3.q.26.ā.6.ad 3.z.j.ā.3.co.ā.4.3.ā.19.co.1.

Ad scdm Sic procedit. Uidetur quod amor non sit causa odij.Ea enim q̄ ex opposito diuiduntur naturaliter sunt simul,vt dicitur in predicamentis: sed amor z odium cum sint contraria ex opposito diuiduntur.ergo naturaliter sunt simul.nō ergo amor est causa odij. ¶Preterea. Unum contrariorum non est causa alterius:sed amor z odium sunt contraria.ergo zc. ¶Preterea. Posterius nō est causa prioris:sed odium est prius amore:vt videtur. nam odium importat recessuz a malo:amor vero accessum ad bonum. ergo amor nō est causa odij.

Sz ɔtra Est,quod dicit aug.14.de ciui.dei,quod omnes affectiones causantur ex amore:ergo z odiū cū sit quedam affectio anime,causat ex amore.

Rñdeo Dōm,φ sicut dcm est,amor consistit in quadā conuenientia amantis ad amatū,odium vero consistit in quadam repugnantia vel dissonantia:oz autem in quolibet prius considerare quid ei conueniat,q̄ quid ei repugnet.Per hoc enim aliquid est repugnans alteri,quia est corruptiuum vel impeditiuum eius,qd est cōuenientes.vñ necesse est φ amor sit prior odio:z φ nihil odio habeatur nisi per hoc quod contrariatur conuenienti qd amatur. z sm hoc omne odium ex amore causatur.

Ad primū Ergo dōm,φ in his que ex opposito diuiduntur q̄dam inueniunt q̄ sunt nālr simul z sm rez z sm rōnē:sicut due spēs animalis,vel due spēs coloris. quedam vero sunt simul sm rōnē:sed vnū realr est prius altero z cā eius:sicut patet in spēb° numerorū,figurarū z motuū,:q̄dā vero nō sunt simul nec sm rē nec sm rōnē:sicut suba z accñs.nā suba realr est cā accñtis.z ens sm rōnē prius attribuit substantie q̄ accñti:q2 accidēti nō attribuitur nisi inquātū est in suba: amor aūt z odiū naturaliter q̄dē sunt simul sm rōnē:sz nō realr. vnde nihil prohibet amorem esse cām odij. ¶Ad sm dōm,qd amor z odiū sunt contraria,quando accipiuntur circa idez: sed quando sunt de contrarijs nō sunt contraria:sed seinuicez ɔña: eiusdem enim rōnis est φ ametur aliquid z odiatur eius cōtrarium.z sic amor vni° rei est cā φ eius cōtrariuz odiatur. ¶Ad tertium dōm,φ in executione prius est recedere ab vno termino q̄ accedere ad alterū terminū:sed in intētione est ecōuerso: ppter hoc eñ receditur ab vno termino, vt accedatur ad alterum:motus aūt appetitiuus magis pertinet ad intentionem q̄ ad executionem.z ideo amor est prior odio:cum vtrūq3 sit mot° appetitiuus.

¶Utrū odium sit fortius q̄ amor. Arti.3.

Ad tertiū Sic pcedit.Uī φ odiū sit forti° amore:dicit eñ augu.in li.83.q. Nemo est q̄ nō magis dolorem fugiat q̄ appetat voluptatem:sed fugere dolorē ptinet ad odium:appetitus aūt voluptatis ptinet ad amorē.ergo odiū est fortius amore. ¶Pr.Debilius vincitur a fortiori:sz amor vincitur ab odio:quando.s.amor cōuertitur in odium. ergo odium est fortius amore. ¶Preterea Affectio aie p effectū manifestatur:sed fortius insistit homo ad repellendū odiosum q̄ ad prosequendum amatum.sicut etiā bestie abstinēt a delectabilibus propter verbera.vt aug.introducit in lib.83.q.ergo odiū est fortius amore.

Sed cōtra. Bonū est fortius q̄ malū: q2 malum non agit nisi vtute boni.vt dio.dicit ca.4.de diui.no.sed odium z amor differunt sm differentiā boni z mali. ergo amor est fortior odio.

Rñdeo Dōm,φ ipossibile est effectū sua cā esse fortiorez oē aūt odiuz pcedit ex aliquo amore sicut ex cā: vt supra dcm est:vnde ipole est φ odiū sit forti° amore simplr: sz opz vlterius φ amor simplr loquēdo sit odio fortior. fortius eñ mouet aliqd in finē q̄ in ea q̄ sunt ad finem:recessus aūt a malo ordinatur ad cōsecutionē boni sicut ad finē.vnde simplr loquēdo fortior est mot° aie in bonum q̄ in malū:sed tñ aliqñ, videtur odiū fortius amore pp duo.Primo q̄dē q2 odiū est magis sensibile q̄ amor:cū eñ sensus pceptio sit in quadā immutatione,ex quo aliqd iam imutatū est,nō ita sentit:sicut quādo est in potentia imutari:vnde calor febris ethice quāuis sit maior,non tñ ita sentit sicut calor tertiane.q2 calor ethice iam versus est quasi in habitum z naturam:z ppter hoc ēt amor magis sentit in absentia amati.sicut aug.dicit in.10.de trini.φ amor nō ita sentit cum nō prodit cū indigentia:z pp hoc ēt repugnātia eius qd oditur sensibilius percipit q̄ cōuenientia eius qd amat. Scdo q2 non cōparat odiū ad amorē sibi correspōdentem sm eñ diuersitatem bonorū est diuersitas amorū in magnitudine z paruitate: q̄bus pportionātur opposita odia:vñ odium qd corrñdet maiori amori magis mouet q̄ minor amor.Et p hoc pz rñsio ad pmū. nā amor voluptatis ē minor q̄ amor ɔseruatiōis suijpsi°, cui rñdet fuga doloris:z iō magis fugit dolor q̄ ametur voluptas.

Ad scdm Dōm,φ odiū nūq3 vinceret amorē nisi pp maiorem amorē cui odiū corrñdet:sic hō magis diligit se q̄ amicū: z pp hoc φ diligit se hz odio ēt amicū si sibi cōtrariet. ¶Ad tertiū dōz,φ ideo intēsi° aliquid operat ad repellendū odiosa.q2 odiū est magis sensibile.

¶Utrū aliqs possit habere odio seipsum. Arti.4.

22.q.25 ar.7. Et.2.di. 42.q.2. art.2.q. 2.ad.2. Et ps.10 co.4. Et ephe. 5.lec.6.

Ad quartū Sic procedit. Uidetur φ aliquis possit seipm odio habere.Dicit eñ in psal.Qui diligit iniquitatē odit animā suā:sed multi diligūt iniquitatem. ergo multi oderunt seipsos. ¶Pr.Illum odimus cui volumus z operamur malū:sed qñq3 aliquis vult z operatur sibijpsi malum:puta qui interimūt seipsos.ergo aliqui seipsos habēt odio. ¶Pr.Boetius dicit in.2.de cōsola.qd auaritia facit homines odiosos.ex quo pōt accipi quod ois homo odit auarum: sed aliqui sunt auari.ergo illi odiunt seipsos.

Sz cōtra Est,qd apostolus dicit ad eph.5.qd nemo vnq3 carnem suam odio habuit.

Rñdeo Dōm,φ impossibile est φ aliqs per se loquēdo odiat seipsum.naturaliter enim vnūqdq3 appetit bonum nec pōt aliqd sibi appetere nisi sub rōne boni:nā malum est pter volūtatē:vt dio. dicit.4.ca.de diui.no.amare aūt aliquez est velle ei bonū:vt supra dcm est. vnde necesse est qd aliquis amet seipm: z impossibile est φ aliquis odiat seipsum per se loquendo p accidēs tamē cōtingit φ aliqs seipsum odio habeat: z hoc duplr.Uno modo ex pte boni qd sibi aliquis vult:accidit eñ qñq3 illud qd appetitur vt sm quid bonum esse simplr malū:z sm hoc aliquis per accidens vult sibi malum:qd est odire.Alio modo ex parte suijpsius cui vult bonuz.vnūqdq3 eñ maxie est id qd est principalius in ipso: vnde ciuitas dicitur facere id φ rex facit:quasi rex sit tota ciuitas.Manifestū est ergo qd hō maxime est mens hois.cōtingit aūt φ aliqui estimant se maxime illud qd sunt sm naturā corporalē z sensitiuaz: vnde amant se sm id qd estimant se esse:sed odiūt id qd vere sunt: dū volunt cōtraria rōni.z vtroq3 modo ille qui diligit iniquitatem odit nō solū aiam suam: sed ēt seipm.Et per hoc pz rñsio ad primuz.

Ad scdm Dōm,φ nullus sibi vult z facit malū, nisi inquātum apprehēdit illud sub rōne boni:naz z illi qui interimunt seipsos,hoc ipsuz qd est mori apprehendunt sub rōne boni inquātum est terminatiuū alicui° miserie vel doloris. ¶Ad tertiuz dōm, φ auarus odit aliqd accidens suū:nō tñ ppter hoc odit seipsum. sicut eger odit suā egritudinez ex hoc ipso qd se amat. Uel dōm,φ auaritia odiosos facit alijs nō aūt sibijpsi:quinimo causatur ex inordinato sui amore:sm quem de bonis temporalibus plus sibi aliquis vult q̄ debeat.

¶Utrū aliqs possit odio hre vitatē. Ar.5.

Ad quintū Sic pcedit.Uī qd aliqs nō possit hre odio veritatē.Bonū eñ z ens z verum cōuertuntur:sed aliquis non pōt habere odio bonitatem.ergo nec veritatez. ¶Pr.Oēs hoies naturaliter scire desiderant:vt dicitur in principio metaphy.sz sciētia nō est nisi verorum.ergo veritas naturaliter desideratur z amatur:sed qd naturaliter inest,semper inest:null° ergo potest habere odio veritatem. ¶Pr.Phs dicit in.2. rheto.quod homines amant non fictos:sed nō nisi ppter veritatem.ergo homo naturaliter amat veritatem.non ergo eam odio hz.

Sz cōtra Est,qd apostolus dicit ad gal.4.Factus sum vobis inimicus:verum dicēs vobis.

Respondeo Dicēdum,quod bonum,z verum,z ens sunt idem secundum rem, sed differunt ratione:bonum enim habet rationem appetibilis:non autem ens vel verum:quia bonū est quod omnia appetunt:z ideo bonum secundum rationem boni non potest odio haberi nec in vniuersali nec in particulari:ens autem z verum in vniuersali quidem odio haberi non possunt: q2 dissonantia est causa

postpredicamenta.

¶Super arti.3.

In tertio articulo aduerte prio φ prima rō quare odiū vr forti° mouere:cōsistit in h φ odiū magis ɔsistit i imutatiōe q̄ amor. Qd declarat ex parte obti:q2 scz in amore tam actus q̄ obm cōsonat dispōni amātis:ac p hoc nihil est ex parte obti alteritatis. In odio vero lz actus dispōni odientis ɔsonet:obm vero vtpote malū vt malum dissonat: ac per hoc ex parte obti alteritas quedā inuenitur:z cum mutatio in alteritate cōsistat: magis ad mutatiōis naturā acceder odiū q̄ amor.Et hec rō ponitur in lra: cū dr qd repugnātia eius qd odit magis pcipitur q̄ cōueniētia amati. Aduerte scdo:φ scda ratio z māifestat sensum cōclōnis pncipalis hui° articuli.s.qd odium nō est fortius amore/sed ecōuerso: qd intelligit non de quocūq3 odio relato ad quēcūq3 amorez z econuerso/sed de cōiugatis.Quilz enim amor hz vinctū odiū sibi oppositi z ecōuerso.Et de his est smo cōparatiu°. Et manifestat fortitudinem odij sup amorē extraneū esse nō e: se: sed ex amore ei° cā superante illū alterū amorem:vt rñsiōe ad primū z sm ei pmittur. Et sic ex prima rōne odiū magis quodāmō incitat q̄ cōiugatus amor q2 magis sentitur:z ex scda magis q̄ extrane° amor q2 agit virtute amoris maioris.

¶Super arti.4.

Articlo qrto obmisso:qīn fine tractat° vtemur in articulo quito:aduerte φ aliud est odio haberi:z aliud nō amari:z φ aliud est p se z aliud p accñs. Nihil eñ quātūcūq3 fuerit pticularissimū z minimū bonū sub rōne sue bonitatis repñtatū odio hr p se loquēdo: q2 obo odij ɔriat tota latitudo boni. non amari tñ pōt:q2 nō hz vñ adequet appetitū zc.p accñs aūt pōt partialr bonum odio haberi:per adiunctā.s. rōnem maioris mali:vt quotidie experimur. In communi autem impossibile est:quia qui

22.q.34.ar.1.cor.

Universidad de Deusto Biblioteca

libet odiens aliquid amat: ac per hoc non omne bonuz odit. Et idem est iudicium đ ente z vero in communi: odiens eniz ꝙ cunqꝫ ens aut quodcunqꝫ verum: licet ab illis dissonet / alicui tamen vero z enti remanet consonans ac per hoc nõ abijcit totam entis aut veri latitudinem a suo affectu: sed communis ratio entis z veri sp saluatur ꝯsonans zc.

¶ In vltimo articulo nihil occurrit scribenduz: nisi quod diligenter notetur differentia inter rez: puta calorem vniuersalez vniuersaliter z singularem.

¶ Sup. q. 30. artic. 1.

In questione 30ª omisso primo articulo. In secundo aduerte quatuor. Primo ꝙ distinctio in litera facta superius declarata est: z in sequẽti articulo ampliꝰ patefiet. Scđo ꝙ author ꝓpter annexã cãlitatẽ actiuam finali supiꝰ declaratã icipit a virtute actiua: z dścẽdit ad virtutẽ motiuã finis. Et q̃ finis determinat actiuã sui virtutẽ z finẽ cõstat alr finalizare pñtem alr absentem. ideo ẽt alr agit pñs z absens: z nõ se habẽt absens z p̃sens vt approximatio z elongatio se habent in agẽtibꝰ nãlibus. s. vt cõditiones sine qbꝰ actio ñ fit / ꝫ se habẽt vt virtutes actiue. vbi scito nouitie cõe esse omni actiuo / si agit primũ eẽ passo nec ab hoc exorbitat actiuũ in appetitum tam sensitiuũ ꝙ itellectiuũ: z approximatiõe ipaz deqđ sit nõ esse rõnem aut virtutẽ actiuã / ꝫ cõditionem sine qua nõ: z đ hac vtpote ad cõmunissimũ artificẽ spectante: nõ ẽ sermo hic: sed de presentia z absẽtia reali dr ꝙ concurrunt ad actiuum in appetitum vt in rationes partiales agendi. Ita ꝙ distinguunt spẽ passiones. Integratur enĩ ratio obiecti passionis appetitus sensitiui ex bõitate vel malitia p̃sentia vł absentia vel indifferẽtia z apprehensiõe. Et bonitas quidem z malitia ex natura appetitus exigitur. Omnis enim appetitus ꝑ se appetit bom z fugit malũ: absentia ve

B. ã. 5. cor.

odij, z conuenientia cã amoris. ens aũt z verũ sunt communia oibꝰ: ꝫ i ꝑticulari nihil ꝓhibet quoddam ens, z qđdã verũ odio hri iquãtũ habet rõnẽ ꝯrij z repugnãtis: ꝯrietas eniz z repugnãtia nõ aduersatur rõni entis z veri, sic̃ aduersat rationi boni. Cõtingit ãt verum aliqđ ꝑticulare tripłr repugnare vel contrariari bono amato. Uno modo ẽm qđ veritas est cãlr z originalr i ipsis rebꝰ. z sic homo qñqꝫ odit aliq̃ veritatẽ: dũ vellet non esse verũ qđ est verũ. Alio modo ẽꝫ ꝙ veritas est in cognitione ipsiꝰ hois q̃ ipedit ipm a prosecutione amati. sic̃ si aliq̃ vellent non cognoscere veritatẽ fidei, vt libere peccarẽt ex quorum ꝑsona dr Iob. 22. Scietiã viarum tuarum nolumꝰ. Tertio modo hr odio veritas particularis tãqꝫ repugnãs, put ẽ in intellẽu alterius. puta cũ aliqs vult iacẽ in pcõ odit qđ aliqs ꝟitatẽ circa pctm̃ suũ cognoscat. z secundum hoc dicit aug. l. 10. ꝯfes. qđ homines amant ꝟitatẽ lucẽtẽ: odiunt eã redarguentem. Et ꝑ hoc pꝫ rñsio ad primum.

Ad scđm Dicenduz, ꝙ cognoscere veritatẽ ẽꝫ se est amabile: propter quod dicit aug. quod amant eaz lucentem. sed per accidens cognitio veritatis potest esse odibilis inquantum ipedit ab aliquo desiderato. ¶ Ad tertium dđm, ꝙ ex h̃ procedit quod non ficti amantur quod homo amat secundum se cognoscere veritatez quam homines non ficti manifestant.

¶ Utrũ aliqđ possit hri odio in vł. Arti. 6.

Ad sextũ Sic procedit. Uidet quod odium non possit esse alicuius in vniuersali. Odium enim est passio appetitus sensitiui q̃ mouetur ex sensibili apprehensione: sed sensus non potest apprehendere vniuersale. ergo odium non potest esse alicuius in vł. ¶ p̃. Odium causatur ex aliqua dissonantia que communitati repugnat: sed communitas ẽ de ratione vniuersalis. ergo odium non pt esse alicuius in vł. ¶ p̃. Obm odij est malum: malum aũt est in rebus, z nõ in mente. vt dicit in. 6. methaph. cũ ergo vłe sit solum in mente (que abstrahit vłe a particulari) videtur quod odiũ nõ possit esse alicuiꝰ vłis.

Sz ꝯtra Est, quod philosophus dicit in. 2. rheto. ꝙ ira semꝑ fit inter singularia. odiũ aũt ẽt ad genera: furem enim odit z calũniatorem vnusquisqꝫ.

Rñdeo Dicendum, ꝙ de vłi duplr contingit loq̃. vno mõ ẽm ꝙ subest intentioni vniuersalitatis. alio autez modo dr de nã, cui tał intẽtio attribuit. alia est enim consideratio hois vłis: z alia hois in eo quod ẽ hõ. Si igit vłe accipiat pmo modo: sic nulla potẽtia sensitiue partis neqꝫ apprehensiua, neqꝫ appetitiua potest in vniuersale. q̃ vłe fit per abstractionẽ a mã indiuiduali: i qua radicat ois virtus sensitiua. potest tñ aliq̃ potentia sensitiua, z apprehensiua, z appetitiua ferri in aliqđ vłr: sicut dicimus ꝙ obm visus est color ẽm genus: non q̃ visus cognoscat colorem vniuersalẽ. sed quia qđ color sit cognoscibilis a visu: nõ conuenit colori: inquãtũ est hic color, ꝫ inqꝫtũ est color simpliciter. Sic ꝫ odiũ ẽt sensitiue partis põt respicere aliqđ in vniuersali: quia ex natura cõmuni aliqđ aduersat aiali: z nõ solum ex eo ꝙ est particularis. sicut lupus oui: vnde ouis odit lupuz generałr. Sed ira semꝑ causat ex aliquo particulari. q̃ ex aliquo actu ledẽtis: actus aũt particularium sunt: z propter hoc philosophus dicit quod ira semper est ad aliqđ particulare: odiũ ꝟo põt esse ad aliqđ in genere. sed odium ẽm ꝙ est in parte intellectiua cũ consequat apprehensionẽ vniuersalez intellectus põt vtroqꝫ modo esse respectu vłis.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ sensus non apprehendit vniuersale prout est vłe: apprehẽdit tamẽ aliquid cui per abstractionem accidit vniuersalitas. ¶ Ad secundum dicenduz, ꝙ id qđ cõmune est omnibꝰ nõ põt esse rõ odij. sed nihil prohibet aliquid esse cõe multis qđ tñ dissonat ab alijs. z sic est eis odiosum. ¶ Ad tertium dđm, ꝙ illa obiectio ꝓcedit de vniuersali ẽm ꝙ substat intẽtioni vniuersalitatis: sic enĩ non cadit sub apprehensione vel appetitu sensitiuo.

¶ De concupiscentia. Questio. 30.

Deinde Cõsiderandũ est de ꝯcupiscẽtia. ¶ Et circa hoc querunt q̃tuor. Primo, vtrũ ꝯcupiscẽtia sit in appetitu sensitiuo tantũ. Scđo, vtrum ꝯcupiscẽtia sit passio specialis. Tertio, vtrũ sint alique concupiscẽtie naturales, z alique non naturales. Quarto, vtrum concupiscentia sit infinita.

¶ Utrũ concupiscentia sit tm̃ in appetitu sensitiuo. Arti. 1.

Ad primũ Sic ꝓcedit. Uř qđ ꝯcupiscẽtia nõ solũ sit in appetitu sensitiuo. est enĩ quedã cõcupiscẽtia sapiẽtie. vt dr sap. 6. cõcupiscentia sapiẽtie perducit ad regnũ ꝑpetuũ: sed appetitꝰ sensitiuus nõ põt ferri in sapiẽtiã. ꝫ cõcupiscẽtia nõ est in solo appetitu sensitiuo. ¶ p̃. Desideriũ mãdatoꝝ dei non est in appetitu sensitiuo. imo apłs dicit ro. 7. Non habitat in me, hoc est in carne mea bonũ: sed desideriũ mandatoꝝ dei sub cõcupiscentia cadit: ẽm illud psal. Cõcupiuit anima mea desi. iustific. tuas. ergo concupiscentia non est solum in appetitu sensitiuo. ¶ p̃. Cuilibet potentie est concupiscibile proprium bonum. ergo concupiscentia est in qualibet potentia anime: et non solum in appetitu sensitiuo. 1. q. 32. ã. 3. ad 3. Et. 3. d. 26. q. 1. ã. 2. co. ã

Sed ꝯ Est, ꝙ dam. dicit: ꝙ irrationale obediens z ꝑsuasibile rationi diuiditur in concupiscentiã et iram, hec autem est irrationalis anime pars passiua, z appetitiua. ergo concupiscentia est in appetitu sensitiuo.

Rñdeo Dđm, ꝙ sicut phs dicit in. 1. rheto. Concupiscentia est appetitus delectabilis, est aũt duplex delectatio: vt infra dicetur: vna que est in bono intelligibili, qđ est bonum rationis: alia que est in bono ẽm sensum. Prima quidẽ delectatio videtur esse anime tantũ. Scđa aũt est anime et corporis. quia sensus est virtus in organo corporeo: vnde z bonum ẽm sensum est bonum totius cõiuncti. talis autẽ delectationis appetitus videtur esse concupiscentia que simul pertineat z ad animam z ad corpus: vt ipsum nomen concupiscentie sonat. vnde concupiscentia ꝓprie loquẽdo est in appetitu sensitiuo: et in vi concupiscibili que ab ea denominatur.

Ad primũ Ergo dđm, ꝙ appetitus sapiẽtie, vel alioꝝ spiritualiũ bonoꝝ interdum cõcupiscentia nominatur: vel ꝓpter similitudinẽ quãdam: vel ꝓpter intẽsionẽ appetitus superioris partis: ex quo fit redũdantia in inferiorez appetitũ vt simul etiã ipse inferior appetitus suo modo tendat in spũale bonũ ꝯñs appetitũ superiorẽ, z etiã ipsum corpꝰ spũalibus deseruiat: sicut in psal. dr, Cor meum: z caro mea exultauerunt in deũ viuum. ¶ Ad scđm dđm, ꝙ desiderium magis ꝑtinere potest ꝓprie loquẽdo non solum ad inferiorem appetitum, sed etiã ad superiorem: nõ enĩ importat aliquã consociationẽ in cupiendo sicut cõcupiscẽtia: sed simplicẽ motũ in rẽ desideratã. ¶ Ad tertium dicendum, quod vnicuiqꝫ potentie anime appetere competit proprium bonum appetitu naturali: qui non seqt apprehensionem: sed appetere bonum appetitu animali qui sequitur apprehensionem pertinet solum ad vim appetitiuam. appetere autem aliquid sub ratione boni delectabilis secundum sensuz ꝙ proprie est cõcupiscere pertinet ad vim cõcupiscibilez.

¶ Utrum concupiscentia sit passio specialis. Arti. 2.

Ad scđm Sic proceditur. Uidetur quod concupiscentia non sit passio specialis potentie concupiscibilis. Passiones enim distinguuntur secundum obiecta: sed obiectum concupiscibilis est delectabile secundum sensum: quod etiam est obiectum concupiscentie secundum phm i. 2. rheto. ꝫ ꝯcupiscẽtia nõ ẽ passio specialis in ꝯcupiscibili. ¶ p̃. Aug. dic̃ i li 83. q. ꝙ cupiditas est amor rerum trãseuntiũ. z sic ab amore ñ distiguit: oẽs ãt passiones speciales abinuicẽ distinguunt: ꝫ ꝯcupiscẽtia nõ est passio specialis i ꝯcupiscibili. ¶ p̃. Cuilibet passiõi ꝯcupiscibilis opponitur aliqua passio spãlis i ꝯcupiscibili: vt supra dictũ est. Sed concupiscentie nõ opponit aliq̃ passio specialis in ꝯcupiscili. dicit. n. dam̃. quod expectatũ bonũ ꝯcupiscẽtiã ꝯstituit presens ꝟo letitiã. silr expectatũ maluz timorẽ, pñs ꝟo tristitiã: ex q̃ vř ꝙ sic̃ tristitia contrariatur letitie. ita timor contrariatur concupiscentie. timor autem non est in concupiscibili sed in irascibili. non ergo concupiscẽtia est specialis passio in cõcupiscibili. 3. d. 26. q. 1. ã. 3. cor.

ro vł p̃ntia (vt i rñsiõe ad pm̃: lra dic) ꝑticuraritati potẽtie rñdet / apphẽsio ꝟo aialitati eiusđ. 3. ꝙ ẽmo pñs ẽ đ distiõe passionũ i gñe nãe tm̃ / ꝯcupiscẽ enĩ delectabile i ꝑpa vł aliena vxore i gñe nãe distinguunt solo nũero sub eadẽ nãe spẽ exñtes: ꝫ i gñe moris sũt diuersarũ spẽꝝ: imo diuersoꝝ generꝝ ꝟtutis z vitij. Quarro ꝙ ex rñsiõe ad. 2. mirãdũ est de gre. de arimino in pmo snia. di. pma. q. 2. ã. 1. dicente: ꝙ nullus doctoꝝ quos vidit tenet cupiditatẽ seu desideriũ distigui eẽntialiter ab amore: pꝫ enim expresse hic z superius. sed forte excusari potest involuntate in qua tñ mãifeste errat / ponens etiã delectationẽ eẽ amorẽ: vt superius dctm̃ est.

¶ Super arti. 3.

In articulo 3. dubiũ occurrit: q̃ male vř assignari distictio cõcupiscentie. omne enim delectabile aialiter ẽ cõueniens apprehensuz. Cibus. n. z potꝰ si nõ apprehẽdantur nõ cõcupiscunt aialr / q̃uis appetant a nã vt pꝫ in melẽcolicis nolentibꝰ comedere. valde. n. egẽt cibo: z tñ nõ cõcupiscũt illuz apphẽdẽtes vł se mortuos vł nõ egẽtes zc.

¶ Ad hoc dicitur qđ obiectio procedit ex malo intellectu distictionis non enim distinguitur delectabile naturale a delectabili rationali / propterea quod illud est cõueniens non apphensum / z hoc est conueniens apprehensum: commune enim est omni delectabili delectatiõe que est passio appetitꝰ esse delectabile apphensum / nec in hoc ponitur differẽtia in litera ꝫ hac communi conditiõe delectabił p̃supposita distictio in lra fit. Ad cuius intellectuz recolito doctrinã de amore superiꝰ traditã. s. ꝙ similitudo seu proportio est propria causa ex parte subiecti disponẽs ad amorem: z dicito qđ cum nec cõcupiscatur nec delectet nisi amatuz sicut duplr aliqs disponitur ad amandũ ita ad cõcupiscẽdum et delectãdum. Est n quidem aliquis dispositus et ex natura et ex estimatione ad amandum aliquid: ex natura quidez ad amandum consonuz nature vt cibum / ex estimatione vero ad amandum consonuz estimantivt adorari. Et similiter aliqua concupiscentia inest nobis ex natura qua s. concupiscimus consona nature nr̃e apphensa tamen: et aliqua inest nobꝫ ex estimatione qua. s. consona cõcupiscimus no-

I. qđ. 31. ar. 3. q. 41. ã. 3. cor. et. q. 77. ar. 5. cõ. 122. qđ. 117. ar. 5. ad 2.

Sed ꝯ Est. quod concupiscentia causatur ab amore. z tendit in delectationem: que sunt passiones concupiscibilis: z sic distinguitur ab alijs passionibus concupiscibilis tanquam passio specialis.

Rñdeo Dicendum, ꝙ sic̃ dcm̃ ẽ, bonũ delectabile ẽm sensuz est communiter obm ꝯcupiscibilis. vñ ẽm eius differentias diuerse passiões ꝯcupiscibilis distinguuntur. Diuersitas ãt obi pt attendi vel ẽm nãm ipsiꝰ obi: vel ẽm diuersitatem in virtute agendi. diuersitas q̃dẽ obi actiui q̃ ẽ secundum rei nãz fac̃ mãlẽ drĩaz passionũ. ꝫ diuersitas que est scđm virtutẽ actiuã, facit formalem drĩaz passionũ: ẽm quã passiones specie drñt. ẽ ãt alia rõ ꝟtutis motiue ipsiꝰ finis vel boni ẽm ꝙ ẽ realr pñs z ẽm quod ẽ absens. naz ẽm ꝙ ẽ pñs fac̃ in seipo q̃escere. secundũ ãt ꝙ ẽ absens fac̃ ad seipm moueri. vñ ipsuz delectabile ẽꝫ sensuz iquãtũ appetitum sibi adaptat quodãmõ z cõformat cãt amorẽ. iquãtũ ꝟo absens attrahit ad seipm cãt ꝯcupiscẽtiã. iquãtũ ꝟo pñs q̃etat in seipo cãt delectationẽ. Sic ꝫ ꝯcupiscẽtia ẽ passio differens spẽ, z ab amore z a delectatione: ꝫ cõcupiscere hoc delectabile vel illđ facit concupiscentias diuersas numero.

Ad primũ Ergo dđm, ꝙ bonũ delectabile nõ est absolute obm ꝯcupiscẽtie: ꝫ sub rõne absentis: sicut z sensibile sub rõne p̃teriti est obiectuz memorie. hmõi eniz ꝑticulares cõditiones diuersificãt spẽm passionũ: vel ẽt potẽtiarũ sensitiue partis q̃ respicit ꝑticularia. ¶ Ad ẽꝫ dđm, ꝙ illa ꝑdicatio est ꝑ cãm nõ ꝑ essentiã. nõ enĩ cupiditas est ꝑ se amor, ꝫ amoris effectꝰ. Uel aliter dđꝫ ꝙ aug. accipit cupiditatẽ large pro quolibet motu appetitus qui põt esse respectu boni futuri. vnde cõprehendit sub se z amorem z spem. ¶ Ad tertiũ dđm, qđ passio q̃ directe opponit concupiscentie innominata est: q̃ ita se hꝫ ad malũ sicut cõcupiscẽtia ad bonũ. sed quia est mali absentis sicut z timor, qñqꝫ loco eius ponitur timor: sicut z qñqꝫ cupiditas loco spei: qđ enĩ est paruum bonũ vel malũ quasi nõ reputatur, z ideo ꝓ omni motu appetitus in bonũ vel in malum ponitur spes z timor: que respiciunt bonum vel malum arduum.

¶ Utrum sint alique cõcupiscentie naturales z alique non naturales. Arti. 3.

Ad tertiũ Sic ꝓcedit. Uidet qđ cõcupiscẽtiarũ nõ sint quedã naturales, z q̃dã non naturales. Concupiscẽtia enĩ pertinet ad appetitũ animalẽ (vt dictũ est) sed appetitꝰ naturalis diuidit ꝯ aialẽ. ꝫ nulla ꝯcupiscentia est nãlis. ¶ p̃. Diuersitas mãlis non facit diuersitatẽ ẽm spẽm, ꝫ solũ ẽm numerũ q̃ q̃dẽ sub arte nõ cadit: ꝫ si q̃ sint ꝯcupiscẽtie nãles z non nãles nõ differũt nisi ẽm diuersa obã cõcupiscibilia. qđ facit materialẽ differẽtiã z ẽm numerũ tm̃. nõ ꝫ diuidende sunt ꝯcupiscentie ꝑ naturales z nõ naturales. ¶ p̃. Rõ ꝯ naturã diuiditur: vt pꝫ in. 2. phy. si igit in hoie est aliqua concupiscẽtia nõ naturalis, opꝫ ꝙ sit rõnalis: sed h̃ esse nõ põt: q̃ ꝯcupiscentia cũ sit passio q̃dã ꝑtinet ad appetitũ sensitiuũ, nõ aũt ad volũtatem que est appetitus rationis. nõ ergo sunt cõcupiscentie alique non naturales.

Sed ꝯ Est, qđ phs in. 4. ethi. et in. 1. rheto. ponit quasdã concupiscẽtias naturales z quasdã nõ naturales.

Rñdeo Dđm, ꝙ sicut dcm̃ est, cõcupiscẽtia est appetitꝰ boni delectabilis. duplr aũt aliquid est delectabile. Uno mõ q̃ est cõueniẽs nature aialis: sicut cibus z potus: z alia hmõi. z hmõi concupiscẽtia delectabilis dr naturalis. Alio modo dicitur aliquid esse delectabile, q̃ est cõueniens animali ẽm apprehẽsionẽ. sicut cũ aliquis apprehendit aliquid vt bonũ z conueniens, per ꝯñs delectat in ipso. z hmõi delectabilis cõcupiscentia dicitur non naturalis: z solet magis dici cupiditas. Prime ergo concupiscentie naturales cões sunt hominibus z alijs animalibus: q̃ vtrisqꝫ est aliquid cõueniens z delectabile ẽm naturam: z in his oẽs hoies cõueniũt: vnde z phs in. 3. ethi. vocat eas cões z necessarias, sed scđe cõcupiscẽtie sunt ꝓprie hoium, quoꝝ ꝓpriũ est excogitare aliqđ vt bonũ z cõueniẽs preter id qđ natura req̃rit: vñ z in primo rheto. phs dicit primas concupiscentias esse irrationales: scđas vero cũ rõne. Et q̃ diuersi diuersimode ratiocinantur: ideo etiam scđe dñr in. 4. ethi. ꝓprie z apposite. s. supranaturales.

Ad primũ Ergo dđm, ꝙ illud idẽ qđ appetitur appetitu naturali põt appeti appetitu aiali cum fuerit apprehensum: z ẽm hoc cibi z potus, et hmõi que appetunt nãliter potest esse concupiscentia naturalis. ¶ Ad scđm dđm, qđ diuersitas concupiscentiarũ naturalium a non naturalibus non est materialis tm̃. sed etiam quodãmodo formalis inquãtũ procedit ex diuersitate obiecti actiui: obm aũt appetitus est bonũ apprehensum. vnde ad diuersitatẽ actiui pertinet diuersitas apprehẽsionis: prout. s. apprehenditur aliquid vt cõueniẽs absoluta apprehensione ex qua causantur concupiscentie naturales quas phs in rheto. vocat irrationales: z prout apprehẽditur aliquid cum deliberatiõe, ex qua causantur concupiscentie nõ naturales que propter hoc in rheto. dñr cum ratione.

¶ Ad tertiũ dđm, ꝙ in homine non solum est ratio vłis que pertinet ad partem intellectiuã: sed etiam ratio particularis que pertinet ad partẽ sensitiuam. vt in. 1. lib. dictum est. z ẽm hoc etiã concupiscentia que est cuz ratiõe potest ad appetitũ sensitiuũ pertine-

bis reputantibꝰ illa esse bona / z prima quidem concupiscẽtia est naturalis scđa rationalis: quia in prima delectabile qđ est obiectũ concupiscentie consonat nature: in scđa rationi. vñ cum in litera distinguitur delectabile incõueniens ẽm naturã z ẽm apprehensionez: ly ẽm denotat causam cõuenientie ex parte subiecti z nõ ex parte obiecti. Cõe enĩ est omni delectabili vt dictum est esse conueniens ẽm apprehensionem ex parte obiecti. si enim nõ apprehenditur vt conueniens nõ delectat vt experientia testat. vnde in concupiscentia rationali apprehensio concurrit dupliciter scilicet obiectiue vt concurrit in alijs: et dispositiue ex parte subiecti: propter quod arist. in primo rheto. capitu. 13. ponit estimationez vel persuasionẽ esse causam huius concupiscentie illius vero naturam.

¶ Circa differentiaz positam in litera inter vtranqꝫ concupiscentiam ẽm communitatem z proprietatem dubiuz occurrit quia concupiscentie proprie sunt etiaz naturales ẽm naturam indiuidualem: vt patet in his quos naturaliter delectat comedere talem vel talem cibum qui alijs abominabilis est.

¶ Ad hoc dicitur qđ delectationes ꝓprie in idiuiduo sunt duplices / quedam consone nature indiuiduali z quedam estimatiõi: seu quod idẽ est consuetudini ex estimatione. prime ad naturales concupiscentias spectant: vt ipsemet aristo. videtur eas locasse in primo rheto. ca. 13. dum concupiscentiã alimẽti / ẽm vnãquãqꝫ speciem naturalez posuit: z i tertio ethi. dixit ꝙ aliquid naturalitatis habent: q̃ alia alijs sunt delectabilia. altere vero ad rationales concupiscentias spectant: iuxta illud quod in hac litera dicitur in calce corporis articuli. s. q̃ diuersi diuersimode ratiocinantur. ideo hmõi delectationes proprie z apposite dñr.

¶ In responsione ad secunduz aduerte ꝙ author indefesse dispõnem specificaꝝ ex obo sequẽs: q̃ in obiecto appetitus duo sunt res z apprehensio. Et ex doctrina p̃cedenti constat ꝙ distinctio rei mãłr concurrens ad distõnem apprehẽsiõis cõfugit apprehensio autem prima distinctiõe diuiditur in absolutã z discursiuã. Intellectꝰ ñ. z rõ prio distigũt apphensionẽ intelle-

Universidad de Deusto Biblioteca

ctiuã/z his pportionalr rñdẽtia distinguũt apphẽsionẽ. Igit author illa q̃ absolute apphẽsa delectãt nãlr ɔcupisci/z illa q̃ rõcinatiõe apphẽsa delectãt rõnalr ɔcupisci/ ac p hoc spẽ distingui infert vt pz in lr̃a: absoluta aũt apphẽsio hoc in loco excludit nõ solũ actualẽ discursum: sz oẽm collationẽ tã formalr q̃z ṽtualr cõiter reqsitã. Dico aũt h̃ ppter psuasos ex ɔsuetudine vel leuitate q̃ etsi absoluta apphẽsiõe formalr ad ɔcupiscẽtiã rõnalẽ moueantr: vr tñ ibi eẽ apphensio discursiua ṽtualr vel ex pcedentiũ efficacia vel ex dispõne subti. Ex hac aũt rñsiõe manifeste liquet: q apphẽsio respectu obi appetitus nõ se hẽat vt approximatio actiui vl passiui/sz vt rõ obiua. Et h̃ sine dubio op oẽs fateri/ex eo qd nihil differt bonũ vel apparens bonũ/z ex eo q appetit⁹ est malus tẽdẽs in ṽe bonũ apphẽsum vt malum. Et hec bñ notabis ɔsco. et quoscũqz ponẽtes apphẽsionẽ vt pñuiz qd ad appetitũ quasi approximationẽ actiui ad passiuũ/z appetitũ ad cognitionẽ q̃si solo ordine pñsuppositiõis cõsequi/qd longe est a phia.

¶Super arti. 4.

In artic. 4. titulo aduerte q cõcupiscẽtiã esse infinitã põt intelligi dupl̃r. i. obiue z sbtiue seu ex pte obi/z ex pte act⁹/ ex pte q̃dez act⁹ esset infinita vel intẽsiue vel fm successionẽ et neutro mõ h̃ directe qrit. Cõia nã qz hec sunt nalibus. Ex pte aũt obi infinita esset si hr̃et obm infinitũ vel fm pfectionẽ vel fm numerum/ vel fm quãtitatẽ ɔtinuã manẽtẽ vel successiuã. Et in h̃ sensu hic qrit an ɔcupiscẽtia sit infinita.

¶In corpore articuli eiusdẽ aduerte q duplex rõ infinitatis cõcupiscẽtie in litera assignata duplicẽ non solũ causam/sed modũ infinitatis in obiecto cõcupiscibilis insinuat. est in primis duplex cã altera se tenẽs ex parte cõcupiscentis: altera ex parte cõcupiti. Ex parte siquidẽ ɔcupiscẽtis duplex assignata est cã concupiscẽdi: scz dispositio naturalis z rõnalis/et ex differẽtia inter nãm z rõnẽ reddit rõ infinitatis ɔcupiscẽtie rõnalis: qz nã determinata est ad certũ/rõ vero non/sed in infinitũ pcedit z sic ex eo qd obm cõcupiscẽtie rõnalis ɔsonat rõni infinitatẽ cõpatitur: sicut etiã ratio apprehẽdens infinitas diuitias/infinitũ honorẽ/infinitũ tp̃s zc. vt quedam bona. Ex parte aũt cõcupiti duplex assignatũ est obm. s. finis z id qd est ad finẽ: z ex hoꝶ differẽtia redditr rõ infinitatis cõcupiscentie rõnalis. Ex eo eñ q id qd est ad finẽ cõmẽsuratũ opz esse fini/oẽ cõcupituz ppter finẽ est finitũ/ac per hoc oẽ naturaliter concupitũ est finitũ: qz ppter nãm vt finẽ. Ex eo aũt q finis sine mẽsura appetitr z ratio de eo qd fm se est ad finẽ facit finẽ/ɔñs est vt rõnalis cõcupiscẽtia sit qñqz infiniti. Nõ est autẽ vtrobiqz idẽ infinitatis modus. s. in honore infinito cõcupito/z in honore vt fine cõcupito. In primo eñ infinitas est quasi pars rei appetite. In scdo vero est modus quo res appetita terminat appetitũ. In primo nãqz reputãte aliquo fore sibi bonũ habere infinitas diuitias/concupiscit hoc totũ. s. diuitias infinitas. In scdo vero reputãte aliquo summũ bonuz in voluptate vel diuitijs zc. concupiscit talia vt finẽ qd est cõcupiscere absqz determinatione alicui⁹ quãtitatis: z est talia absqz mẽsura aliqua terminare appetitũ: z hec infinitas attẽditur penes negationez termini in obiecto. Illa vero quasi penes positionem infinitatis in eodem.

¶Circa scdam rationem dubium occurrit: qz fm illam concupiscẽtia naturalis est infinita: pbatur concupiscentia naturalis aut tendit in aliqd vt finẽ aut non. si tendit in aliqd vt finẽ/ergo est infinita: qz finis infinite appetitur: si in nihil tẽdit vt finem sequitur primo q est infinita; quia ois actus tendens ad aliquid sine fine est infinitus: sequitur scdo q nullum delectabile appetitur naturali concupiscentia: quia delectabile per se appetitur: vt patet in. 10. ethi. z finis rationem habet.

¶Ad hoc dr q concupiscentia naturalis z rationalis ɔueniunt in hoc: q vtraqz est passio animalis: z tendit in bonũ fm vtrãqz rationẽ boni. s. finis et ppter finem/ seu per se z per aliud: vt pz in operibus animaliũ/hirundo enim appetit apprehensam paleam: vt bonũ vtile ad nidum zc. appetit vero apprehẽsum delectabile in cibo z gñatione ppter se/differũt aũt in hoc/q illa a natura dirigitr/hec a rõne. Directio aũt appetitus a natura manifeste pz in appetitu naturali in quo liquet ad nullã rem esse inclinationẽ nisi cõmẽsuratã nãe: nõ eñ mã appetit formã nisi pportionatam sibi: neqz grauitas inclinat ad locũ nisi pportionatũ sibi: nec corp⁹ aialis inclinatr in calidũ et frigidũ nisi pportionatũ sibi. vñ obm appetit⁹ nãlis est cõmẽsuratũ seu pportionatum nãe: z nõ est res fm se/nisi forte p accidẽs res aliq p se sit pportionata illi nature: vt esse deorsum p se cõmẽsuratr graui ac p hoc magis z maxime appetitr. Concupiscẽtia aũt nãlis nõ differt ab appetitu nãli quo ad obm sed quo ad modũ: nãlr si qdẽ z aialiter appetere cibũ necessariũ in mõ differũt: qz aialiter appetere est appetere illũ apprehẽdendo z p actũ pprĩũ nãliter ṽo est absqz cognitiõe z pprio actu inclinationẽ hr̃e in illũ: quatenꝰ igitr cõcupiscẽtia nãlis i obm tẽdit apphẽsuz/in finẽ z p finẽ tẽdit/qtenus ṽo a nã dirigitr/ finis ille modificatr cõmẽsuratõe ad nãz: qd est ordinari ad naturã vt ad finẽ nõ apphẽsum sz inditũ: et propterea repugnat obo ɔcupiscẽtie naturalis appeti vt finis simplr: sic repugnat ei appeti absqz cõmẽsuratiõe ad naturaz. Cõcupiscẽtia aũt rõnalis: qz ad obm apphẽsum fm se tẽdere pmittitr reputãte aliquo id sibi p bono ex ipsa cõmensuratione obiecti ad rationẽ infinitãte modificatũ sortitur obiectũ. Ex eo eñ qd in voluptate cõstituit quis finẽ voluptas non cõmensuratur illius rationi vt appetibile/nisi vt infinite appetibile: vt patet. Est ergo differẽtia inter rationalis z naturalis concupiscẽtie obiectum: non q alterius finis alterius id qd est ad finem obiectum est. s. q alterius. s. rationalis obiectum et est finis z hz totaliter rationem finis/alterius vero. s. naturalis obiectum etsi sit finis/non tñ habet totaliter rationem finis. Tum quia hz rationem modificati ad naturam. Tum quia ordinatur ad alium finẽ inditum. s. naturam. Ad obiectionẽ ergo primã patet quid dicendũ est: formaliter tñ dicito q concupiscentia naturalis tendit in aliquid dupl̃r. s. vt apprehensum z vt inditũ: z concedito q stando in apprehẽsis tendit in aliquid vt finẽ/sed non vt totaliter exercentem rationẽ finis: qz tota latitudo suoꝶ obiectoꝶ apprehensoꝶ subordinatur nature vt fini. Et pptera non est infinita: sed terminata ad obiectum apprehẽsum terminũ z finẽ: vt dictũ est. Ad scdam vero dr eodem modo q delectabile est fm se formaliter obiectũ z finis naturalis cõcupiscentie/modificatũ tñ cõmensuratione ad naturã: z subordinatũ fini indito: qui est natura ppter qd cõcupiscẽtia naturalis ipsius delectabilis satiatur/rationalis autem concupiscentia delectabilis insatiabilis est: vt patet in personis deditis venereis.

¶Circa responsionem ad primum in eodem articulo aduerte qd illa verba litere prout concupiscitur semel in actu replicanda sunt super secundo membro/ita qd sensus est: qd concupiscibile prout concupiscitur semel in actu est finitum: vel quia est finitum secundum rem/vel quia est finitum secundum apprehensionem/potest enim concupisci semel in actu tam finitum quam infinitum secundum rem: vt patet in concupiscente simul infinitam pecuniam/apponit autem has duas conditiones. s. vnitatis z actualitatis: quia plurium concupiscentiarum nihil prohibet infinitum concupiscibile esse obiectum: et similiter concupitum in potentia potest infiniti rationem: sed semel et in actu concupitum non nisi finitum vel vt finitum est. Apposuit autem author verba illa inter primum et secundum membrum in litera: cum tamen vtriqz membro preposita clariorem effecissent sensum predictum vt merita ipsius finiti secundum rem a finito secundum rationem discerneret: finitum enim fm rem ex parte sui habet qd semel in actu concupiscatur. Infinitum aũt non ex parte sui sed rationis apprehẽdentis vt finitum habet vt semel in actu concupiscatur.

re: zpropter hoc appetit⁹ sensitiuus potest etiam a ratione vniuersali moueri mediãte imaginatiõe particulari.

¶Utrũ cõcupiscẽtia sit infinita. Arti. 4.

AD quartũ Sic pcedit. Uidetr q cõcupiscentia nõ sit infinita. Obm. n. ɔcupiscẽtie est bonum q habet rõnẽ finis: q̃ autẽ ponit infinitũ excludit finez: vt dicitur in. 2. meta. ergo cõcupiscẽtia nõ potest esse infinita. ¶ p̃. Concupiscẽtia est boni conueniẽtis cuz procedat ex amore: sed infinitũ cum sit improportionatũ nõ põt esse cõueniẽs. g cõcupiscẽtia nõ põt eẽ infinita. ¶ p̃. Infinita non est trãsire. z sic in eis nõ est peruenire ad vltimum: sed cõcupiscẽti fit delectatio per hoc q attingit ad vltimũ finẽ. ergo si concupiscẽtia esset infinita: sequeretr quod nunquam fieret delectatio.

Sed cõtra Est. q phs dicit in. 1. politice, qd infinito concupiscentie existente homines infinita desiderant.

Rñdeo Dicenduz, q sicut dictũ est: duplex est concupiscentia. vna nãlis z alia nõ nãlis. Nãlis quidẽ cõcupiscẽtia nõ põt esse infinita in actu, est enim ei⁹ q nã reqrit, nã vero semp intendit in aliquid finitũ z certum: vnde nunqz hõ concupiscit infinitum cibuz, vel infinitum potum. sed sicut in natura cõtingit esse infinitum in potẽtia per successionem, ita hmõi cõcupiscentiã contingit infinitã esse per successionem: vt. s. post adeptũ cibũ iterum alia vice desideret cibũ: vel qdcũqz aliud qd nã requirit. qz hmõi corporalia bona cuz adueniunt nõ perpetuo manẽt, sed deficiunt. Uñ dixit dñs samaritane, ioã. 4. Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Sed concupiscentia nõ naturalis oĩno est infinita. sequitur enim rationem (vt dictũ est) rõni aũt cõpetit in infinitũ procedere: vñ qui concupiscit diuitias põt eas cõcupiscerre nõ ad aliquem certũ terminũ: sed simpl̃r se diuitẽ esse quãtũcũqz põt. Potest z alia rõ assignari scdm phm in 1. politicoꝶ, qre quedã cõcupiscẽtia sit finita, z quedam infinita. semper enim concupiscentia finis est infinita. finis enim per se cõcupiscitr: vt sanitas. vnde maior sanitas magis concupiscitur, z sic in infinitum: sicut si album per se disgregat, magis albũ magis disgregat. cõcupiscẽtia vero eius qd est ad finẽ non est infinita si fm illã mensurã appetitr q̃ cõuenit fini. vñ q̃ finẽ ponũt in diuitijs hñt concupiscẽtiã diuitiarũ in infinitũ: qui autem diuitias appetũt pp necessitatẽ vite, concupiscunt diuitias finitas sufficiẽtes ad necessitatem vite: vt philosophus dicit ibidem. Et eadem est ratio de concupiscentia quaruncunque aliarum rerum.

Ad primũ Ergo dõm, q oẽ qd cõcupiscitr. accipitur vt qddã finitũ. vel qz est finitũ fm rẽ put cõcupiscitr semel in actu. vel qz ẽ finitũ fm q cadit sub apphensione. nõ enim põt sub rõne ifiniti apphẽdi: qz infinitũ est cuius quantitatẽ accipiẽtibus semp ẽ aliqd extra sumere: vt dr in. 3. phy. ¶Ad scdm dõm, q ratio quodãmõ est ṽtutis ifinite inquantũ põt in infinitũ aliqd cõsiderare: vt apparet in additione numeroꝶ z linearũ: vñ ifinitũ aliq mõ sumptũ est pportionatũ rõi. Nã vniuersale qd rõ apphendit est quodãmõ infinituz inquãtũ in potẽtia cõtinet infinita singularia. ¶Ad tertiuz dõm, q ad hoc q aliquis de-

Alias simul.

lectetur non requiritur qd oia consequatur que concupiscit: sed in quolibet concupito quod consequitur delectatur.

¶De delectatione fm se. Questio. 31.

DEinde Cõsiderãdũ est de delectatione et tristitia. ¶Circa delectationẽ vero ɔsiderãda sunt quatuor. ¶ Primo de ipsa delectatione fm se. ¶ Scdo de causis delectationis. ¶ Tertio de effectib⁹ ei⁹. ¶ Quarto de bonitate z malitia ipsius. ¶Circa primũ querũtur octo. ¶Primo, vtrũ delectatio sit passio. ¶ Secũdo, vtrũ sit in tempore. ¶ Tertio, vtruz differat a gaudio. ¶ Quarto, vtrũ sit in appetitu intellectiuo. ¶ Quinto, de comparatione delectationum superioris appetitus ad delectationẽ inferioris. ¶ Sexto, de cõparatione delectationũ sensitiuaꝶ adinuicẽ. ¶ Septimo, vtrum sit aliq delectatio non nãlis. ¶ Octauo, vtrum delectatio possit esse contraria delectationi.

¶Utrum delectatio sit passio. Articulus 1.

1ã.4. ad.1.z.ã 5.co. f. z ad.2. et 4.d.49. q.3.ã.1. q.1.

AD primũ Sic procedit. Ur q delectatio nõ sit passio. Dam. eñ in. 2. li. distiguit opationẽ a passiõe: dicẽs q opatio est mot⁹ qui est fm nãm, passio vero est mot⁹ cõtra nãm. sed delectatio est opatio: vt phs dicit in. 7. z. 10. ethi. g delectatio nõ est passio. ¶ p̃. Pati est moueri: vt dr in. 3. phy. sz delectatio nõ consistit in moueri, sed in motũ esse: causatur enĩz delectatio ex bono iam adepto. ergo delectatio non est passio. ¶ p̃. Delectatio consistit in quadã perfectione delectati: perficit enim operationem vt dicitur in. 10. ethi. sed perfici nõ est pati vel alterari. vt dicitur in. 7. physi. et in. 2. de anima. ergo delectatio non est passio.

Sed ɔ Est, qd Aug. in. x. z. xiiij. de ciui. dei, ponit delectationem siue gaudium vel letitiam inter alias passiones anime.

Rñdeo Dõm, qd motus appetitus sensitiui pprie passio nominatr: sicut supra dictũ est. affectio aũt quecũqz ex apprehẽsione sensitiua pcedẽs est motus appetit⁹ sensitiui. hoc autẽ necesse est cõpetere delectatiõi. nã sicut phs dicit i. 1. rheto. delectatio ẽ qdã mot⁹ aie, z ɔstitutio sil tota z sensibilis in nãm existẽ. Ad cuius itellectũ cõsiderãdum est q sic cõtingit in reb⁹ nãlib⁹ aliq cõseq suas perfectiões nãles, ita h̃ cõtingit i aialib⁹: z qz uis moueri ad pfectionẽ nõ sit totũ sil: tñ ɔseq nãlẽ perfectionẽ ẽ totũ sil. Hec ãt ẽ dr̃ia iter aialia z als res nãles, q alie res nãles qñ ɔstituũtr i id qd cõuenit eis scdm nãm, hoc nõ sentiunt sz aialia hoc sentiũt. z ex isto sensu cãtur qdã mot⁹ aie in appetitu sensitiuo. z iste mot⁹ ẽ delectatio. Per h̃ g qd dr q delectatio ẽ motus anime, ponitr in gñe. per h̃ aũt q dr constitutio in existentem naturã idest in id quod existit in natura rei, ponitur causa delectatiõis scilicet presentia connaturalis boni. Per hoc autẽ q dicitr simul tota, ostẽdit q cõstitutio nõ debet accipi put ẽ i ɔstitui: sz put ẽ i ɔstitutũ eẽ q̃si i termino mot⁹. nõ. n. delectatio est generatio, put plato posuit, sed magis consistit in factuz esse. vt dicitur in. 7. ethi. Per hoc autem quod dicitur sensibilis, excluduntur perfectiones rerum insensibilium in quibus non est delectatio. Sic ergo patet quod cum delectatio sit motus in appetitu animali cõsequens apprehensionẽ sensus, delectatio est passio anime.

Ad primũ Ergo dõm, q opatio cõnãlis nõ ipedit ẽ pfectio scda: vt hr in. 2. de aia. z iõ qñ cõstituitr res in ppria opõne cõnãli z nõ impedita, sequitr delectatio q̃ cõsistit in perfectũ eẽ: vt dictũ est. sic ergo cũ dr q delectatio ẽ opatio, nõ est pdicatio p eẽntiã, sed p cãm. ¶Ad fm dõm, qd in aiali duplex motus cõsiderari põt. vnus fm intẽtionẽ finis, q pertinet ad appetitũ. ali⁹ fm executionẽ q ptinet ad exteriorẽ opõnẽ. Lz ergo in eo q tã ɔsecut⁹ est bonũ in q delectatr, cesset mot⁹ executiõis quo tẽdit ad finẽ: nõ tñ cessat motus appetitiue ptis: q̃ sicut prius desiderabat nõ habitũ, ita postea delectatr in habito. lz. n. delectatio sit quies quedã appetitus considerata presentia boni delectantis quod appetitui satisfacit: tamen adhuc remanet immutatio appetitus ab appetibili ratione cuius delectatio motus quidam est. ¶Ad tertium dicendum, quod quãuis nomen passionis magis proprie conueniat passionibus corruptiuis z in malũ tendentibus. sicut sunt egritudines corporales z tristitia, z timor in anima. tamen etiam in bonum ordinantur alique passiones (vt supra dictum est) z secundum hoc delectatio dicitur passio.

¶Utrũ delectatio sit in tpe. Art. 2.

AD scdm Sic pcedit. Uidetr q delectatio sit in tpe. delectatio enĩz est mot⁹ qdã vt in. 1. rheto. phs dicit, sed mot⁹ ois est in tpe. g delectatio est in tpe. ¶ p̃. Diuturnum vel morosum dr aliqd fm tp̃s: sed aliq delectatiões dicuntr morose. g delectatio est i tpe. ¶ p̃. Passiões anime sunt vnius generis, sed alique passiões anime sunt in tempore. ergo et delectatio.

Sed cõtra Est, q phs dicit i. 10. ethi. q fm nullũ tempus accipiet quis delectationem.

Rñdeo Dõm, q aliqd cõtingit esse in tpe dupl̃r. vno mõ fm se, alio mõ per aliud, et quasi per accñs. Quia eñ tp̃s est numer⁹ successiuoꝶ, illa fm se dicuntr esse in tpe, de quoꝶ rõne est successio, vel aliqd ad successionẽ pertinẽs: sicut motus, quies, locutio, z alia hmõi. fm aliud vero z nõ per se dicuntr esse in tpe illa, de quoꝶ rõne nõ est aliqua successio, sed tñ alicui successiuo subiacẽt: sicut esse hoiem de sui rõne nõ hz successionẽ, nõ eñ est motus, sed terminus motus vel mutationis. s. gñationis ipsius: sed qz humanũ esse subiacet causis trãsmutabilib⁹, fm hoc hoiem esse ẽ in tpe. Sic igitr dõm est q delectatio fm se qdẽ nõ est in tpe sl: est enim delectatio in bono iam adepto, qd est quasi terminus motus: sed si illud bonũ adeptũ trãsmutationi subiaceat, erit delectatio per accñs in tpe. si aũt sit oino intransmutabile, delectatio non erit in tempore, nec per se, nec per accidens.

Ad primũ Ergo dõm, qd sicut dr in. 3. de anima, mot⁹ dupliciter dr. Uno mõ, qui est actus impfecti. s. existẽtis in potẽtia inqztũ hmõi: z talis motus est successiu⁹ z in tpe. Alius aũt motus est actus pfecti. i. existẽtis in actu: sicut itelligere, sentire, z velle, z hmõi, z etiã delectari, z hmõi mot⁹ nõ est successiu⁹. nec p se in tpe. ¶Ad scdm dõm, q delectatio dr morosa vel diuturna fm qd per accñs est in tpe. ¶Ad tertiũ dõm, q alie passiões nõ hñt p obiecto bonũ adeptum, sicut delectatio. vñ plus habẽt de rõne motus imperfecti q̃z delectatio, z per ɔñs magis delectationi conuenit non esse in tempore.

¶Utrũ delectatio differat a gaudio. Ar. 3.

AD tertiũ Sic pcedit. Ur qd gaudiũ sit oĩno idẽ qd delectatio. Passiones eñ anime drñt fm obiecta: sed idem est obm gaudij z delectationis. s. bonum adeptum. ergo gaudium est oio idẽ quod delectatio. ¶ p̃. Unus motus nõ terminatr ad duos terminos: sed idem est mot⁹ qui terminatr ad gaudiũ z delectationẽ. s. concupiscẽtia. ergo delectatio z gaudiũ sunt oio idẽ. ¶ p̃. Si gaudiũ est aliud a delectatiõe: vr q pari rõne et letitia z exultatio z iocũditas significẽt aliquid aliud a delectatiõe. z sic erũt oẽs diuerse passiones: qd videtur esse falsum. nõ ergo gaudium differt a delectatione.

Sz ɔ Est, q i brutis aialib⁹ nõ dicim⁹ gaudiũ: sed in eis dicimus delectationẽ. nõ ergo est idem gaudium z delectatio.

Rñdeo Dicendũ, quod gaudiuz vt Auicenna dicit in lib. suo de aia, est quedam spẽs delectationis. ¶Est

¶Super. q. 31. art. 1.

In primo arti. q. 31. collige requita ad delectationem: et vide qñqz exigi sub m obiectũ z tres actus. s. coniunctionis eoꝶ: que diuersimode fit (vt inferi⁹ pz) quã significat ly constitutio cognitionis tam obiecti q̃z coniunctionis: et hãc sigt ly sensibilis/ z immutationis appetit⁹ q̃ est formalis delectatio: et hãc sigt ly mot⁹ animi/ obm exigit cõnaturalitatem quã significat ly naturã existentem: cõiunctio ṽo exigit simultatẽ quã significat ly tota simil. Et sic diffinitio adunat oia q̃ infertus sigillatim discutienda sunt. ¶In scdo vero nota q illa ṽba si bonuz adeptũ sit omnino intransmutabile/ dlectatio nec p se nec p accñs ierit i tpe intelligunt d bõo adepto vt adepto: ita qd non solum ipm scdm se/sed vt adeptuz sit oino intransmutabile/quare erit bonum beans in patria.

¶In tertio autẽ aduerte q illa verba in calce toti⁹ articuli. s. q illis noibus scz letitia exultatione z iocũditate nõ vtimur/ nisi in naturis rationalibus/ intelligẽda sunt fm pprietatem: q scz non vtimur eis proprie/ nisi in rationalibus, Dico autez hoc ppter exultationẽ/que etiã pecorib⁹ attribuitur: vt Aug. dicit in epl̃a ad dardanũ z in psal. Montes exultauerunt vt arietes: z colles sicut agni ouium.

1. arti. 5. cor. z 4. dis. 49. q. 3. ar. 1 q. 3. z ṽi. q. 8. art. 14. ad 12.

1. qd. 35. art. 2. et 7. co. et q. 41. ã. 3. cõ. z. 3. di. 27. q 1. arti. 2. ad. 3. et 4. d. 49 q. 3. ar. 3. q. 1. ad. 3

¶Super arti.4.

Circa dicta in.4.art.scotica subtilitas discutiēda occurrit. Ipse nāq3: vt sup⁹ allegatū est: ponit i volūtate nō solū opationes sz passiōes istas liberas/istas nāles. Illas a volūtate involūtate/istas i volūtate ab obo. vn̄ in.3.sen.di.15.ex pposito pbare nitit̄ tristitiā i volūtate nō esse opationē ei⁹ sz passionē q̄drupl̄r. pmo q2 si est opatio aut est velle aut nolle: sz nō est velle vt p3: nec nolle/vt pbat̄: q2 de⁹ et bti pnt nolle: et tn̄ nō pnt tristari. scdo/q2 summe nolente forte aliqd euenire/ si illd eueniat tristabit̄: et tn̄ i eo n̄ fiet aliq̄ opatio simpl̄r nec s̄m aliquē gradū: q2 iā ponit̄ q sūme noluit. tertio q2 opatio ē imediate in ptāte volūtatis vt p3 de velle et nolle. Tristari aūt nō est i ptāte volūtatis/cū nolitu3 aduenit. q̄rto q2 opō ē et a volūtate et i volūtate tristitia aūt ē q̄dē i volūtate sz nō a volūtate. Est em̄ de his q̄ nobis nolētib⁹ accidūt. ¶Ad euidētiā hui⁹ difficultatis nōte h̄ in tractatu.s. de delectatiōe et oppositoz eadē est disciplina nec iferi⁹ spāl̄r querēt de tristitia an sit in volūtate Scito q si sole delectatiōes et tristitie eēnt passiones: cū ipe ɔsequant̄ alios mot⁹ appetit⁹ amorē et odiū formaliter vel ɔtualr: nihil em̄ delectat nisi amatū: et nihil ɔtristat nisi odio habitū: seu nolitū/dōm videret̄/q passiones differūt ab opōnib⁹ in volūtate: q2 ille imediate sunt illi/he āt mediātib⁹ illis/sed qm̄: vt ex dictis p3/amor est pria passio/q̄ tn̄ in volūtate manifeste est opatio. Jō non pōt talis cōditio vl̄r assignari passiōib⁹ trāslatis in volūtatē/ ppt̄ qd ad tales passiōes descēdēdo. Dico q̄tuor. primo qd tā delectatio q̄ tristitia est a volūtate et i volūtate. pbatur: ois mot⁹ volūtatis est a duob⁹ motorib⁹/altero q̄ ad specificatione et/altero q̄ ad exercitiū: et motor q̄ ad primū est obm q̄ ad scōm v̄o ē tripler s. de⁹ nā et libertas/ vt ex supradictis p3: et quocūq3 hoz causante voluntas ipsa causat: vt ex supradictis p3. Igit̄ ois motus volūtatis cātur a volūtate q̄ ad exercitiū act⁹/ab obiecto aūt quo ad specificā determinationem. Delectatio igitur et tristitia cum sint animi motus secundum appetitum intellectiuum: vt modo loquimur a voluntate sunt et in voluntate: quia immanentes actus sunt. secundo quod delectatio proprie loquendo non est velle / nec tristitia nolle / probatur. quia superius fruitio actus specie distinctus est contra velle et intendere: constat autem quod delectatio in voluntate aut est fruitio aut eius species. Et pari ratione tristitia vt ibi inuenitur distinguēda videtur a nolle: et hoc loquendo proprie de velle et nolle/ et si largo vocabulo per velle omnis acceptatio voluntatis / et per nolle/omnis refutatio significetur: vt Augusti. authoritas in lr̄a allata sonat/dicens quod letitia est volūtas: sic delectatio est velle/et tristitia nolle. tertio q tā delectatio q̄ tristitia est a volūtate vt nā seu nāl̄r declarat ex an̄dictis: et q aliq̄ opatio est a volūtate nāl̄r et q fruitio dei clare visi est nālis/et pbat̄: q2 nō i ptāte nr̄a esse vr̄ tristari vel delectari apphēsis delectabilib⁹ et tristabilibus ipi volūtati. i. volitis aut nolitis a nobis. Quarto qd delectatio et tristitia hn̄t magis rōnē passiōis in voluntate q̄ amor et odiū: p quanto ille sunt vl̄r a volūtate vt nā/hec non. Et iō volūtas ad h̄ se h3 magis actiue q̄ ad illas imediate qm̄ ad hoc cū dn̄io/ad illas nō. Et propterea putate sunt vere passiōes. i. cāte solūmō ab obis imediate cu3 tn̄ sint opatiōes nāles ipsi⁹ voluntatis ɔn̄tes ab ipsa et in ipsa ex obis apprehēsis et volitis aut nolitis formal̄r vl̄ ɔtualr. Et qm̄ h̄ mediū est iter esse oino passiones/vt scō. posuit: et eē oino opationes voluntarias/iō obta vtrāq3 ɔtatem pticipāt/ soluēda tn̄ simpl̄r sūt: et dōm ad pm q tristitia pprie loquēdo nec est velle: nec nolle. Sz opō ɔtraria fruitiōi: cōiter tn̄ loq̄ndo ē nolle: nō tn̄ seqt̄. q̄ pt eē i deo vel btis/q2 nō est oē nolle/nō em̄ se hn̄t ɔuertibil̄r sz sic aial et hō. Ad s̄m q sūme nolēte forte aliqd euenire/et tn̄ eueniente tristabitur resultāte ex euētu apphēso i volūtate nouo motu tristitie/nec incōuenit cōicādo cū istis i abusiōe vocabuloz: q eū summa nolitiōe obi absolute l̄ futuri aduēiat alia nolitio eiusdē iā pn̄tis. Sic em̄ cāt tristitiaz: al̄r em̄ mouet pn̄s/et al̄r absn̄s obm: vt dictū ē. Ad tertiu3 negat̄ qd ois opatio sit imediate in ptāte volūtatis/imo aliq̄ nūq̄ vt p3: aliq̄ mediate: vt delectatio mediāte. s. apphēsiōe vl̄ amore obi. Ad q̄rtū dr̄ q cū hoc qd tristitia est de his q̄ nobis nolētib⁹ accidūt stat q sit a voluntate vt natura imediate.

enim ɔsiderādū q sic sunt q̄da3 ɔcupiscētie nāles, q̄dā āt nō nāles: sz ɔsequūtur rōnem (vt supra dcm̄ est) ita ēt delectationū q̄dam sunt nāles: et quedā non nāles que sunt cum rōne. Vel sicut dam̄. et gre. nice. dicunt: queda3 sunt corpales, quedā aiales qd in idem redit. Delectamur enim et in his que nāliter concupiscimus ea adipiscētes: et in his que concupiscimus s̄m rōnem. sz nomen gaudij nō h3 locū nisi in delectatione que cōsequit̄ rōnem, vn̄ gaudium nō attribuimus brutis aialibus: sz solū nomen delectationis. omne aūt qd cōcupiscimus scōm nām possumus etiā cū delectatione rōnis cōcupiscere: sz nō ecōuerso. vnde de oibus de quibus est delectatio pōt esse gaudiū in habētibus rōnem: quāuis nō semper de oib⁹ sit gaudiū: q̄nq3 enim aliquis sentit aliquā delectationem secundum corpus, de qua tamen non gaudet secundum rationem. Et secūdum hoc patet quod delectatio est in plus quam gaudium.

Ad primū Ergo dōm, q cū obm appetit⁹ aialis sit bonū apphensum, diuersitas apprehensionis ptinet quodāmō ad diuersitatem obiecti. et sic delectatiōes aiales q̄ dicuntur etiā gaudia, distinguunt̄ a delectationibus corpalibus, que dn̄r solū delectatiōes sicut et de cōcupiscentijs supra dcm̄ est. ¶Ad scōm dōm, q similis dr̄ia inuenit̄ etiam in cōcupiscētijs: ita q delectatio r̄ndeat cōcupiscētie, et gaudium respondeat desiderio; quod magis videtur pertinere ad concupiscentiam animalem. et sic s̄m dr̄iam motus est etiam dr̄ia quietis. ¶Ad tertium dōm, q alia noīa ad delectationē ptinētia sunt imposita ab effectibus delectationis: nā letitia imponit̄ a dilatatione cordis, ac si diceret̄ latitia: exultatio vero dr̄ ab exteriorib⁹ signis delectationis interioris q̄ apparēt exterius inquātū. s. interius gaudiū psilit ad exteriora: iocūditas vero dr̄ a q̄busdā spālibus letitie signis vel effectibus. et tn̄ oia ista noīa videntur pertinere ad gaudium: nō. n. vtimur eis nisi in naturis rationalibus.

¶Utrum delectatio sit in appetitu intellectiuo. Articulus 4.

j. q. 35. ar. 1. cor. et. 1. dist. 45. ar. 1. cor. et. 4. dis. 49. q. 3. ar. 1. q. 1. et. 2.

Ad quartū Sic procedit̄. Videtur qd delectatio non sit in appetitu intellectiuo. Dicit enim philosophus in primo rheto. qd delectatio est motus quidam sensibilis qui non est in parte intellectiua: ergo delectatio nō est in parte intellectiua. ¶P̄. Delectatio ē passio quedā, sed ois passio est in appetitu sensitiuo. ergo delectatio nō est nisi i appetitu sensitiuo. ¶P̄. Delectatio est communis nobis et brutis. ergo non est nisi in pte que nobis et brutis communis, est.

Sed ɔtra Est, q in psal. dr̄, Delectare in dn̄o. sz ad deu3 nō pōt extendi appetitus sensitiuus: sed solū intellectiu⁹, ergo delectatio pōt eē in appetitu intellectiuo.

R̄ndeo Dōm, q sicut dcm̄ est, delectatio q̄dā sequit̄ apprehensionē rōnis. ad apprehensionē aūt rōnis nō solū cōmouet̄ appetitus sensitiuus per applicationē ad aliquid particulare: sed etiam appetitus intellectiuus qui dr̄ voluntas. et s̄m hoc in appetitu intellectiuo, siue in volūtate ē delectatio q̄ dr̄ gaudiū, nō aūt delectatio corpalis. h̄ tn̄ iterest iter delectationē vtriusq3 appetit⁹: q delectatio appetitus sensibilis est cū aliq̄ trāsmutatione corpali. delectatio autē appetitus intellectiui nihil aliud est q̄ simpl̄r mot⁹ volūtatis. et s̄m hoc aug. dicit in. 4. de ci. dei: q cupiditas et letitia nihil est aliud q̄ volūtas in eorum consecutione que volumus.

Ad primū Ergo dōm, q i illa diffinitiōe phi sensibile ponit̄ cōiter p q̄cūq3 apphēsione. dic̄. n. phs in 10. ethi. q s̄m oēm sensū ē delectatio: sil̄r āt et itellectū, et speculationē. Vel pt dici q ipse diffinit dlectationē appetit⁹ sensitiui. ¶Ad s̄m dōm, q delectatio h3 rōnē passiōis proprie loquēdo, inquātū est cū aliq̄ trāsmutatiōe corpali. et sic nō ē in appetitu intellectiuo: sz s̄m simplicē motū: sic. n. etiā est in deo et in angelis: vnde dicit phs in. 7. ethi. quod deus vna simplici opatione gaudet. Et dio. dic̄ in fi. cele. hierarchie, q angeli non sunt susceptibiles nr̄e passibilis delectationis, sed cōgaudēt deo s̄z incorruptiōis letitiam. ¶Ad tertiū dō3 est, q in nobis nō solū est delectatio in qua cōicamus cum brutis: sed ēt in qua cōicamus cum angelis. vn̄ ibidem dio. dicit, q sancti homines multotiens fiunt in pticipatiōe delectationū angelicarū. et ita in nobis est delectatio nō solum in appetitu sensitiuo in quo cōicamus cum brutis: sed etia3 in appetitu intellectiuo in quo communicamus cum angelis.

¶Utrū delectatiōes corpales et sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus et intelligibilibus. Articulus 5.

j. q. 3[?]. ar. 4. co. 4. dist. 49. q. 3. ar. 5. q. 1. 7. ethi. le. 13. co. 1. et 12. me. l. 6. co. 5.

Ad quintū Sic pcedit̄. Uī q delectationes corporales et sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus intelligibilibus. Omnes enim aliquā delectationem sequunt̄ s̄m ph̄m in. 10. eth. sed plures sequūtur dlectatiōes sensibiles q̄ dlectationes spūales itelligibiles. ḡ delectatiōes corpales sunt maiores. ¶P̄. Magnitudo cāe ex effectu cognoscit̄: sz delectatiōes corpales h̄nt fortiores effect⁹: trāsmutāt. n. corp⁹ et in quibusdā insanias faciunt: vt dicit̄ in. 7. ethi. ergo delectatiōes corporales sunt fortiores. ¶Preterea. Delectatiōes corpales oportet temperare et refrenare propter earum vehementia3: sed delectationes spūales non oportet refrenare. ergo delectationes corporales sunt maiores.

Sed contra Est, q dr̄ i psal. q̄ dulcia faucib⁹ meis eloq̄a tua sup mel ori meo. Et phs dic̄ in. 10. ethi. quod maxia delectatio est que est s̄z opōne3 sapiētie.

R̄ndeo Dicendum, q sicut iā dcm̄ ē, delectatio pueniт ex coniunctione ɔuenientis cū sentit̄ et cognoscit̄. In operibus aūt aīe pcipue sensitiue et intellectiue ē h̄ ɔsiderādū qd cum nō trāseant in mām exteriorē, sunt act⁹ vel pfectiōes operantis scilicet itelligere, sentire, velle et hmōi: nā actiones q̄ trāseūt in exteriorem mām, magis sūt actiōes et pfectiōes māe trāsmutate: motus enim est actus mobilis a mouente. Sic igit̄ p̄dicte actiones aīe sensitiue et itellectiue, et ipse sunt qdā bonū operātis: et sunt etiam cognite p sensum vel itellectū: vn̄ ēt ex ipsis consurgit delectatio, et non solum ex eoz obiectis. Si igit̄ cōparentur delectationes intelligibiles delectationibus sensibilibus s̄z q delectamur in ipsis actiōib⁹ (puta in cognitiōe sensus: et in cognitiōe itellect⁹) non est dubiū q multo sunt maiores delectatiōes intelligibiles q̄ sensibiles: multo. n. magis delectatur hō de hoc quod cognoscit aliqd intelligendo q̄ de hoc q cognoscit aliquid sentiendo: q2 itellectualis cognitio et perfectior est, et etiam magis cognoscit̄: q2 itellect⁹ magis reflectit̄ supra actū suum quam sensus: est ēt cognitio itellectiua magis dilecta. nullus enim est q̄ nō vellet magis carere visu corpali q̄ visu itellectuali: eo modo quo bestie vel stulti carent: sic̄ aug. dicit in lib. de ci. dei, Sed si cōparent̄ delectationes intelligibiles spūales delectationib⁹ sensibilibus corporalibus, sic s̄m se et simpliciter loquendo delectatiōes spūales sunt maiores: et hoc apparet secundum tria que req̄rūtur ad delectationē. s. bonū cōiūctū, et id cui cōiūgit̄, et ipsa coniunctio. Nā ipm bonū spūale, et est maius quā corporale bonū: et est magis dilectū. cuius signū est q homines etiā a maximis corpalib⁹ voluptatib⁹ abstinēt, vt nō perdāt honorē qui est bonū itelligibile. similiter ēt ipsa pars itellectiua est multo nobilior, et magis cognoscitiua q̄ pars sensitiua. Coniunctio etiā vtriusq3 est et magis intima et magis pfecta: et magis firma. Intimior q̄dē ē: quia sensus sistit circa exteriora accidentia rei, intellectus vero penetrat vsq3 ad rei essentiā. obiectum enim intellectus est q quid est: perfectior aūt ē q2 coniunctioni sensibilis ad sensū adiūgit̄ motus q̄ est actus imperfectus: vn̄ et delectatiōes sensibiles nō sunt tote simul sz i eis aliqd pertrāsit et aliq̄d expectat̄ cōsummādū: vt patet in delectatione ciborum et venereorum: sz intelligibilia sunt absq3 motu: vn̄ delectatiōes tales sunt tote simul. Est ēt firmior: q2 delectabilia corporalia sunt corruptibilia et cito deficiunt, bona vero spiritualia sunt incorruptibilia. Sed quo ad nos delectationes corporales sunt magis vehemētes pp tria. Primo q2 sensibilia sunt magis nota quo ad nos q̄ itelligibilia. Scdo etiā q2 delectatiōes sensibiles cū sint passiōes sensitiui appetit⁹ sunt cū aliq̄ trāsmutatiōe corpali: q nō ɔtingit i delectatiōib⁹ spūalib⁹ nisi p quādā redūdātiā a supiori appetitu in iferiorē. Tertio q2 dlectatiōes corpales appetūtur vt medicine q̄dā ɔ̄ corpales defect⁹ vel molestias ex quib⁹ tristitie q̄dā ɔsequunt̄. vn̄ delectatiōes corpales tristitijs hmōi supuenietes magis sentiunt̄. et per ɔn̄s magis acceptātur q̄ delectatiōes spūales q̄ nō h̄nt tristitias ɔ̄rias: vt infra dicet̄.

Ad primū Ergo dōm, q iō plures sequunt̄ delectationes corporales: q2 bona sensibilia sunt magis et plurib⁹ nota, et etiā q2 hoīes indigēt delectationib⁹ vt medicinis ɔ̄ multiplices dolores et tristitias: et cū plures hoīm non possint attingere ad delectatiōes spūales q̄ sunt pprie ɔtuosorū, ɔn̄s est q declinent ad corporales. ¶Ad scōm dōm, q trāsmutatio corporis magis ɔtingit ex delectationib⁹ corporalib⁹ inq̄tū sunt passiōes appetit⁹ sensitiui. ¶Ad tertiū dōm, q delectationes corporales sunt s̄m partē sensitiuam que regulatur ratione: et ideo indigent temperari et refrenari per ratione3, sed delectationes spirituales sunt s̄m mentem, que est ipsa regula: vnde sunt s̄m seipsas sobrie et moderate.

¶Utrum delectationes tactus sint maiores delectationibus que sunt s̄m alios sensus. Arti. 6.

2. 2. q. 15. ar. 3. co. 2. q. 141. ar. 4. co. et ad. 3. et ā. 7. co. 4. dis. 49. q. 3. ar. 5. q. 2. Et mat. q. 14. ā. 4. co. et ad. 1.

Ad sextū Sic pcedit̄. Uī q delectatiōes q̄ sunt s̄m tactū nō sint maiores delectatiōib⁹ q̄ sunt s̄m alios sensus. Illa em̄ delectatio vr̄ esse maxima qua exclusa gaudiū oē cessat, sz talis est delectatio q̄ est s̄m visum. Dr̄ em̄ tobie. v. Quale gaudiū erit mihi q̄ in tenebris sedeo et lumē celi non video. ḡ delectatio q̄ est p visum est maxima inter sensibiles delectatiōes. ¶P̄. Unicuiq3 fit delectabile illd qd amat vt phs dicit i. 1. rheto. sz inter alios sensus maxime diligit̄ visus. ḡ delectatio q̄ est s̄m visum est maxima. ¶P̄. Principiu3 amicitie delectabilis maxime est visio: sz cā talis amicitie est delectatio. ergo s̄m visum videtur esse maxime delectatio.

Sed ɔ̄ Est. qd phs dicit in. 3. ethi. qd maxime delectationes sunt secundum tactum.

R̄ndeo Dōm, qd sicut iam dictū est: vnūquodq3 inq̄tū amatur efficitur delectabile: sensus aūt vt dr̄ in. j. meta. diligūtur ppter duo. s. ppter cognitionē et ppter vtilitatē: vn̄ et vtroq3 modo contingit esse delectationē s̄m sensum. Sed q2 apprehēdere ipsam cognitionē tanq̄ bonum quoddā pprium est hoīs, ideo prime delectationes sensuu3 q̄. s. sunt s̄m cognitionem sunt pprie hoīm: delectationes aūt sensuu3 inq̄tum diligūtur ppter vtilitatē sunt cōes oībus animalib⁹. Si igit̄ loquamur de delectatione sensus que est ratione cognitiōis, manifestum est qd s̄m visum est maior delectatio q̄ s̄m aliquem alium sensum. Si aūt loquamur de delectatione sensus q̄ est ratione vtilitatis: sic maxima delectatio est s̄z tactum. vtilitas em̄ sensibilium attendit̄ s̄m ordine3 ad conseruationē nature animalis, ad hanc aūt vtilitatem ppinquius se habēt sensibilia tactus. Est enim tactus cognoscitiuus eorum ex quibus cōsistit animal. s. calidi et frigidi, et humidi et sicci, et huiusmodi: vnde s̄m hoc delectationes que sunt scōm tactum sunt maiores: quasi fini propinquiores, et propter hoc etiam animalia alia que non habent delectationem scōm sensum nisi ratione vtilitatis non delectantur s̄m alios sensus nisi in ordine ad sensibilia tactus. Neq3 enim odoribus leporum canes gaudēt, sed cibatione: neq3 leo voce bouis, sed comestione: vt dicitur in. 3. ethico. Cum igitur delectatio tactus sit maxima ratione vtilitatis, delectatio autem visus ratione cognitionis, si quis vtranq3 comparare velit: inueniet simpliciter delectationem tactus esse maiorem delectatione visus secundum qd consistit infra limites sensibilis delectationis, quia manifestum est quod id quod est naturale, in vnoquoq3 est potentissimum. Huiusmodi autem delectationes tact⁹ sunt ad quas ordinantur concupiscentie naturales: sicut cibi, et venerea, et huiusmodi. Sed si consideremus delectationes visus s̄m qd visus deseruit intellectui: sic delectationes visus erunt potiores ea rōne qua et intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus.

Ad primū Ergo dicendum, quod gaudium (sicut supra dictum est) significat animalem delectationem. et hec maxime pertinet ad visum: sed delectatio naturalis magis ptinet ad tactu3. ¶Ad s̄m dōm, quod visus maxime diligit̄ propter cognitionem: eo quod multas rerū dr̄ias nobis ondit: vt ibide3 dicitur. ¶Ad tertium dicendum, quod alio modo delectatio est causa amoris carnalis, et alio modo visio: nam delectatio et maxime que est scō3 tactum est causa amicitie delectabilis per modum finis. visio autem est causa sicut vnde est principium motus inquantum per visum amabilis imprimitur species rei, que allicit ad amandum, et ad cōcupiscēdam eius delectationem.

¶Super arti.5.

In articulo quinto nota illa verba vnde et delectationes sensibiles non sunt tote simul. Et hoc enim patet quod cum de ratione delectationis dicitur quod est tota simul intelligitur de ea per se: licet per accidēs contingat oppositum. Coniunctio enim in qua delectatio consistit: non est successiua nisi ratione motus adiuncti vt hic dicitur: et ex hoc ipso deficit a perfectione delectationis illa que hoc accidens habet annexum ex quo non est tota simul. Delectatio igitur scōm se est tota simul et absq3 tempore vt in articulo secundo discussum est: per accidens autem aliqua est nō tota simul et in tempore.

¶Super arti.6.

In articulo sexto aduerte qd cu3 dicitur quod delectatiōes tactus sunt ad quas ordinātur concupiscentie naturales: potest tripliciter intelligi. Primo cu3 precisione: vt scilicet ad solas delectationes sensuum inquantum vtiles / que appellātur in litera delectationes tactus/ ordinentur concupiscentie naturales: et hunc sensum insinuat distinctio harum delectationum contra delectationes sensuum inquantu3 faciunt cognoscere: cum ille sint naturales. Iste non: et ideo ille potiores. Sed contra hunc sensum occurrit authoritas Aristo. in primo rheto. capi. 13. ponens concupiscentias et delectationes naturales/ quecunq3 sunt non per estimare aliquid: et subdit qd tales sunt quecunq3 dicuntur esse natura et subiungit de sensibus omnibus. Et confirmatur ratione: quia pulchra delectant visum: et similiter suaues cantus et etiam soni absque omni vtilitate/et absque existimatione/sola naturali conuenientia: vt experientia testatur. Secūdo igit̄ possunt intelligi secundū excellentiam vt scilicet ad primas delectationes maxime ordinentur cōcupiscentie naturales. Et ex hoc habet intentum author/ex naturalitate: quia et hoc quod naturale est potentissimum in vnoquoq3/ magis naturale est potentius: ac per hoc delectationes ille ad quas precipue ordinantur concupiscentie naturales sunt maiores. Potest etiā tertio dici: quod licet ambe delectationes scilicet tactus et visus sint secundum se naturales cu3 suis concupiscentijs: comparate tamen adinuicem delectatio visus habet rationem animalis/et delectatio tactus naturalis q2 tact⁹ fundamētu3 est et necessarium na-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ture: visus autez ad bene esse posteri⁹ aduenit. Et quia litera comparabat delectationem horuz duoꝝ sensuum. Ideo illā que tactus est distinxit contra istā vt naturalem contra animalem: ꝛ huic sensui fauent comparatiua aduerbia in responsione ad primū in litera posita.

¶Super arti. 7.

ARticulo septimo obmisso circa octauū in rñsiōe ad tertiū dubiuz occurrit: qꝛ superius in q.30.ar.scđo dictū est ꝙ differentia obiecti ſm naturā facit materialē diuersitatem passionū / hic vero dr̄ ꝙ obiecta delectationum diuersificāt nō solum materialr̄ sed formaliter delectationem.

¶Ad hoc dr̄ breuiter ꝙ doctrine superiori nō repugnat p̄sens: qm̄ ibi didicimus ꝙ diuersitas obiecti ſꝫ virtutē cāusāt diuersitatē passionum: nō autez diuersitas ſm nām. Et vtrūꝗ est verū vl̄r intelſm: nō em̄ ois diuersitas nature obiecti diuersificat speciē passionis: nūc ℣o discimus qđ aliqua diuersitas nature obiecti: illa.s. q̄ redūdat in diuersaz rationē delectabilis diuersificat spēm passionis: ꝯstat aūt hec sibiīnuicē non aduersari / nec hoc est singulare in delectatione / nā idē est de cōcupiscentia iudicium. Quū em̄ ꝯcupiscentia sit appetitus delectabilis ad delectationē, ꝗ se habeat vt motus ad q̄tez ipm̄ terminātē ꝯns est: ꝙ delectabilib⁹ existētibus ꝯtrijs ac ꝑ hoc distinctis specie: necesse sit ꝛ delectatiōes ꝛ cōcupiscētias esse cōtrarias: ac ꝑ hoc specifice distinctas.

¶Super.q.32.

CIrca primū articulū.q.32. dubium occurrit: an operatio sit ꝓpria cā delectationis: vt constitutio in connaturale bonū an indistincte / ꝛ vt clarior sit qō: recolito ꝙ in diffinitione delectatiōis positi sunt duo actus ꝑ cā delectationis.s. cognitio ꝛ constitutio: et qꝛ nulli dubiū est / qđ cognitio est operatio si ea rōne opatio est cā ꝓpria delectationis: qꝛ opꝫ cognitione interuenire vt cām q̄nis solo clara est / qꝛ ℣o satis ambiguū est / an cōstitutio sit necessario opatio. Jō si ea rōne opatio cā ꝓpria delectationis dr̄: qꝛ ois itaꝗ cōstitutio talis in connaturale bonū cāns delectationē est opatio / singulare dictū ꝛ disputabile est. Et est iter hos duos sensus tāta dr̄ia: ꝙ in primo indistincte: et sine ꝯtione aliqua opatio ponit̄ cā delectationis. in scđo ℣o opatio ponit̄ prima cā eiusdē: ꝛ vt ꝯstituēs in cōnāle: ꝛ ꝑ ꝑte affirmatiua hui⁹ scđi sensus sunt ℣ba authoris in lr̄a volētis ꝙ ꝯsequutio boni ꝯuenientis ꝯsistat in opatiōe. Et in rñsione ad primuꝫ dr̄ q̄ habem⁹ nō delectāt / nisi apphensa vt habita / ꝛ h̄re nihil aliud est ꝗ̄ eis vti vl' posse vti: qđ est ꝑ aliquā opationē / ꝑ ꝑte ℣o negatiua est: qꝛ ꝑ priū esse et viuere et alia hmōi delectant: ꝛ tn̄ cōstitutio nr̄a in eis nō est ꝑ opari: ſꝫ ꝑ esse: delectāt quoꝗ nos multa in q̄b⁹ cōstituimur non ꝑ operari ſꝫ ꝑ recipere seu pati: vt pꝫ cū calefieri vel refrigerari delectamur delectat et conueniens locus in quo per esse in loco non per operari constituimur.

¶Ad euidētiā hui⁹ dubiū scito ꝙ qꝛ delectatio quietis rōnez hꝫ consequutio boni connaturalis exigit̄ ad causandā delectationē ꝓpter cōsequutū eē qđ est totū sil' / ꝛ cōsecutū eē exigit̄ ꝑ eē qđ est magis a motu elōgatum: ꝛ ꝓpterea magis cā est delectationis cōsequutū esse ꝗ̄ cōsequutio: ꝛ magis esse ꝗ̄ cōsequutū esse: in cui⁹ signū sciētie ꝛ ℣tutes olim acquisite vel indite mō vt in existētes apphēse delectāt: ꝛ nō solū q̄n acquisite sunt aut scđm acquisitionis memoriam. Et omnis consequutio / omne consequutum esse delectat inquantum ponit̄ in aliquo esse consono. Un̄ cum in diffinitione delectationis dicitur qđ delectatio est constitutio tota simul i naturam ꝛc. Nomine constitutionis intellige non solum consequutum esse sed cōsequutum esse ꝑ se: siue sit tale esse ꝑ cōstitutionē / siue nō.

¶Utrum aliqua delectatio sit non naturalis. Articulus 7.

AD septimū Sic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ nulla delectatio sit innaturalis. Delectatio.n. in affectibus anime proportionatur quieti in corporibus: ſꝫ appetitus corporis naturalis nō quiescit nisi in loco cōnaturali. ergo nec quies appetit⁹ aialis que est delectatio pōt eē nisi in aliquo cōnaturali. nulla ergo delectatio ē nō naturalis. ¶℟. Illud qđ est cōtra nām est violentū: sed omne violentum est contristans, vt dr̄ in .5.meta. ergo nihil ꝙ est contra nām est delectabile. ¶℟. Cōstitui in ꝓpriā nām cū sentit̄ causat delectationē: vt pꝫ in diffinitione phi supra posita: ſꝫ cōstitui in nām vnicuiꝗ est naturale: quia motus naturalis est qui est ad terminum naturalem. ergo omnis delectatio est naturalis.

Sed contra Est, ꝙ phs dicit in 7.ethi. ꝙ q̄dā delectatiōes sunt egritudinales ꝛ cōtra naturā.

Rñdeo Dōm, ꝙ nāle dr̄ ꝙ est scđm nām: vt dr̄ in.2.phy. nā autē in homine dupl'r sumi pōt. Uno modo prout intellect⁹ ꝛ rō est potissime hois nā: qꝛ scđm eā hō in spē cōstituit̄, ꝛ ſꝫ hoc nāles delectationes hoim̄ dici possunt: qꝛ sunt in eo quod conuenit ei ſm rōnem. sicut delectari in cōtemplatione veritatis: ꝛ in actibus virtutū est nāle hoium. Alio modo pōt sumi nā in hoie scđm ꝙ condiuiditur rōni .s. id qđ est cōmune homini ꝛ alijs. ꝓcipue qđ rōni non obedit: ꝛ scđm hoc ea q̄ pertinēt ad cōseruationē corpis: vl' scđz idiuiduū: vt cib⁹, pot⁹, lect⁹, ꝛ hmōi. vel scđm spēm sic venereorum vsus dr̄ hoi delectabilia nāliter. ſꝫ vtrasꝗ aūt delectatiōes cōtigit aliquas eē innāles simpl'r loquēdo: ſꝫ cōnāles ſm q̄d. Cōtingit enim in aliquo idiuiduo corrumpi aliquod principiorū nāliū spēi: ꝛ sic id ꝙ ē ꝯ nām spēi fieri ꝑ accidēs nāle huic indiuiduo. sic huic aque calefacte ē nāle ꝙ calefaciat. Ita igit̄ contingit ꝙ id qđ est cōtra naturā hois vel quātū ad rōnē vel quātū ad corpis cōseruationē fiat huic hoi cōnaturale ꝓpter aliquā corruptionē nāe in eo existētē. que q̄dē corruptio pōt eē vel ex ꝑte corpis sicut ex egritudine: sicut febricitātib⁹ dulcia vidētur amara: ꝛ econuerso: siue ꝓpter malā cōplōnē sic aliq̄ delectant̄ in comestiōe terre vel carbonum: vl' aliq̄rū hmōi: vel ēt ex ꝑte aie, sic ꝓpter cōsuetudinē aliq̄ delectantur in comedēdo hoies: vl' in coitu bestiarū: aut masculorū, aut aliorū hmōi: q̄ nō sunt scđm naturā humanam. ☞Et per hoc patet rñsio ad oba.

¶Utrum delectatio possit esse delectationi contraria. Articulus 8.

AD octauū Sic proceditur. Videtur ꝙ delectationi nō sit delectatio cōtraria. Passiōes enim anime spēm ꝛ cōtrarietatem recipiūt scđm obiectum, obiectum aūt delectationis est bonum, cum igitur bonuz nō sit cōtrariū bono: ſꝫ bonū malo cōtrariet̄: ꝛ malū malo: vt dr̄ in ꝑdicamētis: vr̄ ꝙ delectatio nō sit cōtraria dlectationi. ¶℟. Uni est ꝯtrariū vnū vt ꝓbat̄ i.10.meta. sed delectatiōi ꝯtra ē tristitia. nō ḡ delectatiōi ꝯtra ē delectatio. ¶℟. Si delectatiōi ꝯtra ē delectatio, h̄ nō ē nisi ꝑ ꝯtrietatē eoꝝ i qb⁹ aliquis delectat̄: ſꝫ hec dr̄ia ē māl': ꝯtrietas āt ē dr̄ia scđm formā: vt dr̄ in.10 .meta. ergo ꝯtrietas non est delectationis ad delectationem.

Sed cōtra. Ea q̄ se impediunt in eodē gn̄e exn̄tia scđm phm sunt ꝯtra: ſꝫ q̄dā delectatiōes seiuicē ipediūt: vt dr̄ i.10.ethi. ḡ aliq̄ dlectatiōes st̄ ꝯtre.

Rñdeo Dōz, ꝙ delectatio i affectiōib⁹ aie (sic dcm̄ ē) ꝓportionat̄ quieti i corꝑib⁹ nālib⁹, dr̄ āt due q̄etes esse ꝯtre q̄ sūt i ꝯtrijs terminis: sic q̄es q̄ ē sursū et q̄ ē deorsū vt dr̄ i.5.phy. vn̄ ꝛ cōtigit i affectibus aie duas delectationes esse cōtrarias.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ℣bū illud phi ē itelln̄dū ſꝫ ꝙ bonū ꝛ malū accipit̄ i ℣tutib⁹ ꝛ vitijs. nā iueniunt̄ duo cōtraria vitia nō aūt inuenit̄ virt⁹ cōtraria virtuti. In alijs aūt nil prohibet duo bona eē adiuicē ꝯtra: sic cal'm ꝛ fridū, quorū vnū ē bonū igni, alterū aque. Et ꝑ hūc modum delectatio pōt eē delectatiōi cōtraria. sed h̄ i bono ℣tutis eē nō pōt: qꝛ bonū ℣tutis nō accipitur nisi ꝑ cōuenientiā ad aliquid vnū.s. rōnē. ¶Ad scđm dōz, ꝙ delectatio se habet in affectib⁹ aie sic q̄es nāl' i corꝑibus. ē.n. i aliq̄ cōueniēti, ꝛ q̄si cōnāli. tristitia āt se habet sic q̄es violēta. tristabile .n. repugnat appetitui aiali, sic loc⁹ q̄etis violēte appetitui nāli. q̄eti aūt nāli opponit̄ ꝛ q̄es violēta eiusdē corꝑis, ꝛ quies nālis alteri⁹. vt dr̄ i.6.phy. vn̄ delectationi opponit̄ ꝛ delectatio ꝛ tristitia. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ ea in q̄b⁹ delectamur cum sint oba delectatiōis nō solum faciunt differentiam materialem sed etiam formalē si sit diuersa ratio delectabilitatis. diuersa enim rō obiecti diuersificat speciem actus vel passionis. vt ex supradictis patet.

¶De cā delectationis. Questio 32.

DEinde Cōsiderādū ē de cāis delectatōis. ¶Et circa hoc querūtur octo. ☞Primo, vtrum operatio sit causa propria delectationis. ☞Secundo, vtrū motus sit causa delectationis. ☞Tertio, vtrum spes ꝛ memoria. ☞Quarto, vtrum tristitia. ☞Quinto, vtrum actiones aliorum sint nobis delectationis causa. ☞Sexto, vtrum benefacere alteri sit causa delectationis. ☞Septimo, vtrum similitudo sit causa delectationis. ☞Octauo, vtrū admiratio sit causa delectationis.

¶Utrꝫ opō sit cā ꝓpria dlectatiōis. Ar.1.

AD primū Sic ꝓcedit̄. Ur̄ qđ opō nō sit ꝓpria ꝛ prima cā delectationis. vt.n. phs dicit in.1.retho. Delectari cōsistit in h̄ ꝙ sensus aliquid patiatur: requirit̄ enim ad delectationē cognitio (sicut dcm̄ est) ſꝫ ꝑ pri⁹ sūt cognoscibilia obiecta opōnū ꝗ ipse operationes: ergo operatio nō est ꝓpria cā delectationis. ¶℟. Delectatio potissime consistit in fine adepto. hoc.n. ē qđ ꝑcipue ꝯcupiscit̄: sed nō sꝑ opatio ē finis, sed q̄nꝗ ipm̄ opatū: nō ergo opō ē ꝓpria ꝛ ꝑ se cā delectationis. ¶℟. Otiū ꝛ req̄es dr̄ ꝑ cessationē opationis. hec aūt sunt delectabilia: vt dr̄ in.1.rhe. nō ergo opatio est ꝓpria cā delectationis.

Sed ꝯtra Est, ꝙ phs dicit in.7.ꝛ 10.ethico. ꝙ delectatio est operatio connaturalis: ꝛ non impedita.

Rñdeo Dōm, ꝙ (sic supra dcm̄ est) ad delectationē duo reqrūtur.s. cōsecutio boni conuenientis, ꝛ cognitio huiusmodi adeptiōis. vtrūꝗ aūt horuꝫ in quadam opatione consistit. Nā actualis cognitio opatio ē q̄dā: sil'r bonū ꝯueniēs adipiscimur aliq̄ opōne. ipsa ēt opō ꝓpria est quoddā bonū ꝯueniēs: vnde opꝫ ꝙ ois delectatio aliquā operationem consequatur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ipsa oba opationū n̄ st̄ delectabilia nisi inquātū ꝯiūgunt̄ nobis. vel ꝑ cognitionē solā: sicut cū delectamur in consideratione: vel inspectione aliquoꝝ. vel quocūꝗ alio mō simul cū cognitiōe: sicut cū aliquis delectat̄ in hoc ꝙ cognoscit se h̄re qđcunꝗ bonū: puta diuitias vel honorez vel aliquid hmōi. q̄ q̄dem non eēnt delectabilia nisi inquātū apprehendūtur vt habita: vt em̄ phs dicit in.2.politice. Magnā delectationē hꝫ putare aliq̄d sibi ꝓpriū: q̄ ꝓcedit ex naturali amore alicui⁹ ad seipm̄. h̄re aūt hmōi nihil est aliud ꝗ̄ vti eis, vel posse vti. ꝛ hoc est ꝑ aliquā opationē. vn̄ manifestuꝫ est qđ ois delectatio in opationē reducit̄ sicut in cām. ¶Ad scđm dōm, ꝙ ēt in illis in q̄b⁹ opationes nō sunt fines sed operata ipsa, operata sunt delectabilia inq̄ꝫtū sunt habita vel facta, qđ refert̄ ad aliquē vsum vel opationē. ¶Ad tertiū dōm, qđ opationes sunt delectabiles inq̄ꝫtū sunt ꝓportionate ꝛ cōnaturales operāti. cū aūt virtus humana sit finita ſm aliquā mēsurā opatio est sibi ꝓportionata. vn̄ si excedat illā mēsurā. iam non erit sibi ꝓportionata nec delectabilis: sed magis laboriosa ꝛ accidiās. ꝛ ſm hoc otiū ꝛ ludus ꝛ alia q̄ ad requiē ꝑtinent delectabilia sunt inq̄ꝫtū auferūt tristitiā q̄ est ex labore.

¶Utrū motus sit cā delectatiōis. Arti.2.

4.d.49 q.3.ar.2 ad.3.

AD scđm Sic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ motus nō sit cā delectatiōis, qꝛ (sicut supra dictuꝫ est) bonum p̄sentialiter adeptum est cā delectationis: vnde phs in vij.ethi. dicit, ꝙ delectatio nō cōparatur generationi, sed operationi rei iam existētis. id aūt qđ mouetur ad aliud nondū hꝫ illđ: sed quodāmō est in via gn̄atiōis respectu illius ſm ꝙ oī motui adiūgit̄ gn̄atio ꝛ corruptio: vt dr̄ in.8.physi. ergo motus nō est cā delectationis. ¶℟. Motus ꝑcipue laborē et lassitudinē inducit in operibus: sed operationes ex hoc qđ sunt laboriose et lassantes nō sunt delectabiles. sed magis afflictiue. ergo motus non est causa delectatiōis. ¶℟. Motus importat innouationē quandam que opponitur cōsuetudini: sed ea que sunt cōsueta sunt nobis delectabilia: vt philosophus dicit in primo rheto. ergo motus non est causa delectationis.

Sed ꝯtra Est, ꝙ aug. dic̄ i.8.ꝯfes. Quid est hoc dn̄e deus meus cū tu in eternū tibiꝑsi sis gaudium: et q̄dā de te circa te sꝑ gaudeāt. ꝙ hec rerū ps alterno defectu ꝛ ꝓfectu offensionibus ꝛ conciliationibus gaudet. Ex quo accipit̄ ꝙ hoies gaudēt ꝛ delectant̄ i q̄busdā alternationib⁹. ꝛ sic mot⁹ vr̄ eē cā delectationis.

Rñdeo Dōm, ꝙ ad delectationem tria reqrūt̄.s. bonū delectās, cōiunctio delectabilis: ꝛ tertiū ꝙ est cognitio huius cōiunctiōis, ꝛ ſm hec tria motus efficit̄ delectabilis. vt phs dicit in .7. ethi. ꝛ in primo rheto. Nam ex ꝑte nr̄a qui delectamur, transmutatio efficit̄ nobis delectabilis, propter hoc ꝙ nā nr̄a transmutabilis est: ꝛ ꝑꝑ hoc ꝙ est nobis cōueniēs nūc, non erit cōueniēs postea: sicut calefieri ad ignē est cōueniens hoi in hieme, nō aūt in estate. Ex parte vero boni delectantis ꝙ nobis cōiungit̄: fit etiā transmutatio delectabilis qꝛ actio cōtinuata alicui⁹ agētis auget effectū: sicut quanto aliquis diutius appropinquat igni magis calefit ꝛ desiccat̄. nālis āt habitudo in quadā mēsura consistit: ꝛ iō qn̄ cōtinuata presentia delectabilis superexcedit mēsurā nālis habitudinis efficitur remotio eius delectabilis. Ex ꝑte vero ipsius cognitionis, qꝛ hō desiderat cognoscere aliq̄d totū ꝛ ꝑfectū: cū ḡ aliq̄ non poterūt apprehendi tota simul, delectat in his transmutatio: vt vnū trāseat, ꝛ alteꝝ succedat, ꝛ sic totum sentiat̄. vn̄ aug. dicit i.8.cōfes. Non vis vtiꝗ stare syllabā, sed trāsuolare vt alie veniāt: ꝛ totū audias. Ita sup oia ex q̄bus vnū aliq̄d cōstat: ꝛ nō sunt oia simul: plus delectāt oia quā singula si possint sentiri oia. Si ergo sit aliq̄ res cuius nā sit intransmutabilis: ꝛ non possit in ea fieri excessus nālis habitudinis per cōtinuationē delectabilis: ꝛ q̄ possit totū suū delectabile simul intueri, nō erit ei transmutatio delectabilis: ꝛ quātum alique delectationes plus ad hoc accedunt, tāto plus continuari possunt.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ id ꝙ mouetur, etsi nōdum hēat ꝑfecte id ad ꝙ mouetur, incipit tn̄ iam aliq̄d habere eius ad qđ mouet̄. ꝛ ſm hoc ipse motus hꝫ aliq̄d delectatiōis. deficit tn̄ a delectationis ꝑfectione, nā ꝑfectiores delectatiōes sunt in rebus imobilibus. mot⁹ etiam efficit̄ delectabilis inquātū ꝑ ipm̄ fit aliquid cōueniēs qđ prius cōueniens non erat: vel desinit eē: vt supra dcm̄ ē. ¶Ad ſm dōm, ꝙ motus laborē ꝛ lassitudinē iducit ſm qđ trāscēdit habitudinē naturalē: sic aūt mot⁹ nō est delectabilis, sed scđm quod remouentur

Cōstituit̄.n. de⁹ glorios⁹ in eē sine ꝯstitutiōe: ꝛ delectationē tn̄ sūmā apphēsuꝫ i eo fac: ꝛ nos nr̄ꝫ eē apphēsuꝫ dlectat: n̄ qꝛ a nā ꝯstitutū / ſꝫ qꝛ iest' nobis: nihil.n. min⁹ dlectaret / si nō aliūde hērem⁹. ꝑ intellectu tn̄ lr̄e expsse dicētis vtrūꝗ reqsitū ad delectatiōis cāz in opatiōe ꝯsistere: distigue ꝛ dicito ꝙ dlectabilia sunt duplicia: q̄dā cōgenita: ꝛ q̄dā superuenientia. Et ꝙ author dr̄ supuenietib⁹ solicitus in lr̄a ꝯsequutionis noie intētionē suā significauit: ꝛ voluit cōsecutionem in operatione consistere: extēso operationis vocabulo ad omnez actionem passionem motūꝗ. Delectabilia ꝗ ꝑ omnia que superueniūt iūgunt̄ nobis motu aliq̄: vl' vt obiecta opationū imanētiū: vel saltem vt mā vlus vt i rñsiōe ad ꝑmū ꝛ.2. dr̄. Nec tn̄ tacuit oino author dr̄ cōstitutiōe cānte dlectationē i ꝯgenitis. Nā in ar° 7° expsse dixit ꝙ sile inquātū vnum ē delectabile. Cōstat em̄ ꝙ vnitas similiū est vnitas in eēndo: ꝛ qꝛ vt dr̄ in.1.rhe.aristo. sile delectat vt ipsummet ꝯns est ꝙ cōstitutio i delectatiōe ꝯgenitoꝝ sicut ꝛ i delectatione similiū sit ſm eē: ēt si nulla inde opatio pueniret. Et ꝑ hec pꝫ solutio obiectorum et q̄nis.

¶Circa cām delectatiōis ex parte obiecti.s. bonū cōueniens dubiū occurrit: an sit cōueniens formal'r: an denoiatiue. i. an obm̄ cāns delectationē sit res denoiata a relōne ꝯuenientie: an sit ipsa ꝯuenietia / qđ em̄ res sit absoluta q̄ denoiat̄ ꝯueniēs: ꝓbat̄ ex cōi ꝯditione actiuoꝝ: rō em̄ agēdi in q̄bꝫ actiuo res absoluta est relō aūt actiui aut approximatiōis cōditio est sine q̄ nō. Constat aūt ꝙ bonū conueniēs actiuū est delectatiōis. Qđ aūt sit ipsa ꝯueniētia ꝓbat̄ ex eo: ꝙ nisi apphēdat̄ aliq̄d vt cōueniēs nō causat̄ delectatio. ¶In hac dubitatiōe inuenio scotū i 3.sen. dist.15. tenuisse ꝙ ꝯueniēs ꝛ discōueniēs ſm sola absoluta dicūt rōnes cāndi delectationē ꝛ tristitiā ſm relōnes ℣o dicere cās sine q̄b⁹ non vt relōnes actiui et approximatiōis: nec aliđ inuenio ei⁹ fundamētū. Mihi ℣o vr̄ ꝙ relatio conuenietie vel disconuenientie in actu exercito cōcurrat ad causandā delectationē vel tristitiā vt rō agēdi: ꝛ moueor ex eo ꝙ delectatio ꝛ tristitia de eodē differūt specie vtpote contrarie. ergo delectabile ꝛ tristabile earū obiecta ꝛ propria per se positiue actiua differunt specie ſm rationes agēdi illas: sed non ſm rōnes absolutas. ergo ſm rōnes respectiuas conuenietie ꝛ discōuenientie. prima sequela pꝫ notatis terminis appositis in consequēte ad excludēdas causas excedentes / aut per accidēs / aut negatiue: vt nauta presens vel absens causat cōtraria: ꝛ differentiā actiuorum ſm impertinētia aut substrata: ꝛ alia hmōi: opꝫ enim contrarias actiones a cōtrarijs rationibus agendi ꝓficisci in naturaliter agētibus proprijs: qualia sunt delectabile vel tristabile / destructio vero consequentis patet ad sensum: experimur em̄ ꝙ idem absolutum: puta calor: modo causat delectationem modo tristitiam apprehensus vel sensatus / vt conueniens vel disconueniens. Existente igitur forma absoluta eadē / ꝛ facto trāsitu de delectabili in tristabile ꝓpter variatione de cōuenietia in discōuenietiam ꝛ per se causatis cōtrarijs actionib⁹ ac passionib⁹.s. delectatione ꝛ tristitia manifestū sit ꝙ cōuenientia ꝛ disconuenietia vt rōnes agendi concurrūt. Et confirmatur hoc qꝛ illud qđ concurrit ad causandā delectationē vel tristitiā vt apprehēsum nō se hꝫ vt cōditio approximatiōis / sed vt rō agendi: qm̄ apprehensum est qđ mouet appetitū vt rō agendi sed cōuenientia vel discōuenientia ꝯcurrit ad hec vt apprehēsa: qm̄ quantūcūꝗ aliq̄s frigēs calefieret ꝯueniēter nisi ꝑciperet illud vt cōueniēs in actu exercito vt exercet cōuenientiam nō delectaret̄: ꝛ hoc manifesti⁹ apparet in delectatiōe vel tristitia imaginationem vel rōnem ꝯntes: ouis em̄ nunꝗ̄ fugeret lupū nisi apprehēderet ipm̄ vt discōuenietē eliciendo ex ipso intētionē inimici. Et cōtinue experimur ꝓpter varias relationes importātes ꝯuenietiā vel discōuenietiā apphensas de aliq̄ varie immutari a delectatiōe in tristitiā ꝛ ecōuerso terminātes certas passiones / et qđ forte fallit putātes oppm̄ / est qꝛ nō aduertūt qđ relōnes sunt i gn̄e formarū actiuaꝝ vt apphēse: ꝗ̄uis nō sint i gn̄e actiuarū formarū vt exn̄tes / ꝛ q̄ negat h̄: neget q̄ꝫ estimatiuā āt cui⁹ obm̄ sūt itētiōes isensate elicite ex sensatis vt vtile amicuꝫ inimicuꝫ ꝛc. ex quib⁹ cānt̄ passiōes i aialibus: pt q̄ꝫ eē cā deceptiōis nō distiguere iter apphēdere relōnē alicui⁹ i actu sig̃to vl' exercito. ℣.g. ouis nouit agnū vt terminū lactatiōis: nō ꝙ oꝫ eā apphēdere ipsam relōnē termini ꝙ eēt apphēdere i actu sig̃to: sed qꝛ apphēdit agnū vt exercēte relōnē termini lactatiōis ꝛ sile ē i alijs. Ex talib⁹.n. apphēsiōib⁹ relationū cānt̄ passiōes ꝙ forte scō.n̄ negaret. Et sic discusse sūt due delectatiōis cāe.s. cōstitutio ꝛ bonū ꝯnāle. reliq̄ āt.s. apphēsio supi⁹ dilucidata ē. ad hec.n. tria reducunt ois cāntia delectationē: q̄ ꝑ totā hāc trigesimā scđam disputat̄: ꝛ in prio rheto. tāgit̄: opō.n. delectat: ꝛ vt cōstitutio ꝛ vt bonū cōueniēs. mot⁹ vt afferēs bonū cōueniēs / vel auferens discōueniens / memoria ꝛ spes vt supplētes ꝯsōnē: tristitia ꝑ accn̄s rōne oblōnis vel memorie / aliene actiōes vt in ꝓpo nos bono faciūt cōstitui passiōe vl' estimata possessiōe vel identitate: benefacere quoꝗ ꝛ sile ꝛ administrari ad eadē specificare exercitatis nō est difficile deducere. vn̄ tn̄ in his aduerte ꝙ qꝛ in his q̄ ad appetitū spectāt nihil dr̄ eē aut appere ꝑꝑea delectatio cāt̄ ex estimato h̄re: ex estimato possidere / ex representato abūdare ꝛ similibus: ꝛ nō solū ex h̄re possidere / abundare / ꝛ similib⁹ / in hmōi em̄ ipsa imaginatio horum delectans sic constituit in connaturale bonū vt supplens vicem ipsius habere et non solum vt apprehensio: talis autem est dispositio eorum qui delectantur principatu honore et similibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

contraria habitudinis naturalis. ¶ Ad tertiũ dicendum, ꝙ id quod est cõsuetũ efficitur delectabile inquãtũ efficitur nãle. nã cõsuetudo est quasi altera natura: motus aũt est delectabilis nõ quidẽ quo receditur a cõsuetudine, sed magis secundum quod per ipsum impeditur corruptio naturalis habitudinis que posset prouenire ex assiduitate alicuius operationis. Et sic ex eadem causa connaturalitatis efficitur consuetudo delectabilis et motus.

¶ Utrum spes et memoria sint cause delectationis. Arti. 3.

1.q.40. art.8.et 22.q.30 art.1.ad 3.et 12. me.k.6, co.5.

AD tertiũ Sic procedit. Uidetur ꝙ memoria et spes nõ sint cãe delectationis. Delectatio enim est de bono presenti vt dam. dicit: sed memoria et spes sunt de absenti. ẽ enim memoria preteritorum, spes vero futurorum. ergo memoria et spes non sunt causa delectationis. ¶ Preterea. Idẽ nõ est cã cõtrariorũ: sed spes est causa afflictiõis. Dicit enim prouer. 14. Spes q̃ differtur affligit animã. ergo spes nõ est cã delectatiõis. ¶ Preterea. Sicut spes conuenit cũ delectatiõe in eo ꝙ ẽ de bono, ita et concupia, et amor: nõ ergo magis debz assignari spes cã delectatiõis q̃ concupiscẽtia vel amor.

Sed contra Est, ꝙ dicitur ro. 12. spe gaudẽtes. Et in psal. Memor fui dei et delectatus sum.

Respondeo Dicendum, ꝙ delectatio causatur ex presẽtia boni conuenientis scdm ꝙ sentitur vel qualitercunqz percipitur. Est autem aliquid presens nobis dupliciter. Uno modo secundum cognitionẽ: puta scz cognitũ est in cognoscente scdm suam similitudinem. Alio modo scdm rem: puta scz vnũ alteri realiter cõiungitur vel actu vel potẽtia scdm quẽcunqz cõiunctionis modũ. Et quia maior est cõiunctio scdm rẽ quã scdm similitudinẽ que est cõiunctio cognitiõis, itẽ maior est cõiunctio rei in actu q̃ in potẽtia, iõ maxima est delectatio que fit per sensuz, qui requirit presentiã rei sensibilis, scdm aũt gradũ est delectatio spei: in q̃ nõ solũ est delectabilis cõiunctio scdm apphẽsionẽ: sz et scdm facultatẽ vel possibilitatẽ adipiscẽdi bonũ ꝙ delectat. tertiũ aũt graduz tenet delectatio memorie que habet solam cõiunctionem apprehensionis.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ spes et memoria sunt quidem eorũ que sunt simpliciter absentia: que tamen secundum quid sunt presentia. s. vel scdm apprehẽsionẽ solã vel secundum apprehẽsionẽ: et facultatem ad minus estimatã. ¶ Ad scdm dicendum, ꝙ nihil prohibet idez scdm diuersa eẽ cãm cõtrariorũ. sic igitur spes inquãtum habet presentẽ estimationẽ boni futuri delectationẽ causat: inquãtũ autem caret presentia eius causat afflictionem. ¶ Ad tertiũ dicendum, quod amor et concupiscẽtia delectationẽ causant: oẽ enim amatũ fit delectabile amanti: eo ꝙ amor est quedã vnio vel cõnaturalitas amãtis ad amatũ. similiter et oẽ cõcupitũ ẽ delectabile cõcupiscẽti: cũ cõcupiscẽtia sit precipue appetitus delectatiõis: sz tamen spes inquãtũ importat quandam certitudinẽ realis presentie bõi delectãtis q̃ nõ importat nec amor nec cõcupiscẽtia: magis ponitur cã delectatiõis q̃ illa, et similiter magis q̃ memoria que est de eo quod iam transijt.

¶ Utrum tristitia sit causa delectationis. Articulus 4.

1.q.35. ar.5.ad 1.et q. 48. art. 1.co.

AD quartũ Sic proceditur. Uidetur ꝙ tristitia nõ sit cã delectatiõis. Contrarium enim nõ est causa contrarij: sed tristitia cõtrariatur delectatiõi. ergo nõ est causa delectationis. ¶ Preterea. Contrariorũ cõtrarij sunt effectus: sed delectabilia memorata sunt causa delectationis. ergo tristitia memorata sunt causa doloris et non delectationis. ¶ Preterea. Sicut se habet tristitia ad delectationẽ, ita odium ad amorez: sed odium non est causa amoris: sed magis econuerso (vt supra dictuz est) ergo tristitia non est causa delectationis.

Sed cõtra Est, ꝙ in psal. 41. Fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte. Per panẽ autem refectio delectationis intelligitur. ergo lachryme que ex tristitia oriuntur possunt esse delectationis causa.

Respondeo Dicendum, ꝙ tristitia põt dupliciter cõsiderari. Uno modo secundum ꝙ est in actu. Alio modo scdm ꝙ est in memoria: et vtroqz modo tristitia põt esse delectatiõis causa. Tristitia quidem in actu existẽs est causa delectationis. inquãtũ facit memoriam rei dilecte, de cuius absentia aliquis tristatur: et tamen de sola eius apprehensione delectatur. memoria autem tristitie fit causa delectatiõis propter subsequẽtem euasionez: nam carere malo accipitur in ratione boni. vnde scdm ꝙ homo apprehendit se euasisse ab aliquibus tristibus et dolorosis accrescit ei gaudij mã: scdm ꝙ aug. dicit. 22. de ciui. dei, Nõ sepe leti tristiũ meminimus: et sani dolorũ sine dolore: et inde amplius leti et grati sumus. Et in. 8. cõfessio. dicit, Nõ quãto maius fuit periculũ in prelio, tãto maius erit gaudium in triumpho.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ cõtrarium quandoqz per accidẽs est causa cõtrarij: sicut frigidũ quandoqz calefacit: vt dicitur in. 8. physi. et similiter tristitia per accidens est delectationis causa inquantũ fit per eam apprehẽsio alicuius delectabilis. ¶ Ad scdm dicendum, ꝙ tristitia memorata inquantum sunt tristia et delectabilibus cõtraria nõ causant delectationẽ: sed inquantuz ab eis homo liberatur: et similiter memoria delectabilium ex eo ꝙ sunt amissa põt causare tristitiam. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ odium etiã per accidens põt esse cã amoris: puta s. aliqui diligũt se inquantum conueniunt in odio vnius et eiusdem.

¶ Utrum actiones aliorũ sint nobis causa delectatiõis. Art. 5.

AD quintũ Sic proceditur. Uidetur ꝙ actiones aliorum non sint nobis delectationis causa. Causa enim delectationis est propriũ bonũ cõiunctũ: sed aliorũ operatiões non sunt nobis cõiuncte. ergo nõ sunt nobis causa delectationis. ¶ Preterea. Operatio est propriũ bonũ operãtis. si igitur operationes aliorũ sint nobis cã delectatiõis, pari rõne oĩa alia bona aliorũ erũt nobis delectatiõis cã: quod patet eẽ falsũ. ¶ Preterea. Operatio ẽ delectabilis inquãtum procedit ex habitu nobis innato: vnde dicitur in. 2. ethi. ꝙ signũ generati habitus oportz accipere fientem in opere delectationem: sed operationes aliorũ nõ procedũt ex habitibus q̃ in nobis sunt, sed interdũ ex habitibus q̃ sunt in operãtibus: nõ ergo operatiões aliorũ sunt nobis delectabiles: sed ipsis operantibus.

Sed contra Est, quod dicitur in secunda canonica Joannis. Gauisus sum valde: quia inueni de filijs tuis ambulantem in veritate.

Respondeo Dicẽdũ, ꝙ sicut iã dictum ẽ, ad delectationẽ duo requirũtur. s. cõsecutio proprij bõi et cognitio proprij boni cõsecuti. Tripliciter ergo operatio alterius põt eẽ delectationis cã. Unomõ inquãtũ per operationẽ alicuius cõseqmur aliqd bonũ et scdm hoc operatiões illorũ q̃ nobis aliqd bonũ faciũt sunt nobis delectabiles quia benefici pati ab alio est delectabile. Alio mõ scdm ꝙ per operationes aliorũ efficitur nobis aliqua cognitio, vel aliqua estimatio proprij boni: et propter hoc hoies delectantur in hoc ꝙ laudantur vel honorantur ab alijs: quia scilicet per hoc accipiunt estimationem in seipsis aliqd bonũ esse: et quia ista estimatio fortius generatur ex testimonio bonorũ et sapientiũ, iõ in horũ laudibus et honoribus hoies magis delectantur. Et quia adulator ẽ apparẽs laudator: propter hoc et adulatiões quibusdã sunt delectabiles. Et quia amor est alicuius boni et admiratio est alicuius magni. idcirco amari ab alijs et in admiratiõe haberi ẽ delectabile inquãtũ per hoc fit homini estimatio proprie bõitatis vel magnitudinis in quibus aliqs delectatur. Tertio mõ inquãtũ ipse operatiões aliorũ si sint bone estimãtur vt bonũ propriũ propter vim amoris q̃ facit estimare amicuz quasi eũdẽ sibi: et propter odiũ ꝙ facit estimare bonũ alterius esse sibi contrarium, efficitur mala operatio inimici delectabilis. vnde dicitur. 1. ad cor. 13. quod charitas non gaudet super iniquitate: congaudet autem veritati.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ operatio alterius potest esse mihi cõiuncta vel per effectũ sicut in primo mõ vel per apprehẽsionẽ, sicut in scdo mõ: vel per affectionẽ, sicut in tertio mõ. ¶ Ad scdm dicendum, ꝙ rõ illa procedit quãtũ ad tertiũ modum: non aũt quantũ ad duos primos. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ operatiões aliorũ etsi nõ procedãt ex habitibus q̃ in me sunt cãnt tamen in me aliquid delectabile: vel faciunt mihi estimationem siue apprehensionem proprij habitus: vel procedunt ex habitu illius qui est vnum mecum per amorem.

¶ Utrũ benefacere alteri sit cã delectationis. Articulus 6.

AD sextũ Sic procedit. Uidetur ꝙ benefacere alteri nõ sit delectationis cã. Delectatio. n. cãtur ex cõsecutiõe proprij boni (sicut supra dictum est) sz benefacere nõ pertinet ad cõsecutionẽ proprij boni, sed magis ad emissionem: ergo magis videtur esse causa tristitie quã delectationis. ¶ Preterea. Phs dicit in. 4. ethico. ꝙ illiberalitas connaturalior est hominibus quã prodigalitas: sed ad prodigalitatẽ pertinet benefacere alijs: ad illiberalitatẽ autẽ pertinet desistere a benefaciendo: cum ergo operatio cõnãlis sit delectabilis vnicuiqz: vt dicitur in. 7. et. 10. ethi. videtur ꝙ benefacere alijs non sit causa delectationis. ¶ Preterea. Contrarij effectus ex contrarijs causis procedunt: sed quedam que pertinent ad malefacere sunt naturaliter homini delectabilia: sicut vincere, redarguere, vel increpare alios, et etiam punire quantũ ad iratos: vt dicit philosophus in. 1. rheto. ergo

ergo benefacere magis est causa tristitie q̃ delectationis.

Sed contra Est, ꝙ phs dicit in. 2. politicorũ, ꝙ largiri et auxiliari amicis aut extraneis est delectabilissimum.

Respondeo Dicẽdũ, ꝙ hoc ipsum qd est benefacere alteri põt tripliciter esse delectationis cã. Unomõ per cõparationẽ ad effectũ qd est bonũ in altero constitutũ. et scdm hoc inquantũ bonũ alterius reputamus quasi nostrũ bonũ propter vnionẽ amoris delectamur in bono qd per nos fit alijs precipue amicis, sicut in bono proprio. Alio modo per cõparationẽ ad finẽ: sicut cũ aliqs per hoc ꝙ alteri benefacit sperat cõseqi aliqd bonuz sibiipsi, vel a deo vel ab hoie: spes aũt delectationis est cã. Tertio modo per cõparationẽ ad principiũ. et sic hoc qd est benefacere alteri põt esse delectabile per cõparationẽ ad triplex principiũ. Quorũ vnũ est facultas benefaciendi. et scdm hoc benefacere alteri fit delectabile inquantũ per hoc fit hoi quedã imaginatio abũdantis boni in seipso existentis, ex quo possit alijs cõicare. et ideo hoies delectantur in filijs et operibus proprijs sicut quibus cõicãt propriũ bonum. Aliud principiũ est habitus inclinãs, scdm quẽ benefacere fit alicui cõnãle. vnde liberales delectabiliter dãt alijs. Tertiũ principiũ est motiuum: puta cũ aliqs mouetur ab aliquo quẽ diligit ad benefaciẽdũ alicui. oĩa enim que facimus vel patimur propter amicũ delectabilia sunt: quia amor precipua causa delectationis est.

Ad primũ Ergo dicẽdũ est, ꝙ emissio inquantũ est indicatiua proprij boni est delectabilis: sed inquantum euacuat propriũ bonũ põt esse cõtristans: sicut quãdo est immoderata. ¶ Ad scdm dicẽdũ, ꝙ prodigalitas habz immoderatã emissionẽ, que repugnat nature. et ideo prodigalitas dicitur esse cõtra naturam. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ vincere, redarguere et punire non est delectabile inquantũ est in malũ alterius, sed inquantũ pertinent ad propriũ bonũ, qd plus homo amat q̃ odiat malũ alterius: vincere enim est delectabile naturaliter inquantũ per hoc fit estimatio proprie excellentie. et propter hoc oẽs ludi in quibus est cõcertatio, et in quibus põt esse victoria sunt maxime delectabiles. et similiter oẽs cõcertationes scdm ꝙ habent spem victorie. Redarguere aũt et increpare põt esse dupliciter delectationis causa. Uno modo inquantũ facit homini imaginationẽ proprie sapientie et excellentie: increpare enim et corripere est sapientũ et maiorũ. Alio modo scdm ꝙ aliqs increpando et reprehendẽdo alteri benefacit, qd est delectabile vt dictũ est. irato aũt est delectabile punire inquantũ videtur remouere apparẽtẽ minorationẽ, q̃ videtur esse ex precedenti lesione: cũ enim aliqs est ab alio lesus, videtur per hoc ab alio minoratus esse, et ideo appetit ab hac minoratione liberari per retributionẽ lesionis. Et sic patz ꝙ benefacere alteri per se põt esse delectabile: sed malefacere alteri nõ est delectabile nisi inquantũ videtur pertinere ad proprium bonum.

¶ Utrum similitudo sit causa delectationis. Arti. 7.

AD septimũ Sic procedit. Uidetur ꝙ similitudo nõ sit cã delectationis. Principari enim et preesse quandam dissimilitudinẽ importat: sed principari et preesse naturaliter est delectabile: vt dicitur in primo rheto. ergo dissimilitudo magis est causa delectationis q̃ similitudo. ¶ Preterea. Nihil magis est dissimile delectationi q̃ tristitia: sed illi qui patiuntur tristitiam maxime sequuntur delectationes: vt dicitur in. 8. ethi. ergo dissimilitudo est magis causa delectationis q̃ similitudo. ¶ Preterea. Illi qui sunt repleti aliquibus delectationibus non delectantur in eis, sed magis fastidiũt eas: sicut patet in repletione ciborum. non ergo similitudo est delectationis causa.

Sed contra Est, ꝙ similitudo est causa amoris: vt dictum est. s. amor autem est causa delectationis. ergo similitudo est causa delectationis.

Respondeo Dicẽdũ, ꝙ similitudo est quedã vnitas. vnde id qd est simile inquantũ est vnũ est delectabile sicut et amabile: vt. s. dictũ est. et si quidẽ id qd est simile propriũ bonũ nõ corrumpat sed augeat, est simpliciter delectabile: puta homo homini, et iuuenis iuueni. si vero sit corruptiuũ proprij boni. sic per accidẽs efficitur fastidiosum vel cõtristãs non quidẽ inquantũ est simile et vnũ: sed inquantũ corrumpit id qd est magis vnũ ꝙ aũt aliqd simile corrũpat propriũ bonũ cõtingit dupliciter. Uno modo quia corrũpit mensurã proprij boni per quendam excessum: bonum enim precipue corporale, vt sanitas in quadã cõmensuratione consistit, et propter hoc superabũdantes cibi vel quelibet delectationes corporales fastidiuntur. Alio modo per directam contrarietatẽ ad propriũ bonũ: sicut figuli abominantur alios figulos, non inquantum sunt figuli: sed inquantum per eos amittunt excellentiam propriam, siue proprium lucrum que appetunt sicut proprium bonum.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ cuz sit quedam cõicatio principantis ad subiectuz, est ibi quedã similitudo, tamen scdm quãdã excellentiã: eo ꝙ principari et preesse pertinent ad excellentiã proprij boni. sapientum enim et meliorum est principari et preesse. vnde per hoc fit homini proprie bonitatis imaginatio. vel quia per hoc ꝙ homo principatur et preest alijs benefacit, qd est delectabile. ¶ Ad scdm dicẽdũ, ꝙ id in quo delectatur tristatus etsi nõ sit simile tristitie, est tamen simile homini cõtristato: quia tristitie contrariãtur proprio bono eius q̃ tristatur. et ideo appetitur delectatio ab his qui in tristitia sunt: vt cõferẽs propriũ bonũ inquantũ est medicatiua cõtrarij. et ista est cã quare delectationes corporales quibus sunt cõtrarie quedã tristitie magis appetuntur q̃ delectationes intellectuales que nõ habent contrarietatẽ tristitie: vt infra dicetur. Exinde etiã est ꝙ oĩa aĩalia naturaliter appetũt delectationem quia semper animal laborat per sensum et motuz. et propter hoc etiã iuuenes maxime delectationes appetũt propter multas trãsmutationes in eis existẽtes, dũ sunt in statu augmẽti. et etiã melencolici vehementer appetũt delectatiões ad expellãdã tristitiã: quia corpus eorũ quasi prauo humore corroditur: vt dicitur in. 7. ethi. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ bona corporalia in quadam mensura consistunt. et ideo superexcessus similiũ corrumpit proprium bonum. et propter hoc efficitur fastidiosum et contristans inquantum contrariatur bono proprio hominis.

¶ Super arti. 8. Circa octauũ eiusdez. 32e qõnis articulũ reliqs nõ aliter discussis scito ꝙ admirãs i ipso admirationis actu videtur habere tria. Primo noue/rare vel ardue rei intuitum desideratum. Secundo collatione; illius cũ occulta causa. Tertio naturalem quandã cõcupiscentiã cognoscendi cãm: sicut vniuersaliter imperfecta appetunt perfici. Et propterea admirari cõstituit habẽtẽ in id qd est scdm nãz. Nosse enim et cõferre/et appetere scire cõnaturalia sunt/et naliter i his gaudet anima. Preter hec autẽ tria q̃ omni miranti cõia vnr inest scrutatoribus causarũ rõnalis concupiscentia sciendi causam que est cã delectatiõis/sicut cetera desideria: vt i articulo tertio ad tertium habes.

¶ Utrum admiratio sit causa delectationis. Arti. 8.

AD octauũ Sic procedit. Uidetur, ꝙ admiratio nõ sit causa delectatiõis. Admirari enim est ignorãtis nature: vt Dama. dicit sed ignorantia nõ est delectabilis, sed magis sciẽtia. ergo admiratio non est cã delectationis. ¶ Preterea. Admiratio est principiũ sapientie quasi via ad inquirendũ veritatẽ: vt dicitur in principio meta. Sed delectabilius est contemplari iam cognita q̃ inquirere ignota: vt phs dicit in. 10. ethi. cuz hoc habeat difficultatẽ et impedimẽtũ, illud aũt nõ habeat. delectatio autem causatur ex operatione non impedita: vt dicitur in 8. ethi. ergo admiratio nõ est causa delectationis, sed magis delectationem impedit. ¶ Preterea. Unusquisqz in cõsuetis delectatur vnde operationes habituũ per cõsuetudinẽ acquisitorũ sunt delectabiles, sed cõsueta non sunt admirabilia: vt dicit Augu. super Joan. ergo admiratio contrariatur cause delectationis.

Sed contra Est, ꝙ philosophus dicit in primo rheto. qd admiratio est delectationis causa.

Respondeo Dicendũ, ꝙ adipisci desiderata est delectabile vt: s. dictũ est. et ideo q̃to alicuius rei amate magis accrescit desideriũ, tanto magis per adeptionẽ accrescit delectatio. et etiã in ipso augmẽto desiderij fit augmentum delectationis scdm ꝙ fit etiã spes rei amate: sicut. s. dictũ est, ꝙ ipsum desideriuz ex spe est delectabile. Est autẽ admiratio desiderium quoddã sciẽdi: qd in homine cõtingit ex hoc ꝙ videt effectũ et ignorat causaz vel ex hoc ꝙ causa talis effectus excedit cognitionẽ aut facultatẽ ipsius. et ideo admiratio est causa delectationis inquantũ habet adiunctã spem cõsequẽdi cognitionẽ eius qd scire desiderat. et propter hoc oĩa admirabilia sunt delectabilia: sicut que sunt rara et oẽs representationes rerũ etiã q̃ in se nõ sunt delectabiles. Gaudet enim anima in collatione vnius ad alterũ: quia cõferre vnũ alteri est proprius et cõnaturalis actus rationis: vt phs dicit in sua poetria. et propter hoc etiã liberari a magnis periculis magis est delectabile: quia est admirabile: vt dicitur in primo rhetori.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ admiratio nõ est delectabilis inquantum habet ignorantiam, sed inquantũ habet desiderium addiscẽdi causam. et inquantũ admirãs aliqd nouum addiscit. s. talẽ esse quẽ nõ estimabat. ¶ Ad scdm dicendum, ꝙ delectatio duo habet. s. quietẽ in bono, et huiusmodi quietis perceptionẽ. Quantũ igitur ad primũ cũ sit perfectius cõtẽplari veritatẽ cognitã q̃ inquirere ignotã, contẽplationes rerum scitarum per se loquendo sunt magis delectabiles q̃ inquisitiones rerum

ignotarum. Tamē per accidēs ꝗ̄tum ad scḋm cōtingit ꝙ inquisitiones sunt quādoq̄ delectabiliores sm ꝙ ex maiori desiderio procedūt. desiderium aūt maius excitatur ex perceptione ignorantie. vnde maxime homo delectat̄ in his, que de nouo inuenit aut addiscit. ¶ Ad tertium dicendū, ꝙ ea que sunt cōsueta sunt delectabilia ad operandū inquantū sunt quasi connaturalia, sed tamen ea que sunt rara p̄nt esse delectabilia. vel rōne cognitiōis: q2 desiderat̄ eorū sciētia inquantū sunt mira. vel rōne operationis: q2 ex desiderio magis inclinat̄ mēs ad hoc ꝙ intēse in nouitate operetur: vt dicit̄ in. 10. ethic. perfectior ēm operatio causat perfectiorem delectationem.

¶ De effectibus delectationis. Qō. 33.

Deinde Considerandū est de effectibus delectatiōis. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum delectationis sit dilatare. Scḋo vtrū delectatio causet sui sitim vel desiderium. Tertio vtrum delectatio impediat vsum rationis. Quarto vtrum delectatio perficiat operationem.

¶ Utrum delectationis sit dilatare. Arti. 1.

1. qō. 37. ar. 2. co.

Ad primū Uidetur ꝙ dilatatio non sit effectus delectatiōis. Dilatatio em̄ videtur ad amorē magis pertinere: sm ꝙ dicit apostolus. 2. ad cor. 6. Cor nostrū dilatatū est. Unde et de precepto charitatis in psal. dicit̄, Latū mandatū tuum nimis. sed delectatio est alia passio ab amore. ergo dilatatio nō est effectus delectationis. ¶ P̄. Ex hoc ꝙ aliquid dilatat̄ efficitur capacius ad recipiendū. sed receptio pertinet ad desiderium qḋ est rei nondū habite. ergo dilatatio magis videt̄ ptinere ad desiderium ꝗ̄ ad delectationem. ¶ P̄. Constrictio dilatationi opponit̄, sed constrictio videt̄ ad delectationē ptinere: nam illud cōstringimus qḋ firmiter volumus retinere. ꝛ talis est affectio appetitus circa rem delectantem. ergo dilatatio ad delectationem non pertinet.

Sed cōtra Est, ꝙ ad expressionē gaudij dr̄ Esaie. 60. Uidebis ꝛ aflues, ꝛ mirabit̄ ꝛ dilatabitur cor tuū. Ipsa etiā delectatio ex dilatatione nomē accepit vt leticia nominetur: sicut supra dictum est.

Rn̄deo Dōm, ꝙ latitudo est quedā dimēsio magnitudinis corporalis. vñ in affectionib9 aīe nō nisi sm metaphoram dr̄. dilatatio aūt dr̄ quasi motus ad latitudinē: ꝛ cōpetit delectationi sm duo que ad delectationē requirunt̄. Quorū vnum est ex parte apprehensiue virtutis, que app̄hendit cōiunctionem alicuius boni cōuenientis: ex hac aūt app̄hensione apprehendit se homo pfectionē quandā adeptū, que est spūalis magnitudo. ꝛ sm hoc anim9 hōis dr̄ per delectationē magnificari seu dilatari. Aliud aūt est ex parte appetitiue virtutis que assentit rei delectabili. ꝛ in ea quiescit quodāmodo se prebēs ei ad eā interius capiendā. ꝛ sic dilatat̄ affect9 hōis p delectationē quasi se tradens ad continendum interius rem delectantem.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ nihil phibet in his que dr̄ metaphorice idē diuersis attribui sm diuersas similitudines. ꝛ sm hoc dilatatio ptinet ad amorē rōne cuiusdam extēsionis, inquantū affectus amātis ad alios extēditur: vt curet nō solū que sua sunt, sed que aliorū. ad delectationem vero pertinet dilatatio inquantū aliquid in seipso ampliat̄ vt quasi capacius reddat̄. ¶ Ad scḋm dōm, ꝙ desiderium hꝫ quidē aliquā ampliationem ex imaginatione rei desiderate, sed multo magis ex p̄ntia rei iam delectātis: q2 magis p̄bet se animus rei iam delectāti ꝗ̄ rei nō habite desiderate, cū delectatio sit finis desiderij. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ ille qui delectat̄ constringit quidem rem delectantem dum ei fortiter inheret, sed cor suum ampliat vt perfecte delectabili fruatur.

4. disti. 49. q. 3. artic. 2. ad 3m.

¶ Utrum delectatio causet sui sitim vel desiderium. Art. 2.

Ad scḋm Uidetur ꝙ delectatio non causet desiderium suijpsius. Omnis em̄ motus cessat cū puenerit ad quietē. sꝫ delectatio est quasi quedā quies motus desiderij: vt supra dictuꝫ est: cessat ergo motus desiderij cū ad delectationeꝫ peruenerit. nō ergo delectatio causat desiderium. ¶ P̄. Oppositum nō est causa sui oppositi. sed delectatio quodāmodo desiderio opponit̄ ex parte obiecti: nā desideriū est boni nō habiti, delectatio vero boni iam habiti. ergo delectatio nō causat desideriū suijpsius. ¶ P̄. Fastidiuꝫ desiderio repugnat. sed delectatio plerunq̄ causat fastidium, non ergo facit sui desiderium.

Sed cōtra Est, ꝙ dn̄s dicit Jo. 4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterū. Per aquā aūt significat̄ sm Augu. delectatio corporalis.

Rn̄deo Dōm, ꝙ delectatio dupl'r potest cōsiderari. Uno modo sm ꝙ est in actu. alio modo sm ꝙ est in memoria. Itē sitis vel desiderium pōt dupl'r accipi. vno modo proprie sm ꝙ importat appetitū rei nō habite. alio modo cōiter sm ꝙ importat exclusionem fastidij. sm igit̄ ꝙ est in actu delectatio non causat sitim vel desideriū suijpsius per se loquēdo, sed solum per accidēs. Si tñ sitis vel desideriū dicat̄ rei nō habite appetitus, tūc delectatio nō causat simpl'r sitim vel desideriū, nā delectatio est affectio appetit9 circa rē p̄ntem. sed cōtingit rē p̄ntem nō pfecte haberi: ꝛ hoc pōt esse vl' ex parte rei habite vel ex parte h̄ntis. ex pte quidē rei habite, eo ꝙ res habita nō est tota simul: vnde successiue recipit̄. ꝛ dū aliquis delectat̄ in eo qḋ hꝫ, desiderat potiri eo qḋ restat: sicut qui audit primā partē versus, ꝛ in hoc delectat̄, desiderat alterā partē versus audire: vt aug. dicit. 4. cōfes. Et hoc modo oēs fere delectatiōes corporales faciūt suijpsarum sitim quousq̄ cōsummen̄t, eo ꝙ tales delectatiōes cōsequūtur aliquē motū: sicut pꝫ in delectationib9 ciborū. ex parte auteꝫ ipsius h̄ntis: sicut cū aliquis aliquā rē in se pfectā existentē non statim pfecte hꝫ, sed paulatim acquirit: sicut in mūdo isto pcipiētes aliquid impfecte de diuina cognitione delectamur. ꝛ ipsa delectatio excitat sitim vel desideriū pfecte cognitionis. sm qḋ pōt intelligi, qḋ hr̄ Eccle. 24. Qui bibūt me adhuc sitiēt. Si vero p sitim vel desideriū intelligat̄ sola intētio affectus tollēs fastidiū: sic delectationes spūales maxime faciunt sitim vel desiderium suijpsarum. delectationes em̄ corporales, q2 augmētate vel cōtinuate faciūt superexcrescētiam nālis habitudinis efficiunt̄ fastidiose: vt patet in delectatiōe ciborū. ꝛ pp hoc qñ aliquis iam peruenit ad pfectū in delectationib9 corporalib9 fastidit eas. ꝛ qñq̄ appetit aliquas alias. sed delectatiōes spūales nō superexcrescūt naturalē habitudinē, sed pficiunt naturā. vñ cū puenit̄ ad cōsummationem in ipsis, tūc sunt magis delectabiles. nisi forte p accidens, inquantū operatiōi contemplatiue adiungunt̄ alique operationes virtutū corporaliū, que p assiduitatē operandi lassant̄. Et p hūc modū etiā pōt intelligi qḋ dr̄ Eccle. 24. Qui bibit me adhuc sitiet. Quia ēt de angelis qui pfecte deū cognoscūt ꝛ delectātur in ipso, dr̄. 1. Petri. 1. ꝙ desiderāt in eū cōcupiscere. Si ꝓo cōsideret̄ delectatio put est in memoria, ꝛ nō in actu: sic p se nata est causare suijpsius sitim ꝛ desideriū. qñ. s. homo redit ad illā dispōnem in qua erat sibi delectabile qḋ p̄terijt: si vero immutatus sit ab illa dispōne memoria delectationis nō causat in eo delectationem, sed fastidium: sicut pleno existenti, memoria cibi.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ qñ delectatio est pfecta, tunc habet omnimodā quietē ꝛ cessat motus desiderij tendentis in nō habitū. sed qñ impfecte habet̄, tūc non oīno cessat motus desiderij tendētis in nō habitū. ¶ Ad scḋm dōm, ꝙ id qḋ imperfecte habet̄, sm quid habet̄ ꝛ sm quid non habet̄. ꝛ ideo simul de eo pōt esse ꝛ desiderium ꝛ delectatio. ¶ Ad tertium dicendū, ꝙ delectatiōes alio modo causant fastidium ꝛ alio modo desiderium: vt dictum est.

¶ Utrum delectatio impediat vsum rationis. Arti. 3.

Ad tertiū Uidetur ꝙ delectatio non impediat vsum rationis. quies enim maxime cōfert ad debitū rōnis vsum. vnde dr̄ in. 7. physi. ꝙ in sedendo ꝛ quiescendo fit anima sciens ꝛ prudēs. Et Sap. 8. Intrās in domū meā cōquiescā cum illa. s. sapientia. sed delectatio est quedam quies. ergo nō impedit, sed magis iuuat rationis vsum. ¶ P̄. Ea que non sunt in eodem, etiam si sint cōtraria, nō se impediunt, sed delectatio est in parte appetitiua, vsus aūt rationis in parte apprehēsiua. ergo delectatio non impedit rationis vsum. ¶ P̄. Quod impedit̄ ab alio videtur quodāmodo transmutari ab ipso. sed vsus apprehensiue virtutis magis mouet delectationem ꝗ̄ a delectatione moueatur. est enim causa delectationis. ergo delectatio non impedit vsum rationis.

Sed cōtra Est, ꝙ philosophus dicit in. 6. ethi. ꝙ delectatio corrumpit existimationē prudentie.

Rn̄deo Dōm, ꝙ sicut dr̄ in. 10. ethi. Delectationes ppie adaugent opationes, extranee vero impediunt. Est ergo quedā delectatio que habet̄ de ipso actu rōnis: sicut cū aliquis delectat̄ in contemplando vel ratiocinando. ꝛ talis delectatio non impedit vsum rationis, sed adiuuat: q2 illud attentius operamur in quo delectamur, attentio aūt adiuuat operationeꝫ.

sed delectationes corporales impediunt vsum rōnis triplici rōne. Primo qdē rōne distractionis: q2 sicut iā dictū est, ad ea in q̄bus delectamur multū attēdimus. cū aūt intentio fortiter inheserit alicui rei. debilitatur circa alias res vel totaliter ab eis reuocatur. ꝛ sm hoc si delectatio corporalis fuerit magna vel totaliter impediet vsum rationis ad se intētionē animi attrahendo, vel multū impediet. Scḋo rōne cōtrarietatis. quedā em̄ delectationes maxime superexcedētes sunt cōtra ordinē rōnis. ꝛ p hūc modū ph̄s dicit in. 6. ethi. ꝙ delectationes corporales corrūpūt existimationē prudētie. nō āt existimationē speculatiuā: cui delectatio nō cōtrariat̄: puta ꝙ triangulus habet tres angulos equales duobus rectis. sm autē primū modum vtrūq̄ impedit. Tertio modo sm quādā ligationē: inq̄ꝫtū. s. ad delectationē corporalem sequitur quedā trāsmutatio corporalis maior etiā ꝗ̄ in alijs passionibus ꝗ̄to vehemētius afficitur appetitus ad rem presentem ꝗ̄ ad rem absentē: hmōi aūt corporales perturbationes impediunt vsum rationis: sicut patet in vinolentis, qui habent vsum rationis ligatum vel impeditum.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ delectatio corporalis habet qdē qetē appetitus in delectabili: que qes interdū cōtrariatur rōni, sed ex parte corporis semper hꝫ transmutationē. ꝛ ꝗ̄tū ad vtrūq̄ impedit rōnis vsum. ¶ Ad secūdū dicēdū, ꝙ vis appetitiua ꝛ apprehēsiua sunt qdē diuerse ptes, sed vnius anime: ꝛ ideo cum intētio aīe vehemēter applicat̄ ad actum vnius impeditur ab actu cōtrario alterius. ¶ Ad tertiū dicēdum, ꝙ vsus rationis reqrit debitū vsum imaginationis ꝛ aliarum virium sensitiuarum que vtuntur organo corporali. ꝛ ideo ex trāsmutatione corporali vsus rationis impeditur impedito actu virtutis imaginatiue ꝛ aliarum sensitiuarum.

1. q. 34. ar. 4. ad tertiū. et q. 4. oī. ā. 8. cor. Et. 4. distin. 17. q. 1. ā. 3. qōne. 1. ad. 3. Et veri. qōe. 26. arti. 10. c. ꝛ ad. 2.

¶ Utrum delectatio perficiat operationem. Arti. 4.

Ad quartū Sic proceditur. Uidet̄ ꝙ delectatio non perficiat operationē. Ois enim humana operatio ab vsu rationis dependet. sed delectio impedit vsum rationis: vt dictū est. ergo delectatio non perficit, sed debilitat operationē humanam. ¶ Preterea. Nihil est perfectiuū suijpsius vel sue cause. sed delectatio est operatio: vt dicitur in. 7. ꝛ. 10. ethi. ꝙ oportet vt intelligatur vel essentialiter vel causaliter. ergo delectatio non perficit operationem. ¶ Preterea. Si delectatio perficit operationem: aut perficit ipsam sicut finis, aut sicut forma, aut sicut agens. sed non sicut finis: quia operationes non queruntur propter delectationem, sed magis econuerso: vt supra dictum est. nec iterum per modum efficientis: quia magis operatio est causa efficiens delectationis. nec iterum sicut forma: non enim perficit delectatio operationem vt habitus quidam secundum philosophum in. 10. ethice. delectatio ergo nō perficit operationem.

Sed contra Est, ꝙ dicitur ibidē, ꝙ delectatio operationem perficit.

Respondeo Dicendum, ꝙ delectatio dupliciter operationem perficit. Uno modo per modum finis. non quidem secundum ꝙ finis dicitur id propter qḋ aliquid est: sed sm ꝙ omne bonum completiue superueniens potest dici finis. ꝛ sm hoc dicit philosophus in. 10. ethico. ꝙ delectatio perficit operationem. sicut quidam superueniens finis: inꝗ̄tum scilicet super hoc bonum qḋ est operatio superuenit aliud bonum quod est delectatio, que importat quietationem appetitus in bono presupposito. Secundo modo ex parte cause agentis, non quidem directe: quia philosophus dicit in. 10. ethico. qḋ perficit operationem delectatio: non sicut medicus sanum: sed sicut sanitas. indirecte autem inq̄ꝫtum scilicet agens, quia delectatur in sua actione vehementius attendit ad ipsam, et diligentius eam operatur. et secundum hoc dicitur in. 10. ethico. quod delectationes adaugent proprias operationes ꝛ impediunt extraneas.

Ad primum Ergo dicendū, ꝙ nō ois delectatio impedit actum rationis: sed delectatio corporalis que non consequitur actū rationis, sed actū concupiscibilis, q̄ per delectationem augetur: delectatio autem que consequitur actū rationis, fortificat rationis vsum. ¶ Ad sm dicēdū, ꝙ sicut dicitur in. 2. physi. Contingit ꝙ duo sibijnuicem sunt cā, ita ꝙ vnum sit causa efficiens, ꝛ aliud causa finalis alterius. ꝛ p hūc modum operatio causat delectationeꝫ sicut causa efficiēs. delectatio autem perficit operationem per modum finis: vt dictum est. ¶ Ad tertium patet responsio ex dictis.

¶ De bōitate ꝛ malitia dlectōnū. Qō. 34.

¶ Super. q. 34. Omissa questione. 33. circa questionē 34. aduerte ꝙ author post tractatū de bonitate ꝛ malitia passionuꝫ in cōi examinare volēs bonitatē ꝛ malitiā passionū in speciali. circa duas tantū passiones: scꝫ delectationē ꝛ tristitiā q̄stiōes mouet sigillatim de bonitate ꝛ malitia. ꝛ rō est: q2 ad istas terminant̄ oēs alie passiones, ꝛ ab eis quodāmodo regulantur: vt infra habetur.

Deinde Cōsiderandū est de bonitate ꝛ malitia delectationū. ¶ Et circa hoc querūtur quatuor. Primo vtruꝫ ois dlectatio sit mala. Secūdo dato ꝙ nō vtrū ois delectatio sit bona. Tertio vtrū aliq̄ delectatio sit optima. Quarto vtrum delectatio sit mēsura vel regula sm quā iudicet̄ bonū vel malū in moralibus.

¶ Utrum ois delectatio sit mala. Arti. 1.

4. disti. 49. q. 3. ar. 4. q. 3. cor. Et veri. qōne. 15. ar. 4. Et. 10. ethico. lec. 1. 2. 3. ꝛ 4.

Ad primū Sic pcedītur. Uidet̄ ꝙ ois delectatio sit mala. Illḋ em̄ qḋ corrūpit prudētiā ꝛ impedit rationis vsum, videt̄ esse sm se malum: q2 bonū hominis est sm rationē esse: vt Dyo. dicit. 4. ca. de diui. no. sed delectatio corrumpit prudentiā ꝛ impedit rationis vsum. ꝛ tāto magis quanto delectationes sunt maiores. vnde in delectatiōibus venereis que sunt maxime, impossibile est aliq̄d intelligere: vt dicitur in. 7. ethi. Et Hiero. etiā dicit super Math. ꝙ illo tēpore quo cōiugales actus geruntur p̄sentia sancti spiritus non dabitur, etiā si propheta videatur esse q̄ officio generationis obsequitur. ergo delectatio est sm se malū ergo omnis delectatio mala. ¶ Preterea. Illud qḋ fugit virtuosus ꝛ prosequitur aliquis deficiens a virtute videtur esse sm se malū ꝛ fugiēdū: q2 vt dicitur in. 10. ethi. virtuosus est quasi mēsura ꝛ regula humanorum actuū. Et apostolus dicit. 1. ad Cor. 2. Spiritualis iudicat oīa: sed pueri ꝛ bestie in q̄bus nō est virtus prosequun̄t delectationes, fugit autē eas tēperatus. ergo delectationes sm se sunt male ꝛ fugiende. ¶ Preterea. Uirtus ꝛ ars sunt circa difficile ꝛ bonū: vt dicitur in. 2. ethi. sed nulla ars ordinata est ad delectationem. ergo delectatio nō est aliq̄d bonum.

Sed contra Est, ꝙ i psal. dicitur, Delectare in dn̄o. cū igit̄ ad nihil mali authoritas diuina inducat: videtur ꝙ non omnis delectatio sit mala.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ sicut dicitur in. 10. ethi. aliq̄ posuerunt oēs delectationes esse malas. cuius ratio videt̄ fuisse: quia intētionē suā referebant ad solas delectationes sensibiles ꝛ corporales que sunt magis manifeste. nā ꝛ in ceteris intelligibilia a sensibilibus antiq̄ philosophi nō distinguebāt, nec intellectū a sensu: vt dicitur in lib. de aīa. delectiones aūt corporales arbitrabantur dicēdū oēs esse malas: vt sic hoīes q̄ ad delectationes immoderatas sunt pni, a delectationibus se retrahentes ad mediū virtutis perueniant. Sed hec existimatio nō fuit conueniens. cū enim nullus possit viuere sine aliqua sensibili ꝛ corporali delectatione, si illi qui docēt oēs delectationes esse malas deprehendantur aliquas delectationes suscipere magis hoīes ad delectationes erunt procliues exemplo operū verborum doctrina pretermissa. In operationibus enim ꝛ passionib9 humanis in quibus experientia plurimum valet magis mouent exempla ꝗ̄ verba. Dicendum est ergo aliquas delectationes esse bonas ꝛ aliquas esse malas. Est enim delectatio quies appetitiue virtutis in aliquo bono amato, ꝛ consequens aliq̄ꝫ operationē. Unde huius ratio duplex accipi pōt. Una q̄dem ex parte boni in quo aliq̄s quiescēs delectatur: bonū enim ꝛ malū in moralibus dicitur sm ꝙ conuenit rationi vel discordat ab ea: vt s̄. dictū est. Sicut in rebus naturalibus aliq̄d dicitur naturale ex eo ꝙ nature conuenit: innaturale vero ex eo ꝙ est a natura discordans. Sicut igitur in naturalibus est quedā q̄es naturalis: que. s. est ex eo ꝙ cōuenit nature: vt cū graue q̄escit deorsum. ꝛ q̄dā innaturalis, que est in eo qḋ repugnat nature: sicut cū graue q̄escit sursum. Ita ꝛ in moralibus est delectatio bona sm ꝙ appetitus superior aut inferior requiescit in eo qḋ cōuenit rationi ꝛ q̄dā mala ex eo ꝙ quiescit in eo qḋ a ratione discordat ꝛ a lege dei. Alia ratio accipi pōt ex parte operationū: quarum quedā sunt male ꝛ quedam bone. operationibus autē magis sunt affines delectationes que sunt eis coniuncte ꝗ̄ cōcupiscentie que tempore eas precedunt. vnde cū cōcupiscentie bonarum operationū sint bone, malarum vero male, multo magis delectationes bonarum operationum sunt bone, malarum vero male.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ sicut. s̄. dictū est: delectationes q̄ sunt de actu rōnis nō impediūt rōnē

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super arti.2.

In.2.artic. 34. gönis obmissoꝑ oblium oc curriꝫ circa riſiones ad primū, ꝓquanto dicit, q nihil est vtile qđ nō sit bonū, quia aut est sermo de bonitate nāe, aut de bonitate moris. Si de bonitate nāe, nulla est differētia inter vtile & delectabile: qꝝ vtrunq; est bonū talis bonitate. Si de bonitate moralī, tunc falsa quoq; est differentia: qꝝ multa vtilia bona sunt mala moralr: vt pote ad malum ducētia sicut multa delectabilia mala sunt, moralr mala opera cōsequētia. ¶Ad hoc dr, qđ hic est sermo de bonitate moralī: & ꝑ bonum vtile est ſm ſe rōni cōsonās. Cum enim dicis bonū vtile, dicis aliquid consonū rōi: sicut cū dicis pascere esurientem, & in hoc differt vtile a delectabili, vt in ſra dr: qꝝ vtile ſignificat aliquid cōsonum rōni. Delectabile vero cōsonū appetitui. Bonū aūt et malum morale cōtituitur ex cōsonātia & dissonātia ad rōnem & nō ad appetitū. Et 4.distic. 49.q.3. ar.3.q.3. ad.2. et art.4.q. 1.ꝑ tot. & 3.eor. Et 10. ethi. lec.1. & 3,7,4.

ad primū Ergo dicēdū, q̄ non oīs delectatio cōſequitur opationes ꝑfectas: vt dictū est. & ideo nihil, ꝓhibet aliquā delectationē esse optimum: etsi nō oīs sit talis. ¶Ad ſm dōm, q̄ ratio illa ꝓcedit de optimo ſimpliciter, per cuius ꝑticipationē oīa sunt bona: vnde ex nullius additione fit melius: ſed in alijs bonis vr verū est q̄ quodlibet bonū ex additione alterius fit melius. Quāuis posset dici q̄ delectatio nō est aliqđ extraneū ab operatione virtutis: ſed concomitans ipſam: vt in primo ethi. dicitur. ¶Ad tertium dicendum, q̄ delectatio nō habet ꝙ sit optimum ex hoc q̄ est delectatio, ſed ex hoc q̄ est perfecta quies in optimo. vñ non oportet q̄ omnis delectatio sit optima aut etiam bona: ſicut aliqua ſcientia est optima non tamen omnis.

¶Utrū delectatio sit mensura vel regula ſm quam iudicetur bonum vel malum in moralibus. Arti.4.

4.distī. 49.q.3. a.4.q.3. ad.1.

Adquartū Sic ꝓceditur. Videtur q̄ delectatio nō sit mēſura vel regula boni & mali moralis. Dia enī mēſurantur primo ſui generis: vt dicitur in.10.metaphy. ſed delectatio nō est primū in genere moralīū: ſi ꝓcedūt ipſam amor & desideriū. non ergo est regula bonitatis & malitie in moralibus. ¶Preterea. Mensurā & regulam oportet esse vniformem, & ideo motus qui est maxime vniformis est mensura & regula omnium motuū: vt dicitur in.10.metaphy: ſed delectatio est varia & multiformis: cū quedā earum sint bone & quedā male. ergo delectatio non est mēſura & regula moralīū. ¶Preterea. Tertius iudicātium ſumitur de effectu per causam q̄ ecōuerſo: ſed bonitas vel malitia operationis est causa bonitatis vel malitie delectationis: qꝝ bone delectationes ſunt que cōſequuntur bonas operationes, male aūtem que malas: vt dicitur in.10.ethi. ergo delectationes nō ſunt regula & mensura bonitatis & malitie in moralibus.

Sedcontra Est, q̄ aug dicit ſuper illud pſal. Scrutans corda & renes deus. Finis cure & cognitiōis est delectatio ad quam oīs nititur pertenire. Et Philosophus dicit in.7.ethicoū q̄ delectatio est finis architectorum. i. principalis: ad quam reſpicientes vnūquodq; hoc quidem malum, hoc autem malum ſimpliciter dicimus. Bonum . Sic Saber Arist. textus.

Rñdeo Dicendum, q̄ bonitas vel malitia moralis principaliter involuntate cōſiſtit: vt ſupra dictū est. vtrū autē voluntas ſit bona vel mala precipue ex fine cognoſcitur, id aūt habetur ꝓ fine in quo voluntas q̄ſcit: quies aūt volūtatis & cuiuslibet appetitus in bono est delectatio, & ideo ſm delectatio nē voluntatis humane precipue iudicatur homo bonus vel malus. Est enim bonus & virtuoſus q̄ gaudet in operibus virtutum: malus autem qui in operibus malis. delectationes autem appetitus ſenſitiui nō ſunt regula bonitatis vel malitie moralis. nam cibus cōmuniter delectabilis est ſm appetitū ſenſitiuum bonis & malis: ſed voluntas bonorum delectatur in eis ſm conuenientiam rationis: quam non cura voluntas malorum.

Ad primū Ergo dicendum, q̄ amor & desiderium ſunt ꝓpria delectatione in via generationis: ſed delectatio est ꝓpria ſm rationē finis: q̄ in operabilibus hꝫ rationē principij, a quo maxime ſumitur iudiciū, ſicut a regula vel mensura. ¶Ad ſm dicēdū, q̄ oīs delectatio in hoc est vniformis qđ est quies in aliquo bono, & ſm hoc pōt esse regula vel mēſura: nā ille bonus est cuius volūtas q̄ſcit in vero bono: malus aūtē cuius voluntas quieſcit in malo. ¶Ad tertium dicendū, q̄ cū delectatio perficiat operationem per modū finis (vt.5.dictū est) non pōt esse operatio perfecte bona niſi etiā adſit delectatio in bono: nam bonitas rei dependet ex fine, & ſic quodāmodo bonitas delectationis est causa bonitatis in operatione.

¶De dolore ſeu triſtitia ſm ſe. Queſtio.35.

Cinde Cōſideradū est de dolore & triſtitia. ¶Et circa hoc primo cōſiderandū est de triſtitia ſeu dolore ſm ſe. Secūdo de cauſis eius. Tertio de effectibus ipſius. Quarto de remedijs. Quinto de bonitate vel malitia eius. ¶Circa primū q̄runt octo. Primo vtrū dolor ſit paſſio anime. Secundo vtrū triſtitia ſit idem quod dolor. Tertio vtrum triſtitia ſeu dolor ſit contraria delectationi. Quarto vtrū omnis triſtitia omni delectationi contrarietur. Quinto vtrum delectationi cōtemplationis ſit aliqua triſtitia contraria. Sexto vtrum magis fugienda ſit triſtitia q̄ delectatio appetenda. Septimo vtrū dolor exterior ſit maior q̄ dolor interior. Octauo de ſpēbus triſtitie.

¶Utrum dolor ſit paſſio aie. Arti.1.

Adprimū Sic ꝓceditur. Videtur q̄ dolor nō ſit paſſio anime. Nulla enim paſſio anime est in corpore: ſed dolor potest esse in corpore. Dicit enī aug. in lib. de vera reli. qđ dolor qui dicitur corporis est corruptio repentina ſalutis eius rei: quam male vtendo anima corruptioni obnoxiauit. ergo dolor non est paſſio anime. ¶Preterea. Omnis paſſio anime pertinet ad vim appetitiuam: ſed dolor non pertinet ad vim appetitiuam: ſed magis appreheſiuā. Dicit enim augu. in li. de natura boni, q̄ dolorem in corpore facit ſensus reſiſtens corpori potentiori. ergo dolor non est paſſio anime. ¶Preterea. Omnis paſſio anime pertinet ad appetitum animalem: ſed dolor non pertinet ad appetitū animalem, ſed magis ad appetitum naturalē. Dicit enī Augu. ſuper Geñ. ad literā. Si aliquod bonum remanſiſſet in natura, nullius boni amiſſi eſſet dolor in pena. ergo dolor non est paſſio anime.

Sedcontra Est, q̄ augu. 14. de ciuita. dei ponit dolores inter paſſiones anime: inducens illud Virgilij, Hinc metuunt cupiunt gaudentq; dolentq;.

Rñdeo Dicendum, q̄ ſicut ad delectationē duo req̄runtur, ſ. cōiunctio boni, & perceptio huiuſmodi coniunctionis. ita etiā ad dolorē duo req̄runtur ſcz cōiunctio alicuius mali quod ea ratione est malum quia priuat aliq̄ bonū, & perceptio hmōi cōiunctionis. Quicquid aūtē cōſtituit ſi nō habeat reſpectu eius cui cōiungitur rō nē boni vel mali, nō pōt cauſare delectationē vel dolorem: ex quo patet q̄ aliquid ſub ratione boni vel mali eſt obiectum delectationis & dolorīs. bonū aūtē & malū inq̄ſitū huiuſmodi ſunt obiecta appetitus. vnde patet q̄ delectatio & dolor ad appetitū pertinent. omnis aūt motus appetitiuus ſeu inclinatio cōſequens appreheſionē pertinet ad appetitū intellectiuū vel ſenſitiuū. nam inclinatio appetitus naturalis nō cōſequitur appreheſionē ipſius appetētis ſed alterius: vt in primo dictum est. Cum igitur delectatio & dolor ꝓſupponant in eodē ſubiecto ſenſum vel appreheſionem aliquam, manifeſtum est qđ dolor ſicut & delectatio est in appetitu intellectiuo vel ſenſitiuo. omnis autem motus appetitus ſenſitiui dicitur paſſio: vt.5. dictum est. & precipue illi q̄ in defectum ſonāt. vnde dolor ꝫ q̄ est in appetitu ſenſitiuo ꝓpriſſime dicitur paſſio anime. ſicut molestie corporales propie paſſiones corporis dicūtur. vnde & Auguſt. 14. de ciuitate dei, dolorem ſpecialiter egritudinem nominat.

Adprimū Ergo dicendum, q̄ dolor dicitur eſſe corporis quia cauſa doloris, est in corpore. puta cum patimur aliquod nocium corpori: ſed motus doloris ſemper est in anima: nam corpus non potest dolere niſi dolente anima: vt augu. dicit. ¶Ad ſecundum dicendum, q̄ dolor dicitur eſſe ſenſus, non quia ſit actus ſenſitiue virtutis: ſed quia requiritur ad dolorē corporalem ſicut ad delectationem. ¶Ad tertium dicendum, q̄ dolor de amiſſione boni demonſtrat bonitatem nature. non quia dolor ſit actus naturalis appetitus: ſed quia natura aliquid appetit vt bonum, quod cum remoueri ſentitur, ſequitur doloris paſſio in appetitu ſenſitiuo.

¶Sup arti. quartū.

In titulo articuli quarti aduerte ar.8.et 9.q.2. & 85.a.1.c.

¶Circa calcē riſionis ad tertiū in eodē quarto articulo dubiū occurrit. nonitijs q̄ videtur aduerſari ſupra dictis: ſi enī bonitas delectationis & cā quodāmodo boni ſatis in opatione aut eōuerſo, ſeq̄t nō ee eādē numero bonitatē vtriuſq; cuius oppoſitum dictum fuit. ¶Ad hoc breuiter dicit q̄ vt ex ſupius dictis apparet in analoga cālitate ſeu redundantia ſalūtur ídētitas numeralis in cā & cauſato. vnde hoc nihil obſtat ꝓpoſito: ſicut nec boni tatibus actus exteriorius & interiorius.

Universidad de Deusto Biblioteca

3.q8.15. ar..cor. Et.3.di. 17.q.2. ar.3.q.1. 4.2. Et veri.qõe 26.ar.3. ad.9.et artic.4. ad 4m.

¶Super.q.35. Omissis primis tribus articulis q̄stiõis.35.circa quartũ duo occurrũt aduertẽda. Primũ est ꝙ autor nõ loquitur hic de absolutis vt distinguunt̃ ꝯ relatiua: sȝ determinat seipsũ de quali absolutione intẽdit scȝ a specificatiõe ab extrinseco. Qđ qualiter intelligat̃ i prima pte dictũ diffuse est. Secundum est ꝙ autor posuit intẽperantiam ⁊ iustitiam sub absolutis: nõ qr nõ ipse specificẽtur ab extrinseco cũ sint actus aut habitus: sed vt exemplariter/ vel accipiẽdo eas vt qualitates. sicut eñ potẽtie anime sumũtur vt potentie/⁊ vt proprietates nature: ita actus ⁊ habitus vt sic/⁊ vt qualitates ẽm se.

¶Utrum tristitia sit idem qđ dolor. Art.2.

AD scđm Uidetur ꝙ tristitia nõ sit dolor. dicit eñ aug.14.de ciui.dei, ꝙ dolor in corporibus dicitur, tristitia aũt dicit̃ magis in aĩa. ergo tristitia nõ est dolor. ¶Preterea. Dolor non est nisi de presenti malo: sed tristitia põt esse de preterito ⁊ de futuro: sicut penitentia est tristitia de preterito ⁊ anxietas de futuro. ergo tristitia omnino a dolore differt. ¶P̄. Dolor nõ videt̃ consequi nisi sensum tactus: sed tristitia potest cõsequi ex omnibus sensibus. ergo tristitia non est dolor: sed se habet in pluribus.

Sed cõtra Est, ꝙ apl's dicit ad Roma.9. Tristitia est mihi magna. ⁊ cõtinuus dolor cordi meo. pro eodem vtens tristitia ⁊ dolore.

Rñdeo Dđm, ꝙ delectatio ⁊ dolor ex duplici apprehensione causari possunt. vel ex apphensione exterioris sensus, vel ex apprehensione interiori, siue intellectus siue imaginationis. Interior aũt apprehensio ad plura se extendit q̃ꝫ exterior: eo ꝙ quecunqꝫ cadunt sub exteriori apprehensione, cadunt sub interiori: sed nõ econuerso. Sola igit̃ illa delectatio que ex interiori apprehensione causat̃, gaudium nominatur: vt supra dictũ est. ⁊ similiter ille solus dolor qui ex apprehensione interiori causat̃ nominat̃ tristitia. Et sicut illa delectatio que ex exteriori apprehensione causat̃, delectatio quidẽ nominat̃ nõ aũt gaudium: ita ille dolor qui ex exteriori apprehensione causatur, nominatur quidem dolor non aũt tristitia. Sic igitur tristitia est quedam species doloris sicut gaudium delectationis.

Ad primũ Ergo dicendũ, ꝙ aug. loquit̃ ibi quantum ad vsum vocabuli: qr dolor magis vsitat̃ in corporalibus doloribus qui sunt magis noti q̃ꝫ in doloribus spiritualibus. ¶Ad scđm dđm, ꝙ sensus exterior non percipit nisi presens: vis aũt cognitiua interior põt percipere presens, preteritum ⁊ futurum. ⁊ ideo tristitia põt esse de presenti preterito ⁊ futuro: dolor aũt corporalis qui sequit̃ apprehensionem sensus exterioris, nõ potest esse nisi de presenti. ¶Ad tertium dđm, ꝙ sensibilia tactus sunt dolorosa nõ solũ inquantũ sunt improportionata virtuti apprehensiue, sed etiam inquantũ cõtrariãtur nature: aliorum vero sensuum sensibilia possunt quidẽ esse improportionata virtuti apprehensiue, nõ tñ cõtrariant̃ nature nisi in ordine ad sensibilia tactus. vnde solus homo qui est animal pfectũ in cognitione delectat̃ in sensibilib⁹ aliorũ sensuũ ẽm seipsa: alia vero animalia nõ delectant̃ in eis nisi ẽm ꝙ referunt̃ ad sensibilia tactus: vt dr̃ in.3.ethi. ⁊ ideo de sensibilib⁹ aliorũ sensuũ nõ dicit̃ esse dolor ẽm ꝙ ꝯtrariatur delectationi nãli: sed magis tristitia que cõtrariatur gaudio animali. Sic igit̃ si dolor accipiat̃ pro corpali dolore qđ vsitatius est dolor ex opposito di[...]dit̃ cõtra tristitiam ẽm distinctionẽ apprehensionis interioris ⁊ exterioris: lȝ quantũ ad obiecta delectatio ad plura se extẽdat q̃ꝫ dolor corporalis. Si vero dolor accipiat̃ cõiter: sic est genus tristitie: vt dictum est.

¶Utrum tristitia seu dolor sit contraria delectationi. Arti.3.

AD tertiũ Uidet̃ ꝙ dolor delectationi non cõtrarietur. Unũ eñ ꝯtrariorũ non est causa alterius: sed tristitia põt esse causa delectationis. Dicitur eñ Matth.5. Beati qui lugent: qm̃
4.distl. 49.q.3. ar.3.q.1. ipsi cõsolabunt̃. ergo nõ sunt cõtraria. ¶P̄. Unum cõtrariorum nõ denoĩat aliud: sed in quibusdã ipse dolor vel tristitia est delectabilis: sicut aug. dicit in.3.cõfes. ꝙ dolor in spectaculis delectat. Et.4.cõfes. dicit, ꝙ fletus amara res est, ⁊ tamen quandoqꝫ delectat. ergo dolor nõ contrariat̃ delectationi. ¶P̄. Unum cõtrariorũ nõ est materia alterius: qr cõtraria simul esse non pñt: sed dolor põt esse materia delectationis. dicit eñ Aug. in lib. de penitẽtia, Semp penitens doleat, ⁊ de dolore gaudeat. Et ph̄s dicit in.9.ethic. ꝙ econuerso malus dolet de eo ꝙ delectatus est. ergo delectatio ⁊ dolor non sunt contraria.

Sed cõtra Est, ꝙ august. dicit.14.de ciui.dei, ꝙ letitia est voluntas in eorum cõsensione que volumus: tristitia autem est voluntas in dissensione ab his que volumus: sed cõsentire ⁊ dissentire sunt cõtraria. ergo letitia ⁊ tristitia sunt contraria.

Rñdeo Dđm, ꝙ sicut ph̄s dicit.10.metaph. Cõtrarietas est dr̃ia ẽm formã: forma aũt seu species passiõis ⁊ motus sumit̃ ex obiecto vel termino: vnde cũ obiecta delectationis ⁊ tristitie seu doloris sint cõtraria. s. bonũ pñs ⁊ malũ pñs: sequitur ꝙ dolor ⁊ delectatio sint contraria.

Ad primũ Ergo dđm, ꝙ nihil phĩbet vnũ ꝯtrariorũ esse causam alterius per accidẽs: sic aũt tristitia põt esse causa delectationis. Uno quidẽ modo inquantũ tristitia de absentia alicuius rei, vel de pñtia contrarij vehemẽtius querit id in quo delectet̃. sicut sitiens vehemẽtius querit delectationem potus: vt remediũ cõtra tristitiam quam patit̃. Alio modo inquãtum ex magno desiderio delectationis alicuius nõ recusat aliquis tristitias pferre, vt ad illam delectationem perueniat. ⁊ vtroqꝫ modo luctus pñs ad cõsolationẽ future vite pducit. qr ex hoc ipso ꝙ homo luget pro peccatis vel pro dilatione glorie meretur cõsolationẽ eternã. Similiter meret̃ etiã cã aliquis ex hoc ꝙ ad ipsam consequendã nõ refugit labores ⁊ angustias pp ipsam sustinere. ¶Ad scđm dđm, ꝙ dolor ipse põt esse delectabilis per accidẽs, inquantũ. s. hȝ adiunctã admirationẽ: vt in spectaculis. vel inquantũ facit recordationẽ rei amate, ⁊ facit pcipere amorẽ eius de cuius absentia dolet̃. vnde cũ amor sit delectabilis, ⁊ dolor ⁊ omnia que ex amore cõsequunt̃. inquantũ in eis sentit̃ amor sunt delectabilia. ⁊ ppter hoc etiã dolores in spectaculis possunt esse delectabiles, inquantum in eis sentit̃ aliquis amor cõceptus ad illos qui in spectaculis cõmemorant̃. ¶Ad tertiũ dicendũ, ꝙ volũtas ⁊ ratio supra suos actus reflectunt̃: inquantũ ipsi actus voluntatis ⁊ rationis accipiunt̃ sub ratione boni vel mali. ⁊ hoc modo tristitia põt esse materia delectationis vel econuerso: non per se sed per accidens: inquantum scȝ vtrunqꝫ accipitur in ratione boni vel mali.

¶Utrum omnis tristitia omni delectationi cõtrariet̃. Ar.4.

AD quartũ Uidet̃ ꝙ omnis tristitia delectationi cõtrariet̃. Sicut eñ albedo ⁊ nigredo sunt cõtrarie species coloris, ita delectatio ⁊ tristitia sunt cõtrarie species aĩe passionum: sed albedo ⁊ nigredo vl'r sibi opponunt̃. ergo etiam delectatio ⁊ tristitia. ¶P̄. Medicine per cõtraria fiũt: sed quelibet delectatio est medicina cõtra quamlibet tristitiã: vt pȝ per ph̄m in.7.ethi. ergo quelibet delectatio cuilibet tristitie contrariatur. ¶Preterea. Contraria sunt que seinuicẽ impediunt: sed quelibet tristitia impedit quamlibet delectationem: vt patet per illud qđ dicit̃ in.10.ethi. ergo quelibet tristitia cuilibet delectationi contrariatur.

1.arti.6. cor. q.38. 1.ad. Et.3.q. 46.ar. 8.ad. Et.4. 14.q. art.4. 2.cor.

Sed cõtra. Contrariorũ nõ est eadẽ causa: sed ab eodem habitu procedit ꝙ aliquis gaudeat de vno ⁊ tristet̃ de opposito: ex charitate eñ cõtingit gaudere cũ gaudentibus, ⁊ flere cũ flentib⁹: vt dr̃ Ro.12. ergo nõ omnis tristitia omni delectationi contrariatur.

Rñdeo Dđm, ꝙ sicut dr̃ in.10.metaphysi. Contrarietas est differẽtia ẽm formã: forma aũt est ⁊ generalis ⁊ specialis. vnde cõtingit esse aliqua cõtraria ẽm formã generis: sicut virtus ⁊ vitium: ⁊ ẽm formam speciei: sicut iustitia ⁊ iniustitia. Est aũt cõsiderandũ ꝙ quedã specificant̃ ẽm formas absolutas: sicut substãtie ⁊ qualitates. quedã vero specificant̃ per comparationem ad aliquid extra: sicut passiones ⁊ motus recipiunt speciem ex terminis siue ex obiectis. In his ergo quorũ species considerantur ẽm formas absolutas: contingit quidem species que continentur sub cõtrarijs generib⁹ nõ esse cõtrarias ẽm rationem speciei, non tamen cõtingit ꝙ habeant aliquã affinitatem vel conuenientiam adinuicẽ. Intemperantia enim ⁊ iustitia que sunt in cõtrarijs generib⁹ (virtute scȝ ⁊ vitio) nõ cõtrariant̃ adinuicem ẽm rationẽ ppie speciei: nec habẽt aliquã affinitatẽ vł cõuenientiam adinuicẽ. Sed in illis quorũ species sumunt̃ ẽm habitudinem ad aliquid extrinsecũ, cõtingit ꝙ species cõtrariorũ generum nõ solum nõ sunt cõtrarie adinuicem, sed etiam habẽt quandam cõuenientiam ⁊ affinitatem: eo qđ eodem modo se habere ad cõtraria cõtrarietatem inducit. sicut accedere ad album ⁊ accedere ad nigrũ habẽt rationem contrarietatis: sed cõtrario modo se habere ad cõtraria habent rationeȝ similitudinis: sicut recedere ab albo ⁊ accedere ad nigrum. ⁊ hoc maxime apparet in contradictione que est principium oppositionis. nam in affirmatione ⁊ negatione eiusdem consistit oppositio: sicut album et non album. in affirmatione autem vnius oppositorum ⁊ negatione alterius attenditur conuenientia ⁊ similitudo: vt si dicam nigrum ⁊ non album. tristitia autem ⁊ delectatio cũ sint passiões specificantur ex obiectis. ⁊ quidem ẽm genus suũ cõtrarietatem habẽt: nã vnũ pertinet ad psecutionẽ, aliud vero ad fugã: q̄ se habẽt in appetitu sicut affirmatio ⁊ negatio in ratione: vt dicitur in 6.ethico. Et ideo tristitia ⁊ delectatio q̄ sunt de eodẽ, habẽt oppositionẽ adinuicẽ ẽm spẽm: tristitia vero ⁊ delectatio de diuersis, si qdẽ illa diuersa nõ sint diuersa opposita sed disparata nõ habent oppositionem adinuicẽ ẽm rõnẽ spẽi, sed sunt etiã disparata: sicut tristari de morte amici, ⁊ delectari in cõtẽplatione. Si vero illa diuersa sint cõtraria. tũc delectatio ⁊ tristitia nõ solũ nõ habẽt ꝯtrarietatẽ ẽm rationem speciei, sed etiã habent conuenientiã ⁊ affinitatem: sicut gaudere de bono ⁊ tristari de malo.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ albedo ⁊ nigredo nõ habẽt spẽm ex habitudine ad aliqd exterius: sicut delectatio ⁊ tristitia. vnde nõ est eadẽ rõ. ¶Ad ẽm dicẽdũ, ꝙ genus sumitur ex materia: vt patet in.8.metaphy. in accidẽtibus autẽ loco materie est subiectũ. dictũ est aũt ꝙ delectatio ⁊ tristitia cõtrariant̃ ẽm genus. ⁊ ideo in qualibet tristitia est ꝯtrãa dispõ subiecti dispõni que est in qualibet delectatione. nã in qualibet delectatione appetitus se hȝ vt acceptãs id qđ hȝ: in qualibet aũt tristitia se hȝ vt fugiẽs. ⁊ ideo ex parte subiecti quelibet delectatio est medicina cõtra quãlibet tristitiã. ⁊ quelibet tristitia est impeditiua cuiuslibet delectationis: precipue tñ qñ delectatio tristitie cõtrariatur etiã ẽm speciẽ. ¶Unde patet solutio ad tertiũ. Uel aliter dicẽdum, ꝙ etsi nõ omnis tristitia cõtrarietur omni delectationi ẽm speciem: tñ q̃ꝫtum ad effectum cõtrariatur. nam ex vno cõfortat̃ natura aĩalis: ex alio vero quodãmodo molestatur.

¶Utrũ delectationi ꝯtẽplationis sit aliqua tristitia ꝯtrãa. Ar.5.

AD quintũ Sic procedit̃. Uidet̃ ꝙ delectationi cõtẽplationis sit aliq̃ tristitia cõtraria. Dicit eñ apl's.2.ad Corin.7. Que ẽm deũ est tristitia, pniam in salutẽ stabilem operatur: sȝ respicere ad deũ pertinet ad superiorẽ rationẽ cuius
11e.q.9. ar.4.ad 2.⁊.q. 180.ar. 8.cor. Et.3.qõne.46. ar.7.ad 4. Et.4.di. 49.q.3. a.3.q.2. Et opus. 3.c.168. Et phil. 7.lec.6. co.3.fi.
est cõtẽplationi vacare ẽm augu. in.12.de trini. ergo delectationi cõtẽplationis opponitur tristitia. ¶Preterea. Cõtrariorum ꝯtrij sunt effectus: si ergo vnũ cõtrariorũ cõtẽplatũ est causa delectationis, aliud erit causa tristitie. ⁊ sic delectationi cõtemplationis erit tristitia cõtraria. ¶Preterea Sicut obiectuȝ delectationis est bonũ, ita obiectũ tristitie est malũ: sed contẽplatio põt habere mali rõnẽ. Dicit eñ ph̄s in.11.meta. ꝙ quedam incõueniẽs est meditari. ergo cõtẽplationis delectationi põt esse cõtraria tristitia. ¶Preterea. Operatio quelibet ẽm ꝙ nõ est impedita est causa delectationis: vt dicitur in.7.⁊.10.ethi. sed operatio cõtẽplatiõis põt multiplr̃ impediri. vel vt totalr̃ nõ sit. vel vt cũ difficultate sit. ergo in cõtẽplatione potest esse tristitia delectationi cõtraria. ¶Preterea. Carnis afflictio est causa tristitie: sed sicut dicitur Eccle. vltimo, Frequens meditatio carnis est afflictio. ergo contemplatio habet tristitiam delectationi contrariam.

Sȝ ꝯ Est, ꝙ dr̃ Sap.8. Nõ habet amaritudinẽ cõuersatio illius (scȝ sapientie) nec tediũ cõuictus eius: sed letitiã ⁊ gaudiũ: cõuersatio aũt ⁊ cõuictus sapientie est p cõtẽplationẽ. ergo nulla tristitia est q̄ sit cõtraria delectationi contẽplationis.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ delectatio cõtẽplationis põt intelligi duplr̃. Uno modo ita ꝙ cõtẽplatio sit delectationis causa ⁊ non obiectũ. ⁊ tũc delectatio nõ est de ipsa cõtẽplatione: sȝ de re cõtẽplata. cõtingit aũt cõtẽplari aliqd nociuum cõtristãs: sicut ⁊ aliqd cõueniẽs ⁊ delectãs. vnde si sic delectatio cõtẽplationis accipiat̃: nihil phibet delectatiõi cõtẽplationis esse tristitiã ꝯtrãa. Alio mõ põt dici delectatio cõtẽplationis, qr cõtẽplatio est eius obiectũ ⁊ cã: puta cũ aliqs delectat̃ de hoc ipso ꝙ contẽplat̃. ⁊ sic vt dicit Grego. nice. ei delectationi q̄ est ẽm cõtẽplationẽ nõ opponit̃ aliqua tristitia: ⁊ hoc idẽ ph̄s dicit in primo topico. ⁊ in.10.ethi. sed hoc est intelligẽdũ per se loquẽdo. cuius ratio est: qr tristitia per se ꝯtrãt̃ delectationi que est de cõtrario obiecto: sicut delectationi q̄ est de calore cõtrariat̃ tristitia que est de frigore. Obiecto aũt cõtẽplationis nihil est cõtrariũ: cõtrariorũ eñ rõnes ẽm ꝙ sunt apprehẽse nõ sunt cõtrarie: sed vnũ cõtrariũ est rõ cognoscendi aliud. vnde delectationi que est in cõtẽplãdo per se loquendo nõ põt esse aliqua tristitia cõtraria. sed nec etiaȝ habet tristitiã annexã: sicut corporales delectationes que sunt vt medicine quedã cõtra aliquas molestias: sicut aliquis delectatur in potu ex hoc ꝙ anxiatur siti: qñ autẽ iam tota sitis est repulsa, etiã cessat delectatio potus. delectatio enim cõtẽplationis non causatur ex hoc ꝙ excluditur aliqua molestia, sed ex hoc ꝙ est ẽm seipsam delectabilis: non est enim generatio vt dictũ est, sȝ operatio qdã perfecta. Per accidẽs aũt admiscetur tristitia delectationi apprehẽsionis. ⁊ hoc duplr̃. Uno modo ex pte organi. Alio modo ex impedimẽto apprehẽsionis. Ex parte qdẽ organi admiscetur tristitia vel dolor apprehẽsioni, directe qdẽ in viribus apprehẽsiuis sensitiue partis: q̄ habẽt organũ corporale. vel ex sensibili qđ est cõtrariũ debite cõplexioni organi: sicut gustus rei amate, ⁊ olfactus rei fetide, vel ex cõtinuitate sensibilis cõuenientis: qđ per assiduitatẽ facit superexcrescentiã naturalis habitus: vt.s. dictũ est. ⁊ sic redditur apprehensio sensibilis que prius erat delectabilis tediosa. sed hec duo directe in cõtẽplatiõe mẽtis locũ nõ habẽt: qr mens nõ habet organũ corporale. vnde dictũ est in autoritate inducta ꝙ nõ hȝ cõtẽplatio mentis nec amaritudinem nec tediũ: sed qr mẽs humana vtitur in cõtemplando viribus apprehẽsiuis sensitiuis (in quarũ actib⁹ accidit lassitudo) ideo indirecte admiscetur aliqua afflictio vel dolor contẽplationi: sed neutro modo tristitia cõtẽplationi adiuncta per accidens, cõtrariatur delectationi ei⁹. Nam tristitia que est de impedimento cõtẽplationis non cõtrariatur delectationi cõtẽplationis: sed magis habet affinitatẽ ⁊ cõuenientiã cũ ipsa: vt ex supradictis patet. Tristitia vero vel afflictio que est de lassitudine corporali nõ ad idem genus refertur: vnde est penitus disparata. ⁊ sic manifestũ est, ꝙ delectationi que est de ipsa contemplatione nulla tristitia contrariatur: nec adiungitur ei aliqua tristitia nisi per accidens.

¶Super articu.6. Articulo q̄nto obmisso: circa sextuȝ eiusdeȝ questionis aduerte ꝙ superius in.q.29.articulo tertio vbi odiũ cõparatũ est amori i fortitudine due tãtũ rationes dicte sunt: q̄re per accidẽs odiuȝ est fortius amore scȝ ex sensu ⁊ mala coniugatione. hic aũt cũ cõparat̃ delectationi tristitia tres rõnes afferunt̃. scilȝ ex sensu/ ex mala cõiugatione ⁊ ex effectu: vt pȝ in litera: qm̃ non experimur odiũ ita impedire amorẽ oẽȝ sicut tristitia dlectationẽ: qm̃ nec amor ita ꝯfortat nãm sicut delectatio nec odiũ debilitat illam sicut tristitia.

Ad primũ Ergo dicendum, ꝙ illa tristitia que est secũdũ deum non est de ipsa cõtẽplatione mentis: sed est de aliquo qđ mens contemplatur. s. de peccato quod mens considerat vt contrarium delectationi diuine. ¶Ad secũdũ dicendum, ꝙ ea que sunt cõtraria in rerum natura ẽm ꝙ sunt in mente non habent contrarietatem: non enim rationes contrariorum sunt contrarie: sed magis vnũ cõtrariũ est ratio cognoscẽdi aliud. propter quod est vna scientia contrariorum. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ contẽplatio ẽm se nunqꝫ habet rationem mali cum contemplatio nihil aliud sit q̃ꝫ cõsideratio veri, quod est bonum intellectus. sed per accidens tantum: inq̃ꝫtũ. s. contemplatio vilioris impedit contemplationẽ melioris. vel ex parte rei contẽplate: ad quam inordinate appetitus afficitur. ¶Ad quartum dicendum, ꝙ tristitia que est de impedimento contemplationis nõ contrariatur delectationi contemplationis: sed est ei affinis, vt dictũ est. ¶Ad quintũ dicendũ, ꝙ afflictio carnis per accidens ⁊ indirecte se habet ad contemplationem mentis: vt dictum est.

¶Utrũ magis sit fugiẽda tristitia q̃ꝫ delectatio appetẽda. Ar.6.

AD sextũ Sic proceditur. Uidetur ꝙ magis sit fugienda tristitia q̃ꝫ delectatio appetenda. Dicit enim augu. in lib.83.q. Nemo est q̄ 22e.q.
non magis dolorem fugiat q̃ꝫ appetat voluptatem. 138.ar.1. cor.
Illud autẽ in quod cõmuniter omnia consentiũt, vi- Et.3.di.
detur esse naturale. ergo naturale est ⁊ conueniens ꝙ plus tristi- 27.q.1.
tia fugiatur q̃ꝫ delectatio appetatur. ¶Preterea. Actio contra- a.3.ad.3
rij facit ad velocitatem ⁊ intensionem motus: aqua enim calida Et.4.di
citius ⁊ fortius congelatur: vt dicit philosophus in lib. metheo. sȝ stin.49.
fuga tristitie est ex contrarietate contristantis: appetitus autem q.3.ar.3. q.3.
delectationis nõ est ex aliqua contrarietate, sed magis procedit ex conuenientia delectantis. ergo maior est fuga tristitie q̃ꝫ appetitus delectationis. ¶Preterea. Quanto aliquis ẽm rationẽ fortiori passioni repugnat. tanto laudabilior est ⁊ virtuosior: quia virtus est circa difficile ⁊ bonum: vt dicitur in.2.ethi. sed fortis qui resistit motui quo fugitur dolor est virtuosior q̃ꝫ temperatus qui resistit motui quo appetitur delectatio. Dicit enim philosophus in primo rhetori. quod fortes ⁊ iusti maxime honorantur. ergo vehementior est motus quo fugitur tristitia, q̃ꝫ motus quo appetitur delectatio.

Sed contra. Bonum est fortius q̃ꝫ malum: vt patet per Dyo.4.ca. de diui. nomi. sed delectatio est appetibilis propter bonum quod est eius obiectum. fuga autem tristitie est propter malum. ergo fortior est appetitus delectationis q̃ꝫ fuga tristitie.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ In rñsione ad secundum aduerte ꝙ motus ab extrinseco ex parte actiui ē fortior in pncipio ex rōne ꝯtrarietatis qua vnūquodq; ⁊ seipm imprimere ⁊ opposito ꝯrianti obsistere nitit. ⁊ hoc intendit litera. Et ex hoc sequit ꝙ triste coiunctū forti⁹ agit vtpote ꝯrium: ⁊ cōsequēter magis sentit priuatio dlectabilis/ ꝗ̄ sentiebat ipsius cōiūctio. ⁊ sic per accidēs vehemētius fugitur tristitia ꝗ̄ acceptabat dlectatio/ ratione tñ cuius h̄ fugitur. ex parte autē patientis motus ab extrinseco dz esse minor in pncipio: q2 magis contrariatur in pncipio.

¶ Super arti. 8.

Omisso 7° articulo circa 8m eiusdē q̄stionis aduerte ꝙ id qđ de vltimis specieb⁹ tristitie dr sic intelligo ꝙ cū effectus tristitie cōsistat in appetitu fugitiuo qñ cōtingit deesse refugium aliquod cōstituitur anxietas vel angustia. vbi deest ly fugitiuus. qñ vero intm̄ tristitia est ꝙ nec appetibile aliquod ex illa relinquit/ sed solum ꝯrium cōtristās tunc cōstituitur accidia. vbi etiā deest ly appetere vel appetitus. i. actus appetendi/ non tamē tristandi actus.

Rñdeo Dōm, ꝙ ꝑ se loquēdo appetitus delectatiōis est fortior ꝗ̄ fuga tristitie. cuius ratio est: q2 causa delectationis est cōueniens bonū: causa aūt doloris siue tristitie est aliquod malū repugnās. Cōtingit aūt aliquod bonū esse cōueniēs absq; omni dissonātia: nō aūt pōt esse aliquod malum totaliter absq; omni cōuenientia repugnās. vnde delectatio pōt esse integra ⁊ perfecta: tristitia aūt est semp ꝯm partē. vnde naturaliter maior est appetitus delectatiōis ꝗ̄ fuga tristitie. Alia vero ratio est: q2 bonū qđ est obiectū delectationis ꝑ seipsum appetit, malum aūt qđ est obiectū tristitie est fugiendum inquantū est priuatio boni: qđ aūt est ꝑ se potius est illo qđ est ꝑ accidēs. cuius etiā signum apparet in motib⁹ naturalib⁹. nam omnis motus naturalis intensior est in fine cum appropinquat ad terminū sue nāe cōuenientem, ꝗ̄ in pncipio cū recedit a termino sue nature nō cōuenienti: quasi nā magis tendat in id qđ est sibi cōueniens, ꝗ̄ fugiat id ꝙ est sibi repugnās. vnde ⁊ inclinatio appetitiue virtutis per se loquēdo vehemētius tēdit in delectationē ꝗ̄ fugiat tristitiam. ¶ Sed ꝑ accidēs cōtingit ꝙ tristitiam aliquis magis fugit ꝗ̄ delectationē appetat. ⁊ hoc tripliciter. Primo quidē ex parte apprehensionis: q2 vt aug. dicit. 10. de trinita. amor magis sentit cum eum ꝓdit indigētia. ex indigētia autem amati procedit tristitia: que est ex amissione alicuius boni amati. vel ex incursu alicuius mali cōtrarij: delectatio aūt nō hꝫ indigentiā boni amati, sed quiescit in eo iam adepto. Cū igitur amor sit causa delectationis ⁊ tristitie: in tanto magis fugitur tristitia quanto magis sentitur amor ex eo ꝙ cōtrariatur amori. Secundo ex parte cause cōtristantis vel dolorem inferentis: que repugnat bono magis amato ꝗ̄ sit bonum illud in quo delectamur. magis enim amamus consistentiā corporis naturalem ꝗ̄ delectationem cibi. ⁊ ideo timore doloris qui prouenit ex flagellis vel alijs huiusmodi: que cōtrariantur bone cōsistentie corporis, dimittimus delectationem ciborum vel aliorum huiusmodi. Tertio ex parte effectus. s. inquantū tristitia impedit non vnam tantū delectationem: sed omnes.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ illud qđ aug. dicit ꝙ dolor magis fugitur ꝗ̄ voluptas appetatur: est verum per accidens ⁊ non per se. ⁊ hoc patet ex eo quod subdit. Quandoq; quidem etiam videmus immanissimas bestias a maximis voluptatibus abstinere dolorū metu, qui cōtrariatur vite, que maxime amatur. ¶ Ad scđm dicendum, ꝙ aliter est in motu qui est ab interiori, ⁊ aliter in motu qui est ab exteriori: motus enim qui est ab interiori: magis tendit in id qđ est conueniens ꝗ̄ recedat a cōtrario: sicut supra dictū est de motu naturali. sed motus qui est ab extrinseco intenditur ex ipsa cōtrarietate: q2 vnumquodq; suo modo nititur ad resistendū contrario sicut ad cōseruationem suiipsius. vnde motus violentus intenditur in principio ⁊ remittitur in fine. motus aūt appetitiue partis est ab intrinseco: cum sit ab anima ad res. ⁊ ideo per se loquēdo magis appetitur delectatio ꝗ̄ fugiatur tristitia. sed motus sensitiue partis est ab exteriori: quasi a rebus ad animā. vnde magis sentitur qđ est magis contrarium. ⁊ sic etiam per accidens inquantū sensus requiritur ad delectationē ⁊ tristitiam magis fugitur tristitia ꝗ̄ delectatio appetatur. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ fortis non laudatur ex eo ꝙ ꝯm rationem nō vincitur a dolore vel tristitia quacunq;: sed ex ea que consistit in periculis mortis. que quidem tristitia magis fugitur quā appetatur delectatio ciborum vel venereorum, circa quā est temperantia: sicut vita magis amatur ꝗ̄ cibus vel coitus. sed temperatus magis laudat ex hoc ꝙ nō prosequitur delectationes tactus, ꝗ̄ ex hoc ꝙ non fugit tristitias contrarias: vt patet in tertio ethicorum.

¶ Utrum dolor exterior sit maior ꝗ̄ interior. Articulus. 7.

AD septimū Uidet ꝙ dolor exterior sit maior ꝗ̄ dolor cordis interior. Dolor eñ cordis exterior causat ex causa repugnāte bone cōsistentie corporis in quo est vita, dolor aūt interior causat ex aliqua imaginatione mali: cum ergo vita magis amet ꝗ̄ imaginatū bonū videt ꝯm ꝑdicta ꝙ dolor exterior sit maior ꝗ̄ dolor interior. (j. q°. 5. articu. ad 3m.)

¶ Preterea. Res magis mouet quam rei similitudo: ed dolor exterior prouenit ex reali coniunctione alicuius cōtrarij, dolor autem interior ex similitudine contrarij apprehensa. ergo maior est dolor exterior quam dolor interior. ¶ Preterea. Causa ex effectu cognoscit: sed dolor exterior hꝫ fortiores effectus: facilius enim homo moritur propter dolores exteriores ꝗ̄ ꝓpter dolorē interiorem. ergo exterior dolor est maior ⁊ magis fugitur quam dolor interior.

Sed cōtra Est, ꝙ dr Eccl. 25. Ois plaga tristitia cordis est, ⁊ ois malitia nequitia mulieris. ergo sicut nequitia mulieris alias nequitias superat. vt ibi intēditur, ita tristitia cordis omnem plagam exteriorem excedit.

Rñdeo Dōm, ꝙ dolor exterior ⁊ interior in vno cōueniūt ⁊ in duob⁹ differūt. Conueniunt quidē in hoc ꝙ vterq; est motus appetitiue virtutis: vt supra dictū est. sed differunt ꝯm illa duo que ad tristitiā ⁊ delectationē requirūtur. s. ꝯm causam que est bonū vel malum cōiunctū, ⁊ ꝯm apprehensionē. Causa enim doloris exterioris est malū coniunctū qđ repugnat corpori: causa aūt interioris doloris est malū coniunctū qđ repugnat appetitui. dolor etiam exterior sequit apprehensionē sensus ⁊ specialiter tactus: dolor aūt interior sequit apprehensionē interiorem, vel imaginationis. s. vel etiam rationis. Si ergo comparatur causa interioris doloris ad causam exterioris: vna per se pertinet ad appetitū cuius est vterq; dolor: alia vero per aliud. Nam dolor interior est ex hoc ꝙ aliquid repugnat ipi appetitui: exterior aūt dolor ex eo ꝙ repugnat appetitui, q2 repugnat corpori. semp aūt qđ est per se est prius eo qđ est per aliud. vnde ex ꝑte ista dolor interior preeminet dolori exteriori. Similiter etiam ex parte apprehensionis. nam apprehensio rationis ⁊ imaginationis altior est ꝗ̄ apprehēsio sensus tactus. vnde simpliciter ⁊ per se loquēdo dolor interior potior est ꝗ̄ dolor exterior. cuius signū est, ꝙ etiā dolores exteriores aliquis volūtarie suscipit, vt euitet interiorem. ⁊ inquantū nō repugnat dolor exterior interiori appetitui fit quodammodo delectabilis ⁊ iocūdus interiori gaudio. quandoq; tamē dolor exterior est cū interiori dolore. ⁊ tunc dolor augetur: non solū enim interior est maior ꝗ̄ exterior, sed etiā vniuersalior. Quicquid enim est repugnans corpori. pōt esse repugnans interiori appetitui. ⁊ quicquid apprehendit sensu, pōt apprehendi imaginatione ⁊ ratione: sed nō conuertit. Et ideo signāter in autoritate adducta dicit, Omnis plaga tristitia cordis est. quia etiam dolores exteriorū plagarū sub interiori cordis tristitia comprehenduntur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ dolor interior pōt etiā esse de his que ꝯriant vite. ⁊ sic cōparatio doloris interioris ad exteriorem nō est accipienda ꝯm diuersa mala que sunt causa doloris, sed ꝯm diuersam comparationē huius cause doloris ad appetitū. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ tristitia interior nō procedit ex similitudine rei apprehensa sicut ex causa: non eñ homo tristatur interius de ipsa similitudine apprehēsa, sed de re cuius est similitudo: que quidē res tāto ꝑfectius apprehendit per aliq̄ similitudinem ꝗ̄to similitudo est magis immaterialis ⁊ abstracta. ⁊ ideo dolor interior per se loquendo est maior tanq̄ de maiori malo existēs: ꝓpter hoc ꝙ interiori apprehensione magis cognoscitur malum. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ immutatiōes corporales magis causant ex dolore exteriori: tū q2 causa doloris exterioris est corrumpens cōiunctū corporaliter: qđ exigit apprehensio tactus. tum etiam q2 sensus exterior est magis corporalis ꝗ̄ sensus interior: sicut ⁊ appetitus sensitiuus ꝗ̄ intellectiuus. ⁊ ꝓpter hoc vt supra dictum est, ex motu appetitus sensitiui magis corpus immutatur. ⁊ similiter ex dolore exteriori magis quā ex dolore interiori.

¶ Utrū sint tantū quatuor species tristitie. Ar. 8.

AD octauū Sic ꝓcedit. Uidet ꝙ Damas. incōuenienter quatuor tristitie species assignet: que sunt accidia, achos vel anxietas: secundum (j. q°. 41. ar. 4. ad 1m. ⁊ 22e. q°. 35. ar. 4. ad 3m. ⁊ 3. dist. 26. q. 1. ar. 3. cor. Et veri. q. 26. 4. ad 6.)

Grego. nice. misericordia ⁊ inuidia. Tristitia enim delectationi opponitur. sed delectationis nō assignantur alique species: ergo nec tristitie species debent assignari.

¶ Preterea. Penitentia est quedā species tristitie, similiter etiaꝫ nemesis ⁊ zelus: vt dicit phs in. 2. rheto. que quidē sub his speciebus nō comphendunt. ergo insufficiens est eius ꝑdicta diuisio.

¶ Preterea. Omnis diuisio debet esse per opposita. sed ꝑdicta non habent oppositionem adinuicem. Nam ꝯm Grego. accidia est tristitia vocē amputans: anxietas vero est tristitia aggrauās: inuidia vero est tristitia in alienis bonis: misericordia autem est tristitia in alienis malis. contingit autem aliquem tristari, ⁊ de alienis malis, ⁊ de alienis bonis, ⁊ simul cum hoc interius aggrauari, ⁊ exterius vocem amittere. ergo predicta diuisio nō est conueniens.

Sed cōtra Est autoritas vtriusq; scꝫ Gregorij nice. ⁊ Damas.

Rñdeo Dōm, ꝙ ad rationē speciei ꝑtinet ꝙ se habeat ex additione ad genus. sed generi pōt aliquid addi dupliciter. Uno modo qđ per se ad ipsum pertinet ⁊ virtute continetur in ipso. sicut rationale addit animali. ⁊ talis additio facit veras species alicuius generis: vt per phm patet in. 7. ⁊. 8. meta. aliquid vero additur generi quasi aliquid extraneum a ratione ipsius, sicut si album animali addat vel aliquid hmōi. ⁊ talis additio nō facit veras species generis, ꝯm ꝙ cōiter loquimur de generibus ⁊ specieb⁹. Interdum tamē dicit aliquid esse species alicuius generis ꝓpter hoc ꝙ hꝫ aliquid extraneum ad qđ applicatur generis ratio: sicut carbo ⁊ flāma dicunt esse species ignis propter applicationē nature ignis ad materiam alienam. ⁊ simili modo loquēdi dicūtur astrologia ⁊ ꝑspectiua species mathematice inquantū principia mathematica applicant ad materiā naturalem. Et hoc modo loquendi assignantur hic species tristitie per applicationem rationis tristitie ad aliquid extraneum. quod quidem extraneum accipi potest vel ex parte cause obiecti vel ex parte effectus: propriū eñ obiectū tristitie est ꝓprium malum. vnde extraneum obiectum tristitie accipi potest vel ꝯm alterum tantum: q2. s. est malum, sed non proprium. ⁊ sic est misericordia que est tristitia de alieno malo, inquantū tamen estimatur vt proprium, vel quātum ad vtrunq;: q2 neq; est de proprio, neq; de malo, sed de bono alieno: inquantum tamen bonum alienum estimatur vt ꝓprium malum. ⁊ sic est inuidia. Proprius autem effectus tristitie consistit in quadam fuga appetitus. vnde extraneum circa effectum tristitie potest accipi quantum ad alterum tantū: q2 scꝫ tollit fuga. ⁊ sic est anxietas que sic aggrauat animum, vt non appareat aliquod refugiū. vnde alio nomine dicit angustia. Si vero intantū procedat talis aggrauatio, vt etiam exteriora membra immobiliter ab opere, quod pertinet ad accidiam. sic erit extraneum quātum ad vtrunq;. q2 nec est fuga, nec est in appetitu. Ideo aūt specialiter accidia dicit vocem amputare: q2 vox inter omnes exteriores motus magis exprimit interiorem conceptū ⁊ affectum non solum in hominibus, sed etiam in alijs animalib⁹: vt dicitur in. 1. politicorum.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ delectatio causatur ex bono quod vno modo dicitur. ⁊ ideo delectatiōis non assignantur tot species sicut tristitie: que causatur ex malo ꝙ multifariam contingit, vt dicit Dyoni. 4. ca. de diui. no. ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ penitentia est de malo proprio quod per se est obiectū tristitie. vnde non pertinet ad has species. zelus vero ⁊ nemesis sub inuidia continentur, vt infra patebit. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ diuisio ista non sumitur secundum oppositiones specierum, sed secundum diuersitatem extraneorum ad q̄ trahitur ratio tristitie. vt dictum est.

¶ De causis tristitie seu doloris. Qō. 36.

DEinde Considerandum est de causis tristitie. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum causa doloris sit bonuꝫ amissum, vel magis malum coniunctum. Secundo vtrū cōcupiscētia sit causa doloris. Tertio vtrū appetit⁹ vnitatis sit cā doloris. Quarto vtrum potestas cui resisti non potest sit causa doloris.

¶ Utrum causa doloris sit bonum amissum, vel malum coniunctum. Arti. 1.

AD primū Sic proceditur. Uidetur ꝙ bonum amissum sit magis causa doloris ꝗ̄ malum coniunctum. dicit enim Augu. in lib. 83. q. dulcissimum dolorem esse de amissione bonorum temporalium. eadem ergo ratione quilibet dolor ex amissione alicuius boni contingit.

¶ Preterea. Supra dictum est, ꝙ dolor qui delectationi contrariatur est de eodē de quo est delectatio: sed delectatio est de bono, sicut supra dictum est: ergo dolor est principaliter de amissione boni. ¶ Preterea. Secundum Augu. 14. de ciui. dei, Amor est causa tristitie, sicut ⁊ aliarum affectionum anime: sed obiectum amoris est bonum. ergo dolor vel tristitia magis respicit bonum amissum ꝗ̄ malum coniunctum.

Sed contra Est, quod Dama. dicit in. 2. lib. quod expectatum malum timorem constituit: presens vero tristitiam.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ si hoc modo se haberēt priuatiōes in apprehēsione anime sicut se habent in ipsis reb⁹, ista q̄stio nullius momenti esse videretur. maluꝫ eñ vt in. 1. lib. habitum est, est priuatio boni, priuatio aūt in rerum natura nihil est aliud ꝗ̄ carentia oppositi habitus: ꝯm hoc ergo idem esset tristari de bono amisso, ⁊ de malo habito. sꝫ tristitia est motus appetitus apprehensionem sequentis: in apprehensione aūt ipsa priuatio habet rationem cuiusdam entis. vnde dicitur ens rationis: ⁊ sic malum cum sit priuatio se habet per modū cōtrarij. Et ideo quantum ad motum appetitiuum differt vtrum respiciat principalius malum coniunctū, vel bonū amissum. Et quia mot⁹ appetitus aialis hoc modo se habet in operibus anime sicut motus nālis in rebus nālibus: ex consideratione nālium motuum veritas accipi pōt. Si enim accipiamus in motibus nālibus accessum ⁊ recessuꝫ, accessus per se respicit id quod est cōueniens nāe, recessus aūt per se respicit id qđ est ꝯrīū: sicut graue per se recedit a loco superiori: accedit autem naturaliter ad locum inferiorem. Sꝫ si accipiamus causam vtriusq; mot⁹ scilicet grauitatem: ipsa grauitas per prius inclinat ad locum deorsum quam retrahat a loco sursum a quo recedit vt deorsum tendat. Si igitur cum tristitia in motibus appetitiuis se habeat per modum fuge vel recessus, delectatio autem per modum prosecutionis vel accessus: sicut delectatio per prius respicit bonum adeptum quasi proprium obiectum, ita tristitia respicit malum coniunctum: sed causa delectationis ⁊ tristitie scilicet amor ꝑ prius respicit bonum quam malum. Sic ergo eo modo quo obiectum est causa passionis, magis proprie est causa tristitie vel doloris malum coniunctum ꝗ̄ bonum amissum.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ipsa amissio boni apprehēditur sub rōne mali sicut ⁊ amissio mali apprehenditur sub rōne boni. ⁊ ideo Aug. dicit dolorē prouenire ex amissione tēporaliū bonorum. ¶ Ad ꝯm dōm, ꝙ delectatio ⁊ dolor ei contrarius respiciunt idem: sed sub contraria ratione: nam si delectatio est de presentia alicuius: tristitia est de absentia eiusdem. In vno autem contrariorum includitur priuatio alterius vt patet in. x. meta. ⁊ inde est ꝙ tristitia que est de contrario est quodammodo de eodem sub contraria ratione. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quando ex vna causa prouenīūt multi motus, nō oportet ꝙ omnes principalius respiciant illud qđ principalius respicit eam: sed primus tantū vnusquisq; autē aliorum principalius respicit illud quod est ei conueniens secundum propriam rationem.

¶ Sup. q. 36. arti. 1.

In primo arti. q. 36. memēto doctrine superi⁹ date in primo. ā. q. 8. quo priuationes capiuntur vt entia ⁊ bona in ratione. eodem eniꝫ iudicio sumunt rationem contrarij mali: sicut enim mulierem non tangere sumitur vt bonum / ita etiam sumitur vt malum. ¶ Sed occurrit vnum dubium non dissimulandum si bonum amissum et malū cōiunctū in re coincidunt: q2 malū in priuatione boni consistit: ⁊ propterea in motu nāli nulla q̄dāmō esset hec questio vt in litera dicit cū in rōne vtrūq; induat rōnē entis: que restat inter ea differētia: ob quā malū cōiunctuꝫ sortiat rōnē cōtrarij poti⁹ ꝗ̄ bonū amissum: ⁊ ob ꝗ̄ tristitia respicit bonū amissuꝫ sub rōne mali cōiūcti: ⁊ nō ecōuerso. ¶ Ad hoc dr: ꝙ licet tā amissio boni ꝗ̄ malū possit habere rationem entis apprehendi siquidē potest ⁊ amissio vite ⁊ malum mortis sub ratione sacrificij diuini ⁊c. Inter ipsa tamen in re ⁊ in ratione hoc interest: quod in re vtriusq; ratio consistit in priuatione boni: vt in litera deducitur: in ratione autem ratio boni amissi consistit in priuatione: ratio vero mali consistit in positione. Amissio siquidem boni presentatur in ratione priuationis conuenientis: vt patet. malum vero coniunctū presentatur indutū rationem disconuenientis: quod constat habere rationeꝫ entis contrarij bono amisso: quod habet rationem conuenientis: ita quod illamet priuatio que i re est priuatio boni et malum apprehensa vt priuatio boni offertur vt priuatio: et q̄ntum est ex se mouere appetitum vt priuatio conuenientis. Apprehensa vero vt malū offertur ⁊ mouet appetituꝫ vt disconueniens: ac per hoc vt ens contrarium: et hoc experimur in nobis dum priuati reb⁹ amico: vel quacūq; re: ⁊ priuationem conuenientis: et appositioneꝫ disconuenientis dis

Universidad de Deusto Biblioteca

uersimode flemus. Illud referendo ad ea que habebamus vel sperabamus: et hoc ad ea que patimur aut timemus: vsq; tamen adeo malum vēdicat sibi mouere ad tristitiam: vt etiam ipsa priuatio boni non causet eam nisi vt sapit rationē mali: quia non nisi vt sapit disconuenientiam: vt in responsione ad primum in litera habetur: nisi enim vt disconuenientiam participans haberetur nō deploraretur: malum ergo coniunctum est per se primo causans tristitiam: bonum autē amissum per se secū do ex parte obiecti. 1. art. 4. cor.

¶ Super arti. 2.

In ar. 2. nota nouitie: qđ malum qđ est obiectum tristitie ponitur finis appetitiui motus non vt prosequēdus: sed vt fugiendus. sic enim est tristitie finis.

¶ Super arti. 3.

In tertio & quarto articulis eiusdem. q. 36. nil occurrit scribendum: sed tu collige causas tristitie: & ex parte obiecti habes per se primo malum coniunctum: & per se secūdo bonum amissum: & potestatē maiorem vt auferentem hoc. Ex parte vero subiecti habes amorem boni & appetitū vnitatis &c.

¶ Utrū cōcupiscētia sit causa doloris. ar. 2.

AD secūdū sic proceditur. Vr̄ q cōcupiscentia non sit cā doloris seu tristitie. Tristitia enim per se respicit malū: vt dictū est: cōcupiscētia aūt est motus quidā appetitus in bonū: motus aūt qui est in vnū cōtrariū nō est cā motus q respicit aliud cōtrariū: ergo cōcupiscētia nō est cā doloris. ¶ Pr. Dolor fm damas. est de presenti, cōcupiscētia aūt est de futuro: ergo cōcupiscētia nō est causa doloris. ¶ Pr. Id qđ per se est delectabile nō est cā doloris: sed cōcupiscētia est fm seipsam delectabilis: vt ph's dicit in. 1. rheto. ergo cōcupiscentia non est causa doloris seu tristitie.

Sed contra Est, q Aug. dicit in ench. Subintrantib' ignorātia agendarū rerū, & cōcupiscētia noxiarū: comites subinferunt error & dolor: sed ignorātia ē cā erroris: ergo cōcupiscētia est cā doloris.

Respondeo Dicēdū, q tristitia est mot' quidam appetitus aīalis: mot' autem appetitiu' hz (sicut dictū est) similitudinem appetitus nālis: cuius duplex cā assignari pōt: vna per modū finis: alia sicut vn̄ est principiū motus: sicut descensionis corporis grauis, cā sicut finis est locus deorsū: principiū aūt motus est inclinatio nālis que est ex grauitate. Cā aūt motus appetitiui p modū finis est eius obm: & sic. s. dictū est qđ causa doloris seu tristitie est malū coniūctū: cā aūt sicut vnde est principiū talis motus est interior inclinatio appetitus: q quidē p̄ius inclinat ad bonū & ex cōsequenti ad repudiandum malū cōtrariū. & ideo hmōi mot' appetitiui primū principiū est amor q est pma inclinatio appetitus ad bonū cōsequendū. Scđm aūt principiū est odiū, qđ est inclinatio prima appetit' ad malū fugiendū: sed q concupiscentia vel cupiditas est primus effectus amoris quo maxime delectamur: vt s. dictū est: ideo frequenter Aug. cupiditatē vel cōcupiscētiā p amore ponit: vt. s. dictū ē, & hoc mō cōcupiscentiā dicit esse vlem cām doloris: sed ipsa cōcupiscētia fm ppriā rōnē cōsiderata est interdū cā doloris: omne eñ qđ impedit motū ne pueniat ad terminū, est cōtrariū motui: illud aūt qđ ē cōtrariū motui appetitus est cōtristās: & sic p cōns cōcupiscētia fit cā tristitie inquātū de retardatione boni cōcupiti vel totali ablatione tristamur: vlis aūt cā doloris esse non pōt: q magis dolem' de subtractiōe bonorū p̄sentiū in quib' iam delectamur quā futurorū que concupiscimus.

Ad primū Ergo dicēdū, q inclinatio appetitus ad bonū consequendū est cā inclicationis appetitus ad malū fugiendū sicut dictū est, & ex hoc cōtingit q motus appetit' q respiciūt bonū, ponunt cā motuū appetitus q respiciūt malū. ¶ Ad fm dicēdū, q illud qđ cōcupiscit, etsi realiter sit futurū: est tñ quodāmō p̄ns inquātū speratur. Uel pōt dici, q licet bonū cōcupitū sit futurū: tñ impedimentū presentialiter apponitur qđ dolorē causat. ¶ Ad tertiū dicēdū, q cōcupiscētia est delectabilis quādiu manet spes adipiscēdi qđ cōcupiscit: sed subtracta spe per impedimentum appositum concupiscentia dolorem causat.

3. di. 15. q. 2 ā. 3. q. 1. cor.

¶ Utrū appetitus vnitatis sit causa doloris. Art. 3.

AD tertiū sic procedit'. Vr̄ q appetitus vnitatis non sit cā doloris. Dicit enim ph's in. x. ethi. q hec opinio q posuit repletionē esse cām delectationis: & incisionem cām tristitie, vr̄ esse facta ex delectationibus & tristitijs: que sunt circa cibū: sed non omnis delectactio vel tristitia est hmōi: ergo appetitus vnitatis non est causa vniuersalis doloris: cū repletio ad vnitatē pertineat, incisio vero multitudinem inducat. ¶ Pr. Quelibet separatio vnitati opponitur: si ergo dolor causaretur ex appetitu vnitatis, nulla sepatio esset delectabilis: qđ patet esse falsum in separatione oium superfluorū. ¶ Pr. Eadem ratione appetimus coniunctionē boni & remotionē mali: sed sicut cōiunctio pertinet ad vnitatem cum sit vnio quedam: ita separatio est contrarium vnitati. ergo appetitus vnitatis nō magis debet poni causa doloris quam appetitus separationis.

Sed contra Est, q Aug. dicit in. 3. de li. arb. q ex dolore quē bestie sentiūt satis appet in regēdis amādisq; suis corpib' q sint aīe appetētes vnitates: q d eñ est aliud dolor nisi quidā sensus diuisionis vel corruptionis impatiens?

Respondeo Dicēdū, q eo mō quo cōcupiscentia vel cupiditas boni est cā doloris, etiam appetitus vnitatis vel amor causa doloris ponendus est: bonum enim vniuscuiusq; rei in quadam vnitate consistit: prout s. vnaqueq; res hz in se vnita illa ex quibus cōsistit eius perfectio. vnde & platonici posuerūt vnum esse principium sicut & bonū: vnde nālr vnumqđq; appetit vnitatē sicut & bonitatē: & pter hoc sicut amor vel appetitus boni est causa doloris: ita etiā amor vel appetitus vnitatis.

Ad primū Ergo dicēdū, q nō ois vnio pficit rōnē boni: sed solū illa a q dependet esse pfectū rei: & propter hoc etiā nō cuiuslibet appetitus vnitatis est cā doloris vel tristitie, vt quedā opinabantur: quorū opinionē ibi ph's excludit p hoc q quedā repletiones nō sunt delectabiles: sicut repleti cibis nō delectantur in ciborū sumptione: talis eñ repletio siue vnio magis repugnaret ad perfectionē esse q ipsum cōstitueret. vñ dolor non cātur ex appetitu cuiuslibet vnitatis: sed eius in qua cōsistit perfectio nature. ¶ Ad fm dicēdū, q separatio potest esse delectabilis vel inquantū remouetur illud qđ est contrariū perfectioni rei: vel inquantū separatio hz aliquā vnionem adiunctam, puta sensibilis ad sensum. ¶ Ad tertiū dicendū, q separatio nociuorum & corrumpentium appetitur inquantum tollunt debitam vnitatem. vnde appetitus huiusmodi separationis non est prima cā doloris: sed magis appetitus vnitatis.

¶ Utrū potestas cui non pōt resisti sit causa doloris. Ar. 4.

AD quartū sic proceditur. Uidetur q potestas maior non debet poni causa doloris: quod enim est in potestate agentis nondum est presens sed futurum, dolor autem est de malo presenti: ergo potestas maior non est causa doloris. ¶ Preterea. Nocumentum illatum est causa doloris: sed nocumētum potest inferri etiam a potestate minore: ergo potestas maior non debet poni causa doloris.

¶ Preterea. Cause appetitiuorum motuum sunt interiores inclinationes anime: potestas autem maior est aliquid exterius: ergo non debet poni causa doloris.

Sed contra Est, q Aug. dicit in li. de natura boni. In animo dolorem facit voluntas resistens potestati maiori, in corpore dolorem facit sensus resistens corpori potentiori.

Respondeo Dicendū, q sicut supra dictū est: malum coniunctum est causa doloris vel tristitie per modū obiecti. Id ergo quod est causa coniunctionis mali debet poni causa doloris vel tristitie: manifestum est autem hoc esse contra inclinationem appetitus: vt malo presentialiter inhereat: qđ autē est contra inclinationē alicuius nunquā aduenit ei nisi per actionē alicuius fortioris: & ideo potestas maior ponitur esse cā doloris ab Aug. Sed sciendū est q si potestas fortior intantū inualescat q mutet cōtrariā inclinationē in inclinationē propriā: iā non erit aliqua repugnantia vel violentia: sicut qñ agens fortius corrumpendo corpus graue aufert ei inclinationem qua tendit deorsū & tunc ferri sursum non est ei violentū: sed nāle. Sic igitur si aliqua potestas maior intantū inualescat q auferat inclinationem voluntatis vel appetitus sensitiui: ex ea nō sequitur dolor vel tristitia: sed tunc solum sequitur quando remanet inclinatio appetitus in contrarium: & inde est q Aug. dicit q voluntas resistens potestati fortiori causat dolorem: si enim non resisteret: sed cederet consentiendo: non sequeretur dolor: sed delectatio.

Ad primum Ergo dicendum, q maior potestas dolorem causat: non fm q est agēs in potentia: sed fm q est agens actu, dum. s. facit coniunctionem mali corruptiui. ¶ Ad fm dicēdū, q nihil phibet aliquā potestatē que nō ē maior simplr ee maiorē q̄tū ad aliqd, & fm hoc aliqđ nocumētū inferre pōt. Si aūt nullo mō maior esset nullo mō posset nocere. vnde non posset cām doloris inferre. ¶ Ad tertiū dicēdū, q exteriora agētia p̄nt esse cā motuū appetitiuorū inq̄tū cānt presentiā obi: & hoc modo ptās maior ponitur causa doloris.

¶ De effectibus doloris seu tristitie. Qō. 37.

DEinde Cōsiderandū est de effectibus doloris vel tristitie. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrū dolor auferat facultatē addiscēdi. Scđo vtrū aggrauatio animi sit effect' tristitie vel doloris. Tertio vtrū tristitia vel dolor debilitet omnē operationē. Quarto vtrū tristitia noceat corpori magis quā alie passiones anime.

¶ Utrum dolor auferat facultatem addiscendi. Art. 1.

AD primū ergo sic pcedit. Vr̄ q dolor nō auferat facultatē addiscēdi. Dicit eñ Esa. 26. Cū feceris iudicia tua in terra, iustitiā discent oēs habitatores orbis: & infra, In tribulatiōe murmuris doctrina tua eis: sz ex iudicijs dei & tribulatiōe sequit dolor seu tristitia in cordib' hoiū: ergo dolor vel tristitia nō tollit: sed magis auget facultatē addiscendi. ¶ Pr. Esa. 28. dicit, Quem docebit scientiā: & quē intelligere faciet auditū. Ablactatos a lacte, auulsos ab vberib'. i. a delectactionib': sed dolor & tristitia maxime tollūt delectationes: impedit eñ tristitia oēm dlectationē: vt dr̄ i. 7. eth. Et eccl. xi. dr̄ q malitia vni' hore obliuionē facit luxurie maxime: ergo dolor nō tollit: sz magis prebet facultatē addiscēdi. ¶ Pr. Tristitia interior preeminet dolori exteriori: vt supra dictum est: sed simul cum tristitia potest homo addiscere: ergo multo magis simul cum dolore corporali.

Sed contra Est, q Aug. dicit in. 1. solilloquiorum, Quanquam acerrimo dolore dentium his diebus torquerer: non quidē sinebar animo voluere nisi ea que iam forte addisceram, addiscendo autem penitus impediebar: ad quod mihi tota intentione animi opus erat.

Respondeo Dicēdū, q q oēs potentie aīe in vna essentia aīe radicantur: necesse est q qñ intētio aīe vehementer trahitur ad operationē vnius potētie retrahatur ab opatione alterius, vnius eñ aīe non pōt esse nisi vna intētio: & pter hoc si aliquid ad se trahat totā intentionē anime vel magnā partē ipsius: non cōpatitur secū aliquid aliud qđ magnā attentionē requirat: manifestū est autē q dolor sensibilis maxime trahit ad se intentionē anime: q nālr vnūqđq; tota intentione tendit ad repellendū cōtrariū: sicut etiā in rebus nālibus apparet. Silr etiā manifestū est q ad addiscendū aliqd de nouo requirit studiū: & conatus cū magna intentione: vt p3 per illud qđ dicitur prouer. 2. Si quesieris sapientiā quasi pecuniā: & sicut thesauros effoderis eam: tūc intelliges disciplinam. Et ideo si sit dolor intensus, impeditur homo ne tunc aliquid addiscere possit: & tantū pōt intendi q nec etiā instante dolore potest hō aliqd cōsiderare etiā qđ prius sciuit: in hoc tñ attendit diuersitas fm diuersitatē amoris quē homo habet ad addiscendū vel cōsiderandū: quia quanto maior fuerit, magis retinet intentionē animi, ne oīo ferat ad dolorem.

Ad primū Ergo dicēdū, q tristitia moderata q excludit euagationē animi, pōt cōferre ad disciplinā suscipiendam. & pcipue eorū p que hō sperat se posse a tristitia liberari. & hoc modo in tribulatione murmuris hoies doctrinā dei magis recipiunt. ¶ Ad scđm dicēdū, q tā delectatio q dolor inq̄tum ad se trahunt aīe intentionē, impediūt cōsiderationē rōnis: vnde in. 7. ethi. dr̄ q impossibile est in ipsa delectatione venereorum aliquid intelligere. sed tñ magis trahit ad se intētionem aīe dolor q delectatio sicut etiam videmus in reb' nālibus q actio corporis nālis magis intēdit in cōtrariū: sicut aqua calefacta magis patit a frigido vt forti' cōgelet. si g dolor seu tristitia fuerit moderata p accñs pōt cōferre ad addiscēdū inq̄tū aufert supabūdantiam delectationū, sz p se impedit: & si intēdat, totalr aufert. ¶ Ad tertiū dicēdū, q dolor exterior accidit ex lesiōe corpali. & ita magis hz trāsmutationē corporalē adiūctā q dolor interior: q tñ est maior fm illud qđ est formale in dolore qđ est ex parte aīe. & ideo dolor corporalis magis impedit cōtēplationē q requirit omnimodam quietē q dolor interior: & tñ etiā dolor interior si multū intēdat ita trahit itētionē vt nō possit hō de nouo aliqd addiscere: vñ & Gregor. propter tristitiam intermisit Ezechielis expositionem.

¶ Utrum aggrauatio animi sit effectus tristitie vel doloris. Arti. 2.

AD scđm sic pcedit. Uidet q aggrauatio non sit effectus tristitie. Dicit eñ apl's. 2. ad Cor. 7. Ecce hoc ipsum cōtristari vos fm deū q̄tā in vobis operatur solicitudinē, sed defensionē indignationē &c. sz solicitudo & indignatio ad quādā erectionē aī pertinēt, q ad aggrauationem opponitur. nō ergo aggrauatio est effectus tristitie. ¶ Preterea. Tristitia delectationi opponitur, sed effect' delectationis est dilatatio: cui nō opponitur aggrauatio, sed cōstrictio. ergo effectus tristitie non dz poni aggrauatio. ¶ Preterea. Ad tristitiā ptinet absorbere: vt p3 per illud qđ apostolus dicit. 2. ad Cor. Ne forte abundātiori tristitia absorbeatur q est eiusmodi. sz qđ aggrauatur nō absorbetur, quinimo sub aliquo pōderoso deprimitur, qđ autē absorbetur infra absorbens includitur. ergo aggrauatio nō debet poni effectus tristitie.

¶ Super q. 37.

Circa. q. 37 a 5 nihil occurrit scribēdū nisi vt qui volunt videre naturas passionum aduertāt ad regulam in quarto articulo traditam scilicet q duplici existente motu in qualibet passione scilicet appetitus & corporis/ motus corporis similis est motui animi in hoc quod est se habere per modum prosecutionis vel fuge. Et si his attenderis: videbis non dari illas duas tristitias quas superius reprobauimus.

Sed contra Est, q gre. nice. et dam. ponunt tristitiā aggrauantem.

Respondeo Dicēdum, q effectus passionū anime quandoq; metaphorice nominantur fm silitudinem sensibiliū corporū. eo q motus appetitus animalis sunt similes inclinationibus appetitus naturalis. & per hunc modū feruor attribuitur amori, dilatatio delectationi: & aggrauatio tristitie. Dicit eñ homo aggrauari ex eo q aliquo pondere impeditur a pprio motu: manifestū est autem ex pdictis q tristitia contingit ex aliquo malo presenti. qđ q̄dē ex hoc ipso q repugnat motui voluntatis aggrauat animum inquātum impedit ipsum ne fruatur eo quod vult. Et si quidem non sit tanta vis mali contristantis vt auferat spem euadendi, licet animus aggrauetur quantum ad hoc qđ in presenti non potitur eo quod vult, remanet tamē motus ad repellendum nociuum contristans. Si vero superexcrescat vis mali intantum, vt spem euasionis excludat, tunc simpliciter impeditur etiam interior motus animi angustiati, vt neq; hac neq; illac diuertere valeat: & quandoq; etiam impeditur exterior motus corporis, ita q remaneat homo stupidus in seipso.

Ad primū Ergo dicendum, q illa erectio animi prouenit ex tristitia que est fm deum propter spem adiunctam de remissione peccati. ¶ Ad fm dicendum, qđ quantum ad motum appetitiuum pertinet, ad idem refertur constrictio & aggrauatio. ex hoc enim q aggrauatur animus, vt ad exteriora libere progredi non possit, ad seipsum retrahitur quasi in seipso constrictus. ¶ Ad tertium dicendum, quod tristitia absorbere hominem dicitur quando sic totaliter vis contristantis mali afficit animum vt omnem spem euasionis excludat. & sic etiā eodem modo aggrauat & absorbet: quedam enim se consequuntur in his que metaphorice dicuntur: que sibi repugnare videntur si secundum proprietatem accipiantur.

¶ Utrum tristitia vel dolor debilitet omnem opationem. Arti. 3.

AD tertiū sic procedit'. Uidetur q tristitia non impediat omnem operationem. Solicitudo enim ex tristitia causatur: vt patet per autoritatem apostoli inductam: sed solicitudo adiuuat ad bene operandum. Unde apostolus dicit. 2. ad Thimo. 2. Solicite cura teipsum exhibere operarium inconfusibilem. ergo tristitia non impedit operationem: sed magis adiuuat ad bene operandum. ¶ Pr. Tristitia causat in multis concupiscentiam: vt dicitur in. 7. ethi. sed concupiscētia facit ad intensionem operationis: ergo & tristitia. ¶ Preterea. Sicut quedam operationes proprie sunt gaudentium: ita etiam quedam operationes his qui contristantur: sicut lugere: sed vnumquodq; augetur ex sibi cōuenienti: ergo alique operationes nō impediuntur: sed meliorantur propter tristitiam. 1. qō. 59. ar. 3. ad 3. 2. q. 59 ar. 3. ad 2m.

Sed contra Est, q ph's dicit in. x. ethi. q delectatio perficit operationē & ecōuerso tristitia impedit.

Respondeo Dicēdum, q sicut iam dictū est: tristitia quādoq; nō ita aggrauat vel absorbet animū: vt omnē motū interiorem et exteriorem excludat: sed aliqui motus q̄nq; ex ipsa tristitia causantur. Sic ergo operatio ad tristitiam dupliciter potest comparari. Uno modo sicut ad id de quo est tristitia: et

¶ Sup.q.38.ar.1.

In questione. 38. duo tantum occurrūt notāda. Primū est in secundo articulo in responsionib⁹ ad primū et tertiū: ꝙ in flente sunt tria. ipse tristatus obiectū ꝯtristās et effect⁹ tristitie: puta flere: et sūt due cōtrarie habitudines inter tristatum et contristans: et inter tristatum et effectū. Nam inter illa est habitudo discōuenientie: inter ista cōuenientie: et propterea effectus ipse: puta fletus habens in seutrunq̄ q: et est effectus consonus tristi et presentat obiectum contristās vt causam: licet ratione obiecti tristitiam augeat: propter qđ et fletus continuatur receptiōe tamen sui delectat et tristitiam minuit: et q: res magis ratione sui quaꝫ alterius indicatur: ideo simpliciter conceditur: ꝙ fletus mitigat tristitiaꝫ. Secūdum est in articulo quarto ad secunduꝫ quomodo intellect⁹ speculatiuus mouet appetitum etiam inferiorem: sunt enim in cōtēplatione duo: obiectum et contemplatio eius: et ex supradictis patet: ꝙ cōtemplatio habet se vt constitutio intellectus in obiectū connaturale. Et ppterea licet contemplās triangulum habere tres angulos ex parte rei cōtemplate nihil dicat, vnde appetit⁹ moueatur: quia tamen ipsa contemplatio coniungit cōnaturali bono intellectus quod est verū ex hac parte habet vnde moueat appetitum sicut quelibet alia cōstitutio in connaturale bonum. Et inde est ꝙ in quocunq̄ genere quis apprehendat se cognoscere delectatur magis et minus secūdum ꝙ affectus est scientie: et hac doctrina vtere superius cum de delectatione cōtemplationis disputas: quomodo autem appetitus inferior post moueatur planuꝫ est ex litera ꝙ ex redundātia fit: vt in respōsione ad tertium dicit.

I.q̃.41. A.1. cor. Et.4.d. 15.q̃.2. ar.3.q.2 cor.

sic tristitia quālꝫ opōnē impedit: nunq̄ em̄ illud qđ cū tristitia facimus, ita bn̄ facimus sicut illud qđ facimus cū delectatione vel sine tristitia: cuius rō est: quia voluntas est cā opationis humane vn̄ qn̄ opatio est: de qua aliqs cōtristat: necesse est ꝙ actio debilitet. Alio modo cōparat opatio ad tristitiā sicut ad principiū et ad cām: et sic necesse ē ꝙ opatio talis ex tristitia augeat: sicut q̄to aliqs magis tristat de re aliqua, tanto magis conatur ad expellendam tristitiaꝫ, dummodo remaneat spes expellendi: alioquin nullus motus vel operatio ex tristitia causaretur. ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Utrum tristitia magis noceat corpori q̄ alie anime passiones. Art. 4.

Ad quartū Sic pcedit. Ur qđ tristitia nō inferat maxime corpori nocumentū: tristitia em̄ hꝫ esse spūale in aīa: sed ea que hn̄t tantū eē spūale non cānt trāsmutationē corporalē: sicut patet de intētionibus colorū q̄ sunt in aere a quibus nullū corpus colorat: ergo tristitia nō facit aliqđ corpale nocumētum. ¶ P̄. Si facit aliqđ corpale nocumētū hoc nō est nisi inquātū hꝫ corpalem trāsmutationē adiūctā: sed corporalis trāsmutatio inuenit in oīb⁹ aīe passionib⁹: vt.s̄.dictū est: ergo nō magis tristitia q̄ alie aīe passiones corpi nocet. ¶ P̄. Ph̄s dicit in.7.ethi. ꝙ ire et cōcupiscētie q̄busdā insanias faciūt: qđ vr̄ esse maximuꝫ nocumentū cū rō sit excellentissimū eorū q̄ sunt in hoīe: despatio etiā videtur esse magis nociua q̄ tristitia cū sit causa tristitie: ergo tristitia non magis nocet corpori quam alie anime passiones.

Sꝫ cōtra Est, ꝙ dr̄ puer.17. Animus gaudēs etatē floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa. Et prouerb.22. Sicut tinea vestimēto, et vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi. Et eccle.38. A tristitia festinat mors.

Rn̄deo Dōꝫ, ꝙ tristitia inter oēs aīe passiōes magis corpi nocet. cuius rō est: q: tristitia repugnat hūane vite quantū ad spēm mot⁹ sui, et nō solū quātū ad mensurā seu q̄titatē: sicut alie aīe passiōes. Consistit em̄ humana vita in quadā motione que a corde in cetera membra diffundit: q̄ quidem motio cōuenit nature humane ƀm aliquā determinatā mēsurā. Si ergo ista motio procedat vltra mēsurā debitā: repugnabit hūane vite ƀm quātitatis mēsurā: nō aūt ƀm similitudinē spēi. Si aūt impediat pcessus hui⁹ motionis repugnabit vite ƀm suaꝫ spēm. Est aūt attendendū in oīb⁹ aīe passiōibus ꝙ trāsmutatio corpis que est in eis mālis, est cōformis et ꝓportionata motui appetitus qui est formalis: sicut in oībus mā proportionatur forme. Ille ergo aīe passiōes q̄ important motū appetitus ad ꝓsequēdū aliquid nō repugnāt vitali motioni ƀm spēm, sꝫ pn̄t repugnare ƀm q̄titatē: vt amor, gaudiū, desideriū, et huiusmodi. et ideo ista ƀm spēm suam iuuāt nām corporis: sed ppter excessuꝫ possunt nocere: passiones aūt que importāt motū appetitus cū fuga vel retractione quadam repugnāt vitali motioni nō solū ƀm q̄titatem: sed etiā ƀm spēm motus. et ideo simpliciter nocēt: sic timor et despatio: et p̄ omnibus tristitia que aggrauat animum ex malo presenti: cuius est fortior impressio q̄ futuri.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ q: aīa naturaliter mouet corpus spiritualis motus anime naturaliter est causa transmutationis corporalis nec est simile de spiritualibus intentionibus que non habēt naturaliter ordinem mouendi alia corpora que nō sunt nata moueri ab anima. ¶ Ad ƀm dicendū, ꝙ alie passiones habēt transmutationem corporalem cōformem ƀm suam spēm motioni vitali: sed tristitia contrariam: vt dictū est. ¶ Ad tertium dōm ꝙ ex leuiori causa impeditur vsus rōnis q̄ corrūpatur vita: cum videamus multas egritudines vsum rōnis tollere q̄ nondū adimunt vitam: et tn̄ timor et ira maxime nocumentū corporale afferunt ex permixtione tristitie propter absentiam eius quod cupit. Ipsa etiam tristitia quandoq̄ rationem aufert: sicut patet in his qui propter dolorem in melēcoliam vel in maniam incidunt.

¶ De remediis tristitie seu doloris. Questio.38.

Deinde Cōsiderandum est de remediis doloris: seu tristitie. ¶ Et circa hoc q̄runtur quinq̄. Primo vtruꝫ dolor vel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem. Secundo vtrum mitigetur per fletum. Tertio vtrum per cōpassionē amicorū. Quarto vtrū per contēplationem veritatis. Quinto vtrū per somnū et balnea.

¶ Utrū dolor vel tristitia mitiget p quālibet delectationē. art.1.

Ad primū Sic proceditur. Uidetur ꝙ non quelibet delectatio mitiget quēlibet dolorem seu tristitiam: non enim delectatio tristitiam mitigat nisi inquantū ei cōtrariat: medicine enim sunt p cōtraria: vt dicit in scđo ethi. sed nō quelibet delectatio cōtrariatur cuilibet tristitie: vt supra dictū est: ergo non quelibet delectatio mitigat quamlibet tristitiam. ¶ P̄. Illud qđ causat tristitiam non mitigat tristitiam: sed alique delectationes causant tristitiam: q: vt dicit in.9.eth. Malus tristatur qn̄ delectatus est: non ergo omnis delectatio mitigat tristitiaꝫ. ¶ P̄. Aug. dicit in.4.cōfes. ꝙ ipse fugit de patria, in qua ꝯuersari solitus erat cum amico suo iam mortuo nimis eum querebant oculi eius vbi eum videre solebant. ex quo accipi potest ꝙ illa in quibus nobis amici mortui vel absentes communicauerunt efficiuntur nobis de eorum morte vel absentia dolentibus onerosa: sed maxime communicauerunt nobis in delectationibus: ergo ipse delectationes efficiunt nobis dolentibus onerose: nō ergo quelibet delectatio mitigat quamlibet tristitiam.

8.q̃.35 ar.4.ad 2. et.5.ad 1.art.4 cor.et 5.p.q.48 1.et.5.4 46.ad 3.ad 2.cor. co.3.

Sed ꝯ Est, ꝙ ph̄s dicit in.8.ethi. ꝙ expellit delectatio tristitiam, et que ꝯria, et que contingens si sit fortis.

Rn̄deo Dōm, ꝙ sicut ex p̄dictis pꝫ, delectatio est quedā quies appetitus in bono ꝯuenienti. tristitia autē est ex eo ꝙ repugnat appetitui. vnde sicut se habet delectatio ad tristitiam in motib⁹ appetitiuis, sic se hꝫ in corporibus quies ad fatigationem que accidit ex aliqua trāsmutatione innaturali: nā et ipsa tristitia fatigationē quandā, seu egritudinē appetitiue virtutis importat. Sicut igit quelibet quies corporis remedium affert cōtra quālibet fatigationē ex quacunq̄ causa innaturali prouenientem, ita quelꝫ delectatio remedium affert ad mitigandam quamlibet tristitiam ex quocunq̄ procedat.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ lꝫ non oīs delectatio ꝯriatur omni tristitie ƀm speciē: cōtrariat tn̄ ƀm genus vt.s̄.dictū est. et ideo ex parte dispositionis subiecti quelꝫ tristitia p quamlꝫ delectationē mitigari pōt. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ delectationes malorū nō causant tristitiam in p̄nti, sed in futuro: inquātum.s. mali penitēt de malis de quibus letitiam habuerūt. et huic tristitie subuenit p ꝯrias delectationes. ¶ Ad tertiuꝫ dōm ꝙ quando sunt due cause ad cōtrarios motus inclinātes: vtraq̄ alteram impedit, et tn̄ illa finaliter vincit que fortior est et diuturnior. In eo aūt qui tristat de his in quibus simul cū amico mortuo vel absente delectari cōsueuit, due cause in cōtrarium inducentes inueniunt. Nam mors vel absentia amici recogitata inclinat ad dolorem: bonū aūt presens inclinat ad delectationē. vnde vtrunq̄ per alterum minuit sed tn̄ q: fortius mouet sensus p̄ntis q̄ memoria preteriti, et amor suiipsius q̄ amor alterius diuturnius mouet: inde est ꝙ finaliter delectatio tristitiā expellit. Unde post pauca subdit idem aug. ꝙ pristinis generibus delectationū cedebat dolor eius. psal.44 co.3.

¶ Utrum dolor vel tristitia mitigetur per fletum. Arti.2.

Ad scđm Sic proceditur. Uidetur ꝙ fletus non mitiget tristitiam. Nullus em̄ effectūs diminuit suā cām: sed flet⁹ vel gemit⁹ ē effectus trist̄. ḡ nō minuit tristitiā. ¶ P̄. Sicut flet⁹ vl̄ gemit⁹ ē effectus trist̄, ita risus ē effectus letitie. sꝫ risus non minuit letitiā. ergo fletus nō mitigat tristitiā. ¶ P̄. In fletu representatur nobis malū cōtristās: sed imaginatio rei cōtristātis auget tristitiā, sicut imaginatio rei delectātis auget letitiam. ergo videtur ꝙ fletus non mitiget tristitiam.

Sed cōtra Est, ꝙ Aug. dicit in.4.cōfes. ꝙ qn̄ dolebat de morte amici in solis gemitib⁹ et lachrymis erat ei aliquantula requies.

Rn̄deo Dōm, ꝙ lachryme et gemitus nālīter mitigāt tristitiam: et hoc duplici rōne. Primo quidē q: omne nociuum interius clausum magis affligit: q: magis multiplicat intētio anime circa ipsum. sed qn̄ ad exteriora diffundit, tūc anime intētio ad exteriora quodāmodo disgregat: et sic interior dolor minuitur. et ppter hoc qn̄ homines qui sunt in tristitiis exterius suam tristitiam manifestant, vel fletu aut gemitu, vel etiam verbo mitigat tristitia. Scđo q: semp operatio cōueniens homini ƀm dispositionē in qua est sibi est delectabilis: fletus aūt et gemitus sunt quedā operationes cōuenientes tristato vel dolenti. et ideo efficiunt ei delectabiles. Cū igit omnis delectatio aliqualiter mitiget tristitiam vel dolorē (vt dictum est) sequitur ꝙ per planctum et gemitum tristitia mitigetur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ipsa habitudo cause ad effectū cōtrariat habitudini cōtristātis ad cōtristatū. nam oīs effectus est cōueniens sue cause, et p cōsequens est ei delectabilis: cōtristans aūt cōtrariat cōtristato. et ideo effectus tristitie hꝫ cōtrariam habitudinē ad cōtristatū q̄ cōtristās ad ipsum: et ppter hoc mitigat tristitia p effectū tristitie ratione cōtrarietatis predicte. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ habitudo effect⁹ ad causaꝫ est similis habitudini delectātis ad delectatū: q: vtrobiq̄ cōuenientia inuenit. omne aūt simile auget suum simile. et ideo p risum et alios effectus letitie augetur letitia: nisi forte p accidens propter excessum. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ imaginatio rei cōtristātis quantū est de se nata est augere tristitiam: sed ex hoc ipso qđ homo imaginatur ꝙ facit illud qđ cōuenit sibi ƀm talem statum consurgit inde quedā delectatio. et eadē ratione si alicui subrepat risus in statu in quo videt sibi esse lugendum, ex hoc ipso dolet tanq̄ faciat id qđ non cōuenit: vt Tullius dicit in tertio de tusculanis questionibus.

¶ Utrum dolor et tristitia mitigentur per compassionē amicorꝫ. ¶ Articulus tertius.

Job.2. ꝓ.7 cap. 16.co.1. ꝓ.Et ro. 15.lec.3. co.3.

Ad tertiū Uidet ꝙ dolor amici compatientis nō mitiget tristitiā. Contrariorum em̄ cōtrarii sunt effectus: sed sicut Aug. dicit.viii.cōfes. Quādo cū multis gaudet in singulis vberius est gaudiū: q: feruere faciūt se et inflammātur ex alterutro. ergo pari rōne quādo multi simul tristant, videt ꝙ sit maior tristitia. ¶ P̄. Hoc requirit amicitia, vt amoris vicē quis repēdat: vt Aug. dicit.iiii.cōfes. sed amicus cōdolens dolet de dolore amici dolētis. ergo ip̄e dolor amici cōdolētis est causa amico prius dolēti de ꝓprio malo alterius doloris: et sic duplicato dolore videt tristitia crescere. ¶ P̄. Oē malū amici est contristās sicut et malū ꝓpriū: nā amic⁹ ē alter ipse. sed dolor ē qđdam malū. ergo dolor amici ꝯdolētis auget tristitiā amico cui ꝯdolet.

Sed ꝯtra Est, ꝙ ph̄s dicit in.ix. ethico. ꝙ in tristitiis amicus condolens consolatur.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ naturaliter amicus cōdolens in tristitiis est cōsolatiuus: cuius duplicē rōnē tāgit ph̄s in.ix. ethico. Quarū prima est. q: cū ad tristitiā pertineat aggrauare, habet rationē cuiusdā oneris: a q̄ aliqs aggrauatus alleuiari conatur: cū ergo aliqs videt de sua tristitia alios cōtristatos fit ei quasi q̄dā imaginatio ꝙ illud onus alii cum ipso ferāt, quasi conantes ad ipsum ab onere alleuiādum: et ideo leuius fert tristitie onus, sicut etiam in portandis oneribus corporalibus contingit. Secunda ratio et melior est: quia per hoc ꝙ amici cōtristantur ei, percipit se ab eis amari: quod est delectabile: vt.s̄.dictum est. vnde cum omnis delectatio mitiget tristitiam (sicut.s̄.dictū est) sequitur ꝙ amicus condolens tristitiam mitiget.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ in vtroq̄ amicitia manifestat scꝫ et ꝙ cōgaudet gaudēti: et ꝙ cōdolet dolenti. et iō vtrūq̄ rōne cāe reddit delectabile. ¶ Ad tertiū dōꝫ, ꝙ ip̄e dolor amici ƀm se cōtristaret: sꝫ cōsideratio cāe ei⁹ q̄ est amor magis delectat. ¶ Et per hoc patet rn̄sio ad tertium.

¶ Utrum per cōtemplationē veritatis dolor et tristitia mitigentur. ¶ Arti.4.

Ad quartū Sic pceditur. Uidet ꝙ cōtēplatio veritatis nō mitiget dolorē. dicitur.n. eccēs.2. Qui addit sciētiā addit et dolorē, sed scientia ad cōtemplationē veritatis pertinet. nō ergo cōtemplatio veritatis mitigat dolorē. ¶ Preterea. Cōtēplatio veritatis ad intellectū speculatiuū ptinet. sꝫ intellect⁹ speculatiuus nō mouet: vt dicitur in.3. de aīa. cū igit gaudium et dolor sint quidam motus animi: videtur ꝙ contemplatio veritatis nihil faciat ad mitigationē doloris. ¶ Preterea. Remedium egritudinis apponendum est vbi est egritudo: sed contemplatio veritatis est in intellectu. non ergo mitigat dolorem corporalem qui est in sensu.

Sed contra Est, ꝙ Aug. dicit i primo solilοq̄orꝫ. Uidebatur mihi, si se ille mētibus nostris veritatis fulgor aperiret, aut non me sensurum fuisse illum dolorem, aut certe pro nihilo toleraturum.

Rn̄deo Dicendum, sicut supra dictum est, ꝙ in contēplatione veritatis maxima delectatio consistit: omnis autem delectatio dolorem mitigat, vt supra dictum est. et ideo contemplatio veritatis mitigat tristitiam vel dolorem. et tanto magis quanto perfectius aliquis est amator sapientie. et ideo homines ex contemplatione diuina: et future beatitudinis in tribulationibus gaudent: secundum illud Jaco.1. Omne gaudium existimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis. et quod est amplius etiam inter corporis cruciatus huiusmodi gaudium inuenitur: sicut tiburtius martyr cum nudatis plantis super ardentes prunas incideret dixit. Uidetur mihi qđ super roseos flores incedam in nomine Jesu xp̄i.

Ad p̄mū Ergo dicendum, ꝙ qui addit scientiam addit dolorem: vel propter difficultatem et defectum inueniende veritatis: vel propter hoc ꝙ per scientiam homo cognoscit multa que voluntati contrariantur: et sic ex parte rerum cognitarum scientia dolorem causat: ex parte autem contemplationis veritatis delectationem. ¶ Ad secundū dōm, qđ intellectus speculatiu⁹ non mouet animū ex parte rei speculate: mouet tamen animum ex parte ipsius contemplationis, que est quodam bonum hominis et naturaliter delectabilis. ¶ Ad tertium, dicendum, ꝙ in viribus anime fit redundantia a superiori ad inferius et secundum hoc delectatio contemplationis que est in superiori parte redundat ad mitigandum etiam dolorem qui est in sensu.

¶ Utrum dolor et tristitia mitigentur per somnuꝫ et balnea. ar.5.

Ad quintū Sic proceditur. Uidetur, qđ somnus et balneum non mitigent tristitiam. Tristitia enim in anima consistit: sed somnus et balneum ad corpus pertinent non ergo aliquid faciunt ad mitigationem tristitie.

¶ P̄. Idem effectus non videtur causari ex contrariis causis: sed huiusmodi cum sint corporalia repugnāt contemplationi veritatis, que est causa mitigationis tristitie: vt dictum est: non ergo per huiusmodi tristitia mitigatur. ¶ P̄. Tristitia et dolor secundum ꝙ pertinent ad corpus in quadam transmutatione cordis consistunt: sed huiusmodi remedia magis videntur pertinere ad exteriores sensus et membra quam ad interioreꝫ cordis dispositionem: non ergo per huiusmodi tristitia mitigatur. psal.29 co.3.

Sꝫ ꝯtra Est, ꝙ Aug. dicit.9. confes. Audieram balnei nomen inde dictum ꝙ anxietateꝫ pellat ex animo. Et infra: Dormiui et euigilaui: et nō parua ex parte mitigatū inueni dolorem meum. Et inducit quod in hymno ambrosii dicitur, ꝙ quies artus solutos reddit laboris vsui: mentesq̄ fessas alleuat: luctusq̄ soluit anxios.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ sicut dictum est, tristitia secundum suam speciem repugnat vitali motioni corporis. et ideo illa que reformant naturam corporalem in debitum statū vitalis motionis repugnant tristitie et ipsam mitigant. Per hoc etiam ꝙ huiusmodi remediis reducitur natura ad debitum statum: causat ex his delectatio: hoc enim est quod delectationem facit vt supra dictum est. vnde cum omnis delectatio tristitiam mitiget, per huiusmodi remedia corporalia tristitia mitigatur.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ ipsa debita corporis dispositio inquantum sentitur delectationem causat: et per consequens tristitiaꝫ mitigat. ¶ Ad ƀm dōm, ꝙ delectationum vna aliam impedit: vt supra dictum est: et tamen oīs delectatio tristitiam mitigat: vnde non est incōueniens ꝙ ex causis seinuicem impedientibus tristitia mitigetur. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ omnis bona dispositio corporis redūdat quodammodo ad cor sicut ad principium et finem corporalium motionū: vt dicitur in lib. de causa motus animalium.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super.q.39.art.1.

In.1.arti.q.39. dubium occurrit de qua bonitate vel malitia sit pñs q̄stio si de nāli sit inepte in fine corporis articuli dicit: sed quia sermones morales: ad moralem em̄ moralis malitia spectat si de morali falsa vł doctrina. Tū quia si tristitia esset simplr mala moraliter nulla posset rōne fieri bona moralr: cuius oppositū in scdo et tertio art.habet. Tū qr ratio inducta in litera iefficax est ad hoc: nā recta rō habet ꝙ appetitus q̄ncꝫ priuetur quiete in bono ⁊ anxiet de p̄nti malo: vt ptꝫ in voluntarium assumentib⁹ luctum propter deum. ¶Ad hoc dr ꝙ hic ē sermo de bonitate et malitia morali: sicut in supiorib⁹ tractatibus. Ad cuius euidētiā scito p̄mo ex lr̄a ꝙ tristitia pōt duplr cōsiderari. Primo ex parte contristantis. Secūdo ex parte sentientis ⁊ repudiātis ipm maluꝫ cōtristās: appetere tristitiā ex parte cōtristantis est appetere ipsum contristans vt sic: appetere aūt tristitiam ex parte sentientis ⁊ repudiātis malū ē appetere sensationem seu cognitionē ⁊ refutationē mali. Clare aūt ptꝫ ꝙ primo modo tristitia nō est appetibilis: qm̄ contristās vt sic mali rōnem habet. Scdo vero modo tristitia est appetibilis ex suppositione. Supposito em̄ ꝙ cōtristās adsit: bonū ē cognoscere ⁊ refutare illud: ⁊ qr tristitia includit hec oia simul: ideo nō hꝫ locū i deo nec in beatis: ⁊ inter habentes nullus appetit tristitiam quo ad omnia ad illam req̄sita: qr nullus appetit p̄sentiā cōtristātis. Q̄uis m̄lti appetant tristari supposita p̄ntia cōtristantis absentie boni amati vł offense diuine ⁊c. Qr igit tristitia scdꝫ se tota nō est appetibilis/consequens est vt non sit de genere bonorū/cum bonum sit qd oia appetunt: verū ad morale bom descendēdo scito secundo ex san. Tho.i quoli. ꝙ actus humani quadrifariam dicuntur quo ad bonitatem ⁊ malitiam:

1.qō.59. arti.3. Et.3.q. 15.ā.5.⁊ 6.Et.3. di.15.q. 2.art.2. q.1.ad.3 ⁊.ar.3.q. 2.cor.fi. et.4.di. 49.q.3. ā.4.q.2.

3.q.15.ā. 6.ad.2. ⁊.3.⁊.q. 46.ā.6 ad.2m.

¶De bonitate ⁊ malitia tristitie seu doloris. Questio.39.

DEinde Cōsiderādū est de bōitate ⁊ malitia doloris vł tristitie. ¶Et circa hoc querūtur quatuor. Primo vtrum omnis tristitia sit malum. Secundo vtrum possit esse bonum honestum. Tertio vtrū possit esse bonū vtile. Quarto vtrum dolor corporis sit summū malum.

¶Utrum omnis tristitia sit mala. Arti.1.

AD p̄mū Sic pceditur. Ur ꝙ ois tristitia sit mala. Dicit.n. greg. nice. Omnis tristitia malum est sui ipsius natura. sed quod naturaliter est malum semp et vbiꝙ est malū. ergo omni tristitia est mala. ¶P̄. Illud qd omnes fugiunt etiam virtuosi est malum. sꝫ tristitiam omnes fugiunt etiam virtuosi. qr vt dicitur in.7.ethico. Et si prudens non intendat delectari: tamē intendit nō tristari, ergo tristitia est malum. ¶P̄. Sicut malum corporale est obiectū ⁊ causa doloris corporalis, ita malum spirituale est obiectū ⁊ causa tristitie spūalis. sꝫ ois dolor corpalis ē malū corpis. ergo ois tristitia spūalis est malū aie.

Sꝫ ɔtra. Tristitia de malo ɔtratur delectatiōi de malo: sꝫ delectatio de malo est mala, vñ in detestationē quorūdā dr Prouer.2. ꝙ letant cū malefecerint. ergo tristitia de malo est bona.

Rñdeo Dōm, ꝙ aliqd esse bonū vel malum pōt dici duplr. Uno modo simplr ⁊ ꝑm se: ⁊ sic omnis tristitia est qdā malū: hoc em̄ ipm qd est appetitū hominis anxiari de malo p̄nti rōnē mali hꝫ: impedit em̄ per hoc quies appetitus in bono. Alio mō dr aliqd bonū vel malū ex suppositione alterius: sicut verecundia dicit esse bonum ex suppositiōe alicuius turpis cōmissi. vt dicit in.4.ethi. Sic igit supposito aliquo cōtristabili vel doloroso ad bonitatē pertinet ꝙ aliqs de malo presenti tristetur vel doleat: ꝙ enim nō tristaret vel non doleret non posset esse nisi qr vel nō sentiret: vel qr non reputaret sibi repugnans: ⁊ vtrūꝙ istorū est malum manifeste. ⁊ ideo ad bonitatem pertinet vt supposita p̄sentia mali sequat tristitia vel dolor: ⁊ hoc est qd aug. dicit.8.super Gen̄.ad literā. Adhuc est bonum qd dolet amissum bonū: nam nisi aliqd bonū remansisset in nā. nullius boni amissi dolor esset in pena: sed qr sermones morales sunt in singularib⁹: quorum sunt operationes: illud qd est ex suppositione bonū dꝫ bonū iudicari: sicut qd est ex suppositione volūtariū iudicat volūtarium: vt dicitur in.3.ethi. ⁊ supra habitum est.

Ad p̄mū Ergo dōm, ꝙ Gre.nice.loquit de tristitia ex pte mali tristātis, nō aūt ex parte sentientis ⁊ repudiantis malū. Et ex hac etiā pte oēs fugiūt tristitiā inquātū fugiūt malū: sed sensum ⁊ refutationē mali nō fugiūt. Et sic dōm etiā est de dolore corporali. nā sensus ⁊ recusatio mali corporalis attestatur nāe bone. ¶Unde patet responsio ad secundum ⁊ ad tertium.

¶Utrū tristitia possit eē bonū honestū. ā.2.

AD scdm Sic proceditur. Uidetur ꝙ tristitia non habeat rationē boni honesti. Quod enim ad inferos deducit contrariatur honesto: sed sicut dicit Aug.17. super Gen̄. ad literam. Jacob hoc timuisse videtur, ne nimia tristitia sic perturbaretur: vt non ad requiem beatorum iret: sed ad inferos peccatorum: ergo tristitia non habet rationē boni honesti. ¶P̄. Bonum honestū habet rationē laudabilis ⁊ meritorij: sed tristitia diminuit rationem laudis ⁊ meriti. Dicit em̄ Apostolus.2.ad Cor.x. Unusquisꝙ prout destinauit in corde suo nō ex tristitia aut ex necessitate: ergo tristitia nō est bonū honestū. ¶P̄. Sicut Aug. dicit.14.de ciui.dei. Tristitia est de his que nobis nolentibus accidunt: sed non velle ea que presentialiter fiunt est habere voluntatem repugnantem ordinationi diuine cuius ꝓuidentie subiacent omnia que agunt: ergo cū cōformitas humane volūtatis ad diuinā ptineat rectitudinē volūtatis: vt.s̄.dictū est: vr ꝙ tristitia ɔtrariatur rectitudini voluntatis, ⁊ sic non hꝫ rationem honesti.

Sed contra. Omne qd meret p̄miū vite eterne hꝫ rationē honesti: sꝫ tristitia est hmōi: vt patet per id quod dicitur Matth.5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: ergo tristitia est bonum honestum.

Rñdeo Dōm, ꝙ ꝑm illā rōnē, qua tristitia est bonuꝫ pōt esse bonū honestū. Dictū est em̄ ꝙ tristitia est bonum ꝑm cognitionē ⁊ recusationē mali, que quidem duo in dolore corporali attestātur bonitati nature: ex qua prouenit ꝙ sensus sentit, ⁊ natura refugit lesiuum qd cāt dolorem. In interiori vero tristitia cognitio mali quandoꝙ quidē est per rectuꝫ iudiciū rationis, ⁊ recusatio mali est per voluntatem bene dispositam detestātem malum: omne autem bonum honestū ex his duobus procedit. s. ex rectitudine rationis et voluntatis: vnde manifestum est ꝙ tristitia potest habere rationem boni honesti.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ oēs passiones aie regulari debent ꝑm regulam rationis que est radix boni honesti quam transcendit immoderata tristitia de qua loquit Aug. ⁊ ideo recedit a ratione honesti. ¶Ad ꝑm dōm, ꝙ sicut tristitia de malo procedit ex voluntate ⁊ ratione recta que detestat malum, ita tristitia de bono procedit ex ratione ⁊ voluntate peruersa que detestatur bonum: ⁊ ideo talis tristitia impedit laudeꝫ vel meritum boni honesti: sicut cum quis facit cum tristitia eleemosinam. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ aliqua presentialiter eueniunt que non fiunt deo volente: sed deo permittente, sicut peccata. vnde voluntas repugnans peccato existēti vel in se vel in alio non discordat a voluntate dei: mala vero penalia p̄sentialiter contingunt etiam deo volente: non tamen exigitur ad rectitudinem voluntatis ꝙ ea ꝑm se homo velit: sed solum ꝙ non contranitatur ordini diuine iustitie: vt supra dictum est.

¶Utrum tristitia possit esse bonum vtile. Art.3.

3.qō.15. ar.6.ad 2.⁊.3.⁊ qō.46. ar.6.ad 2m.

AD tertiū Sic proceditur. Uidetur ꝙ tristitia non possit esse bonū vtile. Dicitur enim eccle.xxx. Multos occidit tristitia, ⁊ non est vtilitas in illa. ¶P̄. Electio est de eo quod est vtile ad finem aliquem: sed tristitia non est eligibilis: quin imo idem sine tristitia quam cum tristitia est magis eligendum: vt dicitur in.3.topic. ergo tristitia non est bonum vtile. ¶Preterea. Omnis res est propter suam operationem: vt dicitur in secundo de celo: sed tristitia impedit operationem: vt dicitur in.x.ethi. ergo tristitia non habet rationem boni vtilis.

Sed cōtra. Sapiens non querit nisi vtilia: sed sicut dicitur eccle.7. Cor sapientum vbi tristitia: ⁊ cor stultorum vbi letitia: ergo tristitia est vtilis.

Rñdeo Dōm, ꝙ ex malo p̄nti insurgit duplex appetitiu⁹ motus: vn⁹ quidē est quo appetit⁹ ɔtrariat malo p̄nti: ⁊ ex ista parte tristitia nō hꝫ vtilitatē: qr id qd est p̄ns nō potest non esse p̄ns. Scds motus cōsurgit in appetitu ad fugienduꝫ et repellendū malum contristans: ⁊ quantū ad hoc tristitia hꝫ vtilitatem: si sit de aliquo qd est fugiendum. Est enim aliquid fugiendum dupliciter. Uno modo propter seipsum ex cōtrarietate quā hꝫ ad bonū sicut pctm̄: ⁊ ideo tristitia de pctō vtilis est ad hoc ꝙ hō fugiat peccatū: sicut Apl's dicit.2.ad cor.7. Gaudeo non qr contristati estis: sed quia contristati estis ad penitētiā. Alio modo est aliquid fugiendū: non quia sit ꝑm se malū: sed qr est occasio mali dū vel hō nimis inhereret ei per amorē: vel etiā ex hoc qd precipitat in aliqd malū: sicut pꝫ in bonis tpalibus: ⁊ ꝑm hoc tristitia de bonis tēporalibus, potest esse vtilis: sicut dicitur Eccle.7. Melius est ire ad domū luctus, quā ad domū conuiuij: in illa enim finis cunctorū ammonetur hominū. Ideo autē tristitia in omni fugiendo est vtilis: quia geminatur fugiēdi causa. nā ipm malum ꝑm se fugiendū est: ipsam aūt tristitiā ꝑm se oēs fugiunt, sicut etiā bonū omnes appetunt ⁊ delectationeꝫ de bono. Sicut

quidā sunt p se mali: vt mētiri quidam per se boni: vt colere deū: quidā indifferētes/vt leuare festucā de terra: quidā solitarie sumpti sonantes malū: qui tñ possunt ex aduentitijs honestari vt sint boni: vt occidere hominem hoc em̄ solitarie sumptū importat aliquid inconsonans rōni: violenta em̄ priuatio vite humane rōni dissonat: sed si addat ꝓpter maius bonū ab habente autoritatē ⁊c. efficit cōsonās rōni nec ꝓpterea act⁹ malus moraliter fit bonus moraliter: sꝫ actus qui si ꝑm se.i.solitarie fieret: eēt malus moraliter qñ fit/circūdatus honestatis cōditionibus est bonus moralr. In hoc quarto genere locatam intelligito tristitiam: que in lr̄a dicitur simplr ⁊ secūdū se.i.solitarie mala malitia morali: qr si appeteret ⁊ hr̄et sola mala moraliter esset: vt pꝫ ex dictis: ⁊ tamen si appetat ⁊ habeat supposito malo ⁊c. bona moraliter esse potest: vt in scdo ⁊ tertio articulo patet.

¶Ad primū igit in oppositū dr ꝙ equiuocatur de ly per se vt opponitur ad per accidens/⁊ vt opponitur ad cum alio: quod enim est moraliter malum per se.i. cōtra per accidens habet malitiam in aliquo modo dicendi per se: ⁊ cōsequenter nunꝙ perdit illam: quod autem est malum moraliter p se.i.non cum alio habet solitarie malitiā: quam ex coniunctione cum alio perdit. ⁊ hoc modo tristitia dicitur ꝑm se mala moraliter.

¶Ad secundum dicitur ꝙ ratio illa non concludit tristitiam esse per se malā moraliter: vt dictum est. nec ad hoc affertur ab authore. sed concludit ꝙ tristitia est mala moraliter/si solitarie sumatur: quia importat aliquid solitarie sumptū dissonans rationi.s.priuationem boni inquietudinemꝙ appetit⁹.

¶Super arti.2.

Omissis.2.⁊ 3.artic.eiusdem.qō.39. In q̄rto art. in rñ.ad primum aduerte ꝙ duplr intelligi potest/ꝙ illa duo bona.s.veritas iudicij ⁊ rectitudo ordis sint cōmunia delectationi ⁊ tristitie.s.vniuersaliter vel indefinite. si intelligit vniuersaliter glosanduꝫ est deductis impedimētis: cū.n. maluꝫ ex particularib⁹ defectib⁹ cōtingat/et falsum sit malū intellectus ⁊ idebit⁹ ordo/malū volūtatis ex defectu aliq̄ necesse est accidere: ⁊ i itellectu falsuꝫ iudiciū de bono aut malo: ⁊ in volūtate idebit⁹ appetēdi ordo. si vo itelligit indefinite: tūc pcess⁹ lr̄e ad iferēdaꝫ vlem.s.ꝙ i oi tristitia ē aliqd bonū p cuius remotioneꝫ pōt fieri deteri⁹: iterpretād⁹ est ꝑm locū a maiori: maiores enim tristitie ⁊ delectatiōes sūt que ex vere ɔiunctis malis aut bonis/et vere apprehēsis cōsurgunt quā q̄ ex apparentibus consurgunt: apparētia em̄ imitatur veritatem: quasi diceret: ꝙ quia maximis tristitijs ⁊ delectationibus cōmunia sunt hic duo bona consequēs est vt omni tristitia possit esse deterius per priuationem alicui⁹ illorum duorum bonorum.

1.qō.73. ar.4.Et mal.q.2 ar.10.

ergo delectatio de bono facit vt bonum auidius queratur, ita tristitia de malo facit: vt malum vehementius fugiatur.

Ad p̄mū Ergo dicēdū, ꝙ autoritas illa intelligitur de immoderata tristitia q̄ animū absorbet: hmōi em̄ tristitia immobilitat aīum: ⁊ impedit fugā mali: vt.s̄.dictū est. ¶Ad ꝑm dōm, ꝙ sicut ꝙ lꝫ eligibile fit minus eligibile ꝓpter tristitiaꝫ, ita qd libet fugiendum redditur magis fugiendum ꝓpter tristitiam: ⁊ quantū ad hoc tristitia est vtilis. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ tristitia de opatione aliqua impedit opōnē: sed tristitia de cessatione opōnis facit auidi⁹ opari.

¶Utrū dolor corpis sit summū malū.ar.4.

AD quartū Sic pcedit. Ur ꝙ tristitia sit summū malū. Optimo em̄ opponit pessimū: vt dr i.8.ethi. sed quedaꝫ delectatio est optimū q̄.s. ptinet ad felicitatē: ergo aliqua tristitia est summum malum. ¶P̄. Beatitudo est summum bonuꝫ hominis: qr est vltimus hois finis: sed beatitudo cōsistit in hoc ꝙ hō habeat q̄cq̄d velit: ⁊ nihil mali velit: vt supra dictū est: ergo summū bonū hois est impletio volūtatis ipsius: sꝫ tristitia cōsistit in hoc ꝙ accidit aliqd ɔ volūtatē: vt ptꝫ per Aug.14.de ciui.dei: ergo tristitia est summū malum hominis. ¶P̄. Aug. sic argumentat in primo solliloquiorū. Ex duab⁹ partib⁹ cōpositi sumus, ex aīa.s. ⁊ corpe: quarū pars deterior est corp⁹: summū aūt bonū est melioris partis optimū: summū aūt malū pessimū deterioris. est aūt optimū in aīo sapiētia in corpore pessimū dolor: summū igit bonū hominis est sapere, summum malum dolore.

Sꝫ cōtra. Culpa est magis malū quā pena: vt in p̄mo habitū est: sed tristitia seu dolor ptinet ad penā peccati: sicut frui reb⁹ mutabilibus est malum culpe. Dicit enim aug. in lib. de vera religione. Quis est dolor qui dr animi, nisi carere mutabilib⁹ rebus quib⁹ fruebatur, aut frui se posse sperauerat: ⁊ hoc est totū qd dr malū.i.pctm̄ ⁊ pena pcti: ergo tristitia seu dolor non est summum malum hominis.

Rñdeo Dōm, ꝙ ipose est aliq̄ tristitiā seu dolorē eē sūmū hois malū. Ois em̄ tristitia seu dolor aut ē de hoc qd est vere malū, aut est de aliquo apparenti malo qd est vere bonū: dolor autem seu tristitia que est de vere malo non potest esse summum maluꝫ, est enim aliquid eo peius.s.vel non iudicare esse malum illud quod vere est malum vel etiam non refutare illud. tristitia autē vel dolor quid est de apparēti malo qd est vere bonū, non potest esse summum malum, qr peius esset omnino alienari a vero bono, vnde impossibile est ꝙ aliqua tristi^a vel dolor sit summum hominis malum.

Ad primū Ergo dicenduꝫ, ꝙ duo bona sunt cōmunia ⁊ delectationi ⁊ tristitie.s.iudiciū verū de bono ⁊ malo, ⁊ ordo debitus voluntatis approbantis bonum ⁊ recusantis malū. Et sic patet ꝙ in dolore vel tristitia est aliqd bonū per cuius priuationē potest fieri deterius. sed non in omni delectatione est aliqd malū, per cui⁹ remotionē possit fieri meli⁹. vnde delectatio aliqua potest esse summū hois bonū, eo modo quo.s̄.dictū est. tristitia autē nō pōt eē summū hois malū. ¶Ad.2.dōm, ꝙ hoc ipm qd est volūtatē repugnare malo: est qdā bonū ⁊ ꝓꝑ hoc tristitia vel dolor nō pōt eē summū malū: qr hꝫ aliq̄ permixtionē boni. ¶Ad.3. dicēdum, ꝙ peius est quod nocet meliori q̄ quod nocet peiori. malum autē dicitur qr nocet, vt dicit aug. in ench. vñ mai⁹ malū est qd est malū anime q̄ qd est malū corpis. vnde non est efficax ratio q̄ Aug. inducit non ex ex sensu suo, sed ex sensu alterius.

¶De passionibus irascibilis ⁊ primo de spe ⁊ desperatione. Qō.40.

COnsequēter considerandū est de passionib⁹ irascibilis. ¶Et pro de spe ⁊ desperatiōe. Scdo de timore ⁊ audacia. Tertio de ira. ¶Circa primuꝫ querunt octo. Primo vtrum spes sit idem quod desideriuꝫ vel cupiditas. Secundo vtrum spes sit in vi apprehensiua vel in vi appetitiua. Tertio vtruꝫ spes sit in brutis animalibus. Quarto vtrum spei contrarietur desperatio. Quinto vtrum causa spei sit experientia. Sexto vtrū in iuuenibus ⁊ ebriosis spes abundet. Septimo de ordine spei ad amorē. Octauo vtrum spes conferat ad operationem.

¶Utrum spes sit idem quod desiderium vel cupiditas. Art.1.

AD p̄mū Sic pceditur. Ur ꝙ spes sit idē qd desideriū siue cupiditas spes em̄ ponit vna quatuor p̄ncipaliū passionū: sed aug. enūerans quatuor p̄ncipales passiones ponit cupiditatē loco spei: vt ptꝫ in.14.de ci.dei. ergo spes est idem qd cupiditas siue desiderium. ¶P̄. Passiones differūt ꝑm oba: sed idē est obm spei ⁊ cupiditatis siue desiderij.s. bonū futurū: ergo spes est idem qd cupiditas siue desideriū. ¶Si dicat ꝙ spes addit.s̄.desiderium possibilitatē adipiscēdi bonū futurū. Cōtra. Id qd per accidēs se hꝫ ad obm non variat spēm passionis: sꝫ possibile se hꝫ p accñs ad bonū futurū: qd est obm cupiditatis, vel desiderij, ⁊ spei: ergo spes non est passio specie differens a desiderio vel cupiditate.

Sed ɔtra. Diuersarū potētiarum sūt diuerse passiōes spē differentes sed spes est in irascibili: desiderium aūt ⁊ cupiditas in concupiscibili: ergo spes differt specie a desiderio ⁊ cupiditate.

Rñdeo Dōm, ꝙ species passionis ex obiecto cōsiderat circa obm aūt spei quatuor cōdōnes attendūt. Primo quidem ꝙ si bonū, nō enim ꝓprie loquendo est spes nisi de bono. ⁊ per hoc differt spes a timore qui est de malo. Secundo vt sit futurum: non.n. spes est de presenti iam habito. ⁊ per hoc differt spes gaudio qd est de bono presenti. Tertio requiritur ꝙ sit aliquid arduum cum difficultate adipiscibile: non.n. aliquis dr aliquid sperare minimū qd statim est in sua potestate vt habeat: ⁊ per hoc differt spes a desiderio vel cupiditate que est de bono futuro absolute. vnde ptinet ad cōcupiscibilē: spes aūt ad irascibileꝫ. Quatuor ꝙ illud arduum sit possibile adipisci: nō enim aliquis sperat id qd oīo adipisci non potest, et secūdum hoc differt spes a desperatione. Sic ergo pꝫ ꝙ spes differt a desiderio, sicut differūt passiōes irascibilis a passionib⁹ cōcupiscibilis: et ꝓpter hoc p̄supponit desideriū: sic ⁊ oēs passiōes irascibilis p̄supponūt passiōes cōcupiscibilis, vt.s̄. dictum est.

Ad p̄mū Ergo dōꝫ ꝙ aug. ponit cupiditatē loco spei ꝓꝑ h̄ qd

3.qō.25. ar.1.cor. fin.Et.3. di.26.q. 1.ā.1.co. Et p̄t.q. 4.art.1. cor. Et opu.3.c. 262.

¶Super questione 40.arti.1.

IN articulo p̄mo.q.40 in respōsione ad 3m aduerte ꝙ differētia ꝑm possibile vel impossibile dicitur nō omnino p accidens se habere ad appetitum ⁊ qd secundum hāc differt spes a desperatione: dedit siquidem author paruꝫ perseitatis huic differentie respectu appetit⁹: quoniaꝫ est de secundarijs differentijs nullam constituentibus passionem: spes em̄ differt a desperatione: primo per simplicē accessum ⁊ recessum a bono arduo: per possibilitatem autem et impossibilitatem secūdario. vnde si desperatio passio sensitiua ñ cāet nisi a bono arduo estimato ipossibili: desperatio tamen in voluntate cātur quādoꝙ ex bono arduo futuro estimato: qd nō erit quāuis credat pose: vt p̄ se ferunt credentes deum omnipotentē ad superādū omnia

Universidad de Deusto Biblioteca

peccata mundi: ⁊ qꝛ estimantes sunt sibi nūquā dādam veniam desperant de vita eterna: aliquid tamen perseitatis habere in litera manifestatur ex hoc ꝙ terminus motus causati ab appetitu est obm appetitus: ad idē em̄ cōsequēdū mouet qđ appetit. ⁊ ex differentia inter desideriū ⁊ spē pōt facile patere: multi em̄ desiderant principatuz qui tn̄ nō sperāt illū: ⁊ multa difficilia bona cōcupiscunt q̄ nō sperant: ppea qꝛ nō estimant ab appetentibus vt poss͛ia eis euenire: vn̄ ⁊ fatent se concupiscere vel desiderare ⁊ non sperare.

¶ Super art. 3.

IN ar. 3. obmisso. 2. dubiuz occurrit de eo ꝙ dr ꝙ bruta nō cognoscunt futura: vt em̄ hoc ⁊ ꝯ sensum et ꝯ rōnē. ꝯ sensum quidez quia mouent ad futura ⁊ appetūt illa: timent futura ⁊ cauēt ab illis: ꝯ rōnē vero qꝛ ad pfectionē aialis pfecti exigit ꝙ cognoscat qcqđ sibi cōueniens aut disconueniens est infra latitudinē cognoscibilium per aiam sensitiuā: alioquin nā defecisset: sed ps sensitiua extēdit se ad tēporis perceptionez: vt ptz in memoria et distantia q̄ sm tēpus sunt cōueniētia ⁊ nociua aialibus: vt ptz in his q̄ timentur et sperant: ergo aial pfectū dz pcipere futura: q̄ sunt absentia sm tps: sicut cognoscit distantia sm locum. ¶ Ad euidētiā huiꝰ ambiguitatis sciēdū est ꝙ ex exterioribꝰ motibꝰ manifeste apparet in aialibꝰ irrōnabilibꝰ eē appetitū motꝰ respectu futuri ⁊ boni vt pz de spe ⁊ despatiōe / ⁊ mali: vt pz de timore. hec aūt apparētia ducit necessario itellectū ad alterā duarū cārum nām. s. vel apphēsionem futuri: opz em̄ vel ex indistinctu ad hec moueri: vel ex ipso obo cognito. Et si qdē ponitur ꝙ aialia timēt ⁊ sperāt nō ex cognito futuro: sz ex nāe instinctu minus nobilia ponunt aialia. Manifestū est em̄ ꝙ nobiliꝰ est appetere p apprehēsionē q̄ p nām: ⁊ ꝙ propriū motiuuz aialis est appetibile cognitū: vt ptz in tertio de aia. vn̄ appetē nō ex obo cognito ex defectu cognitionis puenit: ⁊ ad ignobilitatem appetentis spectat: si vero creditur ꝙ animalia timent ⁊ sperant ex obo futuro cognito tunc aialia ponūtur nobiliter appetere: vtpote ex ppria causa appetitꝰ animalis. Et seruatur vniformitas passionum oīum: quoniam sicut amant ⁊ odiunt: delectantur ⁊ tristantur animaliter ex proprijs obtis illarū passionum cognitis mota: ita timent ⁊c. Et licet de nobilitate non sit dubium: de veritate tamen questio est. Cum enim ex possibilibus faciat natura melius: nec vllam perfectionem possibilem inueniri in aliquo genere deneget: ⁊ appetere futura cognita si poneretur: esset non parue perfectionis in natura sensitiua: ad hoc tota questio deuenit: an sit possibile cognoscere futura notitia pure sensitiua: si em̄ possibile est: negādū nullo pacto est inueniri in ailibꝰ: si aūt impossibile: nō defecit natura sed suppleuit instinctu: qđ impossibile erat fieri ab obiecto vt animalia saluarentur. Ad perspiciēdū autem hoc: oportet cauere ne fallamur: intuēdo cognitionē sensitiuā in nobis: qm̄ i nobis ex cōiūctione ad ptē intellectiuā plus aliqđ sortita est q̄ sua puritas se extendit: vt patet de reminiscentia que est actus partis sensitiue vt dicit in lib. de memoria et reminiscētia: ⁊ tn̄ soli homini cōuenit pp causam iam dictam. Ex actibꝰ quoqꝫ ipsorū animaliū falli possumus facile: qꝛ cuz ex duabꝰ supradictis possint pcedere causis: si vna illaꝝ determinate inferat: erit sophisma cōsequētis: nec est volūtariū aut temerariū affirmare appetitū animalē futuri / et dubitare de causa eius an sit cognitio futuri in appetente exn̄s: an in datore nāe: qm̄ manifeste vidimꝰ in aialibꝰ quosdā actꝰ ex syllogismo pcedentes: vt pz ex supradictis: et tn̄ cām eorū nō dicimus discursum i eis: sed instinctū nāe ab arte diuina impressum ordinate mouēte: sicut i horologijs artis ordo relucet et ordinate sonat. Sublata ergo via ex experientia in nobis: ⁊ ex actibꝰ posterioribus in animalibꝰ ex ipsa nā cognitionis sensitiue ⁊ futuri / inuestigandū hoc restat: futurū cū sit tpis dria: ꝯstat ꝙ pceptibile est sensitiua cognitione: quatenus tps ē: qm̄ memoria tps preteritū cognoscit determinate vt heri: ⁊ indeterminate vt olim meminemur em̄ ⁊ ꝙ heri vidimus ⁊ ꝙ olim non certo nobis die audiuimꝰ hoc. vnde si futurū perceptiōi sensus rep̄sentat ex rōne propria qua futurū ē: opz ꝙ hoc habeat: vt nō sm id in quo cōuenit cū preterito: ⁊ ex h apparet ꝙ futurum ex hoc ꝙ nō est in seipso nō repugnat perceptioni sensitiue: in hoc em̄ cōuenit cum pterito: neutrū em̄ est in seipso: ⁊ tn̄ illud percipit memorādo: proprium aūt futuro vt distinguit cōtra pteritū ⁊ pn̄s est / nō esse nec fuisse: ac per hoc nō immutare nec immutasse sensum: ⁊ qm̄ nō alr pcipit tempꝰ a pte sensitiua nisi p immutationē: nō futurū repugnat pceptioni sensitiue. Cū em̄ tps sit nūerꝰ motꝰ sm pꝰus ⁊ posteriꝰ nō alr pcipit sensu tps nisi pcipiēdo quādā distātiā successiuā ab illa mutatiōe vsqꝫ ad illā: ⁊ sic depictis in pte sensitiua hac ⁊ illa mutatiōe pcipit tps: pp qđ illiꝰ tn̄ tpis pteriti meminimus: cuiꝰ immutatio aliq̄ depicta retinetur. vnde cū futuri immutationes nō sint in aia picte quādiu futurum est / imperceptibile erit in sensitiua parte futurū vt sic. Et propter ea in litera dicitur ꝙ bruta nō percipiūt futura: sed spes ⁊ similiter timor / ⁊ vniuersaliter quelibet passio irascibilis in eis est motus aialis appetitus sm substātiā: quia est actus secundus elicitus ex cognitione seu obiecto cognito ab appetēte causatus: sed est naturalis secundū quid, p quāto natura supplet / non obiectum cognitum: qꝛ vt in litera dicitur ex presenti cognito sperant sed proprietatem eius quia sperāt futurum ⁊ non ex futuro ab eis cognito mouentur. Scito tn̄ cum his ꝙ sicut magna est differentia in dicendo / A. est futurū ⁊ dicendo / A. erit qm̄ cū veritate prime stat falsitas secunde vt dicit in de somno ⁊ vig. ita in essendo qm̄ ab eo ꝙ res est vel nō est oratio dicit vera vel falsa: ⁊ similiter in re presentando immutando ⁊ cognoscēdo: primum em̄ ad id qđ in presenti de futuro preuenit. i. causas futuri spectat: secundū ad ipsum qđ futurū est. cū. n. dicimus pluuiā futuram causas pluuie significamus adesse pparatas ad eā: cum autē dicimꝰ pluuia erit / ipsaz pluuiā ponēdā in esse dicimus. vbi manifeste liquet: ꝙ si cause ille impediūtur sm dem nō fuit verū sed primū tn̄: ⁊ ꝯr aliud et aliud esse significabatur vt dictū est. Quia igitur aliud est nosse ꝙ. A. est futurū ⁊ aliđ ꝙ. A. erit: ⁊ differunt penes differentiā p̄sentis ⁊ futuri: qꝛ dū cognoscitur ꝙ. A. est futuruz / cognoscitur pn̄s pparatio futuri: dū cognoscitur vero ꝙ. a. erit cognoscitur ipsum futurū. ⁊ sensitiue cognitioni non pn̄s sed futurū repugnat cōsequēs est qđ lz sensitiua pars non possit percipere / qđ quā timet pcussio cōminata erit / aut qđ captio pde separata erit: non phibetur tamē percipere ꝙ futura est sicut enim ouis vidēs lupū ex sensatis spēbus elicit ⁊ pcipit inimicū: ita canis vidēs leporez sic distātē elicit ⁊ pcipit pdā futuram. Nihil video huic obstare / futuritio em̄ sicut ⁊ p̄teritio inter intētiones elicitas ex speciebꝰ sensatis numerāda videtur: pp qđ nō est extra genus perceptibiliū sensu / ⁊ est pn̄s: propter qđ immutare pōt sensitiuā partē ⁊ latet sub speciebus sensatis in respectu ad talia animalia. Sicut. n. inimicitia defertur cū speciebus sensatis ex lupo ab oue ⁊ nō cū eisdem sensatis ab alio lupo / ita intētio future pluuie / pde / lesionis / vindicte ⁊c. defertur animalibus istis ⁊ nō alijs. Nisi forte quis dicat ꝙ qꝛ intētio futuri refert non ens dicit em̄ habitudinē pparationis ad id quod futurū est qđ cōstat non esse ⁊ nisi cognoscatur pparatio illa vt sic non pcipitur intētio futuri. Sed hoc nō obstare videtur qꝛ sicut animalia non negantur pcipere possibile vel impossibile vt sunt differentie potentiarum vt in litera dicit in rn̄e ad scōm: ita nec huiusmodi intētionis futurorum. ꝙ aūt aialia cognoscāt possibile eis vel impossibile ex eo apparet ꝙ canis motꝰ ad capiendā coturnicez in aliquanta distātia candē coturnicē magis sibi appropinquātē super arborē se locā.ē miratur ⁊ desistit a motu appetens illam. hec em̄ diuersitas nō ex parte appetitus sz cognitionis puenit: permanet siquidem in appetitu sed apprehendit impossibilem sibi peruētionem vsqꝫ ad illaz illic quaz prius alibi apprehēdebat possibilē. neutrū tamē cognoscit comparādo potētiā ad actū / aut p̄sens futuro / aut id qđ est ei qđ erit: sic ei cognoscere rōnis pprium est. sz simplici p̄sentatione simul offertur vt qđdā factibile / aut qđdā imminēs, ita ꝙ simul extrema quasi cōfunduntur oblata: intellectus ei natus est adunata diuidere ⁊ est natus pfecte. vis autem sensitiua interior riuus quidā nobilis intellectꝰ nata est etiam distincta quasi vnire simplici tamen indistinctione: propter quod animalia nō pcipiūt sensu futura neqꝫ possibilia nisi que imminēt nūc / quasi perceptio eorū non tam se extendat ad futuruz q̄ ad quoddam pn̄s confusum: simili modo quo apud grammaticos tēpus pn̄s ponitur. Et sic simul saluatur litera / ꝙ animalia nō cognoscūt futura: qꝛ non apprehēdunt ipsa vt quia erunt aut nō erūt qđ est proprie cognosce-

22e qō. 18. ar. 1. cor. Et 3. di. 26. q. 1. ar. 1 cor. ⁊ q. 2. art. 2. cor. Et veri. q. 4. ar. 2. cor.

3. di. 26. q. 1. ar. 1. cor.

s. q. 23. ar. 1. c. s. ⁊ pn̄ti q. ar. 1. c. ⁊ ad. 3. Et. 3. di. 26. q. 1. ar. 1. cor. Et veri q. 4. a. 1. c.

s. q. 42. ar. 5. ad 1. ⁊ q. 45. arti. 3. cor.

vtrūqꝫ respicit bonū futurū. Et qꝛ bonum ꝙ nō est arduū q̄si nihil reputat: vt sic cupiditas maxime videat tēdere in bonū arduū in qđ etiā tēdit spes. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ obz spei non est bonū futurū absolute: sz cū arduitate ⁊ difficultate adipiscēdi: vt dictū est. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ obm spei nō tn̄ addit possibilitatē sup obm desiderij: sed etiā arduitatez: q̄ ad aliā potētiā facit spē ptinere. s. ad irascibilē: q̄ respicit arduū vt in pmo dictū est: possibile āt ⁊ impossibile nō oīo per accn̄s se hn̄t ad obm appetitiue ɥtutis. Nā appetitꝰ est pncipiū motionis, nihil aūt mouet ad aliqđ nisi sub rōne possibilis: nullꝰ em̄ mouet ad id qđ existimat impossibile adipisci: ⁊ propter hoc spes differt a desperatione secundum differentiā possibilis ⁊ impossibilis.

¶ Utrum spes sit in vi apprehensiua: an in vi appetitiua. Art. 2.

AD scđm sic pcedit. Videt ꝙ spes pertineat ad vim cognitiuam. Spes em̄ vr̄ eē expectatio quedam: dicit enim apostolus Ro. 8. Si autem qđ nō videmus speramus: per patientiam expectamus: sed expectatio videtur ad vim cognitiuaz pertinere cuius est expectare: ergo spes ad cognitiuam ptinet. ¶ P̄. Idem est vt videtur spes qđ fiducia: vnde ⁊ sperantes cōfidentes vocamus: quasi pro eodem vtentes eo qđ est cōfidere ⁊ sperare: sed fiducia sicut ⁊ fides videtur ad vim cognitiuaz pertinere: ergo ⁊ spes. ¶ Preterea. Certitudo est proprietas cognitiue virtutis: sed certitudo attribuitur spei: ergo spes ad vim cognitiuam pertinet.

Sz ꝯtra. Spes est de bono: sicut dictum est: bonū aūt inquātum hmōi non est obm cognitiue: sed appetitiue virtutis: ergo spes non pertinet ad cognitiuam: sed ad appetitiuam virtutem.

Rn̄deo Dōm, ꝙ cū spes importet extensionem quandam appetitus in bonū: manifeste pertinet ad appetitiuam virtutē: motus enim ad res ptinet proprie ad appetitū: actio vero virtutis cognitiue perficitur non sm m[otum] cognoscentis ad res: sed potius sm ꝙ res cognite sunt in cognoscēte. Sed qꝛ vis cognitiua mouet appetitiuā representando ei suum obm: sm diuersas rationes obiecti apprehēsi subsequūtur diuersi motus in vi appetitiua. Alius enim motus sequitur in appetitu ex apprehēsione boni: ⁊ alius ex apprehensione mali, ⁊ similiter alius motus ex apprehensione presentis ⁊ futuri, absoluti et ardui, possibilis ⁊ impossibilis: ⁊ secundū hoc spes est motus appetitiue virtutis consequens apprehensionem boni futuri ardui possibilis adipisci. s. extensio appetitus in huiusmodi obiectum.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ qꝛ spes respicit ad bonum possibile insurgit duplr homini motus spei: sicut duplr est ei aliquid possibile. s. sm pprīā ɥtutē ⁊ sm virtutem alterius. Quod ergo aliquis sperat per propriā virtutē adipisci nō dr expectare: sed sperare tm̄: sz pprie dr expectare qđ sperat ex auxilio virtutis aliene: vt dicat expectare quasi ex alio spectare: inquantum s. vis apprehensiua precedens non solum respicit ad bonū qđ intendit adipisci: sed etiaz ad illud cuius virtute adipisci sperat: sm illud Ecclesia. 51. Respiciens eram ad adiutorium hominum. Motus ergo spei quandoqꝫ dr expectatio pp inspectionē ɥtutis cognitiue precedentē. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ illud quod homo desiderat ⁊ estimat se posse adipisci credit se adepturum ⁊ ex tali fide in cognitiua precedente, motus sequens in appetitu fiducia nominat: denominat em̄ motus appetitiuus a cognitione precedente: sicut effectus ex causa magis nota: magis enim cognoscit vis apprehensiua suum actū quā actū appetitiue. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ certitudo attribuitur motui non solum appetitus sensitiui: sed etiam appetitus nālis: sicut dr ꝙ lapis certitudinaliter tēdit deorsum: ⁊ hoc ppter infallibilitatem quā hz ex certitudine cognitionis que precedit motum appetitus sensitiui vel etiam naturalis.

¶ Utrū spes sit in brutis aialibus. Arti. 3.

AD tertiū sic pcedit. Videt ꝙ in brutis animalibus nō sit spes: spes em̄ est de futuro bono: vt Damas. dicit: sed cognoscere futura non pertinet ad animalia bruta q̄ hn̄t solū cognitionē sensitiuā: q̄ nō est futurorūz: ergo spes non est in brutis animalibꝰ. ¶ P̄. Obm spei est bonū possibile adipisci: sed possibile et impossibile sunt quedā drie veri ⁊ falsi, q̄ solum sunt in mēte: vt phs dicit in. 6. met. ergo spes nō ē in brutis aialibus: in quibꝰ nō est mens. ¶ P̄. Aug. dicit super Gen. ad litterā, ꝙ aialia mouentur visis: sed spes non est de eo qđ videt, nā qđ videt qs quid sperat: vt dr Ro. 8. ergo spes non est in brutis animalibus.

Sz cōtra. Spes est passio irascibilis: sed in brutis animalibus est irascibilis: ergo ⁊ spes.

Rn̄deo Dōm, ꝙ interiores passiōes aialiū ex exterioribꝰ motibꝰ dep̄hēdi pn̄t: ex qbꝰ appet ꝙ in aialibꝰ brutis ē spes. Si em̄ canis videat leporē aut ancipiter auē nimis distātē nō mouet ad ipsam quasi nō sperās se eā posse adipisci: si autem sit in ppinquo, mouet quasi sub spe adipiscēdi. Ut em̄ supra dictū est, appetitus sensitiuꝰ brutorū aialiū, ⁊ etiā appetitus nālis rerum insensibiliū sequunt apprehensionez alicuiꝰ intellꝰs: sicut ⁊ appetitus nāe intellectiue qui dicit volūtas: sed in hoc est differētia ꝙ volūtas mouetur ex apprehensione intellectus coniuncti: sed motus appetitus nālis sequitur apphensionē intellectus separati q̄ naturā instituit. Et silr appetitus sensitiuus brutorū aialiū, que etiā quodā instinctu naturali agūt. vn̄ in operibus brutoꝝ aialiū ⁊ aliarū reꝝ naturaliū apparet similis pcessus: sicut ⁊ in artis operibus. ⁊ per hūc modū in aialibus brutis est spes ⁊ desperatio.

Ad primū Ergo dicēdum, ꝙ quāuis bruta aialia nō cognoscāt futurū: tn̄ ex instinctu nāli mouetur aial ad aliqđ in futurū, ac si futuꝝ pūideret. hmōi. n. instinctus est eis inditus ab intellectu diuino pūidēte futura. ¶ Ad scđm dōz, ꝙ obiectū spei nō est possibile put est q̄dā differentia veri: sic. n. cōsequit habitudinē predicati ad subiectū. sz obiectū spei est possibile, qđ dicit scđz aliquā potentiā: sic em̄ distinguit possibile in. 5. meta. s. in duo possibilia pdicta. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ lz id qđ est futurum non cadat sub visu: tamen ex his que videt animal in p̄senti: mouetur eius appetitus in aliquod futuꝝ vel psequendum vel vitandum.

¶ Utrū spei cōtrariet desperatio. Arti. 4.

AD quartū sic procedit. Videtur ꝙ desperatio nō sit cōtraria spei. Uni. n. vnū est cōtrariū: vt dicitur in. 10. meta. sed spei contrariat timor. nō ergo ꝯtrariat ei desperatio. ¶ Preterea. Cōtraria videnī esse circa idē. sz spes ⁊ desperatio nō sunt circa idem: nam spes respicit bonum, desperatio autē est propter aliqđ malū impeditiuū adeptionis boni. ergo spes non contrariatur desperationi. ¶ Preterea. Motui nō contrariat motus, quies vero opponitur motui vt priuatio: sed desperatio magis videtur importare immobilitatē q̄ motū. ergo nō cōtrariatur spei q̄ importat motū extēsionis in bonū speratuz.

Sed ꝯtra Est, ꝙ desperatio noiatur per contrariuz spei.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est, in mutationibus inuenit duplex ꝯrietas. Una scđm accessum ad ꝯtrarios terminos ⁊ talis ꝯrietas sola inuenit in passionibus ꝯcupiscibilis: sicut amor ⁊ odiū cōtrariant. Alio modo paccessum ⁊ p recessum respectu eiusdē termini. ⁊ talis ꝯrietas inuenit in passionibus irascibilis: sicut supra dictū est. Obiectū āt spei qđ est bonū arduū hz qdē rōnē attractiui, put cōsiderat cū possibilitate adipiscēdi, ⁊ sic tendit in ipsum spes que importat quēdā accessum. sed secunduz ꝙ consideratur cū impossibilitate obtinendi hz rōnē repulsiui: qꝛ vt dicit in. 3. ethi. cū ventū fuerit ad aliqđ impossibile tūc hoies discedūt: ⁊ sic respicit hoc obiectū desperatio. vnde importat motū cuiusdā recessus: ⁊ ppter hoc cōtrariatur spei, sicut recessus accessui.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ timor cōtrariat spei scđm ꝯrietatē obiectoꝝ. s. boni ⁊ mali. hec. n. ꝯrietas inuenit in passionibus irascibilis scđm ꝙ deriuantur a passionibus cōcupiscibilis. sed desperatio cōtrariatur ei solū scđm ꝯrietatē accessus ⁊ recessus. ¶ Ad scđm dicēdū, ꝙ desperatio nō respicit malū sub rōne mali: sz per accidēs qnqꝫ respicit malū inquātum facit impossibilitatē adipiscēdi. pōt aūt esse desperatio ex solo superexcessu boni. ¶ Ad tertium dicēdū, ꝙ desperatio nō importat solam priuationem spei: sed importat quēdā recessum a re desiderata propter estimatā impossibilitatem adipiscendi. vnde desperatio psupponit desideriū sicut ⁊ spes: de eo em̄ quod sub desiderio nostro non cadit neqꝫ spem neqꝫ desperationē habemus: ⁊ ppter hoc ēt vtrūqꝫ eoꝝ est de bono quod sub desiderio cadit.

¶ Utrū causa spei sit experientia. Arti. 5.

AD quintū sic procedit. Videtur ꝙ experientia non sit causa spei. Experientia em̄ ad vim cognitiuā pertinet: vnde philosophus dicit in. 2. ethi. ꝙ virtus intellectualis indiget experimento ⁊ tempore: spes autem non est in vi cognitiua, sed in appetitiua vt dictum est. ergo experientia non est causa spei. ¶ Preterea. Philosophꝰ dicit in. 2. rheto. ꝙ senes sunt difficilis spei propter experientiam: ex quo videtur ꝙ experiētia sit causa defectus spei: sed nō est idem causa oppositorum. ergo experientia nō est causa spei. ¶ Preterea. Philosophus dicit in secundo de celo, ꝙ de oībus enūciare aliquid ⁊ nihil pretermittere quandoqꝫ est signū stultitie: sz ꝙ homo tentet oia ad magnitudinē spei ptinere videtur. stultitia autē prouenit ex inexperientia: ergo inexperiētia videtur esse magis causa spei q̄ experientia.

Sed contra Est, qđ philosophꝰ dicit in. 3. ethi. ꝙ aliqui sunt bone spei propter multotiens ⁊ multos vicisse: quod ad experientiam pertinet: ergo experientia est causa spei.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ sicut supra dictuz est, spei obiectuz est bonū futuruz arduū possibile adipisci: pōt ergo aliquid esse causa spei: vel qꝛ facit homini aliqđ esse possibile: vel quia facit eum existimare aliquid esse possibile. Primo modo est causa spei omne illud quod auget potestatē hominis: sicut diuitie ⁊ fortitudo ⁊ inter cetera ēt experientia: nam per experientiam homo acquirit facultatem aliquid de facili faciendi: ⁊ ex hoc sequitur spes. vnde vegetius dicit in lib. de re militari, Nemo facere metuit quod se bene didicisse confidit. Alio modo est causa spei omne illud quod facit alicui existimationē ꝙ aliquid sit sibi possibile: ⁊ hoc modo ⁊ doctrina ⁊ psuasio quelibet potest esse causa spei. ⁊ sic etiam experientia est causa spei: inquantum scilicet per experientiam fit homini existimatio ꝙ aliquid sit sibi possibile, quod impossibile ante experientiam reputabat. Sed per hunc modum experientia potest esse causa defectus spei: quia sicut per experientiam fit homini existimatio ꝙ aliquid sibi sit possibile quod reputabat impossibile: ita econuerso per experiētiam fit homini existimatio ꝙ aliquid non sit sibi possibile quod possibile existimabat. Sic ergo experientia est causa spei duobus modis, causa autē defectus spei vno modo: ⁊ propter hoc magis dicere possumus eam esse causam spei.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ experientia in operabilibus non solum causat scientiam: sed etiam causat quēdā habitū ppter cōsuetudinē q̄ facit operationem faciliorem. sed ⁊ ipsa virtus intellectualis facit ad potestatem facile operandi: demonstrat etiam aliquid esse possibile, ⁊ sic causat spem. ¶ Ad scđm dicendū, ꝙ in senibꝰ est defectus spei ppter experien-

Universidad de Deusto Biblioteca

re futura/ ꝗ etiam ipsa esse futura non apprehēdūt nisi imminentia ꝙ est apphendere intentionez futuri sub quodam presenti cōfuso: ꝛ sustinetur ꝙ animalia mouētur ab obiecto proprio scilicet futuro apprehenso ad timendum/ sperandū vindicandum ꝛc. Ap-
1.q.45. ar.3.co. prehendere enim sic intentionem futuri sufficit ad hec: quod si alicui hec non sa/ciūt satis/ meliori innitatur rationi.

¶ Super quest. 41.

In tota quōne quadragesimaprima nihil mihi occurrit scribēdum/ nisi ꝙ aduertas admirationē ab aristotele in primo rhetoricorū poni cōcupiscentiā: a damasceno vero timorez: aut qꝛ cōius eavsus est arist. iste vero specialiter vt est respectu difficilis mali, aut qꝛ vtraq; passio in admiratiōe clauditur scȝ cōcupiscentia ꝛ timor: ꝛ ratiōe illius/ delectat: rōne istius nō. Et qm̄ experimur admirātes nos delectari vt superius dictū est: admiratio magis concupiscētie ꝗ̄ timoris habet, videt tn̄ aliquid timoris semper habere dū timet malum difficultatis vt in respōsione ad quartum: vel potius iudicij/ vt in responsione ad vltimū dicitur: vtrūq; enim malum presto est admiranti: laboris scȝ ꝛ erroris: sed hoc communius videtur.

tiam: inquantū experientia facit existimationem impossibilis. Unde ibidem subdit: ꝙ eis multa euenerunt in veterius. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ stultitia ꝛ inexperientia possunt esse causa spei quasi per accidens: remouēdo scȝ scientiam ꝓpter quam vere existimat aliquid esse non possibile. vnde ea ratione inexperientia est causa spei qua experientia est causa defectus spei.

¶ Utrum in iuuenibus ꝛ in ebriosis abundet spes. Art. 6.

Ad sextū Uidetur ꝙ iuuētus ꝛ ebrietas nō sint causa spei. Spes enī importat quandā certitudinē ꝛ firmitatem. vnde ad heb. 6. spes comparatur ancore: sed iuuenes ꝛ ebrij deficiunt a firmitate: habēt enim animū de facili mutabilem: ergo iuuētus ꝛ ebrietas non est causa spei. ¶ Pꝫ. Ea que augēt potestatē maxime sunt causa spei: vt supra dictū est: sed iuuentus ꝛ ebrietas quandam infirmitatē habent adiunctā: ergo nō sunt causa spei. ¶ Pꝫ. Experientia est causa spei: vt dictū est: sed iuuenibus experientia deficit: ergo iuuētus nō est causa spei.

Sed cōtra Est, ꝙ Phs dicit in 3. ethico. ꝙ inebriati sunt bn̄ sperantes. ꝛ in. 2. rhetoricorū dicit, ꝙ iuuenes sunt bone spei.

Rñdeo Dōm, ꝙ iuuētus est cā spei propter tria: vt phs dicit in. 2. rhetoricorū. ꝛ hec tria possunt accipi ꝓm tres cōditiones boni qđ est obiectū spei: qđ est futurum ꝛ arduum ꝛ possibile: vt dictū est. Iuuenes enim multū habēt de futuro ꝛ parum de preterito: ꝛ ideo qꝛ memoria est preteriti, spes autem futuri, parū habēt de memoria, sed multū viuunt in spe. Iuuenes etiā ꝓpter caliditatem nature habēt multos spiritus, ꝛ ita in eis cor ampliat: ex amplitudine aūt cordis est ꝙ aliquis ad ardua tendat: ꝛ ideo iuuenes sunt animosi ꝛ bone spei. Similiter ēt illi qui nō sunt passi repulsam, nec experti impedimenta in suis conatib⁹, de facili reputāt aliquid sibi possibile. vñ ꝛ iuuenes ꝓpter inexperientiam impedimētorū ꝛ defectuum de facili reputāt aliquid sibi possibile: ꝛ iō sunt bone spei. Duo etiā istorū sunt in ebrijs. s. caliditas ꝛ multiplicatio spirituum ꝓpter vinū. Et iterū incōsideratio periculorum vel defectuum. Et ꝓpter eandē rationē etiā oēs stulti ꝛ deliberatione nō vtētes omnia tentant ꝛ sunt bone spei.

Ad primū Ergo dōm. ꝙ in iuuenibus ꝛ in ebrijs lȝ non sit firmitas ꝓm rei veritatē: est tñ in eis ꝓm eorū estimationem, reputāt enī se firmiter assecuturos illud qđ sperāt. ¶ Et similiter dōm ad scdm ꝙ iuuenes ꝛ ebrij habēt quidē infirmitatem ꝓm rei veritatē: sed ꝓm eorū existimationem habēt potestatē: qꝛ suos defectus nō cognoscūt. ¶ Ad tertium dōm. ꝙ nō solū experientia, sed etiam inexperientia est quodāmodo causa spei: vt dictum est.

1.q.27. ar.4. ad 3m. Et 1. q.62. ar. 4. ad.3. Et 22e. q.17. ar. 8. cor. et q. 66. ā. 6. ad.2. Et virt. q.4. art, 3. cor.

¶ Utrū spes sit causa amoris. Art. 7.

Ad septimū Uidet ꝙ spes non sit causa amoris: qꝛ ꝓm aug. 14. de ci. dei. prima affectionū anime est amor: sed spes est quedā affectio anime: amor ergo precedit spem: nō ergo spes causat amorē. ¶ Pꝫ. Desiderium precedit spem: sed desiderium causat ex amore vt dictū est: ergo etiā spes sequit amorem: non ergo causat ipsum.

¶ Preterea. Spes causat delectationē: vt supra dictū est: sed delectatio non est nisi de amato: ergo amor precedit spem.

Sed cōtra Est, ꝙ dicitur matt. 1. super illud, abraam genuit Isaac, Isaac aūt genuit Iacob: dicit glos. i. fides spem, spes charitatem. charitas autem est amor: ergo amor causatur a spe.

Rñdeo Dōm, ꝙ spes duo respicere pōt. Respicit enī sicut obiectū bonū speratū: sed qꝛ bonū speratū est arduum possibile, aliqñ aūt fit aliquod arduū possibile nobis, nō per nos sed per alios, ideo spes etiam respicit illud per qđ fit nobis aliquid possibile. Inquantū igit spes respicit bonū speratū, spes ex amore causat: nō enim est spes nisi de bono desiderato ꝛ amato. inquantū vero spes respicit illū per quē fit aliquid nobis possibile, sic amor causat ex spe: ꝛ non econuerso. Ex hoc enim ꝙ per aliquem speramur nobis posse prouenire bona, mouemur in ipsum sicut in bonum nostrū: ꝛ sic incipimus ipsum amare. ex hoc aūt ꝙ amamus aliquē nō speramus de eo nisi per accidēs, inquantum. s. credimus nos reamari ab ipso. vnde amari ab aliquo facit nos sperare de eo: sed amor eius causat ex spe, quā de eo habemus. Et per hec patet responsio ad obiecta.

¶ Utrum spes conferat ad operationem vel magis impediat.
¶ Articulus. 8.

Ad octauū Uidetur ꝙ spes nō adiuuet operationem sed magis impediat. Ad spem enim securitas pertinet: sed securitas parit negligentiam que impedit operationē. ergo spes impedit operationem. ¶ Pꝫ. Tristitia impedit operationem (vt supra dictum est) sed spes quandoq; causat tristitiam. Dicitur enī prouerb. 14. Spes que differt, affligit animā. ergo spes impedit operationem.

¶ Preterea. Desperatio contrariat spei: vt dictū est. sed desperatio maxime in reb⁹ bellicis adiuuat operationē: dicit enī. 2. Reg. 12. ꝙ periculosa res est desperatio. ergo spes facit contrariū effectum, impediendo. s. operationem.

Sed ꝯtra Est, ꝙ dicit. 1. ad corin. 8. Quod qui arat debet arare in spe fructus percipiendi: ꝛ eadē ratio est in omnibus alijs.

Rñdeo Dōm. ꝙ spes per se hȝ ꝙ adiuuet operationē intendendo ipsam: ꝛ hoc ex duobus. Primo quidē ex ratione sui obiecti: qđ est bonū arduum possibile. existimatio enim ardui excitat attentionē: existimatio vero possibilis non retardat conatū: vnde sequit ꝙ homo intente operet ꝓpter spem. Secundo vero ex ratione sui effectus. spes enim vt supra dictū est, causat delectationē, que adiuuat operationē, vt supra dictuȝ est. vnde spes operationem adiuuat.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ spes respicit bonū consequendum, securitas aūt respicit malum vitandū: vnde securitas magis videt opponi timori ꝗ̄ ad spem ptinere. Et tñ securitas nō causat negligētiā nisi inquantū diminuit existimationem ardui: in quo etiam diminuit ratio spei. Illa enim in quibus homo nullū impedimentū timet: quasi iam non reputantur ardua. ¶ Ad secundū dicendū, ꝙ spes per se causat delectationem: sed per accidēs est vt causet tristitiam, vt supra dictū est. ¶ Ad tertium dicēdum, ꝙ desperatio in bello fit periculosa propter aliquam spem adiunctā. Illi enim qui desperāt de fuga, debilitantur in fugiendo: sed sperāt mortē suam vindicare: ꝛ ideo ex hac spe acrius pugnāt. vnde periculosi hostibus fiunt.

¶ De timore ꝓm se. Qō. 41.

Consequenter Cōsiderandū est primo de timore: ꝛ scdo de audacia. ¶ Circa timorē cōsideranda sunt quatuor. Primo de ipo timore. Scdo de obiecto eius. Tertio de cā ipius. Quarto de effectu. ¶ Circa primū queruntur quatuor. Primo vtrū timor sit passio anime. Scdo vtrū sit specialis passio. Tertio vtrū sit aliquis timor naturalis. Quarto de speciebus timoris.

¶ Utrum timor sit passio anime. Art. 1.

Ad primū Uidet ꝙ timor nō sit passio aie. 1. artic. 2. co.
Dicit enī dam. in lib. 3. ꝙ timor est virtus ꝓm sistolē. i. cōtractionē essentie desideratiua: sed nulla virtus est passio: vt probat in. 2. ethic. ergo timor non est passio.

¶ Preterea. Omnis passio est effectus ex pñtia agentis prouenient: sed timor non est de aliquo presenti sed de futuro: vt dam. dicit in. 2. lib. ergo timor non est passio. ¶ Preterea. Ois passio anime est motus appetitus sensitiui q̄ sequit apphēsionē sensus: sensus autem nō est apprehensiuus futuri, sed presentis: cuȝ ergo timor sit de malo futuro, videtur ꝙ non sit passio anime.

Sed contra Est, ꝙ aug. in. 14. de ci. dei enumerat timorē inter alias anime passiones.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ inter ceteros aie motus post tristitiaȝ timor magis rōnē obtinet passionis. Ut enī supra dictū est: ad rōnē passionis primo q̄dē pertinet ꝙ sit motus passiue virtutis ad quā. s. cōparat suū obm̄ p modū actiui mouētis, eo ꝙ passio est effectus agētis: ꝛ p hūc modū etiā sentire ꝛ intelligere dñr pati. Scdo magis ꝓprie dicit passio motus appetitiue virtutis habentis organū corporale: q̄ fit cū aliq̄ trāsmutatione corporali. Et adhuc ꝓprijssime illi motus passiones dñr q̄ importāt aliqđ nocumētū. Manifestū est aūt ꝙ timor cū sit de malo ad appetitiuā potētiā pertinet, q̄ per se respicit bonū ꝛ malum: pertinet autē ad appetitū sensitiuū. fit enī cū quadā trāsmutatione. s. cū cōtractione: vt dam. dicit. ꝛ importat etiā habitudinē ad maluȝ: ꝓm ꝙ malū habet quodāmodo victoriā super aliqđ bonū. vnde verissime sibi cōpetit rō passionis: tñ post tristitiā que est de pñti malo nā timor est de malo futuro: quod nō ita mouet sicut presens.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ virtus nominat quoddam principiū actiōis: ꝛ ideo inquātū interiores motus appetitiue virtutis sunt principia exteriorū actuū dicunt virtutes. philosophus autē negat passionē esse virtutē que est habitus. ¶ Ad ꝓm dicendū, ꝙ sicut passio corporis naturalis prouenit ex corporali pñsentia agētis, ita passio anime ꝓuenit ex aiali presentia agētis absq; presentia corporali vel reali: inquātū. s. malū qđ est futurū realiter est pñs ꝓm apprehensionē aie. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ sensus nō apprehēdit futurū: sed ex eo ꝙ apprehendit presens animal naturali instinctu mouetur ad sperandum futurum bonum, vel timendum futurum malum.

¶ Utrum timor sit specialis passio. Articulus. 2.

Ad scdm Sic ꝓcedit. Videt ꝙ timor non sit specialis passio. Dicit. n. aug. in lib. 83. q. ꝙ quē non exanimat metus: neq; cupiditas eū vastat: nec egritudo. i. tristitia eū macerat: nec ventilat gestiens ꝛ vana letitia. ex quo videtur ꝙ remoto timore oēs alie passiones remouentur: non ergo passio est spālis sed gnālis. ¶ Preterea. Philosophus dicit in. 6. ethi. ꝙ ita se hȝ in appetitu ꝓsecutio ꝛ fuga sicut in intellectu affirmatio ꝛ negatio: sȝ negatio nō est aliqđ speciale in intellectu, sicut nec affirmatio: sed aliquid cōmune ad multa: ergo nec fuga in appetitu: sed nihil est aliud timor ꝗ̄ fuga quedam mali. ergo timor nō est passio specialis. ¶ Preterea. Si timor esset passio specialis precipue in irascibili esset: est autē timor etiam in concupiscibili. Dicit enī philosophus in. 2. rheto. ꝙ timor est tristitia quedam. Et dam. dicit ꝙ timor est virtus desideratiua. tristitia autem ꝛ desiderium sunt in concupiscibili: vt supra dictuȝ est. nō est ergo passio specialis cum pertineat ad diuersas potentias.

Sed contra Est, ꝙ cōdiuidit alijs passionibus anime vt patet per dam. in secundo lib.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ passiōes aie recipiūt spēm ex obiectis vñ spālis passio est, q̄ hȝ spāle obiectū. timor aūt hȝ spāle obm̄ sicut ꝛ spes. Sicut. n. obm̄ spei est bonū futurū arduū possibile adipisci, ita obiectū timoris est malū futurū difficile cui resisti nō pōt: vnde timor est specialis passio anime.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ oēs passiones aie deriuātur ex vno principio. s. ex amore: in quo habēt adinuicē connexionē: ꝛ ratione huius cōnexionis remoto timore remouētur alie passiones anime: nō ideo qꝛ sit passio generalis. ¶ Ad ꝓm dicendū, ꝙ nō omnis fuga appetitus est timor: sed fuga ab aliquo speciali obiecto, vt dictū est: ꝛ ideo licet fuga sit qđdā generale, tñ timor est passio specialis. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ timor nullo modo est in cōcupiscibili: nō enī respicit malū absolute: sed cū quadam difficultate vel arduitate, vt ei resisti vix possit. Sed quia passiones irascibilis deriuantur a passionibus concupiscibilis ꝛ ad eas terminantur (vt supra dictū est) ideo timori attribuuntur ea q̄ sunt concupiscibilis: dicitur enim timor esse tristitia inquātū obiectū timoris est cōtristās si presens fuerit: vnde et philosophus dicit ibidem ꝙ timor procedit ex phantasia futuri mali corruptiui vel contristatiui. Similiter ꝛ desideriū attribuit a dam. timori: qꝛ sicut spes causatur vel oritur a desiderio boni, ita timor est ex fuga mali: fuga autem mali oritur ex desiderio boni: vt ex supradictis patet.

¶ Utrum sit aliquis timor naturalis. Articulus. 3.

Ad tertiū Sic ꝓceditur. Videtur ꝙ timor aliquis sit nālis. Dicit. n. dam. in 3. lib. ꝙ est quidā timor naturalis nolente anima diuidi a corpore. ¶ Preterea. Timor ex amore oritur: vt dictū est. sȝ est aliqs amor naturalis: vt diony. dicit. 4. ca. de di. no. ergo etiā est aliquis timor naturalis. ¶ Preterea. Timor opponitur spei: vt supra dictū est: sed est aliqua spes nature: vt patet per id qđ dicitur ro. 4. de abraam ꝙ cōtra spem nature in spem gratie credidit: ergo etiam est aliqs timor nature.

Sȝ cōtra. Ea que sunt nālia cōiter inueniunt in rebus aiatis ꝛ inanimatis: sed timor non inuenitur in rebus inanimatis: ergo timor non est naturalis.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ aliquis motus dicitur naturalis: quia ad ipsum inclinat natura sed hoc cōtingit dupl'r. Uno modo ꝙ totū pficitur a natura absq; aliqua operatione apprehensiue virtutis: sicut moueri sursum est mot⁹ naturalis ignis ꝛ augeri est motus naturalis animaliū ꝛ plantarū. Alio modo dicitur motus naturalis ad quē natura inclinat, lȝ non perficiatur nisi per apprehensionē: qꝛ sicut supra dictū est, motus cognitiue ꝛ appetitiue virtutis reducūtur in naturā sicut in principium primū. Et per hūc modū etiā ipsi actus apprehēsiue virtutis (vt intelligere. sentire, ꝛ memorari) ꝛ etiā motus appetitus aialis qñq; dñr naturales: ꝛ per hūc modū pōt dici timor naturalis: ꝛ distinguit a timore nō naturali ꝓm diuersitatez obiecti. Est enī vt phs dicit in scdo rheto. timor de malo corruptiuo, ꝙ natura refugit ꝓpter naturale desideriū essendi: ꝛ talis timor dicit esse naturalis. Et iterū de malo cōtristatiuo qđ nō repugnat nature, sȝ desiderio appetitus: ꝛ talis timor nō est naturalis: sicut etiā supra amor, cōcupiscētia, ꝛ delectatio distincta sunt p naturale ꝛ nō naturale. Sȝ ꝓm primā acceptionē naturalis sciēdū est ꝙ q̄dā de passionibus aie qñq; dñr naturales, vt amor, desideriū ꝛ spes. alie vero inaturales dici nō possunt: ꝛ hoc ideo, qꝛ amor ꝛ odiū, desideriū ꝛ fuga importāt inclinationē quādā ad ꝓsequēdū bonū ꝛ fugiendū malū: q̄ q̄dē inclinatio ptinet etiā ad appetitū naturalē. ꝛ ideo est amor q̄dā naturalis: ꝛ desideriū vel spes pōt quodāmodo dici etiā in rebus naturalibus cognitione carentibus. sed alie passiones anime importāt quosdā motus, ad quos nullo modo sufficit inclinatio naturalis: vel qꝛ de ratione harū passionū est sensus seu cognitio: sicut dictū est ꝙ apprehēsio requiritur ad rationē delectationis ꝛ doloris: vnde q̄ carēt cognitione non possunt dici delectari vel dolere. aut quia huiusmodi motus sunt cōtra rationē inclinationis naturalis: puta ꝙ desperatio refugit bonū ꝓpter aliquam difficultatem: ꝛ timor refugit impugnationē mali cōtrarij, ad qđ est inclinatio naturalis: ꝛ ideo huiusmodi passiones nullo modo attribuunt rebus inanimatis. ¶ Et per hoc pꝫ rñsio ad obiecta.

¶ Utrū cōuenienter assignent spēs timoris. Articulus. 4.

Ad quartū Sic ꝓceditur. Videt ꝙ inconuenieter dam. assignet sex spēs timoris. s. segniciē, erubescētiā, verecundiā, admirationē, stuporē, agoniā. Ut enī phs dicit in. 2. rheto. timor est de malo cōtristatiuo, ergo spēs timoris dñt rñdere spēbus tristitie. sunt aūt q̄tuor spēs tristitie (vt supra dictū est) ergo solū debent esse quatuor spēs timoris eis corrñdentes. ¶ Pꝫ. Illud qđ in actu nostro cōsistit, nostre ptāti subijcit: sed timor est de malo qđ excedit ptātē nostrā. vt dictū est: non ergo segnicies ꝛ erubescētia ꝛ verecūdia q̄ respiciūt opationē nostrā debēt poni spēs timoris. ¶ Pꝫ. Timor est de futuro: vt dictū est. sȝ verecūdia est de turpi actu iā cōmisso: vt greg. nice. dicit: ergo verecūdia nō est spēs timoris. ¶ Pꝫ. Timor nō est nisi de malo: sȝ admiratio ꝛ stupor sunt de magno ꝛ insolito, siue bono siue malo. ergo admiratio ꝛ stupor non sunt spēs timoris. ¶ Pꝫ. Philosophi ex admiratione sunt moti ad inq̄rendā veritatem, vt dicit in principio meta. timor autē nō mouet ad inquirendū: sed magis ad fugiendum: ergo admiratio non est species timoris.

22e. q. 19. ar. 2. ad. 1. Et. 3. di. 26. q. 1. ar. 3. c. fi. ꝛ di. 34. q. 2. art. 1. q. 2. ad 6. Et vi. q. 26. ā. 4. ad. 7.

Sed in contrariū Sufficiat authoritas damasc. ꝛ grego. niceni.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut dictū est, timor est de futuro malo qđ excedit ptātē timentis, vt. s. ei resisti nō possit: sicut autem bonum hoīs ita ꝛ malū pōt considerari, vel in operatione ipsius vel in exterioribus rebus. In operatione autem ipsius hominis potest duplex malum timeri. Primo quidem labor grauans naturam. ꝛ sic causatur segnicies: cum scilȝ aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secūdo tm

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Super .q.42.ar.1.
In primo ar. q.42. dubitationē faciunt ille due vl'es affirmatiue in l'ra posite. s. ois mot⁹ appetitiue virtutis importās ꝓsequutionē hʒ bonū p obiecto: ꝛ ois mot⁹ appetitiue virtutꝫ importans fugā hʒ malū pro obiecto: hñt enim instātias manifestas prime quidem obstat audacia q̄ importat ꝓsequutionē ꝛ tn̄ obiectū eius est malū. scđe vero obstat desperatio que importat fugā: ꝛ obiectū eius est bonū. ¶ Ad h̄ dr: ꝙ sermo presens intelligit de omnib⁹ p se: instantie aūt allate sunt de omnib⁹ p accidēs. Prosequutio enim per se sibi vēdicat bonū ꝛ econuerso. Et silr̄ fuga p se sibi vēdicat malū: ꝛ ecōuerso. vñ nulla ꝓsequutio est mali nisi p accidēs. s. p coniunctū bonū. Et hoc modo audacia est motus prosequutiuus mali: vt infra. 45ª pʒ: ꝛ similr̄ nulla fuga est boni nisi p accidēs scʒ ꝓpter cōiunctū malū. Et hoc modo desperatio est fuga boni. Et hic ē terti⁹ modus accidētalitatꝫ inuēte in passionibus aīe respectu boni ꝛ mali: de quo infra erit sermo.

¶ In toto residuo. q. eiusdē aduerte: ꝙ qr obiectū timoris includit in se tria. s. malū/ arduū futurū: ex his redditur ratio timēdorū ꝛ nō timēdoꝝ: ꝛ magis ꝛ minus timēdorum. Ex ratione namq; futuri excludūtur multū di/stātia ꝑm tempus: et pñtia: ꝛ ineuasibilia que enim apprehendūtur aliquo horū modorum vt minus futura hñr: vt pʒ in scđo articulo. Ex ratione vero ardui seu difficilis ad euadēdum vel resistēdum excludūtur mala culpe. Et timor ip̄e quodāmodo/ꝛ insolita ꝛ repētina magis timentur: vt in tertio quarto ꝛ quinto articulis pʒ. Ex ratione vero mali nō timet̄ per se nisi malum: ꝛ magis timet̄ interminabile: vt in primo ꝛ vltimo articulo patet. Et sic habes obiectum timoris: ꝛ ex ipso rationes timendorum vnitas: qđ potes in aliis facere,

j. ar.3. et 4. cor. et q.42. ā. 2.3.ꝛ.5. cori. ꝛ. q. 43. arti. 1. cor. Et 22ᵉ. q.19. ar. xj. cor. fi. Et. 3. dis. 26. q. 1. ar. 2. co,

pitudo ledēs opinionē. ꝛ sic si turpitudo timeatur in actu cōmittēdo, est erubescētia: si aūt sit de turpi iam facto, est verecūdia. malum aūt qđ in exteriorib⁹ reb⁹ cōsistit, tripl'r pōt excedere hois facultatē ad resistendum. Primo quidem rōne sue magnitudinis, cum aliquis. s. cōsiderat aliq̄d magnū malū, cuius exitū cōsiderare nō sufficit: ꝛ sic est admiratio. Scđo rōne dissuetudinis: qr. s. aliq̄d malum incōsuetū nostre cōsiderationi offert̄: et sic est magnum nostra reputatiōe. ꝛ hoc modo est stupor qui causat̄ ex insolita imaginatione. Tertio modo ratione improuisionis: quia. s. prouideri nō potest: sicut futura infortunia timentur. ꝛ talis timor dicitur agonia.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ille spēs tristitie que supra posite sunt nō accipiunt̄ ꝑm diuersitatē obiecti: sed ꝑm effectus, ꝛ ꝑm quasdā speciales ratiōes: ꝛ ideo non oportet ꝙ ille species tristitie respondeant istis speciebus timoris que accipiuntur ꝑm diuisionē ꝓpriam obiecti ipsius timoris. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ operatio ꝑm ꝙ iam sit subdit̄ potestati operātis: sed aliquid circa operationē cōsiderari pōt facultatem operātis excedēs: ꝓpter qđ aliquis refugit actionem: ꝛ ꝑm hoc segnicies, erubescētia, ꝛ verecundia ponūtur species timoris. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ de actu preterito pōt timeri conuitium vel opprobrium futurū: ꝛ ꝑm hoc verecūdia est species timoris. ¶ Ad quartū dicendum, ꝙ nō quelibet admiratio ꝛ stupor sunt species timoris: sed admiratio que est de magno malo ꝛ stupor qui est de malo insolito. vel pōt dici ꝙ sicut segnicies refugit laborem exterioris operationis, ita admiratio et stupor refugiunt difficultatē cōsiderationis rei magne ꝛ insolite, siue sit bona siue mala: vt hoc modo se habeat admiratio ꝛ stupor ad actū intellectus, sicut segnicies ad exteriorem actū. ¶ Ad quintū dōm, ꝙ admirās refugit in pñti dare iudicium de eo qđ mirat̄ timēs defectū: sed in futurū inquirit: stupēs autem timet ꝛ in pñti iudicare ꝛ in futuro inquirere. vnde admiratio est principium philosophandi: sed stupor est philosophice cōsiderationis impedimentum.

¶ De obiecto timoris. Qō 42.

Deinde considerādū est de obiecto timoris. ¶ Et circa h̄ queruntur sex. Primo vtrum bonū sit obiectū timoris vel malum. Scđo vtrū malū nature sit obiectū timoris. Tertio vtrum timor sit de malo culpe. Quarto vtrum ipse timor timeri possit. Quinto vtrum repentina magis timeant̄. Sexto vtrū ea cōtra que non est remedium magis timeantur.

¶ Utrum obiectum timoris sit bonum vel malum. Articulus. 1.

Ad primū sic pceditur. Uidet̄ ꝙ bonū sit obiectum timoris. Dicit enim aug. in li. 83. q. ꝙ nihil timemus nisi ne id qđ amam⁹, aut adeptum amittamus aut non adipiscamur speratū: sed id qđ amamus est bonū: ergo timor respicit bonū sicut proprium obm. ¶ Preterea. Phs dicit in. 2. rhet. ꝙ potestas ꝛ super alium esse est terribile: sed huiusmodi est quoddam bonū: ergo bonū est obiectum timoris. ¶ Preterea. In deo nihil malum esse pōt: sed mandat̄ nobis, vt deum timeamus: ꝑm illud psal. Timete deum oēs sancti eius. ergo etiam timor est de bono.

Sed cōtra Est, ꝙ Damas. dicit in. 2. lib. ꝙ timor est de malo futuro.

Rñdeo Dōm, ꝙ timor est quidā motus appetitiue virtutis. ad virtutē autē appetitiuam pertinet ꝓsecutio ꝛ fuga: vt dr in. 6. ethi. Est aūt prosecutio boni, fuga aūt mali: vnde quicunq; motus appetitiue virtutis importat ꝓsecutionē habet aliqđ bonū pro obiecto: quicūq; aūt importat fugā hʒ malum pro obiecto. vñ cū timor fugā quandā importet: primo ꝛ p se respicit malū sicut ꝓpriū obiectū. pōt aūt respicere etiā bonū ꝑm ꝙ habet habitudinē ad malū. qđ quidē pōt esse dupl'r. Uno quidem modo inquantū p malū priuat̄ bonū, ex hoc aūt ipso est aliquid malū ꝙ est priuatiuū boni: vñ cū fugiat̄ malū qr malū est sequit̄ vt fugiat̄ qr priuat bonū qđ quis amādo ꝓsequit̄: ꝛ ꝑm hoc dicit aug. ꝙ nulla est causa timēdi nisi ne amittat̄ bonū amatū. Alio modo cōparat̄ bonū ad malū vt causa ipsius, inquantū. s. aliq̄d bonū sua virtute pōt inducere aliq̄d nocumentū in bono amato: ꝛ ideo sicut spes, vt supra dictū est, ad duo respicit. s. ad bonū i qđ tendit, ꝛ ad id p qđ sperat se bonū cōcupitū adipisci: ita etiam timor ad duo respicit. s. ad malū qđ refugit: ꝛ ad illud bonū qđ sua virtute pōt infligere malū. ꝛ per hunc modū deus timet̄ ab hoie: inquantū pōt infligere penā vel spūalem, vel corporalē. ꝛ p hunc etiam modū timet̄ ptās alicuius hois: maxime qñ est lesiua, vel qñ est iniusta: qr sic in promptu hʒ nocumentū inferre, ita ēt timetur sup aliū esse. i. inniti aliis: vt. s. in eius potestate sit cōstitutū nobis nocumentū inferre. sicut ille qui est cōscius criminis timet ne crimen reueletur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Utrum malum nature sit obiectum timoris. Art. 2.

Ad scđm sic pceditur. Uidet̄ ꝙ timor nō sit de malo nāe. Dicit enī phs in. 2. rheto. ꝙ timor cōsiliatiuos facit. nō aūt cōsiliamur de his q̄ a natura eueniūt: vt dr in. 3. ethi. ergo timor nō est de malo nāe. ¶ P̄. Defectus naturales semp homini imminēt: vt mors ꝛ alia huiusmodi: si igit̄ de hmōi malis esset timor oporteret ꝙ homo semp esset in timore. ¶ P̄. Natura nō mouet ad cōtraria: sed malū nature ꝓuenit ex natura: ergo ꝙ timendo aliquis refugiat hmōi malū nō est a natura. timor ergo naturalis nō est de malo nature, ad quē tn̄ hoc malū pertinere videtur.

j. ar. 6. ad 1. Et 22. q. 144. ar. 1. co.

Sed cōtra Est, ꝙ phs dicit in. 3. ethi. ꝙ inter oia terribilissimum est mors que est malū nature.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut phs dicit in. 2. rhet. timor prouenit ex phātasia futuri mali corruptiui vel cōtristatiui: sicut aūt cōtristatiuū malū est qđ cōtrariat̄ volūtati, ita corruptiuum malū est qđ cōtrariat̄ nāe: ꝛ hoc est malū nāe. vñ de malo nature pōt esse timor. Sed cōsiderandū est ꝙ malū nāe, qñq; est a causa nāli: ꝛ tūc dr malū nāe, nō solū qr priuat̄ nāe bonū: sed ēt qr est effect⁹ nāe: sicut mors nālis, ꝛ alij hmōi defect⁹ aliqñ vero maluʒ nāe ꝓuenit ex causa nō nāli: sicut mors que violēter infert̄ a ꝑsecutore: ꝛ vtroq; mō malū nāe quodāmodo timet̄, ꝛ quodāmodo nō timet̄. Cū enī timor ꝓueniat ex phātasia futuri mali: vt dicit phs: illud qđ remouet futuri mali phātasiam, excludit etiā timorē: ꝙ aūt nō appareat aliq̄d malū futurū pōt ex duob⁹ cōtingere. Uno quidē mō ex hoc ꝙ est remotū ꝛ distās, hoc enī ꝓpter distātiam imaginamur vt nō futurū: ꝛ ideo vel nō timemus, vel parū timemus. Ut enī phs dicit in. 2. rheto. Que valde lōge sunt nō timent̄: sciūt enī oēs ꝙ morient̄, sed qr nō ꝓpe est nihil curāt. Alio mō estimat̄ aliq̄d malū qđ est futurū vt nō futurū ꝓp necessitatē que facit ipsum estimare vt pñs. vñ phs dicit in. 5. rhe. ꝙ illi qui iā decapitant̄ nō timēt vidētes sibi necessitatē mortis imminere. Sed ad hoc ꝙ aliquis timeat: opʒ adesse aliquā spē salutis: sic igit̄ malū nāe nō timet̄: qr nō apprehendit̄ vt futurū. Si vero malum nāe qđ est corruptiuū apprehendat̄ vt propinquū, ꝛ tamen cum aliqua spe euasionis: tunc timebitur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ malū nāe qñq; nō prouenit a natura: vt dictū est: ꝑm tn̄ ꝙ a natura ꝓuenit etsi non ex toto vitari possit, pōt tn̄ differri: ꝛ sub hac spe pōt esse cōsilium de vitatiōe ipsius. ¶ Ad scđm dōm, ꝙ malū nature etsi semp immineat nō tamē semp imminet de ꝓpinquo: ꝛ ideo nō semper timet̄. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ mors ꝛ alij defectus nature prouenuint a natura vniuersali: quibus tamen repugnat natura particularis quantū pōt. ꝛ sic ex inclinatione particularis nature est dolor ꝛ tristitia de huiusmodi malis cum sunt pñtia: ꝛ timor si immineant in futurum.

¶ Utrum timor sit de malo culpe. Articulus. 3.

Ad tertiū sic pceditur. Uidetur ꝙ timor possit esse de malo culpe. Dicit enī aug. sup canonicā ioā. ꝙ timore casto timet hō separationē a deo: sʒ nihil separat nos a deo nisi culpa: ꝑm illud esa. 59. Pctā vestra diuiserūt inter vos ꝛ deum vestrū. ergo timor pōt esse de malo culpe. ¶ P̄. Tullius dicit in 4. de tusculanis qōnibus: ꝙ de illis timemus cū futura sunt, de q̄rū presentia tristamur: sed de malo culpe pōt aliq̄s dolere vel tristari: ergo etiā malū culpe aliq̄s pōt timere. ¶ Preterea. Spes timori opponitur: sed spes pōt esse de bono virtutis: vt patet per phm in. 9. ethi. ꝛ apostolus dicit ad gal. 6. Cōfido de vobis in dño ꝙ nihil aliud sapietis. ergo etiā timor pōt esse de malo culpe. ¶ P̄. Uerecūdia est q̄dā spēs timoris (vt supra dictū est) sed verecūdia est de turpi facto: qđ est malum culpe: ergo ꝛ timor.

22ᵉ. q. 144. ar. 1. cor.

Sʒ ꝯ Est, ꝙ philosophus dicit in. 2. rheto. ꝙ nō oia mala timentur: puta si aliquis erit iniustus aut tardus.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est, sicut obm spei est bonū futurū arduū qđ q̄s pōt adipisci, ita timor est de malo futuro arduo qđ nō pōt de facili vitari. Ex quo potest accipi ꝙ id qđ oio subiacet ptāti ꝛ volūtati nostre nō hʒ rationeʒ terribilis: sed illud solū est terribile qđ hʒ causam extrinsecā. malū aūt culpe ꝓpriā causam hʒ volūtatē humanā, ꝛ ideo ꝓprie nō hʒ rōnē terribilis: sʒ qr voluntas ab aliquo exteriori pōt inclinari ad peccādū, si illud inclinās habeat magnā vim ad inclinādum, ꝑm hoc poterit esse timor de malo culpe inquātū est ab exteriori causa: puta cū aliq̄s timet cōmorari in societate maloꝝ ne ab eis ad peccādū inducatur. sed ꝓprie loquendo in tali dispositione magis timet homo seductionē, q̄ʒ culpā ꝑm ꝓpriam rationē. i. inquātū est voluntaria: sic enim non habet vt timeatur.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ sepatio a deo est q̄dā pena cōsequēs peccatū: ꝛ ois pena aliq̄ mō est ab exteriori cā. ¶ Ad ꝑm dicēdū, ꝙ tristitia ꝛ timor in vno cōueniūt qr vtrūq; est de malo: differūt aūt in duob⁹. In vno q̄dē, qr tristitia est de malo pñti, timor de malo futuro. In alio vero qr tristitia cū sit in cōcupiscibili respicit malū absolute: vñ pōt esse de quocūq; malo, siue pūo siue magno. timor vero cū sit in irascibili, respicit malū cū q̄dā arduitate seu difficultate: q̄ tollit̄ inquātū aliq̄d subiacet volūtati. ꝛ iō nō oia timem⁹ q̄ sunt futura, de qb⁹ tristamur cū sunt pñtia: sʒ aliq̄ q̄ scʒ sunt ardua. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ spes est de bono qđ q̄s pōt adipisci. Pōt aūt aliq̄s adipisci bonū vel p se vel p aliū: ꝛ iō spes pt esse de actu virtutis q̄ est in ptāte nostra cōstitut⁹: sʒ timor ē de malo qđ nō subiacet nostre ptāti, ꝛ iō sp maluʒ qđ timet̄ est a cā extrinseca, bonū aūt qđ sperat̄ pōt esse ꝛ a cā intrinseca, ꝛ a cā extrinseca. ¶ Ad q̄rtū dōm, ꝙ sicut supra dictū est, verecūdia nō est timor de actu ipso pcti: sʒ de turpitudine vel ignominia q̄ cōsequitur ipsum: que est a causa extrinseca.

¶ Utrū timor ipse timeri possit. Articulus. 4.

Ad quartū sic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ timor timeri non possit. Omne enim quod timetur timendo custoditur ne amittatur: sicut ille qui timet amittere sanitatē, timēdo custodit eaʒ: si igit̄ timor timeatur, timēdo se custodiet homo ne timeat. qđ videt̄ esse incōueniēs. ¶ P̄. Timor est q̄dā fuga: sed nihil fugit seipm: ergo timor nō timet timorē. ¶ P̄. Timor est de futuro: sʒ ille q̄ timet iā hʒ timorē: nō ergo pōt timere timorem.

Sʒ ꝯtra Est, ꝙ homo pōt amare amorē ꝛ dolere de dolore: ergo etiā pari rōne pōt timere timorem.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut dictū est: illud solū hʒ rōnē terribilis qđ ex cā extrinseca ꝓuenit, nō āt qđ ꝓuenit ex volūtate nr̄a: timor āt pti ꝓuenit ex cā extrinseca, ꝛ pti subiacet volūtati. ꝓuenit q̄dē ex cā extrīseca, inquātū est passio q̄dā ꝯñs phantasiā iminētis mali: ꝛ ꝑm hoc pōt aliq̄s timere timorē, ne. s. immineat ei necessitas timēdi ꝓp ingruentiā alicuius excellētis mali. subiacet aūt volūtati inquātū appetit⁹ inferior obedit rōni: vñ hō pōt timorē repellere, ꝛ ꝑm hoc timor nō pōt timeri: vt dicit aug. in li. 83. q. Sʒ qr rōnibus, q̄s inducit aliquis posset vti ad oñdēdū ꝙ timor nullo modo timeatur: ideo ad eas respondendum est.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ nō ois timor est vn⁹ timor, sed ꝑm diuersa q̄ timent̄ sunt diuersi timores: nihil ꝑ phibet q̄n i vno timore aliq̄s ꝓseruet se ab alio tiore: ꝛ sic custodiat se nō timere tūc illo tiore. ¶ Ad ꝑm dōʒ, ꝙ cū sit ali⁹ tior q̄ timet̄ malū iminēs, ꝛ ali⁹ timor q̄ timor q̄ timet̄ ipse tior mali iminētis: non sequit̄ ꝙ idē fugiat seipm, vel ꝙ sit idē fuga suiipsius. ¶ Ad tertiū dōʒ, ꝙ ꝓp diuersitatē timoꝝ iā dictā: timore presenti potest homo timere futurum timorem.

¶ Utrū repētina magis timeant̄. Articu. 5.

Ad quintū sic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ insolita ꝛ repētina nō sint magis terribilia. Sicut enī spes ē de bono, ita timor est de malo: sed experientia facit ad augmētū spei in bonis. ergo etiā facit ad augmētū timoris i malis. ¶ P̄. Phs dicit in scđo rheto. ꝙ magis timētur nō q̄ acute sunt ire, sʒ mites ꝛ astuti. cōstat aūt ꝙ illi q̄ acute ire sunt, magis hñt subitos mot⁹. ergo ea q̄ sunt subita sunt min⁹ terribilia. ¶ P̄. Que sunt subita minus cōsiderari pñt: sed tāto aliqua magis timent̄ quāto magis cōsiderantur. vnde phs dicit in. 3. ethi. ꝙ aliqui videntur fortes propter ignorātiā, q̄ si cognouerint ꝙ aliud sit q̄ʒ suspicātur, fugiūt. ergo repētina minus timentur.

Sed ꝯ Est, ꝙ au. dicit in. 2. ꝯfes. timor isolita ꝛ repētia exhorrescit reb⁹ q̄ amant̄ aduersari, dū p̄cauet securitati.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut. s. dictū est: obiectū timoris est malū imminēs qđ nō de facili repelli pōt. hoc autē ex duob⁹ cōtingit. s. ex magnitudine mali, et ex debilitate timētis: ad vtrūq; aūt hoꝝ opat̄ ꝙ aliq̄d sit insolitū ꝛ repentinū. Primo q̄dē facit ad hoc ꝙ malū imminēs maius appeat, oia enī corpalia ꝛ bona ꝛ mala quāto magis cōsiderant̄ minora apparēt: ꝛ ideo sicut ꝓpter diuturnitatē dolor pñtis mali mitigat̄: vt pʒ p tulliū in. 3. de tuscu. qōnibus: ita etiā ex premeditatione minuit̄ timor futuri mali. Scđo aliq̄d esse isolitū ꝛ repētinū facit ad debilitatē timētis: iquātū subtrahit remedia q̄ hō pt preparare ad repellēdū futurū malū, q̄ esse nō possunt qñ ex improuiso malū occurrit.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ obiectū spei est bonū qđ q̄s pōt adipisci. ꝛ ideo ea q̄ augmētāt ptātem hois, nata sunt augere spem: ꝛ eadē rōne diminuere timorē, qr timorē de malo, cui nō de facili pōt resisti. Quia igit̄ experiētia facit hominē magis potētē ad operādū: ideo sicut auget spem ita diminuit timorē. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ illi q̄ hñt irā acutā nō occultāt eā: ꝛ ideo nocumēta ab eis illata nō ita sunt repentina q̄n p̄uideantur, sed homines mites ꝛ astuti occultāt irā: ꝛ ideo nocumētū qđ ab eis imminet nō pōt p̄uideri: sed ex improuiso aduenit: ꝛ ꝓpter hoc phs dicit ꝙ tales magis timentur. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ p se loquēdo bona vel mala corporalia in principio maiora apparēt: cui⁹ rō est, qr vnūq̄dq; magis apparet ꝯrio iuxta se posito. vñ cū aliq̄s statim a paupertate ad diuitias trāsit, ꝓpter paupertatē preexistētē diuitias magis estimat: ꝛ e ꝯrio diuites statim ad paupertatē deueniētes eā magis horrēt. ꝛ ꝓpter hoc malū repētinū magis timet̄: qr magis vr̄ esse malū. sed pōt ꝓp aliqđ accidēs contingere ꝙ magnitudo alicuius mali lateat, puta cum hostes se insidiose occultant: ꝛ tunc verū est ꝙ malum ex diligenti consideratione fit terribilius.

¶ Utꝝ ea ꝯ q̄ nō ē reme^m mag; timeant̄. Ar. 6.

Ad sextū sic procedit̄. Uidet̄ ꝙ ea q̄ nō habēt remediū nō sint magis timēda. Ad timorē. n. requirit̄ ꝙ remaneat aliqua spes salutis (vt supra dictū est) sʒ in malis q̄ nō hñt remediū nulla remanet spes salutis: ergo talia mala nullo modo timentur. ¶ Preterea. Malo mortis nullū remediuʒ adhiberi pōt:

¶ In responsione ad vltimum vltimi articuli eiusdem. q. 42ᵉ. breuiter scito ꝙ bonitas rei est duplex scʒ spectās ad ipsam rei substantiam ꝛ circūstans eam: sicut bonitas caloris est esse calorem vt quatuor vel sex ꝛc. vel esse in tali subiecto aut loco ꝛc. Duratio non auget primam bonitatē sʒ secundam non enim calor durans triduo est ꝑm se perfectior calore vnius hore/sʒ bene est perfectior secundum circunstātiā temporis. ꝛ hoc intēdit taʒ aristoteles ibi q̄ʒ author hic/q̄ ideo in corpore articuli p̄misit ꝙ malum augetur dupliciter. s. scđm suam speciem: et ꝑm circunstantias: ꝓsenti enim proposito sat est ꝙ malum apprehendatur vt maius siue ex hac siue ex illa ꝓueniat causa nihil refert.

j. q. 48. ā. 3. ad 3

¶Sup.q.43.Art.1. N.q.43.tota nihil scribendū occurrit: nisi ex vtroq3 articulo attētū te reddere vt discas causas passionū cognoscere & discernere ex pte obiecti & subiecti: & sm singulas cōditiones obiecti ꝓprias cās, & diuersimode constituēdo eas/scire rndere ad quesita de causis passionum.

¶Sup.q.44.art.1. N.1.art q.44.dubiū occurrit eo q rnsio ad tertiū cōtrariat corpori articuli & vli doctrine de cōsonantia motus corporalis & motus aialis in passionib9: nā sm vlem doctrinā in corpore traditā sicut timor cōsistit i ɔctione animi/ita trāsmutatio illi vnita in ɔctione caloris & spirituū: et tn̄ in rnsione ad tertium dr q in verecūdia est cōtractio animi sed nō nāe corporalis, hoc em̄ nō stat cum vniuersalitate illius doctrine.

¶Ad hoc dr q i huiusmodi passionib9 inueniunt duo mot9 corporales: primus ab extra ad intus: scds ab int9 ad inferiora vel supiora: & primus quidē e ille motus qui vt mā est passiōis/scds vo effectus potius est. vn̄ dolor & timor in motu q e vt mā passiōis cōueniūt: vterq3 em̄ est ab extra ad itra: sed i motu q cōsequitur differunt. Nā ad dolorē seqt mot9 ad supiora; vel ꝓut op9 est/vt in rnsione ad scdm dr. i timore motus ɔns qnq3 e ad inferiora: & hoc euenit quoties timor ducit ad frig9 ingrossans

I.arti.2. corin. Et 22e. qō. 19.ar.9. ad 3m. Et psal. 18.co.9.

spūs: qd tūc nō euenit cū modic9 est timor/qlis vr ee vecūdia. ɔct9 sigdē in ca spūs ad intra & obto timoris nō repugnā te nāe s3 soli appetitui nō seqt frig9 nāe inimicū: & sic aia diffundit i faciē ruborē semp q fit in timore ɔctio ad int9 sed q nō semp fit vsq3 ad frigus igrossans: iō in lra negatur ɔctio nāe corpee nō q nō fiat sed q nō fit cōsūmata vsq3 ad frig9. ¶In reliquis trib9 articulis eiusdē.44 questionis nihil occurrit scribendum.

non em̄ sm nām pōt esse redit9 a morte ad vitam, non tn̄ mors maxime timet vt dicit phs in.2.rheto. nō ergo ea magis timent q̄ remedium non hnt. ¶P̄. Phs dicit in.1.ethi. qd non est magis bonū qd est diuturnius eo qd est vnius diei, neq3 qd est perpetuū eo quod non est perpetuū: ergo eadē rōne neq3 mal9 malū: sed ea que nō habēt remediū non videntur differre ab alijs nisi propter diuturnitatem vel perpetuitatem: ergo propter hoc non sunt peiora vel magis timenda.

Sz cōtra Est, q philosophus dicit in.2.rhet. q oia timēda sunt terribiliora, quecunq3 si peccauerint corrigi non contingit, aut quorū auxilia non sunt, aut non facilia.

Rn̄deo Dōm, q obm timoris ē malū, vn̄ illud qd facit ad augmentū mali, facit ad augmentum timoris: malū aūt auget nō solū sm spēm ipsius mali: sed etiā sm circūstātias: vt ex supradictis apparet: inter ceteras aūt circūstantias diuturnitas vel etiam perpetuitas magis videtur facere ad augmētū mali: ea em̄ que sunt in tempore sm durationē tpis quodā modo mensurantur. vn̄ si pati aliqd in tēpore tanto est malū, pati idē in duplo tpe apprehēdit vt duplatū. & sm hanc rōnē pati idez in infinito tempore: qd est perpetuo pati, hz quodāmodo infinitū augmentū, mala aūt que postq3 aduenerint nō possunt habere remediū vel non de facili, accipiunt vt perpetua vel diuturna: & ideo maxime redduntur timenda.

Ad pmū Ergo dōz, q remediū mali est duplex. Unuz per qd impeditur futurū malū ne adueniat: & tali remedio sublato aufertur spes: & per cōsequēs timor: vnde de tali remedio nunc non loquimur. Aliud remedium mali est quo malum iam presens remouetur: et de tali remedio nūc loquimur. ¶Ad scdm dōm, q lz mors sit irremediabile malū, tn̄ q nō imminet de prope, non timetur: vt supra dictum est. ¶Ad tertium dōm, q phs ibi loquitur de per se bono, quod est bonum sm speciē suaz. sic autem non fit aliquid magis bonum propter diuturnitatem vel perpetuitatem: sed propter naturaz ipsius boni.

¶De causa timoris. q. 43.

Deinde Cōsiderandum ē de causa timoris. ¶Et circa hoc querunt duo. Primo vtrum causa timoris sit amor. ¶Secundo vtrum causa timoris sit defectus.

¶Utrum causa timoris sit amor. Ar.1.

Ad primū Sic pcedit. Uidetur q amor nō sit cā timoris. Illd. n. qd introducit aliqd est cā eius: sed timor introducit amorē charitatis: vt aug. dicit super canonicā Joan. ergo timor est cā amoris & nō ecōuerso. ¶P̄. Phs dicit in.2.rheto. q illi maxime timentur a quib9 expectam9 imminere nobis aliq mala: sed pp h q ab aliq expectam9 malum: magis ꝓuocamur ad odiū ei9 q̄ ad amorē: ergo timor magis cātur ab odio q̄ ab amore. ¶P̄. Supra dictū ē q ea q sunt a nobisipsis nō hnt rōnem terribiliū: s3 ea que sunt ex amore maxime prouenuīt ex intimo cordis: ergo timor ex amore non causatur.

Sz ɔtra Est, q aug. dicit in lib. 83. qst. Nulli dubium est non aliā esse metuēdi cām nisi ne id qd amamus, aut adeptū amittamus, aut nō adipiscamur speratū. ois ergo timor causat ex h q aliquid amamus. amor igit est causa timoris.

Rn̄deo Dōm, q obta passionū aie se hnt ad eas tāq3 forme ad res nāles vel artificiales: q passiones aie spēm recipiunt ab obiectis sicut res pdicte a suis formis. Sicut igitur qcquid est causa forme, est cā rei cōstitute p ipsam: ita etiā quicqd & quocūq3 mō est cā obiecti, est cā passionis. Contingit aūt aliqd esse causam obiecti, vel p modū cāe efficientis, vel per modū dispōnis mālis. sicut obiectū delectatōis est bonū apparēs cōueniēs cōiunctū: cuius cā efficiēs est illud qd facit cōiunctionē, vel qd facit cōuenientiā vel bonitatē vel apparētiā hmōi boni: cā aūt p modū dispōnis mālis est habit9 vl quecūq3 dispō. sm quā fit alicui cōueniēs aut apparēs illud bonū qd est ei coniunctū. Sic igit in ꝓposito obiectū timoris est estimatū malū futurū ꝓpinquū, cui resisti de facili nō pōt. & ideo illud qd pōt inferre tale malū est cā effectiua obiecti timoris: & p cōsequēs ipsius timoris. Illud aūt p qd aliquis ita disponit vt aliquid sit ei tale, est causa timoris & obiecti eius p modū dispōnis mālis. & h mō amor est cā timoris: ex hoc em̄ q aliquis amat aliquod bonum, sequitur q priuatiuum talis boni sit ei malū: & per cōsequens q timeat ipsum tanquam malum.

Ad primū Ergo dōm, q sicut supra dictū est. timor per se & primo respicit ad malū qd refugit, qd opponitur alicui bono amato: & sic p se timor nascit ex amore. secundario vero respicit ad id p qd ꝓuenit tale malū: & sic p accidens qnq3 timor inducit amorē: inquantū. s. hō qui timet puniri a deo seruat mādata eius, & sic incipit sperare, & spes introducit amorē: vt supra dictū est. ¶Ad scdm dōm, q ille a quo expectamus mala, prio quidē odio habet: sed postq3 ab ipso iam incipiunt sperari bona, tūc incipit amari. bonū aūt cui ɔriat malū qd timet a pncipio amabat. ¶Ad tertiū dōm, q rō illa ꝓcedit de eo qd est cā mali terribilis per modū efficientis, amor aūt est cā eius p modum materialis dispositionis: vt dictum est.

¶Utrum causa timoris sit defectus. Ar.2.

Ad scdm Uidet q defectus nō sit causa timoris. Illi em̄ qui potētiā hnt maxime timent: sed defect9 ɔriat potētie: ergo defect9 nō est cā timoris. ¶P̄. Illi qui iam decapitant maxime sunt in defectu: sed tales nō timēt: vt dr in.2.rhet. ergo defectus nō est causa timoris. ¶P̄. Decertare ex fortitudine ꝓuenit non ex defectu: sed decertātes timēt eos qui pro eisdē decertant: vt dicitur in.2.rheto. ergo defectus non est causa timoris.

Sed ɔtra. Cōtrariorū ɔrie sunt cāe: sed diuitie & robur & multitudo amicorū & ptās excludūt timorem: vt dr in.2.rheto. ergo ex defectu horum timor causatur.

Rn̄deo Dōm, q sicut supra dictū est, duplex cā timoris accipi pōt. vna quidē p modū mālis dispōnis ex parte eius qui timet, alia p modū cause efficiētis ex pte eius qui timetur. Quantū igit ad primū defect9 p se loquēdo est cā timoris: ex aliquo em̄ defectu virtutis cōtingit q nō possit aliquis de facili repellere imminēs malū. sed tn̄ ad causandū timorē requiritur defectus cū aliqua mēsura: minor em̄ est defect9 qui causat timorē futuri mali q̄ defect9 cōsequēs malū pn̄s, de quo est tristitia: & adhuc esset maior defect9 si totalr sensus mali auferret, vel amor boni cuius contrariū timet. Quantū vero ad scdm, vtus & robur p se loquēdo est cā timoris. ex hoc em̄ q aliqd qd apphenditur vt nociuū est vtuosū, cōtingit q eius effect9 repelli nō pōt. cōtingit tn̄ p accidēs q aliquis defect9 ex ista pte cāt timorē: inquantū ex aliq defectu cōtingit q aliquis velit nocumentū inferre, puta pp iniustitiam vel q ante lesus fuit, vel q timet ledi.

Ad primū Ergo dōz, q rō illa ꝓcedit de cā timoris ex parte cause efficiētis. ¶Ad scdm dōm, q illi qui iā decapitant sunt i passione pn̄tis mali, & ideo iste defectus excedit mēsurā timoris. ¶Ad tertiū dōm, q decertātes timēt nō pp potētiā qua decertare pnt: s3 pp defectū potētie: ex quo cōtingit q se superaturos nō cōfidūt.

¶De effectibus timoris. Qō.44.

Deinde Cōsiderādū ē de effectib9 timoris. ¶Et cc hoc querunt qtuor. Prio vtrū timor faciat ɔctionē. Scdo vtrū faciat cōsiliatiuos. 3o vtrū faciat tremorem. 4o vtrū impediat opōnē.

¶Utrum timor faciat cōtractionem. Art.1.

Ad primū Uidet q timor nō faciat cōtractionem. Contractione em̄ facta, calor

& spūs ad interiora reuocant: s3 ex multitudine caloris & spūum in interioribus magnificat cor ad audacter aliqd aggrediēdū vt p3 in iratis: cuius ɔriū in timore accidit. nō ergo timor facit ɔctionē. ¶P̄. Multiplicatis spiritibus & calore in interioribus per ɔctionē, seqtur q hō in vocē ꝓrūpat: vt p3 in dolētibus: s3 timētes non emittūt vocē, sed magis reddūtur taciturni: ergo timor non facit cōtractionē. ¶P̄. Uerecūdia est qdā spēs timoris vt supra dictū est: sed verecūdati rubescūt: vt dicit tullius.4. de tusculanis qōnibus: & phs in.4.ethi. rubor autē faciei nō attestatur contractioni sed cōtrario: nō ergo contractio est effectus timoris.

Sz cōtra Est, q damas. dicit in.3.lib. q timor est virtus sm sistolem. i. sm contractionem.

Rn̄deo Dicēdū, q sicut supra dictū est: in passionibus aie est sicut formale ipse motus appetitiue potētie, sicut aūt māle trāsmutatio corporalis. quorū vnū alteri ꝓportionatur: vnde sm similitudinē & rōnē appetitiui mot9 sequitur corporalis trāsmutatio. quantū aūt ad aialē motū appetitus, timor ɔctionē quādā importat. Cuius rō est: q timor ꝓuenit ex phātasia alicuius mali imminētis, qd difficile repelli pōt (vt supra dictū est) q aūt aliqd difficile possit repelli, ꝓuenit ex debilitate virtutis (vt supra dictū est) virtus aūt quāto est debilior tāto ad pauciora se pōt extēdere: & ideo ex ipsa imaginatione, q causat timorē, sequit qdā cōtractio in appetitu. sicut etiā videmus in morientibus qd natura retrahitur ad interiora propter debilitatē virtutis. & videmus etiā in ciuitatibus q qn̄ ciues timēt retrahūt se ab exterioribus, & recurrūt quātū possunt ad interiora. & sm similitudinē huius ɔctionis q pertinet ad appetitū aialē, sequitur etiā in timore ex pte corporis contractio caloris & spirituum ad interiora.

Ad primū Ergo dicēdū, q sicut phs dicit in li. de problematibus: l3 in timētibus retrahant spūs ab exterioribus ad interiora, nō tn̄ est idē motus spūum in iratis & timētibus. Nā in iratis propter calorē & subtilitatē spūum q proueniūt ex appetitu vindicte interius fit spūum motus ab inferioribus ad superiora: & ideo cōgregantur spiritus & calor circa cor. Ex quo seqtur q irati reddunt prōpti & audaces ad inuadēdū. s3 in timētibus ꝓpter frigiditatē ingrossantē spūs mouētur a superioribus ad inferiora: q qdē frigiditas cōtingit ex imaginatione defectus virtutis: & ideo nō multiplicantur calor & spūs circa cor: sed magis a corde refugiūt. & propter hoc timētes nō prōpte inuadūt: sed magis refugiūt. ¶Ad scdm dicēdū, q nāle est cuilibet dolēti, siue hoi, siue aiali, q vtat qcūq3 auxilio pōt ad repellēdū nociuū pn̄s qd infert dolorē. vnde videmus q aialia dolentia percutiūt vel faucibus, vel cornibus. maximū aūt auxiliū ad oia in aialibus est calor & spūs: & ideo in dolore nā cōseruat calorē & spiritū interius, vt hoc vtat ad repellendū nociuū: & ideo vt phs dicit in li. de problematibus. multiplicatis spiritibus introrsum & calore, necesse est q emittantur p vocē: & ꝓpter hoc dolentes vix se possunt ɔtinere quin clamēt. Sed in timētibus fit motus interioris caloris & spūum a corde ad inferiora vt dictū est: & ideo timor cōtrariatur formationi vocis: q fit per emissionē spūum ad superiora per os: & propter hoc timor tacentes facit. & inde est etiā qd timor tremētes facit: vt dicit phs in lib. de problematibus. ¶Ad tertium dicēdū, q pericula mortis non solum cōtrariantur appetitui animali, sed etiā cōtrariātur nature: & ꝓpter hoc in huiusmodi timore nō solū fit cōtractio ex parte appetitus sed etiā ex parte nature corporalis. Sic em̄ disponitur aial ex imaginatione mortis, contrahens calorē ad interiora, sicut qn̄ naturaliter mors imminet. & inde est q timentes mortez pallescūt: vt dicitur in.3.ethi. sed malum quod timet verecūdia nō opponitur nature, sed solum appetitui animali: & ideo fit qdā cōtractio sm appetitū animalem nō aūt sm naturā corporalē, sed magis anima qsi in se contracta vacat ad motionem spūum & caloris. vnde fit eorū diffusio ad exteriora: & propter hoc verecūdati rubescunt.

12.qō. 47.a.9. ad.3. Et qō. 54.a.2. ad.4. Et qō. 129.ar. 7.cor. Et ps. 11.col.2.

¶Utrum timor faciat consiliatiuos. Articulus.2.

Ad scdm Sic pceditur. Uidet q timor non faciat ɔsiliatiuos. Nō. n. est eiusdē cōsiliatiuos facere & cōsiliū impedire. sed timor cōsiliū impedit: ois. n. passio perturbat qetē, q requirit ad bonū vsuz rōnis: ergo timor nō facit cōsiliatiuos. ¶P̄. Cōsiliū est actus rōnis de futuris cogitātis & deliberātis: sed aliqs timor est excutiens cogitata & mentem a suo loco remouet: vt tullius dicit in.4. de tusculanis questionibus. ergo timor nō facit ɔsiliatiuos, s3 magis impedit cōsiliū. ¶Preterea. Sicut cōsiliū adhibet ad vitāda mala, ita etiā adhibet ad ɔsequēda bona: s3 sicut timor est de malis vitādis, ita spes est de bonis consequendis. ergo timor nō facit magis consiliatiuos q̄ spes.

Sed contra Est, q philosophus dicit in.2.rheto. q timor consiliatiuos facit.

Rn̄deo Dicēdū, q aliqs pōt dici consiliatiu9 dupl. Uno modo a volūtate seu solicitudine cōsiliādi: & sic timor cōsiliatiuos facit: q vt philosoph9 in.3.ethi. dicit, Cōsiliamur de magnis in quib9 quasi nobis ipsis discredim9. Ea aūt que timorem incutiūt nō sunt simplr mala: s3 hnt quādā magnitudinē, tūc ex eo q apprehendunt vt que difficiliter repelli possunt, tū etiā q apprehēdunt vt de ꝓpe existentia: sicut iā dictū est. vn̄ hoies maxime in timorib9 querūt cōsiliari. Alio mō dicit aliquis cōsiliatiuus a facultate bene cōsiliādi: & sic nec timor nec aliqua passio cōsiliatiuos facit: q homini affecto sm aliquā passionē videt aliqd vel mai9 vel min9 q̄ sit sm rei veritatē: sicut amāti vident ea que amat meliora, & timenti ea que timet terribiliora. & sic ex defectu rectitudinis iudicij quelibet passio quantum est de se impedit facultatez bene consiliandi. ¶Et per hoc p3 respōsio ad primum.

Ad scdm Dicēdū, q quāto aliqua passio est fortior tāto magis homo sm ipsam affectus impeditur: et ideo qn̄ timor fuerit fortis vult quidē homo ɔsiliari: sed adeo perturbatur in suis cogitationib9 q cōsilium adinuenire nō pōt. Si autem sit paruus timor qui solicitudinem cōsiliandi inducat nec multū rationē cōturbet: potest etiam conferre ad facultatē bene consiliandi ratione solicitudinis consequentis. ¶Ad.3. dicendū q etiā spes facit consiliatiuos: q vt in.2.rheto. philosoph9 dicit, Null9 cōsiliatur de his de quib9 desperat. sicut nec de impossibilibus: vt dicitur in.3.ethi. timor tn̄ facit magis consiliatiuos q̄ spes: q spes est de bono prout possumus ipsum cōsequi: timor autem de malo prout vix repelli potest: & ita magis respicit rationez difficilis timor q̄ spes. in difficilibus autem maxime in quib9 nobis non confidimus, consiliamur: sicut dictum est.

¶Utrum timor faciat tremorem. Arti. 3.

Ad tertiū Uidet q tremor nō sit effectus timoris. tremor enim ex frigore accidit, videmus enim infrigidatos tremere. timor aūt nō videt causare frigus, sed magis calorē desiccantē: cuius signū est q timētes sitiunt: & pcipue in maximis timoribus sicut p3 in illis qui ad mortē ducuntur: ergo timor nō causat tremorem. ¶P̄. Emissio superfluitatū ex calore accidit. vnde vt plurimū medicine laxatiue sunt calide. sed hmōi emissiones superfluitatū ex timore frequēter cōtingunt. ergo timor videt causare calorē. & sic nō causat tremorē. ¶P̄. In timore calor ab exteriorib9 ad interiora reuocat. si igit ꝓpter hmōi reuocationē caloris in exteriorib9 homo tremit, videt similiter q in omnibus exterioribus membris deberet causari tremor ex timore: hoc autem non videtur: non ergo tremor corporis est effectus timoris.

S.arg.1. ad.2.s. Et ps. 17.co.7

Sed cōtra Est, q tullius dicit in quarto de tusculanis questionib9: q timorē sequit tremor, & pallor, & dentium strepitus.

Rn̄deo Dōm, q sicut supra dictū est, in timore fit quedā cōtractio ab exteriorib9 ad interiora. & ideo exteriora frigida remanēt: & ꝓpter hoc in eis accidit tremor, qui causatur ex debilitate vtutis cōtinentis membra. Ad hmōi aūt debilitatem maxime facit defectus caloris: qui est instrumentū quo anima mouet: vt dicitur in.2. de anima.

Ad primū Ergo dōm, q calore ab exteriorib9 ad interiora reuocato, multiplicat calor interius et maxime versus inferiora. i. circa nutritiuam. & ideo cōsumpto humido cōsequit sitis: & etiā interdū solutio ventris & vrine emissio & qnq3 etiā seminis vel hmōi emissio superfluitatū accidit ꝓpter cōtractionem vētris & testiculorū. vt phs dicit in li. de problematib9. vn̄ p3 solutio ad scdm. ¶Ad tertiū dōm, q q in timore calor deserit cor a superiorib9 ad inferiora tendēs: ideo timentib9 maxime tremit cor & mēbra que hnt aliquā cōnexionē ad pectus, vbi est cor, vn̄ timētes maxie tremūt in voce ꝓpter vicinitatē vocal arterie ad cor. tremit etiā labiū inferius & tota inferior mādibula propter cōtinuationē ad cor. vn̄ & strepitus dētium sequit: & eadē rōne brachia & manus tremūt. Uel etiā q hmōi mēbra sunt magis mobilia propter qd & genua tremunt timentibus: sm illud Esa.35. Confortate manus dissolutas & genua trementia roborate.

¶Utrū timor impediat operationē. Ar.4.

Ad quartū Uidet q timor impediat operationem. Operatio em̄ maxi

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Super.q.45.ar.1.

[I]N tota q̄ō.45.vnū occurrit dubiū.s. malū sit obiectū audacie. aut em̄ est obm̄ ei⁹ p se aut p accñs. si p se ḡ mot⁹ appetitus ꝓsequutiu⁹ est p se re⁹ mali: cuius opp^m dcm̄ est: ⁊ oēs fatent̄ dicētes malū eē qð oia fugiūt: sic bo^m ꝙ oia appetūt. si p accñs ḡ h₃ aliq̄d aliud p se obm̄ sicut p₃ in ceteris opatiōib⁹ sensus itell's ⁊ appetitus: dr̄ em̄ aliq̄ p accñs visa audita intell'a appetita. q: pp alia visa sensata cognita desiderata attingunt ⁊ tūc q̄rat̄ qð ē obiectū p se audacie an bonū an malū. Et auget̄ difficultas: q: autor varie loq̄ vr̄ in ar.2. ad 3^m exp̄sse dicens audaciam respicere malū ⁊ i art.4.ad.2. dicēs obm̄ audacie eē cōpo^m ex bono ⁊ malo. ¶ Ad hui⁹ difficultatis euidentiā dr̄ p̄io. Iste due passiōes.s.audacia ⁊ desperatio simile ingerūt difficultatē quia ista ē ad malū ⁊ illa a bono ac p h̄ cōtra nāe ordinē videt̄ se hēre. sicq̄s tñ aduertat ꝙ in cōcupiscibili cui⁹ obm̄ ē bo^m vl' malū absolute nulla ē h̄ mō passio s₃ re⁹ boni oēs sunt ꝓsecutiue: ⁊ re⁹ mali refutatiue vl' fugitiue cō ijciet ꝙ aliq̄d h₃ ta₃ bo^m q̄m malū ex ly arduo p qð ꝯhit̄ bonū ⁊ malū ad obm̄ irascibil' hñt; tales passiōes. ⁊ ꝯe sic ē: ⁊ ppea i cōcupiscibili nulla tal' passio inuenit̄. q̄d aūt sit illð nō op₃ i extraneo gñe q̄rere q̄m sicut edificatiōes picture ⁊ structure difficiles nō repoñūtur i aliq̄ alio gñe ex difficultate s₃ in mō quēdā sortiunt̄ illi⁹ eiusdē nāe q̄ difficile dr̄. difficultas.n. edificatiōis ad artē edificandi: ⁊ difficultas picture ad artē pingēdi spectat: ita bom̄ difficile ex difficultate ñ ītrat latitudinē mali s₃ īfra boni latitudinē sistit ⁊ similr̄ malū difficile ñ exit mali latitudinē. q: tñ arduū seu difficile i re⁹ dr̄ bonū difficile excedēs mēsurā in mai⁹, eo ipso ꝙ tam difficile ē h₃ vñ a se auertat illū cui ē vel vr̄ sic excessiuū: ⁊ h̄ mō bonū arduū est obm̄ desperatio-

ꝯ.q.23. ar.2.co. fin. Et.i. ꝑti.qō. ar.3.co. Et 22^e. q.123.ā. 3.ad 3^m. et.q.129 artic.6. ad 2^m.

me impeditur ex perturbatione rationis que dirigit in ope. sed timor perturbat rationem: vt dictū est. ergo timor impedit operationē. ¶ P̄. Illi qui faciūt aliquid cū timore, facilius in operatione deficiūt: sicut si aliq̄s incedat sup trabē in alto positā. pp timorē de facili cadit: nō aūt caderet si incederet sup eandem trabem in imo positā pp defectū timoris. ergo timor impedit operationē. ¶ P̄. Pigritia siue segnities est quedā sp̄es timoris. s₃ pigritia impedit operationē: ergo ⁊ timor.

Sed cōtra Est, ꝙ apl's dicit ad phil'.2. Cū metu ⁊ tremore vestrā salutē operamini. qð nō diceret si timor bonā operationē impediret. timor ergo non impedit bonam operationem.

Rñdeo Dðm, ꝙ operatio hois exterior causat̄ quidem ab aīa sicut a p̄io mouente: sed a membris corporeis sicut ab instrumētis. Cōtingit aūt operationem impediri: ⁊ pp defectū instrumēti: ⁊ pp defectū principalis mouētis. Ex pte igit̄ instrumētorū corporaliū timor quantū est de se semp nat⁹ ē impedire exteriorē opationē pp defectū caloris q̄ ex timore accidit, in exterioribus mēbris. sed ex pte aīe si sit timor moderatus nō multū rōnē pturbans cōfert ad bñ operandū inquantū causat quandā sollicitudinem ⁊ facit hominē attētius cōsiliari ⁊ operari. Si vero timor tm̄ increscat ꝙ rationem perturbet, impedit operationē etiā ex parte anime: sed de tali timore apl's non loquitur. ¶ Et per hec patet responsio ap primum.

Ad scðm Dðm, ꝙ illi qui cadūt de trabe in alto posita, patiūtur ꝑturbatiōes imaginatiōis ꝓpter timorē casus imaginati. ¶ Ad tertiū dðm, ꝙ oīs timēs refugit id qð timet: ⁊ iō cū pigritia sit timor de ipsa operatione inquātū est laboriosa impedit operationē: q: retrahit volūtatē ab ipsa. s₃ timor q̄ est de aliis reb⁹ intm̄ adiuuat operationē inquātū inclinat volūtatē ad operandū ea per que homo effugit id qð timet.

¶ De audacia. Questio.45.

[D]Einde Cōsiderandū est de audacia. Et circa h̄ querunt̄ quatuor. ¶ p̄io vtrū audacia sit ꝯria timori. ¶ Scðo quō audacia se habeat ad spem. ¶ Tertio de cā audacie. ¶ Quarto de effectu ipsius.

¶ Utrū audacia sit cōtraria timori. Ar.1.

[A]D p̄rimū Uidet̄ ꝙ audacia nō cōtrariet̄ timori. dicit em̄ augu. in li.83.q. ꝙ audacia vitiū est. vitiū aūt ꝟtuti ꝯriat̄. cū ergo timor ñ sit ꝟtus sed passio, videt̄ ꝙ timori nō ꝯrietur audacia. ¶ P̄. Uni vnū est ꝯriū: sed timori cōtrariatur spes: nō ergo ꝯriat̄ ei audacia. ¶ P̄. Unaqueq₃ passio excludit passionē oppositā: sed id qð excludit̄ p timorē est securitas. dicit em̄ aug.2.confes. ꝙ timor securitati precauet. ergo securitas cōtrariatur timori, non ergo audacia.

Sed ꝯ Est, ꝙ p̄hs dicit in.2.rhe. ꝙ audacia est timori contraria.

Rñdeo Dðm, ꝙ de rōne ꝯriorū est ꝙ maxime a se distēt: vt dicit̄ in 10.meta. Illud aūt qð maxime distat a timore, est audacia. timor em̄ refugit nocumentū futurū ꝓpter eius victoriā sup ip̄m timentē: sed audacia aggredit̄ periculū immīnēs pp victoriam sui supra ipsum periculū. vnde manifeste timori contrariatur audacia.

Ad p̄rimū Ergo dðm, ꝙ ira ⁊ audacia ⁊ omniū passionū nomina dupl'r accipi possunt. Uno modo ꝑm ꝙ importāt absolute motus appetit⁹ sensitiui in aliquod obiectū bonū vl' malū: ⁊ sic sunt noia passionū. Alio modo ꝑm ꝙ simul cū huiusmodi motu importāt recessum ab ordine rationis ⁊ sic sunt noia vitiorū: ⁊ hoc modo loquitur aug. de audacia: sed nos loquimur nūc de audacia ꝑm primum modum. ¶ Ad scðm dðm, ꝙ vni ꝑm idē nō sunt plura ꝯria, sed ꝑm diuersa nihil ꝓhibet vni plura ꝯriari. ⁊ sic dictum est supra ꝙ passiones irascibilis hñt duplicē cōtrarietatē. vnā ꝑm operationē boni ⁊ mali: ⁊ sic timor ꝯriatur spei. aliam ꝑm operationem accessus ⁊ recessus: ⁊ sic timori contrariatur audacia, spei vero desperatio. ¶ Ad tertium dðm, ꝙ securitas non significat aliquid cōtrariū timori, sed solā timoris exclusionem: ille em̄ dicit̄ esse securus qui nō timet. vñ securitas opponit̄ timori sicut priuatio, audacia aūt sicut contrariū: ⁊ sicut cōtrarium includit in se priuationem, ita audacia securitatem.

¶ Utrum audacia consequatur spem. Articulus.2.

[A]D scðm Uidet̄ ꝙ audacia nō cōsequatur spem. Audacia em̄ est respectu malorū ⁊ terribiliū. vt dr̄ in 3.ethi. spes aūt respicit bonū (vt supra dictū est) ergo habēt diuersa obiecta, ⁊ non sunt vnius ordinis. nō ergo audacia cōsequitur spem. ¶ P̄. Sicut audacia cōtrariatur timori, ita desperatio spei: sed timor nō sequitur desperationē, quinimo desperatio excludit timorē vt p̄hs dicit in.2.rhet. ergo audacia nō cōsequit̄ spem. ¶ P̄. Audacia intēdit quoddā bonū. s. victoriam. sed tendere in bonum arduū ꝑtinet ad spem. ergo audacia est idem spei, non ergo consequitur ad spem.

Sed cōtra Est, ꝙ p̄hs dicit in.3. ethi. ꝙ illi qui sunt bone spei sunt audaces. videtur ergo audacia cōsequi spem.

Rñdeo Dðm, ꝙ sicut iam pluries dictum est: oēs hm̄oi passiones anime ad appetitiuā potētiam pertinent. oīs aūt motus appetitiue potētie reducit̄ ad ꝓsecutionem vel fugā. ꝓsecutio aūt vel fuga est alicuius ⁊ per se ⁊ per accidēs. per se quidem est ꝓsecutio boni, fuga vero mali. p accidēs aūt pōt ꝓsecutio esse mali ꝓpter aliquod bonum adiūctū: ⁊ fuga boni ꝓpter aliquod malum adiunctū. qð aūt est per accidēs sequit̄ ad id qð est p se: ⁊ ideo ꝓsecutio mali sequit̄ prosecutionem boni, sicut ⁊ fuga boni sequit̄ fugam mali. Hec aūt quatuor pertinent ad quatuor passiones, nā ꝓsecutio boni ꝑtinet ad spem, fuga mali ad timorem, prosecutio mali terribilis ꝑtinet ad audaciam, fuga vero boni pertinet ad desperationem. vnde sequitur qð audacia consequitur ad spem. Ex hoc enim ꝙ aliquis sperat superare terribile imminens ex hoc audacter insequit̄ ipsum. ad timore₃ vero sequit̄ desperatio: ideo enim aliquis desperat, q: timet difficultatem que est circa bonum sperandum.

Ad p̄rimū Ergo dðm, ꝙ rō sequeretur, si bonū ⁊ malum essent obiecta nō habētia ordinē adinuice₃. sed q: malū h₃ aliquē ordinem ad bonū (est em̄ posterius bono sicut priuatio habitu) iō audacia que insequit̄ malū est post spe₃ que

nis. ⁊ sic malū difficile nō excedēs mensurā i maius, s₃ ex eo ꝙ ē malū habeat vñ auertat, ex eo tñ ꝙ ē velut q̄ddā magnū nō excedēs mēsurā h₃ vñ trahat. vñ autor supius i.q.23.ar.2. dixit ꝙ malū arduū h₃ vt i ip̄m tendat sicut i q̄ddā arduū ⁊ sic mod⁹ mali importatus p ly arduū mēsurate h₃ attrahere ñ cōcupiscibilē cuius ē fugere magis maius malum q̄m min⁹, sed irascibilē cui⁹ ē tā bōa q̄m mala ardua ꝓsed vt op₃. Et h̄ mō saluat̄ ꝙ audacia respicit p se aliq̄ mō suu₃ propriū obiectū nec video al'r ꝓseitatē i ipsa ⁊ desperatione pure sumptis re⁹ p priorū oborū. ꝙ em̄ obm̄ audacie sit difficile malū ex eo pt₃ ꝙ sicut nullus desperat nisi a desiderato ac p h̄ bono ita nullus audet nisi ad timēda ac p h̄ mala. q̄d ad scðm facile patet quō saluat̄ h̄ p se et p accñs ⁊ quare. saluat̄ siquidē p se ob₃ ꝓsequutiōis. i. bonū ⁊ p accñs obm̄ eiusdē. i. malū, ex eo qð obm̄ audacie vt participat ꝑtātis spe₃, vt in lr̄a dr̄ cōpo^m ē ex bono ⁊ malo: ita ꝙ bonū victorie seu repulse subiectiōis imminētis respicit rōe spei qð p inde ē ac dicere ꝙ respicit ex participata spe malū āt respicit rōne sui: pp illud tñ bonū: ē em̄ audacie mot⁹ spei effectus ex pte obi. vñ ꝓuida nā cū egeret aīalia nō solū ꝯsonātib⁹ p se motibus ad oba appetit⁹ bonū. s. ⁊ malū, s₃ et dissonātibus ab eisdē: effecit vt saltē re⁹ cōcurrētium ad motū perseitas saluaret, vt sic mot⁹ oīs appetitus ⁊ si nō ꝑm se cōsideratus vt tñ exercitus cum requisitis ad ipsum p se obiectum sortiatur.

ꝯ.q.25. ar.3.co. et.i.p... q.ar... co... 22^c... 123... 2.ad... et.q.129 ar.7... Et 3... 15.di... ad 2^m... et.3.eth... lect.14. co.3.

¶ Super art.2.

[C]Irca dicta i 2.ar.eiusdē 45.qō. specialiter dubium occurrit q: autor sibiip̄i ꝯriusesse. superius em̄ i.q.25. art.3. exp̄sse dixit qð desperatio est prior timore: ⁊ ꝙ timor sequitur desperationē victorie sicut audacia spei eiusdem. hic vero e perte vult ꝙ desperatio sit effectus timoris sicut audacia spei.

insequit̄ bonū. ¶ Ad scðm dðm, ꝙ etsi bonū simpl'r sit prius q̄m malū, tñ fuga p prius debet̄ malo q̄m bono. sicut insecutio p prius debet̄ bono q̄m malo. ⁊ ideo sicut spes est prior q̄m audacia, ita timor est prior q̄m desperatio. ⁊ sicut ex timore nō semp sequit̄ desperatio, sed q̄n fuerit intēsus: ita ex spe nō semp sequit̄ audacia, sed quādo fuerit vehemēs. ¶ Ad tertiū dðm, ꝙ audacia l₃ sit circa malū cui cōiunctū est bonū victorie ꝑm estimationē audacie, tñ respicit malū: bonū vero adiunctū respicit spes, ⁊ similiter desperatio respicit bonū directe qð refugit: malū vero adiunctū respicit timor. vnde ꝓprie loquēdo audacia nō est pars spei, sed eius effectus: sicut nec desperatio est pars timoris, s₃ eius effectus. et propter hoc etiam audacia principalis passio esse potest.

¶ Utrum defectus aliquis sit causa audacie. Arti.3.

ꝯ.q̄ð.25. ā.3.co.

[A]D tertiū Sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ defectus aliquis sit cā audacie. Dicit enim philosoph⁹ in lib. de ꝓblematibus: ꝙ amatores vini sunt fortes ⁊ audaces: s₃ ex vino sequit̄ defect⁹ ebrietatis. ergo audacia cāt̄ ex ebrietatis defectu. ¶ P̄. Philosophus dicit in.2.rhetoricorū: ꝙ inexperti periculorū sunt audaces: sed inexperientia defectus quidā est: ergo audacia ex defectu causatur. ¶ P̄. Iniusta passi audaciores esse solent: sicut etiam bestie cum percutiuntur: vt dicitur in.3.ethi. sed iniustū pati ad defectū ꝑtinet: ḡ audacia ex aliquo defectu causat̄.

Sed contra Est, ꝙ philosoph⁹ dicit in.2.rhetoricorum: ꝙ causa audacie est cū in phantasia spes fuerit salutarium vt prope existentiū: timēdorū autem aut nō entiū aut longe entiū: sed id quod pertinet ad defectū vel pertinet ad salutariū remotionē, vel ad terribilium propinquitatē. ergo nihil quod ad defectum pertinet est causa audacie.

Rñdeo Dicendū, ꝙ sicut supra dictum est: audacia consequitur spem ⁊ contrariatur timori. vnde quecūq₃ nata sunt causare spem, vel excludere timorem, sunt causa audacie. Quia vero timor ⁊ spes ⁊ etiam audacia cū sint passiōes quedam consistunt in motu appetit⁹, ⁊ in quadā transmutatione corporali dupliciter potest accipi causa audacie: siue quantū ad prouocationē spei, siue quantū ad exclusionē timoris. vno modo quidem ex parte appetitiui motus: alio vero modo ex parte trāsmutationis corporalis. Ex parte quidē appetitiui motus qui seq̄tur apprehensionē prouocatur spes causans audaciā per ea que faciunt nos estimare ꝙ possibile sit adipisci victoriā. vel ꝑm ꝓpria₃ potentiam: sicut fortitudo corporis, experientia in periculis, multitudo pecuniarum: ⁊ alia huiusmodi siue per potentiā aliorū: sicut multitudo amicorum, vel quorumcūq₃ auxiliantium: ⁊ precipue si homo confidat de auxilio diuino. vnde illi qui se bñ habēt ad diuina audaciores sunt: vt etiam philosophus dicit in.2.rhetoricorū. Timor autem excluditur ꝑm istū modū per remotione₃ terribiliū appropinquantiū: puta q: homo nō habet inimicos, q: nulli nocuit, q: nō videt aliquod periculū imminere: illis enim videntur maxime pericula immīnere qui aliis nocuerunt. Ex parte vero trāsmutatiōis corporalis causatur audacia per prouocationem spei, ⁊ exclusionē timoris: vel ex his que faciūt caliditatē circa cor. vnde philosophus dicit in lib. de partibus animaliū: ꝙ illi qui habent paruū cor ꝑm quantitatē sunt magis audaces: ⁊ animalia habētia magnū cor ꝑm quantitatē sunt timida: q: calor naturalis non tantū potest calefacere magnū cor sicut paruū: sicut ignis nō tantū pōt calefacere magna₃ domū sicut paruā. ⁊ in lib. de problematibus dicit: ꝙ habentes magnū pulmonem sanguineū sunt audaciores propter caliditatē cordis exinde cōsequētē. ⁊ ibidē dicit ꝙ vini amatores sunt magis audaces propter caliditatem vini. vnde ⁊ supra dictum est: ꝙ ebrietas facit ad bonitatem spei: caliditas enim cordis repellit timore₃, ⁊ causat spem propter cordis extensionem ⁊ amplificationem.

Ad p̄rimū Ergo dicendū, ꝙ ebrietas causat audaciam non inquantum est defectus: sed inquantum facit cordis dilatationē: ⁊ inquantum etiam facit estimationē cuiusdam magnitudinis. ¶ Ad.2. dicendum, ꝙ illi qui sunt inexperti periculorum sunt audaciores, non propter defectum sed per accidens: inquantum. s. propter inexperientiam neq₃ debilitatē suā cognoscunt, neq₃ p̄sentiam periculorum: ⁊ ita per subtractionem cause timoris sequitur audacia. ¶ Ad.3. dicendum, ꝙ sicut philosophus dicit in.2.rhetoricorum, Iniustum passi redduntur audaciores. quia estimant ꝙ deus iniustum passis auxilium ferat. ⁊ sic patet ꝙ nullus defectus causat audaciam nisi per accidens: inquantum scilicet habet adiunctam aliquam excellentiam, vel veram vel estimatam, vel ex parte alterius, vel ex parte sui.

¶ Utrum audaces sint promptiores in principio q̄m in fine in ipsis periculis. Arti.4.

[A]D quartū Sic proceditur. Uidetur ꝙ audaces non sint promptiores in principio q̄m in ipsis periculis. Tremor enim ex timore causatur qui contrariatur audacie: vt ex dictis patet. sed audaces quādoq₃ in principio tremunt: vt philosophus dicit in lib. de problematibus: ergo non sunt promptiores in principio q̄m in ipsis periculis existentes. ¶ Preterea. Per augmentum obiecti augetur passio: sicut si bonum est amabile, ⁊ magis bonum est magis amabile: sed arduum est obiectū audacie: agmentato ergo arduo augmentatur audacia: sed magis fit arduū ⁊ difficile periculum quando est presens. ergo debet tunc magis crescere audacia. ¶ Preterea. Ex vulneribus inflictis prouocatur ira: sed ira causat audaciam. Dicit em̄ philosoph⁹ i secundo rhetorico. ꝙ ira est ausiuum: ergo quando iam sunt in ipsis periculis ⁊ percutiuntur, videtur ꝙ magis audaces reddantur.

S₃ ꝯtra Est, ꝙ dicitur in.3.ethi. qð audaces preuolātes sunt ⁊ volētes ante picula, in ipsis autē discedūt.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ audacia cū sit q̄dam motus appetitus sensitiui, sequitur apprehensionē appetitiue virtutis, virtus autē sensitiua nō est collatiua, nec inquisitiua singulorum que circunstant rem: sed subitum habet iudicium. Contingit aūt quandoq₃ quod ꝑm subitam apprehēsionem nō possunt cognosci omnia que difficultatem in aliquo negocio afferunt, vnde surgit audacie motus ad aggrediendum periculum. vnde quādo iam experiuntur ipsum periculū, sentiunt maiorem difficultatem q̄m estimauerūt, ⁊ ideo deficiunt. Sed ratio est discursiua omnium que afferunt difficultatē negocio. ⁊ ideo fortes qui ex iudicio ratiōis aggrediuntur pericula, in principio vidētur remissi, quia nō passi: sed cū deliberatiōe debita aggrediuntur: quādo autē sunt in ipsis periculis non experiuntur aliquid improuisum: sed quandoq₃ minora illis que precogitauerūt. ⁊ ideo magis persistunt. Uel etiā q: propter bonū virtutis pericula aggrediuntur: cui⁹ boni volūtas in eis perseuerat quātacunq₃ sint pericula audaces autē propter solam estimationem facientem spem, ⁊ excludentem timorem sicut dictum est.

Ad p̄rimū Ergo dicēdū, qð etiā in audacibus accidit tremor ꝓpter reuocationē caloris ab exterioribus ad interiora sicut etiā in timentibus. sed in audacibus reuocatur calor ad cor: in timentibus autem ad inferiora. ¶ Ad secundum dicēdum, qð obiectum amoris est simpliciter bonū: vnde augmētatum simpliciter augmentat amorē. sed obiectum audacie est compositū ex bono ⁊ malo: et motus audacie in malum presupponit motum spei in bonum: ⁊ ideo si tantū addatur de arduitate ad periculum ꝙ excedat spem, nō sequetur motus audacie, sed diminuitur. si tamen sit motus audacie quanto maius est periculū: tanto maior audacia reputatur. ¶ Ad tertium dicendū, quod ex lesione nō causatur ira nisi supposita aliqua spe: vt infra dicetur. et ideo si fuerit tantum periculum qð excedat spem victorie, nō sequetur ira: sed verum est quod si ira sequatur, audacia augebitur.

¶ Ad hoc dicitur qð desperatio et timor possūt dupliciter cōsiderari. s. ex pte obiecti ⁊ ex pte modi attingendi obiectu₃. si cōsiderentur ex parte obiecti cū obiectū despatiōis sit bonū i timoris vero malum: ⁊ bonū naturaliter sit pri⁹ malo: sic despatio est p̄or timore vt superius in.q.25. declaratū fuit: ⁊ ex hac parte timor nascitur ex desperatiōe: q: s. obiectū desperationis natum est parere obiectū timoris. bonū em̄ arduū estimatū impossibile natu₃ est ꝓponere ꝑuatiōe₃ sui vt quoddā malu₃ superexcedēs: qð est obiectum timoris nō est tamen ista deriuatio timoris ex desperatione ex parte obiecti sic accipiēda vt oporteat obm̄ timoris ex penitus obto desperationis procedere: q̄m hoc est manifeste falsum dū sumus inter spem ⁊ metum: sed q: obm̄ timoris sapit semper aliq̄d de obo despationis nullū em̄ malū h₃ rōnē timēdi nisi q: bonū oppositu₃ existimat̄ vel dubitatur superexcedēs, qð est obm̄ desperationis. Si aūt cōsiderentur ex parte modi attingendi obm̄ cū vtriusq₃ mod⁹ cōsistat in fugiendo ⁊ timori p se despationi aūt per accñs ꝯueniat suū fugere obm̄: et qð est p accidēs dependeat ab eo qð ē p se: ꝯñs ē vt timor sit ex hac parte causa desperationis nō ita ꝙ obm̄ desperationis sit cōpositu₃ ex bono ⁊ malo sicut obm̄ audacie: q̄m vt superius in.q.40.ar.4.ad scð₃ p₃ desperatio ex solo superexcessu boni esse pōt: s₃ ita ꝙ in ipsum bonū superexcedēs estimatū impossibile ferat̄ timor ⁊ despatio: timor q̄dē in supexcessu₃ inquātū impeditiuu₃ boni: ac p hoc malu₃: despatio vero in ip̄m bonū superexcedēs fugiēdo ip̄m: ē aūt rō mouēs ad ꝓponēdū ex hac pte timorē vt habeatur p se obm̄ fuge in desperāte sicut i audace: cū em̄ bonū ab oib⁹ appetat̄ ⁊ a desperāte fugiat̄: palā est ꝙ nō fugit̄ inquātū bonū: nec inquantum maius bonum: sed ratione alicuius impedimenti saltem est excessus estimat⁹

3.ethic. lect.14. co.3.

Universidad de Deusto Biblioteca

ipolis: ⁊ qꝛ ipediēs bonū mali rōnē idu=it: ex hac pte timoꝛ i choat ðspationē. Timoris aūt noie hoc in loco nō intelligo timorē ꝑprie dictuꝫ vt ē passio irascibilis distincta ꝯ fugā q̄ est q̄rta passio cōcupiscibilis ꝯria desiderio sꝫ vt icludit illā ita qd despatio fugit bonū excedēs pp fugā mali impedientis puta ipsi⁹ excessus/q̄ includit in timore: ⁊ nō ꝑprie ⁊ pp timorē illi⁹ excessus difficilis impedientis ipolis ⁊c. Experimur em̄ ꝙ cognita ipolitate ꝯseq̄ndi aliq̄d, desperam⁹ ab illo: nihil timētes ⁊ rō hui⁹ est qꝛ ipolitas seu difficultas cōsequēdi: si ex hoc ipso ꝙ ipedit bonuꝫ ꝯsequendum statim hēat: vñ iduat rōnē mali: ac ꝑ h̄ sit obm abominationis seu fuge iclusē i timore/ nō tñ hꝫ vñ iduat rōnē mali ardui: qꝛ tñ est impedimētū bōi ardui: lꝫ nō sit malū arduū autoꝛ timoris noie vs⁹ ē. despatio igit̄ ex pte obi cā ē timoris: tioꝛ ꝟo ex pte modi attingēdi obm cā ē despatiōis q̄ sit vt ñ eq̄lr fiāt de spatio ⁊ audacia a timore ⁊ spe. nā audacia a spe ⁊ ex pte obi (bonū.n.ē p⁹ malo) ⁊ ex pte modi: qꝛ ꝓsequntio boni rōe ꝓsequtiōis mali oriť despatio autē ex pte mōi tm̄ ex tioꝛe seu abominatiōe nascit̄.

22ᵉ. q̄ō. 158. ā. 8. coꝛ. et. 3. ði. 5. q. 2 ā. 2. coꝛ.

¶Sup. q. 46. arti. 1.

In art. 1. q. 46. i rñsione ad. 1. aduerte ꝙ illa ꝟba lr̄e ad irā terminaṫ: pñt hr̄e duos sens⁹, p̄m⁹ ē ꝙ singuli mot⁹ irascibilis s. mot⁹ spei ⁊ motus ðspatiōis ⁊ reliq̄ terminaṫ ad irā: sic dixim⁹ ꝙ amoꝛ terminatur ad delectationē. ⁊ h̄ sensus ē falsus: h.n. spes termiaṫ ad irā vt pꝫ. 2⁹ ē ꝙ oēs passiōes irascibilis terminaṫ ad irā. i. finiunt i ira tāq̄ i vltia passiōe: ⁊ h̄ ē dicē ꝙ ira ē vltia passio: seu vltim⁹ mot⁹ hui⁹ po^e ⁊ notioꝛ. ⁊ ꝑpea denoiauit po^am ⁊ h̄ sensus est ver⁹: vt pꝫ ex superius dictis.

¶Super. ar. 2.

In ā. 2. eiusdeꝫ q. 46. scito ꝙ distictio fctā i lr̄a: ꝙ mot⁹ appetitus ferť in obm per

¶De ira secundum se. Questio. 46.

Deinde Cōsiderandū est de ira. Et p̄mo de ira ƀm se. Secundo de cā factiua ire et remedio ei⁹. Tertio de effectu ei⁹. ¶Circa p̄mū q̄runť. 8. Primo, vtrū ira sit passio spālis. Scdo, vtrū obm ire sit bonum an malū. Tertio, vtrū ira sit in cōcupiscibili. Quarto, vtrū ira sit cū rōe. Quinto, vtrū ira sit nāliꝛ q̄ concupiscētia. Sexto, vtrū ira sit grauioꝛ q̄ odiū. Septio, vtrū ira solū sit ad illos ad q̄s est iustitia. Octauo, de spēb⁹ ire.

¶Utrū ira sit spālis passio. Arti. 1.

Ad primū Sic pcediť. Uť ꝙ ira nō sit passio spālis. Ab ira em̄ denoiatur potētia irascibilis: sed hui⁹ potētie nō est vna tm̄ passio, sed multe: ergo ira nō est vna passio spālis. ¶P̄. Cuilibet passioni spāli est aliq̄d cōtrariū: vt patet inducenti per singula: sed ire non est aliqua passio cōtraria: vt supra dictū est: ergo ira non est passio spālis. ¶P̄. Una spālis passio nō icludit aliā: sed ira includit multas passiones: est em̄ cū tristitia ⁊ cū spe ⁊ cum delectatione: vt patet per phm in. 2. rheto. ergo ira non est passio specialis.

Sꝫ ꝯtra Est, ꝙ damas. ponit irā specialem passionem. Et similiter tullius quarto de tusculanis q̄ōnibus.

Rñdeo Dōm, ꝙ aliq̄d dr̄ gn̄ale dupl'r. Uno mō per p̄dicationē sicut animal est gn̄ale ad oia animalia. Alio modo ꝑ cām sicut sol est causa gn̄alis oium que gn̄anť in his inferiorib⁹: ƀm diony. in. 4. ca. de di. no. Sicut enim genus cōtinet multas dr̄ias potestate ƀm similitudinē māe, ita causa agens continet multos effect⁹ ƀm virtutem actiuā: cōtingit aūt aliquē effectū ex cōcursu diuersarū cārū ꝓduci. Et qꝛ ois cā aliquo mō in effectu manet, pōt etiā dici tertio mō, ꝙ effect⁹ ex cōgregatione multaruꝫ cārū product⁹ hꝫ quādā gn̄alitatē inquantum continet multas cās quodāmō in actu. Primo ergo mō ira nō est passio gn̄alis: sed condiuisa alijs passionib⁹: vt supra dictū est. Silr aūt nec scdo mō: nō ē em̄ cā aliarū passionū: vt supra dictū est: sed ꝑ hūc modū pōt dici gn̄alis passio amoꝛ vt pꝫ ꝑ aug. in. 4. de ciui. dei. Amoꝛ em̄ est p̄ma radix oiuꝫ passionū: vt supra dictū est. Sed tertio mō pōt ira dici passio gn̄alis, inq̄ū ex cōcursu multarū passionū cātur: nō em̄ insurgit motus ire nisi pp aliq̄ tristitiā illatā, ⁊ nisi adsit desiderū ⁊ spes vlciscēdi: qꝛ vt p̄hs dicit in. 2. rhe. irat⁹ hꝫ spē puniēdi: appetit em̄ vindictā vt sibi posſem. vñ si fuerit multū excellēs ꝑsona q̄ nocumētū intulit nō sequiť ira: sed solū tristitia: vt Auicen. dicit in lib. de anima.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ vis irascibilis denoiaṫ ab ira, nō qꝛ ois mot⁹ hui⁹ potētie sit ira: sed quia ad irā terminanť oēs mot⁹ hui⁹ potētie: ⁊ inter alios eius mot⁹ iste est manifestioꝛ. ¶Ad ƀm dōꝫ, ꝙ ex hoc ipso ꝙ ira cātur ex ꝯtrarijs passionib⁹, s. a spe que est boni: ⁊ a tristitia q̄ est mali, includit in seipsa ꝯtrarietatē: ⁊ ideo non hꝫ cōtrariū extra se: sicut etiā in medijs coloꝛibus nō inuenitur cōtrarietas nisi q̄ est simpliciū coloꝛū ex quib⁹ causantur. ¶Ad tertiū dicēdū, qd ira includit multas passiones non quidē sicut genus species: sed magis secundū continentiam cause ⁊ effectus,

¶Utrum obiectum ire sit bonum vel malum. Arti. 2.

Ad scdm Sic ꝓcediť. Uideť qd obiectū ire sit malū. Dicit em̄ greg. nice. ꝙ ira est quasi armigera cōcupiscētie inquātum. s. impugnat id qd cōcupiscētiā impedit: sed omne impedimentū hꝫ rōnem mali. ergo ira respicit malū tanq̄ obiectū. ¶P̄. Ira ⁊ odiū cōueniunt in effectu, vtriusq̄ em̄ est inferre nocumētū alteri: sed odiū respicit malū tāq̄ obiectū: vt supra dictū est: ergo etiā et ira. ¶P̄. Ira causatur ex tristitia: vnde philosophus dicit in. 7. ethi. quod ira operatur cum tristitia: sed tristitie obiectum est malum, ergo ⁊ ire. (ſ. ar. 3. et 6. coꝛ.)

Sed ꝯtra Est, qd aug. dicit in. 4. confes. ꝙ ira appetit vindictā: sed appetitus vindicte est appetitus boni: cū vindicta ad iustitiam pertineat. ergo obiectū ire est bonū. ¶P̄. Ira semp est cū spe: vñ ⁊ delectationē causat vt dicit p̄hs in. 2. rheto. sꝫ spei ⁊ delectatiōis obiectū est bonū. ergo ⁊ ire.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ motus appetitiue virtutis sequiť actū virtutis apprehēsiue. vis aūt apprehēsiua dupl'r aliq̄d apprehēdit. vno modo per modū icōplexi: sicut cū intelligimus q̄d est homo. alio modo ꝑ modū cōplexi: sicut cū intelligimus albū inesse homini. Uñ vtroq̄ mō vis appetitiua pōt tendere in bonū ⁊ malū. ꝑ modū q̄dē simplicis ⁊ icōplexi: cū appetitus simpl'r sequiť, vel inheret bono: vel refugit malū. ⁊ tales motus sunt desiderium ⁊ spes, delectatio ⁊ tristitia, ⁊ alia hmōi. Per modū aūt cōplexi, sicut cū appetitus fertur in hoc ꝙ aliqd bonū vel malum insit vel fiat circa alterū, vel tendēdo in hoc, vel refugiendo ab hoc. sicut manifeste patet in amore et odio, amamus em̄ aliquē inquātum volumus ei inesse aliq̄d bonū, odimus autē aliquē inquātū volumus ei inesse aliqd malū. ⁊ similiter est in ira: quicūq̄ em̄ irascitur, querit vindicari de aliquo, et sic motus ire tendit in duo. s. in ipsam vindictā quā appetit ⁊ sperat sicut qddā bonū. vnde ⁊ de ipsa delectatur. tendit etiā in illum de quo querit vindictā sicut in cōtrariū ⁊ nociuū: qd pertinet ad rationē mali. Est aūt duplex differētia attendēda circa hoc ire ad odium ⁊ ad amorē. Quarū prima est qd ira per se respicit duo obiecta, amoꝛ vero ⁊ odiū quandoq̄ respiciūt vnū obiectū tantū: sicut cū dicitur aliq̄s amare vinū vel aliquid hmōi, aut etiā odire. Scda est: qꝛ vtrūq̄ obiectorū qd respicit amoꝛ est bonū: vult enim amans bonū alicui tanq̄ sibi conuenienti. vtrūq̄ vero horū que respicit odiū habet rationē mali: vult enim odiens malū alicui tāq̄ cuidam inconuenienti. Sed ira respicit vnū obiectū ƀm rōnem boni. s. vindictam quā appetit, et aliud ƀm rationē mali. s. hominem nociuum de quo vult vindicari: ⁊ ideo est passio quodam modo cōposita ex cōtrarijs passionibus. ¶Et ꝑ hoc pꝫ rñsio ad obta.

¶Utrum ira sit in concupiscibili. Arti. 3.

Ad tertiū Sic ꝓcediť. Uideť ꝙ ira sit in cōcupiscibili. Dicit em̄ tullius in. 4. de tusculanis q̄ōnibus, ꝙ ira est libido quedam: sed libido est in cōcupiscibili. ergo ⁊ ira. ¶P̄. Augustinus dicit in regula qd ira crescit in odiū. Et tullius dicit in eodē libro, ꝙ odium est ira inueterata: sed odiū est in cōcupiscibili sicut amoꝛ: ergo ira est in concupiscibili. ¶P̄. Dam. et gre. nice. dicūt, ꝙ ira cōponitur ex tristitia ⁊ desiderio: sed vtrūq̄ horum est in cōcupiscibili. ergo ira est in concupiscibili. (22ᵉ. q̄ō. 162. ar. 3. coꝛ. et 3. di. 26. q. 1. ar. 2. coꝛ. et sen. 3. fin.)

Sed cōtra. Uis concupiscibilis est alia ab irascibili. si igitur ira esset in concupiscibili, nō denominaretur ab ea vis irascibilis.

Rñdeo Dicēdum, qd sicut supra dictū est: passiones irascibilis in hoc differunt a passionibus concupiscibilis, quod obiecta passionum cōcupiscibilis sunt bonū ⁊ malum absolute, obiecta autē passionum irascibilis sunt bonū ⁊ malum cū quadam eleuatione ⁊ arduitate. dictū est aūt quod ira respicit duo obiecta. s. vindictā quā appetit: ⁊ eum de quo vindictā querit. ⁊ circa vtrūq̄ quādam arduitatē ira requirit: nō em̄ insurgit mot⁹ ire nisi aliq̄ magnitudine circa vtrūq̄ existente. q̄cunq̄ em̄ nihil sunt, aut modica valde, nullo modo digna estimamus: vt dicit philosophus in. 2. rheto. vnde manifestum est, quod ira non est in concupiscibili: sed in irascibili.

Ad p̄mū Ergo dōm, ꝙ tullius libidinē nominat appetitum cuiuscūq̄ boni futuri nō habita discretiōe ardui vel nō ardui. ⁊ ƀm hoc ponit irā sub libidine: inquantū est appetitus vindicte: sic aūt libido cōis est ad irascibilē ⁊ cōcupiscibilē. ¶Ad ƀm dicēdū, quod ira dicitur crescere in odium: nō quod eadem numero passio que prius fuit ira postmodum fiat odium per quādam inueterationē, sed per quādā casualitatē: ira

modū icōplexi ⁊ ꝑ modū cōplexi itelligit formal'r ⁊ explicite: vt pꝫ in numeratis passionib⁹ ꝑ modū incomplexi. Desideriū em̄ ⁊ spes si cōsiderenť obā/ƀm implicita cōpl'onē hñt: nullus em̄ desiderat nisi sibi vel alteri bonū: ⁊ silr nullus sperat bonū nulli. Sed si ƀm explicita obta cōsiderenť incōplexio inueniť: ē em̄ desideriū abñtis boni et spes futuri. Amare aūt est velle bonū alicui: vt in. 2. rheto. dr̄ vbi explicite pꝫ applicatio huius ad h̄ ex pte obiecti. Intendit ergo autoꝛ ꝙ q̄dam passiones sunt quarū obiecta consistunt explicite in applicatiōe hui⁹ ad h̄: quedā aūt nō. Et ex hoc soluūť due obiones. pria est de spe ⁊ desiderio quo cōpuť inter eas que ꝑ modū incōplexi sūt: cū respiciant bonū ⁊ personā. Scda est quo amoꝛ cōcupiscētie quo amaṫ vinū: respicit vnū obiectū tm̄: cū sibi ameť vel alteri vt superius ēt dictū fuit. ⁊ simil'r de odio abominatiōis: pꝫ em̄ vtriusq̄ solutio qꝛ. s. non explicite impoꝛtāt applicationē huius ad hoc in obo: sicut cū amatur amic⁹ aut irascimur alicui/aut odio habemus aliquē odio inimicitie: in his em̄ trib⁹ solis explicita applicatio hui⁹ ad hoc in obiecto apparet ⁊c.

¶Super arti. 5.

22. q̄ō. 156. ar. 4. coꝛ.

In artic. 5. obmissis. 3. ⁊. 4. in rñsione ad. 1. dubiū nouitioꝛū occurrit: quo pacto rō sedat irā iquātū iratus nō total'r audit iperiū rōnis oppositū nāq̄ apparet: dū iratus nō obediēs rōni: magis ꝓsedť: vt experiētia testatur.

¶Ad hoc dr̄ prio explanando snīam autoris: deinde verba intēdit author qd qꝛ rō duplici actu referť ad irā. s. nūcij ⁊ precepti: ⁊ nūciantē quidē semp se exhibet rō: qꝛ ipsam irā respicit nūciādo cām vindicte. ꝑcipiētē ꝟo nō semper se exhibet qꝛ moderamē ire precipiēdo faceret quod nō semper accidit id circo ratio est causa ire/inquātū nunciat ⁊ est cā mansuetudis inquātū ꝑcipit mode

enim ꝑ diuturnitatē cāt odiū. ¶Ad tertium dōm, ꝙ ira dr̄ cōponi ex tristitia ⁊ desiderio: non sicut ex partib⁹: sed sicut ex causis. dictū est autem supra ꝙ passiones concupiscibilis sunt cause passionum irascibilis.

¶Utrum ira sit cū ratione. Art. 4.

Ad quartū Uideť qd ira non sit cū rōe. Ira em̄ cū sit passio quedā est in appetitu sensitiuo: sed appetitus sensitiuus nō sequiť rōnis appꝛhensionē, sꝫ sensitiue partis. ergo ira nō est cū rōne. ¶P̄. Aialia bruta carent rōne: ⁊ tñ in eis inueniť ira. ergo ira nō est cū rōne. ¶P̄. Ebrietas ligat rationeꝫ, adiuuat autem ad irā. ergo ira non est cum ratione.

Sed ꝯ Est, ꝙ p̄hs dicit in. 7. ethico. ꝙ ira cōsequiť rōneꝫ aliqualiter.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut supra dictū est: ira est appetitus vindicte. hec aūt collationem impoꝛtat pene infligēde ad nocumentū sibi illatū: vñ in. 7. ethi. dicit p̄hs ꝙ syllogizans cōferēdo, q̄m opꝫ total'r oppugnare irasciť cōfestim. cōferre aūt ⁊ syllogizare est rōnis: ⁊ ideo ira est quodāmō cū rōne.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ mot⁹ appetitiue ꝟtutis pōt esse cū rōne dupl'r. Uno mō cū rōne p̄cipiente. et sic volūtas est cū rōne. vñ ⁊ dr̄ appetit⁹ rōnalis. Alio mō cū rōne denunciante. ⁊ sic ira est cū rōne. Dicit em̄ p̄hs in lib. de problematibus, ꝙ ira est cū rōne nō sicut p̄cipiente rōne, sed vt manifestāte iniuriā: appetitus em̄ sensitiuus immediate rōni nō obedit, sed mediante voluntate. ¶Ad scdm dōm, ꝙ bruta animalia habēt instinctū nālem ex diuina rōne eis inditū ꝑ quē hñt motus interioꝛes ⁊ exterioꝛes siles motib⁹ rōnis: sicut supra dictū est. ¶Ad tertium dōm, ꝙ sicut dr̄ in. 7. ethi. ira audit aliqual'r rōnem sicut nūciantem ꝙ iniuriatum est ei: sed nō perfecte audit: qꝛ nō obseruat regulā rōnis in rependēdo vindictam ad irā. ergo requiriť aliquis act⁹ rōnis ⁊ addiť impedimentū rōnis. vñ p̄hs dicit in lib. de problematib⁹, ꝙ illi q̄ sunt multū ebrij tanq̄ nihil habētes de iudicio rōnis nō irascūtur, sed q̄n sunt parū ebrij irascunť, tanq̄ habentes iudicium rationis sed impeditum.

¶Utrū ira sit nāliꝛ q̄ cōcupiscētia. Art. 5.

Ad q̄ntū Sic procediť. Uideť ꝙ ira sit nāliꝛ q̄ ꝯcupiscētia. ꝑpriuꝫ em̄ hois dr̄ ꝙ sit aial māsuetuꝫ nā: sꝫ māsuetudo opponiť ire. vt dicit p̄hs in. 2. rheto. ergo ira nō est nāliꝛ q̄ cōcupiscētia: sed oio vr̄ esse ꝯ hois nāꝫ. ¶P̄. Rō ꝯ nām diuidiť. ea ei q̄ ƀm rōnē agūt nō dicimus ƀm nām agere: sꝫ ira est cū rōne, cōcupiscētia aūt sine rōne: vt dr̄ in. 7. ethi. ergo cōcupiscētia est nāliꝛ q̄ ira. ¶P̄. Ira ē appetit⁹ vīdicte: cōcupiscētia aūt maxie ē appetit⁹ delectabiliū ƀm tactū. s. ciboꝛū ⁊ venereoꝛū. hec autem sunt magis nālia hoi q̄ vindicta. ergo concupiscētia est naturalioꝛ q̄ ira.

Sꝫ ꝯ Est, ꝙ p̄hs dicit in. 7. ethi. ꝙ ira est naturalioꝛ q̄ cōcupiscentia.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ naturale diciť illud qd causať a nā: vt pꝫ in. 2. physi. vñ vtrū aliq̄ passio sit magis vel min⁹ naturalis, cōsiderari nō pōt nisi ex cā sua: cā aūt passionis (vt supra dictū est) dupliciter accipi pōt. Uno modo ex parte obiecti. Alio mō ex pte subiecti. Si ergo cōsidereť cā ire ⁊ cōcupiscentie ex parte obiecti: sic cōcupiscētia ⁊ maxime ciboꝛū ⁊ venereoꝛū naturalioꝛ est q̄ ira, inquātū ista sunt magis nālia q̄ vindicta. Si aūt cōsidereť cā ire ex pte subiecti: sic quodāmō ira est nālioꝛ, ⁊ quodāmō cōcupiscētia. Pōt ei nā alicuius hois cōsiderari vel ƀm nām gn̄is, vel ƀm naturam spēi, vel ƀm cōplexionē ꝑpriā indiuidui. Si igiť cōsidereť nā gn̄is q̄ est nā huius hois inquātum est aial: sic nāli⁹ est ꝯcupiscētia q̄ ira. qꝛ ex ipsa nā cōi hꝫ hō quādā inclinationē ad appetendū ea q̄ sunt cōseruatiua vite: vel ƀm spēꝫ vel ƀm indiuiduū. Si aūt cōsideremus nāꝫ hois ex pte spēi. s. inquātū est rōnalis, sic ira est magis nālis hoi q̄ cōcupiscētia: inquātū ira est cū rōne magis q̄ cōcupiscentia. vnde p̄hs dicit in. 4. ethi. ꝙ hūani⁹ est punire qd ꝑtinet ad irā, q̄ mansuetū esse. vnūq̄dq̄ em̄ nāl'r insurgit ꝯ ꝯria ⁊ nociua. Si vero cōsidereť nā hui⁹ indiuidui ƀm ꝑpriā cōpl'onē, sic ira nālioꝛ est q̄ cōcupiscētia: qꝛ. s. habitudinē nālē ad irascēdū q̄ est ex cōpl'one, magis de facili seq̄tur ira q̄ cōcupiscētia vel aliq̄ alia passio. Est em̄ homo dispositus ad irascēdū ƀm ꝙ hꝫ colericā cōplexioneꝫ: colera autem inter alios humoꝛes citius moueť. assimilať em̄ igni. ⁊ ideo magis est in promptu, vt ille qui est disposit⁹ ƀꝫ nālē cōpl'onē ad irā ꝙ irascať, q̄ de eo q̄ est disposit⁹ ad cōcupiscēdū ꝙ concupiscat: et propter hoc p̄hs dicit in. 7. ethi. ꝙ ira magis traduciť a parentibus in filios quam concupiscentia.

Ad p̄mū Ergo dōm, ꝙ in hoie ꝯsiderari pōt ⁊ nālis cōpl'o ex parte coꝛpis, q̄ est tempata: ⁊ ipsa rō. Ex parte igitur cōpl'onis coꝛpalis nāl'r hō ƀm suā speciem est nō hñs superexcellētiam neq̄ ire neq̄ alicuius alterius passionis ꝑpter tēpamentum sue cōpl'onis: alia ꝟo aialia ƀm ꝙ recedūt ab hac qualitate cōpl'onis ad dispōneꝫ alicuius cōpl'onis extreme, ƀm hoc etiā nāl'r disponunť ad excessum alicui⁹ passionis: vt leo ad audaciā, canis ad irā lepus ad timorem: ⁊ sic de alijs. Ex pte vero rōnis est nāle hoi ⁊ irasci, ⁊ mansuetū esse: ƀm ꝙ rō q̄dāmō cāt irā, inquātū nūciat cām ire: ⁊ quodāmō sedat irā, inq̄tū irat⁹ nō total'r audit iperiū rōnis: vt supra dictū ē. ¶Ad ƀm dōm, ꝙ ipa rō ꝑtinet ad nām hois: vñ ex hoc ipso ꝙ ira ē cū rōne, seqť ꝙ ƀm aliquem modum sit hoi nālis. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ ratio illa ꝓcedit de ira ⁊ de concupiscentia ex parte obiecti.

¶Utrū ira sit grauioꝛ q̄ odium. Arti. 6.

Ad sextū Sic ꝓcediť. Uť ꝙ ira sit grauioꝛ q̄ odiuꝫ. Diciť em̄ prouer. 27. ꝙ ira non hꝫ miam: nec erūpēs furoꝛ: odiū aūt q̄n̄q̄ hꝫ miam: ergo ira est grauioꝛ q̄ odium. ¶P̄. Maius est pati malū, ⁊ de malo dolere q̄ simpl'r pati: sed illi q̄ hꝫ aliquem odio, sufficit ꝙ ille quē odit patiať malū, irato aūt nō sufficit sed querit ꝙ cognoscat illud ⁊ de illo doleat: vt dicit p̄hs in. 2. rheto. ergo ira est grauioꝛ q̄ odiū. ¶P̄. Quāto ad cōstitutionē alicuius pl'a ꝯcurrūt, tanto vr̄ esse stabilius sicut hītus permanētioꝛ, ē q̄ ex pl'ib⁹ actib⁹: causať: sed ira cātur ex cōcursu pluriū passionum (vt supra dictū est) non autem odium: ergo ira est stabilioꝛ ⁊ grauioꝛ quam odium.

Sed ꝯ Est, ꝙ aug. in regula: odiū cōparat trabi: iram vero festuce.

Rñdeo Dōm, ꝙ spēs passionis ⁊ rō ipsius ex obo pensať est aūt obm ire ⁊ odij idē subto. nā sicut odiens appetit malū ei quē odit, ita irat⁹ ei cōtra queꝫ irasciť: sed nō eadem rōne: sed odiens appe

rando, ⁊ qꝛ nunciare necessario concurrit ad irā ⁊ semper: precipere aūt nō, ideo in coꝛpe articuli ex q̄rto ethi. dictū (ꝙ humanius est punire q̄ māsuetū esse) ex hac radice verificať. Uerba aūt litere accipiēda sunt specificatiue. Ita ꝙ ly inquātū iratus nō totaliter audit imperiū rōnis determinat cōditioneꝫ ƀm quā ira subtrahibilis est imperio rōnis: qꝛ em̄ opposita hñt fieri circa idē ƀꝫ eādē conditionē/ira nata est obedire ⁊ nō obedire/moderamē suscipere ⁊ non suscipere sub imperio rōnis: ac si dixisset ꝙ ira inquātū subest rōni nuncianti est ab ea: i quātū ꝟo subest rōni moderanti sedať ab ea. Ita ꝙ rō ex illo actu sedat iram: q̄ pōt audiri ⁊ nō audiri ab irato: ob cuius nō auditionē dr̄ iratus nō total'r audire imperium rationis.

¶Super art. 6.

In articulo sexto i coꝛpore aduerte ꝙ ira et odium inimicitie cōparanť ⁊ discutiunť: ⁊ non odium abominationis: illud enim est quod vult maluꝫ malo non hoc: infirmus enim qui odit suam egritudinē nulli vult malum: ⁊ iust⁹ de se dicens: iniquos odio habui: nulli malum voluit: sed iniquitatē odio habuit ⁊ abominatus est.

¶In codē. 6. articulo dubium adhuc est quia differētia inter iram ⁊ odium inimicitie falsa videtur: qꝛ aut est sermo de malo illi cui appetitur aut simpl'r. Si p̄mo mō non est differētia inter irā ⁊ odiū: q̄m vtrobiq̄ appetiť malum illi: vindicta em̄ est maluꝫ punito. Si scdo mō sequiť ipossibile. s. ꝙ ad malū vt malū possit esse ꝓsequtio appetit⁹. ptꝫ enim ꝙ odiens affectat malū qd illi qui odio habetur vult. ¶Ad hoc dicitur ꝙ hic est sermo de malo illi: sed formaliter scilicet sub rōne mali ⁊ i hoc differt odiū ab ira: quia ira malum respicit indutum iusti vindicatiui rōne: odiū aūt malū nudum ƀm se: ⁊ licet sit impol'e appetitū ꝓsequi per se malū appetēdi: nō tñ ē ipol'e appetituꝫ ꝑ se

22ᵉ. q̄ō. 158. ā. 4 Et mal. q. 12. arti. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

tit malũ inimici inquantũ eſt malũ, iratꝰ aũt appetit malũ eiꝰ cõtra quē iraſcit̃, nõ inquã tum eſt malũ: ſed inquantum hʒ quādā rõnē boni. ſ. prout eſtimat illud eſſe iuſtũ inquantum eſt vindicatiuuz: vnde etiā ſupra dictuz eſt, ꝙ odiũ eſt per applicationē mali ad malum, ira aũt per applicationem boni ad malum. Manifeſtũ ē aũt ꝙ appetere malũ ſub rõne iuſti minus hʒ de rõne mali, quaʒ velle malum alicuius ſimplr̃. Velle em̄ malũ alicuius ſub rõne iuſti põt eſſe etiā ſm virtutē iuſtitie: ſi precepto rationis obtēperetur: ſed ira in hoc ſolũ deficit ꝙ nõ obedit rõnis precepto in vleiſcendo: vnde manifeſtum eſt qd odium eſt multo deterius ⁊ grauiꝰ quaʒ ira.

Ad pꝛimũ Ergo dõm, ꝙ in ira ⁊ odio duo pñt cõſiderari. ſ. ipſuz qd deſideratur ⁊ intenſio deſiderij. Quantum igitur ad id quod deſiderat̃: ira habet magis miſericordiam quā odiũ: qꝛ em̄ odiuz appetit malũ alterius ſm ſe nulla menſura mali ſatiatur: ea enim que ſm ſe appetuntur ſine menſura appetunt̃: vt phs dicit. 1. politice: ſicut auarus diuitias: vnde dicitur eccle. 12. Inimicus ſi inuenerit tempus nõ ſatiabitur ſanguine. Sed ira non appetit malũ niſi ſub rõne iuſti vindicatiui: vnde qñ malum illatum excedit menſuram iuſtitie ſm eſtimationem iraſcentis: tunc miſeretur: vnde phs dicit in. 2. rheto. ꝙ iratus ſi fiant multa miſerebitur: odiens autem autē pro nullo. Quantum vero ad intenſionem deſiderij ira magis excludit miſericordiā q̃ odium: quia motus ire eſt impetuoſioꝛ ꝓpter colere inflammationē. Unde ſtatim ſubdit̃, Impetũ cõcitati ſpũs ferre quis poterit? ¶Ad ſm ergo dõm, ꝙ ſicut dictũ eſt: iratus appetit maluz alicuius inquantũ hʒ rõnē iuſti vindicatiui: vindicta aũt fit ꝑ illationē pene. Eſt aũt de ratione pene ꝙ ſit contraria volũtati ⁊ ꝙ ſit afflictiua, ⁊ ꝙ pro aliqua culpa inferatur: et ideo iratus hoc appetit: vt ille cui nocumentum infert percipiat ⁊ doleat: ⁊ ꝙ cognoſcat ꝓpter iniuriaʒ illatā ſibi hoc ꝓuenire. Sed odiens de hoc nihil curat: quia appetit malum alterius inquantũ hmõi: non eſt aũt verum ꝙ id de quo quis triſtatur ſit peius: iniuſtitia em̄ ⁊ imprudentia cũ ſint mala, qꝛ tñ ſunt voluntaria non cõtriſtant eos q̃bus inſunt: vt dicit phs in. 2. rheto. ¶Ad tertiũ dicendũ, ꝙ id qd ex pluribꝰ cauſis cauſat̃: tũc eſt ſtabilius qñ cauſe accipiunt̃ vniꝰ rõnis: ſed vna cā põt preualere multis alijs: odiuz autem prouenit ex permanentiori cā q̃ ira: nam ira prouenit ex aliqua cõmotiõe animi propter leſionē illatā: ſed odiũ ꝓcedit ex aliqua diſpõne hoĩs, ſm quā reputat ſibi ꝯriuz ⁊ nociuũ id qd odit: ⁊ ideo ſicut paſſio citius tranſit q̃ diſpoſitio vel habitꝰ, ita ira citius tranſit quam odium: quanuis etiam odium ſit paſſio ex tali diſpoſitione prouenięns: et propter hoc phs dicit in. 2. rheto. ꝙ odium eſt magis inſanabile quam ira.

¶Utrum ira ſit ad illos ſolum, ad quos eſt iuſtitia. Art. 7.

Ad ſeptimũ Sic proceditur. Uidet̃ ꝙ ira nõ ſolũ ſit ad illos ad quos eſt iuſtitia: non em̄ eſt iuſtitia hoĩs ad res irrationales: ſed tamen homo quandoq̃ iraſcitur rebus irrationabilibus: puta cum ſcriptoꝛ ex ira ꝓijcit pennā: vel eques ꝑcutit equum: g̃ ira non ſoluʒ eſt ad illos ad quos eſt iuſtitia. ¶ꝑ. Non eſt iuſtitia hoĩs ad ſeipſum: nec ad ea que ſuijpſius ſunt: vt dr̃ in. 5. ethico. ſed homo q̃nq̃ ſibiipſi iraſcit̃: ſicut penitens ꝑꝑ peccatũ: vnde dr̃ in pſal. Iraſcimini ⁊ nolite peccare: ergo ira nõ ſolũ eſt ad quos ē iuſtitia. ¶ꝑ. Iuſtitia ⁊ iniuſtitia põt eſſe alicuiꝰ ad totũ aliq̃d genus vel ad totā aliquā cõitatem: puta cũ ciuitas aliquē leſit: ſʒ ira nõ eſt ad aliq̃d genus, ſed ſolũ ad aliq̃d ſingulariũ: vt dicit phs in. 2. rheto. ergo ira nõ ꝓprie eſt ad quos eſt iuſtitia ⁊ iniuſtitia.

Sed cõtrariũ Accipi põt a phõ in. 2. rhet.

Rñdeo Dõm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt: ira appetit malũ inquantũ hʒ rõnem iuſti vindicatiui: ⁊ iõ ad eoſdē eſt ira ad quos eſt iuſtitia ⁊ iniuſtitia. Nam inferre vidictā ad iuſtitiā ꝑtinet: ledere ãt aliquē ꝑtinet ad iuſtitiā. vñ tā ex ꝑte cauſe que eſt leſio illata ab altero: q̃ etiā ex ꝑte vindicte eius q̃ appetit iratus: manifeſtũ eſt ꝙ ad eoſdē ꝑtinet ira ad quos iuſtitia ⁊ iniuſtitia.

Ad pꝛimũ Ergo dõʒ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt: ira q̃uis ſit cũ rõne: põt tñ ēt eſſe in brutis aĩalibus q̃ rõne carent inquantũ nãli inſtinctu ꝑ imaginationem mouent̃ ad aliq̃d ſimile operibꝰ rõnis. Sic igit̃ cũ in hoĩe ſit ⁊ rõ ⁊ imaginatio: dupliciter in hoĩe põt motꝰ ire inſurgere. Uno modo ex ſola imaginatiõe nũciante leſionē: ⁊ ſic inſurgit aliquis motꝰ ire ēt ad res irrõnales ⁊ inanimatas ſm ſimilitudinem illius motus qui eſt in aĩalibus cõtra q̃dlibet nociuum. Alio modo ex ratione nũciante leſionem: ⁊ ſic vt phs dicit in. 2. rheto. nullo modo põt eſſe ira ad res inſenſibiles neq̃ ad mortuos: tum qꝛ non dolent qd maxime querunt irati in eis quibus iraſcũtur. tum etiam qꝛ nõ eſt ad eos vindicta. cũ eorũ nõ ſit iniuriā facere. ¶Ad ſcđm dõm, ꝙ ſicut phs dicit ĩ. 5. ethi. quedā metaphorica iuſtitia ⁊ iniuſtitia eſt hoĩs ad ſeipſum inq̃tũ. ſ. rõ regit iraſcibilem ⁊ cõcupiſcibilē: ⁊ ſm hoc ēt homo dr̃ de ſeipſo vindictā facere: ⁊ ꝑ conſequēs ſibiipſi iraſci: ꝓprie aũt ⁊ ꝑ ſe nõ cõtingit aliquē ſibiipſi iraſci. ¶Ad tertium dõm, ꝙ phus in. 2. rheto. aſſignat vnā differētiam inter odium ⁊ iram. ꝙ odium põt eſſe ad aliquod genus: ſicut habemus odio omne latronũ genus: ſed ira non eſt niſi ad aliq̃d ſingulare. cuius ratio eſt, qꝛ odiũ cauſat̃ ex hoc ꝙ qualitas alicuius rei app̃hendit̃ vt diſſonãs noſtre diſpoſitioni: ⁊ hoc põt eſſe vel in vniuerſali vel in particulari: ſed ira cauſat̃ ex hoc ꝙ aliquis nos leſit ꝑ ſuũ actũ. actus aũt oẽs ſunt ſingularium: ⁊ ideo ira ſemꝑ eſt circa aliq̃d ſingulare. cũ aũt tota ciuitas nos leſerit: tota ciuitas computatur ſicut vnum ſingulare.

¶Utrũ cõueniēter aſſignent̃ ſpẽs ire. art. 8.

Ad octauũ Uidet̃ qd damã. incõuenienter aſſignet tres ſpecies ire. ſ. fel, maniam, ⁊ furorē. Nullius enim generis ſpecies diuerſificantur ſm aliquod accidēs: ſed iſta tria diuerſificantur ſm aliquod accidēs: principiũ enim motus ire fel vocat̃: ira aũt permanens dicitur mania: furoꝛ aũt eſt ira obſeruãs tpˢ in vindictā. ergo nõ ſunt diuerſe ſpecies ire. ¶Preterea. Tullius ĩ. 4. de tuſculanis queſtionibus dicit: ꝙ excandeſcentia grece dicit̃ ſciſmos: ⁊ eſt ira modo naſcens ⁊ modo deſiſtens: ſciſmos autem ſm damaſce. eſt idem quod furoꝛ. non ergo furoꝛ tempus querit ad vindictam: ſed tempore deficit. ¶Preterea. Gregorius. 21. moralium, ponit tres gra-

ꝓſequi malũ ꝯtrario nullus em̄ opat aſpiciēs ad malũ ſibi: ſʒ bñ ad malũ ꝯrio. h̃ aũt fit i odio nõ ꝑm. ¶In eodē. 6. arti. in rñſione ad ꝑmũ dubiũ occurrit circa id qd de odio dr̃: qd inſatiabile eſt/ infinitũ eſt: vr̃ em̄ hoc falſuz. ꝑmo qꝛ ꝯtingit odio hr̃e aliquē q̃ ad aliq̃d: puta ꝑlationē vl̃ ꝑtātē ſup ſe ⁊ velle ei ſolũ hoc malũ. ſ. ꝑuationē illiꝰ. ſcđo qꝛ cõtingit odio hr̃e aliquē ſolũ quo ad exceſſuz in aliq̃ re puta quo ad exceſſiuas diuitias: ⁊ velle ei ſolũ hoc malũ vt nõ ſit tm̄ diues. 3ᵒ qꝛ ꝯtingit odio hr̃e aliquē q̃ ad vitā: ita ꝙ velit ei mortē: ⁊ tñ nõ velit ei alia mala: puta infirmitates mala gña mortis: ⁊ ſimilia. Nõ ergo odiũ eſt inſatiabile ⁊ infinituz. Sed menſuratũ hʒ obiectũ. Ad hoc põt dupl̃r diſtingui ꝑmo de odio abominatiõis ⁊ inimicitie. ſcđo de odio inimicitie ſimpl̃r vel ſm q̃d et dici ꝙ odiũ inſatiabile ⁊ infinitũ eſt odiũ inimicitie ſimpl̃r quo. ſ. perſona non ſm q̃d ſed ſimpl̃r odio hr̃: ⁊ ꝙ de hmõi odio loquit̃ ſcriptura loquitur ari. loq̃t̃ authoꝛ: obiectiões autē ſunt de odio abominationis vel ſm q̃d: ſed qꝛ ratio in lr̃a adducta militat ꝓ omni odio ſ. ea q̃ ſm ſe appetũt̃ ſine mēſura appetũt̃ vt pʒ iductiue i auaro i īfirmo ⁊c. ⁊ ex. 1. poly. iõ alr̃ dõm vr̃ ꝙ dr̃ia inter iram et odiũ in hoc attēdit̃ ſm ipſum ꝓpriũ obʒ ita ꝙ ꝓpriũ obʒ odij non habet per ſe mēſuram: ⁊ ſi hʒ hoc eſt per accñs. ꝓpriuz aũt obm̄ ire hʒ per ſe menſurā: ⁊ ſi in aliq̃ caſu forte nõ hʒ hoc eſſet ꝑ accñs: ꝓpriuz obm̄ ire eſt vindicta que cũ reſpiciat offēſam receptā manifeſte per ſe includit ꝓportionē ſaltem ſm apparentiaʒ irati ad offenſam: ac per hoc per ſe in menſura cõſiſtit. ꝓpriũ autē obm̄ odij inimicitie eſt ſola perſona: odij aũt abominationis res: quicq̃d autem odio habetur ſiue ꝑſona/ ſiue res/ ſiue exceſſꝰ ſm ſe refutatur ⁊ abnegatur ab affectu: ac per hoc non ſm aliquid ſic: ⁊ ſm aliq̃d nõ: ⁊ rurſus ac per hoc non in oꝛ-

dine ad aliud cui cõmenſuret̃: ⁊ ꝓpterea infinite iſatiabiliterq̃ refutat̃: nec obſtat ꝙ ipm̄ odio habitũ mēſuratũ qddā eſt: puta certꝰ gradus potētie certus ꝑſentie ⁊c. hoc em̄ eſt per accidens: quicquid em̄ ⁊ quantũcunq̃ ſit illd qd odio habet̃ ſine menſura refutatur: quanuis in ſe menſuratũ ſit: obijcitur em̄ odio quicq̃d obijcit̃ vt q̃ddā totũ ⁊ nõ vt certa menſura ab alijs diſcretuz: ꝓpter qd non ſufficiens ſignũ diſtinctiõis odij ab ira accipiunt confeſſores: ex hoc ꝙ penitens dicit ſe nõ appetiſſe niſi certũ malum his quos odiſſe ſe dicit: ſtat em̄ ⁊ frequentiſſime cum appetitu certi mali odium abominationis quod redit quando q̃ in idem cum odio perſone ſm quid: cũ enim odio habetur perſona ſm aliquaʒ bonam conditioneʒ proprie loquēdo obiectum odij eſt cõditio illa non abſolute ſed in illa perſona: ⁊ propterea et pſona ſub illa conditione/ ⁊ conditio in perſona odio habet̃: et ſic ſaluatur odium abominationis ſimpl̃r ⁊ odiũ inimicitie ſm quid aliq̃ mõ ꝓ quãto. ſ. pſone oppoſitũ malum deſideratur.

¶Super arti. 8.

Omiſſo. 7. articulo in quo diligenter notabis et memorie mandabis diſtinctioneʒ ire ex imaginatiõe ⁊ ratione ⁊ aduertes qd cum ſcientificus ſermo de ira eſt intelligitur de ira ex ratione nunciante. ¶In octauo in reſponſione ad pꝛimuz aduerte ꝙ authoꝛ non aperit intentionem ſuaʒ an putauerit has ire ſpecies eē veras ſpecies: ⁊ poſſet forte dici ꝙ nõ ſunt vere ſpecies ex parte obiecti ſecundum cuius per ſe differētias paſſionum differentie ſumuntur: quanuis ex parte ſubiecti ſpecifice diſtinguantur: obiectum enim omnis ire omnino idem eſt: ſed ex diſpoſitione varia fulta. ſ. celeritate colere: memoria vel appetitu ipſo diuerſificat̃: ꝑꝑ qd non video niſi accidētales dr̃ias: ſʒ ñ totaliter accñtales vt albũ et nigrum ad animal.

dus ire. ſ. iram ſine voce: ⁊ irā cũ voce, ⁊ iram cũ verbo expreſſo: ſm illa tria que dñs ponit matth. 5. Qui iraſcit̃ fratri ſuo. vbi tangitur ira ſine voce. Et poſtea ſubdit, Qui dixerit fratri ſuo racha. vbi tangit̃ ira cum voce: ſed necdum pleno ꝟbo formata. Et poſtea dicit, Qui aũt dixerit fratri ſuo fatue. vbi expletur vox ꝑfectiõe ſermonis. g̃ inſufficiēter diuiſit damaſ. iram, nihil ponens ex parte vocis.

Sed cõtra Eſt autoꝛitas damaſ. ⁊ Gregorij niceni.

Rñdeo Dõm, ꝙ tres ſpẽs ire q̃s damaſ. ponit: ⁊ ēt Greg. nice. ſumuntur ſm ea q̃ dant ire aliq̃d augmentũ: ꝙ quidem cõtingit tripl̃r. Uno mõ ex facultate ipſius motꝰ. ⁊ talē irā vocat fel: qꝛ cito accenditur. Alio mõ ex ꝑte triſtitie cãntis irā que diu in memoꝛia manet. ⁊ h̃ ꝑtinet ad maniam que a manēdo dr̃. Tertio ex ꝑte eius qd iratus appetit. ſ. vindicte. ⁊ hec ꝑtinet ad furoꝛē qui nũq̃ quieſcit donec puniat: vñ phs in. 4. ethi. quoſdā iraſcentiũ vocat acutos: qꝛ cito iraſcũtur. quoſdam amaros: qꝛ diu retinent iram. quoſdam difficiles: qꝛ nunq̃ quieſcunt niſi puniant.

Ad pꝛimũ Ergo dõm, ꝙ oĩa illa ꝑ q̃ ira recipit aliq̃ perfectionē, nõ oĩno ꝑ accñs ſe hñt ad irā: ⁊ iõ nihil prohibet ſm ea ſpẽs ire aſſignari. ¶Ad ſcđm dõm, ꝙ excādeſcētia quā tullius ponit, magis vr̃ ꝑtinere ad pꝛimā ſpẽm ire q̃ ꝑficit̃ ſm velocitatē ire q̃ ad furoꝛē: nihil aũt ꝓhibet vt ſciſmos grece ꝙ latine furoꝛ dr̃ vtrũq̃ importet: ⁊ velocitatē ad iraſcēdũ, ⁊ firmitatē propoſiti ad puniendũ. ¶Ad tertiũ dõm, ꝙ gradus illi ire diſtinguunt̃ ſm effectũ ire: nõ aũt ſm diuerſaʒ ꝑfectionē ipſius motus ire.

¶De cã effectiua ire ⁊ dẽ rmedijs eiꝰ. q. 47.

Deinde Cõſiderandũ ē de cã effectiua ire ⁊ dẽ rmedijs eiꝰ. ¶Et circa h̃ q̃rũtur quatuoꝛ. ¶Pꝛio, vtrũ ſemper motiuũ ire ſit aliq̃d factũ ꝯ eũ q̃ iraſcit̃. ſcđo, vtrũ ſola paruipenſio vel deſpectio ſit motiuuz ire. tertio, de cauſa ire ex parte iraſcentis. quarto, de cauſa ire ex parte eius contra quem aliquis iraſcitur.

¶Utrũ ſemper motiuũ ire ſit aliquid factuʒ contra eum qui iraſcitur. Arti. 1.

Ad pꝛimũ Sic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ nõ ſemꝑ aliq̃s iraſcat̃ ꝑꝑ aliquid ꝯ ſe factum. Homo enim peccando nihil cõtra deũ facere põt: dicit̃ em̄ iob. 35. ſi multiplicate fuerint iniq̃tates tue, q̃d facies ꝯtra illũ? dicit̃ tñ deꝰ iraſci contra hoĩes propter peccata: ſm illud pſal. Iratus eſt furoꝛe dñs in ppl̃m ſuũ, ergo non ſemꝑ aliq̃s iraſcit̃ ꝓpter aliq̃d ꝯtra ſe factũ. ¶ꝑ. Ira eſt appetitꝰ vindicte: ſʒ aliq̃s appetit vindictā facere ēt de his q̃ cõtra alios fiunt, ergo nõ ſemꝑ motiuũ ire eſt aliq̃d contra nos factũ. ¶ꝑ. Sicut phs dicit ĩ. 2. rhe. hoĩes iraſcũt̃ ꝑcipue ꝯ eos q̃ dſpiciũt ea circa q̃ ipſi maxime ſtudēt: ſicut q̃ ſtudēt i phĩa iraſcunt̃ ꝯ eos q̃ phĩam deſpiciũt ⁊ ſil̃r eſt in alijs: ſʒ deſpicere phĩam nõ ē nocere ipſi ſtudenti. non g̃ ſꝑ iraſcimur ꝑꝑ id qd ꝯ nos fit. ¶ꝑ. Ille q̃ tacet ꝯ ꝯtumeliantē magis ipm̄ ad irā ꝓuocat: vt dicit chryſ. ſed in hoc ꝯtra ipm̄ nihil agit ꝙ tacet. g̃ nõ ſemper ira alicuius prouocatur ꝑꝑ aliq̃d qd cõtra ipſum fit.

¶Super. q. 46. 47. ⁊. 48. art. 1.

Circa q̃ñt. 46. 47. ⁊. 48. ſimil̃ nota diffinitionē ire poſitā ab ariſ. in. 2. rhet. Ira eſt appetitꝰ cũ triſtitia ac ſpe punitiõis apparētis ꝑꝑ apparētē paruipēſionē eorũ q̃ in ipm̄ aut i ipſiꝰ aliqua nõ cõuenientē. Ex qua diffinitiõe videre potes in ꝑmis irā paſſionē cõpoſitā ex triſtitia ⁊ ſpe ⁊ cauſis: ⁊ ꝯñter ex malo ⁊ bono: ac ꝑ hoc ex ꝑte triſtitie/ mala defectꝰ ⁊ vl̃r cõtriſtantia diſponunt ad irā: ⁊ in q̃bꝰ triſtitia accepta ꝑmanet aut renouat̃: ira q̃q̃ facile ſurgit. Ex ꝑte ꝟo ſpei audacia delectatioq̃ conſequit̃ tā in cogitādo q̃ in ſpata pñtia vindicte. Ex ꝑte aũt ſucceſſus ſpate vindicte ad triſtitiā delectatio tãto eſt maioꝛ q̃to ⁊ medicine ꝯpoſite hʒ rõnē. Deinde hẽs obʒ vtrũq̃. ſ. rē ⁊ pſonā. res ē punitio apparēs: pſona ē is q̃ puipendit. ex ꝑte punitiõis appetite ⁊ ſperate vide ꝙ nõ ē ira ad excellētes pſonaſ q̃s nõ ſpamus poſſe punire niſi pro q̃to cũ alieno adiutorio: puta dĩno ſpamꝰ punire: ⁊ tũc lʒ eſſet excellēs pſona reᵘ ira/ ti abſoᵗᵉ: non tñ reᵘ ciꝰ cũ adiutorio: que em̄ ꝑ amicos poſſumus ꝑ nos aliq̃ mõ poſſumꝰ: vt dr̃. 3. eth. Et ꝙ ira nõ ē niſi ad quos ē iuſtitia: punitio em̄ ad iuſtitiam ſpectat. ⁊ ꝙ ē finita ⁊ menſurata: punitio em̄ punibili cõmēſuratur: ⁊ hinc multis factʒ placat̃ iratꝰ. ex ꝑte ꝟo apparētie vide ꝙ ira nõ ē ad mortuos ſm ſe: nec ad inſenſibilia: quibꝰ nõ põt apparere punitio ⁊ ꝙ iratꝰ appetat punitionē ſic vt ſciat punitꝰ quid a quo ⁊ pro quo patit̃: vt ĩ. 2. rheto. dr̃. ex pſona ꝟo hẽs ꝙ ira non eſt niſi ad ſingulares pſonas: q̃m ſingulariũ tm̄ eſt paruipēdere: hẽs deinceps cām ire apparentē ꝑuipēſionē. vñ vides ex ꝑte irati cām ire aliq̃ excellētiā quā ledit ꝑuipēſio: ex ꝑte eiꝰ cui iraſcimur defectus quē dedecet ꝑuipēdere excellētē. deniq̃ hẽs irā nõ ex q̃lʒ ſʒ ex ꝯ ſe vl̃ ſua apparēte ꝑuipēſiõe cõſurgere: vindicta em̄ ꝓ ſe vel ſuis aliq̃ mõ fit: extraneas eĩ oĩno iniurias nõ curamꝰ. ⁊ demũ incõueniētē ſeu iniuſtitiā opoꝛtere appere paruipēſionē vides/ ſi ira excitari dʒ: q̃ ei iuſte pati credimꝰ nõ q̃rimꝰ vindicare: vt experiētia ꝯtinua teſtat̃ in iudicijs. Ex q̃bꝰ nulla mihi vr̃ clarioꝛ dr̃ia q̃ poſſit odiũ ab ira diſcerni q̃ ꝙ ira ē appetitꝰ mali/ ita ꝙ ſentiat ſe punitũ ꝓ tali re: i odio ãt appetitꝰ ē ſolꝰ mali. Et ſi neſciũt exprimer̃ affectꝰ ſuos ſaltē i h̃ diſcernet̃ ſi appetiẽrũt malũ ꝓ vidicta ſeu punitiõe aut ſimpl̃r vt hẽat malũ: illd ei ad irā h̃ ad odiũ ſpectat. Et h̃ de paſſionibꝰ dcã ſufficiãt: nihil. n. aliud ꝓ nũc ſcribēdũ occurrit i pticulari. Reſtãt in calce totiꝰ tractatꝰ: de actibꝰ appetitꝰ tã itellectiui q̃ ſenſitiui aliq̃ dubia ſimpl̃r ⁊ ad hoĩeʒ diuũ ſanctũ thomã. ¶Pꝛimũ ē an ꝑter decē ⁊ ſeptē actꝰ appetitꝰ iã tractatos: ſcʒ. ꝓpos rõnalibꝰ ⁊ vndeci cões ſint alij actꝰ appetitꝰ diſtīcti ſpẽ in eē nãe ab iſtis an ſint ſoli ſupradicti: ꝙ. n. ñ ſint plẽs ex h̃ ſuadet̃: qꝛ diminutꝰ authoꝛ fuiſſet omittẽdo illos: ꝙ ꝟo ſint plẽs ex duobꝰ ꝓbat̃ pꝛio q̃re ꝑter oẽs dictos ē actꝰ nolitiõis ſeu nolle i volũtate q̃ ñ ē tractatũ. ¶Scđo q̃re ꝑter oẽs dictos ē i volũtate actꝰ neut̃ q̃ volũtas vult bonũ abſolute ñ ꝑꝑ ſe nec ꝑꝑ aliũ: ⁊ ꝙ ſit ponẽdꝰ i volũtate h̃ actꝰ neut̃ ꝓbat̃ inq̃t ſcotꝰ i pꝛio ſnia. diſ ꝑᵃ. q. 3. ã. pꝛio. Uolũtati ꝑt oñdi aliq̃d obʒ bonũ abſoᵗᵉ app̃hẽſuz ñ ſub rõne ꝑ ſe nec ꝑꝑ aliud boĩ ⁊ volũtas ꝑt hr̃e circa tale obʒ aliquē actũ ⁊ ñ necio ioꝛdiatũ g̃ ꝑt hr̃e aliquē actũ volēdi neutrũ. i. nec ꝑꝑ ſe nec ꝑꝑ aliũ: õ h̃ ãt actu ñ ē tractatũ. g̃ aſſũptũ pʒ cũ q̃nq̃ pꝛio offerat̃ bonũ: ⁊ deide diſcutiat̃ an ſit boᵐ ꝑꝑ ſe an ꝑꝑ aliud. ¶3ᵐ dubᵐ ē an oẽs vndeci actꝰ appetitꝰ q̃s paſſiões dicimꝰ vt ſi i volũtate ſint actꝰ volũtatʒ ſpecifice diſtincti i eē nãe/ an nlli: an aliq̃ ſic: ⁊ aliq̃ ñ: ⁊ an coicidãt cũ illʒ ſex i eē nãe: an ſint alij ſpecifice ab ill̃. ꝙ. n. diſtinguant̃ ſpẽ ex diſtĩne oboꝝ appet. ꝙ ꝟo ñ diſtiguãt̃ ex eleuatõe iferioꝝ i ſupioꝛē nãʒ vr̃: diſpſa. n. i iferioꝛibꝰ vniũt̃ i ſupioꝛi ꝙ coicidãt cũ ill̃ ſex inductiue mãifeſtari põt: amare. n. ꝯſiderare/ ſperare/ audere/ iraſci/ velle quoddã eſt, ꝙ nõ coicidãt apparet ex eo ꝙ ſeoꝛſum tractate ſunt: vt. n. pʒ in. q. 28. ar. 6. ⁊ per totũ immediate hũc tractatũ de paſſionibꝰ/ examinate ſunt nõ ſolũ vt in appetitu ſenſitiuo ſʒ ētiã intellꝰuo ſunt. ¶Ad pꝛimũ dubiũ dicit̃ ꝙ ꝑter dictos decē ⁊ ſeptē actus nullus eſt alius actus: q̃m nolle nõ eſt alius a ꝑdictis ⁊ actus neuter nõ datur vt patebit nec alius aliq̃s apparet. De nolle in pꝛimis dici põt ꝙ nolle ſignificat actũ volēdi cũ negatione obiecti. ſʒ q̃m bonũ ⁊ malũ ſunt obiecta appetitꝰ q̃nãnis maluz ſcđarie et bonum eſt qd oĩa appetant/ malũ vero qd oĩa fugiunt: rationabile eſt vt i pꝛimo appetitu quotus eſt rõnalis ſit actus cõſonus vtriq̃ obiecto: ꝑ ſequutio. ſ. reſpectu boni/ et fuga reſpectu mali: ac ꝑ hoc ſicut velle ineſt ꝓ proſequutione/ ita nolle ꝓ fuga: illius em̄ obiectũ ꝓpꝛiũ eſt bonũ huius autē malũ. et hoc eſt tenēdũ et ſm rem: ⁊ ſm mētem authoꝛis: vt patet ſuperius in. q. 8. arti. pꝛimo ad pꝛimum: vbi ex propoſito hoc tractat tanq̃ in proprio loco: nec oppoſitum ſenſit in locis pꝛeinductis: ſed tm̄mõ expoſuit ꝑ velle tãq̃ notius ſigtum ꝑ nolle. Dic ergo ꝙ nolle ſigt̃ actũ poſitiuũ refutatiuũ obi: ⁊ qꝛ fuga in appetitu eſt ſicē negatio i itellc̃u: vt dr̃ i. 6. ethi. iõ hic actꝰ declaratꝰ ē ꝑ velle nõ: non fuit tñ tacitꝰ ab authoꝛe i hoc tractatu actꝰ iſtiꝰ nolitiõis: ſʒ in q̃tũ eſt ꝓpꝛiꝰ volũtati tractatꝰ ē cũ ſuo ꝯrio. ſ. velle: oppoſitoꝝ. n. eadē eſt diſciplina: ⁊ aſſignatũ eſt ei obm̄. ſ. malũ. Et dictũ q̃d ē. ſ. fuga vt pʒ in loco allegato: inq̃tũ ꝟo rõnez hʒ cõem cũ paſſionibꝰ tractatꝰ ē in tractatu de odio ⁊ oppoſito deſiderij deſpõne ac timoꝛe: ſunt. n. in volũtate hec/ nolitiones: ⁊ vt dictũ ē vl̃r paſſiões tractate ſũt tã ꝓ paſſiõibꝰ q̃ ꝓ actibꝰ volũtatis ſilibꝰ paſſiõibꝰ. De actu ãt neutro ꝙ nõ det̃ facile mãifeſtũ fit ex h̃. Cũ appetit̃ bonũ abſolute: cõcurrũt due cõdõnes i obõ. ſ. bõitas i mĩnãs actũ appetitꝰ: ⁊ negõ oꝛdis ad aliõ ꝑꝑ qd appetat̃: fert̃. ñ. volũtatis i bonũ abſoᵗᵉ repñtatũ: ſic ꝙ appetit ipʒ: ⁊ nõ appetit ipʒ ꝑꝑ aliõ. Ex h̃ aũt vlteriꝰ ꝓcedēdo adiũcto ꝙ bonũ ꝑꝑ ſe nõ exponit̃ poſitiue: ſʒ negatiue: qꝛ ſic nihil ē a ſe poſitiue: ſʒ negatiue. i. ñ ab alio: ita nihil ē ꝑꝑ ſe poſitiue: ſʒ negatiue. i. ñ. ꝑꝑ aliõ. Uidebis ꝙ cũ bonũ abſolute appetit̃ verꝰ aſſēſus volũtatʒ ē ad bonũ vt finē ⁊ ꝑꝑ ſe: ⁊ nõ ē actꝰ neuter. Et ꝑ h̃ pʒ ſolꝰ rõnis. iã. n. pʒ ꝙ ē iplicatio i adiecto dicē ꝙ boᵐ repñtat̃ abſoᵗᵉ ⁊ ñ ꝑꝑ ſe nec ꝑꝑ aliõ. boᵐ. n. abſoᵗᵉ ē ꝑꝑ ſe negatiue: ⁊ h̃ mõ itell̃r ꝑꝑ ſe vt diſtiguit̃ ꝯ ꝑꝑ aliõ ſic itell̃r quũ diſtiguit̃ ens a ſe ꝯ ens ab alio: ſʒ aduerte nouiᶜᵉ ꝙ ſꝑ ſubitell̃r boᵐ ſubſtratũ: alioq̃n ꝑꝑ ſe dicerent̃ de chimera: qd em̄ ē bonũ nõ ꝓpter aliõ eſt bonũ ꝓpter ſe. ¶Ad ſm dubiũ dico ꝙ nõ video in re aut in authoꝛe diſtõnē ſpecificã in eſſe nãe actuũ q̃ paſſiões dñr in volũtate poſitoꝝ: ſʒ oẽs ꝑter triſtitiã ad ſupranoiatos ſeptē actꝰ. ſ. velle/ nolle/ frui/ intēdere/ eliger̃/ cõſentire/ ⁊ vti reduci puto: authoꝛ ſiq̃dē ſupius in q̃one tertia art. 2. ad pꝛimũ ꝑticulares ꝯdões diſtinguere paſſiões ꝑtis ſēſitiue affirmãs oppoſitũq̃ i ꝑte itellꝰua iſinuãs amoꝛē ⁊ deſideriũ in ꝑte ſenſitiua nõ intellꝰua diſtingui ſm ſpẽm innuit: ⁊ ſi de delectatiõe i voᵗᵉ ⁊ alijs paſſioibꝰ idē ſenſiſſet ñ poſuiſſet frui rõne ſolã ſpẽ diſtictã ab alijs actibꝰ voᵗⁱˢ: ſʒ tractaſſet õ ea in tractatu de delectatiõe: quũ ſit eiꝰ ipẽs. Ad nãm aũt rerũ aſpiciēdo neſcio irã in voᵗᵉ niſi velle vindictã: ⁊ amoꝛē niſi velle bonũ ſibi vel alteri ⁊c. Triſtitiã aũt iõ excepi: qꝛ ꝯria einſdē gñis ſunt: ⁊ eadē ē eoꝝ diſciplina: ac ꝑ h̃ cũ delectatio in voᵗᵉ diſtinctꝰ ſit ſpẽ actꝰ a velle ⁊ alijs actibꝰ: ꝯñs ē vt triſtiᵃ q̃ ei ē ꝯria ſit ēt ſpẽ diſtinctꝰ actꝰ a nolle ⁊ ceteris: nec ꝑꝑea diminutꝰ ē authoꝛ: q̃m ⁊ ponēdo fruitionē ſpẽm ꝑ ſe in voᵗᵉ inſinuauit triſtitiã: oppoſitoꝝ. n. eadē eſt diſciplina: ⁊ tractãdo de delectatiõe ⁊ triſtitia: expꝛeſſe tradidit triſtitiã ꝯriã delectationi in volũtate: vt pʒ ſuperiꝰ in q̃one. 35. ⁊ ſic ſi decē ⁊ ſeptē ſupradictis addant̃ hi duo actꝰ. ſ. nolle ⁊ triſtari erunt in vniuerſo actus decem ⁊ nouem appetitus diſtincti ſpecie in eſſe nature comprehendendo ſub fruitione omnē delectationem voluntatis.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sȝ ꝯtra Est, ꝙ phs dicit in.2.rheto. ꝙ ira fit semper ex his q̄ ad seipsū, inimicitia autē ꝛ sine his que ad ipsum: si enim putemus talem esse, odimus.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ sicut supra dictū est, ira est appetitus nocēdi alteri sub ratiōe iusti vindicatiui: vindicta autem locum non habet nisi vbi precessit iniuria, nec iniuria omnis ad vindictam prouocat: sed illa sola que ad eum pertinet qui appetit vindictam, sicut enim vnumqđqꝫ nālr appetit ꝓpriū bonum, ita etiam nālr repellit proprium malum: iniuria aūt ab aliquo facta non pertinet ad aliquem nisi aliquid fecerit qđ aliquo modo sit contra ipsum: vnde sequitur ꝙ motiuum ire alicuius semper sit aliquid contra ipsum factum.

Ad primū Ergo dđm, ꝙ ira nō đr in deo ꝫm passionē animi: sꝫ ꝫm iudiciū iustitie: put vult vindictam facere de peccato: peccator eñ peccando deo nihil nocere effectiue pōt: tñ ex parte sua duplr cōtra deū agit. Primo quidē inquantū eū in suis mandatis contēnit. Scđo inquātū nocumētum aliqđ infert alicui: vel sibi vel alteri: qđ ad deū pertinet: prout ille cui nocumentum infertur sub dei prouidentia ꝛ tutela continetur. ¶ Ad ꝫm dđm, ꝙ irascimur contra illos qui alijs nocēt ꝛ vindictam appetimus inquātū illi quibus nocetur aliquomodo ad nos pertinent: vel per aliquā affinitatē, vel per amicitiam, vel saltem per cōionē nāe. ¶ Ad tertiū dicendū, ꝙ id in quo maxime studemus: reputamus esse bonū nostrū. ꝛ ideo cū illud despicitur deputamus nos quoqꝫ despici: ꝛ arbitramur nos lesos. ¶ Ad quartū dđm, ꝙ tunc aliquis tacens ad iram prouocat iniuriantem quando videtur ex contemptu tacere: quasi paruipendat alterius iram: ipsa autem paruipensio quidam actus est.

J.art.3.ꝛ 4.cor. ¶ Utrū sola paruipensio vel despectio sit motiuum ire. Ar.2.

AD scđm Sic ꝓcedit. Ut ꝙ non sola paruipensio vl' despectio sit motiuū ire. Dicit eñ damas. ꝙ iniuriā passi vel estimantes pati irascimur: sed homo pōt iniuriā pati etiā absqꝫ despectu vel paruipensione: ergo nō sola paruipensio est ire motiuū. ¶ P̄. Eiusdē est appetere honorē ꝛ cōtristari de paruipensione: sed bruta aialia non appetūt honorē. ergo non contristantur de paruipensione, ꝛ tñ in eis prouocat ira propter hoc ꝙ vulnerantur: vt dicit phs in.3.ethi. ergo non sola paruipensio videtur esse motiuū ire. ¶ P̄. Phs in.2.rheto. ponit multas alias causas ire: puta obliuionem ꝛ exultationem in infortunijs, denūciationem malorum: impedimentum consequende proprie voluntatis: non ergo sola paruipensio est prouocatiuum ire.

Sed ꝯtra Est, ꝙ phs dicit in.2.rheto. ꝙ ira est appetitus cum tristitia punitionis propter apparentem paruipensionem non conuenienter factam.

Rn̄deo Dđm, ꝙ omnes cāe ire reducūtur ad paruipensionem sunt enim tres species paruipēsionis: vt dicitur in.2.rheto. s. despectus, epireasm⁹. i. impedimentū voluntatis implende, ꝛ cōtumeliatio. ꝛ ad hec tria oīa motiua ire reducuntur. Cuius rō potest accipi duplex. Prima est quia ira appetit nocumentū alterius inquantū habet rōnē iusti vindicatiui: et ideo intantū querit vindictam inquātū videt esse iusta, iusta aūt vindicta non fit nisi de eo qđ est iniuste factū: ꝛ ideo prouocatiuū ad iram semp est aliquid sub rōne iniusti. v[nde] dicit phs in.2. rhet. ꝙ si homines putauerint eos qui leserunt esse iuste passos, nō irascuntur, non eñ fit ira ad iustuꝫ. Contingit autē tripliciter nocumentum alicui inferri. s. ex ignorantia, ex passione, ꝛ ex electione. Tunc eñ aliquis maxime iniustū facit, qñ ex electione vel industria, vel ex certa malitia nocumentū infert: vt đr in.5.ethi. ꝛ ideo maxime irascimur cōtra illos quos putamus ex industria nobis nocuisse. Si eñ putemus aliquos vel per ignorantiā: vel ex passione nobis intulisse iniuriā: vel non irascimur cōtra eos vel multo minus: agere eñ aliquid ex ignorātia vel ex passione diminuit rationem iniurie: ꝛ est quodāmodo prouocatiuū misericordie et venie: illi aūt qui ex industria nocumentū inferūt ex cōtēptu peccare videntur. ꝛ ideo contra eos maxime irascimur, vñ phs dicit in.2.rheto. ꝙ his qui ꝓpter irā aliquid fecerunt aut nō irascimur aut minus irascimur: non enim propter paruipensionē videntur egisse. Scđa ratio est: quia paruipensio excellentie hominis opponitur: q̄ eñ hoies nullo mō putant digna esse paruipendūt: vt dicitur in.2.rheto. Ex omnibus aūt bonis nostris aliquā excellētiam querimus, ꝛ ideo quodcunqꝫ nocumentū nobis inferat inquantū excellentie derogat: videt ad paruipensionē pertinere.

Deprauatus est Sic locus Aris.

Ad primū Ergo dđm, ꝙ ex quacunqꝫ alia causa aliqs iniuriā patiat q̄ ex cōtemptu: illa cā minuit rationem iniurie: sed solus cōtempt⁹ vel paruipensio rōnem ire auget, ꝛ ideo est ꝑ se causa irascendi. ¶ Ad ꝫm dđm, ꝙ licet animal brutū non appetat honorem sub ratione honoris, appetit tñ naturaliter quandā excellentiā ꝛ irascit cōtra ea que illi excellentie derogant. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ oēs ille cause ad quandā paruipensionē reducunt. obliuio eñ paruipensionis est euidens signum, ea eñ q̄ magna estimamus, magis memorie infigimus. Similiter ex quadā paruipensione est ꝙ aliquis nō vereatur cōtristare aliquē, denunciando sibi aliqua tristia: qui etiā in infortunijs alicuius hilaritatis signa ostēdit: videtur parū curare de bono vel malo eius. Similiter etiā qui impedit aliquē a sui ꝓpositi assecutione non propter aliquā vtilitatē sibi inde prouenientē: non videtur multum curare de amicitia eius, ꝛ ideo omnia talia inquantum sunt signa contemptus sunt prouocatiua ire.

¶ Utrū excellentia irascentis sit causa ire. Art.3.

AD tertiū Sic procedit. Ut ꝙ excellētia alicuius nō sit causa ꝙ facilius irascatur. Dicit eñ phs in.2.rhet. ꝙ maxime aliqui irascuntur cū tristant: vt infirmi, ꝛ egētes, ꝛ qui nō hñt id qđ cōcupiscūt sed omnia ista ad defectū pertinere vident, ergo magis facit pronū ad irā defect⁹ quā excellētia. ¶ P̄. Phs dicit ibidem ꝙ tunc aliqui maxime irascunt quando in eis despicit id de quo pōt esse suspitio ꝙ vel non insit eis, vel ꝙ sit in eis debiliter: sed cū putant se multū excellere in illis in q̄bus despiciunt, nō curāt: sed predicta suspitio ex defectu ꝓuenit. ergo defectus est magis causa ꝙ aliquis irascatur quam excellentia. ¶ Preterea. Ea que ad excellentiam pertinent maxime faciunt homines iucundos ꝛ bone spei esse: sed philosophus dicit in.2. rheto. ꝙ in ludo, in risu, in festo, in prosperitate, in consummatione operum, in delectatione non turpi et in spe optima homines non irascuntur: ergo excellentia non est causa ire.

Sed contra Est, ꝙ phs in eodē libro dicit: ꝙ homines propter excellentiam indignantur.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ causa ire in eo qui irascitur dupliciter accipi potest. Uno modo ꝫm habitudinem ad motiuū ire: ꝛ sic excellentia est causa vt aliquis de facili irascatur: est enim motiuum ire iniusta paruipensio: vt dictū est: cōstat autem ꝙ quanto aliquis est excellentior: iniustius paruipenditur in hoc in quo excellit: ꝛ ideo illi qui sunt in aliqua excellentia, maxime irascunt si paruipendant: puta si diues paruipenditur in pecunia: ꝛ rhetor in loquēdo: ꝛ sic de alijs. Alio modo pōt considerari causa ire in eo qui irascitur ex parte dispositionis q̄ in eo relinquitur ex tali motiuo: manifestum est aūt ꝙ nihil mouet ad irā nisi nocumentū qđ cōtristat: ea autem que ad defectū pertinent maxime sunt contristantia: quia homines defectibus subiacentes facilius leduntur. Et ista est causa quare homines qui sunt infirmi vel in alijs defectibus facilius irascuntur: quia facilius contristantur. ¶ Et per hoc patet responsio ad primuꝫ.

Ad scđm Dđm, ꝙ ille qui despicitur in eo in quo manifeste multum excellit, non reputat se aliquam iacturam pati, ꝛ ideo non contristatur: ꝛ ex hac parte minus irascitur: sed ex alia parte inquantum indignius despicitur: habet maiorem rationem irascendi: nisi forte reputet se non inuideri: vel subsannari propter despectum: sed propter ignorantiam, vel propter aliud huiusmodi. ¶ Ad tertium dicēdum, quod omnia illa impediunt iram inquantum impediunt tristitiam: sed ex alia parte nata sunt prouocare iram secundum quod faciunt hominem inconuenientius despici.

¶ Utrum defectus alicuius sit causa vt contra eum facilius irascamur. Arti.4.

AD quartū Sic procedit. Uidetur ꝙ defectus alicui⁹ non sit causa, vt contra ipsum facilius irascamur. Dicit enim phs in.2.rheto. ꝙ his qui confitentur ꝛ penitent ꝛ humiliātur non irascimur: sed magis ad eos mitescimus: vnde ꝛ canes non mordent eos qui resident, sed hoc pertinet ad paruitatem ꝛ defectum: ergo paruitas alicuius est causa vt minus irascamur. ¶ Preterea. Nullus est maior defect⁹ quā mortis: sed ad mortuos desinit ira: ergo defectus alicuius non est cā prouocatiua ire contra ipsum. ¶ Preterea. Nullus estimat aliquem paruum, ex hoc quod est sibi amicus: sed ad amicos si nos offenderint, vel si non iuuerint magis offendimur. vnde dicitur in psal. Si inimicus meus maledixisset mihi: sustinuissem vtiqꝫ: ergo defectus alicuius non est causa vt contra ipsum facilius irascamur.

Sed ꝯ Est, ꝙ phs dicit in.2.rheto. ꝙ diues irascit ꝯ pauperem si eū despiciat: ꝛ princip̄s cōtra subditum.

Rn̄deo Dđm, ꝙ sicut iam supra dictū est, indigna despectio est maxime ꝓuocatiua ire: defectus igit vel paruitas eius cōtra quē irascimur facit ad augmentū ire inquātum auget indignā despectionem. sicut eñ quāto aliquis est maior, tanto indignius despicit. ita quanto aliquis est minor tanto indignius despicit. ꝛ ideo nobiles irascūtur si despiciant a rusticis vel sapientes ab insipientibus, vel domini a seruis. Si vero paruitas vel defectus diminuat despectionē indignā: talis paruitas non auget, sed diminuit iram. ꝛ hoc modo illi qui penitent de iniurijs factis ꝛ confitentur se male fecisse, ꝛ humiliantur ꝛ veniam petunt, mitigant iram: ꝫm illud prouer.15. Responsio mollis frangit iram inquantū. s. tales vident non despicere: sed magis magnipendere eos quibus se humiliant. ¶ Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad scđm Dđm, ꝙ duplex est causa quare ad mortuos cessat ira. Una q̄ non possunt dolere ꝛ sentire: qđ maxime querūt irati in his quib⁹ irascūtur. Alio modo quia iam videtur ad vltimum malorū peruenisse. vnde etiam ad quoscunqꝫ grauiter lesos cessat ira inquantum eorum malum excedit mensuram iuste retributionis. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ etiam despectio que est ab amicis videtur esse magis indigna. ꝛ ideo ex simili causa magis irascimur cōtra eos si despiciant vel nocendo vel non iuuando, sicut ꝛ contra minores.

¶ De effectibus ire. Q̄o.48.

DEinde Considerandū est de effectib⁹ ire. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. ¶ Primo, vtrū ira causet delectationem. scđo, vtrū maxime causet feruorē in corde. tertio, vtrū maxie impediat ratiōis vsum. quarto, vtrum causet taciturnitatem.

¶ Utrum ira causet delectationem. Art.1.

AD primū Uidetur ꝙ ira non causet delectationem. Tristitia enim delectationem excludit: sed ira est semper cū tristitia: q̄ vt dicit in.7.ethi. omnis qui facit aliquid ꝓpter iram facit tristatus. ergo ira nō causat delectationem. ¶ P̄. Phs dicit in.3.ethi. ꝙ punitio quietat impetum ire, delectationem pro tristitia faciens. ex quo pōt accipi ꝙ delectatio irato prouenit ex punitione. punitio autē excludit iram. ergo adueniente delectatione ira tollitur. nō est ergo effectus delectationi coniunctus. ¶ Preterea. Nullus effectus impedit causam suam, cum sit sue cause conformis: sed delectationes impediunt iram, vt dicitur in secundo rhetorico. ergo delectatio non est effectus ire.

Sed cōtra Est, ꝙ phs in eodem libro inducit prouerbium ꝙ ira multo dulcior melle distillāte in pectoribus virorum crescit.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ sicut phs dicit in.7.ethi. delectatiōes maxime sensibiles ꝛ corporales sunt medicine q̄dā cōtra tristitiā: ꝛ ideo quāto per delectationē cōtra maiorē tristitiam vel anxietatē remediū prestatur, tāto delectatio magis ꝑcipit: sicut pꝫ ꝙ quādo aliquis sitit, delectabilior fit ei potus. Manifestū est aūt ex predictis ꝙ motus ire insurgit ex aliqua illata iniuria contristāte: cui q̄dem tristitie remediū adhibetur per vindictā. ꝛ ideo ad p̄sentiam vindicte delectatio sequit: ꝛ tanto maior quāto maior fuit tristitia. Si igitur vindicta fuerit presens realiter fit perfecta delectatio que totalr excludit tristitiam. ꝛ per hoc quietat motū ire. sed anteqꝫ vindicta sit presens realr fit irascenti presens duplr. Uno modo per spem: q̄ nullus irascitur nisi sperans vindictam: vt supra dictū est. Alio modo ꝫm continuā cogitationē. vnicuiqꝫ eñ concupiscēti est delectabile immorari in cogitatione coꝝ que cōcupiscit: ꝓpter qđ etiā imaginationes somniorꝫ sunt delectabiles. ꝛ ideo cū iratus multū in animo suo cogitet de vindicta, ex hoc delectatur: tamē delectatio nō est perfecta que tollat tristitiam, ꝛ per consequens iram.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ nō de eodē iratus tristat et gaudet: sed tristatur de illata iniuria, delectatur aūt de vindicta cogitata ꝛ sperata. vnde tristitia se hꝫ ad iraꝫ sicut principiū: sꝫ delectatio sicut effect⁹ vel termin⁹. ¶ Ad ꝫm dicēdū, ꝙ obio illa ꝓcedit de dlectatiōe q̄ causat ex reali p̄sentia vindicte: q̄ totalr tollit irā. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ delectationes p̄cedētes impediūt ne sequat tristitia ꝛ per consequēs impediunt irā: sed delectatio de vindicta consequitur ipsam.

¶ Utrū ira maxime causet feruorem in corde. Arti.2.

AD scđm Sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ feruor nō sit maxime effectus ire. Feruor enim sicut supra dictū est, ꝑtinet ad amorē: sed amor sicut supra dictū est, principiū est ꝛ causa oīum passionū: cū ergo causa sit potior effectu, videtur ꝙ ira nō faciat maxime feruorē. ¶ Preterea. Illa que de se excitant feruorē, per temporis assiduitatē magis augentur: sicut amor diuturnitate conualescit: sed ira per tractū tēporis debilitatur. Dicit eñ philosophus in.3.rheto. ꝙ tēpus quietat iram. ergo ira nō ꝓprie causat feruorē. ¶ Preterea. Feruor additus feruori augmentat feruorē: sed maior ira superueniēs facit iram mitescere: vt philosophus dicit in.2.rheto. ergo ira non causat feruorem. Si.q.26. ar.3.c.fi.

Sed ꝯ Est, ꝙ damas. dicit ꝙ ira est feruor eius qui circa cor est sanguinis ex euaporatione fellis fiens.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ sicut dictū est: corporalis trāsmutatio q̄ est in passionib⁹ aīe ꝓportionat motui appetitus. manifestū est aūt ꝙ q̄libet appetit⁹ ēt nālis fortius tēdit in id qđ est sibi ꝯtrariū si fuerit presens: vnde videmus ꝙ aq̄ calefacta magis cōgelat, q̄si frigido vehemēti⁹ in calidū agēte. motus aūt appetitiu⁹ ire causat ex aliq̄ iniuria illata, sicut ex quodā ꝯrio insacēte. ꝛ iō appetit⁹ potissime tendit ad repellēdū iniuriā per appetitū vindicte. ꝛ ex hoc sequit magna vehemētia ꝛ impetuositas in motu ire. Et q̄ motus ire nō est ꝑ modū retractionis cui proportionat frigus, sed magis ꝑ modū insecutionis cui proportionatur calor: ꝯñr fit mot⁹ ire cāatiu⁹ cuiusdā feruoris sanguinis ꝛ spūm circa cor qđ est instrumentū passionū anime: ꝛ exinde est ꝙ propter magnā perturbationē cordis q̄ est in ira maxime apparent in iratis indicia quedā in exteriorib⁹ mēbris. vnde grego. dicit in.5. moralium, Ire sue stimulis accensum cor palpitat, corp⁹ tremit, lingua se prepedit, facies ignescit, exasperantur oculi ꝛ nequaquam recognoscuntur noti: ore quidem clamorem format: sed sensus quid loquatur ignorat.

Ad p̄mū Ergo dđm, ꝙ amor ipse nō ita sentit: nisi cū eū prodit indigentia: vt augu. dicit in.10.de tri. Et ideo qñ hō patitur detrimentū amate excellentie ꝓpter iniuriā illatā, magis sentit amor: ꝛ ideo feruenti⁹ cor mutat ad remouendum impedimētū rei amate: vt sic feruor ipse amoris per irā crescat ꝛ magis sentiat. Et tñ feruor qui cōsequit calorē alia ratione pertinet ad amorē ꝛ ad iram. Nam feruor amoris est cū quadaꝫ dulcedine ꝛ lenitate: est enim in bonum amatum: ꝛ ideo assimilatur calori aeris ꝛ sanguinis: propter quod sanguinei sunt magis amatiui: ꝛ dicit ꝙ cogit amare iecur in quo fit quedā generatio sanguinis. Feruor autem ire est cum amaritudine ad consumendum quia tendit ad punitionē contrarij: vnde assimilatur calori ignis ꝛ colere. ꝛ propter hoc dama. dicit, ꝙ procedit ex vaporatione fellis: ꝛ fellea nominat. ¶ Ad ꝫm dđm, ꝙ omne illud cuius cā per tempus diminuitur: necesse est ꝙ tēpore debilitetur. Manifestuꝫ est aūt ꝙ memoria tempore diminuit: que eñ antiqua sunt a memoria de facili excidunt: ira aūt causat ex memoria iniurie illate: ꝛ iō cā ire ꝑ tp̄s diminuit paulatim quousqꝫ totalr tollat. Maior etiā videt iniuria qñ primo sentit ꝛ paulatim diminuit ei⁹ estimatio: ꝫm ꝙ magis recedit a p̄senti sensu iniurie. Et silr etiā est de amore: si amoris causa remaneat in sola memoria: vñ phs dicit in.8.ethi. ꝙ si diuturna fiat amici absentia videt amicitie obliuionē facere: sed in p̄sentia amici semp ꝑ tp̄s multiplicat cā amicitie: ꝛ ideo amicitia crescit. ¶ Et silr esset de ira si cōtinue multiplicaret cā ipsius. Tamen hoc ipm ꝙ ira cito consumit attestat vehemēti furori ipsius: sicut eñ ignis magnus cito extinguitur consumpta materia: ita etiā ira ꝓpter suā vehemētiā cito deficit. ¶ Ad tertiū dđm, ꝙ oīs virt⁹ diuisa in plures ꝑtes diminuit. et ideo qñ aliqs irat⁹ alicui irascit postmodū alteri, ex hoc ipso diminuit ira ad p̄mū ꝛ p̄cipue si ad ꝫm fuerit maior ira: naꝫ iniuria que excitauit irā ad primū videbitur comparatione secūde iniurie que estimatur maior, esse parua vel nulla.

¶ Utrū ira maxie impediat rōnis vsum. Art.3.

AD tertiū Sic proceditur. Uidet ꝙ ira non impediat rationē. Illud eñ qđ est cū rōne non videt esse rōnis impedimētū: sed ira est cū rōne: vt dicit in.7.ethi. ergo ira nō impedit rationē. ¶ P̄. Quanto magis impedit rō, tāto diminuit manifestatio: sed phs dicit in.7.ethi. ꝙ iracundus non est insidiator: sꝫ manifest⁹: ergo ira non videt impedire vsum rōnis sicut cōcupiscētia q̄ est insidiosa: vt ibidem dicitur. ¶ P̄. Iudicium rationis euidentius fit ex adiunctione contrarij: quia contraria iuxta se posita ma-

J.art.4. cor. Et 22e. qō. 41.ar.2 ad.3.ꝛ q 157. ar. 4.cor. Et mal. q.12.ā.1

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Sup.q.49.ar.1.
In corpe ar.1.q.49.discutienda esset nã habit⁹ predicamenti ꝛ postpredicamẽti: qđ quia alteri⁹ negocij: ideo vel ad particularem questionẽ vel ad ꝟm meta. spectabit: proposito em̃ p̃senti sat est habitum discutere de quo est sermo: cuius diffinitio ex quinto meta. affertur in litera. s. ꝙ est dispositio qua bñ vel male disponitur dispositũ ꝟm se vel ad alterũ: quam diffinitionem mãdabis memorie ꝛ figes i ea aciem intelligentie: qm̃ ex ea videbis tot habitus cõditiones ꝙ natura illius illucescet vt patebit.
¶In respõsione ad tertiũ in eodẽ incipe ex iam dicta diffinitione colligere: ex eo nãqꝫ ꝙ habitus est dispositio ꝛ dispositio est ordo habentis partes ꝛc. ꝯñs est ꝙ habit⁹ sit ordo habentis partes: quia autem audis ordinẽ non intelligas respectum ordinis sed ei⁹ radicem: est em̃ qualitas habens talem ordinẽ dispositiõis quippe nomen a positione ordinata partium deriuatum videtur: ꝛ propterea a partibus quantitatiuis quib⁹ primo conuenit positio non solum ad partes spãles: sed ad habentez partes transumptuz est: vnde nõ videtur ꝙ est ordo partium: sed habẽtis partes: ꝛ quãuis non sit op⁹ omnes dispositionis modos saluare i habitu: sic nec omnes animalis species in homine: vt adduct⁹ tamen in litera simplicius dicit omnes saluantur in habitu pro quanto omnis habitus vel est habẽtis partes corporales: sicut pulchritudo sanitas macies ꝛ huiusmodi vel partes id est ptialia requisita aut in potentia: vt cõtingit in habentibus scientiam vel virtutem imperfectaꝫ: aut in actu vt contingit in habentibus pfecte: illi em̃ in potentia habent ea que requiruntur ad scientiaꝫ aut prudentiam: isti vero iaꝫ possident.

gie elucescũt: sed ex hoc etiã crescit ira: dicit em̃ phs in.2.rheto. ꝙ magis hoies irascunt si ꝯtra peritũt: sic honorati si dehonorent: ꝛ sic de alijs: ꝙ ex eodẽ ira crescit, ꝛ iudiciũ rõnis adiuuat: nõ ꝙ ira impedit iudiciũ rõnis.

Sz cõtra Est ꝙ Greg. dicit in.5. moraliũ ꝙ ira itelligẽtie lucẽ subtrahit cũ mẽtẽ pmouẽdo cõfundit.

Rñdeo Dõm, ꝙ mens vel rõ quãuis nõ vtat organo corpali i suo pprio actu: tñ qr indiget ad sui actũ quibusdã viribus sensitiuis: quorũ act⁹ impediuntur corpore perturbato: necesse est ꝙ perturbationes corporales etiã iudiciũ rõnis impediant: sicut patet in ebrietate ꝛ somno. Dictũ est aũt ꝙ ira maxime facit perturbationẽ corporalẽ circa cor: ita vt etiã vsqꝫ ad exteriora mẽbra deriuet: vñ ira inter ceteras passiões manifestius impedit iudiciũ rõnis: ꝟm illud psal. Cõturbatus est in ira oculus meus.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ a rõne ẽ pricipiũ ire quantũ ad motuꝫ appetitiuũ: qui est formalis in ira: sed perfectum iudicium rõnis passio ire preoccupat: quasi non perfecte rationẽ audiens propter cõmotionẽ caloris velociter impellẽtis q̃ est materialis in ira: ꝛ quãtũ ad hoc impedit iudiciũ rationis. ¶Ad ꝟm dõm, ꝙ iracũdus dicit esse manifestus, nõ qr manifestũ sit sibi quid facere debeat: sed qr manifeste operat non querẽs aliquã occultationẽ: qđ ptim cõtingit ppter impedimẽtũ rõnis q̃ nõ potest discernere quid sit occultandũ: ꝛ qđ manifestandũ: nec etiã excogitare occultandi vias: partim vero est ex ampliatione cordis q̃ ptinet ad magnanimitatẽ quaꝫ facit ira: vñ ꝛ de magnanimo phs dicit in.4.ethi. ꝙ est manifest⁹ oditor ꝛ amator: ꝛ manifeste dicit ꝛ operatur: cõcupiscẽtia aũt dicit esse latẽs et insidiosa: quia vt plurimũ delectabilia q̃ cõcupiscunt, hñt turpitudinẽ quandã ꝛ mollitiẽ, in quibus hõ vult latere: in his aũt q̃ sunt virilitatis ꝛ excellentie cuiusmodi sunt vindicte querit hõ manifestus esse. ¶Ad tertiũ dõꝫ, ꝙ sicut dictũ est: mot⁹ ire a rõne incipit: ꝛ iõ ꝟꝫ idẽ appositio cõtrarij ad ꝯtrariũ adiuuat iudiciũ rationis, ꝛ auget irã: cũ em̃ aliqs hꝫ honorẽ vel diuitias, ꝛ postea incurrit alicuius detrimentũ: illud detrimentum apparet maius: tũ ppter vicinitatẽ ꝯrij: tũ qr erat inopinatũ. ꝛ ideo cãt maiorẽ tristitiã: sicut etiã magna bona ex inopinato veniẽtia causant maiorẽ delectationẽ: ꝛ ꝟm augmentuꝫ tristitie precedentis consequenter augetur ꝛ ira.

¶Utrũ ira maxie causet taciturnitatẽ. ar.4.

Ad quartũ Sic pcedit. Uꝛ ꝙ ira nõ causet taciturnitatẽ. Taciturnitas enim locutioni opponit: sed per crementũ ire vsqꝫ ad locutionẽ peruenit: vt pꝫ per gradus ire quos dñs assignat matt.5. dicẽs, Qui irascit fratri suo: ꝛ qui dixerit fratri suo racha, et qui dixerit fratri suo fatue: ergo ira non causat taciturnitatem. ¶P̃. Ex hoc ꝙ custodia rationis deficit, contingit ꝙ homo prorumpat ad verba inordinata: vnde dicitur pruer. 25. Sicut vrbs patens ꝛ absqꝫ murorum ambitu, ita vir qui non potest cohibere in loquẽdo spiritum suum: sed ira maxime impedit iudicium rationis: vt dictũ est: ergo facit maxime profluere in verba inordinata: nõ ergo causat taciturnitatẽ. ¶P̃. Matth.12. dicit, Ex abundantia cordis os loquitur: sed per iram cor maxime perturbatur: vt dictum est, ergo maxime causat locutionem: non ergo causat taciturnitatẽ.

Sz ꝯtra Est ꝙ Greg. dicit in.5. moraliũ ꝙ ira p silentiũ clausa intra mentem vehementius estuat.

Rñdeo Dõm, ꝙ ira sicut iam dictum est, ꝛ cum ratiõe est ꝛ impedit rationem: ꝛ ex vtraqꝫ parte põt taciturnitatem causare. Ex parte quidẽ rationis: quando iudiciũ rõnis intantum viget ꝙ etsi non cohibeat affectũ ab inordinato appetitu vindicte: cohibet tamen linguã ab inordinata locutione: vnde Greg. in.5. moraliũ dicit, Aliquando ira perturbato animo quasi ex iudicio silentium inducit. Ex parte vero impedimenti rationis, quia sicut dictum est, perturbatio ire vsqꝫ ad exteriora membra perducitur: ꝛ maxime ad illa membra in quib⁹ expressius relucet vestigium cordis: sicut in oculis ꝛ in facie ꝛ in lingua: vnde sicut dictum est, lingua se prepedit, facies ignescit, exasperantur oculi. Potest ergo esse tanta perturbatio ire ꝙ omnino impediatur lingua ab vsu loquendi: ꝛ tunc sequitur taciturnitas.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ augmẽtũ ire: qñqꝫ est vsqꝫ ad impediendã rõnem a cohibitiõe lingue: qñqꝫ aũt vltra pcedit vsqꝫ ad impediendũ motũ lingue, ꝛ aliorũ mẽbrorũ exteriorũ. ¶Et p hoc etiã pꝫ solutio ad scõm. ¶Ad tertiũ dõm, ꝙ perturbatio cordis qñqꝫ põt supabundare vsqꝫ ad hoc ꝙ p inordinatũ motũ cordis impediat mot⁹ exteriorum mẽbrorũ: ꝛ tũc causat taciturnitas ꝛ immobilitas exteriorũ membrorũ: ꝛ quandoqꝫ etiã mors. Si aũt nõ fuerit tanta perturbatio: tunc ex superabundantia perturbationis cordis sequitur oris loquutio.

¶De habitibus in gñali quo ad substãtiã eorum. Quest.49.

Post Actus ꝛ passiões cõsiderãdũ est de principijs hũanorũ actuũ. ¶Et primo de pricipijs intrinsecis. Secundo, de principijs extrinsecis. Principium autem intrinsecuꝫ est potentia ꝛ habitus sed quia de potentijs in prima parte dictum est: nũc restat de habitibus cõsiderandum. ¶Et primo quidẽ in gñali. Scđo vero de virtutibus ꝛ vitijs: et hmõi alijs habitibus q̃ sunt hũanorũ actuũ principia. ¶Circa ipsos aũt habit⁹ in gñali quatuor consider ãda sunt. Primo quidem de ipsa subã habituũ. Scđo, de subo eorũ. Tertio, de cã generationis augmenti ꝛ corruptionis ipsorum. Quarto, de distinctione ipsorum. ¶Circa primum queruntur quatuor. Primo, vtrum habitus sit qualitas. Secũdo, vtrum sit determinata species qualitatis. Tertio, vtrum habitus importet ordinẽ ad actum. Quarto, de necessitate habitus.

1.di.9… 3.ad… Et.3… 2.4… q.1… Et ve… q.20… 2.co…

¶Utrum habitus sit qualitas. Arti.1.

Ad pmũ Sic pcedit. Uidetur ꝙ habit⁹ nõ sit qualitas. Dicit em̃ Augu. in lib. 83. qõnũ, ꝙ hoc nomen habitus dictũ est ab hoc verbo habere: sed habere non solum pertinet ad qualitatem: sed ad alia genera: dicimur enim habere quãtitatem ꝛ pecuniam ꝛ alia huiusmodi: ergo habitus non est qualitas. ¶Preterea. Habitus ponitur vnum predicamentum: vt patet in libro predicamentorũ: sed vnum predicamentũ non continetur sub alio: ergo habitus non est qualitas. ¶P̃. Omnis habitus est dispositio: vt dicitur in predicamentis: sed dispositio est ordo habentis partes vt dicitur in.5. metaphy. hoc autem pertinet ad predicamentum situs: ergo habitus non est qualitas.

Sed ꝯ Est, ꝙ phs dicit in predicamentis, ꝙ habitus est qualitas de difficili mobilis.

Rñdeo Dõm, ꝙ hoc nomẽ habitus ab habendo est sumptum: a quo quidem nomen habitus dupliciter deriuatur. Uno quidem modo ꝟm ꝙ hõ vel quecunqꝫ alia res dicitur aliquid habere: alio modo ꝟm ꝙ aliqua res aliquo modo habet se in seipsa: vel ad aliquid aliud. ¶Circa primum considerandum est ꝙ habere secundum ꝙ dicitur respectu cuiuscunqꝫ quod habetur commune est ad diuersa genera: vnde phs inter postpredicamẽta habere ponit: q. s. diuersa rerũ gña cõsequunt: sicut ꝛ sunt opposita: ꝛ pri⁹ ꝛ posteri⁹ alia hmõi: sed inter ea q̃ habentur talis videt esse distinctio: ꝙ quedã sunt in q̃bus nihil est medium inter habens ꝛ id qđ habet: sicut inter subiectũ ꝛ qualitatem vel quãtitatẽ nihil est mediũ: quedã em̃ sunt in quibus est aliquod mediũ inter vtrũqꝫ: sed sola relatio: sicut dicit aliqs habere sociũ vel amicũ: quedã vero sunt inter q̃ est aliqđ mediũ: nõ quidem actio vel passio, sed aliqđ p modũ actiõis vel passionis: prout scꝫ vnũ est ornãs vel regens ꝛ aliud ornatũ aut rectũ: vnde phs dicit in.5. meta. ꝙ habit⁹ dr tanquã actio quedã hñtis ꝛ habiti sicut est in illis q̃ circa nos hẽmus: ꝛ ideo in his constituitur vnũ speciale genus rerũ, qđ dicitur predicamẽtũ habit⁹: de quo dicit

dicit phs in.5. metaphy. ꝙ inter habẽtẽ indumẽtũ ꝛ indumẽtum qđ habet est habitus medi⁹. Si aũt sumatur habere, put res aliqua dicit quodãmodo se habere in seipsa, vel ad aliqđ aliud, cuꝫ iste mod⁹ sehñdi sit ꝟm aliquã q̃litatẽ: hoc modo habitus quedã qualitas est, de quo phs in.5. metaphy. dicit ꝙ habit⁹ dicitur dispositio ꝟm quã bene vel male disponitur dispositũ, ꝛ aut ꝟm se, aut ad aliud: vt sanitas habit⁹ quidã est. ꝛ sic loquimur nũc de habitu: vnde dicendum est ꝙ habitus est qualitas.

Ad primũ Ergo dicẽdũ ꝙ obiectio illa pcedit de habere cõiter sũpto: sic. n. est cõe ad multa gña. vt dctm̃ est. ¶Ad.2. dõm, ꝙ rõ illa pcedit de hitu ꝟm ꝙ intelligitur aliqđ mediũ inter hñs ꝛ id qđ hr: sic. n. est quoddã p̃dicamentũ: vt dctm̃ est. ¶Ad.3. dõm, ꝙ dispõ qđẽ semp importat ordineꝫ alicui⁹ hñtis partes: sꝫ hoc ꝯtingit tripl'r: vt statim ibidẽ phs subdit. s. aut ꝟm locũ: aut ꝟm potẽtiã: aut ꝟm spẽm. in quo vt simplici⁹ dicit in cõmẽto predicamẽtorum: ꝯprehẽdit omnes dispõnes. corporales quidẽ in eo ꝙ dicit ꝟm locũ: ꝛ hoc pertinet ad p̃dicamentũ situs qui est ordo partiũ in loco: ꝙ autẽ dicit ꝟm potẽtiã includit illas dispõnes que sunt in preparatiõe ꝛ idoneitate nondũ perfecte sicut scientia ꝛ virtus inchoata: ꝙ autẽ dicit ꝟm spẽm includit pfectas dispõnes que dñr habitus: sicut scia ꝛ virtus complete.

¶Utrũ habitus sit determinata spẽs qualitatis. Arti.2.

Ad scõm Sic pcedit. Uꝛ ꝙ hit⁹ nõ sit dterminata spẽs q̃litatis: qr vt dcm̃ est, habitus ꝟm ꝙ est q̃litas dr dispõ ꝟm quã bñ aut male disponit dispositũ: sꝫ hoc ꝯtingit ꝟm q̃libet q̃litateꝫ: nã ꝛ ꝟm figurã ꝯtingit aliqđ bñ vel male esse dispositũ: ꝛ sil'r ꝟm calorẽ ꝛ frig⁹ ꝛ ꝟm oia huiusmodi, ergo habit⁹ nõ est determinata spẽs q̃litatis. ¶P̃. Phs in p̃dicamẽtis caliditatẽ ꝛ frigiditatẽ dicit esse dispõnes vel hitus: sicut egritudinẽ ꝛ sanitatẽ: sꝫ calor ꝛ frigus sunt in tertia spẽ qualitatis. ergo habitus vel dispõ nõ distinguuntur ab alijs spẽb⁹ qualitatis. ¶P̃. Difficile mobile nõ est differẽtia ptinẽs ad gen⁹ qualitatis: sꝫ magis pertinet ad motũ vel passionẽ: nullũ aũt genus determinat ad spẽm p differẽtiã alteri⁹ gñis: sꝫ opꝫ differẽtias per se aduenire gñi, vt phs dicit in.7. metaphy. Ergo cum habitus dicat esse qualitas difficile mobilis: videt ꝙ non sit determinata species qualitatis.

Sz cõtra Est ꝙ phs dicit in predicamẽtis ꝙ vna spẽs qualitatis est habitus ꝛ dispositio.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ phs in p̃dicamentis ponit inter quatuor spẽs qualitatis primã dispõnẽ ꝛ habitũ quarũ quidẽ specierũ differẽtias sic assignat simplici⁹ in cõmẽto predicamẽtorũ dicẽs ꝙ qualitatũ quedã sunt nãles que ꝟm nãm insunt ꝛ semp. quedã aũt sunt aduẽtitie q̃ ab extrinseco efficiunt: et pñt amitti. ꝛ he quidẽ que sunt aduentitie sunt habit⁹ ꝛ dispõnes ꝟm facile ꝛ difficile amissibile differẽtes. nãlium aũt qualitatũ que dã sunt ꝟm id ꝙ aliqđ est in potẽtia: ꝛ sic est scđa spẽs qualitatis: quedã xo ꝟm ꝙ aliqđ est in actu: ꝛ hoc vel in pfundũ: vel ꝟm superficiẽ: si in pfundũ qđẽ sic est tertia spẽs qualitatis: ꝟm xo superficiem est quarta spẽs q̃litatis sicut figura ꝛ forma q̃ est figura aĩati. Sꝫ ista distinctio specierũ q̃litatis incõueniẽs vr. sunt em̃ multe figure ꝛ qualitates passibiles nõ nãles: sꝫ aduẽtitie: ꝛ multe dispõnes nõ aduẽtitie, sꝫ nãles: sicut sanitas ꝛ pulchritudo ꝛ hmõi ꝛ ppter hoc nõ ꝯuenit ordini spẽrũ. semp em̃ qđ nãlius est prius est. Et ideo al'r accipiẽda est distinctio dispositionũ ꝛ habituũ ab alijs qualitatib⁹ pprie em̃ qualitas importat quẽdã modũ substãtie: mod⁹ aũt est vt dicit aug. sup Gen. ad lrãm quẽ mẽsura prefigit: vñ importat quãdã determinationẽ ꝟm aliquã mẽsurã. ꝛ ideo sicut id ꝟm qđ determinat potẽtia mãe ꝟm esse substantiale dicit qualitas q̃ est differẽtia substãtie: ita id ꝟm qđ determinat potẽtia subiecti ꝟm esse accñtale dr q̃litas accñtalis: q̃ est etiã qđã differẽtia: vt pꝫ p phm in.v. metaph. Mod⁹ aũt siue determinatio subiecti ꝟm esse accñtale põt accipi vel in ordine ad ipsam nãm subiecti: vel ꝟm actionẽ ꝛ passionẽ q̃ ꝯsequunt principia nãe. q̃ sunt mã ꝛ forma, vel ꝟm q̃titatẽ. Si aũt accipiat modus vel determinatio subiecti ꝟm q̃titatẽ: sic est q̃rta spẽs qualitatis. Et qr q̃titas ꝟm suã rõnẽ est sine motu ꝛ sine rõne boni ꝛ mali: ideo ad quartã spẽꝫ qualitatis nõ ptinet ꝙ aliqđ sit bñ vel male, cito vl' tarde trãsiẽs. Mod⁹ ãt siue determiatio subiecti ꝟꝫ actionẽ ꝛ passionẽ attẽdit i 2. vel.3. spẽ q̃litatis. ꝛ ideo in vtraqꝫ ꝯsiderat ꝙ aliqđ facile vel difficile fiat vel ꝙ sit cito trãsiẽs aut diuturnũ. nõ aũt ꝯsideratur in his aliqđ pertinẽs ad rõnẽ boni vel mali: qr mot⁹ ꝛ passiones nõ hñt rõnẽ finis bonũ aũt ꝛ malũ dr per respectũ ad finẽ: sꝫ mot⁹ et determinatio subiecti in ordine ad nãm rei ptinet ad primã spẽm qualitatis q̃ est habitus ꝛ dispõ. Dicit em̃ phs in.7. physi. loquẽs de habitib⁹ aĩe ꝛ corpis: ꝙ sunt dispõnes quedã perfecti ad optimũ: dico aũt pfecti, qđ est dispositum ꝟm nãm. Et qr ipsa forma ꝛ nã rei est finis: ꝛ cuius cã fit aliqđ: vt dr in.2. physi. iõ in prima specie cõsideratur ꝛ bonũ ꝛ malũ: ꝛ etiã facile ꝛ difficile mobile ꝟm ꝙ aliqua nã est finis gñationis ꝛ motus: vñ in.5. metaphy. phs diffinit hitũ, ꝙ est dispõ ꝟm quã aliqs disponit bene vel male: ꝛ in.2. ethico. dicit ꝙ habit⁹ sunt ꝟm quos ad passiones nos habem⁹ bene vel male. Quando em̃ est modus ꝯueniẽs nãe rei: tũc hꝫ rõnem boni quãdo autẽ nõ cõuenit: tũc hꝫ rationem mali: et quia natura est id qđ primũ consideratur in re: ideo habitus ponit pma species q̃litatis.

Ad primũ Ergo dicendũ, ꝙ dispõ ordinẽ quẽdã importat vt dictũ est: vnde nõ dicitur aliqs disponi per qualitatẽ nisi in ordine ad aliquid. ꝛ si addatur bene vel male: quod pertinet ad rationẽ habitus: oportet ꝙ attendatur ordo ad naturam que est finis: vnde ꝟm figurã vel ꝟm calorẽ vel frigus nõ dicitur aliquis disponi bene vel male: nisi ꝟm ordinẽ ad naturã rei ꝟm ꝙ est conueniẽs vel nõ cõueniẽs: vnde ꝛ ipse figure ꝛ passibiles qualitates ꝟm ꝙ considerantur vt conuenientes vel non conueniẽtes nature rei pertinent ad habitus vel dispositiones: nam figura prout cõuenit nature rei: ꝛ color pertinent ad pulchritudinẽ: calor aũt ꝛ frigus ꝟm ꝙ cõueniunt nature rei pertinẽt ad sanitatem: ꝛ hoc modo caliditas ꝛ frigiditas ponuntur a philosopho in prima specie qualitatis. ¶Unde patet solutio ad secũdũ: licet a quibusdã aliter soluatur: vt simplicius dicit in cõmento predicamentorũ. ¶Ad tertium dicendũ, ꝙ ista differentia difficile mobile non diuersificat habitum ab alijs speciebus qualitatis, sed a dispositione: dispositio aũt dupliciter accipitur. Uno modo ꝟm ꝙ est genus habitus: nã in.v. metaphy. dispositio ponitur in diffinitione habitus. Alio modo ꝟm ꝙ est aliquid contra habitum diuisum: et potest intelligi dispositio proprie dicta cõdiuidi contra habitũ dupliciter. Uno modo sicut perfectũ ꝛ imperfectũ in eadẽ specie: vt. s. dispositio dicatur retinẽs nomẽ cõmune qñ imperfecte inest: ita ꝙ de facili amittitur: habitus autẽ quãdo perfecte inest: vt nõ de facili amittatur: ꝛ sic dispositio fit habit⁹ sicut puer fit vir. ¶Alio modo pñt distigui sicut diuerse species vnius generis subalterni: vt dicantur dispositiones ille qualitates prime speciei: quibus conuenit ꝟm propriam rationem vt de facili amittant: qr hñt causas trãsmutabiles: vt egritudo ꝛ sanitas. habit⁹ vero dicũtur ille qualitates que ꝟm suã rõnem habent ꝙ nõ de facili transmutẽtur: quia habent causas immobiles: sicut scientie ꝛ virtutes: ꝛ ꝟm hoc dispositio nõ fit habitus: ꝛ hoc videtur magis cõsonum intentioni arist. vnde ad huius distinctionis probationeꝫ inducit communem loquendi consuetudineꝫ ꝟm quã qualitates que ꝟm rationem suam sunt facile mobiles: si ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur: habitus dicunt. ꝛ ecõuerso est de qualitatibus que ꝟm suam rationem sunt difficile mobiles: nam si aliquis imperfecte habeat scientiam: vt de facili possit ipsaꝫ amittere: magis dicitur disponi ad sciẽtiam q̃ sciẽtiam habere. Ex quo patet quod nomen habitus diuturnitatem quandam importat: non autem nomen dispositionis. nec impeditur quin ꝟm hoc facile et difficile mobile sint specifice differentie: propter

¶Super ar.2.
In articulo scđo eiusdem questionis aduerte ꝙ illa verba in corpore: modus autem siue determinatio subiecti secundũ esse accidentale potest accipi vel in ordine ad naturaꝫ ꝛc. si sumantur vniuersaliter absolute insolubilis apparet questio quomodo sit sufficiens hec distinctio quum quantitas ipsa determinet subiectũ ꝟm esse accidentale: nec minus habet rationem modificãtis ꝛ determinantis q̃ secunda species qualitatis: si vero nõ sumantur vniuersaliter quidem sed limitate sub antedictis verbis scilicet ꝙ qualitas importat quendam modum substãtie ꝛ quandam determinationem ꝟm aliquam mẽsuram, cessant obiecta: quoniã sermo non est nisi de quadam determinatione accidẽtali: que cõe nomen accidentalis differentie qualitatem scilicet sibi vsurpauit.
¶In responsione ad primum in eodeꝫ articulo habes quantuꝫ operetur ly bene vel male in diffinitione habitus positũ.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super arti.3.

In art.3.eiusde.q.49.in corpe:r in rnsione ad pm dubiu occurrit ex scoto in prio dis.17.q.2.vbi nitit sustinere q hitus nulla heat rone pncipij actiui ea rone:qr no e nece tribuere h hitui nec e ronabile auferre a poa copleta calitate actiua reu act'/vt adiuuet hitu ad agedu:qm oia q attribuut hitui saluant sine hac calitate.sz hoc cquis scot' no nisi pbabiliter sustineat:io atuli vt ondat q nec pbabilr sustineri pt. ¶Et qm durad' in 3.sen.di.23.q.1.similr tz q hit' no facit aliqd ad subam aut modu act':io rones prio afferende sunt: deinde vitas declarada:r demu satisfiet obiect.Probare aut nitit ipse qtuor. prio q hitus no e p se prim modi act' q e intesio.scdo q n est p se prim modi act' q e determinatio act' in esse nae. tertio q no e p se pncipiu modi act':q e determinatio ad bonum r malu moralr. quarto q no est p se prim modi act' q e facilitas.Et primuz quide q.s.hitus no cocurrat vt coprim act' ad h vt act' intesior seu pfectior fiat pbat ex h:qr altero duoru modoru hoc esset.s. aut qr poa p hitu eet intesior:r sic actu intesiore pduceret:aut qr poa r hitus cocurreret vt duo immediata agetia ptialia. Primu no pot dici:qr poa no suscipit magis r min'.Scdm quoq teneri no pot:aut.n. eent vniuoce prina sicut trahetes naue:aut vtruq reqreret semp ad actu eiusde spei:r tz seqla:qr prina p se reqsita ad actu pfectu in aliq spe reqrunt ad oem spei actu:vt pz inductiue.Scdz vo q.s.hitus no sit prim act' q ad determinatione in ee nae pbat p hoc:qr no e p se prim singlaritatis act':p esse em singulare determinat act' ad ee in reru na.r q act' no fiat singularis ab hitu pbat:qr ee singlare est effectus cois oib' actib':r pueniens hitu. Quod aut hitus no sit p se pm esse moralis pbat:qr tale esse est relatiuu:cui' nulla est p se actio nisi rone fundameti:costat aut q act' in esse nae/q est fundametu esse moralis no est ab hitu:qr actus sil'is pueniens habitu ab habitu no est. Quo ad scdm scito:q lz autor in h tractatu cois vtat hitus noie q posteriores:qm appellatioe hitus in h tractatu coprehedit spes itelligibilis ta in hoie q in angelo:vt pz diligeter cosiderati:vt tn coicemus i vocabulis cu his q aduersant:restringedu e hitus nome i hac disputatioe ad eas qlitates qs cofitent ee hitus:vt sunt vtutes morales r itellectuales r hmoi:r de his ondendu est qd rei veritas heat.q melius videbit si attederim' q ca difficultatz hui' e:qr poc opatiue quaru sunt isti hitus an istos hit' eliciut suos act' eiusde spei cu actibus q sunt post adeptu hitu:intellect' aut nr an adepta spem intelligibile nihil pot intelligere. Siqs igit psperexerit q subm hit' opz esse aliquo mo in actu r aliq mo in poa:qr vtit ipo cu vult/r pficit p ipm: r silr q hitu ipm opz esse aliq mo in actu r aliq mo in poa:qm pficit r potetiale ad actu scdm costituit:ex his videbit nam hitus no ee extra neam a na poc opatiue:sed queadmodu coueniut in na actus r poc proportionalr vt pz:ita coueniut in na principij reu act':quu em agere sequat actu r pati poam:r poa opatiua fm id qd hz de actu pm est actiuu opatiois sue:fm id vo qd hz de poa pm e passiuu eiusde: cosentaneu est vt hit' pficies poam vt ei' ppria pfectio fm id qd hz de actu pficiat r copleat actiuitate poc:r fm id qd est in poa appropriet poam ad susceptione vltime pfectiois.i.opois pfecte. Putadu e em q aie poa opatiua e in poa ad sua cosummata pfectione ordine qda. e naq i poa p opoes impfectas ad hitu r p hitu ad opone pfecta: in q cosummat pfectio poc opatiue.nisi qs diceret q poa opatiua alee p se in poa p act' impfectos ad actu pfectu:sed p accns interponit hit' qd irronabilr dici pz ex doctrina scdi physicoru:vnuquodq em sicut agit:ita aptu natu est agi:r ecotra:costat aut poc aie opatiue pfectione sic agi/ vt p act' impfectos acqrat hitu:r p hitu pfecta opationem assequat.Ex na igit hmoi potetiaru e:q ipse tali ordine r talib' medijs ad cosummata pfectione pueniat:ac p h hitus ipsi p se mediant inter poas r opones pfectas,vt aut qd dicim' de actiuitate hit' reu actus euideti' mostret:in virtutib' intellectualib' qs costat esse hit' manifestat.Et qm innata e nobis via ex notiorib' nobis:incohoemus ab arte.Ars est hitus:vt pz.6.ethi.r e factiuus.r q sit factiuus i gne cause effectiue:vt ois cauillatio excludat:pbat ex.9.metaph.vbi ars ponit inter potetias actiuas:r distinguit poa ronalis c poam nalem: q illa e actiua vtriusq crij:r ppea no agit nisi determinata a pheresi: r tuc agit vnu. ¶Preterea.Dom' q fit in ma est a domo q est in aia effectiue:r sanitas a sanitate:r vlr qd lz artificiale a sua forma in mete: sed hoc nihil aliud est q esse ab arte:nihil em aliud e sanitas in mete medici q ars sanadi:r silr dom' q ars domificadi:vn ad vtruq cuorum se hz.ergo. ¶Preterea.5.metaph.statuifica r breuiter artifex ponitur ca efficies p se:policretus aut seu subm p accns.ergo ars ipa est per se pm actiuu act'.Et qm pbabile est qd sapientib' plurib' vr:ex coi hoium cosensu pz hoies vtedo suis artib' ee causas operu adeo q caretes artib' caret facultate faciedi r no solu caret expeditioe/delectatione/promptitudine r facilitate,sitq pcul a pbabilib' phatasie h r dicito ingrediedo interiore hoiem:qd queadmodu ars cu recta ro sit factibiliu actiua e eoz:ita prudentia q recta ro est agibiliu actiua e eoru r silr qlibet hit' exns in aliq poa aie vim actiua hz sicut poa cui' e:vt i corpe articuli di.Nec h est derogare actiuitati poc: sz declare nas potetiaru susceptibilium ipsoru hituum ad q naq na no sufficienter determinauit poam p seipsam determinabile fecit p hitu:vt determinata illo agat qd p seipsam plene agere non poterat.Ex his aut pz r q opz hitui actiuitate tribuere:r q no pnt ea q de hitu aliq dnr saluari absq actiuitate vt pz de arte.hec de scdo.Ad oba aut in opposit r durado ordinate rndendo di:q poa r habit' cocurrut ad effectiue cadu actu no sicut cause ptiales vniuoce:vt trahetes naue. neq sicut remissum r intesum:vt mai' r min' lume i eode medio.neq sicut supius r inferi':vt sol r ho gnant homine:sz sicut impfectu differt a seipso pfecto.poa em aie opatiua no est ita determinata ad eliciedu opatione talis spei q egeat hitu dterminate ipam:qm ipa absq hitu cu obo ad actu pueniete hitu sufficit:sed determinatio qua ante hitum hz est ita remota r impfecta vt egeat habitu ad h q ppinqua r perfecta sit ad opandu pfecte in tali spe:hz naq se poa ad hitu reu opatiois sicut ho in pno adolescetie ad homine pfectu reu gnatiois: queadmodu em adolesces pt quide gnare sed impfecte:cu aut pfect' vir fuerit gnare pot pfecte.ita poa sine hitu pot pducere opatioes in tali spe.s.impfectas:pfecta aut p hitu siles in spe pfectas pot elicere. nec qras inter h pportionale silitudine in oib':sed sat est pposito q dictu e:r q no opz ppea poam suscipe magis r min':nec e ide dicere opatione pfecta r impfecta in eade spe:r dicere remissam r intensam: sicut no e ide dicere ho pfect' r impfect' in eade spe r remissus r intesus.Et ex h pz rnsio ad pm:ppe em illa:qcuq pna exigunt ad opatione pfecta in aliq spe reqrunt ad qlz illi' spei:dato q sit va de his pricipijs:q cocurrut vt diuersa pna:vt pr r mr reu filij:r sol r ho reu hois r hmoi:no tn e va de his pncipijs q cocurrut vt vnu pfectu pncipiu:ita q ambo sil no differut ab vno nisi sicut impfectu a pfecto.et sile oino eet si adolesces fieret pfect' vir p aliqd distinctu supadditu r cu di q opationu differetiu solu fm magis r min' pfectu i eade spe prina no opz magis differre:duplr pot rnderi.prio cocededo q poa r hit' lz absolute distiguant spe:vt pz ex pdicametis;vt tn sunt pna talis act' n dnt nisi fm mag r min' pfectu in eade spe:qr sut eiusde spei cu actu r cnter iter se:sicut em poa visiua vt sic reducit ad gnus obi puta colorz:ita eade vt videt albu reducit ad spez albi:vt poc pprotionet actib' iux doctrina.12.metaph.2.pot dici q illa ppo n tz in pricipijs quoru vnu subalternat reliq:qm pncipijs sic se hntibus stat ad actu pfectu vtruq reqri:r ad infectu alteru tm:qr talia no sut duo dispata pna sz subseqns e pfectio pmi.sic at se here costat poam r hitu:qm hit' subalternat qdamo poc du poa ad multaru speru act' se extedes p hitu determinat vt sit in tali spe pfecti opis pfectu prim. Ad oba vo q hit' no sit pm act' q ad determinatione i ee nae facile di prio q e ibi sophisma cntis:ca em determinas effectu fm ee nae n opz q respiciat singlaritate vt ppriu effectu:sz sat e q cact illo in esse nae fm aliqd.vn hit' q pfectione i opone cat i ee nae determinat opatione ad ee pfectu:r h sufficit.Alio e em effici ab a.r alio ee ppriu effectu a.vn sicut ho gnat homine:r h ho huc homine:ita hitus facit opone pfecta:r h hitus hac opone pfecta.Ad oba vo q hitus no sit p se prim ee moralis in actu:qr illud est relatiuu 3r di.prio negado illud esse in actu elicito esse relatiuu:quis relatiuu sit in actu impato:qm queadmodu inter hitus morales e crietas fm esse absolutu:vt inter fortitudinem r timiditate:liberalitate r auaritia rc.ita inter elicitos actus:que e em maior ro scdo di q esse relatiuu carere actiuo p se sic intelligit:qr no hz ages facies seorsum no faciedo alia:cu quo tn stat q habeat per se ppria causam actiua vt experimur:cu ordine aliqu imponedum reb' excogitamus r imponim',r ad id intedim' r facimus pcipiedo r exeqndo per nos vel alios.nec min' hoc nos p se itedere r care exprimur/q medic' itedat r faciat sanitate/testes sunt duces exercit':rectoresq alio r ac artifices.Et siqs negaret sesu pp rone aut auctitate:puta qr ad relone n e mot' rc.n solu ierudit'/sz ierudibilr ee.3o di q hit' cat subam act' pfecti qua coseqt esse relatiuu:r sic pot p ficare ee relatiuu.r cu di qr sba act' pt cari an hitu:rndet q in hoc vnr isti errare fundameto/qsi determiatio vno otm inuenire. fallunt.n.i h.poa aie opatia no eget hitu determinate ad pducedu actu.q ex se est sufficieter dtermiata ad pducedu actu pfectu eiusde spei:det miatioe siqde egere ca aliqua actiua ad agedu multiplr ptingit:sz ad ppositu sufficit 2r.pmo vt cotra hat ad spem tale:sic actio solis determiatur ad pducedu homine p hoiez:r boue p boue r sic potentia no eget hitu:qr ante hitu pot i actu illius spei.Alio o vt vis sua ad tale spem pficiat: vt ia no solu possit in actu illi' spei sz act' pfecti i illa spe ppuz principium sit.r hoc mo potetia eget hitu determinate ipaz. r vt cauillationes excludas dubitatiu an potentia sine habitu possit ex toto conatu i actu pfectu:memento q de actioib' reru naliu r earu principijs pprijs est fmo: ac p hoc attedit hic qd vt i plurib' sit fm nale cursu:neq em si adolesces vn' pfcm gnationis op' pageret:ppea falsa redditur illa vlis. Adolesces no pot iperfectu gnonis op':qm phisica est:r irudo no faciliter. Dom est ergo q hit' determiat potetia ad hoc vt ipsa hitu pfecta sit ppriu pncipiu pfecti opis i q sua csummat pfectio:r qm hitus est q qs opat cu vult r no cu hz:r ppea est q qs opat.s.ei' ptate qntu vult no qtu pot:vt pz i artificib':io non mireris si act' potetie hituate no sut p pfectiores actib' potetie no hituate.r sic pz q hit' est ca actiua p se sube r modi act' triplicis.s.perfectiois/determinatiois in ee nae/r determinatiois i ee morali quauis facilitate ex pte opantis tm pbe revideat:r si act' hituato reddit' sit facil ex redundatia facilitatis operantis hoc pueit.hec de tertio. ¶In rnsione ad pm in.3 artic.aduerte q snia authoris est q n solum subiectu habitus est in potetia ad opone:sz actus ipse est actus permixtus potentie ad opus sicut actus primus.

¶Super arti.4.

In titulo.4.art.dubiu occurrit qre qd an est precedit ceteras qones doctrie ordie:author tn tria qsiuit anq qrat nunc an hitu esse sit necesse.¶Ad hoc di/q pri' opz scire quiditatez in se q vt causam esse rei:constat enim ex scdo posteri.mediu ad questionez an est esse qd: ppter quod author primo predicata quiditatiua habitus in primis trib' articulis quesiuit: r nec.4.de ratione seu causa essendi eius inquirit. ¶In corpore eiusde 4.arti.aduerte duo. Primu est q differentia inter .2.r.3.conditione requisitam ad habendu habitum consistit in hoc q prima conditione complectente vtrumq.s. potentiaz r actu.2a coditio ex parte act' pluralitate ta actuu q modorum eorumdem,3a aute ex parte potentie pluralitatem tam disponetiu q modorum ipsoruz ponit. Secudum est q ex ipsa diffinitioe habit' author hec requisita habet ex ratione naq dispositionis habet distictione inter potetia r actu: diuersitateq actuuz r rursus pluralitate disponetiu: disponit enim omne qd disponitur ad actu aliqu nec opus est disponi qd vnus tantu act' est capax: r dispositio habentis est partes.i.partialia:ex ratione aut varietatis fm bene vel male diuersitas habetur modorum. ¶Circa reqsita ad habitu:dubiu in eode occurit articulo: qm aut conditiones enumerate in litera sufficiut ad necitate habit' aut no:si sufficiut ergo i mixtis vel salte in vegetabilib' ponedus est habit' cotra doctrina sequetis questionis:r tz sequela:qr in his est distinctio potetie r act' r pla ccurrunt diuersimode comesurabilia ad disponedu rc. si non sufficiut: q ira male pbauit necessitate habit' post enumeratas conditioes subiungens:qre igit multa sunt entiu ad qr nas r opones necesse est plura ccurrere q diuersis modis comesurari pnt.io necesse est habit' esse. ¶Ad hoc di q vt ex qone sequeti colligit habit' sumit duplr. vnomo pprie r sic no vr extra aiam ronale inueniri. Aliomodo coiter pro habituali dispone siue ad natura siue ad op' in plu

s.arti.4.cor.r.q.50.ar.1.ad 3m.

hoc q ista pertinet ad passione r motu,r non ad genus qlitatis:nam iste differetie quis p accns videant se here ad qlitate,designat tn pprias r p se differetias qualitatu:sicut et in gne substatle frequeter accipiunt differentie accidetales loco substantialium:inquantum per eas designantur principia essentialia.

¶Utru hit' importet ordine ad actu. Art.3.

Ad tertiu Videt q habitus no importet ordine ad actu. Unumquodq em agit fm q est actu sed phs dicit in.3.de aia.q cum aliquis sit sciens fm habitu,est etia tunc in potetia,alr tn q ante addisceret.ergo habitus no importat habitudine pncipij ad actu. ¶P. Illud qd ponit in diffinitioe alicuius per se couenit illi:sed esse principiu actionis ponit in diffinitioe poc.vt pz in.5.metaphy. ergo esse principiu act' p se couenit poc:qd aut est p se,est principiu in vnoquoq gne si ergo et habit' sit principiu actus.sequit q sit posterior q potentia:r sic no erit prima spes qualitatis habit' vel dispositio. ¶P. Sanitas qncq est habitus,r silr macies r pulchritudo:sz ista no dnr p ordine ad actu.no ergo est de rone habitus,q sit principium actus.

Sed contra Est,q aug.dicit in li.de bono cojugali:q habit' est q aliqd agitur cu opus est:r cometator dicit in.3.de anima:q hitus e quo quis agit cu voluerit.

Respondeo Dicendum,q hre ordine ad actu pot copetere habitui:r fm rone habit':r fm rone subi in quo est hitus. fm quide rone hitus couenit oi hitui aliquo mo hre ordine ad actu.est em de rone hitus vt importet hitudine quada in ordine ad naz rei.fm q couenit vel no couenit.Sz na rei q est finis gnatiois,vlteri' et ordinat ad aliu finem:q vel est opatio vel aliqd operatu ad qd quis puenit p operatione.vn hitus no soluz importat ordine ad ipsam nam rei:sed etiam csir ad opatione inqtu est finis nae:vel pducens ad fine,vnde r in.5.metaphy. di in diffinitione habit':q est dispo fm qua bn vel male disponitur dispositu:aut fm se.i.fm suam nam:aut ad aliud.i.in ordine ad finem. Sed sunt quida habit':qui et ex pte subiecti i quo sunt primo r principaliter important ordinez ad actum:quia vt dictum est,habitus primo r per se importat habitudinem ad naturam rei. Si igitur natura rei,in qua est habitus,consistat in ipso ordine ad actum,sequitur q habitus principaliter importet ordinem ad actum:manifestum est autem q natura r ratio potentie est vt sit principium actus:vnde omnis habitus qui est alicuius potentie vt subiecti,principaliter importat ordinem ad actum.

Ad primum Ergo dicendum,q habitus est actus quidaz inquantum est qualitas:r secudum hoc potest esse principium operatiois:sed est in potentia per respectum ad operationem. vnde habitus dicitur actus primus:et operatio actus secudus:vt patet in.2.de anima. ¶Ad secundum dicendum,q non est de ratioe habitus,q respiciat potentiam:sed q respiciat naturam. r quia natura precedit actionem quam respicit potentia,ideo prior species qualitatis ponitur habitus q potentia. ¶Ad tertium dicendum,q sanitas dicitur habit' vel habitualis dispositio in ordine ad naturam:sicut dictum est.inquantum tamen natura est principium actus.ex consequenti importat ordinem ad actum: vnde philosoph' dicit in.x.de historijs animaliu,q homo dicitur esse sanus vel membrum aliquod quando potest facere operationem sani. Et est simile in alijs.

¶Utrum sit necessarium esse habitum.
Articulus 4.

Veri.q.20.ar.2.cor.Et st.q0.1.ar.1.cor.r ad.1j.r 13.r.q.2.art.2.cor.

Ad quartu Sic proceditur. Uidetur q non sit necessarium esse habitu. habitus enim sunt quibus aliquid disponitur bene vel male ad aliquid: sicut dictum est:sed per suam formam aliquid bene vel male disponitur:nam fm formam aliquid est bonu sicut r ens. Ergo nulla necessitas est habitu. ¶Preterea. Habitus importat ordinem ad actum: sed potentia importat principium actus sufficienter:nam r potentie naturales absq habitibus sunt principia actuum. Ergo non fuit necessarium habitus esse. ¶Preterea. Sicut potentia se habet ad bonum r ad malum,ita r habitus. et sicut potentia no semper agit.ita nec habitus: existetibus igitur potentijs superfluum fuit habitum esse.

Sed contra Est,q habitus sunt perfectiones quedam:vt dicitur in.7.phy.sz perfectio est maxime necessaria rei cum habeat rationem finis. Ergo necessarium fuit habitus esse.

Respondeo Dicendum,q sicut supra dictum est:habitus importat dispositionem quandam in ordine ad naturam rei, r operationem vel finem eius,secundum quem bene vel male aliquid ad hoc disponitur. Ad hoc autem q aliquid indigeat disponi ad alterum tria requiruntur. Primo quidem vt id quod disponitur sit alterum ab eo ad quod disponitur:et sic se habeat ad ipsum vt potentia ad actuz. vnde si aliquid sit cuius natura non sit composita ex potetia r actu:r cuius substatia sit sua operatio: et ipsum sit propter seipsum: ibi habitus vel dispositio locum non habet: sicut patet in deo. ¶Secundo requiritur q id quod est in potentia ad alteruz possit pluribus modis determinari et ad diuersa. vnde si aliquid sit in potentia ad alterum:ita tamen quod non sit in potentia nisi ad ipsum. ibi dispositio et habitus locum non habet: quia tale subiectum ex sua natura habet debitam habitudinem ad talem actum: vnde si corpus celeste sit compositum ex materia et forma cum illa non sit in potentia ad aliam formam: vt in primo dictum est: non habet locum ibi dispositio vel habitus ad formam,aut etiam ad operationem: quia natura celestis corporis non est in potentia nisi ad vnum motum determinatum. ¶Tertio requiritur quod plura concurrant ad disponendum subiectum ad vnum eorum ad que est in potentia, que diuersis modis commensurari possunt,vt sic disponatur bene vel male ad formam et ad operationem: vnde qualitates simplices elementorum que secundum vnum modum determinatum naturis elementorum conueniunt, non dicimus dispositiones vel habitus: sed simplices qualitates,dicimus autem dispositiones vel habitus sanitatem pulchritudinem,et alia huiusmodi que important quandam commensurationem plurium que diuersis modis commensurari possunt. Propter quod philosophus dicit in quinto metaphysi.quod habitus est dispositio:et dispositio est ordo habentis partes: vel secundum locum: vel secundum potentiam:vel secundum speciem:vt supra dictum est. Quia igitur multa sunt entium ad quorum naturas r operationes necesse est plura cocurrere,que diuersis modis commensurari possunt.ideo necesse est habitus esse.

Ad primum Ergo dicendum,q per formam perficitur natura rei:sed oportet quod in ordine ad ipsam formam disponatur subiectum aliqua dispositione.ipsa tamen forma ordinatur vlterius ad operationem: que est vel finis vel via in finem.et si quidem habeat forma determinare vnam tantum operationem determinatam,nulla alia dispositio requiritur ad operationem preter ipsam formam:si autem sit talis forma que possit diuersimode operari,sicut est anima: oportet quod disponatur ad suas operationes per aliquos habitus. ¶Ad secundum dicendum,quod potentia quandoq se habet ad multa.et ideo oportet quod aliquo alio determinetur. Si vero sit aliqua potentia que non se habet ad multa:non indiget habitu determinante:vt dictum est. et propter hoc vires naturales non agunt operationes suas mediantibus aliquibus habitibus:quia secudum se ipsas sunt determinate ad vnum. ¶Ad tertium dicendum, quod non idem habitus se habet ad bonum r malum sicut infra patebit.eadem autem potentia se habet ad bonum et malum. et ideo necessarij sunt habitus vt potentie determinentur ad bonum.

tꝰ cōsistētē vt ī lra hac ðr. ⁊ sic cū q̄dā latitudine inenit̄ et in mixtis animatis: vt pȝ de pulchritudīe. ⁊ q̄r autor imitatꝰ nām paulati ab imperfectis ad pfecta a cōibꝰ ad ꝓpria doctrinā tradit: hitū hic cōissime sumpsit distīcturꝰ postmodū: ⁊ iō cōcedit̄ ꝙ ille cōdōnes sufficiūt ad hitū vel dispōnē primā spēm q̄litatis. sic em̄ sumit̄ hic hitꝰ: ⁊ ideo nulla mētio fit de difficili mobilitate q̄ ē altera cōdō hitꝰ ꝓprie dicti: ⁊ ꝙ nō incōuenit hitū cōiter dictū inueniri in aīatis a qbꝰ negabitur habitus ꝓprie sumptus.

¶ Super. q. 50. ar. 1.

[I]N arti. 1. 2. ⁊ 3. q̄ōnis 50. cc. subȝ habitꝰ aduertēdū ē ꝙ q̄r hitꝰ finis ē habituatiōis ⁊ hituari assuescere quoddā ē: ideo vbi nō inuenit̄ cōsuetudo aut aliq̄d maius ibi nō inuenit̄ ꝓprie hitꝰ. pp qð exn̄tibus duobꝰ p̄ncipijs. s. nā ⁊ volūtate vbi ē pur nā nihꝫ ē hitꝰ ꝓprie si em̄ ifinities lapis ꝓijciat̄ sursū nō hituabit̄ ad motū sursū: vt ðr in. 2. ethic. vbi aūt ē ipsa voluntas ibi ē pfecte hitꝰ vn̄ ⁊ de rōne hitꝰ vr̄ volūtariū vt in ar. 3. autor dicit ⁊ ī tertio de aīa auerroys dicit / ꝙ hitꝰ ē quo q̄s opat̄ cū vult: ī intermedijs aūt q̄̄to aliquis magis ꝑticipat aliq̄d rōnis tāto magis ꝑticipat hitū. et hic ꝓuenit p̄ᵒ ꝙ hitus ad opōnes sunt p̄ncipalr̄ ī aīa id ē ī ipsis ꝟtutibꝰ aīe et scðario ī organis corporeis: q̄m ille q̄de principalr̄ / hec autē scðario rōnalē motū sapiūt: ⁊ pp̄ ħ hituati ad delectatiōes veneris vel cibi potus / loq̄citatis / ludi / blasfemie ⁊ siliū volētes abstinere q̄si nō pn̄t corpe iā assueto ad talē appetitꝰ seq̄lā. ꝓuenit 2ᵒ / ꝙ lȝ ī mēbris corpeis ⁊ ꝑte vegetatiua absoꝉᵉ nullus sit hitꝰ: in eisdē tn̄ pro quāto ⁊ qūo obediētia sūt rōnis īmpio hitꝰ sūt scðario: sicut ⁊ assuefactiōes vt ī p̄nᵒ corporis arti. ðr: ⁊ pȝ in musicis ⁊ alijs artificibꝰ qūo āt obediāt supius in. q. de imperio dictū est. ꝓuenit 3ᵒ ꝙ ī aīalibꝰ brutꝭ pro q̄̄to aliq̄d ꝑticipāt obediētie capacia sunt habituū. ꝓuenit quarto ꝙ qūi duplex sit habitꝰ. s. ad nām ⁊ ad opationem: ⁊ hic differat a primo in hoc ꝙ iste est in volūtate ille ñ vt in articulo primo in rn̄sione ad primū lra insinuat: ꝙ hitus ad opatiōnē prius ꝑm tempus ⁊ ꝑm ꝑfectionē vocatus sit

¶ De subiecto habituum. Q̄ō. 50.

[D]Einde Cōsiderandum est de subto habituū. ¶ Et circa hoc querūtur sex. P̄rio vtrū in corpore sit aliq̄s habitꝰ. Scðo vtrum aīa sit subm habitꝰ ꝑm suam essentiā vel ꝑm suā potētiam. tertio vtrū in potētijs sensitiue ꝑtis possit eē aliq̄s habitꝰ. quarto vtrū in ipo intellectu sit aliq̄s habitꝰ. quinto vtrū in volūtate sit aliq̄s habitus. sexto vtrum in substātijs separatis.

¶ Utrū in corpore sit aliq̄s habitꝰ. Art. 1.

[A]D primū Uidet̄ ꝙ in corpore nō sit aliquis habitꝰ. Ut em̄ cōmētator dicit in. 3. de aīa, Habitus est quo q̄s agit cū voluerit: sed actiones corporales nō subiacēt volūtati cū sint nāles. ergo in corpore nō pōt esse aliquis habitus. ¶ P̄. Oēs dispositiones corpales sunt facile mobiles: sed habitꝰ est q̄litas difficile mobilis. ergo nulla dispō corporal̄ pōt esse habitꝰ. ¶ P̄. Oēs dispōnes corporales subiacēt alteratiōi: sed alteratio nō est nisi in tertia specie qualitatis q̄ diuidit̄ cōtra habitum. ergo nullus habitus est in corpore.

Sed ꝯ Est, ꝙ phs in p̄dicamētis sanitatē corporis vel infirmitatē insanibilem habitum nominari dicit.

R̄n̄deo Dicendū, ꝙ sicut. s. dictū est habitus est quedā dispositio alicuius subiecti exn̄tis in potētia. vel ad formam vel ad opationē: ꝑm ergo ꝙ habitꝰ importat dispositionē ad opationē nullus hitus est principalr̄ in corpe sicut in subto: ois em̄ opatio corpis aut est a nāli qualitate corpis aut est ab aīa mouente corpus. Quantū igit̄ ad illas opatiōes q̄ sunt a nā nō disponit̄ corpus per aliquē hitū: q̄r ꝟtutes nāles sunt determinate ad vnū: dictū est aūt ꝙ habitualis dispositio requirit̄ vbi subm est in potētia ad multa. opatiōes ꝟo q̄ sunt ab aīa per corpus principalr̄ quidē sunt ipsius aīe, scðario ꝟo ipsius corpis. hitꝰ aūt ꝓportionant̄ opōnibꝰ vn̄ ex siliꝰ actibꝰ siles hitus cāntur: vt ðr in. 2. ethi. ⁊ iō dispōnes ad tales opatiōes principalr̄ sunt in aīa: in corpe ꝟo pn̄t esse scðario inq̄̄tū. s. corpꝰ disponit̄ ⁊ habilitat̄ ad prompte deseruiēdū opationibꝰ aīe. Si ꝟo loquamur de dispōne subti ad formā. sic hitual̄ dispositio pōt eē ī corpe, qð cōpat̄ ad aīam sic subm ad formā: ⁊ ħ mō sanitas ⁊ pulchritudo ⁊ hmōi hituales dispōnes dn̄r. non tn̄ pfecte hn̄t rōnē hituū: q̄r cāe eorū ex sua nā de facili trāsmutabiles sunt. Alexāder ꝟo posuit nullo mō hitū vel dispōnē p̄me spēi eē in corpe vt simplicius refert in cōmēto p̄dicamētorū: sȝ dicebat p̄mā spēm q̄litatis pertinere tm̄ ad aīam. ⁊ qð arist. inducit ī p̄dicamētis de sanitate ⁊ egritudine: nō inducit q̄si pertineāt ad p̄mā spēm qualitat̄: sȝ ꝑ modū exempli. vt sit sensus, ꝙ sicut egritudo ⁊ sanitas pn̄t esse facile vel difficile mobiles: ita ēt qualitates p̄me spēi q̄ dn̄r hitus ⁊ dispō. Sed hoc pȝ esse cōtra intētionē arist. tū q̄r eodē modo loquēdi vtitur exemplificādo de sanitate ⁊ egritudine: ⁊ de ꝟtute ⁊ de sciētia tū q̄r in. 7. physi. ponit expresse inter habitus pulchritudinem ⁊ sanitatem.

Ad primū Ergo dðm, ꝙ obio illa ꝓcedit de hitu ꝑȝ ꝙ ē dispō ad opōnē, ⁊ de actibꝰ corpis q̄ sūt a nā nō aūt de his q̄ sunt ab aīa: q̄rū principiū est volūtas. ¶ Ad scðm dðm, ꝙ dispōnes corpales nō sunt simplr̄ difficile mobiles propter mutabilitatē corporaliū cāru: pn̄t tn̄ eē difficile mobiles per cōpōnē ad tale sꝑm q̄r. s. tali subo durāte amoueri nō pn̄t: vel q̄r sunt difficile mobiles ꝑ cōpatiōne ad alias dispōnes. sed q̄litates aīe sunt simplr̄ difficile mobiles pp̄ immobilitatē subti: ⁊ iō ñ dicit ꝙ sanitas difficile mobil̄ simplr̄ sit hitus, sed ꝙ est vt hitus: sicut in greco hr̄: q̄litates aūt dn̄r simplr̄ hitus. ¶ Ad tertiū dðz, ꝙ dispōnes corpales q̄ sunt in p̄ma spē q̄litatis, vt q̄dā posuerūt, differūt a q̄litatibꝰ tertie spēi ī ħ: ꝙ q̄litates tertie spēi sunt vt ī fieri ⁊ vt ī motu. vn̄ dn̄r passiōes vel passibiles q̄litates: q̄n aūt iam peruenerint ad pfectū q̄si ad spēm tūc iā sunt in p̄ma spē q̄litatis. Sed ħ improbat simplicꝰ ī cōmēto p̄dicamētorū: q̄r ꝑm ħ calefactio eēt in tertia spē q̄litatis, calor aūt ī p̄ma. Arist. aūt ponit calorē ī tertia. vn̄ porphyrꝰ dicit sicut simplicꝰ ibidē refert ꝙ passio vel passibil̄ q̄litas ⁊ dispō ⁊ hitus differūt ī corpibꝰ ꝑm intēsionē ⁊ remissionē: q̄n em̄ aliq̄d recipit caliditatē ꝑm calefieri tm̄, nō āt vt calefacere possit, tūc est passio si sit cito trāsiēs, vel passibilis qualitas si sit manēs. q̄n aūt iā ad ħ ꝑducit̄ ꝙ pōt ēt alterū calefacere, tūc ē dispō: si aūt vlteriꝰ intm̄ cōfirmet̄ ꝙ sit difficile mobil̄, tūc erit hitꝰ. vt sic dispō sit quedā intēsio seu pfectio passiōis vel passibilis q̄litatis: habitꝰ aūt dispōnis. Sed ħ improbat simplicius: q̄r talis intēsio ⁊ remissio nō importāt diuersitatē ex parte ipsius forme: sed ex diuersa ꝑticipatiōe ipsiꝰ sbti: ⁊ ita nō diuersificarentur ꝑ ħ spēs q̄litatis. Et iō alr̄ dðm est ꝙ sicut. s. dictū est. cōmēsuratio ipsarū q̄litatū passibiliū ꝑm cōuenientiā ad nām hn̄t rōnē dispōnis: ⁊ iō facta alteratiōe circa ipas q̄litates passibiles (que sunt calīm. frigidū. hūidū. ⁊ siccum) fit ex cōsequēti alteratio ꝑm egritudinē ⁊ sanitatē: primo aūt ⁊ per se non est alteratio ꝑm huiusmodi habitus ⁊ dispositiones.

¶ Utrum anima sit subiectū habitus ꝑm suam essentiā vel suaȝ potentiam. Art. 2.

[A]D scðm Uidet̄ ꝙ habitus sint in aīa magis ꝑm essentiā q̄̄ ꝑm potētiaȝ. Dispositiones em̄ ⁊ habitꝰ dn̄r in ordine ad nām: vt dictū est: sed nā magis attendit̄ ꝑm essentiā aīe q̄̄ ꝑm potētias: q̄r anima ꝑm suā essentiā est natura corporis talis, ⁊ forma eius. Ergo habitꝰ sunt in anima ꝑm eius essentiā ⁊ nō ꝑm potentiam. ¶ P̄. Accidētis nō est accn̄s: habitꝰ aūt est quoddā accn̄s: sed potētie aīe sunt de gn̄e accidētium: vt in p̄rio dictū est. Ergo habitus nō est in aīa rōne sue potētie. ¶ P̄. Subm est prius eo qð est in subto: sed habitꝰ cū ꝑtineat ad p̄mā spēm q̄litatis est prior q̄̄ potentia, que ꝑtinet ad secundam spēm: ergo habitus non est in potentia anime sicut in subiecto. 2. di. 26. art. 3. ad 4. 5m

Sed ꝯtra Est, ꝙ phs in primo ethic. ponit diuersos habitus in diuersis partibus anime.

R̄n̄deo Dðm, ꝙ sicut. s. dictū est: habitꝰ importat dispōnē quādā ī ordine ad nām vel ad opōnē. Si ergo accipiat̄ hitꝰ ꝑm qð hȝ ordinē ad nām, sic nō pōt eē ī aīa, si tn̄ de nā hūana loquamur: q̄r ipsa aīa est forma cōpletiua hūanē nāe: vn̄ ꝑm hoc magis pōt esse aliq̄s habitꝰ vel dispō in corpe ꝑ ordinē ad aīam: q̄̄ ī aīa ꝑ ordinē ad corpus. Sed si loquamur de aliqua superiori nā, cuius hō pōt esse ꝑticeps (ꝑm illud. 2. Pet. 1. Ut simus cōsortes nāe diuine) sic nihil ꝓhibet in aīa ꝑm suam essentiā esse aliquē habitū. s. gratiā: vt infra dicet̄. Si vero accipiat̄ habitus in ordine ad operationē, sic maxime habitꝰ inueniunt̄ in aīa: inquantū aīa nō determinat̄ ad vnā operationē, sed se hȝ ad multas: qð requirit̄ ad habitū: vt supra dictū est. Et quia anima est principium operationum per suas potentias: ideo ꝑm hoc habitus sunt in anima ꝑm suas potentias.

Ad primū Ergo dðm, ꝙ essentia aīe ꝑtinet ad nām humanā, non sicut subm disponendū ad aliq̄d aliud: sed sicut forma ⁊ nā ad quā aliquis disponit̄. ¶ Ad scðm dðm, ꝙ accidēs per se nō pōt esse subm accidētis: sed q̄r etiam in ipsis accidētibꝰ est ordo quidā, sꝑm ꝑm ꝙ ē sub vno accn̄te intelligit̄ esse subm alterius. ⁊ sic ðr vnū accidens esse subm alterius: vt superficies coloris. ⁊ hoc modo pōt potētia esse subm habitꝰ. ¶ Ad tertium dðm, ꝙ habitꝰ p̄mittitur potētie ꝑm ꝙ importat dispositionē ad nām: potentia autē semper importat ordinem ad opationem que est posterior: cū nā sit opationis principium. sed habitus cuius potētia est subm, non importat ordinē ad naturā, sed ad opationē: vnde est posterior potētia. Uel pōt dici ꝙ hitus

habitꝰ: ad hmōi em̄ habitū habituamur pp̄ quod habitꝰ corporales ad naturam vt sanitas pulchritudo ⁊ hmōi: aut negati sunt habitus vt dicitur de alex. aut positi sunt imperfecte habitus. i. dispōnes habituales: vt in lra ðr in rn̄siōe ad. 2m: ⁊ in arti. 3. Cū his tn̄ memor rn̄sionis ad. 2. ī ar. 3. q̄ōnis p̄cedētis ꝙ. s. non est de ratiōe habitus in cōi respicere opationē sed naturam. Alexā. opinionem reprehensiōe dignā puta: eo ꝙ habitus naturā in supremo modo habitꝰ cōtēplatā inferioris ordinis habitus ab habitus genere subtraxit. ⁊ dicito ꝙ lȝ p̄mo habitꝰ sint q̄litates bn̄ vel male dispōnētes aiam: scðario tn̄ etiam dispōnētes sic corpꝰ hitus nomē obtinuerūt ⁊ ad eas nō esse motū: vt dicit̄. 7. phy. ⁊ potes inspicere in corpibꝰ nostris manifeste habitꝰ seu dispositiones habituales intuēdo quātam vim in eis hēat consuetudo quo ad ea q̄ non subsunt rōnis imperio: consuetos enim alicui minutioni frigori medicine ⁊ similibꝰ manifeste pati corporalr̄ sine appetitu videmꝰ si cōtra cōsuetudinē faciant aut patiant̄: consuetudini em̄ hec tribuunt̄: qn̄ etiā in pure vegetabilibꝰ apparet plantas assuetas irrigatiōi arescere illa deficiēte: siles aūt nō cōsuetas ꝑseuerare tāq̄̄ habitus scðario dictꝰ ibi participetur: oppositum em̄ accidere deberet si ꝯsuetudo nō obstaret q̄̄uis hoc alterate nāe ex ꝯtinua irrigatiōe tribui possit.

¶ Super Arti. 3.

[I]N arti. 3. in calce rn̄sionis ad. 3m aduerte: ꝙ lȝ hitus dispōnēs ad nām cōcedatur absolute in corpe tāq̄̄ in ꝓprio ⁊ p̄ricipali subiecto: vt in. 1. ar. dictū est: habitꝰ tn̄ disponens primo ad opationē p̄ncipaliter in viribus anime imperantibꝰ seu mouentibus ⁊ scðario in corpore ponitur vt ibidem dictū ⁊ probatū est: q̄r habitus operationibus proportionantur: eiusdē enim est habitus cuius est operatio ⁊ ex similibus actibus similes

ꝑponit̄ poᵉ sicut ꝯpletū incōpleto ⁊ actꝰ poᵉ: actus. n. nālr̄ est prior, q̄̄uis poᵃ sit p̄or ordie gn̄ationis ⁊ tpis: vt ðr in. 7. ⁊. 9. metaphy.

¶ Utrum in potentijs sensitiue partis possit esse aliquis habitus. Ar. 3.

3. dis. 23. q. 1. ar. 1. c. ⁊ dist. 33. q. 2. ar. 4. Et veri. q. 1. ar. 1. cor.

[A]D tertiū Sic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ in potentijs sensitiue partis non possit esse aliq̄s habitus. Sicut em̄ potētia nutritiua pars est irrationalis, ita ⁊ sensitiua: sed in potentijs nutritiue partis non ponit̄ aliq̄s habitus. ergo nec in potētijs sensitiue partis aliq̄s habitꝰ dȝ poni. ¶ P̄. Sēsitiue partes sunt cōes nobis ⁊ brutis: sȝ in brutis nō sunt aliqui habitus: q̄r nō est in eis volūtas q̄ in diffinitione habitus ponit̄: vt. s. dictū est. ergo in potentijs sensitiuis nō sunt aliqui habitus. ¶ P̄. Habitus aīe sunt scie ⁊ virtutes. ⁊ sicut scia refert̄ ad vim ap̄p̄hensiuā, ita virtus ad vim appetitiuā: sȝ in potētijs sensitiuis ñ sunt alique scie: cū scia sit vl̄ium, que vires sensitiue ap̄p̄hendere nō pn̄t. Ergo etiā nec habitus virtutum in partibus sensitiuis esse possunt.

Sed ꝯtra Est, ꝙ phs ðt in. 3. ethi. ꝙ aliq̄ virtutes. s. tpantia ⁊ fortitudo sunt irrationabilium partium.

R̄n̄deo Dicēdum, ꝙ vires sensitiue dupl̄r possunt considerari. vnomodo ꝑm ꝙ operantur ex instinctu nature: aliomodo ꝑm ꝙ operantur ex ipio rōnis. ꝑm igit̄ ꝙ opant̄ ex instinctu nature sic ordināt̄ ad vnū sicut ⁊ nā: ⁊ iō sicut in potētijs nālibus nō sunt aliq̄ habitus, ita etiā nec in potētijs sensitiuis ꝑm ꝙ ex ex instictu nāe opantur. ꝑm ꝟo ꝙ opant̄ ex impio rōnis, sic ad diuersa ordinari pn̄t: ⁊ sic pn̄t in eis esse aliq̄ hitus qbꝰ bene aut male ad aliq̄d disponunt̄.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ vires nutritiue partis nō sunt nate obedire impio rōnis: ⁊ ideo nō sunt ī eis aliq̄ habitꝰ. sȝ vires sensitiue nate sunt obedire impio ratiōis: ⁊ ideo in eis esse pn̄t aliqui habitꝰ: nā ꝑm ꝙ obediūt rōni quodāmō rōnales dn̄r vt in. 1. ethi. ðr. ¶ Ad. 2. dicēdū, qð vires sensitiue in brutis aīalibꝰ nō opant̄ ex impio rōnis: sed si sibi relinquant̄ bruta aīalia, opant̄ ex instinctu nāe. ⁊ sic in brutis aīalibus nō sunt aliq̄ habitꝰ ordinati ad operatiōes: sunt tn̄ in eis aliq̄ dispōnes in ordie ad nām: vt sanitas ⁊ pulchritudo. Sed q̄r bruta aīalia a rōne hois per quādā cōsuetudinē disponunt̄ ad aliq̄d opandū sic vel aliter, hoc mō in brutis aīalibꝰ hitus quodāmodo poni pn̄t. vn̄ aug. dicit in lib. 83. q. ꝙ videmꝰ immanissimas bestias a maximis voluptatibꝰ abstinere dolorū metu: qð cū in earū consuetudinē vertit̄ domite ⁊ māsuete vocantur. Deficit tn̄ ratio habitꝰ q̄̄tū ad vsuȝ volūtatis: q̄r nō hn̄t dn̄iū vtēdi vel nō vtendi, qð videtur ad rōnem hitus pertinere: ⁊ ideo proprie loquēdo in eis habitꝰ esse nō pn̄t. ¶ Ad. 3. dicendū, ꝙ appetitꝰ sensitiuus natꝰ est moueri ab appetitu rōnali: vt dicit̄ in. 3. de aīa: sed vires rōnales apprehensiue nate sunt accipe a viribꝰ sensitiuis. ⁊ ideo magis ꝯuenit ꝙ hitꝰ sint in viribꝰ sensitiuis appetitiuis q̄̄ in viribus sensitiuis ap̄p̄hēsiuis: cū in viribꝰ sensitiuis appetitiuis nō sint hitꝰ nisi ꝑm ꝙ operant̄ ex impio rōis. Quāuis etiā in ipsis interiorꝰ viribꝰ sensitiuis ap̄p̄hēsiuis possint poni aliq̄ hitꝰ: ꝑm q̄s hō sit bn̄ memoratiuꝰ, vel cogitatiuꝰ, vel imaginatiuꝰ. vn̄ etiā phs dicit in cap. de memoria: ꝙ ꝯsuetudo multuȝ opatur ad bn̄ memorandū: q̄r etiaȝ iste vires mouent̄ ad opandū ex ipio rōnis. vires aūt ap̄p̄hensiue exteriores: vt visus ⁊ auditus ⁊ hmōi, ñ sūt susceptiue aliquorꝫ habituū: sȝ ꝑȝ dispōnē sue nāe ordināt̄ ad suos actꝰ determinatos: sicut ⁊ mēbra corpis ī qbꝰ nō sūt habitꝰ: sȝ magis in viribꝰ ipantibꝰ motū ipsorū.

¶ Utrū in ipso intell'u sit aliq̄s hitus. Ar. 4.

1. q. 51. ā. 3. c. ⁊ q. 53. ā. 1. c. ⁊ q. 56. ar. 5. ⁊ q. 67. ā. 2. cor. Et veri. q. 20. ar. 2. cor.

[A]D quartū Sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ in intellectu nō sint aliq̄ habitus. hitus. n. opationibus cōformant̄, vt dictū est, sȝ opōnes hois sunt cōes aīe ⁊ corpi: vt ðr in p̄mo de aīa, ergo ⁊ habitus: sȝ intell's nō est actꝰ corpis: vt ðr in. 3. de aīa. ergo itell's nō est subiectū alicuius hitus. ¶ P̄. Oē qð est in aliq̄ est in eo ꝑ modū eius in q̄ est: sȝ id qð ē forma sine mā, ē actꝰ tm̄: qð aūt est cōpositū ex forma ⁊ mā hȝ potētiā ⁊ actū simul. ergo in eo qð est forma tm̄ nō pōt esse aliq̄d qð sit simul in potētia ⁊ actu: sȝ solum in eo qð est cōpositū ex mā ⁊ forā: sȝ itell's ē forma sine mā: ergo habitꝰ q̄ hȝ potētiā simul cuȝ actu, q̄si mediū inter vtrūq̄ȝ exn̄s nō pōt esse in intellectu: sȝ solū in cōiūcto: qð est cōpositum ex aīa ⁊ corpore. ¶ P̄. Habitus est dispō scðm quā aliq̄d bn̄ vel male disponit̄ ad aliquid: vt dicitur in. 5. metaph̄. sȝ ꝙ aliq̄s bene vel male sit dispositus ad actū intellectus ꝓuenit ex aliq̄ corporis dispōne: vnde etiaȝ in. 2. de aīa dicit̄, ꝙ molles carne bene aptos mēte videmus. ergo habitus cognoscitiui non sunt in intellectu q̄ est separatus: sȝ in aliqua potētia q̄ est actus alicuius ꝑtis corporis.

Sȝ cōtra Est ꝙ phs in. 6. ethi. ponit sciam ⁊ sapiētiam ⁊ intellectum: qui est habitus principiorum in ipsa intellectiua parte anime.

R̄n̄deo Dicendū, ꝙ circa hitus cognoscitiuos diuersimode sūt aliqui opinati. Quidā em̄ ponētes itellectū possibilē esse vnū in oībus hoībꝰ, coacti sunt ponere ꝙ hitꝰ cognoscitiui nō sunt in ipso intellectu: sȝ in viribꝰ interiorꝰ sensitiuis. manifestū est enim ꝙ homines in habitibus diuersificantur: vn̄ nō possunt habitꝰ cognoscitiui directe poni in eo qð vnū numero exn̄s est oībus hominibꝰ cōe: vn̄ si intellectꝰ possibilis sit vnus numero oium hoīum habitus sciarū ꝑm quos homines diuersificant̄ non poterūt esse in intellectu possibili sicut in subiecto: sȝ erūt in viribꝰ interiorꝰ sensitiuis: que sunt diuerse in diuersis. Sed ista positio p̄rio q̄dē est ꝯtra intētionē arist. Manifestuȝ est em̄ ꝙ vires sensitiue nō sunt rōnales per essentiā: sȝ solū per ꝑticipationē: vt dicit̄ in. 1. ethi. phs aūt ponit intellectuales virtutes (que sunt sapia, scia, ⁊ itellectus) in eo qð est rationale ꝑ essentiā: vnde nō sunt in viribus sensitiuis: sed in ipso intellectu. Expresse etiā dicit in. 3. de aīa, ꝙ intellectus possibilis cuȝ sic fiat singula. i. cum reducatur in actū singulorꝫ per spēs intelligibiles: tūc fit ꝑm actū eo modo quo sciēs dicitur esse in actu. qð q̄dem accidit cū aliq̄s possit operari per seipsum. s. cōsiderando. Est q̄dē igitur tūc potētia quodāmodo: non tn̄ simplr̄, vt ante addiscere aut inuenire. Ipse ergo intellectus possibilis est in quo est habitus sciētie: quo pōt cōsiderare etiā cū nō considerat. Secundo etiā hec positio est cōtra rei veritateȝ: sicut em̄ eius est potētia cuiꝰ est opatio, ita ēt eiꝰ est habitꝰ cuius est opatio: intelligere aūt ⁊ cōsiderare est ꝓprius actꝰ intellectꝰ: ergo ⁊ hitus q̄ ꝯsiderat̄ est ꝓprie in ipso intellectu.

habitus generātur: operatio autem corporea ad quā corpꝰ assuetudine ꝓmptū redditur nō est naturalis sed voluntaria ⁊ principaliter aīe: secundario autem corporis: ⁊ ideo habitꝰ principaliter etiā est in anima: secūdario autem in corpore: et ꝓpterea in litera nō simplr̄ / sed cum aduerbio comparatiuo magis negatur habitus a mēbris corporis dum dicitur ꝙ in eis non sunt habitꝰ: sed magis in viribꝰ imperantibus motū ipsorum: ⁊ ex hoc habes qð nimis large locutus est scotus in tertio sen. dist. 33. concedens absolute in manu scriptoris habitum ⁊ virtuteȝ. est em̄ ibi habitus secūdario tantum ꝓpter rationem dictam.

¶ Super Arti. 4.

[I]N articulo quarto quinquagesimeq̄ōnis caue tu disputator ne confundas rationem habitus qui est in intellectu ⁊ habitus scientifici: ⁊ propterea q̄ ⁊ hic in corpore ⁊ in sequentibus articulis dicuntur. s. ꝙ species itelligibiles sunt habitus intellectus p̄cipiti sententia teneas scientie habituȝ esse species intelligibiles ordinatas. hoc enim hinc non habes nisi ꝑm sophismaȝ consequētis ab habitu ad talem habituȝ descēdendo: ad hoc em̄ ꝙ in intellectu ⁊ nostro ⁊ angelico sint habitus / sat fuit monstrare / ꝙ sunt in eis spēs intelligibiles quoniā sunt vere habitus determinantes potētiā intellectus ad singula intelligibilia: vtrū autem preter species sit alius aliquis habitus nihil dicit̄ hic: sȝ quū de singulis tractabit̄ / determiabit̄.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ q̃dã dixerũt: vt simplicius refert in cõmẽto p̃dicamẽtoꝝ. ꝙ q2 oĩs opatio hominis ẽ quodãmodo cõiũcti: vt p̃hs dicit i.1. de aĩa: iõ null9 habit9 est aĩe tm̃, sed cõiuncti. ꝛ p hoc sequit ꝙ nullus habit9 sit i intellectu cũ intellect9 sit sepatus: vt rõ ꝓposita ꝓcedebat. sed ista rõ nõ cogit: habit9 em̃ nõ ẽ dispõ obti ad potẽtiã: sꝫ magis dispõ poc ad obm. vñ hitus opꝫ ꝙ sit in ipsa potẽtia, q̃ est prinm actus: nõ aũt i eo ꝙ cõparat ad potẽtiã sicut obm. Ipm aũt intelligere nõ dr cõe esse aĩe ꝛ corpi nisi rõne phãtasmatis: vt dr i.1. de aĩa. pꝫ aũt ꝙ phãtasma cõparat ad itellectũ possibilẽ vt obm: vt dr in.3. de aĩa. vñ relinquit ꝙ hitus intellectiuus sit principalr ex pte ipsi9 intellectus: nõ aũt ex pte phãtasmatis qd est cõe aĩe ꝛ corpi. Et iõ dõm est, ꝙ itellect9 possibilis est subm hitus: illi em̃ cõpetit esse subꝫ hitus qd est in potẽtia ad multa: ꝛ hoc maxie cõpetit intellectui poss: vñ intellect9 poss est subm hituũ intellectualiũ. ¶ Ad scdm dõm, ꝙ sicut poa ad eẽ sensibile cõuenit mãe corporali ita poa ad eẽ intelligibile cõuenit itellectui poss. vñ nihil ꝓhibet i intellu poss eẽ hitũ: qui est medi9 inter puram potentiam ꝛ actũ pfectũ. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ q2 vires apprehẽsiue iterius p̃parant intellui poss proprĩũ obiectũ: iõ ex bona dispõne harũ viriũ ad quã coopat bona dispõ corporis, reddit homo habil ad itelligẽdũ. ꝛ sic habit9 intellectiuus secũdario p̃t eẽ in istis virtbus: p̃ncipaliter autem in intellectu possibili.

¶ Utrũ in volũtate sit aliqs habit9. Arti.5.

AD quintũ Uidet qd in voluntate nõ sit aliqs hitus. Hitus em̃ q̃ in intellu est sunt spẽs intelligibiles qb9 itelligit actu: sꝫ volũtas nõ opat p aliqs spẽs. g̃ volũtas nõ est subiectuꝫ alicui9 hitus. ¶ P̃. In intellu agẽte nõ ponit aliqs hitus sicut i intellectu possibili, q2 ẽ potentia actiua: sꝫ volũtas est maxime potentia actiua: q2 mouet oẽs potentias ad suos actus vt supra dcm̃ ẽ. ergo in ipsa nõ est aliqs hit9. ¶ P̃. In potentijs naturalibus nõ est aliqs hitus: quia ex sua natura sũt ad aliquid determinate: sꝫ voluntas ex sua natura ordinat ad hoc ꝙ itẽdat i bonũ ordinatũ rõne. ergo i volũtate nõ ẽ aliqs hit9.

Sꝫ ꝯ Est, ꝙ iustitia est hit9 q̃dã: sed iustitia est in volũtate: est. n. iustitia habitus q̃dã s̃m quẽ aliq volũt ꝛ opant iusta: vt dr in.5. eth. g̃ vol[ũt]as ẽ subꝫ alic9 hitus.

R̃ñdeo Dõꝫ, ꝙ oĩs poa: q̃ diuersimode p̃t ordiari ad agẽdũ, indiget hitu q̃ bñ disponat ad suũ actuꝫ: volũtas ãt cũ sit poa rõnalis, diuersimode p̃t ad agẽdũ ordinari: ꝛ ideo opꝫ in volũtate aliquem hitũ ponere q̃ bñ disponat ad suũ actũ. Ex ipsa ẽt rõne hit9 appꝫ ꝙ hꝫ quẽdã p̃ncipalẽ ordinẽ ad voluntatẽ: prout habitus est quo q̃s vtit cũ voluerit: vt supra dictum est.

Ad primũ Ergo dõꝫ, ꝙ sicut i itellectu ẽ aliq̃ spẽs q̃ ẽ silitudo obti, ita opꝫ in volũtate ꝛ in q̃libet vi appetitiua eẽ aliq̃d q̃ iclinet in suũ obm: cum nihil aliud sit actus appetitiue ṽtutis quã inclinatio q̃dã: vt supra dctm̃ est. Ad ea g̃ ad q̃ sufficiẽter iclinat p nãꝫ ipsi9 poc, ñ idiget aliq̃ q̃litate iclinãte: sꝫ q2 necessariũ ẽ ad finẽ humane vite ꝙ vis appetitiua iclinet ad aliq̃d determinatuꝫ, ad qd nc̃ iclinat ex nã poc (q̃ se hꝫ ad multa ꝛ diuersa) iõ neẽe est ꝙ in voluntate ꝛ in alijs virib9 appetitiuis sint quedã q̃litates inclinantes, que dñr hitus. ¶ Ad scdm dõm, ꝙ intells agẽs est agens tm̃ ꝛ nullo mõ patiẽs: sꝫ volũtas ꝛ quelibet vis appetitiua est mouẽs ꝛ motũ: vt dr in.3. de aĩa. ꝛ ideo nõ est silis rõ de vtroqꝫ: nam esse susceptiuũ hitus cõuenit ei qd est quodãmõ in potẽtia. ¶ Ad tertium dõm, ꝙ volũtas ex ipsa nã potẽtie inclinat in bonũ rõnis: sꝫ q2 hoc bonũ multiplr diuersificat, necessariũ est vt ad aliq̃d determinatum bonũ rõnis volũtas per aliquem habitũ inclinetur, ad hoc ꝙ sequatur promptior operatio.

¶ Utrum in angelis sit aliquis habitus. Art.6.

AD sextũ Uidet ꝙ in angelis nõ sint habitus. Dicit em̃ maximus cõmentator dio. in.7. ca. de ce. hierarchia. Non cõuenit arbitrari ṽtutes intellectuales. i. spirituales more accidentium queadmodũ ꝛ in nobis sunt, in diuinis intellectibus. s. angelis esse: vt aliud in alio sit sicut in subiecto: accidens em̃ omne illinc repulsum est. sed oĩs habitus est accidens. ergo in angelis nõ sunt habitus. ¶ P̃. Sicut dio. dicit in.4. c. de ce. hierar. Sancte celestiũ essentiarũ dispositiones sup oĩa alia dei bonitatẽ pticipant: sed semp qd est p se est prius ꝛ potius eo qd est p aliud: ergo angeloꝝ essentie p seipsas pficiunt ad conformitatem dei: nõ ergo p aliquos habitus. ꝛ hec videt esse ratio maximi qui ibidẽ subdit. Si em̃ hoc esset: nõ vtiqꝫ maneret in semetipsa harũ essentia: nec deificari p se quantũ foret poss valuisset. ¶ P̃. Habitus est dispõ quedã vt dr in.5. metaph. sꝫ dispõ vt ibidem dr, est ordo hñtis ptes: cũ ergo angeli sint simplices sube videtur ꝙ in eis non sint dispositiones ꝛ habitus. 3.51.ar.1.co.

Sed cõtra Est, ꝙ dio. dicit.7. ca. ce. hierar. ꝙ angeli prime hierar. noiantur calefaciẽtes, ꝛ throni, ꝛ effusio sapientie manifestatio deiformis ipsorum habituum.

R̃ñdeo Dicendum, ꝙ q̃dã posuerũt in angelis non esse habitus: sꝫ q̃cũqꝫ dñr de eis, essentialr dñr. vnd maximus post p̃dicta ṽba q̃ induximus dic̃. Habitudines earũ atqꝫ virtutes que in eis sũt essentiales sũt pp imãlitatẽ, ꝛ hoc ẽt simplicius dicit in cõmẽto p̃dicamẽtoꝝ. sapia que est in aĩa hit9 est, que autem in intellu suba: oĩa. n. que sũt diuina ꝛ p se sufficientia sũt ꝛ in seipsis exñtia. q̃ q̃dem positio ptim hꝫ ṽitatem: ꝛ partim ꝯtinet falsitatem. Manifestum est. n. ex premissis ꝙ subꝫ habitus non est nisi ens in potentia. Consideraẽtes igit p̃dicti commentatores ꝙ angeli sũt imãles: ꝛ ꝙ nõ est in illis potentia. materie s̃m hoc ab eis hitum excluserunt ꝛ oẽ accñs. Sed quia licet in angelis nõ sit potentia mãe, est tm̃ in eis aliqua potentia (esse. n. actum purum est propriũ dei) iõ inquantum inuenitur in eis de potentia: intm̃ in eis pñt habitus inueniri. Sed q2 potẽtia materie ꝛ potentia intellectualis substantie non est vni9 rõnis: ideo per consequens nec habitus vnius rationis est vtrobiqꝫ. vnde simplicius dicit in commento p̃dicamentoꝝ, ꝙ habitus intellectualis substãtie nõ sunt similes his q̃ sunt hic habitibus: sed magis sunt similes simplicibus ꝛ immaterialibus speciebus quas continet in seipsa. Circa huiusmodi tñ habitũ alr se habet itellectus angelicus: ꝛ alr itellectus humanus. Intellectus enim humanus cum sit infimus in ordine intellectuum est in potentia respectu omnium itelligibiliũ: sicut materia prima respectu oĩum formarum sensibiliuꝫ: ꝛ iõ ad oĩa itelligenda indiget aliquo habitu: sed intellect9 angelicus nõ se hꝫ sicut pura potẽtia in genere intelligibiliũ: sed sicut actus quidã. nõ autẽ sicut actus purus: hoc em̃ solius dei est, sed cũ permixtiõe alicuius potentie, ꝛ tanto minus hꝫ de potentialitate quanto est superior. ꝛ ideo vt in primo dictum est, inquantum est in potentia indiget perfici habitualiter p aliquas species intelligibiles ad operationem propriam: sed inquantum est actu per essentiam suam potest aliqua intelligere, ad minus seipsum, ꝛ alia secundum modum sue substantie. vt dicitur in lib. de causis, ꝛ tanto perfectius quanto est perfectior. Sed quia nullus angelus pertingit ad perfectionem dei, sed in infinitum distat, propter hoc ad attingendum ad ipsum deum per intellectum ꝛ voluntatem, indigent aliquibus habitibus tanquam in potentia existens respectu illius puri actus. vnde dio. dicit, habitus eorum esse deiformes quibus scilicet deo conformantur. habitus autem qui sunt dispositiones ad esse naturale non sunt in angelis, cum sint immateriales.

Ad primum Ergo dicendum, quod verbũ maximi intelligendum est de habitibus ꝛ accidẽtibus materialibus. ¶ Ad secundum dicendum, quod quãtum

¶ Super art.5.
IN artic.5. eiusdẽ qõnis q̃nquagesime aduerte ꝙ ex rñsiõe ad primũ ꝛ tertiũ colligit diuersa rõ necessitatis habit9 i intellectu ꝛ in voluntate ren nãlium. nã in intellectu ẽ necessitas simplr: qm̃ nisi determinet aliq̃ spẽ intelligibili nihil intelligere põt. in volũtate vero ẽ necessitas ad bñ eẽ: qm̃ nullũ ẽ bonũ infra nãle obm volũtatis qd volũtas nõ possit velle: lꝫ nõ ita ꝓmpte absqꝫ qualicũqꝫ q̃litate supaddita: ꝛ h̃ insinuauit lr̃a dicẽs ad h̃ ꝙ sequat promptior opatio: de necessitate aũt supnãliũ hituũ iferius dicet. habes q̃qꝫ hic expresse i rñsione ad 2m ꝙ q̃libet appetitus est mouẽs ꝛ motus in gñe cause efficientis: vt pꝫ in lr̃a.
¶ Super art.6.
IN artic.6. eiusdẽ qõnis scito 1o ꝙ auerrois in.12. metaph. cõto 25. ꝯcordat cũ negãtib9 hit9 ꝛ quecunqꝫ accñtia a substãtijs sepatis, ꝛ apd ipsos nõ icõuenit itelligẽtias cõtẽtas eẽ cognitiõe illa iferiorũ saltẽ quã s̃m ꝓpriã essentiam sortiant. Diuus aũt thomas ampliori cognitiõe intelligẽtias donauit in p̃ma pte: p̃ter illã p eẽntiaꝫ apposuit iditã p spẽs q̃s hic hit9 vocat. Scito scdo ꝙ sic essentie ꝛ poc angelice sunt alterius rõnis a nostris ita ꝛ hit9: ꝛ propterea nõ q̃ras i eorũ hitib9 oẽs illas cõdõnes q̃ de nr̃is sunt enũerate i qõe precedẽte: sed sicut nãe sunt magis vnite: ita ẽt ꝛ hituũ. nec opꝫ ꝙ poa in eis sit dispõibilis p plura diuersimode cõmẽsurabilia nisi rõne pluriũ spẽrũ q̃ ad itellectũ q̃uis q̃ ad volũtatẽ multiformitas inueniat s̃m bonũ ꝛ malũ: ꝛ concurrentes actus ad bene vel male velle: ꝛ vt in rñsione ad tertiũ dr9 saluant ibi ptes. i. ptialia. Scito tertio nouitie ꝙ angelum pticipare ab exteriori vt in rñsione ad scdm dr cõtingit 2r. prio q̃si aduentitiã q̃litatẽ ab ex suscipiẽdo: ꝛ hoc

3.q.49 ar.4. Et.2.di. 27.ã.1. ad.2.et 3.di.23. q.1.ar.1. co.ꝛ di. 27.q.2. ar.3.ad 3m. Et veri.q. 20.ar.2 cor. Et virt.q.1. ar.1.co.

nõ neẽe est ponere i ãgelo habit9 supnãles. scdo q̃si ꝯgenitã a datore nãe sicut grauia ꝛ leuia hñt motũ a gñante: ꝛ h̃ mõ neẽe est põere in ãgelo habit9 nãles spẽrũ itelligibiliũ: lr̃a g̃ q2 i corpe articuli nõ solũ respcũ alioꝝ itelligibiliũ: sꝫ ẽt respectu dei neciuꝫ põit hitũ i ãgelis manifeste apit exercitatis i doctrina authoris ꝙ cõiter tã de hitu nãli q̃ꝫ supnãli loq̃t: qm̃ cõstat apd ipm ãgelos p nullũ hitũ itelligẽ deũ nãlr / sꝫ ꝓpa suba vti vt spẽ itelligibili ad intelligẽdũ deũ: vt in.1.lib. patuit sꝫ ad supnãlẽ cognitionẽ diuio lumie supaddito egẽt: ꝛ sic rñsio ad scdm de vtroqꝫ participationis mõ ab extraneo intelligi potest.

¶ Super.q.51.ar.1.
IN corpore articuli primi.q.51. duplex occurrit dubiũ. Primũ est circa dr̃iaꝫ iter ichoationẽ hit9 ex pte aĩe i pte apphẽsiua ꝛ appetitiua q̃re i itellu ponit inchoatio quãtũ ad ipaꝫ subaꝫ hit9 in volũtate nõ: aut eniꝫ p ichoationẽ talẽ itẽdit aliq̃d actuale sup ipm intellm: aut nõ. si itẽdit aliq̃d actuale: sedt ꝙ intellectus poss nõ est a pno sic tabula rasa ꝛ pura potentia: q2 hꝫ hmõi actũ supadditũ: si nõ: sedt ꝙ par sit rõ de itellectu ꝛ appetitu: i vtroqꝫ em̃ nõ sunt semina ṽtutũ ꝛ iad p̃ncipia nãlis proptitudo pp quã videt nãlr inesse nob s̃m cognitionẽ ꝛ appetitum. ¶ Scdm ẽ de cã hui9 assignata i lr̃a: vr em̃ iplicare ꝛ in se ꝛ cũ supradictis / i se q̃dẽ q2 ponit iclinationẽ ad ꝓpa oba spectare ad hitũ: ꝛ nõ spectare ad ipm sꝫ ad potẽtiã: cũ p̃dictis aũt q2 i articulo q̃nte qõnis p̃cedẽtis dictũ est hitũ i volũtate poni pp iclinationẽ ad ꝓpa oba: quod hic negatur.
¶ Ad primã dubitationẽ dr ꝙ p̃supposito ꝙ intells agẽs nõ est habit9 p̃ncipioꝝ q̃ ponit vn9 ex q̃nqꝫ habitib9 itellectualibus.6. ethi. qd nõ est difficile persuadere: duo errores cauendi sunt h̃. alt ne putem9 pueril vnã pte hit9 q̃ dr intells fieri ab intra ꝛ alterã ab ex: ꝛ propterea ichoationẽ ei9 poni a nã pfectionẽ q̃ nũcupat ab ex. Alter ne putem9 totã illaꝫ q̃dẽ q̃litatẽ q̃ est hit9 ꝯgenitã vt coeuã itellect9: sꝫ impeditã propter absentẽ notitiã terminoꝝ / p̃mũ eniꝫ repugnat idiuisibilitati itelligibilis q̃litatis: scdm ṽo pure poc q̃ intells in pno est sicut tabula rasa: putãdũ aũt magꝫ est ꝙ sicut nutrire ꝛ augere q̃ nãles sũt act9 aie nõ q̃litercũqꝫ sꝫ aduenĩete alimẽto decocto: sic notitia p̃ncipioꝝ habitualis nãlr inest aĩe aduenĩetib9 ab ex terminis: ita ꝙ ad intelligibilẽ p̃ñtiã coꝝ inditũ est ꝙ ab aĩa in intellectu possibili sub lumine agẽtis fluat q̃litas illa q̃ est habit9 p̃ncipioꝝ sicut mot9 grauiũ ꝛ leuiũ a nã grauiũ ꝛ leuiũ / ꝛ vt semel effluxit semp pseuerat: q̃uis nõ exeat in actũ ipedita phãtasia / dr̃ia igit iter itellm ꝛ volũtatẽ in h̃ est ꝙ in itellu fluit nãlr habitus q̃dã p̃ñtib9 ab extra terminis p̃ncipioꝝ: i volũtate aũt nõ: lꝫ sola proptitudo ipsius ad p̃ncipia. s. bonũ ꝓsequẽdũ ꝛ malum fugiendum / ꝛ hmõi inuenitur a natura.
¶ Ad scdam dubitationẽ dr duplr / s̃m ꝙ duplr exponi pñt ṽba lr̃e. Primo intelligẽdo p ly ꝓpria oba spãlia oba ꝯtẽta sub cõi obo illi9 potentie qd in qõne p̃cedenti vocauit aliqd determinatũ. ṽbi grã. i volũtate cõe obm est bonuꝫ spãlia sunt bonũ in passionibus timoris ꝛ audacie: bonuꝫ in delectationibus ꝛ tristitijs / bonũ in cõmutatiõib9: ꝛ hmõi / et sic ratio litere alludit dictis in rñsione ad tertiũ in arti.5. p̃cedentis qõnis. s. qd q2 in intellectu habitus est necessari9 simplr: q2 est determinatiuus potẽtie ad obiecta: in volũtate aũt est necessarius ad bene esse quare nõ determinat ad obiecta sed facit proptiorẽ ꝛc. ideo ibi est habit9 naturalis hic nõ / sꝫ hec rñsio non valet: quia intellectus nõ solum ad specialia sꝫ ad cõmunissimũ obm attingendum determinatur ab habitu: ac per hoc extra ꝓpositum est loqui de specialib9 obis / obm est ergo qd sermo litere est formalis ꝛ per ꝓpria obiecta intendit ipse vera ꝓpria ꝛ adequata obiecta potentiarũ appetitiuaruꝫ de quib9 loquitur / ꝛ qd ratio consistit in hoc ꝙ quia officium naturalis habit9 ad operationem in communi loquẽdo / est determinare potentiaꝫ ad obiectum attingendum ꝛ in intellectu op9 est ista determinatione: quia nisi aliqua specie determinetur nihil intelligere potest: in voluntate autem ꝛ vniuersaliter appetitu non est opus ista determinatione quia preuenitur ab ipsa appetitiua potẽtia: qm̃ ei9 officiũ / imo natura est inclinatio in obiectũ propriuꝫ: nihil eniꝫ aliud est appetit9 q̃ inclinatio: ideo in potẽtijs appetitiuis nõ est inchoatio naturalis habit9 / ac p hoc

1.qõ.63. arti.1.et 22.qõ. 47.art. 15.et 3. di.33.q. 1.ar.2.q 2.cõt.q. 1.ar.8.ꝛ 2.ethi, co.2.

ad hoc quod conuenit angelis per suam essentiam non indigent habitu: sed quia non ita sunt per seipsos entes quin participent sapientiam ꝛ bonitatem diuinam, ideo inquantum indigent participare aliquid ab exteriori intantum necesse est in eis ponere habitus. ¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ in angelis non sunt partes essentie sed sunt partes s̃m potentiam: inquantum intellectus eorum per plures species perficitur ꝛ volũtas eorum se habet ad plura.

¶ De causa habituum quantum ad generationem ipsorum. Questio.51.

DEinde Cõsiderãduꝫ est de causa habituum. ¶ Et primo quantum ad generationem ipsoꝝ. Secundo quantum ad augmentum. Tertio quãtum ad diminutionem ꝛ corruptionem. ¶ Circa primũ querunt quatuor. Primo, vtrũ aliquis habitus sit a natura. Scdo, vtrũ aliqs habitus ex actib9 causetur. Tertio, vtrũ per vnũ actum possit generari habitus. Quarto, vtrum aliqui habitus sint in hominibus infusi a deo.

¶ Utrum aliquis habitus sit a nã. Arti.1.

AD primũ Sic ꝓceditur. Uidetur qd nullus habitus sit a natura. Eorum em̃ que sunt a natura vsus non subiacet voluntati: sed habitus est quo quis vtitur cum voluerit: vt dicit cõmen. in.3. de anima. Ergo habitus non est a natura. ¶ P̃. Natura nõ facit per duo qd per vnum potest facere: sed potentie anime sunt a natura: si igitur habitus potentiarum a natura essent, habitus ꝛ potentia essent vnum. ¶ P̃. Natura nõ deficit in necessarijs: sed habitus sunt necessarij ad bene operandum: vt supra dictũ est: si igitur habitus aliqui essent a natura, videtur qd natura nõ deficeret quin omnes habitus necessarios causaret: patet aũt hoc esse falsum. Ergo habitus non est a natura.

Sed ꝯtra Est, ꝙ in.6. ethi. inter alios habitus ponit intellectus principioꝝ qui est a nã. vñ ꝛ principia prima dicũtur naturaliter cognita.

R̃ñdeo Dicẽdum, qd aliquid potest esse nãle alicui duplr. Uno mõ s̃m naturã speciei: sicut naturale est homini esse risibile: ꝛ igni ferri sursuꝫ. Alio modo s̃m naturam indiuidui: sicut naturale est sorti vel platoni esse egrotatiuum vel sanatiuum s̃m propriam complexioneꝫ. Rursus s̃m vtrãqꝫ naturam potest dici aliquid naturale dupliciter, vno modo quia totum est a natura, alio modo q2 secũdum aliquid est a natura, ꝛ s̃m aliquid est ab exteriori principio; sicut cum aliquis sanatur per seipsum, tota sanitas est a natura: cum auteꝫ aliquis sanatur auxilio medicine sanitas partiꝫ est a natura, partim ab exteriori principio. Si igitur loquamur de habitu secũdum quod est dispositio subiecti in ordine ad formam vel naturam: quolibet predictorum modorum contingit habitum esse naturalem. Est enim aliqua dispositio naturalis que debetur humane speciei, extra quam nullus homo inuenitur: et hec est naturalis secũdum naturam speciei, sed quia talis dispositio quandam latitudinem habet: contingit diuersos gradus huiusmodi dispositionis cõuenire diuersis hominibus secundum naturã indiuidui, et huiusmodi dispositio potest esse vel totaliter a natura vel partim a natura, et partim ab exteriori principio sicut dictum est de his qui sanantur per artem. Sed habitus qui est dispositio ad operationem cuius subiectum est potentia anime: vt dictum est: potest quidem esse naturalis ꝛ scdm naturam speciei, et scdm naturam indiuidui: scdm quidem naturam speciei scdm qd se tenet ex parte ipsius anime: que cum sit forma corporis est principium specificum: s̃m autem naturam indiuidui ex parte corporis qd est materiale principium, sed tamen neutro modo contingit in hominibus esse habitus naturales: ita qd sint totaliter a natura. In angelis siquideꝫ contingit eo qd habent species intelligibiles naturaliter inditas: quod non competit humane nature: vt in primo dictũ est. Sunt ergo in hominibus aliqui habitus naturales tanqꝫ partim a natura existentes, ꝛ partim ab exteriori principio: aliter quidem in apprehensiuis potentijs, et aliter in appetitiuis. In apprehensiuis enim potentijs potest esse habitus naturalis secundũ inchoationem ꝛ scdm naturam speciei, ꝛ scdm naturam indiuidui: s̃m quidem naturam speciei ex parte ipsius anime: sicut intellectus principiorum dicitur esse habitus naturalis: ex ipsa enim natura anime intellectualis conuenit homini, qd statim cognito quid est totum, et quid est pars, cognoscat ꝙ omne totum est maius sua parte: et simile est in ceteris. Sed quid sit totum et quid sit pars cognoscere non potest nisi per species intelligibiles a phantasmatibus acceptas: ꝛ propter hoc philosophus in fine posteriorum ostendit qd cognitio principioruꝫ prouenit nobis ex sensu. scdm vero naturam indiuidui est aliquis habitus cognoscitiuus secũdum inchoationem naturalem: inquantum vnus homo ex dispositione organorum est magis aptus ad bene intelligendum quam alius inquantum ad operationem intellectus indigemus virtutibus sensitiuis. In appetitiuis autem potentijs non est aliquis habitus naturalis scdm inchoationem ex parte ipsius anime quantum ad ipsam substantiam habitus: sed solum quantum ad principia quedam ipsius: sicut principia iuris communis dicũtur esse seminalia virtutum, ꝛ hoc ideo: quia inclinatio ad obiecta propria que videt esse inclinatio habit9, non pertinet ad habitum: sed magis pertinet ad ipsam rationem potentiarũ, sed ex parte corporis s̃m naturã indiuidui sunt aliqui habitus appetitiui s̃m inchoationes naturales: sunt enim quidam dispositi ex ꝓpria corporis complexione ad castitatem vel mansuetudinem: vel ad aliquid huiusmodi.

Ad primũ g̃ dõm, ꝙ obiectio illa procedit de natura s̃m

nullus est in eis na-
turalis habit⁹:in ap
prehẽsiuis autẽ sic.
Et sic omnia conso-
nant:quoniam affir-
matio ⁊ negatio non
cadunt super idem:
affirmat enim de ha
bitu naturali absolu
te quod eius est incli
nare ad propria obie
cta:⁊ negatur quod
hoc conuenire possit
habitui in appetitu:
quia hoc conuenit ip
si appetitui:⁊ sic a ne
gatione officii ipsius
habitus naturalis ꝓ
ceditur ad negatio-
nem ipsius habitus
naturalis in appeti-
tu.nec contradicit in
predictis: quoniam
hic comparans potẽ
tias appetitiuas ad
ꝓpria obiecta negat
habitus:quod etiã
tunc dixit ibi vero cõ
parans potentiã ad
specialia seu determi
nata obiecta sub ob-
iecto communi posu
it habitus inclinan-
tes ad illa prompte
faciliter ⁊c.que duo i
nullo dissonant.
¶In responsione ad
j.q.63.ã.2.Et mal.q.2 ar.11.ad 4.⁊.6. Et ṽt.q. 1.ã.9. co.⁊ad 10.⁊.ã. 11.ad.13 secundũ aduerte rõ
nem questionis mo-
te in pma parte que-
stionis: ⁊ nota duo.
Primo differentẽ ꝑ-
fectionem.Secundo
rationem tantum.in
primis distat essenti
am angeli ꝑ seipsam
esse similitudinem o
mnium ⁊ per adiun-
ctas species vt pmũ
ponat perfectionem
altissimam/ secundũ
diminutam.⁊ ratio ẽ
quia primum ponit
essentiã illam vnite
habere species rerũ
Secundum vero di-
uisim:constat enim ꝙ
vnite habere que di-
uisa sunt in aliis al-
tioris perfectiõis es-
se:presertim quia pri
mum ponit sic vnite
habere quod in vna
substãtia habeatur/
secundũ quod in sub
stantia ⁊ in acciden-
te.ratio autem in li-
tera posita ꝓ affirma
tione q̃re scilicet per
participationem di-
uine sapientie potest
intellectus angelic⁹
esse actu ea que intel
ligit non sic interpre
tanda est quasi intel
lectus angelicus iã
factus discat a diui-
na sapientia aut susci
piat species intelligi
biles:sꝫ quia ipse an
gel⁹ sicut est ens ita
intelligẽs.i. sicut est
perfectus in esse sub-
stantiali ita est perfe
ctus in habendo in-
tellectum in actu:cũ-
stat autem quod ens
est per participatio-
nem diuine essentie

ꝙ diuidit contra rationem ⁊ voluntatẽ:cũ
tamen ipsa ratio ⁊ voluntas ad naturam ho
minis pertineant.¶Ad secundum dicendũ:
quod aliquid etiam naturaliter potest super
addi potentie,quod tamen ad ipsam poten
tiam pertinere non potest:sicut in angelis
non potest pertinere ad ipsam potentiam in
tellectiuam quod sit per se cognoscitiua om
nium:quia oporteret quod esset actus omni
um:quod solius dei est.id enim quo aliquid
cognoscitur oportet esse actualem similitu-
dinem eius quod cognoscitur.vnde seque-
retur si potentia angeli per seipsam cogno-
sceret omnia quod esset similitudo ⁊ actus
omnium.vnde oportet quod superaddant
potentie itellectiue ipsius alique species itel
ligibiles que sint similitudines rerum intel-
lectarum:quia per participationem diuine
sapientie ⁊ non per essentiam propriam pos-
sunt itellectus eorum esse actu ea que intelli
gunt.Et sic patet ꝙ nõ omne id quod perti-
net ad habitum naturalem potest ad poten
tiã ptinere.¶Ad tertiũ dñm,ꝙ natura non
equaliter se habet ad causandas omnes di-
uersitates habituum:qꝛ q̃dã possũt causari
a natura,quidam nõ:vt supra dictuꝫ est.⁊ iõ
nõ sequitur si aliqui sint habitus naturales
quod omnes sint naturales.

¶Utrum aliquis habitus causetur ex acti-
bus. Arti.2.

AD scdm Sic proceditur. Uidetur qd nul-
lus habitus possit ex actu causa-
ri.Habitus enim est qualitas que
dam:vt supra dictum est:omnis autem qua
litas causatur in aliquo subiecto inquatum
est alicuius receptiuum:cum igitur agẽs ex
hoc quod agit non recipiat aliquid sed ma-
gis ex se emittat,videtur quod non possit a-
liquis habitus in agente ex propriis actib⁹
generari.¶P̃.Illud i quo causatur aliqua
qualitas mouetur ad qualitatem illam(sicut
patet in re calefacta vł infrigidata)quod aũt
producit actum causantem qualitatem mo-
uet:vt patet de calefaciente vel infrigidan-
te.si igitur in aliquo causaretur habitus ꝑ
actum suiipsius,sequeret ꝙ idẽ esset mouẽs
⁊ motũ,agens ⁊ patiens:qd est ipossibile:vt
dr in.6.phy.¶P̃.Effectus nõ põt esse no-
bilior sua causa:sed habit⁹ est nobilior q̃ a-
ctus precedens habitũ:qd pꝫ ex hoc ꝙ no-
biliores actus reddit.Ergo habitus nõ po
test causari ab actu precedente habitum.

Sed ↄtra Est quod philosoph⁹ in.2.ethicoꝝ docet ha-
bitus virtutum ⁊ vitiorũ ex actibus causari.

Rñdeo Dicendum,quod in agente qñqꝫ est soluꝫ actiuũ principi
um sui actus:sicut in igne est solum principi
um actiuum calefaciendi.⁊ in tali agẽte nõ
potest aliquis habitus causari ex proprio a-
ctu.⁊ inde est quod res naturales non pos-
sunt aliquid consuescere vel dissuescere:vt
dicitur in.2.ethi.Inuenitur autem aliquod
agens in quo est principium actiuum ⁊ pas
siuuꝫ sui actus:sicut patet in actibus huma
nis.naꝫ actus appetitiue virtutis procedũt
a vi appetitiua secundum quod mouetur a
vi appꝛhensiua representante obiectum.⁊ vl
terius vis intellectiua ẽm quod rõcinatur ð
cõclusionibus hꝫ sicut principiũ actiuũ pro
põnẽ ꝑ se notam.Uñ ex talib⁹ actibus pos-
sunt in agẽtibus aliqui habitus causari:nõ
quidem quantum ad primum actuum prin
cipium,sed quãtuꝫ ad principiũ act⁹ quod
mouet motum:nam omne qd patitur ⁊ mo-
uetur ab alio disponit per actũ agentis.vñ
ex multiplicatis actib⁹ generat quedã qua
litas in potentia passiua et mota que nomi-
nat habit⁹:sicut habit⁹ virtutũ moraliũ cãn
tur in appetitiuis potentiis ẽm ꝙ mouẽtur
a rõne:⁊ habit⁹ sciaꝝ causant in intellectu,
ẽm qd mouetur a primis ꝓpositionibus.

Ad primũ Ergo dñm,ꝙ agẽs in-
quãtũ est agens nõ re-
cipit aliqd:sed inq̃tum agit motum ab alio
sic recipit aliq̃d a mouẽte:⁊ sic causat habi-
tus.¶Ad scdm dñm,ꝙ idẽ ẽm idẽ nõ põt
esse mouẽs ⁊ motũ:nihil aũt ꝓhibet ideꝫ a
seipso moueri ẽm diuersa:vt in.8.physi.ꝓ-
batur.¶Ad tertiũ dñm,ꝙ act⁹ p̃cedẽs ha
bitũ inq̃tũ ꝓcedit a principio actiuo,ꝓce-
dit a nobiliori principio q̃ sit habitus gene
ratus:sicut ipsa rõ est nobilius principiũ q̃
sit habitus virtutis moralis in vi appetiti-
ua per actuum consuetudines generatus:⁊
intellectus principiorum est nobilius princi
pium q̃ scientia conclusionum.

¶Utrum per vnum actum possit generari
habitus. Arti.3.

AD tertiũ Sic ꝓcedit Uꝛ ꝙ ꝑ vnũ
actum possit habit⁹ generari.
Demõstratio eñ actus ratiõis
est:sed ꝑ vnã demõstrationem
causat sciẽtia:q̃ est habit⁹ ↄclusionis vnius.
Ergo habit⁹ põt causari ex vno actu.¶P̃.
Sicut ↄtingit actus crescere ꝑ multiplica-
tionẽ:ita ↄtingit actũ crescere ꝑ intensionẽ.
sed multiplicatis actib⁹ generat habit⁹.er-
go etiã si multũ intẽdat vnus poterit esse cã
gñatiua habit⁹.¶P̃.Sanitas ⁊ egritudo
sunt habit⁹ quidã:sꝫ ex vno actu contingit
hominẽ vel sanari vel infirmari.Ergo vnus
actus potest habitum causare.

Sed ↄ Est,qd phs dicit in.1.ethi.qd
vna hyrũdo ver nõ facit, nec
vna dies:ita vtiqꝫ nec beatũ nec felicẽ vna
dies,nec paucũ tps.sed beatitudo est ope-
ratio ẽm habitũ perfecte virtutis vt dr in.1.
ethi.Ergo habitus virtutis,⁊ eadẽ ratione
alius habitus nõ causatur ꝑ vnũ actum.

Rñdeo Dñm,ꝙ sicut iam dictũ est:
habitus per actũ generat
iquantuꝫ potentia passiua mouetur ab aliq̃
principio actiuo.Ad hoc autem quod aliq̃
qualitas causetur in passiuo,oportet quod
actiuum totaliter vincat passiuum:vnde vi-
demus quod quia ignis non potest totali-
ter vincere suum combustibile,non statim i
flãmat ipsum:sed paulatim abiicit contrari-
as dispositiones:vt sic totaliter vincens ip-
sum similitudinem suam ipsi imprimat.Ma
nifestum est autem quod principium actiuũ
quod est ratio non totaliter potest superuin
cere appetitiuam potentiam in vno actu:eo
quod appetitiua potentia se habet diuersi-
mode ⁊ ad multa.iudicatur autem per ratio
nem in actu vno aliquid appetendum secũ-
dũ determinatas rõnes ⁊ circũstantias:vñ
ex hoc non totaliter vincit appetitiua poten
tia,vt feratur in idem vt plurib⁹ ꝑ modũ na
ture:quod ptinet ad hitũ ṽtutis.⁊ iõ habit⁹
virtutis non potest cãri ꝑ vnũ actũ,sꝫ ꝑ mul
tos.In apprehensiuis aũt potẽtiis cõside-
rãdũ est ꝙ duplex est passiuuꝫ:vnũ quidem
ipse intellectus passibilis:aliud autem intel
lectus quem vocat arist.passiuum:qui est rõ
particularis.i.vis cogitatiua cum memora
tiua ⁊ imaginatiua.Respectu igit pmi pas-

ac per hoc cum diui-
sione essentie ab esse
est:vt vnitum superi
us diuidatur inferi-
us.ergo est intellige
do in actu perfectus
participando diuinaꝫ
sapientiam ⁊ conse-
quenter cum diuisio
ne suscipit perfectum
intellectuꝫ in actu e
dem ratione.Unde i
vltimo articulo pre-
cedentis questionis
ad secundum dicitur
de angelis:quia non
ita sunt per seipsos
entes quin pticipẽt
sapientiam ⁊ bonita
tem diuinaꝫ:ideo in
quantum participa-
re indigent ab exte-
riori intantum neces
se est i eis ponere ha
bitus.Quia ergo es-
sentie angelice parti
cipationes quedam
sunt diuine essentie ⁊
in esse naturali ⁊ in
esse intelligibili:⁊ en
tia per participatio-
nem diuisim suscipi
unt quod in superio-
ri participato vnitũ
est:sequitur qd quẽs
admodum ad hoc vt
essentia ↄplemẽtum
essendi habeat indi-
get esse distincto a se
ita ad hoc quod com
plementum in eẽ for
me intelligibilis ob
tineat vt species ha-
beat adiunctas rerũ j.q.71. 4.co.⁊ d.17.q. 1.ã.3.⁊ ṽt.q.13. 9.ad.14 ⁊.15.
aliarum.⁊ sicut esse
ab extrinseco habet nõ
tamen sic quasi essen
tia prefuerit absqꝫ eẽ
⁊ accipiat eẽ ab alie:
sed quia per hoc ẽ ꝙ
ab alio ẽ.ita species
additas ab extrinse-
co habet non sic quasi
si prefuerit ⁊ suscipi-
at a deo species:sed
quia per illas habet
quia a deo congeni-
tas naturali sequela
ad propriam essentiã
possidet.⁊ est sermo
presens de naturali
scientia angelorum
qua sciunt alia.

¶Super Arti. 2.

IN articu-
lo secundo
eiusdẽ que-
stionis q̃.
quagesimeprime nõ
tato diligẽter quod
nobilitas operatio-
nis actiue pensatur
ex forma que est a-
ctionis principium:
⁊ propterea vt expres-
se patet/licet actus ꝓ
cedens habituꝫ sit se
cundum se imperfe-
ctus/est tamen perfe
ctior secundum suuꝫ
principium ⁊ hoc suf
ficit.quod bene nota
bis.

¶Super articulum quartum.

IN rñsione ad.3.4.ar.obmisso.3.aduerte ꝙ quũ duoꝝ ordinum
sũt ifusi hit⁹:q̃dã.s.ꝑ accñs ⁊ q̃dã ꝑ se ifusi.illi nãqꝫ hit⁹ q̃ pñt ex
actib⁹ aut nã acq̃ri,sꝫ ꝑ accñs ifusi:accidit.n.eis ifũdi.Et
isti sũt eiusdẽ rõnis spe͡ie/qñ ifũdũt cũ acq̃sitꝫ.Geometria.n.ifusa ⁊ acq̃si-
ta eiusdẽ sũt spẽi:sic oculi dati ceco nato ⁊ oculi alioꝝ.⁊ de istis in corpore
dr ꝙ infundunt:quia
deus producit quan-
doqꝫ effectus causa-
rum secundarum ab
sqꝫ ipsis.illi vero ha-
bitus qui sola in-
fusione fieri possunt
sunt per se infusi eo
quo non accidit a-
ctioni eoꝝ prefusio:
imo ipsam per se sibi
vendicant.⁊ isti sunt
habit⁹ essentialiter
supernaturales vt in
principio corporis ar
ticuli dicit.⁊ de vtris
ꝙ verificatur hic re-
sponsio ad.3.quod
actus pcedẽtes ex ha
bitu infuso non cau-
sant aliqueꝫ habitũ:
sed confirmant pre-
existẽtẽ. Et in ptom-
ptu cã est de ꝑ se infu
sis quideꝫ:qꝛ iproduc
1.d.17.q 1.ã.3.co. Et.3.d. 23.q.3.ã. 2.ad.3. Et ṽi.q. 12.ã.1. ad.7. cibiles sũt nisi ꝑ infu-
sionẽ ac ꝑ h̃ ex actib⁹
nostris.de per accñs
ṽo infusis:qꝛ duo ac
cidẽtia eiusdẽ spẽi sẽ
incõpossib in eodem.

¶Sup.q.52.ar. 1.

IN ar.pº.q.
52. multa
sunt dubia
dilucidan-
da cũ dei gr̃a.est in p
mis dubiũ circa sen-
sum distõnis facte in
corpe art.ꝙ perfectio
⁊ augmẽtuꝫ forme dr
2ᵉ ẽm ipsaꝫ formã ⁊
sꝫ pticipationeꝫ for-
me in sbto.aut.n.itẽ-
dit de forma i abstra
cto vel ↄcreto.⁊ hoc ẽ
ẽt propositum:qꝛ spe
ctat distictio hec ad
modos iiq̃ndi:qd au
tẽ est de re.aut de for
ma specifice ⁊ nũaꝫr ⁊
h̃ non:qꝛ hec scia est
parua vł magna ẽm
seipsaꝫ.aut de eẽntia
formẽ ⁊ participatio
ne ei⁹ in sbto vt lra i-
nuere vr ⁊ implicat ↄ
dictionem vt author
dicit in.2.2.q.24.ar
ticulo. 4.ad.3.qm si
pticipatio forme in
sbto intendit ipsa q̃qꝫ
substãtia forme intẽ-
ditur vt ibi dicitur.
¶Ad h̃ dr/ꝙ obscuri
tatem in hac re facit
lr sꝫ ꝙ.dupliciter eñ
sumi põt.pº vt deno
tat reꝫ denolatã tñ:
vt cũ dr sortes est al-
b⁹ ẽm dentes.⁊ sic nõ
sumit i proposito:sic
n.implicat ↄdictoria
formã augeri ẽm eẽ i
sbto/⁊ nõ sꝫ seipsam
vtrũqꝫ.n.est auctum.
Alio modo sumit vt
denotat cãm seu ra-
dicẽ:vt cũ dr ꝙ hõ ẽm
ꝙ rõnal ẽ artifex.⁊ h̃
modo sumit i pposito:⁊
e⁹ sensus ꝙ pfectio ⁊
augmẽtũ forme aut

sui potest esse aliqd actiuũ qd vno actu to-
taliter vincit potentiam sui passiui:sic vna ꝓpõ
per se nota ↄuincit itellectũ ad assentienduꝫ
firmiter ↄclõni:qd q̃dẽ nõ facit ꝓpositio ꝓ-
babilis.vnde ex multis actibus rõnis opꝫ
causari habitũ opinatiuũ ẽt ex pte itells pos
sibilis.Habitũ auteꝫ sciẽ poẽ est cãri ex vno
rationis actu quãtũ ad intellectũ poẽꝫ:sed
quantum ad inferiores vires appꝛhensiuas
necessariũ est eosdem actus pluries reitera
ri,vt aliquid firmiter memorie imprimatur.
vñ phs in ca.de memoria ⁊ reminiscentia di
cit,quod meditatio confirmat memoriã.ha
bitus autem corporales possibile est causa-
ri ex vno actu,si actiuum fuerit magne vir-
tutis:sicut quandoqꝫ medicina fortis statiꝫ
inducit sanitatem.¶Et per hoc patet re-
sponsio ad obiecta.

¶Utrum aliqui habitus sint hominibus
infusi a deo. Arti.4.

AD quartũ Sic pro-
ceditur.
Uidetur ꝙ nullus hit⁹ hoib⁹ i
fundat a deo.De⁹ enim equalr
se habet ad oẽs:si igit q̃busdã
infundit hit⁹ aliquos oib⁹ eos infundẽt.qd
pꝫ esse falsum.¶P̃.Deus opat in oib⁹ ẽm
modũ q̃ ↄuenit nãe ipsoꝝ:qꝛ diuine ꝓuidẽn-
tie est naturam saluare:vt dicit diony.4.ca.
de diui.no.sed habitus in hoie naturaliter
causantur ex actib⁹:vt dcm est.Nõ ḡ cãt de-
us in hominibus aliquos habit⁹ absqꝫ acti
bus.¶P̃.Si aliquis habitus a deo infun-
dit.per illũ habitũ hõ põt multos act⁹ ꝓdu
cere:sed ex illis actib⁹ cãtur silis habitus:
vt in.2.eth.dr.sequit ḡ duos habitus eiusdẽ
speciei esse in eodem:vnũ acq̃situ,⁊ alterum
infusuꝫ.quod vr esse ipoẽ:nõ eñ due forme
eiusdem speciei possunt esse in eodẽ sbto:nõ
ergo habit⁹ aliquis infundit homini a deo.

Sed cõtra Est,ꝙ dr eccł.15.Im-
pleuit eũ dñs spũ sa-
pientie ⁊ itells:sꝫ sapia ⁊ itells q̃dã hit⁹ sũt.
Ergo aliq̃ habitus hoi a deo infunduntur.

Rñdeo Dicendum,ꝙ duplici rõne
aliqui habit⁹ homini a deo
infunduntur.Prima rõ est,qꝛ aliq̃ hit⁹ sunt
quibus homo bene disponitur ad finem ex-
cedentem facultatem humane nature:q̃ est
vltima ⁊ pfecta hois btitudo:vt supra dcm
est.Et quia hit⁹ oportet eẽ proportionatos
ei ad quod hõ disponit ẽm ipsos.iõ necẽ est
quod etiam habitus ad huiusmodi fineꝫ di-
sponentes excedant facultateꝫ humane na-
ture.vnde tales habitus nunquam possunt
homini inesse nisi ex infusione diuina:sicut
est de omnibus gratuitis virtutibus.Alia
ratio est:quia deus potest producere effect⁹
causarum secundarum absqꝫ ipsis causis se
cundis:vt in primo dictum est.Sicut igitur
quandoqꝫ ad ostẽsionẽ sue virtutis ꝓducit
sanitatẽ absqꝫ nãli causa,que tamẽ per natu
ram posset causari,ita etiã quãdoqꝫ ad ostẽ-
dendam suam virtutem infundit homini il-
los habitus.qui nãli virtute possunt causa-
ri:sicut apostolis dedit scientiam scriptura-
rum ⁊ omnium linguarum:quam homines
per studium vel consuetudinem acquirere
possunt:licet non ita perfecte.

Ad primũ Ergo dñm,ꝙ de⁹ quã-
tum ad suam naturam
equaliter se habet ad omnes:sed secundum
ordinem sue sapientie certa ratione quedaꝫ
tribuit aliquibus que non tribuit aliis.
¶Ad secundum dicenduꝫ,quod hoc quod
deus in omnibus operatur secundum mo-
dum eorum non excludit quin deus quedaꝫ
operetur que natura operari non potest:sꝫ
ex hoc sequitur quod nihil operatur contra
id quod nature conuenit.¶Ad tertium di-
cendum,quod actus qui producuntur ex ha
bitu infuso non causant aliquem habitum:
sed confirmant habitum preexistẽtem:sicut
medicinalia remedia adhibita homini sa-
no per naturam non causant aliquam sanita
tẽ:sed sanitatem prius habitam corroborãt.

¶De causa habituum. Qõ.52.

DEinde Cõsiderandũ ẽ de au-
gmento habituum.¶Et
circa h̃ q̃rũt tria.Primo,
vtrũ hit⁹ augeãt.2º,vtrũ
augeant ꝑ additionẽ.3º,
vtrũ q̃lꝫ act⁹ augeat hitũ.

¶Utrum habitus augeantur. Arti.1.

AD primũ Sic ꝓcedit. Uꝛ ꝙ habi-
tus augeri nõ possint.Augmẽ
tũ eñ est circa quantitatẽ:vt dr
in.5.physi.sed habitus nõ sunt
in gñe quãtitatis,sed in gñe qualitatis.Er-
go circa eos augmentũ esse nõ potest.
¶P̃.Habitus est perfectio quedã:vt dr in
7.phy.sed pfectio cũ importet finẽ ⁊ termi-
nũ nõ vr posse recipere magis ⁊ minus.Er-
go hitus augeri non potest.¶P̃.In his q̃
recipiunt magis ⁊ minus contingit esse alte
rationem:alterari enim dicitur qd de min⁹
calido fit magis calidum:sed in habitib⁹ nõ
est alteratio:vt probatur in.7.physi.Ergo
habitus augeri non possunt.

Sꝫ cõtra Est,quod fides est qui-
dam habitus,⁊ tñ auge-
tur.vñ discipuli dño dicũt,Dñe adauge no-
bis fidẽ:vt hr luce.17.Ergo hitus augent.

Rñdeo Dñz,ꝙ augmẽtũ sicut ⁊ alia
ad quãtitatẽ ptinẽtia a quã-
titatib⁹ corpalib⁹ ad res spũales ⁊ itellectua
les transferunt:pp cõnãlitatẽ intells nri ad
res corporales,que sub imaginatiõe cadũt.
Dicitur aũt in quantitatibus corporeis ali-
quid magnũ ẽm ꝙ ad debitam pfectionem
quantitatis pducit.vñ aliqua quãtitas re
putatur magna in homine,que non reputat
magna in elephante.vnde ⁊ in formis dici-
mus aliquid magnũ ex hoc qd est perfectũ.
Et qꝛ bonũ habet rõneꝫ perfecti:ꝓpter hoc
in his que non mole magna sunt,idẽ est esse
maius qd melius:vt aug.dicit in.8.de trini.
Perfectio autem forme dupliciter potest cõ
siderari.Uno modo secunduꝫ ipsam formã.
Alio modo secunduꝫ qd sbm participat for-
mam.Inquãtũ igitur attenditur pfectio for
me ẽm ipsam formã,sic nõ dicitur ipsa esse
parua vel magna:puta magna vel parua sa
nitas vel scia.Inquantũ vero attenditur ꝑ-
fectio forme ẽm participationeꝫ sbti dicitur
magis ⁊ minus:puta magis vel min⁹ albũ
⁊ sanum.Nõ aũt ista distõ ꝓcedit ẽm hoc ꝙ
forma habeat esse preter materiam aut sub-
iectũ:sed qꝛ alia est consideratio eius scdm
rõnem speciei sue,⁊ alia secũdum quod par-
ticipat in subiecto.Secundum hoc igitur
circa intensionem ⁊ remissionem habituum

oriret ipa nã specifi
ca forme/aut ex ptici
patiõe ei⁹ in sbto:ita
ꝙ vtraqꝫ pfectio ⁊ v-
trumqꝫ augmentum
vbi inuenit cõe est for-
me ⁊ sbto vt hꝫ for-
mam.Differentia aũt
est in cã origis:vt cla
re habes iferi⁹ in.q.
53.ar.2.ad.2.de di-
minutiõe:de qua idẽ
est quod de augmen
to iudicium.
¶Circa illã proposi-
tionem/Illud ẽm qd
sortitur aliq̃d spẽ oꝫ
esse indiuisibile:i eo-
dẽ cor͡e articuli subiũ
ctã dubium occurrit
de qua indiuisibilita
te est sermo.Aut eñ
est sermo de indiui-
sibilitate oimoda ⁊
h̃ nõ:qꝛ ↄstat qñqꝫ eẽ
diuisibile ṽtualiter
⁊ mãr.aut de idiui-
sibilitate foãli:⁊ hoc j.q.66. ar.1.⁊.2. co. Et ṽt.q. 1.art.11. ⁊.q.5.ar. 3. Et 10. e hi.lec. 3.
lꝫ sit verꝫ nõ tñ est ad
ꝓpo͡m:qm loq̃mur ð
augmento quod fiat
cũ idiuisibilitate for
mali.aut de idiuisibi
litate mãli vocando
oẽm disiõnẽ siue quã
titatiuã siue ḡdualẽ
siue q̃olꝫ absqꝫ va-
rietate specifica mã-
lẽ:⁊ h̃ eẽt ad ꝓpositũ
sꝫ ẽ falsũ:qꝛ cũ mlte
spẽs suscipiẽtes ma-
gis ⁊ min⁹ sint sim-
plices(vt calor ⁊ albe
do)nõ põt itelligi vt
calor diuidat sꝫ ma-
gis ⁊ min⁹/⁊.A.eius
dñia nõ intẽdat ⁊ re-
mittat sic ipse calor.
¶Ad h̃ dr:ꝙ ꝓpe lo
q̃ndo ẽmo ẽ ð idiuisi
bilitate latitudĩs op
posita diuisibilitatĩ:qꝛ
aliq̃d latitudinẽ hꝫ/
siue hẽat latitudinẽ
vt calor/siue vt albe/
siue q̃uis alio sikr mõ
sꝫ attribuit i lr̃a hu-
iusmodi idiuisibilitas
specificãti vt sic.ita
ꝙ sensus ẽ/ꝙ specifi-
cãs iquãtũ specificãs
stat i idiuisilr̃.i.caret
latitudĩe.i.nõ hꝫ i se
aliq̃ pla.Et rõ est:qꝛ
specificãs vt sic cõsti-
tuit spẽm vt vltimuꝫ
⁊ termin⁹.vltimo aũt
⁊ termio vt sic repu-
gnat latitudo:si eñ
disiõnẽ aliquã hꝫ ẽm
alteꝝ eoꝝ nõ deter-
minabit:⁊ rursus sꝫ
aliq̃d ↄstituet/⁊ scdm
aliq̃d nõ.⁊ rursus nõ
ↄstituet spẽm in cer-
to loco:sꝫ ẽm aliq̃d i
vno/⁊ ẽm aliq̃d in al
tero.⁊ sic spẽs reꝝ nõ
hẽrẽt sita loca:sic nu
merri:nec ↄstitutiua
eaꝝ eẽnt sic ↄstituti-
ua numeroꝝ⁊ inua-
riabiliter.cũ his ta-
men stat qd res speci
ficantes habeant la-
titudinem:vt obiji-
ciendo de calore pro
batur.sermo enim
noster formalis est.

nihil aliud intēdimus nisi q res specificans vt sic stat in diuisibili:licet ipsamet res nō vt specificās:sed q̄uolibet alr habeat latitudinē.q̄uo autē hoc sit ad ꝓpositū negotiū pertinens in sequenti patebit dubio.
¶ Circa distōnē ꝛ dr̄iam formaꝝ in lr̄a subiūctā:q quedā ꝑm se vel aliq̄d sui sortiunf spēm:ꝛ q̄dā ex alio ad qd ordinanf:ꝛ ille ꝑm se h̄nt determinatā rōnē neq in plus neq in min⁹ declinabilē.iste ṽo pn̄t ꝑm se diuersificari in plus ꝛ min⁹ salua vnitate specifica pp vnitatē ei⁹ ad qd ordinanf. dubiū ē ꝛ de sensu verborū ꝛ de efficacia ad ꝓpositum. De sensu' q̄dē:qꝛ cum dr̄ia sit intrinsecū cōstitutiuū ois forme: nulla ē forma q̄ sic sortiatur spēm ab extraneo:qꝛ ois forma ꝑm se vel aliq̄d sui/puta dr̄iam ꝓpriam sortif spēm:ac ꝑ hoc ois forma claudif sub prio mēbro: ꝛ nulla restat sub scđo. De efficacia ṽo:qm̄ reuera ois forma hꝫ ꝓpriā dr̄iam: ꝑm quaꝫ nec in plus nec in min⁹ specifice declinare pōt: sꝫ sub illa dr̄ia in plus ꝛ minus aliq̄ forma declinat:vt pꝫ de calore et albedine. nec alr est in motu:puta calefactione q̄ in calore:sicut enim calefactio salua sua specifica vnitate vn̄cūq illā habeat intēdif ꝛ remittitur:ita ꝛ calor:vnde specificatio ꝑm se vel ex alio i formis nihil vr̄ facere ad propositum ꝛc. ¶ Ad hoc dr q nō est sensus q formarū q̄dā includunt in se dr̄iaꝫ ꝯstitutiuā ꝛ q̄dā nō: qm̄ dr̄ia est q̄ cōducit ad eē ꝛ ei⁹ qd est esse rei pars ē: vt in ꝓdicabilib⁹ dr: ꝛ stultū est hoc vertere in dubiū:sꝫ sensus est/q q̄dā forme h̄nt suā dr̄iam sine ordine ad aliqd extraneū:vt calor albedo ꝛ hmōi: q̄dā vero habēt suas dr̄ias cum ordine ad aliqd extraneum:ita q nō sunt absolubiles ab illo extraneo: vt motus potētie habitus:ꝛ si quid est huiusmodi. De quibus in primo libro diffuse sermo est habitus. Et hic sensus nullaꝫ patitur calūniaz/aut falsitatē:vt ibi ostensum est. Efficacia autē sunt hec ad intentū:qm̄ forme ex sua natura specifica tantū nihil habent/nisi qd sortiuntur ex suo specificatiuo qd in indiuisibili consistere dictum est.ille igitur forme que suū specificans indiuisibile sic intus obtinent/quod ad nihil extra ordinantur/nihil habent ex hoc nisi indiuisibile:ac per hoc secundum se nō habent augmentum.ille aūt que ꝑm suam propriam differentiam aliquod extraneum licet indiuisibile respiciunt/ex ipsa sua natura accessum ad illud/ac per hoc augmētum in hmōi accessu sortiuntur. Ad quorū maiorē euidentiā/scito qd cū augmētū circa quantitatē variabilē in plus aut min⁹ sit:sicut forma se habet ad quātitatē hmōi:ita se habet ad augmentum:forme aūt q̄ extraneum aliquod specificatiuū nō respiciunt/nullam ꝑm suas specificas naturas quantitatem mutabilē sortiuntur:sed quantitatem tantum perfectionis specifice vt sic in indiuisibili consistentem:forme autem que aliquod extraneum specificum respiciunt preter illam specificam perfectionem sortiuntur aliam quantitateꝫ mutabilem scilicet secundum accessum maiorem vel minorē ad illud specificans/ꝛ ideo ille secundum se nō augentur aut minuuntur:iste sic.ꝛ ꝯsistit tota vis in hoc/qd lꝫ vtrobiq specificās vt sic consistat in indiuisibili nec habeat latitudinē: ꝛ ppea cōe est vtrisq qd specifice nihil pōt addi aut subtrahi q̄n varief spēs:h̄ntib⁹ tn̄ dr̄iam mēdicantē ab extraneo specificāte ex hocipso respectu ꝯuenienti forme ꝑm suā nām specificā pure sūptā āner⁹ est mot⁹ accessus ad illud maior ꝛ minor:ꝑm queꝫ hmōi forme ꝑm se dn̄r augeri vel minui,talis aūt accessus nō pn̄t poni in alijs formis qm̄ nihil extra respiciūt specificās cui diuisibilis hic accessus ānecti possit. Vbi gr̄a.scia:qꝛ ꝑm suā nām respicit scibile ex hocipso q nō abstrahit a scibili specificāte ꝯsequif q plus ꝛ min⁹ ad ipm scibile accedere possit plura vel pauciora de ipso attingendo. Caloꝝ aūt nihil ꝑter specificā nām intrinsecā dicens/nihil hꝫ vt sic variabile. Et hec ē intētio authoris de augmētor diminutiōe formarum ꝑm se.
¶ Circa augmentuꝫ ꝛ diminutionē formarū ꝑm ꝑticipationeꝫ in subiecto .scđo loco in corpe articuli posita aduerte q qꝛ suscipere magis ꝛ minus latitudinē quādām portat: idcirco author ex indiuisibilitate excludēte hmōi latitudinē dr̄iam manifestat iter formas sic augmētabiles ꝛ n̄ augmētabiles: ꝛ dupl' hoc ꝯtigit.primo si forma indiuisibilr se habeat ad sbm: sic em̄ cōstat q participatio ei⁹ latitudinē nō hꝫ. ꝛ h̄ iuenif inter oēm formā sbālē ꝛ ei⁹ sbꝫ. ꝛ rō in lr̄a ponif:qꝛ.s. specificat sbm:specificare em̄ act⁹ est in indiuisibili ꝯsistēs:vt dictū est:ꝛ est sermo de specificatiōe sbti nō in tali aut tali spē/sꝫ simplr/qd solū iuenif in forma sbali:cetere n.specificāt ꝑm q̄d.secūdo ꝯtingit si de rōne forme sit idiuisibilitas nō i ptes quātitatiuas:sicut numerus ꝛ circulus ptes h̄nt:sed in pl̄a quouis aliquo adiuncto vel adēpto pfectior aut min⁹ perfecta fit: qd est carere latitudine. ꝛ est sermo de formis nō de specificāte ipsā. iā em̄ dcm̄ est q omne specificās vt sic cōsistit i diuisibili: nisi aūt dicim⁹ q nō ois forma cōsistit in diuisibili:sed q̄dā sic: vt spēs figuraꝝ ꝛ numerorum:ꝛ q̄dā non: vt multe q̄litates prie ꝛ tertie spēi. calori em̄ adempto aliquo gradu sue latitudinis remissior est ꝛ apposito intensior est:circulus autem quocūq variato/aut nō remanet circulus/aut eque:ꝛ sic habes ꝛ quare quedam forme secundum suas specificas naturas augenf ꝛ q̄dā non:ꝛ hoc ꝓpter antiquos:ꝛ quare quedā forme suscipiunt magis ꝛ minus vt respiciunt subiectum/ꝛ quedam nō.
¶ Circa rationem assignatam in eodem primo articulo.q.52.quare quedam forme vt participabiles in subiecto suscipiunt magis ꝛ min⁹ ꝛ quedam nō:dubium duplex restat.primo de speciebus quantitatis cōtinue infra latitudinem continui scilicet linea/superficie/ꝛ corpore:he enim in litera non tractantur nisi vt induunt discreti rationem:puta bicubiti tricubiti ꝛc. Et tamen he neq specificant neq indiuisibilitatem de sua ratione sortiuntur:ꝛ cōsequēter suscipere deberent magis ꝛ minus si ratio litere esset sufficiens:constat autem quod nō suscipiunt magis ꝛ minus. Secundo de naturalibus potentijs que ponuntur in secunda specie qualitatis.vt intellectus voluntas concupiscibilis ꝛc. Que etiam sunt absq magis ꝛ minus:ꝛ tamen nec specificant/nec indiuisibilitatem habent.
¶ Ad primum ex duplici capite dici potest. Primo quod huiusmodi quātitates computate sunt cum formis specificantibus quo ad hoc propter earū ꝓpinquitatē ad substātiaꝫ a simplicio:vt patet in litera. Et ppea author cū dcm̄ simplicū nō refutauerit/sed explanauerit/ꝛ ampliauerit:in illa cōputatiōe eas dimisit/q̄ ille posuit.ꝛ cū hoc conat⁹ est ex sua explicatiōe de eisdē sub alia rōne reddere rōnē. Scđo q sub̄m pn̄tis discussiōis ē for³ nō essentialr quāta q̄titate molis:vt in prin° corpis arti. innuif:qm̄ magnitudo formarū de q̄ est q̄stio:circa quā est augmētū ꝛ diminutio(q̄ vocanf intēsio ꝛ remissio)distinguif in lr̄a ꝯ magnitudinē q̄titatis molis:ꝛ sic q̄titas molis tāq̄ hn̄s alterius gn̄is magnitudinem ꝛ augmentum et diminutionē extra pn̄tem disputationē a prin° art.remansit. Erit h̄ ꝑm hoc rōlr̄e de formis n̄ eētialr quātis q̄titate molis: quare q̄dā suscipiūt magis ꝛ min⁹:ꝛ quedam nō.ꝛ merito:qꝛ de istis ē dubiū. Illas em̄ cōstat nō suscipere magis ꝛ minus:nē obstat q author ēt ad q̄titatis cōtinue spēs aliq̄s sermonē extēderit: qm̄ h̄ ad pfectionē spectat doctrine ꝛc. ¶ Ad scđm dr:q nāles po° q̄ cōsequuntur imutabilr sbas cū formis specificātibus cōnumeranf. Un̄ h̄ nihil obstat. dico aūt imutabilr qꝛ si aliq̄ cōsequerētur mutabilr:vt durū ꝛ molle:nihl' ꝓhibet eas suscipe magis ꝛ min⁹. Alteratione em̄ facta fiet magis mole aut minus:ꝛ sic vniuersalis regula vr̄ stare in formis absolut'. respectiue em̄ absolutarū nās cōsequūtur:ꝛ ꝑm eas suscipiūt vl' nō suscipiūt magis ꝛ min⁹: dupl' em̄ nō suscipit magis ꝛ min⁹. sicut aūt suscipit magis ꝛ min⁹:qꝛ q̄litas suscipit magꝫ ꝛ min⁹ ꝛc.

i.q.66. ar.1.ꝛ2. Et virt. q.1.ā.1 ꝛ q.5.artic.3. Et 10.ethi. lec.3.

¶ Super art. 2.

IN arti.2. eiusdē q. dubia duo sunt.p̄m ē circa distōnē factā i lr̄a.s.q si intensio in formis intelligif per additionem / hoc nō pōt esse nisi duplr.s. vel ex pte ipsi⁹ forme vel ex pte subiecti ꝛc. Est em̄ distō hec ꝑm sensum litere intellecta insufficiens : qm̄ ꝑm literam additio ex parte forme nihil aliud significat q̄ additionē specificam. Cōstat autē q preter additionē specificam ꝛ ex parte subiecti datur tertius modus additionis scilicet gradus ad gradum:qui in litera omittitur ꝛ in proposito ponif a dicentibus q intensio ꝛ remissio fit per additionem gradus ad gradum:vel remotionē gradus a gradu.insufficiēs ergo videf distinctio.
¶ Secundum dubiū valde arduū/ꝛ nō nisi cū diui Thome adiutorio solubile est de efficacia huius ꝓcessus ad excludendū intēsionem formarū nō fieri per additionē gradus ad gradū:ratio em̄ in litera directe posita cōtra additionē nō videtur locū habere in istis gradibus qm̄ nec distinguunf spē nec subiecto. Et augetur dubitatio:qꝛ aut author intēdit excludere opinionē dicētē q intēsio fit per additionē gradus ad gradū:aut nō.si nō:Cōtra quos ergo disputat? Et rursus diminute tractat materiā hāc:omittendo hanc principalem difficultatē.si sic:cū talis opinio non ponat additionē ꝑm speciem nec ꝑm subiectum/sꝫ ꝑm generationem noui gradus:quomodo ex his excludif?
¶ Ad primum dubium facile respondetur:dicendo q distinctio est sufficiens:ꝛ q verum est q per augmentum ex parte forme intendit varietatem specificam:quoniam vtitur hoc termino sicut in articulo precedente. Sed sciendū est q qꝛ forme accidentales intēsibiles ꝛ remissibiles nō distinguunf nisi aut formalr aut mālr:ꝛ distinctio specifica ex forma est:mālis aūt ex subiecto.iō author ꝑ illā distōnē nō intēdit aliā q̄ cōsuetā.s.aut additio est specifice differētis/aut numeralr.nec daf scđs modus:qm̄ additio gradus ad gradū intelligif gradus nūeralr distincti:vt tractādo ꝑm dubiū clari⁹ patebit q̄uo aūt licuerit additionē numeralē solū ꝑm additionē subiecti exercere: in scđo dicef dubio.
¶ Ad euidētiā secūde ambiguitatis sciēdū est/q tribus modis pōt q̄s imaginari additionē gradus ad gradū in q̄litatib⁹ prio/vt grad⁹ aliq̄s ꝑexn̄s ꝑm rem actu in aliquo adiūgatur forme exn̄ti i aliquo gradu nō in summo: sicut quātitas alimēti addif aiali qd augef,scđo/vt gradus aliquis ꝑexn̄s nō ꝑm rē/ sꝫ ꝑm intellectum ꝛ potētiā actiuam de foris apponaf forme non in summo :sicut aeri illuminato vnā candela addif aliud lumē ex alia candela postmodū: ꝛ fit magis illuminatus .tertio:vt gradus aliq̄s preexn̄s in potentia sbi educaf de ei⁹ potētia:ꝛ addaf ꝑexn̄ti sic cuꝫ forma educif de potētia sbi addif sbto:preter hos modos nescio aliū q̄ ad istos n̄ reducaf. Sciendū est deinde: qd qꝛ additio nō pōt intelligi vt.s.tho.i.2.2. q.24.dicit: absq intellectu duorū.s.ei⁹ cui addif:ꝛ ei⁹ q addif:dualitas āt sine distōne fingi neq̄t oꝫ omnē opionē ponētē intēsionē fieri ꝑ additionē distōnē horum duorū ꝓponere vel in re vel ꝑm imaginationē:q̄uis additione fctā possit fieri ex vtroq vnū:vt pꝫ:nec te lateat q idē ē iudiciū de additione magis ad min⁹ ꝛ additione grad⁹ ad gradū:ꝛ forme ad formā in eadē spē:vt pꝫ in lumine: est enim aer prius ex candela lucente vt duo illuminat⁹.ver.gra.vt duo. Et si apponatur alia candela eque virtutis ꝛc. erit illuminat⁹ vt quatuor:vt pꝫ ex hoc q melius ibi legimus:ꝛ vniuersaliter videmus:qd nō esset:si esset factū lumen maius extensiue:puta plura lumina ꝛ non maius intensiue. Et tn̄ constat q aliud numero lumē fieret:si subm occupatū nō inueniref. Et ꝓpter ea author loquēs de additiōe forme ad formā eiusdē spēi loquif etiā de additiōe grad⁹ ad gradū:grad⁹ em̄ caloris vt duo calor q̄dā est:ꝛ sic de alijs. Examinādo igif modos imaginatos additiōis in formis videam⁹ q̄uo additiōis rō ꝛ veritas inueniaf. In ꝑmo mō additiōis rō vere saluaf:sed nulla veritas:est em̄ impoł'e q gradus exn̄s addaf exn̄ti nisi sbm subto addaf. Et tūc nō fieret magis sed mai⁹ vel accn̄s migraret de subto in subm:qd est impoł'e. In scđo mō rō additiōis apparenter saluaf:est em̄ in eo nō additio:sed additionis mod⁹ q̄dā:vt apparet tū ex eo q deforis venit ꝑm veritatē vt in formarū infusarū intēsione:vel ꝑm estimationē vt in lumine:tū ex eo q id qd deforis venit intelligitur vt qdam indiuiduum eiusdem spēi non quod est sed quod esset si seorsuꝫ fieret:ꝛ sic saluaf quodāmō distinctio numeralis eius quod additur ad id cui additur veritas aut deficit:tum quoniā nulla forma naturalis intensibilis venit deforis nisi apud ponentes formas creari:licet quo ad formas supernaturales charitatem scilicet et huiusmodi verificetur aduentus deforis/sed presens ser-

ꝛ formarū fuerūt q̄tuor opiones apd ph̄os: vt simplici⁹ narrat in cōmēto ꝑdicamētoꝝ. Plotin⁹.n.ꝛ alij platonici ponebant ipsas q̄litates ꝛ hit⁹ suscipe magis ꝛ minus, ꝓpter hoc q mālēs erāt:ꝛ ex h̄ hēbāt indeterminationē quādā pp māe infinitatē. Alij vero in ꝯtrariū ponebāt q ipe qualitates ꝛ habit⁹ scđꝫ se nō recipiebāt magis ꝛ min⁹. sꝫ qualia dn̄r magis ꝛ min⁹ ꝑm diuersam ꝑticipationē:puta q iustitia nō dicatur magis ꝛ min⁹:sed iustum.ꝛ hāc opionē tangit aristo. in predicamētis. Tertia fuit opio stoicorū media inter has:posuerūt em̄ q aliq̄ hit⁹ ꝑm se recipiunt magis ꝛ min⁹.sicut artes:q̄dā aūt nō:sicut ṽtutes. Quarta opio fuit quorūdā dicētiū q qualitates ꝛ forme imāles nō recipiūt magis ꝛ min⁹:māles aūt recipiūt. Ut igif hui⁹ rei veritas manifestef:cōsiderādū est q illd ꝑm q sortitur aliq̄d spēm,opꝫ esse fixū ꝛ stās ꝛ quasi indiuisibile:quecūq em̄ ad illud attingūt:sub specie cōtinentur:quecūq aūt recedūt ab illo,vel in plus vel in min⁹ ꝑtinent ad aliā spēm vel perfectiorē vel imperfectiorem. vn̄ ph̄s dicit in.8.meta.q spēs rerū sunt sicut numeri: in qb⁹ additio vel diminutio variat spēm. Si igitur aliqua forma vel quecūq res ꝑm seipsam vel ꝑm aliq̄d sui sortiaf rōnē spēi:necesse est q ꝑm se considerata habeat determinatā rōneꝫ:que neq in plus excedere, neq in min⁹ deficere possit.ꝛ hmōi sunt calor ꝛ albedo:ꝛ alie hmōi qualitates q̄ nō dn̄r i ordine ad aliud:ꝛ multo magis sb̄a que est ꝑ se ens. Illa ṽo que recipiunt spēm ex aliquo ad qd ordinantur, pn̄t ꝑm seipsa diuersificari in plus vel in minus: ꝛ nihilomin⁹ sunt eadē spē pp vnitatē eius ad quod ordinanf ex quo recipiūt spēm: sicut motus ꝑm se est itēsior ꝛ remissior:ꝛ tn̄ remanet eadē spēs pp vnitatē termini ex quo specificatur ꝛ idē ꝑt ꝯsiderari in sanitate:nā corp⁹ ꝑtingit ad rōnē sanitatis,ꝑm q hꝫ dispōnē cōuenientē nāe aialis:cui pn̄t dispōnes diuerse cōueniētes esse. vn̄ pōt variari dispositio in plus vl' in min⁹:ꝛ tn̄ sp remanet sanitatis rō.vn̄ ph̄s dicit in.10.ethi.q sanitas ipsa recipit magis ꝛ min⁹:nō em̄ eadē est cōmēsuratio in oib⁹:neq in vno ꝛ eodē sp:sꝫ remissa ꝑmanet sanitas vsq ad aliq̄d.hmōi āt diuerse dispōnes vl' cōmēsuratiōes sanitatis se h̄nt ꝑꝫ excedēs ꝛ excessuꝫ.vn̄ si nomē sanitatis eēt impositū soli ꝑfectissime cōmensurationi:tūc ipsa sanitas nō diceretur maior vl' minor. Sic igif pꝫ qualr aliqua qualitas vel forma possit ꝑm seipsam augeri vel minui:ꝛ qualr nō. Si ṽo cōsideremus qualitatem vel formā ꝑm ꝑticipationē sbti: sicēt inueniunf q̄dā q̄litates ꝛ forme recipe magis ꝛ minus ꝛ q̄dā nō,hmōi aūt diuersitatis cām simplici⁹ assignat ex h̄ q sb̄a ꝑm seipaꝫ nō pōt recipe magis ꝛ min⁹: qꝛ ē ens ꝑ se.et iō ois forma q̄ sbālr ꝑticipaf in sbto:caret intensione ꝛ remissione. vn̄ in gn̄e sbe nihil dr ꝑm magis ꝛ min⁹. Et qꝛ quātitas ꝓpinqua est sbe ꝛ figura ēt cōsequitur quātitateꝫ:inde est q neq ēt in istis dr aliq̄d ꝑm magis aut min⁹. Un̄ ph̄s dicit in.7.physi.q cū aliquid accipit formā ꝛ figurā:nō dr alterari:sed magis fieri. Alie vero qualitates que sunt magis distātes a sb̄a:ꝛ coniūgunf passionib⁹ ꝛ actionib⁹ recipiūt magis ꝛ minus ꝑm ꝑticipationē sbti. Pōt aūt ꝛ magis explicari huiusmodi diuersitatis rō:vt em̄ dictū est:id a quo aliq̄d hꝫ spēm opꝫ manere fixū ꝛ stans in indiuisibili,duob⁹ igif modis pōt ꝯtingere q forma nō ꝑticipaf ꝑm magis ꝛ minus. Unomō qꝛ ꝑticipās hꝫ spēm ꝑm ipsam: ꝛ inde est q nulla forma sbalis participaf scđm magis ꝛ min⁹:ꝛ pp h̄ ph̄s dicit in.8.meta.q sicut numerus nō hꝫ magis neq minus:sic neq sb̄a que est ꝑm spēm.i.quātū ad ꝑticipationem forme specifice:sed si q̄dē q̄ cū mā.i.ꝑm mālēs dispōnes inuenif magis ꝛ minus in sb̄a. Alio mō pōt ꝯtingere ex h̄ q ipsa indiuisibilitas est de rōne forme.vn̄ opꝫ q si aliq̄d ꝑticipet formā illā,q ꝑticipet illā ꝑm rōnem idiuisibilitatis:ꝛ inde est q spēs numeri nō dn̄r ꝑꝫ magis ꝛ min⁹:qꝛ vnaqueq spēs in eis cōstituif per idiuisibilē vnitatē.ꝛ eadē rō est de spēbus quātitatis ꝯtinue q̄ ꝑm numeros accipiunf:vt bicubitū ꝛ tricubitum.ꝛ de relōnib⁹:vt duplū ꝛ tripluꝫ, ꝛ de figuris: vt trigonū ꝛ tetragonū.ꝛ hāc rōnem ponit arist.in ꝑdicamētis:vbi assignaꝫ rōnē quare figure nō recipiūt magis ꝛ minus dicit, Que quidē recipiūt trigoni rōnē ꝛ circuli,ꝛ silr trigona vel circuli sunt,qꝛ idiuisibilitas est de ipsa eorū rōne.vn̄ quecūq participāt rōnē eorū:opꝫ q indiuisibilr ꝑticipent. Sic igif pꝫ q cū habit⁹ ꝛ dispōnes dicantur ꝑm ordinē ad aliq̄d: vt dr in.7.physi. dupliciter pōt intēsio ꝛ remissio in habitib⁹ ꝛ dispōnib⁹ cōsiderari. Uno modo ꝑm se:put dr maior vl' minor sanitas,vel maior vel minor scientia q̄ ad plura vel pauciora se extendit. Alio modo ꝑm ꝑticipationē subiecti:put.s.eq̄lis scia vel sanitas magis recipif in vno q̄ in alio ꝑꝫ diuersam aptitudinē,vel ex natura,vel ex cōsuetudine:nō em̄ habit⁹ ꝛ dispō dat spēꝫ sbo: neq iteꝝ in sui ratione includit indiuisibilitatē. Q̄uo āt circa ṽtutē se hēat infra dicetur.

Ad primū Ergo dōm.q sicut nomē magnitudis dr̄iuaf a q̄titatib⁹ corpalibus ad intelligibiles pfectiōes formaꝝ:ita ēt ꝛ nomē augmēti:c⁹ termin⁹ ē magnū. ¶ Ad scđꝫ dōꝫ,q hit⁹ q̄dē pfectio est:nō tn̄ talis pfectio que sit termin⁹ sui subiecti:puta dans ei eē specificū.neq ēt in sui rōne terminū icludit sicut spēs numeroꝝ.vn̄ nihil ꝓhibet q̄n recipiat magis ꝛ min⁹. ¶ Ad tertiū dōm,q alteratio ꝑmo q̄dē ē i q̄litatib⁹ tertie spēi:i q̄litatib⁹ ṽo ꝑme spēi ꝑt eē alteratio ꝑ posteri⁹:fcā.n.alteratiōe ꝑm calidū ꝛ frigidū sequitur aial alterari ꝑm sanū ꝛ egrū.ꝛ silr fcā alteratione ꝑm passiones appetitus sensitiui vl' ꝑꝫ vires sensitiuas apprehensiuas,sequitur alteratio secundū sciētiam ꝛ virtutes:vt dicitur in.7.physi.

¶ Utrū habit⁹ augeanf ꝑ additionē. Ar.2.

AD scđm Uidetur q augmētū habituum fiat ꝑ additionē. Nomē em̄ augmēti vt dcm̄ est,a q̄ntitatib⁹ corpalib⁹ trāsferf ad formas:sꝫ in quātitatib⁹ corporalib⁹ nō fit augmētum sine additiōe.vn̄ in pr̄io de gn̄atione dr,q augmentū est ꝑexistēti magnitudini additamētum. Ergo ꝛ in habitib⁹ nō fit augmētū nisi per additionē. ¶ ꝓ. Habitus nō augef nisi aliquo agēte,sed oē agēs aliq̄d facit in subto patiente:sicut calefaciens facit calorē in ipso calefacto. Ergo nō pōt esse augmentum nisi aliqua fiat additio. ¶ ꝓ. Sicut id qd nō est album,est in potētia ad albū,ita id qd est minus albū est in potētia ad magis albū:sed illud qd non est albū non fit albū nisi ꝑ aduētum albedinis:ergo id quod est minus albū non fit magis album nisi per aliquam aliam albedinem superuenientem.

Sed cōtra Est,q ph̄s dicit i.4. physi. Ex calido fit magis calidū,nullo facto imā calido, quod nō esset calidū quando erat minus calidū. Ergo pari ratiōe nec in alijs formis que augentur,est aliqua additio.

R̄n̄deo Dicēdū,q hui⁹ qōnis solō dependet ex ꝑmissa:dictū est em̄ supra q augmētū ꝛ diminutio in formis que intēdunf ꝛ remittunf:accidit vno modo non ex pte ipsi⁹ forme ꝑm se ꝯsiderate,sꝫ ex diuersa ꝑticipatione sbti.ꝛ iō hmōi augmētū habituū ꝛ aliaꝝ formaꝝ nō fit ꝑ additionē forme ad formā,sꝫ fit ꝑ h̄ q sbꝫ magis vel min⁹ pfecte ꝑticipat vnā ꝛ eādē formā.ꝛ sicut ꝑ agēs qd est actu fit aliq̄d actu calidū q̄si de nouo icipiēs ꝑticipare formā,nō q fiat ipsa forma vt ꝓbaf.7.meta.ita ꝑ actionē intēsam ipsius agētis efficif magis calm:tanq̄ pfecti⁹ ꝑticipās formā nō tanq̄ forme aliq̄d addaf.si em̄ ꝑ additionē itelligeref hmōi augmētū in formis hoc non posset esse nisi vel ex parte ipsius forme:vel ex parte subiecti.si autez ex pte ipsi⁹ forme:iā dictū ē,q talis additio vel subtractio spēm variaret sic variaf spēs coloris qn̄ de pallido fit albū. Si ṽo hmōi additio intelligaf ex pte sbti:hoc nō posset esse nisi vel qꝛ aliq̄ ps sbti recipit formā q̄ prius non hēbat:vt si dicaf frigus crescere in hole q̄ prius frigebat in vna pte q̄n tam i plurib⁹ ptib⁹ friget:vel qꝛ aliqd aliud sbm addif participās eandē formā:sicut si calm adiungaf calido,vel albū albo:sed ꝑm vtrūq istorum duorū modorū nō dr aliq̄d magis albū vl' calidū:sed maius: sed qꝛ quedā accn̄tia augef ꝑm seipsa(vt supra dictū est)in q̄busdā eoruꝫ fieri pōt augmētū ꝑ additionē:augef enim mot⁹ ꝑ hoc q ei aliq̄d addif vel ꝑm tēpus in quo est,vel ꝑm viā ꝑ quā est:ꝛ tn̄ manet eadē spēs ꝓpter vnitatē termini.augef ēt nihilomin⁹ mot⁹ ꝑ itētionē ꝑm ꝑticipationē subti: inquātū.s.idē mot⁹ pōt magis vel min⁹ expedite aut prōpte fieri. Silr etiā ꝛ scia pōt augeri ꝑm seipsaꝫ ꝑ additionē:sicut cū aliquis plēs ꝯclōnes geometrie addiscit:augef i eo hit⁹ eiusdē scie ꝑm spēm. Augef nihilomin⁹ scia in aliquo ꝑm ꝑticipationē sbti ꝑ intensionē: put.s.expediti⁹ ꝛ clari⁹ vn⁹ hō se hꝫ alio i eisdē ꝯclōnib⁹ cōsiderādis. In habitib⁹ aūt corpalib⁹ nō multū vr̄ fieri augmētū per additionē:qꝛ nō dicif aial sanū simplr aut pulchrū nisi ꝑm omnes ptes suas sit tale: q aūt ad pfectiorē cōmēsurationē ꝑducaf, h̄ cōtingit ꝑm transmutationē simpliciū q̄litatū que

Universidad de Deusto Biblioteca

mo est cõis.tñ qm nõ est etiã hic vera additio nisi ſm extranea: pnt.ſ. agẽs addit agẽti: vt author in.24.q.22.ar.5.ad.2.dicit ⁊ hec ẽt additio est p accns: qr plura lucẽtia aut calefaciẽtia cõcurrũt in vi vni⁹ totalis agentis. In tertio aũt additionis rõ eo solo mõ apparet quo qc quid noui quõlibet ad genitũ antiquo aduenire dicimus: sed veritas est ꝙ ibi nulla est additio nec quo ad fieri nec quo ad factũ eẽ, nõ quo

nõ augenẗ nisi ſm intẽtionẽ ex parte subiecti participantis. Quomodo autem se habeat circa virtutes: infra dicetur.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ ẽt in magnitudine corpali cõtingit dupl'r augmẽtũ. Uno mõ p additionem subti ad subm, sicut est in augmẽto viuẽtiũ. Alio mõ p solã intẽtionẽ absq oi additiõe: sicut est in his que rare fiũt, vt dr in.4.phy. ¶ Ad ſm dõm, ꝙ cã augẽs habitũ facit quidem semper aliqd in subto: non aũt nouã formaz: sed facit ꝙ subiectũ pfectius participet formã preexistẽtẽ, aut ꝙ amplius se extẽdat. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ id qḋ nõdũ ẽ, albũ, est in potentia ad formã ipsam tanq̃ nõdũ hñs formã: ⁊ iõ agẽs cãt nouã formã in subto: sed id qḋ est minus calidũ aut album: non est in potentia ad formã: cum iam actu formã habeat: sz est in potẽtia ad pfectũ pticipationis modũ: ⁊ hoc cõsequiẗ per actionẽ agentis.

¶ Utrũ quilibet act⁹ augeat hitũ. Ar.3.

Ad tertiũ Sic pcediẗ. Uiẗ ꝙ quilibet act⁹ augeat habitũ. Multiplicata eñ cã multiplicaẗ effectus: sed actus sunt cã habituũ aliquorũ: vt supra dictũ est. Ergo habit⁹ augetur multiplicatis actibus. ¶ p̃. De similibus idẽ est iudiciũ: sed oẽs act⁹ ab eodem habitu pcedẽtes sunt siẗes: vt dr in.2.ethic. Ergo si aliqui act⁹ augeãt habitũ: quilibet actus augebit ipm. ¶ p̃. Siẗe augeẗ suo simili: sed quilibet act⁹ est siẗis habitui a quo procedit. Ergo quilibet act⁹ auget habitũ.

Sed ꝯtra. Idem non est ꝯtrariorum causa: sed sicut dr in.2.ethi. aliqui actus ab habitu pcedentes diminuunt ipsum: vtpote cum negligenter fiunt. Ergo non omnis actus habitũ auget.

Rñdeo Dõm, ꝙ siẗes act⁹ siẗes hit⁹ cãnt: vt dr in.2.eth. Siẗitudo

ad fieri: qr nõ additio est: sed eductio. nec quo ad factũ eẽ: qr non saluaẗ distinctio iter additũ ⁊ cui addiẗ/sicut inter formã in facto eẽ ⁊ materiã. Ad cui⁹ clariorem notitiã ſcito qḋ additio p eductionẽ de potentia ſbti gradus ad gradũ p intẽsionẽ i formis dupl'r estimari põt. pmo qḋ se hẽant gradus ad inuicẽ sicut vnitas superueniẽs vnitati in numeris nõ quo ad discretionez: sed quo ad distinctionem. vñ ſcḋo estimaẗ ꝙ ipsa simplex essentia forme perfectior sit in ħ ipso ꝙ subm sibi magis subijcit formal'r ⁊ hoc est ipsam intẽdi: et quanto magis hoc hz: tanto est magis intensa. Et propterea dicere opz loquẽdo de intensione forme vt corpaliter respicit subm ꝙ semper qñ est intẽsior sit perfectior ſm essentiam ⁊ esse ⁊ inesse in ſbto/⁊ ecõuerso. Nec aliqua ibi interuenit corruptio: sed sola omnium predictorũ augmentatio. Diu⁹ ergo thomas de additiõe formaliter in xta phisicuz morem tractans primũ modum qui solus additionẽ formalem prefert distinxit contra alios duos quos ⁊ p vnico cõputauit; qr quo ad intrinsecã in

4.di.12, q.2.art, 1.q.1.ad 3m,

hoc proposito non differunt: ⁊ quodammodo distinctionis eorum meminit in 2.2e. in loco allegato ⁊ illuz semper improbauit: imo i primo sen.dist.17.dicit se non posse illum intelligere formaliter: hos autem seu hunc firmauit: ⁊ hinc quidem: quia tractat in cõmuni. primo ex cõmunibus: quia forma non fit sed compositum: additio enim nonnulla esset si forma fieret. secundo ex proprijs additionis: quia scilicet additum distinguitur ⁊c, vt pz in litera: ⁊ p hec ptz [illegible]o ad oba. ⁊ tu q̃ graduũ additione veteris disputando si hanc expressurus dicis sniam a lapsu solo lingue cohibendus restas ⁊c. ¶ Circa eandẽ difficultatez de intensione ⁊ remissione formarũ in eodẽ.2, art.52.q. Dubiũ adhuc occurrit ex scoto in vltima q.17. distinctionis primi sniarũ. Ipse siquidem nõ solus (vt opinor) sensum nõ intẽtũ a diuo thoma sic impugnauit vt in aliquo dissentiat ſm rem: duo eñ credunẗ affirmari. primũ ẽ ꝙ forme intendanẗ proprie ⁊ remittanẗ tñ ſm habitudinẽ ad subm. ſcḋm est/ꝙ res illa q̃ est forma qñ intendiẗ ⁊ remittitur nihil sui reale absolutũ acquirit aut pdit/sed solũ aliqd in ordine ad ſbm. Et vtrũq ſco. impugnat. Scḋm veritatẽ aũt ſm dictũ nõ est. ſ. tho. sed cõtra ipm vt ex supradictis ptz. vñ nõ opz rñdere obiectis ꝯ illud. Primuz vero dictũ assertũ a diuo thoma est/nec est mirũ ꝙ impugneẗ a scoto: qm̃ discordauit a pncipio: diuus eñ tho. posuit formas habere quicqd hñt aut ex rõne formali. i. specifica aut ex subto seu mã: ita ꝙ qcqd mãle. i. non specificũ est i eis ex mã posuit: ille aũt nõ. Et ppterea author latitudinez forme ſm magis ⁊ minus: cũ infra spẽm sit: mãleq aliqd id sit in spẽ: ad subm reduxit: sicut ⁊ cetera mãlia ⁊ indiuidualia. Scot⁹ aũt sequens suas proprietates indiuiduales vult ꝙ si p impoẗe forma ita abstraheretur a subto ꝙ nec etiã aptitudinal'r respiceret subm susciperet magis ⁊ minus: ita ꝙ hoc nec conuenit forme in ordine ad subm nec oriẗ quoquo mõ ex subto: sicut quãtitas molis: si per impoẗe non haberet inclinationẽ ad subm adhuc esset maior vel minor: probat autem hoc si contraria in summo sunt incõpoẗia: remissa vero cõpoẗia: ergo impoẗitas formarũ cõsurgit ex gradib⁹: ergo gradus conueniũt formis prius q̃ respiciãt subiecta. pma ꝯñtia est p se nota. ſcḋa

probaẗ: qr prior est incõpoẗitas formarũ in se q̃ sit earũ in subto recipiente: qr eñ sibiinuicẽ repugnãt: iõ nõ pñt recipi in eodẽ: ⁊ nõ ecõuerso: ergo ⁊c. ¶ Ad hoc dr pmo: ꝙ añs est falsum loquẽdo vt loquimur de ꝯtrarijs formal'r nõ virtual'r inuentis vt in medio: ⁊ ſm se nõ ſm extrinseca: puta animã vel celũ: vel formã mixti: ꝯria eñ cũ ex specifica differẽtia ꝯtraria sint: vt ptz.10.meta. per hoc idẽ sunt incõpoẗia i eodem: vt ptz ibidẽ. vñ

gũt ⁊ dissiẗitudo nõ solũ attẽdiẗ ſm q̃litatem eandẽ vel diuersam: sed etiã ſm eundẽ vel diuersuz pticipationis modũ. Est eñ dissiẗe nõ solũ nigrũ albo, sed etiã min⁹ albũ magis albo: nã etiã motus fit a minus albo in magis album, tanq̃ ex opposito in oppm̃: vt dr in.5.phy. Quia ṽo vsus habituũ i volũtate hois ꝯsistit (vt ex supradictis pz) sicut ꝯtigit qḋ aliqs hñs habitũ nõ vtiẗ illo, vel ẽt agit actum ꝯrium, ita etiã põt ꝯtingere qḋ vtiẗ habitu ſm actũ nõ rñdentem pportional'r intẽsioni habitus. Si igitur intensio act⁹ pportionaliter equeẗ intẽsioni habit⁹: vel ẽt superexcedat q̃libet actus vel auget habitum: vel disponit ad augmẽtũ ipsi⁹: vt loq̃mur de augmẽto habituũ ad siẗitudinẽ augmẽti aialis; nõ eñ q̃dlibet alimẽtũ assumptũ actu auget aial: sicut nec quelibet gutta cauat lapidẽ: sed multiplicato alimẽto tandẽ fit augmẽtũ. Ita ẽt multiplicatis actib⁹ crescit habit⁹. Si ṽo intẽsio actus pportionaliter deficiat ab intensione habitus: talis actus nõ disponit ad augmentum habitus, sed magis ad diminutionem ipsius. ¶ Et per hoc pz rñsio ad obiecta.

¶ De corruptione et diminutione hituũ. Qõ.53.

Deinde Cõsiderandũ est de diminutiõe ⁊ corruptiõe habituũ. ¶ Et circa ħ queruntẗ tria. Primo, vtrũ habitus corrũpi possit. Secundo, vtrũ possit diminui. Tertio, de modo corruptionis ⁊ diminutionis.

¶ Utrũ habitus corrũpi possit. Arti.1.

Ad primũ Sic pcediẗ. Uidetur qḋ habitus corrumpi non possit. Habit⁹ eñ inest sicut nã q̃daz: vñ opationes ſm habitum sunt delectabiles, sed natura non corrumpitur

arist. oẽs cõditiones ꝯtrariorũ inter quas est incõpoẗitas in eodẽ reducit ad perfectã drñam vt ptz ibi. ꝯria ergo in qcunq sunt gradu ꝯria sunt ⁊ incõpoẗia in eodez ⁊ alterũ ꝯ alterũ pugnat: ꝙ aũt i mixtis maneãt remissa ħ facit forma mixti cõtinens: ⁊ nihilominus mutuo ꝯ se nitunẗ remissa sicut in summo proportional'r. Dicitur ſcḋo ꝙ dato ãñte pma ꝯñtia nõ valet: quia impoẗitas formarũ poneretur ⁊c. vna ex ꝯrietate: ⁊ hec ꝯuenit formis ſm se ex specie⁹ nãis: ⁊ ħ nõ cõsurgit ex gradibus: sz abstrahit ab eis: sicut ⁊ ipsa fora: ⁊ hec incõpoẗitas est prior in formis pz se q̃ in subto: q̃ tñ nihil facit ad arguẽtẽ: altera ex gradib⁹: ⁊ hec cõuenit formis ex illo respectu ad subm ex quo cõuenit eis latitudo. In litera aũt pz ꝙ forme de q̃rum rõne nõ est indiuisibilitas pticipabiles a ſbtis absq specie eorũ hñt latitudinẽ. vnde neq latitudo neq gradus neq incõpoẗitas cõsurgens ex eis est prior q̃ sit talis pticipabilitas forme in subto: ⁊ cuz dr ꝙ ista incõpossibilitas est prior inter formas inter se quã in subiecto. Respondetur ꝙ hic est sophisma ab vna habitudine ab subiectum ad omnes seu a negatione prioritatis in vna: ad negationẽ prioritatis in omnibus. Aliud est enim dicere ꝙ incompossibilitas ista formarũ sit prior in se quã incõpoẗitas in subiecto. Aliud est dicere ꝙ incompossibilitas formarum in se sit prior omni respectu ad subiectum: quia est posterior participabilitate tali formarum in subiecto ex qua consurgit incompossibilitas ſm gradus in formis in se ⁊ in subiecto.

1.q.83. ã.5.[illegible]

¶ Ad exẽplũ aũt ſco. de quantitate molis dr: ꝙ quantitati cõuenit esse maiorem ⁊ minorem in eadem specie non ex hoc ꝙ est pticipabilis a subiecto: ⁊ ideo non est simile sed ex hoc ipso quia participat naturam materie. vnde si auferatur ab ea id qḋ habet ex hoc ꝙ participat naturã materie neq indiuiduũ ſm se nec maius nec minus haberet ⁊c.

¶ Super acticulum tertium.

In ar.3.eiusdẽ.q.52. nihil scribẽdũ occurrit nisi pro nouitijs ꝙ sicut ante genitũ hitũ in anima potuit aia intensiori actu ꝯsignare ipsuz: ita post genitũ põt intensiori actu q̃ sit ille etiã ad quẽ se extẽdit presens habit⁹ augere eũdẽ eodẽ vtẽs principio actiuo intensius q̃ prius vsus fuerit. ex hac nanq parte hz vim augmẽtatiuã. vnde hz gñatiuã: q̃uis ad augẽdũ nõnihil opereẗ iam inchoatus habit⁹ nõ ea rõne: qr nihil phibet augere aliquid seipsuz: vt patet ex ſcḋo de aia: qm̃ hoc de augmento proprie sumpto dr: hoc autẽ de quo loquimur augmentũ metaphorice dr augmentũ: proprie vero est motus intentionis; sed ea potius rõne: quia actus elicitus ab habitu inchoato: ⁊ ſbm disponit preparans ipsum ad perfectius sortiendũ habitũ: ⁊ perfectior est: cũ ex tota virtute habitus procedit: ita vt ad perfectionem maiorem deducere possit habitum.

¶ Super questionis.53.ar.1.

In.q.53. aduerte ex primo articulo ꝙ apud authorẽ idem est iudicium de speciebus intelligibilibus ⁊ habitibus pncipiorum quo ad corruptibilitatem ⁊ incorruptibilitatem: ⁊ non est idem iudiciũ de predictis ex habitu scie ⁊ virtutũ: ⁊ causa est vt pz in lra: qr illa sũt a solo itell'u agẽte: ista ṽo ab alijs cãis hñtib⁹ ꝯrias.

manẽte eo cui⁹ est nã: ergo neq habit⁹ corrũpi põt manẽte ſbto. ¶ p̃. Ois corruptio forme, vel est p corruptionẽ subiecti, vel est a cõtrario, sicut egritudo corrũpiẗ corrupto aiali, vel ẽt supueniẽte sanitate: sed sciẽtia q̃ est quidã habit⁹ nõ põt corrũpi p corruptionẽ subti: qr intellect⁹ qui est subm eius est substãtia quedã et nõ corrumpiẗ: vt dr in pmo de aia. Et siẗ ẽt nõ põt corrumpi a cõtrario: nam spẽs intelligibiles nõ sunt adinuicẽ cõtrarie: vt dr in 7.meta. Ergo habit⁹ sciẽtie nullo modo corrũpi põt. ¶ p̃. Ois corruptio est p aliquẽ motũ: sed habit⁹ sciẽtie q̃ est in aia nõ põt corrumpi p motũ per se ipsius aie: qr aia p se nõ moueẗ: mouetur aũt p accidẽs p motũ corporis: nulla aũt transmutatio corpalis videẗ posse corrumpere species intelligibiles existẽtes in intellectu: cũ intellectus sit per se locus specierũ sine corpore. vñ poniẗ ꝙ nec p senium nec p mortẽ corrumpunẗ habitus: ergo scientia corrumpi nõ põt: ⁊ per cõsequẽs nec habitus virtutis qui etiam est in anima rationali: ⁊ sicut phs dicit in.1.ethico. virtutes sunt permanentiores disciplinis.

Sed ꝯ Est, ꝙ phs dicit in lib.de longitudine ⁊ breuitate vite: ꝙ sciẽtie corruptio est obliuio ⁊ deceptio: peccãdo enim aliquis habitũ virtutis amittit: ⁊ ex cõtrarijs actibus virtutes generantur ⁊ corrumpuntur: vt dicitur in.2.ethic.

Rñdeo Dõm, ꝙ ſm se dr aliqua forma corrumpi p ꝯrium suũ: p accidẽs aũt p corruptionẽ sui subi. Si igiẗ fuerit aliquis habit⁹ cuius subm est corruptibile, ⁊ cuius causa hz cõtrariũ, vtroq mõ corrũpi poterit: sicut pz de habitib⁹ corporalibus. ſ. sanitate ⁊ egritudine. Illi vero habitus quorũ subm est incorruptibile, nõ pñt corrumpi p accidẽs. Sunt tñ habitus quidam, qui etsi principal'r sint in subto incorruptibili, ſcḋario tamẽ sunt in subto corruptibili: sicut habitus scientie qui principaliter est quidẽ in intellectu possibili, secũdario aũt in virib⁹ apprehẽsiuis sensitiuis: vt supra dictũ est. ⁊ ideo ex parte intellectus possibilis habitus scientie nõ põt corrũpi p accidẽs: sed solũ ex parte inferiorũ viriũ sensitiuarũ. Est igiẗ cõsiderandũ si pñt hmõi habitus p se corrumpi. Si igiẗ fuerit aliquis habit⁹ qui hẽat aliqd cõtrarium, vel ex parte sua vel ex pte sue cause: poterit per se corrumpi. Si vero nõ hz cõtrariũ: nõ poterit p se corrumpi. Manifestũ est aũt ꝙ spẽs intelligibilis in intellectu possibili existẽs nõ habet aliquid cõtrariũ. neq iterũ in intellectu agẽte qui est causa eius põt aliquid esse ꝯrium. vnde si aliquis habitus sit in intellectu possibili immediate ab intellectu agẽte causatus, talis habitus est incorruptibilis ⁊ per se ⁊ p accidẽs: hmõi aũt sunt habitus primorũ principiorũ tam speculabiliũ q̃ practicorũ: qui nulla obliuione vel deceptione corrũpi pñt: sicut phs dicit in.6.ethic. de prudẽtia ꝙ nõ perdiẗ p obliuionẽ. Aliquis vero habitus ẽ in intellectu possibili ex rõne causatus. ſ. habitus conclusionũ: qui dicitur sciẽtia. cuius cause dupl'r põt aliquid cõtrariuz esse. Uno modo ex parte ipsarũ ppositionũ ex quib⁹ rõ pcedit: etenim enũciationi que est, bonũ est bonũ: cõtraria est ea que est, bonũ non est bonũ ſm phm in.2.perihermenias. Alio modo quantum ad ipsum processum rõnis: put syllogismus sophisticus opponitur syllogismo dialectico vel demõstratiuo. Sic igitur pz ꝙ p falsam rationẽ põt corrũpi habitus vere opinionis aut etiã sciẽtie: vnde phs dicit ꝙ deceptio est occupatio sciẽtie: sicut. ſ. dictũ est. Uirtutum vero quedã sunt intellectuales q̃ sunt in ipsa rõne: vt diciẗ in 6.ethico. de quibus est eadẽ ratio que est de sciẽtia vel opinione. Quedam vero sunt in parte anime appetitiua. que sunt virtutes morales. ⁊ eadẽ rõ est de vitijs oppositis. Habitus autẽ appetitiue partis causantur per hoc ꝙ ratio nata est appetitiuã partẽ mouere. vnde per iudiciũ rationis in contrariũ mouentis quocunq modo. ſ. siue ex ignorantia siue ex passione, vel etiam ex electione corrumpitur habitus virtutis vel vitij.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ sicut diciẗ in.7.etħ. habitus siẗitudinẽ habet nature: deficit tñ ab ipsa. ⁊ ideo cũ natura rei nullo modo remoueaẗ ab ipsa: habitus difficile remoueẗ. ¶ Ad ſm dicendũ, ꝙ etsi speciebus intelligibilibus nõ sit aliquid cõtrariũ: enũciationibus tñ ⁊ pcessui rationis põt aliquid esse cõtrariũ: vt dictũ est. ¶ Ad .3. dicendũ, ꝙ sciẽtia nõ remoueẗ per motũ corporalẽ quãtũ ad ipsam radicẽ habitus: sed solũ quãtũ ad impedimẽtum actus, inquantũ intellectus indiget in suo actu viribus sensitiuis, quibus impedimentũ affertur per corporalẽ trãsmutationẽ. Sed per intelligibilẽ motũ rationis potest corrũpi habit⁹ sciẽtie etiã quãtũ ad ipsam radicẽ habit⁹: ⁊ similiter etiã potest corrũpi habitus virtutis. tamẽ ꝙ diciẗ virtutes esse permanẽtiores disciplinis, intelligendũ est nõ ex parte subiecti vel cause: sed ex parte actus: nam virtutum vsus est continuus per totam vitam non autem vsus disciplinarum.

¶ Utrũ habitus possit diminui. Ar.2.

Ad scḋm Sic procediẗ. Uideẗ ꝙ habitus diminui non possit. Habit⁹ eñ est q̃dã q̃litas ⁊ forma simplex: simplex aũt aut totũ habetur, aut totũ amittitur. ergo habitus etsi corrũpi possit, diminui non potest. ¶ p̃. Omne qḋ cõuenit accidẽti, cõuenit eidẽ ratione sui subiecti: habit⁹ aũt ſm seipsum nõ intendiẗ ⁊ remittiẗ: alioquin sequereẗ ꝙ aliqua species de suis indiuiduis predicaretur ſm magis ⁊ minus: si igitur ſm participationez subiecti diminui possit, sequeẗ ꝙ aliquid accidat habitui proprium, quod non sit cõmune ei ⁊ subiecto: cuicũq autem forme conuenit aliquid propriũ preter suũ subiectũ, illa forma est separabilis: vt dicitur in primo de anima: seq̃tur ergo ꝙ habit⁹ sit forma separabilis: qḋ est impossibile. ¶ p̃. Rõ ⁊ natura habit⁹ sicut ⁊ cuiuslibet accñtis cõsistit in cõcretione ad subm. vñ ⁊ qḋlibet accñs diffiniẗ p suum subm: si igiẗ hitus ſm seipm nõ intẽdiẗ neq remittitur, neq etiã ſm concretionem sui ad subiectum diminui poterit: ⁊ ita nullo modo diminuetur.

Sz ꝯtra Est, ꝙ contraria nata sunt fieri circa idem: augmẽtuz aũt ⁊ diminutio sunt cõtraria: cũ igiẗ habit⁹ possit augeri: videtur ꝙ etiã possit diminui.

Rñdeo Dõm, ꝙ habit⁹ dupl'r diminuitur sicut ⁊ augenẗ: vt ex supradictis pz. Et sicut ex eadem cã augenẗ, ex qua generanẗ, ita ex eadẽ causa diminuũtur: ex qua corrumpuntur. Nam diminutio habitus est quedã via ad corruptionẽ: sicut econuerso generatio habitus est quoddam fundamentum augmenti ipsius.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ habit⁹ ſm se cõsiderat⁹ est forma simplex: ⁊ ſm hoc non accidit ei diminutio, sed ſm diuersum modũ participandi: q̃ pueniẗ ex indeterminatione potẽtie ipsius participãtis: que. ſ. diuersimode põt vnã formã participare: vel que põt ad plura: vel ad paucio ra extendi. ¶ Ad secundũ dicendũ, ꝙ ratio illa procederet si ipsa essentia habitus nullo modo diminueretur: hoc autem nõ ponim⁹ sed ꝙ quedam diminutio essentie habit⁹ nõ habet principiũ ab habitu: sed a participãte. ¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ quocunq modo significetur accidens hz depẽdentiã ad subiectũ ſm suã rationẽ: aliter tñ ⁊ aliter. Nam accidens significatuz in abstracto importat habitudinẽ ad subiectũ q̃ incipit ab accñte ⁊ terminaẗ ad subm: nã albedo dr qua aliquid est albũ: ⁊ ideo in diffinitione accidentis abstracti non poniẗ subm quasi prima pars diffinitionis q̃ est genus: sed quasi secũda q̃ est differentia: dicimus eñ ꝙ simitas est curuitas nasi: sed in concretis incipit habitudo a subiecto ⁊ terminaẗ ad accñs: dr eñ albũ qḋ hz albedinẽ: pper qḋ in diffinitiõe hmõi accidentis poniẗ ſbm tanq̃ gen⁹ qḋ est prima pars diffinitionis: dicim⁹ eñ ꝙ simũ est nasus curuus. Sic igiẗ id qḋ cõuenit accñtib⁹ ex pte subiecti, nõ aũt ex ipsa rõne accñtis: non attribuiẗ accñti in abstracto: sed in concreto, ⁊ hmõi ẽ intensio ⁊ remissio in quibusdam accñtibus: vnde albedo nõ dicitur magis ⁊ minus: sed album, ⁊ eadem ratio est in habitibus et alijs qualitatibus: nisi qḋ quidam habitus augentur vel diminuũtur per quandã additionẽ: vt ex supradictis pater.

neq eñ phantasmata ex parte cause cõputanda censuit: qui alias docuit non causam sed materiã cãe esse ea que sunt in pte sensitiua/ad ea q̃ sunt intellectus: propter qḋ etiã hic ex pte subiecti posuit ħ ſcḋariũ subiectũ ipsa vocãs: que tu celsi ingenij nõ pertrãsibis teiun⁹. Aduerte quoq ex eodez articulo ꝙ hinc expresse plures habes/vñ habitum scie in nobis nõ esse spẽs intelligibiles accipias: ille eñ ⁊ singule ⁊ oẽs carẽt cõtrarijs: scia autem nõ: vt in litera diciẗ. Aduerte.3.ex.2.arti. ꝙ author vndiq affluens proprijs rationibus: non solum ad naturam rei reddit rõnẽ intensiõis ⁊ remissiõis: sz ad res sic significatas: puta cõcrete vel abstracte ex eadẽ radice descendit. ¶ In rñsiõe ad tertiũ postremo i art.3. scrupul⁹ occurrẽs nouitijs remouẽdus est: vr eñ ꝯriari hic tertius articulus pmo in rñsione ad.3. dum ibi diciẗ ꝙ scia ex corpalib⁹ motib⁹ non corrũpiẗ in se sz in suo actu ipediẗ: vt pz in ebrijs: hic vero cõfirmaẗ in rñsione ad vltimũ: ꝙ scia corrũpiẗ pp mutationẽ cui subiacent vires apprehẽsiue interiores que subsunt tempori. Ad hoc eñ dicendũ est/ꝙ diligentius perspecta verba litere sibiinuicem nõ aduersanẗ. pmũ eñ dictũ loquitur de motibus partis interioris sensitiue tantum. secund⁹ aũt de eisdẽ vt pariunẗ vel nõ cõpescũt ꝯrias causas habituum: ⁊ intẽdit author ꝙ impedimẽta partis sensitiue: si non vltra progrediãtur non corrumpũt scientiam: sed actuz eius. ⁊ ideo remanet post mortem: si autẽ vel per diuturnam cessationem vel positiuam imaginationẽ ad hoc progrediantur ꝙ propositiones contrarie aut syllogismus fiat: q̃uis ex pte sensitiua ichoet tãtũ corruptio hec. Efficaciter tamẽ corrumpitur scientia p huiusmodi obliuionem vel deceptionẽ: vt in litera dicitur in primo articulo.

¶ Sup.q.54.ar.1.

22e. qõ. 24.ã.10 Et.1.di. 17.q.2. ã.5.co.

In.1.art.qõ.54 adu erte nouitie ne fallaris in similitudine habitudinis materie ad formam atq; agẽs: et potentie ad habitu; atq; obiectu;. Inducitur eñ et tenet quã tu; ad determinationem ad vnitatemq; actus ab vno agente sed nõ est extẽdenda ad vnitate; materie. nam oppositũ intenti sequeretur. s. q̃ sicut i vna materia nõ potest simile esse nisi vna forma sic nec in vna potẽtia plures habitus similiter nõ est extẽdẽda ad proportionem forme et habitus quo ad similitatẽ propter eandem causam. vñ esto cautus vt proportionalis similitudo quo ad explicita tantum in litera intelligatur et non falleris.

¶ In respõsione ad primũ eiusdẽ primi articuli: aduerte qð litera nõ dicit: quod omnis diuersitas generica obiectorũ cõstituat diuersitatem potentiaru;: quoniã hoc manifeste est falsum. nã mathematica et metaphisica et naturalis et moralis manifeste habẽt obiecta diuersorum generum: de theologia quoq; i principio prime partis dicitur qð distinguitur genere a mathematica: et vere sic est: quia distinguuntur genere scibili: sed sat est huic litere: q̃ diuersitas aliqua obiectoru; generica constituat diuersitatem potentiarum. Presens eñ responsio in hoc stat q̃ diuersitas potentiaru; est necessario generica: habituum vero non est necessario generica: sed specifica: ex hoc enim patet qð multiplicatis habitibus non oportet multiplicare potentias: sicut nec multiplicatis specieb⁹ genera. Que autem sit illa distinctio generica constituens diuersitatem potentiaru; et que non discutere/ alterius negocij est: et erit questio specialis.

¶ Utrum habitus corrũpatur vel diminuatur per solam cessationem ab opere. Art.3.

Ad tertiũ sic pcedit. Uf q̃ hitus nõ corrũpatur aut diminuatur per solam cessationẽ ab opere. Habitus eñ permanentiores sunt, q̃ passibiles qualitates: vt ex supradictis apparet: s; passibiles qualitates nõ corrumpuntur neq; diminuunt per cessatione; ab actu: nõ enim albedo diminuit si visu; nõ immutet: neq; calor si non calefaciat. Ergo neq; habitus diminuunt vel corrũpunt per cessationẽ ab actu. ¶ P̃. Corruptio et diminutio sunt quedã mutationes: sed nihil mutatur absq; aliqua causa mouẽte: cũ igit cessatio ab actu non importet aliquã cãm mouentẽ: nõ videt q̃ per cessationẽ ab actu possit esse diminutio vel corruptio habit⁹. ¶ P̃. Habitus scientie et virtutis sunt in anima intellectiua, que est supra tempus: ea vero que sunt supra tempus non corrumpuntur neq; diminuuntur per temporis diuturnitatem: ergo neq; huiusmodi habitus corrumpuntur vel diminuuntur per temporis diuturnitatem: si diu aliq̃s absq; exercitio pmaneat.

Sed cõtra Est, q̃ phs in lib. de longitudine et breuitate vite dicit, q̃ corruptio scie nõ solũ est deceptio: sed etiã obliuio: et etiã in.8. ethi. dicit: q̃ multas amicitias inappellatio dissoluit: et eadẽ rõne alij habitus virtutum per cessationem ab actu diminuuntur vel tolluntur.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut dicitur in.8. ethi. aliquid potest esse mouens dupl'r. Uno modo per se: quod scilicet mouet ꝭm rõnem proprie forme: sicut ignis calefacit. Alio mõ per accñs: sicut id qð remouet prohibens, et hoc modo cessatio ab actu causat corruptionem vel diminutione; habituũ: inquantũ. s. remouet actus qui prohibebat cãs corrũpentes vel diminuẽtes habitum: dictũ est enim q̃ habitus per se corrũpuntur vel diminuunt ex ɔtrario agente. vñ de quorũcunq; habituũ cõtraria subcrescũt per tẽporis tractũ, que op; subtrahi p actu; ab habitu procedentẽ: hmõi habitus diminuunt vel etiã tollũtur totaliter per diuturnam cessationẽ ab actu: vt pt; etiam in scia et in virtute. Manifestum est enim q̃ habitus virtutis moralis facit homine; promptũ ad eligendũ mediũ in opationib⁹ et passionib⁹, cũ aũt aliquis nõ vtit habitu virtutis ad moderandas passiones vel operationes proprias, necesse est q̃ proueniant multe passiones et opationes preter modũ virtutis ex inclinatione appetitus sensitiui et aliorũ que exterius mouent. vnde corrũpitur virt⁹ vel diminuit p cessationẽ ab actu. Similiter etia; est ex pte habituũ intellectualiũ ꝭm quos ẽ homo prõptus ad recte iudicandũ de imaginatis: cu; igit hõ cessat ab vsu intellectualis habitus: insurgũt imaginationes extranee, et q̃nq; ad ɔ̃riũ ducẽtes: ita q̃ nisi per frequẽtẽ vsum intellectualis habit⁹ quodãmõ succidant vel cõprimãt, reddit hõ min⁹ apt⁹ ad recte iudicãdũ. et q̃nq; total'r disponit ad ɔ̃riũ: et sic p cessationẽ ab actu diminuit: vel etiã corrũpitur intellectualis habitus.

Ad primũ Ergo dõm, q̃ ita ẽt calor p cessationẽ a calefaciendo corrũpet. si p hoc increfceret frigidũ quod est calidi corruptiuũ. ¶ Ad ꝭm dõm, q̃ cessatio ab actu est mouens ad corruptionem vel diminutionẽ sicut remouens prohibens: vt dictũ est. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ pars intellectiua aie ꝭm e est supra tẽpus: sed pars sensitiua subiacet tempori. et ideo per temporis cursum transmutatur quantum ad passiones appetitiue partis: et etiam quantum ad vires apprehensiuas. vnde philosophus dicit in.4. phy si. q̃ tempus est causa obliuionis.

¶ De distinctione habituum. Questio.54.

Einde Cõsiderandũ est de distinctione habituũ. ¶ Et circa hoc querun tur quatuor. Primo, vtrum multi habitus possint esse in vna potẽtia. Secundo, vtrũ habit⁹ distinguant ꝭm obiecta. Tertio, vtrũ habitus distinguant ꝭm bonũ et malũ. Quarto, vtrum vnus habitus ex multis habitibus cõstituat.

¶ Utrum multi habitus possint esse in vna potentia. Art.1.

Ad primũ Sic pcedit. Uf q̃ nõ possint eẽ multi habit⁹ in vna potẽtia. Eorum eñ que ꝭm ide; distinguunt multiplicato vno multiplicat et aliud: sed ꝭm idẽ potentie et habit⁹ distinguunt. s. ꝭm act⁹ et obã: sil'r ergo multiplicantur. non ergo pñt esse multi habitus in vna potẽtia. ¶ P̃. Potentia est virtus quedã simplex: sed in vno subto simplici nõ potest esse diuersitas accidentiũ: q: subm est causa accidentis: ab vno autẽ simplici non videt procedere nisi vnũ. Ergo in vna potentia non possunt esse multi habitus. ¶ P̃. Sicut corpus formatur per figuram. ita potentia format per habitũ: sed vnũ corpus nõ potest simul formari diuersis figuris: ergo neq; vna potẽtia põt simul formari diuersis hitib⁹. Nõ g̃ pl'es hit⁹ pñt simul esse in vna poª.

22e. qõ. 47.ã.5 co. et ... ad.4.

Sed cõtra Est, q̃ intellectus est vna potentia: in qua tñ sunt diuersarum scientiarum habitus.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut supra dictũ est: habitus sunt dispõnes quedã alicuius in potẽtia exñtis ad aliquid siue ad naturã, siue ad opõnẽ vel finẽ nãe. Et de illis quidẽ habitibus qui sunt dispõnes ad nãm manifestũ est q̃ pñt pl'es esse in vno subto. eo q̃ vnius subti possunt diuersimode partes accipi: ꝭm quarũ dispõnẽ habit⁹ dñr: sicut si accipiant humani corporis partes humores prout disponunt ꝭm nãm humanã, est hit⁹ vel dispõ sanitatis. Si vero accipiant partes sil'es vt nerui, et ossa, et carnes, earum dispõ in ordine ad nãm est fortitudo, aut macies. Si vero accipiant membra, vt manus, et pes, et hmõi: earũ dispõ nãe cõueniens est pulchritudo: et sic sunt pl'es habitus vel dispõnes in eode;. Si vero loquamur de habitibus q̃ sunt dispositiones ad opera: que ppue ptinent ad potẽtias: sic etiam contingit vnius potẽtie esse habitus pl'es: cuius rõ est, q: subm habit⁹ est potentia passiua: vt supra dictũ est: potentia eñ actiua tñ non est alicuius habit⁹ subm: vt ex supradictis pt; potentia aũt passiua cõparat ad actũ determinatũ vnius spẽi sicut mã ad formã: eo q̃ sicut mã determinat ad vnã formã p vnũ agens, ita etiã potentia passiua a ratione vnius obti actiui determinat ad vnũ actum ꝭm speciem. vñ sicut plura obta pñt mouere vnam potentiã passiuã, ita vna potentia passiua potest esse subm diuersorũ actuũ vel perfectionũ ꝭm spẽm: habitus aũt sunt quedam qualitates aut forme inherentes potentie: quibus inclinatur potentia ad determinationem actus ꝭm speciem: vnde ad vnam potentiã pñt plures habitus pertinere, sicut et plures actus specie differentes.

Ad primũ Ergo dõm, q̃ sicut in rebus nãlib⁹ diuersitas specierũ est ꝭm formã, diuersitas aũt generum est ꝭm mãm: vt dicitur in.5. metaphy. ea enim sunt diuersa genere quorũ est mã diuersa. Ita etiã diuersitas obtorũ scdm genus facit distõnem potentiarũ. vnde phs dicit in.6. ethi. q̃ ad ea que sunt genere altera: sunt etiam anime particule alie: diuersitas vero obtorũ scdm spẽm facit diuersitatẽ actuũ ꝭm spẽm et p ɔñs habituũ. Quecũq; aũt sunt diuersa gñe, sunt etiã specie diuersa: sed nõ ɔuertit. et ideo diuersarũ potẽtiarũ sunt diuersi act⁹ spẽ et diuersi hit⁹, nõ aũt op; q̃ diuersi hit⁹ sint diuersarũ potentiarũ: sed pñt esse pl'es vni⁹, et sicut sunt gñã generũ: et spẽs sperũ, ita etiã cõtingit esse diuersas spẽs hituũ et potẽtiarũ. ¶ Ad ꝭm dõm, q̃ potẽtia etsi sit quidẽ simplex ꝭm essentiã, est tñ multiplex virtute: ꝭm q̃ ad multos act⁹ specie differentes se extẽdit. et iõ nihil phibet in vna potentia esse multos hitus spẽ dñtes. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ corp⁹ format p figurã sicut p ppiã terminationẽ. hit⁹ aũt nõ est terminatio potẽtie: s; est dispõ ad actũ sicut ad vltimũ terminũ. et iõ nõ possent esse vni⁹ potẽtie simul pl'es act⁹: nisi forte ꝭm q̃ vn⁹ cõprehẽdit sub alio, sicut nec vni⁹ corpis pl'es figure, nisi ꝭm q̃ vna est in alia; sic trigonũ i tetragono. nõ eñ põt intell's simul multa actu intelligere: põt tñ simul hitu ml'ta scire.

¶ Super arti.2.

In art.2. dubiũ occurrit ex scoto in pria. q. plogi primi snīarũ. v̄ba hui⁹ articuli inducẽte puerse exposita nescio a se vl ab altero: acceptũ est eñ ex hac l'ra/ q̃ vbi ẽ idẽ scibile: puta q̃ terra est rotũda p phiam nãlem et astrologiã/ q̃ ibi nõ sint distincti habitus. sed sunt distincte forme/ q: nõ distinguũt p obta/ sed p pn̄a actiua. in corpe nãq; dr q̃ habit⁹ inq̃tum forme distinguũtur p obiecta. Et in rñsione ad scdm dr/ q̃ media sunt pncipia actiua. cõtra hãc sententiã arguit dupl'r. Prio q: impossibile est aliq̃ indisticta eẽ ꝭm inferius pdicatũ et distincta ꝭm superius: forma aũt est superius ad habitũ vt pt;. Scdo q: ħ supponit obiecta distinguere habit⁹ i alio gñe cause q̃ effectiue/ qð falsum est. si aliquo modo causant distinctionem habituum. ¶ Ad hec dr/ q̃ falsa est in primis interpretatio l'ee: neq; eñ hoc somniauit diuus tho. sed intẽdit q̃ q: habit⁹ et forme et habitus sunt / vtraq; sortiri pñt distinctiõa. s. ppria formarũ et ppria habituũ: et nõ q̃ cũ distinctione illarũ stet idistinctio horũ. vñ in pposito vtraq; distinctiua cõcurrũt. s. actiuorũ et obiectorũ formaliũ: terrã eñ eẽ rotũdã/ et est aliud obm formale et p aliud medium scitũ ẽ respectu astrologie et philosophie nãlis / vt pt;: nec opus est afferẽdo vnũ afferre sp aliõ. vñ pt; rñsio ad primũ. Ad scdm vo dr/ q̃ obm vt obm ħ dicit causam effectiuam: et ppea nõ phibetur quin distiguat aliter q̃ effectiue: et reuera põt distinguere non solũ effectiue ħ formaliter: extrinsece tñ et final'r habitus sunt de actibus/ vt alias dictum est. Idẽ eni; est iudiciũ.

¶ Super arti.3.

In ar.3. Nota q̃ apud authore; ħ non dicitur qð impoĩe est q̃ idem habitus transeat de bono in malum/ aut econuerso. sed q̃ impoĩe est q̃ sit bonus et malus eo q̃ sunt bon⁹ et malus diuersarum specie; ɔtrarij: impossibile est eñ cõtraria esse sil' vnius indiuidui. Et hoc bene nota pro sequentibus.

¶ Super ar.4.

In ar.4. dubium pmo occurrit ex scoto in pologo primi snīarũ in assignatione primi subiecti habitus. vbi conatur soluere hãc ratione; tactam hic in litera/ q̃ sicut potentia vna ad multa se extẽdit propter vnitatem obiecti/ ita habitus: inquit eñ scotus q̃ proportiones obiecti ad potẽtiã et obiecti ad habitũ sunt diuerse. nã illa est actiui ad passiuum. ista est cause ad effectum: modo ita est q̃ in quocũq; passium potest aliquod agens potest omne eiusdem rationis agens. prima igitur extrema pportiõis actiui ad passiuũ sunt cõia ad oia p se extrema illi⁹ pportionis. nam inter illa cõissima est adequatio: q: in quocũq; est ratio vnius respicit qðcũq; in quo est ratio alteri⁹: sed pma extrema cause et effect⁹ nõ sunt cõissima: q: iter illa nõ est adequatio: non enim sequitur si cõmune potest causare habitu; q̃ speciale possit.

¶ Ad hoc dico q̃ miror valde de hoc viro: cõstat eñ clarissime q̃ proportiones iste currunt quo ad adequationẽ et q̃cunq; nolata pari passu: qua eñ ratione actiuum et passiuum sic se habent/ eadem ratione causa et effect⁹: quẽcunq; nãq; effectũ potest causare aliqua causa: põt eiusdem rationis causa producere/ et ecõuerso: et non minus speciale in quo saluatur ratio cõmunis põt pducere effectũ illi⁹ cõmunis/ q̃ possit agere in passum illi⁹ cõmunis. Non video quõ sit intelligibile cum actiuum respondeat effectui et patienti: et per hoc respondeat patienti: q: agit in eo suum effectum qð extrema proportionis actiui ad passiuum adequentur: et actiui et effectus nõ: stat ergo solida ratio litere/ quod quia perfectio proportionatur pfectibili et c.

¶ In eodem quarto articulo dubium tritum occurrit de habitu sciẽtie/ quod tangitur in responsione ad tertiũ: quomodo saluatur qð sit vna qualitas simplex / et est questio ista et cum extraneis et cum thomistis. Cum thomistis quidem: quia quidã eorum attribuunt sancto thome quod putauerit habitu; scientie esse ordiatas species intelligibiles ad vnã formalem rationem obiecti scibilis. Quidam autem dicunt simplicem qualitatem esse habilitãtem ad vsum illarũ specierum. Cum alijs vero/ dum non assenerant habitum

1ª.3.co et.q.60. ar.1.cor. Et.q.63. ar.4.co. et.5.eth. lect.1.ñ. Et.2.de ala.lect. 6.ñ.

¶ Utrum habitus distinguant ꝭm obiecta. Articulus secundus.

Ad scdm Uidetur q̃ habitus non distinguant ꝭm obiecta. Cõtraria eñ sunt spẽ differẽtia. sed idẽ habitus scie est ɔ̃riorũ, sicut medicina sani et egri: nõ ergo ꝭm obta specie differẽtia hitus distinguunt. ¶ P̃. Diuerse scientie sunt diuersi habit⁹. sed idẽ scibile pertinet ad diuersas sciẽtias: sicut terrã esse rotũda; demõstrat nãlis et astrologus. vt dr in.2. phy. Ergo habitus nõ distinguũtur ꝭm obiecta. ¶ P̃. Eiusdem actus est idẽ obiectũ. sed idẽ actus põt ptinere ad diuersos habit⁹ ɏtutũ si ad diuersos fines referat: sicut dare pecuniam alicui si sit ppter deũ ptinet ad charitatem, si vero sit pp debitũ soluendũ ptinet ad iustitiam. ergo etiã idẽ obiectũ põt ad diuersos habit⁹ ptinere. nõ ergo est diuersitas habituum ꝭm diuersitatem obiectorum.

Sed cõtra. Actus differũt spẽ ꝭ; diuersitatẽ obiectorũ (vt supra dictũ est) sed habitus sunt dispositiones quedã ad actus. ergo etiam habitus distinguuntur ꝭm diuersa obiecta.

Rñdeo Dõm, q̃ habitus et est forma quedã, et est habitus. põt ergo distinctio habituum ꝭm spẽm attẽdi: aut ꝭm cõem modũ quo forme specie distinguuntur, aut ꝭm pprium modũ distinctionis habituum. Distinguunt siquidẽ forme adinuicem ꝭm diuersa principia actiua, eo q̃ omne agẽs facit sil'e ꝭm spẽm. habitus aũt importat ordinẽ ad aliquid: oĩa aũt que dñr ꝭm ordinem ad aliq̃d, distinguunt ꝭm distinctionẽ eorũ ad que dñr. Est aũt habitus dispositio quedã ad duo ordinata. s. ad nãm et operationem cõsequentẽ nãm. Sic igit ꝭm tria hitus specie distinguunt. Uno quidẽ mõ ꝭm principia actiua taliũ dispositionũ. Alio vero mõ ꝭm nãm. Tertio vero modo ꝭm obta specie differentia: vt per sequentia explicabitur.

Ad pmũ Ergo dõ;, q̃ in distõne potẽtiarũ vel etiã habituum nõ est cõsiderãdũ ipsum obiectũ mãliter, sed rõ obiecti differẽs specie, vel etiã gñe. Q̃uis autẽ cõtraria specie differãt diuersitate rex, tñ eadẽ rõ est cognoscẽdi vtrũq;: q: vnũ per aliud cognoscit. et ideo inquãtũ cõueniũt in vna rõne cognoscibilis ptinẽt ad vnũ habitum cognoscitiuũ. ¶ Ad ꝭm dicẽdũ, q̃ terrã esse rotũdã p aliud mediũ demõstrat nãlis, et p aliud astrologus. Astrolog⁹ eñ hoc demõstrat p media mathematica: sicut p figuras eclypsiũ, vel p aliud hmõi. nãlis ɏo hoc demõstrat p mediũ nãle: sicut p motu; grauiũ ad mediũ, vel per aliud hmõi. Tota aũt virt⁹ demõstratiõis que est syll's faciẽs scire vt dr in.1. poste. depẽdet ex medio, et iõ diuersa media sunt sicut diuersa principia actiua ꝭm q̃ hit⁹ sciarũ diuersificant. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ sicut phs dicit in.2. phy. et in.7. ethi. ita se h; finis in opabilib⁹, sicut principiũ in demõstratiuis. et iõ diuersitas finiũ diuersificat virtutes sicut et diuersitas actiuox pncipiox. sunt etiã ipsi fines obta actuũ iterioz: q̃ maxie ptinẽt ad ɏtutes, vt ex supdictis pt;.

¶ Utrũ hit⁹ distiguant ꝭ; bonũ et malũ. ar.3.

Ad tertiũ Sic pceditur. Uf q̃ hitus nõ distinguant ꝭm bonũ et malũ. Bonũ eñ et malũ sunt cõtraria. sed idẽ hitus est ɔ̃riorũ: vt supra habitũ est. Ergo hitus nõ distinguunt ꝭm bonũ et malũ. ¶ P̃. Bonũ cõuertit cũ ente, et sic cũ sit cõe oib⁹ nõ potest sumi, vt differentia alicuius spẽi: vt pt; per phm in.2. top. sil'r etiã malũ cũ sit puatio et nõ ens non põt eẽ alicui⁹ entis differẽtia. Nõ ergo ꝭm bonũ et malũ pñt hit⁹ spẽ distigui. ¶ P̃. Circa idẽ obm cõtingit esse diuersos hit⁹ malos, sicut circa ɔcupias intẽperãtiã et insensibilitatẽ. et sil'r ẽt pl'es hit⁹ bonos. s. ɏtutẽ humanã, et ɏtutẽ heroicã siue diuinã: vt pt; per phm in.7. ethi. Nõ ergo distiguũt hit⁹ ꝭ; bonũ et malũ.

Sed ɔ̃ Est, q̃ habitus bon⁹ cõtrariatur habitui malo, sicut virtus vitio: sed ɔ̃ria sũt diuersa ꝭm spẽm. Ergo habitus differũt specie ꝭm dñiam boni et mali.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut dictũ ẽ: habit⁹ spẽ distinguũtur nõ solũ ꝭm obiecta et pncipia actiua: sed etiã in ordie ad nãm: qð q̃dẽ cõtingit dupl'r. Uno mõ ꝭm cõuenientiã ad nãm: vel etiã ꝭm discõueniẽtiã ab ipsa: et hoc mõ distinguunt specie habit⁹ bon⁹ et malus: nã habit⁹ bon⁹ dr q̃ disponit ad actũ cõueniẽtẽ nãe agẽti. habit⁹ aũt malus dr q̃ disponit ad actũ nõ cõueniẽtẽ nãe: sicut act⁹ virtutũ nãe hũane cõueniũt, eo q̃ sunt ꝭm rõnẽ, act⁹ vero vitiorũ cũ sint ɔ̃ rõnẽ a nã humana discordãt: et sic manifestũ est q̃ ꝭm dñiam boni et mali habit⁹ spẽ distinguuntur. Alio mõ ꝭm nãm hit⁹ distinguunt ex eo q̃ habit⁹ vn⁹ disponit ad actũ cõueniẽtẽ nãe inferiori, alius aũt habitus disponit ad actũ cõueniẽtẽ nãe supiori: et sic virt⁹ hũana que disponit ad actũ cõuenientẽ nãe humane distinguit a diña ɏtute vel heroica, q̃ disponit ad actũ cõuenientẽ cuidã superiori nature.

Ad pmũ Ergo dõm, q̃ ɔ̃riorũ põt esse vn⁹ hit⁹ ꝭm q̃ ɔ̃ria ɔueniũt in vna rõne nũq; tñ cõtingit q̃ hit⁹ ɔ̃rij sint vni⁹ spẽi, ɔ̃rietas eñ habituũ est ꝭm cõtrarias rõnes: et ita ꝭm bonũ et malũ habit⁹ distinguunt, sed inquantũ vn⁹ hit⁹ est boni: et alius malus: nõ aũt ex hoc q̃ vn⁹ est boni et alius est mali. ¶ Ad ꝭm dõm, q̃ bonũ cõe omni enti nõ est dñia ɔstituẽs spẽm alicuius habitus: sed quoddã bonũ determinatũ qð est ꝭm cõueniẽtiã ad determinatã nãm. s. humanã: sil'r etiã malũ qð est dñia constitutiua habitus nõ est puatio pura: s; est aliq̃d determinatum repugnãs determinate nature. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ pl'es habit⁹ boni circa idem spẽ distinguuntur ꝭm conuenientiã ad diuersas nãs: vt dictũ est: pl'es vero habitus mali distinguuntur circa idẽ agendũ ꝭm diuersas repugnantias ad id qð est ꝭm naturam: sicut vni virtuti contrariantur diuersa vitia circa eandem materiam.

¶ Utrũ vn⁹ hit⁹ ex mlt; hitib⁹ ɔstituat. ã.4.

Ad quartũ Sic pceditur. Uidetur q̃ vnus habitus ex pluribus habitibus constituat: illud enim cui⁹ gñatio nõ simul perficit: sed successiue videtur cõstitui ex pluri-

ꝭ.qõ.53. ar.2.ad 1m.

Universidad de Deusto Biblioteca

scientificũ vnũ sm spẽm ⁊ simplicẽ extẽdere se ad tot rerũ nãs/quot i vna scia tractãt. Thoᵉ igit tenẽtes hitũ sciẽtificũ eẽ spẽs ordiatas ⁊c. sup auctib⁹.s.tho.se fundãt: qrũ ꝑcipue sũt ex h lib.tres.pᵃ ẽ ex.q.52. ar.2.vbi author vult ꝙ scia augeẗ sm se ꝑ additionẽ: ex q̃ arguit sic: scia sm se augeẗ ꝑ additionẽ: ꝫ ipsi ſꝫ se aliqd addiẗ: ſꝫ non nisi noua spẽs itelligibilis. ergo spẽs intelligibilis spectat ad habitualem scientiam in seipsa. scda est ex.q.65.ar.1.ad pmũ vbi vult ꝙ geomeẗ modico studio acquirit sciam ↄclõnis quã nũꝙ ↄsiderauit ⁊c. Ex hoc arguiẗ ꝙ aliqd nouũ acqrit modico studio. tertia est ex.q.67.ar.2.vbi vult ꝙ spẽs intelligibiles se hñt ad sciam vt formales: phãtasmata aũt vt mãlia. Ex h arguit ꝫ scia formaliter est ipse spẽs itelligibiles. Ex tertia pte affertur articulus scds.q.12.vbi author expresse vult sciam augeri per successiuã gñonem spẽrum intelligibiliũ. Et vocat hoc augmentũ sm essentiã ipsi⁹ habit⁹ scie ⁊c. ex q.de veritate.q.8.ar.16.ad.4.vbi dicit ꝙ vna tota scia ↄprehẽdit sub se diuersas scias particulares qbus ↄclões diuerse cognoscunẗ: ⁊ in q.24.ar.4.ad.8.vbi dicit: ꝙ ordinatio aliqualis spẽrũ intelligibiliũ facit hitũ: ⁊ in.q.10.ar.2.approbat viã dicentiũ: ꝙ spẽs ↄseruanẗ intellectu: quarũ ordinatio est hit⁹ scie: ex tertio quoqꝫ snĩarũ.di.14.art.3. q.4.vbi vult/ꝙ sciẽtia infusa aie chri sit vn⁹ habit⁹: ⁊ tñ multe spẽs. ¶ Aliorũ aũt occurrit in pmis aureolus: deinde Grego. de arimino in ꝓlogo pmi sen.q.3.ar.1.ꝑ hib⁹ rõnib⁹ pmo ex pte opõnis: qr seqreẗ qd hñs habitũ sciẽtificũ pᵉ ↄclõnis in geometria posset exire in actũ sciẽdi ceteras geometrie ↄclones qs nũꝙ ↄsiderauit: hoc ẽ falsũ. ergo. ꝓbaẗ seqla: qr habit⁹ scie pme ↄclõnis ꝑ te/⁊ hit⁹ oium reliquarũ sunt eiusdẽ rõnis spãlissime: lꝫ differãt sm ꝑfectũ ⁊ imꝑfectũ. Constat aũt ꝙ in quecũqꝫ actũ põt aliq forma põt qlibet eiusdẽ rõnis spãlissime: nec valet inquit Greg. si dicaẗ ꝙ ista maxima tenet solũ in formis eiusdẽ rõnis ⁊ eque ꝑfectis: qr dña sm ꝑfectũ ⁊ imꝑfectũ nõ tollit aut dat subam actiõis: sed variat actionẽ etiã sm ꝑfectũ ⁊ imꝑfectũ: minimus em calor põt calefacere ⁊ exsiccare: ꝗuis nõ ita ꝑfecte sicut intẽsus calor. Et ↄfirmaẗ aucte auerrois pmo celi cõmẽ.19.⁊ 1.2.celi.cõmẽ.92.expsse dicẽtis/ꝙ vbi est eadẽ forma est eadẽ actio sm spẽm: lꝫ magis vel min⁹ ꝑfecta. 2ᵒ ex pte gñonis: qr hit⁹ hñtes diuersas gñones/corruptiones/intẽsiones/⁊ remissiones sunt diuersi: ſꝫ respectu pme ↄclõnis geometrie ⁊ centesime habit⁹ sciẽtifici sũt hmõi: ergo, minor q̃ ad intẽsionẽ ⁊ remissionẽ est clara: q̃ ad corruptionẽ ptꝫ ex obliuione cẽtesime demõnis seu mediũ stãte pᵃ: ⁊ tũc pꝫ ꝙ oportebit gñonẽ aliã fieri. tertio ex pte augmẽtatiõis: hit⁹ geometrie ꝑ vos dupl'r augeẗ. s. ꝑ act⁹ frequẽtatos circa eãdẽ ↄclõnẽ: ⁊ ꝑ actus circa diuersas successiue ↄclones: aut ꝫ h duplici augmẽtatiõis mõ acqriẗ diuersa ſꝫ spẽꝫ entitas absoluta i illo hitu aut eadẽ. si diuersa: ꝫ hit⁹ ille ñ ẽ simplex qlitas: si eadẽ ꝫ siue h siue illo mõ gñeẗ ad idẽ iclinabit: sicut qr calor eiusdẽ rõnis rẽ suscipit quõcũqꝫ intẽdaẗ. iõ siue a sole/siue ab igne intẽdaẗ: in idẽ põt intẽsus: ⁊ tũc sequiẗ: ⁊ ꝙ frequẽtãs actus circa pmaꝫ ↄclõnẽ acqrat seu formet notitiã centesime: ⁊ ꝙ demõstrãs centesimã ↄclõnẽ/intendat notitiã pme. 4. ex pte oppositorũ/qr scia pᵉ ↄclõnis nõ opponiẗ ignorãtie etiã praue dispõnis tã actualis ꝙ habitualis cẽtesime/qr stãt simul in eodẽ: vt pꝫ. ¶ Ad euidẽtiã hui⁹ difficultatis quã thomiste multi fugere videntur dicẽtes diuũ thomã mõ declinare in vnã mõ in alterã opinionẽ etiã in hac pma scde: ⁊ magis declinare in opinionẽ dicẽtẽ habitũ scie esse ordinatas spẽs/ scito ꝙ snĩa diui thome est ꝙ hitus scie est simplex qlitas extẽdẽs se ad oẽs ↄclones spectãtes ad eandẽ rõnẽ spãlissimã sub h gñe qd est scibile: vbi quatuor videnda sunt. pmo ꝙ hitus scie est simplex qlitas. scdo: quõ se hꝫ ad scire diuersas ↄclones. tertio: quõ se hꝫ ad spẽs intelligibiles ⁊ diuersitatẽ earũ. quarto: quid dõm obis in oppositũ. ¶ Quo ad pmum/ supponẽdo ꝑ nũc dari ⁊ ↄseruari spẽs itelligibiles in intellectu: ⁊ vnitatẽ specificã scie attẽdi penes vnitatẽ specificã scibilis nõ inquãtũ est in hoc vel in illo gñe sube vel quãtitatis: ſꝫ inquãtũ est in gñe scibilis quorũ vtrũqꝫ in doctrina authoris est indubitatũ: opꝫ ↄcedere ꝙ aliq vna habitualis scia sm spẽm/puta geometria: duas res ponat in intellectu nr̃o. pma ẽ/spẽs intelligibiles linearũ angulorũ/figurarũ ⁊c. scda est habilitas ad prõpte/facil'r/delectabiliterqꝫ ↄsiderãdũ ↄclones scitas in geometria: ꝙ em opꝫ ponere spẽs itelligibiles ordinatas ad vnã ⁊ eãdẽ rõnẽ formalẽ talis scibilis: pꝫ ex eo ꝙ plura sm spẽm non cõcurrũt ad vnũ sm spẽm nisi aliquo mõ ordinata ad illud vnũ: vt pꝫ in pl'alitate etherogeneorũ tã in nãlib⁹ ꝙ artificialibus: quõ em spẽs intelligibiles subti: puta lune: ⁊ spẽs accidentis: puta eclipsis/ ⁊ spẽs cause medie: puta interposite terre ⁊c. in vnũ sm spẽm actũ sciẽdi conueniẽt nisi aliquo mõ ordinate: ⁊ rursus quõ tot spẽs tot rerũ cõtẽtarũ sub vna specie scibilis vt sic cõueniẽt nisi ordinate: vbi em pluralitas sine ordine/ibi cõfusio. Qd aũt exigaẗ habilitas aliqua ad vtẽdũ prompte facil'r ⁊c. spẽb⁹ istis sic ordinatis ex hoc ipso pꝫ/ꝙ intellect⁹ cũ sit sm se sicut tabula rasa: nõ est sm se ordinatus ad vsum talẽ talium sic ordinatorũ ad scibile vnũ: sed opꝫ ꝑ aliquã sibi additã qlitatem respiciẽtẽ ꝑ se pmo illud scibile determinari ad prõpte/facil'r/et delectabil'r vtẽdũ quibuscũqꝫ spẽb⁹ ⁊ actib⁹ in ordine ad illud: hanc aũt qualitatẽ habilitatẽ esse cõstat vnã iuxta vnitatẽ sui obti/ ac per hoc vni⁹ spẽi spãlissime: ⁊ ↄñter qlitatẽ simplicẽ: cũ spẽs sit qualitatis. His aũt duob⁹ in intellectu cõcurrẽtibus ꝑfecto sm aliquaꝫ sciam videndũ restat qd horũ/non habitus: sed habitus talis scꝫ scientie humane: q̃ est habit⁹ ꝑ demõstrationẽ acqsitus rõneꝫ essentialiter habet. Notãter aũt dixi nõ habit⁹: qr constat ꝙ species itelligibiles apud.s.thomaꝫ sunt habit⁹ itellectuales: ⁊ sil'r dixi scie humane: qr cõstat in angelis habit⁹ sciẽtie non esse nisi spẽs itelligibiles: ⁊ non aduertere ad hec duo fuit forte occasio erroris aliquib⁹.

bus ptib⁹. sed gñatio habit⁹ nõ est simul, sed successiue ex plurib⁹ actib⁹: vt supra habitũ est. ergo vnus habit⁹ cõstituiẗ ex plurib⁹ habitib⁹. ¶ P̃. Ex ptib⁹ ↄstituiẗ totũ. ſꝫ vni habitui assignanẗ multe ptes: sicut tullius ponit multas partes fortitudinis ⁊ tẽꝑãtie, ⁊ aliarũ virtutũ. Ergo vnus habitus cõstituiẗ ex plurib⁹. ¶ P̃. De vna sola cõclusione põt scia hñi actu ⁊ habitu: ſꝫ multe ↄclões ptinẽt ad vnã sciaꝫ totã: sicut ad geometriã vel arithmeticã. Ergo vn⁹ habit⁹ ↄstituiẗ ex mltis.

Sꝫ ↄtra. Habitus cũ sit qlitas qdã est forma simplex. ſꝫ nullũ simplex cõstituiẗ ex plurib⁹: ergo vnus habitus nõ cõstituitur ex pluribus habitibus.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ habitus ad opationẽ ordinatus (de quo nũc principaliter intẽdimus) est ꝑfectio qdã potẽtie. oĩs aũt perfectio ꝓportionaẗ suo ꝑfectibili. Unde sicut potẽtia cũ sit vna, ad multa se extendit sm ꝙ cõueniunt in vno aliquo. i. in generali quadã rõne obiecti. ita etiã habitus ad multa se extẽdit sm ꝙ hꝫ ordinem ad aliqd vnũ: puta ad vnam spãlẽ rõnẽ obiecti, vel vnã naturã, vel vnũ principiũ: vt ex supra dictis patet. Si igiẗ ↄsideremus habitũ sm ea ad q̃ se extẽdit, sic inuenimus in eo quandam multiplicitatẽ. sed qr illa multiplicitas est ordinata ad aliqd vnũ, ad ꝙ principaliter respicit habit⁹: inde est ꝙ habitus est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus etiam si ad multa se extendat: nõ em vnus habitus se extendit ad multa, nisi in ordine ad vnum ex quo habet vnitatem.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ successio in generatione habit⁹ non ↄtingit ex hoc ꝙ ps eius gñeẗ post ptẽ sed ex eo ꝙ sbm nõ statim cõsequiẗ dispõnẽ firmã ⁊ difficile mobilẽ: ⁊ ex eo ꝙ primo imperfecte incipit esse in subto, ⁊ paulatim ꝑficitur. sicut etiam est de alijs qualitatibus.

¶ Ad sm dõm, ꝙ ptes que singulis virtutibus cardinalib⁹ assignanẗ, nõ sũt ptes itegrales ex qb⁹ ↄstituaẗ totũ, ſꝫ ptes subiectiue siue potẽtiales, vt infra patebit. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ ille qui in aliq scientia acqrit per demonstrationem sciam conclusionis vni⁹ hꝫ quidem habitum, sed imperfecte. cũ vero acquirit ꝑ aliquã demonstrationẽ sciam cõclusiõis alteri⁹, nõ aggeneraẗ in eo ali⁹ habitus: sed habitus q̃ prius inerat fit ꝑfectior, vtpote ad plura se extẽdẽs: eo ꝙ ↄclusiones ⁊ demõstratiões vnius scientie ordinate sunt, ⁊ vna deriuatur ex alia.

Qd aũt scientia: de qua loquimur: non sit essentialiter plures spẽs intelligibiles ordinate sed simplex qualitas: manifestũ est ex hoc ꝙ habitus sciẽtificus est essential'r in prima specie qualitatis: vt vna eius species spãlissima: ↄstat nãqꝫ ꝙ nulla spẽs qlitatis est cõposita ex ptib⁹ qlitatib⁹ diuersarũ spẽrũ: quales sunt spẽs intelligibiles: ergo vel scie habituꝫ negent esse spẽm aliquã essential'r in gñe qualitatis: ponẽdo ipsam eẽ vnã ordine sicut exercitũ: ⁊ in gñe relõnis formale/ ⁊ mãle solũ in genere qualitatis: qd repugnat toti doctrine huius tractatus: vel concedant ipsam non esse formal'r spẽs ordinatas: sed qualitatẽ simplicem ad vtendũ illis: putandũ est igiẗ ꝙ in vna scia: puta metaphysica inuenitur intell's in illa perfectus sic dispositus ꝙ hꝫ spẽs intelligibiles elementorũ mixtorũ/plantarũ/animaliũ/hoiꝫ/quãti qualis relationis motus ⁊c. bene dispositas quaten⁹ repñtant gradus metaphysicales. i. spectantes ad ens inquantũ ens: ⁊ ꝙ hꝫ qualitatẽ quandã determinantẽ ipsum nõ solũ ad vtendũ: sed ponẽdũ ⁊ ordinandũ spẽs in tali ordine: ⁊ hec qualitas est essẽtialiter habit⁹ sciẽtie q̃ dat formaliter intellectui facultatẽ faciẽdi hmõi dispõnẽ in spẽb⁹: ⁊ vtendi illis prõpte fabiliter ⁊ delectabiliter. ¶ Quo ad sm/scito ꝙ vt ptꝫ ex quinto meta. ⁊ superius allegatũ est de ratione habitus est: ꝙ habens ipm sit partibile sm locũ potentiã vel speciẽ: ⁊ vt simplicius superius allegatus dixit: scientia imperfecta a sciẽtia perfecta differt in hoc ꝙ illa est habentis partes in potentia: ista est habẽtis ptes sm spẽm. Ex his autẽ hoc solũ ꝑ nunc accipito ꝙ habit⁹ scie cõparatur ad diuersa scire diuersarũ cõclusionũ vt ad partes: in potẽtia quidẽ quando est imperfectus. in actu vero quando est perfectus. Et ꝙ habit⁹ sciẽtie incipiens perficit intellectũ scdm primã potentiaꝫ: deinde per scdam demonstrationẽ extenditur ad perficiendũ intellectũ sm scdaꝫ potentiã ⁊ per tertiã extendiẗ ad perficiẽdũ sm tertiã ⁊ sic deinceps: nec refert si omnes iste potentie sunt multe partiales potentie/aut sint vna: qm si ponaẗ vna sola potẽtia ad scire oium ↄclusionũ illa potẽtia vna formaliter ⁊ multe equalenter eidẽ habitui subijciẗ paulatim ac si essent multe potentie quib⁹ equiualet: si vero ponanẗ multe ptiales: tũc habit⁹ scie hẽbit ꝑ ptib⁹ subti nõ solũ act⁹ multos sciẽdi ſꝫ potẽtias ad illos: quõlibet ꝫ ponaẗ referendũ est ad hit⁹ scie cõparate ad scire diuersarũ ↄclõnũ ⁊ potẽtias siue distictas siue ñ ad illa scire: vt ad ptes habẽtis ipm. Ex hoc em ꝙ intellect⁹ vt est in potẽtia ad scdam ↄclõnẽ nõ remanet interminat⁹: sed subijciẗ illi qualitati simplici respicienti obm primũ extẽdiẗ habit⁹ ad occupandũ nõ partẽ loci: sed partẽ potentie quã prius nõ actuabat: ⁊ hoc bene nota: qm ex his soluenẗ obiecta. hoc de secundo. ¶ Quo ad tertiũ: scito ꝙ hit⁹ sciẽtificus quatuor habitudines hꝫ ad spẽs intelligibiles ordinatas. prima est effect⁹ ad cãm. scda cause ad effectũ. tertia cõplementi ad inchoationẽ. quarta totius ad partes nõ essentiales nec integrales ſꝫ potẽs. ⁊ ꝑ manifesta primarũ duarũ recolere opꝫ ꝙ sicut in scia est dupl'x ordo. primus est partiũ vnius ⁊ eiusdẽ demõstrationis. scds diuersarũ demõstrationũ inter se: ita est duplex collectio ordinata spẽrũ intelligibiliũ. prima est spẽrũ facientiũ vnã demõnẽ. scda est spẽrũ faciẽtiũ scdam demõnẽ cũ specieb⁹ faciẽtib⁹ primã: ⁊ sic deinceps. prima collectio est cã hitus scientifici: qr est cã ipsius actualis scire qd est effect⁹ demõnis: qd est cã ipsius hitus sciẽtifici: hit⁹ em sciendi ex actu sciendi gñatur. Et scito ꝙ nõ solũ collectio spẽrũ pro prima demõne ẽ cã sciẽtifici habit⁹: sed singule collectiones pro singulis succedẽtib⁹ demõnib⁹ sunt cãe ipsius habit⁹. diuersimode tñ: qr pma est causa gñatiua: alie vero sunt cause augmentatiue augmẽto extensiuo: sicut pma demõnatio facit habitũ/subsequẽtes aũt extẽdũt illũ. scda aũt collectio quo ad vnitateꝫ ⁊ ordinis est effect⁹ ipsius habit⁹: qr intellectus adepto iam habitu: ⁊ al's determinatur iam ad obm scibile tale efficiẗ potens ad ordinãdũ alias species ad acqsitã rõnẽ talis obti: ⁊ sicut pma demõnatio in sciẽtia vna est pncipiũ scde: ita ꝓportional'r hitus acqsit⁹ a pma demõne ichoat scire actuale secũde cõclusiõis adunãdo ad adunãdũ ⁊ ordinãdũ species pro secunda demõstratione: ⁊ sic deinceps: ⁊ hoc vt dictũ est: quia per se primo respicit formale obm. tertia autem habitudo ptꝫ ex eo ꝙ cũ obm propriũ habitus sit etiam obm licet partiale potentie ⁊ scibile

scibile: puta vnitas sine numer⁹ in arithmetica obijciẗ prius ordine gñationis intellectui primã demõstrationẽ formãti ꝑ ordinatas illi⁹ demonstrationis species ꝙ habitui q̃ reqriẗ in itellectu ex scire facto ꝑ demõstrationẽ: sed potẽtia intellectus ad tale obm vt scibile nõ nisi inchoatiue determinaẗ ꝑ hmõi spẽs ordinatas: qr nõ nisi vt ordinanẗ ad sciam illi⁹ obiecti. vñ cõpletiue determinaẗ ꝑ habitũ quo iã intellect⁹ nõ vt in via quẽadmodũ ꝑ spẽs ordinatas sed vt in termino: nec ꝑ moduꝫ passiõis trãseũtis quẽadmodũ ꝑ actũ sciendi/ſꝫ firmiter ⁊ quasi imobiliẗ pꝫ obiectuꝫ illud scibile vt sic. qrta h̃o habitudo pꝫ ex precedẽti ⁊ ex representatione spẽrũ: ⁊ ex potẽtijs sñdictis: et ex actib⁹ sciẽdi diuersas conclusiões: ⁊ retrogrado ordine procedendo/ si actus diuersi sciẽdi diuersas ↄclusiones in vna scia sunt velut ptes habẽtis habitus/⁊ diuerse spẽs ad diuersos huiusmodi act⁹ ordinanẗ: vt pꝫ/ↄñs est vt ipse quoqꝫ spẽs in ptiũ coordinationẽ cadant. Idẽ quoqꝫ seqẗ ex eo ꝙ ad ꝑficiẽdũ potẽtiã intell's respectu huius cõclusiõis alie spẽs ordinanẗ ab illis q̃ ordinanẗ ad ꝑficiẽdum potẽtiã respectu alterius conclusionis eiusdẽ scie ⁊ scibilis formal'r: cũ ẽt nr̃a scia duo exigat/assimilationẽ intell's ad res, de qbus est scia/ et determinationẽ itellect⁹ ad cõponẽdũ/diuidẽdũ/discurrẽdũqꝫ iter hmõi res: ⁊ primũ fiat ꝑ spẽs intelligibiles/scdm ãt ꝑ illã qlitatẽ habilitãtẽ intellectũ ad tale scibile: ⁊ cõstet ꝙ primũ ordinaẗ ad sm in quo cõsummaẗ scia/ↄñs est ꝙ spẽs itelligibiles repñtãdo ea de qbus ẽ scia claudanẗ sub scia tanꝙ scdaria sub pncipali: ac ꝑ hoc scia ꝑ seipsam hẽt actũ cõponendi ⁊c. ꝑ spẽs h̃o hꝫ actũ repsentãdi sicut prudẽtia ꝑ seipsam ꝑcipit ⁊ ꝑ ebuliã cõsiliatur. Cũ igiẗ determinatio itell's ad scibile plura exigat/⁊ in spẽbus intelligibilib⁹ ordinatis ichoatiue sit/⁊ in qualitate illa simplici cõsumeẗ/ↄñs est ꝙ spẽs itelligibiles tãꝙ ptes potẽtiales scie sint: vigilãdũ ꝙ sit cũ de attributis cõdõnib⁹ seu actib⁹ scie ẽ sermo qd ei ↄueniat imediate/⁊ qd mediãte pte potẽtiali: qd simpl'r ⁊ qd sm ptem. hec de tertio. ¶ Quo ad quartũ: authoritas. S. Tho. nihil penit⁹ obstat: qr augmẽtũ ꝑ additionẽ ibi vocaẗ augmẽtũ extẽsiuũ: vt expsse ipsemet se declarat inferius in.q.66.ar.1.vbi videas. ⁊ qr scia mõ ad pauciora/mõ ad plura se extẽdit: iõ sic suscipit augmẽtũ. Ꝟtus aũt moralis/qr ad oia oꝫ ꝙ se extẽdat/iõ nõ sic augeẗ. vñ ex hoc ꝙ author dicit ipsã augeri ꝑ additionẽ nihil aliud hẽ nisi ꝙ augeẗ extẽsiue: qr ad plura ↄtinue se extẽdit. ex hoc vero ꝙ dicit sm seipsam sic augeri nõ hẽ ꝙ in ipsa sua eẽntia fiat additio/ſꝫ ꝙ ex ipsa eius specifica rõne hꝫ ꝙ sic augeatur: vt in illa.q.52. declaratũ est. Intendit ergo de acqsitiõe nõ terminãte gñonẽ scie/ſꝫ terminãte augmentationẽ eiusdẽ. ita ꝙ geometria modico studio acqrit demonstratione augumẽtãte sciam notiuã ↄclõnis quã nũꝙ ↄsiderauit. hoc em est acquirere sciam noue ↄclõnis ꝗuis nõ sit acqrere sciam illã simpl'r. i. acqrit illã inꝗtũ ẽ scia illi⁹ cõclõnis quã nũꝙ ↄsiderauit ꝗuis nõ acqrat illã sciam simpl'r. tertia quoqꝫ authoritas ex.q.66.inferi⁹ nõ obstat: qr vt ex dcis pꝫ spẽs intelligibiles sunt principia actuũ ex qb⁹ fiũt ꝟtutes intell'ales/ac ꝑ hoc dñr formales in ꝟtutib⁹ intellib⁹: cũ quo pꝫ stare ꝙ nõ sunt ipse eẽntie ꝟtutũ intell'aliũ. põt ⁊ al'r exponi illa authoritas/vt ibi diceẗ. sed hoc hic sufficit. Ex his aũt clare liqt ꝙ author in hoc ope nõ declinat mõ in hãc mõ in illã viã/ſꝫ firmiter tꝫ ꝙ ẽ simplex qlitas: ad authoritatẽ h̃o ex tertia pte. q.12. allatã dõm ẽ in pmis ꝙ labor ẽ in equoco: qm vt ibi pꝫ/scia sumiẗ ibi ꝑ notitia intell'ua hituali qua cognoscunẗ oia q̃ pñt lumine intell's agẽtis cognosci: talẽ ãt notitiã acqsitã ↄstat eẽ vnũ aggregatiõe ⁊ nõ simplicitate: hic ãt loqmur de aliq vna scia sm spẽm. vñ si tota geometria in nobis ꝑ vnã solã spẽm nãl'r sciret ⁊ arithmetica ꝑ vnã aliã ⁊ metaphysica ꝑ vnã aliã/⁊ sic deinceps nihil deperit illi ꝓcessui q̃ fit i illo articulo ex ꝓpõnib⁹ eius. ⁊ tñ nõ ꝟtereturin dubiũ/ꝙ vna scia secundum spẽm esset simplex qualitas. ꝓbaẗ hoc qd dixi: qr ex hoc ꝙ post vnã spẽm gñaẗ alia augeri dr in xp̃o scia acqsita sm eẽntiã hitus. ⁊ vere author nihil aliud intẽdit: nisi ꝙ in xp̃o sint augmentatio hitualis notitie sm essentiã. i. ꝙ ipsa essentia hitualis notitie augebaẗ: ⁊ hoc ꝓbat/qr ꝑ additionẽ forme ad formã. Et lꝫ hec expõ sit sufficiẽs/qr est l'ralis ⁊ satisfacit ꝓposito posset tñ al'r dici/ꝙ qr augumentũ scie intẽsiuũ occultũ est/extẽsiuũ h̃o ẽt occultũ nisi sm ãnexã aggñonẽ spẽrũ itelligibiliũ/⁊ author scie ꝑfectum sm eẽntiã distinguebat ↄ ꝑfectũ quo ad effectũ. iõ ex vna ⁊ eadẽ pte locãs hitũ scie sm se cũ spẽb⁹ intelligibilib⁹: ⁊ ex alia effectu a notiorib⁹. s. spẽb⁹ intelligibilib⁹ declarauit ꝑfectũ scie in xp̃o. Et vocauit augmẽtũ sm essentiã/vt distinguiẗ ↄ effcm/⁊ hoc sufficiebat ꝓposito suo. prima tñ expõ amplectẽda oio ẽ. Ad authorites ãt ex.q.de ꝟitate: ⁊ tertio snĩarũ ꝗuis posset dici ꝙ author añ ↄpositã sũmã vsus ẽ opione illa ꝙ hitus sciẽtific⁹ eẽt ordinatio spẽrũ/sed postmodũ in sũma ꝓpriã snĩaꝫ dixerit: singule tamẽ auctes sane intelligi pñt nã in.q.8. loqẗ de pticularib⁹ sciẽtijs actualib⁹ i. diuersis demonstrationibus diuersaꝝ ↄclõnũ: ad quas sm spẽs intelligibiles eaꝝ se hꝫ habit⁹ scie vt totũ ad ptes potẽtiales. Et hoc sufficit ad verificãdũ illud dctm quasi exẽplariter. In.q. h̃o decima nõ dicit ꝙ ordinatio spẽrũ est hitus/ſꝫ efficit hitũ qd cõcedim⁹/vt pꝫ ex dictis. In.q. aũt 24. expsse pꝫ ꝙ recitatiue loqtur/⁊ ꝙ nihil illius opionis recitate ibi approbat nisi ꝙ spẽs ↄseruentur: ⁊ vis ↄseruatiua sit memoria intell'ua. In tertio demũ snĩaꝝ di.14. dcã ⁊ allata ꝗte sint auctis manifestat ipse author i tertia pte. q.11. ar. vlt. vbi iterũ tractãs eãdẽ qõnẽ determiat oppositũ. vñ tu thomista aduerte ex hoc ꝙ itell's hꝫ singulas spẽs sm singulas nãs/seqẗ ꝙ hẽat diuersos hitus ordinãtes illas ad diuersa sbta scibilia: nõ tñ ꝙ ipse spẽs sint habit⁹ sciẽtificus ſꝫ sũt hit⁹ intell's inchãtes hitum scie: ⁊ partes ei⁹ potẽtiales vt dcm est. si.n. in intellectu nr̃o eẽnt vl'es forme: vt sũt in angelis: nõ oporteret iuxẗ scibiliũ spẽs ordinare: ſꝫ vnica spẽ in totã vnã scibilis spẽm se hñet vnico ẽt actu sciendi. Et h de auctibus sufficiãt: ex qb⁹ cõiũctis huic doctrine ceteras: sique sunt: interpñtari posse facile puto. Nunc ad rõnes dõm est allatas et firmatas vt magis veritas eluce scat. Et ad primã dr ꝙ illa maxia in quencunqꝫ actũ pt forma aliqua/pt qlꝫ eiusdẽ spẽi/lꝫ nõ eq ꝑfecte: ñ est vera/nec ꝓbata/ nec assumpta ab auer. nisi in formis simplicib⁹ sm eẽntiã ⁊ potẽtias: quales sunt forme hõgeneoꝝ. In formis ãt etherogeneoꝝ/q̃ sunt simplices sm eẽntiã/multiplices ãt sm potẽtiã falsa ẽ: mãifestũ.n. ẽ ꝙ aial mõgenitũ ⁊ post ꝑfcm sũt eiusdẽ spẽi spãlissime/⁊ tñ ꝑfcm pt i actũ gñonis/iꝑfectũ nõ. vñ ꝓpõ illa sic vl'r ẽ ↄari. 4. metheoro. ponẽtẽ dñã inter ꝑfcm ⁊ iꝑfectũ. in hoc/ꝙ ꝑfcm vnũqdqꝫ ẽ/cũ pt gñare sibi sile. vñ cũ hit⁹ sit forma simpl'x in eẽntia/⁊ multiplex i potẽtia: hꝫ em ⁊ spẽs itelligibiles ⁊ potẽtiã sbi ad diuersas cõclones vt ptes/illas ex pte sui istas ex pte sbi sui: ↄñs ẽ vt i ipso sciẽtifico hitu locũ nõ hẽat ꝓpõ illa: ſꝫ in aliqd merito pt ꝑfect⁹ in qd nõ pt iꝑfect⁹. Cũ em demõnatiões ⁊ ↄclones eiusdẽ scie sint ordinate: ⁊ vna oriaẗ ex alia: act⁹ sciẽdi sequẽtis includit i se ꝑfectionẽ ꝑcedẽtis/⁊ addit: nõ em scit q̃ resoluere nescit ↄclõnẽ. 5. in primã. ⁊ sic posse in scire. 5. cõclonem ẽ posse in maius scire/ꝙ posse in scire pmã ↄclõnẽ/ ac ꝑ h mutari pꝫ qd in ꝗtũ dũ sub ly in quecũqꝫ actum subsumiẗ actus tant⁹. ¶ Ad scdaꝫ dr ꝙ hre diuersas gñones/corruptiões ⁊ itẽsiões: cõtigit dupliciter. ꝑ̄io vt sic sit vni⁹ ꝙ nullomõ muneẗ alterũ. ⁊ sic trãseat distõ real'r taliũ. Aliᵒ vt nõ possit vai⁹ esse nisi in vno/alterũ redũdet. Et sic nõ infert distõnem realẽ illoꝝ cũ em aial aliqd augeẗ/ sic gñaẗ noua ꝗtitas/vt antiq nouo mõ se hẽat/⁊ sil'r minuiẗ/⁊ ꝓpea nõ seqẗ. ergo ẽ alia real'r ꝗtitas noua ab antiq: ⁊ sile ẽ i motu itẽsiõis ⁊ remissiõis. ⁊ sic accidit i hitu sciẽtifico: qr cũ gñaẗ scire scde ↄclõnis hit⁹ ꝑcedẽs extẽdiẗ: ⁊ ecõuerso minuiẗ obliuiõe. sil'r ꝙ itẽsiue augeaẗ respectu pme ↄclõnis ⁊ ñ scde: ꝑ inde ẽ ac si albedo itendereẗ in vna pte sbi ⁊ nõ alia/vt infra patebit. ¶ Ad tertiã rõnẽ dr pmittẽdo duo. primũ est ꝙ actus sciẽdi hit⁹ scientifici sũt duplices qdã sm vnaꝫ ⁊ eandẽ demõnatiõnẽ/qdã ſꝫ aliã demõnatiõnẽ ac cõclõnẽ ⁊ hi act⁹ sic se hñt ꝙ primi sũt oio eiusdẽ rõnis/vt pꝫ. scdi aũt aliquo mõ sũt eiusdẽ rõnis ⁊ aliquo mõ diuerse. si em sumãtur in ordine ad diuersas spẽs intelligibiles a quibus fiunt sic cũ spẽs tertie demõstratiõis distinguanẗ spẽ a spẽbus scde: ẽt ipsi actus erũt diuersarum rõtionum. si vero sumanẗ in ordie ad hitũ sciẽtificũ ⁊ ei⁹ formale obm: sic sunt vni⁹ rõnis sicut ⁊ habitus et obm sunt vni⁹ spẽi spãlissime ⁊ lꝫ ad habitũ ptineãt isti act⁹ vtroqꝫ mõ: qr tñ pncipal'r ⁊ imediate ptinẽt ad ipm scdo mõ: iõ lꝫ tolerari possit pmo dicẽs act⁹ istos diuersarũ rõnũ: formali⁹ tñ dñr eiusdẽ rõnis/cũ de vnitate habit⁹ est pmo. Sm est ꝙ hitus scientific⁹ habet duas latitudines diuersarum rõnũ/intensiuã. s. ⁊ extensiuã rñdẽtes duplicibus supradictis actib⁹ ita ꝙ ꝗtitas intellectiua ei⁹ augeẗ ex actib⁹ frequẽtibus circa idẽ idẽtitas vero excessiua augeẗ ex aduenientib⁹ actibus demõstratiuis circa diuersa: ⁊ sicut in formis mãlib⁹ calor ⁊ latitudines ei⁹ intẽsiua ⁊ extensiua nõ sunt tres entitates/sed vna hñs duas cõdões/ita in hitu. vñ ad rõnẽ dr: ꝙ habitus scie augetur ꝑ vtrosqꝫ actus. s. circa eandẽ: ⁊ circa diuersas cõclones/⁊ qd neutrius augmẽtatiõis est termin⁹ aliqua oio noua entitas: ⁊ ↄñr nec eiusdẽ nec diuerse rõnis/sed antiqua nouo modo se habẽs sm latitudines diuersarũ rõnum. Nã augmentũ ꝑ actus circa idem terminat habitus scdm latitudinẽ intẽsiuã. Augmẽtũ h̃o ꝑ actus circa aliud terminat idem habitus sm latitudinem extensiuam: quam cõstat ↄdõnẽ esse alteri⁹ rõnis. Ex hoc aũt ꝙ idẽ habit⁹ hꝫ vtrãqꝫ ꝗtitatẽ nõ sequiẗ qd sit cõposit⁹ ex duab⁹ reb⁹ diuersarũ rõnũ/ſꝫ solũ ꝙ hẽat duas ꝗtitates. non molis ſꝫ ꝑfectiõis diuersaꝝ rõnũ idẽtificatas real'r sibi. ¶ Ad qrtam rõnẽ dr ꝙ qr hit⁹ sciẽtific⁹ cõparaẗ ad potẽtias itell's respectu diuersarũ ↄclõnũ vt ptes subi vt ex quito met. dductũ ẽ ꝙ habitui ꝑficiẽti intellectũ sm potẽtiã ad pmã ↄclõnẽ ñ ↄriẗ ẽt hit⁹ praue dispõis i eodẽ iteritu sm potẽtiã respectu scde ↄclõnis: sicẽ albo sm vnã ptẽ ñ ↄriaẗ nigredo eiusdẽ vt ẽ i pte ꝓpinq fit qꝫ h mãifestũ ex ipo motu augmẽti extẽsiui: cũ. n. augmẽtatio extẽsiua ad occupãdũ nouã loci ptẽ ⁊ mieẗ i mãlib⁹ formis: ⁊ sciẽtifici hit⁹ augmẽtũ extẽsiuũ ad maiorẽ ꝑfectionẽ extẽsiuã eiusdẽ termieẗ/ sic ꝙ potẽtia itell's respectu ↄclõnis actuate ꝑ ipm hitũ q̃ pᵒ nõ actuabaẗ ⁊ ecõuerso dimiutio ad miorẽ sciaꝫ terminaẗ ꝑ h ꝙ potẽtia i iteritu respectu scire ↄclõnis sbduciẗ ab eẽ sb illo hitu: ↄñs ẽ vt hit⁹ augmẽtatiue qsi occupet nouã potẽtiã seu ptẽ potẽtie ⁊ dimiutiõe qsi reliqt/ ac ꝑ h ñ mag ↄriẗ hitui/vt ꝑficit vnã potẽtiã seu ptẽ poᵉ seu potẽtiã ptial'r/ↄri⁹ hitus vt occupat. aliã potẽtiã vl ptẽ vl eãdẽ ptial'r/ꝙ vt dcm ẽ ↄrio i vna pte ↄriũ i altera: ꝓportiõal'r nãqꝫ he se hñt i i diuisibilib⁹ ſꝫ ꝗtitatẽ mol/ptes poᵉ sic i reb⁹ mãl'r ꝗti ptꝫ ꝗtiue: hãc ãt ꝓportionẽ partiũ poᵉ sbi hit⁹ sciẽtifici ad ipꝫ hitũ tãti facito vt affirmes hic euenire ꝙ hit⁹ geometrie augeri pt itẽsiue circa 4ᵃᵐ ↄclõnẽ/⁊ nõ erit itẽs⁹ circa qntã/⁊ eẽt ẽt ecõuer

Universidad de Deusto Biblioteca

so si 5a nō dependeret ex 4a: pueniit nāq3 hoc ex eo q frequētati act9 circa 4am demrationem augēt itēsiue hitū/vt pficit illā prē po itells q respicit hāc ɔclōnē/ꝛ ñ vt pficit aliā. necvt dcm̄ sā ē/refert/si sit vna/ꝛ eadē po qm̄ ē mīte equalēt seu ptialr/nec suspicer volūtariā aut chimericā eē hāc ptiū pos sōi hit9 ad iuētionē/si nāq3 scripta supi9 ab authoꝝ notanerꝫ: iuenies iter alia i.q.50.ā.vl.ad vl.q ēt i āgelꝫ sk ptes po: igitū itells eoꝝ p plures spēs pficit/et volūtas eoꝝ ie hꝫ ad plura. qd clari9 sꝫ est n.qd diximus: nā cōstat q igitū itells nō ē i po ad aliā ꝛ aliaꝫ demrationē ꝛ ɔclōnē ē in po ad diuersas spēs/ꝛ ad pportiōalr plura sic volūtas/ꝛ ꝟ d 40 ꝛ tota hac mā.

¶Super.q.55. ar.1.

IN arti.1.q.55. du occurrit ex scoto i p se tētia.d.17.q.3. ipe.n. putās ꝟtutē moralē vt sic ñ dicē dfiā p se distictiuā hit9/sꝫ ad dē sup nāꝫ hit9 rem ɔformitatꝫ seu coextitie ad rectū dictamē tꝫ q idē nūero hit9 imutat9 i se de nō ꝟtute fit ꝟt9/imo genit9 cū rōne erronea post fit virtus/nec ꝟ altr pbat nisi q hit9 abstinētie genit9 ex actib9 abstinētie elicit9 sine ptꝫa aut cū erroa rōe postmo m aduete recta rōne nlla fcā mutanē ēē illā dlim i se q ē hit9 abstinētie: de ñ ꝟtute fit ꝟt9/ꝛ posset ꝟ ɔfirmari/q nō eēt op9 gñari i illo aliuꝫ hitū vt eēt abstinēs. Hec āt pō repugt et doctrine authoris et ꝟitati authori q̄dem q apte i hac qōe quā de eētia ꝟtutꝫ vocat diuidēdo tractatum hūc postq̄ tractauit de hitu ponit ꝟtutem vt sic eē hitū: vt i hoc pꝫ ar. ꝛ i vlt.ar. expsse dic q hit9 ē gen9 ppi quū ꝟtutis: quoꝝ nihil eēt veꝝ: si ꝟt9 moralis vt sic adueniret huic hitui mutato vt pꝫ/ꝟitati āt: q hit9 ille q̄ est ꝟt9 moralis hituat appetitum ad seq̄lā rōe ex sua eēntia. Ad cuius euidentiā ꝟitatꝫ due sūt aduertēde distōnes. pa ē d rōne recta ē.n. duplex q̄dā re ppzij finis ipsi9 ꝟtutꝫ moralꝫ: q ē bonū rōnis i tali mā q ē mediū i tali mā determinatū ratione: sic medium in cibo ꝛ potu est finis abstinentie ꝑprius. quedā vero respectu finis extrinseci: prout vita eterna est finis ad quē fides formata ordinat abstinentiam. In proposito nō est sermo de ratione recta scdo modo: q ipse scotus expsse loq̄tur de prudētia seu actu eius que est recta rō medij virtutis moralis: vt pꝫ in scdo ethi, ex diffone ꝟtutis: ɔstat autē q attingere mediū est finis ꝑprius moralis ꝟtutis. scda est de effectu formali ipsius habitus q̄ vocat virtus moralis: duplr em̄ intelligit. Primo vt ex sua essentia habit9 ille reddat appetitū habituatū ad actū/ꝛ non plus. verbi.g. abstinentia ad abstinendū. Scdo vt reddat appetitū habituatū ad actū cū oibus eius cōdōnibus sue latitudinis.s. ad abstinēdū q̄n/vbi/sicut/pp q̄d ꝛc. opꝫ: existimare habitus hmōi nām esse primo mō fuit cā illius scotice fantasie: diffinire aūt hmōi habitus nām scdo modo est ratio ꝟitatis/nisi em̄ appetitus ex nā hitus tēperātie habituatus eēt sā p modū nāe determinatus ad abstinēdū pp bonū rōnis q̄n/vbi sicut quātū rō exposcit iam appetit9 nō eēt ex tali hitu factus quasi nāliter obseqns rōni: ꝛ sequeret q hñs habitū temperātie hꝫ appetitū pugnātē ɔ rōnē sꝫ circūstātiā ꝛ finem ꝑprīū: qd ē ɔ p̄hm ꝛ veritatē.7.ethi. ꝛ sequeret q oēs ꝟtutes morales eēnt icie iu ta opionē stoicoꝝ: ꝛ breuit hoc dstruit moralē bonitatē/ꝛ potes rōcinari ɔ hāc fātasiā sic. hit9 ille/puta abstinentie q apd te gñatus est ex actib9 elicitis fm rōnē erroneā oppositā prudētie/ꝛ postmodū fit ꝟt9 moralis imutatus i se aut inclinat ex se ad act9 siles poribus aut dissiles: nō dissimiles/vt pꝫ. ḡ ad similes: sed similes sunt vitiosi/quia erronea ratio non excusat/ergo. preterea actus ille ad quem inclinat talis habitus aut ē ad mediū i tali mā aut ad extrema: si ad mediū est secūdū se vera virtus moralis: quia sibi conuenit tota diffinitio virtutis date.ꝛ.ethi. sꝫ licet hitus electiuus in medietate cōsistēs ꝛc. si ad extrema/ergo est vitium vt patet: ibi: vitium autē nunquam transit in virtutem: sicut nec albedo in nigredinē. sunt enim contraria. Discito ergo ꝛ dicito quod virtus moralis sicut q̄lꝫ alia est essentialiter hitus: sed moralis est habitus electiua appetitus ad eliciendū actus quādo vbi sicut quantū oportet propter bonum rōnis: ꝛ q difficile ē eē hitu atꝫ ad eliciēdum actum sic circūstantionatū: iō difficile est hre hitū ꝟtutis: ꝛ q habitus ad abstinendū ꝟbi g. ꝛ non pp bonum rōnis assuescit ex illo hitu ad actū abstinētie/cū tali defectu oꝫ habitum aliū gñari ꝛ pcedentē corrūpi/ si verus habitus abstinentie mee debet quāuis facilius generet in sic disposito ver9 abstinētie hit9: vt pꝫ in fine scbi eth. sicut pdig9 hituat9 ad expēdēdū non pp bonum rōnis/ꝛ qm̄ opꝫ ꝛc. si debeat fieri liberalis nō sufficit q mutet sola regula ad pp quid opꝫ: ꝛ oꝫ ꝛc. sꝫ opꝫ vt fiat vna simplex q̄litas noua habituās ad expēdēdū pp bonum rōnis quando opꝫ sicut vbi ꝛc. ꝛ breuiter si quis meditetur ꝛ diligenter rem hanc considerauerit inueniet q̄ ꝟ fantasia de vitio in virtutem/ꝛ ecōuerso transferret habitum eiusdem. Idem.n. est iudicium de habitu genito ex actibus elicitis cū rōe erronea oppositā prudētie ꝛ de vitioso/nā in vtroq3 est aliqd cōformabile recte rōni/puta actus: ꝛ in neutro totum: q defectuosa circunstantia nō est ɔformabilis recte rationi.

¶De virtutibus quantum ad suas essentias. Questio.55.

COnsequenter Considerandum est de habitibus in speciali. Et quia habitus vt dictum est: distinguuntur per bonum ꝛ malum primo dicendum est de habitibus bonis q̄ sūt ꝟtutes: ꝛ alia eis adiūcta scilicet dona. beatitudines ꝛ fructus. Secundo de habitib9 malis scilicet. de vitijs ꝛ peccatis. ¶Circa virtutes autem quinq3 consideranda sunt. Primo de essentia virtutis. Secūdo de subiecto eius. Tertio de diuisione virtutum. Quarto de causa virtutis. Quinto de quibusdā proprietatibus virtutis. ¶Circa primū q̄runt q̄tuor. Primo vtrum ꝟtus hūana sit hit9. Scdo vtrū sit hit9 opatiu9. Tertio vtrū sit hitus bon9. Quarto de diffōne ꝟtutis.

1.q.56.ā 3.co.Et 2.d.27. ā..Et.3. d.23.q.1 ā.3.q.1.ꝛ 3.Et ꝟt. q.1.ā.1.

¶Utrum virt9 hūana sit hitus. Arti.1.

AD p̄mū Sic pceditur. Uidetur quod virtus humana non sit hitus. Uirtus enim est vltimum potētie: vt dicitur in primo de celo: sed vltimum vniuscuiusq3 reducitur ad genus illud cuius est vltimum: sicut punctum ad genus linee. ergo virt9 nō reducit ad genus hitus. ¶ꝓ. Aug. dicit in.2. de libe. arbit. quod virtus ē bon9 vsus liberi arbitrij: sed vsus liberi arbitrij est actus. ḡ virtus nō est habitus. sed actus. ¶ꝓ. Habitibus nō meremur, sed actib9: alioquin homo mereretur continue etiam dormiendo: sed virtutibus meremur. ergo virtutes non sunt hit9 sed actus. ¶ꝓ. Aug. dicit in lib. de morib9 ecclesie, quod virtus est ordo amoris: ꝛ in li. lxxxiij.q. dicit, quod ordinatio que virtus vocatur est fruendis frui ꝛ vtēdis vti, ordo aūt seu ordinatio nominat vel actum. vel relationem, ergo virtus non est hitus, sed actus vl relatio. ¶ꝓ. Sicut inueniūtur virtutes humane ita ꝛ virtutes naturales: sed virtutes naturales nō sunt habitus, sed potentie quedam. ergo etiam neq3 virtutes humane.

Sed ɔtra Est q philosophus in li. predicamentorū sciētiā ꝛ virtutem ponit esse habitus.

Rñdeo Dōm, q virtus noīat quādā potētie pfectionem: vniuscuiusq3.n. pfectio pcipue ɔsiderat in ordie ad suū finē: finis aūt potētie actus est: vñ potentia dr eē pfecta fm q determinat ad suum actū. Sunt autem quedam potentie que fm seipsas sunt determinate ad suos actus: sicut potentie naturales actiue: ꝛ ideo huiusmodi potentie naturales secundum seipsas dicuntur virtutes. potentie autem rationales que sunt proprie hominis nō sunt determinate ad vnum: sed se habent indeterminate ad multa. determinantur autem ad actus per habitus, sicut ex supradictis patet, ꝛ iō virtutes humane habitus sunt.

Ad p̄mū Ergo dicendum q q̄nq3 ꝟtus dicitur id ad quod est virtus scilicet vel obiectum virtutis vel actus eius: sicut fides dicitur quandoq3 id q creditur quandoq3 vero ipsum credere, quādoq3 autem ipse habitus quo creditur. vnde quando dicitur quod virtus est vltimum potentie, sumitur virtus pro obiecto virtutis. id enim in quod vltimo potentia potest, est id ad quod dicitur virtus rei: sicut si aliquis potest ferre centum libras ꝛ non plus, virtus eius consideratur secundum centum libras: non autem secundum.lx. obiectio autem procedebat, ac si essentialr ꝟtus esset vltimū potētie. ¶Ad scdm dōm, q bon9 vsus liberi arbitrij dr eē virtus fm eādē rōnem: q.s. est id ad qd ordinat ꝟtus sicut ad ꝑpriū actū: nihil ē.n. aliud actus ꝟtutis q̄ bonus vsus liberi arbitrij. ¶Ad tertiū dōꝫ, q aliquo dicimur mereri dupliciter. Uno modo sicut ipo merito, eo mō quo dicimur currere cursu, ꝛ hoc mō meremur actibus. Alio mō dicimur mereri aliquo sicut principio merēdi, sicut dicimur currere potētia motiua, ꝛ sic dicimur mereri ꝟtutibus ꝛ habitibus. ¶Ad q̄rtū dōm. q virtus dr ordo vel ordinatio amoris. sicut id ad qd est virtus, p ꝟtutē.n. ordinat amor in nobis. ¶Ad q̄ntum dōm, q potētie nāles sunt de se determinate ad vnū: non autem potētie rōnales. ꝛ ideo non est simile: vt dictum est.

¶Utrum virtus humana sit habitus operatiuus. Arti.2.

AD scdm Sic pcedit. Uidet q nō sit de rōne ꝟtutis hūane q sit habitus operatiuus: dicit eniꝫ Tullius in.iiij. de tusculanis q̄stionibus quod sicut est sanitas ꝛ pulchritudo corporis. ita est virt9 anime: sed sanitas ꝛ pulchritudo non sunt habitus operatiui, ergo neq3 etiam virtus. ¶ꝓ. In rebus naturalibus inuenitur virtus non solum ad agere, sed etiam ad esse: vt patet per p̄hm in primo de celo quo quedam habent virtutes vt sint semper, quedam vero non ad hoc q sint semper sed aliquo tpe determinato. sed. sicut se hꝫ virtus nālis in rebus nālibus ita se hꝫ virtus humana i rationalibus. ergo etiam virtus humana non solum est ad agere, sed etiā ad esse. ¶ꝓ. Phs dicit in.7. phy. q virtus est dispositio perfecti ad optimū, optimum aūt ad qd hoiem oꝫ disponi p virtutem est ipse deus, vt ꝑbat Aug. in lib. 2. de moribus ecclesie: ad quem disponit anima per assimilationem ad ipsum. ergo videtur quod virtus dicatur qualitas quedam aie in ordine ad deum tanq3 assimilatiua ad ipsum, non aūt in ordine ad opōnē, nō igit est habitus operatiuus.

Sed ɔtra Est, q p̄hs dicit i.2.eth. q virtus vniuscuiusq3 rei est que opus eius bonum reddit.

Rñdeo Dōm, q ꝟt9 ex ipsa rōe nois iportat quādā pfectionem potētie vt supra dcm̄ ē. vñ cū duplex sit potētia s. potētia ad eē ꝛ potētia ad agere, vtriusq3 potētie pfectio, virtus vocat. sed potētia ad eē se tꝫ ex pte māe, q̄ ē ens in potētia, potentia autē ad agere se tꝫ ex pte forme, que est principiū agēdi eo q vnūqdq3 agit inquātum est actu. in constitutione aūt hois corpus se tenet sicut mā, aia ꝟo sicut forma. ꝛ q̄tū q̄dem ad corpus homo cōicat cū alijs aialibus: ꝛ similiter q̄tum ad vires q̄ sunt aie et corpori cōes, sole āt ille vires q̄ sunt ꝑprie anime.s. rōnales sk hois tm̄, ꝛ iō virtus hūana de qua loq̄mur nō pt ptinere ad corpus, sed pertinet tm̄ ad id qd ē ꝑprium aie. vñ ꝟtus humana nō iportat ordinē ad eē, sꝫ magis ad agere, ꝛ ideo de rōne ꝟtutis hūane ē q sit habitus operatiuus.

Ad p̄mū Ergo dōꝫ, q mod9 actionis sequit disponē agētis. vnūqdq3.n. q̄le est talia opat. ꝛ iō cuꝫ ꝟt9 sit pncipiū aliq̄lis opōnis, oꝫ q i operāte pexistat fm ꝟtutē aliquā ɔformis dispō. facit aūt virtus opōnē ordinatā, ꝛ iō ipsa virtus ē q̄dam dispō ordinata in aia: fm.s. q ꝑprie potentie anime ordinant aliqualr adinuicem, ꝛ ad id qd est extra. ꝛ ideo virtus inq̄tum est cōueniens dispositio aie assimilat sanitati ꝛ pulchritudini, que sunt debite dispōnes corporis: sed p hoc nō excludit q̄n virtus ēt sit opōnis principiū. ¶Ad fm dōm, q virtus q̄ est ad esse nō est ꝑpria hois: sed solū virt9 que est ad opa rōnis, q̄ sunt ꝑpria hominis. ¶Ad tertium dōm, q cū dei sba sit ei9 actio summa assimilatio hois ad deū ē fm aliquā opōnē. vñ sicut.s. dictū est, felicitas siue beatitudo p quā hō deo maxime cōformat q̄ est finis hūane vite in operatione consistit.

1.2.q. 58.ar.1. co. Et.2.d. 26.q.2. ar.1.co.

¶Utrū ꝟt9 hūana sit hitus bonus. Arti.3.

AD tertiū Sic pcedit. Uidet q non sit de rōne virtutis q sit habitus bon9. Pctm̄ em̄ in malo semp sumit. sꝫ ēt pcti est aliqua virt9: fm illud.1.ad cor.15. Uirtus pcī lex. ergo ꝟtus nō sp est hitus bonus. ¶ꝓ. Uirtus potentie rñdet. sed potētia nō solū se habet ad bonū. sed etiam malum: fm illud esa.5. Ue qui potentes estis ad bibendum vinum, viri fortes ad miscendam ebrietatem, ergo etiam virtus se habet ꝛ ad bonum et ad malum. ¶ꝓ. Scdm aplm.2.ad Cor.12. Uirtus in infirmitate perficit. sed infirmitas est q̄dam malū. ergo virtus non solum se habet ad bonum, sed etiam ad malum.

Sed cōtra Est. q Aug. dt in li. d moub9 ecclie, Nemo aūt dubitabit q virtus aiam facit optimā. ꝛ p̄hs dicit in.2.ethi. q virtus est que bonum facit hñtem, ꝛ opus eius bonum reddit.

Rñdeo Dōm, q sicut.s. dictū ē, virtus importat perfectionem potentie: vñ virtus cuiuslꝫ rei determinatur ad vltimū in qd res pōt: vt dr in pmo de celo. Ultimū aūt in qd vnaqueq3 potētia pōt, oꝫ q sit bonū: nā oē malū defectū quēdā importat. vñ Dio. dicit in.4. de di. no. q oē malum est infirmū. ꝛ pp hoc opꝫ q virt9 cuiuslꝫ rei dicatur in ordine ad bonum. vnde virt9 humana que est habitus operatiuus, est bon9 habitus ꝛ boni operatiuus.

Ad primū Ergo dōm, q sicut perfectū ita ēt ꝛ bonū dicit metaphorice in malis. Dr em̄ ꝛ perfect9 fur siue latro, ꝛ bonus fur siue latro: vt patet per p̄hm in.5.meta. fm hoc. ergo etiā virtus metaphorice in malis dr. ꝛ sic virtus peccati dicitur lex: inq̄tū.s. p legē occasionalr est peccatū augmētatū, ꝛ quasi ad maximū suū posse peruenit. ¶Ad fm dōm, q malū ebrietatis ꝛ nimie potationis cōsistit in defectu ordinis rōnis. Contingit aūt cū defectu rōnis esse aliquā potentiam inferiorem perfectam ad id quod est sui generis ēt cū repugnātia vel defectu rōnis. perfectio aūt talis potētie cū sit cū defectu rōnis non posset dici ꝟtus humana. ¶Ad tertiū dōm, q tanto rō perfectior esse ostenditur, quanto infirmitates corporis ꝛ inferiorum partium magis potest vincere, seu tolerare. ꝛ ideo virtus hūana q̄ rōni attribuitur, in infirmitate perfici dicit nō q̄dem rōnis: sed in infirmitate corporis, ꝛ inferiorum partium.

¶Utrū virtus ɔueniēt diffiniat. Arti.4.

AD quartū Sic pcedit. Ur q nō sit conueniens diffinitio virtutis que solet assignari.s. virt9 est bona qualitas mentis qua recte viuitur, qua nullus male vtitur quam deus in nobis sine nobis opat: virtus enim est bonitas hominis: ipsa em̄ est q̄ bonū facit hñtem. sed bonitas nō vr esse bona, sicut nec albedo est alba: igitur incōueniēter dr q virtus est bona qualitas. ¶ꝓ. Nulla differentia est cōior suo gñe: cum sit generis diuisiua. sed bonū est cōius q̄ qualitas: conuertit.n. cū ente. ergo bonum nō dꝫ poni in diffinitiōe virtutis vt dfia qualitatis. ¶ꝓ. Sicut Aug. dicit in.12. de tri. Ubi primo occurrit aliqd q non sit nobis peccatoribusq3 cōmune, illud ad mentem pertinet. sed quedam virtutes sunt etiam irrationabiliū partium: vt philosophus dicit in.3.ethi. nō ergo omnis virtus est bona qualitas mentis. ¶ꝓ. Rectitudo videtur ad iustitiam pertinere. vnde ijdem dicuntur recti ꝛ iusti. sed iustitia est species virtutis. incōueniēter er

2.d.27. ar.2. Et.3.d. 23.q.1. ar.2.q. 3. Et ꝟt.q. 1.ar.2.p to.rā.9. ad.1.et 10.ad xi.

¶Super articulum secundum ꝛ tertium.

IN ar.2.ꝛ.3. eiusdem.55.q. dubium occurrit ex scoto in pmo sen. di.17.q.3. opināte q virtus moralis quatenus ꝟtutis moralis rōnē hꝫ/nō est operatiua/sed quicquid operatur facit inquātū est habit9/ita q nec ex ꝑpria rōne vt virtus/nec vt subest ordi tie est operatiua/sed vt dictū est/ex ratione substrati.s. habitus. In duabus autē contradicere authori videtur. Primo in hac mā: q in presenti articulo determinatur q de ratione virtutis inquātū virt9 est/q sit habitus operatiuus: ꝛ in sequenti q sit bonus ꝛ boni operatiuus. Secūdo in cōbus: q causa secundaria agit apud authorem nō solum virtute ꝑpria/ꝟ virtute prime: ita q in aliqd pōt ꝟtute pncipalis/in q nō pōt ꝑpria ꝟtute: sup cui9 opposito fundare vr scotus dcm̄ suū. ꝛ q hoc metaphici vr negocij/ad ꝑpositum veniendum est. Scito igit q q Scotus moralem ꝟtutem vt sic respectū solū posuit addere supra hitū/ideo ɔñr negauit ipsam esse opatiuā. ꝛ rursus q bonitatē moralē act9 posuit in solis relatiōib9 debite ꝑportiōis actus ad potētiā/obm/finē/tps/locū ꝛc. fm rectā rōnē: sicut pulchritudo nō ē aliqua qualitas: sed aggregatio ɔuenientiū puta figure/magnitudinis/coloris ꝛc. ꝛ relatio nō hꝫ proprium pncipiū actiuū/ iō virtus moralis nō est pncipiū actiuū bonitatis moralis. Et confirmatur q relatio ɔñs necessario extrema nō hꝫ ꝑpriam cām aliam ab extremis: iste aūt respect9 cōsequit extrema posita ex natura extremoꝝ: ipolē est em̄ aliquē actū sic ɔdōnatū poni in esse/ꝛ rōnē rectam nō poni in eē: cū ex nā extremorū consequat in actu talis cōformitas ad rōnē rectā nos āt iam pmū fundamētum in precedēti articulo remouim9/ declarātes virtutē moralē addere supra hitum dfiam specificā sicut homīnē supra aial: ꝛ ppea ɔñr fatemur q virt9 moralis inquātū est virtus moralis ē principiatiua act9 moralis. ꝛ ad scda Scoti fundamēta dicimus q quicqd sit de eētia bonitatis in actu morali an.s. sit qualitas an relatio/quātū ad ꝑpositum spectat non refert: qm̄ illud cōe dictum qd relatio nō hꝫ cām actiuam propriā/intelligitur de cālitate ꝑpria/sic q terminet ad ipsam solam: nulla.n. causa actiua facit solā relationē. cuꝫ quo tñ stat q hēat p se cām effectiuā cum alio: qd probo/ summū bonū in vniuerso hꝫ causam actiuam p se/intēdētem illud: sed ordo vniuersi est summum bonum in vniuerso: vt patet in.2.meta. ergo habet causam actiuam per se cōstat autem per se. constat autem q ordo est relatio. preterea effect9 proprius artis per se fit ab arte/sed ordo manifeste fit ab artibus. videmus enim artes dolatiuas ad hoc tendere vt ordinate ꝛ mensurate incidant ꝛc. Et sic habitus virtutis moralis facit ordinationē in actu. Unde in responsione ad primū in hoc secundo arti. litera dicit: qd virt9 facit operationem ordinatam. Quō autē hoc fiat/non est difficile videre: siquis enim consideret quod habitus virtutis nō causat seorsum a potentia/sed est perfectio potentie ad causandum actum ordinatū videbit quod potentia perfecta habitu causabit per se/intendendo non solum operationem/ sed operationem ordinatam sic. ꝛ experientia teste conuincetur/quod est ratio illi potentie quod causet regulatam operationem. ꝛ hoc/vt dictum est/manifeste liquet in artificialibus, a quibus concipimus quid interius agitur: vnde fundamentum illud nihil facit pro Scoto ad propositum. qd autem addit qd relatio prima consequitur extrema dignum admiratiōe videtur naꝫ per extrema aut intēdit absoluta/aut relationes: hic sunt que in questione veniunt a quibus causantur: puta relationes singule ad tēp9 ad locum/ad potentiam ꝛ cetere circunstantie. si absoluta/ falsum videtur apud te q posito actu quo ad absoluta tantum/ et recta rōne in esse oporteat sequi cōformitatem: q̄uis apd nos posita recta ratione in actu secundo ꝛc. vt infra dicet impossibile sit sequi actum difformem: sꝫ hoc nō est/ q relatio consequitur: sed q talis effectus nō stat cum tali causa. Dicito ergo quod virt9 facit operationem ordinatam tanquā effectum proprium: et quod relationem habere sic effectiuam p se causam non incōuenit/sed oꝫ q̄nq3.

¶Super arti.4.

IN arti.4. eiusdē.55. q. nota qd illa particula in diffinitione virtutis posita qua nemo male vtitur dupliciter exponi potest. primo vt sonat: ꝛ sic soli virtuti formate/aut que non potest esse in formis conuenit: contingit enim virtute intellectuali practica vt arte/ꝛ morali/ vt temperātia/et infusa theologali/vt fide male vti etiam vt principijs applicādo eas ad act9 ꝑprios ꝑpter malū finē extraneum. ꝛ quoniam nihil horum hꝫ perfectam rationem virtutis vt infra dicet. iō sic intelligendo soli virtuti simpliciter perfecte hec particula conuenit. Secūdo potest exponi limitate: vt infra in litera fit ita quod ly male vti/importet actum proprium illius virtutis esse: vt dicitur in respōsione ad tertium. ꝛ sic vt in corpore articuli dicitur

go ponitur rectuz in diffõne virtutis cũ dr, Qua recte viuitur. ¶ p̃. Quicũqz supbit de aliquo, male vtiẽ eo, sz multi supbiũt de virtute dicit. n. Aug. in regula ꝙ supbia ẽt bonis opibus insidiaẽ vt pereãt, falsum ẽ ꝗ ꝙ nemo ꝟtute male vtaẽ. ¶ p̃. Hõ ꝑ ꝟtutẽ iustificaẽ. sz Aug. dicit sup illõ Jo. Maiora hoꝝ faciet: q̄ creauit te sine te nõ iustificabit te sine te. icõuenieñter ꝗ dr ꝙ ꝟtutem deus in nobis sine nobis operatur.

Sed ꝯtra Est, authoritas Aug. ex cui⁹ ꝟbis p̃dcã diffinitio colligitur, ⁊ precipue in. 2. de li. arb.

Rñdeo Dicendum, ꝙ ista diffinitio ꝑfecte ꝯplectitur totã rõnẽ ꝟtutis: ꝑfecta. n. rõ vniuscuiusqz rei colligitur ex oib⁹ cãis eius. Cõprehendit ãt p̃dcã diffõ oẽs cãs ꝟtutis, causa nãqz formalis ꝟtutis, sicˉ ⁊ cuiuslz rei accipiẽ ex ei⁹ gñe ⁊ dr̃ia, cũ dr bona qualitas: genus enim ꝟtutis q̃litas ẽ, dr̃ia ãt bonum. eẽt tñ ꝯuenientioꝛ diffõ, si loco q̃litatis hitus poneretẽ: q̄ est genus ꝓpinquũ. ꝟtus ãt ñ hz mãm ex q̃, sicˉ nec alia accidentia: sed hz mãm circa quã, ⁊ mãz in qua. s. sbm: mã ãt circa quam est obiectum ꝟtutis, qd̃ nõ potuit i p̃dicta diffõne poni: eo ꝙ ꝑ obiectũ determinaẽ ꝟt⁹ ad spẽz, hic aũt assignaẽ diffõ ꝟtutis in communi, vñ poniẽ sbm loco cãe mãlis: cũ dr ꝙ est bona qualitas mentis. finis aũt virtutis cum sit hitus operatiuus est ipsa operatio. ¶ Sed notãdũ ꝙ hituũ opatiuoꝝ aliq̃ sũt semper ad malum, sicut hitus vitiosi. aliq̃ ꝟo q̃nqz ad bonũ, ⁊ q̃nqz ad malum: sicut opio se hz ad veꝝ ⁊ ad falsum, virtus aũt ẽ hitus semper se habens ad bonũ. ⁊ iõ vt discernaẽ ꝟtus ab his q̃ sp se hñt ad malum dicitur, Qua recte viuiẽ. vt ãt discernatur ab his q̃ se habẽt quandoqz ad bonũ, q̃nqz ad malũ, dr q̃ nullus male vtiẽ. Causa autem efficiens virtutis iſuse: de qua diffõ daẽ, de⁹ ẽ, ꝓpꝙ dr. Quã de⁹ i nobis sine nobis operaẽ: q̃ q̃dẽ ꝑticula si auferatur, reliquum diffõnis erit cõe oĩbus virtutibus ⁊ acquisitis ⁊ infusis.

Ad p̃mũ Ergo dicendũ, ꝙ id qd̃ ꝑ cadit i ite^u ẽ ens: vnde vnicuiqz apprehenso a nobis attribuimus quod sit ens, ⁊ per ꝯñs ꝙ sit vnũ ⁊ bonũ, q̃ ꝯuertunẽ cũ ente. vnde dicimus quod eẽntia ẽ ens ⁊ vna ⁊ bona, ⁊ ꝙ vnitas est ens ⁊ vna ⁊ bona: ⁊ similiter de bonitate. non aũt hoc hz locũ in specialibus formis, sicut est albedo ⁊ sanitas. nõ. n. oẽ qd̃ apphendimus sub ratione albi ⁊ sani apprehendimus. sed tñ ꝯsiderandum quod sicut accidẽtia ⁊ forme nõ subsistẽtes dñr entia, nõ quod ipsa hẽant eẽ, sz q2 eis aliq̃d ẽ, ita ẽt dñr bona vel vna, ñ quidem aliqua alia bonitate, vel vnitate, sz q2 est eis aliquid bonum vel vnum, sic igitur ⁊ virtus dicitur bona quia i ea aliquid est bonum. ¶ Ad secundum dicendum: quod bonum quod ponitur in diffinitione virtutis non est bonum commune quod cõuertitur cum ente, ⁊ est in plus quam qualitas, sed est bonuz rõnis: secundum quod Diony. dicit in. 4. ca. de di. no. quod bonũ anime est secundum rationem esse. ¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ ꝟtus nõ p̃t eẽ in irrõnali ꝑte aĩe, nisi inq̃tũ ꝑticipat rõnẽ: vt dr in primo ethi. ⁊ ideo ratio siue mens est propꝛiuz sbm virtutis humane. ¶ Ad 4^m dõm, ꝙ iustitie est propꝛia rectitudo que constituitur circa res exteriores que in vsum hominis veniunt que sunt propꝛia materia iustitie, vt infra patebit: sed rectitudo que importat ordinem ad finem debitum, ⁊ ad legem diuinam, que est regula voluntatis humane (vt supra dictum est) communis est omni virtuti. ¶ Ad quintum dicendum, quod virtute potest aliquis male vti tanquam obiecto: puta cum male sentit de virtute cum odit eam, vel superbit de ea, non autem tanquam principio vsus, ita scilicet quod malus sit actus virtutis. ¶ Ad sextum dicendum, quod virtus infusa causatur in nobis a deo sine nobis agentibus, non tamen sine nobis consentientibus, ⁊ sic est intelligendum quod dicitur, Quam deus in nobis sine nobis operatur, que vero per nos aguntur, deus in nobis causat, non sine nobis agentibus: ipse enim operatur in omni voluntate ⁊ natura.

¶ De subiecto virtutis. Qõ. 56.

DEinde Considerandũ est de subiecto virtutis. ¶ Et circa hoc querũtur sex. Primo vtrum virtus sit in potentia anime sicut in subiecto. Secundo vtrum vna virtus possit esse in pluribus potentijs. Tertio vtrum intellectus possit esse subiectum virtutis. Quarto vtrum irascibilis ⁊ concupiscibilis. Quinto vtrum vires apprehensiue sensitiue. Sexto vtrum voluntas.

¶ Utrum virtus sit in potentia anime sicut in subiecto. Arti. 1.

AD p̃mũ Sic proceditur. Uẽ ꝙ virtus non sit in potẽtia aie sicut in subiecto. Dicit. n. Aug. in. 2. de li. arb. quod virtus ẽ q̃ recte viuitur, viuere aũt nõ ẽ ꝑ po^am aie sed ꝑ eius eẽntiam: ꝗ virtus nõ ẽi po^a aie, sz in eius eẽntia. ¶ p̃. Phs. dicit in. 2. ethi. Uirtus est que bonum facit hñtem ⁊ opus eius bonum reddit, sed sicut opus constituitur per potentiam, ita habens virtutem constituitur per essentiam anime. ergo ꝟtus non magis pertinet ad potentiam anime quaz ad eius eẽntiam. ¶ p̃. Potentia est in secunda specie qualitatis, virtus ãt est q̃dam qualitas, vt supra dictũ est, qualitatis aũt non est q̃litas. ergo virtus non est in potentia anime sicut in subiecto. 3.q.50.a. 1. Et.5.q. 7.ã.2. co. Et 5. d.35.q.2. ã.4. Et ꝟi.q.14 ã.5.co. Et ꝟi.q. 1.ã.3. Et opusc.45 c.8.

Sed ꝯtra. Uirtus est vltimũ potẽtie, vt dr in. 1. de celo: sz vltimũ est in eo cuius est vltimum. ergo virtus est in potentia anime.

Rñdeo Dõm, ꝙ virtutem ꝑtinere ad potentiã aie ex tribus potest esse manifestũ. Primo q̃dẽ ex ipa rõne virtutis que importat perfectionem potentie: perfectio autem est in eo cuius est perfectio. Secundo ex eo ꝙ est habitus opatiuus: vt supra dictum est, omnis aũt operatio est ab aĩa ꝑ aliq̃z po^{tiam}. Tertio ex hoc ꝙ disponit ad optimũ, optimum aũt est finis, qui vel est opatio rei, vel aliq̃d consecutũ per opõnem a potentia egredientẽ, vnde virtus humana est in potentia anime, sicut in subiecto.

Ad p̃mũ Ergo dicẽduz, ꝙ viuere dupl'r sumiẽ. Qñqz. n. dicitur viuere ipsum esse viuentis, ⁊ sic pertinet ad essentiam anime que est viuenti essendi p̃n^m. Alio^o viuere dicitur opõ viuentis, ⁊ sic virtute recte viuitur inquantum ꝑ eam aliquis recte operatur. ¶ Ad 2^m dõz, ꝙ bonũ vel est finis, vel in ordine ad finẽ dicitur, ⁊ ideo cum bonum operantis consistat in operatione, hoc etiam ipsum quod virtus operãtẽ bonum facit, refertur ad opõnem, ⁊ per consequens ad potentiaz. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vnum accidens dicitur esse in alio sicut in subiecto, non quia accidens per seipsum possit sustentare aliud accñs, sed q2 vnuz accñs iheret sbe mediante alio accidẽte, vt coloꝛ corꝑi mediãte supficie, vñ sficies dr eẽ subz coloris, ⁊ eo modo potentia anime dicitur esse subiectum virtutis.

¶ Utrum vna virtus possit esse in pluribus potentijs. Arti. 2.

AD scõm Sic proceditur. Uẽ ꝙ vna virtus possit esse in duabus potentijs, Habit⁹ enim cognoscuntur per actus, sed vnus actus ꝓgreditur diuersimode a diuersis potentijs, sicut ambulatio procedit a ratione vt dirigente, a voluntate sicut a mouẽte, ⁊ a potentia motiua sicut ab exequente. ergo etiam vnus habitus virtutis potest in pluribus esse potentijs. ¶ p̃. Phs dicit in 2. ethi. quod ad virtutem tria requiruntur. scilicet scire, velle, ⁊ immobiliter operari: sed scire pertinet ad intellectum, velle ad voluntatem, ergo virtus potest esse in pluribus potentijs. ¶ p̃. Prudentia est in ratione: cum sit recta ratio agibilium vt dicit in vj. ethi. est etiã in voluntate, quia non potest esse cum voluntate peruersa vt in eodem lib. dicitur. ergo vna virtus potest esse in duabus potentijs. 3.q.50.a 3.co.

Sed cõtra. Uirtus est in potentia anime sicut in subiecto: sed idez accidens non potest esse in pluribus subiectis, ergo vna virtus non potest esse in pluribus potentijs anime.

Rñdeo Dicendum, quod aliquid esse in duobus, cõtingit dupliciter. Uno modo sic quod ex equo sit i vtroqz, ⁊ sic impossibile est vnam virtutem esse in duabus potẽtijs: quia diuersitas potentiarum attenditur secundum generales conditiones obiectoꝛum, diuersitas autem habituum secũdum speciales, vnde vbicunqz est diuersitas potentiaruz: est diuersitas habituum, sed non conuertitur. Alio modo potest esse aliquid in duobus vel pluribus, non ex equo sed ordine quodam: ⁊ sic vna virtus pertinere potest ad plures potentias. ita quod in vna sit principaliter, ⁊ se extendat ad alias per moduz diffusionis, vel per modum dispõnis: ẽm ꝙ vna potentia mouetur ab alia: ⁊ secundum ꝙ vna potentia accipit ab alia.

Ad p̃mũ Ergo dõz, ꝙ idẽ actus nõ p̃t eq̃l'r ⁊ eodẽ ordine ꝑtinẽ ad diuersas potẽtias, sz ẽm diuersas rões ⁊ diuerso ordine. ¶ Ad 2^m dõm, ꝙ scire ꝑexigiẽ ad virtutẽ moralẽ: inq̃tũ virtus moralis operatur ẽm rõnẽ rectaz. sed essentialiter in appetendo virtus moralis consistit. ¶ Ad 3^m dõm, ꝙ prudentia realiter est in rõne sicut in subiecto: sz presupponit rectitudinem voluntatis sicut p̃n^m: vt infra dicetur.

hec particula conuenit omni virtuti: ⁊ ponitur ad dr̃iam habituũ q̃ sunt ad bonũ ⁊ malum. ⁊ sic intelligẽdo diceret ꝙ vtens arte aut fide ꝑꝑ malũ finem non facit actum fidei aut artis malũ, sed actũ ordinãtẽ illas facit malũ: ac ꝑ hoc ꝟtute null⁹ male vtiẽ vt p̃ncipio mali act⁹ ꝗuis male vtaẽ ipsa p̃ncipiate bonũ actũ ordinãdo ad extraneũ malũ finẽ. ꝙ tñ ẽ ipossibile in ꝟtutib⁹ q̃ nõ p̃nt eẽ isformes: q2 aut ordinanẽ i bonũ: aut desinũt eẽ, si ordinareẽ ad malũ.

fortitudini nec tẽpantie: q2 sunt ifra volũtatẽ, ⁊ lra vult ꝙ ꝯueniat oĩbus mortalibus dicẽdo: q2 est iustus vel tẽpatus: ⁊ eadẽ rõ ẽ de silibus. Tertiũ ẽ: q2 aut dat recte vti hitu: sic ꝙ nõ p̃t illo vti ⁊ nõ recte: ⁊ hoc ẽ exclusum, ex eo ꝙ prudẽs vti p̃t prudẽtia: ⁊ deficere i aliqua circũstãtia, sicut grãmaticus barbarizare, aut q2 dat recte vti qñ vult, ⁊ hoc ẽt inuenit in actib⁹, deductis ipedimẽtis organoꝝ ⁊c. ⁊ sic nulla esset dr̃ia assignata.

¶ Utrum intellectus possit esse subiectum virtutis. Arti. 3.

AD tertiũ Sic ꝓceditur. Uidetur qd̃ intellectus non sit subiectũ virtutis. Dicit em̃ Aug. in lib. de moribus ecclesie, qd̃ ois virtus est amoꝛ. subiectum autem amoris non est intellectus, sed solum vis appetitiua. ergo nulla virtus est in intellectu. ¶ p̃. Uirt⁹ ordinatur ad bonuz: sicut ex supradictis p3. bonum aũt non est obm intellectus, sed appetitiue virtutis. ergo subiectum virtutis non est intellectus: sed appetitiua virtus. ¶ p̃. Uirtus est que bonũ facit hñtem, vt phs dicit: sed habitus ꝑficiens intellectum nõ facit bonum hñtem: nõ em̃ ꝑꝑ sciam vel artem dicitur homo bonus. ergo intellect⁹ non est subiectum virtutis.

Sz cõtra Est, ꝙ mens maxime dr intellectus: sbm aũt ꝟtutis est mens, vt p3 ex diffõne virtutis supra inducta. ergo itellectus est subiectũ ꝟtutis.

Rñdeo Dõm, ꝙ sicut supra dictũ est virtus est hitus quo aliq̃s bñ vtiẽ. Dupl'r aũt hitus aliq̃s ordinatur ad bonũ actũ. Uno modo inquantũ ꝑ hmõi habitum acq̃ritur homini facultas ad bonum actum: sicut per habitum grãmatice habet homo facultatem recte loquendi: nõ tñ grãmatica facit, vt homo semꝑ recte loquatur, p̃t em̃ grãmatic⁹ barbarizare, aut soloecismum facere. ⁊ eadẽ rõ est in alijs scientijs ⁊ artibus. Aliomõ aliquis habitus nõ solum facit facultatem agendi, sed etiã facit ꝙ aliquis recte facultate vtaẽ: sicut iustitia nõ solum facit ꝙ homo sit prompte volũtatis ad iusta operandum, sed etiã facit vt iuste operetur. Et q2 bonũ sicut ⁊ ens nõ dicitur simpliciter aliquid secundum id, qd̃ est in potẽtia, sed secundum id quod est in actu: ideo ab huiusmodi habitibus simpliciter dicitur homo bonum operari, ⁊ esse bonus: puta q2 est iustus vel temperatus. ⁊ eadem ratio est de similibus. Et quia virtus est que bonuz facit habentem ⁊ opus eius bonum reddit, huiusmodi habitus simpliciter dicuntur virtutes: quia reddunt bonum opus in actu et simpliciter faciunt bonum habentem. Primi vero habitus non simpliciter dicuntur virtutes: quia non reddunt bonum opus, nisi in quadam facultate. nec simpliciter faciunt bonum habentem: non enim dicitur simpliciter aliquis homo bonus ex hoc qd̃ est sciens vel artifex, sed dicitur bonus solum secundum quid: puta bonus grammaticus, aut bonus faber. ⁊ propter hoc plerunqz scientia ⁊ ars contra virtutem diuiditur. quandoqz autem virtutes dicuntur: vt patet in. 6. ethi. Subiectum igitur habitus qui secundum quid dicitur virtus p̃t esse intellectus non solum practicus, sed etiam intellectus speculatiuus, absqz omni ordine ad voluntatem: sic enim philosophus in. 6. ethi. scientiam, sapientiam, ⁊ intellectum, et etiam artem ponit esse intellectuales virtutes. Subiectum vero habitus qui simpliciter dicitur virtus non potest esse nisi voluntas, vel aliqua potentia ẽm quod est mota a voluntate. cuius ratio est quia volũtas mouet omnes potentias que aliqualiter sunt rationales ad suos actus vt supra habitum est. ⁊ ideo quod homo actu bene agat contingit ex hoc quod homo habet bonã volũtatem: vnde virtus que bene facit agere in actu nõ solum in facultate, oportet qd̃ vel sit in ipsa volũtate vel in aliqua potentia scdõm ꝙ est a voluntate mota, contingit autem intellectũ a voluntate moueri, sicut ⁊ alias potentias. cõsiderat enim aliquis aliquid actu, eo quod vult. et ideo intellectus ẽm qd̃ habet ordinem ad voluntatem potest esse subiectum virtutis simpliciter dicte. ⁊ hoc modo intellectus speculatiu⁹ vel ratio est subiectum fidei. mouetur enim intellectus ad assentiendũ his que sunt fidei ex imperio voluntatis: nullus enim credit nisi volens. intellectus vero practicus est subiectum prudentie. cum em̃ prudentia sit recta rõ agibilium, requiritur ad prudẽtiã ꝙ homo se bene habeat ad principia huius rationis agẽdoꝛum, que sunt fines. ad quos bene se habet homo per rectitudinem volũtatis sicut ad p̃ncipia speculabiliũ per naturale lumẽ intellectus agentis. Et iõ sicut sbm scie q̃ est ratio recta speculabilium est intellect⁹ speculatiuus in ordine ad intellectum agentem, ita sbm prudentie est intellectus practicus in ordine ad voluntatem rectam.

Ad p̃mũ Ergo dõm, ꝙ verbum Aug. intelligenduz est de virtute simpliciter dicta: nõ qd̃ ois talis virtus sit simpl'r amoꝛ. sed q2 dependet aliqual'r ab amore inquãtum dependet a volũtate: cui⁹ p̃ma affectio ẽ amoꝛ, vt. s. dictũ ẽ. ¶ Ad ẽm dõm, ꝙ bonũ vniuscuiusqz est finis eius. ⁊ iõ cũ veꝝ sit finis intellẽs cognoscere verum est bonus actus intellect⁹: vnde habitus ꝑficiẽs intellectũ ad verũ cognoscẽdũ, vel in speculatiuis, vel i practicis dr virtus. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ rõ illa procedit de virtute simpliciter dicta.

¶ Sup. q. 56. arti. 3. ꝛ ar. 3. q. 56. obmissis duob⁹ p̃mis dubium occurrit de sensu ⁊ veritate lre: cũ põit dr̃ia inter virtutẽ simpl'r ⁊ intellãlẽ. Ex hoc qd̃ aliq̃s hitus dat facultatẽ faciẽdi bonũ op⁹ sz nõ dat ꝙ semper opeẽ recte: vt grãmatica ⁊c. aliq̃s aũt dat ⁊ facultatẽ faciẽdi bonũ opus: ⁊ dat ꝙ aliquis recte vtaẽ facultate vt iustitia. Est aũt hic multipl'r dubiũ. primo de qua rectitudine seu bonitate est sermo cuz dr ꝙ aliquis habit⁹ dat ꝙ recte vtaẽ facultate an. s. de bonitate ꝓpria illi hitui an de bonitate morali. Si de bõitate morali obstat lra obijciẽs vsui grãmatice nõ erroꝛẽ in moribus sz in grãmatica: barbarismũ s. ⁊ solecismũ: vt p3 i lra. si de bõitate ꝓpa illi hitui: nulla videẽ inter hitus dr̃ia. q̃lz n. cũ. q̃s eo vtiẽ dat suã bonitatem actui apto nato suscipere illã bonitatẽ. deinde dubiũ est ꝑꝑ diuersitatem vocabuloꝝ q̃ lra vtitur: q̃d intẽdit cũ dicit qd̃ dat ꝙ semper recte operetur: ⁊ sub alijs verbis ꝙ recte vtaẽ facultate, vl' sub alijs ꝟbis ꝙ reddit bonum opus in actu: an. s. intẽdat de ope in actu qd̃ infoꝛmatur habitu puta de loquutiõe in actu respectu grãmatice: cõcupiscẽtia respectu tẽperantie ⁊c. an de actu volũtatis q̃ vocaẽ vti: quo oĩbus hitibus vtimur applicando eos ad operãdũ in actu cũ volum⁹ ⁊ rursus an intendat semp an cuz vtimur hitu illo si nãqz intẽdit semp siue loquaẽ de vti siue de ope: falsa manifeste est dr̃ia: quia possum contra ⁊ preter quemcunqz hitum acquisitum ⁊ infusuz vti ⁊ operari: vt patet in peccantibus. si ꝟo intendit de ipso opere quãdo vtitur hitu: par quoqz videtur iudicium de arte ⁊ virtute morali: sicut nãqz contingit vtentem grammatica, quia non vtitur totaliter ea barbarizare, ita vtentem iustitia vel temperantia, quia non totaliter vtitur ea secundum aliquid deficere. si autem intendit de vti ipso actu voluntatis aut respectu opis: ⁊ ꝗ nõ q2 nulla eẽt dr̃ia. cõtingit. n. vti ꝯcupiscẽtia ꝯ vel ꝑter tẽpãtiã quã habeo sicut loquutiõe ꝯ grammaticã vel p̃ter eã: aut respectu hitus, ⁊ obstãt tria. primũ ẽ ꝙ in lra dr ꝙ ista scõa ꝑfectio ẽ respectu operis in actu, prima autem est respectu operis in facultate: quod est esse in potentia: modo opus in actu ab opere in potẽtia non distigunẽ genere: imo sunt eiusdem speciei specialissime: vti autem ⁊ opus grammatice vel temperantie distinguuntur genere vel specie saltem: vt patet. ꝗ scõm ẽ ꝙ lra. s. rectificare ipm vti nõ ꝯueit oĩbus moralibus ꝟtutib⁹: q2 nec

¶ Ad hoc dr ꝙ hic ẽ sermo de bonitate sz illũ hitũ, ⁊ de vti q̃ ẽ actus volũtatis. Nec refert vtꝝ ad actũ vl' hitũ: vtru3 sp vel qñ vtiẽ hitu, vel qñ vult interpreteris: nulla n. haꝝ limitationu3 op⁹ est intẽdit. n. auctoꝛ ꝙ dr̃ia inter hitus in ꝓposito hec ẽ: ꝙ q̃dã sunt, quoꝝ ꝑficere nõ se extendit ad vti ipso hitu: q̃dã ꝟo sic. ꝟbi. g. ars grãmatice est talis ꝙ ei⁹ ꝑficere nõ se extẽdit ad vti grãmatica: q2 vti ẽ actus volũtatis quẽ nullo pacto ꝑficit ars grãmatice: et si ars grãmatice ꝑficeret ipm vti tũc hñs grãmaticã ex ipo hitu iclinareẽ ⁊ determinareẽ ad vtẽdũ recte rectitudine grãmaticali ipsa grãmatica: ⁊ si nõ recte vtereẽ iputareẽ defectui grãmatice: mõ autẽ nõ iustitia vero q2 rectificatiua ẽ ipsi⁹ vti iõ volũtas terminaẽ ad recte. i. iuste vtendũ iustitia: ⁊ ꝑpea si iniuste facit iustitie defect⁹ iputatur. Ex hac igiẽ dr̃ia inascit ꝙ defect⁹ i artibus ⁊ scia ex vsu ꝓueniẽs nõ imputaẽ ipsis sz volũtati, i moralib⁹ aũt defectui ipsoꝛu3 hituũ. rursus vt melius nouitũ doctrinã hanc ibibant ⁊ quilz hinc fructuz referat agnitionis suspsius an hẽat virtutẽ aliq̃z moralem: scito quod in actibus potẽtiarũ rõnabiliũ (de his. n. est sermo) ⁊ habituũ est ꝯsideraẽ duo: vnũ est ꝓportio ipsi⁹ act⁹ ad ipsam potẽtiã seu habitũ: puta loquutiõis ad imaginatiuam appetitũqz motiuũ organi ⁊c. ⁊ grãmaticã. alterũ ẽ vsus quo hec p̃ncipia a volũtate libere applicata sunt ad hũc actuz eliciendũ: nãqz potẽtie aie aut hitus ponerẽt opões ꝓprias in actu nisi volũtas applicaret eas ⁊ eos ad elicẽdas opões: ipsa enim est que vtitur omnibus: ⁊ hoc est vti vt patet ex superi⁹ dictis in questione de vti. Dupliciter ergo comparatur operatio ad potentiam. Primo secundum se absolute prout ipsa potentia est apta nata elicere talem actũ. Scdõ ad ipsammet potentiam vt stat sub voluntate vtente seu applicante ipsam potentiam ad eliciendam operationem in actu secundo. ⁊ sic differentia in pꝛoposito habituũ est: ꝙ quidam habitus sunt ꝑfectiui potẽtiarum absolute in ordine ad sua opera, ⁊ hoc vocatur in litera: quod dat facultatem faciendi opus bonum, sed non perficiunt easdem potentias vt stant sub voluntate vtente. ⁊ isti sunt artes ⁊ scientie: quarum non interest perficere vsum: neqz in voluntate imperante, neqz in potentijs exequentibus vt sic. quidam vero habitus perficiunt potentias non solum absolute: sed etiam vt vsuales: siue imperatiue, siue exequutiue. ⁊ hi sunt virtutes morales: ⁊ dicuntur in litera dare non solum facultatem boni

operis sed rectum vsum facultatis: quia perficiunt quo ad vtrumq3: vñr ēt reddē op⁹ bonū i actu: q2 pficiūt vsu3/q̄ est imediata rō q̄ sint i actu. Ad euidētiā aūt solutionū dādaꝝ q̄stis op3 recolere supi⁹ determinata: i pmis cū dr̄ q̄ hitus dat facultatē: ⁊ dat rectū vsū: nō ē itelligēdum nisi eo mō q̄ hitus est nat⁹ dare. nō. n. hitus dat bonitatē cogēdo ad illū aut ita plene ēt imobilr subijciēdo sibi po^am q̄ n̄ possit i oppo^m: s3 p modum inclinantis. vñ differentia consistit i hoc quod ars ex sua ratione non inclinat voluntatem aut aliquam potentiam vt subsTat voluntati ad vsu3 grammatice: q2 nec respicit voluntatē aut potentias sic: moralis autem virt⁹ ex propria ratione iclinat voluntatē ad rectum sui vsum: q̄s nis voluntas non sequatur quādoq3 huiusmodi inclinationes habituum ⁊ tūc peccat ⁊ virtus moral culpatur quia ab opere proprio scilicet perfectione debita actui vtēdi deficit. minus enim perfecte hr̄ virtus a qua subducitur act⁹ qui debet illi submitti. Et ex h̄ patet quod oportet n̄ limitare quando vtitur aut vult aut n̄ sp ⁊c. ars. n. nūq̄s/ moralis ṽt⁹ sp ex se p modū iclinātiꝫ dat rectū vsum sui. q2 q̄3 i idem redit applicare hitum actui/⁊ actū supponē hitui: ⁊ silr nō vti hitu aut sōducere actū ab hitu: n̄ ffert vtru3 ad hitū vl actū vti referas ⁊c. Ad p^am obonē i opp^m ɔtra h̄ q̄ intelligit de vti illo hitu: dr̄ q̄ l3 verꝫ sit qd opō quā pficit aliq̄ ṽtus moralis/puta cōcupiscentia differat spē ab vti: ɔcupiscē tn̄ libē exercitū vt sic coicidit cū vti: imo ē ip3 vti i executiua po^a vnde magna equocatio est aut figura dictiōis ɔparaꝝ ɔcupiscētiā i actu ad ɔcupiscētiā i po^a ⁊ ɔparꝝ ɔcupi^am libē exercitā vt sic ad ɔcupi^am vt ē in facultate ɔcupiscibili: arg^m. n. p^o mō pcedit ⁊ author loqꝫ 2° vñ vbū authoriꝫ nihil obstat pposito: q2 vocat opōnē i actu/n̄ ipsā absolute/s3 ipsā vt i actu. i. h3 id vñ h3 q̄ sit i actu. i. h3 vsu3: ex h̄. n. h3 q̄ sit i actu. et ppea q2. s. ex vsu ē opō in actu: ɔpat fm pfectionē hit⁹ po^e. sic actū po^e. ⁊ ṽe sic ē. hit⁹ n. dās solā facultatē bū operādi dat bonitatē opōnis in po^a: hitus āt dās ēt rectū vsum ei⁹ dat bōitatē opōnis in actu q2 vs⁹ ɔstituit opōnē i actū: q2 ē applicatio po^e ad ipsā. Ad fm dr̄ 2^r. Prio q̄ ṽtutes i irascibili ⁊ ɔcupiscibili. s. tēpātia ⁊ fortitudo rectificāt vti q2 stabiliūt fines prudētie regulatiue ipsi⁹ vti ex illis finib⁹ vt pncipijs: ⁊ sic extēdūt se ad volūtatē mediate. 2° q̄ h^9 ṽtutes rectificāt vti p q̄to eget rectificatōe: n̄ eget āt rectificatiōe vti his ṽtutib⁹/vt ē i volūt^e: s3 vt ē i ipis potētijs iferiorib⁹: ⁊ iō rectificāt ɔcupiscibile vt sbsūt vsui volūtatꝫ: ipa āt volūtas n̄ eget rectificatiuo ad h̄. q2 ex se dtermiata ē ad rectitudinē ois sui act⁹ ēē bo^m fortitudis ⁊ tēpātie: vt iferi⁹ dicet. ad 3^m āt dicm̄ ē q̄ dat p modū iclinātiꝫ/q̄ sp recte vtaꝫ/⁊ n̄ cū hac vl illa limitatiōe: q̄ n̄ fac ars. cū h̄ tn̄ stat vt dcm̄ est/ q̄ nō vtaꝫ illo q̄ agat 3 ⁊ preter illu3 agat ⁊c. ¶ In eodē arti. aduerte sbm fidei ⁊ prudētie vt i locis ppijs fūdamēta h̄ bēas: vbi tractabiꝫ q̄cq̄d hinc difficultatꝫ occurrerit: ⁊ si vis vidē q̄uo intells i ordine ad volūtatē sit taliū hituū sbm: ɔspice nām actuū pp quos ponūt: q2. n. credē ē act⁹ itells non ab^te sed volūtate moti: q2 nullus credit nisi volēs: ɔñs ē vt hit⁹ fidei iclināś ite^m ad credēdū pfectio sit ei⁹ vt a voluntate mobilis ⁊ similiter quia precipere actus est intellectus a voluntate moti vt superius in. q. 6 imperio patet oportet vt prudentia cui⁹ precipuus ⁊ propri⁹ actus est recte precipere in agibilib⁹ sit perfectio intellectus non absolute sed vt a voluntate moti. ⁊ hec bene nota.

I. ā. 5. ad 1^m. Et. 2 d. 14. q. 2. ā. 2. ad 2^m. Et ṽt. q. 1 ā. 4. p to. 2. ā. 10. ad 5^m.

¶ Utrum irascibilis ⁊ concupiscibilis sint subiectum virtutis. Ar. 4.

AD quartū Sic proceditur. Uī, q̄ irascibilis ⁊ ɔcupiscibilꝫ non possint esse subiectū virtutis. Huiusmodi enim vires sūt communes nobis ⁊ brutis. sed tunc loquimur de virtute secundum quod est propria homini: sic enim dicitur virtus humana. nō igitur humane virtutis potest esse subiectu3 irascibilis ⁊ cōcupiscibilis: que sunt partes appetitus sensitiui: vt in primo dictum est. ¶ P̄. Appetitus sensitiuus est vis vtens organo corporali: sed bonum virtutis non potest esse in corpore hominis. Dicit enim apostolus Rom. 7. Scio quod non habitat in carne mea bonum. ergo appetitus sensitiu⁹ nō potest esse subiectu3 ṽtutis. ¶ P̄. Aug. probat in li. de moribus ecclesie, quod virt⁹ non est in corpore, sed in anima: eo quod p animā corpus regitur. vnde quod aliquis corpore bene vtatur, totum refertur ad animam. sicut si mihi auriga obtēperās equos quibus preest recte regit, hoc totum mihi debetur. sed sicut anima regit corpus ita etiā ratio regit appetitum sensitiuum. ergo totum rationali pti debetur quod irascibilis ⁊ concupiscibilis recte regantur. sed virtus est qua recte viuitur: vt supra dictum est. virtus igitꝫ non est in irascibili ⁊ ɔcupiscibili s3 solum in parte rationali. ¶ P̄. Principalis actus virtutis moralis est electio. vt dicitur in. 8. ethi. sed electio non est actus irascibilis, sed rationis: vt supradictum est. ergo virtus moralis non est in irascibili ⁊ concupiscibili, sed in ratione.

Sed ɔtra Est, q̄ fortitudo ponitꝫ eē i irascibili: tēperātia autem in concupiscibili: vnde phs dicit in. 3. ethi. q̄ he virtutes sunt irrōnabiliu3 ptium.

Rn̄deo Dicendū, q̄ irascibilis ⁊ cōcupiscibilis dupli̇r considerari possunt. Uno modo fm se inquantum sūt partes appetitus sensitiui. ⁊ hoc modo non competit eis quod sint subiectum virtutis. Alio modo possunt considerari inquantum participant rationem: per hoc q̄ nate sunt rationi obedire. ⁊ sic irascibilis vel concupiscibilis potest esse subiectum virtutis humane. sic. n. est principium humani actus, inquantum participat rationem: ⁊ in his potentijs necesse est ponere virtutes. q̄. n. i irascibili ⁊ cōcupiscibili sint alique ṽtutes p3. actus. n. qui pgreditꝫ ab vna potentia fm q̄ est ab alia mota, non potest esse perfectus nisi vtraq3 potētia sit bene disposita ad actū: sicut actus artificis non potest esse congru⁹ nisi etiam artifex sit bene dispositus ad agēdum, ⁊ etiam ipsum instrumentum. In his igitur circa que operatur irascicilis ⁊ concupiscibilis secundum quod sunt a ratione mote necesse est vt aliquis habitus perficiens ad bene agendum sit non solu3 in ratione: sed etiam in irascibili ⁊ concupiscibili. Et quia bona dispositio potentie mouentis mote attenditur secundum conformitatem ad potentiam mouentem, ideo virtus que est in irascibili ⁊ concupiscibili nihil aliud est quam quedam habitualis conformitas istarum potentiarum ad rationem.

Ad primum Ergo dicendum, quod irascibilis et concupiscibilis secundum se considerate, prout sunt partes appetitus sensitiui communes sunt nobis ⁊ brutis: sed secundum quod sunt rationales per participationem vt obedientes rationi sic sunt proprie hominis: ⁊ hoc modo possunt esse subiectum virtutis humane. ¶ Ad secundum dicendum, quod sicut caro hominis ex se quidem non habet bonum virtutis: fit tamen instrumentum virtuosi actus inquantum mouente ratione membra nostra exhibemus ad seruiendum iustitie. Ita etiam irascibilis ⁊ concupiscibilis ex se quidem non habent bonū virtutis, sed magis infectionem fomitis. in quantum vero conformantur rationi, sic in eis aggeneratur bonum virtutis moralis. ¶ Ad tertium dicendum quod alia ratione regitur corpus ab anima ⁊ irascibilis et concupiscibilis a ratione. corpus enim ad nutum obedit anime absq3 contradictione, in his in quibus natum est ab anima moueri. vnde philosophus dicit in primo politi. qd anima regit corpus despotico principatu. i. sicut dominus seruum. ⁊ ideo totus motus corporis refertur ad animam. ⁊ propter hoc in corpore non est virtus: sed solum in anima. Sed irascibilis ⁊ concupiscibilis non obediunt ad nutum rationi: sed habent proprios motus suos quibus interdum rationi repugnant. vnde in eodem lib. philosophus dicit: quod ratio regit irascibile3 ⁊ cōcupiscibilem principatu politico: quo scilicet reguntur liberi qui habent in aliquibus propriam voluntatem. ⁊ propter hoc etiam oportet in irascibili ⁊ concupiscibili esse aliquas virtutes quibus bene disponātur ad actum. ¶ Ad quartum dicendum, quod in electione duo sunt scilicet intentio finis que pertinet ad virtutem moralem: ⁊ preacceptio eius quod est ad finem quod pertinet ad prudentiam: vt dicitur in. 6. ethi. Quod āt habeat rectam intentionē finis circa passiones anime, hoc contingit ex bona dispositione irascibilis ⁊ concupiscibilis. ⁊ ideo virtutes morales circa passiones sunt in irascibili ⁊ concupiscibili: sed prudentia est in ratione.

¶ Super arti. 4.

IN artic. 4 eiusdē. 56. q. dubium occurrit ex Scoto in tertio sent. d. 33. negante in concupiscibili ⁊ irascibili que sunt potentie ptis sensitiue ṽtutes: ⁊ volens quod licet possit concedi quod i istis potentijs sit aliquis hitus inclināś ad delectabiliter obsequendum recte rationi/non tamen hit⁹ ille est proprie virtus quia non est habitus electiuus: nec inclinans ad rectas electiones. ¶ Ad euidētiā hu⁹ mixꝫ primo vr̄ de h̄ hoie: cū fortitudine3 ⁊ temperātiam ṽtutes enumeratas i 2° ethi. posuerit aperte Ari. in parte irrōnali. quare non rn̄dit Aristo. ⁊ silr cu3 fundamentum sun3 fuerit argumētū a Sancto thoma hic quarto loco factū ⁊ solutū quare non confutauit responsione3: Dicito q̄ cum Aristo. et authore q̄ appetit⁹ sensitiuus distinctus per irascibilem ⁊ cōcupiscibilem est subiectum virtutis moralis pprie temperātie s. ⁊ fortitudinis: non inquātum cōis ē nobis ⁊ brutis: sed vt obedibilis rationi. et q̄ sibi conuenit diffinitio virtutis posita i secundo ethi. s. q̄ est habitus electiu⁹ dupliciter. Primo quia est pn^m electionis q̄ participate in ipsa potentia inferiore: inclinat enim temperantia concupiscibile ad electam abstinentiā: ita q̄ non inclinat solum ad abstinentiā3/sed ad abstinentiā electā vt sic/ ⁊ ratio est in pmptu: q2 perficit eā vt subsTat electioni: sicut añ dictū est h̄ vsu: electio. n. l3 sit partis superioris vt principaliter eligentis est tn̄ ptiu obsequentiū vt exequentiu3: ⁊ ad hoc egēt virtute vt ad pticipabilē i eis electionē propij actus determinate sint: ⁊ hoc est idem ei qd cōsueuit dici de actibus istis vt imperatis. Secūdo q2 est principiū electionis in voluntate mediate. s. intentione/vt in lra dr: cū enim qualis vnusquisq3 est talis finis ei videatur: vt dicitꝫ tertio ethi. ex hoc q̄ aliq̄s est talis ex bona dispositiōe tēperantie videtur ei mediū in huiusmodi passionibus finis bonus: ⁊ sic in illo formatꝫ intētio talis boni: ex intētiōe autē finis subseqꝫ medio discursu prudētie ex stabilito fine discurrētis ɔclo electiōis. ⁊ hec ē solutio lre. vñ ⁊ hitus est electiu⁹ in pprio subiecto electiōis participate: ⁊ est inclināś ad bonas electiones dando cap principiū qd est intentio finis que in electione clauditur vt principium in conclusione.

¶ Super articulum quintum.

IN arti. 5. eiusdē. 56. q. aduerte nouitie pp ter rōnē que fit in corpore articuli duo. Primū q̄d hec duo repugnāt: q̄ aliqs hitus sit virt⁹/ ⁊ q̄ subiectū eius sit altera potētia ab illa q̄ est cōsūmatiua operis illi⁹ ad qd pficiēdū ponitur illa ṽt⁹. ⁊ repugnātia fundatꝫ sup h̄: q̄ ṽtus sic reddit opus suū bonū q̄ nō ɔtingit opus illd ṽtute hñte suū pficere malū esse: vt in lra breuiter dr̄. ex h̄ em̄ statim p3/ q̄ si opus aliqd ad qd ponitꝫ ṽtus/sit cōsummādu3 a potētia. b. ⁊ ṽt⁹ illa ponatꝫ in potentia. a. q̄ quātūcūq3 ṽt⁹ illa habeat suū pficere in potētia. a. ⁊ actu eius adhuc opus illd male ɔsummabitꝫ a potētia. b. o3 ergo si ṽtus illa d3 illud opus bonū sic reddere vt nō relinquatꝫ q̄ fiat malus q̄ sit in potentia cōsūmatiua opis vt in subiecto: sicdm est p mino ⁊c q̄ vires interiores apprehēsiue dupli̇r sumuntꝫ. Prio fm nām: ⁊ sic a nā et non a ṽtute nec hitu determinātꝫ. Alio mō vt subsunt rōni. ⁊ sic ordinātur ad intells pfectionē: ppter qd ipi hitus q̄ sunt i his ptibus sūt pparatorij ad intells actū: et nō sunt pfectiui earū ad pprios act⁹ fm se ⁊ ideo in lra dr̄ q̄ cognitio veri ad quam ordinatꝫ ois ṽtus bonū cognitiōis faciēs cōsummatꝫ intellectu tm̄: ⁊ ppterea in his viribus nulla ē ṽt⁹.

I. q. 59. ar. 3. ad 3. Et. 3. d. 33. q. 2. ā 4. q. 2. ad. 6. Et ṽt. q. 1. ā. 4. ad. 6.

¶ Utrū vires apphēsiue sensitiue sint subiectum virtutis. Arti. 5.

AD quintū Sic pceditur. Uī q̄ in virib⁹ sensitiuis apphēsiuis iteri⁹ possit esse aliqua virtus. Appetit⁹ em̄ sensitiu⁹ pōt esse subm virtutis inquātū obedit rōni: sed vires sensitiue apphēsiue interius rōni obediunt. ad imperium em̄ rōnis operatꝫ ⁊ imaginatiua, ⁊ cogitatiua, ⁊ memoratiua. ergo in his viribus pōt esse virtus. ¶ P̄. Sicut appetitus rōnalis q̄ est volūtas in suo actu potest impediri vel etiā adiuuari per appetitum sensitiuum, ita ēt intellect⁹ vel rō pōt impediri vel etiam iuuari per vires pdictas. sicut ergo in virib⁹ sensitiuis appetitiuis pōt esse virt⁹, ita ēt in apphēsiuis. ¶ P̄. Prudētia est q̄dā ṽtus: cuius ptē ponit tullius memoriā in sua rhetorica. q̄ ēt in vi memoratiua potest esse aliqua virtus: ⁊ eadē rōne in alijs interioribus apprehensiuis viribus.

Sz cōtra Est, q̄ oēs virtutes vel sunt intellectuales vel morales: vt dr̄ in. 2. ethi. morales aūt ṽtutes oēs sunt in pte appetitiua: itellectuales aūt in itellu vl rōne: sicut p3 in. 6. ethi. nulla ergo virtus est in viribus sensitiuis apprehensiuis interius.

Rn̄deo Dōm, q̄ in virib⁹ sensitiuis apprehēsiuis iterius ponuntur aliq̄ hitus: qd p3 ex h̄ pcipue q̄ phs dicit in lib. de memoria q̄ in memorādo vnum post aliud opatꝫ ɔsuetudo q̄ ē q̄si q̄dam nā: nihil aūt est aliud hitus ɔsuetudinalis q̄s hitudo acq̄sita p ɔsuetudinē q̄ est in modū nature. Unde ṽtute dicit tullius i sua rhetorica q̄ est hitus in modū nāe rōni ɔsentane⁹. In hoie tn̄ id qd ex ɔsuetudie acq̄ritꝫ in memoria ⁊ in alijs virib⁹ sensitiuis apphēsiuis nō est hitus p se, s3 aliqd annexū hitibus itellectiue ptis: vt supra dcm̄ est: s3 tn̄ siq̄ sunt hit⁹ in talib⁹ virib⁹ ṽtutes dici nō pñt: ṽtus em̄ est hitus pfectus, quo nō ɔtingit nisi bonū opari: vñ o3 q̄ ṽtus sit in illa potētia q̄ ē cōsūmatiua boni opis: cognitio aūt veri non ɔsūmatꝫ in virib⁹ sensitiuis apphensiuis: s3 hmōi vires sunt q̄si pparatorie ad cognitionē itellectiuā: ⁊ iō i hmōi ṽib⁹ nō sūt ṽtutes qb⁹ cognoscitꝫ verꝫ: s3 magis i itellu vl rōe.

Ad primū Ergo dōz, q̄ appetitus sensitiu⁹ se h3 ad voluntatē q̄ ē appetitus rōnis sicut mot⁹ ab eo. et iō opus appetitiue ṽtutis cōsummatꝫ in appetitu sensitiuo: ⁊ pp hoc appetit⁹ sensitiu⁹ est subm virtutis. virtutes aūt sensitiue apprehensiue magis se hñt vt mouētes respectu intells: eo q̄ fantasmata se hñt ad aiam intellectiua3 sicut colores ad visum. vt dr̄ in 3. de aia. ⁊ ideo opus cognitiōis in itellectu terminatꝫ. ⁊ pp hoc ṽtutes cognoscitiue sūt in ipso intellu vel rōne. Et p hoc p3 solutio ad fm. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ memoria nō ponitur pars prudentie sicut spēs est pars generis, quasi ipsa memoria sit quedam ṽtus per se: sed q2 vnum eorum que requiruntur ad prudentiam est bonitas memorie: vt sic quodammodo se habeat per modum partis integralis.

¶ Utrū volūtas possit eē subm ṽtutis. ar. 6.

AD sextū Sic procedit. Uī q̄ volūtas nō sit sbm alicui⁹ ṽtutis. Ad id. n. q̄ ɔuenit potētie ex ipa rōne potētie nō reqritur aliq̄s hit⁹: sed de ipsa rōne volūtatis cū sit in rōne fm phm in. 3. de aia, est q̄ tendat in id qd est bonū fm rōnē: ad q̄ ordinatꝫ ois ṽtus: q2 vnumqdq3 nālr appetit ppriū bonu3. ṽtus em̄ est habitus p modū nāe cōsentane⁹ rōni. vt tullius dicit in sua rhetorica. ergo volūtas nō est subm ṽtutis. ¶ P̄. Ois virtus aut ē itellectualis aut moralis: vt dr̄ in. 1. ⁊ 2. ethi. sed ṽtus intellectualis est sicut in subto in itellectu ⁊ rōne, nō aūt in volūtate: virtus aūt moralis est sicut in subiecto in irascibili ⁊ cōcupiscibili, que sunt irrōnales per participationem. ergo nulla virtus est in volūtate sicut in subiecto. ¶ P̄. Oēs act⁹ hūani ad quos virtutes ordinātur sunt volūtarij: si igitꝫ respectu aliquorū humanorū actuū sit aliqua virtus in voluntate, pari ratione respectu oium actuū humanorū erit virtus in voluntate. aut ergo in nulla alia potētia erit aliq̄ virtus, aut ad eundē actū ordinabuntꝫ due virtutes: quod videtur inconueniens: volūtas ergo nō potest esse subm virtutis.

Sz ɔ Est, q̄ maior pfectio reqritur in mouente q̄s in moto: sed volūtas mouet irascibilē ⁊ concupiscibilē: multo ergo magis debet esse virtus in voluntate q̄s in irascibili ⁊ concupiscibili.

Rn̄deo Dōm, q̄ cū p habitū pficiatꝫ potentia ad agendū, ibi id-

3. d. 23. q. 1. ā. 4. q. 1. cor. ad. 2. ⁊ 3 ⁊ d. 4. 2. q. 2. arti. 4. q. 2. ⁊ 4. cor. Et ṽt. q. 1. ar. 5. p to. ⁊. ar. 12. ad. 2 ⁊. q. 5. ar. 2. cor.

¶ Super articu. 6.

IN arti. 6. eiusdē 56. q. in quo cōcluditꝫ q̄ in voluntate est aliqua virtus scilicet respectu boni diuini ⁊ proximi: ⁊ aliqua non. s. respectu boni ppij.

Dubium occurrit ex Scoto in tertio snīarum distin. 33. cōtra secundā partem: putat enim qd temperantia ⁊ fortitudo in voluntate sint/⁊ ibi proprie virtutes in concupiscibili autem ⁊ irascibili non sunt proprie virtutes: sed de hoc quantum ad concupiscibilem ⁊ irascibilē spectat: tractauimus. vnde relinquitur quantum ad voluntatem discutere rōnes ⁊ cōclusiones. ¶ Est igitur dubiū circa rōnem allatam in litera ad probandū qd in voluntate nō sit aliqua virtus ad proprium volentis bonū. Primo quia falsum vr̄/quod voluntas ex propria rōne sit sufficienter determinata ad bonum rōnis proprium volentis: q2 si sic esset voluntas vt in plurib⁹ saltem eligeret tale bonum rōnis: ⁊ rursus prompte/faciliter ⁊ delectabiliter tale bonum eligeret: ⁊ rursus ad tale bonū eligendum recte eodē modo determinata esset: hec sunt falsa. ergo sequela probatur: q2 determinatio nature excludens habitum supplet quicquid daret habitus in subiecto apto nato: ⁊ tanto melius quanto habitus imitatur naturā: ⁊ nō econuerso. falsitas aūt ɔñtis experientia probatur: nā in nobis ipsis hec experimur. Et rōne confirmatur: q2 si voluntas esset ex propria rōne determinata ad tale bonū nō op⁹ esset ɔtinētie hitu i volūtate: si em̄ volūtas ex se magis aut eq̄ determiata ē ad bonū tale ac si hr̄etꝫ hitū ṽtutis: ⁊ hñdo habitū ṽtutis puta tēperātie nō egeret ɔtinētia. q̄ iclinata ex ppria rōne nō eget ɔtinētia: s3 p te eget ɔtinētia. q̄ volūtas nō ē ex se iclinata ad tale bonū. Deinde dubitatꝫ q2 si volūtas determiata ex ppria rōne est ad bonum rōnis. q̄ nec ṽt⁹ iustitie in ea eēt: pbatꝫ seqla: q2 bonū iustitie est fm rōnē: ⁊ est ppriū exercētis iustitiā: iustitia. n. bonū reddit hñtē: ⁊ opus ei⁹ bonu3. Deinceps arguit scotus: q2 cum iustitia sit virtus moralis et in voluntate rōnes q̄ militant de voluntate ⁊ virtute morali nō concludunt. pterea voluntas est indeterminata nō solum ad opposita obiecta sed modos agēdi. s. recte ⁊ nō recte. q̄ eget inclinatiōe ad recte agendū: ⁊ hec ē ṽtus. pterea volūtas n̄ magis ē determiata ad vnū q̄s itellect⁹. ergo ex frequētib⁹ rectis electionib⁹ gñatꝫ i ea virt⁹ sicut intells ex frequentib⁹ actibus. pterea volūtas nō facile pmpte ⁊ delectabiliter se h3 sine ṽtutis habitu. ergo eget virtute: seqla p3 ⁊ antecedēs pbatꝫ i vitio so nup ɔuerso: q̄ difficultatē pariꝫ i pseuerādo: q2 nō h3 habitum acquisitū virtutis. ¶ Ad hoc dicitꝫ q̄ cū naturaliꝫ amabile sit bonū/vnicuiq3 aūt ppriū (vt experientia testatꝫ) consequēs est vt volūtati que appetitus est rōnalis amabile sit naturalr ⁊ bonū/⁊ bonū ppriū cum. autem apud dionysiū. 4. c. de diui. no. bonū habentis sit fm rōnem esse: ⁊ hoc non conueniat hñti fm appetitū sensitiuū/oportet q̄ cōueniat fm appetitū rōnalem: bonum em̄ appetitus alicuius obiectum cōstat esse. Igitur obm voluntatis est bonū rōnis. ⁊ si huic addatꝫ pprietas/ɔcludetꝫ q̄ pprium bonū fm rōnem est nāle obm voluntatis: ac per hoc voluntas est ex propria natura inclinata ad proprium bonum fm rōnē. ⁊ quia rationis medium in passionibus concupiscibilis et irascibilis non est alienum sed proprium bonum secundum rationem ipsius habentis passiones: ideo naturaliter voluntas habentis passiones: qualis est voluntas humana: ex se determinata est ad tale bonum. Sed aduerte q̄ aliud est voluntatem esse naturaliter inclinatam inquantum est ex se ad proprium volentis bonum secundum rationem: ⁊ aliud est volentem esse naturaliter inclinatum ad hoc. primum enim sonat in voluntate tantu3 talem determinationem secundum simpliciter. ⁊ tanta est inter hec distātia/vt ex hac radice omnia fere soluenda sint vt nunc videbitur: si enim volens puta sortes eēt determinatus ita quod non egeret habitu ad mediū rōnis in passionib⁹ pn⁹ eēt ad opera tēperātie ⁊ fortitudinis sicut tēperati ⁊ fortes: sed quoniā pni sunt in malū ab adolescentia sua sens⁹ hominū: ⁊ caro cōcupiscit aduersus spiritū nō simpliciter/s3 in volūtate tm̄ inclinatio hec ad tale bonū ponitur. Et quonia3 exercitatio hominis in his medijs nō fit sola volūtate s3 cōcurrente parte sensitiua naturaliꝫ s3 se inclinata ad cōcupiscibile sine rōnis freno, ideo nō sequitur ex illa inclinatione in volūtate q̄ vt in pluribus eligam⁹ talia bona: aut q̄ pmpte faciliter ⁊ delectabiliter/⁊ q̄ recte semp voluntas ad huiusmodi se habeat.

Universidad de Deusto Biblioteca

sed bene sequit cū hac specificatiōe φ voluntas quātū ex ex se/recte se haberet ad hmōi vt in plurib⁹ eligeret talia bona/z pmpte/facilr/at pꝫ dlectabilr. Ad id ꝟo φ de ꝯtinētia obiicit: dr φ continētia nō eget volūtate vt iclinet inq̄tū in se est in tale bonū: sed vt resistat insurgētibus passionib⁹ sensitiui appetitus. Et si ꝯ hoc instet: q: p eundē hitū po^a aliq̄ inclinat in vnū oppositoꝝ/z reliquo resistit, z rurs⁹ nālis determinatio nō ē minoris efficacie/ꝙ determinatio hit⁹: ꝯitat āt φ si volūtas eēt hituata n̄ egeret ꝯtinētia ad resistēdū. ꝗ. r̄ndet ordine retrogrado: qꝺ determinatio nāe n̄ est minus efficax ꝙ determinatio hitus. Est tamen minus faciens z explicans opus suum quam determinatio hitus acquisiti. z in promptu causa est: quia acquisitus hitus in ipsa acquisitione expulit insurgentia contraria. naturalis autem determiatio nō, vn̄ assimilat hitui i fuso potius ꝙ acq̄sito. ad pᵐ āt dicit quod voluntas sumitur dupliciter vno modo vt coniuncta contrario appetitui sensitiuo: et quod quemadmodū ipsa secundum se est determinata ad tale bonum: ita secundū se est potens resistere contrario obiecto. Et φ quēdᵐ ipsa vt cōiūcta ꝯrio appetitui nō ē determinata ad tale bonū: p ꝙto ipedibil ē attēdētia i tale boᵐ ad qꝺ ē ex se iclinata: ita vt sic eget hitu ad resistēdū huiusmodi ipedimētis. Et si h̄ istet: q: volūtas vt iūcta appetitui sēsitiuo ē dtermiata ad bonū i passionibus appetitus sēsitiui p te: z voluntas vt iūcta appetitui sensitiuo eget hitu ad resistēdū passionibus ēt p te. ꝗ falsum ē φ volūtas ē ex se determinata ad tale bonū/z iūcta sensui eget hitu/ſꝫ vt iūcta appe^tui sensitiuo hꝫ vtrūqꝫ z sic oia ruūt. pbat assumptū: q: voluntas sepata nō ē determiata ad boᵐ eligēdū i passionibus vt pꝫ in angelis/z ex rōne: q: nō ē ppriū boᵐ volētis. R̄ndet φ falsum assumit quo ad h̄ qꝺ volūtas vt iūcta sensui determinet ad bonū in passionib⁹. aliꝺ est. n. dicē volūtas vt iūcta sēsui hꝫ iclinatiōnē ad bonū ppriū passionū: z aliꝺ ē dicē: volūtas vt iūcta sēsui hꝫ φ iclinatio sua nālr terminet ab boᵐ i passiōib⁹. pᵐ. n. significat φ ꝯiūctio volūtat ad ptē sēsitiuā sit rō φ volūtati ꝯueniat iclīatio tal. 2ᵐ āt φ ꝯiūctio n̄ sit rō φ iclīatio ꝯueniat: ſꝫ φ iclinatio quā hꝫ terminet ad tale boᵐ: z pᵐ qdē falsū est formalr loquēdo. 2ᵐ āt verꝫ. ad cuius euidētiā scito φ volūtati hūane ex suo gn̄e ꝯuenit φ nālr iclinet i ppriū boᵐ tā sui ꝙ volētꝫ vt supi⁹ in. q. 10. pꝫ. h̄. n. cōe ē oi volūtati/ſꝫ φ ppriū bonū sit i tali mā. s. i passiōib⁹ volētꝫ h̄ ē ex ꝯiūctione voluntatis ad partē sensitiuā. vn̄ iclinatio ipsa volūtatꝫ i ppriū boᵐ ꝓm rōnē in quacūqꝫ mā sit ē ei nālis ex ppria rōne: ſꝫ φ h̄ sua iclinatio terminet ad bonū i passiōib⁹ sensitiuis ꝯūctis volūtatē ē ex ꝯiūctiōe volūtatis ad ptē sensitiuā. Est igit i volūtate nr̄a, ꝙtū ex pte volūtatis ē sufficiēs dtermiatio ipsi⁹ ad ppriū bonū ac per hoc ad bonū ꝓm rōnē ipsi⁹ volentis: z cum hoc ex cōiunctiōe ad p

get potentia hitu pficiēte ad bn̄ agēdū (q̄q̄dem hit⁹ ē ꝟt⁹) vbi ad hoc nō sufficit ppria ratio po^e. ois āt po^e ppria rō attēdit i ordie ad obiectuꝫ. vn̄ cū sic dcm̄ ē, ꝓm volūtatis sit bonum rōis volūtati pportionatū, ꝙtuꝫ ad hoc non idiget volūtas ꝟtute pficiēte. ſꝫ si quod bonū imineat hoi volendū qꝺ excedat proportionem volentis: siue ꝙtū ad totam spēm humanā, sic bonū diuinꝫ qꝺ trāscēdit limites humane nāe: siue ꝙtum ad idiuiduum, sic bonū pximi, ibi volūtas idiget virtute. z iō h⁹i ꝟtutes q̄ ordināt affectum hois i deū vel i pximū, sunt in voluntate sic i subiecto: vt charitas, iustitia: z huiusmodi.

Ad pmū Ergo dōm, φ rō illa hꝫ locum de ꝟtute q̄ ordinat ad bonum ppriū ipsi⁹ volētis. sic tēpātia z fortitudo que sūt circa passiōes hūanas. z alia huiusmodi. vt ex dcis pꝫ. ¶ Ad 2ᵐ dōm, qꝺ rationale p pticipationē nō solū est irascibilis z concupiscibilis, ſꝫ oio. i. vir appetitiuū. vt dicitur in. 1. ethi. sꝺ appetitiuo autēꝫ ꝯprehenditur volūtas. z iō siq̄ ꝟtus ē i voluntate, erit moralis: nisi sit theologica, vt ifra patebit. ¶ Ad tertium dōm, φ q̄dā ꝟtutes ordiant ad bonum passiōis moderate qꝺ ē ppriuꝫ h⁹ vel illi⁹ hois. z i talib⁹ nō ē necīū φ sit aliq̄ ꝟt⁹ i volūtate cū ad h̄ sufficiat nā po^e vt dcm̄ ē. ſꝫ hoc solū necīū ē i illis ꝟtutib⁹ q̄ ordinantur ad aliqꝺ bonum extrinsecum.

¶ De distōe ꝟtutū itellectualiū. Q̄ō. 57.

DEinde Conside^m ē de distōne ꝟtutū. Et p̄ ꝙtū ad ꝟtutes itellalēs. 2° ꝙtū ad morales. 3° ꝙtū ad theologicas. Circa pᵐ q̄runt sex. Primo vtꝝ hit⁹ itellualēs spe^ui sint virtutes. Secundo vtruꝫ sint tres s. sapia, scia z itellect⁹. Tertio vtrū hit⁹ itellectualꝫ qui est ars sit virt⁹. 4° vtꝝ prudētia sit ꝟt⁹ disticta ab arte. 5° vtꝝ prudētia sit ꝟt⁹ necīa hoi. 6° vtꝝ eubulia, sinesis, z gnomi sint ꝟtutes adiūcte prudētie.

¶ Utrum habitus intellectuales speculatiui sint virtutes. Arti. 1.

AD primū Sic pceditur. Ui φ hit⁹ itellectuales speculatiui n̄ sint ꝟtutes. ꝟt⁹. n. ē hit⁹ operatiu⁹: vt sup dictum est. Sed hitus speculatiui non sunt opatiui: distiguit. n. speculatiuū a practico i. opatiuo. ꝗ hit⁹ itellales spe^ui nō sūt ꝟtutes. ¶ P̄. Uirt⁹ ē eoꝝ p que fit hō felix siue btūs: eo φ felicitas ē ꝟtutis pmiuꝫ: vt dr in 1. ethi. sed habitus intellectuales non considerant actus humanos, aut alia bona humana per que homo beatitudinē adipiscit ſꝫ magis res naturales z diuinas. ergo huiusmodi habitus virtutes dici non possunt. ¶ P̄. Scientia est habitus speculatiuus: sed scientia z virtus distinguuntur sicut diuersa genera non subalternatim posita, vt patet per philosophum in. 3. topico. ergo hitus speculatiui non sunt virtutes.

Sed ꝯtra. Soli hitus speculatiui considerant necessaria que impossibile est aliter se habere, sed philosophus ponit in. 6. ethi. quasdam virtutes intellectuales in parte anime que ꝯsiderat necessaria que n̄ ō pn̄t alr se habere, ergo hitus itellectuales speculatiui sunt virtutes.

R̄ndeo Dicendum, quod cum omnis virtus dicatur in ordine ad bonuꝫ: sicut supra dictum est, duplici ratione aliquis hitus dicitur virtus vt supra dictum est. vno modo quia facit facultatem bene operandi. alio modo quia cum facultate facit etiā vsum bonuꝫ, z hoc sicut supra dictum est, pertinet solum ad illos habitus qui respiciunt partem appetitiuā: eo φ vis appetitiua anime est que facit vti omnibus potentijs z habitibus. Cum igitur habitus intellectuales speculatiui non pficiāt ptem appetitiuam, nec aliquo mō ipsaꝫ respiciāt, sed solā itellectiuaꝫ, pn̄t q̄dē dici ꝟtutes inquantum faciūt facultateꝫ bone operatiōis que est consideratio veri. hoc enim ē bonuꝫ opus intellectus: non tn̄ dn̄r virtutes scꝺo modo: q̄si faciētes bn̄ vti po^a seu hitu. Ex h̄ enim φ aliq̄s hꝫ habitū scie spe^ue nō inclinatur ad vtendum, ſꝫ fit potēs speculari verum in his quorum hꝫ sciam. sed φ vtatur scia hita, hoc ē mouēte volūtate. z iō ꝟtus q̄ perficit volūtatē (vt charitas vel iustitia) facit ēt bene vti h⁹i speculatiuis habitibus. et ſꝫ h̄ ēt in actib⁹ hoꝝ habituū pt eē meritū, si ex charitate fiāt. sicut Gre. dic in. 7. moralium, φ ꝯtēplatiua ē maioꝝ meriti ꝙ actiua.

Ad primū Ergo dōm, φ duplex ē opus. s. exteri⁹ z iteri⁹. practicum ꝗ vel opatiuū qꝺ diuidit ꝯ speculatiuū sumit ab opere exteriori ad qꝺ nō hꝫ ordinem habitus speculatiuus. sed tn̄ hꝫ ordinē ad iteri⁹ opus intellect⁹, quod est speculari verum: z secundum hoc est habitus operatiuus. ¶ Ad secundum dicendum, φ virtus est aliquoꝝ dupliciter. Uno modo sicut obiectorum. z sic huiusmodi virtutes speculatiue non sunt eorū per que homo fit beatus: nisi forte ꝓm φ ly per, dicit causam efficientem vel obiectuꝫ complete btitudi

ten sensitiuā sortitur necessitatem hitus ad resistendū ꝯ^ijs qb⁹ iungit, et hec itelligito sustinēdo ꝯtinētiā eē i volūtate/φ iferi⁹ discutiet. si. n. ꝯti^a in rōe ponit pꝫ φ nulla ē difficultas i pposito: z cū vtilē disputationē hāc hēs c⁹, etsi dcā ꝯclo nō teneat: mlta tn̄ alia ꝟa z certa i ea dcā tenēda sunt. ¶ Ad 2ᵐ ꝟo dr φ ibi ē equocatio d' bōo iusti^e obiue vel formalr. Ad boᵐ. n. iusti^e obiue n̄ nālr iclinat volūtas: q: nō ē ppuꝫ ſꝫ alteri⁹: iusti^a. n. i his q̄ sunt ad alterum est z de tali virtute z secūdum rationeꝫ de bono est sermo cum dicitur quod quia potentia naturaliter inclinatur in aliquod boᵐ non eget hitu ꝟtutis: potentia enim vt sic obiectuꝫ per se primo respicit: z hit⁹ operatiuus de quo ē sermo z virtus obiectum respiciunt nec virtutis est virtus/ nec hitus hit⁹: obiō autēꝫ procedit de bono iustitie formalit: quod est formale ipse hitus iustitie ad φ constat potentiam inclinari non mediante alio hitu vt patet. hoc enim ē cōe oi ꝟtuti: illud autē nō ē cōe oi obo ꝟtutis: vt pꝫ. ¶ Ad obōnes aūt ex scoto sūptas nō φ ipse afferat eas ꝯtra. s. Thomā: sed qm̄ ipse vt dcm̄ ē dissentiat a S. Tho. z has rōnes ꝯ oppositam pōnem affert: cuius rōnes lꝫ non sint nr̄e verūtn̄ vt nouitū cauti sint p derūt. Ad pmā ꝗ dr φ rōnes militātes d moralib⁹ ꝟtutib⁹ circa passiones nō militāt de iusti^a/ q: bonū illaꝝ ē ppriū volētis iusti^e ꝟo alteruꝫ. Ad 2am dr φ q: boᵐ rōnis i passionib⁹ ē medīū ꝓm rōnē: z nō ꝓm rē in passionib⁹: vt pꝫ in. 3. eth. z memᵐ rōis nō attēdit ꝓm ꝙtitatē itensiuā solā: ſꝫ ꝓm oēs circūstantias. s. qn̄/ oꝫ/ vbi/ pp qd zc. z i h̄ manifeste includit recte eliger. iō volūtas determiata ex ppria rōne ad bonuꝫ ꝓm rōnē in passionibus ē eo ipso eodem mō determinata ad recte eligere: eiusdeꝫ n. rōnis ē inclinatio ad vtrūqꝫ: z defectus in altero alterī defectū inducit. Ad 3ᵐ dr φ est manifeste sophisma: cōcesso. n. sic verꝫ est φ i volūtate ex frequētib⁹ rectis electiōibus fit hitus ꝟtutis: nō sequit, ꝗ ex frequētibus electionibus rectis circa talē māꝫ. s. passiones pprias fit in voluntate hitus ꝟtutis: vt pꝫ. z rō physica est: q: volūtas nō ē determinabilis ex se: ſꝫ determinata ad tale bonū/ qꝺ frequēter eligit: hitus aūt talis ꝟtutis nō ē nat⁹ fieri nisi i subto apto nato. s. i determiato. Ad q̄rtā iā pꝫ r̄nsio φ nup ꝯuers⁹ ꝙtū ē ex pte volūtatis ſꝫ se pmpte facilr z delectabilr eligeret bonū i passiōib⁹: simplr āt ipse volēs difficile eligit pp hitus pores dreliictos: iā. n. dcm̄ ē φ iclinatio hec volūtatis itriseca assimilat hitui infuso: quē expimur nō auferre a nobis difficultatē bn̄ operandi: quāuis ꝙtū ē ex pte ipsius/ prompte/ faciliter z delectabiliter det operari.

¶ Super. q. 57. ar. 1.

IN ar. 1. q. 57. in responsione ad primum: habes nouitie distōnē de opere interiori intellectus/ z extra eum a quo dr operatiuū: qꝺ vocatur practicum.

nis qꝺ est de⁹ qꝺ est summū speculabile. alio mō dr esse virtus aliquoꝝ sicut actuū. z hoc mō virtutes intellectuales sunt eoꝝ p que homo fit beatus: tum q: actus haꝝ virtutū possunt esse meritorij sicut dictū est. tum etiā q: sunt quedaꝫ inchoatio perfecte beatitudis: que in ꝯtemplatione veri consistit sicut supra dictū est. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ, φ scia diuidit cōtra ꝟtutē secūdo modo dictam, que pertinet ad vim appetitiuam.

¶ Utrum sint tm̄ tres habitus intellectuales speculatiui: scilicet sapientia scientia z intellectus. Artic. 2.

1.q.68.a.7.co. Et 21.q.4.a.8. co.a.q.47.a.5 co. Et.1.1 pl.a.3. co. Et.3.c.44. a. Et.vi.q.1.a.11 co.a.3. 3.cō.

AD scōm Sic proceditur. Uidetur φ inconuenienter distinguant tres virtutes intellectuales speculatiue. s. sapientia, scientia, z intellectus. Species enim non debet condiuidi generi: sed sapientia est quedaꝫ scientia vt dicit in sexto ethi. ergo sapientia non dꝫ condiuidi scientie in numero virtutū intellectualiū. ¶ P̄. In distinctione potētiaꝝ, habituū z actuuꝫ que attenditur ꝓm obiecta, attenditur principaliter distinctio que est ꝓm rationē formalē obiectoꝝ. vt ex supradictis patet. non ergo diuersi habitus debent distingui ꝓm mālē obiectū, sed ꝓm rationē formalem ipsius obiecti: sed principiū demonstrationis est ratio sciendi ꝯclusiones: non ergo intellect⁹ principioꝝ debet poni habitus alius aut alia virtus a scia conclusionum. ¶ P̄. Uirtus intellectualis dr que est in ipso rōnali p essentiā: sed ratio etiā speculatiua sicut ratiocinat sillogizando demonstratiue, ita etiā ratiocinat syllogizando dyalectice, ergo sicut scia que causat ex syllo demonstratiuo ponitur virtus intellectualis speculatiua, ita etiam z opinio.

Sed cōtra Est, φ philosoph⁹ in. 6. ethico. ponit has solum tres ꝟtutes intellectuales speculatiuas: scilicet sapientiam scientiam z intellectum.

R̄ndeo Dōm, φ sicut supra dictū est, virtus intellectualis speculatiua est p quam intellectus speculatiuus pficitur ad cōsiderandum veꝝ. hoc enim est bonū opus eius. verum aūt est dupliciter considerabile. Uno mō sicut p se notum. Alio modo sicut per aliud notum. Qꝺ aūt est p se notū, se habet vt principium z pcipit statim ab intellectu. z iō habit⁹ perficiens intellectum ad hmōi veri ꝯsiderationē vocat intellectus, qui est habitus principioꝝ. Ueꝝ aūt qꝺ est p aliud notum non statiꝫ pcipit ab intellectu: ſꝫ p inq̄sitionē rōnis. z se hꝫ in ratione termini. quod q̄deꝫ pōt esse duplr. Uno mō vt sit vltimum in aliquo genere. Alio modo vt sit vltimū respectu totius cognitionis humane. Et quia ea que sunt posterius nota quo ad nos, sunt priora z magis nota secundum naturam: vt dr in primo physi. ideo id quod est vltimum respectu totius cognitionis humane, est id quod est primū z maxime cognoscibile ꝓꝫ naturam. z circa huiusmodi est sapientia. que considerat altissimas causas: vt dicitur in primo metaphy. vnde conuenienter iudicat z ordinat de omnibus: q: iudicium pfectum z vlē hri non potest nisi p resolutionē ad primas causas. Ad id vero quod est vltimum in hoc vel in illo genere cognoscibilium pficit intellectum sciētia, z ideo ꝓm diuersa genera scibilium sunt diuersi habitus scientiarum, cum tamen sapientia non sit nisi vna.

Ad primū Ergo dōm, qꝺ sapiētia est quedā scientia, inquantū hꝫ id qꝺ est cōe oib⁹ scientijs: vt scꝫ ex principijs cōclusiones demonstret. sed q: hꝫ aliq̄d ppriū supra alias scientias, inq̄tum scꝫ de oibus iudicat, z non solum quātū ad cōclusiones, sed etiā quantū ad prima principia, ideo hꝫ rōnē perfectioris virtutis ꝙ sciētia. ¶ Ad scōm dōm, qꝺ qn̄ ratio obiecti sub vno actu refert ad potentiā vel habitū, tūc nō distinguūtur habitus vel potētie penes rationē obiecti z obiectum materiale: sicut ad eandē potentiā visiuā pertinet videre colorem, z lumen qꝺ est ratio videndi colorem, z simul cuꝫ ipso videt. principia vero demōstrationis possunt seorsum cōsiderari absqꝫ hoc φ considerentur conclusiones. Pn̄t etiā cōsiderari simul cū cōclusionibus, prout principia in cōclusiones deducūtur. Considerare ergo hoc scꝺo modo principia pertinet ad sciētiam que cōsiderat etiā ꝯclusiones: sed ꝯsiderare principia ꝓm seipsa ptinet ad intellectū. Unde siquis recte cōsideret, iste tres virtutes nō ex equo distinguunt adinuicē: sed ordine quodam, sicut accidit in totis potentialib⁹, quoꝝ vna pars est pfectior altera: sicut anima rationalis est perfectior ꝙ sensibilis, et sensibilis ꝙ vegetabilis. hoc em̄ modo sciētia depēdet ab intellectu sicut a principaliori. z vtrūqꝫ depēdet a sapiētia sicut a principalissimo, que sub se cōtinet z intellectū z scientiā, vt de cōclusionib⁹ sciētiarū dijudicās z de pn̄cipijs earūdem. ¶ Ad tertiū dōm, φ sicut supra dictū est, habitus virtutis determinate se hꝫ ad bonū: nullo aūt modo ad malum. bonū autē intellectus est verum: malum aūt eius est falsum. vnde soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur quib⁹ semper dr verum z nunq̄ falsum. opinio vero et suspitio possunt esse veri et falsi, et ideo non sunt intellectuales virtutes: vt dicitur in. 6. ethicorum.

¶ Utrum habitus intellectualis q̄ est ars sit virtus. Arti. 3.

AD tertiū Sic pceditur. Ui φ ars non sit virtus intellectualis. Dicit em̄ aug. in lib. de lib. arbi. φ virtute null⁹ male vtit: sed arte aliq̄s male vtitur: pōt em̄ aliq̄s artifex ꝓm sciētiam artis sue male operari. ergo ars non est virtus. ¶ P̄. Uirtutis nō est virtus: artis autē est aliqua virtus: vt dr in 6. ethi. ergo ars nō est virtus. ¶ P̄. Artes liberales sunt excellētiores ꝙ artes mechanice: sed sicut artes mechanice sunt practice, ita artes liberales sunt speculatiue. ergo si ars esset virtus intellectualis, deberet virtutibus speculatiuis annumerari.

Sed ꝯtra Est, φ ph̄s in. 6. ethi. ponit artē esse virtutē, nec tn̄ ꝯnumerat eam virtutibus speculatiuis: quaꝝ subiectum ponit scientificā partē aīe.

R̄ndeo Dōm, φ ars nihil aliud ē ꝙ rō recta aliquorū operum faciendorū: quoꝝ tn̄ bonū nō cōsistit in eo qꝺ appetitus humanus aliquo mō se hꝫ: sed in eo qꝺ ipsum opus qꝺ fit in se bonuꝫ est. non em̄ ptinet ad laudem artificis inq̄tum artifex est, qua voluntate opus faciat: sed quale sit opus qꝺ facit. Sic igitur ars proprie loquēdo habitus opatiu⁹ est: z tn̄ in aliquo cōuenit cuꝫ hitib⁹ speculatiuis: q: ēt ad ipsos habitus speculatiuos pertinet qualr se hēat res quā considerāt: nō aūt qualr se hēat appetitus humanus ad illas: dūmō em̄ veruꝫ geometra demōstret non refert q̄lr se hēat ꝓm appetitiuā ptē, vtꝝ sit letus vl' irat⁹. sicut nec in artifice refert: vt dictū est. z iō eo mō ars hꝫ rōnē virtutis sicut z habitus speculatiui. inq̄tū. s. nec ars nec habitus speculatiuus faciūt bonū opus ꝙtū ad vsuꝫ qꝺ est propriū virtutis perficientis appetituꝫ: sed solum ꝙtum ad facultatem bene agendi.

Ad primū Ergo dicendum, quod cum aliquis habens artem operatur maluꝫ artificium: hoc non est opus artis: imo est contra artem: sicut etiaꝫ cū aliquis sciens verum mentitur: hoc qꝺ dicit nō est ꝓm sciam. sed contra sciam. vnde sicut scia se habet ad bonum semper: vt dictum est, ita z ars. z ꝓm hoc dicitur virtus. In hoc tn̄ deficit a perfecta rōne virtutis: q: nō facit ipsum bonū vsum: sed ad hoc aliqd aliud requirit: ꝙuis bon⁹ vsus sine arte nō possit. ¶ Ad ꝓm dōm, φ q: ad hoc vt hō bn̄ vtat arte quā hꝫ reqrit bona volūtas q̄ pficitur p virtutē moralē, iō ph̄s dicit φ artis est virt⁹. s. moralis: inq̄tū ad bonū vsuꝫ eius aliqua virtus moralis reqrit. Manifestū est em̄ φ artifex per iustitiā q̄ facit volūtatē rectā, inclinatur vt opus fidele faciat. ¶ Ad tertiū dōm, φ ēt in ipsis speculabilibus est aliquid p modū cuiusdam opis: puta ꝯstructio syllogismi, aut orōnis cōgrue, aut op⁹ numerandi vel mensurandi. z ideo quicūqꝫ ad huiusmodi opera rationis habitus speculatiui ordinantur, dicunt per quādam si

¶ Super arti. 2.

IN arti. 2. z spāliter in responsione ad secūdum nota quomodo sapientia cōtinet intellectum et scientiam: non enim continet vt partes integrales: cum iam dictum superius sit qꝺ habitus nō integratur ex pluribus habitibus/ sed continet quasi partes potentiales: habet enim se sapientia ad intellectum et scientiam sic φ ipsa continet quicquid ille et eminentiori modo: vtitur enim principijs per se notis deducendo cōclusiones/ quod est scientie: z ipsa per se nota principia vera esse ex terminis iudicat/ defendit et inchoat/ que intellect⁹ tantummodo videt absolute: z vtrūqꝫ habet resoluendo in altissimam causam: qꝺ est eminentius continere: z propterea in sexto ethicorum/ z in litera dicitur/ φ continet scientiam z intellectum: z in quarto metaphysice vocatur scientia z defendit pncipia ex terminis.

1.q̄ō.93 ar.1.cot Et.1.q̄ō.22.ar.2 cot. Et 22.q 47.art.5.cot. Et vi.q.5.arti.1.cor. et 1.eth.co.2.fi. et poste.prin⁹.

¶ Super arti. 3.

IN articulo tertio aduerte nouitie: quod iuxta duplicem bonitatem scilicet propriaꝫ habitui artis: z moralem duo in litera dicuntur. nam in responsione ad primum de bonitate propria artis dicitur quod arte nullus male. i. ad malum op⁹ malitia opposita bonitati artis vtitur. In responsiōe ꝟo ad ꝓm de bonitate moris dicitur qꝺ ad hoc φ homo bene vtatur arte/ requirit virtus moralis: hoc enim nō exigitur ad faciendum op⁹ artis perfectum (quoniam potest grāmatica pfectissima blasphemare deum) sed ad bene ꝓm morem, vtendum arte.

militudinẽ artes.s.liberales ad differentiã illarũ artiũ q̃ ordinãtur ad opa per corpus exercita. q̃ sunt quodãmodo seruiles, inq̃ztum corpus seruil'r subdit̃ anime, et hõ ẽm animã est liber. ille vero sciẽtie, que ad nullum hmõi opus ordinantur simpliciter sciẽtie dicũtur, non autem artes, nec oportet si liberales artes sunt nobiliores q̃ magis eis conueniat ratio artis.

Utrũ pru^a sit virt' distincta ab arte. ar.4.

AD quartũ Sic pcedit. Uĩ q̃ prudẽtia nõ sit alia virt' ab arte. Ars em̃ est rõ recta aliquorũ operũ: sz diuersa gñã operũ non faciũt vt aliq̃d amittat rõnẽ artis: sunt em̃ diuerse artes circa opa valde diuersa, cũ igit̃ etiã prudẽtia sit q̃dã rõ recta operũ, vĩ q̃ etiã ipsa debeat dici ars. Cp̃. Prudẽtia magis cõuenit cũ arte q̃ habit' speculatiui: vtrũq; em̃ eoz est circa cõtingẽs al'r se h̃re: vt dr in.6.ethi. sz q̃dã habit' speculatiui dicũtur artes. ḡ multo magis prudentia dz dici ars. Cp̃. Ad prudẽtiã ptinet bñ cõsiliari. vt dr in.6.ethi. sed etiã in q̃busdã artib' cõsiliari cõtingit. vt dr in.3.ethi. sicut in arte militari ꝛ gubernatiua et medicinali. ergo prudẽtia ab arte non distinguitur.

Sed cõ Est. q̃ ph̃s distinguit prudẽtiam ab arte in.6. ethicorum.

Rñdeo Dõm, q̃ vbi inuenit̃ diuersa rõ v̈tutis: ibi opz v̈tutes distingui. Dictũ est aũt supra q̃ aliq̃s habitus h3 rõnẽ v̈tutis ex hoc solũ q̃ facit facultatẽ boni opis aliq̃s aũt ex h̃ q̃ facit nõ solum facultatẽ boni opis, sz ẽt vsum, ars aũt facit solũ facultatẽ boni opis: qz nõ respicit appetituz. prudẽtia aũt nõ solum facit boni opis facultatẽ, sz ẽt vsum: respicit em̃ appetitũ tãq; p̃supponẽs rectitudinẽ appetitus, cui' differẽtie rõ est: qz ars est recta rõ factibiliũ: prudẽtia v̈o est recta rõ agibiliũ. Differt autẽ facere ꝛ agere: qz vt dr in.9. metaphy. factio est act' trãsiẽs in exteriorẽ mãm sicut edificare secare ꝛ hmõi: agere autẽ est act' pmanẽs in ipso agẽte: sicut videre velle, ꝛ hmõi. Sic igit̃ h̃ mõ se h3 prudentia ad hmõi act' humanos q̃ sunt vsus potẽtiarũ et habituũ, sicut se h3 ars ad exteriores factiões, qz vtraq; est pfecta rõ respectu illoz ad q̃ cõparat̃: pfectio aũt ꝛ rectitudo rõnis in speculatiuis depẽdet ex p̃ncipijs ex q̃b' rõ syllogizat: sicut dict̃ est q̃ sciẽtia depẽdet ab intellectu q̃ est habit' principioz, et p̃supponit ipm: in humanis aũt actib' se habẽt fines sicut p̃ncipia in speculatiuis: vt dr in.6.ethi. ꝛ iõ ad prudẽtiã q̃ est recta rõ agibiliũ requirit̃ q̃ hõ sit bñ disposit' circa fines: q̃ q̃dẽ est p appetitũ rectuz, ꝛ ideo ad prudẽtiã requirit̃ moralis virt': p quã fit appetitus rectus, bonũ aũt artificialiũ nõ est bonũ appetit' humani: sed bonũ ipsoz operũ artificialiũ, ꝛ ideo ars non p̃supponit appetitũ rectũ, ꝛ inde est q̃ magis laudat̃ artifex qui volẽs peccat q̃ qui peccat nolẽs, magis aũt cõtra prudẽtiam est q̃ aliquis peccet volens q̃ nolens: qz rectitudo voluntatis est de ratione prudentie: non autez de ratione artis. Sic igitur patet q̃ prudẽtia est virtus distincta ab arte.

Ad primũ Ergo dõm, q̃ diuersa gña artificialiũ omnia sunt extra hoiem, ꝛ ideo nõ diuersificat̃ rõ virtutis: sed prudẽtia est recta ratio ipsorũ actuum humanoz, vñ diuersificatur rõ virtutis: vt dictũ est. Ad scđm dõm, q̃ prudẽtia magis cõuenit cũ arte q̃ cũ habitib' speculatiuis quantũ ad subm ꝛ materiam, vtrũq; em̃ est in opinatiua parte anime, et circa cõtingẽs aliter se habere: sed ars magis cõuenit cum habitibus speculatiuis in rõne virtutis q̃ cũ prudẽtia: vt ex dictis p3. Ad tertiũ dõm, q̃ prudẽtia est bene cõsiliatiua de his q̃ pertinẽt ad totã vitã hois, et ad vltimũ finẽ vite humane, sed in artib' aliquib' est cõsiliũ de his q̃ pertinent ad fines proprios illarũ artium. vñ aliqui inquantum sunt bene cõsiliatiui in reb' bellicis vel nauticis, dicũtur prudẽtes duces vel gubernatores, non autem prudentes simpliciter: sed illi solum qui bene consiliantur de his que conferunt ad totam vitam.

Utrum prudentia sit virtus necessaria homini. Arti.5.

AD quintũ Sic pcedit. Uidetur q̃ prudẽtia nõ sit virt' necessaria ad bñ viuendũ. Sicut em̃ se h3 ars ad factibilia quorũ est rõ recta, ita se h3 prudentia ad agibilia, ẽm q̃ vita hois cõsiderat̃: est em̃ eoz recta rõ prudẽtia: vt dr in.6.ethi. sed ars nõ est necessaria in reb' factibilib' nisi ad hoc q̃ fiant. nõ aũt postq̃ sunt facte. ergo nec prudentia est necessaria homini ad bene viuendum postq̃ est virtuosus: sed forte solũ q̃ztum ad hoc q̃ virtuosus fiat. Cp̃. Prudẽtia est per quã recte consiliamur: vt dr in.6. ethi. sed homo potest ex bono cõsilio agere, non solũ proprio, sed etiã alieno. ergo non est necessarium ad bene viuendum q̃ ipse homo habeat prudẽtiam, sed sufficit q̃ prudentum cõsilia sequatur. Cp̃. Uirtus intellectualis est ẽm quam cõtingit semper dicere verũ ꝛ nunq̃ falsum: sed hoc nõ videtur cõtingere ẽm prudentiã: nõ em̃ est humanũ q̃ in cõsiliando de agẽdis nunq̃ erret̃: cuz humana agibilia sint contingentia aliter se habere. Unde dr Sap.9. Cogitatiões mortalium timide, et incerte prouidẽtie nostre. ergo videtur q̃ prudentia non debeat poni intellectualis virtus.

Sed cõtra Est, q̃ Sap.8. connumerantur alijs virtutibus necessarijs ad vitam humanã cum dicitur de diuina sapientia. Sobrietatem ꝛ prudentiam docet iustitiam et virtutez quibus vtilius nihil est in hac vita hominib'.

Rñdeo Dõm, q̃ prudẽtia est virtus maxime necessaria ad vitaz humanam, bene em̃ viuere cõsistit in bene operari. Ad hoc aũt q̃ aliq̃s bene operetur nõ solum requirit̃ q̃d faciat. sed etiã q̃lr faciat vt scz ẽm electionẽ rectam operet̃, non solum ex impetu aut passione, cum autẽ electio sit eorum que sunt ad finem, rectitudo electionis duo requirit: scilicet debitum finem, ꝛ id quod conuenienter ordinatur ad debitum finem. Ad debitum autem finem homo conuenienter disponitur per virtutẽ que perficit partẽ anime appetitiuã, cuius obiectum est bonum et finis: ad id autẽ q̃ conuenienter in finem debitũ ordinat̃, opz q̃ homo directe disponatur per habitũ rationis: qz consiliari ꝛ eligere que sunt eoruz que sunt ad finẽ, sunt actus rationis, ꝛ ideo necesse est in ratione esse aliquam virtutem intellectualem per quam perficiatur ratio, ad hoc q̃ conuenienter se habeat ad ea q̃ sunt ad finẽ, ꝛ hec virtus est prudẽtia. vñ prudentia est virtus necessaria ad bene viuenduz.

Ad primũ Ergo dõm. q̃ bonũ artis consideratur nõ in ipso artifice sed magis in ipso artificiato: cũ ars sit ratio recta factibiliũ: factio eniz in exteriorẽ materiam trãsiẽs nõ est pfectio faciẽtis, sed facti sicut motus est actus mobilis. Ars autem circa factibilia est: sz prudẽtie bonũ attẽditur in ipso agente cuius perfectio est ipsum agere. est enim prudẽtia recta rõ agibiliũ: vt dictũ est. ꝛ iõ ad artez nõ reqrit̃ q̃ artifex bene opet̃: sz q̃ bonũ opus faciat. requireret̃ aũt magis q̃ ipm artificiatũ bñ operaretur: sicut q̃ cultellus bñ icideret, vel serra bene secaret si proprie hoz esset agere ꝛ non magis agi: qz nõ h̃nt dñiũ sui act'. ꝛ ideo ars nõ est necessaria ad bñ viuẽdum ipsi artifici: sed solũ ad faciẽdũ ipsum artificiatũ bonum, ꝛ ad cõseruãdũ ipsum. prudentia autem est necessaria hoi ad bñ viuẽduz. non soluz ad h̃ q̃ fiat bonus. Ad 2^m dõz, quod dũ homo bonũ opat̃ nõ ẽm propriã rõnem, sz motus ex cõsilio alteri': nõdũ est oino perfecta opatio ipsius q̃ztũ ad rõnẽ dirigẽtem, ꝛ q̃ztuz ad appetitũ mouẽtẽ. vñ si bonũ operetur, nõ tñ simpl'r bñ q̃ est bñ viuere. Ad tertium dicendũ, q̃ verũ intell's practici aliter accipit̃ q̃ vez itell's speculatiui vt dr in.6.ethi. nã vez intellect' speculatiui accipitur p cõformitatẽ itellect' ad rẽ. Et qz intellectus nõ põt infallibil'r cõformari reb' in contingentibus sed solũ in necessarijs. iõ nullus habitus speculatiuus contingentiũ est intellectualis virtus: sz solũ est circa necessaria. Uerum aũt itell's practici accipit̃ p conformitatem ad appetitũ rectũ: que q̃dẽ cõformitas in necessarijs locũ nõ h3: que voluntate humana nõ fiũt sz solũ in cõtingentibus que p̃nt a nobis fieri: siue sint agibilia interiora, siue factibilia exteriora. ꝛ iõ circa sola cõtingentia ponitur virtus intellectus practici: circa factibilia quidẽ ars circa agibilia vero prudentia.

Utrum eubolia synesis ꝛ gnomi sint virtutes adiuncte prudentie. Arti.6.

AD sextũ Sic pcedit. Uĩ q̃ incõuenienter adiũgant̃ prudentie eubolia, synesis et gnomi. Eubolia em̃ est habit' quo bñ cõsiliamur: vt dr in.6.ethi. sed bñ cõsiliari ptinet ad prudẽtiã: vt in eodẽ lib. dr. ergo eubolia nõ est virtus adiuncta prudẽtie, sed magis est ipsa prudẽtia. Cp̃. Ad superiorẽ ptinet de inferiorib' iudicare. illa ergo virtus videtur suprema cuius est actus iudiciũ: sed synesis est bene iudicatiua. ergo synesis non est virtus adiũcta prudẽtie: sed magis ipsa est principalis. Cp̃. Sicut diuersa sunt ea de quib' est iudicãdũ ita etiaz diuersa sunt ea de quib' est cõsiliãdũ: sed circa oĩa cõsiliabilia ponit̃ virtus vna. s. eubolia. ergo ad bene iudicãdũ de agẽdis nõ opz ponere p̃ter synesim aliã virtutẽ. s. gnomin. Cp̃. Tullius ponit in sua rhetorica tres alias partes prudẽtie. s. memoriã p̃teritoz. intelligentiã p̃sentiũ. ꝛ puidẽtiã futuroz. Macrobius etiã ponit sup somniũ Scipionis quasdam alias partes prudẽtie scz cautionem docilitatem ꝛ alia hmõi. non videntur igitur sole huiusmodi virtutes prudentie adiungi.

Sed cõ Est authoritas philosophi in 6.ethi. qui has tres virtutes ponit prudentie adiunctas.

Rñdeo Dõm, q̃ in oĩbus potẽtijs ordinatis illa est principalior que ad principaliorẽ actũ ordinat̃. circa agibilia aũt humana tres actus rõnis inueniũtur: quorũ primus est cõsiliari, scđs iudicare, tertius est p̃cipere. primi aũt duo respõdent actibus intell's speculatiui q̃ sunt inq̃rere ꝛ iudicare. nã cõsiliũ inq̃sitio quedam est. sed tertius actus est proprie practici intellectus inq̃ztum est operatiuus. non enim rõ h3 precipere ea que per hoiem fieri nõ p̃nt. Manifestũ est aũt q̃ in his que per hoiem fiũt principalis actus est precipe ad quem alij ordinant̃, ꝛ iõ virtuti que est bñ preceptiua. s. prudẽtie tanq̃ principaliori adiungunt̃ tanq̃ scđarie eubolia, que est bñ consiliatiua, e synesis ꝛ gnomi: que sunt partes iudicatiue. de quarum distinctione dicetur.

Ad primũ Ergo dõm. q̃ prudẽtia est bñ cõsiliatiua nõ quasi bñ cõsiliari sit imediate act' ei': sz qz hũc actũ pficit mediãte virtute sibi subiecta, q̃ est eubolia. Ad ẽm dõm. q̃ iudiciũ in agendis ad aliq̃d vlteri' ordinat̃: cõtingit em̃ aliquez bñ iudicare de aliquo agẽdo, ꝛ tñ non recte exeq̃. sed vltimũ cõplemẽtũ est q̃n rõ iaz bñ precipit de agendo. Ad tertiũ dõm, q̃ iudiciũ d vnaquaq; re fit p propria p̃ricipia ei'. inq̃sitio aũt nõdũ est p propria principia: qz his habitis nõ esset opus inq̃sitione, sed iaz res esset inuenta. ꝛ iõ vna sola virtus ordinatur ad bene cõsiliãdum, due aũt virtutes ad bene iudicandũ: qz distinctio non est in communibus principijs, sed in proprijs.

Super arti.4.

In art.4. in rñsione ad scđz dubiũ occurrit eo q̃ author hic dicit cũ Aristo. in.6.ethi. q̃ tam ars q̃ prudẽtia est in opinatiua parte anime q̃ vt ibi.s.in 6.ethi. dr distinguit gñe a particula anime sciẽtifica/ ꝛ vt ipe diuus Thomas ibidem affirmat/opinatiuũ est cogitatiua/ scientificuz aũt intellectus: prudẽtia igit̃ in cogitatiua ponit̃ hic/ ꝛ tñ in q̃one precedente arti.3.posita est in intellectu.

.arti.5, ad.1, Et 22.q 47.art. 4.ad.2,

Ad hoc dr q̃ prudẽtia procul dubio est in intellectu vt se extẽdit ad singularia/ propter q̃ opz duo h̃ aduertere. Primo q̃ intellectus vt extensus ad singularia dicit seipsum ꝛ cõnotat cogitatiuam q̃ est rõ particularis: q̃m dato q̃ intellectus per seipm cognoscat singulare aliquo mõ perfecta tñ ꝛ directa notitia actiua q̃lis conuenit prudẽtie de singularib' singl'r nõ cõuenit itellectui nisi adiũcta sibi cogitatiua: vt in.6. dr ethi. ḡ opinatiua pars aie hec duo insinuat. Iõ diuersa inuenit̃ data d ea sñia etiam a diuo Thoma dum in.6. ethi. intuẽdo cõnotatã cogitatiuã illi tribuit opiatiui nomẽ. Et in prima parte.q.79.ar.9.ad tertiũ intuẽdo p̃ncipatẽ intellectũ i ipo posuit opinatiuũ: mediũ enim extremũ vtrũq; sapit. Scđo q̃ vn' habit' est q̃nq; in diuersis potẽtijs/sic q̃ in vna p̃ncipal'r/ ꝛ i alia scđario/ ꝛ sic prudẽtia est itellect' p̃ncipal'r/ ꝛ in cogitatiua ꝛ in memoratiua scđario. Et propterea diuersa de ipsa dñr/que non repugnãt dũ nũc p̃ncipale/ nũc scđariũ subm̃ assignat̃/et de his in scđa scđe.q.47.amplior erit sermo: cum prudẽtie nã discutietur/nũc sufficiãt hec cõmunia etiam arti.

Super arti.5.

In artic.5. einsdẽ.57. q. in rñsiõe ad tertiuz dubiũ occurrit: qz author cõdicit veritati ꝛ sibi/nã ẽm veritatẽ ꝛ ipsum in articulo p̃cedente ars nõ p̃supponit appetitum rectuz/neq; spectat ad ipsum neq; facit aut inclinat ad ipsum: vt patet ex se/ ꝛ ex supradictis manifeste. hic vero litera loquens de intellectu practico nõ solum quo ad prudentiam/ sed quo ad artem dicit q̃ veritas intellectus practici accipitur per cõformitatem ad appetitum rectum: q̃ est contra predicta/ ꝛ q̃ loquatur de intellectu practico vniuersaliter vt extendit se ad artem p̃z ex duobus. Primo quia dicit q̃ hec conformitas ad appetitum rectum habet locuz in contingentibus que a nobis fiunt / siue sint agibilia siue factibilia. Secundo ex hoc q̃ statim ex hac radice reddit causaz obiecti proprij intellectus practici extẽsi explicite ad artem et prudentiã. Ad hoc dicitur q̃ quia intellectus practicus conuenit cum speculatiuo in actu cognitionis/et differt in actu directionis differentia practici a speculatiuo nõ penes cognoscere sed penes dirigere attẽditur/ideo veritas intellect' speculatiui consistit in cognoscere: veritas autem intellect' practici in dirigere: et sic veritas intellect' speculatiui cõsistit in hoc quod cognoscere adequatur rei cognite/veritas autez intellectus practici consistit in hoc quod dirigere adequatur principio directiuo/ vt autem habet nomen metaphysice principium determinatum ac per hoc directiuum artis ad operandum est appetitus. Cum igit̃ vnũquodq; ita se habeat ad veritatez sicut ad entitatem / directionis actus proprius intellectui practico/ et quo ad esse et quo ad veritatem pendet ab appetitu et hoc si quet/sed quoniaz in litera dicitur q̃ pendet ex appetitu recto/scito quod rectitudo ista non est vniformiter accipienda: directio nanq; vera intellect' practici in agibilibus attenditur penes conformitatem ad appetitum rectum rectitudine finis moralium/que est bonitas moralis/ directio aũt vera intellectus practici in factibilibus attenditur penes conformitatez ad appetitũ rectũ rectitudine finis artificialiũ: q̃ non est appetitũ esse bonũ moraliter/sed esse rectũ.i.tẽdere in rectũ finẽ. In omni enim arte est dare finẽ rectũ ꝛ non rectum. Intm̃ aũt pẽdet veritas directiõis intellect' practici ab appetitu recto i factibilibus q̃ si statuifica repñtaret hoiem ꝛ p statuã intendat monstrũ aut improportionata mẽbra/volẽs vel nolẽs faciat directio erronea erit ꝛ nõ ab arte: q̃m ipsa v eroz. tm̃ est: qz virtus est/si aũt intendat repñtare mõstruz vel talem improportionem/directio vera ꝛ opus veruz erit: vtpote conformitatẽ habens intento fini cui nata est cõformari talis ratio/nec te decipiat nouitie q̃quam dicens veritatem huiusmodi non spectare ad artem: sz artis vsum/ ꝛ consequenter quia vsus ẽt intellectus speculatiui ab appetitu pendet/sicut cõtingit logicum sillogizare ex quatuor terminis volentez/ ꝛ ex tribus ẽt volentem: ac per hoc vere vel non vere logica vti/ ita in arte huiusmodi. ḡ vitas directionis ad vsum spectat/non ad artez ipsaz. Aduerte nanq; coincidentiã vsus cũ directione in arte/ꝛ vide quare apparet quod veritas huiusmodi spectet ad vsuz ꝛ non ad artem: quãuis enim vsus ꝛ directio in arte coincidãt distinguuntur tamẽ saltem ratione/ ꝛ arti cõuenit directiõis vitas/nõ rõne vsus: sz rõne proprie nature que nata est dirigere nõ nisi determinata ad directionẽ ab appetitu recto. In virtutibus autem speculatiuis sol' vs' inueni tur pendẽs ab appetitu. Et p hec sat' p3 rñsio ad obiectionez. nã superi' dictũ est/ q̃ ars nec supponit appetitũ rectũ moraliter nec inclinat ad ipsum rectũ siue moraliter siue artificialiter: nunc aũt dr q̃ proprie veritas eius cõsistit in conformitate ad appetitũ rectũ nõ in moralibus/sed in artificialibus q̃ tunc est cũ finez h3 a quo obliquando artificiale malum est: qz veritas intellect' practici consistit in adequatione dirigere: vt exteriora opera testantur hec autem nec veritati/nec authori contradicunt ꝛc.

1.q.22. art.1.ad 1. Et 22.q 49.cor. et 2.q.51. pro.2.q. 52.ar.2 cor. Et 3.dis. 33.q.3. ar.1.q.3. et.4. Et 3.ft.q. 1.ar.12. ad 26.e q.5.ar.1. cor.

In eadem responsione: scilicet ad tertium quinti articuli questionis 57. aduerte diligentissime vt iungas hec duo simul: scilicet q̃ habitus sit virtus intellectualis/et quod sit circa contingentia: quoniam sibijnuicem aduersantur. si enim est intellectualis virtus/ergo semper verus/ ac per hoc nõ cõtingentium: quia contingentium multa est falsitas/et si est contingentium/ergo non semper verus ac per hoc non est virtus intellectualis / hanc difficultatem tractat hic author in hoc argumento/hanc difficultatem non potest effugere quisquis perfectionem intellectus practici in sola cognitione ponit. Ubi scito quod Scotus in tertio senten. distinctio.36. intellectum practicuz in sola cognitione rectificans adeo vt prudentiam in sola ratione absq; appetitus bonitate ponat/non potest huic difficultati satisfacere. putat autem ipse quod sicut in speculatiuis principia et terminis et conclusio ex recto syllogismo scitur necessario/ita in practicis/et sic perficitur ratio practica / et illud sexti ethico. q̃ verum intellectus practici est confesse se habere appetitui recto/glossat q̃ appetitui recto non precedenti sed apto nato sequi/ita quod intellectus practicus tunc est verus/ quando talis est quod recta electio est nata sibi esse conformis/vel in idem redit quando est conformatiuus recte electionis sibi / siue sequatur siue non recta electio. Sed quantus sit hic error manifeste patet ex allata difficultate. Nam quãtumcunq; intellectus noster discurrat/nunquam ad hoc peruenire potest/vt de particularibus contingentibus habitum per se verum semper acquirat: quoniam cuz ab eo quod res est vel non est oratio sit vera vel falsa/et contingentia aliter ꝛ aliter se habeant/ impossibile est quod intellectus nostri cognitio conformetur infallibiliter contingentibus / aut ergo non est virtus prudentia illa scotica: qz virtus intellectualis / vt patet sexto ethicorum. non est nisi verorum / aut si est virtus non est circa contingentia / et sic non est prudẽtia: sed sciẽtia moralis. Et sicut errauit in hoc / ita etiam errauit in glossa illa ꝛ in p̃ntibus de quibus infra erit sermo. tu aũt sectator aristo. ꝛ diui Thome cui datũ est videre q̃ p̃dicta duo si referantur ad pfectionem cognitiõis incompossibilia sunt inspicias l'raz in hac rñsione/ et inuenies q̃ diuinuz authoris ingeniũ vidẽs dixit q̃ propter hãc rõnez scz huius icõpossibilitatis nulla virt' intellectualis ponit̃ in itellectu speculatiuo cuius pfectio cõsistit in cognoscere circa cõtingẽtia. vñ vt hec duo coeant/necesse ẽ ad intellectũ dirigendi eius perfectio: ac p hoc veritas nõ cõsistat in cognoscere: sz in alio actu / q̃ pfect' verusq; infallibiliter circa cõtingẽtia esse possit. talis est aũt intell's practicus vt sic: q̃m ei' pfectio ac veritas in actu dirigendi cõsistit / que directio infallibiliter est vera circa cõtingẽtia si consona sit appetitui recto p̃cedenti. ꝛ sic author virtutem intellectualem semp veram respectu contingentium saluauit non inq̃ztum cognitorum: sed inq̃ztum attingibiliũ ab humano opere propter conformitatem ad appetitum rectũ. propterea esto cautus non solum nouitie/sed vir docte: ne cum de istis disputas in intellectu solo sistas. sepe enim intellectui vt cognoscenti tantum deerit certa veritas premisse particularis: quoniam non est cognoscibilis certitudinaliter: vt patet.

Super articulum.6.

In articulo sexto in rñsione ad tertiũ memento nouitie: q̃ taz dialectica q̃ demonstratiua docens est vna: sed in vsu est differentia quam ponit l'ra: qz dialectica etiam vtens est vna. demõstratiua vero multiplex id est principia rationum demonstratiuarũ diuersificantur iuxta diuersitatem rerum scibiliuz: qz sunt propria illis: principia vero rationum probabilium non diuersificantur iuxta diuersitatem rerum: qz sunt cõia/hoc enim est dialecticam vtentem esse vnam/demonstratiuam multiplicem. Diuersitas namq; vel identitas principiorum suorum infert earum diuersitatem.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Sup.q.58.ā.1.2.2.

In articulo rum primi et secundi titulis i.q. 58. aduerte qđ quia formalis est doctrina authoris/ideo licet conclusum sit qđ non omnis virt⁹ est moralis spāliter quesitum est an moralis sit intellectualis/decet enim doctrinam paulatim singula explicare/q̄uis omnis virtus humana non moralis sit intellectualis.

¶ Super arti.2.

In art.2. eiusdem 58. questiōis aduerte qđ vltima verba in corpore articuli.s.habitus moralis hȝ rationem virtutis humane/inquantuȝ rationi conformatur non intelliguntur de conformitate superaddite relationis: sed de conformitate essentiali/iam enim superius dictum est/qđ virtus moralis est essentialiter habit⁹ cōformis rationi/et nō fit idem habitus de non virtute virt⁹ per superadditam relationem ad rationem rectam/et hec expositio sufficiat pro omnibus similib⁹ verbis authoris taȝ hic q̄ alibi.

¶ In eodem secūdo articulo relinquitur difficultas illa in ꝓprio loco disputāda/ an possit homo contra actuale iudiciuȝ operari/sat enim est proposito de habitibus loqui/et necessitatem habitus in appetitu etiam ostēdere/vt in litera fit.

J.q.68. ar.8.cor. Et 3.dis. 23.qō.1. ar.4.q. 2.cor.

vnde ꝛ in speculatiuis vna est dialectica inquisitiua de omnib⁹, sciētie aūt demonstratiue que sunt iudicatiue sunt diuerse de diuersis. Distinguuntur autem synesis ꝛ gnomi ꝑm diuersas regulas quib⁹ iudicatur, nam synesis est iudicatiua de agendis ꝑm cōem legem, gnomi autem ꝑm ipsam rationem naturalem in his in quib⁹ deficit lex cōis: sicut plenı⁹ infra patebit. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ memoria, intelligētia ꝛ ꝓuidentia, sil'r etiā cautio ꝛ docilitas, et alia hmōi non sunt virtutes diuerse a prudentia: sed quodāmodo cōparātur ad ipsam sicut partes integrales, inq̄ztum oīa ista requirūtur ad perfectionē prudentie, sunt etiam ꝛ quedam partes subiectiue seu species prudentie, sicut iconomica regnatiua ꝛ hmōi, sed predicta tria sunt quasi partes potentiales prudentie: qꝛ ordinantur sicut secūdarium ad principale, ꝛ de his infra dicetur.

¶ De distinctione virtutum moralium ab intellectualibus. Questio.58.

Deinde Cōsiderādum est de virtutibus moralibus. ¶ Et primo, de distinctione earū a virtutibus intellectualib⁹. Scđo, de distinctione earū ab inuicē ꝑm propriā materiam. Tertio, de distinctione principalium vel cardinalium ab alijs. ¶ Circa primum querunẗ q̄nq;. Primo, vtrū oīs virt⁹ sit virtus moralis. Scđo, vtrū virtus moralis distinguaẗ ab intellectuali. Tertio, vtrū sufficiēter diuidaẗ virtus p intellectualē et moralē. Quarto, vtrū moralis virtus possit esse sine intellectuali. Quinto, vtrū ecōuerso intellectualis virtus possit esse sine morali.

¶ Utrum omnis virtus sit moralis. Ar.1.

Ad primū Sic ꝓceditur. Uĩ qđ oīs virtus sit moralis. Uirtus eñ moralis dr̃ a more.i. ꝯsuetudine: sed oīm virtutū act⁹ consuescere possumus. ergo oīs virtus est moralis. ¶ P̃. Phs dicit in.2.ethi. ꝙ virt⁹ moralis est habitus electiuus in medietate rōnis cōsistens: sed oīs virtus videẗ esse habitus electiuus: qꝛ actus cuiuslibet ꝟtutis possumus ex electione facere, oīs etiā virt⁹ aliqual'r in medio rōnis ꝯsistit: vt infra patebit. ergo oīs virt⁹ est moralis. ¶ P̃. Tullius dicit in sua rheto. ꝙ virtus est habitus in modū nature rōni cōsentaneus: sed cum oīs virtus humana ordinetur ad bonū hominis, opȝ qđ sit cōsentanea rōni: cū bonuȝ hois sit ꝑm rationem esse: vt Dioñ. dicit, ergo omnis virtus est moralis.

Sed ꝯ Est, qđ phs dicit in.1.ethi. Dicentes de moribus non dicimus, qm̄ sapiēs vel intelligēs, sed qm̄ mitis vel sobrius, sic igiẗ sapiētia ꝛ intellect⁹ non sunt morales q̄ tñ sunt virtutes: sicut supra dictum est: nō ergo oīs virtus est moralis.

Rñdeo Dōm, qđ ad hmōi euidētiā cōsiderare opȝ q̄d sit mos, sic eñ scire poterimus q̄d sit moralis virt⁹, mos aūt duo significat. Q̄nq; eñ significat cōsuetudinē: sicut dr̃ Act.15. Nisi circūcidamini ꝑm morem Moysi, non poteritis salui fieri. Q̄nq; vero sigt̃ inclinationē quādam naturalē vel quasi naturalē ad aliq̄d agendum. vñ ꝛ etiā brutoꝝ animaliū dicunẗ aliqui mores, vñ dr̃.2.Mach.11. qđ leonū more irruentes in hostes ꝓsternunt eos, ꝛ sic accipitur mos in ps. vbi dr̃, Qui habitare facit vnius moris in domo. Et he quidem due significationes in nullo distinguūtur apud latinos quātuȝ ad vocem, in greco autem distinguūtur, nā ethos qđ apud nos morem significat, q̄nq; hȝ primā longam, ꝛ scribitur per i grecā literā: q̄nq; aūt hȝ primā correptā, ꝛ scribiẗ per e. Diciẗ autē virtus moralis a more, ꝑm qđ mos significat quādam inclinationem naturalē vel quasi naturalē ad aliq̄d agendū, ꝛ huic significationi moris ꝓpinqua est alia significatio que sigt̃ cōsuetudinem: nā cōsuetudo quodāmodo vertiẗ in naturā, ꝛ facit inclinationē similē naturali. Manifestū est aūt ꝙ inclinatio ad actum ꝓprie conuenit appetitiue virtuti, cuius est mouere oēs potentias ad agendum: vt ex supradictis pȝ. et ideo non omnis virtus dr̃ moralis: sed solum illa que est in vi appetitiua.

Ad primū Ergo dōm, qđ obiectio illa ꝓcedit de more ꝑm ꝙ significat ꝯsuetudinē. ¶ Ad scđm dicendū, qđ oīs actus virtutis potest ex electione agi: sed electionēȝ rectā agit sola virtus que est in appetitiua parte anime. Dictum est eñ supra qđ eligere est actus appetitiue partis. vñ habitus electiuus qui.s.est electiōis principiū, est solū ille qui perficit vim appetitiuā, q̄uis etiā alioꝝ habituum actus sub electione cadere possint. ¶ Ad tertium dōm, qđ natura est principium motus, sicut dr̃ in.2.physi. mouere autē ad agendū ꝓprie est appetitiue partis, ꝛ ideo assimilari nature in cōsentiendo rationi est proprium virtutum que sunt in vi appetitiua.

¶ Utrū virtus moralis distinguatur ab intellectuali. Ar.2.

J.q.61. ar.2. Et 3.dis. 23.q.1. ar.4. 3.ad.4. Et 3.dis. 14.ar.3. ad.9. Et 1.ethi. 1.ar.12. cor. Et 6 ethi.

Ad scđm Sic ꝓceditur. Uidetur qđ virtus moralis ab intellectuali nō distinguatur. Dicit eñ Aug. in lib. de ciui. dei, qđ virtus est ars recte viuēdi: sed ars est virtus intellectualis. ergo virtus moralis ab intellectuali nō differt. ¶ P̃. Plerīq; in diffinitione virtutū moralium ponūt sciētiam: sicut quidā diffiniūt qđ perseuerātia est sciētia vel habitus eoꝝ quib⁹ est immanēdum vel nō immanendū, ꝛ sanctitas est sciētia faciens fideles ꝛ seruātes que ad deū iusta, sciētia autēȝ est virtus intellectualis. ergo virtus moralis non dȝ distingui ab intellectuali. ¶ P̃. Aug. dicit in primo soliloquioꝝ, qđ virt⁹ est recta ꝛ perfecta ratio: sed hoc ꝑtinet ad virtutē intellectualē: vt patet in.6.ethi. ergo virtus moralis nō est distincta ab intellectuali. ¶ P̃. Nihil distinguitur ab eo qđ in eius diffinitiōe ponitur: sed virtus intellectualis ponitur in diffinitione virtutis moralis. Dicit enim phs in.2.ethi. qđ virtus moralis est habitus electiuus existens in medietate determinata ratione prout sapiens determinabit. huiusmodi aūt recta ratio determinans medium virtutis moralis pertinet ad virtutem intellectualem: vt dicitur in sexto ethico. ergo virtus moralis non distinguitur ab intellectuali.

Sed ꝯ Est, qđ dr̃ in primo ethi. Determinatur virtus ꝑm differentiam hanc, dicimus enim haruȝ has quidem intellectuales: has vero morales.

Rñdeo Dicēdum, ꝙ omniū humanoꝝ operū principiū primū rō est, ꝛ quecūq; alia principia humanorum operū inueniātur, quodāmodo rōni obediūt diuersimode tñ: nā quedā rōni obediūt omnino ad nutum absq; omni cōtradictione: sicut corporis mēbra si fuerint in sua natura cōsistentia: statim eñ ad imperiū rōnis manus aut pes moueẗ ad op⁹, vñ phs dicit in primo politicoꝝ qđ anima regit corpus despotico principatu. i. sicut dñs seruū: q̄ ius cōtradicēdi nō hȝ. Posuerunt igiẗ quidā ꝙ oīa principia actiua q̄ sunt in hoīe hoc modo se habēt ad rōnē, qđ quidē si verū esset sufficeret qđ ratio esset perfecta ad bene agendū. vñ cū virtus sit habitus quo perficimur ad bene agendū, sequereẗ qđ in sola rōne esset, et sic nulla virtus esset nisi intellectualis. Et hec fuit opinio Socratis: qui dixit oēs virtutes esse prudētias: vt dr̃ in.6.ethi. vnde ponebat qđ homo sciētia in eo existente peccare non poterat: sed quicūq; peccabat, peccabat propter ignorantiam. Hoc autem procedit ex suppositione falsī: pars enim appetitiua obedit rationi non omnino ad nutum: sed cum aliqua contradictione. vñ philosophus dicit in primo politicorum qđ ratio imperat appetitiue principatu politico quo. s. aliquis preest liberis qui habent ius in aliquo contradicendi. vnde Augu. dicit super psal. quod interdum precedit intellectus, et sequitur tardus aut nullus affectus: intantum quod quandoq; passionibus vel habitibus appetitiue partis hoc agitur vt vsus rationis in particulari impediatur, et secundum hoc aliqualiter verum est quod Socrates dixit, qđ sciā pñte nō peccaẗ: si tñ hec extēdatur vsq; ad vsum rōnis in particulari eligibili. Sic igiẗ ad hoc ꝙ homo bñ agat reqriẗ ꝙ nō solū rō sit bñ disposita p habitū virtutis intellectualis: sed ēt ꝙ vis appetitiua sit bñ disposita p habitū virtutis moralis. Sicut igiẗ appetitus distinguiẗ a rōne, ita virtus moralis distinguiẗ ab intellectuali. vnde sicut appetitus est pricipiū humani act⁹ ꝑm hoc ꝙ participat aliqual'r rōnē, ita habitus moralis hȝ rationem virtutis humane inquantum rationi conformatur.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ augu. cōiter accipit arteȝ pro qualibet recta rōne. ꝛ sic sub arte includitur etiam prudētia. que ita est recta ratio agibiliū, sicut ars est recta ratio factibiliuȝ. ꝛ ꝑm hoc quod dicit qđ virtus est ars recte viuendi essentialiter cōuenit prudentie. participatiue autem alijs virtutibus prout ꝑm prudentiam diriguntur. ¶ Ad ꝑm dōm, qđ tales diffinitiones a quibuscūq; inueniātur date processerunt ex opinione socratica. et sunt exponende eo modo quo de arte predictū est. ¶ Et sil'r dōm est ad tertium. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ recta rō que est ꝑm prudentiam ponitur in diffinitiōe virtutis moralis. nō tanq; pars essentie eius: sed sicut quiddam participatum in oībus virtutib⁹ moralibus inq̄ztum prudentia dirigit omnes virtutes morales.

¶ Utrū sufficienter virtus diuidatur p moralem ꝛ intellectualem. Arti.3.

Ad tertiū Sic ꝓcediẗ. Uĩ ꝙ virtus humana non sufficienter diuidaẗ p virtutē moralem ꝛ intellectualē. Prudentia eñ vr̃ esse aliquid mediū inter virtutem moralem ꝛ intellectualem: connumeratur eñ virtutib⁹ intellectualibus in.6.ethi. ꝛ etiā ab oībus cōiter cōnumeraẗ iter q̄tuor ꝟtutes cardinales, q̄ sunt morales: vt ifra patebit. non ergo sufficiēter diuidiẗ ꝟt⁹ p itellectualeȝ ꝛ moralē sicut p imediata. ¶ P̃. Cōtinētia ꝛ pseuerantia ꝛ etiā patiētia nō cōputanẗ inter ꝟtutes intellectuales, nec ēt sunt ꝟtutes morales: qꝛ nō tenēt mediū in passiōib⁹ ȝ abūdāt in eis passiōes, nō ergo sufficiēter diuidiẗ virtus p intellectuales ꝛ morales. ¶ P̃. Fides spes ꝛ charitas q̄dā ꝟtutes sunt, nō tñ sunt ꝟtutes intellectuales. he eñ solū sunt q̄nq; s.sciētia, ꝛ sapiētia intell's prudētia ꝛ ars: vt dictū est, nec ēt sunt ꝟtutes morales: qꝛ nō sunt circa passiōes, circa quas maxime est moralis virtus. ergo virtus nō sufficienter diuiditur per intellectuales ꝛ morales.

Sed cōtra Est, qđ phs dicit i.2. ethicorum, duplicem esse virtutem: hanc quidem intellectualem: illam autem moralem.

Rñdeo Dōm, ꝙ virtus humana est q̄dā habit⁹ pficiēs hoieȝ ad bñ operādū, pñᵐ aūt humanoꝝ actuum in hoie nō est nisi duplex.s. intell's siue rō ꝛ appetit⁹, hec eñ sunt duo mouētia in hoie: vt dr̃ in.3.de aia. vñ oīs virt⁹ humana opȝ ꝙ sit pfectiua alicui⁹ istoꝝ p̄ncipioꝝ. Si quidem igiẗ sit pfectiua intell's speculatiui vel practici ad bonū hois actū erit virt⁹ itellectualis: si aūt sit pfectiua appetitiue ptis, erit virtus moralis. vñ relinquitur ꝙ oīs virt⁹ humana. vel est intellectualis, vel moralis.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ prudentia ꝑm essentiā suaȝ est intellectualis virt⁹: sed ꝑm mām cōuenit cū ꝟtutibus moralibus. est eñ recta rō agibilium: vt supra dictū est, ꝛ ꝑm hoc virtutibus moralibus cōnumeratur. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ cōtinētia ꝛ perseuerantia nō sunt perfectiones appetitiue virtutis sensitiue. qđ ex hoc pȝ ꝙ in cōtinente ꝛ perseuerante supabūdāt inordinate passiōes. qđ nō esset, si appetit⁹ sensitiuus esset pfectus aliquo habitu cōformāte ipsum rōni. Est aūt cōtinentia seu pseuerantia pfectio rōnalis ptis, q̄ se tȝ contra passiōes ne deducaẗ. deficit tñ a rōne ꝟtut': qꝛ virt⁹ itellectiua q̄ facit rōnē se bñ hr̃e circa moralia, ꝑsupponit appetitū rectū finis. vt recte se hēat circa pricipia.i. fines ex q̄b⁹ rōcinaẗ: qđ ꝯtinēti ꝛ pseuerāti deest. neq; ēt pōt esse pfecta opatio que a duab⁹ potētijs ꝓcedit nisi vtraq; potētia pficiaẗ p debituȝ hitū sicut nō sequiẗ pfecta actio alicui⁹ agētis p instr'm si instr'ȝ nō sit bñ dispositū, q̄tūcūq; principale agēs sit pfectū. vñ si appetitus sensitiuus quē mouet rōnalis pars non sit pfect⁹, q̄tūcūq; rōnalis pars sit pfecta, actio ꝯñs nō erit pfecta. vñ nec principium actiōis erit virt⁹. ꝛ pp hoc cōtinētia a delectatiōibus ꝛ pseuerātia a tristitijs nō sunt virtutes, ȝ aliq̄d minus ꝟtute: vt phs dicit in.7.eth. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ fides spes et charitas sunt supra virtutes humanas: sunt eñ virtutes hois ꝓut est factus particeps diuine gratie.

¶ Utrum moralis virtus possit esse sine intellectuali. Arti.4. J.arti.5. cor.

Ad quartū Sic ꝓcediẗ. Uĩ ꝙ virtus moralis possit esse sine intellectuali. Uirt⁹ eñ moralis vt dicit Tulli⁹ est habit⁹ in modum nature rōni cōsentane⁹: sed natura etsi cōsentiat alicui supiori rōni mouenti, nō tñ opȝ ꝙ illa rō nāe ꝯiūgaẗ in eodē: sicut pȝ in rebus nālibus cognitiōe carētibus. ergo pōt esse in homine virtus moralis in modum

¶ Super articulum tertium.

In ar⁹3⁰. eiusdē.q.58.i rñsiōe ad 2ᵐ nota thomista ne fallar; sumēs h ꝙ ꝯtiᵃ sit subiue i rōe pp illa ꝟba deficit tñ a rōe ꝟtutȝ: qꝛ ꝟt⁹ itellectualȝ ꝛc. p̄nt.n. 2ʳ itelligi pᵒ vt pᵃ facie vr̃: vt reddāt rōnē q̄re ꝯtiᵃ ñ ē ꝟt⁹: qꝛ ñ ē ꝟt⁹ itellectualis: qꝛ ꝛc. Et h sens⁹ lȝ forte a plib⁹ sit accept⁹: fals⁹ th ꝛ ꝯri⁹ huic lr̃e ꝛ authori ē: vt patebit. Alio ergo modo possunt intelligi vt reddant rationem quare ꝯtiᵃ ñ est virtus quia in cōtinente non datur ꝟtus intellectualis faciens rationem bene se habere circa materiam ꝯtiᵉ: quod probatur: quia in eo nō est rectus appetitus finis: queȝ preexigit rō recta habituata virtute/ quasi diceret ꝯtiᵃ deficit a rōe ꝟtutȝ qꝛ sine pōaẗ ꝙ sit ꝟt⁹ i appetitu siue i rōe/ exigit h ꝙ i rōe ꝯtinētis ponaẗ ꝟtus itellectualẗ circa mām ꝯtiᵉ ñ curādo vtȝ illa ꝟt⁹ itellectualis eēt ꝯtiᵃ vel ñ. Et ꝙ h exigat lr̃a supponit tāq; cōiter ꝯfessū/ et iferi⁹ ꝓbādū: ȝ i ꝯtinēte ñ ē talẗ ꝟt⁹ itellectualẗ probaẗ: qꝛ i eo ñ ē rectus appetit⁹ finȝ/q ē pñᵐ itellectualȝ ꝟtut/ꝛ sic author dicens ꝯtiᵃᵐ eē in rōali pte aie cōprehēdēte in se rōnēȝ ꝛ volūtatē (qꝛ appetitus est rōalis) ꝛ distīcte relinquēs cui⁹ sit diffinitur⁹ h i 2ᵃ 2ᵉ in loco ꝓpo duas rōnes ꝛddidit q̄re ꝯtiᵃ nō est ꝟt⁹. primam q̄ nūc dcā ē excludētēȝ ipsā a nūero ēt itellectualiū ꝟtutuȝ ex pte superioris ptis aie. Secūdaȝ āt ex pte iferioris ptis.s.appetit⁹ sēsitiui/cui⁹ act⁹ sẗ mā ꝯtiᵉ q̄ supi⁹ discussa ē in suo vñ ꝙ.s.hit⁹ ꝓpri⁹ alicui⁹ opis ñ est ꝟt⁹/s ñ sit i ꝯsūmaᵘᵃ poᵃ opis: vt ꝯtigit cōtiᵉ q̄ ē i appetitu rōali/ꝛ op⁹ ꝯsūmaẗ ab appetitu sensitiuo.

¶ Super ar.4.et.5.

In titulꝭ articuloꝝ q̄rti et quinti eiusdē.58.q. aduerte qđ duplici ratiōe pñt he q̄ones moueri: primo rōne cōnexionis/ꝛ sic spectarēt ad tractatū de ꝯnexione ꝟtutū inferi⁹ hñdū i.q.65. scđo rōne inclusiōis. Et sic spectāt ad hūc tractatū de distiōne moralis ꝛ intellectualis ꝟtutis: est eñ iter eas nō pura ꝯnexio ȝ inclusio vni⁹ in alia/ ꝛ ꝓpterea ad modum distinctionis earū spectat hec discussio prius/ita vt postmodum de earū cōnexione non relinquatur dubitationi locus. ¶ In eisdē articulis ꝛ ꝑcipue in vltimo diligētissime notato vir docte terminos/ne cōtingat disputare in equiuoco obscuros fieri et admirari vtrinq;. Scito igiẗ ꝙ prudētie noie q̄uis vnū significeẗ/duo intelligūtur. Cū eñ significet rectā rōnē agibiliū/ q̄dā intelligūt eaȝ sic infra limites intellectus/vt eā in intellectu absolute credētes nihil aliud significare dicāt nisi rectū dictamē agibiliū/ita ꝙ prudētia nil aliud sigt nisi rōnē recte mōstrātē in particulari agibili q̄d/q̄lo/qual'r ꝛc. eligēdum sit ꝛ in hoꝝ numero est Scot⁹ in.3.sen.di.36. ꝛ hi errātes in pn⁹ moraliū quātū postmodū deuiēt ꝛ abducāt seqnaces facile pȝ/ q̄dā autē imo oēs recte sentiētes vt arist. diu⁹ Thomas ꝛ sequaces prudētie noie intelligūt rectā agibiliū rōnē appetitu recto particularis finis factā ꝛ firmatā vbi duo sunt declarāda. primo ꝙ ita sit. scđo qūo sit/ qđ eñ prudētia eētial'r pēdeat ab appetitu recto ꝓbaẗ ex.6.ethi. dupl'r. primo ex oppositis eius. scđo ex ꝓprio actu. Ois igiẗ habit⁹ in rōne solū dūmō nō sit ꝯgenit⁹ vt habit⁹ p̄ncipioꝝ ē obliuio: vt pȝ. prudētia ñ est obliuio: vt pȝ ibi. q̄ prudētia nō est habitus in rōne soluȝ. ¶ Preterea. Delectatio ꝛ tristitia ꝛ sil'r malitia ē corruptiua p̄ncipij prudētie: vt pȝ in.6.ethi. sed hec ptinēt ad appetitum. q̄ prudētia pēdet ex appetitu: deīde ꝓbaẗ dr̃ recte act⁹ ꝓpri⁹ prudētie est recte ꝑcipere circa agibilia/ ergo prudentia pēdet ex appetitu recto. Antecedens quo ad omnes partes ꝓbaẗ. primo qđ ꝑcipere sit actus prudentie. patet ex sexto ethic. vbi dicitur qđ prudētia ē ꝑceptiua. 2. ꝙ recte ꝑcipe qꝛ al'r nō esset virtus ꝑceptiua/nisi determinaret ad recte ꝑcipiēdū. 3. ꝙ prius ꝛ ꝑcipu⁹ ipsi⁹ sit actus: qꝛ cōuenit ei vt distiguiẗ a suis partib⁹/ꝛ est cōsūmatio ceteroꝝ actuū. pȝ nāq; in.6.ethi. ꝙ aristo. prius prudētiā distincte a suis ptibus venat⁹ ponit ipsaȝ cē cōsiliatiuaȝ ꝛc. postmodū distinguēs ipsam a suis ptib⁹: ꝛ distribuēs singulis sua officia expsse dat eubulie recte cōsiliari/ gnome autē ꝛ fines recte iudicare prudētie aūt recte ꝑcipe. hi eñ actus oēs sūt prudentis/ ꝛ ꝑm has partes ei ꝯueniūt. Constat quoq; qđ de agēdis nō est ꝯsummata ratio p ꝯsiliū ꝛ iudiciū/sed opȝ ꝑceptum rectum superuenire q̄ñ opȝ ꝛc. ꝓpter cui⁹ defectum multos videmus nō opari prudēter vt cōsulto iudicēt precipere. ergo recte est proprius ꝛ ꝑcipu⁹ prudentie act⁹. consequētia aūt ꝓbatione nō eget: qꝛ sicut precipere nō est intelligibile q̄n depēdeat ab appetitu/ ꝑcipit eñ q̄libet volens ita recte precipere sibiipsi in hmōi moralib⁹ nō est nisi a recto appetitu. Et hoc est absq; dubio tenendū: q̄uo autem hoc fit manifestatur ex ipso actu ꝛ principio. Cum aliquis prudēter se habet ad ea que abstinentie a cibo ꝛ potu sunt/nō idcirco prudēter se hȝ/qꝛ recte discurrit circa qualitatem ꝛ q̄ntitatem ꝛ tps sumendi cibi aut potus ꝛc. nec quia recte iudicat in ordine ad conditionem suam ꝛc. sed quia recte inuenta et iudicata sibiipsi precepto imponit. precepto autem dico non quo animus imperfecte imperat sibi velleitate quadam: sicut accidit tepidis in via virtutum: qui vellent quidem actus virtutum/ sed in veritate non volunt. Sed quo animus perfecte sibi imperat non quia vellet: sed quia vult. vt Augustinus disputat in octauo confessionū. Cum autē perfecte sibiipsi imperaẗ animus appete-

Universidad de Deusto Biblioteca

re tm̃ talẽ tali hora pp bonũ rõnis ꝛc. cibũ ꝛ potũ/opʒ ꝙ ħ actuale impsũ ab actuali appetitu boni rõnis i tali mã nũc hic ꝛc. pcedat: nisi em̃ vellet nũc hic hoc bonũ ꝛc. nõ pfecte ꝑcipet/et qm̃ ex silibꝰ actibꝰ siles habitus ꝯgnant ꝛ sicut actꝰ ab actu/ita habitꝰ ab habitu pendet/iõ ex frequẽtatis hmõi actibꝰ gñat habitꝰ silis. s. recte ꝑceptiuꝰ in hmõi/ꝛ depẽdẽs ab habitu rectũ reddẽte appetitũ ad finẽ/ad quẽ prudẽs iperat/bonũ scʒ rõnis in tali mã ħ nũc mihi ꝛc. Rursus cũ multo ꝯsilio ꝛ recto iudicio definierit tale bonũ/puta tẽperãtie vl mãsuetudinis eẽ volẽdũ ꝛ lectãdũ nõ ppterea mihi iponẽdũ nũc hic efficaciter videbit/nisi sic. s. scʒ appetitũ dispositꝰ sim. Ex pior em̃ ꝙ famelico/aut sitibũdo/aut irato/aliud vr̃ efficaciter psequẽdũ qʒ nõ appetẽti/ꝛ non appetẽs impero mihi abstinẽtiã aut mãsuetudinẽ/appetẽs aũt psequutionẽ/et hoc qꝛ qualis vnusquisqʒ est talis ei vr̃ finis q̃ ad psequutionẽ q̃ ꝯsistit in precepto: vt ex supradictis de ordine actuũ volũtatis ptʒ/ vñ cũ prudẽtia habituet me ad ꝑcipiẽdũ mihiipsi ꝯsona recto fini moraliũ actuum meoꝝ/ꝛ qualis sum ꝑm appetitũ meũ/talis mihi vr̃ finis/ꝯñs est ꝙ finis meꝰ inqʒtum apparens mihi pñm mee prudentie ex q̃litate mei ꝑm appetitũ depẽdeat/ꝛ sic prudẽtia nõ est in rõne absolute: sed in ordine ad appetitũ/ et essentialr depẽdet ab

nãe inclinãs ad ꝯsentiẽdũ rõni. qʒuis illius hois rõ non sit pfecta p vitutẽ intellectualem. ¶ P̃. Per virtutẽ intellectualẽ hõ ꝯsequit rõnis vsum pfectũ: sed qñqʒ ꝯtingit qꝺ aliq̃ in qbꝰ nõ multũ viget vsus rõnis sunt virtuosi ꝛ deo accepti. ergo vr̃ ꝙ virtus moralis possit esse sine virtute intellectuali. ¶ P̃. Uirtus moralis facit inclinationẽ ad bñ operãdũ: sed qdã hñt nãlez inclinationẽ ad bñ operãdũ ẽt absqʒ rõnis iudicio. g̊ virtutes morales possunt esse sine itellectuali.

Sed ꝯ Est. qꝺ greg. dicit in. 2. moraliũ. qꝺ cetere virtutes nisi ea que appetũt prudenter agant, virtutes esse nequaqʒ pñt: sed prudẽtia est virtus intellectualis: vt supra dictũ est, ergo virtutes morales nõ possunt esse sine intellectualibus.

Rñdeo Dõm, ꝙ virtus moralis põt qdẽ esse sine qbusdã intellectualibꝰ virtutibꝰ: sicut sine sapiẽtia, sciẽtia ꝛ arte, nõ aũt põt esse sine intellectu ꝛ prudẽtia. Sine prudẽtia qdẽ esse nõ põt moralis virtus: qꝛ moralis virtus est habitus electiuus. i. faciẽs bonã electionẽ. Ad hoc aũt qꝺ electio sit bona: duo reqrũtur. Primo, vt sit debita intẽtio finis, ꝛ hoc fit p virtutẽ moralem: q̃ vim appetitiuã inclinat ad bonũ conueniẽs rõni, qꝺ est finis debitus. Scꝺo, vt hõ recte accipiat ea q̃ sunt ad finẽ, et hoc nõ põt esse nisi p rõnẽ recte cõsiliantẽ iudicantem ꝛ ꝑcipientẽ, qꝺ ptinet ad prudentiam et ad ꝟtutes sibi annexas: vt supra dictuʒ est. vñ virtus moralis sine prudẽtia esse nõ põt,

appetitu a quo pẽdet ꝑceptũ eiꝰ actus/ꝛ variat apparẽtia finis eiꝰ pñm. Et nota ꝙ licet vtraqʒ via ex parte. s. actus ꝛ ex parte principij prudentie habeat depẽdentia eiꝰ ab appetitu: qꝛ tñ prima via depẽdentiã ab appetitu intellectiuo a quo pẽdet imperiũ. scꝺa aũt dependentiã ab appetitu simplr̃ siue intellectiuo siue sensitiuo vt est perfectus moraliter ostendit/ ideo tã Arist. in. 6. ethi. qʒ author hic scꝺa via vsus est ad declarãdã depẽdentiã prudẽtie ab appetitu/ꝛ merito/qꝛ depẽdentiã a virtutibꝰ moralibus tractãt/que nõ in solo intellectiuo appetitu sunt. Ego aũt paululum forte digressus sum/vt subuenirẽ imbecillitati non penetrantiũ naturas horum habituũ/ne fallãtur loquẽtes de tali virtute intellectuali in intellectu tantum sistendo. ¶ Circa cõclusiones eorundẽ vltimoꝝ articuloruʒ eiusdẽ. q. 58. aduerte ꝙ inclusio virtutis intellectualis puta prudẽtie in morali manifesta valde est/ex diffinitione ꝟtutis. 2. ethi. Et qʒuis nemine videatur habere cõtradictorem hʒ tñ difficultatẽ: qm̃ vt dictum est ex. 6. ethi. ꝛ hic/virtutis moralis est tendere in finẽ principiũ prudentie/ principiũ aũt nõ depẽdet a principiato/nec prius a posteriori: virtus igit moralis non pẽdet a virtute intellectuali/que est prudẽtia. Inclusio aũt virtutis moralis in intellectuali prudẽtia. s. ꝛ hʒ Sco. loco allegato oppositum: qꝛ prius nõ depẽdet a posteriori/prudẽtia autẽ est prior/tum qꝛ est dictamen rectũ: vt dictũ fuit/tum qꝛ dictat de fine particulari/ꝛ his que sunt ad finẽ/tum qꝛ nõ est assignari actum quo generẽtur iste virtutes. s. moralis ꝛ sua prudẽtia: qꝛ nec intellectus nec volũtatis/ꝛ hʒ difficultatẽ ppter hoc qꝺ medium virtuti morali prestituitur a prudẽtia: vt patet ex diffinitione virtutis moralis ꝛ experiẽtia: medium autẽ est finis virtutis moralis/virtus ergo moralis nõ principiat prudentiã: sed ecõuerso prudentia dat ei finẽ principiũ in moralibꝰ. ¶ Ad euidentiã hoꝝ/ scito ꝙ sicut in intellectu speculatiuo sunt duo habitus. s. intellectus ꝛ sciẽtia: et sciẽtia vtens ppositionibꝰ pertinentibꝰ ad intellectũ demonstrat ex euidentia illarũ ppositionũ ꝛ discursu syllogistico/ita est in intellectu practico etiã in materia agibiliũ/si in puro intellectu statur: ex sinderesi enim qui est habitus principioꝝ in intellectu practico respectu agibilium/ et recta ratione infra limites intellectus syllogizando cõcluditur verũ/sed qm̃ iudicium tale nõ nisi de vniuersalibꝰ haberi posset singularia em̃ variabilia ꝛ incerta sunt/iudiciũqʒ infallibile nõ suscipiũt/ꝛ prudẽtia circa singula semper recta est rõ/alioqn virtus nõ esset: ideo intellectus practicus circa agibilia licet hr̃e possit sciẽtiã moralem infra limites intellectus cõsistens/tñ nunqʒ habebit rectã rationẽ agibiliũ particulariuʒ hic nunc ꝛc. qꝺ est hr̃e prudentiã nisi in ordine ad appetitũ vt superiꝰ dictum fuit. Est aũt ordo talis in hmõi agibilibꝰ. primo est sinderesis in intellectu dictãs ꝛ ꝯstituens virtuti morali suũ obm qꝺ est finis: ppositiões em̃ que sunt principia in agibilibꝰ ex fine qui hʒ rationẽ principij in opabi-

libus cõficiuntur. Et sic virtus moralis ad quã spectat tẽdere in finẽ pcognitũ ad finẽ ꝯstitutũ sibi a sinderesi tẽdit actu q̃ vocat velle vel intentio in volũtate ꝛ in appetitu sensitiuo appetitus p modũ intẽtiõis. tertio loco venit prudẽtia habẽs se ad sinderesim sicut sciẽtia ad intellm in speculatiis/prudẽtia aũt cũ sit recta rõ cuiꝰ est discurrere/vtit duabꝰ ꝑmissis/q̃ sunt pñª cõclusionis. Prima ꝑmissa est ppositio spectãs ad synderesim/ ꝟbi gr̃a/ bonũ rõnis tã in passiõibꝰ qʒ opationibꝰ est psequẽdũ. Scꝺa ꝟo premissa est pticularissima. s. bonũ rõnis nũc ħ saluatur in tali tãta ꝛc. audacia vel ira. Et tunc seqꝛ ꝯclo ꝑceptiua nõ in actu signato. i. g̊ ħ est mihi nõ ꝑcipiẽdũ eligẽdũ psequẽdũ: sʒ in actu exercito. i. g̊ actualr sum in exercitio iudicij precepti electiõis psequutionis/ ħ em̃ est qꝺ multos decipit i hac mã: qm̃ ppõnes iste tam sinderesis qʒ prudentie i actu signato dissputant. Et tñ opʒ intueri nãm ꝛ vim earũ in actu exercito/a prima aũt ꝑmissa ad scꝺaʒ nõ est ordo immediatꝰ i istis/sicut est ini peculatiuis: sʒ a ppõne q̃ est pma premissa puenit in appetitu motꝰ eiꝰ rectꝰ in finẽ/ꝛ sic ab appetitu et ꝑmissa illa puenit ꝟitas scꝺe ꝑmisse q̃ e pticularissima: qm̃ ex dispõne mea scʒ appetitũ puenit ꝙ mihi ꝯsonet talis finis in pticulari/puta tale bonũ nunc ħ ꝛc. Et de hac ꝑmissa intelligit illud tertij ethicoꝝ

et p ꝯñs nec sine intellectu: p intellectuʒ em̃ cognoscunt principia naturalr̃ nota tam in speculatiuis qʒ in opatiuis. vñ sicut recta rõ in speculatiuis inqʒtũ pcedit ex ꝑncipijs nãlr̃ cognitis ꝯsupponit intellm̃ ꝑncipioꝝ, ita etiã prudentia q̃ est recta rõ agibilium.

Ad primũ Ergo dõm, qꝺ inclinatio nãe in rebꝰ carentibus rõne est absqʒ electiõe, ꝛ iõ talis inclinatio nõ reqrit ex necessitate rõnẽ: sed inclinatio ꝟtutis moralis est cũ electiõe, ꝛ ideo ad suã pfectionẽ indiget ꝙ sit rõ pfecta per ꝟtutẽ intellectualẽ. ¶ Ad scꝺm dõm, qꝺ in virtuoso nõ opʒ ꝙ vigeat vsus rõnis quãtũ ad oĩa: sʒ solũ quãtũ ad ea q̃ sunt agẽda ꝑm virtutẽ, ꝛ sic vsus rõnis viget in oĩbꝰ virtuosis. vñ etiã q̃ videnť simplices eo qꝺ carent mũdana astutia, pñt esse prudẽtes: ꝑm illud Mat. 10. Estote prudẽtes sicut serpentes, ꝛ simplices sicut colũbe. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ naturalis inclinatio ad bonũ virtutis est quedã inchoatio virtutis, nõ aũt est virtus perfecta: hmõi em̃ inclinatio quãto est pfectior tanto põt esse periculosior nisi recta rõ adiungať p quã fiat recta electio eoꝝ q̃ cõueniunt ad debitũ finẽ: sicut equus currẽs si sit cecus tãto fortiꝰ impingit et ledit qʒto fortius currit, ꝛ iõ etsi virtus moralis nõ sit rõ recta (vt Socrates dicebat) nõ tñ solum est ꝑm rõnẽ rectã inquãtũ inclinat ad id qꝺ est ꝑm rationem rectam, vt platonici posuerunt: sed etiam opʒ qꝺ sit cũ ratione recta, vt Aristoteles dicit in. 6. ethico.

coꝝ: qualis vnusquisqʒ est talis finis ei videť/ꝛ sequitur cõclusio conformis minori ppositioni. s. cõsistens in actu intellectus ab appetitu. s. iudicium de his q̃ sunt ad finẽ/puta tãta ira nũc ꝑcipiens illã: ꝛ deinde actꝰ appetitus in ordine ad intellectũ. s. electio. In hoc aũt ordine siqs inspiciat ꝛ vnicuiqʒ ppria tantũ tribuere velit/dicet qꝺ qꝛ prudẽtia attẽditur ꝑm suũ pprium ꝛ ꝑcipuum actũ/qui est recte ꝑcipere/ꝛ ipse est principiũ recte electionis/ideo virtus moralis cui attribuiť electio p pprio actu/ vt patet ex sua diffinitione/pẽdet necessario ex prudẽtia/ꝛ rursus qꝛ ipm recte ꝑcipere pẽdet ab appetitu recto verificãte minorẽ ppositionẽ/ q̃ est ꝑceptiue cõclusionis pñm pximũ/ꝯñs est ꝙ prudẽtia pẽdeat ab appetitu recto. Ad prelibandũ aũt qũo circa obiecta veritas se habeat/inspicito in eodẽ ordine ꝛ aduerte ꝙ tam virtus moralis qʒ prudẽtia plures actꝰ hʒ: virtus em̃ moralis hʒ primo actũ intẽtionis seu simplicis appetitus respectu sui obiecti/qꝺ est finis. i. bonũ rõnis qꝺ est pñm prudẽtie/hʒ deinde actũ electionis circa materiã cõsonã fini. i. passiones vel opationes tãtas tales ꝛc. ꝛ rõne primi actus ꝑcedit prudentiã/imo verificat eiꝰ minorem ꝛ ꝯclusionẽ/rõne scꝺi depẽdet etiã a ꝯclusione prudẽtie. s. ꝑcepto. Ipsa silr̃ prudẽtia hʒ primo actũ iudicij practici in particulari agibili/qꝺ non est scibile: qꝛ cõtingẽs/ꝛ ꝑm hũc actũ verificať de ea ꝙ recte iudicat de fine ꝛ silia/ꝛ rõ est qꝛ vt dictũ est etiã minor ppositio est inter pñª prudentie/ꝛ ex fine ꝯficiť/hʒ deinde duplicẽ actũ vt cõclusionẽ iudiciũ. s. de his q̃ sunt ad finẽ/ꝛ preceptũ eorũdem eligendoꝝ: vtrũqʒ em̃ ex fine particularissimo cõcludiť ꝛ claudiť in iudicio ꝑcipiẽte/ꝛ ꝑm hos actus determinat et dat mediũ virtuti morali/cõcludẽdo tãtam iram nũc hic ꝛc. assumendam/ꝛ ꝑcipiẽdo illã/ꝛ ꝑm hos actus/cũ depẽdeant ex minori prudẽtie ex appetitu manifeste pẽdet ex appetitu recto/ꝛ qꝛ ꝑm hos actus est pñm electionis recte talis tãteqʒ materie/ideo est pñm virtutis moralis/ꝛ sic virtus moralis in solo actu electionis pẽdet a prudẽtia: prudẽtia autẽ pendet ꝛ quo ad actum iudicij de fine particularissimo/ꝛ mediante hoc quo ad actum iudicij de his que sunt ad finẽ/ꝛ quo ad actum ꝑcepti dupliciter. s. mediãte depẽdentia iudicij de fine ꝛ ꝑm se: quia de ratione eius est qꝺ sit actus intellectꝰ moti ab appetitu. Et siqs tibi dixerit ꝙ virtus moralis nõ nisi habitus est electiuus in medio ꝯsistens ꝛc. ac per hoc intentio finis precedens prudentiam non spectat ad virtutem moralem/ dicito quod in electione ipsa clauditur intentio finis: quoniam electio est eorum que sunt ad finem propter finem/et bene se habere eligendo ꝛ appetendo finem se habent sicut motus ad medium et terminum. Constat autem quod propter eandem naturam tendit aliquid in medium et terminum. vnde eadem est virtus qua appetitus tendit in finem recte/ et ea que sunt ad illum: propter quod in diffinitione dum dicitur quod est habitus electiuus implicite dictum est ꝙ etiam intentiuus finis est/ꝛ

p hec pʒ rñsio ad omnia obiceta duobꝰ dũtaxat exceptis. s. qũo prudentia det mediũ virtuti morali/ꝛ nõ finẽ/cũ mediũ sit finis/ꝛ qũo simul ꝯgnenť. Et illud qdez inferius in. q. 66. dicetur/ac postmodũ in 2ª 2ᵉ. q. 47. ꝯsũmabit deo duce ꝛ diuo Thoma intercedente. hec aũt Scotica qꝺ facile pʒ ex eo ꝙ actus isti intellꝰ ꝛ voluntatis nõ solũ simul fiũt: sed vnꝰ ꝛ idẽ numero actus est actus vtriusqʒ/diuersimode tñ: precipe eniʒ est actꝰ intellectus formaliter/appetitus autez virtualiter/ꝛ similiť electio est actus appetitus formaliter intellectꝰ vero virtualiter: vt ex supradictis de actibus volũtatis pʒ: nullum igitur inconueniens est ab actibꝰ vim duplicem habẽtibus duas fieri simul virtutes.

¶ Super articu. 5.

Circa dicta in ar. 5º. eiusdẽ. q. 58. vt subueniať magis nouitijs/ꝛ in principijs non relinquať obscuritas scribendũ occurrit de particularitate/quomodo ꝛ q̃re appetitus talis facit iudiciuʒ tale de fine: qꝺ est declarare illam maximaz tertij ethicoꝝ qualis vnusquisqʒ est/talis ei finis vr̃. Sciẽdũ ẽ igiť qꝺ appetitui affecto ad aliqd/puta ad vindictã/et ħ ipso qꝺ afficitur ad illꝺ/ duo simul fiũt: nã in ipo fit ipa affectio ad vindictã/ꝛ in vindicta cõsurgit relatio ꝯueniẽtie ad talez appetitũ, ita ꝙ vindicta icipit esse ꝛ est ꝯueniẽs tali appetitui que priꝰ ñ erat ꝯueniens: nõ pꝯpter mutationem in vindicta sʒ in appetitu/ꝯsonãte aũt vindicta appetitui i itellectu cõsurgit/ꝙ ratio iudicet eam ꝯuenientem/ꝛ ex hoc ꝙ ratio mouet ab appetitu sic affecto: qꝛ enim ratio mouetur ab appetitu/fit in ratiõe passiua motio/et consequenter qꝛ ab appetitu sic affecto moneť ratio fit in rõne passiua motio consonans illi affectioni/ꝛ sic ab appetitu affecto fit p portionalr ratio/vt substat appetitui tãqʒ affecta ꝛ cõueniẽs vindicte/ꝛ sic quemadmodũ gustus affectus amaritudine iudicat oĩa amara/ita

¶ Utrum intellectualis virtus possit esse sine morali. Arti. 5.

Ad quintũ Sic procedit. Uř ꝙ virtus intellectualis possit esse sine virtute morali. pfectio em̃ prioris non depẽdet a perfectione posterioris: sed rõ est prior appetitu sensitiuo ꝛ mouens ipsũ. ergo virtꝰ intellectualis q̃ est pfectio rõis nõ depẽdet a virtute morali, q̃ est pfectio appetitiue partis. potest ergo esse sine ea. ¶ P̃. Moralia sunt mã prudẽtie, sicut factibilia sunt mã artis: sʒ ars põt esse sine ppria mã: sicut faber sine ferro. ergo ꝛ prudẽtia põt eẽ sine ꝟtutibꝰ moralibꝰ: que tñ inter oẽs intellectuales virtutes maxime moralibꝰ ꝯiuncta videť. ¶ P̃. Prudentia est virtꝰ bene consiliatiua. vt dr̃ in. 6º. ethi. sed multi bñ cõsiliantur quibus tamen virtutes morales desunt. ergo prudẽtia põt esse sine virtute morali.

Sed cõtra. Uelle malum facere opponiť directe ꝟtuti morali. nõ aũt opponiť alicui qꝺ sine virtute morali esse põt. opponiť aũt prudentie ꝙ volẽs peccet: vt dr̃ in. 6. ethi. nõ ergo prudentia potest esse sine virtute morali.

Rñdeo Dõm, qꝺ alie virtutes intellectuales sine virtute morali esse pñt, sed prudentia sine virtute morali esse nõ potest. cuius rõ est: quia prudẽtia de est recta ratio agibiliũ: nõ aũt solũ in vniuersali sʒ etiam in pticulari in quibꝰ sunt actiones. recta aũt ratio ꝑexigit ꝑncipia ex qbꝰ rõ pcedit. opʒ aũt rõnẽ circa pticularia procedere nõ solũ ex principijs vl̃ibus sʒ etiaʒ ex principijs particularibꝰ. Circa principia qdem vl̃ia agibilium homo recte se hʒ p naturalem intellectũ principioꝝ, p quẽ homo cognoscit ꝙ nullũ malũ est agẽdũ. vel etiã p aliquã sciam practicam: sʒ hoc non sufficit ad recte ratiocinandum circa particularia: contingit em̃ qñqʒ qꝺ hmõi vl̃e ꝑncipiũ cognitũ p intellm̃ vel sciam corrũpiť in particulari p aliquã passionẽ: sicut ꝯcupiscẽti qñ ꝯcupiscẽtia vincit: vr̃ hoc esse bonũ qꝺ cõcupiscit, lʒ sit ꝯ vl̃e iudiciũ rõnis, ꝛ iõ sicut homo disponiť ad recte se habẽdũ circa principia vl̃ia p intellectũ naturalem vel p habitum scie, ita ad hoc ꝙ recte se hẽat circa pñcipia particularia agibiliuʒ que sunt fines opʒ ꝙ pficiatur p aliquos habitꝰ ꝑm quos fiat quodãmodo homini cõnaturale recte iudicare de fine, ꝛ hoc fit p virtutẽ moralez, virtuosus em̃ recte iudicat de fine virtutis: qꝛ qualis vnusqisqʒ est talis finis vr̃ ei: vt dr̃ in. 3. ethico. ꝛ ideo ad rectã rationem agibilium que est prudentia requiritur ꝙ homo habeat virtutem moralem.

ratio infecta vel bene affecta iudicat ꝑm illam immutationem qua ab affecto appetitu monetur ita qꝺ intus existens quod prohibet extraneum inuenitur non solum in iudicante secundum appetitum: sed etiam secundum rationem/vt substat appetitui. In cuius signum ratio a tali affectione aut non mota/vt accidit sedata passione/aut non sufficienter mota/vt accidit passione non preualente: quamuis surgente/ aut recte iudicat/ aut a recto iudicio non omnino declinat: vt experientia testatur. Et quia prudentia est in ratione vt substat appetitui: vt supra diximus/ ideo appetitus affectio corrumpit estimationem prudentie redundando in rationem vt eius subiectum/et non corrumpit estima-

tionem artis neqʒ geometrie/ vt dicitur in sexto ethicorum. Presentata igitur per intellectũ notitie vindicta appetitui: quia rationalis potentia est ad vtrũlibet/ꝛ determinatur a proheresi appetitus sua se libertate determinat ad vindictã affectãdo illam: ꝛ ex hoc comitatur iudiciũ rationis qñqʒ fallum: qñ scilicet affectio vindicte est contra rationem rectam/ꝛ iudicat ratio ab affectu infecta vindictam vt cõuenientem: et sic sequitur cõclusio preceptiua qꝺ fiat. Hanc autẽ causam ex parte ratiõis/ vt est subiectum prudentie assignatam adiuuant due alie cause/altera ex parte obiecti/ altera ex parte communis inclinationis virium anime. ex parte siquidem obiecti: qꝛ ex ipsa appetitus immutatione constituitur in esse vero/ dum vindicta est vere conueniẽs appetitui sic affecto/constat namqʒ intellectum naturaliter inclinari in verum. Et licet ex hoc non fiat obiectum conueniens et verũ nisi ꝑm quid/ ꝛ ppterea cõtingat errare intellectum iudicando vindictam cõuenientem simplr̃/ id est sine additiõe/ q̃ tamen nõ est cõueniens nisi ꝑm qd: qꝛ appetitui sic affecto tm̃. nõnullum tamen verum est verum ꝑm quid/ attractiuãqʒ participat vim intellectus ad se: ꝛ sic affectione appetitus ad vindictam constituitur ipsa vindicta in esse vere conuenienti ꝑm quid/ ꝛ apparẽter ꝯñti simpliciter: quoniam appetitus aĩalis est primo totius suppositi/ac per hoc ꝯñs vere appetitui offertur vt ꝯñs simpliciter, ipsi appetenti ꝛc. Ex parte vero cõmunis inclinationis virium anime/dum eas experiri videmur prõptas ad operandum consone affectioni predominanti. apparet em̃ in infirmis sitientibus quod repñtanť eis omnes aq̃ quas vnquam viderunt. ꝛ concupiscentibus simulachra delectabilium etiam importuna occurrũt. tanquã natura inditum sit vt obsequium predominanti affectioni ꝑstent anime vires inter quas constat apprehensiuaʒ vim eẽ. In cuius signum irato absqʒ deliberatione pñtatur statim vindicta seu punitio tanqʒ conueniens. sic ergo fit vt qualis vnusquisqʒ est/ talis ei videatur finis: ꝛ sic appetitus corrumpit estimationem prudentie.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ rõ ꝑm ꝙ est apprehensiua finis ꝑcedit appetitũ finis: sʒ appetitꝰ finis precedit rõnẽ ratiocinãtẽ ad eligẽdum ea q̃ sunt ad finẽ qꝺ ptinet ad prudẽtiã: sicut etiaʒ in speculatiuis intellectus principioꝝ est pñm rõnis syllogizãtis. ¶ Ad scꝺm dõm, ꝙ pñª artificialiũ nõ dijudicanť a nobis bene vel male ꝑm dispõnez appetitꝰ nr̃i sicut fines q̃ sunt moraliũ pñª: sed solũ p ꝯsiderationẽ rõnis, ꝛ ideo ars nõ requirit virtutẽ pficiẽtem appetitũ sicut requirit prudẽtia. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ prudẽtia non solũ est bñ ꝯsiliatiua: sed ẽt bñ iudicatiua ꝛ bñ ꝑceptiua, qꝺ esse nõ põt nisi remoueatur impedimẽtũ passionum corrũpentium iudicium ꝛ ꝑceptum prudentie, ꝛ hoc per virtutem moralem.

¶ De distinctione virtutum moralium ꝑm cõparationem ad passionem. Questio. 59.

Deinde Cõsiderãdũ est de distinctione moraliũ virtutũ ad inuicem. ¶ Et qꝛ virtutes morales q̃ sunt circa passiões distinguũť ꝑm diuersitatem passionuʒ opʒ primo cõsiderare in cõi cõparatiõez ꝟtutis ad passiõem. Scꝺo distõnẽ moraliũ virtutũ scꝺm passiões. ¶ Circa primũ q̃runť qnqʒ. Primo vtrũ virtus moralis sit passio. Scꝺo vtrum virtus moralis possit esse cum passiõe. Tertio, vtrũ possit eẽ cũ tristitia. quarto, vtrũ oĩs virtꝰ moralis sit circa passiões. Quinto, vtrũ aliqua virtꝰ moralis possit esse sine passiõe.

¶ Utrum virtus moralis sit passio. Ar. 1.

Ad primũ Sic pcedit. Uř ꝙ ꝟtus moralť sit passio. mediũ em̃ est eiusdẽ gñis cũ extremis: sʒ virtus moralť ẽ mediũ iter passiões. ergo virtus moralis est passio. ¶ P̃. Uirtꝰ ꝛ vitiũ cũ sint ꝯria sũt in eodẽ gñe: sed qdã passiões vitia esse dñr: vt inuidia ꝛ ira. g̊ ẽt qdã passiões sũt ꝟtutes. ¶ P̃. Mia qdaʒ passio ẽ: ẽ. n. tristitia de alienis malis: vt. s. dictũ ẽ. hãc aũt Cicero locutor egregiꝰ ñ dubitauit appellare virtutẽ vt augu. dr̃ in. 9. de ciuita. dei. ergo passio põt esse ꝟtꝰ moralis. 3.d.23. qõ.1.ar. 3.qõ.2.

Sʒ ꝯ Est, ꝙ dr̃ in. 2. eth. ꝙ passiões neqʒ virtutes sunt neqʒ malitie.

Rñdeo Dõʒ, ꝙ ꝟtꝰ moralť nõ põt eẽ passio. ꝛ ħ pʒ triplici rõe. primo qdẽ: qꝛ passio ẽ motꝰ qdã appetitꝰ sensitiui: vt. s. dcm̃ ẽ. ꝟtꝰ ãt moralis nõ ẽ motꝰ aliqs: sʒ magꝭ pñm appetitiui motꝰ hitꝰ qdã ex ñs. Scꝺo qꝛ passiões ex seipsis ñ hñt rõnẽ boni vel mali. bonũ. n. vel malũ hois est ꝑm rõnẽ. vnde passiões ꝑm se cõsiderate se habent ꝛ

¶ Super. q. 59.

In tota. q. 59. nihil scribẽdũ occurrit/nisi i pmo art. i rñsiõe ad pm monere ꝙ ꝟtꝰ moralis mãʒ suã (puta passiões vl opões eligit ꝑʒ quasdã limites/sꝺ qbꝰ formã mediũ suscipiũt. ꝛ ppea in lr̃a dr̃ qꝺ ꝟtus moralis nõ ẽ ꝑm eẽntiã media iter passiões: sʒ ꝑʒ effectũ: qꝛ scʒ inter passiões cõstituit mediũ eligendo eas in illa qʒtitate ꝛc. qua in medio ꝑm rõnem cõstituuntur. hoc em̃ effectus virtutis moralis est.

Universidad de Deusto Biblioteca

ad bonū ꝛ ad malū: ſm ꝙ pñt ꝯuenire rōni, vel nō ꝯuenire, nihil aūt tale pōt eſſe virtus: cū virtus ſolū ad bonū ſe habeat: vt ſupra dictū eſt. Tertio qꝛ dato ꝙ aliqua paſſio ſe habeat ad bonū ſolū vel ad malū ſolū ſm aliquē modū: tñ motus paſſiōis inquātū paſſio eſt, pncipiū hꝫ in ipſo appetitu ꝛ terminū in rōne in cuius ꝯformitatē appetitus tēdit. motus aūt virtutis eſt ecōuerſo principiū habēs in rōne ꝛ terminū in appetitu ſm qđ a rōne mouetur: vnde in diffinitione virtutis moralis đr in. 2. ethi. qđ eſt habitus electiuus in medietate conſiſtens determinata ratione prout ſapiens determinabit.

Ad primū Ergo dōm. qđ virtus ſm ſuā eſſentiam nō eſt mediū inter paſſiōes: ſed ſm ſuū effectū qꝛ. ſ. inter paſſiones mediū ꝯſtituit. ¶ Ad ſcōm dōm, ꝙ ſi vitiū dicaꝛ habitus ſm quē qs male opatur, manifeſtuꝫ eſt qđ nulla paſſio eſt vitiū: ſi vero dicaꝛ vitium pctm̄ qđ eſt actus vitioſus, ſic nihil ꝓhibet paſſionē eſſe vitiū, ꝛ ecōtrario ꝯcurrere ad actū virtutis ſm qđ paſſio vel cōtrariaꝛ rōni, vel ſequiꝛ actuꝫ rōnis. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ miſericordia đr eſſe virtus. i. virtutis actus ſm qđ motus ille animi rōni ſeruit: qñ. ſ. ita prebetur miſericordia vt iuſtitia cōſeruetur: ſiue cū indigēti tribuitur: ſiue cū ignoſcitur penitenti: vt Aug. dicit ibidem. ſi tñ miſericordia dicatur aliquis habitus quo homo perficitur ad rationabiliter miſerēdum: nihil prohibet miſericordiam ſic dictam eſſe virtutem. Et eadem eſt ratio de ſimilibus paſſionibus.

¶ Utrum virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione. Arti. 2.

1. q. 95. ar. 2. ad 2. et 22. q. 58. ar. 9 et 4. di. 14. q. 1. ar. 1. q. 2 ad. 3.

A D ſcōm Sic pcediꝛ. Uiꝛ ꝙ virtus moralis cū paſſiōe eſſe nō poſſit. Dicit ēm phs in. 4. topi. ꝙ mitis eſt q̄ nō patiꝛ, patiēs auteꝫ qui patiꝛ ꝛ nō deduciꝛ. ꝛ eadē ratio eſt de oib⁹ virtutib⁹ moralibus, ergo ois virtus moralis eſt ſine paſſione. ¶ P̄. Uirtus eſt quedam recta habitudo anime, ſicut ſanitas corporis: vt đr in. 7. phyſi. vñ virtus quedā ſanitas anime eſſe videꝛ: vt Tullius dicit in. 4. de Tuſculanis qōnib⁹: paſſiones aūt anime dicūtur morbi qdā anime: vt in eodē lib. Tullius dicit. Sanitas aūt nō cōpatiꝛ ſecū morbū, ergo neqꝫ virtus cōpatiꝛ anime paſſionē. ¶ P̄. Uirtus moralis requirit pfectum vſum rōnis etiā in particularib⁹ ſed hic etiā impediꝛ per paſſiones. dicit ēm phs in. 6. ethi. qđ delectationes corrumpunt extimationē prudentie. ꝛ Salluſtius dicit in catilinario, qđ non facile verū perſpicit animus vbi illa officiunt. ſ. animi paſſiones. virtus ergo moralis non poteſt eſſe cum paſſione.

Sed ꝯ Eſt, qđ Aug. dicit in. 14. de ciui. dei, Si peruerſa eſt volūtas pueꝛſos habebit hos motus. ſ. paſſionū, ſi aūt recta eſt, nō ſolū inculpabiles, verum etiā laudabiles erunt: ſed nullū laudabile excluditur per virtutē moralem, virtus ergo moralis non excludit paſſiones: ſed pōt eſſe cū ipſis.

Rñdeo Dōm, qđ circa hoc fuit diſcordia inter ſtoicos ꝛ peripateticos ſicut aug. dicit. 9. de ciui. dei. ſtoici ēm poſuerūt qđ paſſiones anime nō poſſunt eſſe in ſapiente ſiue virtuoſo: peripatetici vero quoꝝ ſectam Ariſto. inſtituit, vt Aug. dicit in. 8. de ciui. dei, poſuerunt qđ paſſiones ſimul cū virtute morali eſſe poſſunt: ſed ad mediū reducte. Hec aūt diuerſitas ſicut Aug. ibidē dicit magis erat ſm verba q̄ ſm rerū ſententias. Quia ēm ſtoici nō diſtinguebāt inter appetitū intellectiuum qui eſt volūtas, ꝛ inter appetitū ſenſitiuū, qui per iraſcibilem ꝛ ꝯcupiſcibilē diuidiꝛ. nō diſtinguebāt in hoc paſſiones anime ab alijs affectionib⁹ humanis qđ paſſiōes anime ſint mot⁹ appetitus ſenſitiui. alie vero affectiones, q̄ nō ſunt paſſiones anime, ſunt motus appetitus intellectiui. q̄ đr volūtas, ſicut peripatetici diſtinxerūt: ſed ſolū quantū ad hoc qđ paſſiones eſſe dicebant quaſcūqꝫ affectiones rōni repugnātes, que ſi ex deliberatione oriātur in ſapiēte ſeu in virtuoſo eſſe nō pñt, ſi aūt ſubito oriātur hoc in virtuoſo poteſt accidere eo qđ animi viſa q̄ appellant fantaſias nō eſt in ptāte noſtra, vtrū aliqñ incidāt animo, ꝛ cum veniunt ex terribilibus rebus neceſſe eſt vt ſapientis animum moueāt ita vt paulisper vel paueſcat metu, vel triſtitia cōtrahaꝛ tanq̄ his paſſionib⁹ preuenientib⁹ rationis officiū, nec tñ approbāt iſta eiſqꝫ ꝯſentiunt: vt Aug. narrat in. 9. de ciui. dei, ab Aulo gel. dictū. Si igitur paſſiones dicātur inordinate affectiones non poſſunt eſſe in virtuoſo, ita qđ poſt deliberationem eis ꝯſentiatur vt ſtoici poſuerūt. Si vero paſſiōes dicātur quicunqꝫ motus appetitus ſenſitiui ſic poſſunt eſſe in virtuoſo ſm qđ ſunt a ratione ordinati. vnde Ariſto. dicit in. 2. ethi. qđ nō bene quidā determināt virtutes impaſſibilitates quaſdā et quietes qñ ſimpliciter dicūt: ſed deberent dicere qđ ſunt quietes a paſſionibus que ſunt vt non oportet, ꝛ quando non oportet.

Ad primū Ergo dōm, qđ phs exēplum illud inducit ſicut ꝛ multa alia in libris logicalibus non ſm opinionē ꝓpriā: ſed ſm opinionē alioꝝ: hec aūt fuit opinio ſtoicoꝝ qđ virtutes eſſent ſine paſſionib⁹ anime. Quā phs excludit in. 2. ethi. dicēs virtutes non eſſe impaſſibilitates. Pōt tñ dici qđ cū đr qđ mitis non patitur intelligēdum eſt ſm paſſionem inordinatā. ¶ Ad ſcōm dōm, qđ ratio illa ꝛ oēs ſiles quas Tullius ad hoc inducit in lib. de Tuſculanis qōnibus pcedit de paſſionib⁹ ſm qđ ſignificāt inordinatas affectiones. ¶ Ad tertiū dicēdum, qđ paſſio preueniens iudiciū rationis, ſi in animo preualeat vt ei conſentiatur impedit conſilium et iudicium rationis: ſi vero ſequatur quaſi ex ratione imperata adiuuat ad exequendum imperium rationis.

¶ Utrum virtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia. Arti. 3.

2. 2. q. ... ar. 9. et 4. di. 14. q. 1. ar. 1. q. 2 ad. 3

A D tertiū Sic pcediꝛ. Uideꝛ qđ virt⁹ cuꝫ triſtitia eſſe nō poſſit. Uirtutes ēm ſunt ſapiētie effectus: ſm illud Sap. 8. Sobrietatē ꝛ iuſtitiā docet. ſ. diuina ſapiētia: prudentiam ꝛ virtutē. ſed ſapiētie ꝯuictus nō hꝫ amaritudinē: vt poſtea ſubditur, ergo nec virtutes cū triſtitia eſſe poſſunt. ¶ P̄. Triſtitia eſt impedimentū opationis. vt pꝫ p Phm in. 7. et. 10. ethico. ſed impedimentum bone operationis repugnat virtuti, ergo triſtitia repugnat virtuti. ¶ P̄. Triſtitia eſt quedā animi egritudo. vt Tullius eā vocat in tertio de Tuſculanis qōnib⁹: ſed egritudo anime cōtrariatur virtuti q̄ eſt bona anime habitudo, ergo triſtitia cōtrariatur virtuti nec pōt ſimul eſſe cū ea.

Sꝫ ꝯ Eſt, qđ xps fuit pfectus virtute: ſꝫ in eo fuit triſtitia. Dicit ēm vt habeꝛ Matt. 26. Triſtis eſt anima mea vſqꝫ ad mortem, ergo triſtitia poteſt eſſe cum virtute.

Rñdeo Dōm, ꝙ ſicut dicit Aug. 14. de ciui. dei, ſtoici voluerūt p trib⁹ perturbationib⁹ in animo ſapientis eſſe tres eupathias. i. tres bonas paſſiones: p cupiditate. ſ. voluptatē: p letitia. gaudiū: p metu, cautionē, p triſtitia vero negauerūt poſſe aliqd eſſe in aīo ſapiētis duplici rōne. Primo qdeꝫ qꝛ triſtitia eſt de malo qđ iam accidit, nullū aūt malū eſtimant poſſe accidere ſapiēti, crediderūt ēm qđ ſicut ſolū hois bonum eſt virtus: bona aūt corporalia nulla bona hois ſunt: ita ſolū inhoneſtū eſt hois malum: qđ in virtuoſo eſſe nō pōt, ſꝫ hoc irrationabiliꝛ đr: cū ēm homo ſit ex anima ꝛ corpore cōpoſitus id qđ cōfert ad vitā corporis ꝯſeruādā aliqđ bonū hois eſt, nō tñ maximū qꝛ eo pōt hō male vti, vñ ꝛ malū huic bono cōtrariū in ſapiēte eſſe pōt, ꝛ triſtitiā moderatā inducere. ¶ P̄. Etſi virtuoſus ſine graui pctō eſſe poſſit nullus tñ inueniꝛ q̄ abſqꝫ leuibus pctis vitā ducat: ſm illud. 1. Jo. 1. Si dixerimus qꝛ pctm̄ nō habemus noſipſos ſeducim⁹. Tertio qꝛ virtuoſus etſi pctm̄ nō habeat forte qñqꝫ habuit, ꝛ de hoc laudabiliꝛ dolet: ſm illud. 2. ad Cor. 3. Que ſm deū eſt triſtitia pniam in ſaluteꝫ ſtabilem opaꝛ. Quarto qꝛ pōt etiā dolere laudabiliꝛ de pctō alteri⁹, vñ eo mō quo virtus moralis cōpatiꝛ alias paſſiōes rōne moderatas cōpatiꝛ etiā triſtitiā. Scđo mouebanꝛ ex hoc qđ triſtitia eſt de preſenti malo timor aūt de malo futuro ſicut delectatio de bono pſenti deſideriū vero de bono futuro. pōt aūt hoc ad virtutē ptinere qđ aliqs bono habitu fruatur vel nō habitū hr̄e deſideret vel qđ etiā malum futurū caueat. ſed qđ malo pſenti animus hois ſubſternaꝛ qđ fit per triſtitiā oīno videꝛ ꝯtrariū rōni, vñ cū virtute eſſe nō pōt. Sed hoc irrationabiliꝛ đr eſt ēm aliqđ malū qđ poteſt eſſe virtuoſo pſens: vt dictū eſt, qđ quidē malum rō deteſtatur, vñ appetitus ſenſitiuus in hoc ſequitur deteſtationē rōnis ꝙ de hmōi malo triſtatur moderate tñ ſm rationis iudicium. hoc aūt pertinet ad virtutē vt appetitus ſenſitiuus rōni cōformetur vt dictū eſt, vñ ad virtutem pertinet qđ triſtetur moderate in quib⁹ triſtādum eſt, ſicut etiā phs dicit in. 2. ethi. ꝛ hoc etiā vtile eſt ad fugiēdum mala: ſicut enim bona ppter delectationem promptius querūtur, ita mala propter triſtitiam fortius fugiuntur. Sic igitur dicendum eſt qđ triſtitia de his que conueniunt virtuti non poteſt ſimul eſſe cū virtute: quia virtus in proprijs delectatur: ſed de his que quocunqꝫ modo repugnant virtuti virtus moderate triſtatur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ex illa authoritate habeꝛ qđ de ſapiētia ſapiēs nō triſtatur: triſtatur tñ de his que ſunt impeditiua ſapiētie, ꝛ ideo in beatis in quibus nullum impedimentum ſapiētie eſſe poteſt: triſtitia locū nō hꝫ. ¶ Ad ſecundum dicendum, quod triſtitia impedit operationem de qua triſtamur, ſed adiuuat ad ea promptius exequenda per

da p q̄ triſtitia fugiꝛ. ¶ Ad tertiū dicendū, ꝙ triſtitia imoderata ē aīe egritudo, triſtitia aūt moderata ad bonā habitudinem anime pertinet ſm ſtatum preſentis vite.

¶ Utꝝ ois v̄t⁹ moral' ſit cē paſſiōes. Ar. 4.

A D q̄rtū Sic pceditur. Uideꝛ ꝙ ois v̄tus moralis ſit circa paſſiones. Dicit ēm phs in. 2. ethi. ꝙ circa voluptates ꝛ triſtitias eſt moralis virtus ſꝫ delectatio ꝛ triſtitia ſunt paſſiones: vt. ṡ. dictū eſt, ergo ois virtus moralis eſt circa paſſiones. ¶ P̄. Rōnale per participationē eſt ſubiectū moraliū virtutū: vt diciꝛ in. 1. ethi. ſꝫ hmōi pars aie eſt in q̄ ſunt paſſiones: vt. ṡ. dictū eſt, ergo ois virtus moralis eſt circa paſſiones. ¶ P̄terea. In oi virtute morali eſt inuenire aliquā paſſionē. aut ergo oēs ſunt circa paſſiones, aut nulla: ſed alique ſunt circa paſſiōes, vt fortitudo ꝛ temperātia, vt diciꝛ in. 3. ethi. ergo omnes virtutes morales ſunt circa paſſiones.

Sed ꝯ Eſt, ꝙ iuſtitia q̄ eſt virtus moralis non eſt circa paſſiones: vt dicitur in quinto ethicorum.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ virtus moralis pficit appetitiuā partē aie, ordinādo ipam in bonū rōnis eſt aūt rōnis bonū id qđ eſt ſm rōnē moderatū ſeu ordinatū vnde circa oē id qđ cōtingit rōne ordinari et moderari cōtingit eſſe virtutē moralē. rō aūt ordinat nō ſolū paſſiones appetitus ſenſitiui ſed etiā ordinat operationes appetitus intellectiui, q̄ eſt voluntas, q̄ nō eſt ſubiectū paſſionis: vt. ṡ. dictum eſt. ꝛ ideo nō omnis virtus moralis eſt circa paſſiones: ſed quedam circa paſſiones, quedam circa operationes.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ nō ois virtus moralis eſt circa delectationes ꝛ triſtitias ſicut circa propriaꝫ materiā, ſed ſicut circa aliqđ ꝯñs ꝓpriū actū. ois. n. virtuoſus delectaꝛ in actu virtutis, et triſtaꝛ in ꝯrio. vñ phs poſt pmiſſa verba ſubdit ꝙ ſi virtutes ſunt circa actus ꝛ paſſiones oi aūt paſſioni ꝛ oi actui ſeqtur delectatio et triſtitia, ppter hoc virtus erit circa delectatiōes ꝛ triſtitias. ſ. ſicut circa aliqđ ꝯſequēs. ¶ Ad ſm dicēdū, ꝙ rōnale p pticipationem nō ſolū eſt appetitus ſenſitiu⁹ q̄ eſt ſubiectū paſſionū: ſꝫ etiā volūtas in q̄ nō ſunt paſſiones: vt dictū eſt. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ in qbuſdā virtutibus ſunt paſſiones ſicut ꝓpa materia, in quibuſdam aūt non. vnde nō eſt eadem ratio de oibus: vt infra oſtendetur.

¶ Utrum aliqua virtus moralis poſſit eſſe abſqꝫ paſſione. Arti. 5.

A D quintū Sic pcediꝛ. Uideꝛ ꝙ virtus moralis poſſit eſſe abſqꝫ paſſione. q̄to. n. virt⁹ moralis eſt pfectior. tāto magis ſuperat paſſiones. ergo in ſuo pfectiſſimo eſſe eſt oino abſqꝫ paſſionibus. ¶ P̄. Tūc vnūqđqꝫ eſt pfectū qñ eſt remotū a ſuo ꝯrio. ꝛ ab his q̄ ad ꝯrū inclināt: ſꝫ paſſiones inclinant ad peccatū qđ virtuti ꝯrariaꝛ. vñ ro. 7. noiantur paſſiones peccatoꝝ. ergo pfecta virtus eſt oio abſqꝫ paſſione. ¶ P̄. Scđm virtutē deo cōformamur: vt pꝫ per aug. in li. de moribus eccleſie: ſꝫ deus oia opaꝛ ſine paſſione. ergo virtus perfectiſſima eſt abſqꝫ oi paſſione.

Sed ꝯ Eſt, ꝙ nullus iuſtus eſt q̄ non gaudet iuſta opatiōe: vt đr. i. 1. ethi. ſꝫ gaudiū eſt paſſio. ğ iuſtitia nō pt eē ſine paſſione: ꝛ multo minus alie virtutes.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ ſi paſſiones dicamus inordinatas affectiōes ſicut ſtoici poſuerūt, ſic manifeſtū eſt ꝙ virtus pfecta eſt ſine paſſionibus. ſi vero paſſiones dicamus oēs motus appetit⁹ ſenſitiui, ſic planū eſt ꝙ virtutes morales q̄ ſunt circa paſſiones ſicut circa ꝓpriā materiā ſine paſſionib⁹ eē nō pñt. cuius rō eſt: qꝛ ſm hoc ſeq̄reꝛ ꝙ virt⁹ moralis faceret appetitū ſenſitiuū oio otioſum. nō aūt ad virtutē pertinet ꝙ ea q̄ ſunt ſubiecta rōni a ꝓprijs actibus vacēt: ſꝫ ꝙ exequāꝛ imperiū rōis ꝓpos actus agēdo vñ ſicut virtus mēbra corpis ordinat ad act⁹ exteriores debitos, ita appetitū ſenſitiuū ad mot⁹ ꝓprios ordinatos. v̄tutes vero morales q̄ nō ſūt cē paſſiones ſꝫ circa opōnes pñt eē ſine paſſionib⁹ ꝛ hmōi v̄t⁹ ē iuſtitia: qꝛ p eas applicaꝛ volūtas ad ꝓpriū actū qui nō ē paſſio. ſꝫ tñ ad actū iuſtitie ſeqꝛ gaudiū ad min⁹ in volūtate, qđ nō eſt paſſio ꝛ ſi hoc gaudiū mltiplicēꝛ p iuſtitie pfectionē, fiet gaudij redūdātia vſqꝫ ad appetitū ſēſitiuū: ſm ꝙ vires iferiores ſequūꝛ motū ſupiorū: vt. ṡ. dictū eſt: ꝛ ſic p redūdātiā hmōi q̄to magis fuerit pfectior. tāto magis paſſionē cauſat.

Ad p̄mū Ergo dōm. ꝙ virt⁹ paſſiones iordinatas ſupat: moderatas aūt pducit. ¶ Ad ſm dōm, ꝙ paſſiones inordinate idicūt ad peccādū, nō āt ſi ſūt moderate. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ bonū i vnoqꝫqꝫ cōſideraꝛ ſm cōdōnē ſue nāe. in deo aūt ꝛ angelis nō ē appetit⁹ ſenſitiu⁹, ſicut in hoie. ꝛ iō bona opō dei ꝛ angeli eſt oio ſine paſſiōe ſicut ꝛ ſine corpe, bona aūt opō hois eſt cū paſſione ſicut ꝛ cū corpis miniſterio.

¶ De diſtōne v̄tutū moraliū adiuicē. q. 60.

D Einde Cōſiderādū eſt de diſtōne virtutū moraliū adiuicē. ¶ Et circa hꝫ q̄rūꝛ quinqꝫ. Primo, vtrūqꝫ ſit tm̄ vna virtus moralis. Scđo, vtrum diſtinguanꝛ virtutes morales q̄ ſunt circa opōnes ab his q̄ ſunt circa paſſiones. Tertio, vtrū circa operationes ſit vna tm̄ moralis virtus. Quarto, vtrū circa diuerſas paſſiones ſint diuerſe morales virtutes. Quinto, vtrum virtutes morales diſtinguantur ſm diuerſa obiecta paſſionum.

¶ Unū ſit vna tātū virtus moralis. Arti. 1.

A D primū Sic pcediꝛ Uideꝛ ꝙ ſit vna tm̄ moralis virtus. Sicut ēm in actib⁹ moralib⁹ directio pertinet ad rōnē q̄ eſt ſubiectuꝫ intellectualiū virtutū, ita inclinatio pertinet ad vim appetitiuā q̄ ē ſubm moraliū virtutū ſꝫ vna eſt itellectualis virt⁹ dirigēs i oib⁹ moralib⁹ actib⁹. ſ. prudētia. ergo ēt vna tātū eſt moralis virt⁹ inclinās in oib⁹ moralib⁹ actib⁹. ¶ P̄. Habit⁹ nō diſtinguūtur ſm mālia oba, ſed ſm formales rōnes oboꝝ. formalis aūt rō boni ad qđ ordinaꝛ virtus moralis eſt vnū. ſ. modus rōnis ergo videꝛ ꝙ ſit vna tātū moralis virt⁹. ¶ P̄. moralia recipiūt ſpeciē a fine: vt. ṡ. dictū eſt: ſꝫ finis oium virtutū moraliū cōis eſt vnus. ſ. felicitas, ꝓprij aūt ꝛ ꝓpinq̄ ſunt infiniti: nō ſunt aūt infinite virtutes morales. ergo videtur ꝙ ſit vna tantum.

Sꝫ ꝯ Eſt, ꝙ vn⁹ hit⁹ nō pōt eſſe in diuerſis potētijs: vt. ṡ. dictū ē ſꝫ ſbꝫ virtutū moraliū eſt ps appetitiua aie, q̄ p diuerſas potētias diſtiguiꝛ vt i pmo dcm̄ ē. ğ ñ pōt eē vna tm̄ virt⁹ moral'.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ ſic. ṡ. dictū ē virtu

¶ Super. q. 60. ar. 1. In corpore articuli primi. q. 60. dubium occurrit quo ſtet ꝙ hic dicitur ꝙ rō eſt ſicut imperans ꝛ mouēs/ appetitiua aūt vis ſicut mota ꝛ imperata cū doctrina ſuperius poſita/ ꝙ imperium eſt actus rōnis mote ab appetitu. ſi. n. in imperando appetit⁹ eſt primū mouēs/ nō eſt rō vt imperans et appetitus imperat⁹ a rōne ſimpliciter/ ſed vt mota ē ab appetitu: ac p hoc appetitus imperatur a ſeipſo principaliter ꝛ ſic ruit tot⁹ pceſſus litere fundatus ſuper hoc ꝙ ratio eſt velut agēs eq̄uocum: et appetitus velut patiens equiuoce a ratione.

1. q. 60. ar. 4. c.

¶ Ad hoc dicitur qđ aliud eſt loqui de rōne ꝛ appetitu in gñe nature: ꝛ aliud loqui de eis in gñe moris. In genere nāqꝫ nature iā dictū fuit ꝙ diſtinguēdū eſt de motione vel ad ſpecificationē vel ad exercitiū actus. ꝛ ꝙ pmū mouens ad ſpecificationē pertinet ad intellectū/ primū vero ad exercitiū pertinet ad appetitū in genere aūt moris qꝛ ſupponitur volūtarium rō mouētis ꝛ moti/ imperātis ꝛ imperati ñ qriꝛ in actib⁹ abſolute/ ſꝫ in actib⁹ volūtarijs. ita ꝙ attenditur quis inter actus volūtarios ſiue ſint eſſentialiꝛ intellectus/ ſiue volūtatis/ ſiue appetitus ſenſitiui habet rōnem mouentis et moti. Et qm̄ hic ſupponiꝛ rō volūtarū vt cōis oibus nō attēditur differētia mouentis ꝛ moti penes dependentiam a voluntate: ſed qm̄ diſtiguitur penes rōnale per eſſentiā ꝛ rōnale per participationē: ꝛ cōſtat ꝙ rōnale per participationē deriuatur a rōnali per eſſentiā: ꝛ ratio eſt rationalis per eſſentiam/ ꝛ appetitus ratiōalis eſt per participationem ideo ratio dicitur mouens ꝛ imperans: et appetitiua vis mota ꝛ impata non ſimpliciter ſꝫ in moralibus. moralia ēm voluntario conſtituuntur vt materia: ratione autē vt forma ꝛ in rōnali tm̄ anime parte vt ſic ſūt vt ſubiecto. Sed hec reſponſio non ſatiſfacit: qꝛ nihil ſpeciale dicit in

1. q. 60. ar. 2. c.

moralibus. Qđ ſic patet aut pmo litere cū dicit manifeſtū eſſe ꝙ in moralibus rō eſt mouens ꝛ imperans appetitiua auteꝫ vis mota ꝛ imperata eſt de motione ad ſpeciē aut ad exercitiū/ aut ad vtrūqꝫ ſi de motione ad ſpēm: hoc cōe eſt tam moralibus q̄ nō moralib⁹. Et rurſus ex hoc nō haberetur intētū. nam ex hoc ꝙ bonum intellectum mouet appetitū non habetur pluralitas ſpecifica appetitionū magis q̄ intellectionū: niſi qꝛ intellectiones ſunt cāe ꝛ appetitiones cāte. Imo potius haberetur forte equa diſtinctio: qꝛ obiecta adeq̄ta appetitionibus diuerſaꝝ ſpērū ſunt diuerſarū rōnū: intellectio aūt obiꝑs formalis eſt/ qꝛ bonū vt cognitum mouet ſi vero de motiōe ad exercitiū etiā hoc cōe eſt tam moralibus q̄ nō moralibus: quoniaꝫ ſemper imperat vt mota a voluntate: vt patet ſuperius in qōne de imperio. Et rurſus ex hoc nō apparet: vnde ſequatur intentū: cū in litera ex motione rationis ſupra appetitū nō inferatur: ergo appetitiones: ſed ergo appetibilia ſunt diuerſaꝝ rōnū: que cōſtat non ſpecificare ad motionem exercitij.

¶ Ad hec ergo diciꝛ ꝙ qꝛ pportio vtiꝛ rebus q̄s cōparat vt diſtinctis: ꝛ pportione rōnis ad appetitum author p medio vtitur: oportet vt vtraqꝫ vis ſumaꝛ ſm ſibi ppria infra latitudinē tñ moraliū: qm̄ de hmōi ſpēbus generis qđ eſt: ac per hoc cū principium ꝓpriū moralis eſſe ſit ratio (eo ꝙ vt dio. dicit/ bonum hominis eſt ſm rōnē eſſe) opꝫ vt tam appetitiua q̄ cognoſcitiua vis ſumaꝛ inquantū rōnalis: et in vtraqꝫ vt rōnalis eſt/ ſpectemus quid proprium rōni/ ꝛ quid appetitiui: ꝛ ſm hec in dictū fiat de diſtinctione ſpecierum moralium: ꝛ propter hoc author in litera procedit ex hoc ꝙ rō eſt rōnalis p eſſentiam/ appetitus p pticipationē. Quāuis autē mouere appetitū obiectiue ꝛ imperatiue cōueniat intellectui/ tā reſpectu moraliū q̄ non moraliū: mouere tamen appetitū

3. di. 33. q. 1. ar. 1. q. 1.

regulatiue ppriū ē ei respectu moraliū. Et de hac motione ē h̄ sermo. in rōne.n. opȝ esse legē regulatiuā appetit⁹: ꝛ hȝ mouere ꝛ imparare co mō q̄ lex: mouet ꝛ impat: ꝛ ppea in lr̄a vterq̄ act⁹ ei tribuit. Mouet āt nō quo ad exercitiū act⁹ (vt pȝ) sȝ quo ad specificationē: nō qualēcūq̄ vt cōiter facit: sed regulatiuā appetit⁹ qd̄ solū in moralibus obtinet. Impat quoq̄ spēm appetit⁹ ꝛ exercitiū eius ꝛ alioꝝ: qm̄ in moralib⁹

tes morales sūt habit⁹ q̄dā appetitiue ptis. habit⁹ aūt spē dr̄nt ɓm spāles drīas obꝛū: vt supra dcm̄ est. spēs aūt obti appetibilis sicut ꝛ cuiuslibet rei attendit ɓm formā specificā q̄ est ab agēte. Est aūt cōsiderādū q̄ mā patientis se hȝ ad agens dupl'r. Qn̄q̄.n. recipit formā agētis ɓm eādē rōnē put est i agēte: sicut est in oib⁹ agentibus vniuocis, ꝛ sic necesse est q̄ si agēs est vnū specie, q̄ mā recipiat formam vnius spēi: sicut ab igne non gn̄at vniuoce nisi aliquid exn̄s in spē ignis. Aliqn̄ ꝟo mā recipit formā ab agēte, nō ɓm eādē rōnē put est in agēte. sicut pȝ in gn̄antibus nō vniuocis: vt aial gn̄at a sole. ꝛ tunc forme recepte in mā ab eodē agēte non sunt vnius spēi: sȝ diuersificat ɓm diuersam proportionē māe ad recipiēdū influxū agentis: sicut videmus q̄ ab vna actione solis gn̄ant per putrefactionē aialia diuersarū spērum ɓm diuersam pportionē māe. Manifestum est aūt q̄ in moralib⁹ rō ē sicut iperās ꝛ mouens, vis aūt appetitiua sicut ipata ꝛ mota. nō aūt appetitus recipit ipressionē rōnis q̄si vniuoce, qꝛ nō fit rōnale p eēntiā, sed p pticipationē: vt dr̄ i. i. ethi. vn̄ appetibilia ɓm motionē rōnis ɔstituūtur in diuersis spēbus ɓȝ q̄ diuersimode se hn̄t ad rōnē, ꝛ ita sequitur q̄ virtutes morales sint diuerse ɓm speciem ꝛ non vna tantum.

Ad pmuz Ergo dr̄, q̄ obm rōnis verum. ē aūt eadē ratio

opȝ legē principari/ ꝛ ei appetitum oēm obedire: alioquin si voluntas principaret accideret illud. Cui nimiū licuit licitum cui praua voluntas Jus erat/ ꝛ sensus p ratione fuit. Et qm̄ rō regulat appetitū mediāte appetibili consonāti ipsi rōni: idcirco huius motio nō est extra latitudinē motionū ad specificationē. Et rursus idcirco author nō immediate intulit/ ergo virtutes morales sunt diuerse: sed vitando saltū ꝛ gradatim descēdendo a rōne ad appetibile: ꝛ inde ad morales virtutes deuenit. Et merito qꝛ rō foras dat appetibilib⁹: quib⁹ morale genus ingrediunt. Ex h̄ nāq̄ qd̄ appetibilia cōsonāt vel dissonāt rōni moralia sūt: vt ex supra dictis pȝ. appetibilia aūt rōni consona adeq̄ta obiecta sunt spēbus moraliū appetitionū ꝛ virtutū. Et p hec ptꝫ solutio olum obiectoꝝ: qm̄ nō loquunt de imperio regulatiuo vt sic: qd̄ spectat ad specificationē actus ꝛ habitus. Nec de motione ꝛ cognitione regulatiua vnita in se: qꝛ est superioris ordinis ꝛ participata in obiectis moraliū in quib⁹ distinguit ꝛ implicat vt pars formalis eorundem: sed de imperio ad exercitium actus/ ꝛ de cognitione absolute. Aliud est em̄ loqui de obiecto cognito/ ꝛ aliud de obiecto cōsono rōni. Cognitio nāq̄ ꝛ cōsonantia lȝ in hoc cōueniant q̄ multiplicant ɓm obiecta: regula tn̄ cui cōsonāt cōsonātia nō multiplicat. ꝛ ad hāc dr̄ cōsonās obm/ cognitū autē vt sic reglam nō cōnotat. ¶ Circa rn̄sionē ad primū in eodē primo articulo dubiū occurrit duplex. Primo de veritate eius q̄ dicit. s. q̄ prudētia directiua in omnib⁹ moralib⁹ virtutū actibus est vna ɓm spēm specialissimā. de tali em̄ vnitate ꝛ diuersitate est sermo. Secūdo penes quid attendit vnitas specifica rōnis formalis veri obiecti prudētie. ¶ Contra primū em̄ est scotus in. 3. sen. dis. 36. ar. 2. volēs q̄ sicut factibilia oia nō subsunt arti vni ɓm spēm: ita nec agibilia vni prudentie: est em̄ prudētia recta agibiliū rō: sicut ars factibiliū. Oppositū aūt cū arist. 6. ethi. diuus tho. hic tȝ: ꝛ q̄ ita sit probat efficaciter sic. Recta rō agibilium iudicat inter agibilia diuersarū virtutū moraliū/ ergo est vna respectu oium ꟗtutū moraliū: aīs pȝ in bonis ꝛ in malis. nā ad rectā rōnē spectat discernere quid nūc h̄ ꝛc. ma[...]s expediat punitio iusta accepte iniurie/ an tolerare illā. silr an magis expediat bellare/ an voluptates oblatas psequi: ꝛ sic de aliis spectātibus ad diuersas virtutes: vitiaq̄ moralia ꝛc. ɔn̄tia pȝ ex rōne ꝛ autoritate secundi de aia. de sensu cōi. vn̄ sicut nullus sensus pprius sufficit ad iudicādum inter sensibilia ppria/ nec oēs simul: ita nulla recta rō alicui⁹ agibilis nec oēs simul sufficiunt ad iudicandū inter oia agibilia: q̄ tn̄ experimur nos iudicare recta rōne. aut ergo numerāde sūt prudētie pprie iuxta spēs agibiliū ꝛ pter has prudētias ponēda est cōis prudētia iudicās inter oia: sicut preter sensus pprios ponit cōis: aut ponēda est vna sola prudētia: iudicās ppria singl'r ꝛ inter oia. pmū nullus hactenus posuit q̄tū vidi: nec rōnabil'r tanta multitudo ponit: qm̄ illa sola sufficit. sicut si nā potuisset facere sensum cōem sine ppriis attingētē sensibilia exteriora: vtiq̄ ipm solū fecisset. vn̄ cū nihil phibeat prudētiam illā vnā iudicantē inter diuersas agētiū spēs cognoscere singulas spēs cū ēt ad singl'aria se extēdat: vt pȝ. 6. ethi. rōnabile/ imo necessariū ē vnā solā eē prudētiā respectu oium agibiliū. putādū ē ergo q̄ prudētia est ꟗtus altioris ordinis q̄ sint ꟗtutes morales: sicut rō per essentiā est altioris ordinis, rōnalib⁹ per participationē. pp qd̄ in lr̄a prudētia cōparat ad ꟗtutes morales vt sol ad spēs a se pductas i materiis inferiorib⁹. ꝛ simul dū ondit rō diuersitatis virtutū moraliū/ qꝛ participationes sunt: insinuat ratio vnitatis prudētie: quia per essentiam est ratio ꝛ pticipata ab aliis: ꟗtus aūt altioris ordinis oportet q̄ habeat obm pprium quoq̄ altioris ordinis. Et ppea singule ꟗtutes morales hn̄t pro obtis singula agibilia: q̄dā.n. sunt obta vnius: ꝛ q̄dā alterius: vt pȝ. ipsius aūt prudētie obm ē totū agibile: propter q̄ lr̄a assignās prudētie obm in rn̄sione ad pm dicit: q̄ ē contingēs agibile ꝛ nō tale vel tale agibile. Cōtingēs āt agibile qꝛ 2r est obm prudētie. s. vt verū ꝛ vt obm: vt verū q̄dē inq̄tū iudicat ab ipsa: ꝛ h̄ spectat ad prudētiā ex pte intell's: vt bonū aūt inq̄tū est finis ad quē pcipit: ꝛ h̄ spectat ad prudētiā ex pte appetitus. oib⁹ modis vnitatē formalē retinet:

veri in oibus moralibus que sūt cōtingentia agibilia. vn̄ est vna sola ꟗtus in eis dirigens scȝ prudētia. Obm aūt appetitiue ꟗtutis ē bonū appetibile. cui⁹ ē diuersa rō ɓm diuersam hitudinē ad rōnē dirigētē. ¶ Ad scd̄m dr̄m, q̄ illud formale est vnū gn̄e pp vnitatē agentis: sed diuersificat spē pp diuersas hitudines recipientiū: vt supra dictū est. ¶ Ad 3m dr̄m, q̄ moralia non hn̄t spēm a fine vltimo sȝ a finib⁹ pximis. qui quidē ꝛ si infiniti sint numero, non tamen infiniti sunt specie.

¶ Utrū ꟗtutes morales que sunt circa opationes distinguantur ab his que sunt circa passiones. Arti. 2.

AD scd̄m Sic pceditur. Uī, q̄ ꟗtutes morales non distiguāt abinuicē p h̄ q̄ q̄dā sūt circa opōnes quedam circa passiones. Dicit enim phs in. 2. ethi. quod virtus moralis est circa delectationes ꝛ tristitias optimorum opatiua: sȝ voluptates ꝛ tristitie sūt passiōes q̄dā: vt supra dcm̄ est. g̊ eadē ꟗtus q̄ est circ passiones. est ēt circa opōnes, vtpote opatiua exn̄s. ¶ P̄. Passiones sunt pn̄a exteriorum opōnū. si g̊ aliq̄ ꟗtutes rectificāt passiones, opȝ q̄ ēt p ɔn̄s rectificent opōnes. eedē ergo virtutes morales sunt circa passiōes ꝛ opationes. ¶ P̄. Ad oēm opōnē exteriorem mouet appetitus sensitiuus bene vel male: sȝ motus appetitus sensitiui sunt passiones:

ac prudētie specificam dat. sicut em̄ sensibile obiectū sensus cōis: lȝ i se cōe gn̄icū sit: vnitatē specificā dat sensui cōi: ita agibile obm prudentie. Et rursus sicut bom rationis in delectationib⁹ tact⁹ ē finis vnius tēperātie: ꝛ in timorib⁹ ꝛ audaciis finis vnius fortitudinis: ꝛ sic de aliis: ita bonū rōnis in vniuerso gn̄e agibiliū est finis vnicus prudētie. opȝ.n. altioris ordinis ꟗtuti rn̄dere finē altioris ordinis imo ordo mouentiū exigit vt altiori motori rn̄deat finis: ad quē ordinent oēs fines iferioꝝ: ꝛ sic accidit i ppo⁹ dū bonū rōnis i istis/ ꝛ bonū rōis i illis passionib⁹ ordināt ad bonū rōnis simpl'r. i. total'r: ꝛ sic tam ex actu q̄ ex mā ꝛ obo vt vero bono habet vnitas atoma prudentie. ¶ Nūc supest rn̄dere scd̄o q̄sito. ꝛ deinde satisfiet argumēto scd̄o. Cū querit ergo: penes quid attēdit ista vnitas rōnis veri obiecti prudētie? Rn̄deri pōt ꝛ ex pte obti/ ꝛ ex pte subti: si loquimur ex pte obti: vnitas ista attēdit penes vnitatē rōnis formalis qd̄ ē cōtingens agibile: vt i lr̄a in rn̄sioe ad prim dr̄: cōtingēs.n. qd̄ cōe ē factibili ꝛ agibili dterminatum ad agibile vnicā rōnē formalē sortit: q̄ ē obm prudētie: sicut ens mobile phrsice. Ex pte ꟗo subti vnitas ista attēdit penes vnitatē modi iudicādi scilicet ɓm dispositionem appetitus: vt author isinuat i. q. de virtutib⁹ i communi ar. 12. oia enim agibilia i particulari frequenter iudicam⁹ ɓȝ dispōnē appetit⁹: nec hec vnitas ē sic ex pte subiecti quin inchoet ab obti natura: quia ex hoc q̄ agibilia cōsistūt i operationibus ꝛ passionib⁹ q̄ i nob sūt cōsurgit quod scd̄m affectū iudicem⁹ ea. vnde factibilia qꝛ sunt extra nos nō ex affectu sed intellectu iudicamus: qꝛ ergo alia rōne verū decernimus circa agibilia ꝛ alia circa factibilia ꝛ sciētifica ꝛ hec spālis ratio cōsistit in h̄ q̄ est iudicare ɓm dispositionē appetit⁹. Et in h̄ oia agibilia cōueniūt: ideo oia agibilia sb vna veri rōne ab intellectu cōspiciunt: ac p h̄ vna est intelligibilis virtus dirigēs ea. Nec obstat q̄ dispōnes appetit⁹ ɓm q̄s fit iudiciū sunt diuerse: sicut nō obstat vnitati sciētie diuersitas principioꝝ eius: dispositiones nāq̄ iste cū sint affectiones ad fines operū: ꝛ fines in opabilibus sint sicut principia in speculabilib⁹: sunt principia nō partes recte rationis: q̄ est ꟗtus intellectualis vocata prudētia. Agibilia aūt ꝛ inter se ꝛ in principiis cōnexa esse oportet ad vnicā rectā eorum rationem. ꝛ q̄ inter se quidem adeo cōcurrant vt hoc exigant/ patet ex frequētibus opationibus eoꝝ occurrentibus in humana vita: quas oportet recta ratione agibilium iudicari ꝛ eligi. qd̄ nō cōtingit in disparatis artib⁹: non em̄ oportet ponere vnā artem discernentem inter actus artis sutorie ꝛ nauigatione: qm̄ h̄ discretio nō eget regula practica sed scientia: vt patet. Electio aūt huius artis magis q̄ illius ad prudētiam spectat: sicut alie electiones quarūcunq̄ operationū. In principiis aūt connexionē exigere manifestat q̄ error in pprio principio recte rōnis respectu delectabiliū redūdat in errorē principii ꝛ cōclusionis in terribilib⁹: ꝛ econuerso. siquis em̄ recte dispositus sit ad pericula belli subeunda/ ꝛ male circa venerea/ ꝛ preualere contigerit dispositionem ad venerea oblato obiecto delectabili: omittet psequi pericula belli impedientia delectationē: ꝛ econuerso recte dispositus ad abstinētiam a venereis/ ꝛ male circa timorē periculorū: imminēte periculo si timor preualuerit: omittet castitatē: ne incidat in formidatum malū: vt de lucretia dr̄/ ꝛ quotidiana experientia docere potest: ꝛ hoc qꝛ prudentia est in ratione vt subest appetitui.

¶ Super articulum secundum.

IN ti. ar. scd̄i eiusdē. 60. q. aduerte q̄ sicut dispō est fugius ad habitū: ꝛ tn̄ dispō distinguit ɔ̄ habitū appropriato cōiorus noie sibi: ita opatio gn̄s est ad actus appetit⁹ sensitiui q̄ vocātur passiōes/ ꝛ alias opatiōes ꝛ tn̄ opōnes alie ab opationib⁹ appe-

appropriauerūt sibi opatiōis nomē: ꝛ ɔ̄ passiōes distinguunt sub opōnis vocabulo ea vtputo rōne: qꝛ act⁹ appetit⁹ sensitiui hoc spāle sortiti sunt q̄ passionē corpalē ānexā hn̄t: alii ꟗo h̄ nō exigētes in cōi remāserūt vocabulo. sumit g̊ h̄ opatio nō cōiter: sȝ vt ɔ̄ passionē distinguit: ꝛ cōtinet sub se actus exteriores volūtarios: vt clarius patebit. ¶ In corpe articuli nota q̄tuor. Primo q̄ author distinguēs bonitatē rō

ergo eedem virtutes que sunt circa operationes sunt circa passiones.

Sed ɔ̄ Est, q̄ phs pōit iustitiā circa opōes. tēperātiā aūt ꝛ fortitudinē ꝛ māsuetudinē circa passiones quasdā.

Rn̄deo Dr̄m, q̄ opō ꝛ passio dupl'r pt cōpari ad ꟗtutē. Uno mō sic effect⁹. ꝛ h̄ mō ois moralis ꟗtus hȝ aliq̄s opōnes bonas, q̄ꝛ ē pductiua: ꝛ delectationē aliquā vl' tristitiā, q̄ sūt passiōes: vt. s. dcm̄ ē. Alio mō pt cōpari opō ad ꟗtutē moralem sicut mā circa quā est: ꝛ ɓm h̄ oꝛ al's esse ꟗtutes morales circa opōnes, ꝛ al's circa passiones. cuius rō est, qꝛ bonū ꝛ malū in q̄busdā opōnibus attēditur ɓȝ seipsas q̄litercūq̄ hō afficiat ad eas. inq̄tū. s. bonū in eis ꝛ maluȝ accipit ɓm rōnē cōmēsurationis ad alteꝝ: et in talib⁹ opȝ q̄ sit aliq̄ ꟗt⁹ directiua opōnū ɓm seipsas: sic sūt ēptio ꝛ vēditio. ꝛ hmōi operatiōes in q̄bus attēdit rō debiti vel idebiti ad alteꝝ: ꝛ pp h̄ iustitia ꝛ ptes ei⁹ ppe sūt circa opōnes sicut circa ppriā māꝫ. In q̄busdā ꟗo opōnib⁹ bom ꝛ malū attēdit solū ɓm cōmēsurationē ad opantē ꝛ iō oꝛ i his bonū ꝛ malū ɔsiderari ɓm q̄ hō bn̄ vel male afficit circa hmōi: ꝛ pp h̄ oꝛ q̄ ꟗtutes i talibus sint pncipal'r ē cōiteriores affectōes q̄ dr̄ aie passiones: sic pȝ de tēpantia, fortitudine, ꝛ aliis hmōi. Cōtigit āt q̄ i opōnib⁹ q̄ sūt ad alterū, ptermittat bonuȝ ꟗtutis pp iordinatā ai passionē. ꝛ tūc iq̄ātū corrūpit cōmēsuratio exterioris opōnis ē corruptio iustitie. inq̄tū aūt corrūpit cōmēsuratio iterioꝝ passionū ē corruptio alic⁹ alti⁹ ꟗtutis: sic cū pp irā aliq̄s aliū pcutit, i ipsa pcussiōe indebita corrūpit iustitia: in imoderātia ꟗo ire corrūpit māsuetudo ꝛ idē pȝ i aliis. ¶ Et p h̄ pȝ rn̄sio ad oba. Nā pria rō pcedit de opōne ɓm q̄ est effect⁹ virtutis. alie due rōnes pcedūt ex hoc q̄ ad idē cōcurrūt opatio ꝛ passio, sȝ in q̄busdam virtus est principaliter circa operationē, in q̄busdā circa passionem ratione predicta.

¶ Utrum circa operationes sit tātum vna virtus moralis. Arti. 3.

AD tertiū Sic pcedit. Uidet, q̄ sit vna tm̄ virt⁹ moralis circa opōnes. Rectitudo.n. oium opationū exterioꝝ vr̄ ad iustitiā pertinere, sed iustitia est vna virtus, ergo vna sola virtus est circa opōnes. ¶ P̄. Operationes maxime differētes esse vident, q̄ ordinātur ad bonū vnius, ꝛ q̄ ordinant ad bonū multitudinis: sȝ ista diuersitas nō diuersificat virtutes morales. Dicit.n. phs in. 5. ethi. q̄ iustitia legalis q̄ ordinat actus hoium ad cōe bonū, nō ē aliud a ꟗtute q̄ ordinat act⁹ hois ad vnū tm̄, nisi ɓȝ rōnē: g̊ diuersitas opōnuȝ nō cāt diuersitatē ꟗtutū moraliū. ¶ P̄. Si sunt diuerse ꟗtutes morales circa diuersas

nē in passionibus ꝛ opōnibus penes hr̄e bonitatē ɓm cōmensurationē ad affectū opantis: ꝛ hr̄e bonitatē ɓȝ se: appellat p mo opationes ɓm se bonas: ꝛ deinde ɓm cōmēsurationem ad alterū bonas. vbi vr̄ sibiipsi oppositus eo q̄ a medio in extremū alterum declinat operatio nāq̄ tripl'r pōt considerari. Primo ɓm cōmēsurationē ad affectū operātis. Secundo ɓm se. Tertio ɓm commensurationē ad alterū ꝛ oia ista mēbra in litera tangūtur. Et tn̄ author secūdū membrum ɔfundit cū tertio. si em̄ hoc licet: q̄re nō licebit confundere etiā ipsum scd̄m cū primo? Sed hoc nō te moueat: qm̄ iuxta subiectam materiā sermo sit: operationes nāq̄ distincte cōtra passiones sunt opationes ad alteꝝ. In his aūt q̄ sunt ad alterū idē est dicere ɓm se: ꝛ in ordine ad alterū: qꝛ ɓm se sunt ad alterū: ꝛ pptereа licuit authori nō cōfundere sȝ explanare ɓm mēbrū per tertiū: vt clarius in sequēti articulo explicat dicēs: q̄ ɓm cōuenientiā operationis i seipsa accipit ratio debiti: qd̄ cōstat esse ad alterū. vnde non est idē iudiciū de coincidētia scd̄i mēbri cū primo: vt pȝ. Secūdo nota in calce articuli ly principal'r. Inductiue nāq̄ in tēperātia fortitudine ꝛ iustitia patet passiones operationibus ꝛ ecōuerso coniungi. In tēperantia nāq̄ cōcupiscētiis iungūtur comestio/ potio/ generatio: in fortitudine timori ꝛ audacie: aggressio/ periculoꝝ/ prelia. in iustitia restitutionib⁹ emptionibus ꝛc. iungitur saltem amor: qꝛ igitur vt plurimum passiones ꝛ operationes nostre iungūtur insinuauit author p ly principaliter q̄ ꟗtutes a virtutibus non sic distinguunt q̄ alique circa solas passiones alique circa solas operationes: sed quia principaliter circa passiōes/ vel principaliter circa operationes vt materiā propriā sunt tertio notā ex corpore articuli quomodo ex cōcursu passionis ꝛ operationis circa idem plures virtutes pollitice fiunt: vt postmodum cū de vitiis tractabitur quomodo specificationes eoruȝ fiant: melius discutere scias. hinc enim habes q̄ percussor ex ira duabus contrariatur virtutibus: iustitie ꝛ mansuetudini: similiter adulter temperātiam ꝛ iustitiā violat: ꝛ sic de aliis. quarto nota q̄ ex his q̄ dicuntur in hoc articulo/ duo habentur. Primum est quod bonum ꝛ malum in operationibus sic attēditur ɓm seipsas/ vt nihil referat qualitercūq̄ homo operans afficiatur ad ipsas. Secundū est q̄ virtutes morales oēs sunt circa vtrasq̄ passiones. s. ꝛ operationes: sed differentia est: quia alique principaliter operationes: alique principaliter passiones bonificant. hec autē duo etsi prima facie videantur sibi aduersari: quia si non refert in bo-

opōnes: oporteret q̄ ɓm diuersitatē opōnuȝ eēt diuersitas virtutū moraliū: sȝ hoc pȝ esse falsum. nā ad iustitiā ptinet in diuersis gn̄ib⁹ cōmutationū rectitudinē statuere: ꝛ etiaȝ in distributionib⁹: vt pȝ in. 5. ethi. nō ergo diuerse virtutes sunt diuersaꝝ operationum.

Sȝ ɔtra. Quod religio est alia virtus a pietate quaꝝ tn̄ vtraq̄ est circa operationes quasdam.

Rn̄deo Dicēdū, q̄ oēs virtutes morales q̄ sunt circa opōnes, cōueniūt i q̄dā gn̄ali rōe iustitie, q̄ attēdit ɓm debitū ad alteꝝ, distiguūt āt ɓȝ diuersas spāles rōnes, cuius rō est: qꝛ in opōnibus exterioribus ordo rōis instituit (sicut dcm̄ ē) nō ɓm pportionē ad affectionē hois, sȝ ɓȝ ipām cōuentētiā rei in seipsa: ɓm quā cōuenientiam accipit rō debiti, ex quo cōstituit rō iustitie. Ad iustitiā.n. pertinere videt vt q̄s debituȝ reddat. vn̄ oēs hmōi ꟗtutes, q̄ sunt circa operationes, hn̄t aliquo mō rōnē iustitie: sȝ debitū nō est vnius rōnis in oibus, aliter em̄ debetur aliq̄d eq̄li, al'r superiori, al'r minori, et al'r ex pacto vel ex promisso, vel ex bn̄ficio suscepto: ꝛ ɓm has diuersas rōnes debiti sumūtur diuerse ꟗtutes. puta religio est p quā reddit debitū deo. pietas est p quā reddit debitū parentib⁹ vel patrie. grā est p quā reddit debitū bn̄factorib⁹: ꝛ sic de aliis.

Ad primū Ergo dr̄m, q̄ iustitia pprie dcā ē vna spālis ꟗtus q̄ attēdit pfectā rōnē debiti, q̄ ɓȝ equalētiā pōt restitui. dr̄ tn̄ ꝛ ampliato nōie iustitia ɓm quācūq̄ debiti redditionē: ꝛ sic nō ē vna spālis ꟗt⁹. ¶ Ad 2m dr̄m, q̄ iustitia q̄ itēdit bonū cōe, est alia virt⁹ a iustitia, q̄ ordinatur ad bonū priuatū alicuius. vn̄ ꝛ ius cōe distinguit a iure priuato. Et tullius ponit vnā spālē ꟗtutē, pietatē, q̄ ordinat ad bonū prie. sed iustitia ordinās hoiem ad bonū cōe est gn̄alis p impiū: qꝛ oēs actus virtutū ordinat ad finē suū. s. ad bonuȝ cōe. ꟗtus aūt ɓm q̄ a tali iustitia impat, ēt iustitie nomē accipit. ꝛ sic virtus a iustitia legali nō dr̄t nisi rōne: sicut sola rōne differt ꟗtus opans ɓm seipsam, et virtus opans ad impiū alteri⁹. ¶ Ad tertiū dr̄m, q̄ in oibus opōnib⁹ ad iustitiā spālem pertinētib⁹ est eadē rō debiti. ꝛ ideo est eadē virtus iustitie, precipue q̄tū ad cōmutationes. forte em̄ distributiua est alterius spēi a commutatiua: sed de hoc infra queretur.

¶ Utrum circa diuersas passiones diuerse sint virtutes morales. Arti. 4.

AD quartū Sic pceditur. Uī, q̄ circa passiones nō sint diuerse ꟗtutes morales. Eoruȝ enim que conueniunt in principio et fine vnus est habitus: sicut patet maxime in scientiis. sed omnium passionum vnum est principium. scilicet amor, et omnes ad eun-

no iustitie q̄uo pars afficiat: oportet iustitiā nō principaliter/ sed solum operationes respicere. Nō apparet etiā q̄uo verificet q̄ iustitia sit secūdario circa passiōes cū restituens debitū satisfaciat iustitie/ q̄cūq̄ id animo faciat. Sed si diligenti⁹ doctrina authoris ispiciatur: videbūtur oia consona ꝛ vera. i operatione nāq̄ ad alterū: puta emptione: restitutione ꝛc. est duo cōsiderare. primo bonitatē ppriā secūdo cōem. Cōis bonitas est q̄ ad oēs act⁹ virtutū exigit. Et ɔsistit in illis quatuor gn̄alibus cōdōnibus insinuatis p q̄tuor virtutes cardinales req̄sitis ad omnē virtutis perfecte actū: vt ponitur in scd̄o ethi. s. rectitudine: firmitate moderne: ꝛ discretione. ppria autē bonitas est quā ex ppria ratione vt cōtra alios distinguit: sortitur ꝛ ɓm ppriā bonitatē actus iustitie nihil refert quo q̄s animo actum faciat: dummodo cōmensuratū alteri faciat. Secūdū vero oēm bonitatē ad actū iustitie virtutis req̄sitam refert quo q̄s animo restituit: emat: vendat ꝛc. ꝛ sic iustitia ꝛ vl'r virtus bonificatiua operationū est principaliter circa operationes: ꝛ secundario circa passiones: quia est principaliter circa bonitatē ppriam operationi ꝛ secundario circa cōmunē. Quomodo autē virtutes circa passiones sint secundario circa operationes clarꝫ est. temperātia em̄ et liberalitas principaliter respiciunt affectum et consequenter operationes vt puenientes ab affectibus: propterea in huiusmodi maxime cōsideretur affectus. in illis autem opus ipsum.

¶ Super articulum quintum.

OBmissis sigillatim articulis tertio ꝛ quarto. quia ille in secundo articu. hic in quinto tangitur: in articulo quinto dubium primo occurrit simpliciter ꝛ ad hominem de subiecto numeratarum virtutū: sed discussio simpliciter singularum in propriis tractatibus in secunda secunde erit. discussio vero ad hominem hic occurrit: videtur em̄ author sibiipsi contrarius de subiecto liberalitatis ꝛ magnificentie. Nam hic vtrāq̄ ponit in appetitu sensitiuo: illam in concupiscibili: hāc in irascibili: ꝛ circa passiōes sicut al's enūeratas virtutes. In. 3. aūt J.ar. 5. c.

Universidad de Deusto Biblioteca

sen. di. 33. ar. 4. q. 3. et
in prio ꝯ gent. c. 93.
ꝛ qđ plus vrget su-
perius i pria pte. q.
21. ar. 1. ad primū ex
presse ponit eas in
volūtate: ꝛ nō in pte
sensitiua: ꝛ circa ope
rationes vt distinguū
tur cōtra passiones.
¶ Ad hoc dr ꝙ tā li-
beralitas q̄ꝫ magnifi
cētia respicit passio-
nē ꝛ operationē: illā
ppinq̄ hāc remote:
ꝛ ꝙ inquantū respi-
cit opationē cū sua
mā puta sumptus
pecunie est in volun
tate: pro q̄to respi-
cit passionē est i cō-
cupiscibili. ꝛ probat
hāc esse mētē auto-
ris: qꝛ vti pecunia ꝙ
est principalis act⁹
istarū v̄tutū est act⁹
volūtatis: qꝛ vti est
actus voluntatis: vt
pꝫ superius. Sꝫ ista
solutio nihil vꝫ: qꝛ
cū vna virtus nō pos
sit esse in duabus po
tētijs subtiue equa-
liter: aut liberalitas
erit in cōcupiscibili
vt subest voluntati:
aut ecōuerso. nō scđꝫ
vt pꝫ. nec primū nisi
rōne electiōis parti-
cipate: qđ est cōe ol-
b⁹ v̄tutib⁹ appetit⁹
sensitiui. ergo. Pre-
terea. Autor in prla
parte nō solū affir-
mat has esse in volū
tate: sed negat eas
esse in parte sensiti-
ua. vn̄ ponere vtrūq̄ꝫ
sub cōtradicit illi.
Preterea. Stāte ista
solutione pari rōne
potuisset poni forti-
tudo in volūtate et
cōsequēter pprie in
deo: q̄m ipsa respicit
passionē audacie: et
operationem / puta
debellationē hostiū:
ꝛ ꝑm istā operatio-
nem cōstat ꝙ pōt at-
tribui deo. Et tn̄ au-
tor expsse negat de
fortitudine: qꝛ est cir
ca passiones. Dōm
est ergo: vt mihi vr/
ꝙ autor aliena opi-
nione superius in
prima parte ꝛ in li-
bro cōtra gētiles vbi
ex proposito hec nō
tractantur: ꝛ sequēs
alios in anteriorib⁹
scriptis antequā ad
summam speculam
huius summe ascen
derit illa dixit: nunc
vero ꝑm ppriam sen
tentiam determinat
sic ꝙ in scđa scđe in
qua etiā altius pro-
sperit cōfirmat hāc
determinationem. ꝛ
ratio est (vt ibi dr) qꝛ
iste v̄tutes nō respi-
ciunt operatiōes ꝑꝫ
se: vt respicit iustitia
ꝛ partes eius: sed vt
aliqualr se habēt ad
passiones amoris. s.

ad eūdē finem terminant scꝫ delectationē vel tristitiā. vt supra habitum est. ergo circa oēs passiones ē vna tantū moralis v̄tus. ¶ P̄. Si circa diuersas passiones eēnt diuerse virtutes morales, sequeret ꝙ tot essent v̄tutes morales quot passiones, sꝫ hoc pꝫ eē falsum: quia circa oppositas passiones ē vna ꝛ eadē virtus moralis: sic fortitudo circa timores ꝛ audacias, tpantia circa delectationes ꝛ tristitias. nō ergo opꝫ ꝙ cēt diuersas opationes sint diuerse virtutes morales. ¶ P̄. Amor cōcupiscētia ꝛ delectatio sūt passiōes spē dn̄tes, vt supra habitum ē, sed circa oēs has est vna virtus scilicet temperantia. ergo virtutes morales non sunt diuerse circa diuersas passiones.

Sed ꝯtra Est, ꝙ fortitudo est circa timores ꝛ audacias, tēperantia circa concupiscētias, māsuetudo circa iras: vt dicitur in. 3. ꝛ 4. ethicorum.

Rn̄deo Dōm, ꝙ non pōt dici ꝙ circa omnes passiones sit vna sola virtus moralis. sunt enim quedā passiones ad diuersas potētias ptinētes: alie nāq̄ꝫ pertinēt ad irascibilē, alie ad cōcupiscibilē. vt. s. dictum est, nec tamen oportet ꝙ omnis diuersitas passionū sufficiat ad virtutes morales diuersificandas. Primo quidē qꝛ quedam passiones sūt que sibi opponūtur scđm contrarietatē: sicut gaudiū ꝛ tristitia, timor ꝛ audacia ꝛ alia huiusmodi. ꝛ circa huiusmodi passiones sic oppositas oportet esse vnam ꝛ eandem virtutem. cum enim virtus moralis in q̄dā medietate cōsistat, mediū in contrarijs passiōib⁹ ꝑm eandē rōnē instituit. sic ꝛ in naturalib⁹ idē ē mediū inter cōtraria: vt inter albū ꝛ nigrū. Scđo qꝛ diuerse passiōes inueniūtur ꝑm eūdē modū rōni repugnantes: puta ꝑm impulsū ad id qđ ē contra rōnē, vel scđꝫ retractionē ab eo qđ ē ꝑꝫ rōnē. ꝛ iō diuerse passiōes cōcupiscibilis nō ptinēt ad diuersas v̄tutes morales: qꝛ eorū mot⁹ ꝑm quēdā ordinē seinuicē cōsequuntur: vtpote ad ideꝫ. ordinati scilicet ad consequendum bonum vel ad fugiendum malum. sicut ex amore procedit cōcupiscētia: ꝛ ex cōcupiscētia puenitur ad delectationē. Et eadē rō est de oppositis: qꝛ ex odio sequitur fuga vel abominatio, que perducit ad tristitiā. Sꝫ passiones irascibilis non sunt vnius ordinis: sed ad diuersa ordinantur. nam audacia ꝛ timor ordināntur. ad aliquod magnū periculum, spes ꝛ desperatio ad aliqđ bonū arduū: ira aūt ad superādum aliquod cōtrariū qđ nocumētū intulit. ꝛ ideo circa has passiones diuerse virtutes ordinantur, vtpote temperantia circa passiones concupiscibilis, fortitudo circa timores et audacias, magnanimitas circa spem ꝛ desperationem, mansuetudo circa iras.

Ad primū Ergo dicendum, quod omnes passiones conueniunt in vno principio et fine communi, non autem in vno proprio principio seu fine. vnde hoc non sufficit ad vnitatem virtutis moralis. ¶ Ad secundum dicendum, quod sicut in naturalibus idem est principium quo receditur ab vno principio et acceditur ad aliud, et in rationalibus est eadem ratio contrariorum: ita etiam virtus moralis que in modum nature rationi consentit, est eadem contrariarum passionum. ¶ Ad tertium dicendum, quod ille tres passiones ad idem obiectum ordinantur secundum quendam ordinem: vt dictum est. et ideo ad eandem virtutem moralem pertinent.

¶ Utrum virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum.

Articulus quintus.

AD quintū Sic pcedit. Uidetur quod virtutes morales nō distinguantur scđꝫ obiecta passionū. sic. n. sūt oba passionū, ita sunt obiecta operationū: sꝫ v̄tutes morales, que sūt circa operationes, nō distinguūtur secundum obiecta operationum. ad eandem enim virtutē iustitie pertinet emē vel vendere domū, ꝛ equū: ergo ēt nec v̄tutes morales que sunt circa passiones, diuersificantur per oba passionū. ¶ P̄. Passiōes sunt q̄dā actus vel mot⁹ appetit⁹ sēsitiui. sꝫ maior diuersitas reqritur ad diuersitatē hītuū quā ad diuersitatē actuū. diuersa igit oba q̄ n̄ diuersificāt spēꝫ passiōis nō diuersificabūt spēꝫ virtutis moralis. ita. s. ꝙ de omnib⁹ delectatiōib⁹ erit vna v̄tus moral: ꝛ silr ē de alijs. ¶ P̄. Mag⁹ ꝛ min⁹ n̄ diuersificāt spēꝫ. sꝫ diuersa dlect[ia] non dn̄t nisi scđm magis min⁹: ergo oīa pertinēt ad vnā spēm v̄tutis: ꝛ eadē rōne omnia terribilia. ꝛ silr de alijs. nō ergo v̄t⁹ moralis distinguit scđꝫ oba passionū. ¶ P̄. Sicut virtus ē opatiua boni, ita ē impeditiua mali: sed circa cōcupiscētias bonorū sunt diuerse v̄tutes. sicut tēperātia circa cōcupiscētias delectationum tactus ꝛ eutropelia circa delectationes ludi: ergo etiam circa timores malorum debent esse diuerse virtutes.

Sed ꝯtra Est, ꝙ castitas est circa delectabilia venereorū. abstinētia v̄o ē circa delectabilia ciborū, ꝛ eutropelia circa delectabilia ludorum.

Rn̄deo Dōꝫ, ꝙ pfectio v̄tutis ex rōe depēdet. pfectio aūt passiōis ex ipso appetitu sēsitiuo. vn̄ opꝫ ꝙ v̄tutes diuersificent ꝑm ordinē ad rōnē: passiōes autē scđꝫ ordinē ad appetitū. Obiecta igit passionum scđꝫ ꝙ diuersimode ordinātur ad appetitū sēsitiuū cānt diuersas passionū spēs: scđꝫ vero ꝙ cōpantur ad rōnē cānt diuersas spēs virtutū. non ē aūt idē mot⁹ rōis ꝛ appetitus sēsitiui. vn̄ nihil phibet aliquā drīaꝫ obꝫorum causare diuersitatē passionū, q̄ nō cāt diuersitatē v̄tutū. sicut q̄n vna v̄tus ē circa multas passiōes. vt dcm̄ ē: ꝛ aliquā ēt drīā obiectorū causare diuersitatē v̄tutū q̄ nō cāt diuersitatem passionū: cū circa vnā passionē puta delectationē: diuerse v̄tutes ordinētur. Et qꝛ diuerse passiōes ad diuersas potētias ptinētes sp ptinēt ad diuersas v̄tutes (vt dcm̄ ē) iō diuersitas obꝫ q̄ respicit diuersitatē potentiarū semp diuersificat spēs v̄tutū: puta ꝙ aliquid sit bonū absolute, ꝛ aliqđ bonum cū aliqua arduitate. ꝛ qꝛ ordie quodā rō inferiores hois ptes regit: ꝛ ēt se ad exteriora extendit, ꝛ ideo ēt scđm ꝙ vnū obm passionis apprehēditur sensu vel imagiatiōe aut ēt rōe, ꝛ scđm ēt ꝙ ptinet ad aīam corp⁹ vel exteriores res, diuersā habitudinē hꝫ ad rōnē: ꝛ p cōsequēs natū est diuersificare v̄tutes. bonū igit hois quod ē obm amoris cōcupiscētie ꝛ delectationis pōt accipi vel ad sensum corpis pertinens, vel ad iteriorē aīe apprehēsionē. ꝛ hoc siue ordinet ad bonū hois in seipso vel quantum ad corpus, vel quātū ad aīam, siue ordinet ad bonū hois in ordie ad alios: ꝛ omnis talis diuersitas pp diuersū ordinē ad rationem diuersificat virtutem. Sic igitur si consideretur aliquod bonū si quidem sit per sensum tactus apprehensum, ꝛ ad consistentiā humane vite pertinens in indiuiduo vel in

pecunie ꝛ spei in il-
la. Et ppterea nec iste
virtutes sunt in deo
nisi metaphorice:
aut ꝑm aliquid. ꝛ eo
dem modo dōm est
de veritate quam in
primo cōtra gen. nu
merat inter v̄tutes
circa actiones ꝛ non
passiones: oēs enim
hic dicuntur circa
passiones.
¶ Super art. 5.
IN eodem
5. art. nota
nuitie duo i
lra. Primū
est ꝙ cū ibi dicitur ꝙ
vnū obiectū passio-
nis apprehenditur
sensu vel imagina-
tione / vel etiā ratiōe
non est sermo de ali
qua re obiecta vna
ꝑm numerū aut spe
ciem: sed de vnitate
obiecti passionis vt
obiectū est illi⁹. v̄bi
gratia / de amabili/
de concupiscibili / de
delectabili ꝛc. quorū
quodlibet vnū spē
obiectum passionis
multa rerū genera
est comprehendēs.
Secundum est ꝙ cū
in litera cōcluditur
ꝙ virtutes morales
distinguuntur vel se
cundū diuersas ma
terias / vel diuersas
passiones / vel diuer
sa obiecta: tres mo-
dos enumerauit nō
subordinatos sꝫ dis
paratos: coincidens
tes tamē quandoq̄ꝫ.
Diuersitas namq̄ꝫ
materie absq̄ꝫ diuer
sitate passionis ꝛ ob
iecti faciens diuersi
tatem virtutū inue-
nitur in magnificen
tia ꝛ magnanimita-
te. quarū vtraq̄ꝫ est
circa spē: vtraq̄ꝫ cir-
ca arduum sed in di
uersa materia / pecu
nia / ꝛ honore. Et idē
apparet i liberalita
te ꝛ philotimia. Di-
uersitas vero passio
nis absq̄ꝫ diuersita-
te mãe ꝛ obiecti fa-
ciens diuersas v̄tu-
tes inueniꝫ in forti-
tudine ꝛ mãsuetudi
ne / quarū vtraq̄ꝫ cir
ca tale malū: ꝛ vtraq̄ꝫ
circa arduum ꝑm di
uersam passionem/
timorem / atq̄ꝫ auda
ciam / ꝛ iram versat.
Diuersitas demum
obiecti absq̄ꝫ diuer-
sitate materie ꝛ pas
sionis diuersitatem
virtutum faciens in
uenitur in veritate /
amicitia / ꝛ eutrope-
lia / seu vrbanitate.
oēs em̄ circa dicta ꝛ
facta humana ꝛ de-
lectatione seu amo-
rem ꝑm distincte sūt
obiecta. s. manifesta-
tione: affabilitatem:
ꝛ delectatione. Coin

cidentia aūt manife
sta ē i tpan[a] ꝛ fortitu
dine: qꝛ rūꝫ materia ꝛ
passio ꝛ obiectum di
uersificatur.
¶ In eodē articulo i
calce corpis articuli
aduerte ꝙ litera cor
rupta est / nec in aliq̄
codice inuenire po-
tui verū textū. Unde
qꝛ aristotelē affert ex
scđo ethi. corrigēdū
duxi quo ad tres di-
ctiones: quarum due
sunt mutāde / ꝛ vna
delenda. vbi igit in li
tera dr ꝙ ꝑm ari. sūt
vndeci virtutes mo-
rales circa passiōes:
mutet nūer⁹ vndena
ri⁹ in nūerū denariū.
ꝛ legat sunt decem.
Ubi vero enūeran-
do virtutes vltio lo-
co dicit ꝛ iustitia delē
dū est / vt eutropelia
sit vltima. cū v̄o post
subiungit. si igit ad-
datur iustitia que est
circa opationes erūt
oēs duodecim / mute
tur duodenarius in
vndenariuꝫ / ꝛ legat
erunt oēs vndecim.
Rōaūt q̄re lra sit salua
ri nō pōt est: tū qꝛ re-
fert se ad aristotelē q̄
vt pꝫ i scđo ethi. duo
deci medietates po-
nit / sꝫ decē virtutes ꝛ
duas passiones: ꝛ vl
tra has iustitiā ꝛ vir-
tutes rōnales. tuꝫ qꝛ
iustitia nō est v̄t⁹ cir
ca passiones sꝫ opa-
tiones: vt pꝫ 5° ethi.
ꝛ hec in articulo ter-
tio. Et scito nouitie ꝙ
author cū nota illa-
tionis cōcludēs nūe
rū virtutū moraliū/
dicēdo. sic igit pꝫ qđ
ꝑm arist. ꝛc. nō infert
ex hoc articulo solo
sed iuncto precedēti
in quo fortitudinem
ꝛ māsuetudinē distī-
xit ex tertio ꝛ quarto
ethi. ꝛ ppea enūeran
do virtutes / has cō-
nūerauit / lꝫ earū inꝫ
arti. nō meminerit.
¶ In rn̄siōib⁹ ad ar
gumēta eiusdē arti-
culi diligētius nota-
to primā tertiā ꝛ vl-
timā. Primā qdem:
qꝛ ex ea habes diffe
rētiā inter vnicā ope
rationē ꝛ vnicā pas-
sionē in diuersifican-
do v̄tutē / ex ꝗ ꝙ ppo
repugnat rōni: opatio
āt nō. ꝛ subtilr dixit:
qꝛ quū hītudo ad rō
nē ꝯstituat v̄tuꝫ obꝫ
ꝛ diuersa habitudo
diuersum obiectum:
passio que ꝑm se im-
portat aliquid abdu
cens a rōne impor-
tat aliqđ egens virtu
te ad ꝯsonā reddēdā
ipaꝫ rōi: ꝛ ꝑꝫ diuersas
ppriōbꝫ mā diuersi
mode ad rōeꝫ se hīre
pt: ꝛ sic diuersa v̄tu-
tū obta ꝯstituet. opō

specie (sic sunt delectabilia ciboꝝ: ꝛ venereorū) erit pertinens ad virtutē tēperantie. delectationes autē aliorū sensuū, cum non sint vehementes non prestant aliquam difficultatē rationi. ꝛ ideo circa eas non ponitur aliqua virtus q̄ est circa difficile, sicut ꝛ ars: vt dicitur in. 2. ethi. bonum aūt non sensu, sꝫ interiori virtute apprehensum ad ipsum hominem pertinēs ꝑm seipsum, est sicut pecunia ꝛ honor: quorū pecunia ordinabilis est de se ad bonū corporis, honor autē cōsistit in apprehensione anime. ꝛ hec quidē bona cōsiderari possunt vel absolute ꝑm ꝙ pertinent ad cōcupiscibilē: vel cū arduitate quadam ꝑm ꝙ pertinent ad irascibilē. Que quidē distinctio nō habet locū in bonis que delectant tactū: qꝛ hmōi sunt q̄dā infima, ꝛ cōpetunt homini ꝑm ꝙ cōuenit cum brutis. Circa bonuꝫ igitur pecunie absolute sumptū ꝑm ꝙ est obiectum cōcupiscentie vel delectationis aut amoris est liberalitas: circa bonuꝫ autē huiusmodi cū arduitate sumptum ꝑm ꝙ est obiectum spei est magnificentia. circa bonū vero quod est honor si quidē sit absolute sumptū ꝑm ꝙ est obiectum amoris, sic est quedā virtus que vocatur philotimia .i. amor honoris. si vero cū arduitate cōsideretur ꝑm qđ est obiectū spei, sic est magnanimitas. vnde liberalitas ꝛ philotimia videntur esse in concupiscibili, magnificētia vero ꝛ magnanimitas in irascibili. Bonū vero hominis in ordine ad aliū non videtur arduitatem habere: sed accipitur vt absolute sumptum, prout est obiectum passionum concupiscibilis. quod qđē bonum potest esse alicui delectabile ꝑm ꝙ prebet se alteri, vel in his que serio fiunt. i. in actionibus per ratione ordinatis ad debitum finem: vel in his que fiunt ludo idest in actionibus ordinatis ad delectationē tātū: que non eodē modo se habent ad rationem sicut prima. In serijs autē se exhibet aliquis alteri dupliciter. Uno modo vt delectabileꝫ decētibus verbis ꝛ factis ꝛ hoc pertinet ad quādā virtutē quā arist. nominat amicitiam ꝛ potest dici affabilitas. Alio modo prebet se aliquis alteri vt manifestū per dicta ꝛ facta ꝛ hoc pertinet ad aliā virtutē, quā nominat veritatē. manifestatio em̄ propinquius accedit ad rationē q̄ꝫ delectatio, ꝛ seria q̄ꝫ iocosa. vnde ꝛ circa delectationes ludorum est virtus, quā philosophus eutropeliā nominat. Sic igitur patet ꝙ ꝑm arist. sunt decem virtutes morales circa passiones. s. fortitudo, temperantia, liberalitas, magnificentia, magnanimitas, philotimia, mansuetudo, amicitia, veritas, ꝛ eutropelia. ꝛ distinguuntur ꝑm diuersas materias, vel ꝑm diuersas passiones, vel ꝑm diuersa obiecta. Si igitur addatur iustitia q̄ est circa operationes, erūt oēs vndecim.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ omnia obiecta eiusdē operationis ꝑm speciem, eandem habitudinem habent ad rationem, nō autē omnia obiecta eiusdem passionis ꝑm speciem: quia operationes nō repugnant rationi sicut passiones. ¶ Ad secūdum dicendum, ꝙ alia ratione diuersificantur passiones ꝛ alia virtutes: sicut dictū est. ¶ Ad tertiū dicendum, ꝙ magis ꝛ minus non diuersificant speciem nisi propter diuersam habitudinem ad rationem. ¶ Ad quartum dicēdum, ꝙ bonum fortius est ad mouendum q̄ꝫ malum: quia malū nō agit nisi virtute boni: vt dionysius dicit. 4. capitulo de diui. no. vnde malum non facit difficultatem rationi, que requirat virtutem nisi sit excellens. quod videtur esse vnum in vno genere passionis. vnde circa iras nō ponitur nisi vna virtus. scilicet mansuetudo: et similiter circa audacias vna sola. s. fortitudo. Sed bonum ingerit difficultatem, que reqrit virtutem. etiam si non sit excellens in genere talis passionis: et ideo circa concupiscentias ponuntur diuerse virtutes morales vt dictum est.

¶ De virtutibus cardinalibus. Qō. 61.

DEinde Considerandū est de virtutibus cardinalibus. ¶ Et circa hoc querūtur quinq̄ꝫ. Primo, vtrum virtutes morales debeant dici cardinales vel principales. Secundo, de numero earum. Tertio, q̄ sint. Quarto, vtrum differant abinuicē. Quinto, vtrum diuidantur conuenienter in virtutes politicas ꝛ purgatorias, ꝛ purgati animi ꝛ exemplares.

¶ Utrum virtutes morales debeāt dici cardinales vel principales. Ar. 1.

AD primū Sic proceditur. Uidetur, ꝙ virtutes morales nō debeant dici cardinales seu principales. Que em̄ ex opposito diuiduntur sunt simul natura (vt dicitur in predicamentis) ꝛ sic vnum non est altero principalius: sed omnes virtutes ex opposito diuidunt genus virtutis. ergo nulle earū debēt dici principales. ¶ Preterea. Finis principalior est his que sunt ad finem. sed virtutes theologice sunt circa finem, virtutes autem morales sunt circa ea que sunt ad finem: ergo virtutes morales non debent dici principales seu cardinales, sed magis theologice. ¶ Preterea. Principalius est quod est per essentiam q̄ꝫ quod est per participationē: sed virtutes intellectuales pertinent ad rationale per essentiam: virtutes autem morales pertinent ad rationale per participationem: vt supra dictum est. ergo virtutes morales non sunt principales, sed magis virtutes intellectuales.

Sed contra Est, quod ambr. dicit super lucam: exponens illud, Beati pauperes spiritu. Scimus virtutes esse quatuor cardinales: scilicet temperantiam, iustitiam, prudentiam, fortitudinem. he autem sunt virtutes morales. ergo virtutes morales sunt cardinales.

Respondeo Dicendum, ꝙ cum simpliciter de virtute loquimur, intelligimur loq̄ de virtute humana. virtus autem humana (vt supra. dictū est) secundum perfectam rationem virtutis dicitur, que requirit rectitudineꝫ appetitus. huiusmodi enim virtus non solum facit facultatem bene agendi, sed ipsum etiam vsuꝫ boni operis causat. sed secundum imperfectam rationem virtutis dicitur virtus q̄ nō requirit rectitudinem appetitus: quia solum facit facultatem bene agendi, non autē causat boni operis vsum. constat autem ꝙ perfectum est principalius imperfecto. ꝛ iō virtutes que continent rectitudinem appetitus dicuntur principales. huiusmodi autē sunt virtutes morales: ꝛ inter intellectuales sola prudentia, que etiam quodam modo moralis est ꝑm materiam: vt ex supradictis patet. vn̄ cōueniēter inter virtutes morales ponuntur ille q̄ dn̄r principales seu cardinales.

āt qꝛ ꝑꝫ se rōi n̄ repu
gnat ꝑꝫ oēꝫ sui obti
māꝫ eodē mō ad rō-
nē se hꝫ. 3[a] āt: qꝛ hic
hēs q̄si exceptioneꝫ
ab illa maria magis
ꝛ min⁹ n̄ variāt spēꝫ
dico āt q̄si exceptio-
nē qꝛ reuera nō ē ex-
ceptio sed p accn̄s
magis ꝛ min⁹ variāt
ꝑ spēm: qꝛ p adiūctā
eis diuersā specifice
hitudinem ad rōnē:
vt i lra dr. Ultima āt
qꝛ aurea ē tota ꝛ sp
memorie mādanda.
vnū tn̄ restat miran-
dū in hac mā: quare
ari. nullā v̄tutē mo-
ralē posuit circa pas
sionē tristitie ppriā
illi / ꝛ tot circa dele-
ctatiōis passionē: si
suscepta eēt ꝑ puin
cia assignāde suffici
entie v̄tutū moraliū
reddēda eēt rō: sed
qꝛ nec autor ꝑ susce-
pit / nec ari. mō expo
nit: alteri loco reser
uetur.
¶ Super. q. 61.
IN tit. q. 61[e]
aduerte no-
uitie cardi-
nalis voca-
bulū ab ambr. forte
primū introductū a
cardine ꝑm grāmati
cā deriuatū: qꝛ n̄ nisi
metaphorice v̄tuti
cōuenit: ꝛ metapho-
re a scia eiecte sunt
ab ari. in. 2. po. idcir
co autor, metaphorā
explanās in q̄ sensu
disputā[m] sit i primi
articuli tit[o] ait car-
dinales seu prin[les]
cardines em̄ sustinē
tes ostiū prin[a] sunt
sustinēdi itreq̄ꝫ v̄san
di ostij. Et inde car-
dinales ille dn̄r res
seu digni[tes] q̄ quasi
sustinēt formātq̄ꝫ al's
quasi sup eas inni-
xas: qđ est principa-
tū tenere. ꝛ inde vir
tutes ille dicte sunt
cardinales / q̄ virtuo
sam vitā sustinent: ꝛ
super quas vniuersa
studiosa vita firmat
ac opera ppria ex-
plet: qđ est esse inter
virtutes pricipales
simplr / nō respectu
huius vł illi⁹. Et nō
nouitie ꝙ nō q̄rit de
principa[b]⁹ hītibus:
sꝫ v̄tutib⁹. itaq̄ꝫ i rō-
ne ꝛ latin[e] v̄tutis vt
sic q̄rit an princi[tas]
deat moralib⁹: ꝙ est
cōparare morales i
tellualibus. duo em̄
tn̄ posita sunt v̄tutū
gn̄a hūanarū: de qui
bus tn̄ autor testat
in corpore se loqui.
Et hoc ppter virtu-
tes theologicas.
¶ Super arti. 1.
IN articu. 1.
questio. 61.
nota vir
speclatiue

j. q. 66. ar. 4. c. Et. 3. d. 33. q. 2. ar. 1. q. 2. Et v̄t. q. 1. ar. 12. ad 24. ꝛ q. 5. ar. 1. ad. 2. 4. ꝛ 12.

Universidad de Deusto Biblioteca

responsionē ad primū. et inde species quam bene de analogia nominum alibi scripsimus.

¶Super Articu. 2.
In articulo secūdo eiusdē questionis. 61. reseruatur respōsio ad primū ad articulum tertiū. 66. questionis. vbi ex pposito penes nobilitatem comparatio erit intellectualiū et moralium virtutum.

¶Super ar. 3.
In articulo tertio mandabis memorie qd dupliciter iste quatuor virtutes dicuntur principales: vel vt genera vel gratia precipue materie.

¶Super arti. 4.
1. q. 66. ā. 1. et 4. cor. Et 22e plo. 2. q. 123. ā. 11 et q. 141. ar. 7. Et. 3. di. 33. q. scd'a ar. 1. q. 3. Et veri. q. 1. ar. 2. ad. 25. et 26m et q. 5. ar. 1.
In articulo quarto. māda memorie redundantiam virtutū et eius causam. et modum habes in litera ꝙ redundat altera in alteram: qr potens in maius pōt in minus/ et ex victoria maioris habilior mens redditur ad vincēdum minora.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ qñ genus vniuocū diuidit in suas species, tūc ptes diuisionis ex equo se habēt ſm rationē gñis, lʒ ſm nām rei vna spēs sit principalior et pfectior alia: sicut homo aliis animalibus. Sed qñ est diuisio alicuius analogi qd dr de pluribꝰ ſm prius et posterius, tūc nihil phibet vnū esse principalius altero etiam ſm cōem rationē: sicut substātia principalius dr ens ꝙ accidens. et talis est diuisio virtutū in diuersa genera virtutū: eo ꝙ bonū rationis nō ſm eūdē ordinē inuenit in oibꝰ. ¶Ad scdm dōm, ꝙ ꝟtutes theologice sunt supra hoiem: vt. s. dictū est. Unde non ꝓprie dicūtur ꝟtutes humane sed superhūane vel diuine. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ alie ꝟtutes intellectuales et prudentia etsi sint principaliores ꝙ morales ꝙtuʒ ad subiectū: nō tñ sunt principaliores ꝙtum ad rationem virtutis, que respicit bonum qd est obiectum appetitus.

¶Utrum sint quatuor virtutes cardinales.
Articulus secundus.

Ad scdm Sic pceditur Uidetur, ꝙ nō sint quatuor ꝟtutes cardinales. Prudētia eñ ē directiua aliarū virtutū moraliū: vt ex supradictis pʒ: sed id qd est directiuum aliorū principalius est: ergo prudētia sola est virtus principalis. ¶Pꝫ. Uirtutes principales sunt aliquo modo morales: sed ad operationes morales ordinamur p rationē practicā et appetitum rectū: vt dr in. 6. ethi. ergo sole due virtutes cardinales sunt. ¶Preterea. Inter alias etiam virtutes vna est principalior altera: sed ad hoc ꝙ ꝟtus dicat principalis nō requiritur ꝙ sit principalis respectu omniū, sed respectu quarundā. ergo videtur ꝙ sint multo plures principales virtutes.

Sed ꝯtra Est, ꝙ grego. dicit in. 2. moraliū, In ꝗtuor virtutibus tota bona operis structura consurgit.

Rñdeo Dōm, ꝙ numerus aliquorū accipi pōt aut ſm principia formalia: aut ſm subiecta. et vtroqʒ modo inueniuntur quatuor cardinales ꝟtutes. Principium eñ formale ꝟtutis de qua nūc loquimur, est rationis bonū. qd quidē dupl'r pōt considerari. Uno modo ſm ꝙ in ipsa cōsideratione rationis cōsistit: et sic erit vna virtus principalis que dr prudētia. Alio modo ſm ꝙ circa aliquid ponit rōnis ordo. et hoc vel circa operationes: et sic est iustitia: vel circa passiones: et sic necesse est esse duas ꝟtutes. ordineʒ eñ rationis necesse est ponere circa passiones, cōsiderata repugnātia ipsarū ad rationē: que quidē pōt esse dupl'r. Uno modo ſm ꝙ passio impellit ad aliquid ꝯrium rōni. et sic necesse est ꝙ passio reprimat: et ab hoc denominat temperantia. Alio mō ſm ꝙ passio retrahit ab eo qd ratio dictat: sicuti timor periculoruʒ vel laborū. et sic necesse est ꝙ homo firmetur in eo ꝙ est rōis ne recedat: et ab hoc denominatur fortitudo. ¶Et sil'r ſm subiecta idē numerus inuenit. Quadruplex eñ inuenitur subm huius ꝟtutis, de qua nunc loquimur. scʒ rationale per essentiam qd prudētia perficit: et rationale per participationē: qd diuiditur in tria. i. in voluntatē q est subm iustitie: et in concupiscibilē que est subm temperātie. et in irascibilē que est subm fortitudinis.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ prudētia est simpl'r principalior omnibus. sed alie ponūtur principales vnaqueqʒ in suo genere. ¶Ad scdm dōm, ꝙ rationale p participationē diuidit in tria: vt dictū est. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ oēs alie ꝟtutes quarū vna est principalior alia, reducuntur ad predictas quatuor, et quantū ad subiectum. et quantum ad rationes formales.

¶Utrum alie virtutes magis debeant dici principales quam iste. Art. 3.
Ar. priori et posteriori locis ibi notatis. Et. 3. di. 33. qō. 2. artic. 4

Ad tertiū Sic pcedit. Uꝛ, ꝙ alie virtutes magis debeant dici principales ꝙ iste. Id eñ qd est maximū in vnoquoqʒ gñe videtur esse principalius: sed magnanimitas opatur magnum in omnibꝰ ꝟtutibus, vt dr in. 4. ethi. ergo magnanimitas maxime dʒ dici principalis ꝟtus. ¶Pꝫ. Illud p qd alie ꝟtutes firmātur, vr esse maxime principalis ꝟtus: sed humilitas est hmōi. dicit eñ grego. ꝙ qui ceteras ꝟtutes sine humilitate cōgregat, quasi paleas in ventū portat. ergo humilitas videtur esse maxime principalis. ¶Pꝫ. Illud vr esse maxime principale qd est pfectissimū. sed hoc ptinet ad patientiā: ſm illud iacobi. 1. Patientia opus pfectū hʒ. g patientia dʒ poni principalis.

Sed ꝯtra Est, ꝙ tullius in sua rethorica ad has quatuor omnes alꝭ reducit.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut supra dictū est, hmōi quatuor ꝟtutes cardinales accipiūtur ſm quatuor formales ratiōes ꝟtutes de qua loquimur. Que quidē in aliquibꝰ actibꝰ vel passionibꝰ principal'r inueniunt, sicut bonū ꝯsistēs in cōsideratiōe rōnis, principal'r inuenit in ipso rōnis impio, nō aūt in cōsilio, neqʒ in iudicio: vt supra dictū est. Similiter aūt bonū rōnis prout ponitur in operationibꝰ ſm rationē recti et debiti, principaliter inuenitur in cōmutationibꝰ vel distributionibꝰ que sunt ad alterum cū equalitate. bonū aūt refrenandi passiones, principaliter inuenitur in passionibꝰ quas maxime difficile est reprimere scʒ in delectationibꝰ tactus. bonū aūt firmitatis ad standū in bono rationis contra impetū passionū, precipue inuenitur in periculis mortis: cōtra que difficillimū est stare. ¶Sic igit predictas quatuor ꝟtutes dupliciter cōsiderare possumus. Uno modo ſm cōes rationes formales. et ſm hoc dicūtur principales quasi gñales ad oēs ꝟtutes: vtputa ꝙ omnis ꝟtus que facit bonū in cōsideratione rationis dicat prudētia: et ꝙ omnis virtus que facit bonum debiti et recti in operationibꝰ dicat iustitia: et omnis virtus que cohibet passiones et deprimit dicat temperantia: et ois virtus que facit firmitatē animi cōtra quascūqʒ passiones dicat fortitudo. Et sic multi loquūtur de istis virtutibꝰ, tam sacri doctores ꝙ etiam phi: et sic alie ꝟtutes sub ipsis cōtinētur. Unde cessant oēs obiectiones. ¶Alio vero modo pñt accipi ſm ꝙ iste ꝟtutes denominātur ab eo qd est precipuū in vnaquaqʒ mā. Et sic sunt speciales ꝟtutes cōtra alias diuise. dicūtur tñ principales respectu aliarum pp principalitatē māe: puta ꝙ prudētia dicat que preceptiua est, iustitia que est circa actiones debitas inter equales, temperātia que reprimit concupiscētias delectationū tactus, fortitudo que firmat cōtra pericula mortis. Et sic etiā cessant obiectiones: qr alie ꝟtutes possunt habere aliquas alias principalitates: sed iste dicuntur principales rōne materie: vt supra dictum est.

¶Utrū quatuor ꝟtutes cardinales differāt abinuicē. Ar. 4.
1. qō. 61. ar. 4. cor. Et 22e q. 123. ā. 11. et q. 141. cor. et q. 149. ar. 1. cor. prime. Et. 3. dis. 33. q. 1. ā. 1. q. 3. Et ꝟi. q. 1. art. 12. ad. 15. et 26. et. 2. eth. lec. 8. co. 1. et 2.

Ad quartū Sic pcedit. Uꝛ, ꝙ ꝗtuor pdicte ꝟtutes nō sint diuerse ꝟtutes et abinuicē distincte. Dicit eñ greg. in. 22. moraliū, Prudētia vera nō est que iusta et tēperās et fortis nō est, nec pfecta temperātia que fortis iusta et prudēs nō est, nec fortitudo integra, que prudēs tēperans et iusta non est, nec vera iustitia, que prudēs et fortis et temperās non est. hoc aūt nō cōtingeret si pdicte quatuor ꝟtutes eēnt abinuicē distincte: diuerse eñ spēs eiusdē generis nō denomināt seinuicem. ergo pdicte ꝟtutes nō sunt abinuicē distincte. ¶Pꝫ. Eorum que abinuiceʒ sunt distincta, qd est vnius nō attribuit alteri: sed illud qd est temperātie attribuit fortitudini. Dicit eñ ambr. in. 1. lib. de offic. Jure ea fortitudo vocat qñ vnusquisqʒ seipsum vincit, nullis illecebris emollit atqʒ inflectit. De temperantia etiam dicit ꝙ modum vel ordinē seruat oium que vel agēda vel dicenda arbitramur. ergo videt ꝙ hmōi ꝟtutes non sunt abinuicē distincte. ¶Pꝫ. Phs dicit in. 2. ethi. ꝙ ad virtutē hec requirūtur. Primū quidem si sciens. deinde si eligēs, et eligēs ppter hoc, tertiū aūt si firme et immobil'r habeat et operet: sed horū primū vr ad prudentiam ptinere que est recta rō agibiliū. Scdm. s. eligere ad temperantiam: vt aliqs nō ex passione, sed ex electione agat, passionibꝰ refrenatis. Tertium vt aliqs pp debitū finē operet, rectitudinē quandā cōtinet, q vr ad iustitiā ptinere. aliud. s. firmitas et immobilitas pertinet ad fortitudinē. ergo quelibet harū virtutum est generalis ad oēs virtutes. ergo nō distinguuntur adinuicem.

Sʒ ꝯtra Est, qd aug. dicit in lib. de moribus ecclesie, ꝙ quadripertita dicitur virtus ex ipsius amoris vario affectu: et subiungit de predictis quatuor virtutibus. predicte ergo quatuor virtutes sunt abinuicem distincte.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est. pdicte ꝗtuor virtutes dupl'r a diuersis accipiūt. qdā. n. accipiūt eas prout significāt qsdā gñales ꝯditiones hūani ai q inueniunt in oibus virtutibus. ita. s. ꝙ prudētia nihil sit aliud ꝙ qdā rectitudo discretionis in qbuscūqʒ actibus vel materiis: iustitia vero sit qdā rectitudo animi, per quā hō opat qd dʒ in qcūqʒ mā: tpantia vero sit qdā dispositio ai, q modū qbuscūqʒ passionibꝰ vel opōnibus iponit, ne vltra debitū efferant: fortitudo vero sit qdā dispositio aie, p quā firmet in eo qd est ſm rōnē ꝯ quoscūqʒ impetus passionū vel opōnū labores. Hec aūt ꝗtuor sic distincta nō important diuersitatē hitū virtuosoꝝ ꝙtū ad iustitiā, tēperātiā, et fortitudinē. cuilibet. n. virtuti morali ex hoc ꝙ est hitus cōuenit quedā firmitas vt a ꝯrio nō moueat qd dictū est ad fortitudinē pertinere. ex hoc vero qd est virtus hʒ ꝙ ordinet ad bonū, in q importat rō recti vel debiti, qd dicebat ad iustitiā ptinere. in h ꝟo ꝙ est virtus moralis rōnē pticipās hʒ ꝙ modū rōnis in oibꝰ seruet, et vltra se nō extēdat, qd dicebat ptinere ad tēperātiā solū. aūt hoc qd est discretionē habet, qd attribuebat prudētie, vr distingui ab aliis tribus inꝙtū hoc est ipsius rōnis p essentiā, alia vero tria importāt qdā pticipationē rōnis p modū applicationis cuiusdam ad passiones vel opōnes. Sic igit ſm pdicta prudētia qdē esset virtus distincta ab aliis tribꝰ: sed alie tres nō essent virtutes distincte abinuicē. Manifestū est. n. ꝙ vna et eadē virtus, et est hitus et est virtus, et est moralis. Alii vero et melius accipiūt has ꝗtuor virtutes ſm ꝙ determināt ad mās spāles. vnaqqʒ qdē illarū ad vnā mām, in q principal'r laudat illa gñalis ꝯditio a q nomē virtutis accipit. vt. s. dictū est. et ſm hoc manifestū est ꝙ pdicte virtutes sunt diuersi hitus ſm diuersitatem obiectorum distincti.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ greg. loqt de pdictis ꝗtuor virtutibus ſm primā acceptionē. Uel pt dici ꝙ iste ꝗtuor virtutes denoiant abinuicē p redūdantiā quādā. id eñ qd est prudētie redūdat in alias virtutes inꝙtū a prudentia dirigūtur. vnaqqʒ vero aliarū redūdat in alias ea ratione qd q pōt qd est difficilius, pōt et id qd minus est difficile. vnde q pōt refrenare cōcupiscētias delectabiliū ſm tactū ne modū excedāt, qd est difficillimū, ex hocipso redditur habilior vt refrenet audaciā, in periculis mortis, ne vltra modū pcedat qd est longe facilius. et ſm hoc fortitudo dicitur tpata. tēperātia etiā dicit fortis ex redūdātia fortitudinis in tēperātiā: inquātū scʒ ille q per fortitudinē hʒ animū firmū cōtra pericula mortis, qd est difficillimum est habilior vt retineat animi firmitatē cōtra impetus delectationū: quia vt dicit tullius in. 1. de offi. nō est consentaneū vt qui metu nō frāgitur, cupiditate frāgatur, nec q inuictū se a labore pstiterit, vinci a voluptate aliquādo possit. ¶Et per hoc etiam patet rñsio ad secūdū. Sic eñ tēperātia in oibus modū seruat, et fortitudo cōtra illecebras voluptatū aium seruat inflexū, vel inꝙtū iste virtutes denomināt quasdā generales cōditiones virtutū vel p redūdātiā pdictā. ¶Ad tertium dicēduʒ, ꝙ ille quatuor gñales virtutū cōditiones qs ponit phs nō sunt ꝓprie pdictis virtutibꝰ sed possunt eis appropriari ſm modum iam dictum.

3. dis. 33. q. 1. arti. 4. ad. 2. et di. 34. q. 1. ar. 1. argumēto. 6. et ad eius so. Et ꝟi. q. 26. ā. 8. ad. 2. Et vir. q. 5. ar. 4. ad. 7.
¶Utrū virtutes cardinales ꝯuenicter diuidant in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi et exemplares. Arti. 5.

Ad quintū Sic pcedit. Uidetur, ꝙ inconuenicter hmōi ꝗtuor virtutes diuidātur in virtutes exēplares. purgati animi, purgatorias et politicas. Ut. n. macrobius dicit in. 2. super somniū scipionis, virtutes exēplares sunt q in ipsa diuina mēte cōsistūt: sʒ phs in. 10. ethi. dicit, ꝙ ridiculū est deo iustitiā, fortitudinē, tēperātiā, et prudētiā attribuere. ergo virtutes huiusmodi nō pñt esse exēplares. ¶Pꝫ. Uirtutes purgati animi dñr q sunt absqʒ passionibus. Dicit. n. ibidē macrobius ꝙ tēperantie purgati animi est terrenas cupiditates nō reprimere, sʒ penitus obliuisci: fortitudinis aūt passiones ignorare, nō vincere: dictum est aūt. s. ꝙ hmōi virtutes sine passionibus esse nō pñt. ergo huiusmodi virtutes purgati ai esse nō possunt. ¶Pꝫ. Uirtutes purgatorias dicit esse eoꝝ q qdā hūanoꝝ fuga solis se inserūt diuinis: sed hoc videt esse vitiosum. Dicit. n. tullius in. 1. de offi. ꝙ q despicere se dicūt ea q pleriqʒ mirant. s. imperia et magistratur, his nō modo laudi, verū etiā vitio dandū puto, ergo non sunt aliquę virtutes purgatorie. ¶Preterea. Uirtutes politicas esse dicit, quibus boni viri reipublice cōsulūt, vrbesqʒ tuent: sʒ ad bonū cōe sola iustitia legalis ordinatur: vt phs dicit in. 5. ethi. ergo alie ꝟtutes nō debēt dici politice.

Sed ꝯ Est, ꝙ macrobius ibidem dicit Plotinus inter phie pfessores cum platone princeps, quatuor sunt inquit quaternarum genera virtutū: ex his prime politice vocantur, secunde purgatorie, tertie aūt iam purgati animi. ꝗrte exēplares.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut aug. dicit in lib. de moribus ecclesie, Oʒ ꝙ aia aliquid sequatur ad hoc ꝙ ei possit virtus innasci. et hoc deus est queʒ si sequimur bene viuimus. patet igitur ꝙ exēplar humane virtutis in deo pexistat: sicut et in eo pexistūt omniū reruʒ rōnes. Sic igit virtus pōt cōsiderari, vel prout est exemplariter in deo. et sic dñr virtutes exēplares: ita. s. ꝙ ipsa diuina mēs in deo dicatur prudētia, tēperātia vero cōuersio diuine intētionis ad seipsum sicut in nobis tēperātia dicitur per hoc ꝙ concupiscibilis cōformatur rationi: fortitudo autem dei est eius immutabilitas, iustitia vero dei est obseruatio legis eterne in suis operibus: sicut plotinus dixit. Et qr homo ſm suā nām est aial politicū, virtutes hmōi put in hoie existūt, ſm cōditionē sue nāe, politice vocātur. put. s. homo ſm has virtutes recte se hʒ in rebus hūanis gerēdis: ſm quē moduʒ hactenus de his virtutibus locuti sumus. Sʒ qr ad hoiem pertinet vt etiā ad diuina se trahat ꝙtū pōt, vt etiā phs dicit in. 10. ethic. et hoc nobis in sacra scriptura cōmēdat multipliciter (vt est illud matth. 5. Estote pfecti sicut et pater vester celestis perfectus est) necesse est ponere quasdā virtutes medias inter politicas q sunt virtutes humane, et exemplares q sunt virtutes diuine. que quidē virtutes distinguūtur ſm diuersitatē motus et termini: ita. s. ꝙ quedam sunt virtutes transeuntiū, et in diuinam similitudinem tendētiū et he vocantur virtutes purgatorie: ita. s. qd prudentia oia mūdana diuinorū cōtēplatione despiciat, oēmqʒ aie cogitationē in diuina sola dirigat: tēperātia vero relinquat inquantū natura patitur q corporis vsus reqrit: fortitudinis aūt est vt aia nō terreat propter recessum a corpore et accessum ad superna, iustitia vero est vt tota aia consentiat ad hmōi ppositi viam. Quedā vero sunt virtutes iam assequētiū diuinam similitudinem q vocantur virtutes iam purgati animi: ita scʒ ꝙ prudentia sola diuina intueatur. temperantia terrenas cupiditates nesciat, fortitudo passiones ignoret, iustitia cū diuina mēte perpetuo federe societur, eā. s. imitando. quas qdē virtutes dicimus esse beatorū: vel aliquorū in hac vita perfectissimorum.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ phs loqtur de his virtutibus ſm ꝙ sunt circa res hūanas: puta iustitia circa emptiones vel vēditiones, fortitudo autē circa timores, tēperātia circa cōcupiscētias: sic eñ ridiculū est eas deo attribuere. ¶Ad scdm dicēdū, virtutes hūane sunt circa passiones. s. virtutes hominū in hoc mūdo cōuersantiū: sʒ virtutes eorū q plenā btitudinē assequūtur sunt absqʒ passionibus. Uñ plotinꝰ dicit ꝙ passiones politice virtutes molliunt. i. ad mediū reducūt, scdē. s. purgatorie auferūt, tertie q sunt purgati animi obliuiscunt, in quartis. s. exēplaribus nefas est noiari. ꝙuis dici possit ꝙ loqtur hic de passionibus

¶Super articu. 5.
In corpore articuli eiusdeʒ q. 61. aduerte ꝙ distinctio virtutum moralium in politicas purgatorias et purgati animi nō est diuiso ꝟtutū ſm eētiā sʒ ſm statuʒ et actus pfectionē: illi nāqʒ met hitꝰ q mō sunt ꝟtutes politice qr passiōes ad mem reducunt: pficiūt in tñ vt passiones auferāt / et vsqʒ adeo ascēdūt vt passionū obliuiscant: vt in rñsione ad ſm ex plotino habes. Potes etiā inspicere hāc esse mētem authoris ex hoc qd virtutes purgati animi dicit esse beatorū. constat. n. ex. q. 67. inferius ꝙ eedē virtutes morales perseuerāt in patria differentes ſm statꝰ pfectionē et actus. Memēto tñ ꝙ hic ñ distinctas has ſʒ essentiā a moralibus dicimus / cōprehēdēdo sub moralibus acqsitas et infusas morales: purgatorie namqʒ et purgati animi morales infuse sunt ſm essentiā / politice aūt morales acqsite ſm veritatē: quicqd plotinus putauerit in homine diuino.

¶In rñsione ad ꝑm eiusdē articuli aduerte ꝙ sco. in 3o sen. di. 33. somniauit ꝟtutes morales q sunt circa passiones posse poni in angelis et in deo tali ratione. angelus in puris nālibꝰ pōt velle mihi bonū tēperātie / g in eo pōt eē ꝟtꝰ tēperātie. et eadē rōe in deo sublata oi ipfectiōe. añs pbatur: qr volūtas angeli nō ē ipfecta ita vt oporteat ipām carere hac bona volitiōe seu electione. ꝯña pbat: qr talis electio ē actꝰ tēpantie. pbat: ego habitu tēperātie eligo mihi tale bonū / ergo eiusdē rōnis hitu pt mihi qlibʒ velle tale bom: qr p mihi et tibi nō variat rō formal' hitus. Preterea. Angelus pñtato sibi p intellectū obō tpantie pōt recte eligere qd sibi faciendū esset / si cōuenirēt sibi delectationes tactꝰ: ergo pt in eo eē hitꝰ tēperantie. pbat: qr ex frequētatis hmōi electionibus fit tēperantia.

¶Ad primū horum neganda est sequela: et ad eius pbationē

negandū est assumptū: qꝛ act⁹ quo mihi aliquis vult bonū tēperātie/ nō est act⁹ tēperātie sed amicitie. Et quū ꝓbatur: qꝛ ego eligo mihi hoc bonū p tēperantiā: ergo ꝛ quilibet mihi ꝛc. ꝛ añs pōt negari: ꝛ ꝯñtia nihil penit⁹ valet. añs quidē deficit: qꝛ aliud est velle mihi bonū tēperātie: ꝛ aliud velle mihi in actu exercito bonū obiectū temperantie. i. mediū in delectationib⁹ tactus. Primū eñ desidero mihi etiā intēperatus. 2ᵐ nō primū hꝫ actus tēperantie pro obiecto. Scdm ē extet ipm tēperantie actū. vñ potes distinguere vt vl' sic intelligāt. moralia velle bonū tꝑantie pōt intelligi dupl'r. prio vt est act⁹ exercitus tēperātie. scdo vt est actus volūtatis habēs pro obō actum tēperantie vt volitū. Si prio mō sumitur sic assumptū est verū ꝙ ego mihi volo h bonū p habitū temperātie. sed sequela nihil penitus valet: qꝛ habitus tēperantie nō nisi ad habentem se extēdit. tū qꝛ est electiuus ac p h eorū tm̄ q in nr̄a sūt ptāte. tū qꝛ bonum reddit hñtem ꝛ op⁹ ei⁹ bonū nō alteri⁹. tum qꝛ est agibilis: q nos sumus formaliter boni: ꝛ nō est sicut ars bonificatiua factibilis extra nos. Vñ cū dr̄ ꝙ p mihi ꝛ tibi nō variatur rō formalis hitus. Rñdetur ꝙ falsum est: qꝛ per mihi ꝛ tibi. i. in me ꝛ extra me variatur rō formalis ꝛ generica habitus. vñ virtutes morales ab artibus distinguunt genere: qꝛ ille sunt eius qđ in me: ꝛ iste eius qđ extra: vt pꝫ in. 6. eth. ꝛ miror imo stupeo quō in mentē huius docti viri cadere potuit ista ꝓpō: cū constet ꝙ intēgata mater vult ꝛ conatur filiā hr̄e castā nō p habitū tēperantie: vt pꝫ. nec per actū tēperantie: qꝛ ex frequētatis hmōi volitionib⁹ et conatibus erga filiā tm̄ nūꝙ ipsa mater fiet casta. si vo scdo sumatur iam ex dictis constat ꝙ sic velle bonū temperantie siue in se siue in alio non est actus temperantie sed amoris naturalis ad se ꝛ amicitie ad alterum.

f. art. 2. ꝛ 3. cor. Et. 3. dis. 23. q. 1. ā. 4. q. 3. et dist. 26. q. 2. ar. 3. q. 1. cor. Et ꝟt. q. 1. arti. 5. ad. 12. ꝛ artic. 12. cor. fi.

¶ Ad scdm dr ꝙ velleitas illa qua quis deliberat se sic electurū ꝛ facturū si sibi cōueniret: etsi sit act⁹ bonus vel malus moralr ꝛ ad spēm illius obiecti pertinēs: nō est tñ actus illius habitus: neqꝫ pfectus qui elicitur ab habitu: neqꝫ impfectus qui generat habitū frequētatus: vt pꝫ de habitu magnificētie. q̄uis eñ pauper frequēter deliberet se velle magnifica facere si posset: nunꝙ tñ postea erit magnificus nisi in potentia quāuis ꝓpinqua: vt dr in. 4. ethi. ꝛ ratio assignatur ex. 2. ethi. qꝛ fabricando fabri/ abstinēdo abstinētes/ fortia operando fortes/ et vniuersalr ipsos actus virtutū exercēdo: ꝛ nō solū volendo virtuosi efficimur. Cui aūt deest materia virtutis alicuius non pōt se exercere in actu illius virtutis: lꝫ possit appetere exercitium illius. ꝛ ppterea sicut magnificētia nō generatur in eo qui magnos sumptus nō exercet quāuis vellet si posset: ita temperantia nō generatur in eo qui concupiscentias delectabilium tactus nō moderatur quāuis vellet si posset. Et quamuis huius velle si posset in nobis ad candē speciem reducatur ad quā spectat ipsum exercitium: qꝛ actus exercitus in nobis speciē constituens obiectū fit volitionis ꝛ ad suam trahit speciem: in angelis tñ in quib⁹ hmōi actus exerciti non possunt cadere ꝫm affectū nec speciem aliquā cōstituunt nec volitionē ad spēm trahunt: sed sunt in eis huiusmodi volitiones actus iustitie qua eorum voluntas eligit in omnibus etiam cōditionatis obiectis subesse diuine legi. Et hec dicta sufficiant ne ridiculo simus phis ponēdo vniuoce virtutes politicas in substantiis separatis.

ꝫm ꝙ significāt aliquos inordinatos mot⁹. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ deserere res hūanas vbi necessitas imponit, vitiosum est, alias est virtuosum. vñ parū supra tulli⁹ ꝑmittit. His forsitan cōcedendū est rempublicā nō capescentibus q excellēti ingenio doctrine se dederūt: ꝛ his qui aut valetudinis imbecillitate, aut aliq grauiori cā impediti a republica recesserūt, cū eius administrāde potestatem aliis laudēqꝫ cōcederēt. qđ cōsonat ei qđ augu. dicit. 19. de ci. dei, Otiū sanctū q̄rit charitas veritatis: negotiū iustū suscipit necessitas charitatis. quā sarcinā si nullus impōit pcipiēde atqꝫ intuēde vacādū est veritati: si aūt imponit suscipienda est pp charitatis necessitatē. ¶ Ad. 4. dōm, ꝙ sola iustitia legalis directe respicit bonū cōe: sed per imperiū oēs alias virtutes ad bonū cōe trahit: vt in 5. ethi. dicit phs. Est eñ cōsiderandū ꝙ ad politicas ꝟtutes ꝫm ꝙ hic dñr ptinet nō solum bene operari ad cōe: sed ēt bene operari ad partes cōmunis, scꝫ ad domū vel aliquā singularem personam.

¶ De virtutibus theologicis. Qō. 62.

DEinde Considerandū est de virtutib⁹ theologicis. ¶ Et circa h queritur quatuor. Primo, vtrum sint alique ꝟtutes theologice. Scdo vtrū virtutes theologice distinguantur ab intellectualibus ꝛ moralibus. Tertio, quot ꝛ que sint. Quarto, de ordine earum.

¶ Utrū sint aliq ꝟtutes theologice. Art. 1.

AD primū Sic ꝓcedit. Uf, ꝙ non sint alique ꝟtutes theologice. Ut eñ dr in. 6. ethi. virt⁹ est dispositio pfecti ad optimū. dico aūt perfectū qđ est dispositū ꝫm nām: sed id qđ est diuinū est supra nām hōis. ergo virtutes theologice nō sunt virtutes hōis. ¶ P̄. Uirtutes theologice dñr quasi ꝟtutes diuine: sed ꝟtutes diuine sunt exēplares: vt dictū est. que quidē nō sunt in nobis, sed in deo. ergo virtutes theologice non sunt virtutes hōis. ¶ P̄. Uirtutes theologice dñr quib⁹ ordinamur in deū. q est primū pncipiū ꝛ vltimus finis: sed hō ex ipa nā rōnis ꝛ volūtatis hꝫ ordinē ad primū principiū ꝛ ad vltimū finē. nō ergo reqruntur aliq hitus ꝟtutū theologicarū quibus ratio ꝛ voluntas ordinetur in deum.

Sed cōtra Est, ꝙ precepta legis sunt de actib⁹ ꝟtutū: sed de actib⁹ fidei, spei, ꝛ charitatis dantur ꝓcepta in lege diuina. Dicit eñ eccl. 2. Qui timetis deū credite illi. Itē sperate in illū. Itē diligite illū. ergo fides, spes, ꝛ charitas sunt ꝟtutes in deū ordinantes. sunt ergo theologice.

Rñdeo Dōm, ꝙ p ꝟtutē pficitur hō ad act⁹ quib⁹ in beatitudinē ordinatur: vt ex supradictis pꝫ. est aūt duplex hōis beatitudo siue felicitas: vt supra dcm̄ ē. Una quidē ꝓportionata hūane nāe, ad quā scꝫ hō puenire pōt p pncipia sue nāe. Alia āt est beatitudo nām hōis excedēs: ad quā hō sola diuina ꝟtute puenire pōt ꝫm quandā diuinitatis pticipationem: ꝫm ꝙ dr. 2. pe. 2. ꝙ per chr̄m facti sumus cōsortes diuine nāe. Et qꝛ huiusmodi beatitudo ꝓportionē hūane nāe excedit, pncipia nālia hōis ex quib⁹ ꝓcedit ad bñ agēdū ꝫm suā ꝓportionē, nō sufficiūt ad ordinādum hoiem in beatitudinē pdictā. vñ opꝫ ꝙ supaddantur homini diuinit⁹ aliqua pricipia p q ita ordinetur ad btitudinē supnālē sicut p pncipia nālia ordinatur ad finē cōnālē, non tñ absqꝫ adiutorio diuino. ꝛ hmōi principia virtutes dicuntur theologice: tū qꝛ hñt deū pro obiecto inqꝫtum p eas recte ordinamur in deum, tū qꝛ a solo deo nobis infunduntur, tū qꝛ sola diuina reuelatione in sacra scriptura huiusmodi virtutes traduntur.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ aliqua nā pt attribui alicui rei dupl'r. Uno mō eēntialr. ꝛ sic hmōi ꝟtutes theologice excedūt hōis nām. Alio mō pticipatiue: sicut lignū ignitū participat nām ignis. ꝛ quodāmō fit hō pticeps diuine nāe: vt dictū est. ꝛ sic iste ꝟtutes cōueniunt homini ꝫm naturam participatā. ¶ Ad scdm dōm, ꝙ iste virtutes nō dñr diuine sicut quibus deus sit virtuosus: sed sicut quib⁹ nos efficimur virtuosi a deo. ꝛ in ordine ad deū. vnde non sunt exemplares sed exemplate. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ ad deū nāliter ratio ꝛ voluntas ordinatur prout est nature principium ꝛ finis: ꝫm tñ proportionē nāe. Sed ad ipsum secundum ꝙ est obiectum beatitudinis supernaturalis ratio ꝛ voluntas ꝫm suam naturam non ordinantur sufficienter.

¶ Utrum virtutes theologice distinguātur ab intellectualibus ꝛ moralibus. Ar. 2.

AD scdm Sic procedit. Uf, ꝙ virtutes theologice nō distinguātur a moralib⁹ ꝛ intellectualibus. Uirtutes eñ theologice si sunt in anima hūana, opꝫ ꝙ perficiant ipsam vel secundum partē intellectiuā, vel ꝫm partem appetitiuā: sed ꝟtutes q pficiūt partē intellectiuā dñr intellectuales, ꝟtutes aūt q pficiūt partē appetitiuā sunt morales. ergo ꝟtutes theologice nō distingūtur a virtutib⁹ moralibus ꝛ intellectualib⁹. ¶ P̄. Uirtutes theologice dñr q ordināt nos ad deū: sꝫ inter intellectuales virtutes est aliqua que ordinat nos ad deū. s. sapientia que est de diuinis, vtpote causam altissimā cōsiderans: ergo virtutes theologice ab intellectualib⁹ ꝟtutib⁹ nō distinguunt. ¶ P̄. Aug. in lib. de morib⁹ eccle. sic manifestat in q̄tuor ꝟtutib⁹ cardinalib⁹ q sunt ordo amoris: sed amor est charitas que ponitur virt⁹ theologica. ergo virtutes morales non distinguuntur a theologicis.

Sed ꝯ. Id qđ est supra nām hōis distinguitur ab eo qđ est ꝫm nām hōis: sꝫ ꝟtutes theologice sūt sup nām hōis: cui ꝫm naturam cōueniunt virtutes intellectuales ꝛ morales: vt ex supradictis pꝫ. ergo distinguuntur abinuicem.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut s. dictū ē, hit⁹ spē distinguunt ꝫm formalem dr̄iam obōrū. obm aūt theologicarū virtutū est ipse deus q est vltim⁹ rerū finis, ꝓut nr̄e rōnis cognitionē excedit. obm aūt ꝟtutū intellectualium ꝛ moraliū est aliqd qđ hūana rōne comprehēdi pōt. vñ ꝟtutes theologice spē distinguunt a moralib⁹ ꝛ intellectualib⁹.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ꝟtutes intellectuales ꝛ morales pficiūt intellectū ꝛ appetitū hōis ꝫm ꝓportionē nāe hūane: sꝫ theologice supnaturalr. ¶ Ad scdm dōm, ꝙ sapientia q a pho ponitur intellectualis virtus cōsiderat diuina ꝫm qđ sunt inuestigabilia rōne hūana: sed theologica ꝟtus est circa ea ꝫm ꝙ rōnem hūanam excedūt. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ lꝫ charitas sit amor, nō tñ ois amor est charitas. Cū ergo dicitur ꝙ ois virt⁹ est ordo amoris: pōt intelligi vel de amore cōiter dicto, vel de amore charitatis. si de amore cōiter dicto sic dr qlꝫ virtus esse ordo amoris, inquantū ad qualꝫ cardinaliū virtutū requiritur ordiata affectio. ois āt affectionis radix ꝛ principiū ē amor: vt. s. dcm̄ ē. si āt itelligatur de amore charitatis nō datur p h itelligi ꝙ qlꝫ alia virt⁹ eēntialr sit charitas: sed ꝙ oēs alie virtutes aliqualiter a charitate dependeant: vt infra patebit.

¶ Utrum conuenienter fides spes ꝛ charitas ponātur virtutes theologice. Ar. 3.

AD tertiū Sic ꝓceditur. Uidetur, ꝙ incōuenienter ponātur tres virtutes theologice, fides spes ꝛ charitas. Uirtutes. n. theologice se habent in ordine ad beatitudinem diuinā sicut inclinatio nāe ad finē cōnaturalē: sed inter virtutes ordinatas ad finē cōnaturalē ponitur vna sola virt⁹ nālis. s. intellꝰ principiorū, ergo dꝫ poni vna sola ꝟt⁹ theologica. ¶ P̄. Theologice virtutes sūt pfectiores virtutib⁹ intellꝰalibus ꝛ moralibus: sꝫ inter intellꝰales virtutes fides nō ponitur sꝫ est aliqd minus virtute, cum sit cognitio imperfecta. sīlr etiā inter virtutes morales nō ponitur spes, sꝫ est aliqd min⁹ virtute cū sit passio. ḡ multo min⁹ debēt pōi virtutes theologice. ¶ P̄. Uirtutes theologice ordināt aiaꝫ hois ad deū, sꝫ ad deū nō pōt aia hois ordinari nisi p itellꝰuā ptē in q ē itellꝰs ꝛ volūtas. ḡ nō debēt esse nisi due ꝟtutes theologice, vna q pficiat itellm, alia q pficiat volūtatē.

Sed contra Est, ꝙ apl's dicit. 1. ad cor. 13. Nūc aūt manēt fides, spes, charitas, tria hec.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut. s. dictū est, virtutes theologice hoc mō ordināt hoiem ad btitudinē supnālē, sicut p nālē iclinationē ordinatur hō i finē sibi cōnālē. hoc aūt cōtingit ꝫm duo. Primo qdē ꝫm rōnē vel intellm inqꝫtū ꝯtinet pria pnᵃ vl'ia cognita nobis p nāle lumē intellꝰs, ex qbus procedit rō tām in speculādis ꝙ in agēdis. Scdo per rectitudinē volūtatis nāliter tēdētis in bonū rationis. Sꝫ hec duo deficiūt ab ordine beatitudinis supnālis: ꝫm illud. 1. ad cor. 2. Oculus non vidit, ꝛ auris non audiuit, ꝛ in cor hois nō ascēdit q ꝑpauit de⁹ diligētib⁹ se: vñ oportuit ꝙ ꝙtū ad vtrūqꝫ aliqd hoi supnālr adderetur ad ordinādū ipm in finē supernālē. Et pmo qdē ꝙtū ad itellm addūtur hoi qdaꝫ pncipia supnālia q diuino lumine capiunt: ꝛ hec sūt credibilia, de qb⁹ ē fides. Scdo ꝟo est volūtas q ordinatur in illū finē: ꝛ ꝙtū ad motū intētiōis in ipsum tēdētē sicut in idqđ est pos'e cōsequi, qđ ptinet ad spem, ꝛ quātū ad vnionē ꝙdam spiritualem p quā quodāmō trāsformatur i illū finē: qđ fit p charitatē: appetitus eñ vniuscuiusqꝫ rei nāliter mouetur ꝛ tēdit in finē sibi ꝯnālē: ꝛ iste mot⁹ ꝓuenit ex quadā cōformitate rei ad suū finē.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ intellect⁹ indiget spēbus intelligibilibus p qs intelligat: ꝛ iō oꝫ ꝙ in eo ponatur aliqs hit⁹ nālis supaddit⁹ poᶜ. Sꝫ ipa nā volūtatis sufficit ad nālē ordinē i finē: siue quātū ad itētionē finis, siue ꝙtū ad ꝯformitatē ad ipm: sꝫ in ordine ad ea q. s. nām sunt ad nihil horū sufficit nā poᶜ: ꝛ iō opꝫ fieri supadditionē habit⁹ supnālis ꝙtū ad vtrūqꝫ. ¶ Ad ꝫm dōm, ꝙ fides ꝛ spes impfectionē ꝙdā importāt: qꝛ fides est de his q nō vñr, ꝛ spes de his que nō hñr: vñ hr̄e fidē ꝛ spē de his q subdūtur hūane ptāti, deficit a rōne ꝟtutis: sꝫ hr̄e fidē ꝛ spē de his q [illegible]nt. s. facultatē nāe hūane, excedit oēm virtutē hoi ꝓportionatā. ꝫm illud. 1. ad cor. 1. qđ infirmū ē dei, fortius est hominib⁹. ¶ Ad tertiū dicendū, ꝙ ad appetitum duo pertinēt. s. motus in finē, ꝛ conformatio ad finem per amorem: ꝛ sic oportet ꝙ in appetitu humano due virtutes theologice ponantur. s. spes ꝛ charitas.

¶ Utrū fides sit prior spe ꝛ spes charitate. ā. 4

AD quartū Sic ꝓcedit. Uf, ꝙ nō sit h ordo theologicarū virtutū ꝙ fides sit prior spe, ꝛ spes prior charitate. Radix enim est prior eo. qđ est ex radice: sed charitas est radix oīm virtutū: ꝫm illud ad ephe. 3. In charitate radicati ꝛ fundati: ergo charitas est prior aliis. ¶ Preterea. Aug. dicit in. 1. de doctri. christia. Non potest aliquis diligere quod esse non crediderit: porro si credit ꝛ diligit bene agendo efficit vt etiam speret: ergo videtur ꝙ fides precedat charitatē, ꝛ charitas spem. ¶ P̄. Amor est principiū omnis

¶ Super. q. 62. ar. 1.

IN prio ar. q. 62. notāda sūt duo. Prio quālitas rōnis/ ꝙ. s. rō i litera posita ꝓcedit ex altera ꝓpositione credita ꝛ altera scita: creditur eñ ꝙ simus ordinati ad beatitudinem supnaturalē. Scitur aūt ꝙ ad proportionatas operationes per totā vitā fini supnaturali opꝫ ꝓportionata principia quoqꝫ supnaturalia adesse. ꝛ qꝛ conclo sequitur debiliorē partē: iō cōclusio nō est simpliciter scita. ꝛ ppea autor in lr̄a dicit ꝙ ēt ob hoc iste virtutes dicuntur diuine: qꝛ ex sola diuina doctrina sciuntur. Scdo qualitas habituū: cū eñ finis in operabilibus sit principiū/ ꝛ beatitudo p h ꝙ est finis vltimus sit primū principiū/ opꝫ supponere ꝙ pria principia prima bonarū opōnū hñt beatitudinē pro obō. sicut appetit in nobis reᵘ felicitatis nālis: in pte nāqꝫ appͥhensiua hēmus hituꝫ principiorū quo inditū est vt beatitudo sit appetēda/ oē bonū ꝓsequēdū/ oē malū fugiēdū/ ꝛ sic sunt hmōi beatitudini annexa. In parte āt appeᵘᵃ habem⁹ nālem inclinationē in bonū ꝓpriū que plus est ꝙ ꝟtus. vñ ꝯñs est vt ad beatitudinē supernālem ꝓportionalr ordinemur in vtraqꝫ parte: ꝛ sic pria principia rectarū opationū ad hmōi felicitatē ordinātia vt ꝛ cōmensurata de ipso vltimo fine deo/ sed vt obiecto supernaturalis beatitudinis erunt in intellectu ꝛ in appetitu ita inchoantia per modum habitus deum sic sumptū in mente nostra sicut principia naturalia stabiliunt in ea finē naturalem. Et hoc est qđ in litera dicitur/ ꝙ per ista principia que vocantur virtutes theologice ita ordinamur ad beatitudinem supernaturalē sicut per principia naturalia ad finē connaturalem. Sunt ergo iste virtutes de fine tanꝙ de obiecto proprio. de virtutibus autem que sunt de his sunt ad finem supernaturalem/ quasi proportionate infra erit sermo: sunt eñ virtutes morales infuse/ vt patebit.

1. 2. q. 5. ar. 2. Et. 3. di. 23. q. 1. art. 4. 3. ad. 4. Et ꝟt. q. 14. ar. 2. ad 9ᵐ. Et ꝟt. q. 1. art. 12. cor.

¶ Super articulum secundum.

IN articulo secundo eiusdē. q. 62. recolito eorum que in principio prime partis dicta sunt de duplici ordine cognoscibilium de deo: ꝛ videbis ꝙ ordo eorū que ratione naturali cōprehendūtur subest ordini eorū que supra naturalē sunt rationem: ꝛ cōsequēter deus ipē vt finis est supnaturaliū induit rōnem vltimi totalr finis. Et ppea in lr̄a dr/ ꝙ ipse deus est vltim⁹ rerū finis/ prout nr̄e rōnis cognitionē excedit. Opꝫ igitur cogitare ꝙ totū vniuersum ex nālib⁹ ꝛ ex supnaturalib⁹ vnū qđdā sit: ꝛ ꝙ deus vt finis nālium est quidē vltim⁹ finis nō simplr sed respectu horū vt aūt est finis supernāliū sic est vltim⁹ totalr finis rerū: ꝛ sic est obiectū nr̄e beatitudinis q de supnaturaliū nūero est. ꝛ si nō primū (pp vnionē psonalem in ꝟbo) scdm tñ locū obtinere videtur.

¶ Super art. 3.

IN artic. 3. eiusdē. q. in rñsione ad 2ᵐ/ aduerte ꝙ autor reddit rōnē idigētie hit⁹ nālis in itellu ex indigētia spērū itelligibiliū ad intelligēdū: nō ꝙ putet hitū nālē i intellectu/ q vocatur intellect⁹ pncipiorū / esse idē qđ spēs intelligibiles: vt pꝫ ex supra dcis. Sꝫ qm̄ intellm egere spēb⁹ intelligibilib⁹: ad hoc vt intelligat/ est intellm nō eē p seipm i actu: ita ꝙ possit absqꝫ supaddita qlitate exire i actū intelligendi. Et ex h hr̄/ ꝙ p suā eēntiā nō potest vi hit⁹ nālꝫ hr̄e/ ꝛ exprimur i nobis aliquē nālē hitū ad intelligendū hr̄e/ reᵘ. s. pncipiorū/ tā i speculatiuis/ ꝙ i practicis: oportere sedꝫ ꝙ opꝫ i itellectu ponere aliquē hitū nālē: q̄si diceret respᵘ finis nālꝫ: opꝫ pōere aut hit⁹ nāles aut poᵃˢ supplētes vices hituū: sꝫ i intellectu nō pōt poni/ ꝙ poᵃ suppleat vicem hitus. Qđ ex h manifestū fit: qꝛ. s. ex se est adeo i poᵃ/ vt egeat aduētitia spē itellm̄di/ si dꝫ itelligē. ergo opꝫ i eo apponere nālē hitū. in voᵗᵉ āt ipa poᵃ vices nālis habit⁹ optie pbet: qꝛ nāliter ex seipsa iclinatur ad tēdēdū in finē nālē: ꝛ ē ꝫm se appetit⁹ nālr coaptat⁹ seu cōformis hmōi fini ꝛc. iō nō opꝫ in ea ponere nāles hitus. secus aūt est reᵘ supnālis finis vt pꝫ in litera. Quid sit aūt ista cōformitas appetit⁹ ad finē/ cū de charitate tractabitur patebit: sicut etiā de actu spei. Nūc. n. in vl' sermo est. Pro nūc tñ cogita nouitie amicorū volūtates esse hitualr cōformes p idē velle ꝛ idē nolle habitualr. i. p hit⁹ ad h iclinātes qđ ꝯstat esse amoris. ¶ In rñsione ad ꝫm eiusdē ā. ꝛ qōnꝫ nō ꝙ tā fides ꝙ spes acqsita ē 2ᵉ. Una reᵘ eorū q sub ordie creature seu nāli cadūt. Altera ē reᵘ supnāliū. s. ꝙ de⁹ ē trin⁹ ꝛ icarnat⁹: ꝛ aliorū hmōi. Et lꝫ author i lr̄a ñ ꝯpse loq̄t nisi d fide ꝛ spe acqsitꝫ reᵘ eorū q sūt i ptāte hūana/ ꝛ eas excludat a nūero ꝟtutū. Si tñ attēdatur rō videbitur ꝙ eadē rōe nec fides nec spes acqte reᵘ supnāliū sꝫ ꝟtutes. Si. n. aduertas ꝙ obꝫ hitū ꝛ actū ꝓportiōalr sibi inuicē rndere oꝫ: ac p h obō supnāli: nec act⁹: nec hit⁹ nāl' ꝓportiōat⁹ ē: ꝛ ꝙ ꝟtutes oꝫ eē n qlescūqꝫ hit⁹ sꝫ dispōnes pfecti ad optimᵐ reddētes act⁹ ꝓportiōatos obō: ꝯñs eē videb ꝙ fides ꝛ spes acqsite reᵘ supnāliū mlto min⁹ sꝫ ꝟtutes ꝙ fides ꝛ spes acqsite reᵘ eorū q sūt in ptāte hūana. si. n. fides ꝛ spes acqsite reᵘ potiꝫ nr̄orū ōficiūt a rōe ꝟtutꝫ (qꝛ ñ sꝫ ꝓportiōate obis: qꝛ sꝫ de visib⁹ ñ vidēdo ꝛ de polib⁹ hr̄i ñ hñdo vt i lr̄a dr ꝛ bñ) ꝙto magꝫ fides ꝛ spes acqsita d credib⁹ ꝛ spādꝫ supnālr ōficiūt a rōe ꝟtutꝫ pp iꝓportionē maiorē: qꝛ. s. ad supnālia ordināt ꝫ vires nāles. Qđ. n. h sit iꝓportio pꝫ. Qđ maior ꝟo declatur ex co' qđ pl⁹ ōñc act⁹ ꝫ vires nāe a pfeᵘᵉ ōbita ad ꝓportiōeꝫ tāti obiꝗ act⁹ fidei ō hūanis a visiōe eorū. hi enim sunt nr̄i ordis/ ꝛ per ꝟtutē creatā potest mēs nr̄a pfici ō his: illi aūt sunt diuersorū ordinū. s. nālis et supnālis/ ꝛ nō nisi p deū ifundētē potest mēs ꝓportionate pfici de illis. Uñ vt in lr̄a dr fides ꝛ spes infuse hñt ꝙ sint ꝟtutes ex eo ꝙ sūt diui ordis eēnlr ꝛ nō solū ꝙtū ad māꝫ. ex h eñ hñt ꝙ act⁹ ꝓportiōatos obis eliciūt efficaces ad ꝯiūgendū obis/ ꝛ ꝙtis iꝑfectōeꝫ euidētie habeāt: iustū tñ ē vt qđ ifirmū ē dei forti⁹ sit hoib⁹. Ex h āt hēs ꝙ ad theologicā ꝟtutē exigitur ꝙ sit diuini seu supnālis ordinis eēntialr: ꝛ sic oꝫ haberi sola infusiōe diuina: vt ēt in pᵒ art. dcm̄ ē. habes ēt qꝫ ꝙ aliud ē loq de hitu theologico: ꝛ aliud de virtute theologica: naꝫ habitus theologicos in nobis acqsitos dari vt hituꝫ scientie impfcte non negam⁹: virtutes aūt theologicas acquisitas dari negamus. Et rō est qꝛ iꝓportionata sūt acquisita omnia ad actus infallibiliter rectos ꝛ proportionatos supernaturalibus vt pꝫ ex dictis.

22ᵉ. q. 1. ꝛ q. 17. ā. 6. Et. 3. di. 23. q. 1. ā. 3. ꝛ di. 26. q. 2. ā. 3. q. 1. Et ꝟt. q. 14. ā. 3. ad 11. ꝛ ar. 11. c. fi. ꝛ ad. 10. Et. 1. c. 13. lec. 2. fi. et lec. 4. fi.

¶ Super articulum quartum.

IN arti. 4. not. ꝙ habit⁹ virtutū theologicorū sic infūdi intelligitur. Uno mō sic ꝙ qñcūqꝫ infunditur vna ifundātur tunc omnes. Et hoc est manifeste falsuꝫ quia quotidie fide-

22ᵉ. q. 4. ar. 7. ꝛ. q. 17. ā. 7. ꝛ. 8. Et. 3. di. 23. q. 2. ā. 3. q. 2. ꝛ art. 5. Et ꝟ. q. 4. art. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

affectionis: vt. s. dictū est: sed spes noiat quā dam affectionem: est enim quedam passio: vt s. dcm̄ ē: ergo charitas q ē amor ē prior spe.

Sz ɔtra Est ordo q̄ apostolus ista enumerat dicens, Nūc autem manent fides, spes ⁊ charitas.

Rñdeo Dōm, q duplex est ordo scil; generationis ⁊ perfectionis. Ordine quidem generationis quo materia est prior forma ⁊ imperfectu; perfecto, in vno ⁊ eodem fides precedit spem ⁊ spes charitatē ꝭm act⁹: nā habitus simul infundunt, non em̄ pōt in aliquid motus appetitiuus tēdere vel sperando vel amādo, nisi qd est apprehensum sensu aut intellectu: per fidē autē apprehendit intellectus ea q̄ sperat ⁊ amat. Unde op; q ordine gñationis fides p̄cedat spem ⁊ charitatē. Similiter aūt ex hoc homo aliquid amat q apprehendit illud vt bonu; suum: per hoc aūt q homo ab aliquo sperat se bonū consequi posse, reputat ipsu; in quo spem h; qddā bonū suū: vnde ex hoc ipso q homo sperat de aliquo, pcedit ad amandu; ipsum: ⁊ sic ordine gñationis ꝭm actus spes precedit charitatem. Ordine vero perfectionis charitas precedit fidem ⁊ spem: eo q ta; fides quā spes per charitatē formatur ⁊ perfectionem virtutis acquirit: sic em̄ charitas est mater omniū virtutū ⁊ radix inquantum est omnium virtutu; forma: vt infra dicetur. ¶Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad scdm Dōm. q aug. loquitur de spe, qua q̄s sperat ex meritis iam habitis se ad beatitudinē peruenturum qd est spei formate: que sequitur charitatem. pōt aūt aliquis sperare anteq̄ hēat charitatem nō ex meritis que iam habet, sed que sperat se habiturū. ¶Ad tertiu; dicendum, q sicut supra dictū est cum de passionibus ageretur, spes respicit duo. Unum quidem sicut principale obm. s. bonū quod speratur: ⁊ respectu huius semper amor precedit spem: nunquam enim speratur aliquod bonum nisi desideratū ⁊ amatum. Respicit etiam spes illum a quo se sperat posse consequi bonum: ⁊ respectu huius primo quidem spes precedit amorē, quanuis postea ex ipso amore spes augeatur: per hoc enim q aliquis reputat per aliquem se posse consequi aliqd bonū incipit amare ipm: ⁊ ex hoc ipso q ipsum amat, postea fortius de eo sperat.

¶De causa virtutum. Questio. 63.

CEinsde Considerandū est de causa virtutum. ¶Et circa hoc queruntur quattuor. Primo, vtru; virtus sit in nobis a natura. Secundo vtrum aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum. Tertio, vtrum aliquevirtutes morales sint in nobis per infusionem. Quarto, vtrum virtus quam acquirimus ex assuetudine operum sit eiusdem speciei cum virtute infusa.

¶Utrū virtus sit in nobis a natura. Ar. 1.

AD pmū Sic proceditur. Uidetur, q virtus sit in nobis a nā. Dicit enim damas. i. 3. lib. Naturales sunt virtutes ⁊ equaliter insunt omnibus. Et antonius dicit in sermo. ad monachos: Si nām voluntas mutauerit puersitas est. Cōditio seruet ⁊ virt⁹ est. Et matt. 4. super illud, Circuibat Jesus ⁊c. dicit glo. Docet naturales virtutes. s. iustitiam, castitatem, humilitatē, q̄s naturalr h; hō. ¶Pꝫ. Bonum virtutis est ꝭm rationē esse: vt ex dictis pꝫ: sed id qd est ꝭm rationē est hoi nāle cum rō sit hois nā: ergo virt⁹ inest hoi a nā. ¶Pꝫ. Illud dicitur esse nobis nāle qd nobis a natiuitate inest: sed virtutes qbusdā a natiuitate insunt. Dicit em̄ iob. 31. Ab infantia creuit mecū miseratio, ⁊ de vtero egressa est mecū: ergo virtus inest homini a natura.

Sed ɔtra. Id qd inest hoi a nā ē omnib⁹ hoib⁹ cōe: ⁊ ñ tollitur per pctm̄: q: etiā in demonibus bona naturalia manēt, vt dio. dicit in. 4. ca. de di. no. sed virtus non inest omnib⁹ hoib⁹: ⁊ abijcitur per pctm̄, ergo nō inest hoi a natura.

Rñdeo Dōm, q circa formas corpales aliqui dixerūt q sunt totaliter ab intrinseco: sicut ponētes latitationem formarum: aliqui vero q totaliter sint ab extrinseco: sicut ponētes formas corporales esse ab aliq cā separata. aliq vo qd partim sint ab intrinseco inq̄tū. s. preexistūt in materia in potētia: ⁊ ptim ab extrinseco, inq̄tu;. s. reducunt ad actū p agēs. Ita ēt circa scias ⁊ vtutes aliq qdē posuerūt eas totalr eē ab intrinseco, ita. s. q oēs vtutes ⁊ scie nālr p̄existūt in aia: s; p disciplinā ⁊ exercitiū impedimēta sciētie ⁊ vtutis tollunt, q̄ adueniūt aie ex corpis grauitate: sicut cū ferrū clarificat per limationē, ⁊ hec fuit opinio platonicoꝝ. Alij vo dixerūt q sunt totalr ab extrinseco i. ex influētia itelligētie agētis: vt ponit aui. Alij vo dixerūt q ꝭm aptitudinē scie ⁊ vtutes sunt i nobis a nā, nō aūt ꝭm pfectionē: vt phs dt in. 2. ethi. ⁊ hoc veri⁹ est. Ad cui⁹ manifestationē op; ɔsiderare q aliqd dr alicui hoi nāle duplr. Uno mō ex nā spei. Alio mō ex nā indiuidui. Et q: vnūqdq; h; spēm ꝭm suā formā, iduiduat vo ꝭm mām. forma vo hois est aia rōnalis, mā vo corpus, iō id qd ɔuenit hoi ꝭm animā rōnalē, est ei nāle ꝭ; rōnē spēi. id vo qd est ei nāle ꝭm determinata; corpis cōplexionē, est ei nāle ꝭm naturā indiuidui: qd em̄ est nāle hoi ex pte corpis ꝭm spēm quodāmō refert ad animā inq̄tū. s. tale corp⁹ est tali aie pportionatū. vtroq; autē mō vt⁹ est hoi nālis ꝭm quādā inchoationē, ꝭm qdē nām spēi inq̄tū in rōne hois insunt nālr qdā p̄ncipia nālr cognita, tā scibiliū q̄ agēdoꝝ, q̄ sunt qdā seminaria intellectualiū vtutū ⁊ moraliū ⁊ inquantū in volūtate inest quidā nālis appetit⁹ boni qd est ꝭm rōnem. ꝭm vo nām indiuidui inq̄tū ex corporis dispositione aliqui sunt dispositi, vel meli⁹, vel peius ad quasdā virtutes: prout. s. vires qdā sensitiue actus sunt quarūdā partiū corporis: ex quarūdā dispōne adiuuant vel impediunt hmōi vires in suis actib⁹, et p ɔñs vires rōnales qb⁹ hmōi sensitiue vires deseruiunt: ⁊ ꝭm hoc vnus hō h; naturalē aptitudinē ad sciētiā, alius ad fortitudinem, alius ad tēperātiā, ⁊ his modis tam vtutes intellectuales q̄ morales ꝭm quādam aptitudinis inchoationem sunt in nobis a natura nō autem consummatio earu;: quia natura determinatur ad vnum, consummatio autem huiusmodi virtutum non est ꝭm vnum modum actionis, sed diuersimode ꝭm diuersas materias in quibus virtutes operantur, et ꝭm diuersas circunstantias. Sic ergo patet qd virtutes in nobis sunt a natura ꝭm aptitudinem et inchoationem: non autem scdm perfectionem, preter virtutes theologicas que sunt totaliter ab extrinseco.
¶Et per hoc patet rñsio ad obiecta. Nam

ibus penitētib⁹ infundit hit⁹ charitatis ⁊ ñ fidei nec spei. Alio mō vt quicunq; ifundit vna ifundat vel infusa sit alia: et hoc nō saluat veritatē lre: q: nō saluat sitatē infusiōis. Nec ē verū: q: si baptizet adult⁹ in pctō fornicatiōis pseuerās suscipit fidei speiq; hitu; suscipiēdo characterē/ ⁊ est vere fidelis: ⁊ tñ nec suscepit/ nec suscipit charitatem. Hoc ergo mō intelligit q̄tū est ex pte infundētis ⁊ rōne infusionis: q̄uis ex dispōne receptiui/ vel q: pdidit vnā ⁊ non alias/ vel ē indisposit⁹ ad vnā ⁊ nō alias opm ɔtingat. Et hic sensus est formalis ⁊ ver⁹: formalis qdē: q: ifusionē vt infusio ē indicat. Ver⁹ aūt: q: q̄tū est ex pte ifusionis/ simł oēs ifundunt: ⁊ casus obstantes ex pte receptiui/ p accñs eueniūt. accidit em q h q baptizatur sit indisposit⁹ ad charitatē: ⁊ sit q hic baptizatus cadat a charitate/ q̄ simul cū fide ⁊ spe suscepit.
¶In rñsione ad 3m eiusdē articłi hēs q spes p̄cedit ordie generatiōis charitatē vt act⁹ vtriusq; respicit deū: cui spes innitit/ ⁊ quem charitas amat: q̄uis subseq̄t etiā h ordine charitatē vt act⁹ vtriusq; respicit futurā btitudinē q obiue ē deus ipse: quā btitudine; spes respicit vt bonū speratū/ et charitas vt amatū. Et q: vtutes iste ordinant se; suos act⁹ vt respiciūt deū: iō dictū ē in corpe articuli q. s. ordie originis spes precedit charitatem.
¶Sup. q. 63. ar. 1.
IN corpe p̄mi articuli q. 63. nō q illud verbū litere/ p̄ncipia nālr cognita sunt seminaria virtutū: pōt dupliciter exponi. s. simplr vel accōmode. Si em interpretent ꝭm distributionē accommodam: clarū est q p̄ncipia cōsummata dñr semiaria ceterarū virtutū: sicut celū dicit ɔtinere oia corpora. Si aūt intelligant simpliciter. i. q sint seminaria oium simplr virtutū: tūc sumunt p̄ncipia ꝭ; nālem eorū inchoationem in aia. Et sic cōstat q sūt seminaria oium virtutū intellectualiū ⁊ moraliū: quanuis diuersimode: quia intellectus sunt inchoatiōes: scientie aūt ⁊ reliquarū sunt actiua p̄ncipia mediate vel imediate: vt pꝫ: semē nāq; ⁊ inchoationis ⁊ principij rationē habet. ¶In code; articulo primo eiusdē. q. 63. dubiū occurrit de cā reddita in lra quare cōsummatio virtutū nō ē a natura: q: nā est determinata ad vnū: cōsummatio āt virtutū nō est ꝭ; vnū modu; actionis: sed diuersimode ꝭm diuersas mās in quib⁹ virtutes opant ⁊ ꝭm diuersas circūstantias. Dubiu; inq̄ est non de arte ⁊ virtutibus moralib⁹: s; de intellectu ⁊ scientia: tam nēpe ars q̄ virtus moralis pricipiū est act⁹ diuersimode se habētis ad diuersas vel mās vel circūstātias: tēperātia em̄ principiū est concupiscendi aliter potū/ alr cibū/ alr nūc alr post ⁊c. Et hoc ex parte agentis: nam ex parte passi etiam nā alr ⁊ alr efficit. et ppterea in lra notāter dicit ꝭm vnū modum actionis: actio em̄ ex pte agentis se tenet. S; quo pacto intellectus principiorū ⁊ sitr scia aliq diuersimode agit ꝭ; diuersas mās aut circūstantias: ñ appet. nā intellectus ta; in speculatiuis q̄ practicis vno mō opat. s. cognitis terminis solo nāli lumie: quelibet aūt scia demōstrādo ex vno pmo mō vnā tm̄ mām circa quam versat h;: ⁊ rursus in angelis tā intellect⁹ q̄ scia a nā ēt ꝭ; ɔsūmationē ex ñs manifestat q neutri dissonat a natura eē. s. cōsummationē: nā em̄ ē determiata ad vnū nō solū in nobis: sed in angelis ⁊ in deo. Rō igit litere deficere videtur. ¶Ad hoc dicitur q q: virtutū istarū. s. intellectus ⁊ sciētie actus in cōpone cōsistit: vt pꝫ: ⁊ cōpositio ꝭm diuersas materias diuersimode a recto fit intellectu (alr em̄ cōponit scientia rē aliquā cū mā remota/ ⁊ alr cū materia necessaria: ⁊ similiter intellect⁹ aliter cōponit ens cū non ente/ ⁊ aliter totū cū parte alr bonū ⁊ aliter malū cū prosequutione ⁊ fuga) ideo consūmatio hz

ß.qō.51. art.1. Et 22e qō. 47.art. 15. Et.3. di.33.q. 1.ā.2.q. 1. Et vt. q.1.ā.8. ⁊ gal.5. le.6.co. 3. Et.2. ethi.lec. 1.co.2.

rum virtutū nō est ꝭm vnū modū actionis: sed diuersimode ꝭm diuersas materias. Et q̄uis vnico gñalissimo mō. s. cōponendo/ ⁊ vna ꝭm rōnem formalē mā. i. obiecto vnica vtus vtat: cū vnitate tñ horū stat diuersitas spāliū modorū actiōis ex pte agētis ꝭm diuersas spāles mās: vt pꝫ ex dictis. Et qm̄ in angelis est notitia euidēs ⁊ principioꝝ ⁊ cōclōnū nō cōponēdo/ s; sicut nos intelligimus qd qd est pria operatione intellect⁹: iō in eis nō est hit⁹ nec principioꝝ/ nec cōclōnum supadditus spēbus intelligibilibus. ⁊ qm̄ spēs intelligibiles pñt eē a nā ɔñs ē q in eis hitus intellectualis pōt eē nālis ēt ꝭ; cōsumationē: in nobis āt ñ.

prime due rōnes pcedūt ꝭm q seminaria virtutum insunt nobis a nā inquātū rōnales sumus. Tertia vero rō pcedit ꝭm q ex nāli dispositiōe corpis quā h; ex natiuitate, vn⁹ h; aptitudinē ad miserendū, alius ad temperate viuendum. alius ad aliam virtutem.

¶Utru; aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum. Art. 2.

AD scdm Sic pcedit. Ur, q vtutes in nobis cāri nō possint ex assuetudine operū: q: sup illud Ro. 14. Oē qd nō ē ex fide pcm̄ est. dicit glos. aug. Ois infideliū vita peccatū ē, ⁊ nihil est bonū sine summo bono: vbi deest cognitio veritatis falsa est vtus etiā in optimis morib⁹: sed fides nō pōt acquiri ex operibus, sed causatur in nobis a deo: ꝭm illud ephe. 2. Gratia estis saluati p fidē. ergo nulla vtus pōt in nobis acquiri ex assuetudine operū. ¶Pꝫ. Peccatū cū ɔtletur vtuti nō cōpatitur secū vtutē. sed homo non pōt vitare peccatū nisi p gratiā dei: ꝭm illud sap. 8. Didici q non possum esse aliter continens nisi deus dederit: ergo nec vtutes alique pñt in nobis causari ex assuetudine operū, sed solū dono dei. ¶Pꝫ. Actus qui sunt sine virtute deficiunt a pfectione vtutis. sed effectus nō potest esse pfectior causa: ergo virtus nō pōt causari ex actibus precedentibus virtutem.

Sed cōtra Est, q dio. dicit. 4. ca. de di. no., q bonū ē virtuosius q̄ malū. sed ex malis actib⁹ causant habitus vitioꝝ: ergo multomagis ex bonis actibus possunt causari habitus virtutum.

Rñdeo Dōm. q de gñatiōe habituū ex actibus in gñali supra dictum est. nūc aūt spāliter q̄tū ad vtutē cōsiderandū est q sicut supra dictū est, vtus hominis pficit ipm ad bonū. cū aūt ratio boni cōsistat in modo spē, ⁊ ordine (vt aug. dicit in lib. de nā boni) siue in nūero, pondere, ⁊ mensura: vt dr sap. xj. op; q bonū hois ꝭm aliquā regulā cōsideretur. que quidē est duplex, vt s. dictū est. s. rō hūana ⁊ lex dina. Et q: lex diuina est superior regula, iō ad plura se extendit, ita q q̄cqd regulat rōne humana, regulat etiā lege diuina, s; nō cōuertitur. Uirtus igit hois ordinata ad bonū qd modificatur ꝭm regulā rōnis humane, pōt ex actib⁹ humanis cāri inq̄tū hmōi actus pcedūt a rōne: sub cuius ptāte ⁊ regula tale bonū consistit. virtus vero ordinās hoiem ad bonū ꝭm q modificat per legē diuinā ⁊ nō per rōnem hūanā, nō pōt causari per actus humanos, quorū principiū est rō: s; causat solū in nobis per operationem diuinā. ⁊ ideo huiusmodi virtutē diffiniēs aug. posuit in diffinitione virtutis, quā deus in nobis sine nobis opatur. Et de hmōi etiā virtute prima rō procedit.

Ad scdm Dō;, q vtus diuit⁹ ifusa marie si in sua pfectiōe ɔsiderer, nō cōpatit secū aliqd pcm̄ mortale, s; virt⁹ hūanit⁹ acq̄sita pōt secū cōpati aliquē actū pci ēt mortalis: q: vsus hit⁹ i nobē nre volūtati subiect⁹: vt. s. dcm̄ ē. Nō aūt p vnu; actū pci corrūpit hit⁹ vtut; acq̄site. hitui. n. nō ɔtrat directe act⁹, s; hit⁹. ⁊ iō l; sine grā hō nō possit pcm̄ mortale vitare: ita q nūq̄ peccet mortalr: nō tñ ipedit qn possit hitum virtutis acq̄rere, p quā a malis opib⁹ abstineat vt in pluribus, ⁊ precipue ab his q̄ sunt valde rōni ɔ̄ria. Sūt etiā qda; peccata mortalia q̄ homo sine gratia nullo mō pt vitare q̄. s. directe opponūt virtutib⁹ theologicis, q̄ ex dono gratie sunt in nobis. hoc tñ. j. manifesti⁹ fiet. ¶Ad tertiū dicēdū, q sicut dictū est, virtutū acq̄sitaꝝ p̄existūt in nobis qdam semina siue principia ꝭm nā;, q̄ qdē p̄ncipia sūt nobiliora vtutib⁹ eoꝝ vtute acq̄sitis: sic itellˀs p̄ncipioꝝ speculabiliū ē nobilior scia cōclusionū: ⁊ naturalis rectitudo rationis est nobilior rectificatione appetitus, q̄ fit per participationē rationis: q̄ quidē rectificatio pertinet ad virtutē moralē. Sic igitur actus humani inq̄tū pcedūt ex altioribus principijs pñt causare virtutes acq̄sitas hūanas.

¶Utrum alique virtutes morales sint in nobis per infusionem. Arti. 3.

AD tertiū Sic pcedit Ur, q p̄ter vtutes theologicas ñ sint alie virtutes nobis infuse a deo. Ea em̄ q̄ pñt fieri a cāis scdis non fiunt immediate a deo, nisi forte aliquādo miraculose: q: vt dio. dt, Lex diuinitatis est vltima p meª adducē: s; vtutes itellˀuales ⁊ morales pñt in nobis cāri p nros act⁹: vt dictū ē: nō ergo ɔueniēter cānt in nobis p infusionē. ¶Pꝫ. In opib⁹ dei mlto min⁹ ē aliqd superfluū q̄ in opib⁹ nāe: s; ad ordinādū nos i bonū supnāle sufficiūt vtutes theologice: q̄ nō sūt alie vtutes supnāles q̄s oporteat i nobis cāri a deo. ¶Pꝫ. Nā non facit p duo qd pōt facere p vnū: ⁊ mlto min⁹ de⁹: s; de⁹ inseruit aie nre semia vtutū: vt dicit glo. heb. 1. q̄ nō op; q als vtutes i nobis p ifusionē cāet.

Sed ɔtra Est, q dicit sap. 8. Sobrietatem ⁊ iustitia; docet prudentiam ⁊ virtutem.

Rñdeo Dōm, q op; effect⁹ esse suis causis ⁊ p̄ncipijs pportionatos: oēs aūt virtutes tā intellˀuales q̄ morales q̄ ex nris actib⁹ acq̄runt: pcedūt ex quibusdā nālib⁹ principijs in nobis preexñtib⁹ (vt. s. dictū est) loco quorū nāliū p̄ncipioru; conferunt nobis a deo virtutes theologice, quib⁹ ordinamur ad finē supernālem: sicut s. dictū est: vñ op; q his etiā virtutibus theologicis proportionaliter rñdeāt alij habit⁹ diuinit⁹ cāti in nobis: q̄ sic se hēant ad vtutes theologicas sicut se hñt virtutes morales ⁊ intellˀuales ad principia nālia virtutū.

Ad pmū Ergo dicendū, q aliq qdē virtutes morales ⁊ itellˀuales possunt cāri in nobis ex nris actibus, tñ ille non sunt pportionate virtutibus theologicis: ⁊ ideo op; alias eis proportionatas immediate a deo cāri. ¶Ad ꝭm dōm, q virtutes theologice sufficiēter nos ordinant in finem supnaturalē ꝭm quandā inchoationē quantū. s. ad ipsum deū immediate: s; op; q per alias virtutes infusas perficiat aia circa alias res, in ordine tñ ad deū. ¶Ad tertium dōm, q virt⁹ illoꝝ p̄ncipioꝝ nāliter inditoꝝ nō se extēdit vltra proportionē nāe: ⁊ ideo in ordine ad finem supernaturalem indiget homo perfici per alia principia superaddita.

¶Super ar. 2.
IN artic. 6. eiusdē qō. 23. aduerte q l; pª facie author videat diminutus: q: ad cōclōnes vlem. s. de oibus vtutib⁹ particularē rōnem. s. hūtem locū in practicis tm̄ inducit. dū ex hoc, q vtutes hūane ad bonū modificatū regula rōnis humane ordinant/ ostēdit eas ab actib⁹ humanis in ptāte rōnis existētibus cāri. In practicis em̄ virtutib⁹ cōstat bonū carū regulandū hūana rationes. In speculatiuis aūt bonū attēdit ꝭ; cōformitatē ad rem: q: bonū earū ē verū qd constat ab eo qd res est vel nō est pendere: ⁊ sic mediū nō vr adequare cōclōnē. L; inq̄ sic appareat/ pfundius tñ si speculati fuerimus inueniemus mediū adeq̄re cōclōnē. Nā scie act⁹ in quo eius bōitas ɔsistit examinatur a rōne hūana in principijs: ⁊ act⁹ intellˀs p̄ncipioꝝ a p̄nº hūane rōnis ēt qd vocat lumē intellect⁹ agētꝫ. i q̄ est stat⁹. Et sicut actus cognoscēdi verū depēdet a duobus. s. a cognoscente ⁊ cognito ita non incōuenit habere duas mēsuras: alterā hic: alterā inde. Rursus q: rō veri (vt patet in quarto meta.) cōsistit in ens esse et non ens non esse: ⁊ hoc nisi in dicere accipere cognoscere ⁊c. inuenitur: consequens est vt verum ipsum in vnoquoq; dicente accipiente: cognoscēte secundum proprij luminis facultatē dicatur accipiatur seu cognoscat. Et sic ex pte dicentis seu scientis a propria rōne mēsuret. Et qm̄ nūc ē qd de causa vtutum ex parte habētis ipas quoniam est questio an ex proprijs habētis actibus generētur: ideo author suppositis dependentijs actuū ab obiectis/ ⁊ cōmensurationibus eorū ab illis: ex hoc q sunt ad bonum habētis: ⁊ cōsequēter in aliquali nūero pōdere ⁊ mēsura ipsius habētis: posuit principiū eaꝝ ex pte nostri habere rōnē regule numerātis pōderantis: ⁊ cōmensurantis: vt ex hoc discerneremus que pñt ex nostris actibus in nobis cāri virtutes ⁊ q̄ nō: virtutes. n. vt sic rōnē boni rōnalis habēt: principiū aūt rōnalis boni vt sic regula est in sequēti tñ qōne amplior erit de h sermo. ¶In rñsione ad ꝭm eiusdē articłi p nūc tātūmō nota: q 2 author saluat qūo stāt h duo simul/ hō non pōt vitare pcm̄ mortale sine grā: ⁊ hō potest hre vtutes ex assuetudine operū suorū prio q: actus pcti mortalis stat cū vtute acq̄sita: ⁊ hoc quo ad actus vitiorum ɔ̄riorum vtutibus acq̄sitis. 2º q: sūt aliq̄ pctā mortalia alterius ordinis a vitijs cōtrarijs vtutib⁹ acq̄sitis: ea sc; q̄ ɔtrāt p̄ceptis de actib⁹ virtutum theologicarū ex hac em̄ doctrina iūcta rñsioni ad primum habes quid de virtutibus infideliū sentiendū sit: de hoc tamen latior erit sermo in. q. 65. ar. scdo. ¶In rñsione ad 3m eiusdem articuli: nō quomō author nulli philosophoru; scōs optime inuenit in omnium genere virtutum nobilius semp esse generans: ita q licet actus p̄cedētes hitū vtutis sint ꝭ; se imperfecti: vt tñ ex altiori oriunt p̄nº/ gñatiui sunt vtutis.
¶Super arti. 3.
IN articulo tertio eiusdem. q. 63. dum ex scoto in tertio sentē. di. 36. occurrit negante has vtutes morales infusas: nō tamen soluēte rōnes sancti thome. Mouetur aute;: q: ponere ipsas nec op; ex pte finis (qm̄ finis supernaturalis sufficienter habetur i anima per virtutes theologicas) nec ex pte modi vel medij: quia fides modum dat operandi inferiorib⁹ in odine ad deū: ⁊ charitas ordinat ad ip; omnia. Et parte q̄q; obi posset ex ipo scoto argui ex. 34. d. eiusdem tertij/ vbi impugnat dona: q: quatuor vtutes cardinales ⁊ tres theologice si pfectissime habeātur sufficiēter pficiāt aiam nrām respectu ois obi ptinētis ad ptem practica; agibilium, vt facile est deducere tā de obiecto

ß.qō.51. ar.2.⁊.3 ⁊.j.qō. 65.ar.2. col.⁊.q. 92.ar.1. ad.1. Et.2.di. 44.q.2. art.1.ad septum. Et.3.dis. 33.q.1.ā. 2.q.2. Et virt. q.1.ā.9.

ß. q. 51. ā.3.⁊. q. 55. ā.4. ad. 6. ⁊ 1.qō.65. ar.2. Et 3.d.33.q 1.ā.2.q. 3.⁊.4.disti.17.q. 1.ā.3.q. 1.cor. Et virt. qō. 1.ar.10.

Universidad de Deusto Biblioteca

nālicꝫ supnāli:tā de fine vltimo/ꝙ de his q̄ sunt ad finem:theologice nāqꝫ ꝟtutes finē supnālē sufficiēter respiciūt ⁊ ad ipm ordinant actus suos/⁊ aliarū ꝟtutū. ¶ Sꝫ vt oib⁹ liqueat ꝙ istas ꝟtutes morales infusas opꝫ i aia ponere pter theologicas ex mltꝫ capitib⁹ oñdit̄. p⁹ ex supnālis pfectiōis cōplemēto:ichoat̄ em̄ i nobis supnālis pfectio p grāꝫ ⁊ ꝟtutes theologicas:⁊ nisi ꝯūr ꝟtutes morales supnāles pfectio supnālis icōpleta remanēt: sic si pfectio nālis hr̄et tm̄ pmas ꝟtutes circa finē.s. ⁊ nō eas q̄ sūt ad finē. scḋo ex ꝓportiōe effect⁹ ad cāꝫ: opꝫ em̄ cāis nālib⁹ effectus nāles ⁊ supnaturalibus supnāles rn̄deṙ ergo pncipijs supnālib⁹ q̄lia sūt ꝟtutes theologice opꝫ assignare effect⁹ supnaturales q̄les sūt morales/sicut naturalibus naturales. Et h̄ est rō lr̄e: ⁊ ex hac rōne hēs ꝙ huic pn⁹ qḋ ē charitas nō ē ꝓportionat⁹ act⁹ tēpātie acq̄site sꝫ infuse. tertio ex pte obi: qꝛ mod⁹ iposit⁹ i passionib⁹ ⁊ opatiōib⁹ ꝑm diuinā regulā ⁊ iposit⁹ ꝑm hūanā rōneꝫ sūt oba formalr̄ disticta:⁊ vtrūqꝫ opꝫ hr̄e: ⁊ pm̄ ad infusas ꝑm ad acq̄sitas morales spectat: ⁊ h̄ rō tāgit̄ in sequenti articulo. quarto ex ordine ad finē: qꝛ ifuse ordināt ad vitā dinā/acq̄site ad hūanā vt i eodeꝫ seq̄nti articulo ptꝫ:⁊ ꝙuis sco. nullā istaꝝ soluat ac ppea n̄ eēt op⁹ ampliori firte: vt tn̄ scotiste ex proprijs se cogscāt:vide ꝙ si rō sco. ex pte obiecti approbaret̄ seq̄ret̄ i pmis ꝙ nec theologicas ꝟtutes opꝫ ponere ifusas: pbat̄ qꝛ ad idē obꝫ pficiūt fides spes ⁊ charitas acq̄site de deo ad qḋ pficiūt infuse:⁊ nihil credit̄/nihil spat̄/nihil amat̄ infusis qḋ non acq̄sitis ⁊ q̄cūqꝫ rōe soluēt hoc soluemus etiā de moralibus infusis. ꝟ.g. si dixerint ꝙ nō eq̄ pfctē fit p acq̄sitas sic per infusas: ita etiā hic: ⁊ sic de alijs. ¶ Preterea. Si nō ponerēt̄ virtutes morales infuse sequeret̄ ꝙ baptizato puero vl̄ adulto quasi neutrali ꝑm virtutē vel vitiū acquisita nō sufficiēter ꝓuisum esset: qꝛ perfectus esset respectu finis tm̄: ex quo nullā moralē infusaꝫ aut acq̄sitā hr̄et virtuteꝫ. Et sic nō posset seq̄ opō pfecta in appetitu inferiori: qꝛ ipo exn̄te impfecto opō nō pōt seq̄ pfecta: seqt̄ em̄ deteriorē ptē vt ꝯclō in syllō. Dicito ergo ꝙ sicut ex articulis fidei multa deducim⁹ credēda ex illis ita ex theologicis virtutib⁹ reuelatis virtutes morales deducim⁹ ponendas in aia: vt ptꝫ ex dictis. Ad rōnes ergo in oppositū dr̄ ꝙ necessitas ponēdi has ꝟtutes ē ex fine originalr̄/nō in se: sꝫ in his q̄ sūt pp se: opꝫ em̄ aiam dine se hn̄tē ad finē dine q̄ꝫ se hr̄e ad ea q̄ sūt ad finē si ꝓportionata oīa eē debēt: opꝫ ēt ponere easdē pp mo^m seu me^m, nā sicut in ꝟtutib⁹ acq̄sitis sinderesis nō ponit me^m nisi mediāte prudētia ⁊ morales appetitiue mediū illud exequunt̄: ita in infusis fides finē vlt^m firmās ⁊ largiēs mediāte prudētia infusa me^m moralib⁹ infusis impōit: ⁊ illas oꝫ me^m illud hilitare: fides ḡ me^m nō dat nisi remote: prudētia aūt ifusa ꝓxīe: opꝫ aūt dei opa pfecta eē: vt ⁊ pma ⁊ pxia hēant̄ pncipia. Ex pte quoqꝫ obti opꝫ easdē ponere qꝛ aliud ē loq̄ de

3.dis. 33. q.1.ā. 2. q. 4. Et 4.di.14 q.2.ā.2 ad.4.et di.50. q. 1.art. 2. ad.4.et virt.q.1. ā.10. ad 7.8.⁊. 9 ⁊.q.5.ā. 4.cor.

¶ Utrū virt⁹ quā acq̄rim⁹ ex operū assuetudine sit eiusdē spēi cū virtute infusa. Art. 4.

Ad quartū Sic pcedit̄. Uꝫ ꝙ virtutes infuse nō sint alterius spēi a ꝟtutib⁹ acq̄sitis. Uirtus em̄ acq̄sita ⁊ ꝟt⁹ infusa ꝑm p̄dicta nō vn̄r differre nisi ꝑm ordinē ad vltimū finē: sꝫ hit⁹ ⁊ act⁹ hūani nō recipiūt speciē ab vltio fine: sꝫ a ꝓxīo: nō ḡ ꝟtutes morales vel intellꝰuales infuse dn̄t spē ab acq̄sitis. ¶ P̄. Habitus p act⁹ cognoscunt̄: sꝫ idē ē act⁹ temperātie infuse ⁊ acq̄site. s. moderari ꝯcupiscētias tact⁹: ḡ nō dn̄t spē. ¶ P̄. Uirt⁹ acq̄sita ⁊ ꝟt⁹ infusa dn̄t ꝑm illud qḋ ē immediate a deo factū ⁊ a creatura: sed idē est spē hō quē de⁹ formauit, ⁊ quē gn̄at nā: ⁊ oculus quē ceco nato dedit, ⁊ quē ꝟt⁹ formatiua cāt: ḡ vr̄ ꝙ est eadē specie virtus acquisita ⁊ infusa.

Sꝫ ꝯtra. Quelꝫ dr̄ia i diffōne posita mutata diuersificat spēciē sꝫ i diffōne ꝟtutis ponit̄. Quā de⁹ i nobis sine nob opat̄: vt. s. dcm̄ ē: ḡ ꝟt⁹ acq̄sita cui hoc nō cōuenit nō est eiusdē spēi cuꝫ infusa.

Rn̄deo Dr̄ꝫ, ꝙ 2^r hit⁹ distiguūt̄ spē. Uno⁹ sic p̄dictū ē ꝑꝫ spāles ⁊ forāles rōes oboꝝ: obm at virtutis cuiuslibet ē bonū cōsideratū in mā ꝓpa: sic tēpātie obm ē bonū delectabiliū in ꝯcupiscētijs tactus: cui⁹ q̄dē obi forālis rō ē a rōne q̄ instituit modū in his ꝯcupiscētijs, māle aūt ē id qḋ ē ex pte ꝯcupiscētiarū. Maifestū ē aūt ꝙ alteri⁹ rōis ē mod⁹ q̄ iponit̄ in hmōi ꝯcupiscētijs ꝑm regulā rōnis hūane, ⁊ ꝑm regulā diuinā, puta in sumptiōe ciboꝝ rōne hūana mod⁹ statuit̄: vt nō noceat valetudini corpis nec ipediat rōnis actū: ꝑm aūt regulā legis diuine req̄rit̄ ꝙ hō castiget corpus suuꝫ, ⁊ in ꝟuitutē redigat p abstinētiā cibi ⁊ pot⁹, ⁊ alioꝝ h⁹r. vn̄ maifestū ē ꝙ tēpan^a ifusa ⁊ acq̄sita dn̄t spē: ⁊ eadē rō ē d̄ alijs ꝟtutib⁹. Alio mō hit⁹ distiguunt̄ spē ꝑm ea ad q̄ ordināt̄. Nō. n. ē eadē spē sanitas hoīs ⁊ eq̄ pp diuersas nās ad q̄s ordināt̄: ⁊ eodē mō dicit phs in. 3. poli. ꝙ diuerse sunt ꝟtutes ciuiuꝫ ꝑm ꝙ bn̄ se hn̄t ad diuersas politicas. Et p hūc ēt modū dn̄t spē virtutes morales infuse p q̄s hoies bn̄ se hn̄t i ordie ad … ꝙ sint ciues scōrū ⁊ domestici dei: ⁊ alie virtutes acq̄site ꝑm q̄s hō se bn̄ hꝫ in ordine ad res humanas.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ ꝟt⁹ infusa ⁊ acq̄sita nō solū dn̄t ꝑm ordinē ad vltimū finē, sꝫ ēt ꝑm ordinē ad ꝓpa oba: vt dcm̄ est. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ alia rōne modificat ꝯcupiscētias delectabiliū tactus temperātia acq̄sita ⁊ tēperātia ifusa: vt dcm̄ est. vn̄ nō hn̄t eūdē actū. ¶ Ad 3^m dōm, qḋ oculū cecinati de⁹ fecit ad eūdē actū ad quē formant̄ alij oculi ꝑm nām: ⁊ iō fuit eiusdem spēi. ⁊ eadē rō esset si deus vellet miraculose cāre in hoie virtutes quales acquirunt̄ ex actib⁹: sed ita nō est in ꝓposito, vt dictū est.

obo formali ⁊ aliud de mā virtutū: ⁊ lꝫ p septē illas ꝟtutes pficiamur circa oēm mām: nō tn̄ circa omne obm formale. i. pficimur circa omne obm: sꝫ nō ꝑm omnē rōnē formalē: vt pꝫ ex dictis. Ad id aūt qḋ addit̄ ꝙ ꝟtutes morales acq̄site vt impant̄ a charitate ordinant̄ ad vlt^m finem supnālē: rn̄deṙ ꝙ hoc verū ē sꝫ nō sufficit: qḋ 2^r pꝫ: primo qꝛ ad ipm nō ordinant̄ acq̄site vt ad ꝓportionatū ꝑm se: sꝫ ex pte ordinātis tm̄: ꝟtutes aūt morales infuse ordinant̄ ꝑm se proportionate ad talē finē supnālē: quū em̄ vtroqꝫ mō cōtingat aliq̄d ordiari ad supnālē finē: ille act⁹ ordinat̄ in illuꝫ vt ꝓportionat⁹ ꝑꝫ se: cuius ꝓxim⁹ finis in illū ordinat̄: constat aūt ꝙ bonū ꝑm regulā dinā qḋ ē ꝓpri⁹ finis moralis infuse/⁊ bonū ꝑm hūanā regulā: qḋ ē ꝓxim⁹ finis acq̄site: ita se habent ꝙ hoc ē hūani: illḋ diuini ordinis: ⁊ ꝯn̄r hoc ex alio tātū: illḋ ēt ex se hꝫ/ꝙ ad deū supernālem finē ordinet̄. scḋo qrt ex supradictis pꝫ: ꝟtutes morales ordināt̄ a charitate ad deuꝫ vt res improportionate ipsi charitati vt pote inferioris ordinis: opꝫ aūt charitatē media hr̄e sui ordinis ⁊c. Accedit ad hoc i cle. de sum. tri. ⁊ fi. catho^ca ca^o fidei catho^ce: authoritas decernēs ꝟtutes infundi i bapmo. ⁊ qꝛ nō dicit has vel illas ꝟtutes/oēs q̄s theologi i fundi i bapmo vnitas tenētit intellige.

¶ Super arti. 4.

In art^o 4° nihil addēdū occurrit supradictꝫ nisi ꝙ ex rn̄sione ad tertiū memor sis colligere ꝙ ifusio 2^r se hꝫ ad virtutes. s. per se ⁊ per accidēs. Nā virtutib⁹ acquisibilibus per actus nostros: accidit infundi: qꝛ si infundātur: ordinantur ad actus eundem spē ad quē ordinantur acquisite: sicut oculi miraculose dati. Uirtutibus autem non acquisibilibus quum ordinentur ad actus distinctos specie ab his q̄ nati sunt fieri ab acquisitis: non accidit sed per se contingit infundi: ita ꝙ ex natura sua habent ꝙ vendicēt sibi infusibilitatē, ⁊ propterea in diffinitione virtutis sumpta ab augustino dicitur: quam deus in nobis sine nobis operatur. Et hoc scito applicare quum tractatur an vel quomodo infusio variet speciem rei infuse.

¶ De medio virtutum. Questio. 64.

Deinde Cōsiderādū est de ꝓprietatib⁹ virtutū. Et primo quidem de medio virtutū. secūdo de cōnexione virtutū. 3° de qualitate earū. quarto de ipsarum duratione. ¶ Circa primum querunt̄ q̄tuor. Primo, vtrū virtutes morales sint in medio. secūdo, vtrū me^m virtutis sit me^m rei vel rōnis. 3°, vtrū itellꝰuales virtutes ꝯsistāt i me^o. 4°, vtrū ꝟtutes theologice.

¶ Utrū ꝟtutes morales sint i medio. Ar. 1.

Ad primū Sic pcedit̄ tur. Uꝫ qḋ virt⁹ moralis nō ꝯsistat in medio. Ultimuꝫ em̄ repugnat medij rōni. sed de rōne virtutis est vltimū: dr̄ em̄ in. 1. de celo, ꝙ virt⁹ est vltimū potētie, ergo virt⁹ moralis nō ꝯsistit in me^o. ¶ P̄. Illḋ qḋ est maximū nō est me^m: sꝫ q̄dā virtutes morales tēdūt i aliq̄d maximū: sicut magnanimitas est circa maxios honores: ⁊ magnifi^a circa maxios sūpt⁹: vt dr̄ i. 4. ethi. ḡ nō oīs ꝟt⁹ moralis est i medio. ¶ P̄. Si de rōne virtutis moralis sit i medio esse, opꝫ ꝙ virt⁹ moralis nō pficiat̄, sꝫ magis corrūpat̄ p hoc ꝙ tēdit ad extremū. sꝫ q̄dā virtutes morales pficiūt̄ p hoc ꝙ tendūt ad extremū: sicut virginitas q̄ abstinet ab oi delectabili venereo, ⁊ sic tenet extremū, ⁊ est perfectissima castitas: ⁊ dare oīa pauperib⁹ est pfectissima misericordia vel liberalitas. ergo videtur ꝙ nō sit de rōne virtutis moralis eē in medio.

Sed cōtra Est, ꝙ phs dicit in. 2. ethi. ꝙ virt⁹ moralis est habitus electiuus in medietate existens.

Rn̄deo Dōm, ꝙ sicut ex supradictis ptꝫ: virt⁹ de sui rōne ordinat hoiem ad bonū, moralis aūt virt⁹ ꝓpie ē pfectiua appetitiue partis aīe circa aliquā determinatā mām. mēsura aūt ⁊ regula appetitiui mot⁹ circa appetibilia est ipa rō. bonuꝫ aūt cuiuslibꝫ mēsurati ⁊ regulati ꝯsistit i hoc ꝙ ꝯformet̄ sue regule: sicut bonū i artificiatis ē vt sequat̄ regulā artis. malū aūt p ꝯn̄s i hmōi est p hoc ꝙ aliq̄d discordat a sua regula vel mēsura. qḋ quidē cōtingit vel p hoc ꝙ

1.art. 4. ad. 1. et 4. Et 2. q.17. ar. 5. ad. 1. ⁊. q. 9. ar. 1. cor. Et. 3. d. 33. q. 1. Et 1. 4. ar. 1. Et 2°. ethi. lec. 7. co. 6.

¶ Super questionem. 64.

In titulo. q. 64. mox dubium occurrit: quō consistere in medio inter proprietates virtutis computetur: quum expresse in secundo ethi. ponatur in diffinitiōe virtutis moralis: que in litera in argumēto ad oppositū affertur quāuis non tota. Sed hoc facile soluit̄ a recolentibus ꝙ sepe proprietates notiores admittunt̄ in diffōnibus vt latētes differētie insinuent̄.

¶ Super articulum primum.

In titulo primi articuli aduerte ꝙ virtutem cōsistere in medio contingit duplr̄ s. essentialr̄ ⁊ cālr̄. Scḋm eēntiā virtus est in medio: q̄ est in medio duoꝝ vitioꝝ: sicut tpantia inter luxuriā ⁊ isensibilitatē. Et h̄ nō ꝯuenit oi ꝟtuti: qꝛ nō ꝯuenit iustitie: vt pꝫ in. 5. ethi. ⁊ de tali medio non est hic qō. ꝑm vero effectum dicit̄ eē virt⁹ in medio/q̄ in mā ꝓpria ēē quā ē mediū facit iter plus ⁊ min⁹ illi⁹ seu in illa ad illā illi ⁊c. sicut iustitia in emptiōe mediū ponit inter pl⁹ in emptore ⁊ min⁹ in vēditore: ꝓtiū equales dādo vēditori/vel ecōuerso: ⁊ tēperātia mediū ponit iter pl⁹ ⁊ min⁹ delectari delectationē capiēdo qn̄ vbi sicut opꝫ ⁊c. ⁊ hoc vt patebit cōuenit oi ꝟtuti exceptis theologicis.

⁊ de tali medio ē qō omnium articulorum huius questionis. ¶ In rn̄sione ad 3^m primi ar. nō te cōturbet ꝙ author ponat tā ꝟginitatē ꝙ paupertatē mediā iter superfluū ⁊ diminutū alterius ordis: dū supfluū ponit i supstitiōe vel vana glia ⁊ diminutū i trāsgressione voti q̄ ꝯstat eē ꝑm se vitia extrema alterius ꝟtutis: puta religionis ⁊ philotimie seu magnanimitatꝫ. fecit nanqꝫ hoc autor: qꝛ nec ꝟginitas nē paupertas hꝫ spālē rōnē ꝟtutꝫ: ⁊ ꝯn̄ter spālia extrema inter q̄ mediet ifra ꝓpas mās l ordie ad regulā tā hūanā q̄ꝫ diuinā. sꝫ ex extriseco fine ⁊ religionis actu. s. voto vt in. 2. 2^e tractabit̄ plenius, qꝛ igit ex extrinseco rōnē sumit spālis ꝟtutꝫ ꝯn̄s fuit vt extrinseco extrema adhiberentur.

superexcedit mēsurā, vel p h̄ ꝙ deficit ab ea: sicut manifeste appet in oib⁹ regulatis ⁊ mensuratis. ⁊ iō pꝫ ꝙ bonū ꝟtutis moralis cōsistit i adeq̄tiōe ad mēsurā rōnis. Manifestuꝫ est aūt ꝙ inter excessum ⁊ defectū mediū est equalitas siue cōformitas. vn̄ manifeste apparet ꝙ virtus moralis in medio consistit.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ꝟt⁹ moralis bonitatē hꝫ ex regl̄a rōnis, p mā aūt hꝫ passiōes vel opōnes. Si ergo cōpet̄ ꝟt⁹ moralis ad rōnē, sic ꝑm id ꝙ rōnis est hꝫ rōnē extremi vni⁹ qḋ est cōformitas: excessus ꝟo ⁊ defect⁹ hꝫ rōnē alteri⁹ extremi qḋ est difformitas. Si ꝟo cōsideret̄ virtus moralis ꝑm suā materiā, sic hꝫ rōnem medij inq̄tū passionē reducit ad regulā rōnis. vn̄ phs dicit in. 2. ethi. ꝙ virt⁹ ꝑm sbam medietas est, inq̄tū regula ꝟtutis ponit̄ circa ꝓpaꝫ māꝫ: ꝑm optimū āt ⁊ bn̄. est extremitas. s. ꝑm ꝯformitatē rōis. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ mediū ⁊ extrema cōsiderant̄ in actionibus ⁊ passionib⁹ ꝑm diuersas circūstātias. vn̄ nihil ꝓhibet in aliq̄ virtute eē extremū ꝑꝫ vnā circūstātiā qḋ tn̄ est mediū ꝑm al's circūstātias p ꝯformitatē ad rōnē: ⁊ sic est in magnificētia ⁊ magnanimitate. nā si cōsideretur q̄titas absoluta eius in qḋ tēdit magnificus ⁊ magnanimus, dicet̄ extremū ⁊ maximū: sꝫ si cōsideretur hoc ipsuꝫ p cōparationē ad al's circūstātias, sic hꝫ rōnē medij: qꝛ in hoc maxime tēdūt hmōi virtutes: ꝑm regulā rōnis. i. vbi opꝫ, ⁊ qn̄ oꝫ, ⁊ pp qḋ opꝫ, excessus aūt si in h̄ maximū tēdat̄ qn̄ nō opꝫ, vel vbi nō oꝫ, vel pp qḋ nō oꝫ. defect⁹ āt est si nō tēdat̄ in h̄ maximū vbi oꝫ, ⁊ qn̄ oꝫ ⁊ h̄ ē qḋ phs dt in. 4. ethi. ꝙ magnanimus est q̄deꝫ magnitudine extrem⁹, eo aūt ꝙ vt oꝫ medi⁹. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ eadē rō est de virginitate ⁊ pauptate q̄ ē de magnanimitate. abstinet. n. ꝟginitas ab oib⁹ venereis ⁊ pauptas ab oib⁹ diuitijs pp qḋ oꝫ, ⁊ ꝑm ꝙ oꝫ. s. ꝑm mandatū dei, ⁊ pp vitā eternā. si aūt hoc fiat ꝑm ꝙ nō opꝫ. i. ꝑm aliquā supstitionē illicitā, vel etiā pp inaneꝫ gloriā erit supfluū. si aūt non fiat qn̄ opꝫ: vel ꝑm ꝙ opꝫ est vitiū p defectū. vt pꝫ in trāsgredientibus votū virginitatis, vel pauptatis.

¶ Super ar. 2.

In. 2. artic. eiusḋ. 64. q. nota terminos q̄b⁹ in ꝟtutibus vtimur ꝑm mediū rōis ⁊ mediū rei. me^m rōis cū sit mod⁹ i mā alicuius ꝟtutꝫ ꝑꝫ ꝯdōnes regule exigit duo ꝑꝫ māꝫ ⁊ ꝯdōnes rōis: ita ꝙ cōsistit me^m rōnis i affirmatiōe vtriusqꝫ. s. māe ꝓpe ⁊ oium ꝯdōnū spectātiū ad rōneꝫ rectā. ꝟ.g. mediū rōis i tēpātia est dlectari qn̄/sic/q̄re oꝫ ⁊c. extrema aūt sumunt̄ penes negōnē vni⁹ ⁊ affirmatiōnē alteri⁹ ita ꝙ superfluū affirmat mām negatis cōditionib⁹ diminutū ꝟo negat mām affirmatis cōdōnib⁹. ꝟ.g. vti delectatiōib⁹ nō qn̄/n̄ q̄re n̄ vbi opꝫ ⁊c. supfluū est: est. n. delectationibus q̄ sunt tēperātie materia plusqꝫ opꝫ vti. nō vti aūt delectationibus qn̄ oportet/q̄re opꝫ ⁊c. diminutū: est nāqꝫ minus delectari q̄ꝫ opꝫ. Mediū aūt rei cōsistit in eq̄litate rei ad rē seu personā alterā. Equalitas autē cuꝫ duplex sit. s. duarū quantitatū: sicut duo pedalia sunt equalia/⁊ quinqꝫ ⁊ quinqꝫ sunt equalia. ⁊ hec vocatur eq̄litas arithmetica. Et duarū proportionū: sicut proportio sex ad quatuor ⁊ duodecim ad. 8. sunt eq̄les. vtrobiqꝫ: vtrobiqꝫ. n. est sexq̄altera ꝓportio. i. cōtinētia toti⁹ ⁊ dimidij. vtraqꝫ inuenit̄ in iustitia. nā cōmutatiua iustitia obseruat mediū ꝑm equalitatē q̄titatū. nā q̄tū valet qḋ accipit/tm̄ valet qḋ dat: vt pꝫ in ēptiōne: iustitia vero distributiua obseruat mediū ꝑm eq̄litatē ꝓportionum nā eandē proportionē facit inter bona q̄ distribuit quā habent inter se persone q̄bus distribuit̄. Extrema aūt in eq̄litate q̄titatū sunt plus ⁊ minus ꝑm q̄titatē: vt patet. Extrema aūt in eq̄litate ꝓportionū sunt plus ⁊ minus ꝑm ꝓportionē: ita ꝙ si. ꝟ.g. inter personas est ꝓportio sexq̄altera superfluū erit si inter res distributas sit proportio dupla in q̄ cōtinet̄ totū bis. diminutū vero si inter res distributas esset: ꝓportio sexq̄tertia aut sexq̄q̄rta: in q̄ cōtinet̄ totū ⁊ tertia pars vel quarta tm̄. ⁊ qm̄ mediū rei ad alteꝝ est ꝯn̄s est vt sit mediū inter plus vni et minus alteri: vel ita ꝙ plus sit mihi ⁊ minus alteri/vt in cōmutationib⁹: vel ita ꝙ plus vni pti ⁊ min⁹ alteri: vt in distributionib⁹. mediū āt rōnis qꝛ ꝯtinet sub se cōmēsuratū sibi ⁊ cōmēsuratū alteri: abstrahit ⁊ sibi ⁊ alteri: sicut aial ab hoie ⁊ leone. pp qḋ mediū rōnis in cōi ꝯsistit inter plus ⁊ min⁹ ꝑꝫ rōnē/in spāli aūt dissit̄. nā in virtutibus circa passiones medium rationis consistit inter plus ⁊ minus mihi ipsi eligenti/sicut mediū consistit in cōmensuratione ad meipsum: ⁊ ꝓpter hoc dicit̄ in litera ꝙ mediū in passionibus sumit̄ quo ad nos. In iustitia autē mediū rōnis cōsistit inter plus vni ⁊ minus alteri/sicut ⁊ mediū rei: qꝛ non solum equalitatē eādē quā rei medium exigit recta ratio nō imponit iustitie sed conditiones etiā nullas ei apponit nisi redūdātes in eq̄litatē ꝟ inequalitatem rei. Reddere nāqꝫ debitū recta rō dictat iustitie qn̄ et vbi oꝫ/p q̄to faciūt vel tollunt rōnē debiti ⁊ propterea esto cautus vt discernas circunstātias in mā iustitie duplr̄ inueniri: primo vt redūdāt in equale vel inequale. i. vt ptinēt ad rōnem debiti: aliomō vt sunt cōes circunstantie act⁹ virtuosi. ꝟ.gr. reddere mutuo acceptuꝫ die statuto spectat ad rationem debiti. Reddere aūt illo die hora incompacta (puta qua sumit cibum) impertinens est iustitie: non enim iniusti: sed imprudētis est hec electio: ⁊ ꝓpterea in lr̄a dicitur ꝙ mediū rōnis in iustitia est medium rei: ⁊ ex hoc ꝓuenit ꝙ extrema scꝫ plus ⁊ minus in iustitia nō sumunt̄ ꝑm affirmationem materie ⁊ negōnem conditionum ⁊ econtra: vt i alijs moralibus virtutibus: sed scḋꝫ plus vni ⁊ minus alteri: ⁊ hinc etiā prouenit ꝙ iustitia non est media inter duas malitias: sicut alie virtutes morales que mediant inter affirmationem materie ⁊ negationem ꝯditionū: vt superfluū: ⁊ negationē māe ⁊ affirmatas ꝯdōnes vt diminutū: nā si mediū rōnis ⁊ extrema iniustitia sumerent̄ ꝑm conditiones vt in alijs ⁊ non precise vt redundāt in mediū rei: contingeret accipere extrema vitia vt in alijs: ⁊ hec sint hic dicta p intellectu medij ⁊ extremorum in virtutibus pro clarificanda nouitioꝝ mēte.

2a q. 58.ā.10. Et. 3. d. 33. q.1.ā. 3.q.2. Et. 4. d. 15. q.1.ā. 1.q.2. Et mal. q.13.ar. 2.cor. Et virt. q.1.ā.13. ad.11. 12.13. et 17. ⁊ q̄l. 6.ā.10.

¶ Utrum medium virtutis moralis sit medium rei vel rationis. Ar. 2.

Ad scḋm Sic procedit̄. Uidet̄, ꝙ mediū virtutis moralis nō sit mediū rōnis, sꝫ mediū rei. Bonum em̄ virtutis moralis cōsistit in hoc ꝙ est in medio. bonū aūt vt dicitur in. 6. meta. est in rebus ipsis: ergo mediū virtutis moralis est mediū rei. ¶ P̄. Rō est vis appꝛhēsiua: sꝫ virt⁹ moralis nō cōsistit in medio apprehēsionū: sed magis in medio opōnū ⁊ passionū: ergo mediū virtutis moralis nō est mediū rōnis sꝫ mediū rei. ¶ P̄. Mediū qḋ accipitur ꝑm ꝓportionē arithmeticā vel geometricam est medium rei: sed tale est mediū iustitie. vt dicitur in. 5. ethi. ergo mediū virtutis moralis nō est mediū rationis sed rei.

Sed ꝯ Est, qḋ phs dicit in. 2. ethi. ꝙ virtus moralis in medio consistit quo ad nos determinata ratione.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ mediū rōnis dupliciter pōt intelligi. Uno modo ꝑm ꝙ mediū in ipso actu rōnis existit, q̄si ipse act⁹ rōnis ad mediū reducat̄. ⁊ sic qꝛ virt⁹ moralis nō perficit actū rationis, sed actū virtutis appetitiue, mediū virtutis moralis nō est mediū rōnis. Alio mō pōt dici mediū rōnis id qḋ a rōe ponit̄ i aliq̄ mā. ⁊ sic oē mediū ꝟtutis moralis ē mediū rōis: qꝛ sic dictū est, virtus moralis dr̄ cōsistere in me^o, p cōformitatē ad rōnē rectā. Sed qn̄qꝫ cōtingit ꝙ mediū rōis ē ēt mediū rei: ⁊ tūc opꝫ ꝙ ꝟtutis moralis mediuꝫ sit mediū rei: sicē i iustitia. Qn̄qꝫ āt mediū rōis nō ē mediū rei: sꝫ accipit̄ p ꝯparationē ad nos: ⁊ sic ē mediū i oibus alijs ꝟtutib⁹ moralib⁹: cui⁹ rō ē: qꝛ iustitia ē circa opōnes q̄ ꝯsistūt in reb⁹ exteriorib⁹, in q̄b⁹ rectū instituit dꝫ simplr̄ ⁊ ꝑm se: vt. s. dcm̄ est: ⁊ iō mediū rōnis in iustitia est idē cū medio rei inq̄tū. s. iustitia dat vnicuiqꝫ qḋ dꝫ, et nō plus nec min⁹. Alie vero virtutes morales cōsistūt circa passiōes interiores, in quibus non pōt rectū cōstitui eodē mō: propter hoc ꝙ hoies diuersimode se hn̄t ad passiones: ⁊ ideo opꝫ ꝙ rectitudo rōnis in passionibus instituat̄ p respectū ad nos, q̄ afficimur ꝑm passiones. ¶ Et p h̄ ptꝫ rn̄sio ad oba. Nā prime due rōes ꝓcedūt de medio rōnis: qḋ scilicet inuenitur in ipso actu rationis: tertia vero ratio procedit de medio iustitie.

¶ Utrum virtutes intellectuales cōsistant in medio. Arti. 3.

Ad tertiū Sic pcedit̄. Uꝫ, ꝙ ꝟtutes intellꝰuales nō ꝯsistāt i medio. Uirtutes em̄ morales cōsistūt in medio inq̄tū ꝯformant̄ regule rōnis: sꝫ virtutes intellꝰuales sunt in ipsa rōe, ⁊ sic nō vident̄ habere superiorē regulā: ergo virtutes intellectuales nō ꝯsistūt in medio. ¶ P̄. Mediū ꝟtutis moralis de=

1.ā4.ad 1.⁊.2. Et 3. d.33. q.1.ā.3. q.3. Et ꝟt. q. 1. ā.13. co. ⁊ ad.5.⁊ 19. et. q. 4. art.2. ad 7^m.

¶ In eodē scḋo articulo eiusdē. 64. q. declarandū occurrit nouitijs ꝙ prima rō p tāto dr̄ in lr̄a ꝙ pcedit de medio rōnis subiue: qꝛ cōcludit ꝙ mediū rōnis/qꝛ bonū est rōnis: est in ipsis actib⁹ rōnis tāq̄ in reb⁹ ipsis: sicut mediū rōnis causaliter/qḋ. s. a ratione impositū est opationib⁹ ⁊ passionib⁹/est in passionib⁹ ⁊ operationib⁹ tanq̄ in reb⁹ ipsis.

¶ Super articulum tertium.

In articulo. 3. eiusdē. 64. q. multa dubia sil' soluēda occurrūt. Primū ē quō virt⁹ intellectualis q̄ vocat̄ intell's sit in medio quū careat ꝯrio. nō em̄ ꝯtingit opp^m pmorū pn̄orū opiari affirmādo/aut ne̾o, ꝑm ē/quō stāt h̄ duo simul ꝙ verū intell's

Universidad de Deusto Biblioteca

practici ꝯsistit incõfesse se hr̃e appetitui recto: vt supi⁹ ex .6. ethic. dr ꝛ ꝙ ꝟitas eiusdē hēat ꝓ mēsura res: ꝛ sit mēsura appetit⁹: ex p° em hr̃ ꝙ depēdet ab appetitu: ꝛ ꝯñr mēsurat ab eo, 3m ē quō h dr ꝙ ꝟtutꝫ intelľualis mēsura ñ ē aliqd gen⁹ ꝟtutis: vt pꝫ i rñsiōe ad ꝫ: ꝛ tñ supi⁹ in .q.63.ar.2. dcm ē ꝙ 2ᵃ ē regula boni hois ad qd ordinat virt⁹, s. humana rō ꝛ lex diuina. ¶ Ad euidētiā horū oim distigue ꝙ ꝟtutes oēs 2ʳ pñt accipi, s. ꝫ se: ꝛ ex pte nr̃i: ꝛ vtroqꝫ mō regulā hñt. Et in lr̃a qdē ꝗuis de sol theo^cis ꝟtutib⁹ fiat ista distō in arti° seqūēti: ꝟitatē tñ hꝫ extensa ad oēs ꝟtutes diuersimode applicata: nā ꝟt⁹ intellectualis q ad cognoscere ꝫm se cōsideratur qñ in ordine ad rem cognitā sumit. Ex ꝑte ꝟo nr̃i quū ꝫm modū q in nobis fit aut est accipit: quo ad dirigere vero quod addunt practice supra speculatiuas ꝫm se: sunt ipse regule ꝛ respiciunt regulabilia ꝑ eas: vñ ex pte tātū nr̃i regulam hr̃e pñt ꝫm quā in nobis fiūt aut sunt: virtutes q ꝗmorales secūdū se oba respiciūt/ ex pte aūt nr̃i pñᵃ qbus in nobis fiūt ꝛ sunt. Et qꝛ author sic de virtutū mensura ꝛ meo ꝫm se loqt (vt in ar° 4. māifestat) iō oba oia q ex parte nr̃i se tenēt nihil officiunt ꝓpo^to. Et vt ad singula descēdam⁹ cognitio in pmis pncipiorū ꝫm se est i medio duorū ꝯriorū. ꝟ. g. huic acceptioni totū ē mai⁹ sua pte ꝯriat ꝫ se vt supfluū totū ē min⁹ sua pte: ꝛ vt deficiēs totū nō ē mai⁹ sua pte ꝗuis ex mō q hic cognitio est i nobis: qꝛ. s. nālr est in nobis ꝯria loca habere nō possint verū qꝫ itellect⁹ practici ꝫ se qdē a reb⁹ pendet quo ad cogscere: ex parte āt nr̃i ab appetitu recto q facit nobis apparere finē ꝫm ipsius appetit⁹ dispōnē: quo ad dirigere vero vt dictū est ipsa intellectualis virtus est regula ꝛ nostro lumini rationis naturalis ꝛ appetitui cōmēsuratur: vt superi⁹ declaratū fuit. Eadē etiaꝫ ratione virtutis intellectualis ꝫ se mēsura/ nec practice/ nec speculatiue ē aliquod virtutis gen⁹: procederetur enim in infinitum. Sꝫ virtutum moraliū mēsura qꝛ est obm nr̃a vel diuina regula modificatū: ideo aliud virtutū genus ad qd pertinet mensura illa mēsura est. Aliquarū aūt virtutū intellectualiū: puta prudentie ꝛ sciētie q ad pricipia per se nota examinant: mensura quoqꝫ aliud virtutū gen⁹ ꝫm se ꝛ ex parte nr̃a est: primarū aūt virtutū intellectualiū. s. intellect⁹ ꝛ sinderesis mēsura etiā ex pte nr̃i nō ē aliq virt⁹ ꝫ solū nāle lumē ex parte nr̃a: ꝛ res cognita ꝫm se. Et sic ptꝫ rñsio ad oia oba.

¶ Super art. 4.

In articulo. 4. eiusdē. 64. q. dubium occurrit de illa propositione vniuersali assumpta in litera arguēdo in oppositū. s. in omnib⁹ in quibus virtus consistit in medio contingit peccare per excessum sicut ꝛ per defectum: videtur enim hoc falsum de iustitia: nam cōsistit in medio ꝛ non contingit peccare nisi vno modo. s. per defectū: quilibet enim iniustitiam faciens violat equalitatem: quia declinat in minus alteri cui debetur equale: si enim declinaret in maius illi non esset iniustitia: vt patet in cōmutatiua iustitia ꝛ etiā in distributiua in qua si quis maius ꝗ ꝑsona mereatur det: iō violat equalitatē quia alterū minuit hic excessus. ¶ Ad h dicit ꝙ mediū iustitie cōsistit in violari vtroqꝫ modo s. per excessum ꝛ defectū diuersimode tñ ꝯtingit hoc circa mediū iustitie ꝛ aliaruꝫ virtutū: nā extrema medij aliarū virtutū cōstituunt diuersa vitia: inter que media est virtus ipsa: vt pꝫ i. 2. ethic. ꝛ ꝑpea alio vitio peccat ꝫ excessum ꝛ alio peccat ꝫ defectū: extrema aūt medij iustitie nō cōstituūt diuersa vitia ꝛ ꝑpea vno ꝛ eodem vitio peccat ꝑ excessum ꝛ defectū: ꝛ non solū vno violato sed vno actu numero: vt pꝫ in furto: simul em violat mediū minus alteri ꝛ pl⁹ sibi faciēdo ꝛ simile est in distributionis violatione: simul em minus vni ꝛ pl⁹ alteri tribuitur: nec obstat si qñqꝫ solū min⁹ videat fieri alteri ꝛ nulli pl⁹: vt in incendijs ꝛ huiusmodi: hoc em ostēdit ꝙ mediū iustitie principaliter violat in minus ꝛ vere sic: quia quū equale sit ad alterū ꝑ min⁹ illi directe violatur: sed tamen semper cōcomitatur plus alicui vel in re/ vel in potestate: sat est ergo litere ꝙ vbicunqꝫ est virtus in medio contingit ꝛ per excessum et per defectū peccare. siue simul/ siue separatim/ siue vno siue pluribus vitijs: non est cure. ¶ In codē quarto ar. dubiū p° occurrit ex sco. in. 3. sen. di. 26. docente/ ꝙ potest concedi qd virt⁹ theologica est proprie in medio nō ex parte obiecti: sed ex parte actus: itaqꝫ licet non possit tendere in nimis verum aut bonū quia tendit in infinitum obiectum potest tamen nimis tēdere in illud: ꝛ sic virtus theologica moderatur actum vt medio modo tendat: ꝛ consequenter fides est media inter leuitatem (iuxta illud/ qui cito credit leuis est corde) ꝛ pertinaciam violantis rationem: ꝛ spes inter presumptionem ꝛ desperationem. ¶ Dubium secundo occurrit specialiter de medio respectu fidei: videtur enim ꝙ ꝫm se habeat medium: quia obiectum suū quod est quid complexum puta deū esse trinum: ꝛ huiusmodi/ habet extrema. s. deum non esse trinū ꝛ deū esse trinum essentialiter: hoc enim est superfluum/ illud diminutum. ¶ Ad primū horū dicit primo ꝙ posito illa Scotica est cōtra diuum Thomā ꝛ veritatē. cōtra diuū quidē Thomā expresse dicentē hic de modo actus ꝙ nō pōt esse excessiuus sꝫ ꝙ nō pōt quis nimis credere nimis sperare/ nimis amare/ tēdendo in deū/ ꝯ ꝟitatē ꝟo: quia cōstat ꝙ nō pōt deus amari nimis: ita ꝙ act⁹ amādi deū sit excessiuus: imo modus amādi deū ꝫm bernardū ē sine mō amare. nec ē verū qd de fide dr: qm lꝫ q cito credit leuis sit corde: nō tñ q cito credit deo leuis ē corde. ꝑsumptio qꝫ (vt pꝫ in rñsione ad 3m) ñ ē vitium qꝛ nimis speret in deū: ꝫ qꝛ sperat bonū excedēs ꝓpriā cōdōnem. vñ coclo ista nō solū vt falsa sed vt mala vtpote ponēs modū dilectionis dei ꝑeul abijciatur. ¶ Ad 2m aūt dr ꝙ fides ꝫm se est de deo: cuius nō sunt extrema. ex pte autē nr̃i est de deo ꝑ modū cōpōnis ꝛ diuisionis: vt in 2ᵃ 2ᵉ dicitur. ꝛ ꝑpterea ex parte nostri est i medio ꝛ non ꝫm se.

¶ Super. q. 65. ar. 1.

IN art. 1. q. 65. termini duo sūt ꝑrio declarādi, q d. s. importet ꝟtus ꝑfecta/ ꝛ quid virtus impfecta de quibus in lr̃a sermo fit an differētia hic sit sicut inter caloreꝫ remissum ꝛ in sūmo: an sicut inter dispōnē ꝛ habitū. an sicut iter diuersas formas: puta opinnionem ꝛ sciam. nō. n. parui refert q hec mō distinguant: ꝛ si quis hic erraret male posset de cōnexiōe ꝟtutum disputare. Sciendū est igit ꝙ cōstat ꝟtutes ꝑfectas ab impfectis nō ꝑpea distingui qꝛ ille in summo sunt gradu iste nō: nā ꝟtutes cōnexe q sunt sole ꝑfecte vt in lr̃a dr/ intēdi pñt vt sequēs qō ondit. quo aūt distinguant ex nā hit⁹ ꝛ dispōnis manifestat: hit⁹. n. ꝛ dispō distincta ꝯ hitū ꝫm meli⁹ sentientiū sniam distinguunt nō modalr tñ: sed eētialr ita ꝙ qlitas illa que est dispō nunqꝫ erit eēnʳ hit⁹: ꝗuis forte hit⁹ modū hr̃e possit: sed dispō ē qlitas ꝫm se facile mobilis: hit⁹ ꝟo ē qlitas ex nā sua difficile mobil. veꝝ hmōi qlitas hꝫ duplicē statū: ē. n. qñqꝫ i se qdē hit⁹: ꝫ ꝑ mom dispōnis iheret: qꝛ facile corrūpi pt: vt pꝫ de scia ꝑ pᵃm demrationē acqsita ꝛ nō meditatiōe firmata: qñqꝫ aūt ꝛ in se ē habit⁹ ꝛ in statu habit⁹: qꝛ ꝑ modū habit⁹ habet firmiter ꝛc. sicut aūt in cōissimis rōnib⁹ pme spēi qlitatis inuenit habit⁹ duplr: ita in virtute vt sic q est spēs habit⁹ inuenit qlitas q est eētialr virt⁹ duplr. s. hñs statū virtutis ꝛ nō hñs statū virtutis: ꝛ pter hec inuenit sub spē dispōnis iclinatio seu dispō ad virtutē. Ex his aūt trib⁹. s. ꝟtute in statu ꝟtutis/ ꝟtute nō in statu virtutis: ꝛ dispōne ad virtutē/ sola prima ꝟt⁹ ꝑfecta est ꝛ dr: imo vt i qrto articulo dr hec sola simplr ꝛ ꝓprie ꝟt⁹ dr. ꝛ rō in ꝓmptu est: qꝛ ꝟtutē ꝓpe ꝛ simplr oꝫ eē pñm opis virtuosi simplr ꝛ nō ꝫm qd: virt⁹ aūt ñ in statu ꝟtutis tale opus nō facit: qꝛ defectuosa est vtpote priuata ꝑprio statu. sic ergo ꝟtutis ꝑfecte noie qlitas q est ꝟtus statū virtutis hñs intelľr. ꝟtutis aūt impfecte noie lꝫ ꝫm ꝓprietatē vocabuli sola virtus ꝫm essentiā ꝛ deficiēs videat intelligi: qꝛ virtus impfecta dicit virtutē ꝛ impfectionē eius: extēso tñ seu accōmodato vocabulo virtutis impfecte noie intelľr tā ꝟtus deficiēs in statu ꝗ dispō ad ꝟtutē. ꝑsertim si est firmata. in q aūt cōsistat ꝟtutis eētia: ex. q. 55. colligere poteris. in quo aūt ꝑfectio stat⁹ ꝟtutis ꝯsistat: ex lr̃a qdē vnico ꝟbo hēs q ad morale. s. ꝙ iclinat ad bonū bñ. Ex 3° aūt ethi. explicatius habes ꝙ sciēs ꝙ eligēs/ ꝙ ꝑꝑ h/ ꝙ immobilr hñs ipam opet/ ꝛ ꝯñr impfecta virt⁹ est si aliqd hoꝝ deficiat: ꝗuis. n. bonū tūc fieret nō tñ bñ. Et scito bonitie ꝙ alicui qlitati inclināti in bonū aliqd duplr deesse pōt aliq ꝟtutis ꝯditio/ prio de ptinētib⁹ ad spēm seu essentiā virtutis: vt si deficeret recta rō vel electio vel ꝓprius finis in habitu agibiliū: non esset in veritate virtus nec ꝑfecta nec impfecta: diceret tñ virtus imperfecta sicut dispō ad virtutē. vñ sicꝫ hituat⁹ ē ad abstinētie vel castitatis māꝫ nō ꝫm regulā rōnis aut nō electione ꝑꝑ ipm bonū rōnis/ talis hitus nec est nec erit vnqꝫ virtus: ꝫ dispō tm ad ꝟtutē. scdo de ptinētib⁹ ad statū tm ꝟtutis: vt si deficeret imobilitas aut extēsio: aut debita dispō subti eēt qdē ipfecta ꝟtus: sic ꝙ pōt eadē nūero eē ꝑfecta ꝛ simplr virt⁹ ablatis illis defectib⁹. opoꝛtebit ꝗ te cautū eē/ quū de ꝟtute ꝑfecta ē ꝫmo: an itelligat ibi d ipfecta rōne stat⁹/ an qꝛ dispō tm ē. ꝛ ea dē opꝫ vti cautela quū negari iueners rōnē ꝓprie vel simplr virtutis scies āt discernere itētionē lr̃e si ꝫ nūc dcā ispexers: an eadē qlitas q negat ꝟt⁹ sit postmodū ꝟt⁹ vľ nō: qm vt pꝫ si primū: d ñ ꝟtute ꝫ statū ē ꝫmo: si ꝫm de nō ꝟtute: ꝫ cēntiā. Et h si ꝫuaueris ñ vagaberis ad qrēdū ꝯstitutiua virtutū i eē virtutis i genere relōnis: vt Sco t⁹ putauit: ꝫ ꝑfectionē statuū pqres aut noue virtutis gñationē facilē post talē actātā dispositionem.

---

terminatur a ꝟtute intellectuali. Dicit em in 2. eth. ꝙ ꝟtus ꝯsistit in medietate determinata ratione, prout sapiēs determinabit: si igit virtus intellectualis iterū cōsistat in medio, opꝫ ꝙ determinet sibi mediū ꝑ aliquā aliam virtutē: ꝛ sic ꝓcedet in infinitū in virtutib⁹. ¶ ꝑ. Mediū ꝓpie est inter ꝯria: vt pꝫ per phm in .10. meta. sed i intellectu nō vr̃ esse aliqua ꝯrietas: cū etiā ipsa ꝯria ꝫm ꝙ sunt in intellectu nō sint ꝯria: sed simul intelligant: vt albū ꝛ nigrū, ꝛ sanū ꝛ egrum: ergo in intellectualibus virtutibus non est medium.

Sed ꝯtra Est, ꝙ ars est ꝟtus intellectualis: vt dicit in 6. ethi. ꝛ tñ artis ē aliqd mediū: vt dr i. 2. ethi. ergo etiā virt⁹ intellectualis ꝯsistit i medio.

Rñdeo Dōm, ꝙ bonū alicui⁹ rei cōsistit in medio ꝫm ꝙ ꝯformatur regule vel mēsure ꝗ cōtingit trāscēdē, ꝛ ab ea deficere: sicut dcm ē. Virt⁹ āt itelľalis ordinat ad bonū sicut ꝛ moralis: vt. s. dcm ē: vñ ꝫm ꝙ bonū ꝟtutis intellectualis se hꝫ ad mēsurā, sic se hꝫ ad rōnē mediū: bonū aūt virtutis itelľualis est veꝝ, speculatiue qdē ꝟtutis verū absolute: vt in .6. ethi. dr. practice aūt ꝟtutis, verū ꝫ ꝯformitatē ad appetitū rectū. veꝝ āt itelľs nr̃i absolute ꝯsideratū ē sic mēsuratū a re: res em est mensura intelľs nr̃i: vt dr in .10. meta. ex eo em ꝙ res ē vľ nō ē, ꝟitas est in opione ꝛ in orōne. Sic igit bonū virtutis intelľualis speculatiue cōsistit in quodā medio ꝑ cōformitatē ad ipsam rē: ꝫm ꝙ dicit eē qd ē, vel nō esse qd nō ē: in quo rōveri ꝯsistit: excessus aūt ē ꝫm affirmationē falsam ꝑ quā dr eē qd nō ē, defect⁹ aūt accipit ꝫm negationē falsaꝫ ꝑ ꝗ dr nō eē qd ē: verū aūt virtutis itellectualis practice ꝯpatū qdē ad rē hꝫ rōnē mēsurati: ꝛ sic eodē mō accipit meᵐ ꝑ ꝯformitatē ad rē i ꝟtutib⁹ itelľualib⁹ practicis sicū speculatiuis: sed respectu appetit⁹ hꝫ rōnē regule ꝛ mēsure: vñ idē mediū qd est virtutis moralis, ēt ē ipsi⁹ prudētie. s. rectitudo rōnis: sed prudētie qdē ē istud mediū vt regulātis ꝛ mēsurātis, virtutis aūt moralis vt mēsurate ꝛ regulate. Similiter excessus ꝛ defectus accipitur diuersimode vtrobiqꝫ.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ ēt ꝟt⁹ itelľualis hꝫ [illegible] mēsurā: vt dcm ē ꝛ ꝑ ꝯformitatē ad ipam accipit i ipsa mediū. ¶ Ad ꝫm dōꝫ, ꝙ nō ē nece i infinitū ꝓcedē in ꝟtutib⁹: qꝛ mēsura ꝛ regľa itelľualis ꝟtutis nō ē aliqd aliud gen⁹ ꝟtutis, ꝫ ipa res. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ ipse res ꝯrie nō hñt ꝯrietatē in aīa: qꝛ vnū ē rō cogscēdi alterū: ꝛ tñ i itelľu ē ꝯrietas affirmatiōis ꝛ negatiōis: q sūt ꝯria: vt dr i fine ꝑhermēias: ꝗuis em eē ꝛ ñ eē, nō sint ꝯria: ꝫ ꝯdictorie opposita, si ꝯsiderēt ipa sigta ꝓut sunt i reb⁹: qꝛ alterū ē ens, ꝛ alterū est pure nō ens: tñ si referāt ad actū aīe, vtrūqꝫ ponit aliqd eē: vñ eē ꝛ non eē st ꝯdictoria: sed opio q opinamur ꝙ bonū est bonū, ē ꝯria opioni q opinamur ꝙ bonū nō ē bonū: ꝛ inter hmōi ꝯria mediū ē virt⁹ intellectualis.

Utrū ꝟtutes theo^ce ꝯsistāt i medio. Art. 4.

AD quartū Sic ꝓcedit. Ur ꝙ virt⁹ theologica cōsistat i medio. Bonū em aliarū ꝟtutū ꝯsistit i medio: ꝫ virt⁹ theologica excedit in bonitate aľs ꝟtutes ꝗ ꝟt⁹ theologica mľto magis ē in medio. ¶ ꝑ. Mediū ꝟtutis moralis accipit qdē ꝫm ꝙ appetit⁹ regulariter ꝑ rōnē, intellectualis vero ꝫm ꝙ intellect⁹ nr̃ mēsurat a re: sed virt⁹ theologica ꝛ perficit intellectū ꝛ appetitū vt supra dictū est: ergo etiā virt⁹ theologica cōsistit in medio. ¶ ꝑ. Spes q est virtus thelogica mediū est inter desperationē ꝛ presumptionē: similiter etiā fides incedit media inter cōtrarias hereses: vt boeti⁹ dicit in lib. de duabus naturis: ꝙ em cōfitemur in chr̃o vnā ꝑsonā ꝛ duas naturas, mediū est inter heresim nestorij, q dicit duas ꝑsonas ꝛ duas nās, ꝛ heresim euticis, q dicit vnā personā ꝛ vnā naturā: ꝗ virtus theologica cōsistit in medio.

Sꝫ ꝯtra. In omnibus in quib⁹ cōsistit virtus in medio contingit peccare per excessum, sicut ꝛ per defectum: sed circa deū q est obm virtutis theologice non contingit peccare per excessuꝫ: dicit em eccl. 43. Benedicētes deū exaltate illū quantū potestis: maior em ē omni laude: ergo ꝟtus theologica nō cōsistit in medio.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut dcm est, mediū virtutis accipit ꝑ conformitatē ad suā regulā vel mensurā ꝫm ꝙ contingit ipsam transcēdere vel ab ea deficere. Uirtutis autem theologice duplex potest accipi mensura. Una quidē ꝫm ipsam rationē virtutis: ꝛ sic mensura ꝛ regula virtutis theologice est ipse deus: fides enim nostra regulat ꝫm veritatē diuinā, charitas aūt ꝫm bonitatem eius, spes aūt ꝫ magnitudinē omnipotentie ꝛ pietatis eius: ꝛ ista est mēsura excellens omnē humanā facultatē: vñ nunqꝫ potest homo tantū diligere deū ꝗtū diligi debet, nec tantū credere aut sperare in ipsum ꝗtū dꝫ: vñ multo min⁹ pōt ibi esse excessus, ꝛ sic bonū talis ꝟtutis nō ꝯsistit in medio: ꝫ tanto est meli⁹ ꝗto magis accedit ad sūmū. Alia vero regula vel mēsura ꝟtutis theologice ē ex pte nr̃a: qꝛ etsi non possum⁹ ferri in deū ꝗtū dēm⁹: dēm⁹ tñ ferri in ipsuꝫ credendo, spando, ꝛ amādo ꝫm mēsurā nr̃e cōditionis: vñ ꝑ accñs pōt in ꝟtute theologica cōsiderari medium ꝛ extrema ex pte nostra.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ bonū ꝟtutū intellectualiū ꝛ moralium cōsistit in medio ꝑ cōformitatē ad regľam vľ mēsurā quā trāscēdere ꝯtigit: ꝙ nō ē i ꝟtutibus theologicis per se loquēdo: vt dictū est. ¶ Ad 2m dōm, ꝙ ꝟtutes morales ꝛ intellectuales ꝑficiūt itelľm ꝛ appeᵐ nr̃m in ordie ad mēsurā ꝛ regľam creatā, ꝟtutes aūt theologice in ordie ad mēsurā ꝛ regľam icreatā. vñ ñ est silis rō. ¶ Ad 3m dōꝫ, ꝙ spēs est meᵃ inter ꝑsūptionē ꝛ desperationē ex pte nr̃a: in ꝗtū. s. aliqs ꝑsumē dr ex eo ꝙ sperat a deo bonū qd excedit suā ꝯdōnē, vel nō sperat qd ꝫm suā ꝯdōnē sperare posset, non aūt pōt eē supabūdātia spei ex pte dei cui⁹ bonitas ē infinita. Silr ēt fides ē meᵃ inter ꝯrias hēses, nō ꝑ ꝯpatione ad obm qd ē de⁹, cui non pōt aliqs nimis credē, ꝫ iꝗtū ipa opio hūana ē media iter ꝯrias opiones: vt ex. s. dcis patet.

¶ De conneriõe virtutū. Qō 65.

DEinde Cōsiderādū ē de ꝯnexiōne ꝟtutū. ¶ Et circa h qrūt qnqꝫ. Prio, vtrū ꝟtutes morales sint adinuicē ꝯnexe. 2°, vtrū ꝟtutes morales possit eē sine chāte. Tertio vtrum charitas possit esse sine eis. Quarto, vtrum fides ꝛ spes possint esse sine charitate. 5° vtrū charitas possit eē sine eis.

¶ Utrum virtutes morales sint adinuicem connexe. Ar. 1.

AD primū Sic ꝓceditur. Ur ꝙ ꝟtutes morales ñ sint ex necitate ꝯnexe. ꝟtutes. n. morales qñqꝫ cānt ex exercitio actuū vt ꝓbatur in. 2. ethi. ꝫ hō pōt exercitari in actib⁹ alicuius ꝟtutis sine hoc ꝙ exercitet in actibus alteri⁹ ꝟtutꝫ. ꝗ vna ꝟt⁹ moral pt hr̃i sine alīa. ¶ ꝑ. Magnificētia ꝛ magnanimitas st qdā ꝟtutes morales: ꝫ aliqs pt hr̃e aľs ꝟtutes morales sine h ꝙ hēat magnificētiā ꝛ magnanitatē. Dicit. n. phs i. 4. ethi. ꝙ iops ñ pt eē magnific⁹, q tñ pōt hr̃e aľs qsdā virtutes: ꝛ ꝙ ille q puis ē dign⁹, ꝛ his se dignificat, tēperat⁹ ē, magnanim⁹ āt nō ē. ꝗ virtutes morales nō sūt cōnexe. ¶ ꝑ. Sic ꝟtutes morales ꝑficiūt ptē appetitiuā aīe, ita ꝟtutes itellectuales ꝑficiūt ptē itelľiuā: ꝫ ꝟtutes itellectuales ñ st cōnexe. pt. n. aliqs hr̃e vnā sciam sine h ꝙ hēat aliā. ꝗ ēt neqꝫ ꝟtutes morales sūt ꝯnexe. ¶ ꝑ. Si ꝟtutes morales sint cōnexe, h ñ ē nisi qꝛ ꝯnectūt i prudētia: ꝫ h non sufficit ad ꝯnexiōnē ꝟtutū moraliū. vr̃. n. qd aliqs possit eē prudēs cc agibilia, q ptinent ad vnā ꝟtutē sine h ꝙ sit prudēs i his q ptinēt ad aliā: sic ēt aliqs pt hr̃e artē circa aliq factibilia sine h ꝙ hēat artē circa alia. prudētia aūt ē recta rō agibiliū: ꝗ nō ē necium virtutes morales esse connexas.

Sꝫ ꝯ Est, ꝙ amb. dicit sup lucā, ꝯnexe sibi sunt ꝯcatenateqꝫ ꝟtutes vt q vnā hꝫ pľes hr̃e videat. Augu. ēt dicit in. 6. de tri. ꝙ ꝟtutes q sunt i aīo hūano nullo mō separant abinuicē. Et gre. dicit. 22. moraliū, qd vna ꝟt⁹ sine alijs aut oio nulla est: aut ipfcā. Et tul. dicit in. 2. de tuscula. q. Si vnā ꝟtutē confessus es te nō hr̃e nullā nece ē te hiturū.

Rñdeo Dōꝫ, q ꝟt⁹ moral pt accipi vľ ꝑfecta, vľ ipfecta. Impfcā qdē moralis ꝟt⁹ (vt tēpātia vľ fortitudo) nihil aliō ē ꝗ aliq iclinatio i nobꝭ exñs ad op⁹ aliquod de gñe bonorū faciēdū: siue talis inclinatio sit in nobis a natura: siue ex assuetudine: ꝛ h mō accipiēdo virtutes morales, non

¶ Super arti. 1.

IN prio articulo. q. 65 dubiū d cōnexione virtutū ex sco. resurgit. ipse nāqꝫ i tertio sen. di. 36. solā cōnexionē virtutis moralis cuꝫ prudētia sua. i. illius māe ꝛ nō eꝫ tenens/ putat nec prudētiam moralē virtutē/ nec moralē virtutē prudētiā simplr. i. toti⁹ agibilis nec vnā moralē virtutē aliā moralē coexigere: ꝫ sit stare ꝙ aliqs sit tēperat⁹ i sūmo: ꝛ tñ auarus: iiust⁹ ꝛc. Et vt distincte oia pcipiāt p° recitabunt sua motiua. 2° declabūt sūdaᵗᵃ ꝟitatis. 3° satis fiet obis. Arguit p° Sco. ꝯ ꝯnexionē virtutū ex h ꝙ sunt ꝑfectiōes ptiales: qñ. n. sunt pľes ꝑfectiōes ptiales eiusdē ꝑfectibilis pt ꝑfectū esse illud ꝑfectibile ꝫ vnā ꝛ ipfectū ꝫm aliā: vt pꝫ i forte reᵘ visus ꝛ audit⁹. Cōstat āt cardinales ꝟtutes eē ꝑtiales ꝑfectiones mētis nr̃e: ergo. scdo ex diffōne ꝟtutis. 2. ethi. qꝛ ꝟtus moralis ē hit⁹ electiu⁹ i medietate ꝯsistēs determiata rōe, ꝓut sapiēs determiabit: ꝛ absqꝫ determiatione ꝛ electiōe medij i alia mā: ꝗ ē ꝟt⁹ sine ꝯnexiōe ad alias virtutes: ꝛ añs pꝫ: qꝛ i diffōne ꝟtutis nō ponit nisi ꝯnexio ad prudētiā seu rōnē determinantē mediū i illa mā. Tertio ex exercitio cānte virtutē: qꝛ pōt aliqs optime se exercere i mā vni⁹ ꝟtutis ꝛ nō in mā alterius. ergo nō sunt ꝯnexe: ꝛ sequela: qꝛ virt⁹ gñatur ex actib⁹. quarto ex distantia: qꝛ virtutes eiusdē generis q sunt ꝓpinquiores nō sunt cōnexe: puta ꝟginitas ꝛ castitas cōiugalis: ergo a fortiori ꝟtutes distincte ꝫm gen⁹: vt cardinales q magis distāt nō sunt ꝯnexe. quinto deducit ad tria incōuenietia ex ꝯnexione. pmo ꝙ aliq ꝟtus esset ꝟtus anteqꝫ esset virtus. scdo ꝙ nulla ꝟtus eēt pma. tertio ꝙ vnus act⁹ gñaret oēs virtutes: seqla pmi pbat sic. tēpantia ꝑ te nō est ꝟtus sine ꝟtute fortitudinis: ꝗ fort.ᵈᵒ est pri⁹ virt⁹: ꝛ ex alia pte fortitudo nō pōt esse ꝟtus sine tēpātie ꝟtute: ꝗ forti^do nō erit ꝟt⁹ nisi post tēpātiā: ꝗ fuit ꝟt⁹ anteqꝫ eēt ꝟt⁹: seqla scdi pꝫ: qꝛ ex q qlibꝫ coexigit aliā oēs sunt sil: ꝛ ꝯñter nulla prior aut posterior: seqla tertij ꝓbat qꝛ ipo lc ē silr hēri tot act⁹ perfectos gñatiuos tot ꝟtutū. Qd autē tertiū sit incōueniēs/ ꝓbat: qꝛ vn⁹ act⁹ ē vni⁹ ꝟtutis: ꝛ sicut eēt act⁹ vni⁹ ꝟtutis si eēt gñata: ita ē gñatiu⁹ vni⁹ ꝛ nō oium virtutū: h de pmo. ¶ Quo ad ꝫm scito ꝯnexionē ꝟtutū cardinaliū ꝯuinci ex isto ꝓcessu q in lr̃a fit. ꝟt⁹ moralis exigit prudētiā prudētia aūt exigit oēs tres ꝟtutes morales: ꝗ oēs virtutes morales sunt ꝯnexe. Sꝫ qꝛ ꝓpōnes h assumpte diuersimode intelligūt opꝫ eas explanare: ꝛ sensuꝫ verū capē: ꝛ tūc videre vim rōnis h⁹. pma ꝗ ꝓpō non negat: sed distinguit: qꝛ aut intelligit de prudētia totali aut ptiali: ꝛ vocat prudētia totalis prudētia reᵘ oim agibiliū: ptialis aūt reᵘ talis māe/ delectatiōis veneree vel piculoꝝ mortis ꝛc. si in assumpta ꝓpōne ꝛ diffōne virtutis moralis intelligit de prudētia totali negat: si de partiali cōcedit: sed tūc nihil valet ꝓcessus: qꝛ prudentia partialis non exigit oēs ꝟtutes morales: ꝑꝑ istam aūt distōnē opꝫ ostēdere aut verificari assumptū de prudentia totali/ aut ꝙ prudentia partialis exigat oēs virtutes: ꝛ vtrunqꝫ simul fiet ostendendo ꝗ prudentia partialis aut non est prudentia sufficiens ad mām illius virtutis: ꝛ ꝯñr non est prudētia: aut est totalis. ondit aūt hoc facile ex ꝯnexiōe mārum virtutū moraliū: ꝛ ipsa diffinitione virtutis sic: virtus moralis puta tēperātia est habit⁹ ꝫm rationē rectā electiu⁹ medij i delectationib⁹ tact⁹ nō ꝓut electionē medij in talib⁹ delectationib⁹ cōtingit

Universidad de Deusto Biblioteca

corrũpi a tali aut tali passiõe sʒ simpʳ vñcũqꝫ ꝯtingat ab electõe talis mediũ in electionẽ extremoꝝ vitioꝝ declinare. ꝗ tẽperantie virt⁹ necio hituatũ reddit aim ad eligẽdũ tale me^m ẽm prudẽtiã totalẽ: assũptũ ħ manifestar. 2ʳ siqdẽ credi põt ꝙ ꝟtus moralis puta tẽpantia pficit aim ꝓmo vt declinatio a tali me° oriẽ ex aliq̃ certa passiõe: puta vt ex amore ꝯcupiscẽtie declinari solet a me° i delectatiõib⁹ tact⁹: ita ꝙ ñ spectat ad tẽpantiã iclinare ad eligẽdũ mediũ i delectationib⁹ tact⁹ nisi ꝑ q̃to abducimur a me° ob amorẽ supflue delectationis. scđo ãt mõ vt tẽperãtie sit inclinare ad tale mediũ ꝯtra q̃scꝫ impet⁹ ex q̃cũqꝫ passione ꝓueniẽtes ad abducẽdũ a tali medio: puta ex auaritia ex timore mortis ⁊c. Differũt ãt intm̃ hi duo mõi: qm̃ vt pʒ iux ꝑ^m mo^m nõ ẽ habituat⁹ ad me^m i delectatiõib⁹ tact⁹ nisi ẽm qd: qr ẽm ꝙ oriũtur a certo motiuo tm̃: iux ẽm ꝟo ẽ hituat⁹ ad me^m in delectationib⁹ tact⁹ totalr: qr ẽm ꝙ oriunr ex q̃cũqꝫ motiuo: ꝙ aũt tẽpantia ꝑmo mõ sit virt⁹: scđo mõ tm̃ manifeste ex vsu cõuincit: mulier em̃ hituata ad castitatẽ q̃tũ ẽ ex amore delectationũ: si inops ⁊ auara male merẽdo venereis vacat, pculdubio intẽpata ẽ: ⁊ similiter si timore verberũ aut infamie ⁊c. hoc faciat. idẽ ergo est dicere ꝙ tẽperãtia nõ pficit aim ꝯ timores ⁊ al's passiões vt ⁊ inq̃tũ nate sũt corrũpere electionẽ medij i delectatiõib⁹ tact⁹: ⁊ dicere ꝙ q̃ mechar vt furer nõ est mech⁹ ⁊ meretricẽ ob solã auaritiã posse sir eẽ tpatã: ⁊ infinita ⁊ mõi falsa: spectat igir ad moralẽ ꝟtutẽ iclinare ad me^m i ꝓpria mã non solũ excludẽdo extrema ẽm se sʒ ẽm ꝙ ꝯnexionẽ hñt cũ aliena mã: vt em̃ in lr̃a dr in rñsione ad 3^m ⁊ 4^m agibilia q̃ sũt mãe ꝟtutũ moraliũ: sũt ordiata adinicẽ: ⁊ ꝑpea vnũ redũdat i aliud: ⁊ ꝑpea opʒ ꝟtutẽ moralẽ pficere sic aim i ꝓpria mã: vt nec ex his q̃.s.limites ꝓpe mãe ẽm se sũt nec ex his q̃ intrãt limites ꝓpe mãe ex cõnexiõe illi⁹ cũ alijs abducar a me° eligẽdo i illa mã: ⁊ sic pʒ assũp^m ⁊ restat mãifestãda ꝯña ꝙ.s. ex hoc seq̃r ꝙ ꝟt⁹ moralis coexigat prudẽtiã totalẽ: ħ aũt sic ꝓbar: ꝟtus moral's eligit me^m i ꝓpria mã simpr̃.i.ẽʒ se ⁊ vt i eã redũdãt alie mãe ꝗ exigit rectã rõnẽ sui ẽʒ se ⁊ ẽʒ ꝯpationẽ ad al's: sʒ ħ ẽ prudẽtia totalr: ꝗ seq̃la ẽ mãifesta: ex eo ꝙ ꝟt⁹ moralẽ elctiua ẽʒ rectã rõnẽ: ⁊ sic ẽ elctiua i ꝓpa mã ⁊ ẽm se ⁊ ẽm cõpationẽ ad al's mãs: ita opʒ ꝙ rõ sit rectificãs illã mãʒ: ⁊ ẽʒ se ⁊ ẽʒ ꝯpationẽ ad al's: ex dfectu nãqꝫ recte regle i hmõi ꝯpationib⁹ ꝓuenit ꝙ hituat⁹ aius i casti^te ⁊ nõ i paup^te lib ali^te forti^ne ⁊ iusti^a pp auaritiã/ aut timorẽ/ aut odiũ ꝯ casti^tem facit: ꝯpar siqdẽ tũc i tali aio bo^m castitatis bono pecunie/ aut euasiõis a morte/ aut explẽdi appet⁹ odij hmõi: ⁊ dictar magis eligendũ nũc ħ appens bonũ q̃ illd ꝟe bo^m pp passiões seu affectões nũc ħ ⁊c. ad ħ mas q̃ illud: ꝙ aũt rõ recta circa vnã mãʒ tã ẽm se q̃ ẽʒ id qđ ex ꝯnexiõe hʒ sit prudẽtia totalis ex illo ꝑn° 2ⁱ de aia i ca. de sensu cõi pʒ.s. ꝙ iudicãs inter aliq̃ duo oʒ cog̃scẽ vtrũqꝫ: si.n. hãc rectã rõnẽ oʒ ꝯpare hãc mãʒ reliqs agibilib⁹: oʒ eã qr rõ ẽ vtraqꝫ cog̃scẽ: ⁊ qr recta ẽ circa vtraqꝫ rectã eẽ: ꝯstat ãt rectã rõnẽ circa oĩa agibilia prudẽtiã eẽ totalẽ: ptʒ igir ex dcis ꝙ prudẽtia ptialis nõ ẽ prudẽtia nisi sit totalis: ⁊ ꝯñr vt patebit exigit oẽs ꝟtutes morales pp qđ i calce articuli dr ꝙ dfect⁹ prudẽtie circa vnã ptẽ agibiliũ iducẽt defectũ circa alia. Ex his aũt hẽs q̃uo itellĩda sit diffõ ꝟtut moralis 2ⁱ ethi q̃ ad du[illegible]termios, s. electõnez medij: ⁊ rectã rõnẽ: intelligir.n. de electiõe medij nõ ẽm q̃d: sʒ simpʳ ⁊ sic pʒ ꝙ ex diffõne ꝟtut sine glosis appositiuis excludẽdo solũ sensũ ẽm q̃d: ⁊ vtẽdo sẽsu simpʳ (qđ regl'r i diffõib⁹ itellr) hẽs ꝯnexionẽ prudẽtie totalr ad ꝟtutẽ moralẽ. Explanata aũt ⁊ ꝓbata ꝑ^a ꝓpõne assũpta reliquũ ẽ vt ꝓbet ⁊ explanet 2^a.s. ꝙ prudẽtia exigit oẽs virtutes morales: ħ ꝓpõ lʒ possit ꝓbari ex pte mãe: qr sic tẽpantia gñar ex freqntib⁹ electiõib⁹ medij i delectatiõib⁹ ita prudẽtiã oʒ gñari ex frequẽtib⁹ iudicijs ⁊ ꝑcept circa suã mãʒ q̃ ẽ totũ agibile: meli⁹ tñ mõstrar pp^m ex ipa rõe prudẽtie ẽʒ se vt i lr̃a fit ex pte ꝑn°rũ ipsi⁹ prudẽtie sic: prudẽtia ẽ recta rõ ꝯsiliatiua/ iudicatiua/ ⁊ ꝑceptiua: ꝗ rectitudo ei⁹ exigit aiuʒ tã ẽm ptẽ apphẽsiuã q̃ ẽʒ ptẽ appetitiuã recte ⁊ bñ se hr̃e circa ꝑn^a recte rõis: q̃ sũt fines agibiliũ: sʒ sic se hr̃e ad hmõi fines ẽ hr̃e oẽs ꝟtutes morales ꝑncipales: ꝗ prudẽtia coexigit ẽm se oẽs ꝟtutes hui⁹: añs pʒ: seq̃la ꝟo q̃ ad ptẽ apphẽsiuã ẽ ꝑ se nota: qr hit⁹ ꝯclõnũ pẽdet ex hitu ꝑn°rũ: q̃ ad ptẽ ꝟo appetitiuã: lʒ ex supradcis d prudẽtia pateat: breuiter tñ q̃si repetẽdo mãifestar sic: prudẽtia nõ ẽ i rõe solũ: vt dr i.6.ethi. qr ẽ i rõe vt mota ab appe^tu: ⁊ pp ħ nõ tradir obliuioni vt ibidẽ dr: ꝗ dpẽdet ab appe^tu pculdubio recto: obm aũt appet⁹ est finis: ꝗ depẽdet ab appe^tu recte se hñte ad finẽ: qđ erat intẽtũ: qđ aũt depẽdeat prudẽtia ab appe^tu recto re^u oĩum finiũ agibiliũ ⁊ nõ vni⁹ tm̃: ⁊ ex redũdãtia ꝯnexionis posset hr̃i i lr̃a tñ ꝓbar ec ħ ꝙ sicut scia depẽdet ex oib⁹ ipsi⁹ ꝑncipijs ⁊ nõ aliqb⁹ tm̃ ita ꝙ geometria errãs i vno ꝑn° nõ ẽ scia: ita prudẽtia nõ ẽ prudẽtia: nisi oĩa ꝑn^a recta supponat: fines aũt agibiliũ ꝯstat eẽ ꝑn^a ex qb⁹ prudẽtia ꝓcedit: ⁊ ad qs ʒ appe^m se recte hr̃e: alioqn ⁊ i actu iudicij: qr dele° corrũpit estimem prudẽtie: ⁊ i actu ꝑcepti: qr ẽ a rõe vt subẽ appe^tui errabir. Et scito ꝙ lʒ recta rõ agibiliũ pẽdeat ex vtraqꝫ recti^ne cẽ fines.s. ex recti^ne ptĩ apꝑhẽsiue ⁊ appeti^ue: qr tñ recti° apphẽ^ue nõ ẽ ꝓpa prudẽtie: sʒ cõis sibi ⁊ ceteris ꝟtutib⁹ itellectualib⁹ circa ꝯclões: ⁊ authoris diuinũ ingeniũ/ ex ꝓprijs ꝯsueuit doctrinã facere: nõ illã silẽtio pterinit: ⁊ rectitudinẽ appet⁹ q̃ ẽ ꝓpria prudẽtie (sola.n. prudẽtia ẽm se pẽdet ex appetitu recto moraliũ) posuit ꝑn^m prudẽtie ⁊ ꝑpea ꝯpauit ipaʒ itell'ui q̃ ẽ hitus ꝑn°rũ dicẽs: ꝙ sicut i speculatiuis scia pẽdet ex hitu ꝑncipiorũ: ita i moralib⁹ recta rõ pẽdet ex recto appetitu finiũ. Est.n. hitus principiorũ in appetitu: qr fines ꝑncipia sunt opabilia. Qđ demũ appetituʒ recte se hr̃e ad fines opabiliũ sit hr̃e ꝟtutes moral's: pʒ ex eo ꝙ eadẽ est ꝟt⁹ intẽdẽs finẽ ꝓpriũ alic⁹ mãe: ⁊ eligẽs mediũ in illa: ac ꝑ ħ eadẽ ẽ tẽpantie ꝟt⁹ q̃ recto appetitu intẽdit bonũ rõnis i delectatiõib⁹ tact⁹: ⁊ q̃ eligit mediũ in eisdẽ ẽm rectã rõnẽ: ⁊ sic pʒ tot⁹ ꝓcessus q̃ tanto ꝟior cõprobar: q̃to ex sola diffõne ꝟtutis moralis ꝯsiderãdo q̃ coexigũt ꝑticule diffõnis deducit connexionẽ mutuam virtutũ moraliũ cõputata etiaʒ inter eas prudentia: hec de scđo. ¶ Quo ad tertiũ rñdẽdo ordiate ob tis dr ꝙ ꝑme rõnis maior est falsa si ẽ vl's: ꝯt esse dʒ: sunt em̃ multe ꝑtiales pfectiões cõnexe: lʒ non oẽs sint ꝯnexe: intell's.n. ⁊ volũtas cõnexe sunt: visus ⁊ audit⁹: non vñ ex ħ nihil hẽtur. 2^a ꝟo rõ ex diffõne ꝟtutis iã soluta ẽ/ ⁊ ꝯuictũ ẽ ꝙ in diffõne ꝟtutis opʒ cadere rectã rõnẽ simplr ⁊ nõ ẽm q̃d vt opponẽs vult concedẽs ꝙ nõ spectat ad tẽpãtie ꝟtutẽ firmare aium nc timore mortis fornicer: ⁊ sic incidit in fouẽã magnã.s. ꝙ talis nõ faciat ꝯ tẽpantiã: cuius opp^m tñ sentit: ⁊ ꝑterea ꝯuincir aut talis recedit a me° tẽpantie aut nõ: si sic: declinat in vitiũ extremũ: ꝗ est ꝯ rectã rõnẽ spectãtẽ ad tẽpantiã: si nõ: ꝗ fornicationẽ ꝯmittẽs ex auaritia solũ: ⁊ nõ pp delectationẽ nõ peccat ꝯ tẽpãtiã. ¶ Ad tertiũ rñder in lr̃a ad ꝑ^m ꝙ mãe ꝟtutũ sunt duplices q̃dã spectãtes ad cõem vitaʒ: q̃dã ad aliquẽ ꝑticularẽ statũ in ꝑmis q̃ sunt mãe ꝟtutũ cardinaliũ nõ cõtingit exerceri in vna ⁊ nõ i alia recte sic vt fiat ꝟt⁹ aliq̃ q̃uis possit inchoatio aliq̃ ꝟtutis gñari: in istis aũt ꝯtingit fieri vna sine alia actu: sit tñ oĩs duplr. ꝑmo in po^a ꝓpinq̃ vt i lr̃a dr. scđo in ꝑpatione ai vt alibi dicit author: qr connexio ꝟtutũ oĩum est cõnexio i tertio.s. in prudẽtia q̃ dictat formale: in oĩ ꝟtute.s. ꝯpatione ai ⁊ deficiẽte mã: ⁊ ꝑ ħ ptʒ rñsio ad 4^m tũ qr formalr tm̃ sufficit castitatẽ ꝯiugalẽ ⁊ ꝟginitatẽ eẽ cõnexas: tũ qr falsum est ꝙ sit maior rõ de cõnexione spũaliũ q̃ gñaliũ ꝟtutũ: qr harũ mãe magis ꝯnexe sunt cõiũctiõe occursus re^u ꝯuersationis humane: lʒ min⁹ ꝯnexe sint ꝯiũctiõe silitudinis: ⁊ ꝑpea illas opʒ eẽ ꝯnexas formalr ⁊ mãlr: istas formalr tm̃. ¶ Ad quitũ dr duplr ipt duos modos qb⁹ ꝯnexio ista intelligi pt. Cõnexio nãqꝫ ꝟtutũ claudit in se simultatẽ tpis/ ita ꝙ opʒ eas in codẽ tpe esse fieri ⁊ corrũpi: sed hmõi simultas tpis intelligir ẽm rigorẽ veritatis vt.s. in codẽ instãti tpis q̃ est vna sit actualr alia ⁊ in nullo instãti sit vna sine alia actualiter/ ⁊ hic sensus vr cõiter accipi ⁊ ꝯ cũ ꝓcedit argm̃/ vñ hũc sequendo sensum ꝯcedir ꝙ nulla cardinaliũ ꝟtutũ est prior aut posterior altera ẽm tps: ⁊ sir ꝙ nulla est ꝑma positiue ordine tpis: sʒ q̃libet sic est prima negatiue. negar aũt ꝙ sequar tẽperãtiã eẽ pri⁹ ꝟtutẽ q̃ sit ꝟt⁹: ⁊ ꝓbõ assumit falsuʒ. sufficit em̃ ad ħ ꝙ fortitudo sic sir ꝟt⁹ vt pʒ/ ⁊ cũ dr ille act⁹ ẽ vni⁹ ꝟtutis, dico ꝙ ille act⁹ ẽ act⁹ gñatiu⁹ prudẽtie q̃ agit i ꝟtute hit⁹ ꝑncipioꝝ prudẽtie/ quũ em̃ vt ex dictis pʒ hit⁹ ꝑn°ꝝ prudẽtie in pte apphẽsiua sit sinderesis/ in pte appetitiua sit ad min⁹ triplex hit⁹ triũ ꝟtutũ cardialiũ: ⁊ plib⁹ hitib⁹ sir vti ꝯtigat i ordine ad vnũ: ⁊ prudẽtia vna exñs ex oib⁹ his pẽdeat ⁊ gño prudẽtie sit pfectio ꝟtutũ/ ꝯñs ẽ vt act⁹ gñatiu⁹ prudẽtie ꝓcedat ⁊ a synderesi ⁊ hitibus trib⁹ ꝟtutũ cardialiũ nõ pl⁹ pfectaꝝ sʒ ipo actu gñante prudẽtiã esse pfectũ accipiẽtiũ: ⁊ sic ille act⁹ dato ꝙ eẽt vnius tm̃ ꝟtut/ puta sinderesis qr nl'la ꝑsuppõir alia ꝟt⁹: eẽt tñ multoꝝ hituũ pticipatiu⁹: ⁊ sic posset ml'tas ꝯsummare ꝟtutes: sic ꝑ⁹ genitã prudẽtiã recte ꝑcipe sil'r plib⁹ mãijs ẽ act⁹ vni⁹ ꝟtut prudẽtie.s. elicitiue/ ml'taꝝ ãt ꝟtutũ moraliũ ꝑn°ꝝ prudẽtie ẽ act⁹ ptici^ue. scđo ãt mõ sil'tas tpis itell'r ẽm ꝓpinq̃tatẽ vt.s. q̃ paꝝ dr̃nt ẽʒ tps sir eẽ dñr/ iux illđ/ qđ paꝝ distat nihil distare vr: ⁊ sic ꝟtutes morales plib⁹ actib⁹ q̃si sir gñanr/ ⁊ dñr ꝯnere: qr opʒ vnãq̃qꝫ statiʒ aliã comitẽ hr̃e/ ⁊ lʒ ħ videar ꝑ^a facie icõsonũ/ si qs tñ ꝯsideret ꝙ ẽm° pñs ñ ẽ meta^c⁹/ neqꝫ mathe^c⁹/ sʒ moral'i q̃ nõ a damussiʒ certitudo q̃rir ⁊ attẽdat ad alias ꝓꝑtates ꝟtutũ ꝙ sil'r mõ ꝟificar ñ vsqꝫq̃ ħ spnet/ pʒ nãqꝫ ꝙ attigere mediũ ñ min⁹ ꝯtigit ꝟtuti q̃ ꝯnexio: ⁊ ꝯstat ꝙ ꝯtigere mediũ vocar ñ solũ attigere cẽtrũ/ sʒ ppe: idẽ em̃ vr i mã ꝯnexiõis istãs qđ i mã de medio pũctũ cẽtrale/ ⁊ sic to hic ꝙ ex vtroqꝫ mõ simultanee gñationis virtutũ saluar qđ ꝟtutes quaten⁹ ꝟtutes sunt q̃litates sunt absolute/ qs dicim⁹ habit⁹ iuxta superi⁹ determinata contra sco. nam si simultas ista non est instantanea sed quasi/ constat qđ sicut post multos actus ex aliquo in virtute omniũ te oiuz gñar hit⁹ tẽpãtie/ ita ⁊ ꝟt⁹ tẽpãtie: ⁊ sic auger hit⁹/ ꝟt⁹ auger: ⁊ sic de alijs. si ãt simltas ista est ꝟe istãtanea/ tũc sicut vna electio cõparatiua pt esse a multis/ imo oib⁹ ꝟtutib⁹ cardialib⁹ postqꝫ sũt gẽite/ ita vna sil'is electio pt eẽ gñatiua sil' oiuʒ/ ita in ꝓpinq̃ dispõne exñtiũ vt vnico actu supueniẽti in ꝟtute tot pcedẽtium gñãde eẽnt ẽm suas absolutas entitates. nec i ħ ẽ dr̃ia iter rõnẽ ꝟtut ⁊ hit⁹ vt pʒ. manifeste aũt cõstat quũ ꝓposito adulterio ꝑpetrãdo s' istãti pena mortis eligir pseuerare i bono electionem illã eẽ a prudẽtia iudicãte ⁊ ꝑcipiẽte/ a iustitia ius alteri⁹ ꝯiugis refutãte violare a forti^ne morẽ mortis supãte/ a tẽpãtia delectationẽ vehereã qñ oʒ ⁊c. recusãte. vñ siqs sit adeo exercitat⁹ i haꝝ oiuʒ ꝟtutũ actib⁹ vt deuenerit ad ħ ꝙ si vnico actu adhuc exercerer fieret i eo ꝟt⁹ tẽpãtie ⁊ sir ẽ iusti^a ⁊ alijs/ ⁊ ipe in vnicũ postmodũ exeat actũ cadẽtẽ sup mãs oiuʒ ꝟtutũ/ ac ꝑ ħ equalẽtẽ quatuor actib⁹/ illo vnico actu gñabũr sil'r q̃tuor hit⁹ ꝟtuosi q̃s ꝟtutes cardiales dicimus. hoc aũt ꝯtigeret si sic disposit⁹ ad ꝟtutes ꝓposito sibi adulterio cũ morte vt dictũ ẽ eligeret bo^m rõnis possidere. tunc n. rõe iudicij ⁊ ꝑcepti fieret pru^a/ rõe electionis sequẽtis fierẽt alie ꝟtutes. ⁊ sil'r ẽi sil'ib⁹ ꝯpatiuis. Et sic as ꝙ tãto facili⁹ simultaneã gñonẽ in istãti saluab q̃to ad solũ statũ ꝟtutis obligaris saluãdũ ꝙ fiat in istãti: qm̃ ꝟtutes absqꝫ ꝟtutis statu vtpote ipfecte nõ sunt connexe. sʒ ne videamur fugere/ ⁊ qr ꝟo oĩa ꝯsonare absolute ⁊ simpʳ disputam⁹. ħ de tertio. i q̃ pl⁹ dcm̃ est q̃ ꝓmissuʒ fuerit ne ꝯnexio abduceret ad credẽdũ hit⁹ ꝟtutũ moraliũ ex respectib⁹ eẽ ꝟtutes: ⁊ nõ ex eẽntia cui⁹ ꝯ sũ supra habuimus ⁊c.

¶ In rñsiõe ad ꝑmũ in codẽ art° hẽs illa verba.s. ꝙ geometra modico studio acqrit sclaʒ alicui⁹ ꝯclõnis quã nũq̃ ꝯsiderauit ex qb⁹ errarũt thomiste aliq̃ ẽ hitu scie vt supi⁹ exposuim⁹/ tiõ trãseam⁹. ¶ In rñsiõe ad 3^m in codẽ art° ħ solũ restat declarãdũ q̃ i calce illi⁹ dr. s. ꝙ ea dependẽtie mutue iter pru^am et morales ꝟtutes ẽm iua motio rõis ⁊ appetit⁹. vbi nota ꝙ superi⁹ dũ d actib⁹ volũtar tractarer didicim⁹ ꝙ rõ ẽ ꝑ^m mouẽs ad spẽm/ ⁊ ꝑpea mouet appetitũ ex pte obi. appetit⁹ ãt ẽ ꝑmũ mouẽs ad exercitiũ: ⁊ iđ mouet rõneʒ ex pte subi. Et i ħ tã excelsuʒ ⁊ ꝑ^m ꝑn̄ide ducit author q̃si i ꝑmã radicẽ ꝯnexionez ꝟtutũ moraliũ. ⁊ merito qr ꝟtutes morales pficiũt appetituʒ respcũ finis: ⁊ ex iupradict ꝯstat ꝙ appetit⁹ ex ħ ꝙ ꝓpriũ ei⁹ obm ẽ finis hʒ ꝙ sit ꝑ^m mouẽs ad exercitiũ. Perfectio igir ꝟtutũ moraliuʒ spectat ad pfectionẽ appetit⁹ vt mouẽ is ad exercitiũ. ac ꝑ hoc vt mouẽtis rõnẽ ac ꝑ ħ vt ichoãt prudẽtiã q̃ est i rõne vt mota ab appetitu. pru ꝟo ro qr forũs dar agibilib⁹ iđ qb⁹ formis agibilia vtpote rõi ꝯsona bonos efficiũt hit⁹ q̃ sũt ꝟtutes pficit itellʒ q̃ten⁹ motiu⁹ ẽ ad spẽʒ ac ꝑ ħ q̃ten⁹ motiu⁹ ẽ appe^t⁹ ex pte obi ad ꝟtutes morales: qr igir mutua ẽ motio rõis ⁊ appe^t⁹ ⁊ pru^a i rõe/ ⁊ ꝟtutes morales in appetitu spectãt ad illas mutuas motões/ hic ꝓuẽit vt prudẽtia ⁊ morales ꝟtutes mutua q̃qꝫ ꝯnexiõe sint dpẽdẽtes. ⁊ hinc eleua lector mẽtẽ oculos i celsitudinẽ admirabilẽ doctrie h⁹ diui doctoris ẽt i his minimis resoluẽtis i ꝑma principia. ¶ In rñsiõe ad 4^m i codẽ art°. nota noui^e ꝙ hic hẽs duplicẽ dr̃iã iter artẽ et pru^am ex q̃ fit ꝙ artes ñ sũt ꝯnexe. pru^e ꝟo nõ solũ ꝯnexe/ sʒ vna. ꝑma ẽ qr ars respi^e factibilia vno° tm̃. s. vt mãm. pru^a ꝟo respicit agibilia 2ʳ. s. vt mãʒ ⁊ vt ꝑn^a. 2ª est ꝙ ẽt stãdo vtrobiqꝫ ifra rõnẽ mãe factibilia nõ sũt ꝯnexa vt error in vno redũdet i aliud/ agibilia ãt sic sunt ordiata ꝙ error i vno erroreʒ iduceret i alio: vt ex predictis patet.

¶ Super arti. 2.

In artic. 2. eiusdẽ. 65. q. aduerte tria. ꝑ^o duplicẽ dr̃iã ad ꝓpositũ

---

sunt cõnexe: videm⁹.n. aliquẽ ex nãli ꝯplone vel ex aliq̃ ꝯsuetudie eẽ ꝓmptũ ad opa liberalitatis, q̃ tñ nõ ẽ ꝓmpt⁹ ad opa castitatis: ꝑfecta aũt virt⁹ moralis ẽ hit⁹ inclinãs ad bonũ op⁹ bñ agẽdũ: ⁊ sic accipiẽdo ꝟtutes morales, dđm est eas cõnexas eẽ: vt fere ab oĩbus ponir. Cui⁹ rõ duplex assignar ẽm ꝙ diuersimode aliq̃ ꝟtutes cardiales distiguũt. Ut.n. dcm̃ ẽ: q̃dã distiguũt eas ẽʒ q̃sdã gñales ꝯditões ꝟtutũ: vtpote ꝙ discretio ptieat ad prudẽtiã: rectitudo ad iustitiã, moderantia ad tẽpantiã, firmitas animi ad fortitudinẽ, in q̃cũqꝫ mã ista ꝯsiderenr: ⁊ ẽm ħ manifeste appet rõ ꝯnexionis: nõ em̃ firmitas hʒ laudẽ ꝟtutis si sit sine moderatiõe vel rectitudine aut discretione: ⁊ eadẽ rõ est de alijs. Et hãc rõnẽ ꝯnexionis assignat gre. 22. moralitũ dicẽs, ꝙ virtutes si sint disiũcte nõ pñt eẽ pfecte ẽm rõnẽ ꝟtutis, qr nec prudẽtia vera ẽ q̃ iusta tẽpans, ⁊ fortis nõ ẽ: ⁊ idẽ subdit de alijs virtutib⁹. Et sir eʒ rõnẽ assignat aug. in.6. de tri. Alij ꝟo distiguũt p̃dictas ꝟtutes ẽm mãs: ⁊ ẽm hoc assignar rõ cõnexionis ab Aristo. in.6. ethi. qr sicut.s. dcm̃ ẽ, nulla ꝟtus moralis põt sine prudẽtia hr̃i: eo ꝙ propriuʒ ꝟtut moralis ẽ facere electionẽ rectã cũ sit hit⁹ electiu⁹. Ad rectã aũt electõem nõ solũ sufficit iclinatio in debitũ finẽ, qđ est directe ꝑ hitũ ꝟtutis moralis: sʒ ẽt ꝙ aliqs directe eligat ea q̃ sunt ad finẽ qđ fit ꝑ prudẽtiã q̃ est cõsiliatiua, ⁊ iudicatiua ⁊ ꝑceptiua eoꝝ q̃ sũt ad finẽ. Sir ẽt prudẽtia nõ põt hr̃i nisi hẽantur ꝟtutes morales, cũ prudẽtia sit recta rõ agibilium, que sicut ex principijs procedit, ex finib⁹ agibiliũ ad quos aliqs recte se hʒ ꝑ virtutes morales. vñ sicut scia speculatiua nõ põt hr̃i sine intellectu principioꝝ. ita nec prudẽtia sine virtutibus moralibus. ex quo manifeste seq̃r ꝟtutes morales eẽ ꝯnexas.

Ad ꝑmũ Ergo dđʒ, ꝙ ꝟtutũ moralium quedam pficiũt hoiez secundum cõmunem statũ.s. q̃tũ ad ea que communiter in oĩ vita hoiuʒ occurrũt agẽda. vñ oportet ꝙ hõ simul exercitetur circa materias oiuʒ ꝟtutũ moraliũ. ⁊ si q̃dẽ circa omnes exercitet bñ opando acq̃ret hitus omniuʒ virtutũ moraliũ: si aũt exercitet bñ operando circa vnã mãm, non aũt circa aliam, puta bñ se hñdo circa iras, nõ aũt circa concupiscentias, acq̃ret q̃dẽ hitũ aliquẽ ad refrenandũ iras, qui tñ nõ hẽbit rõnem virtutis propter defectũ prudẽtie, que circa concupiscentias corrumpir: sicut ẽt nãles iclinationes nõ hñt pfectã rõnem virtutis si prudentia desit. Quedã ꝟo ꝟtutes morales sunt que pficiũt hoiez ẽm aliquẽ eminẽtem statũ: sicut magnificẽtia ⁊ magnanimitas. Et quia exercitiuʒ circa mãs haꝝ virtutum nõ occurrit vnicuiqꝫ cõiter, põt aliqs habere virtutes morales sine ħ ꝙ hit⁹ harum virtutum hẽat actu. loquẽdo de virtutibus acquisitis: sʒ tñ acq̃sitis alijs virtutib⁹ habet istas virtutes in potẽtia ꝓpinqua. cũ enim aliqs ꝑ exercitiũ adeptus ẽ liberalitatem circa mediocres donatiões ⁊ sumptus, si superueniat ei abũdãtia pecuniaꝝ, modico exercitio acq̃ret magnificẽtie habitũ: sicut geometer modico studio acquirit sciẽtiã alicuius ꝯclusiõis quã nũq̃ ꝯsiderauit. illud autem hr̃e dicimur qđ in ꝓmptu est vt habeamus: ẽʒ illud ꝑhi in.2.phy. Qđ parũ deest q̃si nihil deesse, vider. Et ꝑ ħ pʒ rñsio ad secundum. ¶ Ad 3^m dđm, ꝙ virtutes intellectuales sũt circa diuersas materias ad inuicem non ordinatas: sicut pʒ in diuersis scientijs ⁊ artibus. ⁊ iđ nõ inuenir in eis connexio que inuenir in virtutib⁹ moralib⁹ exñtibus circa passiones ⁊ operatiões, que manifeste hñt adinuicem ordinẽ: nã oẽs passiones a quibusdaʒ primis ꝓcedẽtes, scʒ amore ⁊ odio ad quasdam alias terminanr. s. delectationem ⁊ tristitiã. ⁊ sir oẽs opõnes que sunt virtutis moralis mã, hñt ordineʒ adinuicem ⁊ ẽt ad passiões. ⁊ iđ tota mã moraliũ virtutum sub vna rõne prudẽtie cadit. Hñt tñ oĩa itelligibilia ordinẽ ad pria ꝑncipia. et secundum ħ oẽs virtutes intellectuales dependent ab intellectu ꝑncipioꝝ, sicut prudẽtia a virtutibus moralibus: vt dictũ est. ꝑncipia autem vl'ia quoꝝ est intellectus principiorum, non depẽdent a conclusionibus de quibus sunt relique intellectuales virtutes: sicut morales dependent a prudẽtia eo ꝙ appetitus mouet quodãmodo rõnẽ, ⁊ rõ appetitũ: vt supra dictũ est. ¶ Ad 4^m dđm, ꝙ ea ad q̃ inclinant virtutes morales se hñt ad prudentiã sicut principia, non aũt factibilia se hñt ad artẽ sicut pricipia, sed soluʒ sicut mã. manifestuʒ est aũt ꝙ etsi ratio possit esse recta in vna pte mãe, ⁊ nõ in alia: nullo tñ modo põt dici ratio recta si sit defectus cuiuscunqꝫ principij. sicut siqs erraret circa hoc principiuʒ, omne totũ est maius sua pte non posset hr̃e sciam geometricã: qr oporteret multũ recedere a veritate in sequẽtibus. Et ꝑterea agibilia sunt ordinata adinuiceʒ, nõ aũt factibilia: vt dcm̃ est. ⁊ iđ defect⁹ prudẽtie circa vnã partẽ agibiliũ induceret defectum ẽt circa alia agibilia quod in factibilibus non contingit.

¶ Utrum virtutes morales possint esse sine charitate. Arti. 2.

Ad scđm Sic ꝓcedir. Ur ꝙ ꝟtutes morales possint esse sine charitate. Dicitur em̃ in li. sniarum Prosperi, quod oĩs virtus preter charitatem potest esse cõis bonis ⁊ malis: sed charitas nõ potest esse nisi in bonis. vt dicitur ibidem. ergo alie virtutes pñt hr̃i sine charitate. ¶ P̃. Uirtutes morales pñt acquiri ex actibus humanis, vt dicitur in.2. ethi. sed charitas nõ hr̃ nisi ex infusione: ẽm illud Roma.5. Charitas dei diffusa ẽ in cordibus nostris per spiritũsanctum q̃ dat⁹ est nobis. ergo alie virtutes pñt hr̃i sine charitate. ¶ P̃. Uirtutes morales cõnectunr adinuicẽ inq̃tũ depẽdent a prudẽtia: sʒ charitas nõ dependet a prudẽtia imo prudẽtiam excedit: ẽm illud Eph.3. Supeminentẽ scie charitatẽ xp̃i. ergo virtutes morales nõ cõnectunr charitati: sed sine ea esse possunt.

Sed cõtra Est, quod dr Joan.2. Qui nõ diligit manet in morte: sed per virtutes perficitur vita spiritualis: ipse enim sunt quibus recte viuitur vt aug. dicit in.2. de libe. arbi. ergo non pñt esse sine dilectione charitatis.

Rñdeo Dđm, qđ sicut supra dictum est, virtutes morales prout sunt operatiue boni in ordine ad finem qui nõ excedit facultatẽ naturalẽ hoĩs: pñt per opa humana acquiri. ⁊ sic acquisite sine charitate esse possunt: sicut fuerũt in multis gẽtilibus. ẽm aũt qđ sunt operatiue boni in ordine ad vltimũ finẽ supernaturalẽ, sic perfecte ⁊ vere habent rõnem virtutis. ⁊ non pñt humanis actibus acquiri, sed infunduntur a deo. ⁊ hmõi virtutes morales sine charitate esse nõ pñt. dictũ est em̃ supra ꝙ alie virtutes morales nõ pñt esse sine prudentia: prudentia aũt nõ põt esse sine virtutibus moralibus inq̃tũ virtutes morales faciũt bene se hr̃e ad quosdam fines, ex quibus procedit ratio prudentie. Ad rectã aũt rõnem prudẽtie multomagis req̃rir qđ homo bene se habeat circa vltimũ finez, qđ fit ꝑ charitatẽ, q̃ circa alios fines, ꝙ fit per virtutes morales sicut ratio recta in speculatiuis maxime indiget primo principio indemonstrabili: qđ est cõtradictoria nõ simul esse vera. vnde manifestum fit qđ nec prudentia infusa põt esse sine charitate, nec alie virtutes morales ꝯñr. que sine prudentia esse nõ possunt. Patet igitur ex dictis qđ sole virtutes infuse sunt perfecte, ⁊ simpliciter dicende virtutes: qr bñ ordinãt hoiem ad finẽ vltimũ simpliciter. alie vero virtutes.s. acquisite sunt secundũ q̃d virtutes, nõ aũt simplr: ordinant em̃ hoiez bñ respectu finis vltimi in aliquo gñe, nõ aũt respectu finis vltimi simplr. Unde ro.14. sup illud, Omne qđ nõ est ex fide peccatũ est. dicit gl. Aug. Ubi deest agnitio ꝟitatis falsa est virtus ẽt in bonis moribus.

Ad ꝑmũ Ergo dđm, quod virtutes ibi accipiuntur ẽm imperfectã rõnẽ virtutis: alioqn si virt⁹ moralis ẽm pfectã rõnẽ virtutis accipiar, bonũ facit hñtẽ ⁊ ꝯñs in malis eẽ nõ pt. ¶ Ad ẽm dicẽdũ, ꝙ rõ illa ꝓcedit de virtutib⁹ moralib⁹ acq̃sitis. ¶ Ad tertiũ dđm, ꝙ etsi charitas excedat sciam ⁊ prudẽtiã, tñ prudẽtia depẽdet a charitate: vt dictuʒ est. et ꝑ ꝯñs omnes

I.q. 71. ã.4. cor. 22.q.22 ã.7.2.q. 51.ar.2. cor.2.q. 108.art. 2.ad. 2. Et veri. q.14. ã. 6. Et virt. q.2. ã.3. ad.1. Et q̃l.12 ar.2.13. fina.

Universidad de Deusto Biblioteca

k. q. 1. ā. 10. ad 4m. & q. 2. ā. 3. ad 8m. Et q. 5. ā. 2. co. & ql. 1. ā. 23. fi.

inter morales ifusas & acqsitas: qr infuse pficiūt i ordine ad vltimū finē simplr. acqsite vo in ordine ad vltimum finē in gñe boni humani puta felicitatis posite in 10. ethic. & ex h. scdo differunt: qr morales ifuse sūt vtutes simplr. acqsite vo fz qd nec ppea putes anthorem h ptrariari pho moali ac p h sibyipi & et r liqs quū .n. vo verū n sit ptrariū vt i calce pihermēias di: & vnusquisq vez dicat si fz cās ad ipz spectātes recte iudicet/ ptigit q d eodez diversi iudicia sic diuersa pferāt vt videank ptria/ si tn sūt: vt pz si d infirmissimo medic9 iudicet futurā mortem ex egritudine/ & q qr circūnes pmittūt lōgāvitā astrolog9 diuti9 victuum dixerit: vterq .n. fz cās ppas iudiciū verū ptulit/ & h pacto accidit in pposito qm d vtutib9 moralibus acqsitis si fz hūanas cās indiciuz fiat dūr & sūt iter maria bōa hois & simplr vtutes & hoc spectat ad moralē. vñ si n vis i hac re errar aut dspici tācz volūtari9 creator vtutuz: attēde q hitu accict9 nāli. s. an dino d his loqt & i qlz venerare vitatēēt absolute platā: qr sb itelligit i qlz arte & scia q gaudeat pprie. scdo aduerte q sic prudētia acqsita pēdet a vtutibus moralib9/ tācz a proxim? pncipijs stabiliētib9 prios prudentie fines/ & ab appetitu nāli felicitat; tācz a pmo pncipio stabiliente vltimū finē humanū/ ita prudentia supnālis depēdet a moralibus ifusis tācz a primis pncipijs fines primos supnāles afferētib9 & a charitate tācz a pmo pncipio vltimū supnālē finē i appetitu firmāte. tertio aduerte q h authō poit vtutes morales acquisitas i gētilib9 mltis: vt quū iferi9 d necessitate grē ad opera moralr pfecta/ & de actionib9 ifideliū erit sermo nō erres putādo q ibi sermo fuerit d vtutib9 fz se & nō in nā lapsa: qz n. pñs sermo sit de vtutib9 fz se qr tñ autho: ipē expsse applicat eū ad gētiles sine charitate opz hāc sustinē doctrinā ēt inā ifirmā ql fuit i gētilib9 h9i.
¶ Super arti. 3m.

virtutes morales infuse.

¶ Utrū charitas possit esse sine virtutibus moralibus. Arti. 3.

AD tertiū Sic pcedi tur. Uf. qd charitas sine alijs virtutibus moralibus haberi possit. Ad id enim ad qd sufficit vnū: idebitū est quod plura ordinent: sed sola charitas sufficit ad omnia opa virtutis implenda: vt patet p id qd di prime ad Cor. 13. Charitas patiens est benigna est &c. ergo videtur qd habita charitate alie virtutes superfluerēt. ¶ P. Qui habet habitum virtutis de facili operatur ea que sunt virtutis, & ei secundū se placent. vnde & signum habitus est delectatio que fit in ope: vt dicitur in. 2. eth. sed multi habent charitatē absq peccato mortali existentes, q tamen difficultatez in opibus virtutum patiunt: neq eis, fm se placēt sed solum fm q referunt ad charitatem. ergo multi habent charitatez q non hñt alias virtutes. ¶ P. Charitas in omnib9 sanctis inuenitur: sed qdam sunt sancti qtā aliqb9 virtutibus carent. Dicit enim Beda quod sancti magis humiliant de virtutibus quas non habent qz de virtutibus quas habent gloriētur. ergo nō est necessariuz q q habet charitatē oēs virtutes morales habeat.

Sed ptra Est, q p charitatem tota lex impletur. Dicitur enim Ro. 13. quod q diligit primū legez impleuit: sed tota lex impleri non potest nisi p omnes virtutes morales: qr lex precipit de omnibus actib9 virtutū. vt di in. 5. eth. ergo qui hz charitatē. hz omnes virtutes morales. Augu. etiam dicit in quadaz epistola, q charitas includit in se omnes virtutes cardinales.

Rñdeo Dicendum, q cuz charitate simul infundunt omnes virtutes morales. cuius ratio est: qr deus non minus pfecte operat in opibus gratie quā in operibus nature: sic aūt videmus in opibus nature quod non inuenit principiū alicuius opez in aliqua re, qn inueniant in ea que sunt necessaria ad hmōi opa pficienda: sicut in animalibus inueniunt organa. quibus pfici pñt opa. ad q peragēda aia hz potestatem. Manifestuz est aūt q charitas inqztū ordinat hoiem ad finem vltimuz est principium oium bonoz operū que in finez vltimum ordinari pñt. Unde opz q cū charitate simul infundant oēs virtutes morales, quibus homo perficit singula gña bonorū operum. & sic pz q virtutes morales infuse non solum habent cōnexionem pp prudentiaz: sed ppter charitatē. & q q amittit charitatem per peccatū mortale, amittit oēs virtutes morales infusas.

Ad pmū Ergo dōz, q ad hoc quod actus inferioris potentie sit perfectus: reqrit q non solū adsit pfectio in superiori potentia: sed ēt in inferiori. Si enim principale agens debito modo se haberet non sequeretur actio perfecta, si instrz non esset bene dispositū. vnde opz ad hoc q homo bene operetur in his que sunt ad finem, quod non solum habeat virtutem qua bene se habeat circa finem: sed ēt virtutes q bus bene se habeat circa ea que sūt ad finē: nam virtus que est circa finez se hz vt principalis & motiua respectu earum que sunt ad finem. & ideo cū charitate necesse est ēt hre alias virtutes morales. ¶ Ad 2m dōm, qd quandoq cōtingit q aliqs habēs habitum patit difficultatē in opando & p pñs nō sentit delectationē & cōplacentiā in actu pp aliqd impedimentum extrinsecus supueniens: sicut ille q hz habitū scie, patit difficultatez in intelligendo pp somnolentiā vel aliquam infirmitatē. & sir habit9 moraliū virtutū infusaz patiunt interdū difficultatē i opando pp aliquas dispōes cōtrarias ex pcedentib9 actibus relictas. que qdez difficultas nō ita accidit in virtutib9 moralib9 acquisitis: qr p exercitiū actuū quo acquirunt, tollunt tollunt etiā ptrie dispōnes. ¶ Ad 3m dicēdū, q aliq sancti dūr aliquas vtutes nō habere inqztū patiunt difficultatē in actib9 eaz rōne iaz dicta: qzuis habit9 oim vtutū hēant.

¶ Utrum fides & spes possint esse sine charitate. Arti. 4.

AD quartū Sic pcedi tur. Uf q fides & spes nūquaz sint sine charitate. Cū enīz sint virtutes theologice digniores esse vñr virtutibus moralibus etiam infusis: sz virtutes morales infuse non possunt esse sine charitate. ergo neque fides & spes. ¶ Preterea, Nullus credit nisi volēs: vt aug. dicit sup Joan. sed charitas est in voluntate sicut pfectio eius vt supra dictum est. ergo fides nō pōt esse sine charitate. ¶ P. Augu. dicit in Enchiridion qd spes sine amore esse non potest. amor autē est charitas. de hoc enim amore ibi loquitur. ergo spes non potest esse sine charitate.

Sz cōtra Est, qd Matthei pmo di in glosa, qd fides generat spem. spes vero charitatē: sed gñans est prius gñato, & potest esse sine eo. ergo fides pōt esse sine spe & spes sine charitate.

Rñdeo Dicendū, quod fides & spes sicut & virtutes morales dupliciter considerari possunt. Uno modo fm inchoationem quandā. Alio modo fm perfectum esse virtutis. Cuz em virtus ordinet ad bonum op9 agendum, virtus quidē perfecta dicit ex hoc q potest in op9 pfecte bonū. q qdem est duz non solum bonum est qd fit: sed etiā bene fit. alioquin si bonū sit q fit, nō aūt bene fiat, nō erit pfecte bonū. vnde nec habitus q est talis opis pñcipiū habebit pfecte rōnē virtutis: sicut si aliqs opet iusta, bonū qdē facit, sz nō erit opus pfecte virtutis nisi hoc bñ faciat idest fm electionez rectam: qd est p prudentiā. & iō iustitia sine prudētia nō pt eē virtus pfecta. Sic igit fides & spes sine charitate pñt qdē aliqualr esse, pfecte aūt vtutis rōnē sine charitate nō hñt cū em fidei op9 sit credere deo: credere autem sit alicui ppria volūtate assentire: si nō debito modo velit, non erit fidei opus pfectū. q aūt debito modo velit, hoc est per charitatē que pficit volūtatē. ois em rectus motus volūtatis ex recto amore pcedit: vt aug. dicit in. 14. de ciui. dei. Sic igit fides ē qdē sine charitate: sed nō pfecta virt9: sicut tēperantia vel fortitudo sine prudētia. Et similiter dicendū est de spe: naz actus spei est expectare futuram beatitudinem a deo. qui quidem actus perfectus est, si fiat ex meritis. que quis hz. qd non potest esse sine charitate: si autem hoc expectet ex meritis que nondū habet. sed proponit in futurū acquirere, erit actus imperfectus. & hoc potest eē sine charitate, & ideo fides & spes possunt esse sine charitate: sed sine charitate proprie loquēdo virtutes nō sunt. nā ad rōnē virtutis ptinet vt nō solū fm ipsam aliqd bonum operemur, sed etiā bñ: vt di in. 2. Ethicorū.

Ad pmū Ergo dōm, q virtutes morales depēdēt a prudētia: prudentia aūt infusa nec rōnē prudētie hre potest absq charitate: vtpote deficiente debita habitudine ad primum principium, qd est vltimus finis: fides aūt & spes secunduz proprias rationes nec a prudētia, nec a charitate dependēt. & iō sine charitate: esse pñt: licet nō sint vtutes sine charitate: vt dcm est. ¶ Ad secundum dicenduz, q rō illa pcedit de fide, que hz pfectā rōnem virtutis. ¶ Ad tertiuz dōm, q aug. loquit ibi de spe secundum q aliqs expectat futuraz beatitudinem per merita que iam hz: quod non est sine charitate.

[I]N articulo tertio eiusdez. q. 65. nihil occurrit scribendum: nisi quod hic articul9 de pnexiōe adiuuat illū de necessitate earundem moraliū ifusaz cū sequēti: & ecōuerso vt i. q. 63. superi9 patet &c.

¶ Super arti. 4m.

[I]N articulo quarto eiusdem qōis 65. aduerte quod hic ē sermo de affirmatione & negatione virtutis rōne status/ & nō ratione essentie: quoniam eadem numero qualitas affirmatur & negatur virtus secūdū diuersa tempora: intendit ergo author q fides & spes sine charitate non sunt virtutes/ quia nō sunt in statu virtutis: cū charitate autem sunt vtutes/ quia sūt in statu virtutis: quare autem & quomodo hoc accidat secundum rōnem in litera positaz facile apparet recolētibus quo ad fidem de eius subiecto qd est intellectus nō absolute sed a voluntate motus. Ex hoc em patet quod actus fidei/ scilicet credere deo: quum non sit ab intellectu absolute exigit neccio intellm motū a voluntate ad talē actū: alr nō esset credere nec fidei act9/ ac p h bñ credere exigit itellm bñ motū a volūtate: qd eē nō pt nisi volūtas sit bñ affecta deo q est p charitatē: & sic fides ē in suo pfecto statu et h q hz subm bñ dispositū: & sic est vtus/ similiter quoq accidit in spe: qm subm ei9 est volūtas affecta meritis: & ppterea act9 eius. s. expectare btitudinez a deo exigit i volūtate meritū: sine q non esset sperare: sed hre merita ptingit dupliciter. s. in itētiōe tñ: & i re/ & si qdez volūtas speret affecta tñ meritis i itētiōe/ act9 qdē est spei fz ipfect9: sive ro speret affecta meritis in re/ tunc spes ē in suo perfecto statu: hñs debitā in ppio subo dispōnē: & sic est virtus &c.

ſ. q. 17. a. 4. co.

¶ In eodē 4° articulo nota nouitie circa illud credere est alicui ppria volūtate assentire q Scotus in 25. distictio. tertij senten. in questiōe ifall nescio quo spiritu ductus non vult intellz moueri a volūtate ad credēdū: sed sufficit eā nō pmouere: affert em q alr sequeret q pposito in intellectu astra esse paria posset volūtas sperare credulitatē. Sz reuera exprimur q credere ē volūtariū/ qzuis estimationes & dubitatiōes ad alterā ptē sint a psuasiōib9 & apparētijs vñ obo sufficiēte ad determinādū itellm ad alterā ptē determinate absq formidine alteri9 ptis vt obm fidei ē/ oz volūtate supplere mouēdo itellm ad assensum absq formidine alioqn fidei act9 nūq erit/ vtpote carēs sufficiēti cā. nec incōuenit ex sola volūtate credere astra eē paria: sicut. n. volūtas terminat potētiā rōnalem ad alterz ptrioz ad qneutral se hz: vt di. 9. meta. sic determinat intellm ad alterā ptē pdictiōis credēdā. & sicut medic9 ex solo odio determinat artē ad occidēdū ifirmū/ ita ex solo amore alicui9 ptūcū q extranei determinat qs ad credenduz id cuius nullam habet rationem.

¶ In eodē qrto articulo dubiū ē de pportionali similitudine in fz posita iter fidē ac spez ad charitatē/ et vtutes morales acqsitas ad prudētiā. et rō dubij est: qr vt dictū est/ hic est sermo de pfectiōe & ipfectione vtutū q ad statū: ex h em seqt/ aut qd vtutes morales sine prudētia sunt vtutes fm essentiaz/ lz nō q ad statū: si similitudo pportionalis tz. Cui9 tñ oppositū dictū est dū dcm est qd sine recta rōne habitus tēperantie dispō tm ad vtutē esse pōt. aut q situdo hic pportiōalis nō teneat.

¶ Ad h di q dupli itelligi pōt virtutes morales sine recta rōne eē. Primo vt sint qlitates hituātes vires aie ad tēpata ad iusta &c. absq recta rōe oio. Et si sic eēt hmōi habit9 nō eēnt vtutes. aliquomō sz dispōes ad vtutes: qr deesset eis essentiale pum vt pz ex diffinitiōe vtutis. & si i hoc sensu verba lre sulcipiātur: tūc aut velut exemplariter allata aut fm siltudinē aliqualē (puta in hoc q nō sunt vtutes simplr/ sz ichoatiōes virtutū) e: ponēda sunt. Scdo itelligi pñt vt tales hit9 sint sine recta rōne pfecta q est prudētia. & sic siltudo optime occurrit: qm qlitates hituantes vires aie ad tēpata ad iusta &c. fz recta rōnē ipfectā extēsiue (puta qr adhuc si hituauit ad recte pcipiēdū i cōparatiōib9 diuersarū māerum/ fz paulatim ad h tēdit) sūt vtutes fz eēntiā: sz nō pfecte: qr nō sunt in statu virtutis. pp qd diximus eas nō esse pnexas. & fz hoc sicut hmōi vtutes se hñt ad prudētiā/ ita fides & spes ad charitatē: vtrobiq em ptingit defect9 stat9 ex subtractiōe pncipij & indispōne subi: vtutes em morales hñt p subo appetitū vt subest recte rōi pfecte qē prudētia simplr. & fides & spes itellm motū a volūtate pfecta & volūtatez affectā meritis pñtib9 quoz vtrūq sola charitate hr: & qm lra prudētiam pluries noiat/ iō hic sensus eligēdus vr.

¶ Utz charitas possit eē sine fide & spe. ā. 5.

AD quintū Sic pcedi tur. Uf quod charitas possit esse sine fide & spe. Charitas em est amor dei. sz deus potest a nobis amari naturaliter, ēt non presupposita fide vel spe future beatitudinis. ergo charitas potest eē sine fide & spe. ¶ P. Charitas est radix omnium virtutū: fm illud Ephe. 3. In charitate radicati & fundati: sed radix aliqñ est sine ramis. ergo charitas potest esse aliquando sine fide & spe & alijs virtutibus. ¶ P. In christo fuit pfecta charitas. & ipse tamen nō habuit fidē & spem: qr fuit pfectus cōprehensor: vt infra dicetur. ergo charitas potest esse sine fide & spe.

Sed ptra Est, q apls dicit Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. qd maxime ptinet ad charitatem vt pz fm illud puer. 8. Ego diligentes me diligo. spes ēt est que introducit ad charitatez: vt supra dictū est. ergo charitas non potest haberi sine fide & spe.

Rñdeo Dicendum, q charitas non solum significat amorez dei, sed etiam amicitiā quandā ad ipsū. que qdē super amorez addit mutuā redamationē cū quadam cōicatione mutua: vt di in. 8. ethic. Et quod hoc ad charitatem ptineat, pz p id quod di. 1. Joan. 4. Qui manet in charitate in deo manet & deus in eo. Et prime ad Corin. 1. dicit, Fidelis deus p quē vocati estis in societatem filij eius. Hec aūt societas hominis ad deū q est qdā familiaris cōuersatio cum ipso, inchoatur qdem hic in pñti p gratiam, perficiet aūt in futuro p gloriam: quorum vtrumq fide & spe tenet. vñ sicut aliquis non posset cum aliquo amicitiam hre, si discrederet vel desperaret se posse habere aliquam societatē vel familiarem cōuersationem cū ipso, ita aliqs nō pōt hre amicitiam ad deū que est charitas, nisi fidem habeat per quā credat hmōi societatem & conuersationez hois cū deo & speret se ad hanc societatem pertinere, & sic charitas sine fide & spe nullo modo esse potest.

Ad pmū Ergo dōm, q charitas non est qliscunq amor dei: sed amor dei quo diligitur vt beatitudinis obiectū: ad quod ordinamur per fidē et spem. Ad scdm dōm, q charitas est radix fidei & spei inqztum dat eis pfectionē virtutis: sed fides & spes fm rationem propriam, presupponuntur ad charitatem: vt supra dictum est. et sic charitas sine eis esse non potest. ¶ Ad tertiū dicēduz, q Christo defuit fides et spes, propter id quod est aliquid imperfectionis in eis: sed loco fidei, habuit apertam visionem: & loco spei, plenam comprehensionem: et sic fuit perfecta charitas in eo.

¶ De equalitate virtutum. Qō. 66.

DEinde Considerādum est de equalitate virtutū. ¶ Et circa hoc queruntur sex. Primo, vtrum virtus possit eē maior vel minor. Secundo, vtrum omnes virtutes simul in eodem existētes sint equales. Tertio, de cōparatione virtutū moralium, ad intellectuales. Quarto, de cōparatione virtutum moralium ad inuicem. Quinto, de comparatione virtutū intellectualium ad inuicem. Sexto, de comparatione virtutum theologicarum ad inuicem.

¶ Utrū virtus possit esse maior vel minor. Articulus primus.

AD primū Sic proce ditur. Uf q virtus non possit esse maior vel minor. Dicitur enim in apoca. 12. quod latera ciuitatis hierusalem sunt equalia: per hec autem significant virtutes: vt glossa dicit ibidē. ergo oēs virtutes sunt equales. non ergo potest esse virtus maior virtute. ¶ P. Omne illud cuius ratio consistit in maximo nō potest esse maius vel minus: sed ratio consistit in maximo: est enim virtus vltimū potentie: vt phs dicit in primo de celo. & Augu. in. 2. de libe. arbi. ait, quod virtutes sunt maxima bona quibus nullus potest male vti. ergo videtur quod virt9 nō possit esse maior neq minor. ¶ P. Quantitas effectus pensatur secundum virtutem agentis: sed virtutes perfecte que sunt virtutes infuse sunt a deo: cui9 virtus est vniformis & infinita. ergo videtur quod virtus non possit esse maior virtute.

Sed cōtra. Ubicunq potest esse augmētum et superabundantia, potest esse inequalitas: sed in virtutibus inuenitur superabundantia et augmentum. Dicitur enim Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plus qz scribarū & phariseorū: nō intrabitis in regnū celorū. Et prouer. 16. dicitur, In abundanti iustitia virtus maxima est. ergo videtur q virt9 possit esse maior vel minor.

Respondeo Dicendum, q cum queritur vtrū virt9 vna possit esse maior alia, dupliciter intelligi potest. Uno modo in virtutib9 specie differentibus. & sic manifestum est qd vna virtus est alia maior: semper enim est potior cā suo effectu. & in effectibus tanto aliquid est

¶ In eodē quarto articulo in rñsiōe ad pmū aduerte nouitie q author distinguit vtutes in eas fm ppias rōnes: puta fidei/ prudētie/ tēperātie &c. & in eas vt virtutis pfecte rōnē hñt ita q psiderat fidem inqztū fides: & rursuz fidē inqztū ē simplr vt9: & sic de alijs. & itēdit q in h ē dria iter fidē ifusaz & prudētiā ifusaz: q lz neutra inqztū vt9 possit eē sine charitate: fides tñ inqztū fides esse potest sine illa: quia potest hre sine illa op9 suū: saluat em sine illa intellus mot9 a volūtate ad credēdū deo fz rlaz dīnetrenelatiōis lz nō pfecte. prudētia aūt ifusa nec inqztum prudētia pt esse sine charitate: qr inqztuz prudētia depēdet magis ab vltio qz a finibus primis: sic scia a pmis pncipijs: et ppea sic nō pt eē sine moralib9 ifusis a fortiori n pt eē sine charitate. Et pdictis āt pz q alr se hz charitas ad fidē & spē/ & alr ad morales acqsitas istee em n cōstituunt i eē vtutis fz eēntiam nec fm statū p charitatē aut aliqd ei9: sz dū ipant ab ea ad superiorē ordinē referūtur. ille āt ex charitatis pñtia sortiunt pfectionē status: pp q Scot9 i. 36. dist. tertij tenēs fidē et spem esse perfectas virtutes sicut morales sine charitate/ minus perspicaciter vidit.

ſ. ar. 2. co. & qōne. 73. ā. 2. ad. 3. & q. 112. ā. 4. cot. Et 22. q. 5. ar. 4. Et 3. di. 36. ar. 4. Et mal. q. 2. ā. 9 ad. 8. Et vir. q. 5. ar. 3.

¶ Artic. 5.

[I]N artic. 5. eiusdez. q. nihil scribēdum occurrit.

¶ Sup. q. 66. ar. 1.

[I]N titulo primi articuli q. 66. memēto q qualiq hitus dicant vtutes fz qd vt de vtutib9 itellualib9 i. q. 56. & theologicis isormib9 i. q. pcedēte dcm ē & aliq simplr vt charitas & vtutes cardiales ac morales oēs ifuse & acqsite: & tot9 articuli sermo circa has vtes/ pñs est vt pñs titul9 de vtutib9 simplr accipiat. et pfirmat h: qr i lra vt9 distigūit p scia & ars

Universidad de Deusto Biblioteca

¶In corpe eiusdē p^i articuli nota prio qđ iste cōparatiōes in litera posite inter prudentiā ⁊c. habebunt in hac eadē questiōe proprios articulos: ⁊ nō ibi examinandos relinquo. nota secundo q̄ author loq̄t de virtute pfecta fm statum que sola dr simpliciter virtus quāz negat eā posse intēdi fm se qđ est intendi p extēsionē ad plura nunc q̄ prius vt superius declarauim⁹ diffuse. ⁊ hic manifeste habes q̄ de intētiōe authoris ē doctrina dicta de ɔnexiōe. s. q̄ virtus pficit in pprīa mā ⁊ iā cōnexa aliis materiis. si enim nō esset hoc iā posset extēdi ad que prius nō se extendebat. Nota tertio q̄ hinc habes dfiā quādā inter ꝟtutes itellectuales ⁊ morales in hoc q̄ ille ēt impfecte fm statū dn̄r virtutes. Iste aūt nisi sint fm statū pfecte non dn̄r virtutes. dr enim in lr̄a qđ scia ⁊ ars non semp extēdūt se ad oīa sua virt⁹ aūt ad oīa sua se extēdit. ⁊ in promptu cā hui⁹ est: q̄ scz minus exigit ad ɔstituēdū ipfectū q̄ pfectū: virtutes aūt itellectuales ipfecte hn̄t rōnē virtutis: nō em sunt virtutes nisi fz q̄d: morales aūt hn̄t pfecte rōnē virtutis: vt pz ex supradictis. Nota 4°. q̄tuor cās in lr̄a augmēti intensiui virtutū: scz ɔsuetudinem/naturalē inclinationē/iudiciū pspicacius/⁊ grāz. Et sit nota duas ɔ̄ stoicos rōnes: alteraz ex latitudine medii: alteraz ex latitudine vle ad idiuisibile mediū ppinquior. n. ē fm se in diuisibili iusti⁹ me° vir pspicacioris iudiciū/q̄ minus acuti/⁊ fm opus distribuēs equalib⁹ quasi equalia q̄ multū distātia ab equalitate: promptior quoq̄ est ad idiuisibile mediuz inclinatus nāliter ad illō q̄ nō nāliter: exercitatus q̄ nō exercitat⁹.

ŝ.ā.1.ad 3m.⁊.ſ.q 73.ā.2. 3m.Et.2 d.42.q. 2.ā.5. ad 6m. Et.3.d. 36.ā.4. Et mal. q.2.ā.9. ad 8m. Et ꝟt.q. 5.ā.3.

¶Super arti. 2m. In titulo artic. 2. q. 66. scito titulū loq de virtutib⁹ sicut in precedenti titulo. s. de ꝟtutibus simplr: vt patet in processu. ¶In corpore eiusdē articuli hoc primū dclarandū occurrit nouitiis q̄ rō equalitatis q̄ ex augusti. lr̄a

potius quanto est cāe propinquus. Manifestum est aūt ex dictis q̄ cā ⁊ radix humani boni est ratio. ⁊ ideo prudentia que pficit rōnem, pfertur in bonitate aliis virtutibus moralibus perficientibus vim appetitiuā, inq̄tum participat rōnez. ⁊ in his ēt tanto ē vna altera melior quanto magis ad rōnē accedit. vnde ⁊ iustitia que est in volūtate pfertur aliis virtutibus moralibus. ⁊ fortitudo que est in irascibili prefertur tēperātie que est in concupiscibili, que minus participat rōnē: vt patet in. 7. ethi. Alio modo pōt intelligi questio in virtute eiusdē speciei. ⁊ sic fm ea que dicta sunt supra cum de intentionibus habituum ageret: virtus potest duplr dici maior ⁊ minor. vno modo secundum seipsaz alio modo ex parte participantis subiecti. Si igitur fm seipsaz ɔsideret magnitudo vl paruitas eius attenditur fm ea ad que se extendit: quicunq̄ aūt hz aliquā virtutem, puta temperantiā. hz ipsaz q̄tū ad oīa ad que se temperantia extēdit. qđ de scia ⁊ arte nō contingit: non enī quicunq̄ est grāmaticus scit omnia que ad grāmaticā ptinent. ⁊ fm hoc bene dixerūt stoici: vt Simplicius dicit in commento predicamentoꝝ: q̄ virtus nō recipit magis neq̄ minus sicut scia vel ars eo quod ratio virtutis ɔsistit in maximo. Si vero consideretur virtus ex parte subiecti participantis, sic contigit virtutem esse maiorem vel minorem: siue secundum diuersa tempora in eodem: siue in diuersis hominibus: quia ad attingendum medium virtutis quod est secundum rationem rectā vnus est melius dispositus quam alius. vel propter maiorem assuetudinem vel propter meliorem dispositionem nature vel propter perspicacius iudiciū rationis, aut etiam propter maius gratie donuz: quod vnicuiq̄ donatur secundum mensuraz donationis xpi: vt dicitur ad eph. 4. Et in hoc deficiebant stoici estimantes nullum esse virtuosum dicendum, nisi q̄ summe fuerit dispositus ad virtutē: non enim exigit ad rōnem virtutis q̄ attingat recte rōnis mediū in indiuisibili, sicut stoici putabāt: sed sufficit prope medium esse: vt in. 2. ethi. dr. Idem etiā indiuisibile signū vnus ppinquus ⁊ prōpri⁹ attingit q̄ alius: sicut etiaz pz in sagittatoribus trahentibus ad certum signum.

Ad primū Ergo dicēdū. q̄ equalitas illa nō soluz est fm q̄titatez absolutam, sed est ēt fm proportionem intelligenda: q̄ omnes virtutes proportionaliter crescunt in homine: vt ifra dicetur. ¶Ad secundum dicendū. q̄ illud vltimum qđ pertinet ad virtutem pōt hr̄e rōnem magis vel minus boni secundum predictos modos: cum non sit vltimū indiuisibile: vt dictum est. ¶Ad tertium dicenduz quod deus non opaf fm necessitatem nature: sed secundum ordinē sue sapientie scdm quā diuersam mensuram virtutis hominibus largitur: fz illud ad eph. 4. Unicuiq̄ vestrum data est grā fz mēsurā donatiōis xpi.

¶Utrum omnes virtutes simul in eodem existentes sint equales. Arti. 2.

AD scdm Sic pcedit. Uidetur q̄ nō omnes virtutes in vno ⁊ eodē sint equalr intēse. Dicit. n. apl's 1. ad Cor. 7. Unusq̄sq̄ eniz hz ppriū donuz a deo, alius qdem sic, alius autē sic. non esset autem vnū donū magis ppriuz alicui q̄ aliud, si oēs virtutes dono dei infusas qlibet equalr hret. ergo vr q̄ nō oēs virtutes sint equales in vno ⁊ eodē. ¶Pręt. Si oēs virtutes essent eque intense in vno ⁊ eodē. sequeref q̄ q̄cūq̄ excederet aliquez in vna virtute, excederet ipsum in oib⁹ aliis virtutibus: sed hoc pz esse falsum: q̄ diuersi sancti de diuersis virtutibus precipue laudanf: sicut Abraā de fide, Moyses d māsuetudine, Job de patientia. vn̄ de quolibet cōfessore cantatur in ecclesia, Non est inuent⁹ similis illi q̄ conseruaret legem excelsi: eo q̄ qlibet habuit p̄rogatiuā alicuius virtutis. nō ergo oēs virtutes sunt equales in vno ⁊ eodē. ¶Pręt. Quāto habitus est intēsior tanto homo fm ipsuz delectabilius ⁊ prōptius operatur: sed experimēto patet quod vnus homo delectabilius ⁊ promptius operatur actum vnius virtutis q̄ actum alterius. nō ergo omnes virtutes sunt equales in vno ⁊ eodem.

Sed cōtra Est, q̄ aug. dicit in. 6. de trini. q̄ q̄cūq̄ sunt equales in fortitudine, equales sunt in prudentia ⁊ tēperantia: ⁊ sic de aliis. hoc autez non esset nisi omnes virtutes vnius hominis essent equales. ergo oēs virtutes vni⁹ hominis sunt equales.

Rn̄deo Dōm, q̄ q̄titas virtutuz (sicut ex dictis patet) pōt attendi duplr. Uno mō fm rōnez spēi. ⁊ sic nō est dubium q̄ vna virtus vnius hois sit maior q̄ alia: sicut charitas fide ⁊ spe. Alio mō pt attendi fm participationē subiecti: put s. intenditur vel remittitur in subiecto. ⁊ fm hoc oēs virtutes vnius hois sunt equales quadā equalitate pportiōis: iq̄tū equaliter crescūt in hoie: sicut digiti manus sunt inequales fm quātitatē, sed sunt equales fm pportionē: cū pportiōabilr augeanf. hmōi autez equalitatis oz eodē mō rōnē accipe sicut et ɔnexiōis: eq̄litas em̄ est q̄dā cōnexio virtutū fm quātitatē. Dictū est aūt supra q̄ rō cōnexiōis ꝟtutū duplr assignari pōt. Uno mō fm intellectū eorū q̄ intelligūt p has q̄tuor virtutes q̄tuor cōdōnes gn̄ales ꝟtutū, quarū vna simul inuenitur cuz aliis in qualibet materia. ⁊ sic ꝟtus in qualibet materia nō pt equalis dici: nisi habeat oēs istas cōdōnes equales. Et hāc rōnē equalitatis ꝟtutū assignat aug. in. 6. de tri. dicēs, Si dixeris equales esse istos fortitudine: sz illū p̄stare prudētia seq̄tur q̄ huius fortitudo minus prudēs sit ac p hoc nec fortitudine equales sint: q̄ est illius fortitudo prudētior: atq̄ ita de ceteris virtutibus inuenies, si oēs eadē ɔsideratiōe pcurras. Alio mō assignata est rō cōnexiōis virtutū fm eos qui intelligūt hmōi virtutes hr̄e mās determinatas. ⁊ fm h̄ rō cōnexiōis ꝟtutū moraliū accipif ex pte prudētie, ⁊ ex pte charitatis q̄tū ad ꝟtutes ifusas, nō aūt ex pte iclinatiōis q̄ est ex pte subi vt. s. dcm̄ est. Sic igit ⁊ rōe q̄ltatis virtutuz pōt accipi ex pte prudētie q̄tū ad id qđ ē formale in oib⁹ virtutib⁹ moralibus. existe em̄ rōne equalr pfecta in vno ⁊ eodē: oz q̄ pportiōaliter fm rōnē rectā mediū cōstituaf in q̄lz mā ꝟtutū, q̄tū ꝟo ad id qđ est māle in ꝟtutib⁹ moralib⁹. s. inclinatiōē ipam ad actuz ꝟtutis pōt esse vn⁹ hō magis promptus ad actū vnius virtutis q̄ ad actuz alterius: vel ex naturali consuetudine, vel etiam ex gratie dono.

Ad primū Ergo dōz, q̄ ꝟbū apl'i pt itelligi de bonis grē gratis date: que non sunt cōia oib⁹. nec oia

tractat ɔsistit in hoc, si ꝟtutes nō essent equales: oporteret q̄ aliq̄ hret istas q̄tuor cōditiones inequales. nā ad equalitatez reqrif equalitas oīuz: sicut ad ɔnexionem simultas oīum q̄ eq̄litas est quedā ɔnexio virtutū fz q̄ntitatē: vt pz sz nō pōt fieri vt vna virt⁹ min⁹ habeat d vna istaꝝ q̄tuor conditionū q̄ d aliis. ergo. pbatur minor ponēdo duos in quoꝝ vno sit fortitudo minus hn̄s de ɔdōe prudentie: ⁊ in altero fortitudo magz hn̄s prudētie ⁊ deducēdo ad incōueniens q̄ sint sunt equales i fortitudie ⁊ inequales in fortitudie: ⁊ pz sequela q̄ ad p̄mā ptē ex aduersario quo ad scdāz ex ꝟitate: q̄ alteri⁹ fortitudo est prudētior: ⁊ ac p hoc maior. apparet: q̄ ēt in vno ⁊ eodem oz equales esse has quatuor ɔdōnes i qualibet mā cardinaliū virtutū: idē est eniz iudiciū in vno ⁊ eodem/⁊ in duobus. ¶Declarādū est 2° q̄ q̄ virtutes fm inclinatiōes ad pprios act⁹ nō sunt equales nec q̄titatiue nec pportiōalr vt in lr̄a dr iō in rn̄siōe ad 2m dr vnus ⁊ idē hō promptior est ad actū vni⁹ ꝟtutis q̄ ad actū alterius. ⁊ ad hunc sensum reducēda vr̄r dicta alibi ab anthore, ita q̄ nō dicā ꝟtutes equales fz habitū/⁊ nō fm actū: vt in. 36. distin. tertii hoc dicentes sed vr̄ author sed dicā q̄ ꝟtutes fz formale in habitu sunt equales: fz ꝟo mle sunt inequales, qđ ē dicere habitus virtutū vt pficiūt subiecta vt mota a prudentia vel charitate sūt equales proportionalr: vt vero perficiunt eadē vt tēdētia in pprias māas sunt inequales.

¶Super articu. tertiū.

In art. tertio eiusdē. 66. q. dubiū occurrit circa distiōnē in lr̄a factā de ꝟtute/q̄ sumif duplr. s. fz rōnē spēi i ordie ad obz/⁊ fz ordinē ad actū. hec nāq̄ distictio coicidētia hz mēbra. nā ꝟt⁹ fz rōnē spēi hz ordinē ad actū/⁊ ecōuerso: q̄ potētie ⁊ habitus specificātur ex actibus ⁊ actus ex obiectis: vt habetur in scđo de anima.

¶Ad h̄ dr q̄ virt⁹ duplicit respicit actū. prio vt specificāte ipsaz scđo vt effectū ipsi⁹. ⁊ prio mō act⁹ cadit sb prio mēbro ipli cite vt obio pbat. secūdo aūt mō spectat ad fz mēbꝝ. itēdit. n. author/q̄ ꝟt⁹ pt ɔsiderari duplr. prio fz specificā dfiā seu rōnē vt sic. scđo fm hāc ɔdōnē. s. eē p̄n^m act⁹ recti. ⁊ vult q̄ p̄a ɔsideratio indicet ꝟtutē simplr q̄ fz ppriū ɔstitutiuū eēntialr. secūda indicet eā fz q̄d q̄ fz cōia. ⁊ ɔ̄r vult q̄ ꝟtutes itellectuales sint nobiliores simplr q̄ morales: q̄ hn̄t nobili⁹ obz. morales āt sunt nobiliores fz q̄d: q̄ dāt non solū facultatē act⁹ recti/sz facultatē recte vtēdi ipsa facultate: qđ est manifeste eē pfecti⁹ p̄n^m act⁹. ⁊ h̄ hz ꝟt⁹ moral q̄ pficit appetitū: cui⁹ est mouere seipsum ⁊ ceteras potētias. hec autē iō breuiter transeo: q̄ superius declarata sunt.

ŝq.61. ar.1.ad 3.ſ.q. 68.ā.7. ⁊ ɔ.cor. ā 22. 4.3.ar. 6.ad.1.⁊ 2. d.61. ꝟ.5.cor. ā.4.df. 33.q.3.ā 3.cor. ā ꝟt.q. ar.12. cor.

equalia in vno ⁊ eodez. Uel pōt dici q̄ refertur ad mēsurā grē gratū facientis: fm quam vnus abundat in oibus virtutib⁹ pl⁹ q̄ ali⁹ pp maiorē abūdantiā prudētie vel ēt charitatis: in qua connectunf oēs ꝟtutes infuse. ¶Ad 2m dōm, q̄ vn⁹ sanct⁹ laudaf p̄cipue de vna ꝟtute ⁊ alius de alia pp excellētiorē prōptitudinē ad actū vni⁹ ꝟtutis q̄ ad actū alterius. ¶Et fm hoc ēt pz rn̄sio ad tertiū.

¶Utruz virtutes morales preemineant intellectualibus. Arti. 3.

AD tertiū Sic pceditur. Uidef q̄ virtutes morales p̄emineāt intellualib⁹. Qđ em̄ magis ē necīu ⁊ pmanēti⁹ ē melī⁹: sz ꝟtutes morales sūt pmanentiores ēt disciplinis, q̄ sūt ꝟtutes itellnales. ⁊ sunt ēt magis necīe ad vitā hūanā. g̃ sunt p̄ferēde ꝟtutib⁹ itellnalib⁹. ¶Pręt. De rōe ꝟtutis est q̄ bonū faciat hn̄tē: sz fz ꝟtutes morales dr hō bon⁹ nō aūt fz ꝟtutes itellnales: nisi forte fz solā prudētiā. g̃ ꝟt⁹ moralis ē melior q̄ ꝟt⁹ itellectualis. ¶Pręt. Finis ē nobilior his q̄ sūt ad finē: sz sicut dr i. 6. ethi. ꝟt⁹ moralis facit rectā intentionē finis. pru^a aūt facit rectā electionē eoꝝ q̄ sunt ad finē. ergo virt⁹ moralis est nobilior prudētia, que est virtus intellectualis circa moralia.

Sed ɔ. Uirt⁹ moralis est in rōnali, p pticipationē: ꝟt⁹ aūt intellectualis in rōnali p eēntiā: sicut dr in. 1. eth. sz rōale p eēntiā est nobili⁹, q̄ rōale p pticipationē. g̃ ꝟt⁹ intellūs ē nobilior ꝟtute morali.

Rn̄deo Dōm, q̄ aliqd pōt dici mai⁹ vel min⁹ duplr. Uno mō, simplr. Alio mō, fm q̄d. Nihil em̄ phibet aliqd esse meli⁹ simplr: vt phari, q̄ ditari: qđ tn̄ nō est meli⁹ fm q̄d. i. necessitatē patiēti. simplr autē cōsideratur vnūquodq̄, qn̄ cōsideratur fm ppriam rōnem spēi. habet aūt ꝟt⁹ specieē ex obiecto: vt ex dictis pz. Un̄ simplr loquēdo, illa ꝟt⁹ nobilior est, q̄ habet nobilius obm. Manifestū est aūt q̄ obm rōnis ē nobili⁹, q̄ obm appetit⁹. rō em̄ apphēdit aliquid in vl'i: sed appetit⁹ tēdit in res q̄ hn̄t eē particulare. vn̄ simplr loquēdo, ꝟtutes itellectuales, q̄ pficiūt rōnem, sunt nobiliores, q̄ morales q̄ pficiūt appetitū. Sed si cōsideref ꝟtus in ordine ad actū. sic ꝟtus moralis q̄ pficit appetitū, cui⁹ est mouere alias potētias ad actū (vt supra dictū est) nobilior est. Et q̄ virt⁹ dr ex eo q̄ est p̄ncipiū alicui⁹ act⁹ cū sit pfectio potētie: seq̄tur ēt q̄ rō virtu-

¶In eodez tertio articulo dubium est de ratione in litera assignata quare obiectum rationis nobilius est obo appetitus. q̄. s. ratio apprehendit aliqd in vl'i/appetitus autem tendit in res que habent esse particulare tamen quia ⁊ ratio apprehendit particulare: ⁊ appetitus tendit in vl'ia: appetimus enim famam ⁊ gloriam in communi ⁊ odimus latronū gen⁹ tum quia res habent nobilius esse in particularibus quam in vl'i: quia illud est reale/hoc rationis/illud simpliciter/hoc secundum quid. ¶Ad h̄ dr quod q̄ de nobilitate intellectus ⁊ volūtatis in prima pte dictum est iō author breuiter pertransiens hāc rōnē affert: in q̄ duo tangun tur scilicet modus opādi vtriusq̄ ⁊ ɔdōnes oboꝝ: vl'itas nāq̄ ⁊ pticularitas extra conditiones sunt oboꝝ rationis ⁊ appetit⁹. tēdere aūt ad extra ⁊ habere i se modi sunt opandi: ille appetit⁹ iste intellectus. ⁊ ille qdē in litera exprimitur iste autem non: sed insinuatur/⁊ ex opposito/et ex conditione obi/q̄ vl'e in aīa est. Est igif nobilior ratio appetitu: q̄ apprehēdit in vl'i. i. q̄ respicit res fm eē eleuatū in quo vniunf oīa pticularia q̄ in re diuisa sunt: quū. n. dispsa in iferiorib⁹ vnita sint in supiori ⁊ pticularia in vl'i vniunf in seipsis dispergant ɔ̄s ē vt vl'e altioris sit ordis. ⁊ h̄ directe itēdit lr̄a q̄ ex obo testaf se pcedere. modus āt opādi q̄ optimā q̄q̄ ɔstituet rōnē/h̄ nō est itēr⁹: sz tu vti illo memēto quū de volūtate ⁊ intellū respectu dei i prīa loqueris: ibi. n. stāte paritate obi ex mō p̄eminet itellē. Ad oba aūt in oppositū dr q̄ p̄s sermo non cōparat rōnez appetitui itellectiuo in spē: sed appetitui communi voluntati/irascibili ⁊ cōcupiscibili ⁊ vt excludatur omnis cauillatio dicito quod vis ratiōis consistit in hoc quod ratio tendit ex se in vl'e/ita quod habet ipsum vt proprium: qđ nulli alteri cōuenit: quia appetitus si tēdit in vniuersale habet hoc ex alio/⁊ vt cōicatū ⁊ participatiue. in cui⁹ signum appetit⁹ tendit in vl'e magis ex ea parte q̄ distribuitur in pticularia q̄ iq̄tum in se vnit illa/cui⁹ oppositum accidit in intellectu: ⁊ est magis de rōne vl'is. appetim⁹ em̄ gloriā in vl'i p q̄to vellem⁹ gl'iā extendi ad oēm gl'iā: ⁊ siłr odio habem⁹ latronū genus p quanto ad oēs latrones odium extendimus: intelligim⁹ hec in vl'i econuerso p quanto. s. diuisa ad vnū contemplando tenemus. ¶Ad secundam autem obiectionem dicitur quod esse in vniuersali non sumitur pro denominatione que dicitur vniuersalitas scilicet p esse i māli a quo in anima existe res extra denominaf extrinsece vniuersalis. Constat autem quod esse immateriale est reale ⁊ nobilioris ac altioris ordis: adeo vt vnum indiuiduum immaterialis ordinis equiualeat infinitis particularibus materialiter. ⁊ licet esse immateriale rerum materialiuz sit esse earum secundum quid: est tamen in se ⁊ in ordine vniuersi esse simpliciter ⁊ eminentius: sicut bos in sole non est bos simpliciter tamen esse solis qđ ē emināter bos est esse simpliciter nobili⁹. vn̄ ɔsueuit dici q̄ bos est simplr bos in pticulari/⁊ bos fz q̄d in aīa/eē tn̄ ens nobili⁹ in aīa quā in pticulari. ⁊ hoc sufficit proposito: vbi de nobilitate simplr obiecti/⁊ nō respectu huius/nec illius specialis predicati/puta bouis equi ⁊c. ē fmo. ¶In eodē art° 3° du^m ē. q̄ author vr i calce articuli q̄si retractaf ɔclōnē hui⁹ articuli. s. q̄ ꝟtutes itellectuales sī simplr loquēdo nobiliores q̄ morales dū dic̄ q̄ rō ꝟtut; mag; ɔpetit morali/⁊ q̄ ꝟtutes itellectuales sūt nobiliores hit⁹: q̄si dicat q̄ h iūt nobiliores ꝟtutes q̄uis sint nobiliores hit⁹. Et ɔfirmaf h̄ snīa ex supradictis i art. 3° q. 56. vbi dictū est/q̄ virtutes itellectuales sunt virtutes fz q̄d/morales aūt sunt ꝟtutes simplr pp rōnē hic tactā ⁊ ibi explicatā: q̄. s. moralis pficit ad rectitudinē actus in se ⁊ in ei⁹ vsu: itellectualis aūt in se tm̄. ex h̄. n. arguit facile sic. qđ est tale simplr ē nobili⁹ in esse tali q̄ qđ est tale fm q̄d: sz moralis est virt⁹ simplr/intellectualis fm q̄d. ergo moralis est nobilior virtus q̄ intellectualis. ¶Ad hoc dr cōcedēdo q̄ author in calce articuli declarauerit intētionem suā q̄ itēdit has tres ppositiōes eē veras ⁊ stare simul. ꝟtutes itellectuales sunt nobiliores moralib⁹/ꝟtutes intellectuales sunt nobiliores hit⁹ q̄ morales/virtutes morales sūt nobiliores virtutes q̄ itellectuales q̄m̄ i prīs sit cōparatio nō fz hanc vel illā rōnē sz simplr in scđa i rōne hit⁹. in tertia in rōe virtutis sed huic e⁹ pōi obstat prio q̄ sermo authoris dz esse formalis ac p hoc in tracta. de ꝟtutib⁹ nono dicēs/q̄ itellectuales ꝟtutes sunt nobiliores moralib⁹: dz ꝟificari formaliter. s. de ꝟtutibus inq̄tū virtutes st: obstat. 2. q̄ author ipse in hac lr̄a vult q̄ ꝟt⁹ inq̄tū ꝟt⁹/hz sp̄m ex obo ⁊ ex hoc iudicef nobilior simplr. si. n. a doctria sensus formal tollit oba incertitudinis plena sunt: vt dr in quarto metaphisi. e. Dōm ē ergo quod intētio authoris hec est duas tantū ppōnes construere. s. primam simpliciter: ⁊ tertiā scdm q̄d. i. cum determinatione vt declarabif. secūda em̄ incidit cū prima vt declarabitur. in sensu enim exposito impertinens: nō enim hic de habitus ratione tractatus est.

¶Ad quorū euidentiam sciendū est q̄ duplr exponi pōt sermo de ꝟtutib⁹ inq̄tū ꝟtutes. pōt nāq̄ ibi inq̄tū determinare rōnē cōem virtutis: ⁊ pōt determinare specificas dfias virtutum. si determinef cōis rō virtutis sic virtutes morales sunt nobiliores intellectualib⁹ q̄ virtutes intellectuales sunt simpliciter nō solū nobiliora entia: sed nobiliores virtutes moralibus: licet sint ignobiliores fm cōem rōnem virtutis q̄ magis cōuenit moralib⁹: imo eis simpliciter ⁊ intellectualib⁹ fm quid: sed hec maior nobilitas. s. hr̄e cōem rōnem virtutis simplr nō dat maiorē nobilitatē simpliciter: sed fm quid: q̄ spectat ad esse p̄ncipiū actus. vn̄ vt in lr̄a dicitur nō sumif nobilitas simplr maior sz fm q̄d: ⁊ siłr ex eo qđ intellnales virtutes sunt fm q̄d virtutes fm cōem virtutis rōnē nō nisi fm q̄d ignobiliores censentur. ⁊ ppea in lr̄a cōcluditur q̄ ꝟtutes intellnales lz minus cōem ꝟtutis rōnē hēant: sunt nobiliores hitus simplr: ⁊ nō in rōne hitus. si em̄ essent nobiliores in rōne hit⁹ tm̄ eēnt nobiliores fm q̄d: quū sit predicatū valde cōe. vn̄ p̄ma ppō ē simplr ꝟa ⁊ formalis. s. virtutes intellnales sunt nobiliores moralib⁹: q̄ ex ppriis rōnibus specificis vendicant sibi maiorē nobilitatē q̄ morales. tertia āt ppō ē ꝟa cū determinatōe. vn̄ ⁊ in lr̄a nō hr̄: nec accipiēdū ē eā nisi cū determinatiōe hoc mō. virtutes morales sunt nobiliores virtutes fm cōem rōnē virtutis/q̄ intellnales: sine hac em̄ deteriatiōe ɔdictoriā concederē: nec obstat doctria supius hita in q. 56. ⁊ pliēs repetita de ꝟtute simplr ⁊ fm q̄d: q̄ fm cōem virtutis rōnez intelligif: ⁊ huc sensum memēto reducere vbi silia inuenies. ¶In corpore eiusdē articuli aduerte prio q̄ Scot⁹ cū sequacib⁹: q̄ sz volūtatē nobiliorem intellū ɔ̄r ponit virtutē moralē nobiliorē prudentia/q̄ est intellnalis. ⁊ nō solū in hoc p̄ncipio discordat: sz q̄ pōit prudentiā ⁊ ꝟtutē moralem circa idē obm: ac per hoc equa est apud ipsum nobilitas ex pte obti. ⁊ aperte errat: q̄ lz sit idem obiectum materiale puta agibile: prudentie tn̄ obm est sub rōne veri/virtutis āt moralis sub rōne boni: veri aūt rō nobilior est simplr q̄ absolutior. Aduerte scđo ne te decipiat materia intellectualis ꝟtutis/puta artis: ⁊ ppea neges eā nobiliorē simplr. Respice ad rōnē litere: q̄. s. est de eis in vniuersali: ⁊ quiesces nō abnegādo ignobilitatem fm quid pro quanto ad vilia experiendo descendit: vtrūq̄ em̄ arti conuenit: vt in prīo metaphisice dr iudicare. s. ⁊ agere. ⁊ ppea sic suscipere memēto q̄ prudētia ⁊ ars sint circa singularia/vt prius ⁊ essentialius in q̄tum cognoscitiue sint circa vniuersalia. vnde nobilitatem simpliciter trahunt: vt in litera dicitur. ¶In rn̄sione ad tertiū eiusdē articuli dubiū arduū occurrit in via authoris ⁊ simplr q̄uo. s. sit verū prudētiā dirigere morales virtutes ēt in pstituēdo finē: ⁊ simplr qdē in scđa scđe discutiēdū erit in. q. 47. Ad hoiez vero nūc duplici rōne disserēdū puto. Prio q̄ hoc repugnare vr supi⁹ dictis: ⁊ inferi⁹ in scđa scđe loco allegato. supiorib⁹ qdem p q̄to dictū fuit q̄ prudentia p̄ncipiū qđ est finis hz a virtute morali: q̄ qualis vnusq̄sq̄ est talis ei finis vr. inferioribus aūt q̄ expresse negabif ex pposito prudentiā pstituere finē moralibus virtutibus. Scđo q̄ ex hoc pendet principale intentū huius articuli quo ad prudentiā: an s. nobilior sit prudentia virtute morali vtvis argumenti tangit.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Ad huiꝰ diffi. cultatẽ euiᵃ ᵐ ponẽdꝰ añ oculos ẽ pgreſſꝰ nr̃e mẽtꝭ in iſtis vt ex eo rõnẽ dictoꝝ ſumẽ ⁊ reddẽ valeamꝰ: ⁊ q̃d ſimpr̃ ⁊ q̃d ſꝫ q̃d intelligat diſcernamꝰ. In mẽte nr̃a pᵒ oĩuꝫ ẽ ſinderesis: q̃ ñ ſolũ oẽ bonuꝫ pſequẽdũ/ ⁊ malũ fugiẽdũ felicitatẽ appetẽdã ⁊ miſeriã fugiẽdã/ ſꝫ boᵐ rõnꝭ pſequẽdũ ⁊ malũ oppoſitũ vitãdũ indicamꝰ nal̃r. ⁊ hic i appetitu nal̃r in ẽ ñ ſolũ iclinatio ad boᵐ pſequẽdũ ⁊ malũ vitãdũ/ ad btitudinẽ appetẽdã ⁊ miſeriã fugiẽdã: ſꝫ ipfecta q̃dã iclinatio ad vivẽduꝫ ſm rectã rõnẽ. Et iꝫ ſinderesis ſit vtꝰ q: ẽ itell's pncipioꝝ iclatio tñ h̃ appetꝰ ñ ẽ vtꝰ q: ipſcã ẽ. rõ aũt q̃rei appetu ñ ẽ pfecta nal̃is iclinatio vt ſit ſufficiẽs ad vtutẽ ſic i rõe ẽ indicatoriũ nal̃e ſufficiẽs ad vtutẽ ẽ: q: apphẽſio trahit res ad ſe et iudiciũ pficit ſm eſſe q̃d res h̃nt in nob. appetitꝰ ãt tẽdit ad res in ſe ⁊ pficit i adepne rei. Ex h̃.n. pꝫ q̃d iclinatio ad boᵐ eget habitu rectificãte electionẽ i volũtate q̃dẽ q̃ ad bonũ rõis i opõnibꝰ in appetu vero ſenſiuo q̃ ad boᵐ rõis i paſſiõibꝰ q̃ adipiſcatur finẽ/ ⁊ ipa ipotẽs ad h̃ a rõe vtutꝫ d̃ficiat/ ſumẽ ãt nal' iudiciũ cc pnᵃ tali admiculo nõ egeat: ſꝫ i ſeipſo manẽs recti ſemp ſit pnᵐ actꝰ pfecti q̃ ẽ iudicare. ſinderesis igr̃ in itell'u iudicãte ⁊ pponẽte nõ ſolũ finem vltimꝫ fines pposꝰ tutũ moraliũ duꝫ in paſſiõibꝰ ⁊ opõibꝰ ſꝫ rõnẽ vivẽdũ iudicat ⁊ appetitu inchoatiue inclinato ad hos fines. ſ. boᵐ rõis i operationibꝰ/ bonum rõis i ſiõibꝰ ⁊ audacijs/ boᵐ rõis i delectatiõibꝰ ⁊c. diſcurrit ex hmõi pncipijs firmatis i iteu/ ⁊ ichoatis in appetitu ſũſumendo aliquod minus vniuerſale puta abſtinẽ a d̃lectationibus venereis rempublicam defendendã/ ⁊ concluditur modus in delectatiõibꝰ: ⁊ ſic de alijs, hic aũt diſcurſus prudentie gñatiuꝰ eſt/ ⁊ cõcl'o eſt modus in opatiõibus ſeu paſſionibꝰ ſeruandus/ q̃ nil aliud eſt q̃ mediũ rõnis in mã morali. principiũ aũt eius eſt ſinderesis ex parte apprehẽſiua: ⁊ nal̃is inclinatio ad bonũ rõnis in cõcupiſcẽtijs ⁊ delectatiõibus ex pte appetitiua. ad hũc quoq; diſcurſum perfectũ iudicio. ſ. ⁊ pcepto ſequitur in appetitu concluſio electiõis qua. ſ. eligimꝰ delectatiões in ordine ad modũ illũ/ mediũ illud/ bonũ illud rõnis. in hac eñ electiõe potes pſpicere ſimul duo ex pte obi. ſ. paſſiones ipſas modificatas ⁊ modũ ipm: ⁊ intueri ꝙ modus ſpectat ad finem moralis virtutis q: eſt ipm rõnis bonũ pticipatũ in materia morali/ paſſiones aũt ipe ſpectant ad id quod eſt ad finẽ: vtuntur eñ eis virtutes pp bonũ rõnis. ⁊ ſicut prudentia gñatur frequenti diſcurſu ex fine ſic preexñte ⁊ concludente medium: ita virtus moralis gñat ex frequenti electione ſubſequente ſimul. genita autem iam vtraq; virtus ſic cõnectitur vt humana rõ non ſolum ſinderesi/ ſed prudentia rectificata/ de fine virtutis illa rectificante eã de fine illo abſolute/ iſta rectificãte eãdem de eodem applicato ad minus vl'e q̃ ſit vl'e ſinderesis/ vel etiam ad ſingulare (quoniam prudentia eſt etiam ſinglium) ⁊ rurſus mota nõ ſolũ ab appetitu naturali talis finis ſed perfecta virtute inclinante in talẽ finem diſcurrit ad vlteriores concl'ones donec perueniat ad perfectionem ſtatus virtutis/ vel ad firmandũ eaſdem: ⁊ pportionalr̃ ad eligendũ mouetur appetitus. hic eſt progreſſus mentis noſtre. In quo triplicem aduertere potes diſtinctionem/ vnde clarificari ambigua occurrentia poſſunt. prima eſt de fine virtutis moralis. ſecunda eſt de virtutibus moralibus ⁊ prudentia/ tertia eſt de dare ⁊ accipere finem. Ex his namq; liquet prio q̃d finis idẽ abſolute nõ prius intẽdit a vtute morali q̃ ſit prudentia. ⁊ hoc clarũ ẽ: q: vtꝰ moral' nõ fit ab illo fine niſi mediãte prudẽtia. tertio ꝙ pruᵃ i fieri ñ depẽdet a vtute morali/ ſꝫ ei fine/ ⁊ appetitu recto illiꝰ nal̃i iclinatiõe/ q̃ ñ ẽ vtꝰ ſꝫ ichoatio vtutis. ⁊ h̃ clarũ ẽ: q: intẽtio recta finis eſt pnᵐ prue: ⁊ pſtat ꝙ añ pruãm nõ eſt vtꝰ moral'. 4ᵒ ꝙ vtꝰ moral' in fieri depẽdet nõ ſolũ a ſinderesi ⁊ recta itẽtiõe finis nũc dicta ſꝫ pruᵃ afferẽte finẽ ꝫ iueniẽdo mediũ priꝰ nã q̃ ſequat electio gñans vtutẽ moralẽ. ⁊ h̃ claꝝ eſt ex ordine dicto ⁊ diffõne vtutis moralis. 5ᵒ ꝙ pparãdo pruãm ad vtutẽ moralẽ in fieri ſic ſimplr̃ veꝝ eſt ꝙ pruᵃ dirigit vtutẽ moralẽ pſtituẽdo illi finẽ nõ pᵒ ⁊ abſote: ſꝫ applicãdo illũ ad ſpãlẽ mãꝫ occurrẽtẽ. ⁊ ſic ſignificant verba authoris h̃ q̃ pp itẽtiõem mediũ prue pſtitutionẽ finis dat, ⁊ nõ pdicũt ſuperioribꝰ/ nec dictis i 2ᵃ ⁊ 2ᵉ q̃ d̃ pᵃ p̃ſtitutiõe finis ⁊ de fine abſolute virtutis moralis loquũtur. ſerto ꝙ cõparãdo iam genitas pruãm ⁊ vtutẽ moralẽ vtraq; in facto eſſe alteri finẽ applicite prebet diuerſimode d̃clarat h̃ quo ad ſingula: pruãm in pmis pſtat memmorali vtuti ſemp oñdẽ ⁊ conſeruare vtutẽ: deinde moralẽ pſtat finis appetitũ rectũ facere ac p h̃ prue pnᵐ firmat. ex h̃ ãt ꝙ appetꝰ vtute moralꝭ rectificatur ad eligẽdũ pſona bono ratiõis: q: electio claudit i ſe itẽtiõeꝫ põs eſt vt ea d̃ vtute rectificet ad itẽdẽdũ illũ finẽ ẽt abſote/ ita ꝙ itẽtio finis q̃ priꝰ ex ſinderesi/ ⁊ inclinatione nal̃i tñ erat recta ex virtute morali a pruᵃ genita ſit ⁊ eſt recta recte/ ⁊ ſic vtꝰ moralis i ſcõ eẽ dat prue in ſcõ eſſe finẽ ⁊ abſolute ⁊ non eꝫ: ⁊ h̃ eſt 7ᵐ. Declarat ꝙ nõ ẽ eꝫ: q: in pte apprehẽſiua ſinderesis eſt vtꝰ ſufficiẽs reu fini abſolute: ⁊ pp h̃ magis vulgatũ ⁊ cãtatũ ẽ ꝙ vtꝰ moralis dat finem prue q̃ eꝫ. ex his aũt pꝫ q̃lo argtᵒ ſatiſfiat in ppoſito de nobilitate ſm vitatem ⁊ hãc rõnes. pſiſtit.n. vis argumẽti in hoc. virtus finis eſt nobilior virtute eorum que ſunt ad finem/ ſicut habitus principiorũ eſt nobilior habitu cõcl'onum: ſed virtus moralis eſt reſpectu finis/ prudentia reſpectu eorũ que ſunt ad finem. ergo reſponſio litere eſt ad minorem dicens/ quod prudentia eſt eorum que ſunt ad finẽ ⁊ finis ⁊ ideo nõ ſequitur quod ſit ignobilior: ſicut ſequeretur ſi eſſet eorum que ſunt ad finem tantum. ⁊ per hoc ſoluitur illa confirmatio de habitu principiorum: quia ſcilicet habitus principiorum eſt nobilior habitu concluſionum tantum: non autem habitu principiorum ⁊ concluſionum: ſicut eſt in propoſito. vbi ſecundum veritatem vtraq; eſt principiorũ ⁊ concluſionum. moralis nãq; virtus eſt finis ⁊ eorum que ſunt ad finem: facit enim rectam intentione ⁊ electionem: ⁊ ſimiliter prudentia eſt finis ⁊ eorum que ſunt ad fineꝫ duꝫ inueniendo medium/ applicat ipſum rationis bonum quod eſt finis ad operationes ⁊ paſſiones que ſunt propter finem. Et nota quod author non ſolum intendit prudentiam eſſe finis/ ſed etiam dirigere morales reſpectu finium: inſinuans alteram reſponſionem ſcilicet quod ad hoc quod habitus reſpectu finis ſit nobilior requiritur quod ſit pfectꝰ abſq; mendicatione ab illo qui eſt reſpectu eorum que ſunt ad finem: ſi enim ab illo perficeretur iam ſub illo eſſet/ nec eſſet independens: ſicut finis independens eſt ab alijs que ſunt ad finem. Reliqua in ſecunda ſcđe tractanda ſunt: vbi rationes Scoti in tertio ſententia. diſtin. 36. q̃d prudentia ſit reſpectu finis videbuntur: ⁊ quare in ratione duabus exiſtentibus virtutibus ſcilicet ſinderesi ⁊ prudentia: in appetitu vna reſpondeat moralis virtus reſpectu finis ⁊ eorum que ſunt ad finem intendens ⁊ eligens.

tis magis cõpetat vtutibꝰ moralibꝰ q̃ vtutibus intellectualibus, q̃uis virtutes intellectuales ſint nobiliores habitus ſimplr̃.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ vtutes morales ſunt magis permanentes q̃ itell'uales pp exercitiũ eaꝝ in his que ptinẽt ad vitã cõem: ſꝫ manifeſtũ eſt q̃d obiecta diſciplinaꝝ q̃ ſũt necia ⁊ ſemp eodẽ modo ſe h̃ntia ſũt pmanẽtiora q̃ oba vtutũ moralium, q̃ ſunt q̃dã pticularia agibilia. ꝙ autem vtutes morales ſunt magis necie ad vitam humanã nõ oñdit eas eẽ nobiliores ſimpliciter. ſꝫ q̃ ad h̃. qñimo vtutes itell'uales ſpeculatiue ex hoc ipſo ꝙ non ordinant ad aliud (ſicut vtile ordinatur ad finẽ) ſunt digniores: h̃.n. ptingit q: ſm eas quodãmõ inchoatur in nobis btitudo, q̃ pſiſtit in cognitiõe vitatis: ſic.ſ. dictũ eſt. ¶ Ad 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ ſꝫ vtutes morales d̃r hõ bonꝰ ſimplr̃. ⁊ ñ ſꝫ itell'uales vtutes ea rõe: q: appetitꝰ mouet al's poᵃˢ ad ſuũ actũ: vt.ſ. dictuꝫ ẽ. vñ p h̃ ẽt nõ pbat niſi ꝙ vtꝰ moral' ſit melior ſm q̃d. ¶ Ad 3ᵐ dõm, ꝙ pruᵃ nõ ſolum dirigit vtutes morales in eligẽdo ea q̃ ſunt ad finẽ. ſꝫ ẽt i pſtituẽdo finẽ. ẽ ãt finis vniuſcuiuſq; vtutis moralis attingere mediũ in ppria mã. q̃d q̃dẽ mediũ determinat ſm rectam rõnẽ prudentie. vt d̃r in. 2. ⁊ 6. ethico.

¶ Utrũ iuſtᵃ ſit pcipua it vtes morales. ã. 4.

ſ.ã.1.co. 2.ſ.q.68 ã.7.co., Et 22c. q.58.ã. 12.⁊.q. 123.ã. 12.⁊.q. 141.ã.8 Et.3.d. 35. q.1.ã.3. q.1.co. Et.4.d. 33.q.3.ã. 3.co.Et vt.q.5.ã 8.co.3.

Ad quartũ Sic pcedit. Ut ꝙ iuſtitia nõ ſit pcipua iter vtutes morales. Maiꝰ.n. eſt dare alicui de pprio q̃ reddẽ alicui q̃d ei debet, ſꝫ pmũ ptinet ad liberalitatẽ, ſꝫ aũt ad iuſtitiã. ergo videtur q̃d liberalitas ſit maior virtus q̃ iuſtiᵃ. ¶ p̃. Illud vr̃ eẽ maximũ in vnoquoq; q̃d eſt pfectiſſimũ in ipſo. ſꝫ ſic d̃r Jacobi. 1. Paᵃ opus pfectũ hꝫ. g̃ vr̃ ꝙ paᵃ ſit maior q̃ iuſtitia. ¶ p̃. Magnanimitas opat magnũ i oĩbꝰ vtutibꝰ, vt d̃r i. 4. ethi. g̃ magnificat etiã ipam iuſtitiaꝫ. eſt igitur maior q̃ iuſtitia.

Sꝫ 9 Eſt ꝙ phs dici. 5. ethi. ꝙ iuſtitia eſt pclariſſima virtutum.

Rñdeo Dõꝫ, ꝙ vtꝰ aliq̃ ſꝫ ſuã ſpẽm põt dici maior vel minor vel ſimpliciter vel ſm q̃d. Simplr̃ q̃dẽ d̃r maior ſecundum ꝙ in ea maius bonũ rõnis relucet: vt.ſ. dictum ẽ. ⁊ ſꝫ h̃ iuſtiᵃ iter oẽs vtutes morales precellit tãq̃ propinq̃or rõni. ꝙ patet ⁊ ex ſubo ⁊ ex obo. ex ſubo q̃dẽ: q: eſt i voluntate ſic in ſubo: volũtas aũt eſt appetitus rõalis: vt ex dictꝭ pꝫ. ſꝫ at obꝫ ſiue mãꝫ: q: eſt circa operationes q̃bꝰ hõ ordinat nõ ſolum in ſeipſo, ſꝫ ẽt ad alteꝝ. vñ iuſtitia eſt preclariſſima virtutũ: vt d̃r i. 5. eth. Inter al's autem virtutes morales q̃ ſunt circa paſſiões tãto in vnaquaq; magis relucet rõnis bonũ quanto circa maiora motus appetitiuus ſbditur rõi: maximũ ãt i his q̃ ad hoieꝫ ptinẽt eſt vita a qua oĩa alia depẽdẽt. ⁊ iõ fortitudo que appetitiuũ motũ ſubdit rõni in his que ad mortẽ ⁊ vitã ptinẽt, pmũ locũ tꝫ iter virtutes morales q̃ ſunt circa paſſiões: tñ ordinatur ifra iuſtitiã. vñ phs dici p̃ rheto. q̃d neceſſe eſt maxias eẽ vtutes q̃ ſũt alijs honoratiſſime: ſi quideꝫ eſt vtꝰ poᵃ bñfactiua, propter h̃ fortes ⁊ iuſtos maxie honorãt: h̃ q̃dem i bello. ſ. fortitudo, h̃ ãt. ſ. iuſtiᵃ ⁊ i bello ⁊ i pace vtilis ẽ. poſt fortitudinem aũt ordinatur tẽpãtia: q̃ ſubijcit rõni appetitũ circa ea que immediate ordinant ad vitã. vl' in eo dem ſꝫ nũeꝝ, vel in eodẽ ſꝫ ſpẽꝫ. ſ. in cibis ⁊ venereis. ⁊ ſic iſte tres virtutes ſil' cum pruᵃ d̃nr eſſe principales ẽt dignitate. ſm q̃d aũt d̃r aliq̃ virtus eẽ maior ſꝫ ꝙ adminiculũ vel ornamentum p̃bet pncipali vtuti: ſicut ſuba eſt ſimpliciter dignior accidẽte, aliquod tamẽ accidens eſt ſm q̃d dignius ſuba, inq̃tũ perficit ſubiectum in aliquo eſſe accidẽtali.

Ad pmũ Ergo dõꝫ, ꝙ actꝰ liberalitatis oꝫ ꝙ fũdet ſup actũ iuſtitie: ñ.n. eẽt libalis datio ſi ñ d̃ ppo daret, vt i. 2. politicoꝝ d̃r. vñ libalitas ſine iuſtitia eſſe nõ poſſet que ſecernit ſuũ a nõ ſuo. iuſtitia ãt pt eſſe ſine libalitate. vñ iuſtiᵃ ſimplr̃ ẽ maior libalitate tã q̃ cõior ⁊ fundaᵐ ipſiꝰ. liberalitas ãt eſt ſꝫ q̃d maior cũ ſit q̃daꝫ ornatꝰ iuſtic ⁊ ſupplemẽtũ eiꝰ. ¶ Ad ſm dõꝫ, ꝙ patiẽtia d̃r h̃re opꝰ pfectũ i tolerãtia maloꝝ, in q̃bꝰ ñ ſolũ excludit iniuſtã vindictã quã ẽt excludit iuſtitia, neq; ſolũ odiũ q̃d facit charitas, neq; ſolũ irã q̃d facit mãſuetudo: ſꝫ ẽt excludit triſtitiã iordinatã: q̃ eſt radix oĩum pdictorũ. ⁊ iõ in hoc ẽ pfectior ⁊ maior: q: in hac mã extirpat radicẽ. nõ ãt eſt ſimplr̃ pfectior oĩbꝰ alijs vtutibꝰ: q: fortitudo nõ ſolũ ſuſtiet moleſtias abſq; pturbatiõe, ꝙ ẽ patiẽtie: ſꝫ ẽt igerit ſe eis cũ opꝰ fuerit. vñ q̃cũq; ẽ fortis eſt patiẽs: ſꝫ nõ puertit. eſt ãt patiẽtia q̃dã fortitudis ps. ¶ Ad tertiũ dõꝫ, ꝙ magnanimitas nõ põt eſſe niſi alijs vtutibꝰ pexñtibꝰ: vt d̃r in 4. ethi. vñ cõparat ad al's ſicut ornatus earum. ⁊ ſic ſm quid eſt maior omnibus alijs: non tamen ſimpliciter.

¶ Super articulum quartum.

IN artᵒ 4ᵒ eiuſdẽ. 66. q. dubium nouitioꝝ occurrit q̃ſo fortitudini pferat iuſtitia: q: fortitudo rectificat circa mortẽ ⁊ vitã/ iuſtiᵃ ãt circa opatiões ad alteꝝ. nulla nãq; opõ ẽ maior ipã vita ſꝫ pellem p pelle/ ⁊ cũcta q̃ hꝫ dabit hõ p aĩa ſua. ſꝫ h̃ facile ſoluitur: ex eo ꝙ iuſtitia rectificãdo animum in oĩbus operationibus q̃ ſunt ad alterũ/ rectificat etiã reſpectu vite ⁊ mortis: ad iuſtitiã. n. ſpectat ponere vitam p altero: puta pro republica cui hoc dꝫ. nec incõuenit eũdẽ actũ ſpectare ad iuſtitiaꝫ ⁊ fortitudinẽ diuerſimode: vt in ppoſito ponere vitam inquãtum hꝫ rõnem debiti ſpectat ad iuſtitiã: que ſicut dat alia bona debita ita ⁊ vitaꝫ inquantum vero habet rõnem terribilis ſpectat ad fortitudinem. Cuius ẽ firmare animuꝫ ne timeat hoc ſed audeat ⁊c. iuſtitia tanto eſt nobilior quanto vniuerſalior circa aᵃ ſcilicet ⁊ bᵃ rectificãs i his que ſunt ad alteruꝫ.

¶ Utrum ſapia ſit maxima iter virtutes intellectuales. Arti. 5.

ſ.q.57. ar.2.ad 2.ſ.q. 68. arti. 7.co. et.1.eth. pᵒ.ali. ſlec.6. 1.7.

Ad quintũ Sic pcedit. Uf ꝙ ſapia nõ ſit maxia iter vtutes intellectuales. Imperãs eñ matꝰ eſt eo cui iperat: ſꝫ prudẽtia vr̃ imperare ſapie. Dr̃ eñ in. ſ. ethi. ꝙ quales diſciplinarũ debitũ eſt eſſe in ciuitatibꝰ ⁊ quale vnũq̃dq; addiſcere, ⁊ vſq; quo hec pordinat. ſ. politica: q̃ ad prudẽtiam ptinet: vt d̃r in. 6. ethi. cũ igr̃ iter diſciplinas ẽt ſapia ptineat, vr̃ ꝙ prudentia ſit maior q̃ ſapia. ¶ p̃. De rõne virtutis eſt ꝙ ordinet hoiem ad felicitatẽ. eſt eñ virtus diſpõ pfecti ad optimũ: vt d̃r in. 7. phy. ſꝫ prudentia eſt recta rõ agibiliũ p q̃ hõ ad felicitatẽ pducit: ſapia aũt nõ cõſiderat hũanos actꝰ, q̃bꝰ ad btitudinẽ puenit. ergo prudẽtia ẽ maior vtꝰ q̃ ſapia. ¶ p̃. Quãto cognitio eſt pfectior tãto vr̃ eẽ maior: ſꝫ pfectiorẽ cognẽ h̃re poſſumꝰ de rebꝰ hũanis, d̃ q̃bꝰ ẽ ſcia: q̃ de rebꝰ diuinis, d̃ q̃bꝰ ẽ ſapia: vt diſtiguit aug. in. 12. de tri. Qr diuina icõprehẽſibilia ſũt. ſꝫ illõ Job. 36. Ecce deus magnꝰ vincẽs ſciam nr̃am. ergo ſcia eſt maior virtus q̃ ſapia. ¶ p̃. Cognitio pncipioꝝ eſt dignior q̃ cognitio cõcl'onũ: ſed ſapia cõcludit ex principijs indemõſtrabilibꝰ quorum eſt intellectus, ſicut ⁊ alie ſcie. ergo intellectꝰ eſt maior virtus q̃ ſapientia.

Sꝫ 9 Eſt, ꝙ phs dicit in. 6. ethi. ꝙ ſapia eſt ſicut caput inter virtutes intellectuales.

Rñdeo Dõm, ꝙ ſic dcm̃ eſt, magnitudo vtutis ſm ſuam ſpẽm pſiderat ex obo. obm ãt ſapie pcellit inter oba oĩum virtutũ intell'ualiũ: cõſiderat eñ cãm altiſſimã, q̃ deꝰ eſt. vt d̃r in pncipio metaph. Et q: p cãꝫ iudicat de effectu, ⁊ per cãm ſuperiorẽ de cãis inferioribꝰ, inde eſt ꝙ ſapia hꝫ iudiciũ de oĩbus alijs virtutibꝰ intell'ualibꝰ. ⁊ eius eſt ordinare oẽs, ⁊ ipſa eſt quaſi architectonica reſpectu omnium.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ cũ prudẽtia ſit circa res hũanas ſapia vo circa cãꝫ altiſſimã: impoſſe ẽ ꝙ prudẽtia ſit maior virtꝰ q̃ ſapia, niſi vt d̃r in. 6. eth. Maximũ eorũ q̃ ſũt in mũdo eſſet hõ. Uñ dicendũ eſt ſicut in eo. li. d̃r, ꝙ prudẽtia nõ iperat ipſi ſapie ſed potius ecõuerſo: q: ſpũalis iudicat oĩa, ⁊ ipſe a nemine iudicat vt d̃r. 1. ad cor. 2. Nõ eñ prudẽtia hꝫ ſe intromittere de altiſſimis q̃ cõſiderat ſapia: ſꝫ ipat de his q̃ ordinant ad ſapiam. ſ. q̃uõ hoies debeãt ad ſapiam puenire. vñ in hoc eſt prudẽtia ſeu politica miniſtra ſapie, itroducit eñ ad eã pparãs ei viã ſicut oſtiarius ad regẽ. ¶ Ad ſm dõm, ꝙ prudẽtia pſiderat ea q̃bus puenit ad felicitatẽ: ſꝫ ſapia pſiderat ipſum obm felicitatis, ꝙ eſt altiſſimũ itelligibile. ⁊ ſi q̃dẽ eſſet pfecta cõſideratio ſapie reſpectu ſui obi, eẽt pfecta felicitas in actu ſapie: ſed q: actus ſapie in hac vita eſt ipfectus reſpectu pncipalis obi q̃d ẽ deus, iõ actus ſapie eſt q̃dã inchoatio ſeu pticipatio future felicitatis, ⁊ ſic ppinquus ſe hꝫ ad felicitatẽ q̃ prudẽtia. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ ſicut phs dicit in prio de aĩa, vna notitia pfert alteri aut ex eo ꝙ eſt nobilioꝝ, aut pp certitudinem. Si igr̃ ſubta ſint equalia in bonitate ⁊ nobilitate illa q̃ eſt certior erit maior virtꝰ ſed illa q̃ eſt minꝰ certa de altioribus ⁊ maioribus pfert ei q̃ eſt magis certa de inferioribꝰ rebꝰ. vñ phs dicit in. 2. de ce. ꝙ magnũ eſt de rebꝰ celeſtibus aliq̃d poſſe cognoſcere etiam debili ⁊ topica rõne. Et in prio de ptibus aĩaliũ dicit, ꝙ amabile ẽ magis paruum aliq̃d cognoſcere de rebus nobilioribus q̃ multa cognoſcere de rebus ignobilioribus. Sapientia igr̃ ad quam ptinet dei cognitio, homini maxie in ſtatu huius vite nõ poteſt perfecte aduenire, vt ſit quaſi eius poſſeſſio: ſed hoc ſolius dei eſt: vt in primo meta. ſed tamen illa modica cognitio que per ſapientiam de deo haberi poteſt, omni alij cognitioni prefertur. ¶ Ad quartũ dõꝫ, ꝙ vitas ⁊ cognitio principioꝝ indemonſtrabiliũ dependet ex rõne terioꝝ: cognito eñ q̃d eſt totũ, ⁊ q̃d eſt pars: ſtatim cognoſcitur quod omne totum eſt maius ſua parte. cognoſcere autem rationem entis ⁊ non entis, ⁊ totiꝰ ⁊ ptis, ⁊ alioꝝ que pſequunt ad ens ex q̃bꝰ ſicut ex teris cõſtituntur pncipia indemõſtrabilia ptinet ad ſapientiam: q: ens cõe eſt pprius effectus cauſe altiſſime. ſ. dei. ⁊ iõ ſapia nõ ſolũ vtitur principijs idemõſtrabilibꝰ quoꝝ eſt intell's concludendo ex eis ſicut ẽt alie ſcie, ſꝫ etiã iudicãdo de eis, ⁊ diſputãdo p negãtes. vñ ſequitur q̃d ſapientia ſit maior vtꝰ q̃ itell's.

¶ Utrũ charitas ſit maxima inter virtutes theologicas. Arti. 6.

Ad ſextũ Sic procedit. Uidet quod charitas non ſit maxima inter virtutes theologicas. Cuꝫ eñ fides ſit in itellectu ſpes auteꝫ ⁊ charitas in vi appetitiua (vt ſupra dcm̃ ẽ) videtur ꝙ fides cõparet ad ſpẽ ⁊ charitatẽ ſicut vtꝰ itellectualis ad moralem: ſed virtꝰ intellectualis eſt maior morali: vt ex dictis patet. ergo fides eſt maior ſpe ⁊ charitate. ¶ p̃. Quod ſe hꝫ ex additione ad aliud vr̃ eſſe maius eo: ſꝫ ſpes vt vr̃ ſe hꝫ ex additiõe ad charitateꝫ: pſupponit.n. ſpes amoreꝫ: vt aug. dicit in Ench. Addit enim quẽdaꝫ motum ptenſionis in rẽ amatam. ergo ſpes ẽ maior charitate. ¶ p̃. Cauſa eſt potior effectu: ſed fides ⁊ ſpes ſunt cã charitatis. Dicit enim Matth. 1. in glo. ꝙ fides gñat ſpem et ſpes charitatem. ergo fides ⁊ ſpes ſunt maiores charitate.

22.q.23 ar.6.⁊.q. 30.ã. 4. Et.3.di. 33.q. 2. ã.4.q.2 ad.3.

Sꝫ cõtra Eſt, ꝙ apl's dic. 1. ad cor. 13. Nunc aũt manent fides ſpes charitas tria hec. maior auteꝫ horum eſt charitas.

Rñdeo Dõꝫ, ꝙ ſic ſupra dcm̃ eſt, magnitudo vtutis ſꝫ ſuam ſpẽꝫ conſideratur ex obo. cũ ãt tres vtutes theologice reſpiciant deũ ſic ppriũ obꝫ, non põt vna earum dici maior altera ex h̃ ꝙ ſit circa maius obiectum, ſꝫ ex eo ꝙ vna ſe hꝫ ppinquus ad obiectum q̃ alia. ⁊ h̃ mõ charitas eſt maior alijs: nam alie iportãt in ſui rõne quãdam diſtãtiã ab obo: ẽ.n. fides de non viſis, ſpes autem de nõ habitis: ſed amor charitatis eſt d̃ eo q̃d iã h̃r: eſt.n. amatuꝫ quodãmõ in amãte, ⁊ ẽt amãs p affectũ trahit ad vnionem amati. pp q̃d d̃r. 1. Joã. 4. Qui manet i charitate/ in deo manet ⁊ deus in eo.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ h̃ mõ nõ ſe h̃nt fides ⁊ ſpes ad charitatẽ ſic prudẽtia ad virtutẽ moralẽ, ⁊ h̃ pp duo. Prĩo q̃dẽ q: vtutes theologice h̃nt obꝫ ꝙ ẽ ſup aĩaꝫ humanã, ſꝫ prudẽtia ⁊ virtutes morales ſunt circa ea q̃ ſũt ifra hoieꝫ: in his aũt q̃ ſunt ſupra hoieꝫ nobilior ẽ dilectio q̃ cognitio: pficit.n. cognitio ſm ꝙ cognita ſunt in cognoſcente, dilectio vero ſm quod diligens trahitur ad rem dilectam: id aũt q̃d eſt ſupra hoiem nobilius eſt in ſeipõ q̃ ſit in hoie: q: vnũq̃dq; eſt in altero p modũ eius in quo eſt. ecõuerſo aũt eſt in his q̃ ſunt infra hoiem. Scd̃o q: prudentia moderatur motꝰ appetitiuos ad morales vtutes ptinẽtes: ſed fides nõ moderat motũ appetitiuũ tẽdentẽ in deum q̃ ptinet ad virtutes theologicas: ſꝫ ſolũ oñdit obm. motus autẽ appetitiuꝰ in obm excedit cognitionẽ hũanam: ſm illud ad Eph. 3. Supereminentem ſcie charitatẽ chriſti. ¶ Ad ſm dicendũ, q̃d ſpes pſupponit amorẽ eius q̃d quis adipiſci ſe ſperat q̃ eſt amor pcupiſcẽtie: quo quidem amore magis ſe amat qui pcupiſcit bo

¶ Super arti. 5.

IN articulo quinto eiuſdem. 66. q̃ſtiõis in rñſiõe ad quartum nota auream doctrinaꝫ quare ſapiẽtia rationes terminorum maxime vniuerſaliũ cõſiderat vt ſit in quinto metaphyſice: q: ſ. ens eſt proprius effectus prime cauſe q̃d in prima parte declaratum eſt. ⁊ quare iudicat de pricipijs: q: ſcilicet eorum cauſa cõſiderat ratiões terminorum: iudicium enim rei per illiꝰ cauſas fit. iudicat auteꝫ ſapiẽtia de pncipijs ex rationibus terminorum non tanquaꝫ explicans mediũ terminum latentẽ quo fiat aſſenſus principijs aut reddatur altera cauſa veritati eorum: ſed tãquam dans eis intrinſeca conſtitutiua eoruꝫ rationes ſcilicet terminorum/ ⁊ in eadeꝫ re ſoluens illa ⁊c. ⁊ ppea defendit illa ex ſumma arce videns.

Et.4.ſ. c.55.ad 13. Et vt.q. 2.art. 2. cor. ſi.et ad.17.⁊ ar.5.cor. ⁊ ad.4. Et col.3. lec.3.co. 1.ſi.

¶ Super arti. 6.

IN articulo ſexto eiuſdem 66. q. nihil ſcribẽduꝫ occurrit niſi q̃d oĩa notanda ſunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Sup.q.67.ar.1m. In primo articulo questionis.67. circa nouitie quod distinctio liter de formali et materiali non est de ipsa essentia virtutis (tota enim remanet) sed de actu eius qui non remanet refrenans aut impellens vel firmans passiones que sunt materia eius: sed perficiens appetitum ad sequendam rationem rectam. propterea dicitur quod erunt quidem ibi virtutes/ sed alio modo.

¶Super articulum secundum.

In articulo secundo eiusdem.67.q. dubium primo occurrit quo pacto est verum quod si species itelligibiles non conseruantur in intellectu possibili ꝙ scientia nullo modo remaneret: cum auic. cuius est ista positio dicat remanere habilitatem intellectus ad recipiendum ab intelligentia agente quod prius recepit/ et ista habilitate dicitur aliquis sciens.

I.ä.2.co. et ad 1m. et q.60. ä.6.co. Et 22e. q.52.ä. 5.ad 2m Et.3.d. 51.q.1.ä. 4. Et.4 d.14.q. 1.ä.3.q.3 Et vi.q. 5.ä.4.

¶Ad hoc dr ꝙ author vt apparet in secūdo contra Genti.c.74.putat Auicēnā male prosecutū positionē suā/et ꝙ habilitas illa non est nisi spēs sint: et propterea hic nō ex intentiōe illius opinionis/sed ex intentiōe authoris determinat ꝙ scia et virtutes itellectuales nullomō nec formaliter.i.nec mäliter remanerēt actu.

¶Dubiū 2o in eodē loco occurrit quare author de virtutū itellectualiū duratiōe tractās earum essentias tacet: et de pricipijs earum q sūt spēs intelligibiles et fātasmata tractat: iā enim ostēsum est ꝙ virtutes itellectualles effectus sūt specierum intelligibiliū et non spēs ipe.

¶Ad hoc dr 2o/p° qr doctrina tāto certior ē/quāto vlior et remotior ab opionibus/ideo author ptermissis opionibus de eē habitus ad radicē accessit spēs.s.itelligibiles/q sūt pª entia i itellectu/vt ex illis rēanētibus virtutes itellectuales ꝯcluderet rēanere formaliter: sunt.n.pna formalia ois itellectionis cū ois itellectio sit ab itellectu i actu p spēm itelligibilē. 2o dr qd author minus dicit et plus itēdit, nā p spēs itelligibiles itelligit ipas et qcqd se tz ex pte ip

num ꝙ aliqd aliud. charitas aūt iportat amorem amicitie: ad quam puenit spe: vt.s. dictum est. ¶Ad 3m dicendū, ꝙ cā pficiens est potior suo effectu, nō āt cā disponēte: sic enim calor ignis eēt potior ꝙ aia ad quā disponit materiā, qd pz eē falsum. sic aūt fides gnat spē et spes charitatem: sz.s. ꝙ vna disponit ad alteram.

¶De duratiōe virtutū post hāc vitā. qō.67.

Deinde Consideradū est de duratiōe virtutum post hanc vitam. ¶Et circa hoc queruntur sex. Primo vtrū virtutes morales maneant post hāc vitam. Secundo vtrum virtutes intellectuales. Tertio, vtrū fides. Quarto, vtrū remaneat spes. Quinto vtrum maneat aliquid fidei vel spei. Sexto vtrum maneat charitas.

¶Utrum virtutes morales maneant post hanc vitam. Arti.1.

Ad primū Sic pceditur. Ur ꝙ virtutes morales nō maneant post hanc vitā. Hoies.n.in statu future glorie erunt siles angelis vt dicitur Matth.22. sz ridiculū ē i angelis ponere virtutes morales: vt dr i.10.eth. ergo neqz in hoib post hāc vitā erūt virtutes morales. ¶Pt. Uirtutes morales perficiūt hominem i vita actiua: sz vita actiua nō manet post hanc vitā. Dic.n.gre.i.6.mora. Actiue vite opera cū corpe trāseūt. g virtutes morales nō manēt post hāc vitā. ¶Pt. Tēpātia et fortitudo q sūt virtutes morales sūt irrōaliū partium: vt phs dicit i.3.ethi. sed irrōnales partes anime corrūpunt corrupto corpore, eo quod sunt actus organorū corporaliū. ergo videtur ꝙ virtutes morales non maneant post hanc vitam.

Sed contra Est, ꝙ dr Sap.1. ꝙ iustitia ppetua est et immortalis.

Respondeo Dōm, ꝙ sic aug. dicit in.14.de tri. Tullius posuit post hāc vitam qtuor virtutes cardinales nō eē: sz i alia vita homines eē btōs sola cogne nature (in qua nihil ē melius aut amabilius: vt aug. dicit ibidem) ea.s.nā q creauit oēs nās. Ipse aūt postea determinat hmōi qtuor virtutes i futura vita existere, tñ alio modo. Ad cuius euidētiā sciēdū est, ꝙ i hmōi virtutibus aliqd est formale, et aliqd qsi māle. Māle qdē ē in eis virtutibus iclinatio qdā ptis appetitiue ad passiōes vel opōes sz modū aliquē: sz qr iste modus dteriat a rōne: iō formale i oibus virtutibus ē ipe ordo rōis. Sic igit dōm ē ꝙ hmōi virtutes morales i futura vita nō manēt qtum ad id qd ē māle i eis: nō.n. hēbūt i futura vita locū ꝯcupiscētie et dlectatiōes ciborum et venereorum, neqz ēt timores et audacie circa picula mortis, neqz ēt distributiōes et cōicationes rerum q veniūt in vsum pñtis vite. Sz qtū ad id qd ē formale rēanebūt i btis pfectissime post hāc vitā, iqtum rō vniuscuiusqz rectissima erit circa ea q ad ipm ptinēt sz statū illum, et vis appetitiua oio mouebit sz ordinē rōis i his q ad statū illū ptinēt. vñ augu. ibidē dic, ꝙ prudentia ibi erit sine vllo picło erroris, fortitudo sine molestia tolerādorum malorum, tēpātia sine repugnatiōe libidinū: vt prudētie sit nullū bonū deo ppone vel eqre, fortitudis ei firmissime iherere, tēpātie nullo dfcū norio dlectari. d iustitia vo māifestius ē quem actū ibi hēbit.s.eē sbditum do: qr ēt hic vita ad iustitiam pertinet esse sbditum superiori.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ phs loqtur ibi de hmōi virtutibus moralibus qtum ad id qd materiale est in eis, sicut de iustitia quantum ad cōmutatiōes et distributiones, de fortitudine qtū ad terribilia et picula, de tēperantia quantum ad ꝯcupiscētias prauas. ¶Et silr dōm est ad scōm: ea enim q sunt actiue vite māliter se hñt ad virtutes. ¶Ad tertiū dicēdū, ꝙ status post hāc vitā est duplex. Unus qdē añ resurrectionē quando aie erūt a corpibus sepate. Alius āt post resurrectionem, quando aie iterato corpibus suis vnient. In illo g resurrectiōis statu, erunt vires irrōales in organis corpis sicut et nūc sūt. vñ et poterit in irascibili esse fortitudo, et in ꝯcupiscibili tēperātia, iqtum vtraqz vis pfecte erit disposita ad obediēdū rōni. sz in statu ante resurrectionē partes irrōales nō erūt actu in aia, sz solū radicaliter in essentia ipsius: vt in p dcm est. vñ nec hmōi virtutes erūt in actu nisi in radice.s.in rōne et volūtate: in qbus sunt semialia quedā harum virtutū: vt dictū est. sed iustitia que ē in volūtate etiā actu remanebit. vñ spālr de ea dictū est, ꝙ ē ppetua et imortalis: tum rōne subiecti qr volūtas incorruptibilis est: tum ēt pter similitudinem actus: vt prius dictum est.

¶Utrū virtutes intellectuales maneāt post hāc vitā. Artic.2.

I.q.93 6.ad 1m Et.2.d. 6.ä.4. ad 3m 0.4.4. Et.15 c.11. Et mal.q.1 ä.11. Et opus.4. 118.

Ad secūdum Sic pceditur. Ur ꝙ virtutes itellectuales non maneāt post hāc vitā. Dicit em apls.1.ad Cor.13. ꝙ scia destruet. et rō est: qr ex parte cognoscimus. sz sic cognitio scie ē ex pte.i. imperfecta. ita ēt cognitio aliarum virtutū itellectualiū quamdiu h vita durat. g oēs virtutes itellectuales post hāc vitam cessabunt. ¶Pt. Phs dic in pdicamētis, ꝙ scia cū sit habitus ē qlitas difficile mobilis: non.n. de facili amittit nisi ex aliq forti trāsmutatione vel egritudine: sz nulla est tāta transmutatio corpis humani sic p mortē. g scia et alie virtutes itellectuales nō manēt post hanc vitā. ¶Pt. Uirtutes itellectuales pficiūt itellm ad bñ operandum ppriū actū: sz actus itells nō vr eē post hāc vitā, eo ꝙ nihil intelligit aia sine fantasmate: vt dr in.3.de aia. fantasmata autem post hāc vitā nō manēt, cū nō sint nisi i organis corporeis. ergo virtutes intellectuales non manent post hanc vitam.

Sed contra Est, ꝙ firmior est cognitio vliū et necciorum ꝙ particularium et ꝯtigētium: sz in hoie remanet post hanc vitā cognitio pticulariū et ꝯtigētiū, puta eorum q qs fecit vel passus est: secundum illud luc.16. Recordare qr recepisti bona in vita tua et Lazarus silr mala. ergo multo magis remanet cognitio vliū et necessariorum, q ptinet ad sciam et ad alias virtutes intellectuales.

Respondeo Dicendum, ꝙ sicut in prio dictū est, qdā posuerunt ꝙ species intelligibiles non pmanēt in intellectu possibili nisi quandiu actu intelligit, nec est aliqua cōseruatio specierum cessante ꝯsideratione actuali nisi in viribus sensitiuis, que sunt actus corpaliū organorum.s. imaginatiua et memoratiua: huiusmodi āt vires corrūpunt corrupto corpe, et iō sz hoc scia nullo mō post hāc vitā remanebit corpe corrupto: neqz aliqua alia itellectualis virtus. Sz hec opinio est ꝯ sniam Arist. q in 3.de anima dicit, ꝙ intellectus possibilis est in actu cū sit singula sicut sciens, cū tñ sit in potētia ad ꝯsiderādū in actu. Est et contra rōnē: qr spēs intelligibiles recipiunt in itellectu possibili immobiliter secundum modū recipiētis. vñ et intellectus possibilis dr locus specierum. quasi species intelligibiles ꝯseruās. sed fantasmata ad que respiciendo homo intelligit in hac vita applicando ad ipsa species intelligibiles (vt in primo dictum est) corrupto corpore corrūpunt. vñ qtū ad ipsa fantasmata, que sunt qsi mālia in virtutibus intellectualibus, virtutes itellectuales dstruuntur destructo corpore. Sed qtū ad spēs intelligibiles, que sunt in itellectu possibili virtutes intellectuales manēt: species aūt se hñt in virtutibus intellectualibus sicut formales. vnde intellectuales virtutes manēt post hāc vitā qtū ad id qd ē formale in eis, nō aūt qtū ad id qd est māle: sicut et de moralibus dcm est.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ verbū apli est intelligedū qtum ad id quod est māle in scia, et qtum ad modū intelligendi: qr.s. neqz fantasmata remanebūt destructo corpore, neqz erit vsus scientie per conuersionem ad fantasmata. ¶Ad secundum dicendum, quod per egritudinem corrūpitur habitus scientie quantum ad id quod est materiale in eo: scilicet quantum ad fantasmata. non autem quantum ad spēs intelligibiles que sunt in itellectu possibili. ¶Ad 3m dōm, qd aia separata post mortē hz aliū modū intelligendi ꝙ p cōuersionem ad fantasmata: vt in prio dictū est. et sic scia manet: nō tñ sz eundē modū opandi, sicut et de virtutibus moralibus dictū est.

1.ä.5.Et 21e.q. 4.ä.4. ad 1m. et q.18.ä.2 Et li.Et q.7.ä.3. ad 3m. Et.3.d. 31.artic. 1.q.1.et 3.Et vi. q.17.ä. 1.ad 6m Et vi. q.5.ä.4 ad 10m.

farum sine sit ordinatio earum sine sit habilitas ad vtendum eis sine quodcunqz aliud: totum enim h in virtutibus intellectualibus tz se ex parte formalis et fantasmata cum pertinentibus ad ea ex parte materialis. rationabile est autem sic exponere hunc locum: quoniam questio est d virtutibus i anima vt separata a corpe: ac p h qcqd se tz ex pte aie ꝯputat p vno et formali qcqd āt ex pte corporis p alio vno et māli. noiauit āt totū illd formale a spēbus itelligibilibus/vtpote certioribus potioribus et formalioribus sm suū genus.

¶Super art. 3.

In artic.3. eiusdem q. 67. dubium ē an fides et scia d eodē stēt sil i eodē: sz qm h ex pposito qrit i pª.q.2ª 2e io h ptrāseo/qr tñ h fūdata iacēt p iteritu terminorum duo notāda sūt. pmē ꝙ pñs articulus d fide/et sequēs d spe directe loquunt d actibus fidei et spei: et ñ d habitibus/i 5° nāqz art. ꝯsūmās author qōnē d fidei et spei duratione d habitus duratiōe determiat qd sentiēdū: vt ibi patebit: q igit d fide et spe i his duobus legs articul ad actus earum refer/2m ē ꝙ quū dr ꝙ fides iportat ipfectionē ex pte sbi posset bñ et male intelligi vel ñ itelligi: et ꝯr errare in principijs. fids.n. itelligat eā dicē ipfectionē ex pte sbi: qr ponit actū ipfectū: seu diminutū in sbo errat/nam cognitio p mem iprobabile alicuius ꝯclonis demrabil ponit ēt actū ipfectū seu diminutū in sbo et tñ ñ ē fides/nec icōpolis scie: stat em cū scia eiusdē in eodē sbo vt i lra dr/ nō est igit sm ꝙ hitus fidei iclinat sbm i actū ipfectū vt multi videt itelligere: quis ei h verum sit d actu et hitu fidei nō tñ h ē itētū: h em ipfectio ē cōis sibi et opiniōi et cognitiōi pbabili: sm āt pñs est de ipfectiōe ppria fidei q distiguit ab alijs et dr ꝙ tz se ex pte sbi. Rursus sm h dria sm pfectū et ipfectū ex pte sbi eēt sm qd et non simplr: qm ex h nō hr ꝙ sbm absolute nō videat illd creditū: sz ꝙ sbm in qtū est sub illo hitu vel actu nō videt illd creditū vt pz/in lra

¶Utrū fides maneat post hāc vitā. Arti.3.

Ad tertiū Sic pceditur. Ur ꝙ fides maneat post hanc vitam. Nobilior.n.ē fides quam scia. sz scia manet post hāc vitā: vt dictū ē. g et fides. ¶Pt. Prime ad Cor.3. dicit, Fundamentum aliud nemo pt ponē pter id quod positū ē, qd ē xps iesus.i.fides xpi iesu. sed sublato fundamento non remanet id qd supedificatur. g si fides ñ remanet post hāc vitam nulla alia virtus remaneret. ¶Pt. Cognitio fidei et cognitio glorie differūt sm pfectum et ipfectū. sz cognitio ipfecta potest esse simul cū cognitiōe pfecta: sicut i angelo silr potest eē cognitio vesptina cū cognitiōe matutina et aliquis hō pt silr hre de eadē cōclusione sciam p syllm demratiuū, et opionē per syllm dialecticū. g ēt fides simul eē pōt post hanc vitam cum cognitione glorie.

Sed contra Est, ꝙ apls dic.2.ad co.5. Quādiu sumus i corpore pegrinamur a dño: p fidē.n. ambulamus et nō p spēm. sz illi q sunt in glia nō pegrinantur a dño sed sunt ei pñtes. g fides non manet post hanc vitam in gloria.

Respondeo Dicendum, quod oppositio est per se et propria causa qd vnum excludatur ab alio: inquantum scilicet in omnibus oppositis includitur oppositio affirmationis et negatiōis. Inuenitur āt in quibusdam oppositio secundum contrarias formas: sicut in coloribus album et nigrum, in quibusdam autem secundum pfectum et ipfectū. vñ i alteratiōibus magis et minus accipiuntur: vt ꝯria: vt cū d minus calido fit magis calm: vt dicitur in.5.phy. Et qr pfectū et ipfectū opponunt. ipolē est ꝙ sil sm idē sit perfectio et ipfectio. Est āt ꝯsidem ꝙ ipfectio qdē qnqz ē de rōne rei et ptinet ad specie ipsius, sic defectus rōis ptinet ad rōnē speciei eq vel bouis. Et quia vnum et idē numero manens nō pt trāsferri de vna spē in aliam: ide ē ꝙ tali impfectiōe sublata tollit species rei: sic iā ñ eēt bos vel equus si eēt rōnalis, quandoqz vo ipfectio ñ ptiet ad rōnē speciei, sz accidit idiuiduo sz aliqd aliud: sic alicui hoi qnqz accidit defectus rōnis iqtū impeditur i eo rōis vsus pp somnū vel ebrietatem vel aliquid huiusmodi. Patet autem qd tali ipfectiōe remota nihilominus suba rei remanet. Manifestū est aūt ꝙ ipfectio cognitiōis est de rōne fidei: ponit em in eius diffōne, fides em est suba sperādarū rerum argm nō apparētiū, vt dr ad Heb.xj. Et Aug. dt, Quid ē fides: credere qd nō vides. qd aūt cognitio sit sine appitiōe vel visiōe h ad ipfectionē cognitiōis ptinet: et sic ipfectio cognitiōis ē de rōne fidei. vñ manifestū ē ꝙ fides nō pōt esse pfecta cognitio eadē nūero manēs. Sz vlterius ꝯsiderādū est vtrū sil possit eē cū cognitōe pfecta: nihil em phibet aliqm cognitionē ipfectā sil eē aliqñ cū cognitiōe pfecta. Est igit ꝯsiderādū ꝙ cognitio pt eē ipfecta tripl. Uno mō ex pte obiecti cognoscibil: alio mō ex pte medij: tertio mō ex pte subiecti. Ex pte qdē obi cognoscibil dfnt sz pfectū et ipfectū cognitio matutina et vesptina in angelis: nā cognitio matutina est de rebus sm ꝙ hñt eē i vbo, cognitio aūt vesptina est de eis sm ꝙ hñt eē i ppria nā: qd est ipfectū respcū pmi eē. Ex pte vo medij dfnt sm pfectū et impfectū cognitio q est de aliq ꝯclusiōe p mediū demōstratiuū et p mediū pbabile. Ex parte vo subiecti differunt sm perfectū et imperfectū opinio, fides et scia: nā de rōne opinionis est ꝙ accipiat vnū cū fortitudine alterius oppositi. vñ nō hz firmam inhesionē. de rōne vo sciētie est ꝙ hēat firmā inhesionē cū visione intellectiua. hz em certitudinē pcedētē ex intellectu pncipiorum, fides aūt medio mō se hz: excedit enim opinionē in h ꝙ hz firmā inhesionē. deficit vo a sciētia in eo qd nō hz visionē. Manifestū est aūt ꝙ pfectū et impfectū non pñt sil esse sm idē, sz ea q differūt sm pfectū et impfectū sm aliqd idē pñt esse in aliq alio eodē. Sic igit cognitio pfecta et ipfecta ex pte obi nllo mō pñt esse de eodē obiecto: pñt tñ cōuenire in eodē medio et in eodē subiecto. nihil em phibet ꝙ vnus hō sil et semel p vnū et idē mediū habeat cognitionē de duobus quorum vnū est pfectū et aliud impfectū: sicut de sanitate et egritudine, et bono et malo. silr etiā impossibile est qd cognitio perfecta et imperfecta ex parte medij ꝯueniāt in vno medio sed nihil phibet quin cōueniant in vno obiecto, et in vno subiecto: pōt em vnus hō cognoscere eādē ꝯclusionē per mediū pbabile et demonstratiuum. Et silr est impossibile qd cognitio pfecta et impfecta ex pte subi sint simul in eodē subo: fides aūt in sui rōne hz imperfectionē q est ex pte sbi, vt.s. credēs nō videat id qd credit: btitudo aūt de sui rōne hz perfectionē ex pte sbi, vt.s. btūs videat id q beatificatur. vt.s. dictū est. Uñ manifestū est qd impossibile est ꝙ fides maneat simul cū beatitudine in eodem subiecto.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ fides est nobilior ꝙ scia ex pte obi: qr eius obm est veritas prima: sz scia hz pfectiorem modū cognoscendi, q nō repugnat perfectioni btitudinis.s. visioni, sicut repugnat ei modus fidei. ¶Ad sm dōm, ꝙ fides est fundamentū qtum ad id qd hz de cognitione. et ideo qñ pficietur cognitio erit pfectius fundamentū. ¶Ad tertium patet solutio ex his que supra dicta sunt.

¶Utrum spes maneat post mortem in statu glorie. Arti.4.

Ad quartū Sic pceditur. Ur ꝙ spes maneat post mortem in statu glie. Spes em nobiliori mō pficit appetitū hūanū ꝙ virtutes morales: sed virtutes morales manēt post hāc vitā: vt pz per aug. in.14.de tri. ergo multo magis spes. ¶Pt. Spei opponit timor. sz timor manet post hāc vitā: et in beatis quidem timor filialis q manet in seculū: et in dānatis timor penarum. ergo spes pari rōne pōt permanere. ¶Pt. Sicut spes ē futuri boni, ita et desideriū. sed in btis est desiderium futuri boni et qtum ad gloriā corporis quā aie beatorū desiderant: vt dicit Augu.12.sup Gen.ad lram: et etiam qtū ad gloriam aie: sm illud Eccle.24. Qui edunt me adhuc esuriēt. et q bibūt me adhuc sitiēt. Et 1.Pe.1.dr, In quem desiderāt angeli pspicere. ergo vr ꝙ possit esse spes post hanc vitam in beatis.

Sed contra Est, qd apls dt Rom.8. Qd videt qs qd sperat: sed beati vident id qd est obiectū spei.s. deū: ergo non sperant.

Respondeo Dōm, ꝙ sicut dictū est, id ꝙ de rōne sui importat imperfectionem subti nō pt sil stare cū subiecto opposita pfectione pfecto: sicut pz ꝙ motus in ratione sui importat imperfectionem sbti;

aūt dr ꝙ fides opio et scia dfnt sm pfectū et impfectū ex pte sbi/ ita ꝙ credēs nō videt id qd credit: qd idem est ac si diceret ex pte sbi simplr et absolute. Ad intelligēdum g qūo ex pte subiecti absolute ppria impfectio fidei sit: scito ꝙ fides dr impfecta ex pte subiecti/ qr cōstituit sbm absolute in esse impfecto seu qd in idem redit/exigit sbm absolute imperfectū: et est sermo de impfecto priuatiue ita ꝙ ponit subiectū absolute priuatū visione illius qd credit: et est simile de istis actibus et motu: ita quod sicut motus ex hoc ipso quod inest alicui constituit ipsum in esse potentiali respectu termini ac per hoc in priuatione actuali termini: ita credere et spare ꝯstituūt sba in puatiōe crediti et spati. et sicut motus est actus entis in potentia vt sic/ita fides ē assensus determiatus nō videntis: vt sic/et spes ē appetitus nō hñtis vt sic et ppea importat ipfectionē sbi nō sz qd sz simplr: nō p accñs/ sed p se: et ppea sicut motus nō stat cū termino excludente priuationē eius ita nec spes stat cū eius termino: vt in arti.4.dr nec fides stat cum visione: qr vtrobiqz excludit priuatiua imperfectio sbi: quam vterqz actus sbalr sibi vēdicabat vt in litera dr. Et huic sensui attestatur litera de perfectione et imperfectione ex parte obti et ex parte medij sicut enim perfectio vel imperfectio proprij obiecti/ cōstituit cognitionem perfectam vel imperfectā obiectiue: et similiter perfectio vel imperfectio ex parte proprij medij constituit perfectam vel imperfectam cognitionem sm medium/ita imperfectio vel pfectio proprij subiecti absolute constituit cognitionem perfectam vel imperfectam ex parte subiecti. Nec mireris si dico subiectum imperfectum constituere cognitionē imperfectam/ cum prius dixerim cognitionē imperfectam hmōi constituere subiectum in esse iperfecto. memēto ꝙ cause sunt sibinuicem cause: et ꝙ sicut motus cōstituit

22.q.18. ar.2. Et.3.d. 31.q.2. ar.1.q.2. Et vi.q. 4.ar.4.

Universidad de Deusto Biblioteca

formale fm̄ in eē sic actu ⁊ sic in poᵃ/ita ⁊ ecōuerso fm̄ sic actu ⁊ sic i poᵃ ꝯstituit siue seu mālr motū i eē ipfecto.sic em̄ accidit i ꝓposito/⁊ hāc doctrinā bn̄ notato:qm̄ ex ea hēs solonē ad oia opposita:⁊ q̄re fides opio et scia de eodē sunt ipoles in eodē ex qd̄ qd est eoꝝ.⁊ hec sint ꝑ ar.3.⁊.4.⁊c. ¶In rn̄.ad 2ᵐ ⁊ 3ᵐ q̄nti ar.duᵐ occurrit simplr ⁊ ad hoiez authorē.s.an hit⁹ fidei ⁊ silr spei cesset in pr̄ia q: supflueret:an q: succedit eis aliq̄ pfectio icōpolis/ simplr q̄dē occurrit duᵐ:q: Sco.i.3.di.31.13 ꝙ cessatio ē rōne supfluitatis ⁊ nō icōpolitatis/ et ꝓbat h: q: in pr̄ia null⁹ hit⁹ est necessari⁹/ nisi charitas: q: nec ad facilitādū/nec ad habilitādū potētiā / nec ad pr̄tādū obm: act⁹ aūt succedētes in pr̄ia nō ꝓpe opponunt hitib⁹/qd̄ ꝓbat/ q: paul⁹ i raptu videbat deū/⁊ tn̄ habebat hitū fidei. Ad hoiem ꝟo: q: author h in rn̄siōe ad 2ᵐ vr̄ dicē/ꝙ est icōpolitas pfectiōis glie ad pfectionē fidei / in rōne ꝟo ad tertiū d: ꝙ eēt supfluitas si remaneret habit⁹ fidei nō potens exire in actum. ¶Ad aliō d: ꝙ euacuatio habit⁹ fidei et spei est ex vtraq: rōne.s.supfluitatis ⁊ incōpolitatis succedit em̄ vtriq: habitui aliqd icōpole:lz nō vniformiter:qm̄ lumini fidei succedit lumen glie ei icōpole: hitui ꝟo spei succedit act⁹ talis efficacie seu status vt icōpolis sit ei dē. Ad quoꝝ euidentiā scito p̄mo qd̄ falsum est in pr̄ia soluz charitatis habitū eē necessariū: opz em̄ ēt ponere habitū luminis glie nō ad aliqd eoꝝ q̄ dicit arguēs: sz ad eleuādā animā ad videndū / ⁊ h opz scotistas fateri: qm̄ determinatū ꝑ ecclesiā est i clemē.in.c.ad nr̄m de hereticis vbi iter errores dānat ꝙ aia nō idigeat lumie glie eleuāte ipsaz ad videdū deū et eo btē fruendū:ꝓpter qd̄ in lr̄a d: ꝙ impfectio luminis fidei(qd̄ ē ipe habit⁹ fidei)⁊ pfectio luminis glorie opponūtur: sicut claritas aeris et obscuritatis ei⁹. Scito scd̄o qd̄ lz act⁹ nō directe opponat habitui tā in acq̄sitis q̄z i infusis habitib⁹ differēter tn̄ se hn̄t ad corruptionez q̄si ꝑ modū seq̄le habit⁹ infusi et acq̄siti: q: acq̄siti ex vno actu ꝯrio nō corrūpunt/vt pz:infusi aūt corrumpuntur ex vno actu cōtrario/fidei em̄ habitus nō remanet in eo qui vna actu negat trinitatē.Scito tertio ꝙ licet habitui directe nō opponat positiue nisi forma habitualis in eodē subiecto/pōt tn̄ sine tali opposita forma subiectū disponi statu incōpossibili tali habitui:desinit nanq: forma non solū per successionē cōtrarie/sed per subtractionē eoꝝ quib⁹ cōseruabatur:vt patet de lumine/ex quibus habere potes:ꝙ fidei habitus euacuatur in patria ex successione opposite forme.s.luminis glorie per modū habitus/qd̄ dico ꝓpter lumē glorie per modū passiōis in raptu pauli:vt patet in scd̄a scd̄e.q.175.ar.3.Nec obstat obiectio durandi.q.2.31.di.tertij sentētia.sz q̄ possunt simul per instans esse possunt simul esse absolute:q: incōpossibilitatem nō impedit longitudo tēporis/sed natura oppositionis/d: enim ad hoc ꝙ incōpossibilitas cōsurgit ex natura oppositionis/sed oppositio aliquarū specierum nō est in actu exercito nisi in statu earum cōpleto:vt patet in viro māsueto peccante ex passione seu dispositione modica ire:in hoc enim simul stant habitus māsuetudinis/et nō solū actus ire / sed habitus ire inchoatiue:qui nihil aliud est q̄z ipsa ira ꝑ modū passionis:sic em̄ ꝓportionaliter ⁊ eadem rōne fuit in paulo de habitu fidei ⁊ lumine glorie ꝓpter imperfectū eniz modū essendi oppositio q̄ est inter hmōi formas exerceri non potuit impedita ab essendi modi pfectione:et ex efficacia oppositi actus.s.videre deū nō ꝑ modū trāseūtis et ex incōpossibili statu suppositi. Est eniz btūs in tali statu cui repugnat hmōi impfectio habitualis:spei aūt habit⁹ euacuat ⁊ ex efficacia oppositi actus s.hr̄e deū ⁊ ex incompossibili statu suppositi:nō enim est in statu immobilis: scilicet omnino quiescentis cui repugnat impfectio habitualis mobilis:est enim huiusmodi mutatio status subtractio quedam subiecti ipsius habitus : sicut enim habitus non generat nisi in subiecto disposito/ita nec cōseruat subtracta illa dispōne a scd̄o/et h hic contingit:intellectus em̄ immobilis ad credendū/⁊ volūtas imobilis ad sperandum nō nūc sed simpliciter: sicut nūquam suscipiunt fidei aut spei habitus ita nec conseruant. Ex opposito aūt forma habitualis nō in eodē subiecto.i. volūtate/lz in ei⁹ cā.s.itellectu excludit luminē.s.glorie/ita ꝙ lumen glorie ꝑ modus habitus.i. immobiliter habitū ē forma habitualis opposita habitui fidei ⁊ spei/ sed fidei formalr spei virtualiter:⁊ hoc sufficit ad successionem forme icōpossibilis/ et hec vltima verba sola sufficiant ꝑ hac veritate . Reliqua sint ad perfectionez/ et per hoc patet responsio ad Scotū/⁊ decisionem veritatis:authoris autem verba non dissonant : nam in responsione ad secundum veritatem absolute dixit quod scilicet est oppositio faciens incompossibilitatem. In responsione vero ad tertium ad argumentum respondit quod non est simile in patria de fide et de liberalitate in passo iacturam : quia ibi etiam potentia aufertur/hic actus tantum:et propterea sequitur conditionalis istius veritatis qd̄ frustra remaneret/si remaneret.hanc enim intendebat exprimendo solum ipsius sequens.

Als ✠ spei.

3.di.31.q 2.ar.1.q 1.⁊.3. Et ꝟi.q. 27.ar.5 ad.6.fi. Et ꝟt.q. 5.art.4. ad.10.

est em̄ actus existentis in potentia inquātū hmōi.vn̄ q̄n illa potentia reducit ad actum tā cessat motus:nō em̄ adhuc albat postq̄z tā aliqd factū est albū.spes aūt iportat motū quendā in id qd̄ nō hr̄,vt ptz ex his q̄ supra de passione spei dixim⁹,et iō q̄n hr̄ id qd̄ sperat.s.diuina fruitio,tā spes esse non poterit.

Ad primū Ergo dōm,qd̄ spes est nobilior ꝟtutib⁹ moralib⁹ quātū ad obm qd̄ est de⁹, lz act⁹ ꝟtutū moralium nō repugnāt pfectioni beatitudinis,sicut actus spei,nisi forte rōne māe:fm quā nō manēt,nō em̄ virtus moralis pficit appetitū solū in id qd̄ nondū hr̄,sed ēt circa id qd̄ p̄sentialiter hr̄. ¶Ad scd̄m dōm,ꝙ timor est duplex,seruilis ⁊ filialis:vt infra dicetur.Seruilis quidem est timor pene, qui non poterit esse in gloria nulla possibilitate ad penā remanente. Timor vero filialis hz duos act⁹.s.reuereri deū ⁊ q̄ztū ad hūc actū manet,⁊ timere sepationē ab ipo, et q̄ztū ad hunc actū non manet:separari em̄ a deo hz rōnē mali,nullū aūt malū ibi timebit:fm illud ꝓuer.1.Abūdātia pfruet maloꝝ timore sublato.Timor aūt opponit spei per oppositionē boni ⁊ mali,vt supra dictū est. ⁊ ideo timor q̄ remanet in glia nō opponit spei,in dānatis autē magis pōt esse timor pene q̄z in btis spes glorie:q: in dānatis erit successio penarū,⁊ sic remanet ibi rō futuri qd̄ est obm timoris † lz glia sctōꝝ est absq: successiōe fm quādā eternitatis pticipationez,in qua nō est p̄teritū ⁊ futurū,lz solū p̄ns.Et tn̄ nec ēt in dānatis est ꝓprie timor:nā sicut supra dictū est, timor nūq̄z est sine aliqua spe euasiōis,q̄ oino in dānatis non erit. vn̄ nec timor nisi cōiter loquēdo fm ꝙ q̄libet expectatio mali futuri d: timor. ¶Ad 3ᵐ dōm, ꝙ quātū ad gloriā aie nō pōt esse in btis desideriū fm qd̄ respicit futurū rōne iā dicta, d: aūt ibi esse esuries ⁊ sitis ꝑ remotionē fastidij,⁊ eadē rōne d: esse desideriū in angelis.Respectu aūt glorie corporis in aiabus sctōꝝ pōt q̄dē eē desideriū,nō tn̄ spes ꝓprie loquēdo,neq: fm ꝙ spes est virt⁹ theologica:sic em̄ ei⁹ obm est de⁹, nō aūt aliqd bonū creatū,neq: fm qd̄ cōiter sumit q: obm spei est arduū: vt supra dictū est, bonū autē cui⁹ iā ineuitabilē cām hēm⁹, non cōparat ad nos in rōne ardui. vn̄ nō ꝓprie d: aliq̄s qui hz argētū sperare se habituruz aliquid qd̄ statim in ptāte ei⁹ est vt emat:⁊ silr illi q̄ habēt gloriā anime nō ꝓprie dicūtur sperare gloriam corporis,sed solum desiderare.

¶Utrꝝ aliqd fidei vl' spei remāeat i glia. ā.5.

Ad quintū Ur qd̄ aliqd fidei vl' spei remaneat in gloria.Remoto em̄ qd̄ est ꝓpriū remanet id qd̄ est cōe:sicut d: in li.de causis,ꝙ remoto rationali remanet viuū, ⁊ remoto viuo remanet ens, lz in fide est aliqd qd̄ hz cōe cuz btitudine.s.ipsa cognitio:aliquid aūt qd̄ est sibi ꝓpriū.s.enigma.est eniz fides cognitio enigmatica. g̃ remoto enigmate fidei adhuc remanet ipsa cognitio fidei. ¶ꝑ. Fides est quoddā spūale lumen aie: fm illud Ephe.1. Illuminatos oculos cordis nr̄i in agnitionē dei.lz hoc lumē est impfectū respectu luminis glie de quo d: i ps.In lumine tuo videmus lumē.lumē autē imperfectū remanet supueniēte lumine pfecto:nō em̄ candela extinguit claritate solis supueniēte.g̃ vr̄ qd̄ ipm lumē fidei maneat cū lumine glorie. ¶ꝑ. Subā habitus non tollitur per hoc qd̄ subtrahit mā: pōt enim hō habitū liberalitatis retinere etiā amissa pecunia,sed actum habere nō potest: obm aūt fidei est veritas prima nō visa. g̃ hoc remoto per hoc ꝙ videtur veritas prima,adhuc potest remanere ipse habitus fidei.

Sed ꝯ Est,qd̄ fides est q̄dā habitus simplex.simplex aūt vel totuz tollitur,vel totū remanet,cū igit fides non totaliter maneat,sed euacuetur (vt dictum est) videtur qd̄ totaliter tollatur.

Rn̄deo Dōm,ꝙ q̄dā dixerūt ꝙ spes totalr̄ tollit: fides aūt ptim tollit.s.q̄ztū ad enigma,⁊ ptim manet.s.q̄ztū ad subām cognitiōis, qd̄ q̄dē si sic intelligatur qd̄ maneat nō idē numero,lz idē gn̄e:verissime dictū est.fides em̄ cū visiōe pr̄ie ꝯuenit in gn̄e,qd̄ est cognitio:spes aūt nō cōuenit cū btitudine in gn̄e,cōparat em̄ spes ad btitudinis fruitionē sicut mot⁹ ad q̄etē i termino.Si aūt itelligat ꝙ eadē nūero cognitio q̄ est fidei maneat in pr̄ia,h est oino impolē:nō em̄ remota dr̄ia alicui⁹ spēi remanet subā gn̄is eadē nūero:sicut remota dr̄ia ꝯstitutiua albedinis nō remanet eadē subā coloris nūero,vt sic idē color nūero sit q̄nq: albedo q̄nq: ꝟo nigredo:nō em̄ cōparatur gen⁹ ad dr̄iam sicut mā ad formā,vt remaneat subā gn̄is eadē nūero dr̄ia remota:sic remanet eadē nūero subā māe remota forma,gen⁹ em̄ ⁊ dr̄ia nō sunt ptes spēi:alioq̄n nō pdicarent de spē:lz sicut spēs sigt totū.i. cōpositū ex mā ⁊ forma in reb⁹ mālib⁹. ita dr̄ia sigt totū,⁊ silr gen⁹:lz gen⁹ denoiat totū ab eo qd̄ est sicut mā,differētia ꝟo ab eo qd̄ est sicut forma,spēs vero ab vtroq:,sicut in hoie sensitiua natura materialiter se hz ad intellectiuā,aial aūt d: qd̄ hz nām sensitiuā,rōnale qd̄ hz intellectiuā, hō ꝟo qd̄ hz vtrunq:⁊ sic idē totū significat per hec tria sed non ab eodē.vn̄ pz qd̄ cū dr̄ia nō sit nisi designatiua gn̄is,remota dr̄ia nō pōt substātia gn̄is eadē remanere, nō em̄ remanet eadem aialitas si sit alia aia constituēs aial. vn̄ nō pōt esse qd̄ eadem numero cognitio que prius fuit enigmatica, postea fiat visio aperta . Et sic patet qd̄ nihil idem numero vel specie,quod ē in fide,remanet in pr̄ia sed solum idem genere.

Ad primū Ergo dōz,ꝙ remoto rationali non remanet viuum idē nūero,sed idem gn̄e:vt ex dcis pz. ¶Ad 2ᵐ dicēdum,ꝙ imperfectio luminis cādele nō opponit pfectioni solaris lumis, q: nō respiciūt idē sbm.lz imperfectio fidei ⁊ perfectio glorie opponuntur adinuicem,et respiciunt idem obz.vn̄ non possunt esse sil: sic nec claritas aeris cum obscuritate eius. ¶Ad tertiuz dicendum,quod ille qui amittit pecuniam non amittit possibilitatez hn̄di pecuniam,⁊ iō ꝯuenienter remanet hitus liberalitatis,sed in statu glorie non solum actu tollit obm fidei qd̄ est non visum,lz ēt fm potitatem ꝑꝑ beatitudinis stabilitatez. ⁊ ideo frustra talis habitus remaneret.

¶Utrum remaneat charitas post hāc vitā in gloria. Arti.6.

Ad sextū Sic procedit.Ur ꝙ charitas non maneat post hāc vitā in glia:q: vt dicitur.1.ad Cor.13. Cum venerit quod perfectum est,euābitur quo ex parte est.i.quod est imperfectum.sed charitas vie ē ipfecta:g̃ euābit adueniēte pfectione glorie. ¶ꝑ. Habitus ⁊ actus distinguuntur fz obiecta.sed obiectum amoris est bonum apprehensum.cū ergo alia sit apprehensio pn̄tis vite ⁊ alia apprehensio future vite,videt quod non maneat eadem charitas vtrobiq:. ¶ꝑ. Eorum que sunt vnius rationis imperfectum potest venire ad equalitem perfectionis per continuum augmentum sed charitas vie nunq̄z pt peruenire ad equalitatē charitatis pr̄ie q̄ztūcūq: augeat.g̃ vr̄ ꝙ charitas vie non maneat in patria.

Sed ꝯ Est,ꝙ apl's dic.1.ad corin.15. Charitas nunquam excidit.

Rn̄deo Dicendum,ꝙ sicut supra dictuz est,quando imperfectio alicuius rei non est de ratione speciei ipsi⁹ nihil prohibet idem numero quod prius fuit imperfectum postea perfectum esse.sicut homo per augmentum perficitur ⁊ albedo per intensionem.charitas autem est amor: de cuius ratione non est aliq̄ ipfectio.pt.n. eē ⁊ hiti ⁊ nō hiti.⁊ visi ⁊ non visi.vn̄ charitas non euātur per glorie perfectionem:lz eadem numero manet.

Ad p̄mū g̃ dōm,ꝙ impfectio charitatis ꝑ accn̄s se hz ad ipaz: q: nō est de rōne amoris iperfectio.remoto aūt eo qd̄ est ꝑ accn̄s nihilominus remanet sbā rei. vn̄ euacuata ipfectiōe charitatis,nō euacuat ipa charitas. ¶Ad 2ᵐ dōz ꝙ charitas nō hz ꝑ obto ipsaz cognitionē : sic em̄ nō eēt eadē in via ⁊ in pr̄ia, lz hz ꝑ obiecto ipaz rē cognitā,q̄ est eadē.s.ipm deū. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ charitas vie ꝑ augmētū non pōt puenire ad eq̄litatē charitatis pr̄ie ꝓpter dr̄iam q̄ est ex pte cāe:visio em̄ est q̄dā cā amoris:vt d: i.9.ethi.de⁹ aūt quāto pfectius cognoscitur tanto perfectius amat.

¶De donis. Questio.68.

Consequenter cōsiderādū est de donis. ¶Et circa h q̄rūtur octo. Primo, vtrū dona differāt a virtutibus.Scd̄o de necessitate donoꝝ.Tertio,vtrū dona sint habitus.Quarto.q̄ ⁊ quot sint.Quinto.vtrū dona sint cōnexa.Sexto, vtrū maneāt in pr̄ia. Septio. de cōparatione eorum ... Octauo, de comparatione eorum ad virtutes.

¶Utrū dona differāt a virtutib⁹. Arti.1.

Ad primū Sic ꝓceditur. Ur qd̄ dona nō distinguant a ꝟtutibus.Dicit em̄ Gre.in.1.moral. exponēs illud Job. Nati sunt ei septē filij.septē nobis nascunt filij:cū per cōceptionē bone cogitatiōis scti spūs septē in nobis ꝟtutes oriunt.Et inducit illud qd̄ hr̄ Esa.xj.Requiescet sup eum spūs intell's ⁊c.vbi enumerant septē spūssci dona. g̃ septē dona spūssci sunt ꝟtutes. ¶ꝑ. Aug.dicit in li.de q̄ōnib⁹ euāgelij exponēs illō qd̄ hr̄ Mat.12.Tūc vadit ⁊ assumit septē alios spūs ⁊c.Septē vitia sunt ꝯtra septē ꝟtutib⁹ spūssci.i.septē donis.sunt aūt septē vitia ꝯtra ꝟtutibus cōiter dictis.g̃ dona nō distinguunt a ꝟtutib⁹ cōiter dictis. ¶ꝑ. Quoꝝ est diffinitio eadē,ipsa quoq: sunt eadē, sed diffinitio ꝟtutis ꝯuenit donis, vnūquodq: em̄ donū est bona qualitas mētis qua recte viuitur ⁊c.similiter diffinitio doni conuenit virtutibus infusis : est enim donum datio irredibilis fz philosophū.ergo ꝟtutes ⁊ dona non distinguunt. ¶ꝑ. Plures eoꝝ q̄ numerant inter dona sunt virtutes . nam sicut supra dictū est,sapia ⁊ intellect⁹ ⁊ scia sunt ꝟtutes itellectuales,ꝯsiliū aūt ad prudētiā ptinet,pietas aūt spēs est iustitie , fortitudo artē quedā virt⁹ est moralis. ergo videt qd̄ dona ⁊ virtutes non distinguantur.

Sz cōtra Est,ꝙ gre.in.1.moral.distingit septem dona:q̄ dicit sigri per septē filios Job.a tribus virtutib⁹ theologicis que dicit sigri ꝑ tres filias iob.⁊ in.2.moral. distinguit eadē septē dona a quatuor ꝟtutibus cardinalibus que dicit significari ꝑ quatuor angulos dom⁹.

Rn̄deo Dōm,ꝙ si loquamur de dono ⁊ virtute fm nominis rōnem sic nullā oppositionē habent adinuicē. nā rō virtutis sumitur fm ꝙ perficit hominem ad bene agēdū,vt.s̄. dictū est.rō autez doni sumit fm cōpōnem ad cām a qua ē:nihil aūt ꝓhibet illud qd̄ est ab alio vt donū eē perfectiuū alicuius ad bn̄ operādū : p̄sertiz cū supra diximus ꝙ ꝟtutes q̄dā nobis sūt infuse a deo.vn̄ fm hoc donū a ꝟtute distingui nō pōt. Et iō q̄dāz posuerūt ꝙ dona nō essent a ꝟtutibus distinguēda: lz eis remanet nō minor difficultas.vt.s.rōnē assignent quare q̄dā virtutes dicant dona ⁊ nō oēs et quare aliq̄ cōputent inter dona que nō computant inter virtutes:vt pz de timore.Unde alij dixerūt dona a virtutibus esse distinguēda:sed nō assignauerunt cōueniētē distictionis cām : que.s.ita cōis esset virtutibus, qd̄ nullomō donis,aut ecōuerso. Cōsiderātes em̄ aliq̄ ꝙ inter septem dona quatuor ptinēt ad rōnē.s.sapia,scia, intell's ⁊ consiliū,⁊ tria ad vim appetitiuam.s.fortitudo,pietas,⁊ timor,posuerunt ꝙ dona perficiebant liberuz arbitrium fm ꝙ est facultas rōnis,virtutes vero fm ꝙ est facultas volūtatis,q: inuenerunt duas solas ꝟtutes in rōne vel itellectu s.fidē ⁊ prudētiā:al's vero in vi appetitiua vl' effectiua. Oporteret autem si hec distictio esset conueniēs ꝙ oēs virtutes essent in vi appetitiua,⁊ oia dona in rōne. Quidā vero cōsiderantes ꝙ Gre.dicit.in.2.moral.ꝙ donū spūssancti qd̄ in mēte subiecta format prudentiam , temperantiam , iustitiam , et fortitudinem , eandem mentem munit contra

¶In responsione ad secundum eiusdem quiti articuli nota ꝙ hinc habes lumē glorie esse subiectiue in intellectu dum dicitur in litera quod imperfectio fidei.⁊ perfectio glorie opponūtur ⁊ respiciunt idez subiectuz. constat.n. ex argumento quod d̄ lumie fidei ⁊ lumie glorie loquitur.⁊ hec nota propter difficultatem illā an sit in essentia anime lumen glorie an i intellectu. ¶In responsione ad tertium eiusdem articuli.nota diligentissime quod vbicunq: tā hic quam alibi inuenies quod obm fidei est non visum vel nō apparens ⁊c.itelligitur nō de obto ex pte rei/lz ex pte nr̄i: ita ꝙ non visum non est rō formalis/nec ꝯdō obi fidei ex pte obi:lz redundat in obm ex pte credentis:⁊ denominat obm denoiatione extranea sumpta ex ꝯdōne credentis.iā.n.dcm̄ ē ꝙ ipfectio fidei est ex pte sbi ⁊ non obti:imo ex pte obi excellit sciam vt in arti.3.in rn̄siōe ad p̄mlr̄a dicit:q: hz ꝑ obo deū sicut cetere virtutes theologice:⁊ ꝓpea q̄n inueniēs obm fidei dici ipfectū memēto p̄dicte distinctionis:⁊ glosa de obo ex ptemr̄i.i.lz id qd̄ hz ex pte credētis non fm se:⁊ non errabis.

14.111.ā 3ad 2ᵐ Et.3.d. 31.q.2.ā 2.Et ꝟi. q.17.ā. 5ad6ᵐ. Et.q.2. ā.12.ad 10ᵐ.Et 1.co.13. lec.3.co.1

¶Super arti. 6.

In artic. 6. eiusdē.67. q.in rn̄siōe ad 2ᵐ nota ꝙ ibi negat charitatis obm esse deū cognitū:⁊ d: eē ipz deū absolute nō ꝙ possit diligi nō cognitus/lz q: cognitio tz se respectu isti⁹ habit⁹ q̄ est charitas/nō ex pte obi:sed subiecti/si em̄ teneret se ex pte obi cuz alteri⁹ rōnis sit cognitio vie ⁊ patrie charitas esset alteri⁹ spēi:⁊ qm̄ impfecta vel perfecta cognitio tenēs se ex pte subiecti ꝑ accn̄s se hz ad charitatem iō charitas cum vtraq: stat:⁊ ex neutri⁹ defectu euacuatur/ nō sic aūt est de impfectiōe ex pte subiecti respectu fidei ⁊ spei qm̄ ꝑ se ad illas pertinet: vt patet ex dictis.

¶In eiusdē arti.rn̄sione ad tertiū:nota dno. p̄io ꝙ charitas vie nūq: pōt puenire ad equalitatē charitatis pr̄ie:⁊ ꝯnr̄ maximus viator nūq: in hac vita hz charitatem equalē minimo btōꝝ: quē tn̄ in pr̄ia excedet in charitate multū.scd̄o ꝙ cā huius est:q: visio est q̄dā cā amoris ⁊ hanc cām tu pōderabis in scd̄a scd̄e.q.24.ar.7. nūc aūt p̄libato ꝙ q̄ztitas charitatis est duplex.i.ex pte sbi ⁊ ex pte obi : ⁊ sunt alteri⁹ rōnis adinuicē et illa q̄ nascit ex visione ex pte subiecti se tz : illa ꝟo q̄ ex nā obiecti et parte ipi⁹ obi se tz/⁊ hinc ꝯuenit ꝙ quātūcūq: crescat hic charitas nūquā erit equalis illi quāte dnab⁹ q̄ntitatib⁹ diuersarū rōnū: sicut quantūcūq: crescat linea nunq: erit equalis supficiei:sed qm̄ inferi⁹ ex ꝓposito mā hec tractanda est in loco allegato transeamus.

¶Super.q.68.ar.1.

In prio art. q.68. dubiū occurrit de distinctione donoꝝ a virtutib⁹. Sco.in.3.sen. di.34.impugnat cōclōnē:⁊ eius rōnē volens sine assertiōe tn̄ dona nō esse alios habitus q̄z habitus virtutum. Et cōtra ꝯclōnem q̄dē arguit:q: illi hitus tm̄ ponendi sunt in viatore q̄bus pficitur circa oē obm quo pfici pōt in vita tales aūt sūt sole ꝟtutes theologice itellctuales ⁊ morales.g̃ p̄teristos n̄ sūt alij habitus necessarij ivia. ¶Contra rōnem ꝟo triplicit. p̄io q: falsū supponit.s.ꝙ rō moueat volūtatem / ita quod virtus non sit nisi dispositio mobilis in voluntate: secūdo quia distinctio beatitudinum a donis ⁊ virtutibus nō est sic. Tertio quia ꝑ idem aliquid est proportionatum mouēti primo et secundo ac per hoc si per habitum virtutis proportionatur potentia sibi ipsi per eundem sufficienter proportionatur spiritui sancto et consequenter non oportet ponere alios habitus propter motionem a spiritusancto vt author assumit. assumptum manifestatur : quia ex quo deus dedit habitum voluntati semper assistit voluntati ⁊ habitui ad

singula tentamēta p septē dona: dixerūt qd ꝟtutes ordinātur ad bn operādū, dona ꝟo ad resistēdū tētatiōib', Sꝫ nec ista distō sufficit, qꝛ ēt ꝟtutes tētationib' resistūt inducētib' ad pctā, que ɔtrianꝫ ꝟtutib': vnūquodq em resistit nālr suo ɔtrario, qd pcipue pꝫ de charitate de qua dr Cant. 8. Aque multe nō poterūt extinguere charitatē. Alij ꝟo ɔsiderātes q ista dona tradunꝫ in scriptura fm q fuerūt in xpo vt pꝫ Esa. xj. dixerūt, q ꝟtutes ordinanꝫ simplr ad bene operandū, sed dona ordinātur ad hoc vt p ea cōformemur xpo. pcipue quātū ad ea q passus est: qꝛ in passione ei' pcipue hmōi dona resplenduerūt. Sed hoc ēt nō vr esse sufficiens: qꝛ ipse dns pcipue nos inducit ad sui ɔformitateꝫ fm humilitatē ꝛ māsuetudinē Matt. xj. Discite a me, qꝛ mitis sum ꝛ humilis corde. Et fm charitatē Jo. xv. Diligatis inuicē sicut dilexi vos. Et he etiā ꝟtutes pcipue in passione christi resplēduerūt. Et ideo ad distinguēdū dona a ꝟtutib' dēm' seq modū loquēdi scripture in qua nobis traduntur non quidē sub noie donorū sed magis sub noie spirituū. Sic em dr Esa. xj. Requiescet sup eū spūs sapiētie ꝛ intells ꝛc. Ex quib' ꝟbis manifeste danꝫ intelligi q ista septē enumeranꝫ ibi fm q sunt in nobis ab inspiratione diuina, inspiratio aūt sigt quādā motioneꝫ ab exteriori. Est em ɔsiderādū q in hoie est duplex pn^m mouēs, vnū quidē interius: qd est rō. aliud aūt exterius, qd est deus, vt supra dictū est. ꝛ ēt phs dicit hoc in ca. de bona fortuna. Manifestū est aūt q oē qd mouenꝫ necesse est pportionatum esse motori: ꝛ hec est pfectio mobilis inquātū est mobile, dispositio q disponiꝫ ad hoc qd bn moueaꝫ a suo motore. Quāto igiꝫ mouēs est altior, tāto necesse est qd mobile pfectiori dispōne ei pportioneꝫ: sicut videmus qd pfecti' opꝫ esse discipulū dispositū ad hoc qd altiorem doctrinā capiat a doctore. Manifestum est aūt qd ꝟtutes humane pficiūt hoiem fm q hō natus est moueri p rōne in his q interi' vel exteri' agit, opꝫ igiꝫ inesse hoi altiores pfectiōes fm quas sit dispositus ad hoc q diuinit' moueaꝫ, ꝛ iste pfectiones vocātur dona nō solū qꝛ infunduꝫ a deo, sed qꝛ fm ea hō disponiꝫ vt efficiaꝫ prompte mobilis ab inspiratiōe diuia sicut dr Esa. 5. Dns apeTruit mihi aurē, ego aūt nō ɔdico, retrorsum nō abij. Et phs ēt dicit in ca. de bona fortuna, qd his q mouenꝫ p instinctū diuinū non expedit ɔsiliari fm rōnē humanā, sed qd sequanꝫ interiorē instinctū: qꝛ mouenꝫ a meliori principio q sit rō humana, ꝛ hoc est qd quidā dicūt qd dona perficiūt hoiem ad altiores actus q sint actus virtutum.

Ad primū Ergo dōm, q hmōi dona noianꝫ qnq ꝟtutes fm cōem rōnē ꝟtutis, habēt tn aliqd supueniēs rōni cōi ꝟtutis. inqꝫtū sunt qdā diuine ꝟtutes pficiētes hoiem inquantū est a deo motus. vn ꝛ phs in. 7. ethi. supra ꝟtutē cōeꝫ ponit quādā ꝟtutē heroicā vel diuinaꝫ, fm quā dicūtur aliqui diuini viri. ¶ Ad scdm dōm, qd vitia inqꝫtū sunt ꝫ bonū rōnis contrariātur ꝟtutibus, inquātū aūt sunt ꝫ diuinum instinctū cōtrariātur donis: idē em cōtrariaꝫ deo ꝛ rōni cui' lumē a deo deriuaꝫ. ¶ Ad tertiū dōm, qd diffinitio illa daꝫ de ꝟtute fm cōem modum ꝟtutis. vnde si volumus diffinitionē restringere ad virtutes prout distinguūtur a donis, dicem' qd hoc qd dr qua recte viuitur, intelligendū est de rectitudine vite q accipitur fm regulaꝫ rationis. silr aūt donum put distinguiꝫ a ꝟtute infusa potest dici id qd datur a deo in ordine ad motionem ipsius: qꝛ. s. facit hoiem bene sequētem suos instinctus. ¶ Ad quartum dōm, qd sapiētia dicitur intellectualis virtus fm q pcedit ex iudicio rōnis. dr aūt donum fm q operaꝫ ex instinctu diuino. Et similiter est dicendum est de alijs.

¶ Utrum dona sint necessaria homini ad salutem. Articulus 2.

AD scdm Sic pcediꝫ. Uidetꝫ, qd dona non sint necessaria hoi ad salutem. Dona em ordinantur ad quādā pfectionē vltra cōeꝫ perfectionē ꝟtutis. nō aūt est homini necessarium ad salutē. vt hmōi perfectionē cōsequatur que est vltra cōem statum virtutis, quia hmōi perfectio non cadit sub pcepto: sed sub cōsilio. ergo dona non sunt necessaria homini ad salutē. ¶ p. Ad salutē hois sufficit qd homo se bene habeat ꝛ circa diuina, ꝛ circa humana: sed per ꝟtutes theologicas homo se habet bene circa diuina, p virtutes autē morales circa humana. ergo dona non sunt homini necessaria ad salutē. ¶ p. Grego. dicit in. 2. moral. qd spūsctūs dat sapiētiam ꝫ stultitiam: intellectū ꝫ hebetudinem: consilium ꝫ precipitationem: fortitudinem ꝫ timorem: sciētiam cōtra ignorantiam: pietatem contra duritiam, humilitatē contra superbiam. sed sufficiens remedium potest adhiberi ad omnia ista tollenda per virtutes. ergo dona non sunt necessaria homini ad salutem.

Sed ꝫ. Inter dona summū vr esse sapiētia: infimū aūt timor: vtrūq aūt hoꝝ necessariū est ad salutem: qꝛ de sapiētia dr Sap. 7. Neminem diligit deus nisi eū q cū sapiētia inhabitat. Et de timore dr eccle. 1. Qui sine timore est non poterit iustificari. ergo etiam alia dona media sunt necessaria ad salutem.

Rndeo Dōm, qd sicut dictū est, dona sunt quedā hois pfectiones quib' hō disponitur ad hoc qd bene sequatur instinctū diuinū. vn in his in quib' nō sufficit instinctus rationis, sed est necessarius spūssancti instinctus, per ɔns est necessarium donum. Ratio aūt hois est perfecta duplr a deo. Primo quidē naturali perfectione fm. s. lumen naturale rōnis. Alio aūt modo quadā supernaturali perfectione per ꝟtutes theologicas, vt dictū est supra. Et qꝫuis hec scda perfectio sit maior q prima: tn prima pfectio perfectiori mō habeꝫ ab hoie q scda: nā prima habetur ab homine quasi plena possessio, scda autem habetur quasi imperfecta: imperfecte em diligimus et cognoscimus deū. Manifestū est autem qd vnūquodq qd perfecte hꝫ naturam vel formam aliquam aut virtutē potest p se fm illam operari: nō tn exclusa opatione dei. q in omni natura ꝛ volūtate interius operaꝫ, sed id qd imperfecte hꝫ naturā aliquam vel formam aut virtutē non potest per se operari nisi ab altero moueatur: sicut sol quia est perfecte lucidus per seipsum potest illuminare, luna autem in qua est imperfecte nā lucis, non illuminat nisi illuminata. medicus etiā q pfecte nouit arteꝫ medicine, pōt p se opari: sꝫ discipulus ei' q nondum est plene instructus, non potest per se operari nisi ab

act' sibi ɔuenlētes: sicut ex quo miraculose illuminauit cecū / sem passit illumiatoꝛ possit mouere illā potētiā: sꝫ h facile soluunt si dcā authoris in litera perspiciantur. ¶ Ad pmā em rōnez quā fecerat S. Tho. 1 ar. 2. h rndeꝫ q maior est diminuta: opꝫ nāq dicere circa oē obm ꝛ oi mō: sꝫ enim dona nō sint circa gīa obta sunt tn alio mō circa illa: qꝛ sunt circa illa vt act' oriūtur ex instinctu spūsscti. ¶ Ad pmā aūt ꝫ rōnē dr q verissimuꝫ est rōnē mouere volūtatē ex pte obi regnādo ac pcipiēdo: vt pꝫ ex supradictis / ꝟtutesq nō oēs / sꝫ morales eē dispōnes appetit' vt mobilis a rōne: qm sunt i eo vt rōnalis est p pticipationē: appetit' aūt non est pure mobilis: sed motū mouēs vt dr in tertio de aia. ꝛ ppter ea nō est fidelis iterptatio nisi ad bonuꝫ sensuꝫ dicere ꝟtutes nō esse nisi dispōnes mobil: etem ꝟtutes ꝛ dona sic sunt dispōnes mobiles a rōne ꝛ spū sctō q sunt perfectiōes mouētis: sunt em istra seu patiētia mouētia fm se ipa vires aie ptētes ꝟtutibus et donis. ¶ Ad scdaꝫ dr q nō est sīlis rō de btitudinibus ꝛ donis vt 1. q. sequēti patebit: qm act' tm sunt btitudines: dona vero habit'. ¶ Ad tertiā dr q rō illa aut assumit falsuꝫ aut nō ɔcludit ad ppm naꝫ ppō dicēs / q p idē aliqd est pportiōatū 2° ꝛ pmo mouēti pt hre duos sensus. Prim' ē q eadē est forma q mediāte aliqd fit a scdo ꝛ pmo motore: et hic sensus est ver' ꝛ itēt' vr a scoto: vt pꝫ i pbōne de ceco illumiatore ꝛ de hitu i volūtate: ɔstat em q p eadē formā visio fit a vidēte ꝛ deo. s. p potētiam visiuā ꝛ silr restō p habitū iustitie a volūtate mera ꝛ a deo ꝛc. sꝫ iuxta hūc sensum nihil ɔcludiꝫ ꝫ nos: sꝫ poti' p nobis nō ꝫ qꝛ nulla ꝟt' est talis forma q scdꝫ mouēs puta hō pt i actū qui eliciꝫ a dono spūscti: ꝛ sic falsa est minor. s. q ꝟtutis habit' reddat potētiā pportionatā scdo mouēti puta sibiipsi potētie vel hoi ad hndā talē pfectionē. s. actuꝫ talem qualis nat' est esse a

dono spūscti. vn in h sensu maior nō est ad ppm: ꝛ minor nihilominus est falsa. scds aūt sensus est qd eadem dispō est alicui' mobilis vt moueaꝫ ab inferiori ꝛ superiori motore. ꝛ sic est ad ppm directe / sꝫ non est vera formalr: qm quēadmoduꝫ diuersis formis opꝫ pcsse diuersas dispōnes / ita p diuersis agētibus. forma namq ex parte agētis seꝫ / et econuerso: quū cōlocatio agētis sit / ꝛ h sensu vera eēt minor recte subsumpta. s. qd ꝟtutes sunt dispositiōes viriū aie / et ad h vt moueanꝫ ab inferiori motore. s. ratiōe hūana. Ad quorū ēt hre pleniorē intellm scito q imaginamur qd in hoie est triplex subordinatū mouēs ad act' bonos. s. mēs humana pdita lumine nāli / et prudētia / mēs humana pdita lumine grē ꝛ fidei / et mēs humana pulsata instinctu spūscti: ꝛ ad hoc vt vires aie obediāt pmo motori ponunꝫ ꝟtutes morales acqsite tēdētes ad media ꝛ fines ab ipso motore prestitos. Ad hoc autē vt eedē vires obediant scdo motori superiori ponunꝫ ꝟtutes morales infuse tēdētes ad media ꝛ fines ab illo motore prestitos. Ad hoc aūt q nō solū eedē sꝫ oēs vires aie obediāt supremo motori ponūtur dona tēdētia in fines pprios a tali motore ostensos. Necessitas aūt distiguēdi duos ordines habituū infusoꝝ ad obediēduꝫ in ifra assignaꝫ ex imperfecta pticipatiōe motoris supnālis p habit' ꝟtutū theologicarū si nāq motor supnaturalis pfecte in nobis p illos habitus habereꝫ / sicut hꝫ per lumē naturalez prudentiā / motor naturalis sufficeret forte vnus ordo obsequentium habituuꝫ infusorum sicut sufficit vnus ordo naturalium / dixi autē forte: quia diuinoꝝ habitus omnes vires habent / vt obediētiales / ꝛ diceret quispiā non indocte: q etiaꝫ hinc oporteret ponere dona sicut modo vt omnes vires obsequerentur motori supernaturali scdm illam rationem qua nunc mouet p instinctum / ꝟtutes morales

1. arti. 3. ad. 1. et 3.

eo instruatur. Sic igiꝫ qꝫtū ad ea q subsunt hūane rōni i ordine scilicet ad fineꝫ ɔnālē hoi. hō pt opari p iudiciū rōnis. si tn ēt in hoc homo adiuueꝫ a deo p spālē istictū. hoc erit supabūdantis bonitatis. vn fꝫ phos nō qcūq hēbat ꝟtutes morales acqsitas habebat ꝟtutes heroicas vel dinas. sꝫ i ordine, ad finē vltimum supernaturaleꝫ, ad quē rō mouet. fm q ē aliqlr ꝛ ipfecte iformata per ꝟtutes thelogicas, nō sufficit ipsa motio rōnis nisi desup adsit instinctus ꝛ motio spiritussancti. fm illud Ro. 8. Qui spū dei aguntꝫ, hi filij dei sunt ꝛ heredes. Et i psal. dr. Spiritus tuus bonus deducet me i terrā rectā. qꝛ. s. i hrditatē illi' terre beatorum nullus pt puenire, nisi moueaꝫ ꝛ deducaꝫ a spūscō. Et ideo ad illum finem consequendum: necessarium est homini habere donum spiritussancti.

Ad primū Ergo dōm, q dona excedūt cōeꝫ pfectionē virtutum, nō qꝫtū ad gen' operuꝫ eo mō q consilia pcedūt pcepta: sꝫ qꝫtū ad modū operādi fm q moueꝫ homo ab altiori pncipio. ¶ Ad scdꝫ dōꝫ, q p ꝟtutes theologicas ꝛ morales non ita pficiꝫ homo, i ordine ad vltimū finē, qn sp indigeat moueri qdā supiori istictu spūsci rōne iam dcā. ¶ Ad tertiū dōm, q rōni humane nō sunt oia cognita, neq oia possia, siue accipiatur vt pfecta pfectione nāli, siue accipiaꝫ vt perfecta theologicis ꝟtutibus. vnde nō pt qꝫtū ad oia repellere stultitiam, ꝛ alia huiusmodi de qb' fit mētio. sꝫ ille cuius scie ꝛ ptāti omnia subsunt, sua motione ab oi stultitia ꝛ ignorātia ꝛ hebetudine ꝛ duritia ꝛ ceteris huiusmodi nos tutos reddit. ꝛ ideo dona spūsci, que faciunt nos bene sequentes instinctuꝫ ipsius, dicuntur contra huiusmodi defectus dari.

¶ Utrum dona spūsci sint habitus. Arti. 3.

AD tertiū Sic pcediꝫ. Uꝫ q dona spūsci non sint hitus. Hitus. n. est qlitas in homine manēs: est. n. qlitas difficile mobilis, vt dicitur in pdicamētis. sꝫ ppriū xpi ē q dona spūsci in eo requiescāt. vt dr esa. xj. Et Jo. 1. dr, Super quē videris spm descēdētē ꝛ manētē sup eū hic est q baptizat. Quod exponēs Greg. in. 2. moral. dicit, In cūctis fidelibus spūsctūs venit, sed in solo mediatore semp singulr pmanet. g dona spūsci non sunt hitus. ¶ p. Dona spūsci pficiūt hoiem fm quod agiꝫ a spū dei, sic dcm est. sꝫ inqꝫtū hō agiꝫ a spū dei se hꝫ quodam mō vt instrm respectu eius: nō aūt ɔuenit vt instrm pficiatur p hitū. sꝫ pncipale agens. g dona spūsci nō sunt habit'. ¶ p. Sicut dona spūsci sunt ex inspiratione dīna, ita donū prophetie, sed prophetia non est habitus: nō enim habitus prophetie adest prophetis semper, vt Gre. dicit in. 1. homilia Eze. g nec etiam dona spūsci sunt habitus.

Sed ꝫ Est, q dns dicit discipulis de spūscō loquēs Jo. 14. Apud vos manebit, ꝛ in vobis erit. spūs autē sanct' nō ē i hoibus absq donis ei', g dona ei' manēt i hoib'. ergo non solū sunt act' vel passiōes, sꝫ ēt hitus pmanentes.

Rndeo Dōꝫ, q sic dcm est, dona sūt qdā pfectiōes hois qbus disponiꝫ ad hoc q hō bn sequaꝫ instinctuꝫ spūscti. Manifestū est aūt ex supra dictis q ꝟtutes morales pficiūt vim appetitiuā fm qd pticipat aliqualr rōnē: inqꝫtū. s. nata est moueri p imperiū rōnis. hoc igiꝫ mō dona spūscti se hñt ad hoies in cōparatiōe ad spmsctm, sicut ꝟtutes morales se hñt ad vim appetitiuā in cōparatione ad rōnē. ꝟtutes aūt morales habitus quidā sunt qbus vires appetitiue disponunꝫ ad prompte obediendū rōni. vn ꝛ dona spūssancti sunt quidā habit' quibus homo perficitur ad prompte obediendum spiritulsancto.

Ad primū Ergo dōm, qd Greg. ibidē soluit dicēs, qd in illis donis sine qb' ad vitā puenirī non pōt. spūs sctūs in electis oib' semp manet. sꝫ alijs nō semp manet. Septē aūt dona sunt necessaria ad salutē, vt dictū est. vnde quātū ad ea spūsctūs semp manet in sanctis. ¶ Ad scdm dōm, qd rō illa pcedit de instro cuius non est agere, sed solū agi. tale aūt instrm nō est hō. sꝫ sic agiꝫ a spūsctō, qd etiā agit inquātum est liberi arbitrij. vn indiget habitu. ¶ Ad tertiū dicendum, qd prophetia est de donis que sunt ad manifestationem spiritus: non autem ad necessitatem salutis, vnde non est simile.

12. q. 8. ar. 6. et 3. di. 34. q. 1. art. 2. et di. 35. q. 2. art. 2. q. 3. et 3a. ri. lec. 2. &c.

¶ Utrū ɔuenieter septē dona spūscti enumerentur. Arti. 4.

AD quartū Sic pcediꝫ. Uidetur qd incōuenienter septē dona spūscti enumerenꝫ. In illa em enumeratiōe ponunꝫ quatuor pertinētia ad ꝟtutes intellectuales. s. sapientia, intellect' sciētia ꝛ ɔsiliū, qd ptinet ad prudētiā, nihil aūt ibi poniꝫ qd ptineat ad artem q est quinta virtus intellectualis: silr etiam ponitur aliquid pertinens ad iustitiam. s. pietas, et aliquid pertinens ad fortitudinē. s. fortitudinis donum, nihil autem ibi pertinēs ad tēperantiam. ergo insufficiēter enumeraꝫ dona. ¶ p. Pietas est pars iustitie sed circa fortitudinē nō ponitur aliqua pars eius, sed ipsa fortitudo. ergo non debuit poni pietas sed ipsa iustitia. ¶ p. Uirtutes theologice maxime ordinant nos ad deum, cum ergo dona perficiant hominem fm qd mouetur a deo, videtur qd debuissent poni aliqua dona pertinētia ad theologicas virtutes. ¶ p. Sicut deus timetur, ita etiā amatur: et in ipm aliquis sperat; ꝛ de eo delectatur, amor autem spes ꝛ delectatio sunt passiones cōdiuise timori. ergo sicut timor ponitur donum, ita ꝛ alia tria debent poni dona. ¶ p. Intellectui adiungitur sapiētia q regiꝫ ipsum, fortitudini autē consilium, pietati autem sciētia. ergo et timori debuit addi aliqd donum directiuum. inconuenienter ergo septem dona spiritussancti enumerantur.

Sed in cōtrariū Est autoritas scripture Esa. xj.

Rndeo Dōm, qd sicut dictuꝫ est, dona sunt quidam habitus pficientes hoiem ad hoc q prompte sequaꝫ instinctū spūscti, sicut ꝟtutes morales pficiūt vires appetitiuas ad obediendū rōni. sicut aūt vires appetitiue nate sunt moueri per imperium rōnis ita oēs vires hūane nate sunt moueri per instinctum dei sicut a quadam supiori potētia. ꝛ idō in oib' viribus hominis q pnt eē pncipia hūanoꝝ actuū sicut sunt ꝟtutes ita ēt sunt dona. s. in rōne ꝛ in vi appetitiua. rō aūt est speculatiua ꝛ practica ꝛ in vtraq cōsideraꝫ apprehensio ꝟitatis, q ptinet ad inuētionē ꝛ ad iudiciū de veritate. Ad apphensionē igitur ꝟitatis pficitur speculatiua rō p intellectū, practica ꝟo p consiliū: ad recte aūt iudicādū speculatiua qdē p sapiam, practica ꝟo p sciam pficiꝫ. appetitiua aūt ꝟtus in his qdē q sunt ad alterū pficitur p pietatē: in his aūt que sunt ad seipm pficiꝫ per fortitudinē cōtra timorē piculorū cōtra ɔcupiscentiā vero inordinatā delectabilium p timorē: fm illud puer. 16. Per timorem dni declinat ois a malo. Et in psal. Cōfige timore tuo carnes meas a iudicijs enim tuis timui. Et sic pꝫ q hec dona extendunt se ad omnia ad que se extendūt virtutes taꝫ intellectuales q morales.

Ad primū Ergo dōm, q dona spiritussancti perficiūt hominem in his que pertinent ad bn viuendū ad que nō ordinaꝫ ars, sꝫ ad exteriora factibilia. est em ars rō recta nō agibiliū sꝫ factibilium, vt dr in. 6. ethi. Pōt tn ēt dici q qꝫtuꝫ ad infusionē donorū ars ptinet ad spmsctm qui est principaliter mouens, nō aūt ad homines qui sunt quedā organa; eius dū ab eo mouenꝫ. Tēperātie aūt rndet quodāmō donū timoris: sicut em ad ꝟtutē tēpantie pertinet fm eius ppriaꝫ rōnē vt aliqs recedat a delectatiōib' prauis pp bonū rōnis, ita ad donum timoris pertinet quod aliquis recedat a delectatiōibus prauis ppter dei timorem. ¶ Ad scdm dōm, q nomen iustitie imponitur a rectitudine rōnis. ꝛ ideo nomen virtutis est conuenientius q nomen doni: sed nomē pietatis iportat reuerētiā, quā habemus ad prēꝫ ꝛ ad prīaꝫ. Et qꝛ pr oiuꝫ de' est, ēt cultus dei pietas nominaꝫ. vt Augu.

les infuse eēnt ad obsequendum eidē fm illam rationem qua mouet per gratiamꝫ fidem vt participantur in consilijs et ratiocinationibus nostris. quid autem esset / si predicta conditionalis habens antecedens impossibile poneret inesse non facile dixerit quoniaꝫ poneretur in aliquo consequenti: ꝛ qd virtutes theologales ꝛ morales infuse essent alteri' ordinis q nunc sint: et sic vnus ordo infusorum ad obsequendū et alter ad precipiendū sufficeret. seruata igitur vniuocatione virtutum prima via: absolute autem hec secunda vera videtur: ꝛ consequēter absolute causa necessaris distōnis duorū ordinum infusorum obsequentium reddēta ex imperfecta participatione motoris supernaturalis absolute est vera. ¶ Et h sint pro arti. 1. 2. ꝛ 3.

¶ Super arti. 4.

IN art. 4. eiusdem 68. q. aduerte qd author h in loco sequitur opionem quā postmoduꝫ in secunda secunde q stione octaua ar. 6. reliquit. hic em vult qd dona spectantia ad intellectum distiguantur penes practicum ꝛ speculatiuū ibi vero non sed vult q intellectus sit omnium penetratiuus: sapiētia oium iudex per causam altissimā ꝛ similiter sciētia p causas creatas seu pprias: ꝛ similiter consilium omnium applicatiuum ad opa. ꝛ hoc sequere: qꝛ diuinioris est ingeniū.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

dicit.x.de ci.dei,⁊ iō ꝯueniēter donū quo aliqs ꝑpter reuerētiā dei bonū opaẗ ad oēs,pietas noiaẗ. ¶ Ad tertiū dōm,ꝙ anim⁹ hois nō moueẗ a spūsctō,nisi ei ꝼm aliquē modū vniaẗ,sicut instr̄m nō moueẗ ab artifice nisi ꝑ cōtactū aut ꝑ aliq̄ꝫ aliā vnionē. Pria aūt vnio hois est ꝑ fidē,spē,⁊ charitatē.vñ iste ꝟtutes ꝓsupponunẗ ad dona sic̄ radices q̄dā donoꝝ. vñ oia dona ꝑtinēt ad has tres ꝟtutes,sic̄ q̄dā deriuatiōes ꝓdictarū ꝟtutū. ¶ Ad q̄rtū dōm,qd̄ amor,spes ⁊ delectatio hn̄t bonū ꝓ obo,summū aūt bonū de⁹ ē.vñ noia harū passionū trāsferūẗ ad ꝟtutes theologicas,qb⁹ aia ꝯiūgiẗ deo,timoris aūt obm̄ est malū qd̄ deo nullo mō cōpetit,vñ nō iportat ꝯiūctionē ad deū,sꝫ mag⁹ recessuꝫ ab aliqb⁹ reb⁹ ꝑp reuerētiā dei,⁊ iō nō est nomē ꝟtutis theologice,sꝫ doni qd̄ eminēti⁹ retrahit a malis q̄ꝫ virt⁹ moralis. ¶ Ad quintū dōm,qd̄ ꝑ sapiētiā dirigiẗ ⁊ hois intellectus ⁊ hois affectus,⁊ iō ponunẗ duo correspōdētia sapientie tanq̄ꝫ directiua: ex parte quidē intellectus donū intellectus,ex parte aūt affect⁹ donū timoris.ratio em̄ timēdi deū ꝓcipue sumitur ex consideratione excellentie diuine:quam considerat sapientia.

¶ Utrum dona spiritussancti sint connexa. Arti.5.

22.q.19 ar.9.cō. Et 3.q. 7.art.5. ad.3. Et 3.di. 36.ar.3. Et ꝟt.q. 5.art.2. ad.6. Et 1.cor. 13.co.3.

AD quintū Uꝫ ꝙ dona non sint ꝯnexa. dt em̄ apl's.1.ad cor.12. Alij daẗ ꝑ spm̄ ꝼmo sapie,alij ꝼmo scie ꝼm eūdē spm̄,sꝫ sapia ⁊ scia iter dona spūscti cōputanẗ.ḡ dona spūssancti danẗ diuersis,⁊ nō ꝯnectuntur sibijnuicē in eodē. ¶ Pꝛ.Aug.dt in.14.de ci.dei,ꝙ scia nō pollēt fideles plīmi: q̄ꝫuis polleāt ipsa fide.sꝫ fidē ꝯcomitaẗ aliqd̄ de donis ad minus donū timoris.ḡ vꝛ ꝙ dona nō sint de necē ꝯnexa i vno et eodē. ¶ Pꝛ.Greg.in.1.moraꝉ.dt ꝙ minor est sapia si itellc̄u careat:⁊ valde inutiꝉ est itell's,si ex sapia nō subsistat:vile est ꝯsiliū cui opus fortitudis deest,⁊ valde fortitudo destituiẗ nisi ꝑ ꝯsiliū fulciaẗ, nulla est scia si vtilitatē pietatis nō hꝫ:⁊ valde inutilis est pietas si sciētie discretione caret:timor q̄ꝫ ipse si nō has ꝟtutes habuerit nulliū op⁹ bone actiōis surgit.ex qb⁹ vꝛ qd̄ vnū donū possit sine alio haberi:non ergo dona spiritussancti sunt connexa.

Sed ꝯ Est,ꝙ ibidē Gre.ꝓmittit dicēs. Illō i Iob filioꝝ ꝯuiuio ꝓscrutādū vꝛ ꝙ semetipsos iuicē pascūt.ꝑ filios aūt Iob de qb⁹ loqẗ,significanẗ dona spūssancti.ḡ dona spiritussancti sunt connexa per hoc qd̄ seinuicem reficiunt.

Rñdeo Dōm,ꝙ hui⁹ qōnis ꝟitas de facili ex ꝓmissis ꝓt hr̄i:dcm̄ ē em̄ supia ꝙ sic̄ vires appetitiue disponunẗ ꝑ ꝟtutes morales i cōparatiōe ad regimē rōnis.ita oēs vires aie disponūẗ ꝑ dona i cōparatiōe ad spm̄sctm̄ mouētē. spūs aūt sctūs habitat in nobis ꝑ charitatē: ꝼm illō Ro.5. Charitas dei diffusa est i cordib⁹ nr̄is ꝑ spm̄sctm̄ q̄ dat⁹ est nobis: sicut ⁊ rō nr̄a ꝑficiẗ ꝑ ꝓudētiā. vñ sicut ꝟtutes morales ꝯnectunẗ sibi inuicē in prudētia,ita dona spūssancti ꝯnectūtur sibijnuicem in charitate:ita.s.qd̄ qui charitatez habet omnia dona spiritussancti habet quorum nullum sine charitate haberi potest.

Ad primū ḡ dōm,ꝙ sapia ⁊ scia vno mō pn̄t ꝯsiderari ꝼm ꝙ sūt gr̄e gratis date: put.s.aliqs abundati tm̄ i cognitiōe rerū diuinaꝝ ⁊ hūanarū vt possit ēt fideles istruere ⁊ aduersarios ꝯfundere:⁊ sic loqẗ ibi apl's de sapiētia ⁊ scia.vñ signāter fit mētio de ꝼmone sapie ⁊ scie. alio mō pn̄t accipi put sūt dona spūs scti ⁊ sic sapia ⁊ scia nihil aliō sūt q̄ꝫ q̄dā ꝑfectiōes hūane mētis ꝼm q̄s disponiẗ ad sequēdū istinctū spūsscti in cognitiōe diuinoꝝ vel hūanoꝝ,⁊ sic pꝫ ꝙ hmōi dona sūt in oib⁹ hn̄tib⁹ charitatē. ¶ Ad scdm̄ dōm,ꝙ Aug. loqẗ de scia exponēs ꝓdictā auctē apl'i.vñ loqẗ de sciētia ꝓdicto mō accepta ꝼm ꝙ est gr̄a gratis data.qd̄ pꝫ ex h̄ qd̄ subdit.aliud em̄ est scire tm̄mō q̄d hō credere debeat ꝑpter adipiscēdā vitā beatā q̄ nō nisi eterna est:aliud aūt est scire queadmodū h̄ ipm̄ ⁊ pijs opituleẗ,⁊ ꝯ impios defendaẗ:quā ꝓprio appellare vocabulo sciaꝫ vꝛ apl's. ¶ Ad tertiū dōm,ꝙ sicut vno mō ꝯnexio ꝟtutū cardinaliū ꝓbaẗ ꝑ hoc ꝙ vna eaꝝ ꝑficiẗ q̄dāmō ꝑ aliā:vt supra dictū est,ita Greg.eodē mō vult ꝓbare cōnexionē donoꝝ ꝑ h̄ qd̄ vnū sine alio nō ꝓt eē ꝑfectū.Vñ ꝓmittit dicēs,valde singula q̄lꝫ destituiẗ,si nō vna ꝟtus alij ꝟtuti suffrageẗ.nō ḡ daẗ itelligi ꝙ vnū donū possit esse sine alio,sed qd̄ intell's si esset sine sapiētia non posset esse donū:sicut tēperantia si esset sine iustitia nō eēt virt⁹.

22.q.8. ar.7. Et 3.q. 7.art.5. ad.3. Et 3.dis. 34.q.1. art.3.et di.35.q. 2.ar.2.q 3.⁊ ar.4 q.3.

¶ Utrum dona spūssancti remaneant in patria. Arti.6.

AD sextū Uꝫ ꝙ dona spūscti nō maneāt in pr̄ia.Dicit em̄ Greg.l.2.moraꝉ. ꝙ spūssanctus ꝯ singula tētamēta septē donis erudit mētē,sꝫ in patria nō erūt aliqua tētamēta: ꝼm illud Esa.2. Nō occidēt,⁊ nō nocebūt in mōte scō meo, ergo dona spūscti nō erūt in pr̄ia. ¶ Pꝛ. Dona spūscti sunt habitus q̄dā vt supra dictū est.frustra aūt eēnt habit⁹ vbi act⁹ eē nō pn̄t:act⁹ aūt quorūdā donoꝝ in pr̄ia eē nō pn̄t. Dicit em̄ Greg. in.1.moraꝉ.qd̄ intell's facit audita penetrare:⁊ ꝯsiliū ꝓhibet esse ꝓcipitē,⁊ fortitudo facit nō metuere aduersa:⁊ pietas replet cordis viscera opib⁹ misericordie.hec aūt nō cōpetūt statui pr̄ie.ḡ hmōi dona nō erūt in statu glorie. ¶ Pꝛ. Donoꝝ quedā ꝑficiunt hoiem in vita ꝯtēplatiua:vt sapiētia ⁊ intellectus:quedā in vita actiua,vt pietas ⁊ fortitudo,sed actiua vita cum hac vita terminatur:vt Grego.dicit in.6.moraꝉ.ergo in statu glorie non erunt omnia dona spiritussancti.

Sꝫ ꝯ Est qd̄ Amb.dicit in lib.de spūsctō, Ciuitas dei illa hierusalez celestis nō meatu alicui⁹ fluuij terrestris abluiẗ,sꝫ ex vite fonte ꝓcedens spūsctūs cuius nos breui satiamur haustu,in illis celestibus spiritibus redundantius videtur affluere pleno septem virtutum spiritualium feruens meatu.

Rñdeo Dōm,qd̄ de donis dupl'r possumus loqui. Uno mō quātū ad essentiā donoꝝ,⁊ sic perfectissime erūt in pr̄ia sicut pꝫ ꝑ authoritatē Amb.inductā. Cuius rō est: q: dona spūscti ꝑficiūt mentē humanā ad sequendā motionem spūscti:qd̄ ꝓcipue erit in pr̄ia qn̄ deus erit oia in oib⁹,vt dꝛ pme ad Cor.15.et qn̄ hō erit totaliter subditus deo. alio mō pn̄t cōsiderari quātū ad materiā circa quā operatur,et sic in ꝓsenti habēt operationē circa aliquā materiā circa quā nō habebunt operationem in statu glorie.⁊ ꝼm hoc non manebūt in patria, sicut supra de virtutibus cardinalibus dictum est.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ Greg.loquitur ibi de donis ꝼm qd̄ cōpetunt statui ꝓsenti,sic em̄ donis ꝓtegimur ꝯ tentamenta maloꝝ,sed in statu glorie cessantibus malis ꝑ dona spūssancti ꝑficiemur in bono. ¶ Ad scdm̄ dōm, qd̄ Greg.in singulis donis ponit aliqd qd̄ transit cū statu ꝓsenti,⁊ aliqd qd̄ permanet in futuro.Dicit em̄ qd̄ sapiētia mentem de eternoꝝ spe ⁊ certitudine reficit:quoꝝ duoꝝ spes transit,sed certitudo remanet,⁊ de intellectu dicit qd̄ in eo qd̄ audita penetrat,reficiendo cor tenebras eius illustrat:quarū audit⁹ trāsit,quia nō docebit vir fratrem suum vt dꝛ Hiere.31. sed illustratio mentis manebit.De cōsilio aūt dicit qd̄ ꝓhibet esse precipitem qd̄ est necessariū in ꝓsenti,⁊ iterū qd̄ ratione animū replet:qd̄ est necessariū etiā in futuro. De fortitudine vero dicit qd̄ aduersa non metuit,qd̄ est necessariū in ꝓsenti,⁊ iterū qd̄ confidentie cibos apponit,qd̄ ꝑmanet etiā in futuro.De sciētia vero vnū tantum ponit.s.qd̄ ignorātie ieiunium superat:qd̄ pertinet ad statum presentē.sed qd̄ addit in ventre mentis potest figuraliter intelligi repletio cognitionis,que pertinet etiam ad statum futuruꝫ. De pietate vero dicit ꝙ cordis viscera misericordie operib⁹ replet qd̄ quidē ꝼm verba pertinet tantū ad statum presentem,sed ipse intimus affectus ꝓximorum per viscera designatus pertinet etiā ad futurum statum,in quo pietas non exhibebit misericordie opera sed congratulationis affectū.De timore vero dicit qd̄ ꝓmit mētem,ne de ꝓsentibus superbiat,qd̄ pertinet ad statum ꝓsentem:⁊ qd̄ de futuris cibos spei cōfortat:qd̄ etiam pertinet ad statum ꝓsentem quātum ad spem.sed potest etiā ad statum futurū pertinere quātum ad confortationem de rebus hic speratis ⁊ ibi obtētis. ¶ Ad tertiū dicēdum,ꝙ ratio illa procedit de donis quātum ad materiā:opera em̄ actiue vite non erūt materia donoꝝ,sed oia habebunt actus suos circa ea que pertinent ad vitam contemplatiuam,que est vita beata.

¶ Utrum dignitas donorum attendatur secundum enumerationem Esa.xj. Arti.7.

AD septimū Sic procceditur. Uidetur ꝙ dignitas donorum nō attendatur ꝼm enumerationem qua enumerantur Esa. xj. Illud enim videtur esse potissimuꝫ in donis. qd̄ maxime deus ab homine requirit: sed maxime requirit deus ab homine timorem. Dicitur enim Deute.x. Et nūc Israel quid dominus deus tuus petit a te nisi vt timeas dominum deum tuum? Et Malach.j.dicitur, Si ego dominus vbi timor meus,ergo videtur qd̄ timor qui enumeratur vltimo nō sit infimum donorum,sed maximū. ¶ Pꝛ. Pietas videẗ esse quoddam bonū vniuersale.Dicit em̄ apl's.1.ad Timo.5.qd̄ pietas ad omnia vtilis est.sed bonum vniuersale prefertur particularib⁹ bonis.ergo pietas q̄ penultimo enumeraẗ videtur esse potissimum donorum. ¶ Pꝛ. Scientia perficit iudicium hois:cōsiliuꝫ aūt ad inquisitionē pertinet.sed iudiciū preeminet inquisitioni. ergo sciētiā est poti⁹ donum q̄ꝫ cōsiliū:cuꝫ tñ post enumeretur. Ja.ii. lec.2.co. 2.

¶ Pꝛ. Fortitudo ꝑtinet ad vim appetitiuā,scia aūt ad rōnē.sed rō est eminentior q̄ꝫ vis appetitiua.ḡ ⁊ scia ē eminenti⁹ donū q̄ꝫ fortitudo que tñ ꝓ enumeraẗ:non ergo dignitas donoꝝ attenditur ꝼm ordinem enumerationis eorum.

Sꝫ ꝯ Est,ꝙ Aug.dic̄ in lib.de ser.do.in mōte. Uꝫ mihi septiformis opō spūscti:de q̄ Esa.loqẗ his gradib⁹ sētētijsqꝫ ꝯgruē,de qb⁹ fit mētio Mat.5.sꝫ interest ordinis:nā ibi sꝫ Esa.nūeratio ab excelsioribus cepit: hic ꝟo ab iferioribus.

Rñdeo Dōm,ꝙ dignitas donoꝝ dupl'r ꝓt attendi. Uno mō simpl'r.s.ꝑ ꝯpōnē ad ꝓprios act⁹ put procedūt a suis ꝓncipijs.alio mō ꝼm q̄d.s.ꝑ ꝯpōnē ad mām. Simpl'r āt loquendo de dignitate donoꝝ.eadē ē rō ꝯpōnis in ipsis,⁊ in ꝟtutib⁹,q: dona ad oēs act⁹ potētiaꝝ aie ꝑficiunt hoiēz ad q̄s ꝑficiūt ꝟtutes.vt.s̄.dcm̄ est.vñ sic̄ ꝟtutes intell'ales ꝓferunẗ ꝟtutibus moralib⁹:⁊ in ipsis ꝟtutib⁹ intell'alib⁹ ꝯtēplatiue ꝓferunẗ actiuꝫ:vt sapia itell'ui,⁊ scia ꝓudētie ⁊ arti. Ita tñ ꝙ sapia ꝓferẗ itell'ui:⁊ itell's scie sic̄ prudētia ⁊ synesis eubulie. Ita etiaꝫ in donis sapia ⁊ intell's.scia ⁊ ꝯsiliū ꝓferunẗ pietati ⁊ fortitudini ⁊ timori:in qb⁹ ēt pietas ꝓferẗ fortitudini,⁊ fortitudo timori, sic̄ iustitia fortitudini,⁊ fortitudo tēpātie.sꝫ q̄ꝫtū ad mām fortitudo ⁊ ꝯsiliū ꝓferunẗ scie ⁊ pietati.q:.s.fortitudo ⁊ ꝯsiliū hn̄t in arduis locū,pietas āt ⁊ ēt scia in cōibus. Sic igiẗ donoruꝫ dignitas ordini enumerationis rn̄det ꝑtim q̄dē simpl'r ꝼꝫ quod sapia ⁊ intellectus oibus preferuntur:ꝑti autem ꝼꝫ ordinem mãe,ꝼm quod consilium ⁊ fortitudo preferuntur scientie ⁊ pietati.

Ad primū Ergo dōꝫ,ꝙ timor maxie req̄riẗ q̄si ꝓmordiuꝫ q̄ddā ꝑfectiōis donoꝝ:q: initiū sapie timor domini:nō ꝑp h̄ ꝙ sit ceteris dignius.ꝑus.n.ē ꝼm ordineꝫ gn̄onis vt aliqs recedat a malo qd̄ fit per timorē,vt dꝛ ꝓuer.16.q̄ꝫ quod opeẗ bonū,qd̄ fit ꝑ alia dona. ¶ Ad scdꝫ dōm,ꝙ pietas nō cōpaẗ in ꝟbis apl'i oibus donis dei.sed soli corpali exercitationi de qua ꝓmittit qd̄ ad modicū vtilis ē. ¶ Ad tertiū dōm,ꝙ scia etsi ꝓferaẗ ꝯsilio rōe iudicij:tñ ꝯsiliū ꝓferẗ rōe mãe:nā ꝯsiliū nō hꝫ locū nisi in arduis,vt dꝛ in.3.ethi.sꝫ iudiciū scie i oib⁹ locum hꝫ. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ dona directiua q̄ ꝑtinēt ad rōnem donis exequētib⁹ digniora sūt si ꝯsidereñ ꝑ ꝯpōnē ad act⁹ put egrediuntur a potētijs.rō.n.appetitiue ꝓeminet vt regulās regulato.sꝫ rōe mãe adiūgiẗ ꝯsiliū fortitudini sic̄ directiuū exequēti:et sil'r scientia pietati q: s.ilicet ꝯsiliū ⁊ fortitudo in arduis locum habent:scientia autem ⁊ pietas etiam in communibus,⁊ iō ꝯsiliū sil' cū fortitudine rōne mãe numeranẗ ante sciam ⁊ pietatez.

¶ Utrum virtutes sint preferende donis. Arti.8.

q.69. a.1.ad 1m.Et 21.q.9 a.1.ad 3m.Et 3 d.34.q. 1.a.1.ad 5m.⁊ d. 35.q.2.ā 3q.2.ad 2m.Et ꝟt.q.2. a.1.ad 17m.

AD octauū Sic ꝓceditur. Uꝫ ꝙ ꝟtutes sint ꝓferēde donis. Dic̄.n. Aug.in.15. de tri.de charitate loquēs. Nullū ē isto dei dono excellentius:solum est qd̄ diuidit iter filios regni eterni ⁊ filios perditionis eterne,dantur ⁊ alia per spiritumsanctum munera,sed sine charitate nihil prosunt.sed charitas est virtus. ergo ꝟtus ē potior donis spūscti. ¶ Pꝛ. Ea q̄ sūt ꝑora nãl'r vñr esse potiora.sꝫ ꝟtutes sūt ꝑores donis spūscti. Dic̄.n Greg.in.2.moraliū ꝙ donū spūscti in subiecta mēte añ alia iustitiā, prudētiā, fortitudinē ⁊ tēperātiā format.⁊ sic eādē mēte septē mox ꝟtutibus.i.donis tēperat:vt ꝯ stultitiā sapiētiā,ꝯ hebetudinē itell'm, ꝯ ꝓcipitationē ꝯsiliū,ꝯ timorē fortitudinē,ꝯ ignorātiā sciaꝫ,ꝯ duritiā pietatē,ꝯ supbiā dei timorē.ḡ ꝟtutes sunt potiores donis. ¶ Pꝛ. Uirtutib⁹ null⁹ male vti ꝓt.vt aug.dt.donis aūt ꝓt aliqs male vti. Dic̄ em̄ Greg.in.1.moraꝉ.ꝙ hostiā nr̄e ꝓcis imolam⁹ ne sapia eleuet:ne itell's dū subtil'r currit oberret:ne ꝯsiliū dū se multiplicat ꝯfundat:ne fortitudo dū fiduciā ꝓbet ꝓcipitet:ne scia dū nouit ⁊ nō diligit inflet,ne pietas dū se ifra rectitudinē inclinat intorqueat:ne timor dū plus iusto trepidat in desperationis foueam mergat.ḡ virtutes sunt digniores donis spiritussancti.

Sed ꝯ Est.ꝙ dona danẗ in adiutoriū ꝟtutuꝫ ꝯ defect⁹ vt pꝫ in authoritate inducta.⁊ sic vꝛ ꝙ perficiant qd̄ virtutes perficere nō pn̄t.sunt ergo dona potiora virtutibus.

Rñdeo Dōm,ꝙ sicut ex supradictis pꝫ. ꝟtutes i tria gn̄a distinguūẗ.sūt em̄ q̄dā ꝟtutes theologice, q̄dā intell'ales,q̄dā morales. Uirtutes q̄dē theologice sūt qb⁹ mēs hūana deo ꝯiūgiẗ. Uirtutes aūt itell'ales sūt qb⁹ rō ipsa ꝑficiẗ. Uirtutes aūt morales sūt qb⁹ vires appetitiue ꝑficiunẗ ad obediēdū rōni. Dona aūt spūscti sunt qb⁹ oēs vires aie disponunẗ ad hoc ꝙ subdanẗ motiōi diuie. Sic ḡ eadē vꝛ eē cōparatio donoꝝ ad ꝟtutes theologicas.ꝑ q̄s hō vniẗ spūsctō mouēti.sicut ꝟtutū moraliū ad ꝟtutes itellectuales ꝑ q̄s ꝑficiẗ rō, q̄ est ꝟtutū moraliū motiua. Vñ sicut ꝟtutes intell'ales ꝓferunẗ ꝟtutib⁹ moralib⁹ ⁊ regulāt eas,ita ꝟtutes theologice ꝓferunẗ donis spūscti ⁊ regulant ea. Vñ greg.dt in.1.moraꝉ.qd̄ neqꝫ ad denariū ꝑfectionē septē filij.i.septē dona ꝑueniūt: nisi i fide,spe ⁊ charitate fuerit oē,qd̄ agūt. Sꝫ si cōparem⁹ dona ad al's ꝟtutes itellectuales vel morales.dona ꝓferunẗ ꝟtutib⁹,q: dona ꝑficiūt vires aie in cōparatiōe ad spm̄sctm̄ mouētē ꝟtutes aūt ꝑficiūt vel ipsam rōnez vel al's vires in ordine ad rōnē. Manifestū est aūt qd̄ ad altiorē motorē opꝫ maiori perfectione mobile esse dispositum. Unde perfectiora sunt dona virtutibus.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ charitas ē ꝟtus theologica de q̄ ꝓcedim⁹ ꝙ sit potior donis. ¶ Ad ꝼm dōꝫ, ꝙ aliqd est pri⁹ altero dupl'r. Uno mō ordie ꝑfectiōis ⁊ dignitatis:sic̄ dilectio dei ē ꝑor dilectiōe ꝓximi.⁊ h̄ mō dona sunt ꝑora ꝟtutib⁹ itellectualib⁹ ⁊ moralib⁹:posteriora ꝟo ꝟtutib⁹ theologicis.alio mō ordie gn̄atiōnis seu dispōnis:sicut dilectio ꝓximi ꝓcedit dilectionē dei q̄ꝫtū ad actū.⁊ sic ꝟtutes morales ⁊ intellectuales ꝓcedūt dona:q: ꝑ hoc qd̄ hō bñ se hꝫ circa rōnē ꝓpriā disponitur ad hoc qd̄ se bene habeat in ordine ad deū. ¶ Ad tertium dōm,ꝙ sapia ⁊ intell's ⁊ alia huiusmodi sunt dona spūssancti ꝼm ꝙ ꝑ charitatē informanẗ:q̄ n̄ agit perperā:vt dꝛ.1.ad cor.13.⁊ iō sapia ⁊ intellectu ⁊ alijs huiusmodi nullus male vtiẗ ꝼm ꝙ sunt dona spūssancti,sed ad hoc ꝙ a charitatis perfectiōe nō recedant vnū ab altero adiuuatur.⁊ hoc est quod Greg.intendit dicere.

¶ De beatitudinibus. Qō.69.

DEinde Cōsiderandū ē d̄ btitudinib⁹. Et circa hoc q̄ruẗ q̄tuor. ꝓrio vtrū btitudines a donis ⁊ virtutibus distinguanẗ. scdō de premijs btitudinū vtrū pertineant ad hanc vitā. tertio de nūero beatitudinum. quarto de cōuenientia premiorum:que eis attribuuntur.

¶ Utrum beatitudines distinguanẗ a virtutibus ⁊ donis. Arti.1.

AD primū Sic ꝓcediẗ. Uꝫ ꝙ btitudines a virtutib⁹ ⁊ donis nō distinguātur.aug. em̄ in li.de sermone dn̄i in mōte attribuit btitudines in Matt. enūeratas donis spūscti. Amb.aūt super lucam attribuit btitudines ibi enūeratas quatuor virtutib⁹ cardinalibus.ergo beatitudines nō distinguuntur a virtutib⁹ ⁊ donis. ¶ Pꝛ. Hūane voluntatis nō est nisi duplex regula.s.ratio ⁊ lex eterna: vt.s̄.dictū est:sed virtutes perficiūt hoiem in ordine ad rōnem: dona aūt in ordine ad legem eternā spūsci,vt ex dictis patet.ergo non potest esse aliqd aliud pertinens ad rectitudinem voluntatis humane preter virtutes ⁊ dona.non ergo beatitudines ab eis distinguuntur. ¶ Pꝛ. In enumeratione beatitudinum ponitur mititas ⁊ iustitia ⁊ misericordia:q̄ dicūtur esse quedaꝫ virtutes.ergo beatitudines non distinguuntur a donis ⁊ virtutibus.

Sꝫ cōtra Est,quod quedam cnūerantur inter beatitudines que nec sunt virtutes,nec dona sicut paupertas ⁊ luctus ⁊ pax.dn̄t ergo beatitudines a virtutibus ⁊ a donis.

Rñdeo Dōꝫ,ꝙ sicut.s̄.dictū ē:beatitudo ē vltim⁹ finis hūane vi

¶ Super ar.8. Omnis his ar. 5.6.et ...i. attende ꝑpones. Quę ronem q̄ est caput virtutum ⁊ virtutes intellectuales et morales inde deum ⁊ ꝟtutes theologicas ⁊ donatę vi debis proportionalitatē hāc tenere quo ad excellentiam coniunctionis ad caput qua author egebat vt concluderet theologicas esse nobiliores donis:et nō quo ad motionem moraliū ab intellectualibus/ et donorum a theologicalib⁹/ nam enim definitū est qd̄ morales infuse sic se habent ad theologicales:dona aūt non sic ad ipsas solas:sꝫ adiūcto instinctu spiritussancti. ¶ Qō.69.⁊.70. lectione frequenti meditationeqꝫ iugi exigent/ nō expōne duo tñ notitiā quo ad speculationem aduertant. alterum in 69. s.ꝙ ꝯ dona omnia supradicta sint se habere vt exequentia in ordine ad instinctuꝫ spūssancti: sicut morales virtutes in ordine ad rōnem si ꝯparentur tamen dona inter se aliqua dicuntur dirigentia:vt sapiētia scientia ⁊ cōsilium ⁊ aliq̄ exequētia vt reliqua. Alterꝫ in.q.70. ꝙ delectari in aliquo ꝑpter se formaliter nō distinguitur in litera cōtra delectari ꝑpter se finaliter quolibet/sed finaliter vltimate: et hoc vel simpliciter vel in illo ordine.omne.n.delectans propter se formaliter est etiam propter se finaliter/aliquo mō: pōt tamen subordinari alteri vt finis: vt in eodem primo articulo dicitur.

q.70.ꝟ. 2.cor. Et.3.di. 34.q.1. ar.4. Et Isa.xj lec.1.co. 1.si. Et mat. 5.co.4.

Universidad de Deusto Biblioteca

re, dr em̄ aliqs iam finē hre ꝓpter spem finis obtinēdi, vñ z phs dicit in .1. ethi. ꝙ pueri dnr bti ꝓpter spē. Et apl's dt Ro. 8. Spe salui facti sumus. Spes aūt de fine ꝯsequēdo insurgit ex hoc ꝙ aliq̄d ꝯueniēter mouet ad finē, z appropinquat ad ipm: qd quidem fit p aliquā actionē. Ad finē aūt btitudinis mouet aliqs, et appropinquat p operationes virtutū, z ꝑcipue p operationes donorum: si loquamur de btitudine eterna, ad quā rō nō sufficit sed in eā inducit spiritussanctus, ad cuius obediētiam z sequelam per dona pficimur, z ideo beatitudines distinguūtur quidem a virtutibus z donis: non sicut habitus ab eis distincti, sed sicut actus distinguuntur ab habitibus.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ Aug. z Amb. attribuūt btitudines donis z ꝟtutib⁹ sicut act⁹ attribuuntur habitib⁹. dona aūt sunt eminentiora ꝟtutib⁹ cardinalib⁹, vt supra dictū est. z idō Amb. exponēs btitudines turbis ꝓpositas attribuit eas ꝟtutib⁹ cardinalib⁹. Aug. aūt exponēs btitudines discipulis ꝓpositas in monte tanq̄ perfectiorib⁹ attribuit eas donis spūsscti. ¶ Ad scōm dōm, qd rō illa ꝓbat ꝙ non sunt alij habit⁹ rectificātes humanā vitā ꝓter ꝟtutes z dona. ¶ Ad tertiū dōm, qd mititas accipit ꝓ actu mansuetudinis. Et silr dōm est de iustitia z misericordia, z q̄uis hec videātur esse virtutes, attribuūtur tn̄ donis: quia etiam dona perficiunt hominem circa omnia circa que perficiunt virtutes, vt dictum est.

¶ Utrum premia que attribuunt beatitudinib⁹ ad hanc vitam pertineant. Arti. 2.

22. q. 8, ar. 7. Et mat, 5. co. 5, AD scōm Sic ꝓcedit. Uř ꝙ premia q̄ attribuunt btitudinib⁹ nō ptineant ad hāc vitā. Dicunt em̄ aliq bti ꝓpter spē ꝑmiorum, vt dictū est. s3 obm spei btitudo est futura. g̃ ꝑmia ista ptinēt ad vitā futurā. ¶ ꝑ. Luc. 6. ponunt qdā pene p oppm ad btitudines cū dr, Ue vobis q̄ estis saturati, quia esurietis. ve vobis q̄ ridetis nūc, qr lugebitis z flebitis. sed iste pene non intelligunt in hac vita, qr frequēter hoies in hac vita nō puniunt: ꝑm illud Job 21. Ducunt in bonis dies suos. g̃ nec ꝑmia btitudinū ptinēt ad hāc vitā. ¶ ꝑ. Regnū celorum qd ponitur ꝑmiū pauptatis est btitudo celestis: vt Aug. dicit 19. de ciui. dei, plena etiā saturitas nō nisi in futura vita hr: ꝑm illud ps. Satiabor dū apparuerit gloria tua. visio etiā dei z manifestatio filiationis diuine ad vitā futurā pertinent: ꝑm illud. 1 Jo. 3. Nūc filij dei sumus, z nōdum apparuit quid erimus: scimus qm̄ cum apparuerint, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. ergo premia illa pertinent ad vitam futuram.

Sed ꝯ Est, qd Aug. dicit in lib. de sermone dn̄i in mōte, Ista quidē in hac vita cōpleri pñt sicut cōpleta i apl'is esse credim⁹: nā illa oimoda z in angelicam formam mutatio que post hāc vitam ꝓmittitur, nullis ꝟbis exponi potest.

Rn̄deo Dōm, ꝙ circa ista premia expositores sacre scripture diuersimode sunt locuti. Quidam em̄ oia ista ꝑmia ad futurā btitudinē ptinere dicūt. sicut Amb. sup luc. Aug. ꝟo dicit ea ad ꝑsentē vitā ptinere. Chryso. aūt in suis homelijs qdā eorum dicit ptinere ad futurā vitā, qdā aūt ad ꝑsentem. Ad cui⁹ euidētiā ꝯsiderādū est ꝙ spes future btitudinis pōt eē in nobis ꝓpter duo. Primo quidē ꝓpter aliquā ꝓparationē vel dispōnē ad futurā btitudinē qd est p modū meriti. alio mō per quādā inchoationē impfectā future btitudinis in viris sctis et in hac vita. alr em̄ hr spes fructificatiōis arboris cū virescit frōdib⁹: z aliter cū iam primordia fructuū incipiūt appere. Sic igit ea q̄ in btitudinib⁹ tāgunt tāq̄ merita sunt qdā ꝓparatiōes vel dispōnes ad btitudinē vel pfectā vel inchoatā: ea ꝟo q̄ ponunt tanq̄ ꝑmia pñt esse vel ipsa btitudo pfecta, z sic pertinēt ad futurā vitā: vel aliquā inchoatio btitudinis. sicut est in viris perfectis: z sic ꝑmia ptinēt ad ꝑsentē vitā. cū em̄ aliqs incipit ꝓficere in actibus virtutū z donorum potest sperari de eo qd perueniet et ad perfectionem vie, z ad perfectionem patrie.

Ad primū Ergo dōm, qd spes est de futura btitudine sicut de vltimo fine. pōt ēt esse et de auxilio grē, sicut de eo qd ducit ad finē: ꝑm illud ps. In deo sperauit cor meū z adiutus sum. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ mali etsi interdum in hac vita tpales penas nō patiant, patiunt tn̄ spūales. vñ Aug. dicit in. 1. ꝯfes, Jussisti dn̄e, z sic est, vt pena sibi sit inordinat⁹ animus. Et phs dicit in. 9. ethi. De malis qd cōtēdit ipsorum anima, et hoc qdē huc trahit illud aūt illuc. Et postea cōcludit. Si aūt sic miserū est malū esse, fugiēdum est malitiā intēse, z silr e conuerso boni, etsi in hac vita q̄nq̄ nō habeant corporalia premia, nūq̄ tn̄ deficiūt a spūalib⁹ etiā in hac vita: ꝑm illud Mat. 9. et Mat. 10. Centuplū accipietis etiā in hoc seculo. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ oia illa ꝑmia pfecte qdē ꝯsummabunt in vita futura, s3 interim etiā in hac vita quodāmō inchoant: nā regnū celorum (vt Aug. dicit) pōt intelligi pfecte sapiētie initiū: ꝑm ꝙ incipit in eis spūs regnare. Possessio etiā terre significat affectū bonum anime quiescētis p desideriū in stabilitate hereditatis ꝑpetue per terrā significate. Cōsolātur aūt in hac vita p spiritūsanctū, q̄ paraclytus. i. ꝯsolator dr participādo. Saturātur etiā in hac vita illo cibo de quo dn̄s dicit, Meus cib⁹ est vt faciā volūtatem patris mei. In hac etiā vita cōsequūtur hoies misericordiam dei. In hac etiā vita purgato oculo per donū intellectus deus quodāmodo videri potest. Similiter etiā in hac vita qui mot⁹ suos pacificant ad similitudinem dei accedentes, filij dei nominantur, tamen hec perfectius erunt in patria.

¶ Utrum cōuenienter enumerent beatitudines. Arti. 3. 3. dl. 34 q. 1. ā. 4

AD tertiū Sic ꝓcedit. Uř ꝙ incōueniēter enumerent beatitudines. attribuunt em̄ btitudines donis, vt dictū est. donorum aūt quedā ptinēt ad vitā ꝯtēplatiuā. s. sapiētia z intellect⁹: nulla aūt btitudo ponit in actu ꝯtēplationis, s3 oēs in his q̄ pertinēt ad vitam actiuā. ergo insufficienter btitudines enumerant. ¶ ꝑ. Ad vitā actiuā non solū pertinēt dona exequētia, sed etiā qdā dona dirigētia, vt sciētia z ꝯsilium: nihil aūt ponit inter btitudines qd directe ad actū sciētie vel cōsilij pertinere videat. ergo insufficiēter beatitudines tangūtur. ¶ ꝑ. Inter dona exequētia in vita actiua timor ponit ad paupertatem pertinere: pietas aūt videt pertinere ad btitudinē misericordie: nihil aūt ponitur directe ad fortitudinē pertinēs. ergo insufficiēter enumerātur btitudines. ¶ ꝑ. In sacra scriptura tangūtur multe alie btitudines: sicut Job 5. dr, Btūs homo qui corripitur a deo. Et in psal. dr, Beatus vir qui nō abijt in cōsilio impiorum. Et Prouer. 3. Beatus vir qui inuenit sapientiam. ergo insufficienter beatitudines enumerantur.

Sed ꝯ. Uidetur qd superflue enumerētur, sunt enim septē dona spūs scti: beatitudines aūt tanguntur octo. ¶ ꝑ. Luce 6. ponuntur quatuor tantum beatitudines: superflue ergo enumerantur septem vel octo in Mat.

Rn̄deo Dōm, ꝙ btitudines iste ꝯueniētissime enumerantur. Ad cui⁹ euidētiā est ꝯsiderādū ꝙ triplicem beatitudinē aliqui posuerūt: qdā em̄ posuerūt btitudinē in vita voluptuosa: qdā in vita actiua. quidā ꝟo in vita ꝯtēplatiua. He aūt tres btitudines diuersimode se habēt ad btitudinē futuram cui⁹ spe dicimur hic bti. Nā btitudo voluptuosa qr falsa est z rōni ꝯtra, impedimētū est btitudinis future. Btitudo vero actiue vite dispositiua est ad btitudinē futurā. Btitudo aūt cōtēplatiua si sit pfecta est essentialr ipsa futura btitudo: si aūt est imperfecta est qdā inchoatio ei⁹, z idō dn̄s primo quidē posuit quasdā btitudines quasi remouētes impedimentū voluptuose btitudinis. Cōsistit em̄ voluptuosa vita in duob⁹. Primo qdē in affluētia exteriorum bonorum siue sint diuitie siue sint honores, a q̄b⁹ qdē retrahit hō p ꝟtutē, sic vt moderate eis vtat: p donū aūt excellentiori mō vt. s. hō totalr ea ꝯtēnat. Uñ ꝑma btitudo ponit, Beati pauperes spū. qd pōt referri vel ad ꝯtēptū diuitiarū, vel ad ꝯtēptū bonorum: qd fit p humilitatē. Scōo ꝟo voluptuosa vita ꝯsistit in sequēdo ꝓprias passiones, siue irascibilis, siue ꝯcupiscibilis. A sequela aūt passionū irascibilis retrahit virtus, ne hō in eis supfluat: ꝑm regulā rōnis: donū aūt excellētiori mō, vt. s. hō ꝑm volūtatē diuinā totalr ab eis trāquillus reddat. Uñ scōa btitudo ponit. Bti mites. A seqla ꝟo passionū ꝯcupiscibilis retrahit virtus moderate hmōi passionib⁹ vtēdo: donū vero eas si necesse fuerit totalr abijciēdo: q̄nimo si necessariū fuerit volūtariū luctū assumēdo. Uñ tertia btitudo ponit, bti q̄ lugent. Actiua ꝟo vita in his ꝯsistit ꝑcipue q̄ ꝓximis exhibemus, vel sub rōne debiti, vel sub rōne spontanei beneficij, z ad primū quidem nos virtus disponit, vt ea q̄ debemus ꝓximis non recusemus exhibere: qd pertinet ad iustitiā, donū aūt ad hoc ipm abūdantiori quodam affectu nos inducit: vt. s. feruenti desiderio opera iustitie impleamus. sicut feruenti desiderio esuriens z sitiens cupit cibū vel potū. Uñ quarta beatitudo ponitur, Beati qui esuriunt et sitiūt iustitiā. Circa spontanea vero dona nos perficit virtus, vt illis donemus quibus ratio dictat esse donandum, puta amicis: aut alijs nobis coniunctis: quod pertinet ad virtutem liberalitatis. sed donum propter dei reuerentiam solum necessitatem considerat in his quibus gratuita beneficia prestat. vnde dicitur Luce 14. Cum facis prandium aut cenam noli vocare amicos aut fratres tuos zc. sed voca pauperes z debiles zc. qd ꝓprie est misereri. Et ideo q̄nta btitudo ponit, Beati misericordes. Ea vero que ad cōtēplatiuā vitā ptinent: vel sunt ipsa btitudo finalis: vel aliq̄ inchoatio ei⁹: z ideo nō ponunt in btitudinibus tanq̄ merita: sed tanq̄ premia: ponunt autem tanq̄ merita effectus actiue vite quib⁹ hō disponit ad cōtēplatiuā vitā: effectus aūt actiue vite quantū ad virtutes z dona quib⁹ hō perficitur in seipso est mūditia cordis: vt. s. mens hois passionibus non inquinetur. Unde sexta beatitudo ponitur, Beati mūdo corde. Quantū vero ad virtutes z dona quibus hō perficit in cōparatione ad ꝓximū, effect⁹ actiue vite est pax: ꝑm illud esa. 30. Op⁹ iustitie pax. Et ideo septima beatitudo ponitur. Beati pacifici.

Ad ꝑmū Ergo dōm, ꝙ actus donorum pertinētiū ad vitā actiuā exprimunt in ipsis meritis: sed act⁹ donorum pertinentiū ad vitā cōtemplatiuam exprimunt in premijs ratione iam dicta: videre em̄ deū rn̄det dono intell's: z cōformari deo quadā filiatione adoptiua pertinet ad donum sapie. ¶ Ad secundū dōm, ꝙ in his que pertinēt ad actiuā vitam cognitio nō q̄ritur propter seipsam: sed ꝓpter operationē: vt etiā phs dicit in. 2. ethi. Et ideo qr beatitudo aliq̄d vltimū importat, nō cōputant inter btitudines act⁹ donorū dirigētiū in vita actiua: quos scilicet eliciūt: sicut consiliari est actus cōsilij, z iudicare est act⁹ scientie: sed magis attribuunt eis act⁹ operatiui in quib⁹ dirigūtur: sicut sciētie lugere: z cōsilio misereri. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ in attributione beatitudinū ad dona pñt duo cōsiderari. Quorum vnum est cōformitas mā: z ꝑm hoc prime oēs quinq̄ beatitudines possunt attribui sciētie z cōsilio tanq̄ dirigentib⁹: sed inter dona exequētia distribuunt: ita. s. ꝙ esuries z sitis iustitie z etiam misericordia pertineāt ad pietatē que pficit hominem in his que sunt ad alterū: mititas aūt ad fortitudinē. Dicit em̄ Ambro. sup lucam: ꝙ fortitudinis est iram vincere: indignationē cohibere: est em̄ fortitudo circa passiones irascibilis: paupertas vero z luct⁹ pertinent ad donū timoris: quo hō se retrahit a cupiditatib⁹ z delectationib⁹ mundi. Alio modo possumus in his btitudib⁹ cōsiderare motiua ipsarū: z sic quantū ad aliq̄ eorū opz alr attribuere: precipue em̄ ad māsuetudinem mouet reuerentia ad deū: que pertinet ad pietatē: ad lugendū aūt mouet precipue scia: per quā hō cognoscit dfect⁹ suos z rerū mūdanarū: ꝑm illud eccl'ia. 1. Qui addit scientiā: addit z dolorē. Ad esuriendū aūt iustitie opera precipue mouet animi fortitudo: ad miserendū vero precipue mouet cōsiliū dei: ꝑm illud daniel. 4. Consiliū meū regi placeat: peccata tua elēmosynis redime: z iniquitates tuas misericordijs pauperū. Et hunc modū attributionis sequit aug. in lib. de sermone domini in mon. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ necesse est btitudines oēs que in sacra scriptura ponunt ad has reduci: vel quantū ad merita: vel quantū ad ꝑmia: qr necesse est ꝙ omnes ptineant aliquo modo ad vitā actiuā: vel ad vitā cōtemplatiuam: vñ qd dr, Btūs vir qui corripit a dn̄o: pertinet ad beatitudinē luct⁹: qd vero dr, Beatus vir qui nō abijt in ꝯsilio impiorū: ptinet ad mūditiā cordis: qd vero dicit, Btūs vir q̄ inuenit sapiētiā: ptinet ad ꝑmiū septime beatitudinis. Et idē ptz de oib⁹ alijs q̄ pñt induci. ¶ Ad quintū dōm, ꝙ octaua beatitudo est quedā cōfirmatio z manifestatio oim ꝑcedentiū: ex hoc em̄ ꝙ aliqs est cōfirmat⁹ in paupertate spirit⁹ z mititate: z alijs sequētibus, ꝓuenit ꝙ ab his bonis propter aliquā psecutionē nō recedit: vñ octaua beatitudo quodammodo ad septē precedētes ptinet. ¶ Ad sextū dōm, ꝙ lucas narrat sermonē dn̄i factū esse ad turbas: vñ btitudines numerātur ab eo ꝑm capacitatē turbarū: q̄ solā voluptuosam z tēporalem z terrenam beatitudinē nouerunt: vñ dn̄s p quatuor btitudines quatuor excludit q̄ ad ꝑdictā btitudinē ptinere vñr. Quorū primum est abundātia bonorū exteriorū: qd excludit p hoc ꝙ dicit, Bti pauperes. Scōm est: ꝙ sit bñ hoi quantū ad corp⁹ in cibis z potib⁹: z alijs hmōi: z hoc excludit p ꝑm qd ponit, Bti q̄ esuritis. Tertiū est, ꝙ sit hoi bñ quantū ad cordis iocūditatē: z hoc excludit tertio dicēs, Bti q̄ nūc fletis. Quartū est exterior hoim fauor: z hoc excludit quarto dicēs, Beati eritis cū vos oderint hoies. Et sicut amb. dicit: paupertas ptinet ad tēperātiā: que illecebrosa non q̄rit: esuries ad iustitiā: qr qui esurit cōpatit, z cōpatiendo largitur: fletus ad prudentiā: cui⁹ est flere occidua: pati odium hominum ad fortitudinem.

3. dl. 34. q. 1. ā. 4. ¶ Utrum premia beatitudinum conuenienter enumerentur. Ar. 4.

AD q̄rtū Sic ꝓcedit. Uidet ꝙ ꝑmia btitudinū incōuenienter enumeret. In regno em̄ celorū ꝙ ē vita eterna bona oia cōtinent: posito g̃ regno celorum nō oportuit alia ꝑmia ponē. ¶ ꝑ. Regnū celorum ponit pro ꝑmio, z in pria btitudine, z in octaua. Ergo eadē rōne debuit poni in oib⁹. ¶ ꝑ. In btitudinib⁹ ꝓcedit ascēdēdo: sicut aug. dicit, in ꝑmijs aūt vr ꝓcedi descēdēdo. nā possessio terre ē min⁹ q̄ rgnū celorum. Ergo icōuenienter hmōi ꝑmia assignāt.

Sed contra Est authoritas ipsius domini, premia huiusmodi proponentis.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ ꝑmia ista cōueniētissime assignantur cōsiderata cōditione btitudinū ꝑm tres btitudines supra assignatas. tres. n. prime btitudies accipiunt per retractionē ab his in q̄b⁹ voluptuosa btitudo ꝯsistit: quā hō desiderat querēs id qd nāłr desiderat nō vbi q̄rere dz. s. in deo: s3 in rebus tpalib⁹ z caducis. z ideo ꝑmia triū primarū btitudinū accipiunt ꝑm ea q̄ in btitudine terrena aliq̄ q̄rūt: q̄rūt. n. hoies in reb⁹ exterioribus. s. diuitijs z honoribus excellētiā quādā z abūdātiā: quorū vtrūq̄ importat regnū celorū, p qd homo cōsequit excellētiam z abūdātiā bonorū in deo. z ideo regnū celorum dn̄s paupibus spū repromisit. Querūt aūt hoies feroces z immites p litigia z bella securitatē sibi acq̄rere inimicos suos destruēdo: vnde dn̄s repromisit mitibus securā z q̄etā possessionē terre viuētiū p quā significatur soliditas eternorū bonorū. Querūt aūt hoies in cōcupiscētijs z delectationibus mūdi habere cōsolationē ꝯ ꝑñtis vite labores. z ideo dn̄s cōsolationē vite lugētibus repromittit. Alie vero due btitudines pertinēt ad opa actiue beatitudinis q̄ sunt opera virtutū ordinātiū hoiem ad ꝓximū: a q̄bus operibus aliq̄ retrahunt pp inordinatū amorē ꝓprij boni. z ideo dn̄s attribuit illa ꝑmia his beatitudinib⁹ pp q̄ hoies ab eis discedūt. Discedūt em̄ aliq̄ ab operibus iustitie nō reddētes debitū, s3 potius aliena rapiētes, vt bonis tpalibus impleant. z ideo dn̄s esuriētibus iustitiā saturitatē repromisit. Discedūt etiā aliq̄ ab operibus misericordie ne se immisceāt miserijs alienis z ideo dn̄s misericordibus repromittit misericordiā: per quā ab oi miseria liberent. Alie vero due vltime beatitudines pertinēt ad cōtēplatiuā felicitatē seu beatitudinē. z ideo scōm cōueniētiā dispositionū que ponuntur in merito premia redduntur. nam mūditia oculi disponit ad clare videndū. vnde mūdis corde diuina visio repromittitur. Constituere vero pacem: vel in seipso, vel inter alios manifestat hominē esse dei imitatorē, qui est deus vnitatis z pacis. z ideo pro ꝑmijs redditur ei gloria diuine filiationis que est in perfecta coniunctione ad deum per sapientiam consummatam.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ sicut chryso. dicit, oia ꝑmia ista vnū sunt in re. s. btitudo eterna: quā intellectus humanus nō capit. z ideo oportuit ꝙ per diuersa bona nobis nota describeret obseruata cōueniētia ad merita q̄bus premia attribuūtur. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ sicut octaua beatitudo est firmitas quedā oium beatitudinū: ita debentur sibi oium beatitudinū premia. z ideo redit ad caput vt intelligantur sibi ꝯñter oia ꝑmia attribui. Uel ꝑm ambro. pauperibus spū repromittit regnū celorū quātū ad gloriā aie: sed passis persecutionē in corpore quātū ad gloriā corporis. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ etiā ꝑmia ꝑm additionē se hñt adinuicē: nā plus est possidere terrā regni celorū q̄ simplr habere: multa em̄ habemus q̄ nō firmiter z pacifice possidemus. plus est etiā cōsolari in regno q̄ habere z possidere: multa em̄ cū dolore possidemus plus est etiā saturari q̄ simplr ꝯsolari: nā saturitas abūdātiā cōsolationis importat. mia vero excedit saturitatē: vt plus. s. homo accipiat q̄ meruerit, vel desiderare potuerit. adhuc autē maius est deū videre: sicut maior est q̄ in curia regis non solū prandet, sed etiam faciē regis videt. summā autem dignitatem in domo regia filius regis habet.

¶ De fructibus spiritussancti. Q̄o. 70.

DEinde Cōsiderādū ē de fructib⁹. ¶ Et circa hoc q̄runtur quatuor. Primo, vtrū fructus spiritussancti sint act⁹. Scōo vtrū differāt a btitudinib⁹. Tertio de eorum numero. Quarto de oppositione eorū ad opa carnis.

¶ Utrum fructus spiritussancti (quos apostolus nominat ad gal. 5.) sint actus. Arti. 1.

AD primū Sic procedit. Uidetur ꝙ fructus spiritussancti (quos apostolus nominat ad gal. 5.) nō sint actus. Id em̄ cuius est alius fructus nō dz dici fructus: sic em̄ in infinitum iretur. sed actuū nostrorū est aliqs fructus. Dicit em̄ sapiē. 4. Bonorū laborū gloriosus est fructus. Et Jo. 4. Qui metit mercedem accipit z fructum congregat in vitam eternam. Ergo ipsi actus nostri non dicuntur fructus. ¶ Preterea. Sicut gal. 5. lec. 6. c. 1. z. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

aug.dicit in.10.de tri. Fruimur cognitis in quib⁹ voluntas ipsa delectata cōquiescit:sed volūtas nr̄a nō debet cōqescere in actibus nr̄is ꝑpter se.Ergo act⁹ nr̄i fruct⁹ dici nō debēt. ¶ 3⁹. Inter fruct⁹ spūsācti enumerant ab ap̄lo alique virtutes.s.charitas, mansuetudo,fides,⁊castitas.virtutes aūt non sunt actus,sed habitus:vt supra dictum est.Ergo fructus non sunt actus.

Sed contra Est,q̄ dr̄ matth.12.Ex fructu arbor cognoscitur.i.ex operibus suis homo:vt ibi exponitur a sanctis.Ergo ipsi actus humani dicuntur fructus.

Rn̄deo Dōm,q̄ nomē fruct⁹ a corporalib⁹ ad spūalia est translatū.Dicit aūt in corpalib⁹ fructus id qđ ex planta producit cū ad pfectionē peruenerit: ⁊ quandā in se suauitatē habet.Qui quidē fructus ad duo cōparari pōt.s.ad arborem producentē ipsum: ⁊ ad hominē q̄ fructū ex arbore adipiscit: ꝫm hoc igitur nomen fruct⁹ in reb⁹ spūalib⁹ dupl'r accipere possumus.Unomodo vt dicat fruct⁹ hois q̄si arboris id qđ ab eo ꝓducit.Alio mō vt dicat fructus hois id qđ hō adipiscit:nō autē omne id qđ adipiscit hō hʒ rōnē fruct⁹:sʒ id qđ est vltimū delectationē hn̄s:hʒ eñ hō agrū ⁊ arborē q̄ fruct⁹ nō dn̄r:sed solū id quod est vltimū,qđ.s.ex agro ⁊ arbore hō intēdit hr̄e: ⁊ scđm hoc fruct⁹ hois dr̄ vltim⁹ hois finis quo dʒ frui.Si aūt dicat fructus hominis id qđ ex hoīe ꝓducitur,sic ipsi act⁹ humani fruct⁹ dn̄r. operatio eñ est act⁹ scđs opantis: ⁊ delectationē hʒ si sit conueniens opanti.Si igit opatio hois ꝓcedat ab hoīe ꝫm facultatē sue rōnis sic dr̄ esse fruct⁹ rōnis:si vero ꝓcedat ab hoīe ꝫm altiorem virtutē,que est virtus spūsācti:sic dr̄ esse operatio hois fructus spūsācti quasi cuiusdā diuini seminis.Dicit in.1.Jo.3.Omnis qui natus est ex deo pctm̄ nō facit:qm̄ semē ipsi⁹ i eo manet.

Ad primū Ergo dicendū,q̄ cū fruct⁹ habeat quodāmō rōnem vltimi ⁊ finis:nihil ꝓhibet alicuius fructus esse aliū fructū:sicut finis ad finē ordinat:opera igitur nr̄a inquantū sunt effectus quidā spūsācti in nobis opantis habent rationē fruct⁹:sed inquantū ordinant ad finē vite eterne sic magis hn̄t rationē florū:vnde dicit eccl.24. Flores mei fruct⁹ honoris ⁊ honestatis. ¶ Ad 2m dōm,q̄ cū dr̄ volūtas in aliq̄ propter se delectari,pōt intelligi dupliciter.Unomodo ꝫm q̄ ly propter dicit cām finalē: ⁊ sic propter se nō delectat aliq̄s nisi in vltimo fine.Alio modo ꝫm q̄ designat cām formalem ⁊ sic ꝑpter se aliquis pōt delectari i omni eo qđ delectabile est ꝫm suā formā: sicut patet q̄ infirmus delectat in sanitate ꝑpter se sicut in fine: in medicina aūt suaui nō sicut in fine,sed sicut in hn̄te saporē delectabilem:in medicina aūt austera nullo mō ꝑpter se:sed soluʒ propter aliud. Sic igit dōm est,q̄ in deo delectari dʒ hō ꝑpter se sicut ꝑpter vltimū finē:in actib⁹ aūt virtuosis nō sicut ꝑpter finem sed ꝑpter honestatē quā cōtinet delectabile in virtuosis: vn̄ ambro.dicit,q̄ opa ꝟtutū dn̄r fruct⁹:q: suos possessores scā ⁊ sincera delectatione reficiūt. ¶ Ad tertiū dōm,q̄ noīa virtutū sumunt q̄nq̄ pro actib⁹ earū:sicut aug.dicit,q̄ fides est credere quod non vides: ⁊ charitas est motus animi ad diligendū deuʒ ⁊ ꝓximū: ⁊ hoc mō sumunt noīa ꝟtutū in enumeratiōe fructuū.

¶ Utrum fructus a beatitudinibus differant. Ar.2.

gal.5.le. 6.co.2.

Ad secundum Sic ꝓcedit.Videt q̄ fruct⁹ a btitudinibus nō differāt:btitudines enim attribuunt donis:vt supra dictū est:sed dona perficiunt hominē ꝫm q̄ mouetur a spūsctō.Ergo beatitudines ipse sunt fruct⁹ spūsancti. ¶ 2⁹.Sicut se habet fructus vite eterne ad beatitudinē futurā que est rei,ita se habent fructus presentis vite ad beatitudinē p̄sentis vite,que est spei:sed fructus vite eterne est ipsa beatitudo futura.Ergo fructus vite presentis sunt ipse beatitudines. ¶ 3⁹.De ratione fructus est q̄ sit quiddam vltimū ⁊ delectabile:sed hoc pertinet ad rationē beatitudinis:vt supra dictū est:ergo eadem ratio est fructus et beatitudinis.Ergo non debent abinuicem distingui.

Sed cōtra. Quoruʒ species sunt diuerse ipsa quoq̄ sunt diuersa:sed in diuersas partes diuiduntur ⁊ fructus ⁊ beatitudines:vt patet per numerationē vtrorumq̄.Ergo fructus differunt a beatitudinibus.

Rn̄deo Dicendū,q̄ plus requirit ad rōnē btitudinis q̄ ad rationē fruct⁹:nā ad rōnē fruct⁹ sufficit q̄ sit aliquid hn̄s rōnē vltimi ⁊ delectabilis:sed ad rationē btitudinis vlterius requirit q̄ sit aliq̄d perfectū ⁊ excellēs:vn̄ oēs btitudines possunt dici fruct⁹:sed nō cōuertit:sunt eñ fructus quecūq̄ virtuosa opera in quib⁹ homo delectat:sed beatitudines dicuntur solum perfecta opera:que etiam ratione sue perfectionis magis attribuuntur donis quam virtutibus:vt supra dictum est.

Ad primū Ergo dōm,q̄ rō illa ꝓbat q̄ btitudines sint fruct⁹:nō aūt qđ oēs fructus beatitudines sint. ¶ Ad scđm dōm,q̄ fructus vite eterne est simpl'r vltimus ⁊ pfect⁹,⁊ iō in nullo distinguit a btitudine eterna futura. Fructus aūt p̄ntis vite nō sunt simpl'r vltimi ⁊ pfecti,⁊ iō nō oēs fructus sunt btitudines. ¶ Ad tertiū dōm,qđ aliquid amplius est de rōne beatitudinis q̄ de rōne fructus:vt dictum est.

¶ Utrū fruct⁹ cōuenienter enumerentur ab ap̄lo. Arti.3.

3.di.34.q.1.ar.1.co. Et 1a.4 2.arti.1 ad.1. Et gal.5. lec.6.

Ad tertiū Ut qđ ap̄ls incōuenienter enumeret ad gal.5.duodecim fruct⁹.alibi eñ dicit eē tm̄ vnū fructū p̄ntis vite:ꝫm illud rom.6.Habetis fructū vestrū i sctificatiōe.Et Isa.27.dr̄,Hic est oīs fruct⁹,vt auferat pctm̄.Nō ḡ ponēdi sunt duodeciʒ fruct⁹. ¶ 2⁹.Fruct⁹ est q̄ ex spūali semine exorit:vt dictū est,sʒ dn̄s Mat.13.ponit triplicē terre bone fructū ex spūali semine ꝓuenientē.s.cētesimū,sexagesimū,⁊ trigesimū.Ergo nō sunt ponēdi duodecim fruct⁹. ¶ 3⁹.Fruct⁹ hʒ in sui rōne q̄ sit vltimū ⁊ delectabile:sʒ rō ista nō inuenit in oibus fructib⁹ ab ap̄lo enūeratis:patiētia eñ ⁊ lōganimitas videtur in reb⁹ ꝯtristātib⁹ eē:fides aūt nō hʒ rōnē vltimi,sʒ magis rōnē primi fundamēti,superflue igitur hmōi fructus enumerantur.

Sed contra Ut,q̄ isufficiēter ⁊ diminute enumerent.dictū est eñ q̄ oēs btitudines fruct⁹ dici p̄nt:sʒ nō oēs hic enumerant:nihil eñ hic ponit ad actū sapie ꝑtinēs,⁊ multaruʒ aliarū virtutū.Ergo vr̄ qđ insufficiēter enumerentur fructus.

Rn̄deo Dōm,q̄ numer⁹ duodeciʒ fructuū ab ap̄lo enumeratoꝝ ꝯueniēs est,⁊ p̄nt signi p duodeciʒ fructus de q̄b⁹ dr̄ apoc.vlt.Ex vtraq̄ pte fluminis lignū vite afferēs fruct⁹ duodecim.Q: ꝟo fruct⁹ dr̄ qđ ex aliquo p̄ncipio ꝓcedit sicut ex semine vel radice.attēdēda est distō hoꝝ fructuum ꝫm diuersum ꝓcessum spūsācti in nobis.q̄ qdē ꝓcessus attendit ꝫm hoc,vt in p̄mo mens hois in seipsa ordinet.scđo ꝟo ordinet ad ea q̄ sunt iuxta.tertio ꝟo ad ea q̄ sunt infra.Tūc aūt bn̄ mēs hois disponit in seipsa:qn̄ mēs hois bn̄ se hʒ in bonis ⁊ in malis.prima aūt dispō mētis hūane ad bonū est ꝑ amorē:q̄ est prima affectio ⁊ oim affectionū radix:vt supradictuʒ est,⁊ iō inter fruct⁹ spūs p̄mo ponit charitas:in q̄ spāl'r spūsctūs dat sicut in ꝓpria silitudine:cum ⁊ ipse sit amor.Un̄ dr̄ rom.5.Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nr̄is p spm̄sctm̄ q̄ dat⁹ est nobis.Ad amorē aūt charitatis ex necessitate sequit gaudiū:oīs eñ amās gaudet ex cōiunctione amati:charitas aūt semp hʒ p̄ntē deū quem amat:ꝫm illud.1.Jo.4.Qui manet in charitate,in deo manet ⁊ de⁹ in eo.Un̄ sequela charitatis est gaudiū.pfectio aūt gaudij est pax quātū ad duo.Prio qdē quātū ad quietē ab exterioꝝ ꝯturbātib⁹:nō eñ pōt pfecte gaudere de bono amato q̄ in eius fruitione ab alijs ꝑturbat.Et iterū,qui pfecte cor hʒ in vno pacatū,a nullo alio molestari pōt:cū alia q̄si nihil reputet.vn̄ dr̄ in psal.Pax multa diligētib⁹ nomē tuū,⁊ nō est illis scādalū:q.s.ab exteriorib⁹ nō ꝑturbant,quin deo fruant.Scđo quātum ad sedationē desiderij fluctuātis:nō eñ pfecte gaudet de aliq̄ cui nō sufficit id de quo gaudet.hec aūt duo importat par.s.vt neq̄ ab exteriorib⁹ ꝑturbemur,⁊ vt desideria nr̄a cōquiescāt in vno.vn̄ post charitatē ⁊ gaudiū tertio ponit par.In malis aūt bene se hʒ mens quātū ad duo.Primo quidē vt nō ꝑturbetur mens per imminentiā maloꝝ:qđ pertinet ad patiētiam.Scđo vt non perturbet in dilatione bonoꝝ qđ pertinet ad longanimitatem:nā carere bono hʒ rationē mali:vt dr̄ in.5.ethi.Ad id autē qđ est iuxta hoiem.s.ꝓximū,bene disponit mens hois,primo qdeʒ quantū ad volūtatē bene faciēdi:⁊ ad hoc ꝑtinet bonitas.scđo quātū ad beneficētie executionē,⁊ ad hoc ꝑtinet benignitas:dicūtur eñ benigni quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciendū ꝓximis.tertio quantū ad hoc qđ equanimiter tolerētur mala ab eis illata,⁊ ad hoc pertinet māsuetudo que cohibet iras.quarto quātū ad hoc qđ nō solū per iram ꝓximis non noceamus,sed etiā neq̄ per fraudē vel per dolū.⁊ ad hoc pertinet fides si pro fidelitate sumatur,sed si sumatur ꝓ fide qua creditur in deū,sic per hāc ordinatur homo ad id qđ est supra se:vt s.homo intellectū suū deo subijciat,⁊ per ꝯn̄s omnia que ipsius sunt.Sed ad id qđ infra est,bene disponitur homo.primo quidem quantū ad exteriores actiones per modestiā:que in oībus dictis ⁊ factis modū obseruat.Quātum ad interiores concupiscentias per cōtinentiam ⁊ castitatem,siue hec duo distinguantur per hoc qđ castitas refrenat hominem ab illicitis,cōtinentia vero a licitis,siue per hoc qđ continens patitur concupiscentias,sed non deducitur:castus aūt neq̄ patit,neq̄ deducitur.

Ad primū Ergo dōm,q̄ sctificatio fit p oēs ꝟtutes,p quas et pcā tollūtur.vn̄ fruct⁹ ubi singl'ariter nominat ꝑpter virtutē gn̄is:qđ in mltas spēs diuidit,ꝫm quas dicūtur multi fruct⁹. ¶ Ad.2m.dōm,q̄ fructus cētesim⁹,sexagesimus,⁊ trigesimus nō diuersificant ꝫm diuersas spēs virtuosorū actuū,sed ꝫm diuersos pfectionis gradus etiā vnius virtutis: sicut cōtinētia cōiugalis dicit significari p fructū trigesimū.continētia vidualis p sexagesimū,virginalis āt p cētesimū.Et alijs etiā modis sancti distinguūt tres euāgelicos fruct⁹ ꝫm tres gradus virtutis.⁊ ponunt tres gradus:q: cuiuslibet rei pfectio attēdit ꝫm principiū mediū ⁊ finē. ¶ Ad tertiū dicendū,q̄ hoc ipsum qđ est in tristitijs nō ꝑturbari rōne delectabilis hʒ:⁊ fides etiam si accipiat ꝑut est fundamētū hʒ quādā rōnē vltimi ⁊ delectabilis ꝫm q̄ cōtinet certitudinē.Un̄ glo.exponit,fides.i.de inuisibilib⁹ certitudo. ¶ Ad quartū dicēdū,q̄ sicut aug.dicit sup epl'aʒ ad gal.ap̄ls nō hoc ita suscepit,vt doceret quot sunt vel opa carnis vel fructus spūs:sʒ vt ostēderet in quo gn̄e illa vitāda,illa vero sectāda sint.Un̄ potuissent vel plures,vel etiā pauciores fructus enūerari.⁊ tn̄ oēs donorū ⁊ virtutū actus p̄nt ꝫm quādā cōuenientiā ad hec reduci:ꝫm q̄ oēs virtutes ⁊ dona necesse est q̄ ordinē mētē aliquo p̄dictorū modoꝝ.vn̄ ⁊ actus sapie ⁊ quorūcūq̄ donorū ordinātiū ad bonū reducunt ad charitatē,gaudiū ⁊ pacē.Ideo tamen potius hec q̄ alia enumerauit:q: hic enumerata magis important vel fruitionē bonorum,vel sedationem malorum:quod videtur ad rationem fructus pertinere.

¶ Utrum fructus spūsancti cōtrarient opib⁹ carnis.Arti.4.

gal.5.le. 6.1.

Ad quartū Sic ꝓcedit.Videt q̄ fructus nō cōtrarient operib⁹ carnis q̄ ap̄ls enumerat.Cōtraria eñ sunt in eodē gn̄e:sed opa carnis nō dn̄r fructus.Ergo fructus spūs eis nō cōtrariant. ¶ 2⁹.Unū vni est cōtrariū.sʒ pl'a enumerat ap̄ls opa carnis q̄ fructus spūs.Ergo fructus spūs ⁊ opera carnis nō ꝯriant. ¶ 3⁹.Inter fructus spūs p̄io ponunt charitas gaudiū ⁊ par:q̄b⁹ nō corrn̄dēt ea q̄ p̄io enumerant inter opa carnis:q̄ ne sunt fornicatio,immunditia ⁊ impudicitia.Ergo fructus spiritus non contrariantur operibus carnis.

Sed contra Est,q̄ ap̄ls dicit ibidē:q̄ caro cōcupiscit aduersus spiritum:⁊ spiritus aduersus carnem.

Rn̄deo Dicēdū,q̄ opa carnis ⁊ fructus spūs p̄nt accipi dupl'r.Unomodo ꝫm cōmunem rōnē.⁊ hoc modo in cōi fructus spūsancti cōtrariant operibus carnis:spūs.n. sanctus mouet hūanā mētē ad id qđ est ꝫm rōnē,vel poti⁹ ad id qđ est supra rationē:appetitus autē carnis q̄ est appetitus sensitiuus trahit ad bona sensibilia q̄ sunt infra hoiem.vn̄ sicut motus sursum ⁊ mot⁹ deorsum ꝯriant in nālibus,ita in operibus hūanis ꝯriant opa carnis fructibus spūs.Aliomodo p̄nt cōsiderari ꝫm ꝓprias rōnes singulorū fructuū enumeratorū,⁊ operū carnis.et sic nō opʒ q̄ singula singulis ꝯponant:q: sicut dictū est,ap̄ls nō intēdit enumerare oīa opa spūalia,nec oīa opa carnalia.Sed tn̄ ꝫm quādā adaptationē augu.sup epl'am ad gal.ꝯponit singulis operibus carnis singulos fruct⁹:sicut fornicationi q̄ est amor explēde libidinis a legitimo cōnubio solut⁹ opponit charitas,per quā anima coniungitur deo in qua etiā est vera castitas,immunditie aūt sunt oēs perturbationes de illa fornicatione cōcepte:quibus gaudiū trāqllitatis opponit.Idolorū aūt seruitus:p quam bellū est gestū aduersus euāgeliū dei,opponit paci.cōtra veneficia autē inimicitias ⁊ cōtētiones,aiositates,emulationes ⁊ dissensiones,opponuntur lōganimitas ad sustinēdum mala hominuʒ inter quos viuimus:⁊ ad curandum benignitas:⁊ ad ignoscēdū bonitas.heresibus autem opponitur fides,inuidie mansuetudo,ebrietatibus ⁊ commessationibus continentia.

Ad primū Ergo dicēdū,q̄ id qđ ꝓcedit ab arbore ꝯ natura arboris nō dicit esse fruct⁹ eius:sʒ magis corruptio q̄dā.Et q: virtutū opera sunt cōnālia rationi,opera vero vitiorū sunt cōtra rationē,ideo opera virtutū fructus dn̄r nō aūt opera vitiorū. ¶ Ad 2m dicēdū,q̄ bonum contingit vno modo:malū vero oīfariā:vt dio.dicit.4.c.de di.no.vnde ⁊ vni virtuti plura vitia opponūtur ⁊ propter hoc nō est miruʒ si plura ponunt opa carnis q̄ fructus spiritus. ¶ Ad tertiū patet solutio ex dictis.

¶ De vitijs ⁊ peccatis. Q̄ō.71.

Consequēter Cōsiderādū ē de vitijs ⁊ peccat̄. ¶ Circa q̄ sex cōsiderāda occurrūt.Primo qdē de ipsis vitijs ⁊ peccatis ꝫm se.Scđo de distōne eorū.Tertio de cōparatiōe eorū adinuicem. Quarto de subo pcti.Quinto de causa eius Sexto de effectu ipsius. ¶ Circa primū queruntur sex.Primo,vtrū vitiū ꝯrietur virtuti. Scđo,vtrū vitiū sit cōtra naturā.Tertio q̄d sit peius,vtrū vitiū vel actus vitiosus.Quarto,vtrū actus vitiosus possit esse simul cū virtute.Quinto,vtrum in omni pctō sit aliquis actus.Sexto,de diffinitiōe pcti:quā aug.ponit.22.ꝯ faustū.Pctm̄ est dictū vel factū vel concupitum contra legem eternam.

¶ Utrū vitium contrarietur virtuti. Art.1.

Ad primū Sic ꝓcedit Ut q̄ vitiuʒ non ꝯrietur ꝟtuti.Uni eñ vnuʒ est ꝯriū:vt ꝓbatur in.10.mēt. sed ꝟtuti ꝯriantur pctm̄ ⁊ malitia.nō ergo ꝯriatur ei vitiū:q: vitiū dr̄ ēt si sit indebita dispō mēbrorū corpaliū,vel quarūcunq̄ rerū. ¶ 2⁹.Uirt⁹ noīat quandā perfectionē potētie:sed vitiū nihil noīat ad potētiā pertinēs.Ergo vitiū nō ꝯriatur ꝟtuti. ¶ 3⁹. Tullius dicit in.4.de tuscu.q̄ōnibus,q̄ virtus est quedā sanitas aīe:sanitati aūt opponitur egritudo vel morb⁹ magis q̄ vitium. ergo virtuti non contrariatur vitium.

Sed contra Est,q̄ dicit aug.in li.de perfectione iustitie:q̄ vitium est q̄litas,ꝫm quā malus est aīus:ꝟtus aūt est q̄litas que facit bonū habētē:vt ex supradictis pʒ.Ergo vitium cōtrariatur ꝟtuti.

Rn̄deo Dōm,q̄ circa ꝟtutē duo possumus cōsiderare.s.ipsam essentiam ꝟtutis:⁊ id ad qđ est ꝟtus.In eēntia quidē ꝟtutis aliq̄d cōsiderari pōt directe:et aliq̄d ex consequēti.Directe quidē ꝟtus importat dispōnē quandā alicuius cōuenienter se hn̄tis ꝫm modū sue nāe.Un̄ ph̄s dicit i.7. phy.q̄ ꝟtus est dispō pfecti ad optimū:dico aūt pfecti qđ est dispositū ꝫm nām.Ex ꝯn̄ti aūt seq̄tur q̄ ꝟtus sit bonitas q̄dā in h̄ eñ cōsistit vniuscuiusq̄ rei bonitas q̄ cōueniēter se hʒ ꝫm modū sue nāe.Id aūt ad qđ virtus ordinat ē act⁹ bon⁹:vt ex supradictis pʒ.ꝫm hoc igit tria inueniunt opponi ꝟtuti.quorū vnū est pctm̄:qđ opponit sibi ex pte eius ad qđ ꝟt⁹ ordinat:nā pctm̄ ꝓprie noiat actū inordinatū,sicut act⁹ ꝟtutis est act⁹ ordinatus ⁊ debit⁹.ꝫm aūt q̄ ad rōnē ꝟtutꝭ cōseq̄tur q̄ sit bonitas q̄dā,opponit ꝟtuti malitia.sʒ ꝫm id qđ directe est de rōne ꝟtutis,opponitur virtuti vitiū:vitiū eñ vniuscuiusq̄ rei esse vr̄ q̄ nō sit disposita ꝫm q̄ conuenit sue nāe.Un̄ aug.dicit in.3.de libero arbi.Quod pfectiōi nature deesse perspexeris,id voca vitium.

Ad primū Ergo dōʒ,q̄ illa tria nō cōtrariant ꝟtuti ꝫm idē sed pctm̄ q̄dē ꝯriatur ꝫm q̄ ꝟtus est operatiua boni.malitia aūt ꝫm q̄ est bonitas quedā vitium aūt ꝑprie ꝫm q̄ est ꝟtus. ¶ Ad scđʒ dōm,q̄ ꝟtus nō solū importat pfectionē potētie que est principiū agēdi:sʒ ēt importat debitā dispōnē eius cui⁹ est ꝟtus.⁊ h̄ iō:q: vnūq̄dq̄ opatur ꝫm q̄ actu est:requirit ergo q̄ aliq̄d sit in se bn̄ dispositū qđ dʒ esse boni opatiuuʒ. ⁊ ꝫm h̄ ꝟtuti vitiū opponit. ¶ Ad tertiū dōʒ q̄ sic tullius dicit in.4.de tusculanis q̄ōnib⁹ morbi ⁊ egrotationes partes sunt vitiositatis.in corporibus eñ morbū appellat totius corporis corruptionē:puta febrē vel aliquid hmōi.egrotationē vero morbū cū imbecillitate:vitium aūt cū partes corpis inter se dissident.Et q̄uis in corpore q̄nq̄ sit morbus sine egrotatione:puta cum aliquis est interius male dispositus,non tamen exterius

¶ Super q̄ōnē.71.

In titulo.q.71.⁊ articulorū aduerte nouitie:q̄ licet tractādo de virtutibus nō fuerit distinctū de virtutis habitu et actu eius in vocabulis:q: caremus illis nominibus:tamen in hoc tractatu habem⁹ nomina:⁊ vitij quidem nomine habitum vitij significam⁹.Peccati aūt nomine actū ipsum vitij propter quod author vtrūq̄ ꝑponit in principio questionis:⁊ in articulis distincte querit de eis.Attentus ergo esto quando de vitio:⁊ quando de peccato est sermo.

¶ Super arti.1.

In primo articulo memor esto doctrine posterioristice de per se:⁊ per se.secundo etiam essentialiter:⁊ videre poteris q̄ sicut homini conuenit primo rationale:⁊ consequēter animal:ita virtuti sua differentia constitutiua:⁊ consequēter cōmune p̄dicatū essentiale.s.esse bonitatē.Māda quoq̄ memorie oppositionem et distinctionem horuʒ trium vitij:peccati ⁊ malitie:vt possis intelligere sequentia.

3.q.68. art.1.ad 2. Et ꝟi.q. 14.ā.6. ad.2. Et vir.q 1.arti.1. ad.1.et 5.et.q.2. ar.13.c.

ꝑpediẗ a solitis opationib⁹. In aīo tñ vt ipse dicit hec duo nō pñt nisi cogitatiōe secerni. Necesse est eñi q̄ q̄ñcūq̄ aliquis interius est male disposit⁹ hñs inordinatū affectū q̄ ex hoc imbecillis reddaẗ ad debitas opatiōes exercēdas: q2 vnaqueq̄ arbor ex suo fructu cognosciẗ. i. hō ex ope: vt d̄r matth. 12. sed vitium animi (vt tullius ibidē dicit) est hit⁹ aut affectio animi in tota vita incōstās, ⁊ a seipa dissentiens. q̄d quidē inueniẗ ēt absq̄ morbo vel egrotatiōe: vtpote cū aliq̄s ex infirmitate vel ex passiōe peccat. vñ in plus se hz vitium q̄ egrotatio vel morb⁹: sicut etiā ꝟtus in pl⁹ se hz q̄ sanitas: nā sanitas etiā quedā ꝟtus ponitur in. 7. physi. ⁊ iō ꝟtuti conuenientius opponitur vitium q̄ egrotatio vel morbus.

¶Utrū vitiū sit contra naturam. Ar. 2.

AD scdm Sic pceditur. Uẗ q̄ vitiū nō sit cōtra nām. Uitiū eñi ꝯꝛiatur virtuti: vt dictū est: sz ꝟtutes nō sunt in nobis a nā: sed cāntur in nobis p infusionē, aut ab assuetudine: vt dictū est. Ergo vitia nō sunt cōtra nām. ¶P̄. Ea q̄ sunt ꝯ nām nō pñt assuefieri: sicut lapis nunq̄ assuescit ferri sursum: vt d̄r in. 2. ethi. sz aliqui assuefiūt ad vitia. Ergo vitia nō sunt ꝯ nām. ¶P̄. Nihil q̄d est ꝯ nām inueniẗ in habētibus illā nām vt in plibus: sed vitia inueniūtur in hoib⁹ vt in plib⁹: q2 sicut d̄r matth. 7. Lata est via que ducit ad pditionē ⁊ multi vadūt p eā. Ergo vitiū nō est cōtra naturaz. ¶P̄. Peccatū cōparaẗ ad vitiū sicut actus ad habitū. vt ex supradictis pz: sz pctm̄ diffinitur esse dictū vel factū vel cōcupitū ꝯ legē dei: vt pz p aug. 22. ꝯ faustū. lex aūt dei est supra nām. Magis ergo dōm est q̄ vitiū sit cōtra legem q̄ sit contra naturam.

Sed ꝯtra Est, q̄ aug. dicit in. 3. de libero arbitrio, Omne vitium eoipso q̄ vitiū est: cōtra naturam est.

Rñdeo Dōm, q̄ sicut dictū est, vitiū virtuti ꝯꝛiaẗ: ꝟtus aūt vniuscuiusq̄ rei cōsistit in hoc q̄ sit bene disposita ſm cōuenientiā sue nāe: vt. s. dictū est. vñ opz q̄ in qualibet re vitiū dicaẗ ex hoc q̄ ē disposita ꝯ id q̄d cōuenit sue nāe: vñ ⁊ de hoc vnaq̄q̄ res vituperaẗ. a vitio aūt nomē vituperationis detractum crediẗ: vt aug. dicit in. 6. de libero arbi. ¶Sed cōsiderandū est q̄ natura vniuscuiusq̄ rei potissime ē forma ſm q̄ res spēm sortiẗ: hō aūt in spē cōstituiẗ p aiam rōnalē. ⁊ iō id q̄d est ꝯ ordinē rōnis ꝓprie est ꝯ nām hois inq̄ztū est hō. q̄d aūt est ſm rōnē, est ſm nām hois inq̄ztū ē hō. bonū aūt hois est ſm rōnē eē, ⁊ malū hois est ꝑter rōnē esse: vt diony. dicit. 4. c. de diui. no. vñ ꝟtus hūana q̄ hoiem facit bonū, ⁊ opus ipsius bonuz reddit intantū est ſm nām hois inquantū cōuenit rōni. vitiū aūt intantū est cōtra naturā hominis inquantū est cōtra ordinem rōnis.

Ad primū Ergo dōm, q̄ virtutes etsi nō causenẗ a nā ſm suuz esse pfectū: tñ inclināt ad id quod est ſm nām. i. ſm ordinē rōnis. Dicit eñi tulli⁹ i sua rethorica, q̄ ꝟtus est habit⁹ in modū nāe rōni cōsentaneus. ⁊ h̄ mō ꝟtus d̄r esse ſm nām: ⁊ p ꝯꝛium intelligiẗ q̄ vitiū sit ꝯ nām. ¶Ad scdm dōm, q̄ phs ibi loquitur de his q̄ sunt cōtra nām ſm q̄ esse ꝯ nām opponiẗ ei q̄d est esse a natura: nō aūt ſm q̄ esse ꝯ nām opponitur ei q̄ est esse ſm nām, eo mō quo virtutes dñr esse ſm nām: inq̄ztū inclināt ad id q̄d nāe cōuenit. ¶Ad tertiū dōm, q̄ in hoie est duplex natura. s. rōnalis ⁊ sensitiua. Et q2 p opationē sensus hō puenit ad act⁹ rationis, ideo plures sequūtur inclinationes nāe sensitiue q̄ ordinē rōnis: pl'es eñi sunt qui assequūtur principiū rei q̄ qui ad cōsummationē perueniūt. ex h̄ aūt vitia ⁊ pctā in hoib⁹ ꝓueniunt q̄ sequūtur inclinationē nature sensitiue cōtra ordinē rōnis. ¶Ad quartū dōm, q̄ quicquid est ꝯ rōnē artificiati. est ēt ꝯ naturā artis qua artificatū pducitur: lex aūt eterna comparatur ad ordinē rōnis hūane sicut ars ad artificiatū. vñ eiusdē rōnis est q̄ vitiū ⁊ pcm̄ sit ꝯ ordinē rōnis hūane ⁊ q̄ sit ꝯ legē eternam. Unde aug. dicit in. 3. de libero arbitrio q̄ a dō hñt oēs nature q̄ nature sunt: ⁊ intm̄ sunt vitiose inquantū ab eius qua facte sunt arte discedunt.

¶Utrū vitiū sit peiusq̄ act⁹ vitiosus. Ar. 3.

AD tertiū Sic pcediẗ. Uẗ q̄ vitium i. habit⁹ malus sit peius q̄ peccatū. i. act⁹ malus. Sicut eñi bonū q̄d est diuturni⁹ est melius, ita malū q̄d est diuturnius est peius. sz habitus vitiosus est diuturnior q̄ act⁹ vitiosi qui statim trāseunt. Ergo habit⁹ vitiosus est peior q̄ actus ꝟtuosus. ¶P̄. Plura mala sunt magis fugiēda q̄ vnū malū: sed habit⁹ malus virtual'r ē cā mltorū maloꝝ actuū. Ergo habitus vitiosus est peior q̄ actus vitiosus. ¶P̄. Causa est potior q̄ effectus: sed habitus pficit actū tam in bonitate q̄ in malitia. Ergo habitus est potior actu, ⁊ in bonitate ⁊ in malitia.

Sed ꝯtra. Pro actu vitioso aliq̄s iuste puniẗ: non aūt pro habitu vitioso si nō pcedat ad actum. Ergo actus vitiosus est peior q̄ habitus vitiosus.

Rñdeo Dōm, q̄ habit⁹ medio mō se hz inter potētiā ⁊ actū. Manifestū est aūt q̄ act⁹ in bono ⁊ malo p̄eminet potētie vt d̄r in. 9. meta. melius est eñi bene agere q̄ posse bñ agere: ⁊ silr vituperabilius est male agere q̄ posse male agere. vnde etiam sequitur q̄ habit⁹ in bonitate ⁊ in malitia mediū gradum obtineat inter potētiā ⁊ actū: vt. s. sicut habit⁹ bonus vel malus p̄eminet in bonitate vel malitia potētie, ita etiā subdaẗ actui. q̄d etiam ex hoc apparet q̄ habit⁹ nō d̄r bonus vel malus nisi ex hoc q̄ inclinat ad actū bonū vel malum. Unde ꝓpter bonitatem vel malitiam actus d̄r habitus bonus vel malus. ⁊ sic potior est actus in bonitate vł malitia q̄ habitus: q2 ꝓpter q̄d vnūquodq̄ tale, ⁊ illud magis est.

Ad primū Ergo dōm, q̄ nihil phibet aliq̄d esse simplr altero potius, q̄d tñ ſm quid ab eo deficit: simplr eñi potius iudicaẗ q̄d p̄eminet quantū ad id q̄d p se consideratur in vtroq̄, ſm quid aūt q̄d p̄eminet ſm id q̄d p accidens se habet ad vtrunq̄. ostēsum est aūt ex ipsa rōne actus ⁊ habitus q̄ actus est potior in bonitate ⁊ malitia q̄ habit⁹: q̄ aūt habitus sit diuturnior q̄ act⁹, accidit ex eo q̄ vtrūq̄ inueniẗ in tali natura que nō pōt semp agere, ⁊ cuius actio est in motu trāseunte. vnde simplr act⁹ est potior tā in bonitate q̄ in malitia. sed habit⁹ ē potior ſm quid. ¶Ad scdm dōm, q̄ habitus nō est simplr plures actus: sed ſm quid. i. virtute. vñ ex hoc nō pōt cōcludi q̄ habitus sit simplr potior in bonitate vel malitia q̄ actus. ¶Ad tertium dōm, q̄ habit⁹ est causa actus in gñe cause efficientis: sed actus est causa habit⁹ in gñe cause finalis, ſm quā cōsideraẗ rō boni et mali. ⁊ ideo in bonitate ⁊ malitia actus preeminet habitui.

¶Utrum peccatū simul possit esse cum virtute. Ar. 4.

AD quartū Sic pcediẗ. Uẗ q̄ act⁹ vitiosus siue pcm̄ nō possit simul eē cū ꝟtute. Cōtraria eñi nō pñt eē simul in eodē: sz pctm̄ quodāmō ꝯꝛiaẗ ꝟtuti: vt dictū ē. Ergo pcm̄ nō pōt simul esse cū ꝟtute. ¶P̄. Pcm̄ est peius q̄ vitiū. i. actus malus q̄ habit⁹ malus: sz vitiū nō pōt simul eē in eodē cū virtute. Ergo neq̄ pctm̄. ¶P̄. Sicut pctm̄ accidit in reb⁹ volūtarijs, ita ⁊ in reb⁹ nālib⁹: vt d̄r in. 2. physi. sed nūq̄ in reb⁹ nālibus accidit pctm̄ nisi p aliquā corruptiōnē virtutis nālis: sicut

¶Super ar. 2.

IN artic. 2. eiusdē. 71. q. in rñsiōe ad. 3m aduerte q̄ argm est arduū: ⁊ flebilē ingerens difficultatē de ea quā experimur in nr̃a spē singl'ari miseria. Admirandum quippe ē q̄ quū oib⁹ spēb⁹ q̄s videm⁹ tā infra q̄ supra hoiez statutū sit bonū vt i plib⁹: sola hūana nā in hac iacet miseria vt malū hēat vt plib⁹ ⁊ bonū vt pauciorib⁹. ⁊ ē sermo de malo ꝯ nām/⁊ bono ſm nām. Et autor ex aristo. 9. ethic. soluit dicēs: q̄ causa hui⁹ exorbitātie est dualitas nārū subordinatarū in hoie: q̄rū vna ꝯiaẗ alteri. Ex h̄ nāq̄ q̄ in hoie est rō ⁊ sensus: ⁊ caro cōcupiscit aduersus spūm: ⁊ a bono sensu inchoam⁹ adiūcto illo alio p̄n°/sed pl'es sunt inchoātes q̄ cōsumātes. manifeste sequiẗ/ q̄ pl'es sequuntur bona ſm nām sensitiuā/ q̄ puenientes ad sequendū bonū ſm nām rōnalē. Ex h̄ aūt aliq̄s malū ꝯ nām rōnalez incurrit: q2 in sensitiue nāe bonis quiescit. Est etiā ⁊ alia ex eadē radice rō: q2. s. nāe sensitiue bona sūt q̄ ad nos magis cōnālia vtpote ab ineunte etate in vsu: ⁊ magis nota/vtpote euidēti expiētia sensuū: ⁊ magis mouentia/⁊ rōne prompte delectationis ⁊ rōne imminētis oppositi cōtristātis i pxōptu. rōnis aūt bonū post etatē pcipiẗ: ⁊ parū cognoscitur ⁊ parū mouet tā ipsum quā oppositū malū tam culpe q̄ pene vt experimur. oñdit autē hec hūane nāe infelicitas ipsam nō esse eiusdē nāe cū alijs quas videm⁹: sed altiorē ingredi rerum ordinē: parū tamen de illo participādo.

22e. q̄o. 154. art. 12. Et 4. di. 41. ar. 3. q. 1. ad. 1. Et mal'. q. 14. ar. 2. ad. 8. ⁊ q. 15. art. 1. ad. 7. Et ro. 1. lec. 8. co. 1. fi. Et gal'. 5 lec. 6. co 2. prin°. Et col. 3. co. 3.

¶Super ar. 3.

IN art. 3. in rñsione ad primū nota q̄d p se/ ⁊ q̄d p accñs in habitu ⁊ actu iuxta doctrinā in corpe artl'i: vt scias discernere quum de nobilitate habitus ⁊ actus est disceptatio. pp q̄d rñsio ad. 3. etsi solum loquaẗ cōparando actū ⁊ habitū in nobilitate ⁊ malitia: nō tñ negatū inde putes actu esse simplr nobiliorem habitu. Ex rōne eñi allata i corpore ⁊ explanata ad primū pz q̄ act⁹ simplr est nobilior ⁊ melior hitu sic act⁹ simplr actu pmixto potentie/⁊ finis co q̄d est ad finē simplr ſm q̄d aūt inquantū permaneret in s̄bto: ⁊ hz in se virtualiter actū vt cā efficiens/ nō incōuenit excellere, nō eñi ꝓprie cā ē vniuoca: vt fortes platonis: sz potius sicut semē: q̄d ē scdaria cā infra vniuocā ad eandē eñi spēm spectat semē ⁊ effectus ⁊ habit⁹ ⁊ act⁹: sed effect⁹ ⁊ act⁹ perfectiores sunt res talibus instralib⁹ cāis q̄ suis effectibus.

3. arti. 1. cor. Et mal'. q. 2. ar. 2. ad. 9. et artic. 3. ad 8m.

¶Super arti. 4.

IN ar. 4. in rñsione ad 2. aduerte q̄ argumēto cōsistente in hoc/ q̄ si virt⁹ nō est cōpossibilis minori malo puta vitio ergo nec maiori puta actui ⁊c. rñdet autor q̄ incōpossibilitas nō cōsurgit ex maiori vel minori bonitate vel malitia: sed ex directa oppōne: magis aūt opponiẗ vitium virtuti q̄ pcm̄: ⁊ ideo ⁊c.

3. q̄. 63. ar. 2. ad 2m. ⁊ q 73. ar. 1. ad 2m. ⁊ q. 77. ā. 2. ad. 5 Et 22e. q. 24. ā. 12. Et mal'. q. 2. arti. 9. ad. 15. Et po. q. 1. arti. 1. ad 3m.

mōstra accidunt corrupto aliquo principio in semine: vt d̄r in. 2. physi. Ergo etiā in rebus volūtarijs nō accidit pctm̄ nisi corrupta aliqua virtute aīe. ⁊ sic pctm̄ ⁊ virtus nō pñt esse in eodem.

Sed ꝯ Est, q̄ phs dicit in. 2. ethi. q̄ per cōtraria virt⁹ generaẗ ⁊ corrūpitur: sed vnus actus virtuosus non causat virtutē: vt supra habitū est. Ergo neq̄ vnus actus pcti tollit virtutem. Possunt ergo simul in eodem esse.

Rñdeo Dicēdū, q̄ pctm̄ cōparaẗ ad virtutē sicut act⁹ malus ad hitū bonū. alr aūt se hz hit⁹ in aia, ⁊ forma in re nāli: forma eñi nālis ex necessitate pducit opationē sibi ꝯuenietē. vñ nō pōt esse simul cū forma nāli act⁹ forme ꝯꝛie. sicut non pōt esse cū calore act⁹ infrigidationis: neq̄ simul cū leuitate motus descēsionis nisi forte ex violētia exterioris mouētis. sz hitus in aia nō ex necessitate pducit suā opōnē: sz hō vtiẗ eo cū voluerit. vñ simul hitu in hoie existe pōt nō vti habitu aut agere ꝯꝛium actū: ⁊ sic pōt hñs virtutē pcedere ad actū pcti. actus vero pcti si cōpareẗ ad ipaz virtutē put est hit⁹ q̄dā, nō pōt ipaz corrūpere si sit vn⁹ tm̄: sicut. n. nō gñaẗ hit⁹ p vnū actū, ita nec p vnū actum corrūpiẗ: vt supra dictū est. Sz si cōpareẗ act⁹ pcti ad cām virtutū sic pōle est q̄ p vnū actū pcti aliq̄ virtutes corrūpanẗ: q̄dlz. n. peccatū mortale ꝯꝛiaẗ charitati, q̄ est radix oīuz virtutū infusarū inquātū sūt virtutes. ⁊ iō p vnū actū pcti mortalis exclusa charitate excludunẗ p ꝯñs oēs virtutes īfuse inquātū sūt virtutes. ⁊ hoc dico pp fidē ⁊ spem, quarū habitus remanēt informes post pctm̄ mortale: ⁊ sic nō sunt virtutes: sed peccatū veniale q̄d nō ꝯꝛiatur charitati nec excludit ipsam: p ꝯñs etiā nō excludit alias virtutes. virtutes vero acq̄site nō tollūtur per vnū actū cuiuscunq̄ peccati. Sic igitur pctm̄ mortale nō pt simul esse cū virtutibus infusis pōt tñ simul esse cū virtutibus acq̄sitis: pctm̄ vero veniale pōt simul esse ⁊ cum virtutibus infusis, ⁊ cum acquisitis.

Ad primū Ergo dōz, q̄ pctm̄ ñ ꝯꝛiaẗ ꝟtuti ſm se: sz ſm suū actū. ⁊ iō pctm̄ nō pt sil'eē cū actu virtutis: pōt tñ sil'eē cū hitu. ¶Ad ſm dōm, q̄ vitiū directe ꝯꝛiaẗ virtuti, sicut ⁊ pctm̄ actui ꝟtuoso. ⁊ iō vitiū excludit ꝟtutē, sicut pcm̄ excludit actū virtutis. ¶Ad tertiū dōm, q̄ ꝟtutes nāles agūt ex necessitate. ⁊ iō integra existēte virtute nunq̄ pctm̄ pōt in actu inueniri: sz ꝟtutes aīe nō pducūt act⁹ ex necītate. vñ nō est silis rō.

¶Utrū in quolibet peccato sit aliq̄s actus. Arti. 5.

AD q̄ntū Sic procediẗ. Uideẗ q̄ in quolibet peccato sit aliq̄s act⁹. Sicut eñi meritū cōparaẗ ad virtutē, ita pctm̄ ad vitiū cōparaẗ: sz meritū nō pōt esse absq̄ aliq̄ actu. Ergo nec peccatū pōt eē absq̄ aliquo actu. ¶P̄. Aug. dicit in li. de libe. arbi. q̄ oē pctm̄ adeo est volūtariū: q̄ si nō sit volūtarium nō est peccatū: sz nō pōt esse aliq̄d volūtariū nisi p actū voluntatis. Ergo oē peccatū hz aliquē actum. ¶Preterea. Si peccatuz esset absq̄ aliquo actu seq̄reẗ q̄ ex hoc ipso q̄ aliq̄s cessat ab actu debito peccaret: sz cōtinue aliq̄s cessat ab actu debito: ille. s. q̄ nūq̄ actū debitū operaẗ. ergo sequereẗ q̄ continue peccaret: quod est falsum. Non ergo est aliquod peccatum absq̄ actu.

12e. q. 54. ā. 2. ad. 2. et q. 79. ā. 3. Et 2. di. 35. ar. 3. Et di. 41. q. 1. ar. 1. ad. 4. Et po. q. 1. ar. 6. ad. 9. et q. 11. ar. 1. ad. 6. Et mal'. q. 2. ā. 1.

Sed ꝯtra Est, q̄ diciẗ iacobi. 4. Scięti bonū facere et nō faciēti peccatū est illi: sed non facere non importat aliquem actum. Ergo peccatū pōt esse absq̄ actu.

Rñdeo Dicēdū, q̄ q̄ ista principal'r moueẗ pp peccatuz omissionis: de quo aliq̄ diuersimode opinantur. Quidā eñi dicūt q̄ in oī peccato omissionis est aliq̄s act⁹, vel interior vel exterior. Interior q̄dē sicut cū aliq̄s vult nō ire ad ecclesiā q̄ñ ire teneẗ. Exterior aūt sicut cū aliq̄s illa hora q̄ ad ecclesiā ire teneẗ vel etiā ante, occupat se talibus q̄bus ab eundo ad ecclesiā impediẗ. Et hoc quodāmō videẗ in primū redire: q̄ eñi vult aliq̄d cū quo aliud simul esse nō pōt, ex ꝯñti vult illo carere: nisi forte nō ꝑpēdat q̄ per hoc q̄d vult facere impediẗ ab eo q̄d facere tenetur. in quo casu posset per negligētiā culpabilis iudicari. Alij vero dicūt q̄ in peccato omissionis nō req̄ritur aliq̄s actus. ipm̄ eñi nō facere q̄d q̄s facere tenetur peccatū est. ¶Utraq̄ aūt opinio ſm aliq̄d veritatez hz. Si. n. intelligaẗ in pctō omissionis illud solū q̄d per se pertinet ad rōnē peccati, sic q̄nq̄ omissionis peccatū est cū actu interiori: vt cū aliq̄s vult nō ire ad ecclesiā. Quandoq̄ vero absq̄ oī actu vel interiori vel exteriori: sicut cū aliquis hora qua tenetur ire ad ecclesiā nihil cogitat de eundo vel non eundo ad ecclesiam. Si vero in peccato omissionis intelligantur etiā cause vel occasiones omittēdi, sic necesse est in peccato omissionis aliquē actū esse: nō enim est peccatū omissionis nisi cū aliq̄s ꝑtermittit q̄d pōt facere ⁊ nō facere. q̄ autem aliquis declinet ad non faciendum illud quod potest facere ⁊ non facere, non est nisi ex aliq̄ causa vel occasione coniuncta vel precedēte: ⁊ siquidē causa illa nō sit in potestate hois, omissio nō hz rōnē pcti: sicut cū aliq̄s pp infirmitatē ꝑtermittit ad ecclesiam ire. Si ꝟo causa vel occasio omittēdi subiaceat volūtati, omissio hz rōnē pcti: ⁊ tūc semp opz q̄ ista causa inquantū est volūtaria hēat aliquē actū ad minus interiorē volūtatis, q̄ quidē act⁹ q̄nq̄ directe fertur in ipsam omissionē: puta cū aliq̄s vult nō ire ad ecclesiam vitans laborē. ⁊ tūc talis actus p se ptinet ad omissionē: voluntas eñi cuiuscunq̄ peccati p se ptinet ad pctm̄ illud: eo q̄ voluntariū est de ratione pcti. Q̄nq̄ aūt actus voluntatis directe fertur in aliud per q̄d hō impediẗ ab actu debito. siue illud in q̄d ferẗ voluntas sit coniunctū omissioni: puta cū aliq̄s vult ludere q̄ñ ad ecclesiā deberet ire. siue etiā sit p̄cedens: puta cū aliq̄s vult diu vigilare de sero ex quo seq̄tur q̄ non vadat hora matutinali ad ecclesiā. ⁊ tūc act⁹ iste interior vel exterior per accñs se hz ad omissionē: q2 omissio sequitur ꝑter intētionē: h̄ aūt dicimus p accñs eē q̄d est ꝑter intētionē: vt pz in. 2. physi. vñ manifestū est q̄ tūc pctm̄ omissionis hz quidem aliquē actū coniunctū vel p̄cedentē, q̄ tñ per accñs se hz ad pctm̄ omissionis. iudiciū autē de reb⁹ dandū est ſm illud q̄d est p se ⁊ non ſm illud q̄d est p accñs. Uñ verius dici pōt q̄ aliquod pctm̄ possit esse absq̄ omni actu: alioquin etiam ad essentiam alioꝝ peccatorum actualium pertinerent actus ⁊ occasiones circunstantes.

Ad primū Ergo dōm, q̄ plura req̄rūtur ad bonū q̄ ad malum: eo q̄ bonū cōtingit ex tota ītegra causa, malum aūt ex singularib⁹ defectib⁹: vt dion. dicit. 4. ca. de diui. no. ⁊ iō pctm̄ pōt cōtingere, siue aliq̄s faciat q̄d nō dz, siue nō faciēdo q̄d dz: sed meritū nō pōt esse nisi aliq̄s faciat volūtarie q̄d dz. ⁊ iō meritū nō pōt esse sine actu, sed pctm̄ pōt esse sine actu. ¶Ad scdz dōm, q̄ aliq̄d d̄r volūtarium, nō solū q2 cadit super ipm act⁹ volūtatis, sed q2 in ptāte nr̃a est vt fiat vel nō fiat: vt d̄r in. 3. ethic. vñ etiam ipsum nō velle pōt dici volūtariū: inquantū in ptāte hois ē velle ⁊ nō velle. ¶Ad tertiuz dōm, q̄ pctm̄ omissionis ꝯꝛiatur p̄cepto affirmatiuo q̄d obligat semp, sed non ad semper. ⁊ ideo solū pro tpe illo aliq̄s cessando ab actu peccat, pro quo p̄ceptū affirmatiuū obligat.

¶Utrum conuenieter diffiniatur pctm̄, esse dictum vel factum, vel concupitū contra legem eternam. Arti. 6.

AD sextū Sic pceditur. Uideẗ q̄ incōuenienter diffiniatur pctm̄ cum dicitur, Peccatū est dictum vel factum vel concupitū contra legem eternā. Dictū eñi vel factum vel concupitum importat aliquē actum sed non omne peccatum importat aliquē actum: vt dictum est. Ergo hec diffinitio nō includit oē pctm̄. ¶P̄. Aug. dicit in lib. de duab⁹ animabus, Peccatum est volūtas retinēdi vel consequēdi q̄d iustitia vetat: sed voluntas sub cōcupiscētia comprehenditur ſm quod concupiscētia largo modo sumitur pro omni appetitu. ergo sufficeisset dicere, Peccatum est concupitum contra legē eternā. nec oportuit addere dictum vel factum. ¶P̄. Peccatuz ꝓprie consistere videtur in auersione a fine: nā bonum ⁊ malū principal'r considerantur ſm finem: vt ex supradictis pz. vnde ⁊ august. in. 1. de libe. arbit. per comparationem ad finem

¶Super arti. 6.

IN articulo sexto dubiū occurrit ex grego. de arimino in secundo sen. disti. 34. volēte q̄ peccatū ꝓprie q̄ q̄s d̄r formal'r peccās ñ est act⁹/nec est aliq̄d incōplexe significabile. ⁊ hoc pbaẗ dupl'r. primo q2 pctm̄ consistit in hoc q̄ aliquis agit ꝯ rectā rōnē: sz hoc nō est nisi cōplexe significabile. ergo. Et q2 in p̄ceptis affirmatiuis ⁊ negatiuis phibentur peccata: ⁊ affirmanẗ eoꝝ opposita: vt pateẗ. sz i his sola cōplexe enuntiabilia iubentur aut phibentur: q2 quū precipitur nō mechaberis nec vir nec mulier nec actus prohibetur: sz facere actuz cōmixtionis: q̄d sola oratione est enūtiabile formaliter vel eq̄ualēter. Sed hic gregorij phantasia a diuo thoma post aug. ⁊ aristotelē excluditur dicēte hic q̄ peccatū nil aliud est q̄ actus humanus malus: cōstat nāq̄ q̄ actus humanus malus est q̄d incōplexe significabile: significaẗ nāq̄ infinitis noibus incōplexis vt fornicationis blasphemie ⁊ alijs hmōi nominib⁹. Peccatū nāq̄ quum volūtariū sit in actu secundo cōsistēs ſm veritatem aut sumitur materialiter aut formaliter: aut p toto cōposito. ⁊ si q̄dez sumiẗ mālr cōstat q̄ actus scōs est q̄d sit illud: ⁊ pōt et noial'r ⁊ verbaliter significari. verbal'r q̄dē per modū actus: noial'r aūt p moduz s̄be. si vero sumiẗ formal'r cōstat q̄ est priuatio: q̄ eodē mō est significabilis: ⁊ silr toto cōpositū. sz q̄d forte decipit est: q2 non discernitur inter peccatū in actu exercito ⁊ in actu signato / et peccatū in re, i. ſm se vt puenit significabilitatē vtraq̄: in actu nāq̄ exercito non nisi verbo significaẗ in actu vero signato nomine: sed q̄stio theologoꝝ ⁊ philosophorū de re est: vt abstrahit ab his significandi modis. Et per hec patet respōsio ad obiecta: falsum namq̄ vtrobiq̄ assumitur: nisi in actu exercito: quum dicitur q̄ agere ꝯtra rationē q̄ mechari ⁊c. non sint incomplexe sig̃bilia:

1. q. 76. ar. 2. ad 1. Et. 2. di. 35. ar. 2. cor. ⁊ ad 3. Etma. q. 2. ar. 1. c. ⁊ ad. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

male quoq; exponit aug. in diffinitiõe ista: pctm̃ e[st] dictũ factũ. nisi verificetur/ ꝙ pctm̃ est dictio factio cõcupiscẽtia . . . õtra legez dei. ¶ In eodẽ arti. pro quãto h tractat q̃d est pctm̃ in moralibꝰ: z dr ꝙ est actus voluntarius malꝰ: scito vir docte ꝙ vt ex supradictis in q. 18. hẽs malũ equoce dr de malo absolute z de malo morali: qm̃ malũ abᵗᵉ est formalr nulliꝰ nãe: sz priuatio z nihil. malũ aũt morale est multarum nãrum: sicut color z alia gña: vitiũ em̃ in temperãtie formalr est vna spẽs in rerũ nã: z silr actꝰ intẽperãtie formalr ẽ opatio in certa spẽ positiua: idẽ em̃ iudiciũ est de intemperantia hituali z actuali. q ad h. z qm̃ illa vitiũ hec pctm̃ est: iõ caue in tractatu de vitijs z pctis ne erres in pricipio putãs vitiũ z pctm̃ hre tm̃ rõnez mali rõne priuationis. Opz nãq; dicere ꝙ pctm̃ est actus malus duplr. s. õrie z puatiue: intẽperãtia em̃ est actꝰ malꝰ õrie pro quãto est actus hñs õriũ obm̃ forˡᵉ obto tẽperantie. Est vo actꝰ malus puatiue p quãto est actꝰ priuatꝰ rectitudine quã deberet hr̃e. Est aũt inter has duas mali rões tãta dr̃ia: ꝙ pria vt dictũ fuit est res q̃dã positiua z a deo zc. ꝙ scda est priuatio ẽ nihil z nõ a deo. pria quoq; est prior nalr scda: z est fundamẽtũ eiꝰ ꝙ oẽ pctm̃ est actꝰ õrius alicui virtuti: z ad hmõi õrietatẽ sequitur priuatio debite rectitudinis. prima rursus spectat ad cõuersionẽ. scda aũt ad auersionẽ inuentã in pctõ vtroq; z vocat inordinatio: sed pria õrie: scda priuatiue. Quis vsitato vocabulo quũ de pctõ est disputatio/ iordinatio/ deformitas/ malitia/ ratio mali z si q̃d est hmõi priuatiue sumant in lr̃a. ergo quũ dr ꝙ peccatũ est actꝰ hũanus malꝰ: intellige/ ꝙ malꝰ z inordinatꝰ vtroq; mõ: vtranq; em̃ inordinationẽ hz actꝰ ex incõmensuratiõe ad suã regulã. nã inordinationẽ õrie hz ex obiecto qd est aliq̃d appetitũ dissonans regule. z ex hoc comitat inordinatio puatiue: qꝛ ex hoc actꝰ priuatur rectitudine regule q̃ deberet informari. ¶ In eodẽ artic. qm̃ ibi dr ꝙ inordinatio est q̃si formale in pctõ: z actꝰ hũanus est q̃si mãle. dubitari põt prio de sensu lr̃e. scdo de re. de sensu quidẽ an loquat de inordinatione vtraq;: an de altera tm̃. s. priuatiua: z silr p sbam actꝰ an intelligat actũ ipm̃ in gñe nãe/ an ẽt sm spẽm moralẽ. sed hec qõ qꝛ de verbis z de rebꝰ cõstat nõ magnifacienda est: verificari nãq; põt de inordiatiõe vtraq; ꝙ est q̃si formale i pcõ: z suba actꝰ volũtarij i gñe nãe vt mãle. Et rursus verificari potest ꝙ suba actus in genere nature/ et moris est vt mãle z inordinatio priuatiue est vt formale vt ex dicẽdis clarius pz. scda tñ expõ magis vr lr̃alr intẽta. De re igit ipsa dubium est q̃ duarũ inordinationũ sit magis de rõne pcti an inordinatio positiua an inordinatio priuatiua: z h ẽ idẽ qd q̃rere q̃d est magis de rõe pcti auersio vel cõuersio. opz em̃ h vbi q̃d ẽ pctm̃ fundamus peccati quidditatẽ diligẽter inuestigare: qm̃ principiũ ois scie est qd q̃d est. Et scito ꝙ nõ facio difficultatẽ in peccatorũ noibꝰ pprijs: puta intẽperãtia/ iniustitia: vel cõi/ puta culpa pctm̃: qm̃ esset qõ nõ de rebꝰ abᵗᵉ: sed vt significãt sub vocabulis: z rediret qõ de noibꝰ. dico aũt hoc ne quis arguat ex h ꝙ sicut albũ purã q̃litatẽ sigt: ita malũ purã malitiã z pctm̃ purã priuationẽ. De ipsa ergo re quã pctm̃ dicimus: quocũq; noie vocet qd est: z scotꝰ in scdo sen. dist. 35. tz ꝙ inordinatio priuatiua seu auersio est magis de rõne pcti: qꝛ est ipsa essentialis rõ peccati/ et hoc manifestat p oppositũ: qꝛ rectitudo opposita est ipsa essentialis rõ vtutis: z deducit hãc suã positionẽ ex illo capite. s. ꝙ pctm̃ ẽ formaliter priuatio: ad qd sunt tot autoritates a diuo tho. nõ hẽo explicite quantũ recolo oppositũ: sed distinguit ipse z tandẽ oppositũ vr mihi esse verũ sm doctrinã eius vt in sequẽti. q. in prio art. clare insinuat. distinguo igit in primis ex ipso in scda scde. q. 10. ar. 5. ꝙ peccatũ est in duobus generibꝰ. s. in genere mali simplr: z est in gñe voluntarij seu moralis mali. z in gñe quidẽ mali simplr reponit formalr p inordinationẽ priuatiue seu auersionẽ: in gñe aũt voluntarij seu moralis mali per suã differẽtiam: quã ex obiecto malo moraliter habet reponit. z qm̃ obiectũ tale z differẽtiam talẽ in qua iordinatio õrie cõsistit: sortitur peccatũ ex intẽtione peccantis. vnde hz peccatũ ꝙ sit volũtariũ. Et si queras absolute z sine distinctione loquẽdo quid est dõz/ dico ꝙ qꝛ peccatũ absolute loquẽdo est in gñe mali simplr z est volũtarium: ideo vtrunq; absolute recte dr. s. z ꝙ auersio est de rõne peccati z formale in peccato: z ꝙ cõuersio est de rõne pcti z formãs peccatũ. Ad cõparatiuam aũt q̃d magis absolute/ dico ꝙ cõuersio z ratio est duplr. prima qꝛ peccatũ est magis volũtariũ q̃z malũ: quia est voluntariũ secũdum se totũ. Quis diuersimode: qꝛ cõuersio prinʳ auersio scdario: non est aũt malum sm se totũ: sz sm ptẽ tm̃. s. priuationẽ. scda est/ qꝛ cõuersio dat pctõ verã spẽm: auersio vero dat priuationẽ spẽi: intẽperãtia em̃ ex cõuersiõe ad obz sortitur drĩam vere spẽi in gñe q̃litatis: ex auersiõe aũt puationẽ hz spẽi tẽperãtie: magis aũt cõuenit peccato dr̃ia vere specifica q̃z priuatio spẽi. autoritates aũt allate a scoto z ratio inducta nihil aliud probãt nisi ꝙ pcõ vt est i gñe mali simplr magis insit auersio. sic em̃ eẽntialis pcti rõ in priuatiõe cõsistit: sed vt dictum est magis viget rõ pcti inquantũ est volũtariũ: sm quã nõ ẽ eẽntialis rõ pcti in puatione: sed in õrio ad qd sequit puatio illa. dixi aũt plies malũ simplr ad drĩam mali moralis: qd nõ est malũ simplr/ sed huic vt diuo thome in locis supꝰ allatis plz. sicut. n. frigꝰ est i se bonũ qddã z ẽ malũ calo[ri]: ita tẽperãtia est in se bonũ qddã/ est tñ malũ rõnali vite. z sicut ad frigidũ qd est õriũ calo sequit priuatio calidi: nõ qꝛ frigus nõ est calor: sed qꝛ frigidũ nõ est calidũ z hec puatio hz rõnẽ mali in subo cui debet bonũ calidi qꝛ sic zc. vt pz in corpibꝰ infirmis ex frigore. ita ad intẽperãtiã sequit puatio nõ qꝛ nõ est tẽperãtia: hec ẽ em̃ negatio iptinẽs: sz qꝛ actꝰ volũtarius subiectus forme intemperantie nõ est temperatus. z qm̃ debetur tali actui subiecto bonũ tẽperãtie: iõ hmõi priuatio hz rõnẽ mali simplr: z sic iordinatio hic z auersio ptinet ad pctm̃ inquantũ malũ simplr: inordinatio aũt contrarie z cõuersio pertinet ad peccatũ inquantũ habet rationem mali moralis z voluntarij. Et qm̃ inordinatio priuatiue est vltimum superueniens peccato: ideo forte in litera/ dicit ꝙ est quasi formale in peccato: z non dixit absolute ꝙ est formale. z eadẽ ratione actus denominatus ab illa dicitur qd est quasi materiale in peccato. vtrũ autẽ peccatũ qꝛ includit hec duo sit vnũ per accidens/ aut vnũ per se/ z alterũ sit annexũ: q̃uis hic esset dõm vbi de qd quid est peccati tractatur. in sequẽti tñ articulo vbi de specifica distinctiõe peccatorum tractatur dicetur.

¶ In eodẽ sexto articulo/ in responsione ad vltimũ occurrit dubium an peccatũ in moralibus ex hoc ipso ꝙ est peccatũ sit offensiuum dei z similiter auersiuum a deo: an ex alio habeat ꝙ sit contra rationẽ: et ex alio ꝙ sit offensiuum dei: in litera em̃ distinguit peccatum sm has duas rationes: z dicitur ꝙ inquantũ est cõtra rationẽ tractatur a phõ morali: inquantũ est offensiuum dei a theologo. ꝙ em̃ ex diuersis hec prouenjant suadet primo ipsa distinctio facta. deinde ratio: qꝛ ratio nostra est quoddã ens participatũ: deus aũt est ipsum esse p essentiam: constat autẽ ꝙ cõtrarium vel priuatio entis participati non est cõtrarium/ nec priuatio entis p essentiã. Peccatũ igitur ex hoc qd est cõtra rationẽ humanã nõ est offensiuum dei. nec sufficit ad euadendum hoc dicere: ꝙ qꝛ ratio humana deriuatur a diuina: qd est contra rationem humanã est cõtra diuinã. tum qꝛ cognitio sensitiua deriuatur etiam a diuina cognitione: nõ tamẽ contrarium cognitioni sensitiue est contrarium cognitioni diuine. tum qꝛ ex hoc nihil aliud habetur/ nisi ꝙ peccatũ est contra rationem diuinam inquantũ participata est in ratione humana: qd nihil aliud est q̃z esse cõtra effectum dei: z questio est de esse contra ipsum deũ vt offensiuũ eius nõ suorũ effectuum. ¶ Preterea. Si peccatũ vt sic esset offensiuum dei z auersiuum ab eo posset hoc cognosci naturali ratione z a philosophis deberet tractari quorum neutrum apparet. ¶ In oppositũ est/ qꝛ odiũ dei z blasphemia dei sunt peccata mortalia seclusa omni fide z gratia: z naturalr

diffinit pctm̃ dicẽs ꝙ peccare nihil est aliud q̃z neglectis rebus eternis tẽporalia sectari. Et in lib. 3. q. dicit, ꝙ ois humana peruersitas est vti fruendis z frui vtendis: sed in premissa dffõne nulla fit mentio de auersiõe a debito fine. Ergo insufficiẽter diffinit peccatũ. ¶ P̃. Ex hoc dr aliq̃d esse phibitum qꝛ legi õriat: sed nõ oia pctã sunt mala qꝛ prohibita: sed quedã sunt phibita qꝛ mala. Nõ ergo in cõi diffõne peccati debuit poni ꝙ sit õ legẽ dei. ¶ P̃. Peccatũ significat malũ hominis actũ vt ex dictis pz: sz malũ hois est õ rõnẽ esse: vt dio. dicit. 4. ca. de diui. no. Ergo potius debuit dici ꝙ peccatũ sit cõtra rationem q̃z ꝙ peccatum sit contra legẽ eternam.

In contrariũ Sufficit authoritas augu.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ sicut ex dictis pz: pctm̃ nihil aliud est q̃z actus hũanus malꝰ. ꝙ aũt aliq̃s actꝰ sit hũanꝰ hz ex h ꝙ ẽ volũtariꝰ: sic ex supradictis pz. siue sit volũtariꝰ q̃si a volũtate elicitꝰ: vt ipm̃ velle vel eligere. siue q̃si a volũtate iperatus: vt exteriores actꝰ vel locutionis vel opationis. Habet autẽ actꝰ hũanꝰ ꝙ sit malus ex eo ꝙ caret debita cõmẽsuratione: ois aũt cõmensuratio cuiuscũq; rei attẽdit per cõparationẽ ad aliquã regulã: a qua si diuertat, incõmẽsurata erit. Regula aũt volũtatis hũane est duplex. Una ppinqua z homogenea. s. ipsa humana rõ. Alia vero est prima regula. s. lex eterna: q̃ est q̃si rõ dei. Et iõ au. in diffõne peccati posuit duo. Unũ qd ptinet ad sbam actus hũani: qd est q̃si mãle in pctõ cũ dixit: dictũ vel factũ vel cõcupitũ. aliud aũt qd ptinet ad rationem mali: qd est quasi formale in peccato: cum dixit, Contra legem eternam.

Ad primũ Ergo dõz, ꝙ affirmatio z negatio reducũtur ad idem gñs: sicut in diuinis genitũ z ingenitũ ad relationẽ: vt aug. dicit in. 5 de tri. z iõ pro eodẽ est accipiendũ dictũ z nõ dictũ: factũ et nõ factũ. ¶ Ad scdm̃ dõm, ꝙ pria cã pcti est in volũtate q̃ impat oẽs actꝰ voluntarios: in quibꝰ solũ inuenit pctm̃. z iõ aug. q̃nq; p solã volũtatem diffinit pctm̃. sed qꝛ ẽt ipsi exteriores actus ptinẽt ad subam pcti, cũ sint sm se mali (vt dictũ est) necesse fuit ꝙ in diffinitione peccati poneret etiã aliq̃d ptinẽs ad exteriores actꝰ. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ lex eterna prio z pncipalr ordinat hoiem ad finẽ, õsiter aũt facit bñ se hr̃e circa ea q̃ sunt ad finez. z ideo in h ꝙ dicit, õ legẽ eternã, tangit auersionẽ a fine, z oẽs alias inordinationes. ¶ Ad quartũ dõm, ꝙ cũ dr ꝙ nõ oẽ peccatũ ideo est malum qꝛ est phibitum: intelligit de phibitiõe facta p ius positiuũ. si aũt referat ad ius nãle (qd cõtinet prio quidẽ in lege eterna, scdario vero in nãli iudicatorio rõnis hũane) tunc oẽ pctm̃ est malũ qꝛ phibitũ: ex hoc em̃ ipso qd est inordinatũ iuri nãli repugnat. ¶ Ad quintũ dõm, ꝙ a theologis cõsiderat pctm̃ precĩpue sm ꝙ est offensa õ deũ, a phõ aũt morali sm ꝙ cõtrariatur rõni. z ideo aug. cõuenientius diffinit pctm̃ ex hoc ꝙ est contra legem eternã q̃z ex hoc ꝙ est cõtra rõnẽ: pcipue cũ p legẽ eternã regulemur in multis que excedunt rõnem hũanã: sicut in his q̃ sunt fidei.

ol fide z gra: z nãliter cognoscibilia nõ solũ ꝙ sũt pctã/ sz ꝙ sunt offensiua dei. Et hoc nõ nisi/ qꝛ õtra rõnẽ rectã actus odij hz obiectũ ergo. ¶ Ad hoc dicit ꝙ iste due rõnes in pctõ distinguunt nõ vt disparate/ sz vt subordinate: ita ꝙ pctm̃ esse õ rõnẽ subordinat ad esse õ deũ: et illud infert hoc/ q̃si vt inferiꝰ suũ supiꝰ. ¶ Ad cuiꝰ euidẽtiã sciẽdũ est/ ꝙ finis vltimus creature rõnalis/ vt sic est deus duplr. primo vt obiectũ beatitudinis possibilis nãliter. secundo vt obiectũ beatitudinis reuelate. Nec deus sic z sic sese habet vt duo disparati fines vltimi: sed qm̃ gratia psupponit z pficit naturam/ deus vt finis nãlis est finis vltimꝰ q̃si in gñe z q̃si subordinat sibij p[er]si/ vt finis est beatitudinis reuelate tanq̃ fini vltimo simpliciter. Propter qd quicq̃d õriat deo vt fini nãli rõnalis creature repugnat õsiter eidẽ vt fini supnãli: q̃uis nõ q̃cq̃ dordinat ad deũ vt finẽ nãlez ordinet ad eũdez vt supnãlẽ. Et rõ disparitatis est: qꝛ bonum cõsurgit ex cã integra malũ aũt ex pticulari quocunq; defectu. Quũ aũt finis moraliũ virtutũ sit bonũ rõnis ordinatũ ad deũ finẽ nãlẽ/ vt mediũ necessariũ ad õsidũ illũ: ita ꝙ inter bonũ rõnis z deũ finem rõnalis creature hec est connexio necessaria z in rõcinãdo z in exequẽdo nã inchoãdo a fine z ex eo accipiẽdo rõnẽ opis ad bonũ rõnis deuenit tanq̃ a principio ad cõclõnẽ necessariã: et silr ichoãdo ab exequendo bono rõnis pcedit ad deũ vltimum finẽ: manifeste em̃ õstat ꝙ ex summo bono mẽtis nõ deducit malũ rõnis: sz bonũ: z ꝙ ad summũ mẽtis bonũ nõ ducit malũ rõnis/ sz bonũ. Connexo igit bono rõnis cũ deo fine nãli/ oportet vt peccatũ qd est malũ rõnis ex eo ipso ꝙ cõtrariat bono rõnis abducat a deo fine nãli: z õnter (vt dictũ est) supernãli. Et cõfirmatur qꝛ peccãs: puta intẽperatus: cõstituit sibi vltimũ finẽ in bono sensibili: puta delectatione cõtraria rõni: ac p hoc quũ nõ possit vnus habere simul duos vltimos fines (vt in. q. prima determinatũ est) pponit rẽ vilissimã deo dans ei dignitatẽ diuinã vltimi finis: iuxta illud apostoli ad phil. 3. quorũ deꝰ vẽter est. z p hoc auertit manifeste a deo summo bono/ z offendit ipsum quãtũ est ex pte sua auferẽs illi dignitatez ppriã esse vltimũ finẽ operũ rõnalis creature z ppones illi aliud/ magis diligẽs illud aliud q̃z ipsum: qꝛ finis vltimus est maxime amatus. Et hoc est qd ex prima pte. q. 48. habet. s. ꝙ malũ culpe õriat bono diuino in se: qm̃ õriat amori q̃ deꝰ amat in seipso nõ solũ charitate infusa sz acq̃sita. vñ inferius in. q. 73. ar. 7. ad tertiũ dr ꝙ auersionẽ a regula rõnis seq̃tur auersio a deo/ cui hõ dz cõiungi p rectã rõnẽ. Peccatũ igit seclusa oi fide/ z ptinente ad illã/ est cõtra bonũ rõnis tanq̃ proximũ finẽ/ z õ bonũ diuinũ tanq̃ vltimũ finẽ/ ex hoc ipso ꝙ est pctm̃: z inordinatio eius est priuatio formalis rectitudinis actꝰ ferẽs auersionẽ ab incõmutabili bono: z offensam illius. Et qm̃ beatitudo supnaturalis supponit nãlẽ ex õnti quãtũ est ex se est õ deũ vt obiectũ beatitudinis supnãlis z auersiuũ ab eo z offensiuũ eius. Supposita ãt fide peccatũ ipm̃ priuat rectitudine nõ solũ legis nãe seu rõnis/ sz diuine: opponit em̃ ordini charitatis infuse/ z est offensiuũ dei vltimi finis simplr: has. n. cõditiones nõ haberẽt actualr peccata mortalia/ si deꝰ creaturã rõnalẽ i suis pnris nãlibus pceptis ac finibꝰ reliq̃sset: q̃uis quãtũ est ex se vt dictũ est: repugnarẽt etiã supnãlibus: vtpote psupponẽtibus nãlia. ¶ Ad primã aũt obiectionẽ in oppositũ patet rñsio: distinctio em̃ ex hoc ꝙ est distinctio hz magnã latitudinẽ. Quãuis posset dici ꝙ author intẽdit de rõne offensiui inquãtũ est cõtra deũ supernãlez finẽ: qd pure est theologie cõsiderare. Sz hoc parui refert: qꝛ theologꝰ etiã cõsiderat peccata inquãtũ sunt cõtra rõnẽ in ordine ad abductionẽ a deo: sicut etiã cõsiderat de moralibus virtutibus acq̃sitis in ordine ad deũ. ¶ Ad secũdã dicit: ꝙ peccatũ alr õriat rõnali vite z alr deo nã vite rõnali cõtrariat formaliter: sicut calidũ frigido: vel tenebra lumini: deo aũt õriat obiectiue nõ efficaciter: sz affectuose, i. nõ ꝙ deo ipsi in se aliq̃d ex tali õrietate adimat: sz q̃ntũ est ex affectu peccãtis explicite: vt i odio dei: iplicite vt i adulterio furto z hmõi. Uñ ex hoc ipso ꝙ pctm̃ est õriũ rõni formalr hz ꝙ est õriũ deo obiectiue mõ dicto: nõ. n. est õriũ rõni formalr: nisi qꝛ volũtariũ pp qd argumẽtũ qd de õrietate formali loquit nõ obstat. Ad tertiã dr cõcedẽdo ꝙ hoc potuit nãlr cognosci z dici a phis vt manifeste pz de odio dei: q̃uis negantes diuinã puidẽtiã circa humanos actus de his non fuerint soliciti.

lar. 3. et 4. c. z ã. 5. ad. 1. Et 2 2r. pl. z q. 3. ã. z c. Et. 2. di. 42. q. 2. ar. 2. q. 1. ad. 2. et q. 2. cor. Et mal. q. 2. arti. 6. cor. et q. 14. ar. 3. cor. Et psal. 10. co. 2.

¶ De distõne peccatorũ. Qõ. 72.

Deinde Cõsiderãdũ est de distõne peccatorũ vel vitiorũ. ¶ Et circa hoc q̃runt nouẽ. Primo, vtrũ pctã distinguant spẽ sm obiecta. Scdo, de distõne pctõz spũalium z carnaliũ. Tertio, vtrũ sm causas. Quarto, vtrum sm eos in quos peccat. Quinto, vtrum sm diuersitatẽ reatus. Sexto, vtrum sm omissionem z commissionẽ. Septimo, vtrum sm diuersum processum pcti. Octauo, vtrũ sm abũdãtiã z defectũ. Nono, vtrũ sm diuersas circũstãtias.

¶ Utrũ pctã drant specie sm obiecta. Ar. 1.

Ad primũ Sic pceditur. Uidet ꝙ peccata nõ differãt spẽ sm obiecta. Actus. n. hũani pcipue dicũtur boni vel mali per cõparationẽ ad finẽ. vt supra ostẽsum est: cũ igit peccatũ nihil aliud sit q̃z actus hois malus (sicut dictũ est) videtur ꝙ sm fines pctã debeãt distingui specie magis q̃z secundũ obiecta. ¶ P̃. Malũ cũ sit priuatio distinguit specie sm diuersas species oppositorũ: sed pctm̃ est qddã malũ in gñe humanorũ actuum. Ergo peccata magis distinguunt specie sm opposita q̃z sm obta. ¶ P̃. Si pctã specie differãt sm obta, ipo fc esset idẽ pctm̃ specie circa diuersa obta inueniri: sz inueniunt aliq̃ hmõi pctã: nã supbia est in rebꝰ spũalibꝰ, z in corporalibꝰ vt greg. dicit in lib. 33. moraliũ. Auaritia ẽt est circa diuersa genera rerum. Ergo peccata non distinguunt specie sm obiecta.

Sed õtra Est, ꝙ peccatũ est dictũ vel factũ vel cõcupitũ õ legẽ dei, sed dicta vel facta vel cõcupita distiguunt specie sm diuersa obiecta: qꝛ actus p obiecta distinguunt: vt supra dictũ est. Ergo etiã peccata sm obiecta specie distinguũtur.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ est ad rõnẽ pcti duo concurrunt. s. actus volũtariꝰ, z inordinatio eius: que est p recessum a lege dei. Horũ aũt duorũ vnũ p se cõparat ad peccãtẽ, q̃ itẽdit talẽ actũ volũtariũ exercere in tali mã. aliud autẽ. s. inordinatio actus per accñs se hz ad intẽtionẽ peccãtis. nullus. n. intẽdens ad malũ operatur: vt diony. dr. 4. ca. de diui. no. Manifestũ est ãt ꝙ vnũq̃dq; cõsequit spẽm sm illud qd est p se, nõ aũt sm id qd est p accñs: qꝛ ea q̃ sunt p accñs sunt extra rõnẽ spẽi. z iõ pctã specie distinguunt ex pte actuũ voluntariorũ magis q̃z ex pte inordinatiõis in pctõ existẽtis actꝰ aũt volũtarij distiguunt specie sm obta: vt in suprioribꝰ ostensum est. vnde sequitur ꝙ peccata proprie distinguãtur specie sm obiecta.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ finis pncipalr hz rõnẽ boni: et iõ cõparat ad actũ volũtatis, q̃ est pmordialis in oi pctõ sicut obm. vñ in idẽ redit ꝙ pcã differãt sm obiecta vel sm fines. ¶ Ad scdm dõm, ꝙ pctm̃ nõ est pura priuatio: sz est actꝰ debito ordine priuatus z iõ pctã magis distinguunt specie sm obta actuũ q̃z sm opposita. Quis etiã si distinguant sm oppositas virtutes in idẽ rediret: vtutes. n. distinguũt spẽ sm obta: vt sup dictũ ẽ. ¶ Ad tertiũ dõz, ꝙ nihil phibet in diuersis rebꝰ spẽ vel gñe differẽtibꝰ iuenire vnã formalẽ rõnẽ obti a qua pctm̃ spẽm recipit. z h mõ supbia circa diuersas res excellẽtiã querit, auaritia vero abũdãtiã eorũ que vsui hũano accõmodant.

¶ Sup. q. 72. arti. 1.

In articulo primo q. 72. sũt multa dubia simul tractãda. primũ est de cõclusione ipsa ex sco. in secũdo. sen. di. 35. volẽte ꝙ pctã distinguunt spẽ ex pte auersionis. Et rõ sua est: qꝛ auersio ẽ ipsa formalis rõ peccati: cõuersio aũt spectat ad mãle: õstat em̃ qd specificatio est ex formali z non ex mãli. ¶ Preterea. Peccatũ est in duplici gñe scz mali moralis z mali simplr: z vtroq; modo specificat. ergo nõ est altera tm̃ specificatio asserẽda reliq̃ obmissa. Et si dicatur ꝙ vna est priuatiua z altera positiua: hoc neutrã exclusionem cãt: qꝛ spẽs alicꝰ assignant iuxta naturaz eiꝰ. vñ si pctm̃ ẽ duarũ naturarum: ambe sũt assignãde. si vniꝰ vna tm̃. ¶ Si dicatur ꝙ vna ẽ p se z altera p accñs (vt in lr̃a dr) bñ rñdet: sz ẽ pbãdũ z insurgit sm dubiũ de rõne in lr̃a posita scz qꝛ õuersio seu talis actus p se intẽdit a peccante inordinatio ãt p accidẽs: iõ specificatio est ex pte õuersionis zc. Peccat. n. hic rõ declinãs a p se respectu intẽtionis peccãtis ad p se respectu pcti. qd nãq; est de spẽ pcti z nõ de spẽ itẽtionis peccãtis: itẽtio. n. peccãtis est actꝰ volũtatis: pctm̃ est offensa dei. vñ dr sophisma figure dictiõis a spẽ itẽtionis ad spẽm pcti: sicut ab actu ad actũ talẽ. ¶ Et õfirmat dubiũ: qꝛ õsiderat pctm̃ duplr. s. sm se z/ in ordine ad h vel illud. Et sm se q̃dẽ sumit in qõne: z sic de eo vificant duo. s. ꝙ est volũtariũ: z ꝙ est inordinatũ. In ordine ãt ad peccãtis itẽtionẽ sortit ꝙ vnũ horũ. s. voluntariũ p se: alterũ. s. inordinatũ p accñs hẽat. Ergo pcessus primꝰ ad sz q̃d ad simplr ẽ: dũ ex pminẽtia volũtarij in ordine ad itẽtionẽ peccãtis intulit ergo pctm̃ sm se spẽm hz ex illo vno: potuisset nãq; subsumi sz alterũ horũ. s. inordinatio p se õuenit pctõ vt ẽ malũ: reliquũ vero p accñs seu mãlr: z sic õcludit: ergo spẽs pcti est ex inordinatiõe. z si hic ẽ sophisma ad sm q̃d ad simplr q̃re nõ ibi: cũ vtrobiq; pcedat ad peccatum sm se a peccato vt ab hoc. s. peccante vel in hoc. s. genere mali. ¶ Ad euidẽtiã hꝰ difficultatis nõ oz alia fundamẽta iacere: sed declarare fundata. De pctõ quũ plura i se claudat: ex q̃bꝰ nõ fit vnũ per se: vno exñte puatiuo altero positiuo: nũq̃ poterit iudiciũ simplr dari nisi supponat ipm̃ simplr z absolute eẽ aliq̃d p se vnũ: sic. n. de ipso nũc loqmur. Et si q̃dẽ pctm̃ est priuatio (vt sco. in. 35. di. duplr tz) cõstat qd spẽs eiꝰ sumunt ex pte auersiõis seu inordinatiõis si ãt ẽ actꝰ õriꝰ virtuti: õstat ꝙ spẽs eiꝰ sumunt ex pte õuersionis seu obi. Et ex h seq̃t ꝙ si i hac qõne vtit i dubiũ res ipsa pz rñsio. s. ꝙ res q̃ vocat inordinatio priuatiue specificat ex hitu opposito: sicut cecitas z surditas distinguũtur spẽ ex visu z auditu q̃bꝰ priuãt subiecta: z res q̃ vocant õriũ virtuti specificat ex obto seu fine: sicut virtutes ipse. Si aũt vtit in dubiũ res significata pctõrũ noibꝰ (vt de facto vtit in dubiũ: qꝛ putãtes inordinationẽ significari foralr dñt ꝙ pctm̃ distiguit spẽ sm oppositorũ distinctionẽ: putãtes ãt õriũ significari foralr dñt pctm̃ distigui spẽ sm obta) nõ ẽ oino clara apud oẽs veritas: quum ex vsu doctorũ absolute vocãtiũ pctm̃ nihil z nõ a deo z silia apparẽtiã oppositã patiat. Dicemus tñ veritatẽ rõne firmatã: z ẽ ꝙ pctm̃ ẽ vnũ p se: z ẽ ens õriũ vtuti z inordinatio puata ẽ nec iõ õcomitãs ipm̃ vt iformãs illd. Et ppea doctores pcti noie sepe vtunt ad significãdũ illã adiacẽtẽ puationẽ: sic vtũt ẽt noie btitudis ad significãdũ sũmã delectationẽ. Declaro singula. Qd pctm̃ sit vnũ p se: ex h pz ꝙ absolute diffiniri distinguiq; specifice õsueuit: hec. n. de vno p accñs nõ q̃runt. Qd vo sit õriũ vtuti: ex h

pȝ ꝙ alr nõ saluaꝛ distõ specifica pctõꝝ: declaꝛ seqla in pctis cẽmis ɔ̃riis interse ꝛ medie ꝟtuti. si em̃ pcm̃ intemperãtie ꝛ pctm̃ insensiti⁹ sunt formalr inordinatiões priuatiue: quũ priuatiões (vt ipsemet scotus i pposito fateꝛ) distiguanꝛ spẽ ẽm oppositos act⁹, opȝ ꝙ pctã ista sint eiusdẽ spẽi spãlissime: qꝛ opposita rectitudo q̃ priuãt est vni⁹ spẽi spãlissime. s. rectitudo tẽperãtie/vel tẽperãtie tal. Et silr ẽ iudiciũ de vitiȷ̃s ꝛ pcis oppositis aliȷ̃s ꝟtutib⁹ moralib⁹ mediȷ̃s inter duas malitias. ɔ̃ñs h ẽ ɔ̃ ꝟitatẽ ꝛ Arist. in ethicis ꝛc. ꝙ pctm̃ nõ ẽ priuatio eẽntialiter: sȝ ɔ̃riũ ꝛ specaliter: sȝ ɔ̃riũ ꝛ speca distõ eoꝝ ẽ ex ɔ̃riȷ̃s obiectis in esse morali: ꝛ nõ ex priuab⁹ inordinatiõis ꝛ auersionis. Et qm̃ hec ratio sumpta ex parte distinctiui specifici peccatorũ conuincit vtrunqꝫ: ideo sola p nunc sufficiat. ¶ Ad rationem autẽ scoti facile respondeꝛ dicẽdo ꝙ insuffienter resoluit pctm̃ trib⁹ namqꝫ exñtibus in ipso duo tm̃ cõsiderauit. Est em̃ in pctõ intemperãtie actus voluntarius qui est mã bonitatis ꝛ malitie moralis: est et malitia moralis contraria temperantie puta intemperantie forma: est ꝛ ɔ̃ñs ꝑuatio rectitudinis temperantie debite illi actui voluntario. Et licet primum nõ sit formale pctm̃: nõ sequitur/ergo tertiuȝ stat em̃ ꝙ sit scdm̃: sicut in veritate ꝓbatum est esse. Et h pro precedẽte articulo ꝛ primo dubio. Et ad scdm̃ descendamus dicẽdo ꝙ ꝓcessus lr̃e nõ est directe ab intẽtione ad pctm̃: sed in ɔ̃ta scdm̃ modum tactum in arguendo a peccato i ordine ad peccantẽ ad peccatum ẽm se. Nec est processus a ẽȝ quid ad simplr: sicut esset arguere a peccato vt est malũ simplr ad peccatũ ẽm se. Et ratio est/qꝛ peccatum ẽm se totũ ꝛ ambas eius partes. s. ɔ̃riam ꝛ priuatiuã intrĩ hȝ rationem peccati inquantum est a peccãte: intemperãtia em̃ neqꝫ cõtraria est rationi neqꝫ priuat rectitudinem rationis nisi vt est a peccante h em̃ est peccatũ nisi peccantis. Loqui ergo de peccato vt est a peccante ꝛ de peccato ẽm se idem est: qꝛ ẽm se sumptũ claudit in sua rõne esse a peccãte: sic qꝺ ex hoc sortiꝛ peccati rõnem, ꝛ qm̃ pcm̃ est a peccãte ex hoc qꝺ eius volũtate est voluntariũ qꝺ p intentionẽ que est respectu finis qui est ꝓprium obiectũ volũtatis exprimiꝛ: consequẽs est qꝺ peccatum in ordine ad peccantẽ ꝛ ad intentionẽ peccãtis ꝛ vt voluntarium ꝛ ẽm se idem sint. Et ꝓcessus litere ex hoc ꝙ peccatũ vt pctm̃ est volũtarium volũtate peccãtis inferens ꝙ specifice distingui debet ẽm differẽtias volũtariȷ̃ p se ꝛ nõ volũtariȷ̃ per accidens est processus optimus a simplr ad simplr: ꝛ nõ a ẽm quid ad simplr. Fuisset autẽ a ẽm quid ad simplr/ imo ab accidẽte ad subãm: arguere ab inordinatione: qm̃ illa est peccatũ inqꝫtũ volũtaria: ꝛ qꝛ nõ est volũtaria nisi per accidẽs: nõ est pctm̃ nisi p accidẽs p actũ. s. cõtrariũ quẽ comitatur vt est a peccante. Et ex his pȝ: ꝙ si etiã ꝓcederet a spẽ intẽtionis peccãtis ad spẽm peccati nõ esset error. qm̃ intentio peccantis vt sic pctm̃ est ꝛ inordinata ɔ̃rie ꝛ priuatiue/ sicut cetera peccata. ¶ In rñsione ad secundũ dubiũ occurrit ex eo ꝙ autor dicit ꝙ si pctã distinguerẽtur ẽm oppositas ꝟtutes in idẽ rediret. s. ꝙ distinguerentur ẽm obiecta: h em̃ repugnat nũc dictis. s. ꝙ si distinguerẽtur ẽm oppositas ꝟtutes nõ possent haberi distõ specifica peccatorũ sȝ simul ta peccata distincta specie essent eiusdeȝ speciei. ¶ Ad hoc dr̃ ꝙ intẽtio autoris est ꝙ in idẽ rediret quo ad hoc ꝙ distinguerentur p obiecta: qꝛ virtutes distinguuntur p obiecta. sed nõ in idem rediret/ quo ad hoc ꝙ haberent distĩua propria vsqꝫ ad spẽs spãlissimas vitiorũ ꝛ peccatorũ: sicut ẽt nõ rediret in idẽ quo ad h ꝙ haberẽt ꝓprie spẽs. nã priuatiões specifice nõ sunt ꝓprie spẽs: sȝ priuatiões spẽrũ. vñ nihil obstãt ꝟba hic autoris determinatiõi facte. Et ex h articulo nota regulã ꝙ id qꝺ concurrit per accñs q̃uis necessario: nõ dat spẽciem peccato.

¶ Super art. 2. In 2. artic. nihil scribẽdũ occurrit: nisi vt notes in principio corpis ꝙ in oi pctõ inuenitꝛ appetitus alicuius boni cõmutabilꝛ ꝛ inordinatio: ꝛ ɔ̃ñter in oi pcõ ꝟba est doctrina supradicta ꝺ specificatiõe ex parte cõuersionis et non auersionis.

¶ Super ar. 3. In 3. arti. h solũ notandũ ꝙcũ audire/velle gere soles ꝙ pctã ꝛ

J. qõ. 73. ar. 5. cor. Et 21. q. 118. ã. 6. cor. Et. 1. cor. 6. lect. 3. eo. 3. fi. Et. 2. co. 7. cor. 1.

22. q. pl. Et. 2. di. 29. q. 1. ar. 1. co.

¶ Utrũ cõuenienter distinguãtur pctã spiritualia a carnalibus. Art. 2.

AD scdm̃ Uidetur ꝙ inconuenienter distinguãtur pctã spũalia a carnalibus. Dicit em̃ apl's ad gal. 5. Manifesta opera carnis que sunt fornicatio, immũdicia, impudicia, luxuria, idolorũ seruit⁹, veneficia ꝛc. ex quo videꝛ ꝙ oia pctõrũ gñã sunt opa carnis: sȝ pcã carnalia dñr opa carnis: ergo nõ sunt distinguẽda pcta carnalia a spũalib⁹. ¶ P̃. Quicunqꝫ peccat ẽm carnẽ ambulat: ẽm illud ro. 8. Si ẽm carnẽ vixeritis moriemini: nisi aũt spiritu fctã carnis mortificaueritis viuetꝭ: sed viuere vel ambulare ẽm carnẽ vr̃ ptinere ad rõnẽ peccati carnal: ergo oia pctã sunt carnalia. Nõ ergo sunt distinguẽda pctã carnalia a spiritualibus. ¶ P̃. Superior pars aie que est mẽs vel rõ spũs noiaꝛ: ẽm illud ephe. 4. Renouamini spũ mẽtis vestre. vbi spũs pro ratione ponitur: vt ibi glo. dicit: sȝ oẽ pctm̃ qꝺ ẽm carnẽ cõmittiꝛ a rõne deriuaꝛ p cõsensuȝ: qꝛ superioris rõnis est cõsentire in actũ pcti: vt infra diceꝛ. ergo eadẽ pctã sunt carnalia ꝛ spiritualia: nõ ergo sunt distinguẽda adinuicẽ. ¶ P̃. Si aliqua pctã spãlr sint carnalia, hoc potissime intelligendũ vr̃ de illis pctis qbus in corp⁹ suũ peccat aliqs: sed sicut apl's dicit 1. ad cor. 6. Oẽ pctm̃ qꝺcunqꝫ fecerit hõ extra corpus est: qui aũt fornicatur in corpus suuȝ peccat. ergo sola fornicatio esset peccatũ carnale: cũ tñ apl's ad ephe. 5. etiam auaritiam carnalibus peccatis annumeret.

Sed ɔ̃ Est, ꝙ greg. 31. moral. dicit qꝺ septẽ capitaliũ vitiorũ quinqꝫ sunt spiritualia, ꝛ duo sunt carnalia.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ ẽ: pctã recipiũt spẽm ex obtis. oẽ autẽ pcm̃ cõsistit in appetitu alicui⁹ cõmutabilis boni qꝺ inordinate appetiꝛ: ꝛ p ɔ̃ñs i eo iam habito inordinate aliqs delectaꝛ. vt aũt ex superiorib⁹ pȝ duplex est delectatio. Una qdem aialis q̃ cõsummaꝛ in sola appñsiõe alic⁹ rei ad votũ hite. ꝛ hec etiam põt dici delectatio spũalis: sicut cũ aliqs delectaꝛ in laude hũana, vel i aliq̃ hmõi. Alia ꝟo delectatio est corpalis siue nãlis: q̃ in ipso actu corpali pficiꝛ q̃ pt ẽt dici delectatio carnalis. Sic igiꝛ illa pctã q̃ pficiũꝛ in delectatiõe spũali vocantur pctã spũalia: illa ꝟo q̃ pficiunꝛ in delectatione carnali vocanꝛ pctã carnalia: sicut gula q̃ pficiꝛ in delectatiõe ciborũ ꝛ luxuria q̃ perficiꝛ in delectatione venereorũ. vñ ꝛ apostolus dicit. 1. ad cor. 7. Emũdem⁹ nos ab oi inquinamẽto carnis ꝛ spũs.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ sicut glo. ibidẽ dicit, illa vitia dñr opa carnis: nõ qꝛ in voluptate carnis perficianꝛ: sed caro sumiꝛ ibi pro hoie. q̃ dũ ẽm se viuit ẽm carnẽ viuere diciꝛ: vt etiã au. dicit. 14. de ci. dei. Et huius rõ est ex hoc ꝙ ois rõnis hũane defect⁹ ex sensu carnali aliquomõ initiũ hȝ. ¶ Et p hoc etiã pȝ rñsio ad ẽm. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ in pctis etiã carnalib⁹ est aliqs act⁹ spũalis. s. actus rõnis: sȝ finis horũ peccatoꝝ a q̃ denoianꝛ est delectatio carnis. ¶ Ad qrtuȝ dicẽdũ, ꝙ sicut gl. ibidẽ dicit. spãlr i fornicationis pctõ ẽuit aia corpi, itatũ vt nihil aliud in ipso momẽto cogitare hoi liceat. delectatio aũt gule etsi sit carnaꝛ nõ ita absorbet rõnez. Uel pt dici ꝙ in h pcõ ẽt qdã iniuria sit corpi dũ inordinate maculaꝛ: ꝛ iõ p h solũ pctm̃ dr spãlr hõ in corp⁹ peccaꝛ. auaritia ꝟo q̃ carnalib⁹ pctis cõnumeraꝛ: p adulterio poniꝛ, qꝺ est iniusta vsurpatio vxoris aliene. ¶ Uel põt dici ꝙ res in q̃ delectaꝛ auar⁹ corpale qddã est: ꝛ q̃tũ ad h cõnumeraꝛ pctis carnalibus. sed ipsa delectatio nõ ptinet ad carnẽ sed ad spm̃: ꝛ ideo greg. dicit ꝙ est spũale peccatuȝ.

¶ Utrũ pctã distinguãꝛ spẽ ẽm cãs. Art. 3.

AD tertiũ Uidetur qꝺ pctã distinguãtur spẽ ẽm cãs. Ab eodem em̃ hȝ res spẽm a quo hȝ eẽ: sed pctã hñt eẽ ex suis cãis: ergo ab eis ẽt spẽm sortiunꝛ. Dñt ergo spẽ ẽm diuersitatẽ cãrũ. ¶ P̃. Inter alias cãs minus vr̃ pertinere ad spẽm cã mãlis: sed obm̃ in pctõ est sicut cã mãlis: cũ ergo ẽm obta pctã spẽ distinguãtur, vr̃ ꝙ pctã multo magis ẽm alias cãs distiguãtur spẽ. ¶ P̃. Aug. sup illõ psal. Incẽsa igni ꝛ suffossa. dicit ꝙ oẽ pctm̃ ẽ ex timore male humiliãte vel ex amore male inflãmãte. Dr̃ em̃. 1. Jo. 2. ꝙ oẽ qꝺ ẽ in mũdo, aut est cõcupia carnis, aut cõcupia oculorũ, aut supbia vite. Dr̃ aũt aliqd eẽ i mũdo pp pctm̃ ẽm ꝙ mundi noie amatores mũdi signanꝛ: vt aug. dicit sup Jo. greg. ẽt 31. moral. distiguit oia pcã ẽm septẽ vitia capitalia. oẽs ãt hmõi diuisiões respiciũt cãs pctõrũ. ergo vr̃ ꝙ peccata differant spẽ ẽm diuersitatẽ causarum.

Sed ɔ̃ Est, qꝛ ẽm h oia pcã eẽnt vni⁹ spẽi cũ ex vna cã cãenꝛ. Dr̃ em̃ eccle. 10. ꝙ initiũ ois pcti est supbia. Et. 1. ad thim̃. vlt. ꝙ radix oium maloꝝ est cupiditas. Manifestũ ẽ ãt eẽ diuersas spẽs pcõrũ: nõ ğ pctã distingunꝛ spẽ ẽm diuersitates causarũ.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ cũ q̃tuor sint cãrum gña diuersimode diuersis attribuunꝛ. cã em̃ formaꝛ ꝛ mãꝛ respiciũt ꝓprie sbam rei. ꝛ iõ sbe ẽm formã ꝛ mãm spẽ ꝛ gñe distinguunꝛ. Agẽs aũt ꝛ finis respiciũt directe motũ ꝛ opõnẽ: ꝛ ideo mot⁹ ꝛ opõnes ẽm hmõi cãs spẽ distiguunꝛ. diuersimode tñ: nõ principia actiua nãlia sũt determinata sp ad eosdẽ act⁹: ꝛ iõ diuerse spẽs i actib⁹ nãlibus attẽdunꝛ nõ solũ ẽm obã q̃ sunt fines vel termini, sȝ ẽt ẽm pncipia actiua: sicut calefacere ꝛ infrigidare distiguunꝛ spẽ ẽm calm̃ ꝛ frigidũ. sȝ pncipia actiua i actib⁹ volũtariȷ̃s cui⁹ sũt act⁹ pcõrũ nõ se hñt ex necessitate ad vnũ: ꝛ iõ ex vno pncipio actiuo vel motiuo pñt diuerse spẽs pctõrũ procedere: sicut ex timore male humiliante põt ꝓcedere ꝙ hõ fureꝛ, ꝛ ꝙ occidat, ꝛ ꝙ deserat gregẽ sibi cõmissum: ꝛ hec eadẽ pñt ꝓcedere ex amore. Uñ manifestũ ẽ ꝙ pctã ñ differũt spẽ ẽm diuersas cãs actiuas vel motiuas: sed solũ ẽm diuersitatẽ cãe finaꝛ. finis aũt ẽ obm̃ volũtatis ostensum ẽ. em̃ supra ꝙ actus humani hñt spẽm ex fine.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ principia actiua in actib⁹ volũtariȷ̃s, cũ nõ sint determiata ad vnũ, ñ sufficiũt ad producendũ humanos actus, nisi determinetur voluntas ad vnũ per intentionẽ finis: vt pȝ per phm̃ in. 9. meta. ꝛ ideo a fine pficitur ꝛ esse spẽs pcti. ¶ Ad scdm̃ dicendũ, ꝙ

act⁹ hũani specificãtur iuxta diuersitatẽ motiuorũ intelligas de motiuis i gñe cãe finalis ꝛ nõ effectiue i. de his q̃ mouẽt vt fines. i. de itẽtiõis finib⁹: ꝛ nõ de his que mouẽt pure actiue: pp ꝙ pcm̃ adulteriȷ̃ ex timore vel amore factũ ñ differt spẽ: et silr ẽ de aliȷ̃s cãis impulsiuis. Aduertetñ h ꝙ sermo p ñs ẽ formalis: ꝛ itelligiꝛ de cãis actiuȝ vt sic. vñ qñ cãe actiue iducerẽt aliũ finẽ: tũc ñ ex rõne cãe actiue/ sȝ ex rõe finis pt diuersificari spẽs peti: ɔ̃tigit n. ꝙ mulier ne pdat dilectũ sacrilegũ cõsentiat alteri laico. ꝛ tũc act⁹ ille ex illo timore erit ẽt in spẽ sacrilegiȷ̃: ad qꝺ cõsentiẽdũ ordinaꝛ q̃uis absolute fuisset simplex fornicatio vl adulteriũ. cõtigit ẽt ꝙ ne pdat bona sua cõsentiat alicui: ꝛ tũc qꝛ null⁹ redũdat ex tali timore impulsiuo finis mal⁹ ñ daꝛ pcõ inde spẽs. ꝛ silr ẽ de amor si cõsentiat pp habẽdũ vñ viuat vt cõiter paupes faciũt nõ em̃ ppea icurrũt in aliã spẽm: imo minuitur pctm̃ ex bonitate finis.

¶ Super Articu. 4. In. 4. vero art. aduerte ꝙ codices multi corrupti sunt euidẽter. ꝓm⁹ em̃ ordo dȝ esse ordo diuine legis scdꝰ rõnis. terti⁹ socialis: nisi qs dicat qꝺ lr ꝓm⁹ scdꝰ ꝛ terti⁹ nõ referũꝛ ad nũerationẽ sȝ nãe ordinẽ. ꝛ qꝛ qꝺ h nõ ẽ de re: b⁹ dicat qsqꝫ vt vult ꝛ i eodẽ art. nota regulã vlem datam in rñsiõe ad ẽm de itelligendis ac exponendis cõparatiõib⁹ eorũ qꝝ vnũ claudiꝛ in reliq: ꝛ sic sciueris eã applicare multas solues qõnes.

¶ Super Arti. 5. In articulo quinto eiusdẽ. 72 q. nõ i primis regulã sñalẽ ꝙ ẽm reat⁹ penaꝝ nõ distiguũꝛ spẽ pctã. Et intelligiꝛ ẽt h de penis vt sic. ꝛ ex h sequiꝛ ꝙ pctã ex hoc ꝙ hñt adiũctas peãs ercõicatiõis ꝛ hmõi nõ mutãt spẽm. vñ ptinẽt ad spẽȝ ipsi⁹ act⁹ subi pene si sit mal⁹: puta furti, vel siue sit ex se mal⁹/ ad speciẽ illi⁹ vitiũ cui subsernit ex statuto puta gule: si pcipiꝛ abstinẽtia: ꝛ sic de aliȷ̃s p̃statã nã penarũ quo ad culpã. Excõicatio nãqꝫ sp suppõit pcc̃ptũ/ irregularitas ãt nõ. Et silr est de suspẽsiõe ꝛ interdicto. De penis aũt aliȷ̃s q̃ ad ius positiuũ spectãt qñqꝫ implicãt p̃ceptũ ꝛ qñ nõ. Sufficit hic ꝙ q̃tũ est ex rõne pene nõ variaꝛ species. ¶ Aduerte scdo qꝺ anthor nõ dicit ꝙ veniale ꝛ mortale distiguũꝛ: qꝛ vnũ est respectu finis ꝛ alterũ ei⁹ qꝺ est ad finẽ: imo dicit oppositũ: dũ dicit ꝙ in eadẽ spẽ adulteriȷ̃ inuenitur vtrũqꝫ. Sȝ dicit ꝙ distinguũtur ex hoc: ꝙ vnũ scȝ mortale auertit a fine alteꝝ. s. veniale deordinat citra auersionẽ a fine. Et itẽdit ꝙ veniale ꝛ mortale nõ distinguuntur ex parte conuersionis: vnde hñt peccata spẽȝ: ꝛ ꝓpterea ɔ̃tingit ꝙ vtrunqꝫ sit circa finẽ. idem em̃ est obm̃ adulteriȷ̃ ꝛ primi motus eius: infidelitatis: ꝛ primi mot⁹ ei⁹. Sed ex parte auersionis: vñ pctã nõ hñt spẽm iuxta duos modos deordinationis auersiue constituunt hec duo pctã: quum enim peccãdo auersio fit a fine est peccatum mortale: quum autem peccando auersio non simpliciter/ sed quedam fit citra tamen postergationes finis: tunc fit peccatum veniale circa quodcunqꝫ obiectum hec accidant. ¶ Et hinc patet falsum esse quod i. 21. dist. secũdi scot⁹ dicit ꝙ veniale ꝛ mortale distinguũtur: qꝛ hoc cõtra preceptũ: illud cõtra cõsiliũ: iam enim patet vtrũqꝫ cadere sub precepto. Sub precepto nãqꝫ adulteriȷ̃ cadit adulteriȷ̃ pctm̃: siue completum quod est mortale: siue imperfectũ: vt primus mot⁹: ꝛ huiusmodi: ꝛ simile est de aliȷ̃s huiusmodi. Falsissimuȝ quoqꝫ esse: ꝙ agens contra cõsilium peccet experientia testatur/ neminem peccat arguens quia nõ ingreditur religionem quod est de consilio. Authoritate quoqꝫ apostoli p̃me ad corin. 7. conuinciꝛ: vbi quum dixisset de virginibus preceptum non habeo/ consiliũ aũt do. subiũxit: si acceperis vxorem non

2. disti. 42. q. 2. art. 2. q. 2. Et psal. 15. co. 2.

J. q. 88. ã. 1. ꝛ. 2. Et. 1. dis. 17. q. 2. ar. 5. cor. Et. 2. di. 42. q. 1. arti. 3. Et. 4. distin. 16. q. 3. ar. 2. q. 4. q. 5. Et. 3. ɔ̃. c. 139. si. ꝛ. 147.

obta ẽm ꝙ cõpanꝛ ad act⁹ exteriores hñt rõnẽ materie circa quã. sȝ ẽm ꝙ cõparantur ad actũ interiorẽ volũtatis hñt rõnẽ finiũ: et ex hoc habẽt ꝙ dent spẽm actui. Quãuis etiaȝ ẽm ꝙ sunt materia circa quã hẽant rõnẽ terminoꝝ: a qbus motus specificanꝛ: vt dicitur in. 5. phy. ꝛ in. x. ethi. sȝ tñ etiã termini motus dãt spẽm motibus inquantũ hñt rõnẽ finis. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ ille diuisiones peccatoꝝ nõ dantur ad distinguẽdas species peccatoꝝ: sȝ ad manifestãdas diuersas cãs eoꝝ.

¶ Utrũ pctm̃ ɔ̃uenieter distinguaꝛ in pctm̃ in deũ in seipm̃ ꝛ in ꝓximum. Arti. 4.

AD quartũ Sic ꝓcediꝛ. Uideꝛ ꝙ in cõuenieter pctm̃ distiguaꝛ p pctm̃ qꝺ est in deũ, in ꝓximũ, ꝛ in seipȝ. Illud. n. qꝺ est cõe oi peccato nõ dȝ poni q̃si ps in diuisione peccati. sed cõe est oi pctõ ꝙ sit ɔ̃ deũ: poniꝛ em̃ in diffõne peccati ꝙ sit ɔ̃ legẽ dei, vt. s̃. dictũ est nõ ergo pctm̃ in deũ dȝ poni q̃si ps i diuisione pctõꝝ. ¶ P̃. Ois diuisio dȝ fieri p opposita: sȝ ista tria gña peccatorũ nõ sunt opposita: qcũqꝫ. n. peccat in ꝓximũ, peccat in seipsum ꝛ in deũ. nõ ergo peccatũ cõuenienter diuiditur ẽm hec tria. ¶ Preterea. ea q̃ sunt extrinsecus nõ cõferũt speciem: sed deus ꝛ proximus sunt extra nos. Ergo p hec nõ distinguuntur peccata ẽm speciem: incõuenienter igitur ẽm hec tria peccatum diuiditur.

Sed ɔ̃ Est, ꝙ Isidorus in li. de summo bono distiguẽs pctã dicit ꝙ hõ diciꝛ peccare in se, in deũ, ꝛ in ꝓximuȝ.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ sicut. s̃. dictũ est: peccatũ est actus inordinat⁹. triplex ãt ordo in hoie dȝ esse. Unus qdẽ ẽm cõpatiõnẽ ad regulã rõnis. put. s. oẽs actiones ꝛ passiões nr̃e debẽt ẽm regulã rõnis cõmẽsurari. Alius aũt ordo est p cõpatiõnẽ ad regulã diuine legis: p quã hõ in oib⁹ dirigi dȝ. Et si qdẽ hõ nãlr esset aial solitariuȝ, hic duplex ordo sufficeret: sed qꝛ homo est nãlr aial politicũ ꝛ sociale (vt ꝓbaꝛ i. 1. politicoꝝ) iõ necẽ est ꝙ sit terti⁹ ordo. q̃ hõ ordineꝛ ad alios hoies. qbus ɔ̃uiuere dȝ. Hoꝝ ãt ordinũ prim⁹ ɔ̃tinet ẽm ꝛ excedit ipm̃: qcũqꝫ em̃ cõtinenꝛ sub ordie rõnis, cõtinẽtur sub ordie ipsius dei, sȝ qdã cõtinenꝛ sub ordine ipsius dei q̃ excedũt rõnẽ hũanã: sicut ea q̃ sunt fidei ꝛ q̃ debẽꝛ soli deo. vñ q̃ in talibus peccat dr in deũ peccare: sicut heretic⁹ ꝛ sacrilegus ꝛ blasphemus. Silr etiã scdꝰ ordo includit tertiũ ꝛ excedit ipm̃: qꝛ in oib⁹ in qb⁹ ordinamur ad ꝓximũ oȝ nos dirigi ẽȝ regulã rationis: sȝ in qbusdã dirigimur ẽm rõnẽ quantũ ad nos tm̃ nõ autẽ q̃tũ ad ꝓximũ: ꝛ qñ i his peccaꝛ, dr hõ peccare in seipȝ: sicut patet de guloso, luxurioso ꝛ ꝓdigo. qñ ꝟo peccat hõ in his qb⁹ ad ꝓximũ ordinaꝛ, dr peccare in ꝓximũ: sicut pȝ de fure ꝛ homicida. Sũt aũt diuersa qb⁹ hõ ordinaꝛ ad deũ, ad ꝓximũ, et ad seipsum. vñ hec distõ pctõꝝ est ẽm obta: ẽm q̃ diuersificanꝛ spẽs pctõꝝ. vñ hec distõ pctõꝝ ꝓprie est ẽȝ diuersas pctõꝝ spẽs: nã ꝛ virtutes qb⁹ pctã opponũꝛ ẽm hãc dr̃iaȝ spẽ distiguũꝛ. Mãifestũ est. n. ex dictis ꝙ virtutib⁹ theologicis hõ ordinaꝛ ad deũ: tẽperãtia ꝟo ꝛ fortitudine ad seipȝ, iustitia ãt ad ꝓxim̃.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, ꝙ peccare in deũ ẽȝ ꝙ ordo q̃ est ad deũ includit oẽȝ hũanũ ordinẽ cõe ẽ oi pctõ: sȝ q̃tũ ad id ꝙ ordo dei excedit alios duos ordies, sic pcm̃ in deũ est spãle gen⁹ peccati. ¶ Ad ẽm dicẽdũ, ꝙ qñ aliq̃ q̃rũ vnũ includit alterꝝ abinuicẽ distiguũꝛ, itelligiꝛ fieri distõ nõ ẽm illud ꝙ vnũ ɔ̃tineꝛ in altero, sȝ ẽm illud ꝙ vnũ excedit alterũ: sicut patet in diuisione nũeroꝝ ꝛ figuraꝝ. nõ em̃ triãgulus diuidiꝛ ɔ̃ q̃dratũ scdm̃ ꝙ cõtineꝛ in eo, sȝ scdm̃ qꝺ excediꝛ ab eo. ꝛ silr est de ternario ꝛ q̃ternario. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, qꝺ deus ꝛ ꝓximus q̃uis sint exteriora respectu ipsius peccãtis nõ tñ sunt extranea respectu act⁹ pcti, sȝ cõparanꝛ ad ipsum sicut ꝓpria obiecta ipsius.

¶ Utrum diuisio peccatoꝝ que est ẽm reatũ diuersificet speciem. Arti. 5.

AD q̃ntũ Sic procediꝛ. Uideꝛ qꝺ diuisio pctõꝝ q̃ est ẽȝ reatũ diuersificet spẽm puta cũ diuidiꝛ ẽȝ veniale ꝛ mortale. Ea. n. q̃ i isinitũ dr̃nt nõ pñt esse vnius spẽi nec etiã vnius gñis: sȝ veniale ꝛ mortale pctm̃ dr̃nt in isinitũ. veniali. n. debeꝛ pena tpalis, mortali pena eterna: mẽsura aũt pene rñdet q̃titati culpe secũdũ illud deuter. 25. ẽm mẽsurã delicti erit ꝛ plagaꝝ modus. ergo veniale ꝛ mortale nõ sunt vni⁹ gñis, necdũ qꝺ sint vni⁹ spẽi. ¶ P̃. Quedã pctã sũt mortalia ex gñe: sicut homicidiũ et adulteriũ: quedam vero ex suo gñe sunt pctã venialia: sicut verbũ otiosum ꝛ risus supflu⁹: ergo peccatũ veniale ꝛ mortale spẽ differũt. ¶ P̃. Sicut se hȝ actus virtuosus ad p̃miũ ita se hȝ peccatũ ad penã: sed p̃miũ est finis virtuosi actus: ergo ꝛ pena est finis pcti: sed pctã distinguunꝛ spẽ ẽm fines: vt dictũ est: ergo etiã distinguunꝛ spẽ ẽm reatũ pene.

Sȝ ɔ̃tra. Ea q̃ cõstituũt spem sũt priora: sicut dr̃ie specifice: sed pena sequiꝛ culpã: sicut effect⁹ ei⁹. Ergo pctã nõ differunt specie ẽm reatum pene.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ eorũ q̃ spẽ dr̃nt duplex dr̃ia inueniꝛ. Una qdeȝ que cõstituit diuersitatẽ specierũ: ꝛ talis differentia nũqꝫ inueniꝛ nisi in specieb⁹ diuersis: sicut rõnale ꝛ irrõnale, animatũ ꝛ inaiatum. Alia aũt dr̃ia est ɔ̃ñs diuersitatem spẽi ꝛ talis dr̃ia etsi in aliquibus ɔ̃sequaꝛ diuersitatem spẽi: in aliȷ̃s tñ põt inueniri in alia spẽ: sicut album ꝛ nigrũ consequunꝛ diuersitatẽ speciei corui ꝛ cigni: tñ inueniꝛ hmõi dr̃ia in eadem hois spẽ. Dicẽdũ est ergo ꝙ dr̃ia venialis ꝛ mortalis pcti, vel quecũqꝫ alia dr̃ia sumitur penes reatũ, nõ põt esse dr̃ia cõstituẽs diuersitatẽ spẽi: nunqꝫ em̃ id qꝺ est p accñs cõstituit spẽm: id aũt qꝺ est preter intentionem agẽtis est p accñs: vt pȝ. in. 2. phy. Manifestũ est aũt ꝙ pena est ꝑter intẽtionẽ peccantis: vñ per accñs se hȝ ad pctm̃ ex parte ipsius peccãtis. Ordinaꝛ tñ ad pctm̃ ab exteriori. s. ex iustitia iudicãtis: q̃ ẽm diuersas cõditiones peccatorũ diuersas penas infligit. vñ dr̃ia q̃ est ex reatu pene, põt cõseq̃ diuersam speciẽ peccatorũ, nõ aũt cõstituit diuersitatẽ speciei, dr̃ia aũt pcti venialis ꝛ mortalis cõsequiꝛ diuersitatẽ inordinationis: que cõplet rõnẽ peccati. Duplex em̃ est inordinatio: vna per substractionẽ principiȷ̃ ordinis: alia q̃ etiã saluato principio ordinis fit inordinatio circa ea q̃ sunt post p̃ncipiũ: sicut in corpe aialis qñqꝫ quidẽ inordinatio cõplexionis procedit vsqꝫ ad destructionẽ p̃ncipiȷ̃ vitalis: ꝛ hec est mors. Qñqꝫ vero saluo p̃ncipio vite fit deordinatio quedã in hũorib⁹: ꝛ tunc est egritudo. Principiũ aũt act⁹ toti⁹ ordinis i moralib⁹ est finis vltim⁹: q̃ ita se hȝ in opatiuis sicut pñcipiũ indemõstrabile in speculatiuis: vt dr in. 7. ethi. vñ qñ aia deordinatur p pctm̃ vsqꝫ ad auersionẽ ab vltimo

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

peccasti: ⁊ si nupserit virgo, nō peccauit. Distinguēdū poti⁹ erat ex hac pte ꝙ cadere sub pcepto cōtingit dupl'r. pmo sic ꝙ ei⁹ oppm sit ꝯ pceptū: ⁊ hoc est mortale. scdo sic ꝙ ei⁹ oppositū sit preter pceptū: ⁊ hoc est veniale. ❡In art. eodē in rñsiōe ad primū hēs solōnē argumētorū aureoli apd capreolū in .43. disti. 2. sen. ꝯ hāc determinatiōē. Fundantur em̄ oia argumēta super specificatiōe peccatorū ex pte auersionis: offēse distātie in infinitū: oppōnis ad charitatē: ⁊ circūstātiarū: q̄rū oia excepto vltimo ex vno l'r verbo soluunt: qr pctā ex alio specificant. s. ex obto: ⁊ ex alio hec hñt scȝ ex auersione. Quō aūt circūstātia specificet / aut quō faciat de veniali mortale: inferius in .q. 88. amplius dicet. ❡In articulo eodē in rñsiōe ad 2m hēs q̄l'r ꝟba authoris: q̄ vñr ex hac rōne (.s. qr aliq̄d est mortale ex gñe / ⁊ aliq̄d veniale ex gñe) sonare ꝙ distinguāt spē: intelligi vel glosari aut retūdi possint: vt in .q. de mal. q. 2. art. 8. habes.

❡Super Arti. 6.

2.di.42 q.2.ā.2. IN articulo 6. eiusdeȝ. 72. qō. hēs duas regulas. Altera est ꝙ cōmissio peccati ⁊ omissio virtutis opposite non distinguunt spē morali: de q̄ est 2mo. Altera ē ꝙ pctā non distinguūtur spē 2m diuersitatē pceptorū. Et hec seq̄t ex pma: vt pȝ: qr pcepta affirmatiua dant de actibus virtutū: negatiua ꝟo de actib⁹ vitiorū. Cōmitēs āt actū vitij simul agit ꝯtra vtrūq3 pceptū: ꝯmittēdo actū ꝓhibitū / ⁊ omittēdo actū mandatū: ⁊ in vna tantū peccati specie errat. ❡In eodē articulo nota rōnē duplicē in rñsiōe ad 2m q̄re peccata nō diuersificant 2m diuersitateȝ pceptorū: qr. s. peccatū ñ hȝ spēm ex pte auersionis. Et intēdit dicere ꝙ qr esse ꝯ legē seu legis pceptū / qd idē ē spectat ad auersionē pcti (auertit. n. peccans a lege / nec p se itēdit ꝯ legē facē: sic nec iordinate facere: vt pdictū est) ⁊ pcm̄ nō hȝ spēm ex pte auersionis: iō diuersitas pceptorū ñ

fine. s. deo: cui vnimur p charitatē: tūc est peccatum mortale: qñ vero fit deordinatio citra auersionē a deo: tunc est pctm̄ veniale: sicut em̄ in corporib⁹ deordinatio mortis q̄ est per remotionē principij vite est irrepabilis 2m nām: inordinatio autē egritudinis reparari pōt ꝓpter id qd saluat principiū vite: simil'r est in his q̄ pertinēt ad aiam. Nā in speculatiuis q̄ errat circa principia impsuabilis est: q̄ aūt errat saluatis pncipijs: p ipsa pncipia reuocari pōt. Et sil'r in opatiuis q̄ peccādo auertit ab vltimo fine, q̄tū ē ex nā pcti hȝ lapsum irrepabilē: ⁊ ideo dr peccare mortal'r eternal'r puniendus: q̄ ꝟo peccat citra auersionē a deo: ex ipsa rōe pcti reparabil'r deordinat: qr saluat pñm: ⁊ iō dr peccare venial'r: q. s. ñ ita peccat vt mereat itermiabilē penā.

Ad pmū Ergo dōȝ, ꝙ pcm̄ mortale ⁊ veniale dñt in infinitum ex parte auersionis: nō aūt ex pte cōuersionis p quā respicit obm: vñ pctm̄ spēm hȝ: vñ nihil prohibet in eadeȝ spē inueniri aliquod pctm̄ mortale ⁊ veniale: sicut pum⁹ mot⁹ in gñe adulterij est peccatū veniale: ⁊ verbum otiosum qd plerūq3 est veniale pōt etiaȝ esse mortale. ❡Ad 2m dōm, ꝙ ex hoc ꝙ inuenitur aliqd pctm̄ mortale ex gñe, ⁊ aliqd pctm̄ veniale ex gñe: sequit ꝙ talis dria consequat diuersitatē pctōrū 2m spēm: nō aūt ꝙ causet eaȝ. Talis aūt dria pōt inueniri ēt i his q̄ sūt eiusdē spēi: vt dcm̄ ē. ❡Ad tertiū dōȝ, ꝙ premiū est de intētiōe merētis vl' virtuose agentis: sȝ pena nō est de intētiōe peccātis: sȝ magis est ꝯ volūtatem ipsius: vñ nō est sil'is rō.

❡Utrum peccatū commissionis ⁊ omissionis differant specie. Arti. 6.

AD sextū Sic pcedit. Uidet ꝙ pcm̄ cōmissiōis ⁊ omissionis specie dñant. Delictū em̄ ꝯ pctm̄ diuiditur ephe. 2. vbi dr. Cū essetis mortui delictis ⁊ pctis vestris. Et expōit ibi glo. Delictis. idest dimittēdo q̄ iubētur, ⁊ peccatis. s. agēdo ꝓhibita. Ex q̄ patet ꝙ per delictū intelligit peccatum omissiōis: p peccatū pctm̄ cōmissiōis: differunt ergo spē cum ex opposito diuidant tanquaȝ diuerse species. ❡P̄. Pctō p se cōuenit ꝙ sit cōtra legē dei: ponit. n. in ei⁹ diffōne: vt ex supdictis patet: sed i lege dei alia sūt pcepta affirmatiua contra q̄ est pctm̄ omissiōis: ⁊ alia pcepta negatiua cōtra q̄ ē pctm̄ cōmissiōis. g̃ pctm̄ omissionis ⁊ pctm̄ commissionis dñt spē. ❡P̄. Omissio ⁊ cōmissio dñt sic affirmatio ⁊ negatio: sed affirmatio ⁊ negatio non pñt esse vni⁹ spēi: qr negatio non hȝ spēȝ: nō entis. n. non sunt species, neq3 differentie: vt philosophus dicit. Ergo omissio ⁊ commissio non possunt esse vnius speciei.

Sȝ ꝯtra In eadeȝ spē pcti iuenitur omissio et commissio: auarus. n. ⁊ aliena rapit, qd est pcm̄ cōmissiōis: ⁊ sua nō dat q̄b⁹ dare debet, qd ē pctm̄ omissionis. g̃. omissio ⁊ cōmissio nō differunt specie.

Rñdeo Dōȝ, ꝙ i pctis iuenit duplex dria: vna māl'is et alia formal'. Māl'is q̄deȝ attēdit sȝ nālē spēȝ actuū pcti: formal' āt 2m ordinē ad vnū finē ꝓpriū, qd est obm ꝓpriū. vñ iueniunt aliq̄ actus māl'r spē dñtes: q̄ tñ formal'r sunt i eadē spē pcti: qr ad idē ordināt: sic ad eādeȝ spēm homicidij ptinet iugulatio, lapidatio, ⁊ pforatio, q̄uis actus sint spē dñtes 2m spēȝ nāe. Sic g̃ si loq̄mur de spē pcti omissiōis ⁊ cōmissiōis māl'r dñt spē: large tñ loq̄ndo de spē 2m ꝙ negatio vel puatio spēm habere potest. Si āt loquamur de spē pcti omissiōis ⁊ cōmissionis formaliter, sic nō dñt spē: qr ad idē ordinantur, ⁊ ex eodē motiuo pcedunt: auar⁹. n. ad congregandum pecuniam ⁊ rapit, ⁊ nō dat ea q̄ dare dȝ: ⁊ sil'r gulosus ad satisfaciēdum gule, ⁊ supflua comedit, ⁊ ieiunia dbita ptermittit: ⁊ idē est videre i ceteris. Sēper. enim in rebus negatio fundatur sup aliq̄ affirmatiōe: q̄ ē q̄dāmō cā ei⁹. vñ ēt i reb⁹ nālib⁹ eiusdē rōis ē ꝙ ignis calefaciat ⁊ ꝙ nō ifrigidet.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ illa diuisio q̄ est p commissionē ⁊ omissionē nō est 2m diuersas spēs fořales: sȝ materiales tm̄, vt dictum est. ❡Ad scdm̄ dicendū, ꝙ necessarie fuit in lege proponi diuersa precepta affirmatiua ⁊ negatiua vt gradati hoies introducerētur ad ꝟtutē: pus q̄dē abstinēdo a malo ad qd iducimur p pcepta negatiua: ⁊ postmodū faciēdo bonuȝ, ad quod iducimur per pcepta affirmatiua. Et sic precepta affirmatiua ⁊ negatiua ñ ptinēt ad diuersas ꝟtutes: sȝ ad diuersos grad⁹ ꝟtutis. ⁊ p ꝯñs ñ opȝ ꝙ ꝯtient diuersis pctis 2m spēȝ. Pctm̄ ēt nō hȝ spēȝ ex pte auersionis: qr 2m h̄ ē negatio vel puatio: sȝ ex pte cōuersionis 2m ꝙ est act⁹ q̄dā. vñ sȝ diuersa precepta legis non diuersificant pctā 2m spēm. ❡Ad tertiū dōm. ꝙ obio illa pcedit de māli diuersitate spēi. Sciendū est tñ ꝙ negatio ⁊ si proprie non sit in spē constituit tñ in spē p reductionem ad aliquā affirmationē quā sequit.

❡Utrū conuenienter diuidat pctm̄ in peccatum cordis oris ⁊ operis. Arti. 7.

AD septimū Sic pcedit. Uꝛ ꝙ incōueniēter diuidat peccatū i pctm̄ cordis, oris ⁊ opis Aug. em̄ i. 12. de tri. ponit tres gradus pcti quorū prim⁹ est cū carnalis sensus illecebrā quandā ingerit: qd est peccatū cogitationis. Scds gradus est qñ sola cogitationis delectatione aliquis contentus est. Tertius gradus est qñ faciendū discernitur per consensum: sed tria hec pertinent ad peccatū cordis: ergo inconuenienter peccatū cordis ponit quasi vnū genus peccati. ❡P̄. Greg in. 4. moral. posuit quatuor gradus peccati: quoȝ prim⁹ est culpa latēs in corde: scds cū exteri⁹ publicat. terti⁹ est cuȝ consuetudine roborat. quart⁹ est cū vsq3 ad presumptionē diuine misericordie: vl' ad desperationē hō pcedit: vbi nō distinguit peccatū opis a pctō oris: ⁊ addunt duo alij peccatorū grad⁹: ergo incōueniens fuit pma diuisio. ❡P̄. Nō pōt eē pctm̄ in ore vel in ope nisi fiat prius in corde: ergo ista pctā spē non dñt: non ergo debēt ꝯ seuicem diuidi.

Sed ꝯtra Est, ꝙ hyer. dic sup ezechi. Tria sunt gñalia delicta quib⁹ hūanū subiacet gen⁹: aut em̄ cogitatione, aut sermone, aut opere peccamuȝ.

Rñdeo Dōȝ, ꝙ aliq̄ iueniūt differre spē dupl'r. Uno mō ex eo qd vtrūq3 hȝ spēm ꝯpletā: sicut equus ⁊ bos differunt specie. Alio mō sicut 2m diuersos gradus in aliqua gñone vel motu accipiunt diuerse species: sicut edificatio ē ꝯpleta generatio domus: collatio aūt fundamenti ⁊ erectio parietis sunt species incomplete: vt patet per philosophuȝ in. x. ethico. et idem etiā potest dici in generationibus animalium. Sic igitur peccatum diuiditur per hec tria scilicet peccatum oris, cordis ⁊ operis, non sicut per diuersas species completas: nā cō-

diuersificat spēȝ peccatorū. Sic em̄ qr auersio non dat spēm pctō. diuersitas auersionis nō specificat: ita qr eē ꝯ pceptū ñ dat spēm: qr pertinet ad auersionē: diuersitas pceptorū nō diuersificat spēs pcōrū. Et dicit h̄ author satisfaciēs argu⁹ o iducēti ꝙ pctō p se ꝯuēit eē ꝯ legē: vt qr ex pa rōe h̄ assignata didiceram⁹ ꝙ diuersitas pcepti 2m affirmatiuū ⁊ negatiuū nō variat spēȝ pcti: ex hac scda rōne discamus vl'r ꝙ diuersitas pceptorū nō cāt diuersitatē specificā pcōrū. et ex hac doctria hēs ꝙ furtū ex h̄ ꝙ ē ꝓhibitū diuersis pceptis (puta iuris diui / nalis / positiui / pncipis plati ⁊c.) non acqrit aliā spēm. Et sil'e est de pctō ex iure positiuo tm̄ multiplicato pceptis a sub ordinatis platis. Assignata nāq3 rō vl'is ē. s. ꝙ peccās respicit pceptuȝ ex pte auersiōis. Propterea h̄ hēs determinatū in oppm qd i q. de ma. q. 2. ar. 6. rōnabile iudicatū est. s. pctā: qr ꝓhibita distigui 2m pcepta: sȝ em̄ pcm̄ ex pte ꝯuersionis distinguit specie: vt dictum est.

❡Super Arti. 7.

1.q.100. ar.5.ad 4 cor. Et 22c pl. Et.2.di. 42.q.2. ar.2.q.1 IN artic. 7. eiusdē. 72. q. not. ꝙ diuisio pcti i peccatuȝ cordis oris ⁊ operis dupl'r intelligi pōt. pmo p modū diuisionis totius vl'is in ptes subiuas gñis. s. i spēs. scdo p modū q̄si toti⁹ integralis in suas ptes ꝯñter se hñtes: ⁊ hoc mō tractat i pñti l'ra. ❡Ad cui⁹ euidētiā scito ꝙ pctā sūt i duplici dria. nā q̄dā sūt q̄ pfectiōeȝ nō hñt nisi i ope: vt furtū / homicidiū: ⁊ adulteriū ⁊ hmōi. ⁊ hmōi pctā se hñt ad pcā cordis oris ⁊ opis q̄si vt totū integrale ad suas ptes sicut dom⁹ ad fundamentū / pietes ad tectum. Et sic tractat in l'ra pa distō: ⁊ dr ꝙ distinguunt 2m gradus eiusdē spēi. Quedā āt sūt q̄ pficiunt solo corde / vt heresis: vl' pficiūtur in ore: vt detractio. Et sic pcm̄ diuidit i pcm̄ cordis oris ⁊ opis: vt i ꝟas ⁊ pfectas spēs pcti: vt i vlta. q. 3. partis art. penu. author docet. ❡Circa eundem articulū dubiū ē dupl'r. pmo si distō

sumatio pcti ē in ope. vñ pctm̄ opis hȝ spēm cōpletā: sȝ pa inchoatio ei⁹ est q̄si fundatio i corde. Scds āt gradus ei⁹ est in ore 2m ꝙ hō ꝓrumpit facile ad manifestādū cōceptū cordis. Terti⁹ āt gradus iā est in cōsumatione opis. Et sic hec tria dñt 2m diuersos grad⁹ pcti. pȝ tñ ꝙ hec tria ptinent ad vnā pfectam pcti spēm: cū ab eodē motiuo pcedat. Iracūdus. n. ex hoc ꝙ appetit vindictā primo q̄dē pturbat in corde: scdo in verba cōtumeliosa ꝓrūpit: tertio ꝟo pcedit vsq3 ad fcā iniuriosa. ⁊ idē pȝ in luxuria ⁊ in q̄libet alio peccato.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ oē peccatū cordis cōuenit in rōne occulti. ⁊ 2m h̄ ponit vn⁹ grad⁹ q̄ tñ per tres gradus distinguit. s. cogitationis, delectationis, ⁊ cōsensus. ❡Ad 2m dōm, ꝙ peccatū oris ⁊ opis cōueniunt in manifestatiōe: ⁊ pp hoc ea greg. sub vno cōputat. Hier. aūt distingut ea: qr in pctō oris est manifestatio tm̄ ⁊ pncipal'r intenta: in pctō vero operis est pncipal'r expletio interioris cōcept⁹ cordis: sȝ manifestatio est ex ꝯñti. ꝯsuetudo vero ⁊ desperatio sunt gradus ꝯñtes post spēm perfectā pcti: sic adolescētia ⁊ iuuentus post perfectā hois gñationē. ❡Ad tñū dōȝ, ꝙ pctm̄ cordis ⁊ oris non distinguunt a pctō operis qñ sil' cū eo ꝯiūgunt: sȝ put qd'libet horū per se inuenit. sicut ēt pars motus nō distingui a toto motu qñ motus est continuus: sed solum quando motus sistit in medio.

❡Utrū supabundātia ⁊ defectus diuersificent species peccatorum. Ar. 8.

AD octauū Sic pcedit. Uidet ꝙ superabūdātia ⁊ defect⁹ nō diuersificēt spēs peccatoȝ. Superabūdātia. n. ⁊ defectus dñt 2m magis ⁊ min⁹: sȝ magis ⁊ min⁹ nō diuersificāt spēm. ergo supabūdātia ⁊ defect⁹ non diuersificāt spēm pctōȝ. ❡P̄. Sicut pctm̄ in agibilib⁹ est ex hoc ꝙ recedit a rectitudine rōnis, ita falsitas in speculatiuis est ex h̄ ꝙ recedit a veritate rei: sȝ non diuersificat spēs falsitatis ex hoc ꝙ aliqs dicit plus vel min⁹ esse q̄ sit in re. ergo etiā nō diuersificat spēs pcti ex hoc ꝙ recedit a rectitudine rōnis in plus vel minus. ❡P̄. Ex duabus speciebus nō cōstituit vna spēs. vt porphyrius dicit: sed supabundātia ⁊ defectus vniuntur in vno peccato: sunt. n. simul q̄dā illiberales ⁊ ꝓdigi: quoȝ duoȝ illiberalitas est pctm̄ 2m defectum: prodigalitas autē 2m superabundantiam. Ergo superabundantia ⁊ defectus non diuersificant speciem peccatorum.

Sed ꝯ Cōtraria differūt 2m spēm: nā cōtrarietas est differentia 2m formā: vt dr in. x. metaph. sed vitia q̄ dñt 2m supabūdātiā ⁊ defectū sunt contraria: sicut illiberalitas ꝓdigalitati. ergo dñt 2m spēȝ.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ cū i pctō sint duo scȝ ipse act⁹, ⁊ inordinatio ei⁹ put recedit ab ordine rōnis ⁊ legis dine spēs pcti attendit nō ex pte iordiatiōis. q̄ est pter intētionē peccātis: vt. s. dcm̄ est: sȝ magis ex pte ipsi⁹ actus 2m ꝙ terminat ad obm in qd fert intētio peccātis. ⁊ ideo vbicūq3 occurrit diuersum motiuū iclināns itētionē ad peccādū ibi est diuersa spēs pcti. Manifestū est āt ꝙ nō est idē motiuū ad peccādū in pctis q̄ sunt 2m supabūdātiā, ⁊ in pctis q̄ sūt 2m defectū. q̄nimo sūt ꝯria motiua: sicut motiuū in pctō intēpātie est amor delectationū corpaliū: motiuū āt in pctō insensibilitatis ē odiū eaȝ. vñ huiusmodi pctā nō solū differūt specie, sed etiam sunt sibijnuicem contraria.

Ad pmū Ergo dōȝ, ꝙ magis ⁊ min⁹ etsi nō sint cā diuersitatis spēi ꝯsequūt tñ q̄nq3 spēs dñtes ꝓut pueniunt ex diuersis formis: sic si dicat ꝙ ignis est lenior aere: vñ phs dicit in. 8. eth. ꝙ q̄ posuerūt nō esse diuersas spēs amicitiarū pp h̄ ꝙ dñr 2m magis ⁊ min⁹: nō sufficienti crediderūt signo: ⁊ hoc mō supexcedere rōnē ⁊ deficere ab ea ptinet ad diuersa pctā 2m spēȝ inq̄tū cōsequūt diuersa motiua. ❡Ad 2m dicēdum, ꝙ intētio peccātis non est vt recedat a rōne: ⁊ iō nō efficit eiusdē rōnis pctm̄ supabundātie ⁊ defect⁹ pp recessuȝ ab eade rōis rectitudine: sȝ q̄nq3 ille q̄ dic falsuȝ intēdit ꝟitatē occultare, vñ q̄tū ad h̄ nō refert vtrū dicat vel plus vel min⁹: si tñ recedere a ꝟitate nō sit preter intētionē, tūc māifestū est ꝙ ex diuersis cāis aliqs monet ad dōm plus vel minus: ⁊ 2m h̄ diuersa est rō falsitatis: sic ē pȝ de iactatore q̄ supexcedit dōo falsum q̄rens gloriā: ⁊ de deceptore q̄ diminuit euadēs debiti solutionē: vñ ⁊ quedā false opiniōes sūt sibijnuicem contrarie. ❡Ad tertium dicendum, ꝙ prodigus ⁊ illiberalis potest esse aliquis secundum diuersa: vt scilicet sit aliquis illiberalis in accipiendo que non debet: et prodigus in dando que non debet, nihil autem prohibet contraria inesse eidem secundum diuersa.

❡Utrum peccata diuersificentur specie secundum diuersas circunstantias. Art. 9.

AD nonum Sic proceditur. Uidetur ꝙ vitia ⁊ peccata diuersificētur specie scdm̄ diuersas circunstantias: quia vt dicit dio. 4. ca. de di. no. malū contingit ex singularibus defectibus: singulares aūt defectus sunt corruptiōes singularū circūstātiarū: g̃ ex singulis circunstantijs corruptis singule

2m grad⁹ i pctō cordis oris ⁊ opis sit sic sit ēt distō specifica 2m spēs inpfectas. ⁊ rō dubij ē qr l'ra h̄ pponit i cōi: i applicatiōe aūt ad pñtem mām nō affirmat distōnē 2m spēs impfectas: sȝ solū negat distōnē 2m spēm pfectā / ⁊ affirmat distōnē 2m grad⁹ vt pȝ ituēti. nō pui ēt refert vtro mō dicat. nā spēs impfecta spēs ē ⁊ distīcta 2m spēs impfectas distincta erūt 2m spēm absol'te: q̄uis i ordine ad aliq̄d supueniēs 2m q̄d eēnt eiusdē spēi. 2o dubitat: qr l'ra diuertere vl' ⁊ cōfundere pctm̄ oris qd hȝ pfectā spēm cū pcō oris qd importat graduȝ spēi. Nā ponit cōtumeliā p pgressū vindicte: ⁊ cōstat ꝙ cōtumelia est pcm̄ qd pficit in ore. vndiq3 igit dissona vr doctrina hec. ❡Ad h̄ dr / ꝙ l'r cōrigit pcm̄ cordis ⁊ oris ordiari ad pcm̄ opis vt ipfectū ad pfectū. pmo per modū simplicis ꝓsequutionis: sicut q̄ vult fornicari ⁊ innitat fornicariā. ⁊ de his cōstat ꝙ nulla est distō specifica in esse morali: sȝ solius vni⁹ speciei pgressus. scdo p modū cuiusdā intermedū termini: vt cōsensus in delectationem cogitati adulterij: et ꝟba puocātia ad h̄. sȝ se rñ delectabilia: ⁊ in istis appet ꝙ sit aliq̄ specica dria 2m spēs ipfectas sicut in gñatiōe aialiū ⁊ edificatiōe. sȝ reuera nō ē ēt sic al: q̄ diuersitas spēȝ ipfectaȝ: sȝ silitudo poti⁹ cāȝ. h. n. est h̄ distō ptialiū formaȝ etherogeneaȝ. sic i edificatiōe fūdare erigere ⁊ coopire distingunt spē: nec ē h̄ aliq̄ fora mea vt via sic fora ēbrionis est i via ad formā hominis: sȝ tm̄mō fora intēti finis ꝓpriū diuersi ōe i corde i ore atq3 ope se hñs 2m pfectū ⁊ impfectū gra māe. Et rō ē illa q̄ in l'ra ponit: qr. s. vnicū tm̄ ē motiuū obtiue: pp qd author in l'rā affirmauit distōnē ipfectaȝ spēȝ in hac moraliū distōne vt dubitando tactū est: q̄uis ēt iuxta authoris doctrinā. in. q. de poa dei. q. 3. ar. 9o ad 10, si distinguerentur spē ipfecta vt embrio distiguit a pfecta spē nō ppea eēnt pctā h̄ diuersarum spēȝ: sȝ oia cōprehēdūt sub pctō vni⁹ spēi. qr huiusmodi ipfecte spēs nec sunt in gñe nec i specie nisi p reductionē eo modo quo impfectū reducitur ad perfectū: nō. n. sunt q̄dā de p se spēs: vt terra ⁊ elemēta: sȝ sunt q̄dā per se ⁊ essentialiter ordinate nature ad spēs vt motus ad terminū, ita ꝙ se habēt vt q̄dā motus permanētes ad ipsas species nō habentes alias spēs: sicut nec motus successiui absq3 terminorū speciebus. ⁊ per hec patet solutio primi dubij. Ad 2m autē dicit ꝙ licet peccatū cōtumelie perficiatur in ore vt cōmuniter videtur in vsu: si cōtumelie tñ nomine intelligatur ꝯ dehonorationis peccatū certū est ꝙ nō cōsummatur in ore: q̄uius multa in peccato oris dehonoratio sit. plus nāq3 dehonorat aliquem vxorem adulterio exponendo: q̄ dicēdo ei ꝙ vxor est adultera stante cadē intentione. vñ in litera cōparat dicere verba cōtumeliosa ad facere facta cōtumeliosa: ⁊ sine dubio sunt eiusdem speciei 2m illā rationem formalem dehonorationis: ⁊ sic nulla est diuersio. secus autem est qñ aliqs contumelia iniuriatur verbo ⁊ facto postmodū ad vindictam alterius rei q̄ honoris intendit vel medio vtitur 2m se malo ad vindictam honoris: vt in exemplo dato patet. tūc enim plures vindictas intendit ⁊ in pluribus speciebus reponitur eius peccatum.

Mal. q. 2. ā. 6. c. ⁊. q. 14. ar. 3.

❡Super Arti. 8.

IN arti. 8. et. 9. eiusdeȝ. 72. q. nō qd author distinguere peccatoȝ spēs intendēs ex pte motiuorū finiū videtur digredi ad motiua ex pte agētis breuitatis ꝟ puto cā voles intelligi ex tali distinctione diuersitatē obiectorū. ver. g. cū dicit ꝙ intēpātia ⁊ insensibilitas oriūtur ex cōtrarijs motiuis. s. ex delectationū amore ⁊ odio earū: vult intelligi ex delectationibus amabilib⁹ ⁊ ex eisdē exosis: opȝ em̄ sumere motiua effectiue: non vt sic sed idꝙ redundat in obiecto ꝙ monet finaliter: ⁊ sic etiam intellige nonum articuluȝ. ❡In respōsione ad secundū predicti. 8. art. intellige nouitie duplicem modū recedendi a veritate. s. p se intendendo recessum ab ea: ⁊ tūc non differt spē magis et minus sicut nec in recessu a ratione vt sic: ⁊ non per se intendēdo: ⁊ tunc differt specie: sicut auersio in peccatis ex motiuis. ❡In respōsione ad tertium eiusdem articuli signa illam: et intuere illius veritatem i his qui auarissimi sunt: ad habendum etiā Jesu christi patrimonium: et effundunt in meretrices venatiōes ⁊c. sunt enim simul auari ⁊ prodigi vt in litera dicitur: ⁊ experientia testatur abominabilis quam vtinam nescire liceret.

❡Super Articuluȝ nonum.

IN articulo nono eiusdeȝ. q. 72. aduerte qd author mutat opinionem quam in quarto senten. distinc. 16. quest. 93. tenuit. s. ꝙ circunstantia etiam si nō sit finis dat speciem peccato: ⁊ vult hic idē esse iudiciū de specificatione act⁹ humani ex circūstātia in actu virtutis ⁊ in actu vitij: qr vtrobiq3 opȝ spēm dari a motiuo vt obto: et nunq̄ circunstantiā vt sic dare speciē: sed oportere eam trāsire in differentiā seu cōdōnē obti iuxta superius determinata in. q. 18. ⁊ qm̄ ibi voluit pcti spēs sumi ex pte puatiōis h̄ soluit in rñsione ad pm ⁊ scdȝ nec ē difficile soluere rōnes q̄ ibi afferūt. s. de fure q̄ nollet calicē queȝ furat eē sacrū ⁊ ꝙ sola circūstātia cur mutaret spēȝ: isufficiēs nāq3 signū ñ finis ē nolleitas hñtis volūtatē liberā deliberatā ad illd: sic ēt accedēs ad vxorē alti⁹ mallet ipaȝ eē inuptā, nē seq̄t ꝙ sola circūstātia cur mutet spēȝ sȝ ꝙ nē cur nē aliq̄ circūtia mutet spēȝ nisi hēat rōneȝ alteri⁹ motiui vt finȝ: nō ita ꝙ sit aut apphēdat vt finȝ piacētȝ pctm̄ nō

22c. qō. 53. ar. 2. ad. 3m ⁊ q. 92. ā. 2. cor. ⁊. q. 148 ar. 4. ad 1. 2. ⁊. 3m Et. 3. di. 36. ar. 5. Et mal. q. 2 ā. 6 ⁊. q. 14. ar. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

em sacrilegiū ē finis furti cū aliqs furaṫ sacrū: sz suffic̄ q̄ sit ꝯfinis: furtū em sacrilegū ē ꝯuersio ad bonū ꝯmutabile vt obm ꝯiū rōis: q2 alienū & q2 sacrū. ¶ In ar. eodē. 9. eiusdē. q. 72. dum occurrit qūo stāt ista sil. s. circūstātia nūq̄ dat spēm nisi rōne alteri⁹ motiui vt obi seu finis ꝑculdubio p se: q2 ab his q̄ sūt p accñs nō sumuṫ spēs: & ois circūstantia trāsmutās actū de bono in malū dat pctō spēm: fuit em hec regula 1. q. 18. assignata. quū em qcq̄d pter intētionē actū voluntario ꝯiūctū sit nō p se obz sit & oē icognitū pter intētionē ꝯiūgat voluntario actui: oz dicere aut q̄ null⁹ act⁹ sit ex bono malus ex circūstātia ignota q̄tuncūq̄ mala aut qō circūstātia det spēm absq̄ hoc q̄ ei⁹ obm sit p se motiuū volūtat3 vt finis: vbi gra: ioānes exercēs se ad sagittādū min⁹ puide emittēs sagittā p cutit p̄rem in h̄ & iūnitis sil'ib⁹ circūstantia facit actū d̄ bono malum: & nullū interuenit p se obm illius spēi cui⁹ est illa circūstātia: puta pricidij vel homicidij: qūo s ꝯsonāt dicta & i qua specie sunt ista peccata nō apparet. ¶ Ad hoc dubiū est multiplex dicēdi mod⁹. s. ex ꝯñti ex materia ex omissiōe ex ignorātia ex negligentia. ¶ Ex ꝯñti q̄dē q2 sic aliqs act⁹ est ex ꝯñti volit⁹ ita obm ꝓpriū illi⁹ act⁹ est ex ꝯñti intentū: vbi gra in exēplo allato sic ille volēdo iprouide sagittare ex ꝯñti voluit actū pcussionis ꝯñtis ita ex ꝯñti intēdit p̄riū percussiōis obz & p h̄ actus improuidus sagittationis trahiṫ in aliaz spēm accñtalē: sed hec via īplicat ꝯdictoriā: qm̄ eoipso q̄ aliq̄d se hz ꝯnter ad actū: & obm intentū ē extra latitudinē specificātis nec est dare spēs accñtales re⁹ act⁹ interioris volūtatis: qm̄ a solo obō ē illius spēs / qō est ei⁹ finis lz sit aliq̄ spēs pncipalior altera: sicut finis ē sub fine: vt cū furtū sit: vt mechet: vñ lz circūstātia sit accñs si dat spēm eo ipso trāsit in subam: q2 trāsit in obm: vñ est sub alis d̄ria act⁹: vt in. q. 18. art. 10. supi⁹ pz. ¶ Ex mā vo: q2 mā ad eādē spēm spetat ad q̄ for&a & ppea qñ aliq̄d est māl'r volitū: ad eādē spēm spectat act⁹ ille ad quā spectaret si esset for'aliter volitū: & iō in exēplo posito: q2 ioā. voluit pcussionē māl'r ad spēm homicidij & pricidij reductiue spectat. Sz hec via falso innitiṫ fundamēto: q2 mām spectare ad spēm forme intelligiṫ de for'a nō sub q̄ eēt: nō em mā aialis spectat ad spēm cadaueris: q2 eēt sub ea si ab aia relinq̄reṫ: ꝯstat aūt oē pctm hr̄e actu aliq̄ for'az cū nihil sit in gñe qō nō sit in aliq̄ spē: ac p hoc nihil est in spē pcti q̄ n̄ sit in aliq̄ spē pcti: & nihilomin⁹ falsaz ꝓfert sniam: qm̄ q̄cq̄d est māl'r volitū sub aliq̄ for'a totū spectat ad fore spēm: vñ hic ōr q̄ oēs circūstātie sub vno motiuo ad vnā spēm illi⁹. s. motiui spectāt. Cōstat q̄z q̄ pcurās a muliere ꝯsensum ad fornicationē ex ꝯñti & māl'r vult & intendit spūalē mortē illi⁹: & tñ act⁹ ille nullo ō recipit spēz a morte spūali: sz a fornicatiōe p se intēta: q̄ ergo ex ꝯñti vel māl'r vel p accñs ꝯiūgūṫ: q̄uis nocumēta & mala: vt pz exēplo nūc allato: nō trahūt in suā spēz q̄uis aggrauēt pctm: traherēt aūt in suas spēs si intēta essent. ¶ Ex omissiōe aūt igñātia & negligētia q̄ sūt spēs omissiōis: q2 i hmōi pctis interuenit omissio vel scie vel cōsilij vel solicitudis: omissio aūt ꝓpriā spēm sortiṫ nō ex actu cui p accñs annectiṫ: sz ex ꝓposito gñe ēt si nullus interueniat act⁹: q̄ em omittit audire missaz vacās illa hora ludo nō specificaṫ omissio ex actu ludi: q2 p accñs iūgiṫ omissionis pctō: sz ex d̄ino cultu cui ꝯiaṫ omissio illa, vñ in hmōi pctis tm̄ mali est: q̄tū omissionis ꝑm suas spēs hñt. preterea hoc nō est soluere: sz q̄si mutare q̄ōnē: nā cōe est cōmissionib⁹ & omissiōib⁹ q̄ oēs sub eodē fine motiuo cadētes ad eādē spēm spectēt. vñ sicut q̄rim⁹ p se oba cōmissionū / ita & omissionū: nisi q̄ in omissiōe nō opz ponere obm positiue volitū: sed negatiue volūtariū & p se sicut ipam omissionē. ¶ Ad quorū euidentiā scire opz q̄ aliud ē loq̄ de volūtario: & aliud de volūtario specificāte. nō em sufficit ad rōnē specificātis in moralib⁹ q̄ sit volūtariū sed plus exigiṫ: iam em dictū ē q̄ pctm nō hz spēm ex auersione: & cōstat q̄ auersio ē volūtaria qō aūt sit illud pl⁹ colligiṫ ex dictis: quū em act⁹ moralis ex obō seu fine spēm hēat: & cōstat q̄ itelligiṫ de obō formaliter: sicut vniuersal'r quū de specificatiōe actuū & potētiarū ex obiectis ōr: & q2 qō ē p accñs extra spēz ē: opz etiā q̄ intelligaṫ de obō p se: & q2 i p se et formal'r obm act⁹ directe tēdit act⁹ (vt pz inductiue) & ꝯñs est vt de obō directe intelligaṫ: & sic ad h̄ q̄ obm specificet actū volūtatis exigiṫ q̄ sit formal'r p se & directe intētū: nō exigiṫ aūt q̄ sit p̄mo intentū: stat em q̄ sit p se for'al'r & directe: secūdario tñ intētū sic quū qs vult mecharī vt furetur: volitio specificaṫ ab vtroq̄: lz a furto p̄ncipali⁹. Circūstātia igr̄ specificās eo ipō q̄ igrediṫ latitudinē specificātiū opz obiuū ordinē intrare & d̄riam seu ꝯdōnē obiuā ponere for'aliter & directe intētam: quū aūt nullū ex ignorantia incursuz sit p se & directe volitū: ꝯñs ē q̄ nulla hmōi cōdō seu circunstātia det pctō spē. Nec ē vex q̄ act⁹ ūat de bono malus ex hmōi ignotis cōdōnib⁹: sed fit de malo peior: aut plurib⁹ modis malus: sagittās. n. iprouide actū facit moraliter malū ēt si nullū ꝯtingat ledi: qm̄ sagittatio ē act⁹ volūtari⁹ periculosus: & dz fieri qñ & vbi sicut &c. opz qō ab improuido non seruatur. qñ aūt ledi aliquē cōtingit lesio talis aggrauat actum iam malū vt in. q. sequenti de nocumento aggrauante diciṫ: & eodem mō cū qs verba detractoria nō detrahendo sed otiose dicit: lesio fame ꝓximi non specificat actū sed aggrauat: obligatq̄ ad restōnem q̄ rōne lesiōis. Si qs simil'r ex ignorātia absoluit a quo nō pōt nō est re⁹ illius actus: sed improuidi seu ignorātis act⁹ quo ad moralē spēm: secus aūt videṫ quo ad penas positiui iuris: qm̄ iuris dispōni stādū ē: si em. v. ḡ. dicaṫ: si qs auserit vel p̄sumpserit absoluere sit excōicat⁹: ꝯfaciens ex ignorātia excusaṫ a pena: q2 excusaṫ ab actu p se formal'r & directe volito: qō audacie p̄sumptionis: & similū nominuz ratio insinuat: si vero dicaṫ si quis absoluerit / incidere vr̄ in canonē: eo q̄ sicut potest ius positiuū penā ponere excōicationis actui etiā de se nō illicito, vt patet de religiosis inducentibus ad sepulturas &c. multo magis potest excōmunicare pro actu illicito: qualis est actus voluntarius ex culpabili etiā venaliter ignorantia. Reponenda sunt igiṫ peccata in solis spēbus suorū per se oborū formal'r & directe volitorū. annexa aūt & māliter cōcurrētia aggrauare q̄dē: specificare aūt nō pñt: sz nec hoc satisfacit: qm̄ redit fere in idē cū dicētib⁹ q̄ tm̄ ē hic pcti q̄tū omissio seu negligētia &c. meruit: sola em̄ maiori grauitate d̄riam cōstituit nec saluatur qō cōiter ōr. s. q̄ tales sunt homicide & hmōi: q2 ergo de ignorantia inferius erit ex proposito tractat⁹ & ex illa hic pēdet: illuc usq̄ solutio difficultatis huius differaṫ, hec aūt exercebūt ingenium.

3. q. 86. art. 3. Et 3. di. 36. ar. 5. Et 4. di. 14. q. 1. ar. 3. q. 1. co. & di. 16. q. 2. ā. 2. co. & di. 18. q. 2. ā. 5. q. 3. ad. 1.

spēs pctōꝝ ꝯsequuntṫ. ¶ P̄. Peccata sūt q̄dā actus humani: sz actus humani interduz accipiūt spēm a circunstantijs: vt supra hitū est: ḡ peccata d̄nt spē ꝑm q̄ diuerse circunstantie corrūpuntṫ. ¶ P̄. Diuerse species gule assignantṫ ꝑm pticulas q̄ in h̄ v̄siculo cōtinentṫ. Preproperè laute nimis ardenter studiose: hec aūt ptinēt ad diuersas circūstantias: nam preproperè est anteq̄ opz: nimis plus q̄ opz & idē pz in alijs: ergo spēs pcti diuersificantṫ ꝑm diuersas circunstantias.

Sz ꝯtra Est, q̄ ph̄s dicit in. 3. & 4. ethi. q̄ singula vitia peccāt agēdo plusq̄ opz & qñ nō opz: et sil'r ꝑm oēs alias circunstantias: non ergo scd̄m hoc diuersificantur peccatorum species.

Rñdeo Dōm. q̄ sic dcm̄ ē: vbi occurrit aliud motiuū ad peccandū, ibi est alia pcti spēs: q2 motiuū ad peccādū est finis & obm: ꝯtingit āt qñq̄ q̄ in corruptiōib⁹ diuersarū circūstātiaꝝ ē idē motiuū sic illiberalis ab eodē mouet q̄ accipiat qñ nō opz: & vbi nō opz, & plus q̄ opz, & sil'r de alijs circūstātijs: hoc em facit ꝓp inordinatuz appetitū pecunie ꝯgregāde: & i talib⁹ diuersaꝝ circūstātiaꝝ corruptiōes n̄ diuersificāt spēs pctōꝝ: sz ptinēt ad vnā & eādē pcti spēm. Aliq̄ vo ꝯtingit q̄ corruptiones diuersarū circūstātiaꝝ pueniūt a diuersis motiuis: puta q̄ aliqs ꝓpropè comedat, ꝓt ꝓuentre ex h̄ q̄ hō nō pōt ferre dilationez cibi ꝓp facilem cōsumptionē hūiditatis, q̄ vo appetat imoderatū cibū, pōt ꝯtingere ꝓp virtutē nāe potentē ad cōuertēdū multū cibū: q̄ aūt aliqs appetat cibos delitiosos, ꝯtigit ꝓp appetitū delectationis q̄ est in cibo: vñ in talib⁹ diuersarum circunstantiarum corruptiones inducunt diuersas peccati species.

Ad p̄mū Ergo dōm, q̄ malū inq̄tū hmōi priuatio ē: & iō diuersificaṫ spē ꝑm ea q̄ priuantṫ, sicut & cetere priuationes: sz pctm nō sortiṫ spēm ex pte priuationis vel auersionis: vt. s̄. dictū est: sed ex cōuersione ad obm actus. ¶ Ad s̄m dōm, qō circunstantia nunq̄ transfert actuz in aliam spēm nisi qñ est aliud motiuum. ¶ Ad tertium dōm, q̄ in diuersis speciebus gule diuersa sunt motiua: sicut dictum est.

¶ De cōpatione pctōꝝ adinuicez. Qō. 73.

Deinde cōsiderādū est de cōpatiōe pctōꝝ adiuicē. ¶ Et circa h̄ queruntṫ decē. Primo vtrum oia pctā & vitia sint ꝯnexa. Scdō vtrū oia sint paria. Tertio vtrū grauitas pctōꝝ attendaṫ ꝑm oba. Quarto vtrū ꝑm dignitatē virtutis quibus pctā opponūtur. Quinto vtrū pctā carnalia sint grauiora quā spūalia. Sexto vtrū ꝑm cās pctōꝝ attendaṫ grauitas pctōꝝ. Septio vtrū ꝑm circunstantias. Octauo vtrū ꝑm q̄titatē nocumenti. Nono vtrū ꝑm cōdōnē psone in quā peccaṫ. 10. vtrū propter magnitudinem persone peccantis aggrauetur peccatum.

¶ Utrum omnia peccata sint cōnexa. art. 1.

AD primū Sic pcediṫ Uf̄ qō oia pctā sint cōnexa. Dr̄ em iacobi 2. Quicūq̄ totā legē seruauerit, offendat aūt in vno, fact⁹ est omnium reus: sed idem est esse reum oium mādatorū legis qō habere oia pctā: q2 sicut amb. dicit pctm est transgressio legis diuine & celestiū iobedietia mādatorū: ḡ q̄cunq̄ peccat i vno pctō subijciṫ oib⁹ peccatis. ¶ P̄. Quolibet pcm excludit virtutē sibi oppositā: sed q̄ caret vna v̄tute caret omnib⁹: vt pz ex supradictis: ḡ q̄ peccat vno pctō priuaṫ oib⁹ virtutibus: sed q̄ caret virtute habet vitiū sibi oppositum. Ergo qui hz vnum peccatū habet omnia peccata. ¶ P̄. Uirtutes oēs sunt connexe q̄ cōueniunt in vno principio: vt supra habitū est. sz sicut virtutes conueniunt in vno principio, ita & peccata: q2 sicut amor dei q̄ facit ciuitatē dei est principiū & radix oium v̄tutū, ita amor sui qui facit ciuitatē babylonis est radix oium peccatoꝝ: vt pz per aug. 14. de ciui. dei. ergo etiam oia vitia & peccata sunt connexa: ita vt qui vnum habet habeat omnia.

¶ Super. q. 73.

In. q. 73. vsq̄ ad 7m articu. inclusiue nihil scribendum occurrit: nisi q̄ in quarto articulo responsio ad tertium non te fallat in. q. de felicitate an consistat in actu voluntatis eo q̄ pessimo quum opponatur optimum & odiū dei sit pessimum et amor charitatis optimū: & felicitas cōsistat i optimo: i amore erit felicitas: ꝓpō nāq̄ dicēs q̄ pessimū optimo ꝯtrariū est intelligiṫ in reb⁹ habētib⁹ ꝯriū: i carētib⁹ aūt ꝯrietate nō hz locū: vñ lumē glie qō caret ꝯrio ñ ꝓpea d̄finit eē melior hit⁹ q̄ sit charitas: imo h̄ ipm qō ē eē talē hitū disponētē ad deitatē absq̄ ꝯrietate vr̄ sue excellētie attestari quasi ꝓpinq̄ssime se hēat ad deitatē cui nō est fas cogitare ꝯtrarium

Sed ꝯ. Quedā vitia sunt sibiinuicē ꝯria: vt pz p ph̄m in 2. ethi. sed impossibile est ꝯria simul inesse eidem. Ergo impossibile est oia peccata & vitia sibi esse inuicē connexa.

Rñdeo Dōm, q̄ al'r se hz intētio agētis ꝑm v̄tutez ad sequendū rōnē & al'r intētio peccātis ad diuertendum a rōne: cuiuslibet em̄ agentis ꝑm v̄tutē intētio est vt ipsius rōnis regulā sequaṫ: & iō oium v̄tutū intētio in idē tēdit: & ꝓp hoc oēs v̄tutes hñt cōnexionē adinuicē in rōne recta agibiliū q̄ est prudētia: sic supra dictū est. sed intētio peccātis nō est ad hoc q̄ recedat ab eo qō est ꝑm rōnē sed potius q̄ tēdat in aliq̄ bonum appetibile a quo spēm sortitur. Hmōi aūt bona in q̄ tēdit intētio peccātis a rōne recedēs sunt diuersa, nullā cōnexionē hñtia adinuicē: imo etiā interdū sunt ꝯria. Cū igiṫ vitia & pctā spēm habeāt ꝑm illud ad qō cōuertūtur: manifestū est q̄ ꝑm illō q̄ pficit spēm peccatoꝝ nullā cōnexionē hñt peccata adinuicē: nō em peccatū cōmittitur in accedēdo a multitudine ad vnitatem, sicut accidit in virtutibus que sunt connexe: sed potius in recedendo ab vnitate ad multitudinem.

Ad primū Ergo dōm, q̄ iacob⁹ loq̄tur de pctō nō ex parte cōuersiōis ꝑm q̄ pctā distinguūtur: sicut dcm̄ ē. sz loq̄tur de eis ex pte auersionis: inq̄tū. s. hō peccādo recedit a legis mādato: oia aūt legis mādata sunt ab vno & eodē: vt ipse ibidē dicit: & iō idē deus contēnitur in oi peccato. & ex hac parte dicit q̄ q̄ offendit in vno fact⁹ est oium reus: q2. s. vno pctō peccādo incurrit pene reatū ex hoc q̄ contēnit deū: ex cuius contemptu ꝓuenit oium pctōꝝ reatus. ¶ Ad scd̄m dōm, q̄ sicut. s̄. dictū est: nō p quēlibet actū pcti tolliṫ virtus opposita: nā pctm veniale virtutē nō tollit: pctm aūt mortale tollit virtutē infusam inquantū auertit a deo. sed vnus actus pcti ēt mortalis nō tollit habitū v̄tutis acq̄site: sed si multiplicētur actus intm̄ q̄ gñetur ꝯrius hitus, excludiṫ habit⁹ v̄tutis acq̄site: qua exclusa excludiṫ prudētia. q2 cū hō agit ꝯ quācunq̄ v̄tutē agit ꝯ prudentiam: sine qua nulla virt⁹ moralis esse pōt: vt supra habitū est. & ideo p ꝯñs excludūtur oēs v̄tutes morales q̄tū ad pfectū & formale esse virtutis qō hñt ꝑm q̄ participāt prudētiam: remanēt tñ inclinatiōes ad actus v̄tutū nō hñtes rōnē v̄tutis. Sed nō sequiṫ q̄ ꝓp hoc homo incurrat oia vitia vel peccata. Primo quidē q2 vni v̄tuti plura vitia opponūtur: ita q̄ v̄tus pōt priuari p vnū eorū, ēt si alterū eorū nō adsit. Scdō q2 pctm directe opponiṫ v̄tuti q̄tū ad inclinationē v̄tutis ad actū: vt supra dicū est. vñ remanētib⁹ aliquib⁹ inclinationib⁹ v̄tuosis nō pōt dici q̄ homo habeat vitia vel pcā opposita. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ amor dei est cōgregatiuus inq̄tū affectū hois a multis ducit in vnū: & iō v̄tutes que ex amore dei cāntur cōnexionē hñt. sed amor sui disgregat affectū hois in diuersa: prout scilicet homo se amat appetendo sibi bona temporalia que sunt varia & diuersa: & ideo vitia & peccata que causantur ex amore sui non sunt connexa.

¶ Utrum omnia peccata sint paria. Arti. 2.

1. di. 4. q. 1. ar. 5. Et 3. cōtra. ca. 39. Et mal. q. 2. ā. 9. Et mat. 11. co. 2.

AD scdm̄ Sic pcediṫ. Uideṫ q̄ oia peccata sint paria. Hoc. n. peccare est facere qō nō lz: sz facere q̄ nō lz vno & eodē modo in omnibus rephēdiṫ: ergo peccare vno & eodē mō rephēdiṫ: nō ergo vnū peccatū est alio graui⁹. ¶ P̄. Oē peccatū cōsistit in hoc q̄ hō trāsgrediṫ regulā rōnis: q̄ ita se hz ad actus hūanos sicut regula linearis in corpalib⁹ rebus. Ergo peccare sil'r est ei qō est lineas trāsilire: sz lineas trāsilire est eq̄l'r & vno mō, etiā si aliqs longius recedat vel ꝓpinq̄us stet: q2 priuationes nō recipiunt magis vel minus: ergo oia pctā sūt eq̄lia. ¶ P̄. Peccata virtutibus opponuntṫ: sz oēs virtutes eq̄les sunt: vt tullius dicit in paradoxis. Ergo omnia peccata sunt paria.

Sz ꝯtra Est, q̄ dñs dicit ad pilatū Jo. 16. Qui tradidit me tibi maius peccatū hz. & tñ cōstat q̄ pilatus aliquod peccatum habuit. Ergo vnū peccatū est maius alio.

Rñdeo Dicēdū, q̄ opinio stoicoꝝ fuit quā tullius proseq̄tur in paradoxis, q̄ oia peccata sūt paria. & ex hoc etiā deriuatus est quorūdā hereticoꝝ error: q̄ ponentes oia peccata esse paria, dicūt ēt oēs penas inferni esse pares. & quantū ex verbis tullij ꝓspici pōt: stoici ducebantṫ ex hoc q̄ cōsiderabāt peccatū ex pte priuationis tm̄: put. s. est recessus a ratione. vnde simpliciter estimātes q̄ nulla priuatio susciperet magis & minus: posuerūt omnia peccata esse paria. Sed si qs diligenter consideret inueniet duplex priuationū genus. Est em̄ q̄dā simplex & pura priuatio: q̄ cōsistit quasi in corruptū esse: sicut mors est priuatio vite & tenebra est priuatio luminis. & tales priuationes non recipiunt magis & minus: q2 nihil residuū est de habitu opposito: vnde nō minus est mortuus aliquis primo die mortis & tertio vel quarto q̄ post annū, qñ iam cadauer fuerit resolutū: & sil'r nō est magis tenebrosa domus si lucerna sit operta pluribus velaminibus q̄ si sit operta vno solo velamine totū lumē intercludēte. Est autem alia priuatio nō simplex: sz aliq̄d retinens de habitu opposito: q̄ q̄dē priuatio magis consistit in corrumpi q̄ in corruptū esse: sicut egritudo que priuat debitam cōmensurationē humorū: ita tñ qō aliq̄d eius remaneat alioquin nō remaneret animal viuū: & simile est de turpitudine, & alijs hmōi. Hmōi aūt priuatiōes recipiūt magis & minus ex parte eius quod remanet de habitu cōtrario. multū em̄ refert ad egritudinez vel turpitudinē, vtrū plus vel minus a debita commensuratione humorū vel membrorum recedatur. Et similiter dicēdū est de vitijs & peccatis: sic enim in eis priuatur debita cōmēsuratio rōnis, vt nō totaliter ordo rōnis tollatur: alioquin malū si sit integrū destruit seipsum: vt diciṫ in. 4. ethi. nō em̄ posset remanere substantia actus vel affectio agentis nisi aliquid remaneret de ordine rationis. & ideo multum interest ad grauitatē peccati, vtrū plus vel minus recedatur a rectitudine rationis. Et ꝑm hoc dicendum est q̄ nō oia pctā sunt paria.

Ad p̄mū Ergo dōm, q̄ pctā cōmittere nō lz ꝓpter aliq̄ deordinationē q̄ hñt: vñ illa q̄ maiorē deordinationē ꝯtinēt sunt magis illicita: & p ꝯñs grauiora peccata. ¶ Ad s̄m dōm. q̄ rō illa ꝓcedit de pctō ac si esset priuatio pura. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ virtutes sunt equales ꝓportional'r in vno & eodez: tñ vna virtus ꝓcedit aliā dignitate ꝑm suā spēm: & vn⁹ etiā hō est alio virtuosior in eadez spē virtutis, vt supra habitum est. Et tamen si virtutes essent pares non sequeretur vitia esse paria: quia virtutes habent connexionem: non autem vitia seu peccata.

¶ Utrū grauitas peccatorū varietur ꝑm obiecta. Arti. 3.

AD tertiū Sic proceditṫ. Uf̄ q̄ pctōrum grauitas nō variet ꝑm obiecta. Grauitas enim pcti pertinet ad modū vel qualitatem ipsius pcti: sed obm est mā ipsius pcti: ergo ꝑm diuersa oba pctoꝝ grauitas nō variaṫ. ¶ P̄. Grauitas peccati est intensio malitie ipsius: pctm aūt non hz rōnem malitie ex parte cōuersionis ad propriū obm, qō est q̄dam bonum appetibile: sz magis ex parte auersiōis. Ergo grauitas peccatorum non variaṫ ꝑm diuersa oba. ¶ P̄. Peccata que habent diuersa oba sunt diuersorum generum: sed ea que sunt diuersorum generum non sunt cōparabilia: vt probatur in. 7. phy. Ergo vnū peccatū nō est grauius altero ꝑm diuersitatē obtorum.

j. ā. 4. 5. & 9. cor. & ca. 74 ā. 9. cor. & 22e. q 74. art. 2. ad. 1. Et mal. q. 2. art. 2. ad. 6.

Sed ꝯtra. Peccata recipiunt speciem ex obiectis: vt ex. s̄. dictis patet: sed aliquorum peccatorū vnum est grauius altero secundum suam speciem: sicut homicidium furto: ergo grauitas peccatorum differt secundum oba.

Rñdeo Dōm, q̄ sicut ex supradictis pz: grauitas pctōꝝ d̄rt eo mō quo vna egritudo ē alia grauior: sicut em̄ bonū sanitatis ꝯsistit in q̄dā cōmēsuratione humorū p conuenientiam ad naturam animalis: ita bonum virtutis cōsistit in quadam commensuratione humani act⁹ ꝑm cōuenientiā ad regulam rōnis. Manifestum est aūt q̄ tanto est grauior egritudo quanto tollitur debita humorum cōmensuratio per cōmensurationem prioris principij: sicut egritudo que prouenit in corpe humano ex corde (qō est principium vite) vel ex aliquo quod appropinquat cordi periculosior est: vnde opz etiam q̄ peccatū sit tanto grauius quanto deordinatio contingit circa aliquod principium quod est prius in ordine rationis: ratio autem ordinat omnia in agibilibus ex fine: & ideo quāto pctm contingit in actibus humanis ex altiori fine, tanto peccatum est grauius: obiecta autem actuum sunt fines eorum: vt ex supradictis pz: & ideo ꝑm diuersitatem obiectorum attēditur diuersitas grauitatis in peccatis: sicut pz q̄ res exteriores ordinantur ad hominē sicut ad finem: homo autem ordinatur vlterius in deum sicut in finē. vnde peccatum quod est circa ipsam subam hominis (sicut homicidium) est grauius peccato quod est circa res exteriores, sicut furtū: & adhuc est grauius peccatū quod immediate contra deū cōmittitur: sicut infidelitas, blasphemia, & huiusmodi: & in ordine quorūlibet horum peccatorum vnum peccatum est grauius altero: secundum q̄ est circa aliquid principalius: vel min⁹ prin-

cipale. Et q2 pctã hñt spẽm ex obiis, drĩa grauitatis que attenditur penes obiã, est prima τ principalis quasi cõsequens speciem.

Ad pmũ Ergo dicendũ, ꝙ obm etsi sit mã circa quã terminatur actus: hz tñ ratione finis ꝑm ꝙ intentio agentis fertur in ipsum: vt. s. dictũ est: forma aũt actus moralis dependet ex fine: vt ex superioribꝰ pꝫ. ¶ Ad scdm dõm, ꝙ ex ipsa indebita cõuersione ad aliqđ bonũ cõmutabile sequit auersio ab incõmutabili bono: in qua perficit ratio mali: τ ideo oportet ꝙ ꝑm diuersitatẽ eorũ que pertinent ad cõuersionẽ: sequat diuersa grauitas malitie in peccatis. ¶ Ad tertiũ dõz, ꝙ oia obiecta humanorũ actuũ habent ordinẽ adinuicẽ: τ ideo oẽs actus humani quodãmõ conueniũt in vno gñe ꝑm ꝙ ordinant ad vltimum finem: τ ideo nihil prohibet oia pctã esse comparabilia.

¶ Utrum grauitas peccatorum differat ꝑm dignitatem virtutũ quibus opponuntur. Arti. 4.

22e. qõ. 20. ar. 3. 2. q. 116. ar. 2. co. 2. q. 119. ã. 3. co2. τ mal. q. 2. ar. 10.

A D quartũ Sic procedit. Uĩ ꝙ grauitas peccatorũ non differat ꝑm dignitatẽ virtutũ quibus peccata opponunt: vt. s. maiori virtuti grauius peccatũ opponat: q2 vt dr prouer. 15. In abundanti iustitia virtus maxima est: sicut autẽ dicit dñs matt. 5. Abũdans iustitia cohibet iram: q̃ est minus pctm̃ q̃ homicidiũ qđ cohibet minor iustitia. Ergo maxime virtuti opponitur minimum peccatũ. ¶ P̃. In. 2. ethic. dr qđ virtus est circa difficile τ bonum, ex quo vr̃ ꝙ maior virtus sit circa magis difficile: sed minus est peccatũ si homo deficiat in magis difficili q̃ si deficiat in minus difficili. Ergo maiori virtuti minus pctm̃ opponitur. ¶ P̃. Charitas est maior virtus quã fides τ spes: vt dr. 1. ad cor. 13. Odium autez qđ opponit charitati est minus peccatũ quã infidelitas vel desperatio, que opponuntur fidei τ spei. Ergo maiori virtuti opponitur minus peccatum.

Sed ɔtra Est, qđ phs dicit in. 8. ethi. ꝙ pessimũ optimo cõtrariũ est: optimũ aũt in moralibꝰ est maxima virtus: pessimum autem grauissimum peccatum. Ergo maxime virtuti opponitur grauissimum peccatum.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ virtuti opponit aliquod pctm̃: vno quidem modo principalr̃ τ directe: qđ. s. est circa idem obm: nã contraria circa idem sunt: τ hoc mõ opz ꝙ maiori virtuti opponatur grauius peccatum: sicut enim ex parte obiecti attenditur maior grauitas peccati: ita etiam maior dignitas virtutis. vtrunq3 enim ex obiecto speciem sortitur: vt ex supradictis pz: vnde oportet ꝙ maxime virtuti directe contrarietur maximum peccatũ: quasi maxime ab eo distans in eodez gñe. Alio modo põt cõsiderari oppositio virtutis ad peccatũ ꝑm quandã extensionem virtutis cohibentis peccatũ: quantũ eñ fuerit virtꝰ maior tanto magis elõgat hominẽ a peccato sibi cõtrario: ita ꝙ non solum ipsum pctm̃: sed etiã inducẽtia ad peccatũ cohibet: et sic manifestũ est ꝙ q̃to aliqua virtus fuerit maior: tanto etiã minora peccata cohibet: sicut etiam sanitas quãto fuerit maior: tanto etiam minores discrepantias excludit: τ per hũc modum maiori virtuti minus peccatum opponitur ex parte effectus.

Ad pmũ Ergo dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de oppositione que attenditur ꝑm cohibitionem peccati: sic enim abundans iustitia etiam minora peccata cohibet. ¶ Ad ꝑm dicendũ: ꝙ maiori virtuti que est circa bonũ magis difficile contrariatur directe peccatum qđ est circa malum magis difficile: vtrobiq3 enim inuenit quedã eminẽtia ex hoc ꝙ ostendit volũtas procliuior in bonum vel in malũ ex hoc ꝙ difficultate nõ vincitur. ¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ charitas non est quicunq3 amor: sed amor dei: vnde non opponitur ei quodcunq3 odium directe: sed odium dei: quod est grauissimum peccatorum.

¶ Utrũ peccata carnalia sint minoris culpe q̃ spiritualia. Ar. 5.

22e qõ. 154. ã. 3. τ 4. dis. 9. ã. 3. q. 5. co2. τ dis. 33. q. 1. ar. 3. q. 2. ad. 1. Et veri. q. 25. ar. 6. ad. 2. Et isa. 1. lec. 6. fi.

A D qntũ Sic procedit. Uĩ ꝙ pctã carnalia non sint minoris culpe q̃ peccata spiritualia. Adulteriũ eñ grauius pctm̃ est q̃ furtum. Dicit eñ prouer. 6. Nõ grandis est culpe cum quis furatꝰ fuerit, qui aũt adulter est ꝑpter cordis inopiam perdet animã suã: sed furtũ ptinet ad auaritiã que est peccatũ spirituale: adulteriũ aũt ad luxuriã que est peccatũ carnale. Ergo peccata carnalia sunt maioris culpe. ¶ P̃. Augu. dicit super leuit. ꝙ diabolus maxime gaudet de peccato luxurie et idolatrie: sed de maiori culpa magis gaudet. Ergo cum luxuria sit peccatũ carnale: videt ꝙ peccata carnalia sint maxime culpe. ¶ P̃. Philosophus probat in. 7. ethi. ꝙ incontinens cõcupiscentie est turpior quã incontinens ire: sed ira est pctm̃ spirituale: ꝑm Grego. 31. moraliũ: concupiscentia autẽ pertinet ad pctã carnalia. Ergo peccatũ carnale est grauius quã peccatum spirituale.

Sz ɔtra Est, ꝙ greg. dicit ꝙ pctã carnalia sunt minoris culpe τ maioris infamie quã spiritualia.

Rñdeo Dõm, ꝙ peccata spũalia sunt maioris culpe quã peccata carnalia: qđ nõ est sic intelligendũ quasi q̃libet peccatũ spirituale sit maioris culpe quolibet pctõ carnali: sed q2 cõsiderata hac sola drĩa spũalitatis τ carnalitatis grauiora sunt quã cetera pctã ceteris paribꝰ: cuius rõ triplex põt assignari. Prima quidẽ ex pte subi: nã pctã spũalia pertinẽt ad spiritum: cuius est cõuerti ad deũ τ ab eo auerti: peccata vero carnalia cõsummantur in delectatione carnalis appetitus ad quez principaliter pertinet ad bonũ corpale cõuerti: τ ideo pctm̃ carnale inquantũ hmõi plus hz de ɔuersione: ꝑpter qđ etiã est maioris adhesionis: sed pctm̃ spũale hz plus de auersione: ex q̃ procedit rõ culpe: τ iõ pctm̃ spũale inquãtũ hmõi est maioris culpe. Scđa rõ põt sumi ex parte eius in quẽ peccat: naz pctm̃ carnale inquantũ hmõi est in corpus propriũ: qđ est minus diligendũ ꝑm ordinẽ charitatis q̃ deus τ ꝑximus in quos peccat per pctã spũalia: τ iõ pctã spũalia inquãtũ hmõi sunt maioris culpe. Tertia rõ põt sumi ex pte motiui: q2 quanto est grauius impulsiuum ad peccandũ, tanto hõ minus peccat: vt infra dicet: pctã aũt carnalia hñt vehementiꝰ impulsiuũ. i. ipsam cõcupiscẽtiã carnis nobis innatã: τ iõ peccata spũalia inq̃tũ hmõi sunt maioris culpe.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ adulteriũ non solũ ptinet ad peccatũ luxurie: sed etiã ptinet ad pctm̃ iniustitie. τ q̃tũ ad hoc põt ad auaritiã reduci: vt glo. dicit ad ephe. 5. super illud, Omnis fornicator aut immũdus aut auarus: τ tũc grauius est adulteriũ quã furtũ: quanto homini charior est vxor quam res possessa. ¶ Ad ꝑm dõm, ꝙ diabolus dr maxime gaudere de pctõ luxurie: quia est maxime adherẽtie: τ difficile ab eo homo põt eripi: insatiabilis est enim delectabilis appetitus: vt phs dicit in. 3. eth. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ sicut phs dicit turpior est esse incõtinentẽ cõcupiscentie q̃ incontinentẽ ire, q2 minus participat de rõne: τ ꝑm hoc etiã dicit in. 3. ethi. ꝙ pctã intẽperantie sunt maxime exprobrabilia: quia sunt circa illas delectationes que sunt cõmunes nobis τ brutis: vnde quodãmõ p ista pctã hõ brutalis reddit: τ ide ẽ ꝙ sicut greg. dicit ꝙ sunt maioris ifamie.

¶ Utrũ grauitas pctõrũ attendatur ꝑm cãm peccati. Arti. 6.

22e qõ. 148. ar. 3. co2. et 2. di. 33. in expo. litt. Et mal. qõ. 2. ar. 11. 10. co2.

A D sextũ Sic ꝑcedit. Uĩ ꝙ grauitas pctõrũ nõ attẽdat ꝑm pcti cãz. Quãto eñ peccati cã fuerit maior, tanto vehemẽtius mouet ad peccandũ, τ ita difficilius potest ei resisti: sed peccatum diminuitur ex hoc ꝙ ei difficilius resistitur: hoc enim ptinet ad infirmitatẽ peccantis vt nõ facile resistat peccato: peccatum autem qđ est ex infirmitate leuius iudicatur non ergo peccatum habet grauitatem ex parte sue cause. ¶ P̃. Concupiscentia est generalis quedam causa peccati: vnde dicit glo. super illud ro. 7. Nam concupiscentiam nesciebaz τc. Bona est lex que dum concupiscentiam prohibet omne malum prohibet: sed quanto homo fuerit victus maiori concupiscentia: tanto est minꝰ pctm̃: grauitas ergo pcti diminuit ex magnitudine cãe. ¶ P̃. Sicut rectitudo rõnis est cã virtuosi actus: ita defectꝰ rõnis videtur esse causa pcti: sed defectus rõnis quanto fuerit maior, tanto est minus pctm̃: intantum ꝙ qui caret vsu rationis omnino excusetur a peccato τ q̃ ex ignorantia peccat leuius peccat. Ergo grauitas peccati non augetur ex magnitudine cause.

Sz ɔtra. Multiplicata causa multiplicatur effectus: ergo si cã pcti maior fuerit, pctm̃ erit grauius.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ in genere peccati sicut τ in quolibet alio genere potest accipi duplex causa. Una que est per se τ propria cã pcti: que est ipsa voluntas peccandi: cõparatur enim ad actũ peccati sicut arbor ad fructũ: vt dr in gl. super illud matt. 7. Non põt arbor bona fructus malos facere: τ hmõi causa quanto fuerit maior, tanto pctm̃ erit grauius: quãto enim voluntas fuerit maior ad peccandum, tanto homo grauius peccat. Alie vero cause peccati accipiuntur quasi extrinsece τ remote: ex quibus. s. volũtas inclinat ad peccandum. Et in his causis est distinguenduz. Quedam enim harum inducunt voluntatem ad peccandũ ꝑm ipsam nãm voluntatis: sicut finis qđ est ꝑpriũ obiectum voluntatis: τ ex tali causa auget pctm̃: grauius enim peccat cuiꝰ volũtas ex itensiõe peioris finis inclinatur ad peccandum. Alie vero cause sunt que inclinant voluntatem ad peccandum preter nãm τ ordinẽ ipsius voluntatis: q̃ nata est mouere libere ex seipsa ꝑm iudicium rõnis: vnde cause q̃ diminuunt iudicium rõnis (sicut ignorãtia) vel que diminuunt liberũ motũ voluntatis (sicut infirmitas vel violẽtia aut metus aut aliquid huiusmodi) diminuũt peccatum sicut et diminuũt voluntariũ: intm̃ quod si actꝰ sit omnino inuolũtarius nõ habet rationẽ peccati.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ obio illa ꝑcedit de cã mouente extrinseca q̃ diminuit volũtariũ. cuius quidem cause augmentũ diminuit pctm̃: vt dcm̃ est. ¶ Ad scdm dicendum, ꝙ si sub cõcupiscẽtia icludat ẽt ipse motꝰ volũtatis, sic vbi ẽ maior cõcupiscẽtia est maius pctm̃. Si vo cõcupiscẽtia dicatur passio quedã q̃ est motus vis concupiscibilis, sic maior concupiscentia p̃cedẽs iudiciũ rationis τ motũ voluntatis diminuit pcm̃: q2 qui maiori cõcupiscẽtia stimulatus peccat, cadit ex grauiori tẽtatione: vñ minꝰ ei imputat. Si vero cõcupiscentia sic sumpta sequat iudiciũ rõnis τ motũ voluntatis, sic vbi est maior cõcupiscẽtia, est malꝰ pctm̃: insurgit eñ iterdũ maior cõcupiscẽtie motus ex hoc ꝙ volũtas ineffrenate tendit in suũ obiectum. ¶ Ad tertium dicendũ: ꝙ ratio illa procedit de causa que causat inuoluntarium. τ hec diminuit peccatum: vt dictum est.

¶ Utrum circunstantia aggrauet peccatum. Arti. 7.

A D septimũ Sic ꝑcedit. Uĩ ꝙ circnstantia nõ aggrauet pctm̃. Pcm̃ enim hz grauitatẽ ex sua spẽ. circũstãtia aũt nõ dat spẽm pctõ: cũ sit q̃dã accñs eiꝰ. ğ grauitas pcti nõ considerat ex circũstãtia. ¶ P̃. Aut circũstãtia est mala aut non. si circunstantia mala est, ipsa per se causat quandã spẽz mali. si vo nõ sit mala, nõ hz vñ augeat malũ: ğ circũstantia nulloꝰ auget pctm̃. ¶ P̃. Malitia pcti ẽ ex pte auersiõis: sz circũstãtie cõsequũt pcm̃ ex pte cõuersiõis. ğ nõ augẽt malitiã pcti.

Sed ɔtra Est, ꝙ ignorãtia circũstãtie diminuit pctm̃: qui eñ peccat ex ignorantia, circũstãtie meretur veniã: vt dr in. 3. ethi. hoc autem non esset nisi circunstantia aggrauaret peccatum. Ergo circũstantia peccatum aggrauat.

Rñdeo Dõm, ꝙ vnũqđq3 ex eodẽ natũ est augeri ex quo causatur. sicut philosophus dicit de habitu vtutis in. 2. ethi. Manifestum ẽ aũt ꝙ pctm̃ cãtur ex defectu alicuius circunstantie: ex hoc enim receditur ab ordine rõnis ꝙ aliq̃s in operando nõ obseruat debitas circũstãtias, vñ manifestũ est ꝙ pctm̃ natũ est aggrauari per circũstãtiã. Sed hoc q̃dẽ contingit tripliciter. Uno q̃dẽ mõ inq̃ntũ circũstãtia trãsfert i aliud genus peccati: sic pctm̃ fornicatiõis cõsistit i h̃ ꝙ hõ accedit ad nõ suã: si ãt addat hec circũstãtia vt illa ad quã accedit sit alteriꝰ vxor, transfertur iam in aliud genus peccati scz in iniustitiã inquãtum homo vsurpat rem alterius, τ scdm hoc adulterium est grauius peccatuz quã fornicatio. Aliquãdo vero circũstãtia nõ aggrauat pctm̃ q̃si trahẽs in aliud genus pcti, sed solũ q2 multiplicat rõnẽ pcti: sic si prodigus det q̃n nõ dz τ cui nõ debet, multiplicius peccat eodẽ genere pcti q̃ si solũ det cui nõ debz: τ ex h̃ ipso peccatũ fit grauius: sic ẽt egritudo est grauior q̃ plures partes corpis inficit. Uñ τ tullius dic̃ in paradoxis: ꝙ in prĩs vita violãda multa peccantur: violat. n. is q̃ ꝓcreauit, q̃ aluit, q̃ erudiuit, q̃ in sede ac domo atq3 in rẽpublicã collocauit. Tertio modo circũstãtia aggrauat pctm̃ ex eo ꝙ auget deformitatẽ ꝑuenientẽ ex alia circunstantia sic accipe alienũ cõstituit pctm̃ furti: si aũt addat hec circũstãtia vt multũ accipiat de alieno, erit pctm̃ grauius: quãuis accipere multum vel parũ de se non dicat rationẽ boni vel mali.

Ad pmũ Ergo dõz, ꝙ aliq̃ circũstãtia dat spẽm actui morali: vt sup̃ hitũ ẽ. τ tñ circũstãtia q̃ nõ dat spẽm, põt aggrauare pctm̃: q2 sicut bonitas rei nõ solũ pensat ex sua spẽ, sz ẽt ex aliq̃ accidẽte: ita malitia actꝰ nõ solũ pẽsatur ex spẽ actꝰ, sed ẽt ex circũstãtia. ¶ Ad 2m dõz, ꝙ vtroq3 mõ circũstãtia põt aggrauare pcm̃. si eñ sit mala. nõ tñ ꝑpter hoc opz ꝙ constituat spẽm pci, põt eñ addere rõnẽ malitie in eadẽ spẽ: vt dcm̃ est. si aũt nõ sit mala, põt aggrauare pctm̃ in ordie ad malitiã alteriꝰ circũstãtie. ¶ Ad 3m dõz, ꝙ rõ dz ordiare actũ, nõ solũ quãtũ ad obm, sz ẽt q̃tũ ad oẽs circũstãtias. τ iõ auersio q̃dã a regula rõnis attẽdit ꝑz corruptionẽ cuiuslibet circũstãtie, puta si aliq̃s opet q̃n nõ dz, vel vbi nõ debet. et hmõi auersio sufficit ad rationẽ mali. hanc autẽ auersionem a regula rationis, sequitur auersio a deo, cui debet homo per rectam rationem coniungi.

¶ An grauitas pcti augeat ꝑm maius nocumẽtũ. Art. 8.

1e q. 148. a. 4. 9. 73. 3. co2. 1. q. 74. 2. co2. 1. q. 74. 4. Et mal. q. 2. ar. 10. co2.

A D octauũ Sic ꝑcedit. Uĩ, qđ grauitas pcti nõ augeat ꝑm maiꝰ nocumẽtũ. Nocumentum eñ est quidã euẽtus cõsequẽs actũ pcti: sed euẽtus sequẽs nõ addit ad bonitatẽ vl' malitiã actus: vt supra dictũ est. ergo pcm̃ nõ aggrauatur ꝑpter maius nocumẽtum. ¶ P̃. Nocumẽtũ maxime inuẽnit in pctis q̃ sunt ɔ ꝑximũ: q2 sibiipsi nemo vult nocere. deo ãt nemo p̃t nocere: ꝑm illud iob. 35. Si multiplicate fuerit iniq̃tates tue q̃d facies ɔ illũ, hoi q̃ est siĩis tibi nocebit impietas tua. si ergo pctm̃ aggrauaret ꝑꝑ maiꝰ nocumẽtũ seq̃ret ꝙ pctm̃ q̃ q̃s peccat in proximũ, esset grauiꝰ peccato, q̃ q̃s peccat i deũ vl' in seipm̃. ¶ P̃. Maius nocumẽtũ infert alicui cũ priuat vita gr̃e q̃ cũ priuat vita nãe q2 vita gr̃e est melior q̃ vita nãe. intm̃ ꝙ hõ dz vitã nãe cõtemnere ne amittat vitã gratie: sz hõ q̃ inducit aliquã mulierẽ ad fornicãdum, quãtũ est de se priuat eã vita gr̃e, inducẽs eã ad pctm̃ mortale. si ğ pcm̃ eẽt grauiꝰ ꝑꝑ maius nocumentũ, seq̃ret ꝙ simplex fornicator grauius peccaret q̃ homicida. quod est manifeste falsum. non ergo peccatum est grauius propter maius nocumentum.

Sz ɔtra Est, ꝙ aug. dicit in. 3. de libe. arbi. Q2 vitiuz nãe aduersat tm̃ addit malitie vitiorũ quãtũ integritas naturarũ minuit: sed diminutio integritatis nature est nocumẽtũ. Ergo tanto grauius est peccatũ quãto maius ẽ nocumẽtũ.

Rñdeo Dõm, ꝙ nocumẽtũ 3r se hr̃e põt ad pcm̃. Q̃nq3 eñ nocumẽtũ qđ ꝑuenit ex pctõ est p̃uisuz τ intẽtũ: sicut cũ aliq̃s aliq̃d opat aio nocẽdi alteri: vt homicida vel fur. τ tũc directe q̃titas nocumẽti adauget grauitatẽ pcti: q2 tũc nocumẽtũ est p se obm pcti. Q̃nq3 aũt nocumẽtũ est p̃uisuz sz nõ intẽtũ: sicut cũ aliq̃s trãsiẽs per agrũ: vt cõpẽdiosiꝰ vadat ad fornicãdũ, ifert nocumentũ his q̃ sunt seminata in agro sciẽter: lz nõ aio nocẽdi: τ sic ẽt q̃titas nocumenti aggrauat pctm̃: sz idirecte: inq̃tũ. s. ex volũtate multũ inclinata ad peccãdũ ꝑcedit ꝙ aliq̃s nõ ꝑtermittat facere dãnũ sibi vel alij: qđ simplr̃ nõ vellet. Q̃nq3 aũt nocumẽtũ nec est p̃uisuz nec intẽtũ: τ tũc si p accñs se hẽat ad pctm̃, nõ aggrauat pcm̃ directe: sz ꝑpter negligẽtiã ɔsiderãdi nocumẽta q̃ ɔseq̃ possẽt imputant hoi ad penã mala q̃ eueniunt p̃ter eiꝰ intentionẽ, si dabat operã rei illicite. Si vero nocumẽtũ p se sequat ex actu pcti lz nõ sit intẽtũ nec p̃uisuz directe pctm̃ aggrauat q2 q̃cunq3 p se consequunt ad pctm̃, ptinent quodãmõ ad ipam pcti speciẽ: puta si aliq̃s publice fornicet, sequit scandalũ plurimorũ: qđ q̃uis ipse nõ intẽdat, nec forte p̃uideat, directe p hoc aggrauat pctm̃: alr̃ tñ vr̃ se hr̃e circa nocumẽtũ penale qđ incurrit ipse qui peccat. Hmõi autez nocumẽtũ si p accñs se hẽat ad actũ pcti, τ nõ sit p̃uisum: nec intẽtũ nõ aggrauat peccatũ, neq3 sequit maiorem grauitatẽ pci: sicut si aliq̃s currẽs ad occidẽdũ impigat τ ledat sibi pedẽ. Si vo tale nocumentũ p se cõsequat ad actũ peccati: licet forte nec sit preuisum nec intentum, tũc ma-

¶ Super Arti. 8.

In articulo octauo eiusdẽ. 73. q. dubiũ occurrit ex multis iter rñsionẽ ad tertiũ: τ mẽbra distõnis in corpe arti. ꝑcurans in primis cõsensum fornicationis: ita intẽdit nocumentũ sicut fur: q2 aut est sermo de p se primo intẽto tm̃: aut de primo τ necessario ɔñte. si de per se primo tm̃: etiã fur nõ intẽdit nocumẽtũ: sz vtilitati sue cõsulere: sicut ille delectationi si de vtroq3 mãifestũ est ꝙ suadens alicui fornicari intẽdit ɔñr nocumẽtum spũalis mortis illius. nõ põt deinde negari q̃n nocumẽtũ tale sit p̃uisũ ab hmõi psuadente: sicut nocumentũ illatũ seminibus a transeũte p agrum qđ tñ aggrauare dr in secũdo mẽbro. imo sicut nocumẽtũ p se ɔñs ex actu pcti: qđ directe pctm̃ aggrauat vt in scđa pte tertij mẽbri dr. ergo. Est p̃terea secũda rõ in eadẽ rñsione assignata ɔtria nũc vltimo allato mẽbro distõnis in corpe vbi dr ꝙ q̃cũq3 p se sequũtur ad pctm̃ ptinent q̃dãmõ ad ipsaz speciẽ pcti: τ ꝑpterea directe aggrauãt pcm̃: τ intẽdit author etiã de ɔsequẽtibꝰ nõ efficaciter sz sufficienter quãtũ est ex pte agẽtis: vt pz in exemplo de scãdalo: si eñ est verũ sequit ꝙ procurans fornicationem aggrauet directe ex morte spũali alteriꝰ qm̃ p se cõseq̃tur ad eiꝰ pctm̃ sufficienter quãtũ ẽ ex pte ꝓcurãtis quãuis nõ efficaciter: τ si mors ista spũalis nõ iputat procuratori tali q̃o scãdalũ nõ p̃uisum nec intẽtũ imputabit fornicanti publice.

¶ Ad euidentiã horũ sciendũ ẽ ꝙ vt ex precedẽtibꝰ articul' pz grauitas pcti est duplex quedã subalis τ ista attendit penes p se p̃mo obm: τ q̃dã circa subam: τ h̃ est multiplex: nã q̃dã consequitur directe ad peccatũ: quedam indirecte: quedã superuenit: queda τ comitat: τ multis breuiter modis accidẽs grauitas variatur: sicut cetera accidentia: in proposito autem quia argumentum tertium inferebat quod si nocumẽtum maius aggrauaret quod fornicator procurãdo grauius peccaret quam homicida, argumentum peccat a grauitate ad grauitatem substantialem: stat enim quod peccatum inferat maius nocumentum non substantialiter et sit minus graue substantialiter: et sic est in proposito: quia fornicatio etiam procurata substantialiter non respicit nocumentũ: homicida autẽ sic. Uñ ad primã obiectionẽ dicit ꝙ sermo est de per se primo intento a peccãte vt sic, qđ est obiectũ vñ cõstituit in specie τ substãtiali grauitate peccatũ: vñ p se p̃mo intẽtuz furis vt sic non est vtilitas propria: licet hec sit primaria intẽtio hois qui furat: sz est res aliena: sicut adulterij mulier aliena vbi manifeste patet dãnuz vel iniuriã alterius cadere sub primaria intẽtione pec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cātis q̄uis directius ꝛ grauius sub intētiōe furis caderet nocumētū
si nō ob ꝓpriā vtilitatē:sed solū vt noceat alteri in bonis hmōi furef.
tūc eēt vndiqꝫ nocumēto plenū ē furtū.nō sic āt ē de h̄ fornicario: qm̄
obm̄ ei⁹ vñ h₃ spēm ꝛ subalē grauitatē est mulier nō sua trahēda ad
volūtariū coitū ex mrimoniū vbi p₃ nō intēdi tā ab hoie q̄rente dele-
ctationē/q̄z a peccāte q̄rēte eādē in nō sua nocumētū spūalis mortis.
verū tñ ē ꝙ si talis i-
tēderet iō mulierem
ad fornicationē pro
uocare vt peccaret
mortalr ꝙ grauius
peccaret q̄z homicida
q₂ obm tal' eēt ipm
nocumētū mort₃ spū
alis illi⁹.nec h̄ esset
pctm̄ fornicatiōis:s₃
eēt pcm̄ odij vel scā
dali actiui directe
opp^m charitati: qua
amamus vitā spūa-
lē ꝓximi:ꝛ ꝓcuram⁹
istā.ꝛ iste eēt sicut q̄
fornicaf vt occidat.
¶ Ad 2m v̄o d₂/ꝙ
nocumentū spūalis
mortis i ꝓcurāte for
nicationē est p̄uisum
nō min⁹ q̄z nocumen
tū seminū in casu,po
sito.ꝛ cōcedo ꝙ non
minus aggrauat q̄z
illud:s₃ sicut illd nō
ptinet ad spēm pcti
nec mutat illā/q₂ est
p̄ter itētionē:ita nec
hoc.ꝛ cōcedif nihilo
minus ꝙ nocumētū
spūal' mort₃ in hoc
casu p se cōsequitur
ad actū pci nō min⁹
q̄z scādalū ad forni-
cationē publice:ac p
hoc ꝙ directe aggra
uat tale pctm̄.nō tñ
dat aut mutat spēm
nec hic nec ibi:q₂ est
p̄ter intētionē s₃ est
effect⁹ p se cōseq̄ns
vtrobiqꝫ.Ad vltimā
instātiam d₂ ꝙ pctm̄
procurantis est gra-
uius directe ex illa-
to nocumento q̄z si
fornicat⁹ fuiss₃ absqꝫ
inductiōe illius nec
huius oppositū d₂ i
lra:s₃ cōparādo ip₃
ad homicidā q̄tum
ad nocumētū illatū
aut homodicit duas
differētias.pria quo
ad actū interiorē et
spēm ac grauitatem
substātialē.scda est
quo ad actū exterio-
rē:ꝙ actus exterior
homicide est cā p se
sufficiens efficaciter
mortis corpal':act⁹
aūt exterior isti⁹ nō
est p se sufficiēs ꝑm
efficaciā.nec putes
hāc scdam d̄riam eē
p accidēs:s₃ memē-
to supioris tractat⁹
de duplici bōitate ꝛ
malitia act⁹ interio
ris ꝛ exterioris.s.ex
fine ꝛ ꝑm se ꝛc.ꝛ vi-
debis ꝙ homicidiū
q̄tū ad malitiā act⁹
exterioris ꝑm se: et
q̄tū ad actū intētio-
nis pbatū ē graui⁹
nec i aliq̄ ꝯdictū est
corpi articuli hui⁹.
¶ In ar.9° ꝛ x°.eius
dē.q.73.nihil scribē
dum occurrit.

22ᵉ.qō. 61,ar.2. ad.3m.ꝛ ar.8.cor 2.qō.65. ar.4. Et.3.qō. 80,ar.5. cor. Et.1.di. 20,ar.2. cor. Et opusc. 5.c.238. fi. Et psal. 12.co.1. Et ro.2. lec.2.co. 8. Et.1.co. xi.lec.7. co.2,fin. ꝛ.3.

ius nocumentū non facit grauius pctm̄: sed
econuerso graui⁹ pctm̄ inducit graui⁹ nocu-
mentum:sic aliquis infidelis q̄ nihil audiuit
de penis inferni, grauiorem penam in infer-
no patietur pro peccato homicidij quam pro
peccato furti: quia enim hoc nec intēdit,nec
preuidit, non aggrauatur ex hoc pctm̄. sicut
contingit circa fidelem q̄ ex hoc ipso videtur
peccare graui⁹ ꝙ maiores penas cōtemnit
vt impleat voluntatem peccati.sed grauitas
hmōi nocumēti solū cātur ex grauitate pcti.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ sicut etiā supra dcm̄ ē,cū de boni-
tate ꝛ malitia exteriorum actuū ageref, euen
tus sequēs si sit p̄uisus ꝛ itentus addit ad bo
nitatē vel malitiā act⁹. ¶ Ad scdm̄ dōm, ꝙ
quāuis nocumētū aggrauet pctm̄,nō tamen
sequitur ꝙ ex solo nocumēto pctm̄ aggraue-
tur:quinimo peccatum p se est graui⁹ pp ior
dinationē:vt.s̄.dcm̄ est.vñ ꝛ ipm nocumētū
aggrauat pctm̄ inquātū facit actum esse ma-
gis inordinatū:vñ nō seqtur ꝙ si nocumētū
maxime habeat locū in peccatis que sūt con
tra proximū, ꝙ illa pctā sūt grauissima:quia
multo maior inordinatio inuenif in peccatis
que sūt cōtra deū. ꝛ in qbusdā eorū q̄ sūt con
tra ipsum.Et tñ pōt dici ꝙ etsi deo null⁹ pos-
sit nocere quātū ad ei⁹ subam: potest tamen
nocumentū attētare in his que dei sūt: sicut
extirpādo fidē,violādo sacra:q̄ sunt peccata
grauissima.Sibi ēt aliq̄s q̄nqꝫ scienter ꝛ vio-
lēter ifert nocumētū.sic p₃ in his qui se interi
munt. l₃ finalr hoc referant ad aliq̄d bonum
apparēs:puta ad h̄ ꝙ liberenf ab aliq̄ angu-
stia. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ illa ratio nō seqtur
propter duo. Prio q̄dē q₂ homicida intēdit
directe nocumētū ꝓximi:fornicator āt q̄ pro
uocat mulierē nō intēdit nocumētū,s₃ delec-
tationē.Scdo q₂ homicida ē p se ꝛ sufficiēs
cā corporalis mortis:spūalis āt mortis null⁹
pōt eē alteri cā per se ꝛ sufficiens : q₂ nullus
spiritualiter moritur nisi propria voluntate
peccando.

¶ Utrū pctm̄ aggrauetur ratione persone in quam peccatur. Arti.9.

AD nonū Sic ꝓcedif. Uf ꝙ ꝓpter
conditione psone in quā peccaf
peccatū n̄ aggrauef. Si.n.hoc
esset maxie aggrauaref ex hoc
quod aliquis peccat in aliquē virum iustum
ꝛ sanctū: sed ex hoc nō aggrauatur pctm̄:mi
nus enim ledif ex iniuria illata virtuosus qui
equanimiter tolerat quā alij q̄ ēt interius scā
dalizati ledūtur .ergo cōditio persone i quā
peccat,non aggrauat pctm̄. ¶ P̄.Si condi-
tio persone aggrauaret pctm̄ maxie aggra-
uaretur ex propinquitate :quia sicut tullius
dicit in paradoxis , in seruo necando semel
peccatur,in patris vita violanda multa pec-
cātur:s₃ ꝓpinquitas psone in quā peccaf nō
vr̄ aggrauare pctm̄:q₂ vnusq̄sqꝫ sibijpsi ma
xime est ꝓpinquus,ꝛ tñ minus peccat q̄ ali-
q̄d dānū sibi infert quā si iferret alteri : puta
si occideret equū suū quā si occideret equū
alterius,vt p₃ p ph̄m in.5.ethi.ḡ ꝓpinq̄tas
psone nō aggrauat pctm̄. ¶ P̄.Conditio p-
sone peccātis p̄cipue aggrauat pctm̄ ratiōe
dignitatis vel scie:ꝑm illud sap.6. Potentes
potēter tormēta patienf.Et luc.12.seruus sciēs volūtatē dñi ꝛ nō
faciēs plagis vapulabit multis .ḡ pari rōne ex pte psone in quā
peccaf magis aggrauaret pctm̄ dignitas aut scia psone in qua₃
peccaf:s₃ nō vr̄ graui⁹ peccare q̄ facit iniuriā persone ditiori vel
potentiori quam alicui pauperi:q₂ non est personarum acceptio
apud deum secundum cuius iudiciū grauitas peccati pensatur.
Ergo cōditio persone in quam peccatur nō aggrauat peccatū.

Sed ꝯtra Est,ꝙ in sacra scriptura specialiter vitupa
tur pctm̄ q̄d cōtra seruos dei cōmittif:sicut
dicitur.3.reg.19. Altaria tua destruxerūt, ꝛ ꝓphetas tuos occi
derūt gladio. Uituperaf ēt maxime pctm̄ cōmissum in personas
propinquas:scdm̄ illud Michee.7. Fili⁹ cōtumeliā facit pr̄i,filia
consurgit aduersus mr̄em suā. Uituperaf ēt spāliter pctm̄ quod
cōmittitur in personas in dignitate cōstitutas: vt patet iob 34.
Qui dicit regi apostata:qui vocat duces impios.Ergo conditio
persone in quam peccatur, aggrauat peccatum.

Rñdeo Dōm, ꝙ psona in quā peccatur est quodāmodo
obiectum pcti . Dictu₃ est āt supra ꝙ prima gra-
uitas pcti attenditur ex pte obiecti.ex quo q̄dem tāto attenditur
maior grauitas in pctō quanto obiectum eius est principalior
finis. fines āt p̄ncipales humanorū actuū sunt deus ipse,homo
ꝛ proxim⁹:quicquid.n.facim⁹ propter aliq̄d horū facim⁹:quāuis
etiam horū triū vnū sub altero ordinef . Pōt igitur ex pte horū
triū cōsiderari maior vl' minor grauitas in pcō ꝑm cōditionē per
sone in quā peccaf. Prio q̄dē ex pte dei:cui tanto magis aliquis
homo cōiungif quāto est virtuosior vel deo sacratior:ꝛ ideo iniu
ria tali psone illata magis redūdat in deum:scdm̄ illud zacha.2.
Qui vos tetigerit tangit pupillā oculi mei. Uñ pctm̄ fit grauius
ex h̄ ꝙ peccaf in psonā magis deo coniūctam:vel rōne virtutis,
vel rōne officij . Ex pte ēt suijpsius māifestum est ꝙ tāto aliquis
grauius peccat q̄to aliquis magis in cōiūctam personā seu na-
turali necessitudine, seu beneficijs.seu quacūqꝫ cōiunctiōe pec-
cauerit: q₂ vr̄ in seip₃ magis peccare:ꝛ pro tāto grauius peccat:
scdm̄ illud ecclesia.14. Qui sibi neqꝫ est:cui bon⁹ erit? Ex parte
vero ꝓximi tāto grauius peccaf quāto pctm̄ plures tangit. ꝛ iō
peccatum q̄d fit in psona₃ publicā:puta regem vel p̄ncipem, qui
gerit psonam totius multitudinis:est grauius quam pctm̄ quod
committitur contra vnam personam priuatam . vnde specialiter
dicitur exo.22. Principi populi tui nō maledices.Et similr in in-
iuria que fit alicui famose persone videf eē grauior ex hoc quod
in scandalum ꝛ in tribulationem plurimorum redundat.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ille qui infert iniuriā virtuo-
so quātū est in se turbat eu₃, ꝛ interius ꝛ ex-
terius : sed ꝙ iste interius non turbef, cōtingit ex eius bonitate:
que non diminuit peccatū iniuriantis . ¶ Ad scdm̄ dōm, ꝙ no-
cumentum ꝙ q̄s sibijpsi infert in his q̄ subsunt dn̄io ꝓprie volū-
tatis sicut in reb⁹ possessis h₃ minus de pctō q̄z si alteri inferatur.
q₂ propria voluntate hoc agit : sed in his que non subduntur do-
minio voluntatis(sicut sunt naturalia ꝛ spiritualia bona)est gra-
uius peccatum nocumentum sibijpsi inferre.grauius enim pec-
cat qui occidit seipsum quā qui occidit alterū.Sed q₂ res ꝓpri-
quorum nostrorū nō subdūtur voluntatis nostre dominio, non
procedit,rō quantū ad nocumenta rebus illorum illata,ꝙ circa
ea minus peccef:nisi forte velint vel ratū habeāt. ¶ Ad tertium
dicendum,ꝙ nō est acceptio personarum si deus grauius punit
peccantē contra excellentiores personas : hoc.n .fit propter hoc
quod hoc redundat in plurium nocumentum.

¶ Utrum magnitudo persone peccantis aggrauet peccatum. Articulus decimus.

AD decimū Sic proceditur. Uf ꝙ ma-
gnitudo persone peccantis
non aggrauet pctm̄. Homo.n.maxime reddif ma-
gnus ex h̄ ꝙ deo adheret:ꝑm illud ecclesi.25. Quā
magnus ē q̄ inuenit sapientiam ꝛ sciam:sed non est
super timentem deum . sed quanto aliquis magis deo adheret:
tanto minus imputatur ei aliq̄d ad peccatum. Dr̄.n.2.paral.30.
Dominus bonus ꝓpitiabif cunctis qui in toto corde requirunt
dominum deum patru₃ suorū:ꝛ nō imputabif eis ꝙ minus san-
ctificati sunt. Ergo pctm̄ nō aggrauatur ex magnitudine perso
ne peccantis. ¶ P̄.Non est psonarum acceptio apud deum. vt
dicitur ro.2 . Ergo non magis punit pro vno ꝛ eodē peccato vnū
quā aliū.nō ergo aggrauaf pctm̄ ex magnitudine p̄sone peccan
tis. ¶ P̄.nullus d₃ ex bono incommodum reportare:reportaret
aūt si id q̄d agit magis ei iputaref ad culpam . Ergo pp magni-
tudinem persone peccantis non aggrauatur peccatum.

1.q.6.89. ar.5.c.6. cor.ꝛ.q. 102.art. 5.ad.5. Et 22ᵉ q.100.ā. 1.ad.7. Et mal. q.7.art. 10.ad.5. Et psal. 24.co. 4.

¶ Sup.q.74.art.1.
IN ar.1.du
bium est de
illa ꝓpōne
oēs actus
morales sūt act⁹ima
nētes.hec eñ ꝓpō de
struere vr̄ doctrinam
superi⁹ datā de boni
tate ꝛ malitia mora-
lis actuū exterior₂/et
ꝯitatē quā ꝯtinue so
nam⁹ dū ꝑcussiones
hōicidia/ꝛ alia hmōi
actus morales ꝛ ma
los dicimus. ¶ Ad h̄
d₂ ꝙ p̄ns ꝓpō necēi-
tati nec doctrine au-
thoris ꝯriaf:s₃ est ve
ra formal' itellecta.
Ad cui⁹ euidētiā sciē
dū est ꝙ cū sub̄m mo
ralitatis sit act⁹ volū
tarij⁹:op₃ actū inq̄tū
volūtariū sumi cū su
mit inq̄tū moral:ac
p h̄ ex negōne volun
tarij optime infertur
negō formalis act⁹/
cū aūt volūtari⁹ act⁹
exterior puta mala p
cussio a plurib⁹ cāef
p̄ncipijs subordina-
tis:puta volūtate ira
scibili ꝛ manu:si ꝯpa
raf ad manū nō ē ab
ea vt volūtari⁹ act⁹:
q₂ man⁹ nō eē ꝑm se
p̄n^m aliq̄ mō liberū
h̄ subest iperio ꝑutlr/
si cōpaf ad irascibilē
sic est ab ea vt volūta
ri⁹ act⁹ impat⁹:q₂ ira
scibilis subest ipio ci
uilr. si cōpaf ad volū
tatē sic est ab ea vt a-
ct⁹ volūtari⁹ q̄dāmō
elicit⁹ vt patebit.q₂ ḡ
null⁹ act⁹ exterior vt
est a p̄n° vñ est vt ac-
tio trāsiēs erit ab eo
sub rōne voluntarij/
ꝯñs est q̄d nec exeat
ab eodē sub rōne mo
ralis:ꝛ ꝯñr nlla actio
trāsiēs vt sic pure sit
volūtaria aut moral'
s₃ vt substat actiōi ali
cui imanēti libere/et
ppterea in lra d₂ q̄d
oēs act⁹ morales siue
boni siue mali sūt i-
manētes ꝛc.eē mani
festat formal' effect⁹
actib⁹ eñ moralibus
bonis soli operātes
sunt i seipsis boni et
mali sūt i seipsis ma-
li/cui⁹ oppm̄ accidit
i trāseūtib⁹:qm̄ acta
bñ vel male disponū
tur bonis vel malis
actionib⁹ trāseūtib⁹:
vt p₃ i edificatiōe pi
ctura scriptura. Ad
rōnes aūt i oppm̄ d₂
ꝙ act⁹ exteriores dñr
boni vel mali moralr
vt subsunt alicui a-
ctui imanēti:ꝛ nō alr/
q̄d p₃ ex h̄ ꝙ nō nisi
inq̄tū induunt rōnē
volūtarij boni vl' ma
li moralr sunt ꝛ dñr:
ꝯstat nāqꝫ volitū actū
imanēte volūtatis af
ferre/eu₃ h̄.n.stat q̄d
hmōi act⁹ voluntarij
sunt h₃ se mali alr q̄z
act⁹ interiores:vt su
peri⁹ dictū fuit.nihi
eñ obstat magis rō
act⁹ imanētis:q̄z vo-
lūtarij/ q̄d superi⁹ di
scussum est.
¶ In eode₃ arti.1.q.
74. diligēter aduer-
te ꝙ ex h̄ articulo vt
testaf rñsio ad p̄^m in
ar.6.hui⁹.q.hēs non
solū ꝙ pctm̄ est subi-
ue i volūtate s₃ q̄d oē
pctm̄ est subiue in vo
lūtate. E. h̄ nāqꝫ lo-
co hēs ꝙ oē pctm̄ est
act⁹ imanēs ꝛ a volū
tate:ꝛ ꝯñr in volūta-
te: q₂ ois act⁹ imma-
nēs est i eo a q̄ est.Et
qm̄ in.2.art.determi
naf ꝙ ñ sola volūtas
est sub̄m pcti/ s₃ plres
alie po^e sūt sb̄te pcis
vt i seqntib⁹ p₃ arti
cul'/nosse debes ꝙ nō
icōuenit idē pctm̄ eē
in plib⁹ subiue ꝑm di
uersa sicut p₃ diuersi
mode esse a plib⁹:pa
ria nāqꝫ i actiōib⁹ i-
manētib⁹ sūt eē in et
eē ab operāte/ quū ei
in oi pctō cōcurrat a-
ctio volūtatis positi
ue vel p̄uatiue o₃ oē
pctm̄ rōne h⁹ eē i vo-
luntate:quū ēt pctm̄
q̄nqꝫ sit act⁹ alicuius
po^e sub ipio volūtat₃
(vt male diligē/ma-
le irasci/male ꝯcupi-
scere) op₃ pctm̄ ꝑm il
lū actū eē in illa po^a
elicitiua illi⁹ act⁹/ꝛ si
ꝯtigat ad eūdē actū
mali cōcurrere tres
potētias defectuose
puta volūtatē rōnē ꝛ
ꝯcupiscibilē illd pcm̄
subiue ꝑ₃ diuersa erit
i trib⁹/ꝛ qm̄ q̄nqꝫ alli
gnaf p subo ꝓximu₃
elicitiuū actus q̄nqꝫ
p̄^m mouens q̄nqꝫ p̄^m
dirigēs:iō diligēs le
ctor discernat dicēdi
rōnē vbi diuersitate₃
inuenire ꝯtingat de
subto alicuius pcti ꝛ
nō dānet / s₃ expōat.
¶ Super arti.2.
IN artic. 2.
eiusdē.74.
q. aduerte
ꝙ hinc p₃
apd authorē act⁹ alia
rū potentiarū q̄ sunt
principia actuū volū
tariorū vt sic esse q̄n-
qꝫ pcā formaliter:ita
ꝙ act⁹ volūtatis est
primo malus forma
liter:actus aūt alia-
rum viriū formaliter
mali sed nō primo:s₃
scdario.ꝛ hoc ex rōne
litere probatur:quia
actus immanēs volū
tarius inordinat⁹ est
formaliter mal⁹ ꝛ ex
subiecto simul ꝛ prin
cipio:q₂ p̄n^m talis a-
ctus est sub̄m pcti for
maliter,actus aute₃
transeūtes vt sic non
nisi materialiter ma
li sunt et ad substan-
tiam peccati ptinent

1.arti.3. cor.ꝛ.q. 83,art.1, cor. Et 2.di. 44.i ex po. lit. ad.2. Et mal. q.2.art. 2.et.3.

Sed ꝯ Est,ꝙ Isid.dicit in.2.de sum mo bono.Tāto mai⁹ cogno-
scitur pctm̄ esse quāto maior q̄ peccat h̄r.

Rñdeo Dōm,q̄d duplex est pctm̄. Quoddā eñ ex surreptiōe
ꝓueniēs ꝓpter infirmitatē humane nāe. et
tale pctm̄ min⁹ iputaf ei q̄ est maior in ꝟtu-
te eo ꝙ min⁹ negligit hmōi pctā reprimere:
q̄ tñ oino subterfugere infirmitas humana
nō sinit,alia v̄o pctā sunt ex deliberatiōe ꝓ
cedētia,ꝛ ista pctā tāto magis alicui impu-
tanf,quāto maior est.Et hoc pōt esse ꝓpter
quatuor. Primo q̄dē q₂ facilius pñt resiste-
re pctō maiores,puta q̄ excedūt in sciētia ꝛ
ꝟtute:vñ dñs dicit Luc.12.ꝙ seru⁹ sciēs vo
luntatē dñi sui,ꝛ nō faciēs plagis vapulabit
multis. Scdo ꝓpter ingratitudinem:q₂ oē
bonū quo aliq̄s magnificaf est dei bñficiū,
cui hō fit ingrat⁹ peccādo, et quātū ad hoc
q̄libet maioritas ēt in tpalibus bonis pctm̄
aggrauat:ꝑm illud sap.6. Potētes potēter
tormenta patienf. Tertio ꝓpter spālē repu
gnātiā actus pcti ad magnitudinē psone:si-
cut si p̄nceps iustitiā violet q̄ ponif iustitie
custos,etsi sacerdos fornicef q̄ castitatē vo
uit. Quarto ꝓpter exēplū siue scādalū:q₂ vt
greg.dicit in pastorali,in exēplū culpa vehe
mēter extēdif,qñ ꝓ reuerētia gradus pctōr
honoraf,ad pluriū ēt notitiā ꝓueniunt pctā
magnorū,ꝛ magis hoies ea indigne ferūt.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ authori-
tas illa loquif de his q̄
p surreptionē infirmitatis humane neglige
ter agunf. ¶ Ad scdm̄ dōm, ꝙ deus nō ac-
cipit personas si maiores plus punit : quia
ipsorū maioritas facit ad grauitatem pecca
ti, vt dictū est. ¶ Ad tertiū dōm, q̄d hō ma-
gnus non reportat incommodum ex bono
quod habet,sed ex malo vsu illius.

¶ De subiecto peccatorū. Questio.74.

DEinde Cōsiderādū est de subiecto
tiorū siue pctōrū. ¶ Et cir
ca hoc querūtur decem.
Primo,vtrū volūtas pos
sit esse sub̄m pcti. Scdo,
vtrū voluntas sola possit
eē pcti sub̄m. Tertio, vtrū sensualitas possit
eē sub̄m pcti. Quarto, vtrū possit esse sub̄m
pcti mortalis. Quinto, vtrū ratio possit esse
sub̄m pcti. Sexto, vtrum delectatio morosa
vel nō morosa sit in rōne iferiori sicut in sub
iecto. Septimo,vtrū pctm̄ ꝯsensus in actu₃
sit in superiori rōne sicut in subiecto. Octa-
uo,vtrū rō inferior possit esse sub̄m pcti mor
talis. Nono, vtrū rō superior possit eē sub̄m
pcti venialis. Decimo, vtrū in rōne supiori
possit esse pctm̄ veniale circa ꝓpriu m obm̄.

¶ Utrum volūtas sit sub̄m pcti. Arti.1.

AD primū Sic ꝓcedi tur. Uf q̄d
voluntas non possit esse sub̄m
pcti. Dicit eñ dioñ.in.4.ca.de
diui.no.q̄d malū est p̄ter volū-
tatē ꝛ intētionē, s₃ pctm̄ h₃ rōnē mali. ergo
pctm̄ nō pōt esse in volūtate. ¶ P̄. Uolūtas
est boni vel apparētis boni.ex hoc autē q̄d
volūtas vult bonū nō peccat. hoc aute₃ q̄d
vult apparēs bonū q̄d nō est vere bonum,
magis ptinere videf ad defectū ꝟtutis ap-
prehensiue q̄z ad defectū volūtatis. ḡ pctm̄
nullo mō est in volūtate. ¶ P̄. Nō pōt esse
idē sub̄m pcti ꝛ cā efficiēs:q₂ cā efficiens et
materialis nō incidūt in idē:vt d₂ in.2.phy
si.sed voluntas est causa efficiens pcti. Pri-
ma eñ causa peccandi est voluntas:vt Au
gu.dicit in lib. de duabus animabus. ergo
non est subiectum peccati.

Sed cōtra Est,q̄d Aug. dicit in lib. retractationū, q̄d
voluntas est,qua peccatur ꝛ recte viuitur.

Rñdeo Dōm,q̄d pctm̄ q̄dā act⁹ est: sicut supra dictū est:actuum
aūt quidā trāseūt in exteriorē materiam. vt
vrere ꝛ secare,ꝛ hmōi actus hñt ꝓ mā ꝛ subo
id in q̄d trāsit actio sicut ph̄s dicit in.3.phy.
ꝙ motus est actus mobilis a mouēte. Qui-
dam v̄o actus sunt nō trāseūtes in exterio-
rem materiā,sed manētes in agēte:sicut ap
petere ꝛ cognoscere.ꝛ tales actus sunt oēs
act⁹ morales,siue sint act⁹ ꝟtutū,siue pctō-
rū. vñ op₃ q̄d ꝓpriū sub̄m act⁹ pcti sit poten
tia q̄ est p̄n^m actus. Cū aūt ꝓpriū sit actuū
moraliū q̄d sint volūtarij(vt supra habitum
est)sequif q̄d volūtas q̄ est p̄n^m actuū volū
tariorum siue bonorū, siue malorū que sunt
pctā,sit p̄n^m pctōru₃.ꝛ ideo sequitur ꝙ pec
catum sit in voluntate sicut in subiecto.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ malū d₂ esse p̄ter volūtatē.q₂ vo
lūtas non tēdit in ipm sub rōne mali, sed q₂
aliq̄d malū est apparēs bonū.ideo volūtas
aliqñ appetit aliq̄d malū,ꝛ ꝑm hoc pctm̄ est
in volūtate. ¶ Ad scdm̄ dōm, q̄d si defect⁹
apprehēsiue ꝟtutis nullo mō subiaceret vo
lūtati, non esset pctm̄ nec in volūtate nec in
apprehēsiua ꝟtute:sicut p₃ in his q̄ habent
ignorātiā inuincibilē,ꝛ iō relinquif ꝙ ēt de-
fect⁹ apprehēsiue virtutis subiacēs volūta
ti deputef in pctm̄. ¶ Ad tertiū dōm, q̄d rō
illa procedit in causis efficiētibus,quarum
actiones trāseunt in materiā exteriorē, et q̄
nō mouēt se,sed alia. cuius cōtrarium est in
voluntate.vnde ratio non sequitur.

¶ Utrū sola volūtas sit sub̄m pcti. Arti.2.

AD scdm̄ Sic ꝓcedif. Uf ꝙ sola vo
lūtas sit sub̄m pcti. Dicit enim
Aug.in lib. de duab⁹ aiab⁹,ꝙ
nō nisi volūtate peccatur: sed
pctm̄ est sicut in sub̄o in potētia qua pecca-
tur.ergo sola voluntas est sub̄m pcti. ¶ P̄.
Pctm̄ est quoddā malū ꝯ rōnē, sed bonū ꝛ
malū ad rōnē ptinēs est obm̄ soli⁹ volunta-
tis,ḡ sola volūtas est sub̄m pcti. ¶ P̄. Oē
pctm̄ est act⁹ volūtarius,q₂ vt dicit Aug.in
li.de libe.ar. Pctm̄ adeo est volūtariū q̄d si
nō sit volūtariū nō est pctm̄:sed act⁹ aliarū
viriū nō sunt volūtarij nisi inq̄tū ille vires
mouētur a volūtate,hoc aūt non sufficit ad
hoc q̄d sint sub̄m pcti,quia ꝑm hoc etiā mē-
bra exteriora q̄ mouētur a voluntate essent
subiectum peccati,q̄d patet esse falsu₃.ergo
sola voluntas est subiectum peccati.

Sed ꝯ. Pctm̄ ꝟtuti ꝯrariatur.cōtraria aūt sunt circa idē, s₃ alie etiā
vires anime p̄ter voluntatem sunt subiecta
virtutum,vt supra dictum est.ergo non sola
voluntas est subiectum peccati.

Rñdeo Dōm,q̄d sicut ex p̄dictis p₃, omne q̄d est p̄n^m voluntarij
actus est sub̄m pcti.actus aūt voluntarij di-
cūtur nō solū illi q̄ elicitūtur a volūtate, s₃ ēt
illi q̄ a volūtate imperanf:vt supra dictū est,
cū de volūtario ageref. vñ nō solū volūtas
pōt esse sub̄m pcti.sed oēs ille potētie q̄ pñt
moueri ad suos actus, vel ab eis reprimi p
volūtatē,ꝛ eedē etiā potētie sunt sub̄a habi
tuum moraliū bonorum vel malorum: quia
eiusdem est actus et habitus.

Universidad de Deusto Biblioteca

l actu exercito:qr ñ nisi me^te actu imanēte q̄ ē sub boitat; z mali^e moral; vt pz ex dcis.vñ sco.i 2° se.d.4 2ª absq rōe itulit pcm̄ eē for alr i so^a vo^te. H.n.nō min^9 ē fm̄ q actualē iustitiā.i.bo^tem vt distinguit ꝯ actu ale: pctm̄ eē in so^a volūtate:ꝗu; vtrūq sit foralr i sola ipa p^o.

¶Sup ar.3.

In ar^o 3° eiusdē 74^e.q.dubiū occurrit ex sco.l.4 2.d.2.sē.q.3.i ferēte q si i motib^9 pcedētib^9 act^9 volūta; ē pctm̄ qr voluntas ñ pūcit/q sit pctm̄ omissionis: quū tñ h ponat pctm̄ omissiōis/ſ3 h facile soluit a ɔspiciētib^9: q qñ ɔmittit aliqs act^9 iordinat^9 volūtarie/siue volūtarie sit positiue siue negatiue ē pctm̄ ɔmissiōis: vt pz i dlectatiōibus mal pcept; ñ ipat; ſ3 nec exclusis/incuria nāq naute sbmersionis pcm̄ ɔmittit ꝗu; negatiue.vñ quū ɔcupiscētia carn; aduersꝰ spm̄ sit mal^9 act^9 et volūtari^9 negatiue/ seqt q sit pctm̄ commissiois qñ pctm̄ est. ¶In eodē ar^o aduerte q cū mot^9 sensualitat; ē aliqd certū: z aliqd vr icertū/certū ē q oēs mot^9 mali qs volūtas pt z dz puenire/si ñ pnēit qn sic zc.sūt pcā/ſ3 q volūtas possit z dbeat sp singulos mot^9 sēsualitat; aut vāitat; puenir ñ vr ɔsonū:eo q vr q sit oblo ad ipole in reali exequutiōe singulaꝝ puētionum/ Cū.n.pcm̄ veniale sit ipfectū qd i gñe mor; z pcī:pp q z sine dlibatiōe ɔmittit:ɔñs ē q ipfecta rō po^e z dbiti sufficiat ad ɔmissionē ipsi^9.vñ ɔcederē q ē i nobis ipfecta po^a ad rpmēdū vl ob uiādū singul; motib^9 mal;:qr dū attēdo vni z do opaz rei sctē isurgit all^9:attñ tal; ipfcā po^a cū aliqli dbito sufficit ad rōnez tal; peccati ipfecti.

2.d.24. q.3.ā.2. Et.d.31. q.2.ā.1. ad 4^m. Et vi.q. 15.ā.5. Et mal. q.vij.ā, 6,

¶Super artic .4.

In arti.4. aduerte q sēsualitas 3^r sumit.p^o mo vt sēsitiua ē ab^te z sic nullū hz i se pcm̄ sic neci brut;.2° vt ē volēt;:z sic ē pn^m pcī vēial; dū hñs ipaz ñ puenit volūtate ɔiūcta mot^9 ei^9 isurgentes ꝯ rōis bom.3° vt ē mota a dliberatiōe, z sic principiū est virtutis z vitij/actus virtuosi pcti mortalis: vt ex supi^9 dcis pz/ z ſ3 h hēs vñ videas/ q sic supi^9 simplicit ɔcēssū ē i appt^o sensitiuo vt moto a volūtāte eē virtutē/ita nūc ɔcedit q i sēsualitate vt mota a voluntate est peccatum mortale:z sicut non est concessum quod in appe

Ad primū Ergo dōm,q nō peccatur nisi voluntate sic p mouente,alijs autem potētijs peccat sic ab ea motis. ¶Ad secundum dōz,q bonū z malū ptinent ad volūtatē sic p se obta ipsi^9:sed; alie potentie hñt aliqd determiatū bonū z malū ratione c^9 pt i eis eē z virt^9 z vitiū z pcm̄ fm quod pticipāt volūtate z rōe. ¶Ad tertiuz dicendum,q mēbra corporis nō st pncipia actuuz,ſ3 solū organa.vñ z ɔparant ad aiam mouentem sic seru^9:q agit z nō agit,potentie āt appetitiue iteriores cōpant ad rōnem quasi libē qr agūt qdāmō z agunt,vt pz per id quod dr in.1.politi.Et pterea act^9 exteriorum mēbroꝝ sūt actiōes i exteriorē māz trāseuntes:sic pz de pcussiōe i pcō homicidij,z propter hoc non est similis ratio.

¶Utrū in sensualitate possit eē pcm̄, Ar.3.

Ad tertiū Sic pceditur.Ur,q in sensualitate ñ possit eē peccatum.Pctm̄ em̄ ē ppriū hoi qui ex suis actibus laudat vel vituperatur:ſ3 sensualitas est cōis nobis z brutis,ergo in sensualitate nō pōt eē peccatuz. ¶P. Nullus peccat in eo qd vitare nō pt, sicut aug.dic i li.de li.arb.sed hō nō potest vitare quin act^9 sensualitatis sit iordinat^9.ē enim sensualitas ppetue corruptiōis q̄diu in hac mortali vita viuimus,vñ p serpētem significatur,vt aug.dicit.12.de tri.g iordinatio motus sensualitatis nō est pcm̄. ¶P. Illud quod hō ipse ñ fac nō iputat ei ad pcm̄: sed h solū videmur nosipsi fac q cū deliberatione rationis facim^9,vt phs dic i.9.ethi. ergo mot^9 sensualitatis q̄ ē sine delibatiōe rationis nō imputatur homini ad peccatū.

Sed ꝯ Est,q dr ro.7.Nō.n.qd volo bonum h ago,ſ3 qd odi malū illud facio.quod exponit augu.de malo cōcupiscentie,qd ɔstat eē motū quēdaz sensualitatis.ergo in sensualitate est aliquod peccatum.

Rñdeo Dōm,q sic supra dcm̄ ē,pcm̄ potest iueniri in q̄l3 potētia cuius act^9 pōt eē volūtari^9 z inordinat^9,in quo ɔsistit rō pcī.Manifestū est āt q act^9 sēsualitatis potest eē volūtari^9 iquātū sensualitas.i.appetitus sensitiuus nata ē a volūtate moueri.vnde relinquit q in sensualitate possit esse pecccatum.

Ad primū Ergo dōz,q aliq vires sēsitiue partis etsi sint cōes nobis z brutis:tamen in nobis hñt aliq̄ excellentiam ex h q rōni iūgūt:sic nos p alijs animalibus hēm^9 in pte sensitiua cogitatiuaz z reminiscētiā,vt i.1.dcm̄ est,z p hūc modum ēt appetit^9 sensitiu^9 in nobis p alijs animalib^9 hz q̄dā excellētiā.s.q nat^9 ē obedire rationi,z quātū ad h pōt esse pnciplū actus volūtarij,z per ɔñs subiectuz peccati. ¶Ad secundum dōm,q ppetua corruptio sensualitatis est intelligenda quātuz ad fomitē q nūq totalr tollit in hac vita,transit em̄ pctm̄ originale reatu,z remanet actu:ſ3 talis corruptio fomitis nō ipedit qn hō rōnabili volūtate possit reprimē singulos motus inordinatos sensualitatis si presentiat: puta diuertēdo cogitationē ad alia.sed duz

titu sensitiuo est virtus:ita nūc negat i eo mortale pctm̄:par.n.ē rō vt in lra dr i rñsiōe ad 2^m:ꝗuis vocabulū sensualitatis:qr noiare vr appetitū sēsitiuū ex pte dpssiōis ei^9 ñnihil fauor; negati i ea pcm̄ mortale tribuāt. ¶In h eodē 4° ar^o ē dum:qr doctria author ñ vr rōi ɔsona dū pcm̄ veniale concedit in sensualitate:quia omne peccatum est aut in voluntate aut in aliqua potentia vt subest voluntati quāuis diuersimode:quia venialē,vt imperfecte/mortale vt perfecte.

homo cogitationē ad alia diuertit,pōt etiā circa illud aliqs inordinatus mot^9 insurgere.sicut cum aliquis trāsfert cogitationem suā a delectatiōibus carnis volēs ɔcupiscētie motus vitare ad speculationē scie,insurgit qñq aliqs mot^9 inanis glie impremeditatus.z iō nō pōt hō vitare oēs hmōi mot^9 pp corruptionē pdictā: ſ3 solū sufficit ad rōnē pcti volūtarij q possit vitare singulos. ¶Ad tertiuz dōm,q illud qd hō facit sine deliberatiōe rōnis nō pfecte ipe facit: qr nihil opatur ibi id qd est pncipale in hoie. vñ nō est pfecte act^9 hūan^9 z p ɔñs nō pōt esse pfecte act^9 virtutis vel pcti.ſ3 aliquid imperfectū in gñe hoꝝ.vñ talis mot^9 sensualitatis rōnē pueniēs est peccatū veniale: qd est quiddam.imperfectū in genere peccati.

¶Utrum in sensualitate possit esse peccatū mortale. Arti.4.

Ad quartū Sic pcedit.Ur q in sensualitate possit esse peccatū mortale.act^9 em̄ ex obo cognoscitur:ſ3 circa obta sensualitatis contingit peccare mortalr: sicut circa delectabilia carnis.ergo actus sensualitatis pōt esse pctm̄ mortale,z ita in sensualitate peccatū mortale inuenit. ¶P. Peccatuꝫ mortale cōtrariatur virtuti,sed virtus pōt esse in sensualitate,tēperantia em̄ z fortitudo sūt virtutes irrōnabiliuz ptium vt phs dicit in 2.ethi.ergo in sensualitate pōt esse peccatū mortale,cū cōtraria sint nata fieri circa idē. ¶P. Ueniale pctm̄ est dispō ad mortale: ſ3 dispō z hitus sunt in eodē,cū igitur veniale peccatū sit in sensualitate, vt dictū est,etiam mortale peccatum esse poterit in eadem.

Sz cōtra Est, quod aug.dicit in lib.retractationuz,z habetur in glo.ro.7.Inordinat^9 concupiscentie mot^9,qui est peccatū sensualitatis potest etiam esse in his q̄ sunt in gr̄a,in quib^9 tamē pctm̄ mortale nō inuenitur.ergo inordinat^9 motus sensualitatis non est peccatum mortale.

Rñdeo Dōz,q sicut inordinatio corrūpēs principiū vite corporalis cāt corporalē mortē:ita ēt iordinatio corrūpēs principiū spūalis vite,qd est finis vltim^9,causat mortē spūalē pcti mortalis.vt.s. dictū ē:ordinare aūt aliqd in finē nō ē sensualitatis.sed solū rōnis.inordinatio aūt a fine nō est nisi ei^9 cui^9 ē ordiare in finē. vñ pcm̄ mortale non potest esse in sensualitate,sed solum in ratione.

Ad primū Ergo dōm,q act^9 sensualitatis pt cōcurrere ad peccatum mortale:sed tamen actus peccati mortalis non habet quod sit peccatum mortale ex eo quod est sensualitatis:sed ex eo quod est rationis,cuius ē ordinare in finem,z ideo peccatum mortale non attribuitur sensualitati,sed rationi. ¶Ad secundum dicendum,quod actus virtutis non perficitur per id quod est sensualitatis tantum,sed magis per id quod est rationis z voluntatis,cuius est eligere:nam actus virtutis moralis non est sine electione,vnde semper cuz actu virtutis moralis q̄

¶Ad hoc dicitur qd proculdubio cum de subiecto peccati est sermo oportet vl de voluntate vel de po^a vt subest volūtati intelligi:sed qr subeē voluntati cōtingit 2^r.s. vt mouenti z vt ñ resp̄nti fact^9 q̄ fit a sensualitate vt sbest volūtati mouēti ē pctm̄ mortale z ñ sibi ſ3 volūtati tribuit:actus vo q̄ fit ab ea vt subē volūtati ñ repm̄ēti ē su^9/z ē pcm̄ vēiale:z ñ bi tribuit.ſ3 h rō nihil vz:qm̄ ɔstat passiōes mēbroꝝ q̄ fmōtiores sī a rōne pcī q̄s passiōes appetit^9 sēsitiui eē pcā mortalia qñ sē volūtaria volūtate ñ rpmēte:vt pz i mulīē q̄ ēt voluntate taceret alio ipaz cognoscēte. Nō q3 ipm ptu ē ꝯ hāc rñsionez: qr eiusdē rōis ē mouē z ñ mouē qñ opꝫ vbi oz zc.Dōz ē g qd ro q̄ reveīale attribuitur sēsualitati/z mortale ñ nisi cū specificatiōe vt.s.mote a voluntate pt eē duplex. Pria q̄ facta ē i pcedēti nōto:qr.s.mōtale ē a sēsualitate vt sbest dlibatiōi/vēiale āt ē ab ea vt sbe quōl3 volūtati:hinc.n.fit/qd libatio ē pp^9 act^9 ptis supior;/vt act^9 et ea pcēdētes ñ tribuāt iferiorib^9 nisi cū specificatione pticipatiōis:actus āt et motiōis:actus q̄nt ea ñ pcēdētes relignt iferiorib^9.2^a ē pfūda z itēta ab authore et nā virtū,aie z resoluns actū i ppa pncipia: vires nāq aie nfe i g te sēsitiua sic i cogitādo st fm se excellētes totā nām brutoꝝ:vt pz in cogitatiua z reminiscentia habentibus collatiua virium particulariū/ita i appetendo sūt fm se excellentes totaz nām brutoꝝ:p hoc q appetunt cū q̄dā libertate ita quod nō solum ex h quod actualiter mouentur vel nō mouentur a volūtate:ſ3 seipis quia sūt tales (qd superius vocauimus)qr sūt volentia sant quodammodo libere:dico aūt q̄dāmō qr ñ hñt tm̄ libertatis vt possint i actu deliberatum ſ3 vestigiū qd dā libertatis sortite sēcp elenatiōne in naturaz ratio

8.q.8^3 ad 5^m. Et.j.q. 89.ā.5. co.Et.2. d.24.q. 3.ā.2.ad 3^m.Et 6 q.25.ā. quto.Et mal.q.7 ā.6.Et ql.4.ā. 22.co.

nalē a q̄ fluūt:eodē aūt vires appetitiue sensitiue vt actualr mote z mouētes a pte supiori tm̄ libertatis pticipāt vt ziā i deliberatos act^9 possint. vñ fit vt act^9 volūtari^9 sensualitatis/ꝗuis tot^9 elicitiue ab ipo appetitu sensitiuo si resoluēd^9 sit i sua ppa pn^a fm illā tm̄ rōnē resoluet i sensualitatē quā hz ab ea fm se:fm illā vo quā hz ab eadē nō fm seipsaz/ſ3 vt mota ē ab altero resoluet i illd alterū vel i ipsaz vt mota ē ab illo altero/z qr peccare ɔsistit i agē/z ppterea ad h/q aliq po^a peccet mortalr ñ sufficit qd sit mota a volūtate:sic ei man^9 peccaret pcutiēdo ſ3 opz vt fm se libere agat:opz q fm modū ppe libertatis po^e attribuam^9 ei peccare/ q̄ fit vt qr sensualitas fm se hz tm̄ libertat; vt sufficiat ad pctm̄ veniale/iō pctm̄ veniale ei tribuit:qr vo nō hz tm̄ rōnalitat; vt possit i pctm̄ mortale:qr nō est ei^9 respicere bonū rōnis vt ñ nē: iō ei nō attribuit pcm̄ mortale/z qr ei^9 vt mote a supiori ē tē dere ordiate in bonū rōnis vt finē:iō ēt si bi vt mote a rōe pctm̄ mortale z virtutis act^9 tribuit vt pn^o:et ɔñr vt sbo vt iā dictū ē. Ad oba g dr q autor loqt de sensualitate nra fm id qd est ei p priū:vt pz i rñsiōe ad p^m:z ppterea negauit ab ea mortale cui p^9 tribuerat veniale iō pz nō eē parē rōnē. Ex articulis aūt scdo z diligēter ispectis facile patere pōt hāc eē verā mētē authoris. ¶Rñsio ad 3^m eiusdem q̄rti articuli/ex exēplo caloris dispōnētis ad formā ignis clare patet.

perficit vim appetitiuā,est etiā act^9 prudētie q̄ pficit vim rōnalē,z idē est etiā de pctō mortali:sicut dictū est. ¶Ad tertiū dōm,q dispō tripl̄r se hz ad id ad qd disponit. Qñq em̄ est idē z in eodē:sicut sciētia inchoata dr esse dispō ad sciam pfectā. Qñq aūt est in eodē,ſ3 nō idē:sicut calor est dispō ad formā ignis. Qñq vo nec idē nec i eodē:sicut in his q̄ hñt ordinē adinuicē,vt ex vno puenit in aliud, sicut bonitas imaginationis est dispositio ad sciētiam q̄ est in intellectu. et hoc modo venialepctm̄ qd est in sensualitate potest esse dispositio ad peccatū mortale quod est in ratione.

¶Utrū pctm̄ possit esse in rōne. Arti.5.

Ad qntū Sic pcedit.Ur qd pctm̄ nō possit esse in rōne. Cuiusli bet em̄ po^e pctm̄ est aliqs defectus ipsi^9:sed defect^9 rōnis nō est pctm̄,sed magis excusat pctm̄:excusatur enim aliqs a pctō ppter ignorātiā. g in rōne nō pōt esse pctm̄. ¶P. Primū subm̄ pcti est volūtas vt dictū est:sed rō pcedit voluntatē:cū sit directiua ipsi^9.g pctm̄ esse nō pōt in rōne. ¶P. Nō pōt esse pctm̄ nisi circa ea que sunt in nobis:sed perfectio et defectus rōnis nō est eoꝝ que sunt in nobis: quidaz enim sunt naturalr rōne deficiētes,vel rōne solertes.ergo in ratione non est peccatum.

Sed ꝯ Est,qd Aug.dicit in lib.12.de tri.qd peccatum est in ratione inferiori,z in ratione superiori.

Rñdeo Dōz,qd pctm̄ cuiuslibet po^e cōsistit in actu ipsi^9:sicut ex dictis pz.Hz aūt ratio duplicē actū. Unum quidē fm se in cōparatione ad ppriū obm: qd est cognoscere aliqd verū.Alius autem actus rōnis est inqñtū est directiua aliaruꝫ viriū. Utroq igit mō cōtingit esse pctm̄ in rōne.Et primo quidē inq̄tū errat in cognitione veri: qd q̄dē tūc imputat ei ad pctm̄ qñ hz ignorātiā vel errorē circa id qd pōt z dz scire.scdo qñ inordinatos actus inferiorum virium vel imperat,vel etiam post deliberationem non coercet.

Ad primū Ergo dōm, qd rō illa pcedit de defectu rōnis qui pertinet ad actū ppriū respectu pprij obiecti,z hoc qñ est defectus cognitionis eius qd quis nō pōt scire:tūc enim talis defect^9 rōnis nō est pctm̄,sed excusat a peccato:sicut pz in his q̄ per furiosos cōmittūtur.Si vero sit defect^9 rōnis circa id qd hō potest z dz scire,nō oino hō excusat a pctō: sed ipse defect^9 imputat ei ad pctm̄. defect^9 aūt qui est soluz in dirigēdo al's vires semp imputat ei ad pctm̄:qr huic defectui occurrere pōt per ppriū actū. ¶Ad scdm dōm, qd sicut supra dictū est,cū de actib^9 volūtatis z rōnis ageretur,volūtas quodāmodo mouet z pcedit rationē,et ratio quodāmodo volūtatē.vñ z motus voluntatis dici potest rationalis,z actus rationis potest dici volūtarius,et fm hoc in ratione inuenitur pctm̄: vel prout est defectus eius voluntarius:vel prout actus rationis est principiuꝫ actus voluntatis. ¶Ad tertium patet responsio ex dictis.

iartic. ne etiā 2. d.24. q.3 ā.1. ad 4^m. 2.co.

¶Super arti.5.

In ar.5.eiusdē.74.q.h solū dōz occurrit q qr rō fm se est suꝑpsi^9 z alioꝝ ordinatiua i fiñē: z deordiatiua ab illo libere libertate pfecta radicalr tñ (libertas em̄ formalr ē p^o volūtatis) idcirco act^9 rōnis iordinat^9 ē moralr mal^9 si iordinatio i ptāte nra ē. p pter qd vtroq mō cōtigit moralē malitiā i rōne ineniri subiue l.i cognoscēdo z idirigēdo:ſ3 affect^9 in cognoscēdo tā negatiuus q̄ vocat ignorātia:q̄ positiu^9 q̄ vocat error nō sp hz rōnē mali moralr/ſ3 negatiu^9 solū qñ pōt et dz qs scire: positiu^9 aūt qñ pōt:nō est em̄ absq pctō hre sciēter opionē falsaz d triāgulo cū pōt hri vera/ vel nō falsa saltē suspēdēdo credulitatē: quū nōnullū malū intellō sit falsa opio de deo,ppter qd i lra i

rñsiōe ad scdm cōcludit q in rōne est pctm̄ vt defect^9 ei^9 est volūtari^9:defectus aūt in dirigēdo vt in lra dr semp est malus moralr:qr de ratiōe sua claudit volūtariū formaliter:directio em̄ imperādo fit:impiū aūt vt supra diddicim^9 act^9 est rōnis mote a volūtate:est igit a rōne z in rōne pctm̄ vt primo z elicitiuo principio inordinati actus voluntarij multo magis q̄ in appetitu inferiori qui rationem solum participat.

¶Utrum peccatum morose delectationis sit in ratione. Arti.6.

Ad sextū Sic pcedit. Ur qd peccatū morose delectatiōis nō sit in rōne. Delectatio em̄ importat motū appetitiue virtutis: vt supra dictū est:sed vis appetitiua distinguit a rōne,q̄ est vis apphēsiua.g delectatio morosa non est in rōne. ¶P. Ex obiectis cognosci pōt ad quā potentiā actus ptineat:p quē potētia ordinat ad obm.sed delectatio qñq est morosa circa bona sensibilia,z non circa bona rōnis.g pctm̄ delectatiōis morose nō est in rōne. ¶P. Morosum dr aliqd ppter diuturnitatē tpis:sed diuturnitas tpis non est ratio qd aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam, ergo delectatio morosa non pertinet ad rationem.

Sed ꝯ Est, qd Aug.dicit.xij.de tri. qd cōsensus illecebre si sola cogitatione delectationis cōtentus est sic habēdū existimo velut cibū vetitū mulier sola comederit,per mulierē autē intelligit ratio inferior:sicut ibidē ipse exponit.g pctm̄ morose delectationis est in ratione.

Rñdeo Dōm,q sicut iā dictum est, pctm̄ cōtingit esse in rōne: qñq quidē inquātū est directiua humanorum actuū. Manifestū est aūt qd rō nō solum est directiua exterioꝝ actuū:sed etiam interioꝝ passionū,z ideo qñ deficit rō in directione interioꝝ passionū,dr esse pctm̄ in rōne:sicut etiā qñ deficit in directione exteriorum actuū.Deficit aūt in directione passionū interioꝝ dupl̄r.Uno mō qñ imperat illicitas passiones:sicut qñ hō ex deliberatione puocat sibi motum ire vel cōcupiscētie. alio mō qñ nō reprimit illicitū passiōis motum: sicut cū aliquis postq̄ deliberauit qd motus passionis insurgēs est inordinatus, nihilominus circa ipsum immorat,z ipsum non expellit,z fm hoc dicitur peccatum delectationis morose esse in ratione.

Ad primū Ergo dōm, q delectatio qdē est in vi appetitiua sicut in primo pncipio,sed in rōne est sicut in primo motiuo:fm hoc qd supra dictū est,qd actiones q̄ nō trāseūt in exteriorem mām sunt sicut in subiecto in suis principijs. ¶Ad scdm dōm,qd rō actū pprium illicitū hz circa ppriū obm: sed directionez hz circa oia obiecta inferioꝝ viriū,q̄ per rōnem dirigi pñt,z fm hoc etiā delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem. ¶Ad tertiū dōm,qd delectatio dr morosa non ex mora tēporis:sed ex eo qd ratio deliberans circa eam immoratur,nec tñ eam repellit tenens et voluens libenter que statim vt attigerunt animum respui debuerūt. vt Aug.dicit.xij.de trini.

¶Utrum peccatum consensus in actuz sit in ratione superiori. Arti.7.

Ad septimū Sic pceditur. Ur qd pctm̄ cōsensus in actuz nō sit in rōne superiori.Cōsentire enim est actus appetitiue virtutis:vt supra habitū est:sed ratio est vis

¶Super arti.6.

In artic. 6. eiusdē 74 q. vr mihi q autor ob reuerētiā diui Aug. arti^m hūc z sequentē apposuerit:quū enim ex dictis iā cōstet os pctm̄ eē in illa po^a q̄ est primū eius pn^m liber seu rōnale aliq mō/z delectatio morosa sit i ɔcupiscibili saltē qñq vt mota est a superiori/ si cetera pctā intēperātie z cōsensus in eā sit i volūtate z ipiū vl nō ipiū repḣēsiōis illi^9 sit in rōne:ɔñs est qd non oportebat simplr soli citari de subo huius pcti magis q̄ alioꝝ/ ſ3 qm̄ btissim^9 ac doctissim^9 Augu.attribuerat pctm̄ morose delectatiōis rōni iferiori:idcirco vt h saluaret hūc docuit articulū ex q̄ enucleare subaz pcti discim^9 diuersimode: vt dcm̄ ē. ¶In rñsiōe ad p^m in eodē articulo duo sci to nouitie. p^o q delectatio dr eē i rōne:vt i p^o motiuo/ eo mō q̄ ipiū dr pmū mouēs. 2° q qr autor itēdit saluare q hmōi pctm̄ sit i rōne vt in subori iō repetit regulā supi^9 habitā.s. qd cū est ex tēsio principij z subi in mā pctoꝝ: vt inde discas qd delectatio est in rōne subiectiue tanq̄ imperāte in appetitu autez tanq̄ in eliciente.

j.q.88. ar.5.ad 2. Et 2. di.24.q 3.ar.4. Et vi.q. 15.ā.14. co.

¶Super arti.7.

In titu. articuli septimi aduerte q sens^9 qōnis ē de actu exteriori malo tā venialr q̄ mortalr:ita q itēdit an pctm̄ cōsensus in actū vt distiguit ꝯ cogitationē et delectationē iteri^9 sit i rōne supiori vt i subiecto. ¶In eodē.7.arti.dubiū occurrit:qr volūtaria: imo nulla vr dñia inter subm consensus i actū z subm ɔsensus in delectationem:z tñ in litera ex intētione Aug.ɔsensus in actū rōni superiori/cōsensus in delectationē rationi inferiori tribuitur:quia enim ratione per tēporales rationes possum consentire delectationi cogitate fornicationis/eadē possum consentire cogitato actui:et quarta

8.qō.15. arti.4.j Et.j.pñs ti.q.art. 8.ad.1. Et 2.di. 24.q.3. ar.1.z.4. Et vi.q. 15.art 3. et 5. Et mal. q.15.ar. 2.ad.9.

Universidad de Deusto Biblioteca

apprehensiua. ꝗ pctm̄ ꝯsensus in actū nō est in ratione supiori. ¶ P̄. Nō supior itēdit rōnibus eternis ispiciēdis ⁊ ꝯsulēdis: vt Aug. dicit. xij. de tri. sed qn̄ꝙ ꝯsentit in actū nō cōsultis rationibus eternis: nō. n. sp hō cogitat de reb⁹ diuinis qn̄ ꝯsentit i aliquē actū. ergo pctm̄ ꝯsensus in actuꝫ non sp est in rōne superiori. ¶ P̄. Sicut ꝑ rōnes eternas pt homo rlare actus exteriores ita ēt iteriores delectationes vel al's passiōes: ſꝫ ꝯsensus in delectationem absq̄ h̄ ꝙ ope statuat iplēdū est rationis iferioris: vt dicit Aug. xij. de tri. ergo ēt ꝯsensus in actū pcti dꝫ iterdū attribui rationi iferiori. ¶ P̄. Sicut rō supior excedit inferiorem, ita rō excedit viꝫ imaginatiuam: ſꝫ qn̄ꝙ pcedit hō in actū ꝑ apphensionem ꝟtutis imaginatiue absq̄ oi deliberatione rōnis: sic̄ cum aliqs ex impmeditato mouet manū aut pedē. ꝗ etiā qn̄ꝙ pōt rō inferior consentire i actū' peccati absq̄ ratione superiori.

Sꝫ ꝯ Est, qd Aug. dicit. xij. de tri. Si i consensione male vtendi rebus que ꝑ sensuꝫ corpis sentiunt, ita decernit qd cunq̄ pctm̄ vt si ptās sit ēt corpe compleatur, intelligenda est mulier cibū illicituꝫ viro ddisse: ꝑ quē supior rō significat. ergo ad rationeꝫ supiorē ptinet ꝯsentire in actū pcti.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ ꝯsensus iportat iudiciū qddā d eo i ꝙ cōsentitur: sic̄. n. rō speculatiua iudicat ⁊ sententiat de reb⁹ itelligibilib⁹: ita rō practica iudicat ⁊ sniat de agendis. Est āt ꝯsiderādum quod in oi iudicio vltia snia ptinet ad supremum iudicatoriū: sic̄ videm⁹ in speculatiuis quod vltia snia de aliq̄ ꝑpōne dat ꝑ resolutionem ad pria pricipia, ꝙdiu. n. remanet aliquod pricipiū alti⁹ adhuc ꝑ ipm̄ pōt exaiari id de quo queritur: vn̄ adhuc ē suspensum iudicium, qsi nōdū data finali snia. Manifestū est aūt ꝙ act⁹ hūani regulari pn̄t ⁊ regula rōnis hūane q̄ sumit in rebus creatis, qs naturaliter hō cognoscit: ⁊ vlteri⁹ ex rl'a legis diuine: vt. s. dcm̄ ē. vn̄ cū rl'a legis dine sit superior, ꝯn̄s ē vt vltia snia ꝑ quā iudiciū finaliter terminat ptieat ad rōnē supiorē, q̄ intendit rōnibus eternis, cū aūt d pluribus occurrit iudicandum, finale iudiciū ē de eo quod vltio occurrit. In actib⁹ āt humanis vltimo occurrit ipse act⁹, ꝑambulū āt ē ipsa delectatio q̄ iducit ad actū, ⁊ iō ad rōnē superiorem ꝓprie ptinet ꝯsensus in actū: ad rōnem ꝟo iferiorē q̄ hꝫ in[feri]⁹ iudiciuꝫ ptinet iudicium ꝑambulū, qd est de delectatione, quamuis ēt ⁊ de delectatiōe supior rō iudicare possit, quia q̄cq̄d iudicio subdit iferioris, subditur ēt iudicio supioris: sed non cōuertitur.

Ad p̄mū Ergo dōm, ꝙ ꝯsentire, est actus appetitiue ꝟtutis n̄ absolute, sed ꝯn̄s ad actū rōnis deliberātis ⁊ iudicantis: vt. s. dcm̄ est. i h. n. terminatur consensus, qꝛ volūtas tēdit i id qd est iaꝫ rōne iudicatum: vn̄ ꝯsensus pōt attribui ⁊ voluntati ⁊ rationi. ¶ Ad secundum dōm, qd ex hoc ipso ꝙ rō supior nō dirigit act⁹ humanos secundum legē diuinā ipediēs actū pci dicitur ipsa ꝯsentire, siue cogitet d lege eterna: siue nō. cū. n. cogitat de lege dei actu, eā contemnit: cū ꝟo nō cogitat eā negligit per modū omissiōis cuiusdaꝫ. vn̄ oib⁹ modis cōsensus in actum pcti pcedit ex supiori rōne quia vt Aug. dic̄. xij. de tri. nō pōt pctm̄ efficaciter 'perpetrandum mente decerni, nisi illa mentis intentio penes quam summa ptās est, mēbra in op⁹ mouēdi, vl ab ope co hibēdi male actiōi cedat aut seruiat. ¶ Ad 3m dōm, ꝙ rō supior ꝑ cōsiderōnē legis eterne, sicut pōt dirigē vl cohibē actū exteriorē, ita ēt delectationē interiorē: sed tn̄ anq̄ ad iudiciū supioris rōnis deueniat, statim vt sensualitas ꝓponit delectationē, inferior rō ꝑ rōnes tēporales deliberās, qn̄ꝙ hmōi delectationē acceptat: et tunc cōsensus in delectationē, ptinet ad inferiorē rationē. Si vero ēt cōsideratis rōnibus eternis, homo in eodē cōsensu ꝑseueret: iā talis cōsensus ad supiorem rōnē ptinebit. ¶ Ad 4m dōm, ꝙ apphēsio ꝟtut' imaginatiue est subita, ⁊ sine deliberatiōe. ⁊ ideo potest aliquē actū causare, anq̄ supior vel inferior rō etiā hēat tempus deliberādi: sed iudiciū rōnis inferioris est cū deliberatiōe, que indiget tēpore: in quo etiā ratio supior deliberare potest. vnde si non cohibeat ab actu peccati, per suaꝫ deliberationem, merito illi imputabitur.

¶ Utrū cōsensus in delectationē, sit pctm̄ mortale. Art. 8.

A D octauū Sic pceditur. Videt, ꝙ cōsensus in delectationē, nō sit peccatū mortale. Cōsentire eñ in delectationē, ptinet ad rationē inferiorē, cui⁹ nō est intēdere rōnibus eternis, vel legi diuine: ⁊ ꝑ cōsequēs nec ab eis auerti: sed omne peccatū mortale est ꝑ auersionē a lege diuina: vt patet ꝑ diffinitionē Aug. de pctō mortali datā, que supra posita est. ergo cōsensus in delectationem, non est pctm̄ mortale. ¶ P̄. Consentire in aliqd, non est malū, nisi quiā illud est malū, in quod cōsentitur: sed ꝓpter vnūquodq̄, ⁊ illud magis, vel saltem non minus: non ergo illud in quod cōsentit, pōt esse minus malū, ꝙ cōsensus: sed delectatio sine opere, nō est pctm̄ mortale sed veniale tantū: ergo nec cōsensus in delectationē est peccatū mortale. ¶ P̄. Delectationes differunt in bonitate ⁊ malitia, ſꝫ differētiā opōnū: vt dicit ph's in. 10. eth. sed alia opatio est interior cogitatio: ⁊ alia, act⁹ exterior, puta fornicatiōis: ergo delectatio ꝯn̄s actū interioris cogitationis, tm̄ differt a delectatiōe fornicatiōis in bōitate vl malitia, qt̄ū differt cogitatio interior ab actu exteriori: et ꝑ ꝯn̄s ēt eodē mō differt cōsentire in vtrūq̄. ſꝫ cogitatio iterior nō est pctm̄ mortale, nec ēt cōsens⁹ in cogitationeꝫ. ꝗ ꝑ ꝯn̄s nec ꝯsensus in delectationē. ¶ P̄. Exterior act⁹ fornicationis vel adulterij nō est peccatū mortale rōne delectationis (que ēt iuenit in actu mrīmoniali) ſꝫ rōne inordinationis ipsi⁹ act⁹: ſꝫ ille q̄ ꝯsentit in delectationē n̄ ꝑp h̄ ꝯsentit in deordinationē act⁹. ꝗ non vr̄ mortal'r peccare. ¶ P̄. Pctm̄ homicidij ē grauius ꝙ simplicis fornicationis: ſꝫ ꝯsentire in delectationē q̄ consequitur cogitationē de homicidio, non est pctm̄ mortale. ꝗ multo minus consentire i delectationē q̄ ꝯseq̄t cogitationeꝫ de fornicatione est peccatum mortale. ¶ P̄. Oratio dominica q̄tidie dicitur ꝓ remissione venialiū vt Augu. dicit: ſꝫ ꝯsensum in delectationem Aug. docet eē abolēdū ꝑ orōnē dn̄icā. Dicit. n. in. xij. de tri. ꝙ hoc est, longe minus peccatum ꝙ si opere statuatur iplendū, ⁊ iō de talibus quoq̄ cogitationib⁹ venia petēda est, pectusq̄ ꝑcutienduꝫ atq̄ dōꝫ, Dimitte nobis debita nr̄a. ꝗ consensus in delectationem est peccatum veniale.

22.q.4. 154.ā. 4.co.q. q.180.ā 7. Et 1. d.24.q. 3.ā.4. Et ꝟi.q. 15.ā.4. Et mal. q.15.ā.2. ad 16m. ⁊ 17m. Et q̄l.12. ā.34.

Sed ꝯ Est, ꝙ Aug. post pauca subdit, Totus hō dānabitur nisi hec q̄ sine volūtate opandi, sed tamen cuꝫ voluntate aīum talibus oblectādi solius cogitationis sentiuntur esse peccata ꝑ mediatoris grām remittant: ſꝫ nullus dānat nisi ꝑ peccato mortali. ergo ꝯsensus in delectationeꝫ, est peccatum mortale.

Rn̄deo Dōm, ꝙ circa hoc aliq̄ diuersimode opinati sūt. Quidā enim dixerunt ꝙ cōsensus in delectationem non est peccatū mortale, sed veniale tm̄. Alij vero dixerūt ꝙ est peccatū mortale, ⁊ hec opinio est ꝯmunior ⁊ verisimilior. ¶ Est enim considerandum ꝙ cum ois delectatio ꝯsequatur aliquam operationē: vt dicit in. x. ethico. ⁊ iterum cū ois delectatio habeat aliquod obiectuꝫ: delectatio quelibet potest comparari ad duo scilicet ad operationē quā consequit, ⁊ ad obiectū in quo quis delectatur. Contigit aūt ꝙ aliqua operatio sit obiectum delectationis: sicut ⁊ aliqua alia res: qꝛ ipsa operatio pt accipi vt bonum ⁊ finis in quo quis delectatus reqescit, ⁊ qn̄ꝙ quidem ipsamet operatio quam consequit delectatio est obm̄ delectationis: inquantum scilicet vis appetitiua cuius est delectari reflectitur in ipsam operationem sicut in quoddam bonū: puta cum aliquis cogitat ⁊ delectat de hoc ipo ꝙ cogitat, inq̄tum sua cogitatio placet. Quandoq̄ vero delectatio ꝯsequens vnam operationeꝫ (puta, cogitationē aliquā) hꝫ pro obiecto aliam operationem quasi rem cogitatam: ⁊ tūc talis delectatio

tione dum deliberat inferior ratio ⁊ cōsētit actui superior obuiare tenetur: ⁊ propterea consensus in actum ei imputatur (vt in responsione ad quartum dicitur) eadem ratione dum deliberat eadem inferior ratio ⁊ consentit delectationi tenetur superior ratio obuiare, ⁊ ꝯn̄ter eidem superiori rationi attribuendus est vterq̄ consensus: ⁊ vterq̄ etiam quandoq̄ rationi inferiori: ⁊ non vn⁹ vni, ⁊ alter alteri. ¶ Ad hoc dicitur qd vterq̄ consensus secūdum rem quando fit secundum rationes temporales est rationis inferioris: quando vero fit secunduꝫ rationes eternas solas (vt siquis ex solo contemptu eterne legis ꝯsentit i delectatiōnē vel in actū non reputans al'r ꝓhibitū) ē rōnis supioris. in h tn̄ dr̄ia ē: qꝛ qn̄ ē iferioris ē ēt supioris, saltē neg^ue: qꝛ tenet obuiare dirigendo ꝑm legē eternaꝫ ⁊ nō obuiat, qn̄ ꝟo est supioris nō opꝫ ꝙ sit iferioris: qꝛ non spectat ad iferiorē de ꝓpriis supiori indicat vt ꝯtigit cū qs morose delectat d iniuriis fidei, ſꝫ appropriatione āt q̄ i lr̄a tāgit scꝫ qn̄ duo ordinata iudicāda occurrūt vltm supiori ⁊ ꝑambulū inferiori attribuit deliberatio iudiciū ac cōsensus vnius. s. delectātiōis ad iferioreꝫ, alteri⁹ ꝟo. i. actus ad supioreꝫ spectat: ⁊ h iudicio meo intēdit author in lr̄a ꝑp reuerentiā tāti doctoris: vt dcm̄ ē, ⁊ ꝑ h ip̄ꝫ rn̄sio ad obta nā procedūt de ꝯsensu vtroq̄ ſꝫ rē: c⁹ oppositū n̄ inuenio i lr̄a q̄ loquit ſꝫ appropationē, ⁊ ꝑm eam dispitatē ponit, nec obstat ꝙ i rn̄sione ad 3m i h ar⁰ dt ꝙ qn̄ ꝯsēs⁹ rōis iferioris i delectationē: ēt ꝑm rōnes eternas ꝑseuerat ptinet ēt ad rōnē supiorē: qsi velit dicē ꝙ si h̄ acceptet ſꝫ etnas rōnes n̄ spectet ad superiorē, h. n. verꝫ ē ꝙ nō spectat ad supiorē ꝑm appropatiōeꝫ: qꝛuis spectaret ad ipaꝫ ꝑm rē neg^ue. ⁊ hūc sēsum exprimit ipe author in sequēti art⁰ i rn̄sione ad 1m: vt ibi dclabit.

¶ Super artic. 8.

In articulo 8⁰ in respōsione ad p̄mū habes

pcedit ex inclinatione appetit⁹: nō q̄dē in cogitationē, sed in opatione cogitatā. Sic igit aliqs de fornicatione cogitās de duobus pōt delectari. Uno mō de ipsa cogitatione. alio mō de ipsa fornicatione cogitata delectatio aūt de cogitatiōe ipsa sequit inclinationē affect⁹ in cogitationē ipsam. cogitatio aūt ipsa ꝑm se non est pctm̄ mortale: imo qn̄ꝙ est veniale tm̄: puta cū aliqs inutiliter cogitat de ea, qn̄ꝙ autē sine pctō oino: puta cū aliqs vtil'r de ea cogitat: sicut cum vult de ea p̄dicare vel disputare, ⁊ iō ꝑ ꝯn̄s affectio ⁊ delectatio q̄ sic est de cogitatione fornicatiōis nō est de gn̄e pcti mortalis: sed qn̄ꝙ est pctm̄ veniale: qn̄ꝙ nullū. vn̄ nec cōsensus in talē delectationē est pctm̄ mortale. ⁊ ꝑm hoc prima opinio hꝫ veritateꝫ. Qd aūt aliqs cogitās de fornicatione delectet de ipso actu cogitato, hoc ꝯtingit ex hoc qd affectio eius inclinata est in hūc actū. vn̄ qd aliqs ꝯsentiat in talē delectationē, hoc nihil aliud est ꝙ qd ipse ꝯsentiat in hoc qd affectus suus sit inclinatus in fornicationem: nullus eñ delectat nisi in eo qd est cōforme appetitui ei⁹, qd aūt aliquis ex deliberatione eligat qd affectus suus ꝯformetur his q̄ ꝑm se sunt pctā mortalia est pctm̄ mortale. vnde talis consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale: vt secunda opinio ponit.

Ad p̄mū Ergo dōm, qd ꝯsensus in delectationē pōt eē nō solū rōnis inferioris, sed etiā superioris: vt dictū est. ⁊ tn̄ ipsa rō inferior pōt auerti a rōnib⁹ eternis: qꝛ etsi non intēdit eis vt ꝑm eas regulās, qd est ꝓpriū superioris rōnis: intēdit tn̄ eis, vt ꝑm eas regulata, ⁊ hoc mō ab eis se auertēs pōt peccare mortal'r: vñ ⁊ actus inferioꝝ virtū, ⁊ etiā exterioꝝ membroꝝ possunt esse pctā mortalia ꝑm qd deficit ordinatio supioris rōnis regulātis eos ꝑm rōnes eternas. ¶ Ad scdm̄ dōm, qd cōsensus in pctm̄ qd est veniale ex gn̄e est veniale pctm̄: ⁊ ꝑm hoc pōt ꝯcludi ꝙ ꝯsensus in delectationē q̄ est de ipsa vana cogitatiōe fornicationis est pctm̄ veniale, ſꝫ delectatio q̄ est in ipso actu fornicatiōis de gn̄e suo est pctm̄ mortale: sed qd ante ꝯsensum sit veniale pctm̄ tantū, hoc est per accidens. s. ꝓpter impfectionē act⁹, q̄ q̄dē impfectio tollit per ꝯsensum deliberatū supuenientē: vn̄ ex hoc adducit in suaꝫ naturā, vt sit pctm̄ mortale. ¶ Ad tertiū dōm, qd rō illa pcedit de delectatione q̄ hꝫ cogitationē ꝓ obiecto. ¶ Ad quartū dōm, qd delectatio que hꝫ actū exteriorem ꝓ obiecto nō potest esse absq̄ cōplacentia exterioris actus ꝑm se, etiā si non statuatur implēdū ꝓpter ꝓhibitionē alicuius superioris: vn̄ actus fit inordinatus, ⁊ ꝑ ꝯn̄s delectatio erit inordinata. ¶ Ad quintum dōm, qd etiā ꝯsensus in delectationē q̄ pcedit ex cōplacentia actus homicidij cogitati est pctm̄ mortale: nō aūt ꝯsensus in delectatione que procedit ex complacentia cogitatiōis de homicidio. ¶ Ad sextū dōm, qd oratio dn̄ica non solū ꝯ peccata venialia dicenda est: sed etiam contra mortalia.

¶ Utrū in superiori ratione possit esse 'peccatum veniale ꝑm qd est directiua inferiorum virium. Arti. 9.

A D nonū Sic pcedit. Uidetur qd in superiori ratione nō possit esse pctm̄ veniale ꝑm qd est directiua inferiorum virium. i. ꝑm qd consentit in actum peccati. Dicit enim Augu. in. xij. de tri. ꝙ ratio superior inheret rationib⁹ eternis: sed peccare mortaliter est per auersionem a rationibus eternis. ergo videtur qd in superiori ratione nō possit esse pctm̄, nisi pctm̄ mortale. ¶ P̄. Superior rō se hꝫ in vita spūali tanq̄ principiū, sicut ⁊ cor in vita corporali: ſꝫ infirmitates cordis sunt mortales. ergo pctā superioris ratiōis sunt mortalia. ¶ P̄. Pctm̄ veniale fit mortale si fiat ex contemptu: sed hoc nō videtur esse sine cōtemptu, qd aliqs ex deliberatione peccet etiam venialiter, cū ergo consensus rationis superioris semper sit cum deliberatione legis diuine, videtur qd non possit esse sine peccato mortali propter contemptum diuine legis.

Sed ꝯ. Cōsensus in actū pcti pertinet ad rationē superioreꝫ: vt supra dictū est: sed consensus in actum peccati venialis est peccatum veniale. ergo in superiori ratione potest esse peccatum veniale.

Rn̄deo Dōm, qd sicut Aug. dicit in. xij. de tri. ratio superior inheret rationib⁹ eternis conspiciēdis aut consulendis. Conspiciendis quidem ꝑm qd earum veritatē speculatur. Consulendis autē ꝑm qd per rationes eternas de alijs iudicat et ordinat. ad qd pertinet qd deliberando per rationes eternas consentit in aliquem actum vel dissentit ab eo. Contingit autem qd inordinatio actus in quem consentit non contrariatur rationibus eternis: quia non est cum auersione a fine vltimo sicut contrariatur actus peccati mortalis: sed est p̄ter eas sicut actus peccati venialis. vnde qn̄ ratio superior in actū peccati venialis consentit, non auertitur a rationibus eternis. vnde non peccat mortaliter: sed venialiter. ¶ Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad scdm̄ Dicendum, qd duplex est infirmitas cordis. Una que est in ipsa substantia cordis, ⁊ immutat naturalem complexionem ipsius, ⁊ talis infirmitas semper est mortalis. Alia est autem infirmitas cordis propter aliquam inordinationem vel motus eius, vel alicuius eorum que circunstant cor: ⁊ talis infirmitas nō semper est mortalis. Et similiter in ratione superiori semper est pctm̄ mortale qn̄ tollitur totaliter ipsa ordinatio rationis superioris ad ꝓpriū obiectū qd est rationis eterne: sed qn̄ est inordinatio circa hoc nō est pctm̄ mortale, sed veniale. ¶ Ad tertium dōm, qd deliberatus cōsensus in pctm̄ non semper pertinet ad contemptum legis diuine: sed solum quando peccatum legi diuine contrariatur.

¶ Utrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale secundum seipsam. Articulus 10.

A D decimū Sic proceditur. Uidetur qd in superiori ratione non possit esse peccatum veniale ꝑm seipsam. i. ꝑm qd inspicit rationes eternas. Actus enim potentie nō inuenitur e[sse] deficiēs nisi per hoc qd inordinate se habet circa suum obiectum: sed obiectum superioris rationis sunt eterne rationes, a quib⁹ deordinari nō est sine pctō mortali. ergo in superiori ratione non potest esse pctm̄ veniale ꝑm seipsaꝫ. ¶ P̄. Cum ratio sit vis deliberatiua actus rationis semper est cum deliberatione: sed omnis inordinatus motus in his q̄ dei sunt, si sit cū deliberatione, est pctm̄ mortale. ergo in ratione superiori ꝑm seipsam nunq̄ est pctm̄ veniale. ¶ P̄. Cōtingit qn̄ꝙ qd peccatum ex surreptione est peccatū veniale: peccatum autē ex deliberatione est peccatum mortale per hoc qd ratio deliberans recurrit ad aliquod maius bonum, contra qd homo agēs grauius peccat. sicut cum de actu delectabili inordinato ratio deliberat: quod est contra legem dei, grauius peccat cōsentiendo ꝙ si solum consideraret quod est contra virtutem moralem: sed ratio superior non potest recurrere ad aliquod altius quaꝫ sit suum obiectum. ergo si motus ex surreptione non sit peccatum mortale, neq̄ etiam deliberatio superueniens faciet ipsum esse peccatum mortale: quod patet esse falsum: non ergo in ratione superiori secundum seipsam potest esse peccatū veniale.

2.di.24 q.3.ar.5. Et ꝟi.q. 15.ar.5. Et mal. art.1.ad 12.⁊17. ⁊ar.3.ad 17.⁊ar. 5.

Sed contra. Motus surreptitius infidelitatis, est peccatum veniale: sed pertinet ad superiorem rationem scdm̄ seipsam. ergo in ratione superiori potest esse peccatum veniale secundum seipsam.

id qd diximus dum duas rn̄siões vides. primā ꝙ ꝯsensus i delectationē potest esse vtriusq̄ rōnis. scdaꝫ ꝙ qn̄ est rōnis iferioris est ei⁹ auerse ab eternis reglis: qꝛ deficit i ea ordinatio supioris rōnis ꝑ rōnes eternas: ex h̄ eñ manifeste pꝫ qd dictum est. s. ꝯsensuꝫ i delectationē morosaꝫ iferioris rōnis sp eē ēt supioris saltē negatiue aliodn non saluaret diffinitio pcti supradicta ꝙ ē ꝯ legē eternaꝫ. ¶ In rn̄sione ad quartū eiusdē articuli iuncta corpori articuli hēs ꝙ ⁊ q̄re delectatio morosa ꝯiuncti de actu mrimonij cogitato nō est pctm̄ mortale: eadeꝫ eñ rō est de ꝯsensu i actū ⁊ i delectationē cogitati act⁹, et ꝑpterea sicut cōiugi ꝯsensus i actū nō ꝓhibet ita nec delectatio ei⁹ tā in ope ꝙ in cogitatiōe ꝑ se loquēdo. secus ꝑacci dēs puta qꝛ vane cogitat, quia periculose i abn̄tia peccaret. ¶ In rn̄siōe ad qntū aduerte ꝙ iter mām luxurie ⁊ ire ⁊ inveritate non sit dr̄ia q̄ ad rōnes pcti mortalis: qꝛ tā in his ꝙ in ceteris materijs mortalibus cōsensus in delectationē. cogitati actus rōne cogitatiōis nō est mortale sed veniale qn̄ꝙ vel nullū: rōne ꝟo cogitati act⁹ semꝑ est mortale, tn̄ qꝛ in mā luxurie maxime timet hoc pctm̄ multoties forte credit pctm̄ vbi nō est, ⁊ ecōtra, vbi ē delectatio de cogitata vindicta quā tn̄ facere nō vult nō estimat. ꝑpt qd autor in corpe articuli affectū hois ad actū ꝑm se pēsandum docet in hmōi discretiōe: inclinat⁹ eñ ad vindictā facile de illa cogitata delectat, ⁊ alienus a venereis non facile de cogitatis eius delectat: ꝙ his caro concupiscat aduersus spiritum.

¶ Super arti. 9. et 10.

In arti. 9. ⁊ 10. eiusdeꝫ 74. q. nihil scribendum occurrit: terminoꝝ eñ notitiam habentibus oīa clara sunt, op⁹ est vt nouitijs lector distinguat ex Aug. allata in lr̄a duas opationes superioris rōnis. s. intuitū ⁊ cōsultationē, et ad hāc scdam spectat deliberatio ⁊ cōsensus: ⁊ ꝑm hāc diri

git inferiora: et reflectitur super seipsam ⁊ vocatur in litera altior cōsideratio de ꝓprio obiecto vt attingibili ab eadem. Altius eñ cōsideratur deus vt nō creditus per deliberationē ꝙ per subitum motuꝫ, qm̄ hic deus est tantum obm̄ ibi est obiectum ⁊ lex. Et propterea hic contra primam operationē: ibi ꝯ scdam, hic non est consensus ibi consensus: quia legis consultatio hic non est peccatuꝫ mortale ibi mortale.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Sup.q.75.arti.1.
[I]N corpe p̄mi articuli q.75. dum ē q̄ꝛ author sub disiunctionis nota dicit quod maluꝫ habet causaꝫ deficiētem vel agentem per accñs: an idem intelligat per vtrumq; an diuersa/ ꝛ si ideꝫ quo modo explanatꝛ: ꝛ similiter si diuersi: quo modo prosequitur: ñ enim liquet.
¶Ad hoc dicitur/ q̄ author concludit illā disiunctionem: secundum veritatem disiūctionis. Et intendit quod propterea quū causa propria mali assignatur/ aut assignatur causa deficiēs: aut assignatur causa per accidens. Et h̄ qꝛ causam efficientem p se habere non pōt: positiuā eñ hr̄e non pt negatio: negatiua āt q̄ p se est cā negationis nō sufficit ad puationē: qꝛ opꝫ aliquam cām aliā a negatiōe ponere ipedientē oppositū habitū vt fiat puatio: verū qꝛ cā deficiens, ꝛ cā p accidēs sunt idē subiō ꝛ distīcte formalr̄ i vno sensu/ ꝛ sunt idē subiō ꝛ formalr̄ in alio sensu: ideo author simul p sequit̄ ꝛ oia explanauit/ ad cuiꝰ euidētiā recolere opꝫ q̄ cā per accñs duplr̄ dr̄. s. accidente in cā/ ꝛ accñte i effectu: ꝛ q̄ vterq; modus in proposito inuenit̄/ volūtas nāq; carēs directiōe legis intēdēsq; aliqd bonū cōmutabile cāt actū peccati p se ꝛ iordinatiōnē p accñs: ita q̄ defectꝰ ordinis in actu est ex defectu directionis in volūtate: vt in lr̄a dicit̄/ vbi habes p° q̄ volūtas p se cā p actꝰ ē cā p accñs ex parte effectꝰ respectu iordinationis dū cāt actū cui ꝯiūgit iordinatio, habes 2° q̄ volūtas causando actū ꝛ nō dādo ei ordinem illi debitū est cā deficiens respectu inordinationis: deficit.n.a dādo illi debitū ordinē quū teneat̄ ad h/ habes 3° q̄ qꝛ defectus directiōis in volūtate est cā defectus ordinis in actu/ ꝛ nō p se vt dcm̄ est nisi in rōne negationis/ ḡ p accñs ex pte cause: qꝛ est ꝯiūctꝰ volūtati/ defectus igit̄ in voluntate: vñ volūtas ē cā deficiens est idē subiecto ꝛ formalr̄ cāe p accñs ex parte cāe: qꝛ est ipsamet/ ꝛ est idem subiō tm̄ cāe p accñs ex pte effectus tm̄: qꝛ

1.2.2.ꝛ 4.co.ꝛ ad 1m.ꝛ q.77.ā. 4.co. Et 2.d.35.ā 1.co.

Rn̄deo Dicendum, q̄ rō superior alr̄ fert̄ in suū obꝫ: atq; aliter i obta inferiorū virium q̄ p ipsaꝫ dirigunt̄. In obta enim iferiorū viriū ñ fert̄ nisi iquātū d eis cōsulit rationes eternas. vñ ñ fert̄ i ea nisi p modū deliberationis. delibatꝰ āt ꝯsensus i his que ex gn̄e suo sūt mortalia, ē mortale pcm̄, ꝛ ideo rō supior sp mortalr̄ peccat, si actꝰ iferiorum viriū i q̄s ꝯsentit sint pcā mortalia. Sed cc̄ ppriū obꝫ hꝫ duos actꝰ. s. simplicē intuitum ꝛ dlibationē: hꝫ q̄ ēt d p̄o obō cōsulit rationes eternas, hꝫ āt simplicē ituituꝫ potest aliquē iordiatū motū hr̄e circa dina puta cū q̄s patit̄ subitū ifidelitatis motū, ꝛ quamuis infidelitas bm̄ suū genꝰ sit pcm̄ mortale, tñ subitꝰ motꝰ infidelitatis ē pcm̄ veniale: qꝛ pcm̄ mortale ñ ē nisi ꝯ legē dei. potest āt aliqd hoꝝ q̄ ptinēt ad fidem subito rationi occurrere sb qdā alia rōe anq; sup h cōsulatur vl' ꝯsuli possit rō eterna. i. lex dei: puta cum q̄s resurrectionē mortuoꝝ subito apprehendit vt impossibilem bm̄ nāꝫ, ꝛ sil' apphēdē do remittitur anq; tp̄s hēat delibandi q̄d h est nob̄ traditū vt credēdū bꝫ legē diuinam. Si v̄o post hāc delibationē motꝰ infidelitatis maneat est pcm̄ mortale, ꝛ iō circa ppriū obiectum etsi sit pcm̄ mortale ex gn̄e, pt rō superior peccare venialr̄ in subitis motibus, vel ēt mortalr̄ p dlibatū ꝯsensū. In his āt q̄ pertinent ad inferiores v̄es sp peccat mortalr̄ i his q̄ sūt pcā mortalia ex suo gn̄e ñ āt in his q̄ bꝫ suū genꝰ sūt venialia peccata.

Ad p̄mū Ergo dicendum, q̄ pcm̄ q̄d ē ꝯ rationes eternas, etsi sit pcm̄ mortale ex gn̄e pt tñ eē pcm̄ veniale pter imperfectionem actꝰ subiti: vt dcm̄ ē. ¶Ad secundum dicendum, q̄ in opatiuis ad rationem ad quā ptiet delibatio ptiet ēt simplex intuitus eoꝝ ex q̄bꝰ delibatio pcedit sicut ēt i speculatiuis ad rōnē ptiet, ꝛ syllogizare ꝛ ppōnes formare, ꝛ iō ēt rō pt hr̄e subitū motum. ¶Ad tertium dicendum, q̄ vna ꝛ eadem res potest diuersas ꝯsideratiōes hr̄e: q̄rum vna ē altera altior: sic deū eē pt ꝯsiderari vel inquantum ē cognoscibile rōne hūana, vel inquantum tradit̄ reuelatione dina, q̄ ē ꝯsideratio altior, ꝛ iō q̄uis obiectum rōis superioris sit q̄ddā bꝫ nāꝫ rei altissimū: tñ pōt etiam reduci i q̄ddā altiorē cōsiderationem: ꝛ hac ratione q̄d i motu subito ñ erat peccatum mortale p deliberationē reducētem in altiorem ꝯsiderationē fit pcm̄ mortale sicut supra expositum est.

¶De causis peccatoꝝ i gn̄ali. Q̄ō.75.

[D]Einde Cōsiderandū ē d cāis pcōꝝ. Et p̄ in gn̄ali. 2° in spāli. Circa p̄m q̄runt̄ q̄tuor. P̄rio, vtrū pcm̄ habeat cāꝫ. 2°, vtꝝ hēat cāꝫ interiorē. 3°, vtrū habeat cām exteriorē. 4°, vtruꝫ peccatum sit causa peccati.

¶Utrum peccatū habeat causam. Arti.1.

[A]D p̄mū Sic pceditur. Uꝫ q̄ peccatū non habeat cām. Pcm̄ eñ habet rōnem mali vt dcm̄ ē: sed malum ñ hꝫ cāꝫ, vt dio. dic̄. 4. ca. de di. no. ḡ pcm̄ nō hꝫ cāꝫ. ¶P̄. Cā est ad quā de necītate seqt̄ aliud: hꝫ q̄d ē ex necītate ñ vr̄ eē pcm̄ eo quod oē pcm̄ ē volūtariū, ḡ pcm̄ ñ hꝫ cāꝫ. ¶P̄. Si pcm̄ hꝫ cāꝫ, aut hꝫ p cā bonū aut malū. ñ āt bonū: qꝛ bonū ñ fac̄ nisi bonū, nō. n. pt arbor bona fructꝰ malos facē: vt dr̄ mat. 7. sir̄ āt nec malū pt eē cā pci, qꝛ malū pene seqt̄ ad peccatū. malū aūt culpe est idem q̄d pcm̄. peccatū igitur non habet causam.

Sꝫ cōtra. Q̄ē q̄ fit hꝫ cām, qꝛ vt dr̄ Job. 5. Nihil i terra sine cā fit. ſꝫ pcm̄ fit: est eñ dcm̄ vel factum, vel cōcupitū ꝯtra legē dei. ḡ pcm̄ habet causaꝫ.

Rn̄deo Dicendum, q̄ pcm̄ est q̄dam actꝰ inordinatꝰ. ex pte igit̄ actus pōt hr̄e p se cām: sicut ꝛ q̄lꝫ alius actꝰ. ex pte aūt inordinatōis hꝫ cāꝫ eomō quo negō vel puatio pōt hr̄e cām. Negatiōis aūt alicꝰ pt 2' cā assignari. P̄rio q̄dem defectꝰ cāe affirmatiōis. i. ipsiꝰ cāe negō ē cā negōnis hꝫ seipsā. ad remotiōnem eñ cāe seqt̄ remotio effectꝰ. sicut obscuritatꝫ cā est absentia sol'. alioº cā affirmatiōis ad quā seqt̄ negō ē p accñs cā negōnis ꝯñtis: sicut ignis cāndo calorē ex pn̄cipali intētiōe ꝯñr cāt puationē fridītatis quoꝝ p̄m pt sufficē ad simplicē negōnē: ſꝫ cū inordinatio pci ꝛ q̄lꝫ malū non sit simplex negō, sed puatio eiꝰ q̄ q̄dē natū est ꝛ dꝫ hr̄e, necesse ē q̄ talis inordinatio hēat cāꝫ agentē p accñs. q̄ eñ natū est inesse ꝛ dꝫ, nūq̄ abeēt nisi pter cām aliq̄ impedientem. ꝛ bm̄ h ꝯsueuit dici q̄ malū q̄d in q̄dā puatione ꝯsistit hꝫ cāꝫ deficientē vl' agētē p accñs. ois aūt cā p accñs reducit̄ ad cām p se. Cū igr̄ pcm̄ ex pte inordiatōis hēat cām agētē p accñs ex pte āt actꝰ habeat cāꝫ agētē p se, seqt̄ q̄ inordinatio pci ꝯsequat̄ ex ipsa cā actꝰ. Sic igit̄ volūtas carēs directōe r'e rōis ꝛ legis dine intēdēs aliq̄d bonū cōmutabile cāt actū q̄dem pci p se: ſꝫ inordiatōem actꝰ p accñs ꝛ pter intentionē, puenit eñ defectus ordis i actu ex defectu directōis i volūtate.

Ad p̄mū Ergo dicendum, q̄ pcm̄ nō solū significat ipsā puationē boni q̄ est inordinatio: sed sig̃t actuam sub tali puatiōe q̄ hꝫ rōnē mali. q̄d q̄dē qualiter hēat cām dictū est. ¶Ad 2m dicendum, q̄ si illa diffō cāe vl'r debeat verificari: opꝫ vt intelligat̄ de cā sufficiēti ꝛ nō impedita. ꝯtigit eñ aliq̄d esse cām sufficiētem alteriꝰ, ꝛ tñ non ex necessitate seqt̄ effectꝰ pp aliq̄d impedimētū supueniens, alioq̄n seq̄ret̄ q̄ oia ex necessitate ꝯtigerēt: vt pꝫ i. 6. meta. Sic igit̄ etsi pcm̄ hēat cāꝫ ñ tñ seqt̄, q̄ sit necāria: qꝛ effectꝰ pt ipediri. ¶Ad tertiū dicendum, q̄ sic̄ dcm̄ ē, volūtas sine adhibitiōe r'e rōis vel legis dine ē cā pci. h āt q̄ ē ñ adhibē regulā rōis vl' legis dine bm̄ se ñ hꝫ rōnē mali, nec pene nec culpe anq; applicet̄ ad actū. vñ bm̄ hoc peccati p̄mi nō est cā malū, sed bonū aliq̄d cū absentia alicuiꝰ alterius boni.

¶Utrū pcm̄ hēat cām interiorē. Art.2.

[A]D scd̄m Sic procedit̄. Uꝫ q̄ pcm̄ ñ hēat cām interiorē. Id eñ q̄ ē interiꝰ alicui rei sp adest ei. si igr̄ pcm̄ hēat cām interiorē sp hō peccaret, cū posita cā ponat̄ effectꝰ. ¶P̄. Idē nō est cā suiipsius. sed interiores motꝰ hois sunt pcm̄. ergo nō sunt cā pci. ¶P̄. Quicq̄d est intra hoiem, aut est nāle, aut volūtariū: ſꝫ id q̄d est naturale nō pōt esse pci causa. qꝛ pcm̄ est cōtra nām vt dicit Dama. q̄d aūt est volūtariū si sit inordinatum iā est peccatum. nō ergo aliquid intrinsecum pōt esse causa p̄mi peccati.

Sed ꝯtra Est, q̄ aug. dicit q̄ volūtas est causa peccati.

Rn̄deo Dicendum, q̄ sic̄ iā dcm̄ ē, p se cām pci opꝫ accipere ex pte ipsiꝰ actꝰ. actꝰ āt hūani pt accipi cā iterior, ꝛ mediata ꝛ immedᵃ. Immedᵃ q̄dē cā hūani actꝰ est rō ꝛ volūtas bm̄ quā homo est liber arbitrio. causa aūt remota est apprehēsio sensitiue partis, ꝛ etiaꝫ appetitꝰ sensitiuꝰ. Sicut eñ ex iudicio rōnis volūtas mouet̄ ad aliq̄d bm̄ rōnē. ita ēt ex apprehēsione sensus appetitꝰ sensitiuus in aliq̄d inclinat̄: que quidē inclinatio interdū trahit volūtatē ꝛ rōnem, sicut infra patebit. Si igit̄ duplex cā pci interior pōt assignari. vna p̄xima ex parte rōnis ꝛ volūtatis. alia v̄o remota ex parte imaginationis vel appetitus sensitiui. Sed qꝛ supra dictū est, q̄ cā peccati est aliq̄d bonū apparēs, motiuū cū defectu debiti motiui. s. regule rōnis vel legis diuine. ipm motiuum q̄d est apparēs bonū ptinet ad apprehēsionē sensus ꝛ appetitum: ipsa autē absentia debite regule ptinet ad rōnē q̄ nata est hmōi regulā ꝯsiderare, ſꝫ ipa pfectio volūtarii actꝰ pcti ptinet ad volūtatē: ita q̄ ipē volūtatis actꝰ p̄missis suppositis iā ē q̄ddā pcm̄.

est idem subiecto voluntati ꝛ dat voluntati esse causam deficientem non dando causalitatem/ sed deficientiā. hec ē doctrina authoris: ꝛ vera ꝛ manifestata in litera breuiter: sed cōtra eā afferunt̄ multa a sco. in. 2. sen. di. 35. veruꝫ quia ipse in vno tantum quo ad propositum discordare videtur iō ceteris omissis affero illud/ non vult ipse quod defectus in voluntate fit actus per accidēs accidentalitate ex parte cause inordinati actus accipiendo defectum proprie: ita q̄ ex ipso ꝛ nostra volūtate fiat vnū p accñs sicut ex homine ꝛ nō albo/ ꝛ vnam tantum rationem adducit q̄ ante p̄m defectū volūtatis eēt dfectꝰ. Sꝫ h facillime soluit̄ negādo sequelā vtēdo terminis vt sig̃nt: qꝛ est statꝰ i dfectu regl'e p̄ueniēte bm̄ se rōnem mali taꝫ culpe q̄ pene vt in rn̄siōe ad 3m in lr̄a dr̄. vtēdo āt terminis ad bonum sensuꝫ. i. añ p̄m defectū i actu pci esset defectꝰ pꝫ rn̄sio q̄ nō i. conuenit añ talē p̄m dfectū dari defectū absq; rōne mali culpe ꝛ pene.

¶Sup arti. 2.

[I]N artiº 2º eiusdē. 75. q̄ō. colligē cās iteriores peccati distinguēdo eas ex pte peccantis ꝛ obiecti ꝛ itnere causas ex pte peccantis q̄tuor: duas primas rōnem ꝛ volūtatem inter q̄s voluntas est primior: ꝛ duas remotas sensuꝫ ꝛ eiꝰ appetitū: inter q̄s sensus est remotior/ ex pte v̄o obti vnā iuxta vnitatē cōpleti obiecti plura tñ cōplectēntis rn̄dentia pdictis potētiis: ita tñ quod tres peccātis potētie. s. sēsꝰ appetitꝰ sēsitiuꝰ ꝛ rō sūt velut pparantes ꝛ faciētes obꝫ pci bonū. s. apparēs dissonās rōni: volūtas āt est pficiēs ipm pcm̄. pp q̄d ille ꝯcurrit ad pcm̄ ex pte obi volūtas ex pte subiti. Ille cānt pcm̄ q̄ ad specificationē actꝰ: volūtas quo ad exercitiū ppea simul in lr̄a tradūt cāe pdicte vnite i obiecto vt in lr̄a clare pꝫ. ꝛ fecit hoc author vt haberes resolutionem peccati vsq; ad p̄am cām: appetibile n. ē mouēs ñ motū: vt pꝫ 13° d aia/ quū aūt ꝛ bonū apparēs i obō spectare ad sēsū

1.2.3.c.

Ad p̄mū Ergo dicendum, q̄ id q̄d est intrinsecū sicut potētia naturalis semp inest, id aūt q̄d est intrinsecū sicut actꝰ interior appetitiue vel apprehēsiue v̄tutis nō semp inest. ipsa aūt potētia volūtatis est cā pcti in potentia, sed reducit̄ in actū per motus pcedentes, ꝛ sensitiue partis p̄mo, et rōnis ꝯñr: ex hoc eñ q̄d aliq̄d pponit̄ vt appetibile bm̄ sensum, ꝛ appetitꝰ sensitiuꝰ inclinat̄ in illud, rō interdū cessat a cōsideratione regule debite, ꝛ sic volūtas pducit actū pcti. Quigitur motus precedētes nō semp sunt in actu, neq; pcm̄ semp est in actu. ¶Ad scd̄m dicendum, q̄d nō oēs motus interiores sunt de substātia peccati, q̄d cōsistit p̄ncipaliter in actu volūtatis: sed quidā precedūt, ꝛ quidā cōsequūtur ipsum pcm̄. ¶Ad tertiuꝫ dicendum, q̄ illud q̄d est cā peccati sicut potētia pducēs actū est naturale, motus etiā sensitiue partis ex quo seqt̄ pcm̄, interduꝫ est naturalis: sicut cū pter appetitū cibi aliq̄s peccat. Sed efficitur pcm̄ innaturale ex hoc ipso q̄d deficit regula naturalis: quam homo bm̄ naturam suam debet attendere.

¶Utrum peccatū habeat causam exteriorem. Arti.3.

[illegible]

[A]D tertiū Sic pcedit̄. Uidet̄ q̄ pcm̄ non habeat causaꝫ exteriorē. Pcm̄ enim est actus volūtarius. volūtaria aūt sunt eorū que sunt in nobis, ꝛ ita non habēt exteriorē cām. ergo pcm̄ nō hꝫ exteriorē causam. ¶P̄. Sicut natura est p̄n̄m interius, ita etiā volūtas, sed pcm̄ in rebꝰ naturalibꝰ nunq̄ accidit nisi ex aliqua interiori cā: vt puta mōstruosi partus puenīunt ex corruptione alicuius p̄ncipii interioris. ergo neq; in moralibus potest ꝯtingere pcm̄ nisi ex interiori causa, nō ergo hꝫ peccatū causam exteriorem. ¶P̄. Multiplicata cā multiplicat̄ effectus, sed quāto plura sunt ꝛ maiora exteriꝰ inducētia ad peccādū: tanto minus id q̄d quis inordinate agit ei imputatur ad peccatum. ergo nihil exterius est causa peccati.

Sed ꝯ Est, q̄ dr̄ numeri. 31. Nōne iste sunt q̄ deceperūt filios israel, ꝛ preuaricari vos fecerūt in dn̄o super pctō phogor. ergo aliq̄d exteriꝰ potest esse cā faciens peccare.

Rn̄deo Dicendum, q̄d sicut supra dictū est, cā interior pcti est et volūtas vt perficiēs actū peccati, ꝛ rō quātuꝫ ad carentiā debite regule, ꝛ appetitus sensitiuus inclināns. Sic ergo aliq̄d extrinsecuꝫ tripl'r posset esse cā peccati, vel qꝛ moueret immediate ipsam voluntatē, vel qꝛ moueret rōnē, vel qꝛ moueret appetitū sensitiuū. volūtatē aūt vt supra dictū est, interius mouere nō pōt nisi deꝰ, q̄ nō pōt esse cā pcti, vt infra ostēdetur. Uñ relinquit̄ q̄ nihil exterius pōt esse cā pcti nisi vel inq̄tū mouet rōnē: sicut hō vel demon persuadēs pcm̄, vel sicut mouēs appetitū sensitiuū: sicut aliqua sensibilia exteriora mouent appetitū sensitiuū. Sed neq; persuasio exterior in rebus agendis ex necessitate mouet rationē, neq; etiā res exterius pposite ex necessitate mouent appetitū sensitiuū: nisi forte aliquo modo dispositum, ꝛ tñ etiam appetitus sensitiuus non ex necessitate mouet rationem ꝛ volūtatem. Uñ aliquid exterius pōt esse aliqua cā mouēs ad peccādū, nō tñ sufficiēter ad peccādū inducens: sed causa sufficienter complens peccatum est sola voluntas.

Ad p̄mū Ergo dicendum, q̄d ex hoc ipso q̄d exteriora mouētia ad peccandū, nō sufficiēter ꝛ ex necessitate inducunt: sequitur q̄d remaneat in nobis peccare ꝛ nō peccare. ¶Ad scd̄m dicendum, q̄d per hoc q̄d ponitur interior cā peccati nō excluditur exterior: nō enim id q̄d est exterius est cā peccati nisi mediāte causa interiori, vt dictū est. ¶Ad tertiū dicendū, q̄d multiplicatis exterioribus causis inclinantibus ad peccandum, multiplicantur actus peccati: quia plures ex illis causis et pluries inclinant ad actus peccati, sed tñ minuitur ratio culpe: que cōsistit in hoc q̄d aliquid sit voluntariū ꝛ in nobis.

¶Utrum peccatum sit causa peccati. Arti.4.

[A]D quartū Sic pceditur. Uꝫ q̄d pcm̄ nō sit cā pcti. Sūt eñ quatuor gn̄a causarū, quorum nullū potest ad hoc cōgruere q̄d pcm̄ sit causa peccati, finis eñ hꝫ rationem boni: q̄d nō cōpetit pctō q̄d de sua ratione est malū, ꝛ eadē ratione nec pcm̄ potest esse causa efficiēs: quia malū nō est causa agens, sed est infirmū et impotēs: vt dio. dicit. 4. ca. de di. no. causa aūt materialis et formalis videtur hr̄e solū locuꝫ in naturalibus corporibus, que sunt cōposita ex materia ꝛ forma. ergo pcm̄ non pōt hr̄e cām materialem ꝛ formalē. ¶P̄. Agere sibi simile est ei rei pfecte: vt dr̄ in. 4. metheo. ſꝫ pcm̄ de sui ratione est imperfectū. ergo peccatū nō potest esse causa peccati. ¶P̄. Si huiꝰ peccati sit causa aliud peccatū, eadē ratione ꝛ illius erit causa aliq̄d aliud pcm̄, et sic pcedetur in infinitum, q̄d est incōueniens. non ergo peccatum est causa peccati.

Sed ꝯ Est, q̄d Greg. dicit sup ezech. Pcm̄ q̄d per penitentiam citius nō deletur pcm̄ est ꝛ causa peccati.

Rn̄deo Dicendum, q̄d cum pcm̄ habeat cām ex parte actꝰ, hoc mō vnū pcm̄ posset esse cā alteriꝰ, sicut vnꝰ actꝰ humanus pōt esse cā alteriꝰ. Cōtingit igit̄ vnū pcm̄ esse cām alteriꝰ bm̄ quatuor gn̄a causarū. P̄rimo q̄dē bm̄ modū cause efficientis vel mouētis: ꝛ p se, ꝛ p accñs. Per accñs quidē: sicut remouēs phibens dr̄ mouens p accñs, cū eñ per vnū actū peccati homo amittit gratiā vel charitatē: vel verecūdiaꝫ vel quodcūq; aliud retrahēs a pctō, incidit ex hoc in aliud pcm̄, ꝛ sic p̄mū pcm̄ est cā scd̄i p accñs. Per se quidē, sicut cuꝫ ex vno actu pcti hō disponit̄ ad hoc q̄d alium actū cōsimilem facilꝰ cōmittit: ex actibꝰ eñ causant̄ dispositiones ꝛ habitꝰ inclinātes ad similes actus. Scd̄m v̄o genus cause materialis vnū pcm̄ est cā alteriꝰ inq̄tū pparat ei mām: sicut auaritia preparat mām litigio q̄d plerūq; est de diuitiis ꝯgregatis. Scd̄m v̄o genꝰ cause finalis vnū pcm̄ est causa alterius inquātū pter finem vnius pcti aliquis cōmittit aliud peccatū: sicut cum aliquis cōmittit simoniā pter finem ambitionis, vel fornicationem pter furtum. Et qꝛ finis dat formā in moralibus (vt supra habitum est) ex hoc etiam sequitur q̄d vnum peccatum sit formaliter causa alteriꝰ, in actu eñ fornicationis que propter furtum cōmittitur, est quidem fornicatio sicut materiale, furtum vero sicut formale.

Ad p̄mū Ergo dicendum, q̄ pcm̄ inquātū est inordinatum hꝫ rationē mali: sed inquātum est actꝰ quidam hꝫ aliq̄d bonū saltem apparēs p fine, et ita ex parte actus potest esse causa ꝛ finalis ꝛ effectiua alterius peccati, licet non ex parte inordinationis. materiā aūt hꝫ pcm̄ non ex qua, sed circa quā: formā aūt habet ex fine. Et ideo bm̄ quatuor genera causarum pcm̄ potest dici causa peccati: vt dictū est. ¶Ad scd̄m dicendū, q̄d pcm̄ est imperfectum imperfectione morali ex parte inordinationis: sed ex parte actus potest habere perfectionem nature. et secūdum hoc potest esse causa peccati. ¶Ad tertium dicendum, quod nō omnis causa peccati est peccatum. vnde non oportet vt procedatur in infinitum: sed potest perueniri ad aliquod peccatum, cuius causa non est aliud pcm̄.

et eiꝰ appetitū itelligē ñ sp ꝫ q̄ñ sensus ꝛ appetitꝰ sensitiuꝰ cāusant pcm̄ pt nāq; bonū apparēs dissonās legi rōnis vel dei mouere ad pcm̄ ꝛ peccari absq; ꝯcursu appetibil' bm̄ sensitiuā ptē: vt pꝫ de infidelitate. ¶In rn̄siōe ad p̄mū quū legis q̄ volūtas reducit̄ ad actū p pcedētes actꝰ itellige ex pte obi/ nā ad exercitiū actꝰ a seipsa reducit̄ i actū (vt supꝰ dictū est) pūte tñ obō obiue mouēte: ita q̄d nec a seipsa pōt volūtas exire in actū nisi ꝯcurrat obm̄/ ꝛ ppea i lr̄a ꝯcludit̄/ q̄ qꝛ pcedētes motꝰ q̄ se tenēt ex parte obi nō sunt semp i actu/ pcm̄ nō semper est in actu.

1.q.84. Et 2.di. 36.ar.1. ꝛ di. 42 q.2.ar.1 2.3.et.5. cor. Et mal. q.8.ar.1 cor. Et ro. 1. l.7.co.5. fi.

¶Super arti.3.

[I]N artic.3. eiusdem. q. occurrit suggerendū. p̄mo q̄ colligas exteriores cās pcti. et ex pte subi nullā: qꝛ solꝰ deꝰ hinc est ex. ex pte obi duas retineas. s. psuasorē/ ꝛ sensibilia. De aliis aūt obis q̄ nō mouēt nisi in aia nulla fit mētio: qꝛ inter cās iteriores ꝯputant̄. h. n. dr̄ia ab art. in. 2. d aia data est q̄ oba itell'a sūt itꝰ/ sensus v̄o ex. s. d q̄d iō autor dr̄ sensibilia nō necio mouere appetitū sensitiuū nisi forte aliq̄ mō dispm̄/ qꝛ appetitꝰ sensitiuꝰ i nobꝫ ē liber pticipatiue: vt dictū ē: ꝛ iō nō necessitat̄ ab appetibili ex obō/ verū qꝛ nō est sic liber/ q̄n hēat multū nālitatis sibi tu supinducto vel nāli aliq̄ iclinatiōe vl' applicatiōe pdestināte sit aliq̄s dispositꝰ necītati videmꝰ appetituꝫ vt pꝫ i timoribꝰ doloribꝰ ꝛ delectatiōibꝰ inuolūtariis pūtibꝰ motiuis. Dixit āt autor forte: vel qꝛ determinādi de h locꝰ hic nō erat: vel qꝛ hmōi dispō forte. i. nō p se inuenit̄ appetitui vt liber est ꝯuenire. vñ tales motus inq̄tū alieni sunt a nr̄a ptāte/ etiā alieni a ratione peccati sunt.

¶Super arti.4.

[I]N ar. 4. in rn̄sione ad scd̄m: nota q̄ qꝛ spēs ꝛ dr̄ie bonorum ꝛ maloꝝ moraliū sunt entia positiua/ ꝛ vere nature in latitudine entium: ideo author dicit q̄d peccatum ex parte conuersionis habet

Universidad de Deusto Biblioteca

perfectionem nature ꝛ hinc cāt actiue ꝛ finaliter: vt in responsione ad primum dicitur: inordinatio autē quia est priuatio moralis rectitudinis: ideo hic dicit peccatum imperfectum in perfectione morali. Hec autem diximus vt cesset admiratio quare author inordinationem in genere morum ꝛ conuersionem in genere nature posuerit cum vtrumqꝫ ad genus moris spectet.

¶ Sup. q. 76. arti. 1.

In articulo pº. q. 76. aduerte qꝺ quū in titulo queritur/ꝛ postmo duz determinatur ꝙ ignorantia est causa peccati non sumitur peccatum pro inordinatione nec pro actu in genere nature sed formaliter pro ipso actu peccati: iam enim dictum est qꝺ peccatum non est deordinatio nec actus/ sed actus contrarius virtuti. Nec est cure i proposito/ vtrum illud peccatum cuius cā ꝺr igr̄ātia sit iputabile aut n̄ icurrēti ipꝫ sat. n. ē ꝑposito ꝙ pcm̄ ipsū ab igr̄ātia cāet siue iputabilr siue n̄ iputabilr: hoc enim ad sequentia spectat querere ꝛ decidere. Ex hoc autem quod peccatum est actus ꝛ spēs positiua manifeste hēs quare ignorātia ponit cā p accn̄s ei⁹: nō ens em̄ nō est p se cā entis/ꝛ ponit cā vt remouēs ꝓhibens seu remotio ꝓhibētis: qr sic graui iclinato ad motū deorsuz ablatio ꝓhibētis colūne dat per accidēs motū deorsum ita volūtati iclinate i actū pci sine imputabilr siue nō/negatio scie q̄ ꝓhiberet talez actum si adesset dare ꝺr talē actū. ¶ Scꝺs arti⁹ 1ª 2ª vbi ꝺ negligētia tractabit clarus erit in ꝑpāli: qn̄. s. est mortale vel veniale qn̄ ꝟo actualr peccat quaz de tpe affirmatiui precepti erit sermo dom̄ est.

¶ Sup arti. 2.

In 2º articulo eiusdē 76. q. dum̄ occurrit: qr author vꝫ sibi ꝯrius aut obscur⁹. Aut. n. itēdit ꝙ igr̄ātia ē peccatū ꝑ se sic alia pcā aut itēdit ꝙ negligētia cāns igr̄ātiā sit pctm̄/si pᵐ: ad qd in r̄nsiōe ad 3ᵐ/ꝛ clari⁹ in r̄nsiōe ad 4ᵐ re-

¶ De causis peccati in spāli. Qō 76.

Deinde Considerandum est de causis pcti in spāli. Et primo de causis iterioribus peccati. 2º de exteriorib⁹. Tertio de pctis q̄ sūt cā aliorum pctōꝝ. Pria autez consideratio ꝑm premissa erit tripartita, naz primo aget de ignorantia q̄ ē cā pci ex parte rationis, 2º de infirmitate seu passione que est causa peccati ex pte appetitus sensitiui: Tertio de malitia q̄ est cā pci ex pte voluntatis. ¶ Circa primum q̄runt q̄ttuor. Pº, vtrum ignorātia sit cā pcti. 2º, vtrū ignorantia sit peccatum. Tertio, vtrū totalr a pcō excuset. Quarto. vtrum diminuat peccatum.

¶ Utrū ignorātia possit esse cā pci. Arti. 1.

Ad pmū sic pceditur. Uidetur quod ignorantia nō possit eē cā pcti: quia qꝺ nō est, nullius est cā: sꝫ ignorantia est nō ens: cū sit priuatio q̄dam scie. ꝑ ignorantia nō est cā pcti. ¶ P̄. Cāe peccati sunt accipiende ex pte cōuersionis; vt ex supradictis patet, sed ignorantia vr̄ respicere auersionez. ꝑ nō ꝺꝫ poni causa pcti. ¶ P̄. Oē pcm̄ in volūtate ꝯsistit: vt supra dcm̄ est: sed volūtas non fert nisi in aliqꝺ cognitū: qr bonū apprehēsum est obiectum voluntatis. ergo ignorātia nō pōt esse causa peccati.

Sed ꝯ Est, ꝙ aug. dicit in lib. de nā ꝛ gr̄a: ꝙ q̄dā ꝑ igr̄ātiā peccant.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ ꝑm pħm in. 8. physi. causa mouens est duplex. vna per se, ꝛ alia ꝑ accn̄s. Per se q̄dem est que ꝓpria ꝟtute mouet. sic gn̄ans est cā mouens grauia ꝛ leuia. Per accn̄s autē sic remouens ꝓhibēs vel sic ipsa remotio ꝓhibentis, ꝛ ħ mō ignorātia pōt esse cā act⁹ pci, est enim priuatio scie ꝑficiētis rōnē q̄ ꝓhibet actum pci inquātū dirigit act⁹ hūanos. Cōsiderandum est aūt ꝙ rō ꝑm duplicē sciam ē humanorum actuū directiua. s. ꝑm sciaz vl'ez ꝛ particularem, ꝯferēs. n. ꝺ agēdis vtit quodam syllogismo, cui⁹ conclusio est iudiciū, seu electio vel opō, actiones āt in singularibus sūt. vn̄ ꝯclo syllogismi opatiui ē singularis, singularis āt ꝓpō nō ꝯcludit ex vl'i nisi mediante aliq̄ ꝓpōne singulari. sic hō prohibet ab actu parricidij ꝑ ħ ꝙ scit pr̄em non eē occidēdū, ꝛ ꝑ ħ ꝙ scit hūc eē pr̄em, vtriusqꝫ ꝑ ignorantia pōt cāre parricidij actū. s. ꝛ vl'is pn̄cipij qꝺ est q̄dā regula rōis: ꝛ singularis circūstātie. vn̄ pꝫ ꝙ nō q̄lꝫ ignorantia peccātis est cā pci, sꝫ illa tm̄ q̄ tollit sciam ꝓhibētem actū pci. vn̄ si volūtas alicui⁹ esset sic disposita ꝙ nō ꝓhiberet ab actu parricidij ēt si pr̄ez agnosceret, ignorātia pr̄is nō ē huic cā pci. ħ ꝯcomitāter se habet ad pcm̄, ꝛ ideo talis nō peccat ꝓpter ignorātiam: sed peccat ignorans secundum pħm in. 3. ethi.

Ad pmū Ergo dicendum, ꝙ nō ens non potest eē alicui⁹ cā ꝑ se: ꝑt tamen esse cā ꝑ accn̄s sicut remotio ꝓhibētis. ¶ Ad secundum dicenduz, ꝙ sic scia q̄ tollit ignorantia respicit pcm̄ ex pte ꝯuersionis, ita etiam ignorantia ex parte cōuersionis est causa pcti, vt remouens prohibens. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in illud qꝺ est quantum ad oia ignotū nō pōt ferri voluntas: sed si aliqd est ꝑm aliqd notū, ꝛ ꝑm aliqd ignotū, pōt volūtas illꝺ velle, ꝛ ħ modo ignorātia est cā pci: sic cū aliqs scit hūc quez occidit esse hoiem, sed nescit euz esse pr̄em: vel cum aliquis scit aliquem actum esse delectabilem, nescit tn̄ eū esse peccatum.

¶ Utrum ignorantia sit peccatum. Arti. 2.

Ad scdm̄ sic pceditur. Uidetur qꝺ ignorantia nō sit pcm̄. Pcm̄ em est dcm̄ vel factū vl' ꝯcupitū ꝯ legē dei: vt supra habitum est: sed ignorantia nō iportat aliquem actū neqꝫ interiorē neqꝫ exteriorem. ꝑ ignorātia non est peccatum. ¶ P̄. Pctm̄ directi⁹ opponitur gratie quā scie: sꝫ priuatio gr̄e nō est pctm̄, sed magis pena q̄dā consequens pcm̄. ꝑ ignorātia que est priuatio scie nō est pctm̄. ¶ P̄. Si ignorantia ē pcm̄ ħ nō est nisi inquātū est voluntaria: sꝫ si ignorātia sit pctm̄ inquātū est voluntaria, vr̄ pcm̄ in ipso actu volūtatis cōsistere magis q̄ i ignorātia. ꝑ in ignorantia non erit pctm̄, sꝫ magis aliqd ꝯns ad pctm̄. ¶ P̄. Omne pcm̄ ꝑ penitētiā tollit: nec aliquod pcm̄ trāsiens reatu remanet actu nisi solum originale, ignorātia āt nō tollit per penitentiam: sꝫ adhuc remanet actu oi reatu per pn̄iam remoto. ꝑ ignorantia nō ē peccatum nisi forte sit originale. ¶ P̄. Si ipsa ignorantia sit pcm̄ q̄diu remaneret ignorātia in hoie tādiu actu peccaret: sꝫ ꝯtinue manet ignorātia in ignorāte. ꝑ ignorās ꝯtinue peccaret, quod pꝫ esse falsum: qr sic ignorantia eē grauissimū. nō ergo ignorātia ē pcm̄.

Sꝫ ꝯ. Nihil meretur penā nisi peccatum: sed ignorantia meretur penā: ꝑm illꝺ. 1. ad cor. 14. Siqs ignorat ignorabitur. ꝑ ignorātia est peccatum.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ ignorātia in ħ a nescientia dr̄t, ꝙ nescientia dicit simplicem scie negationez. vn̄ cuicūqꝫ deest aliqua rerū scia. ꝑt dici nescire illas: secundum quē modū dio. in angelis nesciētiā ponit. 5. ca. ce. hierar. ignorātia ꝟo iportat scientie priuationē, dū. s. alicui deest sciētia eorum q̄ apt⁹ nat⁹ est scire. Horū āt q̄daz aliquis scire tenet illa. s. sine q̄rū scia nō pōt debitum actū recte exercē. vn̄ oēs tenentur scire communiter ea q̄ sūt fidei ꝛ vl'ia iuris p̄cepta, singuli autem ea q̄ ad eoꝝ statuz vel officium spectant. Quedam ꝟo sūt que etsi aliquis nat⁹ est scire, nō tn̄ ea scire tenet: sic theoremata geometrie ꝛ contingentia ꝑticularia nisi in casu. Manifestum est āt ꝙ qcūqꝫ negligit habere vel facē id qꝺ tenet hr̄e vel facere, peccat pctō omissionis. vn̄ ꝑꝑ negligentiam ignorātia eoꝝ q̄ aliqs scire tenetur est peccatum, nō āt iputat hoi ad negligentiam, si nesciat ea q̄ scire nō pōt. vn̄ hoꝝ ignorantia inuincibilis ꝺr: qr studio superari nō pt, ꝛ propter ħ talis ignorantia cū n̄ sit voluntaria eo quod n̄ ē i ptāte nr̄a eā repellē, nō ē pctm̄. Ex quo pꝫ ꝙ nulla ignorantia iuincibil est peccatum, ignorātia aūt vincibilis est peccatum si sit eorum que aliqs scire tenet: non autem si sit eoꝝ que quis scire non tenetur.

Ad pmū Ergo dicendum, ꝙ sicut sup dictum est, i ħ ꝙ ꝺr dcm̄ vl' factum vel concupitum, sūt itelligēde etiaz negationes opposite secundum quod omissio habet rōnem pcti, ꝛ ita negligētia ꝑm q̄ ignorātia est peccatum, ꝯtinetur sub predicta diffinitione pcti iquātū ꝑtermittit aliqd ꝙ ꝺbuit dici vel fieri, vl' ꝯcupi. s. ad sciaz ꝺbitā acq̄rēdā. ¶ Ad 2ᵐ dōm, ꝙ priuatio gr̄e etsi ꝑm se nō sit pcm̄, tn̄ rōe negligētie ꝑparādi se ad gr̄az ꝑt hr̄e rōnē pci, sic ꝛ ignorātia ꝛ tn̄ quātū ad ħ ē dissile: qr hō ꝑt aliqꝫ sciam acquirere per suos actus, gr̄a ꝟo nō acquiritur ex nr̄is actib⁹, sꝫ ex dei munere. ¶ Ad tertium dōꝫ, ꝙ sicut in pctō transgressionis peccatum nō ꝯsistit in solo actu volūtatis, sꝫ etiam in actu volito q̄ est imperatus a volūtate, ita in peccato omissionis non solū act⁹ voluntatis est peccatū, sꝫ ēt ipsa omissio inquantum est aliqualiter volūtaria, ꝛ hoc mō ipsa negligentia sciēdi vel ēt ipsa inconsideratio est peccatum. ¶ Ad quartum dōm, ꝙ licet trāseūte reatu ꝑ penitētiem remaneat ignorantia ꝑꝫ ꝙ est priuatio scie: n̄ tn̄ remanet negligētia ꝑꝫ quā ignorātia pctm̄ ꝺr. ¶ Ad quintum dōm, ꝙ sicut in alijs pctis omissionis solo illo tpe hō actu peccat ꝑ quo p̄ceptum affirmatiuum obligat: ita ē ēt de pctō ignorantie, nō. n. ꝯtinuo ignorans actu peccat: sed solū qn̄ est tp̄s acq̄rēdi sciam quam habere tenetur.

solnit se ad negligentiam expresse dicendo/non remanet negligentia secundum quam ignorantia est pec. atum/ si secundū extra propositum est quia questio ꝺ negligentia inferius in se cunda secunde tractanda est ꝛ non est formalis questio: qr effectus seu materia peccati negligentie quereretur duꝫ ignorantia discutitur. ¶ Ad hoc dicitur qꝺ quia omne secunduꝫ se vitium morale opponitur secunduꝫ se alicui virtuti morali/ ꝛ ignorantia nō opponitur alicui virtuti morali sed scientie ideo ignorantia nō ē ꝑꝫ se pcm̄: ꝑꝑ qꝺ non tractat de ea in 2ª 2ᵉ sꝫ tractat ħ de ca iter gn̄ales cās pcti. Et qr ꝑm se nō est pctm̄ op⁹ ꝑm illud esse peccatū ꝑm qꝺ ingredit mali morat ordinez, qꝺ ex ei⁹ opposito scientia. s. seu cognitiōe patere pōt. Cōstat āt ꝙ cognitio mā ē illi⁹ moralis ꝟtutis/ q̄ vocatur studiositas/ ꝛ ꝯ suꝫ ꝛ defectū/ quoꝝ ꝑ mū vocat curiositas: alterum ꝟo inominatuꝫ vr̄/ ꝛ cōi nomine vocatur negligētia. Ignorātia igit q̄ est omissio sciētie ex pte vitij deficientis se te net: ac ꝑ hoc pci rōnē im̄ hꝫ/ inquātū sub illa negligētia cadit ꝛ ħ itēdit ħ author. Nec ꝓpterea ē q̄stio ista nō formalis/ aut e tra ꝓpositū: sꝫ formalissima de ignorātia si est pcm̄ in ꝓpo tractatu nec̄ia/ vt cāꝫ pcti pctm̄ quoqꝫ esse agnoscat/ ꝛ nō excusare sequētia: sꝫ qr nō ē ꝑm se pctm̄ oportuit rn̄dēdo dicere ꝑm qd est pcm̄/ ꝛ dctm̄ ē ꝑm negligentiā. Et scito ꝙ negligētia ē nomē equocū vel q̄si equocū ad pcm̄ oppōm̄ pctitētie/ ꝛ ad pcm̄ oppōm̄ studiositati: ꝛ illa est itellr̄/ ista iuolūtate/ illa defectū solicitudinis p̄cipiēdi in q̄lꝫ mā ex remissa volūtate oppositi boni ꝑcedētē sig̃at ista volūtatē itēsaꝫ reⁿ cōmissionis ꝯrie: ꝛ remissiō reⁿ omissionꝭ studiositatꝭ/ sic cetera vitia moralia ꝺfectiua. vn̄ ad istā spectat ignorantia affectata ꝛ igr̄ātia negligēs/ illa ꝑ cōmissionē ħ pomissionē: sic ad pusillanimitatē spectat ꝛ affectata puitas ꝛ omissa magnitudo: eiusdez

nāqꝫ rōnis ē ꝯmissio ꝯꝫ ꝛ omissio ꝟtutis. vn̄ negligētia opposita solicitudini ē effect⁹ negligētie opposite studiositati ꝑ q̄to ē volūtas remissa cc studiositatē/ ꝛ ꝑꝑ hāc ꝓpiq̄tatē ꝛ cōicationē i noib⁹ n̄ curauit author discernēꝺ q̄ negligētia loq̄ret: ꝟitatē ꝑserti ꝑ saluā vidēs: qr vna ifert aliā/ vt patet.

¶ Super articulum tertium.

In ar°3° dumᵐ occurrit, cc pª ꝟba corpis. s. igr̄ātia de se hꝫ ꝙ actū quē cāt faciatiuolun tariū/ pº qr voluntarium est ens positiuum ꝯꝫ. s. voluntario/ igr̄ātia āt ē negatio nullū/ aūt n̄ ens de se habet qꝺ faciat ens/ secundo qr si ignorantia cāns actum per accn̄s cāt ꝑ se inuoluntarium illius actus sequitur quo ignorantia semꝑ excuset a toto suo ꝑ se effectu scilicet inuolūtario quamuis nō excuset ab effectu per accn̄s: ꝛ sic sꝫ eēt per se loquendo qꝺ ignorantia q̄qꝫ excusat a tāto/ sed nō a toto.

¶ Ad ħ ꝺr ꝙ in ignorātia cānte ē ꝯsiderare duo mām. s. ꝛ formā: sꝫ. n. ꝯsideret igr̄ātia vt ꝟmotio ꝓhibētis formalr/ ex hac pte hꝫ ꝙ sit cā ꝑ accidens/ qr remotio prohibētis ē cā ꝑ accn̄s/ ꝛ effect⁹ ei⁹ sit id ꝙ ꝓhibebat: ꝛ ꝯtr oppositi⁹ effectui, cāto a ꝓhibēte. Remotio nāqꝫ colūne sustinēt q̄ ue ex ħ ipo ꝙ ē remotio ꝓhibētis deicēsū grauis hꝫ ꝛ ꝙ sit cā ꝑ accn̄s/ ꝛ ꝙ effect⁹ ei⁹ sit descensus ꝓhibit⁹ ꝯꝫ⁹ q̄ti furiū q̄ cābat colūna/ si āt ꝯsideret mālit. i. ꝑꝫ id ꝙ est ipa igr̄ātia q̄ dnominat eā ꝑ accn̄s/ ex hac pte hꝫ ꝙ effectus ei⁹ sit ꝯꝫ⁹ scie: qm̄ ex seipa hꝫ oppōnez ad sciaz. Effect⁹ āt ꝯrius effectui scie, i tali mā. s. volūtaria ē inolūtarī⁹: qr effect⁹ ꝑꝑ⁹ scie ē volūtari⁹. Igr̄ātia igr cāns ꝑ accn̄s actū vt remotio ꝓhibētis/ de se. i. de sua ꝓpa rōne sibi vēdicat ꝙ act⁹ ille sit iuolūtari⁹. Et ħ itēdit author i lr̄a. ħ aūt nō ē igr̄ātiā ꝑ se cāre iuolūtariū: sꝫ ē igr̄ātiā determiare/ vel applicare ad mām effectū ꝑ accn̄s. quā em̄ cōe sit oi remotioi ꝓhibētis cāre ꝓhibitū ꝯꝫ iueto: ꝛ ħ sit formale i cā remouēte ꝓhibēs sic ignorātia applicat ad talē māꝫ. s. ad seipaꝫ talē cāe rōnē/ ita applicat ad talē māꝫ. s. iuolūtariū talē effect⁹ rōnē. Cōtinet em̄ sub ꝓhibito ꝛ ꝯrio iuolūtariū vt māle sub forali: sic igr̄ātia sub remouēte ꝓhibēs. vn̄ ex hac pte igr̄ātia nō nisi cā ꝑ accn̄s iuolūtarij ē: sic priuatio ꝓhibētꝭ descēsuꝫ n̄ eēnt noia iposita ꝑ accn̄s cā eēt mot⁹ ꝯꝫ motui sursuꝫ. Cū his tn̄ stat ꝙ si gr̄a māe resolꝺ iuolūtarij i igr̄ātia agēda ē/ iuenit ꝙ igr̄ātia est ꝑ se cā inuolūtarij sicut abn̄tia naute submersiōis nauis: ꝛ ꝑꝑea q̄cq̄d iuolūtarij et ignorātia i nr̄is iuenit actib⁹ ꝑt vt sic resolui i ignorātiā vt ꝑ se cām: ꝑꝑ qꝺ autoris ꝟba ignorātiā de se facē iuolūtariū sonātia sup ħ fūdata credo pu°. Ad pmā aūt obiōnē in oppm̄ pꝫ rn̄sio duplex. Pria ꝙ ignorātia vt remotio ꝓhibētis est cā nō ꝑ se sꝫ ꝑ accn̄s iuolūtarij. Scꝺa ꝙ ignorātia vt abn̄tia scie est cā ꝑ se iuolūtarij: vt supi⁹ declaratū fuit ex. 5. meta. Ad secūdā ꝺr ꝯcedēdo ꝙ ignorātia sp excusat a toto iuolūtario vt sic/ ꝛ qn̄ ꝺr ꝙ q̄n̄ excusat a tāto sꝫ nō a toto intelligit de ipso inq̄tū hꝫ rōnē volūtarij: qꝺ em̄ volūtariū fit ignorāter min⁹ culpabile est q̄ volūtariū malitiose: q̄tū em̄ hꝫ de rōne inuolūtarij/ tm̄ hꝫ de rōne iculpabilis. ¶ In eodē. 3. art. dubiū occurrit circa id qꝺ ꝺr de ignorātia ꝯcomitāte: seu q̄ nō est cā act⁹ pcti. vr̄ nāqꝫ falsuꝫ ꝙ nō excuset a pctō ꝛ ei⁹ rō nihil valere: qr nō cāt inuolūtariū. Id em̄ qꝺ tollit laudē vel vitupationē act⁹ excusat a pctō. Cōstat em̄ ꝙ liberās p̄riam nō sciēs nec volēs q̄uis vellet si sciret illū actū esse p̄rie liberatiuū nō laudat nisi de fcō mālr: ꝛ occidēs inimicū latētē iterueptes vacādo venatiōi ꝑmissa diligētissima inq̄sitiōe ne ꝑtib⁹ illis hō sit/ excusat a pctō homicidij q̄uis si sciuisset occidisset. ꝑ ꝯ rōnem ꝟo lr̄e est: qr ad excusandū a pctō sufficit tollere rōnē volūtarij vt in sequēti articulo ꝛ author fatet: volūtariū aūt tollit nō solū ꝑ iuolūtariū/ sꝫ ꝑ nō volūtariū: sicut albū ꝑ nigrū tollit ꝛ nō albū. Ex hoc ꝑ ꝙ nō cāsat inuolūtariū inferre nō excusationē a pctō est sophisma ꝯsequētis. ¶ Ad hoc ꝺr ꝙ ignorātia ꝯcomitās hꝫ duas ꝯditiones. Prima est ꝙ facit nesciētē nō volentē nec causantē volūtarie id ignoti. Scꝺa est ꝙ ꝑmittit actū ꝙ fit esse totalr voluntariū: ꝛ ex hac ꝯdōne seq̄t ꝙ q̄cq̄d iputaret agēti sine illa ignorātia iputat agēti cū illa: ac ꝑ hoc nec excuset nec accuset. Ex prima ꝟo ꝯditione hꝫ ꝙ non det/ seu apponat pctm̄ aut pcti circūstātiā ex ignoto/ ꝛ si hoc vocat excusare distingui pōt ꝙ excusare a pctō contingit duplr. s. excusando a per se pertinētib⁹ ad actū/ ꝛ hoc mō ignorātia nō excusat: qr vt dictum est relinquit ipm in eē simplr voluntario: et non facit ipm inuoluntarium esse vt in lr̄a ꝺr. Alio mō excusando ab oīno ꝑ accn̄s ꝯcurrētibus/ et ab his excusat: qr non meremur ne demeremur habitibus sed actibus/ ꝛ actus pēsant ꝑm ꝑ se ꝑtinentia: ꝛ nō ꝑm oīno ꝑ accn̄s/ q̄ sub ꝯsilio n̄ cadūt. et qm̄ ois scia ꝛ ars est ꝺ his q̄ sunt per se/ iō author negauit ignorātiam talem excusare. et rō sua fuit optima relata actū pcti: in ordie ad quez in hac q̄ōne tractat de ignorātia sꝫ nāqꝫ voluntarium tollat per ꝯdictoriū ꝛ ꝯꝫ: qr tn̄ negatio cōtradictoria nihil ponit (ꝛ actus aliqd ponit/ impoīe est ꝙ voluntarium tollat per actum qn tollat per inuoluntariū: sicut album per nullum positiuū tollit/ nisi per nigrum. intēdit ergo litera ꝙ qr ignorantia cōcomitās nō cāt iuolūtariū actū/ iō nō excusat a per se spectātibus ad actū illū qꝺ est clarum. cum quo tamē stat quod excuset ab oīno ꝑ accn̄s: qr nullus fit ex illa ignorantia in eo actus volendi illa. vt pꝫ in exēplo dato: ꝛ in eo qui ꝓprio lecto vacās actui coniugali alienam se supponētē cognoscit sola ignorantia concomitante.

¶ In eodē tertio art. circa primū modū q̄ ignorātia n̄ excusat totalr a pctō. s. ex pte rei ignorate q̄ est ignorātia facti vel faciēdi: dubiū occurrit an excuset talr peccās totalr ab illa mala circūstātia ignorata. Et ē rō dubij: qr talis dat operā rei illicite: ex quo in scientia eius vt in lr̄a ꝺr remanet qꝺ ille actus quē facit ē malus. ꝟ. g. Judas quū cognouit thamar quā nesciebat esse nurū suā/ an sit totaliter ab incestus vitio excusatus sciens actū illum esse fornicationem/ sed ignorans incestum.

¶ Ad hoc ꝺr/ ꝙ totaliter est excusatus ab incestu: sꝫ nō a fornicatiōe quā voluntarie cōmittebat. ꝑ regula nāqꝫ gn̄ali habendū est ꝙ ignorantia ex parte rei ignorate tm̄. i. nō pte ignorantis. i. nō culpabilis/ excusat totaliter ab inuolūtario id qꝺ est ꝓprius effectus ignorātie siue det operā rei licite siue illicite. nō em̄ in hoc differunt dantes operā rei licite siue illicite: sꝫ in voluntate licite ꝛ illicite rei cognite. vnde qr conueniunt in causa inuoluntarij simpliciter. s. ignorantia inculpabili opꝫ ꝙ cōueniant in effectu ꝑ se eius. s. i inuolūtario simplr. vn̄ iacob cognoscēs liā ꝑma nocte/ et si cā delectatiōis vacasset actui ꝯiugali/ credito ꝙ fuisset dare opaz rei illicite/ nihil min⁹ excusat⁹ esset a fornicatiōe. Judas igit nō peccauit pctō incestus/ sꝫ fornicatiōis. Et si fuisset lata sn̄ia ꝯ icestū cōmittētes/ nō incurrisset illā: qr excōicatio p̄supponit illaꝫ culpā. Sec⁹ autē forte eēt de regularitate si fuisset ānexa: qr sequit fcm̄/ ꝛ nō req̄rit culpā. Et ħ rōne ꝓbat: qr pcm̄ adeo est volūtariū ꝑm aug. ꝙ si volūtariū nō est pcm̄ nō est. Quantū ꝑ act⁹ ille pcti nō totalr excusat⁹ hꝫ de volūtario/ ac ꝑ hoc scito (qm̄ voluntariū oꝫ eē cognitū) tm̄ hꝫ de pctō. sꝫ quātū ad ħ nō est ꝓpri⁹ effect⁹ ignorātie: sꝫ scie poti⁹. Quātū ꝟo hꝫ de inuolūtario/ tm̄ hꝫ error n̄ pci. ħ āt est qꝺ proprie ex ignorantia fit. Nec oppositū itelligo in lr̄a: qm̄ de toto actu dictum accipio/ ꝛ non de illa conditiōe que est effectus inculpabilis ignorantie: quū ꝺr ꝙ ignorātia ex pte rei ignorate nō excusat totaliter a pctō

¶ Utrū igr̄ātia excuset ex toto a pcō. Ar. 3.

Ad tertiū sic pcedit. Uidetur qꝺ ignorātia ex toto excuset a peccato, qr vt aug. ꝺic. oē peccatuz voluntarium est: sꝫ ignorantia cāt inuoluntarium: vt supra hitū est: ꝑ ignorantia totalr excusat peccatuz. ¶ P̄. Id qꝺ aliquis facit ꝑter intētionē ꝑ accn̄s agit: sed intentio nō pōt eē de eo qꝺ est ignotū ꝑ id quod per ignorātiā hō agit ꝑ accn̄s se hꝫ in actibus humanis: sꝫ quod est ꝑ accn̄s non dat speciem: nihil ꝑ qꝺ est ꝑ ignorātiā factū debet iudicari peccatum vel virtuosum in humanis actibus. ¶ P̄. Hō est subiectū virtutis ꝛ peccati inquātū est particeps rōnis: sꝫ ignorātia excludit sciam per quā rō ꝑficit. ꝑ ignorantia totaliter excusat a pctō.

Sed ꝯ Est, ꝙ augu. dicit in li. de libe. arb. quod q̄dā ꝑ ignorātiā facta recte iꝓbātur: sed solū illa recte improbantur q̄ sūt pctā. ꝑ q̄dā ꝑ ignorātiā fcā sunt pctā, nō ꝑ ignorātia oīno excusat peccatuz.

Rn̄deo Dōm, qꝺ ignorātia de se hꝫ ꝙ faciat actū quē cāt iuolūtariū esse, iā aūt dictū est ꝙ ignorātia ꝺr causare actū quē scia opposita ꝓhibebat, et ita talis act⁹ si scia adesset, eēt ꝯꝫ⁹ volūtati qꝺ iportat nomē iuolūtarij: si ꝟo scia q̄ ꝑ ignorātiā priuat nō ꝓhiberet actū ꝓpter inclinationē volūtatis in ipm, ignorantia hui⁹ scie nō facit hoiez iuolūtariū, sꝫ nō volētē: vt ꝺr in. 3. ethi. ꝛ talis ignorātia q̄ nō est cā actus pcti (vt dictū est) qr nō cāt iuolūtariū, nō excusat a pctō. Et eadē rō est de q̄cūqꝫ ignorātia nō cānte, sꝫ ꝯsitē vel ꝯcomitāte actū pcti, sꝫ ignorātia q̄ est cā act⁹ qr cāt inuolūtariū, de se hꝫ ꝙ excuset a pctō: eo ꝙ volūtariū est de rōne pcti. Sed qꝺ aliq̄n non totalr excuset a pctō pōt ꝯtingere ex duobus. Uno mō ex pte rei ipsi⁹ ignorāte: intm̄ em̄ ignorātia excusat a pctō inquātum ignoratur aliquid eē peccatū. ꝑt āt ꝯtingere ꝙ aliqs ignoret q̄dem aliquā circūstantiā pcti, quā si sciret retraheret a peccādo, siue illa circūstantia faciat ad rōnē pcti siue nō, ꝛ tn̄ adhuc remanet ei⁹ scia per aliqd ꝑ qꝺ cognoscit illud eē actū pcti: puta si aliqs ꝑcutiēs aliquē sciat q̄dez ipsum esse hoiem (qꝺ sufficit ad rōnem pcti) nō tn̄ scit eū esse pr̄em, qꝺ est circūstantia cōstituēs nouā spēm pcti: vel forte nescit ꝙ ille se defendens repercutiat eū, qꝺ si sciret nō ꝑcuteret, qꝺ nō pertinet ad rōnē pcti. vn̄ licet talis ꝑꝑ ignorātiā peccet, nō tn̄ totaliter excusatur a pctō: qr adhuc remanet ei cognitio pcti. Alio mō pōt hoc ꝯtingere ex pte ipsius ignorantie: qr. s. ipsa ignorātia est voluntaria, vel directe, sicut cū aliqs studio se vult nescire aliqua vt liberius peccet. vel indirecte: sicut cum aliquis propter laborez vel ꝓpter alias occupationes negligit addiscere id per qꝺ a pctō retraheretur: talis enim negligentia facit ignorantiam, ipsam esse voluntariam ꝛ peccatum. dummodo sit eorum que quis scire tenetur et potest.

ꝙ ꝑcutiēs hominem quem nescit esse patrem non totaliter excusatur a peccato: qꝛ adhuc remanet ei cognitio peccati.
¶ In eodē articulo dubiū occurrit circa ſm modū. s. ex pte igrātie eiꝰ qḋ tenet scire: qꝛ īsufficiēt duo tm̄ modi nūerant. s. affectata vt liberiꝰ peccet ⁊ ꝑ negligētiā. Paulus nāqꝫ apl's de seipso dicit/ ꝙ ignorāter peccauit pri me ad thim. j. ⁊ tm̄ neutro istoꝝ modoꝝ igrauit/ quū ipe dicat ꝙ ꝑ̄narū mōꝝ̄ionū emulator erās ſ fecerit ad ga. i. ¶ Ad ḡm hoꝝ dr/ ꝙ ois igrātia ñ excusans a pctō reduciꝫ ad hos duos modos s. directe vel idirecte. Quoꝝ author meminit: sed nō nūerat oēs eoꝝ spāles mōs sꝫ duos extremos/ vt ex his medios ꝯcipiamꝰ. sūmū eñ locū/ vt obtinere sic studiose volita vt libere peccare liceat: isimū ꝟo qñ aliqs occupatꝰ i alijs ꝑcipue bōis negligit scire. i. amittit solicitudinē sciendi. inter has āt mediat igrātia pauli q̄ fuit directe volita ꝑ q̄nto noluit cogn̄e fidei xp̄i. Igrātia nāqꝫ eiꝰ fuit igrātia opposita cognitiōi fidei xp̄i quā volūtarie noluit/ nō ad libertatē peccādi/ sꝫ ad obsequiū dei: arbitrabaꝫ eñ iniuriaꝫ deo facere fidē talem suscipiēdo. vñ ibideꝫ ipse dicit ignorās feci in credulitate.
¶ In eodē tertio articulo in rñsiōe ad ſm dubiū occurrit: qꝛ author in illa rñsione destruere videꝫ doctrinā supius datā de specificatiōe pctōrū. Supius nāqꝫ dictū est/ ꝙ rō inuolūtarij nō sufficit ad spēm dādaꝫ/ sed opꝫ esse intentū: mō ꝟo dr ꝙ in ignorante quātū remanet de volūtario/ tm̄ remanet de intentione peccati: ⁊ ꝑpea nō erit pctm̄ ꝑ accñs. Et qḋ loquatur author directe ad ꝑpositum de specificatiōe/ pꝫ ex ipso argumēto cui ꝑ hec sola verba satisfieri vult. ¶ Ad hoc dr/ ꝙ verba lr̄e possunt suscipi in hoc quod q̄cquid est volūtariū cadit sub aliqua intentiōe. Et hoc supponitur in litera/ ⁊ cōstat esse verissimū: oꝫ nāqꝫ oē a volūtate emanās ad finē aliquē fieri/ quū finis sit obm̄ volūtatis. Sed hoc nō satisfacit lr̄e/ qꝛ expresse dicitur/ qḋ quantū remanet de volūtario/ tantum de intentione peccati/ ⁊ ideo nō est per accñs: refert ergo litera ad idem. s. ad peccatū volūtariū ⁊ intentū. Ad hoc dr/ ꝙ litera nō dicit ꝙ quātū ⁊ tm̄: sꝫ iquātū ⁊ tm̄: sed inquantū ⁊ in tm̄. Inter q̄ ē tāta dr̄ia ꝙ prima verba iportāt ꝑmū sensum/ scdā stāt cū scdo. Qḋ autē referanꝫ ad idē. s. pctm̄ verissimū est: qꝛ si in ignorāte remanet volūtariū pcti/ opꝫ volūtarie inesse cōuersionē ad aliqḋ dissonās legi eterne/ qḋ est hr̄e intētionē pcī. Sꝫ ex eo ꝙ in tali mā s. pcti qḋ sonat specificatū ab intēto/ seqꝫ si est volūtariū est intētū/ nō sequitur simpl'r. a. ē volūtariū/ ergo itētū. sūt. n. m'lta in vno ⁊ eodē pctō volūtaria mala/ vnū tm̄ intentū vñ est spēs: vt pꝫ in ꝑcurādo adulterij cōsensum est eñ ibi i primis auersio a lege dei ⁊ rōne ⁊ suaꝫ spūalis mortis/ et nocumēta penarū inferni/ ⁊ appetitꝰ delectabilis alieni. Et quāuis oia sint volūtaria/ ab vltio tm̄ ꝙ ē ꝑ se intētū actus specificanꝫ: ita ꝙ reliqua sub hac intētiōe cōcluduntur.

ſ. ar. 3. ⁊ locis ibidē annotatis.

⁊ iō talis ignorātia nō totalr̄ excusat a pcō. Si ꝟo sit tal' ignorātia que omnino sit inuolūtaria siue qꝛ est inuincibilis, siue qꝛ est eiꝰ qḋ quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat a peccato.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ non ois ignorātia cāt inuolūtariū: sicut supra dictū est. vnde nō ois ignorātia totalr̄ excusat a peccato. ¶ Ad ſm dōꝫ, ꝙ inquātū remanet in ignorāte de voluntario, intm̄ remanet de intentione pcti. ⁊ scdm̄ hoc nō erit ꝑ accñs pcm̄. ¶ Ad tertiū dōꝫ, ꝙ si esset talis ignorātia q̄ totalr̄ vsuꝫ rōnis excluderet oino a peccato excusaret: sicut pꝫ in furiosis ⁊ amētibus, nō autem semper ignorātia cāns pctm̄ est talis: ⁊ iō nō semper totaliter excusat a peccato.

¶ Utrū ignorātia diminuat pctm̄. Arti. 4.

Ad quartū Sic ꝓcedit. Uꝛ ꝙ ignorātia ñ diminuit pctm̄. Illud eñ qḋ est cōe in oi pctō nō diminuit pctm̄: sed ignorantia est cōis in omni pctō. Dicit enim phs in. 3. ethi. qḋ ois malus est ignorans. ergo ignorantia non diminuit pctm̄. ¶ ꝑ. Pctm̄ additum pctō facit maius pcm̄: sed ipsa ignorantia est pctm̄: vt dictū ē. ergo nō diminuit peccatū. ¶ ꝑ. Nō est eiusdem aggrauare ⁊ diminuere pctm̄: sꝫ ignorātia aggrauat pcm̄. qm̄ super illud apostoli. Ignoras quoniam benignitas dei ⁊c̄. dicit ambr. Grauissime peccas si ignoras. ergo ignorantia non diminuit peccatū. ¶ ꝑ. Si aliqua ignorantia diminuit peccatuꝫ hoc maxime vr̄ de illa q̄ totaliter tollit vsum rationis, sed huiusmodi ignorātia non minuit peccatum: sed magis auget. Dicit eñ philosophꝰ in secundo ethi. ꝙ ebrius meretur duplices maledictiones. ergo ignorātia non minuit peccatum.

Sed cōtra. Quicqḋ est ratio remissiōis peccati alleuiat peccatuꝫ: sed ignorantia est huiusmōi: vt pꝫ. i. ad thim. primo. Misericordiam consecutus sum quia ignorans feci. ergo ignorantia diminuit vel alleuiat peccatum.

Rñdeo dōm, ꝙ qꝛ omne peccatum est voluntariū, intantū ignorantia potest diminuere peccatū inquantuꝫ diminuit voluntariū. si autē voluntariū non diminuat, nullo modo diminuet peccatum. Manifestum est autē qḋ ignorantia que totaliter a peccato excusat, qꝛ totaliter voluntariuꝫ tollit, pctm̄ nō minuit: sꝫ oino aufert. ignorantia vero que non est causa peccati, sed concomitanter se habet ad pctm̄, nec minuit peccatū nec auget. Illa igitur sola ignorātia potest peccatum minuere que est cā pcti, ⁊ tm̄ totalr̄ a pctō nō excusat. Cōtingit autez qñqꝫ ꝙ talis ignorantia directe ⁊

plicē fornicatiōeꝫ eē pcm̄/ volūtarie ꝯsentiebāt in actū cognīs mlieris nō sue vxoris vñ suit fornicatiōis spēs: quāuis forte aliq eoꝝ si sciuissēt esse pctm̄ nō fecissent: ⁊ sic ñ directe ⁊ ꝑ se/ sꝫ ꝑ accñs i actū illū ex pte ꝯrietatꝫ ad ꝟtutē ꝯsensissent. Et h̄ mō paulꝰ ꝯsensit in mortē stephāi ꝯfitētis Iesuꝫ naza. vñ sumit pctm̄ spēꝫ: quāuis nō nisi ꝑ accñs ꝯsenserit in ꝯrietatē illi actui intrisecā: quā si cognouisset adeē ñ ꝯsensisset actui. ⁊ sile ē de alijs. Nec authorē oppositꝰ sibi ipsi: sꝫ sūt ꝟba sua foralr̄ itelligēda. Non n. dt hic ꝙ ñ ꝑt dici ꝙ volūtas peccātis ex igrātia directe ⁊ ꝑ se ferat in spēm pcī. sꝫ i pctm̄. pctm̄ eñ foralr̄ quū ex ꝑpa rōne erigat ꝯrietatē ad legeꝫ dei (vt pꝫ ex diffone aug.) tūc tm̄ ē directe ⁊ ꝑ se volitū/ quū ipe actꝰ ꝯriꝰ ē directe ⁊ ꝑ se volitꝰ: ita ꝙ nō sit ꝑ se volitꝰ actꝰ q̄ ē ꝯriꝰ/ sꝫ actꝰ ꝯriꝰ. Constat āt ꝙ iter fornicationē ꝯmittentēꝫ igrātia q̄ sit pcm̄/ ⁊ sciēter/ h ē dr̄ia/ ꝙ sciens volūtarie ferꝫ i actuꝫ ꝯriū directe ⁊ per se: scit eñ actū illū esse ꝯriū ꝟtuti/ ⁊ ꝯtr legi ⁊ vult illū: igrās aūt volūtarie directe ⁊ ꝑ se fert in actū q̄ ē ꝯriꝰ ⁊ ꝑ accidēs i actū ꝯtrariū. ⁊ ꝑpea i lr̄a dr ꝙ ꝑ accñs ferꝫ i pcm̄: cū h. n. ꝯstat ꝙ ꝑ se ferꝫ i obm̄/ vñ pcm̄ sumit spēm: vt pꝫ. spēs eñ pcti nō sumit ex ꝯrietate sed ex obo: sicut nec spēs albi sumitur ex ꝯrietate ad nigrū sꝫ ex abūdātia lucis i se. Et quū hec legeris/ aduerte qm̄ loquor de auersiōe q̄ seqꝫ pcti spēm (qm̄ illa ꝑ accñs ēt sciēter peccātibꝰ ē volita) sed ꝯrietate itrinseca ipsi pctō/ qua ē actꝰ ꝯriꝰ virtuti: hec eñ a sciēter peccāte est directe ⁊ ꝑ se volita/ ab ignorāter aūt errāte ꝑ accñs tripl'r. ꝑrio ex pte actus: qꝛ ē volita ad volitionem actus. scdo ex pte ignorātie volūtarie qꝛ i ipā volita sꝫ voliti oēs eiꝰ effectꝰ/ qꝛ vnꝰ ē icurrē i h ꝯriū: sic necio volūtarie oculis velatꝫ/ vult i sua cā q̄cq̄d mali ide seq natū ē. vñ si ipignauit lesiuū aliqḋ volūtarie ipigit volūtate sue cāe. s. velatiōis vl' velati icciꝰ. ¶ 3ꝰ ex pte lacc̄ntalitatis i ipsa ignorātia/ ⁊ h q̄ ad illos q̄ nesciūt se ignorare: qui si scirent se ignorantes darent operam vt scirent: in istis enim etiam ipsum ignorantie peccatum est voluntarium per accñs/ sicut accidit in paulo apostolo. ¶ De peccatis autem que fiunt ex voluntaria ignorātia priuante totaliter vsum rationis (qualia sunt peccata ebriorū ⁊ amentiū voluntarie) litera in precedenti arti. in responsione ad vltimū dicens/ quod ignorantia priuans vsum rationis totaliter excusat a toto contrariari videtur sibiipsi hic ad secundum ⁊ quartum dicenti peccatū ebrietatis minuere peccatuꝫ sequens: quod enim diminuit nō totalr̄ tollit/ ⁊ rursus ibidē dicenti duo pctā eē ebrietatē ⁊ hōicidiū sequēs. Sūt ḡ ꝑprijs spēbꝰ pctā seq̄ntia/ aut sꝫ pctā i nulla spē: qḋ ē ipole. Et tꝫ seq̄la: qꝛ ex q̄ sꝫ distīcta a spē sue cāe. s. ebrietatꝫ/ eoipo ꝙ sꝫ duo pcā aut i ꝑprijs spēbus aut i nulla erūt. Cōtra h āt ē ꝙ actꝰ isti ñ sꝫ volūtarij: ⁊ ꝯñter nec morales hūani/ quāuis sint hois. ¶ In hac ābiguitate cauendū ē ab vtroqꝫ extrēo/ vt nec dicamꝰ hmōi seq̄ntia pctā eē genꝰ moris: vt q̄dā vñr dicere ꝯsiderātes istos actus in seipsis/ ⁊ ꝑpea dicētes/ ꝙ hmōi ebrij excusanꝫ a toto quo ad culpam. Nec fateamur predicta esse ſm se peccata: vt ex hac lr̄a forte acceptum est. Sed dicamus esse circūstātias pctoꝝ/ ⁊ pertinētes ad circunstātiā q̄d significantē effectū: ⁊ ꝑpea obseruādas i istis regulas datas de euētibꝰ ⁊ nocumentis pctoꝝ supius in. q. 20, ar. 5. ⁊. q. 73. art. 8. Et rō est: qꝛ hec sunt voluntaria in suis tm̄ cāis. Et hoc nāqꝫ ꝙ sunt quodāmō volūtaria (eē. n. volūtariū i cā est esse aliquo mō volūtariū) sunt in genere hūanoꝝ ⁊ moraliū ⁊ nō excusantiū a tota culpa. Ex eo autem ꝙ in solis cāis nō sunt ſm se pctā/ sꝫ a ꝑprijs spēbus distracta/ circunstantie sꝫ pctoꝝ quoꝝ sunt effectus: ⁊ ad illoꝝ pctōrum spēs spectant in q̄bus sunt voluntaria ⁊ intēta. ¶ Et ex hac pte sequiꝫ vlteriꝰ ꝙ primum peccatū/ puta ebrietas/ plus minuat de 2ᵒ puta homicidio vel blasphemia vel quā sit grauitas primi/ si eniꝫ verbi gratia ebrietas in tota sua latitudine ad plus est grauitatis vt duo/ ⁊ homicidium vt decem/ ex hoc ꝙ homicidium distrahiꝫ a sua specie ꝯsequēter distrahitur a sua grauitate: ⁊ qꝛ reducitꝫ ad speciem ebrietatis reduceꝫ quoqꝫ ad grauitatem eiꝰ circunstātionate tamen. Et sic reduciꝫ ad grauitatem nō excedentem duo: ac ꝑ h plꝰ minueꝫ de propria grauitate homicidiū ab ebrietate quam sit grauitas ebrietatis: trāslatū enim gradibus decē grauitatis ad gradꝰ duos/ lōge plus diminutū est quā in duobꝰ q̄ sꝫ gradus ebrietatis. Attestaꝫ autem dictis augustinꝰ in lib. 22. contra faustū dicens/ ꝙ loth culpādꝰ est nō q̄tū ille incestus/ sed quantum ebrietas meruit: quoniā incestꝰ non nisi in

¶ Super arti. 4.

In articulo q̄rto i calce corpis articuli dubiū difficile occurrit de spē pcti ꝙ fit ex ignorātia: an. s. sit eiusdē spēi in q̄ eēt si fieret sciēter. Et rō dubij: qꝛ spēs pcti sumiꝫ ex ꝑ se obto itēto a peccāte: vt in. q. 72. supiꝰ pꝫ: sꝫ ex ignorātia peccās nō tēdit ꝑ se in obm̄ illiꝰ pcti/ sed ꝑ accñs: vt i lr̄a hac dr. ergo peccās ex ignorantia nō peccat illa spē pcti q̄ peccaret faciēdo idē sciēs. ¶ In oppm̄ aūt ē: qꝛ nihil ē i gñe qḋ ñ ē i aliq̄ eiꝰ spē: ⁊ ꝑpea si peccās ex igrātia nō incurrit pctm̄ illiꝰ spēi/ erit aliqḋ pctm̄ i nulla spē: ñ ē. n. maior rō ꝺ vna q̄ de alia in reliq̄s spēbꝰ. ¶ Preterea, paulꝰ apl's. i. ad thim. i. ex igrātia peccauit: ⁊ tm̄ fateꝫ se peccasse pctis eiusdē spēi ac si sciēter/ dicēs ꝙ fui blasphemꝰ ⁊ ꝑsequutor ⁊ ꝯtumeliosꝰ: distiguēda nāqꝫ pctā i illis spēbꝰ peccasse se isinuat. ¶ Ad euidētiā hꝰ dubij/ sciēdū ē ꝙ duplex ē igrātia volūtaria. Una ꝑuās vsu rōnis: vt ebrietas ⁊ amētia qñ q̄s ꝑcuraret amētiā. Altera ꝑuās sola sciꝫ eius qḋ teneꝫ scir. Et hec ē duplex. s. ignorātia iuris siue vlis siue ptic'aris. vt qñ q̄s nescit hūc actū esse peccatū. Et ignorantia facti: vt qñ q̄s nescit sua negligētia hoiem esse in loco quo ꝓijcit sagittā. Pctā aūt fcā ex ignorātia iuris sūt duplicia. q̄dā sꝫ se mala: vt fornicatio/ furtū ⁊ silia. quedam solo iuris positu statuto mala. vt ieiunare tali die ⁊ silia. Inchoādo āt a pctis q̄ sūt sꝫ se mala/ ⁊ fiūt ex ignorātia iuris/ dōm ē ꝙ sunt pcā eiusdē spēi/ cuiꝰ essent si fierēt a sciēte. Et rō est ꝙ sūt actꝰ volūtarij i seipsis ꝑ se ⁊ directe: nō solū mālr/ sꝫ foraliter ſm ꝯuersionē ad obm̄: quāuis ſm ꝯrietateꝫ ad ꝟtutē idirecte ⁊ ꝑ accñs sint volūtarij. gēti es nāqꝫ nesciētes sim

cā ebrietatis. s. culpabilis esse potuit. Attestatur ēt author dū rñdēs argumēto 2ᵒ. s. pcm̄ additū pcō fac maiꝰ/ qꝛ maiꝰ icludit vnitatē cū eo q̄ facit maiꝰ/ dat duas rñsiōes. ꝑª ē ꝙ h ꝑpō ē vl'r falsa: qꝛ ñ sp pcm̄ addiꝫ pcō l vnitate. i. ita ꝙ faciat vnūcū eo: ⁊ dic ꝙ sufficit ꝙ faciat plura pcā/ deinde qꝛ potuisset q̄s dicē ꝙ illa ꝑpō ē ꝟa i pcis coeūtibꝰ i vnū/ dat scdam rñsionē dicēs/ ꝙ nec sic ē ꝟa: qꝛ ꝯtigit ꝑm̄ pcm̄ plꝰ minuere ꝺ 2ᵒ q̄ sit grauitas ꝑmi vt declaratū est/ ⁊ iducit ad hoc qḋ. inductū ē ꝺ ebrietate ⁊ hōicidio/ ex hoc insinuās ꝙ ꝑutat ambo in vnū pctm̄ coire/ ⁊ 2ᵐ eē circūstātiā/ esse ctū. s. ꝑmi. Cōsonatqꝫ h doctrine supiꝰ habite ꝺ spē pctoꝝ ex sine seu obiecto intēto. Que āt i oppoᵐ vidētur authoꝝ ꝟba facile explanātur/ nā ꝙ i ꝑcedēti articulo dcm̄ ē ꝙ ignorātia tollēs totalr̄ vsuꝫ rōnis excusat a toto ēve ꝑ per se loquēdo: qm̄ actus a tali facti ꝑ se loquēdo nō sunt humani/ sꝫ ꝑ accñs ꝯtigit ñ excusari: quū eñ ignorātie tali ꝯiūgiꝫ ꝙ ē volūtaria culpabil'r/ tūc rōne istius accñs nō excusat a toto: ⁊ hoc h dr. Qḋ ēt plures dicaꝫ ab authoꝝ in ebrio duo pctā lue niri. s. ebrietatē ⁊ peccatū seq̄ēs itelligendū ē sꝫ subiectā māꝫ i. secundum se duo pctā/ non ꝙ in hoc retineant dualitatē sꝫ alterū trāsit in circūstātiā ꝑmi. Cogimur āt in hac materia his vocabulis vt oñdamus quod q̄ ſm se sunt pctā volūtarij rōnē idūūt etiaꝫ cāta ab huiusmodi ignorantie pcō ⁊ comparatione vtriusqꝫ pcti adinuicē: cōparatio enīꝫ distinctiōem extremoꝝ exigit loquētes: vt multi itelligētes vt sapiētes. ¶ De peccatis ꝟo q̄ fiūt ex culpabili ꝑꝑ negligētiaꝫ ignorantia facti/ vt quum vacās venationi sagittat hominem loco cerui ex incircūspectiōe) an sit eiusdē spēi cuiꝰ eēnt facta a sciēte/ dōꝫ eēt quod ñ sꝫ spectāt ad spēs peccatorum directe volitoꝝ puta venatiōis piculose ⁊ similium actuum a quibꝰ illa pctā cāniꝫ/ ⁊ ratio est: qꝛ plus requiritur ad rōnē speciei ꝑpie quam rō volūtarij: oꝫ enim eē ꝑ se itētū id vnde spēs pcti sumiꝫ vnde licet ista pctā sint voluntaria in suis causis: quia tm̄ nō sunt voluntaria i seipsis non sunt ꝑ se intēta: ac ꝑ hoc nō sunt ſm se pctā: nec vt actus eliciti/ nec vt actus iperati/ sed sunt euētus seu effectus pctōrum nō n ꝑuisi nec intenti quāuis ꝑuisibiles/ ac ꝑ hoc circunstantie aggrauātes non trahentes tm̄ in suas spēs/ sed distracte in suaruꝫ causarum spēs/ sumitur etiam ex lr̄a huius articuli rō ad idem ex parte ignorātie ex illis verbis. quum. n. aliquid eē peccatum igraꝫ non pōt dici quod volūtas directe ⁊ per se feraꝫ in pctm̄/ sed ꝑ accñs/ loquitur de ignorātia volūtaria idirecte ⁊ culpabiliter/ ex q̄bus hꝫ ꝙ in id qḋ ignorantia hmōi velaꝫ nō per se sed per accñs voluntas fertur. par. n. est rō de pctō ⁊ quocūqꝫ alio/ ⁊ sic quū cointelligaꝫ altera supradicta. s. ꝙ ab itētis ꝑ accñs nō specificaꝫ actꝰ morales sequeꝫ ꝙ sagittatio illa temeraria nō specificabiꝫ ab homicidio subsequnto ex ignorātia illa: sꝫ erit circūstātia q̄d aggrauās valde actū/ ex his aūt hēs dr̄iam velaminis iter pctā ꝑmo discussa ex ignorātia iuris ⁊ hec ex ignorātia facti: qꝛ in illis ignorātia nō velat obm̄: sꝫ ꝯrietatē ad legē seu ꝟtutē. In istis ignorātia velat obm̄: ⁊ iō illa in eadē sunt spē/ ista nō: vt dictū est/ qꝛ ab obō ꝑ se itēto spēs est. Ex hoc tm̄ loco ne fallaris accipiēs ꝙ qꝛ hic venator nō est reus homicidij/ ꝑpterea nō sit irregularis et silia: qm̄ vnaqueqꝫ ars ꝑprijs vocabulis gaudet/ ⁊ i iure vbi talis vocaꝫ hōicida volūtariꝰ ita ē vocādus. In phia aūt morali de spēbꝰ pctōꝝ differēti sua q̄dqꝫ spē vocādū eēt si nomē hꝫ. ¶ De pctis demū q̄ fiūt ex ignorātia iuris positiui q̄ nō ſm se sūt mala sꝫ solū qꝛ ꝓhibita: ꝯsiderādū eēt ꝯūr addito an ignorātia velit obm̄ formale illiꝰ actꝰ vt est i gñe moris: an velet solā ꝯrietatē ad legē. si eñ sola ꝯrietas velaꝫ eiusdē sunt spēi a sciēte et ignorāte fctā. si ꝟo obm̄ formale velaꝫ nō sunt eiusdē spēi/ vt pꝫ ex āndictis. Ad h aūt discernēdū effectū iuris positiui i actu ⁊ obō opꝫ videre. si eñ lex ꝯstituit rōnē formalē obi pꝫ ꝙ ignorātia velat obm̄. si aūt ꝯstituit solā auersionē ab ipā vel ꝯuersionē ad ipsaꝫ pꝫ ꝙ ignorātia nō velat obm̄ sꝫ ꝯrietatē. Quū igiꝫ qḋ lege poniꝫ/ vt pꝫ l. 5. ethi. sit id qḋ a pñᵒ nihil differt vtrū sic vel al'r fiat/ h post legē differt sic vel al'r bonitate ⁊ malitia morali/ opꝫ ꝙ ex vi legis hmōi colloceꝫ i gñe boni vel mali moralis. Et quū ista collocatio vt dr iseriꝰ i tractatu de lege fiat ꝑ modū determiatiōis forme cōis ad spālē/ ꝯñs est vt lex nō solū gn̄ꝰ sꝫ spēm actibꝰ hmōi ꝑbeat moralē nō faciēdo nouā spēm ꝟtutis aut vitij sꝫ applicādo seu extēdēdo ꝑexistētes spēs ꝟtutū ⁊ vitioꝝ ad hmōi actꝰ, ver. g. ius statuēs ꝙ cū lumine et stola casula ⁊c. missa celebreꝫ applicat religiōis spēm ad istos actꝰ ⁊ sacrilegij vitiū ad oppositos: ⁊ sil'r statuēs ieiunia applicat tēperātie spēm ad vnicā comestionē hora none absqꝫ carnibꝰ/ ⁊ intēperātiā ad eiꝰ oppm̄: ⁊ sic de alijs. ex hoc aūt pꝫ dr̄ia iter pctā ex ignorātia iuris facta ſm se mala: ⁊

ꝑ se est volūtaria: sicut cuꝫ aliquis sua spōte nescit aliquid vt liberꝰ peccet, ⁊ talis ignorantia videtur augere volūtarium ⁊ pcm̄. ex intēsione. n. volūtatis ad peccādum ꝓuenit ꝙ aliquis vult subire ignorantie dānum ꝑꝑ libertatem peccādi: qñqꝫ ꝟo ignorantia, q̄ ē causa peccati non est directe volūtaria, sed indirecte vel ꝑ accñs: puta cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur euꝫ esse ignorantē, vel cum aliquis vult bibere vinum immoderate: ex quo sequitur eū inebriari ⁊ discretione carere, ⁊ talis ignorātia diminuit voluntariū: ⁊ per consequens peccatū: cū. n. aliq̄d non cognoscitur esse peccatum, non potest dici ꝙ voluntas directe ⁊ ꝑ se feratur in peccatū, sed ꝑ accñs. vñ est ibi minor cōtemptus ⁊ ꝑ ꝯñs minus peccatū.

Ad primū Ergo dōꝫ, ꝙ ignorātia ſm quā ois malus ē ignorās ñ ē cā pcti, sꝫ aliqḋ ꝯñs ad cāꝫ. s. ad passionē vel habituꝫ inclinantem in pctm̄. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ pctm̄ pctō additum facit plura pctā, non tm̄ facit semꝑ maius pctm̄: qꝛ forte nō coincidunt in idem pctm̄: sed sūt plura, ⁊ pōt ꝯtingere si primum diminuat scdm̄, ꝙ ambo simul nō habeāt tantā grauitatē quātā vnū solū hꝫet: sicut homicidium grauius pctm̄ est si sit a sobrio hoie factū q̄ si fiat ab ebrio homine, quāuis hec sint duo pctā: qꝛ ebrietas plus diminuit de rōne sequētis pcti, q̄ sit sua grauitas. ¶ Ad tertiū dōm, qḋ verbū ambrosij potest intelligi de ignorātia simpl'r affectata, vel pōt intelligi in gñe pcti ingratitudinis: in qua summus gradus est ꝙ hō etiam beneficia non recognoscat, vel pōt intelligi de ignorantia infidelitatis q̄ fundamētū spūalis edificij subuertit. ¶ Ad quartū dōm, qḋ ebrius mereꝫ q̄dē duplices maledictiōes, ꝑpter duo pctā q̄ cōmittit. s. ebrietatem, ⁊ aliud pctm̄ qḋ ex ebrietate sequiꝫ: tm̄ ebrietas rōne ignorātie adiuncte diminuit sequens pctm̄, et forte plus q̄ sit grauitas ipsius ebrietatis: vt dictū est. Uel pōt dici ꝙ illud verbuꝫ induciꝫ ſm ordinationē, cuiusdā pythaci legislatoris qui statuit ebrios si ꝑcussierint amplius puniendos non ad veniam respiciēs quam ebrij debent magis habere: sed ad vtilitateꝫ qꝛ pluries iniuriantur ebrij q̄ sobrij: vt patet per phm̄ in. 2. politicorum.

non ſm se mala q̄ ad velamē: qꝛ in ſm se malis scitū est id vñ spēs pcti sumiꝫ/ qꝛ est obm̄ ſm se dissonās rōni: velatū aūt est ipsa dissonātia vt pꝫ ex dictis. In istis aūt nō ſm se malis scitū nihil claudit vñ spēs pcti imo nec genꝰ moris sumiꝫ vt pꝫ in comedēte bis in diebꝰ ieiunij ex ignorātia iuris/ scitū eñ ab h nō est bina comestio carniū hodie. Cōstat eñ ꝙ h totū nihil icludit dissonās/ nisi q̄s dicat ꝙ in ly hodie/ qꝛ sigt tps ieiunij claudit vñ spēs intēperātie sumiꝫ. Sꝫ lꝫ reuera sic sit/ attñ hoc nō claudiꝫ sub scito/ sed sub velato ex iuris ignorātia: ⁊ ꝑpterea relinq̄ꝫ ꝙ i scito nihil est vñ spēs sumaꝫ/ et si huic adiūgas ꝙ ex ignoto ꝑ negligētiā non sumiꝫ spēs: qꝛ vt in lr̄a dr nō pōt dici ꝙ voluntas in hmōi ignotū ꝑ se sed ꝑ accidens feraꝫ/ sequiꝫ ꝙ hmōi pctā qꝛ obꝫ formale velatur nō sunt eiusdeꝫ spēi facta ab ignorāte ius ⁊ a sciēte. Sꝫ tūc obstāt duo ꝑmo/ qꝛ opꝫ assignare speciē vitij in qua hmōi pctm̄ est. nihil eñ est in gñe qḋ non sit in aliqua eiꝰ spē. ¶ Scdo qꝛ opꝫ saluare illā regulā/ circunstātia faciēs actuꝫ de nō malo malum dat spēm: quum eñ non appareat aliqua vitij spēs in tali bina comestiōe ⁊ silibus: ⁊ sola circūstātia determinate tꝑantie a iure i vnica comestiōe tali die reddat hūc actū malū: ꝯñs ē vt ad ipsā intēperātie spēm talis trāsgressio reducatur/ cuius oppositū ex ꝑcedētibus sequebaꝫ. Uñ dōm est ꝙ lꝫ actus isti ex ignorātia cāti nō sint ꝑ se in talibus spēbus ꝑꝑ rōnes allatas: reductiue tm̄ sunt in eisdē spēbus in quibus eēnt cōmissi a sciēte. ⁊ rō est qꝛ velamen ignorātie legis/ quā teneꝫ nūc h iste scire: qꝛ volūtariū est/ ipediꝫ a locādo ignotū illud extra volūtariū ⁊ intētū: ⁊ volūtas veluti actꝰ reducit actū ad nām sue spēi/ sicut ēt facit volūtariū velamē ignorātie facti. ꝑꝑ qḋ sicut in credēte occidere ceruū ⁊ occidēte hoiem ex ignorātia culpabili actus occisiōis redit ad nām sue spēi ⁊ est homicidiū/ ita in comedēte bis ex culpabili ignorātia legis i die ieiunij/ actꝰ cōestiōis redit ad nāꝫ sue spēi ⁊ ē intēpantia. Intelligēda sunt h̄ q̄ dr ꝺ igto q. s. nō specificat/ q̄ ad reposita ꝑ se i spē/ secꝰ aūt ē de reductiue ad spēꝫ ꝑtinētibꝰ. ⁊ sic oia cōsonāt. Et hēs ex h solonē dubij relicti i. q. 72. ā. 9. ⁊ resolōnē simpl'r duoꝝ vltimo tractatoꝝ nūc. ꝙ. s. facta pctā ex ignorātia facti culpabil'r siue sint ſm se mala siue nō: redeūt ad nāꝫ sue spēi: qñ culpa ipedit velamen ignorātie a locādo actū extra itētū. dico aūt h: qꝛ tā lenis posset eē culpa negligētie/ vt nō reduceret actū ad ꝑpriā spēm saltē ꝑfecte: vt pꝫ in eo q̄ ex leuissima culpa negligētie in discernēdo vina ignorāter inebriaꝫ: nō. n. redit tūc ebrietas in nām sue spēi ꝑfecte. ⁊ scito ꝙ in hac difficultate multo tpe sui nō resolutꝰ: ⁊ iō vage scripsi sꝫ nolui mutare iā scripta ꝑꝑ exercitiū.

¶ In eodem quarto articulo in rñsiōe ad primū/ nota ꝙ hec rñsio exponitur inferius in. q. 78. ar. pᵒ ad ꝑmū vbi distinguiꝫ triplex ignorātia ex parte rei scire ſm triplicē scientiā. prima est qua sciꝫ indiuiduū actꝰ eē malū puta l hāc acceptat (?) eē ei aliene eē malā. ¶ Scda qua sciꝫ indiuiduum actus ⁊ tpis eius. s. hoc nūc eē malū. ¶ Tertia est qua sciꝫ indiuiduū actꝰ tpis ⁊ executiōis. s. hoc nūc nō eē faciēdū. Ignorātia opposita ꝑme scie est cā pcti. Ignorātia scda ⁊ tertia ē ignorātia electiōis quā author negat hic esse cām pcti. nō ꝙ putet eā nō cāre pctm̄/ vt alij tenēt: sꝫ qꝛ negat eā ānumerari iter gñales cās pcti de q̄bꝰ mō tractat/ qm̄ pctā q̄ fiūt ex scda ⁊ tertia ignorātia nō sunt pctā ex ignorantia/ sed ex passione vel habitu vt in illa questione declaratur.

¶ In eodē quarto articulo dubiū ꝑ nouitijs occurrit de rñsiōe ad ſm: qꝛ stātibꝰ ēt oibꝰ dictis adhuc illa ꝑpō/ pctm̄ additū pctō facit maiꝰ/ vr̄ efficax argumētū sustinere in ꝑposito: qꝛ quū ignorātia seu ebrietas fuerit peccatū si sibi addaꝫ sequens peccatū quantūcūqꝫ minimū faciet maius. ¶ Ad hoc dr ꝙ argumētū hoc ꝯcludit verū/ sꝫ in lr̄a nō affertur ad hoc: nō eñ ē qḋ an seq̄ns pcm̄ diminuat pcm̄ ignorātie: sꝫ affertꝫ ad arguenᵐ qḋ ignorātia nō diminuat seu augeat sequēs pcm̄: qm̄ de h ē q̄stio ꝑn̄tis articuli. ⁊ i lr̄a ad h rñdeꝫ optie/ ꝙ ipā ignorātia adiūcta seq̄nti pctō ñ augeat illḋ sꝫ diminuat illud: ⁊ totū ꝯpositū est ex vtroqꝫ si cōponētia ſm se sumātur: qꝛ plꝰ adimit de grauitate illiꝰ q̄ apponat de grauitate ꝑpria: vñ in lr̄a nō dr ꝙ ambo simul nō hūt tantā grauitatē quātā qḋcūqꝫ eoꝝ seorsuꝫ hꝫ/ sed quātū vnū eorū. s. seq̄ns ſm se grauiꝰ (vt dictum est) haberent.

¶ In eodē articulo quarto dubiū est de quātitate diminutiōis an. s. ignorantia ſm se pctm̄ veniale excuset seq̄ns pcm̄ ex ea a mortali: ⁊ sil'r ignorātia mortalis leuioris ordis excuset seq̄ns a mortali grauioris ordinis vel econtra mortale pctm̄ sequens ex ignorātia veniali faciat illam mortalem: ⁊ sil'r mortale grauioris ordinis aggrauet ignorantiam mortalem in grauiorem ordinem trahendo.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Ad hoc dr̄ q̄ he. q̄ ex dictis d̄ spēb⁹ peccatoꝝ ex igrātia pēdet: qñ nāq̄ ignorantia nō aufert ꝓpriā ꝑfectā spēz deliberato peccato q̄ ex ea fit nō aufert ꝯ̄ns id qđ ex ꝓpa spē sibi vēdicat scilicet esse mortale ꝛ esse mortale grauioris ordinis. ꝓp quod i his q̄ sunt ꝑm se pctā mortalia ꝛ de liberate fiūt in seipsis, quāuis ex ignorātia mortalia sint. qñ ꝟo ignorātia distrahit sequēs peccatū vt spēz alteri⁹ pcti puta ebrietatis vl venatiōis ñ discretissie tūc q̄ pctm̄ sequens nō sortit ꝓpriā spēm quātūcūq̄ ꝑm se esset mortale aut grauioris ordinis nō facit actū ex veniali mortalē nec ex mortali leuioris ordinis mortalē grauioris ordinis quāuis aggrauet vt circūstātia. ꝛ rō est q̄ circūstātia non hñs ꝓpriā spēz nūq̄ aggrauat i infinitū, nūq̄ trāsfert in ꝓpriū ordinē vt in. q. 88. inferius pz. vñ si ebrietas i aliq̄ sit pec catū veniale homicidiū ꝯ̄ns nō faciet peccatū mortale: ꝛ sil'r si circūspecta aliq̄liter venatio est pctm̄ veniale homicidiū sequēs nō faciet pctm̄ mortale: ꝛ si ebrietas vel venatio sunt pctā leuioris ordis q̄ꝫ homicidiū nō trahent in ordinē grauitatis homicidij quāuis aggrauet ex tali effectu.

1.q.9.ā.2.ꝛ.q.10.ā.3. Et 22.q.15.6.ā.1.cor. Et 3 q.46.ā.7 ad.3. Et ꝟi.q.5.ar.10.cor.ꝛ.q.22.ar.9 ad.3.et 6.

¶Sup.q.77.art.1.

In priori articulo.q.77.sol⁹ modus q̄ passio mouet voluntatē declarādus occurrit ad dendo ad dicta in articulo scđo.q.9. vbi eadē.q. ex pte volūtatis absolute agitata ē: mod⁹. n. in ordine ad cāndū peccatū ex pte ipsius passionis tractat. Modus igit ē q̄ passio afficiēs appetitū afficit ꝓportionalit' per viā redūdātie phātasiā, sunt. n. vt i scđo de aia dr̄ appetitiuū ꝛ phātasticū aie indistincta loco, entomis decisis attestātibus, ꝛ sicut ad linguā colera infectā gust⁹ iudiciū erroneum fit, ita ad appetitū passiōe ifectuz imutat phātasia ꝛ iudiciū ēt estimatiue ꝯ̄n. ꝛ q̄ intellectus mouetur a phantasmate consequens est vt a phantasmatib⁹

¶De causa peccati ex parte appetitus sensitiui. Questio.77.

Deinde cōsiderādū ē d̄ cā pcti ex parte appetit⁹ sensitiui: vtrū passio aie sit cā pcti. ¶Et circa h̄ q̄rūt octo. ☞ Prio vtrū passio appetitus sensitiui possit mouere vel iclinare volūtatē. ☞ 2° vtrū possit superare rōnē ꝯ̄ ei⁹ sciaz. ☞ 3° vtrū pctm̄ qđ ex passione ꝓuenit sit pctm̄ ex ifirmitate. ☞ 4° vtruz hec passio q̄ est amor sui sit cā omnis peccati. ☞ 5° de illis tribus cāis q̄ ponunt. 1. ioan. 3. ꝯcupiscētia oculoꝝ, ꝯcupiscētia carnis: ꝛ superbia vite. ☞ 6° vtrū passio q̄ ē causa pcti diminuat ipm̄. ☞ 7° vtrū total'r excuset. Octauo vtrū pcm̄ qđ ex passiōe ē possit esse mortale.

¶Utrū voluntas moueatur a passione appetitus sensitiui. Articulus.1.

Ad primū sic ꝓcedit. Uidetur qđ voluntas nō moueat a passiōe appetitus sensitiui. nulla.n. potentia passiua mouetur nisi a suo obiecto: volūtas āt ē potētia passiua et actiua sil' inquantum est mouēs ꝛ mota: sic philosophus dic in. 3. de aia vl'r de vi appetitiua. cū ḡ obiectum volūtatis non sit passio appetitus sensitiui: sed magis bonuz rōis, videtur q̄ passio appetit⁹ sensitiui ñ moueat voluntatem. ¶℣. Supior motor nō mouetur ab iferiori: sic aia nō mouet a corpe: sz voluntas q̄ ē appetitus rōnis cōparat ad appetitum sensitiuū sic motor supior ad iferiorem. Dicit.n. ph̄s in. 3. de aia, q̄ appetit⁹ rationis mouet appetitū sensitiuū, sicut in corporibus celestib⁹ spera mouet sperā. ergo voluntas nō p̄t moueri a passiōe appetitus sensitiui. ¶℣. Nullū imāle pōt moueri ab aliquo māli: sz volūtas ē potētia q̄dā imaterialis: nō enim vtit organo corpali cuz sit in ratione: vt dr̄ in. 3. de aia. appetitus autem sensitiuus est vis materialis, vtpote fūdata in organo corporali. ḡ passio appetitus sensitiui nō p̄t mouere appetitū itellectiuū.

Sed ꝯ̄ Est q̄ dr̄ danie. 13. Concupiscentia subuertit cor tuum.

Rñdeo Dicendum, q̄ passio appetitus sensitiui ñ p̄t directe trahere aut mouere volūtatē: sz idirecte p̄t. ꝛ h̄ dupliciter. Uno q̄dē mō ꝑm quādā abstractionem: cū.n. oēs potēt aie i vna eēntia anime radicent, nece est q̄ qñ vna potētia intenditur in suo actu, altera in suo actu remittatur, vel ēt total'r in suo actu ipediat: tū q̄ ois ꝟtus ad plura dispsa fit minor. vñ eꝯ̄rio quando itēdit circa vnū minus pōt ad alia dispergi, tū q̄ in opibus aie requiritur quedam intentio: que dū vehemēter applicatur ad vnū nō p̄t alteri vehemēter attēdē ꝛ secūdum hūc modū p quādā distractionē quando motus appetitus sensitiui fortificatur scđz quācūq̄ passionē, nece ē q̄ remittat vel totaliter impediatur motus propri⁹ appetitus rationalis qui est volūtas. Alio mō ex parte obiecti volūtatis qđ est bonū rōne apprehensum: impeditur em̄ iudiciū ꝛ apphensio rationis pp vehemētē ꝛ iordinatam apprehensionem imaginationis ꝛ iudiciū ꝟtutis estimatiue: vt pz in amentibus. Manifestum est autem q̄ passionē appetit⁹ sensitiui sequitur imaginatiōis apphensio ꝛ iudiciū estimatiue: sicut etiam dispositionē linḡue sequitur iudiciū gustus. vnde videm⁹ q̄ hoies in aliqua passione existentes non facile imaginationem auertunt ab his circa que afficiūtur. vñ per ꝯ̄ns iudiciū rōnis plerūq̄ sequit passionē appetitus sensitiui ꝛ per ꝯ̄ns motus voluntatis qui natus est semper sequi iudicium rationis.

Ad primū Ergo dōm, q̄ per passionē appetit⁹ sensitiui fit aliqua imutatio circa iudiciū de obiecto voluntatis: sicut dictū est. quāuis ipsa passio appetitus sensitiui non sit directe volūtatis obiectū. ¶Ad ꝑm dōm, q̄ superi⁹ nō mouetur ab inferiori directe. sed indirecte quodāmodo moueri potest: sicut dictū est. ¶Et similiter dicendum est ad tertium.

¶Utrū rō possit superari a passione cōtra suam scientiam. Artic.2.

Ad scđm Sic ꝓcedit. Uf q̄ rō non possit supari a passiōe ꝯ̄ suam sciam. Fortius em̄ nō vincitur a debiliori: sz scia pp suā certitudinem est fortissimū eorū q̄ in nobis sunt: ergo nō pōt supari a passiōe q̄ est debil' ꝛ cito transiens. ¶℣. Uolūtas nō est nisi boni vel apparentis boni: sed cū passio trahit volūtatem in id qđ est vere bonum nō inclinat rōnē cōtra sciam. cū aūt in trahit eā in id qđ est apparēs bonū ꝛ nō exñs trahit eā id qđ rōni vr̄. hoc aūt est in scia rōnis qđ ei vr̄. ergo passio nunq̄ inclinat rōnem cōtra suam sciam. ¶Si dicatur q̄ trahit rōnem scientē aliquid in vniuersali vt contrariū iudicet in particulari. ¶Contra. Ulis ꝛ particularis ꝓpō si opponantur, opponunt ꝑm contradictionem: sicut omnis homo ꝛ nō ois hō: sed due opiniones que sunt contradictorie sunt cōtrarie: vt dr̄ in. 2. perihermenias. si igitur aliquis sciēs aliquid in vl'i iudicaret oppositū in singulari, seq̄ret q̄ haberet simul contrarias opiniones: qđ est impoſe. ¶℣. quicūq̄ scit vl'e scit ēt pticulare q̄ nouit sub vl'i cōtineri: sicut q̄ scit omnem mulam esse sterilē, scit hoc aial esse sterile dūmodo ipm sciat eē mulā: vt pz p id qđ dr̄ in. 1. posterioꝝ sed ille qui scit aliq̄d in vl'i, puta nullā fornicationē esse faciēdam. scit hoc pticulare sub vniuersali cōtineri. puta hūc actū esse fornicariū. ergo videtur qđ etiam in particulari sciat. ¶℣. Ea que sunt in voce sunt signa intellectus aie ꝑz ph̄m: sz hō in passiōe exñs frequēter cōfitet id qđ eligit esse malū etiaz in particulari. ergo ēt in pticulari hz sciam: sic igitur vr̄ q̄ passiones nō possint trahere rōnē cōtra sciam vl'em: q̄ nō pōt esse q̄ habeat sciaz vl'ez ꝛ estimet oppositū i pticulari.

Sed ꝯ̄ Est, q̄ dicit apl's ro. 7. Uideo aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis mee: ꝛ captiuātē me i lege pcti. lex āt q̄ ē i mēbris ē ꝯcupiscētia d̄ q̄ sup locut⁹ fuerat: cū igf cōcupiscētia sit passio q̄dā, vr̄ q̄ passio trahat rōnē ēt ꝯ̄ hoc q̄ scit.

Rñdeo Dōm, q̄ opio socratis fuit vt ph̄s dr̄ in. 7. ethi. q̄ scia nūq̄ posset superari a passiōe. vñ ponebāt oēs virtutes esse scias: ꝛ oia pctā esse ignorantias. in quo quidē aliqual'r recte sapiebat: q̄ cuz voluntas sit boni vel apparentis boni nūq̄ volūtas in malū moueretur nisi id qđ nō est bonū aliqual'r rōni bonū appareat: ꝛ ꝓpter hoc volūtas nūq̄ i malū tēderet, nisi cū aliqua igrātia vl' errore rōnis. Uñ dr̄ ꝓuer. 14. Errāt q̄ opant malū. Sz q̄ experimēto pz qđ multi agūt ꝯ̄ ea q̄rū sciam hñt (ꝛ h̄ ēt authoritate dīna cōfirmat: ꝑm illud luc. 12. Seruus qui cognouit volūtatē dñi sui ꝛ non fecit plagis vapulabit mltis. Et iaco. 4. dr̄, Scienti bonū facere ꝛ nō faciēti pcm̄ ē illi) nō simpl'r verū dixit. sz opz distinguere: vt ph̄s tradit in 7. ethi. Cū em̄ ad recte agēdū hō dirigatur duplici scia. s. vl'i ꝛ pticulari: vtriusq̄ defect⁹ sufficit ad hoc q̄ ipediat rectitudo volūtatis ꝛ opis: vt. s. dcm̄ ē. Cōtigit ergo q̄ aliq̄s hz sciam in vl'i, puta nullā fornicationē eē faciēdā: sz tñ nō cognoscat i pticulari hūc actū q̄ est fornicatio nō esse factēdū: ꝛ hoc sufficit ad hoc q̄ volūtas nō sequat vl'em sciam rōnis. Et iterū cōsiderādū est q̄ nihil ꝓhibet aliq̄d sciri in hitu qđ tñ actu nō ꝯ̄sideratur. Pōt igit ꝯtigere q̄ aliq̄s ēt rectā sciaz hēat in singulari ꝛ nō solū in vl'i, sz tñ in actu non cōsideret: ꝛ tunc nō vr̄ difficile, q̄ p̄ter id qđ actu nō ꝯ̄siderat hō agat. Qđ aūt hō nō cōsideret in pticulari id qđ hitualiter scit: qñq̄ q̄dē ꝯtigit ex solo defectu intētiōis, puta cū hō sciēs geometriā nō itēdit ad ꝯ̄siderāduz geometrie ꝯclusiōes, q̄s statiz in ꝓmptu hz ꝯ̄siderare. qñq̄ āt hō nō ꝯ̄siderat id qđ hz in hitu pp aliqđ impedimētū supueniēs: puta pp aliquā occupationē exteriorē, vel pp aliquā ifirmitatē corpalē. ꝛ hoc mō ille q̄ est in passiōe ꝯstitut⁹ nō ꝯ̄siderat in pticulari id q̄ scit in vl'i, inquātū passio ipedit talē cōsiderationē. Impedit āt tripl'r. Prio q̄dē p quādā distractionē: sicut supra expositū ē. Scđo p ꝯ̄rietatē: q̄ plerūq̄ passio inclinat ad ꝯ̄riuz hui⁹ q̄ scia vl'is hz. tertio p quādā imutationē corpalē, ex qua rō q̄dāmō ligat ne libere iactū exeat: sicut ēt sōn⁹ vl' ebrietas quadā corpali trāsmutatiōe facta ligāt vsuz rōnis. ꝛ q̄ hoc ꝯtingat i passionib⁹ pz ex h̄ q̄ aliqñ cū passiōes multū intēdunt hō amittit totaliter vsuz rōnis: multi em̄ pp abūdātiā amoris ꝛ ire sunt in insaniā ꝯuersi. ꝛ p hūc modū passio trahit rōnē ad iudicādū in pticulari cōtrā sciam quā hz in vniuersali.

Ad primū Ergo dōm, q̄ scia vl'is q̄ ē certissima nō hz p̄ncipalitatē in opōne: sz magis scia pticularis eo q̄ opōnes sunt circa singularia. vñ nō ē mirū si in opabilib⁹ passio agit ꝯ̄ sciam vl'ez absente cōsideratiōe in pticulari. ¶Ad ꝑm dōm q̄ hoc ipm qđ rōni videat in pticulari aliq̄d bonū q̄ nō ē bonū, ꝯtingit ex aliq̄ passiōe. ꝛ tñ h̄ pticulare iudiciū est ꝯ̄ vl'em sciam rōnis. ¶Ad tertiū dōm, q̄ nō posset cōtingere q̄ aliq̄s hēt simul in actu sciaz aut opinionē veram de vl'i affirmatiuo, ꝛ opinionē falsam de pticulari negatiuo, aut ecōuerso: sed bñ p̄t ꝯtigere q̄ aliq̄s habeat verā sciaz habitual'r de vl'i affirmatiuo ꝛ falsaz opinionē in actu de pticulari negatiuo: act⁹ em̄ directe nō ꝯ̄riat hitui. sed actui. ¶Ad quartū dōm, q̄ ille q̄ hz sciam in vl'i pp passiōez ipedit ne possit sub illa vl'i sumere ꝛ ad ꝯclonē ꝓuenire: sz assumit sub alia vl'i quā suggerit inclinatio passiōis ꝛ sub ea ꝯcludit. vñ ph̄s dicit in. 7. ethi. q̄ syllogismus incōtinētis hz quatuor ꝓpōnes: duas vl'es, quarū vna est rōnis, puta nullā fornicationē esse cōmittendam. alia est passionis, puta delectationem esse sectādā. Passio igit ligat rōnem ne assumat ꝛ ꝯcludat sub prima. vñ ea durāte assumit ꝛ ꝯcludit sub scđa. ¶Ad quintū dōz, qđ sicut ebrius qñq̄ ꝓferre p̄t ꝟba significantia ꝓfundas sentētias, quas tñ mēte dijudicare nō pōt ebrietate ꝓhibēte, ita in passiōe exñs etsi ore proferat hoc nō esse factendū, tamē interius hoc animo sentit qđ sit faciēdum: vt dicitur in. 7. ethi.

¶Utrum peccatū qđ est ex passiōe, debeat dici ex infirmitate. Artic.3.

Ad tertiū Sic ꝓcedit. Uf q̄ pctm̄ qđ est ex passiōe nō dēat dici ex infirmitate. passio em̄ est q̄daz vehemēs mot⁹ appetit⁹ sensitiui: vt dictū est. vehemētia aūt mot⁹ magis attestat fortitudini q̄ꝫ infirmitati. ergo pctm̄ qđ est ex passione nō dz dici ex infirmitate. ¶℣. Infirmitas hois maxie attendit ꝑm illud qđ est in eo fragilius, hoc aūt est caro. vñ dr̄ in ps. Recordat⁹ est q̄ caro sunt. ergo magis debet dici pctm̄ ex infirmitate qđ est ex aliquo corporis defectu q̄ꝫ qđ est ex aie passione. ¶℣. Ad ea nō vr̄ hō esse infirm⁹ q̄ eius volūtati subdunt: sed facere vel non facere ea ad que passio inclinat, hois voluntati subdit: ꝑm illud geñ. 4. Subter te erit appetitus tu⁹ ꝛ tu dñaberis illius ergo peccatum quod est ex passione non est ex infirmitate.

Sed contra Est, qđ Tullius in 4. lib. de tuscu. q̄. omnibus passiones aie egritudines vocat. egritudines āt alio noie ifirmitates dicunt. ergo pctm̄ q̄ ē ex passiōe dz dici ex ifirmitate.

Rñdeo Dōm, q̄ cā pcti ꝓpria est ex parte aie in qua p̄ncipal'r est pctm̄. pōt āt dici ifirmitas in aia, ad silitudinē infirmitatis corpis. dr̄ aūt corp⁹ hois esse infirmū qñ debilitatur vl' ipedit in executione ꝓprie opationis pp aliquā inordinationē partiū corpis. ita. s. q̄ hūores ꝛ mēbra hois nō subdant ꝟtuti regitiue ꝛ motiue corpis. vñ ꝛ mēbrum dr̄ esse infirmū qñ nō pōt ꝑficere operationē mēbri sani: sicut oculus qñ nō pōt clare videre: vt dicit ph̄s in. x. de historijs aialiū. vñ ꝛ infirmitas aie dr̄ qñ impeditur aia in ꝓpria operatione ꝓpter inordinationē partiū ipsius. sicut aūt ptes corpis dñr esse inordinate qñ nō sequunt ordinem nāe. ita ꝛ partes aie dñr esse inordinate qñ nō subdunt ordini rationis: rō em̄ est vis regitiua partiuz anime. Sic ergo qñ extra ordinem rationis vis concupiscibilis aut irascibilis aliqua passiōe afficitur ꝛ per hoc impedimentum prestatur modo predicto debite actioni hominis, dicitur peccatum esse ex infirmitate: vnde ꝛ philosophus in. 1. ethi. comparat incontinentem paralytico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipse disponit.

Ad primū Ergo dōz, qđ sicut quāto fuerit motus fortior in corpore preter ordinem nature, tanto est maior infirmitas, ita quanto fuerit motus fortior passionis preter ordinem rationis, tanto est maior infirmitas anime. ¶Ad secundū dōm, qđ pctm̄ principaliter consistit in actu voluntatis: qui non impeditur per corporis infirmitatem, potest enim q̄ est corpore infirmus promptam habere voluntatem ad aliquid faciendum. impeditur autem per passionem: vt supra dictum est. vnde cum dicitur peccatum esse ex infirmitate magis est referendum ad infirmitatem anime q̄ꝫ ad infirmitatem corporis. Dicitur tamen etiam ipsa infirmitas anime infirmitas carnis, inquantum ex conditione carnis passiones anime insurgunt in nobis: eo qđ appetitus sensitiuus est virtus vtens organo corporali. ¶Ad tertiū dicendū, quod in potestate quidem voluntatis est assen-

sic compositis iudicio estimatiue mouetur itellectus ad indicādum idez: presertim q̄ iudiciū est de singulari in quo plurimā viz obtinet iudiciuz cogitatiue. Rursus ex h̄ q̄ appetit⁹ sensitiuus passione vehementi afficitur hic hō nō soluz ꝑm illā partē sz absolute mutatur anima liter ꝛ est aliter dispositus. ꝛ ratio ē, q̄ appetit⁹ aialis est prio propter totū supposītū vt ex dictis in prima pte pz. In hoc em̄ differt ab appetitu nāli singularū potentiarū ꝛ partiū: ꝛ propter hoc dat⁹ est anā aiali. ex hoc aūt q̄ h̄ hō est alr̄ disposit⁹ sequit vt aliq̄d sit sibi durāte illa dispōne cōueniens qđ prius nō erat: qđ q̄ absolute ꝛ ꝑm rōnē est discōueniens. Incipit nāq̄ cōueniētia ex alteratiōe extremoꝝ variaro ex hoc āt q̄ aliq̄d ē ꝯueniēs mō huic sic disposito sequitur et q̄ ꝑm iudiciū estimatiue ꝛ rationis iudicet illud sibi nunc cōueniens: q̄ q̄lis vnusquisq̄ est talis ei sinis vr̄. ꝛ sic dispō subi passiōe facta mutat iudiciū rōnis de obiecto qđ ē motiuum voluntatis: ꝛ sic ex p te obiecti passio mouet voluntatem. hec via ex parte obiecti ē tutior. prima et parte ipsarum potentiarum hanc adinuit. et neutra autem vt vides si memores dictorum voluntas necessitatur: quia ex parte obiecti, motio est et ad necessitatem requiritur alter motor ex parte subiecti, ad exercitium actus: propter quod voluntas huiusmodi libere sequens huiusmodi obiectum, peccat.

Mal.q. 3. art.9.

¶Sup artic. scđm.

In art. scđo 77. q. dum occurrit de conclusiōe approbatiua opinionis Socratis. s. volūtas nūq̄ in malū tendit, nisi cum aliqua ignorātia vel errore rōnis: ꝛ de eius rōne q̄. s. volūtas est solū boni, vel apparentis boni. Cōtra conclonē nāq̄ currunt argūta sco. in. 3. sen. distī. 36. 1°, ex ar. pis. stāte scia in vl'i ꝛ pti, volūtatē nō posse i opp'm errorē. ¶2°. ex mltis autoritatib⁹ aug. dicētib⁹ q̄ quandoq̄ scientes peccamus. ¶3°. ex authoritate ari. scđo ethi. q̄ scire parū aut nihil valet ad ꝟtutē. si em̄ rectitudo itellus exigit ad bñ velle tūc scire multum valeret ad ꝟtutē: imo scq̄tur q̄ nō eēt ꝑsuadenduz alicui q̄ bñ vellet, sz q̄ recte cōsideraret. ¶Preterea. Rectitudo rōnis tā in practicis q̄ꝫ i speculatiuis cōstat ex termis ꝛ forma sibi ꝑfecti. igit rō practica erit ex se ꝑfecta q̄cq̄d in appetitu sequat: ꝛ ꝯ̄r pōt volūtas male eligere itellectu exñte ꝑfecto. ¶Preterea. Arguo ad idē: q̄ stat q̄ rō ostēdat vtrūq̄ oppositūz ꝑm q̄ ē: puta furari ꝛ nō furari, ē. n. oppositorū ꝛ q̄ volūtas determinet se ad vnum q̄ vult. ꝛ q̄ h̄ sic sit testat ari. in. 9. meta. vbi vult q̄ scia sit oppositorū: sed a ꝓhere si. i. ab electiōe determinet ad vnū. nō igitur opz intellectū errare vel ignorare ad hoc q̄ volūtas male velit. ¶Cōtra rōnez vero q̄ inefficax vr̄, stat em̄ intellectū in nullo errare ꝛ volūtatem peccare appetendo vere bonū apphēsum nō debito mō. ¶Ad hāc dubitationē lz in prio articulo sequentis. q. in rñsio ne ad primuz videat tractanda, q̄ ibi cōsummatur qđ hec de pctō ꝯ̄ sciaz q̄ hic tractat ex vna pte tm̄. s. ex parte passionis. Propter opinionē tñ socratis hic approbatam dr̄ cū authore: q̄ impossibile est volūtatem peccare absq̄ ignorātia vel errore i tellect⁹ ꝓpter rōnē in sra allatā. Sz sunt h̄ duo aduertēda. prio q̄ ignorātie noie in ꝓposito itelligit ēt ipsa actualis incōsideratio. Et ex hoc soluunt oia argumēta ꝯ̄ positū errorē intellectus: ex hoc em̄ habes qđ sufficit ad apparens bonum qđ actuali in consideratione transferatur de ordine veri boni in nō vere bonū: vt de peccato angeli in prima parte dictū est. Et per hoc soluitur obiectio ꝯ̄ rōnē allata. ¶Scđo qđ apphensio requisita ad hoc q̄ volūtas appetat aliq̄d, nō enim ferri potest nisi in apprehensum non est quecūq̄ cognitio: alioquin itellectio speculatiua sufficeret, cuius oppositum habetur ex tertio de anima: sed est cognitio iudicans ꝛ precipiēs hoc esse appetenduz nunq̄ enim aliquis aliquid appetit qđ non iudicat appetendum indicio subito vel deliberato expedito vel ipedito ꛛc. Nunq̄ etiam aliq̄s indicata appetenda esse eliget nisi imperet sibi ipsi animus appetendum esse. Et hoc autem patet qđ si appetendum aliquod est vere iudicatum bonum quando sicut vbi ꛛc. ꝛ sufficiēter preceptum oportet sequi electionem vt patet per aug. in octauo cōfess. ꝛ arist. in septimo ethi. ꝛ supradicta: ꝛ sic erit electio bona. Si autem appetendum non est vere iudicatum, aut sufficienter preceptū bonum, tunc cuz mala electione, defect⁹ positiue vel negatiue est in intellectu, dum volūtas fertur in bonum non vere, sed apparens ex illo defectu. ꝛ q̄ hec duo membra distinguuntur contradictorie cōsequens est ꝛ non sit dare medium. Ad obiecta autem in oppositum dicitur q̄ authoritates omnes dicentes hominem appetere contra sciētiā intelligunt ꝯ̄ scientiam habitualez vel actualem in vl'i, vel actualem particularis absolute vt in responsione ad primuz articuli primi sequētis. q. dicitur. Unde articulus parisiensis de intellectu in vniuersali ꝛ particulari ꝑm se consideratō in actu verus est, cū quo stat ignorantia particularis in cōparatione. Posset quoq̄ dici q̄ est ver⁹ de pticulari in actu ēt relato: quoad actū iudicij nō preceptiui. Cuz tali enim iudicio stat oppositū iudicium precipiēs in quo est defectus. Authoritas arist. loquitur de scientia morali distincta contra sciētiā prudentie, ꝛ de illa quum sit vniuersalium constat parum vel nihil valere, de ista autem constat eē formam ꝛ diffinitionem virtutum. Et quoniam hec dependet ab appetitu recto ꝛ econtra, ideo oportet vitioso suadere ꝛ qđ consideret iudicet ꝛ solicitetur recte, et qđ mutet appetitum: alterum enim sine altero insufficiens inuenitur. ¶Ad primam

1.q.85.ā 3. ad.4. Et.2.di. 22.q.2. ar.2.ad 5. ꝛ i exp. lit. si. Et.4.d. 19.q.2. ā.3.q.1. ad.2. Et mal. q.3.ar.8 ad 5.et ā.9.10. ꝛ xj. ꝛ.12. cor. Et psal. 9.co.3.

Universidad de Deusto Biblioteca

3. 5.co. 2.q.84. ā.3.ad 3m.Et 22e.q. 25.a.7. ad 1m.ꝛ q.153.ā. 5.ad 3m. Et.2.d. 42.q.2. ā.1.cō. Et mal. q.8.ā.1. ad 19m.

rōnē ꝙ rectitudo rōnis pēdet ex solis terminis i forā sillogistica dicitur qđ maior ista est falsissima vlr. Et rō ē qr q̄dā rō est in ratione secūdum se/ꝛ hec ex solis terminis pendet. q̄dam est in ratione ñ secundum se/ sed vt mota ab appetitu: ꝛ ista dependet non ex solis terminis sed ex connexione cōformi appetitui recto. vnđ in sexto ethi. dicit/ꝙ verū intellectus practici est confesse se habēs appetitui recto, vnde quum prudentie scia sit in intellectu vt subest volūtati (vt pz ex. dcis) rectitudo rōis ei⁹ nō ex euidentia terminoꝝ ad rōnē absolute sed ad rōnē motā a recto appetitu dependet/ꝛ si hui⁹ rñsiōis ñ es capax distigue ꝙ rectitudo rōnis ꝭm se pendet ex terminꝭ ꝛ forma sillogismi: ſʒ vt iudicāda a nobis ꝛ pceptiua pēdet ex appetu i moralib⁹: qr q̄lis vnusq̄sq ē talis ei finis vr/ꝛ iō ē ipole qđ sit perfecta rō sola ex terminis et syllogismo q̄cq̄d in volūtate sit opʒ.n. volūtatē eē bñ disposita si rō pfecta sit rōe morali particularissima sine dfectu/vt dcm̄ ē/ vtraq rñsio bona vr: ſʒ pma est formalis ꝛ pfunda. Ad rōnē aliā q̄ ē olum difficillima: qm̄ tāgit pmā radicē dr ꝙ i hoc ipso ꝙ volūtas dterminat se ꝛ itellectū ad alteꝝ oppositoꝝ ꝙ ē malū/interuenit igrātia aliq̄/oz nāq voluntate aliq̄d appetēte illđ iudicari appetēdū nūc hic ꝛc. Et quū in ꝟitate nō sit appetēdū pʒ ignorātia aliq̄: ſʒ an ignorātia sit pri⁹ natura q̄ appetit⁹ difficile ē videre. Ex eo nanq ꝙ obm̄ est volūtatis illđ sic iudicatū pri⁹ nā vr/ex eo ꝟo ꝙ effectus volūtatis vr determinātis intelim iuxta doctrinā arist. posterius nā videt.

¶Ad hoc dr ꝙ determinatio intellect⁹ ad alterā partē in moralibus quū ꝯtingētia sint/ qm̄ ex passiōe ꝯuenit/puenit manifeste electionē/vt pʒ ex supra declaratis/sed qm̄ hoc est p accñs/ absolute loquēdo de determinatiōe intellect⁹ dōm simplr est qđ volūtas determinat intellectū ad iudicandum alterū oppositorū faciendum:

3.q.108. art.3.ad 4.et 2. di.42.q 2.ar.1. Et mal. q.8.ar.1 ad.23.

tire vel nō assentire his in q̄ passio iclinat: ꝛ p tāto dr nr̄ appetitus sub nobis eē. sed tñ iste assensus vel dissensus voluntatis impeditur per passionē modo predicto.

¶Utrū amor sui sit pn̄m ois pcti. Arti. 4.

AD quartū Sic pceditur. Uř quod amor sui ñ sit pncipiū omnis pci. Id.n. quod est ꝭm se bonum ꝛ debitū nō est ppa cā peccati: ſʒ amor sui est ꝭm se bonū ꝛ debitū. Unde pcipit hoi, vt diligat primū sic seipʒ. leuit. 19. ergo amor sui nō pōt eē ppria causa peccati. ¶P. Apl's dicit ro. vij. Occasione accepta peccatum p mādatū opatum est in me omnem ꝯcupiscētiā, vbi glo. dicit: ꝙ bona est lex que dū ꝯcupiscētiā phibet omne malum phibet. qđ dr pp h: qr ꝯcupiscētia est causa ois pcti: sed ꝯcupiscētia est alia passio ab amore: vt supra habitum est. ergo amor sui non est cā omnis peccati. ¶P. Aug. super illud psal. Incensa igni ꝛ suffossa, dicit, quod omne peccatū est ex amore male inflammante vel ex timore male hūiliāte. non ergo solus amor est causa peccati. ¶P. Sicut homo peccat quandoq propter inordinatū sui amorē, ita ēt iterdū peccat pp iordinatum amorē primi. ergo amor sui non est causa omnis peccati.

Sed ꝯ Est, ꝙ augu. dicit. 14. de ci. dei, quod amor sui vsq ad contēptum dei facit ciuitatē babylonis: sed p qđ libet pctm̄ ptinet hō ad ciuitatē babylonis ergo amor sui est cā omnis peccati.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut supra dcm̄ ē: ppria ꝛ per se cā pcti accipiēda est ex pte ꝯuersiōis ad cōmutabile bonū ex qua q̄dē pte ois act⁹ pcti pcedit ex aliq̄ inordinato appetitu alicui⁹ tpalis boni, qđ autē aliq̄s appetat iordiate aliqđ tpale bonum pcedit ex h ꝙ iordinate amat seipsum: hoc.n. est amare aliquē velle ei bonū. Unde manifestum ē ꝙ inordinat⁹ amor sui, est cā omnis peccati.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ amor sui ordinatus est debit⁹ ꝛ nālis, ita. s. ꝙ velit sibi bonū qđ ꝯgruit: ſʒ amor sui iordinat⁹ q̄ pducit ad ꝯtēptū di ponit eē cā peccati ꝭm aug. ¶Ad ꝭm dōʒ, ꝙ ꝯcupia q̄ aliq̄s appetit sibi bonū reducit ad amorem sui sicut ad cām: vt iā dictū est. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ aliq̄s dr amare ꝛ illđ bonū qđ optat sibi: ꝛ se cui bonū optat. Amor igit ꝭm ꝙ dr ei⁹ esse qđ optat: puta ꝙ aliq̄s dr amare vinū vel pecuniā, recipit p cā timorē q̄ ptinet ad fugā mali: oē em̄ pctm̄ puenit vel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni, vel ex inordinata fuga alicui⁹ mali: ſʒ vtrūq hoꝝ reducit ad amorē sui: ppter hoc em̄ hō vel appetit bona vel fugit mala, quia amat seipsum. ¶Ad quartū dōm, qđ amicus est quasi alter ipse: ꝛ ideo qđ peccatur ppter amorem amici: videtur ppter amorem sui peccari.

¶Utrū ꝯueniēter ponat cāe pctōꝝ ꝯcupia carnis, ꝯcupia oculoꝝ, ꝛ supbia vite. Ar. 5.

AD quintū Sic pcedit. Uř ꝙ incōueniēter ponat cāe pctōꝝ eē ꝯcupia carnis, cōcupiscētia oculoꝝ, et superbia vite: qr ꝭm aplm̄. 1. ad Thi. vlti. Radix oīm maloꝝ est cupiditas, ſʒ supbia vite sub cupiditate non ꝯtinet. g nō dʒ poni inter cās pctōꝝ. ¶P. Cōcupiscētia carnis maxime ex visiōe oculoꝝ excitat ꝭm illud Danie. 13. Species decepit te. ergo nō dʒ diuidi cōcupiscētia oculorū cōtra cōcupiscētiā carnis. ¶P. Cōcupiscentia est delectabilis appetit⁹: vt supra habitū est. delectatiões āt cōtingūt nō solū ꝭm visum, sed ēt ꝭm alios sensus. ergo deberet ēt pōi cōcupiscentia audit⁹ ꝛ aliorū sensuum. ¶P. Sicut hō inducit ad peccandū ex inordinata cōcupiscētia boni, ita etiam ex inordinata fuga mali: vt dictū est. ſʒ nihil hic enumerat ptinens ad fugā mali: ergo insufficienter cause peccatorū tanguntur.

Sʒ ꝯ Est, quod dr. 1. ioan. 2. Omne qđ est in mūdo: aut est cōcupia carnis: aut est concupiscētia oculorū: aut superbia vite. In mūdo aūt dr aliquid esse ppter pctm̄. vñ ꝛ ibidē dr ꝙ totus mūdus in ligno posit⁹ est. ergo pdicta tria sūt cāe peccatoꝝ.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut iā dcm̄ ē: inordinat⁹ amor sui ē cā ois pcti. in amore aūt sui icludit inordinat⁹ appetit⁹ boni, vnusq̄sq em̄ appetit bonū ei quē amat. Uñ māifestū est ꝙ inordinat⁹ appetit⁹ boni est cā ois pcti. bonū āt dupl'r ē obm̄ sensibilis appetit⁹: in quo sunt aie passiōes q̄ sunt cā pcti. Uno mō absolute ꝭm ꝙ est obm̄ concupiscibilis. Alio mō sub rōne ardui, put ē obm̄ irascibilis: vt. s. dictum est. Est aūt duplex cōcupia: sicut supra hītū est. Una q̄dē naturalis q̄ est eorū quib⁹ natura corpis sustētat. siue quātū ad cōseruationē indiuidui sicut cibus ꝛ potus ꝛ alia hmōi. siue quātū ad cōseruationē spēi: sicut i venereis. ꝛ horū inordinatus appetitus dr concupia carnis. Alia est concupiscentia aialis: eorū. s. que p sensum carnis sustentationem aut delectationē nō afferūt: sed sunt delectabilia ꝭm apprehensionē imaginatiōis aut alicui⁹ hmōi acceptatiōis: sicut sunt pecunia, ornatus vestium, ꝛ alia hmōi. ꝛ hec quidē aialis cōcupia vocatur concupiscentia oculorū: siue intelligatur cōcupiscentia oculi. i. ipsi⁹ visiōis que fit per oculos: vt referatur ad curiositatem ꝭm quod aug. exponit in. x. confes. siue referatur ad concupiscentiā rerū q̄ exterius oculis pponunt: vt referat ad cupiditatem ꝭm quod ab alijs exponitur. Appetitus aūt inordinatus boni ardui pertinet ad supbiā vite: nam superbia est appetitus inordinat⁹ excellentie: vt inferius dicetur. Et sic patet quod ad ista tria reduci possunt omnes passiones q̄ sunt causa pcti: nā ad duo prima reducunt oēs passiōes ꝯcupiscibilis. ad tertiū aūt oēs passiōes irascibilis: qđ iō nō diuidit in duo: qr oēs passiones irascibilis nāliter cōformātur concupiscentie animali.

Ad primū g dōm, ꝙ ꝭm ꝙ cupiditas iportat vlr appetitū cuiuslibet boni, sic ēt supbia vite ꝯtinet sub cupiditate. quō aūt cupiditas ꝭm ꝙ est spāle vitiū qđ auaritia noiat sit radix oim pctōrum infra dicet. ¶Ad scōm dōm, ꝙ ꝯcupiscentia oculoꝝ nō dr hic cōcupiscentia oim rerū q̄ videri oculis pñt: ſʒ solū earū in qb⁹ nō querit delectatio carnis q̄ est ꝭm tactū, ſʒ solū delectatio oculi. i. cuiuscūq apphensiue ꝟtutis. ¶Ad tertiū dōm, qđ sensus visus est excellentior inter oēs alios sensus et ad plura se extēdēs: vt dr in. 1. meta. ꝛ iō nomen eius transfertur ad oēs alios sensus ꝛ etiā ad omnes interiores apprehensiones vt Aug. dicit in li. de ꝟbis dñi. ¶Ad quartū dōm, ꝙ fuga mali causat ex appetitu boni (vt supra dictum est) ꝛ ideo ponunt solum passiones inclinātes ad bonū tanq cāe earum que faciūt inordinate fugam mali.

ſʒ diuersimode in bonis ꝛ in malis: quia quū neutrū oppositorū hʒ rōnē mali moraliter volūtas ex se sola flectit iudicium quo vult/ad alterū vero oppositoꝝ moraliter malum volūtas ipsa flectit iudiciū/sed nō nisi cōcurrente ad hāc aliquo alio defectu intellectus saltē nō ꝯsideratione oīm ꝯsiderādorum q̄ sufficit ad hoc ꝙ ois mal⁹ ignorās sit vt de peccato angeli dictū fuit. Iudiciū igitur de agēdo vel appetendo morali malo quū in ratione ppositi sit pri⁹ natura volūtate mala ꝛ in rōne acceptari sit posterius natura eadem: ꝛ acceptetur ex aliquo defectu intellectus/qr malum ꝭm se nō est acceptabile/ resoluēdū est in tria in ipsum iudiciū seu indicatū qđ acceptatur/ꝛ in defectum intellectus vñ quodāmodo acceptatur/ et ipsam passiue acceptionem a mala voluntate illatā. ꝛ quo ad duo prima preuenit volūtatē malā vt obiectū/ꝛ cōditio nō nulla eius siue ex parte eius/siue ex parte intelligentis: quo ad tertium aūt est effectus voluntatis. ꝛ sic omnia consona inueniuntur.

¶In eodem articulo nō singularissime vltimas rñsiones et memorata pdicta distinctione cōsiderato semp ꝙ ppōnes scite ꝛ ignorāte in particulari in actu practico nō sunt ꝯdictorie: ſʒ em̄ exñs in passione credat hāc nūc fornicationē ꝭm se nō esse faciēdā/credit tñ omnibus concurrentib⁹ nūc hanc fornicationem esse cōmittendā nisi em̄ hoc aio sentiret nō faceret eā. Cōstat aūt nō esse cōtradictorias illas q̄ nō sunt ad idē sil'r ꝛc. Et si ille in malitia aut passione exñs dicat se sentire in aio ꝯdictionem in actu/mētitur.

1.q.23.ā. 3.ad 3m. 1.q.47. ā.2.cō. 2 sñ.q. 2.ā.7. Et mal. q.3.ā.11.

¶Super articulum sextum.

IN articulo sexto/obmissis tertio quarto ꝛ quinto: duo dubia occurrunt circa responsionē ad primū. supi⁹ nāq in. q. 73. articulo tertio dictum ē qđ grauitas essentialis peccatorum attenditur secundum obiecta/ nunc vero dicit quod magis attēdit ſʒ auersionē/ꝛ ex hoc nascit 2m dubiū qr si grauitas peccati attēdit ꝭm obiectū augmētata, cōuersiōe ad obiectū augebit peccatum: qm̄ ꝯuersio ñ p accidēs ſʒ per se respicit obiectum vnde est grauitas.

¶Ad pm̄ horū dr qđ grauitas peccatorū attēdit ꝭʒ obiecta cāliter/ꝭm aūt auersiones formaliter: quia grauitas ꝯditio est malitie q̄ in auersiōe peccati ꝯsistit. Et ppeā h dr ꝙ mag' attēdit ex pte auersiōis.

¶Ad scōm dr ꝙ aliđ est loq̄ đ obiecto peccati ꝛ aliđ đ ꝯuersione ad obiectum: augmētato nāq obo augeť auersio ꝛ malitia qp se sequit ad illđ vt supi⁹ pʒ. Augmētata āt ꝯuersione ad ipm̄ non opʒ augeri auersionē: qr ꝯuersio ex intentione mensuratur q̄ per accñs respicit obiectū vt causat auersionē: ꝛ ppea in l'ra augmētata conuersio cā per accidēs ponit reu auersiōis.

¶In rñsione ad tertiū eiusdē articuli sexti scito ꝙ author intēdit ꝙ motus voluntatis dupl'r pōt attēdi. s. inquātū pprius voluntati: ꝛ inquātū cōis voluntati ꝛ passioni: si sit intēsus vt proprius volūtati. i. ex ipsa inclinatione voluntatis quāto intensior tāto grauior culpa: et sil'r maius meritū. si autem sit intensus vt cōis. i. ex passionis incitatiōe: sic non quanto intensior tāto grauior culpa: nec maius meritū. Et ratio est quia intensio ista cōsurgit ex causa diminuente rationem volūtarij: peccatum autem et meritum cōsistunt in ratione voluntarij.

Arti.8. q.3. Et mal. q.3. arti.10.

¶Super arti. 7.

IN artic. 7. habes ꝙ peccata sequētia amentiam ebrietatem ꝛ similia quādo fuerūt voluntaria imputantur/ memento qđ nō imputantur vt peccata illarum specierū sed vt circūstātie primoꝝ peccatoꝝ: quū autem audis ꝙ infirmitas corporis volūtaria non excusat a peccatis sequentib⁹/ intellige durante illius infirmitatis affectu: post penitētiā enim etiā si corporis infirmitas pseueret excusatur a peccatis sequentibus. Et hec de isto articulo a me sub breuitate dicta sufficiant: qm̄ nihil aliud necessarium et notatione dignū scribendum occurrit.

¶Utrū pctm̄ alleuiet pp passionē. Arti. 6.

AD sextū Sic proceditur. Uidetur qđ peccatum non alleuietur proper passionē. Augmētū.n. cāe auget effectum: si enim calidum dissoluit, magis calidū magis dissoluit: sed passio est causa peccati: vt habitum est. g quāto ē itēsior passio tanto ē mai⁹ pctm̄. passio igit ñ minuit pctm̄ sed auget. ¶P. Sicut se hʒ passio bōa ad meritū. ita se hʒ mala passio ad pctm̄: sed bona passio auget meritū: tanto.n. aliq̄s mag' vr mereri quanto ex maiori mīsicordia paupi subuenit. ergo etiam mala passio magis aggrauat peccatum quā alleuiet. ¶P. Quāto intentiori voluntate aliquis facit peccatum tāto grauius vr peccare: ſʒ passio impellens volūtatē facit eā vehemēti⁹ ferri in actū pcti. g passio aggrauat peccatum.

Sed cōtra. Passio ipsa ꝯcupiscētie vocat tētatio carnis: sed quāto aliq̄s maiori tētatiōe prosternitur tāto minus peccat: vt pʒ p augu. ergo passio diminuit peccatum.

Rñdeo Dicendum, ꝙ pctm̄ eēntialiter cōsistit in actu libe. arbi. quod est facultas volūtatis ꝛ rationis: passio autem est motus appetitus sensitiui, appetitus autem sensitiuus potest se habere ad libe. arbi. ꝛ añter ꝛ consequenter. Antecedenter q̄dē ꝭm ꝙ passio appetitus sensitiui trahit vel iclinat rōnem vel volūtatē. vt sup dictum est. Cōsequēter aūt ꝭm ꝙ motus superiorum viriū si sint vehemētes redundāt in inferiores: nō.n. pōt volūtas intense moueri in aliquid quin excitet aliq̄ passio in appetitu sensitiuo. Si igitur accipiat passio ꝭʒ quod pcedit actū pcti, sic necesse est ꝙ diminuat pctm̄: actus enim intm̄ ē pctm̄ iquātū ē voluntarium ꝛ i nobꝭ exñs. eē āt aliq̄d in nobꝭ dicitur p rōnē ꝛ volūtatē. vñ quāto rō ꝛ voluntas ex se aliq̄d agūt ñ ex ipulsu passiōis magis est volūtariū ꝛ i nobꝭ existēs: ꝛ ꝭm h passio minuit peccatum inquātū minuit voluntarium. passio aūt ꝯñs nō diminuit pctm̄ sed magis auget vel potius est signum magnitudinis eius: inquantum. s. demonstrat intentionem volūtatis ad actū pcti. ꝛ sic verum est ꝙ quanto aliq̄s maiori libidine vel concupiscentia peccat tanto magis peccat.

Ad pmū Ergo dōʒ, ꝙ passio est cā pcti ex pte ꝯuersionis: grauitas aūt pcti magis attēdit ex pte auersionis, q̄ quidē ex cōuersione sequit per accñs. i. pter intētionē peccātis: cause aūt p accñs augmētate nō augmētant effectus, sed solū cause p se. ¶Ad scōm dōm, ꝙ bona passio ꝯñs iudiciū rationis augmētat meritum: si aūt pcedat (vt. s. hō magis ex passione q̄ ex iudicio rōnis moueat ad bñ agendū) talis passio diminuit bonitatem ꝛ laudeʒ actus. ¶Ad tertiū dōm, qđ etsi motus volūtatis sit intēsior ex passione incitatus: nō tñ ita est voluntatis proprius, sicut si sola ratione moueretur ad peccandum.

¶Utrū passio totalr̄ excuset a pctō. Ar. 7.

AD septimū Sic pcedit. Uř ꝙ passio totaliter excuset a pctō. Quicq̄d em̄ causat inuolūtariū excusat totalr̄ a pctō: ſʒ cōcupiscētia carnis q̄ est quedā passio causat inuolūtariū: ꝭm illud gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritū vt nō quecūq vultis illa faciatis. ergo passio totaliter excusat a pctō. ¶P. Passio causat ignorātiā quādā in particulari: vt dictū est. ſʒ ignorātia particularis totaliter excusat a pctō: sicut supra habitum est. ergo passio totaliter excusat a pcō. ¶P. Infirmitas anime grauior est q̄ infirmitas corporis, sed infirmitas corporis totalir excusat a peccato: vt pʒ in freneticis. ergo multo magis passio q̄ ē infirmitas aie.

Sed cōtra Est qđ apl's ro. 7. vocat passiones pctōrū nō nisi qr pctā causant: qđ non esset si a pctō totaliter excusarent. ergo passiones non totaliter a peccato excusant.

Rñdeo Dōm, qđ ꝭm h solū act⁹ aliq̄s q̄ de genere suo est mal⁹ totaliter a pctō excusat qđ totalr inuolūtarius reddit: vñ si sit talis passio q̄ totalr inuoluntariū reddat actū sequentē totaliter a pctō excusat. alioq̄n nō totalr. ¶Circa qđ duo cōsiderāda videntur. Primo quideʒ qđ aliq̄d pōt esse volūtariū vel ꝭm se: sicut qñ volūtas directe in ipm̄ fert, vel ꝭm suā causam: qñ volūtas fert in causam ꝛ nō in effectum: vt pʒ in eo qui voluntarie inebriatur: ex hoc em̄ quasi volūtariū ei iputat qđ per ebrietatē ꝯmittit. ¶Scđo cōsiderādū ē qđ aliq̄d dr volūtariū directe ꝛ idirecte. directe q̄dē id in qđ volūtas fert. indirecte aūt illud qđ volūtas potuit phibere ſʒ nō phibet. ꝭʒ hoc igitur distinguēdū ē: qr passio q̄nq q̄dē est tāta ꝙ totaliter aufert vsum rōnis. sicut pʒ in his q̄ pp amorē vel irā insaniūt. ꝛ tūc si tal' passio a pncipio fuerit volūtaria, iputat act⁹ ad pctm̄: qr est volūtari⁹ in sua cā: sicut ēt de ebrietate dctm̄ est. Si ꝟo cā nō fuerit volūtaria ſʒ nāl: puta cū aliq̄s ex egritudie vel aliqua hmōi cā incidit in talē passionē q̄ totalr aufert vsuʒ rōnis, act⁹ oio reddit iuolūtari⁹: ꝛ p ꝯñs totalr a pcō excusat. Quq vero passio nō ē tāta ꝙ totalr itercipiat vsū rōnis. ꝛ tūc rō pt passionē excludere diuertēdo ad alias cogitatiōes: vel ipedire ne suū cōsequatur effectū: qr mēbra nō applicātur operi nisi p cōsensum rōnis: vt. s. dictū ē. vñ talis passio nō totaliter excusat a peccato.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ hoc qđ dr, Ut nō q̄cūq vultis illa faciatis: nō est referēdū ad ea q̄ fiūt p exteriorē actū ſʒ ad interiorē cōcupiscētie motū: vellet em̄ hō nūq cōcupiscere malum. sicut ēt exponitur id qđ dr ro. 7. Qđ odi malū illud facio. vel pōt referri ad volūtatē pcedētem passionē: vt pʒ đ incōtinētib⁹ q̄ contra suū ppositū agūt pp suā cōcupiscentiam. ¶Ad ꝭm dōm, ꝙ ignorātia pticularis que totalr excusat est ignorantia circūstantie, quā quidē quis scire nō pōt debita diligentia adhibita. sed passio causat ignorātiā iuris in pticulari dū ipedit applicationē cōis scie ad particularem actū, quā quidem passionem rō repellere pōt: vt dictū est. ¶Ad tertiū dōm, qđ infirmitas corpis est inuolūtaria: eēt aūt sil'e si eēt volūtaria, sic de ebrietate dcm̄ ē: q̄ est quedā corpalis infirmitas.

¶Utrum peccatū quod est ex passione possit esse mortale. Articulus. 8.

mal.q.3. ar.10. et.3.eth. lec.17.

AD octauū Sic pcedit. Uř qđ pctm̄ qđ est ex passiōe nō possit esse mortale. Uentale em̄ pctm̄ diuidit cōtra mortale: ſʒ pctm̄ ꝙ est ex infirmitate est ventale, cum habeat in se causam venie: cum igitur peccatum quod est ex passione sit ex infirmitate: videtur quod nō possit eē mortale. ¶Preterea.

¶Super arti. 8.

IN articulo octauo in rñsione ad ꝭm recole qđ primus modus adulterij et ipsum adulterium in cōuersiōe conueniūt. eiusdem enim sunt speciei. ꝛ in auersione differunt: hoc enim est mortale/illud veniale. ꝛ hinc videbis quod auersio per accidens sequitur ad cōuersionē quā causat passio. At si ex parte obiecti moueatur difficultas distiguat vt in articulo sexto pauloante distinctū est de conuersione et obiecto.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Sup q.78. arti.1. In articulo pmo q. 78. aduerte qd licet omne peccatū humanum reducat in hec tria principia. Ignorantiā passionem et malitiā: in omni tñ peccato inuenit mala volūtas et ignorantia, et de ignorantia quid ē in rñsione ad primū habes vltimā resolutionem et semp aliquā triū ignorantiarū actualiū siue sit ignorantia priuatiue siue ɔrie interuenit. Et qm̄ priuatio p habitū cognoscitur distingue pro nouitijs triplicem scientiam actualē particularis ꝓsequendi vel fugiēdi. Primam qua scitur hoc esse malum. Secūdā qua scit hoc nunc esse malū. Tertiam qua scitur hoc nunc malum relatū ad illud aliud eē sibi peius. et respice ꝙ peccans ex ignorātia laborat ignorantia opposita prime scientie peccās et passiōe seu īfirmitate laborat igrantia opposita scđe scie: peccās vō ex malitia laborat igrātia opposita 3e sciētie. Et sic errāt itellectu omnes q̄ operantur malum. De malitia aūt volūtatis in rñsione ad tertiū singulariter specificat / qn̄ qs peccat ex certa malitia; quod oportet ipsum peccare; ex ipsa electione mali. i. non ex ignorantia / nec ex infirmitate / sed ex ipsa voluntaria electione mali / scienter preponendo bonum sibi coniunctū bono coniuncto illius preamati boni absentie. preponit enim malitiose iniustus bonū lucri iunctum malo iniustitie bono iustitie iūcto absentie lucri. Ita ꝙ electio mali nō ex ignorantia aut passione / est malitia qua peccatur ex industria: electio autē quomolibet mala cōmunis est omni peccato perfecto: vt clare habes inferius articulo quarto in rñsione ad vltimum.

22.q. 162.ar. 2.cor. Et.3.q. 86.ā.4. cor. Et.2.di. 7.q.1.ā. 2.cor. Et.mal. q.2.ā.8. ad.4.et q.3.ā.2. p to.7 ā. 14.cor.7 ad.7.et 8, Et adro. 2.lec.1. co.3.

¶ Super arti. 2. In articulo secūdo eiusdem qōis. 78. aduerte diligenter quod quia peccatū ex certa malitia et ex passiōe non specie sz ḡdu pfectionis et ipfectiōis diffe-

Causa nō est potior effectu: sed passio non potest esse pctm̄ mortale: nō eñ in sensualitate est pctm̄ mortale: vt supra habitū est. ergo pctm̄ qd est ex passione nō pōt esse mortale. ¶ P̄. Passio abducit a rōne (vt ex dictis patet) sed rōnis est cōuerti ad deū vel auerti a deo, in quo cōsistit rō pcti mortalis. peccatū ergo qd est ex passiōe nō pt esse mortale.

Sed cōtra Est, ꝙ apl's dr ro. 7. ꝙ passiōes pctōꝝ operant in mēbris nr̄is ad fructificādū morti. hoc aūt ē ꝓpriū mortalis pcti ꝙ fructificet morti. ergo peccatum quod est ex passione potest esse mortale.

Rñdeo Dōm, ꝙ pctm̄ mortale vt supra dictū est: cōsistit in auersione ab vltimo fine qui est deus. que quidē auersio pertinet ad rōnē deliberantē, cuius etiā est ordinare in finē: hoc igit solummō potest contingere ꝙ inclinatio aīe in aliqd qd cōtrariatur vltimo fini non sit pctm̄ mortale, qr rō deliberās nō pōt occurrere. qd cōtingit in subitis motibus. Cū aūt ex passiōe aliqs ꝓcedit ad actū pcti vel ad cōsensū deliberatū, hoc nō fit subito. vñ rō deliberans pōt hic occurrere: pōt eñ excludere vel saltem impedire passionē: vt dictū ē. vñ si non occurrat est pctm̄ mortale. sicut videmus ꝙ multa homicidia et multa adulteria p passionem committuntur.

Ad primū Ergo dōz, ꝙ veniale dicitur tripl'r. Uno modo ex cā: qr. s. hz aliquā cām venie que diminuit pctm̄. et sic pctm̄ ex infirmitate vel ignorantia dr veniale. Alio modo ex euētu: sicut oē pctm̄ per penitentiā fit veniale. i. veniā cōsequit. Tertio mō dr veniale ex genere: sicut verbū otiosum. et hoc solū veniale opponit mortali. obiectio aūt ꝓcedit de pmo. ¶ Ad 2m dōm, ꝙ passio est cā pcti ex parte cōuersionis. ꝙ autē sit mortale est ex parte auersionis que per accidens sequitur ad cōuersionē: vt dcm̄ ē. vñ rō nō sequit. ¶ Ad tertiū dicendum, qd rō non semper in suo actu totaliter a passiōe ipeditur. vñ remanet ei liberum arbitriū vt possit auerti vel conuerti ad deum. si aūt total'r tolleret vsus rōnis, iam nō esset peccatum nec mortale nec veniale.

¶ De cā pcti q̄ est malitia. Qō. 78.

DEinde Cōsiderādū est de causa pcti que est ex parte voluntatis q̄ dr malitia. ¶ Et circa hoc queruntur quattuor. Primo vtrum aliqs possit ex certa malitia seu industria peccare. Secūdo vtrum quicūqꝫ peccat ex habitu peccet ex certa malitia. Tertio vtrum quicūqꝫ peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Quarto vtrū ille q̄ peccat ex certa malitia grauius, peccet q̄ ille q̄ peccat ex passione.

¶ Utrū aliqs peccet ex certa malitia. Art. 1.

AD primū Sic ꝓceditur. Uf qd nullus peccet ex industria siue ex certa malitia. Ignorantia. n. opponitur industrie seu certe malitie: sed omnis malus est ignorans secūdum phm̄: et prouer. 14. dicitur, Errant qui operantur malū: ergo nullus peccat ex certa malitia. ¶ P̄. Dio. dicit. 4. ca. de diui. no. quod nullus intēdens ad malum operatur: sed hoc videtur esse peccare ex malitia intēdere malum in peccādo: quod enim est preter intentionem est quasi per accñs et nō denominat actū. ergo nullus ex malitia peccat.

¶ P̄. Malitia ipsa peccatum est. si igitur malitia sit causa peccati sequetur quod peccatum sit causa peccati in infinitum. qd est inconueniens. nullus igitur ex malitia peccat.

Sed ɔtra Est, ꝙ dicit iob. 34. Quasi de industria recesserunt a deo et vias eius intelligere noluerunt: sed recedere a deo est peccare. ergo aliqui peccant ex industria seu ex certa malitia.

Rñdeo Dōm, ꝙ homo sicut et quelibet alia res naturaliter hz appetitū boni. vñ ꝙ ad malū eius appetitus declinet cōtingit ex aliqua corruptione seu inordinatiōe in aliquo principiorū hoīs: sic enim in actionibus rerū naturaliū pctm̄ inuenitur. principia autem humanorū actuū sunt intellectus et appetitus tam rōnalis qui dicitur volūtas q̄ sensitiuus. Peccatum igitur in humanis actibus cōtingit qñqꝫ sicut ex defectu intellectus. puta cū aliqs per ignorātiā peccat: et ex defectu appetitus sensitiui. sicut cū aliquis ex passione peccat. Ita etiam ex defectu voluntatis qui est inordinatio ipsius. Est autē voluntas inordinata, qñ minus bonū magis amat. ɔñs autem est vt aliquis eligat pati detrimentū in bono minus amato ad hoc qd potiatur bono magis amato: sicut cum homo vult pati abscisionē mēbri ēt sciēter vt cōseruet vitā quā magis amat. Ita per hunc modū qñ aliqua inordinata voluntas aliqd bonū tpale plus amat (puta diuitias vel voluptatem) q̄ ordinem rōnis vel legis diuine vel charitatē dei vel aliqd hmōi, sequitur ꝙ velit dispendiū pati in aliquo spūaliū bonorū vt potiatur, aliquo tpali bono. nihil aūt est aliud malū q̄ priuatio alicuius boni. et fm hoc aliquis scienter vult aliquod malū spūale quod est malum simpliciter, per quod bonū spūale priuatur vt bono tpali potiatur. Unde dicitur ex certa malitia vel ex industria peccare quasi scienter malum eligens.

Ad primū Ergo dōm, qd ignorātia qñqꝫ quidē excludit scientiam qua aliqs simpl'r scit hoc esse malū quod agitur: et tunc dr ex ignorantia peccare. qñqꝫ autem excludit scientiā qua homo scit hoc nūc esse malū. sicut cum ex passione peccatur. qñqꝫ aūt excludit scientiā qua aliqs scit hoc malū nō sustinendū esse pp cōsecutionē illius boni: scit tñ simpliciter hoc eē malū: et sic dicit ignorare q̄ ex certa malitia peccat. ¶ Ad 2m dōm, ꝙ malum nō pōt esse fm se intētū ab aliquo, pt tñ eē intētū ad vitādū aliud malū, vel ad cōsequēdū aliud bonū: vt dictū est. et in tali casu aliqs eligeret cōsequi bonū p se intentū absqꝫ hoc ꝙ pateretur detrimentū alteri9 boni: sicut aliquis lasciu9 vellet frui delectatiōe absqꝫ offensa dei: sed duob9 ppositis magis vult peccādo incurrere offensam dei q̄ delectatione priuet. ¶ Ad tertiū dōz, ꝙ malitia ex qua aliqs dr peccare pt intelligi malitia habitualis: fm ꝙ habitus malus a pho nominat malitia sicut habitus bon9 nominat virtus. et fm hoc aliqs dr ex malitia peccare, qr peccat ex inclinatione habitus. Pōt ēt intelligi malitia actualis: siue ipsa mali electio malitia noiet: et sic dr aliqs ex malitia peccare inquātū ex mali electione peccat siue ēt malitia dicat aliqua p̄cedēs culpa ex qua orit subsequēs culpa: sicut cū aliqs ipugnat fraternā gratiā ex inuidia. et tunc idē nō est cā suijpsius sed actus interior est cā act9 exterioris, et vnū peccatū est cā alterius nō, tamen in infinitum: qr est deuenire ad aliquod primum peccatū qd nō cātur ex aliquo priori peccato: vt ex supra dictis patet.

¶ Utrū qcūqꝫ peccat ex habitu peccet ex certa malitia. Ar. 2. 1.arti.3. Et rom. 1. lec. 8. col.3.

AD scđm Sic procedit. Uf qd nō ois qui peccat ex habitu peccet ex certa malitia. Peccatum eñ qd est ex certa malitia videtur esse grauissimum. sed quādoqꝫ homo aliquod leue peccatū committit ex habitu: sicut cum dicit verbum otiosum. nō ergo omne peccatum qd est ex habitu est ex certa malitia. ¶ P̄. Actus ex habitu procedentes sunt similes actibus ex quibus hitus generantur: vt dicit in. 2. ethi. sed actus precedētes habitū vitiosū nō sunt ex certa malitia: ergo etiā pctā que sunt ex habitu nō sunt ex certa malitia. ¶ P̄. In his que aliqs ex certa malitia cōmittit gaudet postq̄ cōmisit: secundum illud prouer. 2. Qui letantur cū male fecerint et exultant in rebus pessimis. et hoc ideo qr vnicuiqꝫ est delectabile cū cōseqt id qd intēdit, et q̄ opat qd est ei quodāmō ɔnāle fm hitū: sz ill q̄ peccāt ex hitu post pctm̄ cōmissū dolēt. penitudine eñ replent praui. i. hñtes hitū vitiosū: vt dr in. 9. ethi. ergo pctā que sunt ex habitu non sunt ex certa malitia.

runt: ɔuenit ꝙ in eadē spē q̄ prius adulteriū ex passione cōmisit postmodū habituat9 ex certa malitia adulterat: et ꝙ prius a pte inferiori ꝑturbatus priuabit postmodū trāseūtis actuali iudicio ꝙ hic act9 delectabilis nūc est mal9 postmodū a supiori ichoās ipse electione nō turbatus sed cōnālitate ꝑtus ad tale delectabile solo actuali iudicio p̄ ɔpōnis huius boni delectabilis ad bonum rōnis charitatis priuatus fert. vñ tales habituati ver aiunt dicētes se cognoscere qd male faciūt: et ꝙ volunt nihilominus facere. sciūt. n. actual'r hoc esset nūc malū qd in ip sa passiōe positi dicētes se scire mentiūtur: q̄uis ēt hituati: vt dcm̄ ē laborēt velint nolint ignorātia actuales recti iudicij practici ɔpōnis ꝓsequēde vel fugiende.

¶ Super articu. 3. In articu. 3. eiusdē. 78. q. dubiū occurrit quomodo stant hec duo sil' ꝙ peccare ex malitia nihil alid sit q̄ voluntatem ex seipsa moueri ad malū et ꝙ peccat ex malitia qui ex egritudinali habitudine corporis ad malū mouetur. vtrūqꝫ. n. in hoc art. dr: et nō cōsone: quia magis distat a volūtate infirmitas corpis q̄ infirmitas aīe q̄ in deordinatione appetit9 sensitiui cōsistit: vt in. q. pcedēti dcm̄ est: et cōstat ꝙ peccās ex īfirmitate animi peccat non ex malitia sed ex passione. igit peccās ex egritudinali dispōne corpis non peccat ex malitia. Et cōfirmat qr neutra infirmitas ponit aliqd in volūtate p quā inclinet se ipsa in malum qd est igit ad primū modū infra positū quo voluntas ex seipsa mouetur in malum.

1a.1. Et 2o.1. li.8.co.3

¶ Ad hoc dr ꝙ qr inter appetitū aīalē et nālē hec ē dria ꝙ nālis est ꝓ ptis: aīalis vero est pmo totius: appetit9. n. oculi ad vidēdū est pmo oculi / volūtas aūt irascibilis et ɔcupiscibilis sunt pmo toti9. ideo appetitus naturalis nō variat nisi fm dispositionē illi9 ptis. qual'rcunqꝫ. n. hō sit dispositus mō nō redūdet in oculum eodem mō se habebit appetitus oculi ad videndum et non vidēdum: appetitus autē aīalis nō solū scđm ꝓpriā dispōnē variatur sed fm totius seu suppositi dispōnem nā nō solū al'r se hz volūtas dispositione vel habitu in seipsa affecta et non affecta sed etiā al'r se habet voluntas hoīs affecti aliqua dispositione vel habitu. Et inde ɔuenit ꝙ homo tā fm appetitum sensitiuū habituatus aliquo vitio q̄ fm corporalē cōplonē inclinatus in aliqd delectabile ɔ̄riū recte rōni al'r se hz fm volūtatē q̄ non sit habituatus aut inclinat9 qr eñ qualis vnusq̄sqꝫ est talia ei cōsonāt et naturale est voluntati ferri in cōsonās ipsi volēti. ideo etiā si volūtas ipsa fm se nō sit al'r disposita qr tñ fm suū suppositū est al'r disposita habitu vel plusq̄ habitu naturali. s. egritudine dicitur ex seipsa moueri in malū. vtroqꝫ nāqꝫ modo. s. ex ꝓpria dispōne / et ex dispōne suppositi recte dicitur ex seipsa volūtas moueri: qm̄ volūtati non solū ipsamet / sed suppositum intrinsecum in ratione mouentis est. q̄uis differenter: quia primū conuenit ei vt cōuenit cū appetitu naturali. fm aūt vt ē appetitus aīalis presertim intellectualis vnde ly ex ipsa nō distinguitur cōtra suppositum / sed contra alias partes vt sic q̄ sunt principia humanorum actuum: intellectum. s. et appetitū sensitiuum. Et si non intelligis inclinationes has corporales vide superius in. q. 31. arti. 7.

Sz ɔtra. Peccatū ex certa malitia dr esse qd ē ex electiōe mali. sz vnicuiqꝫ ē eligibile id ad qd iclinat p ꝓpriū hitū. vt dr in. vj. ethi. de hitu virtuoso. ergo peccatū qd est ex hitu est ex certa malitia.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ nō est idē peccare hñtē hitū: et peccare ex habitu. Uti. n. hitu nō est necessariū, sz subiacet volūtati hñtis. vñ et hitus diffinit esse quo qs vtit cū voluerit. et ideo sicut pt cōtingere ꝙ aliqs hñs hitū vitiosum ꝓrumpat in actum virtutis, eo ꝙ rō nō total'r corrūpit p malū habitū: sed aliquid eius integrū manet, ex q̄ ɔuenit ꝙ peccator aliqua operat de genere bonoꝝ, ita etiā pōt cōtingere ꝙ aliqs habēs habitū vitiosum interdū nō ex habitu operetur, sz ex passione insurgēte vel etiā ex ignorātia. sz qñcūqꝫ vtit habitu vitioso necesse est ꝙ ex certa malitia peccet: qr vnicuiqꝫ habenti habitū est p se diligibile id qd est ei conueniēs fm ꝓpriū habitū: qr sic fit ei quodāmō cōnāle fm ꝙ cōsuetudo et habitus vertit i naturā. h' āt qd est alicui cōueniēs fz hitū vitiosum, est id qd excludit bonū spūale: ex q̄ seqt ꝙ hō eligat malū spūale vt adipiscat bonū qd est ei fm habitū cōueniēs. et hoc est ex certa malitia peccare. Un manifestū est ꝙ qcūqꝫ peccat ex habitu peccet ex certa malitia.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ peccata venialia nō excludūt bonum spūale qd est gratia dei vel charitas vnde nō dñr mala simpl'r sz fm q̄d. et pp hoc nec habitus ipsorū pñt dici simpl'r mali, sed solū fm quid. ¶ Ad 2m dicendū, ꝙ actus q̄ ꝓcedūt ex habitibus sunt siles fm spēz actibus ex quibus habitus gñant: differūt tñ ab eis sicut perfectū ab impfecto: et talis est differētia peccati qd cōmittit ex certa malitia ad peccatū qd cōmittitur ex aliq̄ passione. ¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ ille q̄ peccat ex habitu semper gaudet de hoc qd ex habitu opat q̄diu habitu vtit: sz qr pōt habitu nō vti sed p rōnē q̄ nō est totaliter corrupta aliqd aliud meditari, pōt cōtingere ꝙ nō vtēs habitu doleat de hoc qd per habitū cōmisit. plerumqꝫ tñ tales penitēt de peccato, nō quia eis peccatū fm se displiceat: sed propter aliquod incommodum quod ex peccato incurrunt.

¶ Utrum ille qui peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Arti. 3.

AD tertiū Sic ꝓcedit. Uidet ꝙ quicūqꝫ peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Dicit. n. phs in. 5. ethi. ꝙ nō est cuiuslibet iniusta facere q'r iniustus facit. s. ex electione. sz solū hñtis habitū: sz peccare ex certa malitia est peccare ex electione mali. vt dictū est. ergo peccare ex certa malitia nō est nisi habentis habitū. ¶ P̄. Origenes dicit in. 1. piarchō. ꝙ nō ad subitū qs euāt aut deficit, sed paulatim p partes defluere necesse est, sed maximus deflux9 esse videt, vt aliqs ex certa malitia peccet. ergo nō statim a principio, sed p multā cōsuetudinē ex q̄ habitus gñari pōt aliqs ad hoc deuenit vt ex certa malitia peccet. ¶ P̄. Qñcūqꝫ aliqs ex certa malitia peccat, opꝫ ꝙ ipsa volūtas de se inclinet ad malū qd eligit. sz ex natura potētie non inclinat homo ad malū sz magis ad bonū. ergo opꝫ si eligit malū ꝙ hoc sit ex aliquo supueniēti qd est passio vel hitus: sz qñ aliqs peccat ex passione, nō peccat ex certa malitia sed ex infirmitate vt dcm̄ est. ergo qñcūqꝫ aliqs peccat ex certa malitia, opꝫ ꝙ peccet ex habitu.

Sz ɔ̄ Sicut se hz habit9 bonus ad electionē boni, ita hit9 malus ad electionē mali, sz qñqꝫ aliqs nō hñs habitū virtutis eligit id qd est bonū fm virtutē. ergo etiā qñqꝫ aliqs nō hñs habitū vitiosum pōt eligere malū qd est ex certa malitia peccare.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ volūtas al'r se hz ad bonū et al'r ad malū: ex natura eñ sue potētie inclinat ad bonū rōnis sicut ad ꝓpriū obiectū. vñ et oē pcm̄ dr esse ɔ̄ naturā. ꝙ ergo i aliqd malū volūtas eligēdo iclinet, opꝫ ꝙ aliūde ɔtingat. Et qñqꝫ q̄dē ɔtigit ex defectu rōnis sicut cū aliqs ex ignorātia peccat. Qñqꝫ āt ex ipulsu appetit9 sensitiui: sicut cū peccat ex passiōe: sz neutrū hoꝝ ē ex certa malitia peccare. sz tunc solū ex certa malitia aliqs peccat, qñ ipsa volūtas ex seipsa mouet ad malū qd pōt contingere dupl'r. Uno q̄dē mō p hoc ꝙ hō hz aliq̄ dispōnem corruptam inclinantem ad malum, ita ꝙ fm illā dispōnē fit hoī q̄si ɔueniēs et sile aliquod malū. et in hoc rōe cōuenientie tēdit voluntas quasi in bonū: qr vnūqdqꝫ fm se tēdit i id qd sibi est ɔueniēs. talis āt dispō corrupta vel ē aliqs hit9 acq̄situs ex ɔsuetudine q̄ vertit in naturā vel ē aliq̄ egritudialis hitudo ex pte corpis sicut aliqs hñs quasdā naturales iclinationes ad aliq̄ pcā pp corruptionē nature in ipso. Alio mō ɔtingit ꝙ volūtas p se tēdit i aliqd malū p remotionē alic9 ꝓhibētis: puta si aliqs ꝓhibeat peccare, nō qr pcm̄ ei fm se displiceat, sz pp spē vite eterne vel pp timorē gehēne: remota spe p desperationē vel timore p p̄sumptionē, seqtur ꝙ ex certa malitia q̄si absqꝫ freno peccet. Sic igitur patet ꝙ peccatū qd est ex certa malitia sp p̄supponit in hoīe aliq̄ inordinationē: que tñ nō sem p est habitus. vnde non est necessariū ꝙ quicūqꝫ peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ operari q'r iniustus opat nō solū est opari iniusta ex certa malitia, sz etiā delectabil'r et sine graui renisu rōnis: qd nō est nisi ei9 q̄ hz habitū. ¶ Ad 2m dōz, ꝙ nō statim ad hoc aliqs labit ꝙ ex certa malitia peccet. sz p̄supponit aliq̄d: qd tñ nō semp est habitus, vt dictū est. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ illud pp qd volūtas inclinatur ad malū nō semp habitus est vel passio: sed q̄ddā aliud, vt dictū est. ¶ Ad quartū dicēdū, ꝙ nō est similis ratio de elcōne boni et de elcōne mali: qr malum nunq̄ est sine bono nature, sz bonū pōt esse sine malo culpe perfecte.

¶ Utrū ille q̄ peccat ex certa malitia grauius peccet q̄ qui ex passione. Arti. 4.

AD q̄rtū Sic ꝓceditur. Uidet ꝙ ille q̄ peccat ex certa malitia nō peccet grauius q̄ ille q̄ peccat ex passione. Ignorātia eñ excusat peccatum vel in toto vel in parte, sed maior est ignorantia in eo qui peccat ex certa malitia q̄ in eo q̄ peccat ex passione nā ille q̄ peccat ex certa malitia patitur ignorātiā principij q̄ est maxima vt phs dicit in. 7. eth. hz. n. malā existimationē de fine q̄ est principiū in opatiuis. ergo magis excusat a peccato qui peccat ex certa malitia q̄ ille q̄ peccat ex passiōe. ¶ P̄. Quāto aliqs hz maius impellēs ad peccandū, tanto minus peccat: sicut patet de eo q̄ maiori impetu passionis deijcit i pcm̄: sed ille q̄ peccat ex certa malitia impellit ab hitu: cuius est fortior ipulsio q̄ passionis, ergo ille qui peccat ex hitu minus peccat

¶ Super arti. 4. In arti. 4. in responsione ad pmū occurrit dubium: quoniā videtur contrariari supradictis i primo arti. huiusmet qōnis dictum nāqꝫ fuit qd maior est ignorantia peccātis ex passione q̄ ex malitia: qr ille ignorat hoc nunc eē malum: iste vero scit hoc nunc esse malū quāuis ignoret hoc nunc esse peius sibi: modo autem dicitur ꝙ maior est ignorantia peccātis ex malitia. ¶ Ad hoc dicitur tri-

2.q.47. ā.2.cor. Et. 2e. q.73.ā.3. cor. Et.2.d. 7.q.1.ā. 2.cor.fi. Et mal. q.3.ā.13. Et ql.2. ā.15.co.

Universidad de Deusto Biblioteca

pliciter φ ignorātia pt referri ad duo, s. ad ipm pcm̃ vl ad rōnē peccādi si referat ad ipm pcm̃ sic maior ē ignorātia peccātis ex passiōe: qr ignorat hūc actū nūc eē malū: qđ nō latet peccātē ex malitia. Si vero referat ad rōnē peccādi sic ignorātia peccātis ex malitia ē maior. qr ex affectu nimio ad minꝰ bonū errat circa finē pponēdū: φ ē rō peccādi. Ex hoc nāq φ affectꝰ qđ est plus ad lucrū q̄ ad bonū iustitie iudicat bonū lucri magis sectādū. Et inde puenit φ scienter eligit pnari iustitia vt lucretur: scit q̄ iste lucruz eē nūc iniustū qđ ex passiōe peccās ignorat: sz ex nimio amore lucri nescit postponēdū eē bono iustitie φ ē magis ignorare quo ad rōnem peccādi: qr i passiōe exñs nō ex ipo amore vniꝰ boni: sed ex impulsu passionis pturbātē iudiciū nūc reū huius peccat. Et ex h seqt scđa rñsio. s. φ ignorātia peccātis ex malitia ē maior formalr: qr formalr ignorat tā conclō q̄ pnm vt ēt ex. 7. eth. hr: qđ in peccāte ex passione nō accidit vt pz. Ignorātia aūt peccātis ex passione est maior q̄si ɔtualr seu cōcomitāter pro q̄to ē reꝰ poris obti prius eñ ē hoc malū nūc: q̄ h malū nūc esse peiꝰ altero: ac p hoc ignorās formaliter h nūc eē malū: ex ɔñti nescit h nūc esse peiꝰ τ nō ecōuerso. Tertio pt dici φ ignorātia peccantis ex malitia est maior: qr p modū habitus. Ignorātia aūt peccātis ex passione est p modū interruptionis: malus eñ circa finē malū in affectu τ in rōne ē male dispositus: passiōe ṽo ductus male se hz circa finē dū passio tm̃ intercipit vt in copore articuli dicitur.

¶ Sup. q. 79. ar. 1. τ 2.

In ar. 1. τ 2. qō. 79. aduertendū occurrit dubiū in doctrina pcipue autoris qūo pñt hec duo sil stare φ actꝰ peccati sit a deo τ defectus concomitans nullo mō sit a deo sz a cā creata sola. τ q̄uis multe afferātur in. 37. di. 2. sen. in capreolo ex aure. τ durādo obiones due tñ solūmodo afferēde sunt: quibus discussis ola vt puto ppria clara erūt. Prima est ex pte hitudinis entitatis positiue actus ad deformitatē pcti. Scđa ex pte hitudinis entitatis positiue actus ad cām effectiuā. Ex pria igit via ē talis difficultas: deformitas peccati est priuatio ɔrie rectitudinis positiue spēi moralis vitij inherētis actui substrato. ergo necessario causat a causante illā positiuā spēm moralis vitij in substrato actu. ergo causat a deo si ab ipso causat ois positiua entitas actꝰ pcti. añs declarat resumēdo φ in pctō sunt tria: actus spēs moralis vitij τ deformitas. ver. g. in intemperātia sunt tria: actus interior vel exterior: entitas positiua reposita in spē intemperātie afficiens actū: τ deformitas priuatiua: τ quum cōstet φ entitas intemperātie est ɔria entitati temperātie vt frigus calori. τ φ ad vnū cōtrarium positū in aliquo necessario sequitur priuatio alterius contrarij in eodem: vt ad positum frigus in manu sequitur priuatio caloris in eadem. Et φ in hac priuatione cōsistit deformitas peccati intēperātie: qr cōsistit in priuatiōe rectitudi-

q̄ ille qui peccat ex passione. ¶ P̄. Peccare ex certa malitia est peccare ex electione mali. sed ille qui peccat ex passiōe etiā eligit malum. ergo nō minus peccat q̄ ille qui peccat ex certa malitia.

Sed cōtra Est. φ pcm̃ φ ex industria cōmittit ex h ipo grauiorē penā meret: fm illđ Iob. 34. Quasi impios pcussit eos in loco videntiū, qui q̄si de industria recesserūt ab eo. sed pena nō auget nisi pp grauitatē culpe. ergo pcm̃ ex hoc aggrauatur φ est ex industria seu certa malitia.

Rñdeo Dōz, φ pcm̃ qđ ē ex certa malitia ē grauius pctō qđ est ex passione triplici rōne. Primo quidem qr cum pcm̃ pncipalr in volūtate cōsistat, q̄to motꝰ pci est magis ppriꝰ volūtati, tanto pcm̃ est grauius ceteris paribꝰ. cū aūt ex certa malitia peccat, motꝰ pcti ē magis ppriꝰ volūtati q̄ ex seipsa in malū mouet q̄ qñ ex passione peccat: quasi ex quodā extriseco impulsa ad peccādū. vñ pcm̃ ex hoc ipo φ est ex malitia aggrauat. τ tāto magis q̄to fuerit vehemētior malitia: ex eo ṽo φ est ex passione diminuit tāto magis q̄to passio fuerit magis vehemēs. Scđo qr passio q̄ iclinat volūtatē ad peccādū cito trāsit. τ sic hō cito redit ad bonū ppositū penitēs de pctō. sz hitus quo hō ex malitia peccat ē q̄litas permanēs. τ iō qui ex malitia peccat diuturnius peccat. vñ phs in. 7. ethi. cōpat intēperatū q̄ peccat ex malitia infirmo q̄ cōtinue laborat. icōtinētē aūt q̄ peccat ex passione ei q̄ laborat interpollate. Tertio qr ille q̄ peccat ex certa malitia ē male dispositus q̄tū ad ipz finē q̄ ē pnm̄ i operabilibus. τ sic eius defectꝰ est periculosior q̄ eius q̄ ex passiōe peccat, cuius ppositū tēdit in bonū finē, lz hoc ppositū interrūpatur ad horā pp passionē. Semp aūt defectꝰ pncipij est pessimus. vñ manifestū ē φ grauiꝰ ē peccatum qđ est ex malitia q̄ qđ est ex passione.

Ad primū Ergo dōm, φ ignorātia electiōis de q̄ obiō pcedit neq excusat neq diminuit pcm̃. vt. s̄. dcm̄ est. vñ neq maior ignorātia talis facit eē minus pcm̃. ¶ Ad scđm dōm, φ impulsio que est ex passiōe est q̄si ex exteriori defectu respectu volūtatis. sz p hitū iclinat volūtas q̄si ab interiori. vñ nō ē silis rō. ¶ Ad tertiū dōm, φ aliud est peccare eligentē, τ aliud peccare ex electiōe. ille eñ q̄ peccat ex passiōe peccat q̄dē eligēs. nō tñ ex elcōne: qr elcō nō ē in eo primū pci pnm̄. sz inducit ex passiōe ad eligēdū id qđ extra passionē existēs non eligeret.

nis debite in esse substrato actui: cōstat eñ φ rectitudo debita in esse actui substrato intēperātie est rectitudo temperātie. ɔña aūt pbatur inductiōe τ rōe. inductiōe q̄dē: qr discurrēdo nullā inuenimꝰ instātiā q̄n efficiēs vnū ɔriorū i aliq̄ priuet ɔñr reliquo illud met sbm vt ptz in calefaciēte dealbāte τ alijs. Rōne aūt qr agēs q̄tū dat esse tm̃ dat de priuatiōe ɔrij illi eē in cuius signū agēs q̄n nō pōt priuare subm ɔrio nō dat illud intētū esse. Calefactiuum nāq ñ calefacit si nō pōt calefactibile priuare frigore: eiusdē eñ rōis ē ponē vnū ɔriorū i aliquo/τ priuat illđ altero. q̄uis differēti gradu τ mō qr ponere ē pncipaliter τ p se priuare ṽo ex ɔñti τ p accidēs. Ex scđa ṽo via difficultas tal' est: actus pcti q̄ ad suā moralē entitatē ē a deo mediate. ergo pt eē ab eodē immediate: q pōt deꝰ immediate cāre pctm̃: τ pcāre in qt durādꝰ q̄tū videt. Añs ē cōclō autoris. ɔña ṽo seq̄la pz p illā maximā. de q̄d pōt deus mediāte cā 2a effectiua τc. Scđa aūt q̄ ad pmā pbat: qr ipsa priuatio: in q̄ ɔsistit malū pcti ptinet ad spēm actꝰ ɔñtis: vt ēt i lra dr i rñsi. ad 2m τ seq̄tur insepabilr ad eā absolute: vt ēt ex supradictꝰ pz. sūt nāq quidā actꝰ fm suam spēz abte mali q̄ nō pñt bñ fieri vt negare deū: odio hre deū q̄ olo sunt indispēsabilia: τ ipe deꝰ scibz negare nedt: vt aplꝰ dicit pa ad thimo. q̄ ad reliquā demū pz tē. s. q̄ pt pcāre pbat qr ois defectꝰ culpabilis imputat agēti immediate hñti dominium super actuz τ non ignoranti. ¶ Ad euidētiā huius difficultatꝰ sciendū est φ pctm̃ morale de q̄ solo ē sermo claudit tria. s. actum spēm moralē τ deformitatē: τ de duobus extremis. s. de actu absolute/τ deformitate nō est dubiū: sz de spē. i. actu specificato malitia morali questio ē an sit a deo: pp qđ tria agenda sunt. Prio quō se hz actus malꝰ moralr ad deformitatē pcti scđo quō se hz ad agēs. tertio satisfiet obiectis. quo ad primū qr pctm̃ cōstat ex conuersione ad obiectū ɔñū obiecto ṽtutis: τ ex auersione a lege sunt in peccato due malitie. ad primā necessario sequit scđa: ad odium nāq τ negationem dei absolute sumpta fm has proprie species formalr sumpta cōsequit necessario priuatio obseruātiōis legis: ita φ oppositū non est intelligibile. Et hoc est qđ cōmuniter dicitur φ sunt quidam actus specifici in moralibus qui sunt fm se mali τ non possunt bene vlla ratione fieri: hec de primo. Quo ad scđm qr de ratione peccati moralis est volūtarium volūtate mala/ oppositū enim non est intelligibile: nec morale eñ absq volūtario intelligi nec pctm̄ morale absq moraliter peccante potest. Cum peccare nihil aliud sit q̄ aliquem voluntarie declinare: qr inquam de ratione peccati moralis est voluntarium voluntate mala moraliter: oportet vt de ratione peccati moralis sit esse a voluntate deficiente ac per hoc impossibile sit ipsum esse a deo immediate. τ si huic adiunxeris qđ dictum est/scz φ conuersio actus mali parit necessario auersionē: videbis φ de rōne

j. qō. 80. ar. 1. cor. Et mal. q. 3. ar. 1.

sed ille qui peccat ex certa malitia, fm se eligit malū eo mō q̄ dictū est. τ iō electio q̄ ē in ipso est principium peccati, τ propter hoc dr ex electione peccare.

¶ De causis exterioribus peccati. Qō. 79.

Deinde Cōsiderādū est de causis exteriorib' peccati. Et prio ex parte dei. Scđo ex pte diaboli. Tertio ex pte hominis. ¶ Circa pmū queruntur q̄tuor. Primo vtrū deus sit causa peccati. Scđo vtrū actus peccati sit a deo. Tertio vtrū deus sit cā excecationis τ obdurationis. Quarto vtrū hec ordinentur ad salutem eorū qui excecantur vel obdurantur.

¶ Utrū deus sit causa peccati. Arti. 1.

Ad primū Videtur φ deus sit cā peccati. Dicit eñ apl's Ro. 1. de quibusdā, Tradidit eos deus in reprobū sensum vt faciant ea que nō cōueniunt. Et glo. ibidē dicit: φ deus operatur in cordibꝰ hoium inclinādo voluntates eorū in quodcūq voluerit siue in bonū siue in malū. sed facere q̄ nō cōueniunt τ inclinari fm volūtatē ad malū est pctm̄. ergo deꝰ hoibus est cā pcti. ¶ P̄. Sap. 14. dr, Creature dei in odiū facte sunt, τ i tētatione aie hominū. sed tētatio solet dici puocatio ad peccandū. cū ergo creature non sint facte nisi a deo (vt in prio habitū est) vr φ deus sit causa pcti puocās hoiez ad peccādū. ¶ P̄. Quicquid ē causa cāe est cā effectꝰ. sz deus ē cā li. ar. qđ est cā pcti. ergo deus est cā pcti. ¶ P̄. Omne malū opponit bono, sz nō repugnat diuine bonitati φ ipse sit cā mali pene. de isto eñ malo dr Esaie. 45. φ deus est creans malum. Et amos. 3. Si est malum in ciuitate qđ deus nō fecerit. ergo ēt diuine bonitati non repugnat φ deus sit causa culpe.

Sed ɔ̈ Sap. xj. dr, Nihil odisti eorū que fecisti. odit aūt deus peccatū: fm illud Sap. 14. Odio ē deo impius τ impietas eius. ergo deus nō est cā peccati.

Rñdeo Dōm, φ hō duplr ē cā pci vl sui vl alteriꝰ. Uno mō directe inclinādo. s. volūtatē suā vel alterius ad peccādum. Alio mō indirecte. dū. s. non retrahit aliquos a pctō. vñ Ezec. 3. speculatori dr, Si non dixeris impio morte morieris sanguinē eius de manu tua reqrā. deꝰ aūt nō pt eē directe cā pcti vel sui vel alteriꝰ: qr oē pctm̃ est

talis cōuersiōis est etiā volūtariū volūtate deficiēte ac per hoc impossibile sit ipsam esse a deo immediate. τ vere sic: nā actus malus puta odiū vel negatio dei/fm suā moralē speciē τ includit ly volūtarium directe/τ ly volūtate deficiente ex cōsequenti: sicut ipse actus est fm se essentialiter voluntarius: deficiēs aūt ex ɔñti. Ex hoc autē φ de rōne talis actus est esse ab agēte deficiēte sequit φ p q̄to est ab agēte sit a deo primo agente: p q̄to a deficiēte nō sit a deo. Seqtur scđo/ φ dicere deformitatem peccati comitari actum talem absolute τ dicere ipsam comitari talem actū vt est ab agente deficiēte idē est qr de ratione talis actus est esse ab agente deficiēte. Sequit tertio φ non est idē cōcurrē ad talē actuz fm id qđ hz ab agēte vt sic/τ fm id qđ hz ab agēte vt deficiente. sicut ñ est idem eē agēs/τ esse deficiēs: nec eē ab agēte τ eē a deficiēte. Ex quo seqt q̄rtū φ non vz. a. ē cā actꝰ moral' mali fm suā spēz q ē cā pci seu deformitatis: sz bñ vz. a. ē cā deficiēs actꝰ moral' mali fm suā spēm. ergo est cā peccati τ deformitatis: qr deformitas τ cōpleta rō peccati sequtur ad speciē mali moralis/vt est ab agēte deficiente τ nō vt est ab agēte. Ex his aūt hēs φ quuz actus moralis malꝰ fm suaz spēm possit duplr distingui. Primo vt sumptus absolute distinguat ɔ seipsum sumptū vt est ab agēte deficiēte: dicendo φ spēs moralis mali sumitur duplr: absolute vt est a lib. ar. humano: τ sic distinguūt q̄dā dicētes φ deformitas cōsequit actū malū moralē nō absolute: sed vt est a li. arb. τ ppea deformitas actus nō est a deo: qr nō sequitur ipsum absolute. Verius tñ distinguit scđo modo. s. vt absolute sumptus distinguat ɔ seipsum vt ē ab agēte vt sic: qr absolute sumptus vendicat sibi duo. s. φ sit ab agēte/τ sit a deficiente: ac per hoc quū sumitur vt est ab agēte vt sic sumitur quasi fm q̄d. vel τ in idē redit distinguat sic actus moralis malus fm suā spēm duplr. Primo absolute seu simplr. Secūdo fm id qđ hz pfectionis. Et primo modo seqtur ad eam deformitas scđo nō. Primo modo est ab agēte deficiēte. secūdo ab agente tm̃: ac per hoc a deo. Et sic totū oppositū videt esse eius qđ illi dicūt: cōparaui tñ vtrāq viā in veritate dicēdo verius secundo modo distingui: qr ad bonū sensum saluari creditur vt patebit. φ autē hec sint de mēte authoris ex hoc loco patet vbi in rñ. ad fm ar. 2. dicit φ defectus q̄ dicitur nō esse a deo pertinet ad spēm actus cōsequēter: q̄d clarius: sī consequtur ad speciem actus tāq pertinēs ɔñr ad eā igitur ad eā simplr cōseqtur: hec de secundo. Quo ad tertiū prime rationis in oppositū negat añs. nā vnum cōtrariū directe priuat reliquo ex ea parte qua est illi cōtrariū/vitium autē virtuti cōtrariat ex pte cōuersionis: qr ad cōtraria obiecta cōuertūtur. τ sic vitiū spēs in actu posita priuat per se loquēdo conuersione ad obiectū virtutis: qđ est priuare rectitudine cōuersionis inuenta in virtutis actu in ordine ad ppriū obiectū: talē autē priuationē sic causari a deo nullū incōueniēs est: sicut nec cāri ipsaz vitij spēm. Dico autem sic: qr secus est vt substat auersioni: deformitas aūt peccati in ipsa auersione cōsistit. Cuius signū est φ habituatū intēperātie vitio statim vt penitet nō comitatur deformitas: qr sublata est auersio: τ perseuerat priuatio habitus tēperātie acq̄site perseuerāte pnitate cōuersionis ad obiectū intēperātie. nō eñ statim desinit. Ad pbationē vero qr

p recessum ab ordine q̄ ē in deū sicut in finē: deus āt oia inclinat τ ɔuertit in seipm sicut in vltimū finē: sic Dio. dt. 2. c. de di. no. vñ impossibile est φ sit sibi vel alijs cā discedēdi ab ordine q̄ est in ipz. vñ nō pt directe eē cā pcl. silr ēt neq idirecte: ɔtingit. n. φ deus aliqbus nō pbet auxiliū ad euitādū pcā: qđ si pberet nō peccarēt, sz hoc totuz facit fm ordinē sue sapie τ iustitie: cū ipe sit sapia τ iustitia. vñ non imputat ei φ aliꝰ peccet sic cāe pci: sic gubernator nō dr cā submersionis nauis, ex hoc φ non gubernat nauē, nisi q̄n subtrahit gubernationē potens τ debens gubernare. Et sic patet φ deus nullo modo est cā peccati.

Ad primū Ergo dōm, φ q̄tū ad verba apl'i ex ipso textu pz solutio: si. n. deus tradit aliquos in reprobū sensum, iā ergo reprobū sensuz hñt ad faciēduz ea q̄ nō ɔueniūt. dr ergo tradere eos in reprobū sensum inquātū nō phibet eos q̄n suum sensum reprobū sequant: sicut dicimur exponere illos quos nō tuemur. qđ aūt aug. dicit in li. de gratia τ lib. arbi. vñ sumpta est glo. φ deus iclinat volūtates hoium in bonū τ malū. sic intelligēdū est φ in bonū q̄dē directe inclinat volūtatē, in malū aūt inquātū nō phibet, sic ēt dcm̄ ē. τ tñ hoc ēt ɔtingit ex merito pcedētis pci. ¶ Ad fm dōz, φ cū dr, Creature dei facte sūt i odiū τ i tētatione aīe hominū. hec ppositio in, nō ponit cālr, sz cōsecutiue: nō. n. deus fecit creaturas ad malū hoiuz sz h ɔsecutū est pp isipiētiā hoium. vñ subdit, Et in muscipulā pedibus insipiētiū: q̄. s. per suā insipiētiā vtunt creaturis ad aliud q̄ ad qđ facte sūt. ¶ Ad tertiū dōm, φ effcūs cāe meᵉ pcedēs ab ea fz φ sbdit ordini cāe prie reducit ēt in cām pmā: sz si pcedat a cā me fm φ exit ordinē cāe pᶜ nō reducit in cām pmā: sic si minister faciat aliqđ ɔ mandatū dñi, hoc nō reducit in dñm sic in cāz. Et silr pcm̄ qđ lib. arb. cōmittit ɔ pceptū dei, nō reducit in deū sicut in cām. ¶ Ad q̄rtū dōm, φ pena opponit bono eius qui punit, q̄ priuat q̄cūq bono sz culpa opponit bono ordinis q̄ est in deū. vñ directe opponit bonitati diuine. et ppter hoc nō est silis ratio de culpa τ pena.

¶ Utrum actus peccati sit a deo. Arti. 2.

cōsistit in priuatione rectitudinis debite inesse actui/dicitur φ est sophisma cōsequētis: cōcesso. n. hoc nō seqtur: ergo in priuatione huius rectitudinis. s. obiectiue: dico. n. φ consistit in priuatione rectitudinis debite in esse substrato actui in ordine ad legē: q̄ vocat cōformitas ad legē: cuius priuatio vocatur auersio: in qua consistit deformitas peccati. Et si propter hanc veritatē mutetur argumētū/τ arguatur de deformitate seu auersiōe: ex hoc φ inseparabiliter seqtur ad spēm absolute: iaz patet responsio: φ q̄n aliqua spēs vendicat sibi nō soluz agens: sz agēs deficiens: nō opz oē agēs causans illam spēm cāre defectum comitantē illā: qr fiat φ defectus ille adueniat ex deficiente sicut si exigeret duo agentia nō opz omne agens cāre totū qđ inuenitur in illo. Et si instetur qr species moralis mali non est diuisibilis in plura: quorum vnū fiat ab agente deficiēte/τ alterū ab altero: facilr est responsio/φ in resolutione effectuum in causas nō consideratur distinctio rei: sz rationū rei: τ sic species mali moralꝫ simpliciter resoluitur in agens deficiēs: secūdū id aūt qđ pfectionis hz vt sic resoluit solum in agens. ¶ Ad obiectionē ex secunda via: negatur prima sequela. Et ad probationem quicquid deus τc. respondetur quando est ibi sola habitudo effectꝰ ad efficiens: secꝰ autem est vbi alia interuenit habitudo. Comedere namq facit deus in animalibus comedentibus: mediante causa secūda nec potest tamen fieri comedere sine comedēte: implicat nāq contradictionē vitaliter operari quod importat comedere: τ nullum viuens illo vitali opere operantem esse. vnde licet possit fieri comestionis similitudo vt fit in corporibus assumptis ab angelis non tamen vera vitalis comestio absq vere comedente. Et si dicatur deus potest conseruare opus vitale puta comedere: vel actuale odium dei in actu exercito posito nunc annihilando comedentem vel odientem. ergo potest etiā immediate talia facere: quicquid nāq potest immediate conseruare pōt immediate facere. rñdetur φ si deus cōseruaret ista sic nō remanerēt eiusdē rationis nō enim remanerēt in ratione actuū vitaliū in actu exercito sed per modum formarum. sicut si conseruaret albedo sine oi quantitate nō remaneret eiusdē rōnis: quia nō remaneret in rōne sensibilis. τ ad hunc sensum accipiendo has species absolute credit saluari via supra dicta. s. φ ad spēm moralē actus mali absolute nō seqtur deformitas: si. n. sic cōseruaret aut fieret: nō comitaret deformitas: q̄m deformitas sequit speciē moralis actus mali in actu suo exercito: τ nō separatam in alia ratione essendi. hec de secundo.

¶ Super ar. 2.

In corpore. 2. arti. in calce nota nouitie declaratione litere φ deus est cā actus: q̄ est peccatū tā fm esse nāe q̄ moris: non tñ est cā pci: qr nō est cā φ actus sit cū defectu. i. nō est cā ɔcomitātie seu ɔiūctionis defectus cū actu: cōiūctio nāq ista nō vndecūq puenit: sed ex deficiēte lib. arbi. nec cōuenit actui q̄ūolibet sumpto: sed vt a deficiente pēdet. vñ τ in. q. de malo: ques. 3. ā. scđo ad fm dicit φ deformitas cōseqtur spēm actus fm φ est moralis put causatur ex li. ar. quasi diceret φ deformitas seqtur spēm moralē nō q̄ūolibet sumptā qr nō fm φ est ab agēte pfectio q̄dā sz put cātur ex li. arbi. deficiēte: sic. n. seqtur rō mali culpe in priuatione virtutis τ auersio-

j. q. 80. ar. 1. cor. Et. 1. d. 40. q. 4. ar. 2. et di. 42. q. 2. ar. 1. Et. 2. d. 37. q. 2. τ di. 44. q. 1. ar. 1. Et. 3. ɔ. ca. 162. Et mal. q. 3. ā. 2. Et ro. 11 lec. 5. co. 4.

Ad scđm Sic pcedit. vr φ actꝰ pci nō sit a deo. Dicit. n. au. in li. de pfectiōe iustitie φ actꝰ pci non est res aliq̄. oē aūt qđ a deo est ē res aliq̄. ergo actꝰ pci nō ē a deo. ¶ P̄. Hō nō dr esse cā pci nisi qr hō est cā actus peccati, nullus. n. intēdēs ad malū opat. vt Dio. dicit. 4. ca. de di. no. sz deꝰ nō est cā pci, vt dcm̄ est. ergo deꝰ nō ē cā actꝰ pci. ¶ P̄. Aliq̄ actꝰ fm suā spēm sunt mali τ pcā. vt ex. s̄. dictis pz sed q̄cq̄d est cā alicuius est cā eius qđ cōuenit ei fm suā spēm. si ergo deus esset cā actꝰ pci, sequeret φ esset cā pci: sed hoc nō est verū. vt ōnsum est. ergo deꝰ nō est cā actꝰ pcti.

Sed ɔ̈ Actus peccati est q̄dā motus lib. arb. sed volūtas dei est cā omnium motionū vt aug. dicit. 3. de tri. ergo voluntas dei est cā actus peccati.

Rñdeo Dicēdū, φ actus peccati τ est ens τ est actꝰ. τ ex vtroq hz φ sit a deo: oē. n. ens quocūq mō sit oz φ deriuet a prio ēte, vt pz p dio. 5. ca. de di. no. ois āt actio cāt ab aliq̄ exñte i actu: qr nihil agit nisi fz φ ē actu. oē āt ens actu reducit i pmū actū. s. deū sicut in cāz q̄ est p suā eēntiā actꝰ. vñ relinquit φ deꝰ sit cā ois actionis inq̄tū est actio. sz peccatū noiat ens τ actionē cū q̄dā defectu. defectus aūt ille est ex cā creata. s. lib. arbi. inq̄tū deficit ab ordine primi agētis. s. dei. vñ defectus iste nō reducit in deū sicut in cām: sz in lib. arb. sicut defectꝰ claudicationis reducit in tibiā curuā sicut in cām, nō aūt in virtutē motiuā: a q̄ tñ cātur q̄cq̄d est motiōis in claudicatione. τ fm hoc deus est cā actus peccati, nō tñ est cā peccati: qr ñ est cā huius qđ actus sit cum defectu.

Ad primū Ergo dōz, φ aug. noiat ibi rē id qđ ē res simplr scz sbaz: sic. n. actꝰ peccati nō est res. ¶ Ad fm dōm, φ in hoiez sicut in cām reducit non solū actꝰ. sz ēt ipe defectꝰ: qr. s. nō subdit ei cui dz subdi. lz h ipe nō intendat principalr τ iō homo est cā peccati: sz deus sic est cā actꝰ φ nullo mō ē cā defectꝰ ɔcomitātis actū. τ iō nō est cā peccati. ¶ Ad tertiū dōz, φ sicut dictū est. s̄. actꝰ τ habitꝰ nō recipiūt spēm ex ipsa

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super Artic.3.
In artic.3. eiusdē.79 q. aduerte nouitie ordinē calitatis. Prio em̄ hō pōt obstaculū diuino lumini: ⁊ est causa meritoria qđ sol iustitie subtrahat radios efficaces ad illuminādū remouēdo obstaculū: qđ est pena scđo loco conueniens. Tertio ex hac pena sequit̄ excecatio aggrauatio ⁊ obduratio pp bonū diuine glorie ad minus vt in quarto arti.dr̄.in quo nihil aliud occurrit.

.qđ.23. art.5.ad 2m. Et 22e. q.15.ā.1 Et.1.dis. 40.q.4. ar.2. Et.3o ꝯ ca.162. Et Ri.q. 24.arti. x.cor. Et io.12. lec.6.co. 2.Et ro. 1.lect.7. cor.4.⁊ c.9.lect. 3.co.7. Et.1.co. 4.co.2. fin.

¶Super.q.80.ar.1.
In art.1.q.80. dubiū occurrit circa propositionē in lr̄a positā.s. esse causam directe alicuius act⁹ nō contingit nisi p hoc / qđ propriū principiū illius act⁹ mouet ad agēdū.ant nāq; hec propositio intelligit̄ absolute vt sonat.s. nihil ē directe causa actus nisi ⁊c.aut limitate ad actū alterius pp materiā subiectā:de q̄ est sermo causa.s.extrinseca q̄ hō peccet.Si primo modo obstat illi illa maxima:deus potest supplere vicē cause secunde. Si secūdo modo obstat lr̄a: q̄ principiū actus voluntarij / volūtatē.s. ad agendū moueri subiungit nō solū a deo sed a se.si em̄ de extrinseco tm̄ motore esset sermo in illa propositiōe ipsummet nō cōnumeraretur subsumendo.
¶Ad hoc dr̄ q̄ neutro mō ꝓpositio litere intelligitur. Quod em̄ nō intelligat̄ primo mō: pz ex hoc / q̄ nullū principiū mere nāle esset causa directe actus ꝓprij / eo q̄ nullū tale mouet seipsum ad agēdū. Si em̄ ad causandū directe actū exigit̄ q̄ moueat ad agendū propriū illius actus principiū / absq; vlla ambiguitate sequit̄ q̄ nec calor sit directe causa calefaciendi: nec frigus frigefaciendi: nec frigus frigefaciēdi: nec lux illuminādi ⁊c. q̄ ꝟo nec scđo modo intelligatur ex ipsa subsumptione pz: q̄uis nāq; diceret quispiā q̄ ad bonitatem doctrine addit author ēt voluntatē moueri a se. Si tamē formaliter cōtextus litere

privatiōe in q̄ cōsistit rō mali, sed ex aliq̄ obto cui cōiūgit̄ talis p̄uatio. ⁊ sic ipse defect⁹ qui dicitur nō esse a deo, ptinet ad speciez actus consequēter, ⁊ nō quasi differentia specifica.

¶Utrū deus sit causa excecationis ⁊ indurationis. Arti.3.

Ad tertiū Videt̄ q̄ deus nō sit causa excecationis ⁊ indurationis. Dicit em̄ Aug.in li.83.q. q̄ deus nō est causa eius q̄ homo sit deterior. sed p excecationē ⁊ obdurationē fit homo deterior. ergo deus nō est cā excecationis ⁊ obdurationis. ¶Pr. Fulgētius dicit q̄ deus nō est vltor illius rei cuius est actor. sed deus est vltor cordis obdurati: s̄m illud eccle.3. Cor durū male habebit in nouissimo. ergo deus nō est causa obdurationis. ¶Pr. Idem effectus nō attribuitur causis ꝯrijs. sed causa excecatiōis dr̄ esse malitia hoīs: s̄m illud sap.2. Excecauit tem̄ eos malitia eorū. Et ēt diabolus s̄m illud.2.ad cor.4. Deus huius seculi excecauit mētes infideliū, que quidē cause vident̄ esse contrarie deo. ergo deus non est causa excecationis ⁊ obdurationis.

Sed ꝯ Est, q̄ dr̄ Esaie.6. Exceca cor populi huius: ⁊ aures eius aggraua. Et Ro.9.dr̄, Cuius vult, miseretur: et quem vult, indurat.

Rn̄deo Dōm, q̄ excecatio ⁊ obduratio duo importāt. Quoꝝ vnū est mot⁹ animi hūani inherētis malo ⁊ auersi a diuino lumine. ⁊ q̄tū ad hoc deus nō est cā excecatiōis ⁊ obduratiōis sicut nō est causa peccati. Aliud aūt est subtractio gr̄e: ex qua sequit̄ q̄ mēs diuinit⁹ nō illuminet̄ ad recte videndū. ⁊ cor hoīs nō emolliat̄ ad recte viuendū. ⁊ q̄tū ad hoc deus est causa excecationis ⁊ obduratiōis. Est aūt cōsiderādū q̄ deus est cā vl'is illuminatiōis aiarū: s̄m illđ Jo.1. Erat lux vera q̄ illuminat oēm hominē venientē in hūc mūdū. sicut sol est vl'is cā illuminatiōis corporū: al'r tm̄ ⁊ al'r. Nā sol agit illuminādo p necessitatē nāe, deus aūt agit volūtarie p ordinē sue sapie: sol aūt lz q̄tū est de se oīa corpa illuminet, siq̄đ tm̄ impedimentum inueniat in aliq̄ corpe relinq̄t illud tenebrosum: sicut pz de domo cuius fenestre sunt clause. sed tm̄ illius obscuratiōis nullo modo causa est sol: nō em̄ suo iudicio agit vt lumē interius nō immittat, sz cā eius est solū ille q̄ claudit fenestrā. deus aūt ꝓprio iudicio lumen gr̄e nō immittit illis in quib⁹ obstaculū inuenit. vñ cā subtractiōis gr̄e ē nō solū ille qui ponit obstaculū gr̄e, sz ēt deus q̄ suo iudicio grām nō apponit. ⁊ p hūc modū deus est cā excecatiōis ⁊ aggrauatiōis auriū ⁊ obdurationis cordis. q̄ q̄dē distinguunt̄ s̄m effect⁹ gr̄e: q̄ ꝓficit intell'z dono sapie ⁊ affectū emollit igne charitatis. Et q̄ ad cognitionē intellectus maxie deseruiūt duo sensus. s. visus et auditus quoꝝ vn⁹ deseruit inuētiōi. s. visus, alius discipline. s. audit⁹: iō q̄tū ad visum ponitur excecatio, q̄tū ad auditū aurium aggrauatio, q̄tum ad affectum obduratio.

Ad primū Ergo dōm, q̄ cū excecatio ⁊ induratio ex parte subtractiōis gr̄e sint quedā pene, ex hac pte eis homo nō fit deterior: sed deterior factus per culpā hec incurrit sicut ⁊ ceteras penas. ¶Ad scđm dōm, q̄ obiectio illa ꝓcedit de obduratiōe s̄m q̄ ē culpa. ¶Ad tertiū dōz, q̄ malitia est causa excecatiōis meritoria sicut culpa est cā pene, ⁊ hoc ēt mō diabolus excecare dr̄: inquantum inducit ad culpam,

¶Utrum excecatio ⁊ obduratio semper ordinentur ad salutem eius qui excecatur ⁊ obduratur. Ar.4.

Ad quartū Videtur q̄ excecatio ⁊ obduratio semp ordinent̄ ad salutem eius qui excecat̄ ⁊ obdurat̄. Dicit em̄ aug. in enc. q̄ deus cū sit summe bonus nullo mō ꝑmitteret fieri aliquod malū nisi posset ex q̄lz malo elicere bonū. multo igit̄ magis ordinat ad bonū illud malū cuius ipse ē cā. sed excecatiōis ⁊ obduratiōis deus est cā vt dictū est. ergo hec ordinātur ad salutē eius q̄ excecat̄ vel obdurat̄. ¶Pr. Sap.1.dr̄, q̄đ deus nō delectat̄ in ꝑditiōe impioꝝ: videret̄ aūt in ꝑditiōe eoꝝ delectari si eoꝝ excecationē in bonū eoꝝ nō cōuerteret: sicut medicus videret̄ delectari afflictiōe infirmi si medicinā amarā quā infirmo ꝓpinat ad eius sanitatē nō ordinaret. ergo deus excecationē cōuertit in bonū excecatoꝝ. ¶Pr. Deus nō est ꝑsonarū acceptor: vt dr̄ act.x. Sed quorūdā excecationē ordinat ad eoꝝ salutē: sicut quorūdā iudeoꝝ q̄ excecati sunt vt xp̄o nō crederēt, et nō credētes occiderēt, et postmodū cōpuncti cōuerterētur: sicut de quibusdā legit̄ act.2. vt pz p aug. in lib. de q̄onibus euangelij. ergo deus omnium excecationem conuertit in eorum salutem.

Sed cōtra. Non sunt faciēda mala vt veniant bona: vt dicitur Ro.3. sed excecatio est maluz. ergo deus non excecat aliquos propter eorum bonum.

Rn̄deo Dōz, q̄ excecatio est q̄dā ꝑambulū ad peccatū: pctm̄ aūt ad duo ordinat̄. ad vnū quidē p se. s. ad dānationē. ad aliud aūt ex diuina misericordia vel ꝓuidētia. s. ad sanationē: in q̄tū deus ꝑmittit aliq̄s cadere in pctm̄, vt pctm̄ suū agnoscētes hūilient̄ ⁊ cōuertant̄. sicut aug. dicit in li. de nā ⁊ gr̄a. vñ ⁊ excecatio ex sui natura ordinat̄ ad dānationē eius qui excecatur (pp q̄đ ponit̄ ēt reprobatiōis effectus) sz ex diuina misericordia excecatio ad tp̄s ordinat̄ medicinal'r ad salutē eoꝝ q̄ excecātur. sed hec misericordia nō oīb⁹ impēdit̄ excecat̄, sed p̄destinatis solū: q̄b⁹ oīa cooperātur in bonū. sicut dr̄ Roma.8. vñ q̄tū ad quosdā excecatio ordinat̄ ad sanationē, q̄tū aūt ad alios ad dānationem. vt Aug. dicit in.3. de questionibus euangelij.

Ad primū Ergo dōm, q̄ oīa mala q̄ deus facit vel ꝑmittit fieri ordinātur in aliquod bonū: nō tm̄ semper in bonū eius in quo est malū. sed q̄nq; ad bonū alterius, vel ēt totius vniuersi: sicut culpā tyrānoꝝ ordinat in bonū martyrū, ⁊ penā dānatoꝝ ordinat ad glīam iustitie sue. ¶Ad scđm dōm, q̄ deus nō delectat̄ in ꝑditione hoīum q̄tū ad ipsam ꝑditionē: sed rōne sue iustitie vel ꝓpter bonū q̄đ inde ꝓuenit. ¶Ad tertium dōm, q̄ hoc q̄ deus aliquoꝝ excecationē ordinat in eoꝝ salutem misericordie: est, q̄ aūt excecatio alioꝝ ordinet̄ ad eoꝝ dānationem iustitie est. q̄ aūt misericordiā quibusdā impēdit et non omnib⁹, nō facit ꝑsonarū acceptionē in deo: sicut in p̄io dictum est. ¶Ad quartū dōm, q̄ mala culpe nō sunt faciēda vt veniant bona: sed mala pene sunt inferenda propter bonum.

¶De causa peccati ex parte diaboli. Qō.80.

Z.qđ.77 ar.3. Et.3.qđ 8.art.7 Et mal q.3.ar.3 ⁊.4.Et quol.3. ar.8.co.

Deinde Considerādū est de cā pcti ex parte diaboli. Et circa hoc querūtur quatuor. Primo vtrū diabolus sit directe causa pcti. Scđo vtrū diabolus inducat ad peccandum interius persuadendo. Tertio vtrū possit necessitatez peccandi inducere. Quarto vtrū omnia peccata ex diaboli suggestione prouenīant.

¶Utrum diabolus sit homini directe causa peccandi. Ar.1.

Ad primū Vr̄ q̄ diabolus sit homini directe causa peccandi. Peccatū em̄ directe in effectu cōsistit. sz aug. dicit.4. de trini. q̄đ diabol⁹ sue societati malignos affect⁹ inspirat. Et beda sup act. dicit q̄ diabolus aiam in affectuz malitie trahit. ⁊ Jsido. dicit in lib. de summo bono, q̄ diabo⁹ corda hominum occultis cupiditatibus replet. ergo diabol⁹ directe est cā peccati. ¶Pr. Hiero. dicit q̄đ sicut deus est ꝑfector boni, ita diabolus est ꝑfector mali. sed deus est directe causa bonoꝝ nostroꝝ. ergo diabol⁹ est directe cā peccatoꝝ nostroꝝ. ¶Pr. Phs dicit in quodam. c. ethice endītice q̄ opz esse q̄đdam p̄ncipiū extrinsecū humani ꝯsilij: cōsiliū aūt hūanuz nō solū est de bonis. sz etiā de malis. ergo sicut de⁹ mouet ad cōsiliuz bonū, ⁊ p hoc directe est cā boni, ita diabolus mouet hominē ad consiliū maluz, ⁊ per hoc sequit̄ q̄đ diabolus directe sit causa peccati.

Sed ꝯ Est, q̄ Aug. ꝓbat in.1. ⁊.3. de lib.ar. q̄ nulla alia re fit mēs hoīs serua libidīs nisi ꝓpa voluntate sed hō nō fit seruus libidinis nisi p peccatū. ergo cā peccati non pōt

cōspiciatur apparebit q̄ est vera ⁊ formalis subsumptio: ac per hoc opz maiorez ꝓpōnē cōem esse ad causas intus ⁊ extra ⁊ vere sic est. Intendit igitur author q̄đ ad esse directe causaz actus q̄ est alicuius actus / siue illud aliquid sit idē siue diuersuz a cā / exigitur q̄ cā ꝓpriū principiū illius actus moueat ad agēdum. ita q̄ in hac ꝓpositione duo cōtinētur. Alterū q̄đ supponitur. s. actum existere alicuius principij executiui: ⁊ per hoc includuntur oīa p̄ncipia ꝓpria actuū tā naturaliū q̄ aialium. Alterū q̄đ docemur. s. quid req̄ratur ad esse causam directe actus existētis ab aliquo principio executiuo. ⁊ dicimus q̄ exigitur / q̄ moueat illud proprium principiū ad agēdū siue h' sit idem cū illo principio exequutiuo siue diuersum. Est igit̄ sensus ꝓpositiōis q̄ presupposito q̄ act⁹ sit alicuius principij principiantis ipsum exequutiue (vt calor calefacit / oculus videt / voluntas vult ⁊ hmōi) ad hoc q̄ aliq̄đ siue idez siue diuersum sit causa directe calefactionis / visionis / volitionis illius vltra illud p̄ncipiū: nō absolute: sz inquātū est cā exequtiua: oz q̄ moueat p̄ncipiū illud exequens ad agēdū. Et hūc sensum insinuāt ꝟba litere in ly alicuius: q̄ eī ly alicuius cadit supra ly actus / sz cadit supra subintellectuz principiū: ac si dixisset actus q̄ est alicuius. Et per hoc soluūtur obiectiones. nam neq; nālia principia excluduntur a directa causalitate executiua actuū nec oipotentie diuine aliquid adimitur: oportet. n. si ipsa causat actum meuz: q̄ me moueat ad agēdū: q̄uis act⁹ qui esset meus posset sine me causare.

mal.q.3. ar.4.⁊.q. 16.ar.11. ad.3.⁊.c.

¶Super arti.2.
In ar. secūdo nota q̄ hinc habes quomodo in mulieribus istis q̄ dicuntur visiones habere / causari ex demonuz illusione aut humorum et spūum commutatiōe potest vt vigilantes imaginent̄: ⁊ appareat eis se esse in re: sicut contingit dormientibus quando somniant. Accidit enim q̄ aliquis patiat̄ vigilās q̄đ alter patitur dormiens: vt manifeste pz in freneticis. Nostent autez hoc rectores religiosaꝝ personarum / ne diuinitati tribuentes: q̄đ nature aut demonis ē: errent: errareq; alios faciant ⁊c.

esse diabolus, sed sola ꝓpria voluntas.

Rn̄deo Dicēdū, q̄ pcm̄ actus q̄dam est. vnde hoc mō pōt esse aliq̄đ directe cā pci p q̄ē modū aliq̄s directe est cā alic⁹ act⁹, q̄đ q̄dē nō ꝯtigit nisi p hoc q̄ ꝓpriū p̄ncipiū ill⁹ act⁹ mouet ad agendū ꝓpriū āt p̄ncipiū act⁹ pci ē volūtas: q̄ oē pcm̄ ē volūtariū. vñ nihil pōt directe eē cā pci nisi q̄đ pt mouere volūtatē ad agēdū. Uolūtas aūt sicut. s̄. dictū est, a duobus moueri pt. Unomō ab obō: sicē dr̄ q̄ appetibile app̄hēsum mouet appetitū. Aliomō ab eo q̄đ interi⁹ iclinat volūtatē ad volēdū h' āt n̄ est nisi vel ipsa volūtas vel de⁹, vt. s̄. ōnsum est. De⁹ āt n̄ pt eē cā pci: vt dcm̄ ē. Relinq̄t ergo q̄ ex hac pte sola voluntas hoīs sit directe cā pci ei⁹. Ex pte āt obī pt itelligi q̄ aliq̄đ mouet volūtatē tripl'r. Unomō ip̄m obz ꝓpositū sicut dicim⁹ q̄ cibus excitat desideriū hoīs ad comedēdū. Aliomō ille q̄ ꝓponit vel offert hmōi obz. tertiomō ille q̄ ꝑsuadet obm̄ ꝓpo^m h'e rōnē boni. q̄ ⁊ h' aliq̄l'r ꝓponit ꝓpriū obm̄ volūtati q̄đ ē rōis bo^m vex vel apparēs. p̄io igit̄ mō res sensibiles exteri⁹ apparētes mouēt volūtatē hoīs ad peccādū. scđo āt ⁊ tertiomō vel diabol⁹ vel ēt hō pōt incitare ad peccādū, vel offerēdo aliq̄đ appetibile sensui vel ꝑsuadēdo rōni. Sz nullo istoꝝ triū modoꝝ pōt aliq̄đ esse directe cā pci: q̄ volūtas nō ex necēte mouet̄ ab aliquo obō nisi ab vltimo fine: vt. s̄. dictū ē. vñ nō est sufficiēs cā pci, neq; res exteri⁹ oblata, neq; ille q̄ eā ꝓponit, neq; ille q̄ persuadet. vnde sequitur q̄ diabolus nō sit causa peccati directe vel sufficiēter, sed solū per modū ꝑsuadētis vel proponentis appetibile.

Ad primū Ergo dōz, q̄ oēs ille autoritates ⁊ si q̄ sil'es inueniant̄ sūt referēde ad h' q̄ diabolus suggerēdo vel aliq̄ appetibilia ꝓponēdo iducit i affectū pci. ¶Ad s̄z dōz, q̄ silitudo illa ē attēdēda q̄tū ad h' q̄ diabol⁹ q̄dāmō est cā pcōꝝ nroꝝ sicē de⁹ ē aliq̄ mō cā bonoꝝ nroꝝ. nō tm̄ attēdit̄ q̄tū ad modū cāndi: nā de⁹ cāt bōa iteri⁹ mouēdo volūtatē, q̄đ diabolo ꝯuenire n̄ pt. ¶Ad tertiū dōz, q̄ de⁹ ē vl'e p̄n^m oīs interious mot⁹ humani: sz q̄ determiet̄ ad malū ꝯsiliū volūtas hūana, hoc directe q̄dē est ex volūtate humana, ⁊ a diabolo p modū ꝑsuadentis vel appetibilia proponentis.

¶Utrum diabolus possit inducere ad peccandum interius instigando. Ar.2.

Ad scđm Sic procedit̄. vr̄ q̄ diabolus nō possit iducere ad peccādū interi⁹ istigādo. Interiores. n. mot⁹ aie sunt q̄dā opa vite. sed nullū op⁹ vite pt esse nisi a p̄ncipio itriseco nec ēt opus aie vegetabilis: q̄đ ē infimū iter opa vite ergo diabol⁹ s̄m interiores mot⁹ nō pōt hoiez instigare ad malū. ¶Pr. Oēs interiores mot⁹ sz ordinē nāe a sensib⁹ exteriorib⁹ oriūtur, sz p̄ter ordinē nāe aliq̄đ opari est soli⁹ dei, vt in primo dictū est. ergo diabol⁹ n̄ pt in iteriorib⁹ motib⁹ hoīs aliq̄đ opari nisi s̄z ea q̄ i exteriorib⁹ sensib⁹ apparēt. ¶Pr. Interiores act⁹ aie sūt itelligere ⁊ imaginari. sz q̄tū ad neutrū hoꝝ pt diabolus aliq̄đ operari: q̄ vt in primo hitū ē, diabol⁹ n̄ imprimit in intellectū humanū. in fantasiā etiā vr̄ q̄ imprimere nō possit: q̄ forme imaginate tanq̄ magis spūales sunt digniores q̄ forme que sunt in materia sensibili: quas tm̄ diabolus imprimere nō pōt, vt pz ex hīs q̄ in primo habita sunt. ergo diabolus nō pōt s̄m interiores motus inducere hominem ad peccatū.

Sz ꝯtra Est, q̄ s̄m hoc nunq̄ tētaret hominē nisi visibiliter apparendo: quod patet esse falsum.

Rn̄deo Dicēdū, q̄ interior ps aie est itellectiua ⁊ sensitiua. intellectiua āt ꝯtinet ite^m ⁊ volūtatē. ⁊ de volūtate q̄dē iā dcm̄ ē q̄mō ad eā diabol⁹ se hz. Intellect⁹ āt p se q̄dē mouet̄ ab aliq̄ illumināte ipsum ad cognitionē ꝟitatis. q̄đ diabolus circa hoiem nō intēdit: sz magis obtenebrat rōnē ei⁹ ad cōsentiēdū pcō. q̄ q̄dē obtenebratio ꝓuenit ex fantasia ⁊ appetitu sensitiuo. vnde tota interior opatio diaboli esse vr̄ circa fantasiā ⁊ appetitū sensitiuū. quoꝝ vtrūq; commouēdo pt iducere ad pcm̄: pt. n. opari ad hoc q̄ imaginationi aliq̄ forme imaginarie p̄sentent̄: pōt ēt facere q̄ appetitus sensitiu⁹ cōcitet̄ ad aliq̄ passionē. Dcm̄ ē. n. in.1.li. q̄đ nā corpalis spūali nāl'r obedit ad motū localē. vñ ⁊ diabolus oīa cāre pt q̄ ex motu locali corporū inferioꝝ ꝓuenire pñt nisi virtute diuina reprimat̄. q̄ aūt aliq̄ forme repn̄tent̄ imaginationi, seq̄tur q̄nq; ad motū localē. dicit em̄ phs in li. de somno ⁊ vigilia, q̄ cū aial dormierit descēdēte plurimo sanguine ad p̄ncipiū sensitiuū simul descēdūt mot⁹ siue impssiões relicte ex sensibiliū motionibus q̄ in sensibilibus spēbus cōseruant̄: ⁊ mouēt p̄ncipiū app̄hēsiuū, ita q̄ appent ac si tūc principiū sensitiuū a reb⁹ ipsis exteriorib⁹ immutaret̄. vñ talis mot⁹ localis spūum vel hūoꝝ ꝓcurari pōt a demonib⁹ siue dormiāt siue vigilēt hoīes. ⁊ sic seq̄tr q̄ hō aliq̄ imaginet̄. Sil'r ēt appetit⁹ sensitiu⁹ ꝯcitat̄ ad aliq̄s passiones s̄m quēdā determinatū motū cordis ⁊ spūum. vñ ad hoc etiā diabolus pt cooperari. Et ex hoc q̄ passiones aliq̄ cōcitant̄ in appetitu sensitiuo, seq̄tur q̄ ⁊ motū siue intētionē sensibilē p̄dicto mō reductā ad p̄ncipiū app̄hēsiuū magis hō ꝑcipiat: q̄ vt phs in eodē li. dicit, amātes modica silitudine in app̄hēsionē rei amate mouent̄. Cōtigit etiā ex hoc q̄ passio est cōcitata vt id q̄đ ꝓponitur imaginationi iudicet̄ ꝓsequēdū: q̄ ei q̄ a passione detinet̄, videt̄ esse bonū id ad q̄đ p passionem inclinat̄. Et per hunc modū interius diabolus inducit ad peccandum.

Ad primū Ergo dicēdū, q̄ opa vite semp etsi sint ab aliq̄ principio intrinseco, tm̄ ad ea pōt cooperari aliq̄đ exterius agēs: sicut etiā ad opera aie vegetabilis operatur calor exterior vt facili⁹ digeratur cibus. ¶Ad s̄m dicēdū, q̄ huiusmodi apparitio formaꝝ imaginabiliū nō est oīo p̄ter ordinē nature, nec est per solū imperiū, sz per motū localem, vt dictū est. ¶Unde patet responsio ad tertiū: q̄ forme ille sunt a sensibus accepte primordialiter.

¶Utrum diabolus possit necessitatem inferre ad peccandum. Arti.3.

Ad tertiū Sic procedītur. Uidetur q̄ diabolus possit necessitatem inferre ad peccādum. Potestas em̄ maior potest necessitatem inferre minori. sed de diabolo dicitur Job.41. Non est potestas super terram que ei valeat comparari. ergo potest homini terreno necessitatem inferre ad peccandum.
¶Preterea. Ratio hominis non potest moueri nisi s̄m ea que exterius sensibus proponuntur ⁊ imaginationi representantur: quia omnis nostra cognitio ortum habet a sensu. ⁊ nō est intelligere sine fantasmate: vt dicitur

¶Super arti.3.
In arti.3. i rn̄sione ad tertiuz dubium occurrit. naz hec doctrina retractatur inferius i tertia parte in.q. de tentatiōe xp̄i vbi ex istamet autoritate Aug. author dicit: q̄ non pōt esse absq; peccato tētatio a carne nō em̄ cōpatiuntur se dicta hic ⁊ ibi: nam ibi dicitur q̄ cōcupiscentia carnis aduersus spiritum non potest esse absq; peccato: h' dicitur q̄ nō est peccatum: q̄n ei rō actualiter resistit: nō semp ergo est peccatum.
¶Ad hoc dicitur q̄đ ista nō cōtrariātur ad inuicē ibi nāq; dicit̄ q̄ semp est pcm̄ quā caro ꝯcupiscit aduersus spm̄. q̄đ ibi discutiēdum est dn̄o cōcedente: hic aūt nihil ꝯ dictam vl'em dr̄: non enim dr̄ q̄ al'q̄n non est peccatum sed dicitur q̄ q̄n ei rō actualiter resistit nō ē peccatum: q̄đ nihil repugnat illi. quoniā vtrū tale quādo inueniatur non affirmatur: nam non asseritur q̄ cōcupiscēti carni aduersus ipsuz aliquādo ratio totaliter resistit: hoc enim illi vniuersali contradiceret sed asseritur q̄ quando ratio resistit non est peccatum: q̄đ equiualet conditionali: si ratio resistit n̄ est peccatum. Et intendit author hic solum satisfacere argumento pro presenti materia qua tractatur de ptāte diaboli. Et dicere q̄ concupiscente carne aduersus spiritum non cōsurgit peccatū ex concupiscentia quā pōt facere diabolus: sed ex nō resistētia rationis q̄ nō subiacet potestati demonis q̄ concupiscentia ista si rō ei resistit nō est peccatum: sed mā exercende virtutis. Et h' sat est argumento quia dato q̄đ semper sit peccatum (vt Augu. dicit) nō tamē ad

mal.q.3. ar.3.ad 9.⁊.ā.4 c.⁊.q.16. ar.11.ad 10.⁊ ar. 12.ad 10.

Universidad de Deusto Biblioteca

illo necessitat demõ qui ad nõ resistẽtiaʒ rationis necessitare nequit. vtrum auteʒ possibile sit rationẽ concupiscẽti actualr carni totalr resistere: i discussum dimittitur vt impertinẽs.
¶De quarto artic. eiusdẽ 80. q. nihil occurrit scribendum.
¶Super questione 81. art. 1.
In arti. 1. q. 81. dubiuʒ primo nouitiorũ occurrit: quo pacto stat declaratio autoris de modo quo originale pctm̃ traducit, pportionalis nãq; similitudo de peccato membri ac volũtatis mouẽtis illud: ⁊ huius hominis ad primuʒ parentem generantẽ ipsum cõsona est. nam qr volũtas mẽbrũ qd est mouet ad executionem culpe: ideo membrũ culpe particeps sit: generans aũt non mouet generationis motione hũc hoiem existẽtem ad culpã: sed facit hũc hominẽ esse cuʒ tali defectu: quo non sit participatio culpe: sed pene vel defectus potius.
¶Ad hoc, dr ꝙ similitudo cõsonat: ⁊ optime declarat intentũ si attẽdimus ad illd qd est per se. in motione em̃ membri a voluntate per se fit ꝙ membrum constituitur in hoc qd est esse instrumentũ volũtatis ad tale opus ⁊ ex hoc ipso, supposito ꝙ sit capax culpe instrumẽtũ illud culpe fit particeps: ⁊ similiter in gñatione huius hois ab Adã p se fit ꝙ hic homo cõstituit in hoc qd ẽ esse membrũ Ade vt capitis. Ex hoc nãq; ꝙ per semen ab ipso generatur, eius mẽbrũ fit: adeo ꝙ, si aliter generaretur: aut fieret: non esset eius membrũ. ex hoc aũt ꝙ eius membrũ est supposito qd susceptiuum culpe particeps sit culpe: ⁊ non solum pene. generatiua ergo motio respondet motioni imperatiue in hoc qd est vtranq; constituere motum in hoc qd est esse aliquid mouẽtis: vt sic possit ei imputari ad culpam presupposita eius capacitate. Quod autem ibi membruʒ presit: ⁊ hic non, nihil efficit: imo pro portionalitateʒ ad-

1. q. 63. ar. 2. co. 1. q. 114. art. 3. Et 3. q. 8. ar. 7. ad. 2. Et mal. q. 3. ã. 5.

in lib. de anima. sed diabolus põt mouere imaginationẽ hois (vt dctm̃ est) ⁊ ẽt exteriores sensus. Dicit em̃ Aug. in lib. 83. q. qd serpit hoc malũ. s. qd est a diabolo p oẽs aditꝰ sensibiles, dat se figuris accõmodat se coloribus, adheret sonis, infundit se saporibus. ergo põt rationẽ hois ex necessitate inclinare ad peccanduʒ. ¶ P̃. Scdm̃ Aug. nõnullum pctm̃ est cũ caro concupiscit aduersus spũm. sed cõcupiscentiam carnis diabolus põt cãre sicut ⁊ ceteras passiões eo mõ q̃ supra dcm̃ ẽ. g̃ ex necẽte põt iducẽ ad peccãduʒ.

Sed contra Est, ꝙ dr. 1. Pe. vlt. Aduersariꝰ vester diabolus tanq̃ leo rugiens circuit querens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. frustra aũt talis ammonitio daretur, si hõ ei ex necessitate succũberet. non ergo põt homini necessitatem inducere ad peccandum.

Rñdeo Dõm, ꝙ diabolus ppria virtute nisi refrenetur a deo põt aliquẽ inducere ex necessitate ad faciendum aliquẽ actũ, q̃ de suo genere pctm̃ est: nõ aũt põt iducere necessitatẽ peccãdi. ꝙ pʒ ex hoc ꝙ hõ motiuo ad peccãduʒ nõ resistit nisi p rõnẽ: cuiꝰ vsuʒ totalr inpedire põt mouendo imaginationẽ ⁊ appetitum sensitiuũ, sicut in arreptitijs pʒ. sed tũc rõne sic ligata q̃cquid hõ agat nõ imputat ei ad pctm̃: sed si rõ non sit totalr ligata, ex ea parte qua est libera pt resistere pctõ, sicut supra dictũ est. Unde manifestum est qd diabolꝰ nullo mõ põt necessitatem inducere homini ad peccandum.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ nõ quelʒ ptãs maior hoiẽ pt mouere volũtatẽ hois, sʒ solꝰ deus: vt supra habitũ est. ¶Ad secundum dõm, ꝙ illud ꝙ est apprehẽsuʒ p sensũ vel imaginationẽ non ex necessitate mouet voluntatẽ si hõ hẽat vsum rõnis: nec semp huiusmõi apprehensio ligat rõnem. ¶Ad tertiũ dõm, ꝙ ɔcupiscẽtia carnis cõtra spũm q̃n rõ ei actualr resistit non est peccatũ sʒ mã exercẽde virtutis: ꝙ auteʒ ratio ei non resistat nõ est in potestate diaboli. ⁊ iõ nõ põt inducere necessitatẽ peccati.

¶Utrum omnia peccata hoium sint ex suggestione diaboli.

Articulus. 4.

Ad quartũ Sic procedit. Uidetur ꝙ oĩa peccata hominum sint ex suggestione diaboli. Dicit enim Dio. 4. ca. de di. no. ꝙ multitudo demonũ cã est oium malorũ ⁊ sibi ⁊ alijs. ¶ P̃. Quicunq; peccat mortalr efficitur seruus diaboli: ẽm illud Jo. 8. Qui facit peccatum seruus est peccati. sed ei aliquis in seruitutem addicitur a quo est superatus: vt dr. 2. Pe. 2. ergo quicũq; facit pctm̃ superatus est a diabolo. ¶ P̃. Grego. dicit ꝙ pctm̃ diaboli est irreparabile, qr cecidit nullo suggerẽte. si igitur aliqui hoies peccarẽt per lib. arb. nullo suggerẽte, eorũ peccatũ esset irremediabile: qd patet esse falsum. ergo oĩa peccata humana a diabolo suggeruntur.

Sed ɔ̃ Est, ꝙ dicitur in lib. de ecclesiasticis dogmatibꝰ. Non oẽs cogitationes nostre male a diabolo excitantur: sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt.

Rñdeo Dõm, ꝙ occasionaliter quidem ⁊ indirecte diabolus est cã oim peccatorũ nostrorũ. inquãtũ induxit primũ hominẽ ad peccandũ: ex cuius peccato intantũ viciata est humana natura, vt oẽs ad peccandũ pcliues simus. sicut diceret esse causa combustionis lignorũ qui ligna siccaret, ex quo sequeret ꝙ facile incenderentur. Directe aũt non est causa omniũ peccatorũ humanorum ita ꝙ singula peccata psuadeat. Quod origenes probat ex hoc: qr etiam si diabolus non esset, hoies haberẽt appetitum ciborũ ⁊ venereorum ⁊ similium: qui posset esse inordinatus nisi ratione ordinaretur: quod subiacet libero arbitrio.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ multitudo demonũ est causa omniũ malorũ nostrorũ ẽm primã origineʒ, vt dictũ est. ¶Ad scdm̃ dõm, ꝙ non solũ fit seruus alicuius qui ab eo superatur, sed etiam qui ei voluntarie se subijcit. ⁊ hoc modo fit seruus diaboli qui motu pprio peccat. ¶Ad tertiũ dõm, ꝙ peccatum diaboli fuit irremediabile, qr nec aliquo suggerẽte peccauit nec habuit aliquam pronitatẽ ad peccandum ex precedenti suggestione causatã: qd de nullo hois peccato dici potest.

¶De causa peccati ex parte hominis. Qõ. 81.

Deinde Considerandũ est de causa pcti ex parte hois. Cũ aũt homo sit causa peccati alteri homini exterius suggerendo, sicut ⁊ diabolus, hʒ quẽdã specialẽ modũ causandi peccatũ in alterũ per originẽ. vnde de peccato originali dicendum est. ¶Et circa qd tria considerãda occurrũt. Primo de eius traductione. Secundo de eius essentia. Tertio de eius subiecto. ¶Et circa primũ querũtur quinq;. Primo vtrũ primũ peccatũ hominis deriuet per originẽ in posteros. Scdo vtrũ omnia alia peccata primi parẽtis, vel etiam aliorũ parentũ per originem in posteros deriuẽtur. Tertio vtrũ peccatũ originale deriuetur ad omnes qui ex Adam per viã seminis generãtur. Quarto vtrum deriuaretur ad illos qui miraculose ex aliqua parte humani corporis formarẽtur. Quinto vtrũ si femina peccasset viro non peccante, traduceretur originale peccatum.

¶Utrum primum peccatum primi parentis traducatur per originem in posteros. Arti. 1.

Ad primũ Uidetur ꝙ primũ peccatũ primi parẽtis non traducat ad alios per originẽ. Dicitur em̃ ezech. 18. Filius nõ portabit iniquitatẽ patris: portaret aũt si ab eo iniquitatem traheret. ergo nullus trahit ab aliquo parẽtũ p originem aliquod pctm̃. ¶ P̃. Accidẽs nõ traducit per originẽ nisi traducto subiecto, eo ꝙ accidẽs nõ trãsit de subiecto in subiectũ. sed aĩa rõnalis que est subiectũ culpe nõ traducit p originẽ: vt in primo ostẽsum est. ergo neq; aliqua culpa p originẽ traduci potest. ¶ P̃. Omne illud qd traducitur p originẽ humanã causat ex semine. sed semẽ nõ põt cãre pctm̃ eo ꝙ caret rationali pte anime. que sola põt esse causa peccati. ergo nullũ pctm̃ põt trahi p originem. ¶ P̃. Quod est pfectius in natura ṽtuosius est ad agẽdũ. sed caro pfecta nõ põt inficere aĩam sibi vnitã: alioquin aĩa non posset emũdari a culpa originali dum est carni vnita. ergo multo minus semẽ põt inficere aĩam. ¶ P̃. Phs dicit in. 3. ethi. ꝙ pp naturã turpes nullus increpat sed eos qui pp desidiã ⁊ negligẽtiã: dicũtur aũt nã turpes qui hñt turpitudinem ex sua origine. ergo nihil qd est per originem est increpabile neq; peccatum.

3. qõ. 19. ar. 4. ad 1m. Et. 2. di. 33. qõ. 1. ar. 1. Et. 4. 5. c. 50. 51. 52. Et mal. q. 4. ã. 1. Et opusc. 3. c. 201. 202. 203. 204. Et ro. 5. lec. 3. co. 3.

Sed cõtra Est, ꝙ apls dicit Ro. 5. Per vnũ hominẽ peccatũ in hũc mundũ intrauit. ꝙ nõ põt intelligi per modũ imitationis vel incitationis: pp hoc ꝙ dicitur sap. 2. inuidia diaboli mors intrauit orbẽ terrarũ. restat ergo qd per originem a primo homine peccatum in mundum intrauit.

Rñdeo Dõm, ꝙ ẽm fidẽ catholicã est tenendũ ꝙ primuʒ pctm̃ primi hois originalr trãsit in posteros: pp qd ẽt pueri mox nati deferũtur ad baptismũ tanq̃ ab aliqua infectione culpe abluẽdi. Ɔ̃riũ est aũt heresis pelagiane: vt pʒ p aug. in plurimis suis libris. ¶Ad inuestigandũ aũt qualr pctm̃ primi parẽtis originalr possit trãsire in posteros, diuersi diuersis vijs pcesserũt. Quidã em̃ cõsiderantes ꝙ pcti subm̃ est aĩa rõnalis: posuerũt ꝙ cũ semie rõnal aĩa traducat vt sic ex infecta aĩa infecte aĩe deriuari videant. Alij ṽo hoc repudiãtes tanq̃ erroneũ: conati sunt ostẽdere quomõ culpa aĩe parẽtis traducitur in plẽ etiã si aĩa nõ traducat, p hoc ꝙ corporis defectꝰ traducunt a parente in plem: sicut leprosus generat leprosũ ⁊ podagricus podagricum pp aliquã corruptionẽ seminis: lʒ talis corruptio nõ dicatur lepra vel podagra. Cum aũt corpus sit pportionatum aĩe ⁊ defectus aĩe redundẽt in corpꝰ, ⁊ econuerso: simili mõ dr ꝙ culpabilis defectus aĩe p traductionem seminis in plem deriuatur, q̃uis semen actualr nõ sit culpe subm̃. Sed oẽs hmõi vie insufficientes sunt: qr dato ꝙ aliqui defectus corporales a parente transeant in prolem p originem, ⁊ etiã aliq̃ defectus aĩe ex cõsequenti pp corporis indispositionẽ (sicut interdũ ex fatuis fatui generantur) tñ hoc ipsum qd est ex origine aliquem defectũ habere, videt excludere rationem culpe de cuius rõne est ꝙ sit volũtaria. vnde etiã posito ꝙ anima rationalis traducerek, ex hoc ipso ꝙ infectio anime prolis nõ esset in eius volũtate amitteret rõnem culpe obligãtis ad penã: qr vt phs dicit in. 3. ethi. nullus improperabit ceco nato, sed magis miserebitur. ¶Et ideo alia via pcedẽdũ est dicẽdo ꝙ oẽs hoies q̃ nascũtur ex adã pñt cõsiderari vt vnus hõ, inq̃tũ cõueniũt in natura quaʒ a primo parente accipiunt: ẽm ꝙ in ciuilibus oẽs homines q̃ sunt vnius cõitatis reputank quasi vnũ corpus, ⁊ tota cõitas q̃si vnus homo. sicut etiaʒ porphirius dicit ꝙ participatione speciei plures hoies sunt vnus homo. Sic igitur multi hoies ex adam deriuati sunt tan q̃ multa mẽbra vnius corporis: actus aũt vnius membri corporalis, puta manꝰ, nõ est volũtarius voluntate ipsius manus, sʒ voluntate anime q̃ primo mouet mẽbrum. vnde homicidium qd manus cõmittit nõ imputaret manui ad peccatũ si consideraretur manus ẽm se vt diuisa a corpore, sed imputatur ei inquantũ est aliqd hois qd mouetur a primo principio motiuo hois. Sic igitur inordinatio q̃ est in isto hoie ex adã generato nõ est volũtaria voluntate ipsius sed volũtate primi parentis qui mouet motione generationis oẽs q̃ ex eius origine deriuãtur, sicut voluntas aĩe mouet oĩa mẽbra ad actũ. vnde peccatũ qd sic a primo parẽte in posteros deriuak, dicitur originale sicut peccatũ qd ab aĩa deriuak ad mẽbra corporis dicitur actuale. ⁊ sicut peccatuʒ actuale qd p mẽbrũ aliqd cõmittitur non est peccatũ illius membri, nisi in quãtũ illud mẽbrum est aliquid ipsius hominis propter qd vocatur peccatum humanũ, ita peccatũ originale non est peccatũ huius persone nisi in quantum hec persona recipit naturam a primo parente. vnde ⁊ vocatur peccatũ nature. ẽm illud Eph. 2. Eramus natura filij ire.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ filius dicit nõ portare peccatũ patris, qr nõ punik p peccato patris, nisi sit pticeps culpe. ⁊ sic est in pposito: deriuatur em̃ per originẽ culpa a patre in filiũ: sicut et peccatũ actuale p imitationẽ. ¶Ad secũdũ dõm, ꝙ etsi aĩa nõ traducak: qr virtus seminis non potest causare animam rationalem: mouet tamen ad ipsam dispositiue. vnde per virtutem seminis traducitur humana natura a parente in prolem, ⁊ simul cum natura, nature infectio: ex hoc em̃ fit iste q̃ nascik cõsors culpe primi parentis ꝙ naturam ab eo sortitur per quandam generatiuaʒ motionẽ. ¶Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ etsi culpa nõ sit actu in semine: est tñ ibi virtute hũane nature quã cõcomitatur talis culpa. ¶Ad quartũ dicẽdũ, ꝙ semen est principium generationis, q̃ est proprius actus nature eius propagationi deseruiẽs. ⁊ ideo magis inficitur anima p semen q̃ per carnẽ iam perfectam, q̃ iã determinata est ad personã. ¶Ad q̃ntũ dicẽdum ꝙ illud qd est per originẽ non est increpabile si cõsideretur iste qui nascitur ẽm se. sed si cõsiderek put referk ad aliquod principium sic põt esse ei increpabile: sicut aliquis q̃ nascitur patitur ignominiam generis ex culpa alicuius progenitorum causatam.

sinuat: quia sicut ad culpã actualem mouet preexistens, ita mouens ad culpam originalem mouet. i. ductiue potẽtia ad actũ non preexistens. contra rationem namq; eius quod oritur est preexistere.
¶In eodem articulo aduerte ꝙ author positionem. quam in secundo sen. di. 30. secutus est, licet non totaliter arguere videatur: si tñ diligentius consideretur litera dum arguitur insufficientie secunda via positio illa olim sua reprehendik. nã sibi tenuit peccatũ originale contrahi per originem sicut podagrã vel stoliditatem, redũdante in formã conditione materie ⁊ habere rationẽ culpe propter voluntatem parentis. Hic autẽ licet de isto voluntario non fiat mẽtio referendo illã opinionem: subintelligit tñ vt puto tanq̃ commune confessum ab omnibus: ꝙ hoc est volũtarium aliena voluntate. Reprehenditur autẽ hec positio tanq̃ insufficiens qr nõ saluat rationẽ voluntarij etiam aliena voluntate, sic ꝙ sufficiat ad rationeʒ culpe in hoc genito: quoniam totum hoc quod illa positio dicit accepta tũ verificatur de forte ẽm se. Est nãq; ẽm se habens conditiones forme coaptatas materie conditionibus: voluntarie ade voluntate cõtractas ab eo: ⁊ tñ defectꝰ iste nõ est culpa fortis sʒ se. Qr ergo oʒ ad saluandum voluntariũ requisitũ ad culpam huius absq; propria volũtate ponere hũc hominẽ esse aliquid aliene voluntatis vt sic sit voluntarius defectus voluntate propria non secundũ se: sed ẽm ꝙ membrum alterius a quo inchoat hec culpa. Et hoc non positũ est a predictis positionibus, ideo arguuntur. ⁊ ponitur alia via, q̃ saluatur sufficienter ratio voluntarij p hoc ꝙ ponik in forte hoc peccatum vt est membrum ade: ⁊ ex consequenti in ipso scdʒ se.
¶In respõsione ad tertium in eodem articu. nota ꝙ culpã eẽ virtualiter in semine accipiendum est concomitanter ⁊ non principaliter: i semine nã ꝙ est, virtualiter nã

¶Utrũ etiã alia pcã primi parẽtis vel primoꝝ parẽtũ traducank in posteros. Arti. 2.

Ad scdm̃ Sic pcedik. Uidek ꝙ etiaʒ alia peccata vel ipsius primi parentis vel primoꝝ parẽtũ traducank in posteros: pena. n. nũq̃ debetur nisi culpe, sed aliqui puniunk iudicio diuino pro peccato proximorũ parẽtum ẽm illud exo. 20. Ego sum deus zelotes visitãs iniq̃tatẽ patrũ in filios in tertiã ⁊ quartã generationẽ. iudicio etiam humano in crimine lese maiestatis filij exheredantur pro peccato parẽtũ. ergo etiã culpa proximoruʒ parẽtũ trãsit ad posteros. ¶Preterea. Magis põt transferre in alterum id qd habet aliq̃s a seipso q̃ id qd habet ex alio: sicut ignis magis põt calefacere, q̃ aqua calefacta. sed homo transfert in prolem per originẽ peccatũ qd hʒ ab adã. ergo multo magis peccatũ qd ipse cõmisit. ¶Preterea. Ideo contrahimus a primo parente peccatũ originale, qr in eo fuimus sicut in principio nature quam ipse corrupit. sed similiter fuimus in pximis parentibus sicut in quibusdam nature principijs. que etsi sit corrupta, pt adhuc magis corrumpi per peccatum: ẽm illud apoc. vlti. Qui in sordibus est sordescat adhuc. ergo filij contrahunt peccata proximoꝝ parentum per originem sicut ⁊ primi parentis.

Sed ɔtra. Bonũ est magis diffusiuũ sui q̃ malũ. sʒ merita primorũ parentum non traducũtur ad posteros. ergo multo minus peccata.

Rñdeo Dicẽdũ, ꝙ aug. hãc rationeʒ mouet in Ench. ⁊ insolutã relinquit. sed si aliquis diligenter attendat impossibile est ꝙ aliq̃ peccata, pximoꝝ parẽtũ, vel etiã primi parẽtis p̃ter primũ per originẽ traducãtur. Cuius ratio est: qr homo generat sibi idem in specie non aũt ẽʒ indiuiduũ. ⁊ ideo ea que directe pertinẽt ad indiuiduuʒ (sicut personales actus, ⁊ que ad eos pertinent) nõ traducunk a parentibus in filios: nõ em̃ grãmaticus traducit in filiũ sciẽtiã grãmatice quã pprio studio acquisiuit: sed ea q̃ pertinẽt ad naturam speciei traducuntur a parentibus in filios: nisi sit defectus nature sicut oculatus generat oculatũ nisi natura deficiat. et si natura sit fortis etiã aliqua accidẽtia indiuidualia ppagãtur in filios ptinẽtia ad dispõnẽ nature: sicut velocitas corporis bonitas ingenij ⁊ alia hmõi. nullo autem modo ea q̃ sunt pure personalia: vt dictũ est. Sicut aũt ad psonã ptinet aliqd ẽm seipsam ⁊ aliqd ex dono gratie. ita etiã ad naturã põt aliqd ptinere ẽm seipsam. s. qd cãtur ex principijs eius. ⁊ aliqd ex dono gratie: ⁊ hoc modo iustitia originalis (sicut in primo dictũ ẽ) erat qddam donũ gratie toti humane nature diuinitus collatum in primo parente: qd quidẽ primus homo amisit per primum peccatũ. vnde sicut illa originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cũ natura, ita ẽt inordinatio opposita. Sʒ alia pcã actualia, vel primi parẽtis, vel aliorũ nõ corrũpũt naʒ q̃tũ ad id qd nature est. sed solum q̃tũ ad id qd persone est. i. ẽm pronitatẽ ad actum. vnde alia peccata non traducuntur.

Ad primũ Ergo dõʒ, ꝙ pena spũali (sicut aug. dicit in epla ad Auitũ) nũq̃ puniunk filij p parẽtibꝰ nisi cõicẽt in culpa, vl p originẽ vl p imitationẽ: qr oẽs aĩe imediate sunt dei: vt dr eze. 18. sed pena corporali interdum iudicio diuino vel

humana quam concomitatur culpa originalis ita ꝙ nõ opʒ aliquam intentionalem qualitatem in semine fingere: qua pductiuum sit culpe: hoc em̃ nec somniauit author cum culpa nihil entitatis sit ⁊ concomitanter fiat ⁊ sufficiens sit semen decisum a natura destituta iustitia originali. Uerba autẽ authoris in qõn. de malo. qõne. 4. arti. 1. ad nonum nõ significãt oppositum: sed ꝙ priuatio iustitie originalis in semine illo modo quo in semine saluatur: ex defectu spectat ad genus moris virtualiter non quia est actu moralis: sed quia tendit ad moralẽ peccatum ⁊ sic ista priuatio est quedam intentio mali moralis ⁊ malum morale est in ea intentionaliter, sicut color in aere: ⁊ anima in semie. Et tenet similitudo q̃ ad hoc: quia intentio ordinatur ad illd cuius dicitur intentio, nõ quo ad esse entia positiua: quum hoc de priuatione dici nõ possit, etiam si fingẽdi detur licentia.
¶Et hec de ista materia dicta sufficiãt: quoniam euacuant omnes difficultates necessarias.

2. di. 20. q. 2. art. 3. ad. 1. Et di. 32 q. 1. ar. 1. Et. 4. 5. c. 52. ad 13. Et ma. q 4. ar. 8.

¶Super articulum tertium.

In ar.3.eiusdē.81.q.aduerte duo q ad fidē catholicam spectat q oēs preter solū Christū ɔ̄hant peccatū originale: qd dictū non intelligendū est alr q̄ de morte: que est pena pcti originalis: ita q sicut oēs incurrūt mortē.i. necessitatē moriendi: ita oēs incurrūt pctm̄ originale.i.necessitatē habēdi peccatuz originale. Sed non spectat ad fidem an aliquis ex spāli prerogatiua grē nō incurrat actualr originale pctm̄. de vtroq̄ em̄ simul inqt apls ad ro.5.p vnū hoiez pctm̄ introiuit i mūdū: ꝛ p pctm̄ mors. Est igit necessarium fm catolicā fidē credere q ois vtriusq̄ sexus ab adā fm rationē seminalē puenjens ex ipsa sua generatione sit obnoxius peccato originali, ꝛ cōtra pelagianos dicētes oppositum Aug. disserit et diffinit. De solo aūt Jesu xpo verū est q ex ipa gnatione nulli obnoxius est pctō: iuxta verbuz angeli ad beatā virginē aū filij cōceptionē (que vocatur natiuitas i vtero) dicētis qd ex te nascet sanctum. ꝛ iuxta hūc sensum militat rō autoris. s. qr alr nō indigerēt redemptione que per Jesum xpm fctā est. si em̄ pctm̄ originale vel in actu/vel in necessitate hñdi illud quis non incurreret nō egeret redēptiōe: qd hereticū esset dicere: sed si oēs obnoxij sunt pctō origiāli sufficit ad indigētiam redemptionis: neq̄ em̄ solū redemptione eget actualr captiuus: sed ēt obnoxius captiuitati. Scdm notandū est q lz (vt dictū est) ad fidē nō spectet tā q̄ necessario credendū vtrū aliquis actualr nō habuerit ex spāli gratia originale peccatū p hoc nō excluditur quin spectare possit tanq̄ pbabile ppter autoritates sanctorū. i principio nanq̄ prie partis distinxit autor quomō multiplr aliqua spectēt ad sacrā theologiam: pp qd opz sobrie se habere hominem in re hac/sicut ꝛ de actuali morte eorum de quib⁹ loquit apls prie ad thessa. 4. ꝛ diabolicas emulationes: detractiones rixasq̄ tam sub zeli q̄ sub pietatis vmbra euitare: ac spirituisancto obicē non ponere iureiurādo firmādo hoc vel illud.

¶In respōsione ad scdm in eodem arti,

1.q.100. ar.1.co2. Et.3.qō. 31.art.8. ꝛ qō.52. ar.7.ad 2m.2.q. 68.ar.9 co.Et.2. dis.31.q. 1.arti.2. Et.3.dis. 3.q.4.ar tic.2.Et 4.ɔ̄.ca. 50.ꝛ.52. Et mal. q.4.ā.6 Et ql.6. ar.7. Et ro.5. lect.3.fi.

humano puniūtur filij pro parentib⁹ inq̄ntū filius est aliquid patris fm corpus. ¶Ad secundum dōm q illud qd hz aliquis ex se magis pōt traducere dūmodo sit traducibile, sed peccata actualia primorū parētum non sunt traducibilia: qr sunt pure personalia: vt dictū est. ¶Ad tertiū dōm, q primū peccatum corrupit naturā humanā corruptiōe ad naturā pertinēte. alia vero pctā corrumpunt eam corruptione pertinēte ad solā personā.

¶Utrum peccatū primi parētis trāseat per originem in oēs homines. Ar.3.

AD tertiū Uidetur qd peccatū primi parētis nō trāseat p originē in oēs homines: mors em̄ est pena cōsequēs originale peccatū. sed nō oēs qui pcedūt seminalr ex adā moriuntur: illi em̄ qui viui reperient in aduentū dñi nunq̄ morient: vt vr p hoc q dr.1.Thes.4. Nos qui viuimus nō perueniemus in aduentu dñi eos qui dormierunt: ergo illi non contrahunt originale peccatū. ¶Pr. Nullus dat alteri qd ipse nō hz. sed homo baptizatus non hz peccatū originale. ergo non traducit ipsum in prolē. ¶Pr. Donū christi est maius q̄ peccatū Ade. vt apls dicit Ro.5. Sed donum christi non transit in omnes homines, ergo nec peccatum Ade.

Sed cōtra Est, q apls dicit Ro.5. Mors in oēs ptrāsit in quo omnes peccauerunt.

Rñdeo Dōm, q fm fidem catholicā firmiter est tenēdū q oēs homines preter solū xpm ex adā deriuati peccatū originale ex adam ɔ̄hunt: alioquin non oēs indigerent redēptione que est p xpm: qd est erroneum. Ratio aūt sumi pōt ex hoc qd supra dictū est. s. q sic ex peccato primi parentis traducit culpa originalis in posteros sicut a volūtate anime per motionē membrorū traducitur peccatū actuale ad membra corporis. manifestū est aūt q peccatum actuale traduci pōt ad oia mēbra que nata sunt moueri a volūtate. vñ ꝛ culpa originalis traducitur ad omnes illos qui mouētur ab adam motione generationis.

Ad primū Ergo dōz. q pbabilius ꝛ cōuenientius tenetur q oēs illi qui in aduētu dñi reperientur morientur, ꝛ post modicū resurgent: vt in tertio plenius dicet. Si tñ hoc verū sit qd alij dicūt q illi nunq̄ morient (sicut Hiero. narrat diuersorū opiniones in quadā epistola ad Minerium de resurrectione carnis) dōm est ad argumentū q illi etsi nō moriant: est tñ in eis reatus mortis, sed pena aufertur a deo, qui etiam peccatorū actualiū penas condonare potest. ¶Ad scdm dōm, q peccatū originale per baptismū aufertur reatu, inquantum anima recuperat gratiam quantū ad mentē. remanet tñ peccatū originale actu quantum ad fomitē, qui est inordinatio partiū inferiorū aie ꝛ ipsius corporis: fm q hō generat ꝛ nō fm mentē. ꝛ iō baptizati traducūt peccatum originale: nō em̄ parētes gñant inq̄tū sunt renouati p baptismū, sed inq̄tū retinēt adhuc aliquid de vetustate primi peccati. ¶Ad tertium dōm, q sicut peccatū ade traducitur in

scito q pctm̄ originale in baptizato dr remanere actu/ꝛ trāsire reatu: qr ꝛ vere actu remanet priuatio iustitie originalis (sumus em̄ adhuc illa priuati: q̄m q̄uis habeamus gratiā gratū facientē cōiungentē in premium hominis deo) nō tñ habemus eam fm hūc effectū/qui est iustitia originalis in statu isto: gratia em̄ vt in prima parte dictum fuit/ est radix originalis iustitie que olim/cū suo fructu perdita/p baptismū reparat fm sanctum/fructū factura iustitie originalis post resurrectionē. Et vere trāsit reatu. qr nō remanet in baptizatis priuatio originalis iustitie sub rōne culpe: non em̄ amplius eis imputat ad culpā nec reseruat punienda.

oēs qui ab Adam corporaliter generantur, ita gratia christi traducitur in oēs qui ab eo spiritualiter generātur per fidē ꝛ baptismū: ꝛ non solū ad remouendā culpā primi parentis, sed etiā ad remouendū peccata actualia, ꝛ ad introducendum in gloriam.

¶Utrum si aliqs ex hūana carne formaret miraculose, contraheret originale peccatū. Articulus.4.

AD quartū Uidet, qd si aliqs formaretur ex carne humana miraculose, ɔ̄heret originale peccatū. dicit em̄ quedā glos. Gen.3. q in lūbis Ade fuit tota posteritas corrupta: qr nō est separata prius in loco vite, sed postea in loco exilij. sed si aliquis homo sic formaretur sicut dictum est, caro eius separaretur in loco exilij: ergo ɔ̄heret originale peccatū. ¶Pr. Peccatum originale causat in nobis inquantū aia inficitur ex carne: sz caro tota hominis est infecta. ergo ex quacunq̄ parte carnis homo formaretur aia eius inficeret infectione originalis peccati. ¶Pr. Peccatuz originale a primo parēte puenit in oēs inquantū oēs in eo peccāte fuerūt: sed illi qui ex carne humana formarētur in Adam fuissent. Ergo peccatum originale contraherent.

Sed ɔ̄ Est, qr nō fuissent in Adā fm seminalē rōnē: qd solū cāt traductionē peccati originalis: vt Aug. dicit. 10. super Gene. ad literam.

Rñdeo Dōm, q sicut iam dictū est, peccatū originale a prio parente traducit in posteros inq̄tū mouentur ab ipso p gñationē sicut mēbra mouētur ab aia ad peccatū actuale. non aūt est motio ad gñationē nisi p virtutē actiuā in gñatiōe. vñ illi soli peccatū originale ɔ̄hunt qui ab adam descēdunt p virtutē actiuā in gñatione originaliter ab Adā deriuatā: qd est fm seminalē rationē ab eo descēdere: nam ratio seminalis nihil aliud est q̄ vis actiua in gñatione. Si aūt aliquis formaret virtute diuina ex carne hūana, manifestū est q vis actiua nō deriuaretur ab adā. vñ nō ɔ̄heret peccatū originale: sicut nec act⁹ manus ptineret ad peccatū humanū si manus nō moueret a voluntate hominis, sed ab aliquo extrinseco mouente.

Ad primū Ergo dōm, q adam nō fuit i loco exilij nisi post peccatum. vnde non ppter locum exilij, sed propter peccatū traducitur originalis culpa ad oēs ad quos actiua eius generatio peruenit. ¶Ad scdm dōm, q caro non inficit animam, nisi inquantū est principiū actiuum in gñatione: vt dictū est. ¶Ad tertiū dōm, q ille qui formaret ex carne hūana fuisset in adā fm corpulentā subam, sed non fm seminalem rationem: vt dictum est. ꝛ ideo nō cōtraheret originale peccatum.

¶Utrum si adā nō peccasset eua peccante, filij originale peccatū ɔ̄herent. Ar.5.

AD quintū Uidet qd si adā non peccasset eua peccāte filij originale peccatū contraherent: peccatum enim originale a parentibus cōtrahimus inq̄tum in eis fuimus: fm

mū reparat fm sanctum/fructū factura iustitie original post resurrectionē. Et vere trāsit reatu. qr nō remanet in baptizatis priuatio original iustitie sub rōne culpe: non em̄ amplius eis imputat ad culpā nec reseruat punienda.

2.dis.31. q.1.ar.1. ad 3m. et di.33.q.1 art.1.ad 4m. Et.3.dis. 2.q.1.ar. 2.qō.2. ad 2m. Et mal. q.4.arti culo.7.

¶Super Articu.4. In artic.4. eiusdē.81. q.in rñ.ad 2m dubiuz occurrit: qr autor in 2.sen.ꝛ hic in arti.1. ad 4m tenet aiam infici ex carne q̄ est pars geniti: quā cōstat nō eē principiuz actiuū in gñatione: nūc vero dicit q caro nō inficit nisi inq̄tū est prim⁹ actiuus in gñatione. non em̄ stant hec duo simul. ¶Ad hoc dr q carnis noie quatuor accipere possumus corpus paternū. ex quo decidit semē ipsum semē fm virtutē actiuā in spū spirituoso carnem que fit pars prolis in ipa vnione ad animā. ꝛ carnē ꝑseuerantē in ple ꝛ retrogrado ordine procedendo caro perseuerans inficit animā mediāte prio cōsensu dū spū piscit aduersus spiritum. Caro vero in vniōe/vt stat sub actiōe seminis gñando viuētis inficere dici pōt vt mā cui coaptatur forma in pño in cōstōne nāe. magis tñ ꝛ verius dr q semē ificit cui pprie cōuenit actio nāe: et eadē rōne lz remote paternū corpus inq̄tū mediāte semie actiue gñat. Ex quibus pz q verissimā est/q caro nō inficit sola: qd dico pp carnem vt pseuerantē nisi pro q̄tō ... actiuū qr si caro in vniōe inficit hz vt actiuo, stat sub pn° actiuo. ꝛ sic ptificat et illud cōparatiuū magis i.ar. positū ad quartū: magis nāq̄ inficit semen q̄ caro in vniōe: qr pp illud: ꝛ q̄ caro pseuerās: qr nō nisi diminute inficit (vt dictū est) concupiscendo.

2.dis.31. q.1.ar.1. ad 4m. Et.4.di. 1.q.2.ar. 2.qō.2. ad 1m. Et mal. q.4.ar. 7.ad.4. ꝛ 5m. Et ro.5. lec.3.co. 4.Et.1. corin.15. lec.3.co. 2.me.

Super ar.5.

In arti.5. eiusdē. q.i rñ.aduerte autorē re-

apprehendere opinionem quam sequutus fuerat in scdo sent.di.30.

¶Super.q.82.ar.1.

In titulo primi art.4.q.82. sumit habitus/ꝛ pprie non solū vt distinguit cōtra actū: vt patet ex corpore vbi distinguit de habitu pprie sumpto de quo supius dictū fuit: ꝛ est questio singularis. ¶In corpore articuli dubiū prio est: an inordinatio dispōnis que in lrā dr/sit inordinatio priuatiue an ɔ̄rie, si em̄ priuatiue sumit inordinata dispō. i. dispō priuata tali ordine/ sequit q nō sit habitus sz priuatio pctm̄ originale in tali inordinatione cōsistēs. si vero sumit ɔ̄rie/opz assignare q̄d sit illō positiuum fundans hāc ɔ̄rietatē. ¶Dubium 2o est/quomō pctm̄ originale sit vere habitus loquēdo de habitu in ordine ad nām: qr nulla est in nobis ex pctō originali qualitas superaddita: siue l eētia siue in potentijs aie vbi ponit originale pctm̄: cōstat em̄ habitū esse spēm qualitatis. ¶Dubiū 3o est quō pctm̄ originale est languor nature. Aut em̄ hoc dr d nā nostra absolute/aut donata iustitia originali. Nō absolute: qr nā priuata originali iustitia nullā hz imbecillitatē: sed ē sibi ipsi relicta q̄ ad aiaz ꝛ quo ad corpus. ꝛ sicut tendētia elementorū in ppria nō est languor nāe absolute: ita nec tendentia partiū aie in ppria. Nec de donata iustitia originali qr cum nā nrā nō differat a seipsa donata iustitia originali nisi priuatione illius volūtate ade: nō apparet in quo cōsistat iste languor. ¶Dubium 4o est in rñsione ad 1m/ quō pctm̄ originale est hitus corruptus. Nā habit⁹ corrupt⁹ nō est habitus: sicut nec albedo corrupta est albedo. Si igitur pctm̄ origiale est habitus corruptus/ falso dictū est in corpore q est habitus: ly ei corruptus est conditio diminuens. ¶Ad primū horū dicit q inordinatio sumitur cōtrarie: est em̄ in nobis cōsiderare partes anime dispo-

illud apostoli ro.5. In quo oēs peccauerunt sed sicut hō perijt in pre suo. ita in mre. ergo ex pctō mris hō pctm̄ originale ɔ̄heret: sicut ꝛ ex pcō pris. ¶Pr. Si eua peccasset adā nō peccāte filij passibiles ꝛ mortales nascerētur: mr em̄ dat mām in gñatione: vt dicit phs in.2. de gñatione aialiū. mors aūt ꝛ ois passibilitas puenit ex necessitate māe sed passibilitas ꝛ necessitas mouēdi sunt pena pcti originalis. ergo si eua peccasset adā non peccāte filij ɔ̄herēt originale pctm̄. ¶Pr. Dam. dicit i li.3. q spūsctūs puenit i vginē de q̄ xps erat absq̄ pctō originali nascitur⁹ purgās eā: sed illa purgatio nō fuisset necia si infectio originalis pcti nō ɔ̄herek ex mre. g infectio originalis pcti ex mre trahit. ꝛ sic eua peccāte ei⁹ filij pcm̄ origiale ɔ̄herēt ēt si adā nō peccasset.

Sed ɔ̄ Est, q apls dicit ro.5. Per vnū hoiem pctm̄ in hūc mundū intrauit. magis aūt fuisset dōz, q p duos intrasset, cū ambo peccauerint, vel potius p mulierem que prio peccauit si femina peccatū originale in prolē trāsmitteret. nō ergo peccatū originale deriuat in filios a matre, sed a pre.

Rñdeo Dōm, q huius dubitationis solō ex pmissis pz. dctm̄ ē em̄ s. q pctm̄ originale a prio parēte traducitur inq̄tū ipse mouet ad gñationē natorū. vñ dictū est, q si mālr tm̄ aliqs ex carne hūana generaret originale pctm̄ nō ɔ̄heret. manī^m est aūt fm doctrinā phorū q pn^m actiuū in gñatiōe ē a pre: mām āt mr ministrat. vñ pcm̄ originale nō ɔ̄hit a mre sz a pre. ꝛ fz h̄ si adā nō peccāte eua peccasset, filij ori^le pcm̄ ñ ɔ̄herēt ecōuerso aūt esset si adā peccasset ꝛ eua non.

Ad primū Ergo dōz, q i pre perijt fili⁹ sicē i pn° actiuo: sz i mre sicē i pn° mālī ꝛ passiuo. vñ ñ ē sīlis rō. ¶Ad 2m dōz, q q̄busdā vr q eua peccāte si adā ñ peccasset filij eēnt imunes a culpa: paterētur tñ necītatē mouēdi, ꝛ alias passibilitates puenietes ex necessitate māe q̄ mr ministrat ñ sub rōne pene, sz sicut q̄sdā nāles defectus. Sz h̄ nō vr cōueniēs. imortalitas.n. ꝛ impassibilitas pmi stat⁹ nō erat ex cōdōe māe: vt i prio dictū est, sz ex originali iu^a p quā corp⁹ subdebat ēt aie q̄diu aia eēt sub a deo. defectus aūt originalis iusti^e est pctm̄ originale. Si igit adā nō peccāte peccatū originale non transfunderet in posteros pp pctm̄ eue, manifestū est q in filijs nō esset defect⁹ originalis iusti^e. vñ non esset in eis passibilitas vel necessitas mouēdi. ¶Ad tertiū dōm, q illa purgatio puenies i btā vgie ñ reqrebat ad auferēdā trāsfusionē originalis pcti: sz qr oportebat vt mr dei maxima puritate niteret non enim est aliquid digne receptaculū dei

sitas dupliciter. s. cū armonia cōformi nature nostre rationali/ꝛ sine illa. Et quū sunt sine tali armonia prone sunt vt ferātur fm pprios impetus pter cōsonantiā ad armoniā illā. hoc aūt est partes anime esse inordinatas cōtrarie: sicut humores corporis quū sunt sine regimine virtutis aie mouent fm pprias inclinationes nō solū extra armoniaz sanitatis/sed ɔ̄ illā. Fundat igitur inordinatio ɔ̄rie sup pnitate ad ea q̄ sunt ɔ̄ armoniā cōcupiscibilis em̄ ex hoc ipso/q pna est ad delectabile fm sensum plusq̄ opz fm rationem rectam/est cōtrarie disposita. ¶Ad secūdū dubiū dicitur/q author non putauit peccatū originale esse habitū sed q̄dā habitualē pnitatē nō positiue sed per substractionē retinētis: vt in secundo sen. ꝛ in. q. de malo patet. Sed hec rñsio nō notauit in authore hūc singularē articulū cū rñsiōe ad tertiū: Ex hoc nāq̄ apparet q author altius cōtēplās naturā peccati originalis nonā tradidit doctrinā: alterius nō oblitus. Distinxit siq̄dē habitum vel ad opus vel ad naturā: ꝛ dixit duo. primū est/q peccatū originale nō est habitus in ordine ad opus: nisi indirecte per remotionē phibētis ꝛ sic glosauit seipsum alibi. Alterū est q peccatū originale est habitus in ordine ad naturā, sicut egritudo. Et ad motā difficultatē: qr habit⁹ significat q̄d positiuū distinctū cōtra priuationem/dixit in rñsione ad primū/q p positiuo hic sunt partes aie i ordinate ɔ̄rie. Quod dictū fm triplicē de habitu ad naturam opinionem triplr saluat habitū nā fm tenētes habitū hmōi (puta sanitatem vel pulchritudinem) formalr cōsistere in relatiōe ꝛ mālr in q̄litatibus ɔ̄sonātib⁹ facile pz quō pctm̄ originale est q̄litas. Sed hec via nō est fm viā authoris expresse superius in.q.49. ponentis sanitatē esse essentialiter ꝛ formaliter q̄litatē nō relationē. Scdm dicētes vo habitū esse collectionez ordinatā ptialiū dispōnum facile quoq̄ pz pctm̄ originale eē qualitatē. i. collectionū q̄litatū inordinatarū. Sed hec quoq̄ via supius cōfutata est: qr habitus nō eēt qualitatis spēs: collectio nāq̄ q̄litatū ñ est q̄litas. Scdm aūt tenētes habitū esse q̄litatē exñtē subiectiue in vno principali nō absolute sz vt cōsonāti vel dissonanti alijs subtilius saluatur de pctō originali q est q̄litas: sicut ꝛ de sanitate ꝛ egritudie. Ita q sicut egritudo est q̄litas nō composita aut collecta ex pluribus q̄litatib⁹ dissonis in ordine ad nāz sz ɔ̄surgēs talis dissonātia in pncipali pte sic origiale pctm̄ nō ē collectio aut ordo inordinata p pnitatuz in ptibus aie/sz inordinata pnitas pme ptis aie nō absolute sz vt illa prima pars alijs inordinatis coheret/q̄litatis q̄ ē habit⁹ rōnē hz. Et hoc ē idē dicere/qd vt ē in toto primo equalet em̄ esse in pte vt coheret alijs ꝛ esse in toto coheret nāq̄ pp totū vñ ꝛ in quinto meta. habitus ponit dispō nō partiū sed habentis ptes. Non vt aliq̄ interptant qr ex dispōnib⁹ partiū resultat in toto qualitas q̄ est habit⁹: puta sanitas vel pulchritudo: sed qr q̄litas prime partis in ordine ad alias seu vt est hñtis illas sic dispositas est habit⁹. In cui⁹ signū aristo. in prima spē qualitatis posuit calorē vt cōmēsuratū nāe in pdicamētis: ꝛ inferius in hac eadē. q. dr q pctm̄ originale est in plurib⁹ partibus aie vt sunt partes vnius toti⁹. Et q est formalr in prima pte aie in seq. q. dicetur in ceteris aūt mālr. putādū est igit q sicut humorib⁹ inordinate dispositis est infirmitas/sic q in vno ē formalr/ꝛ i reliqs mālr: ita ꝛ de peccato originali. Et sic q̄litas q̄ nata est determinare ꝛ modificare potētiam subi hñtis ptes vt sic in ordine ad nām ꝛc. ē habitus: ꝛ sic pctm̄ originale est habitus ꝛ qualitas. ¶Ad tertiū dubiū dicit/q pctm̄ originale est languor nāe etiā absolute: q̄m ɔ̄sistit in cōtraria dispōne nō solū iustitie originali: sed sanitati nāli ipsius hois/inquantū rationa

nisi sit mundum: fm illud psal. Domum tuaz domine decet sanctitudo.

¶De pctō origiali q̄tū ad suā eēntiā. q.82.

DEinde Cōsiderandū est de peccato originali q̄tū ad suā essentiā. ¶Et circa h̄ qrūtur quatuor. Primo vtruz originale pctm̄ sit habit⁹. Scdo vtrū sit vnū tm̄ in vno hoie. Tertio vtrum sit concupiscentia. Quarto vtrum equaliter sit in omnibus.

¶Utrū originale pctm̄ sit habitus. Arti.1.

AD primū Sic pcedit. Uidet q originale pcm̄ ñ sit hit⁹. origiale em̄ pctm̄ ē carētia origialis iustitie. vt ansel. dt in li. de ɔ̄ceptu virginali. ꝛ sic originale peccatū est q̄dā priuatio sed priuatio opponit habitui: ergo originale pctm̄ nō est habitus. ¶Preterea. Actuale pctm̄ hz plus de rōne culpe q̄ originale inq̄tū hz plus de rōne volūtarij: sed habitus actualis pcti nō hz rōnē culpe: alioqn sequeret q hō dormiēs culpabilr peccaret. ergo null⁹ habitus originalis hz rōnē culpe. ¶Pr. In malis actus semp precedit habitum: nullus enim habitus malus est infusus: sed acquisitus: sed originale pctm̄ non precedit aliquis actus: ergo originale pctm̄ non est habitus.

1.di.5.q. 1.ar.1.c. ꝛ dist.7. q.1.ar.1. ad.2. Et.2.di. 30.q.1.ā. 3.ad.2. Et di.qō ne.20.ā. 1.ad.2. Et mal. q.4.ā.2.

Sed cōtra Est, q aug. dicit in li. de baptismo puerorū, q fm pctm̄ originale paruuli sunt cōcupiscibiles, etsi nō sint actu cōcupiscētes: sz hilitas dr fm aliquē hitū: g pctm̄ originale est hit⁹.

Rñdeo Dōm, q sicut. s. dictū est: duplex est hit⁹. Un⁹ quidē quo inclinat potētia ad agēdū: sicut sciētie ꝛ virtutes dñr habit⁹: ꝛ hoc mō peccatū originale non est habitus. Alio mō dr habit⁹ dispositio alicui⁹ nāe ex multis cōposite, fm quaz bene se habet vel male ad aliquid, ꝛ precipue cū talis dispositio fuerit quasi in nām versa: vt pz de egritudine ꝛ sanitate: ꝛ hoc mō pcm̄ originale est habitus: est em̄ quedā inordinata dispō prouenjens ex dissolutione illius armonie in qua consistebat rō originalis iustitie: sicut etiaz egritudo corporalis est quedā inordinata dispositio corpis fz quā soluitur equalitas in qua consistit ratio sanitatis. vñ peccatum originale langor nature dicitur.

Ad primū Ergo dōm, q sicut egritudo corpalis hz aliqd de priuatione inquantū tollit equalitas sanitatis: ꝛ aliqd hz positiue scilicet ipsos humores inordinate dispositos: ita etiam peccatū originale hz priuationem originalis iustitie,

lis. In statu nāq armonie illi⁹ q̄ erat sub iustitia originali duo erāt. s. ipsa cōsonātia viriū aīe ⁊ supnāle donū cōseruās illā armoniā mō nō solū sum⁹ p̄uati illo supnāli dono: s; ēt illa armonia: dū nobis relictis in ppria singlis ptibus tēdētib⁹/ad ꝯriā dissonātiā tot⁹ homo pnus fuerit. Qd aūt armonia illa nālis sit pt; ex h: qr est ẜ nām: nāle nāq (vt in scdo physi. hr̄) dr de eo qd ē ẜm nām. Cōstat em̄ ẜ nām nr̄amq̄ rōnales sum⁹ eē bonū ẜm rōnē: in oibus ptib⁹ aīe rōis ptici pibus: vt Dyo. i. 4. c. de di. no. dicit. Nālia aūt etsi nō sint ablata a nobis sunt tn̄ infirmata: sed de hoc infert⁹ latior erit sermo. ¶ Ad 4ᵐ dubiū prima frōte vr̄ dōm q̄ lr̄a est corrupta: et q̄ dz legi: s; est habitus ꝯri⁹. Juxta hūc nāq sensum directe satisfacit argumēto: ⁊ ꝯsonat toti illi rn̄sioni q̄ vult q̄ sicut egritudo nō est pura p̄uatio sanitatis: ita pctm̄ originale nō ē pura p̄uatio originalis iustitie: sed est hi t⁹ ꝯri⁹ illi. Sed qr in sequētis articuli corpore exp̄sse dr q̄ pcm̄ origiale ē dispō corrupta: ⁊ par est qd de hitu corrupto ⁊ dispōne corrupta (qm̄ corrupta ē cōdō diminuēs vtrobiq̄) iō aīr dōm ē q̄cq̄d sit d correctiōe hui⁹ lr̄e. Nō intendit igr̄ author p hitū corruptū hitū q̄ desiīt: sic p hominē mortuū itelligitur hō q̄ desiīt: sic. n. corruptū ē ꝯdō diminuēs: s; itēdit peccatū originale eē tā hitū q̄ dispōnē i corruptiōe ꝯsistētē: sic em̄ egritudo ē hit⁹ consistēs i corruptiōe hūorū: ita pcm̄ origiale ē hit⁹ ꝯsistēs in corruptiōe ptiū aīe. Corruptiōis. n. nomē: vt p; i. 8. physi. ad oēm alicui⁹ desitionē extēdit: ⁊ sic curruptio ꝯ purā p̄uationē distinguit in lr̄a. Priuatio em̄ dic negationē in subo apto nato: corruptio vo addit positiuū ꝯriū fundās illā negatiōez. Nō sanū. n. p̄uatiue dic sanitatis negatiōez in corpe capaci sanitatis. Egrū vo dic humores corruptos p ꝯrias dispōes ad sanitatē: ac p h ⁊ dicit aliq̄d positiuū: ⁊ ē hit⁹ corrupt⁹. i. i corruptione cōsistēs. Cū q̄ stat q̄ ē hit⁹. Et siīr ē de pctō originali qui langor est nature.

⁊ cū hoc inordinatā dispōnē partiū aīe. vn̄ nō ē p̄uatio pura: s; ē q̄dā hit⁹ corrupt⁹. ¶ Ad ẜm dōm, q̄ actuale pcm̄ est inordinatio q̄dā actus. originale vo cū sit pctm̄ nāe ē q̄dā inordinata dispō ipsi⁹ nāe, q̄ h; rōnē culpe inq̄tū deriuat ex p̄mo parēte: vt dictū est: hmōi aūt dispō nāe inordiata h; rōnē habit⁹: s; inordinata dispō act⁹ nō h; rōnez habit⁹: ⁊ pp hoc pcm̄ originale pōt eē habit⁹: nō aūt pcm̄ actuale. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ obtio illa pcedit de habitu quo potētia inclinat in actū. talis aūt habit⁹ nō est pcm̄ originale. Quāuis etiā ex pctō originali sequat aliqua inclinatio in actū inordinatū: nō directe s; indirecte sc; p remotionē phibētis. i. origialis iustitie: que phibebat inordinatos mot⁹: sicut ēt ex egritudine corpali indirecte sequit iclinatio ad mot⁹ corpales inordinatos: nec d; dici q̄ pctm̄ orignale sit habitus infusus: aut acq̄situs p actū nisi primi parētis: non aūt huius persone: sed per vitiatam originem innatus.

¶ Utrum in vno homine sint multa originalia peccata. Art. 2.

AD scdm Sic pcedit. Ur̄ q̄ in vno hoie sint multa origialia pctā. Dr̄ em̄ in psal. Ecce em̄ in iniq̄tatib⁹ cōcept⁹ sum, ⁊ in peccatis concepit me mr̄ mea: sed peccatū in quo hō cōcipit, est originale: ergo plura petā originalia sunt in vno hoie. ¶ P̄. Unus ⁊ idem habit⁹ nō inclinat ad cōtraria: habit⁹ em̄ inclinat per modū nāe q̄tendit in vnū: s; pctm̄ originale etiā in vno hoie inclinat ad diuersa pctā ⁊ ꝯria: ergo pctm̄ originale nō est vnus habit⁹, sed plures. ¶ P̄. Pctm̄ originale inficit oēs aīe ptes: sed diuerse partes aīe sunt diuersa suba pcti: vt ex p̄missis pt;. cū igitur vnū pctm̄ nō possit esse in diuersis subtis vr̄ q̄ pctm̄ originale non sit vnū: sed multa.

Sz ꝯtra Est, q̄ dr Joānis. 1. Ecce agnus dei, ecce q̄ tollit peccatū mundi: qd singulr̄ dr qr pctm̄ mūdi qd est pctm̄ originale ē vnū: vt gl. ibidē exponit.

Rn̄deo Dōm, q̄ in vno hoie est vnū pctm̄ originale: cui⁹ rō duplr̄ accipi pt. Uno mō ex pte cāe pcti origialis. dictū est em̄ supra q̄ solū primū pctm̄ primi parentis in posteros traducit. vn̄ pctm̄ originale in vno hoie est vnū numero: ⁊ in oibus hoibus ē vnū pportiōe in respectu. s. ad primum principiū. Alio mō pōt accipi rō eius ex ipsa essentia originalis pcti: in omni enim inordinata dispōne vnitas spēi considerat ex parte cāe, vnitas aūt ẜm nūerū ex pte subi: sicut p; in egritudine corpali: suntem̄ diuerse egritudines spē q̄ ex diuersis cāis pcedunt, puta ex supabūdātia calidi vel frigidi: vel ex

2. dis. 33. q. 1. ar. 1. Et mala q. 4. ā. 1. cor. fi. et ar. 2. pn cipio et ar. 8. ad 1. ⁊ psal. 31. co. 2. Et rōa. 4. lec. 1. co. 4. et ca. 5. lec. 3. co. 3. fi.

¶ Super Articulū secundum.

IN articulis. 2. ⁊ 3. eiusdē. q. dubia duo occurrunt. Primū est de qua causa est sermo in illa propōne secundi articuli. In omni ordinata dispōne vnitas specifica sumit ex parte cāe extrinsece vel intrinsece effectiue vel formalis: nō em̄ liquet quin potius litera affert cām mālem: puta calorē excedentē respectu febris ⁊ similia. Scdm est quo pacto priuatio originalis iustitie ponit causa originalis peccati in. 2. arti. ⁊ in. 3. ponitur q̄ est formale in ipso peccato originali. ¶ Ad euidētiā horū scito q̄ cū dispō sit ordo hn̄tis partes in omni inordinata dispositione plura cōcurrere oportet spectantia ad illam quasi partes integrales: ⁊ aliquid tanq̄ radicem vel totius dispositionis vel reliquarū partiū: verbi gratia: in febre colerica excessiuus calor est ⁊ quasi pars febris ⁊ radix febris in reliq̄s partibus corpis. Inter has aūt quasi partes illa vim cause obtinet: vn̄ talis dispō simplr̄ ponit in esse: ⁊ de tali cā v̄ificat lr̄a: q̄uis indistincte loquat. Est nāq hmōi quasi pars cā ⁊ actiue ⁊ formalr̄: vt p; in exemplis litere. Excessiuus nanq calor ⁊ facit febrē ⁊ formalis in febre est.

lesione pulmonis vel epatis: vna aūt egritudo ẜm spēm in vno hoie non est nisi vna numero. Causa autez huius corrupte dispōnis que dr originale pctm̄ est vna tm̄. s. priuatio originalis iustitie per quaz sublata est subiectio humane mentis ad deū: ⁊ iō pctm̄ originale est vnum spē, ⁊ in vno hoie non pōt esse nisi vnū numero: in diuersis autē hominib⁹ est vnū spē ⁊ proportione diuersum numero.

Ad p̄mū Ergo dōm, q̄ pluralr̄ dr in pctis ẜm illū morez diuine scripture q̄ frequēter ponit pluralis nūerus p singulari: sic Mat. 2. Defuncti sunt q̄ q̄rebant aīam pueri: vel qr in pctō originali virtualr̄ p̄existūt oīa pctā actualia sicut in q̄dā principio: vn̄ est multiplex v̄tute: vel qr i pctō primi parētis qd p originē traducitur fuerūt plures deformitates. s. supbie, inobedientie, gule, ⁊ alia hmōi. vel qr multe ⁊ ptes aīe inficiunt p pctm̄ origiale. ¶ Ad ẜm dōz, q̄ vn⁹ habit⁹ nō p̄t iclinare p se ⁊ directe. i. p ppriā formā ad ꝯria: s; idirecte ⁊ p accn̄s. s. p remotionē phibētis: sic soluta armōia corpis mixti elemēta tēdūt in loca ꝯria: ⁊ siīr soluta armonia originalis iustitie diuerse aīe potētie i diuersa ferunt. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ pctm̄ originale inficit diuersas ptes aīe ẜm q̄ sunt ptes vni⁹ toti⁹: sic ⁊ iustitia origialis ꝯtinebat oēs aīe ptes in vnū: ⁊ ideo est vnū tm̄ pctm̄ originale: sicut ēt est vna febris in vno hoie, quāuis diuerse partes corporis grauentur.

¶ Utrū originale pcm̄ sit ꝯcupiscētia. Ar. 3.

AD tertiū Sic pcedit. Ur̄ q̄ pctm̄ originale nō sit ꝯcupiscētia: oē em̄ pctm̄ est ꝯ nām vt dicit Damas. in. 2. lib. sed cōcupiscētia ē ẜm nām: est enim pprius actus virtutis concupiscibilis que est potentia nālis: ergo concupiscentia nō est pcm̄ originale. ¶ P̄. Per pctm̄ originale sunt in nobis passiones pctōrū vt p; p apl'm Ro. 7. s; multe alie sunt passiones preter cōcupiscentiā: vt. s. habitū est: ergo pctm̄ originale nō magis est cōcupiscētia q̄ aliq̄ alia passio. ¶ P̄. Per pctm̄ originale deordinant oēs aīe ptes: vt dictū est: s; intellect⁹ ē suprem⁹ inter aīe ptes: vt p; per phm̄ in. 10. ethi. ergo pctm̄ originale magis est ignorantia quam concupiscentia.

Sz ꝯtra Est, q̄ aug. dicit in lib. retractationum, Cōcupiscētia est reatus originalis peccati.

Rn̄deo Dōm, q̄ vnūq̄dq̄ h; spēm a sua forma: dictū est autem supra, q̄ spēs pcī originalis sumit ex sua cā. vn̄ op; q̄ id qd est formale in originali pctō accipiat ex pte cā pcī originalis: oppositorū aūt opposite sūt cāe: ē igit attedēda cā origialis

vnde litera de intrinseca vel quasi intrinseca cā, ppriā v̄ificat: nōmālr vt sic: qm̄ nulla res ponit in esse p mām: s; ex q̄ ponit i esse: q̄ est vt formalis ⁊ actiua: ⁊ non soluz mãe rōnē hn̄s diuersimode. Et sic p; solo p̄mi dubij siīr ⁊ scdi. Nā ex h p; q̄ priuatio originalr̄ iusti^e: q̄ est p^a itrinseca radix originalis pcī: cā ei⁹ ponit nō q̄litercūq: sed formalis: vt ex discursu litere patet.

¶ Super arti. 3.

IN artic. 3. duo occurrunt du^a. p̄mo qūo se hēat in ordinatio volūtatis ad pctm̄ origiale mālr: ⁊ ad priuationē origialis iusti^e: i lr̄a nāq nihil vr̄ de hac exp̄mi: mãle. n. i pctō origiali ponit ꝯcu^a: q̄ i alijs virib⁹ ꝯsistere ex eo p; q̄ lr̄a reddēs rōnez q̄re dicat ꝯcu^a indt/ inordinatio aliar̄ viriū aīe p̄cipue in h attēdit q̄ ad bom ꝯmul^e ꝯuertunt: ⁊ in. q. de malo q. 4. ar. 2. apte ponit malitia ex parte formalis in pctō origia li: defect⁹ aūt aliarū viriū mãlr: s; p formale in lr̄a hac nō ꝯcludit inordinatio volūtatis s; p̄uatio iustitie origial: q̄ ꝯstat aliā eē ab iordiatioe volūtatis. ¶ Scdz dubiū est an formale in pcō originali sit p̄uatio iustitie originalr̄ toti⁹ an in h puta in volūtate: lr̄a em̄ in calce corpis articuli ifert simplr̄ q̄ p̄uatio iustitie origial: i corpe illatū erat de p̄uatione iustitie originalis per q̄ volūtas subdita erat deo: ⁊ ꝯfirmatur hoc qr alr̄ vanus fuisset tant⁹ labor de voluntate q̄ est cā et si sic ē: quare intulit in fine absolute/ q̄ ē priuatio origialis iustitie. ¶ Ad euidētiā horū sciēdū est q̄ originalis iustitia dicit tria scilicet donū supernaturale/ subiectionē mentis ad deū/ ⁊ rectū ordinem voluntatis ⁊ omnium potentiarū aīe ad bonū. Et per oppositū priuatio iustitie originalis multiplr̄ pōt sumi/ vt priuat hoc vel illo. Et l; author alibi dixerit q̄ vterq defectus voluntatis sc; subionis ad deu;: ⁊ dispositionis ad bonū obiectū: spectat ad formale originalis peccati. In hoc tn̄ loco ad defectum nullum voluntatis aut solius subionis ad deuz potuit claudi sub formali originalis peccati: si enim discursus litere formaliter inspiciatur: apparebit quod cum author debuisset inferre sic: ergo auersio voluntatis a deo est formale in originali peccato: quia talis auersio est directe contraria subiectioni voluntatis ad deum que erat causa originalis iustitie: nō intulit hoc: s; intulit sic/ q̄ priua-

3. qō. 13. art. 3. co. Et. 2. di. 30. q. 1. ā 3. co. et ad. 4. et in expo. li. ⁊ di. 31 q. 2. ar. 1 ad. 3. et di. 32. q. 1. ā. 1. ad 1. 5. ⁊. 4. Et mal. q. 3. ar. 7 co. fin. ⁊ q. 4. ā ⁊ p to. ā ā. 4. ad 2. ⁊ ar. 6 ad. 16.

tio iustitie originalis p quā volūtas subdebat deo est formale i originali pctō. Insinuās p h q̄ nō ipsi⁹ subiōis priuatio quā sigt auersio: s; sola doni faciētis illā subtionē p̄uatio formale in pctō originali est. ⁊ ẜm h nullū volūtatis defectū i formali originalis pcti clausit. Si tn̄ subiūcta v̄ba q̄s cōsiderauerit. s. ois aūt alia inordinatio viriū aīe ad mãle spectat: cōiectura fiet q̄ intēderit q̄ q̄dā inordinatio virium aīe spectat ad forale: et ois alia spectat ad mãle. nisi em̄ h intēderit nō dixisset ois alia: sed dixisset ois inordiatio viriū ⁊c. Et ẜm h defect⁹ subiectiōis hūane mētis p̄cipue ẜm volūtatē ad forale originalis pcti spectat. Ur̄ mihi q̄sicut cū loq̄mur de iustitia originali nō illo tm̄ dono loq̄mur s; de ipa subōe mētis ad deū q̄ p illā fit dū dr q̄ iustitia originalis cōsistit in subiōe mētis ad deū ab effectu donū illd declarātes. Ita cū dr p̄uatio originalis iusti^e pōt intelligi cū p̄uatiōe primi effectus ⁊ pōt lr̄a cōcordari distinguēdo q̄ ad forale pcti originalis aliq̄d spectat p̄^o/ ⁊ aliq̄d scdario. ⁊ q̄ forale prio ē sola p̄uatio doni illi⁹: ⁊ subdebat mētē/ et p̄cipue volūtatē deo scdario aūt ē ēt ipsa p̄uatio ipsi⁹ subiōis. ⁊ q̄ pp p^m autor in lr̄a cōcludēdo diuertit ab auersiōe volūtatis ad p̄uationē iustitie. Et pp 2ᵐ subiūxit ois aūt alia iordinatio ⁊c. ex his āt facile soluunt mota du^a. Et ad p̄m dr qd inordinatio volūtatis ē duplr̄. q̄dā opposita subtiōi ad deū q̄dā recte cōuersiōi ad obz. p^a sigatur p auersionē. 2^a p ꝯuersionē. p^a spectat secūdario ad formale pcti originalr̄ abso^te scda autē spectat ad mãle ẜm hāc literaz dicētē/ omnis alia inordinatio viriū aīe ⁊ nō dixit: omnis aliarū viriū inordinatio. Cōstat nāq q̄ pnitas volūtatis ē alia inordinatio ab inordinatione auersiōis/ ⁊ est alicuius potētie anime ipsius. s. volūtatis. Cū hoc tn̄ stat q̄ pnitas hec voluntatis ad maluz inter materialia pcti originalis se habeat vt formale: quia id quod se tenet ex parte actiui se habet vt formale. vt dicamus qd de

3. di. 32. ā. 3.

pcti ex cā originalis iustitie q̄ ei opponit. tota aūt ordinatio originalis iustitie ex h est q̄ volūtas hoīs erat deo subta. q̄ quidē subtio primo ⁊ principalr̄ erat p volūtatē, cuius est mouere oēs alias ptes in finē: vt. s. dictū est. vn̄ ex auersiōe volūtatis a deo cōsecuta ē inordinatio in oibus alijs aīe virib⁹. Sic ergo priuatio originalis iustitie per quā voluntas subdebatur deo est formale in pctō originali. ois aūt alia inordinatio viriū aīe se h; i pctō originali sic q̄dā mãle. inordinatio aūt aliarū viriū aīe p̄cipue in h attēdit q̄ inordinate cōuertūtur ad bonū cōmutabile. q̄ q̄dē inordinatio cōi noīe pōt dici cōcupia. ⁊ ita pctm̄ originale mãliter quidē est cōcupia: formalr̄ vero est defectus originalis iustitie.

Ad primū Ergo dōm, q̄ qr in hoie cōcupiscibilis nālr̄ regitur rōne. intm̄ cōcupiscere ē hoi nāle inq̄tū est ẜm rōnis ordinē. cōcupia āt q̄ trāscēdit limites rōnis inest hoi ꝯ nām, ⁊ tal' ē cōcupia original' pcti. ¶ Ad scdm dōm, q̄ sic. s. dcm̄ est, passiōes irascibilis ad passiōes ꝯcupiscibilis reducunt sic ad p̄ncipaliores. inter q̄s cōcupia vehemēti⁹ mouet, ⁊ magis sentit: vt s. habitū est. ⁊ iō cōcupie attribuit tāq̄ p̄ncipaliori. ⁊ in q̄ quodāmodo oēs alie passiones includūt. ¶ Ad 3ᵐ dōm, q̄ sic i bonis itell's ⁊ rō p̄ncipalitatē hn̄t, ita ecōuerso i malis inferior ps aīe p̄ncipalior inuenit. q̄ obnubilat ⁊ trahit rōnē: vt. s. dcm̄ est. ⁊ pp h pctm̄ originale magis dr eē cōcupia q̄ ignorā^a. l; ēt ignorātia iter dfect⁹ mãles pcī original' ꝯtineat.

¶ Utrū pcm̄ originale sit eq̄lr̄ in oib⁹. ar. 4.

AD quartū Uidet qd pctm̄ originale non sit equalr̄ in oibus. est em̄ pctm̄ originale cōcupia inordinata: vt dictū est. sed non oēs equalr̄ sunt pni ad cōcupiscendū. ergo pctm̄ originale nō est equalr̄ in oibus. ¶ P̄. Pctm̄ originale est quedā inordinata dispositio aīe, sicut egritudo est quedā inordinata dispō corpis: s; egritudo recipit magis ⁊ minus. ergo pcm̄ origiale recipit magis ⁊ min⁹. ¶ P̄. Aug. dicit in li. de nup. ⁊ ꝯcupia, q̄ libido trāsmittit originale pctm̄ in plē: s; contigit esse maiorē libidinē vnius in actu generationis q̄ alterius. ergo peccatum originale potest esse maius in vno q̄ in alio.

Sz ꝯ Est: qr peccatū originale ē pctm̄ nature: vt dictū est: sed natura eq̄liter est in oibus. ergo ⁊ peccatū originale.

Rn̄deo Dicēdū, q̄ in originali pctō s̄t duo: q̄x vnū ē defect⁹ originalis iusti^c, aliud aūt est relatio hui⁹ dfect⁹ ad pctm̄ p̄mi parētis. a q̄ p vitiatā originē deducit. Quātū aūt ad primū pctm̄ originale nō recipit magis ⁊ min⁹: qr totū donū originalis iustitie est sublatū: priuationes aūt totalr̄ aliq̄d p̄uātes (vt mors ⁊ tenebre) n̄ recipiūt magis ⁊ min⁹: sic. s. dictū ē. Siīr ēt nec q̄tū ad ẜ;: eq̄lr̄. n. oēs relationē hn̄t ad p̄mū principiū vitiate origis: ex q̄ pctm̄ origiale recipit rōnē culpe, relatiōes. n. nō recipiūt magis ⁊ min⁹. vn̄ manifestū est q̄ pctm̄ originale in nō pōt esse magis in vno in q̄ alio.

Ad primū Ergo dōz, q̄ soluto vinculo origialis iu^c sub q̄ q̄dā ordine oēs vires aīe ꝯtinebant, vnaq̄q vis aīe tēdit i suū ppriū motū ⁊ tāto vehemēti⁹ q̄to fuerit fortior. ꝯtigit āt vires aliq̄s aīe eē fortiores i vno q̄ i alio pp diuersas corpis cōplexiōes. q̄ q̄ vn⁹ hō sit pnior ad ꝯcupiscēdū q̄ alt n̄ ē ex rōe pcti original', cū in oibus eq̄lr̄ soluat viculū original' iusti^c, ⁊ eq̄lr̄ in oib⁹ ptes ifertores aīe sibi relinq̄nt: s; accidit h ex diuersa dispōe potētiar̄ sic dcm̄ ē. ¶ Ad ẜm dōm, q̄ egritudo corpal' n̄ h; i oib⁹ eq̄lē cāz ēt si sit eiusdē spēi: puta si sit febris ex colera putrefctā: pōt eē maior vel minor putrefactio ⁊ ppinq̄or vl' remotior a p̄ncipio vite: sed cā originalis pcti in oib⁹ ē eq̄lis: vn̄ n̄ est siīe. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ libido, q̄ trāsmittit pctm̄ originale in plē nō ē libido actual': qr dato q̄ v̄tute dīna cōcederet q̄ nullā inordinatā libidinē in actu gn̄ationis sentiret adhuc trāsmitteret in plē origiale pctm̄: s; libido illa ē intell'nda hitualr̄ ẜm q̄ appetit⁹ sensitiuus nō cōtinet sub rōe soluto vinculo originalis iu^c: ⁊ talis libido in oib⁹ est equalis.

¶ De subiecto originalis pcti. Quest. 83.

DEinde Cōsiderandū ē de subo origial' pcti. ¶ Et circa h querunt q̄tuor. P̄io vtruz subm original' pcti p pri⁹ sit caro vel aīa. Scdō si aīa vtrū p eēntiā aut p potentias suas. Tertio vtrū volūtas p pri⁹ sit sbm pcti originalis quā alie potētie aīe. Quarto vtrū alique potētie aīe sint spāliter infecte. s. gn̄atiua vis cōcupiscibilis ⁊ sensus tactus.

¶ Utx orī^c pcm̄ sit mag' i carne q̄ i aīa. ā. 1

AD p̄mū Sic procedit. Ur̄ q̄ pcm̄ originale mag' sit i carne q̄ i aīa. repugnātia. n. carnis ad mētē ex corru^c original' pcti pcedit: s; radix hui⁹ repugnātie i carne ꝯsistit. Dicē em̄ apl's ad ro. 7. Uideo aliā legē i mēbris meis repugnātē legi mētis mee: g originale pctm̄ in carne p̄ncipal'r ꝯsistit. ¶ P̄. Unūq̄dq po ti⁹ est in cā q̄ in effectu: sic calor magis ē in igne calefaciēte q̄ in aq̄ calefacta: s; aīa inficit infectione originalis pcti p semē carnale: ergo pcm̄ originale magis est in carne q̄ in anima. ¶ P̄. Peccatum originale ex primo parente contrahimus. prout in eo fuim⁹ ẜm rationē seminalem: sic aūt nō fuit ibi aīa: sed

formale in peccato originali sed priuatio doni faciētis subionē: consequens est vt sola priuatio iustitie originalis non in quacunq parte anime: sed in suprema que exprimitur per primum effectū. s. priuatione subiectionis volūtatis ad deū sit formale in originali peccato: priuatio autē eiusdē iustitie in reliquis subsecuta ad materiale spectat cū ipsis inordinationibus priuātibus ea. si enim priuatio totius vt sic ad formale spectaret frustra ad priuationē cause inuestigandā oportere recurri dictum fuisset ⁊ recursum esset in litera vnde in litera exp̄sse cōcluditur e cā originalis iustitie q̄ priuatio iustitie originalis per quā volūtas subdebatur deo est formale: ly em̄ per quā voluntas restringit applicando ad supremū anime. ⁊ qm̄ priuatio iustitie originalis in supremo anime nō est eius priuatio secūdū quid: imo est priuatio principalis ⁊ totius virtualiter: qm̄ ex illa sequitur totius priuatio/ ideo absolute veruz est q̄ priuatio originalis iustitie est formale in pctō originali: vt in calce corpis articuli concluditur.

¶ Super arti. 4.

IN articulo quarto eiusdez. 92. qōnis dubiuz est cur author qui posuit peccatū originale esse habitū ⁊ concupiscentiam/ ⁊ componi ex māli ⁊ formali in corpore hui⁹ articuli sola duo distinguit in pctō originali: quorū vtrūq spectat ad formale nullam de alijs faciens memoriam.

¶ Ad hoc breuiter dr q̄ in pctō originali sunt quedā cōia peccato ⁊ nature: ⁊ q̄dā propria ipsi peccato. communia sunt inordinationes viriū anime: quoniam hec vt infra patebit ex natura aliquo modo sunt: sicut mors ⁊ infirmitas corporalis. propria vero sūt priuatio doni iustitie originalis: ⁊ ratio culpe: propter quod vt ex proprijs pcti originalis ostenderetur ipsū nō esse inequaliter: ppria tm̄ distinxit author in lr̄a. in qua ōnditur itētū: ⁊ cōmunia reseruata sunt responsionibus argumētor̄ in q̄bus obiectiones soluūt.

2. di. 15. q. 2. ā. 1. ad. 3. Et disti. 30. q. 1. ar. 2 ad. 4. et dis. 31. q. 1. ā. 1. ad 2. ⁊. 4. ⁊ q. 2. ā. 1. p totū. Et v̄i. q. 25. ā. 6. co. ⁊ qō. 27. ar. 6 ad. 2. Et mal. qō. 4. ā. 3. ⁊ 4. Et ro ma. 5. le. 3. co. 2. ⁊ 3.

¶ Super. q. 83. art. 1.

IN arti. 1. q. 83. ad. 1. aduerte q̄ peccatum originale in Adam fuit ⁊ actuale ⁊ originale formaliter: nam adā peccauit actuali auersione volūtatis a deo: ⁊ priuata est nā sua in ipso dono iustitie originalis debite sibi cū inordinatiōe viriū ⁊c. vn̄ minus correcte loqui videtur qui pctm̄ originale ab adam negat: eo q̄ in eo non fuerit per originem. Modus enim quo fit peccatum originale non est de essentia/ sicut nec ipsum fieri: quia non cōsistit in fieri sicut peccatum actuale sed in esse sicut habitus. Dōm ergo est q̄ in Adam fuit peiori mō inductū ⁊ prius: qr p actū ppriū ⁊ in actu pprio

¶ Super arti. 2m.

In articulo 2. s3. q. dubiuȝ occurrit circa principalem conclusionē ex duplici capite. primo ex Scoto in. 32. distin. 2. Ex eo ꝙ essē tia anime vt essentia nō est susceptiua culpe: non igitur in ea est primo peccatum originale: secūdo ex authore: quia cōclusum est in artic. 3. q. precedentis ꝙ sola priuatio originalis iustitie per quam voluntas subdebatur deo est formale i peccato originali. Ex h nāqȝ sequitur ꝙ peccatum originale formale aut ē in sola voluntate: aut est in ea principal'r: ꝓbat sequela: qr iustitia originalis qua volūtas subdebat deo erat aut in sola volūtate: aut in ea principal'r. Et confirmatur quia voluntas est precipuum in mente subiecta deo. Et pcipuū in mente non subiecta deo: ꝓpter qd ex parte eius sumpta est cā ⁊ formalitas pcti originalis in. q. pcedente: ergo in voluntate est pncipaliter: ⁊ non in essentia anime. Et hec cōfirmatio est ēt directe obio ɔtra rn̄sionē ad 8m ⁊ tertiū hui9 articuli: ⁊ ad 8ȝ sequentis articuli: si nāqȝ ex pte voluntatis est cā originalis iustitie ⁊ peccati/ nō ergo pmordialiter ⁊ principaliter est in essentia: nec ab essētia generationis ⁊ perfectionis ordine ad voluntatem deriuatur. ¶ Ad primum horum negat ꝙ essentia anime vt essentia id est vt distincta ɔ potētias nō sit capax culpe. Et dclaratur h qr aia 8m essentiā quū sit rōnalis et primū pn̄m ac subm actuū moraliū malorū: oȝ esse subm culpe imediatū mediā te. s. po a: ita ꝙ potētia est sbm quo ⁊ aia subm qd: iuxta illud tertij de aia/ de parte autē aie qua intelligit et sapit aia: ⁊ si aia eēt absqȝ media po a pn̄m culpe actualis immediate esset capax culpe actualis. Tota ergo ratio quare essētia anime nō est subiectū actualis culpe est / quia mediante potētia illam habet: ⁊ nō incapacitas ei9 respectu culpe. Si igitur est aliqua culpa ad quā

sola caro: ergo originale pctm̄ non est in aia: sed in carne. ¶ ꝓ. Aia rōnalis creata a deo corpori infundit: si igit aia ꝑ pctm̄ originale inficeret, ɔn̄s esset ꝙ ex sua creatiōe vel infusione inquinaret: ⁊ sic deus esset cā pcti q̄ est actor creationis ⁊ infusionis. ¶ ꝓ. Nullus sapiens liquorē pretiosum vasi infecto infunderet: ex quo sciret ipsum liquorē infici: ſ3 aia rationalis est ꝓciosior omni liquore: si ergo anima ex corporis vnione infici posset infectione originalis culpe, de9 qui ipsa sapiētia est, nunq̄ animā tali corpori infunderet: infundit aūt: nō ergo inquinat ex carne: sic igitur peccatū originale nō est in anima sed in carne.

Sȝ ɔtra Est, ꝙ idē ē sbm ꝟtutis et vitij siue pcti qd ɔ̄rlat virtuti: ſ3 caro nō pōt esse subm ꝟtutis: dicit em̄ apl's ad ro. 7. Scio ꝙ nō habitat in me hoc est in carne mea bonum: ergo caro nō pōt esse subm originalis peccati: sed solum anima.

Rn̄deo Dōm, ꝙ aliqd pōt esse i aliq̄ dupl'r. vno mō sic in cā vl' pncipali vel instr'ali. alio mō sicut in subo. Pcm̄ ergo originale oīm hoīum fuit quidē in ipso adam sicut in prima cā pncipali: scōm illud apl'i. Ro. 5. In quo oēs peccauerūt. In semine aūt corporali est pcm̄ originale sicut in cā instrumentali: eo ꝙ ꝑ virtutē actiuā seminis traducit pctm̄ originale in prolē simul cū nā hūana. ¶ Sȝ sicut in subo pcm̄ originale nullo mō pōt esse in carne, ſ3 solū in aia. Cui9 rō est: qr sicut supra dictū est: hoc mō ex voluntate primi parētis pctm̄ originale traducit in posteros ꝑ q̄dā gn̄atiuā motionē, sicut a voluntate alicuius hoīs deriuat pctm̄ actuale ad alias ptes eius. In qua quidē deriuatione pōt attendi ꝙ qcq̄d prouenit ex motione volūtatis pcti ad q̄cūqȝ ptē hoīs, q̄ quocūqȝ mō pōt esse pticeps pcti, vel ꝑ modū subi vel ꝑ modū instr'i, h3 rōnē culpe: sicut ex voluntate gule peruenit cōcupiscētia cibi ad cōcupiscibilē: ⁊ sumptio cibi ad manus ⁊ os: q̄ inquantū mouent a voluntate ad peccandū sunt instr'a pcti. Qd vero vlteri9 deriuat ad vim nutritiuā, ⁊ ad interiora mēbra q̄ nō sunt nata moueri a volūtate, nō h3 rōnem culpe. Sic igitur cū aia possit esse sbm culpe, caro aūt de se nō habeat ꝙ sit sbm culpe, quicq̄d peruenit de corruptiōe primi pcti ad animā habet rationē culpe: qd aūt peruenit ad carnē nō h3 rōnē culpe, ſ3 pene: sic igitur aia est subm peccati originalis: non autem caro.

Ad primū Ergo dōȝ, ꝙ sicut aug. dic in li. retractationū apostolus loquit ibi de hoīe iā redēpto, q̄ liberatus est a culpa, sed subiacet pene: rōne cui9 pctm̄ dicit hitare in carne: vn̄ ex hoc nō sequit ꝙ caro sit subm culpe, sed soluȝ pene. ¶ Ad 8m dōm, ꝙ pcm̄ originale cātur ex semine sicut ex cā instr'ali: nō aūt opȝ ꝙ aliqd sit principalius in cā instr'ali q̄ in effectu: sed solū in cā pncipali: ⁊ hoc mō pctm̄ originale potiori mō fuit in adā, in quo fuit 8m rōnem actualis pcti. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ aia hui9 hoīs nō fuit 8m seminalē rōnē in adā peccāte sicut in pncipio effectiuo, sed sicut in pncipio dispositiuo: eo ꝙ semē corpale, qd ex adā traducit: sua virtute nō efficit aiam rōnaleȝ, sed ad eā disponit. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ infectio originalis pcti nullo mō cātur a deo: sed ex solo pctō pmi parentis ꝑ carnalē gn̄ationē: ⁊ iō cū creatio īportet respectū aie ad solū deū, non pōt dici ꝙ aia ex sua creatione inquinet. Sȝ infusio importat respectū ⁊ ad deū infundētē: ⁊ ad carnē cui infundit aia: et ideo habito respectu ad deū infundentē, nō pōt dici ꝙ aia ꝑ infusionē maculet: sed solū habito respectu ad corp9 cui infunditur. ¶ Ad quintū dōm, ꝙ bonū cōe ꝓfert bono singulari: vn̄ de9 8m suā sapiam nō pretermittit vl'em ordinē rerū, q̄ est vt tali: corpori talis aia infundat vt vitet singularis infectio huius aie ꝓsertim cū nā aie hoc habeat: vt esse non incipiat nisi in corpore, vt in primo habituȝ est. Melius est aūt ei sic esse 8m nām q̄ nullo modo esse: presertim cum possit per gratiam damnationem euadere.

¶ Utrū pctm̄ originale sit ꝑ pri9 i eēntia aie, q̄ in potētijs. art. 2.

AD scōm Sic pcedit. Uꝛ ꝙ pcm̄ originale nō sit ꝑ prius in essentia aie q̄ in potētijs: aia em̄ nata est esse subm pcti q̄tū ad id ꝙ pōt a voluntate moueri: ſ3 aia nō mouet a voluntate 8m suā essentiā: sed solū 8m potētias: ergo pctm̄ originale non est in aia 8m suam essentiā: sed solū 8m potentias. ¶ ꝓ. Peccatū originale opponit originali iustitie: sed originalis iustitia erat in aliqua potētia anime que est subm virtutis: ergo ⁊ pctm̄ originale est magis in potentia aie q̄ in eius essentia. ¶ ꝓ. Sicut a carne pctm̄ originale deriuat ad aiam, ita ab essentia aie deriuat ad potentias: sed pctm̄ originale magis est in aia quā in carne: ergo etiā magis est in potētijs aie q̄ i ei9 essentia. ¶ ꝓ. Pctm̄ originale dr̄ esse concupiscentia: vt dictum est: sed concupiscentia est in potentijs anime: ergo ⁊ peccatū originale. 1.ā.3.co. Et.2.di. 31.q̄.1.ā.1.⁊ di. q̄one.15 ā.6.co. ⁊.q.17. ar.6.ad 2.Et 1.q 4.artic. 4.

Sȝ ɔtra Est, ꝙ pctm̄ originale dr̄ esse pctm̄ nāle: vt. s. dictū est: aia aūt est forma ⁊ nā corporis 8m essentiam suam: ⁊ non 8m potentias: vt in primo habitū est: ergo aia est subm originalis peccati principaliter 8m suam essentiam.

Rn̄deo Dōm, ꝙ illud aie est principaliter subiectū alicuius peccati, ad qd primo pertinet cā motiua illi9 peccati: sicut si cā motiua ad peccandū sit delectatio sensus que pertinet ad vim cōcupiscibilē sicut obm ꝓpriū eius: sequit ꝙ vis cōcupiscibilis sit ꝓpriū subiectū illius peccati. Manifestū est aūt ꝙ pctm̄ originale causat ꝑ originē: vn̄ illud aie qd primo attingit ab origine hominis, est primū subm originalis peccati. Attingit aūt origo aiam vt terminū gn̄ationis 8m ꝙ est forma corporis: quod quidē cōuenit ei 8m essentiā ꝓpriā: vt in primo habitū est. vnde anima 8m essentiam est primū subiectū originalis peccati.

Ad primū Ergo dicendū, ꝙ sicut motio volūtatis alicuius ꝓprie ꝑuenit ad potētias aie, non aūt ad aie essentiā, ita motio volūtatis primi generātis ꝑ viam gn̄ationis peruenit primo ad aie essentiā: vt dictū est. ¶ Ad 8m dōȝ, ꝙ etiā originalis iustitia ptinebat primordialiter ad essentiā aie: erat enim donū diuinitus datū humane nāe: quā ꝑ prius respicit essentia aie q̄ potētie: potentie enim magis vr̄ ptinere ad ꝑsonā, inq̄tū sunt principia ꝑsonaliū actuū. vn̄ sunt propria subiecta peccatorū actualiū, que sunt peccata ꝑsonalia. ¶ Ad tertiū dicēdum, ꝙ corpus cōparat ad aiam sicut mā ad formā, q̄ etsi sit posterior ordine gn̄ationis: est tn̄ prior ordine ꝑfectiōis ⁊ nāe: essentia aūt aie cōparat ad potētias sicut suba ad accn̄tia ꝓpria: q̄ sūt posteriora suba ⁊ ordine gn̄ationis ⁊ etiā ꝑfectiōis. vn̄ nō est silis ratio. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ cōcupiscētia se habet materialiter ⁊ ex consequenti in peccato originali: vt. s. dictum est.

¶ Utrum peccatum originale per prius inficiat voluntatem q̄ alias potentias. Arti. 3.

AD tertiū Sic pcedit. Uꝛ ꝙ pctm̄ originale nō ꝑ pri9 inficiat voluntatē q̄ alias potētias: omne em̄ pcm̄ pncipal'r ptinet ad potētiā, ꝑ cui9 actū cātur: ſ3 pctm̄ originale cāt ꝑ actū gn̄atiue potētie: g inter ceteras potētias aie vr̄ magis ptinere ad gn̄atiuā po am. ¶ ꝓ. Pctm̄ origiale ꝑ semē carnale traducit: ſ3 alie vires aie ꝓpinqores sunt carni q̄ voluntas: sic ptȝ de oib9 sensitiuis q̄ vtunt organo corpali: ergo in eis magis est pctm̄ originale q̄ in voluntate. ¶ ꝓ. Intell's ē prior volūtate: nō em̄ ē volūtas nisi de bono intellēuo: si g pcm̄ origiale inficit oēs potētias aie vr̄ ꝙ per pri9 inficiat intellectuȝ tanq̄ priorem. 1.art.4. ad.1.Et 2.di.30. q.1.ar.3. co.⁊ ad 4.Et q.15.ar. 6.Et q.4 q.6.10.⁊.q 27.ar.6 ad.1.Et mala.q. 4.ar.5.

Sed cōtra Est, ꝙ iustitia originalis ꝑ pri9 respicit voluntatem: ē em̄ rectitudo volūtatis, vt ansel. dicit in lib. de conceptu virginali: ergo ⁊ peccatum originale qd ei opponitur per prius respicit voluntatem.

Rn̄deo Dicendū, ꝙ in infectione pcti originalis duo est considerare: primo quidē inherētiā ei9 ad subm. Et 8m hoc primo respicit essentiam aie: vt dictum est: deinde opȝ considerare inclinationem eius ad actum: ⁊ hoc modo respicit potentias anime: oportet ergo ꝙ illam per prius respiciat, que primam inclinationem habet ad peccandum: hec autem est volūtas: vt ex supradictis pȝ. Unde peccatū originale per prius respicit voluntatem.

nō requirit meditatio potētie ꝑ seipsam subm illius esse pōt. ⁊ qr culpa originalē hmōi: qm̄ ꝑ originē ⁊ nō ꝑ actū ꝓpriū h'r reliquit ꝙ culpe originalis aia 8m essentiam capax sit: vt in litera monstratur. ¶ Ad scōm dr̄ ꝙ volūtas nō est cā principalis originalis iustitie aut peccati simpliciter: s, inter ptes aie: vt pȝ ex rōne in l'ra reddita i allegato art. qr. s. ipsa volūtas est motiua oium aie partiū in finē obiectiōes aūt pcedūt ac si volūtas eēt prima cā simpl'r in aia priuatio quoqȝ originalis iustitie ꝑ quā voluntas subdebat deo q̄ est formale in in pctō originali nō sumit pro priuatione iustitie originalȝ in volūtate precise: sed pro priuatione iustitie originalis in ipsa volūtate ⁊ pcedētib9 naturalr eā. Dictio nāqȝ exclusiua nō excludit a cōcomitātib9 ⁊ ꝓsuppositis: vt pȝ. vnde ⁊ author non dixit ꝙ priuatio iustitie originalis in volūtate: sed ꝑ quam volūtas subdebat deo. hec em̄ claudit in se primordialē priuationē in essentia vsqȝ ad voluntatē/ ⁊ hec est formale in peccato originali. putādum est em̄ ꝙ sicut gr̄a et charitas in aia i ordine ad meritū vel demeritū pro eodeȝ computant: ⁊ cū hoc ꝙ gr̄a est cā charitatis 8m se: stat ꝙ volūtas in qua est charitas/ est cōseruatiua ⁊ destructiua gratie ex parte nostri: quia ipsa est prima pars anime. Ita in proposito iustitia originalis in anima pro q̄to ex ea manat volūtatis subiectio non ponit in numerū cuȝ eius in voluntate effectu, ⁊ cum hoc ꝙ illa est huius cā 8m se voluntas dicitur causa quia ab ipsa ex parte nostri dependet cōseruari ⁊ desinere iustitie totius ⁊ simile est de priuatione opposita. Et p hec patet solutio obiectorū. voluntas enim non est simpl'r, ſ3 ex pte nostri: sed inter partes aie posita est cā iustitie ⁊ peccati originalis. Essentia autē ponitur cā simpliciter ex parte rei 8m se. Et ſ3 volūtas sit i supremo aie precipuuȝ in ter partes aie in mouendo ad actū: si tn̄ i ipso supremo voluntas ad essentiā comparet iferior iuenit. ¶ De tertio ⁊ quarto articulis eiusdem questionis nihil nūc necessario scribendū occurrit.

Adi.24 6.1.art. 2ad 4m. Di.31. 8.ar.2. 4.di. q.1.ā. 1ad 1m. 8 h.q. 2.ar.6. mal. 14.art. 1ad 1m. 5.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ pctm̄ originale nō cātur in hoīe per potētiā gn̄atiuā ꝓlis: sed ꝑ actū potētie gn̄atiue parētis. vn̄ nō opȝ ꝙ sua potētia generatiua sit primū subm originalis peccati. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ pcm̄ originale h3 duplicem ꝓcessum. vnū quidem a carne ad aiam. aliū ꝟo ab essentia aie ad potētias. prim9 quidem ꝓcessus est 8m ordinē gn̄ationis, scōs aūt 8m ordinē ꝑfectiōis. Et iō q̄uis alie potētie. s. sensitiue ꝓpinquiores sint carni: qr tn̄ voluntas est ꝓpinqor essentie aie tanq̄ superior potētia, prio ꝑuenit ad ipsam infectio originalis pcti. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ intell's q̄dāmō precedit volūtatē inq̄tū ꝓponit ei suū obm. alio ꝟo mō volūtas ꝓcedit intell'm 8ȝ ordinē motionis ad actū. q̄ q̄dē motio ptinet ad pctm̄.

¶ Utrum prefate potētie sint magis infecte quam alie. Artic. 4.

AD quartū Uidet qd pdicte potentie nō sint magis infecte q̄ alie. infectio em̄ originalis pcti magis vr̄ ptinere ad illā anime partē q̄ prius pōt eē subm pcti. hec aūt ē rōnalis ps ⁊ pcipue volūtas. ergo ipsa est magis infecta ꝑ pcm̄ originale. ¶ ꝓ. Nulla vis anime inficit ꝑ culpā nisi inq̄tū pōt obedire rationi. gn̄atiua aūt nō pōt obedire. vt dr̄ in 1. ethi. ergo gn̄atiua nō est maxime infecta ꝑ originale pctm̄. ¶ ꝓ. Uisus inter alios sensus est spūalior ⁊ ꝓpinquior rōni, inq̄tū plures differētias rerū ondit. vt dr̄ in prio meta. sed infectio culpe primo est in ratione. ergo visus magis est infectus q̄ tactus.

Sed ɔ̄ Est, ꝙ aug. dicit in. 14. de ciui. dei, ꝙ infectio originalis culpe maxie appet in motu genitaliū mēbrorū, q̄ rōi nō subdit: ſ3 illa mēbra deseruiūt gn̄atiue ꝟtuti i cōmixtiōe sexuū in q̄ est delectatio 8m tactū q̄ maxie cōcupiaȝ mouet. g infectio original'r pcti maxie ptinet ad ista tria. s. po am gn̄atiuam. vim cōcupiscibilē ⁊ sensum tact9.

Rn̄deo Dōȝ, ꝙ illa corruptio pcipue infectio noīari solet q̄ nata ē in aliud trāsferri. vn̄ ⁊ morbi cōtagiosi (sicut lepra ⁊ scabies ⁊ hmōi) infectiones dr̄. Corruptio aūt originalis pcti traducit ꝑ actum gn̄ationis: sicut. s. dictū est. vnde potētie que ad hmōi actū concurrūt maxime dr̄ esse infecte. hmōi aūt actus deseruit gn̄atiue inq̄tū ad generationē ordinatur. h3 aūt in se delectationē tactus q̄ est maximū obiectū cōcupiscibilis. ⁊ ideo cū oēs partes aie dicantur esse corrupte per peccatum originale specialiter tres predicte dicuntur esse corrupte ⁊ infecte.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ pctm̄ originale ex ea pte qua inclinat in pctā actualia pcipue ptinet ad voluntatē: vt dictū est. ſ3 ex ea parte qua traducit in ꝓlē, ptinet ꝓpinque ad potētias pdictas, ad volūtatē aūt remote. ¶ Ad 8ȝ dōȝ, ꝙ ifectio actualis culpe nō ptinet nisi ad potētias q̄ mouent a volūtate peccātis: ſ3 infectio originalis culpe nō deriuat a voluntate ei9 q̄ ipsuȝ ɔ̄hit: ſ3 ꝑ originē nāe cui deseruit potētia gn̄atiua. ⁊ iō in ea est infectio originalis pcti. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ visus nō ptinet ad actū gn̄atiōis nisi 8m dispōnē remotam: put. s. ꝑ visum apparet spēs ɔcupiscibilis. sed delectatio ꝑficit in tactu: ⁊ iō talis infectio magis attribuitur tactui q̄ visui.

¶ De cā peccati 8m ꝙ vnum peccatum est causa alterius. Questio. 84.

DEinde Cōsiderādū est de cā pcti 8m ꝙ vnū peccatū est cā alteri9. ¶ Et circa hoc q̄rūt q̄tuor. Primo vtrū cupiditas sit radix oium peccatorū. Scdo vtrum supbia sit initiū omnis peccati. Tertio vtrū ꝓter superbiam ⁊ auaritiam debeant dici capitalia vitia aliqua spālia peccata. Quarto quot et q̄ sint capitalia vitia.

¶ Utꝛ cupiditas sit radix oiuȝ pctōꝝ. Ar. 1

AD primū Sic pcedit Uꝛ ꝙ cupiditas nō sit radix oium pctōꝝ. cupiditas. n. q̄ est immoderat9 appetitus diuitiaꝝ opponitur virtuti liberalitatis: ſ3 liberalitas n̄ est radix oiuȝ ꝟtutū. ergo cupiditas n̄ est radix oium pctōꝝ. ¶ ꝓ. Appetit9 eoꝝ q̄ sūt ad finē pcedit ex appetitu finis: ſ3 diuitie q̄ꝝ appetit9 ē cupiditas, n̄ appetunt nisi vt vtiles ad aliquē finē: sicut dr̄ in prio eth. ergo cupiditas nō ē radix omnis peccati: sed pcedit ex alia priori radice. ¶ ꝓ. Frequēter iuenit ꝙ auaritia q̄ cupiditas noiat orit ex alijs pctīs: puta cuȝ quis appetit pecuniā ꝓpter ambitioneȝ vel vt satisfaciat gule: nō g ē radix oium pctōrū.

Sed ɔ̄ Est, ꝙ dicit apl's. 1. ad thi. vlti. radix oim maloꝝ ē cupiditas

Rn̄deo Dōm, ꝙ 8m q̄sdā cupiditas tripl'r dr̄. Uno mō put ē appetit9 inordiat9 diuitiarū: ⁊ sic ē spāle pctm̄. Alio mō 8ȝ ꝙ significat iordinatū appetitū cuiuscūqȝ boni tēpalis: ⁊ sic est gen9 oīs pci, nam in oi pctō est inordinata ɔuersio ad cōmutabile bonū: vt dcm̄ est. Tertio mō sumit put significat q̄ndā iclinationē nāe corrupte ad bona corruptibilia inordiate appetēda: ⁊ sic dn̄t cupiditatē eē radicē oiuȝ pctōrū ad silitudinē radicis arboris q̄ ex terra trahit alimētū: sic em̄ ex amore rerū tēpaliū oē pcm̄ pcedit. Et hec q̄dē q̄uis ꝟa sint nō tn̄ vr̄ esse 8m intētionē apl'i: q̄ dixit cupiditatē esse radicē oium pctōrū: manifeste em̄ ibi loq't ɔ eos q̄ cū velint diuites fieri incidūt i tētationes: ⁊ in laqueū diaboli, eo ꝙ radix oim malorū est cupiditas. vn̄ manifestū ē ꝙ loq't de cupiditate 8m ꝙ est appetit9 inordinat9 diuitiarū: ⁊ 8m hoc dōm est ꝙ cupiditas 8m ꝙ ē spāle pctm̄ dr̄ radix oium pctōrū ad silitudinē radicis arboris q̄ alimētū ꝓstat toti arbori. Uidem9 em̄ ꝙ ꝑ diuitias hō acq̄rit facultatē ꝑpetrādi qdcūqȝ pctm̄, ⁊ adhibēdi desideriū cuiuscūqȝ pcti: eo ꝙ ad hn̄da q̄cūqȝ tēporalia bona pōt hō ꝑ pecuniā iuuari: 8m ꝙ dr̄ Eccle. 10. Pecunie obediunt oia. ¶ Et 8m hoc patet ꝙ cupiditas diuitiarum est radix omnium peccatorum.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ nō ab eodeȝ orit ꝟtus ⁊ pctm̄. orit enim pctm̄ ex appetitu cōmutabilis boni, ⁊ iō appetitus illi9 boni qd iuuat ad ɔ̄nda oia tpalia bona radix pctōꝝ dr̄. ꝟtus aūt orit ex appetitu incōmutabilis boni, ⁊ ideo charitas q̄ est amor dei ponit radix ꝟtutū: 8m illd eph. 3. In charitate radicati ⁊ fūdati. ¶ Ad scōȝ dōm, ꝙ appetitus pecuniarum dr̄ esse radix pctōꝝ, nō q̄dē qr diuitie ꝓpter se q̄rant tanq̄ vltim9 finis: ſ3 qr multū q̄rūtur vt vtiles ad oēm tpalē finē, ⁊ qr vl'e bonū est appetibilius q̄ aliqd pticulare bonū, ideo magis mouet appetitum quam quedam bona singularia

¶ Sup. q. 84. ar. 1.

In articulo prio. q. 84. dubium occurrit ex dorando in secūdo sen. di. 42. quia aut sermo est formalis aut materialis. si formalis: falsus est: quia cupiditas est inordinatus amor habēdi pecunias ad retinēduȝ nō ad expēdēdū. Cōstat aūt ꝙ pecūia nō vt retinenda/ ſ3 vt expendēda est cui obediūt oia. ergo cupiditas nō est radix oiuȝ malorum vt est spāle peccatū: imo ex hoc sequitur ꝙ cupiditas impediat multa mala: quia contrariatur destructioni pecunie / vnde multa mala oriuntur: vnde ⁊ auaros videmus a multis malis abstinere ne expendant. Si materialis / tunc ab arte receditur: et quia sensus esset: ꝙ materia cupiditatis scȝ pecunia est radix omniū malorū: pari vel maiori rōne posset dici ꝙ prodigalitas est radix omniuȝ malorum. ¶ Ad hoc dicitur ꝙ sermo est formalis: pecunia nāqȝ est materia non solum vitiorum sed virtutuȝ. Et propterea non est vituperanda hoc cognomine vt sit radix omniuȝ malorum: sed inordinatus maior habendi eam que cupiditas vocatur (cū sit quoddam malum qd non potest esse via ad bonum: dicente Apostolo non sunt facienda mala vt eueniat bonuȝ) radix omniū malorū est metaphorice: quia velut os corporis seu arboris vitiorum est per quod alimentum suscipiūt scilicet pecuniā sub mala intentione: ita qd sicut habens pecuniam habet pabulum omnium desideriorum: quia pecunia vtimur quasi fideiussore ad omnia secundum Aristotelem tertio ethicorum ita inordinate volens eaȝ habere: vult ex ipsa sua inordinatiōe habere pabulū omniuȝ vitiorum: manifeste nanqȝ pȝ discurrēd.

1.ar.2.c. n.7.ar.3. ad.1.et ar.4.ad 4. Et 22e. q.119.ā. 2.ad.1. Et mal. q.8.ā.1. ad.1.⁊.q 13.ar.1. ad.5. 1.co.11. lect.4. co.1.fin. Et 1 th. 6.co.6.

Universidad de Deusto Biblioteca

ꝙ ipsum inordinate hr̄e pecunias: ⁊ superbie/ ⁊ inani glie ⁊ luxurie/ et gule/ire/et inuidie/ ⁊ accidie/et suo contrario.s.pdigalitati fomentū prestat. Cū autem dr ꝙ pecunie non vt retēte sed vt distracte ⁊c. rñdet ꝙ retentionē ⁊ distractionem precedit hr̄e: ⁊ nihil horū est ꝓprium cupidi nisi hr̄e.nam cupidus non semp vult hr̄e vt retineat: sed qn̄qꝫ vt det: vt pꝫ in male congregantib⁹ vt soluant militibus vel meretricibus ⁊c. vnde nō est iudicanda cupidiias ex retētione: vt argumētuꝫ credidit: sed ex possessiōis inordinatiōe que lꝫ in hoc vel illo ordinet ad vitandū multa mala: vt experientia docet in quibusdā iuxta illud ecclesiasti.homo cuius deus ⁊c.q̄stum tn̄ est ex se: apta nata est nutrire omnia.mala ⁊ propterea dicta est radix oium malorū ꝫm se. qn̄o autem cupiditas sit vitiū capitale alia questio est: ⁊ ex fine pensabitur.

21e. q̄. 162. ar. 2. ⁊ art. 5. ad. 1. ⁊ ar. 7. ad 1. Et. 2. dist. 42. q. 2. ar. 1 ad. 7. Et 4. disti. 17. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. Et ro. 1. lec. 8. co. 4. fi. ⁊. c. 7. lec. 2. co. 2. Et. 1. co. 11. le. 4. co. 1. fin.

¶ Super arti. 2.

In artic. 2. 84. q. dubium occurrit ex durādo conueniente cuꝫ Scoto in. 6. di. scdi ad primum in hoc ꝙ superbia initium ois peccati non est spāle pctm̄: vt litera dicit. Sed de Scoto in prima parte cum de peccato angeloruꝫ esset questio: sermo habitus est. Nunc durandi motiuum ⁊ ꝯ questionem ⁊ ꝯ rñsioneꝫ ad. 3. qua dr ꝙ ad idē pertinet ꝙ ponaꝶ initiū ois peccati superbia et amor propri⁹ in 2. senten. distin. 10 contra questionē arguit: q: nec appetit⁹ turpium delectationum: nec fuga tristium in rebus bellicis ex superbia oritur. probatur: q: ex superbia illa sola oriūtur vitia que circa ꝓmouētia vel impedientia propriam excellentiam sunt: neutrum horum est huiusmodi. ergo.

¶ Contra responsionem vero ad tertiuꝫ arguit: q: inordinatus amor sui ⁊ inordinatus amor proprie excellētie se hn̄t vt magis cōe et minus cōe: vt pꝫ. ⁊ ille vtpote cōissimus est initium omnis peccati: iste vtpote par=

que simul cū multis alijs p pecuniā hr̄i pn̄t. ¶ Ad 3. dōm, ꝙ sicut in reb⁹ nālib⁹ non querit qd semp fiat, sed qd in plib⁹ accidit (eo ꝙ nā corruptibiliū rex ipediri pōt, vt nō semp eodē mō opeꝶ) ita ēt i moralib⁹ ꝯsideraꝶ qđ vt in plib⁹ est, nō aūt qđ semp est. eo ꝙ volūtas non ex necessitate opaꝶ. nō igiꝶ dr̄ auaritia radix oium maloꝝ quin interdum aliqđ aliud malum sit radix eius: sed q: ex ipsa frequentius alia mala oriunꝶ ratione predicta.

¶ Utrū supbia sit initiū ois peccati. Ar. 2.

AD scdm Sic pcediꝶ. Uidetur ꝙ superbia non sit initium ois pcti. radix. n. est quoddā principium arboris, ⁊ ita vr̄ idē esse radix ⁊ initium peccati: sed cupiditas est radix ois peccati vt dictū est: ergo ipsa etiam est initiū ois peccati: nō autem supbia. ¶ P̄. Eccl. 10. dr, Initium supbie hois est apostatare a deo sed apostasia a deo est quoddam pctm̄. ergo aliqđ pctm̄ est initium superbie. ergo et ipsa non est initiū ois pcti. ¶ P̄. Illud videꝶ esse initium ois pcti, qđ facit oia pctā sed hoc est iordinat⁹ amor sui. q̄ facit ciuitatē babylonis: vt aug. dicit in. 14. de ciui. dei. ergo amor sui est initiū ois pcti. nō autem supbia.

Sed ꝯtra Est, ꝙ dr Eccl. 10. Initium ois pcti superbia.

Rñdeo Dōm. ꝙ qdā dn̄t superbiam dici tripliciter. Uno mō ꝫm ꝙ superbia significat inordinatū appetitum proprie excellentie. ⁊ sic est spāle pctm̄. Alio mō scdm ꝙ importat quendā actualē cōtemptū dei q̄stū ad hunc effectum q̄ est nō subdi eius p̄cepto, et sic dn̄t ꝙ est gn̄ale pctm̄. tertio modo ꝫm ꝙ importat quandā inclinationē ad hmōi cōtēptū ex corruptione nāe. ⁊ sic dn̄t ꝙ est initiū ois pcti. Et differt a cupiditate: q: cupiditas respicit pctm̄ ex pte cōuersionis ad bonū ꝯmutabile ex quo pctm̄ quodāmō nutriꝶ ⁊ foueꝶ: ⁊ pp hoc cupiditas dr radix. sed supbia respicit pctm̄ ex pte auersionis a deo: cui⁹ precepto hō subdi recusat. ⁊ iō vocaꝶ initiū: q: ex pte auersionis incipit rō mali. Et hec qdē q̄uis vera sint, tn̄ nō sūt ꝫm intētionē sapiētis: q̄ dicit, Initiū ois pcti est superbia: manifeste eni loqtur de supbia ꝫm ꝙ est inordinatus appetitus ꝓprie excellentie. vt pꝫ p hoc qđ subdit, Sedes ducū supboꝝ destruxit deus. ⁊ de hac mā loqꝶ ibi fere in toto capitulo. Et ideo dōm est ꝙ superbia etiā ꝫm ꝙ est spāle pctm̄ est initium ois pcti. Considerādū est. ꝙ in actib⁹ voluntarijs cuiusmodi sunt pctā duplex ordo inuenitur. s. intētionis ⁊ executionis. In primo qdē ordine hꝫ rōnē p̄ncipij ⁊ finis: vt supra multoties dcm̄ est. Finis āt in oib⁹ bonis tpalib⁹ acqrēdis est vt hō p illā qndā pfectionē singlaꝶem ⁊ excellētiā hēat. ⁊ iō ex hac pte supbia q̄ est appetit⁹ excellentie poniꝶ initiū ois pcti. Sed ex pte executionis est primū id qđ p̄bet opportunitatē adimplendi oia desideria pcti qđ hꝫ rōnē radicis scꝫ diuitie. ⁊ ideo ex hac parte auaritia poniꝶ esse radix oium malorū: vt dictū ē. Et p h̄ pꝫ rñsio ad p̄mū.

Ad scdm Dōm, ꝙ apostataꝶ a deo dr esse initiū supbie ex pte auersiōis. ex hoc eīm ꝙ hō nō vult subdi deo: sequiꝶ ꝙ inordinate velit ꝓpriā excellētiā in rebus tpalib⁹: ⁊ sic apostasia a deo nō sumitur ibi quasi spāle pctm̄: sed magis vt quedā cōditio gn̄alis ois pcti que est auersio ab incōmutabili bono. Uel pōt dici ꝙ apostatare a deo dr esse initiū superbie q: ē prima superbie spēs: ad superbiā eīm pertinet cuiqꝫ superiori nolle subijci ⁊ precipue nolle subdi deo: ex quo cōtingit ꝙ hō supra seipsum indebite extollaꝶ q̄stū ad alias supbie species. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ in hoc hō se amat ꝙ sui excellentiā vult: idē eīm est se amare qđ sibi velle bonū: vnde ad idē pertinet ꝙ ponatur initiū omnis peccati superbia vel amor proprius.

¶ Utrum preter superbiam et auaritiaꝫ sint alia pctā spālia q̄ dici deant capitalia. arti. 3.

AD tertiū Sic pcediꝶ. Uꝶ ꝙ preter superbiā ⁊ auaritiā nō sint qdā alia pctā spālia q̄ dicanꝶ capitalia: ita enim se vr̄ habere caput ad animalia sicut radix ad plantas: vt dicit in. 2. de aia: nā radices sunt ori similes. si igiꝶ cupiditas dr radix oium malorū: vr̄ ꝙ ipsa sola debeat dici vitiū capitale, ⁊ nullū aliud pctm̄. ¶ P̄. Caput hꝫ quēdā ordinē ad alia membra in quātū a capite in oia mēbra diffunditur quodāmō sensus ⁊ motus: sed pctm̄ dicitur per priuationem ordinis: ergo pctm̄ non habet rationē capitis: ⁊ ita nō debēt poni aliqua capitalia peccata. ¶ P̄. Capitalia crimina dicuntur que capite plectuntur: sed tali pena puniuntur quedam peccata in singulis generib⁹, ergo vitia capitalia nō sunt aliqua determinata secundum speciem.

Sꝫ ꝯtra Est, ꝙ Grego. 31. moraꝶ. enumerat quedam specialia vitia que dicit esse capitalia.

Rñdeo Dōm, ꝙ capitale dr a capite. caput aūt ꝓprie qdē ē qđdā membrū aialis: qđ est principiū ⁊ directiuūꝫ totius aialis: vn̄ metaphorice oē p̄ncipiū caput vocaꝶ ⁊ etiā hoies q: alios dirigūt ⁊ gubernant capita aliorū esse dn̄r. Dr̄ ergo vitiū capitale vno mō a capite proprie dicto. ⁊ ꝫm hoc pctm̄ capitale dr pctm̄ qđ capitis pena punitur: sed sic nūc nō intendim⁹ de capitalibus pctis: sed ꝫm ꝙ alio mō dr pctm̄ capitale, put metaphorice signat p̄n^m: vl' directiuū aliorū. Et sic dr vitiū capitale ex q̄ alia vitia oriunꝶ: ⁊ p̄cipue ꝫꝫ originē cāe finaꝶ q̄ ē formaꝶ origo: vt. s. dcm̄ ē: ⁊ iō vitiū capitale n̄ solū ē p̄n^m aliorū: sꝫ ēt ē directiuū, ⁊ qdāmō ductiuū aliorꝫ. Semp eīm ars vel hītus ad quē ptinet finis principaꝶ ⁊ iperat circa ea q̄ sunt ad finē. Un̄ gre. 31. moraꝶ. hmōi vitia capitalia ducibus exercituum comparat.

Ad p̄mū Ergo dōm, ꝙ capitale dr denoīatiue a capite: qđ quidē est p quādā deriuationē vel pticipationē capitis: sicut hn̄s aliq̄ ꝓprietatē capitis: ⁊ n̄ sicut simplr caput. Et iō capitalia vitia dn̄r nō solū illa q̄ hn̄t rōnē p̄me originis: sicut auaritia q̄ dr radix: ⁊ supbia q̄ dr initiū: sꝫ etiā illa q̄ hn̄t rōnē originis ꝓpinq̄ respectu plium pctorū. ¶ Ad ꝫm dōm, ꝙ pctm̄ caret ordine ex pte auersiōis: ex hac eīm pte hꝫ rōnē mali: malū aūt ꝫm aug. in li. de nā boni est p̄uatio modi speciei ⁊ ordinis: sed ex pte cōuersiōis respicit qđdā bonū: ⁊ iō ex hac parte dr hr̄e ordinē. ¶ Ad tertium dicendū, ꝙ illa ratio procedit de capitali pctō secundū ꝙ dicitur a reatu pene: sic autem hic non loquimur.

¶ Utrum conuenienter dicantur septem vitia capitalia, Arti. 4.

AD q̄rtū Sic pcediꝶ. Uꝶ ꝙ nō sit dōm septē eē vitia capitalia: q̄ sunt inanis gloria, inuidia, ira, auaritia tristitia, gula, luxuria. pctā eīm virtutib⁹ opponunꝶ: virtutes aūt p̄ncipales

ticularis non: vn̄ sophisma cōsequentis est ab illo ad .āū pcedere: ꝙ si ille est initiū pcti ois/ ꝙ iste ēt sit initiū pcti omnis. ¶ Ad vtrāqꝫ obiectionem ex eodē fundamento lr̄e rñdenduꝫ est: ex hoc scꝫ ꝙ superbia initiū omnis peccati dr ꝫm ordinē intentionis: ex parte scꝫ finis: q: obiectuꝫ suum est finis omniū bonorum commutabilium ad que alia vitia conuertuntur. Ex hoc nāqꝫ dicitur primo ꝙ intemperātia ⁊ timiditas oriūtur ex superbia: ⁊ ꝙ tam bonum delectabile ad quod cōuertitur intemperatus q̄ bonū euasiōis ad quod conuertitur timidus quum bonuꝫ quoddā sit/ natū est apparere vt conferens ad propriā excellentiam. Dicitur secundo ꝙ licet totū ⁊ pars non sint ideꝫ equiualēt tamē quo ad aliquid/totum et prima pars virtualiter extensa ad reliq̄s vt patet de toto corpore ⁊ corde respectu mot⁹: ac per hoc amor sui vt totum/⁊ amor proprie excellentie vt prima pars quia ē respectu finis ceterorum recte ponitur initium omnis peccati ex eadē pte. Et vnum inferre reliquum absqꝫ vllo sophismate. In litera tn̄ nec identitas nec ꝯuertibilitas hr̄ sed solum ꝙ ad idē pertinet q: ꝫm est pars primi: si tamē diceretur: recte diceret vt ostensum est. Et hinc habere potes q' in prima parte dictū est ꝙ primū bonū concupitū est ꝓpria excellentia tanqꝫ ceteroꝝ finis ac per hoc primum pctm̄ est superbia: vn̄ eue propositum primo est: eritis sicut dij. Et per hec ptꝫ solutio obiectorum oium: que supius a me q̄ breuissime potui tacta fuere. Que an sufficienter a me soluta fuerit lectoris indicio relinquaꝶ: q̄ si recte oia pensitauerit: pfecto videbit me nihil ꝙ ad māꝫ attinet necessariū indiscussum reliquisse: iō amplius circa istam materiam nō insistā.

1. ar. 4. ⁊ locis ibi citatis.

¶ Sup ar. 3. ⁊. 4.

In articulis. 3. ⁊. 4. eiusdē. 84 q. nil aliud occurrit scribēdū nisi reddere te attētū ꝙ

2. di. 42. q. 2. ā. 4. Et mal. q. 8. ā. 1.

sunt quatuor: vt. s. dictū est. ergo ⁊ vitia principalia siue capitalia nō sunt nisi quatuor. ¶ P̄. Passiones aie sunt quedā cāe pci: vt supra dictū est: sed passiōes aie principales sunt q̄tuor de quarū duab⁹ nulla fit mētio inter p̄dicta pctā. s. de spe ⁊ timore. enūerātur aūt aliqua vitia ad q̄ ptinet delectatio ⁊ tristitia: nā delectatio pertinet ad gulā ⁊ luxuriā, tristitia vero ad accidiā ⁊ inuidiā. ergo incōuenienter enumerātur principalia pctā. ¶ P̄. Ira non est principalis passio. non ergo debuit poni inter principalia vitia. ¶ P̄. Sicut cupiditas siue auaritia est radix pcti, ita supbia est peccati initiū: vt supra dictū est. sꝫ auaritia poniꝶ vnū de septē vitijs capitalib⁹. ergo supbia inter vitia capitalia enūerāda eēt. ¶ P̄. Quedā pctā cōmittūtur q̄ ex nullo horū causari pn̄t: sicut cū aliquis errat ex ignorātia, vel cū aliquis ex aliqua bona intentione cōmittit aliquod peccatū, puta cū aliquis furaꝶ vt det eleemosynam. ergo insufficienter capitalia vitia enumerantur.

Sed in cōtrariū Est autoritas Grego. sic enumerantis. 31. moralium.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut dictū est, vitia capitalia dn̄r ex quibus alia oriunꝶ, p̄cipue ꝫm rōnē cāe finalis. Huius aūt origo pōt attēdi duplr. Uno quidē mō ꝫm cōdōnē peccātis: qui sic disposit⁹ est vt maxime afficiaꝶ ad vnū finē ex quo, vt plurimū in alia peccata ꝓcedat. sed iste modus originis sub arte cadere nō pōt: eo ꝙ infinite sunt particulares hoium dispōnes. Alio modo ꝫm naturalē habitudinē ipsorū finiū adinuicē. ⁊ ꝫm hoc vt in plurib⁹ vnū vitiū ex alio oritur. vn̄ iste modus originis sub arte cadere pōt. Scdm hoc ergo illa vitia capitalia dn̄r quorum fines hn̄t quasdā primarias rōnes mouendi appetitū. ⁊ ꝫm harū rōnū distinctionē distinguūtur capitalia vitia. Mouet aūt aliquid appetitū duplr. Uno modo directe ⁊ p se. ⁊ hoc modo bonū mouet appetitū ad ꝓsequendū. malū aūt ꝫm eandē rationeꝫ ad fugiendū. alio mō indirecte ⁊ quasi p aliud: sicut aliqs aliqđ malū ꝓsequiꝶ pp aliqđ bonū adiunctū, vel aliqđ bonū fugit pp aliqđ malū adiūctū. Bonū āt hois ē triplex. est ei p̄io qđdā bonū aie qđ. s. ex sola apprehēsione rōnē appetibilitatis hꝫ: sicut excellētia laudis vel honoris. ⁊ hoc bonū inordinate prosequiꝶ inanis glia. Aliud est bonū corpis. ⁊ hoc vel ptinet ad cōseruationē indiuidui: sicut cib⁹ ⁊ potus. ⁊ hoc bonū inordinate ꝓsequiꝶ gula. Aut ad cōseruationē spēi: sicut coitus. ⁊ ad hoc ordinaꝶ luxuria. Tertiū bonū est exterius. s. diuitie. ⁊ ad hoc ordinaꝶ auaritia. Et eadem quatuor vitia inordinate fugiūt quatuor mala ꝯria. Uel alr, bonū p̄cipue mouet appetitū ex hoc ꝙ pticipat aliqd de proprietate felicitatis quā naturalr oēs appetūt. De cuius rōne est p̄mo quedā pfectio. nā felicitas est pfectū bonū. ad qđ ptinet excellētia vel claritas: quā appetit supbia vel inanis glia. Scdo de rōne eius est sufficiētia quā appetit auaritia in diuitijs eā ꝓmittētibus. Tertio est de cōdōne eius delectatio sine q̄ felicitas eē nō pōt: vt dr in. 1. ⁊. 10. ethi. ⁊ hāc appetūt gula ⁊ luxuria. Quod aliquis bonū fugiat pp aliqđ malū cōiunctū, hoc cōtingit duplr: q: aut hoc est respectu boni ꝓprij. ⁊ sic est accidia, q̄ tristaꝶ de bono spūali pp laborē corporalē adiunctū. Aut est de bono alieno. ⁊ hoc si sit sine insurrectione pertinet ad inuidiā, q̄ tristatur de bono alieno inq̄stum est impeditiuū proprie excellentie. Aut est cū quadam insurrectione ad vindictam. ⁊ sic est ira. Et ad eadē etiā vitia pertinet prosecutio mali oppositi.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ nō est eadē rō originis in virtutibus ⁊ vitijs. nā virtutes causantur p ordinē appetitus ad rōnē, vel etiā ad bonū incōmutabile, qđ est deus. vitia aūt oriunꝶ ex appetitu boni cōmutabilis. vnde nō oꝫ ꝙ principalia vitia opponantur principalibus virtutibus. ¶ Ad ꝫm dicēdū, ꝙ timor ⁊ spes sunt passiones irascibilis: oēs aūt passiones irascibilis oriūtur ex passionibus cōcupiscibilis que etiā oēs ordinanꝶ quodāmō ad delectationē ⁊ tristitiā. ⁊ ideo delectatio ⁊ tristitia principaliter cōnumeranꝶ in peccatis capitalib⁹ tanq̄ principalissime passiones: vt. s. habitū est. ¶ Ad tertiū dicēdū ꝙ ira lꝫ non sit principalis passio: q: tn̄ hꝫ spālem rōnē appetitiui motus (put aliqs impugnat bonū alterius sub rōne honesti. i. iusti vindicatiui) ideo distinguiꝶ ab alijs capitalibus vitijs. ¶ Ad quartū dicēdū, ꝙ superbia diciꝶ esse initiū ois pcti ꝫm rōnē finis: vt dictū est. ⁊ ꝫm eandē rōnē accipiꝶ principalitas vitiorū capitaliū. ⁊ ideo supbia non quasi vl'e vitiū cōnumeraꝶ alijs: sed magis poniꝶ velut regina quedā oium vitiorū: sicut Grego. dicit. auaritia aūt dr radix ꝫm aliā rōnē: sicut. s. dictū est. ¶ Ad quintū dicēdū, ꝙ ista vitia dn̄r capitalia, quia ex eis vt frequētius alia oriuntur. vn̄ nihil ꝓhibet aliq̄ peccata interdū ex alijs cāis oriri. Pōt tū dici ꝙ oia peccata que ex ignorātia ꝓueniūt, pn̄t reduci ad accidiā: ad quā ptinet negligētia q̄ aliqs recusat bona spūalia acqrere pp laborē. ignorantia eīm q̄ pōt esse cā peccati ex negligētia prouenit: vt. s. dictū est. ꝙ aūt aliqs cōmittat aliqđ peccatū ex bona intētione vr̄ ad ignorantiā pertinere inq̄stum. s. ignorat ꝙ non sunt facienda mala, et veniant bona.

¶ De effectibus peccati. Q̄ō. 85.

DEinde Cōsiderādū est de effectibus peccati. ¶ Et primo qdē de corruptione boni nature. Secūdo de malitia aie. Tertio de reatu pene. ¶ Circa primū q̄runꝶ sex. Primo vtrū bonū nature diminuatur p peccatū. Secūdo vtrū totaliter tolli possit. Tertio de quatuor vulneribus que Beda ponit quibus natura humana vulnerata est propter peccatum. Quarto vtrum priuatio modi speciei ⁊ ordinis sint effectus peccati. Quinto vtrum mors ⁊ alij defectus corporales sint effectus peccati. Sexto vtrū sint aliquo modo homini naturales.

¶ Utrū pctm̄ diminuat bonū nature. Ar. 1.

AD p̄mū Sic procediꝶ. Uꝶ ꝙ peccatū nō diminuat bonū nāe: pctm̄. n. hois nō est graui⁹ q̄ pctm̄ demonis: sed bona nālia in demonib⁹ manēt itegra post pctm̄: vt Dio. di. 4. c. de di. no. ergo pctm̄ etiā bonū nāe hūane nō diminuit. ¶ P̄. Transmutato posteriori non trāsmutaꝶ pri⁹: manet eīm suba eadē trāsmutatis accn̄tib⁹: sꝫ nā preexistit actiōi voluntarie: ergo fctā de ordiatiōe circa actionē voluntariā p pctm̄ nō trāsmutaꝶ pp h̄ nā, ita ꝙ bonū nāe diminuaꝶ. ¶ P̄. Pctm̄ ē act⁹ qdā diminutio aūt ē passio: nullū āt agēs ex hoc ipso ꝙ agit patiꝶ: pōt aūt ꝯtigere ꝙ in vnum agat ⁊ ab alio patiaꝶ: q̄ ille q̄ peccat p pctm̄ n̄ diminuit bonū sue nāe. ¶ P̄. Nullū accidēs agit in suū sbm: q: qđ patiꝶ ē potētia ens: qđ aūt subijciꝶ accn̄ti, iā est actu ens ꝫm accn̄s illud: sed pctm̄ est in bono nāe sicut accn̄s in subō: ergo pctm̄ non diminuit bonum nature: diminuere enim quoddam agere est.

Sꝫ ꝯtra Est, ꝙ sicut dr luc. 10. Hō descēdēs a hierl'm in hierico. i. in defectū peccati expoliaꝶ gratuitis: ⁊ vulneratur in nālibus: vt Beda exponit: ergo peccatum diminuit bonum nature.

Rñdeo Dr̄ꝫ ꝙ bonū nāe hūane potest tripl'r dici. Primo ipa p̄ncipia nāe ex quib⁹ ipsa nā cōstituiꝶ: ⁊ ꝓprietates ex his cāte: sicut potētie aie: ⁊ alia hmōi. Scdo q: hō a nā hꝫ inclinationē ad virtuteꝫ (vt. s. hītū ē) ipa inclinatio ad v̄tutē ē qđdaꝫ bonū nāe. Tertio mō pt dici bonū nāe donū originalis iu^c: qđ fuit in p̄mo hoie collatū toti hūane nāe. Primū igiꝶ bonū nāe, nec tolliꝶ nec diminuiꝶ p pctm̄. Tertiū v̄o bonū nāe totaliter est ablatū p pctm̄ p̄mi pētis. Sꝫ me^m bonū nāe. s. ipsa nālis icliatio ad v̄tutē diminuiꝶ p pcm̄: p act⁹ eīm hūanos fit qdā inclinatio ad siles act⁹: vt. s. habitū est: oportet autē ꝙ ex hoc ꝙ aliquid inclinatur ad vnū contrariorū: diminuaꝶ icliatio ei⁹ ad alīd: vn̄ cū pctm̄ sit ꝯriū v̄tuti ex h̄ ipso ꝙ hō peccat, diminuiꝶ bonū nāe: qđ ē iclinatio ad v̄tutē.

Ad primū Ergo dōm. ꝙ dio. loquitur de bono primo nāe qđ est esse viuere ⁊ intelligere: vt ptꝫ eius verba intuēti. ¶ Ad ꝫm dōm: ꝙ nā etsi sit prior q̄ volūtaria actio: tn̄ habet inclinationē ad

aliud est loqui de sufficientia vitiorum absolute/ ⁊ aliud de sufficientia vitiorū capitalium: hoc enim hic queritur nō illud. Et vt in responsione ad quintum in litera dicitur nō oportet hāc capitalium sufficientiā sic intelligere/ q̄n aliquod peccatū possit a nullo horum oriri: sed quia frequentius ex aliquo horuꝫ oritur.

¶ Sup. q. 85. arti. 1.

In primo articulo. q. 85. nota glosaꝫ authoritatis Dionysij/ quomodo naturalia maneāt integra/ ⁊ responsione ad primū ⁊ intuere responsionē ad tertiū / declarataꝫ in responsione ad quartum: vt radices philosophie perspicias ⁊ altius contēpleris vnde in anima generātur habitus. Et potes intelligere quod dicitur in respōsione ad tertium ꝙ actio voluntaria procedit ex diuersis potentijs: vel potentias anime: q: actio volūtatis procedit ab intellectu ⁊ voluntate: ⁊ intellectus procedit ab intellectu agēte ⁊ possibili: vel potentias quecūqꝫ sint ille puta obiecti actiuam: ⁊ subiecti passiuam vterqꝫ enim sensus in calce respōsionis ad quartuꝫ ponitur dum dicitur secundum ꝙ obiectum agit in potentiam/ et vna potētia in aliā.

1. q. 48. art. 4. Et. 2. di. 3. q. 4. ā. 1. ad. 5. ⁊. q̄. 4. art. 1. ad 5. ⁊ di. 30 q. 1. ar. 1. ad. 2. Et. 3. di. 20. ar. 1 q. 1. ad. 2 Et. 3. ꝯ ca. 12. Et mal. q. 2. art. 11.

¶Super arti.2.

In artic.2. eiusdẽ.q.85.preter missis argumentis Scoti in 35.distin.scd'i:q2 afferunt ad pbãdũ q nihil subtrahatur nãe qd author cõcedit: & ipse Scotus ibidem tractãs vulnera peccati cõcedit habilitatẽ ad rectũ vsum minui p pctm. Solus Durandi in.34.dist. secundi obiectiones occurrũt directe impugnantis hanc doctrinã: q2 p nihil nõ inherẽs subiecto augeẽ hilitas subti. ergo nec minuitur. Antecedens dupliciter declaraẽ. Primo q2 augeẽ p itẽsionẽ alicui9 in eo. Scdo ad ppositũ: q2 inclinatio ad bonum opus est duplex. remota q est in pmis principijs: & hec nec tolliẽ nec minuiẽ. & ppinqua que est in habitib9: & hec tollitur & augeẽ & minuiẽ intensione & remissione. ¶Ad hoc facilime dr q iste volut esse cec9 expresse nanq3 author distinxit habilitatem ex p te subi: & ex parte termini: & dixit q ex parte subiecti nõ minuitur: s3 ex parte termini. Obiectiones autẽ isti9 sũt ex pte subiecti. ex hac eni parte verũ est nõ intendi aliqd qd nõ est in eo: sed attingẽtiam ad terminũ ɔstat minui ex appositiõe impedimẽtoꝝ extra: & augeri ex remotiõe eorũdem. Et ad hoc optime deseruit exemplũ de diaphano et de obstaculis appositis. Et hoc modo habilitas aie et sinderesi diminuitur in infinitum: & tamen ipa sinderesis nec tolliẽ nec minuitur.

1.q.93.ar.6.ad 2. Et.1.q.48.ar 4. Et.2.di.6.ã.4.ad 3. & di.34.ar.5. Et 3.ɔ̃.ca.12. Et mal.q.2.ar.12. Et.3.ɔ̃.c.118.

¶Super articulũ.3.

In ar.3.eiusdẽ.85.q.dubiũ occurrit circa vulnera hũana quo ad duo. Primo qũo vulnera ista ɔsistãt in destitutione viriũ aie a pprio ordine naturali ad virtutẽ: q2 in articulis imediate pcedentibus dictũ est q peccatũ nullũ nature bonũ tollit: sed minuit tm habilitatẽ p appositionẽ. hec enim sibiinuicẽ aduersanẽ tollere ordinẽ naturalem potentie ad bonu3/ & nihil tollere: sed impedimentum apponere. Secundo qũo ordo

qdã voluntariã actionẽ: vñ ipa nã fm se nõ variaẽ pp variationẽ voluntarie actiõis: s3 ipsa inclinatio variaẽ ex illa pte qua ordinaẽ ad deũ. ¶Ad tertiũ dõm, q actio voluntaria pcedit ex diuersis potẽtijs quarũ vna est actiua & alia passiua: & ex hoc cõtingit q p actiones voluntarias cãtur aliquid, vel auferẽ ab hoie sic agẽte: vt.s.dictũ ẽ, cũ de gñatiõe habituũ ageret. ¶Ad quartũ dõm, q accñs non agit effectiue in subm: agit tñ formalr in ipsum, eo mõ loquẽdi quo dr q albedo facit albũ: & sic nihil phibet q pctm diminuat bonũ nãe: eo tñ mõ quo est ipsa diminutio boni nãe inquãtũ ptinet ad inordinationẽ act9: sed qtũ ad inordinationẽ agẽtis op3 dicere q talis inordinatio cãtur p hoc q in actib9 anime aliqd est actiuũ & aliqd passiuu3: sicut sensibile mouet appetitũ sensitiuũ: & appetitus sensitiuus inclinat rõnẽ & volũtatẽ: vt.s. dictũ est: & ex hoc cãtur inordinatio: non qdẽ ita q accidens agat in proprium subiectum: sed fm q obm agit in potentiã: & vna potentia agit in aliam, & deordinat ipsam.

¶Utrum totum bonũ humane nature possit auferri per peccatum. Arti.2.

AD scdm Sic pcediẽ. Uidetur q totũ bonũ hũane nãe possit p peccatũ auferri: bonũ em nãe hũane finitũ est: cũ & ipsa nã humana sit finita: sed quodlibet finitũ totaliter cõsumitur facta cõtinua ablatiõe: cũ ergo bonũ nãe cõtinue p pctm diminui possit, vr q possit qñq3 totalr cõsumi. ¶Pr. Eorũ q sunt vnius nãe siliũ est rõ de toto & de ptibus: sicut pt3 in aere, & in aqua, & carne, & oib9 corporibus siliũ partiũ: sed bonũ nãe est totalr vniforme, cũ igiẽ pars eius possit auferri p pctm, totũ ẽt p pctm auferri posse vr. ¶Pr. Bonum nãe qd p pctm minuiẽ est habilitas ad virtutẽ: sed in qbusdã pp pctm habilitas pdicta totalr tolliẽ: vt pt3 in dãnatis q reparari ad virtutẽ nõ pñt, sicut nec cecus ad visu3. ergo pctm põt totalr tollere bonum nature.

Sed ɔtra Est, q aug. dicit Ench. q malũ nõ est nisi in bono: sed malũ culpe nõ põt esse in bono virtutis vel gre: q2 est ei ɔ̃riũ: ergo op3 q sit in bono nãe: non ergo totaliter tollit ipsum.

Rñdeo Dõm, q sicut dictũ ẽ, bonu3 nãe qd per pcm diminuitur, est nãlis inclinatio ad virtutẽ: q quidẽ cõuenit hoi ex hoc ipso q rõnalis est: ex hoc em h3 q fm rõnẽ opereẽ, qd est agere fm vtutẽ. per pctm aũt nõ põt totalr ab hoie tolli q sit rationalis: q2 iam nõ esset capax pcti: vñ non est põe q predictu3 nãe bonũ totalr tollaẽ. Cũ aũt inueniaẽ hmõi bonũ continue diminui per pctm qdã ad hui9 manifestationem vsi sunt quoda3 exẽplo in quo inueniẽ aliqd finitum in infinitũ diminui: tñ nũq3 totaliter consumi. Dicit em phs in.3.physi. q si ab aliqua magnitudine finita cõtinue auferaẽ aliquid fm eandẽ qtitatẽ totalr tandẽ cõsumetur (puta si a quacũq3 qtitate finita semper subtraxero mensurã palmi) si vo fiat subtractio fm eandẽ proportionẽ, & nõ fm eandem qtitatẽ: poterit in infinitu3 subtrahi: puta si quantitas diuidaẽ in duas ptes, & a dimidio subtrahaẽ dimidiũ, ita poterit in infinitũ procedi: ita tñ q semp qd posteri9 subtrahiẽ erit minus eo qd pri9 subtrahebaẽ. Sed hoc in proposito nõ habet locũ: non em sequẽs peccatũ minus diminuit bonũ nãe q precedẽs: sed forte magis si sit grauius. Et ideo aliter est dicendu3, q predicta inclinatio intelligiẽ vt media inter duo: fundatur enim sicut in radice in nã rõnali, & tẽdit in bonũ virtutis sicut in terminũ & finẽ. Duplr igiẽ põt intelligi eius diminutio: vno modo ex parte radicis: alio modo ex parte termini, pmo quidẽ modo nõ diminuiẽ per pctm: eo q pctm nõ diminuit ipsa3 nãm: vt.s.dictũ est: sed diminuitur scdo mõ inqtũ.s. poniẽ impedimentũ pertingendi ad terminũ. Si aũt primo mõ diminuereẽ oporteret q qñq3 totalr cõsumereẽ nã rõnali totalr cõsumpta: s3 q2 diminuiẽ ex pte ipedimẽti, qd apponiẽ ne ptingat ad terminũ: manifestũ est q diminui quidẽ põt in infinitũ: q2 in ifinitũ pñt impedimenta apponi fm q hõ põt in infinitũ addere pctm pctõ: nõ tamen põt totalr cõsumi, q2 semp manet radix talis inclinatiõis: sicut patet de dyaphano corpore: quod quidem habet inclinationem ad susceptionem lucis ex hoc ipso q est diaphanum, diminuitur autem inclinatio vel habilitas ex parte nebularum superuenientium: cum tamen semper maneat in radice nature.

Ad pmũ Ergo dõm, q obio illa pcedit qñ fit diminutio per subtractionẽ: hec aũt fit diminutio p appositionẽ impedimẽti qd neq3 tollit neq3 diminuit radicẽ inclinationis: vt dictũ est. ¶Ad scdm dõm, q inclinatio nãlis est quidẽ tota vniformis: sed tñ habet respectũ & ad principiũ & ad terminũ: fm quã diuersitatẽ quodãmõ diminuiẽ & quodãmodo nõ diminuiẽ. ¶Ad tertiũ dõm, q etiã in damnatis manet nãlis inclinatio ad virtutẽ. alioquin nõ esset in eis remorsus cõsciẽtie sed q nõ reducatur in actũ cõtingit q2 deest gra fm diuinã iustitiã: sicut etiã in ceco remanet aptitudo ad videndũ in ipsa radice nãe inquãtum est aial nãlr hñs visum: sed non reduciẽ in actũ: quia deest cã que reducere possit formando organũ qd requiritur ad videndum.

¶Utrum conuenienter ponanẽ vulnera nature ex peccato consequentia, infirmitas, ignorantia, malitia & cõcupiscentia. Art.3.

AD tertiũ Sic pcediẽ. Ur q incõueniẽter ponanẽ vulnera nãe eẽ ex pctõ ɔ̃sitia.s. infirmitas ignorantia malitia & cõcupiscentia: nõ em idẽ ẽ effect9 & cã eiusdẽ: sed ista ponũẽ cãe pctõrũ: vt ex supradictis p3: g nõ debent poni inter effect9 pcti. ¶Pr. Malitia noiaẽ qdã pctm: nõ ergo debet poni inter effectus pcti. ¶Pr. Cõcupiscẽtia est qddã nãle: cũ sit actus virtutis cõcupiscibilis: sed illud qd est nãle non d3 poni vulnus nãe: ergo concupiscentia nõ d3 poni vulnus nãe. ¶Pr. Dictũ est q idem est peccare ex infirmitate & ex passione: s3 concupiscentia passio qdã est: ergo non d3 cõtra infirmitatẽ diuidi. ¶Pr. Aug. in lib. de nã & gratia ponit duo penalia anime peccanti.s. ignorantiam & difficultatem: ex quibus oritur error: & cruciatus. que quidem quatuor non concordant istis quatuor: ergo videtur q alterum eorum insufficienter ponatur.

1.ar.5.co. Et mal. q.2.art.11.cõ.fi. Et gal.5 lec.7.

In cõtrariũ Autem est authoritas Bede.

Rñdeo Dõm, q p iustitiã originalẽ pfecte rõ continebat inferiores aie vires: & ipsa rõ a deo perficiebat ei subiecta. hec autẽ originalis iustitia subtracta est p pctm primi parẽtis: sicut iam dictũ est: & ideo oẽs vires aie remanẽt quodãmodo destitute proprio ordine quo nãlr ordinanẽ ad virtute3: & ipsa destitutio vulneratio dr nãe. Sũt aũt quatuor potẽtie aie q possunt esse subiecta virtutũ: vt.s.dictũ est.s. rõ in qua est prudẽtia: volũtas in qua est iustitia: irascibilis in qua est fortitudo: concupiscibilis in qua est tẽpantia. In qtũ ergo rõ destituiẽ suo ordine ad verũ est vulnus ignorantie. Inqtũ vero voluntas destituiẽ ordine ad bonum est vulnus malitie. Inquãtũ vo irascibilis destituiẽ suo ordine ad arduũ est vulnus infirmitatis. Inqtũ vero cõcupiscẽtia destituiẽ ordine ad delectabile moderatũ rõne, est vulnus cõcupiscentie. Sic igiẽ ista quatuor sunt vulnera inflicta toti hũane nature ex pctõ primi parentis. Sed q2 inclinatio ad bonũ virtutis in vnoquoq3 diminuiẽ p pctm actuale (vt ex dictis pt3) etiam ista sunt quatuor vulnera ex alijs pctis ɔ̃sa: inqtũ.s. per pctm et rõ hebetaẽ pcipue in agẽdis: & volũtas induraẽ ad bonũ, & maior difficultas bñ agẽdi accrescit: & cõcupiscẽtia magis exardescit.

Ad primũ Ergo dõm, q nihil phibet id qd est effect9 vnius pcti esse alteri9 pcti cãm: ex hoc enim q anima deordinaẽ per peccatũ pcedẽs facili9 inclinaẽ ad peccandũ. ¶Ad fm dõm, q malitia non sumiẽ hic p pctõ: sed pro quadã pronitate voluntatis ad malũ: fm q dr gen.8. Proni sunt sensus hois ad malũ ab adolescentia sua. ¶Ad tertiu3 dõm, qd sicut.s.dictũ est: cõcupiscẽtia in tantũ est nãlis hoi inqtũ subdiẽ rõni: q aũt excedat limites rõnis hoc est hoi contra nãm. ¶Ad quartũ dõm, q infirmitas cõiter põt dici ois passio inqtũ debilitat robur aie & impedit rõnẽ, s3 Beda accepit infirmitatẽ stricte fm q

fm q opponiẽ fortitudini q ptinet ad irascibilem. ¶Ad quintum dõm, q difficultas q poniẽ ab aug. icludit ista tria q ptinẽt ad appetitiuas potẽtias.s. malitiã infirmitatem & ɔcupiscentiã. Ex his.n. trib9 ɔtigit q aliqs non facile tendit in bonũ, error aũt & dolor sũt vulnera ɔ̃sa: ex hoc.n. aliquis dolet q infirmatur circa ea que concupiscit.

¶Utrũ priuatio modi speciei & ordinis sit effectus peccati. Arti.4.

AD quartũ Sic pcedit. Ur quod priuatio modi spẽi & ordis non sit effect9 pci. dic.n. aug. in li. de natura boni q vbi hec tria magna sunt magnum bonũ est, vbi pua paruum, vbi nulla nullũ: s3 pctm nõ annullat bonũ nature. Ergo nõ priuat modũ spẽ3 & ordinem. ¶Pr. Nihil est cã suipsi9: s3 pcm est priuatio modi speciei & ordis; vt aug. dic in lib. de natura bõi. g priuatio modi spẽi & ordis ñ est effectus pci. ¶Pr. Diuersa pcã diuersos habent effect9: sed modus spẽs & ordo cum sint quedam diuersa diuersas priuatiões hre vñr. ergo p diuersa pctã priuanẽ, nõ ergo est effectus cuiuslibet pcti priuatio modi speciei & ordinis.

1.ar.q. lam.8. lec.2.

Sz cõtra Est, q pctm est in aia sicut ifirmitas in corpe: s3 illd psal. Miserere mei domine: qm infirm9 sum: s3 ifirmitas priuat modũ spẽm & ordiem ipsius corpis. g pctm priuat modum spẽm et ordinem anime.

Rñdeo Dicendum, q sicĩ p dcm est modus spẽs & ordo ɔsequũẽ vnumquodq3 bonũ creatũ inqtũ huiusmodi, & etiam vnũqdq3 ens: oẽ.n. esse & bonũ cõsideratur p aliq3 forãm fm quã sumiẽ spẽs, forã aũt vniuscuiusq3 rei qliscũq3 sit siue substantialis siue accñtalis est fm aliquã mensuram. vñ & in.8.metaph. dr, q forẽ reꝝ sũt sicut nũeri: & ex hoc h3 modũ qnda3 q mensuram respic, ex forma vo sua vnũqdq3 ordinatur ad aliud. Sic igr fm diuersos gradus bonoꝝ sũt diuersi grad9 modi spẽi & ordis. Est g qdã bonũ ptinens ad ipsam subam natur: q h3 suũ modũ spẽm & ordine3, & illd nec priuaẽ nec diminuiẽ p pcm. Est etiã qdã bonũ naturaľ iclinatiõis: & h ẽt habet suum modũ spẽ3 & ordinẽ, & diminuiẽ p pcm: vt dictũ ẽ: s3 ñ totalr tolliẽ. Et ẽ ẽt qdã bonũ vtutis & gre: qd ẽt h3 suũ modũ spẽm & ordinẽ, & h totalr tolliẽ p pctm mortale. Est etia3 qdã bonũ qd est ipse act9 ordinat9: q ẽt h3 suũ modũ spẽm & ordinem, & hui9 priuatio est essentialr ipm pcm. Et sic p3 qlr pctm est priuatio modi & spẽi & ordis: & priuat vel diminuit modum speciem & ordinem. ¶Unde patet respõsio ad duo prima. ¶Ad tertiũ dicendum, q modus species & ordo se consequuntur: sicut ex dictis patet. vnde simul priuantur et diminuuntur.

¶Utrũ mors & alij corporales defect9 sint effectus peccati. Arti.5.

AD qntũ Sic procediẽ. Ur q mors et alij corpales defect9 nõ sint effect9 pci. si.n. cã fuerit equalis et effectus erit equalis. sed hmõi defectus nõ sunt equales in oib9: s3 in qbusdã hmõi defect9 magis abũdãt. cũ tñ pctm originale sit in oibus equale (sicut dictũ est) cui9 vidẽtur hmõi defect9 maxie esse effect9 ergo mors & hmõi defect9 nõ sunt effectus peccati. ¶Pr. remota cã, remoueẽ effectus: sed remoto oi pctõ p baptismũ vel pniã3 nõ remoueñẽ hmõi defect9. ergo nõ sũt effect9 pcti. ¶Pr. Pctm actuale h3 pl9 de rõne culpe q originale sed pctm actuale nõ trãsmutat naturam corpis ad aliquẽ defectũ. ergo multo minus pctm originale: nõ ergo mors & alij defect9 corpales sunt effect9 peccati.

Sed contra Est, q apl's dr ro.5. Per vnũ hoiem pctm in hũc mũdũ intrauit & p pctm mors.

Rñdeo Dõm, q aliqd est cã alteri9 duplr, vno mõ quidem p se: alio mõ p accñs. p se quidem est cã alterius, quod fm virtutem sue nature vel forme producit effectum. vñ sequiẽ q effect9 sit p se intentus a cã. vnde cũ mors & hmõi defectus sint preter intentionem peccantis, manifestum est q pcm nõ est p se cã istoꝝ defectuũ. Per accñs ãt aliqd est cã alteri9 si sit cã remouens phibens. sicut dr in.8.physi. quod diuellens colũnã per accñs mouet lapidem colũne suppositũ. & hoc mõ pctm primi parẽtis est cã mortis & oium hmõi defectuum in nã hũana: inquãtũ p pcm pmi parẽtis sublata est originalis iustitia, per quã nõ solũ inferiores aie vires cõtinebãtur sub rõne absq3 oi deordinatione, sed totũ corp9 continebatur sub aia absq3 oi defectu: vt in pmo habitũ est. & iõ subtracta hac originali iustitia p peccatũ primi parentis, sicut vulnerata est humana natura quantũ ad aiam p deordinationez potẽtiarũ (vt.s.dictũ est) ita etiã est corruptibilis effecta p deordinationẽ ipsi9 corporis. subtractio ãt originalis iustitie h3 rõnem pene sicut etia3 subtractio gre. vñ etiã mors & omnes defectus corpales ɔ̃sitẽs sũt quedã pene originalis pcti. & quãuis hmõi defectus nõ sint intenti a peccante: sunt tñ ordinati fm iustitiam dei punientis.

Ad primũ Ergo dõz, q eqlitas cãe p se cãt equalẽ effectu3: augmentata enim vel diminuta causa per se augetur vel diminuitur effectus. sed equalitas cause remouentis prohibens nõ ostendit equalitatem effectuũ. siquis enim equali impulsu diuellat duas colũnas, non sequitur quod lapides superpositi equaliter moueantur: sed ille velocius mouebitur qui grauior erit secundum proprietatem sue nature, cui relinquitur remoto prohibente. sic

22.q.164. Et.2.di.30.q.1.ar.1. Et.3.dis.16.q.1.a.1. et.4.pl. pncipio. Et di.4 q.2.ar.1 q.3. Et.4.ɔ̃.c.52. Et mal. q.5.ã.4. Et opusc. 3.c.197.198.196.300.241.et 242. Et ro.5. lec.3.co.5. Et heb.9.fi.

se ẽ nãlis/& tñ nõ remãet i virib9 aie sibi dzelict3: q.n.ẽ nãle alicui nõ remoueẽ ab eo/ex eo q sibi relictẽ sublato supnãli bono: imo i nãlib9 relictẽ repugnare g vr nãlitas tal' ordis ñ remãsisse eiusd ẽin nã sibiipsi dzelicta. ¶Ad pm hoꝝ dr q ipa destitutio viriũ aie ab ordie debito nihil aliud ẽ q diminutio hilitat3 ad bonũ vtutis pp appositũ ipedimẽtũ: sublato nãq3 originalis iustitie freno ptes ad ppa hiles reddite sẽ: & ex h ipo min9 hiles ad bonũ vtutis. Ex h q ppe reddiẽ aia min9 habil ad vnũ ɔ̃riorũ/q magis iclinaẽ i reliquũ: & sicut actuale pcm ẽ dispõ2 ipedimẽtũ/cui9 appellatiõe minuiẽ hilitas ad bom vtutis: ita pnitas vniuscuiusq3 ptis aie in ppu3/q est mãle in pctõ originali est ipedimẽtũ cuius appellatiõe habilitas ad vtutẽ minuta ẽ. Et tal' diminutio destitutio virium in lra dr: nõ q sint destitute oino ab ordie nãli ad vtutẽ: s3 q2 sẽ destitute ab itegritate illi9 nãlis ordis: q est eẽ diminutã habilitatẽ ad vtutẽ. vñ nulla est repugnãtia iter pcedẽtia & pñte3 articulũ. Et i scito qd vulnera ista i destõe dcã ɔsistentia duplr pñt ɔsiderari. p'io ex parte nri vt.s. ex nro pctõ ɔsurgũt. & sic q2 por est in pcõ ɔuersio q auersio/pus ẽ ipedimẽtũ pnitatis aie ad malum q destõ a bono. scdo ex pte dsẽrẽtis gre: & sic ẽ ɔ̃riu3 nã p9 ad ablatiõem gre sedẽ destõ viriũ a bono vtutis & sic ipe destitute tẽdũt i ppa & qm i pcõ orgiali pm locũ tenẽ vr priuatio gre: iõ vulnera ista vt sũt ex pctõ originali isticta sẽ sic q p'io appetitũ ẽ ipedimẽtu3 pci original'.s. priuatio nis iusti9 originalis debite i nobis: & deide destitute sũt vires ab ordie ad bonũ & ɔ9 put sunt ad malum. ¶Ad fm dr/q cũ nã hũana s3 corp9 sit nãliter ɔposita ex ɔ̃rijs eẽtis/& s3 aia3 sit cõposita ex ɔ̃rijs appetitib9: quẽadmodu3 mors & nãlis ẽ & cũ h pena pcti originalis (vt in.5.&.6.artic.p3) ita iordiatio aie est & nãlis & pena pci originaľ. vtrobiq3 nãq3 insurgit ifirmitas/ex h q ɔ̃ria tẽdũt i ppa nec plene subdũẽ armonie debite/s3 ab illa exorbitãt. & h ex h ipso q ɔ̃ria sunt nãlr natũ est pucire: et ex h q sublatũ ẽ iustitie originaľ donũ phibẽs talem exorbitantia3 prouenit. Cũq3 bus tñ stat q qarmonia viriũ aie est fm naturã rõnalẽ/dissonãtia aũt cõtra eãdem/merito dici potest q ordo virium anime ad virtutis bonũ a quo destitute sunt ẽ naturalis. Est igitur humana natura sibi derelicta sublata originali iustitia vulnerata: ac per hoc infirma in naturalibus.i.in his q sunt fm nãm.i.in habilitatib9 ad virtutis bonũ: & hoc p appositionẽ: ite3 gra ãt in nãliõ9.i.in nãr his q sũt a nã.i. pncipijs & potẽtijs & iordiatiõib9 ex pte subi: q2 nihil p subtractionẽ ablatũ ẽ. Et h mõ in nã sibi derelicta remanere nãlia sufficit & saluari itegra. Est g3 nã hũana vulnerata & ifirma fm nãm rõnalẽ vt sic, Est ãt in nãlib9 itegra s3 vtriusq3 mixtionẽ nãe rõnalis.s.& sensitiue. Et ẽ tertio nã hũana vulnerata & ifirma fm naturã donatã gra iustitie originalis. Et scito q hec vulnera vt sic sũt credita sẽ & pcm originale: fm nãq3 nã3 absolute absolute ipfectiões que dã sũt ex necessitate mãe: q2.s. ɔposita ẽ ex ɔ̃rijs: vt in 4° ɔ̃ gẽt. cap.52.p3. ¶In eodẽ art.3.q.85. dubiũ occurrit qũo vulnera h ponaẽ effect9 pci: cũ supi9 dcm sit q ɔcupiscẽtia q iportat h vulnera est ip3 pcm originale: nihil.n. suipsi9 effect9. ¶Ad h dr duplr. p'io q hec vulnera nõ tractanẽ/vt sũt pci originalis: s3 i cõi vt sũt pci: ɔstat ãt ea nõ eẽ ipa pcã s3 effect9. scdo q ẽt vt sẽ pci originalis cũ mãlr & ex ɔ̃ti in pcõ origiali ɔcupiscẽtia se hẽat (vt in.q.83.art.2.ad 4m dcm est) & ɔcupiscẽtia iportet prio pnitatẽ ad ppa: vulnera ãt distõnẽ a bono vtutis sũt effect9 pci originalis forãlr & pncipalr supti. Ex priuatiõe nãq3 iustitie originalis ɔcupiscentia subsequuta ẽ i potentijs aie cũ vulnerib9.

¶Sup arti.4.

In artic.qrto eiusde3 q.85. nõ duo. pm q cũ in lra dr hui9 priuatio est eẽntialr ip3 pcm: nõ intẽdit pctm eẽntialiẽ vt sit priuatio: h.n. supi9 ẽ reprobatũ & dcm q ẽ act9 priuat9 s3 intẽdit q cu3 pcm priuet mult3 spẽb9 mõis & ordib9 priuat eis diuersimode nã ptinẽtib9 ad bonũ gre priuat demeritorie ptinẽtib9 ad bonũ hĩlitatis priuat effectiue: ptinẽtib9 ad bom ipsi9 act9 priuat forãlr ita q q2 priuat forãlr id dcm ẽ q ẽ eẽntialr priuatio. Ur & meli9 intẽdit/q pctm vt ẽ in gñe mali simplr eẽentialr priuatio mõi/spẽi & ordis ptinentiũ ad bom ordiati act9. scdo nõ q non spectat ad authoꝝ doctrinã rñdere rõib9 ipugnãtib9 pctm esse priuationẽ gre/aut boni nãe: s3 n.ɔ̃ña sẽ ñ eẽntialia.

¶Super art.5.&.6.

In art.qnto &.6. nihil mortale occurrit scribẽdum. Notato tu hinc qd est natura partialis & vlis: & que sint conditiões materie electe & comitantes: vt in multis clarum habeas intellectũ. habes quoq3 hinc vnde philosophis deridentibus fidem/& putãtibus nos credere mortem non esse naturalem satisfacere possis: sicut & de vulneribus dictum est anime.

¶Sup.q. 86.
In articulo vtroq; qst, 86.dum occurrit ex scoto in,14.dist. quarti sen.volente quod macula nō sit priuatio/ sed relatio, rationis in aia obta diuino intellectui z voluntati vt ordinata ad penā correspondentez peccato.Et quod non sit priuatio probatur dupliciter/ pº quia priuatio coniunctionis ad deum per gratiaz vel charitatem non suscipit magis z minus:macula autez q peccator post peccatū dicitur peccator suscipit magis z minus. Est nanq; vnus magis peccator altero z seipso nunc quaz prius.ergo secundo/ q macula summi odij a z summus inordinatus amor.a.repugnant, ergo macula vnius peccati expelleretur p alid:qd est falsum.Qd at macula sit relo rōis/pbat auctē aug.super illd psal:Beati qx remisse sūt iniqtates. vbi vult q pctā vvideri a deo ē illa ad penā imputari.Tegi at ē ad penā non reseruar:seu nolle punire.Ex q pz q nigil alid ē hūc remanere pctōrē q reseruari seu ordinari ad penā p actū dine volūtatis.Et 2firmat idt/ex eo q in offendēte pncipē post non remāet aliqd in eo q dr inimic? sz relo rōnis in ipso ob volūtati dni ordinātis ipsum ad penam.

¶Ad euidētiā hui? difficultatis non opz alid facere fundamētū q id qd in lra post tū est in pº artº in rñsione ad 2m.s.q macula nō sigat purā puatiōez:sz puationē i ordie ad causaz.i.ad pctm a q cātur.Et h em soluunt oēs difficultates accñtes i re: sz.n.puatio 2iunctionis/ similitudis/ refulgētie/ gre/charitat suscipiat magis z minus:q 2sistit in pctō esse/cā tñ ei?.s.pctm suscipit magis z minus:ac p h macula q sigat puationē nō absolute sz vt ex pctō/suscipit magis z min?: non in se sz in cā/z ex h puenit q iste ē magis maculat?:eadē macula spē altero: z magis pcōr altero post ctus pctōz.Et h sufficit:z soluit rōes scoti z aureoli allatas a capreolo i.14.di.4.

¶Ad 2m pat rōnē sco

2.d.30.q 1.ā.1.co. fi.z ad 1m.Et.3 d.16.q.1 ā.1.ad 3m.Et mal.q.5. ā.5.Et ro.5.lec, 5.to.6. Et heb, 9.fi,

igit remota originali iustitia nā corpis hūani relicta est sibi.z fm hoc fz diuersitatē nālis 2plonis qrūdā corpa plurib? defectibus subiacēt.qrūdā vo paucioib?: qūuis exñte originali pctō equali. ¶Ad fz dōz, q culpa origialis z actualis remouet ab eodē a quo et remouent z hmōi defect?:fz illd apli ro. 8. Viuificabit mortalia corpa vra p ihabitātē spūm ei? in vobis.sz vtrūq; fit fm ordinez dine sapie 2gruo tpe:oz.n.q ad imortalitatē z ipassibilitatē glie q in xpo inchoata est z p xpm nobis acqsita puenia m?,2formati pri? passiōib? ei?.vñ opz q ad tps eius passibilitas in nris corpib? remaneat ad ipassibilitatem glie pmerendā cōformiter xpo. ¶Ad tertiū dōm,q in pctō actuali duo possumus cōsiderare.s.ipam subam actus z rōnē culpe.ex pte quidē sube actus pt pcm actuale aliquem defectū corpalem cāre:sicut ex superfluo cibo aliq ifirmant z moriunt.sz ex parte culpe puat grām q dat hoi ad rectificanduz aie actus:nō at ad cohibēdū defect? corpales sic original iustitia cohibebat.z id pctm actuale nō cāt hmōi defectus sicut origiale.

¶Utz mors z alij defect? sint nāles hoi.ā.6.

Ad sextū Sic procedit. Ui q mors et hmōi defect? sint hoi nāles.corruptibile enim z incorruptibile dnt gñe vt dr in.x.metaph.sed homo est eiusdē gñis cū alijs aialibus q sūt nālr corruptibilia.ergo hō est nālr corruptibil. ¶P.Oē qd est cōpositū ex 2rijs est nāliter corruptibile:quasi hñs in se cām corruptiōis sue: sz corp? hūanū ē hmōi.g est nālr corruptibile. ¶P.Calidū nālr cōsumit humidū:vita at hois 2seruat p calz z humidū: cum igitur opōnes vite expleantur p actuz caloris naturalis (vt dicitur in.2.de aia) vr qd mors z hmōi defect? sint hoi naturales.

Sed cōtra. Quicqd est hoi nāle de? in hoie fecit: sed de? mortē nō fecit: vt dr sap.1.g mors nō est hoi nālis. ¶P.Id qd est fm nām nō pt dici pena nec malū:q vnicuiq; rei ē cōueniēs id q ē ei nāle.sz mors z hmōi defect? sūt pena pcti originalis:vt.s.dictū ē. Ergo nō sūt hoi nāles. ¶P.Mā pportionat fore z qlbet res suo fini. finis at hois ē btitudo ppetua:vt.s.dictū ē.forma at hūani corpis ē aia rōalis q ē icorruptibilis: vt i prio habitū ē.g corpus hūanū est naturalr incorruptibile.

Rñdeo Dōz,q de vnaquaq; re corruptibili dupliciter loq possumus.vnomodo fm nām vlem: aliomodo fm nām pticularē. Natura quidē pticularis est ppa virtus actiua z conseruatiua vniuscuiusq; rei,z fz hāc ois corruptio z dfect? ē 2 nām: vt dr in.2.de ce.q huiusmodi vtus i tendit esse z 2fuationem ei? cui? est. Nā vo vlis est vtus actiua in aliq vli pncipio nāe: puta in aliq celestiū corpoz vel alicui? superioris sube:fm q et de? a qbusdaz dr nā naturans.q qdē vt? itendit bonū z 2fuationē vniuersi ad qd exigitur alternatio gnonis z corruptiōis in rebus.z fm hoc corruptiōes z defect? rez sūt nāles:nō qdez fm iclinationē fore q est pncipiū essendi z pfectiōis:sed fm iclinationez materie que pportioalr attribuit tali forme fm distributionē vlis agētis.Et quamuis ois fora intēdat ppetuū esse quantum pt,nulla tñ fora rei corruptibil potest asseq ppetuitatē sui pter aiaz rōnalē: eo quod ipsa non est subta oino materie corporali,sic alie forme:qnimo hz ppriam opō

nem immaterialez:vt in p hitū est.vñ ex pte sue fore nāllor ē hōmini icorruptio q alijs reb? corruptibilib?:sz q z ipsa hz mām ex contrarijs 2positā ex iclinatiōe māe seqt corruptibilitas in toto:z secundum h hō est nālr corruptibilis fm nāz māe sibi relicte,sed nō fm nām fore. ¶Tres at prime rōnes pcedūt ex pte materie:alie vo tres ex pte fore.Vñ ad eaz solōnē 2siderandum est q forma hois q est aia rōnalis fz suā icorruptibilitatez proportionata ē suo fini q est btitudo ppetua:sz corp? hūanū q est incorruptibile fm suā nāz 2sideratū quodāmō pportionatum est sue forme z qdāmō nō.Duplex.n.2dō pt attendi in aliq materia.vna.s.quā agens eligit,alia q ñ est ab agēte electa sed est secundum 2dōnez nālē māe: sic faber ad faciendum cultellum eligit materiam durā z ductilē q subtiliari passit vt sit apta icisioni:z secundum hāc 2dōnē ferr est mā pportionata cultello:sed h q ferr sit frāgibile z rubiginē 2hēs 2seqt ex nāli dispōne ferri,nec hoc eligit artifex i ferro,sz magz repudiaret si posset.vnde hec dispō māe nō est pportioata intētiōi artificis nec intentioni artis.Silr corp? hūanū est mā electa a nā qtū ad h quod est tēpate 2plonis,vt possit eē 2uenietissimū organū tact? z aliarum vtutū sensitiuaz z motiuaz:sz q sit corruptibile hoc est ex condōne māe,nec est electū a nā:qn pot? nā eligeret materiam icorruptibilē si posset.Sz de? cui subiacet ois natura in ipsa istōne hois suppleuit defectū nature,z dono iustitie original dedit corpi icorruptibilitatē qdā:vt in p dctm est,z fm hoc dr q deus mortez nō fecit,z q mors est pena pcti. ¶Vñ patet rñsio ad obiecta.

¶De macula peccati. Qō.86.

Deinde Cōsiderādū est de macula pci. ¶Et circa hoc querunt duo. Prio vtrū macula anime sit effectus pci.Secundo vtz remaneat in aia post actum pcti.

¶Utz pcm causet aliq macula i aia. Ar.1.

Ad primū Sic pcedit.Ui q pctm nō cāet aliq maculaz in aia.nā.n.superior nō potest inqnari ex 2tactu nāe iferioris.vñ radi? solaris nō inqnat per tactū corpoz fetidoz:vt aug.dicit in li. 2 qnq; hereses:sz aia hūana est multo superioris nature q res cōmutabiles ad qs peccando conuertitur.g ex eis maculā nō 2hit peccando. ¶P.Pctm est pncipalr in volūtate:vt.s.dcm est,volūtas at est in rōne:vt dr in.3. de anima:sz rō siue intellect? nō maculat ex 2sideratiōe qrūcuq rerum,sz magis pficit.g nec voluntas ex pcō maculat. ¶P. Si peccatuz maculā cāt,aut macula illa est aliqd positiue:aut est priuatio pura,si sit aliqd positiue,non pōt esse nisi dispō vel habitus:nihil enim aliud vr ex actu cāri,dispositio at z habitus non est:2tingit.n.remota dispōne vel habitu adhuc remanere maculam:vt pz in eo q peccauit mortalr pdigalitate,z postea transmutat mortaliter peccando in hitum vitij oppositi.non ergo macula ponit aliqd positiue in aia.Silr etiā nec est priuatio pura:quia omnia pctā eueniunt ex parte auersionis z puationis gratie: seqret ergo q oiuz peccatoz eēt vna macula.g macula non est effectus peccati.

1.q.89.ā 1.Et 22.q. 87.ā.6. co.Et.4 d.18.q.1 ā.2.q.4. co.

Sz cōtra Est q dr eccle.47.Salomoni dedisti maculaz in glā tua,z eph.5.Ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam non hñtē maculā aut rugā,z vtrobiq; loquitur de macula peccati.Ergo macula est effectus peccati.

Rñdeo Dicendum,q macula pprie dr in corpalib? qñ aliquod corp? nitidū pdit suū nitorē ex cōtactu alterius corporis:sic vestis z aurū z argentū aut aliud huiusmodi.In rebus at spūalib? ad similitudinem huius opz maculā dici.Habet aūt anima hōis duplicem nitorem,vnum quidem ex refulgentia luminis naturalis rōnis p quā dirigit in suis actibus,alium vo ex refulgētia diuini luminis.s.sapie z grē:p quaz etiam hō perficitur ad bene z decenter agendum.Est aūt qñ quidam anime actus qñ inheret aliqbus rebus p amorē,cū at peccat adheret reb? aliqbus 2 lumen rōnis z dine legis:vt ex supradictis pz.vñ ipm detrimētū nitoris ex tali 2tactu puenies macula anime metaphorice vocatur.

Ad primū Ergo dōm,q aia nō inqnat ex reb? inferioribus virtute eaz qsi agentib? eis in aiaz: sed magis ecōuerso aia sua actiōe se inqnat iordinate eis inherendo 2 lumen rōnis z diuine legis. ¶Ad 2m dōm,q actio intellectus pficitur fm q res intelligibiles sūt in intellectu p modum ipsius intellectus:z id intellectus ex eis nō inficitur,sz magis pficit:sed actus voluntatis 2sistit in motu ad ipsas res:ita

ti hegat assumptū. Nulle em pctōz macule adiuicē nec aliq alicui pctō 2riant:qm ex pte auersiōis pctōz 2surgūt.vñ nō est 2rietas.Positio aūt scoti falsa z nō pbata est.falsa qdē:q pctōr vt sic nō est a volūtate dina: imo altissim? odio hz pctōrē.ordiatio at ad penā ē a volūtate dina.ergo. ¶Preterea.Pctōr vt sic est pctōr malo ex pctō relicto:q esse pctōrē est esse malū:sz ordiari ad penā est bonū:cū sit a deo.ergo. Pz pterea q ierudite hec ois 2fundūt a scoto.s.macula/ reat?/ z ordinari ad penaz a deo . Peccatū.n.pus facit z relinqt hoiem dignum pena: qd est reat? : qd est malum apud diony.4.cap. de diuinis nolb? dicentē/q puniri nō est malū/sz fieri pena dignū. z deinde a dina iustitia ordiari ad penā. Jō em ordinatur ad penā/q pena dign?:z nō ecōuerso.vñ vt patebit / pctm ex pte auersiōis relinqt maculā z reatū.Quorū pmū ē priuatio vt ex peccato.fm ē relo rōis.z tertio aduenit qd scotus dicit.vnde cōcesso q ex pte dei/ vt aug. dicit tegere sit nō iputare:sophisma manifeste est 2ñtis:imo iptinētis inferre/ ergo iste ē peccator ex iputatione: iste nāq; ē pcōr nō ex eo q se itz ex pte dei: sz ex eo qd se tz ex pte sui:iuxta illd osee/ pditio tua ysrael ex te/salus at ex me.Cōfirmatio qz exēpli h vz:q in hoc offendēte remanet relo inimicitie z dignitatis pēe absq; oi actu offēsi. Et hec dcā sint de macula qua formaliter sortes postq; peccauit ante penitentiaz dr z est pctōr: seu malus malo culpe. oz.n.priuatiuū esse q aliqs est mal? z pcōr q malū priuatio est/ z pctm priuatiuū aut priuatio est,. Et hec ē rō fundamētalis huius.Et scito q macula sumit duplr . Prio p puatiōe 2iūctiōis ad deū ex pctō.Scdo p puatiōe nitoris.Et si hoc scdo mō sumit nō ē id quo foraliter post actū dr qs pctōr sz effectus ei?.Est nāq; peccator puatione cōuersiōis ad deum quā sequit detrimentū nitoris:vt i lra dr. Sz prio mō est q formalr dr peccator:z sic eā suscipit magister sen.10.dist.qrti.2 quē et arguit sco. Uerūtñ sido diligēter attēderit/videbit vtrobiq; vnā solā priuationez diuersis rōnibus diuersimode significatam. Aia nāq; deo iūcta per charitatem/ cōformat deo/cōuertitur ad illū/coniungitur illi/ illuminat ab illo/fulget ex illo. Et p oppositū priua

q.87. ā.6.cō. ad.1.

tio coniunctionis ex pctō opposita facit:z elongatio/dissimitudo/auersio/ maculaq; dicitur pp quod dōm est quod licet author maculam a propria nois significatione declaret:intendit tamē macule noie illam priuationē vt ex actu/qua formalr pctōr dr post actuz pctōz.Cuius signū est q de effectibus peccati tractans:tres tm nūerat/corruptionē boni/maculā/z reatū.Et 2stat q a pcti effectu pctōr post actū dr z nō a prio declarato nec tertio.igitur a scdo . Et hec dixeriz ne videamur digressi. Q ergo formale signū macule est quo formalr peccator post actū dr peccator : q puatiōe cōiunctionis ad deū vt ex peccato est z dr pctōr. Quāuis macule nomen e primat hoc fm quendā specialem effectum.s. remotionem nitoris/ ideo nō est alius effectus peccati qrend? quo q is sit peccator post actū. Et 2firmat q sicut duz actu peccat dicit mal? z peccator auersiōe actuali/ita post auersione remanente : que nil aliud est q priuatio conuersionis ad deū ex peccato.

quod amor 2glutinat aiaz rei amate,z ex h anima maculat qñ iordinate inheret:fz illd osee.9.Facti sunt abominabiles sicut ea q dilexerunt. ¶Ad tertium dōm,q macula non est aliqd positiue in aia:nec significat priuationem solā:sed significat puationem quandam nitoris aie in ordine ad suā cāz q est peccatum:z id diuersa pctā diuersas maculas inducūt,z est sile de vmbra q est priuatio luminis ex obto alicuius corporis:z secundum diuersitatem corporum obiectorū diuersificantur vmbre.

¶Utz macla māeat i aia p? actū pci, Ar.1.

Ad scdz Sic pcedit. Ui detur q macula non maneat in aia post actū peccati:nihil.n.manet in aia p? actum nisi hitus vel dispō:sed macula non est habitus vel dispō:vt sup habitum est.g macula nō māet in anima post actum peccati. ¶P.Hoc mō se hz macula ad peccatum sic vmbra ad corp?,vt.s.dctm est:sed trāseunte corpe nō manet vmbra.g z transeunte actu pci nō māet macula. ¶P. Omnis effect? dependet ex sua cā:cā autez macule est actus peccati.ergo remoto actu peccati non remanet macula in anima.

Sed 2 Est,q dr iosue.22.An paruz ē vobis quia peccastis in beelphegor z vsq; in pñtem diez macula huius sceleris in vobis permanet.

Rñdeo Dicendum,q macula pci remanet in aia et trāseunte actu peccati,cui? rō est:q macula sicut dctm est,importat quēdā defectū nitoris pp recesum a lumine rōnis vel diuine legis,z ideo quamdiu hō manet ex huiusmodi lumē manet in eo macula peccati:sed postq; redit ad lumen rōnis z ad lumē diuinū quod fit per gratiam,tunc macula cessat.Lz autem cesset actus pcti quo hō discessit a lumine rōis vel legis dine,nō tñ statim hō ad illud redit in quo fuerat: sed reqritur aliquis mot? volūtatis 2rius pmo motui , sicut si aliquis sit distans alicui per aliquem motum, non statim cessante motu fit ei ppinqu?,sz oportet q appropinqt rediēs per motū 2rium.

Ad primū Ergo dōz, q post actū pcti nihil positiue remanet in aia nisi dispō vl habitus: remanet tamen aliquid priuatiue.s.priuatio 2iūctionis ad diuinū lumē. ¶Ad fm dōm,q transeunte obstaculo corpis remanet corp? diaphanū in equali propinquitate z habitudine ad corpus illuminans:z ideo statim vmbra transit.sed remoto actu pcti nō remanet aia in eadē habitudine ad deū.vñ nō ē silis rō. ¶Ad tertiū dōm,q actus pcti facit distantiam a deo:quā quidem distantiā sequitur defectus nitoris,hoc modo sicut mot? local facit localē distātiā. Uñ sicut cessāte motu locali nō tollit distātia local,ita nec cessāte actu pcti tollit macula.

¶De reatu pene. qō.87.

Deinde Cōsiderādū est de reatu pene.Et primo de ipo reatu. Secundo de mortali et veniali peccato que distinguuntur fm reatum . ¶Et circa primū qrunt octo. Prio vtrū reat? pene sit effectus pcti.scdo vtz pctm possit eē pena alteri? pcti. tertio vtz aliqd pctm faciat reum eterna pena.quarto, vtrū faciat reū pena infinita fm quātitatē.qnto an oē pctm faciat reū eterna z infinita pena.sexto vtrū.reatus pene possit remanere post pctm.septio, vtz ois pena inferat p aliquo peccato. octauo vtrū vn? sit reus pene p peccato alterius.

¶Utz reat? pene sit effectus pcti. Arti.1.

Ad primū Sic pcedit. Ui q reatus pene nō sit effect? pci:q em p accñs se hz ad aliqd nō vr eē pprius effectus ei?:sz reat? pene per accñs se habet ad pctm:cū sit preter intentionē peccantis.ergo reatus pene nō est effectus pcti. ¶P.Malū nō est cā boni: sed pena bona est,cuz sit iusta z a deo , ergo nō est effectus pcti qd est malū, ¶P.Aug. dicit in.1.cōfes.q ois inordinatus anim? sibijpsi est pena:sed pena nō cāt reatum alterius pene:q sic iretur in infinitum.ergo peccatum nō causat reatum pene.

2.di.30. q.1.ar.2. cot.z di. 32.q.1. ar.1.cot. z di.42. q.1.ā.2. cot.z in expo.lit. lec.1.ad 3.z.4.

Sz cōtra Est, q dr ro.2.Tribulatio z angustia in animaz oēm opantis malum : sed operari maluz est peccare.ergo peccatū inducit penā:que nomine tribulationis z angustia designatur.

Rñdeo Dōm,qd ex reb? naturalib? ad res humanas deriuatur, vt id qd contra aliqd insurgit ab eo detrimētū patiatur.videmus em in reb? naturalibus q vnū 2riū vehementius agit altero 2rio supueniente:pp qd aq calefacte magis cōgelant:vt dr in.2.metheoroz.vñ in hoib? hoc ex naturali iclinatiōe inuenitur vt vnusquisq; deprimat eū q cōtra ipsum insurgit. Manifestū est at q qcūq; cōtinent sub aliq ordine sunt quodāmō vnū in ordie ad pncipiū ordinis.vñ qcqd 2 ordinē aliquē isurgit 2ñs est vt ab eo ordine z pncipe ordinis deprimatur.Cū aūt pctm sit act? inordinatus, manifestū est q qcūq; peccat 2 aliquē ordinē agit:z id ab ipso ordine 2ñs est q deprimatur:que qdē repssio pena est.Uñ fm tres ordines qbus subdit humana volūtas, triplici pena potest homo puniri.primo quidē enim subdit hūana natura ordini pprie rōnis.Scdo ordini exterioris hois gubernātis vel spūalr vel tpalr,politice seu iconomice.Tertio subdit vli ordini dini regiminis. Quilz aūt horū ordinū p pctm puertit:du ille q peccat agit z 2 rōnē z 2 legē hūanā z 2 legē diuinā.vñ triplicem penā incurrit.vnaz quidem a seipso,que est 2scientie remorsus: aliā vero ab hoie:tertiam vero a deo.

Ad primū Ergo dōm,q pena 2sequit pctm inquātū malum est ratione sue inordinationis. vñ sicut malum est per accñs in actu peccantis preter intentionem ipsius,ita z reatus pene.

¶Ad scōm dōm,q pena quidem iusta esse potest,z a deo z ab homine inflicta.vnde ipsa pena non est effectus peccati directe,sed solum dispositiue. Sed peccatum facit hominem esse,reum pene,quod est malum.Di

¶Sup.q.87. arti.1.
In articulo prio.q. 87. aduerte qd author in in corpore articuli locās extrema isinuat medium quod directe satisfacit quesito. Quū enim peccatur vnum extremum est agere contra ordinē: alterum deprimi ab ordine.Illud est peccare: hoc est puniri. Et quoniam nisi ex peccato dignus esset quis puniri. nō iuste puniretur :ideo hoc mediū scilicet dignū esse pena(quod reat? vocatur)de quo est qstio/vtrum sit peccati effectus in corpore articuli ex extremis author innuit. Et in responsione ad secundum explicauit.

cit em̄ diony.4.ca.de diui.no. q puniri non est malū sʒ fieri pena dignū: vñ reatus pene directe ponit effectꝯ pcti. ¶Ad 3^m dōm, q pena illa iordinati ai debet pctō ex hoc q ordinē rōnis puertit, fit āt reus alterꝯ pene p hoc q puertit ordinē legis dine vel hūane.

¶Utrū pctm̄ possit esse pena pcti. Arti.2.

AD scdʒ Sic pcedit. Uf q pctm̄ ñ possit eē pēa pci, pene.n. sūt iductē vt per eas homines reducant ad bonū virtutis: vt pʒ p phm̄.i.x. ethi: sed per peccatum nō reducit homo in bonū virtutis. sʒ in oppositū. Ergo pcm̄ nō est pena pcti. ¶P. Pene iuste sunt a deo, vt pʒ p aug. in lib. 83. q. pctm̄ āt non est a deo, ⁊ est iniustū: nō ḡ pctm̄ pt eē pena pcti. ¶P. De rōne pene est q sit ꝯ volūtatē: sed pctm̄ ē a volūtate: vt ex supradictis pʒ. Ergo peccatum non potest esse pena peccati.

Sed ꝯ Est, q gre. dic sup eze. q q̄daz peccata sunt pene peccati.

Rñdeo Dōʒ, q d pcō duplr loq possumꝯ: p se.s. ⁊ p accñs. Per se q̄dē nullo° pctm̄ pōt eē pena pcti: pctm̄.n. p se ꝯsiderat ẜʒ q egredit a volūtate: sic.n. hʒ rōnē culpe. d rōne āt pene est q sit ꝯ volūtatē: et in p hitū est. Vñ māifestū ē q pcm̄ per se loq̄ndo nullo° pōt eē pena pcti. Per accidēs āt pctm̄ pōt esse pena pcti tripl. Prio q̄dē ex pte cāe q̄ est remotio phibētis: sūt.n. cāe iclinātes ad pctm̄ passiōes, tētatio diaboli, ⁊ alia hꝯ, q̄ q̄dē cāe ipediunt p auxiliū dine gr̄e: q subtrahit p pctm̄. vñ cū ipsa subtractio gr̄e sit q̄dā pēa ⁊ a deo (vt.s. dcm̄ ē) seqtur q p accñs ēt pctm̄ qd ex h̄ sequit pena dicat, ⁊ hoc mō loqtur apl's ro.1, dicens. Propter quod tradidit eos deꝯ i desideria cordis eorum, q̄ sunt aie passiōes: qr.s. deserti homines ab auxilio diuine gratie vincuntur a passionibus, ⁊ hoc modo sp pctm̄ dr esse pena p̄cedētis pcti. Alio mō ex pte sube actus, que afflictionem inducit, siue sit actus interioꝛ: vt pʒ in ipsa ira ⁊ inuidia, siue actus exterioꝛ: vt patet cū aliq̄ graui labore opprimuntur ⁊ dāno vt expleāt actum pcti: ẜm illud sap.5. Lassati sumꝯ in via iniq̄tatis. Tertio modo ex pte effectus: vt.s. aliqd pctm̄ dicatur pena respectu effectus ꝯñs: sʒ in his duobus vltimis modis vnum pcm̄ nō solū est pena precedentis peccati, sed etiam sui.

Ad pmū Ergo dōm, q hoc ēt q aliqui puniunt a deo dum p mittit eos in aliq̄ pctā ꝓfluere. ad bonū ꝟtutis ordinat, q̄nq q̄dē etiā ipsoꝝ q peccāt: cū scilʒ post pctm̄ humiliores ⁊ cautiores resurgunt, semp āt est ad emendationē alioꝝ qui videntes aliquos ruere de pctō in peccatuʒ magis reformidāt peccare. In alijs āt duobus modis māifestū est q pena ordinat ad emendationē: qr h̄ ipm q hō laborē ⁊ detrimentū patit in peccādo, natū est retrahere hoies a pctō. ¶Ad 2^m dōm, q rō illa pcedit de peccato ẜʒ se. ¶Et silr dōʒ est ad 3^m.

22e.q.36.ā.2.ad 4m. Et.1.d.46.ā.2.ad 4m Et.2.d.36.ā.3. Et mal.q.1.ā.4.ad 1m. Etro.1.le.7.co,5,ſi.

¶Utrum aliqd peccatum inducat reatum eterne pene. Arti.3.

AD tertiū Sic pceditur. Uidetur quod nullum peccatum inducat reatuʒ eterne pene. Pena enim iusta adequatur culpe: iustitia enim equalitas est: vñ dicitur esaie.27. In mensura contra mensuram cū adiecta fuerit iudicabit eā: sed pcm̄ est tpale, Ergo nō iducit reatū pene eterne. ¶P. Pene medicine quedam sunt: vt dicit in.2.ethi. sed nulla medicina dʒ esse infinita qr ordinatur ad finem: qd aūt ordinat ad finem nō est infinitū, vt phs dicit in prio politicoꝝ. ergo nulla pena debet esse infinita. ¶P. Nullus sapiens facit aliqd nisi ppter se in ipso delectetur: sed deus nō delectatur in perditione hoium: vt dr sap.1. ergo nō puniet hoies pena sempiterna. ¶P. Nihil qd est p accñs est infinitū: sed pena est p accñs nō est ẜm naturam eius qui punitur. Ergo non pōt in infinitum durare.

1.ā.5.Et 3.q.86.ā.4.Et 2.d.42.q.1.ā.5.Et.3.d.19.ā.5 Et.4.46.q.1.ā.3.Et 3.c.147 ⁊.144. Et li.4.c.93. Et opusc.3.c.183.Et 188.Et 10.2.le.1 2.co.1.

Sʒ cōtra Est, q dr matth.25. ibūt hi in supplicium eternum. Et marci.3. dr. Qui aūt blasphemauerit in spūm scm̄ nō hēbit remissionē in eternuʒ: sed erit reus eterni delicti.

Rñdeo Dōʒ, q sicut.s. dictū est, peccatū ex hoc inducit reatū pene qd peruertit aliquē ordinem. manente āt causa manet effectus: vñ q̄diu peruersitas ordinus remanet necesse est quod remaneat reatus pene. Peruertit aūt aliqs ordinem q̄nq quidem reparabiliter, q̄nq aūt irreparabiliter: semp em̄ defectꝯ quo subtrahitur principiū irrepabilis est, si aūt saluetur principiū eius virtute alij defectus reparari pñt sicut si corrumpat pncipiū visiuuʒ. nō pōt fieri visionis reparatio nisi sola ꝟtute diuina: si vero saluo pncipio visiuo aliqua impedimenta aduenīāt visioni reparari pñt per naturā vel partē. Cuiuslibet aūt ordinis est aliqd pncipiū p qd aliqs fit pticeps illꝯ ordinis. ⁊ ideo si per pctm̄ corrūpatur principium ordinis quo volūtas hois subdit deo erit inordinatio q̄tū est de se irreparabilis: etsi reparari possit ꝟtute diuina. pncipium aūt huius ordinis est vltimꝯ finis, cui hō inheret p charitateʒ ⁊ ideo q̄cūq pcā auertūt a deo charitatem auferentia. quātū est de se inducūt reatum eterne pene.

Ad pmū Ergo dōʒ, q pena peccato pportionat scd̄m acerbitatē tam in iudicio diuino q̄ in hūano. sed sicut aug. dicit.21. de ci.dei. in nullo iudicio reqritur vt pena adequet culpe ẜm durationem. nō em̄ qr adulteriū vel homicidium in momento cōmittit, pp hoc momentanea pena punit: sed q̄nq quidē perpetuo carcere vel exilio: q̄nq etiā morte. in qua nō cōsiderat occisionis mora: sed potiꝯ q in ppetuū auferat a societate viuentiū: ⁊ sic repñtat suo modo eternitatem pene inflicte diuinitꝯ. Justum tñ est ẜm greg. q qui in suo eterno peccauit cōtra deū, in eterno dei puniatur. Dr āt aliqs in suo eterno peccasse nō solū ẜm cōtinuationē actus in tota hois vita durātis: sʒ qr ex hoc ipso q finē in pcō cōstituit, voluntatē hʒ ineternū peccādi. Unde dicit greg.34. moral. q iniqui voluissent sine fine viuere, vt sine fine potuissent in iniq̄tatibus permanere. ¶Ad ẜm dōm, q pena que etiā ẜm leges hūanas infligitur nō semper est medicinalis ei qui punitur, sed soluʒ alijs: sicut cū latro suspendit nō vt ipse emēdet: sed pp alios vt saltē metu pene peccare desistāt: ẜm illud puer.19. Pestilente flagellato stultꝯ sapiētioꝛ erit. Sic igitur ⁊ eterne pene reproboꝝ a deo inflicte sunt medicinales his qui cōsideratiōe penarū abstinēt a pctis: ẜm illud psal. Dedisti metuentibꝯ te significationem, vt fugiant a facie arcus: vt liberentur dilecti tui. ¶Ad tertiū dōm, qd deus nō delectat in penis pp ipsas: sed delectatur in ordine sue iustitie que hec requirit. ¶Ad quartū dōm, q pena etsi per accñs ordinetur ad naturam: per se tamen ordinatur ad priuationem ordinis ⁊ ad dei iustitiam. ⁊ ideo durante inordinatione semper durat pena.

¶Utrum peccato debeatur pena infinita ẜm quātitatem. Arti.4.

AD quartū Sic pcedit. Uf qd pctō debeat pena infinita ẜm q̄titatem. Dr em̄ hiere.x. Corripe me dñe: verūtñ in iudicio ⁊ nō in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. ira aūt dei vel furoꝛ metaphorice significat vindictā diuine iustitie. redigi autē in nihilum est pena infinita, sicut ⁊ ex nihilo aliquid facere est virtutis infinite. ergo scdʒ vindictā diuinā pctm̄ punitur pena infinita ẜm q̄titatē. ¶P. Quātitati culpe respōdet q̄titas pene: ẜm illud deut.25. Pro mēsura pcti erit ⁊ plagarū modus. sed pctm̄ quod ꝯ deū cōmittit est infinitū. tāto em̄ grauiꝯ est pctm̄ quāto maioꝛ est psona cōtra quā peccatur: sicut grauius pctm̄ est pcutere principem q̄ pcutere hoiem priuatuʒ. dei aūt magnitudo est infinita. ergo pena infinita debetur p pctō qd ꝯtra deū cōmittit. ¶P. Dupliciter est aliq̄d infinitū duratiōe.s. ⁊ q̄titate: sʒ duratiōe ē pena ifinita. Ergo ⁊ q̄titate.

Sed ꝯ Est, qr ẜm hoc oium peccatorū mortaliū pene essent equales: nō enim est infinitū infinito maius.

Rñdeo Dōm, q pena pportionatur peccato. In pctō autez duo sunt. Quorū vnum est auersio ab incōmutabili bono quod est infinitū. vnde ex hac parte peccatū est infinitū. Aliud qd est in pctō est inordinata conuersio ad cōmutabile bonum: ⁊ ex hac parte peccatū est finitū. tū qr ipsum bonū cōmutabile est finitū. tū etiā qr ipsa cōuersio est finita: nō enim possunt esse actus creature infiniti. Ex pte igitur auersionis rñdet pctō pena dānī: q etiā est infinita: est enim amissio infiniti boni.s. dei. Ex parte aūt inordinate conuersionis respondet ei pena sensus, que etiam est finita.

Ad pmū Ergo dōm, q oino redigi in nihilū est q peccat nō ꝯuenit dine iustitie: qr repugnat ppetuitati pene que est ẜm diuinā iustitiā, vt dictū est, sʒ in nihilum redigi dr qui spūalibus bonis puatur: ẜm illud.1.cor.13. Si non hūero charitatem nihil sum. ¶Ad ẜm dōm, q rō illa pcedit de pctō ex pte auersiōis. sic enim hō ꝯ deū peccat. ¶Ad tertiū dōm, q duratio pene rñdet durationi culpe, nō quidē ex pte actus: sʒ ex pte macule, qua durāte manet reatꝯ pene: sʒ acerbitas pene rñdet grauitati culpe. culpa autē q̄ est irrepabilis de se habet quod perpetuo duret: ⁊ iō debet ei pena eterna. nō aūt ex pte ꝯuersionis hʒ infinitatem: ⁊ ideo nō debetur ei ex hac parte pena infinita ẜm q̄titatem.

¶Super Artic. 2.

In ar° 2° eiusdē.87.q. du^m p° occurrit simplr/⁊ ad hoiez/an inordiatio q̄ ē eēntialr malū culpe sit pena. Et simplr q̄dē dū^m est ex scō.i.36.d.pmi h̄ tenētz ex eo q pena foraltr ē carētia bōi ꝯuenīētz volūtati ⁊ volēti: sʒ puatio rectitudīs dbite i actu volūtatz ē carētia bōi ꝯueniētz. ḡ. Probat mior: qr magz ꝯueniēs ē volūtati bonum honestū q̄ ꝯmoduʒ. Et ꝯfirmat/qr ablatio boni ꝯmodi ē simplr pēa: ḡ magz ⁊ maior pena ē ablatio boni iusti quāto magz ꝯuenit volūtati ⁊ maius est. ¶Ad hoiem ꝓo authorē.s. qr ipsemet i.q.d malo.q.p^a ar.4.ad 2^m/tractās illd aug. iussisti dñe ⁊ sic ē/vt ois iordiatus aius sibiipsi sit pena/ dic q ex eo q iordinationē illā iuite qs q̄damō patit imiscet rō pene. In oppo^m ē: qr iordinatio illa vt i volūtate eēt culpa/⁊ culpa p se eēt pēa: qr p se ꝯuenit culpe eē i volūtate. Preterea/authoꝛ multū eēt diminutꝯ/dicēs q̄t mōis pctm̄ pt eē pena/⁊ negās formalr/⁊ affirmās ex pte cāe sbte actꝯ ⁊ effectꝯ: ⁊ tacēs h̄. ¶Ad euidētiā hꝯ difficultatz sciēdū est/q tenētes iordinationē culpe eē penā/distinguūt q ipsa duplr sumit.s. vt est a volūtate: ⁊ sic/culpa ⁊ nō pena/⁊ vt est ivolūtate: ⁊ sic pena ⁊ nō culpa: qr in ptāte volūtatis est p° ⁊ nō 2°. nā volūtas iq̄stū subm nō hʒ foraz iherētē i sua ptāte: ⁊ sic est iusta ⁊ ordiatiua culpe/a do āt dicūt q est vt a deserēte. Et hec opio attribuit magro sen. in 36.di.2. Et videtur hꝯ e multos sequaces: qn ēt.s.tho. tribuit pp supradicta verba. ⁊ qr hic loquens de peccato p se dicit q pctm̄ p se ꝯsiderat ẜm q egredit a volūtate (sic.n.hʒ rōnē culpe) q̄si p̄seruās se a pctō hʒ oēz aliā rōnē: puta ẜm q est in volūtate. Vez in hac re sicut ⁊ i ceteris rōni simul et aucti scōz obediēdū puto rōes āt p pte affirmatiua ex discōueniētia ⁊ inuolūtario sumūt. Ex discōueniētia q̄dē: qr inordinatio actiōis volūtarie magnū malū est volūtatis/ac ppea nō parua est pena voluntatē illā hr̄e. Ex inuolūtario āt duplr. Prio qr talē iordinationē inesse nō est volūtariū. scdo/qr talē iordinationē pati nō est volūtariū: ꝯstat āt ⁊ eā iesse peccāti/⁊ peccātē pati illā/dū icurrit illā/nolēs illam incurrere si posset exercendo actū pci. Pro pte āt negatiua ex resolōne pene in d[...] vt cām/rō sumitur. Cū em̄ ois pena iusta sit ⁊ a deo (vt pʒ p aug. i lib. 83. q.) oʒ q inordinationē culpe eē in peccante/vel incurrere peccātē/sit a deū: hoc āt est ipōle: ḡ. Consequētia ē p se nota. Falsitas āt ꝯñtis pbat. tū qr accñtis esse ē inesse: ac p hoc cāns inordinationē vt inherētē cāt eā simplr. tū qr peccās est malus foraltr denoiatiōe itriseca: iordinatiōe vt iherēte ac p hoc a deo. Et hec militāt ꝯ vtrāq viā: qr icurrere talē iordinationē agēdo est peccare: q nō est a deo. ⁊ icurrere eā recipiēdo/est subiici illi: qd ꝯsistit in ihesiōe: q vt ꝓbatū est/nō ē a deo: nisi in me eē pcm̄ sit a deo. ¶Siqs aūt ꝯsideret vtrasq rōes: videbit q prime facile soluunt. Nā falsuʒ in primis ē/q pena sit carētia boni ꝯueniētis volūtati ⁊ volenti: plus em̄ exigit ad rōnē pene.s. q sit contra volūtatem/q̄ ꝯsistat in pati. Scd̄m em̄ aug. in prio de libero arbitrio. culpa est malū qd agimus/pena malū qd patimur. Et in libro de fide ad petrū. geminū est creature rōalis malū. vnū quo volūtarie deficit a summo bono: alterū quo inuita punit. vñ priuatio iustitie in actu est longe maius malū q̄ priuatio cōmodi/⁊ magis disconueniēs. Nō tñ sequitur/ergo est magis pena a supiori ad suū inferius affirmatiue: sʒ bene sequitur/ergo est peius q̄ pena. Et hoc vez est: qr est malū culpe: quod longe peius est. ¶Que autem afferuntur ad saluandū inuoluntariuʒ parum ꝓsunt ppter duo. prio qr ipsa priuatio ordinis in actiōe culpe nō est primo ⁊ directe voluntaria: sed (vt ex supradictis patet) sufficit ad hoc qd malum culpe sit/quod indirecte ⁊ secundario volūtaria sit: qr nemo operatur aspiciens ad malum. vnde cum pena ⁊ culpa distinguant p volūtarium ⁊ inuoluntarium/⁊ sic voluntarium in priuatione vt mallemꝯ illaz vitare saluo actu cōstituat in eo culpe malū: ꝯñs est vt altr inuoluntariuʒ cōcurrat ad rōnē pene. scdo qr ihesio siue passio huius inordiatiōis culpe aut ponit effectꝯ actiōis iordiate q̄ ē pcm̄/autñ. Si ponit effectꝯ/aut foralr/⁊ tūc idē ē iudiciū d culpa ⁊ tali effectu: sic idē ē iudiciū d cecitate ⁊ eē cecū/albedie ⁊ eē albū. Si alr q̄si sic passio ē effectꝯ actiōis/tūc ñ eēt dōʒ q ipa eēntia pci ē pena/sʒ ẜʒ suū effectū: ⁊ ꝯtinet h̄ sub 3° mēbro posito i l'a. Si ñ ponit effectꝯ/sʒ ponit idētice idē ⁊ reꝯ distincta/ex volūtariū ñ ē: neq.n. volūtarie tñ peccās agit: sʒ sei pcō ponit/⁊ i pcō pseuerat. ¶Solo āt q dat a scoto ad rōnē scdam p pte negatiua qd iordinatioꝯ ista est a deo nō ifligēte sʒ deserēte/nihilꝯ oīno valet: qr ad rōnem pene exigit q sit a deo eoꝯ q̄ culpa nō ē ab eo.s. vt in ipʒ rsoluit tāq i p^am cāʒ positiue vl negatiue/ sic cetera iusta: sʒ rduci i deū vt deserētē nō est reduci in ipm vt p^am cāʒ: ḡ. Probat minor: quia hr̄e deū vt cāʒ deserētē/cōe ē culpe ⁊ pene. ē.n. deꝯ cā mali culpe delerēdo: ⁊ tñ simplr negat/q sit illius cā/vt affirmat simplr q ē cā pene. Deꝯ igr vt deserēs nō est a q est pena: sʒ plꝯ opʒ addē. Et ꝯfirmat qr iter desertiōeʒ culpe ⁊ pene h̄ iterest: q deus reꝯ culpe vult desertiōeʒ sʒ nō culpā/reꝯ pene vult dsertōeʒ ⁊ penā. Et ppea ēt deserendo ē simplr cā pene p volūtatē suā: sʒ deꝯ nō vult iordiatiōnē iustitie q̄ est eēntialr maliū culpe q̄ ponit pēa: ḡ deserēdo non est cā huiꝯ pene/sic nec culpe. Probat minor: qr si deꝯ vellʒ iordinatiōnē peccati esse in me/ deus vellet in me esse pctm̄/me hr̄e pctm̄: qd est ipōle. Qr igr pars negatiua rōni iheret ⁊ aucti/iō cū dr iussisti dñe/⁊ sic est vt omnis inordinatus actus sibiipsi sit pena/ex parte sube actus vel effectꝯ intelligitur: vt in litera dicitur. Et hoc modo glosari potest author in verbis illis in contrarium allatis: vt intelligamus penam admixtam culpe ex eo quod inordinatio est quodammodo inuoluntaria: non in ipsa inordinatione peccati/sed eius inseparabili effectu. Vel dicatur correcta esse verba illa hic: dum pluries author replicat nullo° pctm̄ p se posse esse penam peccati: neq.n. frustra dicit ⁊ replicat ly nullo modo/⁊ ly potest. ¶In eodem secundo articulo in primo modo quo peccatum ponitur pena precedentis peccati dubium occurrit in scoto in.30.di.2. qui contra hoc arguit non tanquam falsum/sed difficile ⁊ dimittendum: quia si peccatum ponitur pena precedentis peccati propter subtractionem auxilij/sequitur quod peccatum secundum non est in potestate voluntatis/⁊ voluntas non potest tunc non deficere. Probatur sequela quia non est in potestate sua/nec paratum auxilium diuinum quo eget ad recte agendum absq defectu peccati. secundo arguit quod nō simile est quod subtractio gratie ponatur pena: ⁊ quod subtractio diuini auxilij ad rectificandum actum secundum ponat pena/tū qr deꝯ nō dedit gr̄az āntē sic rectitudīe actꝯ/tū qr carētia rectitudis ē sp no^m ma^m: carētia ꝓo gr̄e ē hītuale malū. Et ex h̄ seqt q ista rctitudo sp oʒ eē i ptāte volūtatz. illa āt ñ sp/sʒ dū hēbat alioqn (vt dctm̄ ē) ñ posset ñ peccare in 2° pctō qd ponit pēa pmi peccati. ¶Ad hoc dr negādo seqlā.s. q pcm̄ 2^m nō eēt in ptāte volūtatis/nā ad h̄ sufficit q sit in ptāte volūtatz facē q i se ē/q possit singulos actꝯ pcti vitare/⁊ q q̄tū i se ē possit ad gr̄az rehn̄dam se pparare. Sʒ de his iferius.q.109. erit ẜmo diffusus: sic nāq iuste subtrahit gr̄a hitualis/sic ꝯñter auxiliū dinū actuale spectās ad gratuita: q̄le ē auxiliū efficax ad nō peccādū. ¶Ad 2^m dr: q qr deꝯ vult oēs hoies saluos fieri āñter: vult ēt eis gr̄am āñter sic ⁊ rectitudinē actꝯ. Et lʒ carentia gr̄e formaliter sit puatio hitualis ꝟtualr tñ ē puatio actualis auxilij ad rectitudinē actꝯ/⁊ multa mala nōna vitāda. Et nihilominus in ptāte peccatoris ē resurgere a pcō ad gr̄az/sicut ⁊ recte opari.s. facē q i se est. vñ dissimilitudo inter gr̄am habitualem ⁊ actualem admissa nihil obstat.

¶Super Artic. 3.

Omisso 3° ar° in corpore q̄rti ⁊ rñsione ad 2^m du^m occurrit de cōclusiōe ⁊ rōne: vna.s. q peccato nō debet pena infinita itēsiue/qr ꝯuersio peccati est ꝯmutabile bonuʒ: ⁊ ex hac parte non ꝯ deum falsū.n. est q pctm̄ ex pte ꝯuersionis nō sit ꝯ deū: qr ex pte ꝯuersionis aliquod peccatum habet deum pro obiecto: vt patet de odio dei. Et ex hoc pʒ ēt q non vlr est verum q ꝯuersio in oi peccato sit ad commutabile bonū. Et em̄ in hmōi pctis ꝯuersio ad icōmutabile bo^m nolēdū negādū ⁊c. vt ppriū obm pcti. Et cōfirmat qr ipse aut hoꝛ supꝯ in.q.72. expsse dixit q diuisio pcti ꝯ deū seipm ⁊ primū est diuisio penes obiecta/vñ pctā specificant. Et sequit ēt ex hoc vt talibus peccatis debeat infinita pena intensiue. ¶Ad h̄ dr/q qr ipsi sibi e aliquē hr̄e sil plures vltimos fines vt in pnꝯ istius opis habuimꝯ/⁊ necesse est peccantē hr̄e aliquē vltimū fineʒ/ opʒ vt auersio a deo vitio fine sit cū ꝯuersiōe ad aliū vltimū finē: q cū nō sit deꝯ/cōmutabile bonū vocatur. Et q̄m vltimꝯ finis in oībꝯ tā ꝓseq̄ndo q̄ fugiēdo appetitur/⁊ est pmū appetitū foraltr q̄ntis ꝯñter ꝯñs est vt in oi pctō sit ꝯuersio ad ꝯmutabile bonuʒ. Quānis diuersimode: qr in ꝓsequēdo bonū saluat cōuersio ad illd directe in fugiēdo ꝓo malū saluat ꝯuersio ad illd idirecte: dū fugit directe malum/qr ꝯtriat illi ꝯmutabili bonoꝯ pctōꝛ nāq nimis seipm amās/ac p h̄ seipsum ꝯstituēs sibi vt finem vltimū refutato deo/amādo desiderādoq inordinate aliqd seipm amat ac desiderat ptcipatuʒ in illo desiderato. Odiēdo ꝓo inordinate aliqd/nō odit seipm h̄ odit illud vt ꝯtriuʒ sibi amato. Et sic ēt i odio ꝯuertit ad seipsum radicaltr ⁊ indirecte. Ex h̄ aūt soluendū est motū dubiū: ⁊ dōm q pctm̄ esse contra deū ex pte cōuersiōis pt duplr intelligi.s. pcise vel in ordie ad cōmmutabile bonum ⁊ quod contra deum precise nullʒ pctm̄ est ex pte cōuersiōis: quoniā ex hac pte oē pctm̄ fundat sup cōmutabili bono pꝯo appetito. sʒ multa pctā sunt ꝯ deū ex hac pte i ordie ad bonū cōmutabile: ⁊ sic odiū dei est ꝯ deū: hr̄ nāq odio deus nō pcise sed vt ꝯtriꝯ cōmutabili bono nimis amato a pctōꝛe, illum odio hn̄te. Sʒ ꝯ hoc instat qr sic charitas amat deū in se pure: ita odiū dei terminatur ad ipm deū in se pure/⁊ non vt cōtrarium amato bono. ¶Ad h̄ dr/q deꝯ in seipso ẜm se ē qd terminat odiū/⁊ eē contrariū bono cōmutabili est q̄ deꝯ est obm odij: q̄m deus nō est obm odij nisi vt apparēs malū peccāti. Odij enim obiectum est malum vel apparens malum: sicut amoris bonum vel apparens bonum. Nec per aliquid appet illi deus malꝯ nisi qr discōuenit bono ꝯmutabili a se amato. In rōne āt mali qd est vel apprehēdit malū alicui claudit puatio oppositi boni. ⁊ ppea oʒ q cū deus ẜm se nō habeat rōnē mali nec simplr nec alicuiꝯ (qr est oē bonū) si odij obm est q apphēdat vt indutus puatiōe boni cōmutabilis nimis amati: ⁊ sub hac rōne ipse ēt seipso obm sit odij vt qd odio hr̄. ⁊ hoc sufficit ad ꝯtetatē iter charitatē ⁊ odiū dei. sūt.n. circa idē obʒ q: ⁊ nō circa idē obm q̄: vt pʒ ⁊ sic saluat ira q pcm̄ ex pte cōuersiōis ad obm nō est ifinitū: qr est bonū ꝯmutabile. Deꝯ em̄ lʒ vt obm q odij sit ifinitꝯ ipe tñ vt cōstat ex qd ⁊ quo i. sub rōne mali: nō ē ifinitꝯ: qr nō est puatiuū boni ifiniti sʒ cōmutabil boni. Dic ḡ q lʒ deus sit obm qd aliciꝯ pcti/nulliꝯ tñ pcti est obm nisi sub rōe aliq̄ finita: q: nō nisi depēdeute a cōmutabili bono nimis amato: ⁊ ppea nullū pcm̄ ex pte cōuersiōis est ifinitum. ¶In eodē quarto articulo in rñsiōe ad pꝯmuʒ aduerte q licet pctm̄ ex pte sui/qr auersiōe aufert quātū ex se est a deo dinitatē suā q̄ sibi debet q sit oium finis vltimꝯ ⁊ ꝯuersiōe ꝯfert dinā pprietatē bono ꝯmutabili/reatū incurrat ānihilatiōis/tāq̄ reꝯ lese maiestatis: neq n. minꝯ meret qs puari bn̄ficio eēndi a deo q̄ ab hoie: sʒ cōstat ab hoie iuste priuari aliquē ipo eē/et q̄tū ab hoie fieri pōt ānihilari dū occidit. incinerat/ dispgitur cinis ⁊c. p accñs nāq est ad iustitiā humanā q remaneat āiā ⁊ aia sepata. ergo multo iustiꝯ pōt priuari pctōꝛ ipso eē totaltr: qd nō ab hn̄te/sʒ ipo deo gratioso bn̄ficio suscepit ⁊ conseruat. Si tñ ꝯsideret pctm̄ vt stat sub statuto ordine a dina iustitia que ppetuam statuit penā/sic pctm̄ nō incurrit reatū ānihilatiōis: qr pena ānihilatiōis repugnat pene ppetuitatis. Et pʒ hāc distinctionē verificare potes dicta h̄ ⁊ alibi ab authore: ⁊ spāliter in. 46.dist. 4.q.2.arti.2.q.1.ad quartū: vbi vult q d rigore iustitie etiā p peccato originali meremur ānihilari: hoc em̄ ex nostro demerito intelligendo ẜʒ cōuenietiam diuine iustitie/q̄ circa idignuʒ sub materia punitiua est/dicimus nō incurri reatum annihilationis.

¶Super Arti. 5.

In articulo quinto dubium occurrit ex scoto in. 21. di. quarti se. volente quod pena peccato veniali respondens in inferno finietur. probatq̄ hoc tripliciter/primo quia deus punit citra condignum: perpetuare autem temporalem penam non est punire citra condignum. ergo secundo/quia etiam secundum rigorem iustitie iniquum est penam eternam insligere p illo cui secundum se debetur pena temporalis. Nec per accns quia scilicet iunctum est mortali hoc licet: quia coniunctio cum altero non facit hic exire in infinitū istū gen⁹ culpe ergo nec iuste respondere penā in infinitum excedentem. Tertio quia peccator post susceptam penitentiam i gratia a confessore ꝛ impletam pro parte/ si recidiuas i mortale decidit p recidiuo pene illius temporalis in inferno temporaliter punietur. ergo ꝛ in veniali similiter.

¶Ad euidentiam horum scito ex littera ꝙ quia sola gratia ē pncipium remissionis pene (q̄ sola ponit hominem in statu capaci et condigno remissionis: non solum culpe sed pene) ideirco remissibilitas ꝛ irremissibilitas tā culpe quam pene positiue sumpte attenduntur penes statū subti scilicet esse in gratia vel non: ꝛ non attenduntur vniuersaliter penes ipsa peccata/ꝛ nō aduertere h̄ multos decipit. Exñs em̄ in gratia vt sic habet in se vnde debeatur sibi quandoq̄ remissio omnis culpe ꝛ pene: quia habet in se vnde debetur sibi vita eterna: que non cōpatitur culpam aut penā/ꝛ sic statui gratie conuenit remissibilitas positiue: vēdicat enim sibi illam. Statui ꝟo culpe extra gratiam conuenit irremissibilitas positiue: quia si affirmatio est causa affirmatiōis/negatio est cā negationis ita quod quia talis stat⁹ fit p priuationem pncipij ois remissiōis/charitat; s. ꝛ gr̄e/iō ex h̄ ipso sibi vendicat irremissibilitatē positiue. Penes culpas āt loquēdo nulla culpa est remissibil' positiue: q̄ nullā sibi vēdicat remissionem: q̄ nulla ponit pn̄m remissiōis/q̄ est charitas/ꝭ aliq̄. s. venialis dr̄ ꝑm se remissibilis negatiue. i. p nō ablationem pncipij ꝛmissiōis: pcm̄. n. veniale ꝑ3 se ñ puat charitate. Ad irremissibilitatē āt culpa se h3 sic ꝙ mōtal' ē irremissibil' positiue/q̄ ꝯtiaꝛ charitati/venialꝛ āt p accn̄s/q̄. s. ē i sbto exñte i statu ñ capaci ꝛmissiōis. Et q̄ tpalitas pēe rñdet ꝛmissibilitati/eťnitas ꝟo irremissibilitati (vt i lr̄a ēt dr̄) iō oꝫ eē cautū/ꝛ distiguē ō ðbito pēe tpal ꝛ eťne/vt soluāꝛ obta. ¶Ex his igr̄ rñdetur argumēt;. Et ad pm̄ dr̄/ꝙ ō pcō vēiali 2ᵘ loq̄ ꝯtigit. s. ꝑ3 se. i. solitarie sūpto: ꝛ sic ei ðbeꝛ pēa tpal' negatiue sic' ꝛ ꝛmissibile ē negatiue/ꝛ vt sic nega m⁹ ꝙ puniaꝛ pēa eťna. Alio⁹ i tali supposito: ꝛ tūc iuxta illi⁹ suppositi statū iudicādū ē/nā i supposito hñte gr̄az/puniēdū ē pēa tpali: i ñ hñte gr̄az pēa eťna. Et qm̄ iudiciū pēe ñ fit ð pcō ꝑ3 se. i. solitarie sūpto: sed simplr̄ vt ē i h̄/iō simplr̄ ðōm est ꝙ pcō veniali in statu gr̄e debeꝛ pena tpalis/extra illū eťna. Et abstrahēdo ab his/nec tpalis/nec eterna positiue: ꝭ tpal' negatiue/q̄ ñ ponit ex se eťnitatē. Et p h̄ ēt p3 rñsio ad 2m: distigue tñ ly ꝑz se debetur pena temporalis/dupliciter intelligi/primo per se positiue. s. vt culpa venialis exigat per se penam temporalem: sicut mortale vendicat sibi eternam. Et non in hoc sensu falsum assumitur. Alio modo solitarie ꝛ negatiue: sicut diaphanum secundum se est tenebrosum/quia ex se non ponit lumen exclusiuum tenebre. Et sic verum est quod veniali debetur pena temporalis: quia ex se non ponit vnde pena sibi debita perpetuetur/cum hoc tamē stat quod aliūde possit pena sibi ðbita in ste ppetuari: scilicet ex conditiōe subiecti sicut stat quod diaphano secundum se tenebroso aliunde adueniat lumen. Et sic sco. deceptus videtur in non distinguendo iter hos duos sens⁹/ neq̄ enim iniustum est perpetuare quod conditio subiecti perpetuandi exigit. Nec propterea recedit deus a lege suaꝫ vt citra condignum puniat. Cum dannato enim cum ex mortali anni hilari meruerit gratiose agitur quod solum perpetuātur pene ei debite/pro quibuscunq̄ peccatis cō seruata ei substātia: iuxta illō/misericordie domini quod nō consumpti sum⁹. Ad exclusionem autem huius responsionis dicitur quod culpam venialem exire suum genus culpe in infinitum ex coniunctio ne cum alio contingit dupliciter. Primo q̄tum ad rationem culpe/ꝛ sic dicitur quod non exit in infinitum/ imo nec paruum: in suo namq̄ genere ꝛ sua specie ac quantitate manet. Secundo q̄tum ad rationem remissibilis/ꝛ sic exit in infinitum: quia de ñ irremissibili fit irremissibilis: ꝛ cōsequēter de reatu ad penā non eternam/transit in reatum pene eterne/totum enim hoc est propter conditionem subiecti: non aliquam mutationem i ipa culpa veniali aut eius reatu. Propter quod rectius diceret quod i argumento ē sophisma consequentis: non enim ex hoc solo quod culpa venialis in infinitum exit debetur ei pena eterna: ꝭ ex h̄ vel ex ꝯña subiecti positi ex statū satisfactiōis/vel ex pmanētia eterna ipsi⁹ culpe: q̄ durāte culpa durat pena. vñ fallā ꝯñtis ē a pluribꝰ causis ad vnā determiate. In pposito. n. due vltie cāe iueniūꝛ. Ad 3m dr̄/ꝙ etiā illa residua pēa eterna erit ppter ꝯditionem subiecti: q̄ vt i lr̄a dr̄ in rñsione ad 2m/remissio pene fit sola gratia gratum faciente. Nec oppositum putes docuisse authorē in. 4. sen. dist. 22. q. 1. arti. 1. ad 5m: q̄uiā ibi rephēdiꝛ sola silitudo cāe eťnitat; pēe i veniali ꝛ i h̄ residuo/ꝛ bñ dr̄: vt re n. dcm̄ ē i vēiali cā ē duplex. s. pseuerātia culpe/ꝛ stat⁹ ñ satisfactori⁹: i h̄ residuo causa est solus status. Et ibi dissimilis ratio reddiꝛ quo ad primā causā: h̄ vero sola secūda causa q̄ cōis est oib⁹ ponitur. ¶Nec rursus accipias responsionē ibidē secundo loco datam/nisi recitatiue: ipse nāq̄ ex ppria determiat hic quod in eodem. 4. dist. 15. q. 1. ar. 3. q. 2. docuerat.

¶Super Arti. 6.

In ar° 6° eiusdē. q. 87. hoc solū notādū occurrit: ꝙ q̄ deleta macula ñ remāet reat⁹ pene simplr̄ satisfactorie/ex hoc ipso manifeste liquet ꝙ post cōsequutionē venie remāet ille qui peccauit re⁹ pene satisfactorie: ac per hoc si in statu satisfactorio nō soluit eā/nūq̄ soluet eā. Et ppea si ante satisfactionē recidiuat/non satisfaciet ex satisfactorū statū positus: ꝛ sic nec in inferno (vbi nō satisfacere/ꝭ satꝭ pati poni posse a quibusdā crediꝛ) nō satisfaciet/ꝭ eternalr̄ puniet. ꝛ in hac vita durāte statu peccati mōtalis nō satisfaciet ex defectu status.

¶Utrum omne pctm̄ inducat reatum pene eterne. Arti. 5.

Ad quintū Sic pcedit. Uidetur ꝙ omne pctm̄ inducat reatum pene eterne. Pena. n. vt dcm̄ est proportionaꝛ culpe: sed pena eterna dr̄t a temporali in infinitum, nullum aute pctm̄ differre vr̄ ab altero in ifinitum: cum oē pctm̄ sit human⁹ act⁹: qui infinitus esse no pōt, cū ergo alicui peccato ðbeatur pēa eterna sicut dictum est, vr̄ quod nulli pctō ðbeaꝛ pena tpalis tantum. ¶P̄. Pctm̄ origi nale est minimum peccatoꝝ. vnde ꝛ aug. dic̄ in ench. ꝙ mitissima pena est eoꝝ qui p solo peccato originali puniunꝛ: sed pctō origi nali debeꝛ pena ppetua: nūq̄. n. videbūt regnum dei pueri qui sine baptismo decesserūt cū originali pctō: vt p3 p id qd dñs dic̄ ioā. 3. Nisi quis renatus fuerit denuo nō pōt videre regnum dei. Ergo multo magis oium alioꝝ pctōꝝ pena erit eterna. ¶P̄. Peccato nō debeꝛ maior pēa ex hoc ꝙ alteri pctō adiungiꝛ: vtrūq̄ pctm̄ suam habeat penam taxatam ꝑm diuinā iustitiā: sed pctō veniali debeꝛ pena eterna si cū mortali peccato iueniaꝛ in aliquo dānato: q̄ in iferno nulla pōt esse remissio: ergo pctō veniali simplr̄ debeꝛ pena eterna: nulli ḡ pcō debeꝛ pena tpalis.

Sz cōtra Est, ꝙ gre. dicit i. 4. dialogoꝝ ꝙ q̄daz leuiores culpe post hanc vitam remittunꝛ: non ergo omnia peccata eterna pena puniuntur.

Rñdeo Dðz, ꝙ sic supra dictū ē. peccatū causat reatū pene eterne, inquātum irreparabilr̄ repugnat ordini diuine iustitie. p hoc. s. ꝙ ꝯtiatur ipsi pncipio ordinis qō est vltimus finis, manifestum est aūt ꝙ in quibusdam pctis est q̄dem aliq̄ inordinatio, nō tñ p ꝯtrarietatem ad vltimū finē, sed solū circa ea q̄ sunt ad finē, inq̄ntū plus vel minus debite eis intendiꝛ, saluato tñ ordine ad vltimū finem: puta cū hō etsi nimis ad aliquā rem tpalem afficiaꝛ, nō tñ pro ea vellet deū offendere aliq̄d ꝯ p̄ceptum ei⁹ faciendo. vñ h⁹ᵗ peccatis non debetur eterna pena: sed temporalis.

Ad pmū Ergo dðz, ꝙ pctā nō dr̄nt in infinitum ex pte ꝯuersionis ad bonū cōmutabile, in qua ꝯsistit substantia actus. dr̄nt aūt in ifinitū ex pte auersionis, nā quedā pctā ꝯmittunꝛ per auersionem ab vltimo fine: quedā ꝟo p inordinationē circa ea que sunt ad finem: finis autem vltimus ab his q̄ sunt ad finem in ifinitū differt. ¶Ad 2m dðm, ꝙ pctō originali nō debeꝛ pena eterna rōne sue grauitatis: sed rōne ꝯdōnis subti. s. hois q̄ sine gr̄a inueniꝛ, p quā solū fit remissio pene. ¶Et silr̄ dðm est ad tertiū, de veniali pctō. Eternitas em̄ pene non respondet quantitati culpe, sed irremissibilitati ipsius: vt dictum est.

¶Utrum reatus pene remaneat post peccatum. Arti. 6.

Ad sextū Sic pcediꝛ. Uiꝛ ꝙ reatus pene nō remaneat post peccatū. Remota em̄ cā remoueꝛ effect⁹: sed pctm̄ est cā reatus pene. ḡ remoto pctō cessat reatus pene. ¶P̄. Peccatum remouetur per hoc quod homo ad virtutē redit: sed ꝟtuoso nō debeꝛ pena, sed magis p̄miū. Ergo remoto peccato nō remanet reatus pene. ¶P̄. Pene sūt medicine: vt dr̄ in. 2. ethi. sed post aliquis iam est ab infirmitate curatus non adhibetur sibi medicina. Ergo remoto peccato non remanet debitum pene.

Sed ꝯtra Est, ꝙ dr̄. 2. regū. 12. qō dauit dixit ad nathan. Peccaui dño, dixitq̄ nathā ad dauid. Dñs q̄ trāstulit pcm̄ tuū, nō morieris: verūtamē q̄ blasphemare fecisti inimicos nomē dñi, filius q̄ natus est tibi morte morieꝛ. Puniꝛ ḡ aliq̄s a deo etiam postq̄ ei pcm̄ dimittiꝛ, ꝛ sic reatus pene eterne remāet pcō remoto.

Rñdeo Dðz, ꝙ in pctō duo pñt cōsiderari, s. actus culpe, ꝛ macula sequēs. Planū est āt ꝙ cessante actu peccati remāet reatus in oibus peccatis actualibus, actus. n. pcti facit hoiem reū pene inquātū transgrediꝛ ordinē diuine iustitie, ad quē nō redit nisi p quādā recōpēsationē pene q̄ ad eq̄litatē iustitie reducit: vt. s. q̄ plus volūtati sue idulsit q̄ debuit ꝯ māndatū dei agens, ꝑm ordinē diue iustitie aliq̄d ꝯ illud quod vellet spontaneus vel iuit⁹ patiatur, qō ēt in iniurijs hoib⁹ factis obꝟuaꝛ: vt per recōpēsationē pene reintegreꝛ equalitas iustitie. vñ p3 ꝙ cessante actu pcti vel iniurie illate, adhuc remanet debitū pene. Sz si loq̄mur de ablatiōe pcti. q̄tum ad maculam: sic manifestum est ꝙ macula pcti ab aīa auferri nō potest, nisi per hoc ꝙ aīa deo ꝯiūgitur, p cui⁹ distātiā detrimētū ppꝛij nitoris icurrebat quod ē macula: vt. s. dcm̄ est. Cōiungiꝛ aūt deo hō per volūtatē. vñ macula pcti ad hoie tolli nō pōt nisi volūtas hois ordinē diuine iustitie acceptet: vt s. vel ipse sibi penam spontaneus assumat in recōpensationē culpe p̄terite vl' ēt a deo illatā patienter sustineat. vtraq̄ em̄ mō pena rōnē satisfactiōis h3. Pena āt satisfactoria diminuit aliq̄d de rōe pene: ē. n. de ratiōe pene ꝙ sit cōtra volūtatem. pena autem satisfactoria etsi secundū absolutam considerationem sit contra voluntatē, nō tamen vt nunc: ꝛ per hoc est voluntaria. vnde simpliciter est voluntaria. ꝑm q̄d āt inuolūtaria: sicut p3 ex his q̄ supra de volūtario ꝛ iuolūtario dcā sunt. Dðm ē ḡ ꝙ remota macula culpe pōt quidē remanere reatus nō pene simplr̄: sed satisfactorie.

Ad pmū Ergo dðz, ꝙ sic cessante actu pcti remanet macula (vt. s. dcm̄ ē) ita ēt pt remanere reatus. cessante ꝟo macula nō remanet reatus ꝑm eādē rōnē: vt dictū est. ¶Ad ꝑm dðm, ꝙ virtuoso nō debeꝛ pena simplr̄. pōt tñ sibi deberi pēa vt satisfactoria: q̄ hoc ipm ad ꝟtutē ptinet, vt satisfaciat p his in qb⁹ offendit, vel deū vel hoiem. ¶Ad tertium dðm, ꝙ remota macula sanatū est vuln⁹ pcti quātū ad volūtatē. Req̄riꝛ āt adhuc pena ad sanationē aliaꝝ virtū aie q̄ p pcm̄ p̄cedens deordinate fuerūt: vt. s. p ꝯtria curenꝛ. Req̄riꝛ ēt ad restituēdū eq̄litatē iustitie, ꝛ ad amouēdū scādalū alioꝝ: vt edificeꝛ i pena q̄ sūt scādalizati in culpa: vt p3 ex exemplo de dauid iducto.

¶Utrū ois pena sit pp aliq̄ culpam. Arti. 7.

Ad septimū Sic pcediꝛ. Uiꝛ ꝙ non ois pena sit pp aliquā culpam. Dr̄ em̄ ioā. 9. de ceco nato. Neq̄ hic peccauit, neq̄ parētes ei⁹, vt nasceret cec⁹. Et silr̄ videm⁹ ꝙ multi pueri ēt baptizati graues penas patiunꝛ (vt puta febres, demonū oppressiōes, ꝛ multa hmōi) cū tñ in eis nō sit pcm̄ postq̄ sunt baptizati, ꝛ anq̄ sint baptizati nō est in eis pl⁹ de pcō q̄ in alijs pueris q̄ hec nō patiunꝛ. non ergo ois pena p pcō est. ¶P̄. Eiusdē rōnis esse vr̄ ꝙ pcōres ꝓsperenꝛ, ꝛ ꝙ aliq̄ innocētes puniaꝛ. vtrūq̄ aūt in reb⁹ hūanis frequēter inuenimus: dr̄ em̄ de iniq̄s in psal. In labore holum nō sunt, ꝛ cū hoib⁹ nō flagellabunꝛ. Et iob. 21. Impij viuūt, subleuati sūt, cōfortatiq̄ diuitijs. Et abachuc. 1. dr̄. Quare respicis ꝯtēptores, ꝛ taces cōculcāte ipo iustiorē se. nō ergo ois pena infligiꝛ p culpa. ¶P̄. De xpo dr̄. 1. pe. 2. ꝙ pcm̄ nō fecit, nec inuēt⁹ est dol⁹ in ore eius, ꝛ tñ ibidem dr̄ ꝙ passus est pro nobis. Ergo nō semp pena a deo dispensatur pro culpa.

Sz cōtra Est, ꝙ dr̄ iob. 4. Quis vnq̄ innocēs perijt: aut q̄n recti deleti sunt q̄n poti⁹ vidi eos q̄ opanꝛ iniq̄tatē flante deo pijsse. Et aug. dicit in. 1. retractationū ꝙ ois pena iusta est ꝛ p peccato aliquo impenditur.

Rñdeo Dðm, ꝙ sicut iā dictū ē penā pt duplr̄ ꝯsiderari simplr̄, ꝛ inquātū satisfactoria. Pena q̄dē satisfactoria est quodāmō volūtaria. ꝛ q̄ cōtingit eos q̄ dr̄nt in reatu pene esse vnū ꝑm voluntatē vnione amoris, inde est ꝙ interdum aliq̄s qui nō peccauit, penā volūtari⁹ p alio portat: sicut ēt in rebus hūanis videmus ꝙ aliq̄s in se trāsfert alteri⁹ debitum. Si vero loquamur de pena simplr̄ ꝑm ꝙ h3 rōnē pene, sic semp h3 ordinē ad culpā ppꝛiā. ꝭ q̄nq̄ quidē ad culpā actualē: puta q̄n aliq̄s vel a deo vel ab hoie p pctō ꝯmisso puniꝛ. Aliq̄n vero ad culpā originalē. ꝛ hoc quidē vel pncipalr̄, vel ꝯñr. Pncipalr̄ q̄dem pena originalis pcti ē ꝙ natura hūana sibi relinquiꝛ destituta auxilio original' iustitie: sed ad hoc cōsequunꝛ oēs penalitates que ex defectu nature in hoib⁹ cōtingūt. Sciendū tñ est ꝙ q̄nq̄ aliq̄d vr̄ esse penale. qō tñ nō h3 simplr̄ rōnē pene. Pena enim est spēs mali: vt in primo dictū est. malū aūt ē priuatio boni, cū aūt sint plura hois bona. s. aie corpis ꝛ exterioꝝ rerū, contingit interdū ꝙ hō patiaꝛ detrimētū in minori bono vt augeaꝛ in maiori: sicut cū patiꝛ detrimentū pecunie pp sanitatē corpis, vel in vtroq̄ horū pp salutē aie, ꝛ pp gl'iam dei. ꝛ tūc tale detrimentū nō est simplr̄ malū hois: ꝭ ꝑm q̄d. vñ nō h3 simplr̄ rōnem pene: sed medicine. Nā ꝛ medici austeras potiones ppināt infirmis vt cōferāt sanitatē. ꝛ q̄ hmōi nō ppꝛie hñt rōnē pene, nō reducunꝛ ad culpā sicut ad cām. nisi p tāto, q̄ hoc ipsum ꝙ oportꝫ hūane nature medicinas penales exhibere, est ex corruptione nature que ē pena originalis pcti. In statu em̄ inocētie nō oportuisset aliquem ad profectū virtutis inducere per penalia exercitia. vñ hoc ipm qō est penale in talibus reducitur ad originalē culpam sicut ad causam.

Ad pmū Ergo dðm, ꝙ hmōi defect⁹ eoꝝ q̄ nascunꝛ vel etiā pueroꝝ, sunt effect⁹ ꝛ pene originalis peccati (vt dictū ē) ꝛ manēt ēt post baptismū pp cām superi⁹ dictam. ꝛ ꝙ nō sint equaliter in oibus cōtingit pp nature diuersitatem q̄ sibi relinq̄ꝛ: vt s. dictū est. Ordinanꝛ tñ hmōi defect⁹ ꝑm diuinā puidentiā ad salutem hoium, vel eoꝝ q̄ patiuntur, vel alioꝝ penis admonenꝛ: et ēt ad gl'iam dei. ¶Ad ꝑm dðm, ꝙ bona tpalia ꝛ corpalia sunt q̄dem aliqua bona hois, sed parua: bona vero spūalia sunt magna hois bona. Pertinet igitur ad diuinā iustitiam vt virtuosis det spūalia bona: ꝛ de tpalib⁹ bonis vel malis tātū det eis q̄tū sufficit ad virtutē. Ut em̄ dio. dicit. 8. ca. de di. no. diuine iustitie est nō emollire optimoꝝ fortitudinem mālū donationibus. alijs vero hoc ipm qō tpalia danꝛ in malū spūalium cedit. vnde in psal. ꝯcludiꝛ. Ideo tenuit eos superbia. ¶Ad tertium dðm, qō xps penam sustinuit satisfactoriā: nō pro suis, ꝭ p nr̄is peccatis.

¶Utrū aliq̄s puniaꝛ p pcō alterius. Art. 8.

Ad octauū Sic pcedi tur. Uiꝛ qō aliq̄s puniaꝛ p pctō alteri⁹. Dr̄. n. exo. 20. ego sum de⁹ zelotes visitās iniq̄tatē patrū in filios in tertiā ꝛ quartā gn̄onē his qui oderūt me. et matth. 23. dr̄. Ut veniat sup vos ois sanguis iustus q̄ effusus est sup terrā. ¶P̄. Iustitia hūana deriuatur a iustitia diuina, sed ꝑm iustitiā hūanā aliq̄n filij puniunꝛ pparentib⁹ sicut p3 in crimine lese maiestatis. ergo etiā ꝑm diuinā iustitiā vn⁹ puniꝛ p pctō alteri⁹. ¶P̄. Si dicaꝛ fili⁹ non puniri p pctō pr̄is, ꝭ p peccato ppꝛio inq̄tū imitatur malitiam paternā, nō magis hoc diceretur de filijs q̄ de extraneis: qui simili pena puniuntur his quorum peccata imitantur. nō ergo videtur quod filij pro peccatis ppꝛijs puniātur, sed pro pctis parentum.

Sed ꝯ Est, quod dicitur ezech. 18. Filius nō portabit iniq̄tatē pr̄is.

Rñdeo Dðm, ꝙ si loquamur de pena satisfactoria q̄ voluntarie assumitur, cōtingit ꝙ vn⁹ portet penā alterius inquantū sunt quodāmō vnū: sicut iam dictū est. Si aūt loquamur de pena p pctō inflicta inq̄tum h3 rōnē pene, sic solū vnusq̄sq̄ p pctō suo puniꝛ: q̄ actus peccati aliq̄d personale est. Si autē loquamur de pena q̄ habet rationē medicine: contingit qō vnus punitur pro peccato alterius. Dictum est em̄ ꝙ detrimēta corpalium rerū vel ēt ipsi⁹ corporis sunt q̄dam [illegible]nales medicine ordinate ad salutem anime. vnde nihil prohibet talibus penis aliquē puniri pro pctō alteri⁹, vel a deo vel ab hoie: vt pote filios p patribus, ꝛ subditos pro dñis inquantū sint quedā res eoꝝ. ita tamen ꝙ si filius vel subditus est particeps culpe hmōi penalis defectus habet rōnem pene q̄tum ad vtrumq̄ s. eū qui punitur ꝛ eū p quo punitur. Si vero nō sit particeps culpe, h3 rōnē pene quātū ad eū p quo punitur: q̄tum ꝟo ad eū q̄ punitur rōnē medicine tantū: nisi per accn̄s inquantum peccato alterius consentit. ordinatur enim ei ad bonum aie si patienter sustineat. Pene vero spūales nō sunt medicinales tm̄: q̄ bonū aie nō ordinatur ad aliud melius bonum. vnde in bonis anime nullus patitur detrimentum sine culpa propria. et propter hoc etiam talibus penis (vt dicit hiero. in ep̄la ad auitum) vnus non punitur pro alio: quia quantum ad animam fili⁹ nō est res patris. vnde ꝛ huius causam dominus assignās dicit ezech. 18. Omnes anime mee sunt.

¶Super Arti. 8.

In artic. 8. obmisso. 7. dubiū occurrit de pena spirituali. In litera em̄ dicitur qō sō non sunt tātū medicinales: q̄ bonum anime non ordinatur in aliud bonum maius. Falsum in pmis hoc est: q̄ bonū aie ordinaꝛ in bonū diuinum qō est longe melius. Inefficax deinde est: q̄ inter ipa bona aie vnū ordinaꝛ ad aliō bonū melius: ꝛ expedit q̄nq̄ alicui puari aliq̄ bono spirituali (puta ꝯfessione nois xpi) vt cautius humiliusq̄ resurgat: vt petro neganti christum accidit. Gregori⁹ q̄z in tertio dialogoꝝ/ sctōs viros deficere q̄nq̄ in aliqua virtute docet ob custodiam humilitatis. Ratio igitur ꝛ conclusio nō vera videtur.

¶Ad hoc dr̄/ꝙ bonū spūale in hoc differt a tpali/quod hoc nō est ꝑm se bonū aie: ꝭ in ordie ad aliō. Bonum autem spūale est ꝑm se bonū aie per se loquendo: ꝛ ppterea sicut se hñt ad hoc ꝙ sint bona/ita ad hoc quod priuatiōes eoꝝ sint mala. Temporalia igitur q̄ in ordine ad aliud sunt bona in ordie quoq̄ ad aliud priuatiōes eorū malitiam vl' bonitatem sortiuntur/ ꝛ pene esse possunt: ppter quod cōtingit esse pure medicinales. Spūalia vero q̄ ꝑm se sunt bona aie/ ꝑm se quoq̄ priuationes eorū sunt mala: ac per hoc nūq̄ sunt pure medicine: ꝭ q̄n sunt medicinales sūt penē ꝛ medicine respectu eiusdem. Et h̄ intendit litera.

¶Ad primum in oppositum dr̄ ꝙ male intelliguntur verba litere. intendit em̄ ꝙ sunt bona non in ordine ad aliud sed ꝑm se: cum quo stat quod ordinentur in deum tanq̄ finem vltimū. Rursus intendit cō-

s.ā.3.r oc3 ibidē notatis.

2.d.43. q.1.ā.2. Et.4.d. 14.q.2. ā.3.q.1. ad 1m. Et ql.q. 28.ā.2. ad 2m.

2.2.q. 108.art. 4.cor.et ad.1. Et.2.di. 33.q.1.ā. Et.4.di. 46.q.1. ar.2.q.3. cor.ꝛ.q. 2.ā.2.q. 2.ad.3. Et mal. q.4.art. 1.ad.19. ꝛ arti.8. ad.6.7. 8.9.12. ꝛ.15. ꝛ.q.5.ar. 4.cor. Et ql.12 art.24. ad.1. Et ps.18. fi. Et isa. 14.co.3. fi. Et.io 9. co.1.fi. ꝛ co.3.pn cipio.

parare ad bona nostra / que sunt quasi nostra bona formaliter deus autem est bonum obiectiue. Rursus quia obiectū & adeptio obiecti / finis & acquisitio eius non ponunt in numerum: sed pro vnico cōputantur / & bona anime, quibus acquirimus finem pro eodē computari possunt: & nihil melius bono spirituali dici potest. ¶ Ad secundum dicitur / quod per accidens cōtingit priuari aliquem bono aliquo spirituali ꝑpter bonum melius spirituale: sed tunc priuatio illa. non est pure medicinalis sed etiā pena illius. Et sic accidit petro de priuatiōe gratie / & sanctis quibusdam de priuatione alicuius spiritualis boni. Nec oppositum dicit grego. quamuis solius medicine rationem reddat in defectibus q̄busdam sanctorum. Aduerte tamen hic quod pēa species mali est / qꝺ priuationē boni debiti / q̄n sic &c. īcludit ne: putes oē negationē boni spūalis pene rōnem hr̄e.

¶ Sup. q. 88. artic. 1.

[I]N pº articulo. q. 88. duᵐ occurrit ex sco. l 21. dist. 2ª sent. et pſſe impugnante ꝙ veniale & mortale non distinguuntur ex eo qꝺ mortale inordinationem circa finem / veniale antem circa ea que sunt ad finē importent: quia vtrūqꝫ potest esse & circa finem / & circa ea q̄ sūt ad finem: cum tamē author hic distiguat veniale contra mortale ex dicta dñia. ¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primo quod author non intendit nisi de veniali & mortali ex genere: hec. n. distinguuntur ex obiect. s. fine / & his que sunt ad finē / obiectio autē procedit de mortali & veniali quomodolibet. Sed remāet tunc questio quā absolute author de mortali & vēiali tractās / ad veniale & mortale ex genere descendit: in hoc enim errasse videtur manifeste ꝙ in cōmuni tractans / de specialibus determinat / relicto cōmuni. Propterea lꝫ dicta responsio sit vera quo ad materiam / formaliter tamen dicendū est / ꝙ author loquit

2. d. 42. q. 1. ā. 3. 5. c. 139. ſi. c. 143. 6. 1. Et mal. q. 7 ā. 1.

Ad pmū Ergo dōm, ꝙ vtrūqꝫ dictū videtur esse referēdum ad penas temporales vel corporales inquantum filij sunt quedam res parētum & successores predecessorum, vel si referātur ad penas spirituales, hoc dr ꝑpter imitationem culpe: vnde in exo. additur. His qui oderūt me. Et in mat. 23. Et vos implete mēsuram patrum vestrorum. Dicit autē puniri pctā patrum in filijs: qꝛ filij in pctis parētum nutriti proniores sunt ad peccādum, tum ꝑꝑ consuetudinem, tum ēt ꝑꝑ exēplū patrū q̄si authoritatē sequētes, sūt ēt maiori pena digni si penas patrum videntes correcti non sunt. Ideo āt addidit, in tertiā & q̄rtam gñonem: quia tm̄ ꝯsueuerūt hoīes viuere vt tertiam & quartam gñonem videant: & sic mutuo videre possunt & filij pctā parentum ad imitandum, & pñes penas filiorꝫ ad dolendum. ¶ Ad secundum dōm. ꝙ pene ille sūt corporales & tpales quas iustitia humana vni pro peccato alterius infligit: & sūt remedia quedam vel medicine contra culpas sequentes, vt vel ipsi qui puniunt, vel alij cohibeantur a similibus culpis. ¶ Ad tertiū dicendum, ꝙ magis dicunt puniri pro peccatis aliorum propinq̄ q̄ extranei, tū qꝛ pena propinquorꝫ quodāmodo redūdat in illos qui peccauerūt (vt dcm̄ est) inq̄tū filius est quedam res pr̄is. Tū etiā qꝛ & domestica exēpla & domestice pene magis monēt. vñ q̄n aliquis nutritus est in pctis parētum vehemētius ea sequitur, etsi ex eorū penis nō est deterritus, obstinatior videt: vnde et est maiori pena dignus.

¶ De peccato veniali & mortali. Qō. 88.

[D]Einde Qr pctm̄ veniale & mortale distinguūtur ƀm reatū ꝯsiderādū est de eis. Et pmo ꝯsiderādū est d veniali p cōpationē ad mortale. Scdo d veniali ƀm se. ¶ Circa primum queruntur sex primo vtrū veniale peccatū conuenienter diuidatur cōtra mortale. Secundo, vtrū distinguantur genere. Tertio, vtrū veniale peccatū sit dispositio ad mortale. Quarto, vtrum veniale peccatum possit fieri mortale. 5º, vtrū circūstātiā aggrauās possit de veniali pcō facere mortale. 6º vtrū pctm̄ mortale possit fieri veniale.

¶ Utrꝫ veniale peccatū ꝯuenienter diuidatur cōtra mortale. Arti. 1.

[A]D pmū Sic proceditur, Uidetur quod veniale peccatū non conuenienter diuidatur contra mortale. Dicit enim aug. 22. lib. contra faustum, peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem eternā: sed esse ꝯ legē eternā dat pctō quod sit mortale: ergo omne pctm̄ est mortale. nō ergo pctm̄ veniale diuidit ꝯtra mortale. ¶ P̄. Apostolus dicit. 1. ad cori. 10. Siue manducaueritis siue biberitis siue aliquid aliud facitis, oīa in gl̄iam dei facite: sꝫ contra hoc p̄ceptū facit q̄cunqꝫ peccat: nō enim pctm̄ fit ꝑꝑ gl̄iam dei. cū ergo facere contra p̄ceptum sit pctm̄ mortale, vr̄ ꝙ q̄cūqꝫ peccat mortaliter peccet. ¶ P̄. Quicūqꝫ amore alicui rei īheret, inheret ei vel sic fruens vel sic vtens: vt pꝫ per aug. in. 1 de doc. chr̄iana: sꝫ nullus peccās inheret bono cōmutabili q̄si vtens: nō. n. refert ipm ad bonū qꝺ nos beatos facit: qꝺ ꝑprie ē vti, vt aug. dicit ibidem. Ergo q̄cūqꝫ peccat fruit bono cōmutabili: sꝫ frui reb⁹ vtēdis est humana ꝑuersitas: vt aug. dicit in lib. 73. q. cū ergo ꝑuersitas pctm̄ mortale nominet, vr̄ ꝙ q̄cūqꝫ peccat mortaliter peccet. ¶ P̄. Quicūqꝫ accedit ad vnum terminū ex hoc ipso recedit ab alio: sed q̄cūqꝫ peccat accedit ad bonum ꝯmutabile. ḡ recedit a bono incōmutabili. ḡ peccat mortaliter, nō ergo ꝯueniēter peccatum veniale contra mortale diuiditur.

Sed ꝯtra Est, ꝙ aug. dici homil. 7. sup Jo. ꝙ crimē ē qꝺ dānationē meret, veniale aūt est qꝺ nō meretur damnationē. Sꝫ crimen noiat peccatum mortale. ḡ veniale peccatum conueniēter diuiditur contra mortale.

Rñdeo Dōm, ꝙ aliqua ƀꝫ ꝙ ꝑpe accipiunt nō vident eē opposita, que si metaphorice accipiant opponi inueniunt: sicut ridere nō opponitur ei qꝺ est arescere, sed ƀm qꝺ ridere metaphorice de prato dr ꝑpter eius floritionem & virorem, opponitur ei qꝺ est arescere. Silr̄ si mortale ꝑprie accipiatur prout refertur ad mortē corporalem, nō videtur oppositū hr̄e cū veniali: nec ad idē genus pertinere. Sꝫ si mortale accipiat metaphorice ƀm ꝙ dr in peccatis mortale opponit ei qꝺ est veniale. Cum em̄ pctm̄ sit quedā infirmitas anime (vt supra habitū est) pctm̄ aliquod mortale dr ad silitudinē morbi qui dr mortalis ex eo ꝙ inducit defectū irreparabilem per destitutionem alicuius principij: vt dictū est. Principium aūt spūalis vite que est ƀm virtutem, est ordo ad vltimū finem: vt supra dictū est, qui quidē si destitutus fuerit reparari non potest per aliqꝺ principium intrinsecū, sed solū per virtutem diuinam (vt supra dictum est) qꝛ inordinationes eorꝫ que sunt ad finē reparātur ex fine: sicut error qui accidit circa cōclusiones per veritatē principiorꝫ. Defectus ergo ordinis vltimi finis nō pōt per aliquid aliud reparari qꝺ sit principalius: sicut nec error qui est circa principia, & ideo hmōi peccata dicūtur mortalia quasi irreparabilia. Pctā autē que habent inordinationē circa ea que sunt ad finem cōseruato ordine ad vltimū finem, reparabilia sunt, & hec dicunt venialia. Tūc enim pctm̄ veniā hꝫ q̄n reatus pene tollitur, qui cessat cessante pctō: vt dictum est. Scdm̄ hoc ergo mortale & veniale opponūtur sicut reparabile & irreparabile, & hoc dico per principium interius: non autem per comparationem ad virtutem diuinam: que omnem morbum et corporalem & spiritualem potest reparare, et propter hoc veniale pctm̄ conuenienter diuiditur contra mortale.

Ad primū Ergo dōm, qꝺ diuisio peccati in veniale & mortale non est diuisio generis in species que equaliter participant rationē generis: sed analogi in ea de quib⁹ predicat ƀm prius & posterius, & ideo perfecta ratio pcti quam Aug. ponit cōuenit pctō mortali. Pctm̄ aūt veniale dr pctm̄ ƀm rationem imperfectam et in ordine ad peccatum mortale: sicut accidens dr ens in ordine ad subām ƀm imperfectam rationem entis, nō. enim est contra legem: quia venialiter peccans non facit quod lex prohibet, nec pretermittit id ad quod lex per preceptum obligat, sed facit preter legem: quia non obseruat modum rationis quem lex intendit. ¶ Ad secundum dicendum, quod illud preceptum

de per se mortali & de se veniali: semper em̄ ly per se subintelligitur: & quod hec per se sūpta et obiectis distinguūtur fine & his que sunt ad finem. ¶ Et quū dicitur ꝙ vtrumqꝫ potest eē circa vtrumqꝫ. Respondetur quod hoc non est per se / sed per accidens: motus enim animi ad adulterium vel infidelitatem per accidens tantum est veniale: quia scilicet est imperfectus ex parte agētis / vtpote nō deliberatus. Et similiter motus animi in superfluum risum p accidens est mortale quia scilicet ordinatur ab hoc in contemptum fidei: per se em̄ loquendo & indicando actus secundum proprias materias & fines eorum dēꝫ / nec mortale circa id qꝺ ad finem pure / nec veniale circa finem institutum ordinatus est actus. Et formaliter litera saluatur duꝫ de mortali & veniali in communi / per se tamen doctrina tradita est. Et quia per se mortale & veniale / & ex genere mortale & veniale coincidunt / ideo prima responsio fuit vera: quamuis non explicaret formalem processum. ¶ In responsione ad primum in eodē articulo. q. 88. dubium occurrit ex durando in secundo sen. dist. 43. impugnante hāc responsionem / & quo ad analogiam secundū rem & secundū nominis rōnem / & ƀm expositionē de ly contra legem & preter legem. Arguit pmo ꝙ diuisio peccati i mortale & veniale non sit diuisio analogi in p fectum & imperfectū simpliciter & ƀm qd: quia actus volūtari⁹ simpliciter. s. deliberatus cadens sup materiam simpliciter indebitā: puta vocem significatiuā contra id quod est in mēte / est simpliciter peccatum: sed mendacium iocosum scienter & deliberate ē huiusmodi. ḡ pctm̄ veniale ex genere seu p se ē simpliciter & perfecte peccatum. ¶ Preterea. Si in peccatis est simplr̄ & ƀm qd / ḡ & in actibus virtutū: qꝛ si vnū oppositorꝫ multiplicatur & reliquum multiplicari. ¶ Arguit deinde ꝯ nominis rationem: qꝛ ƀm hoc peccatum

veniale ñ diceret pctm̄ nisi i ordīe ad mortale: sicut accñs nō dr ens nisi qꝛ entis: sꝫ h̄ ē falsū: qꝛ si pctm̄ mōtale ñ eēt / nihilomin⁹ eēt vēiale. ḡ. ¶ Arguit dm̄ ꝯ illā expōnē / ꝙ mōtale ē ꝯ legē / vēiale p̄ter: qꝛ oē pctm̄ ē ꝯ aliq̄ legē vt pꝫ de mēdacio iocoso: qꝺ est directe ꝯ dictamen nālis legis. ¶ Ad pᵐ hoꝝ negāda ē minor / nulli⁹ em̄ pcī venial' p se m̄ā ē simʳ idebita / sꝫ ƀꝫ q̄d tm̄. Qr. n. pñᵐ i opabilib⁹ est finis / & id qꝺ ē ad finem est sicut ꝯclo i speculabilib⁹ / opꝫ ꝑspicē ꝙ queadmodū ad ꝑfectionē simpʳ itell's nō spectāt ꝯclones ꝯtingentes / q̄ ƀm se non hn̄t neccīa ꝯnexionē cū p̄ncipijs / sꝫ sola pn⁴ & ꝯclones necie / que nate sunt esse euidentes spectant ad ꝑfectionem simpliciter intellectus / reliq̄ antem ad perfectionem & imperfectionē secundum quid eiusdem: adiuuant enim & nonnihil perfectionis est recte se habere circa illa / ita ad appetitus moralem ꝑfectionē & imperfectionē simʳ / solus finis & fini neccīo coherentia spectāt circa q̄ est peccatum mortale: reliqua aūt q̄ sunt ad finē ꝯtigēter / circa q̄ est pctm̄ veniale non spectant ad ꝑfectionē & ipfectionem simplr / sꝫ ƀꝫ q̄d eiusdē. Utrūqꝫ modus venialiū pctoꝝ ponit ipfectū pctm̄ / indeliberati nāqꝫ motus i mala mortalia sunt pcā impfecta ex pte agētis: qꝛ act⁹ nō ex delibatiōe fit / deliberati antem motus in mala venialia sūt impfecta pctā ex pte obti: qꝛ obm̄ non est ita indebita m̄ā appetitus vt ꝯriet fini: m̄ā nāqꝫ act⁹ moralis opꝫ ꝙ sit idebita in ordine ad finē. i. ꝯria debito ad finē: debito aūt neccīo non ꝯtingenti / qꝺ in m̄ā venialiū non hꝫ locū idebiti enim rō i eis inēti nō tollit debitū neccīū ad finē. Et ꝑpꝛ hāc iperfectionē m̄ā venialis pcti non dr indebita nisi ƀm q̄d. ¶ Ad cōfirmationē dr / ꝙ ēt i ꝟtutū actib⁹ dici pōt simplr et ƀm q̄d. Eutrapelus nāqꝫ ƀm q̄d in h̄ sꝫ / & non simplr ꝟtuosus dr: sicut lan⁹ pede nō simplr sꝫ ƀꝫ hāc ptē san⁹ dr. Quāuis meli⁹ dicat ꝙ non est eadē rō de ꝟtute & vitio / sicut nec de bono & malo: q. ꝯtingit. Et ꝑpterea aloquēdo nō ad bonita

1. q. 72. ... q. 24. q. ... 6. ... 42. ... 4. ... 4. ... q. 3 ... q. 4 ... mal. ... ā. 8. ... q. 7 ... Et ... 3. c. [illegible]

apostoli est affirmatiuū: vñ non obligat ad semper, & sic nō facit ꝯtra hoc p̄ceptū, q̄cunqꝫ non actu refert in gloriā dei oē qꝺ facit. Sufficit ergo quod aliqs habitualr̄ referat se & omnia sua in deū ad h̄ ꝙ nō semp mortaliter peccet, cū aliquē actū nō refert in gl̄iam dei actualiter. Ueniale aūt pctm̄ nō excludit habitualē ordinationē act⁹ humani in gloriam dei, sed solum actualē: qꝛ non excludit charitatem q̄ habitualr̄ ordinat i deū. vñ nō sequitur ꝙ ille q̄ peccat venialr̄ peccet mortaliter. ¶ Ad 3ᵐ dōm, ꝙ ille qui peccat venialiter inheret bono tpali, nō vt fruens: qꝛ nō constituit in eo finē: sꝫ vt vtens referens in deum non actu, sed habitu. ¶ Ad quartū dicendum, ꝙ bonū cōmutabile non accipit terminus ꝯtrapositus incōmutabili bono, nisi quando ꝯstituit in eo finis: quod em̄ est ad finē nō hꝫ rationem termini.

¶ Utrū peccatū mortale & veniale differāt genere. Arti. 2.

[A]D scdꝫ Sic ꝑcedit. Uꝛ ꝙ pctm̄ vēiale & mortale nō differant gñaliter. s. ꝙ aliqꝺ sit peccatum mortale ex genere, & aliquod veniale ex genere. Bonū em̄ & malum ex gñe in actib⁹ humanis accipit p cōparationem ad m̄ām siue ad obm̄: vt supra dictum est: sed ƀm qꝺlibet obm̄ vl' m̄ām cōtingit peccare, mortaliter & venialr̄: qꝺlibet enim bonū cōmutabile pōt hō diligere, vel infra deum, quod est peccare venialiter: vel supra deum, quod est peccare mortalr̄. Ergo peccatum veniale & mortale nō differūt genere. ¶ P̄. Sicut dictum est supra, pctm̄ mortale dicitur quod est irreparabile, pctm̄ autem veniale quod est reparabile: sꝫ eē irreparabile conuenit peccato ꝙ fit ex malitia, quod secundum quosdā irremissibile dr, esse, autem reparabile conuenit pctō qꝺ fit p infirmitatē vel ignorātiā, qꝺ dr remissibile. ergo peccatū mortale & veniale differūt sic peccatū qꝺ est ex malitia cōmissum, vel ex ifirmitate & ignorātia: sꝫ ƀm h̄ non differunt pctā gñe, sed cā: vt supra dictū est. Ergo peccatū veniale et mortale nō differūt genere. ¶ P̄. Supra dictū est, ꝙ subiti motus tam sensualitatis q̄ rationis sunt pctā venialia: sed subiti motus inueniunt in quolibet pcti gñe. Ergo nō sūt aliq̄ pctā venialia ex gñe.

Sed ꝯ Est, qꝺ Augu. in sermone de purgatorio enumerat quedā genera peccatorum venialium, & quedā genera peccatorum mortalium.

Rñdeo Dōm, qꝺ pctm̄ veniale a venia dr. Pōt igit aliqꝺ pctm̄ dici veniale vno mō, qꝛ est veniā cōsecutū, et sic dr Amb. ꝙ oē pctm̄ p pniam fit veniale: & hoc dr veniale ex euētu. Alio mō dr veniale qꝛ non hꝫ in se vñ veniā non ꝯsequat, vel totalr̄, vel in pte. in pte q̄dē sicut cū hꝫ in se aliq̄d diminuēs culpā: vt cū fit ex infirmitate vel ignorantia, et h̄ dr veniale ex cā. In toto aūt ex eo qꝺ nō tollit ordinē ad vltimū finē. vñ nō meret penā eternā sꝫ tpalē, et de hoc veniali ad pñs intēdimus. De primis em̄ duob⁹ ꝯstat ꝙ nō hn̄t genus aliqꝺ determinatū. Sed veniale tertio mō dictū pōt hr̄e gen⁹ determinatū: ita ꝙ aliqꝺ pctm̄ dicat veniale ex gñe, & aliquod mortale ex gñe, ƀm ꝙ gen⁹ vel spēs act⁹ determinat ex obto. Cū em̄ volūtas fert in aliq̄d qꝺ ƀm se repugnat charitati per q̄ hō ordinat in vltimū finē illꝺ pctm̄ ex suo obto hꝫ ꝙ sit mortale: vñ est mortale ex gñe, siue sit ꝯ dilectionē dei, sicut blasphemia, periuriū, & hmōi: siue ꝯ dilectionē ꝑximi, sicut homicidium: adulteriū & silia: vñ hmōi sunt pctā mortalia ex suo gñe. Q̄ñqꝫ ꝟo volūtas peccātis fert in id qꝺ in se ꝯtinet q̄dā inordinationē, nō tñ ꝯtrariat dilectiōi dei & ꝑximi: sicut verbū otiosum, risus supfluus, & alia hmōi. et talia sunt pctā venialia ex suo gñe: vt supra hitū est. Sꝫ qꝛ act⁹ morales recipiūt rōnē boni & mali, nō solū ex obto, sꝫ ēt ex aliqua dispōne agentis (vt supra habitū est) ꝯtingit q̄ñqꝫ ꝙ id qꝺ ē pctm̄ veniale ex gñe rōne sui obi fit mortale ex pte agētis: vl' qꝛ i eo ꝯstituit finē vltimū. vl' qꝛ ordinat ipm ad aliq̄d qꝺ ē pctm̄ mortale ex gñe: puta cū aliqs ordinat ꝟbū otiosū ad adulteriū ꝯmittēdū. Silr̄ ēt ex pte agētis ꝯtigit ꝙ aliqꝺ pctm̄ qꝺ ex suo gñe est mortale fit veniale ꝑꝑ hoc. s. ꝙ actus est iperfectus. i. nō deliberatus rōne q̄ est principiū propriū mali actus: sicut supra dictū est de subitis motibus infidelitatis.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ex h̄ ipso ꝙ aliqs eligit id qꝺ repugnat diuine charitati, conuincitur p̄ferre illud charitati diuine: & per ꝯñs plus amare ipsum q̄ deum. & ideo aliqua pctā ex gñe que de se repugnāt charitati, habent ꝙ aliquid diligatur supra deum: & sic sunt ex genere suo mortalia. ¶ Ad ƀm dōm, ꝙ ratio illa procedit de peccato veniali ex causa. ¶ Ad tertiū dōm. ꝙ ratio illa procedit de peccato quod est veniale propter imperfectionem actus.

¶ Utrꝫ pctm̄ veiale sit dispō ad mortale. ā. 3.

[A]D tertiū Sic pcedit. Uꝛ, qꝺ pctm̄ veniale ñ sit dispō ad mortale: vnū. n. oppᵐ nō disponit ad aliꝺ: sꝫ pctm̄ veniale & mortale

bonū vno mō ex cā. s. integra / malū aūt olfariam petit⁹ bon⁹ circa materias hmōi ꝯtingētes ꝑprie ē ƀm q̄d / sed bonitatis ꝯsummationē spectat: appetitus aūt malus in hmōi nō ad ꝯsummationē malitie / sed ad ƀm q̄d malitiā spectat ꝑpter rōnē dictā. Allatā aūt regula de oppositis nō tenet q̄n nō est eadē rō multiplicationis vtrinqꝫ. non em̄ opꝫ ens simplr. s. subām multiplicare sicut ens ƀm q̄d. s. accñs in. 9. gñā distinguit: qꝛ nō est vtrinqꝫ eadē rō. Et sic est in ꝑposito: vt pꝫ ex dictis. ¶ Ad scdm̄ dr / qꝺ sicut ois morb⁹ dr infirmitas in ordine ad priuationē vite q̄ est infirmitas mortalis & simplr / ita oē pctm̄ dr pctm̄ in ordine ad pctm̄ qꝺ priuat fine qꝺ est pñᵐ vite moralis. Et vt ex diffinitione in lr̄a ex Aug. pꝫ / cū pctm̄ sit dictū factū vel ꝯcupitū ꝯ legē dei / & mortale sit ꝯ legē dei sine additiōe aliqua / veniale ꝟo cū additione. s. ƀm q̄d (est em̄ ꝯ legē dei ƀm q̄d) & ꝯstat qꝺ ꝯ legem dei ƀm q̄d nō pōt intelligi nō preintellecto ꝯ legē dei absolute / sicut nec albū ƀm q̄d sine albo simplr: opꝫ vt pctm̄ veniale nō solū ƀm rem / sed ƀm nois rōnē in ordine ad mortale dicat, ꝑpter qꝺ in lr̄a dr qꝺ veniale dr pctm̄ ƀm rōnē impfectā & in ordine ad pctm̄ mortale. ¶ Et lꝫ pctm̄ veniale possit esse in hoc vel illo absqꝫ mortali / simplr tñ nō pōt esse absqꝫ mortali: sicut nec infirmitas curabilis absqꝫ incurabili q̄lis est mortalis: imo si nō esset pctm̄ mortale nec veniale eēt: sicut si nō esset mors / non esset egritudo. ¶ Ad tertiū dr / qꝺ in ꝟbis laborat argm̄ / concedim⁹ gratis oē pctm̄ veniale esse cōtra legē ƀm q̄d: & hoc est esse p̄ter legē. Est enim ꝯ legē quicq̄d a legis fine discordat. si simplr simpliciter / si ƀm quid ƀm quid. Sed simpliciter a fine non discordat / nisi quod cōtrarium inducit finem: secundum quid vero quod finis assequutionem impedit: illud in mortali / hoc in veniali requiritur. Et venialia quidē ex ipfectiōe actus sūt ƀm q̄d. i. ƀm ipfectū motū ꝯ legē dei: vt pmi⁹ mot⁹ ifidelitatis et adulterij testant. venialia aūt ex gñe sūt ƀm q̄d. i. ƀm ipfectā m̄ām ꝯ legē dei: vt mendaciū iocosum & risus supflu⁹ testant. H̄ āt ꝯ ƀm q̄d vocat vno vocabulo p̄ter legē. ¶ Ad pleniorē tamen doctrinā scito ꝙ quū dr veniale ex genere esse p̄ter nō ꝯ legē: potest dupliciter intelligi. Primo vt ita sit p̄ter legē / vt ꝯ nullā sit legē. Et in h̄ sensu sim est: nā mēdaciū ē ƀm se prauū et ꝯriū ꝟtuti: ac p h̄ ꝯ legē illius ꝟtutis: & tamē nō est mortale ex gñe suo. Alio mō vt sit p̄ter legē & nō ꝯ / qꝛ nō est ꝯ intentū finē legis. Et hoc mō cōtra nullā legē est veniale: qꝛ finis cuiusqꝫ leg; est dilectio dei sui ac ꝑximi: ꝯ cuiusuis bonū nisi ƀm q̄d nō fit per veniale. Preter aūt legē est / qꝛ vt in lr̄a dr debit⁹ modus rōnis a lege intētus nō seruat. in venialibus q̄dē ex ipfectiōe actus violat debitus modus rōnis preueniēdo rōnē vel deliberationē: in venialibus ꝟo ex gñe violat debitus mod⁹ quo ƀm rationem referenda est materia illa ad finem.

22. q. 24. ar. 10. cor. si. et qō. 186. ar. 9. cor. Et. 1. d. 17. q. 2. arti. 5. cor. si. Et. 2. d. 42. q. 1. arti. 3. Et veri. qō. 26. ar. 6. ad 16. Et mal. q. 7. ar. 1. ad. 7. et arti. 3. c. oēt ad 1. et. 3. et ar. 6. ad 5. et qō. 14. arti. 2. cor.

¶ Super arti. 2.

[I]N arti. 2. eiusdē. 88. q. nota distōnē peccati / tam venialis / q̄ mortalis ex gñe & ex pte agentis. Et memento rōnis ad scdm̄ q. 72. supius articulo. 5. qua dcm̄ est ꝙ ex hoc ꝙ veniale & mortale inueniuntur differre genere ex pte obiecti nō habetur ꝙ dñia venial' & mortal' sit specifica. i. ꝯstitutiua gñis vel speciei subalterne: sed ꝙ cōsequatur distinctionē specificam seu genericā in his.

¶ Super articulum. 3.

[I]N articulo tertio eiusdē. 88. q. recole nunc nunc dictā distōnē / ex quatuor exītibus membris. s. mortali ex genere / mortali ex agente / veniali ex genere / veniali ex agente seu imperfectione actus / litera hoc vltimum membrum pretermittit:

Universidad de Deusto Biblioteca

tale ex opposito diuidūtur:vt dictū est. Ergo pctm̄ veniale nō est dispositio ad mortale. ¶ P̄. Actus disponit ad aliqd sile in spē sibi. vñ in.2.ethi.dr ꝙ ex silibus actib⁹ generātur similes dispōnes ꝛ habitus:sed pctm̄ mortale ꝛ veniale differūt gñe seu spē:vt dictū est.g pctm̄ veniale nō disponit ad mortale. ¶ P̄. Si pctm̄ dicat veniale qd disponit ad mortale,oportebit ꝙ qcunqz disponunt ad mortale pctm̄ sint pctā venialia. sed oia bona opa disponūt ad pctm̄ mortale: dicit em̄ Aug.in regula ꝙ superbia bonis operibus insidiat vt pereāt.g etiā bona opa erūt peccata venialia:qd est inconueniens.

Sed ꝯ Est,ꝙ dr eccl.18. Qui spernit minima paulatim defluit:sed ille qui peccat venialr videt minima spernere:ergo paulatim disponit ad hoc qd totaliter defluat per peccatum mortale.

Rñdeo Dōm,qd dispōnes est quodāmō cā.vñ ẽm duplicē modum cause est duplex dispōnis modus. Est em̄ cā quedaꝫ mouēs directe ad effectū:sicut calidum calefacit. Est etiā cā indirecte mouēs remouēdo ꝓhibens:sicut remouēs colūnam dr remouere lapidē superpositū.ꝛ ẽm hoc actus duplr ad aliqd disponit. Uno quidē modo directe,ꝛ sic disponit ad actuꝫ similē ẽm speciē. Et hoc modo primo ꝛ per se pctm̄ veniale ex gñe nō disponit ad mortale ex genere,cū differant specie,sed ꝑ hūc modū pctm̄ veniale potest disponere ꝑ quādam ꝯnam ad pctm̄ qd est mortale ex parte agētis:augmētata em̄ dispositiōe vel habitu per actus pctōꝝ venialiū,intantuꝫ pōt libido peccādi crescere qd ille qui peccat finem suū cōstituet in pctō veniali. Nam vnicuiqz habēti habitū inquātū hmōi finis est operatio ẽm habitū:ꝛ sic multoties peccando venialiter disponetur ad pctm̄ mortale. Alio modo actus humanus disponit ad aliquid remouēdo ꝓhibens,et hoc mō pctm̄ veniale ex gñe potest disponere ad mortale pctm̄ ex gñe:qui eniꝫ peccat venialiter ex gñe pretermittit aliquē ordinē:et ex hoc qd cōsuescit voluntatē suam in minoribus debito ordini nō subijcere disponitur ad hoc qd etiam voluntatem suam nō subijciat ordini vltimi finis eligendo id qd est peccatū mortale ex genere.

Ad primū Ergo dōm,qd pctm̄ veniale ꝛ mortale nō diuidūtur ex opposito:sicut due species vni⁹ generis,vt dictū est:sed sicut accñs ꝯ substantiam diuiditur. vñ sicut accñs pōt esse dispositio ad formam subalem,ita ꝛ veniale pctm̄ ad mortale. ¶ Ad scdm dōm,qd pctm̄ veniale non est sile mortali in spē:est tn̄ simile ei in gñe,inquātū vtrūqz importat defectuꝫ debiti ordinis licet alr ꝛ aliter:vt dictuꝫ est. ¶ Ad tertiū dōm,qd op⁹ bonū non est per se dispō ad mortale pctm̄ : potest tn̄ esse mā vel occasio pcti mortalis ꝑ accñs,sz pctm̄ veniale ꝑ se disponit ad mortale:vt dictum est.

¶ Utꝝ pctm̄ vēiale possit fieri mortale. Ar.4.

Ad qrtū Sic ꝓceditur. Uidetur quod peccatū veniale possit fieri mortale. Dicit.n.aug.exponēs illd Jo. Qui incredul⁹ est filio nō videbit vitam.pcā minima.i.venialia,si negligātur occidūt:sz ex hoc dr pctm̄ mortale quia spūalr occidit aiaꝫ:g pcm̄ veniale pōt fieri mortale. ¶ P̄. Motus sensualitatis ante consensum rōnis est pcm̄ veniale,post cōsensum vero est pcm̄ mortale:vt supra dictū est:g peccatum veniale potest fieri mortale. ¶ P̄. Peccatum veniale ꝛ mortale differūt sicut morbus curabilis ꝛ incurabilis:vt dictum ē:sz morbus curabilis pōt fieri incurabilis:ergo pcm̄ veniale potest fieri mortale. ¶ P̄. Dispositio pōt fieri hit⁹:sz pcm̄ veniale est dispositio ad mortale:vt dcm̄ est:ergo veniale peccatum potest fieri mortale.

Sed ꝯ Ea q dfnt in infinitū nō transmutant in inuicē:sz pcm̄ mortale ꝛ veniale differūt in infinitū:vt ex pdictis pz:ergo veniale non pōt fieri mortale.

Rñdeo Dicendum,ꝙ pcm̄ veniale fieri mortale potest triplr intelligi. Uno modo sic ꝙ idē actus numero ꝑ sit peccatum veniale ꝛ postea mortale,ꝛ hoc esse nō pōt:qz pcm̄ pncipalr ꝯsistit in actu voluntatis,sicut ꝛ qlz act⁹ moralis.vñ nō dr vnus actus moraliter si volūtas mutet:qzuis etiam actio ẽm nām sit cōtinua. Si aūt voluntas nō mutet nō pōt eē ꝙ de veniali fiat mortale. Alio modo pōt itelligi vt id qd est veniale ex genere fiat mortale,ꝛ hoc qdē possibile est inquantum ꝯstituit in eo finis, vel inqtū refert ad mortale pcm̄ sicut ad finem:vt dcm̄ est. Tertio modo pōt intelligi ita quod multa venialia pctā ꝯstituāt vnuꝫ peccatū mortale,ꝙ si sic itelligat ꝙ ex multis peccatis venialib⁹ itegralr ꝯstituat vnū peccatum mortale,fīm est:nō.n.oia pcā venialia de mundo pñt hre tm̄ de reatu qntum vnum pcm̄ mortale,qd pz ex parte durationis:quia pcm̄ mortale hꝫ reatū pene eterne peccatum aūt veniale reatū pene tēporalis vt dictum est. Pz ēt ex pte pene dānⁱ:qz peccatum mortale meret carentiā visionis diuine:cui nulla alia pena comparari potest: vt Chrysostomus dicit. Patet ēt ex pte pene sensus quantum ad vermē ꝯscie:lz forte quantum ad penā ignis nō sint iꝓportionabiles pene. Si vero intelligatur ꝙ multa peccata venialia faciunt vnū mortale dispositiue,sic verum ē(sicut supra ostsum est)ẽm duos modos dispositionis quo peccatum veniale disponit ad mortale.

Ad primū g dōm,ꝙ aug. loquit i illo sensu ꝙ multa pctā venialia dispositiue cānt mortale. ¶ Ad ẽm dōm,ꝙ ille idē mot⁹ sensualitatis q pcessit cōsensum rōnis nunqz fit pcm̄ mortale:sed ipse act⁹ rōnis ꝯsentiētis. ¶ Ad tertiū dōꝫ, qd morbus corpalis nō est act⁹:sed dispositio

3.art.2. cor.et.1. di.44 3.ar.6. Et mal. q.7.ā.3. Et pl.19 col.10.

qz ꝯstat ꝙ hmōi veniale ꝑ se disponit ad mortale vtpote eiusdem spēi:frequenter em̄ motus adulterij negligēter hñs ꝑ se disponit ad illud. Et de veniali ex gñe loquēs cōparat illud ad mortale vtroqz mō. primo ad mortale ex parte agētis:scdo ad mortale ex gñe. Et docet ꝙ disponit ꝑ quandā ꝯnam ad mortale ex pte agētis:ꝛ vt remouēdo ꝓhibēs ad mortale ex gñe. ¶ Ubi sciēdū est/ꝙ in veniali ex gñe puta vbis iocosis/ꝯcurrūt duo. pimū est affectio ad delectabile in verbis iocosis. alterū declinatio affect⁹ a regula. Primū est ꝯuersio ad ꝯmutabile bonū: scdm est quasi auersio. Ex pmo pcm̄ veniale dispōit animū ad ꝯstituēdū finē suū in tali bono (vt ptz ꝑ rōnem lre) ꝛ sic disponit manifeste ad peccatū mortale non ex gñe/sed ex parte agētis. Qui em̄ intm̄ delectaret vbis iocosis ꝙ finē in tali delectabili ꝯstitueret/peccaret quidē mortaliter pferendo creaturam creatori/sed hoc non eēt ex nā obiecti:qm̄ nō est ꝯtria charitatis fini/ sz ex dispōne agentis sic affecti. Ex scdo pcm̄ veniale disponit ad mortale ex gñe:qz quasi auersio disponit ad auersionem/que tollit subiectionē voluntatis ad deū:q subiectio ꝓhibet volūtatē ferri in obiecta ꝯtria charitatis obiecto. ¶ In rñsione ad scdm dubiū occurrit qūo veniale ꝛ mortale mō dicant ꝯuenire in gñe/et in articulo pcedente dictū est qd distinguūtur gñe:ꝛ in hoc eodē articulo in rñsiōe ad primū dr ꝙ nō distinguunt sicut spēs vni⁹ gñis/sz sicut suba et accñs. ¶ Ad hoc breuiter dr/ꝙ ꝯueniētia in gñe nō affirmat in lra simplr/sz cū specificatione inqtū vtrūqz importat defectuꝫ debiti ordinis: hoc est em̄ ꝯuenire in genere analogo mali/dum vtrūqz ex parte auersiōis in mali rōne ꝯuenit. Aliter tn̄ et aliter:qz in mortali est auersio simplr/hic ẽm qd. Cū hoc tn̄ stat ꝙ distinguantur gñe ex parte obiecti/et ꝙ ordinē habeant inter se sicut suba et accñs/vt pz ex dictꝫ. ¶ In rñsione ad tertium dubiū occurrit quo pacto verum sit/ qd veniale per se disponit ad mortale: quū non nisi ꝑ quandam consequentiam vel remouendo prohibens concurrat(vt in corpore articuli dictuz est) qd enim per ꝯnaz ab aliquo emanat ꝑ accidens deriuatur:et silr remouens ꝓhibens mouet per accidēs. ¶ Ad hoc dicitur/qd litera intendit qd veniale per se disponit primo tantum modo:quia illa dispositio est per modum similis,vt patet in exēplo allato de verbis iocosis:eiusdem nāqz speciei sunt ẽm se verba iocosa minus amata vt sunt obm̄ pcti venialis/ꝛ maxime amata vt sunt obiectꝫ peccati mortalis ex parte agētis. Dicitur aūt dispositio esse per quādam ꝯnam ad mortale ex parte agentis:qz nō est dispositio necessitans ad talem appetitum cū auersione simplr sicut necessitat ad similem appetitū iocandi absolute/sed qn̄ est intensa valde natum est cōsequi vt appetitus in tale mortale trahatur. Sic aūt disponere nō est omnino extra ꝑ se disponere: qz actib⁹ animi dispōere ad siles ꝯuenit ꝑ se ꝑ suaꝫ ꝓpiā nām ꝛ ꝟtutem/ quis aliqd iperfecti hēat:qz nō sunt siles in auersione isti act⁹ veniales actui mortali ad quē ꝓpt auersionez dictā ꝑ ꝯnam quādā dr disponere. Ita ꝙ veniale inqtū sile ex pte ꝯuersionis disponit ꝑ se/inqtū ꝟo dissile ex pte auersionis disponit ẽm quādā ꝯnam ad idē mortale ex parte agētis. Scds aūt modus lz possit dici per se(qz qn̄ auersio siue generice est auersioni/ac ꝑ hoc ꝑ se etiaz disponit ad illā) autthor tn̄ nō recedēs a formali ẽmone ꝛ fundamēto/dicit ꝙ est ꝑ accñs:qz quū stabiliset qd pcm̄ genus et speciez ac ꝑ hoc nām suā i ordine ad obm̄ sortitū est qd causat pcm̄ ex pte auersionis.ponit cāre illud vt remouēs ꝓhibēs:qz remouet subiectionē deo ꝓhibētē aim̄ ferri in obm̄ ꝯtriuz deo. Tu tn̄ potes distinguere/ꝛ dicere qd veniale ex gñe ad mortale ex agēte dispōit ꝑ se ex pte cōuersiōis ad ꝯmutabile bonū/ ad mortale ꝟo ex gñe disponit remouendo ꝓhibēs q ad ꝯuersionē ꝛ ꝑ se q ad auersionē ẽm ꝯnam:vt i ꝓpo mō declaratuz est. Et hinc habem⁹ qntuz a venialiū ꝯsuetudine cauēdū sit quum tot modis ꝛ illis periculosis disponāt ad mortale:ppter qd frequētib⁹ ꝯtritiōib⁹ nō sufficien⁹ singula ẽm suas spēs distiguēda sunt/nē habituatis nobis i illis occurrētes tētatiōes aios dispositos ꝓpinqz ad mortale inueniant.

¶ Super arti.4.

In arti. 4. eiusdē.88. q.occurrit illa vba lre notāda:lz forte qntū ad penā ignis nō sint iꝓportionabiles pene. Dixit ħ qz quum vtriusqz.s.mortalis ꝛ venialis pena ignis sit intēsiue finita/et ois finiti ad oē finitū sit aliq ꝓportio/ꝯnā ē vt pene vtriusqz qntū ad ignē sint ꝓportiōabiles. Et ħ est dicē ꝙ nō est infinit⁹ excessus inter penā ignis ꝓ mortali ꝛ ꝓ veniali:imo ꝓcedendo iuxta doctrinā.8.phy.tm̄ possent multiplicari pene venialiū vt siriūcte excedāt penā vni⁹ mortalis. De hac sola pena loquēdo. Nec ly forte est dubitātis/sz nō determinātis.

tio quedā ꝑmanēs:vñ eadē manēs pōt mutari.sed pcm̄ veniale est actus trāsiens,q remutari nō pōt,ꝛ qntū ad hoc nō est sile. ¶ Ad 4^m dōm,ꝙ dispō q fit hitus est sicut impfectū in eadē spē:sicut impfecta scia dū pficit fit hitus:sz veniale pcm̄ est dispō alterius generis:sicut accidens ad formam substantialem in quam nunquam mutatur.

¶ Utrum circunstantia possit facere de veniali mortale. Arti.5.

Ad qntū Sic pcedit. Uidet qd circunstantia possit de veniali peccato facere mortale. Dicit eniꝫ aug.i sermone de purgatorio quod si diu teneatur iracūdia,ꝛ ebrietas si assidua sit,transeunt in numerum peccatorum mortalium:sed ira ꝛ ebrietas non sunt ex suo genere peccata mortalia,sed venialia altoquin semper essent mortalia.ergo circūstantia facit peccatum veniale esse mortale. ¶ P̄. Magister dicit.24.di.2.li.sen.qd delectatio si sit morosa est peccatum mortale,si autem nō sit morosa est peccatum veniale: sed morositas est quedā circūstātia.g circūstantia facit de pctō veniali mortale. ¶ P̄. Plus differunt malum ꝛ bonum q veniale pcm̄ ꝛ mortale:quoꝝ vtrūqz est in gñe mali. sz circūstātia facit de actu bono malū:sicut pꝫ cū qs dat eleemosynā ꝑ inanē gloriā.g mlto magis pt facē de pcō veniali mortale.

Sz cōtra Est,ꝙ cū circūstātia sit accñs,qntitas eius non pōt excedere qntitatē ipsius act⁹ quā hꝫ ex suo gñe:semp.n.subꝫ peminet accñti,si igit actus ex suo gñe sit pcm̄ veniale nō poterit ꝑ circunstantiā fieri pcm̄ mortale:cū pcm̄ mortale in infinitū quodāmō excedat qntitatem venialis:vt ex dictis patet.

Rñdeo Dōꝫ,ꝙ sicut supra dcm̄ ē cū de circūstātijs ageret,circūstantia inquātū hmōi est accñs moralis act⁹,ꝯtingit tn̄ circunstātiaꝫ accipi vt dfiam specificā actus moralis:ꝛ tūc amittit rōnē circūstantie ꝛ ꝯstituit spēm moralis actus. hoc aūt ꝯtingit in pctis qn̄ circunstātia addit deformitatē alterius generis:sicut cum aliqs accedit ad nō suā est actus deformis dformitate opposita castitati:sed si accedat ad nō suā q ē alteri⁹ vxor,addit deformitas opposita iustitie:ꝯ quaꝫ est vt aliqs vsurpet rē alienā,ꝛ ẽꝫ ħ hmōi circūstātia ꝯstituit nouā spēm pcti q dr adulteriū. ipo lē est aūt qd circūstātia de pctō veniali faciat mortale nisi afferat deformitatē alteri⁹ gñis. Dictū est em̄ qd pcm̄ veniale hꝫ deformitatē ꝑ hoc ꝙ importat deordinationē circa ea q sunt ad finē,pcm̄ aūt mortale hꝫ deformitatē ꝑ hoc qd importat deordinationē respectu vltimi finis.vñ manifestū est ꝙ circūstātia nō pōt de veniali pctō facere mortale manēs circūstātia:sed solū tūc qn̄ trāsfert in aliā speciē,ꝛ fit quodāmō dfia specifica moralis actus.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ diuturnitas nō est circunstātia trahēs in aliā speciē,silr nec frequentia vel assiduitas:nisi forte per accñs ex aliquo superuenienti. Nō em̄ aliqd acquirit nouam speciē ex hoc ꝙ multiplicat vel ꝓtelat: nisi forte in actu ꝓtelato vel multiplicato supueniat aliquid qd variet speciem:puta inobedientia vel contemptus, vel aliquid hmōi. Dōm est ergo qd cū ira sit motus animi ad nocendū ꝓximo:si sit tale nocumentū in qd tēdit motus ire,qd ex gñe suo fit pcm̄ mortale(sicut homicidiū,vel furtū) talis ira ex gñe suo est pcm̄ mortale,sed qd sit pcm̄ veniale hꝫ ex imperfectione actus inquātum est motus subitus sensualitatis. si vero sit diuturna,redit ad naturā sui generis ꝑ cōsensum rōnis. Si vero nocumētū in qd tendit motus ire esset veniale ex gñe suo (puta cū aliqs in hoc irascit ꝯ aliquē ꝙ vult ei dicere aliqd verbū leue ꝛ iocosum qd modicū ipm̄ cōtristet)nō erit ira pcm̄ mortale qntū cūqz sit diuturna, nisi forte ꝑ accñs : puta si ex hoc graue scādalū oriat vel ꝓpter aliqd hmōi. ¶ De ebrietate ꝟo dōm est,qd ẽm suā rationē hꝫ qd sit pcm̄ mortale.qd enim hō absqz necessitate reddat se impotētē ad vtēdum ratione per quā hō in deū ordinat, et multa pctā occurrētia vitat ex sola voluptate vini,expresse cōtrariatur virtuti,sed ꝙ sit pcm̄ veniale cōtingit ꝓpter ignorātiā quādam vel infirmitatē:puta cū hō nescit virtutem vini aut ꝓpriam debilitatē,vñ nō putat se inebriari:tūc em̄ non imputatur ei ebrietas ad pcm̄,sed solū supabundātia potus. Sed qn̄ frequēter inebriatur,nō pōt ꝑ hāc ignorantiam excusari quin videatur voluntas eius eligere magis pati ebrietatē q abstinere a vino supfluo.vñ redit pcm̄ ad suā nām. ¶ Ad scdm dōm,ꝙ delectatio morosa nō dicitur esse pcm̄ mortale nisi in his que ex suo genere sunt peccata mortalia. In quibus si delectatio non morosa sit, peccatum veniale est ex imperfectione actus : sicut et de ira dictū est. dicitur enim ira diuturna et delectatio morosa ꝓpter approbationez rationis deliberantis. ¶ Ad tertium dōm,qd circunstantia non facit de bono actu maluꝫ nisi constituens speciē peccati:vt supra etiaꝫ habitum est.

¶ Utrum peccatum mortale possit fieri veniale. Arti.6.

Ad sextū Sic procedit. Uf,ꝙ peccatuꝫ mortale possit fieri veniale. Equaliter em̄ distat pcū veniale a mortali ꝛ ecōtrario sed peccatum veniale fit mortale:vt dictuꝫ est.ergo etiā pcm̄ mortale pt fieri veniale. ¶ P̄. Peccatū veniale ꝛ mortale ponunt, differre ẽm hoc,ꝙ peccans mortaliter diligit creaturaꝫ plusqꝫ deum,peccans aūt venialiter diligit creaturam infra deum.cōtingit aūt ꝙ aliqs cōmittens id qd est ex genere suo pcm̄ mortale, diligat creaturam infra deum : puta si aliquis nesciens fornicationem simplicem esse peccatum mortale ꝛ contrariam diuino amori fornicetur,ita tamē quod propter diuinum amorem paratus esset fornicationeꝫ pretermittere si sciret fornicando se contra diuinum amorem agere : ergo peccabit venialiter.ꝛ sic peccatuꝫ mortale potest veniale fieri. ¶ P̄. Sicut dictum est,plus differt bonum a malo q veniale a mortali.sed act⁹ qui est de se malus potest fieri bonus: sicut homicidium potest fieri actus iustitie:sicut patet in iudice qui occidit latronem . ergo multo magis pcm̄ mortale pt fieri veniale.

Sed contra Est,ꝙ eternū nunquā pōt fieri tpale sed peccatum mortale meretur penā eternam.peccatum autem veniale temporalem penam.ergo peccatum mortale nunquā potest fieri veniale.

Rñdeo Dōꝫ,ꝙ veniale ꝛ mortale differunt sicut perfectum ꝛ imperfectum in genere peccati:vt dictum est.

¶ Super artim 5m.

In arti⁹ 5⁹ eiusdē. 88. q. du^m occurrit quo pacto dcm̄ est ꝙ de vēiali ex gñe fit mortale ex pte agētꝫ dūꝫ ꝯstituit in eo finis:ꝛ nūc dr ꝙ circūstātia non facit de veniali mortale nisi mutādo spēm/manente nāqz obo pcti venialis solo ipo lēe est eē mutatiōez spēi:qz ois mutatio spe^ca ē ex obti nua aliq dfia ꝯstat āt ꝙ in proposito sic est: nā quū qs intm̄ delectat in vbis iocosis ꝙ finē in eis ꝯstituit manet idē obꝫ ꝛ non apponit aliqua dfia obtina:vt pz ex ħ qd i illamet sola specie pcti reponit:nō eniꝫ facile ē fingē ad quā aliaꝫ spēm reducit ñ. igitur opꝫtet: qtiēs d veniali ex genere fit mortale mutari spēꝫ. ¶ Ad euidentiaꝫ huius sciendum est/qd sicut in speculabilib⁹ principia ꝛ conclusiones habent duas rōnes formales/alterā secundum res significatas:alteram secū dū quod sunt cognoscibilia/ptꝫ nāqz varietas rationum formalium ex hoc quod pn^a iter se ꝛ ꝯclones insse i diuersis nāis ꝯstituunt/oia tn̄ pn^a ꝯueniunt in ħ ꝙ vno mō cogscibilia sūt.s. per seipsa:ꝛ silr oēs ꝯclones sunt cognoscibiles ꝑ aliū. Ita in appetibilib⁹ finis ꝛ qd est ad finem duas hn̄ rōnes formales/alteram ẽm res q sunt finis ꝛ ad finē alterā ẽm quod sunt appetibilia/nā oēs fines distinguunt ẽm diuersas nās rerū ꝛ conueniūt i vno mō appetitus.s.ꝑ se: et silr ea q sunt ad finē ẽm nās suas distinguūt ꝛ cōueniūt i vno mō appetibilitatꝫ.s.ꝑ aliud. Cōsiderādū qꝫ est ꝙ sicut i speculabilib⁹ ꝯtigit aliqd eē cognitū ẽm se vl ꝑ aliū.s.ex pte rei vel ex pte cogscētis. Nā pn^a q sunt ex se pn^a sunt cognita ꝑ se ex meritis rei: ꝓponeo autē q a nobis vt ꝑ se note accipiunt/ẽm scāt hn̄t mediū/et pte cognoscētis sunt cognite ꝑ se. Et sicut ꝓpō q ex meritis rei sīgte est ꝯclo ex pte cognoscētis trāsit in nām pncipij nō ẽm rē sed ẽm cognoscibilis rōnem (qd est mutare speciē nō rei/sed cognoscibi.sa)ita in appetibilib⁹ duob⁹ modis cōtingit aliqd eē appetitū ꝑ se vel ꝑ aliud.s. ex meritis rei:vt bonū honestū ꝛ amabile ꝑ se/ꝛ vtile ꝑ aliud vel ex pte appetētis: et sic ꝯtingit appetibile ꝓpter se transire in appetibile ꝓpter aliud ꝛ econuerso:vt pꝫ in ꝯuersis appetitib⁹ viētib⁹ fruēdis/ ꝛ fructib⁹ vtēdis. Et sic ꝯtingit vnū appetibile trāsire in spēm alterius appetibilis: nō ẽm mutationem rei sed ẽm mutatiōnē rōnis appetibilis in ordine ad appetētem. Et sic est in ꝓposito/nā quū qs ponit finez in pctō veniali/ puta in vbis iocosis: vba iocosa q ex meritis rei sunt in spē appetibilis ꝓpter aliū/ex mala dispōne appetētis mutantur in appetibile ꝑ se/dū in eis finis ꝯstituit. et sic interuenit ibi mutatio spēi nō ẽm rē appetitā/sꝫ rōnē appetibilis in ordine ad appetētē. Et ꝑ ħ pꝫ rñsio ad obiōnē.nā cuꝫ ħ ꝙ pcm̄ illd mortale ē in illamet ꝛ sola spē in q est veniale ẽm rōnē rei obie/stat qd sit i alia spē ẽm rōnē formalē appetibil⁹ vt sic ꝛ ꝓpterea ꝛ pus nūc dcā sūt vera diuersimode itellecta. Ueritas āt sic dicim⁹:qz circūstātia finis q loquatur cur / sicut duplr supuenit veniali ex gñe faciēdo d vēiali mortale/ita duplr variat spēꝫ ꝓportionalitate suata: vbū nāqz iocosū duplr fit ex fine mortale.p'o ex pte obti:puta si ordiat ad adulteriū. Scdo ex pte agētis: puta si cōstituat in eo finis. ꝛ sicut nūc fit mortale ex pte agentis/ita spēs apponit ex pte appetētis:ita ꝙ d veniali ex gñe fit mortale ex pte agētis et mutat speciē in ordie ad agēs:qd est mutare spēm appetibilis vt sic.

mal.q.7. ar.2.ad 18.ꝛ.ar. 3.ad.9.

¶ Sup artic.6.

In articulo 6o.eiusdē. 88.q. dubium occurrit circa vltima verba corporis articuli scilicet ꝙ per subtractionez deliberationis soluitur spēs actus moralis. si enim hoc est veruꝫ sequitur quod indeliberati motus infidelitatis/adulterij/ furti / et hmōi non sint eiusdem

Universidad de Deusto Biblioteca

speciei cum ipsis peccatis perfectis: cui⁹ oppositum dictū est, et constat esse verū, quia ad obiectū idē tēdunt: et si indeliberāti motus predicti sunt eiusdem speciei cum perfectis, ergo non soluitur species moralium actuū ex subtractione deliberationis. vt in litera nunc dicitur.
¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia iuxta quadruplicē bonitatē actus moralis quadruplex species sumi pōt (vt in.q.18. superius patet) ideo de entitate actus moralis inq̄stū actus moralis est, vere dici pōt ꝙ spēs seu ratio formalis sumitur a ratione deliberata: qm̄ ex hoc habet actus hois ꝙ sit moralis. vñ ista species subalterna puta act⁹ moralis sub genere actus constituitur per esse a ratione deliberata. Et ppter ea actus imperfect⁹ ex defectu deliberationis non est eiusdē speciei vt habens naturam illius speciei, q̄uis sit eiusdē speciei vt tendens ad illam: sicut embrio est in specie ho. generādi. Et soluit̄ ergo species act⁹ moralis vt sic ex subtractiōe deliberationis et eiusdē tñ speciei est act⁹ indeliberatus cū deliberato reductiue: sicut impfecti ad perfectum et via ad termini speciem reducit̄.
¶ In eodē articulo nota rñsionē ad scōm iunctam aurce rñsioni ad primū pcedentis articuli: qm̄ hic habes manifeste, vnde videre potes decisionem superius factam de specieb⁹ peccatoꝝ ex ignorātia.

Imperfectū aūt p aliq̄ additionē pōt ad pfectionē venire. vñ et veniale per h̄ qđ addit̄ ei deformitas ptinēs ad gen⁹ pcti mortalis efficit̄ mortale: sicut cū aliqs dt̄ v̄bū ociosum vt fornicet̄. Sz id qđ ē pfectū nō pt fieri impfectū p additionē, et iō pctm̄ mortale non fit veniale p h̄ ꝙ addit̄ ei aliq̄ deformitas ptinēs ad gen⁹ pcti venialis: non em̄ diminuit̄ pctm̄ ei⁹ q̄ fornicat̄ vt dicat v̄bū ociosū, sed magis aggrauat̄ pp deformitatē adiunctā. ¶ Pōt tñ id qđ est ex gñe mortale eē veniale pp imperfectionē act⁹: q: nō pfecte ptingit ad rōnē act⁹ moralis: cū non sit deliberat⁹, sed subit⁹: vt ex dictis pz. et h̄ fit p subtractionē quādā. s. deliberate rōnis. et q: a rōne deliberata hz speciē moralis actus, inde est qđ per talem subtractionē soluitur species.

Ad primū ḡ dōm, qđ veniale differt a mortali sicut impfectū a pfecto, vt puer a viro. fit aūt ex puero vir, sz nō ꝯuertit̄. vñ rō nō cogit. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ si sit talis ignorātia q̄ pctm̄ oīno excuset (sicut est furiosi vel amētis) tūc ex tali ignorātia fornicationē cōmittēs nec venial̄r nec mortal̄r peccat. Si v̄o sit ignorātia nō iuincibil̄. tūc ignorātia ipa ē pctm̄: et ꝯtinet in se defectū diuini amoris, inq̄stuz negligit hō addiscere ea p q̄ pt se in diuino amore ꝯseruare. ¶ Ad tertiū dōm, qđ sicut Aug. dt̄ in lib. ꝯ mēdaciū. Ea q̄ sunt fz se mala nullo fine bñ fieri pñt homicidiū autē est occisio inocētis: et h̄ nullo mō bene fieri pt. Sz iudex q̄ occidit latronē, vl̄ miles q̄ occidit hostem reipublice non appellantur homicide: vt Aug. dicit in lib. de libe. arbi.

¶ De pctō veniali fm se. Questio.89.

Deinde Cōsiderādū est de pctō veniali fz se. ¶ Et circa h̄ q̄runt̄ sex. Primo, vtrū pctm̄ veniale causet maculā i aia. Scdo, de distōne pcti venial̄ put figurat̄ p lignū fenū et stipulā. 1. cor. 3. Tertio, vtrū hō in statu innocētie potuerit peccare venial̄r. Quarto, vtrū angelus bon⁹ vel malus possit peccare venial̄r. ¶ Quinto, vtrū p̄mi mot⁹ infideliū sint pctā venialia. ¶ Sexto, vtrum veniale possit eē in aliquo sil̄ cū solo pctō originali.

¶ Utrum peccatū veniale causet maculam in anima. Arti.1.

3.q.87. ar.2. ad 3. et 4.d. 16.q.2. ar.1.q.2 ad 3. et q 2. ad 3. et q.3. ad 1. et ar.2.q 1. ad 1. Et mal. q.7. art. 11. cor. Et psal. 14. co.2.

Ad primū Sic pceditur. Uf ꝙ pctm̄ veniale causet maculā in aia. Dicit em̄ Aug. in li. de pnia: qđ pctā venialia si multiplicent̄ decorē nr̄m ita exterminānt. vt a celestis spōsi amplexib⁹ nos separēt: sz nihil aliđ est macula q̄ detrimētū decoris. Ergo pctā venialia cānt maculā in aia. ¶ P̄. Pctm̄ mortale cāt maculā i aia ppter inordinationē act⁹ et affect⁹ ipsi⁹ peccātis: sz in pctō veniali est q̄dā deordinatio act⁹ et affect⁹. Ergo pctm̄ veniale cāt maculā in aia. ¶ P̄. Macula aie cātur ex ꝯtactu rei tpalis p amorē: vt supra dictū est: sz in pctō veniali aia iordinato amore ꝯtigit rē tpalē. Ergo pctm̄ veniale inducit maculā in aia.

Sed ꝯ Est, ꝙ dr̄ eph. 5. Ut exhiberet ipe sibi gl'iosā eccl'iā nō hñtem maculam, aut rugam: glos. i. aliqđ peccatum criminale. Ergo ꝓpriū pcti mortalis esse videtur qđ maculā in anima causet.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut ex dict̄ pz, macula ipōrtat detrimētū nitoris ex aliq̄ ꝯtactu: sic̄ i corpalib⁹ pz ex q̄b⁹ p silr̄itudinē nomē macule ad aiā trāsfert̄. Sic aūt i corpe est duplex nitor. vn⁹ q̄dē ex itrīseca dispōne mēbroꝝ et coloris: ali⁹ āt ex exteriori claritate supueniēte. ita ēt i aia est duplex nitor. Un⁹ q̄dē hitual̄ q̄si itrīsec⁹. Ali⁹ aūt actual̄ q̄si exterior fulgor. Pctm̄ aūt veniale ipedit q̄dē nitorē actualē, nō tñ hitualē: q: nō excludit neq̄ diminuit hitū charitatis et aliaꝝ v̄tutū (vt ifra patebit) sz solū ipedit eaꝝ actū. macula aūt ipōrtat aliq̄d manēs i re maculata: vñ magis vr̄ ptinere ad detrimētū hitual̄ nitoris q̄ actualis. vñ ꝓprie loquēdo pctm̄ veniale nō cāt maculā i aia. Et si alicubi dicat̄ maculā iducere, h̄ est fm q̄d, inq̄tū, impedit nitorē q̄ est ex actib⁹ v̄tutum.

Ad primū ḡ dōz, ꝙ aug. loq̄t̄ i eo casu i q̄ mlta pctā venialia dispositiue iducūt ad mortale. al̄r aūt nō separarēt ab āplexu celestis spōsi. ¶ Ad fm dōm, ꝙ inordinatio act⁹ in pctō mortali corrūpit hitū v̄tutis, nō aūt in pctō veniali. ¶ Ad 3m dōm, ꝙ i pctō mortali aia p amorē ꝯtingit rē tpalē q̄si finē: et p h̄ total̄r ipedit̄ influx⁹ splēdoris gr̄e q̄ ꝓuenit in eos qui deo adherent vt vltimo fini per charitatē, sed in pctō veniali nō adheret homo creature tanq̄ fini vltimo. vñ non est simile.

¶ Utrū ꝯuenient̄ pcā vēialia p lignū fenū et stipulā dsignet̄. ar.2.

4.dī.21 q.1.ar.2 qō.2.1c cor.et q. 2.0.ad 1. 46.q.2 ar.3.q.3. ad3.

Ad scōm Uf ꝙ icōuenient̄r pctā venialia p lignū, fenū et stipulā designet̄. Lignū em̄ fenū et stipula dnr̄ supedificari spūali fundamēto, sz pctā venialia sunt p̄ter spūale edificiū: sicut ēt q̄lz false opiniōes sunt p̄ter sciam. Ergo pctā venialia nō ꝯuenient̄r designant̄ p lignū, fenū et stipulā. ¶ P̄. Ille q̄ edificat lignū, fenū et stipulā, sic salu⁹ erit q̄si p ignem, sed q̄nq̄ ille q̄ cōmittit pctā venialia nō erit salu⁹ ēt p ignē: puta cū pctā venialia ineniunt̄ i eo q̄ decedit cū pctō mortali. Ergo incōuenient̄r p lignū fenū et stipulā pctā venialia designātur. ¶ P̄. Scōm apl̄m alij sunt q̄ edificāt aurū, argētū, lapides p̄tiosos. i. amorē dei et p̄ximi et bona opa, et alij q̄ edificāt lignū, fenū et stipulā. sz pctā venialia cōmittūt ēt illi q̄ diligūt deū et p̄ximū, et bona opa faciūt. dr̄ em̄. 1. Jo. 2. Si dixerim⁹ q: pctm̄ nō habemus, nosipsos seducim⁹. Ergo nō ꝯuenient̄r designant̄ pctā venialia p ista tria. ¶ P̄. Multo plures differētie et grad⁹ sunt pctoꝝ venialiū q̄ tres. ḡ incōuenient̄r sub his trib⁹ cōprehēduntur.

Sed ꝯ Est, ꝙ apl's. 1. ad cor. 3. dt̄ de eo q̄ superedificat lignū, fenū et stipulā, ꝙ salu⁹ erit q̄si p ignē, et sic patiet̄ penā, sz nō eternā. reat⁹ autē pene tpalis ꝓprie pertinet ad pctm̄ veniale. vt dictū est. Ergo p illa tria signt̄ pctā venialia.

Rñdeo Dōm, ꝙ q̄dā itellexerūt fundamētū eē fidē iformē: sup quā aliq̄ edificāt bona opa, q̄ figurant̄ p aurū, argētū et lapides p̄tiosos, q̄dā v̄o pctā ēt mortalia: q̄ figurant̄ fm eos p lignū, fenū, et stipulā. Sz hāc expōnē iprobat Augu. i lib. de fide et opib⁹: q: vt apl's dt̄ ad gal̄. 5. Qui opa carnis facit regnū dei nō ꝯsequet̄, qđ est saluū fieri. Apl's aūt dt̄ ꝙ ille q̄ edificat lignū fenū et stipulā salu⁹ erit q̄si p ignē. vñ nō pōt intelligi ꝙ p lignū, fenū et stipulā pctā mortalia designent̄. Dicūt ḡ q̄dā, qđ p lignū, fenū et stipulā signt̄ opa bona q̄ supedificant̄ q̄dē spūali edificio, sz tñ cōmiscēt se eis pctā venialia: sicut cum aliqs hz curā rei familiaris, qđ bonū est, cōmiscet se superfluus amor, vel vxoris, vel filioꝝ, vel possessionū: sub deo tñ, ita. s. ꝙ p his hō nihil vellet facere ꝯ deū. Sed h̄ iterū nō vr̄ ꝯuenienter dici. Manifestū est em̄ ꝙ oīa opa bona referunt̄ ad charitatē dei et p̄ximi. vñ ptinēt ad aurū, argētū et lapides p̄tiosos. non ḡ ad lignū, fenū et stipulā. ¶ Et iō dōm est, ꝙ ipsa pctā venialia q̄ admiscēt se ꝓcurātib⁹ terrena signt̄ p lignū, fenū et stipulā. sicut enim hmōi ꝯgregant̄ in domo, et nō pertinēt ad subam edificij, et pñt cōburi edificio remanēte: ita etiā pctā venialia multiplicant̄ in hoie manēte spirituali edificio, et pro istis patitur ignē, vel temporalis tribulationis in hac vita, vel purgatorij post hanc vitā, et tamen salutem consequitur eternam.

Ad primū ḡ dōm, ꝙ pctā venialia nō dnr̄ superedificari spūali fundamēto q̄si directe supra ipz posita, sz q: ponūt̄ iuxta ipm̄: sicut accipit̄ ibi. Sup flumina babylonis. i. iuxta. q: pctā venialia nō destruūt spūale edificiū: vt dictū est. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ nō dr̄ de q̄cūq̄ edificāte lignū, fenū et stipulam, ꝙ saluus sit q̄si p ignē: sed solū de eo q̄ edificat supra fundamētū, qđ q̄dē nō est fides informis: vt q̄dā estimabāt: sed fides formata charitate: fm illud ephe. 3. In charitate radicati et fundati. Ille ergo qui decedit cū pctō mortali et venialib⁹ hz quidem lignum, fenum et stipula, sed non sunt superedificata supra fundamentum spirituale, et ideo non erit saluus sic quasi per ignem. ¶ Ad tertium dicēdum, qđ illi qui sunt abstracti a cura

temporalium rerū, etsi aliq̄n venial̄r peccent: tamē leuia pctā venialia committunt: et frequētissime p feruorē charitatis purgantur. vñ tales nō supedificāt venialia: q: in eis modicū manēt: sz peccata venialia ipsoꝝ qui circa terrena occupant̄ diutius manent: q: nō ita frequēter recurrē pñt ad huiusmodi pctā venialia delenda p charitatis feruorē. ¶ Ad quartum dōz, ꝙ sic̄ phs dicit i. 1. de celo. Oia trib⁹ icludunt̄. s. pricipio, medio, et fine: et fz hoc oēs ḡdus vēialiū pctoꝝ ad tria reducunt̄. s. ad lignū quod diutius manet in igne: ad stipulā q̄ citissime expedit̄: ad fenū qđ medio modo se hz fz. n. ꝙ pcā vēialia st̄ maioꝝ vel mioꝝ adherentie vel grauitatis citius vel tardius per ignem purgantur.

¶ Utrū hō in statu inocētie potuerit peccare venial̄r. Art.3.

2.d.21. q.1.a.3. et 3.d. 3.a.4. ad 4m. Et mal. q.7.a.8. 2.d.2. q.5.a.1.c.

Ad tertiū Sic pcedit̄. Uf ꝙ hō in statu innocētie potuerit peccare venialiter: q: sup illō. 1. ad thimo. 2. Adam non est seductus, dic̄ glo. Inexpt⁹ diuine seueritatis i eo falli potuit: vt credēt veniale esse cōmissum: sz h̄ nō credidisset nisi venialiter peccare potuisset. Ergo venialiter peccare potuit non peccādo mortal̄r. ¶ P̄. Aug. dic̄. 2. sup gen. ad l̄raz. Non est arbitrādū ꝙ eēt hoiē delecturus tētator, nisi p̄cessisset in anima hois quedā elatio cōprimēda, elatio aūt delectionē precedens q̄ fcā est p pctm̄ mortale, nō potuit eē nisi pcm̄ veniale. Similiter ēt in eodē aug. dic̄. ꝙ virū solicitauit aliq̄ experiendi cupiditas cum mulierē vidisset sūptu vetito pomo nō eē mortuam: vr̄ ēt fuisse in eua aliqs infidelitatis mot⁹ in q̄ꝙ, ꝙ de v̄bis domini dubitauit: vt pz per h̄ qđ dixit. Ne forte moriamur: vt hr̄ gen. 3. hec autem videnr̄ venialia pctā. Ergo hō potuit venial̄r peccare antequam mortal̄r peccaret. ¶ P̄. Pctm̄ mortale magis opponitur itegritati p̄mi stat⁹ q̄ pctm̄ veniale: sz hō potuit peccare mortaliter, nō obstāte itegritate primi status. Ergo ēt potuit peccare venialiter.

Sed ꝯtra Est, ꝙ cuilibet pctō dbet̄ aliq̄ pena: sz nihil penale esse potuit in statu inocētie: vt aug. dic̄. 24. de ci. dei. ḡ nō potuit peccare aliquo pctō quo nō eijceret̄ ab illo integritatis statu: sed pctm̄ veniale nō mutat statum hois. Ergo nō potuit peccare venialiter.

Rñdeo Dicendum, ꝙ cōiter ponit̄ ꝙ hō i statu inocētie non potuit venial̄r peccare, h̄ ēt nō est sic intelligendum q̄si id quod nobis est veniale si ipse cōmitteret eēt sibi mortale propter altitudinē sui stat⁹: dignitas. n. psone est q̄dā circunstantia aggrauās pcm̄, nō tñ trāsfert in aliā spēm: nisi forte superueniente deformitate iobediētie, vel voti. vel alic⁹ huiusmodi. Qđ i ꝓposito dici nō pt: vñ id qđ est de se veniale non potuit transferri in mortale pp dignitatem p̄mi status. sic ergo intelligendum est ꝙ nō potuit peccare venial̄r: q: nō potuit esse vt committeret aliq̄d qđ eēt de se pctm̄ veniale antequam integritatem p̄mi status ꝯmitteret peccando mortal̄r. ¶ Cuius rō ē quia peccatum veniale in nobis contingit, vel propter ipfectionē act⁹: sicut subiti mot⁹ in gñe pctoꝝ mortaliū, vel pp inordinationē existētē circa ea q̄ sunt ad finē seruato debito ordine ad finē. vtrūq̄ aūt hoꝝ ꝯtigit ꝓpter quēdā defectū ordis ex eo ꝙ inferi⁹ nō ꝯtinet̄ firmiter sub supiori: ꝙ em̄ in nobis isurgat subitus mot⁹ sensualitatis, ꝯtingit ex h̄ ꝙ sensualitas nō est oīno subdita rōni. Qđ v̄o insurgat subit⁹ mot⁹ in rōne ipsa, ꝓuenit in nobis ex h̄ ꝙ ipsa executio act⁹ rōnis nō subdit̄ deliberationi, que est ex altiori bono: vt supra dictū est. Qđ v̄o hūan⁹ anim⁹ inordinet̄ circa ea q̄ sunt ad finē seruato debito ordine ad finē, ꝓuenit ex hoc ꝙ ea q̄ sunt ad finē nō ordinant̄ ifallibil̄r sub fine q̄ tenet summū locū q̄si pncipiū in appetibilib⁹: vt supra dcm̄ est. In statu aūt inocētie (vt in p̄ habitū est) erat ifallibilis ordis firmitas, vt sp̄ inferi⁹ ꝯtineret̄ sub supiori q̄diu summū hois ꝯtineret̄ sub deo: vt ēt Aug. dt̄. 14. de ciui. dei, et iō oportebat ꝙ iordinatio in hoie nō eēt nisi inciperet ab h̄ ꝙ summū hois nō subderet̄ deo: qđ fit per pctm̄ mortale. Ex quo patet ꝙ homo in statu innocentie non potuit peccare venialiter anteq̄ peccaret mortaliter.

Ad primū ḡ dōm, ꝙ veniale nō sumit̄ ibi fm qđ nunc de veniali loq̄mur: sed dr̄ veniale qđ est facile remissibile. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ illa elatio que p̄cessit in aio hois fuit p̄mū hois pctm̄ mortale: dr̄ aūt p̄cessisse delectionē ei⁹ i exteriorē actū pcti. Hmōi aūt elationē subsecuta est, et experiēdi cupiditas in viro et dubitatio in muliere: q̄ ex h̄ solo in quādā aliā elationē ꝓrupit ꝙ p̄cepti mētionem a serpente audiuit q̄si nollet sub p̄cepto ꝯtineri. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ pctm̄ mortale intantū opponit̄ integritati primi stat⁹ qđ corrūpit ipm̄: qđ pctm̄ veniale facere nō pōt, et q: nō pōt simul esse quecūq̄ inordinatio cum integritate primi status, ꝯñs est qđ primus homo non potuerit peccare venialiter anteq̄ peccaret mortaliter.

¶ Utrum angelus bonus vel malus possit peccare venialiter. Arti.4.

Ad q̄rtū Sic procedit̄. Uf qđ angel⁹ bon⁹ vel malus possit peccare venial̄r. Hō em̄ cū angelis cōuenit in supiori aie pte q̄ mens vocat̄: fm illud greg. in hom. Hō intelligit cū angelis: sed hō fm superiorē ptē aie pōt peccare venial̄r. Ergo et angel⁹. ¶ P̄. Quicūq̄ pōt qđ est pl⁹, pōt ēt qđ est min⁹: sz angelus potuit diligere bonū creatū plus q̄ deū, qđ fecit peccādo mortal̄r. Ergo ēt potuit bonū creatū diligere infra deū inordinate venial̄r peccādo. ¶ P̄. Angeli mali videntur aliq̄ facere q̄ sunt ex gñe suo venialia pctā ꝓuocando hoies ad risum, et ad al's hmōi leuitates: sed circūstantia psone non facit de veniali mortale: vt dictū est: nisi speciali prohibitione superueniēte: qđ nō est in proposito. Ergo angelus potest peccare venialiter. mal̄.q.7 ar.9.

Sed cōtra Est, ꝙ maior est perfectio angeli q̄ pfectio hois in p̄io statu: sed hō in primo statu non potuit peccare venialiter. Ergo multo minus angelus.

Rñdeo Dōm, ꝙ intell's angeli sicut in p̄io dictū est, nō ē discursiuus: vt scz ꝓcedat a pncipijs in concl'ones, seorsum vtrūq̄ intelligēs sicut in nobis cōtingit. vñ opz ꝙ q̄cunq̄ ꝯsiderat cōcl'ones cōsideret eas put sunt in pncipijs. In appetibilibus aūt, sicut multotiēs dictū est, fines sunt sicut pncipia, ea v̄o q̄ sunt ad finē sunt sicut cōcl'ones. vñ mens angeli nō fert̄ in ea que sunt ad finē, nisi fm ꝙ stāt sub ordine finis: pp hoc ex nā sua hñt ꝙ nō possit in eis eē deordinatio circa ea q̄ sunt ad finē, nisi simul sit deordinatio circa finē ipm̄ qđ est per pctm̄ mortale. Sz angeli boni nō mouentur in ea q̄ sūt ad finē, nisi in ordine ad finē debitū q̄ est de⁹, et pp h̄ oēs eoꝝ act⁹ sūt act⁹ charitatis, et sic in eis nō pōt eē pcm̄ veniale, angeli vero mali in nihil mouentur nisi in ordine ad finem pcti superbie ipsoꝝ: et ideo in oibus peccant mortaliter quicūq̄ ꝓpria voluntate agūt. Secus aūt est de appetitu naturalis boni qui est i eis: vt in p̄io dictū est.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ hō cōuenit q̄dē cū angelis i mēte, siue in itellectu: sz differt i mō intelligēdi vt dictū est. ¶ Ad fm dōm, ꝙ angelus non potuit minus diligere creaturam q̄ deum, nisi simul referens eam in deū sicut in vltimū finē, vel aliquem finē inordinatum, ra-

¶ Super questionis.89. articulum.3.

Omissis articulis p̄mis.q.89. in.3. arti. dubiū occurrit ex sco. in 21. di. scōi sen. tenēte ꝙ i statu inocētie potuit hō peccare venial̄r absq̄ mortali p. tō: arguitq̄ q̄tuor ad h̄. p⁹ q: donū originalis iustitie nō pfecti⁹ ꝯiūgebat hoiē vltio fini q̄ q̄cūq̄ gr̄a gratū faciēs ꝯiūgit nūc viatorē: sz cū gr̄a q̄cūq̄ viatoris nūc stat veniale pctm̄ q: si dixerim⁹ q: pctm̄ non habem⁹ etc. ḡ. Preterea. Adā tūc potuit cōmittere veniale ex gñe puta dicere v̄bū ociosum. ḡ. Preterea. Seq̄ret̄ ꝙ mortale et veniale eē repugnarēt rectitudini stat⁹ inocētie: q: vtrūq̄ est ei ipōle et corrūpet eū. Preter ea. Ab extremo ad extremū nō fit trāsitus nihil p mediū: sz veniale mediū est inter iustitiā et mortale. ḡ.
¶ Ad p̄m hoꝝ dr̄ qđ peccat fm nō cām vt cām: et fm figurā dictiōis mutādo sic vel pl'a in magis, vel ecōuerso. iustitia em̄ originalis nō q: magis sed q: sic vel plurib⁹ modis cōiūgebat vltio fini repugnat peccato veniali: q: sic cōiūgebat vltio fini vt oio infer⁹ infallibil̄r ordinaret̄ sub suo superiore. Et cū ꝯ hanc rōnē istat sco. q: pctm̄ veniale cōmittit̄ ēt i pte supiori: vt pz d p̄mis motib⁹ ifidelitatis: pz rñ⁹ ex l̄ra. s. qđ ipa ps supior vt hñs mot⁹ indelibatos hz rōnē iferioris respectu sui ipsi⁹ vt deliberās ē. vñ p iferi⁹ et supius h̄: nō ipse ptes aie itelligēde, sūt sed officia: ita ꝙ ille stat⁹ hēat ꝙ q̄diu supmū offm̄ deo suberat, inferiora officia cuiuscūq̄ ptis sine ifallibili ordine recte superiori officio subdebātur. vñ sco. ab offō ad portionē aie declinauit. Et qm̄ h̄ doctria (vt pz in l̄ra ex Aug. 14. de ciui. dei) est recta sic exponit̄: q: apud ipsum inferi⁹ et superi⁹ offō distiguūtur. ¶ Ad fm dr̄ qđ Adā in illo statu nō potuit dicere v̄bū ociosū pp rōnē dictā anteq̄ peccasset mortal̄r. ¶ Ad tertiū negatur seq̄la. et ad pbationē dr̄, ꝙ lz vtrūq̄ sit ei impol'e: mortale aūt vltra hoc est corruptiuū illius status, veniale aūt nō: vt in l̄ra dr̄ in rñsione ad tertium.
¶ Ad quartū dr̄ qđ maior est vera vbi est vere medium essentialiter ordinatum veniale autē nō est medium fm veritatem sed extremū: sub malo nāq̄ et pctō et huius clauditur vtrūq̄ peccatum mortale. s. et veniale: iustitia autem est sub altero extremo. s. bono recto et huiusmodi.

¶ Super arti.4.

In artic. quarto aduerte duo. Primo ꝙ anthor plus determinat q̄ q̄situm erat: nā rō allata in litera nō solū cōcludit de angelo bono et malo, sed absolute: qm̄ super conditione sue nature fundatur. Scdo qđ aliud est loqui de peccare mortal̄r, et aliud de demereri: sicut aliud est loq̄ de actu charitatis, et aliud de merito: qm̄ meritū et demeritū viatoris sunt; q: in expectatione consistūt.

Universidad de Deusto Biblioteca

male aũt ⁊ bñ agere/volũtarie agẽtis sunt: pp qđ lꝫ demones i oib⁹ suis actib⁹ peccẽt mortalr/nõ tñ demerent: q: ex viam iam in termino sunt.

¶Super articulum. 5.

In ar. 5. nota titulũ ꝙ loqͭ tm̃ de p̃mis motib⁹ sensualitatꝫ ⁊ nõ de oib⁹ motib⁹ ifideliũ: ⁊ nõ mirerꝫ si differo disputationẽ de alijs in locum proprium.

¶Super arti. 6.

In artic. 6. eiusdẽ. 89. q. dubium duplex occurrit circa illa v̄ba: multo magis excusat eũ a pctõ veniali ⁊c. p̃m q: aut auctor itẽdit simplr õ veniali/aut tm̃ õ veniali ex gñe. si simplr falsum est ꝙ defect⁹ rõnis excusans a mortali excuset a veniali: vt ptꝫ in p̃mis motibus q̃s defect⁹ rõnis deliberãtis excusat a mortali ⁊ nõ a veniali. si de veniali ex gñe tm̃ nõ īfert intẽtũ: ꝙ originale cũ veniali solo nõ inueniri possit: dicet enĩ q̃spiã qđ puer in origiali exñs añ plenũ vsũ liberi arbi. incipiẽs aliq̃liter iniuti libero arbit. vt ꝯtingit i somnolẽtis peccare põt appetendo aliqđ delectabile illicitũ puta ꝯcubitũ puelle: qđ ꝓpter ipfectionẽ act⁹ indeliberati erit veniale.

22. qõ. 158. art. 2. ad 3. Et 2. di. 24. q. 3. ar. 2. cor. ⁊ 3. d. 23 q. 1. ar. 3. qõ. 1. ad 3. ⁊ 4. d. 33. q. 1. ã. 3. qõ. 2. ad 3. Et v̄i. q. 26 ar. 6. ad 16. Et mal. q. 7. art. 8. ⁊ quol. 4. arti. 21. Et ro. 8. p̃n°.

¶Scđm dubiũ ẽ. vñ vꝫ ly multo magis: vr̃ enĩ aut eq̃le attendendo ad vsuꝫ rõnis/aut min⁹ attẽdẽdo ꝙ minus reqrit ad faciendũ aliqđ ipfectũ q̃ȝ pfectũ (pctm̃ enĩ mortale ꝯstat eẽ pfectũ/⁊ veniale ipfectũ) ⁊ qđ nõ oẽ excusans a maiore excusat a minore: vt pꝫ i ifidelib⁹/q̃ excusant ab ifidelitatis pctõ si nihil audierũt/et nõ ab alijs a q̃b⁹ cauerẽt si essent xp̃iani. ¶Ad hec dubia dr/qđ quũ in lr̃a explicite dicat multo magis excusat a veniali si cõmittat aliqđ qđ sit ex gñe suo tale. dubiũ nõ est qđ de veniali ex gñe i illis v̄bis loqͭ/⁊ intendit ꝙ puero cõmittẽte aliqđ mortale ex gñe et aliqđ veniale ex gñe si defect⁹ etatis excusat eũ a mortali/excusat etiam a veniali ⁊ multo magis. Et ꝙ excuset etiã a veniali in promptu est rõ: q: vtrũq; libertatẽ exigit/⁊ ꝯuenit in hoc qđ est fieri posse deliberate ⁊ indeliberate: põt enĩ q̃s deliberate v̄bũ otiosum dicere ⁊ hr̃e primũ motuꝫ ad dõm illud ⁊ desistere. vñ si impedita libertas excusat ab actu mortali/q: ꝯstituit ipm ex morale gen⁹/excusat q̃ȝ eadem rõne ab actu veniali/q: ex morale q̃ genus ꝯstituit ipm. Qđ aũt multo magis excuset a veniali rõ est: q: in maiori includit min⁹. ꝯstat aũt ꝙ ceteris parib⁹ ex parte agẽtis pctm̃ veniale ⁊ mortale ex gñe se hñt sicut maius ⁊ min⁹: ꝓpter qđ si ipedimẽtũ libertatis sat est ad faciẽdũ ꝙ actus tã malus. s. ex gñe mortalis cõmissus a puero sibi nõ imputet a fortiori sufficit ad faciẽdũ ꝙ act⁹ min⁹ malus ei nõ imputet: sicut si q̃s in bello occidẽdo excusat ab homicidio/depredãdo excusat a rapina eadẽ rõne. Et quũ ꝯ hanc rñsionẽ obijcit: q: nõ hr̃ intẽtũ vniuersaliter de oi pctõ veniali. rñdetur qđ ex hoc hr̃ intẽtũ vniuersaliter: q: pctm̃ veniale ex impfectione actus p̃supponit libertatẽ sufficiẽtẽ ad pctm̃ mortale: q: p̃supponit ꝙ possit a libera rõne impediri. vñ puero q̃ a cõmisso actu mortali excusat ꝓpter defectũ libertatis/non imputat et q̃cũq; mot⁹ in actũ pcti mortalis vel venialis ꝓpter defectũ libertatis exacte ad ꝓueniẽdũ ipediẽdũ ⁊ dñandũ his motib⁹. Et sic ẽẽt de somnolẽto si nulla p̃cessisset culpabilis occasio vel superfluitatis somni vel occurrẽtis cogitatiõis/q̃ in ꝓposito nõ hñt locũ: q: defect⁹ etatis ꝓhibẽs libertatẽ inculpabilis oĩno est. Sufficiẽter igiť author docuit de pfectis actib⁹ moralib⁹ in gñe moralis ⁊ venialis tractãs/vt ex illis impfectos etiã scirem⁹: vt declaratũ est. ¶Ad obiones aũt ꝯ scđm dubiũ dr/qđ lꝫ ad peccãdũ venialiter min⁹ libertatis sufficiat i exercitio q̃ȝ in mortali / q: absq; deliberatione peccat venialr/non tñ min⁹ sufficit i facultate: q: nõ peccat venialiter absq; libera facultate dñandi sup singulos mot⁹: q̃ facultas absq; plena libertate nõ est. Nec recte istat ꝯ illã regulam: excusans a maiore/excusat a minore: q̃m itelligiť ceteris parib⁹/ꝯstat aũt ꝙ non sunt cetera paria in instãtia: q: lumẽ rõnis est in ifidelib⁹ ostẽdẽs illis bona moralia/q̃ nõ sequunť. vñ illi q̃ excusant a pctõ ifidelitatis qđ est maius/excusantur q̃ȝ a pctõ obmissionis sacre fidei nõ recipiẽdo qđ ẽ min⁹/q: h̃ cetera sũt paria: neutrũ enĩ est alias cognitũ ⁊c. nõ a pctõ fornicatiõis: qđ est rõne nãli p̃hibitũ. ¶In eodẽ. 6. arti. q. 89. circa illa verba. primũ qđ tũc hoi cogitãdũ occurrit est deliberare de seipso. dubia duo occurrũt. Primũ est/an h̃ intelligat de facto / an de debito. i. an ita sit qđ hoi incipiẽti hr̃e vsuꝫ liberi arbi. occurrat de facto h̃ cogitatio/ an occurrere debeat: q: s. teneť ad h̃ cogitãdũ. Si enĩ intelligitur qđ de facto ita est/ in primis falsuꝫ assumit. nã primũ occurrẽs est bonũ qđ nãlr appetiť/deide h̃ aut volũtarie dr/aut ꝓpť rõnẽ in rñsiõe ad tertiũ allatã / q: s. finis est prior in intẽtiõe: ipse aũt met est finis ad quẽ alia ordinat. Sꝫ hec rñsio nõ ꝯcludit illđ / tũ q: falsum est qđ ipsemet sit finis/cuꝫ sit pp aliud/ tũ q: e h̃ ꝙ ipsemet occurrit vt finis non sequit ꝙ de ipso sit deliberatio. Demũ q: nõ experimur in nobis ꝙ nobis primo hec cogitatio occurrat. ¶Si aũt intelligiť de debito/ꝓbãdũ esset hoc. Et si rõ in lr̃a posita afferť/tũc insurgit scđm dubiũ: q: aut intẽdit ꝙ ipsemet primo occurrit/vt finis/aut vt ad finẽ. Si vt finis/nõ opꝫ ꝙ deliberet de seipso: sꝫ sufficit ꝙ nõ amet se plusq̃ȝ deũ. Et sic nullo p̃cepto affirmatiuo tenebiť p tũc ad ordinãdũ seꝫ negatiuo. s. nõ inordinate amãdum se: cui⁹ obseruatio stat cũ pctõ veniali/⁊ volũtate studẽdi in grãmatica sicut ad finẽ/⁊ sic verba corporis articuli ꝯsonãt. s. deliberare de seipso/sꝫ rõ allata in lr̃a in rñsione ad tertiũ nihil vꝫ: ⁊ cũ sola sit allata / oia sine rõnis fundamẽto restãt. ¶Ad has dubitationes simul rñdẽdo dr/ꝙ v̄ba lr̃e intelligunť non solũ de debito sꝫ de facto/⁊ de seipso quodãmõ vt fine/⁊ quodãmõ vt ad finẽ. ¶Ad cui⁹ euidẽtiã aduertẽdũ est/ꝙ in occurrẽte primo fine inueniũtur duo. s. qđ appetiť ⁊ cui appetiť. primũ est amatum amore concupiscentie. secũdum amore amicitie. Et quia amabile quidem bonum/ vniuscuiusq; autem proprium: ⁊ amicabilia que sunt ad alios veniunt ex amicabili ad se. primum cui appetitur est ipsemet appetens: et quia concupitum ordinatur ad amatum amicitia/et non econuerso/ideo primus simpliciter

tione iã dicta. ¶Ad tertiũ dõm. qđ oia illa que videnť esse venialia demones ꝓcurant vt hoies ad sui familiaritatẽ attrahant, ⁊ sic deducant eos in pctm̃ mortale: vñ in oibus mortalr peccant ꝓpter intentionem finis.

¶Utrũ primi motus sensualitatis in fidelibus sint peccata mortalia. Arti. 5.

Ad quintũ sic pcedit. Ur ꝙ p̃mi mot⁹ sensualitatis in infidelib⁹ sint pctã mortalia. Dicit enĩ apl's ad ro. 8. ꝙ nihil est dãnationis his q̃ sunt in xp̃o iesu, q̃ nõ p̃m carnẽ ambulãt, ⁊ loqͭ ibi de ꝯcupiscẽtia sensualitatis: vt ex p̃missis appet. hec ḡ cã est q̃re ꝯcupiscere nõ sit dãnabile his q̃ nõ p̃m carnẽ ambulãt ꝯsentiẽdo scꝫ ꝯcupiscẽtie, q: sũt in xp̃o iesu: sꝫ fideles nõ sunt in xp̃o iesu. Ergo in infidelib⁹ est dãnabile. primi igiť motus infideliũ sunt pctã mortalia. ¶P̃. Anselmus dicit in libro de grã ⁊ libe. arbi. Qui nõ sunt in xp̃o sentientes carnẽ sequunť dãnationẽ, etiã si nõ p̃m carnẽ ambulãt: sꝫ dãnatio nõ debeť nisi pctõ mortali. ḡ cũ hõ sentiat carnẽ p̃m primũ motũ ꝯcupiscẽtie, vr̃ ꝙ prim⁹ mot⁹ ꝯcupiscẽtie in infidelib⁹ sit pctm̃ mortale. ¶P̃. Anselm⁹ dicit in eodẽ libro, Sic est fact⁹ hõ, vt ꝯcupiscẽtiã sentire non deberet. hoc aũt debitũ vr̃ hoi remissuꝫ per gratiã baptismalẽ quã infideles nõ hñt. Ergo q̃cunq; infidelis cõcupiscit etiam si nõ cõsentiat peccat mortalr ꝯ debitũ faciens.

Sed ꝯ Est, qđ dr̃ act. 2. Nõ est personarũ acceptor deus. qđ ergo vni nõ imputat ad dãnationẽ, nec alteri. sed primos motus fidelib⁹ nõ imputat ad dãnationem. Ergo etiam nec infidelibus.

Rñdeo Dõm, ꝙ irrõnabilr dr̃ ꝙ primi mot⁹ infideliũ sint pctã mortalia si eis nõ ꝯsentiant. ⁊ hoc pꝫ duplr. Prio q̃dẽ, q: ipsa sensualitas nõ põt eẽ sbm pcti mortalis: vt supra est habitũ. est aũt eadẽ nã sensualitatis in ifidelib⁹ ⁊ fidelib⁹. vñ nõ põt esse ꝙ solus mot⁹ sensualitatis in ifidelibus sit pctm̃ mortale. Alio mõ ex statu ipsi⁹ peccãtis: nũq; enĩ dignitas psone diminuit pctm̃, sꝫ magis auget: vt ex supradictis pꝫ, vñ nec pctm̃ est min⁹ in fideli, q̃ȝ in ifideli, sꝫ multo maius. Nã ⁊ ifideliũ pctã magis merent veniã ꝓpter ignorantiã: p̃m illud. 1. ad thim. 1. Misericordiã dei ꝯsecut⁹ sum, q: ignorãs feci in incredulitate mea, et pctã fideliũ aggrauant pp grẽ sacrã: p̃m illđ heb. 10. Quãto magis putatis deteriora mereri supplicia qui sanguinem testamenti in quo sanctificatus est pollutum duxerit.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ apl's loquitur de dãnatiõe debita pctõ originali q̃ auferť p gratiã Jesu xp̃i q̃uis maneat ꝯcupiscẽtie fomes. vñ h̃ ꝙ fideles ꝯcupiscũt, nõ est in eis signũ dãnatiõis originalis pcti: sicut est in ifidelib⁹. Et h̃ ẽt mõ intelligẽdũ est dictũ anselmi. ¶Uñ ptꝫ solu ad scđm. ¶Ad tertiũ dõm ꝙ illđ debitũ nõ cõcupiscẽdi erat per originalẽ iustitiã. vñ id qđ opponiť tali debito non ꝑtinet ad pctm̃ actuale, sed ad pctm̃ originale.

¶Utruꝫ pctm̃ veniale possit esse in aliquo cum solo originali. Arti. 6.

3. q. 90. ar. 4. ad 3. 2. 2. di. 28. ar. 5. et ad 3. et di. 42. q. 1. arti. 5. ad 7. Et 4. d. 45 q. 1. ar. 3. ad 6. et verit. q. 22. art. 11. ad 2. et q. 18. art. 3. ad 4. et mal. quest. 5. ar. 2. ad 8. 4. q. 7. arti. 10. ad 8.

Ad sextũ sic pcedit. Ur qđ pctm̃ veniale possit esse in aliquo cũ solo originali. Dispositio enim p̃cedit habitũ: sꝫ veniale est dispositio ad mortale: vt supra dictũ est: ḡ veniale in infideli cui nõ remittiť originale inueniť ante mortale: et sic q̃nq; infideles hñt pctã venialia cũ originali sine mortalibus. ¶P̃. Minus hꝫ de cõnexione ⁊ cõuenientia veniale cũ mortali, q̃ȝ mortale pctm̃ cum mortali: sꝫ infidelis subiect⁹ originali pctõ põt cõmittere vnũ pctm̃ mortale ⁊ nõ aliud. Ergo põt cõmittere pctm̃ veniale ⁊ nõ mortale. ¶P̃. Determiari põt tp̃s in quo puer primo põt esse actor pcti actualis, ad qđ tẽpus cũ peruenerit põt ad minus per aliqđ breue spatiũ stare q̃n peccet mortaliter: q: h̃ etiã in maximis sceleratis cõtingit. In illo aũt spatio quãtumcũq; breui potest peccare venialiter. Ergo pctm̃ veniale põt esse in aliquo cum originali pctõ absq; mortali.

Sed ꝯ Est, q: pro pctõ originali puniũtur hoies in limbo puerorum: vbi non est pena sensus: vt infra dicet. In inferno aũt detrudũtur hoies ꝓpter solum pctm̃ mortale. Ergo non erit locus in quo possit puniri ille qui habet peccatũ veniale cum originali solo.

Rñdeo Dõm, ꝙ ipoẞ est ꝙ pctm̃ veniale sit i aliquo cũ originali pctõ absq; mortali. Cui⁹ rõ est. q: anteq̃ȝ ad annos discretionis ꝑueniat, defect⁹ etatis prohibens vsum rationis excusat eum a peccato mortali: vnde multo magis excusat eum a pctõ veniali si committat aliquid qđ sit ex gñe suo tale, cũ v̄o vsum rõnis hr̃e incepit: nõ oĩno excusat a culpa venialis ⁊ mortalis peccati: sꝫ primum qđ tũc hoi cogitandum occurrit, est deliberare de seipso: et si quidem seipm ordinauerit ad debitum finem, p grãm ꝯsequeť remissionẽ originalis peccati. Si v̄o non ordinet seipm ad debitũ finem, p̃m ꝙ in illa etate est capax discretionis, peccabit mortalr non faciens qđ in se est: ⁊ ex tunc nõ erit in eo pctm̃ veniale sine mortali, nisi postq̃ȝ totum fuerit sibi per gratiam remissum.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ veniale nõ ẽ dispositio ex necẽitate p̃cedẽs mortale, sed ꝯtigẽter: sicut q̃nq; labor disponit ad febrem: nõ aũt sicut calor disponit ad formam ignis. ¶Ad secunduꝫ dicendum, ꝙ nõ impediť pctm̃ veniale eẽ sil cum solo originali pp distãtiã ei⁹ vel ꝯueniẽtiam: sꝫ pp defectũ vsus rõnis: vt dictuꝫ est. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ ab alijs pctis mortalibus põt puer incipiẽs hr̃e vsum rõnis per aliqđ tp̃s abstinẽ: sꝫ a pctõ omissionis p̃dicte nõ liberať nisi q̃ȝ cito põt se ꝯuertat ad deũ. Prim. n. qđ occurrit hoi discretionem hñti est ꝙ õ seipso cogitet ad quẽ alia ordinet sicut ad finẽ. Finis. n. est prior in intẽtiõe, ⁊ iõ hoc est tp̃s pro quo obligať ex dei p̃cepto affirmatiuo: quo dñs dic̃. Cõuertimi ad me ⁊ ego ꝯuertar ad vos, zacharie. p̃.

¶De legibus. Questio. 90.

Consequenter

Considerandum est de principijs exterioribus actuum. Principium autem exterius ad malum inclinans est diabolus, de cuius tentatione in primo dictum est. Principiuꝫ aũt exterius mouens ad bonum est deus, qui ⁊ nos instruit per legem, ⁊ iuuat per gratiam. ¶Unde primo de lege. Secundo de gratia dõm est. ¶Circa legem autem p̃ oportet ꝯsiderare de ipsa lege in communi. Scđo de partibus ei⁹. ¶Circa legem autem in communi tria occurrũt consideranda. Primo q̃dẽ de eẽntia ipsius. Scđo de dr̃ia legũ. Tertio de effectib⁹ legis. ¶Circa p̃mũ q̃rũt q̃tuor. Prio, vtrũ lex sit aliqđ rõnis. Scđo de fine legis. Tertio de cã ei⁹. Quarto de p̃mulgatione ipsius.

¶Utrũ lex sit aliquid rationis. Arti. 1.

1. q. 91. ar. 1. cor. ⁊ q. 92 ar. 1. cor. ⁊ q. 94. ar. 1. cor.

Ad primũ sic pceditur. Ur qđ lex nõ sit aliqđ rationis. Dicit enĩ apl's ad ro. 7. Uideo aliam legẽ in mẽbris meis ⁊c. sed nihil qđ est rõnis est in mẽbris: q: rõ non vtiť organo corporali. Ergo lex nõ est aliqđ rõnis. ¶P̃. In rõne nõ est nisi potẽtia habitus ⁊ act⁹: sꝫ lex nõ est ipsa po^a rõnis. Silr ẽt nõ est aliq̃s habit⁹ rõnis: q: habit⁹ rõnis sunt v̄tutes itellectuales: de q̃b⁹ supra dictũ est. nec etiã act⁹ rõnis est: q: cessante rõnis actu lex cessaret: puta in dormiẽtib⁹. Ergo lex nõ ẽ aliqđ rõnis. ¶P̃. Lex mouet eos qui subijciũtur legi ad recte agẽdũ, sed mouere ad agendũ ꝓprie pertinet ad voluntatem: vt ptꝫ ex p̃missis. ergo lex nõ pertinet ad rationẽ, sed magis ad voluntatẽ: p̃m qđ etiam iurisperitus dicit, Quod placuit principi legis habet vigorem.

Sed cõtra Est, ꝙ ad legẽ ꝑtinet p̃cipere ⁊ ꝓhibere: sꝫ imperare est rationis: vt supra habituꝫ est. Ergo lex est aliquid rationis.

Rñdeo Dõm, qđ lex q̃dã regula est ⁊ mẽsura actuũ, p̃m quã iducitur aliquis ad agendũ, vel ab agẽdo retrahitur. Dr̃ enĩ lex a ligãdo: q: obligat ad agẽdũ. regula aũt ⁊ mẽsura humanorũ actuum est rõ que est principiũ primũ actuum humanorum: vt ex predictis pꝫ. Rõnis enim est ordinare ad finẽ: q̃ est primũ p̃ncipiuꝫ in agẽdis p̃m ph̃m. In vnoquoq; aũt gñe id qđ est p̃ncipiũ est mensura ⁊ regula illius gñis: sicut vnitas in gñe numeri, ⁊ motus prim⁹ in gñe motuuꝫ, vñ relinquitur ꝙ lex sit aliquid pertinens ad rationem.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ cũ lex sit regula quedã ⁊ mensura. dr̃ dupliciter esse in aliquo. Uno mõ sicut in mensurante ⁊ regulãte: ⁊ q: hoc est ꝓpriũ rõnis, ideo p hũc modũ lex est in rõne sola. Alio mõ sicut in regulato ⁊ mensurato, ⁊ sic lex est in oibus que inclinanť in aliqđ ex aliqua lege: ita ꝙ quelibet inclinatio ꝓueniẽs ex aliqua lege põt dici lex nõ eẽntialr, sꝫ quasi participatiue. ⁊ hoc mõ inclinatio ipa mẽbrorũ ad ꝯcupiscẽdum lex mẽbrorũ vocatur. ¶Ad p̃m dõm, ꝙ sicut in actibus exterioribus est cõsiderare opationẽ ⁊ operatũ (puta edificationẽ ⁊ edificatũ) ita in opib⁹ rõis est ꝯsiderare ipsum actũ rõnis q̃ est intelligere ⁊ ratiocinari, ⁊ aliqđ p hmõi actũ cõstitutũ. qđ quidẽ in speculatiua rõne prio q̃dẽ est diffinitio. Scđo enunciatio. Tertio v̄o syll'us vel argumẽtatio. Et q: ratio etiã practica vtiť quodã syll'o in opabilib⁹ (vt supra hitũ est) p̃m ꝙ ph̃s docet in. 7. ethi. iõ est inuenire aliqđ in rõne practica quod ita se habeat ad opationes sicut se hꝫ propositio in ratione speculatiua ad conclusiones. ⁊ huiusmodi propositiones vniuersales ratio=

finis occurrẽs appetẽti / est ipsemet q̃ est finis oim cõcupiscibiliũ/ad quẽ oia cõcupiscibilia nãliter ordinaẽ: q: ḡ finis est prior in intẽtiõe/ et ipsemet puer est finis p̃mo amat⁹ amicitia/cui p̃mo ꝯcupiscit de scõ: opꝫ ꝙ p̃m de scõ occurrẽs pueri volũtati/sit ipsemet/ ad quẽ alia ꝯcupiscibilia ordinet. Cõpleto aũt hoc nãli occursu/q̃ puer vult nãlr sibi bonũ ac btitudinẽ: ꝯñs est/vt statim de p̃cipue amato/qđ iã occurrit, i. de seipso solicit⁹ sit/quid ei appetẽdũ sit. Ex hoc enĩ pẽdet/q̃d operãdũ/q̃d solicitãdũ/q̃d patiẽdũ: ⁊ q̃cq̃d aliud subest eius ptãti. Et q̃m ipse p̃m seipsum est magis amatus / q̃ȝ ipsemet / p̃m pres seu partiales rationes suas/cõseques est/ꝙ primũ solicitãs puerũ/est deliberare/q̃d sibi sꝫ seipm totũ/nõ p̃m hũc vel illũ respectũ appetẽdũ est. hoc aũt est deliberare de seipso/ ⁊ ordiare se ad finẽ: q: id qđ sibi ipsi p̃cipue amato scđm se totũ est appetẽdũ/ est finis ad quem ipse ordinatur. Unde si sibi appetendum censuerit bonũ honestũ in confuso (vt etas illa cõsueuit) bene deliberauit de seipso finẽ suũ in vera beatitudine collocãs: q̃uis imperfecte et inchoatiue: non plus enĩ exigitur a puero/si non obmissiõis reus erit: vt in lr̃a dicit in rñsione ad. 3m. ¶Ex his aũt dicit ad oba ꝯtra primũ/ꝙ de scđo occurrere seipsum / vt finẽ amatũ amicitia: duplicio cõcupiscit bonũ/ ratione cõuicitur: q: oẽ cõcupitũ/alicui cõcupiscit: ⁊ cũ cõstet/ꝙ non alteri/ q̃ sibi. siľr qđ de facto occurrit ipsemet/vt deliberabilis/quantum est ex rerum ordine/ probatum est; quia est precipue amatus. Et q: rerum ordo nulla tũc culpa peruersus est: ideo nature ordinem facti series / quãtum ad occursum sequit. Uerũtñ est qđ occursuꝫ illũ non necio voluntas amplectiť: sed potest nõ cogitare et omittere vt in litera dr. vñ nihil obstat qđ bonũ aut btitudo primo occurrat: q: vt cõcupiscibile vtrũq; occurrit/nec ꝙ ipse primo occurrit vt finis: imo ex h̃ hr̃ rõ ꝙ non volũtarie dr/ q: finis est p̃cipue amatus: ⁊ de ipso p̃mo solicitudo sequit/⁊ sic esse finẽ amatũ amicitia sequit ipꝫ eẽ p̃mũ deliberabile: est enĩ sic finis ꝙ põt esse ad aliũ finẽ: et ꝓpterea non est falsum ipm eẽ finẽ/nec impertinẽs intẽte ꝯclõni. Et p h̃ pꝫ solutio reliquarũ obonũ. ¶In eodẽ. 6. art. q. 89. dubiũ adhuc superest in tertiũ argumẽti rñsiõe: q: quũ deliberatio de seipso fiat in tpe: q: deliberare in tpe fit itra tp̃s deliberationẽ mẽsurãs põt puer peccare venialr puta curiose vidẽdo trãseũtẽ equũ inter deliberãdũ de fine: ⁊ sic quũ nõ teneať ad eligẽdũ finẽ debitũ ante terminatã deliberationẽ sequitur ꝙ poterit peccare venialiter ante pctm̃ mortale: ⁊ tñ q̃ȝcito põt dat operã deliberationi de seipso. ¶Ad hoc dr/ꝙ non q̃ȝcitius põt deliberat q̃ inter deliberãdũ ad aliud diuertit: quũ enĩ virtus vnita sit maior seipsa dispersa ⁊ a maiori v̄tute citius fiat aliqđ q̃ȝ a minore ceteris paribus/ꝯñs est vt citius deliberet nõ diuertẽs q̃ȝ diuertens: ac p hoc q̃ ad aliud aspicit vane non q̃ȝcito põt deliberat/libere vim suã minuens: ⁊ sic reus est obmissionis p̃cepti ꝯuertẽdo/nõ q̃ȝcito põt deliberãdo/⁊ q̃uis nõ teneať añ terminũ deliberatiõis eligere: teneť tñ añ terminũ nullũ ipedimẽtũ apponẽ charitati/⁊ ꝓpterea apponẽdo peccat mortalr añ terminũ: sicut deliberatiõi operã nõ dãs añ istãs qđ terminasset deliberationẽ peccat obmissiõe. ¶Circa eũdẽ ar. 6. q. 89. duplex qõ ex dictis isurgit. p^a est an ifans baptizat⁹ teneať i p̃n° sue discretiõis ad ꝯuersionẽ in deũ sicut de nõ baptizato dictũ ẽ. scđa ẽ ꝙ si teneť an q̃lꝫ baptizat⁹ sit de hac p̃cepti obseruatiõe dubi⁹: ⁊ teneať ꝯñr ꝯfiteri tãq̃ȝ de dubio. ¶Ad p̃mã q̃õnẽ dõm est/ ꝙ quũ p̃ceptũ istud fundeť sup ꝓcessu nãe ⁊ grã p̃ficiat nãm p modũ nãe/absq; dubio teneť puer baptizatus ad deliberãdũ de seipso in p̃n° sue discretiõis vna rõne. s. ꝓpť ipletionẽ p̃cepti: non baptizat⁹ v̄o duab⁹ rõnib⁹. s. ꝓpť p̃ceptũ ⁊ ꝓpter delẽdũ pctm̃ origiale. ¶Ad scđaꝫ v̄o liberti⁹ audire q̃d dõm q̃ȝ dicereꝫ: vr̃ tñ mihi ꝙ q: nunq̃ȝ est amor dei otio.⁹ charitas ifusa baptizato infanti erit in actuꝫ in prio actu nãli: sic de angelis creat⁹ in grã dcm̃ fuit. ⁊ ꝙ statim occurrẽte seipso vt deliberabili ifusa fides deliberãdi solicitudinem foueat ad bonũ honestũ p̃ferãdũ cooperãdo/iclinãdo ad h̃ itẽ^m: ⁊ ꝯñter charitas inclinet appetitũ ad honestũ ꝓsequẽdũ: ⁊ sic constituet sibi verũ vltimũ finẽ q̃uis ꝯfuse. Et licet hoc videať verũ in plurib⁹: nõ opꝫ tñ in oibus sic esse nõ solũ pp libertateꝫ sꝫ pp cõplonẽ ⁊ malam assuetudinẽ añ act⁹ discretionis. vñ fit ꝙ pars sensitiua magis mouebit / ad assueta delectabilia mala q̃ȝ fides et charitas ad honestũ: pp ꝙ nõ parũ refert vt assuescat puer ad audiendum spũalia ⁊ honesta. Determinať enĩ hitus fidei infusus ex ꝓpositis ex auditu ⁊ charitas illam sequitur. De confessionis aũt necessitate pꝫ quid dõm: dꝫ enĩ cõteri et cõfiteri quis sicut de alijs incertis nisi qđ aliquid min⁹ ad cõfessionem huius sufficere vr̃. s. in cõmuni confiteri de occultis intendendo de omnibus: q: incertitudo ista cõis est toti gñi hũano/ꝓpter qđ nemo scit vtruꝫ odio vel amore dignus sit.

¶Sup. q̃õnis. 99. arti. primũ.

In responsione ad scđm primi articuli. q. 90. nota ꝓportionẽ inter syll'm speculatiuum ⁊ practicum: quod ille totus in intellectu est: iste autem in intellectu p̃ncipia que sunt leges/ conclusioneꝫ autem in operatiõe habet. quod de practico in actu practici exercito intelligitur: vt ex supradictis patet. In actu siquidem cognitionis habet suam singularem conclusionem sicut est speculatiuus intellectus: propter quod electio/que est voluntatis actus conclusio dicitur consilij. ¶In responsione ad tertium eiusdem articuli/nota qđ intellectus opus ad hoc quod lex sit sola motione voluntatis eget: voluntatis autem op⁹ ad hoc quod lex sit eget ⁊ motione ⁊ regulatione intellectus: motiõe q̃dẽ q: volũtas nõ moueť nisi a cognito. Regulatione autem quia volũtas irregulata est iniq̃tas. ⁊ est sermo de volũtate creata: diuina enĩ ẽ lex legũ.

¶Super arti.2.
In artic.2. eiusdē. q.i rñsione ad primū/nota in quo differūt pcepta/ et in lege cōtenta et a principib⁹ seu p̄latis facta, lex ordinem ad cōe bonū cōtinet. Preceptū autē ordinē illuz applicat ad singulares fines subordinatos bono cōi: ppter qd̄ pcepta que bono cōmuni nō subordinātur pcepti vim non habent.

q.ō.91. ar.5.cō. et art.6. ad.3.et q 96.ar.1 2.3.4.et 6.cot. et 22.q. 58.ar.5. cot.et 3. q.70.ā. 2.ad.2, et 3.5.ca. 123.co.1 fi.

¶Super arti.3.
In artic.3. eiusdē qōnis dubiū occurrit circa illa verba: ordinare aliquid in bonum cōe est totius multitudinis vel alicuius vicez gerētis totius multitudinis. hoc enim esse falsum/constat nō solum in deo qui/ordinat in bonū cōmune totius vniuersi/ et non est vicarius vniuersi: sed in papa qui nec est multitudo populi Christiani/nec est eius vicarius sed Jesu Christi: et legem ponit ecclesie cuncte/et in patrefamilias qui ordinat ad commune bonum familie/ et non est eius vicarius.
¶Ad hoc dicitur qd̄ dupliciter pñt authoris vba intelligi. Primo vt significant ex vi verbor: et tunc dr̄ qd̄ nō loquit vniuersaliter sed in multitudine humana perfecta et fm humanuz ordinez: seclusa nāqz diuina lege in multitudine generis humani nullus est princeps: sed ipsa multitudo cōmune bonuz primo respicit per seipsam vel committit alteri. Alioquin non princeps sz tyrānus esset q. multitudini preesset. Obiectiōes autem de deo et papa extra humanum sunt ordinem: de patre autem familias extra communitatez perfectā. Scd̄o dr̄ et altius et formali⁹ qd̄ per gerentem vices multitudinis non limitat se author ad vicariū multitudinis: sed ad deū qui quonis mō vices multitudinis in hoc qd̄ est ordinare in cōe bonuz supplere potest. Cōstat autē qd̄ deus preeminenter potest ordinare in bonū cōmune multitudinis multo melius q̄ ipa multitudo posset in illud ordinare. Et similiter Jesus Christus per suū vicariuz vices multitudinis supplet: et similiter pater familias respectu sue familie. vnde author cōclusionem formaliter inferēdo declarat quid per vices gerētem intellexerit cū dicit: et ideo condere legem pertinet ad totam multitudinez vel ad personam publicam que toti⁹ multitudinis curam hz. vbi manifeste aperit qd̄ idē intellexit per gerere vicem multitudinis et per habere curam illius.
¶In eodez articulo aduerte q̄ qr legislator apud authorē est vel multitudo tota vel multitudinis totius curam habēs: cōstat q̄ nulla est hic variatio terminor/ et q̄ papa est legislator i multitudine tota populi Christiani opz dicere qd̄ est habens curā toti⁹ multitudinis ppli Christiani eo modo accipiendo totam multitudinem quo posset condere legem si nō subdita esset. Cōstat autem q̄ condere legem ptinet ad multitudinem totam nō fm singulas partes sz collectiue id est ad cōmunitatem multitudinis: papa ergo ē habens curā nō solū singulorum sed communitatis toti⁹ multitudinis christianorum. Et hec dixerim ppter sciolos quosdā qui papā pastorē singularū ecclesiaruz non cōitatis toti⁹ ecclesie Christiane esse cōtendunt. errant qp pe grauiter. Et hinc habes qd̄ tota multitudo vt legislatoris officiū hz est sub cura illius qui legislator est. qd̄ etiā ex ratione cōuincitur: qr finis p̄prius cōitatis. s. cōe bonum est proprius finis legislatoris diuersimode: qr communitatis vt ordinate/ et legislatoris vt ordinantis.

1.q.92. ar.2.ad 2.1.q.95 ā.4.co. 2.q.96. ar.1.2.4 cot. Et 22.q 50.ar.1. ad 3. 2.q.57. ar.2.co. 2.q.62. ar.6.co. 2.q.67. ar.1.co.

nis practice ordinate ad actiones hñt rōnē legis, que q̄dē ppōnes aliqñ actualr considerant, aliqñ vo habitualr a rōne tenētur. ¶Ad tertiū dōm, qd̄ rō hz vim mouendi a volūtate: vt supra dictū est. Ex hoc em̄ q̄ aliqs vult finē ratio iperat de his que sunt ad finē, sed volūtas de his q̄ imperant ad hoc q̄ legis rōnē habeat, opz q̄ sit aliqua rōne regulata, et hoc mō intelligit q̄ volūtas principis hz vigorem legis; alioquin voluntas principis magis esset iniquitas q̄ lex.

¶Utrū lex ordinet sp ad bonū cōe. Arti.2.

AD scd̄m Sic pcedit. Uī qd̄ lex nō ordinet semp ad bonuz cōe sicut ad finē: ad legez em̄ ptinet pcipere et phibere: sz pcepta ordinant ad q̄dā singularia bona. Nō g̊ semp finis legis est bonū cōe. ¶P̄. Lex dirigit hoiem ad agendū: sed act⁹ humani sunt in particularib⁹. Ergo et lex ad aliqd particulare bonuz ordinat. ¶P̄. Jsidorus dicit in lib. ethimologiarū, Si rōne lex constat, lex erit omne qd̄ rōne cōstiterit: sed rōne consistit nō solū qd̄ ordinat ad bonū cōe, sed etiā qd̄ ordinat ad priuatū bonū vnius. ergo.

Sed contra Est, quod Jsidorus dicit i.3. ethimologiarū qd̄ lex est nullo priuato commodo: sed pro communi vtilitate ciuium conscripta.

Rñdeo Dōm, q̄ sicut dictum est, lex ptinet ad id qd̄ est pn̄ humanor actuū: ex eo q̄ est regula et mēsura. Sicut aūt rō est pn̄ humanor actuuz, ita etiā in ipsa rōne est aliqd qd̄ est pn̄ respectu oīm alior. vñ ad hoc opz q̄ pncipalr et maxime ptineat lex. primū aūt pn̄ in opatiuis, quor est rō practica est finis vltimus. Est aūt vltim⁹ finis humane vite felicitas vl btitudo: vt supra habitū est. vñ opz q̄ lex maxime respiciat ordinē q̄ est in btitudinē. Rursus cū ois pars ordinet ad totum sicut impfectū ad pfectū, vn⁹ aūt hō est pars cōitatis pfecte, necesse est q̄ lex pprie respiciat ordinē ad felicitatē cōez. vñ et ph̄s in p̄missa diffōne legaliū mentionē facit, et de felicitate et cōione politica. Dicit em̄ in.5. ethi. q̄ legalia iusta dicim⁹ factiua et pseruatiua felicitatis et particularū ipsi⁹ politica cōicatione. Perfecta em̄ cōitas ciuitas est: vt dr̄ in primo politice. Jn quolibet autē gñe id qd̄ maxime dr̄, est pn̄ alior, et alia dñr fm ordinē ad ipsum: sicut ignis q̄ est maxime calidus est cā caliditatis in corporibus mixtis que intantū dicunt calida inq̄tū participāt de igne, vñ opz qd̄ cum lex maxime dicatur fm ordinē ad bonū cōe, qd̄ quodcūqz aliud preceptū de particulari opere nō habeat rōnem legis nisi fm ordinē ad bonum cōe, et ideo omnis lex ad bonum cōe ordinatur.

Ad primū Ergo dōm, q̄ pceptuz importat applicationē legis ad ea q̄ ex lege regulant. ordo aūt ad bonū cōe qui ptinet ad legē, est applicabilis ad singulares fines: et fm hoc etiam de particularibus q̄busdā pcepta dant. ¶Ad scd̄m dōm, q̄ opatiōes q̄dē sunt in particularibus: sed illa particularia referri pñt ad bonū cōe nō quidē cōitate gñis vel speciei: sed cōitate cause finalis, fm qd̄ bonum cōe dr̄ finis cōis. ¶Ad tertiū dōm, qd̄ sicut nihil cōstat firmiter fm rōnē speculatiuā, nisi per resolutionē ad pria pncipia indemōstrabilia, ita firmiter nihil constat per rōnē practicam, nisi p ordinationē ad vltimū finem, qui est bonū cōmune, qd̄ aūt hoc modo ratione constat, legis rationem habet.

¶Utrū rō cuiuslibz sit factiua legis. Ar.3.

AD tertiū Sic pcedit. Uī qd̄ cuiuslibet rō sit factiua legis. Dicit em̄ apl's ad ro.2. qd̄ cum gētes q̄ legē nō hñt, nālr ea q̄ legis sunt faciūt. ipsi sibi sunt lex: hoc autez cōiter de oīb⁹ dicit. Ergo q̄libet pōt facere sibi legē. ¶P̄. Sicut ph̄s dicit in.2. ethi. intētio legislatoris est vt inducat hoiez ad virtutē, sed q̄libet hō pōt aliū inducere ad vtutē. Ergo cuiuslibz hois rō est factiua legis. ¶P̄. Sicut princeps ciuitatis est ciuitatis gubernator, ita q̄libet paterfamilias est gubernator domus: sed pnceps ciuitatis pōt in ciuitate legē facere. Ergo q̄libet paterfamilias potest in sua domo facere legem.

Sed contra Est, qd̄ Jsidorus dicit in lib. ethimo. et hr̄ in decretis dist. 2. Lex est constitutio populi fm quā maiores natu simul cū plebibus aliq̄d sanxerūt. Non est ergo cuiuslibet facere legem.

Rñdeo Dōm, qd̄ lex pprie primo et principalr respicit ordinem ad bonū cōe: ordinare aūt aliq̄d in bonum cōe est vel toti⁹ multitudinis, vel alicui⁹ gerētis vicē toti⁹ multitudinis, et ideo cōdere legē vel ptinet ad totā multitudinē vel ptinet ad psonā publicā, que totius multitudinis curā hz: qr et in oibus alijs ordinare in finem est eius cuius est proprius ille finis.

Ad primū Ergo dōm. qd̄ sicut supra dictū est, lex est in aliquo nō solū sicut in regulāte: sed etiā participatiue sicut in regulato. et hoc mō vnusquisqz sibi est lex inquantū participat ordinem alicui⁹ regulātis: vnde et ibidē subdit, Qui ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis. ¶Ad scd̄m dōm, qd̄ persona priuata nō potest inducere efficaciter ad virtutem: potest em̄ solū mouere: sz si sua motio nō recipiatur, nō hz vim coactiuā quaz debet habere lex ad hoc q̄ efficaciter inducat ad virtutē: vt ph̄s dicit in.10. ethi. hāc autē virtutē coactiuam hz multitudo vel persona publica ad quā pertinet penas infligere: vt infra dicetur, et ideo solius eius est leges facere. ¶Ad tertiū dicēdum, qd̄ sicut homo est pars domus, ita domus est pars ciuitatis. ciuitas aūt est communitas perfecta: vt dr̄ in primo politice. et ideo sicut bonū vnius hois nō est vltimus finis, sed ad commune bonū ordinatur: ita etiā et bonū vni⁹ domus ordinatur ad bonū vnius ciuitatis que est cōmunitas perfecta, vñ ille qui gubernat aliquā familiā potest quidem facere aliqua precepta, vel statuta: non tamen que proprie habeant rationem legis.

¶Utrū pmulgatio sit de rōne legis. ar.4.

AD quartū Sic proceditur. Uidet q̄ promulgatio non sit de ratione legis. Lex enim naturalis maxime hz rationem legis: sed lex naturalis nō indiget promulgatione. Ergo non est de ratione legis quod promulgetur.
¶Preterea. Ad legem pertinet pprie obligare ad aliquid faciendum, vel non faciendum: sed non solum obligantur ad implendam legem illi coram quibus promulgatur lex: sed etiam alij. Ergo promulgatio non est de ratione legis. ¶Preterea. Obligatio legis extenditur etiam in futurum: quia

legea

¶Super arti.4.
In articulo quarto/ responsione ad secundum/ nota qd̄ ob illa verba vel deuenire potest non intelligitur de potentia logica: quia scilicet non implicat cōtradictionem: sed de potentia politica id est fm ordinem seu cursuz politicum. vnde deuenire potest coniungitur cum lr p alios: et

2.d.24 q.3.ar.5. cot.2.ad 1.2.4.d. 5.ar.5.q. 3.co.

leges futuris negocijs necessitatē iponūt vt iura dicūt: sed pmulgatio fit ad pñtes. ergo pmulgatio non est de necessitate legis.

Sz contra Est, q̄ dicitur in decretis quarta dis. q̄ leges instituuntur cum promulgantur.

Rñdeo Dicēdū, q̄ sicut dictū est, lex imponit alijs p modū regule et mēsure. Regula aūt et mēsura imponitur p hoc q̄ applicat his que regulant et mēsurant. vñ ad hoc q̄ lex virtutē obligādi obtineat qd̄ est ppriū legis, opz q̄ applicetur hoibus q̄ fm eā regulari debēt. talis aūt applicatio fit p hoc q̄ in notitiā eor deducit ex ipsa pmulgatiōe. vñ pmulgatio ipsa necessaria est ad hoc q̄ lex habeat suā virtutē. Et sic ex q̄tuor p̄dictis pōt colligi diffinitio legis. q̄ nihil est aliud q̄ q̄dā rōnis ordinatio ad bonū cōe ab eo q̄ curā cōitatis habet promulgata.

Ad primū Ergo dicēdū, q̄ promulgatio legis nature est ex hoc ipso q̄ deus eā mētibus hoium inseruit naturalr cognoscēdā. ¶Ad scd̄m dicēdū, q̄ illi corā q̄bus lex nō pmulgat, obligant ad legē obseruādā, inquātū in eorum notitiā deuenit p alios, vel deuenire pōt promulgatione facta. ¶Ad tertiū dicēdū, q̄ pmulgatio p̄sens in futurū extēdit p firmitatē scripture, q̄ quodāmō semp eā pmulgat. vñ isidorus dicit in.1. ethimologiarū, q̄ lex a legendo vocata est: qr scripta est.

¶De diuersitate legum. Questio.91.

DEinde Considerandū est de diuersitate legum. ¶Et circa hoc queruntur sex. ¶Primo vtrum sit aliqua lex eterna. ¶Secundo vtrum sit aliqua lex naturalis. ¶Tertio vtrum sit aliq̄ lex hūana. ¶Quarto vtrū sit aliqua lex dina. ¶Quinto vtrum sit vna tantum vel plures. ¶Sexto vtrum sit aliqua lex peccati.

¶Utrum sit aliqua lex eterna. Articulus.1.

AD primū Sic proceditur. Uidetur q̄ non sit aliqua lex eterna. Omnis em̄ lex aliquibus imponitur, sed non fuit ab eterno cui aliqua lex posset imponi, solus em̄ deus fuit ab eterno. ergo nulla lex est eterna. ¶Preterea. Promulgatio est de ratione legis: sed promulgatio nō potuit esse ab eterno, quia non erat ab eterno cui promulgaretur. ergo nulla lex potest esse eterna. ¶Preterea. Lex importat ordinem ad finem. sed nihil est eternum quod ordinetur ad finem: solus em̄ vltimus finis est eternus. ergo nulla lex est eterna.

Sed contra Est, q̄ aug. dicit in.1. de libe. arbi. Lex q̄ summa ratio nominatur nō potest cuipiam intelligenti non incommutabilis eternaqz videri.

Rñdeo Dicēdū, q̄ sicut supra dictū est. nihil est aliud lex q̄ dictamē practice rōnis in principe q̄ gubernat aliquā cōitatē perfectā. manifestū est autē supposito q̄ mundus diuina prouidētia regat (vt in primo habitū est) q̄ tota cōitas vniuersi gubernatur ratione diuina. et ideo ipsa rō gubernationis rerū in deo sicut in principe vniuersitatis existēs legis hz rōnē: et qr diuina ratio nihil concipit ex tēpore, sed hz eternū cōceptū (vt dicitur prouer.8.) indē est q̄ hmōi legem opz dicere eternam.

Ad primū Ergo dicēdū, q̄ ea q̄ in seipsis nō sunt apud deū existūt inquātū sunt ab ipso cognita et p̄ordinata: fm illud ro.4. Qui vocat ea que nō sunt tāq̄ ea q̄ sunt. sic igitur eternus diuine legis cōceptus habet rationē legis eterne, fm q̄ a deo ordinatur ad gubernationē rerū ab ipso precognitarū. ¶Ad scd̄m dicēdū, q̄ promulgatio fit et verbo et scripto. et vtroqz modo lex eterna hz promulgationē ex pte dei pmulgātis qr et verbū diuinū est eternū, et scriptura libri vite est eterna. sz ex parte creature audiētis aut inspiciētis non pōt esse promulgatio eterna. ¶Ad tertiū dicendū, q̄ lex importat ordinē ad finē actiue inquātū s. p eā ordinant aliq̄ in finē: nō aūt passiue. i. q̄ ipsa lex ordinet ad finē. nisi p accidēs in gubernāte cuius finis est extra ipsum: ad quē etiā necesse est vt lex eius ordinetur, sed finis diuine gubernationis est ipse deus nec eius lex est aliud ab ipso: vnde lex eterna non ordinatur in alium finem.

¶Utrum sit in nobis aliqua lex naturalis. Articulus.2.

AD scd̄m Sic proceditur. Uidetur q̄ nō sit in nobis aliqua lex naturalis. Sufficiēter em̄ homo gubernat per legē eternā: dicit n. aug. in primo de lib. arbi. q̄ lex eterna est qua iustuz est vt oia sint ordinatissima sed natura nō abundat in superfluis, sicut nec deficit in necessarijs. ergo non est hoi aliq̄ lex naturalis. ¶Preterea. Per legē ordinat homo in suis actibus ad finē: vt supra habitū est, sed ordinatio hūanor actuuz ad

intēdit author q̄ absentes a pmulgatiōe obligant: vel qr p alios promulgatio ad eos deuenit vel p alios deuenire potuit: sz ex pte absentiū cōsequutū est vt nescirēt: vel qr noluerūt: vl' qr neglexerūt facer qd̄ in eis erat ad sciēdū. Alioqn absentes nesciū pmulgate legis n̄ ligātur ppter qd̄ si rome noua lex pmulgat: et nec curia ipa pcurat vt pmulgatio ad ecclias cathedrales deueniat: nec p̄lati q̄ ibi sunt insinuāt suis ecclesijs: accusari nec apud deū: nec apud hoies ignorātie possunt absentes nescij.

finē non est p naturā (sicut accidit in creaturis irrōnabilibus: q̄ solo appetitu nāli agūt pp finē) sz agit hō pp finē per rōnē et volūtatē ergo nō est aliq̄ lex hoi nālis. ¶Preterea. Quāto aliq̄s est liberior, tāto min⁹ est sub lege: sz homo est liberior oibus alijs aialibus propter libe. ar. qd̄ pre alijs aialibus hz: cum igitur alia aialia non subdātur legi naturali, nec homo alicui legi naturali subdetur.

Sed contra Est, q̄ ro.2. sup illud, Cū gentes q̄ legē nō hñt, nālr ea q̄ legis sunt faciūt. Dicit gl. q̄ si nō hñt legem scriptā, hñt tñ legē nālē: qua q̄libet intelligit et sibi cōscius est q̄d sit bonū et quid malum.

Rñdeo Dicēdū, q̄ sicut supra dictuz est, lex cū sit regula et mēsura dupl'r pōt esse in aliq̄. vno mō sicut in regulāte et mēsurāte. alio mō sicut in regulato et mēsurato: qr inquātū pticipat aliq̄d de regula vel mēsura, sic regulat vel mēsurat. vnde cū oia q̄ diuine puidētie subdunt, a lege eterna regulent et mēsurent (vt ex dictis patet) manifestū est q̄ oia pticipāt aliqualr legē eternā. inquātū s. ex impressione eius hñt inclinationes in pprios actus et fines. Jnter cetera aūt rōnalis creatura excellētiori quodā mō diuine puidētie subiacet, inquātū et ipsa fit puidētie pticeps, sibi ipsi et alijs prouidēs. vnde et in ipsa participatur rō eterna p quā hz naturalē inclinationē ad debitū actū et finez. Et talis participatio legis eterne in rationali creatura lex naturalis dicitur vñ cū psal. dixisset. Sacrificate sacrificiū iustitie: q̄si q̄busdā q̄rētibus q̄ sunt iustitie opera subiungit. Multi dicunt q̄s ostendit nobis bona? Cui questioni rñdēs dicit. Signatū est super nos lumē vultus tui dñe. quasi lumē rōnis naturalis, q̄ discernimus q̄d sit bonū et q̄d malū, qd̄ pertinet ad naturalē legem nihil aliud sit q̄ impssio diuini luminis in nobis. vnde patet q̄ lex naturalis nihil aliud est q̄ participatio legis eterne in rōnali creatura.

Ad primū Ergo dicēdū, q̄ rō illa pcederet si lex naturalis esset aliq̄d diuersum a lege eterna nō aūt est nisi q̄dā participatio eius: vt dictum est. ¶Ad scd̄m dicēdū, q̄ ois opatio rationis et volūtatis deriuat in nobis ab eo qd̄ est scd̄z naturā: vt supra habitū est nā ois ratiocinatio deriuatur a principijs naturaliter notis: et ois appetitus eor q̄ sunt ad finē deriuat a nāli appetitu vltimi finis et sic etiā opz q̄ prima directio actuū nostror ad finē fiat p legē naturalē. ¶Ad tertiū dicēdū, q̄ etiā aialia irrōnalia pticipāt rōnē eternā suo modo: sicut et rōnalis creatura: sz qr rōnalis creatura participat eā intellectualr et rōnaliter, iō participatio legis eterne in creatura rationali pprie lex vocatur: nā lex est aliq̄d rationis: vt supra dictum est. in creatura autem irrationali non participatur rationaliter vnde nō potest dici lex nisi per similitudinem.

¶Utrū sit aliqua lex humana. Arti.3.

AD tertiū Sic pceditur. Uidetur q̄ non sit aliqua lex humana. Lex enim naturalis est participatio legis eterne: vt dictū est, sed per legē eternā oia sunt ordinatissima: vt

¶Sup.q.91. arti.1.
In articulo primo q.91. nihil aliud notāduz occurrit nisi q̄ ipa prouidētia di q̄ē rō gubnatiōis rer p quāto ē mēsura et regula obligatiua rer oiuz in suos act⁹ et fines ad finē vltm: legi rōnē induit quāuz legi subiecta nō eodē mō ab illa regulent et obligēt: dū aialia rōnabiliter vt itell'm habētia: alia nālr vt itellectu carētia subdant.
¶Super ar.1.2.et.3.
In articul' prio scd̄o et 3° eiusdē.q. collige qd̄ hō trib⁹ legib⁹ eget ad sui rectitudinē moralē seclusa rectitudine requisita p celesti patria. nā eget lege eterna nāli et hūana: q̄ nihil aliō sunt q̄ rō dine gubernatiōis iō: pn̄a practica nālr p se nō: et actiones corū p discursū rōis adinuēte q̄b⁹ si cōiūgat q̄ hō sup h̄ ē ordinatus ad finē supnālē a scriptura ciuz celesti patrie māifestū erit qd̄ oz legē q̄rtā supaddē s. dinā vt i q̄rto arto dr: q̄ fm diuersitatez stat⁹ hois in ordie illo supnāli distincta ē in veterē et nouam.
¶In rñsiōe ad fm̄ k tū ar' eiusdē. q. nota dñiaz int res nāles et morales q̄ ille mēsurāt nr̄z itell'm vt pote cāe ei⁹ morales vo mēsurāt ab itell'u nr̄o n̄ q̄uocūqz: sz nāli idito a do: qr effect⁹ sūt rōis nālis vt pmi pncipij moraliū q̄ sūt a nobis.
¶Super articu.5. 1.q.95. arti.1.
In ar° q̄nto sic nec in 4° nihil occurrit scribēdū. In q. siq̄dē. 107. i feri⁹ patebūt siq̄ sūt dubij i q̄nto ar°. In 6° āt articulo nota illa vba cōstituit origiali iustitia et vigore rōis p.q.109. vbi d̄ itegritate et corruptione nature humane erit sermo habes etiā ex h̄ articulo quid pprie significat fomes: scilicet inclinationem scilicet partis sensitiue exeūtis a rationis ordine.

Et.2.di. 9.ar.3.c. co.2.et ad.5. Et.3.d. 40.ā.2. Et ro.8. co.3.fi. Et.3.d. 37.ar.2. q.2.c.1. Et.2. met.le.5. co.1.fi.

Universidad de Deusto Biblioteca

aug. dicit in primo de libe. arb. ergo lex naturalis sufficit ad oia humana ordinãda: nõ est ergo necessariũ q̃ sit aliqua lex humana. ¶ P̃. Lex hz rõnem mẽsure: vt dictũ est. sed ratio hũana non est mẽsura rerũ, sed potius ecõuerso: vt in. 10. meta. dz ergo ex rõne hũana nulla lex pcedere põt. ¶ P̃. Mensura dz esse certissima: vt dicitur in. x. meta. sed dictamẽ humane rationis de reb⁹ gerẽdis est incertũ: fm illud sapientie. 9. Cogitationes mortalium timide ⁊ incerte prouidentie nostre. ergo ex ratione humana nulla lex procedere potest.

Sed cõtra Est, q̃ aug. in. 1. de libe. arbi. ponit duas leges. vnam eternã: ⁊ aliam temporalẽ, quaz dicit esse humanam.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut supra dictũ est, lex est quoddã dictamen practice rõnis. Similis aũt pcessus esse inuenitur rõnis practice ⁊ speculatiue. vtraq; eñ ex quibusdam principijs ad quasdã cõclusiones pcedit: vt superius habitũ est. Scdm hoc ergo dõm est, q̃ sicut in rõne speculatiua ex principijs indemõstrabilibus naturaliter cognitis pducũtur cõclusiones diuersarũ scientiarũ, quarũ cognitio non est nobis naturalr indita, sed p industriã rõnis inuẽta. ita ẽt ex pceptis legis nãlis quasi ex quibusdã principijs cõibus ⁊ indemõstrabilib⁹, necesse est q̃ rõ hũana pcedat ad aliqua magis pticulariter disponẽda. ⁊ iste pticulares dispositiones adinuẽte fm rationẽ humanã dñr leges humane obseruatis alijs cõditionib⁹ que pertinent ad rationem legis: vt supra dictũ est. Unde Tullius dicit in sua rethorica: q̃ initiũ iuris est a natura pfectũ, deinde quidã in cõsuetudinem ex vtilitate rõnis venerũt, postea res a natura pfectas et a consuetudine probatas, legum metus ⁊ religio sanxit.

Ad primũ Ergo dõm. q̃ rõ humana nõ põt pticipare ad plenũ dictamẽ rõnis diuine: sed suo mõ ⁊ imperfecte. Et ideo sicut ex pte rõnis speculatiue per naturalem participationẽ diuine sapientie inest nobis cognitio quorundam cõium principiorum, nõ aũt cuiuslibet veritatis ppria cognitio sicut in diuina sapientia continetur. ita etiã ex pte rõnis practice naturalr homo participat legẽ eternã fm quedã cõia principia, non aũt fm particulares directiones singulorũ. que tñ in eterna lege. cõtinẽtur. ⁊ ideo necesse est vlterius q̃ rõ humana pcedat ad particulares quasdã legũ sanctiones. ¶ Ad scdm dõm, q̃ ratio hũana fm se nõ est regula rerũ: sed pincipia ei naturaliter indita sunt regule quedã gñales ⁊ mẽsure oium eorũ que sunt per hoiem agẽda: quorũ rõ naturalis est regula ⁊ mẽsura, licet nõ sit mensura eorũ que sunt a natura. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ rõ practica est circca operabilia: que sunt singularia ⁊ cõtingẽtia. nõ aũt circa necessaria sicut ratio speculatiua. ⁊ ideo leges hũane nõ pñt illam infallibilitatẽ habere quã hñt cõclusiones demonstratiue scientiarum. Nec opz q̃ ois mẽsura sit omni modo infallibilis: et certa: sed fm q̃ est possibile in genere suo.

¶ Utrum fuerit necessariũ esse aliquã legẽ diuinã. Art. 4.

1. q. 1. ar. 1. Et. 3. q. 60. arti. 5. ad. 3. Et. 3. dis. 37. ar. 1. Et ro. 8. co. 3. fi.

AD quartũ Sic pceditur. Uidet q̃ nõ fuerit necessariũ esse aliquã legẽ diuinam. Quia dictũ est, lex nãlis est quedã participatio legis eterne in nobis: sed lex eterna est lex diuina: vt dictũ est. ergo nõ opz q̃ pter legẽ naturalẽ ⁊ leges hũanas ab ea deriuatas sit aliqua [illegible] lex diuina. ¶ P̃. Eccle. 15. dz q̃ deus dimisit hominez in manu cõsilij sui: cõsilium aũt est actus rõnis: vt supra habitũ est. ergo homo dimissus est gubernationi sue rõnis: sed dictamẽ rõnis hũane est lex hũana: vt dictũ est. ergo non opz q̃ homo alia lege diuina gubernetur. ¶ P̃. Natura hũana est sufficientior irrationalib⁹ creaturis. sed irrationales creature nõ hñt aliquã legẽ diuinam preter inclinationem naturalẽ eis inditã. ergo multo minus creatura rõnalis debet habere aliquam legem diuinam preter naturalem legem.

Sed ɔ̃ Est, q̃ dauid expetit legẽ a deo sibi poni dicẽs. Legem pone mihi dñe in via iustificationum tuaruz.

Rñdeo Dõm, q̃ pter legẽ nãlem ⁊ legẽ hũanã necessariũ fuit ad directionẽ hũane vite habere legẽ diuinã. ⁊ hoc pp quatuor rõnes. Primo quidẽ, q̃ p legẽ dirigit homo ad actus pprios in ordine ad vltimũ finẽ. ⁊ siquidẽ homo ordinaret tãtum ad finẽ qui nõ excederet pportionẽ nãlis facultatis hois, non oporteret q̃ homo haberet aliquid directiuũ ex pte rõnis supra legẽ naturalẽ, ⁊ legẽ hũanitus positã que ab ea deriuat: sed q̃ homo ordinat ad finẽ beatitudinis eterne que excedit pportionem nãlis facultatis humane (vt supra habitũ est) ideo necessarium fuit, vt supra legẽ nãlem ⁊ humanã dirigeret etiam ad suum finẽ lege diuinitus data. ¶ Scdo q̃ pter incertitudinẽ humani iudicij. pcipue de reb⁹ cõtingentibus ⁊ particularib⁹, contingũ de actibus humanis diuersorũ esse diuersa iudicia ex quib⁹ etiã diuerse ⁊ cõtrarie leges pcedunt. vt ergo homo absq; omni dubitatione scire possit quid ei sit agendũ ⁊ qd vitãdũ, necessarium fuit vt in actib⁹ pprijs dirigeret p legẽ diuinitus datam: de qua cõstat q̃ nõ põt errare. ¶ Tertio q̃ de his põt homo legẽ facere de quib⁹ põt iudicare. iudiciũ aũt hois esse nõ põt de interiorib⁹ motibus qui latẽt, sed solũ de exteriorib⁹ actibus qui apparẽt: et tamen ad perfectionẽ virtutis requirit q̃ in vtrisq; actib⁹ homo rectus existat. ⁊ ideo lex humana nõ potuit cohibere ⁊ ordinare sufficienter interiores actus: sed necessariũ fuit q̃ ad hoc superueniret lex diuina. ¶ Quarto q̃ sicut aug. dicit in. 1. de lib. arbi. Lex humana nõ potest oia que male fiunt punire vel phibere: q̃ dũ auferre vellet oia mala, sequeret q̃ etiam multa bona tollerẽtur ⁊ impediret vtilitas boni cõis: qd est necessariũ ad cõuersationẽ humanã. vt ergo nullũ malũ improhibitũ ⁊ impunitũ remaneat necessarium fuit superuenire legẽ diuinã per quã oia pctã phibentur. Et iste quatuor cause tangunt in psal. vbi dicit. Lex dñi immaculata. i. nullã peccati turpitudinẽ permittẽs. Conuertens animas: q̃ nõ solũ exteriores actus, sed etiam interiores dirigit. Testimonium domini fidele, propter incertitudinem veritatis ⁊ rectitudinis. Sapientiam prestans paruulis, inquantũ ordinat hominem ad supernaturalem finem ⁊ diuinum.

Ad primũ Ergo dõm, q̃ per naturalẽ legẽ participat lex eterna fm pportionẽ capacitatis hũane nature: sed opz vt altiori modo dirigat homo in vltimũ finẽ supnaturalem. ⁊ ideo superaddit lex diuinitus data p quã lex eterna participatur altiori modo. ¶ Ad scdm dicendũ, q̃ consilium est inquisitio quedam: vnde opz q̃ procedat ex aliquib⁹ principijs. Nec sufficit q̃ pcedat ex principijs naturalr inditis que sunt pcepta legis nature pter pdicta: sed opz q̃ superaddant quedã alia principia. s. pcepta legis diuine. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ creature irrationales nõ ordinant ad altiorẽ finẽ q̃ sit finis qui est pportionatus naturali vtuti ipsarum. ⁊ ideo non est similis ratio.

¶ Utrum lex diuina sit vna tantum. Arti 5.

AD quintũ Sic pceditur. Uf q̃ lex diuina sit vna tantuz. vnius eñ regis in vno regno est vna lex: sed totũ humanum genus comparatur ad deum sicut ad vnũ regem: fm illud psal. Rex ois terre deus est. ergo est vna tm̃ lex diuina. ¶ P̃. Lex omnis ordinat ad finẽ quẽ legislator intẽdit in eis quibus legẽ fert: sed vnũ ⁊ idẽ est qd deus intendit in oibus: fm illud. 1. ad thimo. 2. Uult omnes hoies saluos fieri, ⁊ in agnitionem veritatis venire. ergo vna tantum est lex diuina. — 1. q. 107. ar. 1. Et gal. 1. l. 2. co. 1. fi.

¶ Preterea. Lex diuina ppinquior esse videtur legi eterne que est vna q̃ lex naturalis, q̃to altior est reuelatio gratie q̃ cognitio nature: sed lex naturalis est vna omnium hominũ: ergo multomagis lex diuina.

Sed ɔtra Est, q̃ apl's dicit ad hebreos. 7. Translato sacerdotio necesse ẽ vt legis trãslatio fiat. sz sacerdotiũ ẽ duplr: vt ibidẽ dz. s. sacerdotiũ leuiticũ, ⁊ sacerdotiũ chr̃i. ergo etiã duplex est lex diuina. s. lex vetus ⁊ lex noua.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut in primo dictũ est, distinctio est cã numeri. Duplr aũt inueniunt aliq̃ distingui. Uno modo sicut ea que sunt omnino spẽ diuersa: vt equus ⁊ bos. Alio modo sicut pfectũ ⁊ impfectũ in eadẽ spẽ: sicut puer ⁊ vir. ⁊ hoc modo lex diuina distinguit in legẽ veterẽ ⁊ legẽ nouã. vñ apl's ad gal. 3. comparat statutũ veteris legis statui puerili existenti sub pedagogo, statutũ aũt noue legis comparat statui viri perfecti qui iam nõ est sub pedagogo. Attẽditur aũt pfectio ⁊ impfectio legis fm tria que ad legẽ ptinent (vt supra dictũ est). Primo enim ad legẽ ptinet vt ordinet ad bonũ cõe sicut ad finẽ (vt supra dcm̃ est) qd quidẽ põt esse duplex. s. bonũ sensibile ⁊ terrenũ. ⁊ ad tale bonũ ordinabat directe lex vetus. vnde statim exo. 3. in principio legis inuitatur populus ad regnũ terrenũ chananeorũ. Et iterũ bonũ intelligibile ⁊ celeste. ⁊ ad hoc ordinat lex noua. vñ statim chr̃s ad regnũ celorum in sue predicationis principio inuitauit dicens. Penitentiam agite, appropinquabit eñ regnũ celorum matth. 4. ⁊ ideo aug. dicit in. 4. cõtra faustũ q̃ temporalium rerũ promissiones in testamento veteri continentur, ⁊ ideo vetus appellatur: sed eterne vite promissio ad nouum pertinet ad testamẽtum. ¶ Secundo ad legem pertinet dirigere humanos actus secundum ordinẽ iustitie. in quo etiam superabundat lex noua legi veteri interiores actus animi ordinando: fm illud matth. v. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum ⁊ phariseorum.

nõ intrabitis in regnũ celorz: ⁊ ideo dicit q̃ lex vetus cohibet manũ, lex nouã aium. ¶ Tertio ad legẽ pertinet inducere hoies ad obseruãtias mãdatorũ. ⁊ hoc q̃dem lex vetus faciebat timore penarũ: lex autẽ noua facit hoc per amorẽ q̃ in cordibus nostris infunditur per gratiã xp̃i q̃ in lege noua cõfertur: sz in lege veteri figurabatur: ⁊ ideo dicit Aug. ɔ̃ adamantium manichei discipulũ q̃ breuis differentia est legis ⁊ euangelij: timor ⁊ amor.

Ad primũ Ergo dicẽdũ, q̃ sicut paterfamilias i domo alia mãdata pponit pueris ⁊ adultis: ita etiã vnus rex deus in vno suo regno aliã legẽ dedit hoibus adhuc imperfectis existẽtibus, ⁊ aliã pfectiorẽ iã manuductis per priorẽ legẽ ad maiorẽ capacitatẽ diuinorũ. ¶ Ad fm dicẽdũ, q̃ salus hoiuz nõ poterat esse nisi per xp̃m: fm illud actuũ. 4. Nõ est aliud nomen datũ hoibus in q̃ oporteat nos saluos fieri. ⁊ ideo lex perfecte oẽs ad salutẽ inducẽs dari nõ potuit nisi post xp̃i aduentũ: antea vero dari oportuit populo ex q̃ xp̃us erat nasciturus legẽ pparatoriã ad xp̃i susceptionẽ, in q̃ q̃dã erudimẽta salutaris iustitie contineretur. ¶ Ad tertiũ dõm, q̃ lex naturalis dirigit hoiem fm q̃dã pcepta cõia in q̃bus cõueniũt tã perfecti q̃ imperfecti. ⁊ ideo est vna omniũ. Sed lex diuina dirigit hoiem etiã in particularibus q̃busdã ad q̃ non silr se habent perfecti ⁊ imperfecti. ⁊ ideo oportuit legem diuinam esse duplicem: sicut iam dictum est.

¶ Utrum sit aliqua lex fomitis. Arti. 6.

s. q. 93. a. 3. ad. 1 Et ro. 7. le. 4. c. 1. fi. et. c. 8. le. 3. fi.

AD sextũ Sic pceditur. Uidet q̃ nõ sit aliq̃ lex fomitis. Dicit. n. Isidorus in. 2. ethi. q̃ lex ratione consistit: fomes aũt nõ cõsistit in ratione, sed magis a ratione deuiat. ergo fomes nõ haber rationẽ legis. ¶ Preterea. Omnis lex obligatoria est ita q̃ q̃ eã nõ seruãt trãsgressores dicunt, sz fomes nõ cõstituit aliquẽ transgressorem ex hoc q̃ ipsum nõ sequitur, sed magis transgressor redditur siquis ipsum sequatur. ergo fomes nõ hz rationem legis. ¶ Preterea. Lex ordinatur ad bonũ cõe: vt supra habitũ est: sed fomes non inclinat ad bonũ cõe, sed magis ad bonum priuatum. ergo fomes non habet rationem legis.

Sed ɔ̃ Est, q̃ apostolus dicit Ro. 7. Uideo legem aliã in membris meis repugnantem legi mentis mee.

Rñdeo Dicẽdũ, q̃ sicut supra dictũ est, lex essentialiter inuenitur in regulante ⁊ mensurante, participatiue aũt in eo qd mensuratur ⁊ regulatur: ita q̃ ois inclinatio vel ordinatio q̃ inuenitur in his q̃ subiecta sunt legi, participatiue dicitur lex: vt ex supradictis patet potest aũt in his q̃ subduntur legi aliqua inclinatio inueniri duplr a legislatore. Unomodo inquantuz directe suos inclinat subditos ad al quid ⁊ diuersos interduz ad diuersos actus: fm quẽ modũ põt dici q̃ alia est lex militũ, ⁊ alia est lex mercatorz. Aliomodo indirecte inquantũ. s. per hoc q̃ legislator destituit aliquẽ sibi subditũ aliqua dignitate, sequitur q̃ transeat in aliũ ordinẽ ⁊ quasi in aliã legẽ: puta si miles ex militia destituatur transibit in legẽ rusticorũ vel mercatorũ. Sic igit sub deo legislatore diuerse creature diuersas habẽt naturales inclinationes, ita vt quod vni est quodãmodo lex alteri sit contra legẽ: vt si dicã q̃ furibundũ esse est quodãmodo lex canis, est autẽ cõtra legẽ ouis vel alterius mãsueti aialis. Est ergo hois lex quã sortit ex ordinatione diuina fm ppriã cõditionẽ, vt fm rõnẽ operetur. que quidẽ lex fuit tam valida in primo statu, vt nihil vel pter rationẽ vel cõtra rõnem posset surrepere hoi: sed dũ homo a deo recessit incurrit in hoc q̃ feratur fm impetum sensualitatis. ⁊ vnicuiq; etiã particulariter hoc contingit quãto magis a ratione recesserit: vt sic quodãmodo bestijs assimiletur q̃ sensualitatis impetu feruntur: scdm illud psal. Homo cũ in honore esset non intellexit comparatus est iumẽtis insipientibus, ⁊ similis factus est illis. Sic igitur ipsa sensualitatis inclinatio q̃ fomes dicit, in alijs quidẽ animalibus simpliciter habet rationez legis illo tñ modo quo in talibus lex dici põt fm directam inclinationem legis. In hoibus aũt fm hoc nõ habet rationem legis, sz magis est deuiatio a lege rationis sed inquantũ per diuinam iustitiã homo destituit originali iustitia ⁊ vigore rationis, ipse impetus sensualitatis qui eum ducit, hz rationẽ legis inquantũ est penalis, ⁊ ex lege diuina cõsequens hominem destitutum propria dignitate.

Ad primũ Ergo dicẽdum, q̃ ratio illa pcedit de fomite fm se considerato put inclinat ad maluz: sic eñ non habet rationẽ legis: vt dictũ est, sz fm q̃ sequitur ex diuine legis iustitia: tãquã si diceretur lex esse, q̃ aliquis nobilis pter suã culpã ad seruilia opera induci permitteretur. ¶ Ad secũdũ dicendum, q̃ obiectio illa procedit de eo qd est lex quasi regula ⁊ mensura: sic. n. deuiantes a lege transgressores cõstituuntur sic aũt fomes nõ est lex, sed per q̃zdam participationẽ: vt supra dictũ est. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, q̃ ratio illa procedit de fomite q̃tũ ad inclinationẽ propriã: non aũt q̃tũ ad suã originẽ. ⁊ tñ si cõsideretur inclinatio sensualitatis prout est in alijs animalibus sic ordinat ad bonũ cõmune. i. ad cõseruationez nature in spẽ vel indiuiduo. ⁊ hoc est etiã in hoie: put sensualitas subditur rationi, sed fomes dicitur fm q̃ exit rationis ordinem.

¶ De effectibus legis. Q̃o. 92.

DEinde Considerandũ est de effectibus legis. ¶ Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrum effectus legis sit homines facere bonos. secũdo vtrũ effectus legis sint imperare, vetare, permittere ⁊ punire: sicut legisperitus dicit.

¶ Utrum effectus legis sit facere homines bonos. Articu. 1.

AD primũ Sic pcedit. Uidetur q̃ legis effectus nõ sit facere homines bonos. Homines enim sunt boni per virtutem: virtus enim est que bonum facit habentem vt dz in 2. ethi. sed virtus est homini a solo deo: ipse enim eam facit in nobis sine nobis: vt supra dictum est in diffinitione virtutis: ergo legis non est homines facere bonos. ¶ P̃. Lex nõ prodest homini nisi legi obediat: sed hoc ipsum q̃ homo obedit legi est ex bonitate: ergo bonitas p̃exigitur in homine ad legẽ: non igitur lex facit bonos homines. ¶ P̃. Lex ordinatur ad bonum cõe: vt supradictũ est: sed quidam bene se habẽt in his que ad cõmune pertinent: qui tamen in proprijs nõ bene se habent: non ergo ad legem pertinet q̃ faciat homines bonos. ¶ P̃. Quedam leges sunt tyrannice: vt phs dicit in sua politica: sed tyrannus non intendit ad bonitatem subditorum: sed solum ad propriam vtilitatẽ. non ergo legis est facere homines bonos.

Sed ɔtra Est q̃ phs dicit i. 2. eth. q̃ volũtas cuiuslibet legislatoris hec est vt faciat homines bonos.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut supradictũ est lex nihil est aliud quaz dictamen rationis in presidente quo subditi gubernantur: cuiuslibet aũt subditi virtus est vt bene subdatur [illegible] a quo gubernatur: sicut virtus irascibilis ⁊ cõcupiscibilis in hoc cõsistit q̃ sint bene obedientes rõni: ⁊ per hũc modum virtus cuiuslibet subiecti est vt bene subijciatur principãti: vt philosophus dicit in. 1. politice. Ad hoc autem ordinatur vnaqueq; lex vt obediatur ei a subditis: vnde manifestum est q̃ hoc sit proprium legis inducere subiectos ad propriam ipsorũ virtutem. Cum igitur virtus sit que facit bonũ habentem, sequitur q̃ proprius effectus legis sit bonos facere eos quibus dat vel simpliciter, vel fm quid. Si enim intentio ferẽtis legem tendat in verum bonum qd est bonum cõmune fm iustitiam diuinã regulatũ, sequitur q̃ per legem homines fiant boni simpliciter. Si vero intentio legislatoris feratur ad id quod non est bonum simpliciter, sed vtile vel delectabile sibi vel repugnãs iustitie diuine, tunc lex non bonos facit homines simpliciter sed secundũ q̃d scilicet in ordine ad tale regimen. Sic autem bonum inuenitur etiam in per se malis: sicut aliquis

¶ Sup. q. 92. arti. 1. IN articulo primo. q. 92. dubium occurrit circa rõnez ex eo q̃ aut falsum assumit aut intẽtũ non infert ppositio namq; fundãs rationẽ litere est ista: virt⁹ cuiuslibet subditi est vt bñ subijciatur principanti: hec autẽ ppõ aut intelligitur formaliter de subdito inq̃tum subditus/aut materialiter de eo q̃ ẽ subditus. si formaliter ppositio est vera: sz nõ infert nisi q̃ lex facit subditos inquãtum subditos bonos: hoc aũt nõ est facere homines bonos: quia sicut aliud est esse hominem/⁊ aliud esse subditũ/ita alia est bonitas hominis: et alia est bonitas subditi: ⁊ tñ titulus articuli q̃rit an sit legis facere hoies bonos: ⁊ in corpore articuli infertur ex ista ppõne q̃ legis est inducere sbiectos ad ppriã ipsorũ virtutẽ. si vero mãlr intelligit: tunc lz inferret intentũ ipsa tñ vniuersaliter ẽ falsa: ⁊ subuersionez pareret toti⁹ doctrine: mãlis eñ sermo a doctrina alien⁹ est. ¶ Ad h̃ dz q̃ sermo est formalis/verus ⁊ efficax ad intẽtũ inferendũ. Aduertenduz nãq; est q̃ non est sermo de hac vel illa lege: sed de lege in cõi continente eternã diuinã ⁊c. ⁊ q̃ hõ nõ solum in ordine ad hoc vel illud/sz etiã i ordine ad felicitatẽ nãlem ⁊ propriã ⁊ politicã ⁊ supernãlez est subditus. Ex his nãq; hr̃ q̃ bonitas hominis inquantũ hõ ⁊ bonitas hois inquãtuz subditi/lz vniuersaliter nõ coincidãt/ q̃nq; tñ coincidũt. s. re⁹ legis ordinantis hominem ad verã felicitatem siue naturalez siue supernaturalez. ac per hoc q̃ lex factiua bõitat̃ i subdito in ordine ad felicitatem est etiam factiua bonitatis ppe in homine: q̃m illamet est qua subditus ordinatur ad verã felicitatem. Est ergo ppositio liter formaliter intelligẽda. quod ex eo pz q̃ autor sub illa subsumit de bõa ⁊ mala lege: ⁊ concludit q̃ legis est facere subditos bonos simpliciter/vel fm quid vt bonos latrões. Et cum dicitur q̃ non in

1. arti. 2. ad. 4. Et. 3. ɔ̃. ca. 116. §. 2. 3. et 4. Et ro. 10. 2. fi.

Universidad de Deusto Biblioteca

fert intentū:qꝛ alia est ratio subditi ⁊ hominis.iam pꝫ rñsio/ꝙ lꝫ vniuersaliter nō sit eadē rō:respectu tñ legis ad verā felicitatē sub qua infert autoꝛ fieri hoīes bonos eadē est rō hoīs ⁊ subditi:non ſm relationē significatā per ly subditus:sed ſm rationē fundantē subiectionem:hō enī ex hoc ꝙ hō ordinē hꝫ ad felicitatē mediāte ꝟtute ꝓpria. ¶In rñsione ad tertiū eiusdē arti.primi dubiū occurrit:ex eo ꝙ autoꝛ vr̃ cōtradicere sibi ⁊ falsum dicere.ꝯdicere quidem sibi:qꝛ in principio illius rñsionis dicit ꝙ impossibile ē vt aliquis hō sit bon⁹ nisi bñ proportionat⁹ bono cōi ⁊ i calce dicit ꝙ alia est virt⁹ boni viri et boni ciuis.si nāqꝫ diuersa est virt⁹ viri et ciuis pōt esse vir bonus ⁊ ciuis non bonus:⁊ econuerso ciuis bonus ⁊ vir non bonus:⁊si impossibile est aliquē esse virū bonū ⁊ non bonū ciuem quō alia est virtus boni viri ⁊ boni ciuis.Falsum aūt dꝛ qꝛ vir solitarius sapiētie cōtemplatiōe contētus est bonus vir vtpote virtutis heroice ⁊ tñ non est bonus ciuis:qꝛ nec est ciuis.

¶In eadem rñsione est aliud dubium:qꝛ falsum vr̃ ꝙ eadē sit virtus boniviri ⁊ boni principis.nā virtus boni viri est monastica:principis vero politica.Et nihil'o minus volūtaria ē videtur differentia inter necessitatē virtutis simplr̄ in principe ⁊ nō in ciue.nā sicut ad bonū cōitatis sufficit/ꝙ ciues subditi principium mādatis obediant:ita sufficit ꝙ ꝑnceps recta oportuna ad bonū cōitatis mandet ⁊ exequat̃ q̄ꝫtuꝫ sua interest ꝓportionaliter sicut alij.qd enī ad cōitatē magis de malitia priuata rectorum q̄ ciuiū/ si ad cōe omnes faciunt quod oportet:nulla enim apparet formalis differētia:sed solū ſm magis ⁊ minus.Cōstat enī ꝙ principis priuata malitia magis nocet:qꝛ cōspectius in se crimen habet:sed non ꝙ noceat per se cōi bono/⁊ malitia ciuium per accidens.

¶Ad primū dubium dicitur/ꝙ nō falsitas nec cōtradictio est in litera.Ad cuius euidētiam recolendū est ex prima parte ꝙ bonū simplr̄ attenditur ſm vltimam perfectionē:⁊ ꝙ non refert quo ad dici:⁊ esse bonum simpliciter an illa vltima perfectio sit distincta a precedente: an sit eadem cum precedente.vnde homo dicitur bonus simpliciter non ſm perfectionē substantialem sed accidentalem non quancunqꝫ sed virtutis moralis.Propter qd questio de identitate ⁊ diuersitate virtutis hominis ⁊ ciuis nō repugnat propositioni prime in responsione posite.scilicet ꝙ impossibile est ꝙ aliquis sit bonus.⁊ nō sit bene proportionatus bono communi:siue enī eadē/siue alia sit virtus boni hominis ⁊ boni ciuis impossibile est ꝙ homo sit bonus sine additione aliqua/⁊ non bonus ciuis ciuilitate ordinata ad felicitatem veram:quia homo inquantū homo est pars ciuitatis:quia est animal politicum:sicut homo inquantum homo est disciplinabilis.ac ꝑ hoc ⁊ in habendo bonitatem hominis oportet ꝙ habeat proportionē ad bonum cōe ciuitatis saltē in ꝑparatione animi:non enī est recte dispositus ſm prudentiam ⁊ alias cardinales virtutes qui nō est preparatus ad id ad qd tenetur:⁊ in habendo bonitatē simpliciter oportet ꝙ habeat bonitatē primam/qua est in se bonus:⁊ consequentē/ qua est pars bona:aliter non posset talis homo dici bonus nisi ſm quid. Si ergo homo est bonus cum bonitas sua sit aut pars aut parens bonitatis ciuilis:impossibile est quin sit recte commensuratus communitati/qd est esse bonū ciuē:q̄uis econtra eueniat vt.s.aliquis sit bonus ciuis ⁊ non simpliciter bonus:quia bonum simplr̄ cōsurgit ex causa integra: bonum aūt ſꝫ quid ex aliquo particulari.Ciuis aūt bonus non nisi bonitatem ſm quid importat:⁊ ideo in litera dꝛ qd sufficit ꝙ obediant mandatis principū. vñ pꝫ nullā esse cōtradictionē.Quod etiam nulla sit falsitas ꝑꝑ hoiem heroicum/ex eo ptꝫ:qꝛ de hoibus sermo est: heroicus aūt hmōi plusq̄ homo est,diuinam vitaꝫ imitatus ⁊ qꝛ etiam heroicus in ꝑparatiōe animi est recte dispositus ad cōitatis bonū:et rursus est optime cōmensuratus celesti patrie.¶Ad scōꝫ dubium dꝛ ꝙ in scōa se cū de dño cōcedente ex proposito tractabitur de idētitate et diuersitate prudentie monastice ⁊ politice in.47.q.vbi dicetur quare magis virtus boni viri idētificatur virtuti principis q̄ ciuis:cū in ꝟtute boni viri clauditur vtrunqꝫ.s.posse bene preesse ⁊ bñ sub esse.De necessitate vero ꝟtutis monastice in principe magis q̄ in ciue (de qua hic tractat̃)dōm est ꝙ cū inter principem ⁊ ciues tantum intersit ꝙ princeps vices totius multitudinis in se gerit:vt pote curā illius habens/ciues aūt partes sunt : cōsequens est ꝙ priuata malitia principis ad male precipiendū toti multitudini eum inducet:⁊ sic cōi bono sufficiens est nocere. Priuatius aūt malitia ciuium bono existente principe cōi bono ⁊si dissonet:nō tamen nocere sufficit:qꝛ efficacem actionem ad commune non habet: sed diminutam.Propter qd oportet/si commune bonū publicum recte se habet:habere principē qui sit ⁊ vir ⁊ princeps bonus.vnde ecclesiastes.10.dicit̃.veh terre:cuius rex est puer ⁊ cuius principes mane comedunt.i.sine prudentia vt puer:⁊ sine temperātia indulgētes primum ventri:vtraqꝫ autem virtus est monastica.

dꝛ bon⁹ latro,qꝛ operat̃ accōmode ad finē.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ duplex est virtus:vt ex supra dictis pꝫ.s.acqsita ⁊ infusa.Ad vtranqꝫ aūt aliquid operatur operū assuetudo,sed diuersimode. Nam virtutē quidē acquisitā causat.ad virtutem aūt infusam disponit,⁊ eam iam habitam cōseruat ⁊ ꝓmouet.⁊ qꝛ lex ad hoc dat̃ vt dirigat actus hūanos,inquantū actus humani operātur ad virtutē intm̄ lex facit homines bonos.vñ ⁊ ph̄s dicit in.2.politico.ꝙ legislatores assuefacientes faciunt bonos. ¶Ad scōm dōm,ꝙ non sp aliqs obedit legi ex bonitate ꝑfecta virtutis:sꝫ qñqꝫ qdē ex timore pene,qñqꝫ aūt ex solo dictamine rōnis qd est qddam principiū virtutis:vt supra habitum est.¶Ad tertiuꝫ dōm,ꝙ bonitas cuiuslibet partis cōsiderat̃ in ꝓportione ad suū totū.vñ ⁊ aug.dicit in.3.cōfes.ꝙ turpis ē ois pars q̄ suo toti nō cōgruit.Cū igit̃ quilibet hō sit pars ciuitatis,impoſ̃e ē ꝙ aliqs hō sit bonus nisi sit bñ ꝓportionat⁹ bono cōi:nec totū pōt bñ existere nisi ex ptibus sibi ꝓportionatis.Vñ impoſ̃e est ꝙ bonū cōe ciuitatis bñ se hēat nisi ciues sint virtuosi,ad minus illi quib⁹ cōuenit principari.sufficit autē q̄ꝫtū ad bonū cōitatis ꝙ alij intm̄ sint ꝟtuosi ꝙ principum mādatis obediant. ⁊ iō ph̄s dicit in.3.politice,ꝙ eadē est ꝟtus principis et boni viri:nō aūt eadē est ꝟtus cuiuscunqꝫ ciuis ⁊ boni viri.¶Ad.4.dōm,ꝙ lex tyrannica cū nō sit ſm rōnē nō est simplr̄ lex:sed magis est quedā ꝑuersitas legis.Et tñ inq̄ꝫtuꝫ hꝫ aliquid de rōne legis intēdit ad hoc ꝙ ciues sint boni:nō enī hꝫ de rōne legis nisi ſm hoc ꝙ est dictamē alicuius ꝑsidentis in subditis.⁊ ad hoc tendit vt subditi legi sint bene obedientes,ꝙ est eos esse bonos:nō simplr̄, sed in ordine ad tale regimen.

¶Utrū legis act⁹ ꝯueniēter assignēt̃. Ar.2.

Ad scōm Uidetur,ꝙ legis actus nō sint cōuenietēter assignati in hoc ꝙ dꝛ,ꝙ legis actus est imperare,vetare,permittere,⁊ punire. Lex enī ois ꝑceptū cōe est:vt legisconsultus dicit:sed idē est impare ꝙ ꝑcipere.ergo alia tria supfluunt.¶ꝓ.Effectus legis est vt inducat subditos ad bonū:sicut supra dictum est:sed cōsiliū est de meliori bono q̄ ꝑceptū. ergo magis ptinet ad legē cōsulere q̄ ꝑcipere.¶ꝓ.Sicut hō aliqs incitat̃ ad bonū per penas ita etiam ⁊ ꝑ ꝑmia.ergo sicut punire ponitur effectus legis,ita etiam ⁊ premiare. ¶ꝓ.Intentio legislatoris est,vt hoies faciat bonos sicut supra dictū est:sed ille q̄ solo metu penarū obedit legi nō est bonus:nam timore seruili qui est timoꝛ penarū,etsi bonū aliquis faciat,nō tamē aliquid benefit:vt augu.dicit.nō ergo vr̃ eē ꝓpriū legis ꝙ puniat.

Sed ꝯ Est ꝙ Isidorus dicit i.2.ethi. Omnis lex aut ꝑmittit aliqd vt vir fortis ꝑmiū petat:aut vetat,vt sacrarū virginum nuptias nulli liceat petere:aut punit,vt qui cedem fecerit capite plectatur.

Rñdeo Dōm,ꝙ sicut enūciatio ē rōnis dictamē per modū enunciandi,ita ēt lex ꝑ modum ꝑcipiendi.Rōnis aūt ꝓpriū est vt ex aliquo ad aliqd inducat. vñ sicut in demſatiuis scientijs rō inducit vt assentiat̃ cōclōni ꝑ quedā principia:ita etiaꝫ inducit vt assentiat̃ legis ꝑcepto ꝑ aliquid. Precepta aūt legis sunt de actib⁹ humanis, in quibus lex dirigit:vt supra dictū est.Sunt aūt tres differētie hūanorū actuū.Nā (sicut supra dictū est)quidā actus sunt boni ex gñe qui sunt actus virtutū.⁊ respectu horū ponit̃ legis actus precipere vel imperare.Precipit enim lex oēs actus virtutū:vt dicit̃ in.5.ethi. Quidam vero sunt actus mali ex gñe:sicut actus vitiosi.⁊ respectu hoꝝ lex hꝫ ꝓhibere. Quidā vero ex gñe suo sunt actus indifferētes:⁊ respectu horū lex hꝫ ꝑmittere.⁊ pñt etiā indifferentes dici oēs illi actus qui sunt vel parū boni,vl' parū mali.Id aut ꝑ qd inducit lex ad hoc ꝙ sibi obediatur,est timoꝛ pene.⁊ quantū ad hoc ponitur legis effect⁹ punire.

Ad primū Ergo dōꝫ,ꝙ sicut cessare a malo hꝫ q̄ꝫdaꝫ rōnē boni,ita ēt ꝓhibitio hꝫ q̄ꝫdam rōnē ꝑcepti. ⁊ ſm hoc large accipiēdo ꝑceptū vr̃ lex preceptum dꝛ.¶Ad scōꝫ dōꝫ,ꝙ cōsulere nō est ꝓprius actus legis:sed pōt ptinere ēt ad ꝑsonam priuatā,cuius non est cōdere legē.vñ ēt Apostolus.1.ad Cor.7.cū cōsiliū quoddā daret:dixit,Ego dico,nō dñs.⁊ ideo non ponitur inter effect⁹ legis.¶Ad tertiū dōm,ꝙ ēt premiare pōt ad quēlibet pertinere:sed punire nō pertinet nisi ad ministrū legis:cuius authoritate pena infert̃.⁊ ideo premiare non ponitur actus legis:sed solū punire.¶Ad quartū dōm,ꝙ ꝑ hoc ꝙ aliqs incipit assuefieri ad vitandū mala,⁊ ad implendū bona ꝑꝑ metū pene,ꝑducit̃ qñqꝫ ad hoc ꝙ delectabiliter ⁊ ex ꝓpria volūtate hoc faciat.⁊ ſꝫ h̄ lex ēt puniēdo ꝑducit ad hoc ꝙ hoīes sint boni.

¶Super art.2.

In articulo secūdo nihil aliud scribendū occurrit:nisi ꝙ aduertas:ꝙ qꝛ de ꝓprijs actibus legis est sermo vt responsiones ad argumēta insinuant:⁊ permittere inter legis actus ponitur ꝙ solius superioris ꝓprie est permittere.Aliū autē non obuiantes malo quum possunt negligentis/aut tacentis potius quam permittentis exercentore factū:nisi vtendo lege participatiue dicantur permittere/sicut accidit in fratre permittente monitum fratrem reincidere in malum vt adhibeat secum testes secundum legem domini pro communi bono ⁊ similibus.

¶De lege eterna. Questio.93.

Deinde Cōsiderādum est de singulis. ¶Et primo de lege eterna.Secūdo de lege naturali.Tertio de lege humana. Quarto de lege veteri.Quinto de lege noua q̄ est lex euangelij.¶De sexta aūt lege q̄ est lex fomitis sufficiat ꝙ dictū est,cū de peccato originali ageretur.¶Circa primū q̄runt̃ sex.Primo qd sit lex eterna.Secundo vtrū sit oibus nota.Tertio vtrū omnis lex ab ea deriuet̃.Quarto vtrum necessaria subijciantur legi eterne.Quinto vtrū contingentia naturalia subijciantur legi eterne.Sexto vtrū omnes res humane ei subijciantur.

i.q.91. ar.1.et.3. ꝑnti.q. ar.3.⁊.4 cōt.⁊ a. 3.ad.3. et.4.d. 3.q.1.ā. 1. et.3.ꝫ a.115.

¶Utrum lex eterna sit summa rō in deo existēs. Arti.1.

Ad primū Sic ꝓcedit̃.Uidet̃ ꝙ lex eterna nō sit summa rō in deo existens. Lex.n.eterna est vna tm̄:sꝫ rōnes rerū in mēte diuina sunt plures.Dicit.n.aug.in lib.83.q.ꝙ deus singula fecit ꝓprijs rationibus.ergo lex eterna nō videtur esse idē qd rō in mēte diuina existēs.¶Preterea.De ratione legis est ꝙ verbo ꝓmulgetur:vt supra dictū est:sed verbū in diuinis dicitur personaliter(vt in primo habitū est)ratio autem dicitur essentialiter.nō igitur idē est lex eterna quod ratio diuina. ¶Preterea.Aug.dicit in li.de vera religione,apparet supra mētē nostrā legē esse q̄ veritas dicitur.lex autē supra mētē nostrā existēs est lex eterna.ergo veritas est lex eterna:sꝫ nō est eadē ratio veritatis ⁊ rationis,ergo lex eterna nō est idē qd ratio summa.

Sꝫ ꝯtra Est,ꝙ augu.dicit in primo de li.arbi.ꝙ lex eterna est summa ratio cui semper obtēperādū est.

Rñdeo Dicēdū,ꝙ sicut in quolibet artifice ꝑexistit rō eorū q̄ cōstituunt̃ per artē,ita etiā in quolibet gubernāte opꝫ ꝙ ꝑexistat ratio ordinis eoꝝ q̄ agēda sunt per eos q̄ gubernationi subdūtur.⁊ sicut ratio rerū fiendaꝝ per artē vocatur ars vel exēplar rerū artificiatarū,ita etiā ratio gubernātis actus subditorū rōnē legis obtinet seruatis alijs q̄ supra esse diximus de legis ratione.Deus aūt per suā sapiētiā cōditor est vniuersaꝝ reꝝ:ad q̄s cōparat̃ sicut artifex ad artificiata:vt in.1.habitū est. Est etiā gubernatoꝛ oīum actuū ⁊ motionū q̄ inueniunt̃ in singulis creaturis:vt etiā in.1.habitū est.Vñ sicut ratio diuine sapientie inquātū ꝑ eā cūcta sunt creata rōnē hꝫ artis vel exēplaris vel idee:ita ratione diuine sapiētie:mouētis oīa ad debitum finē obtinet rationē legis.⁊ ſm hoc lex eterna nihil aliud est q̄ ratio diuine sapientie ſm ꝙ est directiua oīum actuū ⁊ motionum.

Ad primū Ergo dicēdū,ꝙ aug.loquitur ibi de rationibus idealib⁹ q̄ respiciūt ꝓprias naturas singularū rerū.⁊ ideo in eis inuenit̃ qdā distinctio ⁊ pluralitas ſm diuersos respectus ad res:vt in.1.habitū est:sꝫ lex dicitur directiua actuū in ordine ad bonū cōe:vt.s.dictū est.Ea aūt q̄ sunt in se ipsis diuersa cōsiderant̃ vt vnū ſm ꝙ ordinant̃ ad aliqd cōe:et ideo lex eterna est vna q̄ est rō huius ordinis.¶Ad ſm dicēdū ꝙ circa verbū qdcunqꝫ duo possunt cōsiderari.s.ipsum verbū,et ea q̄ verbo exprimuntur.verbū enī vocale est qddā ab ore hois platū:sed hoc verbo exprimunt̃ q̄ verbis humanis significantur ⁊ eadē rō est de verbo hois mētali qd nihil est aliud q̄ qddā mēte ꝯceptū q̄ homo exprimit mētaliter ea de q̄bus cogitat.Sic igitur in diuinis ipsum verbū qd est cōceptio paterni intellectus ꝑsonaliter dicit̃:sꝫ oīa q̄cūqꝫ sunt in scia patris,siue essentialia:siue ꝑsonalia,siue etiā dei opa exprimunt̃ hoc verbo:vt patet ꝑ aug. in.15.de tri.⁊ inter cetera q̄ hoc verbo exprimunt̃ etiā ipsa lex eterna verbo ipso exprimitur.Nec tñ ꝓpter hoc sequit̃ ꝙ lex eterna ꝑsonaliter in diuinis dicat̃:appropriat̃ tñ filio ꝓpter cōuenietiam quā hꝫ rō ad verbum.¶Ad tertiū dicēdū,ꝙ rō intellectus diuini alr̄ se hꝫ ad res q̄ rō humani intellectus.Intellectus.n.hūanus est mēsuratus a rebus:vt scꝫ conceptus hois nō sit verus ꝓpter seipsum,sꝫ dicit̃ verus ex hoc ꝙ cōsonat rebus.ex hoc enī ꝙ res est vel nō est opinio vera vel falsa est.Intellectus vero diuinus est mēsura reꝝ:qꝛ vnaqꝫ res intm̄ hꝫ de veritate inquantuꝫ imitatur intellectū diuinū:vt in primo dictū est.⁊ ideo intellectus diuinus est verus ſm se.vnde ratio eius est ipsa veritas.

i.q.19. ar.4.ad ꝗ arti. 1.⁊.4.

¶Utrum lex eterna sit omnibus nota. Arti.2.

Ad scōm Sic ꝓcedit̃.Uidet̃ ꝙ lex eterna nō sit oibus nota.Quia vt dicit apl's 1.ad corin.2.Que sunt dei nemo nouit nisi spūs dei: sꝫ lex eterna est qdā rō in mēte diuina exñs.ergo oibus est ignota nisi soli deo.¶ꝓ.Sicut augu.dicit in li.de li.ar.lex eterna est qua iustū est vt oia sint ordinatissima: sꝫ nō oēs cognoscūt qualr̄ oia sint ordinatissima:ergo nō oēs cognoscūt legem eternaꝫ. ¶ꝓ.Aug.dicit in lib.de vera religio.ꝙ lex eterna est de q̄ hoies iudicare nō pñt:sed sicut in.1.ethi.dꝛ,vnusqsqꝫ bñ iudicat q̄ cognoscit.ergo lex eterna nō est nobis nota.

Sꝫ ꝯ Est,ꝙ au.dicit in li.de libe.ar.ꝙ eterne leg̃ notio nobis impssa ē.

Rñdeo Dicēdum,ꝙ duplr̄ aliqd cognosci pōt.Unomodo in seipso.alionō i suo effectu,in quo aliq̄ silitudo ei⁹ inuenit̃:sicut aliqs non vidēs solē in sua substātia cognoscit ipm in sua irradiatione. Sic igit̃ dōm est ꝙ legē eternā nullus pōt cognoscere ſm ꝙ in seipsa est nisi solus deus ⁊ beati q̄ deū ꝑ essentiā vidēt:sꝫ ois creatura rōnalis ipsam cognoscit ſm aliquā eius irradiationē vel maiorē vel minorē.ois.n.cognitio veritatis est qdā irradiatio ⁊ participatio legis eterne q̄ est veritas incōmutabilis:vt aug.dicit in lib.de vera religione.Ueritateꝫ aūt oēs aliqualr̄ cognoscūt ad minus quantū ad principia cōia legis nālis.in alijs vero qdā plus ⁊ qdā minus participāt de cognitione veritatis.⁊ ſm hoc etiā plus vel minus cognoscunt legem eternam.

Ad primū Ergo dicēdū,ꝙ ea que sunt dei in seipsis q̄dem cognosci a nobis nō pñt:sed tñ in effectibus suis nobis manifestant̃,ſm illud ro.1.Inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt intellecta cōspiciuntur.¶Ad ſm dōm,ꝙ legē eternaꝫ etsi vnusqsqꝫ cognoscat ꝑ sua capacitate ſꝫ modū ꝑdictū,nullus tñ eā cōprehēdere potest. Nō enī total̃r manifestari pōt ꝑ suos effect⁹ ⁊ ideo nō opꝫ ꝙ q̄cūqꝫ cognoscit legem eternā ſm modū ꝑdictū:cognoscat totū ordineꝫ reꝝ quo oia sunt ordinatissima.¶Ad tertiū dicēdū,ꝙ iudicare de aliquo pōt intelligi dupl'r.Unomō sicut vis cognitiua dijudicat de ꝓprio obiecto:ſm illud iob.12.Nōne auris verba dijudicat:⁊ fauces comedētis saporē. ⁊ ſm istū modū iudicij ph̄s dicit,ꝙ vnusqsqꝫ bene dijudicat q̄ cognoscit iudicādo scilicet an sit verū qd ꝓponitur.Aliomodo ſm ꝙ superioꝛ iudicat de inferiori quodā practico iudicio:an.s.ita debeat esse vel nō ita.⁊ sic nullus pōt iudicare de lege eterna.

¶Utrū ois lex a lege eterna deriuet̃. Arti.3.

Ad tertiū Sic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ nō ois lex a lege eterna deriuetur. Est.n.qdā lex fomitis:vt supra dictū est.ipsa autē nō deriuatur a lege diuina q̄ est lex eterna:ad ipsam enim pertinet prudētia carnis:de qua apostolus dicit ad ro.8.ꝙ legi dei non potest esse subiecta.ergo non ois lex procedit a lege eterna. ¶Preterea.A lege eterna nihil iniquū procedere pōt:qꝛ sicut dictū est,lex eterna est ſꝫ quā iustū est vt oia sint ordinatissima:sꝫ quedā leges sunt iniq̄:ſm illud isa.10.Ue qui cōdūt leges iniquas.ergo nō omnis lex procedit a lege eterna.¶Preterea.Aug.dicit in 1.de lib.ar.ꝙ lex que populo regēdo scribitur,recte multa permittit que per diuinā ꝓuidētiā vindicantur:sed ratio diuine ꝓuidētie est lex eterna:vt dictum est.ergo nec etiaꝫ omnis lex recta procedit a lege eterna.

¶Super questionis.93.articulum tertium.

Omisso primo articulo:cuius difficultates in prima parte clare sunt:⁊ scdo qꝛ clarus est.In tertio dubiū occurrit: qꝛ autoꝛ deficere videtur ab intento aut falsum dicere:quū dicit rōnes inferiorū gubernantium sunt quecūqꝫ alie leges preter eternā.si nāqꝫ de oi lege preter eternā loquit̃:falsum dicit:qꝛ lex diuina nō est ratio inferioris gubernatoris:sed dei:⁊ ē alia ab eterna:vt patet in q.91.si aūt nō intendit de lege diuina nō hꝫ conclusio intenta scilicet ꝙ ois lex ab eterna deriuatur.

¶Ad hoc dꝛ ꝙ autoꝛ intēdit ēt de lege diuina ꝙ deriuat̃ ab eterna:qꝛ ponit ipsam esse per participationē legis eterne:vt expresse pꝫ superius in q.91.ar.4.ad 3m.vbi dixit:⁊ ideo supaddit̃ lex diuinitus data:ꝑ quā lex eterna ꝑticipat̃ altiori mō.Nec est veꝝ ꝙ lex dina ñ sit rō iferioꝝ gubernantium:qm̄ lex diuina nō dꝛ diuina a subiecto tanquā sit aliqd in deo:sola enim lex eterna est formaliter in deo:sed dicit̃ diuina ab authoritate a mō ⁊ a fine.Est nāqꝫ a dō supernālr̄ data ad ducēdū in deum supnālem finem:⁊ est lex dina:rō supnālis data hoi vt seipꝫ gubernet:⁊ ꝓprie ea est rō inferioꝝ gubernātium.s.hoium: nō ab eis adinuēta:sꝫ a dō suscepta.Et dō lege veteri pꝫ actuū.7.accepistis legem in dispōne angeloꝝ.de noua aūt inferius habebitur:ꝙ est ipsa gr̃a spiritussancti.Neutrum aūt horū est in deo nisi causaliter: sꝫ in hominis aia vtrū q̄ primum per intellectum ⁊ memoriam. scōm per essentiā aie ⁊ voluntatem.Et per hoc pꝫ ꝙ taꝫ lex eterna q̄ naturalꝫ ⁊ diuina sit rōnis ordīatio ad bonum cōe a deo qui curā hꝫ cōitatis ꝓmulgata.Et inter eternam ⁊ alias hec est dña ꝙ eterna ē in deo ac per hoc est ipse deus:alie aūt non sunt in deo:sꝫ effect⁹ eius in creaturis rōnalibus:ac per hoc illa est cā:cetere sunt ꝑtitiones illius:illa eterna : reliq̄ tēporales.

¶Super arti.5.

In articulo q̄rto q̄nto ⁊ sexto eiusdē.q.nihil aliud occurrit scribēdū nisi ꝙ in q̄nto articulo notes illd:nullus proprie loquendo suis actibus legem imponit. ⁊ hoc pro difficultate illa: vtrum princeps subdatur legibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sed ꝯ Est, ꝙ puerb.8. diuina sapientia dicit, Per me reges regnant ⁊ legū cōditores iusta decernunt. Ratio aūt diuine sapientie est lex eterna: vt supra dictū est. ergo oēs leges a lege eterna procedunt.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut supra dictū est, lex importat rōnem quādā directiuā actuū ad finē. In oīb⁹ aūt mouētib⁹ ordinatis opꝫ ꝙ ꝟtus scōi mouētis deriuet a ꝟtute mouētis pmi: qꝛ mouēs scōm nō mouet nisi inq̄tū mouet a pmo. vñ in oīb⁹ gubernātib⁹ idē videm⁹ ꝙ rō gubernatiōis a pmo gubernāte ad scōos deriuat: sicut rō eorū q̄ sunt agēda in ciuitate deriuatur a rege p p̄ceptū in inferiores administratores. Et in artificialibus ēt rō artificialiū actuū deriuat ab architectore ad inferiores artifices q̄ manu operāt. Cū ergo lex eterna sit rō gubernationis in sup̄mo gubernāte, necesse est, ꝙ oēs rōnes gubernationis que sunt in inferiorib⁹ gubernātib⁹ a lege eterna deriuētur. Hmōi aūt rōnes inferiorū gubernantiū sunt quecūq3 alie leges preter legē eternā. vñ oēs leges inquantū pticipāt de rōne recta intm̄ deriuant a lege eterna. Et pp̄ter hoc aug. dicit in .1. de libe. arb. ꝙ in tpali lege nihil est iustum ac legitimum qd̄ non ex lege eterna homines sibi deriuauerunt.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ fomes hꝫ rōnē legis in hoīe inquātū est pena ꝯñs diuinā iustitiā, ⁊ ſm hoc manifestū ē ꝙ deriuat a lege eterna. Inquantū vero inclinat ad pctm̄, sic cōtrariat legi dei ⁊ nō hꝫ rōnē legis: vt ex supradictꝭ pꝫ. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ lex hūana intm̄ hꝫ rōnē legis inq̄tū est ſm rōnē rectā. ⁊ ſm h̄ manifestū est ꝙ a lege eterna deriuat: inquātū vero a rōne recedit, sic dr̄ lex iniq: ⁊ sic nō hꝫ rōnē legis, ſ3 magis violētie cuiusdā. Et tñ in ipsa lege iniq̄ inquantū seruat aliq̄d de silitudine legis pp ordinē ptātis eius q̄ legē fecit: ſm hoc ēt deriuatur a lege eterna. Omnis eñ ptās a dño deo est: vt dicit ro.13. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ lex hūana dr̄ aliqua pmittere, non quasi ea approbās: sed q̄si ea dirigere non potēs. multa aūt dirigunt lege diuina q̄ dirigi nō pñt lege hūana: plura eñ subdūtur cāe supiori q̄3 inferiori. vñ hoc ipsum ꝙ lex hūana nō se intromittit de his que dirigere nō pōt, ex ordine legis eterne prouenit. Secus aūt esset si approbaret ea q̄ lex eterna reprobat. vñ ex hoc nō hr̄ ꝙ lex hūana nō deriuet a lege eterna: sed ꝙ nō pfecte eā assequi possit.

¶ Utrū necessaria ⁊ eterna subijciant legi eterne. Arti.4.

1.q̄.22. ar.2. ad 3m ⁊ art. 4. ad.3. ⁊.q.103. art 1. ad 3m. Et 22e. q̄.49. ar.6.co.

AD quartū Uidet ꝙ necīa ⁊ eterna subijciantur legi eterne. Oē eñ qd̄ rōnabile ē rōni subdit: sed volūtas diuina ē rōnabilis cū sit iusta, ergo rōni subdit. ſ3 lex eterna ē rō diuina: ergo volūtas dei subdit legi eterne. voluntas aūt dei est aliq̄d eternū. ergo etiā eterna ⁊ necēia legi eterne subdūtur. ¶ P̄. Quicq̄d subijcit regi, subijcit legi regis. Filius aūt vt dr̄. 1. ad cor.1. subiectus erit deo ⁊ patri cū tradiderit ei regnū: ergo filius qui est eternus subijcit legi eterne. ¶ P̄. Lex eterna est ratio diuine puidētie: sed multa necessaria subduntur diuine prouidētie sicut pmanētia substātiarū incorporaliū ⁊ corporum celestium. ergo legi eterne subduntur etiam necessaria.

Sed ꝯ. Ea q̄ sunt necīa impoſſe est alr̄ se hr̄e, vñ cohibitione nō indigēt: ſ3 imponit hoi lex vt cohibeat a malis: vt ex supradictis pꝫ. ergo ea q̄ sunt necīa legi non subduntur.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut .s. dictū est: lex eterna ē rō diuine gubernatiōis. Quecūq3 ergo diuine gubernatiōi subdūtur, subijciunt ēt legi eterne: q̄ ꝟo gubernatiōi eterne nō subdūtur neq3 legi eterne subdūtur. Horū aūt distinctio attendi pōt ex his q̄ circa nos sunt. hūane eñ gubernatiōi subdūtur ea q̄ per hoies fieri pñt: q̄ ꝟo ad nām hoīs ptinēt, nō subdunt gubernationi hūane. s. ꝙ hō hēat aiam, vl' manū, aut pedes. Sic igr̄ legi eterne subdunt oīa q̄ sunt in reb⁹ a deo creatis, siue sint cōtingētia, siue sint necessaria. ea vero q̄ ptinēt ad naturā vel essentiam diuinam legi eterne non subduntur: sed sunt realiter ipsa lex eterna.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ de volūtate dei duplr̄ possumus loq. Uno mō q̄tū ad ipsam volūtatē. ⁊ sic cū volūtas dei sit ipsa essentia eius, non subdit gubernationi diuine, neq3 legi eterne: sed idē est qd̄ lex eterna. Alio mō possumus loq̄ de volūtate diuina q̄tū ad ipsa q̄ deus vult circa creaturas. q̄ quidē subiecta sunt legi eterne inquantū horū rō est in diuina sapiētia. ⁊ rōne horū volūtas dei dr̄ rōnabilis: alioquin rōne suiipsius magis est dicēda ipsa rō. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ filius dei non est a deo factus, sed nāliter ab ipso genitus. ⁊ ideo nō subdit diuine prouidētie aut legi eterne: sed magis ipse est lex eterna p quandā appropriationē: vt pꝫ p aug. in lib. de vera religione. Dicitur aūt esse subiectus pri rōne hūane nature ſm quā ēt pr̄ dicit esse maior eo. ¶ Tertiū cōcedimus: qꝛ pcedit de necessarijs creatis. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ sicut phs dicit in .5. meta. q̄dā necessaria hñt cām sue necessitatis. ⁊ sic hoc ipm ꝙ impoſſe est ea alr̄ se habere hñt ab alio: ⁊ hoc ipm est cohibitio quedā efficacissima. Nam quecunq3 cohibent in cōi, intm̄ cohiberi dicunt, inquantū non possunt aliter facere q̄3 de eis disponatur.

¶ Utrum cōtingētia subsint legi eterne. Arti.5.

AD quintū Uidetur ꝙ nālia contingētia nō subsint legi eterne. Promulgatio eñ est de ratione legis: vt supra dictū est. sed promulgatio non pōt fieri nisi ad creaturas rōnales quibus pōt aliq̄d denūtiari. ergo sole creature rōnales subsunt legi eterne, nō ergo naturalia cōtingētia. ¶ P̄. Ea que obediunt rationi participant aliqualr̄ rōne: vt dr̄ in .1. ethi. Lex aūt eterna est ratio summa: vt .s. dictū est. cū igit nālia cōtingētia nō pticipent aliqualr̄ rōne. sed penit⁹ sint irrōnabilia, videt ꝙ nō subsint legi eterne. ¶ P̄. Lex eterna est efficacissima: sed in nālib⁹ contingētibus accidit defectus. non ergo subsunt legi eterne.

1.q̄.22. ar.2. Et.1.dis. 39.q̄.1. ar.2.co. Et 3.5 ca.71.⁊. 72.⁊.73 Et ꝟi.q. 5.arti3. ⁊.4. Etopus. 5.c.132. vsq3.136 Etopus. 11.c.12 vsq3.16. Et Job fi.cot.1.

Sed ꝯtra Est, ꝙ dicitur prouerb.8. Quādo circundabat mari terminum suum, ⁊ legem ponebat aquis ne transirent fines suos.

Rñdeo Dōm, ꝙ alr̄ est de lege hoīs dōm, ⁊ aliter de lege eterna q̄ est lex dei. Lex eñ hoīs nō se extēdit nisi ad creaturas rōnales q̄ hoi subijciunt. Cuius rō est: qꝛ lex est directiua actuū q̄ cōueniūt subiectis gubernationi alicuius. vñ nullus pprie loquēdo suis actib⁹ legē imponit. Quecūq3 aūt aguntur circa vsum rerū irrōnalium hoi subditarū, aguntur p actum ipsius hoīs mouētis hmōi res. nā hmōi irrōnales creature non agūt seipsas, sed ab alijs agunt: vt supra habitū est. ⁊ ideo rebus irrationalibus homo legē imponere non pōt q̄tūcunq3 ei subijciantur. reb⁹ aūt rōnalib⁹ sibi subiectis pōt imponere legem, inquantū suo p̄cepto vel denūtiatione quacunq3 imprimit menti earū quādā regulā q̄ est principiū agēdi. Sicut aūt hō imprimit denūtiādo qdd̄ā interius principiū actuum hoi sibi subiecto, ita etiam deus imprimit toti nature principia ppriorū actuū. ⁊ ideo per hūc modū deus dr̄ p̄cipere toti nāe: ſm illud psal. Preceptū posuit ⁊ nō p̄teribit. ⁊ p hāc ēt rōnē oēs motus ⁊ actiones totius nature legi eterne subdūtur. Unde alio modo creature irrōnales subduntur legi eterne, inquantū mouētur a diuina prouidentia, non aūt per intellectū diuini precepti sicut creature rationales.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ hoc mō se hꝫ impressio actiui principij intrinseci q̄tū ad res nāles, sicut se hꝫ promulgatio legis q̄tū ad hoies: qꝛ p legis pmulgationē imprimitur hoib⁹ quoddā directiuū principium hūanorū actuū: vt dictum est. ¶ Ad scōm dōm, ꝙ creature irrōnales nō participāt rōne hūana, nec ei obediunt: participāt tñ p modum obedientie ratione diuina. Ad plura eñ se extēdit virtus rōnis diuine quaꝫ virtus rōnis hūane. Et sicut mēbra corporis hūani mouent ad imperiū rōnis, nō tñ participāt rōne (qꝛ nō hñt aliquā apprehensionē ordinatā ad rōnē) ita etiā creature irrōnales mouent a deo nec tñ pp hoc sunt rōnales. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ defectus qui accidūt in reb⁹ naturalib⁹ q̄uis sint p̄ter ordinē causarū particularium, non tñ sunt p̄ter ordinē causarū vniuersaliū: ⁊ p̄cipue cāe prime q̄ deus est: cuius puidētiam nihil subterfugere pōt, vt in primo dictū est. Et qꝛ lex eterna est rō diuine puidētie (vt dictuꝫ est) ideo defectus rerū naturalium legi eterne subduntur.

¶ Utrum oēs res humane subijciantur legi eterne. Art.6.

1.q̄.22. ar.2.co. ⁊ ad.2. Et.1.di. 39.q̄.2. ar.2.co. ⁊ ad 3m, Et 3.5 ca.1.64 90.111.⁊ 112. Et ꝟi.q. 5.ar.5. Etopus. 3.c.145.

AD sextū Uidetur ꝙ non oēs res humane subijciantur legi eterne. Dicit eñ apls ad gal.5. Si spū dei ducimini non estis sub lege: sed viri iusti q̄ sunt filij dei p adoptionē, spū dei agūtur: ſm illud ro.8. Qui spū dei agunt hi filij dei sunt. ergo non oēs hoies sunt sub lege eterna. ¶ P̄. Apostolus dicit ad ro.8. Prudētia carnis inimica est deo, legi eñ dei subiecta non est. sed multi hoies sunt in quib⁹ prudētia carnis dñatur. ergo legi eterne q̄ est lex dei nō subijciuntur oēs hoies. ¶ P̄. August. dicit in .1. de lib. arb. ꝙ lex eterna est qua mali miseriam, boni vitam beatā merētur. sed hoies iam beati vel iam damnati nō sunt in statu merendi. ergo non subsunt legi eterne.

Sed cōtra Est, ꝙ aug. dicit .9. de ci. dei. Nullo modo aliquid legib⁹ summi creatoris ordinationiq3 subtrahitur a quo pax vniuersitatis administratur.

Rñdeo Dōm, ꝙ duplex ē mod⁹ q̄ aliq̄d subdit legi eterne vt ex supradictꝭ pꝫ. Uno mō inq̄tū pticipatur lex eterna per modū cognitionis. Alio modo p moduꝫ actionis ⁊ passiōis, inquātū pticipat p modū interioris principij motiui. ⁊ hoc scōo mō subdunt legi eterne irrōnales creature: vt dcm̄ est. Sꝫ qꝛ rōnalis nā cū eo qd̄ est cōe oīb⁹ creaturis hꝫ aliqs sibi pprīū iquātū est rōnalis, iō ſm vtrūq3 modū legi eterne subdit: qꝛ ⁊ notionē legis eterne aliq̄ mō hꝫ: vt .s. dictū ē. ⁊ iterꝫ vnicuiq3 rōnali creature inest nālis inclinatio ad id qd̄ est ꝯsonū legi eterne. Sum⁹ .n. innati ad hñdū virtutes: vt dicit in .2. ethi. Uterq3 tñ modus imperfectus q̄dē est ⁊ quodāmō corrupt⁹ in malis: in q̄bus ⁊ inclinatio nālis ad virtutē deprauat p habitū vitiosuꝫ, ⁊ iterꝫ ipsa nālis cognitio boni in eis obtenebrat p passiōes ⁊ hit⁹ pctōrū. In bonis aūt vterq3 modus inuenit pfectior: qꝛ ⁊ supra cognitionē nālē boni supaddit eis cognitio fidei ⁊ sapiētie: ⁊ supra naturalē inclinationē ad bonū supaddit eis interius motiuū gr̄e ⁊ virtutis. Sic igit boni pfecte subsunt legi eterne tāq3 sp ſm eā agētes mali aūt subsunt q̄dē legi eterne, imperfecte q̄dē quātū ad actiones ipsoꝝ: put imperfecte cognoscūt, ⁊ imp̄fecte inclinant ad bonū: ſ3 quātū deficit ex pte actionis supplet ex pte passionis: prout scꝫ intm̄ patiunt qd̄ lex eterna dictat de eis, inquātū deficiūt facere qd̄ legi eterne conuenit. vñ aug. dicit in .1. de lib. ar. Iustos sub eterna lege agere existimo. ⁊ in lib. de cathecizādis rudibus dicit ꝙ deus ex iusta miseria aiaꝝ se deserētiū conuenientissimis legibus inferiores partes creature sue nouit ordinare.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ illud verbū apl'i pōt intelligi duplr̄. Uno mō vt esse sub lege intelligat ille q̄ nolēs obligationē legis subdit q̄si cuidā pōderi. vñ glo. ibidem dicit, ꝙ sub lege est q̄ timore supplicij qd̄ lex minatur, non amore iustitie a malo ope abstinet. ⁊ hoc modo spūales viri nō sunt sub lege: qꝛ per charitatē quā spūsanctus cordibus eorū infundit voluntarie id qd̄ legis est implēt. Aliomō pōt etiā intelligi inquātum hoīs opa qui spūsancto agit magis dñr esse opa spūsancti q̄3 ipsius hoīs. vñ cū spūsanctus nō sit sub lege sicut nec filius (vt supra dictū est) sequit ꝙ hmōi opa inquantū sunt spiritussancti non sint sub lege. ⁊ huic attestatur qd̄ apostolus dicit. 2. ad cor.3. Ubi spūs dñi, ibi libertas. ¶ Ad ſm dicēdū, ꝙ prudētia carnis nō pōt subijci legi dei ex pte actionis: qꝛ inclinat ad actiones cōtrarias legi diuine. subijcitur tñ legi dei ex parte passionis: qꝛ meret pati penā ſm legē diuine iustitie. Nihilominus tñ in nullo homine ita prudētia carnis dñat ꝙ totū bonū nature corrūpat. ⁊ ideo remanet in hoīe inclinatio ad agēdū ea q̄ sunt legis eterne. Habitū est eñ supra ꝙ peccatū nō tollit totū bonū nāe. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ idē est p qd̄ aliq̄d cōseruat in fine ⁊ p qd̄ mouet ad finē: sicut corpus graue grauitate q̄escit in loco inferiori, p quā etiā ad locum ipsum mouet. Et sic dōm est, ꝙ sicut ſm legē eternā aliq̄ merent btitudinē vel miseriā, ita p eādē legē in btitudine vel miseria conseruant. ⁊ ſm hoc ⁊ bti ⁊ dānati subsunt legi eterne.

¶ De lege naturali. Questio.94.

DEinde Cōsiderādū est de lege naturali. ¶ Et circa hoc querunt sex. Primo q̄d sit lex naturalis. Scōo que sint precepta legis naturalis. Tertio vtrū oēs actus virtutū sint de lege nature. Quarto vtrū lex naturalis sit vna apud oēs. Quinto vtrum sit mutabilis. Sexto vtrum possit a mente hominis deleri.

¶ Utrum lex naturalis sit habitus. Articulus.1.

AD primū Sic pceditur. Uidetur ꝙ lex naturalis sit habitus. Quia vt phs dicit in .2. ethi. Tria sunt in anima, potētia, habitus ⁊ passio: sed naturalis lex nō est aliq̄ potētiarū aīe, nec aliqua passionū: vt patet enumerādo per singula. ergo lex naturalis est habitus. ¶ Preterea. Basilius dicit, ꝙ cōsciētia siue sinderesis est lex intellectus nostri, qd̄ nō pōt intelligi nisi de lege naturali: sed sinderesis est habitus q̄dā: vt in primo habitū est. ergo lex naturalis est habit⁹. ¶ P̄. Lex naturalis sp in hoīe manet: vt infra patebit: ſ3 nō sp rō hoīs ad quā lex pertinet cogitat de naturali lege. ergo lex nālis nō est actus, sed habitus.

Sed ꝯtra Est, ꝙ aug. dicit in li. de bono cōiugali, ꝙ habitus est quo aliq̄d agitur cū opus est. ſ3 naturalis lex nō est hmōi: est .n. in paruulis ⁊ damnatis qui per eaꝫ agere non possunt. ergo lex naturalis non est habitus.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ aliq̄d pōt dici esse habitus dupliciter. Unomodo pprie ⁊ essentialr̄. ⁊ sic lex nālis nō est habitus. Dictū est .n. supra ꝙ lex nālis est aliq̄d per rōnē cōstitutū: sicut etiā ppō est qdd̄ā opus rōnis. nō est autē idē qd̄ q̄s agit ⁊ quo q̄s agit: aliqs eñ per habitū grāmatice agit orationē congruā. Cū igitur habitus sit quo q̄s agit, nō pōt esse ꝙ lex aliqua sit hitus pprie ⁊ essentialr̄. Aliomō pōt dici habitus id qd̄ hitu tenet: sicut dicitur fides id qd̄ fide tenetur. ⁊ hoc modo qꝛ p̄cepta legis naturalis q̄nq3 ꝯsiderantur in actu a rōne, q̄nq3 autē sunt in ea habitualr̄ tm̄. ſm hūc modū pōt dici, ꝙ lex naturalis sit habit⁹: sicut etiā principia indemonstrabilia in speculatiuis non sunt ipsi habitus principiorū, sed sunt principia quorum est habitus.

Ad p̄mū Ergo dicēdū, ꝙ phs intendit ibi inuestigare gen⁹ virtutis. ⁊ cū manifestū sit ꝙ virtus sit qdd̄ā pncipiū actus, illa tm̄ ponit q̄ sunt principia humanorū actuū. s. potētias, habit⁹, ⁊ passiōes. p̄ter hec āt tria sunt q̄dā alia in aīa sicut q̄dā act⁹: vt velle est in volēte, ⁊ ēt cognita sunt in cognoscēte: ⁊ pprietates nāles aīe insunt ei, vt immortalitas ⁊ alia hmōi. ¶ Ad ſm dōm ꝙ sinderesis dr̄ lex intell'ꝰ nr̄i, iquātū ē hitus cōtinēs p̄cepta legis nālis q̄ sunt prima principia opeꝝ hūanoꝝ. ¶ Ad tertiū dōꝫ, ꝙ rō illa ꝯcludit ꝙ lex nālis hitualr̄ tenet: ⁊ hoc cōcedimus. ¶ Ad id ꝟo qd̄ in ꝯtriū obijcit dōꝫ ꝙ eo qd̄ hitualr̄ inest q̄nq3 aliqs vti nō pt pp aliqd̄ impedimētū: sicut homo nō pōt vti habitu scie pp somnū: ⁊ silr̄ puer nō pōt vti habitu intellectus principiorū, vel etiā lege nāli q̄ ei hitualr̄ inest propter defectū etatis.

¶ Utrū lex naturalis contineat plura precepta vel vnum tantum. Arti.2.

AD scōm Sic pcedit. Uidet ꝙ lex naturalis nō ꝯtineat plura precepta. ſ3 vnū tm̄. Lex .n. cōtinet in genere p̄cepti: vt supra habitū est. si igit essent multa p̄cepta legis naturalis, seq̄ret ꝙ etiā essent multe leges nāles. ¶ P̄. Lex naturalis ꝯsequit hoīs naturā: ſ3 humana natura est vna ſm totū, lꝫ sit multiplex ſm partes. aut ergo est vnū p̄ceptū tm̄ legis nature pp vnitatē totius, aut sunt multa ſm multitudinē ptiū nature humane. ⁊ sic oportebit ꝙ etiā ea q̄ sunt de inclinatione cōcupiscibilis ptineāt ad legē naturalē. ¶ P̄. Lex est aliq̄d ad rationē pertinēs: vt supra dictuꝫ est: sed ratio in homine est vna tm̄: ergo solum vnum preceptum est legis naturalis.

Sed ꝯ Est, qꝛ sic se hñt p̄cepta legis nālis in hoīe quātū ad operabilia sicut se hñt prima principia in demr̄atiuis: ſ3 pria principia indemr̄abilia sunt plura ergo etiā p̄cepta legis nature sunt plura.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut supra dictuꝫ est, p̄cepta legis nāe hoc mō se hñt ad rōnē practicā sicut principia prima demr̄ationū se hñt ad rōnē speculatiuā: vtraq3 .n. sunt q̄dā pncipia p se nota. Dicit aūt aliq̄d p se notū duplr̄. Uno mō ſm se. Aliomodo quo ad nos. ſm se q̄dē q̄libet ppō dr̄ p se nota, cuius p̄dicatū est de rōne subti: cōtingit tñ ꝙ ignorāti diffōnē subti talis ppō non erit p se nota: sicut ista ppō, hō est rōnale est p se nota ſm sui naturā. qꝛ q̄ dicit hoiem dicit rōnale, ⁊ tñ ignorāti q̄d sit hō, hec ppō non est p se nota ⁊ inde est ꝙ sicut dicit boetius in lib. de hebdomadibus, q̄dā sunt dignitates vel ppōnes per se note cōiter oībus. ⁊ huiusmodi sunt ille ppōnes q̄ꝝ termini sunt oībus noti: vt oē totū est maius sua pte: ⁊ q̄ vni ⁊ eidē sunt eq̄lia sibiinuicē sunt eq̄lia, q̄dā vero ppōnes sunt p se note solis sapiētibus qui terminos ppōnū intelligūt q̄d significēt: sicut intelligēti ꝙ angelus non est corpus, per se notum est ꝙ nō est circunscriptiue in loco: qd̄ non est manifestum rudibus, q̄ hoc non

¶ Super.q.94.

N.q.94.p̄mo notādū est p intellectu multoꝝ articuloꝝ cōiter: deinde sigillatim dicetur. In cōmuni igitur scito ꝙ quēadmodū in speculatiuis p̄ter prima principia p se nota i geometria i arithmetica ⁊c. ita in practicis p̄ter cōissima p̄cepta prima. s. esse bonū psequēdū/ malū eē vitādū/ sunt ppria precepta etiā prima in illo ordine. ita ꝙ ſm vnumquēq3 inclinationis naturalis gradū sunt aliqua precepta prima vt principia ppria per se nota/ ⁊ reliqua p̄cepta secūda/ vt conclusiones ex eis dependētes. ꝟ.g. in hoie sunt tres inclinationes naturales. s. ad esse ⁊ viuere/ ad generationē: ⁊ ad rationaliter se habēdū ad se ⁊ ad alios. prima p̄cepta in singulis inclinationibus sunt de fine p̄mario illius habendo: cōseruando/ consequendo ⁊ de illius contrarijs vitandis. secūda aūt precepta sunt de fine secundario einsdē inclinationis: ⁊ illius ꝯtrarijs/ ⁊ etiā facilitatem/ et difficultatem prebentibus primario fini. ꝟ.g. in inclinatione nostra esse ⁊ viuere: comedere nō comedere: pertinēt ad prima precepta: qꝛ comestione conseruat vita que est primari⁹ finis illius ⁊ non comedēdo absq3 dubio destruitur. Tali autē cibo vel potu vti quibus hō ad p̄ōptitudinē vite q̄ est finis secūdarius eiusdē vtitur pertinet ad secūdaria p̄cepta eiusdē inclinationis, ad que etiā spectat moderamen cibi pot⁹ ⁊ exercitij quibus facilius vita cōseruatur ⁊ horū cōtraria: iuxta doctrinam authoris in quarto sniaꝝ. distin. 33a. q. pria. Propter qd̄ q̄n legis aliquid esse cōtra prima precepta legis nature non recurras statim ad cōmunissima simpliciter: sed respice i qua mā est sermo: et curre ad p̄cepta prima in illo ordine: ⁊ intuendo primariū finem non quo ad bene esse: ſ3 quo ad esse perspicies quid veritatis habeat que legis ⁊c. Et quoniam pricipia prima in ta

Universidad de Deusto Biblioteca

principia p̄ria i tali ordine reducunt ad p̄ria simpl'r ꝛ dependēt ab eis: ꝛ defendũtur ab illis. ꝛ rursus principia p̄ria i tali ordine/ sed ḃm se sint p se nota: non opꝫ esse p se nota q̄ ad nos: ac p h̄ cōtingit/ q̄ sunt ḃm se p̄ricipia p se nota esse q̄ ad nos cōclones: idcirco p̄ria p̄cepta p̄p̄ria illi inclinationi ad viuere appellantur q̄nq̄ȝ cōclones/ ꝛ scd̄aria precepta re primorũ simpl'r ꝛ q̄ ad nos. ¶ Ad singulos aũt articulos deueniēdo in p̄rio mā da memorie ꝙ sinderesis est hitus legis nālis nō lex ip̄a proprie loquēdo. In secundo ꝙ oīa p̄cepta legis nāe radicātur in vno p̄rio rōne cuius dr̄ lex vna. In tertio ꝙ act⁹ ḃm suam spēm vocantur nāl'r sumpti. ꝟ.g. comedere i cena aut p̄ādio gallinā ē act⁹ ꝟtuosus vni/ ꝛ vitiosus alteri: ꝛ sic de alijs. In quarto ꝙ resolo doctrine autoris ex calce corpis articuli sumēda ē quomodo scꝫ rectitudo in prop̄rijs cōclonib⁹ naturalis legis nō est eadē apud oēs scꝫ propter defectũ in paucioribus. ꝛ caue ne misceas ius hũanũ: sed infra latitudinē naturalis iuris vel contra aut p̄ter illud morare ꝛ discurre. In quinto ꝙ p̄prie loquitur de primis preceptis ꝛ secũdis. non solũ nāq̄ȝ prima simpliciter: sed p̄ria in quolibet ordine sunt immutabilia omnino/ salua tamen dispēsatione diuina (vt infra diffusius patebit) cui natura omnis subiecta est. In sexto autē articulo secũdaria p̄cepta etiā pro primis principijs in tali ordine supponũt: ꝛ delebilia dicuntur a cordib⁹ hominum/ que non apud oēs per se nota sũt: vt p̄cepta p̄rima simpl'r. Ex tali nāq̄ȝ ignorātia emanat illud/ oē iuuans statuit Jupiter esse pium.

1. dis. 3. q. 1. ar. 3. q̄ō. 1. ad 4m.

capiunt. In his aũt que in apprehēsione hominũ cadũt quidā ordo inuenitur. Nā illud ꝙ p̄rio cadit in apprehēsione est ens, cui⁹ intellectus includitur in oib⁹ q̄cũq̄ȝ q̄s apprehēdit. ꝛ ideo primũ p̄ncipiũ indemr̄abile ē, ꝙ nō ē sil' affirmare ꝛ negare. qd̄ fundatur supra rōnem entis ꝛ nō entis: ꝛ sup h̄ principio oīa alia fundātur: vt dr̄ i. 4. meta. Sicut aũt ens ē primũ qd̄ cadit in app̄hensione simpl'r, ita bonũ est primũ qd̄ cadit in app̄hēsione practice rōnis que ordinatur ad op⁹. Omne em̄ agēs agit pp̄ finē, q̄ hꝫ rōnē boni. ꝛ id̄ primũ p̄ncipiũ in rōe practica est, quod fundatur supra rationem boni, q̄ ē bonũ ē qd̄ oīa appetũt. H̄ ē ergo primũ p̄ceptũ legis ꝙ bonũ est faciēdũ ꝛ p̄seq̄ndũ: ꝛ malũ vitādũ. ꝛ sup h̄ fundantur oīa alia p̄cepta legis nāe: vt. s. oīa illa faciēda vl' vitāda pertineāt ad p̄cepta legis nāe: q̄ rō practica nāl'r app̄hēdit eē bona hũana. q: vero bonũ hꝫ rōnē finis, malũ aũt rōnē ꝯ̄rij, inde ē ꝙ oīa illa ad q̄ hō hꝫ nālē inclinationē rō nāl'r apprehēdit vt bona ꝛ p cōseques vt opere p̄sequēda, ꝛ ꝯ̄ria eorũ vt mala ꝛ vitanda. ḃm igitur ordinē inclinationũ nāliũ ē ordo p̄ceptorũ legis nāe. Inest em̄ p̄rio inclinatio hois ad bonũ ḃm nām in q̄ cōicat cũ oib⁹ substātijs p̄ut s. q̄libet suba appetit cōseruationē sui esse ḃm suā nām: ꝛ ḃm hāc inclinationē ptinēt ad legē nālē ea p q̄ vita hois cōseruatur ꝛ ꝯ̄riũ impeditur. Scd̄o inest hoi inclinatio ad aliq̄ magis spālia ḃm naturā in q̄ cōicat cum ceteris aīalibus. ꝛ ḃm hoc dr̄ ea esse de lege naturali q̄ natura oīa aīalia docuit: vt est cōmixtio maris ꝛ femine, ꝛ educatio liberorum ꝛ silia. Tertio mō inest homini inclinatio ad bonũ ḃm naturā rōnis q̄ est sibi p̄pria: sicut homo hꝫ naturalē inclinationē ad hoc ꝙ veritatē cognoscat de deo, ꝛ ad hoc ꝙ in societate viuat. ꝛ ḃm hoc ad legē naturalē ptinēt ea que ad hmōi inclinationē spectant: vtpote ꝙ hō ignorātiā vitet, ꝙ alios nō offendat cũ q̄b⁹ debet cōuersari, ꝛc. hmōi q̄ ad hoc spectant.

Ad primũ Ergo dōm, ꝙ oīa ista p̄cepta legis nature inq̄ȝtum referũtur ad vnũ primũ p̄ceptũ hñt rōnem vnius legis nālis. ¶ Ad scd̄m dōm, ꝙ oēs hmōi inclinationes quarũcunq̄ȝ ptium nature hũane (puta cōcupiscibilis ꝛ irascibilis) ḃm ꝙ regulātur rōne, ptinēt ad legē naturalē ꝛ reducũtur ad vnũ primũ p̄ceptũ: vt dictũ est. ꝛ ḃm hoc sunt multa p̄cepta legis nature in seipsis: que tñ cōicāt in vna radice. ¶ Ad tertiũ dōm, ꝙ ra[tio] etsi in se vna sit, tñ est ordinatiua omniũ que ad hoies spectāt. ꝛ ḃm hoc sub lege rōnis continentur oīa ea que ratione regulari possunt.

¶ Utrum omnes actus virtutũ sint de lege nature. Art. 3.

A D tertiũ Uidetur qd̄ non omnes actus virtutũ sint de lege nature. Quia vt. s̄. dictũ est, de rōne legis est vt ordinetur ad bonum cōe. sed quidā virtutũ actus ordinantur ad bonum p̄uatũ alicuius: vt pꝫ p̄cipue in actibus temperātie. nō ergo oēs actus virtutũ legi subdũtur naturali. ¶ P̄. Omnia peccata aliquibus virtuosis actib⁹ opponũtur. si igitur oēs actus virtutũ sint de lege nature, videtur ex cōsequēti ꝙ oīa pctā sint cōtra naturā, qd̄ tñ spāliter de q̄busdam peccatis dr̄. ¶ P̄. In his q̄ sunt ḃm nām oēs cōueniũt. sed in actib⁹ virtutũ non oēs cōueniunt: aliquid em̄ est virtuosum vni qd̄ est alteri vitiosum. ergo non oēs actus virtutum sunt de lege nature.

Sed ꝯ̄ Est, ꝙ dam̄. dicit in. 3. lib. ꝙ ꝟtutes sunt nāles. ergo ꝛ actus virtuosi subiacent legi nature.

Rñdeo Dōm, ꝙ de actib⁹ virtuosis dupl'r loq̄ possum⁹. Uno mō inq̄ȝtũ sunt ꝟtuosi. alio mō inq̄ȝtũ sũt tales act⁹ in p̄prijs spēb⁹ cōsiderati. Si igitur loq̄mur de actib⁹ ꝟtutũ inq̄ȝtũ sunt ꝟtuosi, sic oēs act⁹ ꝟtuosi ptinēt ad legē nāe. dcm̄ est em̄ ꝙ ad legē nāe ptinet oē illud ad ꝙ hō inclinatur ḃm naturā. Inclinatur aũt vnũquodq̄ȝ nāl'r ad opōnē sibi cōuenientē ḃm suam formā: sicut ignis ad calefaciēdũ. vñ cũ aīa rōnalis sit p̄pria forma hois, nālis inclinatio inest cuilibet hoi ad h̄ ꝙ agat ḃm rōnē: ꝛ hoc est agere ḃm ꝟtutē. vñ ḃm hoc oēs act⁹ ꝟtutũ sunt de lege nāli: dictat em̄ hoc nāliter vnicuiq̄ȝ p̄pria rō vt ꝟtuose agat. Sed si loquamur de actib⁹ ꝟtuosis ḃm seipsos (prout. s. in p̄prijs spēbus cōsiderātur) sic nō oēs actus ꝟtuosi sunt de lege nāe: multa em̄ ḃm ꝟtutē fiunt ad q̄ nā nō p̄rio inclinat: sed p rōnis inquisitionem ea homines adinuenerunt quasi vtilia ad bene viuendum.

Ad primũ Ergo dōm, ꝙ tēperātia est circa cōcupiscentias nāles cibi ꝛ potus ꝛ venereorũ. q̄ q̄dem ordinātur ad bonũ cōe nāe: sicut ꝛ alia legalia ordinātur ad bonũ cōe morale. ¶ Ad scd̄m dōm, ꝙ nā hois pōt dici vel illa que est p̄pria hois: ꝛ ḃm hoc oīa pctā inq̄ȝtũ sunt ꝯ̄ rōnē, sunt ēt cōtra nām: vt pꝫ p dam̄. in. 2. lib. vel illa q̄ est cōis hoi ꝛ alijs aīalibus. ꝛ ḃm hoc q̄dā spālia pctā dicũtur eē cōtra nām: sicut ꝯ̄ cōmixtionē maris ꝛ femine q̄ est nālis oib⁹ aīalib⁹ est cōcubitus masculorũ qd̄ spāl'r dr̄ vitiũ cōtra nām. ¶ Ad tertiũ dōm, ꝙ rō illa procedit de actib⁹ ḃm seipsos cōsideratis. sic em̄ pp̄ diuersas hois conditiōes cōtingit ꝙ aliq̄ act⁹ sunt aliquib⁹ ꝟtuosi tāq̄ȝ eis p̄portionati ꝛ cōuenientes: qui tñ sũt alijs vitiosi tāq̄ȝ eis nō p̄portionati.

5. dist. 37. ar. 3. cor. Et. 4. d. 33. q. 1. ā. 1. cor. ꝛ ar. 2. ad 1m.

¶ Utrum lex nature sit vna apud omnes. Art. 4.

A D quartũ Uidetur ꝙ lex nāe nō sit vna apud oēs. Dicitur em̄ in decretis dist. 1. ꝙ ius nāle est qd̄ in lege ꝛ in euāgelio cōtinetur: sed hoc nō est cōe oibus: q: vt dr̄ ro. 10. Nō oēs obediunt euāgelio. ergo lex nālis nō est vna apud oēs. ¶ P̄. Que sunt ḃm legē iusta esse dñr: vt dr̄ in. 5. ethic. sed in eo. lib. dr̄ ꝙ nihil est ita iustũ apud oēs quin apud aliquos diuersificetur. ergo etiā lex nālis nō est apud oēs eadē. ¶ P̄. Ad legē nāe ptinet id ad qd̄ hō ḃm nām suā inclinatur: vt supra dictũ est. sꝫ diuersi hoies natural'r ad diuersa inclinātur, alij quidē ad cōcupiscētiam voluptatum, alij ad desideria honorũ, alij ad alia. ergo non est vna lex naturalis apud omnes.

Sed cōtra Est, ꝙ Isidorus dicit in li. etymologiarũ, Jus naturale est commune omni nationi.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut supra dictũ ē. ad legē nāe ptinet ea ad q̄ hō natural'r inclinatur: inter q̄ hoi p̄priũ est vt inclinetur ad agēdũ ḃm rōnē. ad rōnē aũt ptinet ex cōib⁹ ad p̄pria procedere: vt pꝫ ex p̄rio p̄hicorũ. Al'r tñ circa hoc se hꝫ rō speculatiua, ꝛ al'r practica. q: em̄ rō speculatiua p̄cipue negociatur circa necessaria q̄ impossibile est al'r se hr̄e, absq̄ȝ aliquo defectu inuenitur ꝟitas in cōclusionib⁹ p̄prijs, sicut ꝛ in principijs cōibus: sed ratio practica negociatur circa cōtingētia: in quib⁹ sunt opationes hũane: ꝛ id̄ si in cōib⁹ sit aliqua necessitas † quāto magis ad p̄pria descēditur tāto magis inuenitur defect⁹. Sic igitur in speculatiuis est eadē ꝟitas apud oēs tam in principijs q̄ȝ in cōclonib⁹: lꝫ veritas nō apud oēs cognoscatur in cōclonib⁹, sed solũ in principijs que dñr cōes cōceptiones. In opatiuis aũt nō est eadē veritas vel rectitudo practica apud oēs q̄ȝtũ ad p̄pria, sed solũ q̄ȝtũ ad cōia: ꝛ apud illos apud quos est eadē rectitudo in p̄prijs non est equaliter oibus nota. Sic igitur pꝫ ꝙ q̄ȝtũ ad cōia principia rōnis siue speculatiue siue practice est eadē veritas seu rectitudo apud oēs ꝛ equal'r nota. † Quātũ vero ad p̄prias cōclusiones rōnis speculatiue est eadē veritas apud oēs, nō tñ equal'r oibus nota. Apud oēs em̄ verum est ꝙ triangulus hꝫ tres angulos equales duobus rectis, q̄ȝuis hoc non sit oibus notũ: sed q̄ȝtũ ad p̄prias cōclusiones rōnis practice nec est eadem veritas seu rectitudo apud oēs: nec etiam apud quos est eadē est equal'r nota. Apud oēs em̄ h̄ rectũ ē ꝛ verũ vt ḃm rōnē agatur. Ex h̄ aũt principio sequitur quasi cōclo p̄pria, ꝙ deposita sint reddēda. ꝛ h̄ q̄dē vt in plr̄ibus verũ est: sed pōt i aliq̄ casu cōtingere ꝙ sit dānosum: ꝛ p ꝯ̄ñs irrōnabile si deposita reddantur: puta si aliq̄s petat ad ipugnādā p̄riā. ꝛ h̄ tāto magis inuenitur deficere q̄ȝto magis ad pticularia descenditur, puta si dicatur ꝙ deposita sunt reddēda cũ tali cautiōe vel tali mō. Quāto em̄ plres cōditiōes pticulares apponuntur tāto plrib⁹ modis poterit deficere vt nō sit rectũ vel in reddendo, vel in non reddēdo. Sic igitur dōm ē: ꝙ lex nāe q̄ȝtum ad p̄ma principia cōia est eadē apud oēs ꝛ ḃm rectitudinē ꝛ ḃm notitiā: sed q̄ȝtũ ad q̄dā p̄pria q̄ sũt q̄si conclones p̄ncipiorũ cōium, est eadē apud oēs ēt

Al's ꝟeritas.

vt in plr̄ibus ꝛ ḃm rectitudinē ꝛ ḃm notitiā: sed vt in paucioribus potest deficere, ꝛ q̄ȝtũ ad rectitudinē pp̄ aliqua particularia impedimenta. (Sicut etiā nature generabiles ꝛ corruptibiles deficiunt vt in paucioribus p̄pter impedimēta) ꝛ ēt q̄ȝtũ ad notitiam. ꝛ hoc p̄pter hoc ꝙ aliqui hñt deprauatā rōnē ex passione, seu ex mala cōsuetudine, seu ex mala habitudine nāe: sicut apd̄ germanos olim latrociniũ nō reputabatur iniquũ (cũ tñ sit expresse cōtra legem nature) vt refert iulius cesar in lib. de bello gallico.

Ad primũ Ergo dōm, ꝙ verbũ illud nō est sic intelligēdum quasi oīa que in lege ꝛ in euāgelio continentur sint de lege nature: cũ multa tradātur ibi supra naturā. sed q: ea que sunt de lege nature plenarie ibi tradũtur. vñ cũ dixisset gratianus ꝙ ius nāle est qd̄ in lege ꝛ in euāgelio continetur: statim exemplificando subiunxit, quo quisq̄ȝ iubetur alij facere qd̄ sibi vult fieri. ¶ Ad scd̄m dōm, ꝙ verbũ p̄hi est intelligēdum de his que sunt nāliter iusta. nō sicut principia cōia, sed sicut quedā cōclones ex his deriuate. que vt in pluribus hñt rectitudinē, ꝛ vt in paucioribus deficiunt. ¶ Ad tertiũ dōm, ꝙ sicut ratio in homine dñatur ꝛ imperat alijs potētijs, ita opꝫ ꝙ oēs inclinatiōes naturales ad alias potētias pertinētes ordinētur ḃm rationem. vnde hoc est apud omnes cōiter rectũ, vt ḃm rationē dirigantur omnes hominum inclinationes.

¶ Utrum lex nature mutari possit. Arti. 5.

A D quintũ Uidetur ꝙ lex nature mutari possit. Quia super illud eccle. 17. Addit eis disciplinā ꝛ legē vite. vt dicit glo. legē litere q̄ȝtum ad correctionē legis nālis scribi voluit: sed illud qd̄ corrigitur mutatur. ergo lex nālis potest mutari. ¶ P̄. Contra legē nālem est occisio innocentis, ꝛ etiam adulterium ꝛ furtũ: sed ista inueniuntur esse mutata a deo: puta cum deus p̄cepit abrae ꝙ occideret filiũ innocentem: vt habetur gen. 22. Et cũ p̄cepit iudeis vt mutuata egyptiorũ vasa subriperent: vt habetur exo. 12. Et cũ p̄cepit osee vt vxorē fornicariā acciperet: vt habetur osee. 1. ergo lex naturalis potest mutari. ¶ P̄. Isidorus dicit in lib. etymologiarũ, ꝙ cōis oium possessio ꝛ vna libertas est de iure nāli: sed hec videmus esse mutata per leges humanas. ergo videtur ꝙ lex naturalis sit mutabilis.

1. art. 4. cor. ꝛ ad 2m. et. ꝟ. 97. ā. 1. ad 1m. Et 3. di. 37. ar. 3. cor. Et. 4. di. 33. q. 1. ā. 1. cor. et articu. 1. ad 1m.

Sed cōtra Est, ꝙ dicitur in decretis dist. 5. Naturale ius ab exordio rationalis creature nec variatur tempore: sed immutabile permanet.

Rñdeo Dōm, ꝙ lex nālis pōt intelligi mutari dupliciter. Uno modo p hoc ꝙ aliq̄d ei addatur. ꝛ sic nihil prohibet legē nālem mutari: multa em̄ supra legē nālē superaddita sunt ad humanā vitā vtilia, tam p legē diuinā q̄ȝ etiam per leges humanas. Alio modo pōt intelligi mutatio legis nālis p modũ subtractionis: vt. s. aliquid desinat esse de lege nāli qd̄ prius fuit ḃm legē nālem. ꝛ sic q̄ȝtũ ad prima principia legis nature est oīno immutabilis. Quantum aũt ad scd̄a precepta que diximus esse quasi quasdā p̄prias cōclusiones p̄pinquas primis principijs, sic lex naturalis nō immutatur quin vt in pluribus sit rectũ semper qd̄ lex naturalis hꝫ. pōt tamen mutari ꝛ in aliquo particulari ꝛ in paucioribus p̄pter aliquas speciales causas impedientes obseruantiam talium preceptorum: vt supra dictum est.

Ad primũ Ergo dicēdũ, ꝙ lex scripta dicitur esse data ad correctionē legis nālis: vel q: p legē scriptā suppletũ est qd̄ legi nāe deerat: vel q: lex nāe in aliquorũ cordib⁹ q̄ȝtũ ad aliq̄ corrupta erat, intm̄ vt existimarēt esse bona q̄ nāl'r sunt mala. ꝛ talis corruptio correctione indigebat. ¶ Ad ḃm dōꝫ ꝙ nāli morte moriuntur oēs cōiter tā nocētes q̄ȝ innocētes, q̄ q̄dē naturalis mors diuina potestate inducitur pp̄ peccatũ originale: ḃꝫ illud. 1. regũ. 2. Dñs mortificat ꝛ viuificat. ꝛ id̄ absq̄ȝ aliqua iniustitia ḃm mādatũ dei pōt infligi mors cuicũq̄ȝ hoi vel nocenti vel innocētī. Sil'r etiā adulteriũ est cōcubit⁹ cũ vxore aliena: q̄ q̄dē est ei deputata ḃm legē dei diuinitus traditā. vñ ad quācũq̄ȝ mulierē aliq̄s accedat ex mādato diuino, nō est adulteriũ nec fornicatio. Et eadē rō est de furto qd̄ est acceptio rei aliene: q̄cq̄d ei accipit aliq̄s ex mādato dei qui est dñs vniuersorum, nō accipit absq̄ȝ volũtate dñi: qd̄ est furari. Nec solũ in rebus humanis q̄cq̄d a deo mādatur hoc ipso est debitũ, sꝫ etiā in rebus nālib⁹ q̄cq̄d a deo fit est nāle q̄dāmō: vt in primo dictũ est. ¶ Ad tertiũ dōm, ꝙ aliq̄d dr̄ esse de iure nāli dupl'r. Uno mō q: ad hoc nā inclinat: sicut nō esse iniuriā alteri faciēdā. Alio mō q: nā nō inducit ꝯ̄riũ: sicut possemus dicere ꝙ hoiem esse nudũ est de iure naturali: q: nā nō dedit ei vestitũ, sꝫ ars adinuenit. ꝛ hoc mō cōis oium possessio ꝛ oium vna libertas dr̄ esse de iure nāli: q: s. distinctio possessionũ ꝛ seruit⁹ nō sunt inducte a nā: sꝫ p hoiuꝫ rōnē ad vtilitatē hũane vite. ꝛ sic ēt in h̄ lex nāe nō est mutata nisi per additionem.

¶ Utrũ lex nature possit a corde hois aboleri. Arti. 6.

A D sextũ Sic p̄cedit. Uidetur ꝙ lex nāe possit a corde hois aboleri. Quia ro. 2. sup illud, Cũ gētes q̄ legē nō hñt ꝛc. Dicit glo. qd̄ in interiori hoie p gratiā innouato, lex iustitie inscribitur quā deleuerat culpa: sꝫ lex iustitie est lex nature. ergo lex nāe pōt deleri. ¶ P̄. Lex grē est efficacior q̄ȝ lex nāe: sed lex grē deletur p culpā. ergo multo magis lex nāe pōt deleri. ¶ P̄. Illud qd̄ lege statuitur inducitur q̄si iustũ: sꝫ multa sunt ab hoib⁹ statuta ꝯ̄ legē nature. ergo lex nāe p̄t a cordibus hoium aboleri.

1. q. 99. ar. 2. ad 2.

Sed ꝯ̄tra Est, ꝙ aug. dicit in. 2. confes. Lex tua scripta est in cordibus hoium: quā nec vlla q̄dē delet iniquitas: sed lex scripta in cordibus hominum est lex naturalis. ergo lex naturalis deleri non potest.

Rñdeo Dicēdũ, ꝙ sicut supra dictũ est, ad legē naturalē pertinēt primo quedam precepta cōissima q̄ sunt oibus nota. quedā aũt secũdaria precepta magis propria: q̄ sunt quasi conclusiones propinque principijs. Quātum ergo ad illa principia cōia lex naturalis nullo modo pōt a cordibus hoiuꝫ deleri in vl'i: deletur tñ in particulari operabili ḃm ꝙ ratio impeditur applicare cōe principiũ ad particulare opabile pp̄ cōcupiscētiā vel aliq̄ȝ aliā passionē: vt supra dictũ est. Quātũ vero ad alia p̄cepta secũdaria pōt lex nālis deleri de cordib⁹ hoiuꝫ: vel pp̄ malas p̄suasiones (eo mō quo etiam in speculatiuis errores contingunt circa ꝯ̄clones necias) vel ēt pp̄ prauas cōsuetudines ꝛ habitus corruptos: sicut apud quosdā nō reputabantur latrocinia peccata, vel vitia contra naturam: vt etiam apostolus dicit ad ro. 1.

Ad primũ Ergo dōm, ꝙ culpa delet legē nāe in particulari: non aũt in vl'i: nisi forte q̄ȝtũ ad secũda precepta legis nāe eo mō quo dctm̄ est. ¶ Ad scd̄m dōm, ꝙ grā etsi sit efficacior q̄ȝ nā: tamen nā essentialior est homini: ꝛ ideo magis permanens. ¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de secundis preceptis legis nature: contra que aliqui legislatores statuta aliqua fecerunt, que sunt iniqua.

¶ De lege humana. Q̄ō. 95.

D Einde Cōsiderādum est de lege humana. ¶ Et primo q̄dē de ipsa lege ḃm se. secũdo de ptāte ei⁹. tertio, de eius mutabilitate. ¶ Circa primum queruntur quatuor. Primo de vtilitate ipsius. scd̄o, de origine eius. tertio, de qualitate ipsius. quarto, de diuisione eiusdem.

¶ Utrum fuerit vtile aliquas leges poni ab hoibus. Ar. 1.

A D p̄mũ Sic p̄cedit. Uidetur ꝙ nō fuerit vtile aliquas leges poni ab hoibus. Intentio enim cuiuslibet legis est vt per eam hoies fiant boni: sicut supra dictũ est: sed homines magis inducũtur ad bonum voluntarij p monitiōes q̄ȝ coacti p leges: ergo nō fuit neciuꝫ leges ponere. ¶ P̄. Sic dicit p̄hs in. 5. eth. Ad iudicē cōfugiũt hoies sicut ad iustũ aīatũ: sꝫ iustitia animata est melior q̄ȝ inaīata q̄ legib⁹ ꝯ̄tinetur: ergo melius fuisset vt executio iusti[tie] cōmitteretur arbitrio iudicũ q̄ȝ ꝙ sup hoc lex aliqua cōderetur. ¶ P̄. Lex oīs directiua est actuũ hũanorũ: vt ex supradictis pꝫ: sed cũ hũani act⁹ cōsistāt in singularib⁹ que sunt infinita, nō pñt ea q̄ ad directionē hũanorũ actuũ ptinēt sufficiēter considerari nisi ab aliquo sapiēte q̄ inspiciat singula: ergo meli⁹ fuisset arbitrio sapiētũ dirigi actus humanos q̄ȝ aliqua lege posita: ergo non fuit necessariũ leges humanas ponere.

s. q. 91. ar. 1. Et 2. dist. 9. ar. 3. co. co. 2. et ad. 5. Et 2. di. 4. art. 2.

Sꝫ ꝯ̄tra Est, ꝙ isidor⁹ dicit in lib. etymolo. Facte sunt leges vt earũ metu hũana coerceretur audacia, tutaq̄ȝ sit inter iprobos innocētia: ꝛ in ipsis iprobis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas: sed hec sunt necessaria maxime humano generi: ergo necessariũ fuit ponere leges humanas.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut ex supradictis pꝫ: hoi nāl'r inest quedā aptitudo ad virtutē: sed ipsa ꝟtutis p̄fectio necesse est ꝙ hoi adueniat p aliquā disciplinā: sicut etiā videm⁹ ꝙ per aliquā industriā subuenitur hoi in suis necessitatib⁹: puta in cibo ꝛ vestitu quorũ initia q̄dā hꝫ a nā. s. rōnē ꝛ man⁹: nō aũt ipsum complementũ sicut cetera animalia quibus nā dedit sufficienter tegumentũ ꝛ cibũ. Ad hāc autē disciplinā nō de facili inuenitur hō sibi sufficiēs: q: perfectio virtutis p̄cipue cōsistit i retrahēdo hoiem ab indebitis delectatiōib⁹: ad q̄s p̄cipue hoies sunt p̄ni: ꝛ maxie iuuenes circa q̄s ē efficacior disciplina: ꝛ id̄ opꝫ ꝙ hmōi disciplinā per quam ad virtutem perueniatur homines ab alio

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Sup. q. 95. arti. 2. In arti. 2. q. 95. obmisso primo dubio occurrit de scdo mō deriuationis a lege nāli s. p modū determinationis inquātū dr ꝙ ē similis determinationi forme artificialis cōis ad spālē: sicut artifex formā domus ad hanc vel illā figuraz determinat: qr aut intēdit de determinatiōe vlis ad min⁹ vl'e vel singulare: ꝛ hoc non: tū quia frustra de artificialibus esset sermo magis q̄ de alijs: tū qr tā min⁹ vl'e q̄ singulare ex vli deriuaᵗ vt ꝯcl'o ex pncipio: ex h nāqꝫ ꝙ oē malū est fugiendū deducit sylogistice cōclusio qd tale malū/ ꝛ hoc malū est fugiendū: ꝛ sic scdos mod⁹ coincideret cū pmo. Aut intēdit determinationē forme ad māꝫ vel econuerso. Et h non qr vtriqꝫ ꝯdicit declaratio sua sic artifex determinat formā cōez dom⁹ ad hāc vl' illaz figuraz dom⁹: forma nāqꝫ dom⁹: ꝛ talis figura dom⁹: n̄ se hn̄t vt mā ꝛ forma: sꝫ vt magis ꝛ minus cōmune: vt pꝫ. ¶ Ad h dr ꝙ i lege cōsiderari pn̄t tria. Prio ipsa mā legis puta qr est de punitione vl' de tali pena. Secūdo ipsa vis legis: d q̄ iā dcm̄ est: in q̄ cōsistit. Tertio act⁹ pcept⁹ vel phibit⁹ a lege. Si ꝯsiderem⁹ originē leg꞉ pure positiue a nāli quo ad mām: verificatū inuenim⁹ ꝙ oritur a nāli p modū determinatiōis: vt l lra dr: vt pꝫ facile inductiue. Ex h em̄ iure nāe ꝙ mali sunt puniēdi deriuaᵗ determinando punitionē ad talē punitionē ꝛ malos ad tales malos/ ꝙ fures sunt suspendendi: sil'r ex hoc iure nāe ꝙ abstinendū ē ꝓpter ꝯtēplationē ꝛc. deriuaᵗ determinādo abstinentiā ad puationē es⁹ carniū ꝛc. ꝙ ieiunādū ē. Et sil'r ex hoc nāe iure ꝙ dei cultui tp̄s aliqd impēdēdū ē deriuatur determinatio tēporis ꝛ cult⁹/ ꝙ dnica audiaᵗ missa ꝛ sic d alijs. Et si huic ꝯiūgas/ ꝙ hmōi determinatio nō cōdat vim legis nisi fiat ad cōe bonū ab hn̄te curā multitudis rōcinante ꝛ eligente magis hoc q̄ illud sub

3.3. cap. 123. co.

fortiant: ꝛ q̄dez q̄stū ad illos iuuenes q̄ sunt proni ad act⁹ vtutū ex bona dispōne nāe vel consuetudine, vel magis diuino munere: sufficit disciplina pr̄na q̄ est p monitiōes. Sꝫ qr inueniunᵗ quidā ꝓterui ꝛ ad vitia ꝓni q̄ verbis de facili moueri nō pn̄t, necēe fuit ꝙ p vim vel metū cohiberenᵗ a malo: vt saltē sic malefacere desistētes, ꝛ alijs q̄etā vitā redderēt, ꝛ ipsi tandē p hmōi assuetudinē ad h perducerenᵗ ꝙ volūtarie facerēt q̄ pri⁹ metu implebāt ꝛ sic fierēt virtuosi. Hmōi aūt disciplina cogēs metu pene est disciplina legū. vnde necessariū fuit ad pacē hoim ꝛ vtutem ꝙ leges ponerenᵗ: qr sicut phs dicit in. 1. politice: sicut hō si sit pfectus vtute est optimū aialiū: sic si sit sepat⁹ a lege ꝛ iustitia ē pessimū oim: qr hō hꝫ arma rōnis ad explendas cōcupiscētias ꝛ seuitias q̄ nō hn̄t alia aialia.

Ad pmū Ergo dcm̄, ꝙ hoies bn̄ dispositi meli⁹ inducunᵗ ad virtutē monitiōib⁹ volūtarijs q̄ coactione: sed q̄dā male dispositi nō ducunᵗ ad virtutē nisi coganᵗ. ¶ Ad 2m dcm̄, ꝙ sicut phs dic 1. rheto. Meli⁹ ē oia ordinari lege q̄ dimittere iudicū arbitrio: ꝛ h ꝓpter tria. Primo quidē qr facili⁹ est inuenire paucos sapientes q̄ sufficiāt ad rectas leges ponēdas q̄ mltos q̄ reqrerenᵗ ad recte iudicandū de singulis. Scdo qr illi q̄ leges ponūt ex multo tpe cōsiderāt q̄d lege ferendū sit: sꝫ iudicia de singularibus fctis fiūt ex casib⁹ subito exortis. Facili⁹ aūt ex mltis ꝯsideratis pōt hō vidē q̄d rectū sit q̄ solū ex aliq̄ vno fcō. Tertio qr legislatores iudicāt in vli ꝛ de futuris: sꝫ homines iudicijs p̄sidētes iudicāt de pn̄tibus ad q̄ afficiunᵗ amore vel odio aut aliq̄ cupiditate: ꝛ sic eorū deprauaᵗ iudiciū. Qr ḡ iustitia aiata iudicis nō inueniᵗ i mltis: ꝛ qr flexibilis ē: ideo necessariū fuit i q̄buscūqꝫ ꝛ posse legē determiare q̄d iudicādū sit, ꝛ paucissima arbitrio hoim ꝯmittere. ¶ Ad 3m dcm̄, ꝙ q̄dā singl'aria q̄ nō pn̄t lege cōphēdi, nece ē cōmittere iudicib⁹ vt ibidē phs dic puta d eo qd est fctm̄ eē vel nō esse, ꝛ de alijs hmōi.

¶ Utrum omnis lex humanit⁹ posita a lege naturali deriuetur. Arti. 2.

AD scdm Sic ꝓcedit. Ur ꝙ nō ois lex hūanitus posita a lege nāli deriueᵗ. Dicit em̄ phs in. 5. eth. ꝙ iustū legale ē qd ex pncipio quidē nihil dfᵗ vtrū sic vel al'r fiat: sed in his que oriunᵗ ex lege nāli dfᵗ vtrū sic vel aliter fiat: ergo ea que sunt legi⁹ hūanis statuta nō oia deriuanᵗ a lege nāe. ¶ P. Ius positiuū diuidiᵗ cōtra ius nāle: vt pꝫ per isidorū in lib. etymolo. ꝛ per phm in. 5. ethi. sed ea q̄ deriuanᵗ a principijs cōibus legis nāe (sicut cōclusiones) ptinent ad legē nāe, vt. s. dictū est: ergo ea q̄ sunt de lege hūana nō deriuanᵗ a lege nāe. ¶ P. Lex nāe est eadē apd omnes. Dicit em̄ phs in. 5. eth. ꝙ nāle ius est qd vbiqꝫ hꝫ eandē potentiā: si igiᵗ leges humane a nāli lege deriuarenᵗ: sequereᵗ etiā ꝙ ipse essent eedem apud oēs: qd pꝫ esse fl'm. ¶ P. Eorum que a lege nāli deriuātur pōt aliqua ratio assignari: sed non omnium que a maiorib⁹ lege statuta sunt rō reddi potest: vt iurisperitus dicit: ergo nō omnes leges humane deriuantur a lege naturali.

Sz ꝯ Est, ꝙ tul. dicit in sua rheth. Res a nā profectas ꝛ a consuetudine probatas legum metus ꝛ religio sanxit.

Rn̄deo Dcm̄, ꝙ sicut aug. dicit in. 1. de libe. arbi. Nō vr̄ esse lex q̄ iusta nō fuerit: vn̄ inquantū hꝫ de iustitia intantū hꝫ de vtute legis. In reb⁹ aūt hūanis dicitur esse aliq̄d iustū ex eo ꝙ est rectū scdꝫ regulā rōnis. Rationis aūt prima regula est lex nāe: vt ex supradictis pꝫ: vn̄ omnis lex humanitus posita intantū hꝫ de rōne legis inquantū a lege nāe deriuaᵗ. Si vero in aliquo a lege nāli discordet, iam non erit lex: sed legis corruptio. ¶ Sed sciēdū est ꝙ a lege nāli dupl'r pōt aliq̄d deriuari. Uno mō sicut conclusiones ex principijs. Alio mō sicut determinationes quedā aliquorū cōium. Prim⁹ quidē modus similis est ei q̄ in scientijs ex principijs conclusiones demōstratiue ꝓducuntur. scdo vero mō simile est ꝙ in artibus forme cōes determināᵗ ad aliq̄d spāle: sicut artifex formā cōem domus necesse est ꝙ determinet ad hanc vel illā domus figurā. Deriuanᵗ ergo quedā a principijs cōib⁹ legis nāe per modū cōclusionū: sicut hoc qd ē nō esse occidendū, vt ꝯclusio q̄dā deriuari pōt ab eo qd est nulli esse faciendū malū. Quedam vero per modū determinationis: sicut lex nāe hꝫ ꝙ ille qui peccat puniaᵗ: sed ꝙ tali pena vel tali puniaᵗ hoc est quedā determinatio legis nāe. Utraqꝫ igiᵗ inueniunᵗ in lege humana posita: sꝫ ea que sunt primi modi continenᵗ in lege humana non tanq̄ sint solum lege posita: sed hn̄t etiā aliquid vigoris ex lege nāli: sed ea que sunt scdi modi, ex sola lege humana vigorem habent.

Ad primū Ergo dcm̄, ꝙ phs loquitur de illis q̄ sunt lege posita per determinationem vel specificationem quandā preceptorum legis nāe. ¶ Ad 2m dicendum, ꝙ rō illa procedit de his que deriuantur a lege nāe tanquā cōclusiones. ¶ Ad tertiuꝫ dcm̄, ꝙ principia communia legis nāe nō eodē modo applicari pn̄t oib⁹ propter multam varietatē rerum humanarum: ꝛ ex hoc ꝓuenit diuersitas legis positiue apud diuersos. ¶ Ad quartū dcꝫ, ꝙ verbum illud iurisperiti intelligendū est in his que introducta sunt a maioribus circa particulares determinationes legis naturalis ad quas quidem determinationes se habet expertorum ꝛ prudentum iudicium sicut ad quedaz principia: inquantū. s. statim vident quid cōgruentius sit particulariter determinandū: vn̄ phs dicit in. 6. ethi. ꝙ in talib⁹ opꝫ attendere expertorū ꝛ seniorū vel prudentū indemonstrabilibus enunciationib⁹ et opinionibus nō minus q̄ demonstrationibus.

¶ Utrum isidorus conuenienter qualitatē legis positiue describat. Art. 3.

AD tertiū Sic ꝓcedit Uidetur ꝙ isidorus incōuenienter qualitatem legis positiue describat dicēs, Erit lex honesta, iusta, possibilis ꝑm nām, ꝑm consuetudinem patrie, loco temporiqꝫ conueniens, necessaria, vtilis, manifesta quoqꝫ ne aliquid per obscuritatē in captiōe cōtineat, nullo priuato cōmodo. sꝫ p cōi vtilitate ciuiū scripta. Supra em̄ in tribus cōditionib⁹ q̄litatē legis explicauerat dicēs, Lex erit omne qd rōne constiterit duntaxat, qd religioni congruat: qd discipline conueniat, qd saluti proficiat: ergo superflue postmodū conditiones legis multiplicat. ¶ P. Iustitia est pars honestatis: vt tullius dicit in primo de officijs: ergo postquā dixerat honesta: superflue additur iusta. ¶ P. Lex scripta ꝑm isidorū contra cōsuetudinem diuidiᵗ: non ergo debuit in diffini-

illo cōi: videbis ꝛ ꝙ per modū artis. s. p rōnē et proheresim hec determinatio fit: ꝛ ꝙ hac determinatione non soluꝫ mā legis pure positiue vt deriuatur a iure nature vt spāle a cōmuni: sed etiam ipsa vis legis positiue vt dearticulatio quedā iuris nature pficiscitur eodem modo vt merito in litera non dicaᵗ ꝙ ius positiuū quo ad materiā aut quo ad vim deriuaᵗ a naturali: sed absolute vt cōplecteretur vtrūqꝫ. Ex illis enim cōibus cōceptionib⁹ habentibus vim legis a nā/ determinādo per electionē authoritatez habentis veniunt propositiones minus ꝯmunes habentes vim legis ab ipsa determinatione artis gubernatiue que a naturali lege proficiscitur. Si autē act⁹ preceptos vel prohibitos a pure positiua lege intuitus fueris: videbis ꝙ dū cōdiᵗ lex positiua determinaᵗ ius nāle ad positiuū vt forma ad mām. Ex hoc enim ꝙ abstinētia a carnib⁹ ꝛ lacticinijs ꝛc. iure poniᵗ esse ieiuniū/ supponitur virtuti temperātie talis actus/ ꝛ vitio intēperātie contrari⁹ act⁹: ꝛ sic dterminaᵗ forma virtutꝭ tēpātie ad talē māꝫ. Et si huic iūxeris ꝙ formale in vtute est de iure nāe (vt in qōne pcedēte habitum est) clarꝫ erit ꝙ iuxta istā determinationē ius positiuū determinat nāle vt formā ad mām. Et scito qd hec tria: q̄ diximus: lꝫ sic ordinata videanᵗ ꝙ prius nā est determinatio māe spālis sub cōi deinde applicatio forevel vitij ad mām: tertio ē ius legis nā p̄us ē ꝯstituere hos act⁹ esse virtuosos vel vitiosos q̄ pcipere vl' phibere illos. Si diligēter tn̄ cōsiderata fuerit dr̄a inter itell'm practicū ꝛ speculatiuū/ ꝛ iter mala ex se ꝛ qr phibita: apparebit ꝙ scdo loco ē ius legis q̄ pcipiēdo ꝯstituit bona ꝛ phibendo mala: ꝛ sic tertio loco fit applicatio virtutis ad mām. Et qm̄ cōmune formal'r respectu specialis est: ꝛ in ipsa determinatione ꝯmunis ad speciale gubernatoris arte authoritatiue facta/ applicatio forme virtutis ad materiā cōsistit: cōsequēs est ꝙ dum author ius positiuū a nāli originari dicit p modū determinationis quo ars formā cōmunē ad spālē determinat/ nihil dictorū ptermisit: sꝫ dicta oia sub illo determinationis mō cōclusit: quo ꝛ spāle formali quodā fluxu a cōiori vt māle a formali deriuaᵗ. ¶ Ad obiecta aūt diciᵗ: ꝙ aliud est loq̄ de cōi: ꝛ aliud de eodē vl'r distributo. nā in primo sophisma ꝯntis ad min⁹ cōmune determiare descēdēdo cōmittiᵗ: in scdo nō: lex aūt nature relata ad ius positiuū non cōis vl'r distributi: sꝫ cōis indefinite rōnez hꝫ. verbi gratia: nō est lex nāe ꝙ malus puniatur ol pena: sed ꝙ puniaᵗ i definite. Et ex h cessat scda obiectio. meminit āt artificialiū: qr determinatio ista p rōnē ꝛ electionē fit dum arte gubernatiua fit sicut ꝛ alia artificialia.

¶ In eodē 2° ar° nota ꝙ q̄d est iuris pure positiui ex. 5. ethi. s. qa pri° nihil differt: vt ex eo scias discernere qn̄ aliq̄d ē solū de iure positiuo/ et quando de iure nature vel gentium.

tione legis poni ꝙ esset ꝑm consuetudinē patrie. ¶ P. Necessarium dupl'r dicitur. s. id qd est necessarium simpl'r, ꝙ impossibile est aliter se habere: ꝛ huiusmodi necessarium nō subiacet humano iudicio. vnde talis necessitas ad legē humanam nō pertinet. Est etiam aliquid necessarium ꝓpter finē: ꝛ talis necessitas idez est quod vtilitas. ergo superflue vtrūqꝫ ponitur, necessaria (ꝛ vtilis.

Sed contra Est. authoritas ipsius Isidori.

Rn̄deo Dcm̄, ꝙ vniuscuiusqꝫ rei que est propter finē necesse est ꝙ forma determineᵗ ꝑm ꝓportionem ad finem: sicut forma serre talis est qualis cōuenit sectioni: vt patet in. 2. phy. quelibet etiam res recta ꝛ mensurata opꝫ ꝙ habeat formam proportionatam sue regule ꝛ mensure. Lex autez humana vtrunqꝫ habet: qr ꝛ est aliquid ordinatū ad finē, ꝛ est quedam regula vel mēsura regulata vel mensurata quadam superiori mensura. que quidē est duplex. s. diuina lex, ꝛ lex nature: vt ex supradictis pꝫ. Finis aūt humane legis est vtilitas hominū: sicut etiam iurisperitus dicit. Et ideo Isidorus in cōditione legis primo quidem tria posuit. s. ꝙ religioni cōgruat inquantum. s. est ꝓportionata legi diuine: ꝙ discipline cōueniat, inquantū est ꝓportionata legi nature: ꝙ saluti ꝓficiat, inquantū est ꝓportionata vtilitati humane. ꝛ ad hec tria omnes alie cōditiones quas postea ponit reducūtur. Nam qd diciᵗ honesta, referᵗ ad hoc ꝙ religioni congruat. Quod aūt subdiᵗ, iusta possibilis ꝑm naturā ꝑm cōsuetudinem patrie: loco temporiqꝫ cōueniens: additur ad hoc ꝙ cōueniat discipline. Attēditur em̄ humana disciplina primū quidē quātum ad ordinē rationis: qui importatur in hoc ꝙ diciᵗ iusta. scdo quantū ad facultatē agētium: debet enim esse disciplina cōueniens vnicuiqꝫ ꝑm suam possibilitatē, obseruata etiam possibilitate nature: nō em̄ eadē sunt imponēda pueris que imponūtur viris perfectis. Et ꝑm humanam consuetudinē: non enim potest homo solus in societate viuere aliorū morē non gerens. Tertio quantum ad debitas circunstantias dicit, loco temporiqꝫ conueniens. qd vero subditur, necessaria, vtilis ꝛc. refertur ad hoc qd expediat saluti: vt necessitas referatur ad remotionē malorū, vtilitas ad consecutionem bonorum, manifestatio vero ad cauendū nocumentum qd ex ipsa lege posset prouenire. Et quia sicut supra dictum est, lex ordinatur ad bonum commune, hoc ipsum in vltima parte determinationis ostenditur. ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Utrum Isido. conuenienter ponat diuisionem humanarum legum. Artic. 4.

AD quartū Uidetur ꝙ incōuenienter isidorus diuisionē legū hūanarum ponat, siue iuris hūani. Sub hoc enim iure cōprehendit ius gētium, qd ideo sic nominaᵗ (vt ipse dicit) qr eo oēs fere gētes vtūtur: sed sicut ipse dicit, ius naturale est qd est cōe omniū nationū. ergo ius gētium non contineᵗ sub iure positiuo humano, sed magis sub iure naturali. ¶ P. Ea que hn̄t eandē vim non vidētur formaliter differre, sed solum materialiter: sed leges plebiscita, senatusconsulta ꝛ alia huiusmodi que ponit, oia habent eandē vim. ergo videtur ꝙ nō differant nisi materialiter. sed talis distinctio in arte non est curāda cum possit esse in infinitum: ergo inconueniēter hmōi diuisio humanarū legum introducitur. ¶ Preterea. Sicut in ciuitate sunt principes, sacerdotes ꝛ milites, ita etiā sunt ꝛ alia hominū officia. ergo videtur ꝙ sicut ponitur qdā ius militare ꝛ ius publicū ꝙ cōsistit in sacerdotibus ꝛ magistratib⁹, ita etiā debeāt poni alia iura ad alia officia ciuitatis pertinētia. ¶ Preterea. Ea q̄ sunt p accidens, sunt pretermittēda: sed accidit legi vt ab hoc vel ab illo homine feratur. ergo incōuenienter ponitur diuisio legū humanarum ex nominibus legislatorum: vt. s. quedaz dicatur cornelia (quedam falcidia ꝛc.

In contrarium Authoritas Isidori sufficiat.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ vnumqdqꝫ pōt per se diuidi ꝑm id qd in eius rōne cōtinetur: sicut in rōne aialis continetur anima, que est rationalis vel irrationalis. ꝛ ideo animal ꝓprie et per se diuiditur ꝑm rationale ꝛ irrationale, non autē scdm album ꝛ nigrum, que sunt omnino preter rationem eius. Sunt autē multa de ratione legis humane, ꝑm quorū quodlibet lex humana ꝓprie ꝛ per se diuidi potest. Est em̄ primo de ratione legis humane ꝙ sit deriuata a lege nature: vt ex dictis patet. ꝛ ꝑm hoc diuiditur ius positiuū in ius gentium ꝛ ius ciuile, ꝑm duos modos quibus aliquid deriuatur a lege nature: vt supra dictum est. Nam ad ius gentium pertinent ea que deriuantur ex lege nature sicut conclusiones ex principijs: vt iuste emptiones, venditiones, ꝛ alia hmōi: sine quibus homines adinuicem cōuiuere nō possunt. quod est de lege nature: quia homo est naturaliter animal sociale: vt ꝓbatur in primo politice. Que vero deriuantur a lege nature per modum particularis determinationis, pertinent ad ius ciuile: ꝑm ꝙ quelibet ciuitas aliquid sibi accōmode determinat. ¶ Secūdo est de ratione legis humane qd ordinetur ad bonū cōe ciuitatis. Et ꝑm hoc lex humana diuidi pōt ꝑm diuersitatē eorꝝ q̄ specialiter dant operā ad bonū cōe: sicut sacerdotes pro populo deum orantes, principes populum gubernantes, ꝛ milites p salute populi pugnātes: ꝛ ideo istis hominibus specialia quedam iura aptantur. ¶ Tertio est de ratione legis humane, vt instituatur a gubernante communitatez ciuitatis: sicut supra dictū est. Et ꝑm hoc distinguuntur leges humane ꝑm diuersa regimina ciuitatū: quorum vnum scdm phm in. 3. politice est regnuꝫ quando scilicet ciuitas gubernatur ab vno: ꝛ secundū hoc accipiunᵗ constitutiones principum. Aliud vero regimen est aristocratia. i. principatus optimorum vel optimatum: ꝛ ꝑm hoc sumuntur respōsa prudentum ꝛ etiam senatusconsulta. Aliud regimen est oligarchia. i. principatus paucorum diuitum ꝛ potentum: ꝛ ꝑm hoc sumitur ius pretorium quod etiaꝫ honorariū dicitur. Aliud autem regimē est populi qd nominaᵗ democratia: ꝛ ꝑm hoc sumuntur plebiscita. Aliud autē est tyrānicū qd est oino corruptū: vnde ex hoc non sumitur aliqua lex. Est etiā aliqd regimen ex istis cōmixtū: qd est optimuꝫ ꝛ ꝑm hoc sumitur lex. quam maiores natu simul cū plebibus sanxerūt: vt isidorus dicit. ¶ Quarto vero de ratiōe legis humane est, ꝙ sit directiua humanorū actuum: ꝛ ꝑm hoc ꝑm diuersa de quibus leges ferunᵗ distinguuntur leges que interdum ab actoribus nominanᵗ: sicut distinguiᵗ lex iulia de adulterijs, lex cornelia de sicarijs, ꝛ sic de alijs: nō propter actores: sed propter res de qb⁹ sunt.

Ad pmū Ergo dcm̄, ꝙ ius gentiuꝫ est quidem aliquo modo naturale homini ꝑm ꝙ est rationalis: inquātum deriuatur a lege nāli p modū conclusionis que nō est multū remota a principijs: vnde de facili in hmōi hoies consenserunt: distinguitur tn̄ a lege nāli maxime ab eo quod est omnibus animalibus commune. ¶ Ad alia patet responsio ex his que dicta sunt.

¶ De potestate legis humane. Qō. 96.

DEinde Cōsiderādū est d potestate legis humane. ¶ Et circa hoc queruntur sex. Primo, vtrū humana lex debeat poni in cōmuni. scdo, vtrū lex humana debeat omnia vitia cohibere. tertio, vtrū oium virtutum actus habeat ordinare. quarto, vtruꝫ imponat homini necessitatem quantum ad forum conscientie. quinto, vtrum omnes homines legi humane subdantur. sexto, vtrum his qui sunt sub lege liceat agere preter verba legis.

¶ Super arti. 4.

In articulo 4. eiusdē. q obmisso 3. dubium est circa illa verba/ est et aliquod regimen ex istis cōmixtū/ qd est optimum: qr hoc aduersaᵗ doctrine authoris in plurib⁹ locis: vt pꝫ in pma parte. q. 130. ar. 3. ꝛ in. 4. ꝯtra gen. c. 76. vbi tꝫ ꝙ optimuꝫ regimen est regimen vnius: ꝛ probat vt pꝫ ibidē. ¶ Ad hoc multipl'r respondeᵗ: primo ꝙ regimen vni⁹ est optimū respectu alioꝝ regiminum simpliciuꝫ non autē cōmixtorū: ꝛ ideo nulla est ꝯtrarietas. scdo ꝙ regimen vnius est optimum ꝑm spēm regiminis. Regimen aūt cōmixtū est optimuꝫ scdm partium dispōnez: vt inferius in. q. 105. arti. 1. explicatur dum litera ista ibi explanatur / dicēdo ꝙ regimen compositū ex regimine vni⁹ ꝓpter virtutē ꝛ appōnem multorum sub ipso principantium ꝓpter virtutem/ per electionē populi est optimum: vtpote mixtuꝫ ex regno: aristocratia ꝛ democratia. ¶ Tertio dicitur ꝙ quia comparatio est inter distincta secundū id in quo distinguitur: propter ea quum vnum et idem clauditur in vtroqꝫ comparatorum: ne cōpareᵗ idē ad seipsuꝫ cōparatio intelligiᵗ scdꝫ adiū-

Universidad de Deusto Biblioteca

eta. ac per hoc quum regimẽ vnius z regimen cõmixtũ ex regimine vnius z maiorum z plebis cõparant: ex vna parte sumit regimen vnius: z ex alia regimẽ mixtũ non quatenus includit regimen vnius z addit aliã bonitatẽ: sed fz bonitates adiunctas: z dr ꝙ regimen vni⁹ est optimũ: vt in pluribus locis a pho z diuo tho. habes. Cum hoc tñ stat ꝙ loquendo de regimine pure humano cõsideratis omnib⁹ que sunt in mixto regimẽ mixtũ est optimũ: vt hic z inferius loco allegato hr. Uerum qr in primo sensu cõparatio formaliter z simplr exercetur: in scdo aũt cõparatur vnũ z idez fm se ad seipm cũ adiunctis bonitatib⁹ cõparatio nõ ẽ multũ artificiosa: iõ pmus sermo. s. ꝙ regimẽ vni⁹ est optimũ amplectẽdus est simplr. scds aũt. s. ꝙ regimen cõmixtũ est optimum pie exponẽdus z nõ extẽdẽdus est: ne sit causa erroris: z hãc tertiam responsionẽ sequere vir docte.

j. q. 98. ar. 6. ad 2. z. 22ᵉ q. 147. arti. 3. z 4. cor.

¶ Super. q. 96. arti. 1. 2. z 3.

IN articulis 1. 2. z 3. 66. q. hoc notãdũ occurrit pmo ꝙ quũ i scdo articulo cõcludit negatiua de prohibitiõe omniũ vitiorũ intelligitur de oibus vitijs fm totã suã latitudinẽ. i. oẽs eorũ act⁹ et nõ de oibus vitijs. i. habitib⁹ vitiosis: vt pz ex rñsione ad primũ in articulo tertio vbi dicit ꝙ phibent omnia vitia sed non fm oẽs actus eoruz.

¶ Super arti. 3.

IN articulo 3º spãlr occurrit dum de illa ppõne oia ꝟba oba ꝟtutũ referri pñt ad bonũ puatũ alicui⁹ psone vl ad bonum cõe multitudinis. Nam obm supme virtutis in cui⁹ attinctiõe cõsistit felicitas nõ põt referri ad bonũ puatũ aut cõe: qr est superioris nãe: vt pz in 10. ethicorum. ¶ Ad h duplr dr: pº ꝙ auctor non loquit de omnib⁹: sz illis quorũ opposita sunt vitia: vt pz i toto pcessu articuli. ꝟtutes ãt intellectuales speculatiue de qb⁹ fit obiectio: ñ opponũt vi-

¶ Utrum lex humana debeat poni i cõi magis quam in particulari. Arti. 1.

AD pmũ Sic procedit. Uidetur ꝙ lex humana nõ debeat poni in cõi sed magis in particulari. Dicit enĩ phs in 5. ethi. ꝙ legalia sũt quecunqz in singularib⁹ legem ponũt, z etiã sententialia que sunt etiã singularia: quia de singularibus actib⁹ snie ferunt: ergo lex non solum ponitur in cõi: sed etiam in singulari. ¶ P. Lex est directiua humanorũ actuũ: vt supra dictũ est: sed hũani act⁹ in singularib⁹ consistunt: ergo lex humana nõ dz in vli ferri: sed magis in singulari. ¶ P. Lex est regula z mensura humanorũ actuũ: vt supra dictũ est: sed mensura debet esse certissima: vt dicit in 10. meta. cum ergo in actibus humanis nõ possit esse aliqd vle ita certuz quin in particularibus deficiat, videt ꝙ necesse sit leges nõ in vniuersali sed in singularib⁹ poni.

Sz ctra Est, ꝙ iurisperitus dicit, ꝙ iura cõstitui oportet in his que sepius accidunt: ex his autem que forte vno casu accidere pñt: iura nõ cstituũt.

Rñdeo Dõm, ꝙ qz vnũqdqz qd ẽ pter finẽ, necesse est ꝙ sit fini proportionatũ: finis aũt legis est bonũ cõe: quia vt isidorus dicit in lib. etymologiaruz, nullo priuato cõmodo sed p cõi vtilitate ciuiũ lex debet esse conscripta: vnde opz leges humanas esse proportionatas ad bonũ cõe bonũ aũt cõe constat ex multis: z ideo opz ꝙ lex ad multa respiciat: z fm psonas, z fm negocia, z fm tẽpora. Cõstituit enim cõitas ciuitatis ex multis personis: z eius bonuz per multiplices actiones procurat: nec ad hoc instituitur ꝙ aliquo tempore modico duret: sed ꝙ omni tempore perseueret per ciuium successionem: vt aug. dicit in 2. de ciui. dei.

Ad primũ Ergo dõm, ꝙ phs in 5. ethi. ponit tres spẽs iuris legalis qd est ius positiuũ: sunt eñ quedam que simplr in cõi ponunt: z hec sunt leges cões: z quantum ad hmõi dicit ꝙ legale est qd ex principio quidem nihil differt sic vel aliter: quando autẽ ponitur differt: puta ꝙ captiui statuto pretio redimantur. Quedam vero sunt que sunt cõmunia quantũ ad aliquid: z singularia quantũ ad aliqd: z huiusmodi dicunt priuilegia: quasi leges priuate qr respiciunt singulares personas, z tñ potestas eorum extendit ad multa negocia: z quantum ad hoc subdit. Adhuc quecunqz in singularib⁹ legẽ ponũt. Dicunt etiã quedam legalia nõ qr sint leges: sed propter applicationẽ legũ cõium ad aliqua pticularia facta: sicut sunt snie q p iure habent: z quantum ad hoc subdit. Et sententialia. ¶ Ad fm dõm, ꝙ illud qd est directiuũ opz eẽ pluriũ directiuũ: vñ in 10. meta. phus dicit ꝙ oia que sunt vni⁹ generis mensurant aliquo vno qd est primũ in genere illo. si eñ essent tot regule vel mensure quot sunt mensurata vel regulata: cessaret vtiqz vtilitas regule vel mensure: que est vt ex vno multa possint cognosci: z ita nulla esset vtilitas legis si nõ se extenderet nisi ad vnũ singularem actum. Ad singulares eñ actus dirigendos dant singularia precepta presidentium: sed lex est preceptũ cõmune: vt supra dictũ est. ¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ non est eadem certitudo querenda in omnibus: vt in 1. ethi. dicitur: vnde in rebus contingentibus (sicut sunt naturalia z res humane) sufficit talis certitudo vt aliqd sit verũ vt in plib⁹: lz interdum deficiat in paucioribus.

¶ Utrũ ad legẽ hũanã pertineat oia vitia cohibere. Ar. 2.

AD scdm Sic procedit. Ur ꝙ ad legẽ hũanam pertineat oia vitia cohibere. Dicit enim isidorus in lib. etymologiarum, ꝙ leges sunt facte vt earũ metu coerceat audacia. Non autem sufficienter coerceretur nisi quelibet mala cohiberent per legẽ: ergo lex humana dz quelibet mala cohibere. ¶ P. Intentio legislatoris est ciues facere virtuosos: sed nõ potest aliquis esse virtuosus nisi ab omnibus vitijs compescatur: ergo ad legem humanã pertinet oia vitia cõpescere. ¶ P. Lex humana a lege naturali deriuat: vt supra dictũ est: sed oia vitia repugnant legi nature: ergo lex humana oia vitia debet cohibere.

s. q. 91. ã 4. co. fin. z. q. 93. ar. 3. ad. 3. z. j. q. 89. arti. 1. cor. Et 21ᵉ q. 69. ã. 2. ad. 1. z. q. 77. ã. 1. ad. 1. z. q. 78. art. 1. ad 4. Et mal. q. 3. ã. 4. ad 6. Et dl. 2. ar. 10. ad. 1. z. 2. Et 10b xj. cor. 1. fin.

Sed ctra Est, ꝙ dicit in 1. de libero arbi. Uidet mihi legem istam que populo regendo scribitur, recte ista permittere: z diuinam prouidentiam vindicare: sed diuina prouidentia non vindicat nisi vitia: ergo recte lex humana permittit aliqua vitia non cohibendo ipsa.

Rñdeo Dõm, ꝙ sicut iam dictũ est, lex ponit vt quedã regula vel mensura humanorũ actuũ: mẽsura autẽ debet esse homogenea mensurato: vt dr in 10. meta. diuersa enim diuersis mensurant: vñ opz ꝙ etiaz leges imponant hoibus fm eorũ cõditionẽ: qr vt isidorus dicit lex dz esse possibilis z fm nãm z fm consuetudinẽ patrie. Potestas aũt siue facultas operandi ex interiori habitu seu dispositione pcedit: nõ eñ idem est possibile ei qui nõ habet habitũ virtutis: z virtuoso: sicut etiã nõ est idẽ possibile puero z viro perfecto: z pter hoc nõ ponit eadem lex pueris que ponit adultis, multa enim pueris permittunt que in adultis lege puniuntur: vel etiã vituperant: z silr multa sunt permittenda hominibus nõ perfectis virtute que non essent tolerãda in hominibus virtuosis. Lex aũt humana ponit multitudini hoium in qua maior pars est hoium nõ perfectorũ virtute: z ideo lege humana nõ prohibent oia vitia a quibus virtuosi abstinẽt: sed solum grauiora a quibus possibile est maiorẽ partẽ multitudinis abstinere: z precipue que sunt in nocumentum aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conseruari nõ posset: sicut prohibentur lege humana homicidia z furta z huiusmodi.

Ad pmũ Ergo dõm, ꝙ audacia pertinere videtur ad inuasionez aliorũ: vnde precipue pertinet ad illa peccata quibus iniuria proximis irrogat: que lege humana prohibentur: vt dictũ est. ¶ Ad fm dõm, ꝙ lex humana intendit homines inducere ad virtutem, nõ subito: sed gradatim: z ideo nõ statim multitudini imperfectorum imponit ea que sunt iam virtuosorum: vt. s. ab oibus malis abstineãt: alioquin imperfecti huiusmodi precepta ferre nõ valẽtes in deteriora mala prorũperẽt: sicut dicit prouer. 30. Qui nimis emũgit, elicit sanguinẽ: z mat. 9. ꝙ si vinum nouũ. i. precepta perfecte vite, mittatur in vtres veteres. i. in homines imperfectos: vtres rũpunt z vinuz effundit. i. precepta cõtemnunt z homines ex contẽptu ad peiora mala prorũpunt. ¶ Ad tertiũ dõm, ꝙ lex naturalis est quedã pticipatio legis eterne i nobis: lex aũt hũana deficit a lege eterna. Dicit eñ aug. in 1. de lib. arbi. Lex ista que regendis ciuitatib⁹ fertur multa concedit atqz impunita relinquit q per diuinã puidentiã vindicant: neqz eñ qr non oia facit: ideo que facit improbanda sunt: vnde etiam lex hũana nõ oia põt phibere q prohibet lex nature.

s. q. 92. ar. 3. ad 3. z. j. q. 100. art. 2. cor.

¶ Utrũ lex hũana precipiat actus omniũ virtutũ. Art. 3.

AD tertiũ Sic pcedit. Ur ꝙ lex hũana nõ precipiat act⁹ omniũ virtutum. Actib⁹ eñ virtutũ opponunt act⁹ vitiosi: sed lex humana nõ prohibet oia vitia: vt dictũ est: ergo etiam non precipit act⁹ oium virtutũ. ¶ P. Act⁹ virtutis a virtute procedit: sed virtus est finis legis, z ita qd est ex virtute sub precepto legis cadere nõ põt: ergo lex humana non precipit actus oium virtutũ. ¶ P. Lex hũana ordinat ad bonũ cõe: vt dictũ est: sed quidã act⁹ virtutũ non ordinant ad bonũ cõe: sed ad bonum priuatũ: ergo lex non precipit actus oium virtutum.

Sz ctra Est, ꝙ phs dicit in 5. ethic. ꝙ precipit lex fortis opa facere: z q tẽpati z q mãsueti. Silr aũt fm alias virtutes z malitias: hec quidem iubens: hec aũt phibens.

Rñdeo Dicendũ, ꝙ spẽs virtutũ distinguunt fm obta: vt ex s. dictis pz: oia aũt obta virtutuz referri pñt vel ad bonum priuatũ alicuius psone: vel ad bonũ cõe multitudinis: sicut ea q sunt fortitudinis põt aliquis exeq vel pter conseruationẽ ciuitatis: vel ad cõseruandũ ius amici sui. z simile est in alijs. Lex autem vt dictũ est, ordinat ad bonũ cõe: z ideo nulla

ꝟtus ẽ de cui⁹ actib⁹ lex pcipere nõ possit: nõ tñ de oib⁹ actib⁹ oiuz ꝟtutũ lex hũana pcipit sz solũ d illis q ordinabiles sũt ad bonũ cõe. vel imediate: sic cũ aliq directe pp bonũ cõe fiũt. vl mediate: sic cũ aliq ordinant a legislatore ptinẽtia ad bonã disciplinã, p quã ciues informãt vt cõe bonũ iustitie z pacis cõseruẽt.

Ad primũ Ergo dõz, ꝙ lex hũana ñ phibet oẽs act⁹ vitiosos fm obligationẽ pcepti sic nec pcipit oẽs act⁹ ꝟtuosos: phibet tñ aliquos act⁹ singlorũ vitiorũ, sic ẽt pcipit quosdã act⁹ singulaꝝ ꝟtutũ. ¶ Ad 2ᵐ dõz, ꝙ aliqs act⁹ dr eẽ ꝟtutis duplr. Uno mõ ex eo ꝙ hõ opat ꝟtuosa: sicut act⁹ ꝟtutꝫ iustitie ẽ facere recta: z actus fortitudinis facere fortia: z sic lex pcipit aliqs act⁹ ꝟtutũ. Alio mõ dr act⁹ ꝟtutis qr aliqs opat ꝟtuosa eo mõ quo ꝟtuosus opat. z talis actus semp pcedit a ꝟtute: nec cadit sub pcepto legis. sz ẽ finis ad quẽ legislator ducere intẽdit. ¶ Ad 3ᵐ dõm, ꝙ ñ ẽ aliq ꝟtus cuius act⁹ nõ sint ordinabiles ad bonũ cõe vt dictum est (vel mediate) vel immediate.

¶ Utrũ lex hũana imponat homini necessitatem in foro conscientie. Art. 4.

AD quartũ Uidet qd lex hũana nõ imponat homini necessitatẽ in foro cõsciẽtie. Inferior enim ptãs nõ põt imponere legẽ in iudicio supioris ptãtis: sed ptãs hũana que fert legẽ humanã est infra ptãtem diuinã. ergo lex hũana nõ põt imponere legẽ quantũ ad iudiciũ diuinũ qd est iudiciũ conscientie. ¶ P. Judicium cõsciẽtie maxime dependet ex diuinis mãdatis: sed qñqz diuina mãdata euacuãtur p leges hũanas: fm illud matth. xv. Irritũ fecistis mãdatũ dei pp traditiões vestras. ergo lex hũana nõ imponit homini necessitatẽ qñtuz ad cõsciẽtiã. ¶ P. Leges humane frequẽter ingerũt calũniam z iniuriam hominib⁹: fm illud Esa. 10. Ueh qui cõdũt leges iniquas z scribẽtes iniustitias scripserũt vt opprimerẽt in iudicio pauperes. et vim facerent cause humiliũ populi mei, sed licitũ est vnicuiqz oppressionẽ z violentiã euitare. Ergo leges humane non imponũt necessitatem homini, quãtum ad consciẽtiam.

Sed ctra Est, quod dr. 1. Petri. 2. Hec est grã, si pter cõsciẽtiã sustineat qs tristitias, patiẽs iniuste.

Rñdeo Dõm, ꝙ leges posite hũanitus sunt iuste vel iniuste. Si quidẽ iuste sint: habẽt vim obligandi in foro cõsciẽtie a lege eterna, a qua deriuantur: fm illud prouerb. 8. Per me reges regnãt, et legum conditores iusta decernũt. Dicuntur aũt leges iuste et ex fine: qñ. s. ordinãtur ad bonũ cõmune: et ex actore, qñ. s. lex lata non excedit potestatem ferentis. et ex forma: qñ scz fm equalitatẽ proportionis imponũtur subditis onera in ordine ad bonuz cõmune. cũ. n. vnus hõ sit ps multitudinis, qlibet hõ hoc ipm qd ẽ z qd hz, est multitudinis: sicut z qlibet ps id qd est, est toti⁹. vñ z nã aliquod detrimentũ infert pti vt saluet totũ. Et scdm hoc leges hmõi onera pportionabilr inferẽtes iuste sunt, z obligãt in foro conscientie, z sunt leges legales. ¶ Iniuste aũt sunt leges duplr. Uno mõ per cõtrarietatẽ ad bonum hũanũ ecõtrario predictis. Uel ex fine: sicut cũ aliqs presidẽs leges iponit onerosas subditis nõ ptinentes ad vtilitatẽ cõem, sz magis ad propriã cupiditatẽ vel gloriã. Uel ẽt ex actore: sicut cũ aliquis legẽ fert vltra sibi cõmissam ptãtem. Uel ẽt ex forma: puta cum inequaliter onera multitudini dispensantur etiã si ordinent ad bonũ cõe. Et hmõi magis sunt violẽtie q leges: qr sicut aug. dicit in li. de lib. arbi. lex esse non videtur que iusta non fuerit. vnde tales leges nõ obligãt in foro cõsciẽtie nisi forte pter vitãdũ scãdalũ vel turbationẽ pp qd etiã hõ iuri suo dz cedere: fm illud matth. v. q angariauerit te mille passus vade cũ eo alia duo, z q abstulerit tibi tunicã, da ei z pallium. ¶ Alio mõ leges pñt esse iniuste p cõtrarietatẽ ad bonũ diuinũ: sicut leges tyrãnoꝝ iducẽtes ad idolatriã, vel ad qdcũqz aliud qd sit c legẽ diuinã. z tales leges nullo modo licet obseruare: quia sicut dicitur actuum. 4. Obedire oportet deo magis q hominibus.

Ad primũ Ergo dõz, ꝙ sicut apostolus dt ad ro. 13. Ois ptãs hũana a deo ẽ: z iõ q ptãti resistit in his q ad ptãtis ordinẽ ptinẽt, dei ordinationi resistit. z fz h efficit re⁹ qñtũ ad cõsciẽtiã. ¶ Ad fm dõm, ꝙ rõ illa pcedit de legib⁹ hũanis q ordinant c dei mãdatũ, z ad h ordo ptãtis nõ se extẽdit. vñ in talib⁹ legi hũane nõ est parẽdũ. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ rõ illa pcedit de lege q infert grauamẽ iniustũ subditis, ad ꝙ etiã ordo ptãtis diuinitus cõcessus nõ se extendit. vnde nec in talibus homo obligatur vt obediat legi si sine scandalo vel maiori detrimento resistere possit.

¶ Utrum oẽs subijciantur legi. Arti. 5.

AD qntũ Sic pcedit. Uidetur ꝙ nõ oẽs legi subijciant. Illi. n. soli subijciunt legi qbus lex ponit: sz apostolus dicit. 1. ad thimot. 1. ꝙ iusto nõ est lex posita. ergo iusti nõ subijciunt legi humane. ¶ P. Urbanus papa dicit z hẽtur in decre. 19. q. 2. Qui lege priuata ducit nulla rõ exigit vt publica cõstringatur. lege aũt priuata spũssan. ducunt oẽs viri spũales q sunt filij dei: fz illud ro. 8. Qui spũ dei agunt hi filij dei sunt. ergo nõ oẽs hoies legi hũane subijciunt. ¶ P. Jurisperitus dicit ꝙ princeps legib⁹ solut⁹ ẽ. q aũt est solut⁹ a lege nõ subdit legi. g nõ oẽs sbti sunt legi.

tijs: sz ignorãtie praue dispõnis. Sz hec rñsio dissonat ab vli simplr / vt in lra fit. z a calce corpis artiˡⁱ: vbi dr ꝙ a legislatore ordinat ptinẽtia ad bonã disciplinã: p quã ciues iformant, vt cõe bonũ iustitie z pacis cõseruẽt. Cõstat eñ nõnihil ad h cõferre disciplinã speculatiuã: lz mediate. Secũdo g dr ꝙ obta ꝟtutũ pñt 2ʳ sumi. pº fm se. z sic falsũ est ꝙ pñt recte referri in boᵐ puatũ aut publicũ. 2º fz act⁹ qb⁹ hõ attingit illa: z sic nihil phibet oiuz ꝟtutũ obiecta ad priuatũ vel publicũ bonũ recte referri posse, nã licet deus gliosus ñ sit referibilis recte i meũ vel cuiuscz creature bonũ: act⁹ tñ qb⁹ cõtẽplamur illũ in nrz bonũ recte referunt z fm se z fm vtilitates cñtes. Et h sufficit pñti itẽtiõi ad cõcludẽdũ ꝙ lex hũana de actib⁹ oiuz virtutũ itellualiũ z moraliũ disponere põt: z disponit de speculatiua sapia dũ homines aliqs illi vacare iubet: vt sapiẽtes fcti ẽt ad minora iudicãda potentiores sint zc.

¶ Super Articu. 4.

IN arti. 4. eiusdẽ q. aduerte diligenter vt scias applicare cõditiões legis iuste vel iniuste ad pticulares leges: qr inde mltos casus cõsciẽtie i gabellis z gnaminib⁹ z hmõi publicis clarificabis: pfertim ex fine z eqlitate pportionali: q tenet saluare iustitia distributiua. ¶ In eodẽ arti. 4. dubiũ occurrit an lex hũana ita obliget in foro cõscie/ꝙ hõ teneat mori pro ei⁹ obseruatione. Et est occasio dubitãdi qr qdã dicunt ꝙ ius positiuũ nõ hz hanc ptãtẽ nisi i cã fidei/ vel tuẽde reipublice: ppea inquiũt ꝙ licite pp euitãdã mortẽ celebrare qs põt corã excõicatis nomiatim zc. z oia positiua iura nõ suare. ¶ Sz hãc opinionẽ esse erroneã multiplr monstrat. Primo ex rõne tacta in litera. s. quia quilibet homo nõ solũ fm id qd hz/ sed h ipsum qd est/ multitudinis est: sicut qlibet pars id qd est/totius est. Ex hoc nãqz sequitur ꝙ lex humana q sicut qlibet alia lex ad cõe bonũ respicit potestatez habet supra id quod est diligit homo: ac per hoc super vitã ipsius: ac per hoc potest disponere z ordinare de expositione vite cuiuscz p cõi bono p quo fit ois lex: vt in q. 90. articulo secũdo dictũ est. Amplius lex humana est pceptiua z obligatiua ad peccatũ mortale: vt manifeste patet: quũ precipitur aliquid sub pena excõicationis late sentẽtie: vel sub pena capitis. ergo est constitutiua alicuius actus in hoc ꝙ sit peccatũ mortale. ergo est obligatiua ad euitãdũ magis actũ illũ/q mortẽ corporalẽ: qr mors aie fugienda est magis q mors corporis. Perinde est ergo dicere/ꝙ lex humana nõ põt obligare hoiem ad mortẽ pro sui obseruatione: z dicere ꝙ lex humana nõ põt cõstituere aliquẽ actũ in hoc ꝙ sit peccatũ mortale: imo in hoc ꝙ sit peccatũ: qr etiã p vitando veniali tenet homo mori. Et cõfirmat qr hõ tenetur potius mori q cõtrahere matrimoniũ sine dispẽsatione cũ sorore cõsobrina: z tñ hoc solo positiuo iure est phibitũ. silr sacerdos tenet mori potius q missam celebrare absqz calice: corporali/altari: z lumine: vestibus sacerdotalibus: z alijs reqsitis ex iure humano. Accedit ad hec capi. Sacris/ de his q vi metusue cã fiunt: vbi in materia iuris positiui. s. de incursu excõicationis pter pticipationẽ cũ excõicato innocẽtius tertius dicit: ꝙ met⁹ nõ excusat ab excõicatione: qr potius dz mori q peccare mortaliter. vnde totũ oppositũ illius opionis est verũ. Illa nãqz putat ꝙ regulariter lex positiua nõ obligat ad mortẽ p sui obseruatione qñtũ cũqz precipiat. In casu aũt. s. p fide vel prima sic.

¶ Nos aũt fm veritatem dicimus ꝙ vlr lex pceptiua obligat ad mortẽ pro sui obseruatiõe: in casu aũt nõ/ex benignitate legũ: vt forte accidit in lege de vitandis excõicatis: de q qr non ẽ ad ppositũ nisi exẽplariter/ nihil dico nisi ꝙ dicentes ꝙ iõ lz ex metu cadẽte in constãtẽ virũ celebrare corã excõicatis: qr lex humana nõ obligat ad mortẽ pro sui obseruantia errant: et nisi aliunde huic metui subueniãt: falsa doctria ẽ excusãs participationem ex metu: sicut de alijs dictũ est. Et aduerte hic diligentissime: ꝙ quia lex positiua precipiẽdo seu statuẽdo facit de actib⁹ indifferentib⁹ virtuosos vel vitiosos: dũ sub aliq ꝟtute aut vitio actũ determinat fore: pcipiendo eñ abstinẽtiã ponit actũ illũ sub tẽperãtia pcipiẽdo solonẽ gabelle/ponit actum illuz sub iustitia: precipiendo cultum diuinũ ponit sub religione: z sic de alijs. Et propterea sicut in foro conscientie tenetur quis ad actus virtutum / z ad euitãdos actus vitiorum nec excusatur metu zc. ita non excusatur ab iniustitia a sacrilegio zc. qui determinata sic a lege contemnit: aut incurrit zc.

¶ Super articulum quintum.

IN articulo. 5. eiusdem. q. 96. nota ꝙ quum in litera dr ꝙ iusti non subsunt legi vt coactiue: potest duplr intelligi. primo ꝙ lex non habet vim coactiuam super iustos. Et hic sensus est falsus: quia super omnes subditos tam lex viua: q promulgata hz ptãtem coactiuã: q̃uis in iustos non exerceat coactionẽ: qr nõ oportet. Secundo ꝙ iustus ex parte sua nõ subijcitur legi vt coactus: z hic sensus est verus/z intentus: quia iustus voluntarie legi subijcit,

Mortis alio vi graui metu adactus matrimonium licite contrahit cum consanguinea, tacita intentione, si nihil aliud impediat. Non tamen licite consummat ante dispensationem. Si tyrannus in contemptum religionis vel sacrificij mortem intentata cogat sacerdotem sine sacris vestibus [illegible] celebrare, mors potius obeunda est. Alias non. Hec opinio est communis contra Caiet.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ In eodē.5.art.in rñsione ad.3.dum occurrit quō stāt h duo sil/ φ pnceps obliget q̄ ad deū:ita φ peccat nō seruādo legē:τ φ lex nō hꝫ vim coactiuā sup eū:si em̄ peccat hūanā legē trāsgrediēdo obligat⁹ ē legi pculdubio obligāti eū:ac p h vim coactiuā i eū hñti q̄nis ñ exercēti: τ si eū nō pōt cogere:lex eū nō obligat:τ si nō obligat lex pncipē: princeps nō obligat:τ si nō obligat nō peccat nō seruādo eā. Et cōfirmat declarādo:qꝛ qātūcū φ sapiēs aliquis (vt plato:vel aristo,) leges excogitet optimas p bono cōi τ diuulgēt: qꝛ nō habēt vim coactiuā: sed oñsiuā tm̄ constat φ nō obligāt pncipez aut alios:ꝫ lex a pncipe cōdita:lꝫ oñsiuā vim hēat quō debeat ipe se hre:nō tñ obligat eū:qꝛ coactiuā vi super eū ñ hꝫ. Et augetur dum ex rōne i lr̄a assignata de vi coactiua legis arguēdo sic:lex nō hꝫ vim directiuā:nisi ex pncipis ptāte: ꝫ fm vim directiuā nō obligat pncipē. Assūptū ptꝫ: qꝛ seclusa ptāte pncipis lex nō ē lex:nisi equoce: vt leges platonis q̄ mōstrāt tm̄: ꝯñtia est nota:qꝛ nullus a ppria ptāte obligat:sicut nec cogit vt in lr̄a dꝛ. Et cōfirmat qꝛ afferēda est cā obligatiua pncipis ad obseruātiā sue legis

Sꝫ ɔtra Est, φ apl's dicit ro.13. Ois aia ptātibus sublimiorib⁹ subdita sit:sed nō videt esse subdit⁹ potestati qui non subijcitur legi quam fert potestas ergo omnes homines debēt esse legi subiecti.

Rñdeo Dōꝫ, φ sic ex supradictis pꝫ, lex de sui rōne duo hꝫ. Prio quidē φ est regula hūanorū actuū. Secūdo φ hꝫ vim coactiuā. Dupl'r ꝫ aliqs hō potest esse legi subiect⁹. Uno mō sicut regulatū regule:τ hoc mō oēs illi q̄ subdūtur potestati subdunt legi q̄ fert potestas. Qđ aūt aliqs potestati non subdat:pōt contingere dupl'r. Uno mō qꝛ est simpl'r absolut⁹ ab ei⁹ subiectione:vnde illi q̄ sunt de vna ciuitate vel regno nō subdunt legib⁹ principis alterius ciuitatis vel regni:sicut nec ei⁹ dominio. Alio modo fm φ regit superiori lege: puta si aliquis subiect⁹ sit pcōsuli:regulari dꝫ ei⁹ mādato,nō tamen in his q̄ dispensant ei ab imperatore:quātū em̄ ad illa nō astringit mandato inferioris cū superiori mandato dirigatur:τ fm hoc cōtigit φ aliqs simpl'r subiect⁹ legi fꝫ aliq̄ legi nō astringit fm q̄ regit superiori lege. Alio vo mō dꝛ aliqs subiect⁹ legi sicut coactū cogēti:τ hoc mō hoies vtuosi τ iusti non subdunt legi:sed soli mali: qđ enim

de⁹ immediate nō ē:qꝛ nullū est ibi op⁹ dei immediate vt pꝫ. Cōitas multitudis nō est:qꝛ subdita est pncipi vt supponit:de tali em̄ pncipe ē sermo:vel saltē de lege ppria pncipis/q̄ nō fit a multitudine:volūtas ppria:nō pacto:nō voto:nō iuramēto:τ breuiter ñ cōtractu/aut vinculo quocūqꝫ interueniēte est:ꝫ τc. Cōfirmat hoc qꝛ nō ē min⁹ libera i se volūtas principis ex hoc φ pcepit subditis q̄ si nō pcepisset eisdē. Sꝫ lex nihil aliud est q̄ pceptū ad subditos: qꝛ est effect⁹ ptātis gubernatiue:q̄ est pnm dirigēdi aliud inquātū aliud:vt pꝫ in.5.τ.9. met.ꝫ. ¶ Ad hoc dum tāto difficili⁹ quāto lr̄a sola auctē doctrinā dedit hāc dꝛ φ quū princeps nō subijciat legi nisi q̄ ad deū(qđ idē ē qđ subijci legi in foro cōscie)ex eodē hꝫ vim lex obligādi pncipē/vñ hꝫ vim obligandi in foro cōscie:vt aūt in art.4. dcm̄ est lex hꝫ vim obligatiuā in foro ɔscie ab eterna lege a q̄ deriuat:opꝫ igit vt lex hēat vim obligatiuā pncipis ab eterna lege:τ quēadmodū lex hūana non deriuat ab eterna immediate:sꝫ mediāte lege nāe:ita hꝫ mediāte illa vim obligatiuā in foro ɔscie. Est nāqꝫ de iure nāe:vt qđ tibi nō vis fieri/ alteri ne feceris:τ ɔhrvt ius qđ tibi nō vis alteri nō statuas:ac p hoc quū q̄s alteri legē pōit τ nō sibi nāe ius violat:sicut etiā sb dict⁹ inobediēs pncipis legi:nāe ius dictās φ iustis ad cōe bonū ab hñte ptātez statutis parēdū est violat:ab eterna lege vim hūane legi tribuēs. Et hāc rōnē quo ad primā ei⁹ ptē author i lr̄a sub authoritate canonis induxit: ex hac aūt radice φ.s.lex hūana est obligatiua in foro ɔscie τ pncipis et subditorū ex lege eterna medio iure nāe,puenit φ quū i lege sint due vires.s.directiua τ coactina:τ inter eas sit habit⁹ supi⁹ ex ar.2.q.92. dr̄a talis φ vis directiua respicit ipsos act⁹ licitos vel illicitos aut indifferētes:coactiua aūt penā inductiuā ad obseruātiā legis. Prouenit inꝫ primo φ vis obligatiua hūane legis in foro ɔscie ad vim directiuā legis/impositiua aūt pene ad vim coactiuan legis spectat. Prouenit scdo φ lꝫ vtraqꝫ vis directa.s.τ coactina sup ptāte principis fundet:qꝛ neutra vis in suo robore est nisi ab hñte ptātē:dr̄nt tm̄ multū quo ad actū:qꝛ vis coactiua actū suū/q̄ ē cogere ac punire inuitū nō pōt exercere nisi sola ptāte pncipis:nemo em̄ pōt aliquē punire inuitū nisi pncipis auctē:vis aūt directiua actū suū q̄ ē diriger exercet ex eterna legis auctē:ex quo semel ab humana ptāte lex est cōdita. Et qꝛ frustra ē potētia q̄ nō ē reducibilis ad actū:iō vis coactiua legis hūane nō extēdit se ad eū reu cui⁹ nō ē reducibilis ad actū:ac p hoc nō extēdit se ad pncipē:q̄ nō pōt a sua ptāte cogi(vt in lr̄a dꝛ)sꝫ ad alios:q̄ τ si nō puniant:puniri tñ pñt a pncipis ptāte inuiti: vis aūt directiua eiusdē extēdit se ad oēs pncipē.s.τ subditos: qꝛ actus eius reu olum exercet:dirigit em̄ q̄s a seipo τ ab alio. Et rursus nō ē ampli⁹ in ptāte pncipis op⁹ ad actū directiōis ex q̄ cōdita ē lex sed auctē eterne legis hūana lex actū directiōis exercet. ¶ Ex his āt facile pꝫ solo obiorū. Ad pm̄ siq̄dē dꝛ/φ nulla repugnātia ē dictorū:qꝛ altera ē vis obligatiua legis hūane i foro ɔscie seu q̄ ad deū:τ altera vis coactiua eiusdē qua hō hoiem puniēdo iudicat:τ φ pa hꝫ locū in pncipe: nō scda qꝛ hoiez nō hꝫ supra se vt i lr̄a dꝛ. Et ex h puenit φ papa nulla iuris hūani pena ligat quātūcūqꝫ ɔ leges faciat. Ad ɔfirmationē seu declarationez dꝛ φ leges scripte a sapiētib⁹ nō hñtib⁹ curā cōitatis nō solū carēt vi coactiua:sꝫ etiā directiua:hñt em̄ solū vim oñsiuā vt ex dictꝫ pꝫ. Ad augmētū dubij dꝛ φ vis directiua legis hūane pōt sumi vel q̄ ad subam vel quo ad opationē. Et fm subam nō est nisi a ptāte principis sic vis coactiua:fm vero opationē falsum est/φ non est nisi a ptāte pncipis: qm̄ vt oñsum fuit ex q̄ lex cōdita est a ptāte pncipis vis directiua dirigitur obligādo in ɔscie foro auctē legis eterne absqꝫ quacūqꝫ opōne ptātis pncipis qđ nō accidit in vi coactiua q̄ ad ei⁹ opōnē:vt ex dictis

est coactū τ violentū est contrariū volūtati. volūtas aūt bonorū cōsonat legi a q̄ malorū voluntas discordat:τ ideo secūdum hoc boni non sunt sub lege:sed solum mali.

Ad pmū Ergo dōm, φ rō illa pcedit de subiectione q̄ est per modū coactionis:sic em̄ iusto non est lex posita:qꝛ ipsi sibi sunt lex dū ostendūt opus legis scriptū in cordib⁹ suis:sicut apl's ad ro. 2.dicit: vñ i eos nō hꝫ lex vim coactiuā sicut hꝫ in iniustos. ¶ Ad fm dōm, φ lex spūssancti est superior omni lege hūanit⁹ posita:τ iō viri spūales fm hoc φ lege spūssancti ducūtur,nō subdūt legi quātū ad ea q̄ repugnāt ductioni spūssancti:sed tñ hoc ipm est de ductu spūssancti φ hoies spūales legibus hūanis subdant:fm illud.1.pet.2. Subiecti estote omni humane creature ppter deū. ¶ Ad tertiū dōꝫ,φ princeps dꝛ esse solutus a lege quantū ad vim coactiuā legis: nullus enim proprie cogit a seipso:lex aūt nō hꝫ vim coactiuā nisi ex principis potestate. Sic igit princeps dꝛ esse solut⁹ a lege, qꝛ nullus in ipsum potest iudiciū condēnationis ferre si contra legem agat:vnde super illud psal. Tibi soli peccaui τc. dicit glo. φ rex non habet hoiem qui sua facta dijudicet:sed quātū ad vim di-

pꝫ. Dicit scdo φ esse a sola a ptāte pncipis lꝫ sit rō φ vis coactiua nō se extendit ad pncipē:nō tñ ē rō φ vis directiua nō se extēdat ad eundē:qꝛ nemo cogit a seipo: sed dirigit τ obligat a seipso. Prima rñsio negat assumptuz quo ad actū scda sequelā. Ad ɔfirmationē petētē cāz obligatiuā pncipis ad obseruātiā pprie legis: dꝛ φ est cā duplex.s. ppria volūtas: τ lex eterna. Propria autē volūtas non q̄ eligit obligationē libere vt ɔtractu aliquo:sed q̄ eligit legē pmulgare. Ex hoc nāqꝫ ipso: φ volūtarie legē promulgat vult ordinationē illā hre vim legis: τ qꝛ ordinationem aliquā obtinere vim legis est sortiri ab eterna legez vim directiuā in foro cōscientie:cui etiā princeps subijcitur:ideo

ex propria voluntate pncipis:τ ex eterna lege vim obligatiuā principis in foro ɔscie lex hūana hꝫ:quāuis diuersimode:qꝛ ab eterna lege sicut a causa a qua est vis obligatiua hmōi:a volūtate vero principis sicut a determinante cām vl'em ad effectū spālem: sicut in nālibus cā vniuersalis puta saturn⁹ respectu rerū fixarū determinat ad spālem effectū/puta ossa a semine talis pducētis aial hñs ossa:sicut em̄ producere tale aial sub saturno est determinare ipm ad ossa pducēda in illo:ita cōstituere legē sub deo est determinare deū ad cōicandaꝫ vim obligatiuā in foro cōscie legi:τ sicut ossa reducunt in saturnū vt cām vl'itavis ista obligatiua i legē eternā. Et p hoc pꝫ rñsio tā ad id qđ dꝛ φ de⁹ nihil hic agit immediate:nō em̄ opꝫ hoc dicere: sꝫ sufficit qđ dcm̄ est:q̄ ad id qđ dꝛ de voluntate principis:pꝫ em̄ φ ex supōne φ legem voluerit:obligat⁹ remanet:τ nō min⁹ liber quo ad velle τ nolle:sꝫ quo ad bñ vel male velle id qđ lege positū est. Aduertēdū tñ est hic:φ q̄dā sunt leges de cōib⁹ toti multitudini:q̄dā de pprijs aliquorū actibus: puta de militib⁹:quū dꝛ φ pnceps subijcit legi ñ itelligit de lege speciali:puta militū:nisi ipse sit miles:sed intelligit de lege cōi. In calce eiusdē rñsiōis ad tertiū dum ēt difficile occurrit: quō stāt ista simul qđ princeps pōt legez tollere/mutare/τ in ea dispēsare: τ φ ipse in foro cōsciētie subdat legi:vt determinatū est. Et ɔfirmat hoc qꝛ nō deterioris cōdōnis est ipse q̄ aliqs subdit⁹:sed princeps pōt eximere vnum subditū a lege cōi:q̄ apō deū nō erit re⁹ violate legis de cetero nō seruās eā:ꝫ pōt eximere seipm:τ si hoc pōt sua obligatio ad legē stat in vote sua sola:τ nō ē ex lege eterna/vt ex vo cā. Cui⁹ oppm ɔclusuꝫ est.
¶ Ad hoc dubiū premittēda sunt aliq̄ certa acceptata ab oibus: deinde singuli modi dicendi. Certū τ cōfessum ab oib⁹ est:φ pnceps pōt secū dispēsare sicut cū alijs pprie loquēdo de dispēsatione:τ φ pōt qñ τ quantū expediens fuerit eximere aliquē subditū τ seipm a lege: τ φ pōt legē mutare/siue aliā cōdēdo loco ei⁹/siue totaliter tollendo. Et nihil horum contradicit determinationi facte.s. φ princeps subijcit legi in foro conscientie. Subijcitur nāqꝫ vt princeps ptātem hñs precepta faciendi:hec sunt cōfessa cōmuniter. Sed de mota dubitatione triplex est opinio. prima est φ princeps licet subijciatur legi humane simpliciter τ absolute habenti vim legis:non subditur tamen legi habenti vim legis cum exceptione sue persone:τ sicut princeps a principio constituendo legem potuisset excipere principem: ita post legem conditā pōt se excipere sicut τ aliquem aliū subditū τ sic si princeps princeps nō tollit a se legē obligat:si aūt tollit nō obligat. Sed ɔ hāc opinionē ē:qꝛ si princeps pōt se eximere a lege obligatio sua ad legē est ridiculosa:posset nāqꝫ eximendo se dicēti:patere legē quā ipse tuleris τ quare alligas onera grauia in humeros hoim τ digito tuo nō moues ea:respōdere cū bona cōscia:qꝛ exemi me ipm qđ est ridiculū. Alia opinio est φ q̄diu lex nō ē total'r sublata princeps obligat. Et lꝫ possit secū dispēsare τ tollere eā total'r:non pōt eā tollere q̄ ad libitū: vñ si vult se absoluere a vinculo legis tollat eā absolute: alioquin illi subiacet. Et fundatur hec opinio supre hoc:qꝛ al'r obligatio principis ad obseruantiā legis esset ridiculosa. Cōtra hāc aūt opinionē ē:qꝛ pnceps pt ēt sine cā qꝛ sibi placet eximere vnū subditū a cōi lege. ꝫ pt seipm eximere quū nō sit deterioris cōdōnis q̄ su⁹ sbdit⁹. Inter has āt

extremas opiniones media occurrit opio:q̄ sola vera est.s.φ pnceps pōt ad libitū se τ subditū aliquē eximere a lege cōi iam pmulgata/sic φ exēptus nō sit reus violati pcepti legis nō seruādo illā:non tñ pōt eximere sic vt ipse eximēs τ exēptus ad libitū nō sit reus violati iuris nāe:quo q̄lꝫ ps cōsonare dꝫ suo toti τ pcipue caput.hec opio duo dicit vt pꝫ. Et in prio cōuenit cū pria opione τ discrepat a scda.in scdo aūt cōuenit cū scda aliqual'r τ discrepat a pria. Et si bñ cōsideret opio hec apparebit φ saluat vtrūqꝫ qđ mētibus hūanis impssuꝫ vr.s.τ φ princeps male facit eximēdo se vel aliuꝫ ad libitū a legis iugo. Et φ nihilomin⁹ exēptus nō est reus fracte legis. Si eniꝫ papa licentiet se vel aliū/qꝛ placet ad ñ dōm horas canonicas vel carnes comedendū i quadragesima:licētiat⁹ male facit nō dicēdo horas aut carnes comedēdo qꝛ turpis ē ps q̄ nō cōsonat suo toti ex nāe iure:φ violat a subdito: τ multo magis a capite. Cui ēt a dino iure improperat:dicis τ nō facis alligas on⁹ graue τc. Matthe.23. τ nihilominus lꝫ peccet sic licētiat⁹:nō tñ est reus violati pcepti de horis canonicis dicēdis aut d carnib⁹ nō comedēdis. Fundat hec opinio quo ad primā ptem sup ptāte principis qua pōt tollere legē τ simpl'r τ quo ad aliquē:vt q̄tidiana experiētia testat in priuilegijs eximentib⁹ hos vel illos a solutiōe decimarum. In quibus ēt si nulla cā exprimat:sꝫ solo motu principis fiāt τ obur nō deest. Quo ad secūdā vo ptē super nāli iure:quo turpis est ois pars que non cōsonat suo toti:τ q̄ in moralibus magis mouēt exēpla q̄ verba/τ princeps nō solum vt presit sed pro sit creatur:τ alijs huiusmodi que naturalis ratio dictat. Et fꝫ hanc opinionē nihil est ridiculo: oia cōsonant:oēs obiectiones soluuntur:obseruantiarū τ reprehensionū ratio reddetur vnde vt sententia vera in medio posita amplectenda est.

q̄.97. ꝫ.ad.1. et 22e. ꝫ.60.ar. ꝫ.ad.2. ꝫ.τ.q̄ō. ꝫo.ar.1 ꝫ.q.147 ꝫ.4.co. ꝫ.3.dist. ꝫ.q.3.ā. ꝫ.q̄ō.5. ꝫ.τ ad ꝫt dist. ꝫ.ā.4. ꝫ.ꝫ. ꝫ.4.di ꝫ.q.3.ā. ꝫ.q.1.et ꝫcor.

rectiuā legis princeps subdit legi ppria volūtate:fm φ dꝛ extra de cōstitutionib⁹.c.cuꝫ oēs. Qđ q̄s iuris in alterū statuit,ipse eodem iure vti dꝫ.τ sapientis dicit authoritas. Patere legē quā ipse tuleris. Improperatur ēt his a dño,qui dicūt τ nō faciunt,τ qui alijs onera grauia imponūt τ ipsi nec digito volunt ea mouere:vt dꝛ matt.23. Uñ q̄tum ad dei iudiciū princeps nō est absolutus a lege q̄tū ad vim directiuā eius,sꝫ dꝫ voluntarius nō coact⁹ legē implere. Est ēt princeps supra legē inquantū si expediēs fuerit pōt legē mutare,τ in ea dispensare pro loco τ tempore.

¶ Utrum ei qui subditur legi liceat preter verba legis agere. Arti.6.

Ad sextū Uidetur φ nō liceat ei q̄ subditur legi pter verba legis agere. Dicit em̄ aug.in lib.de vera religione. In temporalib⁹ legibus quamuis homines iudicēt de his cū eas instituunt,tñ q̄n sunt instituute τ firmate non licebit de ipsis iudicare,sed fm ipsas:sꝫ si aliquis pretermittat verba legis dicens se intentionem legislatoris seruare.vr iudicare de lege.ergo nō lꝫ ei qui subdit legi vt pter mittat verba legis vt intentionē legislatoris seruet. ¶ P̄. Ad eū solū ptinet leges interp̄tari cuius est cōdere leges:sed omniū subditorum legi nō est leges cōdere.ergo eorum non est interp̄tari legislatoris intētionem,sed semper fm verba legis agere debent. ¶ P̄. Ois sapiens intentionē suā verbis nouit explicare:sed illi qui leges cōdiderūt reputari dñt sapientes. Dicit em̄ sapientia prouerb.8. Per me reges regnāt τ legū cōditores iusta decernūt.ergo de intētione legislatoris non est iudicandum nisi per verba legis.

Sed ɔtra Est,φ hylarius dicit in 13.de trini. Intelligētia dictorū ex causis est assumēda dicēdi:qꝛ non sermoni res,sed rei dꝫ esse sermo subiectus. ergo magis est attendendū ad cām que mouit legislatorem q̄ ad ipsa verba legis.

Rñdeo Dicendū,φ sicut supra dictū est:ois lex ordinat ad cōem hoiuꝫ salutē,τ intm̄ obtinet vim τ rōnē legis fm vo φ ab hoc deficit vtutē obligandi nō hꝫ. vñ iurispit⁹ dicit φ nulla rō iuris aut eq̄tatis benignitas patit:vt q̄ salubriter pro salute hoium introducunt,ea nos duriori interpretatione ɔ ipsorū cōmodū pducamus ad seueritatē. Cōtingit aūt multotiēs φ aliqđ obseruari cōi saluti est vtile vt in plurib⁹, qđ tñ in aliq̄bus casibus est maxime nociuū qꝛ igitur legislator non pōt oēs singulares casus intueri,pponit legē fm ea q̄ in pluribus accidūt ferēs intētionē suā ad cōem vtilitatem.vñ si emergat casus in quo obseruatio talis legis sit dānosa cōi saluti nō est obseruāda:sicut si in ciuitate obsessa statuat lex φ porte ciuitatis maneāt clause,hoc est vtile cōi saluti:vt in plurib⁹. Si tñ cōtingat casus φ hostes insequant aliqs ciues p quos ciuitas cōseruat dānosissimū eēt ciuitati nisi eis porte aperirent.τ ideo i tali casu essent porte aperiēde cōtra verba legis vt seruaretur vtilitas cōmunis quā legislator intendit. Sed tñ hoc est cōsiderādū φ si obseruatio legis fm verba nō habeat subitū piculū cui oporteat statim occurri,nō ptinet ad quēlibet,vt interpretet qđ sit vtile ciuitati τ quid inutile ciuitati:sed hoc solū ptinet ad principes q̄ ppter hmōi casus hñt authoritatē in legibus dispēsandi. Si vero sit subitū piculū nō patiēs tantā morā vt ad superiorem recurri possit,ipsa necessitas dispēsationem habet annexam:qꝛ necessitas nō subditur legi.

Ad primū Ergo dicēdū,φ ille q̄ in casu necessitatis agit p̄ter verba legis,non iudicat de ipsa lege: sed iudicat de casu singulari in quo videt verba legis obseruanda nō esse. ¶ Ad scdm dōm, φ ille qui sequit intētionē legislatoris,nō interpretat legeꝫ simpl'r:sed in casu in quo manifestū est per euidentiā nocumenti legislatorē aliud intendisse. Si em̄ dubiū sit,dꝫ vel fm verba legis agere:vel superiorē cōsulere. ¶ Ad tertiū dōm,φ nulli⁹ hois sapiētia tanta est,vt possit oēs singulares casus excogitare:τ ideo non pōt sufficiēter per verba sua exprimere ea que conueniūt ad finē intentū: τ si posset legislator oēs casus considerare, non oporteret vt omnes exprimeret propter confusionem vitandam: sed legem ferre deberet secundū ea que in pluribus accidunt.

¶ De mutatione legum. Qō.97.

Deinde Cōsiderādū est de mutatiōe legū. ¶ Et circa hoc querunt q̄tuor. Prio vtruꝫ lex hūana sit mutabilis. secundo,vtruꝫ semp debeat mutari qñ aliquid melius occurrerit. tertio,vtrū per cōsuetudinē aboleatur:τ vtrum consuetudo obtineat vim legis.quarto, vtrum vsus legis humane per dispensationem rectorū immutari debeat.

¶ Utrum lex humana debeat mutari aliquo modo. Arti.1.

Ad pmū Sic pceditur. Uidet φ lex humana nullo modo debeat mutari. Lex em̄ humana deriuat a lege nāli:vt.s. dictuꝫ est: sꝫ lex naturalis immobilis pmanet:ergo τ lex humana dꝫ immobilis pmanere. ¶ P̄. Sicut phs dicit in.5.eth. Mensura maxime debet esse permanēs:sed lex hūana est mēsura humanorū actuū:vt supra dictū est.ergo debet immobiliter permanere. ¶ P̄. De ratione legis est φ sit iusta τ recta:vt supra dictum est: sed illud qđ semel est rectū semp est rectū:ergo illud qđ est semel lex semper dꝫ esse lex.

¶ Super articulum sextum.

In articulo sexto eiusdem.96.q. nota φ q̄dupliciter occurrere potest casus agendi contra legis verba proseruanda eius intentione. Primo ambiguus et impatiens more.τ tunc seruanda sunt verba legis:vt dicitur in responsione ad secundum. Secundo ambiguus τ sustinens moram:τ tunc consulendus est superior qui propter huiusmodi casus habet authoritatem interpretandi legem.τ hoc intendit litera in corpore articuli. Tertio manifestus τ impatiens more:τ tunc constat φ debet non seruare verba legis sed intētionem. Quartus manifestus sed sustinens moram τ tunc duce gnome τ epicheia sine superioris consultatione pretermittuntur verba legis:τ seruatur intentio eius:quia in manifestis non est opus interpretatione que spectat ad superiorem:sed executione vt in secunda secū de.q.de epicheia author dicit. Quod ergo in litera dicitur φ extra subitum periculum non pertinet ad quemlibet interpretari:in casu dubio est sermo. Interpretatione enim non est opus in manifestis. ¶ Sed tunc insurgit q̄stio quo pacto saluatur distictio facta in corpore articuli inter casum necessitatis habētis dispēsationem annexā τ casum non necessitatis quo recurrēdū est ad interpretationem superioris.si nā φ de ambiguis casibus est sermo :cōtra dicit dictis ex rñsione ad secundum.s.φ fm verba agendum est in necessitatis casu ambiguo.si de manifestis : contradicit dictis ex secunda secunde:φ in manifestis extra casum necessitatis non est op⁹ interpretatione sed virtus epicheie sufficit:si in primo membro de ambiguis et in secundo de manifestis ē sermo distinctio ē inutilis τ extra artē tacēs pricipale in dr̄ia.s. esse manifestū vel ābiguū. Uerū q̄stio hec citi⁹ soluet si viderim⁹ φ in ābiguis datur latitudo. Nā q̄dā sic occurrūt ābigua vt i sua ambiguitate remaneāt. Quedā vo sic sūt ambigua vt rōnabile sit φ si legislator adesset hāc proculdubio ptē dterminaret nūc hic fuādā. Sermo ꝫ lr̄e ē de ambiguis et de eis vl'r docet φ interp̄tatio spectat ad supiores qñ pōt ad eos recurri qñ vo nō pōt recurri si sūt ābigua 2o mō / necitas hꝫ dispēsationē ānexā:si vo sunt ābigua po mō,tūc fm vba legis agendū est. Et φ mēs authoris sit ista pꝫ ex h qđ dicit.s. φ necitas hꝫ dispēsationē ānexā:ɔstat em̄ φ dispēsatio ex iterp̄tatiōe legis pcedit. In terp̄tatō āt locū ñ hꝫ i māifestis. De ābiguis igit 2oo itēdit. ¶ In rñsione ad 3m collige cās quare leges hūane fiūt fꝫ id qđ vt in plib⁹ agēdū est. Prima est ex defectu humani ingenij. Scda ē ex pte ɔfusionis vitāde. Tertia q̄ in lr̄a tacet/ponit tñ.5.ethi.eē ex variabilitate rerū de q̄b⁹ fit lex hūana τ hic variabilitas māe inculpabilē reddit hūanū intell'm in statuēdo leges vt in pluralibus.

ꝫ.q.96. ar..ad 3.τ ar.6 p to.τ.ꝫ. q. 104. ā.3.ad.2

¶ Super.q.97.arti.1.τ.2.

In articulis prio τ scdo nō occurrit aliud scribēdū q̄ φ optime notēt cāe mutatiōis legū:vt τ qñ opꝫ mutēt τ qñ nō opꝫ resistētia fiat mutatiōi:necessitas vel vtilitas pensanda est: non ad psens tm̄ tps sed ppetuū seu diuturnū/p quo lex fit.

¶Super arti.3.
IN articulo tertio in responsiõe ad pm aduertẽ q licet author satisfaciat argumento dum manifestat non oportere ab actu illicito inchoare cõsuetudinem derogantẽ legi: si tamen ab illicitis tunc actibus inchoasset: ex q̃ conualuit ꝛ iam consuetudinis vim habet legi scripte derogat: non oportet namq posteros solicitos esse an licite vl' illicite introducta sit cõsuetudo q̃ sine dubio licite inueniũt obseruari relicta lege scripta.

Sʒ ↄtra Est. q aug. dicit i.1. de lib. arbi. Lex tẽpalis quãuis iusta sit cõmutari tamen p tpa iuste potest.

Rñdeo Dõʒ. q sicut supra dictũ est: lex hũana est qõdã dictamẽ rõnis quo dirigunt hũani act⁹: ꝛ ẽʒ hoc duplex cã põt eẽ q lex humana iuste mutetur. Una quidẽ ex parte rõnis: alia vero ex parte hominum: quorũ actus lege regulantur. Ex parte quidẽ rationis: qꝛ hũane rõni nãle esse videt, vt gradatim ab imperfecto ad pfectum perueniat: vñ videm⁹ in scientijs speculatiuis q qui primo phati sunt quedã imperfecta tradiderunt, que postmodũ per posteriores sunt tradita magis perfecte: ita ẽt ꝛ in operabilibus. Nã primi qui intenderũt inuenire aliquid vtile cõitati hominũ, nõ valentes oĩa ex seipsis cõsiderare, instituerunt quedã imperfecta in multis deficientia: que posteriores mutauerunt instituentes aliqua que in paucioribus deficere possunt a cõi vtilitate. Ex parte vero hominũ quorũ act⁹ lege regulant, lex recte mutari potest propter mutationem conditionũ hominũ quibus secundũ diuersas eorũ conditiones diuersa expediũt: sicut aug. ponit exemplum in .1. de libe. arbi. q si populus sit bene moderatus ꝛ grauis, cõmunisq vtilitatis diligentissimus custos, recte lex fertur qua tali populo liceat creare sibi magistratus: p quos res publica administretur: porro si paulatim idem populus depraudatus habeat venale suffragium, ꝛ regimen flagitiosis sceleratisq committant, recte adimitur populo talis potestas dandi honores, et ad paucorum bonorum redit arbitrium.

Ad pmũ Ergo dõm. q nãlis lex est participatio quedã legis eterne: vt supra dictuʒ est: ꝛ ideo immobilis perseuerat quod habet ex immobilitate ꝛ perfectione diuine rationis instituẽtis nãm: sed rõ humana mutabilis est ꝛ imperfecta: ꝛ ideo eius lex mutabilis est. Et preterea lex nãlis cõtinet quedã vniuersalia precepta que semper manent: lex vero posita ab homine cõtinet precepta quedã particularia ẽm diuersos casus qui emergunt. ¶Ad scdm dõm. q mensura debet esse pmanens quantũ est possibile: sed in rebus mutabilibus non põt esse aliqd omnino immutabiliter permanens, ꝛ ideo lex humana nõ potest esse omnino immutabilis. ¶Ad tertiũ dõm. q rectũ in rebus corporalibus dicitur absolute: ꝛ ideo semper quantuʒ est de se manet rectum: sed rectitudo legis dicitur in ordine ad vtilitatem communem: cui non semper proportionatur vna eademq res: sicut supra dictum est: ꝛ ideo talis rectitudo mutatur.

¶Utrum lex humana semper sit mutanda quando occurrit aliquid melius. Arti.2.

AD scdm Sic proceditur. Videt q semp lex humana quãdo aliqd melius occurrit sit mutanda. Leges enim humane sunt adinuente per rõnẽ humanã: sicut etiã alie artes: sed in alijs artibus mutatur id qd prius tenebat si aliquid melius occurrat: ergo idẽ est etiã faciendũ in legibus hũanis. ¶p̃. Ex his q̃ preterita sunt puidere possumus de futuris: sed nisi leges humane mutate fuissent supuenientib⁹ melioribus adinuentionib⁹, multa incõuenientia sequerent: eo q leges antique iueniunt multas ruditates cõtinere: ergo videt q leges sint mutande quotiescunq aliqd meli⁹ occurrit statuedũ. ¶p̃. Leges humane circa actus singulares hoĩum statuunt: in singularibus aũt perfectã cognitionẽ adipisci nõ possumus nisi p experientiã que tẽpore indiget: vt dicit in .2. ethi. ergo videt q per successionem temporis possit aliquid melius occurrere statuendũ.

Sed ↄtra Est. q dr in decretis di.12. Ridiculũ est ꝛ satis abominabile dedecus: vt traditiões qs antiquitus a patribus suscepimus infringi patiamur.

Rñdeo Dõm. q sicut dctm est, lex humana intantũ recte mutat inquãtũ per eius mutationẽ cõi vtilitati pvidetur. Habet aũt ipsa legis mutatio quantũ in se est detrimentum qõdã cõmunis salutis: qꝛ ad obseruantiã legũ plurimũ valet consuetudo, in tantũ q ea q̃ cõtra cõmunẽ cõsuetudinẽ fiunt etiã si sint leuiora de se, grauiora videt: vñ qñ mutat lex, diminuitur vis cõstrictiua legis inquantũ tollit cõsuetudo. ꝛ ideo nunq̃ debet mutari lex hũana nisi ex aliqua pte tm recõpenset cõi saluti quantum ex ista parte derogatur. Quod quidem contingit vel ex hoc aliqua maxima ꝛ euidentissima vtilitas ex nouo statuto prouenit: vel ex eo q est maxima necessitas, ex eo q lex cõsuetudinaria aut manifestam iniquitatem continet, aut eius obseruatio est plurimum nociua: vnde dicitur a iurisperito, q in rebus nouis constituendis euidens debet esse vtilitas vt recte recedatur ab eo iure quod diu equum visum est.

Ad pmũ Ergo dõm. q ea que sunt artis habẽt efficaciã ex sola ratione: ꝛ ideo vbicunq melioratio occurrit est mutandum qd prius tenebatur: sed leges habent maximam virtutem ex consuetudine: vt philosophus dicit in .2. politi. ꝛ ideo non sunt de facili mutande. ¶Ad secundum dicendum, q ratio illa concludit q leges sunt mutande: non tamen pro quacunq melioratione: sed pro magna vtilitate vel necessitate: vt dictum est. Et similiter dicendum est ad tertium.

¶Utrum consuetudo possit obtinere vim legis. Arti.3.

AD tertiũ Sic proceditur. Videtur q consuetudo nõ possit obtinere vim legis, nec legem amouere. Lex em humana deriuatur a lege nature, ꝛ a lege diuina, vt ex supradictis patet: sed consuetudo hominum non põt mutare legem nature, nec legẽ diuinã: ergo etiã nec legẽ humanã immutare põt. ¶p̃. Ex multis malis non põt fieri vnuʒ bonũ: sed ille qui incipit primo cõtra legẽ agere malefacit: ergo multiplicatis similibus actibus nõ efficietur aliqd bonũ: lex aũt est qõdã bonum, cũ sit regula humanorũ actuũ: ergo per consuetudinẽ non potest remoueri lex: vt ipsa cõsuetudo vim legis obtineat. ¶p̃. Ferre leges pertinet ad publicas personas: ad quas pertinet regere cõmunitatem. vnde priuate persone legẽ facere nõ pñt: sed consuetudo inualescit per actus priuatarũ personarũ: ergo consuetudo non potest obtinere vim legis, per quã lex remoueatur.

[illegible margin note]

Sed cõtra Est. q aug. dicit in epistola ad casulanũ. Mos populi dei ꝛ instituta maiorũ pro lege sunt tenenda. ꝛ sicut preuaricatores legum diuinarum, ita et contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt.

Rñdeo Dõm. q omnis lex pficiscit a rõne ꝛ volũtate legislatoris. Lex quidẽ diuina ꝛ naturalis a rationabili dei voluntate, lex aũt humana a voluntate hominis rõne regulata. Sicut aũt ratio ꝛ volũtas hominis manifestant verbo in rebus agẽdis: ita etiã manifestant facto: hoc enim vnusquisq eligere videtur vt bonũ, qd opere implet: manifestũ est aũt q verbo humano põt ꝛ mutari lex: ꝛ etiam exponi: inquãtũ manifestat interiorẽ motũ ꝛ cõceptũ rõnis hũane: vnde etiã ꝛ per actus maxime multiplicatos q̃ consuetudinẽ efficiunt, mutari põt lex: ꝛ exponi: ꝛ etiã aliqd causari qd legis virtutẽ obtineat: inquantũ. s. p exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus ꝛ rõis conceptus efficacissime declaratur. Cum enim aliquid multoties fit: videt ex deliberato rõnis iudicio puenire: ꝛ ẽm hoc consuetudo: ꝛ hʒ vim legis, ꝛ legẽ abolet, ꝛ est legum interpretatrix.

Ad primũ Ergo dõm. q lex nãlis ꝛ diuina pcedit a voluntate diuina: vt dictũ est: vñ nõ põt mutari per consuetudinẽ procedentẽ a voluntate hoĩs, sed solũ per autoritatẽ diuinã mutari posset: ꝛ inde est q nulla cõsuetudo vim legis obtinere põt ↄtra legẽ diuinã vel legẽ nãlem. Dicit em isido. in synonymis. Usus autoritati cedat: prauũ vsum lex ꝛ rõ vincat. ¶Ad ẽm dõm: q sicut supra dictũ est, leges humane in aliquibus casibus deficiunt: vnde possibile est aliqñ preter legem agere: in casu. s. in quo deficit lex: ꝛ tñ actus nõ erit malus: ꝛ cũ tales casus multiplicãtur propter aliquã mutationẽ hominũ, tũc manifestatur per consuetudinẽ q lex vlterius nõ est vtilis: sicut etiã manifestaret si lex ↄtraria verbo promulgaret. Si aũt adhuc maneat rõ eadẽ propter quã prima lex vtilis erat nõ cõsuetudo legẽ sed lex cõsuetudinẽ vincit: nisi forte pter hoc solũ inutilis lex videatur: qꝛ non est possibilis ẽm cõsuetudinẽ patrie q̃ erat vna de conditionib⁹ legis: difficile em est consuetudinẽ multitudinis remouere. ¶Ad tertiũ dicendũ, q multitudo in qua consuetudo introducit duplicis ↄditiõis eẽ põt. Si em sit libera multitudo q̃ possit sibi legẽ facere, pl⁹ est cõsẽsus totius multitudinis ad aliquid obseruandũ q̃ cõsuetudo manifestat, q̃ authoritas principis, q̃ nõ hʒ potestatẽ condẽdi legẽ nisi inquãtũ gerit psonã multitudinis: vñ lʒ singule psone nõ possint cõdere legẽ, tñ tot⁹ pp̃ls condere legẽ põt. Si vero multitudo nõ hẽat liberã ptãte cõdẽdi sibi legẽ, vel legẽ a supiori ptãte positã remouẽdi: tñ ipsa consuetudo in tali multitudine preualẽs, obtinet vim legis inquantum p eos toleratur ad quos pertinet multitudini legem imponere: ex h em ipso videntur approbare qd cõsuetudo introduxit.

¶Utrũ rectores multitudinis possint in legibus humanis dispensare. Arti.4.

AD quartũ Sic pcedit. Uĩ q rectores multitudinis nõ possint in legib⁹ humanis dispensare. Lex em statuta est pro cõi vtilitate: vt Isido. dicit, sed cõe bonũ nõ dʒ intermitti p priuato cõmodo alicuius psone: qꝛ vt dicit phs in .j. ethi. Bonũ gẽtis diuinius est q̃ bonuʒ vnius hoĩs. ergo vr qd nõ debeat dispẽsari cum aliquo vt ↄ legem cõem agat. ¶p̃. Illis qui super alios cõstituũtur pcipitur Deut. 1. Ita paruũ audietis vt magnũ: nec accipietis cuiusq̃ personaʒ, qꝛ dei iudiciũ est. sed ↄcedere alicui qd cõiter denegatur oib⁹, videtur esse acceptio psonarũ. ergo hmõi dispẽsationes facere rectores multitudinis nõ pñt: cũ hoc sit ↄ pceptũ legis diuine. ¶p̃. Lex humana si sit recta opʒ q ↄsonet legi nãli ꝛ legi diuine: alr em nõ ↄgrueret religioni, nec cõueniret disciplinae. qd requirit ad legẽ: vt Isido. dicit, sed in lege naturali ꝛ diuina nullus hõ põt dispensare. ergo nec etiã in lege humana.

Sed ↄ Est, q dt apls. 1. ad cor. 9. Dispensatio mihi credita est.

Rñdeo Dõm. qd dispẽsatio proprie importat cõmẽsurationẽ alicui⁹ cõis ad singula. vñ etiã gubernator familie dr dispẽsator inq̃tũ vnicuiq de familia cũ põdere ꝛ mẽsura distribuit ꝛ opationes ꝛ necessaria vite. Sic igit ꝛ in quacũq multitudine ex eo dr aliqs dispẽsare, qꝛ ordinat qualr aliqd cõe pceptum sit a singulis adimplẽdũ. Cõtingit aũt qñq q aliqd pceptũ qd est ad cõmodũ multitudinis vt i pluribus nõ est cõueniens huic psone vel in hoc casu: qꝛ vel p h impediret aliqd melius vel etiã induceret aliqd malũ: sicut ex supradictis ptʒ. Periculosum aũt esset vt h iudicio cuiuslibet cõmitteret: nisi forte propter euidẽs ꝛ subitũ periculũ: vt supra dictũ est. ꝛ iõ ille q̃ hʒ regere multitudinẽ hʒ ptãtẽ dispensandi in lege humana q̃ sue authoritati innititur: vt. s. in psonis vel in casib⁹ in qb⁹ lex deficit licẽtiam tribuat vt pceptũ legis non seruet. Si aũt absq hac ratione p sola voluntate licẽtiam tribuat, nõ erit fidelis in dispẽsatiõe, aut erit imprudẽs. Infidelis qdẽ si nõ hʒ intẽtiõne ad bonũ cõe. Imprudens aũt si rationẽ dispẽsandi ignoret: ppter qd dominus dicit Luc. 12. Quis putas est fidelis dispensator et prudens quem constituit dominus super familiam suam?

Ad primũ g dõm. q qñ cũ aliquo dispensat vt legẽ cõem nõ seruet, nõ dʒ fieri in piudiciũ boni cõis: sʒ ea intẽtiõe vt ad bonũ cõe pficiat. ¶Ad scdm dõm. q nõ est acceptio psonarũ si nõ seruent equalia in psonis inequalib⁹. vñ qñ ↄditio alicui⁹ psone reqrit rõnabilr vt in ea aliqd spãliter obseruet, nõ est psonarũ acceptio si sibi aliqua spãlis gra fiat. ¶Ad tertiũ dõm. q lex nãlis inq̃tum ↄtinet pcepta cõia q̃ nũq fallũt, dispẽsatiõnẽ recipere nõ põt: in alijs ꝟo pceptis que sunt quasi ↄclusiones pceptoꝝ cõium, qñq p hoiem dispẽsat: puta q mutuũ nõ reddatur pditori patrie, vel aliqd hmõi. ad legẽ autẽ diuinã ita se hʒ quilibet hõ sicut persona priuata ad legem publicaʒ cui subijcitur. vnde sicut in lege humana publica nõ potest dispensare nisi ille a quo lex authoritatem hʒ, vel is cui ipse cõmiserit, ita in preceptis iuris diuini que sunt a deo nullus potest dispẽsare nisi deus vel is cui ipse specialiter cõmitteret.

¶Super arti. 4.
IN titulo articli qr ti aduerte qd non de principe specialiter sed de rectore multitudinis siue princeps sit siue non questio est. ¶In corpore articuli eiusdem aduerte duo. primo qd subiacet dispẽsationi rectoris: exprimit nãq in litera q hoc est defectus legis in persona vel casu: quando em non est nec appet nec dubitatur defectus legis nulla est ratio licẽtiam tribuẽdi qd nõ seruetur legis preceptũ: ac p hoc nulla est ratio dispẽsandi/ qñ autem apparet qd lex in hoc casu impediret maius bonum vel cederet in maluʒ et hmõi. tunc deficere dr lex in casu illo. vnde pro sola voluntate non fit dispensatio sed dissipatio. Secundo quis rector in qua lege possit dispẽsare. In litera em nihil aliud exprimitur nisi q rector multitudinis hʒ potestatem dispensandi in lege humana que sue autoritati innititur. Et in rñsione ad tertiũ in lege humana publica nõ potest dispẽsare nisi ille a quo lex authoritatem habet vel is cui ipse cõmiserit. ¶Videt aũt mihi qd seclusa consuetudine que autoritatẽ dispẽsandi inferioribus rectorib⁹ committit ꝛ adimit/ ex hoc ipso qd aliqs cõstitutus est rector multitudinis cõmissa quoq est sibi autoritas dispensandi in lege superioris q̃ ad tria. s. quo ad leuia: quo ad frequentia: quo ad propria. Leue autẽ est quodcũq ceteris paribus non precepto pprie dicto/ sed simplici statuto positum est. Non em est rationi consonum vt ad principem pro dispensatione in leui re recurrendum sit. Frequẽter quoq occurrẽtibus graue nimis esset ad principẽ sepe valde remotum loco vel commoditate recurrere/ vbi lex ipsa indicãda: tandẽ esset non seruãda/ vt ptʒ in lege ieiunij ecclesiastici qd crebro soluendũ ꝛ accidit ex rationabili ẽm existimationem saltẽ causa: nec est rationi consonum vt semidebilis aut volens quis equitare aut pedes ire sine necessitate cogente ꝛ putans se nõ posse seruare ieiuniũ debeat ad papam recurrere: sed sat videtur q arbitrio episcopi in aliud pium op⁹ cõmutetur,/ saluo legis fine. Equũ etiam est vt ea que sunt ita propria alicui multitudini qd non redundant in communitatem totius regni vel reipublice christiane illius multitudinis rectori qui notitiam specialeʒ eius habet moderanda relicta sint: nisi forte adeo notabilis casus sit vt merito superior consulẽdus occurrat. vnde si lex superioris de ciuilitate sit/ cuʒ esse ciuem munus sit ita proprium huic ciuitati qd nihil ad alias spectet/ potest rector dispensare in lege illa. secus autẽ est de communibus que scilicet licet hic fiant redundant in alios: vt si lex superioris sit de doctoratu/ aut de matrimonio / quum doctor et cõiunx vbiq et non in ista tantum ciuitate munus suum exerceat / non spectat ad rectorem huius multitudinis sed totius dispensare. In quibus autem ecclesie legibus possit episcopus dispensare / non est presentis negotij vbi in cõmuni est sermo de legibus et rectoribus.

¶De lege veteri. Questio.98.

COnseq̃nter cõsiderãdũ est de lege veteri. ¶Et pmo de ipsa lege. Secũdo, de pceptis ei⁹. ¶Circa primũ querũtur sex. Primo, vtrũ lex vetus sit bona. Scdo, vtrũ sit a deo. Tertio, vtrũ sit ab eo mediãtibus angelis. Quarto, vtrũ data sit omnib⁹. Quinto, vtrum omnes obliget. Sexto, vtrũ congruo tempore fuerit data.

¶Utrum lex vetus fuerit bona. Arti.1.

AD primũ Sic pceditur. Videt q lex vetus nõ fuerit bona. Dr em Ezech. 20. Dedi eis pcepta nõ bona, ꝛ iudicia in qb⁹ nõ viuent, sed lex nõ dr bona nisi ppter bonitatẽ pceptoꝝ que cõtinet. ergo lex vetus nõ fuit bona. ¶p̃. Ad bonitatẽ legis ptinet vt cõi saluti pficiat: sicut Isido. dicit: sed lex vet⁹ nõ fuit salutifera, sed magis mortifera ꝛ nociua. Dicit em apls Ro. 7. Sine lege pctm mortuũ erat: ego autẽ viuebã sine lege aliqñ, sed cũ venisset mandatum pctm reuixit. ego aũt mortuus sum. ꝛ ro. 5. Lex subintrauit vt abũdaret delictũ. ergo lex vetus non fuit bona. ¶p̃. Ad bonitatẽ legis pertinet qd sit possibilis ad obseruãdum, ꝛ ẽm naturam ꝛ ẽm humanã consuetudinem: sed hoc nõ habuit lex vetus. Dicit em Petrus act. 15. Quid tentatis imponere iugũ super ceruicem discipuloꝝ, qd neq nos neq patres nostri portare potuimus? ergo videtur qd lex vetus non fuerit bona. j. art. 2. ad 1. ꝛ 2. Et ro. 7. c. 2. ꝛ 3. et gal. 3. c. 7. ꝛ 8.

Sed ↄ Est, qd apls dicit Ro. 7. Itaq lex quidẽ sancta est, ꝛ mandatum sanctum et iustum et bonum.

Rñdeo Dõm, qd absq oi dubio lex vetus bona fuit. Sicut eniʒ doctrina ostẽditur esse vera ex hoc qd cõsonat rationi recte, ita etiaʒ lex aliqua ostẽdit esse bona ex hoc q cõsonat rõni. Lex autez vetus rõni cõsonabat: qꝛ cõcupiscẽtiã reprimebat que rationi aduersat: vt pʒ in illo mãdato, Non ↄcupisces rem pximi tui. qd ponitur Exo. 20. Ipsa etiã oĩa peccata phibebat que sunt ↄ rationẽ. vñ manifestum est q bona erat. ꝛ hec est ratio apl'i Ro. 7. Condelector inquit legi dei ẽm interiorez hoiem. ꝛ iterũ. Consentio legi qm bona est. ¶Sed notãdum est qd bonũ diuersos gradus hʒ: vt Dyoñ. dicit 4. ca. de diui. no. Est em aliquod bonũ perfectũ, ꝛ aliqd bonũ imperfectum. Perfecta quideʒ bonitas est in his q̃ ad finẽ ordinãtur, qñ aliquid est tale qd per se est sufficiẽs inducere ad finem. Imperfectum aũt bonũ est qd operatur aliquid ad hoc qd perueniat ad finẽ, non tñ sufficit ad hoc qd ad finẽ perducat: sicut medicina pfecte bona est que hoiem sanat. imperfecta aũt est que hoiem adiuuat, sed tñ sanare nõ potest. Est aũt sciẽdum qd est alius finis legis humane, et alius legis diuine. Legis em humane finis est tẽporalis tranquillitas ciuitatis, ad quem finem peruenit lex cohibendo exteriores actus quantũ ad illa mala que possunt perturbare pacificum statuʒ ciuitatis. Finis autem legis diuine est perducere hominem ad finem felicitatis eterne. qui quidem finis impeditur per quodcunq peccatum: et non solum per actus

¶Super. q.98. ar.3.
IN questionis. 98. primis trib⁹ articlis nihil aliud scribenduʒ occurrit: nisi vt caute intelligas dicta in responsione ad secundum tertij articuli. possunt siquidem dupliciter intelligi. primo vt negent moysen vidisse diuinam essentiam. Secundo vt negent moysen vidisse diuinam essentiam in illa visione qua loquebatur facie ad faciem. Iste secundus sensus est intentus ab authore ꝛ non primus: vt inferius in secũda secunde. q. 174. aperitur. vbi ex hoc q moyses palam ꝛ non per enigmata deum vidisse dicitur numeri 12. concluditur interueniẽte Augustino ipsum vidisse deuʒ per essentiam: cũ quo tñ stat q legẽ p angelos accepit in alijs visionib⁹: vt h dr ex autoritate sacre scriptur.

Universidad de Deusto Biblioteca

exteriores,sed ēt p̄ interiores,⁊ iō illud qđ sufficit ad pfectionem legis humane(vt scʒ pctā prohibeat,⁊ penā apponat)nō sufficit ad perfectionem legis diuine:sed opʒ q̄ hoīeʒ totalr̄ faciat idoneum ad participationē felicitatis eterne,qđ q̄deʒ fieri non pōt nisi per grām spiritussancti,p̄ quam diffundit̄ charitas in cordibus nostris que legem adimplet.Gratia eniʒ dei vita eterna:vt dicitur Ro.6.hanc aūt gratiaʒ lex vetus ꝯferre non potuit,reseruabatur enim hoc christo:qr̄ vt dr̄ Joan.1.Lex p̄ Moysen data est gratia ⁊ veritas p̄ iesum xp̄m facta est.⁊ inde est q̄ lex vetus bona q̄dem est,sed imperfecta:ſm illud Heb.7.Nihil ad perfectum adduxit lex.

Ad p̄mū Ergo dr̄m,q̄ dn̄s loq̄tur ibi de p̄ceptis cerimonialibus.que quidem dr̄r non bona,quia gratiam non ꝯferebant p̄ quam hoīes a pctō mundarent̄:cū tn̄ per hmōi se peccatores ostenderent.vn̄ signanter dr̄,Et iudicia in quibus nō viuent.i.p̄ que vitā grē obtinere non pn̄t.⁊ postea subditur,Et pollui eos in muneribus suis.i.pollutos ostendi cum offerrent omne quod aperit vuluā pp̄ delicta sua. ¶ Ad secundum dr̄ʒ,q̄ lex dr̄ occidisse non q̄dē effectiue,sed occasionaliter ex sua ipfectione.inq̄ʒtū.s.grāʒ nō ꝯferebat p̄ quā hoīes implere possent quod mandabat,vel vitare qđ vetabat,⁊ sic occasio ista non erat data,sed sumpta ab hoībus.vn̄ ⁊ apl's ibideʒ dicit.Occasione accepta peccatum p̄ mandatū seduxit me,⁊ p̄ illud occidit.Ex hac etiam ratione dicitur q̄ lex subintrauit vt abundaret delictum,vt ly vt,teneat̄ ꝯsecutiue,non causalr̄,inq̄ʒtum.s.hoīes accipientes occasionem a lege abūdantius peccauerunt.tum qr̄ grauius fuit peccatum post legis p̄hibitionē,tū etiam qr̄ ꝯcupiscentia creuit magis eniʒ ꝯcupiscimus qđ nobis prohibetur. ¶ Ad 3m dr̄m,q̄ iugum legis seruari non poterat sine gratia adiuuante:quā lex non dabat.Dr̄ enim Ro.9.Non est volentis neq̄ currētis scilicet velle ⁊ currere in p̄ceptis dei,sed miserentis dei.vnde in psal.dr̄,Viaʒ mādatorū tuoꝝ cucurri cū dilatasti cor meū.i.p̄ donū gratie ⁊ charitatis.

¶ Utrum lex vetus fuerit a deo. Arti.2.

1.q.106. ā.2.ad 3m.⁊ā. 4.ad 3m.⁊ q.107.ā. 1.co.ſi. Et.3.q. 42.ā.4 ad 2m.

AD scdm Sic p̄cedit̄.Ur̄ q̄ lex vetus non fuerit a deo.Dicitur eñ deutero.32.Dei pfecta sunt opera:sed lex fuit impfecta:vt s̄.dictuʒ est.ergo lex vetus non fuit a deo. ¶ P̄.Eccle.3.dicitur,Didici q̄ oīa opa que fecit deus pseuerent in eternum:sed lex vetus non perseuerat in eternū.Dicit enim apostolus ad Heb.7.Reprobatio fit q̄dē p̄cedētis mādati propter infirmitatē eius ⁊ inutilitatē.ergo lex vetus non fuit a deo. ¶ P̄.ad sapientem legislatorē ptinet nō solū mala auferre,sed etiam occasiōes maloꝝ:sed vetus lex fuit occasio pcti:vt supra dictum est.ḡ ad deū cui nullus est silis in legislatoribus (vt dicitur iob.36.)nō ptinebat legē taleʒ dare. ¶ P̄.Prime ad Thimoth.2.dicitur,q̄ deus vult oēs hoīes saluos fieri:sed lex vetus nō sufficiebat ad salutem hominum : vt supra dictum est: ergo ad deum non pertinebat talem legem dare,lex ergo vetus non est a deo.

Sed ꝯ Est,q̄ dn̄s dicit Matth.15.loquēs iudeis q̄bus erat lex vetus data,Irritum fecistis mandatum dei p̄pter traditiōes vestras,⁊ paulo āte p̄mittit̄,Honora p̄reʒ tuum ⁊ m̄rem tuam,qđ manifeste in lege veteri ꝯtinetur.ergo lex vetus est a deo.

Rn̄deo Dicendum,q̄ lex vetus a bono deo data est,q̄ est pater dn̄i nr̄i iesu xp̄i.lex.n.vetus hoīes ordinabat ad xp̄m dupl'r.Uno quidē mō,testimoniū xp̄o p̄hibendo.vnde ipse dicit luc.vlt.Oʒ ipleri oīa que scripta sunt in lege ⁊ in psalmis,⁊ in prophetis de me.⁊ Jo.5.Si crederetis Moysi crederetis forsitan ⁊ mihi:de me enim ille scripsit.Alio modo per modum cuiusdā dispōnis:dū retrahēs hoīes a cultu idolatrie concludebat eos sub cultu vnius dei,a quo saluādū erat humanum genus p̄ xp̄m.vn̄ apl's dicit ad Gal.3.Priusq̄ veniret fides,sub lege custodiebamur conclusi in eā fidē que reuelāda erat.Manifestum est aūt q̄ eiusdē est disponere ad finē ⁊ ad finem p̄ducere,⁊ dico eiusdē p̄ se,vel p̄ suos subditos.Non enim diabolus legē tulisset p̄ quam hoīes adducerent̄ ad xp̄m p̄ quē erat eijciendus:secunduʒ illud matth.12.Si sathanas sathanaʒ eijcit,diuisum est regnum eius,⁊ ideo ab eodem deo a quo facta est salus hominum per gratiam xp̄i lex vetus data est.

Ad p̄mū Ergo dr̄m,q̄ nihil p̄hibet aliq̄d non esse perfectū simpl'r,qđ tn̄ est pfectum ſm tp̄s:sicut dr̄ aliquis puer pfectus nō simpl'r,sed ſm tp̄is ꝯdōnē,ita ēt precepta que pueris dant̄,sunt q̄dē pfecta ſʒ ꝯdōnē eoꝝ q̄bus dant̄, etsi nō sint perfecta simpl'r,⁊ talia fuerūt p̄cepta legis.vn̄ apl's dicit ad Gal.3.Lex pedagog⁹ noster fuit in christo. ¶ Ad 2m dicendum,q̄ opa dei pseuerant in eternū q̄ sic deus fecit vt in eternum perseuerent,⁊ hec sunt ea que sunt pfecta:lex aūt vet⁹ reprobatur tempore pfectionis gratie,non tanq̄ mala:sed tanquam infirma ⁊ inutilis pro isto tpe:qr̄ vt subdit,Nihil ad perfectum adduxit lex.vnde ⁊ ad Gal.3.dicit apostolus,Ubi venit fides iam non sumus sub pedagogo. ¶ Ad 3m dr̄ʒ,q̄ sicut supra dictum est,deus aliq̄n p̄mittit aliquos cadere in pctm̄,vt exinde humilientur,ita ēt voluit talem legeʒ dare quā suis viribus homines implere non possent:vt sic duʒ hoīes presumentes de se pctōres iuenirēt humiliati recurrerēt ad auxiliū grē. ¶ Ad quartum dr̄m,q̄ q̄uis lex vetus non sufficeret ad saluāduʒ hoīes:tn̄ aderat aliud auxiliū a deo hoībus simul cū lege per qđ saluari poterāt.i.fides mediatoris:p̄ quā iustificati sunt antiqui patres,sicut ēt nos iustificamur,⁊ sic de⁹ nō deficiebat hominibus q̄n daret eis salutis auxilia.

¶ Utrum lex vetus data fuerit per angelos. Arti.3.

1.ā.6.argumēto p̄nī.Et īfa.6.co. 3.Et gal 3.lec.7. co.2.Et col.2.lec 4.co.2. ſi.Et heb.1. co.3.⁊.4. 2.ſi.2.⁊.6. 5.

AD tertiū Sic procedit.Ur̄ q̄ lex vetus non fuerit data per angelos,ſʒ immediate a deo,angelus enim nūcius dr̄:⁊ sic nomen angeli ministerium importat,non dn̄ium:ſm illud psal.Benedicite dn̄o oēs angeli eius,ministri eius:sed vetus lex a dn̄o tradita esse p̄hibet̄.dr̄.n.Exo.20.Locutusq̄ est dominus sermones hos,⁊ postea subdit̄,Ego enim sum dominus deus tuus,⁊ idē modus loquēdi frequēter reperitur in Exo.⁊ in libris ꝯñtibus legeʒ.ergo lex est imediate data a deo. ¶ P̄.Sicut dicitur Jo.1.Lex p̄ Moysen data est:ſʒ Moyses immediate accepit a deo:dr̄ eñ Exo.33.Loquebat̄ dominus ad Moysen facie ad facieʒ sicut loq̄ solet amicus ad amicum suū.ergo lex vetus imediate data est a deo. ¶ P̄.Ad solum principē ptinet legē ferre:vt supra dictuʒ est:sed solus deus est princeps salutis animarum,angeli vero sunt administratorij spiritus:vt dr̄ ad Heb.p̄.ergo lex vetus p̄ angelos dari nō debuit cū ordinaret̄ ad aīaꝝ salutem.

Sed ꝯtra Est,q̄ dicit apl's ad gal.3.Lex data ē p̄ angelos i manu mediatoris.⁊ actuū.7.dicit Stephanus,accepistis legem in dispōne angelorum.

Rn̄deo Dr̄m,q̄ lex data est a deo per angelos,⁊ p̄ter rōnem gn̄aleʒ quam dio.assignat in.4.c.cele.hierar.quod diuina debent deferri ad hoīes mediantibus angelis,specialis ratio est quare legem veterē p̄ angelos dari oportuit.Dictum est eñ q̄ lex vetus imperfecta erat,sed disponebat ad salutem perfectaʒ generis humani que futura erat per xp̄ʒ. Sic autem vr̄ in oībus ptātibus ⁊ artibus ordinatis q̄ ille q̄ est superior principalem ⁊ perfectum actū operat̄ p̄ seipsum.ea vero que disponunt ad perfectionem vltimā operat̄ p̄ suos ministros:sicut nauifactor compaginat nauē p̄ seipsuʒ,sed preparat materiam p̄ artifices subministrantes,⁊ ideo ꝯueniens fuit vt lex perfecta noui testamenti daret̄ immediate p̄ ipsum deū hominem factum,lex autē vetus p̄ ministros dei scʒ per angelos daretur hominibus.Et per hūc modū apl's.i.ad Heb.probat eminentiaʒ noue legis ad veterem:quia in nouo testamento locutus est nobis deus in filio suo,in veteri autem testamento est sermo factus per angelos.

Ad p̄mū Ergo dicendū,q̄ sicut Grego.dicit in principio moraliū,angelus q̄ Moysi appuisse describitur,modo angelus modo dn̄s memoratur,angelus vcʒ propter hoc q̄ exterius loquendo seruiebat,dn̄s aūt dr̄.qr̄ interius presidens loquendi efficaciam ministrabat:⁊ inde est ēt q̄ quasi ex persona dn̄i angelus loquebatur. ¶ Ad secundum dicendum,q̄ sicut Augusti.dicit.12.super Geñ.ad lr̄am in Exo.dicitur,Locutus est dn̄s Moysi facie ad faciem, ⁊ paulopost subditur,Ostende mihi gloriam tuā.sentiebat ergo quod videbat,⁊ quod non videbat desiderabat,non ergo videbat ipsam dei essentiam:⁊ ita non immediate ab eo istruebat̄.Qđ ergo dr̄ qđ loquebat̄ ei facie ad facieʒ,ſm opinionē populi loquitur scriptura:qui putabat Moysen ore ad os loqui cum deo,cum per subiectam creaturam.i.per angelum ⁊ nubem ei loqueretur ⁊ appareret.Uel per visioneʒ faciei intelligitur quedam eminēs contemplatio ⁊ familiaris infra essentie diuine visionem. ¶ Ad tertium dicendum,quod solius principis est sua authoritate legem instituere:sed quandoq̄ legem institutā per alios promulgat,⁊ ita deus sua authoritate instituit legeʒ,sed per angelos promulgauit.

¶ Utrum lex vetus dari debuerit soli populo iudeoꝝ. Arti.4.

1.arti.5. co.et 3. ā.5.q. 1.art.2. q.2.ad 1.

AD quartū Sic p̄cedit̄.Ur̄ qđ lex vetus non debuit dari soli populo iudeoꝝ.Lex eñ vetus disponebat ad salutem q̄ futura erat per xp̄m:vt dictū est.sed salus illa nō erat futura solū in iudeis,sed in oīb⁹ gētibus:ſm illud Esa.49.Parū est vt sis mihi seruus ad suscitādas trib⁹ Jacob,et feces israel cōuertendas:dedi te in lucem gentiū vt sis salus mea vsq̄ ad extremū terre.ergo lex vetus dari debuit oīb⁹ gentibus,⁊ nō vni populo tm̄. ¶ P̄.Sicut dr̄ act.10.Non est personarū acceptor deus sed in omni gente q̄ timet deū,et facit iustitiam acceptus est illi.non ergo magis vni populo q̄ alijs viam salutis debuit aperire. ¶ P̄.Lex data est per angelos:sicut iaʒ dictū est.sed ministeria angeloꝝ deus non solū iudeis,sed oīb⁹ gentibus semper exhibuit.Dicitur eñ Eccle.17.In vnāquāq̄ gentem preposuit rectorem.omnibus etiam gentibus temporalia bona largitur,que minus sunt cure deo q̄ spiritualia bona. ergo etiam legem omnibus populis debuit dare.

Sed ꝯ Est,qđ dr̄ Ro.3.Quid ergo amplius iudeo est? multum quidē per omnē modū:primū quidē quia credita sunt illis eloquia dei.⁊ in psal.dicitur,Non fecit taliter omni nationi,et iudicia sua non manifestauit eis.

Rn̄deo Dr̄m,q̄ posset vna ratio assignari quare potius populo iudeoꝝ data sit lex q̄ alijs populis : qr̄ alijs populis ad idolatriam declinātibus,solus ppl's iudeorū in cultu vnius dei remāsit,⁊ ideo alij populi indigni erāt legeʒ recipere,ne sanctū canib⁹ daretur.Sed ista ratio cōueniēs non vr̄:qr̄ populus ille etiā post legē latā ad idolatriā declinauit.qđ grauius fuit:vt pʒ Exo.33.⁊ amos 5.Nunq̄d hostias ⁊ sacrificiū obtulistis mihi in deserto.40.annis domus israel,et portastis tabernaculū moloch dei vestri,⁊ imaginē ydoloꝝ vestroꝝ,sidus dei vestri,que fecistis vobis.Expresse etiā dr̄ deut.9.Scito q̄ non p̄pter iustitias tuas dn̄s deus tuus dedit tibi terram hanc in possessionē cū durissime ceruicis sis populus:sed ratio ibi pretermittitur vt cōpleret verbum suū dn̄s qđ sub iuramēto pollicitus est patrib⁹ tuis Abraā Jsaac ⁊ Jacob,que aūt p̄missio eis sit facta ostēdit apl's ad Gal.3.dicēs,abrae dicte sunt p̄missiones ⁊ semini eius.nō dicit seminib⁹ quasi in multis:sed q̄si in vno,⁊ semini tuo qui est xp̄s.Deus igitur ⁊ legē ⁊ alia beneficia specialia illi populo exhibuit p̄pter p̄missionē eoꝝ patrib⁹ factā:vt ex eis Christus nasceretur,decebat eñ vt ille populus ex quo xp̄s nasciturus erat quadā speciali sanctificatione polleret:ſm illud qđ dr̄ Leui.19.Sancti eritis : qr̄ ego sanctus sum. Nec etiā fuit p̄pter meritū ipsius abrae vt talis p̄missio ei fieret:vt.s.xp̄s ex eius semine nasceret̄:sed ex gratuita dei electione ⁊ vocatione.vn̄ dr̄ Esa.41.Qui suscitauit ab oriente iustū,vocauit eū vt sequeret̄ se.Sic ergo pʒ qđ ex sola gratuita electione patres p̄missionē acceperūt,⁊ populus ex eis progenitus legem accepit:ſm illud deute.4.audistis verba illius de medio ignis,quia dilexit patres,⁊ elegit semen eoꝝ post illos.Si aūt rursus queratur quare hunc populum elegit vt ex eo Christus nasceretur ⁊ non alium.conueniet responsio Augu.quam dicit super Joan.Quare hunc trahat,et illum non trahat,noli velle diiudicare si non vis errare.

Ad primū Ergo dr̄m,qđ q̄uis salus futura per xp̄m esset oībus gētibus p̄parata : tn̄ oportebat ex vno populo xp̄m nasci,qui p̄pter hoc pre alijs prerogatiuas habuit:ſm illud Ro.9.Quoꝝ.s.iudeoꝝ est adoptio filioꝝ dei ⁊ testām̄,⁊ legislatio,quoꝝ patres ex quib⁹ Christus est ſm carnē. ¶ Ad scdm̄ dr̄m,q̄ acceptio personarū locū hʒ in his q̄ ex debito dātur.In his vero que ex gratuita volūtate cōferuntur acceptio personarū locū non hʒ:non eñ est personarū acceptor q̄ ex liberalitate de suo dat vni ⁊ non alteri:sed si esset dispensator bonoꝝ cōmunium,⁊ nō distribueret equaliter ſm merita personarū esset personarū acceptor.Salutaria aūt beneficia de⁹ humano gn̄i cōfert ex sua gratia.vn̄ non est personarū acceptor si quibusdā pre alijs cōferat.vn̄ Aug.dicit in lib.de p̄destinatione sanctoꝝ.Omnes quos deus docet misericordia docet,quos aūt non docet iudicio non docet:hoc eñ venit ex dānatione humani gn̄is pro pctō primi parētis. ¶ Ad tertiū dr̄m,q̄ beneficia gratie subtrahūtur homini p̄pter culpam,sed beneficia naturalia non subtrahunt̄.inter que sunt ministeria angeloꝝ:que ipse naturarū ordo requirit,vt.s.per media gubernētur infima,et etiā corporalia subsidia:que nō solum hoībus:sed etiā iumentis de⁹ administrat.ſm illud ps.Hoīes et iumēta saluabis dn̄e.

¶ Utrum omnes hoīes obligabantur seruare veterem legem. Arti.5.

AD quintū Sic p̄cedit̄.Ur̄ qđ oēs hoīes obligabātur ad obseruandā veterē legē.Quicūq̄ eñ subdit̄ regi opʒ qđ subdatur legi ipsi⁹:sed vetus lex est data a deo qui est rex oīs terre:vt in ps.dr̄.ergo oēs habitātes terrā tenebātur ad obseruantiā legis. ¶ P̄.Judei saluari nō poterāt nisi legem veterē obseruarēt:dr̄ eñ deut.27.Maledictus q̄ nō p̄manet in sermonib⁹ legis huius,nec eos ope perficit:si igit̄ alij hoīes sine obseruātia legis veteris potuissent saluari,peior fuisset ꝯditio iudeoꝝ q̄ aliorum hoīm. ¶ P̄.Gentiles ad ritū iudaicū ⁊ ad obseruātias legis admittebant̄.Dicit̄ eniʒ Exo.12.Si q̄s peregrinoꝝ in vestrā voluerit trāsire coloniā,⁊ facere phase dn̄i,circūcidetur pri⁹ omne masculinū gen⁹,⁊ tūc rite celebrabit:eritq̄ simul sicut indigena terre.Frustra aūt ad obseruātias legales fuissent extranei admissi ex ordinatione diuina si absq̄ legalibus obseruantijs saluari potuissent.ergo nullus saluari poterat nisi legem obseruaret.

Sed ꝯtra Est,q̄ Dioñ.dicit.9.ca.cele.hierar.q̄ multi gētiliū p̄ angelos sunt reducti in deū:ſʒ cōstat q̄ gētiles legē non obseruabant. ergo absq̄ obseruantia legis potuerunt aliqui saluari.

Rn̄deo Dr̄m,q̄ lex vetus manifestabat p̄cepta legis nature,⁊ superaddebat q̄dā p̄pria p̄cepta, quantū igitur ad illa q̄ vetus ꝯtinebat de lege nature oēs tenebant̄ ad obseruantiā veteris legis:nō quia erāt de veteri lege,sed qr̄ erāt de lege nature,sed quātū ad illa q̄ lex vetus superaddebat,non tenebātur aliqui ad obseruātiā veteris legis nisi solus populus iudeoꝝ.Cui⁹ ratio est:qr̄ lex vetus sicut dictū est,data est populo iudeoꝝ,vt quandā prerogatiuā sanctitatis obtineret p̄pter reuerētiam Christi q̄ ex illo populo nasciturus erat. q̄cūq̄ autē statuūtur ad specialē aliquoꝝ sanctificationē nō obligāt nisi illos:sicut ad quedā obligātur clerici q̄ mācipātur diuino ministerio ad q̄ laici nō obligātur:silr̄ ⁊ religiosi ad quedā perfectionis opera obligātur ex sua p̄fessione ad q̄ seculares nō obligātur,⁊ silr̄ ad quedā specialia obligabatur populus ille ad q̄ alij populi nō obligabātur.vn̄ dr̄ deute.18.Perfectus eris,et absq̄ macula coram domino deo tuo.et propter hoc etiam quadam professione vtebantur:vt patet Deutero.26.Profiteor hodie coram domino deo tuo ⁊c.

Ad primū Ergo Dicēdum,qđ quicūq̄ subduntur regi,obligantur ad legem eius obseruandaʒ quam omnibus cōmuniter p̄ponit:sed si instituat aliqua obseruanda a suis familiaribus ministris,ad hec ceteri non obligantur. ¶ Ad secūdum dicēdum,qđ homo quanto deo magis cōiungitur tanto efficitur melioris conditionis:⁊ ideo quanto populus iudeoꝝ erat astrictus magis ad diuinum cultū dignior alijs populis erat.vnde dicitur deutero.4.Que est alia gens sic inclita,vt habeat cerimonias iustaq̄ iudicia,et vniuersam legem,⁊ similiter etiam quantum ad hoc sunt melioris conditionis clerici q̄ laici,et religiosi q̄ seculares. ¶ Ad tertium dicendum,quod gentiles perfectius et securius salutem consequebātur sub obseruantijs legis quam sub sola lege naturali, et ideo ad eas admittebantur.Sicut etiam nunc laici transeunt ad clericatum, et seculares ad religionem, quamuis absq̄ hoc possint saluari.

¶ Utrū lex vetus cōuenienter data fuerit tpe moysi. Ar.6.

AD sextū Sic p̄ceditur.Uidetur qđ lex vetus non conuenienter fuerit data tempore Moysi.Lex enim vetus disponebat ad salutem que erat futura per Christum:sicut dictuʒ est.sed statim hō post pctm̄ indiguit hmōi salutis remedio.ergo statim post peccatum lex vetus debuit dari. ¶ Preterea.Lex vetus data est propter sanctificationem eorum ex quibus Christus nasciturus erat, sed abrae incepit

3.q.70. ar.2.ad 2.et 4. di.1.q.1. art.2.q. 4.cor. Et gal.3 lec.7.co. 2,

¶ Super arti.4.

IN arti.4.eiusdeʒ q̄onis in calce r̄n̄sionis ad scdm̄ accipe rōnē Aug.s.q̄ ex pctō p̄mi parētis p̄uenit quosdaʒ nō doceri a deo: vt rōnem particularem.s.post naturā lapsaʒ.simpl'r nulla reddi alia ratio pōt nisi sicut reprobatōis:de qua in p̄ria parte diffuse tractatum est.

22.q.85 ā.4.ad 1.⁊ 3.di. 25.q.2. art.2.q. 2,ad 3. Et ro.2. lec.3.co, 2.

¶ Super ar.5.⁊ 6.

IN art.5.et 6.eiusdem nota q̄ lʒ i 6.artic.qđ sit de tpe Moysi ⁊ in corpore articuli non cōcludat̄ determinate tp̄s Moysi/ nec rōne duroꝝ ⁊ suporū nec rōne bonorū:sed tp̄s mediū inter legē nature ⁊ legē grē/in r̄n̄sionib⁹ tn̄ argumētorum determinat̄ illud tp̄s medium ad tp̄s moysi/q̄n primo dom⁹ isrl' fuit populus liber: vt pʒ i lr̄a.

C sup.q.99.a.1.z.3.

In art°2°z 3° q.99.ob misso pmo art° dubiũ occurrit de differentia assignata inter legem humanam z diuinam in hoc/quod diuina intendit principaliter amicitiam ad deum/ humana autem intendit principaliter amicitiam hominum inter se. videtur enim quod lex humana necessario est peruersa ex tali fine. Nam lex humana d actu religionis quo deus colitur disponit sicut de actibus aliarum virtutum: z quum omnia disponat in ordie ad principalem finem (quoniam reliqua sunt pp ter illum) sequitur quod cultum dei in quo cõsistit amicitia hominis ad deuz ordinet ad amicitiam hominum inter se/q est eius principalis finis/z hoc etiam in corpore tertij articuli litera sonat dicẽs/ leges humane non curauerunt aliquid instituere de cultu diuino nisi in ordie ad bonuz commune hominum.

C Ad euidentiaz huius ãbiguitatis duo opz declarare scz quo amicitia hominũ inter se ponitur recte finis pncipalis humane legis. Et quo diuinus cultus vel amicitia hois ad deũ ordinabilis sit ad amicitiaz hoium inter se z ecõtra. Scito ergo q queadmoduz ars aliqua puta domificatiua hz p pn[li] fine: op° suũ puta domuz nec aliõ ad ipsaz spectat: cũ quo tñ stat q artifex pse puta domificator vt mouetur a iustitia legali ordinet opus artis ad bonuz cõe: hmõi namq ordinatio ñ spectat ad artẽ fm se/sed vt stat sub lege cui° ẽ ad bonũ cõe ordinare. Ita pportionalr cõtingit in lege hũana q principalis finis intent° ab ea fm seipsam est cõe bonũ hoiuz amicitia/z pax hoium inter se/nec ad ipsã spectat ordinare hoc in amicitiã z pacẽ hois ad deũ: sed h spectat ad legez diuinã que est superior. Et ppea lex humana nõ hz se/ sz vt substat diuine legi/dirigit amicitiam hoiuz i amicitiã dei. Amicitia ãt hois ad deũ dupl pt sumi/ p° simplr/q.s.e p gratiam z charitatez.2°

fieri pmisso de semie qd ẽ xps: vt hr gen.12. ergo statim tpe abrae dbuit lex dari. C Ꝑ. Sicut xps ñ ẽ nat° ex alijs dscedẽtibus ex Noe nisi ex Abraam cui fcã ẽ pmissio, ita ẽt non est nat° ex alijs filijs abrae nisi ex Dauid, cui est pmissio renouata: fz illd.2.regũ 23. Dixit vir cui pstitutũ est de xpo dei Jacob. ergo lex ver° dbuit dari post dauid sicut data est post Abraam.

Sz ꝯ Est, q apl's dicit ad gal.3.quod lex propter transgressionez posita est, donec veniret semen cui promiserat ordinata p angelos in manu mediatoris.i. ordinabilr data vt glo. dicit. ergo congruuz fuit vt lex vetus illo tpis ordine traderetur.

Rñdeo Dicendum, q pueniẽtissime lex vetus data fuit tempore Moysi. Cuius ratio põt accipi ex duob° fz quod quelibet lex duobus gñibus holum i ponitur. Imponit.n.qbusdã duris z supbis qui p lege cõpescunt z domant. Imponit etiam bonis q p legẽ istructi adiuuant ad i plendum qd itẽdũt. Cõueniẽs igit fuit tali tempore legẽ veterẽ dari ad supbiã hoium conuincendam. De duobus.n.homo superbiebat scilicet de scia z de potentia. de scia quidem quasi ratio nãlis ei possit sufficere ad salutem. Et iõ, vt de hoc eius supbia pui ceretur, permissus est hõ regimini sue rõis absq adminiculo legis scripte: z experimẽto homo discere potuit quod patiebat rõis defectum p hoc q hoies vsq ad idolatriaz z turpissima vitia circa tempora abrae sunt prolapsi. z iõ post hec tempora fuit necessarium legẽ scriptã dari in remediũ humane ignorantie: q p legẽ est cognitio pcti, vt dr Ro.5. Sz postq hõ est istructus p legẽ pui cta est ei° supbia de ifirmitate: dũ iplere nõ poterat q cogñscebat. z iõ sic apl's ꝯcludit ad Ro.8. qd ipoñe erat legi in qua ifirmabat p carnẽ, misit deus filiũ suũ, vt iustificatio legis iplereẽ i nob. Ex pte ỽo bonoꝝ lex data ẽ i auxiliũ. qd q̃dẽ tũc maxie pplo necium fuit qñ lex nãlis obscurari icipiebat pp exuperãtiã pcõꝝ. Oportebat.n.h°i auxiliũ q̃dã ordine dari, vt p ipfecta ad pfectionẽ manuducerentur. z ideo inter legem nature z legem gratie oportuit legem veterem dari.

Ad pmũ Ergo dõm, q statim post peccatum primi hois non competebat legẽ veterẽ dari: tũ q nõdum homo recognoscebat se ea indigere de sua ratione ꝯfisus. tuz q ad hoc dictamen legis nature nondũ erat obtenebratũ p ꝯsuetudinem peccãdi. C Ad 2m dõm, q lex nõ dz dari nisi populo. est eniz preceptũ cõe: vt dctm est. z ideo tpe abrae data sunt quedã familiaria precepta z quasi domestica dei ad homines. sz postmodũ mltiplicatis eius posteris intantum q ppl's eẽt, z libatis eis a seruitute, lex ꝯueniẽter potuit dari. nã serui nõ sunt ps ppl'i vel ciuitatis cui legẽ dari cõpetit: vt phs dic in.3.politice. C Ad 3m dõm, q q legẽ oportebat alicui pplo dari ñ soluz illi ex qb° est xps nat° legẽ acceperũt, sz tot° ppl's ꝯsignat° signaculo circũcisiõis, q fuit signũ pmissõis abrae fcẽ z ab eo credite: vt dic apl's ro.4. z iõ ẽt añ dauid oportuit legez dari tali pplo iam collecto.

C De preceptis veteris legis. Qõ.99.

Deinde Cõsiderandũ ẽ de pceptis ve.le. C Et p° de distinctione ipsorum. Scdo de singulis gñibus distinctis. C Circa primum q̃runt sex. Pmo vtruz legis veteris sint plura pcepta, vel vnum tñ. Scdo vtz lex vetus ꝯtineat aliqua pcepta moralia. Tertio vtrũ pter moralia ꝯtineat cerimonialia. Quarto vtrum ꝯtineat pter h iudicialia. Quinto vtz pter ista tria cõtineat aliqua alia. Sexto de modo quo lex inducebat ad obseruantiam predictorum.

C Utrũ in lege veteri ꝯtineatur solũ vnũ preceptum. Arti.1.

AD pmũ Sic procedit. Videt q in lege veteri non ꝯtineat nisi vnũ pceptũ. Lex eñ nihil aliud ẽ quaz pceptũ: vt supra habitum est: sed lex vetus est vna. ergo non ꝯtinet nisi vnum preceptum. C Ꝑ. Apostolus dicit Ro.13. Si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur, diliges proximum tuum sicut teipsum: sed istud mandatum est vnum. ergo lex vetus non continet nisi vnum mandatum. C Ꝑ. Matth.7.dr. Omnia quecunq vultis vt faciant vobis homines, z vos facite illis. hec est enim lex z prophete: sed tota lex vetus cõtinetur in lege z prophetis. ergo lex vetus non habet nisi vnum preceptum.

Sz ꝯtra Est, q apl's dicit ad eph.2. Legez mandatoꝝ decretis euacuans. z loquitur de lege veteri: vt pz p glo. ibidem. ergo lex vetus continet in se multa mandata.

Rñdeo Dicendum, q preceptũ legis cũ sit obligatoriũ est de aliquo quod fieri dz. q autẽ aliqd debeat fieri hoc prouenit ex necessitate alicuius finis. vñ manifestũ est quod de rõne precepti est q importet ordinẽ ad finẽ. inq̃tũ. s. illud precipitur qd est necessariũ vel expediens ad finẽ. Contingit autem ad vnũ finez multa esse necessaria vel expedientia. z secundum hoc pñt de diuersis rebus dari diuersa pcepta inq̃tum ordinant ad vnũ finem. Unde dõm est q oĩa pcepta legis veteris sunt vnum fm ordinẽ ad vnũ finẽ, sunt tñ multa fm diuersitatem eoꝝ q ordinant ad illuz finem.

Ad pmũ Ergo dõm, q lex vetus dr esse vna fm ordinez ad finem vnũ: z tñ ꝯtinet diuersa precepta fm distinctionem eorũ que ordinant ad finẽ. Sicut ẽt ars edificatiua est vna secundum vnitatẽ finis, q tẽdit ad edificationez domus: tñ ꝯtinet diuersa precepta fm diuersos act° ad hoc ordinatos. C Ad secundum dicendum, q sicut apl's dicit prime ad Thimo.1. Finis precepti charitas est: ad hoc enim omnis lex tẽdit vt amicitiam ꝯstituat. vel hoium adinuicez, vel hois ad deũ. z ideo tota lex impletur in hoc vno mandato. diliges primum tuum sicut teipsum, sicut in quodã fine mandatoꝝ oĩuz. In dilectione enim proximi includitur etiam dei dilectio, qñ primus diligitur propter deũ. vnde apl's h vnũ pceptũ posuit p duob° que sunt de dilectione dei z pximi. de qbus dicit dñs matth.22. In his duob° mãdatis pẽdet oĩs lex z prophete. C Ad tertiuz dõz, q sicut dr in.9.ethico. amicabilia q sũt ad alteꝝ venerũt ex amicabilibus que sunt homini ad seipsuz: dũ scz hõ ita se hz ad alterum sicut ad se. z iõ in h qd dr, oĩa q̃cunq vultis vt faciant vobis homines, z vos facite illis, explicatur quedã regula dilectionis primi. que ẽt implicite ꝯtinet in hoc q dr. Diliges proximum tuum sicut teipsum. vnde est quedam explicatio istius mandati.

C Utrum lex vetus contineat precepta moralia. Arti.2. s.q.98. a.5.co.z i.pñti.q. a.3.ad 2m,z.ã. 4.co.Et ps.18.co. 7.8.z.9.

AD scdz Sic proceditur. Videtur quod lex vetus non contineat precepta moralia. Lex enim vetus distinguitur a lege nature. vt.s. hitũ est: sed precepta moralia pertinent ad legem nature: ergo non pertinent ad legem veterem. C Ꝑ. Ibi subuenire debuit homini lex diuina vbi dficit rõ humana: sic pz in his q ad fidem pertinent q sunt supra rõnẽ. sed ad pcepta moralia rõ hominis sufficere videtur. ergo precepta moralia non sunt de lege veteri que est lex diuina. C Ꝑ. Lex vetus dr litera occidẽs vt patet.2.ad Cor.3. sz pcepta moralia nõ occidũt. sed viuificãt: secundũ illud psal. In eternũ nõ obliuiscar iustificatiões tuas, q i ipis viuificasti me. g pcepta moralia ñ ptinẽt ad veterẽ legẽ.

Sz ꝯtra Est, q dr Eccl.17. addidit illis disciplinã z legẽ vite hrditauit eos. disciplina aũt ptinet ad mores. Dicit enim glo. ad Heb.12. sup illud, Omnis disciplina zc. disciplina est eruditio moruz per difficilia. ergo lex a deo data precepta moralia continebat.

Rñdeo Dõz, q lex vetus ꝯtinebat pcepta quedã moralia: vt pz exo.20. Non occides. nõ furtũ facies. z hoc rõnabiliter: nam sicut intentio principalis legis humane est, vt faciat amicitiam hominum adinuicem, ita intentio diuine legis est vt ꝯstituat principalr amicitiã hois ad deũ. Cũ aũt similitudo sit rõ amoris (fm illud Eccl.13. Omne animal diligit simile sibi) impossibile est esse amicitiã hois ad deũ q est optim° nisi hoies efficiãtur boni. vñ dr Leui.19. Sancti eritis, qm ego sanctus sum. Bonitas aũt hois est virtus que facit bonũ habẽtem, z ideo oportuit precepta legis veteris etiam de actib° virtutum dari, et hec sunt moralia legis precepta.

Ad primũ Ergo dõm, q lex vetus distinguit a lege nature, nõ tanq ab ea oĩno aliena: sed tãq ei aliqd superaddẽs. Sicut eñ gra psupponit nãm, ita opz qd lex diuina psupponat legẽ nãlem. C Ad scdm dõm, qd legi diuine cõueniẽs erat vt nõ solũ puideret hoi in his ad q rõ nõ põt, sed etiã in his circa que ꝯtingit rõnem hois impediri. Rõ aũt hois circa pcepta moralia q̃tũ ad ipsa cõissima pcepta legis nãe nõ poterat errare in vlĩ: sed tñ pter ꝯsuetudinẽ peccãdi obscurabat in particularib° agẽdis. Circa alia vero pcepta moralia q sunt quasi ꝯcl'ones deducte ex cõibus principijs legis nature, multoꝝ rõ oberrabat: ita vt quedã q sunt fm se mala ratio multoꝝ licita iudicaret. vñ oportuit ꝯ vtrũq defectũ homini subuenire p authoritatẽ legis diuine. Sicut ẽt inter credẽda nobis ꝓponunt nõ solum ea ad que ratio attingere non põt (vt deũ esse trinũ) sed etiã ea ad q ratio recta ptingere põt, vt deũ esse vnũ, ad excludendũ rõnis humane errorem q accidebat in multis. C Ad tertiũ dõm, q sicut Aug. pbat in lib. de spũ z lr̃a, ẽt lr̃a legis q̃tũ ad pcepta moralia occidere dr occasionalr: inquãtũ. s. precipit qd bonũ est, non prebens auxiliũ gratie ad implẽdum.

C Utrũ lex vet° ꝯtineat pcepta cerimonialia pter moralia. ar.3.

ar.4.z 1.cor.et 101.ã. 1.z.4 et.q. 3.ar.1 z ad et qd. 4.ar. 1.z.2. 12. 1.ad. ql.2. 8.cor. ql.4. 13.co.

AD tertiũ Sic pcedit. Uĩ q lex vetus nõ ꝯtineat pcepta cerimonialia preter moralia. Oĩs enim lex que hoibus dat est directiua humanoꝝ actuũ. actus aũt humani morales dicũtur: vt supra dictũ est. ergo videt q in lege veteri hoibus data nõ debeãt ꝯtineri nisi pcepta moralia. C Ꝑ. Precepta q dicũtur cerimonialia videtur ad diuinũ cultũ ptinere, sed diuinus cultus est actus virtutis. s. religionis, q vt Tullius dicit in sua rheto. diuine nature cultũ cerimoniãq affert, cũ igitur precepta moralia sint de actib° virtutũ (vt dictũ est) videt q precepta cerimonialia non sint distinguenda a moralib°. C Ꝑ. Precepta cerimonialia esse vidẽtur que figuratiue aliqd significant. sed sicut Augu. dicit in.2. de doctrina christiana, Verba inter homines obtinuerunt principatum significandi. ergo nulla necessitas fuit vt in lege continerentur precepta cerimonialia de aliquibus actibus figuratiuis.

Sed ꝯ Est, qd dr deut.14. Decem verba scripsi in duab° tabulis lapideis, mihiq iniũxit in illo tpe, vt docerem vos cerimonias z iudicia que facere debeatis. Sed decem precepta legis sunt cerimonialia. ergo preter precepta moralia sunt etiam alia precepta cerimonialia.

Rñdeo Dõm, qd sicut dictũ est, lex diuina principalr instituit ad ordinãdũ hoies ad deũ, lex aũt humana pncipalr ad ordinãdũ hoies adinuicẽ, z iõ leges hũane nõ curauerũt aliqd instituere de cultu diuino nisi in ordine ad bonũ cõe hoim, z ppter h ẽt multa ꝯfinxerũt circa res diuinas fm q videbat eis expediẽs ad informãdos mores hoim: sicut pz in ritu gentiliũ, sz lex diuina ecõuerso hoies adinuicẽ ordinauit fm q ꝯueniebat ordini q est in deũ quẽ pncipalr intẽdebat. Ordinat aũt homo in deũ non solũ p interiores act° mẽtis (q sunt credere, sperare, z amare) sed ẽt p quedã exteriora opa quib° homo diuinã seruitutẽ pfitet. Et ista opa dicunt ad cultũ dei pertinere, q quidẽ cultus cerimonia vocat: quasi munia.i. dona cereris que dicebat dea frugũ, eo q primo ex frugib° oblationes deo offerebant. Siue vt maximus valerius refert, nomen cerimonie introductũ est ad significandũ cultũ diuinum apud latinos a quodã oppido iuxta romam qd cere vocabatur: eo qd roma capta a gallis, illic sacra romanorum oblata sunt, z reuerendissime habita. Sic igitur illa precepta que in lege pertinẽt ad cultum dei specialiter cerimonialia dicuntur.

Ad primũ Ergo dõm, qd humani actus se extendunt etiã ad cultũ diuinũ, z ideo ẽt de his continet precepta lex vetus hoibus data. C Ad scdm dõm, qd sicut supra dictũ est, pcepta legis nãe cõia sunt, z indigẽt determinatione. Determinant aũt z per legẽ humanã z per legẽ diuinaz. Et sicut ipse determinationes que fiũt per legẽ humanã nõ dicũtur esse de lege nature, sed de iure positiuo, ita ipse determinationes preceptoꝝ legis nature que fiunt per legẽ diuinã, distinguũtur a preceptis moralib° que pertinent ad legẽ nature. Colere ergo deũ cũ sit actus virtutis pertinet ad pceptũ morale: sed determinatio huius pcepti (vt.s. colatur talib° hostijs, z talibus muneribus) hoc pertinet ad pcepta cerimonialia, z ideo pcepta cerimonialia distinguũtur a pceptis moralibus. C Ad tertiũ dõm, qd sicut Diony. dicit primo ca. celi hierar. Diuina hoib° manifestari nõ possunt, nisi sub aliquib° similitudinibus sensibilib°, ipe aũt similitudines magis mouent animũ qñ non solum verbo exprimũtur, sed etiã sensui offerũtur, et ideo diuina tradũtur in scripturis nõ solũ p similitudines ỽbo expressas (sicut patet in metaphoricis locutionibus) sed etiã per similitudines rerũ que visui ꝓponũtur, qd pertinet ad precepta cerimonialia.

C Utrũ preter pcepta moralia z cerimonialia sint etiã precepta iudicialia. Arti.4.

AD quartũ Sic pcedit. Uĩ q pter pcepta moralia et cerimonialia nõ sint aliqua pcepta iudicialia in veteri lege. Dic eñ Aug. ꝯ faustum, qd in lege veteri sunt precepta vite agẽde, z pcepta vite significãde: sz pcepta vite agẽde sunt moralia: pcepta aũt vite significãde sunt cerimonialia. g preter hec duo gña pceptoꝝ nõ sunt ponẽda in lege alia pcepta iudicialia. C Ꝑ. Sup illud ps. a iudicijs tuis nõ declinaui, dicit gl. ab his q ꝯstituisti regulã viuẽdi: sed regula viuendi pertinet ad pcepta moralia. g pcepta iudicialia nõ sunt distinguẽda a moralib°. C Ꝑ. Judiciũ videt esse actus iustitie: fm illud psal. Quoadusq iustitia cõuertat in iudiciũ, sed actus iustitie sicut z actus ceterarum ỽtutũ ptinet ad pcepta moralia. ergo precepta moralia includunt in se iudicialia, et sic non debent ab eis distingui.

Sed ꝯ Est, q dr deut.6. Hec sunt pcepta z cerimonie atq iudicia. precepta autem antonomasice dicũtur moralia. ergo preter precepta moralia z cerimonialia sunt etiam iudicialia.

Rñdeo Dõm, qd sicut dictuz est, ad legẽ diuinã pertinet vt ordinet hoies adinuicẽ z ad deũ, vtrũq aũt horum in cõi quidẽ pertinet ad dictamẽ legis nature ad qd referũtur moralia pcepta, sed opz qd determinet vtrũq p legẽ diuinã vel humanã: q principia naturaliter nota sunt cõia tam in speculatiuis q in actiuis. Sicut igit determinatio cõis pcepti de cultu diuino fit per pcepta cerimonialia, sic z determinatio cõis pcepti de iustitia obseruãda inter hoies determinat per pcepta iudicialia, z fm hoc opz tria pcepta legis veteris ponere. s. moralia q sunt de dictamine legis nature, cerimonialia q sunt determinationes cultus diuini, z iudicialia q sunt determinationes iustitie inter hoies obseruãde. vnde cũ apl's ro.7. dixisset qd lex est sancta, subiungit qd mandatũ est iustum z bonum, et sanctum, iustum quidem quantum ad iudicialia, sanctum quantum ad cerimonialia (nam sanctum dicitur quod est deo dicatum) bonum, id est honestum quantum ad moralia.

Ad primũ Ergo dõm, qd tam precepta moralia q etiaz iudicialia pertinent ad directionem vite humane, et ideo vtraq continentur sub vno membro illorum que ponit August. scilicet

fm q̃d: que scz seclusa gra esse põt inter homine i puris nãlib° et deũ. Et vtraq põt sumi dupl. s. ex pte dei amati/ z ex parte hois amãtis/quocũq amicitia sumat si ex pte dei sumit non põt recte ordinari in bonũ humanũ: esset eñ puersitas magna vti fruẽdis. Si autẽ sumat ex pte hois põt recte ordinari ad bonũ cõe humanũ: tum q hõ fm id qd est et sua est pars ciuitatis: tũ q vtile honesto tali annexũ ad augmẽtum seu pseruationẽ boni cõis spectat. Ad obiectionẽ g in oppositũ dr q si lex humana disponeret de cultu diuino ex pte dei ordinãdo illũ ad pacem hoim (puta q ppter hoc pncipaliter colat de°) puersa eẽt: sed hoc non facit lex humana: q̃uis forte multi legislatores impij h intẽderint/z ad inuenerint multas fabulas ppter h: vt in 2.meta.innuit: sz lex humana multis eñ tib° rõnib° diuini cultus de illis q ad ipsaz spectãt disponit ad finẽ suũ cõe bonũ ab alijs attrahẽs vtpote ad se nõ ptinẽtib°: abstrahentiũ aũt nõ est mẽdaciũ nec pnersitas. vñ q gra pficit nõ destruit nãm / lex humana sic hz p fine principali bonuz cõe hoim iter se vt nõ repugnet illi subordinatio ad altiorẽ finẽ ex altiori pn°: vt de arte dictũ est. z sic dispõit de alijs ad finẽ vt nõ excedat limites ordinabiliũ recte in illo.

C In eisdẽ articulis aduerte diligentissime rector ecclĩastice: q fm diuinas leges pncipalr regere teneris et finis principalis diuine legis ẽ amicitia hois ad deũ/ vt ad aiarũ salutem principalr respicias studeas z soliciteris/ nec sat est tibi extrinseca trãqllitas ecclesie tibi cõmisse/ q sufficit rectori seculari i suo populo: opz nãq te arte artiũ vti in regimine animarũ /et fm eã vigilare super gregem tuũ z in singulis amicitiam ad deum pcurare/et in vniuersis/vt possit illi dici/pulchra es amica mea.

C Super ar.4.et 5.

In 4.z 5. arti. eiusdẽ. 90.q. aduerte p° q hic

i.arti.5. cor.et.q. 101.ar.1 cor.et.q. 103.ar.1. cõ.et.q. 104.ar. 1.z 2.q 87.ar.1. cor.et.q. 122.ar. 1.ad 2. Et 3.ꝯ.c. 128. Et ql.2. ar.8.cõ. Et ql.4. ar.1.cor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habes expōnē terminor̄ frequēter i psalmis positor̄ vt possis z i eis z i reliq̄ scriptura clare inspicere testimonia/ p̄cepta/ mādata/ iustificationes/ iudicia. Aduerte 2° i rñsiōe ad p̄m articuli quāti doctrinā vlem/ q̄ moralia oia determinant lege iq̄tū hñt rōnē debiti/ ac p h̄ lex hūana vt pfecte ɔsequat finē suū s. cōe bonū itegrū disponere oz d̄ diuino cultu vt debito deo a ciuitate z ciuib⁹: sicut disponit d̄ debitis et hibēdis alijs vt cōe bonū pfectionē integrā habeat. z sic clare vides q̄ ante diximus q̄ vlr diuinus cultus ordinat in bonū cōe vt pars in totum.

h. ā. 4. cō. Et q̄l. 2. ā. 8. co. Et gal. 5. le. 3. co. 2. Et heb. 7. lec. 2. co. 2.

¶ Sup ar. 5m z 6m.

IN articul 5° z 6° dubiuz occurrit: nā superius i. q. 92. articulo 2° ad 3m expresse dictū est/ q̄ p̄miare non est actus legis: sz punire tm̄: modo aūt dr q̄ legis est nō solum ex pena/ sz premio inducere ad obseruantiā sui. quomodo stāt hec simul?

¶ Ad hoc breuiter dr q̄ ibi de pprijs actibus legis agebat/ inter quos nō est p̄miare: q̄r vt ibi dictū est q̄libet pōt hoc facere hic aūt est sermo non solū de pprijs/ sed de cōibus: z ideo p̄miare q̄ est cōe legi z priuate psone z ɔsulere qd̄ est ēt cōe vtriq̄ legi attribuunt. z vere sicut hoi vere attribuit videre/ q̄uis sit cōe sibi z alijs aialibus/ z negatur q̄ sit propri⁹ actus hois.

¶ In eodē 6° art° sñeda occurrit miseria nostra quā offert status hoium noui testamēti/ q̄. s. nō sufficit q̄ d̄sideremus bona tpalia/ saluo tamen ordine ad deū: q̄r hoc imperfector̄ z sub veteri lege est: sz oz vt cōtēptis tpalibus spūalibus ihereamus. h̄ enim noue legis perfectionis est status: heu heu q̄ pauci hodie ad noue legis statuz spectant/ z vtinā ad veteris statuz saltem pertineremus.

sub preceptis vite agende. ¶ Ad secunduz dicendum, quod iudicium significat executionem iustitie, que quidem est secunduz applicationem rationis ad aliqua particularia determinate. vnde precepta iudicialia cōmunicant in aliquo cum moralibus, inquantum scilicet a ratione deriuātur. z in aliquo cum cerimonialibus. inquantum scilicet sūt quedam determinationes cōiū preceptorū. z iō q̄nq̄z sub iudicijs cōprehēdunt p̄cepta iudicialia z moralia: sicut dr deutero. 5. Audi Israel cerimonias atq̄z iudicia. Q̄nq̄z v̄o iudicialia z cerimonialia: sicut dr leu. 18. Facietis iudicia mea, z precepta mea seruabitis. vbi p̄cepta ad moralia referunt. iudicia v̄o ad iudicialia z cerimonialia. ¶ Ad 3m dōm, q̄ actus iustitie in gñali ptinet ad p̄cepta moralia, sed determinatio eius in speciali pertinet ad precepta iudicialia.

¶ Utrū aliq̄ alia p̄cepta ɔtineant i lege veteri p̄ter moralia, iudicialia z cerimonialia. Ar. 5.

AD quintū Sic pcedit. Uf, quod aliq̄ alia precepta ɔtineātur in lege veteri p̄ter moralia, iudicialia, z cerimonialia. Iudicialia enim precepta ptinēt ad actū iustitie q̄ est hominis ad hoiem, cerimonialia vero pertinent ad actū religiōis qua deus colitur. Sz p̄ter has sunt multe alie v̄tutes. s. temperantia, fortitudo, liberalitas. z alie plures: vt supra dictum est. ergo p̄ter p̄dicta oz plura alia in lege veteri ɔtineri. ¶ P̄. Deutero. 11. dr, Ama dñm deū tuū, z obserua ei⁹ precepta, z cerimonias z iudicia atq̄z mandata. Sz p̄cepta ptinēt ad moralia, vt dictuz est. ergo preter moralia: iudicialia, z cerimonialia, adhuc alia ɔtinentur in lege que dñr mandata. ¶ P̄. Deutero. 6. dr, Custodi p̄cepta domini dei tui, z testimonia, z cerimonias quas tibi precepi. ergo preter omnia precepta adhuc in lege testimonia continent. ¶ P̄. In psal. dr, In eternū nō obliuiscar iustificationes tuas, glo. i. legē. ergo p̄cepta legis veteris non solum sunt moralia, cerimonialia, z iudicialia: sed etiaz iustificationes.

Sed ɔtra Est, quod dicitur deutero. 6. Hec sunt p̄cepta z cerimonie atq̄z iudicia q̄ mādauit dñs deus vobis z hec ponunt in pricipio legis. ergo oia p̄cepta legis sub his cōprehendunt.

Rñdeo Dicendū, q̄ in lege ponuntur aliq̄ taq̄z p̄cepta. aliq̄ v̄o tāquā ad p̄ceptor̄ ipletionē ordinata. Precepta quidem sunt de his que sunt agenda. ad quorum ipletionez ex duob⁹ hō inducit scilicet ex authoritate p̄cipiētis, z ex vtilitate impletionis. q̄ q̄dē est ɔsecutio alicui⁹ boni vtilis, delectabilis vel honesti, aut fuga alicuius mali contrarij. Oportuit igit in veteri lege proponi q̄dā q̄ authoritatez dei p̄cipientis indicarent: sic illud deutero. 6. audi israel dominus de⁹ tu⁹, deus vn⁹ est. z illō gen. 1. In p̄n° creauit de⁹ celū z terrā. z h⁹ dñr testimonia. Oportuit ēt q̄ in lege pponerent q̄dā p̄mia obseruātiū legem, z pene trāsgrediētiū: vt pz deutero. 28. Si audieris vocem domini dei tui, faciet te excellentiorem cunctis gentib⁹ zc. z huiusmodi dicuntur iustificationes: secundum quod deus aliquos iuste punit vel premiat. Ipsa autem agenda sub precepto non cadunt nisi inquantum habent aliquaz debiti rationē. Est autem duplex debitum. vnum quidem secundum regulam rationis, aliud autem secundum regulam legis determinantis: sicut philosophus in. 8. ethi. distinguit duplex iustuz scilicet morale z legale. Debitum autem morale est duplex. dictat eniz ratio aliquid faciendu; vel tanquam necessarium sine quo non potest esse ordo virtutis, vel tanquam vtile ad hoc quod ordo virtutis melius conseruetur. z s̄m hoc quedam moraliū precise p̄cipiuntur vel prohibentur in lege: sicut nō occides, non furtū facies. z hec proprie dñr precepta. Quedā vero p̄cipiunt vel p̄hibentur nō quasi precise debita sed pp melius. z ista possunt dici mandata: q̄r quandam inductionē habent z psuasionē: sicut illud Exo. 22. Si pignus acceperis vestimentum a proximo tuo ante solis occasum reddas ei, z aliqua similia. vñ Hiero. dicit, qd̄ in preceptis est iustitia, in mandatis vero charitas. Debitū aūt ex determinatione legis, in rebus q̄dē humanis ptinet ad iudicialia, in rebus aūt diuinis ad cerimonialia. quamuis ēt ea que pertinent ad penā vel p̄mia dici possint testimonia inquantum sunt ɔtestationes quedam diuine iustitie. oia vero p̄cepta legis possunt dici iustificationes inq̄tū sunt quedā executiōes legalis iustitie. Possunt ēt aliter mandata a p̄ceptis distingui: vt precepta dicantur que deus p seipsum iussit. mandata aūt que per alios mandauit: vt ipsuz nomen sonare vr. Ex q̄bus oibus apparet q̄ oia legis p̄cepta ptinent sub moralibus, cerimonialibus, z iudicialibus: alia vero non hñt rationem preceptorum, sz ordinantur ad preceptorum obseruationem: vt dictum est.

Ad primū Ergo dicendum, quod sola iustitia inter alias virtutes importat rationez debiti. z iō moralia intantum sunt lege determinabilia inquantum pertinent ad iustitiam. cuius etiam quedaz pars est religio: vt Tullius dicit. vñ iustū legale nō pōt esse aliquod preter cerimonialia, z iudicialia p̄cepta. ¶ Ad alia pz rñsio p ea que dicta sunt.

¶ Utrum lex vetus debuerit inducere ad obseruationem preceptorum per tpales promissiones z comminationes. Arti. 6.

ā. q. 91. ā. 5. co. z j. q. 107. ā. 1. ad 2m. Et. 3. d. 4. ā. 2. co. z ā. 4. Et rōa. 8 lec. 3. co. 2. c. 10. co. 2. et. 1 co. 1. le. 6. co. 2.

AD sextū Sic pcedit. Uf q̄ lex vetus non debuerit inducere ad obseruātiā preceptorum p tpales pmissiōes z cōminationes. Intentio enim legis diuine est, vt hoies deo subdat per timorē z amorē. vñ dr deutero. 10. Et nunc israel quid dñs tuus petit a te, nisi vt timeas dñm deū tuum, z ambules in vijs eius, z diligas eum? sz cupiditas rex tpaliū abducit a deo. Dicit enim aug. in li. 83. questionum, q̄ venenū charitatis est cupiditas. ergo promissiones z comminationes tpales vñr contrariari intentioni legislatoris. qd̄ facile legē reprobabilem facit: vt patet p ph̄m in. 2. politice. ¶ P̄. Lex diuina ē excellentior quam lex humana. videmus aūt in sciētijs q̄ quanto aliqua est altior, tanto p altiora media pcedit. ergo cū lex humana procedat ad inducendum hoies p tpales cōminatiōes z promissiones. lex diuina non debuit ex his procedere sed per aliqua maiora. ¶ P̄. Id non potest esse premium iustitie vel pena culpe quod equaliter euenit z bonis z malis: sed sicut dicit Eccle. 9. Uniuersa temporalia eque eueniūt iusto z impio, bono z malo, mundo z immundo, immolanti victimas z sacrificia cōtemnenti. ergo temporalia bona vel mala non conuenienter ponuntur vt pena vel premia mandatorum legis diuine.

Sed ɔ̈ Est, quod dicitur Esaie primo, Si volueritis z audieritis me, bona terre comedetis. q̄ si nolueritis, z me ad iracundiā prouocaueritis, gladius deuorabit vos.

Rñdeo Dicendum, q̄ sicut in sciētijs speculatiuis inducuntur homines ad assentiēdū ɔclusionibus p media syllogistica, ita ēt in quibuslibet legibus hoies iducunt ad obseruantias p̄ceptor̄ p penas z premia. videmus aūt in scientijs speculatiuis quod media pponunt auditori s̄m eius ɔdōnem. Uñ sicut oz ordinate in sciētijs procedere vt ex notioribus disciplina incipiat, ita etiam opz eum q̄ vult inducere hoiem ad obseruantiam p̄ceptor̄ vt ex illis eū mouere incipiat que sunt in eius affectu: sicut pueri prouocantur ad aliq̄d faciendum aliquibus puerilibus munusculis. Dictuz est aūt supra q̄ lex vetus disponebat ad christum, sicut imperfectuz ad pfectū. vñ dabatur populo adhuc imperfecto in cōparatione ad pfectionē que erat futura per xp̄z. z ideo populus ille comparatur puero sub pedagogo existenti: vt patet gal. 3. Perfectio autem hominis est, vt contemptis temporalibus, spiritualibus inhereat: vt pz p illud quod apostolus dicit Phil. 3. Que quidem retro sunt obliuiscens, ad ea que priora sunt me extendo. quicunq̄z ergo perfecti sumus hec sentiamus. Imperfectorum autem est quod temporalia bona desiderent, in ordine tamen ad deum. peruersorū autem est quod in temporalibus bonis finem constituant. Unde legi veteri conueniebat, vt per temporalia que erant in affectu hominum imperfectorum, manuduceret homines ad deū.

Ad primū Ergo dōm, q̄ cupiditas qua hō constituit finē in tpalibus bonis est charitatis venenū: sz ɔsecutio tpaliū bonor̄, que homo desiderat in ordine ad deū est quedam via inducēs impfectos ad dei amorē: s̄m illud ps. Cōfitebit tibi cū bñfeceris illi. ¶ Ad scd̄m dōm, qd̄ lex humana inducit hoies ex tpalibus p̄mijs vel penis p hoies inducendis. lex v̄o diuina ex premijs vel penis exhibendis p deū, et in h̄ pcedit p media altiora. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ sicut pz hystorias veteris testamēti reuoluēti, cōis stat⁹ populi semp sub lege in psperitate fuit q̄diu legē obseruabāt: z statim declinantes a p̄ceptis legis diuine in multas aduersitates incidebāt. Sz aliq̄ psone pticulares ēt iustitiā legis obseruātes in aliquas aduersitates incidebāt, vel q̄r iā erant spūales effecti: vt p hoc magis ab affectu tpaliū abstraherent, et eor̄ virtus pbata redderet, aut q̄r opa legis exteri⁹ implētes cor totū habebāt in tpalibus defixum, et a deo elongatum: s̄m qd̄ dicitur Esa. 29. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me.

¶ De preceptis moralibus veteris legis. Questio. 100.

DEinde Considerandū est de singulis gñib⁹ p̄ceptorū veteris legis. ¶ Et primo de p̄ceptis moralib⁹. Scd̄o de cerimonialibus. Tertio de iudicialibus. ¶ Circa primū querunt duodeciz. Primo, vtruz oia p̄cepta moralia veteris legis sint de lege nāe. Scd̄o, vtrū p̄cepta moralia veteris legis sint de actib⁹ oim v̄tutū. Tertio, vtrū oia p̄cepta moralia veteris legis reducant ad decē precepta decalogi. Quarto, de distinctiōe p̄ceptor̄ decalogi. Quinto, de numero eor̄. Sexto de ordine. Septimo, de mō tradendi ipsa. Octauo, vtrū sint dispēsabilia. Nono, vtrū modus obseruādi v̄tutē cadat sub p̄cepto. Decimo, vtrū modus charitatis cadat sub p̄cepto. Undecimo, de distiōne alior̄ p̄ceptor̄ moraliū. Duodecimo, vtrū precepta moralia veteris legis iustificent.

¶ Utrū oia p̄cepta moralia ptineant ad legem nature. Arti. 1.

q. 49. ar. 3. ad 1. arti. 4. cor. et q. 104 ar. 1. cor. Et mat. 4. co. 11

AD primū Sic pcedit. Uf q̄ nō oia precepta moralia ptineāt ad legē nature. Dicit em Eccl. 17. Addidit illis disciplinā et legē vite hereditauit illos: sz disciplina diuidit ɔ̈ legē nāe, eo q̄ lex nālis nō addiscit, sz ex nāli instinctu hr. ergo nō oia precepta moralia sunt de lege nature. ¶ P̄. Lex diuina pfectior est q̄ lex humana: sz lex humana supaddit aliqua ad bonos mores ptinentia his que sunt de lege nature, qd̄ pz ex hoc q̄ lex nature est eadē apud oēs, hmōi aūt morum instituta sunt diuersa apud diuersos. ergo multo fortius diuina lex aliqua ad bonos mores ptinētia debuit addere supra legez nature. ¶ P̄. Sicut ratio naturalis inducit ad aliquos bonos mores, ita z fides. vñ etiam dr ad gal. 5. qd̄ fides per dilectionē operat, sed fides nō cōtinetur sub lege nature: q̄r ea que sunt fidei sunt supra rationē naturalem. ergo non omnia p̄cepta moralia legis diuine pertinent ad legem nature.

Sed ɔ̈ Est, qd̄ dicit apo. ro. 2. qd̄ gētes que legē non habent, naturaliter ea q̄ legis sunt faciūt, qd̄ opz intelligi de his que pertinent ad bonos mores. ergo omnia moralia precepta legis sunt de lege nature.

Rñdeo Dōm, q̄ p̄cepta moralia a cerimonialib⁹ z iudicialib⁹ sunt distincta. Moralia em sunt de illis q̄ s̄m se ad bonos mores pertinēt: cū aūt humani mores dicātur in ordine ad rōnē, q̄ est ppriū p̄n^m humanor̄ actuū, illi mores dicūtur boni q̄ rōni ɔgruūt, mali aūt q̄ a rōne discordant. Sicut aūt oē iudiciū rōnis speculatiue pcedit a naturali cognitione primor̄ principior̄, ita etiā oē iudiciū rōnis practice pcedit ex q̄busdā principijs nāliter cognitis: vt supra dictū est. Ex q̄b⁹ diuersimode pcedi pōt ad iudicādū de diuersis. Quedā em sunt in humanis actib⁹ a deo explicita, qd̄ statim cū modica ɔsideratione pñt approbari vel reprobari p illa cōia z prima principia. Quedā v̄o sunt ad quor̄ iudiciū requirit multa ɔsideratio diuersarū circūstātiarū: quas ɔsiderare diligēter nō est cuiuslibet sed sapiētū: sicut ɔsiderare particulares ɔclusiones sciētiarum nō ptinet ad oēs, sed ad solos ph̄os. Quedā v̄o sunt ad q̄ dijudicāda indiget hō adiuuari per instructionem diuinā: sicut est circa credēda. Sic igitur pz qd̄ cū moralia p̄cepta sint de his q̄ pertinēt ad bonos mores, hec aūt sunt que rationi ɔueniūt, oē aūt rationis humane iudiciuz aliqualiter a naturali rōne deriuatur, necesse est q̄ oia p̄cepta moralia pertineāt ad legē nature, sed diuersimode. Quedā em sunt q̄ statim p se rō naturalis cuiuslibet hois dijudicat esse faciēda, vel nō faciēda: sicut, honora patrē tuū z matrem, z nō occides, nō furtum facies, et hmōi sunt absolute de lege nature. Quedā v̄o sunt q̄ subtiliori ɔsideratione rōnis a sapientib⁹ iudicātur esse obseruanda, z ista sic sunt de lege nature, vt tñ indigeāt disciplina qua minores a sapiētiorib⁹ instruantur. sicut illud, Corā cano capite ɔsurge, z honora psonā senis: z alia hmōi. Quedā v̄o sunt ad q̄ iudicāda rō humana indiget instructione diuina p quam erudimur de diuinis: sicut est illud, Nō facies tibi sculptile neq̄z omnē similitudinē, non assumes nomen dei tui in vanum. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

¶ Utrū precepta moralia legis sint de oibus actibus virtutum. Arti. 2.

AD scd̄m Sic pcedit. Uf q̄ p̄cepta moralia legis non sint de oib⁹ actibus virtutuz. Obseruatio em p̄ceptor̄ veteris legis iustificatio noiatur: s̄m illud psal. Iustificatiōes tuas custodiam: sed iustificatio est executio iustitie. ergo p̄cepta moralia nō sunt nisi de actibus iustitie. ¶ P̄. Id qd̄ cadit sub p̄cepto, hz rationem debiti: sed ratio debiti non pertinet ad alias virtutes nisi ad solā iustitiam, cuius pprius actus est reddere vnicuiq̄z debitū. ergo p̄cepta legis moralia nō sunt de actibus aliarū virtutū: sed soluz de actibus iustitie. ¶ P̄. Ois lex ponitur propter bonū cōe: vt dicit Isido. sed inter virtutes sola iustitia respicit bonū cōe: vt ph̄s dicit in. 5. ethi. ergo precepta moralia sunt solum de actibus iustitie.

Sed ɔ̈ Est, qd̄ Ambr. dicit, qd̄ pctm̄ est transgressio legis diuine z celestium inobedientia mandator̄: sed peccata contrariantur omnibus actibus virtutum. ergo lex diuina habet ordinare de actibus omnium virtutum.

Rñdeo Dōm, qd̄ cum p̄cepta legis ordinentur ad bonū cōe (sicut supra habitū est) necesse est qd̄ p̄cepta legis diuersificētur s̄m diuersos modos cōitatum. vñ ph̄s in sua politica docet q̄ alias leges opz statuere in ciuitate que regitur rege, z alias in ea que regitur per populū, vel per aliquos potētes de ciuitate. Est autem alius modus cōmunitatis ad quā ordinatur lex humana et ad quā ordinat lex diuina. Lex em humana ordinat ad cōitatem ciuilez, que est hominū adinuicem. Hoies aūt ordināt adinuicem per exteriores actus, quib⁹ hoies sibijnuicez cōicant. hmōi autē cōicatio pertinet ad rationē iustitie, q̄ est pprie directiua cōicationis humane, et ideo lex humana non pponit precepta nisi de actibus iustitie, z si precipiat actus aliarum virtutū, hoc nō est nisi inquātum assumunt rationē iustitie: vt ptz per ph̄m in. 5. ethi. Sed cōitas ad quā ordinat lex diuina est hoim ad deum vel in p̄senti, vel in futura vita: z ideo lex diuina precepta proponit de oibus illis, per que hoies bene ordinentur ad cōicationem cū deo. homo autē deo cōiungitur ratione siue mēte in qua est dei imago, z ideo lex diuina precepta proponit de omnibus illis per que ratio hominis bene ordinata est. hoc autem contingit per actus omnium virtutum, nam virtutes intellectuales ordinant bene actus rationis in seipsis, virtutes autem morales ordinant bene actus rationis circa interiores pas=

¶ Sup. q. 100. ar. 1.

IN. 1. art. q. 100. nota q̄ appellatiōe moraliū in h̄ loco intelligunt nō soluz ea q̄ ex rōne nāli pura deriuant vt cōclōnes ex p̄ncipijs/ sz ēt q̄ eidē adiūcto illi lumine fidei ɔsonāt. Et ppterea quū in lr̄a dr q̄ moralia sunt de illis q̄ s̄m se ad bonos mores ptinēt ly s̄m se nō distinguit ɔ̈ adiūctā fidē/ sz ɔ̈ instōnē. Ita qd̄ moralia sunt/ q̄ si nūq̄z essent lege aliq̄ statuta/ seruāda sunt ex nāli rōne/ vl sola/ vel fidei lumine adiuta. Cerimonialia aūt z iudicialia/ que anteq̄z lege ponerent indifferēs erat sic vel alr poni: puta q̄ blasphemus lapidaret magis q̄ decapitaretur/ z qd̄ offeratur agnus magis quā hedus z huiusmodi.

¶ Super arti. 2.

IN artic. 2. eiusdez q. nota dr̄ias duas i lr̄a inter legē humanā z diuinā quo ad disponēdū de oim virtutū actib⁹ ex subalt earū diuersitate illatas. Prima est q̄r lex hūana disponit de sola iustitia formalr/ de alijs autē virtutib⁹ vt induunt rationē iustitie: lex aūt diuina disponit de oibus virtutibus absolute. Et ratio huius est: quia illa attendit rationē debiti respectu cōis boni/ ista autē attendit rationē cōiūctionis ad deum. coniunctio aūt ad deū. omi virtute absolute sumpta fit: q̄r bene disponit mens scd̄m suam totā latitudinē. Secūda est/ q̄ q̄r inficiari nō potest quin ois ad aliquaz debiti rationem nō se vertat: quia nisi debitū esset aut fieret lege positum/ sub lege non caderet/ lex humana rationez debiti proprie dicti respicit: lex aūt diuina rationē debiti metaphorice/ vl debiti obediētie. ¶ Qd̄ si non penetras scito/ qd̄ ista triplex debiti ratio ita se habz qd̄ debitum obedientie est cōmune omni legi: z consurgit ex ratione principantis et subditi. Et de tali debito non est sermo/ quū q̄rit sub q̄ ratiōe act⁹ v̄tutū cedāt sub lege: quia debitū obedientie non ponit in actibus rationem

Universidad de Deusto Biblioteca

q̃ ordiat i finē leg̃/ꝫ obligationem ad exequendum lege posita. Debitum autem inferiorum ad superius in eodem homine (quod metaphorice debitū dicitur) iustitiam ꝓprie dictā nō fundat: vt ex quinto ethi. habet. Debituꝫ demū proprie dictuꝫ vnius hominis ad alterum / ⁊ ad commune bonum ad iustitiaꝫ ꝓprie dictam spectat. Et ꝓpterea lex humana que debiti proprie dicit rationeꝫ dirigit / nulli⁹ ꝟtutis act⁹ nisi sub ratione iustitie imperat: lex autem diuina que totum hominēꝫ sanat secundum seipsum (quia secunduꝫ seipsum iungit deo) omnium virtutum actus ordinat absolute sub ratione debiti metaphorice / ⁊ concurrente cōissimo debito obedientie / vt obligāte ad parendū. ⁊ propterea in litera vtriusq₃ author meminit in responsionibus argumentorum. ¶ Et scito / quod in eisdem responsionibus nomie rationis author intendit supremum in homine: nomine vero virtutū inferiorum reliqua q̃ sunt hominis vt responsio ad primum iuncta responsiōe ad secunduꝫ aperit. opꝫ enim supreme regulē consonare reliqua.

J.ā.11. Et 22c. q.122.ā. 6.ad 2m. Et.3 d.37.ā. 2.q.1.co. ⁊.3.p to. Et mal. q.14.ā. 2.ad 14m. Et q̃l.7. ā.17.ad 6m.

¶ Super arti. 3m.

ARticulum tertium eiusdeꝫ. q. 100. si nō plene discernis / vide articulū vndecimū eiusdē: ⁊ intelliges dr̃iam inter pria principia moralia ⁊ p̄cepta decalogi / que sūt pria legis elemēta. Illa. n. stati notis terminis ex natura vel fide ifusa / cognoscimus: ista autē statim ex primis p̄dictis cognoscim⁹. Et ꝓpea illa deū ꝑ nām vel fidē dr̃ idi disse: vꝛ infudisse: ista aūt per nosipsos tanq̃ a deo proposita mediantibus illis cognoscere. reliqua aūt ꝑ instructionem humanā diligenti inuestigatione aut disciplina.

¶ Super arti. 4m.

IN art⁹ 4⁹ eiusdē qōnis i rn̄siōe ad p̄mū nota. duo. ¶ Prio ꝙ author excludit fidei et charitatis act⁹ a p̄ceptis d̄calogi: quoniā

siones ⁊ exteriores operationes. ⁊ ideo manifestū est quod lex diuina conuenienter ꝓponit precepta de actibus omnium virtutū. ita non quod quedam sine quibus ordo virtutis qui est ordo rationis obseruari nō potest, cadunt sub obligatione precepti: quedā vero que pertinēt ad bene esse virtutis perfecte cadunt sub admonitione consilij.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ adimpletio mandatorum legis etiam q̃ sunt de actibus aliaꝝ virtutū hꝫ rōnem iustificatiōis inq̃ztū iustū est vt hō obediat deo, vel etiaꝫ inq̃ztū iustū est ꝙ oia que sunt hominis rōni subdant. ¶ Ad 2m dōm, quod iustitia ꝓprie dicta attēdit debitū vnius hominis ad alium: sed in oibus alijs ꝟtutibus attenditur debitum inferiorum viriuꝫ ad rationem. ⁊ secundum rationem hui⁹ debiti philosophus assignat in. 5. ethi. quandā iustitiam metaphoricam. ¶ Ad 3m pꝫ rn̄sio per ea que dicta sunt d̄ diuersitate cōitatis.

¶ Utrū oia p̄cepta moralia veteris legis reducant ad decem precepta decalogi. Art. 3.

AD tertiū Sic p̄cedit. Uidetur qđ non omnia p̄cepta moralia veteris legis reducantur ad deceꝫ p̄cepta decalogi. Prima. n. ⁊ principalia legis p̄cepta sunt, Diliges dominum deū tuū, ⁊ diliges proximum tuū: vt habetur Matth. 22. ꝫ ista duo nō ꝯtinent i preceptis decalogi. ergo nō oia p̄cepta moralia ꝯtinentur in preceptis d̄calogi. ¶ P̄. Precepta moralia non reducunt ad p̄cepta cerimonialia, ꝫ poti⁹ ecōuerso: ꝫ inter p̄cepta decalogi est vnū cerimoniale. s. memento vt diem sabbati sanctifices. ergo p̄cepta moralia non reducūtur ad omnia precepta decalogi. ¶ P̄. Precepta moralia sunt de omnibus actibus virtutum. sed inter precepta decalogi ponuntur sola precepta pertinentia ad actus iustitie: vt patet discurrenti per singula. ergo precepta decalogi non cōtinent omnia precepta moralia.

Sed ꝯtra Est, ꝙ Matth. 5. super illud Beati estis cū maledixerint ⁊c. dicit glo. ꝙ Moyses. 10. p̄cepta ꝓponēs, postea ꝑ ptes explicat. ḡ oia p̄cepta legis sunt q̄daꝫ ptes p̄ceptoꝝ decalogi.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ precepta decalogi ab alijs preceptis legis differunt in h̄ ꝙ p̄cepta decalogi ꝑ seipsum deus dr̄ ppl'o ꝓposuisse. alia vero p̄cepta ꝓposuit populo ꝑ Moysen. illa ergo p̄cepta ad decalogum pertinent, quoꝝ notitiaꝫ hō habet ꝑ seipsuꝫ a deo. hmōi ꝟo sunt illa q̃ statim ex p̄ncipijs cōib⁹ primis cognosci pn̄t modica consideratione. ⁊ iterū illa que statiꝫ ex fide diuinitus infusa innotescunt. Inter precepta ergo decalogi non cōputant duo genera p̄ceptoruꝫ: illa. s. que sunt prima ⁊ communia, quoꝝ nō opꝫ aliquā editioneꝫ esse, nisi ꝙ sunt scripta in rōne nāli quasi per se nota: sicut ꝙ homo nulli dꝫ malefacere, ⁊ alia hmōi. ⁊ iteꝝ illa q̃ ꝑ diligentē inquisitioneꝫ sapiētū inueniunt rōni ꝯuenire: hec em̄ ꝯueniūt a deo ad populū mediāte disciplina sapiētū. Utraq₃ tn̄ hoꝝ p̄ceptoꝝ ꝯtinent in p̄ceptis decalogi, sed diuersimode, nam illa que sunt p̄ma ⁊ cōia ꝯtinent in eis sicut principia in ꝯclusionibus proximis. illa ꝟo que per sapientes cognoscunt continent in eis ecōuerso sicut ꝯclusiones in principijs.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ illa duo p̄cepta sunt prima ⁊ cōia precepta legis nature q̃ sunt ꝑ se nota rōni humane, vel ꝑ nām vel per fideꝫ. ⁊ iō oia p̄cepta decalogi ad illa duo referunt sicut conclusiones ad principia cōia. ¶ Ad 2m dōm, ꝙ preceptuꝫ de obseruatione sabbati est secunduꝫ aliq̄d morale, inq̃ztū. s. ꝑ hoc precipitur ꝙ homo aliquo tp̄e vacet rebus diuinis: ꝭꝫ ill'd psal. Uacate ⁊ videte quoniam ego sum deus. ⁊ ꝭm hoc inter precepta decalogi computatur. non aūt q̃ztū ad taxationem tp̄is: q2 secundum hoc est cerimoniale. ¶ Ad 3m dōꝫ, ꝙ ratio debiti in alijs virtutibus est magis latens q̄ in iustitia. ⁊ iō precepta de actibus aliaruꝫ virtutū non sunt ita nota populo sicut precepta de actibus iustitie. ⁊ propter hos actus iustitie specialiter cadunt sub preceptis decalogi. que sunt prima legis elementa.

¶ Utrum precepta decalogi ꝯuenienter distinguant. Arti. 4.

J.ā.5. Et 3.d.37.ā expo.lit. p̄n⁹.

AD quartū Sic proceditur. Uidetur quod inconuenienter precepta decalogi distinguantur. Latria enim est alia virtus a fide. ꝫ precepta dantur de actibus virtutum. ⁊ hoc quod dicitur in principio decalogi. Non habebis deos alienos coram me, pertinet ad fidem, quod autem subditur. Non facies sculptile ⁊c. pertinet ad latriam. ergo sunt duo precepta ⁊ non vnum sicut augu. dicit. ¶ P̄. Precepta affirmatiua in lege distinguunt a negatiuis. sicut honora patrem ⁊ matrem, ⁊ non occides. sed hoc quod dicitur. Ego sum dominus deus tuus, est affirmatiuum. quod autem subditur. Non habebis deos alienos coram me, est negatiuum. ergo sunt duo precepta ⁊ non continent sub vno: vt aug. ponit. ¶ P̄. Apostolus ad ro. 7. dicit. Concupiscētiam nesciebaꝫ nisi lex diceret. Nō ꝯcupisces. ⁊ sic vꝛ quod hoc p̄ceptū. Nō ꝯcupisces: sit vnū p̄ceptū. n̄ ḡ debuit distigui i duo.

Sed ꝯtra Est authoritas aug. i glo. sup Exo. vbi ponit tria p̄cepta ꝑtinētia ad dē ⁊. 7. ad ꝓxim.

Rn̄deo Dicendum, ꝙ p̄cepta decalogi diuersimode a diuersis distinguuntur. Esitius enim leui. 26. super illud. Decem mulieres in vno clibano coquūt panes. dicit preceptum de obseruatiōe sabbati nō esse de decē preceptis: q2 non est obseruādū ꝭm l'ram ꝭm omne tp̄s. Distinguit tn̄ quatuor precepta ꝑtinētia ad deū: vt primū sit. Ego sum dn̄s deus tuus. scdm sit. Nō hēbis deos alienos corā me. ⁊ sic ēt distinguit hec duo hiero. Osee. 10. super illud. Propter duas iniq̄tates tuas. Tertiū ꝟo p̄ceptū esse dicit. Non facies tibi sculptile. Quartum ꝟo. Non assumes nomen dei tui in vanū. Pertinētia vero ad proximum dicit esse sex: vt primū sit. Honora p̄rem ⁊ m̄rem tuam. Scdm. Non occides. Tertiuꝫ. Non mechaberis. Quartum. Non furtū facies. Quintuꝫ. Non falsuꝫ testimoniū dices. Sextum. Non ꝯcupisces. ¶ Sꝫ primo hoc vꝛ incōueniēs, ꝙ preceptuꝫ de obseruatione sabbati preceptis decalogi interponat si nullo modo ad decalogum ptineat. Scdo q2 cuꝫ scriptum sit matth. 7. Nemo potest duobus dn̄is seruire eiusdē rōis esse vꝛ ⁊ sub eodem p̄cepto cadere. Ego suꝫ dn̄s deus tuus, ⁊ nō habebis deos alienos. vnde origenes distinguens ēt quatuor p̄cepta ordinantia ad deuꝫ, ponit ista duo ꝓ vno p̄cepto scdm ꝟo ponit. Non facies sculptile. tertiū ꝟo. Nō assumes nomen dei tui in vanum. quartū memento vt diē sabbati sanctifices. Alia vero sex ponit sicut Esitius. ¶ Sꝫ q2 facere sculptile vel similitudinem nō est ꝓhibitū nisi ꝭm hoc vt nō colant ꝓ dijs (nā in tabernaculo deus precepit fieri imagineꝫ Seraphin: vt dr̄ Exo. 25.) conuenientius augu. ponit sub vno p̄cepto. Non habebis deos alienos, ⁊ non facies sculptile. Similiter ēt ꝯcupiscentia vxoris aliene ad commixtionem ptinet ad ꝯcupiscētiā carnis. Concupiscētie aūt aliarū rerū que desiderant ad possidenduꝫ, ptinēt ad ꝯcupiscentiā oculoꝝ. vn̄ ēt aug. ponit duo precepta de nō ꝯcupiscēdo rē alienā. ⁊ vxorē alienā. ⁊ sic ponit tria precepta in ordine ad deū, ⁊ septē in ordine ad ꝓximuꝫ. ⁊ hoc melius est.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ latria non est nisi quedā ꝓtestatio fidei. vnde non sunt alia p̄cepta danda de latria: ⁊ alia de fide. potius tn̄ sunt aliqua p̄cepta dāda de latria quam de fide: q2 preceptū fidei presupponit ad p̄cepta decalogi. sicut preceptum dilectionis. Sicut em̄ ꝓxima precepta communia legis nāe sunt ꝑ se nota hn̄ti rōne naturalē, ⁊ ꝓmulgatione non indigent, ita ēt ⁊ h̄ qđ est credere in deū, est p̄mū ⁊ ꝑse notū ei q̃ hꝫ fidē: accedētē em̄ ad deū opꝫ credere q2 est vt dr̄ ad heb. 2. ⁊ ideo nō indiget alia ꝓmulgatione nisi infusione fidei. ¶ Ad secundum dōꝫ. quod p̄cepta affirmatiua distinguūtur a negatiuis, qn̄ vnum n̄ comprehenditur i alio: sicut in honoratiōe pētū nō icludit, ꝙ nullus hō occidat, nec ecōuerso et pp h̄ dant diuersa p̄cepta sup h̄. Sꝫ qn̄ affirmatiuū cōprehēdit sub negatiuo vel econuerso, nō dant sup h̄ diuersa precepta: sicut non dat aliud p̄ceptū de h̄, quod ē. Non furtū facies: ⁊ de h̄ qđ ē conseruare rē alienam, vel restituē eam. ⁊ eadē ratione n̄ sunt diuersa precepta d̄ credendo i deum, ⁊ d̄ hoc ꝙ non credat in alienos deos. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ omnis ꝯcupiscentia ꝯuenit in vna cōi ratione: ⁊ iō apl's singul'r d̄ mādato ꝯcupiscēdi loq̄tur: quia tn̄ in sp̄ali diuerse st rōnes ꝯcupiscēdi, iō aug. distiguit diuersa p̄cepta de nō ꝯcupiscēdo: differūt. n. sp̄ē ꝯcupiscētie, ꝭꝫ diuersitatem actionū vel ꝯcupiscibilium: vt p̄hs dicit in. 10. ethic.

¶ Utrum precepta decalogi conuenienter enumerent. Arti. 5.

3.d.37.ā 2.q.2. Et.3.ā.c 120.ā. 2 4.

AD q̄ntū Sic p̄cedit. Uꝛ ꝙ icōueniēter p̄cepta d̄calogi enūerent. Pcm̄. n. vt amb. dicit, ē trāsgressio legꝫ dine ⁊ celestiū iobedientia mandatorum: ꝫ pcā distiguunt ꝑ hoc qđ homo peccat vel in deum, vel i ꝓximū, vel i seipꝫ: cuꝫ igit i p̄ceptis d̄calogi n̄ ponant aliq̄ p̄cepta ordinātia hoieꝫ ad seipsum ꝫ solū ordinātia ipꝫ ad deū ⁊ ꝓximū, vꝛ ꝙ isufficiēs sit enūeratio p̄ceptoꝝ decalogi. ¶ P̄. Sicut ad cultū dei ptinebat obseruatio sabbati, ita ēt obseruatio aliaꝝ solēnitatū, ⁊ imolatio sacrificiorum. ꝫ iter p̄cepta d̄calogi ē vnū ꝑtinēs ad obꝟuātiaꝫ sabbati. ergo ēt debēt eē aliq̄ ꝑtinētia ad al's solennitates, ⁊ ad ritum sacrificiorum. ¶ P̄. Sicut ꝯ deū pcāre ꝯtigit piurādo, ita ēt blasphemando, vel al's ꝯ doctrinā dinā mētiēdo. ꝫ pōit vnū p̄ceptum ꝓhibēs piuriū cū dr̄. Nō assumes nomē dei tui i vanū. ergo pcm̄ blasphemie ⁊ false doctrie dn̄t aliq̄ p̄cepto d̄calogi ꝓhiberi. ¶ P̄. Sicut hō nālē dilectionē hꝫ ad parentes, ita ēt ad filios: mādatū ēt charitatis ad oēs ꝓxios extēdit: ꝫ p̄cepta decalogi ordinantur ad charitatē: ꝭꝫ ill'd. 1. Thi. 1. finis p̄cepti charitas est. ḡ sic pōit q̄dā p̄ceptū ꝑtinēs ad parētes, ita ēt d̄buerunt pōi aliq̄ p̄cepta ꝑtinētia ad filios, ⁊ ad alios ꝓxios. ¶ P̄. In q̄lꝫ genere pcī ꝯtigit peccare corde ⁊ ope. ꝫ i q̄busdā gn̄ib⁹ peccatorum. s. i furto ⁊ adulterio seorsuꝫ ꝓhibet pcm̄ opis cum dr̄. Non mechaberis, non furtū facies et seorsuꝫ, pcm̄ cordis: cū dicitur. Nō ꝯcupisces rē ꝓximi tui, ⁊ nō ꝯcupisces vxorē ꝓximi tui. ergo ēt idē d̄buit pōi in pcō hōicidij ⁊ falsi testimonij. ¶ P̄. Sicut ꝯtigit pcm̄ ꝓuenire ex iordinatiōe ꝯcupiscibil', ita ēt ex inordinatione irascibil'. ꝫ q̄busdam p̄ceptis prohibetur iordinata concupiscentia cū dicitur. Nō concupisces. ḡ ēt aliqua p̄cepta in d̄calogo debuerunt poni ꝑ que ꝓhiberent iordiatio irascibil': non ḡ videtur ꝙ ꝯueniēter decem p̄cepta decalogi enūerentur.

Sed ꝯtra Est, ꝙ dr̄ deut. 4. Ostēdit vobis pactū suuꝫ ꝙ p̄cepit vt faceretis, ⁊ decē verba que scripsit in duabus tabulis lapideis.

Rn̄deo Dōꝫ, ꝙ sicut s. dcm̄ ē. sic p̄cepta legꝫ hu^ne ordināt hoieꝫ ad q̄zdā cōitatē hūanā, ita p̄cepta legꝫ diuine ordināt hoieꝫ ad q̄zdā cōitatē seu rēpub. hoiuꝫ sub dō. Ad hoc āt ꝙ aliq̄s i aliq̄ cōitate bn̄ ꝯmoret, duo req̄runt. q̄rū p̄m est vt bn̄ se hēat ad eū q̃ p̄ē cōitati. Aliū āt ē vt hō bn̄ se hēat ad alios cōitatꝫ ꝯsocios ⁊ ꝯpricipes. opꝫ igit ꝙ i lege dina p̄ferāt q̄dā p̄ce^ta ordinātia hoieꝫ ad deū: ⁊ ide alia q̄dā p̄ce^ta ordinātia hominē ad alios ꝓxios sil' ꝯuiuentes sb dō. Pricipi āt cōitatꝫ tria dꝫ hō. p̄io fidelitatē. 2° reuerētiā. 3° famulatū. Fidelitas q̄dem ad dn̄ꝫ i hoc ꝯsistit vt honorē p̄ncipat⁹ ad aliū nō d̄ferat. ⁊ q̄ztuꝫ ad hoc accipit p̄m p̄ceptū cū dr̄, nō hēbis deos alienos. Reuerētia āt ad dn̄m req̄rit vt nihil iniuriosū ijeū ꝯmittat. ⁊ q̄ztū ad h̄ accipit scdm p̄ceptū ꝙ est. Nō assumes nomē dn̄i dei tui i vanū. Famulat⁹ āt debet dn̄o in recōpēsatiōeꝫ bn̄ficioꝝ q̃ ab ipō pcipiūt subditi. ⁊ ad hoc ptiet tertiū p̄ceptū de scificatiōe sabbati in mēoriā creatōis reꝝ. ¶ Ad ꝓxios āt aliq̄s bn̄ se hꝫ ⁊ sp̄al'r ⁊ gn̄aliter. Sp̄al'r q̄dē q̄ztū ad alios q̄ꝝ ē d̄bitor vt eis d̄bitū reddat. ⁊ q̄ztū ad hoc accipit p̄ceptū d̄ honoratiōe parētū. Gn̄al'r āt q̄ztuꝫ ad oēs vt nulli nocu^m iferatur, neq₃ ope, neq₃ ore, neq₃ corde. Ope q̄dē ifert nocu^m ꝓxio: qn̄q₃ q̄dē i ꝓpriā ꝑsonā q̄ztū ad ꝯsistētiā ꝑsone. ⁊ h̄ ꝓhibet ꝑ hoc ꝙ dr̄. Nō occides. Qn̄q₃ āt i ꝑsonā ꝯiūctā q̄ztū ad ꝓpagationē plis. ⁊ hoc ꝓhibet cū dr̄. Nō mechaberis. Qn̄q₃ āt in rē possessaꝫ q̃ ordinat ad vtrūq₃. ⁊ q̄ztū ad hoc dr̄. Nō furtū facies. Nocu^m āt oris ꝓhibet cū dr̄. Nō loq̄ris ꝯ ꝓximū tuū falsuꝫ testimoniū. Nocu^m āt cordis ꝓhibet cū dr̄. Nō ꝯcupisces. Et ꝭꝫ hāc ēt dr̄iaꝫ possent distingui tria p̄cepta ordinātia in deū, q̄ꝝ p̄m ꝑtinet ad op⁹. vn̄ ibi dr̄, Nō facies sculptile. Scdm ad os. vn̄ dr̄. Nō assumes nomē dei tui in vanū. Tertiū pertinet ad cor: q2 in scificatiōe sabbati ꝭm ꝙ ē morale p̄ceptū p̄cipit quies cordis in deū. vꝛ ꝭm aug. ꝑ p̄mū p̄ceptū reueremur vnitatē primi p̄ncipij. ꝑ ꝭm ꝟitatē diuinā. ꝑ tertiū ei⁹ bonitatem qua scificamur, ⁊ in qua quiescimus sicut in fine.

Ad primū Ergo p̄t rn̄deri 2r. prio q̄dē q2 p̄cepta decalogi referunt ad p̄ce^ta dilectiōs. Fuit āt dāduꝫ p̄ceptū hoi de dilectiōe dei ⁊ ꝓximi: q2 q̄ztuꝫ ad hoc lex nāl' obscurata erat pp pcm̄. nō āt q̄ztū ad dilectionē suip̄si⁹: q2 q̄ztū ad hoc lex nāl' vigebat. vꝛ q2 ēt dilectio suip̄si⁹ includit in dilectione dei ⁊ ꝓximi. In hoc em̄ hō ꝟe se diligit ꝙ se ordiat i deū: ⁊ iō in p̄ceptis decalogi ponūt solū p̄cepta ꝑtinētia ad ꝓximū ⁊ ad deū. Al'r p̄t dici ꝙ p̄cepta decalogi sunt illa q̃ imediate ppl's recipit a deo vn̄ dr̄ deu. x. Scripsit i tabul' iuxta id ꝙ prius scripserat ꝟba decē q̃ locut⁹ ē ad vos dn̄s. vn̄ opꝫ p̄cepta decalogi talia eē q̃ stati in mēte ppl'i cadere pn̄t. p̄ceptū āt hꝫ rōnē debiti. qđ aūt hō ex necēte dēat aliq̄d deo vl' ꝓxio, hoc d̄ facili cadit i cōceptiōe hois, ⁊ p̄cipue fidel'. sed ꝙ aliq̄d ex necēte sit debituꝫ hoi de his q̃ ꝑtinet ad seipꝫ ⁊ nō ad aliū, hoc n̄ ita i ꝓmptu apparet. vꝛ em̄ p̄io aspectu ꝙ q̄lꝫ sit liber in his q̃ ad ip̄m ꝑtinēt. ⁊ iō p̄cepta qb⁹ ꝓhibēt inordiatiōes hoīs ad seipꝫ ꝯueniūt ad ppl'ꝫ mediāte instructiōe sapiētū vn̄ nō ꝑtinēt ad decalogū. ¶ Ad ꝭm dōm, ꝙ oēs solennitates legis veteris sunt institute in cōmemorationē alicu⁹ diuini bn̄ficij vel p̄teriti cōmemorati, vel futuri p̄figurati: ⁊ sil' pp h̄ oia sacrificia offerebant: inter oia aūt bn̄ficia dei ꝯmemorāda p̄m ⁊ p̄cipuū erat bn̄ficiū creatiōis, qđ cōmemorat i scificatione sabbati. vn̄ Exo. 20. ꝓ rōne h⁹ p̄cepti pōit. Sex em̄ dieb⁹ fecit de⁹ celū ⁊ terrā ⁊c. Inter oia āt futura bn̄ficia q̃ erāt p̄figurāda p̄cipuū ⁊ finale erat q̄es mētis i deo, vel in p̄n̄ti ꝑ gratiā, vel i futuro ꝑ gloriā: q̃ ēt figurabat ꝑ obseruātiā sabbati. vn̄ dr̄ Esa. 58. Si auerteris a sabbato pedē tuū. vocaberis sabbatū dn̄i delicatū ⁊ sanctū dn̄i gl'iosum. Hec em̄ bn̄ficia p̄ ⁊ p̄ncipal'r sūt i mēte hoim maxie fideliū, alie ꝟo solēnitates celebrant pp aliq̃ ꝑticularia bn̄ficia tp̄al'r trāseuntia. sicut celebratio phase pp bn̄ficiū p̄terite liberatiōis i egypto, ⁊ ꝓpter futurā passionē xp̄i q̃ tp̄al'r trāsiuit, iducēs nos i q̄etē sabbati sp̄ūalis, ⁊ iō p̄termissis oib⁹ alijs solēnitatib⁹ ⁊ sacrificijs de solo sabbato fiebat mētio inter p̄cepta decalogi. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ sicut apl's dicit ad Heb. 7. Hoies ꝑ maiorē sui iurāt: ⁊ ois ꝯtrouersie eoꝝ finis ad ꝯfirmationē ē iurm, ⁊ iō q2 iurm est oib⁹ cōe, ꝓpter hoc ꝓhibitio inordinatiōis circa iurm sp̄al'r precepto decalogi ꝓhibet. pcm̄ ꝟo false doctrine nō ꝑtinet nisi ad paucos. vn̄ non oportebat vt de hoc fieret mētio inter p̄cepta decalogi. q̄ztuis etiā q̄ztum ad aliquē intell'm in hoc ꝙ dr̄. Nō assumes nomē dei tui in vanū. ꝓhiberet falsitas doctrine, vna em̄ glossa exponit. Nō dices xp̄m esse creaturā. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ statim rō naturalis hoi dictat, ꝙ nulli iniuriā faciat. ⁊ ideo p̄cepta decalogi ꝓhibentia nocumentū extendūt se ad oēs. sed rō naturalis non statim dictat ꝙ aliq̄d sit ꝓ alio faciēdū nisi cui hō aliq̄d dꝫ, debitū aūt filij ad patrē adeo est manifestū ꝙ nulla tergiuersatiōe pōt negari: eo qđ pater est principiū gn̄ationis ⁊ esse ⁊ insup educationis ⁊ doctrine ⁊ ideo non ponitur sub precepto decalogi vt aliquod beneficium vel obsequiuꝫ alicui impendatur nisi parentibus, parentes autem non videntur esse debitores filijs ꝓpter aliqua beneficia suscepta, sed potius econuerso. Filius etiaꝫ est aliquid patris, ⁊ patres amant filios vt aliquid ipsorum: sicut dicit philosophus in. 8. ethi. vnde eisdem rationibus non ponūtur aliqua precepta decalogi pertinentia ad amorem filiorum sicut neq₃ etiam aliqua ordinantia hominem ad seipsum.

¶ Ad quintum dicendum quod delectatio adulterij ⁊ vtilitas diuitiarum sunt propter seipsa appetibilia, inquantum habent rationem boni delectabilis vel vtilis: et propter hoc oportuit in eis prohiberi non solum opus, sed etiam concupiscen-

vult es ꝑtinere ad p̄ncipalia ceptoꝝ d̄calogi / sic ꝑ p̄n^a nāl'r nota. Et de charitate q̄dē pꝫ / eo ꝙ finis p̄cepti est charitas. 1. ad thi. 1. de fide aūt ad hebreos. 11. accedētē ad deū ⁊c. Nō in l'ra affert q2 nō egent alia ꝓmulgatiōe / ꝫ ex ipa nā vel ifusiōe adsūt. ¶ Scdo qđ lꝫ p̄cepta nō sint distinguēda ꝭm distiōnē fidei a latria aut eꝯ: sꝛ tn̄ distiguēda penes diuersa ꝑtinentia ad latriā seu religioneꝫ: q2 ista est ps iu^e ⁊ spe ad ip̄m decalo^m. vn̄ de tria p̄^a p̄cepta decalogi de actib⁹ religiosis sunt. appea author hoc dixit in l'ra.

¶ Super arti. 5.

IN artic. 5. eiusdeꝫ. q. nota ꝙ illa ꝟba l'rē in sabbati scificatione ꝭm ꝙ est morale p̄ceptū p̄cipit q̄es cordis in deū. intelligunt q̄ ad finē p̄cepti / nō aūt q̄ ad rē p̄ceptaꝫ. Quies em̄ cordis i deū ꝑ gr̄am ⁊ vacationē isteriorē ad deū est finis illi⁹ p̄cepti vt ē morale: qm̄ ad h̄ rō dictat tp̄s aliqđ eximendū ab alijs opib⁹ ipediētib⁹. Et ꝙ h̄ sit mens autoris nō solū ex. q. 122. ar. 4. 22. sed ex dictis i hac q̄ōne pꝫ s. ꝙ charitas est finis p̄ceptoꝝ decalogi / ⁊ nō spectat ad ea.

¶ Super arti. 6. ⁊. 7.

IN art. 7. et 4. vid 20. c. exodi vt perspicias q̄d author allāt aut supponit: qm̄ ibi oia p̄cepta sil'r ponunt ⁊ p̄mia ⁊ ꝯmiatiōes ⁊c.

¶ Sext⁹ articul⁹ notādus non exponēdus occurrit.

tiam, sed homicidium ⁊ falsitas sunt secundum seipsa horribilia: quia proximus ⁊ veritas naturaliter amantur, ⁊ non desiderantur nisi propter aliud: ⁊ ideo non oportuit circa peccatum homicidij ⁊ falsi testimonij prohibere peccatum cordis, sed solū operis. ¶ Ad sextū dicendū, q sicut. s. dictū est, oēs passiones irascibilis deriuanꝝ a passionibus cōcupiscibilis; ⁊ ideo in preceptis decalogi que sunt quasi prima elementa legis, non erat mentio facienda de passionibus irascibilis, sed solum de passionibus concupiscibilis.

¶ Utrū conuenieter ordinenꝝ decē p̄cepta decalogi. Arti. 6.

3.d.37.3 ar.2.q. **Ad sextū** Sic procediꝝ. Uidetur q inconuenienter ordinentur decem precepta decalogi. Dilectio enim proximi videꝝ etiaꝫ preuia ad dilectionē dei: quia proximus est nobis magis notus q̄ deus: secūdum illud. 1. Jo. 3. Qui fratrem suū quem videt nō diligit, deū quē nō videt quomodo potest diligere? sed tria prima p̄cepta pertinent ad dilectionem dei. septē vero alia ad dilectionem ꝓximi. ergo inconuenienter precepta decalogi ordinanꝝ. ¶ P̄. Per p̄cepta affirmatiua imperantur actus virtutum: per precepta vero negatiua prohibētur actus vitiorum. sed scdm Boetium in cōmento p̄dicamentorum. prius sunt extirpanda vitia q̄ inseranꝝ virtutes. ergo inter precepta pertinētia ad ꝓximū primo ponenda fuerūt precepta negatiua q̄ affirmatiua. ¶ P̄. Precepta legis dantur de actibus hominum. sed prior est actus cordis q̄ oris vel exterioris operis. ergo inconueniēti ordine precepta de non concupiscendo que pertinent ad cor vltimo ponuntur.

Sed contra Est, q Apostolus dicit Ro. 13. Que a deo sunt, ordinata sunt. sed precepta decalogi sunt immediate data a deo: vt dictum est. ergo conuenientem ordinem habent.

Rn̄deo Dicendum, q sicut dictum est, p̄cepta decalogi dantur de his que statim in promptu mens hominis suscepit. Manifestum est autem q tanto aliq̄d magis a ratione suscipitur q̄to cōtrariū est grauius, ⁊ magis repugnās rationi. Manifestum est aūt q cū rōnis ordo a fine incipiat: maxime est cōtra rationem vt homo inordinate habeat se circa finem. Finis autem hūane vite ⁊ societatis est deꝰ. ⁊ iō p̄mo oportuit p p̄cepta decalogi hoīem ordinare ad deū, cū eius ɔtrariū sit grauissimū: sicut ēt in exercitu q̄ ordinaꝝ ad ducē sicut ad finem primū est q miles subdaꝝ duci, ⁊ huius ɔtrariū est grauissimum. scdm vero vt alijs coordineꝝ. Inter ipsa aūt p que ordinamur in deū primū occurrit q hō fideliter ei subdaꝝ nullā participationem cū inimicis h̄ns. Scdm aūt est q ei reuerētiam exhibeat. Tertium aūt est q etiā famulatum impendat. maiusqꝫ peccatum est in exercitu si miles infideliter agēs cum hoste pactum habeat, q̄ si aliquam irreuerentiam faciat duci, ⁊ hoc est etiam grauius q̄ si in aliquo obsequio ducis deficiens inueniatur. ¶ In preceptis autem ordinantibus ad proximum manifestū est q magis repugnat rōni ⁊ grauius pctm̄ est, si hō nō seruet ordinē debitū ad psonas q̄bus est magis debitor: ⁊ ideo inter p̄cepta ordinātia ad ꝓximū p̄mo poniꝝ p̄ceptū ptinens ad parētes. Inter alia vero p̄cepta etiā appareꝝ ordo ſm ordinem grauitatis pctōꝝ. Grauiꝰ est enī ⁊ magis rōni repugnās peccare opere q̄ ore, ⁊ ore q̄ corde. ⁊ inter pctā opis grauius est homicidium per qd tolliꝝ vita hominis iā existentis, q̄ adulteriuꝫ per qd impediꝝ certitudo prolis nasciture: ⁊ adulterium grauiꝰ est q̄ furtum, quod pertinet ad bona exteriora.

Ad primū Ergo dicendum, q q̄uis ſm viam sensus proximus sit magis notus q̄ deus: tamen dilectio dei est rō dilectionis ꝓximi: vt infra patebit. ⁊ ideo precepta ordinātia ad deū fuerūt p̄ordināda. ¶ Ad ſm dōm, q sicut deꝰ est vle p̄ncipium essendi oibus, ita ⁊ pr̄ est p̄ncipiū q̄dā essendi filio. ⁊ ideo cōuenienter post p̄cepta ptinētia ad deū ponitur p̄ceptū ptinēs ad parētes. rō aūt ꝓcedit qn̄ affirmatiua et negatiua ptinent ad idē genus operis. q̄uis etiā ⁊ in hoc nō habeat oīmodā efficaciā. Etsi enī in executiōe opis prius extirpāda sint vitia q̄ inserēde ꝟtutes (ſm illud psal. Declina a malo ⁊ fac bonū. ⁊ Esaie p̄mo, Quiescite agere peruerse, discite benefacere) tn̄ in cognitione prior est virtus q̄ pctm̄: qꝛ p rectum cognoscitur obliquū: vt dr in primo de aīa. per legē autem cognitio peccati habeꝝ, vt Ro. 3. dr: ⁊ ſm hoc p̄ceptum affirmatiuum debuisset primo poni. Sed non est ista rō ordinis: sed que supra posita est. quia in p̄ceptis pertinentibus ad deum que sunt prime tabule, vltimo ponitur preceptum affirmatiuum: quia eius transgressio minorem reatum inducit. ¶ Ad tertium dicendū, q etsi peccatum cordis sit prius in executione: tamen eius prohibitio posterius cadit in ratione.

¶ Utrum precepta decalogi cōuenienter tradātur. Arti. 7. 3.d.37. ar.2.q.4.

Ad septimū Sic proceditur. Uidetur q precepta decalogi inconuenienter tradantur. Precepta enim affirmatiua ordinant ad actus virtutum, precepta autem negatiua abstrahunt ab actibus vitiorum. sꝫ circa q̄libet materiam opponuntur sibi virtutes ⁊ vitia. ergo in qualibet materia de qua ordinat preceptum decalogi, debuit poni preceptum affirmatiuū ⁊ negatiuū. inconuenienter igitur ponuntur quedā affirmatiua, ⁊ quedam negatiua. ¶ P̄. Isidorus dicit q omnis lex ratione constat. sed omnia precepta decalogi pertinent ad legem diuinam. ergo in omnibus debuit ratio assignari, et non solum in primo ⁊ tertio p̄cepto. ¶ P̄. Per obseruantiam preceptoꝝ meretur aliquis p̄mia a deo. sed diuine promissiones sunt de p̄mijs preceptoꝝ. ergo promissio debuit poni in oībus preceptis, ⁊ non solum in primo ⁊ quarto. ¶ P̄. Lex vetus dicit lex timoris, inquātum per comminationes penarum inducebat ad obseruationes preceptorum. sed oīa precepta decalogi pertinent ad legem veterē. ergo in oībus debuit poni cōminatio pene, et non solum in primo ⁊ secūdo. ¶ P̄. Omnia precepta dei sunt in memoria retinēda. dr enim puer. 3. Describe ea in tabulis cordis tui. inconuenienter ergo in solo tertio precepto fit mētio de memoria. ⁊ ita videnꝝ p̄cepta decalogi inconuenienter tradita esse.

Sꝫ cōtra Est, q dr Sapiētie. 2. q deus oīa fecit in numero, pondere, ⁊ mensura. multo magis ergo in preceptis sue legis congruum moduꝫ tradendi seruauit.

Rn̄deo Dicēdum, q in preceptis diuine legis maxima sapientia cōtinetur. vn̄ dr Deut. 4. hec est vestra sapientia ⁊ intellectus coram populis. Sapiētis autem est oīa debito modo ⁊ ordine disponere, ⁊ ideo manifestum esse debet q precepta legis conuenienti modo sunt tradita.

Ad primū Ergo dicendum, q semper ad affirmationem sequitur negatio oppositi. non autem semper ad negationē vniꝰ oppositi seq̄tur affirmatio alterius: sequiꝝ enī si est albū, nō est nigrū. nō tamē sequitur, si non est nigrum, ergo est album: qꝛ ad plura sese extendit negatio q̄ affirmatio. ⁊ inde est etiam q nō esse faciendum iniuriam, qd pertinet ad p̄cepta negatiua. ad plures psonas se extendit ſm primū dictamen rōnis, q̄ esse debitū vt alteri obsequium vel bn̄ficiuꝫ impendatur. Inest aūt primo dictamen rationis q homo debitor est bn̄ficij vel obsequij exhibendi illis a quibus beneficia accepit, si nondum recompensauit. Duo sunt autem quorum beneficijs sufficienter nullus recōpensare potest. s. deus ⁊ pater: vt dr in. 8. ethi. ⁊ ideo sola duo p̄cepta affirmatiua ponunꝝ: vnū de honoratione parentū, aliud de celebratione sabbati in cōmemorationem diuini beneficij. ¶ Ad ſm dicendū, q illa precepta que sunt pure moralia habent manifestam rationem. vnde non oportuit q in eis aliqua ratio adderetur sed quibusdam preceptis additur cerimoniale determinatiuum precepti moralis cōmunis: sicut in primo precepto, Non facies sculptile. ⁊ in tertio precepto determinatur dies sabbati. ⁊ ideo vtrobiqꝫ oportuit rationem assignari. ¶ Ad tertium dicendum, q homines vt plurimum actus suos ad aliquam vtilitatem ordinant. ⁊ ideo in illis preceptis necesse fuit promissionem premij apponere, ex quibus videbatur nulla vtilitas sequi: vel aliqua vtilitas impediri. quia vero parentes sunt iam in recedendo, ab eis non expectatur vtilitas. ⁊ ideo precepto de honore parentum additur promissio. Similiter etiam in precepto de prohibitione idolatrie: quia per hoc videbatur impediri apparens vtilitas quam homines credunt se posse consequi per pactum cum demonibus initum. ¶ Ad quartum dicendum, q pene precipue necessarie sunt contra illos qui sunt proni ad malum, vt dicitur in. 10. ethi. ⁊ ideo illis solis preceptis legis additur comminatio penarum in quibus erat pronitas ad malum: erant autem homines proni ad idolatriam propter generalem consuetudinem gentium. Et similiter sunt etiam homines proni ad periurium ꝑpter frequentiā iuramenti. ⁊ ideo primis duobus p̄ceptis adiungiꝝ cōminatio. ¶ Ad quintū dōm, q p̄ceptū de sabbato ponitur vt commemoratiuum beneficij preteriti. ⁊ ideo specialiter in eo fit mentio de memoria. Uel qꝛ preceptum de sabbato habet determinationem adiunctam que non est de lege nature. et ideo hoc preceptum speciali admonitione indiguit.

¶ Utrum precepta decalogi sint dispensabilia. Arti. 8.

Ad octauū Sic ꝓceditur. Ur̄ qd p̄cepta decalogi sint dispensabilia. Precepta. n. decalogi sūt de iure nāli. sꝫ ius nāle in aliquibus deficit ⁊ mutabile est sicut ⁊ natura humana: vt ph̄s dicit in. 5. ethi. defectus āt legis in aliq̄bus p̄ticularibus casibꝰ ē rō dispēsandi, vt supra dcm̄ ē. ꝗ in p̄ceptis decalogi pōt fieri dispensatio. ¶ P̄. Sicut se hꝫ hō ad legē hūanā, ita se hꝫ deꝰ ad legē datā diuinitꝰ. sꝫ hō pōt dispensare in p̄ceptis legis q̄ hō statuit. ꝗ cū p̄cepta decalogi sint īstituta a deo, vr̄ q deus in eis possit dispēsare. sꝫ p̄lati vice dei funguꝝ in terris. Dicit. n. apl's 2. ad co. 2. Nā ⁊ ego si q̄d donaui pp vos donaui in psona xp̄i. ꝗ ēt ⁊ p̄lati pn̄t i p̄ceptis decalogi dispēsare. ¶ P̄. Inter p̄cepta decalogi ɔtineꝝ ꝓhibitio homicidij. sꝫ i isto precepto vr̄ dispēsari p hoīes: puta cū ſm preceptum legis hūane hoīes licite occidanꝝ, puta malefactores, vel hostes. ꝗ p̄cepta decalogi sunt dispēsabilia. ¶ P̄. Obseruatio sabbati ɔtineꝝ inter p̄cepta decalogi. sꝫ i hoc p̄cepto fuit dispēsatū. Dr̄. n. 1. Mach. 2. Et cogitauerūt in die illa dicentes, oīs hō q̄cunqꝫ venerit ad nos i bello die sabbatoꝝ pugnemus aduersus eum. ergo precepta decalogi sunt dispensabilia.

Sꝫ ɔ̄ Est, quod dicit Esaie. 24. Quidam reprehenduntur de hoc qd mutauerunt ius, dissipauerunt fedus sempiternum: q maxime vr̄ itelligēdū de p̄ceptis decalogi. ꝗ precepta decalogi mutari per dispensationem non possunt.

Rn̄deo Dōꝫ, q sic supra dcm̄ ē. tūc i p̄ceptꝭ dꝫ fieri dispēsatio qn̄ occurrit aliq̄s p̄ticularis casus, i q̄ si ꝟbū legis obseruareꝝ, ɔ̄trareꝝ itētiōi legislatoris. Intētio āt legislatoꝝ cuiuslꝫ ordinaꝝ p̄ q̄dē ⁊ p̄ncipalr̄ ad bonū cōe. scdo aūt ad ordinē iustitie ⁊ ꝟtutis: ſm quē bonū cōe ɔseruaꝝ, ⁊ ad ip̄m puenit. Si q̄ ꝗ p̄cepta denꝝ q̄ cōtineāt ipsam cōseruationē boni cōis, vel ip̄m ordinē iustitie ⁊ ꝟtutis, hmōi p̄cepta ɔtinēt intētionē legislatoris, ⁊ ideo indispēsabilia sunt: puta si poneret hoc p̄ceptū in aliq̄ cōitate, q nullus destrueret rēpublicā, neqꝫ ꝓderet ciuitatē hostibꝰ, siue q nullus faceret aliq̄d iniuste vel male, hmōi p̄cepta eēnt indispēsabilia. Sed si aliqua alia p̄cepta traderētur ordinata ad ista p̄cepta, quibꝰ determinātur aliqui spāles modi, in talibꝰ p̄ceptis dispēsatio posset fieri inq̄ꝫtū p omissionē hmōi preceptoꝝ in aliq̄bꝰ casibus nō fieret preiudiciū p̄mis preceptis q̄ ɔtinēt intētionē legislatoris: puta si ad ɔseruationē reipublice statuereꝝ in aliq̄ ciuitate, q de singulis vicis aliq̄ vigilarēt ad custodiā ciuitatis obsesse: posset cū aliq̄bꝰ dispēsari pp aliquā maiorē vtilitatē. Precepta aūt decalogi cōtinēt ipsam intētionē legislatoris. s. dei: nam p̄cepta p̄me tabule q̄ ordināt ad deū, ɔtinēt ad bonuꝫ cōe ⁊ finale qd deus est. Precepta aūt secunde tabule continent ordinem iustitie inter homines obseruādē: vt scilicet nulli fiat indebitū, ⁊ cuilibet reddaꝝ debitū: ſm hāc enī rōnem sunt intelligenda precepta decalogi, ⁊ ideo precepta decalogi sunt omnino indispensabilia.

Ad primū Ergo dōm, q philosophus nō loq̄tur d iusto

¶ Super articulum octauum.

In ar. 8. dubiū occurrit ex sco. 137. di. 3. sen. tenēte/ q p̄cepta 2e tabule nō sunt de iure nāe siue vt p̄na siue vt ɔclones necie/ sꝫ solū vt valde ɔsona iuri nāe. Probat āt hec p̄cepta non eē de iure nāe vt ɔclones necias a p̄ncipijs nāe/ pº qꝛ seq̄ret q eēnt oīo indispēsabilia. cuiꝰ oppm̄ appet in oge abrahe. Probat seq̄lā: qꝛ ɔclones tales p̄us sunt ſm se ꝟe q̄ relate ad quēcūqꝫ intem vl volūtatē ac p̄ h volūtas dina nō pt eē recta reꝰ eaꝝ volē do oppꝭ: ⁊ ɔ̄ſr nō pt dispēsare. ¶ Scdo qꝛ seq̄ret q volūtas diuina dterminaret necessario simpr̄ eē aliq̄ volibilia alia a se. Tꝫ seqla: qꝛ ad h p̄cepta necio bōa ⁊ opposita mala dtermiata eēt: sic itellectꝰ ad intelligendū ipa necio ꝟa. ¶ Tertio qꝛ i his q̄ p̄cipiunꝝ n ē bōitas necia ad bōitatē vlti finꝫ ɔuertēs ad vltm̄ finē. ⁊ silr̄ i his q̄ ꝓhibenꝝ n ē maliª necio auertēs a fine vltᵒ: qn̄ si bōm̄ illō nō eēt p̄ceptū/ posset finis vltimꝰ amari ⁊ attingi. ⁊ si illō malū nō eēt ꝓhibitū staret cū eo acq̄sitio finꝫ vlti. ꝗ non sꝛ ɔclones necio dducte ex p̄mis p̄ncipijs nālibꝰ. hec sꝛ ex q̄bꝰ sco. mouet ɔ̄ sniaꝫ ꝟitatꝫ. s. q p̄cepta oīa decalogi sūt ɔclones necessarie ⁊ necio dducte ex p̄ncipijs nālibꝰ. ita q iō sꝛ p̄cepta qꝛ bōa/ ⁊ ꝓhibita qꝛ mala/ ⁊ nō ecōuerso. ¶ Ad pªm āt eiꝰ rōnē. s. qꝛ seq̄ret q eēnt indispēsabilia ēt a deo/ dr q p̄cepta decalogi (vt i l'ra dr) pn̄t dupl'r ɔsiderari. pº ſꝫ ordinē iustitie quē ɔtinēt ⁊ sic conceditur quod sunt indispensabilia etiam a deo: vt i rn̄. ad 2m auctor probat. Scdo secundum applicationē ad aliquē singularem actum. ⁊ sic dicitur q precepta scde tabule (de quibus ē questio) sꝛ dispensabilia a deo: sed talis dispēsatio non ē relaxatio precepti/ aut declaratio illius i hoc cāsu seu actu/ vt sco. arguit: sed ē facere q iste actꝰ nō est hōicidiū/ qui sine hac authoritate eēt homicidium. ⁊ sile est de alijs: vt in litera dr in rn̄. ad tertium. ¶ Nec fallaris/ itelligēs per ordinē iustitie in p̄ceptis istis contētā rōnē debiti vel indebiti in cōi: hoc enī nō ɔstitueret p̄cepta in spāli: sꝫ duo cōia p̄cepta: nulli faciēdū est indebitū/ et cuilibet faciēdū est debitū. Sꝫ intellige spālē rōnē debiti vel indebiti iuxta mām subiectā. ꝟ. g. nō occides. ordo iustitie in h p̄cepto est/ q nō occidas hoīeꝫ innocētē cū ceteris ɔditionibꝰ req̄sitis: sic enī ɔtinet ordinē iustitie/ quē deꝰ negare nō pōt. ¶ Et vt pleniꝰ intelligas/ scito q sicut hec enūtiatio/ mortui nō pn̄t resurgere est necessaria: ⁊ ex principijs primis naturalr̄ notis demōstratiue cōcludi pōt/ ⁊ in sensu in q̄ sit ⁊ ɔcludiꝝ. s. q ly pōt/ dicit potētiā naturalē/ impossibile est q alr̄ sit/ ⁊ qn̄ deꝰ resuscitat aliquē nō falsificat illā ꝓpōnem/ aut excipit ab illa: sꝫ opaꝝ nō ɔ̄ sed supra nām. Ita in ꝓposito hec ɔclo/ nō est occidēdū/ in sensu in quo fit. s. priuata authoritate cū ceteris ɔditionibus est ɔclusio necessaria ⁊ necessario ɔ̄ns ex p̄mis p̄ncipijs practicis p se notis/ ita q est impoīe alr̄ se hr̄e/ nec deꝰ vnqꝫ eā falsificat/ aut ab ea excipit: sed quū iubet fieri actū q̄ sine iussu suo esset homicidiū/ adulterium/ vel furtū/ opari iubet nō p̄ter aut ɔ̄ p̄ceptū: sed quasi supra illud/ dū a superiori ptāte actū imperatū exerceri iubet: oīa siq̄dē p̄cepta hec subintellectā habent hāc clausulā gn̄alem. s. q ex nāli mēsura actꝰ isti fiāt vel non fiāt: sic enī ordinē iustitie insolubilē ɔtinent. Ita q sensus est nō esse naturali rōne cōmittēdū actū substratū rōni homicidij adulterij furti ⁊c, hoc enī est idē/ qd dicere nō esse occidēdū/ adulterādū/ furādū: qm̄ actus illi substrati relati ad nālem rōnē ⁊ mēsurā/ a qua discordāt/ homicidij/ adulterij/ furti ⁊c. rōnē induūt. hoc aūt oīno indispensabile esse ɔstat: vt. s. actꝰ illi naturali rōne exerciti homicidia adulteria ⁊c. nō sint: q̄uis fieri possit vt actus illi diuina rōne exerciti nō sint homicidia adulteria ⁊c. et per hoc nec pctā. sicut enī fieri nequit vt mortuus naturali potentia resurgat/ ita fieri nequit vt homo naturali ratione occidat licite/ q̄uis diuina potētia mortuus resurgat ⁊ diuina ratione homo occidat licite: sed hec non esse ɔ̄ria liquido constat. vnde pꝫ qd ista duo stant simul. p̄cepta decalogi sunt ɔclusiones necessarie ex iure nature strictissime/ ⁊ ipsa sunt a deo dispensabilis quodāmodo. verius tn̄ dicūtur indispēsabilia oīno/ ⁊ pie exponātur authoritates dicentes deum in p̄ceptis scde tabule dispensare: vt dictum est. ¶ Ad scdam rationem dr/ q voluntatem diuinam determinari ad aliquid potest intelligi dupliciter. primo vt determinetur ad volendum aliquid ex se esse vel non esse/ ⁊ sic est impossibile qd determinetur nisi a seipsa libere ⁊ hoc determinatur in libro sententiarum/ ⁊ gratis conceditur. alio modo vt determineꝝ ad rectitudineꝫ vel obliquitatem alicuius: ⁊ sic respectu complexoꝝ non inconuenit voluntatē diuinā esse determinatam: et hoc opꝫ etiā ip̄m sco. ⁊ oēs fateri dicentes dari aliq̄ p̄cepta p se bona/ et ꝓhibita p se mala: vt prima precepta iuris nature/ et prima p̄cepta decalogi: ad hec quippe nō q sint vel non sint/ sꝫ ad eoꝝ rectitudineꝫ ⁊ obliquitatem volūtas diuina est determinata/ sic vt a rectꝫ non possit dissonare/ nec obliq̄s possit concordari. Si tamē cuꝫ debita reuerētia loq̄ndum/ ⁊ altiori veritate vtēdū est/ dicere dbemus/ q sicut dinꝰ intell's nāliter determinatus est ad deuꝫ ip̄m tn̄ intelligēduꝫ ⁊ in se oīa nāliter relucentia/ ita dina volūtas ad deū ipꝫ tn̄ volēduꝫ/ et in seipsa oīa nālr̄ recta: qualia sunt hmōi/ q̄ nō nisi in deo sunt āteqꝫ ab ipso cōicarenꝝ. ¶ Ad tertiā rōnē dr q argumentū manifeste peccat a bonitate ⁊ malitia p̄ceptoꝝ in seipsis ad bonitatē vel malitiā nobis necessariā. q̄uis ēt sic nō cōcludat intētum. Ad quorum euidentiā scito: q quēadmodū in speculatiuis p̄mū p̄ncipiū ⁊ cōclusiones necessarie sic se hn̄t q p̄ncipij veritas non eget veritate conclusionis/ sed ecōuerso/ nec ſm se/ nec quo ad cognitionē nr̄am: qꝛ veritas p̄ncipij est cā veritatis cōclusionis ⁊ notitia p̄ncipij p se noti est cā notitie cōclusionis note ex illo. ad contradictoria autem conclusionū necessariarū/ ita se hꝫ principiū primum/ q cū ipsis nō stat nec ſm se/ nec quo ad nos/ sꝫ nota est connexio adinuicem vt patet. ita in practicis moralibꝰ finis vltimus/ ⁊ ea q̄ sunt simplr̄ necessaria ex illo sic sic hn̄t q finis bōitatis nō dependet a bōitate aliquoꝝ/ nec in eē/ nec in amari: sed ecōuerso. Ad opposita autē mala se hꝫ vltimꝰ finis sic q tā bonitas q̄ amor eiꝰ ab illis necessario discordat. cū ergo dicit arguēs q in istis nō est necessaria bōitas ad vltimū finē ⁊c. triplr̄ itelligi p̄t. p̄mo q i istis nō ē bōitas necessaria ɔnexionē h̄ns cū vltio fine/ ⁊ silr̄ malitia necm̄ auersionē h̄ns ab eo. ⁊ sic negaꝝ assūptū: qm̄ sicut i ɔclonibꝰ necessarijs ē necessaria ꝟitas necessario ɔnexa p̄mo p̄ncipio/ ita i istis ē bōitas necia necessario ɔnexa vltimo fini. Et ad ꝓbonē si ista nō eēnt p̄cepta posset amari ⁊ attigi vltimꝰ finis in eē et amari ab istis. dr q nō ꝓbat ɔtigētē ɔnexionē: ex h enī q p̄ncipia p̄ma sūt ꝟa ⁊ scita absqꝫ ɔclonibꝰ necessarijs nō ꝓbaꝝ q ɔclones nō sūt necessario ɔnexe p̄ncipijs/ ⁊ i se necie: sꝫ q nec ꝟitas nec notitia p̄nºꝝ p̄dēt ex eis: aūt ē i ꝓposito. vn̄ in dcō sensu nihil ꝓbaꝝ: qm̄ añs est ſm: ⁊ ꝓbō nō ɔcludit illud. Scdo pōt itelligi q i istis nō ē bōitas necessaria ad eē vl amorē vltimi finis. ⁊ hmōi sensus ē verꝰ: qm̄ vltimꝰ finis nec in eē nec in amari depēdet ab istoꝝ bōitate: sꝫ ecōuerso. Tertio pōt intelligi: q i istis nō est bonitas necessario ɔuertēs ad vltimū finē/ nec malitia necessario auertēs ab illo. ⁊ in hoc sensu assūptū ē ſm: qm̄ sicut i ɔclonibꝰ necessarijs est veritas necessario ducēs a posteriori in p̄ma p̄ncipia/ ita in istis est bōitas necessario ducēs i vltimū finē eis ꝓportionatū. qd dico ne ingrediamur qōnem de deo vt fine naturali vel supnaturali: ⁊ quō sit istis deus proportionatus finis. Et ad probationem: qꝛ si nō eēnt hec p̄cepta vel ꝓhita/ nihilominus vltimꝰ finis posset amari ⁊ attigi: dr q ē sophisma ɔ̄ntis: qm̄ lꝫ ista sint necio cōuertentia vel auertētia/ ɔuersio tn̄ vl auersio nō depēdet ab his solis sꝫ aliūde esset p̄t: h enī vt dictum est a posteriori conuertunt vel auertunt vt conclusiones respectu principiorum. ⁊ tamen cum his teneas q hec sunt adeo necessario connexa fini vltimo/ vt saltem in presupositione animi conuersio ad hec bona/ ⁊ auersio ab his malis inseparabilis sit ab amore finis vltimi.

3.q.99. a.5.co. Et 22e. q.104.a. 4.ad 1m. Et.1. 2.47.a. 4.co. Et 3.d.37.a. 4. Et.4. d.17.q.5 a.1.q.5. Et mal. q.3.a.1. ad 17m. q.15.a. 1.ad 8m

Universidad de Deusto Biblioteca

Super arti.9.
In arti.9. eiusdez.x. q. nota q actus ite riores du plr humi possut. Prio puri.z sic no subiacet huanis legib9 z iudi cijs. Scdo iucti acti= bus exteriorib9. z sic subiacet huanis legi b9 z iudicijs. Et vtru q3 in lra isinuat. Pri= mu cu dr q volete oc cidere z no occidente lex huana no punit. Scdm quu dr/ q alr se hz lex ad faciente aliqd ex ignorantia/z ad faciete scienter. Et silr est de faciente ex metu vel sponte/deli berate vel subito.

In eode.9.art.du= bium occurrit: qr au= thor male pbare vr/ q modus ille virtutis s.voles z eliges no ca dat sub huana lege. manifeste em digre= dit a volutate z elec= ne vt sut modi act9 v tuosi qd volutate z e= lecone absolute: du dz pbare/ q hec vt mo= dus no subsunt legi huane/ z pbat q hec absolute no subsunt legi huane. du affert p rone q lex huana no punit volente oc= cide z no occidetem. Et 9firmat: qr aut author itedit de istis modis vt modi sunt ab solute/ aut vtroq3 mo. Si de istis abso= lute aut vtroq3 mo/ dicedu erat de pmo mo.s. q sciens no ca= dit sub lege humana absolute/ qr est actus interior: no enim lex huana punit ignora te lege si nihil opet 9 ea. Si vt modi sunt/ q roe alr iudicat ad pena/ vel ad venia g lege huana ignotan= ter faciens / pari roe male libeter faciens z no ex intetione deli berata: vt p3 i lege d ciuitatibus refugij. Ad h dr q qr do= ctrina op3 ee forma= le z q e de mo virtu tis sermo lre est de istis vt sunt modi et non absolute. Et qm legi huane subsunt act9 v tutu sub roe iu stitie(vt.s. dictu est) z ad act9 iustitie non refert quo ad exterio re for q qs volunta= te aut intetioe faciat dumo debitu reddat (vt p3 in actib9 iusti tie comutatiue z di= stributiue: nihil em refert quo ad insti= tia/si mala intetione reddas mihi debita pecunia vel honorez z hmoi) io mod9 iste s. volutarie ex inten= tioe finis illi9 virtu=

I.q.96. art.3.ad 2. Et.12. qo.44. ar.4.ad 1.z ar.8. cor. Et 2.d. 28.arti. I.cor. Et.4.d. 15.qo.3. art.4.q. 1.ad.3. Et mal. q.2.art. I.ad.7.

naturali qd cotinet ipm ordine iustitie: hoc em nuq3 deficit.s.iustitia ee seruada. sz loqr qtu ad determinatos modos obseruatio= nis iustitie q in aliqbus fallunt. Ad scdm dicedum.q sicut apostolus dicit.2.ad Thi= mo.2.deus fidelis permanet, negare seipm no pot. Negaret aut seipm si ordine sue iusti tie auferret: cu ipe sit ipa sua iustitia. z ideo in hoc de9 dispesare no pot, vt hoi liceat no ordinate se habere ad deu, vel no subdi or= dini iustitie ei9 et in his bm que hoies adin= uice ordinant. Ad tertiu dom, q occisio hois phibetur i decalogo bm q hz ronem indebiti: sic em pceptu cotinet ipam ronem iustitie. lex aut humana hoc concedere non pot, q licite homo indebite occidatur. sed malefactores occidi, vel hostes reipublice hoc no est indebitu. vn hoc no cotrariat pre cepto decalogi. nec tal occisio est homici= diu qd pcepto decalogi prohibet: vt Augu. dicit in pmo de lib.arb. Et similiter si alicui auferatur qd suu erat, si debitum est q ipm amittat, hoc non est furtum vel rapina, que precepto decalogi phibent. Et ideo quado filij israel precepto dei tulerunt egyptioruz spolia no fuit furtu: qr hoc eis debebatur ex snia dei. Silr z Abraa cu consensit occidere filiu, non consensit in homicidium: qr debi= tum erat eu occidi p madatum dei, q e dns vite z mortis. Ipse enim est qui penam mor tis infligit oibus hominibus iustis et inin= stis p peccato primi parentis: cuius senten tie si homo sit executor authoritate diuina, no erit homicida: sicut nec deus. Et silr et Osee accedes ad vxore fornicaria, vel mulie rem adultera no est mechatus nec fornica= tus: qr accessit ad ea q sua erat bm madatu diuinu q est actor instonis matrimonij. Sic igitur pcepta ipsa decalogi quantu ad rone iustitie qua cotinet, immutabilia sut: sed qu= tum ad aliquam determinatione p applica= tionem ad singulares act9(vt.s. hoc vel illd sit homicidiu, furtu vel adulteriu, aut non) hoc quide est mutabile qnq3 sola authorita te diuina, in his.s. que a solo deo sunt institu ta: sicut in matrimonio et in alijs huiusmo= di. quandoq3 etiam authoritate humana: si= cut in his que sunt 9missa hoim iurisdictio ni. quatum enim ad hoc homines gerut vi= cem dei, non aute quatum ad omnia. Ad quartu dom, q illa excogitatio magis fuit interpretatio pcepti q dispensatio. Non em intelligitur violare sabbatu qui facit opus quod est necessarium ad salutem humanaz: sicut dns probat mat.12.

Utrum modus virtutis cadat sub prece= pto legis, Arti.9.

AD nonum Sic proce ditur. Ui= detur q modus virtutis cadat sub precepto legis. Est em mo= dus virtutis vt aliquis iuste ope= retur iusta, z fortiter fortia, z similiter de alijs virtutibus. Sed deuter.16. precipit, iuste qd iustum est exequeris. ergo modus virtutis cadit sub precepto. Pr. Illud maxime ca= dit sub precepto, quod est de intentione le= gislatoris. Sed intentio legislatoris ad hoc fertur principaliter vt homines faciat vir= tuosos: sicut dr in.2.ethi. Uirtuosi aut est vir tuose agere. ergo modus virtutis cadit sub precepto. Pr. Modus virtutis pprie esse videtur vt aliquis voluntarie z delectabili= ter operetur. Sed hoc cadit sub precepto le gis diuine. dicitur enim in psal. Seruite do= mino in letitia.et.2.ad corinthios.ix. No ex tristitia aut ex necessitate: hilarem enim da= torem diligit deus. vbi glo.dicit, Quicquid boni facis cum hilaritate fac, z tunc bene fa cis: si autem cum tristitia facis, sic directe no tu facis. ergo modus virtutis cadit sub precepto legis.

Sz cotra. Nullus pot operari eo mo quo opat virtuosus nisi habeat hitum virtutis: vt p3 per phm in.2.z.5.ethi. Quicunq3 aut trasgredit pre= ceptu legis meret pena. sequeret ergo q il= le q non habet hitum virtutis: qcqd faceret mereret pena. hoc aut est 9tra intentione le= gis q intedit hoiem assuefaciendo ad bona opera inducere ad virtutem: no ergo mod9 virtutis cadit sub precepto,

Rndeo Dicedum, q sicut.s.dictum est. pceptu legis hz vim coa ctiua. illud ergo directe cadit sub precepto legis ad qd lex cogit. coactio aute legis est per metu pene: vt dr.x.ethic. Na illud pprie cadit sub pcepto legis p quo pena legis in= fligitur. ad instituendum aut pena alr se ha= bet lex diuina z alr lex humana. No em pe= na legis infligit nisi p illis de qbus legisla= tor hz iudicare: qr ex iudicio lex punit. ho= mo aut q est legislator huane no hz iudicare nisi de exteriorib9 actib9: qr hoies videt ea que parent: vt dr primi Regu.xvj. sed solus dei qui est lator legis diuine est iudicare de interioribus motibus voluntatum: bm illud psal. Scrutans corda z renes de9. Scdm hoc igit dom est q modus virtutis qtu ad aliqd respicit a lege huana z diuina: qtu ad aliqd aut a lege dina, sz no a lege huana: q= tu ad aliqd vo nec a lege huana, nec a lege dina. Modus em virtutis in trib9 9sistit bm phm in.2.ethi. quoz pmu est si aliqs operet sciens. h aut dijudicat z a lege dina et a lege huana, qd em aliqs facit ignoras p accns fa cit. vn bm ignorantia, aliq dijudicant ad pena vel venia ta bm lege huana q bm lege diui= na. Scdm aut est vt aliqs opet volens vel eliges, z pp hoc eliges: in quo importat du plex mot9 interior.s. volutatis z intetionis: de qbus supra dcm est. z ista duo no dijudi= cat lex huana: sz solu lex diuina. lex em hua= na no punit eu q vult occidere z no occidit: punit at eu lex dina: bm illud mat.5. q irasci= tur fratri suo, reus erit iudicio. Tertiu aute vt firmiter z immobilr heat z operet. z ista fir mitas pprie ptinet ad hitum: vt.s. aliqs ex hi tu radicato operet. z qtu ad hoc mod9 vir= tutis no cadit sub precepto neq3 legis diui= ne neq3 legis humane. neq3 em ab homine neq3 a deo punitur tanq3 pcepti trasgressor qui debitum parentibus honore impendit: quis no habeat habitum pietatis.

Ad primu Ergo dom, q mod9 fa= ciendi actu iustitie q ca dit sub precepto est vt fiat aliqd bm ordine iuris: no aut q fiat ex hitu iustitie. Ad se= cundu dom, q intetio legislatoris est de duo bus. de vno qde ad qd itedit p pcepta legis inducere: z hoc est virt9. Alid aut est de quo intendit pceptu ferre: z hoc est qd ducit vel disponit ad virtute.s.act9 virtutis. No em ide est finis precepti, z id de q pceptu dat: sicut neq3 i alijs reb9 ide est finis z qd est ad fine. Ad tertiu dom, q opari sine tristitia op9 virtutis cadit sub pcepto legis dine: qr qcu q3 cu tristitia opat no voles opat. sed dele= ctabiliter opari siue cu letitia vel hilaritate quodamo cadit sub pcepto.s. bm q sequitur

tis opari / non cadit sub lege huana que actus oes pcipit sub rone debiti. vnde lex huana no punit mili te in bello occidetem hostem/ si ex odio vel ob auaritiam pugnet vel occidat. Et silr est in alijs. Ad prima aut obone dr/ q vel= le occidere pot sumi duplr. Prio vt est ac= tus volutatis hns p obo occisione intelle cta. et sic sumit abso= lute z no est ad ppos tu. Scdo vt est mod9 occisiois vlteri9 exer cede quasi inchoans ipam. Et sic est ad p= positu/ z intedit lra q qr occisio i tali mo s. volutarie z ex inte= tione extra non cadit sub precepto homici dij inq3tu3 est a lege huana: coseques est q mod9 iste non ca= dat sub lege huana. Un nulla est digres= sio. Ad scdam aute obone dr/ negado q lex huana inq3tu est coactiua alr se heat ad opante volutarie z ex intetioe z alr ad operante no volunta= rie vel no ex intetio= ne: qr vt dictu est ad debiti ronez respicit ad qd no est imperti nes scieter vel igno= rater/ sicut volendo z intededo: vt decla= ratu est. Instantie aut q afferunt de ho= micida ex occurrete ira/ z operatib9 me= tu vel subito/ no sut ad ppositu qr in his no attedit dria scdm velle z no velle/ inte= dere z no intedere: in oib9 em salvat z vel= le z intedere. Sz dria est in ca voluntarij/ vt in modo/ vel aliquo huiusmodi.

In rnsione ad bm in eodem arti. nota has regulas quibus totiens vti oportet.s. no esse ide fine prece= pti/ z id de quo prece ptu datur: qr illud fi= nis/ hoc ad fine. qui finis precepti no ca= dit sub pcepto vt id qd pcepitur/ sz vt in= tentuz a legislatore: quoniam ex his ha= bes solutione multa rum questionu p mi nus eruditis et bo= nis metibus timeti= bus culpa vbi no est.

delectatio ex dilectioe dei z primi, q cadit sub pcepto: cu amor sit ca delectatiois, z quodamo no bm q delectatio 9seqt hitum. Delectatio.n. opis est signu hit9 generati: vt dr in.2.ethic. Pot n.aliqs act9 ee delectabilis vel pp fine, vel pp 9uenietia hitus.

Utruz modus charitatis cadat sub pcepto dine legis. Ar.x.

1a2e.q. 44.a.1. ad 1m. Et 3.d. 27.q.3. articulo 4. et d.36 q.6. Et 2.q.23. a.7.ad 3m. z.q. 44.a. 1.ad 16m. Et mal.q.2 a.5.ad 7m. et q.uf.17 16.

AD decimu Sic pcedit. Uf q mod9 cha ritatis cadat sub pcepto diui ne legis. Df.n.mat.19. Si vis ad vita igredi serua mandata. ex quo vr q obseruatio madatoru suffi= ciat ad introducendum ad vita: sz opa boa n suffi= ciunt ad itroducedu i vita nisi ex charitate fiat. Df.n.prime ad Cor.13. Si distribuero in cibos paupe9 oes facultates meas z si tradidero corpus meum ita vt ardea: charitate at no habue ro, nihil mihi pdest. g modus charitatis est i pcepto. Pr. Ad modum charitatis pprie ptinet vt oia fiat pp deu: sz istud cadit sub precepto. Dicit.n. apls prime ad Cor.x. Oia in glia3 dei fa= cite. ergo modus charitatis cadit sub pcepto. Pr. Si modus charitatis non cadat sub pcepto. g aliqs pt iplere pcepta legis non hns charitate: sz qd pt fieri sine charitate pt fieri sine gra: q semp adiucta e charitati g aliqs pt iplere pcepta legis sine gra, hoc est at pelegiai errois: vt p3 p aug. in li. de heresib9. g mod9 charitatis est in precepto.

Sz cotra Est, qr qcuq3 no seruat pceptu peccat mor= talr, si igit mod9 charitatis cadat sub pce= pto seqtur q qcuq3 opat aliqd z n ex charitate peccet mortalr. Sz qcuq3 n hz charitate opat n ex charitate. g seqt q qcuq3 n hz charitatez peccet mortalr in oi opere qd facit qtucuq3 sit de genere bonoz: qd est inconueniens.

Rndeo Dicenduz, q circa hoc fuerut 9rie opiones. Qui dam enim dixerut absolute modu charitatis ee sub pcepto, nec e ipoe obseruare h pceptu charitate no hnti: qr potest se disponere ad hoc q charitas ei ifundat a deo, nec qn= cunq3 aliquis non hns charitate facit aliqd de gne bonoz pec cat mortaliter quia hoc e pceptu affirmatiuu, vt ex charitate o= peretur: z non obligat ad sp, sz p tpe illo q aliqs hz charitatem. Alij vero dixerut, q oino modus charitatis n cadit sb pcepto. Utriq3 autem quantum ad aliqd vep dixerut. Act9.n. charita tis dupliciter considerari pt. Uno modo bm q q da act9 p se, z h modo cadit sub precepto legis qd de hoc spalr datur.s. diliges dominum deum tuu, z diliges primu tuu, z qtu ad hoc pmi ve rum dixerunt. No.n.e ipoe h pceptu obseruare, q e d actu cha ritatis quia homo pt se dispone ad charitate hnda, z q n habue rit eam potest ca vti. Alio modo pt 9siderari act9 charitatis: bm quod est mod9 actuu aliaz virtutu: hoc e bm q actus aliaz vir tutum ordinantur ad charitate, q e finis pcepti, vt dr.1.ad Thim. 1. dictum est.n.s. q itetio finis e qda modus formalis superio= ris ordinis actus ordiati i fine, Et hoc mo vep e qd secudi dixe runt quod mod9 charitatis no cadit sub precepto: hoc e dictu quod i hoc precepto. Honora pre3, non includit quod honoret pater ex charitate, sz solum q honoretur pater. vnde qui hono= rat patrem, licet no habeat charitate, no efficitur trasgressor hu ius pcepti, etsi sit trasgressor pcepti qd est de actu charitatis: p= pter quam transgressionem meretur penam.

Ad primu Ergo dom, q dns no dixit: Si vis ad vitam ingredi serua vnu madatu, sed serua oia ma data: inter q et ptinet madatu de dilectione dei z primi. Ad scdm dom, q sub pcepto charitatis 9tinet vt diligat de9 ex toto corde: ad qd ptinet vt oia referant i deu, et io pceptu charitatis iplere ho no pot, nisi et oia referant in deu. Sic g q honorat pa retes tenet ex charitate honorare no ex vi hui9 pcepti. qd est ho nora paretes: sed ex vi hui9 pcepti, Diliges dnm deu tuu ex to= to corde tuo. Et cu ista sint duo pcepta affirmatiua no obligan tia ad semp, pnt p diuersis tepoib9 obligare, z ita pot 9tinge= re, q aliqs iples pceptu de honoratione paretu no tuc trasgre= diat pceptu de omissioe modi charitatis. Ad tertiu dom, qd obseruare oia pcepta legis ho no potest nisi impleat pceptum charitatis: qd non fit sine gratia, z ideo impossibile est qd Pela gius dixit hominem implere legem sine gratia.

Utrum conuenienter distinguantur alia moralia precepta le gis preter decalogum. Arti.11.

1a.3.et q.ui ibi= anno tis.

AD vndecimu Sic pceditur. Uidetur qd inconuenieter distin= guant alia moralia pcepta legis pter decalogum. Quia vt dns dicit Mat.22. In duob9 pceptis cha= ritatis pedet ois lex et pphete. sed hec duo pcepta explicantur per decem precepta decalogi. ergo no op3 alia precepta moralia tradere. Pr. Precepta moralia a iudicialib9 et ce= rimonialib9 distinguutur: vt dictu est, sz de= terminatioes coium pceptoz moraliu pti= nent ad iudicialia z cerimonialia precepta: coia aut pcepta moralia sub decalogo coti= netur, vel etia decalogo psupponutur: vt di ctum est. ergo incouenieter tradunt alia p= cepta moralia preter decalogu. Pr. Pre= cepta moralia sunt de actibus omniu virtu tum: vt supra dictum est. sicut igitur in lege ponuntur precepta moralia preter decalo= gum pertinentia ad latriam liberalitatem, et misericordiam, et castitatem, ita etia3 de= berent poni aliqua precepta pertinetia ad alias virtutes: puta ad fortitudinem, sobrie tatem et alia huiusmodi. quod tamen non inuenitur. non ergo conuenienter distin= guuntur in lege alia precepta moralia pre= ter decalogum.

Sed 9tra Est, q in psal. dicit. Lex dni immaculata 9uer= tens animas, sed per alia etia3 moralia que decalogo superaddutur homo 9seruatur absq3 macula pcti, z anima eius ad deu con uertitur. ergo ad legem pertinebat etia alia precepta moralia tradere.

Rndeo Dicedum, q sicut ex dictis patet, precepta iudicialia et cerimonialia ex sola institutione vim hnt: qr anteq3 instituerentur non videbatur differ= re vtru sic vel aliter fieret. sed precepta mo= ralia ex ipso dictamine naturalis ronis effi= cacia hnt etia si nunq3 in lege statuatur. Ho ru aut triplex est grad9. na qda sunt 9munis= sima, z adeo manifesta q editione non indi= gent: sicut madata de dilectione dei z proxi mi, z alia huiusmodi(vt supra dictum est) q sunt quasi fines preceptoru. vnde in eis nul lus potest errare secundum iudicium ratio= nis. Quedam vero sunt magis determina= ta quorum rationem statim quilibet etiam popularis potest de facili videre. et tamen quia in paucioribus circa huiusmodi con= tingit iudicium humanu perverti, huiusmodi editione indigent. z hec sunt precepta deca logi. Quedam vero sunt quoz ratio no est adeo cuilibet manifesta, sed solum sapienti= bus. z ista sunt precepta moralia supaddita decalogo tradita a deo populo per Moy= sen z aaron. Sed quia ea que sunt manife= sta sunt pncipia cognoscendi eorum que no sunt manifesta, alia precepta moralia super= addita decalogo, reducutur ad precepta de calogi per modum cuiusda additionis ad ipsa. Na in primo precepto decalogi prohi= bet cultus alienoz deoz: cui superaddunt alia precepta phibitiua eorum que ordina tur in cultum idolorum: sicut habetur Deu tero.18. Non inueniatur in te qui lustret fi= lium suum: aut filia sua ducens per ignem, nec si maleficus atq3 incatator: nec phitoes consulat neq3 diuinos, z querat a mortuis veritatem. Secundum autem preceptum p hibet periurium: superadditur autem ei pro hibitio blasphemie Leuit.14. z phibitio fal se doctrine Deute.13. Tertio vero precepto superaddutur omnia cerimonialia. Quar= to aut precepto de honore parentum super= additur preceptum de honoratioe senu: bm illud leuit.19. Coram cano capite cosurge z honora personam senis. et vniuersaliter oia precepta inducentia ad reuerentiam exhi= benda maioribus, vel ad bnficia exhibenda

Super arti.10.
In arti.10. eiusde.c.q. nota duo. Prio qr au thor tedit ad demon strandu q mod9 chari tatis n cadit sub alijs pceptis/ io sepone tepo ru obligatium ad di uersa pcepta docet i rn.ad 2m. cu3 hac rn sepone q vt plm acci dit/ 9tige ptsimultas tpis: quo.s. sil teneat ad pceptu charitatis z alio. z tuc bndo illd alid z no pceptu cha= ritatis re9 est omissio nis isti9: vt i corpe ar ti.dr. Scdo qr sub pce pto charitatis cadit dilectio dei ex toto corde: qd 9phedit di= rectione oim ad deu/ ac p h modificatioes oim pceptoz a chari tate: 9ns est q p qcu= q3 tpe obligat pceptu charitatis p eodem mod9 charitatis in alijs obseruadis pre ceptis obliget. no ex vi alioz pceptoz sz ex vi pcepti charitatis ad qua n solu spectat pprie9 act9 bz se/ sz vt mod9 ceteroz. z qm sub charitatis pcepto no claudit ordinare pcta i deu/ sz oia refe ribilia i deu(q a sut qcuq3 i nra sut ptate/ z no sut mala culpe) z qz hns charitatez ex h ipo q e in chari tate diligit pculdu= bio deu ex toto corde hns ips p vltio fine ac p h suppsi9 z 9hr suoz oiz fine/ alioqn i charitate no eet: id= circo n op3 pias me= tes scrupulo agitari qno pceptu ipleat/ vt oia i glia3 dei faciat. h tractadu eet pmis= su3 dubiu i. q.21.d in dria act9 exntis i cha ritate nisi iferi9 i scda scde.q.44.a.4.ex p posito differendu eet id vn pedet tota vis an.s. sub pcepto cha= ritatis claudat tota= litas referibiliu: pp qd illuc vsq3 differet.

Super arti.xj.
In art.xj. dubiu oc currit ex eo q supe rius i ar. 6. huius questio. di= ctum est/ q ordo pre= ceptoru diuine legis attenditur secunduz maiorem z minorem grauitatem: qr qto aliqd malum 9riu est grauius tato mags re= pugnat roni z opposi tum bonu mags roe suscipit vt consonas. nunc vo miora mala locat sub pceptis deca logi z gra te sub pre= ceptis adiuctis: vt p3 d blasphemo respectu

Universidad de Deusto Biblioteca

periurij et de pctō ꝯ naturam ꝛ bestialitatis respectu adulterij/ ꝛ de rapina respectu furti debebāt siq̄dē grauiora hec vtpote magis dissona ꝛ ꝯn̄r magis susceptibilia a rōne in p̄cept᷒ decalogi poni/ ꝛ minus grauia ad hec reduci si ꝯm grauitatē p̄ceptorū ordo est vt anthor docuit.
¶ Ad h̄ dr̄ q᷑ ad rōnē p̄ceptoꝝ decalogi q᷑ sunt p̄ma elementa legis cōia oīb᷒ de pplo exigit cōitas. i. q᷑ sint de illis que cōiꝰ singulis ꝯueniūt/ ita q᷑ principalis inter cōia p̄cepta decalogi constituere vn̄r/ ꝛ iter ip̄a prima ac cōia q̄to grauius tanto p̄us. ꝛ ppea lꝫ rapina bestialitas et blasphemia sint grauiora q̄ furtū adulteriū ꝛ piurium: q᷑ tn̄ hec grauiora non ita facile cōiter accidūt sicut illa minus grauia/ ideo illa vtpote cōiora p̄ma locū i elemētis legis obtinuerūt/ ꝛ hec ad illa non vt grauiora ſꝫ vt p̄ora ꝯm extēsionē reducunt̄ i h̄ arti. ꝛ illa iter se ꝯm grauitatē ordinata sunt i arti. 6. nihil ꝯ ꝯrietatꝫ interuenit.
¶ Super arti.12.
In arti. 12. eiusdē. c. q. aduerte q᷑ vocs q̄s vidi codices scripti ꝛ impressi falsi sunt: h̄nt em̄ i corpore articuli hec v̄ba. Si v̄o accipiat̄ iustitia p executiōe iustitie sic precepta moralia iustificabāt inquātū cōtinebāt id q̄d est ꝯm se iustū: ſꝫ sacr̄a illa veteris legis grām nō cōferebāt sicut ꝯferunt sacra noue legis/ que pp̄ h̄ iustificare dicūtur: ꝛ statiꝫ subdit̄: si v̄o accipiat̄ iustitia p executione iustitie ꝛc. vbi pꝫ q᷑ aut oia illa supflua sūt aut cū dixisset q᷑ moralia iustificare nō poterant iustitiā cāndo addebat q᷑ nec cerimonialia hoc poterant propter quod codices inquire veros.

ꝯ.q.198. ar.1.ꝛ.j. q̄o.103. ar.2. Et.3.di. 40.art. 3.

¶ Sup.q.101.ꝛ.102.
In.q.101.et 102. multa scribenda essent p textu scripture: que biblicis relinquo qui hic colligere p̄nt sūmarie omnia cerimonialia/ ꝛ aditum ad scripture intelligentiā h̄nt nō solū litteralem sed figuralem.

vel equalibus vel minoribus. Quinto autē precepto q̄d est de p̄hibitiōe homicidij additur p̄hibitio odij ꝛ cuiuslꝫ violationis cōtra p̄ximū: sicut illud Leuit.19. Nō stabis cōtra sanguinē p̄ximi tui. ꝛ ēt p̄hibitio odij fratris: ꝯm illud. Ne oderis fratrē tuū in corde tuo. Precepto autem sexto quod est de prohibitione adulterij, supaddit̄ p̄ceptum de p̄hibitiōe meretricij: ꝯm illud, Deu.24. Nō erit meretrix de filiabus israel, neq᷑ fornicator de filijs israel. ꝛ iterū prohibitio vitij ꝯtra naturā: ꝯm illud Leuit.18. Cum masculo nō cōmisceberis, cū omni pecore non coibis. Septimo aūt p̄cepto de p̄hibitione furti adiūgit̄ p̄ceptū de prohibitiōe vsure: ꝯm illud Deut.18. Non fenerabis fratri tuo ad vsurā. ꝛ p̄hibitio fraudis: ꝯm illud Deute.25. Nō habebis in sacculo diuersa pōdera. ꝛ vl̄r oia q̄ ad p̄hibitionē calūnie, ꝛ rapine ptinēt. Octauo vero p̄cepto q̄d est de p̄hibitiōe falsi testimonij addit̄ p̄hibitio falsi iudicij: ꝯm illud exo.23. Nec in iudicio plurimorū acquiesce sn̄ie, vt a v̄itate deuies. ꝛ p̄hibitio mēdacij: sicut ibi subdit̄, Mendaciū fugies. ꝛ p̄hibitio detractionis: ꝯm illō Leui.xix. Nō eris criminator ꝛ susurro in populis. Alijs aūt duobus preceptis nulla alia adiūgunt̄: q᷑ per ea vniuersaliter omnis mala concupiscentia prohibetur.

Ad primū Ergo dōm, q᷑ ad dilectionē dei ꝛ p̄ximi ordinātur q̄dā p̄cepta decalogi ꝯm manifestam rōnem debiti: alia vero ꝯm rationē magis occultā. ¶ Ad ꝯm dōm, q᷑ p̄cepta cerimonialia ꝛ iudicialia sunt determinatiua p̄ceptorū decalogi ex vi institutionis, nō aūtē vi naturalis instinctus: sicut p̄cepta moralia superaddita. ¶ Ad tertiū dicendum, q᷑ precepta legis ordinant̄ ad bonū cōe: vt supra dcm̄ est. ꝛ q᷑ virtutes ordinātes ad aliū directe pertinent ad bonū cōmune, ꝛ similiter virtus castitatis inquantum actus generationis deseruit bono cōmuni speciei: ideo de istis virtutibus directe dantur precepta decalogi ꝛ superaddita. De actu autem fortitudinis datur preceptum proponendum per duces exhortātes in bello quod pro bono cōmuni suscipitur: vt patet Deutero.20. vbi mādatur sacerdoti. Nolite metuere: nolite cedere. Similiter ēt actus gule p̄hibendus cōmittit̄ motioni paterne: q᷑ contrariatur bono domestico. vnde dicitur Deute.21. ex persona parentum, Monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat luxurie atq᷑ conuiuijs.

¶ Utrū precepta moralia veteris legis iustificarent. Arti.12.

Ad duodecimū Sic p̄cedit̄. Uī q᷑ p̄cepta moralia veteris legis iustificarēt. Dicit em̄ apl̄s ro.2. Nō em̄ auditores legis iusti sūt apō deū. ſꝫ factores leg̃ iustificabunt̄. sed factores legis dn̄r q̄ implent p̄cepta legis: ergo p̄cepta legis adimpleta iustificabāt. ¶ ꝑ. Leuit.18. dr̄. Custodite leges meas atq᷑ iudicia: q̄ faciēs hō viuet in eis. sed vita sp̄ualis hoīs est p iustitiā. ergo p̄cepta legis adimpleta iustificabant. ¶ ꝑ. Lex diuina efficacior est q̄ lex hūana: ſꝫ lex hūana iustificat: est em̄ q̄dam iustitia in hoc q᷑ precepta legis adimplentur. ergo precepta legis iustificabant.

Sed ꝯ Est, q᷑ apl̄us dicit.2.ad cor.3. Litera occidit. q̄d scdm̄ aug. in li. de sp̄ū ꝛ litera, intelligitur ēt de preceptis moralibus. ergo precepta moralia non iustificabant.

Rn̄deo Dicēdum, q᷑ sicut sanū p̄prie ꝛ p̄mo dr̄ q̄d hꝫ sanitatē: per posterius autē quod significat sanitatem, vel quod cōseruat sanitatem. Ita iustificatio primo ꝛ proprie dr̄ ipsa factio iustitie. secūdario vero ꝛ quasi improprie pōt dici iustificatio significatio iustitie, vel dispositio ad iustitiam. quibus duobus modis manifestū est, q᷑ precepta legis iustificabāt inq̄tū. s. disponebāt hoīes ad gratiā xp̄i iustificantē. quā etiā significabāt: q᷑ sicut dicit Aug. cōtra Faustū, Etiā vita illiꝰ ppl̄i p̄phetica erat ꝛ xp̄i figuratiua. sed si loquamur de iustificatione p̄prie dcā, sic cōsiderādum est, q᷑ iustitia pōt accipi put ē in h̄itu, vel put est in actu: ꝛ ꝯm hoc iustificatio dupl̄r dr̄. Uno quidem modo ꝯm q᷑ homo fit iustus adipiscens h̄itum iustitie. Alio vero modo ꝯm q᷑ opa iustitie opat̄: vt ꝯm hoc iustificatio nihil aliud sit q̄ iustitie executio. Iustitia aūt sicut ꝛ alie virtutes pōt accipi ꝛ acq̄sita ꝛ infusa. vt ex supradictis patet. Acq̄sita q̄dem causatur ex operibus sed infusa causatur ab ipso deo per eius grām. ꝛ hec est vera iustitia. de qua nūc loq̄mur: ꝯm quam aliq̄s dr̄ iustus apud deū: ꝯm illud Ro.4. Si abraā ex operibus legis iustificatus est, habet gloriā, sed nō apud deū. Hec igitur iustitia causari nō poterat p p̄cepta moralia q̄ sunt de actibꝰ humanis. ꝛ ꝯm hoc p̄cepta moralia iustificare non poterant iustitiam causando. Si vero accipiatur iustificatio pro executione iustitie, sic precepta moralia iustificabant inquantum continebant id quod est ꝯm se iustū: sed sacramēta illa veteris legis gratiam nō cōferebant, sicut cōferūt sacramēta noue legis, q̄ p̄pter hoc iustificare dicuntur. Si vero accipiatur iustificatio pro executione iustitie, sic omnia precepta legis iustificabant: aliter tn̄ et aliter. nā p̄cepta cerimonialia cōtinebāt q̄dē iustitiā ꝯm se in gn̄ali, put. s. exhibbeātur i cultu dei: in speciali v̄o nō cōtinebāt ꝯm se iustitiā nisi ex sola determinatione legis diuine. Et iō de hmōi p̄ceptis dr̄ q᷑ nō iustificabāt nisi ex deuotione ꝛ obedientia facientiū. Precepta vero moralia ꝛ iudicialia continebāt id q̄d erat ꝯm se iustū, vl̄ in gn̄ali, vel etiā in speciali, ſꝫ moralia precepta continebāt id q̄d est ꝯm se iustū ꝯm iustitiā gn̄alē, que est ois virtꝰ, vt dr̄ in.5.ethi. Precepta vero iudicialia pertinebāt ad iustitiam specialem, que consistit circa contractus humane vite, qui sunt inter homines adinuicem.

Ad primū Ergo dōm, q᷑ apostolus accipit ibi iustificationē p executione iustitie. ¶ Ad ꝯm dicendū, q᷑ homo faciens precepta legis dr̄ viuere in eis, q᷑ non incurrebat penā mortis quā lex transgressoribus infligebat. in quo sensu inducit hoc Apl̄s Gal.3. ¶ Ad tertiū dōm, q᷑ precepta legis humane iustificāt iustitia acq̄sita. de qua non q̄rit̄ ad presens, sed solum de iustitia que est apud deum.

¶ De preceptis cerimonialibus ꝯm se. Qō.101.

Consequenter Considerandum est de p̄ceptis cerimonialibus. ¶ Et primo de ipsis ꝯm se. Secundo de causa eorum. Tertio de duratiōe ipsorum. ¶ Circa primum queruntur quatuor. Primo que sit ratio preceptorum cerimonialium. Secundo vtrum sint figuralia. Tertio vtrum debuerint esse multa. Quarto de distinctione ipsorum.

¶ Utrum ratio p̄ceptorum cerimonialium in hoc consistat q᷑ pertinent ad cultum dei. Arti.1.

Ad primū Sic proceditur. Uidet̄ q᷑ ratio preceptorum cerimonialiū nō in hoc consistat q᷑ pertinent ad cultum dei. In lege em̄ veteri dantur iudeis quedam precepta de abstinentia ciborum: vt patet Leuit.xj. ꝛ etiam de abstinendo ab aliquibus vestimentis: secundum illud Leuit. 19. Uestem que ex duobus texta est non indueris. ꝛ iterū quod precipitur Numeri.15. Ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum. sed huiusmodi non sunt precepta moralia: quia non manent in noua lege. nec etiam iudicialia: quia non pertinent ad iudicium faciendum inter homines. ergo sunt cerimonialia. sed in nullo pertinere videntur ad cultum dei. ergo non est cerimonialium preceptorum ratio q᷑ pertineant ad cultum dei.

ꝯ.q.99. ar.3. Et.j.q. 104.ar. 1.et q̄o. 108.art. 2.col. Et.12. q.122. art.1.ad 2. Et ꝗl.1. ar.8.c. Et quol. 4.ar.15. col.

¶ Preterea. Dicuntꝰ quidam quod precepta cerimonialia dicuntur illa que pertinent ad solennitates: quasi dicerentur a cereis, qui in solennitatibus accenduntur: sed multa alia sunt pertinentia ad cultum dei preter solennitates. ergo videtur q᷑ legis precepta cerimonialia non ea ratione dicantur, quia pertinēt ad cultū dei. ¶ ꝑ. Scdm̄ quosdā p̄cepta cerimonialia dicunt̄ q̄si norme. i. regule salutis. Nā chere in greco idē est quod salue: ſꝫ oia p̄cepta legis sunt regule salutis, ꝛ nō solū illa que ptinēt ad dei cultū: ꝯ nō solū illa p̄cepta dn̄r cerimonialia que pertinēt ad cultū dei. ¶ ꝑ. Rabbi moyses dicit, q᷑ p̄cepta cerimonialia dn̄r, quoꝝ rō nō ē manifesta, ſꝫ multa ptinentia ad cultum dei habent rōnem manifestam: sicut sabbati obseruatio, ꝛ celebratio phase ꝛ scenophegie, ꝛ multorum alioꝝ quorū ratio assignat̄ in lege: ergo cerimonialia non sunt, que pertinet ad cultum dei.

Sed ꝯtra Est q᷑ dr̄ exo.18. Esto ppl̄o i his q̄ ad deū ptinēt ostēdasq᷑ ppl̄o cerimōias ꝛ ritū colēdi.

Rn̄deo Dōꝫ, q᷑ sic. s. dcm̄ est, cerimonialia p̄cepta determināt p̄cepta moralia in ordine ad deū, sic̄ iudicialia determināt p̄cepta moralia in ordie ad p̄ximū. Hō āt ordinat̄ ad deū p debitū cultum: ꝛ iō cerimonialia p̄prie dn̄r q̄ ad cultum dei ptinēt. Rō aūt huius nois posita ē supra vbi p̄cepta cerimonialia ab alijs sunt distincta.

Ad primū Ergo dōm, q᷑ ad cultū dei ptinēt nō solū sacrificia ꝛ alia huiusmodi, que imediate ad deum ordiari vn̄r, ſꝫ ēt debita p̄paratio colētiū deū ad cultū ipsius: sicut ēt i alijs quecūq᷑ sunt p̄paratoria ad finē cadūt sub scia que ē de fine. Huiusmodi āt precepta q̄ dant̄ in lege de vestibꝰ ꝛ cibis colentium deū ꝛ alijs huiusmodi, ptinēt ad quādā p̄parationem ipsoꝝ ministrātiū, vt sint idonei ad cultū dei: sic̄ ēt spālibus obseruātijs aliq̄ vtunt̄ q̄ sūt i ministerio regis. vn̄ ēt sub p̄ceptis cerimonialibus continentur. ¶ Ad 2ᵐ dōm, q᷑ illa expositio nois non vr̄ eē multū ꝯuenīēs p̄serti cū nō multū iueniat̄ in lege quod in solēnitatibꝰ cerei accenderent̄, sed in ip̄o ēt candelabro lucerne cum oleo oliuaꝝ p̄parabant̄: vt pꝫ Leuit.24. Nihilominus tn̄ pt dici q᷑ in solēnitatibꝰ oia alia que pertinebant ad cultum dei diligētius obseruabantur, ꝛ ꝯm hoc in obs̄uatione solennitatum oia cerimonialia includuntur. ¶ Ad 3ᵐ dōm, quod nec illa expō nois vr̄ esse multum conueniens: nomen. n. cerimonie non est grecum sed latinū. Potest dici tamen q᷑ cum salus hominis sit a deo, precipue illa precepta vn̄r esse salutis regule, que hominem ordinant ad deum: ꝛ sic cerimonialia dicuntur, que ad cultum dei pertinent. ¶ Ad quartum dicendū quod illa rō cerimonialium est quodammodo probabilis: non quia ex eo dicantur cerimonialia, q᷑ eorum ratio non est manifesta, sed hoc est quoddam consequens: quia enim precepta ad cultū dei ptinētia opꝫ eē figuralia (vt infra dicet̄) inde est q᷑ eoꝝ ratio non est a deo manifesta.

¶ Utrū p̄cepta cerimonialia sint figuralia. Arti.2.

ꝯ.q.103. ar.1.co. Et.q. 104.ā.2 ꝛ locis ibi citatꝫ

Ad secūdū Sic p̄cedit̄. Uī q᷑ precepta cerimonialia non sint figuralia. Pertinet enim ad officium cuiuslibet doctoris, vt sic p̄nuntiet vt de facili intelligi possit: sicut Augu. dicit in.4. de doctrina christiana, ꝛ hoc maxime vr̄ esse necessarium in legislatione: q᷑ precepta legis populo proponūtur. vn̄ lex dꝫ esse manifesta: vt Isido. dicit. si igitur p̄cepta cerimonialia data sint in alicuius rei figuram, vr̄ incōuenīēter tradidisse hmōi p̄cepta Moyses non exponens quid figurarēt. ¶ ꝑ. Ea que in cultum dei agunt̄ maxime debent honestatem h̄re, sed facere aliqua facta ad aliqua representāda vr̄ esse theatricū siue poeticum. In theatris em̄ representabātur olim per aliqua que ibi ingerebātur, quedā alioꝝ facta. ergo vr̄ q̄d hmōi non debeāt fieri ad cultum dei, sed cerimonialia ordinātur ad cultum dei: vt dictū est. ergo cerimonialia non debent esse figuralia. ¶ ꝑ. Aug. dicit in ench. q̄d deus maxime colitur fide spe et charitate: sed precepta que dātur de fide, spe et charitate nō sunt figuralia. ergo precepta cerimonialia non debent esse figuralia. ¶ ꝑ. Dn̄s dicit Jo.4. Spiritus est deus et eos qui adorant eum in spiritu ꝛ veritate adorare opꝫ. sed figura nō est ipsa veritas, imo ꝯ se inuicem diuidūtur. ergo cerimonialia q̄ pertinent ad cultum dei non debent esse figuralia.

Sed ꝯ Est, q̄d Apl̄s dicit ad Col.2. Nemo iudicet vos in cibo aut in potu, aut in parte diei festi aut neomenie aut sabbatorum, que sunt vmbra futurorum.

Rn̄deo Dōm, q᷑ sicut iam dictum est, p̄cepta cerimonialia dicuntur q̄ ordinantur ad cultū dei. Est aūt duplex cultus dei. interior ꝛ exterior. Cū enim hō sit cōpositus ex anima ꝛ corpore, vtrūq᷑ dꝫ applicari ad colēdū deū: vt. s. anima colat interiori cultu, ꝛ corpus exteriori. vn̄ dr̄ in ps. Cor meū et caro m. ea exultauerunt in deū viuum, ꝛ sicut corpus ordinat̄ in deum p animā, ita cultus exterior ordinat̄ ad interiorē cultū. Cōsistit aūt interior cultus in hoc q᷑ anima cōiungat̄ deo p intellectū ꝛ affectū: ꝛ ideo ꝯm q᷑ diuersimode intellectꝰ ꝛ affectus colētis deū deo recte ꝯiungit̄, ꝯm hoc diuersimode exteriores actus hoīs ad cultū dei applicant̄. In statu em̄ future btitudinis intellectus humanꝰ ipsam diuinā veritatē in seipsa intuebit̄: ꝛ iō exterior cultus nō ꝯsistet in aliqua figura. sed solū in laude dei, q̄ p̄cedit ex interiori cognitiōe ꝛ affectiōe. ꝯm illud Esa.51. Gaudiū ꝛ letitia inuenient̄ in ea, gratiarū actio ꝛ vox laudis. In statu aūt p̄ntis vite nō possumꝰ diuinā veritatē in seipso intueri, ſꝫ opꝫ q᷑ radius diuine veritatis nobis illucescat sub aliq̄bꝰ sensibilibꝰ figuris, sicut Dio. dicit. j. ca. cel. hierar. diuersimode tn̄ ꝯm diuersum statū cognitiōis humane. In veteri em̄ lege neq᷑ ipsa diuina veritas in seipa manifesta erat, neq᷑ etiā adhuc p̄parata erat via ad hoc p̄ueniēdi: sicut Apl̄s dicit ad Heb.7. Et iō oportebat exteriorē cultū veteris legis nō solū esse figuratiuū future veritatis manifestāde in p̄r̄ia sed etiā esse figuratiuū xp̄i qui est via ducens ad illā p̄r̄ie veritatē. Sed in statu noue legis hec via iā est reuelata. vn̄ hāc p̄figurari nō opꝫ sicut futurā: sed cōmemorari opꝫ p modū p̄teriti vel p̄ntis, sed solum opꝫ p̄figurari futurā veritatē glorie nondū reuelatā: ꝛ hoc est q̄d Apl̄s dicit ad Heb.10. Umbrā hꝫ lex futuroꝝ bonoꝝ: non ipsam imaginem rerum. Umbra em̄ minus est q̄ imago, tanq̄ imago pertineat ad nouam legem, vmbra vero ad veterem.

Ad primū Ergo dōm, q᷑ diuina nō sunt reuelāda hoībus, nisi ꝯm eoꝝ capacitatē: alioq̄n daret̄ eis p̄cipitij materia dū cōtēnerēt q̄ capere nō possent. Et iō vtilius fuit vt sub quodā figurarū velamine diuina mysteria rudi populo traderent̄: vt sic saltē ea iplicite cognoscerēt, dū illis figuris deseruirēt ad honorē dei. ¶ Ad ꝯm dōm, q᷑ sicut poetica non capiunt̄ a rōne hūana pp̄ defectū v̄itatis q̄ est in eis, ita ēt rō hūana p̄fecte capere nō pōt diuina pp̄ excedētē ipsoꝝ veritatē. ꝛ iō vtrobiq᷑ opus est rep̄ntatione per sensibiles figuras. ¶ Ad tertiū dōm, q᷑ Aug. ibi loq̄tur de cultu interiore: ad quē tn̄ ordinari opꝫ exteriorē cultū: vt dictum est. ¶ Et sil̄r dōm est ad quartū: q᷑ per xp̄m hoīes pleniꝰ ad spiritualem dei cultum sunt introducti.

¶ Utrū debuerint eē multa cerimonialia p̄cepta. Arti.3.

4.d.1.q. 1.ar.5.q. 2.ad.2. Et ro.5. le.6.c.3.

Ad tertium Sic p̄cedit̄. Uī q᷑ nō debuerint esse multa cerimonialia precepta. Ea enim que sunt ad finē debent eē fini proportionata. sed cerimonialia precepta sicut dictum est, ordinantur ad cultum dei, ꝛ in figurā xp̄i: est autem vnus deus a quo omnia, ꝛ vnus dn̄s iesus xp̄s p quē oia vt dr̄.1.ad Cor.8. ergo cerimonialia non debuerunt multiplicari. ¶ ꝑ. Multitudo cerimonialium preceptorum trāsgressionis erat occasio: ꝯm illud q̄d dicit Petrus Act.15. Quid tentatis deum imponere iugum super ceruicem discipulorum: quod neq᷑ nos neq᷑ patres nr̄i portare potuimus. ſꝫ trāsgressio diuinoꝝ p̄ceptorū cōtrariat̄ humane saluti: cum igit̄ lex ois debeat saluti congruere hoīm (vt isido. dicit) videtur q᷑ non debuerint multa precepta cerimonialia dari. ¶ ꝑ. Precepta cerimonialia pertinebant ad cultum dei exteriorem ꝛ corporalem, vt dictum est. sed huiusmodi cultum corporalem lex debebat diminuere: quia ordinabat ad christum, qui docuit homines deum colere in spiritu ꝛ veritate, vt habetur Jo.4. Non ergo debuerunt multa precepta cerimonialia dari.

Sed contra Est, q᷑ dr̄ Osee.8. Scribā eis multiplices leges meas: ꝛ Job.xj. Ut ostenderem tibi secreta sapientie: q᷑ multiplex sit lex eius.

Rn̄deo Dicēdum, q᷑ sicut. s. dcm̄ est, ois lex alicui populo dat̄. In ppl̄o aūt duo gn̄a hoīm cōtinet̄. q̄dā proni ad malum qui sunt per precepta legis coercēdi: vt supra dcm̄ est. quidā habentes inclinationē ad bonum vel ex natura, vel ex cōsuetudine, vel ēt ex gratia: ꝛ tales sunt per legis preceptum instruēdi, ꝛ in melius p̄mouēdi. Quātum igit̄ ad vtrūq᷑ genus hominum expediebat p̄cepta cerimonialia in veteri lege multiplicari. Erant enim in illo populo aliqui ad idolatriā proni, ꝛ ideo necesse erat vt ab idolatrie cultu per precepta cerimonialia reuocarentur ad cultum dei. ꝛ quia multipliciter homines idolatrie deseruiebant, oportebat econtrario multa institui ad singula reprimenda: ꝛ iterū multa talibus imponi vt quasi oneratis ex his qui ad cultū dei impenderent, nō vacaret idolatrie deseruire. Ex parte v̄o eorum q̄ erāt p̄ni ad bonum, ēt necessaria fuit multiplicatio cerimonialium preceptorum: tum q᷑

Universidad de Deusto Biblioteca

per hoc diuersimode mens eorū referebat in deum ⁊ magis assidue. tum ēt qr mysteriū xpi, qđ p hmōi cerimonialia figurabat, multiplices vtilitates attulit mūdo: ⁊ multa circa ipm ↄsiderāda erāt, que oportuit p diuersa cerimonialia figurari.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ qñ id qđ ordinat ad finē est sufficiēs ad ducēdū i finē, tūc sufficit vnū ad vnū finē: sic vna medicina si sit efficax sufficit qñqꝫ ad sanitatem inducēdā: ⁊ tūc nō opꝫ multiplicari medicinā. sꝫ pp debilitatē ⁊ imperfectionē ei⁹ qđ ē ad finē opꝫ eā multiplicari: sic multa adhibent remedia infirmo qñ vnū nō sufficit ad sanādū. Cerimonie aūt veteris legis inualide, ⁊ iperfecte erāt ad repñtādū xpi mysteriū qđ ē superexcellēs: ⁊ ad subiugādum mētes hoim deo: vnde apl's dicit ad Heb. 7. Reprobatio sit pcedēt mādati pp infirmitatē ⁊ inutilitatē: nihil eñ ad pfectū adduxit lex: ⁊ ideo oportuit hmōi cerimonias multiplicari. ¶ Ad sm dōm, ꝙ sapiētis legislatoris ē minores trāsgressiones pmittere, vt maiores caueat. ⁊ iō vt caueret trāsgressio idolatrie ⁊ supbie, q̄ in iudeorū cordib⁹ nasceret si oīa pcepta legis implerēt, nō pp hoc ptermisit de⁹ multa cerimonialia pcepta tradere, qr de facili sumebāt ex hoc trāsgrediēdi occasionē. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ vet⁹ lex i multis diminuit corporalē cultū: pp qđ statuit ꝙ nō in oi loco sacrificia offerrent. neqꝫ a qbuslꝫ: ⁊ multa hmōi statuit ad diminutionē exterioris cultus: sicut ēt Rabbi moyses egyptius dicit. Oportebat tñ non ita attenuare corporalem cultum dei, vt hoies ad cultum demonum declinarent.

¶ Utrū cerimonie veteris legis ↄuenięter diuidant in sacrificia, sacra, ⁊ sacra, obseruātias. Arti. 4.

col. 2. lc. 4. pn⁹.

AD quartū Sic pcedit. Ut ꝙ cerimonie veteris legis incōuenięter diuidant in sacrificia, sacra, sacra, ⁊ obseruātias. Cerimonie eñ veteris legis figurabāt xpm. sꝫ hoc solum fiebat p sacrificia p q̄ figurabat sacrificiū quo xps se obtulit oblationē ⁊ hostiā deo: vt dr ad Ephe. 5. Ergo sola sacrificia erāt cerimonialia. ¶ P̄. Uetus lex ordinabatur ad nouā. sed in noua lege ipm sacrificiū est sacrm altaris, ergo in veteri lege nō debuerūt distingui sacra ↄtra sacrificia. ¶ P̄. Sacrū dr, qđ est deo dedicatū: sm quē modū tabernaculū ⁊ vasa eius sacrificari dicebātur. sꝫ oīa cerimonialia erant ordinata ad cultū dei: vt dcm est. ergo cerimonialia oīa sacra erāt. nō ergo vna pars cerimonialiū dꝫ sacra noiari. ¶ P̄. Obseruantie ab obseruando dicūtur sed oīa pcepta legis obseruari debent. Dicitur eñ Deut. 8. Obserua ⁊ caue neqñ obliuiscaris dñi dei tui, ⁊ negligas mādata eius atqꝫ iudicia ⁊ cerimonias, nō ergo obseruātie debēt poni vna pars cerimonialiū. ¶ P̄. Solēnitates inter cerimonialia cōputant, cū sint in vmbrā futuri (vt patet ad Col. 2.) silr ēt oblatiōes ⁊ munera, vt patet p apostolū ad Heb. 9. Que tñ sub nullo horū ↄtineri videntur. ergo inconueniens est predicta distinctio cerimonialium.

Sz cōtra Est, ꝙ in veteri lege singula pdcā cerimonie vocant: sacrificia eñ dñr cerimonie Numeri. 15. Offerat vitulū ⁊ sacrificia ei⁹ ad libamenta vt cerimonie ei⁹ postulant. De sacro ēt ordis dr Leu. 7. Hec est vnctio Aaron ⁊ filiorū ei⁹ in cerimonijs. De sacris ēt dr Exo. 38. Hec sunt instra tabernaculi testimonij in cerimonijs leuitarū. De obseruantijs ēt dr. 3. Reg. 9. Si auersi fueritis nō sequētes me, nec obseruantes cerimonias, quas pposui vobis.

Rñdeo Dicendū, ꝙ sicut supra dcm est, cerimonialia precepta ordinātur ad cultū dei. In quo qdē cultu cōsiderari pñt ⁊ ipse cultus, ⁊ colētes, ⁊ instra colēdi. Ipse āt cultus spālr cōsistit in sacrificijs q̄ in dei reuerētiā offerunt. Instra aūt colēdi ptinent ad sacra: sicut est tabernaculū, ⁊ vasa, et alia hmōi. Ex parte āt colentiū duo pñt cōsiderari. s. eorū institutio ad cultū diuinū: qđ fit p quādā consecrationē vel ppli vel ministrorū: ⁊ ad hoc ptinēt sacra. ⁊ iterū eorū singularis cōuersatio p quā distinguunt ab his qui deū nō colūt. ⁊ ad hoc pertinent obseruantie puta in cibis ⁊ vestimētis ⁊ alijs hmōi.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ sacrificia offerri oportebat et in aliquib⁹ locis ⁊ p aliquos hoies: ⁊ totū hoc ad cultū dei ptinet. vñ sicut p sacrificia significat xps imolatus ita ēt p sacra ⁊ sacra illorū figurabant sacra ⁊ sacra noue legis, ⁊ p eorū obseruātias figurabat ↄuersatio ppli noue legis que oīa ad xpm ptinēt. ¶ Ad sm dōm. ꝙ sacrificiū noue legis i. eucharistia cōtinet ipm xpm q̄ est sctificatiōis actor. Sctificauit eñ p suū sanguinē pplm: vt dr ad Heb. vltimo: ⁊ ideo hoc sacrificium ēt sacramētum est. sed sacrificia veteris legis nō cōtinebant xpm, sed ipsum figurabant: ⁊ ideo nō dicūtur sacra: sed ad hoc designandū seorsum erāt qdā sacra in veteri lege, q̄ erāt figure future cōsecrationis. qñuis ēt qbusdā cōsecrationib⁹ qdā sacrificia adiungerent. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ sacra aut sacrificia ⁊ sacramēta erant. sed qdā erāt q̄ erāt sacra, vtpote ad cultū dei dicata, nec tamen erāt sacrificia nec sacra, ⁊ iō retinebant sibi cōmune nomē sacrorū. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ ea q̄ ptinebant ad cōuersationē ppli deū colētis: retinebāt sibi cōmune nomen obseruantiarū: inqñtū a pmissis deficiebāt. Non eñ dicebantur sacra: quia non habebant immediatū respectum ad cultū dei: sicut tabernaculum ⁊ vasa eius. sed p quandā cōsequentiā erāt cerimonialia: inquantum ptinebant ad quandam idoneitatem ppli colētis deū. ¶ Ad quintū dōm, ꝙ sicut sacrificia offerebāt in determinato loco, ita ēt offerebant in determinatis tpibus. vnde ēt solēnitates iter sacra ↄputari vñr. Oblatiōes aūt ⁊ munera cōputant cū sacrificijs: qr deo offerebantur. vnde Apl's dicit ad Heb. 5. Omnis pōtifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his que sunt ad deum vt offerat dona et sacrificia pro peccatis.

¶ De causis cerimonialium preceptorum. Questio. 102.

CEinde Cōsiderādū est de causis cerimonialiū pceptorum. Et circa hoc querūtur sex. Primo vtrum precepta cerimonialia habeāt causam. Secundo vtruꝫ habeāt cām lrālem, vel solum figuralē. Tertio de causis sacrificiorū. Quarto, de causis sacrorū. Quinto, de causis sacrorū. Sexto de causis obseruantiarum.

¶ Utrum cerimonialia precepta habeāt cām. Arti. 1.

ro. 4. lc. 1. col. 2. et 3.

AD primū Sic procedit. Ut ꝙ cerimonialia pcepta nō habeāt cām. Qr super illud Ephe. 2. Legē mādatorū decretis euacuans. dicit glo. i. euacuās legē veterē qñtū ad carnales obseruātias decretis. i. pceptis euangelicis, que ex ratiōe sunt. sꝫ si obseruātie veteris legis ex rōne erāt frustra euacuarent per rōnabilia decreta noue legis. nō ergo cerimoniales obseruātie veteris legis habebāt aliqꝫ rōnem. ¶ P̄. Uetus lex successit legi nature. sꝫ in lege nature fuit aliqđ preceptū qđ nullā rōnem habebat nisi vt hois obediētia pbaretur: sicut Augu. dic. 8. super Geñ. ad literam de prohibitione ligni vite. ergo ēt in veteri lege aliqua precepta danda erant. in quibus hominis obedientia pbaretur: que de se nullā rōnē haberent. ¶ P̄. Opera hois dñr moralia sm ꝙ sunt a rōne: si igitur cerimonialiū pceptorū sit aliqua ratio, nō differrent a moralib⁹ preceptis videt ergo ꝙ cerimonialia pcepta nō habeāt aliquā cām: ratio eñ pcepti ex aliqua causa sumit.

Sed ↄ Est, ꝙ dr in ps. Preceptū dñi lucidū illuminans oculos. sed cerimonialia sunt pcepta dei. ergo sūt lucida, qđ nō eēt, nisi haberēt rōnabilem causam.

Rñdeo Dicēdum, ꝙ cū sapiētis sit ordinare sm phm in. 1. met. ea q̄ ex diuina sapia pcedūt: opꝫ eē ordinata: vt apl's dic ad Ro. 13. Ad hoc aūt ꝙ aliqua sint ordinata duo reqrunt. Primo qdē ꝙ aliq̄ ordinent ad debitū finē qui est principiū toti⁹ ordinis in reb⁹ agendis: ea eñ q̄ casu eueniunt pter intētionē finis, vel q̄ nō serio fiūt sꝫ ludo, dicim⁹ eē inordinata. Scđo opꝫ ꝙ id qđ ē ad finē sit pportionatū fini. ⁊ ex hoc seqtur ꝙ rō eorū q̄ sunt ad finem sumit ex fine: sicut rō dispōnis serre sumit ex sectiōe q̄ ē finis eius vt dr in. 2. phy. Manifestum est aūt ꝙ pcepta cerimonialia sicut ⁊ oīa alia pcepta legis sunt ex dina sapia instituta. vnde dr Deut. 4. hec est sapia vrā ⁊ intellect⁹ corā pplis. vñ necesse est dicere ꝙ pcepta cerimōialia sint ordiata ad aliquē finē: ex q̄ eorū rōabiles cāe assignari possint.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ obseruātie veteris legis pñt dici sine rōne qñtū ad hoc ꝙ ipsa facta i sui natura rōnem nō habebāt: puta ꝙ vestis nō cōficeret ex lana ⁊ lino. Poterāt tamē habere rōnem ex ordine ad aliud: inqñtum s. vel aliquid per hoc figurabatur, vel aliquid excludebatur. sꝫ decreta noue legis, que precipue consistunt in fide ⁊ dilectione dei, ex ipa natura actus rōnabilia sunt. ¶ Ad secundū dōm ꝙ phibitio ligni scie boni ⁊ mali nō fuit pp hoc ꝙ illud lignū esset naturaliter malū, sed tñ ipa phibitio habuit aliqꝫ rōnem ex ordine ad aliud: inquātū, s. per hoc aliqđ figurabat. ⁊ sic ēt cerimonialia pcepta veteris legis hñt rōnem in ordine ad aliđ. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ precepta moralia sm suā naturā habent rationabiles cās: sicut non occides, non furtum facies. sed precepta cerimonialia

cerimonialia hñt rōnabiles cās ex ordine ad aliud: vt dictuꝫ est.

¶ Utrum pcepta cerimonialia habeant causam literalem vel figuralem tantum. Articulus. 2.

ro. 4. le. 1. co. 2. et 3.

AD scdm Sic pcedit. Ut ꝙ pcepta cerimonialia nō habeāt cām literalē, sꝫ figuralē tñ. Inter pcepta. n. cerimōialia pcipua erāt circūcisio ⁊ immolatio agni paschal. sed vtrūqꝫ istorū nō habebat nisi causam figuralē, qr vtrūqꝫ istorū datū est in signū. Dicitur. n. geñ. 17. Circūcidetis carnē pputij vestri, vt sit in signū federis inter me ⁊ vos. ⁊ de celebratione phase dicitur exo. 13. Erit qñ signū in manu tua, ⁊ qñ monumentū ante oculos tuos. Ergo multo magis alia cerimonialia nō habēt nisi cām figuralē. ¶ P̄. Effectus pportionat sue cause. sed oīa cerimonialia sunt figuralia: vt. s. dictū est. Ergo non habent nisi cām figuralē. ¶ P̄. Illud qđ de se est indifferēs vtrum sic vel non sic fiat, nō vr hre aliqꝫ lrālē cām. sꝫ qdā sunt in pceptis cerimonialibus, que non videntur differre vtrū sic vel sic fiant: sicut est de numero aialiū offerēdorū, ⁊ alijs huiusmodi pticularibus circūstātijs. Ergo pcepta veteris legis nō habent rationē literalem.

Sed ↄtra. Sicut pcepta cerimonialia figurabāt christū: ita etiam historie veteris testi. Dicit eñ 1. ad cor. 10. ꝙ oīa in figurā ↄtingebāt illis: sꝫ in historijs veteris testi pter itellectū mysticū seu figuralē, est ēt itell's lralis. Ergo ēt pcepta cerimonialia pter cās figurales hēbāt etiā cās literales.

Rñdeo Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est, rō eorū q̄ sunt ad finē opꝫ ꝙ a fine sumatur. finis aut pceptorū cerimonialiū est duplex. Ordinabantur eñ ad cultū dei p tpe illo, ⁊ ad figurādū christū. sicut etiā verba pphetarū sic respiciebant pñs tps, ꝙ etiā in figurā futuri dicebātur: vt hiero. dicit sup osee. Sic igitur rationes pceptorū cerimonialiū veteris legis duplr accipi pñt. Unomō ex ratione cultus diuini q̄ lerat p tēpore illo obseruādus. ⁊ rationes ille sunt literales: siue pertineāt ad vitandū idolatrie cultū, siue ad rememoranda aliq̄ dei beneficia, siue ad insinuādā excellētiā diuinā, vel etiā ad designādā dispositionē mētis que tūc reqrebatur in colētibus deū. Aliomō pñt eorū rationes assignari sm ꝙ ordinantur ad figurādū christū ⁊ sic habēt rationes figurales ⁊ mysticas: siue accipiant ex ipso christo ⁊ ecclesia, qđ ptinet ad allegoriā: siue ad mores populi christiani, qđ pertinet ad moralitatē: siue ad statū future glorie, prout in eā introducimur per christū, qđ pertinet ad anagogiam.

Ad primū Ergo dicēdū, ꝙ sicut intellectus metaphorice locutionis in scripturis est literalis (qr verba ad hoc pferūtur vt hoc significēt) ita etiā significationes cerimoniarū legis, q̄ sunt cōmemoratiue beneficiorū dei propter que instituta sunt, vel aliorū hmōi q̄ ad illū statū pertinebāt, non trāscēdūt ordinē literaliū cārū, vnde opꝫ ꝙ assignetur cā celebrationis phase qđ est signū liberationis ex egypto: ⁊ ꝙ circūcisio ē signum pacti qđ deus habuit cū abraā pertinet ad causam literalē. ¶ Ad sm dicēdū, ꝙ ratio illa pcederet si cerimonialia precepta essent data solū ad figurādū futurū: nō autē ad presentialiter deū colendū. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut in legibus humanis dictum est, ꝙ in vniuersali habent rationem, nō autē quātū ad particulares cōditiones. sed hec sunt ex arbitrio instituentiū. ita etiam multe particulares determinationes in cerimonijs veteris legis non habent aliquam causam literalem, sed solā figuralem: in communi vero habent etiā causam literalem.

¶ Utrum possit assignari conueniens ratio cerimoniarum q̄ ad sacrificia pertinent. Articulus. 3.

ro. 1. lec. 4. fi. Et psal. 26. co. 2. Et hebre. 10. lec. 1. lo. 3. 4. ⁊ 1.

AD tertiū Sic pcedit. Uidet ꝙ non possit cōueniēs ratio assignari cerimoniarū que ad sacrificia pertinēt. Ea eñ que in sacrificiū offerebantur, sunt illa q̄ sunt necessaria ad sustētādā humanā vitā: sicut aialia qdā ⁊ panes qdā, sed deus tali sustētamēto nō indiget: sm illud ps. Nunqd manducabo carnes taurorū, aut sanguinē hyrcorū potabo? Ergo incōueniēter hmōi sacrificia deo offerebantur. ¶ Preterea. In sacrificiū diuinū nō offerebatur nisi de tribus generibus aialiū qdrupedū. s. de genere boū, ouiū, ⁊ capriarū, ⁊ de auibus cōiter qdem turtur ⁊ columba. Specialiter autē in emūdatione leprosi fiebat sacrificiū de passeribus: multa aūt aialia alia sunt eis nobiliora. Cū igitur oē qđ est optimū deo sit exhibēdū, videtur ꝙ nō soluꝫ de istis rebus fuerint deo sacrificia offerēda. ¶ P̄. Sicut homo a deo hꝫ dñium volatiliū ⁊ bestiarū, ita etiā pisciū: incōuenienter igitur pisces a diuino sacrificio excludebantur. ¶ Preterea. Indifferēter offerri mandabantur turtures ⁊ colūbe: sicut igit mandabantur offerri pulli colūbarū, ita et pulli turturū. ¶ Preterea. Deus est actor vite nō solū hoium, sꝫ etiā aialiū: vt patet per id ꝙ dicit geñ. primo. Mors aūt opponit vite: nō ergo debuerunt deo offerri aialia occisa: sꝫ magis aialia viuentia: pcipue qr etiā apostolus mouet rom. 12. vt exhibeamus corpa nostra hostiā viuēteꝫ sanctā deo placētē. ¶ P̄. Si aialia deo in sacrificiū nō offerebāt nisi occisa, nulla videt esse dñia q̄li occidant. incōueniēter igit determinatur modus immolationis pcipue in auibus: vt pꝫ leuit. primo. ¶ P̄. Ois defect⁹ aialis via est ad corruptionē ⁊ mortē. si igitur aialia occisa deo offerebant, incōueniēs fuit phibere oblationē aialis imperfecti: puta claudi, aut ceci, aut alr maculosi. ¶ P̄. Illi q̄ offerūt hostias deo debēt de his pticipare: sm illud apostoli. 1. ad cor. 10. Nōne q̄ edūt hostias pticipes sunt altaris. incōueniēter igitur qdā partes hostiarū offerētib⁹ subtrahebantur. s. sanguis ⁊ adeps, pectusculuꝫ, ⁊ armus dexter. ¶ P̄. Sicut holocausta offerebant in honorē dei, ita etiā hostie pacifice, ⁊ hostie p pctō. sꝫ nullū aial feminini sexus offerebat deo in holocaustū, fiebāt tñ holocausta tā de qdrupedib⁹ qꝫ de auib⁹. Ergo incōueniēter in hostijs pacificis ⁊ pro pctō offerebant aialia feminini sexus, ⁊ tñ in hostijs pacificis ñ offerebant aues. ¶ P̄. Oēs hostie pacifice vnius generis eē vident. nō ergo debuit poni ista differentia ꝙ qrūdā pacificorū carnes nō possent vesci in crastino, quorūdā aūt possent: vt mandat leui. 7. ¶ P̄. Oia pctā in hoc cōueniūt ꝙ a deo auertūt. Ergo pro oib⁹ pctis in dei recōciliatione vnū gen⁹ sacrificij debuit offerri. ¶ P̄. Oia aialia q̄ offerebātur in sacrificiū, vnomō offerebant. s. occisa. nō videt ergo conueniēs ꝙ de terrenascētibus diuersimode fiebat oblatio: nūc enim offerebant spice, nūc simila, nūc panis, qñqꝫ qdē coctus in clibano, qñqꝫ in sartagine, qñqꝫ in craticula. ¶ P̄. Oia que in vsum nostrū veniūt, a deo recognoscere debemus. Incōueniēter ergo pter aialia solū hec deo offerebātur, panis, vinū, oleum, thus, sal. ¶ Preterea. Sacrificia corporalia exprimūt interius sacrificium cordis quo homo spūm suuꝫ offert deo. sed in interiori sacrificio plus est de dulcedine quā repñtat mel, qꝫ de mordacitate quā repñtat sal. Dicitur eñ eccl. 24. Spūs meus sup mel dulcis. Ergo incōueniēter phibebatur in sacrificio apponi mel ⁊ fermētū, qđ etiā facit panē sapidū. ⁊ pcipiebat ibi apponi sal, qđ est mordicatiuū, ⁊ thus, qđ hꝫ saporē amarū. Uidet ergo ꝙ ea que pertinēt ad cerimonias sacrificiorū non habeant rationabilem causam.

Sed cōtra Est, ꝙ dicit leuit. primo. Oblata oia adolebit sacerdos sup altare i holocaustū ⁊ odorē suauissimū dño. Sꝫ sicut dicit sap. 7. neminē diligit deus nisi q̄ cū sapientia inhabitat: ex quo pōt accipi ꝙ quicquid est, deo acceptū est cum sapientia. Ergo ille cerimonie sacrificiorum cū sapiētia erant velut habentes rationabiles causas.

Rñdeo Dicendū, ꝙ sicut supra dictū est, cerimonie veteris legis duplicē causam habebāt. vnā. s. literaleꝫ sm ꝙ ordinabantur ad cultū dei. Aliam vero figuralē siue mysticā sm ꝙ ordinabantur ad figurādū christū. Et ex vtraqꝫ parte potest cōueniēter assignari causa cerimoniarū que ad sacrificia pertinebāt. sm eñ ꝙ sacrificia ordinabantur ad cultū dei, causa sacrificiorū duplr accipi pōt. Unomodo sm ꝙ per sacrificia representabat ordinatio mētis in deū, ad quā excitabatur sacrificium offerens. ad rectā autē ordinationē mētis in deū pertinet ꝙ oia q̄ homo hꝫ recognoscat a deo tanqꝫ a primo principio, ⁊ ordinet in deū tāqꝫ in vltimū finē. ⁊ hoc representabatur in oblationibus et sacrificijs: sm ꝙ homo ex rebus suis quasi in recognitionē ꝙ haberet ea a deo in honorem dei ea offerebat: sm ꝙ dixit dauid. 1. paralip. 29. Tua sunt oia. ⁊ que de manu tua accepimus dedim⁹ tibi. ⁊ ideo in oblatione sacrificiorū protestabatur homo ꝙ deus esset primum principiū creationis rerū, ⁊ vltimus finis ad quem essent oia referēda. Et qr pertinet ad rectā ordinationē mentis in deū, vt mens humana nō recognoscat aliū primū actorem rerum nisi solū deū, neqꝫ in aliquo alio finem suum cōstituat: ppter hoc prohibebatur in lege offerri sacrificium alicui alteri, nisi deo: sm illud exo. 22. Qui immolat dijs occidetur preter dño soli. ⁊ ideo de causa cerimoniarū circa sacrificia potest assignari ratio. Alio modo ex hoc ꝙ per huiusmodi homines retrahebātur a sacrificijs idolorū vnde etiā pcepta de sacrificijs nō fuerunt data populo iudeorū, nisi postqꝫ declinauit ad idolatriā adorādo vitulū conflatilē: qñ hmōi sacrificia sint instituta, vt populus ad sacrificandū promptus hmōi sacrificia magis deo qꝫ idolis offerret. vnde dicit hiere. 7. Nō sum locutus cum patribus vestris, ⁊ nō precepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti, de verbo holocaustomatū ⁊ victimarū. Inter omnia autem dona que deus humano

Universidad de Deusto Biblioteca

generi iam p pctm lapso dedit:pcipuũ est q dedit filium suũ.vñ
dr Jo.3. Sic deus dilexit mũdũ, vt filiũ suum vnigenitũ daret:vt
ois q credit in ipm nõ pereat, sz hēat vitã eternã. ⁊ iõ potissimũ
sacrificiũ est quo ipse chrs seipm obtulit do in odorē suauitatis:
vt dr ad eph.5. ⁊ pp hoc oia alia sacrificia offerebantur in veteri
lege, vt h vnũ singulare ⁊ pcipuũ sacrificiũ figurarek tanq pfe-
ctum p imperfecta:vñ apls dicit ad heb.10. q sacerdos veteris le-
gis easdē sepe offerebat hostias:q nũq pñt auferre pctã. Chrs
aũt p peccatis obtulit vnam in sempiternum. Et q ex figurato
sumitur ratio figure: ideo rõnes sacrificiorũ figuralium veteris
legis sunt sumende ex vero sacrificio christi.

Ad pmũ Ergo dõm, q de⁹ nõ volebat huiusmõi sacrifi-
cia sibi offerri pp ipsas res q offerebank quasi
eis indigeret: vñ dr esaie.1. Holocausta arietũ ⁊ adipē pinguiũ,
⁊ sanguinē vitulor., ⁊ hyrcor. ⁊ agnor. nolui. sed volebat ea sibi
offerri (vt supra dcm est) tum ad excludēdã idolatriã, tum ad si-
gnificãdũ debitũ ordinē mentis humane in deũ: tuz ēt ad signi-
ficãdũ mysteriũ redēptionis humane per chrm. ¶ Ad 2m dõm,
q quãtũ ad oia pdicta rõ puenies fuit qre ista aialia offereban-
tur deo in sacrificiũ, ⁊ nõ alia. Primo qdē ad excludēdam idola-
triã: q oia alia aialia offerebant idolatre dijs suis, vel eis ad ma
leficia vtebank. ista aũt aialia apud egyptios, cuz qb⁹ cõuersati
erant abominabilia erãt ad occidēdũ: vñ ea non offerebant in sa-
crificiũ dijs suis. vñ dr exo.8. Abominationes egyptior. imola-
bimus dño deo nro. oues.n. colebãt, hyrcos venerabantur: q in
eor. figura demones apparebãt. Bobus ēt vtebank ad agricul-
turã quã inter res sacras habebant. Scdo hoc conueniens erat
ad predictã ordinationē mētis in deũ: ⁊ hoc dupl'r. Primo quidē
q hmõi aialia maxime sunt p que sustentak humana vita: ⁊ cum
hoc mũdissima sunt, ⁊ mũdissimũ hñt nutrimentũ. alia vero aia-
lia vel sunt siluestria, ⁊ nõ sunt cõiter hoium vsui deputata: vel si
sunt domestica, immundũ habēt nutrimentũ: vt porcus ⁊ gallina.
solũ aũt id qd est purũ deo est attribuendũ. Huiusmodi aũt aues
specialiter offerebãtur: q habētur in copia in terra promissiõis.
Scdo, q p immolationē hmõi animaliũ puritas mētis designa
tur: q vt dr in glos. leuit.1. Vitulũ offerimus cũ carnis superbiaz
vincimus: agnum cũ irrationabiles motus corrigimus: hedum
cum lasciuiam superamus: turturē dum castitatē seruamus: pa-
nes azimos cũ in azimis sinceritatis epulamur. In columba ve
ro manifestum est q significatur castitas ⁊ simplicitas mentis.
Tertio vero conueniens fuit hec animalia offerri in figurã xpi:
q vt in eadē glos. dicitur, christus in vitulo offertur propter vir-
tutem crucis: in agno ppter innocētiaz: in ariete pp principatũ.
in hyrco ppter similitudinē carnis peccati. In turture ⁊ colum-
ba duarũ naturarũ coniunctio mõstrabatur: vel in turture casti-
tas, in colũba charitas significabak: in similagine aspersio cre-
dentium p aquã baptismi figurabak. ¶ Ad tertiũ dõm, q pisces
qui in aqua viuũt magis sunt alieni ab hoie q cetera aialia, que
viuunt in aere sicut ⁊ homo. ⁊ iterũ pisces ex aqua extracti statiz
moriuntur: vnde nõ poterant in templo offerri, sicut alia aialia.
¶ Ad quartũ dõm, q in turturib⁹ meliores sunt maiores q pul
li: in columbis aũt ecõuerso. ⁊ ideo vt rabbi moyses dicit, mandã
tur offerri turtures ⁊ pulli columbarũ: q omne qd est optimum
deo est attribuendũ. ¶ Ad quintũ dõm, q animalia in sacrificiũ
oblata occidebãtur, q veniunt in vsum hois occisa sm q a deo
dantur homini ad esum. ⁊ iõ etiã igni cremabãtur: q per ignem
decocta fiunt apta humano vsui. Similiter etiã per occisionem
animalium significak destructio peccatorũ: ⁊ q hoies erãt digni
occisione pro pctis suis, ac si illa aialia loco eorũ occiderētur ad
significãdam expiationē peccatorũ. Per occisionē etiam hmõi
animalium significabak occisio xpi. ¶ Ad sextum dõm, q spãlis
modus occidēdi aialia immolata determinabak in lege ad exclu
dendum alios modos quib⁹ idolatre animalia idolis immola-
bant. Vel etiã vt rabbi moyses dicit, lex elegit genus occisionis
quo animalia minus affligebank occisa: p qd etiã excludebak et
in misericordia offerētium, ⁊ deterioratio animalium occisorum.
¶ Ad septimũ dõm, q q aialia maculosa solēt haberi cõtēptui
etiam apud hoies. ideo prohibitũ est ne deo in sacrificium offer-
rentur: ppter qd etiã prohibitũ erat ne mercedē pstibuli aut pre
tium carnis in domũ dei offerrēt. ⁊ eadē etiã rõne nõ offerebant
animalia ante septimũ diē: q talia aialia erãt quasi abortiua nõ-
dum plene cõsistētia pp teneritudinē. ¶ Ad octauũ dõm, q tri-
plex erat sacrificiorũ gñs. qdã erat qd totũ cõburebak. ⁊ hoc di-
cebak holocaustũ qsi totũ incēsum: hmõi em sacrificiũ offerebak
deo spãliter ad reuerētiã maiestatis ipsius, ⁊ amorē bonitatz eius
⁊ cõueniebat pfectiõis statui in impletiõe cõsiliorũ. ⁊ iõ totũ cõ-
burebak: vt sicut totũ aial resolutũ in vaporē sursum ascendebat,
ita etiã significarek totũ hoiem, ⁊ oia que ipsius sunt dei dñio eē
subiecta ⁊ ei esse offerēda. Aliud aũt erat sacrificiũ p peccato qd
offerebak deo ex necessitate remissionis peccati: ⁊ cõueniebat sta
tui penitētium in satisfactione peccatorũ: qd diuidebak in duas
partes. Nã vna pars eius cõburebak: alia vero cedebat in vsum
sacerdotũ ad significandũ q expiatio peccatorũ fit a deo p mini
steriũ saceredotũ. nisi qñ offerebak sacrificiũ pro pctõ totius po-
puli, vel spãliter pro pctõ sacerdotis: tũc em totũ cõburebak: non
em debebãt in vsum sacerdotũ venire ea q pro peccato eorũ offe
rebantur, vt nihil peccati in eis remaneret. ⁊ q hoc nõ esset satis-
factio pro peccato: si em cederet in vsum eorũ pro quorũ peccatz
offerebak idē esse viderek: ac si nõ offerrek. Tertiũ sacrificiũ voca
batur hostia pacifica que offerebak deo, vel pro gratiarũ actiõe:
vel pro salute ⁊ psperitate offerētiũ ex debito bñficij vel accipien
di vel accepti. Et cõuenit statui pficientiũ in impletione mãda-
torũ. ⁊ ista diuidebank in tres partes. Nã vna pars incēdebatur
ad honorē dei: alia pars cedebat in vsum sacerdotũ. tertia vero
pars in vsum offerētium: ad significãdum q salus hominis pce
dit a deo dirigētibus ministris dei, ⁊ cooperãtib⁹ ipsis hoibus
qui saluãtur. Hoc aũt gñaliter obseruabak q sanguis ⁊ adeps
nõ veniebãt neq in vsum sacerdotũ, neq in vsum offerētium: sed
sanguis effundebak ad crepitudinē altaris in honorē dei: adeps
vero adurebak in igne. Cuius rõ vna quidē fuit ad excludendaz
idolatriam. Idolatre em bibebãt de sanguine victimarũ, ⁊ come
debãt adipes: sm illud deuter.32. De quorũ victimis comede-
bant adipes: ⁊ bibebãt vinũ libaminũ. Scda rõ est ad informa-
tionem humane vite. Prohibebak em eis vsus sanguinis ad hoc
q horrerēt humani sanguinis effusionē: vñ dr Geñ.9. carnē cum
sanguine nõ comedetis: sanguinē em aiarũ vestrarũ requiram.
Esus vero adipũ phibebak eis ad vitãdam lasciuiã: vnde dicik
Ezech.34. Qd crassum erat occidebatis. Tertia vero rõ est pp
reuerentiam diuinã: q sanguis est maxime necessarius ad vitã,
rõne cuius dr aia esse in sanguine: adeps aũt abundãtiam nutri-
menti demonstrat. ⁊ ideo vt ostēderetur q a deo nobis est ⁊ vita
⁊ omnis bonorũ sufficiētia, ad honorē dei effundebatur sanguis
⁊ adurebatur adeps. Quarta rõ est: q per hoc figurabatur effu
sio sanguinis xpi: ⁊ pinguedo charitatis eius per quã se obtulit
deo pro nobis. De hostijs aũt pacificis in vsum sacerdotis cede-
bat pectusculuz ⁊ armus dexter: ad excludendũ quandã diuina-
tionis speciem: que vocatur spatulamãtia: q.s. in spatulis anima
lium immolatorum diuinabãt: ⁊ similiter in osse pectoris: ⁊ ideo
ista offerentibus subtrahebãtur. Per hoc etiã significabatur qd
sacerdoti erat necessaria sapientia cordis ad instruendum popu
lum: qd significabatur per pectus qd est tegumentum cordis. et
etiam fortitudo ad sustentãdum defectus: que significatur per ar
mum dextrum.

¶ Ad nonum dicendumm, q quia holocaustum erat perfe-
ctissimum inter sacrificia, ideo nõ offerebatur in holocaustum
nisi masculus: nã femina est animal imperfectũ. Oblatio autem
turturum ⁊ columbarũ erat ppter paupertatem offerentium: q
maiora animalia offerre non poterãt, ⁊ q hostie pacifice gratis
offerebãtur, ⁊ nullus eas offerre cogebatur nisi spontaneus, iõ
huiusmodi aues non offerebãtur inter hostias pacificas: sed in-
ter holocausta, ⁊ hostias pro peccato quas quãdoq oportebat
offerre. Aues etiã hmõi, ppter altitudinē volatus cõgruunt per
fectioni holocaustorũ: ⁊ etiã hostijs pro peccato, q habēt gemi-
tum pro cantu. ¶ Ad decimũ dõm, q inter omnia sacrificia ho-
locaustum erat precipuum: q totũ comburebak in honorē dei: ⁊
nihil ex eo comedebak. Scdm vero locũ in sanctitate tenebat ho
stia pro peccato: que comedebatur solũ in atrio a sacerdotib⁹ in
ipsa die sacrificij. Tertium vero gradum tenebãt hostie pacifice
pro gratiarum actione: que comedebantur ipso die. sed vbiq in
hierlm. Quartũ vero locũ tenebãt hostie pacifice ex voto: quar
carnes poterãt etiã in crastino comedi. Et est ratio huius ordi-
nis: q maxime obligak homo deo pp eius maiestatē. scdo pp of
fensam cõmissam. tertio pp bñficia iã suscepta. quarto pp bñficia
sperata. ¶ Ad vndecimũ dõm, q peccata aggrauãtur ex statu
peccãtis: vt supra dictũ est. ⁊ ideo alia hostia mãdabatur offerri
pro pctõ sacerdotis ⁊ principis, vl' alterius priuate psone. Est ãt
attēdendũ (vt rabbi moyses dicit) q qto grauius erat pcm, tãto
vilior spēs aialis offerebatur pro eo. vñ capra, qd est vilissimũ ani
mal, offerebatur pro idolatria, qd est grauissimũ pcm: p ignorã-
tia vera sacerdotis, offerebak vitulus: p negligētia ãt principis
hirc⁹. ¶ Ad 12m dõm, q lex in sacrificijs puidere voluit paup-
tati offerētiũ: vt q nõ posset hre aial qdrupes saltē offerret auem:
quã q habere nõ posset saltē offerret panē: ⁊ si hũc habere nõ pos
set saltē offerret farinã vel spicas. Cã vero figuralis est, q panis
significat christũ q est panis viuus: vt dicik Jo.6. Qui qdē erat
sicut in spica pro statu legis nature in fide patrũ: erat aũt sicut si-
mila in doctrina legis pphetar.: erat autē sicut panis formatus
post hũanitatē assumptam, coctus igne. i. formatus spũsancto in
clibano vteri virginalis: q etiã fuit coctus in sartagine per labo-
res quos in mũdo sustinebat: in cruce vero qsi in craticula adu-
stus. ¶ Ad 13m dõm, q ea q in vsum hois veniũt de terre nascēti
b⁹, vel sunt in cibũ: ⁊ de eis offerebak panis. vel sunt in potũ: ⁊ de
his offerebak vinũ. vel sunt in cõdimētũ: ⁊ de his offerebak oleũ ⁊
sal. vel sunt in medicamētũ: ⁊ de his offerebak thus qd est aroma
ticũ ⁊ cõsolidatiuũ. Per panē aũt figurak caro christi: per vinum
aũt sanguis eius p quē redēpti sumus, oleũ figurat gratiã christi,
sal sciam, thus orationē. ¶ Ad 14m dicēdũ, q mel nõ offere-
bak in sacrificijs dei, tũ q cõsueuerat offerri in sacrificijs idolor.
tũ etiã ad excludēdã oēm carnalē dulcedinē ⁊ voluptatē ab his
q deo sacrificare intēdũt. Fermētũ vero nõ offerebak ad excludē
dã corruptionē: ⁊ forte etiã in sacrificijs idolor. solitũ erat offerri.
Sal aũt offerebak: q impedit corruptionē putredinis, sacrificia
aũt dei debēt esse incorrupta: ⁊ etiã q i sale significak discretio sa
piētie, vel etiã mortificatio carnis. Thus autē offerebak deo ad
designãdã deuotionē mētis que est necessaria offerētibus, ⁊ etiã
ad designãdũ odorē bone fame. nã thus ⁊ pingue est, ⁊ odorife-
rũ, ⁊ quia sacrificium zelotipie non pcedebat ex deuotione, sz ma
gis ex suspitione, ideo in eo non offerebatur thus.

¶ Utrum assignari possit certa ratio cerimoniarum que ad sa-
cra pertinent. Arti.4.

Ad qrtũ Sic pcedik. Videk q cerimoniarũ vete. leg. que ad sacra pertinēt suffi-
ciēs rõ assignari nõ possit. dicit.n. paulus actuũ.17.
deus q fecit mũdũ ⁊ oia que in eo sunt, hic celi ⁊ ter-
re cũ sit dñs, nõ in manufactis tēplis habitat: incõ-
uenieter igitur ad cultũ dei tabernaculũ vel tēplũ in lege veteri
est institutũ. ¶ P. Status veteris legis nõ fuit immutatus nisi
per christũ, sz tabernaculũ designabat statũ veteris legis. Nõ er-
go debuit mutari per edificationē alicuius templi. ¶ P. Diuina
lex pcipue dz hoies inducere ad diuinũ cultũ: sed ad augmētum
diuini cultus pertinet, q fiãt multa altaria, ⁊ multa tēpla: sicut pz
in noua lege. Ergo videk q etiã in veteri lege nõ debuit esse solũ
vnũ tēplũ, aut vnũ tabernaculũ, sz multa. ¶ P. Tabernaculum
seu tēplũ ad cultũ dei ordinabak. sed in deo pcipue opz venerari
vnitatē ⁊ simplicitatē. Nõ videk igik fuisse cõueniēs, vt tabernacu
lũ seu tēplũ p qdã vela distinguerek. ¶ P. Virtus primi mouen-
tis q est de⁹ primo apparet in pte oriētis a q pte incipit prim⁹ mo
tus sed tabernaculũ fuit institutũ ad dei adorationē. Ergo debe-
bat esse dispositũ magis versus oriētē q versus occidētē. ¶ P.
Exo.20. dñs pcepit vt nõ faceret sculptile neq aliquã similitudi-
nē. incõuenienter igitur in tabernaculo, vel in tēplo fuerũt sculpte
imagines cherubim. silr etiã ⁊ archa ⁊ ppitiatoriũ, ⁊ cãdelabrũ,
⁊ mēsa, ⁊ duplex altare sine rationabili causa ibi fuisse vñr. ¶ P.
Dñs pcepit exo.20. Altare de terra facietis mihi, ⁊ iterum. Non
ascēdes ad altare meũ per gradus. incõueniēter igitur mandak
postmodũ altare fieri de lignis auro vel ere cõtextis, ⁊ tãte altitu
dinis, vt ad illud nisi per gradus ascēdi nõ possit. Dicik em exo.
27. Facies altare de lignis sethim, qd habebit qnq cubitos in
lõgitudine, ⁊ totidē in latitudine, ⁊ tres cubitos in altitudine, et
operies illud ere. ⁊ exo.30. dicik, Facies altare ad adolendũ thy-
miamata de lignis sethi vestiesq illud auro purissimo. ¶ P. In
operibus dei nihil dz esse superfluũ: q nec in operibus nãe aliqd
superfluũ inuenitur: sz vni tabernaculo vel domui sufficit vnum
operimentum. inconueniēter igitur tabernaculo fuerũt apposita
multa tegumēta. s. cortine saga cilicina pelles arietũ rubricate, ⁊
pelles hyacintine. ¶ P. Cõsecratio exterior interiorē sanctitatez
significat: cuius sbm est aia. incõueniēter igitur tabernaculũ ⁊ ei⁹
vasa cõsecrabantur, cũ essent qdã corpora inaiata. ¶ P. In psal.
dicik, Benedicã dñm in oi tpe, semper laus eius in ore meo, sz so-
lēnitates instituuntur ad laudãdũ deũ. Nõ ergo fuit cõueniēs vt
aliq certi dies statuerenk ad solēnitates peragēdas: sic igitur vi
detur q cerimonie sacrorũ cõueniētes causas nõ haberent.

Sz ɔ̃ Est, q apostolus dicit ad heb.8. q illi q offerunt sm
legē munera. exēplari ⁊ vmbre deseruiũt celestium: si-
cut rñsum est moysi cũ cõsummaret tabernaculũ. Vide inqt oia
facito sm exēplar qd tibi in mõte mõstratũ ē. sz valde rõnabile est
q imaginē celestiũ rpñtat, & cerimõie sacror. rõnabilē cãz hēbãt.

Rñdeo Dicēdũ, q tot⁹ exterior cult⁹ dei ad hoc pci pue
ordinak, vt hoies deũ in reuerētia habeant. Ha-
bet aũt hoc hũan⁹ affect⁹, vt ea q cõia sunt ⁊ nõ distincta ab alijs
minus reuereak, ea vero q hñt aliquã excellētie discretionem ab
alijs magis admirek ⁊ reuereak. Et inde etiã hoium consuetudo
inoleuit, vt reges ⁊ principes quos opz in reuerētia haberi a sub
ditis: ⁊ pciosiorib⁹ vestibus ornētur, ⁊ etiã ampliores ⁊ pulchrio
res hitatiões possideant. Et pp hoc oportuit vt aliq spãlia tpa, ⁊
spãle tabernaculũ, ⁊ spãlia vasa, ⁊ spãles ministri ad cultũ dei or-
dinarenk: vt p hoc aĩ hoium ad maiorē dei reuerētiã adducerenk.
¶ Silr etiã status veteris legis (sicut dictũ est) institut⁹ erat ad
figurãdũ mysteriũ christi. Opz aũt esse aliqd determinatũ id per
qd aliqd figurari dz: vt. s. eius aliq silitudinē representet. ⁊ ideo
oportuit aliqua spãlia obseruari in his q pertinent ad cultũ dei.

Ad pmũ Ergo dicēdũ, q cultus dei duo respicit. s. deum
q colik, ⁊ hoies colētes. ipse igitur deus qui coli
tur nullo corporali loco clauditur: vñ pp ipsum nõ oportuit spãle
tabernaculũ fieri aut tēplũ. Sz hoies ipsum colētes corporales
sunt, ⁊ ppter eos oportuit spãle tabernaculũ vel tēplũ institui ad
cultũ dei, ppter duo. Primo qdē, vt ad hmõi locũ cõueniētes cũ
hac cogitatione q deputarek ad colēdũ deũ cũ maiori reuerētia
accederēt. Secũdo, vt per dispositionē talis tēpli vel tabernacu-
li significarenk aliq ptinētia ad excellētiã diuinitatis vel hũanita
tis christi. ⁊ hoc est qd salomõ dicit. 3.reg.8. Si celũ ⁊ celi celoruz
te capere nõ pñt, quãto magis domus hec quã edificaui tibi. et
postea subdit, Sint oculi tui aperti sup domũ hãc de qua dixisti,
Erit nomen meũ ibi vt exaudias depcationem serui tui ⁊ populi
tui israel. Ex quo patet q dom⁹ sanctuarij nõ est instituta ad hoc
q deũ capiat, qsi locak inhabitãtē, sed ad hoc q nomē dei inha-
bitet ibi. i. vt notitia dei ibi manifestek per aliq que ibi fiebant vel
dicebank: ⁊ q pp reuerētiã loci orationes fierēt ibi magis exau-
dibiles ex deuotione orãtiũ. ¶ Ad sm dicēdũ, q status veteris
legis nõ fuit immutat⁹ ante christũ quãtũ ad impletionē legis q
facta est solũ p christũ: est tñ immutatus quãtũ ad cõditionē po-
puli q erat sub lege. nã primo populus fuit in deserto nõ hñs cer-
tã mãsionē, postmodũ aũt habuerũt varia bella cũ finitimis gen
tibus. Ultimo aũt tpe dauid regis ⁊ salomonis populus ille ha-
buit qetissimũ statũ. ⁊ tũc primo edificatũ fuit tēplũ in loco quem
designauerat abraã ex diuina demõstratione ad immolãdũ. Dici
tur.n. geñ.20. q dñs mãdauit abrae vt offerret filiũ suũ in holo-
caustũ sup vnũ mõtiũ quē mõstrauero tibi: ⁊ postea dicit q appel
lauit nomē illius loci. Dñs videt. qsi sm dei puisionē esset locus
ille electus ad cultũ diuinũ: pp qd dicitur deutro.12. Ad locum
quē elegerit dñs deus vester, venietis ⁊ offeretis holocausta ⁊ vi
ctimas vestras. ¶ Locus aũt ille designari nõ debuit p edifica-
tionē tēpli añ tps pdictũ pp tres rõnes quas rabbi moyses assi-
gnat. Prima est ne gētes appropriarēt sibi locũ illũ. Scda est ne
gētes ipsum destruerēt. Tertia vero rõ est ne qlz tribus vellet ha
bere locũ illũ in sorte sua: ⁊ pp hoc orirenk lites ⁊ iurgia. ⁊ ideo nõ
fuit edificatũ tēplũ, donec haberēt regē p quē posset hmõi iurgiũ
cõpesci. antea vero ad cultũ dei erat ordinatũ tabernaculũ porta
tile per diuersa loca, qsi nõdũ existe determinato loco diuini cul-
tus. Et hec est rõ literalis diuersitatis tabernaculi ⁊ tēpli. ¶ Rõ
aũt figuralis esse põt: q p hec duo significak duplex status. Per
tabernaculũ em qd est mutabile significak stat⁹ pñtis vite muta-
bilis. Per tēplũ vero qd erat fixũ ⁊ stãs significak stat⁹ future vi-
te q oino imutabil' est. ⁊ pp h in edificatiõe tēpli dicik: q nõ est au
dit⁹ sonit⁹ mallei vel securis ad significãdũ q ois pturbatiõis tu
mult⁹ lõge erit a statu futuro. Vel p tabernaculũ significak stat⁹
veteris legis. Per tēplũ ãt a salomõe pstructũ status noue legis.
vñ ad pstructionē tabernaculi soli iudei sunt opati, ad edificatio-
nē xpo tēpli coopati sunt ēt gētiles. s. thiri ⁊ sidonij. ¶ Ad tertium
dõm, q rõ vnitatis tēpli vel tabnaculi pt esse ⁊ lralis ⁊ figuralis.
lralis qdē est rõ ad exclusionē idolatrie: q gētiles diuersis dijs
diuersa tēpla pstituebãt. ⁊ iõ vt firmarek i animis hoiuz fides vni-
tatis diue. voluit de⁹ vt in vno loco tm sibi sacrim offerrek, ⁊ iter. vt
p hoc ōnderet q corpalis cult⁹ nõ pp se erat ei accept⁹. ⁊ iõ cõpe
scebank: ne passim, ⁊ vbiq sacrificia offerrēt. Sz cult⁹ noue legis,
in cui⁹ sacrificio spũalis gra ptinek, est sm se deo accept⁹. ⁊ ideo
multiplicatio altariũ ⁊ tēplorũ acceptak in noua lege. Quãtũ ve
ro ad ea q ptinebãt ad spũalē cultũ dei q consistit in doctrina le-
gis ⁊ pphetarũ, erãt etiã in veteri lege diuersa loca deputata, in
quibus conueniebãt ad laudem dei: que dicebantur synagoge,

Universidad de Deusto Biblioteca

sicut z nūc dñr eccl'e, in q̄b⁹ ppl's chrian⁹ ad laudē dei ɔgregat̄:
z sic eccl'a nr̄a succedit in locū z tēpli z synagoge: q: ip̄m sacrifi-
ciū ecclesie spūale est: vñ nō distinguit̄ apud nos locus sacrificij
a loco doctrine. Rō aūt figuralis esse pōt: q: p hoc sig̃bat̄ vnitas
ecclesie, vel militātis, vel triūphātis. ¶ Ad quartū dōm, q̄ sicut
in vnitate tēpli vel tabernaculi rep̄sentabat̄ vnitas dei vel vnitas
ecclesie, ita etiā in distōne tabernaculi vel tēpli rep̄ntabat̄ distin-
ctio eorū que deo sunt subta, ex quib⁹ in dei venerationē cōsurgi-
mus. Distinguebat̄ aūt tabernaculū in duas ptes, in vnā q̄ voca
batur scā sctōrū que erat occidētalis: z aliaz q̄ vocabat̄ scā, que
erat ad orientē: z iterū ante tabernaculū erat atriuz. Hec igit̄ di-
stinctio duplicē hz rōnē: vnā quidē fm q̄ tabernaculū ordinatur
ad cultū dei: sic em̄ diuerse ptes mundi in distōne tabernaculi fi
gurant̄: nā pars illa que scā sctōrū dr̄ figurabat seculū altius qd̄
est spūaliū subtarū. Pars vero illa que dr̄ scā exprimebat mūdū
corpalē: z ideo scā a sctis sctōrū distinguebat̄ quodā velo qd̄ q̄t-
tuor colorib⁹ erat distinctuz: p quos q̄ttuor elementa designant̄
s. bysso: p qd̄ designat̄ terra: q: byssus. i. linū de terra nascit̄: pur-
pura: p quā sig̃tur aq̄: fiebat em̄ purpureus color ex q̄busdā cō-
chis que inueniunt̄ in mari: hyacintho p quē sig̃tur aer: q: hz ae
reum colorē: z cocco bis tincto: p quē designat̄ ignis. Et iō q: mā
quattuor elementorū est impedimētū, p qd̄ velant̄ nobis incorpa
les sube, in interi⁹ tabernaculū. i. sancta sanctorū solus summ⁹ sa
cerdos, z semel in anno introibat: vt designaret̄ q̄ hec est finalis
perfectio hois: vt ad illud seculū introducat̄: in tabernaculū ꝟo
exterius. i. in sancta introibāt sacerdotes quotidie: non aūt ppl's
qui solū ad atriū accedebat: q: ipsa corpalia ppl's percipere pōt
ad interiores aūt eorū rōnes soli sapientes ✠ per cōsiderationē (Al'as ✠ sacerdotes.)
attingere possunt. Scd̄m vero rōnē figuralē per exteri⁹ taberna
culū qd̄ dicit̄ sancta sig̃tur status veteris legis: vt apl's dicit ad
heb. 9. quia illud tabernaculū semp introibāt sacerdotes sacrifi-
ciorū officia cōsummātes. Per interi⁹ vero tabernaculū qd̄ dici
tur sancta sanctorū: sig̃tur vel celestis gloria: vel etiā stat⁹ spūa-
lis noue legis: q̄ est quedā inchoatio future gl'ie: i quē statū nos
chr's introduxit: qd̄ figurabat̄ p hoc q̄ summus sacerdos semel
in anno solus in sancta sanctorū intrabat. Veluz autē figurabat
spūaliū occultationē sacrificiorū in veteribus sacrificijs: qd̄ velū
quattuor coloribus erat ornatū, bysso quidē ad designandā car
nis puritatē: purpura aūt ad figurandū passiōes q̄s sancti susti-
nuerunt pro deo: cocco bis tincto ad significandā charitatē ge-
minā dei z pximi: hyacintho aūt significabat̄ celestis meditatio.
Ad statū aūt veteris legis aliter se hēbat ppl's: z aliter sacerdo-
tes: nam ppl's ipsa corpalia sacrificia considerabat que in atrio
offerebant̄: sacerdotes vero rōnē sacrificiorū ɔsiderabāt hn̄tes
fidem magis explicitā de mysterijs chr̄i: z iō intrabāt in exteri⁹
tabernaculū: qd̄ etiā quodā velo distinguebat̄ ab atrio: quia que
dam erant velata pplo circa mysteriū chr̄i que sacerdotib⁹ erāt
nota: non tamen eis erāt plene reuelata: sicut postea in nouo te-
stamento: vt habet̄ Ephe. 3. ¶ Ad quintum dōm, q̄ adoratio ad
occidentē fuit introducta in lege ad excludendā idolatriā: nam
omnes gentiles in reuerentiā solis adorabāt ad orientē: vnde di
citur Ezech. 8. q̄ quidā habebāt dorsa cōtra templū dñi: z facies
ad orientem: z adorabant ad ortū solis: vnde ad hoc excludendū
tabernaculū habebat sancta sanctorū ad occidentē: vt versus oc
cidentē adorarent. Rō etiā figuralis esse pōt: q: tot⁹ status prio-
ris tabernaculi ordinabat̄ ad significandā mortē chr̄i: que figu-
ratur per occasum: fm illud psal. Qui ascendit sup occasum dñs
nomen illi. ¶ Ad sextū dōm, q̄ eorū que in tabernaculo cōtine-
bātur, rō reddi pōt z literalis z figuralis. Lralis quidē p relōnē
ad cultū diuinū: z q: dictū est, q̄ per tabernaculū interi⁹: qd̄ dice
batur sancta sanctorū sig̃batur seculū alti⁹ spūaliū subtarū: iō in
illo tabernaculo tria ɔtinebant̄. s. archa testamēti: in q̄ erat vrna
aurea hn̄s māna, z virga aarō q̄ frōduerat, z tabule in q̄b⁹ erāt
scripta decē p̄cepta legis. Hec aūt archa sita erat iter duos che
rubim q̄ se mutuis vultib⁹ respiciebāt: z sup archā erat q̄dā tabu
la lapidea q̄ dicebat̄ ppitiatoriū sup alas cherubin: q̄si ab ipsis
cherubim portaret̄: ac si imaginaret̄ q̄ illa tabula eēt sedes dei:
vnde z ppitiatoriū dicebat̄ q̄si exinde pplo ppitiaret̄ ad preces
summi sacerdotis: z iō q̄si portabat̄ a cherubim quasi deo obse-
quentib⁹: archa ꝟo testi erat tanq̄ scabellū sedētis supra ppitia-
toriū. Per hec aūt tria designant̄ tria q̄ sunt in illo altiori seculo
s. deus q̄ sup oia est z incōprehensibilis omni creature: z ppter h̄
nulla silitudo ei⁹ ponebat̄, ad rep̄sentandā ei⁹ inuisibilitatē: sed
ponebat̄ quedā figura sedis eius: q: s. creatura cōprehensibilis
est que est subta deo, sicut sedes sedenti. Sunt etiā in illo altiori
seculo spūales sube que angeli dr̄: z hi sig̃nt̄ p duos cherubim
mutuo se respiciētes ad designādā cōcordiā eorū adinuicem: fm
illud iob. 25. Qui facit concordiā in sublimib⁹. Et pp hoc etiā nō
fuit vnus tm̄ cherub, vt designaret̄ multitudo celestiū spirituū:
z excluderet̄ cultus eorū ab his quib⁹ p̄ceptū erat vt solū vnuz
deum colerent. Sunt etiā in illo intelligibili seculo rōnes oium
eorū que in hoc seculo perficiunt̄ quodāmō clause: sicut rōnes
effectuū claudunt̄ in suis causis: z rationes artificiatorū in artifi
ce: z hoc sig̃batur per archā: in qua rep̄ntabant̄ per tria ibi con-
tenta tria que sunt potissima in rebus humanis. s. sapia que rep̄n
tabat̄ p tabulas testamēti, ptās regiminis que rep̄ntabat̄ p vir-
gam Aaron: vita q̄ rep̄ntabat̄ per manna: qd̄ fuit sustentamentū
vite. Uel per hec tria sig̃bant̄ tria dei attributa. s. sapia in tabulis
potentia in virga: bonitas in manna: tum ppter dulcedinē, tum
quia ex dei misericordia est pplo suo datū: z ideo in memoriā di-
uine mie cōseruabat̄: z hec tria etiā figurata sunt in visione esaie.
Uidit em̄ dñm sedentē sup soliū excelsum z eleuatū z seraphim
assistentes, z domū impleri a gl'ia dei, vñ z seraphin dicebāt, Ple
na est omnis terra gl'ia eius: z sic silitudines seraphim non pone
bantur ad cultū qd̄ prohibebat̄ primo legis p̄cepto: sed in signū
ministerij: vt dictū est. ✠ In exteriori vero tabernaculo qd̄ sig̃bat
presens seculū: cōtinebant̄ etiā tria. s. altare thymiamatis qd̄ di-
recte erat ɔtra archā. Mēsa aūt propōnis sup quā. 12. panes ap
ponebantur erat posita ex parte aquilonari: candelabrū vero ex
parte australi. Que tria vñr r̄ndere trib⁹ que erāt in archa clau-
sa: sed magis manifeste eadē rep̄ntabant: opz em̄ rōnes rerū ad
manifestiorē demrōnē perduci quam sint in mente diuina z an-
gelorū ad hoc q̄ hoies sapiētes eas cognoscere possint: q̄ sig̃nt̄
per sacerdotes ingredientes tabernaculū. In cādelabro igitur
designabat̄ sicut in signo sensibili sapia: q̄ intelligibilib⁹ ꝟbis ex-
primebat̄ in tabulis. Per altare vero thymiamatis sig̃bat̄ offim̄
sacerdotū: quorū erat ppl'm ad deū reducere: z hoc etiā sig̃bat̄ p
virgā: nam in illo altari incēdebat̄ thymiama boni odoris: p qd̄
sig̃batur sanctitas ppl'i acceptabilis deo. Dicit̄ enim apoc. 7. q̄
per fumum aromatū sig̃ntur iustificationes sanctorū. Conueni-
enter autē sacerdotalis dignitas in archa sig̃bat̄ per virgā, in ex-
teriori vero tabernaculo p altare thymiamatis: q: sacerdos me-
diator est inter deū z ppl'm regens ppl'm per ptātē diuinā: quam
virga sig̃t: z fructū sui regiminis. s. sanctitatē ppl'i acceptā deo of
ferre, quasi in altari thymiamatis. Per mensam aūt sig̃tur tpale
nutrimentū vite: sicut z per manna: sed hoc est conuenientius et
grossius nutrimentū, illud aūt suauius z subtilius. Cōuenienter
autem candelabrū ponebat̄ ex parte australi: mensa aūt ex parte
aquilonari: q: australis pars est dextra pars mūdi, aquilonaris
autē sinistra: vt dicit̄ in. 2. de ce. z mū. sapia aūt pertinet ad dextrā
sicut z cetera spūalia bona: tēpale aūt nutrimentū ad sinistrā: fm
illud prou. 3. In sinistra illius diuitie z gl'ia. Ptās aut sacerdota-
lis media est inter tēporalia z spūalem sapiam: q: p eam z spūa-
lis sapientia, z tēporalis dispensant̄. ✠ Pōt aūt z horū alia rō assi-
gnari magis literalis. In archa em̄ cōtinebant̄ tabule legis ad
tollendā legis obliuionē: vnde dicit̄ exo. 24. Dabo tibi duas ta
bulas lapideas: z legem ac mandata que scripsi vt doceas filios
israel. Uirga vero Aaron ponebatur ibi ad comprimendam dis
sensionem populi de sacerdotio Aaron: vnde dicitur numeri. 17.
Refert virgam Aaron in tabernaculum testimonij: vt reseruetur
in signum rebellium filiorū israel. Māna aūt conseruabat̄ in ar-
cha ad cōmemorandū beneficiū qd̄ dominus p̄stitit filijs israel
in deserto: vnde dicitur exo. 16. Imple gomor ex eo, z custodiatur
in futuras retro generationes: vt norint panes quibus alui vos
in solitudine. Candelabrū vero erat institutū ad honorificentiā
tabernaculi: pertinet enim ad magnificētiā domus, q̄ sit bene lu
minosa. Habebat aūt candelabrū septem calamos (vt Ioseph⁹
dicit) ad significandū septē planetas quibus totus mundus illu
minatur: z ideo ponebatur cādelabrū ex parte australi: q: ex illa
pte est nobis planetarū cursus. Altare ꝟo thymiamatis erat in-
stitutum: vt iugiter in tabernaculo esset fumus boni odoris: tum
propter venerationē tabernaculi: tum etiam in remedium fetoris
quem oportebat accidere ex effusione sanguinis z occisione aia
lium. Ea enim que sunt fetida despiciuntur quasi vilia: que vero
sunt boni odoris, hoies magis appretiātur. Mensa aūt appone
batur ad significandū q̄ sacerdotes tēplo seruiētes in tēplo vi-
ctum hr̄e debebāt: vnde. 12. panes suppositos mēse in memoriaz
12. tribuū solis sacerdotib⁹ edere licitū erat: vt habet̄ matth. 12.
Mensa aūt nō ponebat̄ directe in medio ante ppitiatoriū ad ex
cludendū ritum idolatrie: nam gentiles in sacris lune propone-
bāt mēsam corā idolo lune, vñ dr̄ hiere. 7. Mulieres cōspergunt
adipē, vt faciāt placētas regine celi. In atrio vero extra taberna
culū cōtinebat̄ altare holocaustorū: in quo offerebant̄ deo sacrifi
cia de his que erāt a populo possessa. z ideo in atrio poterat esse
popul⁹ q̄ hmōi deo offerebat p manus sacerdotū: sz ad interius
altare in quo ipsa deuotio z sanctitas ppl'i offerebat̄, nō poterant
accedere nisi sacerdotes, q̄rū erat deo offerre ppl'm. Est aūt hoc
altare extra tabernaculū in atrio cōstitutū ad remouēdū cultum
idolatrie: nā gētiles infra tēpla altaria cōstituebāt ad immolan-
dū idolis. ¶ Figuralis vero ratio oium horū assignari pōt ex re
latione tabernaculi ad chr̄m q̄ figurabat̄. Est aūt cōsiderāduz
q̄ ad designādā imp̄fectionē legaliū figurarū diuerse figure fue-
rūt institute in tēplo ad significādū chr̄m. Ipse em̄ significat̄ p
ppitiatoriū: q: ipse est ppitiatio p pctis nostris: vt dr̄. 1. Ioā. 2°.
Et cōuenienter hoc ppitiatoriū a cherubim portat̄: q: de eo scri-
ptū est, Adorēt eū oēs angeli dei: vt hr̄ heb. 1. Ipse etiā significa
tur p archā: q: sicut archa erat cōstructa de lignis sethim, ita cor
pus chr̄i de mēbris purissimis cōstabat. Erat aūt deaurata: q:
chr̄s fuit plenus sapia z charitate que per aurū significatur.
Intra archā aūt erat vna aurea. i. scā aia hn̄s māna. i. oēm pleni
tudinē sanctitatis z diuinitatis. erat etiā in archa virga. i. ptās sa
cerdotalis: q: ipse est factus sacerdos in eternū. Erāt etiā ibi ta-
bule testamēti ad designādū q̄ ipse chr̄s est legisdator. ipse ēt
chr̄s significat̄ per cādelabrū: q: ipse dicit, ego sum lux mun-
di. Per septē lucernas septē dona sancti spūs. Ipse etiā significat̄
per mēsam: q: ipse est spūalis cibus: fm illud Ioan. 6. Ego sum
panis viuus. Duodecim em̄ panes significabāt. 12. apostolos vel
doctrinā eorū. Siue p cādelabrū z mēsam pōt significari doctri-
na z fides ecclesie: q̄ etiā illuminat z spūalr̄ reficit. Ipse etiā chri-
stus significat̄ per duplex altare. s. holocaustorū z thymiamatis:
q: p ipsum opz nos deo offerre oia virtutū opa. siue illa q̄bus car
nē affligimus: que offerunt̄ q̄si in altari holocaustorū. siue illa q̄
maiore mētis p̄fectione p spūalia p̄fectorū desideria deo offerun
tur in chr̄o q̄si in altari thymiamatis: fm illud ad heb. vltimo.
Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semp deo. ¶ Ad 7m
dicēdū, q̄ dñs p̄cepit altare cōstrui ad sacrificia z munera offerē
da in honorē dei z sustētationē ministrorū q̄ tabernaculo deserui-
bant. De cōstructione aūt altaris dat̄ a dño duplex p̄ceptū. Unū
q̄dē in principio legis exo. 20. vbi dñs mādauit q̄ facerēt altare
de terra, vel saltē de lapidibus nō sectis. z iterū q̄ nō facerēt al-
tare excelsum ad qd̄ oporteret per gradus ascēdere. z hoc ad de
testādū idolatrie cultū: gētiles em̄ idolis cōstruebāt altaria orna
ta z sublimia: in q̄bus credebāt aliqd sanctitatis z numinis esse
ppter qd̄ etiā dñs mandauit deutero. 16. Nō plātabis lucū z oēm
arborē iuxta altare dñi dei tui. Idolatre em̄ cōsueuerūt sub arbo
ribus sacrificare pp amenitatē z vmbrositatē. ¶ Quorū etiā pre
ceptorū rō figuralis fuit: q: in chr̄o q̄ est nostrū altare, debem⁹
cōfiteri verā carnis naturā quātū ad humanitatem: qd̄ est altare
de terra facere, z quātū ad diuinitatē debemus in eo cōfiteri pa-
tris equalitatē: qd̄ est nō ascēdere per gradus ad altare. Nec etiā
iuxta chr̄m debemus admittere doctrinā gentiliū ad lasciuiā
puocantem. Sed facto tabernaculo ad honorem dei nō erāt ti-
mēde huiusmodi occasiones idolatrie. z ideo dñs mandauit qd̄
fieret altare holocaustorū de ere qd̄ esset omni populo cōspicuuz
z altare thymiamatis de auro qd̄ soli sacerdotes videbant. Nec
erat tāta p̄tiositas eris, vt per huius copiā populus ad aliquam
idolatriā puocaret̄. Sed q: exo. 20. ponitur pro ratione huius p̄
cepti, non ascēdes per gradus ad altare meū, id qd̄ subditur, Ne
reueletur turpitudo tua. cōsiderādū est q̄ hoc etiā fuit institutuz
ad excludēdā idolatriā: nā in sacris priapi sua pudēda gētiles po
pulo denudabāt. postmodū aūt inductus est sacerdotibus femi-
naliū vsus ad tegmē pudēdorū. z ideo sine periculo institui pote-
rat tāta altaris altitudo, vt per aliquos gradus ligneos nō stā-
tes: sed portatiles in hora sacrificij sacerdotes ad altare ascende-
rēt sacrificia offerentes. ¶ Ad octauum dicēdū, q̄ corpus taber-
naculi cōstabat ex q̄busdā tabulis in lōgitudinē erectis que q̄dē
interius tegebantur q̄busdā cortinis ex quatuor coloribus varia
tis. s. de bisso retorta, z hyacintho, ac purpura, coccoq̄z bis tincto
sed huiusmodi cortine tegebāt solū latera tabernaculi. In tecto
aūt tabernaculi erat operimētū vnū de pellibus hyacintinis: z su
per hoc aliud de pellibus arietū rubricatis: z desuper tertium de
quibusdā sagis cilicinis que nō tm̄ operiebant tectū tabernacu-
li: sed etiā descendebāt vsq̄z ad terrā, z tegebāt tabulas taberna-
culi exterius. Horū autem operimētorū ratio literalis in cōi erat
ornatus z protectio tabernaculi, vt in reuerētia haberetur. In spe
ciali ꝟo fm quosdā per cortinas designabatur celū sydereū, qd̄
est diuersis stellis variatū: per saga aque que sunt supra firmamē
tū: per pelles rubricatas celū empyreū in quo sunt angeli: p pel-
les hyacintinas celū sancte trinitatis. ¶ Figuralis, aūt ratio ho
rū est: q: per tabulas ex q̄bus cōstruebatur tabernaculū signifi-
cantur chr̄ifideles ex quibus cōstruitur ecclesia. Tegebantur
aūt interius tabule cortinis quatuor coloribus, q: fideles interi⁹
ornātur quatuor virtutibus nā in bisso retorta (vt glo. dicit) signi-
ficatur caro castitate renitens: in hyacintho mēs superna cupiēs
in purpura caro passionibus subiacens: in cocco bis tincto mēs
inter passiones dei z pximi dilectione prefulgens. Per operimen
ta vero tecti designantur prelati z doctores: in q̄bus debet renite
re celestis cōuersatio, qd̄ significatur per pelles hyacintinas: pro-
ptitudo ad martyriū, qd̄ significant pelles rubricate: austeritas
vite z tolerātia aduersorū, que significantur per saga cilicina q̄
erāt exposita vētis z pluuijs: vt glo. dicit. ¶ Ad nonum dicēdū,
q̄ sanctificatio tabernaculi z vasorū eius habebat causam litera-
lem, vt in maiori reuerētia haberetur: quasi per huiusmodi conse
crationē diuino cultui deputatā. ¶ Figuralis autē ratio est, q: p
huiusmodi sanctificationē significatur spiritualis sanctificatio vi
uētis tabernaculi. s. fideliū ex quibus cōstituitur ecclesia chr̄i.
¶ Ad 10m dicēdū, q̄ in veteri lege erant septē solēnitates tēpo-
rales, z vna cōtinua: vt pōt colligi numeri. 28. z. 29. Erat em̄ qua-
si cōtinuū festum, q: quotidie mane z vespere immolabat̄ agnus
z per illud cōtinuū festū iugis sacrificij rep̄sentabatur perpetui-
tas diuine beatitudinis. Festorū autē tēporaliū primū erat quod
iterabatur qualibet septimana: z hec erat solēnitas sabbati quod
celebrabatur in memoriam creationis reruz: vt supra dictum est.
Alia aūt solēnitas iterabatur quolibet mēse. s. festū neomenie: qd̄
celebrabatur ad commemorandum opus diuine gubernationis.
Nam hec inferiora precipue variantur fm motū lune: z ideo cele
brabatur hoc festū in nouitate lune, non autem in eius plenitudi-
ne, ad euitandū idolatrarū cultū qui in tali tēpore lune sacrifica-
bant. Hec duo beneficia sunt communia toti humano generi, et
ideo frequētius iterabantur. alia vero quinq̄z festa celebrabantur
semel in anno: z recolebātur in eis beneficia specialiter illi po-
pulo exhibita. Celebrabatur enim festum phase primo mense ad
cōmemorādū liberationis beneficiū ex egypto. Celebrabatur au
tē festū penthecostes post quinquaginta dies ad recolendum be
neficium legis date. alia vero tria festa celebrabantur in mense
septimo qui quasi totus apud eos erat solēnis, sicut z septimus
dies. In prima enim die mensis septimi erat festum tubarū in me
moriam liberationis isaac quando abraam inuenit arietē heren-
tē cornibus quē representabant per cornua, quibus buccinabant.
¶ Erat aūt festū tubarū quasi quedā inuitatio, vt prepararent se
ad sequēs festū quod celebrabatur decimo die. z hoc erat festum
expiationis in memoriam illius beneficij quo deus propitiatus
est peccato populi de adoratione vituli ad preces moysi.
¶ Post hoc autem celebrabatur festū scenophegie. i. tabernacu-
lorum septē diebus ad cōmemorādū beneficiū diuine protectio-
nis z deductionis per desertū: vbi in tabernaculis habitauerunt.
vnde in hoc festo debebāt habere fructum arboris pulcherrime
i. citrū z lignū densarū frondiuz. i. myrtum, que sunt odorifera: et
spatulas palmarū, z salices de torrēte, que diu retinēt suū virorē:
z hec inueniuntur in terra promissionis ad significandū q̄ p ari-
dam terrā deserti eos duxerat deus ad terrā delitiosam. Octa-
uo autē die celebrabatur aliud festū. s. cetus atq̄z collecte: in quo
colligebantur a populo ea que erant necessaria ad expensas cul-
tus diuini z significabatur adunatio populi, z pax prestita in ter-
ra promissionis. ¶ Figuralis autē ratio horū festorū est: quia per
iuge sacrificiū agni figuratur perpetuitas chr̄i qui est agnus
dei: fm illud heb. vltimo. Iesus chr̄s heri z hodie ipse z in se-
cula. Per sabbatū autē designatur spūalis reqes nobis data per
chr̄m: vt habetur ad heb. 4. Per neomeniā aūt que est inten-
sio noue lune significatur illuminatio primitiue ecclesie per chri-
stum eo p̄dicāte z miracula faciente. Per festū autē pēthecostes
significatur descēsus spiritussancti in apostolos. Per festum aūt
tubarū significatur predicatio apostolorū. Per festum aūt expia-
tionis significatur emundatio a peccatis populi christiani. Per
festū aūt tabernaculorū peregrinatio eoruz in hoc mūdo: in quo
ambulāt in virtutibus proficiēdo. Per festū aūt cetus atq̄z colle-
cte significatur congregatio fideliū in regno celorū: z ideo istud
festū dicebatur sanctissimū esse. Et hec tria festa erant continua
adinuicem: quia oportet expiatos a vitijs pficere in virtute quo-
usq̄z perueniant ad dei visionem: vt dicitur in psal.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Utrū sacrorū veteris legis cōueniens cā esse possit. Art. 5.

AD quintū Sic pcedit. Uř q sacrorū veteris legis conueniēs cā esse non possit. Ea eñ que ad cultū diuinū fiunt, nō debent esse similia his que idolatre obseruabāt: vnde dicitur deuter. 22. non facies similiter dño deo tuo: omnes enim abominationes quib⁹ aduersatur dñs fecerūt dijs suis. Sed cultores idolorū in cultu eorū cultris se incidebāt vsqʒ ad effusionem sanguinis. Dicitur eñ in. 3. reg. 18. q incidebāt se iuxta ritū suū cultris ⁊ lanceolis donec perfunderenť sanguine: propter qđ dñs mandauit deuter. 14. Non vos incidetis nec facietis caluicium super mortuos: inconuenienter igitur circuncisio erat instituta in lege. ¶ Pꝫ. Ea que in cultuʒ diuinū fiunt debent honestatem ⁊ grauitatem habere: ꝑm illud psal. In populo graui laudabo te: sed ad leuitatē quandā pertinere videť vt homines festinanter comedāt: inconuenienter igitur pceptū est exo. 12. vt comederent festinanter agnū paschalē: ⁊ alia etiā circa huiusmodi comestionē sunt instituta q videnť oīno irrōnabilia esse. ¶ Pꝫ. Sacra veteris legis figure fuerunt sacrorū noue legis: sed per agnū paschalē sigť sacrm eucharistie: ꝑm illud. 1. ad cor. 5. pascha nostrū immolatus est chrs. Ergo etiā debuerūt esse aliqua sacramenta in lege que prefigurarēt alia sacra noue legis: sicut ꝯfirmationē ⁊ extremā vnctionē ⁊ matrimoniū ⁊ alia sacramēta. ¶ Pꝫ. Purificatio nō pōt conuenienter fieri nisi ab aliquib⁹ immundicijs: sed quantū ad deū nullū corporale reputať immūdū: qꝛ omne corpus creatura dei est: ⁊ oīs creatura dei bona: ⁊ nihil eijciendū qđ cū grarū actione percipiť: vt dr. 1. ad thimo. 4. incōuenienter igiť purificabanť pp contactū hoīs mortui, vel ppter alicui⁹ hmōi corpalis infectionis. ¶ Pꝫ. Eccł. 34. dr. Ab immūdo quid mūdabiť: sed cinis vitule rufe q cōburebať immundus erat: qꝛ immundū reddebat. Diciť eñ numeri. 19. q sacerdos qui immolabat eā cōmaculatus erat vsqʒ ad vesperū. Simiľr ⁊ ille q eam cōburebat: ⁊ etiā ille q eius cineres colligebat. Ergo incōuenienter pceptū ibi fuit: vt p hmōi cinerē ibi aspersum immundi purificarenť. ¶ Pꝫ. Peccata non sunt aliqđ corpale qđ possit deferri de loco ad locū, necqʒ etiā p aliqđ immūdū pōt hō a pctō mundari: incōuenienter igiť ad expiationē pctōrū ꝓplī sacerdos super vnū hircorū confitebať pctā filiorū israel: vt portaret ea in desertū: p aliū aūt quo vtebanť ad purificatiōes simul cū vitulo cōburentes extra castra immundi reddebātur, ita q oportebat eos lauare vestimenta ⁊ carnē aqua. ¶ Pꝫ. Illud qđ iam est mūdatū, nō opʒ iterum mundari: inconuenienter igiť mundata lepra hominis vel etiā eius domus: alia purificatio adhibebať: vt habeť leuit. 14. ¶ Pꝫ. Spūalis immūditia nō pōt p corpalē aquaʒ vel pilorū rasurā emundari: irrōnabile igiť vř q dñs pcepit exo. 30. vt fieret labiū eneū cū basi sua ad lauandū manus ⁊ pedes sacerdotū qui ingressuri erāt tabernaculū: ⁊ qđ precipiť numeri. 8. q leuite abstergerenť aqua lustrationis: ⁊ raderēt oēs pilos carnis sue. ¶ Pꝫ. Qđ maius est nō pōt sanctificari p illud qđ min⁹ est: inconuenienter igiť per quandā vnctionē corpalē: ⁊ corpalia sacrificia, ⁊ oblationes corporales fiebat in lege consecratio maiorum ⁊ minorū sacerdotū: vt habeť leui. 8. ⁊ leuitarū: vt habetur numeri. 8. ¶ Pꝫ. Sicut diciť. 1. reg. 16. hoies vidēt ea q parēt, de⁹ aūt intueť cor: sed ea q exterius parēt in hoīe est corpalis dispō ⁊ indumenta: incōuenienter igiť sacerdotib⁹ maiorib⁹ ⁊ minorib⁹ quedā spālia vestimēta deputabanť: de qb⁹ habeť exo. 20. ⁊ sine ratione videť q prohibereť aliqs a sacerdotio propter corpales defectus: ꝑm q diciť leuit. 21. Homo de semine tuo familias qui habuerit maculā non offeret panes deo suo, si secus fuerit vel si claud⁹ ⁊c. sic igiť videť q sacra veteris legis irrōnabilia fuerint.

Sʒ ꝯtra Est, q diciť leui. 20. Ego sum dñs q sanctifico vos. Sʒ a deo nihil sine rōne fit: dr eñ in psal. omnia in sapia fecisti. Ergo in sacris veteris legis que ordinabantur ad hoīm sanctificationem nihil erat sine rōnabili causa.

Rñdeo Dōm, q sicut supra dictū est, sacra ppřie dicūř illa que adhibebanť dei cultoribus ad quādā consecrationem: per quā scʒ deputabanť quodāmō ad cultū dei. Cultus autē dei gñali quidē modo pertinebat ad totū ppłm: sed spāli modo pertinebat ad sacerdotes ⁊ leuitas q erant ministri cultus diuini: ⁊ ideo in istis sacramentis veteris legis quedā ptinebant cōiter ad totū ppłm: quedā aūt spāliter ad ministros: ⁊ circa vtrosqʒ tria erāt necessaria. Quorū primū est institutio in statu colendi deū: ⁊ hec quidem institutio cōiter quantū ad oēs fiebat per circuncisionē sine qua nullus admittebať ad aliquid legalium: quantū vero ad sacerdotes per sacerdotū cōsecrationē. Scđo requirebať vsus eorū q pertinēt ad diuinū cultū: ⁊ sic quātum ad ppłm erat esus paschalis cōuiuij: ad quem nullus incircuncisus admittebať: vt ptʒ exo. 12. ⁊ quantū ad sacerdotes oblatio victimarū: ⁊ esus panū ꝓpōnis: ⁊ aliorū que erant sacerdotū vsibus deputata. Tertio reqrebať remotio eorū per q aliq impediebanť a cultu diuino. s. immunditiarū: ⁊ sic quantum ad ppłm erant institute quedā purificationes a quibusdā exteriorib⁹ immunditijs: ⁊ etiā expiationes a pctis. Quantū vero ad sacerdotes ⁊ leuitas erat instituta ablutio manuū ⁊ pedū: ⁊ rasio pilorū. Et hec omnia habebāt rōnabiles cās: ⁊ lřales ꝑm q ordinabantur ad cultum dei pro tempore illo: ⁊ figurales ꝑm q ordinabantur ad figurandū Chrm: vt patebit per singula discurrenti.

Ad pmū Ergo dōm, q lřalis ratio circuncisionis principalis quidē fuit ad ptestationē fidei vnius dei: ⁊ quia Abraam fuit primus q se ab infidelib⁹ separauit exiēs de domo sua ⁊ de cognatione sua, iō ipse primus circuncisionem accepit: ⁊ hanc causam assignat apostolus ad ro. 4. Signum accepit circuncisionis signaculū iustitie fidei que est in preputio: quia scʒ in hoc legitur abrae fides reputata ad iustitiā, q contra spem in spem credidit. s. cōtra spem nature in spem grē: vt fieret pater multarū gentiū: cum ipse esset senex: ⁊ vxor sua esset anus ⁊ sterilis. Et vt hec protestatio ⁊ imitatio fidei abrae firmaretur in cordibus iudeorū: acceperūt signū in carne sua, cuius obliuisci non possent: vnde diciť geñ. 17. Erit pactū meū in carne vestra in fedus eternum. Ideo aūt fiebat octaua die: quia antea puer est valde tenellus, ⁊ posset ex hoc grauiter ledi: ⁊ reputatur adhuc quasi quiddam non solidatū: vnde etiā nec aīalia offerebanť aū octauum diem. Ideo vero nō magis tardabať ne propter dolorem aliqui signū circuncisionis refugerent: ⁊ ne parentes etiam quorum amor increscit ad filios post frequentē conuersationem eorū augmentū: eos circuncisioni subtraherent. Secunda rō esse potuit ad debilitationē cōcupiscētie in mēbro illo. Tertia rō est in sugillationē sacrorū veneris ⁊ priapi: in quib⁹ illa pars corporis honorabať. Dñs aūt non phibuit nisi incisionē que in cultum idolorū fiebat: cui nō erat similis pdicta circuncisio. ¶ Figuralis vero rō circūcisionis erat: qꝛ figurabať ablatio corruptionis fiēda per Chrm: q perfecte cōplebiť in octaua etate, que est etas resurgentiū. Et qꝛ omnis corruptio culpe ⁊ pene prouenit in nos per carnalē originē ex peccato primi parentis, ideo talis circūcisio fiebat in membro gñonis: vnde apostolus dicit ad col. 2. Circuncisi estis in Chro circuncisione nō manufacta in expoliatione corporis carnis: sed in circuncisione dñi nři Jesu Christi. ¶ Ad ꝑm dōm. q literalis rō cōuiuij paschalis fuit in cōmemoratione beneficij quo deus eduxit eos de egypto: vnde p hmōi conuiuij celebrationē profitebanť se ad illū populū ptinere quem deus sibi assumpserat ex egypto. Qñ enim fuerunt ex egypto liberati preceptū est eis vt sanguine agni linirent superliminaria domorū: quasi protestantes se recedere a ritib⁹ egyptiorum qui arietē colebant: vnde ⁊ liberati sunt per sanguinis agni aspersionem vel linitionē in postib⁹ domorū, a periculo exterminij qđ imminebat egyptijs. In illo aūt exitu eorū de egypto duo fuerūt. s. festinantia ad egrediendū: impellebāt eñ eos egyptij: vt exirent velociter: vt hř exo. 12. Imminebatqʒ periculū ei qui non festinaret exire cū multitudine ne remanens occidereť ab egyptijs. Festinātia aūt designabať dupliciter. Uno quidē mō per ea q comedebant: preceptū eñ eis erat q comederent panes azimos, in huius signū q non poterant fermentari cogētibus exire egyptijs. ⁊ q comederent assum igni: sic enim velocius pparabať: et q os non comminuerēt ex eo: quia in festinantia non vacat ossa frangere. Alio modo quantū ad modū comedēdi: diciť enim. Renes vestros accingetis, calciamenta habebitis in pedibus tenentes baculos in manibus, ⁊ comedetis festinanter: qđ manifeste designat homines existentes in promptu itineris. Ad idē etiā pertinet qđ eis preciptť. In vna domo comedetis: necqʒ feretis de carnibus eius foras: quia. s. ppter festinantiā non vacabat inuicem mittere exenia. Amaritudo aūt quā passi fuerāt in egypto significabať per lactucas agrestes. ¶ Figuralis aūt ratio ptʒ: qꝛ per immolationē agni paschalis sigbatur immolatio Chri: ꝑm illud 1. ad cor. 5. Pascha nřm immolat⁹ est Chrs. Sanguis vero agni liberans ab exterminatore linitis superliminaribus domorū significat fidē passionis Chri in corde ⁊ ore fideliū per quā liberamur a pctō ⁊ a morte: scđm illud. 1. pet. 1. Redempti estis pretioso sanguine agni immaculati: comedebanť aūt carnes ille ad significandum esum corporis Christi in sacramēto. Erant autem asse igni ad significandam passionem vel charitatem Christi. Comedebanť aūt cū azimis panibus, ad significādā purā cōuersationem fideliū sumētiū corpus christi: ꝑm illud. 1. ad corin. 5. Epulemur in azimis synceritatis ⁊ veritatis. Lactuce autē agrestes addebantur, in signū penitētie peccatorū: q necessaria est sumētib⁹ corpus christi. Renes aūt accingendi sunt cingulo castitatis: calciamēta aūt pedū sunt exēpla mortuorū patrū: baculi aūt habēdi in manibus significāt pastoralē custodiā. Precipitur aūt q in vna domo agnus paschalis comedať. i. in ecclesia catholicorū: nō in cōuenticulis hereticorū. ¶ Ad tertiū dicēdū: q quedā sacramenta noue legis habuerūt in veteri lege sacramēta figuralia sibi corrñdētia. nā circuncisioni rñdet baptismus, q est fidei sacramentū vnde diciť ad col. scđo, Circuncisi estis in circuncisione dñi nostri Jesu christi, cōsepulti ei in baptismo. Cōuiuio vero agni paschalis rñdet in noua lege sacrm eucharistie. Oibus aūt purificationibus veteris legis rñdet in noua lege sacrm pnie. Cōsecrationi aūt pōtificis ⁊ sacerdotū rñdet sacrm ordinis. Sacramento aūt cōfirmationis qđ est sacramētū plenitudinis gratie, non pōt rñdere in veteri lege aliqđ sacrm: qꝛ nōdū aduenerat tēpus plenitudinis: eo q neminē ad pfectū adduxit lex. Siľr aūt ⁊ sacramēto extreme vnctionis: qđ est quedā immediata pparatio ad introitū glorie: cuius aditus nōdū patebat in veteri lege ptio nondū soluto. Matrimoniū aūt fuit qdē in veteri lege, put erat in officiū nature: nō aūt put est sacramētū cōiunctionis christi ⁊ ecclesie q nōdū erat facta. vnde ⁊ in veteri lege dabatur libellus repudij, qđ est ꝯ sacramēti rōnē. ¶ Ad qrtū dicēdū, q sicut dictuʒ est. purificationes veteris legis ordinabanť ad remouēdū impedimēta cultus diuini. Qui qdē est duplex. s. spūalis, q cōsistit in deuotione mētis ad deū. ⁊ corporalis, q cōsistit in sacrificijs ⁊ oblationibus ⁊ alijs hmōi. A cultu autē spūali impediunť hoies p pctā qbus hoies pollui dicebanť: sicut p idolatriā ⁊ homicidiū, per adulteria ⁊ incestus. Et ab istis pollutionibus purificabantur hoies per aliq sacrificia: vel cōiter oblata pro tota multitudine, vel etiā pro peccatis singulorū. Nō q sacrificia illa carnalia haberēt ex seipsis virtutē expiādi peccatū: sed qꝛ significabāt expiationem peccatorū futurā per christū: cuius participes erant etiā antiq, ptestātes fidē redēptoris in figuris sacrificiorū. A cultu vero exteriori impediebanť hoies per quasdā immūditias corporales. que qdē primo cōsiderabantur in hoibus, ⁊ cōsequēter etiā in alijs aialibus, ⁊ in vestimētis, ⁊ domibus ⁊ vasis. In hoibus qdē immūditia reputabať partim qdē ex ipsis hoibus: partim aūt ex cōtactu rerū immūdarū. Ex ipsis aūt hoibus immundū reputabatur oē illud qđ corruptionem aliquā iam habebat, vel erat corruptioni expositū: ⁊ ideo quia mors est corruptio quedā, cadauer hominis reputabatur immūdū. Similiter etiam qꝛ lepra ex corruptione humorū cōtingit, q etiā exterius erūpunt et alios inficiunt, leprosi etiā reputabanť immūdi. Similiter etiam mulieres patiētes sanguinis fluxū. siue per infirmitatē siue etiā per naturā, vel tpibus mēstruis vel etiā tpe cōceptionis, ⁊ eadē ratione viri reputabanť immūdi fluxū seminis patientes, vel per infirmitatē, vel p pollutionē nocturnā, vel etiā per coitū. Nā omnis humiditas pdictis modis ab hoīe egrediēs, quādā immundā infectionē hʒ. Inerat etiā hoibus immunditia quedā ex cōtactu quarūcūqʒ rerū immūdarū. ¶ Istarū aūt immūditiarū erat ratio ⁊ literalis ⁊ figuralis. Literalis qdē pp reuerētiā eorū que ad diuinū cultū pertinēt: tū qꝛ hoies ptiosas res cōtingere nō solent cū fuerint immundi. tū etiā vt ex raro accessu ad sacra, ea magis venerarentur. Cum enim oēs huiusmodi immūditias raro aliqs cauere possit, cōtingebat q raro poterant hoies accedere ad attingēdū ea que pertinebāt ad diuinū cultū: ⁊ sic qñ accedebāt cū maiori reuerētia ⁊ humilitate mētis accedebāt. Erat aūt in qbusdā horū ratio literalis, vt homines non reformidarent accedere ad diuinū cultū: quasi refugiētes cōsortium leprosorū ⁊ similiū infirmorū: quorum morbus abominabilis erat ⁊ contagiosus. In qbusdā etiam ratio erat ad vitādū idolatrie cultum: qꝛ gentiles in ritu suorū sacrificiorū vtebantur quandoqʒ ⁊ humano sanguine ⁊ semine. Oēs aūt huiusmodi immunditie corporales purificabantur vel per solā aspersionē aque: vel que maiores erāt per aliqđ sacrificiū ad expiādū peccatū, ex quo tales infirmitates cōtingebāt. ¶ Ratio aūt figuralis harū immunditiarū fuit: qꝛ per huiusmodi exteriores immūditias figurabanť diuersa peccata. Nā immūditia cadaueris cuiuscūqʒ significat immūditiā peccati, qđ est mors aīe. Immunditia autē lepre significat immūditiā heretice doctrine. tum quia heretica doctrina contagiosa est sicut ⁊ lepra. tum qꝛ nulla etiā falsa doctrina est que veris falsis non admisceat: sicut etiam in superficie corporis leprosi

apparet quedā distinctio quarundā macularū ab alia carne integra. Per immunditiā aūt mulieris sanguiflue designať immūditia idolatrie, ppter immolantiū ✠ cruorē: per immunditiā vero viri seminiflui designať immunditia vane locutionis: eo q semen est verbū dei. Per immunditiaʒ vero coitus ⁊ mulieris parientis designať immunditia pctī originalis. Per immunditiaʒ vero mulieris menstruate designať immunditia mentis p voluptates emollite. Uniuersaliter vero per immunditiā contact⁹ rei immunde designať immunditia cōsensus in pctm̄ alteri⁹: ꝑm illud. 2. ad cor. 6. Exite de medio eorū ⁊ separamini ⁊ immundū ne tetigeretis. ¶ Hmōi aūt immūditia ꝯtact⁹ deriuabať etiā ad res inaīatas: quicqđ eñ quocūqʒ mō tāgebat immund⁹, immūduʒ erat. In quo lex attenuauit superstitionē gētiliū: qui nō solū per contactū immundi dicebāt immunditiā cōtrahi: sed etiā p collocutionē aut per aspectuʒ: vt rabbi moyses dicit de muliere menstruata. Per hāc aūt mystice sigbať id qđ dr sap. 14. Simiľr odio sunt deo impius ⁊ impietas eius. Erat aūt ⁊ immunditia quedā ipsarū rerū inanimatarū ꝑm se: sicut erat immunditia lepre in domo ⁊ in vestimētis. Sicut eñ morbus lepre accidit in hominib⁹ ex humore corrupto putrefaciente carnē ⁊ corrūpente: ita etiam propter aliquā corruptionem ⁊ excessum humiditatis vel siccitatis fit qñqʒ aliqua corrosio in lapidibus domus vel etiā in vestimentis. Et ideo hanc corruptionem vocabat lex leprā, ex qua domus vel vestis immunda iudicareť: tū qꝛ oīs corruptio ad immūditiā pertinebat vt dictū est: tum etiā qꝛ circa hmōi corruptionē gentiles deos penates colebāt: ⁊ ideo lex precepit hmōi domus in quib⁹ fuerit talis corruptio pseuerans, destrui: ⁊ vestes cōburi, ad tollendā idolatrie occasionē. Erat etiā ⁊ quedā immunditia vasorū: de qua dr numeri. 19. Uas qđ nō habuit cooperculū ⁊ ligaturā desup immūdū erit. Cuius immūditie cā est: qꝛ in talia vasa de facili poterat aliqđ immundū cadere, vñ poterāt immundari. ¶ Erat etiā hoc pceptū ad declinandā idolatriā. Credebāt eñ idolatre, q si mures aut lacerte vel aliqđ hmōi que immolabant idolis caderent in vasa vel in aquas q essent dijs gratiosa. Adhuc etiā alique mulierculevasa dimittūt discooperta in obsequiū nocturnorū numinū, que ianuas vocāt. ¶ Harū aūt immūditiarū rō est figuralis: qꝛ per leprā domus sigť immunditia cōgregationis hereticorū: per leprā vero in veste linea sigť peruersitas morū ex amaritudine mentis: per leprā vero vestis lanee significať peruersitas adulatorū. Per leprā in stamine signť vitia anime: per lepraʒ vero in subtegmine signť pctā carnalia: sicut eñ stamē est in subtegmine, ita aīa in corpe. Per vas aūt qđ non habet cooperculū nec ligaturā: sigť hō q non hʒ aliqđ velamen taciturnitatis: ⁊ q non constringiť aliq censura discipline. ¶ Ad quintū dōm, q sicut dictum est, duplex erat immunditia in lege. Una quidē p aliquā corruptionē mētis vel corpis: ⁊ hec etiā immunditia maior erat. Alia ꝯo erat immūditia ex solo ꝯtactu rei immūde: ⁊ hec minor erat ⁊ faciliori ritu expiabatur: nā immunditia prima expiabatur per sacrificia pro pctō (qꝛ omnis corruptio procedit ex pctō ⁊ pctm̄ sigt) sed secunda immunditia expiabať p solā aspersionē aque cuiusdā: de q qdē aq expiationis habetur numeri. 19. Mādať. n. ibi a dño q accipiāt vaccā rufam i memoriā peccati qđ cōmiserūt in adoratione vituli. Et dicitur vacca magis q vitul[us]: qꝛ sic dñs synagogā vocare cōsueuit: ꝑm illud osee. 5. sicut vacca lasciuiēs declinauit israel. Et hoc forte iō, qꝛ vaccas in morē egyptij coluerūt: ꝑm illud osee. 10. Uaccas bethauē coluerūt. Et in detestationē peccati idolatrie immolabať extra castra: ⁊ vbicūqʒ sacrificiū fiebat pro expiatione multitudinis peccatorū cremabatur extra castra totū. Et vt significaretur per hoc sacrificiū emundari populus ab vniuersitate peccatorū intingebat sacerdos digitum in sanguine eius, ⁊ aspergebat cōtra fores sanctuarij septem vicibus: quia septenarius numerus vniuersitatem significat. Et ipsa etiam aspersio sanguinis pertinebat ad detestationem idolatrie: in qua sanguis imolatitius nō effundebať, sʒ cōgregabatur ⁊ circa ipsuʒ homines comedebāt in honorē idolorū. Comburebať aūt in igne vel qꝛ deus moysi in igne apparuit, ⁊ in igne data est lex: vel qꝛ per hoc significabať q idolatria totaľr erat extirpāda, ⁊ oē qđ ad idolatriā ptinebat, sicut vacca cremabať cū pelle ⁊ carnibus, sanguine ⁊ fimo flamme traditis. Adiungebatur etiam in combustione lignum cedrinū, hysopus, coccusqʒ bis tinctus, ad significandum q sicut ligna cedrina non de facili putrescunt, ⁊ coccus bis tinctus non amittit colorem, ⁊ hysopus retinet etiam odorē postqʒ fuerit desiccatus, ita ēt hoc sacrificiū erat in conseruationē ipsius populi ⁊ honestatis ⁊ deuotionis ipsius. vnde diciť de cineribus vacce, vt sint

Al's ✠ immaculati.

Universidad de Deusto Biblioteca

multitudini filiorũ israel in custodiã. Vel fm iosephũ quattuor elementa sigta sunt (igni em̃ apponebat cedrus, significans terram, ppter sui terrestreitatẽ: hysopus signs aerem ppter odorẽ: coccus significans aquã eadẽ rõne qua etiã purpura, ppter tincturas, q̃ ex aquis sumunt) vt p hoc exprimeret q̃ illud sacrificiũ offerebat creatori q̃ttuor elementorũ. Et q̃ hmõi sacrificiũ offerebat p pctõ idolatrie, in eius detestationẽ: z cõburẽs z cineres colligens: z ille q̃ aspergit aq̃s in q̃bus cinis ponebat, immundi reputabant: vt p hoc ostenderet q̃ q̃cq̃d quocũq; mõ ad idolatriã pertinet, q̃si immundũ est abijciendũ. Ab hac aũt immunditia purificabant per solã vestimẽtorũ ablutionẽ. Nec indigebãt aqua aspergi ppter hmõi immũditiã: q̃ sic esset pcessus in infinitũ. Ille em̃ q̃ aspergebat aquã, immũdus fiebat: z sic si ipse seipsum aspergeret, immund⁹ remaneret. Si aũt alius eũ aspergeret: ille immundus esset: z sĩr ille q̃ illũ aspergeret: z sic in infinitum. Figuralis aũt rõ hui⁹ sacrificij est: q̃ per vaccã rufam significat chr̃s fm infirmitatẽ assumptã, quã femininus sexus designat: sanguinẽ aũt passionis eius designat vacce color. Erat ãt vacca rufa etatis integre: q̃ oĩs opatio chr̃i est pfecta: in q̃ nulla erat macula, nec portauit iugum peccati. Precipit autez adduci ad moysen: q̃ imputabant ei transgressionẽ mosaice legis in violatione sabbati. Precipit aũt tradi eleazaro sacerdoti: quia chr̃s occidendus in manus sacerdotũ traditus est. Immolat autem extra castra: q̃ extra portã chr̃s passus est. Intingit autẽ sacerdos digitũ in sanguine eius: q̃ per discretionẽ quã digitus sigt, mysteriũ passionis chr̃i est considerandũ z imitandũ. Aspergit aũt cõtra tabernaculũ (per qd synagoga designat) vel ad condẽnationem iudeorũ nõ credentiũ, vel ad purificationẽ credentiũ. Et hoc septẽ vicibus: vel propter septẽ dona spũssancti: vel propter septem dies, in quibus omne tẽpus intelligit. Sunt aũt oĩa que ad chr̃i incarnationẽ pertinẽt igne cremãda. i. spũalr intelligenda: nam per pellẽ z carnẽ exterior chr̃i operatio sigtur: p sanguinem subtilis z interna virtus exteriora facta verificans: per simum lassitudo, sitis, z omnia hmõi ad infirmitatez pertinentia. Adduntur aũt tria. s. cedrus, qd significat altitudinẽ spei vel cõtemplationis: hysopus, qd significat humilitatẽ vel fidem: coccus bis tinctus, qd significat geminã charitatẽ: per hec em̃ debemus chr̃o passo adherere. Iste aũt cinis cõbustionis colligit a viro mundo: quia reliquie passionis peruenerũt ad gentiles, q̃ non fuerunt culpabiles in chr̃i morte. Apponunt aũt cineres in aqua ad expiandũ: q̃ ex passione christi baptismus sortit virtutẽ emundãdi peccata. Sacerdos aũt qui immolabat z cõburebat vaccam, z ille qui cõburebat z qui colligebat cineres immũdus erat, z etiã qui aspergebat aquã: vel quia iudei sunt facti immundi ex occisione Chr̃i, per quã nostra pctã expiant: z hoc vsq; ad vesperũ, id est vsq; ad finem mundi quando reliquie israel conuertent: vel quia illi qui tractãt sancta intendentes ad emundationem aliorũ, ipsi etiã aliquas immunditias contrahũt (vt grego. dicit in pastorali) z hoc vsq; ad vesperũ. i. vsq; ad finem pñtis vite. ¶ Ad sextũ dicendũ, q̃ sicut dictũ est, immunditia que ex corruptione prouenlebat vel mentis vel corporis, expiabatur per sacrificia pro pctõ. Offerebant autez spãlia sacrificia pro peccatis singulorum: sed quia aliqui negligẽtes erant circa expiationem huiusmodi pctõrũ z immunditiarũ, vel etiã pter ignorantiã ab expiatione huiusmodi desistebant, institutũ fuit vt semel in anno decima die septimi mensis fieret sacrificiũ expiationis pro toto populo. Et quia sicut apostolus dicit ad heb. 7. lex constituit homines sacerdotes infirmitatẽ hñtes, oportebat q̃ sacerdos pri⁹ offerret pro seipso vitulũ pro peccato in cõmemorationẽ peccati qd aaron fecerat in cõflatiõe vituli aurei: z arietẽ in holocaustũ: per qd significabat q̃ sacerdotis prelatio (quã aries designat, qui est dux gregis) erat ordinanda ad honorẽ dei. Deinde autez offerebat pro populo duos hircos: quorũ vnus immolabatur ad expiandũ peccatũ multitudinis: hircus enim animal fetidũ est, z de pilis eius fiunt vestimenta pungentia: vt per hoc significaret fetor z immunditia aculei pctõrũ. Huius aũt hirci immolati sanguis inferebat simul etiam cũ sanguine vituli in sancta sanctorũ: z aspergebat ex eo totũ sanctuariũ, ad significandũ q̃ tabernaculum emundabat ab immunditijs filiorũ israel. Corpus vero hirci z vituli que immolata sunt pro pctõ, oportebat comburi, ad ostendendã cõsummationẽ pctõrũ. Nõ aũt in altari: quia ibi nõ comburebant totalr nisi holocausta: vnde mandatũ erat vt cõburerentur extra castra in detestationem pcti: hoc em̃ fiebat q̃ncunq; immolabat sacrificiũ pro aliquo graui pctõ, vel pro multitudine pctõrũ. Alter vero hircus emittebat in desertũ: nõ q̃dez vt offerret demonibus, quos colebant gentiles in desertis (quia eis nihil licebat immolari) sed ad significandum effectum illius sacrificij immolati: z ideo sacerdos imponebat manum super caput eius confitens peccata filiorum israel, ac si ille hircus deportaret ea in desertum vbi a bestijs comederetur. quasi portans penam pro peccatis populi. Dicebatur aũt portare peccata populi vel quia in eius emissione significabatur remissio peccatorũ populi: vel quia colligabatur super caput eius aliqua cedula vbi erant scripta peccata. Ratio aũt figuralis horum erat: quia christus significatur z per vitulum propter virtutem: z per arietem: quia ipse est dux fidelium: z per hircum propter similitudinẽ carnis peccati: z ipse est immolat⁹ pro peccatis et sacerdotũ z ppl̃i quia per eius passionem z maiores z minores a pctõ mundant. Sanguis autẽ vituli z hirci infertur in sancta per pontificem: q̃ per sanguinem passionis christi patet nobis introitus in regnuz celorum. Cõburunt autem eorũ corpora extra castra: q̃ extra portam chr̃s passus est: vt apostolus dicit ad heb. vlti. Per hircum autẽ qui emittebat, põt significari vel ipsa diuinitas Christi: que in solitudinẽ abijt homine chr̃o patiente: nõ quidẽ locũ mutans sed virtutẽ cohibens: vel sigtur cõcupiscentia mala quam debemus a nobis abijcere, virtuosos aũt motus dño immolare. De immunditia vero eorũ qui hmõi sacrificia cõburebãt, eadẽ rõ est que in sacrificio vitule rufe dicta est. ¶ Ad septimũ dicendũ, q̃ per ritũ legis leprosus nõ emundabat a macula lepre: sed emũdat⁹ ostendebatur. Et hoc sigtur leuiti. 14. cũ dicit de sacerdote, Cũ inuenerit leprã esse mundatã: precipiet ei q̃ purificat. Iam ergo lepra mundata erat: sed purificari dr̃ inquantũ iudicio sacerdotis restituebat consortio hominũ z cultui diuino. Cõtingebat tñ quandoq; vt diuino miraculo per ritũ legis corpalis mundaret lepra: quando sacerdos decipiebat in iudicio. Hmõi aũt purificatio leprosi duplr fiebat. nam primo iudicabat esse mundus. secundo autem restituebat tanq̃; mundus consortio hominũ z cultui diuino. s. post septem dies. In prima autẽ purificatione offerebat pro se leprosus mundandus duos passeres viuos, z lignũ cedrinum, z vermiculũ z hysopũ, hoc modo vt filo coccineo ligarentur passer z hysopus simul cũ ligno cedrino: ita. s. q̃ lignũ cedrinum esset quasi manubriuz aspersorij: hysopus vero z passer erant: id qd de aspersorio tingebatur in sanguine alterius passeris immolati in aquis viuis. Hec autẽ quatuor offerebat contra quatuor defectus lepre: nam cõtra putredinẽ offerebat cedrus, que est arbor imputribilis: cõtra fetorem hysopus, que est herba odorifera: contra insensibilitatem passer viuus: contra turpitudinem coloris vermiculus, qui habet viuum ✝ colorẽ. Passer vero viuus aduolare dimittebatur in agrũ: quia leprosus restituebat pristine libertati. In octauo vero die admittebat ad cultũ diuinum z restituebatur consortio hominũ. Primo tamen rasis pilis totius corporis, z vestimentis: eo q̃ lepra pilos corrodit: z vestimenta coinquinat z fetida reddit. Et postmodũ sacrificium offerebatur pro delicto eius: quia lepra plerunq; inducitur pro peccato. De sanguine aũt sacrificij tingebatur extremũ auricule ei⁹ qui erat mundandus: z polices manus dextre z pedis: q̃ in istis partibus primum lepra dignoscitur et sentitur. Adhibebantur etiam huic ritui tres liquores. s. sanguis contra sanguinis corruptionem: oleum ad designandam sanationem morbi: aqua viua ad emundandaz spurcitiam. Figuralis autem ratio erat: quia per duos passeres significantur diuinitas z humanitas Christi. Quorum vnus. s. humanitas immolatur in vase fictili super aq̃s viuentes: quia per passionem christi, aque baptismi cõsecrantur. Alius autem. s. impassibilis diuinitas viuus remanebat: quia diuinitas mori non potest: vnde z euolabat: quia passione astringi non poterat. Hic autem passer viuus simul cum ligno cedrino z cocco, vermiculo z hysopo. i. fide, spe z charitate (vt supra dictuz est) mittitur in aquam ad aspergendum: quia in fide dei z hominis baptizamur. Lauat autem homo per aquam baptismi z lachrymarum vestimenta sua. i. opera, z omnes pilos. i. cogitationes. Tingitur autem extremum auricule dextre eius qui mũdatur de sanguine z de oleo: vt eius auditũ muniat cõtra corrũpentia verba. Polices aũt manus dextre z pedis tingunt, vt sit eius actio sancta. Alia vero que ad hanc purificationẽ pertinent, vel etiã aliarũ immunditiarũ, nõ habẽt aliq̃d spãle preter alia sacrificia pro peccatis vel pro delictis. ¶ Ad octauũ dicendũ, q̃ sicut populus instituebatur ad cultum dei per circuncisionem, ita minister per aliquam specialem purificationem vel consecrationẽ: vnde z separari ab alijs precipiuntur quasi specialiter ad ministerium cultus diuini pre alijs deputati. Et totum qd circa eos

Al's ✝ promilit.

fiebat in eorũ cõsecratiõe vel institutiõe, ad hoc ptinebat, vt ostẽderetur eos hẽre q̃dã prerogatiuã puritatis z veritatis z dignitatis. Et iõ in institutiõe ministrorũ tria fiebãt. primo em̃ purificabãtur, scdo ordinabãtur z cõsecrabãtur, tertio applicabant ad vsum ministerij. Purificabant quidẽ cõiter oẽs p ablutionẽ aque z p quedã sacrificia. spãliter aũt leuite radebãt oẽs pilos carnis sue: vt hr̃ leui. 8. Cõsecratio vero circa põtifices z sacerdotes hoc ordine fiebat. primo em̃ postq̃ abluti erãt, induebant quibusdã vestimẽtis spãlib⁹, ptinẽtib⁹ ad designandã dignitatẽ ipsorũ. Spãliter aũt põtifex oleo vnctionis in capite vngebat: vt designaret q̃ ab ipso diffundebat ptãs cõsecrãdi ad alios, sicut oleũ a capite deriuat ad inferiora: vt hr̃ in psal. sicut vnguentũ in capite qd descẽdit in barbã barbã aaron. Leuite vero nõ hẽbant aliã cõsecrationem nisi qd offerebant dño a filijs israel p manus pontificis, qui orabat pro eis. Minorũ vero sacerdotũ sole manus cõsecrabãtur, que erãt applicãde ad sacrificia. Et de sanguine aialis immolatitij tingebat extremũ auricule dextre ipsorũ, z polices pedis aut manus dextre, vt. s. essent obediẽtes legi dei in oblatione sacrificiorũ: q̃ significat in intinctione auris dextre. z q̃ essent solliciti z prompti in executiõe sacrificiorũ: q̃ sigtur in intinctione pedis z manus dextre. Aspergebant ẽt ipsi z vestimẽta eorũ sanguine aialis immolati in memoriã sanguinis agni: p quẽ fuerũt liberati in egypto. Offerebãtur aũt in eorũ cõsecratione hmõi sacrificia. Vitulus pro peccato, in memoriam remissionis peccati aarõ circa cõflationẽ vituli. Aries in holocaustũ, in memoriã oblationis abrae, cuius obedientiã pontifex imitari dẽbat. Aries etiam cõsecrationis qui erat quasi hostia pacifica, in memoriam liberatiõis de egypto p sanguinẽ agni. Canistrũ aũt panũ in memoriã mãne pstiti pplo. Pertinebat aũt ad applicationẽ ministerij q̃ imponebant sup manus eorũ, adeps arietis, z torta panis vnius, z armus dexter, vt oñderet q̃ accipiebãt ptãtem hmõi offerẽdi dño. Leuite vo applicabant ad ministeriũ p hoc q̃ intromittebant in tabernaculũ federis, q̃si ad ministrandũ circa vasa sanctuarij. Figuralis vero horũ rõ erat: q̃ illi qui sunt cõsecrãdi ad spũale ministeriũ xp̃i, dñt primo purificari p aquã baptismi z lachrymarũ in fide passionis xp̃i: qd est expiatiuũ z purgatiuum sacrificium. Et debẽt radere oẽs pilos carnis. i. oẽs prauas cogitationes. debẽt ẽt ornari virtutib⁹, z cõsecrari oleo spũssancti, et aspersiõe sanguinis xp̃i. Et sic debẽt esse intẽti ad exequẽda spũalia ministeria. ¶ Ad nonũ dicendũ, q̃ sicut iã dictũ est, intẽtio legis erat inducere ad reuerentiam diuini cultus. Et hoc duplr. Vno modo excludẽdo a cultu diuino oẽ id qd poterat esse cõtemptibile. alio modo apponẽdo ad cultũ diuinũ oẽ illud qd videbatur ad honorificẽtiã ptinere. Et si hoc quidẽ obseruabat in tabernaculo z vasis eius z aialibus immolãdis, multomagis hoc obseruandũ erat in ipsis ministris. Et ideo ad remouendũ cõtemptũ ministrorũ, pceptũ fuit vt nõ hẽrent maculã vel defectũ corpalẽ: q̃ hmõi hoies solẽt apud alios in cõtemptu haberi. Propter qd etiã institutũ fuit, vt nõ sparsim ex quolibet gñe ad dei ministerium applicarent, sed ex certa psapia fm gñis successionẽ, vt ex hoc clariores z nobiliores haberentur. Ad hoc autem q̃ in reuerentia haberentur, adhibebatur eis specialis ornat⁹ vestiũ z spãlis cõsecratio. Et hec est in cõi causa ornat⁹ vestiũ. In speciali autẽ sciendum est, q̃ pontifex hẽbat octo ornamenta. Primo enim hẽbat vestẽ lineã. Scdo hẽbat tunicã hyacinthinã: in cui⁹ extremitate versus pedes ponebantur p circuitũ tintinabula q̃dam z mala punica facta ex hyacintho z purpura coccoq; bis tincto. Tertio hẽbat suphumerale, qd tegebat humeros z anteriorẽ partem vsq; ad cinguliũ: qd erat ex auro z hyacintho, z purpura coccoq; bis tincto, z bisso retorta. z sup humeros hẽbat duos onychinos: in q̃bus erãt sculpta noĩa filiorũ israel. Quartũ erat rõnale, ex eadẽ materia factũ: qd erat quadratũ, z ponebatur in pectore, z cõiũgebatur suphumerali. Et in hoc rõnali erãt duodecim lapides pretiosi distincti per quatuor ordines. in q̃bus ẽt sculpta erant noĩa filiorũ israel, quasi ad designandũ, q̃ ferret onus toti⁹ populi p hoc q̃ hẽbat noĩa eorũ in hũeris: z q̃ iugiter debebat de eorũ salute cogitare, p hoc q̃ portabat eos in pectore quasi i cordibus. In quo ẽt rõnali mandauit dñs poni doctrinam z veritatẽ: q̃ quedam pertinẽtia ad veritatem iustitie z doctrine scribebãtur in illo rõnali. Iudei tamen fabulant q̃ in rationali erat lapis q̃ secũdũ diuersos colores mutabat secũdũ diuersa q̃ debebant accidere filijs israel: z hoc vocãt veritatẽ z doctrinã. Quintũ erat baltheus. i. cingulus q̃dã fact⁹ ex pdictis q̃tuor colorib⁹. Sextũ erat tiara. i. mitra q̃dam de bysso. Septimum autem erat lamina aurea pendẽs in fronte eius: in qua erat scriptũ nomen domini. Octauũ autẽ erat femoralia linea, vt operirent carnem turpitudinis sue quando accederẽt ad sanctuarium vel ad altare. Ex istis aũt octo ornamentis minores sacerdotes habebãt quatuor: scilz tunicam lineam, femoralia, baltheum z tiaram. ¶ Horum ornamẽtorum quidam rationem literalem assignant dicentes, q̃ in istis ornamentis designabatur dispositio orbis terrarum: quasi pontifex protestaretur se esse ministrum creatoris mundi. vnde etiaz sap. 18. dicitur q̃ in veste aaron erat descriptus orbis terrarum. Nam femoralia linea figurabant terram ex qua linum nascitur. balthei circumuolutio significabat oceanum, qui circũcingit terram. Tunica hyacinthina, suo colore significabat aerem: p cuius tintinabula significabantur tonitrua, per mala granata coruscationes. Superhumerale vero significabat sua varietate celum sydereum. duo onychini duo hemispia, vel solem z lunam. Duodecim gemme in pectore, duodecim signa in zodiaco: que dicebant posita in rationali: q̃ in celestibus sunt rationes terrenorũ: scdm illud Iob. 38, nũquid nosti ordinez celi, z ponis rationem eius in terra? Cidaris autem vel tiara significabat celum empyreum. lamina aurea deum omnibus presidentem. ¶ Figuralis vero ratio manifesta est. Nam macule vel defectus corporales, a q̃bus debebãt sacerdotes esse immunes, significãt diuersa vitia z pctã quibus debẽt carere. Prohibet. n. esse cecus. i. ne sit ignorãs. Ne sit claudus. i. instabilis, z ad diuersa se inclinãs. Ne sit paruo vel grandi, vel torto naso. i. ne per defectũ discretiõis. vel in plus vel in minus excedat, aut etiam aliqua praua exerceat. per nasuz em̃ discretio designatur: q̃ est discretiuus odoris. Ne sit fracto pede vel manu. i. ne amittat virtutem bene operandi vel procedendi in virtutem. Repudiatur etiam si habeat gibbuz vel ante vel retro: per quem significatur superfluus amor terrenorum. Si est lippus. i. per carnalem affectum, eius ingenium obscuratur: contingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiatur etiam si hẽat albuginem in oculo. i. presumptionem candoris iustitie in sua cogitatione. Repudiatur etiam si habeat iugem scabiem. i. petulantiam carnis. Et si habuerit impetiginem: que sine dolore corpus occupat z membrorum decorem fedat: per quam auaritia designatur. Et etiam si sit herniosus vel ponderosus: qui. s. gestat pondus turpitudinis in corde, lz non exerceat in opere. ¶ Per ornamenta vero designantur virtutes ministrorũ dei. Sunt autẽ quatuor que sunt necessarie omnibus ministris. s. castitas, que significatur per femoralia. Puritas vero vite, que significatur per lineam tunicam. Moderatio discretiõis, que significatur per cingulum. Et rectitudo intentionis que significatur per tiarã protegentem caput. Sz pre his pontifices debent q̃tuor habere. Primo quidem iugem dei memoriam in contemplatiõe, z hoc significat lamina aurea habens nomen dei in fronte. Secundo q̃ supportẽt infirmitates populi: quod significat superhumerale. Tertio q̃ habeant populum in corde z in visceribus p solicitudinẽ charitatis: qd significat p rõnale. Quarto q̃ hẽant cõuersationẽ celestẽ per opa pfectionis: qd significat p tunicã hyacinthinã. Vñ z tunice hyacithine adiũgunt in extremitate tintinabula aurea: p q̃ significat doctrina diuinorũ, q̃ dz coniungi celesti cõuersationi põtificis. Adiũgunt etiã mala punica, per que significat vnitas fidei z concordia in bonis moribus: q̃ sic coniuncta dz esse eius doctrina, vt per eã fidei z pacis vnitas non rumpatur.

¶ Utrum fuerit aliqua rationabilis causa obseruantiarum cerimonialium. Arti. 6.

AD sextũ Sic proceditur. Videt q̃ obseruantiarum cerimonialium nulla fuerit rationabilis causa. Quia vt apostolus dicit. 1. ad thimo. 4. omnis creatura dei est bona, z nihil reijciendum quod cum gratiaruz actione percipitur. Inconuenienter igitur prohibiti sunt ab esu quorundam ciborum tanq̃; immundorum: vt patet leuit. 10. ¶ Preterea. Sicut animalia dantur in cibum hominis, ita etiaz z herbe. vnde dicitur gen. 9. quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem. Sed in herbis lex non distinxit aliquas immundas: cum tamen alique illarum sint maxime nociue, vtputa venenose. ergo videt q̃ nec de animab⁹ aliqua debuerint phiberi tanquã imũda ¶ Preterea. Si materia est immunda ex qua aliquid generatur, pari rõne vr̃ q̃ id qd generat ex ea sit imundum. Sed ex sanguine gñatur caro. Cũ igitur nõ oẽs carnes phiberent tanq̃; immũde, pari rõne nec sanguis debuit phiberi quasi immundus aut adeps, qui ex sanguine gñatur. ¶ Preterea. Dñs dic matth. 10. eos non esse timendos qui occidunt corpus, quia post mortem nõ hñt quid faciant: qd non esset veruz si in nocumentum hoi cederet q̃d ex eo

Universidad de Deusto Biblioteca

fieret: multo igitur minus ptinet ad aial iā occisum q̄lr eius carnes decoquantur: irrōnabile igitꝰ videtur esse qđ đr exo.23. Non coques hedū in lacte matris sue. ¶ P̄. Ea q̄ sūt primitiua in hominibus ⁊ aialibꝰ tanq̄ pfectiora precipiunt dño offerri: inconuenienter igitur precipit leuit.19. Quādo ingressi fueritis terram ⁊ plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis preputia eorum idest pria germina ⁊ imunda erūt vobis, nec edetis ex eis. ¶ P̄. Uestimentum extra corpꝰ hois est: nō igitur debuerūt quedam specialia vestimēta iudeis iterdici: puta quod đr leuit.19. Uestem q̄ ex duobꝰ texta ē nō iduerís. ⁊ deut.20. Non iduet mulier veste virili, ⁊ vir nō iduet veste feminea. ⁊ infra. Non iduerís vestimēto quod ex lana linoq; cōtextū est. ¶ P̄. Memoria mādatorum dei nō ptinet ad corpꝰ, sz ad cor: incōuenienter igr̄ pcipit deute.6. quod ligarēt precepta dei quasi signum in manu sua, ⁊ ꝙ scriberentur i limine ostiorū, ⁊ ꝙ p angulos palliorū facerēt fimbrias in quibꝰ ponerent vittas hyacithinas in memoria mandatorum dei: vt hr̄ numeri.15. ¶ P̄. Apostolus dicit.1.ad cor.6. ꝙ nō est cura deo de bobꝰ, ⁊ p cōsequēs neq; de alijs aialibꝰ irrōnalibꝰ: incōuenienter igr̄ precipit deuter.22. Si ambulaueris p viam et inueneris nidum auis non tenebis matrem cū filijs. ⁊ deut.25. Non alligabis os bouis triturantis. ⁊ leuit.19. iumenta tua non facies coire cū alterꝰ gñis aiantibꝰ. ¶ P̄. Inter plantas nō fiebat discretio mūdorū ab immūdis. Ergo multo minus circa culturā plātarū debuit aliq̄ discretio adhiberi. ĝ incōuenienter precipitur leuit.19. Agrum non seres diuerso semine. ⁊ deut.22. Non seres vineā tuā altero semine, ⁊ nō arabis in boue simul ⁊ asino. ¶ P̄. Ea q̄ sunt inaiata maxie vīr hoium ptāti esse subta: inconuenieter igitur arcet hō ab argento ⁊ auro ex qbꝰ fabricata sunt idola ⁊ ab alijs q̄ i idolor domibꝰ iueniunt precepto legis qđ hr̄ deut.7. Ridiculū ēt vr̄ esse preceptū qđ hr̄ deut.23. Ut gestiones humo operirent fodientes in terra. ¶ P̄. Pietas maxime in sacerdotibus reqritur: sz ad pietatē ptinere vr̄ ꝙ aliqs funeribus amicor intersit. vñ ēt de hoc thobias laudat vt hr̄ thob.1. Silr̄ etiaz q̄nq; ad pietatem ptinet ꝙ aliqs in vxorē accipiat meretricem: quia per hoc eam a pctō ⁊ infamia liberat. ergo vr̄ ꝙ hec inconuenienter prohibeantur sacerdotibus. leuitici.21.

Sed ꝯtra Est, ꝙ đr deut.18. Tu āt a dño deo tuo aliter institutus es. ex quo pōt accipi ꝙ hmōi obseruantie sunt istitute a deo ad quādā specialē illius populi prerogatiuam. non ergo sunt irrationabiles aut sine causa.

Rñdeo Dicendum ꝙ ppl's iudeorum (vt.s.dcm̄ est) spālr erat deputatus ad cultū diuinū, ⁊ inter eos specialiter sacerdotes. ⁊ sicut alie res que applicant ad cultū diuinū aliquam specialitatē debēt hr̄e qđ ptineat ad honorificētiā diuini cultus, ita ēt ⁊ in cōuersatiōe illiꝰ ppl'i ⁊ precipue sacerdotum debuerunt esse aliqua specialia cōgruentia ad cultū diuinū, vel spiritualē vel corporalē. Cultꝰ āt legis figurabat mysteriū chr̄i. vñ oīa eorum gesta figurabāt ea q̄ ad chrm̄ ptinēt: fz illud.1.ad cor.10. Omnia in figurā cōtingebāt illis. ⁊ iō rōnes harū obseruantiarū dupliciter assignari possunt. Uno modo scđm congruētiā ad diuinum cultum. Alio modo scđz ꝙ figurāt aliqd circa chr̄ianorū vitam.

Ad primū Ergo dicendum ꝙ sicut.s.dcm̄.est, duplex pollutio vel imunditia obseruabat in lege. Una quidem culpe: p quā polluebat aīa. alia autem corruptionis cuiusdam: p quā quodāmodo inquinat corpus. Loquendo igitur de pria immunditia nulla genera ciborū imunda sunt, vel hominem inquinare possunt scđm suā naturam. vñ đr matth.15. Non quod intrat in os coinqnat hoiem, sed que procedunt de ore hec coinqnant hoiem. ⁊ exponit h de pctis. Pñt tñ aliq cibi p accidens inqnare aiam: inquātū.s. contra obedientiā, vel votum, vel ex nimia cōcupiscētia comedunt, vel inquātū pbent fomentum luxurie. propter qđ aliqui a vino ⁊ carnibꝰ abstinēt. Scđz autem corporalem imunditiā que ē corruptionis cuiusdam, alique animalium carnes imunditiā habent. vel quia ex rebus immundis nutriunt: sic porcus, aut imūde cōuersant: sic quedam aialia sub terra habitātia: sic talpe ⁊ mures ⁊ alia hmōi, vñ ēt quēdā fetorē cōtrahūt. vel q eorū carnes pp supfluā humiditatē vel siccitatē corruptos humores i corpibꝰ hūanis gñant. ⁊ iō phibite sūt eis carnes aialiū hñtiū soleas.i. vngulā cōtinuā ñ fissā, pp eor terrestreitatē. ⁊ silr̄ sūt eis phibite carnes aialiū habētiū multas fissuras i pedibꝰ: q sūt nimis colerica ⁊ adusta: sic carnes leonis ⁊ hmōi. ⁊ eadē rōne phibite sūt eis aues q̄dā rapaces: q̄ sūt nimie siccitatis. ⁊ q̄dā aues aquatice pp excessū hūiditatꝭ. Silr̄ ēt q̄dā pisces ñ hñtes pēnulas ⁊ squāmas: vt āguile ⁊ hmōi, pp excessū hūiditatꝭ. Sūt āt eis cōcessa ad esū aialia ruminantia ⁊ findētia vngulā: q habent humores bñ digestos ⁊ sunt medie cōplexionis: q nec sunt nimis humida, qđ significāt vngule, neq; sunt nimis terrestria: cū nō habeāt vngulā cōtinuā sed fissam. In piscibus etiā cōcessi sunt eis pisces sicciores: qđ significat p hoc qđ habēt squāmas ⁊ pēnulas: p hoc em̄ efficit temperata cōplexio humida pisciū. In auibus ēt sunt eis cōcesse magis temperate: sicut galline, pdices ⁊ alie hmōi. Alia rō fuit in detestationē idolatrie. nā gētiles ⁊ pcipue egyptij inter quos erāt nutriti, hmōi animalia phibita idolis immolabāt: vel eis ad maleficia vtebantur. Animalia vero q̄ iudeis sunt cōcessa ad esuz nō comedebāt: sed ea tanq; deos colebāt, vel pp aliā causam ab eis abstinebāt: vt.s.dictū est. Tertia ratio est ad tollēdā nimiā diligētiam circa cibaria. ⁊ iō cōcedūtur illa aīalia que de facili ⁊ in promptu haberi pñt. Gñaliter tñ phibitus est eis esus ois sanguinis ⁊ adipis cuiuslibet aialis. sanguinis quidē tum ad vitandā crudelitatē vt detestarētur humanū sanguinē effundere: sicut.s.dictū est. tū ēt ad vitandū idolatrie ritū: q eorū cōsuetudo erat vt circa sanguinem cōgregatū adunarētur ad comedendū in honorē idolorū: quibus reputabāt sanguinē acceptissimū esse. ⁊ iō dñs mādauit ꝙ sanguis effunderet ⁊ ꝙ puluere operiret. Et pp hoc ēt phibitum est eis comedere aīalia suffocata vel strāgulata: q sanguis eorū nō separat a carne. vel q in tali morte aialia multū affligun tur: ⁊ dñs voluit eos a crudelitate phibere etiā circa aialia bruta: vt p hoc magis recederēt a crudelitate hois, habētes exercitum pietatis ēt circa bestias. Adipis ēt esus phibitus est eis. tū q idolatre comedebāt illū in honorē deorū suorū. tū ēt q cremabatur in honorē dei. tū etiā q sanguis ⁊ adeps nō gñant bonum nutrimētum: qđ pro causa inducit rabbi moyses. Causa aūt phibitionis eius neruorū exprimit gen.32. vbi đr, ꝙ nō comedūt filij israel neruū: eo ꝙ tetigerit neruum femoris iacob ⁊ obstupuerit. ¶ Figuralis aūt ratio horū est: q p oia hmōi aialia phibita designantur aliqua peccata: in quorū figurā illa animalia prohibebantur. vnde dicit aug. in li. cōtra faustū, Si de porco ⁊ agno requiratur, vtrūq; natura mundū est: q ois creatura dei bona est. quadam vero significatione agnus mūdus, porcus immundus est. tanq; si stultū ⁊ sapientē diceres: vtrūq; hoc verbū natura vocis ⁊ literarū ⁊ syllabarū ex quibꝰ cōstat mundū est: significatione aūt vnū est mundū ⁊ aliud immundū. Animal em̄ qđ ruminat ⁊ vngulā findit mundū est significatione: q fissio vngule significat distinctionē duorū testamentorum, vel patris ⁊ filij, vel duarum naturarū in xp̄o, vel discretionē boni ⁊ mali. Ruminatio aūt significat meditationē scripturarū ⁊ sanū intellectū earum. Cuicunq; aūt horū alterū deest spūaliter immūdus est. Similr etiam in piscibꝰ illi qui habēt squammas ⁊ pennulas significatione mūdi sunt: q per pennulas significat vita sublimis, vel cōtemplatio: per squāmas aūt significat aspera vita: quorū vtrūq; necessarium est ad mūditiam spiritualē. In auibꝰ aūt specialia quedam genera prohibent. In aquila em̄ que alte volitat phibetur superbia. In gryphe aūt qui equis ⁊ hominibꝰ infestꝰ est, crudelitas potentū phibetur. In alyeto aūt qui pascit minutis auibus, significantur illi qui sunt pauperibꝰ molesti. In miluo autem qui maxime insidijs vtitur, designant fraudulēti. In vulture aūt qui sequitur exercitū expectās comedere cadauera mortuorum: significantur illi qui mortes ⁊ seditiones hominum affectant vt inde lucrentur. Per animalia corui generis significantur illi qui sunt voluptatibꝰ denigrati, vel qui sunt expertes bone affectionis: q coruus semel emissus ab arca nō est reuersus. Per struthionem qui cū sit auis volare nō potest, sed semper est circa terram: significantur deo militantes ⁊ se negotijs secularibus implicantes. Nycticorax que in nocte acuti est visus, in die autem non videt: significat eos qui in temporalibus sunt astuti, in spiritualibus hebetes. Larus autem qui ⁊ volat in aere ⁊ natat in aqua: significat eos qui ⁊ circumcisionem ⁊ baptismum venerantur. vel significat eos qui per contemplationem volare volunt ⁊ tamē viuunt in aquis voluptatum. Accipiter vero qui deseruit hominibꝰ ad predam, significat eos qui ministrant potentibus ad depredandum pauperes. Per bubonē qui in nocte victum querit, de die autē latet: significantur luxuriosi qui occultari querunt in nocturnis operibus que agūt. Mergulus autem cuius natura est vt sub vndis diutius immoret: significat gulosos qui in aquis delitiarum se immergunt. Ibis vero auis est in aphrica habens longum rostrum que serpentibus pascitur, ⁊ forte est idē qđ ciconia: et significat inuidos: qui de malis aliorū quasi de serpentibus reficiunt. Cignus aūt est coloris candidi ⁊ longum colluz hz q ex pfunditate terre vel aque cibum trahit, ⁊ potest significare hoīes q p exteriorē iustitie cādorem lucra terrena querunt. Onocrotalus āt auis ē in partibus orīētis longo rostro: q in faucibꝰ habet quosdam folliculos in qbus primo cibū reponit. ⁊ post horā in vētrem mittit. ⁊ sigt auaros qui immoderata solicitudie necessaria vite cōgregant. Porphyrio āt pter modū aliarū auiū hz vnū pedem latum ad natandū, aliū fissum ad ambulandum: q ⁊ in aqua natat vt anates, ⁊ in terra ambulat vt pdices: solo morsu bibit, oēm cibū aqua tingens. ⁊ significat eos q nihil ad alterꝰ arbitriū facere volunt: sz solum quod fuerit tinctum aqua proprie volūtatis. Per herodionē qui vulgariter falco dicitur, sigant illi quorum pedes sunt veloces ad effundendum sanguinem. Caladrion aūt q est auis garrula, sigt loqces. Upupa āt q nidificat i stercoribꝰ, ⁊ fetēti pascit fimo, ⁊ gemitum in cantu simulat, sigt tristitiā seculi q in hominibus inmundis mortem opat. Per vespertilionē aūt q circa terrā volitat: signtur illi q seculari scia pditi sola terrena sapiunt. Circa volatilia aūt ⁊ quadrupedia illa sola concedunt eis q posteriora crura habent longiora, vt salire possint. alia vero q terre magis adherent prohibent: q illi qui abutunt doctrina quatuor euāgelistarū, vt p eā in altū nō subleuent, imūdi reputant. In sanguine vero ⁊ adipe ⁊ neruo itelligitur prohiberi crudelitas ⁊ voluptas ⁊ fortitudo ad peccādū. ¶ Ad scđm dicendum, ꝙ esus plātarū ⁊ aliorum terrenascentium fuit apud homines ēt ante diluuiū: sz esus carniū videtur eē post diluuiū itroductꝰ. Dr̄ enim gen.8. Quasi olera virentia dedi vobis oēm carnē. ⁊ hoc iō q esus terrenascentiū magis pertinet ad quādā simplicitatē vite, esus āt carniū ad q̄sdā delitias ⁊ curiositatē viuendi. spōte.n. terra herbā germinat, vl' cū modico studio hmōi terrenascentia i magna copia pcurant: opz āt cū magno studio aialia nutrire, vl' ēt capere. ⁊ iō volēs dñs ppl'z suū reducere ad simpliciorē victū multa in genere aialiū eis phibuit, nō āt in gñe terrenascētiū. Uel ēt q aialia imolabāt idolis, nō āt terrenascentia. ¶ Ad 3m pz rñsio ex dictis. ¶ Ad 4m dicendum, ꝙ etsi hedus occisus nō sentiat q̄lr carnes eiꝰ coqnt: tñ in aio decoquētis ad quādā crudelitatē ptinere vr̄, si lac matris qđ datū ē ei p nutrimēto adhibeat ad cōsūptiōez carniū ipsiꝰ. Uel pōt dici, ꝙ gētiles in solēnitatibꝰ idolorū talir carnes hedi decoquebāt ad imolādū vel ad comedēdū. ⁊ iō exo.23. postq; pdictū fuerat de solēnitatibꝰ celebrandis in lege, subdit. Nō coques hedū in lacte mr̄is sue. ¶ Figuralis āt rō huiꝰ phibitiōis est: q prefigurabat ꝙ chr̄s q est hedus pp silitudinē carnis pcti, nō erat a iudeis coqndus.i. occidendus: in lacte mr̄is.i. i tpe ifantie. vel sigt ꝙ hedus.i. pctor non est coqndus in lacte mr̄is.i. nō est blanditijs deliniēdus. ¶ Ad quītū dicendum, ꝙ gentiles fructꝰ pmitiuos q̄s fortunatos estimabāt dijs suis offerebāt, vl' ēt cōburebāt eos ad q̄dā magica faciēda. ⁊ iō pceptū ē eis vt fructꝰ triū pmorū annorū imundos reputarēt. In tribꝰ.n. ānis fere oēs arbores terre illius fructū pducūt: q.s. vel seminādo, vel iserēdo, vel plantādo colunt. Raro āt cōtigit ꝙ ossa fructuū arboris vel semina latētia seminent: hec.n. tardiꝰ facerent fructuz. sz lex respexit ad id quod frequentiꝰ fit. Poma āt q̄rti āni tanq; pmitie mūdoruz fructuuz deo offerebāt. Quīto aūt āno ⁊ deinceps comedebāt. ¶ Figuralis aūt rō est: q p hoc pfigurat, ꝙ post tres statꝰ legis (quor vnꝰ est ab abraā, vsq; ad dauid: scđs, vsq; ad trāsmigrationē babilonis: tertiꝰ vsq; ad xp̄m) erat xp̄s deo offerēdꝰ, q est fructꝰ legis. vel q primordia nr̄or operū debēt eē nobis suspecta, pp iperfectionē. ¶ Ad sextuz dicendum, ꝙ sicut đr eccl'.19. amictꝰ corporis enūtiat de hoīe. Et ideo voluit dñs, vt ppl's eiꝰ distingueret ab alijs pplis: non solū signo circūcisionis, qđ erat in carne: sed etiā certa habitus distictione. Et ideo phibitū fuit eis, ne induerent vestimēto ex lana ⁊ lino cōtexto: et ne mulier indueret veste virili, aut econuerso, pp duo. Primo q̄dem ad vitādū idolatrie cultū. Hmōi em̄ varijs vestibꝰ ex diuersis cōtextis gentiles in cultu suor deorū vtebātur. et etiā in cultu martis, mulieres vtebant armis virorū: in cultu aūt veneris, econuerso, viri vtebant vestibus mulierum. Alia ratio est, ad declinādam luxuriam: nā per cōmixtiones varias in vestimētis, omnis ordinata cōmixtio coitus excluditur. Quod autē mulier induatur veste virili, aut ecōuerso, incentiuū est concupiscētie, ⁊ occasionē libidini prestant. ¶ Figuralis autē ratio est: quia in vestimento cōtexto ex lana ⁊ lino interdicitur cōiunctio simplicitatis ⁊ innocentie q̄ figuratur per lanā, ⁊ subtilitatis malitie que figuratur per linum. phibetur etiā ꝙ mulier nō vsurpet sibi doctrinā vel alia virorū officia, vel ne vir declinet ad mollities mulierum. ¶ Ad septimū dicendū, ꝙ sicut hieronymꝰ dicit super matth. dñs iussit vt in quatuor āgulis palliorū hyacinthinas fimbrias facerent, ad populū israel dignoscēdum ab alijs populis: vñ per hoc se esse iudeos profitebantur. ⁊ ideo per aspectū huius signi inducebantur in memoriā sue legis. Qđ aūt dicitur, Ligabis ea in manu tua ⁊ erūt semper ante oculos tuos: pharisei male interpretabātur scribētes in mēbranis decalogū moysi, ⁊ ligabant in fronte quasi coronā vt ante oculos moueretur: cū tñ intentio dñi mandantis fuerit, vt signarentur in manu.i. in operatione, ⁊ essent ante oculos.i. in meditatione. In hyacinthinis autē vittis que pallijs inserebantur, significatur celestis intētio, q oibus operibꝰ nostris dz adiūgi. Pōt tñ dici ꝙ q populus ille carnalis erat ⁊ dure ceruicis: oportuit etiam per hmōi sensibilia eos ad legis obseruantiā excitari. ¶ Ad octauū dicēdū, ꝙ affectus hois est duplex. Unus q̄dē fm rationē: alius vero fm passionē. Scđm igitur affectū rationis nō refert qd homo circa bruta aialia agat: q oīa sunt subiecta eius potestati a deo: fm illud psal. Oia subiecisti sub pedibus eius. ⁊ fm hoc apostolus dicit ꝙ non est cura deo de bobus: q deus nō reqrit ab hoie qd circa boues agat vel circa alia aialia. Quātū vero ad affectū passionis mouetur affectus hois etiā circa alia aialia: q.n. passio misericordie cōsurgit ex afflictionibus aliorū, cōtingit aūt etiā bruta animalia penas sentire, pōt in hoie cōsurgere misericordie affectus etiā circa afflictiones aialium. Proximū aūt est vt q̄ exercetur in affectu misericordie circa aialia, magis ex hoc disponatur ad affectū misericordie circa homines. vnde dicit puer.12. Nouit iustus aīas iumentorum suorum: viscera autem impiorū crudelia. Et ideo vt dñs populū iudaicum ad crudelitatem pnum ad misericordiam reuocaret, voluit eos exercere ad misericordiam etiam circa bruta animalia: prohibens quedā circa animalia fieri q̄ ad crudelitatem quandā pertinere vident: ⁊ ideo prohibuit ne coqueretur hedus in lacte matris: ⁊ ꝙ non alligaret os boui trituranti: ⁊ qđ non occideretur mater cum filijs. Quāuis etiā dici possit ꝙ hec prohibita sunt eis in detestationem idolatrie: nam egyptij nefarium reputabant vt boues triturantes de frugibus comederēt. aliqui etiam malefici vtebant matre auis incubante ⁊ pullis eiꝰ simul captis ad fecunditatem ⁊ fortunam circa nutritionē filiorum: ⁊ quia etiam in augurijs reputabatur hoc esse fortunatum ꝙ inueniretur mater incubans filijs. Circa commixtionem vero animalium diuerse speciei: ratio literalis potuit esse triplex. Una quidem ad detestationem idolatrie egyptiorū qui diuersis commixtionibus vtebantur in seruitium planetarū: qui scđm diuersas coniunctiones habent diuersos effectꝰ: ⁊ super diuersas species rerum. Alia ratio est ad excludendum cōcubitus contra naturam. Tertia rō est ad tollendā vniuersaliter occasionē concupiscentie. Animalia enim diuersarū specierū non cōmiscentur de facili adinuicem nisi hoc per hoies pcuretur: ⁊ in aspectu coitꝰ animalium excitatur homini concupiscentie motus: vnde et in traditionibus iudeorū preceptum inuenitur (vt rabbi moyses dicit) vt homines auertant oculos ab animalibus coeuntibus. ¶ Figuralis aūt horū rō est: quia boui triturāti.i. predicatori deferenti segetes doctrine non sunt necessaria victus subtrahēda: vt apostolus dicit.1.ad cor.9. Matrē etiā non simul debemus tenere cum filijs: quia in quibusdam retinendi sunt spūales sensus quasi filij: ⁊ dimittēda est literalis obseruātia quasi mater: sicut in omnibus cerimonijs legis. Prohibet etiā ꝙ iumēta.i. populares homines non faciamus coire.i. coniunctionem hr̄e cū alterius generis animantibus.i. cum gentibꝰ vel iudeis. ¶ Ad nonum dicendum, ꝙ omnes ille commixtiones in agricultura sunt prohibite ad literam in detestationem idolatrie: q egyptij in venerationem stellaruz diuersas cōmixtiones faciebāt ⁊ in seminibus ⁊ in animalibus ⁊ in vestibꝰ repñtantes diuersas cōiunctiones stellarū. Uel omnes hmōi cōmixtiones varie phibentur ad detestationem coitus contra naturā. ¶ Hñt tñ figuralem rōnez: quia qđ đr, Non seres vineā tuā altero semine: est spūaliter intelligendū ꝙ in ecclesia que est spiritualis vinea non est seminanda aliena doctrina: ⁊ similiter ager.i. ecclesia nō est seminandus diuerso semine.i. catholica doctrina ⁊ heretica. Non est etiā simul arandum in boue ⁊ asino: q fatuus sapienti in pdicatione nō est sociandus: q vnus impedit aliū. ¶ Ad decimū dicendum, ꝙ malefici ⁊ sacerdotes idolorū vtebant in suis ritibꝰ ossibus vel carnibus hominū mortuorū: ⁊ ideo ad extirpandū idolatrie cultū precepit dñs vt sacerdotes minores q̄ per tpa certa ministrabāt i sanctuario: nō inqnarent in mortibꝰ nisi valde ppinquorū.s. pr̄is ⁊ matris: ⁊ hmōi cōiunctarū personarū. Pontifex autem semper debebat esse paratus ad ministerium sanctuarij: ⁊ ideo totaliter prohibitus erat ei accessus ad mortuos quātuncunq; propinquos. Preceptum etiam est eis ne ducerent vxorem meretricem ac re-

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Sup.q.103.arti.1.
In articulo p°.q.103. nota duo. Primum in rñsione ad tertiū/ ꝙ sacerdotiū ante legem nō diuina ẜ humana determinatiōe dignitas erat primo geniti: vt hinc hēas ꝙ sacꝝ fuerit. Scdʒ i rñsione ad quartū/ ꝙ author nō dicit ꝙ nihil fuerit ante legē imūdū indicatum a deo quātū ad esum: sed dicit ꝙ nō fuit distinctio animalium i mundorū a mundis tunc a deo. hoc.n. ē verum. Primū autē falsū: qꝛ ad noe dcm̄ ē geñ.9. quasi olera virētia tradidi vobꝫ oīa/excepto ꝙ carnē cum sanguine nō comedetis: ꝛ cepit hec obseruātia ante legē sicut circuncisio.

¶Super Arti.2.
In artio 2° eiusdem.q. difficultas de ɔtinētia gratie in sacramētis noue legis relinquet discutienda iferiꝰ in 3ª parte: vbi d̄ sacramētis tractabitur ꝛ de circuncisione,

hebr.7. co.2.fi.

pudiciam.sed virginem.tum propter reuerētiam sacerdotū:quorum dignitas quodāmodo ex tali coniugio diminui videretur. tum etiam propter filios quibus esset ad ignominiam turpitudo matris: quod maxime tunc erat vitandum quando sacerdotij dignitas secundū successionē generis conferebatur. Preceptum etiam erat eis vt non raderent caput nec barbam nec in carnibus suis facerent incisuram, ad remouendum idolatrie ritum. Nam sacerdotes gentilium radebant caput ꝛ barbam. vnde dicitur Baruc sexto, Sacerdotes sedent habentes tunicas scissas ꝛ capita ꝛ barbam rasam. ꝛ etiam in cultu idolorum incidebant se cultris lanceolis vt dicitur. tertio. regum decimooctauo. vnde contraria precepta sunt sacerdotibus veteris legis. ¶Spiritualis autem ratio horum est: quia sacerdotes omnino debent esse immunes ab operibus mortuis que sunt opera peccati: ꝛ etiam non debent radere caput. idest deponere sapientiam neque deponere barbā idest sapientie perfectionem: neque ēt scindere vestimenta aut incidere carnes, vt scilicet vitium scismatis non incurrāt.

¶De duratiōe p̄ceptorū cerimonialiū.q.103.

DEinde Cōsiderādū est de duratione cerimonialium preceptorū. ¶Et circa hoc q̄runtur q̄tuor. Primo vtrū precepta cerimonialia fuerit añ legē. 2° vtrū in lege aliquā virtutem habuerint iustificādi. tertio vtrum cessauerint christo veniente. Quarto vtrum sit pcm̄ mortale obseruare ea post christum.

¶Utrū cerimōie legis fuerint añ legē, ar.1.

AD primū Sic p̄ceditur. Uidetꝙ cerimonie legis fuerint ante legē. Sacrificia eñ ꝛ holocausta pertinent ad cerimonias veteris legis: vt supra dictū est: sed sacrificia ꝛ holocausta fuerūt ante legeʒ. Dicitur eñ geñ.4. ꝙ cayn obtulit de fructibus terre munera dño: abel autem obtulit de primogenitis gregis sui, ꝛ de adipibus eorum. Noe etiam obtulit holocausta domino: vt dicit geñ.8. ꝛ abraam similiter vt dicitur geñ.22. ergo cerimonie veteris legis fuerunt ante legem.
¶Preterea. Ad cerimonias sacrorū pertinet cōstructio altaris ꝛ eius inunctio. sed ista fuerūt ante legē: legitur enim gene.13. ꝙ abraam edificauit altare dño. ꝛ de Jacob dicitur geñ.28. ꝙ tulit lapidem ꝛ erexit in titulū fundens oleum desuper. ergo cerimonie legales fuerūt ante legē. ¶Preterea. Inter sacramēta legalia primū dicitur fuisse circūcisio: sed circūcisio fuit ante legē: vt pʒ geñ.17. silr ēt sacerdotiū fuit añ legē. Dr̄ geñ.14. ꝙ melchisedech erat sacerdos dei summi. ergo cerimōie sacrametorū fuerunt añ legē. ¶P̄. Discretio mūdorū aīaliū ab imūdis ptiet ad cerimōias obſuātiarū: vt.s. dcm̄ ē. Sʒ tal' distō fuit añ legē: dr.n. geñ.7. Ex oīb⁹ mūdis aīalib⁹ tolle septena ꝛ septena. de aīātib⁹ vero imūdis duo ꝛ duo. ḡ cerimonie legales fuerūt ante legem.

Sed ɔtra Est, ꝙ dr deut.6. Hec sunt p̄cepta ꝛ cerimōie q̄ mādauit dñs de⁹ nr̄ vt docerē vos: nō āt indiguissent sup his doceri, si pri⁹ predicte cerimonie fuissent. ḡ cerimonie legis non fuerunt ante legem.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut ex dictis pʒ, cerimōie legis ad duo ordinabant. s. ad cultū dei, ꝛ ad figurādū chr̄ʒ. Quicunqʒ āt colit deū, oʒ ꝙ p aliq̄ determinata eū colat q̄ ad exteriorem cultum ptinēt. Determinatio aūt diuini cult⁹ ptinet ad cerimonias: sic ēt determinatio eorum per q̄ ordinamur ad proximū pertinet ad precepta iudicialia: vt supra dictum est. ꝛ id̄o sicut inter homines cōiter erant aliqua iudicialia, non tñ ex authoritate legis diuine istituta, ẜ rōne hominū ordinata: ita ēt erāt quedam cerimonie non quidem ex authoritate alicuius legis determinate, ẜ solū scdʒ volūtatē ꝛ deuotionē hoiūʒ deū colētiū. Sʒ quia etiam añ legē fuerūt q̄dā viri p̄cipui pphetico spū pollētes, credēdū ē ꝙ ex istictu diuino q̄si ex q̄dā p̄uata lege iducerēt ad aliquē certū modū colēdi deū, q̄ ꝛ cōueniēs eēt iteriori cultui, ꝛ etiam congrueret ad significādum christi mysteria que figurabantur etiam p alia eorū gesta: scdm̄ illud.1.ad cor.x. Oia in figurā contingebant illis. Fuerūt igitur ante legem quedā cerimonie, non tamen cerimōie legis q: nō erāt p aliquā legislationeʒ institute.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ hmōi oblationes ꝛ sacrificia ꝛ holocausta offerebāt antiqui añ legē ex q̄dā deuotiōe ppe volūtatis: s̄m ꝙ eis videbat cōueniēs. vt in rebus q̄s a deo acceperāt q̄s i reuerētiā diuā offerrent. ptestarēt se colere deū q̄ ē oiūʒ p̄n^m ꝛ finis. ¶Ad 2^m dōm, ꝙ ēt sacra quedam istituerūt: q: videbat eis cōueniēs vt in reuerentiā diuinā eēnt aliq̄ loca ab alijs distincta diuino cultui mancipata. ¶Ad 3^m dōʒ. ꝙ sacr̄m circūcisionis precepto dīno fuit statutū añ legē. vñ nō p̄t dici sacrum leg' q̄si i lege istitutū: ẜ solū q̄si i lege obseruatū. ꝛ h̄ ē qd̄ dñs dic Jo.7. Circūcisio ñ ex moyse ē, ẜ ex prīb⁹. Sacerdotiū ēt erat añ legē apd̄ colētes deū s̄ʒ hūanā d̄terminatione: q̄ hāc dignitatē p̄°genitis attribuebāt. ¶Ad 4^m dōm, ꝙ distō mūdorū aīaliū ꝛ imundorū nō fuit añ legē quātū ad esum: cū dcm̄ sit geñ.9. Oē qd̄ mouet ꝛ viuit, erit vobis i cibū. ẜ solum q̄tū ad sacrificiorū oblationē: q: de q̄busdā d̄terminatʒ aīalibus sacrificia offerebāt. Si tñ quātū ad esū erat aliq̄ aīaliū discretio, h̄ nō erat q: esus illorū reputaretur illicitus, cum nulla lege esset phibitus: ẜ pp abominatiōnē vel cōsuetudinē: sic ꝛ nūc videm⁹ ꝙ aliq̄ cibaria sūt i aliqb⁹ terris abomiabilia q̄ i alijs comedūt.

¶Utrum cerimonie veteris legis haberent virtutem iustificandi tempore legis. Articulus secundus.

AD scdm̄ Sic pcedit. Uī ꝙ cerimonie veteris legis hēbant virtutē iustificādi tēpore legis. Expiatio.n.a pctō ꝛ cōsecratio hominis ad iustificationem ptinēt. ẜ exo.29. dicitur, quod p aspsionē sanguinis ꝛ iunctionem olei consecrabantur sacerdotes ꝛ vestes eorum: ꝛ leuit.16. dicitur, quod sacerdos p aspsionē sanguinis vituli expiabat sāctuariū ab immunditijs filiorū israel, ꝛ a preuaricationibus eorum atque peccatis. ergo cerimōie veteris legis hēbāt ꝟtutē iustificādi. ¶P̄. Id p qd̄ hō plʒ deo, ad iustitiā ptinet: ẜ illud psal. Iust⁹ dñs ꝛ iustitias dilexit. ẜ p cerimonias aliq̄ deo placebant: s̄m illd̄ leuit.x. Quō potui placere dño in cerimonijs mente lugubri. ergo cerimonie veteris legis habebāt virtutem iustificandi. ¶Preterea. Ea que sūt diui cultus magis ptinēt ad animaʒ quā ad corpus: secundum illud psal'. Lex domini immaculata conuertens animas. sed per cerimonias veteris legis mundabatur leprosus: vt dicitur leuit.14. Ergo multo magis cerimonie veteris legis poterant mundare animam iustificando.

s.q.98.ā 1.ꝛ.q.100 ar.12. Et.3.dist. 40.ar.5.

Sed ɔtra Est, ꝙ apl's dicit gal'.2. Si data eēt lex q̄ posset iustificare, chr̄s gratʒ mortu⁹ eēt idest sine cā: ẜ h̄ ɔst incōueniēs. ḡ cerimōie veteris legis nō iustificabāt.

Rñdeo Dōm. ꝙ sicut supra dcm̄ ē, in veteri lege duplex imunditia obſuabat. Una q̄dē spūalis que est imunditia culpe. alia vero corpalis que tollebat idoneitatem ad cultum diuinum: sicut leprosus dicebatur immund⁹ vel ille qui tangebat aliqd̄ morticiniū. ꝛ sic imūditia nihil aliud erat quam irregularitas quedam. Ab hac igitur immunditia cerimonie veteris legis habebant virtutem emūdandi: q: huiusmodi cerimonie erant quedam remedia adhibita ex ordinatione legis ad tollendas predictas immunditias ex statuto legis inductas. ꝛ ideo apostolus dicit ad heb.9. ꝙ sanguis hyrcorū ꝛ taurorum ꝛ cinis vitule aspersus iquinatos sanctificat ad emūdatiōeʒ carnis. Et sicut ista imūditia q̄ p hmōi cerimōias emūdabat erat magis carnis quam mētis, ēt ipse cerimonie iustitie carnis dicuntur ab ipso apostolo parum supra. Iustitijs inquit carnis vsque ad tempus correctionis ipositis. Ab immunditia ꝟo mētis q̄ est immūditia culpe ñ hēbāt ꝟtutē expiādi. ꝛ h̄ id̄o: q: expiatio a pctis nūq̄ fieri potuit nisi p chr̄ʒ qui tollit pcā mūdi: vt dr ioā.1. Et q: mysteriū icarnatiōis ꝛ passiōis chr̄i nōdū erat real'r pactū veteris legis: cerimōie nō poterāt in se cōtinere real'r ꝟtutē pfluētē a chr̄o icarnato ꝛ passo, sic ɔtinēt sacr̄a noue leg'. ꝛ id̄o nō poterāt a pctō mūdare: sic apl's dic ad heb.x. ꝙ ipōſe est sāguie tauroꝝ aut hyrcorū auferri pctā. ꝛ h̄ est qd̄ gal'.4. Apl's vocat ea egena ꝛ ifirma elm̄ta. ifirma q̄dē q: nō pñt a pctō mūdare: ẜ hec ifirmitas pueīt ex eo ꝙ sūt egena. i. eo ꝙ nō cōtinēt in se grāʒ. Poterat āt mēs fideliū tpe legis p fidem cōiungi chr̄o incarnato ꝛ passo: ꝛ ita ex fide chr̄i iustificabāt cui⁹ fidei q̄dā ptestatio erat hmōi cerimōiarū obseruatio inquātū erant figura chr̄i. ꝛ id̄ p peccatis offerebātur sacrificia quedā in veteri lege: non q: ipsa sacrificia a pctō emundarent: ẜ q: erāt q̄dam ptestationes fidei que a pctō mun-

dabāt: ꝛ h̄ ēt ipsa lex innuit ex mō loquēdi. Dr̄.n. leui.4. ꝛ.5. ꝙ in oblatione hostiaruʒ pro peccato orabit pro eo sacerdos ꝛ dimittetur ei quasi peccatum dimittat non lex vi sacrificiorum, sed ex fide ꝛ deuotiōe offerētiū. ¶Sciendū est tñ ꝙ hoc ipsum ꝙ veteris legis cerimonie a corporalib⁹ imūditijs expiabāt, erat in figura expiationis a peccatis q̄ fit p xp̄m. Sic igitur patet quod cerimonie i statu veteris legis nō habebāt virtutē iustificandi.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ illa sanctificatio sacerdotū, ꝛ filiorū ei⁹ ꝛ vestiū ipsorū vel q̄rūcūqʒ aliorū per aspsionē sanguinis nihil aliud erat q̄ʒ deputatio ad diuinū cultū, ꝛ remotio ipedimentorū ad emūdationē carnis: ꝛ apl's dicit i pfigurationē illi⁹ sctificatiōis q̄ iesus p suū sāguinē sctificauit populū. Expiatio ēt ad remotionē hmōi corpaliū immunditiarum referēda est, nō ad remotionē culpe. vñ ēt sanctuarium expiari dr: ꝙ culpe subiectū eē nō poterat. ¶Ad scdm̄ dōʒ. ꝙ sacerdotes placebāt deo in cerimonijs pp obediētiā ꝛ deuotionē ꝛ fidē rei prefigurate, nō aūt pp ipsas res scdm̄ se cōsideratas. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ cerimonie ille que erāt istitute in emūdatione leprosi, nō ordinabantur ad tollēdā immunditiā infirmitatis lepre: qd̄ pʒ ex hoc ꝙ non adhibebant huiusmodi cerimonie nisi iam emūdato. vñ dr leui.14. ꝙ sacerdos egressus de castris cum inuenerit leprā eē mūdatā pcipiet ei q̄ purificat vt offerat ꝛc. Ex q̄ pʒ ꝙ sacerdos cōstituebat iudex lepre mūdate: nō āt emundande. Adhibebant āt hmōi cerimonie ad tollēdā imūditiā irregularitatis. Dicūt tñ ꝙ q̄nqʒ si cōtingeret sacerdotē errare in iudicando, miraculose leprosus mundabatur a deo virtute diuina: nō āt virtute sacrificiorū: sic ēt miraculose mulieris adultere cōputrescebat femur bibitis aq̄s in q̄bus sacerdos maledicta congesserat: vt habetur numeri.5.

¶Utrū cerimonie veteris legis cessauerit i aduētu chr̄i. Art.3.

1ᵉ.q̄ō.86.ā.4 ad.1. Et.2.di.44.q.2.ar.2.ad 3m. 4.di.1.q.2.ar.1.q̄ō.1.ꝛ.dist.2.q.1.ā.4. 3.cor. Et gl.2. ar.8.co. Et rom.14.co.1. 2.

AD tertiū Sic pcedit. Uī ꝙ cerimonie veteris legis nō cessauerit in chr̄i aduentu. Dr̄.n. baruch.5. Hic ē liber mādatorū dei, ꝛ lex q̄ est in eternum: ẜ ad legē ptinebāt legis cerimonie. ḡ legis cerimonie in eternū durature erant. ¶Preterea. Oblatio mundati leprosi ad legis cerimonias pertinebat: ẜ ēt in euangelio precipitur leproso emundato vt hmōi oblationes offerat. ḡ cerimōie veteris legis non cessauerūt chr̄o veniente. ¶P̄. Manēte cā manet effect⁹: ẜ cerimōie veteris legis habebāt quasdā rōnabiles cās inq̄tū ordinabantur ad diuinū cultū ēt p̄ter h̄ ꝙ ordinabant i figurā chr̄i. ḡ cerimōie veteris legis cessare ñ debuerūt. ¶P̄. Circūcisio erat istituta i signū fidei abrae, obseruatio āt sabbati ad recolēdū bñficiū creatiōis, ꝛ alie solēnitates legis ad recolēdū alia bñficia dei: vt.s. dcm̄ est. sed fides abrae est semper imitanda ēt a nobis, ꝛ bñficiū creationis ꝛ alia dei bñficia semp sunt recolenda. ḡ ad min⁹ circūcisio ꝛ solennitates legis cessare non debuerunt.

Sed cōtra Est, ꝙ apl's dic ad col'.2. Nemo vos iudicet in cibo, aut i potu, aut in pte diei festi, aut neomenie aut sabbatoꝝ. q̄ sūt vmbra futuroꝝ. ꝛ ad heb.8. dr, ꝙ dicendo nouum testm̄ veterauit prius: qd̄ aūt antiquatur ꝛ senescit prope interitum est.

Rñdeo Dōm, ꝙ oia precepta cerimonialia veteris legis ad cultū dei sūt ordinata: vt.s. dcm̄ ē. exterior aūt cult⁹ pportionari dʒ iteriori cultui q̄ cōsistit i fide, spe, ꝛ charitate: vñ scdm̄ diuersitatē interioris cultus debuit diuersificari exterior cultus. Potest aūt tripliciter stat⁹ distigui interioris cultus. Unus quidē scdʒ quē habet fides ꝛ spes, ꝛ de bonis celestibus, ꝛ de his p q̄ in celestia itroducimur: de vtrisqʒ quidem sic de quibusdā futuris. ꝛ talis fuit status fidei ꝛ spei in veteri lege. Alius autē est status interioris cultus in q̄ habetur fides ꝛ spes de celestibus bonis sic de quibusdam futuris: ẜ de his per q̄ itroducimur in celestia sic de pñtibus: vel p̄teritis. ꝛ iste est status noue legis. Terti⁹ āt status est in quo vtraqʒ hñtur vt pñtia, ꝛ nihil creditur vt absens, neqʒ sperat vt futurū. ꝛ iste ē status beatorū. In illo ergo statu beatorū nihil erit figurale ad diuinū cultū ptinēs: ẜ solū gratiarū actio ꝛ vox laudis. ꝛ id̄o dr apoc.21. De ciuitate beatoꝝ, Tēplū nō vidi in ea. dñs.n. de⁹ oipotēs tēplū illi⁹ est ꝛ agn⁹. Pari igit rōne cerimonie p̄mi status per q̄s figurabat ꝛ secundus ꝛ terti⁹, veniente scdo statu cessare debuerunt, ꝛ alie cerimonie induci, que cōuenirent statui cultus diuini p tempore illo in quo bona celestia sunt futura, beneficia autem dei per que ad celestia introducimur sunt presentia.

Ad p̄mū Ergo dōm, ꝙ lex vetus dr esse in eternū, s̄ʒ moralia q̄dem simpl'r ꝛ absolute: s̄m cerimonialia vero quantum ad veritatem per ea figuratam. ¶Ad s̄m dicēdū, ꝙ mysteriū redemptionis humani generis cōpletū fuit in passione christi. vnde tūc dñs dixit, cōsummatū est: vt habetur ioan.19. ꝛ ideo tūc totaliter debuerunt cessare legalia, quasi iam veritate eorum cōsummata. in cuius signū in passione christi velum templi legitur esse scissum math.27. ꝛ ideo ante passionem christi christo predicante, ꝛ miracula faciēte currebāt simul lex ꝛ euāgeliū: quia iam mysteriū christi erat inchoatū, sed nōdū consummatū. et ppter hoc mandauit christus dñs ante passionem leproso, vt legales cerimonias obseruaret. ¶Ad tertium dicēdū, ꝙ rationes litterales cerimoniarū supra assignate referunt ad diuinum cultum: q̄ q̄dem cultus erat in fide venturi. ꝛ ideo iam veniente eo qui venturus erat, ꝛ cultus ille cessat, ꝛ omnes rationes ad hunc cultum ordinate.
¶Ad quartum dicēdum, quod fides abrae fuit commendata in hoc, quod credidit diuine promissioni de futuro semine, in quo benedicerentur omnes gentes. et ideo quādiu hoc erat futurum, oportebat protestari fidem abrae in circuncisione: sed postquā iam hoc est perfectum, oportet idem alio signo declarari scilicet baptismo: qui in hoc circuncisioni succedit: secundum illud apostoli ad col.2. Circuncisi estis circuncisione non manufacta in expoliatione corporis carnis: sed in circuncisione domini nostri Jesu Christi consepulti ei in baptismo. Sabbatum autē quod significabat primam creationem mutatur in diem dominicum: in quo commemoratur noua creatura inchoata in resurrectione Christi: ꝛ similiter alijs solennitatibus veteris legis noue solennitates succedunt: quia beneficia illi populo exhibita significant beneficia nobis concessa per Christum. Unde festo phase succedit festū passionis Christi et resurrectiōis. Festo penthecostes in quo fuit data lex vetus succedit festum penthecostes in quo fuit data lex spiritus vite. Festo neomenie succedit festum beate Uirginis: in qua primo apparuit illuminatio solis id est Christi per copiam gratie. Festo tubarum succedunt festa apostolorum. Festo expiatiōis succedūt festa martyrum ꝛ confessorum. Festo tabernaculorū succedit festum consecrationis ecclesie. Festo cetus atqʒ collecte succedit festum angelorum: vel etiam festum omnium sanctorū.

¶Utrum post passionem Christi legalia possint seruari sine peccato mortali. Ar.4.

AD quartum Sic proceditur. Uidetur quod post passionem Christi legalia possint sine peccato mortali obseruari. Non est enim credendum, quod apostoli post acceptum spiritum sanctum mortaliter peccauerint: eius enim plenitudine sunt induti virtute ex alto: vt dicitur luce vltimo. Sed apostoli post aduentum spiritussancti legalia obseruauerunt. Dicitur enim actuum.16. quod paulus circuncidit thimoteum: ꝛ actuum.21. dicitur, ꝙ paulus secundum consilium Jacobi assumptis viris purificatus cum eis intrauit in templum annūtians expletionē dierum purificationis donec offeretur pro vnoquoqʒ eorum oblatio. Ergo sine peccato mortali possunt post christi passionem legalia obseruari.
¶Preterea. Uitare cōsortia gētiliū ad ceri-

¶Super Articu.4.
In articulo q̄rto eiusdem.103.q. obmisso 3° articulo dubiū occurrit circa rōnē assignatā in litera: q̄re legalia post passionē christi cessauerūt sic qd̄ absqʒ mortali pcō s̄uari nō pñt. Uī āt qd̄ aug. ꝛ author i ea decepti sunt. nā aut efficaciter concludit aut nō si efficax est ḡ duo tm̄ tpa distinguenda sunt cū hiero. s. ante passionē ꝛ post vt in corpore articuli ꝛ ex hac rōne distinguit. Et tʒ sequela: q: quū idē sit iudiciū s̄ʒ hāc rōnē de verbis ꝛ factis cerimonialib⁹ sicut duo tm̄ tpa distiguunt q̄ ad ꝟba itaq̄ ad fcā cerimōialia ꝛ sicut post passionem christi imediate peccassent mortal'r apl'i dicentes Jesum christū nasciturū/ passurum/ resurrecturū: et ita exercentes facta profitentia ipm̄ nasciturū/ passurū/ resurrecturū peccabāt mortal'r: super h̄ q̄ppe vis rōnis stat ꝙ paria sint mentiri ꝟbo ꝛ facto fiāt qd̄ deduximus nō admittit: q: ɔ dicit trib⁹ tpib⁹ in rñsiōe ad p̄m ab augu. positis seqt ꝙ rō efficax nō sit ad ɔcludendū ꝙ legalia seruari ñ pñt absqʒ pcō mortali: qd̄ tñ in corpore articuli ɔcludit nō magis nāqʒ ē mēdaciū dicere nūc xp̄ʒ nasciturū passurū resurrectuꝝ ascēsuꝝ ꝛ spūſſcti legē daturū q̄ʒ post pentecosten tempore apostolorū. ¶Ad h̄ dr/ꝙ q: ñ solū ex aug. ꝛ authoꝝ ẜ eccl'ie aucte: distōnē triū tēpoꝝ ꝛ rōnē in l'ra allatā ꝛ ɔcl'onē vt in ɔcilio florētino sub euge.4. pʒ hēm⁹ ideo vtrūqʒ saluare opʒ. Dōm est ergo ꝙ rō illa de mendacio ꝟbo vel facto efficax ē: ꝛ ɔcludit ꝙ cerimonialia absolute ꝛ simpl'r nō potuerūt post christum immediate obseruari absqʒ mendacio pnicioso: ꝛ p̄terea hodie seruari non possunt. nec tūc seruari potuerūt absolute: quoniā absolute seruata s̄uant vt viua ꝛ necessaria ad salutē ex lege veteri: qd̄ post chr̄m nunq̄ licuit. Quare āt quodam tpe tātū scilicet vsqʒ ad diuulgationē euangelij licuerit seruare eadem vt mortua/ est q: vsqʒ ad tu

ī.q.104 ar.3.cor. Et 22ᵉ. q.87.ā. 1.cor.p⁹ meʒ.ꝛ.q 93.ar.1. ꝛ.q.94. ar.3.ad 5.ꝛ.4.di sti.1.q.2 ar.3.q.3. ꝛ 4. Et ro.14. co.2. Et galat.2. co.2.ꝛ.3. ꝛ.c.5.co. 1.ꝛ.2. Et col.2.fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

multū tn̄ mortua ꝑsona vt mortua tn̄ custodit. vn̄ spūsścti autoritate vt in lr̄a dicit q̄si dispēsatiue cōcessum est tp̄s non mētiendi fcō: qr non est cōcessum vt vterētur eis vt viuis: sic. n. ꝑfitēt xp̄z nasciturū passurū ⁊c. sʒ ōferēdi mortuā synagogam mrēm cū honore ad tumulū. Tunc q̄ppe tumulata est qñ euāgeliū est diuulgatū. Propter qđ nūc nec vt viua pp mēdaciū nec vt mortua pp sepulturā iam seruari pñt cerimōialia illa absq; pcō mortali. Et sic pʒ oia consonare. ¶ In respōsione ad tertiū scito/ q in eodem florētino cōcilio canonizata ē q̄si ad verbū h̄ doctria.

¶ Super. q. 104.

IN. q. 104. nihil scribēdum occurrit/ nisi q duo spāl'r aduertas. primū est quare oia illius ppl'i erant figuralia: assignat nāq; in. 2. art. ad 2m pro causa/ qr xp̄s ex ppl'o illo erat nasciturus. i. qr stat⁹ illi⁹ ppl'i erat pp xp̄m vēturū ex eo ꝯñs est vt verbis ⁊ factis p̄nunciarēt xp̄m ⁊ ptinentia ad ipsum. Et hoc ex dina instōne: cui⁹ solius est facere q facta totius ppl'i sint in figurā. scd̄m est q differētia inter cerimōialia ⁊ iudicialia in figurādo/ nō cōsistit in hoc: q cerimonialia sint p se prio istituta ad figurādū/ ⁊ iudicialia sint istituta ad figurādū p se scd̄o. h̄ em̄ nō dr in lr̄a. Et si ꝯcederet non possent hodie a quocūq; p̄cipi prīcipe sicut nec cerimonialia: qm̄ p se lʒ 2o haberēt annexā significationē xp̄i venturi. sed cōsistit in h̄ q cerimonialia vt sic per se prio. i. ꝑm primariā intentionem dei instituentis figurant xp̄m venturuʒ: iudicialia vero vt sic nec p se prio nec per se scd̄o cōtinent rationem figure/ sʒ ex ꝯñti. i. p accidēs inq;tū. s. data sunt pplo cuius totus status erat figuratiuus. si em̄ oia i figurā cōtingebāt illis: cū sit dez ista iudicialia sint ps vna oium cōtingentiū ilis/ oportet etiā ista ex cōsequēti eē figuralia. Et ppea p̄nt hec statui ⁊ seruari. ¶ Et sic itellige scd̄z ⁊ tertium articulos.

monias legis ptinebat: sʒ h̄ obſuauit p̄mus pastor ecclesie. Dr̄. n. ad Gal. 2. q cum venissent q̄daʒ antiochiā subtrahebat ⁊ segregabat se petrus a gentilibus. ḡ absq; pctō post passionē chr̄i legis cerimonie obseruari possunt. ¶ Preterea. Precepta apl'oꝝ non induxerunt hoies ad pctm̄: sʒ ex decreto apostolorum statutum fuit, q gētiles quedam de cerimonijs legis obseruarent. Dr̄. n. actuū. xv. Uisum est spūiscto ⁊ nobis nihil vltra imponere oneris vobis quam hec necessaria, vt abstineatis vos ab imolatis simulacrorum ⁊ sanguine ⁊ suffocato, ⁊ fornicatione. Ergo absq; peccato cerimonie legales possūt post christi passionem obseruari.

Sʒ ɔtra Est, q apl's dic̄ ad gal. 5. Si circuncidimini chr̄s nihil vobis proderit: sʒ nihil excludit fructum chr̄i, nisi pctm̄ mortale. ḡ circuncidi ⁊ alias cerimonias obseruare post passionem chr̄i est peccatum mortale.

Rñdeo Dōm, q oēs cerimonie sūt q̄dā ꝓtestatiōes fidei in q̄ ꝯsistit iterior dei cult⁹. sic āt fidē interiorem pōt hō ꝓtestari factis sic̄ ⁊ verbis, ⁊ in vtraq; ꝓtestatiōe si aliq̄d hō falsū ꝓtestat peccat mortaliter. Quāuis āt sit eadē fides quā habemus de chr̄o, ⁊ quā antiq̄ patres habuerūt: tn̄ qr ipsi precesserunt chr̄m, nos āt seq̄mur, eadē fides diuersis ꝟbis significat a nobis ⁊ ab eis: nam ab eis dicebat, Ecce ꝟgo concipiet ⁊ pariet filiū: q̄ sūt ꝟba futuri tēporis. Nos autē idem repn̄tamus p ꝟba preteriti temporis dicētes q cōcepit ⁊ peperit. ⁊ similiter cerimonie veteris legis significabant christum vt nasciturum ⁊ passuꝝ: nr̄a autem sacramenta significāt ip̄m vt natū ⁊ passum. Sicut igit peccaret mortal'r, q nūc suā fidem protestando diceret xp̄m nasciturum, quod antiqui pie ⁊ veraciter dicebant, ita ēt peccaret mortal'r siq̄s nūc cerimonias obseruaret, quas ātiq̄ pie ⁊ fidel'r obſuabāt. Et hoc est qđ aug. dicit cōtra faustū. Jam nō promittitur nascitur⁹, passur⁹, resurrecturus quod illa sacramenta quodāmodo ꝑsonabāt: sʒ annunciat q natus sit, passus sit, resurrexit: qđ hec sacra q̄ a christianis agunt, iā ꝑsonant.

Ad primū Ergo dōz, q circa h̄ diuersimode sensisse vidētur hiero. ⁊ aug. Hieronym⁹. n. distinxit duo tp̄a vnū tp̄s ante passionē chr̄i: in quo legalia nō erāt mortua, q̄si nō h̄ntia vim obligatoriā, aut expiatiuā ꝓ se, nō nec ēt mortifera: qr nō peccabāt ea obseruātes. Statim āt post passionē chr̄i iceperūt esse non solū mortua. i. nō h̄ntia virtutē ⁊ obligationē: sed etiā mortifera, ita. s. q peccabāt mortal'r q̄cunq; ea obſuabāt. vn̄ dicebat q apl'i nūq; legalia obseruauerūt post passionē: ꝑm veritatē, sed solū q̄dā pia simulatiōe: ne. s. scādalizarēt iudeos, ⁊ eoꝝ ꝯuersionē ipedirēt. q̄ q̄dē simulatio sic intelligenda est, nō quidem ita q illos actus secundum rei veritatem non facerent, sed quia non faciebant tanquam legis cerimonias obseruantes: sicut siquis pelliculā virilis membri abscinderet ꝓpter sanitatem non cā legalis circūcisionis obseruāde. Sʒ qr indecens vr̄ q apl'ica occultarēt pp scādaluʒ: q̄ pertinēt ad veritatē vite ⁊ doctrine, ⁊ q simulatiōe vterent in his q̄ ptinēt ad salutē fideliū: iō ꝯuenienti⁹ aug. distinxit tria tp̄a. Unū q̄dē ante chr̄i passionem in quo legalia neq; erāt mortifera, neq; mortua. Aliud aūt post tp̄s euāgelij diuulgati in q̄ legalia sunt mortua ⁊ mortifera. Tertiū āt est tp̄s medium. s. a passiōe chr̄i vsq; ad diuulgationem euāgelij. In quo legalia quidē fuerūt mortua: qr neq; vim aliq̄ h̄ebāt, neq; aliqs ea obseruare tenebatur. nō tn̄ fuerunt mortifera: qr illi q̄ cōuersi erant ad christum ex iudeis poterāt illa legalia licite obseruare: dummodo non sic ponerēt spem in eis q ea reputarent sibi necessaria ad salutē quasi sine legalib⁹ fides christi iustificare nō posset. His aūt qui conuertebantur ex gentilitate ad xp̄m nō inerat causa vt ea obseruarēt. ⁊ ideo paulus circūcidit thimoteuʒ, qui ex matre iudea genitus erat. Titū aūt qui ex gētilib⁹ natus erat circūcidere noluit. Ideo aūt noluit spūsscūs, vt statim inhiberetur his qui ex iudeis cōuertebant obseruatio legaliū, sicut inhibebat his q̄ ex gētilib⁹ cōuertebant gētilitatis ritus: vt q̄dā differētia inter hos rit⁹ oñderet. Nā gētilitatis ritus repudiabatur tanq; oino illicitus: ⁊ a deo semp prohibitus. Ritus āt legis cessabat tāquā ipletus p chr̄i passionē: vtpote a deo in figuram christi institutus. ¶ Ad scd̄m dōm, q ꝑm hiero. petrus simulatorie se a gentilibus subtrahebat, vt vitaret iudeoꝝ scandalum, quorum erat apl's. vn̄ in hoc nullomō peccauit: sʒ paul⁹ eū similiter simulatorie reprehēdit, vt vitaret scandalum gentiliū quorum erat apostolus. Sʒ aug. hoc improbat: qr paul⁹ in canonica scriptura. s. gal. 2. in q̄ nefas est credere aliquid falsum esse, dicit quod petrus repr̄hēsibilis erat. vn̄ verū est q petrus peccauit, ⁊ paulus vere eū nō simulatorie reprehēdit. Non autem peccauit petrus in hoc, q ad tempus legalia obseruabat: qr hoc sibi licebat tanquā ex iudeis cōuerso: sʒ peccabat in hoc q circa legaliū obseruātiā nimiā diligentiā adhibebat ne scandalizaret iudeos: ita q ex hoc sequebatur gentiliū scandalum. ¶ Ad tertiū dōm, q quidam dixerūt q illa ꝓhibitio apostoloꝝ nō est intelligēda ad lr̄am, sʒ scd̄m spiritualem intellectum: vt. s. in prohibitiōe sanguinis intelligat ꝓhibitio homicidij: in ꝓhibitiōe suffocati intelligatur prohibitio violētie ⁊ rapine: in prohibitiōe immolatorum intelligatur prohibitio idolatrie: fornicatio āt ꝓhibet tanquam per se malū. ⁊ hanc opinionē accipiūt ex q̄busdā glosis q̄ hmōi precepta mystice exponūt. ¶ Sʒ qr homicidiū ⁊ rapina ēt apud gentiles reputabant illicita: nō oportuisset sup h̄ spāle mādatuʒ dari his qui erant ex gentilitate conuersi ad chr̄m. Unde alij dicunt q ad literam illa comestibilia fuerūt prohibita: non ꝓpter obseruātiā legaliū, sed pp gulā comprimendā. vnde dicit hieronymus sup illud ezec. 44. Omne morticinium ⁊c̄. condemnat sacerdotes qui in cibis ⁊ ceteris hmōi hec cupiditate gule nō custodiunt. ¶ Sed qr sunt q̄dā cibaria magis delicata ad gulā prouocātia, non vr̄ rō quare fuerunt hec magis q̄ alia ꝓhibita. Et ideo dicendum scd̄m tertiā opinionem q ad lr̄am ista sunt prohibita non ad obseruādum cerimonias legis: sed ad hoc q posset coalescere vnio gentilium ⁊ iudeorum insimul habitātium. iudeis. n. ꝓpter antiquam consuetudinem sanguis ⁊ suffocatum erāt abominabilia. Comestio autem immolatorū simulacris, poterat in iudeis aggenerare circa gentiles suspitionem reditus ad idolatriam. ⁊ ideo ista fuerūt prohibita pro tempore illo, in quo de nouo oportebat conuenire in vnum gentiles ⁊ iudeos. Procedente aūt tempore cessante causa cessat effectus, manifestata euangelice doctrine veritate: in qua dominus docet q nihil qđ per os intrat, coinquinat hominem: vt dicitur matth. 15. ⁊ q nihil est reijciendum qđ cum gratiarū actione percipitur: vt prime ad thimoth. 4. dicitur. Fornicatio autem prohibetur specialiter: qr gentiles non reputabant eam esse peccatum.

¶ De preceptis iudicialibus. Qō. 104.

COnsequenter Cōsiderandū est de preceptis iudicialibus. ¶ Et prio cōsiderādum est de ipsis in cōi. Scd̄o de rationib⁹ eorū. ¶ Circa primum querūtur quatuor. Primo que sunt iudicialia precepta. Secundo vtrū sint figuralia. Tertio de duratione eorum. Quarto de diffinitione eorum.

¶ Utrum ratio preceptorum iudicialium cōsistat in hoc q sunt ordinantia ad proximum. Art. 1. s. qō. 99. ar. 4. Et locis ibi inductis.

AD primū Sic ꝓcedit. Ur̄ q rō p̄ceptorū iudicialiū n̄ cōsistat i hoc q sūt ordinātia ad ꝓximū. Iudicialia. n. p̄cepta a iudicio dr̄: sʒ multa sunt alia q̄b⁹ hō ad ꝓximū ordinatur que nō ptinēt ad ordinationē iudiciorū. nō ḡ p̄cepta iudicialia dr̄ quib⁹ homo ordinat ad proximū. ¶ P̄. Precepta iudicialia a moralib⁹ distinguuntur: vt. s̄. dictum est. Sed multa precepta moralia sunt quib⁹ homo ordinat ad ꝓximū: sicut ptʒ in septē p̄ceptis scd̄e tabule. non ergo p̄cepta iudicialia dr̄ ex h̄ q ad ꝓximū ordināt. ¶ P̄. Sicut se h̄nt p̄cepta cerimonialia ad deum, ita se h̄nt iudicialia p̄cepta ad ꝓximū: vt. s̄. dictū est. sʒ inter p̄cepta cerimonialia sunt quedā que ptinēt ad seip̄m: sicut obseruātie ciborū ⁊ vestimētorū. de quib⁹ supra dcm̄ est. Ergo p̄cepta iudicialia nō ex hoc dr̄ q ordinent hominē ad proximum.

Sed cōtra Est, q dr̄ ezech. 19. Inter cetera bona opa viri iusti si iudiciū verū fecerit inter viruʒ ⁊ virū: sʒ iudicialia p̄cepta a iudicio dr̄. Ergo p̄cepta iudicialia vident dici illa que ptinent ad ordinationem hoium adinuicem.

Rñdeo Dōm, q sicut ex supradictis ptʒ. p̄ceptorū cuiuscunq; legis, quedā h̄it vim obligandi ex ipso dictamine rōnis: qr n̄ālis rō dictat hoc esse debitū fieri vel vitari. ⁊ hmōi p̄cepta dr̄ moralia eo q a rōne dr̄ mores hūani. Alia vero p̄cepta sūt, q̄ non h̄it vim obligādi ex ipso dictamine rōnis: qr. s. in se cōsiderata nō h̄it absolute rōnē debiti vel indebiti: sed h̄nt vim obligādi ex aliqua instōne diuina, vel hūana. ⁊ hmōi sunt determinationes quedā moraliū p̄ceptorū. Si igitur determinētur moralia p̄cepta p instōnez diuinā in his p que ordinat homo ad deū, talia dicent p̄cepta cerimonialia: si aūt in his q̄ ptinēt ad ordinationē hominū adinuicē, talia dicentur p̄cepta iudicialia. In duobus ergo cōsistit rō iudicialium p̄ceptorū. s. vt pertineant ad ordinationem hominū adinuicem, ⁊ vt nō habeant vim obligandi ex sola ratione, sed ex institutione.

Ad primū Ergo dōm, q iudicia exercent officio aliquorū principū qui h̄nt ptātem iudicandi. Ad principē aūt ptinet nō solū ordinare de his que veniunt in litigium: sed etiā de volūtarijs ꝯtibus qui inter homines fiūt, ⁊ de omnibus pertinētib⁹ ad ppl'i cōitatē ⁊ regimē. vn̄ precepta iudicialia nō solū sunt illa, que ptinēt ad lites iudiciorū: sed etiā quecunq; ptinēt ad ordinationē hoium adīuicē que subest ordinationi principis tanq; supremi iudicis. ¶ Ad scd̄m dōm, q rō illa ꝓcedit de p̄ceptis ordinātib⁹ ad ꝓximū que h̄nt vim obligandi ex solo dictamine rōnis. ¶ Ad tertiū dōm, q etiā in his q̄ ordināt ad deū quedā sunt moralia, que ipsa rō fide informata dictat sicut deū esse amādū ⁊ colēdū. Quedā ꝟo sunt cerimonialia que non h̄it vim obligationis, nisi ex instōne diuina. Ad deū aūt ptinēt nō solū sacrificia oblata deo: sed etiā q̄cunq; ptinēt ad idoneitatē offerentiū, ⁊ deū colētiū. Hoies em̄ ordinant in deū sicut in finē: ⁊ iō ad cultū dei ptinet, ⁊ p cōsequēs ad cerimonialia precepta q homo habeat quandā idoneitatē respectu cultus diuini: sed homo nō ordinat ad ꝓximū sicut in finē, vt oporteat eū disponi in seipso in ordine ad ꝓximū. Hec em̄ est cōparatio seruorū ad dn̄os: qui id qđ sunt, dn̄orū sunt: ꝑm ph̄m in. 1. politi. ⁊ ideo nō sunt aliqua p̄cepta iudicialia ordinātia hoiem in seipso: sed oia talia sunt moralia: qr rō que est principiū moraliū se hʒ in hoie respectu eorū que ad ip̄m ptinēt, sicut princeps vel iudex in ciuitate. Sciendū tn̄ q qr ordo hois ad ꝓximū magis subiacet rōni q̄ ordo hois ad deū, plura p̄cepta moralia inueniunt p que ordinatur homo ad proximum q̄ per que ordinatur homo ad deū: ⁊ ꝓpter hoc etiam oportuit plura esse cerimonialia in lege q̄ iudicialia.

¶ Utrum precepta iudicialia aliquid figurent. Arti. 2. ar. 3. c. Et 12. c. q. 87. ā. 102.

AD scd̄z Sic ꝓcedit. Videt q precepta iudicialia nō figurent aliq̄d. Hoc em̄ vr̄ esse ꝓpriū cerimonialiū preceptorū q sint in figurā alicuius rei instituta. si igit etiā p̄cepta iudicialia aliq̄d figurēt nō erit differentia inter iudicialia ⁊ cerimonialia precepta. ¶ P̄. Sicut illi populo iudeoꝝ data sunt q̄dā iudicialia p̄cepta, ita etiā alijs ppl'is gentiliū: sʒ iudicialia precepta alioꝝ populoꝝ nō figurāt aliq̄d, sʒ ordinant q̄d fieri debeat. ergo videt q neq; p̄cepta iudicialia veteris legis aliquid figurarēt. ¶ Preterea. Ea q̄ ad cultū diuinū pertinēt figuris q̄busdam tradi oportuit: qr ea q̄ dei sunt supra nostrā rationē sunt: vt. s̄. dictū est. sʒ ea q̄ sunt ꝓximoꝝ, nō excedunt rōnē nostrā. ergo per iudicialia q̄ ad ꝓximū nos ordināt, nō oportuit aliquid figurari.

Sed contra Est, q exo. 21. iudicialia precepta allegorice ⁊ moraliter exponuntur.

Rñdeo Dicēdū, q dupliciter cōtingit aliqđ p̄ceptū esse figurale. Unomodo primo ⁊ per se: qr. s. principal'r est institutū ad aliq̄d figurandū. ⁊ hoc modo p̄cepta cerimonialia sunt figuralia: ad hoc em̄ sunt instituta, vt aliq̄d figurēt ptinēs ad cultū dei, ⁊ ad misterium christi. Quedam vero precepta sunt figuralia nō primo ⁊ per se sed ex cōsequenti. ⁊ hoc modo p̄cepta iudicialia veteris legis sunt figuralia: non enim sunt instituta ad aliq̄d figurādū: sʒ ad ordinādū statū illius populi ꝑm iustitiam ⁊ eq̄tatē: sed ex cōsequēti aliq̄d figurabāt inquātū. s. totus status illius populi qui per hmōi precepta disponebatur figuralis erat: ꝑm illud. 1. ad cor. 10. Omnia in figuram contingebant illis.

Ad primū Ergo dicendū, q p̄cepta cerimonialia alio modo sunt figuralia q̄ iudicialia: vt dictuʒ est. ¶ Ad ꝑm dōm, q populus iudeoꝝ ad hoc electus erat a deo q ex eo christus nasceret. ⁊ ideo oportuit totū illius populi statū esse ꝓpheticū ⁊ figuralē: vt aug. dicit ꝯ faustū. ⁊ pp hoc etiā iudicialia illi populo tradita magis sunt figuralia q̄ iudicialia alijs populis tradita: sicut etiā bella ⁊ gesta illius populi exponuntur mystice: nō aūt bella vel gesta assyriorū vel romanorū, q̄uis longe clariora ꝑm hoies fuerit. ¶ Ad tertiū dōm, q ordo ad ꝓximū in ppl'o illo, ꝑm se ꝯsiderat⁹ peruius erat rōni: sʒ ꝑm q referebat ad cultū dei superabat rationē, ⁊ ex hac parte erat figuralis.

¶ Utrum precepta iudicialia veteris legis perpetuam obligationem habeant. Arti. 3.

AD tertiū Sic ꝓcedit. Videt q precepta iudicialia veteris legis ꝑpetuā obligationē habeant. Precepta. n. iudicialia pertinent ad virtutem iustitie: nā iudiciū dicitur iustitie executio. iustitia aūt est ꝑpetua ⁊ immortalis: vt dicit sap. primo. Ergo obligatio p̄ceptoꝝ iudicialiū est ꝑpetua. ¶ P̄. Institutio diuina est stabilior q̄ institutio hūana: sʒ p̄cepta iudicialia hūanaꝝ legū h̄nt perpetuā obligationē. Ergo multo magis p̄cepta iudicialia legis diuine. ¶ P̄. Apl's dicit ad heb. 7. q reprobatio fit precedentis mandati propter infirmitatem ipsius ⁊ inutilitatem: quod quidē veruʒ est de mandato cerimoniali, qđ non poterat facere perfectū iuxta cōscientiā seruientem solūmodo in cibis ⁊ in potibus, ⁊ varijs baptismatib⁹ ⁊ iustitijs carnis: vt apostolus dicit ad heb. 9. sed precepta iudicialia erant vtilia ⁊ efficacia ad id ad quod ordinabantur. s. ad iustitiam ⁊ equitatem inter homines constituendam. Ergo precepta iudicialia veteris legis non reprobantur: sed adhuc efficaciam habent.

J. q. 108. ar. 3. co. ⁊ ar. 2. c. ⁊ ad 4m. Et 2. 2e. q. 62. ā. 3. ad 1m. ⁊ q. 81. ā. 1. co. Et. 4. di sti. 15. q. 1. ar. 5. q 2. ad. 5. Et q̄l. 2. ar. 8. co. Et. q̄. 4. ā. 13. co. Et heb. 7. lec. 2. co. 2.

Sed cōtra Est, q apostolus dicit ad heb. 7. q translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat: sed sacerdotium est translatum ab Aaron ad Christum. Ergo etiam ⁊ tota lex est translata: non ergo iudicialia precepta adhuc obligationem habent.

Rñdeo Dōm, q iudicialia p̄cepta nō habuerūt ꝑpetuaʒ obligationē: sed sunt euacuata p aduentū Chr̄i: aliter tn̄ q̄ cerimonialia: nā cerimonialia a deo sunt euacuata, vt non solum sint mortua: sed etiam mortifera obseruantib⁹ post Christum: maxime post euangelium diuulgatum: precepta autē iudicialia sunt quidem mortua (quia non habent vim obligandi) non tamen sunt mortifera: qr siquis princeps ordinaret in regno suo illa iudicialia obseruari non peccaret: nisi forte hoc mō obseruarentur vel obseruari mandarentur tanq; habētia vim obligandi ex veteris legis instōne: talis enim intentio obseruandi esset mortifera: ⁊ hui⁹ differētie rō potest accipi ex p̄missis. Dctm̄ est em̄ q p̄cepta cerimonialia sunt figuralia primo ⁊ per se tanq; instituta principaliter ad figuranda Christi mysteria vt futura: ⁊ ideo ipsa obseruatio eorū preiudicat fidei veritati ꝑm quā ꝯfitemur illa mysteria iam esse cōpleta. Precepta aūt iudicialia non sunt instituta ad figurandū: sed ad disponendū statū illius populi qui ordinabatur ad Christū: ⁊ ideo mutato statu illius populi Chr̄o iam veniente iudicialia precepta obligationē amiserunt. Lex enim fuit pedagogus ꝯducens ad Chr̄m: vt dicit ad gala. 3. quia tn̄ huiusmodi iudicialia precepta non ordinant ad figurandum: sed ad aliquid fiendū: ipsa eorū obseruatio absolute nō preiudicat fidei veritatis: sʒ intentio obseruandi tanq; ex obligatione legis preiudicat veritati fidei: quia per hoc haberetur q status prioris populi adhuc duraret: ⁊ q Chr̄s nondum venisset.

Ad p̄mū Ergo dōm, q iustitia quideʒ perpetuo est obseruanda: sed determinatio eorum q̄ sunt iusta ꝑm institutionem humanam vel diuinā: opʒ q varient ꝑm diuersum hominum statum. ¶ Ad ꝑm dōm, q precepta iudicialia ab hoibus instituta h̄nt perpetuam obligationem manēte illo statu regiminis: sed si ciuitas vel gens ad aliud regimē deueniat opʒ leges mutari: non em̄ eedē leges conueniunt in democratia que est potestas populi: ⁊ in oligarchia que est ptās diuitum: vt ptʒ per ph̄m in sua politica: ⁊ ideo etiā mutato statu illi⁹ populi oportuit p̄cepta iudicialia mutari. ¶ Ad tertiū dōm, q illa precepta iudicialia disponebant populū ad iustitiā ⁊ equitatē ꝑm q conueniebat illi statui: sed post Chr̄m statum illius populi oportuit

Universidad de Deusto Biblioteca

mutari:vt iam in Chro nō esset discretio gētilis ⁊ iudei.sicut antea erat:⁊ ꝓpter hoc oportuit etiam precepta iudicialia mutari.

❡Utrum precepta iudicialia possint habere aliquam certam diuisionem. Articu.4.

Ad quartū Sic ꝓcediť.Ur ꝙ p̄cepta iudicialia non possint hr̄e aliq̄ certā diuisionē. Precepta.n.iudicialia ordināt hoies adinuicē:sꝫ ea q̄ iter hoies ordinari opꝫ:in vsum eorū venientia nō cadūt sub certa distōne:cū sint infinita:ergo p̄cepta iudicialia nō pn̄t hr̄e certā distōnē. ❡P̄.Precepta iudicialia sūt determiatiōes moraliū:sꝫ moralia p̄cepta nō videnť hr̄e aliquā distōnē nisi ꝑm ꝙ reducunť ad p̄cepta decalogi:ǧ p̄cepta iudicialia ñ hn̄t aliq̄ certā distōnē. ❡P̄.Precepta cerimōialia,q: certā distōnē hn̄t:eoꝝ distō i lege inuiť dū q̄dā vocanť sacrificia:q̄dā obꝟuātie:sꝫ nulla distinctio innuiť in lege preceptorū iudicialiū.Ergo vr̄ ꝙ non habeant certā distinctionem.

Sꝫ ꝯtra. Ubi est ordo,opꝫ ꝙ sit distō:sꝫ rō ordis maxime ptinet ad p̄cepta iudicialia:p q̄ populus ille ordinabatur.Ergo maxime debēt hr̄e distinctionē certam.

Rn̄deo Dōm,ꝙ cū lex sit q̄si q̄dā ars hūane vite instituēde vel ordināde,sicť in vnaq̄ꝗ arte ē certa distō regularū artis,ita opꝫ in q̄lꝫ lege eē certā distōnē p̄ceptoꝝ:alr̄ eñ ipsa cōfusio vtilitatē legis auferret:⁊ iō dōm est ꝙ p̄cepta iudicialia veteris legis p que hoies adinuicē ordinabanť,distōnem hn̄t ꝑm distōnē ordinatiōis hūane.Quadruplex aūt ordo in aliquo pplo inueniri pōt.Un⁹ q̄dē p̄ncipū ppl'i ad subditos:alius aūt subditorū adinuicē:tertius aūt eorū q̄ sunt de pplo ad extraneos,quartus aūt ad domesticos:sicť p̄ris ad filiū,vxoris ad viꝝ ⁊ dn̄i ad seruū:⁊ ꝑm istos q̄ttuor ordines distingui pn̄t p̄cepta iudicialia veteris legis.Danť aūt q̄dā p̄cepta de instōne p̄ncipū ⁊ officio eorū,⁊ de reuerētia eis exhibēda:⁊ hec est vna ps iudicialiū p̄ceptorū.Danť etiā q̄dā p̄cepta ptinentia ad ꝯciues adinuicem:puta circa emptiōes ⁊ vēditōes,⁊ iudicia ⁊ penas:⁊ hec est scd̄a ps iudicialiū p̄ceptorū.Danť etiā q̄dā p̄cepta ptinentia ad extraneos:puta de bellis ꝯtra hostes ⁊ de susceptiōe pegrinorū ⁊ aduenarū:⁊ hec est tertia ps iudicialiū p̄ceptorū. Danť etiā in lege q̄dā p̄cepta ptinētia ad domesticā cōuersationē: sicut de seruis ⁊ vxorib⁹ ⁊ filijs:⁊ hec est quarta ps iudicialiū preceptorum.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ ea que ptinent ad ordinationem hoium adinuicē,sunt q̄dē nūero infinita:sed tñ reduci pn̄t ad aliqua certa ꝑm dr̄iam ordinationis hūane:vt dictū est. ❡Ad ꝑm dōm,ꝙ p̄cepta decalogi sunt prima in genere moraliū:vt.s̄.dictū est.⁊ ideo cōueniēter alia p̄cepta moralia ꝑm ea distinguunť. Sed p̄cepta iudicialia ⁊ cerimonialia habēt aliā rationē obligationis nō quidē ex ratione naturali sed ex sola instōne:⁊ ideo distōnis eorū alia est ratio.❡Ad tertium dicendū,ꝙ ex ipsis rebus que per precepta iudicialia ordinanť in lege,innuit lex distinctionem iudicialium preceptorum.

❡De rōne iudicialiū preceptorū. Q̄ō.105.

Super.q.105. In qō.105. hoc solum scribenduꝫ occurrit ꝙ tā ex lege veteri q̄ ex aucte aris.⁊ authoꝝ appet:ꝙ ñ irrōnabiliter ordinareť ꝙ tā ecclesia q̄ q̄cūꝗ ali⁹ nō posset vltra tantū agri i ciuitatꝫ territorio vt ꝓpriū hr̄e:sed donatū vel successiōe vel q̄uolibet alr̄ obueniēs pl⁹ q̄libet teneret vēdere ne possessiones ad paucos deueniāt:vt hr̄ vr̄ pl'ib⁹ i locis accidere.

Deinde Considerāduꝫ est de ratione iudicialiū preceptorū.❡Et circa hoc q̄runtur quattuor.Primo de rōne p̄ceptorū iudicialiū que ptinent ad principes. scd̄o de his que pertinent ad conuictū hominū adinuicem. tertio de his que ptinēt ad extraneos. quarto de his que pertinent ad domesticam conuersionem.

❡Utrum conuenienter lex vetus de principibus ordinauerit. Arti.1.

Ad p̄mū Sic procediť. Uideť ꝙ incōuenienter lex vet⁹ de p̄ncipib⁹ ordinauerit.Q: vt p̄hs dicit in 3.polit.ordinatio ppl'i precipue dependet ex maximo principatu:sed in lege non inueniť qualiter debeat institui supremus princeps.Inuenitur aūt de inferiorib⁹ principib⁹.primo quidē exo.18.Prouide de omni plebe viros sapientes ⁊c.⁊ nūeri.xj. Cōgrega mihi.70.viros de senioribus israel:⁊ deut.1. Date ex vobis viros sapientes ⁊ gnaros ⁊c.ergo insufficienť lex vetus principes ppl'i ordinauit, ❡P̄.Optimi est optima adducere:vt plato dicit: sed optima ordinatio ciuitatis vel ppl'i cuiuscūꝗ est vt guberneť p regē:q: huiusmodi regnū maxime repn̄tat diuinū regimē quo vn⁹ de⁹ mūdum gubernat a principio:igiť lex debuit regē pplo instituere, ⁊ non permittere hoc eorū arbitrio:sicut permittiť deut.17.Cū dixeris.cōstituaꝫ super me regē,eū constitues ⁊c.❡P̄.Sicut diciť matt.12.Omne regnū in seipsum diuisum desolabiť: qd̄ etiā experimēto patuit in pplo iudeorū:in quo fuit diuisio regni destructionis cā:sed lex precipue dꝫ intendere ea q̄ pertinēt ad cōem salutē ppl'i.ergo debuit in lege ꝓhiberi diuisio regni i duos reges: nec etiā debuit hoc aucte diuina introduci:sicut legiť introductū auctoritate dn̄i p abdiā sylonitē ꝓpham.3.reg.xj.❡P̄.Sicut sacerdotes instituūť ad vtilitatē ppl'i in his q̄ ad deū ptinēt(vt pꝫ heb.5.)ita principes etiā instituunť ad vtilitatē ppl'i in reb⁹ hūanis:sꝫ sacerdotib⁹ ⁊ leuitis q̄ sunt in lege deputanť aliq̄ ex q̄b⁹ viuere dēant:sicut decime ⁊ primitie,⁊ multa alia hmōi:ergo silr̄ p̄ncipibus ppl'i debuerūt aliq̄ ordinari vñ sustētarenť:⁊ p̄cipue cū inhibita sit eis mūerū acceptio:vt pꝫ exo.23. Non accipietis mūera q̄ excecāt ēt prudētes: ⁊ subuertūt ꝟba iustoꝝ. ❡P̄. Sicť regnū ē optimū regimē:ita tyrānis ē pessima corruptio regiminis:sꝫ dn̄s regē instituēdo instituit ius tyrānicū.Dr̄ eñ.1.regū.8. Hoc erit ius regis q̄ ipatur⁹ est vobis,filios vestros tollet ⁊c.Ergo incōuenienter fuit prouisum per legem circa principū ordinationem.

Sed ꝯtra Est,ꝙ popul⁹ israel de plenitudine ordinationis ꝯmendať.numeri.24.ꝙ pulchra sunt tabernacula tua iacob:⁊ tentoria tua israel: sed pulchritudo ordinationis populi dependet ex principibus bene institutis: ergo per legem populus fuit circa principes bene institutus.

Rn̄deo Dōm,ꝙ circa bonā ordinationē p̄ncipū i aliq̄ ciuitate vel gēte duo sūt attēdēda:q̄rū vnū ē vt oēs aliq̄ ptē hēant in p̄ncipatu:p hoc eñ ꝯseruať pax ppl'i:⁊ oēs talē ordinationē amāt ⁊ custodiūt:vt dr̄ in.2.politi.Aliud est qd̄ attēditur ꝑm spēm regiminis vel ordinatiōis p̄ncipatuū: cuius cum sint diuerse species(vt p̄hs tradit in.3.politi.)p̄cipue tñ est vnum regimen in quo vn⁹ principatur ꝑm virtutē, ⁊ aristocratia.i. ptās optimorū in q̄ aliq̄ pauci p̄ncipanť ꝑm virtutē:vñ optima ordinatio principū est in aliq̄ ciuitate vel regno in q̄ vn⁹ p̄ficiť ꝑm virtutem q̄ oib⁹ presit:⁊ sub ipso sunt aliq̄ p̄ncipantes ꝑm virtutem:et tñ talis p̄ncipatus ad oēs ptinet:tū q: ex oib⁹ eligi pn̄t:tū q: etiā ab oib⁹ eligunť.Talis eñ ē optima politia bñ cōmixta ex regno inq̄ntū vn⁹ p̄est,⁊ aristocratia inq̄ntū multi p̄ncipanť ꝑm virtutem:⁊ ex democratia.i.ptāte ppl'i inq̄ntū ex popularibus pn̄t eligi p̄ncipes:⁊ ad ppl'm ptinet electio p̄ncipū:⁊ hoc fuit institutuꝫ ꝑm legē diuinā. Nā moyses ⁊ ei⁹ successores gubernabant ppl'm quasi singl'r oib⁹ p̄ncipātes.qd̄ est quedā spēs regni. Eligebanť aūt.72.seniores ꝑm virtutem.Dicitur enim deuter.1.Tuli de vestris tribubus viros sapientes ⁊ nobiles, ⁊ constituit eos principes:⁊ hoc erat aristocraticum: sed democraticum erat ꝙ isti de omni populo eligebantur.Dicitur enim exo.18.Prouide de omni plebe viros sapientes ⁊c.⁊ etiam ꝙ populus eos eligebat: vñ dicitur deuter.1.Date ex vobis viros sapientes ⁊c,vnde patet ꝙ optima fuit ordinatio principum quam lex instituit.

Ad p̄mū Ergo dōm,ꝙ ppl's ille sub spāli cura dei regebatur.vñ diciť deu.7.Te elegit dn̄s deus tuus vt sis eis ppl's peculiaris:⁊ ideo īstitutionē summi p̄ncipis dn̄s sibi reseruauit:⁊ hoc est qd̄ moyses petiuit nūeri 27. Prouideat dn̄s deus spūum omnis carnis hominē q̄ sit super multitudineꝫ hanc:⁊ sic ex dei ordinatione institutus est Josue in principatu post moysem:⁊ de singulis iudicib⁹ qui post Josue fuerūt legiť ꝙ deus suscitauit pplo saluatorem,⁊ ꝙ spūs dn̄i fuit in eis:vt pꝫ iudicum.2.Et ideo etiam electionem regis nō cōmisit dn̄s pplo sed sibi reseruauit:pꝫ deuter.17. Eum cōstitues regē quem dn̄s deus tuus elegerit.❡Ad ꝑm dōm,ꝙ regnū est optimū regimen ppl'i si non corrūpatur:sed ꝓpter magnam ptātem q̄ regi cōceditur: de facili regimen degenerat in tyrannidem: nisi sit perfecta virtus eius cui talis ptās conceditur:q: nō est nisi virtuosi bene ferre bonas fortunas:vt p̄hs dicit in.10.ethi.pfecta aūt virtus in paucis inuenitur:⁊ precipue iudei crudeles erant ⁊ ad auaritiaꝫ proni:per que vitia maxime homines in tyrannidē decidunt. Et ideo dn̄s a principio eis regem non instituit cuꝫ plena ptāte: sed iudicem ⁊ gubernatorem in eorū custodiā: sed postea regem ad petitionem populi quasi indignatus concessit:vt pꝫ per hoc qd̄ dixit ad Samuelem.1.regū.8. Non te abiecerūt: sꝫ me,ne regnē super eos.Instituit tamen a principio circa regem instituenduꝫ primoquidem modum eligendi,in quo duo determinauit: vt scilicet in eius electione expectarēt iudicium domini: ⁊ vt non facerent regem alterius gentis : quia tales reges solent parum affici ad gentem cui preficiuntur:et per consequens non curare de eis.scd̄o ordinauit circa reges institutos qualr̄ deberent se hr̄e q̄ntū ad seipsos:vt.s.nō multiplicarēt currus ⁊ equos, neꝗ vxores,neꝗ ēt immēsas diuitias:q: ex cupiditate hoꝝ p̄ncipes ad tyrānidē declināt,⁊ iustitiā derelinquūt.Instituit etiā qualr̄ se deberēt hr̄e ad deū:vt.s.semp legerēt ⁊ cogitarēt de lege dei:et semp essent in dei timore ⁊ obedietia,Instituit ēt q̄lr̄ se hr̄ent ad subditos suos:vt scꝫ nō supbe eos ꝯtēnerēt aut opprimerēt,neꝗ ēt a iustitia declinarēt.❡Ad tertiū dōm, qd̄ diuisio regni et multitudo regū magis est pplo illi data in penā p multis dissensionib⁹ eoꝝ q̄s maxime ꝯ regē dauid iustū mouerāt q̄ ad eorū ꝓfectū.vñ dr̄ Osee.13.Dabo tibi regē in furore meo:⁊ osee.8. Ipsi regnauerūt,⁊ nō ex me:p̄ncipes extiterūt, ⁊ non cognoui. ❡Ad quartū dōꝫ,ꝙ sacerdotes p successionē origis sacris deputabanť:⁊ hoc iō vt in maiori reuerētia hr̄enť si nō q̄lꝫ ex pplo posset sacerdos fieri:q̄ꝝ honor cedebat in reuerētiā diuini cultus,⁊ iō oportuit vt eis spālia q̄dā deputarenť tā in decimis q̄ in p̄mitijs:q̄ ēt in oblatiōib⁹ ⁊ sacrificijs ex q̄b⁹ viuerēt. Sꝫ p̄ncipes sicut dictū est assumebanť ex toto pplo,⁊ iō habebāt certas possessiōes ꝓprias ex q̄b⁹ viuere poterant,⁊ p̄cipue cū dn̄s ꝓhiberet ēt in lege ne supabūdarēt diuitijs, aut magnifico apparatu,tū q: nō erat facile q̄n ex his in supbiā ⁊ tyrānidē erigerenť,tū ēt q: si p̄ncipes nō erāt multū diuites, ⁊ erat laboriosus principat⁹ ⁊ solicitudine plen⁹,nō multū affectabať a popularibus:⁊ sic tollebať seditiōis mā. ❡Ad quintū dōm, ꝙ illud ius nō debebať regi ex instōne diuina:sꝫ magis p̄nūtiať vsurpatio regū:q̄ sibi ius iniquū ꝯstituūt in tyrānidē degenerātes et subditos depredātes,⁊ h̄ pꝫ p hoc ꝙ in fine subdit, Uosꝗ eritis ei serui:qd̄ ꝓprie ptinet ad tyrānidē:q: tyrāni suis subditis principanť vt seruis.vñ hoc dicebat samuel ad terrēdum eos ne regē peterent:sequiť eñ,Noluit aūt audire populus vocē samuelis. P̄ōt tñ cōtingere qd̄ bonus rex absꝗ tyrannide filios tollat ⁊ constituat tribunos ⁊ centuriones:⁊ multa accipiat a subditis suis propter commune bonum procurandum.

❡Utrū conuenienter fuerint tradita precepta iudicialia quantum ad popularium conuictum. Arti.2.

Ad scd̄m Sic ꝓcediť.Ur ꝙ incōueniēter fuerint tradita p̄cepta iudicialia quātū ad populariū ꝯuictū. Nō eñ pn̄t hoies pacifice viuere adinuicē si vn⁹ accipiat ea q̄ sunt alteri⁹:sed hoc videť esse inductū in lege: dr̄ eñ deuť.23. Ingressus vineā primi tui comede vuas quātū tibi placuerit.ergo lex vetus nō conueniēter ꝓuidebat hoim paci.❡P̄.Ex hoc maxime multe ciuitates ⁊ regna destruunť ꝙ possessiones ad mulieres pueniunt.vt p̄hs dicit in.2.politi.sed hoc fuit introductū in veteri lege.Diciť eñ nume.27.Hō cū mortu⁹ fuerit absꝗ filio ad filiā ei⁹ trāsibit hereditas.ǧ non cōueniēter ꝓuidit lex saluti populi. ❡P̄.Societas hoim maxime ꝯseruať p h̄ ꝙ hoies emēdo ⁊ vēdēdo sibi inuicē res suas cōmutāt q̄b⁹ indigēt:vt dr̄ in.1.polit.sed lex vet⁹ abstulit ꝟtutē vēditionis:mādauit eñ qd̄ possessio vēdita reuerteret ad vēditorē in.50.anno iubilei:vt pꝫ Leui.22.incōuenienter igiť lex ppl'm illū circa hoc instituit.❡P̄.Necessitatib⁹ hoiꝫ maxime expedit vt hoies sint prōpti ad mutuū ꝯcedēdū, q̄ q̄dē prōptitudo tolliť p hoc ꝙ creditores accepta nō reddunt. vñ dr̄ eccl'.29.Multi nō cā nequitie fenerati sunt:sꝫ fraudari gratis timuerūt.hoc aūt induxit lex primo q̄dē:q: mādauit deuť.15.Cui debeť aliq̄d ab amico vel ꝓximo ac fratre suo repetere nō poterit:q: annus remissiōis est dn̄i ⁊ exo.22.dr̄,qd̄ si p̄sente dn̄o aial mutuatū mortuū fuerit,reddere nō teneť.Scd̄o q: auferť ei securitas q̄ hr̄ p pign⁹.dr̄ eñ deuť.24.Cū repetes a ꝓximo tuo rē aliquā quā dꝫ tibi:nō ingredieris domū ei⁹,vt pign⁹ auferas,⁊ iterū.Nō pnoctabit apud te pign⁹:sꝫ statim reddes ei. ǧ insufficiēter fuit ordinatū in lege de mutuis.❡P̄. Ex defraudatione depositi maximū periculū imminet,et ideo est maxima cautela adhibēda.vñ ēt dr̄.2.Mach.3.ꝙ sacerdotes inuocabāt eū de celo:q̄ de depositis legē posuit vt his q̄ deposuerāt ea salua custodirēt:sed in p̄ceptis veteris legis parua cautela circa deposita adhibeť.Diciť eñ Exod.22.ꝙ in amissione depositi statur iuramēto ei⁹ apud quē fuit depositū.ergo nō fuit circa hoc legis ordinatio cōueniens.❡P̄.Sicut aliq̄s mercenarius locat opas suas,ita etiā aliqui locant domū vel quecūꝗ alia hmōi:sed nō est necessariū vt statim p̄tiū locate dom⁹ conductor exhibeat. ǧ etiā nimis durū fuit qd̄ precipiť Leui.19. Nō morabitur opus mercēnarij tui apud te vsꝗ mane. ❡P̄.Cum frequēter immineat iudicioꝝ necessitas facilis dꝫ esse accessus ad iudicē:incōuenienter igitur statuit lex deuť.17.vt irent ad vnū locū expetituri iudiciū de suis dubijs.❡P̄.Possibile est nō solū duos,sed etiā tres vel plures cōcordare ad mētiendū:incōuenienter igiť dr̄ deuť.19.In ore duoꝝ vel trium testium stabit omne verbuꝫ. ❡P̄.Pena dꝫ taxari ꝑm quātitatē culpe. vnde dr̄ etiā deuť.25. Pro mēsura peccati erit ⁊ plagarū modus:sed quibusdā equalib⁹ culpis lex statuit inequales penas.Dicitur eñ Exo.22. qd̄ restituet fur quinꝗ boues p vno boue, et quatuor oues p vna oue,quedā etiā nō multa grauia pctā graui pena puniunť:sicut numeri.15.lapidatus est q̄ collegerat ligna in sabbato.Fili⁹ etiā proteruus ꝓpter parua delicta:q:.s.comessationib⁹ vacabat et cōuiuijs mādabať lapidari deuť. 21. igiť incōuenienter in lege sunt institute pene.❡P̄.Sicut Augu.dicit.21.de ciui.dei, octo genera penarū in legib⁹ esse scribit tullius.Dāna, vincula, verbera,talionē,ignominiā,exiliū,mortē,seruitutē.Ex quib⁹ aliqua sunt in lege statuta.Dāna quidē sicut cū fur cōdēnabať ad quintuplū vel quadruplū. Uincula ꝟo sicut numeri.15.mādatur de quodā ꝙ in carcerē includať.Uerbera ꝟo sicut deuť.25. Si eū qui peccauit dignū viderint plagis ꝓsternent,⁊ coram se faciēt verberari.Ignominiā etiā inferebat illi q̄ nolebat accipere vxorem fratris sui defuncti:q̄ tollebat calciamētū illi⁹,⁊ spuebat in faciem illius.Mortē etiā inferebat:vt pꝫ etiā Leui.20.Qui maledixerit patri suo aut matri,morte moriať.Penaꝫ etiā talionis lex induxit dicēs Exo.21.Oculū p oculo,dentē p dēte.incōueniens igiť vr̄ ꝙ alias duas penas.s.exiliū ⁊ seruitutē lex vetus nō inflixit.❡P̄.Pena nō debetur nisi culpe:sed bruta animalia non pn̄t hr̄e culpam. ergo incōueniēter eis infligiť pena Exo. 21.Bos lapidib⁹ obruetur q̄ occiderit virū aut mulierē. et Leui.21.dr̄,Mulier q̄ succubuerit cuilibet iumēto simul interficiať cū eo:sic igitur videtur qd̄ incōueniēter ea q̄ pertinēt ad conuictum hoim adinuicē fuerint in lege veteri ordinata. ❡P̄.Dn̄s mādauit Exo.21.ꝙ homicidium morte hoīs puniret:sed mors bruti animalis multo minus reputať q̄ occisio hoīs. ǧ nō pōt sufficienter recōpensari pena homicidij per occisionē bruti animalis.incōueniēter igiť mādatur deuť.21.qd̄ qñ iumētū fuerit cadauer occisi hoīs,⁊ ignorabitur cedis reus,seniores propinquioris ciuitatis tollant vitulam de armento que non traxit iugum,nec terram scidit vomere,et ducent eam ad vallem asperam atꝗ saxosam que nunquam arata est nec sementa recepit, et cedent in ea ceruices vitule,

Sed ꝯ Est,ꝙ p spāli bñficio cōmemorať in ps.Non fecit talr̄ oi nationi ⁊ iudicia sua nō manifestauit eis.

Rn̄deo Dōm. qd̄ sicut Aug.in.2.de ciui.dei introducit a tullio dictū,Populus est cetus multitudinis iuris cōsensu,⁊ vtilitatis cōione sociatus.vñ ad rationē populi pertinet,vt cōicatio hoim adinuicē iustis p̄ceptis legis ordinetur.Est aūt duplex cōicatio hoim adinuicē.Una quidē q̄ fit authoritate principū.Alia aūt fit ꝓpria volūtate priuatarū ꝑsonarum.Et q: volūtate vniuscuiusꝗ disponi pōt qd̄ eius subdiť potestati,ideo authoritate principū quib⁹ subiecti sunt hoies,opꝫ ꝙ iudicia inter hoies exerceātur,⁊ pene malefactorib⁹ inferantur.Ptāti ꝟo priuatarū ꝑsonarū subdunť res possesse,⁊ ideo ꝓpria authoritate in his pn̄t sibijnuicē cōicare:puta emēdo,vendendo,donādo,⁊ alijs hmōi.Circa vtrāꝗ aūt cōicationem lex sufficiēter ordinauit.Statuit eñ iudices:vt pꝫ deute.16.Iudices ⁊ magistros cōstitues in oib⁹ portis ei⁹,vt iudicēt populū iusto iudicio.Instituit etiā iustū iudicij ordinē, vbi dr̄ deute.1. Qd̄ iustū est iudicate:siue ciuis ille sit,siue peregrin⁹ nulla erit personaꝝ distātia.sustulit etiā occasionē iniusti iudicij acceptionem munerū iudicibus ꝓhibendo:vt pꝫ Exo.23.⁊ deut.16.Instituit etiā numerū testium duoꝝ vel trium:vt pꝫ deut.17.⁊.19. Instituit etiam certas penas pro diuersis delictis:vt post dicetur.Sed circa res possessas optimum est, sicut dicit p̄hs in. 2. politi.qd̄ possessiones sint distincte,⁊ vsus sit partiꝫ communis, partim autem per voluntatem possessorum communicetur,et hec tria fuerunt in lege statuta. Primo enim ipse possessiones diuise erant in singulos : dicitur enim nume.34. Ego dedi vobis terram in possessionem quam sorte diuidetis vobis. Et q: per possessionum irregularitatem plures ciuitates destruūtur (vt philosophus dicit in secundo politico.)ideo circa possessiones regulandas triplex remedium lex adhibuit.Unum quideꝫ vt secundum numerum hominum equaliter diuiderentur. vnde dicitur nume.34.Pluribus dabitis latiorem:⁊ paucioribus angustiorem.Aliud remedium est:vt possessiones non in perpetuum alienentur:sed certo tempore ad suos possessores reuertantur,vt non confundantur sortes possessionū.Tertiuꝫ re

Universidad de Deusto Biblioteca

medium est ad huiusmodi confusionē tollendam vt proximi succedant morientibus. Primo quidem gradu filius. Secundo āt filia. Tertio fratres. Quarto patrui. Quinto q̄cunq; ꝓpinq. Et ad distōnem sortiū ꝯseruandā vlterius lex statuit, vt mulieres q̄ sunt heredes nuberēt sue trib⁹ hoibus: vt hr̄ nūeri.36. ¶ Scdo vero instituit lex, vt quātū ad aliq̄ vsus rex esset cōis ⁊ quātum ad curam: p̄ceptū ē eīn deut.20. Nō videbis bouē ⁊ ouē fratris tui errantez, ⁊ preteribis, sʒ reduces fratri tuo: ⁊ silr̄ d̄ alijs. Scdo quantum ad fructū. Concedebat.n. cōiter quātū ad oēs, vt ingressus in vineam amici licite comedere posset, duʒ tn̄ extra nō deferret. Quantum ad pauperes ꝟo spālr, vt eis relinquerent manipuli obliti, ⁊ fructus, ⁊ racemi remanētes: vt hr̄ leuit.19. ⁊ deut.24. ⁊ etiaʒ cōicabant ea q̄ nascebant in septimo āno: vt hr̄ exo.23. ⁊ leuit.26. ¶ Tertio ꝟo statuit lex cōicationē factā p eos qui sunt rerū dn̄i vnā pure gratuitā. vn̄ dicit deut.14. Anno tertio separabis aliā decimā: venietq; leuites ⁊ peregrinus, ⁊ pupillus, ⁊ vidua, ⁊ comedent, ⁊ saturabunt. Aliā ꝟo cū recōpensatione vtilitatis: sicut per venditionem ⁊ emptionem ⁊ locationem, ⁊ conductionē, ⁊ per mutuuʒ, ⁊ iterum per depositum: de q̄bus omnibus inueniuntur ordinationes certe in lege. vnde pʒ quod lex vetus sufficienter ordinauit conuictum illius populi.

Ad primū Ergo dōm, q sic apl's dicit ro.13. Qui diligit proximum legē ipleuit: q.s. omnia p̄cepta legis precipue ordinata ad proximum ad hūc finē ordinari videntur vt homines seinuicē diligant: ex dilectiōe aūt ꝓcedit quod hoies sibijnuicē bona sua cōicent: q d̄r.1.ioā.3. Qui viderit fratreʒ suū necitatē patiētē, ⁊ clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in illo? ⁊ iō intēdebat lex hoies assuefacere, vt facile sibijnuicem sua cōicarent: sic ⁊ apl's.1. ad timot.6. diuitibus mādat facile tribuē ⁊ cōicare. Nō aūt facile cōicatiuus est q̄ nō sustinet, q ꝓximus aliq̄d modicum de suo accipiat absq; magno sui detrimento. ⁊ ideo lex ordinauit vt liceret intrantem in vineā ꝓximi racemos ibi comedere: non aūt extra deferre, ne ex hoc daret occasio grauis dāni inferendi. ex quo pax perturbaretur: q̄ iter disciplinatos nō ꝑturbat ex modicoꝝ acceptione: sed magis amicitia ꝯfirmat, ⁊ assuefiunt hoies ad ad aliquid facile cōicandū. ¶ Ad secundum dōm, q lex nō statuit quod mulieres succederēt in bonis pr̄nis, nisi ex defectu filiorum masculoꝝ. Tūc aūt necium erat vt successio mulieribus concederetur in consolationē pr̄is: cui graue fuisset si eius hereditas omnino ad extraneos transiret. Adhibuit tn̄ circa hoc lex, cautelam debitā p̄cipiēs: vt mulieres succedētes i hereditate paterna nuberēt sue trib⁹ hoib⁹, ad hoc q sortes tribuum non ꝯfunderent: vt hr̄ nūeri vlti. ¶ Ad tertium dōm, q sic phs dicit in.2. politi. regulatio possessionū multū ꝯfert ad ꝯseruationem ciuitatis vel gentis. vn̄ sicut ipse dicit apud quasdā gentiliuʒ ciuitates statutū fuit, vt nullus possessionē vendere posset, nisi pro manifesto detrimēto. Si eīn passiʒ possessiones vēdant potest ꝯtingere q oēs possessiōes ad paucos deueniāt: ⁊ ita necesse erit ciuitatem vel regioneʒ habitatorib⁹ euacuari. ⁊ iō lex vetus ad huiusmodi periculum remouēdū sic ordinauit q ⁊ necessitatibus hominum subueniret, ꝯcedēs possessionū vēditionem vsq; ad certum tēpus: ⁊ tamē periculuʒ remouit, p̄cipiens vt certo tempore possessio vendita ad vēdentē rediret. Et h̄ instituit, vt sortes non confunderentur: sed semp remaneret eadē distinctio determinata in tribubus. Quia vero domus vrbane non erant sorte distincte, iō ꝯcessit q in ꝑpetuū vendi possent: sicut ⁊ mobilia bona. Non enim erat statut⁹ nūerus domoꝝ ciuitatis sicut erat certa mensura possessionis ad quam nō addebatur. Poterat autem aliq̄d addi ad numerū domoruʒ ciuitatis. Domus vero que nō erāt in vrbe sʒ in villa muros nō hn̄tes in perpetuum vendi nō poterāt: q huiusmodi domus nō ꝯstituūtur nisi ad cultum, ⁊ ad custodiaʒ possessionū. ⁊ iō lex congrue statuit ius circa vtrūq;. ¶ Ad quartum dicendum, q sicut dcm̄ est, intentio legis erat assuefacere homines suis p̄ceptis ad h̄ quod sibijnuicem de facili in necitatib⁹ subuenirēt: q hoc maxime est amicitie fomētū. Et hanc q̄dē facilitatē subueniēdi nō solum statuit in his que gratis ⁊ absolute donant: sʒ ēt in his q̄ mutuo conceduntur: quia huiusmodi subuentio frequētior est, ⁊ pluribus necessaria. Hmōi aūt subuētionis facilitatē multipliciter istituit. Primo q̄dē vt faciles se p̄berēt ad mutuū exhibēdū, nec ab hoc retraherētur anno remissionis appropinquāte: vt habetur deut.15. Scdo ne eū cui mutuū ꝯcederent, grauarent vel vsuris, vel etiam aliqua pignora omnino vite necessaria accipiendo, ⁊ si accepta fuerit q statim restituerent. Dicitur enim deut.23. Nō feneraberis fratri tuo ad vsurā: ⁊.24. Nō accipies loco pignoris inferiorem ⁊ superiorē molā, q aiam suam apposuit tibi: ⁊ exo.21. dicitur. Si pignus a ꝓximo tuo accepis vestimentum añ solis occasum reddes ei. Tertio vt nō iportune exigerent. vnde d̄r exo.23. Si pecuniā mutuā dederis pplo meo pauperi qui habitat tecū, nō vrgebis eū quasi exactor. ⁊ ꝓpter hoc etiam mādat deut.24. Cū repetes a ꝓximo tuo rē aliquaʒ quā dʒ tibi, nō ingredieris in domū ei⁹, vt pign⁹ auferas, sed stabis foris: ⁊ ille tibi ꝓferet qd̄ habuerit. tū q dom⁹ est tutissimum vniuscuiusq; receptaculū. vn̄ molestū hoi est: vt in domo sua inuadatur. tū ēt q nō ꝯcedit creditori, vt accipiat pign⁹ quod voluerit, sʒ magis debitori, vt det q̄ min⁹ idiguerit. Quarto instituit q in septimo āno, debita penit⁹ remitterent. Probabile enim erat vt illi q̄ cōmode reddē possent, añ septimum annum redderēt, ⁊ gratis mutuātē nō defraudarēt. Si āt oino ipotentes essent eadē rōne eis erat debitū remittēdū ea dilectione, qua ēt erat eis de nouo dādū pp idigētiā. ¶ Circa aialia ꝟo mutuata hec lex statuit, vt propter negligētiā ei⁹ cui mutuata sūt, si in ipsius absentia morians vel debilitent, reddere ea cōpellat. Si vero eo p̄nte ⁊ diligēter custodiēte mortua fuerit vel debilitata non cogebat restituere: ⁊ maxie si erāt mercede ꝯducta: q ita etiā potuissent mori ⁊ debilitari apud mutuātē. ⁊ ita si ꝯseruationem animalis ꝯsequeret, iam aliqd̄ lucruʒ reportaret ex mutuo: ⁊ non esset gratuitū mutuū. Et maxie hoc obseruandū erat quando aialia erāt mercede cōducta: q tūc hēbat certū p̄tiū ꝓ vsu animaliuʒ. vn̄ nihil accrescere debebat p restitutionē aialiū nisi ꝓpter negligētiā custodiētis. Si aūt nō eēnt mercede ꝯducta, potuisset habere aliq̄ eq̄tatē, vt saltē tm̄ restitueret quātuʒ vsus animalis mortui vel debilitati conduci potuisset. ¶ Ad quintum dōm, q hec differentia est inter mutuū ⁊ depositum: q mutuum traditur in vtilitateʒ eius cui traditur, sed depositum traditur in vtilitatem deponentis. ⁊ ideo magis arctabatur aliquis in aliquibus casibus ad restituendū mutuū q̄ ad restituēdum depositū. Depositum enim perdi poterat dupl'r. Uno modo ex causa ineuitabili vel naturali: puta si esset mortuum vel debilitatum aial depositū. vel extrinseca: puta si esset captū ab hostibus, vel si esset comestum a bestia. in quo tn̄ casu tenebat deferre ad dominuʒ aialis id qd̄ de aiali occiso superat. in alijs autē supra dictis casibus nihil reddere tenebat: sed solum ad expurgandam suspitionem fraudis tenebatur iuramentuʒ prestare. Alio modo poterat p̄di ex cā euitabili: puta per furtū. ⁊ tunc propter negligētiam custodis reddere tenebatur. Sed sicut dictuʒ est, ille q̄ mutuo accipiebat animal tenebatur reddere ēt si debilitatum aut mortuū fuisset in ei⁹ absentia: de minori eīn negligentia tenebatur q̄ depositarius, q̄ non tenebat nisi de furto. ¶ Ad sextum dōm, q mercēnarij q̄ locant operas suas pauperes sunt de laborib⁹ suis victū querētes quotidianū: ⁊ iō lex prouide ordinauit, vt statim eis merces solueretur ne vict⁹ eis deficeret. Sed illi qui locant alias res diuites esse ꝯsueuerūt, nec ita indigent locationis pretio ad suum victum quotidianū, ⁊ ideo non est eadem ratio in vtroq;. ¶ Ad septimum dōm, qd̄ iudices ad hoc inter homines constituuntur q determinēt qd̄ ambiguum inter homines circa iustitiam esse potest. Dupl'r āt aliquid potest esse ambiguuʒ. Uno modo apud simplices. ⁊ ad hoc dubium tollendum mandat deut.16. vt iudices ⁊ magistri constituerentur per singulas tribus, vt iudicarēt populū iusto iudicio. Alio modo cōtingit aliquid esse dubiū ēt apud peritos ⁊ ideo ad hoc dubium tollendum constituit lex, vt oēs recurrerent ad locuʒ p̄ncipalē a deo electum: in quo ⁊ sūmus sacerdos esset qui determinaret dubia circa cerimonias diuini cultus: ⁊ summus iudex populi qui determinaret que pertinent ad iudicia hominum: sicut etiam nūc per appellationē vl' per ꝯsultationem cause ab inferioribus iudicibus ad superiores deferunt. vnde dicitur deut.17. Si difficile ⁊ ambiguum apud te iudiciū prospexeris, ⁊ iudicum intra portas tuas videris verba variari, ascende ad locum quem elegerit dominus: veniesq; ad sacerdotes leuitici generis ⁊ ad iudicem qui fuerit in illo tempore. huiusmodi autem ambigua iudicia nō frequēter emergebant. vnde ex hoc populus non grauabatur. ¶ Ad octauum dōm, quod in negotijs humanis non potest haberi demōstratiua ꝓbatio ⁊ infallibilis, sed sufficit aliqua coniecturalis ꝓbabilitas: secundum quam rhetor persuadet. ⁊ ideo licet sit impossibile duos aut tres testes in mendacium conuenire: non tamen est facile nec probabile quod conueniant. ⁊ ideo accipitur eorum testimonium tanquam verum: ⁊ precipue si in suo testimonio nō vacillent, vel alias suspecti nō fuerit. Et ad hoc ēt q nō de facili a veritate testes declinarent, instituit lex vt testes diligentissime examinarentur, ⁊ grauiter punirentur q̄ inuenirētur mēdaces: vt habet deute.19. Fuit tamen aliqua ratio hmōi numeri determinādi ad significandā ifallibilē veritatē ꝑsonarū diuinarū: que quandoq; numerātur due, q spūs sctūs est nexus duorum: q̄nq; exprimūtur tres. vt aug. dicit super illud ioā.8. In lege vestra scriptum est: q duorū hominū testimoniū verū est. ¶ Ad nonū dicēdū, q nō solū propter grauitatē culpe, sed etiā ꝓpter alias causas grauis pena infligitur. Primo quidē propter quantitatē peccati: q maiori pctō ceteris parib⁹ pena grauior debet. Scdo ꝓpter pcti cōsuetudinē: quia a pctis cōsuetis nō faciliter hoies abstrahūtur nisi per graues penas. Tertio ꝓpter multā cōcupiscētiā vel delectationē in peccato. ab his enim nō de facili homines abstrahuntur nisi propter graues penas. Quarto propter facilitatē cōmittēdi pctm̄, ⁊ latēdi i ipso: hmōi enim pctā quādo manifestant sūt magis puniēda ad aliorū terrorē. ¶ Circa ipsā ēt quātitatē pcti quadruplex gradus est attēdēdus ēt circa vnū ⁊ idē factū. Quorū prim⁹ est quādo inuolūtarius pctm̄ cōmittit: tūc enim si oino est iuolūtari⁹ totaliter excusat a pena. Dr̄ enim deut.20. q puella que opprimitur in agro non est rea mortis: q clamauit, ⁊ nullus affuit q̄ liberaret eā. Si ꝟo aliq̄ mō fuerit volūtarius, sʒ tn̄ ex ifirmitate peccat (puta cū quis peccat ex passione) minuit pctm̄: ⁊ pena scdm̄ veritatē iudicij diminui debet. nisi forte ꝓpter cōmunē vtilitatē pena aggrauet ad abstrahendū hoies ab hmōi pctis: sicut dictū ē. Scds gradus ē q̄n quis per ignorātiā peccauit. ⁊ tūc aliquo mō re⁹ reputabat ꝓpter negligētiā addiscēdi. sed tamē nō puniebat per iudices sed expiabat pctm̄ suū p sacrificia. vn̄ d̄r Leui.4. Anima q̄ peccauerit per ignorātiā ⁊c. sed hoc itelligēdū est de ignorātia facti: nō aūt de ignorātia p̄cepti diui, qd̄ oēs scire tenebant. Tertius gradus ē q̄n aliq̄s ex superbia peccabat idest ex certa electiōe vel ex certa malitia: ⁊ tūc puniebat scdm̄ quātitatē delicti. Quartus autez gradus ē q̄n peccabat per ꝓteruiā ⁊ pertinaciā. ⁊ tūc q̄si rebellis ⁊ destructor ordinatiōis legis oino occidēdus erat. ¶ Scdm̄ hoc dōm est, q in pena furti cōsiderabat s̄m legē id qd̄ frequenter accidere poterat: ⁊ iō ꝓ furto aliaꝝ rerū q̄ de facili custodiri p̄nt a furib⁹, non reddebat fur nisi duplū. Oues aūt nō de facili p̄nt custodiri a furto: q pascunt i agris: ⁊ iō frequētius cōtingebat, q oues furto subtraherent. vn̄ lex maiorē penam apposuit vt.s. q̄tuor oues ꝓ vna oue redderent. Adhuc aūt boues difficilius custodiunt: q habent in agris, ⁊ non ita pascunt gregatim sicut oues. ⁊ iō adhuc hic maiorē penā apposuit: vt scʒ q̄nq; boues pro vno boue redderent. ⁊ hoc dico nisi forte idē animal inuentū fuerit viuēs apud eū q tūc solū duplum restituebat. sicut ⁊ in ceteris furtis: poterat enim haberi presumptio q cogitaret restituere, ex quo viuū seruasset. Uel pōt dici scdm̄ glosā q bos habet q̄nque vtilitates: q imolat, arat, pascit carnib⁹, lac dat, ⁊ corium ēt diuersis vsibus ministrat: ⁊ iō ꝓ vno boue quinq; boues reddebātur. Ouis ēt hʒ quatuor vtilitates imolat, pascit, lac dat, ⁊ lanā ministrat. Fili⁹ aūt ꝯtumax nō: q comedebat ⁊ bibebat, occidebat: sed ꝓpter cōtumaciā ⁊ rebellioneʒ que semper morte puniebat: vt dictū est. Ille vero qui colligebat ligna in sabbato lapidat⁹ fuit tāquam legis violator: que sabbatū obseruari precipiebat i cōmemoratione fidei nouitatis mūdi: sicut supra dictū est, vnde occisus fuit tāquā infidelis. ¶ Ad decimū dicēdū, q lex vet⁹ penā mortis iflixit i grauiorib⁹ criminib⁹. s. in his que cōtra deū peccantur, ⁊ i homicidio: ⁊ in furto hoim, ⁊ in irreuerētia ad parentes, ⁊ in adulterio, ⁊ in incestibus. In furto aliarum reruʒ adhibuit penā dāni. In percussuris aūt ⁊ mutilationibus iduxit penā talionis: ⁊ similiter in peccato falsi testimonij. In alijs aūt minorib⁹ culpis iduxit penam flagellatiōis vel ignominie. Penam autem seruitutis induxit in duobus casibus. In vno quidem, quādo septimo anno remissiōis ille qui erat seru⁹, nolebat beneficio legis vti, vt liber exiret: vn̄ ꝓ pena ei infligēbat, vt in perpetuū seruus remaneret. Scdo infligebat furi q̄n nō habebat qd̄ posset restituere: sicut hr̄ exo.22. Penam aūt exilij vl'r lex non statuit: quia in solo populo illo deus colebatur, omnibus alijs populis per idolatriam corruptis. vnde si quis a populo illo vl'r exclus⁹ esset: daretur ei occasio idolatrie: ⁊ ideo.1. regum.26. dicitur, quod dauid dixit ad saul, Maledicti sunt qui eiecerunt me hodie, vt non habitē in hereditate domini dicentes: vade, serui dijs alienis. Erat tamen aliquod particulare exilium. Dicitur enim deute.9. Qui percusserit proximū suū nesciēs, ⁊ q̄ nullū cōtra ipsum habuisse odiuʒ cōprobat ad vnā vrbium refugij cōfugiebat: ⁊ ibi manebat vsq; ad mortē sūmi sacerdotis. tūc enim ei licebat ad domū suā redire: q i vniuersali dāno populi cōsueuerūt particulares ire sedari, ⁊ ita proximi defuncti nō sic ꝓni erāt ad ei⁹ occisionē. ¶ Ad vndecimū dōm, q aialia bruta mandabant occidi. nō propter aliquā ipsorum culpā: sed in penā dn̄orū q̄ talia aialia nō custodierant ab hmōi pctis. ⁊ iō magis puniebat dn̄s, si bos cornupeta fuerat ab heri ⁊ nudiusterius (in quo casu poterat occurri periculo) quam si subito cornupeta efficeret. Ul' occidebant aialia in detestationē pcti, ⁊ ne ex eorū aspectu aliquis horror hoibus incuteretur. ¶ Ad duodecimū dōm, q rō literalis isti⁹ mādati fuit, vt rabi moyses dicit, q frequēter interfector est de ciuitate ꝓpinquiori. vn̄ occisio vitule fiebat ad explorādū homicidiū occultū: quod quidem fiebat per tria. Quorū vnū est quo seniores ciuitatis iurabant nihil se pretermisisse in custodia viarum. Aliud est, q ille cui⁹ erat vitula dānificabatur in occisione aialis: ⁊ si prius manifestaret homicidiū, aial nō occideretur. tertiū est: q loc⁹ in quo occidebat vitula remanebat incult⁹. ⁊ ideo ad euitādum vtrūque damnum hoies ciuitatis de facili manifestarent homicidā si scirēt: ⁊ raro poterat esse q̄n aliqua verba, vel indicia sup h̄ facta eēnt. Uel h̄ fiebat ad terrorē in detestationē homicidij. Per occisionē enim vitule q̄ est aial vtile ⁊ fortitudine plenum precipue antequā laboret sub iugo sigbat q quicūque homicidiū fecisset q̄uis esset vtilis, ⁊ fortis. occidēdus erat. ⁊ morte crudeli, quod ceruicis concisio sigbat. ⁊ quod tāquā vilis ⁊ abiectus a consortio hoium excludēdus erat: qd̄ significabatur per hoc q vitula occisa in loco aspero ⁊ inculto relinquebat in putredinē conuertenda. ¶ Mystice aūt per vitulam de armento significatur caro christi: que non traxit iugum, quia nō fecit peccatum nec terram scidit vomere idest seditionis maculam non admisit. Per hoc enim quod in valle inculta occidebatur, significatur despecta mors christi: per quam purgantur omnia peccata. ⁊ diabolus esse homicidij author ostenditur.

¶ Utrum iudicialia precepta sint conuenienter tradita quātuʒ ad extraneos. Articulus 3.

AD tertiū Sic ꝓcedit. Uī q iudicialia precepta nō sint cōueniēter tradita quātū ad extraneos. Dicit enim petrus actuū.10. In veritate cōperi q̄m nō est acceptor personarum de⁹, sʒ in omni gēte, q̄ timet deū ⁊ operat iustitiam, accept⁹ est illi. sed illi qui sūt deo accepti nō sunt ab ecclesia dei excludēdi. incōueniēter igit mandatur Deut.23. q ammonites ⁊ moabites etiā post decimā generationē nō itrabūt in ecclesiā domini in eternū: ecōtrario aūt ibidē precipitur de quibusdam gentibus, Nō abominaberis idumeū. q frater tu⁹ est: nec egyptiū, quia aduena fuisti in terra ei⁹. ¶ P̄. Ea que nō sūt in potestate nostra nō merent aliquā penā: sed quod hō sit eunuchus vel ex scorto nat⁹ nō est in potestate eius. ergo inconuenienter mandatur Deut.23. quod eunuchus ⁊ ex scorto natus non ingrediat ecclesiā dn̄i. ¶ P̄. Lex vet⁹ mise[illegible]er mādauit vt aduene nō affligant. Dr̄ eni Exo.20. Aduenā nō ꝯtristabis, neque affliges eū: aduene enim ⁊ ipsi fuistis i terra egypti. ⁊.23. Peregrino molestus nō eris: scitis.n. aduenarum aias, q ⁊ ipsi pegrini fuistis i terra egypti. sʒ ad afflictionē alicui⁹ ꝑtinet q vsuris opprimat: incōueniēter igit lex ꝑmisit Deu.23. vt alienis ad vsurā pecuniā mutuarēt. ¶ P̄. Multo magis appropiquāt nobis hoies quā arbores. sed his q̄ sūt nobis magis propinqua, magis debem⁹ affectū ⁊ effectū dilectionis impēdere: s̄m illud eccl'.13. Omne animal diligit simile sibi: sic ⁊ omnis homo proximum sibi. inconuenienter igitur dominus Deut.20. mandauit quod de ciuitatib⁹ hostiū captis omnes interficerēt: ⁊ tn̄ arbores fructiferas nō succiderēt. ¶ P̄. Bonū cōe secūdum virtutē est bono priuato preferēdum ab vnoquoque: sed in bello quod committitur cōtra hostes querit bonū cōe: incōuenienter igit mādat Deu.20. q iminēte prelio aliq̄ domū remittant: puta qui edificauit domū nouam, q̄ plātauit vineā, vel qui despōdit vxorem. ¶ P̄. Ex culpa non debet q̄s cōmodum reportare: sed q hō sit formidolosus et corde pauidus culpabile est. contrariū enim est virtuti fortitudinis: incōuenienter igitur a labore plij excusabantur formidolosi et pauidum cor habentes.

Sed ꝯ Est, q sapiētia diuīa dicit ꝓuer.8. Isti sūt oēs sermones mei: nō ē i eis prauū q̄d neq; peruersum.

Rn̄deo Dōʒ, q cum extraneis pōt esse hoiuʒ cōuersatio dupl'r. Uno modo pacifice: alio mō hostil'r. ⁊ quātum ad vtrūq; moduʒ ordinādū lex cōuenientia p̄cepta cōtine=

bat. Triplr eñi offerebat Iudeis occasio vt cũ extraneis pacifice cõicarẽt. Pño qdẽ qñ extranei p terrã eoꝝ trãsitũ faciebãt, quasi peregrini. Alio mõ qñ in terrã eoꝝ aduentebãt ad ĩhabitãdũ sicut aduene: ꝛ quãtũ ad vtrũqꝫ lex misericordie precepta posuit. Nã exo.22.dr. Aduenã ñ cõtristabis. ꝛ.23.dr. Peregrino molesti⁹ nõ eris. tertio vo qñ aliq extranei totalr i eoꝝ cõsortiũ ritũ admitti volebãt. Et in his qdã ordo attendebat: non eñ statim recipiebant quasi ciues sicut ẽt apud qsdã gẽtiliũ statutũ erat, vt non reputarent ciues nisi qui ex auo vel atauo ciues existerẽt. vt phs dicit i tertio politi. ꝛ h iõ, qꝛ si statim extranei ad uenientes recipent ad tractãdũ ea q̃ sũt ppli, possẽt multa pericula cõtigere: dũ extranei non hñtes adhuc amorẽ firmatũ ad bonũ publicũ aliqua cõtra pplm attẽtarẽt. ꝛ iõ lex statuit vt de qbusdã gẽtib⁹ hñtib⁹ aliquã affinitatem ad iudeos. s. de egyptijs, apud quos nati fuerãt ꝛ nutriti, ꝛ de idumeis filijs esau fratris iacob in tertia gñone recipent i consortiũ ppli. Quidã vo qꝛ hostilr se ad eos habuerãt (sicut ãmonite ꝛ moabite) nũqꝫ i consortiũ populi admitterent. Amalachite autẽ qui magis eis fuerãt aduersarii ꝛ cũ eis nullũ cognationis habebãt consortiũ: qsi hostes ppetui hẽrent. Dr. n. ex. 17. Bellũ dei erit ꝯ amalech a gñone in gñonẽ. ¶ Silr ẽt quãtũ ad hostilẽ cõicationẽ cũ extraneis lex cõuenientia pcepta tradidit. Nã pño qdem istituit vt bellum iuste inireretur. Mãdat n. deut. 20. q qñ accederẽt ad expugnãdã ciuitatem offerrẽt ei prio pacẽ. Scdo istituit vt fortiter bellũ iceptũ exequerentur habentes de deo fiduciã: ad hoc melius obseruandum instituit quod imminẽte prelio sacerdos eos cõfortaret promittẽdo auxilium dei. Tertio mandauit vt impedimẽta prelij remouerentur remittendo quosdam ad domũ q possent ipedimenta prestare. Quarto istituit vt victoria moderate vterent parcẽdo mulierib⁹ ꝛ paruulis: ꝛ ẽt ligna fructifera regionis nõ icidẽdo.

Ad primũ Ergo dõz, q hoies nulli⁹ gẽtz exclusit lex a cultu dei, ꝛ ab his q̃ ptinent ad aie salutẽ. Dicit eñi exo. 12. Si qs peregrinorum in vram voluerit trãsire colonia ꝛ facere phase dñi, circũcidet pus oẽ masculinũ ei⁹: ꝛ tũc rite celebrabit, eritqꝫ silr sicut indigena terre. Sz in tpalib⁹ quãtum ad ea q̃ pertinebãt ad cõitatẽ ppli nõ statiz qlz admittebat rõne supradicta, sed qdã i tertia gñone. s. egyptij ꝛ idumei. Alij vero perpetuo excludebant in detestatione culpe pterite: sicut moabite ꝛ ammonite ꝛ amalachite. Sicut enim punit vnus hõ propter pctm qd cõmisit vt alij vidẽtes timeãt ꝛ peccare desistãt: ita ẽt ppter aliqd pctm gens vel ciuitas põt puniri vt alij a simili peccato abstineãt. Poterat tñ dispẽsatiue aliqs in collegium populi admitti ppter aliquẽ virtutis actũ. sicut iudith. 14. dr. q achior dux filiorum amon appositus est ad pplm israel ꝛ ois successio gñis eius. Et similiter ruth moabitis que mulier virtutis erat. licet possit dici q illa phibitio extendebat ad viros nõ ad mulieres qb⁹ nõ cõpetit simpliciter esse ciues. ¶ Ad secundũ dõm, q sicut phs dicit in. 3. politi. dupr aliqs dr esse ciuis. Uno mõ simpliciter: ꝛ alio mõ secundum quid. Simpliciter quidez ciuis est q potest ag[illegible] que sunt ciuium: puta dare consilium vel iudicium in populo. secundum quid aũt ciuis dici potest quicũque ciuitatem inhabitat: [illegible] viles psone ꝛ pue[illegible] ꝛ senes q nõ sunt idonei ad h q habeãt ptãtẽ i his q̃ ptinẽt ad cõe. Iõ ergo spurij ppter vilitatẽ originis excludebant ab eccla. i. a collegio populi vsqꝫ ad decimã gñonẽ. ꝛ silr eunuchi: quib⁹ nõ poterat cõpetere honor q patrib⁹ debebat. ꝛ pcipue i pplo iudeoꝝ: i q dei cultus cõseruabat p carnis gñonẽ. Naz ẽt apud gẽtiles qui multos filios genuerãt aliquo isigni honore donabant: sicut phs dic i. 2. polit. tñ quãtũ ad ea q̃ ad gratiã dei ptinebãt, eunuchi ab alijs nõ sepabant, sicut nec aduene: vt dcm ẽ. Dr. n. esaie. 56. Nõ dicat filius aduene q adheret dño dicẽs, Separatione diuidet me dñs a populo suo. ꝛ non dicat eunuchus, ecce ego lignum aridum. ¶ Ad tertium dicendum, quod accipere vsuras ab alienis nõ erat secundum intentionem legis: sed ex quadam permissione propter pronitatem iudeorum ad auaritiam, ꝛ vt magis pacifice se haberẽt ad extraneos a quibus lucrabantur. ¶ Ad quartum dicendum, quod circa ciuitates hostiũ qdaz distõ adhibebatur: quedã enim erãt remote nõ de nũero illarũ vrbium q eis erãt repromisse: ꝛ i talib⁹ vrbib⁹ expugnatis occidebant masculi q pugnauerãt cõtra populũ dei mulierib⁹ ãt ꝛ infãtib⁹ parcebatur. Sz i ciuitatib⁹ vicinis q erãt eis repromisse oẽs mãdabãtur iterfici ppter iniqtates eoꝝ priores: ad quas puniẽdas dñs pplz israel qsi dine iustitie executorẽ mittebat. Dicit eñi deut. 9. Qꝛ ille egerũt impie, itroeũte te delete sunt. Ligna ãt fructifera mãdabãtur reseruari ppter vtilitatẽ ipsi⁹ ppli: cui⁹ ditioni ciuitas ꝛ eius territoriũ erat subijciẽdũ. ¶ Ad quintũ dõm, q nou⁹ edificator domus, aut plãtator vinee, vel desponsator vxoris excludebant a prelio ppter duo. Pño qdẽ: qꝛ ea que hõ de nouo habet vel statim paratus est ad habendum magis solet amare: ꝛ p ꝯsequẽs eoꝝ amissionẽ timere. vñ pbabile erat q ex tali amore magz mortẽ timerẽt: ꝛ sic min⁹ fortes essent ad pugnãdũ. Scdo qꝛ sicut phs dic i. 2. physi. ifortuniũ vr qñ aliqs appropinqt ad aliqd bonũ habẽdũ si postea impediat ab illo. Et iõ ne ppinqui remanẽtes magis cõtristarent de morte taliũ qui bonis sibi paratis potiti non fuerunt. ꝛ ẽt popul⁹ cõsiderãs hoc horreret, hmõi hoies a mortis periculo sũt sequestrati per substractionẽ a prelio. ¶ Ad sextũ dõm, q timidi remittebant ad domum: nõ vt ipsi ex h cõmodũ cõsequerent: sz ne popul⁹ ex eorũ pñtia icõmodum consequeretur: dum per eorum timorem ꝛ fugam etiaz alij ad timendum ꝛ fugiendum prouocarentur.

¶ Utrum conuenienter lex vetus precepta ediderit circa domesticas personas. Articulus. 4.

Ad quartũ Sic pcedit. Ur q incõueniẽter lex vetus pcepta ediderit circa psonas domesticas. Seruus eñi id q est dñi est: vt phs dicit in pño politice: sz id qd est alicuius ppetuo ei⁹ esse dz. q icõueniẽter lex mandauit exo. 21. quod serui septimo anno liberi abscederent. ¶ P̄ Sicut animal aliquod vt asinus aut bos est possessio domini, ita ẽt seru⁹: sed de animalib⁹ precipit deut. 23. non tradas seruũ dño suo q ad te cõfugerit. ¶ P̄. Lex diuina debet magis ad misericordiam puocare quã ẽt lex hũana: sz scdm leges humanas grauiter puniuntur q nimis aspere affligũt seruos aut ancillas. asperrima aũt vr esse afflictio ex qua sequitur mors: incõueniẽter igit statuitur exo. 21. q q̃ percusserit seruũ suũ vel ancillã virga, si vno die supuixerit nõ subiacebit pene, qꝛ pecunia illi⁹ est. ¶ P̄. Alius est pncipatus domini ad seruum ꝛ patris ad filiũ: vt dicit in pño ꝛ tertio politi. sed hoc ad pncipatum domini: ad seruum pertinet, vt aliqs seruum vel ancillam vendere possit. incõueniẽter igitur lex pmisit quod aliquis venderet filiam suam in famulaz vel ancillã. ¶ P̄. Pater habet sui filij potestatẽ: sz ei⁹ est punire excessus qui habet potestatẽ super peccantẽ: incõueniẽter igit mandat deut. 21. q pr ducat filiũ suũ ad seniores ciuitatis puniendũ. ¶ P̄. Dñs phibuit deut. 7. vt cum alienigenis non sociarẽt coniugia ꝛ cõiuncta ẽt separarẽt: vt pz. 1. esdre. 10. incõueniẽter igit deut. 21. concedit eis vt captiuas alienigenarũ ducere possint vxores. ¶ P̄. Dñs in vxoribus ducẽdis quosdaz consanguinitatis ꝛ affinitatis gradus precepit esse vitandos: vt pz leuit. 18. incõueniẽter igit mandat deutero. 25. q si aliquis esset mortuus absque liberis, vxorem ipsius frater eius acciperet. ¶ Preterea. Inter virum ꝛ vxorem sicut est maxima familiaritas, ita debet esse fides firmissima: sed hoc non potest esse si matrimoniũ dissolubile fuerit: inconuenienter igitur dominus permisit deut. 24. q aliquis posset vxorem dimittere scripto libello repudij. ꝛ quod etiam vlterius eã recuperare nõ posset. ¶ Preterea. Sicut vxor potest frangere fidem marito, ita etiam seru⁹ domino ꝛ filius patri: sed ad inuestigãdã iniuriam serui in dñm vel filij in prẽm nõ est institutũ in lege aliqd sacrificium: supflue igitur videt institui sacrificiũ zelotipie ad inuestigandũ vxoris adulterium numer. 5. sic igitur incõuenienter vñr esse tradita in lege precepta iudicialia circa personas domesticas.

Sed contra Est, quod dicitur in psal. Iudicia domini vera iustificata in semetipsa.

Rñdeo Dõm, q cõio domesticaruz psonaꝝ adinuicẽ vt phs dicit in p politi. est scdm quotidianos actus q ordinãtur ad necessitatem vite. Uita aũt hois cõseruatur dupliciter. Uno mõ quantũ ad idiuiduũ: put scilicet homo idem numero viuit. ꝛ ad talẽ vite conseruationem opitulant hominis exteriora bona: ex quibus homo habet victũ ꝛ vestitũ ꝛ alia huiusmodi necessaria vite. in quib⁹ administrãdis indiget hõ seruis. Alio modo conseruatur vita hominis secũdum speciem per generationem: ad quam indiget homo vxore vt ex ea generet filiũ. Sic igitur in domestica communione sunt tres cõbinationes scilicet domini ad seruum, viri ad vxorem, patris ad filium. Et quantum ad omnia ista lex vetus conuenientia precepta tradidit. nam quantum ad seruos instituit vt modeste tractarentur: ꝛ quãtũ ad labores ne. s. imoderatis laboribus affligerent. vnde deut. 5. dñs mandauit vt in die sabbati requiesceret seru⁹ ꝛ ancilla tua, sicut ꝛ tu. Itez quãtũ ad penas infligẽdas: iposuit eniz mutilatoribus seruoꝝ vt dimitterẽt eos liberos: sicut hr exod. 21. et sile ẽt statuit in ancilla quã i vxorẽ aliqs duxerit. Statuit aũt spãlr circa seruos q erãt ex populo, vt septimo anno liberi egrederent cũ oibus q̃ apportauerãt etiã vestimẽtis: vt hr Exo. 21. Mãdatur ẽt insup deut. 15. vt ei detur viaticuz. ¶ Circa vxores vo statuit in lege quãtũ ad vxores ducẽdas: vt. s. ducant vxores sue trib⁹: sicut hr nume. vlti. ꝛ hoc ideo ne sortes tribuũ confundant. Et q aliqs in vxorẽ ducat vxorẽ fratris defuncti sine liberis: vt hr deute. 25. ꝛ hoc ideo vt ille q nõ potuit hrẽ successores scdm carnis originẽ, saltẽ habeat p quãdã adoptionẽ: ꝛ sic non totalr memoria defuncti deleatur. Prohibuit etiã quasdã psonas ne in cõiugiũ ducerẽtur. s. alienigenas ppter periculũ seductionis: ꝛ ppinquas ppter reuerentiã naturalẽ q eis debetur. Statuit ẽt qualr vxores iã ducte tractari deberẽt: vt. s. nõ leuiter infamarẽtur. vñ mãdatur puniri ille q falso crimẽ imponit vxori: vt hr deut. 23. ꝛ qd etiã ppter vxoris odiũ filius detrimẽtũ non pateret: vt habet deut. 21. ꝛ etiã qd ppter odiũ vxorem nõ affligeret: sed potius scripto libello eã dimitteret: vt pz deut. 24. Et vt etiã maior dilectio inter cõiuges a principio cõtrahat, precipitur qd cũ aliqs nuper vxorẽ acceperit, nihil ei publice necessitatis iniungat vt libere possit letari cũ vxore sua. ¶ Circa filios aũt instituit, vt patres eis disciplinã adhiberẽt instruẽdo eos in fide. vñ dr Exod. 12. Cũ dixerint vobis filij vestri, q est ista religio: diceris eis, victima trãsitus dñi est. ꝛ qd ẽt instruerẽt eos in morib⁹. vnde dicitur deut. 21. q patres dicere debẽt: monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat et luxurie atque conuiuijs.

Ad primũ Ergo dõm, q qꝛ filij israel erãt a dño de seruitute liberati: ꝛ p hoc diuine seruituti addicti: noluit dñs vt in perpetuum serui essent. vñ dr Leui. 25. Si paupertate cõpulsus vẽdiderit se tibi frater tuus, nõ eum opprimes seruitute famuloꝝ: sed quasi mercẽnarius ꝛ colonus erit: mei eñi sunt serui ꝛ ego eduxi eos de terra egypti, vt nõ veneant cõditione seruoꝝ. ꝛ ideo qꝛ simplr serui nõ erãt, sed scdm qd. finito tpe dimittebant liberi. ¶ Ad scdm dõm, q mãdatũ illud intelligit de seruo q a dño querit ad occidendũ, vel ad aliqd peti ministeriũ. ¶ Ad tertiũ dõm, q circa lesiones seruis illatas lex cõsiderasse videt vtrũ sit certa vel incerta: si eñi lesio certa esset lex penã adhibuit. p mutilatione qdẽ amissionẽ serui q mandabatur libertati donãdus: pro morte aũt homicidij penã cũ seru⁹ in manu dñi verberãtis moreret. Si vo lesio nõ esset certa, sed aliquã apparentiam hret. lex nullã penã infligebat in pprio seruo: puta cũ percussus seruus non statim moriebat, sed post aliquos dies. Incertũ eñi erat vtrũ ex pcussione mortuus esset: qꝛ si pcussisset liberũ hoiem, ita tñ qd statim nõ moreret sed sup baculũ suũ ambularet: nõ erat homicidij reus q percusserat etiã si postea moreret: tenebat tñ ad impẽsas soluẽdas quas pcussus in medicos fecerat. Sed hoc in seruo pprio locũ nõ habebat: quia qcqd seruus habebat ꝛ etiã ipsa psona serui erat qdã possessio dñi, ꝛ ideo p cã assignat, quare nõ subiaceat pene pecunie, qꝛ pecunia illi⁹ est. ¶ Ad quartũ dõm, q sicut dictũ est, nullus iudeus poterat possidere iudeũ quasi simplr seruũ: sed erat seruus scdm qd quasi mercẽnarius vsqꝫ ad tps, ꝛ p hunc modum permittebat lex q paupertate cogẽte aliqs filiũ vel filiã venderet, ꝛ hoc etiã verba ipsi⁹ legis ostẽdunt: dicit eñi, Si qs vẽdiderit filiã suã in famulam, nõ egredietur sicut exire ancille cõsueuerũt. Per hunc etiã modũ non solũ filiũ suũ, sed etiã seipm aliquis vẽdere poterat magis quasi mercennariũ q̃ qsi seruũ: scdm illud Leui. 25. Si paupertate cõpulsus vendiderit se tibi frater tuus, nõ eũ opprimes seruitute famuloꝝ: sed quasi mercẽnari⁹ et colonus erit. ¶ Ad quintũ dõm, q sicut phs dicit in. 10. eth. pncipatus paternus hz solũ admonẽdi ptãtem: nõ aũt hz vim coactiuã, per quã rebelles ꝛ ꝯtumaces cõprimi pñt. et iõ in hoc casu lex mãdabat vt fili⁹ ꝯtumax a principib⁹ ciuitatis puniret. ¶ Ad sextũ dõm, q dñs alienigenas phibuit in matrimonium duci ppter periculũ seductionis ne inducerent in idolatriam, ꝛ specialiter hoc phibuit de illis gẽtib⁹ q in vicino habitabãt: de quib⁹ erat magis pbabile qd suos ritus retinerẽt. Si qua vero idolatrie cultũ dimittere vellet ꝛ ad legis cultũ se transferre, poterat in matrimoniũ duci: sicut pz de ruth quã duxit booz in vxorem. vñ ipa dixerat socrui sue, Populus tuus populus me⁹, de⁹ tuus deus meus: vt hr ruth. 1. ꝛ ideo captiua nõ aliter permittebatur in vxorẽ duci: nisi prius rasa cesarie ꝛ circũcisis vnguib⁹ ꝛ deposita veste in qua capta est. ꝛ fleret patrẽ ꝛ matrẽ, per q signi ficatur idolatrie ppetua abiectio. ¶ Ad septimuz dõm, qd sicut Chryso. dicit sup Mat. qꝛ immitigabile maluz erat mors apud iudeos qui oia p psenti vita faciebãt, statutũ fuit, vt defuncto filius nasceret ex fratre: qd erat qdã mortis mitigatio. Nõ aũt alius q̃ frater vel ppinquus iubebat accipe vxorem defuncti: qꝛ nõ ita crederet q ex tali cõiunctione erat nascitur⁹ esse ei⁹ fili⁹ q obijt, et iterũ extrane⁹ nõ ita hret necessitatẽ statuere domũ ei⁹ q obierat sicut frater: cui ẽt ex cognatiõe hoc facere iustũ erat. Ex quo pz q frater in accipiẽdo vxorẽ fratris sui. psona fratris sui defuncti fungebat. ¶ Ad octauum dõm, q lex pmisit repudiũ vxoris, non quia simplr iustũ esset: sed ppter duritiã iudeoꝝ: vt dñs dicit Mat. 19. sed de h opz plenius tractari cũ de mrimonio aget. ¶ Ad nonũ dõm, q vxores fidẽ mrimonij frãgunt per adulteriuz: ꝛ de facili ppter delectationem: ꝛ latẽter qꝛ oculus adulteri obseruat caliginẽ, vt dr Iob. 24. Non aũt est similis ratio de filio ad patrẽ, vel de seruo ad dñm: quia talis infidelitas nõ procedit ex tali cõcupiscẽtia delectationis: sed magis ex malitia: que non potest ita latere sicut infidelitas mulieris adultere.

¶ De lege euangelica (que dicitur lex noua) scdm se. Questio. 106.

Consequẽter cõsiderandũ est de lege euangelij q dr lex noua. ¶ Et pño de ipsa scdm se. Scdo de ipsa p cõparationẽ ad legẽ veterẽ. Tertio de his q in lege noua ꝯtinẽtur. ¶ Circa primũ querũtur quatuor. Primo qualis sit, vtrũ. s. sit scripta vel indita. Scdo, de virtute eius, vtrũ iustificet. Tertio, de principio ei⁹ vtrũ debuerit dari a principio mũdi. Quarto, de termino eius: vtrum. s. sit duratura vsqꝫ ad finẽ, an debeat ei alia lex succedere.

¶ Super. q. 106. In q. 106. duo occurrũt scribenda. Primũ est vt i arti. 3. memoris q nõ est qd de lege noua q ad suũ pncipale. i. grãz spũssci hec eñi ab initio mũdi data est, sz de lege noua scdm se totam vt claudit in se ꝛ gratiã spũssci ꝛ doctrinã noui testamẽti: hec eñi abũdãtiã grẽ et pfectionem vite ꝛ sacra grẽ ꝯtinet. Scdm est vt non mireris si audis nouã reperiri gẽtez que nihil sciat de xpo. sufficit eñi q añ mũdi ꝯsummationẽ euãgeliũ susceptũ in vniuerso fuerit orbe: scdm veritatẽ pdicatũ qppe dr ẽt tpe aploꝝ in orbe vniuerso scdm reputationẽ: sicut et exijt edictũ a cesare augusto vt describeret vniuersus orbis. de orbe eñi scdm nram notitiã habitato h ꝛ silia intelligunt: q̃uis scdm polem veritatẽ in alijs terre qrtis affirmari possint antipodes. Et nisi fallor iã inuẽta dr qrta meridionalis habitata: qm polus antarticus eleuatur eis.

¶ Utrum lex noua sit lex scripta. Arti. 1.

Ad primũ Sic pcedit. Uidet q lex noua sit lex scripta. Lex eñi noua est ipsum euãgelium: sed euãgelium est descriptũ Io. 20. Hec aũt scripta sunt vt credatis. ergo lex noua est lex scripta. ¶ P̄. Lex idita est lex nature: scdm illud Ro. 2. Naturalr ea q̃ legis sunt faciũt q habẽt opus legis scriptũ in cordib⁹ suis. si igit lex euãgelij esset lex indita nõ differret a lege nature. ¶ P̄. Lex euangelij ppria est eoꝝ qui sunt in statu noui testamẽti: sed lex indita cõis e[illegible] q sunt in nouo testõ, ꝛ eis q sunt in veteri testõ. Di[illegible] em sap. 7. qd diuina sapiẽtia p nationes in animas sanctas [illegible] trãsfert: amicos dei ꝛ pphetas constitu[illegible] ergo lex noua n[illegible] est lex indita.

Sed ꝯ Est, q lex noua e[illegible] lex noui testamẽti: sed lex noui testamẽti est indita in corde. Apls eñi ad heb. 8. dicit inducẽs authoritatẽ q hr Hiere. 31. Ecce dies veniẽt dicit dñs, ꝛ ꝯsummabo sup domũ israel ꝛ sup domũ iuda testm nouum, ꝛ exponẽs qd sit ho[illegible] testm dicit, Quia h est testm, qd dispo nam domui israel dãdo [illegible]ges meas in mẽtes eorum, ꝛ in corda eorum superscribam eas. ergo lex noua est lex indita.

Rñdeo Dõm, qd vnaqueqꝫ res illud videtur esse qd in ea est potissimũ: vt phs dicit in. 9. ethi. id aũt qd est potissimũ in lege noui testamẽti, ꝛ in quo tota virtus ei⁹ cõsistit est gratia spiritussancti que datur per fidẽ christi: ꝛ iõ principaliter lex noua est ipsa gratia spiritussancti que datur christifidelib⁹, ꝛ hoc manifeste apparet per aplm qui ad ro. 3. dicit, Ubi est ergo gloriatio tua: exclusa est. per quã legẽ, factoꝝ: nõ. sed p legẽ fidei: ipsam eñi fidei gratiã legẽ appellat. et expressius ad ro. 8. dr, Lex spirit⁹ vite in Christo Iesu liberauit me a lege peccati ꝛ mortis. vnde ꝛ August. dicit in lib. de spiritu et litera, qd sicut lex factoꝝ scripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei scripta est in cordibus fidelium, et alibi dicit in eodem libro, Que sunt leges dei ab ipso deo scripte in cordibus nisi ipsa presentia spiritussancti: Habet tamẽ lex noua quedã sicut dispositiua ad gratiã spũssci ꝛ ad vsum hui⁹ grẽ ptinẽtia: que sũt qsi scdaria in

Universidad de Deusto Biblioteca

legenoua: de q̄bus oportuit instrui fideles chri z verbis z scriptis tā circa credenda q̄ circa agēda. Et iō dōm est, ꝙ pncipaliter lex noua est lex indita, secundario autem est lex scripta.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ in scriptura euāgelij nō continentur nisi ea que ptinēt ad grām spūscti, vel sicut dispositiua vel sicut ordinatiua ad vsum huiꝰ grē. sic dispositiua quidem quātū ad ītellectū per fidē p quā dat spūscti gratia, ptinent in euāgelio ea q̄ ptinēt ad manifestandā diuinitatem vel humanitatē chri. Scdm affectū ꝟo ptinent in euāgelio ea q̄ ptinēt ad ɔtēptū mundi: p quā hō fit capax spūscti grē. Mundus, n. i. amatores mūdi nō pōt capere spm̄sctm̄: vt hr̄ io. 14. Usus vero spūalis grē ē in operibꝰ ꝟtutū ad q̄ multiplr̄ scriptura noui testamenti hoies exhortat. ¶ Ad secundū dōm, ꝙ dupliciter est aliqd iditū hoi. Uno mō ptinens ad nām humanam. z sic lex nālis est lex indita hoi. Alio mō est aliqd inditū homini quasi supadditū p grē donū. z hoc mō lex noua est indita homini, non solum indicans quid sit faciendum, sed ēt ad iuuans ad iplēdū. Ad tertium dōm, ꝙ nullus vnq̄ habuit grām spūscti, nisi p fidē chri explicitā vel iplicitā. Per fidē autem chri pertinet homo ad nouum testamentum. vnde quibuscunq̄ fuit lex gratie indita, secundum h̄ ad nouū testamētū pertinebant.

¶ Utrum lex noua iustificet. Arti. 2.

Ad scdm Sic pceditur. Uidetur qd lex noua non iustificet. Nullus. n. iustificatur nisi legi dei obediat: ꝫ illd ad heb. 5. Factus ē. s. chrs omnibus obtemperantibus sibi cā salutis eterne: sed euāgeliū nō sp h̄ opat ꝙ hoies ei obediāt. Dr. n. ro. 10. Nō oēs obediunt euangelio. ergo lex noua non iustificat. ¶ P̄. Apls pbat ad rom. ꝙ lex vetꝰ nō iustificabat, quia ea aduenīēte preuaricatio creuit. Dicitur enim ad ro. 4. Lex iram operatur: vbi. n. non est lex, nec preuaricatio. sed multo magis lex noua preuaricationem addidit: maiori enim pena est dignus qui post legem nouam datam adhuc peccat: secundum illud heb. 10. Irritam quis faciens legem moysi sine vlla miseratione duobus vel tribus testibꝰ moritur, quāto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium dei conculcauerit zc. ergo lex noua non iustificat sicut nec vetus. ¶ P̄. Iustificare est proprius effectus dei: secundū illud ad ro. 8. Deus est qui iustificat: sed lex vetus fuit a deo, sicut z lex noua. ḡ lex noua n̄ magis iustificat q̄ lex vetꝰ.

Sed cōtra Est, ꝙ apls dicit ad rom. 1. Non erubesco euāgeliū: ꝟtꝰ. n. dei est in salutē oī credēti. non autem est salus nisi iustificatis. ḡ lex euāgelij iustificat.

Rn̄deo Dicendū, ꝙ sicut dcm̄ est, ad legē euāgelij duo pertinent. Unū qdē pncipalr. s. ipsa grā spūscti interius data. z quātū ad hoc noua lex iustificat. vnde aug. dicit in lib. de spiritu z litera. ibi scilicet in veteri testamento lex extrinsecus est posita qua iniusti terrerent: h. s. in nouo testamento intrinsecus data est qua iustificarentur. Aliud pertinet ad legem euangelij secundario scilicet documēta fidei, z p̄cepta ordinantia affectum hu[manū] z humanos actus. Et quātū ad hoc lex noua n̄ iustificat. vn[de ap]ostolus dicit. 2. ad cor. 3. Litera occidit, spiritus autē viuificat. [Et] aug. exponit in lib. de spiritu z litera, ꝙ per literam intelligitur q[ue]libet scriptura [ex]tra homines existens etiam moralium p̄cep[torū] q̄lia ɔtinent in euāgelio. vnde etiā lr̄a euangelij occideret nisi [a]desset iteriꝰ gratia fidei sanās.

Ad primū Ergo dicend[um], quod illa obiectio procedit de lege noua non quantum ad id quod est principale in ipsa: sed quantum a[d] id quod est secundarium in ipsa scilicet quantum ad documen[t]a z precepta exterius homini proposita vel scripto vel verbo. ¶ Ad secundum dicendū, quod gratia noui testamenti etsi adiuuet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono vt homo peccare nō possit: hoc enim pertinet ad statum glorie. z ideo siquis post acceptam gratiam noui testamenti peccauerit maiori pena est dignus, tanquā maioribus beneficijs ingratus z auxilio sibi dato non vtens. nec tamen propter hoc dicitur quod lex noua irā operat: q̄ q̄tū est de se sufficiēs auxiliū dat ad non peccandū. ¶ Ad tertium dōm, ꝙ legem nouā z veterē vnus deus dedit: ſ3 alr̄ z alr̄. nam legē veterē dedit scriptā in tabulis lapideis, legē aūt nouā dedit scriptā in tabulis cordis carnalibꝰ: vt apls dicit. 2. ad cor. 3. Proinde sicut aug. dicit in lib. de spū z lr̄a, lr̄am istā extra hoīem scriptā z mīstrationē mortis z mīstrationem dānationis apls appellat: hāc aūt. s. noui testamēti legē ministrationē spūs z ministrationē iustitie dicit: q̄ per donum spūs operamur iustitiam z a preuaricationis dānatione liberamur.

¶ Utrum lex noua debuerit dari a principio mundi. Arti. 3.

Ad tertiū Sic pcedit. Uī ꝙ lex noua debuerit dari a principio mundi. Non em̄ est psonarū acceptio apud deum: vt dr̄ ad ro. 2. sed oēs hoies peccauerūt z egēt gratia dei: vt dicitur ad ro. 3. ḡ a pncipio mūdi lex euangelij dari debuit, vt oibꝰ p eā subueniret. ¶ P̄. Sicut in diuersis locis sunt diuersi hoies, ita ēt in diuersis tpibꝰ. sed deꝰ q̄ vult oēs homines saluos fieri (vt dr̄. 1. ad timo. 2.) mādauit euāgeliū pdicari in omnibus locis: vt pz matth. vltio. z marci vltio. ḡ oibus tpibus debuit adesse lex euangelij: ita ꝙ a pn̄o mundi daret. ¶ P̄. Magis est necessaria homini salus spiritualis que est eterna quam salus corporalis, que est temporalis: sed deus ab initio mundi prouidit homini ea que sunt necessaria ad salutē corporalem tradens eius potestati omnia; que erant propter hominem creata: vt patet gen. 1. ergo ēt lex noua que maxie est necessaria ad salutē spūalē, debuit hominibus a pncipio mūdi dari. S. q. 91. ā. 5. ad 2m.

Sz ɔtra Est ꝙ apls dicit. 1. ad co. 15. Non pus qd spūale est, sed qd aiale: sed lex noua est maxie spiritualis. ergo lex noua non debuit dari a principio mundi.

Rn̄deo Dicendū, ꝙ triplex rō pōt assignari q̄re lex noua non debuit dari a principio mundi. Quarum prima est: q̄ lex noua sicut dcm̄ est pncipalr̄ est gratia spūscti: quā abundanter dari nō debuit anteq̄ ipedimentū pcī ab humano genere tolleret ɔsūmata redēptione p chrm̄. vn̄ dr̄ ioā. 7. Nōdū erat spiritꝰ datus q̄ iesus nōdū erat glīficatꝰ. Et hāc rōnē māifeste assignat apls ad ro. 8. vbi postq̄ pmiserat de lege spūs vite subiungit. Deus filiū suū mittēs in similitudinē carnis pcī, de peccato dānauit pcm̄ in carne vt iustificatio legis iplerer i nobis. ¶ Secunda rō pt assignari ex pfectione legis noue. Nō em̄ aliqd ad pfectū adducit statī a principio sed quodā tpali successionis ordine: sicut aliqs pus fit puer z postmodū vir. Et hanc rōnē assignat apls ad gal. 3. lex pedagogꝰ noster fuit in xpo, vt ex fide iustificemur: at vbi venit fides iā nō sumꝰ sub pedagogo. ¶ Tertia ratio sumit ex h̄ ꝙ lex noua ē lex gratie: z ideo pmo oportuit quod homo relinqueretur sibi in statu veteris legis, vt in peccatum cadendo suam infirmitatem cognoscens recognosceret se gratia indigere. Et hanc rationem assignat apostolus ad ro. 5. dicens. Lex subintrauit vt abundaret delictū: vbi autem abundauit delictum, superabundauit z gratia.

Ad primū Ergo dicendum, ꝙ humanum genus pp peccatum pmi parētis meruit puari auxilio grē. z iō q̄buscūq̄ nō dat h̄ est ex iustitia, q̄buscūq̄ āt dat h̄ est ex grā: vt aug. dicit in lib. de pfectiōe iustitie. vn̄ nō est acceptio personarū apud deū ex h̄ ꝙ nō oibꝰ a principio mūdi legē gratie proposuit: q̄ erat debito ordine proponenda: vt dcm̄ est. ¶ Ad secundum dōm, ꝙ diuersitas locoꝝ nō variat diuersum statum hūani gn̄is: q̄ variat p tēporis successionē. z ideo oibus locis proponitur lex noua, nō aūt oibus tēporibus. Lꝫ oī tēpore fuerint aliqui ad nouū testamētū pertinētes, vt supra dctm̄ ē. ¶ Ad tertium dicendum, quod ea que pertinent ad salutē corporalem deseruiunt homini quantum ad naturam, que non tollitur per pcm̄: ſ3 ea q̄ ptinēt ad spūalē salutē ordinant ad gratiā qua amittitur peccatum. z ideo non est similis ratio de vtrisq̄.

¶ Utrum lex noua sit duratura vsq̄ ad finem mundi. Arti. 4.

Ad quartū Sic pcedit. Uī ꝙ lex noua nō sit duratura vsq̄ ad finē mūdi. Quia vt apostolus dicit. 1. ad co. 13. Cū venerit quod pfectū est euacuabit qd ex pte est. sed lex noua ex parte est. Dicit enim apls ibidē, Ex parte cognoscimus z ex parte pphetamus. ḡ lex noua euacuanda est a lio perfectiori statu succedēte. ¶ P̄. Dn̄s ioā. 16. pmisit discipulis suis in aduentu spiritussancti paracleti cognitionē omnis veritatis: sed nondū ecclesia oēm veritatem cognoscit in statu noui testamēti. ergo expectandus est alius statꝰ in quo p spm̄scm̄ omnis veritas manifestet. ¶ P̄. Sicut pater est alius a filio z filius a patre: ita spūssanctus a patre z filio. sed fuit qdā statꝰ cōueniens persone patris scilicet status veteris legis: in quo homines generationi intendebant: similiter etiā est alius status conueniens persone filij scilicet status noue legis in quo clerici intendentes sapientie, que appropriatur filio principantur. ergo erit status tertius spiritussancti in quo spirituales viri principabuntur. ¶ P̄. Dominus dicit matth. 24. Predicabitur hoc euāgeliū regni i vniuerso orbe: z tūc veniet ɔsūmatio. ſ3 euāgeliū chusti iādiu ē pdicatū i vniuerso orbe: nec tm̄ adhuc venit

cōsummatio. ergo euāgelium Christi nō est euāgelium regni, sed futurum est aliud euangelium spūssancti quasi alia lex.

Sed ɔ Est, ꝙ dn̄s dicit Matt. 24. Dico vobis quia non preteribit gn̄atio hec donec oia fiant: qd chrysostomus exponit de generatione fidelium Christi. ergo status fidelium Christi manebit vsq̄ ad consummationem seculi.

Rn̄deo Dōm, qd status mūdi variari potest duplr̄. Uno modo fm̄ diuersitatē legis. Et sic huic statui noue legis nullus alius status succedet. successit em̄ status noue legis statui veteris legis tanq̄ perfectior imperfectiori. nullus autem status presentis vite potest esse perfectior q̄ status noue legis. Nihil enim potest esse ppinquius fini vltimo q̄ quod immediate in finem vltimū introducit: hoc autē facit noua lex. vnde apostolus dicit ad Heb. 10. Habentes itaq̄ fratres fiduciam in introitu sanctoꝝ in sanguine Christi: quam initiauit nobis viam nouam accedamus ad eum. Unde nō potest esse aliquis perfectior status pſentis vite q̄ status noue legis: q̄ tanto est vnūquodq̄ perfectius quanto est vltimo fini propinquius. ¶ Alio modo status hominū variari potest fm̄ qd homines diuersimode se habent ad eandem legem vel perfectius vel minus perfecte, z sic status veteris legis frequēter fuit mutatus: cum quādoq̄ leges optime custodirentur, qn̄q̄ autem omnino pretermitterentur. Sic etiam z status noue legis diuersificatur fm̄ diuersa loca z tempora z personas, inquantum gratia spiritussancti perfectius vel minus perfecte ab aliquibus habetur, non est tamen expectandum, qd sit aliquis z status futurus, in quo perfectius gratia spiritussancti habeatur, q̄ hactenus habita fuerit: z maxime ab aplis qui primitias spiritus acceperūt. i. z tempore prius z ceteris abundantius: vt glo. dicit roma. 8.

Ad primū Ergo dōm, qd sicut diony. dicit in eccl. hierar. triplex est hoim status. Primus quidē veteris legis. Scds noue legis, Tertius status succedit non in hac vita. sed in futura. i. in patria. Sed sicut primus status est figuralis z imperfectus respectu status euangelij, ita hic status est figuralis z imperfectus respectu status patrie, quo veniente iste status euacuatur: sicut dicitur. 1. ad cor. 13. Uidemus nunc per speculum in enigmate, tūc aūt facie ad faciem. ¶ Ad scdm dicēdum, qd sicut Aug. dicit in lib. cōtra faustum, Montanus z priscilla posuerūt qd promissio domini de spiritusancto dando non fuit cōpleta in apostolis, sed in eis. Et similiter manichei posuerunt qd fuit cōpleta in manicheo: quē dicebant esse spiritum paracletum, z ideo vtriq̄ nō recipiebant actus apostoloꝝ: in quibus manifeste ostēditur qd illa promissio fuit in apostolis cōpleta: sicut dn̄s iterato eis promisit act. 1. Baptizabimini in spiritusancto non post multos hos dies: qd impletum legit act. 2. Sed iste varietates excludūtur per hoc ꝙ dicitur Jo. 7. Nondum erat spiritus datus, q̄ nondum Jesus erat glorificatꝰ. Ex quo datur intelligi ꝙ statim glorificato Christo in resurrectiōe et ascēsione fuit spiritussanctus datus. Et per hoc etiam excluditur quorūcunq̄ vanitas qui dicerent esse expectādum aliud tempus. s. spūssancti. ¶ Docuit aūt spiritussanctus aplos omnē veritatē de his que pertinent ad necessitatē salutis. s. de credendis z de agendis, non tm̄ docuit eos de oibus futuris euentibꝰ: hoc enim ad eos nō pertinebat: fm̄ illud act. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, que pater posuit in potestate sua. ¶ Ad tertium dicēdum, qd lex vetus nō solum fuit patris, sed etiam filij: q̄ Christus in veteri lege figurabatur. vnde dn̄s dicit Jo. 5. Si crederetis moysi, crederetis forsitan z mihi: de me enim ille scripsit. Similiter etiā lex noua non solum est Christi, sed etiā spiritussancti: fm̄ illud ro. 8. Lex spiritus vite in Christo Jesu zc. vnde non est expectāda alia lex q̄ sit spūssancti. ¶ Ad quartū dicēdum, qd cum Christus statim in principio euāgelice pdicationis dixerit, Appropinquauit regnū celorum, stultissimum est dicere: ꝙ euāgeliū Christi nō sit euāgeliū regni. Sed predicatio euāgelij Christi potest intelligi dupliciter. Uno modo quātum ad diuulgationem notitie Christi, et sic predicatum fuit euāgelium in vniuerso orbe etiam tēpore apostolorum: vt Chryso. dicit, z fm̄ hoc qd additur, Et tunc erit cōsummatio: intelligitur hoc de destructione hierusalem: de qua tunc ad literā loquebatur. Alio modo potest intelligi predicatio euangelij in vniuerso orbe cum pleno effectu: ita. s. qd in qualibet gente fundetur ecclesia, z ita sicut dicit Augu. in epistola ad eusicheum, Nondum est predicatum euangelium in vniuerso orbe, sed hoc facto veniet consummatio mundi.

¶ De cōparatione legis noue ad veterem. Questio. 107.

Deinde Cōsiderādum est de cōparatione legis noue ad legē veterē. ¶ Et circa hoc queruntur q̄tuor. Primo, vtrum lex noua sit alia lex a lege veteri. Scdo, vtrū lex noua impleat veterem. Tertio, vtrū lex noua contineatur in veteri. Quarto, q̄ sit grauior vtrū lex noua vel vetus.

¶ Sup. q. 107. z 108. In q̄onibꝰ 107. z 108. nihil scribēdū occurrit nisi vt mandes eas memorie vt intelligas euāgelij legē/et reddere scias rōnē Christiane legis.

¶ Utrum lex noua sit alia a lege veteri. Arti. 1.

Ad primū Sic pcedit. Uī ꝙ lex noua nō sit alia a lege veteri. Utraq̄ em̄ lex dat fidē dei habētibus: q̄ sine fide est impossibile placere deo: vt dr̄ Heb. 11. sed eadē fides est antiquoꝝ z modernoꝝ: vt dr̄ in gl. Mat. 21. ergo etiā est eadē lex. ¶ P̄. Aug. dicit in lib. ɔ adamātium manichei discipulum, ꝙ breuis differētia legis z euāgelij est timor z amor, sed fm̄ hec duo noua lex z vetus diuersificari non pn̄t: q̄ etiā in veteri lege pponūtur p̄cepta charitatis Leui. 19. Diliges primū tuū. z Deut. 6. diliges dn̄m deum tuū. Silr̄ etiā diuersificari nō possunt p aliā differentiā quā Aug. assignat ɔ faustū, qd vetus testm̄ habuit pmissa tpalia, nouū testm̄ hꝫ pmissa spūalia z eterna: quia etiā in nouo testō pmittunt aliqua pmissa tpalia: fm̄ illud Marci. 10. Accipiet cēties tantū in tpe hoc, domos z fratres zc. Et in veteri testō sperabant pmissa spūalia z eterna: fm̄ illud ad Heb. 11. Nunc aūt meliorē patriā appetūt. i. celestē: qd dr̄ de antiquis patribꝰ. ḡ videtur ꝙ noua lex nō sit alia a veteri. ¶ P̄. Apls videtur distinguere vtrāq̄ legē ad ro. 4. veterē legem appellās legē factoꝝ. legem vero nouā appellans legē fidei, sed lex vetus fuit etiā fidei: fm̄ illud Heb. 11. Omnes testimonio fidei pbati sunt: qd dicit de patribꝰ veteris testamenti. Silr̄ etiā lex noua est lex factoꝝ. Dicitur em̄ Mat. 5. Benefacite his qui oderunt vos z Luc. 20. Hoc facite in meam commemorationem. ergo lex noua non est alia a lege veteri.

S. q. 51. ar. 5. Et gal. 1 le. 2. co. 1. n.

Sed ɔ Est, ꝙ apls dicit ad Heb. 7. Trāslato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat. ſ3 aliud est sacerdotiū noui z veterꝭ testamēti: vt ibidē apls pbat. ḡ est ēt alia lex.

Rn̄deo Dōm, qd sicut supra dictū est, ois lex ordinat cōuersationē humanā in ordine ad aliquē finē, ea aūt que ordinātur ad finem fm̄ rationē finis duplr̄ diuersificari possunt. Uno modo q̄ ordinātur ad diuersos fines, et hec est diuersitas speciei maxime si sit finis pximus. Alio modo scdm ppinquitatem ad finē vel distātiam ab ipso, sicut patet qd motus differūt specie fm̄ ꝙ ordinantur ad diuersos terminos: fm̄ vero qd vna pars motus est ppinquior termino q̄ alia attenditur differētia in motu fm̄ pfectū z imperfectū. Sic ḡ due leges distingui pn̄t duplr̄. Uno modo quasi oīno diuerse: vtpote ordinate ad diuersos fines: sicut lex ciuitatis o[rdinata a]d hoc qd populus dn̄aretur esset specie [diff]erēs ab illa lege q̄ esset ad hoc ordinata qd optimates ci[ui]tatis dn̄arētur. Alio modo due leges di[stin]gui pn̄t fm̄ qd [vn]a ppinquius ordinat ad finem: alia ꝟo remotius, puta in [vna] z eadē ciuitate dr̄ alia lex q̄ imponit viris perfectis qui [sta]tim possunt exequi ea que pertinent ad bonū cōe: z alia lex [d]atur de disciplina pueroꝝ qui sunt instruēdi qualiter postmodū opera viroꝝ exequātur. Dōm est ergo qd fm̄ primū modū [l]ex noua non est alia a lege veteri: q̄ vtriusq̄ est vnus finis. s. vt hoies subdātur deo: est autem vnus deus z noui z veteris testamēti: fm̄ illud ro. 4. Unus deus est qui iustificat circūcisionem ex fide z preputiū per fidē. Alio modo lex noua est alia a veteri: quia lex vetus est quasi pedagogꝰ pueroꝝ: vt apls dicit ad gal. 3. lex autem noua est lex perfectionis: quia est lex charitatis; de qua apostolus dicit ad col. 3. qd est vinculum perfectionis.

Ad primū Ergo dōm, qd vnitas fidei vtriusq̄ testamēti attestatur vnitati finis. Dictū est enim supra, ꝙ obiectū theologicarū virtutū inter quas est fides, est finis vltimus, sed tm̄ fides hꝫ alium statū in veteri z in noua lege: nam qd illi credebant futurū nos credimus factū. ¶ Ad scdm dicēdum, qd oēs differētie q̄ assignātur inter nouam legē et veterem accipiuntur secundum perfectum et imperfectum. precepta enim legis cuiuslibet dantur de actibus virtutum, ad operanda autem virtutum opera aliter inclinantur imperfecti qui nondum habent virtutis habitum. et aliter illi qui sunt per ha-

bitum virtutis pfecti. Illi autem qui nōdum hñt habitum ꝟtutis inclinantur ad agendū ꝟtutis opera ex aliqua cā extrinseca puta ex comminatione penaꝝ, vel ex ꝓmissione aliquaꝝ extrinsecarum remunerationū: puta honoris vel diuitiarū vel alicuiꝰ huiusmodi. ꝛ iō lex vetus q̄ dabat̄ iperfectis .i. nōdū consecutis gratiam spūalē, dicebat̄ lex timoris, inquātū iducebat ad obseruantiam preceptoꝝ p cōminationē quarūdā penarū: ꝛ dr̄ hr̄e tēporalia quedam ꝓmissa. Illi aūt qui hñt ꝟtutē inclinant̄ ad ꝟtutis opera agenda pp amorē ꝟtutis nō ꝓpter aliquā penam aut remunerationem extrinsecā. ꝛ ideo lex noua, cuius p̄ncipalitas consistit in ipsa spūali gratia indita cordibꝰ, dr̄ lex amoris: ꝛ dicitur hr̄e promissa spūalia ꝛ eterna: que sūt obiecta ꝟtutis p̄cipue charitatis: ꝛ ita per se in ea inclinantur nō quasi in extranea: sed quasi in ꝓpria. Et ꝓpter h̄ ēt lex vetus dr̄ cohibere manum nō animū: qꝛ qui timore pene ab aliquo peccato abstinet n̄ simpliciter eius volūtas a peccato recedit, sicut recedit voluntas eius qui amore iustitie abstinet a peccato. ꝛ propter hoc lex noua que est lex amoris dicit̄ animuꝫ cohibē. ¶ Fuerunt tñ aliq̄ in statu veteris testamenti habentes charitatē ꝛ gratiā spūsctī qui p̄ncipalr̄ expectabāt ꝓmissiōes spūales ꝛ eternas ꝛ b̄m hoc pertinebant ad legē nouā. Silr̄ ēt in nouo testamēto sunt aliqui carnales nondum ptīgētes ad pfectionē noue legis. q̄s oportuit etiaꝫ in nouo testamēto iduci ad ꝟtutis opa p timorē penaꝝ: ꝛ per aliq̄ tpalia ꝓmissa. lex aūt vetꝰ etsi p̄cepta charitatis daret, non tñ per eam dabat̄ spūsctūs: per quē diffundit̄ charitas i cordibus nostris. vt dr̄ ro.5. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ sic supra dctm̄ est, lex noua dicitur lex fidei: inquātū eiꝰ p̄ncipalitas ꝯsistit in ipsa gratia q̄ iteriꝰ dat̄ credētibꝰ: vñ dicit̄ grā fidei. Habet autē secundario aliq̄ facta ꝛ moralia ꝛ sacramētalia: ſꝫ in his nō ꝯsistit principalitas legis noue, sic p̄ncipalitas veteris legis in eis consistebat. Illi āt qui in veteri testamento deo fuerunt accepti per fidem, secundum hoc ad nouum testamentum pertinebāt: non enim iustificabantur nisi per fidem christi: qui est actor noui testamenti. vnde ꝛ de moyse dicit apls ad heb.xj. q̄ maiores diuitias estimabat thesauro egyptiorum improperium christi.

¶ Utrum lex noua legem veterem impleat. Arti.2.

22e.q. 104.ā. 6.ad 2m. Et 2.d.9.ā 8.ad 4m. Et.4.d. 44.q.2 ā.2.ad 3m. Et ro.3.fi. et ephe. 2.lec.5.

AD scdm Sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ lex noua legeꝫ veterem non ipleat. Impletio eñ cōtrariatur euōni. sed lex noua euacuat vel excludit obseruantias legis veteris. Dicit eñ apostolus ad gal. 5. Si circuncidimini christus nihil vobis proderit. ergo lex noua non est impletiua veteris legis. ¶ P̄. Contrarium non est ipletiuum sui contrarij: sed dominus in lege noua proposuit quedam precepta ꝯtraria p̄ceptis veteris legis. Dr̄ enim matth.5. Audistis qꝛ dctm̄ ē āntiq̄s. Quicūq̄ dimiserit vxorē suā det ei libellum repudij: ego āt dico vobis q̄cūq̄ dimiserit vxorē suā facit eam mechari. ꝛ idē ꝯnr̄ pꝫ in ꝓhibitione iuramēti, ꝛ ēt in ꝓhibitione talionis ꝛ in odio inimicoꝝ. Silr̄ ēt vr̄ dñs exclusisse precepta veteris legis de discretione ciboꝝ matth 15. dicens, Non quo... coinq̄nat hoīeꝫ. ḡ lex noua nō est ipletiua veteris. ¶ P̄. Quicun... ꝯtra legē agit nō iplet legē. ſꝫ chr̄s in aliq̄bꝰ contra legē fecit: ...tigit. n. leprosuꝫ: vt ... matth.8. q̄ erat cōtra legē. Silr̄ ēt vr̄ sabba... pluries viola... vñ de eo dicebāt iudei ioan.9. Nō ē hic hō a de... sabbatū non custodit. ḡ chr̄s nō impleuit legē. ꝛ ita lex noua ...a a chr̄o nō ē veteris ipletiua. ¶ P̄. In veteri lege continebantur precepta moralia, cerimonialia ꝛ iudicialia: vt supra dcm̄ ē. ſꝫ dñs matth.5. vbi q̄stū ad aliq̄ legē ipleuit, nullā mētionē vr̄ fa...re de iudicialibus ꝛ cerimonialibꝰ. ḡ videtur q̄ lex noua nō sit totalr̄ veteris ipletiua.

Sed cōtra Est, q̄ dominus dicit matth.5. Non veni soluere legem ſꝫ adimplere: ꝛ postea subdit. Iota vnū aut vnus apex nō p̄teribit a lege donec oia fiant.

Rñdeo Dōm, q̄ sic dcm̄ est, lex noua cōparat̄ ad veterem sicut pfectū ad ipfectū. oē aūt pfectuꝫ adimplet id quod imperfecto deest: ꝛ b̄m hoc lex noua adimplet veterem legem inquantuꝫ supplet illud q̄d veteri legi deerat. In veteri autem lege duo pūt ꝯsiderari. s. finis ꝛ p̄cepta ꝯtēta in lege. Finis vero cuiuslꝫ legis ē vt homines efficiant̄ iusti ꝛ ꝟtuosi: vt supra dictum est. vñ ꝛ finis veteris legis erat iustificatio hominum. quam quidem lex efficere non poterat, sed figurabat q̄busdam cerimonialibus factis ꝛ promittebat verbis. ꝛ quantū ad hoc lex noua implet veterem legem iustificando per virtutem passionis christi. ꝛ hoc est q̄ apostolus dicit ad ro.8. q̄ iple erat legi, deus filiū suū mittēs in silitudineꝫ carnis pcti, dānauit pcm̄ in carne, vt iustificatio legis iplerer̄ in nobis. Et quātū ad hoc lex noua exhibet quod lex vetus ꝓmittebat: ſꝫ illud. 2. ad co.1. Quotquot ꝓmissiones dei sunt in illo est. i. in chr̄o. ꝛ iterum quātū ad hoc, cōplet ēt q̄d vetꝰ lex figurabat: vñ ad col'. 2. dicitur de cerimonialibꝰ q̄ erāt vmbra futuroꝝ, corpus autem christi. i. veritas ptinet ad chr̄m. vñ lex noua dr̄ lex veritatis: lex autem vetꝰ vmbre vel figure. ¶ Precepta ꝟo veteris legꝫ adimpleuit christus ꝛ ope ꝛ doctrina: ope q̄dē: qꝛ circuncidi voluit, ꝛ alia legalia obseruare que erāt tpe illo obseruāda: ſꝫ illud gal. 4. factum sub lege. Sua aūt doctrina adipleuit precepta legis tripliciter. Prīo q̄dē verū intellm̄ legis exprimēdo. sic pꝫ in homicidio ꝛ adulterio, in quorum ꝓhibitiōe scribe ꝛ pharisei non intelligebant nisi exteriorē actū ꝓhibitū. vñ dñs legē adipleuit ostendendo ēt iteriores actꝰ pcōꝝ cadē sub ꝓhibitione. Scdo adipleuit dñs p̄cepta legis ordinando qūo tutiꝰ obseruaret̄ q̄ lex vetꝰ statuerat: sic lex vetꝰ statuerat vt hō nō piuraret: ꝛ hoc tutiꝰ obseruatur si oīo a iuramēto abstineat nisi i cāsu necitatꝫ. Tertio adipleuit dñs p̄cepta legis superaddendo q̄dā pfectionis ꝯsilia. vt pꝫ mat.19. vbi dicēti se obſuasse p̄cepta veterꝫ legꝫ dicit. Unum tibi deest: si vis pfectꝰ eē vade ꝛ vēde oia q̄ hēs ꝛc.

Ad primū Ergo dōꝫ: q̄ lex noua nō euat obseruātiaꝫ veteris legis nisi quātū ad cerimonialia: vt supra dictum est. hec āt erāt in figurā futuri. vñ ex h̄ ipso q̄d cerimonialia p̄cepta sūt ipleta pfectis his q̄ figurabant̄, nō sūt vlteriꝰ obseruanda: qꝛ si obseruarent̄ adhuc significaret̄ aliq̄d vt futurum ꝛ nō ipletū: sic ēt ꝓmissio futuri doni locū iā nō hꝫ ꝓmissione iā impleta p doni exhibitionē. ꝛ p hūc mod cerimonie legis tolluntur cū iplent̄. ¶ Ad secundum dōm, q̄ sic aug. dicit contra faustū. Precepta illa dñi nō sūt ꝯtria p̄ceptis veteris legꝫ quod enim dñs p̄cepit de vxore dimittēda nō est ꝯtrariū ei q̄d lex p̄cepit. neq̄ enim ait lex q̄ voluerit dimittat vxorē: cui esset contrarium nō dimittere: sed vtiq̄ nolebat dimitti vxorē a viro qui hāc iter posuit morā vt in dissidium animꝰ p̄ceps libelli conscriptione refractꝰ absisteret. vñ dñs ad h̄ ꝯfirmandū vt nō facile vxor dimittat̄, solam cām fornicationis excepit. ¶ Et ideꝫ etiā dicendum est in ꝓhibitiōe iuramēti sic dcm̄ est ꝛ idē ēt pꝫ in ꝓhibitione talionis. Taxauit enim modū vindicte lex vt nō ꝓcederetur ad imoderatā vindictā: a qua dñs pfectiꝰ remouit euꝫ quem monuit oīo a vindicta abstinē. Circa odiū ꝟo inimicoruꝫ remouit falsuꝫ phariseoruꝫ intellm̄, nos mouens vt psona odio nō hr̄et̄. ſꝫ culpa. Circa discretionē ꝟo ciboꝝ q̄ cerimoīalis erat dominus nō mādauit vt tūc nō obseruaret̄. ſꝫ oñdit q̄ nulli cibi secundum suā nāꝫ erāt imūdi: ſꝫ solū b̄m figuraꝫ. vt supra dcm̄ est. ¶ Ad tertium dōm, q̄ tactus leprosi erat prohibitꝰ in veteri lege, qꝛ ex hoc icurrebat hō quādā irregularitatis imūditiā, sicut ꝛ ex tactu mortui: vt supra dictum est. ſꝫ dñs q̄ erat mundator leprosi immunditiaꝫ icurrere nō poterat. Per ea āt q̄ fecit in sabbato, sabbatuꝫ nō soluit b̄m rei veritatē: sic ipse matth. in euāgelio ostēdit. tū quia opabat̄ miracula ꝟtute diuina, q̄ semp operat̄ in rebus tum quia salutis humane opa faciebat cū pharisei etiam saluti aialiū in die sabbati ꝓuiderēt. tū ēt qꝛ rōne necessitatis discipulos excusauit in sabbato spicas colligētes. Sꝫ videbatur soluere b̄m supstitiosum intellꝫ phariseoꝝ qui credebāt etiam a salubribꝰ opibus esse in die sabbati abstinēdum: q̄ erat contra intētionem legis. ¶ Ad quartum dōm. q̄ cerimonialia precepta legis nō cōmemorant̄ matth.5. qꝛ eoꝝ obſuantia totalr̄ excluditur p ipletionē: vt dcm̄ est. De iudicialibꝰ ꝟo preceptis cōmemorauit p̄ceptū talionis: vt q̄d de h̄ diceret̄ de omnibus alijs esset intelligēdū in quo q̄dē p̄cepto docuit legꝫ intentionem nō esse ad h̄ q̄, pena talionis q̄reret̄ pp liuorē vindicte: quē ipse excludit monēs q̄ hō dꝫ eē patꝰ ēt maiores iniurias sufferr̄. ſꝫ solū pp amorē iustꝰ: q̄d adhuc i noua lege remanet.

¶ Utrum lex noua in lege veteri contineatur. Arti.3. Gal.1. lec.2.co. 1.fi.

AD tertiū Sic ꝓcedit̄. Uf̄ q̄ lex noua i lege veteri non ꝯtineat̄. Lex enī noua p̄cipue in fide ꝯsistit. vñ dr̄ lex fidei, vt patet ro.4. sed multa credenda traduntur in noua lege que in veteri lege non continentur. ergo lex noua non continetur in veteri. ¶ P̄. Quedam glo. dicit, matth.5. sup illud. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis. quod mādata legis sunt minora, in euangelio vero sunt mandata maiora: maius autem non potest contineri in minori. ergo lex noua non continetur in veteri. ¶ P̄. Quod continetur i altero sit hr̄ hito illo: si igitur lex noua contineretur in veteri sequeretur q̄d hita veteri lege habeatur ꝛ noua: superfluum igitur fuit hita veteri lege iterum dari nouam: nō ḡ noua lex continetur in veteri.

Sed cōtra Est, q̄d dicitur ezech.1. Rota erat in rota i. nouū testm̄ i veteri: vt greg. exponit.

Rñdeo Dōm, q̄ aliq̄d ꝯtinet̄ in alio dupliciter. Uno mō in actu: sic locatū in loco. Alio modo ꝟtute sic effectus in cā vel ꝯplemētū in cōpleto: sic genꝰ ꝯtinet spēs ꝓtāte ꝛ sicut tota arbor ꝯtinet̄ in semine. ꝛ p hūc modum noua lex cōtinetur i veteri. Dictū ē. n. q̄ noua lex comparatur ad veterē sic perfectum ad imperfectum. vñ chrys. exponēs illud, q̄d hr̄ marci.4. Ultro terra fructificat, p̄mū herbā, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: sic dicit primo herbā fructificat in lege nature, postmodū spicas in lege moysi, postea plenuꝫ frumētū i euāgelio. Sic igit̄ est lex noua in veteri sic fructꝰ i spica.

Ad primū Ergo dōꝫ, q̄ oia q̄ credēda tradunt̄ i nouo testō explicite ꝛ apte, tradūtur credēda i veteri testamento: sed implicite sub figura. ꝛ scdm̄ hoc etiam quantum ad credenda lex noua continetur in veteri. ¶ Ad secūdum dicenduꝫ, q̄ p̄cepta noue legis dñr eē maiora q̄ p̄cepta veteris legis quātū ad explicitā manifestationē: sed quātum ad ipsam substantiam preceptorū noui testamenti oia continent̄ in veteri testamento. vñ aug. dic̄ ꝯ faustū q̄ pene oia q̄ monuit vel p̄cepit dñs vbi adiūgebat. ego aūt dico vobis: inueniūtur ēt in illis veteribꝰ libris: ſꝫ qꝛ nō itelligebāt homicidiū nisi p emptionē corpis humani, aꝑuit dñs oēm iniquū motū ad nocēdū fratri in homicidiū gn̄e deputari. ꝛ quantū ad huiusmodi manifestatiōes precepta noue legis dicūtur maiora p̄ceptis veteris legis. ¶ Nihil tamen prohibet maius in minori ꝟtute cōtineri: sic arbor continet̄ i semie. ¶ Ad tertiū dōꝫ, q̄d illō q̄ iplicite datū ē oꝫ explicari. ꝛ ideo post veterem legem latā oportuit etiam nouā legem dari.

¶ Utrum lex noua sit grauior quā vetus. Articulus 4.

1b.40. 4.4.q.5 Et q.4. L.15.co. Et mat. 11.

AD quartū Sic procedit̄. Uf̄ q̄, lex noua sit grauior q̄ lex vetꝰ. mat.n.5. sup illō. Qui soluerit vnū de mādatꝫ his minimis: dicit chryso. Mādata moysi i actu facilia sunt: vt non occides, nō adulterabis. mādata chr̄i āt. s. non irascaris, non concupiscas, in actu difficilia sunt. ergo lex noua est grauior q̄ vetꝰ. ¶ P̄. Faciliꝰ ē terrena ꝓsperitate vti quam tribulatiōes ppeti. ſꝫ in veteri testō obſuationē veteris legis ꝯseq̄bat̄ ꝓsperitas tpalis: vt pꝫ deute.28. Obſuatores āt noue legis ꝯsequitur multiplex aduersitas: ꝓut dr̄.2. ad co.6. Exhibeamꝰ nosmetipsos sic dei mīstros in multa patiētia, i tribulatiōibꝰ, in necessitatibꝰ, in āgustijs ꝛc. ergo lex noua ē grauior q̄ lex vetꝰ. ¶ Preterea. Q̄d se hꝫ ex additione ad alteruꝫ vr̄ eē difficilius. sed lex noua se habet ex additione ad veterē: nā lex vetꝰ ꝓhibuit periurium. lex noua etiam iuramentum lex vetus ꝓhibuit dissidium vxoris sine libello repudij, lex autem noua omnino dissidium prohibuit: vt patet matth.5. secundum expositionem augu. ergo lex noua est grauior quam vetus.

Sed ꝯ Est, q̄ dr̄ matt.6. Uenite ad me oēs q̄ laboratis ꝛ onerati estis. q̄d exponēs hylariꝰ dicit legis difficultatibus laborātes, ꝛ pctis seculi oneratos ad se aduocat. et postmodum de iugo euangelij subdit. Iugum enim meum suaue est, ꝛ onus meum leue. ergo lex noua est leuior quam vetus.

Rñdeo Dōm, q̄ circa opera virtutis de q̄bus precepta legis dātur duplex difficultas attēdi pōt. Una q̄dē ex pte exterioꝝ operꝝ. q̄ ex seipsis quādā difficultatē hñt et grauitatē. ꝛ quātū ad h̄ lex vetꝰ est multo grauior q̄ noua: qꝛ ad plures actus exteriores obligabat lex vetꝰ in multiplicibus cerimonijs q̄ lex noua: q̄ p̄ter p̄cepta legis nāe paucissima spaddidit i doctrīa chr̄i ꝛ apostoloꝝ. licet aliq̄ sint postmodū supaddita ex institutiōe sctōꝝ patrū in q̄bꝰ ēt aug. dic̄ eē moderationē attēdēdā. ne ꝯuersatio fideliū onerosa reddat̄. Dicit. n. ad inq̄sitiones ianuarij de q̄busdā q̄ ipsaꝫ religioneꝫ nr̄am quā in manifestissimꝫ ꝛ paucissimꝫ celebrationū sacris dei voluit misericordia eē liberā ſuilibꝰ p̄mit oneribꝰ. a deo vt tolerabilior sit conditio iudeoꝝ q̄ legalibꝰ sacris nō hūanis p̄sūptionibꝰ subijciūtur. Alia aūt difficultas ē circa opa ꝟtutū i iterioribꝰ actibus: puta quod aliquis opus virtutis exerceat prompte ꝛ delectabiliter, ꝛ circa h̄ difficile est ꝟtꝰ: h̄. n. nō hñti ꝟtutem ē valde difficile. ſꝫ p ꝟtutē reddit̄ facile. Et quātū ad h̄ p̄cepta noue legis sunt grauiora p̄ceptis veteris legis: qꝛ in noua lege ꝓhibent̄ iteriores motꝰ animi q̄ expsse i veteri lege nō ꝓhibebāt̄ in oibꝰ, ꝛ si in aliq̄bꝰ ꝓhiberent̄ in q̄bꝰ tñ ꝓhibēdis pena nō apponebat̄. h̄ āt ē difficillimū non hñti ꝟtutē: sic ēt phs dic̄ in.5. ethi. q̄ opari ea q̄ iustꝰ opat̄ facile ē, ſꝫ opari ea eo mō quo iustꝰ opat̄. s. delectabiliter ꝛ ꝓmpte ē difficile nō hñti iustitiam. et sic etiam dr̄.1.ioā.5. quod mandata eius grauia non sunt: quod exponens augusti. dicit quod non sunt grauia amanti, sed non amanti sūt grauia.

Ad primū Ergo dōꝫ, q̄ auctas illa loquit̄ expresse de difficultate noue legis quantū ad exp̄ssam cohibitionē iteriorū motuū. ¶ Ad scdm̄ dōm, q̄ aduersitates quas patiunt̄ obſuatores noue legis nō sūt ab ipsa lege iposite sed tñ propter amoreꝫ in q̄ ipsa lex consistit faciliter tolerant̄: qꝛ sicut aug. dic̄ in li. de ꝟbis dñi oia seua ꝛ imania, facilia ꝛ ꝓpe nulla efficit amor. ¶ Ad tertiū dōm, q̄ ille additiōes ad precepta veteris legis ad hoc ordinantur, vt facilius impleatur quod vetus lex mandabat: sicut augu. dicit. ꝛ ideo per hoc non ostēditur, quod noua lex sit grauior: sed magis quod sit facilior.

¶ De his que continentur in lege noua. Questio 108.

DEinde Cōsiderādū est de his que ꝯtinent̄ in lege noua. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum lex noua debeat aliqua opa exteriora precipere vel prohibere. secundo vtrum sufficienter se habeat in exterioribus actibus precipiendis vel ꝓhibēdis. tertio vtrum conuenienter instituat homines quantum ad actus interiores. quarto vtrum cōuenienter superaddat cōsilia preceptis.

¶ Utꝝ lex noua aliq̄s exteriores actꝰ dēat p̄cipē vl̄ ꝓhibē. ā.1.

AD primū Sic ꝓcedit̄. Uf̄ q̄ lex noua nullos exteriores actꝰ dēat p̄cipē vel ꝓhibere. Lex. n. noua est euāgeliū regni b̄m illud matth.24. Predicabit̄ h̄ euangeliū regni in vniuerso orbe: sed regnum dei non consistit in exterioribus actibus sed solū in interioribꝰ. scdm̄ illud luc.17. Regnum dei itra vos ē. ꝛ ro.14. Nō est regnū dei esca ꝛ potꝰ: ſꝫ iustitia ꝛ pax ꝛ gaudiū in spūsctō. ḡ lex noua nō dꝫ p̄cipere vel prohibere aliquos exteriores actꝰ. ¶ P̄. Lex noua ē lex spūs vt dr̄ ro.8. sed vbi spūs dñi ibi libertas. vt dr̄.2. ad co.3. Non est auteꝫ libertas vbi hō obligat̄ ad aliq̄ opa exteriora faciēda vel vitāda. ḡ lex noua nō ꝯtinet aliq̄ p̄cepta vel ꝓhibitiones exterioꝝ actuū. ¶ P̄. Oēs exteriores actꝰ ptinere itelligunt̄ ad manū, sicut iteriores actꝰ ptinēt ad aiuꝫ: ſꝫ hec pōit̄ dr̄ia iter nouā legē ꝛ veterē, q̄ vetus lex cohibet manū, ſꝫ lex noua cohibet aiuꝫ. ḡ i lege noua nō dñt pōi ꝓhibitiones ꝛ p̄cepta exteriorū actuū, ſꝫ solū iteriorum. 1.ar.4. Et ql.4. ā.15.co.

Sed cōtra Est, q̄ p legē nouā efficiunt̄ hoies filij lucis. vñ dr̄ ioā.12. Credite i lucem, vt filij lucis sitis. ſꝫ filios lucis decet opa lucis facē. ꝛ opa tenebraꝝ abijcē: ſꝫ illō eph.5. Eratis aliq̄n tenebre, nūc āt lux dño, vt filij luc̄ ābulate. ḡ lex noua q̄dā exteriora opa dꝫbꝫ ꝓhibē ꝛ q̄dā p̄cipe.

Rñdeo Dōm, q̄ sic supra dcm̄ ē. p̄ncipalitas legis noue est gratia spūsctī: q̄ maīfestat̄ in fide p dilectionē operante. hāc āt gratiam cōsequunt̄ hoies per dei filium hoiem factum: cuius hūanitatē primo repleuit gratia, ꝛ exīde ē ad nos deriuata. vnde dicitur ioā.1. Uerbū caro factū est. ꝛ postea subditur. Plenū gratie ꝛ veritatis. ꝛ infra de plenitudine eius nos omnes accepimꝰ, ꝛ gratiaꝫ p gratia. ꝛ ... ꝓ vitas p iesum chr̄m facta ē. Et iō ꝯuenit v... aliq̄ exteriora sensibilia gratia a ꝟbo icarnato ꝓfluens in n... deducat̄: ꝛ ex grā iteriori per quam caro spū... ubditur exte...a q̄dā opa sensibilia ꝓducātur. Sic igitur exteriora o... pliciter ad grām ptinere pñt. Uno modo sic inducētia aliq...ter ad gratiam. ꝛ talia sunt opera sacramentoruꝫ que in noua lege sūt istituta: sicut baptismus, eucharistia et alia huiusm...di. Alia vero sunt opera exteriora q̄ ex instinctu grē ꝓduc...: ꝛ in his est quedam dr̄ia attēdēda. Quedā. n. habent nec...ariam ꝯuenientiā vel ꝯrietatē ad interiorē grām q̄ in fide p dilectionē opante ꝯsistit. et hmōi exteriora opa sunt p̄cepta vel ꝓhibita in lege noua sicut p̄cepta ē cōfessio fidei, ꝛ ꝓhibita negatio. Dr̄. n. matth.10. Qui cōfitebit̄ me corā hominibus confitebor ꝛ ego eū corā patre meo: qui autem negauerit me coraꝫ hominibus negabo ꝛ ego eū corā p̄re meo. Alia vero sūt opera que non habent necessariā ꝯrietatē vel ꝯuenientiā ad fidē p dilectionē opantē. ꝛ talia opa nō sunt in noua lege p̄cepta vel ꝓhibita ex ipsa p̄ma legis istōne: ſꝫ relicta sunt a legislatore. s. christo vnicuiq̄ b̄ꝫ q̄ aliq̄s alicuiꝰ curā gerere dꝫ ꝛ sic vnicuiq̄ liberum est circa talia determinare quid sibi expediat facere vel vitare, ꝛ cuicunq̄ presidenti circa talia ordinare suis subditis quid sit in talibus faciendū vel vitandū. vñ, etiā quātum ad hoc dicitur lex euangelij, lex libertatis: nam lex vetus multa determinabat, ꝛ pauca relinquebat hominum libertati determinanda.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad primū Ergo dōm, ꝙ regnū dei in īterioꝛib⁹ actib⁹ cōsistit ꝑncipalr̄, ſ ex ꝯñti ēt ad regnū dei ꝑtinent oīa illa sine qb⁹ iterioꝛes act⁹ eē nō pñt. Sicut si regnū dei est interioꝛ iustitia ꝛ pax ꝛ gaudiū spūale, neċe ē ꝙ oēs exterioꝛes act⁹ q̄ repugnāt iustitie aut paci, aut gaudio spūali, repugnēt ēt regno dei. ꝛ iō sūt in euāgelio regni ꝓhibēdi. Illa vo q̄ indifferēt se hñt respcū hoꝝ (puta cōedere hos vł illos cibos) in his nō est regnū dei. vñ apl's ꝑmittit, Nō ē regnū dei esca ꝛ pot⁹.

¶ Ad scōm dōꝫ, ꝙ ꝑm phꝫ in pꝛio meta. liber ē q̄ sui cā ē. ille ergo libe aliqd agit q̄ ex seipo agit. ꝙ āt hō agit ex hitu sue nāe cōuenīti ex seipo agit: qꝛ hit⁹ iclinat ī modū nāe. si vo hit⁹ eēt nāe repugnās, hō nō ageret ꝑm ꝙ ē ipe, ſꝫ ꝑm aliquā coꝛruptionē sibi supueniētē. Qꝛ igit gr̄a spūsſci est sicut iterioꝛ hit⁹ nob īfusus īclinās nos ad recte operandū, facit nos libere opari ea q̄ ꝯueniunt gr̄e, ꝛ vitare ea q̄ gr̄e repugnāt. Sic igit lex noua dr̄ lex libertatis dupl'r. Unomō qꝛ nō arctat nos ad faciēda vł vitāda aliqua nisi q̄ de se sunt vel neċia vel repugnātia saluti, q̄ cadunt sub ꝑcepto, vel ꝓhibitiōe legis. Scdō. qꝛ hmōi ꝑcepta vel ꝓhibitiōes facit nos libe iplere, inquātū ex iterioꝛi instinctu gr̄e ea implem⁹. ꝛ ꝓꝑ hec duo lex noua dr̄ lex ꝑfecte libertatis iac. i.

¶ Ad tertiū dōꝫ, ꝙ lex noua ꝓhibēdo animū ab ioꝛdinatis motibus, opꝫ etiam ꝙ cohibeat manum ab inoꝛdinatis actibus: q̄ sunt effectus interioꝛum motuum.

¶ Utrū lex noua sufficiēter exterioꝛes actus oꝛdinauerit. Ar. 2.

AD scōm Sic ꝓcedit. Ut ꝙ lex noua īsufficiēter exterioꝛes act⁹ oꝛdinauerit. Ad legē em̄ nouā ꝑcipue ꝑtinere vr̄ fides per dilectionē operās: ꝑm illud ad gal'. 5. In xp̄o iesu neq̄ circūcisio aliqd vꝫ neq̄ ꝑputiū, ſꝫ fides q̄ per dilectionē operatur: ſꝫ lex noua explicauit qdā credēda q̄ nō erāt in veteri lege explicita: sic de fide trinitatis. ergo ēt debuit supaddere aliqua exterioꝛa opa moꝛalia q̄ nō erāt in veteri lege determinata. ¶ P̄. In veteri lege nō solū sunt instituta sacra, ſꝫ ēt aliqua sacra: vt supꝛa dictū est. ſꝫ ī noua lege etsi sint īstituta aliqua sacra, nulla tñ sacra instituta a deo vr̄: puta q̄ ꝑtineāt vel ad scificationē alicui⁹ tēpli vel vasoꝝ, vel ēt ad aliquā solēnitatē celebrandā. ergo lex noua insufficiēter exterioꝛa opa oꝛdinauit.

¶ P̄. In veteri lege sicut erāt qdā obseruantie ꝑtinētes ad dei ministros. ita ēt erāt qdā obseruātie ꝑtinētes ad ppl'm: vt supꝛa dictū est: cū de cerimonialib⁹ veteris legis ageret. ſꝫ in noua lege vident aliq̄ obseruātie eē date ministris dei: vt pꝫ matth. 10. Nolite possidere aurū, neq̄ argētū, neq̄ pecunias ī zonis vr̄is, ꝛ cetera q̄ ibi sequunt ꝛ q̄ dr̄ luc. 9. ꝛ 10. ergo ēt debuerunt aliq̄ obseruantie instituī in noua lege ad ppl'm fidelē ꝑtinentes.

¶ P̄. In veteri lege ꝑter moꝛalia ꝛ cerimonialia fuerūt quedā iudicialia ꝑcepta: sed in lege noua nō tradunt aliqua iudicialia ꝑcepta. ergo lex noua insufficienter exterioꝛa opa oꝛdiauit.

Sꝫ cōtra Est, ꝙ dñs dicit matth. 7. Ois q̄ audit vba mea hec ꝛ facit ea assilabit viro sapiēti q̄ edificauit domū suā supra petrā. sed sapiēs edificatoꝛ nihil omittit eoꝛū que sunt neċia ad edificiū. ergo in verbis xp̄i sufficienter sunt oīa posita que pertinent ad salutem humanam.

Rñdeo Dōm, ꝙ sicut dictū est, lex noua in exterioꝛibus illa solū ꝑcipere debuit vel ꝓhibere ꝑ q̄ in gr̄aꝫ introducimur, vel que ꝑtinent ad rectū gr̄e vsum ex neċitate. ꝛ qꝛ gr̄am ex nobis cōseq̄ nō possumus: ſꝫ ꝑ xp̄m solū, iō sacra ꝑ que gr̄am ꝯseq̄mur ipse dñs īstituit ꝑ seipm. s. baptismū, eucharistiā, oꝛdinē ministroꝝ noue legis īstituēdo aplos ꝛ. 72. discipulos, ꝛ pniaꝫ, ꝛ matrimoniū idiuisibile: ꝯfirmatiōnē ēt ꝓmisit ꝑ spūsſcti missionē. ex ei⁹ ēt īstitutiōe apl'i legunt oleo īfirmos vngēdo sanasse: vt hr̄ matth. 6. q̄ sunt noue legis sacra. Rect⁹ aūt gr̄e vsus est ꝑ opa charitatis, que quidē ꝑm ꝙ sunt de neċitate vtutis ꝑtinēt ad ꝑcepta moꝛalia, q̄ ēt i veteri lege tradebant. vñ quātū ad hoc lex noua suꝑ veterē addere nō debuit circa exterioꝛa agenda. Determinatio aūt ꝑdictoꝝ opeꝝ, in oꝛdine ad cultū dei ꝑtinet ad ꝑcepta cerimonialia legis, in oꝛdine vo ad ꝓximū ad iudicialia: vt supꝛa dictū ē. ꝛ iō qꝛ iste determinatiōes nō sūt ꝑm se de neċitate interioꝛis gr̄e in qua lex ꝯsistit. idcirco nō cadūt sub ꝑcepto noue legis: ſꝫ relinquunt hūano arbitrio. qdā qdē quantū ad subditos que. s. ꝑtinent sigillatim ad vnūquēq̄: quedā vero ad pꝛelatos tēpoꝛales vel spūales, que. s. ꝑtinēt ad vtilitatem cōem. Sic igitur lex noua nulla alia exterioꝛa opera determinare debuit ꝑcipiendo vel pꝛohibendo nisi sacra ꝛ moꝛalia ꝑcepta que de se ꝑtinent ad rōnem virtutis. puta nō esse occidendū nō esse furandum, ꝛ alia hmōi.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ea q̄ sunt fidei, sunt supꝛa rōnē hūanā. vñ in ea nō possum⁹ ꝑuenire nisi ꝑ gr̄am: ꝛ iō abūdātioꝛi gr̄a supueniēte opoꝛtuit plura credēda explicari. Sꝫ ad opa vtutū dirigimur ꝑ rōnē nālē: que est regula qdā opōnis hūane: vt supꝛa dctm̄ est. ꝛ iō in his non opoꝛtuit aliqua ꝑcepta dari vltra moꝛalia legis ꝑcepta, que sunt de dictamine rōnis. ¶ Ad ꝑm dōm, ꝙ in sacris noue legis dat gr̄a q̄ nō est nisi a xp̄o: ꝛ iō opoꝛtuit ꝙ ab ipso īstitutionē hērent. Sꝫ in sacris nō dat aliqua gr̄a: puta in ꝯsecratiōe templi vel altaris, vel alioꝝ hmōi, aut ēt in ipsa celebritate solēnitatū. ꝛ iō qꝛ talia ꝑm seipsa nō ꝑtinent ad neċitatē interioꝛis gr̄e dñs fidelib⁹ īstituenda reliq̄t ꝑ suo arbitrio. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ illa ꝑcepta dñs dedit aplis nō tāq̄ cerimōiales obseruantias ſꝫ tāq̄ moꝛalia īstituta. ꝛ pñt itelligi dupl'r. Unomō ꝑm aug. in libꝛo de ꝯsensu euāgelistaꝝ, vt nō sint ꝑcepta. ſꝫ cōcessiōes: ꝯcessit em̄ eis vt possent ꝑgere ad ꝑdicatiōis offm̄ sine pera ꝛ baculo ꝛ alijs hmōi tanq̄ hñtes ꝑtātē neċia vite accipiendi ab illis qb⁹ ꝑdicabāt. vñ subdit, Dign⁹ est em̄ oparius cibo suo. nō aūt peccat ſꝫ supꝛerogat, q̄ sua poꝛtat ex qb⁹ viuat in pꝛedicatiōis offō, nō accipiēs sumptū ab his qb⁹ euāgeliū ꝑdicat: sicut paul⁹ fecit. Aliomō pñt intelligi ꝑꝫ alioꝝ scrōꝝ expōnē, vt sint qdā statuta tꝑalia aplis data ꝑ illo tꝑe q̄ mittebant ad ꝑdicādū in iudeā an̄ xp̄i passionem. Indigebant em̄ discipuli, quasi adhuc paruuli sub xp̄i cura existentes accipe aliqua spālia īstituta a xp̄o sicut qlibet subditi a suis ꝑlatis, ꝑcipue qꝛ erāt paulatim exercitādi vt tꝑaliū solicitudinē abdicarent: ꝑ qd reddebant idonei ad h̄ ꝙ euāgeliū ꝑ vniuersum oꝛbē ꝑdicarent. Nec est mirū si adhuc durāte statu veteris legis, ꝛ nōdū ꝑfectā libertatē spūs ꝯsecutis quosdā determinatos modos viuendi īstituit: q̄ qdem statuta iminēte passione remouit tāq̄ discipl'is iā ꝑ ea sufficienter exercitatis. vñ luc. 22. dixit, Qñ misi vos sine sacculo, ꝛ pera, ꝛ calciamētis, nūqd defuit aliqd vobis? at illi dixerūt, nihil. dixit ergo eis, sed nūc q̄ hꝫ sacculū, tollat silr̄ ꝛ perā. iā em̄ iminebat tꝑs ꝑfecte libertatis, vt total'r suo dimitterent arbitrio in his q̄ ꝑm se nō ꝑtinent ad neċitatem vtutis. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ iudicialia ēt ꝑm se cōsiderata nō sunt de neċitate vtutis quātū ad talē determinatiōnē: sed solū quātū ad cōem rōnē iustitie. ꝛ iō iudicialia ꝑcepta reliq̄t dñs disponenda his q̄ curā alioꝝ erāt habituri vel spūalem vł tꝑalē. Sed circa iudicialia ꝑcepta veteris legis quedam explanauit ꝓꝑ malū intellectū phariseoꝝ: vt infra dicetur.

¶ Utrū lex noua hominem circa interioꝛes actus sufficienter oꝛdinauerit. Articulus. 3.

AD tertiū Sic ꝓcedit. Ut ꝙ circa interioꝛes act⁹ lex noua īsufficiēter hominē oꝛdiauerit. Sūt em̄ decē ꝑcepta decalogi oꝛdinātia hoīem ad deū ꝛ ꝓximū: sed dñs soluꝫ circa tria illoꝝ aliqd adimpleuit. s. circa ꝓhibitionē homicidij, ꝛ circa ꝓhibitionē adulterij, ꝛ circa ꝓhibitionē piurij. ergo vr̄ ꝙ insufficienter hominē oꝛdinauerit adimpletionē alioꝝ pꝛeceptoꝝ ꝑtermittens. ¶ P̄. Dñs nihil oꝛdinauit in euangelio de iudicialib⁹ ꝑceptis nisi circa repudiū vxoꝛis, ꝛ circa penā talionis, ꝛ circa ꝑsecutionē inimicoꝝ. sed multa sunt alia iudicialia ꝑcepta veteris legis: vt. s. dcm̄ ē. ergo quātū ad hoc insufficiēter vitā hoīuꝫ oꝛdiauit. ¶ P̄. In veteri lege ꝑter ꝑcepta moꝛalia ꝛ iudicialia erāt qdā cerimōialia, circa q̄ dñs nihil oꝛdinauit. ergo vr̄ insufficiēter oꝛdinasse. ¶ P̄. Ad interioꝛē bonam mentis dispōnē ꝑtinet, vt nullū bonū op⁹ hō faciat ꝓꝑ quēcūq̄ tꝑalē finē: sed multa sunt alia tꝑalia bona, q̄ fauoꝛ hūan⁹, multa ēt sunt alia bona opa q̄ ieiuniū, eleemosyna ꝛ orō. ergo incōueniēs fuit, ꝙ dñs docuit solū circa hec tria opa gl'iam fauoꝛis hūani vitari, ꝛ nihil aliud terrenoꝝ bonoꝝ. ¶ P̄. Naturaliter homini inditum est, vt solicitetur circa ea q̄ sunt sibi necessaria ad viuendum, in qua etiā solicitudine alia aīalia cū hoīe conueniūt. vñ dr̄ pꝛouer. 6. Uade ad foꝛmicam o piger, ꝛ considera viā eius: que cum non habeat pꝛeceptoꝛem vel ducem parat in estate cibum sibi, ꝛ ꝛ congregat in messe quod comedat. sed omne pꝛeceptum quod datur contra inclinationem nature est iniquū: vtpote contra legem naturalem exñs. ergo inconuenienter videtur dñs pꝛohibuisse solicitudinē victus ꝛ vestitus. ¶ P̄. Nullus actus virtutis est pꝛohibendus. sed iudicium est actus iustitie: secundum illud psal. Quousq̄ iustitia conuertatur in iudicium. ergo inconuenienter videt dñs iudicium pꝛohibuisse. ꝛ ita videtur lex noua insufficienter hominem oꝛdinasse circa interioꝛes actus.

Sed cōtra Est, quod aug. dicit in lib. de sermone domini in monte. Considerandum est, quia cū dixit: qui audit vba mea: h̄, satis sigt ꝑmonē istū domini omnibus pꝛeceptis quibus chr̄iana vita foꝛmatur, esse perfectum.

Rñdeo Dicenduꝫ, ꝙ sic ex idicta aucte aug. appet, ꝑmo quem dominus ī mōte ꝓposuit totā īfoꝛmationeꝫ chr̄iane vite ꝯtinet. in q̄ ꝑfecte iterioꝛes mot⁹ hoīs oꝛdināt. Nam post declaratū btitudinis finē, cōmēdata apl'ica dignitate per q̄s erat doctria euāgelica ꝓmulgāda, oꝛdinat interioꝛes hominis mot⁹. ꝑ qdē quātū ad seipꝫ: ꝛ deide, quātū ad ꝓximuꝫ. Quantum āt ad seipꝫ dupl'r ꝑm duos iterioꝛes hoīs mot⁹ circa agenda: q̄ sūt volūtas de agēdis, ꝛ intētio de fine. vñ ꝑ oꝛdinat hominis volūtatē ꝑm diuersa legis ꝑcepta: vt. s. abstieat aliquis nō solū ab exterioꝛib⁹ opib⁹ q̄ sunt ꝑm se mala, ſꝫ ēt ab interioꝛibus, ꝛ ab occasionib⁹ maloꝝ. Deide oꝛdinat ītētionē hoīs dicens, ꝙ ī bōis q̄ agim⁹, neq̄ q̄ram⁹ hūanā gl'iā neq̄ mundanas diuitias quod ē thesaurizare ī t̄ra. Cōsequēter aūt oꝛdiat interioꝛem hoīs motū q̄ ad ꝓximū: vt. s. eū ñ temerarie aut iniuste iudicemus, aut ꝑsūptuose. neq̄ tñ sic sim⁹ apud ꝓximū remissi, vt eis sacra committamus si sint idigni. Ultio āt docet modum adimplendi euāgelicā doctrinā. s. iploꝛādo diuinū auxiliū ꝛ conatuꝫ apponendo ad igrediēdū ꝑ angustā poꝛtā ꝑfecte virtutꝫ, ꝛ cautelam adhibēdo ne a seductoꝛib⁹ coꝛrūpamur. ꝛ ꝙ obꝑuatio mandatoꝛum eius est necessaria ad virtutem: non auteꝫ sufficit sola ꝯfessio fidei, vel miraculoꝝ operatio, vel solus audit⁹.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ dñs circa illa legis ꝑcepta adimpletionē appoſuit: in qb⁹ scribe ꝛ pharisei non rectū itellectū hēbāt. ꝛ h̄ ꝯtingebat ꝑcipue circa tria ꝑcepta decalogi. Nam circa ꝓhibitionē adulterij ꝛ homicidij estimabāt solū exterioꝛē actū ꝓhiberi: nō āt iterioꝛē appetitū. qd magis credebant circa homicidiū ꝛ adulteriū q̄ circa furtū vł falsum testimoniū: qꝛ mot⁹ ire in homicidiū tēdēs, ꝛ ꝯcupiscētie motus tēdēs in adulteriū vr̄ aliq̄l'r nobis a nā ī esse: nō āt appetit⁹ furādi vel falsuꝫ testimoniū dicēdi. Circa piuriū vo hēbant falsum itell'm credētes piuriū qdē eē pctm̄, iuramētū aūt ꝑ se eē appetendum ꝛ frequētādū, qꝛ vr̄ ad dei reuerētiā ꝑtinere. ꝛ iō dominus oñdit iuramētū nō eē appetēdū tāq̄ bonū: ſꝫ meli⁹ eē absq̄ iuramento loq̄ nisi neċitas cogat. ¶ Ad secundum dōꝫ, ꝙ circa iudicialia ꝑcepta dupl'r scribe ꝛ pharisei errabāt. Pꝛio quidem qꝛ qdā q̄ in lege moysi erāt tradita tāq̄ ꝑmissiōes estimabant eē ꝑ se iusta. s. repudiū vxoꝛis, ꝛ vsuras accipe ab extraneis. ꝛ ideo dñs ꝓhibuit vxoꝛis repudiū matth. 5. ꝛ vsuraꝝ acceptioneꝫ luc. 6. dicēs, Date mutuū nihil ide sperātes. Alio modo errabāt credentes qdā q̄ lex vet⁹ īstituerat facienda ꝓꝑ iustitiā esse exequēda ex appetitu vindicte, vel ex cupiditate tꝑaliū rerum, vel ex odio inimicoꝝ. ꝛ hoc in tribus ꝑceptis. Appetitū. n. vindicte credebāt eē licitū ꝓꝑ ꝑceptū datū de pena taliōis. qd q̄dem fuit datū vt iustitia ꝑuaret, nō vt hō vidictā q̄reret. ꝛ iō dñs ad hoc remouēdū docet animū hoīs sic dēre eē pꝛeparatum, vt si neċe sit ēt parat⁹ sit pl'a sustinere. Motū autē cupiditatis estimabant eē licitū ꝓꝑ ꝑcepta iudicialia: in qb⁹ mādabat restō rei ablate fieri ēt cū aliq̄ additiōe (vt supꝛa dictū est) ꝛ h̄ qdē lex mādauit ꝓꝑ iustitiā obseruādā: nō vt daret cupiditati locū, ꝛ iō dñs docet vt ex cupiditate nr̄a nō repetam⁹: ſꝫ sim⁹ parati si necesse fuerit ēt ampliora dare. Motū vo odij credebāt eē licitū ꝓꝑ ꝑcepta legis data de hostiū interfectiōe. qd qdē lex statuit ꝓꝑ iustitiā iplēdā (vt supꝛa dictū est) nō ꝓꝑ odia exaturāda. ꝛ iō dñs docet, vt ad inimicos dilectionē hēam⁹, ꝛ parati sim⁹ si necesse fuerit ēt bñfacere: hec em̄ ꝑcepta ꝑm ꝑparationem animi sunt accipiēda: vt Aug. exponit. ¶ Ad tertiū dōm, ꝙ ꝑcepta moꝛalia oīno ī noua lege remanere debebāt: qꝛ ꝑm se ꝑtinent ad rōnē vtutis. ꝑcepta aūt iudicialia nō remanebāt ex necessitate ꝑm modū quē lex determiauit: ſꝫ relinq̄bat arbitrio hoīm vtruꝫ sic vel al'r eēt determinādū. ꝛ iō ꝯueniēter dñs circa hec duo gñā ꝑceptorū nos oꝛdinauit. Pꝛeceptoꝝ autē cerimonialiū obseruatio total'r ꝑ rei ipletionē tollebat: ꝛ ideo circa hmōi ꝑcepta in illa cōi doctrina nihil oꝛdinauit. Ostēdit tñ alibi ꝙ tot⁹ coꝛpalis cult⁹ q̄ erat determinat⁹ in lege erat in spūalē cōmutādus: vt pꝫ Jo. 4. vbi dixit, Uenit hoꝛa qñ neq̄ in monte hoc neq̄ in hierosolymis adoꝛabitis patrē, ſꝫ veri adoꝛatoꝛes adoꝛabūt patrē in spū ꝛ veritate. ¶ Ad quartū dōm, ꝙ oēs res mūdane ad tria reducūtur. s. ad honoꝛes, diuitias ꝛ delitias: ꝑm illud. 1. Jo. 2. Oē qd est in mūdo cōcupiscentia carnis est, qd ꝑtinet ad delitias carnis: ꝛ cōcupiscentia oculoꝝ, qd ꝑtinet ad diuitias: ꝛ supbia vite, qd pertinet ad ambitū gl'ie ꝛ honoꝛis. Supfluas aūt carnis delitias lex nō ꝓmisit: sed magis ꝓhibuit: repꝛomisit aūt celsitudinē honoꝛis ꝛ abūdātiā diuitiarū. Dicitur em̄ deute. 28. Si audieris vocē dñi dei tui, faciet te excelsioꝛem cūctis gētib⁹ quātū ad ꝓximū. ꝛ post pauca subdit, Abūdare faciet te oībus bonis, quātū ad scōm. Que qdē ꝓmissa sic praue intelligebāt iudei, vt ꝓpterea eēt deo seruiēdū sicut ꝓpter finē, et iō dñs hoc remouit ostēdēs pꝛio ꝙ opa vtutū nō sunt faciēda ꝓpter humanam gloꝛiā: ꝛ ponit tria opa ad q̄ oīa alia reducunt. Nā oīa q̄ aliq̄s facit ad refrenādū seipm in suis ꝯcupiscētijs reducuntur ad ieiuniū. quecūq̄ vo fiunt ꝓpter dilectionē ꝓximi reducunt ad eleemosynā: q̄cūq̄ vo ꝓpter cultū dei fiūt: reducunt ad orōnē. Ponit aūt hec tria spāl'r q̄si ꝑcipua: ꝛ ꝑ q̄ hoīes maxime solēt gl'iaꝫ venari. Scdō docuit ꝙ nō debem⁹ finē ꝯstituere in diuitijs cum dixit, Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. ¶ Ad quintū dōm, ꝙ dñs solicitudinē necessariā nō ꝓhibuit: ſꝫ solicitudinē inoꝛdinatā. Est aūt quadruplex oꝛdinatio solicitudinis vitāda circa tꝑalia. Pꝛimo q̄dē vt in eis finē nō ꝯstituam⁹, neq̄ deo seruiam⁹ ꝓpter neċia victus ꝛ vestit⁹. vñ dicit, Nolite thesaurizare vobis ꝛc. Scdō vt nō sic solicitemur de tꝑalib⁹ cū desperatione diuini auxilij. vñ dñs dicit, Scit pr̄ vester ꝙ his oīb⁹ indigetis. Tertio ne sit solicitudo ꝑsumptuosa: vt. s. hō ꝯfidat se necessaria vite ꝑ suā solicitudinē posse ꝓcurare absq̄ diuino auxilio, qd dñs remouet ꝑ hoc, ꝙ hō non pōt aliqd adijcere ad staturā suā. Quarto ꝑ hoc ꝙ hō solicitudinis tꝑs pꝛeoccupat: qꝛ s. de hoc solicitus est nūc, qd nō ꝑtinet ad curam ꝑsentis tꝑis: ſꝫ ad curam futuri. vñ dicit, Nolite soliciti esse in crastinuꝫ. ¶ Ad sextum dōm, ꝙ dñs nō ꝓhibet iudiciuꝫ iustitie, sine quo nō possent sancta subtrahi ab indignis. sed ꝓhibet iudicium inoꝛdinatum: vt dictum est.

¶ Utrum conuenienter in lege noua consilia quedam determinata sint pꝛoposita. Articul. 4.

AD quartū Sic ꝓcedit. Ut ꝙ incōueniēter in lege noua ꝯsilia quedaꝫ determinata sint ꝓposita. Cōsilia em̄ dant de reb⁹ expediētib⁹ ad finē: vt supꝛa dictū est cū de consilio ageret: ſꝫ nō eadē oīb⁹ expediūt. ergo nō sūt aliqua cōsilia determinata oībus pꝛoponēda. ¶ P̄. Consilia dant de melioꝛi bono. sed nō sunt determinati grad⁹ melioꝛis boni. ergo nō debent aliqua determinata consilia dari. ¶ P̄. Cōsilia pertinent ad pefectionē vite. sed obediētia ꝑtinet ad ꝑfectioneꝫ vite. ergo incōuenienter de ea cōsiliū nō dat in euāgelio. ¶ P̄. Multa ad ꝑfectionē vite ꝑtinētia iter ꝑcepta ponunt: sicut hoc ꝙ dr̄, Diligite inimicos vr̄os: ꝛ ꝑcepta ēt q̄ dedit dñs aplis matth. 10. ergo incōueniēter tradunt cōsilia in noua lege: tū qꝛ nō oīa ponuntur, tum etiam qꝛ a pꝛeceptis non distinguuntur.

Sed ꝯ. Cōsilia sapiētis amici magnā afferūt vtilitatem ꝑm illud ꝓuer. 27. Unguēto ꝛ varijs odoꝛib⁹ delectat coꝛ: ꝛ bōis amici ꝯsilijs aīa dulcoꝛat. ſꝫ xp̄s maxie ē sapiēs ꝛ amic⁹. ergo ei⁹ ꝯsilia maximā vtilitatē ꝯtinēt: ꝛ ꝯueniētia sunt.

Rñdeo Dōm, ꝙ hec ē dr̄ia iter ꝯsiliū ꝛ ꝑceptū, ꝙ ꝑceptū iportat neċitatē: cōsiliū aūt in optiōe ponit eius cui datur. ꝛ ideo cōuenienter in lege noua q̄ est lex libertatis supꝛa pꝛecepta sunt addita consilia: nō aūt in veteri lege q̄ erat lex seruitutis. Opoꝛtet igitur ꝙ pꝛecepta noue legis intelligantur esse data de his que sunt necessaria ad consequendū finē eterne beatitudinis, in quem lex noua immediate introducit. Consilia vero opoꝛtet esse de illis per que melius ꝛ expeditius potest homo consequi finem pꝛedictum. Est aūt homo ꝯstitut⁹ inter res mūdi huius, ꝛ spiritualia bona in quibus eterna btitudo consistit. ita qd quanto plus inheret vni eoꝝ, tāto plus recedit ab altero, ꝛ econuerso. Qui ergo totaliter inheret rebus huius mūdi, vt in eis finem constituat habens eas quasi rationes ꝛ regulas suoꝛum operum, totaliter excidit a spūalibus bonis. ꝛ ideo hmōi inoꝛdinatio tollitur per pꝛecepta. Sed ꝙ hō total'r ea q̄ sunt mūdi abijciat, nō est necessarium ad perueniendū in finem ꝑdictū: qꝛ pōt homo vtens rebus huius mundi dūmodo in eis finem nō constituat ad btitudinē eternā ꝑuenire. sed expediti⁹ ꝑueniet total'r bona hui⁹ mūdi abdicādo. ꝛ iō de hoc dant cōsilia euāgelij. Bona aūt huius mundi que pertinent ad vsum humane vite, in tribus consistunt. s. in diuitijs exterioꝛum bonoꝝ, que pertinent ad ꝯcupiscentiā oculoꝛum: ꝛ in delitijs carnis, q̄ pertinent ad concupiscentiam carnis: ꝛ in honoꝛibus q̄ ꝑtinent ad superbiam vite: sicut patet. 1. ioan. 2. Hec autem tria totaliter derelinq̄re ꝑm ꝙ poſe ē ꝑtinet ad consilia euāgelica. In qb⁹ ēt trib⁹ fundat oīs religio q̄ statū ꝑfectiōis ꝓfitet: nā ditie abdi-

Universidad de Deusto Biblioteca

cank p pauptatē,delitie carnis p ppetuā castitatē,supbia vite p obedientie seruitutem. Hec āt simpliciter obseruata ptinēt ad consilia simpliciter ,pposita:sed obbuatio vniuscuiusq eorū i aliquo spāli casu ptinet ad ɔsiliū bm qd.s.i casu illo:puta cū hō dat aliquā elemosynā paupi qñ dare n tenek ɔsiliū seqk quātū ad factū illud. Siīr ēt qñ aliq tpe determinato a delectationibᵘ carnis abstinet vt orōnibᵘ vacet.cōsiliū seqk p tpe illo. Siīr ēt qñ aliqs nō sequitur voluntatē suā in aliquo facto qd licite posset facere ɔsiliū sequik in illo casu:puta si bñfaciat inimicis suis qñ nō tenek,vł si offensaʒ remittat cuiᵘ iuste posset exigere vindictā,et sic ēt oia ɔsilia pticularia ad illa tria gñabilia ꝛ pfecta reducunk.

Ad primū Ergo dōm, φ predicta cōsilia quātū ē de se sūt oibus expediētia: sed ex idispōne aliquorū contingit φ alicui expediētia nō sūt, qꝛ eorū affectᵘ ad h nō iclinatur,ꝛ ideo dominus cōsilia euāgelica ,ppones semp facit mētionē de idoneitate hominū ad obseruātiā ɔsiliorū:dans enim cōsilium perpetue pauptatis math.19.premittit, Si vis pfectᵘ eē:ꝛ postea subdit,vade ꝛ vēde omnia q̄ habes. Similiter dās cōsiliū ppetue castitatis cum dixit, Sūt eunuchi q castrauerūt seipsos propter regnū celoꝝ:stati subdit,q potest capere capiat. Et similiter apłs.1.ad cor.7.premisso cōsilio ꝟginitatis dicit, Porro hoc ad vtilitatē vestrā dico nō vt laqueū vobis inijciā. ¶Ad 2ᵐ dōm, φ meliora bona particulariter i singulis sunt ideterminata:sʒ illa q̄ sūt simpliciter ꝛ absolute meliora bōa i vł, sunt dterminata.ad q̄ ēt oia illa pticularia reducuntur:vt dcm̄ est. ¶Ad 3ᵐ dōʒ, φ ēt ɔsiliū obediētie dñs itelligik dedisse i hoc φ dixit, Et sequak me. quē seqmur nō solū imitando opera,sed etiā obediendo mandatis ipsius: secundum illud ioan.10. Oues mee vocem meam audiunt,ꝛ sequuntur me. ¶Ad quartum dicendum,quod ea q̄ de vera dilectiōe inimicoꝝ, ꝛ similibus dominus dicit mat.5.ꝛ luc.6.si referank ad preparationeʒ animi sūt de necessitate salutis:vt.s.hō sit paratus benefacere inimicis,ꝛ alia hm̄oi facere cum necessitas hoc reqrat.ꝛ iōiter p̄cepta ponūtur. Sʒ vt aliqs inimicis hoc exhibeat ,pm[illegible]tu, vbi spālis necessitas nō occurrit p[illegible]ad cōsilia pticularia, vt dcm̄ est. Illa aūt [illegible]ponunk math.10.ꝛ luc.9.ꝛ.10.fuerunt qdā p[illegible]ta discipline p[illegible]ēpore illo.vel cōcessione[illegible]edax vt supra dictum est. ꝛ ideo non induc[illegible]tanquam consilia.

¶De exterio[illegible]principio humanoꝝ actuū scilicet de grat[illegible]dei. Questio 109.

CONsequēter considerandum est de exteriori principio humanorum actuum scilicet de deo,prout ab ipso per gratiam adiuuamur ad recte agēdum. Et primo cōsiderandum est de gratia dei. Secundo de causa eius. Tertio de eiᵘ effectibᵘ. ¶Prio autem consideratio erit tripartita. Nam primo considerabitur de necessitate gratie. Secundo de ipsa gratia quantum ad eius essētiā. Tertio de eiᵘ diuisiōe. ¶Circa primū q̄runk decē. Prio vtrū absq gfa possit homo aliquod verū cogſcē. Scdo vtruʒ absq gratia dei possit homo aliqd bonum facere vel velle. Tertio vtrum hō absq gfa possit deū diligere sup oia. Quarto vtꝝ absq gfa possit p sua nālia p̄cepta legis obbuare. Quito vtꝝ absq gfa possit mereri vitā eternam. Sexto vtꝝ hō possit se ad gfam pparak sine gfa. Septio vtrum absq gfa possit resurgere a pctō. Octauo vtruʒ absq gfa possit hō vitare peccatuʒ. Nono vtruʒ homo gratiam consecutus possit absque alio diuino auxilio bonum facere,vitare peccatum. Decimo vtrum possit perseuerare in bono per seipsum.

¶Utꝝ hō sine gfa aliqd verum cognoscere possit. Artic. 1.

1.ā.2.ad 5. Et.2.di.28.ar.3.

AD primū Sic pcedik. Uf φ hō sine gfa nullū verū cognoscere possit:qꝛ sup illud.1.cor.12. Nemo pt dicere dñs iesus nisi in spūscō,dicit glo.ambr. Oē verū a quocūque dicat a spiritu scō est: sʒ spiritussanctus habitat in nobis per gratiā. ergo veritatē cognoscere nō possumus sine gratia. ¶P̄.aug.dik in primo solloquiorum, φ disciplinarū certissima talia sunt,qualia illa que a sole illustrātur vt videri possint:deus autem ipse est q illustrat. Ratio auteʒ ita ē in mentibᵘ vt i oculis est aspectus:mētis autē oculi sūt sensus anime.sʒ sēsus corporis quantūcūque sit purus nō pōt aliquod visibile videre sine solis illustratiōe. g hūana mēs quātūcunq sit pfecta,nō pōt rōcinādo ꝟitatē cognoscere absq illustratiōe dina q ad auxiliū gre ptinet. ¶P̄.Hūana mēs nō pōt ꝟitatē itelligere nisi cogitādo: vt pʒ per aug.12.de tri.sed apłs dicit.2.ad corin.3. Non sufficiētes sumus aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis. ergo homo nō potest cognoscere veritatem per seipsum sine auxilio gratie.

Sed ɔ Est,φ aug.dicit in prio retractationū, Nō approbo φ in orōne dixi. Deus q nō nisi mūdos veruʒ scire voluisti.rñderi eñ potest multos ēt nō mūdos multa scire vera.sed p gratiā homo mundus efficitur,secūduʒ illud ps. Cor mūdū crea in me deus,ꝛ spūʒ rectum inoua in visceribus meis. ergo sine gratia potest homo per seipsum veritatē cognoscere.

Rñdeo Dōm.φ cognoscere ꝟitatē ē vsus qdā vel actus intellectualis lumis:qꝛ bm apłm ad ephe.5. Oē qd manifestak lumē ē.vsus āt qlibet quedā motū iportat large accipiēdo motū,bm φ itelligere ꝛ velle motᵘ qdā eē dñr: vt pʒ per phm in.3.de anima. Uidemᵘ aūt in corporalibᵘ, φ ad motū non solum requiritur ipsa forma q̄ est principium motus vel actionis: sʒ etiam requiritur motio primi mouentis. primum aūt mouens i ordine corporalium ē corpus celeste.vnde quātūcunque ignis habeat calorē perfectū nō alteraret nisi p motionē corpis celestis. Manifestū ē āt φ sik motᵘ oēs corpales reducūtur i motū celestis corpis sic i pᵐ mouēs corpale, ita oēs motᵘ tam corpales quā spūales reducunk i pᵐ mouēs simplr φ ē ds.ꝛ iō q̄tūcūq nā aliq corpał vł spūalis ponak pfecta n pt i suū actū pcedere nisi moueak a dō.q qdē motio ē bm sue ,puidētie rōnē nō scdm necessitatem nāe:sic motio corpis celestis. nō solū āt a dō est ois motio sic a prio mouēte:sʒ ēt ab ipo ē ois forālis pfectio sic a pmo actu. Sic igik actio itellᵉs ꝛ cuiuscūq entis creati dependet a deo q̄tum ad duo.vno modo, inquantum ab ipso habet perfectionem siue formam per quam agit.alio modo inquātum ab ipo mouek ad agendū. Unaqueq autem forma indita rebᵘ creatis a deo hʒ efficaciā respectu alicᵘ actᵘ determinati.in quē pōt bʒ suā ,ppietatē,vltra āt nō potest nisi per aliquā formā superadditā:sicut aqua nō pōt calefacere nisi calefacta ab igne. Sic igik itellᵉs hūanᵘ hʒ aliquā formā.s.ipʒ itelligibile lum̄ qd ē de se sufficiens ad qdā itelligibia cogſcēda:ad ea.s.i quoꝝ notitiā pᵉsēsibilia possumᵘ deuēire,altiora ꝟo itelligibilia itellᵉs hūanᵘ cogſcē n pt nisi fortiori lumie pficiak:sic lumie fidei,vł pphetie:qd dr lum̄ gre iquātū ē nāe superadditū. Sic igik dōʒ ē,φ ad cognitionē cuiuscunque veri.homo indiget auxilio dino,vt itellectᵘ a deo moueak ad suū actū:nō āt idiget ad cognoscendam veritatem in omnibus noua illustratione superaddita naturali illustratiōi:sed in quibusdam que excedunt naturalem cognitionem.ꝛ tamen quandoque deus miraculose per suā gratiam aliquos instruit de his que per naturalem rationem cognosci possunt:sicut ꝛ qñque miraculose facit quedā q̄ nā facere potest.

Ad primū Ergo dōʒ, φ oē veꝝ a q̄cunq dicak ē a spūscō sicab ifundēte nāle lum̄,ꝛ mouēte ad intelligendum ꝛ loquendum veritatem:non autem sicut ab inhabitante per gratiam gratum facientem:vel sicut largiente aliquod habituale donum nature superadditum. Sed hoc solum est in quibusdam veris cognoscendis ꝛ loquēdis: ꝛ maxime in illis que pertinent ad fidem, de quibus apostolus loquebatur. ¶Ad bm dōm, qd sol corporalis illustrat exterius,sʒ sol intelligibilis q ē deᵘ illustrat iteriᵘ,vñ ipsū lumē nāle aie iditū est illu-

¶Sup.q.109.art.1.

IN.q.109.ā.prio hēs prio modicā phiam q dicūt qd ignis ɔbureret stipulā cessante motu celi:n.n.discernūt depēdētiā motoris scdi a prio. Sʒ de h i pᵃ pte tractatū ē: nūc exēplarit afferk/ ad ondēdū φ n solū dpēdemᵘ i eē ꝛ ɔbuari a prio agēte deo glio so/ʒ i opari:ita φ ipso n coopante n possemᵘ opari qcūq opatiōe/ēt si ɔbuaret nob eē ꝛ opatiua oia pnᵃ i nob. hoc āt i morali doctria supponak: in speculatiua āt discutiēda sūt.ꝛ vid si vis ppea in liᵒ 3ᵒ ɔ gēti. ca.67.in vltimis rationibus.

¶Hēs 2ᵒ φ itellᵉs humanᵘ ex ꝟtute sue nature pt cogſcere oē verū nō supnāle. Qd qꝛ idistincte dr.s.n distiguēdo statū nāe itegre ꝛ corrupte difficultatē patik pp vulnᵘ igrātie: dcm qppe ē supiᵘ i.q.85. artic. tertio/φ vlnᵘ igrātie ɔsistit i destōne rōis ab ordie ad veꝝ:si.n. rō destituta ē a recto quē hēbat ordine ad veꝝ/ɔñs ē vt p seipsaʒ n possit oē veꝝ assed:ꝛ si pt p seipsaʒ oē veꝝ assed ɔñs ē φ n sit ifirma ad veꝝ assēqndū:sane nāq rōnis opᵘ maiᵘ n ē q̄ assed oē verū nō supernaturale.

¶Ad h dr φ qꝛ vulnᵘ igrātie ē i rōe vt ē subiectū prudētie(vt ex palletᵒ loco accipio) ꝛ rō n absoᵗᵃ sʒ vt mota a volūtate ē subm prudētie/ɔñs ē vt vulnᵘ igrātie [illegible] nē ab ordie [illegible] spectās ad prudētiā. qd n i sola cogne sʒ i volūtate cōsistit: qm veꝝ itellᵉs petici (vt dr i.6.ethi.)ē ɔfesse se hñs appetui recto. vñ dōʒ ē φ bm lrē ē de cogne pura ipsiᵘ veri obd āt d cogne cū appetitu pp φ ex purʒ nālibᵘ ēt in h statu possumᵘ cogſcē n solū speculatiua sʒ moraᵃ q̄uis i hoc statu non possimᵘ ex eisdē esse prudētes/idē ē.n.iudiciū d prudēᵃ ꝛ ꝟtutibᵘ moralibᵘ;de qbᵘ i seqnti bᵘ tribᵘ articul erit bmo. Et hanc rñsionē bñ nō: qꝛ latuit gre.d ari.i.ij.sen. a di.26.vsq ad.29. iclusiue ꝛ alios ēt th.

¶Tertio habes qd hō/in nullo statu pōt ex solis naturalibus veruʒ aliqd supnāle cognoscere. Et con-

1.ā.6.co. 1.d.28. articu.1. 1.d.39.i expo.lit. Et.4.d. 17.q.1.ā 2.q.2. ad.1.ꝛ 3ᵐ. Et 1ᵃ.q.24 ā.1. ad 2ᵐ. 6ᵐ.ꝛ ad 9ᵐ.ꝛ.ā. 14.pto. q.26. ā.6.ad 12ᵐ. Et q̄l.ā.7 co.Et q̄l. 5ā.2.Et 3.co.12. co.2.

stratio dei:q illustramur ab ipso ad cogſcendū ea q ptinēt ad naturalē cogñē.ꝛ ad h n requirik alia illustratio:sʒ solū ad illa q nālem cogñē excedūt. ¶Ad 3ᵐ dōʒ,φ sem p idigemus dino auxilio ad cogitanduʒ quodcunque,inquantum mouet intellectum ad agendum:actu enim intelligere aliquid,est cogitare.vt patet per augu.14.de trini.

¶Utrum homo possit velle ꝛ facere bonuʒ absque gratia. Articulus 2.

AD scōm Sic pcedik. Uidetur φ hō possit velle ꝛ facē bonū absque gfa. Illud enim ē in hois ptāte cuius ipse est dñs:sed hō est dominus suorum actuum, et maxime eius quod est velle:vt supra dcm̄ est. g homo pōt velle ꝛ facere bonū p seipm absque auxilio gfe. ¶P̄.Unūqdq pt magis i id quod ē sibi bm nām q̄ in id qd est sibi p̄ter nām, sed pctm̄ est ɔ nām(vt dam.dr in.2.li.)opus aūt ꝟtutis est hoim bm naturā:vt supra dictum est,cuʒ igik hō p seipm possit peccare,vr̄ qd multo magis p seipsum possit bonū velle ꝛ facere. ¶P̄.Bonū intellectus est verū: vt phs dr in.6.ethi.sed intellᵉs pōt cognoscere verū p seipm sicut ꝛ q̄libet alia res pōt suaʒ nālem opationē p se facere. g multo magis hō pōt per seipsum facere ꝛ velle bonum.

Sed ɔ Est,φ apłs dicit ro.9. Nō est volētis.s.velle,neq currētis, s.currere:sʒ miserētis dei.ꝛ Aug. dicit in li. de correctione ꝛ gfa,φ sine gratia nullum prorsus siue cogitando siue volēdo ꝛ amando siue agendo faciendo hoies bonum.

Rñdeo Dōm,φ nā hois pōt duplr cōsiderari. vno mō i sui itegritate:sicut fuit i prio parēte añ pctm̄. alio

tra h obijcik a durādo i.28.di.2.sen.q.1.qꝛ demōes ꝛ heretici d scō absq aliquo dono supnāli addito cogſcūt supnālia fidei dū credūt ea:ꝛ idem ē iudicium de nobis quantum ad assentiendum his que sunt fidei.

¶Ad h dr φ si sit bmo d nālibᵘ solᵉ excludēdo oē supnāle opᵘ ta itriſecū q̄ extrisecū cuiuscuq/p ie notū ē φ ex solis nālibᵘ n pt nā aliq supnālia cogscē:qm nisi deᵘ reuelādo vł miracula faciēdo supnālia pōeret/nescirem ēt ea eē: vt deū eē trinū ꝛ hmōi. Si āt ē sermo d solᵉ nālibᵘ excludēdo tm̄ itrisecū donū supnāle psupposita obti pitatiōe p auditū vługᵐ/sic dicimᵘ φ hō pt ex nālibᵘ solᵉ assetire his q̄ st fidei:sʒ n sic ex fide. Et h mō dmōes ꝛ hoies assētik pñt ex se his q̄ sk fidei. Et qm̄ quum qrit vtꝝ sine gfa possit hō aliqd supnāle veꝝ cogscē/n qrit sine hac vel illa gfa seu gre effectu sʒ absolute sine oi gfa vt gfa ē s.totū ordinē nāliū/ ꝛ i lra māifeste ,pbak ɔclō negatiua ex pte obti naturalr motiui itellᵉs.(Et ɔsistit vis rōnis i h φ itellᵉs nō pt nālr cogſcē nisi qd in vłex nāli suo obio hꝛ:ɔstatq nō solū nri itellᵉs/sʒ cuiusq creati intellᵉs nāle obʒ ad nāᵃ tm̄ se nalr extedē)iō oʒ absᶜ ɔcludē vt i lra fit/φ sine gfa ipoſe ē supnāle veꝝ cogſcē. Ad gfaʒ siqdē spectat reuelatio spectantium ad fidem/ꝛ miraculoꝝ opō et si quid ē aliō eius modi.ꝛ luminis nōnulli rationem hñt inquantum manifestatiua sꝫ eoꝝ que sunt fidei:iuxk illud ad ephes.5.oē quod māifestak lumē est:sine quo saltē impossibile ē vt nāle lumē intellectus ad supnālia se extēdat:vt i lra ɔcludik q nālem potentiam lumis naturał obto nāli adeqt naturalr i cogſcēdo. De assensu aūt post h gratuitū lumē reuelatiōis aut miraculi aᵃ qō ē.q i cōi qdē spectat ad quartū huius qōnis articulum:vbi querik vtꝝ hō possit p̄cepta dine legis ex solᵉ naturalibᵘ iplere:nā iter dina p̄cepta ɔtinetur preceptum fidei. In speciali autem spectat ad questionē sextam/22ᶜ/vbi deo grōse cōcedēte durādi obiect{ satisfieri sigillati poterit.i his tñ dict{ ꝟitas ɔsistit.

¶Super articulum secundum tertium ꝛ quartum.

IN articulis secūdo tertio ꝛ quarto eiusdē.109.q.dubium occurrit duplex. Primū est an p hoiem i statu nature integre intelligat authoꝛ hoiem pcise i naturalibᵘ secluso oi ɔtuito dono ꝛ oi pctō puro/an hoiem hñtem donū iustitie origialis. Si enim est bmo d hoie i puris naturalibᵘ qlio cōsiderak a phis/sic fła est doctria ista nā hō i puris naturalibus est cōpositᵘ ex duabus naturis sensitiua.s.ꝛ rōali.q sibijnuicē aduersank alka ad sensibile bonum alka ad bonum rōis tendēte. Si āt ē bmo d hoie hñte donū originał iustitie/male dr φ hō i statu nature itegre p sua naturalia h possit:qd.n.hō pt p donū origialis iustitie/nō pt p sua nālia. ¶Secundum dubium p̄dicto proximum ē qd p nām corruptā intelligendū sit. Aut.n.sigt naturam sibijpsi derelictā solā iustitia originali priuatā:aut nāʒ vltra illā priuationē aliquē dfectū habentē. Si natura cū sola priuatiōe iustitie originał intelligik/quū priuatio ista non sit negatio alicᵘ naturalis sʒ ɔtuiti tm̄/ꝛ nihil ponat in homine nisi nām obediētialr aptā natā hr̄e illā/seqk φ nā corrupta ꝛ nā in puris nālibᵘ equaleāt q ad nālē sufficiētiā operādi bonū nāe ,pportionatū/q̄le est bonū ꝟtutis acqsite:ꝛ sic nihil minᵘ sufficimᵘ ad bonū hñtes nām lapsam. Si ꝟo intelligak nā cū illa priuatiōe ꝛ aliq defectu (puta ,pnitate pctū aie ad ,ppria)tūc ꝛ saluādū est qlio p pctm̄ nō psonale in nālibᵘ punitiūmᵘ:quū supᵗ punitio i gratuitis ꝛ nō i nālibᵘ dicta sit:ꝛ qlio nā in ptibus aie incurrit hos defectᵘ ꝛ i corpe nullū ex vna ꝛ eadē cā p accñs.s.priuatiōe originalis iustitie. ¶Ad euidētiā huiᵘ rei tria facere opʒ. prio qd clarū ꝛ qd obscuꝝ h sit.scdo qd ꝟitas hēat.tertio qlio obones soluēde sūt. Quo ad pᵐ nā nrā q̄tū ad ppm̄ spectat i qnq statibᵘ seu modis ɔsiderari pōt.prio in puris nālibᵘ.scdo i statu ɔsono nāe rōali vt.s.seruek rectitudo rōalⁱ ptibᵘ aie.tertio i statu doni iustitie origiał ptibᵘ seclusa gfa ɔtū faciēte bʒ rē vel rōnē. qrto i statu gre gratū faciētis.qnto i statu nāe lapse. Et lʒ i his statibᵘ plᵃ exalanda iduci possint:i ,pposito tñ tota difficultas ɔsistit i dria iter bʒ ꝛ tertiū.alioꝝ nāq drie facile patēt.nā i pmptu sk:nisi qs n penetret dria s iter nāʒ i puris nālibᵘ ꝛ nām lapsam/q vt vnico ꝟbo dicak tāta ē quāta ē iter psonā nudā ab initio ꝛ psonā expoliatā. Et rō est: qꝛ destō seqns expoliationē gre ꝛ iustitie origiał nō est effectᵘ illiᵘ nisi per accñs vt remouētis phibēs:ex pō ;em abstulit grām ꝛ iustitiā q ,phibebat vires aie bʒ seipās dispōi:ex remouēte nāq phibēs nō seqk maior aut minor effectus naturał q̄ ex nā seqk:nō eñ magʃ aut minᵘ mouek lapis remoto ,phibēte q̄ a grauitate ,ppe abᶠᶠ fuisset motᵘ.pp qd quū natura ex pctō origiali sit sibijpsi derelicta tā in aia q̄ in corpe/nō maior destitutio est in natura lapsa q̄ in natura in puris naturalibᵘ/sicut nō ē magis reddita corruptibile corpᵘ nrm̄ ex pcō origiali sibi derelictū q̄ ex natura fuisset simpliciter. Sʒ quātū ad rōnes reꝝ magna dria ē:qꝛ sicut in psona nuda nuditas negatiōis rōnē hʒ:in expoliata vero hʒ rōnem priuatiōis vestis debite conseruari ꝛc.ita defectus anime ꝛ corporis nature i puris naturalibus nec culpe/nec pene/nec vulnerū ꝛc.rōnem hñt/sed naturalium ɔdōnū:i nā āt lapsa hñt rōnē corruptionū/vulneꝝ/pene ꝛ culpe i pte susceptiua illiᵘ. Uñ pʒ φ q̄tū ad sufficiētiā nāe hūane ad opa nāe ,pportiōata idē ē iudiciū de nā i purʒ nālibᵘ ꝛ de nā lapsa:qꝛ vtrobiq vires sunt eque disposite:lʒ nō sit idē de eis iudiciū q̄tū ad meritū vł demeritū tā i agēdo q̄ i patiēdo pp rōnē culpe ꝛc. Inter nām āt i purʒ nālibᵘ ꝛ nām i statu ɔsono nāe rōnali dria clara ē/φ i purʒ nālibᵘ ɔtiank appetitᵘ sensibik ꝛ rōnał: dū nō plene rōali subijcit sensibił/sed sit liber tēdēs q̄nq i ppuʒ bonū p̄ter rōnis ordinē/ i statu aūt cōsono nāe rōnali ps inpior recte se hʒ ad deū vt pnᵐ oiʒ nālr notū/ꝛ iferiora a rōnis ordie etsi exorbitak possint nō tñ pmittūk. hmōi nāq vita nāł ē hoi bʒ rōnalē nām:qm̄ nāle bonū eiᵘ ē bʒ rōnē eē: nāł aūt nō vt ex pncipijs nāe fluēs/sed vt bm nāʒ ei ns rōnalē. Sup hūc statū addit iustitia origiał idefectibilē ordinē ꝛ corpis sub aia ꝛ iferioꝝ sub supiori q̄diu supiᵘ ē sub supmo deo.s.pnᵒ nāe.gfa auteʒ addit pnᵐ meritoriū vite diuine in eternitate.

¶Quo ad bm sciēdū ē/φ vita hūana i ꝛ ex puris naturalibᵘ pagi nō pōt absq pcō.ꝛ hoc ex itriseco defectu viriū aie:quē appetituū diuersitas testak. Et qꝛ eqlis ē sufficiētia nāe lapse/ꝛ nāe i puris nālibᵘ/ɔñs ē φ appellatiōe nature itegre nō itellr i lra i puris nālibᵘ:sʒ itellr nā i statu cōsono nature rōali:q addit supra pure nālia vigorē rōis seu supioris ptis aie ad cōbuādū statū rōi i nllo dissonū. Nō ē āt vigor h gre aut nature simplr/sʒ qdāmō gre ꝛ qdāmō nāe. Nō ē simplr nature: qꝛ nō fluit ex natura. Non simplr gre:qꝛ ad nihil se extēdit nisi ad nāe rōalis ,pportionatū bomᵘ.s.viuere bʒ rōnē. Et qdāmō gre ꝛ qdāmō nature/p q̄to hō nūq hʒ aut hr̄e potuit ex naturalibᵘ hūc vigorē:sʒ ex ɔiūctiōe ad donū originalis iustitie.

¶Et nō φ n dico φ iste vigor sit portio originał iustitie. hoc eñ eēt dicere φ natura integra significat naturā in statu originalis iustitie:sʒ dico qd istū vigorē sortik rō i ɔiūctiōe ad origialē iustitiā:sic cogitatiua i ɔiūctiōe ad intelłʒ meliᵘ opak q̄ itellu tacēte:ꝛ vlr supmū in vnoq̄q ordie iūcta supiori nō solū pfcōnē supioris pticipat/sʒ ēt bʒ ,ppā meliorak:meliᵘ eñ opatur vegetatiua iūcta sensitiue q̄ separata ab illa. Discernēdū qppe est inter iustitiā originalē ꝛ vigorē hūc ab effectu:nā cū iustitie origiał dono n poterat pōs peccari venialr q̄ mortalr vt i pma pte dcm̄ ē:h āt vigor pmittit pōs offēdi vēialr:posset.n.hoi vigore h p̄dito subrepere pua aliq delinatio citra finē:ꝛ nō vna sola/sʒ mlte:φ nō cōpaterek itegritas statᵘ originalis iustitie. Qꝛ igr̄ vigor iste possessiue ē gratuitᵘ(qꝛ n hr̄ nisi i ɔiūctiōe ad statū gratuitū origiał iustitie) ꝛ eēntialr ē nālis:qꝛ vigor ē supioris ptis aie nře bm nām rōalē/ad solū ꝛ oē bomᵘ rōi ,pportiōatū se extēdēs:iō sic adiūctᵘ puris naturalibᵘ ɔstituit statū nature itegre/ꝛ p istiᵘ dpditiōnē natura est corrupta. Uocabuloꝝ quoq integri ꝛ corrupti rō ɔsonat: qm̄ natura integra est qñ nihil nāliū n solū ɔstituētiū nām ꝛ fluētiū ex ea/sed reqsitoꝝ bʒ eā deest:corrupta āt si qd hoꝝ pdiderit:dictᵘ āt vigor bʒ nāʒ ē rōał. Et ne putes me eē iuētorē hᵘ vigoris [illegible] 91.arti. vltio dicētē/φ qꝛ hō dstituik originali iustitia [illegible]igore rōis ipe ipetᵘ sesualitatis ꝛc.vbi manifeste vult φ p pctm̄ origi[illegible] hō pdit duo.s.originalē iustitiā ꝛ vigorē rōnis[illegible]ulatiōis eñ not[illegible]uersitatē ondit. Hec de scdo.

¶Quo ad tertiū rñd[illegible]io duᵒ/φ [illegible]oieʒ i statu nāe itegre authoꝛ intēdit hoieʒ nō i puris nālib[illegible]ū iustiᶜ origiał n iquātū opak ex vi iustitie origialis/sʒ iquātū op[illegible] vigore nāliū. Et sic oia ꝟba lre cōsonāt.s.i sui itegritate sic fuit in p[illegible]parēte añ pcm̄/ꝛ poterat hō p sua naturalia velle ꝛ opari bonū ꝛc. E[illegible] hec sit mēs authoris appet ex eo/φ opʒ aut sic dicere aut φ intendat h[illegible]em ex vi originalis iustitie opantem. Sʒ hec expō nō ɔsonat doctrine [illegible]oris:tū qꝛ apō ipm de rōne originał iustitie est gfa gratū faciēs:a[illegible]hoc pari rōe potuisset dici φ hō in tali statu p sua naturalia potuit velle ꝛ opari bonū supnaturale: cuiᵘ oppositū expresse dr in litera. Tū qꝛ authoꝛ tā solicite distinguit de dono cōis auxilij dei primi agētis ꝛ dono supadditio nature:ꝛ constat φ iustitia origiał ē donū supadditū nature. Scdo āt dubio satisfit dōo/iq p naturā corruptā itellr nā p̄uata dono iustᶜ originalis ꝛ vigore rōnis:ac p h p̄uata dono supernāli ꝛ dono naturali nō fluente ex natura/sʒ bm naturā debitis sibi ꝛc. Et sic vltra distōnē in puris naturalibᵘ includit rōnē defectᵘ mali culpe ꝛ pene in aia/in corpe vero mali pene tm̄. Et huic nihil obtorū obstat:qꝛ vt p̄dcm̄ est/nō negak eq̄ sufficiētia nature corrupte ꝛ in puris naturalibᵘ ad operandum bonū virtutis:sʒ neutra sufficit. Nec incōuenit nos punitos esse in naturalibus nō fluentibus ex natura/ sed bm naturā absq personali peccato:propter defectū quippe talis vigoris/sumus destituti in nostra pronitate ad malum:que concupiscentia habitualis superius nominata fuit quum de peccato originali tractaretur.

¶In eodē secūdo ar.q.109.duᵐ occurrit ad hoiem ꝛ simplr. Ad hoiem qdē an authoꝛ intēdat φ hō in statu nāe corrupte non possit moralr bonū ex ,pprijs naturalibᵘ facere. Et est rō dubitādi:qꝛ si h affirʳ intētio sua/seʳ φ ois opō exñtis i pcō mortali ꝛ ēt cuiuscūq ifidel sit mala moralr:qd est

Universidad de Deusto Biblioteca

manifeste ꝯ doctrinã authoꝛ;.Si ãt negat hãc eẽ itẽtionẽ authoꝛ/occurrit i pm̃ greg. d ari.i loco allegato asserẽs.f.tho.i h̃ ⁊ sequẽtib⁹ articulis duob⁹ h̃ sẽtire.ꝫ nõ desũt q̃q thomiste id firmãtes.Et oꝫ assigre q̃d intendit authoꝛ i h̃ loco.ipe.n.pticulr inq̃rẽs an hõ possit absq̃ gra aliq̃d bõm facere(vt pꝫ i ti.hui⁹ arti.ꝑposito in diuisiõe q̃õnis)determiat q aliq̃d bonũ pticlare facere/vt edificare domos plãtare vineas ⁊ hmõi/pt sine gra nũc i statu ãt nãe itegre poterat p sua nãlia opari bõm nãe sue ꝑportionatũ q̃le ẽ bonum ṽtutis acq̃site. Ex hac nãq̃ dr̃ia manifestat intẽtionem suã esse q hõ in statu nãe corrupte nõ põt p sua naturalia bonũ ꝑportionatũ nãe q̃le est bonũ ṽtutis acq̃site. Simplr autem dubium est q̃d tenendum sit de hac q̃õne f.an hõ i statu isto possit p sua nãlia facere actũ moralr bonum. gregoꝛi⁹ siq̃dẽ d ari. in loco allegato tꝫ pꝫtem negatiuã ex multis authoꝛitatibus ⁊ vna rõne potissime: ita q quãtũ ad pñtẽ spectat articulũ pter authoꝛitates q̃ vna glossa forte sunt cõtẽte.i.q loquũt d bono actu reddẽte hoiem bonũ simplr in oꝛdie ad vitã eternã/et nõ de bono pure morali infra limites nature qm̃ tale non reddit hominẽ in oꝛdie ad celestẽ pñiam bonum simplr/ꝫ fm q̃d. Etsi hoc aduertisset h̃ doctoꝛ/nõ tm̃ se i authoritatibus fundasset, Preter iquã authoꝛitates in trib⁹ pars negatiua fundatur. p̃rio in ifirmitate nãe: qꝛ op⁹ moraliter bonũ est ꝑpriũ opus nãe integre: ⁊ per hoc dr̃ nã coꝛrupta ab integra. S. d̃o in circũstantia vltimi finis cuiuslibet actus qꝛ.f. nõ fit ꝑpter deum pp seipm̃ deũ/ad q̃d tñ obligatur q̃cunq̃ em̃ in quocũq̃ hꝫ aliũ vltimũ finẽ q̃ꝫ deũ pp ipsum deũ/manifeste peccat: ⁊ hãc circũstãtiã saltem deficere inquit greg. in actib⁹ puris naturalib⁹ in statu isto. Tertio in victoꝛia tentationũ: qꝛ mundus caro demonia diuersa mouẽt p̃lia/⁊ egem⁹ adiutoꝛio illius a quo petendũ est/⁊ ne nos inducas in tẽtationẽ/q̃d non esset simplr necessariũ si ex puris naturalib⁹ actũ moralr bonũ facere possem⁹. Pars vero affirmatiua fundat super hoc/q homo põt nãliter nosse aliquẽ actũ(puta honoꝛare parentẽ)quas dꝫ vndiq̃ circũstãtias vestiri: vt pꝫ ex artic… te/⁊ … t in eas deliberate cõsentire ⁊ exequi.

¶ Ad … altatis dr̃ q ducendo ad incõueniẽs: qꝛ nisi posset aliq̃d bonũ moralr … re/sequeret vt deductũ ẽ q̃d ifidelis ⁊ exñs quilibet in moꝛtali in oĩ suo … deliberato peccar… nisi impotẽs esset ad faciẽdũ vniuersitatẽ suoꝝ … bonã mo… qret q posset se pserpare a quolꝫ defectu morali/ac p … peccare in moralib⁹: cuius oppositũ monstratũ est. Deinde … prima q̃dẽ ps: qꝛ expimur q̃d exñtes in moꝛtali ẽt ptinaciter seculã … possum⁹ reddere mutuũ qñ oꝫ cui oꝫ ⁊c. ⁊ pp q̃d oꝫ: qꝛ.f. iustũ est/⁊ oꝛdin…ur ad deũ vt summũ bonũ/ac per hoc finẽ vniuersi monstratũ. 12. meta… d̃a aũt ps qꝛ sumus ex q̃ꝫ diũs appetitibus cõpositi/⁊ impoĩe ẽ qñ ꝑpa q… assequant: ⁊ rursus qꝛ nature integre ꝑpuũ est vniuersitatẽ opeꝝ bon… oꝛalr pagere posse/ac per hoc dr̃ a coꝛrupta hic via media vt patet quã in lr̃a authoꝛ determinat, Uñ nõ dicit q in statu nature coꝛrupte nullũ op⁹ moꝛale pt: ꝫ dicit q non pt totũ hmõi bonũ p sua nãlia iplere: ⁊ replicat/nõ tñ totũ bonũ sibi connaturale/ita q in nullo deficiat. hec media via est: quã iferi⁹ in scd̃a scd̃e authoꝛ firmat docẽs q nõ q̃lꝫ actio deliberata ifidelis est pcm̃. hãc ergo sectãdo soluam⁹ obõnes: ⁊ ad eos q̃ hũc artim ⁊ sequẽtes alr itellexerunt dõꝫ ẽ q si pspicaci⁹ ipẽrissent sensuꝫ talẽ nõ accepissent. ¶ Ad pticularitatẽ titu. huius arti. dr̃ q ita est pticularis iste sicut p̃cedens vt ibidem patet. Et sicut ibi omne verum ꝑportionatum nature humane est quodã particulare respectu veri cõmunis ad verum supernaturale ⁊ naturale: ita hic omne bonum proportionatum nature humane est quoddaꝫ particulare bonũ respectu bõi cõis ad nãle ⁊ supernaturale. exempla aũt litere de edificatiõe ⁊ agricultura exẽpla sunt operũ ṽtutis acquisite: ars nãq̃ vna q̃nq̃ ṽtutũ itellectualiũ est; vt pꝫ in sexto ethi. nec in lr̃a de ope bono ṽtutis moralis explicite mentio fit: sed ṽtutis acquisite in cõi, qñ etiam ex hoc quod homo potest per sua naturalia edificare domos quando opoꝛtet/sicut opoꝛtet ⁊c. sequitur quod possit aliquod opus moraliter bonum per sua naturalia facere: alioquin edificando domũ peccaret moraliter. patet igit authoꝛis intentio. Authoꝛitates aũt q̃ oppm̃ sonare vĩr illa glossa optĩe saluat/⁊ pseruat ab erroꝛe pelagij: vt pꝫ applicãti. Ad primũ fũdamẽtũ dr̃ q sicut hõ coꝛpalr ifirm⁹ nõ differt a sano i h̃ q san⁹ op⁹ sani ifirm⁹ nullũ op⁹ sani possit: pt nãq̃ ifirm⁹ videre vel audire vel odorare vt san⁹ lꝫ nõ possit ãbulare vt san⁹. ꝫ differt i h̃ q san⁹ oẽs suos act⁹ ifirm⁹ nõ oẽs suos act⁹ pt vt san⁹ facere. vñ ⁊ in lr̃a dr̃/hõ ifirm⁹ pt aliquo motu moueri/nõ tñ pfecte põt moueri motu hois sani: totũ.n. quũ sit idẽ q̃d pfectũ pfecte ⁊ totaliter idem sunt. ita natura integra ⁊ coꝛrupta nõ differt in h̃ q illa põt oẽs suos actus facere bonos ista nullos/sed q illa oẽs ista nõ oẽs. bonũ ergo moralr in oib⁹ actibus est ꝑpriũ nãe integre nõ in aliquo actu. ¶ Ad fm fundamentum q tãti fit dr̃ q ẽt infidelis põt in aliq̃ actu habere deũ vt finẽ nãe/⁊ vltimũ finẽ pp seipm̃ deum summũ bonũ: põt.n. vt dictum est cognoscere ex phĩa deũ eẽ summũ bonũ vniuersi extra illud/⁊ finẽ vltimum oium/⁊ opari iustum aliq̃d/⁊ eligere vitatiõẽ maloꝛuꝫ: puta homicidij adulterij/ne faciat iniustuꝫ: q̃d qꝛ malũ est dissonat summo bono. ⁊ silr i faciẽdis bonis/qꝛ cõsonãt summo bono. i hac tñ re scito q deũ esse vltimũ finẽ alicuius actus hũani põt ꝯtigere dupl̃r. p̃rio q sit finis explicite intẽtus ab operãte hoie. ⁊ hoc mõ dcm̃ est/q̃d possẽ hoieꝫ infidelẽ hr̃e deũ vt vltimuꝫ finem ⁊ pseuerare sine grã. scd̃o q sit finis nõ explicite intẽtus: ꝫ implicite ab operãte hoie/⁊ vt directe ab explicite intẽdente illum vltimũ finẽ. ṽ.g. si aliq̃s infidelis vel in moꝛtali pctõ exñs nihil cogitãs de deo donoꝛet parentẽ reddat depositũ ⁊ hmõi faciat qñ oꝫ/vbi oꝫ/sic oꝫ/⁊ pp hũc finẽ.f. qꝛ debitũ ẽ q sic fiat/tũc ex hoc ipso q nulla mala circunstãtia iungit/nullus finis malus apponit ⁊ esse debitũ seu ṽtuosum. ¶ Affirmat q̃dẽ finis: sed nõ affirmatur vltimus simplr: sed inter occurrẽtes aut cognitos sibi relinquit oꝛdo illi⁹ finis ꝑprimi ad finẽ vltimũ inuiolatus: ac per ho: faciẽs explicite ꝑpter finem ꝑprimum facit implicite ꝑpter finem vltimũ illi⁹ finis ꝑprimi quicunq̃ ille sit. ⁊ rursus faciẽs explicite pp hmõi finẽ ꝑprimũ agit vt dirigẽs seipsum respectu illius finis ꝑprimi ⁊ vt directꝰ a datoꝛe rõnis agit respectu finis vltimi. Et hoc scd̃o mõ aliqñ sufficit hr̃e deũ p vltio fine act⁹ humani ad hoc vt act⁹ nõ sit mal⁹ ex defectu circũstãtie vltimi finis nãlis: p̃ceptũ nãq̃ nature de hñdo deũ p vltimo fine explicite quum sit affirmatiuũ/nõ obligat ad semp: ⁊ quum sit de eo q̃d post multũ studiũ adimplẽdũ est postq̃.f. hõ explicite didicit eẽ vnũ deũ ⁊c. ꝯstat q nõ obligat p omni tpe quo hõ opat hũana opa ac p hoc sufficit q̃nq̃ iplicite hr̃e deũ p vltimo fine nãli. De deo ãt vt finis est supnaturalis nõ est ad pñs fmo. Et qꝛ q̃libet fm certas circũstãtias faciẽs actũ moralr bonũ/pt actus multos ex puris naturalib⁹ sic facere/ꝯñs ẽ vt hõ in statu coꝛrupte nature/adiũcto ẽt statu pcti moꝛtalis põt facere aliquẽ actũ moraliter bonũ fꝫ oẽs circunstãtias: ita quod in nullo deficiat quo ad illum actũ singularẽ. ¶ Ad tertium fundamentũ dr̃ quod qꝛ tentationes nõ solum cõtra moꝛalia sũt. ⁊ inq̃ꝫtũ sunt a demõe excedũt limites nãliũ ipedimẽtoꝝ, ẽt respcũ moraliũ iõ nõ spectat ad ꝑpm̃ obiõ de tẽtatiõe vt ẽ a demone: pp q̃d i lr̃a ẽt de nã integra dr̃/q q̃ꝫtũ ad sufficiẽtiã opatiue ṽtutis poterat hõ p sua nãlia opari bonũ. Dixit nãq̃ h̃ vt pseruaret doctrinã suã ab hmõi, ex nãm ipedimẽta q dicim⁹ q q̃ꝫtũ est ex sufficiẽtia viriũ aie ac p h̃ relataꝝ ad nãlia ipedimẽta(sic em̃ opꝫ referre ꝑportionalr singla singul)hõ nãe itegre oẽs suos act⁹/nãe ṽo coꝛrupte nõ oẽs ꝫ aliq̃s pt bonos moralr facere. Utrũ aũt ex his q̃ naturalẽ oꝛdinẽ excedũt alr sit nõ est pñtis intẽtiõis: vbi necessitatẽ grẽ ex insufficiẽtia nr̃a nãli q̃rim⁹. ¶ In r̃nsiõe ad pm̃ũ vidẽdũ esset q̃ꝫ volũtas eget diuina motiõe ad primũ actũ niũ superi⁹ in. q.9. ar.4. discussum fuisset. ¶ In r̃nsiõe ad tertiũ nota/q magis coꝛrupta dr̃ ps appetitiua: qꝛ volũtas(vt supi⁹ dictũ est)priusq̃ intell's infectiõe suscepit. Intell's tñ immunis nõ est: ꝫ vulnus ignoꝛãtie suscepit quo impedit hõ ne sit totaliter prudẽs p sua naturalia. ¶ Super arti.3.

In art.3. eiusdẽ.109.q. dubiũ occurrit de ꝯclõne ⁊ rõne eius. De ꝯclõne q̃dẽ qꝛ falsa vr̃: nã hõ p statu isto pt ex suis nãlib⁹ solis.f. absq̃ grã cognoscere q de⁹ est nãlr diligibilis sup oĩa ab hoie: vt pꝫ/⁊ h̃ cognito pt ꝯsentire in actũ diligẽdi deũ vt finẽ naturalem vniuersi ⁊ oim̃ super oĩa tanq̃ summum oim̃ bonoꝛum a quo sunt oĩa bona. ¶ Et ꝯfirmat h̃ qꝛ sic põt hõ i statu isto aliũ actũ moralr bonum facẽ/puta actũ iustitie reddẽdo alteri hoi q illi dbet: ita pt reddẽ do hũc actũ diligẽdi ⁊ magnifaciẽdi ipꝫ sup oĩa/act⁹ em̃ q̃dã particularis ẽ iste sub morali bono/sic ⁊ q̃ libꝫ actus. ¶ De rõne aũt: qꝛ medi⁹ termin⁹ i lr̃a ẽ/qꝛ diligere deũ sup oĩa est op⁹ ꝯnãle hoi. Si em̃ hec rõ valeret/sequeretur q nullũ op⁹ ꝯnãle hoi possit hõ in statu isto ex nãlibus pficere: cuius oppo^m dctm̃ est. Et si dicat quod in lr̃a ad sũgitur aliquid aliud huic medio dum subiungitur q ab hoc hõ deficit secundum appetitum voluntatis naturalis quapp coꝛruptionem nature sequitur bonũ p̃uatuꝫ nisi sanetur p grãm: ita quod vis mediũ consistit in hoc/q est esse op⁹ cõnãle hoi a quo deficit nã coꝛrupta. Si sic inquam/dicatur cõmittit petitio principij/ad ꝑbãdum q in statu nãe coꝛrupte homo nõ pt diligere deũ sup oĩa nam in premissis opꝫ assumere q diligere deuꝫ est ꝯnãle a quo deficit coꝛrupta natura: q̃d est probanduꝫ. ¶ Ad euidẽtiã hui⁹ dubij prenotãda sũt duo. p̃o q diligẽ deuꝫ sup oĩa hic sumit pro actu scd̃o q̃ est amare terminato ad deũ ñ iplicite/ꝫ explicite ex rõne ipm̃ mõstrante volũtati. Et ꝑpea aduerte caute/q nõ est idẽ hr̃e deũ p vltio fine alicui⁹ act⁹/⁊ diligẽ deũ sup oĩa qꝛ ad illud sufficit iplicite ferri in deuꝫ/ad hoc requirit explicite ferri i ipꝫ. ¶ Scd̃o q diligere deũ sup oĩa pt dupl̃r cõtingere. vno mõ simplr: alio mõ fm p̃sentẽ statũ. Diligere deũ sup oĩa simplr/ẽ deũ diligẽ vt finẽ oiuꝫ.i. pp quẽ diligat oĩa. Diligere deũ sup oĩa fꝫ pñtẽ statũ/ẽ diligere deũ vt finẽ oiuꝫ referibiliũ in ipm̃ deũ. Cõueniũt hi duo modi diligẽdi deũ sup oĩa in duob⁹. primo in hoc q sunt p̃cepta affirmatiua. scd̃o i h̃ q vtriq̃ repugnat diligere aliq̃d aliud a deo vt vltimũ finẽ cuiuscũq̃ act⁹/vt pꝫ. Differũt aũt in h̃ q primo mõ diligẽdi deũ sup oĩa repugnat oẽ malũ culpe/scd̃o aũt nõ. Ad hñdũ nãq̃ actũ diligendi deũ sup oĩa simplr/opꝫ oĩa sua hr̃e talia vt possint in deũ referri. si em̃ aliq̃d sic diligit vt nõ sit referibile i deũ/iã ipedimẽtum põit ad h̃ vt suoꝝ oim̃ possit deũ hr̃e finẽ/ac p hoc ipotẽtẽ se reddit ad diligẽdũ deũ sup oĩa simplr. Et qꝛ malũ culpe q̃dcũq̃ sit illud repugnat referibilitati i deũ vt finẽ/iõ oẽ malũ culpe repugnat obseruatiõi hui⁹ p̃cepti/diligẽs deũ sup oĩa simplr. Sꝫ ad hñdũ actũ diligẽdi deũ sup oĩa referibilia in ipm̃/nõ ipotẽtẽ reddit hoieꝫ q̃dcũq̃ malũ culpe: vt expiẽtia testat i hñtib⁹ charitatẽ/q̃ diligũt deũ sup oĩa ⁊ vt finẽ nãe ⁊ vt finẽ btitudis: qꝛ gr̃a pficit nãm: ⁊ tñ hñt multa mala culpe ⁊ i volũtate faciẽdi puta dicẽdo mẽdaciũ officiosuꝫ/comedẽdo nimis/⁊ hmõi. ¶ His pmissis ad dubium motũ dr̃/q lꝫ hõ i statu nãe coꝛrupte q̃ꝫtũ est ex sufficiẽtia sua possit ex puris nãlib⁹ diligere deũ sup oĩa referibilia i ipm̃/q̃ tũc sunt in sua ptãte vt rõ ꝑbat: nõ tñ põt diligere deũ sup oĩa sua simplr: qꝛ nõ põt nõ peccare/ac p h̃ nõ pt nõ ponere ipedimẽtũ dilectiõi dei sup oĩa/sicut pt in statu nãe itegre in quo põt pseruare se ab oĩ pctõ: ⁊ ꝯñr qñ tps est exire i actũ diligẽdi deũ sup oĩa sua simplr: qꝛ nihil sui est irreferibile ad deũ. ¶ Ad ꝯfirmationẽ dr̃/q nõ est eadẽ rõ de isto actu ⁊ de alijs moralib⁹: tũ qꝛ iste act⁹ est sup om̃s oim̃ nãliũ moraliũ(vt pꝫ)qꝛ respectu vltimi finis simplr/ac p h̃ primi p̃ncipij reliquoꝝ: relicti aũt act⁹ sub isto sũt: maioꝛis aũt ṽtutis ẽ posse i actũ summũ q̃ꝫ i act⁹ iferioꝛes: vñ ⁊ ṽtus vltimũ po^e dr̃ p̃mo celi. Tũ qꝛ act⁹ iste vniuersitatẽ actuũ hũanoꝝ bonã exigit vt nãm/nõ aũt alij. non em̃ q̃cũq̃ malũ aliq̃d facit ipedimẽtũ p̃stat sibi vt nõ possit qñ opꝫ reddere mutuũ: ꝫ q̃cũq̃ malũ aliq̃d facit ipso facto reddit actũ illũ ⁊ seipm̃ illo infectũ vt sic irreferibilẽ i deũ vt finẽ: ac p h̃ nõ põt oĩa a se dilecta referre in deũ vt vltimũ finẽ: q̃d faciebat hõi nã itegra/vt in lr̃a dr̃. Et sic pꝫ veritas ꝯclõnis q̃ꝫtũ ad vtrãq̃ ptẽ.f. q itegra nã h̃ poterat ⁊ q coꝛrupta nõ pt/nisi adiutoꝛio grẽ sanãtis i pñti vita ichoatiue p charitateꝫ vie. q̃ nihil ꝯ dei dilectionẽ admittim⁹/⁊ sup oĩa nr̃a non simplr ꝫ referibilia ipm̃ diligim⁹. ꝯsummate aũt i pr̃ia: q̃ oĩa simplr in deũ dirigent/qꝛ ipse erit oĩa i oib⁹. ¶ Ad dubõnẽ motã ꝯ rõnẽ lr̃e dr̃/q̃d mediũ est eẽ op⁹ ꝯnãle: sed nãle põt sumi dupl̃r. Uno mõ p eo q̃d fluit ex nã. Et sic sumẽdo nãle sufficeret ad iferẽdã pmã partẽ ꝯclõnis.f. q nã itegra põt: et sic accipit obiectio nãle. Sꝫ qꝛ tũc minoꝛ esset falsa: qꝛ diligere deũ super oĩa appetitu ratiõali(vt expositũ est) nõ ẽ nob̃ sic nãle vt fluat ex nã(vt pꝫ) iõ alio mõ sumit nãle p eo q̃d est fm nãm. Et sic diligere deũ sup oĩa est nãle/⁊ sic sumitur hic: ⁊ infert pmã ptẽ ꝯclõnis cũ veritate vtriusq̃ pmisse. Scd̃a aũt cõclõnis ps.f. q̃d nã coꝛrupta h̃ nõ pt/nõ ꝑbat in lr̃a ex illo medio/vt pꝫ intuẽti lr̃am: vbi post ꝑbatã ꝯclõnẽ directe r̃nsiuã q̃sito q̃d i nã integra hõ hoc poterat sine gra: subiũxit authoꝛ ex pnitate nãe coꝛrupte ad bonũ ꝑpriuꝫ/q deficit natura coꝛrupta ab actu illo. vñ mediũ ad scd̃aꝫ pteꝫ ꝯclõnis: seu ad scd̃aꝫ cõclõneꝫ est pnitas volũtatis ad priuatũ bonũ: hec em̃ pdicto vigoꝛe in nobis adeo viget vt opoꝛteat in malũ aliq̃d cadere: vt ex dictis patet.

¶ In eodẽ tertio articulo discutiẽdũ ẽẽt an diligere deum supra oĩa sit nãle hoi nisi i pma pte discussum fuisset. Uerũ ñ q̃rat cui⁹ ṽtutis moralis sit act⁹ diligere deũ sup oĩa. dõm est/quũ iste act⁹ sit ad alterũ cui ñ p̃t reddi equiualẽs/q ad iusti… ꝯs est … parent…(q̃bus ẽt nõ est reddere equiualens) debitum re…: ⁊ religio que cultum deo exhibet ⁊c.

---

modo fm q est corrupta in nobis post pcm̃ pmi parẽtis. fm aũt vtrũq̃ statũ nã hũana indiget auxilio diuino ad faciẽdũ vel volẽdũ q̃dcũq̃ bonũ sic p̃rio mouẽte: vt dcm̃ ẽ. Sꝫ i statu nãe itegre quãtũ ad sufficiẽtiã opatiue ṽtutis poterat hõ p sua nãlia velle et opari bonũ sue nãe ꝑportionatũ q̃le ẽ bo^m ṽtutis acq̃site: ñ ãt bonũ supexcedẽs q̃le ẽ bo^m ṽtutis infuse. ꝫ i statu nãe coꝛrupte ẽt deficit hõ ab hoc q scd̃m suam nãm põt vt nõ possit totũ hmõi bonũ iplere p sua nãlia. Qꝛ tñ natura hũana p pcm̃ nõ ẽ totalr coꝛrupta, vt.f. toto bono nãe priuet, põt q̃dem ẽt in statu nãe coꝛrupte per ṽtutẽ sue nãe aliq̃d bonũ particulare agere(sicut edificare domos, plantare vineas, ⁊ alia huiusmodi)non tñ totum bonum sibi cõnaturale, ita q in nullo deficiat: sicut hõ infirmus põt per seipm̃ aliquem motũ hr̃e, non tñ perfecte põt moueri motu hois sani nisi sanetur auxilio medicine. Sic igit ṽtute gratuita supaddita virtuti nãe indiget hõ in statu nãe itegre quãtũ ad vnũ.f. ad operãdũ ⁊ volẽdũ bonũ supnãle. Sed in statu nãe coꝛrupte quãtũ ad duo.f. vt sanet, ⁊ vlteri⁹ vt bonũ supnãlis virtutis opet: q̃d est meritoꝛiũ. Ulterius autem in vtroque statu indiget homo auxilio diuino, vt ab ipso moueatur ad bene agendum.

Ad primũ Ergo dõm, q hõ ẽ dñs suoꝛũ actuuꝫ. ⁊ volendi ⁊ nõ volẽdi pp deliberationeꝫ rõnis q̃ põt flecti ad vnã partẽ vel ad aliã: sed q̃d deliberet vel non deliberet, ⁊ si hmõi ẽt sit dñs opꝫ q hoc sit p dliberationẽ p̃cedẽtẽ. ⁊ cũ h̃ nõ p̃cedat i ifinitũ, oꝫ q finalr deueniat ad h̃. q liberũ arbitriũ hominis moueat ab aliquo exterioꝛi p̃ncipio q ẽ supra mẽtẽ hũanã.f. a dõ: vt ẽt phs ꝑbat i caplõ de bona foꝛtuna. vñ mẽs hois ẽt sani nõ ita hꝫ dominiũ sui actus quin idigeat moueri a dõ: ⁊ multo magis liberꝝ arbitriũ hois ifirmi post pcm̃. p q ipedit a bono p coꝛruptionẽ nãe. ¶ Ad scd̃m dõꝫ, quod peccare nihil aliud ẽ q̃ꝫ deficere a bono q cõuenit alicui fꝫ suã nãꝫ. vna q̃q̃ aũt res creata sic ẽ nõ hꝫ nisi ab alio, ⁊ i se ꝯsiderata nihil ẽ, ita idiget ꝯseruari in bono sue nãe ꝯueniẽti ab alio: põt eni p seipsã deficere a bono sicut ⁊ p seipsam põt deficere in nõ eẽ nisi diuinit⁹ ꝯseruaret. ¶ Ad tertiũ dõm, q ẽt verũ nõ pt hõ cognoscere sine auxilio dĩno: sicut supra dcm̃ est: ⁊ tñ magis est nã hũana coꝛrupta p peccatum quantũ ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri.

¶ Utrum hõ possit diligere deum sup oĩa ex solis nãlibus sine gratia. Arti. 3.

AD tertiũ Sic p̃cedit. Uĩ q hõ nõ possit diligere deum sup oĩa ex solis nãlibus sine gratia. Diligere.n. deuꝫ sup oĩa est ꝑprius ⁊ ꝑprincipalis charitatis actus. Sed charitatem homo non põt habere p seipꝫ qꝛ charitas dei diffusa est in coꝛdib⁹ nr̃is p spm̃ scm̃ q̃ dat⁹ est nobis: vt dr̃ ro.5. ergo hõ ex solis nãlib⁹ ñ pt deũ diligere sup oĩa. ¶ P̃. Nulla nã pt sup̃ seipãꝫ. Sꝫ diligere aliq̃d pl⁹ q̃ꝫ se, ẽ extẽdere in aliq̃d sup̃ seipãꝫ. g̃ nulla nã creata potest deuꝫ diligere supra seipãꝫ sine auxilio gratie. ¶ P̃. Deo cũ sit summũ bonum debetur summus amoꝛ, q̃ est vt sup oĩa diligat. Sꝫ ad summũ amoꝛẽ deo impendendũ q̃ ei a nobis debet hõ nõ sufficit sine grã: alioqn frustra adderet grã. g̃ hõ non põt sine grã ex solis naturalib⁹ diligere deũ sup omnia.

1.q.60. ar.5. Et.2.di. 3.q.4. Et.3.di. 29.a.3. Et ṽt.q. 2.art.2. ad.11^s. 2.q.4.ã. 1.ad.9. Et q̃l.1. ar.8.

Sꝫ ꝯ. Primus hõ in solis nãlibus ꝯstitut⁹ fuit(vt a q̃busdã ponit)in q̃ statu manifestũ est q aliqualr deuꝫ dilexit. Sed nõ dilexit deũ equalr sibi vel minus se: quia fm hoc peccasset. ergo dilexit deũ supra se. ergo hõ ex solis naturalib⁹ deuꝫ põt diligere plus quam se, ⁊ super omnia.

Rñdeo Dõm, q sicut supra dictũ est in primo(in quo etiam circa naturalẽ dilectionem angeloꝝ diuerse opiniones sunt posite)hõ in statu nãe integre poterat opari virtute sue nãe bonum q̃d est sibi connaturale absq̃ superadditione gratuiti doni, lꝫ nõ absq̃ auxilio dei mouentis. Diligere aũt deum sup omnia est quiddam connaturale hoi, ⁊ etiã cuilibꝫ creature non solũ rõnali, ꝫ irrõnali, ⁊ etiã inaiate fm modum amoꝛis qui vnicuiq̃ creature competere põt. Cuius rõ est: qꝛ vnicuiq̃ nãle est q̃d appetat ⁊ amet aliq̃d fm q̃d aptuꝫ natũ est esse. Sic igit agit vnũq̃dq̃ ꝑut aptum natũ est esse: vt dr̃ in.2. phy. manifestũ est autẽ q bonũ ptis est ꝑpter bonũ totius. vñ nãli appetitu vl amoꝛe vnaqueq̃ res pticularis amat bonũ suũ ꝑpriũ pp bonum commune toti⁹ vniuersi, q̃d est deus. vñ ⁊ dio. dicit in lib. de di. no. q deus ꝯuertit omnia ad amoꝛem suipsius. vñ hõ in statu nãe integre dilectionẽ suipsius referebat ad amoꝛem dei sicut ad finẽ: ⁊ silr dilectionẽ oium aliarum reꝝ: ⁊ ita deũ diligebat plus q̃ꝫ seipsuꝫ ⁊ super oĩa. Sꝫ in statu nãe coꝛrupte hõ ab hoc deficit fꝫ appetitũ voluntatis rõnalis: q̃ pp coꝛruptionẽ nãe sequit bonũ p̃uatũ nisi sanet p grãm dei. Et iõ dõm est q hõ in statu nãe integre nõ idigebat dono grẽ supaddite nãlib⁹ bonis ad diligẽdũ deũ nãliter sup oĩa, lꝫ indigeret auxilio dei ad h̃ eũ mouentis: ꝫ in statu nãe coꝛrupte indiget hõ etiaꝫ ad hoc auxilio gratie naturam sanantis.

Ad primũ Ergo dõm, q charitas diligit deũ sup omnia eminẽtius q̃ꝫ natura: nã em̃ diligit deuꝫ sup oĩa ꝑut est principiũ ⁊ finis nãlis boni, charitas aũt fm q est obm̃ btitudinis, ⁊ fm q̃d hõ hꝫ quãdam societatem spũalem cũ deo. addit etiã charitas sup naturalẽ dilectionẽ dei p̃mptitudinẽ quãdã ⁊ delectationẽ: sicut habitus q̃libet ṽtutis addit supra actũ bonũ q̃ fit ex sola nãli rõne hois ṽtutis habitũ nõ hñtis. ¶ Ad scd̃m dõm, q cũ dr̃ q̃d nulla natura põt supra seipsam, nõ est intelligendum q̃d non possit ferri in aliq̃d obiectũ q̃d est supra se: manifestũ est enim quod intellectus noster naturali cognitione põt aliqua cognoscere que sunt supra seipsuꝫ: vt pꝫ in naturali cognitiõe dei: sed illud intelligẽdũ est q natura põt in actũ excedẽtẽ proportionẽ sue ṽtutis: talis aũt actus nõ ẽ diligere deũ sup oĩa: hoc eni est nãle cuilibet nature create: vt dcm̃ est. ¶ Ad tertiũ dõm, q amoꝛ dr̃ summus nõ solũ quãtũ ad gradũ dilectionis: sed ẽt quãtũ ad rationem diligendi, ⁊ dilectionis modum. ⁊ secundũ hoc summus gradus dilectionis est quo charitas diligit deum vt beatificantem: sicut dictum est.

¶ Utrũ hõ sine gr̃a per sua nãlia legis precepta implere possit. Articulus 4.

AD quartũ Sic p̃cedit. Uĩ q hõ sine gr̃a p sua nãlia possit precepta legis implere. Dicit enim apostolus ad rom̃.2. quod gentes que legem non habent, naturaliter ea que legis sũt faciunt: sed illud quod naturaliter homo facit p seipsuꝫ potest face-

1.ã.5.ad 2. Et.2.d. 28.ar.3. et di.41 in expo. li.ad.5. Et … 24. 14.

¶ Super artic… 4.

In articu. qu… eiusdẽ.c.xi.q.p… circa titulũ occurrit: an sit q̃d de oib⁹ p̃cep… legis … sit fmo de oibus appet: tuꝫ ex eo q indistincte q̃d … ex eo q si de p̃ceptis veteris legis tm̃ eẽt fmo/iã determ…at⁹ eẽt in p̃cedẽtib⁹. Q̃d ṽo nõ/apparet ex eo q p̃cepta noue legis … oiant nec examinãt i toto discursu articuli: tũ ex eo q ipoĩe notoꝛie cõ…t eẽ/q p̃cepta fidei possunt sine lumine fidei seruari.

¶ Ad h̃ dr̃/q certũ hic ẽ q ar… iste itelligit de oib⁹ p̃ceptis diuine legis siue noue siue veteris. …n. sit fmo de lege dĩna ex coꝛpe articuli pꝫ vbi affert p rõe q nihil aliud dr̃ eẽ pcm̃ q̃ꝫ dinoꝝ mãdatoꝝ trãsgressio. Q̃d ṽo de oibus p̃ceptis sit fmo ibidẽ pꝫ: qm̃ bis replicat ly oĩa mandata.

¶ In coꝛpe articuli eiusdẽ du^m occurrit/vbi authoꝛ dt q hõ i statu nãe integre pt oĩa dĩna mãdata iplere q̃ꝫtũ ad subãꝫ opeꝝ. hoc.n. itellꝫ d p̃ceptis diuinis vl̃r fm̃ eẽ ꝯstat. nã nec credere supnãlia fidei nec adiplere actiões sacrales i q̃cũq̃ statu pt hõ p sua sola nãlia/ẽt q̃ꝫtũ ad subam opeꝝ: qm̃ op⁹ ẽ ad credẽdũ diuina reuelatiõe saltẽ mõstrante: ⁊ ad actiones sacramentales potestate supernaturali/alioquin nihil fit.

¶ Ad h̃ dr̃ dupl̃r. p̃rio q mãdata dĩna sũt duplicia. q̃dã hñtia vim mãdati quãtũ ad vtrũq̃ seoꝛsuꝫ.f. quãtũ ad subam opeꝝ ⁊ quãtũ ad modũ supernãlẽ. Quedã ãt ñ hñtia vim mãdati sine mõ supnãli. In p̃rio gñe sũt oĩa p̃cepta q̃ ipleta ex nãlib⁹ satisfaciũt p̃cepto alicui in scd̃o ãt sũt q̃ etsi ex puris nãlib⁹ fiãt/nulli p̃cepto satisfiũt. Et qm̃ articul⁹ iste cõparat nãꝫ grẽ nec̃rie ad operãdũ/⁊ p̃cepta q̃ nõ hñt vim p̃cepti nisi cũ modo supnãli ad oꝛdinẽ grẽ spectãt. ideo sub noĩe p̃ceptoꝝ diuine legis quãtũ ad subã opeꝝ obseruabilium/non veniunt nisi precepta in quibus habet locum distinctio precepti vtroq̃ modo obseruabilis. Et secundum hoc precepta fidei ⁊ spei/qꝛ nõ sũt p̃cepta nisi q̃ꝫtũ ex fide ⁊ spe fiũt/nõ cadũt sub hac distin-

Universidad de Deusto Biblioteca

butione: z propterea authoris soli⁹ p̄cepti, di lectiõis iter ispectãtia ad theologales virtu tes meminit i rñsiõe ad tertiũ: vt isinuaret q de his disputabat q solã grãm nõ ꝯtine bat. a doctrinali; nãqz disputatiõe nedũ pue rili remotissimũ; ẽ vt vertat in dubiũ de p̄ ceptis solius gr̃e si p nãlia expleri pñt. Et p̄m hoc lz titulus ar ticuli fuerit de legis p̄ceptis idistincte tñ p hoc de oib⁹ rñsio: tñ cũ tali distictione. s. q̃ ad subam operuz vel modũ supnãlem insi nuauit q illa q̃ nõ ni si supnãliter seruari pñt discussiõe ñ eget. Sed huic rñsioni ob piat prio q author ñ distiguit obseruatio nẽ mãdatorũ q̃tũ ad subam ꝯ obseruatio nẽ eorundẽ supnãli ter/ sed ex charitate. Dici tñ põt q gen⁹ a spẽ nolauit supnãle a charitate: qr in pro posito equalẽt. ¶ Ob uiat scdõ q qr fides ẽ ex auditu (vt dr ad ro ma. 10.) nõnullũ pre cept ñ ẽ vt hõ auditui fidei se p̄beat q̃lẽ dz se exhibẽ i obsequiũz fidei. Uñ dr scdõ qd alia ẽ qõ de cognitio ne supnãliũ p̄ceptoꝝ z alia de facultate ad iplẽdi iã cognita. z q iã determiatũ ẽ q tã lex dina supnãlis est q̃ q excedit cognitio nẽ nãlẽ. Et q nũc est qõ nõ de cognitiõe/ sz adipletiõe: ppter q articul⁹ iste directe tractat qõnẽ illã/ q̃pe lagio tribui vr an. s. hõ possit p sua nãlia iplere dina p̄cepta p̄ supposita lege mon strãte illa: … eni q hõ eget gr̃a … strãte p̄cepta/ sz nõ fa ciẽte adiplere illa. Et ꝯ h ẽ determiatio hu ius articuli: vt au thoritas aug. i corpe articuli allata testat. Scdm h q̃ dõz ẽ/ q rñ
1.q.114. arti.2. sio data ad 3m in lr̃a extẽdit ad oia p̄cepta
Et.1.qõ. 62.ã.4 co. ꝟtutũ theologaliũ: ita q ẽt credere/ spare diligere deũ/ cõfiteri
Et.1.di. 14.q.2. ar.2.z.q. 3. ipm iesum xp̄m/ põt hõ p sua nãlia q̃tũ ad subam operũ adi plere: z nõ iq̃tũ iplet
Et.2.di. 24.q.1. arti.4.z di.26.ã 3.z dist. 29.ar.1. z spe z fide z charita te. Et q h sit veruz ex eo conuincere possu mus q gentilis edo ct⁹ fidẽ nol ẽ sacẽ p̄iã n⁹ posset credere to
Et.3.ꝯ.c. 147.et 150. tã fidẽ esse verã vt ec clesia tz: ꝯstat em qd talis nulla supernãli
Et q̃l.1. ar.7.co. gratia adiutus cre deret. Posset quoqz idem sperare se fore btũm in celo/ q̃uis

re absqz gr̃a. ergo hõ p̃t legis p̄cepta face re absqz gratia. ¶ P̄. Hieronymus dicit in expositione catholice fidei: illos esse male dicendos q̃ deũ p̄cepisse hoi aliqd impossi bile dicũt: sz ipossibile ẽ hoi qd p seipsum iple re ñ põt. ergo hõ põt iplere oia p̄cepta legis p seipsum. ¶ P̄. Inter oia p̄cepta legis ma ximum est illud, Diliges dominum deũ tuũ ex toto corde tuo, vt patet math. 22. sed hoc mandatuz potest homo iplere ex solis natu ralibus diligendo deũ super omnia: vt supra dictum est. ergo omnia mandata legis po test homo implere sine figuratia.

Sed ꝯtra Est, q aug. dicit in li. de heresibus h ptinere ad heresim pelagianoꝝ: vt credãt sine gr̃a ho mines posse facere omnia diuina mandata.

Rñdeo Dõm, q iplere mãdata legis cõtigit dupl'r. Uno mõ quan tum ad subam operũ, put. s. hõ operat iusta z fortia, z alia ꝟtutis opa. z h mõ hõ in statu nature integre potuit oia mãdata legis iple re: alioqn hõ non potuisset in statu illo non peccare: cũ nihil aliud sit peccare q̃ trãsgre di diuina mãdata. sz i statu nature corrupte non põt hõ implere oia mãdata diuina sine gr̃a sanãte. Alio mõ pñt ipleri mãdata legis nõ solũ q̃tũ ad subaz operis sz etiã q̃tuz ad modũ agendi: vt scz ex charitate fiãt. z sic neque in statu nature integre, neqz in statu nature corrupte potest homo implere absqz gratia legis mandata. vnde augu. in libro de correctione et gratia, cum dixisset quod sine gratia nullũ prorsus bonũ hoies faciũt subdit. Non solum vt monstrante ipsa quid faciendum sit sciant: verum etiaz vt prestãte ipsa faciant cum dilectione quod sciunt. in digẽt insuper in vtroqz statu auxilio dei mo uentis ad mandata iplenda; vt dictum est.

Ad primũ Ergo dõm. q sic augu. dicit in lib. de spũ z lr̃a: nõ moueat q naturaliter dixit eos que legis sunt facere: hoc enim agit spiritus gratie, vt imaginẽ dei in qua naturaliter facti sumus instauret i nobis. ¶ Ad scdm dõm, q illud quod possum⁹ cũ auxilio diuino ñ est nobis omnino impossibile: scdm illud ph'i in tertio ethi. q̃ per amicos possum⁹ aliqualiter nos possumus. vnde hiero. ibidem confitetur sic … m liberum eẽ arbitriũ, vt dicam⁹ nos … idigere dei auxilio. ¶ Ad tertiũ dõm, q p… eptũ de dilectiõe dei nõ põt hõ iplere ex pu… naturalibus … ndũ quod ex cha ritate im… supradictis patet.

¶ Utrum … o possit mereri vitam eternã sine gratia. Articulus 5.

A D quintũ Sic proce dit. Uidet quo… õ possit mereri vitã eter nã sine gr̃a. Dicit enĩz dñs mat. 19. Si vis ad vitam ingredi, ser ua mandata. ex quo videtur quod ingredi in vitam eternam sit constitutum in hominis voluntate. sed id q in nostra volũtate consti tutũ ẽ, p nos ipsos possumus. ergo vr q ho mo p seipsuz possit vitã eternã mereri. ¶ P̄. Uita eterna ẽ merces vel premiũ q̃ hoibus redditur a deo: scdm illud math. 5. Merces vestra multa ẽ in celis. sz merces vl' premiuz redditur a deo hoi scdm opera eius: secũdũ illud psal'. Tu reddes vnicuique secundum opera eius. cum igitur homo sit dñs suoꝝ operũ, videt q in eius ptãte cõstitutũ sit ad vitã eternã peruenire. ¶ P̄. Uita eterna est vltimus finis vite humane: sz quelibet res nãlis p sua nãlia põt cõsequi finẽ suũ. g mul to magis hõ q̃ est altioris nãe per sua nãlia põt puenire ad vitã eternã absqz aliq̃ gratia.

Sed ꝯ Est, q apl's dicit ad ro. 6. Gra tia dei vita eterna: qd iõ dr sic glosa ibidẽ dicit, vt intelligeremus deuz ad vitã eternã p sua miseratione nos pducere.

Rñdeo Dõz, q actus pducentes ad finẽ oportet eẽ fini pportio natos. Nullus aũt actus excedit pportionẽ principij actiui. Et ideo videmus in reb⁹ na turalibus q nulla res põt pficere effectuz p suã operationẽ q̃ excedat virtutẽ actiuã, sed solũ põt pducere per operationẽ suã effectũ sue virtuti pportionatũ. Uita aũt eterna est finis excedẽs pportionẽ nature humane: vt ex supradictis pz. Et iõ hõ per sua naturalia nõ põt pducere opera meritoria proportio nata vite eterne: sed ad hoc exigit altior vir tus, que est virtus gratie. Et iõ sine gratia homo nõ potest mereri vitam eternã. põt tñ facere opa pducẽtia ad bonũ aliqd homini connaturale: sicut laborare in agro, bibere manducare et habere amicum z alia hmõi: vt aug. dicit in tertia rñsione ꝯ pelagianos.

Ad primũ Ergo dõm, q hõ sua vo lũtate facit opa merito ria vite eterne: sed sicut augu. in eo. lib. dicit, ad hoc exigitur quod volũtas hominis pre paretur a deo p gr̃am. ¶ Ad scdm dõm, q sicut glo. dicit ro. 6. super illud, Gratia dei vita eterna. certũ est vitã eternã bonis ope ribus reddi. sed ipsa opera quib⁹ reddit ad dei gratiam ptinẽt: cum etiam supra dictuz sit quod ad implenduz mãdata legis p̃z de bitũ modum per quem eorum ipletio est me ritoria requiritur gratia. ¶ Ad tertiũ dõm, q obtio illa procedit de fine hoi cõnaturali. natura aũt hũana ex hoc ipõ q nobilior est põt ad altiorẽ finẽ pduci saltẽ auxilio gratie, ad quem iferiores nature nullo mõ ptinge re pñt: sicut hõ est melius dispositus ad sani tatem q̃ aliquibus auxilijs medicine potest sanitatem consequi quã ille qui nullo modo vt philo sophus introducit in. 2. de celo.

¶ Utrũ hõ possit seipsuz ad gr̃az p̄parare p seipsum absqz exteriori auxilio gr̃e. Arti. 6.

A D sextũ Sic procedit. Ur q hõ pos sit seipsum ad gr̃az p̄parare per seipsuz absqz exteriori auxilio gr̃e. Nihil. n. iponit hoi qd sit ei impossibile: vt supra dictum est. sed zacha. 1. dicit, Cõuertimini ad me z ego cõuertar ad vos. nihil aũt est aliud se ad gr̃am p̄parare quã ad deũ cõuerti. g vr q hõ p seipm possit se ad gr̃am p̄parare absqz auxilio gr̃e. ¶ P̄. Hõ se ad gr̃am p̄parat faciẽdo qd i se est: qr si hõ facit qd i se est de⁹ ei nõ denegat gr̃az. Dicitur enim math. 7. q deus dat spũm bo num petentibus se sed illud in nobis esse di citur qd est in nr̃a ptãte. g vr q in nr̃a ptãte sit constitutũ vt nos ad gratiam p̄paremus. ¶ P̄. Si homo indiget gratia ad hoc quod preparet se ad gratiam: pari ratione idigebit gratia ad hoc q p̄paret se ad illã gr̃am: z sic pcedet in infinitũ: qd est incõueniẽs. g vide tur standum in primo, vt scilicet homo sine gratia possit se ad gratiam preparare. ¶ P̄. Prouer. 16. dicitur, q hois est preparare ani mum: sed illud dicitur esse hominis quod p seipsuz potest. ergo videtur quod homo per seipsum se possit ad gratiam preparare.

Sed cõtra Est, q dr ioã. 6. Nemo põt venire ad me, nisi

inanis esset spes ei⁹, sicut z fides. Sed ad propositum satis est de sufficiẽtia ad sub stantiã operũ: quã in hereticis q̃tũ ad cõ fessionẽ exteriorem z actus interiores z su sceptionẽ sacroꝝ ex perimur: qui actus fi dei spei z charitatis quantũ ad substãtiã operum intus z ex ercent sine vllo super naturali dono in eis. De sacramẽtalibus autem actibus faci le dicitur q quia p̄ce pta dantur de actib⁹ virtutũ: act⁹ autẽ sa cramẽtales non sunt actus pprie aut pu re virtutũ sed potes statum supernatura lium: nõ faciẽtes ha bentes bonos sz po tẽtes. ideo huiusmo di opera nullo modo posse, hoiem in statu nature integre nõ ob stat proposito vbi de preceptis agitur.

¶ Circa tres simul articulos imediate expositos aduerte/ q licet cõueniãt in hoc q quilibet claudit in se qõnẽ de necessitate gr̃e respectu vniuer sorum actuũ hũano rum/ z propterea ad vnam qõnẽ spectant. Diuersitas tñ diffi cultatũ distinctos ar ticulos poposcit. Nã in scdõ articulo ex ip sa rõne boni operis/ in tertio ex celsitudi ne obiecti dei scz et actus scz super oia/ in quarto ex diuina institutione difficul tas est. post decisio nem siquidez prime difficultates/ scda ex proprijs explanãda erat z silr tertia. Et rursus apparet q di ligere deum sup oia nature vires exce dat/ z silr diuine le gis obseruatio.

¶ Sup articulũ. 5.

I N articulo 5⁰ quecũqz dicẽda essent reseruo pro qõe vltima in articu lo prio de merito: et articulo scdo de neci tate gr̃e respectu me riti ad vitã eternaz. Incognito nãqz me rito nõ plene questio scitur.
1.q.62. ar.2.ad. 3. Et.2.di. 5.q.2.ã. 1.z dist. 28.ã.4. Et ꝟi.q. 24.ã.15 Et q̃l.1. ar.7.

¶ Super articu. 6.
Et ad heb.12. lec.3.co. 3.

I N articu lo sexto eiusdem 109. q. dubiũ oc currit ex durãdo i 2⁰ sen. dis. 28. q. 1. ar. vl ti. 2ᵉ. Alterũ ꝯ cõclu sionẽ. alterũ ꝯ ratio nem in litera allatã. Contra conclusionez quidem: quia homo potest absqz speciali dei

dei adiutorio p sua nãlia opari op⁹ moral'r bonũ: ergo põt preparare se ad gr̃az. Antecedẽs pz ex dictis. Cõsequẽtia pbat: qr bonũ morale hz immediatũ ordinẽ ad bonũ gr̃e: ac p hoc est p̄paratoriũ ad gr̃am. Et auget hoc dubiũ: qr author ẽt in secũdo sen. di. 28. ar. 4. idẽ sentit: dũ expresse vult q hõ faciẽdo qd in se est p̄parat se ad gr̃am: vt patet ibi. ¶ Cõtra rõnẽ ꝟo qr illa ppositio/ soli⁹ primi agẽtis est p̄parare ad vl timũ finem/ est falsa: qm̃ lz pducere ad vl timũ finẽ sit ipsi⁹ so lius/ disponere tñ ad illũ põt eẽ inferioris agẽtis. Qd pbat/ ex hoc q in gñatiõe ho minis lz solus de⁹ p ducat aiam: nõ tñ ꝟ tute ppria disponit mãm ad aiam. Et sic est i pposito/ q lz so lus deus det gratiaz bono tamen dispone re se potest ad gratiã virtute propria.

¶ Ad hoꝝ euidẽtiã scito/ q rõ litere ex p se notis quodãmõ p cedit. nã q p̄m ordi nẽ finiũ sit ordo agẽ tiũ claꝝ est: ex eo qd omne agẽs agit pro pter finẽ aliquẽ sibi ppriũ: z cõstat q in fi nẽ ppriũ alicui⁹ agẽ tis tendere nihil põt nisi pp ipm agẽs: sic nec alia ppria alicui conuenire pñt alteri nisi pp illud cui prio cõueniũt. Jd. n. p̄mo alicui conuenit/ qd ñ bi non p aliud z alijs qbusqz pp ipsum cõ uenit. Quo fit vt tẽde re in finẽ vltimũ ita sit ppriũ primi agen tis sibi: q nõ p aliud: ceteris vero pp ipm cõueniat in quocũqz ordine sine tẽdãt vt agẽtia sine vt patiẽ tia. Uñ z in litera ma nifestat hoc de victo ria in quã tendit mi les non nisi motus a duce: pp quod multo magis disponẽs ipz patiẽs ad finem vlti mũ opz moueri a pri mo agẽte. Sz qd mul tos fallit est: qr nõ di stinguũt inter dispo nere seu p̄pare ad fi nez formal'r z mãl'r. Disponere ad victo riã formaliter: est pu gnare cum intẽtione operãdi ad victoriã disponer mãliter ad victoriã: est pugnare tñ. Inter milite autẽ pugnãtẽ tñ z pugnã tẽ cũ illa intẽtiõe ma nifesta est dr̃ia: q il le nõ intẽdit finẽ vlti mum q̃uis pugna sua ab alio ordinet ad hoc: iste aũt ad finẽ vltimuz respicit. z pterea iste pugnat vt mouens motum a primo duce: ille vt motũ tñ. De motu intentionis (de quo est sermo) loquẽdo ad ppositũ descẽdendo dicitur: q illa ppõ: solius primi agẽtis est tẽdere in finem vltimũ est verissima formal'r intellecta de tẽdẽtia in illũ: qm̃ nulla ma teria: nullũ disponẽs: nullũ adiuuãs tẽdit in illũ finẽ nisi ex primi agẽ tis motione cui cõuenit ptẽdere in illũ. ¶ Allata aũt instãtia de natu ra disponẽte ad aiam intellectiuã: peccat in hoc q non aiaduertit qd nũq̃ nã disponeret vltima dispõne ad aiam intellectiuã nisi ageret in virtute aie intellectiue hois gñantis. agit. n. virtute nature hũane cu ius essentialis z principalior pars est aia intellectiua: ac per hoc in vir tute agit primi agẽtis a quo solo est aia intellectiua. ¶ Ad obiecta ꝯ cõclusionẽ dicitur: q facere opus moral'r bonũ etiã in oibus humanis actibus nõ est ppinqua preparatio ad gratiã: sed opz addere q fiat cũ cõuersione ad deũ vt finẽ supernaturalẽ: qm̃ preparatio ad gratiaz inchoatio est intentionis creature respectu beatitudinis supernatura lis. Et qm̃ ad supremũ agens spectat intendere in vltimũ finem: sine speciali adiutorio dei nulla creatura rationalis põt p̄parare se ad dei gratiã: q̃ est specialis vltimus finis vt cõiũctio specialis z supernatu ralis ad deũ. ¶ Ad probationẽ aũt dicitur: q licet inter opus morale z opus gratie sit immediatus ordo: nõ tñ est immediatus ordo inter opus pure morale z tale opus gratie. s. donũ habituale gratie gratuz facientis: qr mediat aliqd op⁹ gr̃e. s. con uersio ad deũ: que in sui termino est meri toria vtpote gratia i formata: vt sic etiam nullũ consummatum opus inueniatur me dium inter opus gra tie meritoriũ z mora le. ¶ Nec obstat his qd cõmuniter dicitur q homo faciẽdo qd in se est: disponit se ad gratiã: qm̃ hoc in telligit de dispõne et p̄paratione non sim pliciter: sed q̃tuz est ex parte sua. Et rur sus d dispositiõe sim pliciter accipiẽdo in telligitur vt faciat q in se est motus spãl'r a deo: obsequendo. s. motioni diuine: vt in rñsiõe ad p̄m autho: hic dicit: dicta sua in secũdo sen. ad melio rẽ sensum reducens declarãdo z addẽdo. ¶ In rñsione ad p̄m: dubiũ occurrit: qr au thor in equoco labo rare videt. nã intẽta cõclusio defendenda est de spãli adiutorio dei necessario ad pre paratione gratie. au thoritas vero indu cta ex ioã. 1. sine me nihil potestis facere de cõi operatione dei qua oia ab ipso sicut a primo agente pen dẽt cõcludit non est igitur efficax proces sus ille. ¶ Ad hoc dicitur qd nulla est equiuocatio sed intenta conclusio optime defenditur: qm̃ authoritas illa ñ est limitanda ad cõ… ũ tãtũ sed est vniuersaliter vt sonat intelligẽda: z pportionaliter di stribuẽda. Jta q quẽ admodũ nihil natu re sine deo vt princi pio naturali: ita ni hil gratie sine eo vt principio gratie face re possumus. ac p hoc qr facere hominẽ qd in se est: ita vt p hoc sit sufficiẽter p̄para tus ad gratiã (sic. n. in proposito sumit facere qd in se est) aliqd gra tie est: ideo sine deo vt specialiter influit gratiam (quod est dicere sine speciali adiutorio dei) non põt homo facere quod in se est: z non potest preparare se ad gratiam: quicqd in secũdo sen. minus digestũ fuerit.

pater q̃ misit me traxerit eũ. si aũt hõ seipsuz p̄parare posset nõ oporteret q ab alio trahe retur. ergo homo non põt se ad gratiam pre parare absqz auxilio gratie.

Rñdeo Dicẽdũ, q duplex est p̄patio volũtatis hũane ad bonum. Una q̃dẽ q̃ p̄parat ad bñ opandũ z ad deo fruẽ dũ. z talis p̄patio volũtatis nõ põt fieri sine hituali gr̃e dono qd sit p̃nm opis meritorij: vt dcm̃ est. Alio mõ põt itelligi p̄patio volũ tatis hũane ad ꝯsequendũ ipm gr̃e hitualis donũ ad h aũt q p̄paret se hõ ad susceptio nẽ hui⁹ doni, nõ oz p̄supponere aliqd aliud donũ hituale i aia: qr sic pcederet in infinitũ sz opz p̄supponi aliqd auxiliũ gratuitũ dei in terius aiam mouẽtis siue inspirãtis bonum ppo. Hzis. n. duob⁹ modis indigemus au xilio diuino: vt. s. dictũ est. q ãt ad hoc indi geamus auxilio dei mouentis manifestũ est. Necesse est. n. cũ oẽ agẽs agat pp finẽ: q ois cã cõuertat suos effect⁹ ad suũ finẽ. z iõ cum p̄m ordinẽ agẽtium siue mouẽtiũ sit ordo fi niũ necesse est q ad vltimũ finẽ cõuertat hõ p motionẽ primi mouẽtis, ad finẽ aũt proxi mũ per motionẽ alicuius inferiorũ mouẽtiũ sicut alus militis cõuertit ad q̃rẽdũ victoriã ex motiõe ducis exercitus, ad sequẽdũ autẽ vexillũ alicui⁹ aciei ex motione tribuni. Sic igit cũ de⁹ sit primũ mouẽs simpl'r, ex ei⁹ mo tiõe est q oia in ipm cõuertãt p̄m cõem intẽ tionẽ boni, p quã vnũqdqz intẽdit assimilari deo p̄m suũ modũ. Uñ dio. in lib. de di. no. di cit q de⁹ ꝯuertit oia ad seipz: sz hoies iustos cõuertit ad seipsum sicut ad spãlẽ finẽ quẽ in tẽdũt z cui cupiũt adherere sicut bono ppo p̄z illd psal'. Mihi adherere do bonũ ẽ. z iõ q hõ ꝯuertat ad deũ h nõ põt eẽ nisi deo ipm cõuertẽte. h aũt est p̄pare se ad gr̃am q̃si ad deũ ꝯuerti. sicut ille q̃ hz oculũ auersum a lumi ne solis p h se p̄pat ad recipiẽdũ lumẽ solis q oculos suos ꝯuertit ꝟsus solẽ. vñ pz q hõ nõ põt se p̄parare ad lumẽ gr̃e suscipiẽdũ ni si p auxiliũ gratuitũ dei interius mouentis.

Ad primũ Ergo dõm, q cõuersio hois ad deũ fit q̃dẽ per li. ar. z p̄m h hoi p̄cipit q se ad deũ ꝯuertat. sz lib. arb. ad deũ cõuerti nõ põt nisi deo ipsum ad se cõuertẽte. p̄m illud hiere. 33. Conuerte me z ꝯuertar: qr tu dñs deus me⁹. Et trenoꝝ vltimo. Cõuerte nos dñe ad te z ꝯuertemur, ¶ Ad p̄m dõm, q nihil hõ põt facere nisi a deo moueat: p̄m illud ioã. 15. Sine me nihil potestis facere. z iõ cuz dr hõ facere qd in se est, dr h ẽ in ptãte hois p̄m q ẽ motus a deo.

¶ Ad tertiũ dõm, q illa obiectio pcedit de gr̃a hituali ad quã reqrit aliq̃ p̄patio: qr ois forma reqrit susceptibile dispositũ, sz hoc qd hõ moueat a deo nõ p̄exigit aliquã aliã mo tionẽ cũ deus sit primũ mouẽs. vñ nõ oz abi re in infinitũ. ¶ Ad q̃rtũ dõm, q hois est p̄ parare aium: qr hoc facit p lib. arb. sed tamẽ hoc non facit sine auxilio dei mouẽtis z ad se attrahentis: vt dictum est.

¶ Utrum hõ possit resurgere a peccato sine auxilio gratie. Arti. 7.

A D septimũ Sic pce dit. Ui detur, q homo possit resurgere a pcõ sine auxilio gr̃e. Jllud. n. qd p̄exigit ad gr̃am fit sine gra tia: sz resurgere a peccato p̄exigit ad illumi natione gr̃e. Dicit. n. ad eph. 5. Exurge a mor tuis z illuminabit te chr̃s: ergo hõ põt resur gere a pctõ sine gr̃a. ¶ P̄. Pctm̃ virtuti op ponit sicut morb⁹ sanitati: vt. s. dictũ est. sed hõ p virtutẽ nãe põt resurgere de egritudine ad sanitatẽ sine auxilio exterioris medicine pp h q intus manet pricipiũ vite a q̃ pcedit opatio nãlis. ergo vr q hõ silr rõne possit re parari p seipm redeũdo de statu pcti ad sta tuz iusti absqz auxilio exterioris gr̃e. ¶ P̄. Quelibet res nãlis põt redire ad actũ cõue niẽtẽ sue nãe: sicut aq̃ calefacta p seipsam re dit ad nãlẽ friditatẽ, a lapis sursum pectus p seipsum redit ad suũ motũ naturalẽ: sz pec catum est q̃dã actus cõtra naturã vt pz per damas. in. 2. li. ergo videtur q hõ possit per se ipsum redire de pctõ ad statũ iustitie.

Sz ꝯ Est, q apl's dicit ad gal'. 2. Si da ta est lex q̃ põt iustificare g chr̃s gratis mortu⁹ est. i. sine cã. pari ergo rõne si hz nãm p quã põt iustificari, chr̃stus gratis. i. sine cã mortuus est. sz hoc est in conueniẽs dicere. ergo nõ põt per seipsum iustificari. i. redire de statu culpe ad statum iustitie.

Rñdeo Dicẽdũ, q hõ nullo mõ põt resurgere a pcõ p seipm sine auxilio gr̃e. Cũ. n. pctm̃ trãsiẽs actu r… at reatu (vt. s. dcm̃ ẽ) ñ est idẽ resurgere … cato qd cessat ab actu pcti: sz resurge… pcõ est reparari hoiem … q̃ peccãd… misit. Jncurrit aũt hõ triple… ccando vt ex supradict pz. s. macula … ptionẽ nã lis boni, z reatũ pene. Mac… dẽ incurrit inq̃tũ puat decore gr̃e ex …formitate pcti. Bonũ aũt nãe corrumpit … uantũ nã hois deordinat volũtate hoi… o non subiecta. hoc enim ordine subla… ꝯñs est vt tota nã

1.q.113. ã.2.z.q. 11.ã.2.c. Et 22ᵉ. q.137.ã. 5.ad.3. Et.3.q. 56.ã.3.c Et.2.d. 20.q.2. ar.3.ad 5.z disti. 28.arti. 2.co. Et.3.ꝯ. ca.157.z li.4.ca. 72.p̄no. Et ꝟi.q. 24.ar.1. ad.10.z 12.z.q. 28.ar.2.

¶ Super articu. 7.

I N arti. 7. eiusdẽ. q. aduerte primo ordinẽ articuloꝝ. hacte nus siquidẽ de necessitate gratie in hoie ad bonũ. in duob⁹ aũt nũc sequentibus articulis de necessitate eiusdẽ respectu mali: z deniq in vltimis duobus de necessitate eiusdẽ in hoie iã constituto in gratia tractatur: vt nulla necessitas p̄termissa videat. ¶ In corpe articuli eiusdẽ z rñsiõe ad tertiũ dubiũ occurrit circa illud scz q ordo nature repari nõ põt nisi deo volũtatẽ hois ad se trahente per gratiã. Ex duplici siqdẽ capite hoc hz difficultatẽ primo ex parte dei: ex eo q q̃lecũqz põt de⁹ creare hoiez: tale p̄rise põt repare: sz hoiez recte ordinatũ sine gratia põt creare: ergo z post lapsum reparare si ne gr̃a. Scdo ex pte hois: qr vt dr in p̄dicamẽtis: z approbat ab autho

Universidad de Deusto Biblioteca

re in .2. sen. di. 28. in expōne lr̄e/prauus ad meliores exercitatiões deductus pficiet. Et cōsistit difficultas in hoc: q actꝰ et habitꝰ praui nō ita diminuūt nāe bonū vt necessitet ad manēdū in malo: sed pōt volūtas mutari in oppositū bonū et cōtinua exercitatiōe volūtatē stabilire in subtione ad deū vt principium nāe: et sic ordo nāe reparatus erit sine auxilio gratie et homo ad bonū sibi cōnaturale p seipsum assurget: cuius oppositū in lr̄a dicit. ¶ Ad primum horū dr̄/q nō est ad ppositū pn̄tis articuli vbi de necessitate gr̄e ad vires hois qd ē: quū aūt q̄rit de remissione culpe an possit sine gr̄a fieri examinabit cōcl'o illius rōnis q̄ scotus vtit. ¶ Ad scōm aūt qd ē directe ꝯ ppom dr̄ q ordinē nāe reparari sic vt volūtas hois deo subijciat/ pōt intelligi tripl'r. Uno° de subtione limitata seu fm quid. Alio° de sbione simpliciter. ¶ Et scito vt penetres terminos/ q si fingamꝰ hoi nō fuisse reuelatū aliqd spectans ad ordinē gr̄e: tūc eē subm deo vt principio nāe et eē subm deo simpl'r coinciderēt: nō āt vbi cōstat eē ordinē gr̄e reuelatū: hec duo nō coincidunt, sed esse subm deo vt pncipio

hois peccātis inordinata remaneat. Beatus vero pene est per quem hō peccādo mortal'r meret dānationē eternā. Manifestū est autē de singulis horū triū q nō pn̄t reparari nisi per deū. Cū eñ decor gr̄e pueniat ex illustratiōe diuini luminis, nō pōt talis decor in aīa reparari nisi deo denuo illustrāte. vñ requiritur habituale donū qd est gr̄e lumē. Sil'r ordo nāe repari nō pōt: vt. s. volūtas hois deo subijciat nisi deo volūtatē hois ad se trahente: sicut dictū est. Sil'r ēt reatus pene eterne remitti nō pōt nisi a deo, in quē est offensa cōmissa et q̄ est hoium iudex. et iō reqrit auxiliū gr̄e ad h q hō a pctō resurgat, et q̄tū ad habituale donū, et q̄tū ad iteriorē dei motionē.

Ad primū Ergo dōz, q illd indicit hoi qd ptinet ad actū liberi arb. q̄ reqrit in h q hō a pctō resurgat. et iō cū dr̄, Exurge et illuminabit te xp̄s. nō ē intelligēdū q tota exurrectio a pctō pcedat illuminationē gr̄e: sz q cū hō p libe. arb. a deo motū surgere conat a pctō, recipit lumē gr̄e iustificātis. ¶ Ad. 2. dōm, q nālis rō nō est sufficiēs principiū huius sanitatis q̄ est i hoie p grām iustificātē: sz huiꝰ principiū est gr̄a q̄ tollit p pctm̄. et iō nō pt hō p seipm repari: sz

nāe/est eē subm deo fm quidditatē aūt subm deo simpl'r/est subijci sibi vt principio et fini nāe gr̄e et oium quolibet. Unde dr̄ q lz volūtas humana sicut pōt sine gr̄a mutari de intemperātia in esse temperatū: ita pōt mutari de inobediētia dei vt principiū est nāe ad subiectionē illius etiā vt pncipiū est et finis nāe: sed h nō est volūtatē subam eē deo simpl'r sz fm qd/vt. s. est caput nāe. nō pōt tñ mutari sine gr̄a ad obediendū deo simpl'r. i. sine determinatiōe aliq̄: q talis subtio volūtatis a spāli auxilio gr̄e est (vt in art. pcedēte dictū est) et terminat ad donuz habituale gr̄e gratū faciētis. et hoc intēdit lr̄a remittēs se ad pcedentē art. Et si instet q talis subiectio nō spectat ad ordinē nāe: sed gr̄e. rn̄det q lz hec subiectio excedat vires nāe et spectet ad gr̄e ordinē (vt in pcedēti art. dictū ē) ipsa tñ est necessario reqsita ad hoc q volūtas subijciat deo fm nāe ordinē. Et rō est/q post lapsum nō dat medius status inter cōuersionē ad deū supnaturalē finē/et auersionē ab ipso: lz añ lapsum dari potuerit medius statꝰ/quo in nā integra nec auersus nec cōuersus erat hō ad deū p supnaturalē finē. fuisset q̄ppe tunc hō subtus deo simpl'r nō includēdo nec excludēdo ordinē gr̄e: post lapsum aūt opz in cōuersiōe ad deū simpl'r icludi ordinē gr̄e. Et sic nec arist. nec autoris dicta in scōo sent. pn̄tibus magis digestis obuiant.

¶ Super articulum octauum.

In octauo dubiū prio occurrit circa illud/hō in statu nāe integre p[...]at vitare oia pctā ex suis nālibꝰ: q̄m non poterat vitare p[...] obmissionis pceptorū gr̄e. nō eñ poterat ex nālibꝰ imp[...]ceptū charit[...] diliges dñm deuz tuum et sil'a vt sunt pcepta ch[...] dictis: ergo nō poterat ex nālibus vitare pctm̄ obmissio[...]. ¶ Ad hoc dubiū (qd apud durandū in scōo sen. di. 2. ar. 3. cōc[...]) dōm est/q aliud est posse implere pcepta hmōi: et aliud est posse v[...]re pctā opposita: q̄m adimpletio pceptorū horū claudit in se de nec[...]itate donū supnāle in hn̄te q̄ sit potēs adimplere: et ex q̄ pcipit adim[...]ere: quū eñ dr̄ diliges dñm deū tuū: vt est pceptū charitatis subint[...]it diliges ex charitate dñz deū tuū: vbi manifeste ptz claudi charita[...] facultate adimplendi. Ad euitādū aūt pctm̄ obmissionis nō exigit supernāle donū: sed sufficit ex nālibꝰ nullū ponere obicē in nulloq reniti diuine monitioni inq̄tū pceptū obligat pro tali statu: al'r eñ ad aliū statū ptinet. Et propterea si ponat hō in statu nāe integre q̄uis nūq sine supnāli dono implesset pceptū charitatis vt sic: sine tñ supnāli dono vitasset pctm̄ obmissionis oium pceptorū: dū nullū impedimentū pstitisset supnāli dono tā habitualis gr̄e q̄ diuine motionis spāli quo pparari ad gr̄az et adimplere pceptū potuisset: pp qd autor ex eo q hō in statu nāe integre poterat nō recedere a toto qd est fm nām/pbat q potuit pctā vitare. ¶ In eodē octauo art. dubiū est. Primo ex ipso autore: q in. 2. sen. di. 28. q. 1. ar. 2. recitat hanc viam quā hic tenet pro sentētia: et arguit contra eam soluēs ratione eius/et dimittit eam vt falsam: in hoc aūt loco nō respōdet suis rationibꝰ ibidē factis et tamen determinat oppositum. Rationes sue sunt in primis pro cōcl'one opposita: q naturalia per peccatū mortale nō sunt ablata sed infirmata: ac per hoc libera fuga mali que est de ratione liberi arbi. nō est ablata: sed infirmata: et cōsequēter nō incurrit nō posse sed nō posse facile fugere malum. ¶ Deinde cōtra rationē lr̄e quantū ad similitudinē venialium et mortalium: q nō valet similitudo/ppterea q venialia absq deliberatione cōmittunt: mortalia cū deliberatione tñ. vñ qua rōne pōt vitare vnū pōt vitare oia. Et q̄tū ad tpis diuturnitatē: q liberū ar. multo fortius fit ad euitandū aliud pctm̄ post vitatū vnū q̄ añ. ¶ Scōo occurrit dubiū ex scō. et durā. in. 28. di. 2. sen. Et vt clarius nodus et veritas elucescat: format sic rō cōtra lr̄am. Autor affert ad hoc i lr̄a tres priuatiōes et tria positiua/ex qbꝰ i hoie exn̄te in pctō mortali impotētiā ad vitādū diu oia pctā mortalia/puenisse dicit. pria priuatio ē gr̄e. Scōa veri finis vltimi. Tertia pmeditatiōis assidue qñ opz et c. primū positiuū ē motus multiplex occurrētiū agēdorū vl' vitādorū. scōm finis malus pcōceptꝰ. tertiū prauus habitus. et pcipuo loco ponit in lr̄a tertia priuatio et scōm positiuū. s. im premeditatio assidua cū malo fine pcōcepto. hec oia patēt intuēti lr̄az. Tūc prio sic. pctm̄ mortale exn̄s in hoie non comitātur hec oia/nec pcipua: ergo autor ex his male ifert impoām exn̄tis in pctō mortali. Cōsequētia nota. Et assūptū pbat: q stat hominē cōmisisse adulterium semel et nolle amplius cōmittere: et pctm̄ illud nō esse deletum per gratiam et cum hoc habere habitum temperantie acquisite: quia ex vno actu intemperantie non corrumpitur habitus acquisitus: et sic non habebit habitū prauum/neq finē precōceptū malū: nec egebit ex hoc pmeditatiōe magis q̄ prius. ¶ Scōo sic. cōcomitātia pctm̄ mortale necessario ad ppositū spectātia sunt hec tria. s. priuatio gr̄e/priuatio subiectiōis simpl'r ad deū vltimū finē/et inordinata cōuersio ad cōmutabile bonū q̄ trāsijt. sed hic nō inferūt talē impotētiā. ergo. Quod priuatio subiectiōis ad deū vltimū finē hoc nō inferat/pbat: q talis priuatio nō plus priuat necessario q̄ inhesiōe ad deū ex charitate: cū tali aūt priuatione quum stet bonitas moralis (vt pz in hereticis sola heresi maculatis) cōsequēs est q diu pōt hō sine recidiuo viuere: pōt eñ p multos annos nihil cogitare de illa sua heresi (puta q. s. s. nō pcedat a patre) et in alijs cōtinue recte se habere absq mortali habēdo in affectu suo stabilitū deū sic vt pro nl'lo cōsequēdo aut vitādo vellet offendere. Et est sermo pn̄s seclusis pceptis ecclesie de cōicando et confitēdo toties. in solo eñ diuino et nāe iure loqmur. Qd inordinata cōuersio pcti ad cōmutabile bonū nō inferat talē impotētiam pbat: q in se quidē nō est: iā eñ trāsijt. In affectu quoq nō opz q remāserit: q vnus actus vt dictū est/nō gn̄at talē affectū. sicut nec vna irūdo facit ver. et ēt hō ex puris nālibꝰ pōt se mutare de affectu ad qd cūq cōmutabile bonū in aliud: vt experiētia testat. Quod demū oia hec simul nō inferāt talē impotētiā pbat ex h/q nō se hn̄t vt partiales cāe eiusdē rōnis cōponētes vnā totalē vt multi trahētes nauē: nec ex eis cōcurrētibꝰ simul aliud hr̄ q̄ effectus illorū simul. qd nō est impotētia: sed nō posse mereri nec regulare actꝰ suos ex charitate cū macula et reatu pcti. ¶ Arguit deinde ꝯ ipam positionē. prio q seqt ad eā q hō posset se scire habere grām dei certe. Probat seqla: q pōt scire certe se diu nō cōmisisse pctm̄ mortale. si eñ effectus necessarius status exn̄tis in pctō mortali est nō posse diu vitare pctm̄ mortale cōmittendū: a destructione ꝯn̄tis inferet destructio an̄tis. Scōo arguit scō. in. 28. di. 2. sic exn̄s in pctō mortali pōt in h tpe cauere ab h mortali et illo: et dū cauet h cauet oē: et sil'r de tpe ꝯn̄te: et sic de semp: q pōt cauere semp simul oia. Assūptū pro pria pte est positio tua. pro scōa probat: q volūtas nō pōt simul habere diuersos cōsensus q̄ requirūtur ad actū cauēdi hoc et actū cōmittēdi aliud/mortale maxime: q resistēs vni/sit fortior ad resistendū alijs. ¶ Ad euidentiā huius difficultatis/sciendū est q tota difficultas consistit in h q hō ēt post pctm̄ mortale et malū habitū ē libe. arb. quo ad actū deliberādi: alioqn non peccaret vnq̄ mortal'r: q̄m sine volūtaria deliberatiōe positiue vel negatiue nō pōt pctm̄ mortale incurri: vt pz ex supradictis. volūtate autē exn̄te libera ad deliberādū implicatio ꝯdictiōis vr̄ dicere q nō pōt vitare oia pctā mortalia. nā si libera est: pōt in vtrūq oppositorū. s. te liberare vitationē vel cōmissionē pcti: et si nō pōt de vtroq vt libet deliberare nō est libera in deliberādo. Nec satisfit qōni huic/dōo q pro tāto dr̄ nō posse vitare oē pctm̄ mortale, p q̄to nō pōt adimplere pcepti charitatis et susceptiōis sacrorū. hec nāq fuga exclusa ē p añdctā. s. q plꝰ reqrit ad iplēdū h pcepta q̄ ad vitādū pctm̄: q̄m ad vitāduz pctm̄ sufficit nō ponē ipedimētū diuine motiōi: sz obseqnte se illi pbere q ē i ptāte volūtatis pctorz. sic peccare mortal'r: q ipedimētū nō pstat

S. q. 63. ar. 2. ad 2m. Et 3. ꝯ. ca. 160. Et 1a. q. 22. ar. 5. ad 7m. et q. 24. ar. 1. ad 10. et 12m. et art. 12. p to. Et 1. cori. 12. co. 2. s. et co. 4. Et hebr. 10. lect 3. co. prima.

indiget vt denuo ei lumē gr̄e infundat. sicut si corpori mortuo resuscitādo denuo infunderetur aīa. ¶ Ad 3m dōm, q qñ nā ē integra p seipsam pōt reparari ad id qd est sibi cōueniēs et pportionatū: sed ad id qd superexcedit suā pportionē reparari nō pōt sine exteriori auxilio. Sic igitur hūana nā defluēs p actū peccati, q nō manet integra, sz corrumpit (vt supra dictū est) nō potest p seipsam reparari neq etiam ad bonū sibi cōnaturale: et multo minus ad bonum supernaturale iustitie.

¶ Utrū hō sine gr̄a possit nō peccare. Ar. 8.

Ad octauū Uidet, qd homo sine gr̄a n̄ possit peccare. Nullꝰ eñ peccat in eo qd vitare nō pōt: vt aug. dicit in libro de duabꝰ animabus et de libe. arb. si ergo homo existēs in pctō mortali nō possit vitare pctm̄, vr̄ q peccādo nō peccet, qd est incōueniēs. ¶ P̄. Ad hoc corrigit homo vt nō peccet. si igitur homo in pctō mortali existēs nō potest nō peccare, videtur q frustra ei correctio adhibeatur: quod est inconueniens. ¶ Preterea. Ecc. 15. dicit, Ante hominē vita et mors, bonum et malum, quod placuerit ei dabitur illi:

nisi p pctm̄ mortale/et seqla diuine motiōis opꝰ est liberi arb. nec plus exigit p sua pcepta ab hoie deꝰ in tali statu q̄ non pcipit hoi in q̄cūq statu vt faciat qd impoi'e est ab eo fieri: q̄uis i ptāte eiꝰ nō sit tollere appoim a se prius ipedimētū pci mortalis cōmissi: vt in articulo pcedēti dcm̄ ē. Nec pcipit hoi lapso in pcō vt tollat ipm a se: sz vt depcet et in q̄tū in se est opet vt a deo auferat: iuxta illud fili peccasti/ne adijcias iter: sed de pristinis deprecare vt dimittant tibi. Qōne igit pēdēte in difficultate nō puna/dōm est q posse nos aliqd dupl'r intelligi pōt. s. vel iuxta modū quo dicit posse a nāli potētia/vel iuxta modū q̄ dr̄ posse a facultate habitꝰ sicut aliquis dr̄ posse scire cōclusiones geometricas/vel ex nāli potētia intellectus/vel ex cognitis principijs geōetrie. Utroq siqdē modo dicit posse: sz primo fz potētiā remotā/secūdo fz potētiā ppinquā. In pposito ñ est qd d posse vel nō posse fz q a nāli potentia sumit/q̄ est potētia remota respectu vitationis ois peccati: sz fm q sumit a q̄si hitu. i. supadiūctis potētie. Et ppterea deficiūt rōnes q̄ sup libertate deliberatiua fundātur. Manifeste aūt pz/q potētia ppinq vitādi oē malū culpe/ex duobꝰ cōstabat. s. ex vigore rōnis et subiectionis simpl'r volūtatis ad deū: his eñ naturalibus potētijs adiūctis potuit hō vitare oē peccatū/vt pdictū fuit: pdito aūt p originale pctm̄ rōnis vigore/amissa est simul potētia vitādi oē pctm̄ actuale. potētiā v°o vitādi oē pctm̄ mortale: in altero consistit. s. subiectione volūtatis ad deū: talis nāq subiectio fm veritatē posita nō stat cū pctō mortali: remota ponit hoiem in pcō mortali: et est ppriū principiū vitādi pcti mortalis. Quāuis. n. tale pctm̄ mortale (puta intēpantie) possit ex alio principio vitari: vl'r tñ et absolute vitationis pcti mortalis nulla est ppria cā nisi talis subtio. opz siqdē effectui vl'i cām vl'em vt ppriā rn̄dere: vt pz in phia. Nullus. n. actꝰ hitꝰ siue dispō nō includēs talē subionē talis est nāe et sufficiētie ex se/vt possit vitationē pcti mortalis vl'r: vt pz discurrēdo. Et q̄m in causis pprijs tz argumētū/si affirmatio est cā affirmatiōis: negatio est cā negōnis: cōseqūes est q q affirmatio talis subtionis ponit potētiā ppinquā vitādi pcm̄ mortale/priuatio talis subiectionis priuabit potētia ppinq̄ vitādi pcm̄ mortale. Et q talis subiectio aufert p peccatū mortale vt pseuerat vsq ad remissionē eiusdē: sequit q hō in peccato mortali exn̄s nisi p grām dei repetur: impotēs est ad vitādū peccatū mortale. Nec ppea nō libere peccat q̄ singula pōt vitare: sicut etiā nō excusatur a volūtario in cōmissione venialiū/lz nō possit veniale vitare: eadē rōne q singula pōt vitare. ¶ Uerū q in litera nō solū ponit dicta cōcl'o. s. q hō in mortali nō pōt vitare mortale: sed adiungit ly diu/et simul pbat totū/iō vt cā etiā positiua pposite impotētie hēat: adiungit id qd cōcomitat priuationē añdictā. et est malus finis pcōceptus. Scire nāq opz q sicut in actibꝰ virtutū sunt duo fines. s. pprius illius virtutis et cōis omniū (puta in actu tpantie bonū rōnis vt deus) ita in pctis mortalibus est vltra spāle malū etiā cōe malū. s. inordinatꝰ amor sui: vt pz ex añdictis et aug. duas ciuitates duo faciūt amores: hierusalez amor dei vsq ad ꝯtēptū sui/babilonē amor sui vsq ad ꝯtēptū dī. hi. n. mutuo se excludūt/et sibijnuicē infallibil'r succedūt: q̄cunq. n. est extra peccatū mortale in hoc statu amat deū vsq ad cōtēptū sui: et q̄cūq est in pcō mortali amat se vsq ad ꝯtēptū dei. hō ergo exn̄s in pcō mortali nō solū est puatꝰ gr̄a et subtiōe deā (q̄ idē est qd amor dei vsq ad cōtēptū sui) sz ē idutꝰ amorē sui vsq ad ꝯtēptū dei. Nō solū igit cecidit a bono fine: sz hz malū finē cōez de q̄ saltē v°ificat lr̄a de fine pcōcepto. Et q finis talis cōis est oi pcō mortali/et ex fine supiori sumit rō et initiū reliquoz/ꝯn̄s est vt hō exn̄s in pctō mortali hēat positiuū principiū ex nā sua inclinās ad peccādū mortal'r. s. amorē sui vsq ad contēptū dei: nisi. n. hic amor pseueraret in eo hitual'r seu virtual'r fm affectū vel saltē veritatē/iā esset in altero ꝯdictorio. s. in amore dei vsq ad cōtēptū sui: nō. n. dat mediū. Dico fm affectū pp eos q̄ sciūt se esse in pctō mortali et nō agūt penitētiā: et eos q̄ sciūt se esse in tali statu/ puta credēdi spm̄ scm̄ nō eē a filio/nō tñ credūt se esse in pcō mortali. Patet hec etiā ex eo q q̄libet dānatꝰ descendit ad inferos cū armis suis i. cū aliq̄ mala volūtate in q̄ obstinatꝰ pseuerat et nō solū cū auersione ab vltimo fine vero. ¶ His ita se hn̄tibꝰ adunemus q̄ in lr̄a dn̄r vt vis rōnis pspiciatur. In litera aliq̄ ponūt spectātia ad pcm̄ mortale/ aliq̄ ad cōditionē hois/et aliqua supponūtur manifesta. Ad pcm̄ mortale spectātia afferunt tria vel q̄tuor. s. priuatio gr̄e/priuatio subiectionis sui et suoz oium deo/pcōceptus malus finis et malus habitus q̄ vel in oibus nō hz locū si formal'r intelligat/vel declarat p tertiū si modaliter intelligat: ppea dixit tria vel q̄tuor. Ad cōdōnē hois spectātia: afferūtur tria. occursus tot vitādoz et agēdoz/pnitas ad operādū fm pcōceptū finē vel hitū/et ipoi'is pmeditatio assidua. Manifesta supposita sunt infirmitas nāe/a q̄ inchoat impotētia vitādi malū/et pnitas ad malū: de q̄ geñ. 6. pni sunt sensus hominis et c. ¶ Et cōsidera qd diuinū authoris ingeniū/cās tñ cōes pcti mortalis inducit: q de vitatiōe nō talis aut talis sz pci mortalis absolute qd ē/vt effectus vl'is cā vl'is assignaret. Est igit rō lr̄e ista. hō in pcō mortali pseuerās est destitutus gr̄a/ac subione simpl'r ad deū/hn̄s malū finē vel malū habituz cōstitutusq iter multa occurrētia agēda vel vitāda ꝯ deū: ergo eget pmeditatiōe ad vitādū oē peccatū mortale: ergo non pōt diu sic pseuerare quin peccet mortal'r. Assumptū pz ex pdeclaratis. prima seqla pbat in lr̄a: q deficiēte sine regulatiuo oiuz et apposito ꝯrio fine inter tot occurrētia et puocātia ad mortale/ꝯn̄s nāli ordine ē vt sequat pcm̄ mortale/nisi vigilās meditatio impediat has cās a suo effectu. premeditatio nāq est ex q̄ sola hō nō seqt cōiter habitū seu pcōceptū finē fm pnitatē suam. Cuius signū est q in repētinis in qbꝰ abē pmeditatio hō opat fm suā pnitatē. Firmat q̄q seqla ex pte positiui principij ex authoritate scripture. nā si cū extrinseco scō scūs eris et cū puerso puerteris: quō cū intrinseco puerso fine seu affectu nō puerteris? Ex pte v°o priuatiui ex aucte chriso. tractantis illud soluite et adducite mihi sicut inqt nauis fracto gubernaculo nō q̄ vult vadit: sz q̄ tēpestas ipellit: ita hō dine gr̄e auxilio pditus nō agit qd vult sz qd diabolꝰ ei itēdit: qd vult. i. qd vellet fm velleitatem nō tñ peccat inuitꝰ aut ipotēs hoc nūc vitare. Scōa aūt seqla pbat: q hō nō pōt sp stare in tali pmeditatiōe: et tñ frequētia occurrētiū et prouocātiū eget assidua pmeditatione vt euitet mortale pcm̄ ab hoie sic male disposito. hec ē rō lr̄e. Que manifeste ꝯuincit q liberū arb. cū h q est liber: pp tñ has malas dispōnes et ꝯdōnes ipotēs ē ex se ad vitādū diu mortale: si in mortali cōmisso pseuerat. ¶ Nūc supest obtionibꝰ in ꝯriū satisfacere. Et ad dicta authoris in scōo sen. dr̄ q hic retractata sūt. Et prima rō de facultate liberi arbi. soluta in rn̄siōe ad primū et tertiū: et in corpe articuli. Uñ dr̄ q saluata libertas eiꝰ infirma: infert facultatē vitādi singula nō oia mortalia in sic disposito. ¶ Silitudo inter motꝰ isurgētes venialiū et ꝯ deū pt dupl'r itelligi. primo q̄ ad occursum: frequētiā et deordinationē. secūdo q̄ ad modum deordinationis. Si primo mō itelligat silitudo: tz: et sic vtit ea hic author. Si scōo mō: nō tz. Et h ꝯcludit obiectio scā: modꝰ nāq in venialibꝰ offendēdi est p negligētiā absq delibatiōe: in mortalibꝰ aūt nō nisi delibando offendit. Sz tñ sicut ibi pp depditū vigorē rōnis fieri neqt: qn volūtas erret libera in singulis: ita hic pp depditā subionē ad finē vltimū ac p h appositū ꝯriū finē fieri neqt vt volūtas libera circa singula oia vitet sp pmeditādo. cōditio qppe hois ifirmi et sic dispositi nō pmittit. Obiectio aūt allata ꝯ h: q diu vitare nō pōt mortale: soluit ex eodē fundamēto. s. q pter pnitatē ꝯ frequētiā t[...] puoc[...] [...]uare diu ex assidua pmeditatione depēdet: q̄ est impo[...] [...]. n. resistēdo vni mortali firmior fiat ad vitādū [...]: non tñ tāta fit firmitas vt non sit premeditatione assidua op[...] vitandum oia: ingruentibus tam frequēter [...]: et pp[...] nō diu vitare poterit casuz. ¶ Ad primā obiōnē [...] assūptū de oibꝰ pterq de habitu pprie dicto: q̄ nō exigit [...]tū. iā n. pz ex pcō mortali et conditione ac dispōne hois q oia [...]ata ieniūt in q̄lz exn̄te in pcō mortali. is. n. q̄ sel adulteriū cōm[...] nec intēdit amplius cōmittere: sine delectione culpe pōt referri a[...]plicē finē: ppriū scz habitus acqsiti. et respectu huiꝰ nō hēt ꝯriū fi[...] pcōceptū nec eget pmeditatione pp inclinationē talis ꝯrij finis [...]o ad hoc obiectio bene dicit. Et pōt referri ad cōem finē oium [...]orū. s. ipsummet amatū vsq ad cōtēptum dei. Et hic finis pcōceptus in oi vitioso actu mortali perseuerat habitual'r donec reparet p gratiā. Et rōne huius finis ꝯriū vitationi mortalis peccati: opz destitutū hominem inter tot pmeditari aut cadere. ¶ Ad scōam obiōnē dr̄: q lz negatio gr̄e nō inferat hāc impotētiā: priuatio tñ eiꝰ ex tali cā. s. pcō mortali: in hoie ifert talē impotētiā. Sic āt nō erat negō gr̄e in nā integra. Falsū q̄z ē q gr̄a n̄ plꝰ det q̄ efficaciā pcise merēdi: dat. n. subionē simpl'r voluntatis vltimo fini p charitatē: sanat nām: adiuuat vires et illustrat. Priuatio q̄z subionis simpl'r deo: lz stet cū bonitate morali: nō tñ stat cū bōte simpl'r. ¶ Uerūtñ aduerte hic q eē i pcō mortali ꝯtigit tripl'r q̄tū ad ppositū pectat. s. formal'r et p se: vt est ille q̄ scit se eē in pcō mortali: et nō puidet sibi: hic. n. scit et vult se esse in pctō mortali. Uel formal'r et p se ex pte obi: p accñs aūt ex pte opantis: vt q̄ fecit ex ignorātia iuris nō excusante ꝯtū vsurariū: hic ei scit et vult se esse in tali facto qd est formal'r pcm̄ mortale: non tñ scit aut vult se esse in pcō mortali ignorātia velante ipm. Uel p accñs: vt siqs diligēter et sm̄ nō sufficiēter se discussit: et putat se esse in gr̄a: cū tñ sit in pcō mortali: hic eñ nec scit nec vult se esse in peccato mortali: nec in

sz aliqs peccādo nō desinit esse hō. ergo adhuc in eius ptāte est eligere bonū vel malū. et ita pōt hō sine gratia vitare peccatum.

Sz ꝯ Est, q aug. dicit in li. de pfectione iustitie, Quisquis negat nos orare debere ne intremus in tētationem, negat aūt hoc q̄ ꝯtēdit ad nō peccādū gr̄e dei adiutoriū nō esse hoi necessariū, sed sola lege accepta hūanā sufficere volūtatē: ab auribꝰ oium remouendum, et ore omnium anathematizandum esse non dubito.

Rn̄deo Dōz, q d hoie dupl'r loqui possum. Unomō fm statū nāe integre. Aliomō fz statū nāe corrupte. Scōm statū qdē nāe itegre ēt sine gr̄a hituali poterat hō nō peccare nec mortal'r nec venial'r: q peccare nihil altd ē q̄ recedere ab eo qd est fm nām, qd vitare hō poterat i statu nāe integre. nō tñ h poterat sine auxilio dei in bono ꝯseruātis: q̄ subtracto ēt ipa nā in nihiluz deciderat. In statu aūt nāe corrupte, indiget hō gr̄a hituali sanante nām ad hoc q oio a pcō abstineat. q̄ qdē sanatio pmo fit i pn̄ti vita fm mētē: appetitu carnali nōdū oio reparato. Uñ apl's ad ro. 7. i psona hois repati, dicit, Ego ip̄e mēte seruio legi dei, carne aūt legi pci. In quo qdē statu pōt hō abstiere ab oi pcō mortali, qd in rōne ꝯsistit: vt. s. hitum est. nō aūt pōt hō abstiere ab oi pctō veniali, ppter corruptionē inferioris appetitꝰ sensualitatis: cuiꝰ motꝰ singulos qdē ratio repriere pōt (et ex h hn̄t rōnē pci et volūtarij) non aūt oēs: q dū vni resistere nititur, fortassis alius insurgit: et ēt q rō nō semp pōt eē puigil ad hmōi motꝰ vitādos, vt. s. dcm̄ est. Sil'r etiā añq̄ hois rō, in q̄ est pcm̄ mortale, repet per grām iustificantē, pōt singula pcā mortalia vitare, et fm aliqd tps (q nō ē necesse q cōtinuo peccet in actu) sed q diu maneat absq pcō mortali esse non pōt. vñ et gregor. dicit

Universidad de Deusto Biblioteca

aliquo qd h̄eat pcti mortal'r rōnē. Inter hos aūt tres hec ē dr̄ia ad ꝓpositū/ ꝙ prim⁹ ē in pcō mortali nō solū facto ſ3 affectu p ſe: ſcd̄s affectu quoqꝫ ꝛ p ſe ex pte obiecti: ſ3 p accn̄s ex pte ſui pp ignorātiā. tertius facto tm̄. Et ppea in p̄io locū p ſe h3 p̄cōceptus finis malus/ ꝛ deſtitutio affect⁹ a fine vltio: ꝛ cetera q̄ in lr̄a dn̄r. In. 2° hec eadē locū h̄nt pti p ſe. ſ. ex pte obiecti/ ꝛ ptim p accn̄s. ſ. ex pte operātis: ac p hoc iux illi⁹ p accn̄s frequētiā erit caſus. Iſte em̄ pōt h̄re cor ſuū ſtabilitū i deo ex intētiōe ꝛ affectu: et ppea cauebit a ceteris q̄uis p accn̄s/ affectus ad lucrū p illū ꝯctū ignotū q̄ ad vſurā (vt dctm̄ eſt) ſit infectus. In tertio locū h̄nt hec eadē facto tm̄. vn̄ h̄ pōt magis vitare quam alij mortale pctm̄: dum nō affectu ſed facto ſolo malū finē p̄conceptū ſeruat: affectu nanqꝫ ſe ſimpl'r deo ſubijcit ac p illū regulat. Q2 ergo ſermones doctrinales formales ꝛ p ſe eſſe opꝫ: ideo pn̄s lr̄a de exn̄te in pctō mortali formaliter ꝛ per ſe intell'nda eſt. Et primo de exn̄te foral'r ꝛ p ſe vndiqꝫ. ſcd̄o de exn̄te formal'r ꝛ p ſe ex pte obiecti: p accidēs aūt ex parte ſui: neuter em̄ pōt diu pſeuerare abſqꝫ nouo caſu in mortale. Nec obſtat in ſcd̄o ꝙ contingit caſum ignoratū eē de raro contingētib⁹: q̄tū em̄ ē ex parte exn̄tis in ſtatu illo/ pn̄us ē ad illud faciēdū infinities ſi infinities occurreret ex quo ad illud affectus eſt abſqꝫ freno pp ignorātiā. ꝛ ppea q̄tū eſt ex parte ſue potētie nō p̄t diu ſtare quin cadat q̄uis materia caſus non ſepe occurrat. De exn̄te aūt in peccato mortali tertio modo nō accipi[tur] h̄c lr̄a: ſed lo[...] qui incipiūt p dinā gr̄am reparari. vn̄ iſte non peccat mortal'r/ ſuſcipiens ſic ſacra:

pſal. 45 vt alibi diffinitū eſt.

cor. 3. Et p hec ptz ſol'o quō conuerſio ad cōmutabile bonū p̄terita infert vel nō infert hāc impotētiā. Si em̄ pſeuerat in affectu iam opus eſt p[me]ditatione: aut qd plus eſt ſciētia. Si aūt facto tm̄ nō opus eſt ſciētia aut p̄meditatione: ſed diuino intellectu ad intelligēdū delicta. ꝛ de hoc (vt dictū eſt) nō eſt ſermo pn̄s: qm̄ ab arte relinquit id qd eſt p accidēs. Ex his aūt facile pꝫ quomodo ex his omnib⁹ vna impotētia conſtat vt diuerſis conditionibus requiſitis concurrētibus ad eius perfectionē (vt pꝫ in. 5. meta, capitulo de vno) ꝛ ſingulos effectus ſingulorū male eſſe obijciendo numeratos: vt patet ex dictis. Ad argumentū contra concluſionē. ſ. ꝙ ſequeret ꝙ poſſet quis ſcire ſe eſſe in gratia: negat ſequela. Et qm̄ dicitur/ pōt ſcire ſe diu non deliberaſſe in peccatū mortale. reſpondet ꝙ quicquid ſit de peccatis cōmiſſionis/ quis ſcit ſe diu non cecidiſſe in peccatū mortale omiſſionis: q̄ nō eget deliberatione poſitiua: ſed ſufficit nō deliberare qn̄ tenet: ſcriptū eſt enim delicta quis intelligit? delictū em̄ ꝓprie obmittētis eſt. ꝛ ꝓpterea ſubdit/ ab occultis meis munda me dn̄e. Dicit ſcd̄o ꝙ impotētia talis eſt effectus ſtat⁹ peccati mortalis formal'r ꝛ per ſe/ ꝛ nō p accidēs tm̄ ſolo facto: vt dictū eſt. et propterea ex hoc ꝙ quis diu nō cecidit non pōt ſcire ſe de facto non eſſe in mortali: ſed non eſſe in affectu mortalis. vnde apl's/ nihil mihi cōſcius ſum: ſed nō in ho iuſtificatus ſum. Ad rationē ſcoti dr / qd multipl'r peccat. p̄io in aūte aſſumit falſum. ſ. dū cauet hoc cauet oē: q2 pōt ſimul cauere vnū ꝛ trāſgredi aliud p̄ceptū. Probatio quoqꝫ aſſumit falſu3. ſ. ꝙ volūtas nō pōt illos duos cōſenſus habere/ pro q̄to experimur aliquē ſimul velle rapere ſed nō res ſacras: ac p hoc vitare ſacrilegiū ꝛ cōmittere rapinā: ꝛ ſil'r in multis. Et rurſus q2 ad pctm̄ obmiſſionis nō reqritur actus aliquis/ pōt ſimul implere p̄ceptū vnū ꝛ obmittere aliud ad qd pro tūc tenet abſqꝫ duobus ſimul cōſenſib⁹ poſitiuis. vn̄ ꝓbatio eſt falſa ꝛ fallax. Cōſequētia quoqꝫ principal' peccat ſophiſmate diuiſionis ꝛ cōpoſitionis: qm̄ non valet in ſingulis pōt ſigillatim: ergo ſp: qm̄ alia ꝛ alia eſt rō. ibi voluntas libera/ hic p̄meditatio aſſidua contra habitu3 implicat. Patet autē ſophiſma applicādo ad cauendū ſingula venialia/ ꝛ pcedendo ad cauendū oia ſemper vt ipſe facit: ſunt em̄ ſingula volūtaria. Et in his oibus aduerte/ ꝙ in materia morali ꝛ potentia inclinationis p modū nāe/ eſt ſermo: vt intelligas doctrinā h̄ac verā moremoralium ꝛ naturalium. In rn̄ſione ad primum eiuſdē artic. ſ. dubium occurrit ex ſcō. vbi ſupra arguēte cōtra hāc rn̄ſionē ſic. Stans in culpa mortali ꝛ nō diſpones ſe ad gr̄am / nō pōt pro tūc ſe ſeruare a culpa: ergo pro tūc eſt ſibi impoſſibile ſeruare ſe a culpa mortali. Qd eſt falſum: q2 ois culpa eſt volūtaria. Ans habetur ex rn̄ſione iſta q2 dicit ꝙ ſi non diſponit ſe ad gr̄am/ ſibi imputat impotētia vitandi peccatū mortale Conſequētia vero p ſe nota ē. Ad hoc dicitur/ ꝙ nihil prohibet eſſe voluntarium ſimpliciter: qd tm̄ ex ſuppoſitione eſt impoſſibile al'r ſe habere: ſic nauigare eſt volūtariu3 ſimpl'r/ ſed ſuppoſito/ ꝙ aliquis abſens velit eſſe in inſula neceſſarium eſt nauigare ꝛ inuidere volūtariū eſt (aliter peccatū nō eſſet) ſuppoſita tm̄ ſupbia eſt neceſſariū. vn̄ aug. dicit in lib. de vera religione/ ꝙ natura ſuperba neceſſe h3 alij inuidere. Et ratio eſt eadē; q2 ſuppoſito ꝙ quis querat inordinate ꝓpriā excellētiam/ opꝫ ꝙ ex aliorū excellētia vtpote derogante ꝓprie/ percutiat. Sic igitur exiſtēs in peccato mortali/ ꝛ non ſe diſponēs ad gratiā: ex hac ſuppoſitione. ſ. ꝙ vult permanere in ſtatu tali/ neceſſe h3 peccare mortal'r ꝛ impoſſibile eſt ei non peccare mortaliter: ſed talis neceſſitas ꝛ impoſſibilitas ex ſuppoſitione non repugnat voluntario: ꝛ propterea voluntarie ſimul ꝛ neceſſario ex ſuppoſitione peccabit mortaliter.

Super articulum nonum.

In art. 9. eiuſdē. q. 109. dubium occurrit de tituli ꝛ cōcl'onis principalis ſenſu. Poteſt ſiquidē tripliciter intelligi. p̄io vt ſit ſermo de bono morali ſeu meritorio indefinite. ꝛ tūc eſſet qō vtrū poſſit aliquod bonū moral'r vel meritorie operari: ꝛ concluſio eſt ꝙ non. Et hic ſenſus licet thomiſtis quibuſdā apparuerit/ accipientib⁹ hinc ꝙ apud authorē homo ſine ſpeciali auxilio non

ſup ezech. ꝙ pctm̄ qd mox p pniam nō delet ſuo pōdere ad aliud trahit. Et huius rō eſt: q2 ſic rōni ſubdi dꝫ inferior appetit⁹, ita ēt rō ſubdi dꝫ deo, ꝛ in ipſo cōſtituere finē ſue voluntatis. Per finem aūt opꝫ ꝙ regulentur oēs actus h̄uani, ſicut p rōnis iudiciū regulari debēt mot⁹ inferioris appetit⁹. Sicut ḡ inferiori appetitu nō total'r ſubito rōni: nō poteſt eſſe qn̄ cōtingāt inordiati mot⁹ i appetitu ſenſitiuo. ita ēt rōne hois nō total'r exn̄te ſubta deo, pn̄s eſt vt cōtingāt multe inordinatiōes in ipſis actib⁹ rōnis. Cū em̄ hō n̄ h3 cor ſuū firmatū in deo, vt p nullo bono cōſequendo vel malo vitādo ab eo ſepari vellet, occurrūt multa pp que ꝯſnda vel vitanda hō recedit a deo cōtēnēdo p̄cepta ipſi⁹: ꝛ ita peccat mortal'r. p̄cipue q2 in repētinis hō opat ſm̄ fine3 p̄cōceptū ꝛ ſm̄ hitū p̄exn̄tē: vt ph̄s dicit in. 3. ethic. q̄uis ex p̄meditatione rōnis hō poſſit aliqd agere p̄ter ordinē finis p̄cōcepti ꝛ preter inclinationē habit⁹. S3 q2 hō nō p̄t ſemp eſſe in tali p̄meditatione, nō pōt cōtingere vt diu pmaneat quin operet ſm̄ ꝯſtiam voluntatis deordinate a deo, niſi cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur.

Ad primū Ergo dd̄m, ꝙ hō pōt vitare ſinglos act⁹ pcti, ſ3 tm̄ oēs niſi p gr̄am: vt dictū ē. Et tm̄ q2 ex eius defectu eſt, ꝙ hō ſe ad gr̄am h̄ndā nō p̄paret pp hoc a pctō nō excuſat ꝙ ſine gr̄a pctm̄ vitare nō pōt. Ad ſcd̄3 dd̄m, ꝙ correctio vtilis eſt vt ex dolore correctiōis volūtas regenerationis oriat. ſi tm̄ q̄ corripit fili⁹ eſt ꝓmiſſionis, vt ſtrepitu correctionis forinſecus inſonāte aut flagellāte, deus in illo intrinſecus occulta inſpiratiōe opet ꝛ velle: vt aug. dicit in li. de correctiōe ꝛ gr̄a. Ideo ḡ necia eſt correctio: q2 volūtas hois reqrit ad h̄ ꝙ a pctō abſtineat. ſ3 tm̄ correctio nō eſt ſufficiēs ſine dei auxilio, vn̄ eccle. 7. Cōſidera opera dei ꝙ nēo poſſit corrigere, quē ille dſpexerit. Ad 3m dd̄m, ꝙ ſic aug. dicit i hyponoſticō, v̄bu3 illud intelligit de hoie ſm̄ ſtatū nāe integre qn̄ nōdū erat ſeruus pci. vn̄ poterat peccare [ꝛ non] peccare. nūc ēt qdcūqꝫ vult hō datur ei: [...] ꝙ bonū velit, h3 ex auxilio gratie.

[Utrū] ille q̄ iā cōſecut⁹ eſt gr̄am, p ſeipm̄ poſſit [...] bonū ꝛ vi[tare] pctm̄ abſqꝫ auxi[lio ...]. Ar. 9.

Ad nonū Videt ꝙ ille qui iam cōſe[cutu]s eſt gr̄am, p ſeipm̄ poſſit op[ari] bonū ꝛ vitare pctm̄ abſqꝫ alio auxilio gr̄e. Unūqdqꝫ em̄ aut fruſtra eſt aut impfectū ſi nō implet illud ad qd datur. Sed gr̄a ad h̄ dat nobis vt poſſim⁹ bonū facere ꝛ vitare pctm̄. ſi igit p gr̄am h̄ hō nō p̄t. vr̄ ꝙ vel gr̄a ſit fruſtra data vel ſit impfecta. Cp̄. Per gr̄am ipſe ſpūſanct⁹ in nobis habitat: ſm̄ illud. 1. ad cor. 3. Neſcitis q2 templū dei eſtis, ꝛ ſpūs dei h̄itat in vobis. Sed ſpūſanct⁹ cū ſit oipotēs, ſufficiēs eſt vt nos inducat ad bn̄ operādū, ꝛ vt nos a pcō cuſtodiat. ergo hō gratiā cōſecut⁹ pōt vtrūqꝫ p̄dictoꝝ abſqꝫ alio auxilio gr̄e. Cp̄. Si hō cōſecut⁹ gr̄am, adhuc alio auxilio gr̄e indiget ad h̄ ꝙ recte viuat ꝛ a pctō abſtineat, pari rōne etſi illud aliud auxiliū gr̄e cōſecut⁹ fuerit adhuc alio auxilio gr̄e indigebit: pcedetur ḡ in infinitū: qd eſt inconueniēs. Ergo ille qui eſt in gr̄a, nō indiget alio auxilio gr̄e ad hoc ꝙ bene operetur ꝛ a peccato abſtineat.

Sed contra Eſt, ꝙ aug. dicit in li. de nā ꝛ gr̄a, ꝙ ſicut oculus corporis pleniſſime ſanus niſi candore lucis adiutus non pōt cernere, ſic ꝛ hō pfectiſſime ēt iuſtificatus niſi eterna luce iuſtitie diuinit⁹ adiuuetur recte nō pōt viuere. Sed iuſtificatio fit p gr̄am: ſm̄ illud ro. 3. Iuſtificati gratis p gr̄a3 ipſius. Ergo ēt homo iam h̄ns gr̄a3 indiget alio auxilio gratie ad hoc ꝙ recte viuat.

Rn̄deo Dd̄m, ꝙ ſicut. ſ. dictū eſt, hō ad recte viuēdū dupl'r auxilio dei indiget. Uno quidē mō q̄tū ad aliqd hituale donū p qd nā h̄uana corrupta ſanet: ꝛ ēt ſanata eleuet ad opandū opa meritoria vite eterne que excedūt ꝓportionē nāe. Alio mō indiget hō auxilio gr̄e, vt a deo moueat ad agēdū. Quātū igit ad primū auxilij modum hō in gr̄a exn̄s, non indiget alio auxilio gr̄e q̄ſi aliq̄ alio hitu infuſo. idiget tm̄ auxilio gr̄e ſm̄ aliū modū: vt. ſ. a deo moueat ad recte agendū. ꝛ h̄ pp duo. P̄io qdē rōne gn̄alis pp h̄ ꝙ ſicut. ſ. dictū ē, nulla res creata pōt in quēcunqꝫ actū ꝓdire niſi v̄tute motionis diuine. Scd̄o rōne ſpāli pp cōditionē ſtatus h̄uane nāe. q. quidē l3 per gr̄am ſanet quātū ad mentē, remanet tm̄ in ea corruptio ꝛ infectio q̄tū ad carnē, p quā ſeruit legi peccati: vt dr ad ro. 7. Remanet ēt quedā ignorantie obſcuritas i intellectu: ſm̄ quā (vt ēt dr ro. 8.) qd orem⁹ ſicut opꝫ neſcim⁹. pp varios. n. rerū euētus, ꝛ q2 ēt noſipſos nō pfecte cognoſcim⁹, nō poſſum⁹ ad plenū ſcire quid nobis expediat: ſm̄ illud ſap. 9. Cogitationes mortaliu3 timide, ꝛ incerte ꝓuidētie nr̄e. Et iō neceſſe ē nobis, vt a deo dirigamur ꝛ ꝓtegamur qui oia nouit ꝛ oia pōt. Et pp hoc ēt renatis in filios dei p gratiā cōuenit dicere, ꝛ ne nos in ducas in tentationē, ꝛ fiat volūtas tua ſicut in celo ꝛ in terra ꝛc. que in oratione dn̄ica cōtinentur ad hoc pertinentia.

Ad primū Ergo dd̄m, ꝙ donū habitualis gr̄e nō ad h̄ datur nobis vt p ipm̄ nō indigeam⁹ vlteri⁹ diuino auxilio: indiget em̄ q̄libet creatura vt a deo ꝯſeruet i bono qd ab eo accepit. Et iō ſi poſt acceptā gratiā hō adhuc idiget diuino auxilio, nō pōt ꝯcludi ꝙ gr̄a ſit in vanū data vel ꝙ ſit impfecta: q2 etiam in ſtatu glorie qn̄ gr̄a erit oino pfecta, hō diuino auxilio indigebit. Hic aūt aliq̄l'r gr̄a impfecta eſt inquātū hoiē3 nō total'r ſanat: vt dcm̄ eſt. Ad ſc3 dd̄m, ꝙ opatio ſpūſcti q̄ nos mouet ꝛ protegit, nō circūſcribit p effectū habitualis doni qd in nobis cāt: ſed p̄ter hūc effectū nos mouet ꝛ ꝓtegit ſimul cū patre ꝛ filio. Ad tertium dicēdū, ꝙ ratio illa concludit ꝙ homo non indigeat alia habituali gratia.

Utrū homo in gratia cōſtitutus indigeat auxilio gratie ad perſeuerādum. Arti. 10.

Ad decimū Sic pcedit. Ur ꝙ hō in gr̄a cōſtitutus nō indigeat auxilio gratie ad pſeuerādū. Perſeuerātia. n. eſt aliqd min⁹ virtute, ſicut ꝛ cōtinētia: vt pꝫ per ph̄m in. 7. ethi. S3 hō nō indiget alio auxilio gratie ad h̄ndū virtutes ex quo eſt iuſtificatus p gratiā. Ergo multo minus indiget auxilio gratie ad h̄ndū pſeuerātiā. Cp̄. Oēs virtutes ſimul infundunt. S3 perſeuerātia ponit q̄dā virt⁹. Ergo vr̄ ꝙ ſil' cū gr̄a infuſis alijs v̄tutib⁹ pſeuerātia det. Cp̄. Sic apl's dt ad ro. 6. plus reſtitutū eſt hoi p donū chr̄i q̄ amiſerit p pcm̄ ade. S3 adā accepit vn̄ poſſet pſeuerare. ergo multo magis nobis reſtituit p gratiā chriſti vt pſeuerare poſſim⁹: ꝛ ita homo nō indiget gratia ad perſeuerandum.

Sed contra Eſt, ꝙ aug. dicit in lib. de perſeuerātia. Cur perſeuerātia poſcit a deo ſi nō datur a deo. an ꝛ iſta irriſoria petitio eſt, cū id ab eo petitur qd ſcitur nō ipm̄ dare, ſed ipſo nō dante eſſe in hois ptāte. S3 perſeuerātia petit etiā ab illis q̄ ſunt per gratiā ſanctificati: qd intelligitur cum dicimus ſanctificetur nomē tuū: vt ibidē augu. cōfirmat per verba cypriani. Ergo hō etiā in gr̄a cōſtitut⁹ indiget vt ei pſeuerātia a deo det.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ pſeuerātia tripl'r dr. Qn̄qꝫ em̄ ſigt habitū mētis p quē hō firmiter ſtat, ne remoueat ab eo qd eſt ſm̄ v̄tutē p triſtitias irruētes. vt ſic ſe h̄eat pſeuerātia ad triſtitias ſicut cōtinentia ad ꝯcupias ꝛ delectationes: vt ph̄s dicit i. 7. ethi. Aliomō pōt dici pſeuerātia habitus q̄dā ſm̄ quē hō h3 ꝓpoſitū pſeuerādi in bono vſqꝫ in finē. Et vtroqꝫ iſtoꝝ modoꝝ pſeuerātia ſil' cū gr̄a infundit, ſic ꝛ ꝯtinētia ꝛ ceterev̄tutes. Aliomō dr pſeuerātia ꝯtinuatio quedā boni vſqꝫ ad finē vite. Et ad tale3 pſeuerātiā h̄ndā hō in gr̄a ꝯſtitutus nō q̄dē indiget aliq̄ alia habituali gr̄a: ſ3 diuino auxilio ipm̄ dirigēte ꝛ ꝓtegēte ꝯ tentationū impulſus: ſicut ex p̄cedēti qōne appet. Et ideo poſtq̄ aliqs eſt iuſtificatus p gr̄a3 nece h3 a deo petere p̄dictū perſeuerātie donū, vt. ſ. cuſtodiatur a malo vſqꝫ ad finē vite: multis em̄ dat gratia qbus nō dat pſeuerare in gratia.

Ad primū Ergo dd̄m, ꝙ obīo illa pcedit de primo mō pſeuerātie: ſicut ꝛ ſcd̄a obīo pcedit de ſecūdo. Un̄ pꝫ ſol'o ad ſ3. Ad tertiū dd3, ꝙ ſic aug. dt in li. de nā ꝛ gr̄a, hō in primo ſtatu accepit donū p qd pſeuerare poſſet: nō aūt accepit vt pſeueraret. nūc aūt p gr̄am chr̄i multi accipiūt ꝛ donū gr̄e q̄ pſeuerare pn̄t, ꝛ vlteri⁹ eis dat ꝙ pſeuerēt. Et ſic donū chriſti eſt maius q̄ delictū ade. Et tm̄ facilius hō p gratie donū pſeuerare poterat in ſtatu inocētie in quo nulla erat rebellio carnis ad ſpiritū, q̄ nūc poſſimus: qn̄ reparatio gr̄e chriſti etſi ſit inchoata quātū ad mētē, nōdu3 tm̄ eſt cōſummata quātū ad carnem. qd erit in patria: vbi homo nō ſolum perſeuerare poterit ſed etiam peccare non poterit.

De gr̄a dei quātū ad ei⁹ eēntiā. Qō. 110.

Deinde Cōſiderādū eſt d gr̄a dei quātum ad eius eſſentiā. Et circa hoc querūtur q̄tuor. Primo, vtrū gratia ponat aliquid in anima. Secundo, vtrū gratia ſit qualitas. Tertio, vtrū gratia differat a [v̄tu]te infuſa. Quarto de ſubiecto gratie.

Utrū gratia ponat aliqd in aia. Ar. 1.

Ad primū ſic pcedit. Videt ꝙ gr̄a n̄ ponat aliqd in [aia]. Sicut ei hō dicit habere [gra]tiā dei, ita etiā gr̄am hois. v[n̄ dr] geñ. 39. ꝙ do[...]

pōt qdcūqꝫ opus moral'r bonū facere. falſus tm̄ eſt: q2 hō ꝛ ſine gr̄a (vt prius ꝓbatū fuit) pōt aliqd op⁹ moral'r bonū facere/ in gr̄a ꝯſtitutus h3 ipſam gratiā ſanātē ꝛ eleuātē q̄ eſt potēs opari opa bona ēt meritorie. Et ꝙ hec ſit mens authoris/ ex hoc pꝫ ꝙ rō indigētie ſpālis auxilij vltra gr̄a3 ponit infirmitas in carne/ obſcuritas i ite^u. Cōſtat autē ꝙ nec infirmitas carnis nec obſcuritas in inte^u/ tāta eſt aut intātū viget ꝛ extēdit/ vt impediat hoiem in gr̄a cōſtitutū a q̄libet bono ope: cū manifeſte pateat ꝙ nec exiſtentes in pcō mortali impediūtur a q̄l3 bono ope. Scd̄o/ vt ſit ſmo de bono ꝛ malo v'r. ꝛ tūc eſſet q̄ō vtrū hō i gratia poſſit oē ſuū opus facere bonū/ ꝛ oē malū vitare. ꝛ ꝯcl'o eſſet negatiua. Et hic ſenſus l3 claudat in cōcl'one hui⁹ articuli: nō tm̄ vr̄ directe intēt⁹. tū q2 rōnes lr̄e nō tēdūt ad hoc ꝙ hō nō pōt eſſe ſine veniali aliq̄ poſt conſecutā gratiā. tū q2 i ſequēti articulo ex dciſione iſtius articuli cōcluditur ꝙ hō ſine ſpāli auxilio dei non pōt vitare mortale poſt ꝯſecutā gratiā: q2 eget illo ad pſeuerādū in gr̄a/ q̄ nō perdit niſi per mortale. Nō igit ſtat vis articuli huius in p̄ſeruatione a malo veniali/ ſ3 ad plus indigētia talis auxilij extendi dr. Tertio pōt itelligi titulus ꝛ concluſio ſimpl'r. i. abſqꝫ determinatiōe aliq̄/ vt ſit ſermo de bono cōſono gr̄e ꝛ malo diſſonāti: hoc. n. ſubintelligi pꝫ rōne ſōte māe de q̄ tractat ꝛ de opatiōe boni ꝛ vitatione mali: nō ad horā aut reſpectu huius. hoc ēt ſubintelligi pꝫ/ ex eo ꝙ nō dicit ſimpl'r aliqs potēs ambulare/ q̄ pōt ad horā aut in ſolario plano ambulare. Et tunc in qō neverſat an hō cōſecut⁹ gr̄am bona opa q̄ cōtinuo facit/ ꝛ mala q̄ vitat/ nō hic aut nūc/ ſ3 abſolute opetur ꝛ vitet ex ſola gr̄a habituali/ an ex ſpāli etiā auxilio dei. Et hic ſenſus eſt intētus ab authore: ꝛ rn̄det plano ſenſui litere. ꝛ eſt cōcluſio negatiua in litera ꝙ. ſ. homo per ſolū donū gr̄e nō pōt opari bona opanda/ ꝛ vitare mala vitāda: ſ3 ad hoc eget ſpāli auxilio dei vltra gratiā. Et rō litere eſt: q2 gratia nō dat qcqd opus eſt ad hec duo. nā relinqt carnē infirmā ꝛ intellectū obſcurū: qbus niſi ſpāli dei auxilio ſubueniat inter tot occurrētia infirmitas carnis ꝛ obſcuritas intellect⁹ abducet liberū ar. a gr̄a/ tollēdo vſum gr̄e ꝛ trahēdo ad infirma carnis: ꝛ expedientia ſm̄ apparētiā infirmi viſus. Cū quo tm̄ ſtat ꝙ hō ex ſola gratia pōt ipſa gratia vti bn̄ faciēdo ꝛ mala vitādo/ nūc ꝛ ad hoc. Et debes ſcire: ꝙ l3 minima gratia ſufficiēs ſit quātū eſt ex ſe reſiſtere oibus emergētibus tā ex infirmitate carnis q̄ ex obſcuritate intellect⁹: q2 tm̄ poſita in tali ſubiecto nō tollit hec duo ſibi aduerſantia/ ideo eget etiā extrinſeco auxilio homo inter hec ꝯria ꝯſtitut⁹ vt ſequat opationē bonorū ꝛ vitationē maloꝝ/ vt nō declinet ipſe in hec ꝯria. Et ſi cōtēplatus fueris ꝙ obſcuritas intell's eſt ignorātia expedictiū ad vitā eternā videbis ꝙ nō ſolū in ſtatu nāe corrupte ſ3 integre hō egebat hoc auxilio ex vna parte tm̄: ſc3 ignorātia ſupueniētium ꝛc. vt habes in litera. Expecta dicenda in ſequenti articulo vt clarius hūc intelligas.

q. 114. ar. 2. c. Et 22e. q. 138. ā. 4. Et. 2. d. 29. in. ex po. lit. ad. 2. Et. 3. ꝯ. ta. 155. Et v̄i. q. 24. ā. 13. [Q]to. ꝛ. q. 27. ar. 5. ad. 3. Epl. 31. [...] 6. Et 30. 7. lec. 2. c. prin⁹.

Super articu. 10.

In articu. 10. eiuſdē. q. 109. dubiū occurrit circa dicta in rn̄ſione ad tertiū q̄ pacto ſtāt hec duo ſil'. hō h3 donū gratie q̄ pōt pſeuerare: ꝛ hō nō pōt ex ſola gr̄a pſeuerare. Utrūqꝫ ſiqdē in lr̄a h̄r. primū ex au. ſ3 ex authore in corpe articuli. Et eſt idē dubiū extēdēdū ad materiā p̄cedentis articuli. q2 hō h3 donū gr̄e q̄ pōt bn̄ opari ꝛ mala culpe vitare: ꝛ tm̄ cōcludit ꝙ nō p̄t ex ſola habituali gr̄a bn̄ opari ꝛ pcm̄ vitare. Qd em̄ gr̄a ꝛ charitate hō ſit potens opari bonū p ſe notū eſt: q2 ſūt p̄ncipia ꝓxima bonorū operū. Qd v̄o ſit potēs vitare malū ex ſe q̄qꝫ pꝫ: q2 p idē principiū vitamus ꝯriū p qd poſſumus in reliquū: p ide3 em̄ ignis calefacit ꝛ fugat frigus: ꝛ graue deſcendit ꝛ reſiſtit aſcēſui: ꝛ fort3 pugnat p libertate: ꝛ r̄ſiſtit ſuituti. Ad h̄ dr: ꝙ qn̄cūqꝫ vſus ſeu opō potētie alic⁹ aliūde pēdet q̄ ex potētia: tūc ex ſola potētia nō pōt inferri vſus ſeu opatio illi⁹ in actu exercito. Uerbi gr̄a po^a viſiua h3 p ꝓprio actu ſuo videre qd dependet et ab obīo ꝛ lumine. ꝛ ppea nō p̄t ex h̄ ſolo ꝙ hō h3 potētiā viſiuā inferri: ergo ex ſola po^a viſiua p̄t videre: qm̄ ſine extrinſeco lumine nūqꝫ exibit in actū. potētia ergo exigēs aliqd extrinſecū ad executionem ſui act⁹: nō ſufficit ſola ad ꝓpriū actū. vn̄ queādmodū ſtāt hec duo ſil': hō h3 potētiā q̄ p̄t videre/ ꝛ hō pōt nō ex ſola po^a viſiua videre: ita in ꝓpoſito q2 gr̄a eſt q̄ hō eſt potēs elicere opōnē bonā ꝛ reſiſtere impulſionibus tētationū: ꝛ cōtinuare in hoc qd ē pſeuerare/ iō hō donatus dr dono q̄ hec [...] ex gr̄a nō p̄t [...] actus ſimpl'r qn̄ oꝫ/ vbi oꝫ ꝛc. q̄uis poſſit ad horā ſine ſanitate carnis miniſtre eius ꝛ lumine itellect⁹ cooperantis, eidē: q̄ꝝ oppoſita ſubtrahūt arbitriū ab vſu gratie ſine extrinſeco lumine ꝛ ope (altera pp obſcuritatē: altera pp infi[rmita]tē) iō dr ꝙ hō ex ſola gr̄a ſine ſpāli auxilio nō pōt in hec ſimpl'r. Et eēt ſil'e ſi ponam⁹ hoiem infirmū ſm̄ vires miniſtrātes intellectu3: tūc. n. hō ite^u vt principio itell'ndi ēt hituato ē potēs itelligere: ꝛ vitare errores: ꝛ in h̄ ꝯtinuar: q2 ite^us cōtinue magis intell'ndo fortificat. Uerūtm̄: q2 ad ꝯtinuationē ꝛ pfectionē act⁹ intell's qn̄ opꝫ exigit ſanitas viriū iteriorū: iō hō talis nō poterit qn̄ opꝫ vti inte^u in iudicādo ꝛc. pp ifirmitatē viriū: niſi opem qs ferat ſanitatis: q̄uis poſſet ſine tali ope ad horā recte iudicare. Et ſic hēs/ ꝙ hi duo articuli de neceſſitate diui auxilij ad vſum gr̄e ſē: qm̄ multis dat gr̄a: qb⁹ nō dat vti ea qn̄ oꝫ: ſ3 diuina pmiſſiōe abijcere eā. Et ſic dat donū q̄ pn̄t bn̄ opari: ꝛ reſiſtere tētationibus ꝛ pſeuerare oibus qbus dat gratia: nō tm̄ oibus dat executio hoꝝ ſimpl'r (vt experiētia teſtat) q2 nō oibus dant extrinſeca reqſita ad talē executionē: ꝛ ideo opꝫ orare ne ꝓijcias nos in tēpore ſenectutis: quū defecerit virtus noſtra ne derelinqs nos dn̄e: ꝛ ne nos inducas in tētationē.

2. di. 26 ar. 1. Et. 3. ꝯ. ca. 155. Et v̄i. q. 27. ar. 1.

Super. q. 110. articu. 1.

In aro p̄io ꝛ 2°. q. 110. nl' dubitādū occurrit. Notet tm̄ radix

cōclusiōnis pmi arti in rñsione ad pmū, ꝙ. s. gr̄a tam dei quā hois ponit aliqd in grato lz differenter. Et redeamꝰ ad nosmetipsos in ɔtēplatiōe 2ⁱ art. inspicientes si has q̄litates habemꝰ qbꝰ pͥpte mouemur ad diua eternaq3 bona. Linguāq3 que ex rñsione ad 3ᵐ disce cohibere/ne dicas gr̄az annihilari quū homo pdit eā: qꝛ nec fit nec corrumpit/nec creatur/nec ānihilat(vt in lr̄a dicit):sed fm ipsam homo creatur in tali esse.

¶Super arti. 3.

IN artic. 3. eiusdez. q. dubiuz occurrit ex scoto in. 2. sent. dist. 27. ꝛ ɔ rōnē lr̄e. ꝛ ɔ cōclōnē. Soluit siqui dē rōnē illā q̄ ponit in calce corpis arti. sicut lumē nāle rōis ꝛc. ꝛ dicit ꝙ silitudo saluat in h ꝙ sic ꝟtutes acq̄site pficiūt in ordine ad lumē qd ē prudētia/ꝛ illa ad lumē intellꝰs agētis: ita infuse in ordine ad lumē charitatis/ꝛ illa ad finē supnālē. Arguit ēt ɔ eā: qꝛ sequeret ꝙ fides nō posset manere informis: qꝛ nō posset pficere deficiente lumine in ordine ad qd perficit. sicut nec virtus acquisita potest manere virtus/non manēte habitudine eius naturali ad illud quod respicit.

¶Cōtra cōclōnē triplex motiuū affert. Prio: qꝛ quecunq3 excellentia attribuitur gr̄e/attribuit charitati ꝛ econtra: ergo gr̄a ꝛ [illegible] idē. Assumptū patet tripl'r. Prio in h / ꝙ vtraq3 diuidit formaliter equal'r inter filios regni ꝛ pditionis. Scdo in hoc ꝙ vtraq3 est forma ꝟtutum ꝛ nō potest esse informis. Tertio in hoc ꝙ vtraq3 cōiungit vltimo fini perfecta cōiunctione/qualis potest esse in via. Scdo: qꝛ si ponātur distincte/altera supfluit. Probat quia reliqua sufficit. Tertio qꝛ eodē habitu quo spūssctūs inhabitat aīam volūtas inclinatur in suum actuz meritorium/ꝛ econuerso: non sic aūt est de hitu fidei ꝛ spei propter eorū imperfectionē. ¶Ad obiecta cōtra rationē facile dꝛ ꝙ solutio ipa

Alias ✝ non tñ.

minus dedit ioseph gratiā in cōspectu principis carceris. Sz p hoc ꝙ homo dꝛ hr̄e gr̄az hois, nihil ponit in eo q̄ gr̄am alterius hz, sz in eo cuius gr̄am hz ponit acceptatio q̄daz. Ergo p hoc ꝙ hō hr̄e gr̄am dei dꝛ, nihil ponitur in aīa sed soluz signr̄ acceptatio diuina. ¶ P̄. Sicut aīa viuificat corpus, ita deus viuificat aīam: vñ dꝛ deuter. 30. ipē est vita tua. Sed aīa viuificat corpꝰ immediate. ergo ēt nihil cadit mediū inter deū ꝛ aīam. Nō ergo gr̄a ponit aliqd creatū in aīa. ¶ P̄. Ad ro. 1. sup illud, gr̄a vobis ꝛ pax. dicit glo. Gr̄a. i. remissio peccatorū. Sed remissio peccatorū nō ponit in aīa aliqd, sed solū in deo nō imputātē pctm: fm illd psal. btūs vir cui nō imputauit dn̄s pctm. ḡ nec gr̄a ponit aliqd in aīa.

Sed ɔ Lux ponit aliquid in illuminato. Sed gr̄a est quedā lux aīe. vñ aug. dicit in li. de nā ꝛ gr̄a, Preuaricatorē legis diuine lux deserit veritatis, qua desertus vtiq3 fit cecus. ḡ gr̄a ponit aliqd in aīa.

Rn̄deo Dōm, ꝙ fm cōem modū loquēdi, tripl'r gr̄a accipi cōsueuit. Uno mō pro dilectione alicuius: sicut cōsueuimus dicere ꝙ iste miles hz gr̄am regis i. rex hz eū gratū. Scdo sumit pro aliq dono gratis dato: sicut cōsueuimꝰ dicere hāc gr̄az facio tibi. Tertio modo sumit pro recompēsatione bn̄ficij gratis dati: fm ꝙ dicimur agere gr̄as bn̄ficiorū. ¶Quorū triū scdm dependet ex prio: ex amore em̄ quo aliquis hz aliuz gratū, pcedit ꝙ aliqd ei gratis impēdat. Ex scdo aūt pcedit tertium: qꝛ ex bn̄ficijs gratis exhibitis gr̄arū actio cōsurgit. ¶Quātū igit ad duo vltima manifestū est, ꝙ gr̄a aliqd ponit in eo q̄ gr̄am accipit. Primo quidē ipsum donū gratis datū, scdo huius doni recognitionē. Sed quantū ad primū est differētia attendenda circa gr̄am dei ꝛ gr̄am hoīs: qꝛ em̄ bonū creature pueniat ex volūtate diuina, iō ex dilectione dei q̄ vult creature bonū pfluit aliquod bonū in creatura. Uolūtas aūt hoīs mouet ex bono pexistēte in rebꝰ. ꝛ inde est ꝙ dilectio hoīs nō causat total'r rei bonitatē: sz presupponit ipsam vel in pte vel in toto. Patet igit ꝙ q̄libet dei dilectionē sequit aliqd bonū in creatura causatū, q̄n3 tñ ✝ dilectioni eterne coeternū. Et fm huiusmodi boni differētiā differēs ɔsiderat dilectio dei ad creaturā. Una quidē cōis, fm quā diligit oīa que sunt [illegible] dꝛ sap. xj. fm quā esse nāle rebꝰ crea[illegible]git. Alia aūt dilectio est spālis, fm q̄ tra[illegible] creaturā rōnalē supra conditionē nāe ad p[illegible]ationē diuini b[illegible]. ꝛ fz hāc dilectionē dꝛ a[illegible] [illegible]pl'r, qꝛ fm hanc dilectionē vult [illegible]mpl'r creature bonū eternū qd est ipse. [illegible]ic igit p hoc ꝙ dꝛ hō gr̄am dei hr̄e signr̄ [illegible]dā supernāle in hoīe a deo proueniēs. Q̄n[illegible] gr̄a dei dꝛ ipa eterna dei dilectio: fm ꝙ dꝛ [illegible]z gr̄a p̄destinationis inquantū deus gra[illegible] ꝛ nō ex meritis aliq̄s predestinauit siue elegit. Dicit em̄ ad ephe. 1. Predestinauit nos in adoptionē filiorum in laudem glorie gratie sue.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ etiā i hoc qd dꝛ aliquis habere gratiam hoīs intelligit in aliquo esse aliquid ꝙ sit homini gratū, sicut ꝛ in hoc ꝙ dꝛ aliquis gr̄am dei habere. Sed tñ differēter. nā illud qd est homini gratū in alio hoīe psupponit eius dilectioni, causat aūt ex dilectione diuina qd est in homine deo gratum: vt dictum est. ¶Ad scdm dōm, ꝙ deus est vita aīe p modum cause efficiētis: sed aīa est vita corporis per modū cause formalis. Inter formā aūt ꝛ materiam nō cadit aliquod medium: qꝛ forma per seipsam informat materiā vel subiectū. Sed agēs informat subiectū nō p suā substātiā, sed p formā quā causat in materia. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ aug. dicit in lib. retractationū. vbi dixi gratiā esse in remissionē pcōꝝ, pacē vero in recōciliatione dei: nō sic accipiēdū ē ac si pax ipa ꝛ reconciliatio non pertineant ad gratiā gn̄alem: sed ꝙ spāl'r gratie nomine remissionē significauerit peccatorū. Nō ergo sola remissio peccatorū ad gratiā ptinet: sed etiā multa alia dei dona. Etetiam remissio peccatorū non fit sine aliquo effectu diuinitus in nobis causato: vt infra patebit. 2. di. 26. ar. 2.

¶Utrum gratia sit qualitas anime. Artic. 2.

AD scdm Uidet ꝙ gr̄a non sit qualitas aīe. Nulla em̄ qualitas agit in suum subm: qꝛ actio qualitatis nō est absq3 actione subi, ꝛ sic oporteret ꝙ subm ageret in seipm. Sed gr̄a agit in aīam iustificādo ipsam. Ergo gr̄a non est q̄litas. ¶ P̄. Suba est nobilior q̄litate. Sed gr̄a est nobilior q̄ nā aīe: multa em̄ possumus p gr̄am ad q̄ nā nō sufficit: vt supra dictū ē. Ergo gr̄a nō est qualitas. ¶ P̄. Nulla qualitas remanet postq̄ desinit esse i subiecto. Sed gr̄a remanet: nō em̄ corrūpit, qꝛ sic in nihilum redigeret, sicut ex nihilo creat. vnde ꝛ dꝛ noua creatura ad gal. vlti. ergo gratia non est qualitas.

Sed ɔ Est, ꝙ super illud psal. Ut exhilaret faciem in oleo. dicit glos. ꝙ gr̄a est nitor aīe sanctū cōcilians amorem. Sed nitor aīe est quedā qualitas sicut ꝛ pulchritudo corporis. Ergo gratia est quedam qualitas.

Rn̄deo Dōm, ꝙ sicut iam dictū est, in eo qui dꝛ gr̄az dei hr̄e, signr̄ esse quidā effectꝰ gratuite dei volūtatis. Dictū est aūt supra, ꝙ dupl'r ex gratuita dei volūtate hō adiuuatur. Uno mō inq̄tū aīa hoīs mouet a deo ad aliqd cognoscēdū vel volendū vel agēdū. Et h modo ipse gratuitus effectus in hoīe nō est qualitas, sz motꝰ quidā aīe: actꝰ em̄ mouētis in moto est motus: vt dꝛ in. 3 physi. ¶Alio mō adiuuat hō ex gratuita dei volūtate fm ꝙ aliqd habituale donū a deo aīe infundit. Et h iō qꝛ nō est cōueniēs ꝙ deus minꝰ pruideat his quos diligit ad supernāle bonū habēdum, q̄ creaturis quas diligit ad bonū nāle habendū. Creaturis aūt nālibus sic puidet, vt nō solū moueat eas ad actꝰ nāles, sed ēt largiat eis formas ꝛ ꝟtutes qualdā que sunt pncipia actuū, vt fm seipsas inclinētur ad hmōi motus. Et sic motꝰ quibꝰ a deo mouētur, fiūt creaturis connāles ꝛ faciles: fm illud sap. 8. ꝛ disponit omnia suauiter. Multo igit magis illis quos mouet ad consequēdū bonū supnāle eternū, infundit aliq̄s formas seu q̄litates supnāles, fm q̄s suauiter ꝛ prompte ab ipso moueant ad bonū eternū ɔsequendū. Et sic donū gr̄e q̄litas q̄dā est.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ gratia fm ꝙ est qualitas, dꝛ agere in aīam, nō p modū cause efficiētis. sz p modū cause formalis: sicut albedo facit album, ꝛ iustitia iustū. ¶Ad scdm dōm, ꝙ oīs subā vel est ipsa nā rei cuius est sba, vel est pars nāe: fm quē modum materia vel forma suba dꝛ. Et qꝛ gr̄a est sup naturā humanā non pōt esse ꝙ sit suba aut forma substātialis: sed est forma accidētalis ipsius anime. Id enim qd substātial'r est in deo, accidētal'r fit in aīa participāte diuinā bonitatē: vt de scia patet. Scdm hoc ergo qꝛ aīa impfecte pticipat diuinā bonitatē, ipsa pticipatio diuine bonitatis q̄ est gr̄a, impfectiori mō hz eē in aīa, q̄ aīa in seipsa subsistat. est tñ nobilior q̄ nā anime inq̄tū est expssio vel participatio diuine bonitatis, nō aūt quantū ad modū essendi. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ sicut dicit boetius accidētꝰ eē est inesse. Unde oē accidēs nō dꝛ ens quasi ipsum esse habeat: sed qꝛ eo aliquid est. vñ ꝛ magis dꝛ esse entis quā ens: vt dicitur in. 11. meta. Et qꝛ eius est fieri vel corrumpi cuius est esse, ideo pprie loquēdo nullū accidēs neq3 fit neq3 corrumpit: sed dꝛ fieri vel corrūpi fm ꝙ subm incipit vel desinit esse in actu fm illud accidēs. Et fm hoc ēt gr̄a dꝛ creari, ex eo ꝙ hoīes fm ipsam creant, id est in nouo esse cōstituunt ex nihilo, id est non ex meritis: fm illud ad ephe. 2. Creati in chro iesu in operibus bonis.

¶Utrum gratia sit idem quod virtus. Arti. 3. 3. q. 7. ā. 1. co. ꝛ. q. 62. ar. 2. cor. Et. 2. di. 26. ā. 4. ꝛ. 6. Et 4. di. 1. q 1. art. 4. q. 5. Et veri. q̄. 27. ā. 2.

AD tertiū Sic pcedit. Uꝛ ꝙ gr̄a sit idem qd ꝟtus. Dicit em̄ aug. ꝙ gr̄a opans est fides, que p dilectionez operat: vt habet in lib. de spiritu ꝛ lr̄a. Sed fides que p dilectionē opat, est virtus. Ergo gr̄a est virtꝰ. ¶ P̄. Cuicūq3 ɔuenit diffinitio ɔuenit ꝛ diffinitū. Sz diffinitiōes de ꝟtute date siue a sanctis siue a phis cōueniunt gr̄e: ipsa enim bonum facit habentē ꝛ opus eius bonū reddit. ipsa etiam est boa qualitas mentis qua recte viuitur ꝛc. Ergo gratia est virtus. ¶ P̄. Gratia est qualitas quedaz. Sed

se accusat. nā lumini nāli nō rn̄dere facit lumē supnāle sicut prudētie charitatē. Un̄ silitudo lr̄e stat in h/ꝙ sicut lumē nāle est qd dā psuppositū principiū ꝛ origo virtutū in nobis nāl'r pexn̄s: ita in esse supnāli opz ponere lumē supnāle principiū ꝛ originē oiuz ifusaꝝ ꝟtutū. ¶Et vide: ꝙ hāc silitudinē author post pbatā cōclōnē iduxit ex rōne ꝟtutis: vt oñderet ꝙ nā illa psupposita esset, ꝛ nā ꝛ lumē ad qd pficerent virtutes vt ad nām ꝛ lumē: sicut in acq̄sitz virtutibus vtrūq3 inuenit vt in litera inducit. ¶Ad argumētū aūt ɔ ipsam rōnē/ dꝛ ꝙ fides informis nō est virtꝰ simpl'r sz fm qd: vt inferius in secūda secūde pz. Et ppea cōcedit: ꝙ nūa nēte lumine gratie fides non remanet in esse virtutis simpl'r. ¶Ad pm eoꝝ que ɔ ɔclōnē obijciunt/ dꝛ ꝙ lz multe excellētie sint cōes gr̄e ꝛ charitati pp eaꝝ cōnexionē: nō tñ eis ɔueniūt eodē mō: qꝛ gr̄e vt pme radici / charitati vt fructui illiꝰ. Et rursus aliq excellētia est gr̄e q̄ nō cōuenit charitati. s. primum pnᵐ formale esse supnālz. Falsum q3 est/ ꝙ diuidere inter filios regni ꝛ pditionis eq̄ formaliter ɔueniat vtriq3 nā gr̄a facit filiū dei formal'r/charitas autez opatiue. illa ei est pncipiū essendi in nā diuina pticipata: ista ē pnᵐ opandi fm nām diuinā pticipatā. Et simil'r diuersimode vtraq3 ē forā virtutū ꝛ cōiūgit fini vltimo qꝛ charitas vt proximū opandi pncipiū illa vt primū. ¶Et ex hoc pz rn̄sio ad fz ꝙ neutra supfluit ꝛ altera sine reliq nō sufficit: opz em̄ ꝛ primū ꝛ proximū principium habere: nām ꝛ potētiā/lumē ꝛ virtutes. ¶Et p idē soluit 3ᵐ motiuū. nā lz hitus q̄ spūs inhabitat aīaz: inclinet volūtatē ad merēdū vt prima radix meriti: nō tñ exeq̄tur hoc p seipsum immediate: sz mediāte hitu charitatis: quo formal'r volūtas iclinatur: gratia aūt radicaliter tantū.

¶Super arti. q̄rtū.

IN articulo quarto eiusdē q. dubiū occurrit ex sco. in secūdo sen. di. 26. q̄ multipl'r pbat ꝙ gr̄a est subiectiue in volūtate: ꝛ non in essentia aīe immediate quadrupl'r. ¶Et primo. gr̄a est idē qd glia vel p se disponit ad eā: ergo est in eodē subiecto in quo ē btitudo: ergo nō est in essentia. ¶Secūdo gratia pficit aīaz solū in ordine ad determīatū actū scilz meritoriū: ergo nō pficit aīaz fm essentiā: sz fm ꝙ est principiū actꝰ meritorij. Assumptū pz. Et ɔn̄tia pbat: qꝛ eēntia est de se indeterminatū principiū mltoꝝ: ac p hoc nō pficit vt sic a pfectiuo ad vnū tm̄: sz fm ꝙ est pnᵐ actꝰ meritorij. Et ɔfirmat inqt: qꝛ si pficeret eēntiā aīe/posset redūdare in actū prioris potētie. s. intellꝰs. ꝛ sic actꝰ intellꝰs vt pcedit actū volūtatis posset esse gratificabilis ꝛ meritorius: imo si solus intellꝰs eēt: i illa eēntia posset eē gr̄a ꝛ meritū. ¶Tertio gr̄a pficit i ordie ad obm ꝛ actū determinatū volūtatꝫ: ergo nō ē in eēntia sz in volūtate. Añs pzq ad actū: ꝛ ɔn̄r obm: qꝛ ad meritorius tm̄ q̄ soliꝰ est voluntatis apd āsel. c. 4. d ɔcep. ꝟginali. Cōsequētia pbat: qꝛ eēntia vtꝰ sic nullū respicit actum aut obm. Et cōfirmatur p ansel. in ca. tertio de ɔceptiōe virg. oīs iustitia est foral'r in volūtate: gr̄a est q̄dā iustitia ꝛ rectitudo: ergo. ¶Quarto, gr̄a est aliq forma in aīa: ꝛ nō est passio vl potētia: ergo habitꝰ: fm illā diuisionē phi in sexto ethi. oīs aūt habitus est in potentia: quia opus habētis rddit bonū ergo. ¶Ad pm hoꝝ negat ɔn̄tia: qm̄ nec gratia nec glia eēntial'r est in eodē sbto in quo ē btitudo: btitudoq dē est actus scds (vt pz) glia aūt ꝛ gr̄a actus primꝰ: ac p h illa est propria poᶜ: ista cōis eēntie ꝛ poᶜ fz diuersa. ¶Ad fm negat assumptū: nā gratia lz pficiat ad actū meritoriū: nō tñ tm̄ ad h: nec primo ad h: qm̄ gr̄a primo pficit ad dei formitatē: ad pticipatione diuine nāe iuxta illud. 1. pe. 2. diuine nāe ɔsortes: ad actū aūt meritorium scdario. Un̄ infantes p gr̄az regn̄ati sunt i filios dꝛ: hn̄tes pm ꝛ principalē effectum [illegible]tes secū[illegible] merito ppo. ¶Ad cōfirmationez dꝛ: ꝙ effectꝰ gr̄e ē duplex. s. gratū reddere ꝛ mereri. Et rursꝰ potētia prior dupl'r. s. simpl'r ꝛ in mouendo ad exercitiū actꝰ. Si ergo est sermo de gr̄a fm primū effectū nullū incōueniēs est ꝙ gr̄a redūdet in intellectū vt pcedit volūtatē: qm̄ sicut eēntia est nāl'r prius ḡta q̄ volūtas /ita ꝛ intellꝰs. Sz si sit sermo de gr̄a fm inclinationē ad meritū p actuz pprium (qd dico pp meritū christi cōicatū p gratiā) tūc est inconueniēs ꝙ prius redūdet in intellectuz: sz opz ꝙ redūdet primo in potentiam nō priorem simpl'r /sed priorē in hoc. s. i agē

manifestū est, ꝙ nō est in quarta specie qualitatis q̄ est forma ꝛ circa aliqd ɔstās figura: qꝛ nō ptinet ad corpꝰ. neq3 etiā in tertia ē, qꝛ nō est passio vel passibilis q̄litas, que est in pte aīe sensitiua: vt pbatur in. 7. phy. ipsa aūt gratia principaliter est in mēte. neq3 iterū est in secūda specie, q̄ est potētia vel impotentia nālis: qꝛ gratia est supra nām, ꝛ non se hz ad bonū ꝛ malū sicut potentia nālis. ergo relinq̄tur ꝙ sit in prima specie, q̄ est habitus vel dispō. Habitus aūt mentis sunt virtutes: qꝛ etiā ipsa sciētia quodāmō est virtus, vt supra dictū est. Ergo gratia est idem quod virtus.

Sed ɔtra. Si gratia est virtꝰ, maxime videt ꝙ sit aliqua triū theologicaꝝ virtutū. Sed gr̄a non est fides vel spes: qꝛ hec pn̄t esse sine gratia gratū faciēte. neq3 etiā charitas: qꝛ gratia puenit charitatē: vt aug. dicit in lib. de p̄destinatione sanctorū. Ergo gratia non est virtus.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ q̄dā posuerūt idē esse gratiā ꝛ virtutē fm eēntiā, sed differre solū fm rōnē: vt gratia dicatur fm ꝙ facit hoīem deo gratum, vel fm ꝙ gratis datur, virtus aūt fm ꝙ pficit ad bene operādū. Et hoc videtur sensisse magr̄ in. 2. sen. di. 16. Sed siq̄s recte ɔsideret rōnē virtutis, hoc stare nō pōt: qꝛ vt phs dicit i. 7. phy. virtus est q̄dā dispositio pfecti. dico aūt perfectū qd est dispositū fm nām. Ex quo pz qd virtus vniuscuiusq3 rei dicit in ordine ad aliquā nām pexistētē: qn̄ scz vnūqdq3 sic est dispositū fm ꝙ congruit sue nāe. Manifestum est aūt, ꝙ virtutes acq̄site p actus humanos (de q̄bus supra dictū est) sunt dispōnes qbꝰ hō ɔueniēter disponit in ordine ad nām qua hō est. Uirtutes aūt infuse disponūt hominez altiori mō ꝛ ad altiorē finē. vnde etiā oz ꝙ in ordine ad aliquā altiorē nām, hoc est in ordine ad nām diuinā pticipatā, q̄ dicit lumē gratie: fm ꝙ dicitur. 2. pe. 1. Maxima ꝛ p̄tiosa nobis pmissa donauit, vt p hoc efficiamini diuine ɔsortes nāe. ꝛ fm acceptionē hmōi nāe dicimur regn̄ari in filios dei. ¶Sicut igit lumen nāle rōnis est aliqd p̄ter virtutes acq̄sitas q̄ dn̄r in ordine ad ipsum lumē nāle, ita etiā ipsum lumē gr̄e qd est participatio diuine nāe, est aliqd p̄ter virtutes infusas q̄ a lumine illo deriuant ꝛ ad illud lumē ordinant. Un̄ aplꝰs dicit ad eph. 5. Eratis aliqñ tenebre, nūc aūt lux in dn̄o, vt filij lucis ambulate. Sicut. n. virtutes acq̄site pficiūt hoiez ad ambulādū fm ꝙ congruit lumini nāli rationis, ita virtutes infuse perficiūt hominez ad ambulādū fm ꝙ cōgruit lumini gratie.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ au. nolat fidē p dilectionē opantē gratiā, qꝛ actus fidei p dilectionē operantis est primꝰ actꝰ in quo gratia gratū faciēs manifestat. ¶Ad fm dicēdū, ꝙ bonū positū in diffinitione virtutis dicit fm cōuenientiā ad aliquā naturā pexistētē vel essentialez vel participatā. sic aūt bonū non attribuitur gratie, sed sicut radici bonitatis in hoie: vt dictū est. ¶Ad tertiū dicēdū, ꝙ gratia reducitur ad primā spēm q̄litatis. Nec tñ est idez qd virtus: sz habitudo quedā q̄ psupponitur virtutibꝰ infusis, sicut eaꝝ pncipiū ꝛ radix.

¶Utrū gr̄a sit in essentia aīe sicut in subiecto, an in aliqua potētiarum. Ar. 4. 3. q. 7. ā. 2. c. ꝛ. q. 62. ar. 2. cor. Et. 2. di. 26. ar. 3. Et ꝟi. q. 27. ā. 6.

AD quartū Sic pceditur. Uidetur ꝙ gratia nō sit in essentia aīe sicut in subiecto, sed in aliq potētiarū. Dicit em̄ aug. in hypognosticon, ꝙ gratia cōparat ad volūtatem siue ad libe. arbi. sicut sessor ad equū. Sed volūtas siue libe. arbi. est potentia quedā: vt in primo dictum est. Ergo gratia est in potētia aīe sicut in subiecto. ¶ P̄. Ex gratia icipiūt merita hois: vt aug. dicit. sed meritū consistit in actu q̄ ex aliq potētia pcedit. Ergo videtur ꝙ gratia sit pfectio alicuius potētie aīe. ¶ P̄. Si essentia aīe sit ppriū subiectū gratie, opz ꝙ aīa inquātū hz essentiam sit capax gratie. Sed hoc est falsum: qꝛ sic sequeretur ꝙ oīs aīa esset gratie capax. Non ergo essentia aīe est ppriū subiectū gratie. ¶ P̄. Essentia aīe est prior potētijs eius. Prius aūt pōt intelligi sine posteriori. ergo sequet ꝙ gratia possit intelligi in aīa nulla pte vel potētia aīe intellecta. s. neq3 volūtate, neq3 intellectu, neq3 aliquo hmōi. quod est inconueniens.

Sz ɔ Est, ꝙ p gratiā regn̄amur in filios dei. Sed gn̄atio p prius terminat ad essentiā q̄ ad potētias. Ergo gr̄a per prius est in essentia aīe q̄ in potētijs.

Rn̄deo Dicēdū, ꝙ ista qō ex p̄cedenti dependet. Si em̄ gratia sit idē qd virtus, necesse est ꝙ sit in potētia aīe sicut in subiecto: nā potētia aīe est ppriū subiectū virtutis: vt supra dictū est. Si aūt gratia differt a virtute, nō pōt dici ꝙ potētia aīe sit gratie subiectū: qꝛ oīs pfectio potētie aīe hz rationē virtutis: vt supra dictū est. Un̄ relinquitur ꝙ gratia sicut est prius virtute, ita habeat subiectū prius potētijs aīe: ita. s. ꝙ sit in essentia aīe. Sicut em̄ per potētiā intellectiuā homo participat cognitionē diuinā per virtutē fidei, ꝛ fm potētiam voluntatis amorem diuinum per virtutē charitatis, ita etiā per naturam anime participat fm quādā similitudinē naturam diuinam per quandam regenerationem siue recreationem.

Ad primū Ergo dōm, ꝙ ita [illegible] essentia aīe effl[illegible]us potentie que sun[illegible]perū principia [illegible]tiam ab ipsa gratia efflu[illegible] [illegible]irtutes [illegible]otētias aīe, per q̄s potētie mou[illegible]s. Et fm hoc gratia cōparat ad vol[illegible]ē vt mouēs ad motū, que est cōparati[illegible]ssoris ad equū: nō aūt sicut accidēs ad su[illegible]ectū. ¶Et per hoc etiā pz solutio ad fm. [illegible]st em̄ gratia principiū meritorij operi[illegible]diantibus virtutibus: sicut essentia aīe est principiū operū vite mediātibus potētijs. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ aīa est subiectū gratie fm ꝙ est in specie intellectualis vel rōnalis nature: nō aūt cōstituitur aīa in spē p aliquā potētiā, cū potētie sint pprietates nāles aīe spēm ɔn̄tes. Et ideo aīa fm suā essentiā differt specie ab alijs animabꝰ. s. brutorū aīaliū ꝛ plantaꝝ. Et ppter hoc nō seqtur, si essentia humane aīe sit subiectū gratie, ꝙ q̄libet anima possit esse gratie subiectum: hoc enim conuenit essentie anime inquātū est talis speciei. ¶Ad quartū dicendū, ꝙ cum potētie aīe sint naturales pprietates speciē cōsequētes, aīa non pōt sine his

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

do/que est volūtas: q̄m meritū cōsistit in agere. Sicut eadē rōne dictū fuit q̄ pctm̄ originale q̄tū ad inclinationē ad actū ab eētia aie p̄us infecit volūtatē. Un̄ arguens p̄miscue miscēs gratificabile ⁊ meritū/ debuisset distinguere: ⁊ vidisset q̄ si sol⁹ intell's eēt: eēt gr̄a ⁊ eē gratū ⁊ meritū xp̄i nō p̄ actū p̄priū. ¶ Ad 3m iam p3 ex h̄ rn̄sio: q̄m p̄pō dicēs/ habit⁹ p̄ficiēs in ordine ad determinatū obm̄ ⁊ actū ē in po^a illa distinguēda est: q̄m dupl'r h̄ contingit. s. p̄rio ⁊ scd'ario. Et dr̄ q̄ gr̄a p̄rio p̄ficit ad eē ⁊ nō p̄rio ad opari: ⁊ p̄pea nō ad obz. Nec ad actū p̄rio p̄ficit/ sed scd'ario: facit em̄ p̄rio hoiem filiū dei: ⁊ cōsequēter potētē mereri vitā eternā. Sequela ergo negat: q̄m nō tenet nisi de hitu p̄rio p̄ficiente ad actū ⁊ obiectū. ¶ Ad cōfirmationē ex ansel. dr̄ q̄ anselmus pōt v̄ificari de iustitia actuali p̄ro q̄to ois opatio bona est in volūtate s3 aliq̄d puta volitionē: s3 q̄tū ad iustitiā hitualē lato vocabulo accipiēdo iustitiā falsuz est qd̄ dicitur. ¶ Ad quartū negat q̄ omnis habit⁹ sit subiectue in aliq̄ po^a. Et q̄ habit⁹ qui ad hoc p̄rio est vt opus h̄ntis reddat bonū/ in po^a aliq̄ est cuius est opus: gr̄a aūt nō p̄p opus est p̄rio s3 scd'ario. p̄ncipal'r em̄ est p̄p eē cōsorte diuine nāe/ qd̄ ē p̄rius oi virtute: ⁊ iō est in subto p̄riore q̄cunq3 po^a/ vt p̄portional'r forme rn̄deat mā. ¶ Sup. q. 111. arti. 2.

3. q. 7. ā. 7. cor. ⁊ ad 1m. ⁊ q. 62. ā. 2. cor. et. 3. ꝯ. c. 154. ā. Et p̄i. q. 27. ar. 1. ⁊. 5. cor. Et opusc. 3. c. 221. Et psal. 24. cor. 4. Et ro. 2. lect. 3. co. 2. Et ephe. 1. lectu. 2. co. 1.

In art. 2. q. 111, dubiū occurrit circa differentiam inter gr̄az operātem ⁊ cooperātez pro gratuita dei motione sumptā. Implicātur siquidem duo ꝯria sil'. nā assignando differētiam dr̄ q̄ mēs n̄ra [illegible] nēs ⁊ [illegible] applicando aūt ad act⁹ n̄ros subiungit q̄ quū mouemur ad velle est gr̄a operans: quum vero mouemur ad exterius op⁹ est gratia cooperans. constat autez q̄ ad velle voluntas se habet non vt mota tantū: nam velle a voluntate est ⁊ in volūtate alioquin non esset liberum. ¶ Et confirmatur: q̄ mouere ad velle/ nihil aliud est quam facere vt velimus: vt august. allatus in litera testat: facere autem vt velimus/ est facere vt moti moueam⁹ nos ad volendum. ¶ P̄terea. Aut author intendit q̄ mens nostra se habeat sic re^u actus interioris ⁊ exterioris aut re^u forme act⁹: puta bonitatis meritorie. Si respectu act⁹ cū vterq3 sit a volūtate imperatus: respectu vtriusq3 gr̄a dicet cooperās/ iuxta doctrinā l're. Si respectu bonitatis meritorie cū vtraq3 sit a volūtate informata charitate ⁊ gr̄a par ē ēt rō de vtraq3 quo ad h̄ q̄ est a volūtate mota a deo. ¶ Ad hec dicit dupl'r/ p̄rio q̄ nulla ē inter dicta ꝯrietas: q̄m nō dr̄ in l'ra q̄ respectu ois act⁹ interioris volūtat' dr̄ gr̄a operās: s3 dr̄ indefinite remittēdo se ad supradicta in. q. 9. art. 4. ibi em̄ habuim⁹ q̄ re^u primi act⁹ volūtas se h3 vt mota tm̄/ ⁊ deus vt mouēs. Et noie primi act⁹ nō intell'r solus ille quē volūtas in p̄rin^o operationū suarū oium h3: s3 quicunq3 p̄rim⁹ absq3 cōsilio ⁊ p̄uio motiuo ad bom. Et p̄pea autor dixit: ⁊ p̄sertim cum volūtas incipit bonū velle/ q̄ prius malū volebat. Sil'r igitur se h3 volūtas mota a dō ad hm̄oi velle sicut graue ad motum deorsum. Et p̄pea sicut graue nō mouet seipsū ad descēsum/ s3 est motū a gn̄ante: ita volūtas mota a deo ad hm̄oi nouū velle nō mouet seipsam ad h̄/ s3 est tm̄ mota a deo. Et est liberū q̄ pōt dissentire a tali velle: deus em̄ mouet suauiter liberū arbi. s̄m cōdōnē ei⁹. Et p̄ hoc p3 rn̄sio ad cetera: nā facere vt velim⁹ nō cōtingit vno mō: s3 duob⁹. s. vt velim⁹ mouendo nos ipsos ad h̄: ⁊ vt velim⁹ moti tantū ab ipso deo. Scd'o mō spectat ad gr̄am operātē: p̄rio ad cooperātē/ iuxta calcē corporis articuli de opere meritorio. Et similiter nō omnis actus elicit⁹ a volūtate est imperatus ab ea: ⁊ p̄pea non est eadē aut par ratio de actu ⁊ bonitate meritoria intus ⁊ ex. Scd'o dr̄ q̄ intētio autoris est loqui de bono meritorio: ita q̄ dupl'r inuenit voluntas se habere ad bonū meritoriuz scz vt mota tm̄ ⁊ vt mouēs mota/ q̄cq̄d sit de actu substrato. Et q̄ etiā in l'ra manifeste distinguitur inter actū interiorez meritoriū vt est ex gr̄a. i. hituali dono ⁊ vt ē a gratia. i. gratuita dei motione: ⁊ p̄rio mō attribuit gr̄e cooperanti: scd'o vero operāti: ⁊ quia etiam ex litera habetur q̄ effectus gratie operantis habet rationē primi boni meritorij: effect⁹ vero cooperātis habet rationē secūdarij extenso nomine boni meritorij etiam ad esse quo constituitur aliquis in statu meritorio consequens est quod intentio authoris est dicere/ q̄ tunc voluntas se habet ad bonum meritorium vt mouens: quando ex precedenti esse vel actu meritorio facta in actu iam mouet se ad meritorium bonum. Sunt enim tunc duo operantes scilicet deus ⁊ voluntas facta in actu in tali esse. ⁊ p̄ropterea gratia cooperans dicitur tam confirmans voluntatem ad exterius opus facultatemq3 exterioris operis p̄rebens/ q̄ vt est principium interioris operis meritorij secundum habituale donū iaz dat facultati libe. arbi. d vtēdū quū vult. Tūc āt volūtas se h3 vt mota tm̄ in h̄ sic/ q̄n n̄ ex p̄recedēti merito sut eē m̄ritorio ad actū vel atū meritorium dcit. Et p̄pea gr̄a op̄rās dr̄ tam gratuita dei motio ad acā interiorē meritorii qui non p̄cedit e hitu vel actu alteo meritorio: q̄ gr̄a ipsa habitualis vt at esse. Ad nihil em̄ hoz sunt duo op̄rātes p̄roprie loq̄ēdo: sed vnus tm̄ deus. Uolūtas aūt em̄ ad actus substratos se habeat vt operās: ad rōnē tn̄ meritorij ē eam no h̄abeat in actu/ nō se h3 vt operās sed vt obsequēs: vt in rn̄sione ad scd'm in l'ra habes. ¶ Unde p3 responsio ad obiecta: q̄m in equiuoco laboratur de esse a volūtate. aliud quippe est esse a volūtate/ ⁊ aliud esse a volūtate in actu in tali eē ita vt moueat se ad meritū: lōge plus ad h̄ exigit q̄ ad illud: vt p3. ¶ Ex h̄ ēt q̄ p̄rio mō p̄rim⁹ act⁹ volūtatis est ab ea (vt p̄dictū ē) ⁊ tn̄ nō ē ab ea vt mouere se/ sic nec descēsus deorsū ē a graui vt mouēte se p̄portional'r loq̄ndo sp. vnū supest dubiū an act⁹ idē interior possit simul eē a gr̄a opāte ⁊ coopāte. v̄bi gr̄a/ deus gtuita motiōe excitat petrū iā ex̄ntē in gr̄a ad interiorē actū charitatis: ⁊ cūsentit petrus nouo cuidaz zelo honoris dei: an actus ille sit ab vtraq3 gratia: ⁊ vt est ab habitu sit cooperantis: vt a gratuita dei motione sit operantis gratie: an ipsa gratuita dei motio propter p̄cedentez habitū spectet ad gratiā cooperantem. ¶ Sed hoc non est difficile soluere: intuenti rationez litere: et formaliter rationes actuum cōsideranti. Nam act⁹ meritorius p̄eexistentis in gratia: aut ēst imperatus a gratia. ⁊ tunc sine dubio ad solam gratiam cooperātem spectat: sicut ⁊ actus exterior. Aut non imperat⁹ a gr̄a: s3 gratia se habet ad illū obsequutiue: vt cōtingere v̄r in nouis actibus ex-

J. ar. 3. co. Et. 2. di. 26. ar. 5. Et p̄i. q. 27. ar. 5. ad. 1m ⁊ 2m. Et. 2. co. 6. co. 1. fi.

1. di. 26. arti. 5. Et p̄i. q. 17. ar. 3. ad. 6. Et psal. 32. fi. Et. 2. c. 6. c. 1. fi.

esse. Dato aūt q̄ sine his eēt, adhuc tn̄ aia diceretur s̄m spēm suā intellectual' vel rōnalis nō q̄ actu h̄ret has potētias: s3 p̄p spēm talis essentie, ex q̄ nate sunt hm̄oi po^e effluere.

¶ De diuisione gratie. Q̄o. 111.

Deinde cōsiderandū est de diuisiōe gr̄e. ¶ Et circa h̄ querunt quinq3. P̄rimo, vtrū cōueniēter diuidat gr̄a p̄ gr̄am gratis datā, ⁊ gr̄am gratū facientem. Scd'o de diuisione gr̄e gratū faciētis, p̄ operātem ⁊ cooperantē. Tertio de diuisiōe eiusdē p̄ gr̄am p̄uenientē ⁊ subsequētē. Quarto, de diuisione gr̄e gratis date. Quinto de cōparatione gr̄e gratū facientis ⁊ gratis date.

¶ Utrū gr̄a cōueniēter diffiniat p̄ gr̄az gratū facientē ⁊ gratiā gratis datā. Arti. 1.

Ad primū Ur qd̄ gr̄a nō cōueniēter diuidat p̄ gr̄am gratū facientem ⁊ gr̄am gratis datā. Gratia em̄ est qd̄dā donū dei: vt ex supradictis p3. Homo aūt ideo nō est deo gratus, q̄ aliq̄d est ei datū a deo, sed potius ecōuerso: ideo em̄ aliq̄d dat alicui gratis a deo, q̄ ē hō grat⁹ ei. ḡ nulla ē gr̄a gratū faciens. ¶ P̄. Quecūq3 nō dant ex meritis p̄cedētibus, dant grat'. Sed ēt ipsum bonū nature datur hoi absq3 merito p̄cedēti: q̄ natura p̄supponit ad meritū. Ergo ipsa natura est ēt gratis data a deo. natura aūt diuidit ꝯ gr̄az. Incōuenienter igit h̄ q̄ ē grat' datū. ponit vt gr̄e differētia: q̄ inuenit ēt extra gratie gn̄s. ¶ P̄. Ois diuisio dz eē p̄ opposita. Sed ēt ipa gr̄a gratū faciēs p̄ quā iustificamur, gratis nob a deo cōcedit: s̄m illud ro. 3. iustificati gratis p̄ gr̄am ipsius. Ergo gr̄a gratū faciēs nō debet diuidi cōtra gratiā grat' datā.

Sed ꝯ Est, q̄ ap'ls vtrunq3 attribuit gr̄e. s. ⁊ gratū facere ⁊ eē grat' datū. Dicit em̄ q̄tū ad primū ad ephe. 1. gratificauit nos in dilecto filio suo. Quantū v̄o ad scd'm [illegible] dr̄ ad ro. 2. si aūt gratia iā nō ex ope[illegible] alioquin gr̄a iam nō est gr̄a. pōt ergo disti[illegible] gr̄a que vel h3 vnū tm̄ vel vtrunq3.

R̄ñdeo Dōm [illegible] apl's dicit ad [illegible] a dō sunt, ordinata sunt. In h̄ [illegible] rerū cōsistit, q̄ q̄dā p̄ alia in deū reducu[illegible] dio. dicit in ce. hierar. Cū igit gr̄a ad hoc [illegible] net vt hō reducat i deū, ordine quodā h[illegible] git: vt. s. quidā p̄ alios in deū reducant. [illegible] h̄ igit duplex est gr̄a. Una quidē p̄ quā ip[illegible] homo deo cōiungit: q̄ vocat gr̄a gratū faciens. Alia vero p̄ quam vnus hō cooperat alteri ad h̄ q̄ ad deū reducatur. Hm̄oi aūt donū vocat gr̄a grat' data: q̄ supra facultatē nāe ⁊ supra meritū persone hoi cōcedit. Sz q̄ nō dat ad hoc vt hō ip̄e p̄ eam iustificet, sed potius vt ad iustificationē alterius cooperet, iō nō vocat gratū faciēs. Et de hac dicit ap'ls. 1. ad corin. 12. Unicuiq3 datur manifestatio sp̄us ad vtilitatē. s. aliorū.

Ad p̄mū Ergo dōm, q̄ gr̄a nō dr̄ facere gratū effectiue, s3 formal'r. s. q̄ p̄ hanc hō iustificat ⁊ dignus efficitur vocari deo gratus: s̄m quod dr̄ ad col. 1. Dignos nos fecit in p̄tē sortis sctōz in lumine. ¶ Ad s̄m dōm, q̄ gr̄a s̄3 q̄ gratis datur, excludit rōnem debiti. Pōt aūt intelligi duplex debitū. Unū quidē ex merito p̄ueniēs, q̄ refert ad p̄sonā, cui⁹ est agere meritoria opa: s̄m illd̄ ad ro. 4. ei q̄ opatur merces imputat s̄m debitū, nō s̄m gr̄am. Aliud est debitū s̄m cōdōnē nāe: puta si dicamus debitū esse hoi q̄ h̄eat rōnē, ⁊ alia q̄ ad h̄uanā pertinēt nām. Neutro aūt mō dr̄ debitū p̄p h̄ q̄ deus creature obliget: sed poti⁹ in q̄tū creatura dz subijci deo, vt in ea diuina ordinatio impleat. q̄ quidē ē vt talis nā tales cōdōnes vel p̄prietates h̄eat. ⁊ q̄ talia operās talia cōsequat. Dona igit nālia carēt primo debito: non autem carent secundo debito. sed dona supnaturalia vtroq3 debito carent: ⁊ iō spālius sibi nomē gr̄e vendicāt. ¶ Ad 3m dō3, q̄ gr̄a gtū faciēs addit aliq̄d sup rōnē gr̄e gratis date, q̄ ēt ad rōnē gr̄e p̄tinet: q̄. s. hominē gratū facit deo. ⁊ iō gr̄a grat' data. q̄ h̄ nō facit, retinet sibi nomē cōe, sicut in pl'ibus alijs cōtingit. Et sic opponunt due p̄tes diuisiōis sicut gratum faciens ⁊ non faciens gratum.

¶ Utrum gratia cōuenienter diuidat p̄ operantem ⁊ cooperantem. Ar. 2.

Ad scdm̄ Uidet q̄ gr̄a inconueniēter diuidat p̄ operātē ⁊ cooperātē. Gr̄a. n. accn̄s qd̄dā ē: vt. s̄. dctm̄ est. Sz accn̄s nō p̄t agere i s̄bm ergo nulla gr̄a dz dici operās. ¶ P̄. Si gr̄a aliq̄d operet in nob, maxime operat i nobis iustificationē. Sz h̄ nō solū gr̄a operat i nob: dicit em̄ aug. sup illud Jo. 14. opa q̄ ego facio ⁊ ipse faciet. q̄ creauit te sine te nō iustificabit te sine te. Ergo nulla gr̄a dz dici simpl'r operās. ¶ P̄. Cooperari alicui, vr̄ p̄tinere ad inferius agēs, nō aūt ad p̄ncipali⁹. Sed gr̄a principalius opat i nob q̄ liberū arbi. s̄m illud ro. 8. nō ē currēt' neq3 volēt', sed miserētis dei. Ergo gr̄a nō dz dici cooperās. ¶ P̄. Diuisio dz dari p̄ opposita. Sz opari ⁊ coopari nō sunt opposita: idē em̄ pōt operari ⁊ cooperari. Ergo inconuenienter diuiditur gratia per operantem ⁊ cooperantem.

Sed ꝯ Est, q̄ aug. dr̄ i li. de li. arb. Cooperādo de⁹ in nob p̄ficit qd̄ operādo icepit: q̄ ip̄e vt velim⁹ opat icipiēs q̄ volētib⁹ coopat p̄ficiēs. Sed opōnes dei qb⁹ mouet nos ad bonū, ad gr̄am p̄tinēt. ḡ cōueniēter gr̄a diuidit p̄ opantē ⁊ coopantē.

R̄ñdeo Dōm, q̄ sic. s̄. dcm̄ ē, gr̄a dupl'r pōt itelligi. Uno mō diuinū auxiliū q̄ nos mouet ad bn̄ volēdū ⁊ agēdū. Alio mō hituale donū nobis diuinit⁹ inditum. Utroq3 aūt mō gr̄a dicta p̄ueniēter diuidit p̄ operātē ⁊ cooperātē. Opatio em̄ alicuius effect⁹ nō attribuit mobili, sed mouenti. In illo ergo effectu in q̄ mens nostra est mota ⁊ nō mouens, sol⁹ aūt deus mouens, operatio deo attribuit. ⁊ s̄m hoc dr̄ gr̄a operans. In illo aūt effectu in quo mēs nostra ⁊ mouet ⁊ mouet, operatio non solum attribuitur deo, s3 etiā aie. ⁊ s̄m hoc dr̄ gr̄a coopans. Est aūt in nobis duplex act⁹. P̄rim⁹ quidē interior volūtatis. Et quantū ad istū actū volūtas se h3 vt mota, de⁹ aūt vt mouēs: ⁊ p̄sertī3 cū volūtas incipit bonū velle q̄ p̄us malū volebat. Et iō s̄m q̄ de⁹ mouet h̄uanaz mētem ad hūc actū, dr̄ gr̄a opans. ¶ Ali⁹ aūt act⁹ est exterior. q̄ cū a volūtate imperet (vt. s̄. h̄itu3 est) ꝯsis est q̄ ad hūc actū opatio attribuat volūtati. Et q̄ etiā ad hūc actū de⁹ nos adiuuat, ⁊ interi⁹ ꝯfirmādo voluntatē vt ad actu3 p̄ueniat, ⁊ exteri⁹ facultatē opandi p̄bendo, respectu hm̄oi act⁹ dr̄ gr̄a coopans. Un̄ post p̄missa verba subdit aug. Ut autem velimus opatur, cū āt volum⁹ vt p̄ficiam⁹ nobis cooperat. ¶ Si igit gr̄a accipiat pro gratuita dei motione qua mouet nos ad bonū meritorium, cōuenienter diuidit gr̄a per operātem ⁊ cooperātē. Si vero accipiat gr̄a pro hituali dono, sic ē duplex gr̄e effect⁹, sicut ⁊ cuiuslibet alterius forme. Quorū p̄rim⁹ est esse, secūdus est opatio: sicut caloris opatio est facere calidū, ⁊ exterior calefactio. Sic igit hitualis gr̄a in q̄tum aiam sanat vel iustificat siue gratā deo facit, dr̄ gr̄a operās: inquantū v̄o est principiū operis meritorij qd̄ ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.

Ad p̄rimū Ergo dōm, q̄ s̄3 q̄ gr̄a est q̄dā q̄litas accn̄talis nō agit i aiam effectiue, sed for'al'r: sicut albedo dr̄ facere albā sup̄ficiē. ¶ Ad scd'z dō3, q̄ deus nō sine nobis nos iustificat: q̄ p̄ motū liberi arb. dū iustificamur dei iustitie cōsentimus. Ille tn̄ mot⁹ nō ē cā gr̄e, s3 effect⁹. vn̄ tota opatio p̄tinet ad gr̄am. ¶ Ad 3m dōm, q̄ coopari dr̄ aliq̄s alicui nō solū sicut secundariū agēs p̄ncipali agēti: sed sicut adiuuās ad p̄suppositū finē. hō aūt p̄ gr̄am opantem adiuuat a deo vt bonū velit. Et iō p̄supposito iā fine. cōseq̄ns est vt gr̄a nobis cooperet. ¶ Ad quartū dōm, q̄ gr̄a operās ⁊ cooperans est eadē gratia: sed distinguit s̄m diuersos effectus: vt ex supradictis patet.

¶ Utrum gratia conuenienter diuidatur in p̄uenientem ⁊ subsequentem. Arti. 3.

Ad tertiū Sic proceditur. Uidet q̄ gratia incōueniēter diuidat in p̄ueniētē ⁊ subsequētē3. Gratia em̄ est diuine dilectiōis effect⁹. Sed dei dilectio nūq3 est subsequēs, s3 semp p̄ueniēs: s̄m illud. 1. Jo. 4. Non q̄si nos dilexerim⁹ deū, s3 q̄ ipse prior dilexit nos. ḡ gr̄a nō dz poni p̄ueniēs ⁊ subsequēs. ¶ P̄. Gr̄a gratū faciēs est vna tm̄ in hoie: cū sit sufficiēs: s̄m illd̄. 2. ad cor. 12. Sufficit tibi gr̄a mea. Sz idē nō pōt esse prius ⁊ posteri⁹. ergo gratia incōuenienter diuidit in p̄ueniētē ⁊ subsequētē. ¶ P̄. Gratia cognoscit p̄ effect⁹. Sz infiniti sunt effect⁹ gr̄e quorum vnus p̄cedit aliū. ergo si penes hos gr̄a deberet diuidi in p̄reuenientez ⁊ subsequentē, videt q̄ infinite essent species gratie. infinita autem relinquūtur a qualibet arte. non ergo gratia cōueniēter diuiditur in p̄ueniente ⁊ subsequentem.

Sed cōtra Est, q̄ gr̄a dei ex ei⁹ misericordia p̄uenit. Sed vtrūq3 in ps. legitur misericordia eius p̄ueniet me. ⁊ iterum, misericordia eius subsequetur me. ergo gratia conuenienter diuiditur in p̄reuenientem ⁊ subsequentem.

R̄ñdeo Dicēdū, q̄ sicut gr̄a diuidit in opantē ⁊ coopantē s̄m diuersos effect⁹, ita ēt in p̄ueniētē ⁊ subsequētē q̄litercūq3 gratia accipiat. Sūt āt q̄nq3 effect⁹ gratie in nobis quorū primus est vt aia sanet: secūdus vt bonū velit: tertius est vt bonum qd̄ vult efficaciter opet: quartus est vt in bono perseueret: quintus est vt ad glorīā p̄ueniat. Et iō gr̄a s̄m q̄ causat in nobis p̄rimū effectū vocatur p̄ueniens respectu secundi effectus ⁊ p̄ut causat in nobis secundū vocatur subsequens respectu p̄rimi effectus. Et sicut vnus effect⁹ est posterior vno effectu ⁊ p̄rior alio, ita gratia potest dici p̄reueniens ⁊ subsequens s̄m eundem effectū respectu diuersorū: ⁊ hoc est quod augu. dicit in lib. de natura ⁊ gratia, P̄reuenit vt sanemur, subsequitur vt sanati vegetemur: p̄reuenit vt vocemur, subsequitur vt glorificemur.

Ad p̄rimū Ergo dōm, q̄ dilectio dei noiat aliq̄d eternū ⁊ ideo nunq3 pōt dici nisi p̄reueniens. Sed gratia significat effectū t̄palē, q̄ pōt p̄cedere aliq̄d ⁊ ad aliq̄d subseq̄. ⁊ iō gr̄a pōt dici p̄ueniens ⁊ subsequēs. ¶ Ad s̄m dicēdū, q̄ gratia nō diuersificatur p̄ hoc q̄ est p̄reueniens ⁊ subsequēs s̄m essentiā, sed solum s̄m effectū: sicut ⁊ de operante ⁊ cooperāte dictū est. Quia ēt s̄m q̄ gratia subsequens ad glorīā p̄tinet, non est alia numero a gr̄a p̄ueniente p̄ quā nūc iustificamur. Sicut enim charitas vie nō euacuatur sed p̄ficit in patria, ita ēt ⁊ de lumine gratie est dōm: q̄ neutrum in sui rōne imperfectionem importat. ¶ Ad tertium dicendum, q̄ quāuis effectus gratie possint esse infiniti numero, sicut sunt infiniti actus humani: tamen omnes reducunt ad aliqua determinata in specie: ⁊ p̄reterea omnes conueniunt in hoc q̄ vnus alium p̄recedit.

¶ Utrū gr̄a gratis data cōueniēter ab apostolo diuidat. Ar. 4.

Ad quartū Sic procedit. Uidetur q̄ gratia gratis data inconueniēter ab apostolo distinguatur. Omne enim donū quod nobis a deo gratis datur, potest dici gratia gratis data. Sz infinita sunt dona que nobis gratis a deo conceduntur tam in bonis anime quam in bonis corporis: que tamen nos deo gratos non faciunt: ergo gratie gratis date non possunt cōp̄rehendi sub aliqua certa diuisione. ¶ P̄. Gratia gratia gratis data distinguitur contra gratiam gratum facientem. Sed fides pertinet ad gr̄am gratū facientē: quia per ipsam iustificamur: s̄m illud Ro. 5. iustificati igitur ex fide ⁊c. Ergo incōueniēter ponit fides inter gr̄as gratis datas: p̄resertim cū alie virtutes ibi non ponantur: vt spes ⁊ charitas. ¶ P̄. Operatio sanitatum ⁊ loqui diuersa genera linguarū, miracula quedā sunt interp̄retatio etiam sermonū ad sapientiā vel scientiā pertinet: s̄m illud danie. 1. Pueris his dedit deus sciētiā ⁊ disciplinā in omni libro ⁊ sapientia: ergo inconuenienter diuidūtur gratia sanitatū ⁊ genera linguarū contra operationē virtutū, ⁊ interp̄retatio sermonū cōtra sermonē sapientie ⁊ scientie. ¶ P̄. Sicut sapientia ⁊ scientia/ sunt quedā dona spiritussancti: ita etiā intellectus consilium, pietas et fortitudo et timor: vt [illegible] ergo hec etiam debent poni inter gratias grat[illegible]

3. ꝯ cap. 154. Et 1. cor. 12 lec. 2.

Sed ꝯtra Est, q̄ ap'ls dicit [illegible] d cor. 12. Alij per sp̄m datur sermo sa[illegible] tie: alij autem sermo sciētie s̄m eundē sp̄m [illegible] fides [illegible] dē sp̄ū: alij gr̄a sanitatū: alij operatio virtutum, alij p[illegible] alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interp[illegible] o sermonum.

R̄ñdeo Dōm, q̄ s[illegible] supra dictu3 est, gratia gratis data ordinat a[illegible] oc q̄ hō alteri cooperet vt reducat ad deū. Hō aūt ad hoc [illegible] ri nō pōt interi⁹ mouēdo (hoc em̄ solius dei est) sed solū e[illegible] us docēdo vel persuadēdo. Et iō gratia gratis data, illa sub se continet quibus homo indiget ad hoc q̄ alterum instruat in rebus diuinis que sunt supra rationem. ¶ Ad hoc autem tria requiruntur. p̄rimo quidem q̄ homo sit sortitus plenitudinem cognitionis diuinorum: vt ex hoc instruere alios possit. Secundo vt possit confirmare vel probare ea que dicit: alias non esset efficax eius doctrina. Tertio vt ea que concipit, possit conuenienter auditoribus proferre. ¶ Quantum igitur ad p̄rimum tria sunt necessaria: sicut etiam apparet in magisterio humano. Oportet enim q̄ ille qui debet aliū instruere in aliqua scientia, p̄rimo quidem vt principia illius scientie sint ei certissima: ⁊ quantum ad hoc ponitur fides: que est certitudo de rebus inuisibilibus, que supponuntur vt principia in catholica doctrina. Secundo op3 q̄ doctor recte se habeat circa principales conclusiones scie: ⁊ sic ponitur sermo sapie: que est cognitio di-

Universidad de Deusto Biblioteca

cedentibus ꝓportionem gratie: qui illaz valde augent: ꝛ tunc gratuita dei motio operantis gratie rõnem hz ad talē actū sub tali rõe: quamuis sub cõi rõe meritorij etiã a gratia cooperãte sit qñ vt sic a grã hituali iperatur pp preexistēte finē i eo. Et ex hoc hēsq̃ gr̃a opans nõ solū inuenit in infusione gratie ꝛ iustificatiõe impij: sed post acceptã grãm pluries: q̃uis manifestius in iustificatione ipij. Et ppea in lr̃a dr̃: q̃ quãtū ad actū iterioris meriti volūtas se hz vt mota: deꝰ aūt vt mouēs: ꝑsertim qñ volūtas q̃ priꝰ malū volebat incipit bonum velle. ¶ Hec scḋa solo principalis dubij magis vr̃ ad mētē authoris vna tñ aliã clarifica.

In reliquis tribꝰ huiꝰ q̃onis articulis nihil scribendū occurrit.

¶ Super. q. 112. ar. 1.

In arti. 1. q. 112. dubiuz occurritq̃m in pma parte. q. 45. ar. 4. diffinitum est: q̃ nulla creatura põt creare siue principaliter siue instrumentaliter: nunc autem dicitur q̃ aliqua res creata potest instrumētaliter causare graz: qḋ est creare: cū gr̃a non educatur de potētia subti. ¶ Ad hoc dicitur negando q̃ gratia proprie creetur; quia vt in prima pte. q. 45. ar. 4. dictum fuit: creari est proprie subsistentium: gratia autē licet non educatur de po[...] cut nec anima intellectiua: differt ab ea in hoc/ q̃ non subsistit sicut anima: et ideo vt paulo ante in qõ. 110. arti. 2. ad. 3. dictū est: non proprie fit: ꝛ consequēter nec creatur. Sed dicitur creari: quia non educitur de potentia subiecti: nec dat ex meritis: proprie enim homo fit gratus et aliquo scilicet ex homine non grato. Quuz ergo dicit q̃ nec pncipaliter/ nec instrumētaliter potest res creata creare/ ꝓprie intelligitur de creare proprie sumpto: vt patet diffuse in secūdo cõtra gen. c. 21.

Al's + significanter ponitur.

3. q. 7. ã 7. ad. 1.

uinorū. Tertio o3 vt etiã abūdet exēplis ꝛ cognitiõe effectuū: ꝑ q̃s interdū o3 manifestare causas: ꝛ quãtū ad hoc ponit̃ sermo scie: q̃ est cognitio rerum humanarū: q: inuisibilia dei per ea q̃ facta sunt intellecta cõspiciūtur. ⁋ Confirmatio aūt in his q̃ subdunt̃ rõni est per argumēta. In his aūt q̃ sunt supra rõnē diuinitꝰ reuelata: cõfirmatio ē ꝑ ea q̃ sunt diuine virtuti ꝓpria: ꝛ h̄ dupl'r. Uno q̃dē mõ vt doctor sacre doctrine faciat q̃ solus deꝰ facere põt in opibꝰ miraculosis. Siue sint ad salutē corporū: ꝛ q̃tū ad h̄ ponit̃ gr̃a sanitatū. Siue ordinent̃ ad solã diuine potestatis manifestationē: sicut q̃ sol stet aut tenebrescat, q̃ mare diuidat̃: ꝛ q̃tū ad hoc ponit̃ opatio virtutū. Scḋo vt possit manifestare ea q̃ solius dei est scire: ꝛ hec sunt cõtingentia futura: ꝛ q̃tū ad hoc ponit̃ ꝓphetia: ꝛ etiã occulta cordiū: ꝛ q̃tū ad hoc ponit̃ discretio spirituū. ⁋ Facultas aūt ꝓnunciãdi põt attēdi vl' quantū ad idioma in quo aliq̃s possit intelligi: ꝛ ꝓm h̄ ponunt̃ gr̃a linguarū. Uel quantū ad sensum eorū que sunt proferenda: ꝛ quãtū ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

Ad pmū Ergo dõz, q̃ (sicut supra dictū est) nõ oia bñficia q̃ nobis diuinitꝰ concedunt̃ gr̃e gratis date dñr: sed solū illa q̃ excedunt facultatē nãe: sicut q̃ ꝑdicator abūdet sermone sapie ꝛ scie ꝛ alijs hmõi: ꝛ talia ponūt̃ hic sub gr̃a gratis data. ¶ Ad ꝓm dõm, q̃ fides nõ numerat̃ hic inter gr̃as gratis datas ꝓm q̃ est q̃daz virtus iustificãs hoiem in seipso: sed ꝓm hoc q̃ importat quãdã supeminentē certitudinē fidei ex q̃ hõ fit idoneus ad instruenduz alios de his q̃ ad fidē ꝑtinent. Spes autē ꝛ charitas pertinēt ad vim appetitiuã, ꝓm q̃ ꝑ eam hõ in deū ordinat̃. ¶ Ad tertiū dõz, q̃ gr̃a sanitatū distinguit̃ a gn̄ali opõne virtutū: q: hz spãlē rõnē inducēdi ad fidē: ad quã aliquis magis ꝓmptꝰ reddit̃ ꝑ bñficiū corpalis sanitatis, quã ꝑ fidei virtutē assequit̃. Silr etiã loqui varijs linguis ꝛ interꝑtari sermones, hñt spãles q̃sdã rõnes mouendi ad fidē: ꝛ iõ ponuntur spãles gratie gratis date. ¶ Ad quartū dõm, q̃ sapia ꝛ scia nõ ꝯputant̃ inter gr̃as gratis datas ꝓm q̃ enūerant̃ inter dona spūscti prout .s. mēs hois est bñ mobilis per spūmscm̄ ad ea q̃ sunt sapie ꝛ scie: sic em̄ sunt dona spūscti: vt supra dictū est. Sz cõputant̃ [...]ter gr̃as gratis datas ꝓm q̃ importãt [...] abūdãtiã scie ꝛ sapientie: vt hõ possit nõ [...] in seipso recte sapere de diuinis, sz ēt alios [...]uere ꝛ ꝯdicēte[s] [...]uincere. Et ideo inter g[...]atis [...] significant̃ pmo * sermo sap[...] scie: q: vt Aug. dicit. 14. de trini. aliu[d] [...] scire tm̄ mõ q̃d hõ credere debeat ꝓpter [...]piscendã vitã beatã: aliud est scire quēad[...]dū hoc ipsum ꝛ pijs opituletur ꝛ contra im[...]s defendatur.

¶ Utrum gratia g[...]is data sit dignior quã gratia gratum faciens. Arti. 5.

AD q̄ntū Sic procedit̃. Uf̃ q̃ gr̃a gratis data sit dignior q̃ gr̃a gratum faciēs. Bonū em̄ gētis est melius quã bonū vniꝰ: vt phs dicit in. 1. ethi. Sed gr̃a gratū faciēs ordinatur solum ad bonū vnius hois, gr̃a aūt gratis data ordinat̃ ad bonū cõe totiꝰ eccl'ie: vt supra dictū est: ǧ gr̃a gratis data est dignior quã gratia gratū faciens. ¶ ꝑ. Maioris virtutis est q̃ aliq̃d possit agere in aliud q̃ qḋ solū in seipso ꝑficiat̃: sicut maior est claritas corporis qḋ põt etiam alia corpa illuminare quam eius q̃ ita in se lucet q̃ alia illuminare nõ põt: ꝑ qḋ etiaz phs dicit in. 5. ethi. q̃ iustitia est ꝑclarissima virtutū per quã hõ recte se hz etiã ad alios. Sed per gr̃am gratū faciens hõ perficitur in seipso, per gr̃am aūt gratis datã hõ opatur ad perfectionē aliorū: ergo gr̃a gratis data ē dignior q̃ gr̃a gratū faciēs. ¶ ꝑ. Id qḋ est propriū meliorū, dignꝰ est q̃ id qḋ est cõe iuum: sicut rõcinari qḋ est propriū hoīs dignꝰ est q̃ sentire qḋ est cõe oibus animalibꝰ. Sed gratia gratū faciēs est cõis oibꝰ mēbris eccl'ie, gratia aūt gratis data est ꝓpriū donū digniorū mēbrorū eccl'ie. ergo gratia gratis data est dignior quam gratia gratū faciens.

Sz ꝯtra Est, q̃ apl's. 1. ad cor. 12. enūeratis gr̃as gratis datis subdit, Adhuc excellētiorem viã vobis demonstro. Et sicut per subsequentia patet, loquitur de charitate que pertinet ad gratiam gratum facientē, ergo gratia gratum faciens excellentior est quam gratia gratis data.

Rñdeo Dõm, q̃ vnaqueq̃ virtus tãto excellētior est q̃nto ad altiꝰ bonū ordinat̃. Semp aūt finis potior est his que sunt ad finem: gr̃a em̄ gratū faciēs ordinat hoiem immediate ad ꝯiunctionē vltimi finis, gr̃e aūt gratis date ordināt hominē ad quedã preparatoria finis vltimi: sicut per prophetiam ꝛ miracula ꝛ alia huiusmodi homines inducuntur ad hoc q̃ vltimo fini coniungantur. Et ideo gratia gratum faciens est multo excellentior quam gratia gratis data.

Ad pmū Ergo dõm, q̃ sic phs dicit i. xj. meta. bonū multitudinis, sic̃ exercitꝰ, est duplex. Unū q̃dē qḋ ē in ipsa multitudine: puta ordo exercitꝰ: aliud aūt est qḋ est separatum a multitudine: sicut bonū ducis. Et hoc melius est: q: ad hoc etiã illud aliud ordinat̃. Gr̃a aūt gratis data ordinat̃ ad bonū cõe eccl'ie, qḋ est ordo ecclīasticus: sed gr̃a gratū faciēs ordinat̃ ad bonū cõe sepatū, qḋ est ipse deus. Et ideo gr̃a gratū faciens est nobilior. ¶ Ad ꝓm dõz, q̃ si gr̃a gratis data posset hoc agere in altero qḋ hõ ꝑ gr̃am gratū facientē cõsequit̃: seq̄ret̃ qḋ gr̃a gratis data esset nobilior: sicut excellentior est claritas solis illuminãtis q̃ corpis illuminati. Sed ꝑ gr̃am gratis datã hõ nõ põt cãre in alio cõiūctionē ad deū quã ipse hz ꝑ gr̃am gratū facientē: sed causat q̃sdã dispõnes ad h̄. Et iõ nõ opz q̃ gr̃a gratis data sit excellētior: sicut nec in igne calor manifestatiuꝰ spēi eiꝰ ꝑ quã agit ad inducēdū calorē in alia, est nobilior quã forma substãtialis ipsius. ¶ Ad tertiū dõm, q̃ sentire ordinat̃ ad rõcinari sicut ad finē: ꝛ iõ rõcinari est nobiliꝰ. Hic aūt est ecõuerso: q: id qḋ est proprium ordinat̃ ad id qḋ est cõe sicut ad finem. Unñ non est simile.

¶ De causa gratie. Qõ. 112.

DEinde Cõsiderandū est de cã gratie. ¶ Et circa hoc q̄runt̃ q̃nq̃. Prio vtrū solus deus sit causa efficiēs gr̃e. scḋo vtrū requirat̃ aliqua dispositio ad gr̃am ex pte recipiētis ipsaz per actū liberi arbitrij. tertio vtrum talis dispositio possit esse necessitas ad gratiam. quarto vtruz gratia sit equalis in omnibus, quinto vtrum aliquis possit scire se habere gratiam.

¶ Utrum solus deus sit causa gratie. Arti. 1.

3. q. 109 ã. 7. cor. Et. 3. qõ. 62. ã. 1. co. 2. ad 3. ꝛ. 1. di. 16. ã. 4. Et. 4. distin. 14. q. 2. ã. 2. Et veri. q. 27. ã. 3. ꝛ eph. 2. lec. 3. co. 2.

AD primū Sic ꝓcedit̃. Uf̃ q̃ nõ solus deꝰ sit cã gr̃e. Dicit̃ em̄ Jo. 1. gratia ꝛ veritas per Jesum Christum facta est. Sed in nomine Jesu Christi intelligitur non solum natura diuina assumens, sed etiam natura creata assumpta. Ergo aliqua creatura potest esse causa gratie. ¶ Preterea. Ista differentia ponitur inter sacramenta noue legis ꝛ veteris, q̃ sacramenta noue legis causant gratiam quam sacramēta veteris legis solum significant. Sed sacramenta noue legis sunt quedã visibilia elementa. Ergo non solus deus est causa gratie. ¶ ꝑ. Secundum diony. in libro ce. hierar. angeli purgant ꝛ illuminant ꝛ perficiunt, ꝛ angelos inferiores ꝛ etiam homines. Sed rationalis creatura purgatur, illuminat̃ ꝛ perficitur per gratiã. Ergo non solus deus est causa gratie.

Sz ꝯtra Est, q̃ in psal. dr̃. Gratiam ꝛ gloriã dabit dñs.

Rñdeo Dõm, q̃ nulla res põt agere vltra suã spēm: q: ꝑ opz q̃ causa potior sit effectu. Donū ãt gr̃e excedit omnē facultatē nãe create: cū nihil aliud sit, q̃ q̃dã pticipatio diuine nãe, q̃ excedit oēm aliaz nãm: ꝛ ideo impossibile est q̃ aliq̃ creatura gr̃am causet. Sic em̄ necesse est q̃ solus deus deificet cõicando consortiū diuine nature per quandã similitudinis participationē, sicut impossibile est q̃ aliquid igniat nisi solꝰ ignis.

Ad primū Ergo dõm, q̃ hūanitatis christi est sicut q̃ddam organū diuinitatis eius: vt damas. dicit in. 3. lib. Instrm aūt nõ agit actionē agētis principalis ꝓpria virtute, sed ꝟtute ꝑncipalis agētis. ꝛ ideo hūanitas xp̄i nõ causat gr̃am ꝓpria ꝟtute, sz ꝟtute diuinitatis adiūcte, ex q̃ actiones hūanitatis xp̄i sunt salutares. ¶ Ad scḋm dõm, q̃ sicut in ipsa persona xp̄i hūanitas causat salutē nr̃am per gr̃am virtute diuina principal'r operante, ita ēt in sacr̄is noue legis q̃ deriuant̃ a xp̄o causat̃ gr̃a instr̄aliter q̃dē per ipsa sacr̄a, sed principal'r ꝑ virtutē spūsancti in sacr̄is operãtis: ꝓm illud Jo. 3. Nisi quis renatꝰ fuerit ex aqua ꝛ spūsancto ꝛc. ¶ Ad tertiū dõm, q̃ angelus purgat illuminat ꝛ ꝑficit angelū vel hoiem ꝑ modū instructionis cuiusdam: non aūt iustificando ꝑ gratiã. Unde Dio. dicit. 7. ca. de di. no. q̃ huiusmodi purgatio, illuminatio ꝛ perfectio, nihil est aliud q̃ diuine scientie assumptio.

¶ Utrū req̄rat̃ aliq̃ ꝑparatio ꝛ dispõ ad gr̃am ex pte hoīs. Ar. 2.

1. qõ. 113. ar. 3. cor. ꝛ. 7. cor. Et 22e. q. 24. ã. 10. ad. 3. Et. 4. d. 17. q. 1. arti. 2. q. 1. ꝛ. 2. ꝛ ar. 3. q. 1. Et psal. 2. cor. 5. Et heb. 12. lec. 3. cor. 2.

AD scḋm Uidet̃ q̃ nõ requirat̃ aliqua ꝑparatio siue dispõ ad gr̃am ex parte hoīs. Q: vt apl's dicit Ro. 4. ei q̃ operat̃ merces nõ imputat̃ ꝓm gratiã, sz ꝓm debitū. Sed ꝑparatio hominis ꝑ liberū arbi. nõ est nisi ꝑ aliquã operationē. ergo tolleret̃ ratio gr̃e. ¶ ꝑ. Ille qui in peccato ꝓgredit̃, non se preparat ad gratiã habendã. Sed aliquibꝰ in peccato ꝓgredientibus data est gr̃a: sicut pz de paulo, qui gratiã cõsecutꝰ est dum esset spirans minarū ꝛ cedis in discipulos dñi: vt dr̃ act. 9. Ergo nulla ꝑparatio ad gratiã requirit̃ ex pte hominis. ¶ ꝑ. Agens infinite ꝟtutis non requirit dispositionē in materia: cū nec ipsam materiam requirat: sicut in creatione apparet, cui collatio gratie comparat̃, que dr̃ noua creatura ad gal. vlt. Sed solus deus qui est infinite virtutis gratiã causat: vt dictū est. Ergo nulla ꝑparatio requiritur ex parte hominis ad gratiam consequendam.

Sed ꝯ Est, q̃ dr̃ amos. 4. Prepara te in occursum dei tui israel. ꝛ. 1. regū. 8. dr̃ ꝑparate corda vestra domino.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut. s. dictū ē, gr̃a dr̃ dupl'r. Qñq̃ q̃dē ipsum hituale donū dei: qñq̃ aūt auxiliū dei mouētis animã ad bonū. Prio igit̃ mõ accipiēdo gratiã ꝑexigit̃ ad gratiã aliq̃ gratie ꝑparatio: q: nulla forma põt eē nisi in materia disposita. Sed si loquamur de gratia ꝓm q̃ significat auxiliū dei mouētis ad bonū, sic nulla ꝑparatio requirit̃ ex pte hominis q̃si preueniens diuinū auxiliū: sed potius quecūq̃ ꝑparatio in hoie esse põt, est ex auxilio dei mouētis animã ad bonū. Et ꝓm h̄ ipse bonus motus libe. arbi. quo quis ꝑparat̃ ad donū gr̃e suscipiendū: est actus libe. arb. moti a deo. Et q̃tū ad hoc dr̃ homo se ꝑparare: ꝓm illud ꝓuer. 16. hoīs est ꝑparare animū. Et est principal'r a deo mouēte liberū arbitrium. Et ꝓm hoc dicitur a deo volūtas hominis preparari, ꝛ a domino gressus hominis dirigi.

Ad primū Ergo dõm, q̃ ꝑparatio hoīs ad gr̃az hñdã quedã ē sil' cū ipa īfusiõe gr̃e. Et tal' opatio est q̃dē meritoria: sz nõ gr̃e q̃ iam hr̃, sz gl'ie, q̃ nõdū hr̃. ⁋ Est aūt alia ꝑparatio gr̃e impfecta: q̃ aliq̃ñ ꝑcedit donū gr̃e gratū faciēs qm̄ est a deo mouēte. Sed ista nõ sufficit ad meritū, nõdū hoīe ꝑ gr̃am iustificato: q: nullū meritū põt eē nisi ex gr̃a: vt infra dicet̃. ¶ Ad ꝓm dõm, q̃ cū hõ ad gratiã se ꝑpare nõ possit nisi deo eū ꝑueniente ꝛ mouēte ad bonū, nõ refert vtrū subito vel paulatim aliq̃s ad perfectã ꝑparationē ꝑueniat. dicit̃ .n. ecc̄i. xj. Facile est in oculis dei, subito honestare pauperē. Cõtingit aūt q̃nq̃ q̃ deus mouet hoiem ad aliq̃d bonū, nõ tñ ꝑfectū. ꝛ talis ꝑparatio precedit gratiã. Sed q̃nq̃ statim ꝑfecte mouet ipsum ad bonū, ꝛ subito gratiã homo accipit: ꝓm illud Jo. 6. ois q̃ audit a patre ꝛ didicit, venit ad me. Et ita cõtigit paulo: q: subito cū esset in ꝓgressu peccati, ꝑfecte motū est cor eius a deo audiēdo ꝛ addiscēdo, ꝛ veniēdo. ꝛ iõ sbito ē gr̃az ꝯsecutus. ¶ Ad tertiū dõm, q̃ agēs infinite virtutis nõ exigit mãm vel dispõnē mãe q̃si ꝑsuppositã ex alteriꝰ cãe actiõe: sz tñ o3 q̃ ꝓm cõditionē rei causande, in ipsa re causet ꝛ mãm ꝛ dispõnē debitã ad formã. Et silr ad hoc q̃ deus gratiaz infundat aie, nulla ꝑparatio exigitur quã ipse nõ faciat.

¶ Utrum necessario detur gratia se preparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est. Arti. 3.

4. di. 17. q. 1. ar. 2. q. 3. ꝑ to. ꝛ q. 2. ar. 5. q. 1. c. ꝛ di. 20. ã. 1. q. 1. c.

AD tertiū Sic ꝓcedit̃. Uf̃ q̃ ex necẽitate det̃ gr̃a se ꝑparanti ad gratiã, vel facienti qḋ in se est. Q: sup illud Ro. 5. iustificati ex fide pacē hēamus ꝛc. dt glo. Deꝰ recipit eū q̃ ad se cõfugit, al'r esset in eo iniq̃tas. Sz ipoſe est in deo iniq̃tatē esse. ergo est ipoſe q̃ deus nõ recipiat eū q̃ ad se cõfugit. ex necessitate igit̃ gr̃az assequtur. ¶ ꝑ. Aug. dt in li. de casu diaboli, qḋ ista est cã q̄re deus nõ ꝯcedit diabolo gr̃am, q: ipse nõ voluit accipere, nec paratus fuit. Sed remota cã necesse est remoueri effectū. ergo si aliq̃s velit accipere gratiam necesse est q̃ ei detur. ¶ ꝑ. Bonū est cõicatiuū sui: vt patet per diony. in. 4. ca. de di. no. Sed bonū gratie est meliꝰ q̃ bonū nature. Cū igit̃ forma nãlis ex necessitate adueniat mãe disposite, vr̃ q̃ multo magis gratia ex necessitate detur preparanti se ad gratiam.

Sz ꝯ Est, q̃ homo cõparat̃ ad deū, sicut lutū ad figuluz: ꝓm illud hiere. 18. Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea. Sz lutū nõ ex necessitate accipit formã a figulo quãtuncūq̃ sit preparatum. Ergo neq̃ homo recipit ex necessitate gratiam a deo quantūcunq̃ se preparet.

Rñdeo Dicēdū, q̃ sicut supra dictuz est, ꝑparatio hoīs ad gratiã est a deo sicut a mouēte, a libero autem arbitrio sicut a moto. ¶ Põt igitur ꝑparatio dupliciter considerari. Uno q̃dē modo ꝓm qḋ est a libero arbitrio. ꝛ ꝓm hoc nullã necessitatem habet ad gratie cõsecutionē: q: donuz gratie excedit oēm ꝑparationē virtutis humane. Alio modo põt cõsiderari ꝓm q̃ est a deo mouēte. ꝛ tūc hz necessitatē ad id ad qḋ ordinat̃ a deo, nõ q̃dem coactionis, sz infallibilitatis: q: intētio dei deficere nõ põt: ꝓm q̃ aug. dicit in li. de ꝑdestinatiõe sanctorū, q̃ ꝑ beneficia dei certissime liberant̃ q̃cunq̃ liberant̃. Unñ si ex intētione dei mouentis ē q̃ hõ cuius cor mouet gr̃am cõsequat̃, infallibil'r ipsam consequit̃: ꝓm illud Joã. 6. omnis qui audit a patre ꝛ didicit, venit ad me.

Ad pmū Ergo dõm, q̃ glo. illa loq̃t̃ de illo q̃ cõfugit ad deū per actū meritoriū liberi arbitrij iam ꝑ gr̃am informati: quē si nõ reciperet esset ꝯ iustitiã q̃ ipse statuit. Uel si referat̃ ad motū liberi arbitrij añ gr̃am, loquit̃ ꝓm q̃ ipsum cõfugiuz hoīs ad deū ē ꝑ motionē diuã: q̃ iustū ē non deficere. ¶ Ad ꝓm dõm, q̃ defectꝰ gr̃e pma cã est ex nobis: sz collatiõis gr̃e prima cã est a deo: ꝓm illud Osee. 13. Perditio tua israel, tantū modo ex me auxiliū tuuz. ¶ Ad tertiū dõm, q̃ etiã in rebus nãlibus dispositio mãe non ex necessitate cõsequitur formã, nisi per virtutem agentis qui dispositionem causat.

¶ Utrum gratia sit maior in vno quam in alio. Arti. 4.

AD q̄rtū Sic procedit̃. Uidet̃ q̃ gr̃a non sit maior in vno q̃ [in] alio. gr̃a enim cãtur in nobis [...]ctione diuina: vt dictū e[st] [...]ed sap. 6. dicitur: pu[...]m ꝛ magnum [...] fecit: ꝛ equaliter est illi cu[...] [...]mni[...] ergo omnes equaliter gratiam [...]sequunt̃. ¶ ꝑ. Ea que in summo d[...] [...]on recipiunt magis ꝛ minus. Sed gr̃a [...]mmo dicit̃: q: coniungit vltimo fini. erg[o] [n]õ recipit magis ꝛ minus: non est ergo m[...] in vno quam in alio. ¶ Preterea. G[...] est vita anime: vt supra dictum est. Sed viuere nõ dicitur ꝓm magis ꝛ minus: ergo etiam neq̃ gratia.

Sz ꝯtra Est, q̃ dicit̃ ad eph. 4. Unicuiq̃ data est gratia ꝓm mensuram donationis Christi. Quod autez mensurate datur, nõ omnibus equaliter datur: ergo non omnes equalem gr̃am habēt.

Rñdeo Dõm, q̃ sicut. s. dictū est: habitus duplicez magnitudinē habere põt. Unã ex pte finis vel obiti: ꝓm q̃ dicit̃ vna virtꝰ alia nobilior in q̃tū ad maius bonū ordinat̃. Aliam vero ex parte subti, qḋ magis vel minꝰ pticipat habitū inherentē. ⁋ Scḋm igitur pmã magnitudinem gratia

¶ Super arti. 2.

In articulo secūdo eiusdem q̃stionis dubiuz occurrit circa illud scilz q̃ gratie donū habituale exigit preparationez q: nulla forma põt esse nisi in materia disposita. Uidetur em̄ hoc esse falsum ꝓpterea q̃ gratia est forma ꝑ se non exigens dispositionem. nã si exigeret dispositionem sequeretur q̃ non posset conferri infanti/ in q̃ nõ est vsus liberi arbitrij. Nec est fingere aliquã qualitatez in essentia aie/ aut in q̃cūq̃ potētia disponēte pro gratia.

¶ Ad hoc dicitur/ q̃ cum gratia sit deificatiua formaliter nature rationalis/ consequēs est vt sicut q̃libet forma cõstitutiua alicuiꝰ in aliqua natura requirit materiã dispositã ad illam: ita gratia. Si .n. homo in diuinã eleuari debet nãm: opz vt primo in illam naturam diuinam per propriū actum se cõuertat: aut per alterius actum/ puta sui capitis. Et propterea nunq̃ datur gratia/ nisi dispositio ꝑ actum propriū si est adultꝰ: vel per actuz Christi si est infans. Ueruz quia naturas formarum describentes: non intendūt diuinam potentiam discutere: ideo in presenti loco vbi de gratia absolute ē sermo dicitur q̃ exigit materiam dispositam: ꝛ propria dispositio assignatur actus liberi arbitrij cõuersi in [...]mē [...]tat: ꝛ q̃ deꝰ suppleat talez dispositionem in infantibus per meritū Jesu Christi: et q̃ posset de potentia absoluta etiam sine tali merito ꝛ supplemento illã dare. Propterea in litera nec de gratia data infantibus cum supplemēto dispositionis/ nec de potētia dei fit mētio nisi negatiue: dū scilicet in responsione ad tertiū dicitur/ q̃ nulla preparatio exigitur a diuina potentia: que non fiat ab ipso: ꝛ non affirmatur q̃ semper exigatur dispositio.

3. q. 66. ar. 2. ad 1. ꝛ. 22e q. 5. art. 4. ad. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶Super Arti.5.

In articulis 3.ꝛ.4 nihil occurrit scribendū. ¶In quinto aūt aduerte primo/ q notitia experimentalis p act⁹ de qua fit mētio plures in lr̃a/ licet sufficiēs sit ad certe sciendum nos hr̃e aiaz ꝛ intellectū ꝛc. Non tñ sufficit ad certe sciendū nos habere grãm ppter similitudinē actuū in gratia ꝛ extra grãm/ ex naturalib⁹ puenientīuz. ¶Aduerte secūdo/ q id qđ i responsiōe ad secundū dr/ q habens fidez scit certe se habere fidem. pōt intelligi multipliciť. Primo de fide acquisita. ꝛ hoc est manifestum. Scđo de fide infusa. ꝛ tunc distingue certitudinez. Et dic q certitudine scientie nemo scit se habere fidē ex actu fidei/ puta credere: qm̃ hoc pōt ex ppria volūtate ꝛ intellectu puenire. Certitudie autē fidei qlibet scit certe se habere donum infusū fidei. Et in hoc differt certitudo expimentalis fidei ꝛ gr̃e. qꝛ ex actibus gr̃e q̃uis homo putet se esse in gr̃a/ stat tamē cū formidine ptis opposite. Ex actib⁹ vero fidei:
1.di.16. ar.1.ad 5. Et 4. di.21.q. 2.art.2. cor. hō credit absq formidine alteri⁹ ptis se habere fidē: sicut etiã credit alia credita.s. icarnatiōnē xp̃i ꝛc. Et qm̃ lr̃a in rñsione ad 3 loquitur de certitudie: q̃ est de rōne fidei: nō de hac certitudie itelligēda ē q ad fidem infusam.

¶Sup.q.113. arti.1.

In q.113. nota q author nō dicit q iustificatio impij (de q̃ nec sermo) sit mot⁹: sed q ē ſm rōnē motus de ꝯrio in ꝯriū. Et dico hoc: qꝛ iustificatio impij nō opꝫ q sit de ꝯrio in ꝯriū pprie: qm̃ culpe macula q̃ ē termin⁹ a quo nō est res positiua: sꝫ ē de hñte se p modū ꝯrij in alterū: sic em̃ se hꝫ macula ad gratiam. Et ppea iustificatio impij est p modum mot⁹ in nobis: in angelis autem et adã in principio fuit per modum simplicis generationis.

¶Cetera q̃ spectant ad oppositionē gratie et culpe inferius tractabuntur.

gratū faciēs nō pōt esse maior ꝛ minor: quia gr̃a ſꝫ sui rōnem ꝯiūgit hoiez summo bono, qđ est de⁹. ſꝫ ex pte subiecti gr̃a pōt suscipere magis vł min⁹: put.s. vn⁹ pfecti⁹ illustratur a lumine gr̃e quã alius. Cui⁹ diuersitatis rō quidē est aliqua ex pte preparãtis se ad gr̃az qui em̃ magis se ad gr̃am pparat, pleniorez gr̃az accipit. Sꝫ ex hac pte nō pōt accipi prima rō hui⁹ diuersitatis: qꝛ pparatio ad gr̃am, nō est hoīs, nisi inq̃tū liberū arbitriū ei⁹ preparať a deo. Uñ pma cã hui⁹ diuersitatis accipienda est ex pte ipsius dei, q̃ diuersimode sue gr̃e dona dispensat ad h̃ q ex diuersis gradibus pulchritudo ꝛ pfectio ecclesie cōsurgat. sicut etiã diuersos grad⁹ rerū instituit, vt esset vniuersūz perfectū. Uñ apl's ad eph. 4. postquã dixerat: vnicuiq data est gr̃a ſm mensuram donationis Chr̃i: enumeratis diuersis gratijs subiūgit: ad cōsummationem sanctorū in edificationem corporis Christi.

Ad pmū Ergo dōz, q cura dīna dupľr ꝯsiderari pōt. Uno mō quãtū ad ipm̃ dīnū actū q̃ est simplex ꝛ vniformis. Et ſm hoc eq̃lr se hꝫ ei⁹ cura ad oēs quia. s. vno actu simplici ꝛ maiora ꝛ minora dispensať. Alio mō pōt cōsiderari ex parte eorū q̃ in creaturis ex diuina cura puenīunt. Et ſm hoc inueniť ineq̃litas, inq̃tū. s. deus sua cura qbusdã maiora. qbusdã minora puidet dona. ¶Ad ſm dōm, q rō illa pcedit ſm pmū modū magnitudinis gr̃e: nō em̃ pt gr̃a ſm hoc maior esse, q ad maius bonū ordinet: sed ex eo q magis vel minus ordinat ad idē bonū magis vel min⁹ participandū. Pōt em̃ eē diuersitas intētionis ꝛ remissiōis ſm pticipationē subi, ꝛ in ipsa gr̃a, ꝛ in finali gloria. ¶Ad tertiū dōm, q vita nãlis ptinet ad subam hoīs, ꝛ ideo nō recipit magis ꝛ minus. Sed vitã gr̃e participat hō accñtaliter ꝛ ideo eam pōt hō magis vel minus habere.

¶Utrū hō possit scire se habere gr̃am. ar.5.

Ad qntū Sic procediť. Uř q hō possit scire se hr̃e gr̃am. Gr̃a em̃ est in aia p sui essentiã. Sꝫ certissima cognitio aie est eorū q̃ sunt i aia p sui essentiã: vt pꝫ p aug. 12. sup geñ. ad lr̃az. ergo gr̃a certissime pōt cognosci ab eo qui gr̃am hꝫ. ¶Pr̃. Sicut sciētia est donū dei, ita ꝛ gr̃a. Sed q̃ a deo sciam accipit: scit se sciaz habe[illegible] ſm illud sap.7. dñs dedit mihi horū [illegible]verã sciam: ergo pari rōne q̃ accipit gr̃a[illegible] deo: scit se gr̃am hr̃e. ¶Pr̃. Lumen est m[illegible] cognoscibile [illegible]nebra: qꝛ ſꝫ apostolū ad [illegible] manifestať, lumē ē. Sed pcm̃ [illegible]ualis tenebra, p certitudinē pōt sciri a[illegible] hꝫ pcm̃. ergo multo magis gr̃a q̃ ē spū[illegible]umē. ¶Pr̃. Apl's dicit. 1. ad cor.2 Nos a[illegible]ō spūm hui⁹ mūdi accepim⁹: sed spūm q[illegible]o est: vt sciam⁹ q̃ a deo donata sunt nobis. [illegible]d gr̃a est pmū donuz dei: ergo hō q̃ accipit gr̃am p spūmsctm̃, per eundē spūm scit gr̃am esse sibi datam. ¶Pr̃. Geñ.22. ex psona dñi dr ad abraam, Nūc cognoui q timeas dñz. i. cognoscere te feci. Loquitur aūt ibi de timore casto, q̃ non est sine gratia: ergo hō pōt cognoscere se hr̃e gr̃am.

Sed ꝯtra Est, q dr Eccle.9. q nemo scit vtrū sit dignus odio vel amore. Sꝫ gr̃a gratū faciēs facit hominē dignū dei amore. Ergo nullus potest scire vtrum habeat gr̃am gratū facientem.

Rñdeo Dōz, q tripľr aliqd cognosci pōt. Uno mō p reuelationē. Et hoc mō pōt aliqs scire se hr̃e gr̃am. reuela em̃ deus hoc aliqñ aliqb⁹ ex speciali priuilegio: vt securitatis gaudiū etiã in hac vita in eis incipiat, ꝛ cōfidēti⁹, ꝛ forti⁹ magnifica opa ꝓsequanť, ꝛ mala pñtis vite sustineãt: sicut paulo dictū est. 2. ad cor.12. sufficit tibi gr̃a mea. Alio mō hō cognoscit aliquid p seipꝫ: ꝛ hoc certitudinaľr. Et sic null⁹ pōt scire se hr̃e gr̃az. certitudo em̃ nō pōt haberi de aliquo nisi possit dijudicari p propriū pncipiū: sic em̃ certitudo hr̃ de ꝯclonib⁹ demōstratiuis p indemōstrabilia vľa pncipia. Nullus aūt posset scire se hr̃e sciam alicui⁹ ꝯclonis, si pncipiū ignoraret. Principiū aūt gr̃e ꝛ obm̃ ei⁹ est ipse de⁹, q̃ pp sui excellētiã est nobis ignot⁹: ſm illud iob. 36. ecce de⁹ magn⁹ vincēs sciam nr̃am. Et iō ei⁹ pñtia i nobis ꝛ absētia p certitudinē cognosci non pōt: ſm illud iob. 9. Si venerit ad me nō videbo eū. si aūt abierit nō intelligã. Et iō hō nō pōt per certitudinē dijudicare vtrū ipse hēat gr̃am: ſm illud. 1. ad corin. 4. sed neq meipsum iudico: qui aūt iudicat me dñs est. Tertio mō cognosciť aliqd coniecturaľr p aliqua signa. Et hoc mō aliquis cognoscere pōt se hr̃e gr̃am: inquãtū. s. pcipit se delectari in deo, ꝛ cōtēnere res mūdanas: ꝛ inquãtū hō nō est ꝯscius sibi alicuius pci mortaľ. Scđm quē modū pōt intelligi qđ hr̃ apoca. 2. vincenti dabo mãna abscōditū, qđ nemo nouit nisi q̃ accipit: qꝛ. s. ille qui accipit ✠ p quãdã expientiã dulcedinis nouit, quã nō experitur ille q̃ nō accipit. Ista tñ cognitio impfecta est. vñ apl's dicit. 1. ad cor. 4. nihil mihi conscius sum. sed non in hoc iustificat⁹ sum: qꝛ vt dicitur in psal. Delicta quis intelligit? ab occultis ꝛc.

Alias ✠ accipit gratia.

Ad pmū Ergo dōm, q illa q̃ sunt p essentiã sui in aia cognosciť expimētali expientia, inq̃tū hō expitur p actus pncipia intrinseca: sicut volūtatē pcipim⁹ volēdo: et vitam in opibus vite. ¶Ad ſm dōm, q de rōne s. ſcie est q hō certitudinē hēat de his quorū hꝫ sciam: ꝛ silř de rōne fidei est q hō sit certus de his quorū hꝫ fidē. Et hoc ideo, qꝛ certitudo ptinet ad perfectionē intellect⁹: in quo pdicta dona existūt: ꝛ ideo q̃cunq hꝫ sciam vel fidē, certus est se hr̃e. Nō est aūt silis rō de gr̃a ꝛ charitate: ꝛ alijs hmōi que pficiunt vim appetitiuã. ¶Ad tertiū dōm, q pcm̃ habet pro pncipio ꝛ pro obō bonū cōmutabile: qđ nobis est notū. Obm̃ aūt vel finis gr̃e est nobis ignotū pp sui immensitatez: ſm illud. 1. ad thimo. vltimo, Lucē habitat inaccessibilē. ¶Ad quartū dōm. q apl's ibi loquiť de donis glorie que sunt nobis data in spe, q̃ certissime cognoscimus p fidem, lꝫ nō cognoscamus p certitudinē nos hr̃e gr̃am: p quã nos possimus ea pmereri. Uel pōt dici, q loquiť de notitia priuilegiata, que est p reuelationē: vñ subdit, nobis autem reuelauit deus per spūmsctm̃. ¶Ad quintū dōm, q illud v̄bū abrae dctm̃ pōt referri ad notitiã expimētalē q̃ est p exhibitionē opis. In ope em̃ illo quod fecerat abraã, cognoscere potuit expimētaliter se dei timorem habere. Uel potest hoc etiam ad reuelationem referri.

¶De effectibus gratie. Qō.113.

Deinde Cōsiderandū est de effectibus gr̃e. Et pmo de iustificatiōe impij que est effectus gr̃e opantis. Scđo de merito, qđ est effectus gr̃e cooperãtis. ¶Circa primū queruntur decē. Primo qd sit iustificatio impij. Scđo vtrū ad eam requirať gr̃e infusio. Tertio vtrum ad eã requirať aliquis motus liberi arbitrij. Quarto vtrum ad iustificationem impij requirať motus fidei. Quinto vtrum ad eam requiratur motus liberi arbitrij contra peccatū. Sexto vtrū premissis sit cōnumeranda remissio peccatorū. Septimo vtrū in iustificatiōe impij sit ordo tēporis: aut sit subito. Octauo de nãli ordine eorū q̃ ad iustificationem concurrūt. Nono vtrum iustificatio impij sit maximū opus dei. Decimo vtrum iustificatio impij sit miraculosa.

¶Utrum iustificatio impij sit remissio peccatorum. Ar.1.

Ad pmū Sic pcediť. Uř q iustificatio impij non sit remissio peccatorum. Peccatum em̃ non solum iustitie opponitur: sed omnibus virtutibus: vt ex supradictis pꝫ. Sed iustificatio significat motū quēdã ad iustitiã: nō ergo oīs peccati remissio est iustificatio: cū oīs mot⁹ sit de ꝯrio in ꝯtrariū. ¶Pr̃. Unūqđq debet noīari ab eo qđ ē potissimū in ipso: vt dr in. 2. de anima. Sed remissio pctōrū precipue fit per fidē, ſm illud ac. 15. fide purificans corda eorū: ꝛ p charitatē: ſm illud prouer. x. vniuersa delicta opit charitas. Magis ergo remissio pctōrū debuit denoīari a fide: vel a charitate q̃ a iustitia. ¶Pr̃. Remissio pctōrum idē esse vř qđ vocatio: vocať em̃ q̃ distat. Distat aūt aliqs a deo p pcm̃. Sed vocatio iustificationē pcedit: ſm illđ ro.8. quos vocauit, hos ꝛ iustificauit: ergo iustificatio nō est remissio pcōrū.

J. arti.6. ad.1. Et 4. di.17 q.1. ar.1. qō.1. Et veri. qō. 28. ã.1.

¶Super Articu.2.

In ar.2.q.113. dubiū occurrit circa rōnē lr̃e quo ad illã ppōnē. Effect⁹ diuine dilectiōis in nobis q̃ p pctm̃ tollit ē gr̃a: q̃ hō fit dignus vita eterna. Uř nãq q hec ppō sit manifeste falsa: nã pctm̃ luxurie non tollit nisi rectitudinē nãlē p se: vt pꝫ si ponem⁹ hoīem in puris nãlib⁹. Et cōfirmať: qꝛ nō plus tollit priuatio q̃ hitus oppositus ponat: sꝫ tēpantia non ponit gr̃am. ergo pctm̃ mortale oppositū non tollit nisi temperantiam. ¶Ad h̃ dr/ q pctm̃ mortale tollit gr̃am nō directe/ sꝫ ex ꝯnti si inuenit eã: aut ponit illi obicē si nō inuenit eã: sic negans aial negat ex ꝯnti hoīem: q̃uis ponēs aial ñ ponat hoiez. Sed h̃ rñsio lꝫ v̄a sit ī ptinēs tñ est: qm̃ ex h̃ lr̃e pcessus non saluareť efficax. qm̃ ad negationē aialis lꝫ sequať negō hoīs tñ repato aiali repatū est quicqd ablatū erat ex negōne aialis. Et silř eēt i ppōsito/ q lꝫ ad pnationē rectitudinis nãlis seqť negatio rectitudinis gr̃e: tñ reparata rectitudine nãli repatū eēt qcqd ablatū erat. Et cōfirmať h̃: qꝛ aut ē ſmo de rectitudine nãli iūcta actualiř rectitudini gr̃e: aut de rectitudie nãli absolute. Si prio cōstat q h̃ ē p accidēs: nã accidit nãli rectitudini coniungi supnãli: sicut aial hoī. si 2° cōstat q repata rectitudie restauratū ē totū qđ depditū ē. Dōm ē ğ: q qꝛ oē pctm̃ mortale icludit in se ꝯrietatē ad charitatē (vt in 2.2e.q.24.ar.vlt. habebim⁹) qꝛ est transgressio illius pcepti charitatꝫ negatiui. s. nihil ē pferēdū amicitie dīne: iō oē pctm̃ mortale priuãs rectitudine nãli / priuat etiã rectitudine gr̃e. Ita q non priuat rectitudine gr̃e ex ꝯnti
4.di.17. q.1.ar.3. q.1. Et v̄i.q. 28.ar.8. sicut priuatio aialis est priuatio hoīs: sed priuat ea formaľr. ñ q priuatio rectitudinis nãlis sit formaľr priuatio rectitudinꝫ supnãlis: qm̃ priuationes distinguūtur penes habit⁹: sꝫ qꝛ ambe priuationes. s. vtriusq rectitudinis in pctō mortali hmōi inueniunť: qꝛ ꝯ vtrãq legem committimus. s. nature ꝛ charitatis eadē trãsgressiōe. ꝛ sic siue inueniať siue nō in illo subo/ adulter trãsgrediť vtrãq legē: ac p hoc tollit gr̃am si inuenit/ aut ponit illi obicē. Et sic intellecta ppositione efficax est pcessus lr̃e: nã ex hoc sensu seqťur/ q nō fit repatio p solã restōnē nãlis rectitudinis: nã sicut duplex rectitudo est ablata/ duplicē opꝫ restitui. Et per hoc pꝫ rñsio ad primã obionē ꝛ ad scđam: nã nō dicim⁹/ q plus priuatio tollat q̃ habitus oppositus ponat: sꝫ dicimus ꝛ bñ/ q priuatio vna plus includit aliã q̃ opposit⁹ hitus includat aliū oppositum: malū nãq morale mortale includit malū oppositū gratie/ ꝛ tñ bonuz morale nō includit bonū gr̃e. Et rō ē/ qꝛ bonū cōsurgit ex cã integra: malū ãt ex singularib⁹ defectib⁹. Ad trãsgrediēdū. n. charitatis pceptū sat ē trãsgredi qđcūq pceptū quīscūq: ad adiplēdū aūt ex charitate (sic em̃ solū charitatis bonū pticipať obediēdo) pcepta nō sufficit qđcūq pceptū implere: sꝫ exigitur infusa gratia: vt patet ex dictis. ¶In rñsiōe ad primū eiusdē. 2. ar. dubiū occurrit de ppōne illa: gr̃a ꝛ culpa sūt opposita imediata re⁹ hoīs lapsi/ sꝫ nō re⁹ hoīs absolute: et de rōne ei⁹. s. qꝛ h̃ nō fit sine spãli bēiuolētia. Uř in primis q rō nihil valeat: sꝫ sit sophisma a speciali beniuolētia ad talē. Spãlis siqdē beniuolētia ad inimicū pt hr̃i q̃ ad tria. prio q nō hēať ãpli⁹ p inimico/ q̃uis nec p amico: expimur. n. in nobis q inimico remittim⁹ absq eo q velim⁹ illū ad ꝯsortiū nr̃m. Scđo q̃ ad rectitudinē nãlē/ q̃ p pcm̃ est ablata. ꝛ sic restitueret hoīem i statū pristinū absq gr̃a. tertio q̃ ad dignitatem vite eterne ꝛ h̃ fit p gr̃az. Unde author ex spãli beniuolētia inimici: inferēs spãlē beniuolētiã dignitatē vite eterne errauit: cuz isti effectus beniuolētie sic se hēant qđ primus a scđo ꝛ scđs a tertio sit separabilis etiam in inimico. Propō deide ipsa falsa restat: qm̃ ex quo gr̃a ꝛ culpa nō sunt opposita immediata ſm se / nec respectu hoīs: nec r̃spectu inimici / nec respectu dilectionis aut potētie diuine / sequitur qđ nō sunt opposita immediata.

¶Ad h̃ dubiū q̃ ad vtrūq dr q gratia ꝛ culpa i hoīe lapso sť opposita imet^a: non ex nã oppositorū: sꝫ ex dīno statuto q̃ ordianit nūq remittē dū pctm̃ nisi p donū gr̃e gratū faciētis: et ppea op⁹ est tali beneuolentia spãli. Et sic cessant oba. ¶Sꝫ hec solō lꝫ ab aliqb⁹ teneať vt v̄a/ ſm doctrinã authoris non est v̄a: vt in sequenti dubio patebit. Unde alř dōꝫ ē: q gr̃a ꝛ culpa lꝫ absolute ꝛ re⁹ hoīs ñ sint opposita imet^a: re⁹ tñ hoīs lapsi sūt opposita imediata ex hitudie extremorū ad tale ſbm sicut. n. iter cecū ꝛ vidēs re⁹ canꝫ absolute dať mediū p abnegationē: ꝛ re⁹ eiusdē [illegible] dať mediū (canis. n. ante nonū diē nec ē cecus nec vidēs post nonū ãt diē aut ē cec⁹ aut vidēs) ita iter gr̃az ꝛ culpã re⁹ hoīs absolute dať mediū p abnegōnez: sꝫ re⁹ hoīs lapsi nō dať mediū. Et rō ē: qꝛ hō lapsus se hꝫ ad hec vt ad pnationē ꝛ habitū: qm̃ [illegible] hoc q peccauit: subiect⁹ est pùatiōi rectitudinis gr̃e. i. pùatiōi cōiūctiōis ad deū obm̃ charitatis: qꝛ ex actuali auersione ab incōmutabili q̃ peccando habuit: remanet q̃si hitualř auersio ab eodē: q̃ obicē retinet ꝛ ipedimētū diuine infusionis gr̃e. Et ppea op⁹ ē spãli beniuolētia dei q̃ ad hūc effectū: q̃ est gr̃a gratū faciēs: qm̃ opus est beniuolētia auferēte pùationē illã: pùatio aūt nō aufert nisi oppositū habitū. Uñ error null⁹ in pcessu lr̃e est. ¶Ad obonē aūt dicit/ q nō est eadē rō in nobis ꝛ deo: qꝛ remissio nr̃a pōt esse ex pte remittētis solū sꝫ remissio dei opꝫ q sit ex pte ei⁹ cui remittiť: qm̃ abominabilis est dño impius ꝛ impietas ei⁹. Et ppea opꝫ illū mutari ab impij priuatiōe ad habitū oppositū: si em̃ ad rectitudinē nãlē solū reduceretur: adhuc impius remaneret ppter obicē appositū charitati diuine non ablatum: qui non erat in eo: quū esset in rectitudine naturali ante casum. ¶In eodem. 2. arti. dubium occurrit an gratia gratum faciens ita exigatur ad iustificationē impij: q impossibile sit per quãcunq po^a m aliter iustificari impiū. ¶Sco. nãq in. 2. sen. tꝫ q de po^a absoluta dei pōt iustificari impius absq gr̃e dono habituali. Author aūt

Sed ꝯtra Est, q ro.8. sup illud, quos vocauit hos et iustificauit. dicit glos. remissione peccatorū. Ergo remissio peccatorum est iustificatio.

Rñdeo Dōm, q iustificatio passiue accepta iportat mo^m ad iustitiã sicꝫ calefactio motū ad calorē. Cū ãt iustitia de sui rōe iportet q̃ndã rectitudinē ordis duplř accipi pt. Uno mō ſꝫ q iportat ordinē rectū i ipso actu hoīs. Et ſm h̃ iustitia poniť virt⁹ q̃dã. Siue sit pticularis iusti^a: q̃ ordiat actū hoīs ſm rectitudinē i cōpatiōe ad aliū singľarē hoiez. Siue sit iusti^a legal: q̃ ordiat ſm rectitudinē actū hoīs i cōpatiōe ad bo^m cōe multitudis: vt pꝫ i. 5. eth. Alio mō dr iustitia, put iportat rectitudinē q̃ndã ordis in ipsa iteriori dispōne hoīs: put. s. supmū hoīs subdiť deo, ꝛ iteriores vires aie subdūť supme. s. rōni. Et hãc ēt dispōnē vocat phs in. 5. ethi. iustitiã metaphorice dictã. Hec aūt iustitia i hoīe pt fieri duplř. vno q̃dē mō p motū simplicis gñatiōis: q̃ ē ex pùatiōe ad formã. Et h̃ mō iustificatio posset cōpetere ēt ei q̃ ñ eēt in pctō, dū hmōi iustitiã a deo accipet: sic adã dr accepisse origialē iustitiã. Alio^o pōt fieri hmōi iusti^a i hoīe ſm rōnē mot⁹, q̃ ē de ꝯrio i ꝯriū. ꝛ ſm h̃ iustificatio iportat trãsmutationē q̃ndã de statu iniusti^e ad statū iusti^e pdicte. Et h̃ mō loqmur h̃ de iustificatiōe impij ſm illđ apli ad ro.4. ei q̃ nō opať credēti ãt in eū q̃ iustificat impiū ꝛc. Et qꝛ mot⁹ denoīať magꝫ a termīo ad quē q̃ a tmīo a q̃. iō hmōi trãsmutatio q̃ aliqs trãsmutať a statu iniustitie p remissionē peccati. sortiť nomē a termino ad quem: ꝛ vocatur iustificatio impij.

Ad pmū Ergo dōm, q oē pcm̃ ſꝫ q iportat q̃ndã iordinationez mētis nō subdite deo, iniusti^e pōt dici pdicte iusti^e ꝯria: ſm illđ. 1. io. 3. oīs qui facit pctm̃ ꝛ iniq̃tatē facit, ꝛ pctm̃ ē iniq̃tas. ꝛ ſm h̃ remotio cuiuslibet pcti dr iustificatio. ¶Ad scđm dōꝫ, q fides ꝛ charitas dñt ordinē spãlē mētis hūa^e ad deū ſꝫ itellcm vel affectū: sꝫ iusti^a iportat gñalř totã rectitudinē ordis. Et ideo magꝫ dnoiať hmōi trãsmutatio a iustitia q̃ a charitate vł fide. ¶Ad tr̃iū dōꝫ, q vocatio fferť ad auxiliū di intī⁹ mouētꝫ ꝛ excitãtꝫ mētē ad deserēdū pcm̃. Que q̃dē motio dei ñ ē ipsa remissio pcti: sed cã eius.

¶Utrū ad rmissionē clpe q̃ ē iustifi^o ipij rq̃rať gr̃e ifusio. ar.2.

Ad scđm Sic pcediť. Uř q ad remissionē culpe q̃ ē iustificatio ipij, ñ reqrať gr̃e ifusio. Pōt. n. aliqs rmoueri ab vno ꝯrio sine h̃ q pducať ad alterꝫ. si ꝯria sint mediata. Sꝫ stat⁹ clpe ꝛ stat⁹ gr̃e sť ꝯria mediata: ē n. medi⁹ stat⁹ inocētie, in q̃ hō nec gr̃am hꝫ, nec culpã. ergo pt alicui remitti culpa sine h̃ q pducať ad gr̃az. ¶Pr̃. Remissio culpe ꝯsistit i reputatiōe dīna: ſꝫ illđ ps. btūs vir cui nō iputauit dñs pctm̃. Sꝫ ifusio gr̃e ponit ēt aliqd i nobis: vt. s. hitū est. ğ ifusio gr̃e nō reqriť ad remissionē culpe. ¶Pr̃. Null⁹ subijciť silř duob⁹ ꝯrijs. Sꝫ q̃dã pctã sť ꝯria sicꝫ pdigalitas ꝛ illiberalitas. ğ q̃ subijciť pctō pdigalitatis nō silř subijcitur pctō illiberalitatis. Pōt tñ ꝯtingere q pri⁹ ei subijciebať. ergo peccãdo vitio pdigalitatꝫ liberať a pctō liberalitatꝫ. ꝛ sic remittiť aliqđ pcm̃ sine gr̃a.

Sꝫ ꝯtra Est, q dr Ro.3. Justificati gratis per gr̃am ipsius.

Rñdeo Dōm, q hō peccãdo deū offendit: sicē ex supradictis pꝫ. Offensa autem non remittiť alicui nisi per hoc q animus offensi pacatur offendēti. Et iō ſm hoc pcm̃ nobis remitti dr q de⁹ nobis pacať. Que q̃dē pax ꝯsistit i dilectiōe, q̃ de⁹ diligit nos. Dilectio ãt dei q̃ntū ē ex pte act⁹ diuini, est eterna ꝛ imutabilis: sꝫ q̃ntū ē ad effectū quē nobis iprimit, q̃nq iterrūpiť, put. s. ab ipso q̃nq deficim⁹, ꝛ q̃nq iterū recuperam⁹. Effect⁹ aūt diuine dilectiōis i nobis q̃ p pcm̃ tolliť, ē gr̃a q̃ hō fit dign⁹ vita eterna, a q̃ pctm̃ mortale excludit. Et iō nō posset intelligi remissio culpe si nō adesset ifusio gr̃e.

Ad primū Ergo dōm, q plus req̃riť ad hoc q offendēti remittať offensa q̃ ad hoc q simpliciter aliquis nō offendens non habeať odio. Potest enim apud hoīes cōtingere, q vn⁹ hō aliquē alium nec diligat nec odiat: sed si euz offendat, q ei dimittat offensam, hoc nō potest cōtingere absq spãli beniuolētia. Beniuolentia aūt dei ad hominē repari dr p donū gr̃e: ꝛ iō lꝫ hō añq peccet potuerit eē sine gr̃a et sine culpa: tñ post pcm̃ nō pōt esse sine culpa nisi gr̃am hēat. ¶Ad ſm dōm, q sic[illegible] ctio dei nō solū cōsistit in actu volunt[illegible]uine, sed etiã importat quēdã gr̃e eff[illegible] (vt supra dictū est) ita [illegible] hoc qđ e[illegible] non imputare pctm̃ ho[illegible] effectū in ipso cui pctm̃ nō imputa[illegible] alicui nō imputeť pctm̃ a deo ex din[illegible]ectione pcediť. ¶Ad tertiū dōꝫ, q si[illegible]g. dicit in li. de nuptijs ꝛ concupiscentia[illegible] a pctō desistere

Universidad de Deusto Biblioteca

in hoc arti.tz oppositū dū in corpe articuli dicit ꝙ nō posset intelligi remissio culpe si nō adesset īfusio gr̄e:ꝯstat em̄ ꝙ si eēt pot'e ꝑm poᵃᵐ absolutā:ꝙ posset itelli. Fundamētū scō.est:qr hō pᵒ cōmissū pctm̄ dr pctor ex solo reatu.i.obligatōe ad penā p actū diuine volūtatis:e ꝟ em̄ sequit ꝙ hō pōt trāsire de statu obligatiōis ad statū nō obligatiōis ex hoc solo ꝙ dīna volūtas ab eterno ordinasset sortē q̄ heri peccauit eē obligatum pene vsqꝫ ad primā horaꝫ diei crastine exclusiue:statim em̄ adueniēte illa hora nō esset amplius obligatᵒ ad penā:ac p hoc nō eēt in pctō mortali absqꝫ infusiōe gr̄e ꝛ mutatōe aliq̄ i deo. ¶Probat āt ꝯclōnē suā dupli. Prio sic. gr̄a ꝛ culpa non sunt immediate opposita ꝑm se:nec p cōpōnē: ad potētiaꝫ faciētis:ergo pōt de culpa transiri absqꝫ gr̄a. Ans q̄ ad primā ptē pꝫ:qr daꝛ mediū scꝫ status innocētie. Quo ad scd̄am vo qr q̄lencūqꝫ potuit deᵒ facere volūtatē taleꝫ p̄cise pōt repare post q̄ peccauerit. Scd̄o sic: pctō repugnant duo.s.gr̄a ꝛ rectitudo nālis sine gr̄a: ꝟ p qōlꝫ eorū excludit nō ergo exigit gr̄a. Multa alia affert: sꝫ in his ꝯsistit tota vis ex q̄bᵒ vult nō solum ꝙ sine gr̄e infusione sed sine etiā rectitudinis nāl' restōne sola dei voluntate non obligāte eum q̄ peccauit ad culpam pōt fieri remissio de potētia dei abᵗᵃ. ¶Ad euidentiā huiᵒ difficultatis nō opꝫ alia iacere fundamēta:sꝫ recolēda sunt: q̄ superius in tractatu de macula dicta sūt. Et quoniam auersio ab incōmutabili bono ē p̄uatio rectitudinis charitatis debite in actu scd̄o:auersio derelicta ē priuatio habitualis conuersio[nis ad deum charita]tis:ꝛ non est pura negatio talis conuersionis:quoniam hec nō est effectus peccati et stat cum innocentia: sed est priuatio proprie ꝛ stricte:ꝛ sumpta pro negatione [...]i debiti q̄n opꝫ ꝛc. ex hac priuatione que nō est nec esse pōt a deo (c[um s]it malum culpe formaliter per modū habitus) pctor post pctm̄ cō[tinu]um est formal'r pctor: ꝛ hec priuatio est terminus a quo in iustificati[one] impij per modū cōtrarij: vt in articulo precedenti author dixit, Et [sic] ptꝫ: ꝙ quia nō potest intelligi remissio culpe nisi adueniente conuersione ad deum charitatis obm̄ /que est effectus formalis charitatis:ideo non est intelligibile ꝙ fiat remissio culpe absqꝫ infusiōe gratie. ¶Ad obta aūt in oppm̄ dr ꝙ scō.errauit in radice errore magno:ponens hoiem post pcm̄ esse formaliter peccatorē per relationē rōnis ꝯn̄tē actus volūtatis diuine. Cōstat nāqꝫ ꝙ esse in pctō mortali est esse in malo culpe:ergo nō ē esse in sola oblōne ad penā p actū dīne volūtatis:nā ꝟ ē esse i malo pene. Vn̄ nō est mirū ꝙ errauit in ꝯn̄tibᵒ. ¶Ad illā aūt ppōnē:q̄lencūqꝫ pōt deus facere voluntatē. rn̄det cōcedēdo ad bonū sensum/sicut pōt virginem reparare:sed negat ista sequela circa quā nō cogitauit sco.s.hō lapsus est reparatus ad rectitudinē nālem sine gr̄a gratū faciente: ergo nō est in pctō mortali. Stat nāqꝫ ꝙ prima priuatio rectitudinis nālis sit expulsa:ꝛ scd̄a.s.rectitudinis charitatis remanserit:ac per hoc remanserit obex charitati qui nō erat in hoie anq̄ laberet. Jā em̄ dictum est ꝙ pctm̄ mortale includit talē priuationē:imo hec p̄ncipal'r cōstituit peccatū mortale. Patent hec oīa si ponamᵒ ꝙ hō in nālibᵒ creatus non peccauerit deuiando a nāliū preceptorū rectitudine: sed deuiando a preceptis fidei:tunc apparet ꝛ ꝙ cum rectitudine naturaliū stat pctm̄ mortale:ꝛ pctm̄ mortale ex oppōne ad charitatis rectitudinem p̄ncipaliter sumit. Vn̄ pꝫ rn̄sio ad oia:qr falsum est/ꝙ pctō mortali opponat tā rectitudo nālis q̄ gr̄a pprie loquendo:qm̄ rectitudo nālis non nisi alicui mortali.s.ꝯ p̄cepta nālia directe opponit:ꝛ etiaꝫ impfecte:qr plus priuat mortale q̄ rectitudine nāli:hꝫ em̄ se rectitudo nālis ad gr̄am et culpam:nō vt tertiū oppositū aut mediū p pticipationē:inter que est mutatio sed vt mediū p abnegationē: qr neutrū icludit ꝛ cum vtroqꝫ stat: vt pꝫ in angelis si nō peccauerūt nisi per respectū ad ea q̄ sūt gr̄e. Et hoc dico formaliter nō curando de effectu quo ex peccato punit peccator in nālibᵒ. Nec fallaris in hac re trāseundo de rectitudine nāli ad innocentiā: quasi p eodē vtendo eisdē nā magnus esset error: qr lapsus nulla potentia potest restitui ad innocentiam: qr nō fieri pōt ꝙ non peccauerit:repugnat enim innocentie peccasse:quāuis restitui posset ad rectitudinem naturalē. Unde si restitueret ad talē rectitudinem absqꝫ gr̄a:adhuc eēt (vt dictū est) in pctō mortali ppter illam auersionem derelictā:q̄ sola gratia aufertur: q̄ nō est compossibilis innocentie: nec est in homine in puris nālibus. ¶In responsione ad secundum in eodem scd̄o articulo aduerte ꝟ argumentum esse radicē phātasie scotice in.14.distin.4. afferentis augu.super psal. videre inquit deū pctā ē ad penaꝫ imputare: auertere autē facieꝫ a peccato est ad penam ea non reseruare. ¶Et nota q̄ profunde author ꝟ eradicet cū exemplis et similibus inductis a scoto ibideꝫ: dum dicit ꝙ dilectio dei q̄ nos diligit non consistit in solo actu dilectiōis sed in effectu. Et q̄m nō imputatio ex dilectione puenit:effectū opꝫ in nobis ponere hmōi nō putationis. Et per hoc e cludit duo. primo ꝙ lꝫ voluntas diuina dupl'r possit cōpari ad creaturaꝫ.s. vt obm̄ ꝛ vt effectū (est eim̄ ab ea ꝛ volita ꝛ fctā) ꝛ esse volitū p̄cedat eē factū:qr illud ē eternum hoc temporale:nihil tn̄ est volitū ꝛ nō factū ab eo qui q̄cunqꝫ voluit fecit. Et cū omnis volitio dilectio q̄dā sit:nihil est dilectū nisi cū effectu:ac p hoc sortes qui peccauit si est a deo dilectᵒ/ꝛ nō imputet ei pctm̄: effectum opꝫ aliquē in eo ponere huius voluntatis diuine:ꝛ ꝑm hūc effectum dicit deus auertere faciē a peccatis ꝛ nō reseruare ea ad penā. Secūdo ꝙ non est simile de dilectione ꝛ nō imputatione hois ꝛ dei:qr humana consistit in solo actu diligentis ꝛ nō imputātis: diuina non.

Super articulum tertium.

In articulo tertio eiusdē q̄onis.113.aduerte ꝙ actᵒ liberi arbi.eius q̄ iustificat cōcurrēs ad iustificationē impij:nō sic cōcurrit ꝙ iustificatio sine eo fieri nequeat:vt ptꝫ in pueris et amentibus ex responsione ad primū:quibus sufficit meritū Jesu christi. Et q̄n cōcurrit nō vno mō cōcurrit:nā q̄nqꝫ cōcurrit siltaneᵒ: ꝛ hoc est regulare:ꝛ est motᵒ acceptātis gr̄am:vt in lr̄a dicit. Qd̄ nō intelligas:sit q̄si gr̄a sic obm̄ illius actᵒ:q̄ sit acceptatio:sed in actu exercito: qr.s.est motᵒ liberi arb. exercētis acceptationē gr̄e:exercet em̄ hic per hoc ꝙ voluntas mouetur in deum principium gratie in remissionem peccatorum amando ipsum cum detestatione offense sue. Quandoqꝫ

i.ā.4.5. ꝛ.6. cor. Et.3.q. 86.ar.c ad.1.et 2.di.27 ar.2.ad 7.Et.4. di.17.q. 1.ar.3.q. 2.Et ꝟi. q.28.ā. 3.et.4. cori. Et Joā.4. lec.2.co. 2. ꝛ ephe. 5.le.5.fi,

hoc eēt nō hr̄e pctm̄, sufficeret vt ꝟ moneret scriptura:fili peccasti nō adijcias iterū. Hoc aūt nō sufficit:sꝫ addit, Et de pristinis depcare vt tibi remittant:trāsit.n.pcm̄ actu,ꝛ remanet reatu:vt.s.dctm̄ est:ꝛ iō cuꝫ aliqs a pctō vniᵒ vitij trāsijt in pcm̄ ꝯrij vitij,desinit q̄deꝫ hr̄e actū p̄teriti sed nō desinit hr̄e reatū. Vn̄ sil' hꝫ reatū vtriusqꝫ pcti:si.n.pcā sūt sibi ꝯria ex pte auersiōis adeo ex q̄ pte pcm̄ reatū hꝫ

¶Utrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arbitrij. Arti.3.

AD tertiū Sic pcedit. Uꝛ,ꝙ ad iustificationē ipij nō reqrat motᵒ liberi arb. Uidemᵒ.n.ꝙ p sacrm baptismi iustificat pueri absqꝫ motu liberi arbi.ꝛ etiā interdum adulti:dicit em̄ aug.in.4.cōfes.ꝙ cū quidā suᵒ amicᵒ laboraret febribus,iacuit diu sine sensu in sudore letali,ꝛ dū desperaret baptizatᵒ est nesciēs.ꝛ renatᵒ est:qd̄ fit p gr̄am iustificantē. Sed deᵒ potētiā suā nō alligauit sacramentis:ergo etiā pōt iustificare hoieꝫ sine sacramētis absqꝫ omni motu liberi arb. ¶P̄. In dormiēdo hō nō hꝫ vsuꝫ rōnis sine q̄ nō pōt esse motᵒ liberi arb.sꝫ salomō in dormiendo cōsecutᵒ ē a deo donū sapiētie:vt hr̄.3.reg.3. ꝛ.2.paral.1. Ergo etiā pari rōne donū gr̄e iustificantis q̄nqꝫ daꝛ hoi a deo absqꝫ motu liberi arb. ¶P̄. Per eandē cām gr̄a pducit in esse,ꝛ cōseruat. Dicit em̄ augu.8.sup gen. ad literā,ꝙ ita se dꝫ hō ad deū cōuertere: vt ab illo semp fiat iustus. Sed absqꝫ motu lib. arbitrij gratia in hoie conseruat: ergo absqꝫ motu liberi arbi. potest a principio infundi.

Sꝫ ꝯtra Est,ꝙ dr ioan.6. Ois q̄ audit a patre et didicit: venit ad me. Sed discere nō est sine motu liberi liberi arbi.addiscens enim consentit docenti: ergo nullus venit ad deum per gratiam iustificantem absqꝫ motu liberi arbitrij.

Rn̄deo Dōm,ꝙ iustificatio impij fit deo mouēte hoieꝫ ad iustitiā ipse em̄ ē q̄ iustificat impiū:vt dr ro.3. Deus [autem mo]uet oīa ꝑm modū vniuscuiusqꝫ: sicut in [naturali]bus videmus ꝙ alr mouentur ab ipso gra[uia]ꝛ aliter leuia pp diuersam nām vtriusqꝫ.[...] hoiem ad [...]ā mouet ꝑm conditione[m ...] aūt ꝑm ppriam nām hꝫ ꝙ sit liberi arb.ꝛ ideo in eo q̄ habet vsum liberi arbi.nō fit motio a deo ad iustitiā absqꝫ motu liberi arbi.sꝫ ita infundit donum gr̄e iustificantis,ꝙ etiā simul cū hoc mouet liberum arbi.ad donuꝫ gr̄e acceptandum in his qui sunt huius motionis capaces.

Ad pmū Ergo dd̄ꝫ,ꝙ pueri nō sunt capaces motᵒ liberi arbitrij.ꝛ ideo mouent a deo ad iustitiā p solā informationē aie ipsoꝝ. Hoc aūt nō fit sine sacramēto:qr sicut pcm̄ originale a q̄ iustificat nō ppa volūtate ad eos puenit sꝫ p carnalē originē,ita ēt p spūalē regenerationē a chr̄o in eos gr̄a deriuat. Et eadē rō est de furiosis ꝛ amētibᵒ q̄ nunqꝫ vsū liberi arbi.habuerunt. Sꝫ si q̄s aliq̄n habuit vsum lib.arbi.ꝛ postmodū eo careat,vel p infirmitatē,vel p somnū,nō ꝯsequit gr̄am iustificantē p baptismum exteriᵒ adhibitū aut p aliqd̄ aliud sacramentū,nisi p̄us hūerit sacrm̄ in pposito, qd̄ sine vsu lib.arb.nō ꝯtigit. Et hoc mō ille de q̄ loquit aug.renatᵒ fuit:qr ꝛ p̄us ꝛ postea baptismū acceptauit. ¶Ad ꝑm dōm,ꝙ etiā solomon dormiēdo non meruit sapiam nec accepit,sꝫ in somno declaratū est ei ꝙ pp p̄recedens desideriū ei a deo sapia infunderet. Vn̄ ex eius psona dr sapie.7.optaui,ꝛ datus est mihi sensus. Uel pōt dici ꝙ ille somnus nō fuit nālis:sꝫ somnᵒ pphie:ꝑm ꝙ dr numeri 12. Siqs fuerit iter vos ppheta dn̄i,p somniū aut in visione loquar ad eū. In quo casu aliqs vsum liberi arbit.hꝫ. Et tn̄ sciendꝫ est ꝙ nō est eadē rō de dono sapiētie ꝛ de dono gr̄e iustificātis.nā donū gr̄e iustificātis p̄cipue ordinat hoiem ad bonū,qd̄ est obiectuꝫ volūtatis.ꝛ iō ad ipm̄ mouet hō p motū volūtatis,q̄ est motᵒ libe. arb. sꝫ sapia pficit intellectū q̄ p̄cedit volūtatem. vn̄ absqꝫ ꝯpleto motu lib.arb.pōt intell's dono sapie illuminari:sicut etiā videmᵒ ꝙ in dormiēdo aliqua hominibᵒ reuelāt:sicut dr iob.33. Qn̄ irruit sopor sup hoies,ꝛ dormiūt in lectulo:tūc aperit aures viroꝝ:ꝛ erudiēs eos instruit disciplinā. ¶Ad tertiū dd̄ꝫ,ꝙ in infusiōe gr̄e iustificātis est q̄dā trāsmutatio aie hūane. ꝛ iō reqrit motᵒ ppᵒ aie hūane, vt aia moueat ꝑꝫ modū suū. Sꝫ ꝯseruatio gr̄e est absqꝫ trāsmutatōe.vn̄ non requirit aliqs motᵒ ex pte aie, sed sola cōtinuatio influxus diuini.

cōcurrit p̄ueniens:vt in dormientibᵒ vel nō subsistētibᵒ:vt in rn̄sione ad pmū dicit. ¶Et scito ꝙ si diligēter inspiciamᵒ vim rōnis assignate in lr̄a.s.ꝙ deus mouet oīa suauiter/ac p hoc capaces lib.arb.p liberū arb.videbimᵒ ꝙ q̄n cōtingeret adultū mētis cōpotē vigilantē ac consciū suscipe sacrm̄ absqꝫ actuali deuotiōe simultanea cū sacro/q̄uis precedēs fuerit deuotio:nō infundit tūc gr̄a:ex quo em̄ deus infundēdo gr̄am iustificāteꝫ simul mouet libe.ar. si liberū arbitriū nō simul mouetur cōsequēs est ꝙ gr̄a nō infundat. Nec est sil'e in amētibᵒ ꝛ dormiētibus insensibil'r cōstitutis: q̄m cōditio statᵒ taliū fac vt suauiter moueat absqꝫ motione liberi arb. simultanea. Et si infertur/ergo si post p̄cedentē deuotioneꝫ euaget quis in susceptione sacri obicem gratie ponit:ꝛ ꝯn̄ter peccat mortal'r. rn̄detur ꝙ qr motio liberi arbit. simultanea gr̄e infusioni miserētis dei opus est:ꝛ nō habere illā est signū nō suscipiēdi gr̄am: ꝯn̄s est ꝙ idē sit iudiciū de tali motione ꝛ gr̄e infusione. Vn̄ sicut euagatio nō ponit obicē gr̄e:ita nec dicte motioni. nec est peccatū mortale. Sed si p adueniens sacrm̄ nō reducitur euagatus ad actū liberi arbitrij actual'r tēdētis in deū iustificatorē:manifestū est ꝙ non fit iustificatio impij tūc p gr̄e infusionē. Nec tn̄ opꝫ qd̄ peccet quis pptera mortal'r: sed priuat fructu sacri p obiceꝫ quē hꝫ/etsi tūc non ponat illū de nouo: vt ptꝫ de eo qui diligēter ꝛ nō sufficiēter se discussit. Et ꝟ sunt valde notāda:nō vt sciamus,sꝫ vt discutiamᵒ nosmetipsos.

¶Super arti.4.

In arti.q̄rto eiusdem q.in respōsione ad p̄mū:scito nouitie qd̄ misericordie actus simultaneus in iustificatione impij in litera positus ptout clauditur in dilectione pximi:est ille de q̄ scriptū est. Miserere aie tue placēs deo. Comprehendor enim ego sub dilectione proximi:qui teneor diligere proximum sicut meipsum.

¶Super articu.5.

In articulo quinto eiusdem.q.dubium occurrit de oppositione iustitie ꝛ culpe terminorum iustificationis impij:quoniā super hoc magna cōtrouersia videtur:ꝛ tamē fundat quodāmodo totā presentē doctrinam. Scotus igitur in.4.di.14.q.1.probat dupliciter gratiā ꝛ culpa in non opponi formaliter. Primo quia vni gratie vna tantum priuatio per se opponitur:sed gratia est vna: ꝛ priuatio culpe est multiplex diuersarū rationū:vt patet de tanta diuersitate peccatorū. ergo. Secundo.qr agēs potēs effectiue vel defectiue super vnū oppositorū potest codeꝫ modo super nō esse alterius:sꝫ homo pōt sup esse culpe effectiue vel defectiue:ꝛ nō pōt super nō esse gratie:qr non esse gratie eēt nihil ad qd̄ creata potētia non se extēdit.ergo non sunt formaliter opposita. ¶Ad euidētiā hoꝝ sciēdū est:ꝙ de culpa ꝛ de gratia dupliciter loq̄ possumus.s.in actu secūdo:in actu.s.peccati mortalis:ꝛ in actu informato gratia.ꝛ sic clarū est ꝙ opponunt formal'r:p q̄to rectitudo actᵒ charitatis ꝛ obliq̄tas peccati mortalis opponūt formaliter oppositione priuatiua. Et hoc iā pbatū est ex hoc ꝙ peccatū mortale directe est transgressio p̄cepti charitatis :quo nihil diuine amicitie equādū est. ꝛ sic nō ē p̄ns qd̄:q̄m de culpa remanēte post actum ꝛ habitu gratie loq̄mur. Alio ergo modo possumus loq̄ de culpa et gratia. i.de macula quapeccator post peccatū dicit peccator ꝛ gratia.i.dono hituali quo formal'r est q̄s gratᵒ deo:non curādo nūc de distōne inter gratiā charitatē ꝛ sibi necessario cōnexa. Et sic est sermo p̄ns:ꝛ dicimus ꝙ gratia ꝛ culpa sūt formaliter opposita priuatiue:sicut tenebra ꝛ lumē. Quod probatur ex hoc: ꝙ auersio ab incōmutabili bono: q̄ formal'r pctōr pᵒ actū dr pctōr ꝛ auersus adeo charitatis obo:ꝯriat directe p̄uatiue ꝯuersiōi ad deū charitatis obm̄. Cōstat aūt ꝙ culpa ꝛ gr̄a hec importāt seꝫ auersionē ꝛ ꝯuersionē hmōi:ꝟ ꝛc. ¶Ad primā obiectionem sco. hēs rn̄sionē in lr̄a ex art.1.huiᵒ.q.in rn̄sione ad primū/ꝙ sicut terminus ad quē iustificationis est vnus s.iustitia metaphorice dicta: ita terminᵒ a q̄ iniustitia seu iniquitas:ꝛ in hoc cōuenit omne pctm̄. Vn̄ dr ꝙ p̄uatio culpe pt dupl'r sumi.s.in ordine ad cām suā.s.con[uersionem ad ... b]onū:ꝛ sic non ē vniᵒ: sed diuersarū rōnuꝫ iuxta specificā diuersitatē peccatoꝝ. Alio mō ꝑm cōem ratione auersiōis ab incommutabili bono: et sic est vna vniᵒ.s.rōnis. Vn̄ oia pctā mortalia cōueniūt ex pte auersionis:ꝛ n̄ multiplicāt auersionē ex hac pte sed intendunt eā:sicut appō impedimētorum in medio auget elongationē a termine. Et quia culpa est formaliter opposita gratie inquantuꝫ est priuatio cōuersionis ad deum(vt dictū est)ideo negatur ꝙ culpa vt priuatiue opposita gratie non sit vna. ¶Ad secundā potest primo negari maior: ꝛ dici ꝙ sufficit posse in non esse alterius demeritorie: hoc enim modo homo potest super non esse gratie. Et ratio istius tertij membri est quando alterum oppositum est ex altiori principio pendens. Secūdo potest negari minor:pro quanto homo potest defectiue super nō esse gratie: quia deficiendo ponit obicem diuine infusioni:ꝛ cōseruationi gratie in se. Ad probationē de annihilatione pluries dictuꝫ est:ꝙ gratia q̄n desinit haberi non annihilatur:propter plures rōnes alias dictas.

j.q.86. ar.6.ad 1m ꝛ 3m. Et.2.di. 16.ā.4. ad.4m. Et.3.di. 30.ar.5. ad 3m. Et.4.d. 17.qō.1. ar.3.q.3. Et ꝟi.qō 18.ā.4.

¶Utrum ad iustificationem impij requiratur motus fidei. Arti.4.

AD quartū Uidet,qd̄ ad iustificationē impij nō requirat motᵒ fidei. Sicut em̄ p fidē iustificat hō,ita ēt ꝛ p quedā alia.s.p timorē:de quo dr eccl.1.timor dn̄i expellit pcm̄: nā qui sine timore est,nō poterit iustificari.et iterū p charitatē:ꝑm illd̄ luc.7. Dimissa sunt ei peccata multa q̄m dilexit multū.ꝛ iterū per hūilitatē:ꝑm illd̄ iac.4. Deus supbis resistit. hūilibus aūt dat gr̄am.ꝛ iterū p miam :ꝑm illud puer.15. Per miam ꝛ fidē purgāt pcā. Non ꝟ magis motᵒ fidei reqrit ad iustificationē impij q̄ motus p̄dictarū ꝟtutū. ¶P̄. Actus fidei non reqrit ad iustificationē,nisi inq̄tū p fidē hō cognoscit deū:sꝫ ēt alijs modis pōt hō deū cognoscere.s.p cognitionem nālē,ꝛ p donū sapie.ergo nō reqrit actᵒ fidei ad iustificationē impij. ¶P̄. Diuersi sūt articuli fidei.si igit actᵒ fidei requirat ad iustificationē impij,vr ꝙ oporteret hoiem q̄n prio iustificat,de oibus articulis fidei cogitare:sꝫ hoc vr incōueniēs,cū talis cogitatio longaꝫ tpis morā reqrat.ergo videt ꝙ actus fidei non requiratur ad iustificationem impij.

Sed ꝯ Est,ꝙ dr ro.5. Justificati igit ex fide pacē habeamᵒ ad deū.

Rn̄deo Dōm,ꝙ sicut dictū ē,motus lib.ar.reqrit ad iustificatiōeꝫ impij ꝑm ꝙ mēs hois mouet a deo. Deᵒ aūt mouet aiaꝫ hois ꝯuertēdo eā ad seipm̄:vt dr i psal.ꝑꝫ aliā lr̄am. Deᵒ tu cōuertēs viuificabis nos.ꝛ iō ad iustificationē impij reqrit motᵒ mētis quo cōuertit in deū. Pria aūt cōuersio in deū fit p fidē:ꝑm illud ad heb.xi.accedētē ad deū oportet credere qr est.ꝛ ideo motus fidei requiritur ad iustificationem impij.

Ad primū Ergo dd̄ꝫ,ꝙ motᵒ fidei nō ē pfectᵒ nisi sit charitate iformatᵒ:vn̄ sil' i iustificatiōe ipij cū motu fidei ē ēt motᵒ charitatis.mouet aūt liberū arb.in deū ad hoc ꝙ ei se subijciat:vn̄ etiā cōcurrit actᵒ timoris filialis ꝛ actus hūilitatis. Cōtingit.n.vnū ꝛ eūdē actū liberi arb.diuersaꝝ virtutū esse,ꝑm ꝙ vna iperat,ꝛ alia iperat:put.s.actᵒ ē ordinabilis ad diuersos fines. Actᵒ aūt mie opat ēē pctm̄ p modum satisfactionis:ꝛ sic sequit iustificationē,vel p modū p̄patiōis inq̄tū misericordes misericordiā ꝯsequunt.ꝛ sic ēt pt p̄cedere iustificationē,vl' ēt ad iustificationē ꝯcurrere sil' cū p̄dictis ꝟtutibᵒ ꝑm ꝙ misericordia icludit i dilectiōe pximi. ¶Ad ꝑꝫ dd̄ꝫ,ꝙ p cognitionē nālē hō nō ꝯuertit in deū inq̄tū ē obm̄ btitudinis ꝛ iustificationis cā.vn̄ talis cognitio nō sufficit ad iustificationē. Donū aūt sapie p̄supponit cognitionē fidei:vt ex supradictis pꝫ. ¶Ad tertiū dōm, ꝙ sicut apl's dr ad ro.4. Credēti in eū q̄ iustificat impiū, reputabitur fides eius ad iustitiā ꝑm ppositū gr̄e dī. Ex quo pꝫ ꝙ in iustificatiōe ipij reqrit actus fidei quātū ad ꝟ ꝙ hō credat deū esse iustificatorē hominum per mysterium christi.

¶Utruꝫ ad iustificationē impij requiratur motus liberi arbi.in peccatum. Ar.5.

AD q̄ntū Sic pceditur. Uidet,ꝙ ad iustificationē impij,nō requiratur motus lib.arb.in pcm̄. Sola em̄ charitas sufficit ad deletionem pcti:ꝑm illud puer.10. Uniuersa delicta opit charitas:sed charitatis obm̄ nō est pctm̄.ergo nō reqrit ad iustificationē impij motus liberi arbi.in peccatū. ¶P̄. Qui in anteriora tēdit ad posteriora respicere nō dꝫ: ꝑm illud apostoli ad phil.3. Que q̄dē retro sunt obliuiscens,ad ea vero que sunt priora extēdens meipm̄, ad destinatū psequor brauium supne vocatiōis.sꝫ tēdēti i iustiam retrorsuꝫ sunt pctā p̄terita.ꝟ eorū dꝫ obliuisci, nec in ea se dꝫ extēdē p motū lib.arb. ¶P̄. In iustificatiōe ipij nō remittit vnū pcm̄ sine alio:impiū em̄ est a deo dimidiā spare veniā.si igr in iustificatiōe ipij opꝫ liberū arbit.moueri cōtra pcm̄.oporteret ꝙ de oibus pcis suis cogitaret.qd̄ vr icōueniēs:tū qr reqreret magnū tēpus ad hmōi cogitationē.tū ēt qr pcōrū quorū ē hō oblitᵒ veniā hr̄e n̄ posset.ꝟ motᵒ lib. arb. i pcm̄ nō reqrit ad iustificationē impij.

Sꝫ ꝯtra Est,qd̄ dr in ps. Dixi, cōfitebor aduersum me iniustitiā mea dn̄o,ꝛ tu remisisti impietatē pci mei.

Rn̄deo Dōm,ꝙ sicut supra dcm̄ ē,iustificatio ipij ē q̄dā motᵒ,quo hūana mēs mouet a deo a statu pci i statū iustitie:oꝫ igit ꝙ hūana mēs se hēat ad vtrūqꝫ extremorū ꝑm motū liberi arbi.sic̄ se hꝫ corpᵒ localr motū ab aliq̄ mouēte ad duos terminos motᵒ. Mānifestū est aūt i motu locali corporū ꝙ corpus motū recedit a termino a quo,ꝛ accedit ad terminū ad queꝫ. vn̄ opꝫ ꝙ mens hūana dū iustificat p motū libe[ri] arb recedat a pctō,ꝛ accedat ad iustitiā:rec[essus] aūt ꝛ accessus in motu liberi arb.accip[itur] ꝑm detestationē ꝛ desi[deri]ū. Dicit em̄ au[g.su]per ioan.exponēs illud [...] fugit. Affectōes nr̄e motᵒ aioꝝ [...] ai diffusio:timor ai fuga ē. pgreder[is] cū appet[is], fugis aio cū metuis. Oꝫ ig[itur in] iustiᶜᵉ ipij sit motus lib.ar.dupl'r. Vnᵒ q̄[uo] desideriū tēdat in dei iustitiam:ꝛ alius q[uo] detestetur pctm̄.

Ad pmū Erg[o dd̄]ꝫ,ꝙ ad eādē ꝟtutē ptinet pseq̄ vnū oppositorū,ꝛ refugere aliud:ꝛ iō sic ad charitatē ptinet diligere deū,ita etiā detestari pctā per que aia sepat a deo. ¶Ad scd̄m dōm,ꝙ ad posteriora nō dꝫ hō regredi p amorē:sꝫ quātum ad hoc debet ea obliuisci:vt ad ea nō af

j.ā.7.ad 1.ꝛ.2.et q.88.ā. 2.cor. Et.4.di. 17.q.1.ā. 3.q.4. Et.3.ꝟ. ca.158. Et ꝟi.q. 28.ar.5.

¶In eodē.5.arti.nota dr̃iam inter motū nālē ⁊ volūtatis ꝙ in nā idē nūero est mot⁹ localis q̄ accedit a termino ad quē:⁊ recedit a termio aq̄.In volūtate aūt qꝛ aiaľr opꝫ vtrūqꝫ fieri:alter act⁹ ē cui⁹ obm̄ ē malū:a q̄ aia p modū recedētis se hꝫ:⁊ alter cui⁹ obm̄ ē bonū/ad qd aia p modū accedētis se hꝫ.Et ppea i lr̃a dr ꝙ 2ᵉ mot⁹ liberi arb.reqrit: alter detestatiōis mali ⁊ alter affectiōis ad bonū: ex qb⁹ duob⁹ integrat q̄si vn⁹ mot⁹ volūtatis a malo in bonū/a culpa ad iustitiā gratie.¶In eodē ar.in rñsione ad 3ᵐ/ aduerte ꝙ illud vbū opꝫ ꝙ hō singula pcā q̄ cōmisit ⁊c.non sigt necessitatē simplr ad ɔñdā iustificationē: qꝛ vnicus actus q̄ qs detestat vlr oē peccatū pp deū:ēt si tūc nolit cogitare de singulis q̄ hꝫ in memoria pat⁹ cogitare tpe cōfessiōis sufficit ad iustificationē impij:qm̄ p̄ceptū d̄ rememorāne in pticulari affirmatiuū est:⁊ pro sel' tantū obligat.s.tpe cōfessionis absolute loquendo. Sꝫ significat necessitatē nālis ɔgressus infirmitatis humane de malo in bonū iustitie gratuite p imperfecta bona.s.p singulares attritiones pctōꝝ i vl'em cōtritionem eorū.paulatim em̄ innatū est nobis moueri de extremo in extremum. Hac em̄ nr̃a ɔditiōe nō obstāte pōt absqꝫ hmōi attritionibus quis iustificari:vt de paulo pꝫ:⁊ frequēter dei gr̄a opante accidit in repētinis conuersionibus pctōꝝ qñ in ꝟitate conuertunt. Utrū aūt p̄ter vl'em cōtritionē reqrat singularis de singulis cōtritio/nō spectat ad p̄ntē locum: vbi de detestationib⁹ precedentibus iustificationē impij est sermo.Cōstat aūt has singulares detestationes nō esse cōtritiōes:qꝛ nō sunt informate charitate:sed attritiones. Que vt ipsum nomē sonat p̄cedūt gñationis ordine cōtritionē:prius em̄ aliquid atterit q̄ conteratur.

3.q.86.
ar.6.ad
1.⁊.2.et
q.8.ā.
2.cor.,et
4.di.17
q.1.ar.3
q.5.cor.
Et.4.ɔ̃
cap.72.
Et ꝟi.q.
28,ar,6
Et Joā.
4.ñ. Et
ephe.5.
lec.5.ñ.

¶Super articulum sextum.

In 3ᵒ artic.sexte alce corpis articuli: vbi dr ꝙ remissio peccatoꝝ est cōsu[mm]atio siue pu̇ētio ad terminū hui⁹ mot⁹ q̄ est iustificatio im[pij d]ubiū occurrit. [Nā] qꝛ iustitia vt in p̄mo articulo dictū fuit est term[inus ad q]uē in [cuius] executione cōsummat iste motus:tū qꝛ expulsio term[ini a quo in nu]llo motu hꝫ rōnē termini ad quē:vt pꝫ inductiue.Con[firmat]ur ꝙ remissio pctōꝝ est expulsio culpe/q̄ est terminus a quo:⁊ iste e[st mo]tus.ergo ⁊c.

¶Ad hoc dr/ꝙ queadmodū in omn[i mu]tatiōe ordo nāe ex pte agentis exigit ꝙ duoꝝ que inueniunt in te[rm]ino ad quē.s.inductionis forme intente ⁊ expulsionis oppositi:prim[o fi]t inductio forme intente:et vltimo fit expulsio oppositi vt pꝫ in illu[mina]tione in q̄ licet simul aer illuminet ⁊ excludat a tenebra:ex hoc tñ q[ꝛ ill]uminat excludit a tenebra:ac p hoc exclusio est cōsummatio ⁊ pu̇entio ad terminū. Ita i hoc motu iustificationis impij termin⁹ ad quē hꝫ in se duo.s.inductionē iustitie ⁊ remissionē culpe:⁊ hec hꝫ vltimi rōnē.⁊ ppea in lr̃a dr/ꝙ in remissione peccatoꝝ cōsummat iustificatio impij.¶In rñsione ad primū:dubiū cōsurgit circa illa verba:iustificatio impij dr esse ipsa remissio pctōꝝ:s̄m ꝙ ois mot⁹ spēm accipit a termino:nāꝫ plus requiritur ad esse terminū specificātē motū q̄ ad esse terminū eiusdē.Et ppea lꝫ expulsio oppositi h̄eat rōnē vltimi termini:nō hꝫ tñ rōnē termini specificantis:nō em̄ specificat illuminatio ab expulsiōe tenebre:sed a lumine:male ergo vr̃ dictū ꝙ motus iste dicitur remissio peccatoꝝ s̄m ꝙ omnis motus spēm sumit a termino:tanq̄ remissio culpe sit terminus specificās talē motū.¶Ad hoc dicit ꝙ mot⁹ seu mutatio est duplex. Quedam de cuius termini inductionis rōne est expulsio ɔ̃rij seu priuatiui:quedā cui accidit hoc.Exēplū primi est ois mot⁹ seu mutatio tam successiua q̄ per se terminus successiue.Exēplū scdi est illuminatio partiū orbis solis coeua soli:qꝛ nunq̄ fuerunt in tenebris:nec terminat illuminatio illa aliquē motū. Ut pꝫ in p̄mis motib⁹ spēs sumitur ab inductione termini ⁊ nō ab expulsione oppositi.In secūdis qꝛ inueniri pñt dupl'r.s.cōiuncte expulsioni oppositi ⁊ sepate ab illis (vt pꝫ de illuminatione que inuenit vtroqꝫ mō)ad denotandā dr̃iam inter vtrunqꝫ modū qñ occurrit cū expulsione oppositi specificatio fit ab exclusiōe oppositi tanq̄ ab vltima rōne termini ad quē:ex qua sumitur ꝑpria dr̃ia ipsius.Uerbi gr̄a qꝛ dupliciter fit illuminatio.s.per modū simplicis gñatiōis:vt pꝫ quū ptes orbis coeue semper illuminant,⁊ per modū motus vt pꝫ quū aer ex tenebroso fit illuminatus.Et in primo mō fit lumē tātū ⁊ nō fit lumen expellens tenebrā. In secūdo āt fit totū hoc s.lumē expellēs tenebrā.Et ex hoc ista illuminatio differt ab illa:qm̄ ex hoc habet rōnē motus seu mutationis de ɔ̃rio seu priuatiuo in cōtrariū seu formā(pp qd differt a p̄ma q̄ hꝫ rōnē simplicis ꝑductiōis ex simplici negatiōe in affirmationem)iō ab ista vltima ratiōe termini ad quē qua expellit oppositum/ motus hmōi dr sumere spēm. Sic aūt esse in ꝑposito ptꝫ ex primo arti.hui⁹.q.vbi dictū ē ꝙ iustificatio dupl'r fieri pōt.s.per modū simplicis gñationis ex negatione iusti ad faciendū iustū:⁊ p modū motus de ɔ̃rio in ɔ̃riū de culpa in iustitiā.Qñ p̄o modo fit termin⁹ ad quē est sola iustitia: qñ scdo mō fit terminus ad quē ē iustitia expellēs culpam. Et qꝛ ex hoc hꝫ vltimaꝫ differentiā iustificatio ista p quā differt a iustificatione etiaꝫ compari.ideo ex hac iustificatio impij dicitur sumere spēm sicut mot⁹ a suo termino.Et ex hoc soluit argumētum litere:qꝛ ad iustificationē impij ɔcurrit remissio culpe vt suba ei⁹ nō absolute:sꝫ p q̄to spēm hꝫ mot⁹ ex termino:⁊ qꝛ plura alia ad iustificationē reqrunt:ideo remissio cōnumerat aliis. ¶In rñsiōe ad pꝫ eiusdē 6ⁱ articuli dubiū occurrit de intētione authoris an intēdat ꝙ gratie infusio ⁊ remissio culpe sint idē s̄m s̄bam ⁊ distinguant s̄m terminos:an intendat ꝙ sint/cōueniāt ⁊ distinguant sicut gñatio ⁊ corruptio:quū gñatio vni⁹ ē corruptio alteri⁹.¶Rō dubij ē:qꝛ in lr̃a vtrūqꝫ dicit/⁊ vtrūqꝫ simul verū esse nō pōt:nā quū ex aq̄ fit ignis sunt ibi sil' due mutationes s̄m subam ⁊ quatuor termini.Altera est gñatio de nō esse ad esse ignis:altera est corruptio de eē in nō esse aq̄.Et si sic est in proposito:nō est idē s̄m subam gr̄e infusio ⁊ remissio culpe: ⁊ si nō est sic non differunt ⁊ conueniunt vt gñatio ⁊ corruptio:vt in litera dicit. ¶Ad hoc dr ꝙ hic opꝫ cautū esse ne diuertam⁹ de vno in aliud ⁊ fallamur:nā distinguere opꝫ de gñone ⁊ corruptiōe: vt sunt actiōes ⁊ vt sunt mutatiōes.Si nāqꝫ ē s̄mo de actiōe gñatiua ⁊ corruptiua:sic dōꝫ ꝙ ē eadē s̄ꝫ s̄bam ⁊ distinguit s̄m terminos:eadē nāqꝫ actio ē q̄ calidū gñat calorē ⁊ corrūpit frig⁹.s.calefactio:q̄ inquātū terminat ad expulsionē frigoris dr corruptio actiue:⁊ inquantū terminat ad calorē dicit gño actiue.Et ad hūc sensum directe tēdit lr̃a:qm̄ tā gr̄e infusio q̄ remissio culpe actionē sigt:illa gñatiuā:ista expulsiuā.Si āt eēt sermo de gñone ⁊ cor.vt sunt mutatiōes:tūc dōm ēq nō ē sil'e de eis ⁊ de ꝑpositis:nā gño ⁊ corruptio vt dictū ē:sūt due mutatiōes inter quatuor terminos:in iustificatiōe aūt impij ē vna sola mutatio iter duos terminos.s.de culpa ad gr̄am seu iustitiā. Et rō ē:qꝛ culpa nō ē aliqd positiuū/a cuius esse ad nō esse oporteat eē mutationē q̄ ē corruptio: sed est ꝑuatio gr̄e:vt dictū ē.Et qm̄ sco.in 4.di.14.q.1.hoc impugnat afferende sunt due rōnes sue:vt ꝟitas magis elucescat. ¶Arguit p̄o Idē simplr nō pōt plificari:⁊ hoc accipiēdo termios vniformiter:sed remissio culpe plurificat:cōsequutio gr̄e nō plurificat:ergo. Probatur minor:qꝛ cuilibet culpe rñdet ꝑpria remissio. Probat qꝛ pōt remissio vnius separari ab altera:puta si non commisisset tot culpas. Secundo sic:idem non separatur ab eodem: ⁊ hoc vniformiter sumendo terminos:sed expulsio culpe ⁊ acquisitio gratie separantur abinuicē: vt pꝫ

ficiatur debet tamen eorū recordari per considerationē:vt ea detestet:sic enim ab eis recedit. ¶Ad tertiū dōꝫ,ꝙ i tpe p̄cedēte iustificationem opꝫ ꝙ hō singula pctā q̄ cōmisit detestet,quoꝝ memoriā hꝫ:⁊ ex tali cōsideratione precedēti subseq̄t in aīa q̄dā mot⁹ detestantis vlr oia pctā cōmissa,inter q̄ etiā includunt pcā obliuioni tradita:qꝛ hō in statu illo est sic dispositus:vt etiā de his q̄ nō meminit cōtereretur si memorie adessent: ⁊ iste motus concurrit ad iustificationem.

¶Utrū remissio pctōꝝ debeat nūerari inter ea q̄ reqrunt ad iustificationē impij. Art.6.

AD sextū Sic proceditur. Ur,ꝙ rmissio pctōꝝ nō debeat numerari inter ea q̄ reqrunt ad iustificationē impij. Suba em̄ rei nō cōnumerat his q̄ ad rē reqrunt:sicut hō nō dꝫ cōnumerari aīe ⁊ corpi:sꝫ ipsa iustificatio impij est remissio pctōꝝ:vt dictū est:ergo remissio pctōꝝ nō dꝫ cōputari inter ea q̄ ad iustificationē impij requirunt. ¶P̄.Idē ē gr̄e infusio,⁊ culpe remissio:sicut idē est illuminatio,⁊ tenebraꝝ expulsio:sꝫ idē nō dꝫ cōnumerari sibijpsi:vnū em̄ multitudini opponit:ergo nō dꝫ culpe remissio ɔnūerari infusioni gr̄e. ¶P̄.Remissio pctōꝝ ɔseq̄t ad motū liberi arb.in deū ⁊ in pctm̄,sicut effect⁹ ad cām:per fidē em̄ ⁊ cōtritionē remittunt pctā:sꝫ effect⁹ nō dꝫ cōnumerari sue cāe:qꝛ ea q̄ cōnumerātur quasi adinuicē cōdiuisa sūt simul nā: ergo remissio culpe nō dꝫ connumerari aliis q̄ requiruntur ad iustificationem impij.

Sꝫ ɔ̃ Est,ꝙ in enumeratione eoꝝ que requirunt ad rē non dꝫ p̄termitti finis qui est potissimū in vnoquoqꝫ: sꝫ remissio peccatoꝝ est finis in iustificatiōe impij. Dr̃ em̄ esaie.27. Iste ē ois fruct⁹,vt auferat pcm̄.ergo remissio pctōꝝ dꝫ cōnumerari inter ea q̄ requirunt ad iustificationem impij.

Rñdeo Dōꝫ,ꝙ quatuor enumerant q̄ requirunt ad iustificationē impij.s.gr̄e infusio.mot⁹ liberi arbi.in deum p fidē,⁊ mot⁹ liberi arbi.in pctm̄,⁊ remissio culpe.cuius rō est,quia sicut dictū est.iustificatio est quidā mot⁹ quo aīa mouet a deo a statu culpe in statu iustitie.in quolibet aūt motu quo aliqd ab altero mouet, tria requirunt. Primo quidē motio ipsius mouentis. Scdo motus mobilis.⁊ tertio cōsummatio mot⁹,siue pu̇entio ad finē. Ex pte igit motiōis diuine accipit gr̄e infusio,ex pte ꝟo liberi arbi.moti accipiunt duo motus ipsius s̄m recessum a termino a quo, ⁊ accessum ad terminum ad quem. Consūmatio aūt siue pu̇entio ad terminū hui⁹ mot⁹ importat p remissionē culpe.in hoc.n.iustificatio ɔsūmat.

Ad primū Ergo dōm,ꝙ iustificatio impij dr esse ipsa remissio pctōꝝ s̄m ꝙ omnis mot⁹ accipit spēm a termino,tñ ad terminū ɔsequendū multa alia requirunt: vt ex supradictis pꝫ. Ad s̄m dōm,ꝙ gr̄e infusio ⁊ remissio culpe dupl'r cōsiderari pñt. Uno mō s̄m ipsam subam act⁹. ⁊ sic idē sunt.eodē em̄ actu de⁹ ⁊ largit gr̄aꝫ, ⁊ remittit culpā. Alio mō pñt cōsiderari ex pte obiectoꝝ.⁊ sic differunt s̄m dr̃iam culpe q̄ tollitur,⁊ gr̄e q̄ infundit. sicut etiā in reb⁹ naturalib⁹ generatio ⁊ corruptio differunt, q̄uis generatio vnius sit corruptio alteri⁹. ¶Ad tertiū dōm,ꝙ ista nō est ɔnumeratio s̄m diuisionem generis in spēs, in qua opꝫ ꝙ ɔnumerata sint simul:sꝫ s̄m dr̃iam eoꝝ q̄ requirunt ad cōpletionem alicui⁹.in q̄ quidem enumeratione aliquid pōt esse prius ⁊ aliquid posterius:quia principioꝝ ⁊ partium rei cōposite pōt esse aliquid alio prius.

vt patet ex eo ꝙ gratia datur innocentibus angelis ⁊ ade in principio. ⁊ deus pōt de potentia absoluta parcere absqꝫ infusione gratie. Reliquas rationes scoti attulimus superius de oppositione terminoꝝ.s.gratie ⁊ culpe/⁊ remissionis culpe absqꝫ gratia. ¶Sed hec parum etiam apparentie habent apud exercitatos ⁊ discernentes ꝙ non est de rerum omnium identitate par ratio vtrinqꝫ:sed quedā sunt que ita se habent/ ꝙ etsi vnū possit absolui ab altero/illud tamen alterum non potest absolui ab illo: ⁊ non solum non potest absolui sed cōcurrit in idētitatem realem cum illo. Animal enim licet possit esse sine homine/homo tamen non pōt esse sine animali: ita qd oportet ꝙ sit idem quod animal et albedo potest esse sine hoc qd sit intensa/intensus tamē gradus albedinis nō potest esse sine ea et identificatur illi. Et qd ad propositum facit/illuminari potest absolui ab exitu a tenebra/exire tamen a tenebris non potest absolui ab illuminari. vnde sicut illuminari absolute est mutatio ex non lumine ad lumen/illuminari autem tenebrosuꝫ est mutatio ex lumine priuatiue in lumen/et est vna mutatio simplex de tenebra ad lumen inter duos tantum terminos:scilicet priuationem et formam:simplex nanqꝫ negatio contracta ad priuationem eundem constituit terminum a quo/ ita in proposito cōsequutio gratie absolute loquendo est mutatio de simplici negatione gratie ad gratiam/⁊ potest absolui ab exitu a culpa sed non econuerso. Exire qppe a culpa impossibile est nisi consequendo gratiam: ita qd est vna mutatio exire a culpa et consequi gratiam inter duos terminos:scilicet culpā que est priuatio contraria gratie/et gratiam: Nec sunt duo termini a quo negatio gratie ⁊ priuatio gratie: sed priuatio contrahit negationē et constituit vnū terminum a quo.

¶Et per hoc patet quid dicēdum sit ad questionē/qua queritur vtrum in infusione gratie et remissiōe culpe sit vna simplex mutatio inter duos tantum terminos formaliter oppositos: vt predeclaratum fuit.

¶Et ad obiectionē primam Sco.dicitur qd remissio culpe nō multiplicatur secundum per se terminū: quia vt dictum fuit/omne peccatum conuenit cum alio in auersione:sed multitudo est in terminis per accidens:qd non inconuenit. Potest etiam dici:qd idem inquantum idem inconuenit multiplicari ⁊ non multiplicari:sed inquantum aliquo modo differens est a seipso/ potest multiplicari ⁊ non multiplicari. Et sic est in proposito:quia exitus a culpa inquantum est idem consequutioni gratie.s. inquantum est eadem mutatio s̄m substantiam/non habet hoc qd multiplicatur ⁊ non multiplicatur:sed inquantuꝫ est aliquo modo differens ab ea.i.a seipsa vt identificatur illi:differt enim in hoc qd se tenet ex parte termini a quo/illa vero ex parte termini ad quem vt sic potest multiplicari ex hac parte ⁊ non multiplicari ex parte alia.

¶Ad secundam dicitur qd idem realiter ⁊ conuertibiliter impossibile est separari sed que sunt ideꝫ realiter ⁊ non conuertibiliter possunt separari ex parte:qua nō est cōuertibilitas: vt patet de animali et homine/albedine et albedine intensa ⁊c. et sic est in ꝑposito/ vt patet ex dictis.

¶Super arti.7.

IN arti.7. eiusdeꝫ.q.113. nota duas radices ex philosophia. Alteram vnde prouenit qd forma nō fiat in instanti: alterā vnde prouenit ꝙ agens egeat tempore ad disponendam materiā sufficienter pro forma. Et prima in duobus simul iunctis cōsistit. s.in dispositione subiecti ⁊ indigentia temporis ad disponendum. Secūda autem in vno scilicet in proportione resistentis indispositionis ad virtutem agē[ntis] [illegible] manente. De successiua nanqꝫ nulla est q̄stio qꝛ implicat eam esse in instanti. Et quoniam he radices cause proprie dictorum effectuum acceptantur:ideo author vtens posterioristica doctrina/ si affirmatio est causa affirmationis ⁊c. ex negatione harum causarum concludit gratiā infundi in instanti.

¶In responsione ad secundum/ aduerte quod non dicitur qd vnico actu liberū arbitriuꝫ moueatur in deum et peccatū: sed quod simul secundū ꝙ vnum est ratio alterius. Exemplū aūt de intellectu plus dicit q̄ oporteat:qꝛ dicit etiam vnitatem actus sed abundans cautela non nocet.

¶Utrum iustificatio impij fiat in instanti vel successiue. Arti.7.

art. 8.
cor. ⁊ 4.
dis. 5. q.
1. ar. 2. q
1. ad. 1. ⁊
di. 17. q.
1. ar. 5. q.
1. ⁊ ꝟi. q.
26. ar. 3
ad. 12. et
1. 28. ā.
ad. 10.
⁊ 19. et
ar. 9.

AD septimum Sic proceditur. Uidetur quod iustificatio impij non fiat in instanti,sed successiue:quia vt dictuꝫ est,ad iustificationem impij requiritur motus libe.arbi. Actus autem libe.arbi.est eligere,qui preexigit deliberationem consilij vt dictum est. Cum igitur deliberatio discursum quendam importet qui successionem quandam habet, videtur quod iustificatio impij sit successiua.

¶Preterea. Motus liberi arbitrij non est absqꝫ actuali consideratione:sed impossibile est simul multa intelligere in actu: vt in 1.dictum est. cum igitur ad iustificationem impij requiratur motus liber. arbit. in diuersa scilicet in deum et in peccatum, videtur quod iustificatio impij non possit esse in instanti.

¶Preterea. Forma que suscipit magis et minus successiue recipitur in subiecto:sicut patet de albedine et nigredine: sed gratia suscipit magis et minus, vt supra dictum est.ergo non recipitur subito in subiecto. cū igitur ad iustificationem impij requiratur gratie infusio,videtur qd iustificatio impij non possit esse in instanti.

¶Preterea. Motus libe.arbi. qui ad iustificationem impij concurrit, est meritorius: et ita oportet quod procedat a gratia, sine qua nullum est meritum: vt infra dicetur. sed prius est aliquid consequi formam, quā secundum formam operari. ergo prius infunditur gratia, et postea libe.arbi. mouetur in deum, ⁊ in detestationem peccati, nō ergo iustificatio est tota simul.

¶Preterea. Si gratia infundatur anime oportet dare aliquod instans in quo primo anime insit, similiter si culpa remittitur, oportet vltimum instans dare in quo homo culpe subiaceat,sed non potest esse idez instans:quia sic opposita simul inessent eidem.ergo oportet esse duo instantia sibi succedentia.inter que secundum philosophuꝫ in sexto physico. oportet esse tempus medium. nō ergo iustificatio fit tota simul sed successiue.

Sed contra Est,quod iustificatio impij fit p gratiam spiritussancti iustificantis,sed spiritussanctus subito aduenit mentibus hominum:secundum illud Actuum 2. Factus est repente de celo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis.vbi dicit gl. quod nescit tarda molimina spiritussancti gratia. ergo iustificatio impij non est successiua,sed instantanea.

Respondeo Dicēdum,quod tota iustificatio impij originaliter consistit in gratie infusione. Per eam enim et liberum arbitrium mouetur.et culpa remittitur. gratie autem infusio fit in instanti absqꝫ successione. Cuius ratio est: quia quod aliqua forma non subito imprimatur subiecto contingit ex hoc quod subiectum non est dispositum. et agens indiget tempore ad hoc quod subiectum disponat.et ideo videmus quod statim cuꝫ materia est disposita per alterationem precedentem,forma substantialis acquiritur materie. et eadem ratione quia diaphanum est secundum se dispositum ad lumen recipiendum, subito illuminatur a corpore lucido in actu. Dictum est autem supra quod deus ad hoc quod gratiam infundat anime non requirit aliquam dispositionem, nisi quam ipse facit. Facit autem huiusmodi dispositionem sufficientem ad susceptionem gratie, quandoqꝫ quidem subito, quandoqꝫ autem paulatim et successiue:vt supra dictum est. Quod enim agens naturale non subito possit disponere materiam, contingit ex hoc quod est aliqua proportio eius quod in materia resistit ad virtutem agentis.et propter hoc videmus quod quanto virtus agentis fuerit fortior, tanto materia citius disponitur. Cum igitur virtus diuina sit infinita, potest quamcunqꝫ materiam creatam subito disponere ad formam: ⁊ multo magis liberum arbitrium hominis cuius motus potest esse instantaneus secundum naturam.sic igitur iustificatio impij fit a deo in instanti.

Ad primum Ergo dicendum, quod motus liberi arbitrij qui concurrit ad iustificationem impij,est consensus ad detestandum peccatum, et ad accedendum ad deum:qui quidem consensus subito fit. Contingit autem quandoqꝫ quod precedit aliqua deliberatio que non est de substantia iustificationis, sed via in iustificationem: sicut motus localis est via ad illuminationem,⁊ alteratio ad generationem.

¶Ad secundum dicendum, quod sicut in primo dictum est, nihil prohibet duo simul intelligere actu secundum quod sunt quodammodo vnum: sicut simul intelligi[mus] subiectum et predicatum inquantum vni[un]tur in ordine affirmationis vnius. [Et p]er eundem modum lib[erum] arbitrium [pot]est in duo simul moueri sec[undum quod v]num ordinatur in aliud.motus au[tem liberi arbitrij] in peccatum ordinatur [ad] motum libe. arbit.in deum: propter h[oc] enim homo detestatur peccatum,quia [est] contra deum cui vult adherere, ⁊ ideo [liber]um arbitriuꝫ in iustificatione impij [simu]l detestatur peccatum,et conuertit se ad deum: sicut etiam corpus simul recedendo ab vno loco accedit ad alium.

¶Ad tertium dicendum, quod non est ratio quare forma subito in materia non recipiatur,quia magis et minus potest inesse: sic enim lumen non subito reciperetur in aere,qui pōt magis ⁊ minus illuminari,sed ratio est accipienda ex parte dispositionis materie vel subiecti:vt dictum est.

¶Ad quartum dicendum,qd in eodem instanti in quo forma acquiritur incipit res operari secundum formam: sicut ignis statim cum est generatus mouetur sursum: et si motus eius esset instantaneus in eodem

¶In responsione ad tertium/aduerte maximam negatiuam ex doctrina antedicta.quod suscipere magis & minus/non est ratio quare formaz oportet fieri successiue. Et probat hoc author ex lumine. Et hinc habes q falsa sit illa propositio/nulla latitudo forme acquiritur aut deperditur in instanti:patet enim quod non solum falsa est quum aliquid fit consequutiue:puta qn calor fit & sequēdo formā ignis: sz et qn fit p se/vt pro pus terminus factionis.vt patet de lumine. Et rursus patet quod non solum est hoc verum de latitudine intensiua/ sed etiam extensiua:contingit enim totum aliquod simul illuminari/ imo et coagulari inquit philosophus in de sensu & sensato. Sed discussiones extrauagantibus relinquamus questionibus/moralia prosequamur hic. ¶In responsione ad quintum que dicenda essent de tempore discreto & quomodo loquendum est de eo secundum se/et quomodo coexistēter ad tempus nostrum/require in commentarijs super prima parte. Quomodo autem datur primum esse gratie quod est idem quod primum non esse culpe/ non est aliquid speciale/ sed commune omni generationi permanentium. Ex hoc ergo habes quod liberum arbitrium in iustificationis instanti mouetur in destationem culpe/ non que est/sed que immediate ante hoc fuit & nūc primo non est.

¶Super artm 8m.

In articulo octauo eiusdem questionis in responsione ad primum nota ingenium et reuerentiā authoris. [illegible] tuor que numerari solent in iustificatione impij/et indistincte accipiendo gratiam cum per se et necessario consequentibus donis ex parte termini ad quem/soluit argumentum de prioritate gratie respectu remissionis peccatorum aut econtra. Deinde distinguendo inter donuz gratie quod dictum est esse in essentia anime/et donum iustitie consequentis gratiam (quod dictū est in primo articulo huius.q.esse terminum ad quē in iustificatione impij)aliter soluit quasi quintum adiūgens predictis quatuor. Nō nouiter adinuētum / sed ipsam iustificationē/ que a iustitie dono termi-nante dicta est/consequens:vt sic iustificatio impij ex parte termini ad quem/sit quintum integrans iustificationem impij. Et quia sic ordo naturalis in iustificatione impij est/quod primo est infusio gratie. secundo motus liberi arbitrij in deum . tertio motus liberi arbitrij in peccatum. quarto consequutio iustitie. quinto exclusio culpe. Et vt melius penetres ordinem hunc/aduerte quod actio dei infusiua gratie impio habet quasi duo officia:qz est inductiua & expulsiua. et si actio sine medio motu liberi arbitrij per modum naturalium actionum sortiretur effectū (vt in infantibus cōtingit baptizatis)tunc ad gratie infusionem / duo tātū cōsequerentur/ scz iustitia & remotio culpe. pmū ex primo officio / secundum ex secūdo. Sed quoniā in adultis non sortitur effectum per modum actionis naturalis : sed medio libero arbitrio / vt oia fiant suauiter/ad infusionem gratie consequuntur quattuor. duo ex primo officio/ scilicet motus liberi arbitrij in deum/ & cōsequutio iustitie . & duo ex secundo officio:scilicet motus liberi arbitrij in peccatum & expurgatio a peccato. Ita qd gratia causat duos motus.alterum per modum liberi arbitrij quasi imperando ei accessum ad deum et recessum a peccato: alterum per modum nature / quasi exequendo inductionez iustitie et remissionem peccati. Et quoniam totus ordo medij precedit naturaliter ordinem tertij/et totus ordo imperij prior naturaliter est toto ordine executionis / idcirco consequutionem iustitie que terminus ad quem in exequutione istius motus est/ quarto loco post totum motuz liberi arbitrij locaui.et sic ponitur iustitia terminus ad quem/& culpa terminus a quo iustificationis impij (vt in litera dicit)& gratia causa vtriusq scilicet adeptionis & remissionis.

¶In responsione ad secundum dubiuz occurrit:qr author videtur equocare aut male probare q dispositio liberi arbitrij sequitur gratie infusionem:qr dispositio subiecti sequitur actiones agentis per quā etiam ipsuz subiectū disponitur.naz in cōmuni loquēdo actio agentis est duplex: vna inductiua forme & altera dispositiua vbi opus est dispositione. Et cōstat q dispositio subiecti sequitur actionem dispositiuam non actionem inductiuā. Ubi autē non est opus dispositione(vt in illuminatione) actionē agentis nulla sequit dispositio. In spāli quo q proposito loquendo / actio dei est duplex.s.infusio gratie: et gratuita dei motio. Prima iducit formā gratie. Secunda preparat seu disponit ad gratiam:vt patet ex supradictis. Et sic dispositio ad gratiaz sequitur actionē agētis.i. gratuitam dei motionem : precedit autem nature ordine actionem agentis.i. infusionem gratie: cuius oppositum in litera dicitur. ¶Ad hoc dr q si gratie donum habituale perficeret solū per modū nature/ idem esset iudicium de infusiōe gratie & dispositione ad illā & alijs actionibus formis & dispositionib⁹ naturalibus:et oporteret ponere sm nature leges aliam actionem inductiuam forme/& aliā dispositiuā. Sed qr iam declaratū est/ q gratia operat vtroq mō.s. & per moduz liberi ar. & per modū nature/ ideo infusio gratie gratum facientis inquātum operatur per modū lib. arbi.gratuite mouet liberum arb. ad act⁹ duos antedictos:& sic preuenit & eosdem vt informatos grā/& seipsam gratiam vt gratum facientem. Ita q non solum simul sed vnica actione de⁹ infundēdo gratiā gratuite mouet & gratū facit/& inquātū gratuite mouet libe. arbi.disponit/simul et dispositū reddit p libe.arb.hominem ad gratiaz qm ipso actu libe.ar.homo reddit subm preparatum et coaptatū gratie cui⁹ opposito actu posuerat obicez gratie. Et hec pparatio est que superius in.q.112.arti.2. ad primū/dicta est meritoria. ¶Nec obstat his qd qnq gratuita dei motio fit non per gratiam gratum facientē:pōt nāq et per ipsam et sine ipsa de⁹ gratuite mouere. Hanc aūt quā diximus esse mentem authoris / ex eo patet q non dicit dispositionē nature ordine sequi actionem agentis quācūq sed eaz p quā etiā subm disponitur/quasi diceret q actionez que non solū est inductiua sed etiā dispositiua dispositio subi sequitur:& sic nihil restat ambiguum.

¶Super arti.9.

In art. 9. eiusdē.q. duo nota. Primo q iustificationem impij que consistit vt est dictuz in gre infusione originaliter & principaliter / autor distiguit contra creationez:qr ex impio fit iustus & qr in adultis cooperatur motus libe.arbi.Quod pro tāto notandum dixerim/ vt gratiam non creari apud autoris doctrinam confirmē. Scdo tene añ oculos tuos semp die noctuq qd bonum gratie vnius est melius q bonum nature toti⁹ vniuersi:vt cōtinue videas dānationē imminentem non existimanti tm bonū oblatum.

¶Super arti.10.

In arti. 10. eiusdez. q. dubiū triplex occurrit. Primum est circa illud.anima naturaliter est capax gre. videtur em q sm psentem doctrinā in anima sit potētia naturalis ad gratiam/ac per hoc ad fidem et alia hmōi:cuius oppositū in prima parte diximus cōtra scotum. ¶Scdm est circa illud/ q gratia nō est super naturalē potentiam impij / sicut vita supra potentiaz [illegible] sicut cum [illegible] corpore mortuo est potentia remota ad vitam et nō propinqua/ ita in aīa impia est potētia remota ad grām & non ppinqua/imo magis vita est in potentia naturali talis corporis quā gratia in potentia naturali anime impie:quia illud potest per multas transmutatiōes reduci in vitam ab agente naturali/gratia vero non.

¶Tertium est in responsione ad secundum. Circa illud qd non est simile de illuminatione ceci et iustificatione ipij:quoniam expresse autor in tertio cōtra genti. cap.161.dicit q iustificatio impij est supra id qd ordo rerum exigit/et iō sicut de

---

instanti compleretur. Motus autem libe. arbit. qui est velle, non est successiuus, sed instantaneus,et ideo non oportet qd iustificatio impij sit successiua. ¶Ad quintum dicendum, quod successio duorum oppositorum in eodem subiecto aliter est consideranda in his que subiacent tempori et aliter in his que sunt supra tempus. In his enim que subiacent tempori non est dare vltimum instans in quo forma prior subiecto inest: est autem dare vltimum tempus, et primum instans in quo forma subsequens inest materie vel subiecto. Cuius ratio est: quia in tēpore non potest accipi ante vnum instans aliud instans precedens immediate: eo quod instantia non consequenter se habeant in tempore, sicut nec puncta in linea(vt probatur in.6.physicorum)sed tempus terminatur ad instans, et ideo in toto tempore precedenti quo aliquid mouetur ad vnam formam,subest forme opposite,et in vltimo instanti illius temporis quod est primum instans sequentis temporis, habet formam que est terminus motus. ¶Sed in his que sunt supra tempus aliter se habet: siqua enim successio sit ibi affectuum vel intellectualium conceptionum (puta in angelis) talis successio non mensuratur tempore continuo, sed tempore discreto:sicut et ipsa que mensurantur nō sunt continua:vt in primo habitum est. Unde in talibus est dandum vltimum instās in quo primum fuit, et primum instans in quo est id quod sequitur. Nec oportet esse tempus medium: quia non est ibi continuitas temporis que hoc requirebat. ¶Mens autem humana que iustificatur secundum se quidem est supra tempus,sed per accidēs subditur tempori:inquantum scilicet intelligit cum continuo et tempore secundum fantasmata in quibus species intelligibiles considerat:vt in primo dictum est. Et ideo iudicandum est secundum hoc de eius mutatione [illegible]undum conditionem motuum tempo[illegible]:vt scilicet dicamus quod non est da[illegible]timum instans in quo culpa infuit,sed vlt[illegible] tempus [illegible]tem dare primum instan[illegible] inest,in toto autem tēpore pre[illegible] inerat culpa.

¶Utrum [illegible]tie infusio sit prima ordine nature inter ea [illegible] requiruntur ad iustificationem impij. Arti.8.

Ad octauum Sic procedit. Uidetur quod gratie infusio non sit prima ordine nature inter ea que requiruntur ad iustificationem impij. Prius enim est recedere a malo,quam accedere ad bonum:secundum illud psalmi, Declina a malo,et fac bonum. Sed remissio culpe pertinet ad recessum a malo,infusio autem gratie pertinet ad prosecutionem boni.ergo naturaliter prius est remissio culpe quam infusio gratie.

¶Preterea. Dispositio pcedit naturaliter formam ad quam disponit:sed motus liberi arbitrij est quedam dispositio ad susceptionē gratie.ergo naturaliter precedit infusionem gratie.

¶Preterea. Peccatum impedit animam ne libere tendat in deum.sed prius est remouere id quod prohibet motum quam motus sequatur.ergo prius est naturaliter remissio culpe et motus liberi arbitrij in deū quam infusio gratie.

Sed contra. Causa est prior naturaliter suo effectu:sed gratie infusio causa est omnium aliorum que requiruntur ad iustificationem impij:vt supra dictum est.ergo est naturaliter prior.

Respondeo Dicendum, quod pdicta quatuor que requiruntur ad iustificationem impij,tempore quidem sunt simul:quia iustificatio impij non est successiua:vt dictum est. Sed ordine nature vnum eorum est prius altero.et inter ea naturali ordine primum est gratie infusio:secundum motus liberi arbitrij in deum,tertium est motus liberi arbitrij in peccatum.quartum vero est remissio culpe. Cuius ratio est:quia in quolibet motu naturaliter primum est motio ipsius mouentis, secundum autem est dispositio materie siue motus ipsius mobilis:vltimum vero est finis vel terminus motus ad quem terminatur motio mouentis. Ipsa igit dei mouentis motio est gratie infusio:vt dictum est supra.motus autem vel dispositio mobilis est duplex motus liberi arbitrij.terminus autem vel finis motus est remissio culpe:vt ex supradictis patet. Et ideo naturali ordine primum in iustificatione impij est gratie infusio,secundum est motus liberi arbitrij in deum.tertium vero est motus liberi arbitrij in peccatum. Propter hoc enim ille qui iustificatur detestatur peccatum,quia est contra deum,vnde motus liberi arbitrij in deum,precedit naturaliter motum liberi arbitrij in peccatum,cum sit causa & ratio eius. quartum vero et vltimuz est remissio culpe: ad quam tota ista transmutatio ordinatur sicut ad finem,vt dictum est.

Ad primum Ergo dicendum , quod recessus a termino,et accessus ad terminum dupliciter considerari possunt. Uno modo ex parte mobilis.et sic naturaliter recessus a termino precedit accessum ad terminum: prius enim est in subiecto mobili oppositū quod abijcitur, & postmodum est id quod per motum assequitur mobile. Sed ex parte agentis est econuerso,agens enim per formam que in eo preexistit agit ad remouendum contrarium:sicut sol per suam lucem agit ad remouendum tenebras. Et ideo ex parte solis prius est illuminare quam tenebras remouere:ex parte autem aeris illuminandi prius est purgari a tenebris,quam consequi lumen ordine nature.licet vtrumq sit simul tempore. Et quia infusio gratie et remissio culpe dicuntur ex parte dei iustificantis,ideo ordine nature prior est gratie infusio,quam culpe remissio. Sed si sumantur ea que sunt ex parte hominis iustificati est econuerso:nam prius est ordine nature liberatio a culpa,quam consecutio gratie iustificātis. ¶Uel pōt dici,quod termini iustificationis sunt culpa sicut a quo,& iustitia sicut ad quē:gratia vero est cā & remissionis culpe & adeptionis iustitie. ¶Ad scdm dōm, q dispō subiecti precedit susceptionē forme ordine nāe,sequit tn actionē agētis, p quā etiā ipm subm disponit,& iō motus lib. arb. nāe ordine pcedit cōsecutionem gre,sequit aūt gre infusionē. ¶Ad tertiū dōm, q sicut phs dicit in.2.phy.in motib⁹ animi omnino pcedit motus in principium speculationis vel in finē actionis : sed in exterioribus motib⁹ remotio impedimenti precedit assecutionem finis,& qr motus libe.arbi.est motus animi, prius nature ordine mouetur in deum sicut in finem, q ad remouendū impedimentum peccati.

¶Utrum iustificatio impij sit maximum opus dei. Arti.9.

Ad nonū Sic pcedit. Uidet qd iustificatio impij nō sit maximuz opus dei. Per iustificationem em impij cōsequitur aliqs gratiā vie,sed p glorificationē cōsequitur aliqs gratiā patrie q maior est.ergo glorificatio angelorum vel hoim est maius opus q iustificatio impij. ¶P. Justificatio impij ordinatur ad bonū particulare vnius hois,sed bonū vniuersi est maius q bonū vni⁹ hois: vt ptz in.1.ethi.ergo maius opus est creatio celi et terre, q iustificatio impij. ¶P. Maius est ex nihilo aliqd facere & vbi nihil cooperat agēti,q ex aliquo facere aliqd cū aliqua cooperatione patiētis, sed in opere creationis ex nihilo fit aliquid, vñ nihil potest cooperari agēti.sed in iustificatione impij deus ex aliquo aliquid facit.i. ex impio iustum,et est ibi aliqua cooperatio ex parte hominis:quia est ibi motus libe.arbi.vt dictum est. ergo iustificatio impij non est maximum opus dei.

Sed ō. Est.qd in psal.dr, Miserationes eius super oia opa eius. et in collecta dr,Deus qui oipotentiā tuam parcendo maxime & miserēdo manifestas. et Aug.dicit exponens illud Jo.14. Maiora horum faciet,qd maius opus est vt ex impio iustus fiat q creare celum & terram.

Rñdeo Dōm, qd opus aliqd pōt dici magnū dupl'r.Uno mō ex parte modi agēdi,& sic maximū op⁹ est creationis in quo ex nihilo fit aliqd. Alio mō pōt dici op⁹ magnū ppter magnitudinē ei⁹ qd fit,& sm hoc maius opus est iustificatio impij q terminat ad bonū eternū diuine participationis q creatio celi & terre q terminat ad bonū nature mutabilis.& ideo Aug. cū dixisset qd maius est qd ex impio fiat iustus q creare celū & terrā:subiūgit, Celū enim & terra transibit:pdestinatorum aūt salus et iustificatio permanebit. ¶Sed sciendū est qd aliqd magnū dr dupl'r. Uno mō sm quātitatem absolutā,& hoc mō donū glorie est maius q donū gratie iustificātis impiū.et sm hoc glorificatio iustorum est maius opus q iustificatio impij. Alio mō dr aliqd magnū quantitate pportionis : sicut dr mons paruus & miliū magnū,& hoc mō donū gratie impiū iustificātis est maius q donū glorie beatificātis iustū:qr plus excedit donū gratie dignitatez impij q erat dignus pena, q donū glorie dignitatē iusti,q ex hoc ipso qd est iustificatus est dignus gloria. & iō Aug. dicit ibidē. Judicet qui pōt, vtrū maius sit iustos angelos creare q impios iustificare:certe si equalis est vtrūq potētie,h maioris est mie. ¶Et p hoc ptz rñsio ad primū.

Ad scdm Dōm, qd bonuz vniuersi est maius q bonū particulare vnius si accipiat vtrūq in eodē gñe, sed bonū gre vnius maius est q bonū nature totius vniuersi. ¶Ad tertiū dōm. qd rō illa procedit ex parte modi agendi:sm quē creatio est maximum opus dei.

¶Utrum iustificatio impij sit miraculosa. Articulus 10.

Ad decimū Sic pcedit. Ur q iustificatio impij sit opus miraculosum. Opa em miraculosa sunt maiora nō miraculosis sz iustificatio impij est maius op⁹ q alia opa miraculosa : vt ptz per Aug. in authoritate inducta, ergo iustificatio impij est op⁹ miraculosum. ¶P. Motus volūtatis ita est in anima sicut inclinatio naturalis in reb⁹ naturalib⁹,sed qñ deus aliqd opat in reb⁹ naturalib⁹ cō inclinationē nature est opus miraculosum:sicut cū illuminat cecū vel suscitat mortuū. Uolūtas aūt impij tendit in malum,cū igitur deus iustificando hoiem moueat eū in bonū, videtur qd iustificatio impij sit miraculosa. ¶P. Sicut sapientia est donū dei,ita & iustitia:sed miraculosum est qd aliqs subito sine studio sapientiam assequatur a deo. ergo miraculosum est qd aliquis impius iustificetur a deo.

Sed ō. Opa miraculosa sunt supra potētiā naturalē,sed iustificatio impij nō est supra potentiā naturalē. Dicit em Aug.in li.de pdestinatione sctōrum,qd posse hre fidē sicut posse hre charitatē natura est hoim,hre aūt bonū gre est fideliū.ergo iustificatio impij non est miraculosa.

Rñdeo Dōm,qd in opib⁹ miraculosis tria ꝯsueuerūt inueniri, quorum vnū est ex parte potētie agētis:qr sola diuina vtute fieri pñt,& ideo sunt simpl'r mira quasi habētia causam occultam : vt in primo dictū est, & sm hoc tā iustificatio impij q creatio mūdi & vl'r oē opus qd a solo deo fieri pōt miraculosum dici pōt. Scdo in quibusdā miraculosis operib⁹ inuenit q forma inducta est supra naturalē potētiam talis materie:sicut in suscitatione mortui vita est supra naturalē potentiam talis [illegible]ris,& quantum ad hoc iustificatio im[illegible] nō est miraculosa:q[illegible]turaliter anim[illegible] gratie capax.eo em ip[illegible]cta e[illegible]aginē dei capax est dei per gr[illegible]ug.dicit. Tertio modo in operibus [illegible]aculosis inuenitur aliquid preter sol[illegible] & consuetum ordinem causandi effectu[illegible] sicut cum aliquis infirmus sanitatem [illegible]erfectam assequitur subito preter solit[illegible]rsum sanationis que fit a natura vel arte,et quātum ad hoc iustificatio impij quandoq est miraculosa et quandoq non. Est enim iste communis et consuetus cursus iustificationis , vt deo mouente interius animam homo conuertatur ad deum.primo quidem conuersione imperfecta , vt postmodum ad perfectam deueniat:quia charitas inchoata meretur augeri vt aucta mereatur perfici:sicut Augu.dicit. Quandoq vero tam vehementer deus animam mouet vt statim quandam perfectionem iustitie assequatur (sicut fuit in conuersione Pauli) adhibita etiam exterius miraculosa prostratione. et ideo conuersio Pauli tanquam miraculosa in eccle-

---

Als. Ergo prius est naturalit remissio culpe & motus liberi arbitrij i peccatū / & mot⁹ liberi arbitrij in deum et q infusio gre.

4.d.17. q.1.ar.4 q.1.et.q. 2.art.5. q. pma, ad scdz. Et veri. q.28.articulo.7

3.q.43. ar.4.ad 2. Et 4.di. 17.qō.1. ar.5.q.1 ad.1. & di.46. q.2.ar.1 q.3.ad.2 Et Joā. 14.lc.4 co.1.

1.q.105. ar.7.ad 1.et.3.q. 44.ar.3 ad.1.2.3 Et 2.di. 28.q.1. art.1.ad 2. et 4.di. 17.qō.1. ar.5.q.1 Et po.q. 6.ar.2. ad.6.

Universidad de Deusto Biblioteca

uǒ oẽs cecos illuminat/ita nõ impios iustificat. hic aũt argumẽto 2° ꝙ hoc tãgit/vult ꝑm ordinẽ rerũ ipsam iustificationem fieri/ꝛ ꝓpterea non esse miraculum: aut ergo hic aut ibi a vero declinat.
¶Ad euidentiã hoꝝ sciẽdũ est/ꝙ quũ cõe sit omni forme nõ hr̃e mãꝫ ex qua constat quũ de poͣ nãli ad formã quo est/non nisi de mã in qua/est sermo. Ueꝝ hmõi mã in qua duplr̃ põt se ad formã hr̃e. nã qñqꝫ ẽ nõ solum in qua fit ꝛ ẽ forma/sed est materia ex qua educitur forma. ꝛ tunc est potentia naturalis ad formam/vtpote ex sua potentia educendaꝫ. Quandoqꝫ autem ẽ solum materia i qua fit ꝛ est/non autem ex qua educitur. Et hoc adhuc contingit dupliciter. vno mõ sic ꝙ licet forma non educatur de potentia materie/ dispositio tamen propria ad formam educitur de potentia materie ꝑ naturale agens. ꝛ tunc est etiam potẽtia naturalis ad formam. ꝛ hoc modo est in corpore organico poͣ nãlis ad aiaꝫ intellectiuã. Alioꝰ sic ꝙ propria dispõ educať de poͣ sbi/sed non ꝑ agens nãle claudendo sub nãli agente totuꝫ ordinem nãe. Et tũc est poͣ quodãmõ nãlis ꝛ quodãmõ non nãlis: qm̃ et eo ꝙ ẽt propria dispõ ad formaꝫ excedit facultatẽ nãlis motiui talis poeˀ/ sequiť ꝙ poͣ ad talẽ formã sit supra poͣm nãlẽ illiꝰ: ex eo aũt ꝙ illa dispõ educibilis est de poͣ ꝓpria/ quãdã nãlitateꝫ hꝫ. Et h̃ mõ poͣ aie ad grãm est quodãmõ nãlis/ ꝑ quãto actꝰ libe. arbi. quo ꝑparaꝛ ad grãꝫ educiť d̃ poͣ nãli libe. arbi. Est ãt supnãlis ꝑ quãto actus ille vt dispositio ad grãm/a sola gratuita dei motione [illegible] grã supremi ordis ẽ [illegible] ꝑ totũ nãe ordinẽ. vt i ꝑcedẽti articulo ad 2m habes. Et qꝛ mediũ nũc hoc nunc illud induit extremuꝫ iõ poͣ aie ad grãm qñqꝫ nãlis qñqꝫ non nãlis ꝫ obediẽtialis aut supnãlis vocaꝛ. Simplr̃ aũt nõ ẽ nãlis: qm̃ ad res supremi ordinis est. Sꝫ deficit a rõne miraculi iustificatio/pp illud nãlitatis qǒ est i aia ꝑcipue a theologo ꝯsiderata: q̃ qm̃ deꝰ ab initio istituit creaturã rõnalẽ ad hũc supmũ ordinẽ eleuãdã ꝑ sua ẽt opa/iõ vt nãle h̃ accipit qǒ nõ acciperet si deꝰ solũ nãlẽ ordinẽ reꝝ creasset ac istituisset. Et per hoc patet responsio ad primum dubium.

S.q. 1.ã 4. Et.2. d.5.q.2. ã.1.ꝛ di. 28 ã.4. Et heb. 6, le.3. co,2.

¶Ad 2m dr̃/ꝙ iter mortuũ seu cecũ ꝛ ipiũ h̃ itereſt: ꝙ in ipio ẽ velut poͣ occupata sub altero ꝯtrio: sic potẽs calefieri actu frigidũ existẽs. i mortuo ãt aut ceco h̃ ẽ poͣ sub altero ꝯtrio/ ſꝫ olo non ẽ poͣ: qꝛ de ꝑuatiõe ad hitũ nõ ẽ regressꝰ nisi ꝑ resolutionẽ ad ꝑm. Uñ obo nihil obstat: qꝛ de poͣ ꝓpiqua ẽ sermo/quãuis occupata: nõ d̃ poͣ remota ꝑ resolutionẽ ad vltimũ.
¶Ad 3m demũ dubiũ dr̃ ꝙ duplex ordo ẽ hic ꝯsiderãdꝰ. s. ordo meritoꝝ ꝛ noꝝ ꝑꝫ iustitiã/ꝛ ordo cãndi. Si attẽdimꝰ ad ordinẽ iustitie sic ꝑter reꝝ ordinẽ fit iustificatio ipij: ita vt i ꝑcedẽti ã. dcm̃ sit/ꝙ plꝰ excedit donum grẽ ꝓportiõalr̃ ipiũ q̃ donũ glie iustũ ꝛ iuxta hũc ordinẽ author loqꝛ i libro ꝯ gent. i loco allegato. Si aũt ꝯsidereť ordo causandi iustificationẽ ipsam/sic(vt in lr̃a dr̃) qñqꝫ fit ꝑm consuetũ cursum causandi ipsaꝫ/quãdoqꝫ supra ipsam. ꝛ iuxta hunc ordinẽ loquutus est hic author. Et qꝛ ratio miraculi attẽdiť iuxta superexcessum ordis causandi/ꝛ nõ iuxta superexcessuꝫ ordinis iustitie tñ/ideo hic negať eẽ miraculũ iustificationẽ h̃. qǒ tamen conceditur de illuminatione ceci/qꝛ ordo causandi ibi mutaꝛ.

sia commemoratur celebrãter.

Ad primum Ergo dicendum, ꝙ quedam miraculosa opera etsi sint minora quaꝫ iustificatio impij quantum ad bonum quod fit, sunt tamẽ preter consuetum ordinem talium effectuũ. ꝛ ideo plus habent de ratione miraculi.
¶Ad secundum dicendum, quod non qñcunqꝫ res naturalis mouetur contra suam inclinationem est opus miraculosum (alioquin miraculosum esset quod aqua calefieret vel quod lapis sursum proijceretur) sed quandoqꝫ hoc fit preter ordinem proprie cause que nata est facere hoc. Justificare autem impium nulla alia causa potest nisi deus, sicut nec aquam calefacere nisi ignis. ꝛ ideo iustificatio impij a deo quantum ad hoc nõ est miraculosa. ¶Ad tertium dicendum, ꝙ sapientiam ꝛ scientiam homo natus est acquirere a deo per proprium ingenium ꝛ studiũ, ꝛ iõ qñ ꝑter hunc modũ hõ sapiens vel sciens efficiť est miraculosum. sed grãm iustificãtẽ nõ ẽ hõ natus acquirere ꝑ suã opõnem sed deo operante. Unde non est simile.

¶De merito qǒ est effectus gratie cooperantis. Questio. 114.

Deinde Considerãdum est de merito qǒ est effectꝰ grẽ cooperãtis. ¶Et circa hoc querũtur decẽ. Primo vtrum homo possit aliqd mereri a deo. Secundo vtrum aliquis sine gratia possit mereri vitam eternam. Tertio vtrum aliquis per gratiam possit mereri vitam eternam ex cõdigno. Quarto vtrũ gratia sit principium merendi mediãte charitate principaliter. Quinto vtrũ homo possit sibi mereri primam gratiam. Sexto vtrũ homo possit eam mereri alij. Septimo vtrũ possit sibi aliquis mereri reparationeꝫ post lapsum. Octauo vtruꝫ possit sibi aliquis mereri [illegible]gmentum gratie vel charitatis. No[illegible]um possit sibi mereri finalem perseue ra[illegible]m. Decimo vtrum bona temporalia cad[illegible]ub merito.

¶Ut[illegible] mereri a deo. Ar. 1.

A[illegible] p̃mũ Sic procediť. Uidetur quod [illegible]o non possit aliquid mereri [illegible]eo. Nullus enim videtur me[illegible]dez mereri ex hoc quod reddit alteri qǒ d[illegible] per omnia bona que facimus non possumus sufficienter recompensare deo quod debemꝰ quin semper amplius debeamus: vt etiam philosophus dicit in. 8. ethi. vnde ꝛ Luce. 17. dicitur, Cum omnia que precepta sunt feceritis dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. ergo homo non potest aliquid mereri a deo. ¶ꝑ. Ex eo quod aliqs sibi ꝓficit nihil videtur mereri apud eum cui nihil proficit: sꝫ homo bene operãdo sibi ꝓficit vel alteri homini: non autem deo. Diciť enim Job. 35. Si iuste egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? ergo homo non potest aliquid a deo mereri. ¶ꝑ. Quicunqꝫ apud aliquem aliquid meretur constituit eum sibi debitorem. debitum enim est vt aliquis merẽti mercedẽ rependat. sed deus nulli est debitor. vnde dicitur Ro. xj. Quis prior dedit ei ꝛ retribueť ei? ergo nullus a deo potest aliquid mereri.

Sed contra Est. ꝙ dr̃ Hiere. 31. Est merces operi tuo: ſꝫ merces dr̃ ꝙ ꝑ merito redditur. ergo videtur quod homo possit a deo mereri.

Respondeo Dicendum, quod meritum ꝛ merces ad idem referuntur. Id enim merces dicitur, quod alicui recompensatur pro retributione operis vel laboris quasi quoddam pretium ipsius. vnde sicut reddere iustum pretium pro re accepta ab aliquo est actus iustitie, ita etiam recompensare mercedem operis vel laboris est actus iustitie. iustitia autem equalitas quedam est, vt patet per philosophum in. 5. ethic. ꝛ ideo simpliciter est iustitia inter eos quorum est simpliciter equalitas: eorum vero quorũ non est simplr̃ equalitas: non est simpliciter iustitia, sed quidam iustitie modus potest esse: sicut dicitur quoddam ius paternum siue dominatiuũ, vt in eodem li. philosophus dicit. ꝛ propter hoc in his in quibus est simpliciter iustum, est etiaꝫ simpliciter ratio meriti ꝛ mercedis in quibus autem est secundum quid iustuꝫ ꝛ non simplr̃. in his ẽt nõ simplr̃ est rõ meriti sed ꝑm quid, inquantum saluaꝛ ibi iustitie rõ. sic. n. ꝛ filius meretur aliqd a patre ꝛ seruus a domino. Manifestũ est aũt ꝙ iter deum ꝛ hoieꝫ ẽ maxima inequalitas (in infinitũ. n. distant) totũ ꝙ est hois bonũ, est a deo. vnde non põt hois a deuꝫ eẽ iustitia ꝑꝫ absolutam equalitateꝫ, sed ꝑm ꝓportionẽ q̃dã: inquantum scilicet vterqꝫ operatur secundum modum suum. modus autem ꝛ mensura humane virtutis homini est a deo, ꝛ ideo meritum hominis apud deuꝫ esse non potest nisi secundum presuppositionem diuine ordinationis, ita scilicet vt id homo consequatur a deo per suã operationẽ quasi mercedem, ad qǒ deus ei virtutẽ operandi deputauit: sicut etiaꝫ res naturales hoc cõsequunť ꝑ ꝓprios motus ꝛ opatiões, ad qǒ a deo sunt ordinate. Differẽter tñ: qꝛ creatura rõnalis seipsam mouet ad agendũ per lib. arbi. vnde sua actio hꝫ rationem meriti, qǒ non est in alijs creaturis.

Ad primũ Ergo dõm, qǒ hõ inq̃tũ ꝓpria volũtate facit illud qǒ dꝫ, mereť: alioqñ actus iustitie quo quis reddit debitũ, nõ eẽt meritoriꝰ. ¶Ad scõm dõm, ꝙ deus ex bonis nr̃is nõ querit vtilitatẽ, sed gloriã. i. manifestationẽ sue bonitatis, qǒ etiã ex suis opibꝰ querit. Ex hoc aũt qǒ eũ colimus, nihil ei accrescit, sed nobis: ꝛ ideo meremur aliqd a deo non quasi ex nostris operibꝰ aliqd ei accrescat: sꝫ inq̃tum ꝓpter eius gloriã opamur. ¶Ad tertiũ dõm. qǒ qꝛ actio nostra nõ hꝫ rõnẽ meriti nisi ex presuppositione diuine ordinationis, non sequitur qǒ deus efficiatur simplr̃ debitor nobis: sed sibijpsi inquantum debitum est vt sua ordinatio impleatur.

¶Utrum aliquis sine gratia possit mereri vitam eternam. Arti. 2.

Ad scõm Sic ꝑcediť. Uꝛ ꝙ aliquis sine gratia possit mereri vitam eternã. Illud em̃ hõ a deo meretur, ad qǒ diuinitus ordinatur: sicut dictũ est. Sed hõ ꝑm suã naturã ordinať ad beatitudinẽ sicut ad finẽ, vñ etiam naturaliter appetit esse btũs. g̃ hõ ꝑ sua naturalia absqꝫ gratia mereri põt beatitudinem q̃ est vita eterna. ¶ꝑ. Idẽ opus quanto est minus debitũ, tãto est magis meritorium. Sed minus debitũ est bonũ qǒ fit ab eo qui minoribus beneficijs est preuẽtus. Cũ igiť ille qui hꝫ solũ bona naturalia minora beneficia sit ꝯsecutus a deo q̃ ille qui cũ naturalibꝰ hꝫ gratuita, videtur qǒ eius opera sint apud deũ magis meritoria, et ita si ille qui hꝫ gratiam põt mereri aliquo modo vitam eternã, multo magis ille qui non hꝫ. ¶ꝑ. Misericordia et liberalitas dei in infinitum excedit misericordiam ꝛ liberalitatem humanam, sed vnus homo potest apud alium mereri etiam si nunq̃ suam gratiam ante habuerit. ergo videtur qǒ multo magis homo absqꝫ gratia vitam eternam possit a deo mereri.

Sed ꝯ Est, qǒ apl's dicit rom. 6. Gratia dei vita eterna.

Rñdeo Dõm, qǒ hois sine grã duplex status cõsiderari põt: sicut supra dictũ est. Unus quidẽ nature integre, qualis fuit in adamante pctm̃. Alius aũt nature corrupte: sicut est in nobis ante reparationẽ gratie. Si ergo loquamur de hoie quo ad primũ statũ, sic vna rõne nõ potest mereri absqꝫ gratia vitã eternã per pura naturalia: qꝛ. s. meritũ hois dependet ex preordinatione diuina. Actus aũt cuiuscũqꝫ rei non ordinať diuinitus ad aliqd excedens ꝓportionẽ virtutis que est principiũ actus: hoc em̃ est ex institutione diuine ꝓuidentie vt nihil agat vltra suã virtuteꝫ. Uita aũt eterna est quoddã bonuꝫ excedens ꝓportionẽ nature create: qꝛ etiam excedit cognitionem ꝛ desiderium eius: ꝑm illud. 1. ad Cor. 2. Nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hois ascẽdit. Et inde est qǒ nulla natura creata est sufficiens ꝑnm actus meritorij vite eterne, nisi superaddatur aliqǒ supnaturale donũ quo ad gratiã dr̃. Si vero loquamur de hoie sub pctõ existẽte, additur cũ hoc scda ratio ꝓpter impedimẽtum peccati. Cum em̃ pctm̃ sit quedã dei offensa excludens a vita eterna (vt patet per supradicta) nullus in statu pcti existẽs potest vitam eternam mereri nisi prius deo reconcilietur dimisso pctõ, qǒ fit per gratiã. peccatori enim non debetur vita sed mors: ꝑm illud Ro. 6. Stipendia peccati mors.

Ad primũ Ergo dõm, qǒ deus ordinauit humanã naturam ad finẽ vite eterne consequẽdũ, non ꝑ ꝓpria virtute: sed per auxilium gratie. Et hoc modo eius actus põt esse meritorius vite eterne. ¶Ad scõm dõm, qǒ hõ sine gratia nõ potest habere equale opus operi qǒ ex gratia ꝑcedit: qꝛ quãto est perfectius principiũ actionis tanto est perfectior actio. Se[illegible] quereretur autẽ rõ supposita equalita[illegible] operationis vtrobiqꝫ. ¶Ad tertiũ dice[illegible] quantũ ad primã rationẽ inductã di[illegible]li ter se habet in deo ꝛ in homine, na[illegible]omo virtutem benefac[illegible] deo [illegible] autem ab homine, et ideo a d[illegible] homo aliquid mereri nisi per do[illegible] eius: quod apostolus signãter expri[illegible] dicens. Quis prior dedit ei, et retribue[illegible] illi: sed ab homine potest quis mere[illegible]nteqꝫ ab eo ac-

¶Super. q. 114. arti. 1m.

IN titulo p̃mi ar. 114. ꝛ viti aduerte tres terminos/ly homo/ly mereri/ly a deo. Naꝫ sermo est de homine ꝛ non de homine adoptato in filiuꝫ dei/non de homine i statu peccati vel gratie: sed absolute. Mereri autem primo in seruitijs inuentum videtur quibus mercedem merentur: in quibus primo merces nominata apper. vnde ꝛ mercennarij dicti sunt qui vt mereantur mercede seruiunt. Uerum a seruitijs ad obsequia ꝛ beneficia extẽsuꝫ exprimitur dum ꝛ obsequentes ꝛ benefaciẽtes benemeritos de nobis seu republica vocamus. Et cũ multipliciter meriti ratio contingat/hic sumitur in cõmuni vt commprehendit sub se meritũ ꝯgrui ꝛ cõdigni. Et qꝛ experiẽtia testaꝛ aliquẽ cõi iudicio mereri bonũ aliqǒ ꝑ sua opa vel penã aliquã/ſꝫ nõ a me vel illo: iõ adiũgiť ly a deo/vt determineť retributor mercedis. Est igiť sensus tituli vtrũ hõ possit aliqd facere/cui debeatur merces a deo.
¶In corpe ar. aduerte/ꝙ in cõi loqñdo in merito ꝯcurrũt quatuor. s. ꝑsona merens seu merita/ipm meritũ/merces/ꝛ ꝑsona reddẽs mercedeꝫ. Et lꝫ ista q̃tuor et equantur nõ solũ meritũ/ sed ꝑmiũ/tñ ordo ad h̃ oia, erigiť ad rõnẽ meriti: opꝫ. n. meritũ eẽ alicuiusꝰ vt merentis/ꝛ alicuius vt dbite mercedis/ꝛ ad aliquẽ redditorẽ mercedis: frustra. n. opaꝛ ꝛ laborat qs ꝑ mercede a nullo hñda. Exhibitio ãt meriti et redditio mercedis/a ctꝰ ad alteꝝ sunt ꝑm equalitatẽ rei ad reꝫ f. meriti ad mercedẽ/ꝛ ecõuerso/iõ ad rõnẽ meriti exigiť rõ iusti. q̃nis nõ sufficiat: plus nãqꝫ ad rõnẽ meriti exigiť. nã iusti ꝛ debiti rõ sine lib. arb. inueniunť i rebꝰ: iustũ nãqꝫ ẽ aqle nãe vt hẽat rostrũ/hoi vt hẽat manus/ꝛ grauibꝰ ꝛ leuibꝰ vt sint in locis suis/feminino serui vt iũgaꝛ masculo ꝛc. ꝛ h̃ sũt debita illis. Sed ad rõnẽ meriti exigiť volũtariũ: nullus. n. mereť aut demereť nãlibus vel inuitis passionibus vel accidẽtibꝰ. Et qm̃ iustũ iter duos ẽ ꝛ ad diuersos diuersimode/ꝛ volũtariũ nisi ad aliquẽ alteꝝ ordineť nullũ alteꝝ r̃spicit/iõ rõ meriti ex rõe iusti volũtarij ꝛ ordis ad alterũ integrari dr̃i lr̃a: dũ ꝑ° d̃ iusto/ide d̃ ꝑordinatiõe dei/ꝛ d̃mũ de libe. arb. intentuꝫ concluditur. Et quoniam in speciali de merito a deo quo modo est/ꝛ redditor mercedis debitor est/ꝛ omnis debitor alicuius debitor est ꝛ deus nulli põt eẽ debitor nisi sibi/idcirco sicut in rebus nãlibus deꝰ dã do manus homini/marẽ femine ꝛc. dat debita rebꝰ ex ordinatiõe sua. s. ipsiꝰ dei: ac per hoc quasi sibijpsi soluit debitũ/ꝛ sic ibi est ratio iusti (vt i scdo ꝯ gen. ca. 29. habes diffuse) ita in redditiõe mercedis debite merito hũano/deus nõ alr̃ põt ꝯstitui debitor nisi ꝑ quãto ab ipsomet deo ꝑsupponiť ordinatꝰ actꝰ ille ad ꝯsequẽdã mercedẽ illã. sic em̃ deꝰ ꝯstituiť debitor sibijpsi: ꝛ reddẽdo nobis mercedẽ/sue satisfacit ordinationi. Uñ ꝛ pr̃familias redditurꝰ mercedẽ oparijs vinee/priꝰ ꝯduxit eos ꝯuẽtione vel ꝑmissione sctã de mercede ꝑ seipm. Propter qǒ in lr̃a author rõnẽ meriti hũani impõle eẽ ꝯstituit nisi ex ꝑordinatione diuina: ex qua meritorius actus hꝫ ꝙ respiciat deum vt debitorem.
¶In eodẽ arti. circa rõnẽ iusti iuẽtã i merito hois apud deuꝫ aduerte/ꝙ meritum tale vltra respectꝰ qs hꝫ ad hoiem merẽtẽ ꝛ deũ vt ꝑordinãtem hꝫ duos alios. Alterũ ad mercedẽ: alteꝝ ad redditorẽ mercedis. Et qdẽ si cõpareť meritum hois ad deũ/nũqꝫ inueniet iustũ simplr̃: vt in lr̃a dr̃. Sꝫ si cõpareť meritũ hois ad mercedem debitã ꝑm se/sic nõ incõuenit inueniri iustum simplr̃: qm̃ nõ icõuenit equalere meritũ ꝑmio reddẽdo/ꝛ ordinari a deo actũ meriti tãti valoris ad equivalẽs premiũ. Et qm̃ merces reddẽda a deo q̃tũcũqꝫ ꝑm se sit equiualẽs merito/vt tñ reddiť a deo excedit meritũ hois (cuiꝰ ad deũ nõ põt eẽ eq̃litas simplr̃ in aliquo) iõ simplr̃ hois ad deũ non põt esse meritũ simplr̃/sꝫ ꝑm ꝓportionẽ: vt i lr̃a dr̃/q̃uis hois ad ipsam mercedem absolute possit eẽ meritũ simplr̃ sicut ꝛ iustũ.

S.q.109 ar.5.ꝛ locis ibidẽ inductis.

¶In eodẽ primo art. circa ordinationẽ diuinã ꝯcurrẽteꝫ ad rationẽ meriti apud deũ/dubiũ occurrit: an talis ꝑordinatio diuina fiat vlr̃ ꝑ cõicatũ ꝑncipiũ operis meritorij an rõ meritorij qñqꝫ fiat ꝑ solaꝫ diuinã ordinationeꝫ actꝰ ad tale ꝑmium. Sed qm̃ in art. 3. res hec in spãli de merito vite eterne discutiẽda est/iõ sat sit ꝑ nũc scire dubitare: et notare qǒ id dr̃ esse merces reddenda a deo nostro merito/ad qǒ consequendum deus dedit nobis virtutẽ operatiuam liberam.
¶In eodem primo arti. aduerte nouitie/ꝙ preordinationẽ diuinam nostri actus in ratione meritorij/nec ab ipso deo nec ab alio retributore opꝫ sortiri illam mercedem: vt patet in eo qui aliquãto tempore perseuerans in bono/obicem ponit premio ante retributionis tempus. Et ratio est: qꝛ non omnis preordinatio est preordinatio predestinationis/que effectum infallibiliter cõsequitur: sed aliqua preordinatio est ꝓuidentie nõ euentus sed cause/ꝛ ꝓpterea mater benemerita de filio quandoqꝫ mercedem honoris debiti a filio nec ab ipso filio sortitur/ nec a deo qui preordinauit matri benemerite talem honorem deberi/sit vt filius honorem hmõi impendat. Et ex eadem radice euenit/ vt iudas post multa merita vite eterne non consequutus fuerit eam: nihil enim ex huiusmodi euentibus diuine ordinationi deperit.

¶Super arti. 2.

IN arti. 2. eiusdem. q. dubium occurrit de superfluitate: qꝛ author in. q. 109. eundem articulum mouit.
¶Ad hoc dr̃/ꝙ nõ incõuenit diuersis rationibꝰ in diuersis locis eandẽ. q. mouere/vt vnusquisqꝫ tractatus integer fiat. Hec ergo questio de merito vite eterne per gratiã potest duplr̃ occurrere. Primo de merito hmõi vt hꝫ rõneꝫ finis respectu gratie. Et sic spectat ad. q de necessitate gratie: que est necessitas ex suppositione. s. ad habendũ tale qd: que vocatur necessitas finis. Et hoc mõ superius hec qǒ integrauit tractatũ de necessitate gratie. ¶Scdo de merito hmõi vt hꝫ rõnem effectus respectu gratie. Et sic hic tractatur ad integritatẽ tractatꝰ de scdo effectu grẽ/qǒ est meritũ: vt pꝫ ex initio tractatus huiꝰ ꝛ precedẽtis questionis.
¶In eodẽ arti. 2. aduerte/ꝙ qꝛ nec ex titulo articuli nec ex rõne allata i lr̃a hr̃/qǒ hic sit sermo de potẽtia dei absoluta: sed titulꝰ est de potentia meritoria vite eterne an sit ꝓpria grẽ ita ꝙ ipsa sola hoc possit inter creatas nãs: hoc est enim q̃rere an sine grã ꝛc. Nõ quoqꝫ litere sup diuina ꝓuidẽtia q̃ statuit actuꝫ nõ ordinari ad aliqd excedẽs ꝓportionẽ virtutis q̃ est ꝑnm actꝰ fundaꝛ. Jõ ex hoc loco nullꝰ sumat eẽ doctrinaꝫ authoris/qǒ hõ sine grẽ habituali dono ꝑ diuinã potẽtiã nõ possit mereri vitã eternã. Dicet forte qspiã non esse ꝯ authoris doctrinaꝫ/ ꝙ hõ ex gratuita dei ordinatiõe absqꝫ habituali dono mereaꝛ per actum libe. arbi. puta opera pietatis vitam eternam.
¶In rñsione ad tertiũ eiusdẽ articuli dubiuꝫ occurrit circa illud. s. ꝙ hõ non põt mereri ab alio hoie queꝫ prius offendit/ nisi et satisfaciẽs reconciliet. Uideť enim hoc falsum: nam põt qs opari ꝑ eo quem offendit ante recõciliationẽ sic vt constituat eundẽ sibi debitorem ad reddendaꝫ merced[illegible] disse petrũ contumelia vel rapina/ꝛ p[illegible] modũ vidẽs eiusdeꝫ petri filiuꝫ inuasum ab inimicis ad mortem liberet illũ/periculo mortis seipsum exponens ꝑ hoc: constat nãqꝫ qǒ tunc Joannes meretur a petro quem priꝰ offenderat/et tamen non era[illegible] reconciliatus. Preterea. Aliquis potest seruire locando operas suas ei quem offendit contumelia vel furto manente offensa/et meretur mercedem ab eo: alioquin operarius qui seruiuit ꝑ centum/ posset priuari ab illo propter furtum decem/ vel propter contumeliam.
¶Ad hoc dicitur breuiter qǒ in his ꝛ similibꝰ/licet non priꝰ tpe tñ prius natura intelligitur satisfactio ꝛ reconciliatio facta q̃ meritum. Nam quis in maiore clauditur minus/petro satisfecisse intelligitur Joannes qui ꝑ eo vitam discrimini posuit/ꝛ sic meretur veniam ac amicitiam a petro a quibus offensa excludebat. ¶Ad secundum dicitur/ qǒ quia offensa pro tanto excludit meritum/pro quanto excludit debitum mercedis ab offenso: si offensa precedens non purgatur per sequens seruitium nunquã merebitur mercedem: sed seruitium suum per modum solutionis debiti satisfacit in toto vel in parte. Si autem purgatur et abundat/iam redditur primi argumenti solutio. et sic homo ab homine offenso non potest mereri antequam satisfaciat. Posset quoqꝫ dici ad hoc dubium vnico verbo/quod author intendat de merito apud amicum seu patrem: quale est meritum nostrum apud deum/vt sic simile sit de deo et homine offenso. Prima tamen responsio formalis est.

Universidad de Deusto Biblioteca

ceperit per id quod accepit a deo. ¶Sed quantum ad secundam rationem sumptam ex impedimento peccati, simile est de homine et de deo: quia etiam homo ab alio mereri non potest quem offendit prius, nisi ei satisfaciens reconcilietur.

¶Utrũ hõ in grã ɔstitutus possit mereri vitã eternam ex condigno. Arti. 3.

AD tertium Sic proceditur. Uidetur quod homo in gratia constitutus non possit mereri vitam eternam ex condigno. Dicit enim apostolus ad Ro.viij. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Sed inter alia opera meritoria maxime videntur esse meritorie sanctorum passiones, ergo nulla opera hominum sunt meritoria vite eterne ex condigno. ¶P̃. Super illud Ro.6. gratia dei vita eterna. dicit gl. posset recte dicere stipendium iustitie vita eterna: sed maluit dicere, gratia dei vita eterna: vt intelligeremus deum ad eternam vitam ꝑ sua miseratione nos perducere, non meritis nostris. Sed id quod ex cõdigno quis meretur: non ex miseratione, sed ex merito accipit. ergo videtur quod homo non possit per gratiam mereri vitam eternam ex cõdigno. ¶P̃. Illud meritum videtur esse cõdignum, quod equatur mercedi. Sed nullus actus presentis vite potest equari vite eterne, que cognitionem et desiderium nostrum excedit, excedit etiam charitatem vel dilectionem vite sicut et excedit naturam. ergo homo non potest per gratiam mereri vitam eternam ex condigno.

Sz ɔ̃. Id qđ redditur ẜm iustum iudicium, videtur esse merces condigna. Sed vita eterna redditur a deo secũdum iudicium iustitie: ẜm illud. 2. ad thim. 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitie, quam reddet mihi dñs i illa die iustus iudex. g hõ mereẜ vitã eternã ex condigno.

R̃ñdeo Dicendum, quod opus meritoriuz hominis dupliciter cõsiderari potest. Uno modo secundum quod procedit ex libe. arbi. Alio modo secundum quod procedit ex gratia spũssci. Si conside[retur se]cundum substantiam operis, et secũdum [q]uod procedit ex libe. arbi. sic non põt ibi e[sse co]ndignitas pro[pter] maximam inequalita[tem. Se]d e[st co]gruitas pp quandam equa[litatem pro]portionis. Uẜ n. ɔgruum vt homini op[eranti] ẜm suã virtutẽ de⁹ recõpenset ẜm exce[llenti]ã sue ṽtutis. ¶Si aũt loquamur de ope[re] meritorio ẜm q ꝑcedit ex gratia spũssci, sic [est] meritorium vite eterne ex condigno. Sic... [val]or meriti attenditur ẜm virtutem spũssci mouentis nos in vitam eternã: ẜm illud Jo.4. Fiet in eo fons aque saliẽtis in vitã eternã. Attẽdiẜ ẽt ꝑtium operis ẜm dignitatem grẽ, per quã homo consors factus diuine nãe adoptaẜ in filiuz dei cui debetur hereditas ex ipso iure adoptionis: ẜm illud Ro.8. Si filij et heredes.

Ad primũ Ergo dõm, q Apl's loquitur de passionibus sanctorum ẜm eorum substantiaz. ¶Ad 2m dõm, q ṽbum illius glo. intelligendum est quãtum ad primam cãm perueniendi ad vitam eternam, que est miseratio dei: merituz autez nostrum est cã subsequens. ¶Ad 3m dõm, q gfa spiritussancti quam in presenti habemus, etsi non sit equalis glorie in actu, est tamen equalis in virtute: sicut semen arborum in quo est virtus ad totam arborez. Et similiter per gratiam inhabitat hoiem spũsscũs qui est sufficiẽs cã vite eterne. vñ et dicitur esse pignus hereditatis nostre. 2. ad Corin.1.

¶Utrum gratia sit principium meriti ꝑncipalius p charitatem q̃ p al's ṽtutes. Ar.4.

AD quartũ Sic procedit. videẜ quod gratia nõ sit principium meriti principalius p charitatẽ q̃ per alias virtutes. Merces enim operi debetur: secundum illud matt. 20. voca operarios et redde illis mercedem suam. Sed quelibet virtus est principiũ alicuius operis: est eñi virtus habitus operatiuus, vt supra habituz est. ergo quelibet virtus est equaliter principium merendi. ¶P̃. Apl's dicit. 1. ad cor. 3. Unusquisqꝫ propriam mercedem accipiet ẜm ꝓpriũz laborem. Sed charitas magis diminuit laborẽ q̃ augeat: qꝛ sicut aug. dicit in lib. de verbis dñi, omnia seua et immania facilia et ꝓpe nulla facit amor. ergo charitas non est principalius principium merendi q̃ alia virtus. ¶P̃. Illa virtus videtur principalius esse principium merendi, cuius actus sunt maxime meritorij. Sed maxime meritorij videntur esse actus fidei et patientie siue fortitudinis: sicut patet in martyribus qui pro fide patienter et fortiter vsqꝫ ad mortem certauerunt. ergo alie virtutes principalius sunt principium merendi q̃ charitas.

Sed ɔ̃ Est, quod dominus ioan. 14. dicit, Si quis diligit me, diligetur a patre meo, et ego diligã euz, et manifestabo ei meipsum. Sed in manifesta dei cognitione consistit vita eterna: secunduz illud Joã. 17. hec est vita eterna vt cognoscãt te solum deuz verum et viuum. ergo merituz vite eterne maxime residet penes charitatem.

R̃ñdeo Dicendum, quod sicut ex dictis accipi potest, humanus actus habet rationem merendi ex duobus. Primo quidem et principaliter ex diuina ordinatione: secundum quod actus diciẜ esse meritorius illius boni ad quod homo diuinitus ordinatur. Secundo vero ex parte liberi arbitrij: inquãtum scilicet homo habet pre ceteris creaturis vt per se agat voluntarie agens. Et quantum ad vtrunqꝫ principalitas meriti penes charitatem consistit. ¶Primo enim considerandum est qđ vita eterna in dei fruitione consistit: motus autẽ humane mentis ad fruitionem diuini boni est proprius actus charitatis: per quem omnes actus aliarũ virtutum ordinantur in hunc finem secũdum quod alie virtutes imperaẜ a charitate. et iõ meritũ vite eterne ꝑmo pertinet ad charitatem, ad alias autem virtutes secundario secundum quod eoruz actus a charitate imperantur. Similiter etiam manifestum est quod id quod ex amore facimus, maxime voluntarie facimus. vnde etiam secundum quod ad rationem meriti requiritur quod sit voluntarium principaliter meritum charitati attribuitur.

Ad primum Ergo dicendum, quod charitas inquantum habet vltimum finem pro obiecto mouet alias virtutes ad operandum: semper enim hitus ad quez pertinet finis imperat habitibus ad quos ꝑtinẽt ea q̃ sũt ad fi-

3.q.48. a.1.cor. Et.2.d. 27.ã.3. eã.5.co. Et.3.d. 4.q.3.ã. 1.ad 1m. et 5m. Et ro.4.co. 3.et c.6. fi.et c.8. lc..4. i.fi.

¶Super arti.3.

IN art.3. tituli, scito qđ mereri ex cõdigno est mereri sic vt ẜm iustitiam sibi debeatur: ita qđ iniustũ eẽt non reddi mercedez merito ex condigno. Uñ et nomen accepit ab equa dignitate meriti ad mercedez. ¶In corpore art. aduerte quod illa duo scilicet motio spiritussancti et gratia nõ sunt due disparate cause meriti: sz sunt cause subordinate. Motio quidem spũssci vt actio cause prime, et gratia vt causa secunda operis inquantũ meritorij: mouet eñi spiritussanctus hominem ad merendũ mediante gratia propter quod litera de motione spiritussancti loquens affert illud ioan.4. fit in eo fons aque salientis in vitam eternam. Et intendit author quod quia opus eliciẜ a gratia, habet quod sit meritorium ex condigno ex vtraqꝫ sui propria causa scilicet prima et proxima. Nec altera superfluit: quoniam nõ sunt eiusdez ordinis. Et contra prime quidem cãe sufficientiã non occurrũt ɔ̃dictores. ¶Cõtra 2am ãt occurrit scotus in primo sen. di.17.q.1. tenẽs q actus elicitus a grã non est meritorius simpl'r vite eterne, sed opz q vltra hꝫ q sit informatus grã sit acceptus deo i or... sequẽdã vitã eternã. ...in tali ordinatiõe seu acceptatiõe passiua compleri dicit rõnem meriti ex condigno. ¶Arguitqꝫ primo sic. si actus ex solis intrinsecis agẽti eẽt sic ordinatus ad beatitudinem, sequeret q deus non posset ei qui sic operat⁹ est nõ retribuere beatitudinẽ, nisi iniuste eã subtrahẽdo: hoc ẽ falsum. ergo talis ordo est ex sola volũtate diuina. ¶Secũdo sic premium semper est maius bonuz merito: et iustitia stricta non reddit melius p minus bono. ergo actus meritorius nõ ẽ dignus tali premio ex bonitate quaz hꝫ ex suis principijs. ¶Sed hec facile soluuntur. Nam ad pm ĝ: q iuste, subtraheretur merces tempore debito ei qui operatus est ex gratia, et de⁹ qui est debitor sibijpsi, qui ordinauit non per superadditã ordinationẽ (vt scotus putauit) sed p ipsam gratiam eius actũ esse meritorium: ex hoc ipso, solo qđ ẽ a gratia, quod est talis nature sicut non potest contra seipsuz facere, ita non potest subtrahere mercedẽ. Cuz quo tamen stat quod potest etiã beatos omnes annihilare de potentia absoluta: sz hoc ẽ extra q̃stionem presentem. ¶Ad secundum dicitur, qđ liberalitas diuina remunerans supra merituz non adimit merito vim suã. Et hoc nãqꝫ quod deus actui merenti gloriam vt vnum, reddit gloriam vt duo, non adimitur actui illi quin meruerit secundum strictam iustitiam gloriam vt vnum. Unde ratio illa non probat quod actus non sit meritorius: sed hoc quod non sit meritori⁹ totius premij quod dat de⁹ supposita tali liberalitate. ¶Et tu hẽs in litera ꝓ doctria sctĩ Thõe authoritatem apostoli. Si filij heredes etc. vbi potes fundare rationem: quia filio obedienti et vt filio operanti debetur hereditas paterna ex solo ipso iure stricto: ita quod non nisi iniuste potest ꝑuari: sed sola gratia constituit filios dei seclusa quacunqꝫ ordinatiõe ergo. Superflua quoqꝫ est superaddita ordinatio illa: quoniaz quicquid per illã fit, saluatur melius per motionem spiritussancti mediante gratia. Uilificat quoqꝫ gratiam positio illa: dum ei proprium opus subtrahit scilicet meritum: et nos non posse per grãm mereri nisi dispositiue ponit que omnia aliẽa a theologia reali sunt. Et tu potes scire hanc esse veraz mentem authoris et doctria ei⁹ in. q. 214 superius, vbi ostẽsuz est q actus human⁹ ex hoc q est bonus vel malus moraliter habet rationem meriti vel demeriti etiã apud deum. Ex hoc nanqꝫ sequitur, q ex hoc ipso qđ actus est bonus est ordinatus a deo ad premium. et hoc vt ibi dicitur, quantum est ex ra-

22e.q. 182.ã.2. co. Et.3. d.30.ã. 5. Et.4. d.20.ã. 2.q.3.et d.49.q. 1.ã.4.q. 4. Et po.q.6. ã.9.co. Et ro.8. lec.5. pñº. Et heb.6. le.3.co.2 pñº.

nem: vt ex supradictis patet. ¶Ad secundũ dicendum, q opus aliquod potest esse laboriosum et difficile dupliciter. Uno modo ex magnitudine operis: et sic magnitudo laboris ꝑtinet ad augmentum meriti. et sic charitas non diminuit laborem, imo facit aggredi opera maxima: magna enim operatur si est: vt gregorius dicit in quadam homelia. Alio modo ex defectu ipsius operantis. vnicuique enim est laboriosum et difficile q non prompta voluntate facit. et talis labor diminuit meritum et a charitate tollitur. ¶Ad tertium dicendum, quod fidei actus non est meritorius nisi fides per dilectionem operetur: vt dicitur ad galatas quinto. Similiter etiam actus patientie et fortitudinis non est meritorius nisi aliquis ex charitate hec operetur: secundum illud prime ad corinthios decimotertio, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest.

¶Utrum homo possit sibi mereri primam gratiam. Arti.5.

AD quintum Sic proceditur. Uidetur qđ homo possit sibi mereri primam gratiã. Quia vt aug. dicit, Fides meretur iustificationez. iustificatur autem homo per primam gratiaz. ergo homo potest mereri sibi primam gratiam. ¶P̃. Deus non dat gratiam nisi dignis: sed nõ diciẜ aliquis dignus aliquo dono nisi qui ipsum promeruit ex cõdigno. g aliqs ex cõdigno potest mereri primã gratiã. ¶P̃. Apud homines aliquis potest ꝓmereri donum iam acceptuz: sicut qui accepit equũ a domino, meretur ipsuz bñ vtendo eo in seruitio dñi. sed deus liberalior est quã homo. ergo multo magis primam gratiam iam susceptam potest homo promereri a deo per subsequentia opera.

Sz ɔ̃ Est, q rõ grẽ repugnat mercedi opez: ẜm illud ro. 4. Ei q operaẜ merces nõ imputaẜ ẜz grãm, sed ẜm debitũ: sed illud mereẜ homo qđ imputaẜ sibi ẜm debituz quasi merces opez eius: ergo primã gratiam non põt homo mereri.

R̃ñdeo Dõz, q donũ gratie considerari põt dupliciter. Uno mõ ẜm rationẽ gratuiti doni. et sic manifestum est q omne meritum repugnat gratie: qꝛ vt ad ro.2. Apl's dicit, Si ex operibus iaz non ex grã. Alio° potest cõsiderari ẜz naturam ipsi⁹ rei que donatur. et sic etiam non põt cadere sub merito non habẽtis grãm: tuz quia excedit ꝓportionẽ nature: tũ etiã qꝛ añ gratiã in statu peccati homo hz impedimẽtum ꝓmerendi grãm. s. ipsũ pctm. Postq̃ aũt iã aliqs hz grãm nõ põt grã iam habita sub merito cadere: qꝛ merces est termin⁹ opis: gratia vero est ꝑncipium cuiuslibet boni operis in nobis: vt supra dictuz est. Si vero aliud donũ gratuitũ aliquis mereaẜ virtute gratie precedẽtis, iaz nõ erit prima. vñ manifestũ est quod nullus potest sibi mereri primam gratiam.

Ad primũ Ergo dicendũ, q sicut augu. dicit in lib. retractationũ, Ipse aliqñ in hoc fuit decept⁹ q credidit initiũ fidei esse ex nobis, sed cõsummationem nobis dari ex deo: qđ ipse ibidẽ retractat. et ad hunc sensum vr̃ ꝑtinere qđ fides iustificationem mereatur. Sed si supponamus sicut fidei ✱ veritas habet qđ initium fidei sit in nobis a deo, iam etiã ipse actus fidei consequitur primam gratiam, et ita non põt esse meritorius prime gratie. per fidem igitur iustificatur homo nõ quasi homo credendo mereatur iustificationem, sed quia dum iustificatur credit: eo qđ motus fidei requiritur ad iustificationem impij: vt supra dictum est. ¶Ad secundum dicendum, qđ deus non dat gratiam nisi dignis, nõ tamen ita qđ prius digni fuerint, sed quia ipse per gratiã eos facit dignos qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine. ¶Ad tertium dicendum, qđ omne bonum opus hominis procedit a prima gratia sicut a principio, non autem procedit a quocunqꝫ humano dono. Et ideo non est similis ratio de dono gratie, et de dono humano.

(margin: al's ✱ rei)

¶Utrum homo possit alteri mereri primam gratiam. Arti.6.

AD sextum Sic proceditur. Uidetur qđ homo possit alteri mereri primam gratiam: quia Mat. 9. super illud, vidẽs Jesus fidem illorum etc. dicit gloss. Quantum valet apud deum fides propria apud quem sic valuit aliena vt intus et extra sanaret hominem: sed interior sanatio hominis est per primam gratiam. ergo homo potest alteri mereri primam gratiam. ¶Preterea. Orationes iustorum non sunt vacue sed efficaces: secundum illud Jaco. vltimo, Multum valet deprecatio iusti assidua. sed ibidem premittitur, Orate pro inuicem vt saluemini. cum igitur salus hominis non possit esse nisi per gratiam, videtur quod vnus homo possit alteri mereri primam gratiam.

¶Preterea. Luce 16. dicitur, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula: sed nullus recipitur in eterna tabernacula nisi per gratiam per quam solam aliquis meretur vitam eternam: vt supra dictum est. ergo vnus homo potest alteri acquirere merendo primam gratiam.

Sed contra Est, quod dicitur Hieremie 15. Si steterit Moyses et Samuel coram me, nõ est anima mea ad populum istum: qui tamen fuerunt maximi meriti apud deum. videtur ergo qđ null⁹ possit alteri mereri primam gratiam.

Respondeo Dicẽdum, qđ sicut ex supradictis patet: opus nostrum habet rationem meriti ex duobus. Primo quidem ex vi motionis diuine: et sic meretur aliquis ex cõdigno. Alio modo habet rationem meriti secundum qđ procedit ex libero arbitrio inquantum voluntarie aliquid facimus. et ex hac parte est meritum congrui: quia congruum est vt dum homo bene vtitur sua virtute deus ẜm superexcellentem virtutem excellẽtius operetur. Ex quo patet quod merito condigni nullus potest mereri alteri primam gratiaz nisi solus christus: quia vnusquisqꝫ nostruz mouetur a deo per donum gratie, vt ipse ad vitam eternam perueniat. et ideo meritum condigni vltra hanc motionem non se extendit. Sed anima christi mota est a deo per gratiam nõ solum vt ipse perueniret ad gloriam vite eterne, sed etiam vt alios in eã adduceret, inquantum est caput ecclesie et author salutis humane: secundum illud ad hebre. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat authorem salutis etc. Sed merito congrui potest aliquis alteri mereri primã gratiam. Quia enim homo in gratia cõstitutus implet dei voluntatem, congruum est secundum amicitie proportionem vt deus impleat hominis voluntatem in sa[lute] alterius: licet quandoqꝫ possit habe[re] impedimentum ex p[arte] illius cuius ... s[an]ctus iustificatio[nem de]siderat... in hoc ca[su] loquitur authorita[s] ... inducta.

Ad primum [Ergo] dicendum, [qu]od fides aliorum valet alij ad salutem m[eri]to congrui, non merito condigni.

¶Ad secundum d[icen]dum, quod impetratio orationis innititur misericordie, meritũ autem condigni innititur iustitie. et iõ multa orando impetrat homo ex diuina misericordia, que tamen non meretur secundum iustitiã: ẜm illud danielis. 9. Neqꝫ enim in iustificationibus nostris prosternimus ꝑces ante faciem tuam: sed in miserationib⁹ tuis multis. ¶Ad tertium dicendũ, qđ pauperes elemosynas recipientes dñr recipere alios in eterna tabernacula, vel impetrãdo eis veniam orando, vel merendo p alia bona ex congruo: vel etiam materialiter loquẽdo: quia per ipsa opera misericordie q̃ quis in pauperes exercet, meretur recipi in eterna tabernacula.

3.q.2.ã. 11.co. Et 2.d.27. ar.4.6. Et.3.d. 19.e.1.ã 1.q.1.co. Et.3.ɔ̃.c. 149.et 159. Et ṽi.q.29 ar.6.et 7.co. Et ioã.10. le.4.cor. 2. Et ephe.2. le.2.co. 3.

2.di.27 ar.6. Et 3.di. 19.qõ.1. art.2.q. 1.cor. et ar.5.q.3 ad.5. et 4.di. 45.q.2. ar.1.q.1. cor. et 1.thi. 4.lec.2. fi.

tione actus nec oportet aliam ordinationem superaddere.

¶In eodez articulo dubiũ occurrit, quo pacto possit homo p gratiã mereri ex cõdigno vitã eternam: cum inter deũ et creaturam quãcũqꝫ multo minus q̃ inter patrem et filium possit esse iustum simpliciter: cõstat enim q homo in gratia creatura pura est, et filius adoptiuus non plus iusti sortiẜ apud patrem q̃ filius simpliciter: mereri autez ex condigno ad iustum simpliciter spectat.

¶Ad hoc dr q opus meritoriuz ex gratia et spiritusancto ꝑcedens potest cõparari ad deũ retributorez. Et sic ꝑpter rationes allatas solam rationem iusti dominatiui seu paterni video iuxta illud apostoli s. de ad thimo. quarto quã reddet dñs iustus iudex. Si aũt referaẜ ad mercedez. s. vitã eternã sic est ratio iusti simpliciter et equalitas. Et ad hãc equalitatez tendunt verba lr̃e vt pz in rñsione ad tertiũ. Qđ si qs dicere velit q inter opus meritoriuz vt est a spiritusancto et deũ est iustũ simpliciter, aduertat q iustum queriẜ inter retributorẽ et operatorẽ q̃ remuneraẜ, et nõ inter primam causam mercedis et meriti.

¶Super ar.4.5. et sextum.

IN articulis quarto quinto et sexto nihil occur[rit] ... in quarto ... sexto apparet qđ ... mus esse de mẽte ... thoris, sez q diuina motio ad meritũ per gratiam est etiaz in christo: et vt vna meriti radix computata distinguitur contra aliam scilicet liberũ arbitrium.

¶Super arti.7.

In arti.7.dubiu occurrit circa rone lre ad pbadu q nullus pt mereri ex odigno sibi repatione post lapsum:qr.s.motio diuine gre interrupit p lapsum. Cotra hanc siqde rone instat.prio qr no exigit ad hoc q aliq sit merces reddeda ex odigno q motio diuine gre no interrupat.ergo ro lre q ex iterruptioe ifert n meritu3/ nihil v3. Assumptuz p3: qr iudas qq meruit vita eterna ex codigno/ z tn motio diuine gre fuit interrupta. Et cofirmat: qr tm est dicere/ q iterruptio gre facit vl'exigit aliqd no cadere sb merito odigni/ q3 tu dicere nihil meremur ex codigno nisi ad qd cotinuata gratia peruenimus. qd est falsum.

2.di.27 ar.4.ad 3. Et heb. 6.lec.3, co.2,

¶Ad euidetia hui difficultatis sciedu e/ q gra dupl'r ocurrit ad meritu.prio vt costitues homine i statu remunerabili.z h facit gra ostituendo hoiez dine nae glorie scdo vt pncipiu act meritorij. z qr h3 n solu psupponit pm i roe pncipij(sic ager psupponit ee) s3 coexigit i rone ostituetis statu remunerabilis/ita q nullus ex odigno meret sibi hoi/s3 sibi costituto in gra/ mercede vel pmiu simplr/ io de roe meriti ex codigno sibi e ostituere mercede debita sibi i statu gre. Ita q gra n solu exigit ad ostitueda3 psona q meret z cui meret/s3 cui exhibedu sit pmiu. Et ro hui est vlis:qr,i.qdlibet meritum efficit mercede debita sibi i solo statu digno mercede:nullus.n.meret aliqd exhibedu sibi i statu idigno mercede. Ex h aut q status dign mercede debita merito ex odigno ostituit gra/ seqt qd ipole e [illegible] ex odigno q i roe sua [illegible]dit statu oppositu/vt p3:z qr repatio post lapsuz in roe sua claudit sb3 i statu opposito/qr i pcto mortali p lapsu: io ipole est q repatio post lapsuz heat rone mercedis dbite merito ex odigno.z h itedit author i paucissimis vbis lre. ¶Qua vt clari itelligas sic cu dictis nucscito iterruptione gre dupl'r ineniri posse.prio vt ipedimetu ad osequeda mercede merito debita. z de tali iterruptioe loqt author h i rnsioe ad tertiu. De q et loquunt obioes i oppositu allate qua et iudas no assecut e vita eterna qua meruerat/ si aliqn fuit bon. Et talis iterru

¶Utru homo possit sibi mereri reparationem post lapsum. Arti.7

Ad septimu Sic proceditur. Uidetur quod aliqs possit sibi mereri reparationem post lapsuz. Illud enim qd iuste a deo petitur,homo videtur posse mereri.sed nihil iustius a deo petitur(vt aug.dicit)q3 qd reperet post lapsum:s3 illud psal. Cu defecerit virtus mea,ne derelinquas me domine. ergo homo potest mereri vt reparet post lapsum. ¶Pret. Multo magis homini prosunt opera sua quam psint alij:sed homo pot aliquo modo alteri mereri reparationem post lapsum sicut z primam gratiam.ergo multo magis sibi mereri potest vt reparet post lapsum. ¶Pret. Homo qui aliquando fuit in gratia per bona opera,que fecit meruit sibi vitam eternam:vt ex supradictis patet.s3 ad vita eterna no pot qs puenire nisi reparetur per gratiam.ergo videtur q sibi meruit reparationem per gratiam.

Sed otra Est, q dicit Ezech.18. Si auerterit se iustus a iustitia sua z fecerit iniqtate,oes iustitie ei quas fecerat no recordabunt.ergo nihil valebunt ei pcedetia merita ad h q resurgat. no ergo aliqs pot sibi mereri reparationez post lapsum futurum.

Rndeo Dicendum, q nullus pot sibi mereri reparationez post lapsuz futuru,neq3 merito codigni,neq3 merito cogrui. Merito quide odigni h sibi mereri non potest:qr ro huius meriti depedet ex motione diuine gre:que quidem motio interrupitur p sequens pctm,vn oia bnficia que postmodum aliquis a deo oseqtur,quibus reparatur,non cadunt sub merito,tanquam motione prioris gratie vsq3 ad hec n se extendente. Meritum et ogrui quo qs alteri primam gratiam meret,impedit ne oseqt effectum propter impedimetu pcti in [illegible] meret.multo igit magis impedit tal[illegible]riti efficacia p impedimetu qd est z in e[illegible] meret z in eo cui meret:hic enim vtrunq[illegible]mam per[illegible] concurrit.et io nullo mo[illegible]test sibi mereri reparationem po[illegible]sum.

Ad pmu [E]rgo dd3,q dsideriu quo [illegible]s desiderat reparationem post lapsum [illegible]um dr.z sil'r oro qr tendit ad iustitia,no t[illegible] [q]uod iustitie innitat per modum meriti:se[illegible]lum misericordie. ¶Ad secundum dicendum,q aliqs pt alteri mereri ex congruo primam gram:qr no est ibi impedimentum saltem ex pte merentis,qd inuenit dum aliquis post meritu gre a iustitia recedit. ¶Ad tertium dom,quod qda dixerut q nullus meret absolute vitam eterna nisi p actu finalis gre:sed solum sub odone si pseuerat. Sed h irronabil'r dr:quia qnq3 actus vltime gre no est magis meritorius,s3 minus q actus precedetes pp egritudinis oppressione. Unde dom,q qlibet actus charitatis meret absolute vitam eternam:sed p pctm seques ponit impedimetuz precedenti merito vt no sortiat effectu:sicut

ptio(vt in lra dr)impedit osecutione mercedis sicut vlr ca nalis ipedibilis:puta seme pfectu aliqto tpe opans ppriu effectu/ si eradicet vl'alr occupet/ipedit a osecutioe effect ad que s3 na3 sua erat ordiatu:sa.n.dcm e q act meritori est ordinat p gre seme a deo ad cada vita eterna/sicut alij act nales ad suos terios. Et hm oi iterruptio p accns se h3 ad meritu z mercede:qnis p se heat ad consecutione vtpote directe 3ria illi.

etiam cause naturales dificiut a suis effectibus propter superueniens impedimentuz.

¶Utrum homo possit mereri augmentum gratie vel charitatis. Arti.8.

Ad octauu Sic pcedit. Uf q homo no possit mereri augmetum gratie vel charitatis. Cuz em aliqs receperit premiuz qd meruit no debetur ei alia merces:sicut de quibusdam dicitur matth.6. Receperunt mercedem suam.si igitur aliquis meretur augmetum charitatis vel gratie,sequeretur quod gratia augmentata non posset vlterius expectare aliud premium:quod est inconueniens. ¶Pret. Nihil agit vltra suam speciem sed principium meriti est gratia vel charitas: vt ex supradictis patet.ergo nullus potest maiorem gratiam vel charitatem mereri q habeat.

¶Pret. Id quod cadit sub merito meret homo per quemlibet actum a gratia vel charitate procedentem:sicut per quemlibet talez actum meretur homo vitam eternam.si igitur augmetum gratie vel charitatis cadat sub merito videtur quod per quelibet actu charitate informatum aliquis mereatur augmentum charitatis:sed id quod homo meretur infallibiliter a deo consequitur nisi impediatur per peccatum seques. Dicit em.2. ad Thimo.1. Scio cui credidi z certus suz, qr potens est depositum meum seruare. sic ergo sequeretur quod per quemlibet actuz meritorium gratia vel charitas augeretur, qd videtur incoueniens:cu qnq3 actus meritorij non sint multuz feruentes,ita q sufficiant ad charitatis augmentum .non ergo augmentum charitatis cadit sub merito.

Sed cotra Est,qd Aug. dicit super eplam Jo. q charitas meretur augeri vt aucta mereatur et perfici.ergo augmetum charitatis vel gratie cadit sub merito.

Rndeo Dom, qd sicut supra dictuz est,illd cadit sub merito codigni ad qd motio gratie se extendit,motio aut alicuius mouentis non solum se extendit ad vltimu terminu motus,sed etia ad totum pgressum in motu.terminus aute motus gre est vita eterna,pgressus aut in hoc motu est fm augmentu charitatis vel gre: fm illud pruer.4. Iustoru semita quasi lux splendens pcedit z crescit vsq3 ad perfectuz die:qui est dies glorie. Sic igitur augmentum gratie cadit sub merito condigni.

Ad primu Ergo dom, q premiuz est termin meriti. Est aute duplex terminus motus:sc3 vltimus, et medius qui est z principiu z terminus, et talis terminus est merces augmenti. Merces autem fauoris humani est sicut vltimus terminus his qui fine in hoc cōstituunt. vnde tales nullam aliam mercedez recipiunt. ¶Ad scdm dom,qd augmetum gratie no est supra virtute preexistetis gratie, licet sit supra quātitate ipsius:sicut arbor etsi sit supra quātitate seminis,no est tn supra virtutem ipsius. ¶Ad tertiu dom, qd quolibet

¶Scdo at mo iuenit iterruptio vt clausa i roe termini. Et sic e iplicatio i adiecto dicere q e merces i statu iterruptiois:sicut dicere lume inopaco vt p3 ex dcis. Et d huiusmodi iterruptioe loqt lra in hac rone q motioez diuine gre i terrupta p seqns/peccatu vt iclusa3 i rone mercedis/ affer p'ca qre no cadit repatio post lapsu3 i merito.

2.di.27 ar.5. Et.4.di 20.ar.2 q.3.co.

¶Et p h p3 rnsio ad oba.na z vita eterna et augm gre z qcqd cadit simplr sub merito odigni/ ad coseqtioes qde sui exigit otinuitate seu pseueratia stat:ad h at q sit merces debita. Nec iterruptio: qr ipedit tale otinuitate ipedit repone hre rone mercedis: s3 qr reparatio p lapsu icludit in roe sua iterruptioes vt lume diapham:no sic at e d vita eterna z alijs q meremur ex codigno.

¶Sup ar.8.

In artic.8. eiusde.q.n. qd author vti vr gra q si motore i principio corpis articuli:qr gra e velut orga seu mediu q spusctus mouet nos/ac p h eadez motio attribuit spui scto z gre,/ z ad ide se extedere dr. ¶In rnsioe ad s3 eiusde articuli dubiu occurit z prio circa id q dr. 2o circa id qd supponit. Falsuz qde vr augm gre sit su p qtitate et n supra vtute pexistes gre.na i his q n mole magna suti de e mai z meli:vt aug.dr. Et ostat q i maiori qtitate gre e maior vt i minori:ac p h augm gre sic excedit qtitate ita excedit vtute p exnt(gre.n sic at e de semie z arbor z aiali puo crescete i magn i qb vt augua distiguit a qtitate pfecta ad qua mouet.falsu3 qq suppo vr.s.q augeat icipa3 cu sol de effectiue caet z augeat gra3. ¶Ad h dr/q qr augmetu n nisi metaphorice i formis e qtitate dr.e.n.mot i resioig augtio gre sic z aliaq forma;)io n o3 h attedere q sic aial aut aiatu auget seips ita gra auget seipsa3 vt de semine z arbore silitudo affert. S3 in

hmoi augs gratie que vere intensio est: attendendum est qd causa agens que efficit formam in subiecto disposito auget eam mediante seipsa cooperante per actum suum ad disponendum capax q ad reddendum subiectum maioris gratie,z ad faciendum sibi debitum.i.merendum hmoi augmentu. Et l3 augm gre sit maioris qtitatis ac vtutis q gra pens (vt manifeste p3 qui auget vsq3 ad osumatione pfie)no tn excedit efficacia gre pentis in disponendo ac meredo ea:s3 e pportioat termin illi. Et h e n ercede illa i vtute qui i qtitate. Un obtio pi dubu in equoco laborat na 2 itelligi pt ee supra vtute vno hre maiore vtute. Alio ee iproportioatu effectu seu terminu illi vtutis. Et i 2o sensu sumit i lra/h i po: qr pm coicidit cu3 alio mebro lre.s.ee supra qtitate na einsde rois e ee supra qtitate z vtute i po sesu. ¶Ad 2am dr q lra n suppoit gram auge seipsa3/s3 ita se hre ad augm sub:caudu ac sicaret illd:sic act hit acqsiti auget ips3. Et h e vex: qm i solo actu gre augeat gra q ita se h3 ad augmetu q si ect causabile p actu nr3 tuc caret. Statuit siqde tuc deus augm care/qm vis nra caret illd si i nra eet ptate. ¶Et h dca sunt de gra iqtu efficiete augm vt ei poeret et vbalr rnsio ad 1m. S3 loquedo d gra vt merente augm qllo loqt tot articul z argm 2m facili p3 meritu augmeti n ee supra vtutez gre ma expositor:z n psuppot augm fieri a gra/sed meritu illi ex condigno ee a gra. ¶In rnsioe ad tertiu/ aduerte q author q in scdo sen. di.27.q.1.art.5. augm gre osiderauit solu vt effectu gre/z ppterea posuit ipm vt pmiu comitas actu meritoriu: h pripicaci ituit augm ee terminu mediu motus meritorij posuit ipm ee pmiu redditu merito directe sicut z vita eterna. Et ppterea l3 ibi rnsioe ad scd3 no posuerit qlz actu meritoriu mereri nos augm gre / h h affirmat:suo tn tpe reddedu qu.s.aliqs fuerit sufficieter dispositus

4.d.45 q.2.a.1. q.1.co.

actu meritorio meretur homo augmentum gratie,sicut z gratie consummationem que est vita eterna. Sed sicut vita eterna no statim redditur sed suo tempore,ita nec gratia statim augetur sed suo tempore:cum scilicet aliquis sufficienter fuerit dispositus ad gratie augmentum.

¶Utrum homo possit perseuerantiam mereri. Arti.9.

Ad nonu Sic proceditur. Uidetur quod aliquis possit perseuerantiam mereri. Illud enim quod homo obtinet petendo,potest cadere sub merito habentis gratiam.sed perseuerantia petendo homines a deo obtinet, alioquin frustra peteretur a deo in petitionibus orationis dominice:vt aug.exponit in li.de bono perseuerantie.ergo perseuerantia potest cadere sub merito habentis gratiam. ¶Pret. Magis est non posse peccare q non peccare.sed no posse peccare cadit sub merito,meretur enim aliquis vitam eterna de cuius ratione est impeccabilitas.g multo magis potest aliquis mereri vt non peccet,quod est perseuerare. ¶Pret. Maius est augmentum gratie quam perseuerantia in gratia quam quis habet:sed homo pot mereri augmetu gratie:vt supra dictuz est,ergo multo magis potest mereri perseuerantiaz in gratia quam quis habet.

Sed cotra Est,qd omne q quis meretur a deo consequitur nisi impediatur per peccatum:sed multi habent opera meritoria,qui no consequuntur perseuerantiam. nec potest dici quod h fiat propter impedimentum peccati:qr hoc ipsuz qd est peccare opponit pseuerantie,ita quod si aliquis pseuerantia mereret deus no pmitteret aliquem cadere in pctm.non igitur perseuerantia cadit sub merito.

Rndeo Dom,q cu homo naliter habeat libe.arb.flexibile ad bonu z ad malu,dupl'r pot aliqs pseuerantiaz in bono obtinere a deo. Uno qdez modo p hoc q libe.arbi.determinat ad bonu p gratiam osummataz:qd erit in gloria. Alio ex parte motionis diuine,que hoiem inclinat ad bonu vsq3 ad fine. Sicut aut ex dictis p3 illud cadit sub humano merito qd coparat ad motu libe.arbi.directi a deo mouente sicut terminus, non aute id qd coparatur ad predictu motu sicut principiu. Unde pt3 qd perseuerantia glorie que est terminus predicti motus cadit sub merito. pseuerantia aut vie non cadit sub merito: qr depedet solum ex motione diuina, que est principium ois meriti,sed deus gratis perseuerantie bonuz largitur cuicunq3 illud largitur.

Ad primu Ergo dom, qd etiaz ea que no meremur,orando impetramus:nam z pctores deus audit pctorum veniam petentes,qua non merentur:vt p3 p Aug.sup illud Joa. Scimus qr pctores deus no exaudit, alioqn frustra dixisset publicanus,Deus propitius esto mihi pctori:vt dr Luce 18. Et silr perseuerantie donu aliqs petedo a deo impetrat vel sibi vl alij,qnis sub merito no cadat. ¶Ad scdm dom,qd perseuerantia que erit in gloria coparatur ad motum libe.arbi.meritorium sicut terminus,no autem perseuerantia vie ratione predicta. ¶Et similiter dicendum est ad tertium de augmento gratie:vt per predicta patet.

¶Utrum temporalia bona cadant sub merito. Arti.10.

Ad decimu Sic pcedit. Uf q tpalia bona cadat sub merito. Illud em qd pmittitur aliquib vt premiu iustitie, cadit sub merito.sed tpalia bona promissa sunt in lege veteri sicut merces iustitie:vt p3 Deute.28.ergo videt q bona tpalia cadant sub merito. ¶Pret. Illud videt sub merito cadere qd deus alicui retribuit pro aliquo seruitio qd fecit:sed deus aliqn recopensat hoibus p seruitio sibi facto aliqua bona tpalia. Dicit em Exo.1. Et qr timuerunt obstetrices deu edificauit illis domos.vbi glos. Greg.dicit,q benignitatis eax merces potuit in eterna vita retribui: sed culpa medacij terrena recopesatione accepit. z Ezech. 29.dr, Rex babylonis seruire fecit exercitu suu seruitute magna aduersus tyru, z merces non est reddita ei.et postea subdit. Erit merces exercitui illius,z dedi ei terra egypti p eo q laborauerit mihi.ergo bona tpalia cadunt sub merito. ¶Pret. Sicut bonu se h3 ad meritu,ita malum se h3 ad demeritu: sed pp demeritum peccati aliq puniuntur a deo temporalibus penis: sicut patet de sodomitis Gen.19.ergo z bona tepoxalia cadunt sub merito.

Sed cotra Est, q illa que cadut sub merito non silr se hnt ad oes.sed bona tpalia z mala simil'r se hnt ad bonos z malos:fm illd eccle.9. Uniuersa eq eueniut iusto z impio, bono z malo,mudo z immudo,imolanti victimas z sacrificia cotenenti. ergo bona temporalia non cadunt sub merito.

Rndeo Dcm,q illud qd sub merito cadit est pmiuz vel merces, quod habet ronem alicuius boni. Bonum aute hominis est duplex:vnu simpl'r: aliud fm quid. Bonum hominis simpl'r est vltimus finis eius:fm illud psal. Mihi aut adherere deo bonuz est:z per ons omnia illa que ordinantur vt ducentia ad hunc finem. z talia simpl'r cadunt sub merito. Bonu autem fm quid z non simpl'r hominis est qd est bonum ei, vt nunc:vel qd ei est fm quid bonum. z hmoi non cadunt sub merito simpliciter,sed fm qd. ¶Scdm hoc er[illegible]dum est,qd si temporalia bona cosi[illegible]ur prout sunt vtilia ad opa virtutum [illegible] per ducimur in vita[illegible]nam: fm [illegible] directe z simpliciter cadun[illegible]cut z augmentum gratie z omnia [illegible]quibus homo adiuuatur ad peruenien[illegible] in beatitudinem post primam grati[illegible]antuz enim dat deus viris iustis de bo[illegible] tpalibus z etiaz de malis, qtum eis [illegible]dit ad perueniendum ad vitam etern[illegible],z intantum sunt simpliciter bona hmoi tpalia, vn dicit in psal. Timentes aut dnm non minuetur omni bono.z alibi, Non vidi iustum derelictum zc. ¶Si aute considerentur hmoi tpalia bona fm se,sic no sunt simpliciter bona hominis, sed fm quid.z ita non simpliciter cadut sub merito,sed secundum quid:in qtum scilicet homines mouetur a deo ad aliqua temporaliter agenda,in quibus suum propositum consequuntur deo fauente : vt sicut vita eterna est simpliciter premium operum iustitie per relationem ad motionem diuinam (sicut supra dictum est) ita temporalia bona in se considerata habeant ratio=

ad augm gre. Qd tuc solu est qui aliqs ita vti accepta gra s3 p portione viriu suax/ vt in nullo gre dei desit per negligetia:vt ibidez author dicit.

22.qo. 112.a.5. ad.4.

¶Super arti.9.

In artic.9. eiusdez.q. dubiu stati occurrit circa rone lre qre pseuerantia non cadit sub merito/qr depedet solu ex motioe diuina zc. Si em hec ro v3 augmentu gre no caderet sub merito:qr depedet solu ex motioe diuia. Nec v3 dicere/ q depedet ex nob dispositiue:qr etia pseueratia dependet ex nobis dispositiue.

¶Ad hoc dr/q ro lre no cosistit in depedetia solu ex motioe diuina effectiue/ sed cosistit in h q depedet solu ex motioe dina q e pn gre. Ita q duobus exntib mebris distois in lra.s.ee termini/z ee pn actionis gre/z prio cadete sub merito/2o n:cu pseuea vie osistat iprio solu(ita q ly solu excludit ab oppot mebro.s.teriat motoez) ons e q pseuea vie n cadit sub merito. Et ex h appet dria iter augm gre z pseueam vie: qr l3 oueniat i h q vtruq3 ex solo deo depedet effectiue:differut tn i h/q augtio e tal actio di q h3 terminate motu gre prius date vt p3:pseuea vo qr osistit i sola gre oseruatioe/ z oseruatio gre nihil alid e q pductio ei otiuata seu n iterrupta nullu h3 tminu nouu q sit termin mot gre ia3 [illegible] hns / sed eode mo se hns teriat oseru[illegible]ne:z io no cadit sub merito.

¶Sup arti.10.

In arti.10. eiusdez.q.z vlt toti libri huius notatria. Primo q quu dr/oia illa qb ho adiuuat ad puenieda ad btitudine p pma gra3 cadet sb merito simpl'r/itelligedu e de oib hnti b rone tmini: ne sit qd oseruatioe z pseue.q tn ad pma gratia spectare dici pnt. ¶2o q sic bo e z r/ simp'r z s3 qd /ita meritu.z merito simpliciter qd est meritum gratie rndet bonum simpliciter : merito secudu quid respondet bonum fm quid

Universidad de Deusto Biblioteca

scilicet bonum temporale ꝑm se. ¶ Tertio ꝙ quemadmodū in merito simpliciter inuenitur pria radix ordinatio diuina per gratie donum / ⁊ scda liberꝝ arbitriū / ita in merito ꝑm quid, inuenitur ordinatio diuina non per gratiaꝫ (qꝛ nō est aliqd excedens naturam) sed ꝑ propositū consequendi illud tpale / ⁊ liberum arbitrium operans pro cōsequutione illiꝰ. Ut sic sit meritum ꝑm quid hois apud deum ꝓportionaliter sicut meritū simplr / ⁊ merces ab nem mercedis habito respectu ad motionē diuinam, qua voluntates hoīum mouentur ad hec prosequenda: lꝫ interdum in his nō habeant homines rectam intentionem.

Ad primū Ergo dōꝫ, ꝙ sicut aug. dicit cōtra Faustuꝫ lib. 4. In illis tpalibus promissis figure fuerūt futurorū spiritualium que implentur in nobis. Carnalis enim populus promissis vite pñtis inherebat: ⁊ illorum non tantum lingua, sed etiam vita prophetica fuit. ¶ Ad ꝑm dicendum, ꝙ ille retributiones dñr esse diuinitus facte ꝑm cōparationem ad diuinam motionem, non aūt ꝑm respectum ad malitiam voluntatis, precipue q̄tum ad regem babylonis: q̄ non impugnauit tyrum quasi volens deo seruire, sed potius vt sibi dominiū vsurparet. Similiter etiam obstetrices lꝫ habuerint bonam voluntatem q̄tum ad liberationem puerorum, non tñ fuit earum recta voluntas q̄tum ad hoc ꝙ mēdacium confinxerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quod temporalia mala infliguntur in penam impijs, inq̄tum per ea non adiuuantur ad consecutionem vite eterne. Iustis autē qui per huiusmodi mala iuuantur non sunt pene, sed magis medicine: vt supra dictū est. ¶ Ad quartū dicēdum, qd̄ omnia eque eueniunt bonis ⁊ malis q̄tum ad ipsam substantiam bonorū, vel malorum temporalium: sed non q̄tum ad finem: qꝛ boni per hmōi manuducuntur ad beatitudinem, non autem mali. ¶ Et hec de moralibus in cōi dicta sufficiant.

¶ Finis.

¶ Laus vni ⁊ trino.

eodeꝫ reddatur / qui tāta bonitate affluit vt etiaꝫ inter malas nr̄as volūtates gaudeat se ordinare opera q̄ remuneret. Cui sit honor ⁊ gloria in secula seculoꝝ. Amē. ¶ Et hec quo ad presentis operis expositionez ꝑm proprij ingenioli facultatez dicta sunt / ad exaltationez veritatis ⁊ doctrine diui thome. Rome. Anno salutis 1511. Etatis ꝟo mee 43. die 29. mēsis decembris. Deo / diue marie / diuo thome vniuerseq̄ celesti curie gratias. Amen.

¶ Sanctissimi Doctoris, diui Thome Aquinatis, Prima Secunde, preclarissimis Reuerendissimi domini, domini Thome a Uio, tituli sancti Xisti presbyteri, Cardinalis Caietani commentationibus illustrata, multisq̄ pariter magno studio collatis exemplaribus, ab innumeris, quibus antea scatebat, mendis, vindicata: Restitutis etiam suis locis, que in integrū deficiebant, infinitis prope sententijs, Finit feliciter.

¶ Lugduni, Excudebat Joannes Crispinus Typographus vigilantissimus. Anno Domini Millesimo, quingentesimo Quadragesimoprimo. Mense Martio.

Regestum.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x Quaterni: y vero, Ternus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca